

LÛGAT

Ferit Devellioglu

İ Ç İ N D E K İ L E R

Başlarken	I - II
Açıklamalar	III - IV
Bibliyografya	V - VII
Kısaltmalar	VIII
Lôgat	IX
İlâve	3
Bitirirken	119

BAŞLARKEN

Biliyorsunuz, arkamızda 600 senelik mâzisi olan bir Osmanlı Edebiyatı, önümüzde de bu edebiyatı öğrenmek arzusunu duyan, hattâ bâzı hallerde mec-bûriyet içinde bulunan bir gençlik var. Millî Eğitim Bakanlığımızın müfredat programlarına göre bu gençliğin; daha liseden başlayarak, Divân, Tanzîmat, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî edebiyâtını, diğer taraftan İlâhiyât Fakültesi'nde dinler târihi, Arap edebiyâtı, hadis, tefsir, Arap şâir ve ediplerinin biyografileri ile tasavvufî eserleri gözden geçirmek, diğer fakültelere devâm edenlerin de bir-çok arapça, farsça kelimelerle hukukî tâbir ve ıstılahları öğrenmek zorunda bulunduklarını gözönünde tutarak 13 yıldan beri üzerinde meşgul olageldiğim "Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat" adlı eserimi bugün tamâmiyle bitirmiş ve baskısına başlamış bulunmaktayım. Bu lûgat, başta Nâci lûgati, Salâhi ve Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmânî'leri olmak üzere Kamûs-i Türkî, Bahâ Lûgati, Hüseyin Kâzım Kadri (Şeyh Muhsin-i Fânî), Mustafa Nihat Özön'ün sözlükleri ile Millî Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Dâiresi Müdürü Kemal Edip Kürkçüoğlu ve değerli dilcilerimizden Osman Nedim Tuna'nın husûsî notları taranmak; sâir edebî eser ve ansiklopedilerden faydalanmak sûretiyle meydana gelmiş ve başından sonuna kadar da üstad K. E. Kürkçüoğlu'nun tetkik ve tashîhinden geçmiştir.

Lûgatin hazırlığı sırasında büyük bir titizlik ve hassâsiyet gösterilmiştir. Nitekim sıhhatinden şüphe edilen bir arapça kelime için, Ahterî, Akreb-ül-Mevârid, Redhouse, Âsım Efendi Lûgatine; bir farsça kelime için, Gencîne-i Güftâr, Burhân-ı Katî, Ferheng-i Nâsirî, Ferheng-i Şuûrî, Şems-ül-Lûga, emsâli gibi en güvenilir kaynaklara müracaat etmek külfetine katlanılarak bir vahdet temîn olunması cihetine gidilmiştir.

Bu eser, Osmanlıca'da kullanılan arapça ve farsça asıllı kelimeleri ihtivâ etmektedir; türkçe kelimelerle osmanlıcaya batı dillerinden geçmiş kelimelere yer verilmemiştir. Buna mukabil : **hâk**, **berg**, **hacer**.. gibi dilimizde kullanılmış ve **alenî**; **âlemşümûl**; **beşûş**; **mütenekkiren**... gibi kullanılmakta olan bütün osmanlıca (arapça - farsça) kelimeler alınmış bu sûretle 60 bin kelimelik bir lûgat hazırlanmış bulunmaktadır. Yeri gelmiş iken şunu da arz etmek isterim ki ben şahsen Muallim Nâci, Şemsettin Sâmî, Ali Seydî, Salâhi merhum gibi eski lûgatçilerimizin uzun, yorucu ve yıpratıcı mesâîsini burada minnet ve şükranla karşılar, kendilerini hürmet ve rahmetle yâd ederim. Bu zevat memleket hesabına zamânının icaplarına göre, çok faydalı, hayırlı ve semereli işler görmüş, büyük bir sebat ve ferâgatle bütün ömürlerini irfan âlemine vakfetmiş kimselerdir; meydana getirdikleri eserler kuvvetli bir irâde ve azmin mahsûlü olmakla berâber şunu da ifâde etmeliyim ki, bu çok değerli zevât, kelimelerin ilmî hüviyetini tâyin etmek husûsunda değişik kaynaklardan faydalanmak yolunu her nedense ihmâl etmişlerdir. Meselâ : Salâhî'de, Kamûs-i Türkî'de, Nâcî'de veyâ Ali Seydî'de aradığınız bir kelimeyi çok zaman diğerlerinde de aynı şekilde izâh edilmiş olarak görürsünüz; birinde bulamamışsanız ötekinde bulacağınız şüphelidir. Lehçe-i Osmânî'de geçen bir yanlışlık Kâmûs-i Türkî'de, Ali

Seydî'de, Salâhî'de de aynı şekilde tekrar edebilir. Meselâ, "eken, biçen, çiftçi" mânâsına gelen **fâlih** kelimesi, Kamûs-i Türkî'de, Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde ve Redhouse lûgatlerinde yoktur. Nâcî Lûgatinde : "**esbak, ekbâd, ferc**" kelimeleri alınmamıştır. Salâhî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde: **cürûf** ve **fetret** kelimeleri yoktur. Şemsettin Sâmî merhûmun Kamûs-i Türkî'sinde : **mürteci; te-dâî, müteammim, ekbâd, tesbît, cevval, inkılâp, istismâr, mütekarrir, âbide...** kelimelerini bulmak mümkün değildir. Bahâ lûgatinde : **fâsih, emvâc...** kelimelerine yer verilmemiştir. Salâhî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde : parmak üzümü (kara) demek olan **esâbî'ül-ızzârî** terkîbî yanlış, **esâbî'ül-azârî** veya **esâbî'ül-azârâ** olması lâzımdır. Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde : keskin, kesici mânâsına gelen **bürrân** kelimesi arapça; Kamûs-i Türkî'de aynı kelime **berrân** şeklinde farsça olarak geçmektedir. Kelime Nâcî'de olduğu gibi **bürrân** şeklinde farsçadır. Mustafa Nihad'ın 1955'te, genişletilmiş 2 nci basım olarak yayınladığı Osmanlıca - Türkçe Sözlük'ünde hurûf-i kameriyyeden olan **c** harfi her tarafta hurûf-i şemsiyye olarak gösterilmiştir. Meselâ : **cem'-üc-cem, mukad-dimet-üc-ceys, dâr-üc-cihâd, serî-üc-cereyan, tâbiyet-üc-ceys...** gibi. Buna mukabil huruf-ı şemsiyye'den olan **kerih-ün-nefes** terkîbî **kerih-ül-nefes** şeklinde yer almıştır. Yine aynı eserde "oturanlar, yerliler" mânâsına gelen ve **katın**'ın cem'i olan **kuttân** kelimesi **kutan** şeklinde; "ululuk, büyüklük, gösterişlilik" mânâsına gelen **übbehet** kelimesi **übehhet** şeklinde okunmuş; **hunfesâ** kelimesi **hunefsâ** ve **zünbûr** kelimesi **zenbûr**; **usfûr** kelimesi **asfûr** şeklinde yanlış okunmuştur. Bu kabil örneklerden daha yüzlercesini, binlercesini sıralamak mümkündür. Basılmakta olan bu sözlüğe gelince : eser aynı zamanda ansiklopedik mâhiyet arz etmekte, kelime ve tâbirler geniş mânâlarıyla îzah olunmaktadır. Meselâ birer müzik terimi olarak kullanılan, hicaz, nihâvend, râst, uşşak, ferahfezâ, tâhir pûselik ve sâire gibi kelime tâbir ve terkip-ler, eski osmanlıca lûgatlerimizde sâdece : "makamât-ı mûsikiyye'dendir" cümlesi ile karşılanmıştır; bu lûgatte ise bütün müzik terimleriyle, tıbbî, hukukî, edebî, târihî v.b.. lûgat ve tâbirlerin ilmî îzahları yapılmış, bunlara lüzumlu misaller verilmiştir. Divan Edebiyatı'nın meşhur şâir ve edipleriyle İslâmiyetin ünlü şahsiyetlerinden bâzılarının kısa hal tercümeleri de burada yer almıştır.

Uzun yıllardan beri devâm edegelen yorucu ve yıpratıcı çalışmalarla meydana gelen bu eser, her gün biraz daha yükselmekte olan kültür ve eğitim âbidemize en küçük bir yapı taşı olabilirse ne mutlu bana.

Ferit DEVELLİOĞLU

A Ç I K L A M A L A R

- 1 — Lûgatin madde başı kelimeleri, 8 punto siyah, îzâhları 8 punto beyaz ve Arap harfleri 12 punto ile dizilmiştir.
- 2 — Madde başı olan kelimelerin imlâsı, Arap harfleriyle yazılan imlâ esâsına göre alınmıştır : **mahbûb, imtidâd, imtizâc.. gibi.**
- 3 — Lûgat'teki Arap harfleri, yalnız madde başı olan kelimelerin karşısında yer almıştır.
- 4 — Söyleniş îtibârıyla bir olup, mânâca ayrı olan kelimeler, 1., 2., 3.,... numaralarla ayırdedilmiştir : 1. **emsal** (a. misl'in c.); 2. **emsâl** (a. mesel' in c.).. gibi.
- 5 — Lûgat, osmanlıca ve öğretici olduğu için İmlâ Kılavuzu kurallarına bağlı kalınmamıştır. Madde başı olan kelimelerde bütün uzun vokaller, üzerlerine" ^ "konularak işâret edildiği gibi, îzâhlarda da bugün uzun olarak telâffuz edilen vokaller aynı şekilde belirtilmiştir; yalnız bir karışıklığa meydan vermemek üzere "k" ve "g" seslerinden sonra gelen uzun "a" ve "u"yu göstermek için bu işâret kullanılmamış, madde başının yanına : ["k" uzun okunur, "ga" uzun okunur] cümleleri ilâve edilmiştir.
- 6 — Bir maddenin îzâhları arasındaki küçük farklar (;) ile ayrılmıştır : akıllı; uyanık.. gibi.
- 7 — Söyleniş îtibârıyla bir olup ta, biri arapça, diğeri farsça olan kelimeler ayrı madde hâlinde alt alta yazılmıştır : **ân** (f. i.) : güzellik câzibesî; **ân** (a. i.) pek az bir zaman.. gibi.
- 8 — Lûgatte Arap harfleri bulunduğu için madde başı kelimelerinin transkripsiyonu gerekli görülmemiştir.
- 9 — İki türlü okunabilen kelimelerin en yaygın şekli alınmakla berâber, arandığı zaman lûgatte bulunamayanları kalın veyâ ince şekilleriyle de aramak gerekmektedir : **terakkî - tarakkî; mübâdele - mubâdele; mürabbâ - murabbâ; ünvân - unvân; behhâs - bakhhâs.. gibi.**
- 10 — Arapçada bulunmayıp da osmanlıcanın bir tasarrufu olarak arapçanın kurallarına göre yapılmış kelimelere yer verilmiş ve bu kelimeler osmanlıca demek olan (o) harfi ile işâret edilmiştir : **tayyâre** (o. i.), **mefkûre** (o. i.); **ensice** (o. i.).. gibi.
- 11 — Lûgatte, **müfettiş; muharrir; kâtib; vekâlet..** gibi kelimeler alındığı için **başmüfettiş; başkâtib; başvekâlet..** gibi "baş-" ile başlayan birleşik kelimelere yer verilmemiştir.
- 12 — **Bî-, bilâ-, lâ-, nâ-, gayr-, adem-i..** gibi kelimeyi menfileştiren öneklerin hem ayrı ayrı mânâları, hem de bir kelimeye eklendiği zamanki mühim ve yaygın olan şekilleri alınmıştır.

- 13 — **-laşmak; -leşmek; -etmek; -olmak; -landırmak; -letmek; -latmak; -lenmek; -lanmak; -lık; -lik; -luk; -lük; -lı; -li -lu; -lü; -sız; -siz; -cı; -ci..** gibi son takılı arapça ve farsça kelimeler alınmamıştır.
- 14 — Arapça veyâ farsça bir kelimeye takılan **-hâne; -zâde** kelimeleriyle yapılan birleşik kelimeler alınmış : **hemşîre-zâde; birâder-zâde; devlet-hâne, mey-hâne..** gibi. Türkçe kelimeye takılanlar alınmamıştır: **döküm-hâne; dikim-hâne; dayı-zâde..** gibi.
- 15 — **-dâr; -kâr; -keş; -gâh** gibi son eklerin hem mânâları, hem de takıldığı arapça veyâ farsça kelime ile birliktaki îzahları alınmıştır: **haber-dâr; dil-dâr; garaz-kâr; füsün-kâr; esrar-keş; dem-keş; karar-gâh; hâb-gâh..** gibi. Türkçe kelimelere takılanlar alınmamıştır : **emek-dâr, bayrak-dâr..** gibi.
- 16 — Birleşik kelime unsurları, birbirlerinden küçük çizgi (-) işaretleri ile ayrılmışlardır : **cihân-nümâ; hayır-hâh; vatan-perver..** gibi.
- 17 — Farsça sıfat veyâ izâfet terkiplerinde (isim veyâ sıfat tamlamalarında) iki kelime birbirinden **-i** işareti ile ayrılmıştır. Türkçenin ses uyumu kurallarına göre bu **-i** harfi, **-ı, -u, -ü** şekillerinde söylenirse de bu sesler lûgatte **-ı** ve **-i** harfleriyle gösterilmiştir : **arz-ı (u) hâl; kamûs-ı (u) Türkî; hüsn-i (ü) tabîat..** gibi. Ancak, bu sıfat veyâ izâfet terkiplerinde (tamlamalarda) ilk kelimesinin sonu bir **a, u** ile biterse, terkiğin arasındaki **-i** harfi yerini **-yi** ye verir : **süferâ-yi ecnebiyye; uzamâ-yi devlet..** gibi.Yine “-yi” hecesi ses uyumu kurallarına göre konuşma dilinde : **-yu, -yü** şeklinde söyleniyorsa da lûgatte “-yi” şeklinde gösterilmiştir. **Bâzû-yi (yu) merdân..** gibi.
- 18 — Bağlantı edâtı olan **ve** ler, iki kelimeyi birbirine bağladığı için çizgisiz olarak **u, ü** şeklinde alınmıştır : **ulum u fûnûn; kadr ü kıymet..** gibi. Ancak, baştaki kelime bir vokalle nihâyet bulursa ortadaki bağlantı edâtı olan “**ü**”, **vü** şekline girer : **kazâ vü kader; safâ vü cefâ..** gibi.
- 19 — Madde başı kelimelerinin altına alfabe sırasıyla dizilmiş ve terkip (tamlama) hâlinde alınmış olan örnekler minûskülle, îzahların arasında yer alan örnekler, yine alfabe sırasına göre, majûskülle dizilmiştir.
- 20 — (*) işareti XX. yüzyılın **néologisme’i** (yeni kelimeleri) ni gösterir.
- 21 — **zarb = darb; zucret = ducret; fâzıl = fâdil..** gibi iki türlü okunabilen kelimeler her iki şekliyle de aranmalıdır.
- 22 — Büyük harfle başlayan has (* özel) isimlerden sonra gelen ilk harf veyâ heceden önce bir “apostrof” konulmuştur : **Ahmed’e, Ankara’ya, Hindistan’da..** gibi.
- 23 — **dünyâ, güneş, cennet..** gibi kelimeler, özel ad olarak değil de, bir sıfat, zarf ve bir deyim gibi kullanıldıkları zaman küçük harfle alınmışlardır. Meselâ : **dünyâda olmaz** (=kat’iyen, aslâ olmaz); **Bursa** bir cennettir (= yeşilliği, bağ, bahçesi bol olan bir yerdir) cümlelerinde olduğu gibi.
- 24 — bâzı güç anlaşılabilir terimlerin, her hangi bir karışıklığı ve iltibâsı önlemek üzere, fransızca, lâtince gibi karşılıkları da alınmıştır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

AHTERİ KEBİR, (Arapça - Türkçe lûgat), Afyonkarahisarlı Şemseddin Oğlu Mustafa, 1302.
AKREBÜ-L-MEVÂRİD, Saidü-l-Hürî, Beyrut, 1833.

ÂSİM EFENDİ KAMUSU TERCÜMESİ, Fîruzâbâdlı Muhammed Mecdüddin, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul, 1305.

BÜRHÂN-I KATİ', Ahmet Âsım, 1214.

BÜYÜK OSMANLI LÛGATİ, Ali Rıza Alp - Sabahat Alp, Ekicigil Matbaası, İstanbul, 1958.

ÇİÇEKLİ NEBATLAR (Phanerogamae), Prof. Dr. Phil. Kurt Krause, Çeviren : Dr. Phil. Selâhattin Kuntay, Recep Ulusöğlü Basımevi, Ankara, 1939.

DEBÂGAT MADDELERİ ve OTOKRİTİĞİ, Prof. O. Gern Gross, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Vekâleti Köy ve Zirâi Kalkınma Kongresi Neşriyâtı, Yaltırak Basımevi, Ankara, 1938.

EDEBİYAT LÛGATİ, Tâhir Olgun, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1937.

EL-FERÂİDÜ-D-DÜRRIYYE (Vocabulaire Arabe-Français), J. B. Belot, Beyrut, 1899.

FERHENG-İ NÂSİRÎ, Hidâyet, 1288.

FERHENG-İ ŞUÛRÎ I ve II, Hasan, İstanbul, 1155.

GENCİNE-İ GÜFTÂR (Ferheng-i Ziyâ), (Farsçadan Türkçeye lûgat), Ziyâ Şükûn, Maarif Matbaası, İstanbul, 1944.

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1941-1960.

İZAHLI DÎVAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Necmeddin Halil Onan, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

KAMÛS-I FRANSEVÎ, (Fransızcadan Türkçeye lûgat kitabı, dördüncü tab'ı), Şemseddin Sâmî, Mihran Matbaası, İstanbul, 1905.

KAMÛS-I FRANSEVÎ, (Türkçeden Fransızcaya lûgat), Diran Kelekyan, Âmedî Matbaası, İstanbul, 1928.

KAMÛS-I OSMÂNÎ, Mehmed Salâhi, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, 1313.

KAMÛS-I TÛRKÎ, Şemseddin Sâmî, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1317.

KILAVUZ SÖZLÜK (Osmanlıca - Türkçe, Türkçe - Osmanlıca), Yaşar Nâbi, Ekin Basımevi, İstanbul, 1961.

KÜÇÜK LÛGAT (Türkçe - Fransızca), W. Wiesenthal, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, 1887.

LEHÇE-İ OSMÂNÎ, Ahmet Vefik Paşa, İstanbul, 1306.

LES ARTS DÉCORATIFS TURCS, Celâl Esat Arseven, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

LÛGAT-I NÂCİ, Muallim Nâci, Asır Matbaası, İstanbul.

- MÜKEMMEL OSMANLI LÛGATİ, Ali Nazîma, Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, İstanbul, 1319.
- NAZARÎ ve ÂMELÎ TAKSİM-İ ARÂZÎ (Tevsî ve tashih olunmuş ikinci tab'ı), Mehmet Şevki, İstanbul, 1331.
- OSMANLICADAN TÜRKÇEYE CEP KILAVUZU, Türk Dil Kurumu, Devlet Basımevi, İstanbul, 1935.
- OSMANLICADAN TÜRKÇEYE SÖZ KARŞILIKLARI, Tarama Dergisi I, Türk Dil Kurumu, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- OSMANLICA - TÜRKÇE KÜÇÜK LÛGAT, Ferit Devellioğlu, Tan Matbaası, İstanbul, 1949.
- OSMANLICA - TÜRKÇE SÖZLÜK, Mustafa Nihat Özön, Birinci basım 1952, İkinci basım 1955, Üçüncü basım 1959.
- OSMANLI TÂRİH DEYİMLERİ VE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Mehmet Zeki Pakalın, Maârif Basımevi, İstanbul, 1946 - 1956.
- RESİMLİ KAMÜS-İ OSMÂNÎ, Ali Seydi, Cihan Matbaası, İstanbul, 1330.
- SON ASIR TÜRK EDEBİYATI TÂRİHİ, Mustafa Nihat Özön, Maârif Matbaası, İstanbul, 1941.
- ŞEMSÜ-L-LÛGA I ve II. 1309, Farsça lûgat.
- TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ I, Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1943.
- TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ II (A - İ), Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.
- TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ II (K-Z), Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.
- TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ III, Türk Dil Kurumu, Karınca Matbaası, Ankara, 1954.
- TANIKLARIYLA TARAMA SÖZLÜĞÜ IV. Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1957.
- TARAMA DERGİSİ I, (Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları), Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR I, Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.
- TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR II (Fasikül 1), Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.
- TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR II (Fasikül 2), Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1948.
- TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR III, Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.
- TERİMLER KILAVUZU, Mustafa Nihat Özön, Remzi Kitabevi, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1948.
- TOPKAPI SARAYINDA II. SULTAN FÂTİH MEHMET'E ÂİT ESERLER, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.
- TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946 - 1961.
- TÜRK CİLT SAN'ATI TÂRİHİ ARAŞTIRMALARI, Vesikâlar I, Rifkî Melûl Meriç, Güven ve Sevinç Matbaası, Ankara, 1954.

TÜRKÇE IV (Türkçe Metinler I), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE V (Türkçe Metinler II), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE VI (Türkçe Metinler III, Fasikül 1), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946.

TÜRKÇE VI (Türkçe Metinler III, Fasikül 2), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946.

TÜRKÇEDEN FRANSIYZAYA YENİ LÜGAT, Reşat Nuri Darago, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul.

TÜRKÇEDEN İNGİLİZCEYE LÜGAT KİTABI, James W. Redhouse, İstanbul, 1921.

TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE SÖZLÜK, (üçüncü baskı), Mehmet Ali Ağakay, Türk Dil Kurumu, Yeni Matbaa, Ankara, 1959.

TÜRK HUKUK LÜGATİ, [Türk Hukuk Kurumu tarafından hazırlanmıştır]. Maârif Matbaası, Ankara, 1944.

TÜRK KUMAŞ VE KADİFELERİ I, Tahsin Öz, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1946.

TÜRK KUMAŞ VE KADİFELERİ II, Tahsin Öz, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951.

TÜRK KİTAP KAPLARI, Kemal Çiğ, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Târihi Enstitüsü Yayınları, sayı : 4, Fevz ve Demokrat Ankara Matbaası, Ankara, 1953.

TÜRK LÜGATİ I, Hüseyin Kâzım Kadri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927.

TÜRK LUGATİ II, Hüseyin Kâzım Kadri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

TÜRK LÜGATİ III, Hüseyin Kâzım Kadri, Maarif Matbaası, İstanbul, 1943.

TÜRK LÜGATİ IV, Hüseyin Kâzım Kadri, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.

TÜRK MÜSİKİ LÜGATİ, A. Yılmaz Öztuna, (Müsiki Mecmûasında 15 - 91 fasiküllerde), İstanbul, Mayıs 1949 - Eylül 1955.

TÜRK NAKİŞ SAN'ATI TÂRİHİ ARAŞTIRMALARI, Vesikalar I, Rifkî Melûl Meriç, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Târihi Enstitüsü Yayınları, Fevz ve Demokrat Ankara Matbaası, Ankara, 1953.

YENİ TÜRKÇE LÜGAT, M. Bahaeddin (ikinci tab'ı), Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul.

KISALTMALAR

a.	: arapça	jeod.	: jeodezi
ahl.	: ahlâk	jeol.	: jeoloji
alm.	: almanca	kim.	: kimyâ
anat.	: anatomi	koz.	: kozmografya
ask.	: askerlik	leng.	: lengüistik
astr.	: astronomi	lât.	: lâtinca
b.	: birleşik	m.	: masdar
biy.	: biyoloji	mad.	: mādencilik
bkz.	: bakınız	mant.	: mantık
bot.	: botanik	mat.	: matematik
c.	: cemî	mec.	: mecâzen
c. c.	: cem'inin cem'i	mece.	: mecelle
coğr.	: coğrafya	meteor.	: meteoroloji
cü.	: cümle	muh.	: muhâcır
d.	: doğum	müen.	: müennes
den.	: denizcilik	müz.	: müzik
d. huk.	: devlet hukuku.	n.	: nidâ
dey.	: deyim	o.	: osmanlıca
e.	: edat	or	: ormancılık
ed.	: edebiyat	ö.	: ölüm
est.	: estetik	ped.	: pedagoji
f.	: farsça	psik.	: psikoloji
fels.	: felsefe	rub.	: rubâî
fer.	: ferâiz	s.	: sıfat
fık.	: fıkıh	sosy.	: sosyoloji
fi.	: fiil	st.	: sıfat terkîbi
fiz.	: fizik	sül.	: sülâsi
fizy.	: fizyoloji	t.	: türkçe
fr.	: fransızca	tar.	: târih
geo.	: geometri	tas.	: tasavvuf
gr.	: gramer	ter.	: terkip
grk.	: grekçe	tic.	: ticâret
G. S.	: Güzel Sanatlar	top.	: topografya
ha.	: harf	trig.	: trigonometri
hak.	: hakkında	vak.	: vâkıf
hek.	: hekimlik	v.b.	: ve başkaları, ve benzerleri
h.l.	: has isim	vet.	: veteriner
huk.	: hukuk	yun.	: yunanca
Hz.	: Hazret-i	zf.	: zarf
i.	: isim	zm.	: zamir
ing.	: ingilizce	zir.	: ziraat
it.	: isim tamlaması	zool.	: zooloji

A

â عا (ha.) : Osmanlı alfabesinin ilk harfi olan **elif** ile yirmi birinci harfi olan **ayın** harfleri, Türk alfabesindeki **a** veya **â** işaretleriyle karşılanır.

a (a. f. n.) : 1. kelimenin sonuna gelen ve ey! mânâsını veren bir nidâ edâtıdır. : cânâ (ey cân); zâhidâ (ey zâhid).. gibi. 2. sesli ile biten has isimlerin sonuna gelirse a harfi **yâ** şeklini alır. : Nâbiyâ (ey Nâbi); Bâkiyâ (ey Bâki).. gibi. 3. İki aynı veya iki ayrı kelime arasına sıkışarak, sözün mânâsını kuvvetlendirir : rengârenk; lebâleb; gûnâgûn.. gibi.

âb آب (f. i.) : 1. su. (bkz : mâ').

âb-ı âbistenî : 1) gebeliğe sebebiyet veren su, menî; 2) nebatların yetişip büyümesine sebep olan su ve yağmur.

âb-ı adâlet : doğruluğun feyz ve bereketi.

âb-ı ahmer (kırmızı su), âb-ı âteşin (ateşli su), âb-ı âteş-mizâc (ateş mizaçlı su), âb-ı âteş-nâk (ateşli su), âb-ı âteş-nümâ (ateş gösteren su), âb-ı âteş-pâre (ates parçası gibi su), âb-ı âteş-reng (ateş renkli su), âb-ı âteş-zây (ateş doğuran su), âb-ı âteş-zede (ateş vurmuş su), âb-ı âzer-âsâ (ateş gibi su), âb-ı âzer-sâ (ateş gibi su), âb-ı ergevânî (erguvan rengindeki su) : 1) kırmızı şarap; 2) (haksızlığa uğrayanın döküğü) göz yaşı.

âb-ı Âmû : Amuderyâ suyu.

âb-ı âşâmî : içilir su.

âb-ı bâde-reng : 1) şarap rengindeki su; 2) kanlı göz yaşı.

âb-ı bârân : 1) yağan su, yağmur; 2) yağmur suyu.

âb-ı beka, âb-ı câvid, âb-ı câvidân, âb-ı cevânî, âb-ı hayât, âb-ı hayvân, âb-ı hızır, âb-ı zindagânî, âb-ı zindegî : nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın, içen kimseye ebedî hayat veren efsânevi suyu, bengî su. (bkz : mâ'-ül-hayât).

âb-ı beste : 1) donmuş su, buz, dolu, çiğ; 2) mec. billûr, sırça; şişe.

âb-ı bûn : çok zaman köhne ve içi boş cevîz ağaçlarının köklerinde bulunan zamka benzer bir nesne, ağaç karası.

âb-ı ciğer : 1) ciğer suyu; 2) göz yaşı.

âb-ı ciğer-hûn (ciğeri kanıyanın suyu) : kederden dökülen gözyaşı.

âb-ı çeşm : göz yaşı.

âb-ı dehân, âb-ı dehen : ağız suyu, salye.

âb-ı dendân : 1) diş suyu, salye, tükürük; 2) tükürülüp atılmış şey; 3) dişin güzelliği.

âb-ı dide : 1) göz suyu, göz yaşı; 2) mütevâzîâne bakış.

âb-ı dide-i câm (bardağın, kadehin göz yaşı) : şarap.

âb-ı engûr (üzüm suyu) : şıra, şarap.

âb-ı eyyâm (günlerin suyu = güzelliği) : 1) güneş ışığı; 2) ay ışığı.

âb-ı füsûrde : 1) donmuş su, buz; dolu; kar; 2) pelte; 3) mec. kılıç, hançer; 4) billûr şişe.

âb-ı gerdende (dönen billûr) : gök kubbesi.

âb-ı gûşt : et suyu.

âb-ı gûşâde (açılmış su) : sulandırılmış şarap, kötü şarap; beyaz şarap veya rakı.

âb-ı harâbât (harâbelerin = meyhânelerin suyu) : şarap.

âb-ı harâm (yasak su) : şarap.

âb-ı hasret : kederden dökülen göz yaşı.

âb-ı hâtır (hatırın suyu = güzelliği) : güzel muhayyile.

âb-ı hayât (hayat suyu) : 1) içene ebedî hayat başlatılan efsânevi su; 2) mec. çok tatlı ve hafif su.

âb-ı hayât-ı la'l : dudağın âb-ı hayâtı, dudağın cana can katıcı hassası.

âb-ı hayât-ı tesliyet : tesellî âb-ı hayâtı.

âb-ı hazân (sonbahar suyu) : sonbahar yağmuru. [bitkilere ve insanların sıhhatine zararlıdır].

âb-ı huftê (uyuyan su) : 1) durgun su; 2) donmuş su, buz; kar; dolu; kırılgı; çiğ; 3) billûr; 4) Cam; 5) bardak; şişe; 6) kınında bulunan kılıç ve benzerleri.

âb-ı hurdenî : içilir su, içme suyu.

âb-ı hûrşîd (Güneşin suyu) : 1) güneş ışığı; 2) ebedî hayat veren su. (bkz : âb-ı beka v. b.).

âb-ı huşk (kuru su) : 1) billûr; 2) cam; 3) cam veya billûr bardak; 4) şişe.

âb-ı işret (işret suyu) : şarap.

âb-ı kâr (işin suyu) : işin parlak gidişi, başarı, refah.

âb-ı kebûd (mâvi su) : Cin denizi.

âb-ı la'î : 1) lâl renkli su; 2) şarap; 3) göz yaşı.

âb-ı lûtf (lûtfun suyu, yağmuru) : lûtfkârlık.

âbâb آباب (a. i. ebb'in c.) : otu çok olan yerler, mer'alar, çayırılar.

ab'âbiyyet عباييت (a. i.) : sözü karnından söylemiş gibi konuşabilme.

âbâd آباد (a. i. ebed'in c.) : sonsuz gelecek zamanlar.

âbâd آباد (f. s.) : 1. mâmur, şen, bayındır. 2. f. e. çokluk bildirir. **Şems-âbâd** : güneşi bol olan yer. **Feyz-âbâd** : feyizle dolu olan yer.

a'bâd اعباد (a. i. abd'in c.) : köleler. (bkz : abîd, ibâd).

âbâdân آبادان (f. s.) : şen, mâmur, bayındır.

âbâdânî آبادانى (f. i.) : mâmurluk, şenlik, bayındırlık. (bkz : âbâdî¹, umrân).

âbâdî آبادى (f. i.) : 1. mâmurluk, bayındırlık, şenlik. 2. Hindin Devlet-âbâd şehrinde ipekten yapılmış bir çeşit ince veyâ kalın yazı kâğıdı.

abâdile عبادله (a. i. Abdullah'ın c.) : Abdullah adında olan kimseler. [Hz. Muhammed zamanında bu adda 220 kişi vardı]. **Harb-ül-Abâdile** (Abdullah'lar harbi) : Abdullah adlı dört kumandanın bulunduğu harb.

âbâft آبافت (f. i.) : gayet şık, sağlam ve kalın kumaş. (bkz : âbeft).

âbâl آبال (a. i. ibil'in c.) : develer.

âbâm آباء (f. i.) : 1. kule. 2. gübrelerini toplamak üzere güvercinler için yapılan kule. 3. burçlar mıntakasının bir işareti.

âbân آبان (f. i.) : 1. Güneşin akrep burcuna girdiği Güneş yılının sekizinci ayı. 2. Güneş yılının onuncu günü. 3. eski Acem (İrân, Fûrs) an'anesine göre, Güneş yılının sekizinci ayında meydana gelen işlerin ilerlemesine vekil tâyin edildiği farz olunan bir meleğin adı.

âbân-gâh آبانگاه (f. b. i.) : 1. Güneş yılının onuncu günü. 2. bu onuncu güne me'mur farzolunan meleğin adı. [Eski Fûrs inancına göre o gün yağmur yağarsa erkeklere, yağmazsa kadınlara

ra'ât sanılır ve hangi sınıfa âit ise onlar suya girip yıkanır ve birbirleriyle su serpişip eğlenirlermiş].

abâ-pûş عباپوش (a. f. b. i.) : 1. aba giyen, derviş. 2. rind. 3. fakir.

âbâr آبار (a. i. bi'r'in c.) : su kuyuları.

âbâr آبار (f. i.) : hesap defteri.

âbâr-gir آبارگیر (f. b. s.) : hesap defterlerini tutan, muhâsebeci, * sayman.

âbât آباط (a. i. ibt veya ıbt'ın c.) : koltuk altları.

abb عب (a. i.) : ışık. (bkz : nûr, zlyâ').

abbâs عباس (a. i.) : 1. arslan. (bkz : esed, gazanfer, şîr). 2. [büyük A ile] Peygamberimizin amcalarından, Mekke fethinde müslûman olan zât.

Abbâsî عباسى (a. s. c. Abbâsîyân, Abbâsîyûn) : 1. Hz. Abbâs'a mensûbolan. 2. i. Emevîlerden sonra kurulan halifelik (750 - 1258). 3. i. İran şahı Abbas tarafından çıkarılan para.

Abbâsîyan (f. i.); **Abbâsîyûn** (a. i.)

عباسيان : عباسيون (abbâsî'nin c.) : Abbâsî halifeleri.

âb-bâz آب باز (f. b. s.) : su cambazı.

âb-berin آب برين (f. b. i.) : nehir, ırmak ve çağlıyan kenarlarında suyun şiddetle dökülmesinden meydana gelen içi oyulmuş kovuk.

âb-câme آب جامه (f. b. i.) : su kabı.

× **âb-çora** آب چرا (f. b. i.) : kahvaltı.

âb-çîn آب چين (f. b. i.) : ölü yıkayıcıya âit ve ölü kurulamaya yarıyan peştemal, bez.

abd عبد (a. i. c. ibâd, a'bâd, abîd) : köle, kul. (bkz : bende).

abd-i müşterâ : para ile satın alınmış köle.

abd-ül-kadir : 1) Allah'ın kulu; 2) erkek adı.

abdâl ابدال (a. i. bedil'in c.), (bkz : eb-dâl).

abdâlân آبدالان (f. i. abdâl'in c.) : abdallar. [bunlar 7,40,70 olarak sayılır].

âb-dân آبدان (f. b. i.) : 1. su kabı, kova. 2. sidik kavuğu, mesâne.

âb-dâr آبدار (f. b. s.) : 1. sulu, tâze. 2. parlak. 3. sağlam vücutlu. 4. nükteli. 5. zarif, güzel. 6. hoş. 7. i. su veren hizmetçi.

âb-dendân آبدندان (f. s.) : şaşkın, saf, bön; mağlup, âciz [kimse].

âb-dest آبدست (f. b. i.) : 1. namaz vesâire için din icâbına göre el, ağız (bkz : mazmaza), burun (bkz : istinşak), yüz; dirseklere kadar kolları ve aşıkkeniği üstüne kadar ayakları yıkama, kulaklara, boyuna ve başa meshetme (bkz : vuzû'). 2. el yıkama suyu. 3. gaita ve idrar çıkarma ameliyesi; gaita; idrar. 4. paylama, azarlama. [... ini almak,... ini vermek fiilleriyle kullanılır].

âbdestân, âbdest - dâñ آبدستان (f. b. s.) : abdest, su ibriği.

abdest - hâne آبدستخانه (f.b.i.) : 1. aptesâne, ayak yolu, helâ. (bkz : âb-rîz). 2. abdest alacak yer.

âbdestlik آبدستلك (f. t. b. i.) : bir nevî kısa cübbe.

âb-dih آب ده (f. b. i.) : zariflik ve güzellik veren [süs].

abdülleziz عبداللّٰه (a. b. i.) : Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusuna benzeyen yağlı ve tatlımsı bir meyvası. (bkz : hab-bülleziz).

âbede عبد (a. s. âbid'in c.) : ibâdet edenler, tapınanlar.

âbede-i esnâm, âbede-i evsân : putâ tatapanlar.

âbeft آبت (f. i.). (bkz : âbâft).

âbek آبك (f. i.) : 1. sulu, su dolu olan şeyler. 2. cıva. (bkz : zîbak). 3. kabarcık denilen sivilce, çiban.

a'bel اعبل (a. s.) : 1. çok sert [taş]. 2. i. taşlık dağ.

âb-endâm آب اندام (f. b. i.) : güzel, tenâsüplü endam; güzellik.

âb-endâz آب انداز (f. b. i.) : su mühendisi.

Âber عابر (a. h. i.) : Nôh'un erkek torunu.

âberât عبرات (a. i. abre'nin c.) : göz yaşları.

âbes عبث (a. s.) : boş, saçma [şey]. **Abes-le** iştigal etmek : boş şeylerle uğraşmak.

âb-gâh آبگاه (f. b. i.) : 1. su biriken yer, havuz. 2. anat. karnın, kaburga kemikleri kırıkdağı ve kısa kaburgalar altında olan nâhiyesi, boş böğür.

âb-gine آبگینه (f. b. i.) : 1. billûr. 2. şişe, sürâhi; kadeh. 3. ayna. 4. elmas. 5. kılıç; bıçak. 6. göz yaşı. 7. sevgilinin kalbi. 8. şarap.

âb-gîr آبگیر (f. b. i.) : 1. su biriken yer, havuz. 2. dokumacı fırçası.

âb-gûn آبگون (f. b. s.) : 1. suya benzer. 2. mâvi renk. 3. i. gök. 4. parlak (kılıç v. b.). 5. i. nişasta.

âb-gûn kafes آبگون قفس (f. b. i.) : gökyüzü.

âbher عمبر (a. i.) : 1. hergis çiçeği. 2. yâsemin. 3. zerrinkadeh çiçeği. 4. dolu kap.

âbherî عمبری (a. s.) : nergis gibi, nergisimsi.

âb-hest آب هست (f. b. i.) : bozulmuş meyve [kavun, karpuz v. b.].

âb-hîz آب خیز (f. b. i.) : çok yükselen su dalgası.

âb-hûn, âb-hûst آب خون, آبخوست (f. b. i.) : 1. ada. 2. sel suyunun oyduğu çukur, kovuk. 3. orman içinde bataklık. 4. çeşme; su yolu.

âb-hûr, âb-hûrd آب خور, آبخورد (f. b. s.) : 1. su içmiş olan [kimse]. 2. i. su ve yemek.

3. i. günlük yiyecek. 4. i. nasip, kismet. 5. i. kısa bir istirahat için durma. 6. i. içilecek su kabı. 7. i. içme suyu bulunan yer.

âb-hürde آبخوردہ (f. b. s.) : su içen.

âbık آبى (a. s.) : 1. sebepsiz olarak efendisinin yanından kaçan köle. 2. cıva. (bkz : âbek, zîbak).

âbî آبى (a. s. ibâ'dan.) : çekinen nazlanan, sakınan; tiksinen.

âbî آبى (f. i.) : 1. ayva. 2. s. suda yaşayan ve suda hâsıl olan. 3. s. açık mâvi.

âbid آبد (a. i. c. : evâbid) : mesel, yarılmış.

âbid آبد (f. i.) : kıvılcım.

âbid عبيد (a. i. abd'in c.) : kullar, köleler. (bkz : a'bâd).

âbid عابد (a. s. ibâdet'den. c. : abede; müen. âbide) : ibâdet (kulluk) eden, tapınan (bkz : zâhid).

âbid-âne عابده (a. f. zf.) : ibâdet edene yakışacak bir sûrette. (bkz : zâhidâne).

âbidât آبدات (a. i. yanlış olarak âbide'nin c.) : anıtlar.

âbidât-ı İslâmiyye : İslâm medeniyeti anıtları.

âbidât-ı kadime : ilk çağlardan kalma anıtlar.

âbide آبدہ (a. i. c. : evâbid) [âbidât yanlışdır] : yâdigâr kalacak eser, anıt.

a'bide اعبدہ (a. i. abd'in c.) : köleler.

âbidevi آبدوى (a. s.) : 1. âbide gibi, âbideyi andırır, * anıtsal. 2. çok büyük, fr. monumental. (bkz : muazzam).

âbil آبل (a. s.) : 1. koyun, at ve deve gibi hayvanlara iyi bakan [adam]. 2. çayırda otlayarak suya muhtaç olmiyan [hayvan].

âbile آبلہ (f. i.) : 1. sivilce, küçük çıban. 2. su kabarcığı.

âbile-i pistân : meme düğmesi, ucu.

âbile-i rûz : Güneş. (bkz : Âftâb, Hurşîd, Mihr, Şems).

âbir ابر (a. s. ubûr'dan. c. : âbirûn, âbirin) : bir yerden geçen, geçici.

abir ابر (a. i.) : bir ilâç terkîbi. [bu terkip; beyaz sandal, sünbül kökü, kırmızı gül, turunc ve içde çiçekleri, nârenç gibi güzel kokulu bazı otlarla bir miktar döğölmüş miskten meydana gelirmiş].

âbirin, âbirûn ابرين، ابرون (a. s. âbir'in c.) : (bkz : âbir).

âbis ابات (a. s.) : alaycı; saygısız.

âbis اابس (a. s.) : asık suratlı, yüzü ekşi [kimse].

âbist آبست (f. s.) : gebe. (bkz : âbistân, âbiste, âbisten).

âbistân آبستان (f. s.) : 1. gizli, gizleme. 2. gebe.

âbiste آبسته (f. s.) : 1. (bkz : âyiştene). 2. gebe, hâmile.

âbisten آبستن (f. s.) : 1. gebe. (bkz : hâmile). 2. dişi.

âbisten-gâh آبستن گاد (f. b. i.) : 1. gebelik yeri, rahim, döl yatağı. 2. Dünya, âlem.

âbistenî آبستنى (f. i.) : gebelik.

âbişhor آبشخور (f. i.) : 1. [hayvan ve insan] sulama yeri. 2. içme kabı. 3. günlük yiyecek. 4. dinlenmek için kısa bir duraklama.

âbişten-gâh آبشنگاد (f. b. i.) : 1. gizli ver, gizlenecek yer. 2. aptesâne. (bkz : âbişt-gâh, âbişt-geh).

âbişt-gâh, âbişt-geh آبشنگاد، آبشنگه (f. b. i.) : 1. gizli yer, gizlenecek yer. 2. aptesâne.

âbiye آبيه (a. s.) : yüzünü örtü ile örten utangaç kadın veya kız.

âbiye عابيه (a. s. müen.) : güzel, zârif [kız].

âbkâme آبكامه (f. i.) : 1. Bağdat ve Anadolu'nun bâzı Doğu illerinde yapılan turşu ve salata nevinden bir katık. 2. ekşi hamurdan pişirilip şirkeye konulan ve turşu yerine kullanılan bir yiyecek; piyaz; salata.

âb-kâr آبكار (f. b. i.) : 1. sucu, saka. 2. sâki, kadeh sunucu. 3. şarap tüccarı. 4. şarap ay-yaşı.

abkarî عبرى (a. s.) : büyük bir ustalıkla işlenmiş kumaşlara sıfat olarak : **ince, çok güzel** mânâsına gelen bu kelime, Yemen'in bir tarafında bulunan ve cinlerin oturduğu sanılan Abkar şehrinin adından alınmıştır.

âb-kend آبكند (f. b. i.) : 1. dere, su geçi-di. 2. havuz.

âb-keş آبكش (f. b. s.) : 1. su çeken. 2. i. delikli kevgir. 3. i. sucu, saka. 4. i. sâki, kadeh sunucu. 5. i. şarap tiryâkisi.

âb-kûr آبكور (f. b. i.) : lağam çukuru, pisliğin aktığı yol ve delik.

âblise ابليسه (f. i.) : tarlayı tohumlayan, ikinci.

âblûc, âblûk آبلوج , آبلك (f. i.) : "nöbet şekeri" denilen "nebat şekeri".

âb-nâk آبناك (f. b. s.) : 1. sulı. 2. ısı-lak, nemli.

âb-nâme آبنامه (f. b. i.) : su münâsebe-tiyle yazılan şiir.

âbnûs آبنوس (f. i.) : abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç.

abnûsî آبنوسى (f. b. s.) : 1. abanoz; abanozdan yapılmış. 2. abanoz gibi [siyah]. 3. i. abanozcu.

âb-râh, âb-râhc آب راه , آب راهه (f. b. i.) : su yolu, mecrâ, kanal.

âb-râne آب رانه (f. b. i.) : su yollarına ve borularına bakan mühendis, su mühendisi.

abrâş آبراش (a. s.) : 1. alacalı, benekli [at]. 2. beyaz ve kırmızı alaca renk. 3. vücudun-da sam lekesi bulunan [adam].

abre عبره (a. i. c. : aberât) : gözyaşı. (bkz : âb-zih², dem').

âb-rîz آب ريز (f. b. i.) : 1. ayak yolu, aptesâne. 2. ibrik, çirkef çömleği, havruz.

âb-rûd آب رود (f. b. i.) : sünbül; nilüfer.

absâl, âbsâlân آبسال , آبسالان (f. i.) : bahçe, park, koru.

âb-sûvâr آبسوار (f. b. s.) : 1. su yü-zünde yüzen. 2. su yüzündeki kabarcık.

âbsûvârân آبسواران (f. b. i. c.) : suyun veya şarabın üzerindeki kabarcıklar.

âb-şâr آبشار (f. b. i.) : su şarıtısı, şelâle.

âb-şîb آبشيب (f. b. i.) : dere gibi aşağı akan su, akıntı, akar su.

âb-şînâs آبشناس (f. b. i.) : 1. sudan an-lıyan. 2. su yolcu. 3. gemi kılavuzu.

abt عبط (a. i.) : 1. yalan. 2. şüphe uyan-dırıcı hareket.

âb-tâb آب تاب (f. b. i.) . (bkz : âb ü tâb).

âb-tâbe آب تابه (f. b. i.) : 1. bahçıvan kovası, ibrik. 2. Güneş biçiminde yapılan mücev-her. (bkz : âftâbe²).

âbü آبو (f. i.) : nilüfer çiçeği.

abûs عبوس (a. s. ubûset'den.) : somurtkan. **abûs-ül-veh** : suratı asık, asık suratlı.

âb-vend آبوند (f. b. i.) : su kabı, maş-rapa, bardak.

âb-verz آبورز (f. b. s.) : suda meşkeden, suda yüzen, yüzgeç.

âb-yâr آبيار (f. b. s.) : 1. suluyan, su-layıcı. 2. mec. feyizlendiren, bereketlendiren.

âb-yâri آبیاری (f. b. i.) : 1. sulayıcılık.
2. mec. yardım.

ab-yâri-i himmet : himmet yardım.

âb-zen آب زن (f. b. i.) : 1. küçük havuz.
2. banyo. (bkz : âb-ı şeng).

âb-zih آب زد (f. b. i.) : 1. su sızıntısı,
su kaynağı. 2. gözyaşı. (bkz : abre, dem').

âb-zürüft آبذرفت (f. b. s.) : eskimiş, bo-
zulmuş [kavun, karpuz gibi şeyler].

âc عاج (a. i.) : fildişi, bağa.

âc آج (f. i.) : bot. ılıgın [ağaç].

acâc عجاج (a. i.) : 1. bulut. 2. duman.

acâfet عجافت (a. i.) : zayıflık, çelimsiz-
lik.

acâib عجائب (a. s. acîbe'nin c.) : çok
tuhaf şey, anlaşılmaz.

acâib-i seb'a-i âlem : dünyânın 7 acîbesi, 7
tâne şaşılabacak şeyi. [1. Mısır pramitleri. 2. Bâbil'-
de Semiramis'in asma bahçeleri. 3. Zeus'un hey-
keli. 4. Rodos heykeli. 5. Efes'te Artemis-Diana
ma'bedi. 6. Bodrum (Halikarnas) da Mosoleus'un
türbesi. 7. İskenderiye deniz feneri].

acâibât عجائبات (a. i. acâib'in c.) : 1.
acâyip şeyler. 2. normale aykırı gelen, yadırganan
mahlûkları inceliyen ilim. 3. normale aykırı yara-
tılmış mahlûklar.

acâiz عجائز (a. s. acûz ve acûze'nin c.) :
koce karılar.

âcâk آجاک (f. i.) : toprak. (bkz : hâk).

âcâl آجال (a. i. ecel'in c.) : vâdeler,
tabii ömrün sonları, gayetler, ölümler.

acâle آجاله (a. i.) [aslı : icâle'dir]. (bkz.
icâle).

acâlet عجالت (a. i.) [aslı : icâlet'dir].
(bkz : icâlet)

acâleten عجالته (a. zf.) : [aslı : icâleten
dir]. (bkz : icâleten).

âcâm آجام (a. i. ecme'nin c.) : meşelik,
kamuşluk, ağaçlıklar.

a'câm اعجام (a. i. Acem'in c.) : Acemler,
Arap olmıyan kavimler, İranlılar. (bkz : eâcim).

âcân آجان (f. i.) : polis.

âcâr آجار (a. i. ecr'in c.) : kirâlar; mü-
kâfatlar.

acc عج (a. i.) : bağırma; na're.

âcc عاج (a. s. müen. : âcce) : kalabalık.

accâc عجاج (a. s.) : 1. gürültülü. 2. fir-
tınalı, rüzgârlı; soyu temiz [at].

âce عاجه (a. s.) : bir tâne fil dişi.

acëb عجب (a. i.) : acaba, hayret, gariplik,
şaşılabacak şey.

a'cëb اعجب (a. s.) : (daha, çok, pek)
acâip, tuhaf ve garip olan.

a'cëb-ül-acâib : çok garip ve gülünç olan. (bkz :
garib).

acëbâ عجباه (a. e. acib'den) : şüphe ve te-
reddüt bildiren edat, acabâ. (bkz : âyâ).

a'cëf اعفف (a. s.) : ince, zayıf.

a'cel اعجل (a. s.) : pek acûl, çok acele
eden.

acele عجله (a. i.) : çabuk, çabukluk. (bkz :
isti'câl).

aceleten عجلته (a. zf.) : çarçabuk. (bkz :
ale-l-acele).

Acem عجم (a. i. c. : a'câm) : 1. Arap ol-
mıyah, Araptan gayri olan kavim. 2. İranlılar.

A'cem اعجم (a. i. c. : eâcim) : Arap kav-
minden olmıyan kimse.

acem-âne عجمانه (a. f. zf.) : Acemlere ya-
kıncasına.

acem-aşîrân (-makâmı) عجم عشيران (مقامی)

(a. f. b. i.) : müz. Türk mûsikisinde kullanılan şed makamlardan biri. Bu makam çârgâh makamının acem-aşîrân perdesi üzerine nakledilmiş şeklidir. Dominantı çârgâh, tonikası Acem-aşîrân perdeleridir.

acem-aşîrân (perdesi) عجم عشيران (پردہ سی)

(a. f. t. b. i.) : müz. aralıkları birbirine müsâvî olmayan 24 dereceli Türk mûsikisi ses dizisinin kaba çârgâhdan başlamak üzere dördüncü perdesinin adı.

acemî عجمی (a. s. c. : acemiân) : 1. tecrübesiz, toy. 2. İranlı.

a'cemî اعجمی (a. f. s.) : 1. Arap olmayan, İranlı. 2. Acemce. 3. beceriksiz [kimse]. 4. dilsiz

Acem-istân عجمستان (a. f. b. i.) : İran ülkesi.

acemiân عجمیان (a. f. b. s. acemî'nin c.) : 1. tecrübesizler, toylar. 2. İranlılar.

acem-kürdî عجم کردی (a. f. b. i.) : Türk mûsikisinde kullanılan mürekkep bir makamdır. Acem makamını teşkil eden acem-aşîrân ve uşşak makamları dizilerinin pest tarafına bir kürdî dörtlünün katılmasıyla terki edilmıştır. Makamın melodik seyirinde önce Acem makamının, sonra da kürdî dörtlüsüyle kürdî makamının özelliklerini gösterir.

acem-perestî عجم پرستی (a. f. b. i.) : 1. İran sanat ve edebiyatına karşı düşkünlük ve bu sanat ve edebiyat tarafdarlığı. 2. İran taklitçiliği.

acem-pûselik عجم پوسلیک (a. f. b. i.) : müz. tahmînen iki asırlık bir mürekkep makamdır. Acem mürekkebine, bir pûselik beşlisi ilâvesinden doğmuştur. Bütün pûselikli mürekkep makamlar gibi lâ-dügâh perdesinde durur; pûselik beşlisini inici bir şekilde icrâ ederek karar verir. Acem'de olduğu gibi burada da güçlü perdesi bilhassa re-nevâdır. Donanıma Acem gibi si için bir komâ bemolü konulur; icâbederse nota içinde acem'deki gibi si bekar ve si küçük mücenneb bemolü, pûselik için ise, sâdece si bekar ilâve olunur.

Âcer آجر (a. h. i.) : İsmâil Peygamber'in anası. (bkz : Hâcer).

âcer, âcir, âcûrr آجر ، آجر ، آجور

(a. i.) : tuğla, kiremit.

a'cez اعجز (a. s. âciz'den) : çok âciz ve kudretsiz.

aceze عجزه (a. f. âciz'in c.) : düşkünlükler, güçsüzler, beceriksizler, zayıflar.

âci عاجی (a. s.) : 1. fildişinden yapılmış, fildişine âit. 2. fildişi satıcısı, işçisi.

acib عجیب (a. s. aceb'den) : tuhaf.

acib-ül-kıyâfe : kılığı kıyâfeti tuhaf olan. (bkz : garib).

âcib عاجب (a. s. aceb'den) : şaşılacak şey.

acibe عجبه (a. i.) : şaşacak şey.

acibe-i hilkat : hilkat acibes, anormal yaratılmış. (bkz : u'cûbe).

âcil آجل (a. s. ecel'den. mûen. "âcile") : vâdeye bağlı, vâdesi geldiğinde yapılacak olan, * ertelenmiş.

âcil عاجل (a. s. acele'den.) : acele eden, acele, gecikmez.

âcil-âne عاجلانه (a. f. zf.) : 1. acele edene âit. 2. şimdiki zamana âit.

âcilen آجلاً (a. zf. ecel'den.) : sonradan, geç, vâdesi geldiğinde yapılmak üzere.

âcilen veya âcilen : er veya geç.

âcilen عاجلاً (a. zf. acele'den.) : tezelden, gecikmeden. (bkz : müsta'celen).

âcin آجن (a. s.) : rengi ve tadı değişmiş, bozulmuş pis su.

acın عجين (a. s.) : yoğurulmuş şey, hamur, mâcun. **Lahm-i acın** : yoğurulmuş, mâcunlaşmış et, lâhmacun.

acini عجینی (a. s.) : hamur gibi, hamur, mâcun kıvâmında.

aciniyyet عجينيت (a. i.) : hamur, mâcun hâlinde olma.

âcir آجر (a. s. ecr'den.) : elindekini bir başkasına kirâliyan.

âciş آجيش (f. i.) : üşüme.

aciz عجز (a. i.) : (bkz : acz).

âciz عاجز (a. s. acz'den. c. : âcizân) : 1. eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz. 2. zayıf, güçsüz.

âcizân عاجزان (a. s. âciz'in c.) : âcizler.

âciz-âne عاجزانه (a. f. zf.) : beceriksizce, beceriksizcesine; alçak gönüllülükle.

âcizî عاجزى (a. f. i.) : 1. kabiliyetsizlik, beceriksizlik. 2. tevâzu, alçak gönüllülük.

âcizî عاجزى (a. f. s.) : fakir, alçakgönüllü kimseye âit, yâni "benimki".

âciziyyet عاجزيت (a. i.) : 1. beceriksizlik, kabiliyetsizlik. 2. fakirlik; tevâzu.

acmiyy عجمى (a. s.) : akıllı, anlayışlı, ince fikirli.

acn عجن (a. i.) : mâcun kıvâmına getirme, yuğurma.

acül عجل (a. s.) : aceleci, içidar.

acül-âne عجولانه (a. f. zf.) : acele edene yakışır sûrette.

acûz, acûze عجوزه (a. i.) : kocakarı, mec. cadı karı. (bkz : pîre-zen).

âcül آجل (f. i.) : geçirme.

âcür آجر (a. i.) : 1. tuğla. 2. kiremit. 3. kerpiç. (bkz : âcer).

âcürî آجرى (a. i.) : tuğlacı, kiremitçi.

acz عجز (a. s.) : beceriksizlik.

acz-i ikdâm : uğraşıp da birşey yapamama. (bkz : aciz).

âcâr آچار (f. s.) : 1. katılmış, karıştırılmış, birleştirilmiş [turşu, tarator, salata ve ben-

zerleri gibi şeyler]. 2. inişli yokuşlu, düz olmiyan [yer]. (Gencîne-i Güftâr" adlı eserde kelimenin Türkçe olduğu bildirilmektedir).

Âd عاد (a. h. i.) : çok eskiden Yemen ta-

raflarında bulunan ve Hud Peygamber tarafından îmâna getirilemediği için Allah tarafından yok edildiğine inanılan bir kavmin adı.

âd عاد (a. i. c.) : adetler.

a'dâ اعدى (a. s.) : en zâlim, pek gaddar.

a'dâ' اعداء (a. i. adû' ve adüvv'ün c.) : düşmanlar, yağılar.

a'dâ-yı dîn : dîn düşmanları.

âdâb آداب (a. i. edeb'in c.) : 1. terbiyeler, utanmalar. 2. usuller, yollar, kaideler.

âdâb-ı asr : zamânın usulleri.

âdâb-ı muâşeret : içtimâî yaşayış bilgisi usulleri.

âdâb-ı mutâvaat : itâat usulleri.

âdâb-ı umûmiyye : umûmî ahlâk kaideleri.

âdâb ve erkân : yol iz, yöntem, sıra saygı.

a'dâd اعداد (a. i. aded'in c.) : sayılar.

a'dâd اعضاء (a. i. adad ve adud'un c.) : 1. sâitler, bâzular, kollar. 2. havuz kenarındaki büyük ve düz taşlar, duvarlar.

a'dad اعضد (a. s.) : kolu ince, kısa kollu [adam].

adâhî اصاحى (a. i. udhiyye'nin c.) : kurbanlar.

adâhik اضاحك (a. s. udhûke'nin c.) : gü-lünecek şeyler, lâtiyeler, şakalar.

âdâk آداك (f. i.) : ada. (bkz : cezîre).

adakk ادق (a. s.) : (daha, en veyâ çok) dakik, ince.

a'dâl اعدال (a. i. idl'in c.) : 1. denkler. 2. eşitler, müsâvîler.

adalât عضلات (a. i. adale'nin c.) : kaslar.

adale عضله (a. i. c. : adalât) : vücutta hareketleri yapan sinirli etler, * kas.

adâlet

adâlet عدالت (a. i.) : 1. hakka riâyetkârlık, hak tanırılık, haklılık, doğruluk. (bkz : adl, dâd). 2. kadın adı.

adâlet-emri : tar. ahâliye zulüm ve taaddî edil-memesi hakkında sadrâzam tarafından vâîlere ya-zılan emir.

adâlet-kâr عدالتکار (a. f. b. s.) : âdil, adâletli. (bkz : adâlet-penâh).

adâlet-kârâne عدالتکارانه (a. f. zf.) : adâletlicesine.

adâlet-kârî عدالتکاری (a. f. i.) : âdillik.

adâlet-penâh عدالتپناه (a. f. b. s.) : adâlet-li. (bkz : adâlet-kâr).

adâlî عضلى (a. s.) : adeleli, sinirli ete mensup, * kaslarla ilgili.

adall اضل (a. s. delâl'den) : 1. doğru yoldan pek uzak olan, çok sapıtmış bulunan, çok fenâ yol tutmuş olan. 2. pek çok hatâda bulunan.

adâmet عدامت (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

adarr اضر (a. s.) : en zararlı. (bkz : azarr).

adarr-ı müskirât : içkilerin en zararlısı.

a'dâs اعداس (a. i. ades'in c.) : mercimek-ler.

âdât عادات (a. i. âdet'in c.) : âdetler, gö-renekler, usuller, tabîatlar, alışkanlıklar.

âdât-ı medenîyyet : medeniyet âdetleri, usulleri.

adâvet عداوت (a. i.) : düşmanlık, yağılık. (bkz : buğz).

add عد (a. i.) : 1. sayma, sayılma. 2. îtibâr etme, edilme.

add etmek : 1) saymak; 2) îtibâr etmek.

âde عاده (a. i.) : âdet kelimesinin arap kai-desine göre yapılan mürekkep kelimelerdeki şekli : fevk-al-âde; alelâde... gibi.

addâr عدار (a. i.) : denizci, gemici tâifesi.

aded عدد (a. i. c. : a'dâd) : sayı.

aded-i rûûs : fer. şahısların adedi. [bir kimse vefât edip yalnız üç kızı kalsa mes'elenin mahreci aded-i rûûsuna göre "üç" olur].

adeden عددآ (a. zf.) : sayı bakımından, sa-yıca.

adedî, adediyye عددی، عددیه (a. s.) : adede mensup, adetle ilgili.

adediyyât عددیات (a. i. adedî'nin c.) : 1. adetle ilgili şeyler. 2. f. k. sayılan şeyler.

adediyyât-ı mütefâvite : huk. fertleri arasında pahaca fark bulunan ve sayılabilen şeyler. [karpuz ve koyun gibi].

adediyyât-ı mütelaribe : huk. fertleri arasında pahaca fark olmıyan ve sayılabilen şeyler. [yu-murta ve ceviz gibi].

a'del اعدل (a. s. âdil'den) : (daha, pek. en) adâletli, çok doğru.

a'del-ül-âdilîn (âdillerin en adâletlisi) : Allah.

Âdem آدم (a. h. i.) : 1. dünyâdan ilk ya-ratılan adam. 2. ilk peygamber. (bkz : ebû-l-beşer). 3. (f. c. : âdemân) : adam.

adem عدم (a. i.) : yokluk, bulunmama.

adem-i basîret : basîretsizlik, görüşsüzlük.

adem-i dikkat : dikkatsizlik.

adem-i emniyet : güvensizlik.

adem-i ihtimâl : olamamazlık.

adem-i iktidar : 1) gücsüzlük, gücü yetmezlik; 2) intiazsızlıktan doğan bir hastalık, fr. im-puissance.

adem-i imkân : imkânsızlık, olamazlık.

adem-i imtizâc : birleşmezlik, geçimsizlik, geçi-nemezlik, bağdaşmazlık.

adem-i inkitâ : kesilmezlik.

adem-i istikrar : bir halde durmazlık.

adem-i iştiâh : iştahsızlık.

adem-i itâat : itâatsizlik.

adem-i ihtilâf : anlaşmazlık, uyuşmazlık.

adem-i i'timâd : güvensizlik.

adem-i kifâyet : yetmezlik.

adem-i merkeziyyet : bir merkezden değil her teşekkülün kendi kendini idâre etmesi.

adem-i mes'ulîyyet : mes'ûliyyetsizlik, * sorum-suzluk.

adem-i mevcûdiyyet : yokluk.

adem-i mutâbakat : uymazlık, uyumsuzluk.

adem-i muvâfakat : râzı olmayış.

adem-i muvaffakiyyet : muvaffakiyetsizlik, başarısızlık.

adem-i müsâade : müsâadesizlik, izinsizlik; darlık.

adem-i nezâfet : pislik, kirlilik.

adem-i riâyet : riâyetsizlik, saygısızlık.

adem-i tecâvüz : saldırmazlık.

adem-i müsâvât : * eşitsizlik.

adem-i sebât : sebât etmeyişi, çabuk bıkıp usanma, direnmezlik.

adem-âbâd آدم آباد (a. f. b. i.) : yokluk diyarı, ölüm.

âdemân آدمان (a. i. âdem'in c.) : âdemler, adamlar.

âdem-hâr آدم خوار (a. f. b. s.) : insan yiyici.

âdemî آدمی (a. f. s. c. : âdemiyân) : âdem oğlu.

ademî, ademiyye آدمی ، عدمیه (a. s.) : ademle, yoklukla ilgisi olan, ölüm hakkında.

âdemiyân آدمیان (a. f. i. âdemî'nin c.) : âdem oğulları, insanlar, adamlar.

âdemiyâne آدمیانہ (a. f. zf.) : adamca, erkekçe, cesurca.

âdemîyyet آدمیت (a. i.) : 1. adamlık, insanlık. 2. adamlık, nâmuslu adama yakışır hal.

âdem-pîrâ آدم پیرا (a. f. b. s.) : olgun, bilgili adam.

âder آذر (a. s.) : kasiği çıkık [adam].

âder آذر (f. i.) : ateş. (bkz : âzer).

ades عدس (a. i. c. : a'dâs) : mercimek [hubûbattan].

adese عدسه (a. i. c. : adesât) : 1. mercimek. 2. mercek. 3. dürbün, gözlük vesâire yapımıya yarayan mercimek biçimindeki cam.

adesî عدسی (a. s.) : ades'e, mercimeğe benzeyen nesne.

âdet عادت (a. i. c. : âdât) : görenek, usul, tabiat, alışkanlık.

âdet-i aġnâm : koyun ve keçiden alınan resim.

âdet-i gulâmîyye : işlerin görölmesi için kullanılan adamların masrafları karşılığı olarak alınan resim.

âdet-ullâh : Tanrı töresi.

âdeta عادتاً (a. zf.) : bayağı, basbayağı, enikonu.

âdelen عادة (a. zf.) : âdet olarak, görenek sûretiyle.

adevân, adv عدوان ، عدو (a. i.) : hızla koşma.

adgâs اضافت (a. i. dâğs'ın c.) : rüyâ teşevvüşâtı, karışıklıkları ["adgâs ü ahlâm : karışık rüyâlar tarzında kullanılır"].

adhâ اضحاً (a. i. c.) : kurbanlar. İyd-i adhâ : Kurban Bayramı.

adham احکم (a. s.) : iri yapılı [adam].

âdî عادى (a. s.) : 1. bayağı, aşağı, değersiz. 2. âdet olan.

adîd, adîde عديد ، عديدہ (a. s.) : çok, bir çok. Emsâl-i adîde : birçok benzerler.

adîd عضيض (a. i.) : 1. bir ısırıklık şey, lokma. (bkz : adûd). 2. ısırma. 3. arkadaş. 4. he-sim.

âdil, âdile عادل ، عادله (a. s. adl'den.) :

1. doğruluk gösteren. 2. doğru. (bkz : dâd-güster). Şâhid-i âdil : adâletli, doğru şahit, tanık. Âdil-şâhit : g. s. güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b. için]. Hükûmet-i âdile : her işinde adâlet, doğruluk bulunan hükûmet. 3. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

adil عدیل (a. s. adl'den.) : eşit, eş, müsâvî.

âdil-âne عادلانه (a. f. zf.) : adâletliye yakışır bir-şekilde, doğrulukla.

âdili عادلي (a. f. i.) : adâlet, doğruluk.

adim عديم (a. s. adem'den.) : yok olan.

adim-ül-îmkân : imkânsız, olamaz.

adim ü heder [eylemek] : yok etmek, ziyân etmek.

âdiş آديش (f. i.) : ateş.

âdiyât عاديّات (a. i. âdiye'nin c.) : her zaman olagelen, alışılmış şeyler.

âdiyât-ı umûr : günlük, ufaktefek, değersiz işler.

âdiyen عاديّا (a. zf.) : 1. bayağı, basbayağı. 2. her zamânki gibi.

âdiyye عاديّه (a. s.) : itiyat edilmiş, alışılmış. Eyyâm-ı âdiyye (alışılmış günler) : tatil veya bayram günlerinin dışında kalan günler. Mahâkim-i âdiyye : ceza mahkemelerinin dışında kalan mahkemeler.

âdiyyet عاديّت (a. i.) : âdillik, aşağılık, bayağılık.

adl عدل (a. i.) : doğruluk. (bkz : adâlet, dâd).

adlâ' اضلاع (a. i. dil'in c.) : 1. kaburgalar. 2. mat. geometrik şekillerin kenarları. Zü-l-erbaati-l-adlâ : dörtgen. Zü-l-kesiri-l-adlâ : poligon, * çokgen. Mûselles-i-mütesâvi-l-adlâ : * eş kenar üçgen. 3. [Arapçada] sayı kökleri.

adli عدلي (a. s.) : 1. adâlete mensup, adâletle ilgili. Hâtâ-yi adli : adâlet yanlışı, yanlış hüküm. 2. II. Mahmud'un lâkabı.

Adli عدلي (a. i.) : II. Sultan Bayezid'in şiirdeki mahlâsı.

adliyye عدليّه (a. i.) : mahkeme, yargılama işleri ile uğraşan dâire.

adl-penâh عدليّناه (a. f. b. i.) : adâletin barındığı yer, adâlete sığınan kimse.

adn عدن (a. i.) : 1. ikametgâh. 2. cennet. (bkz : firdevs).

adrâs اضراس (a. i. dırs'ın c.) : dişler, bilhassa arka dişler.

âdrahş ادرخش (f. i.) : 1. şimşek. 2. yıldırım. 3. gök gürültüsü. (bkz : azrahş).

adû عدو (a. i. c. : a'dâ') : düşman, yağı. (bkz : adüvv).

adud عصد (a. i. c. : a'dâd) : 1. kol, pazı. 2. s. yardımcı, arka.

adud-ud-devle : devlet adamlarından bazılarının lâkabı.

adûd عوض (a. i.) : 1. ısırmalık, bir lokma. (bkz : adîd). 2. s. acıklı, ızdırıp verici [hal]. 3. s. zâlim.

adudî, adudiyye عضدى ، عضديه (a. s.) : kol, pazı kemiği ile ilgili.

adüvv عدو (a. i. c. : edâdî) : düşman, yağı. adüvv-i cân : can düşmanı. (bkz : adû).

âdyende آدينده (f. i.) : eleğimsağma [alâ-im-i semâ], gök kuşağı. (bkz : âfendâk, kavs-i kuzah).

afaf, afâfet عفف ، عفافت (a. i.) : 1. afiflik, temizlik, temiz olma. 2. fenâlıktan, günâh işlemekten kaçınma.

afâif عفاف (a. i. afife'nin c.) : iffet sâhibi, nâmuslu, şerefli kadınlar.

âfâk آفاق (a. i. ufk'un c.) : ufuklar, gök kenarları, gökün yerle birleşir gibi göründüğü yerler, mec. görüş ve dönüş sınırları. [ziddi : enfûs].

âfâk-ı rûh : rûhun ufukları.

âfâk-gîr آفاقير (a. f. b. s.) : ufukları tutmuş, dünyâya, her tarafa yayılmış.

âfaki آفائي (a. s. c. : âfâkiyyât) : 1. havâî, dereden tepeden söz. 2. objektif, * nesnel. 3. Mekke'ye yalnız hac için giden veya Mekke'den ayrılan kimse, yabancı.

afa-llâhü anh عني الله عنه (a. cü.) : Allah onu affetsin!

afâret عفارت (a. i.) : şeytanî, kötü, ifritçe niyet.

âfarîr عفاريت (a. i. ifrît'in c.) : şeytanlar; kurnazlar.

âfât آفات (a. i. âfet'in c.) : belâlar, müsibetler.

âfât-ı semâviyye : semâ âfetleri.

âfen عفن (a. i.) : çürüme.

âfend آفند (f. i.) : kavga, dövüş, savaş ["âfendiden" masdarından].

âfendâk آفنداك (f. i.) : eleğimsağma [alâim-i semâ], al-yeşil kuşak. (bkz : âdyende, kavs-i kuzah).

a'fer اعفر (a. s.) : pek ak. (bkz : ebyaz).

âferide آفریده (f. s. c. : âferidegân) : yaratılmış, mahlûk, yaratık.

âferide-gâr, âferid-gâr آفریدگار، آفریدگاری (f. b. s. i.) : yaratan, yaratıcı, Tanrı.

âferide-gârî âferid-gârî آفریدگاری، آفریدگاری (f. b. i.) : Tanrılık.

âferin آفرین (f. i.) : beğenme, alkış, ya-şa, varol, bravo.

-âferin آفرین (f. s.) : yaratan, yaratıcı. [yaratmak mânâsına gelen Farsça âferiden masdarından].

âferinende آفریننده (f. b. s.) : 1. yaratıcı. 2. yaratan.

âferin-hân آفرین‌خان (f. b. s.) : "âferin." diyen. (bkz : şâbâş-hân, tahsîn-hân).

âferiniş آفرینش (f. i.) : 1. yaratma. 2. yaratılış ve bütün mahluklar.

a'fet اعفت (a. s.) : 1. solak. 2. pek akılsız [adam]. 3. en güç şey.

âfet آفت (a. i. c. : âfât) : 1. büyük felâket, belâ. (bkz : adûd, 2). 2. mec. çok güzel insan.

âfet-i cân : 1) canın belâsı, can belâsı; 2) güzel, dilber.

âfet-i cân-ı cihân : cihânın cânının belâsı.

âfet-i devrân : âşıkların güzeller için kullandıkları bir tâbir.

âfet-nümûn آفت نمون (f. b. s.) : felâket, belâ gösteren.

âfet-resân آفت رسان (a. b. s.) : belâ getiren, müsibet eriştiren.

âfet-zede آفت زده (a. f. b. s.) : müsibet görmüş, belâya uğramış, mahvolmuş.

âfetzede-gân آفت زده گان (a. f. âfetzede'nin c.) : belâya uğramışlar, mahvolmuşlar.

aff عف (a. i.) : iffet, nâmus.

aff عف (a. s. müen. "affe") : iffetli [kadın].

âfi عافی (a. s.) : 1. silen. 2. silinmiş. 3. affeden, bağışlayan. (bkz : âmürz, âmürzâ). 4. affedilmiş, bağışlanmış. 5. yalvaran. [müen. âfiye].

âfif عفيف (a. s.) : iffetli, nâmuslu, temiz. [müen. affe].

âfif-âne عفيفانه (a. f. zf.) : temiz olarak, temizce, tertemiz.

âfik آفك (a. s.) : yalancı.

âfik عفيك (a. s.) : çok aptal.

âfil آفل (a. s. ufûl'den.) : 1. ufûl eden, gurûbeden, batan [Güneş, Yıldız]. (bkz : garib). 2. görünmez olan, kaybolan.

afir عفر (a. s.) : çok kötü niyetli.

âfiyet عافيت (a. i.) : sağlık, esenlik. **îade-i âfiyet** : hastalığı geçirme. (bkz : selâmet, sıhhat).

âfrâze آفرآزم (f. i.) : 1. aydınlık, ışıık. 2. mum veya kandil fitili. (bkz : âfrûze).

âfrûşe آفروشه (f. i.) : un helvası. (bkz : efrûşe).

âfrûze آفروزه (f. i.) : (bkz : âfrâze).

afs عَفْص (a. i.) : 1. mazı denilen tâne. 2. s. kekrek.

âf-tâb آفتاب (f. b. i.) : 1. Güneş. (bkz : Hurşîd, Mihr, Şems). 2. Güneşin ışığı. 3. s. güzel [kadın]. 4. güzel yüz. (bkz : mâh-cemâl). 5. şarap.

Âftâb-ı Kureyş, Âftâb-ı Kureyşi : Peygamber Efendimiz.

âf-tâbe آفتابه (f. i.) : 1. su kabı. (bkz : âftâve). 2. Güneş biçiminde yapılan mücevher. (bkz : âb-tâbe²).

âftâb-gerdan آفتاب گردان (f. b. i.) : 1. Güneşten korunmak için giyilen başlık. 2. avcı kulübesi.

âftâb-gerdek آفتاب گردك (f. b. i.) : 1. ayçiçeği. 2. kaya keleri.

âftâb-gerdiş آفتاب گردش (f. b. i.) : 1. yer yüzü 2. s. dâimâ Güneş gören yer. 3. kaya keleri. (bkz : âftâb-perest²).

âftâb-gir آفتاب گیر (f. b. i.) : 1. şemsiye. 2. Güneşli yer.

âftâbi آفتابی (f. i.) : 1. tente, güneşlik, şemsiye. 2. s. Güneşe âit.

âftâb-iştihâr آفتاب اشتہار (f. a. b. s.) : büyük ve pek meşhur adam.

âftâb-perest آفتاب پرست (f. b. s.) : 1. Güneşe tapan. 2. i. nilüfer çiçeği. 3. i. ayçiçeği. 4. i. kaya keleri. (bkz : âftâb-gerdiş).

âftâb-rû [y] آفتاب رو (f. b. s.) : 1. Güneş yüzü. yüzü Güneş gibi parlak. 2. sevimli, dilber. 3. Güneşe karşı olan [yer].

âftâb-ruh آفتاب رخ (f. b. s.) : Güneş yakanaklı [güzel].

âftâb-süvâr آفتاب سوار (f. b. s.) : sabahları erken kalkan, gündeğmadan uyanmak âdetinde bulunan [kimse].

âftâve آفتاوه (f. i.) : su kabı. (bkz : âftâbe).

âfür عافور (a. i.) : belâ kasırgası.

afüvv عفو (a. s.) : merhametli, dâimâ affeden, suç bağışlayan [Allah].

afv عفو (a. i.) : 1. suçunu bağışlama. 2. özür dileme. 3. birini vazifesinden uzaklaştırma.

afv an-il-cerâha : huk. bir kimsenin kendisini "kıyas" veya "diyet" i gerektiren bir şekilde yaralayan şahsa karşı mâlik olduğu "kıyas" veya "diyet" veya "hükümet-i adil" hakkında vazgeçmesi.

afv an-il-cinâye : huk. kendisine karşı kıyası ve diyeti gerektiren bir cinâyet işlenen kimsenin veya bu hususta velîsinin kıyas veya diyet hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-kat' : huk. bir uzvu kesilmiş olan kimsenin bu sebeple mâlik olduğu kıyas veya diyet hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-kıyas : huk. kendisine karşı cinâyet işlenen kimsenin veya bu husustaki velîsinin kıyas hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-şecce : huk. baş veya yüz yaran suçlu üzerine lâzım gelen kıyas veya diyet veya hükümet-i adil hakkından başı yarılan kimsenin vazgeçmesi.

âgâh, âgeh آگاه (f. s. c. : âgâhân) : 1. bilgili, haberli, uyanık. 2. [birincisi] erkek adı.

âgâh-ân آگاهان (f. s. âgâh'ın c.) : âlimler, bilgililer, * bilginler.

âgâhi, âgehi آگاهی (f. i.) : âgâhlık, haberli ve uyanık olma.

âgal آغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : 1. da. rıltma, kışkırtma. 2. ağıl. 3. arı kovarı. 4. çiğnemedi yutma.

âgalış آغالش ("ga" uzun okunur. f. i.) : kışkırtma, saldıрмаğa kışkırtma.

âgande آغنده (f. s.) : 1. yastık, minder, sucuk gibi zorla doldurulmuş şey. (bkz : âgen, âgene). 2. bir nevi zehirli böcek.

âganî آغانی ("ga" uzun okunur. ugniyye'nin c.). (bkz : eganî).

agarr آغر (a. s. gurra'den.) : 1. kendini çok beğenmiş. 2. beyaz. 3. alnında beyaz benekçi, akıtması olan [at]. 4. asil, alıcenap. 5. çok sıcak [gün].

agarr-ül-ayyâm : en sıcak gün.

âgaşte آغشته (f. s.) : 1. bulaşmış. 2. i. başlangıç.

agavât آغاوات (Türkçe ağa'nın Arap. c.) : ağalar.

agayân آغایان (Türkçe ağa'nın Fars. c.) : ağalar.

âgaz آغاز ("ga" uzun okunur. f. i.) : başlama.

âgaze آغازه ("ga" uzun okunur. f. i.) : müzik başlangıcı, çalgıcıların ve okuyucuların âhenk başlangıcı.

âgaz-gâh آغازگاه ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : başlama yeri veya zamânî; menşe'.

agbâ اغبا (a. s.) : 1. daha veya en koyu. 2. daha veya en küt.

agber اغبر (a. s.) : çok tozlu.

agbes اغبس (a. s.) : kül rengi.

agbiyâ اغبيا (a. s. gabi'nin c.) : ahmaklar, kalıncakalılar.

agdiye اغديه (a. i. gadâ' ve gıdâ'nın c.) : yenip içilecek şeyler. (bkz : agziye).

âgen آگن (f. i.). (bkz : âgande¹).

âgene آگنه (f. s.) : dolmuş, doldurulmuş.

âgande آگنده (f. s.) : doldurulmuş, dolu, tıkalı. (bkz : âgîn).

âgende-gûş آگنده گوش (f. b. s.) : kulağı, dolu, söz dinlemez, hayırsız, sefil.

âgeste, **âgeste** آگسته, آگشته (f. s.) : 1. ıslanmış, ıslak. 2. bulaşmış, yuğurulmuş.

agfer اغفر (a. s.) : affeden, mağfiret gösteren.

agfer-ül-gaflrin : affedenlerden en çok affeden, Tanrı.

agırrâ اغرا (a. s. garır'ın c.) : tecrübesizler, safdiller; acemiler.

âgiye آغيه (a. i.) : içine su biriken çukur. ["agıyye" şeklinde de kullanılabilir].

âgil آغيل (f. i.). (bkz : âgul).

âgîn آگین (f. s.) : dolu, doldurulmuş. (bkz : âgende).

âgiste آگسته (f. s.) : sıkı sıkı bağlanmış, düğümlemiş.

âgiş آگیش (f. s.) : 1. ilişik, sarkık, yapı-şık. 2. uzatılmış.

âglâk اغلاق (a. i. galak'ın c.) : 1. kilitler. 2. kapalı, anlaşılmasız şeyler.

âglâl اغلال (a. i. galel'in c.) : ağaçlar arasından akan sular.

âglâl اغلال (a. i. gull'ün c.) : 1. boyuna geçirilen zincirler. 2. pırangalar. 3. kelepçeler.

âglât اغلاط (a. i. galat'ın c.) : hatalar, yanlışlar. (bkz : galâtât).

agleb اغلب (a. s. galib'den.) : (daha, pek, çok) kuvvetli, en çok galip. **agleb-i ihtimâl** : büyük bir ihtimal.

aglef اغلف (a. s.) : 1. sandıkta kapalı. 2. sünnetsiz. 3. mec. katılmış, duygusuz [kalb].

aglez اغلظ (a. s. galiz'den.) : (daha, pek, çok) kaba ve galiz.

aglîme اغلمه (a. i. gulâm'ın c.) : oğlanlar.

agmâd اغمد (a. i. gimd'ın c.) : kılıç ve bıçak kını. **agmâd-ı süyûf** : kılıçların kınları.

agmâr اغمار (a. s. gamr'ın c.) : 1. büyük, ulu kişiler. 2. seller. 3. (gumr'ın c.) : câhil, bilgisiz ve bön kimseler.

âgmâz اغماض (a. i. gamz'ın c.) : göz yum-malar, göz kırpmalar.

agnâ اغنى (a. s. ganî'den.) : (daha, pek, çok) ganî, en zengin.

agñâm اغنام (a. i. ganem'in c.) : koyunlar.

agñiyâ اغنيا (a. s. ganî'nin c.) : zenginler.

agniyê اغنيه (a. i. gînâ'nin c.) : şarkılar, tür-küler.

agrâ اغراء (a. s.) : çok sevimli, çok yakı-şıklı.

agrâr اغرار (a. s. gîrr'in c.) : tecrübesizler, aptallar.

agrâs اغراس (a. i. gars'ın c.) : dikilmiş ağaçlar, fidanlar.

agrâz اغراض (a. i. garez'in c.) : maksatlar, niyetler.

agrâz-ı hükûmet : hükûmetin niyetleri, maksat-ları.

agrâz-ı nefsâniyye : nefse âit maksatlar.

agrâz-ı şahsiyye-i keyfiyye : keyfe bağlı şahsî maksatlar.

agreb اغرب (a. s. garîb'den.) : en garîb, pek tuhaf.

agribe اغربه (a. i. gurâb'ın c.) : kargalar.

agsân اغصان (a. i. gusn'un c.) : dallar, bu-daklar.

agsem اغثم (a. i.) : beyazı siyahından çok olan saç, kıl.

agser اغثر (a. i.) : 1. boz ve esmer renkli, çok tüylü aba, kilim. 2. kurbağa yösunu. 3. kara-batak kuşu. 4. s. aşâğılık [adam].

agsâ اغشا (a. s.) : 1. pek baygın [adam]. 2. vücûdu kara, yüzü beyaz [hayvan].

agşiyê اغشيه (a. i. gîşâ'nın c.) : perdeler, örtüler, zarlar, deriler.

agtaş اغتش (a. s.) : 1. karanlık. 2. zayıf gözlü.

agtiyê اغطيه (a. i. gîtâ'nın c.) : perdeler, örtüler.

âgul آغول ("gu" uzun okunur. f. i.) : göz ucuyla bakma [hiddetlenerek]. (bkz : âgıl).

âgûn آگون (f. s.) : 1. baş aşağı; ters. 2. uğursuz.

âgundo آغنده (f. s.) : atılmış, hallaç elin-den çıkmış pamuk yığını veyâ yumağı.

âgûr آگور (f. i.) : 1. tuğla. 2. kerpiç. 3. kiremit.

âguş آغوش ("gu" uzun okunur. f. i.) : ku-cak.

âguş-i leyli-târik : karanlık gecenin kucağı.

âguş-i terbiye : terbiye kucağı.

âguşte آغشته (f. s.) : bulandırılmış, kirletil-miş. (bkz : âğâşte).

âgûs آگس (f. i.) : taşçılarının kullandığı de-mir kalem.

agvâ اغوا (a. s.) : delâlete en çok sapan. (bkz : adall).

agvâl اغوال (a. i. gul'ün c.) : guller, kor-kunç hayâletler; hortlaklar.

agvâr اغوار (a. i. gar'ın c.) : mağaralar.

agvâs اغواث (a. i. gavs'in c.) : yardım is-temek için bağır-malar, yardımlar ["yardımcı" mânâsıyla "evliya-u-llah" hakkında kullanılır]. (bkz : aktâb).

agvât اغواط (a. i. gal't'in c.) : 1. çukurlar. 2. aptesâneler. 3. pislikler.

âgyâr اغيار (a. i. gayr'ın c.) : gayrılar, baş-kalar, yabancılar.

agvâz اغياض (a. i. gayze'nin c.) : ağaçlıklar, meşelikler.

agyed اغيد (a. s.) : 1. esner vücûtlü. 2. uykucu. tenbel.

agyer اغير (a. s. gayret'den.) : (daha, pek, çok) gayretli [adam].

agzâ' اغزاء (a. i. gazâ'nın c.) : düşmanla savaşmalar.

agzeb اغضب (a. s.) : pek gazaplı, öfkeli [adam].

agzef اغضب (a. s.) : uzun ve sarkık kulaklı [hayvan].

agzel اغزل (a. s.) : 1. pek âşıkane.

agzel-i eş'âr : şiirlerin en âşıkaneşi. 2. i. en şiddetli sıtma.

agziye اغذيه (a. i. gızâ'nın c.) : yenip içilecek şeyler. (bkz : agdiye).

âh آخ (f. n.) : âferin, bravo! mânâsına kullanılır.

âh آد (müşterek) : ah, yazık.

ah, ahâ اخ، اخوا (a. i.) : 1. kardeş. 2. dost. (bkz : ahu).

ah li-ümm : baba ayrı, ana bir kardeş.

ahabb احب (a. s.) : (daha, pek, çok, en) sevilen.

ahâbir اخاير (a. i. ahbâr'ın c.) : hikâyeler, rivâyetler.

ahâbiş احابش (a. i. habeş'in c.) : habeşliler.

ahad احد (a. s. c. : âhâd) : 1. bir [sayı]. 2. i. kişi, kimse.

ahad-ül-ahadeyn : emsalsiz, eşsiz.

âhâd آحاد (a. s. ahad'ın c.) : birler, birden dokuza kadar olan sayılar.

âhâd-i nâs. (bkz : avâm).

ahadd احد (a. s. hadd'den.) : (daha, pek, çok) keskin.

ahâdid احاديذ (a. i. uhdûd'un c.) : sopa ve kamçı gibi şeylerin vücutta bıraktığı izler.

ahâdis احاديث (a. i. hadîs'in c.). (bkz : ehâdis).

ahâdiyyet احاديث (a. i.) : birlik, husûsiyle Allâh'ın vahdânîyeti (bir olması).

ahadü-hümâ احدهما (a. b. z.) : ikiden biri.

ahaff اخف (a. s.) : (daha, pek, çok) hafif, düşüncesiz.

ahâil اخائل (a. s. c.) : iri yapılı ve kibirli kimseler.

ahakk احق (a. s.) : (daha, pek, çok) selâhiyet, * yetki verilmiş olan.

âhâl آخال (f. i.) : çörcöp bir şeye yaramayıp atılacak nesne. (bkz : âkal).

ahâli اهالى (a. i. ehl'in c.) : halk.

ahâlî-yi asliyye : asıl sâhipler, otokton halk.

âhâr آهار (f. i.) : 1. hattatların kullandıkları kâğıda sürülen nişastalı yumurta. 2. kahvaltı. 3. bir nevi gelik.

aharr احر (a. s.) : (daha, en pek) sıcak.

ahâsîf احاسيف (a. i. c.) : toprağı yumuşak, taşsız, kumlu yerler.

ahâsin احاسن (a. s. ahsen'in c.). (bkz : ehâsin).

ahass اخس (a. s. hâss'dan.) : 1. (daha, çok, en) husûsî, * özel. 2. zf. başlıca. 3. s. yakın.

ahavât اخوات (a. i. uht'un c.) : 1. kızkardeşler. 2. kadın arkadaşlar. 3. benzer şeyler.

ahaveyn اخوين (a. i. c.) : iki kardeş. [İslâm âlimlerinden Urfalı vâiz Mahmut Kâmil efendi'nin babası Mustafa Kâmil efendi ile amcası Urfalı aynî vâhit Mehmed efendi].

ahazz اخظ (a. s.) : (daha, en veyâ çok) bahtiyâr, mesut, mutlu.

ahbâ احباء (a. i. haba'nın c.) : saray adamları.

ahbâb احباب (a. i. habîb'in c.) : dost, bil-dik, tanıdık. (bkz : âşinâ).

ahbâr اخبار (a. i. haber'in c.) : 1. haber, ortada dönen * söylentiler. 2. (hlbr'in c.) : Yahudi bilgileri, hahamları. 3. meserretler; iyilikler. 4. yazı mürekkepleri.

ahbârî اخباری (a. s.) : rivâyetçi.

ahbâs احساس (a. i. habs'in c.) : 1. su bentleri. 2. su bentleriyle meydana getirilen havuzlar. 3. hapisler, zindanlar. 4. gayri meşrut vakıf hâlinde olan topraklar veya binâlar.

ahbâz اخبار (a. i. hubuz'un c.) : ekmekler.

ahbel احبل (a. i.) : böğrölce tânesi.

ahbel اخبل (a. s.) : divâne, deli, kaçık.

ahben احبن (a. s.) : İstiskaya uğriyan, karnına su dolan kimse.

ahbes احبت (a. s.) : (daha, pek, çok, en) mundar, yaramaz.

ahbeseyn اخبين (a. i. ahbes'in dualis ob-liguus'u) : en mundar şeylerden ikisi=bok ile si-dik.

ahbeş احبش (a. i.) : Habeş, Habeşt.

ahbiye اخبيه (a. i. hıbâ'nın c.) : kıldan yapılan göçebe çadırları.

ahcâl احوال (a. i. hacl'in c.) : 1. topuklar. 2. zincirler.

ahcâr احجار (a. i. hacr'in c.) : taşlar.

ahcen احجن (a. s.) : kıvırcık [sağ hakkın-da].

ahceste اخچسته (f. i.) : kapı eşîği. (bkz : âstân, atebe).

ahd عهد (a. i. c. : uhûd) : 1. söz verme. 2. and, yemin. 3. devir, zaman, gün. (bkz : ahid).

ahd-i atik : İsâ'dan önceki Yahudi Peygamberle-rin kitapları [Tevrat, Zebur, Mezâmîr v.b.].

ahd-i cedîd : İsâ'nın kitabı, İnciller ve ekleri.

ahd-i karîb : yakın zaman, evvelki zaman.

ahd ü peyman : yemin, and.

ahda' اخضع (a. s.) : (daha, en veya pek) halîm, alçak gönüllü, itaatli.

ahda' اخضع (a. s.) : 1. en hud'acı, çok aldattıcı. 2. i. insanın ensesine yakın iki damar.

ahdâk احداق (a. i. hadeqa'nın c.) : göz be-bekleri.

ahdân اخدان (a. i. hadin ve hadin'in c.) : dostlar, yoldaşlar, yaşdaşlar.

ahdar اخضر (a. s.) : pek yeşil, yemyeşil. (bkz : ahzar, sebz).

ahdâs احداث (a. i. hades'in c.) : 1. yeni hâdiseler. 2. fenâ şeyler, dertler, musîbetler. 3. tâ-lihin değışmeleri. 4. s. gençler.

ahdeb احذب (a. s.) : kambur.

ahdeb احذب (a. s.) : Kimsenin rey ve dü-şüncesini beğenmiyen, uzun boylu ahmak [adam].

ahdebiyyet احدييت (a. i.) : kamburluk.

ahder احدر (a. s.) : şaşî adam.

ahder اخدر (f. i.) : kardeş çocuğu, yeğen.

ahderiyy اخدری (a. i.) : yaban eşeği.

ahdî عهدي (a. s.) : sözleşme, anlaşma ile ilgili.

ahd-nâme عهدنامه (a. f. b. i.). (bkz : ahid-nâme).

âhek آهك (f. i.) : kirec.

âhen آهن (f. i.) : 1. demir. 2. zincir. 3. kılıç. 4. s. sert, katî.

âhen-i cûft, **âhen-i gâv** : saban demiri.

âhenbe آهنبه (f. i.) : çulhaların dokuya-cakları bezin iki yanına koydukları demirli ağaç. [bezin buruşukluğunu açtığı için buna "çinber" de denir].

âhen-câme آهن جامه (f. b. i.) : sandıklara vurulan demir çember.

âhen-cân آهن جان (f. b. s.) : demir canlı, sabırlı, dayanıklı, katı yürekli.

âhen-dest آهندست (f. b. s.) : demir elli, eli demir gibi olan.

âhen-destâne آهندستانه (b. zf.) : demir elli olanlara yakışırmasına.

âhen-dil آهندل (f. b. s.) : 1. demir yürekli, kahraman. 2. merhametsiz. (bkz : âhenîn-dil).

âheng آهنگ (f. i.) : 1. uygunluk, düzen. 2. çalılıp çağırıp eğlenme, çünbüş etme.

âheng-i esvât : leng. kelimelerde kalınlıkla incelik ve yuvarlaklıkla düzlük bakımından vokallerin birbirleriyle uyuşması ("karınca; örümcek" gibi).

âheng-i taklîdî : leng. taşıdığı mânâyı teşekkül ettiği seslerle de telkin eden kelimelerden meydana gelen söz tertibi ("tir tir titremek" gibi).

âheng-dâr آهندار (f. b. s.) : âhenkli, uygun, düzenli.

âhen-ger آهنگر (f. b. i.) : demirci.

âhengîr-i gayret : gayret demircisi.

âhen-gerî آهنگرى (f. b. i.) : demircilik.

âhen-hâ [y] آهن خا (f. b. s.) : demir çığnıyen, gemi aızıya alan, sert başlı, dikbaşlı [at].

âhenî, **âhenîn** آهنى، آهينى (f. s.) : 1. demir den. 2. demir gibi, pek sağlam.

âhenîn-dil آهينى دل (f. b. s.) : demir yürekli, kahraman; merhametsiz. (bkz : âhen-dil).

âhenîn-reg آهينى رگ (f. b. s.) : (bkz : âhen-reg).

âhen-keş آهن كمش (f. b. s.) : demir çeken, miknatıs. (bkz : âhen-rübâ).

âhen-pûş آهن پوش (f. b. s.) : demirler giymiş, demir kuşanmış, zırh giymiş.

âhen-reg آهن رگ (f. b. s.) : damarı demir veyâ demir damarlı, sağlam, dayanıklı, kuvvetli [at]. (bkz : âhenîn-reg).

âhen-rübâ آهن ربا (f. b. s.) : miknatıs. (bkz : âhen-keş).

âhen-sâ, **âhen-sây** آهن سا، آهن ساي (f. b. i.) : ege, törpü, bileği taşı.

âher آخر (a. s.) : başka, diğer, gayrı.

âher-ün-nehr : astr. semânın güney yarım küresinde bulunan En-nehr burcunun en parlak yıldızı, Achernar.

âheste آهسته (f. s.) : yavaş, ağır, yavaş yavaş.

âhesteğî آهستگى (f. i.) : yavaşlık, acelesizlik.

âheste-rev آهسته رو (f. b. s.) : acelesiz, yavaş yavaş yürüyen.

ahfâ اخفى (a. s. hafî'den.) : (daha, pek, çok) hafî, en gizli.

ahfâd احفاد (a. i. hafîd'in c.) : 1. oğul oğulları, torunlar. 2. yardımcıları, hizmetkârlar.

ahfâs احفاس (a. i. hıf'sın c.) : işkembe-ler, kırkbayırılar.

ahfaz اخفض (a. s.) : 1. alçak ve çukur [yer]. 2. mec. alçak gönüllü [kimse].

ahfeş اخفش (a. s.) : 1. küçük gözlü, zayıf bakışlı. 2. yalnız gece gören [kimse]. ["ahfeş" lâkabında üç büyük Arap âlimi vardır : Abdülhamîd; Said bin Mes'ade; Ali bin Süleyman].

ahfiye اخفيه (a. i. hıf'ının c.) : 1. gizli şeyler. 2. ağaç çiçeğinin tomurcuğunu örten dış kabuklar.

ahger اخگر (f. i.) : yanar kömür, ateş kuru, kızıl ateş,

ahger-i sūzân : yakıcı kor.

ahgöl اخگل (f. i.) : başak kılıcı; kılıç; sakal.

ahibbâ احبا (a. i. habîb'in c.). (bkz : ehîbbâ).

ahid عهد (a. i.). (bkz : ahd).

ahid-nâme عهدنامه (a. f. b. i.) : anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzâsını taşıyan kâğıt.

ahid-şiken عهدشکن (a. f. b. s.) : anlaşmayı bozan.

ahiha اخيحه (a. i.) : bulamaç denilen yemek.

âhihte آهيخته (f. s.) : 1. sıyrılmış, çıkarılmış [silâh]. 2. saldırılmış.

ahikka احقا (a. s. hakik'in c.) : daha çok; en çok veya çok selâhiyetli, *yetkili.

ahillâ اخلا (a. s. halîl'in c.) : sâdik, hâlis, candan dostlar. (bkz : ahlâl).

ahille اهله (a. i. halîl'in c.) : çuvaldızlar, şişler.

ahîr اخير (a. s.) : en son, en sondaki.

âhir آخر (a. s. c. : âhirîn, âhirûn, evâhir) : son, sonraki, en sonra.

âhir-i kâr : işin sonu, netice, *sonuç.

âhir آخر (a. zf.) : nihâyet, son olarak.

âhir-ül-emr : en nihâyet, sonunda.

âhir-bin آخريين (a. f. b. s.) : sonunu düşünen, gören, akıllı.

âhire آخره (a. s. [âhir'in müennesi]) : son.

âhire عاهمه (a. s. ve i.) : 1. zânî, zinâkâr. 2. kahpe.

âhîren آخرأ (a. zf.) : sonradan.

ahîren اخيراً (a. zf.) : en sonra, en son olarak, son zamanda, geçende, bu yakınlarda.

âhiret آخرت (a. i.) : öbür dünyâ, öteki dünyâ. (bkz : ahret).

âhiretlik آخرتلك (a. t. i.) : 1. ahretlik, evlâtlığa alınan öksüz. 2. ahret kardeşi. (bkz : ahretlik).

âhirîn آخريين (a. s. âhir'in c.) : sonrakiler, sonlar.

âhirûn آخرون (a. s. âhir'in c.) : sonrakiler, sonlar, en sonralar. (bkz : âhirîn, evâhir).

âhir-zamân آخر زمان (a. b. i.) : (bu dünyanın) son gün (ü).

ahissâ اخسا (a. s. hasîs'in c.) : pintiler, cimriler.

âhiyâne آهيانه (f. i.) : 1. damak. 2. anat. boğaz. 3. anat. beyin kemiği, kılıf.

âhiyye آخيه (a. i.) : 1. ucunu yere berki-tip halkasına hayvan bağlanan ip. 2. sürekli fe-lâket, musiybet.

ahîz اخيز (a. i. ahz'den.) : esir, tutsak.

âhîz آخذ (a. s. ahz'den.) : ahz eden, alan, alıcı.

ahîz اخذ (a. i.) : alma, kabul etme. (bkz : ahz).

âhîze آخذه (a. i. ahz'den.) : alıcı âlet.

ahkab احقاب ("kab" uzun okunur. a. i. hukub ve hukb'un c.) : uzun zamanlar.

ahkad احقاد ("kad" uzun okunur. a. i. hukd'un c.) : kinler, gazezler.

ahkaf احفاف ("kaf" uzun okunur. a. i. hukfe'nin c.) : kum tepeleri.

ahkâm احكام (a. i. hükm'ün c.) : 1. emirler, hükümler. (bkz : ahid, ahid-nâme).

ahkâm-ı adâlet : adâlet hükümleri.

ahkâm-ı adliyye : 1) adâlete âit, adâletle ilgili hükümler, emirler, tesirler; 2) adliye nezâretinin eski adı.

ahkâm-ı asr : asrın hükümleri.

ahkâm-ı nusret : zafer hükümleri. 2. kanunlar. 3. yıldızlardan ve başka görünenlerden çıkarılan mânâ.

ahkâm-ı şahsiyye : huk. şahsî statü, fr. statut personnel.

ahkar أحقر (a. s. hakir'den.) : (daha, pek, en, çok) hakir olan.

ahkem احكم (a. s. hükm'den.) : en çok hükmeden; (daha, en veya çok) kuvvetli.

ahkem-ül-hâkimin : hâkimlerin en kuvvetlisi, Cenabîhak.

ahker اخكر (f. i.) : ateş koru.

ahkûk اخكوك (f. i.) : ham zerdâli.

ahlâ احلى (a. s. hulv'den.) : 1. (daha, en, pek) tatlı : Şekere muhtâc olmamak şekerden ahlâdır. 2. (daha, en, pek, çok) şirin.

ahlâb اخلاب (a. i. hılb'ın c.) : tırnaklar, pençeler.

ahlâf احلاف (a. i. hılf'ın c.) : müttefikler, birleşikler.

ahlâf اخلاف (a. i. halef'in c.) : birinin yerine geçenler, gelecekler, halefler.

ahlâk اخلاق (a. i. hulk'un c.) : 1. insan-da bulunan ruhî ve zihnî haller. 2. iyilik etmek ve fenâlıktan çekinmek için tâkibi lâzımgelen usul ve kaideleri öğreten ilim.

ahlâk-ı fâzıla : faziletli huylar, iyi ahlâk.

ahlâk-ı hamide : övülecek huylar.

ahlâk-ı hasene : güzel huylar.

ahlâk-ı zemîme : kötülenecek huylar, kötü huylar.

ahlâkan اخلاقاً (a. zf.) : ahlâk bakımından.

ahlâkî اخلاقى (a. s.) : ahlâka dâir, ahlâka mensup.

ahlâkiyyât اخلاقيات (a. i. c.) : ahlâka âit olan bahisler ve mütâlâalar, ahlâk bilgisi.

ahlâkiyyun اخلاقيون (a. s. c.) : ahlâka dâir kitap yazan bilginler.

ahlâl اخلال (a. i. hill'in c.) : samîmî dostlar. (bkz : ahillâ').

ahlâm احلام (a. i. hulum'un c.) : 1. rüyâlar, hulyâlar, uykuda görülen şeyler [hulm Arapçada akıl mânâsına da gelir]. 2. açık saçık rüyâlar. 3. düşü azmalar.

ahlas اخلاص (a. s.) : 1. en hulûskâr. 2. fazla hâlis ve temiz olan.

ahlât اخلاط (a. i. hılt'ın c.) : 1. karışan şeyler. 2. insan vücudunda farzolunan dört unsur veya usâre : kan, salya, safra, dalak [ahlât-ı erbaa].

ahlât-ı fâside : bozuk usâreler.

ahlât-ı mahmûde : normal durumdaki usâreler.

ahlat اخلاط (a. s.) : (daha, en, veya çok) karışık; karıştırılabilir, karıştırılmağa elverişli.

ahlef اخلف (a. s.) : solak [adam].

ahles احلس (a. s.) : sırtında kızıl yamalar bulunan siyah tüylü [koyun].

ahliyâ اخلياء (a. s. hâli'nin c.) : boş [şeyler].

ahmâ احماء (a. i. hamâ'nın c.) : kayın birâderler.

ahmâ احما (a. s. hamîyyet'den.) : (daha, pek, çok, en) hamîyetli.

ahmak احمق (a. s.) : pek akılsız, sersem, şaşkın.

ahmak-âne احمقانه (a. f. zf.) : ahmak olana yakışacak sûrette, ahmakçasına.

ahmakî احمقى (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

ahmakîyyet احمقيت (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

ahmâl احمال (a. i. hıml'ın c.) : 1. yükler. 2. ağır şeyler, eşyâ, ağırlık.

ahmâl ve eskal : ağır yükler.

ahmâs اخماس (a. s. hums'un c.) : beşte birler.

ahmed احمد (a. s.) : 1. (daha, pek, çok, en çok) methedilmiş olan. 2. i. erkek adı.

Ahmed-i Muhtar : Hz. Muhammed.

ahmend آهمند (f. s.) : yalancı, hilekâr.

ahmer احمر (a. s.) : kırmızı, kızıl. **Mevt-i ahmer** : kanlı ölüm.

ahmerân احمران (a. i. c.) : iki kırmızı şey : 1. et ile şarap. 2. altın ile safran.

ahmes احمس (a. s.) : 1. kuvvetli, yiğit [adam]. (bkz : ahves). 2. katı [yer].

ahmez احمز (a. s.) : 1. sağlam, çok sağlam ve dayanıklı. 2. i. suyun içinde dâima açılıp kapanan ve deniz ağzı denilen bir hayvan.

ahnâ' احناء (a. s.) : 1. çapraz ve aykırı işler. 2. çarpık ve eğri şeyler.

ahna' احنع (a. s.) : çok alçak gönüllülük eden [adam].

ahnâs احناث (a. i. hins'in c.) : 1. yalan yere yeminler. 2. yeminden dönmeler.

ahnef احنف (a. s.) : ayakları çarpık ve eğri bûyru olan.

ahnes احنس (a. s.) : basık ve sivri burunlu [adam].

ahond آخوند (f. s.) : okumuş, hoca; büyü, ulu.

ahrâ احرى (a. s.) : daha lâıyk, münâsıp, uygun.

ahrab احراب (a. s.) : 1. kulağı yarık [adam]. 2. i. kulaktaki küpe deliği.

ahrâc احرار (a. i. hirc'in c.) : hayvanların palan, yular ve tasmalarına dikilen boncuklar.

ahrad احراد (a. s.) : pek tamahkâr, çok pinti.

ahrak اخرق (a. s.) : sünepe, miskin, akılsız [adam].

ahrâm احرام (a. i. harem ve harîm'in c.) :

1. mukaddes yerler, sâhalar. 2. [eskiden] kadınlara mahsus dâireler, haremeler. 3. karılar, eşler; kızlar; kadın hizmetçiler; kadın akrabâlar; kadın ziyâretçiler.

ahrâr احرار (a. i. hür'ün c.) : serbest olanlar, köle ve esir olmıyanlar.

ahrâr-âne احرارانه (a. f. zf.) : hür olanlara yakışacak sûrette.

ahras اخرس (a. s.) : dilsiz. (bkz : eb-kem).

ahrâs احراس (a. i. hâris'in c.) : muhafızlar, koruyucular.

ahraz احرص (a. s.) : kirpikleri dökülmüş, çipil gözlü [adam].

ahre اخره (a. i.) : veresiye.

ahreb اخرب (a. s.) : 1. daha, ençok veya çok harap, yıkık. 2. ed. rübât vezinlerinden "mef'ûlû" ile başlayan on iki şekilden herbiri. (bkz : ahrem, rübât).

ahrec اخرج (a. s.) : [at v. b.] alacalı.

ahrem اخرم (a. i.) : ed. rübât vezinlerinden "mef'ûlûn" ile başlayan on iki şekilden herbiri. (bkz : ahreb, rübât).

ahres احرص (a. s.) : eski [şey].

ahreş احرص (a. s.) : sert, katı [şey].

ahret آخرت (a. i.). (bkz : âhiret).

ahretlik آخرتلك (a. i.). (bkz : âhiretlik).

ahriyân احریان (f. i.) : nefis, kıymetli kumaş, parça [hediye için elverişli].

ahruf احراف (a. i. harf'in c.) : 1. uçlar, kenarlar. 2. lehçeler, şîveler.

ahsâ احسا (a. i.) : çok kumlu, taşlı yer.

ahsar اخسر (a. s.) : en kısa, pek kısa. **Kelâm-ı ahsar** : en kısa söz.

ahsâs احساس (a. i. hiss'in c.) : duygular.

ahseb احسب (a. s.) : 1. (daha, en, veyâ çok) iyi hesabedilmiş, uygun, münâsip. 2. çok hasis, cimri. 3. cüzamlı, miskin.

ahsem احتم (a. s.) : 1. yassı, geniş ve yayvan [burun]. 2. yassı ve geniş burunlu [adam]. 3. geniş yüzü [kılıç]. 4. (a. i.) arslan. (bkz : dırgam, esed, gazenfer, haydar, şîr).

ahsen احسن (a. s.) : (dahî, en, veyâ) pek güzel.

ahsen-i takvîm : en iyi, en güzel kıvamda; **mec.** insan.

ahsen-ül-hâlikin : yaratıcıların en güzeli; en yakışıklısı, Allah.

ahsen-el-kâsas : hikâyelerin en güzeli.

ahşûme اخشمه (f. i.) : boza. (bkz : ahşûme).

ahşâ اخشى (a. s.) : (daha, en veyâ pek) korkunç.

ahşâ' احشاء (a. i. haşâ'nın c.) : 1. vücutta bulunan bağırsaklar, ciğer gibi şeyler, içirik. 2. cihetler, mahalleler, bölgeler.

ahşâb اخشاب (o i. haşeb'in c.) : 1. keresteler. 2. s. tahtadan yapma.

ahşâm احشام (a. i. haşem'in c.) : bir büyük adamın mâiyeti erkânı.

ahşef اخشف (a. s.) : uyuz [adam].

ahşen اخشن (a. s.) : 1. (daha, en veyâ pek) sert [şey]. 2. geçimsiz [adam].

ahşic, ahşig اخشيغ (f. i.) : zıt ve uyumsuz.

âhşicân اخشيغان (f. i. âhşic'in c.) : zıtlar, husûsiyle dört unsur [ateş, su, hava ve toprak].

âhşig اخشيگ (f. i.) : zıt. (bkz : âhşic).

âhşigâh اخشيگان (f. i. âhşig'in c.) : zıtlar. (bkz : âhşicân).

ahşîşan اخشيشان (a. s.) : pek huşûnetli, çok katı.

âhşûme اخشمه (f. i.) : boza. (bkz : âhşûme).

ahtâb اخطاب (a. i. hatab'ın c.) : odunlar.

ahtal اخطل (a. s.) : 1. çabuk yürüyen. 2. boşboğaz [adam].

ahtam اخطم (a. s.) : uzun burunlu, burnu uzun [adam].

ahtâr اخطار (a. i. hatar'ın c.) : tehlikeler.

âhte آخته (f. s.) : 1. dışarı çekilmiş, çıkarılmış [kılıç ve benzeri gibi şeyler]. 2. husyâş çıkarılmış, burulmuş [hayvan], iğdiç.

ahtem اختم (a. s.) : siyah şey.

ahter اختر (f. i. c. : ahterân) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm, sitâre).

ahter-i dînbâle-dâr : kuyruklu yıldız.

ahter-bîn اختر بين (f. b. s.) : müneccim, **fr. astrologue.** (bkz : ahter-şinâs, ahter-gû, ahter-şûmâr).

ahter-gû اخترگو (f. b. s.) : yıldızlarla konuşan, müneccim. (bkz : ahter-bîn, ahter-şinâs, ahter-şûmâr¹).

ahter-sûhte اخترسوخته (f. b. s.) : yıldızı Güneş ışığında kaybolmuş, bedbâht, tâlihsiz.

ahter-şinâs اخترشناس (f. b. s.) : yıldız ilmi ile meşgul olan, müneccim, **fr. astrologue.** (bkz : ahter-gû, ahter-bîn, ahter-şûmâr¹).

ahter-şûmâr اخترشمار (f. b. s.) : 1. müneccim, **fr. astrologue.** 2. gece uyuyamıyan, uykusuz [aşk veyâ kederden].

ahû اخو (a. i.) : 1. kardeş. 2. dost. (bkz : ah, ahâ).

âhû آهو (f. i. c. : âhuvân) : 1. ceylan, karaca. 2. **mec.** güzellerin gözü.

âhû-yi âteşin-dem, âhû-yi çin : Güneş.

âhû-yi bezm

âhû-yi bezm : bir meclisin, bir dâvetin başlıca mefûlî.

âhû-yi dūnbâle-dâr : güzelin sîhîrî gözû.

âhû-yi dūnbâle-keşîde : kenarı sürme ile genişletilmiş göz.

âhû-yi hâveri : Güneş.

âhû-yi leng giriften (topal ceylan tutmak) : mec. insafsızlık etmek, zayıflara musallat olmak.

âhû-yi sifid : seçkin dilber.

âhû-yi simin : 1) sâki; 2) sevgili.

âhû-yi şîr-efgen, âhû-yi şîr-gîr : son derece câzibeli, delikanlı, kız; çekici, büyüleyici göz.

âhû-yi tatar : Tataristan'ın mis karacası.

âhû-yi zerîn : 1) Güneş; 2) yaldızlı sūrâhi.

âhû-bere آهوه (f. b. i.) : ceylan yavrusu.

âhû-bere-i felek : Güneş.

âhû-çerende آهوجرند (f. b. i.) : ot yiyen, otlayan ceylan.

âhû-dil آهودل (f. b. s.) : "karaca yürekli" mec. korkak.

âhû-gūzešt آهوغذشت (f. c.) "âhû-geçti" : fırsat elden kaçtı.

âhûn آهون (f. i.) : delik, yarık; lâğam.

âhûn-bêr آهونبر (f. b. s.) : kara hirsizi.

âhûn-bûr آهونبر (f. b. s.) : delik açan, yer kazan; lâğamcı.

âhû-nigâh آهونگاه (f. b. s.) : 1. ceylan bakışlı. 2. mec. ülfet ve ünsiyetten çekinen güzel.

âhûr آخور (f. i.) : ahır, dam.

âhûrî آهوری (f. i.) : hardal.

âhuvân آهوان (f. i. âhû'nun c.) : ceylanlar, karacalar.

âhuvane آهوانه (f. zf.) : âhuca, âhücâsîna.

ahvâl احوال (a. i. hâl'in c.) : oluşlar, bulunuşlar, * durumlar.

ahvâl-i askerîyye : askerî * durumlar.

ahvâl-i ism : gr. bükün (îrap) Türkçe'de mefulû bih, mefulû ileyh gibi mofûliyet halleri.

ahvâl-i millîyye : millî haller.

ahvâl-i perîşân : perîşan haller.

ahvâl-i pûr melâl : çok acınacak haller, * durumlar.

ahvâl-i sıhhiyye : sağlık * durumu.

ahvâl-i siyâsiyye-i düvelîyye : devletlere âit siyâsî haller.

ahvâl-i şahsiyye : huk. hakiki şahısların, hukuki varlıklarıyla ilgili olan hukuki haller, fr. *états civils*. [doğum, evlenme, boşanma, evlât edinme, tabîî bir çocuğu tanıma, ölüm vak'aları gibi].

ahvâl-i târîhiyye : târîhî haller.

ahvâl احوال (a. i. hâl'in c.) : dayılar, annenin erkek kardeşleri.

ahvas احوص (a. s.) : bir gözü küçük [adam].

ahvat احوط (a. s.) : en ihtiyatlı, ihtiyata çok uygun.

ahvâz احواض (a. i. havuz'un c.) : havuzlar.

ahvec احوج (a. s.) : (daha, pek, çok, en) muhtaç.

ahvef اخوف (a. s.) : 1. en korkak. 2. çok korkuk.

ahvel احول (a. s.) : bir şeyi iki gören, şaşı. (bkz : lûç).

ahver احوور (a. i.) : 1. Müşteri yıldızı, Jüpiter, Erendiz. 2. s. beyaz yüzlü, güzel gözlü [adam]. 3. s. zeki akıllı.

ahves احوص (a. s.) : cesur, kahraman, yiğit [adam]. (bkz : ahmes).

ahyâ احياء (a. i. hayy'in c.) : diriler, canlılar.

ahyâ vü emvât : diriler ve ölümler.

ahyâf احياف (a. i. hayf'in c.) : 1. çeşitli, birbirinden farklı şeyler. 2. süt kardeşler. **Ben-ül-ahyâf** : oğlan kardeş olsun kızkardeş olsun, ana bir kardeşler. **Ben-ül-allât** : huk. baba bir erkek ve kızkardeşler. **Ben-ül-a'yân** : ana baba bir erkek veya kızkardeşler. 3. dereler; bayırlar.

ahyâl اخیال (a. i. hayl'in c.) : 1. atlar, at sürüleri. 2. atlı kıtalar. (bkz : huyûl).

ahyân احيان (a. i. hîn'in c.) : vakitler, zamanlar, sıralar.

ahyânâ, ahyânen احياناً (a. zf.) : ara sıra, vakit vakit.

ahyâr اخیار (a. s. hayyır'ın c.) : iyi ve faziletli olanlar.

ahyât اخیاط (a. i. hayt'ın c.) : iplikler, ip-ler.

ahyâz اخیاز (a. i. hayız'ın c.) : kapalı yerlerin bölümleri; odalar; bölmeler.

ahyer اخیر (a. s.) : fazla iyi olan.

âhyûn اخیون (f. i.) : "yılanbaşı" denilen bir ot.

ahz اخذ (a. i.) : alma, kabul etme. (bkz : ahiz).

ahz-i sâr : öç alma.

ahz ü girift : yakalama, ele geçirme; esir etme.

ahz ü i'tâ : alışveriş.

ahz ü kabz : kendine mal etme, istimlak.

ahzâ اخزی (a. s.) : (daha, en, çok) al-şak, menfur [adam].

ahzâb احزاب (a. i. hizb'in c.) : 1. küteler, kıtalar. 2. Kur'an-ı Kerim'de otuz cüzden herbirinin dörtte bir kısımları. 3. Kur'an-ı Kerim'de otuz üçüncü sûre.

ahzad اخضد (a. s.) : eğrilip bükülen, esnek, elâstikli.

ahzân احزان (a. i. hazen ve hüzn'ün c.) : kederler, sıkıntılar. (bkz : âlâm, ekdâr, gumûm, hûmûm).

ahzâr احوار (a. i. hazer'in c.) : endişe-ler, ihtiyatlar.

ahzar احضر (a. s.) : yeşil. (bkz : ahdar, sebz).

ahzeka احزقه (a. s.) : bodur ve büyük karınlı adam.

ahzel احزل (a. s.) : beli kırılmış [adam].

ahzem احزم (a. s.) : 1. işini sıkı tutan, ihtiyatlı, tedbirli. 2. yüksek [yer]. 3. göğüsü bü-yük insan veyâ hayvan.

ahzen احزن (a. s.) : çok hüznü, kederli.

ahzer اخرز (a. s.) : 1. ufak gözlü [adam]. 2. dâima gözünü kırpan [adam].

âib آئب (a. s.) : geri dönen. (bkz : âyib).

âid عائد (a. s.) : 1. ilgili, ilişkili, dolay.

(bkz : dâir, müteallik, râci'). 2. geri dönen. 3. bir hastayı ziyâret eden.

âidât عائدات (a. i. âide'nin c.) : gelirler, kâr, kazanç, fayda. (bkz : avâid, ulûfe).

âide عائدة (a. i. c. : avâid, âidât) : kâr, kazanç, fayda.

âik, âyik عائق، عايق (a. s. avk'dan. c. : avâik) : mânî olan, alıkoyan, geciktiren, mânia, engel [müen. âyika].

âika عائقه (a. i. c. : avâik) : müşkül, zor; engel.

âil, âyil عائل، عایل (a. s.) : 1. âilesini besliyen. 2. kalabalık bir âilesi olan. 3. fakir. 4. muvâzenede olmıyan [terâzi]. 5. aşırı. [müen â(y) ile].

âile عائله (a. i. c. : âilât) : 1. bir kimse-nin karısı. 2. akraba. 3. ev halkı. 4. aynı gaye için çalışan kimselerin hepsi : matbuat âilesi.

âile-perver عائله پرور (a. f. b. s.) : âile-sine, evine düşkün, evcimen.

âilevî عائلی (a. s.) : âileye mensup, âile ile ilgili. [doğrusu "âilî" dir].

âilî عائلی (a. s.) : âileye mensûp, âile ile ilgili. (bkz : âilevî).

ainne أعنه (a. i. inân'ın c.) : dizginler.
(bkz : einne).

âiş عائش (a. s.) : 1. yaşıyan. 2. rahat yaşıyan. [müen â (y) işe.] (bkz : âyiş).

âiz عائض (a. s.) : 1. karşılık olarak veren. 2. karşılık olarak verilmiş. [müen. â(y)ize.]

aizze اعزمه (a. s. azîz'in c.). (bkz : eizze).

âj آژ (f. i.) : dinlenme, istirahat; rahat [hal].

âjeh آژخ (f. i.) : vücutta çıkan siğil. (bkz : âzeh).

âjende آژنده (f. i.) : çamur, harç [binâ-larda].

âjeng آژنگ (f. i.) : yüzde, yaşlılıktan veya şfkeden dolayı, beliren buruşuk.

âjîğ آژيغ (f. i.). (bkz : âriğ).

âjih آژيخ (f. i.) : 1. kir, pas. 2. çapak.

âjine آژينه (f. i.) : değirmen taşı gibi şeyleri yontup düzelter demir âlet, dişengi.

âjîr آژير (f. i.) : 1. çukur; havuz; göl. 2. iz-dihâm, kalabalık. 3. nâre, bağırma. 4. s. akıllı, açık-göz. 5. s. çekingen. 6. s. âmâde, hazır.

âjîrâk آژيراك (f. i.) : gürültü; patırdı; bağırış.

âjüg آژوغ (f. i.) : 1. ağaç budama, budantı. 2. hurma lifi. (bkz : âzüğ).

a'kab اعقاب (a. i. akıb'ın c.) : 1. ayağın ökçeleri. 2. oğullar veya torunlar.

akab عقب (a. i.) : 1. topuk, ökçe. (bkz : pâşinâ). 2. arka, art. **Akabinde** : arkası sıra; derhal.

akab-ı leşker : bir asker kolu veya kıtasının gerisi.

akabât عقيات (a. i. akabe'nin c.) : 1. korkunç hâdiseler, tehlikeli anlar. 2. tepeler, yokuşlar.

akabe عقبه (a. i. c. : akabât) : 1. tepe, yokuş. 2. zorlu geçit, tehlikeli an. (bkz : bâdire).

akab-gîr عقب گير (a. f. b. s.) : tâkîbeden, ardından gelen, kovalıyan.

akab-rev عقب رو (a. f. b. s.) : 1. arkadan gelen. 2. peşe, arkaya düşmüş.

akade عقدمه (a. i. âkidin c.). (bkz : âkid).

akaid عقائد ("ka" uzun okunur. a. i. akîde'nin c.) : inanılan şeyler.

akaid-i dîniyye : dînî inanışlar, ve bu inanışlardan bahseden kitap.

akaik عقائک (a. i. akîka'nın c.). (bkz : akîka).

akaim عقائم ("ka" uzun okunur. a. s. akîm'in c.). (bkz : akîm).

ak'ak عقق (a. i.) : saksağan.

akakir عقاير (a. i. akkar'ın c.) : hek. ilaç yerine kullanılan kökler.

a'kal اعقل (a. s. âkîl'dan.) : (daha, er, pek, çok) akıllı.

âkal اقال (f. i.) : çörçöp. (bkz : âhâl).

akalim اقاليم ("ka" uzun okunur. a. i. iklîm'in c.). (bkz : ekalîm).

akall اقل (a. s. kalîl'den.) : pekaz, çok az. (bkz : ekall).

akall-i kalil : azın azı, en aşağı.

akalliyyet اقليت (a. i.) : 1. azlık. 2. azınlık, bir ülkede hâkim unsurların dışında kalan ve ekseriyet teşkil etmeyen etnik varlıklar. (bkz : ekalliyyet).

akam عقم (a. i.) : erkek ve dişi kısırlığı.

akam عقام ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. kısır, çocuksuz. 2. tedâvîsi kabil olmıyan [hasta-lık].

akamet عقامت ("ka" uzun okunur. a. i.) : kısırlık, verimsizlik, neticesizlik, sonuçsuzluk.

akar عكار ("ka" uzun okunur. a. i. c. : akarat) : para getiren mülk [ev, dükkân, tarla, bağ, bostan v. b. gibi].

akarât عقارات ("ka" uzun okunur. a. i. akar'ın c.) : gelir sağlayan mallar ve yapılar.

akaret عقارت ("ka" uzun okunur. a. i.) : kısır olma, kısırlık. (bkz : ukaret).

akarib عقارب ("ka" uzun okunur. a. i. akreb'in c.) : zehirli ve tehlikeli hayvancıklar.

akarib اقارب ("ka" uzun okunur. a. i. akrabâ'nın c.). (bkz : ekarib).

akas عقس (a. i.) : pis kokulu olma.

akasî اقاصى ("ka" uzun okunur. a. i. ak-sâ'nın c.) : çok uzaklar.

akasır اقاصر ("ka" uzun okunur. a. i. ak-ser'in c.) : pek kısalar. (bkz : ekasır).

akasim اقاسيم ("ka" uzun okunur. a. i. uksûme'nin c.). (bkz : uksûme).

akavil اقاويل ("ka" uzun okunur. a. i. ak-vâl'in c. kavî'in c. c.). (bkz : ekavîl).

akbeh اقبج (a. s. kabîh'den.) : en kabîh, çok veyâ en yakışıksız, pek çirkin.

akbel اقبل (a. s.) : engok beğenilen, gözde olan.

akbiye اقبية (a. i. kubâ'nın c.) : üste giyilen elbiseler, kaftanlar.

akd عقد (a. i.) : 1. bağ, bağlama, düğümleme, bağlanma, düğümlenme. (bkz : akid, bend, rabt). 2. sözleşme, kararlaştırma. 3. kurma, düzme. 4. nikâh.

akd-i encümen : encümen kurma.

akd-i hibâle-i izdivâc : evlenme bağıyla bağlanma.

akd-i meclis, **akd-i meşveret** : meclis kurma, konuşmak üzere toplanma.

akd-i muâvaza : huk. hibe ve sadaka gibi teberruattan olmayıp iki taraftan ivaz verilerek yapılan akit. [satış, trampa gibi].

akdâh اقداح (a. i. kadeh'in c.) : kadehler, bardaklar, kupalar. **idâre-i akdâh** : içki içme, şerefe kadeh kaldırma.

akdâm اقدام (a. i. kadem'in c.) : ayaklar.

akdâr اقدار (a. i. kader'in c.) : değerler, kudretler.

akdem اقدام (a. s. kadîm'den.) : ilk, önce, önceki, daha önceki.

akdem-i efkâr : fikirlerin en ehemmiyetlisi.

akdem-i umûr : işlerin en *önemlisi.

akdemîn, akdemûn اقدمين ، اقدمون (a. s. akdem'in c.) : 1. evvelce olanlar. 2. eksikler. 3. geçmişler. 4. önce yaşamış olanlar.

akder اقدر (a. s.) : 1. çok veyâ en kudretli. 2. kısa boyunlu; kısa boylu.

akdes اقدس (a. s. kudûs'dan.) : en kutlu, en kutsî, en kutsal.

akdiyye عقدية (a. i.) : anat. mafsallarda olan düğüm ve yumru.

a'kef اعكف (a. s.) : çok akılsız, sersem.

âkese اكسه (f. i.) : 1. bir şeye ilişmiş, yapışmış, asılmış. 2. ökse.

akfâ اقفاء (a. i. kafâ'nın c.) : başın arka tarafları, enseler.

akfâl اقفال (a. i. kufî'nin c.) : kilitler.

akfâr اقفار (a. i. kafr'ın c.) : çöller.

akfâs اقفاص (a. i. kafas'ın c.) : 1. hamal küfeleri. 2. kafesler.

akfer اقفر (a. s.) : çok veyâ en kısır.

akhâf اخاف (a. i. kîhf'in c.) : 1. kafa tasları. 2. ağaçtan yapılmış kaplar.

akher اقهر (a. s.) : çok veyâ en kahredici. (bkz : kakhâr).

âkıbet

âkıbet عاقبت (a. i. c. : avâkıb) : nihâyet, son. (bkz : encâm).

âkıbet-ül-emr : bir işin sonu.

âkıbet-bin عاقبت بین (a. f. b. s.) : sonunu önceden gören.

âkıbet-binî عاقبت بنی (a. f. b. i.) : sonunu önceden görme, tedbirlilik.

âkıbet-endiş عاقبت اندیش (a. f. b. s.) : sonunu düşünen.

akıl عقل (a. i.). (bkz : akl).

âkıl عاقل (a. s. c. : ukalâ, âkılân, âkılûn) : akıllı kimse. [müen. âkile].

âkılân عاقلان (a. i. âkıl'ın c.). (bkz : âkıl).

âkılâne عاقلانه (a. f. zf.) : akıllıcasına.

âkile عاقله (a. i.) : 1. akıllı kadın. 2. kadın adı.

âkım عاقم (a. s.) : 1. kısır. 2. verimsiz.

âkır عاقر (a. s.) : 1. kısır [kadın]. 2. verimsiz [toprak]. 3. çocuksuz [kadın]. (müen. âkire).

akıs عاقص (a. s.) : inatçı.

âki عاقی ("kı" uzun okunur. a. s. âkk'dan.) : isyân eden, âsî, başkaldıran.

âkis عاقص (a. s.) : pis kokulu.

akıb عقيب (a. s. akeb'den.) : bir diğerrinin arkasından gelen.

âkıb عاقب (a. s. akeb'den.) : 1. bir diğerrinin arkasından gelen 2. resullerin arkasından gelen = Hz. Muhammed.

akıb عقب (a. zf.) : önce. (bkz : akeb).

akid عقد (a. i.) : bağlama, bağlanma. (bkz : akd).

âkid عاقد (a. s. akd'den. c. : âkidîn, akade,

akide عقیدہ (a. i. c. : akâid) : 1. îmân, dînî inanış. (bkz : i'tikad). 2. ağıdalanmış iken ufak ufak kesilmiş olan renkli şeker.

âkıdeyn عاقدین (a. s.) : huk. her akitte akdi yapan iki taraf.

âkif حاکف (a. s. c. : âkifûn, akûf) : 1. bir şeyde sebât eden. 2. ibâdet eden. 3. h. i. erkek adı

akik عقیق (a. i.) : çok kere kırmızı renkte olan bir cins değerli taş..

akik-i Yemânî : Yemen akiki.

akik عكیک (a. s.) : bunalıcı bir sıcak. 2. i. bunalıcı sıcaklık.

akika عقیقه (a. i. c. : akaik) : çocuğun doğumunun yedinci günü veya saçının ilk kırkılışında adak, nezir için kesilen koyun.

âkil آکل (a. s. ekl'den. c. : ekele) : ekle-den, yiyen. [müen. âkile].

âkil ül-beşer : insan eti yiyen [adam].

âkil-ül-cerrâd : çekirge ile beslenen.

âkil-ül-hevâm : haşaratla beslenen.

âkilet-ül-ekbâd (çiğerler yiyen kadın) : Hz. Hamza'nın çiğerlerini yiyen, Ebû Süfyanın karısı Hind.

âkil-ül küll : her şeyi yiyen.

âkil-ül-lâhm : et yiyen.

âkil-ün-nebât : otla beslenen.

âkil-üs-semek : balıkla beslenen.

âkile آكله (a. i.) : hek. yenirce denilen yara.

akim عقيم (a. s.) : 1. kısır. 2. neticesiz. 3. yağmur getirmiyen rüzgâr, bilhassa batıdan veya kuzey batıdan esen rüzgâr.

âkinc آکنج (f. i.) : 1. çengel. 2. bumar dolması.

akir عقیر (a. s.) : çocuksuz, verimsiz [erkek].

âkis حاکس (a. s. aks'den.) : akseden, çarpan, vuran.

akis عكس (a. i.). (bkz : aks).

âkise عاكسه (a. i.) : ışığı aksettirmeye yarayan alet, fr. *reflecteur*.

akk عقى (a. i.) : anaya babaya âsi olma. (bkz : ukuk).

akk عاق (a. s.) : serkeş, inatçı.

akkâm عكام (a. i.) : 1. deveçi, katırcı. 2. mahmil ile hacca giden sürre alayı hizmetçisi. 3. çadır meheri.

akl عقل (a. i. c. : ukul) : akıl, us.

akl-ı bâliğ : ergin kimsenin hâli.

akl-ı beşer : insan akli.

akl-ı evvel : yaratılıştan olan akıl, Allah.

akl-ı fa'âl : işleyen, yapıcı akıl, fr. *intellect actif*.

akl-ı hayvânî : * içgüdü.

akl ilâhî : Tanrı zekâsı.

akl-ı insânî : insan kavrayışı.

akl-ı küll : tabîatta görülen umûmî ahenk; mec. Cebrâil.

akl-ı maad : geleceği kavriyan akıl.

akl-ı maaş : geçim fikri.

akl-ı nefsânî : kendini koruma içgüdü.

akl-ı selim : * sağduyu. (bkz : hiss-i selim).

aklen عقلًا (a. zf.) : akıl ile, akıldan.

aklen ve naklen : akıl ve nakil yoluyla.

aklâm اقلام (a. i. kalem'in c.) : 1. yazı âletleri. 2. memurların çalıştıkları dâireler.

aklâm-ı sitte : [eskiden] altı türlü olarak kabul edilen yazı.

akli عقلی (a. s. c. : akliyyât) : akla mensup, akıl ile bilinen veya bulunan şeyler, fr. *rationnel*.

akliyye عقلیه (a. i.) : 1. akıl ile ilgili olan. 2. akıl ile anlaşılan. 3. akılcılık, fr. *rationalisme*.

akliyyûn عقلیون (a. i. c.) : hâdiseleri akıl ile araştıranlar.

akm عقم (a. i.) : kısırılık. (bkz : akam).

akmâr اقرار (a. i. kamer'in c.) : aylar, yıldızlar.

akmed اقمده (a. s.) : ensesi uzun ve kalın.

akmer اقمرة (a. s.) : Ay gibi beyaz [yüz]. akşey.

akmî عقمی (a. s.) : 1. eskimiş. 2. anlaşılmaz.

akmise اقمسه (a. i. kamîs'in c.) : gömlekler.

akmişe اقمشه (a. i. kumaş'ın c.) : kumaşlar, yünden veya pamuktan yapılmış bezler, dokumalar.

aknâ اقنى (a. s.) : ince, ince yumru burunlu [adam].

akna' اقمع (a. s.) : en çok kanaat eden [adam].

aknân اكنان (a. i. kinn'in c.) : kullar, köleler.

akrâ' اقرء (a. i. kara'nın c.) : arkalar [sırt mânâsına].

akra' اقرع (a. s.) : 1. başının saçı dökülmüş olan, dazlak. 2. çıplak [dağ].

akrabâ اقرباء (a. i.) : aralarında soy yakınlığı olanlar. [aslı *akribâ*dır]. (bkz : *akribâ*).

akrah اقراح (a. i.) : alını beyaz at.

akrân اقران (a. i. karîn'in c.) : eş ve benzer olanlar, yaşıtlar, yaşıdaşlar.

akrâs اقراص (a. s. kurs'un c.) : yuvarlaklar, dâireler, çenberler.

akre اقرأ (a. s.) : Kur'ân-ı Kerîm'i en güzel ve pek lâtif okuyan.

akreb اقرب (a. i. c. : akarîb) : 1. zehirli ve tehlikeli hayvancık. 2. saatin kısa ibresi. 3. astr. semânın kuzey yarım küresinde görülebilen büyük bir burg, lât. *scorpius*; fr. *scorpion*. 4. mec. s. insanı akrep gibi sokan kimse.

akreb اقرب (a. s. karîb'den.) : (en, daha, pek) yakın.

akreb-i mekniyyât : huk. meşrû-ün-lehi bildiren zamîrin en yakın mercii mânâsını anlatır. [meselâ bir vakfiyede vâkıf tevliyetini evvelâ kendisine, sonra oğlu A ya, sonra çocuklarına şart etse, çocukları tâbirindeki zamir vâkıfın kendisine değil de en yakın mercii bulunan A nın çocuklarına hamlolunur].

akrebâ عقربا (a. i.) : dişi akrep.

akrebê عقربه (a. i.) : 1. dişi akrep. 2. çe-
vik, zekî bir câriye. 3. kazan veya tencereyi ateş
üzerine asmağa mahsus "S" şeklinde kanca. 4.
ayakkabı bağı.

akrebek عقربك (a. f. i.) : 1. küçük akrep.
2. saatin kısa ibresi.

akrebî عقربی (a. s.) : akrebe âit, akrep şek-
linde.

akren اقرن (a. s.) : çatık kaşlı [adam].

akret عقرت (a. i.) : "kısırlık.

akribâ اقرباء (a. i. karîb'in c.) : (bkz :
akrabâ).

akriha اقرحه (a. i. karah'ın c.) : 1. ağaçsız
tarla. 2. temiz su.

akrubân عقربان (a. i.) : erkek akrep.

aks عكس (a. i. c. : ukûs) : 1. çarpma, çar-
pıp geri dönme.

aks-i da'vâ : zıt teorem.

aks-i müddeâ : * karşısav, * çatışkı.

aks-i mülevven : renkli akis.

aks-i sedâ : yankı.

aks-ül-amel : tepki, reaksiyon. 2. ed. bir cümle-
nin veya mısraın altını üstüne getirmekle bir baş-
ka cümle veya mısra' meydana getirme.

aksâ اقصى (a. s. c. : ekasî) : son, en son,
uzak. (bkz : kusvâ).

aksa-yi emel : mefkûre, ülkü, fr. idéal.

aksâ-yi garb : uzak batı.

aksâ-yi merâm : arzuların son haddi.

aksâ-yi merâtib : rütbelerin en ilerisi.

aksâ-yi şark : uzak doğu, Çin, Japonya.

aksâ-yi yemin : en sağ.

aksâ-yi yesâr : en sol.

aksa-yül-merâtib : rütbelerin en büyüğü.

aksâb اقصاب (a. i. kusb'un c.) : büyük
bağırsaklar.

aksâd اقصاد (a. s.) : kırık şey.

aksâm اقسام (a. i. kısm'ın c.) : parçalar, bö-
lümmler.

aksâm-ı seb'a (yedî kısım) : Arap gr. kelimele-
rin "sahih, misâl, muzâaf, leffif, nâkıs, mehmûz,
ecvef" bölümleri.

aksâm-ı selâse (üç kısım) : Arap gr. "isim, fiil,
harf" bölümleri.

aksat اقسط (a. s.) : 1. kuru ayaklı hay-
van. 2. pek doğru şey.

aksât اقساط (a. i. kıst'ın c.) : hisseler, na-
sipler, paylar.

aks-ondâz عكس انداز (a. f. b. s.) :
çarpıp duran.

akser اقصر (a. s. kasîr'den. c. : akasîr) :
en (daha, pek) kısa.

akser-i eyyâm : günlerin en kısası.

akser-i turuk : yolların en kısası, en kısa yol.

aksî عكسى (a. s.) : 1. ters, zıt. 2. inatçı
3. geçimsiz, huysuz; uğursuz.

akşer اقشر (a. s.) : kırmızı yüzlü, kızıl çeh-
reli [adam].

akt اقت (a. i.) : vaktin tesbîti.

akta' اقطع (a. s.) : eli kesik [adam].

aktâ' اقطاع (a. i. c.) : 1. kesmeler; kırıl-
malar. 2. ilgiyi kesmeler. 3. beylik arâzîler.

aktâb اقطاب (a. i. kutb'un c.) : sâhipler,
efendiler; azizler, ulular, tarîkat kurucuları. (bkz :
kutub).

aktân اقطان (a. i. kutn'un c.) : pamuklar.

aktâr اقطار (a. i. kutr'un c.) : taraflar,
yanlar.

âkû آكو (f. i.) : baykuş, puhu.

akûb عكوب (a. i.) : toz. (bkz : gubâr).

akuk عقوق (a. s.) : 1. anasına ve babasına itâat etmeyen. 2. gebe [hayvan].

akur عكور (a. s.) : yaralıyan, ısırın, azgın kuduz [hayvan]. **Kelb-i akur** : kuduz köpek.

akur-âne عكورانه (a. f. -zf.) : kudurmuşçasına, kuduzcasına.

akvâ اقوى (a. s. kavî'den.) : en kavî, çok kuvvetli.

akvâl اقوال (a. i. kavî'in c.) : sözler, lâkır-dılar.

akvâl-i hakîmâne : filozofca sözler.

akvâm اقوام (a. i. kavm'in c.) : milletler, uluslar.

akvâm-ı beşer : insan kavimleri.

akvâs اقواس (a. i. kavs'in c.) : 1. kavisler, yaylar. 2. dönemeler, bükümeler, virajlar.

akvât اقوات (a. i. kut'un c.) : yemekler, yenilecek seyler, azıklar.

akvât-ı yevmiyye : günlük yiyecekler, geçim.

akvâz اقواز (a. i. kavz'in c.) : kum tepele-ri.

akve عقوه (a. i.) : evin önündeki açık meydanlık, avlu.

akvem اقوم (a. s. kavim'den.) : en (daha, pek, çok) doğru.

akveriyât, akverin اقوريات , اقورين (a. i.) : büyük belâlar.

akves اقوس (a. s.) : 1. ihtiyarlıktan beli bükülmüş [adam]. 2. i. sıkıntılı vakit.

akviyâ اقوياء (a. i. ve s. kavî'nin c.) : sağlam ve kuvvetli olanlar.

akwise اقيسه (a. i. kıyâs'ın c.). (bkz : kıyas).

akzâ اقضى (a. s. kazî, kadî'den.) : fıkıhda (daha, en, pek) bilgin olan.

akzel اقزل (a. s.) : pek aksak, çok topal.

akziye اقصيه (a. i. kazâ'nın c.) : hükümler.

âl آل (a. i.) : hîle, düzen, dek.

âl آل (a. i.) : 1. âile. 2. evlât. 3. sülâle.

âl-i abâ : Peygamberimizin Kendisiyle birlikte : kızı Fâtîme, dâmâdî Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den mürekkep âilesi. (bkz : hamse-i âl-abâ).

âl-i Abbâs : Emevîlerden sonra 749 dan 1258 e kadar süren Abbâsî hükümdar âilesi.

âl عال (a. s. ulüvv'den) : yüce, yüksek. (bkz : âlî, bâlâ).

âl-i kâdir : kadri, kıymeti yüksek olan.

âl-ül-âl : pek yüksek.

âlâ علاء (a. i.) : rütbece yükseklik büyüklük, şeref, şan.

âlâ, ale على , على (a. zf.) : üst, üzere.

a'lâ اعلا , اعلى (a. s.) : (daha, en, pek) yüksek.

âlâ آلا (a. i. ely'in c.) : ihsanlar, bahşişler.

âlâ آلا (f. s.) : kirleten.

âlâ-cery-il-âde على جرى العادة (a. zf.) : âdetin ceryânı üzere.

âlâ-eyyî-hâl على أى حال (a. zf.) : her halde, her nasıl olsa. (bkz : bi-eyy-i hâl).

a'lâf اعلاف (a. i. alef'in c.) : 1. hayvan yemleri. 2. otlar, samanlar.

âlâf آلاف (a. s. elf'in c.) : binler.

âlâ hâlini على حاله (a. zf.) : olduğu gibi.

âlâ-hide على حده (a. zf.) : ayrıca, tek başına.

âlâik علائق (a. i. alâka'nın c.) : ilgiler, ilişkiler.

alâik-i ...

alâik-i dünyeviyye : dünyâ ilişkileri.

alâim علام (a. i. alâmet'in c.) : nişanlar, belgeler. (bkz : alâmât).

alâim-i semâ, alâim-üs-semâ : al yeşil kuşak (bkz : âdyende, kavş-i kuzah).

alak علق (a. s.) : 1. pıhtılaşmış kan. 2. sülük.

alak-ı dem : kan pıhtısı.

alâk علاك (a. i.) : sakız.

alâka علاقه (a. i. c. : alâik, alâkat) : 1. ilgi, ilişik. (bkz : münâsebet). 2. ed. bir kelimenin hakikî mânâsından mecâzî mânâsına nakledilmesi-nin sebebidir. [Kore'de düşmana arslan gibi saldıran bir Türk askerine "arslan" denildiği gibi].

alaki علقى (a. s.) : 1. pıhtı kabîlinden olan, pıhtımsı. 2. sülük nevinden. [müen. alakiyye].

alâka-bahş علاقه بخش (a. f. b. s.) : ilgilendir.

alâka-dâr علاقه دار (a. f. b. s. c. : alâkadâr-ân) : ilgili, ilişikli.

alâ-tarîkı علی طریق (a. zf.) : yoluyla mâ-nâsına mürekkep kelime yapar.

alâ-tarîk-il-hezl : hezl yoluyla gibi.

alâ-kadr-il-imkân علی قدر الامکان (a. zf.) : ola-bildiği kadar.

alâ-kadr-il-istitâa علی قدر الاستطاعة (a. zf.) : elden geldiği kadar, güç yettiği kadar.

alâ-kadr-it-tâka علی قدر الطاقه (a. zf.) : güç yettiği kadar.

alâ-kavl علی قول (a. zf.) : birinin sözüne, id-diâsına göre.

alâ kil-et-takdireyn علی كلا التقديرين (a. zf.) : iki takdirden her birine göre.

alâ-küllî hâl علی كل حال (a. zf.) : şöyle böyle, olduğu kadar.

alâ-küllî-şey'in kadir علی كل شيءٍ قدير (a. cü.) : her şeye gücü yeten.

a'lâl اعلال (a. i. illet'in c.) : 1. hastalıklar. 2. sebepler.

âlâm آلام (a. i. elem'in c.) : kederler, acılar, sızılar. (bkz : ahzân).

âlâm-ı fikr : fikrin elemeleri, kederleri.

âlâm-ı gurbet : gurbet elemeleri, vatandan uzak kalma acıları.

a'lâm اعلام (a. i. alem'in c.) : 1. bayraklar, sancaklar. 2. sınır işaretleri. 3. yüksek dağlar. 4. kabîle başkanları. 5. has isimler.

alâ-mâ-faraz-Allah علی ما فرض الله (a. zf.) : Allah'ın farzettığı üzere.

alâmât علامات (a. i. alâmet'in c.) : izler nişanlar. (bkz : alâim).

alâ-melei-n-nâs علاماء الناس (a. zf.) : göz önünde, herkesin önünde, açık.

alâ-merâtibihim علی مراتبهم (a. zf.) : rütbelerine ve derecelerine göre, sırasıyla. (bkz : ale-d-derecât).

alâmet علامت (a. i. c. : alâmât, alâim) : 1. işaret, iz, nişan, belge. 2. s. kocaman, lri. alâmet-i fârika : ayırıcı işaret, arma, damga.

alânî علانی (a. zf.) : açıkta, meydandâ, herkesin gözü önünde.

alâniyet علانیت (a. i.) : 1. şöhret, ün. 2. alenîlik. 3. bir şeyin dış yüzü.

alâniyeten علانیة (a. zf.) : açıkça, âlenen, herkesin önünde. (bkz : alenen).

alâ-rivâyetin علی رواية (a. zf.) : rivâyet edildiğine göre, söylenenlere bakılırsa.

âlâs آلاس (f. i.) : odun kömürü.

âlât آلات (a. i. âlet'in c.) : vâsıtalar, aytılar.

âlât-ı câriha : yeralayıcı âletler.

âlât-ı harbiyye : harp, savaş aletleri

âlât-ı katia : kesici âletler.

âlât-ı tab'iyye : baskı âletleri.

alâ-tarik-il-hezl علی طریق الهزل (a. zf.) : eğlence yoluyla, alay sûretiyle.

alâ-tarik-il-icmâl علی طریق الاجمال (a. zf.) : kısaca.

alâ-tarik-il-istîşhad علی طریق الاستشهاد (a. zf.) : şahit, tanık göstererek.

alâ-tarik-il kıyâs علی طریق القياس (a. zf.) : kıyas yoluyla.

alâ-tarik-il-münâvebe علی طریق المناوبه (a. zf.) : nöbet yoluyla, nöbetleşe.

alâ-tarik-iş-şahâde علی طریق الشهادة (a. zf.) : şahitlik yoluyla.

alâ-tilk-en-niam علی تلك النعم (a. zf.) : bu nîmetler karşılığı üzere.

âlâv,âlâve آلاو، آلاوه (f. i.) : alev, yal.

alâ-vechî علی وجه (a. zf.) : üzere mânâsına gelir : Alâ-vech-il-istî'câl : acele üzere

alâ-vech-il-ihâta : içine almak üzere.

alâ-vech-it-tafsîl : tafsîl üzere, inceden inceye.

alâ-vefk علی وفق (a. zf.) : uygun olarak mânâsıyla terkip yapılır : Alâ-vefk-il matlûb : istenilene uygun olarak.

âlâvî علأوى (a. i. ilâve'nin c.) : ilâveler.

âlây آلاى (f. i.) : alay.

âlâye علايه (a. i.) : yüksek yer, yükseklik.

âlâyîş الايش (f. i.) : 1. bulaşıklık, bulaşma. 2. depdebe, tantana, gösteriş. [ikinci mânâ, uydurma olmakla beraber yaygın ve galiptir].

alcem علجم (a. s.) : uzun boylu, uzun.

âle حاله (a. i.) : 1. [Güneş veyâ yağmura karşı] sığınak. 2. fakirlik.

âle آله (f. i.) : ilâç için kullanılan ve "hînt sünbülü" denilen bir çiçek. (bkz : alek, sünbül-i asâfir).

ale-d-derecât علی الدرجات (a. zf.) : derecelerine göre, sırasıyla. (bkz : alâ-merâtibihim).

ale-d-devâm علی الدوام (a. zf.) : dâimî sûrette, boyuna, sürekli olarak.

alef علف (a. i. c. : a'lâf, alûfe [ulûfe olarak da kullanılır]. 1. hayvan yemi. 2. ot, saman, yulaf.

âlef آلف (a. s.) : çok veyâ en teklifsiz, cana yakın.

âlek آلك (f. i.) : ilâç için kullanılan ve "hind sünbülü" denilen bir çiçek. (bkz : âle, sünbül-i asâfir).

alek علق (a. i.) : 1. kan pıhtısı. 2. sülük.

aleka علقه (a. i. c. : alekat) : 1. kan pıhtısı. 2. yapışkan balgık, çamur.

ale-l-acâib علی العجائب (a. zf.) : tuhaf, şaşıracak şey. (bkz : garîb).

ale-l-acele علی العجلة (a. zf.) : çabucak, çarçabuk. (bkz : aceleten).

ale-l-âde علی العادة (a. zf.) : 1. âdet olduğu üzere. 2. bayağı, basbayağı.

ale-l-amyâ علی العمياء (a. zf.) : körü körüne, körlemeden. [aslı, ale-l-ımyâ dır.]. (bkz : ale-l-ımyâ).

ale-l-ekser علی الاكثر (a. zf.) : çok vakit, çokluk. (bkz : ekseriyyâ).

ale-l-fevr علی الفور (a. zf.) : derhal, defaten, birden.

ale-l-gaffe علی الغفلة (a. zf.) : dalgınlığa gelerek, boş bulunarak, dalgınlığa getirerek.

ale-l-hâdisه علی الحادسه (a. s.) : gölge hâdis, fr. épiphénomène.

ale-l- hâdisiyye

ale-l-hâdisiyye على الحادسيه (a. i.) : gölge hâdisecilik, fr. épiphénoménisme.

ale-l-hesâb على الحساب (a. zf.) : hesâba sayarak.

ale-l-husûs على الخصوص (a. zf.) : hele, husûsiyle, en çok.

ale-l-imyâ على العمياء (a. zf.) : körü körüne, körlemeden. (bkz : ale-l-amyâ).

ale-l-ıtlak على الإطلاق (a. zf.) : umûmiyetle, genel olarak, mutlaka, nasıl olursa olsun, rasgele.

ale-l-icmâl على الاجمال (a. zf.) : topluca, toplu olarak.

ale-l-infirâd على الانفراد (a. zf.) : birer birer, ayrı ayrı, teker teker.

ale-l-istimrar على الاستمرار (a. zf.) : aralıksız.

ale-l-iştirâk على الاشتراك (a. zf.) : müştereken, birlikte.

ale-l-ittisâl على الاتصال (a. zf.) : aralarında fâsıla olmadan, birbir arınca

ale-l-kaide على القاعدة ("ka" uzun okunur. a. zf.) : kaideye, * kurala göre.

ale-l-kifâye على الكفاية (a. zf.) : yeter derecede, yetecek kadar.

ale-l-umûm على العموم (a. zf.) : umûmiyet üzere, *genel olarak.

alem علم (a. i. c. : a'lâm) : 1. nişan, alâmet. 2. bayrak, sancak. 3. sınır işareti. 4. yüksek dağ. 5. dudaktaki çatlaklık. 6. has isim. 7. minâre tepesi. 8. sarığın altın teli.

a'lem أعلم (a. s. âlim'den.) : en (daha, pek, çok) bilen, *bilgin.

a'lem-ül-ulemâ : âlimlerin âlimi, bilginlerin bilginini.

âlem عالم (a. i. c. : âlemîn, âlemûn, avâ-

lim) : 1. dünyâ, cihan. (bkz : dehr).

âlem-i berzah. (bkz : mânenî, âbâd).

âlem-i berin : en yüksek âlem.

âlem-i ceberût : Tanrının bulunduğu dünyâ, fânî dünyâ'nın dışında olan âlem. 2. insanlar, halk.

3. mec. eğlence. 4. lüzûm, mânâ.

âlem-i ervâh : ruhlar âlemi, öteki dünyâ.

âlem-i esbâb : madde âlemi, bu dünyâ.

âlem-i fânî : fânî âlem, fânî dünyâ, bu dünyâ.

âlem-i gayb : görünmez âlem.

âlem-i hâb : uyku âlemi.

âlem-i kevn : varlık âlemi, var olma dünyâsı.

âlem-i kitmân : saklı âlem.

âlem-i kudsi : Tanrı âlemi.

âlem-i lâhut : Tanrı âlemi.

âlem-i ma'nâ : rüyâ âlemi.

âlem-i melekût : Tanrının mutlak hükümdar olduğu âlem.

âlem-i menâm, âlem-i misâl : uyku, rüyâ âlemi.

âlem-i nakayis : nakiseler âlemi.

âlem-i nâr : ateş dünyâsı.

âlem-i siyâset : siyâset âlemi, siyâset dünyâsı.

âlem-i sabâvet : çocukluk dünyâsı.

âlem-i şems : Güneş ve peykleri.

âlemâne عالمانه (a. f. s.) : dünyâyâ âit, dünyevî.

âlem-ârâ عالم آرا (a. f. b. s.) : âlemi, dünyâyı süsliyen.

alem-dâr علمدار (a. f. b. s.) : bayrak taşıyan. (bkz : sancak-dâr).

Alemdâr-ı Nebî (Peygamberin bayraktarı) : Hazret-i Ebû Eyyûb-il-Ensârî.

alem-dârî علمدارى (a. f. b. i.) : bayraktarlık.

âlem-efrâhte عالم افراخته (a. f. b. s.) : bayrağı kaldırmış, yükseltmiş.

âlem-efrâz عالم افراز (a. f. b. s.) : bayrak çeken, bayrak kaldıran.

âlem-efrûz عالم افروز (a. f. b. s.) : cihânı parlatan, bütün âleme ışık saçan.

âlemeyn عَالَمَيْن (a. i. c.) : iki âlem.
[dünyâ ile âhîret].

âlem-gîr عَالَمَكِير (a. f. b. s.) : cihânı tutan, dünyâyı zapteden, bütün âleme yayılan.

âlemî عَالَمِي (a. s. âlem'den. c. : âlemiyân): cihâna mensup, insan.

âlemî عَالَمِي (a. s. âlem'den.) : has isimle ilgili, ona âit.

âlemin عَالَمَيْن (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar.
(bkz : âlemün, avâlim).

âlemiyân عَالَمِيَّان (a. s. âlemî'nin c.) : âleme mensub olanlar, insanlar.

âlemi-yâne عَالَمِيَّانَه (a. f. zf.) : insan oğluna yakışırçasına.

âlemiyyet عَالَمِيَّة (a. i. âlem'den.) : bir kelimenin has isim olma vasfı.

âlemli عَالَمِي (a. t. b. i.) : halının bordür çerçevesi içinde yalnız bir tarafta bulunan mihrâba benzer hattî şeklin üzerinde, çubuklara bağlı dörtgen motifleriyle birlikte heyeti umûmiyesi.

âlem-nümâ عَالَمِنَّمَا (a. f. b. s.) : dünyâyı gösteren.

âlem-penâh عَالَمِنَّاه (a. f. b. i.) : âlemin sığınacağı yer.

âlem-pesend عَالَمِپَسَنْد (a. f. b. s.) : herkesin beğendiği [yer, şey].

âlem-sûz عَالَمِسُوز (a. f. b. s.) : cihânı yakan.

âlem-şümûl عَالَمِشُمُول (a. b. s.) : cihânı saran. (bkz : cihân-şümûl).

âlem-tâb عَالَمِطَاب (a. f. b. s.) : dünyâyı parlatan, aydınlatan.

âlemün عَالَمُون (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar. (bkz : âlemin, avâlim).

âlen عَلَن (a. i.) : âşikâr, meydanda olma. (bkz : alâniyet).

âlenen عَلَنًا (a. zf.) : açıkça, açıktan açığa, göz önünde. (bkz : alâniyeten).

âleng آلَنْكَ (f. l.) : 1. siper, istihkâm. 2. saldıran asker.

âlenî عَلَنِي (a. s.) : açık, gizli olmıyan.

âleniyye عَلَنِيَّة (a. s.) : âlenî, açık, göz önünde. **Müzâyede-i âleniyye** : açık arttırma. **Mûzâkere-i âleniyye** : açık müzakere.

âleniyyet عَلَنِيَّة (a. l.) : göz önünde olma.

âle-r-rağm عَلَى الرَّغْمِ (a. zf.) : rağmen.

âle-r-re'si ve-l-ayn عَلَى الرَّأْسِ وَالْأَيْنِ (a. zf.) : "baş ve göz üstüne" : başüstüne, peki.

âle-s-sabah عَلَى الصَّبَاحِ (a. zf.) : sabahleyin, erkenden.

âle-s-seher عَلَى السَّحَرِ (a. zf.) : seherleyin, seher vakti, gündeğmadan evvel.

âle-s-sevliyye عَلَى السَّوِيَّةِ (a. zf.) : 1. müsâvât üzere. 2. bir boyda.

âlet آلَت (a. i. c. âlât) : 1. vâsıta. 2. avadanlık. (bkz : edevât). 3. makine, aygıt.

âle-t-tafsîl عَلَى التَّفْصِيلِ (a. zf.) : mufasssal olarak, uzun uzadıya.

âle-t-tahkîk عَلَى التَّحْقِيقِ (a. zf.) : muhakkak sûrette, besbelli. (bkz : muhakkak).

âle-t-tahmîn عَلَى التَّخْمِينِ (a. zf.) : aşağı yukarı, kararlardan.

âle-t-tahsîs عَلَى التَّخْصِيسِ (a. zf.) : husûsî olarak, hele, ençok.

âle-t-tertib عَلَى التَّرْتِيبِ (a. zf.) : sırasıyle, bir düzen üzere.

âle-t-tavâli عَلَى التَّوَالِي (a. zf.) : arası kesilmeksizin, arka arkaya, birbiri ardınca.

alev-gîr

alev-gîr كير (t. f. b. s.) : alevlenmiş.

alev-hîz الوخير (f. b. s.) : alevlenen, parlayan.

Alevî علوى (a. i. s.) : 1. Hz. Ali'ye intisâbı olan kimse. 2. Kızılbaş.

âlev-keş الوکش (t. f. b. s.) : alevden fırlayan.

alev-rîz الریز (t. f. b. s.) : alevlenen.

aley على (a. c.) : alâ edâtının zamirle birleştiği zamanki şekli.

aleyh عليه (a. i.) : karşı, karşıt.

aleyhâ عليها (a. e.) : onun üzerine olsun.

aleyh-dâr عليهدار (a. t. b. s.) : karşı, zıt.

aleyhi عليه (a. e.) : onun üzerine.

aley-hüm, aley-hümâ عليها (a. c.) : aleyh kelimesinin cemi ve tesniye şekilleri.

aleyke عليك (a. e.) : senin üzerine.

aley-küm عليكم (a. e.) : sizin üzerinize.

aleynâ علينا (a. e.) : bizim üzerimize olsun.

âlgün آلكون (f. s.) : al renginde, koyu ve parlak pembe.

âlgune آلقونه ("gu" uzun okunur. f. i.) : 1. alılık, kadınların yüzlerine sürdükleri pembe düzgün. 2. serap, pusarık.

âli, âliye على، عاليه (a. s. ulüvv'den.) : 1. yüce, ulu. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

Ali على (a. h. i.) : Ebû-Tâlib'in oğlu ve Peygamberimizin dâmâdı ve amcazâdesi, dördüncü halife.

âli, âliye آلى، آليه (a. s. âlet'den.) : 1. âlete mensup, âletle ilgili. 2. yemin edici, eden.

âli-baht عاليبخت (a. f. b. s.) : bahtı yüksek, çok tâlihli.

âli-câh عاليجاه (a. f. b. s.) : yüksek rûtheli.

âli-cenâb عاليجناب (a. b. s.) : 1. cömert. 2. şerefli, haysiyetli kimse.

alif عليف (a. i.) : yem torbası.

âli-fitrat عاليفطرت (a. b. s.) : Yüksek yaradılıştaki olan.

âli-güher عاليگهر (a. f. b. a.) : mayası yüce olan.

âlih آله (a. i. c. : âlihât) : tapınılan şey, mâbut.

âlihât آليات (a. i. âlih'in c) : tapınılan şeyler, mâbutlar.

âlih آله (a. s.) : hafif mizaçlı.

âlihe آليه (a. i. ilâh'ın c.) : ilâhlar, tanrılar.

âli-himmet عاليهمت (a. b. s.) : himmeti yüksek olan.

alik عليق (a. i.) : hayvana bir defada verilen yem.

alik-üd-devâb : yem torbası.

âli-kadr عاليقدر (a. b. s.) : 1. yüksek kıymette olan, çok kıymetli, çok takdir edilen, çok saygıdeğer. 2. meşhur bir çeşit lâle.

âli عالي (a. s. illet'den.) : 1. kör. (bkz : a'mâ). 2. sakat. 3. hasta.

âlim عالم (a. s. ilm'den. c. : ulemâ') : çok okumuş, bilgin.

âlim-ül-gayb ve-ş-şahâde : görüleni, görülmiyeni bilen, Tanrı.

âlim آلم (a. s.) : elemli, kederli, ıstırap çeken.

âlim عالم (a. s. ilm'den.) : çok bilen. [Al-lâh'ın sıfatlarındandır, "bilgisi ezeli ve ebedî olan" demektir].

âli-makam على مقام (a. b. s.) : makamı yüksek.

alimallah علم الله (a. b. zf.) Allah bilir ki.

âlimân عالمان (a. i. âlim'in c.) : âlimler, bilginler.

âlim-âne عالمانه (a. f. zf.) : âlime yakışacak sûrette.

âli-mekân عالي مكان (a. b. s.) : yeri, derecesi yüksek olan.

alîn علين (a. s.) : alenî.

âli-şân عالي شان (a. b. s.) : 1. şan ve şerefi büyük olan. 2. meşhur bir çeşit lâle.

âli-tebâr عالي تبار (a. f. b. s.) : soyu yüksek ve temiz olan.

âliye عاليه (a. i.) : 1. bir şeyin en yukarısı, tepesi. **Mekâtib-i âliye** : yüksek mektepler, * okullar. **Tedrisât-ı âliye** : yüksek * öğretim. 2. Halvetî tarikatı şubelerinden birinin adı. [kurucusu; Ahmet ibni Alî-yül Harîrî-yül-Alî-yüd-Dımişkiyyül Şâfiî-yül-Halvetî'dir].

aliyy على (a. s.) : yüksek, büyük, necip, meşhur, ünlü.

âliyye آليه (a. s.) : âlete mensup.

Ulûm-i âliyye : teknik bilgiler.

aliyy-ül-a'lâ على الاعلى (a. zf.) : en iyi, en âlâ.

âliz آليز (f. i.) : kış atma, çifte. [Farsca "âlizî den" masterından].

âlizende آليزنده (f. s.) : çifteli [at].

alkam القم (a. i.) : acı hiyar.

alkame القمه (a. i.) : 1. acılık, acı tat. 2. acı hiyar.

Allah الله (a. i.) : Tanrı. Allah-Muhammed-Alî : Bektâşi tarikatine mahsus bir deyim. [Hıristiyanların : "Peder-Oğul-Rûh-ullah" telâkkilerine

uygun bir teslîstir]. **Allah-Eyvallah** : [Bektâşilerce] 1) tasdik işareti; 2) yemin. **Allah-Kerim Yeri** : eski Türk kahvelerinde fakirlerin para vermeden oturup yattıkları yer ve sayvan. (bkz : Rabb, Hâlik, Hüdâ).

Allâhü a'lem bi-s-sevâb : Allah daha iyi bilir.

Allâhü ekber : Tanrı uluların ulusudur.

Allâhân اللهان (a. f. i. c.) : Allâh adamları, ermişler.

Allâhî اللهى (a. i. c. : Allâhiyan) : Allah adamı, veliyy-ullah.

Allâhiyân اللهيان (a. i. Allâhî'nin c.) : Allâhîler, Allah adamları, veliyyullahlar.

allak علاق (o. s.) : 1. sözünde durmaz, döknek. 2. kendisine güvenilmesi câiz olmıyan [kimse].

allâk علاك (a. i.) : sakızcı.

allâm, allâme علام ، علامه (a. s. ilm'den.) : çok bilgin [allâm, Allah'ın sıfatıdır].

âlû آلو (f. i.) : 1. erik. Şeft-âlû [şeftâilû] : kayısı eriği, tüylü erik, şeftali. **Zerd-âlû** (sarı erik) : zerdâli.

âlû-yı Buhârâ : Türkistan eriği. 2. tuğla fırını.

âlû-bâlû آلو بالو (f. i.) : vişne. [konuşmada kısaltılarak "âlbâlû" denilir].

âlûd, âlûde آلود ، آلوده (f. s. c. : âlûde-gân) : bulaşmış, bulaşık.

âlûde-dâmân, âlûde-dâmen آلوده دامان ، آلوده دامن (f. b. s.) : eteği bulaşık, iffetsiz [kadın].

âlûde-dâmânî, âlûde-dâmenî آلوده داماني ، آلوده دامني (f. b. i.) : günahkârlık.

âlûde-gân آلودگان (f. b. s. âlûde'nin c.) : 1. bulaşmışlar, bulaşıklar. 2. suçlular.

âlûde-gî آلودگى (f. i.) : 1. bulaşıklık. 2. s. garkolmuş, dalmış.

alûfe علوفه (a. i. ulûf'un c.) : hayvan yemi
[“ulûfe” olarak da kullanılır]. (bkz : ulûfe).

âlû-gürde آلوگردد (f. i.) : caneriği.

âlûs آلوس (f. i.) : naz veya kırgınlıktan
dolayı göz ucu ile bakma.

âlûsî آلوسى (f. s.) : nazlanarak göz ucu ile
bakan.

âlûfte آلفته (f. s. c. : âlûfte-gân) : 1. alı-
şık, alışkan. 2. iffetsiz, nâmussuz kadın, fâhişe.
(bkz : âşûfte).

âlûfte-gân آلفتگان (f. b. i. âlûfte'nin
c.) nâmussuz kadınlar.

âlûğde آلفده (f. s.) : şiddetle saldıran, sal-
dırıcı.

âl-ül-âl عالال (a. zf.) : en yüce, en üs-
tün, yücelerin yücesi.

alyâ عليا (a. i.) : 1. yüksek yer, yükseklik.
2. gök.

âm عام (a. i. c. : a'vâm) : sene, yıl.

âm-ı kâbil, **âm-ı mukabil** : gelecek sene, önü-
müzdeki yıl.

âm-ül-fil عامالفيل (a. b. i.) : fil yılı.

a'mâ اعمى (a. s.) : 1. kör. 2. mec. câhil.

amâ عماء (a. i.) : 1. körlük, görmezlik; mâ-
nevî körlük, bilgisizlik. 2. yağmur bulutları.

âmâc آماج (f. i.) : 1. nişan tahtası, hedef.
2. saban demiri. (bkz : âhen-i cûft, âhen-i gâv).

âmâc-gâh, **âmâc-geh** آماجگاه (f. b. i.) : nişan yeri, nişan atılacak yer.

âmâde آماده (f. s.) : hazır, hazırlanmış.

âmâde-gî آمادگى (f. i.) : âmâdelik, hazır-
lık.

âmâh آماء (f. i.) : kabarcık, şiş (bkz :
âmâs).

amâim عمايم (a. i. imâme'nin c.) : sarıklar,
başa sarılan şeyler, baş zırhları.

amâir, **amâyir** عماير (a. i. imâret'in
c.) : 1. ma'mûreler, bayındırlıklar. 2. (bkz :
imâret).

amâir-i hayriyye : hayır müesseseleri.

âmâk آماق (a. i. maak ve mauk'un c.) : göz
pınarları.

a'mâk اعماق (a. i. umk'un c.) : derinlik-
ler.

a'mâk-ı zemîn : yer derinlikleri.

amâkat عماقات (a. i.) : derinlik. (bkz : umk).

a'mâl اعمال (a. i. amel'in c.) : işler.

a'mâl-i erbaa : mat. dört işlem. [toplama, çıkar-
ma, çarpma, bölme].

âmâl آمال (a. i. emel'in c.) : ummalar,
ümitler, dilekler, istekler.

âmâl-i kavm : kavmin emelleri.

âmâl-i ma'sûmâne : ma'sumcasına emeller.

Amalika اماليقه (a. h. i.) : çok eskiden Si-
nâ yarımadası bölgesinde yaşadığı sanılan ve garip-
likleriyle şöhret bulan bir kavim.

a'mâm اعمام (a. i. amm'in c.) : amcalar.

amân, **emân** امان (a. i.) : 1.
eminlik, korkusuzluk. 2. bağış, bağışlama.

a'mâr اعمار (a. i. ömr'ün c.) : 1. yaşanılan
müddetler, yaşayışlar, hayatlar. 2. hakkıyla ve iyi
yaşamalar. 3. yaşlar, sinler. 4. hoş gidecek tu-
haf, garip şeyler.

âmâr, **âmâre** آمار (f. i.) : 1. hesap,
fr. mathématique. 2. inceleme. 3. karında su bi-
rikme hastalığı.

âmâre-gîr آماردهگر (f. b. i.) : muhâse-
bâci, * sayman.

amâs آماس (f. i.) : insan vücudünde hâsıl
olan şiş ve kabarcık. (bkz : âmâh).

amd عمد (a. i.) : kast, niyet, karar.

amden عَمْدًا (a. zf.) : istiyerek ve bilerek.
(bkz : kasden).

âme آمِه (f. i.) : divit, yazı hokkası.

âmed آمِد (f. i.) : gelme, geliş.

âmed ü rept : geliş-gidiş.

âmed ü şûd : gidiş-geliş; varıp gelme; geldi gitti.

âmedci آمِدجى (f. t. i.) : [eskiden] bakanlar kurulu başkâtibi.

âmedî آمِدِى (f. i.) : 1. geliş. 2. (bkz : âmedci).

âmediyye آمِدِيّه (f. i.) : gümrük vergisi. [yapma kelimedir].

âmed-şûd آمِدَشُد (f. b. i.) : (bkz : âmed ü şûd).

amel عَمَل (a. i.) : 1. iş. 2. niyet. (bkz : fiil). 3. sürgün, içsürmesi.

amele عَمَلِه (a. i. âmil c.) : işçi, ırgat.

amelen عَمَلًا (a. zf.) : fiilen, işliyerek, çalışarak.

ameli عَمَلِى (a. s.) : işleme süretiyle, pratik.

ameliyyât عَمَلِيّات (a. i.) : 1. işliyerek yapılan şeyler, tecrübeler. 2. bir doktorun, hastanın bir yerini kesip tedâvî etmesi, operasyon.

ameliyye عَمَلِيّه (a. s.). (bkz : amelî).

amel-mânde عَمَلِمَانْدِه (a. f. b. s.) : iş yapmak-tan kalmış, iş göremez durumda olan.

amel-nüvis عَمَلِ نَوِيس (a. f. b. i.) : işyazar, fr. ergographe.

âmen آمِن (a. s.) : çok veyâ en emin, güvenilir.

âmennâ آمِنَا (a. zf.) : inandık, diyecek yok.

a'mer اَمْر (a. s.) : uzun ömürlü, pek yaşlı.

ameş عَمَش (a. i.) : gözü zayıf olma, zayıf gözlülük.

âmi عَامِى (a.s.) : 1. senevî, yıllık, yılda. 2. (bkz : âmiyy).

amid عَمِيد (a. s.) : 1. çok hasta. 2. aşk hastası. 3. başlıca nokta. 4. önder, şef; komutan.

Âmid آمِد (a. h. i.) : Diyarbakır'ın eski adı.

a'mide اَعْمِدِه (a. i. amûd'un c.) : direkler, sütunlar, kolonlar.

âmig, âmige آمِغِه آمِغِه (f. s.) : 1. hakikat. 2. karışık, katkılı. 3. mec. çiftleşme.

âmigi آمِغِى (f. s.) : hakikî [mecâzî karşılığı].

âmiḥ عَامِه (a. s.) : şaşkın, şaşakalmış. [mü-en. âmihe].

âmihte آمِغْتِه (f. s.) : karışmış, karışık olan.

âmihte-gi آمِغْتِغِى (f. i.) : karışmış olma.

âmiḥe آمِغِه (f. s.) : 1. karışık, karışmış, mahlût. (bkz : âmiḥe). 2. i. şâir.

amik عَمِيق (a. s. umk'dan.) : derin. **Bahr-i amik** : derin deniz. **Fikr-i amik** : derin düşünce.

âmil آمِل (a. s.) : emeli olan, istiyen.

âmil عَامِل (a. s. amel'den. c. : amele, avâmil) : 1. sebep. 2. işliyen. 3. i. vergi tahsiline me-mur kimse; mütesellim; mütevellî. 4. i. tar. vâlî.

âmile عَامِلِه (a. i. amel'den. c. : avâmil) : bacak, ayak.

âmile-tân : iki bacak, iki ayak.

amîm عَمِيم (a. s. umûm'dan.) : umûma âit, umûmî, *genel, yaygın.

amim-ül-ihsân : ihsânı, bahşîşi, bağışu umûmî olan.

âmin آمين (a. n.) : öyle olsun, yâ Rab duâmızı kabul eyle!

âmin alayı : [eskiden] çocuğun ilk mektebe başladığı gün yapılan tören.

âmin آمن (a. s. emn'den.) : gönlü emin, kalbinde korku olmıyan.

âminen آمناً (a. zf. emn'den.) : sağlıklı, esenlikle, emin olarak, korkusuzca. (bkz : sâlimen.)

âmin-hân آمين خوان (a. f. b. s. c. : âmîn-hânân) : âmin diyen, âminci.

âmin-hânân آمين خوانان (a. f. b. s. âmîn-hân'in c.) : âminciler, âmin diyenler.

amir عمر (a. s.) : 1. bayındır. 2. resmî.

âmir عامر (a. s. umrân'dan.) : 1. mâmûr eden, şenlendiren. (bkz : ammâr). 2. îmar olunmuş. 3. devlete âit. [müen. "âmire"].

âmir آمر (a. s. emr'den. c. : ümerâ) : 1. emreden, buyuran. 2. bir memurun vazife bakımından büyüğü. 3. huk. bir kimseyi öldürmek veya bir uzvunu kesmek ve sakatlamak tehdidiyle bir fi'li yapmaya veya yapmamaya zorlayan ve bu tehdidi yapmaya muktedir olan kimse.

âmir-âne آمرانه (a. f. zf.) : âmircesine, âmir olana yakışacak bir sûrette, emrederek.

âmiriyyet آمریت (a. i.) : âmirlik, buyuruculuk.

âmirzîş آمرزش (f. s.) : 1. Tanrı bağıışı. 2. affetme, bağışlama. (bkz : âmürzîş).

âmirz-kâr آمرکار (f. b. i.) : 1. affeden Tanrı. 2. s. affeden, bağışlıyan.

âmiyâne عاميانه (a. f. zf.) : âdîce, bayağı.

âmiyy عامی (a. s.) : avâma mahsus, avamca.

-âmiş آمیز (f. s.) : le karışık, . . . yi içine alan.

âmize آمیزه (f. s.) : karışık, karışmış, mahlut. (bkz : âmije¹).

âmîze-mû [y] [ی] آمیزه مو (f. b. s.) : saç sakalı kırlaşmış adam.

âmîze-mûyi آمیزه مویی (f. b. i.) : kır saçlı, kır sakallı olma.

âmîz-gâr آمیزگار (f. s.) : yaraşan, uygun.

âmîzîş آمیزش (f. i.) : geçiniş, uysallık. (bkz : imtizâc).

âmm عم (a. i. c. : ammât) : amca.

âmm عام (a. s. umûm'dan.) : umûmî, *genel, herkese âit. (bkz : ammî, şâmil).

ammâ اما (a. e.) : 1. ama, fakat, lâkin, ancak; şu kadar ki, o kadar ki, öyle ki. 2. çokluk bildirir : Amma yaptın hâ. Amma sıkıntı çekti hâ.

ammâ ba'dü اما بعد (a. zf.) : bundan sonra, gelelim maksadımıza.

ammâl اعمال (a. i. c.) : 1. yapıcılar. 2. devlet idâre adamları.

ammârعمار (a. s.) : mâmur eden, bayındırlandıran. (bkz : âmir).

ammât عمارت (a. i. amm'in c.) : amcalar.

âmmе, ammete عمه، عمتہ (a. i.) : hala.

âmmе عامه (a. s.) : umûma mahsus olan.

âmmeten عامة (a. zf.) : umûmî, *genel olarak.

âmmî عامی (a. s.). (bkz : âmm).

Ammûriyye عموريه (a. i.) : Ankara şehri.

amûd عمود (a. i.) : 1. direk, sütûn.

amûd-i fekarî : bel kemiği. 2. yukarıdan aşağı dik inen çizgi, *dikey.

amûd-i nûrânî : nurdan sütûn.

âmûde آموده (f. i.) : dizilmiş, dizi.

amûden عموداً (a. zf.) : dik olarak, boyuna.

amûdi عمودی (a. s.) : yukardan aşağı dikey olarak. (bkz : kaimen).

âmûg آموغ (f. i.) : 1. vakar. 2. s. uzun boylu [adam].

âmûhte آموخته (f. s.) : okumuş, öğrenmiş.

âmûhte-gân آموختگان (f. b. i.) : öğretmenler.

âmûhte-gân-i ezel : nebîler ve velîler.

âmûsnî آموسنی (f. i.) : bir erkeğin nikâhında bulunan birkaç kadından herbiri, ortak, kuma.

âmût آموٹ (f. i.) : yalçın kayalarda ve yüksek yerlerde bulunan kuş yuvası.

-âmûz آموز (f. s.) : bilen, öğrenmiş; öğretten. **Edeb-âmûz** : edeb öğretmen.

âmûzende آموزنده (f. i.) : 1. öğrenci. 2. *öğretmen.

âmûz-gâr آموزگار (f. b. s.) : öğretici, *öğretmen, muallim.

âmûz-gârî آموزگاری (f. b. i.) : öğreticilik, *öğretmenlik, muallimlik.

âmûzîş آموزش (f. i.) : 1. öğrenme. 2. öğretme, öğretim.

âmûrg آمرغ (f. i.) : 1. fayda, menfaat. 2. kader, kıymet. 3. zahîre, meyva. 4. bir mikdar, az bir pay. 5. asıl, hülâsa.

âmûrz, âmürzâ آمرز، آمرزا (f. s.) : affeden, bağışlıyan. (bkz : âfi, afüvv.)

âmûrzende آمرزنده (f. i.) : affeden, bağışlıyan.

âmûrz-gâr آمرزگار (f. b. s.) : affeden, günâhları affeden Tanrı.

âmûrzîş آمرزش (f. i.) : affeden. (bkz : âft, âmirzîş)

amyâ, ımyâ, imiyyâ, ammeyyâ, ummiyyâ, am-miyâ عَمِيَا، عَمِيَا، عَمِيَا، عَمِيَا، عَمِيَا (a. zf.) : görmiyerek, düşünmiyerek.

an عن (a. e.) : -dan ve -den.

an-as l : aslından.

an-cehlin : bilmiyerek, bilmezlikle.

anh : ondan (müzekker)

anhâ : ondan (müennes).

anhâ min-hâ : şundan bundan, şu bu ve öteberi, şöyle böyle ederek.

anhüm : onlardan.

anhümâ : o ikiden.

an-il-gıyab : arkadan, kendisi yokken.

an-karîb : yakından, çok geçmeden.

an-kasdin : bile bile. (bkz : bi-l-iltizam).

an-küm : sizden.

an-kümâ : ikinizden.

an-samîm-il-kalb : can ve gönülden, öz yürekten.

ân آن (f. i.) : 1. güzellik câzibesi, alım. 2. (f. s.'c. : ânân) : şu, bu.

ân آن (a. i. c. : ânât, evân) : lâhza, pek az bir zaman.

ân-be-ân : gittikçe, yavaş yavaş.

-ân آن (f. è.) : 1. cemi, *çoğul edâtı. **Şâh-ân** : şahlar. **Zen-ân** : kadınlar. 2. sıfat edâtı. **Hiras-ân** : korkak. 3. kelimeyi zarf yapar. **Gûy-ân** : söyliyerek.

anâ' عناء (a. i.) : zahmet, meşakkat, güçlük.

ânâ' آناء (a. i. ânî'nin c.) : gece yarısı vakitleri.

ânâ-ül-leyl : gece yarısı.

a'nâ' اعناء (a. i. inv'in c.) : nâhiyeler, taraflar.

a'nâb اعناب (a. i. ineb'in c.) : yaş ve tâze üzümler.

anâdil عنادل (a. i. andelîb'in c.) : bülbüller.

ânâf آناف (a. i. enf'in c.) : burunlar [insanda].

- anâfet** عَنَافَت (a. l.) : sertlik, kabalık.
- ânak** آنَق (a. s.) : çok zarif, en zarif.
- a'nâk** اعْنَق (a. s.) : boynu uzun [adam].
- a'nâk** اعْنَاق (a. i. unk'un c.) : 1. boyunlar, gerdanlar. 2. yaprak/sapları.
- anâkat** عَنَاقَت (a. i.) : ümîdî boşa çıkma; muvaffakiyetsizlik, başarısızlık.
- anâkib** عَنَاقِب (a. i. ankebût'un c.) : örümcekler.
- ânân** آنَان (f. z. ân'ın c.) : onlar.
- anân** عَنَان (a. i. : anâne'nin c.) : bulutlar.
- a'nân** اعْنَان (a. i.) : 1. ağacın ucu. 2. ufuklar.
- an'anât** عَنَنَات (a. l. an'ane'nin c.) : rivâyetler, gelenekler.
- anâne** عَنَانِه (a. i.) : bir bulut.
- an'ane** عَنَنِه (a. i. c. : an'anât) : 1. rivâyet, *gelenek. 2. tafsîlât.
- anânet** عَنَانَت (a. i.) : cinsî muâmelede iktidarsızlık, güçsüzlük, **fr. impuissance**.
- an'anevî** عَنَنَوِي (a. b. s.) : an'ane ile, gelenekle ilgili; *geleneksel.
- an'aneviyye** عَنَنَوِيَّة (a. b. s.) : gelenekçilik, **fr. traditionalisme**.
- anâsır** عَنَاصِر (a. i. unsur'un c.) : elemanlar, *öğeler.
- anâsır-ı erbaa** (dört unsur) : ateş, hava, su, toprak.
- anâsır-ı hisâbiyye** : mat. bir hesabı yapmak için lüzumlu mâlûmat.
- an-asl** عَنْ اَصْل (a. b. zf..) : aslından, aslında.
- ânât** آنَات (a. ân'ın c.) : anlar, zamanlar, **fr. nuances**.

ân-be-ân آنَان (f. zf.) : gitgide, gittikçe, vakit ilerledikçe.

anber عَنْبَر (a. i.) : 1. ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde. 2. güzel koku. 3. güzellerin saçı.

anber-bâr عَنْبَرَبَار (a. f. b. s.) : amber yağıdır, güzel koku saçan.

anber-bû [y] عَنْبَرِي (a. f. b. s.) : amber kokulu, iri taneli Hint pirinci.

anber-efşân عَنْبَرِافْشَان (a. f. b. s.) : anber saçan. (bkz : anber-nisâr).

anberî, anberin عَنْبَرِي ، عَنْبَرِيْن (a. f. s.) : anber kokulu.

anber-nisâr عَنْبَرَنِسَار (a. f. b. s.) : anber saçan. (bkz : anber-efşân).

an-cehlin عَن جَهْل (a. zf.) : bilmiyerek, bilmezlikle.

andelib عَنْدَلِيْب (a. i. c. : anâdil) : bül-bül. (bkz : hezâr).

andelib-ân عَنْدَلِيْبَان (a. f. b. i. c.) : bül-büller. (bkz : hezârân).

andem عَنْدَم (a. i.) : hek. kanı dindirmek üzere kullanılan bir çeşit reçine.

âne عَنَاه (a. i.) : 1. anat. kasık. 2. kasık kılı. 3. bir aşretin bütünlüğü veya işleri veya şerefi. 4. dişi ve yabâni eşek. 5. yabâni eşek sürüsü. 6. cedî (keçi) burcundaki v. e. n. v. ı yıldızları.

-âne عَنَاه (f. e.) : sıfatı, ismi zarf yapan bir ek : Fakir, Fakirâne. Tıfl, Tıflâne gibi.

a'neb اَعْنَب (a. s.) : büyük burunlu [adam].

anede عَنْدَه (a. s. c.) : çok inatçılar.

anele عَنَلِه (a. i.) : den. bir demirin kendisine zincir veyâhut bağlanmak için bedenî üst başına bağlanan halka.

ânen fe-ânen أَنَا فَأَنَا (a. b. zf.) : devamlı, fâsılasız, sürekli.

anh عَنْهُ (a. zf.) : ondan [müen. anhâ].

anhâ min hâ عَنْهَا مِنْهَا (a. zf.) : şundan, bundan, şu bu, öteberi, şöyle böyle ederek.

an-hüm عَنْهُمْ (a. zf.) : onlardan.

an-hümâ عَنْهَا (a. zf.) : o ikiden.

âni عَانِي (a. s. c. : ânât', unât) : 1. mütevâ-zi, alçak gönüllü. 2. i. köle. 3. s. meşgul. 4. s. muztarip. 5. i. işçi. 6. i. müfettiş. 7. i. tahsildar. [müen. âniye].

âni آني (a. f. zf.) : bir an içinde, hemen, o anda, derhal.

âni آني (a. s.) : olmuş, kemâle ermiş. **Es-mâr-ı âniye** : olmuş meyvalar.

a'ni اعني (a. e.) : yâni.

ânîd عِنْد (a. s. inâd'dan.) : çok inatçı. (bkz : anûd).

ânif عَنِيف (a. s. unîf'dan.) : 1. sert, siddetli. 2. kaba muâmele eden.

ânif أَنِف (a. s.) : pek yakında geçen.

ânif-ül-beyân : demincek beyan olunan, bildirilen.

ânif-üz-zıkr : biraz evvel bildirilen.

ânife أَنِفَة (a. i.) : gençlik çağının başlan-gıcı.

ânifen أَنِفًا (a. zf.) : 1. demincek, biraz evvel. 2. yukarıda.

anik انيق (a. s.) : güzel, zarif, tuhaf, ga-rir [şey].

anik عَنِيق (a. i.) : ense.

ânin أَنِين (f. i.) : yayık [yağ çıkarmıya mahsus].

ânis عَانِس (a. i.) : 1. ihtiyar kız. 2. ihti-yâr bekâr. 3. s. büyük ve şişman [deve].

ânise أَنِيسَة (f. s.) : 1. sıkı bağlı şey. 2. ko-yulaşmış, katılaşmış [kan ve mürekkep gibi acı-kı maddeler].

ânise أَنِسَة (a. s.) : cana yakın kız ve ka-dın.

âniye أَنِيَة (a. i. inâ'nın c.) : kaplar, ka-caklar. (bkz : evânî).

âniz عَنِيز (a. s.) : ızdıraplı, muztarip.

an-karib عَنْ قَرِيب (a. zf.) : yakından, çok geçmeden.

an-karib-iz-zamân : yakın vakitten.

an-kasdin عَنْ قَصْدٍ (a. b. zf.) : bile bile. (bkz : bi-l-iltizâm).

anka عَنَاء ("ka" uzun okunur. a.-i.) : 1. ismi olup, cismi olmayan bir kuş, zümrüdüanka kusu. (bkz : sîmurg). 2. ismi olup cismi olmi-yan nesne.

anka-yı lâ mekân tas. : Allah.

ankebût عَنكَبُوت (a. i. c. : anâkib) : örüm-cek.

ankebûti عَنكَبُوتِي (a. s.) : örümcekimsi, * örümceksi.

ankebûtiyye عَنكَبُوتِيَّة (a. i.) : örümcekler, fr. arachnides.

ankût عَنكُوت (a. i.) : örümcek.

an-küm عَنْكُمْ (a. zf.) : sizden.

an-kümâ عَنْكُمْ (a. zf.) : ikinizden.

an mim âmed عَنْ مِمْ آمَد (a. f. cü.) : "mim-den geldi" : ask., tar. devşirme sûretiyle toplanıp Türkçeyi ve İslâm dinini öğrenmek üzere Türk köy-lülerine satılmış olan acemi oğlanlardan müddetini bitirip Rumeli ağasının tezkeresiyle ulûfeye ya-zılanların kayıtlarına verilen işâret. [Rumeli'ye işâ-rettir].

an tı âmed عن طأمد (a. f. cü.) : "tı dan geldi" : ask., tar. devşirme sûretiyle toplanıp Türk-çeyi ve islâm dînini öğrenmek üzere Türk köylülerine satılmış olan acemi oğlanlardan müddetini bitirip Anadolu ağasının tezkeresiyle ulûfeye yazılanların kayıtlarına verilen işâret. [Anadolu'ya işâret-tir].

annâb عنب (a. i.) : üzümcü.

an-nakdin عن نقد (a. zf.) : nakit para olar-
rak.

an-samîm عن صميم (a. zf.) : içinden, özün-
den.

an-samîm-il-kalb عن صميم القلب (a. b. zf.) :
can ve gönülden, öz yürekten.

anûd عنود (a. s. inâd'dan.) : inatçı. (bkz :
anîd).

anûn عنون (a. s.) : isyancı; kavgacı.

anve عنوه (a. i.) : zorlama, zor, kuvvet.

anveten عنوة (a. zf.). (bkz : cebren, kah-
ren).

anye عنيه (a. i.) : meşakkat, güçlük, zor-
luk.

an zeâmet عن زعامت (a. i.) : tar. bir ma-
hallin takrîrinde o mahalde mevcut timardan baş-
ka âher sancakta da timarı olan kimsenin o âher
sancaktaki timarına verilen ad. [bu bakımdan :
"an zeâmet" hissedene ibâret demektir].

âr عار (a. i.) : utanma.

âr-sız : utanmaz. (bkz : bi-âr).

âr ü nâmus : utanma ve nâmus.

arâ عراء (a. i.) : 1. mintaka, bölge. 2.
komşuluk. 3. avlu. (bkz : arât²). 4. çıplaklık.
5. geniş, çıplak arazi.

ârâ آراء (a. i. re'y'in c.) : * oylar.

-ârâ آرا (f. s.) : süsliyen, beziyen. Mec-
lis-ârâ. Dil-ârâ

Arab عرب (a. i. c. : a'râb veya urbân ve
urub) : Irak, Şam, Cezîret-ül-Arab, Hicaz, Yemen
ile Mısır'da ve Afrika'nın şimalinde bulunan se-
mitik kavmin umûmî ismi.

ârâb آراب (a. i. ireb ve irbe'nin c.) : 1.
akıllar, zekâlar. 2. hâcetler. 3. hileler, dekler, oyun-
lar.

A'râb اعراب (a. i. Arab'ın c.) : çöl Arap-
ları.

arabân عربان (a. i.) : müz. şetaraban maka-
mının bir sekizli tiz şeklidir. Yâni şetaraban gibi
yegâh'da değil, nevâ perdesinde kalır; tabiatıyla
ayrıca bir makam addedilmesine imkân yoktur.

arabân-kürdî عربان کردی (a. b. i.) : müz.

Dede efendi'nin terkîbi olduğu kabul edilebilecek
olan az kullanılmış bir mürekkep makamıdır. Be-
yâtî-araban makamına bir kürdî dörtlüsü ilâvesin-
den mürekkeptir. Beyâtî-araban gibi si koma be-
molü, mi bakıyye bemolü, fa bakıyye diyezi ile do-
nanır; kürdî dörtlüsü için si bekar ve küçük mü-
cenneb bemolü lâhin içinde ilâve edilir. Bütün
kürdî dörtlüsü ile karar veren terkipler gibi, lâ-dü-
gâh perdesinde durur. Güçlüsü birinci derecede
beyâtî-arabân'ın güçlüsü olan nevâdır. Şevk-ı cedîd
ve zevk u tarâb makamları, arabân-kürdî'den baş-
ka bir şey olmayıp aynı terkibe muhtelif zaman-
larda muhtelif bestekârlar tarafından verilen isim-
lerden ibârettir.

arâbe عرايه (a. i. c. : arâbât) : 1. keçi ve-
yâ koyunun memesine geçirilecek torba. 2. açık
saçık konuşma.

arabî عربى (a. s.) : 1. Arap kavmine men-
sup. 2. Arapça, Arap dili.

a'râbî اعرابى (a. s. c. : eârîb) : çölde yaşı-
yan Arap. (bkz : bâdiye-nişin).

Arabistan عربستان (a. f. b. i.) : Arap ül-
kesi, Arapların yaşadığı memleket.

arabiyyât عربيات (a. i. arabîyyet'in c.) :
Arap edebiyâtı.

arabiyye عربية (a. i. c. : arabîyyât) : Arap-
larla ilgili.

arabiyyet عربيت (a. i.) : Arapça ile ilgili
olan [ilim, kitap, fikir]. 2. Arap edebiyâtı.

ârâd آراد (f. i.) : her Güneş ayının yirmi beşinci günü ile, eski İranlılarca o günkü işler için me'mur farzolunan bir meleşin adı.

a'râf اعراف (a. i.) : 1. cennet ile cehennem arasındaki yer. 2. (a. i. örf'ün c.) : âdetler, usul-ler, îtiyatlâ. 3. sırt, tepe.

Arafât عرفات (a. i. arefe'nin c.) : Haccin içaplarından olmak üzere Kurban Bayramının arefesinde usûlüne göre vakfeye durulan ve Mekke ci-vârında bulunan mukaddes dağ.

a'râfiyân اعرافیان (a. f. b. i.) : a'raftaki-ler.

arâis عرائس (a. i. arûs'un c.) : gelinler.

arâiz عرائض (a. i. arîza'nın c.) : arz olu-nan hususlar, küçükten büyüğe yazılan yazılar.

a'râk اعراق (a. i.) : 1. ter. 2. üzüm ve sâireden çekilip elde edilen ispiro, rakı. (bkz : bint-ül-inab, duht-i rez, duhter-i rez).

a'râk اعراق (a. i. ırk'ın c.) : kökler, da-marlar.

arak-çin عرقچین (a. f. b. i.) : kavuk altına giyilen takke.

arak-dâr عرقدار (a. f. b. s.) : terli.

arakıyye عرقیه (a. i.) : en çok dervişlerin giydikleri yünden yapılmış bir çeşit külâh.

araki عرقی (a. s.) : tere mensup, terle ilgili.

arakk ارق (a. s.) : (daha, pek, en, çok) ince.

arak-nâk عرقناک (a. f. b. s.) : terlemiş, ter içinde kalmış.

arak-nûş عرق نوش (a. f. b. s.) : rakı içen.

arak-rîz عرق ریز (a. f. b. s.) : ter döken, terliyen.

ârâm آرام (a. i. irem'in c.) : sahrâda, çöl-de mahsus konulan nişan.

ârâm آرام (f. i.) : 1. durma, eğlenme, din-lenme. 2. yerleşme, istirahat etme; karar kılma. [ârâmiden mastarından].

ârâm-ı cân : 1) gönül rahatı; 2) sevgili, sevi-len güzel.

ârâm-ı dil : gönül rahatı, sevilen güzel. 3. yer, mekân.

ârâm-bahş آرامبخش (f. b. s.) : ârâm verici, dinlendirici, dinlendiren.

ârâm-cû آرامجو (f. b. s.) : ârâm arıyan, dinlenmek isteyen.

ârâm-cûyâne آرامجویانه (f. zf.) : dinlen-mek istiyene yakışacak sürette.

ârâm-cûyi آرامجویی (f. b. i.) : dinlenme is-temeklik.

ârâm-gâh, ârâm-geh آرامگاه (f. b. i.) : dinlenilecek yer, dinlenme yeri. (bkz : ârem-gâh).

ârâm-gâh-ı ebedî (sonsuz olarak istirahat edilen yer) : mezar.

ârâm-gâr آرامگار (f. b. s.) : rahat yaşayan [adam].

ârâm-güzîn آرامگزین (f. b. s.) : dinlenen, oturan.

ârâmî آرامی (f. i.) : 1. dinlenme, rahatlık. 2. Ârâmca [semitik dillerden].

Ârâmî آرامی (f. h. i.) : İstanbul'da doğmuş bir Mevlevî şâiridir. Bu tarikatın şâirleri arasında göze çarpacak bir varlık göstermiştir. Bir divânı vardır. 1630 yılında İstanbul'da ölmüştür.

ârâmîde آرامیده (f. s.) : dinlenen, rahat olan, rahatta ve sükûn hâlinde bulunan. (bkz : âremîde).

ârâmîş آرامیش (f. i.) : dinleniş, rahat, hu-zur. (bkz : ârmîş).

aramram ارمرم (a. i.) : 1. pek çok asker. 2. şiddetli hal ve iş. (bkz : aremrem).

ârâm-rûbâ آرام ربا (f. b. s.) : rahat kaçıran, bozan. (bkz : ârâm-sûz).

ârâm-sâz آرامساز (f. b. s.) : oturan, yerleşen.

ârâm-sûz آرامسوز (f. b. s.) : rahat ve huzuru bozan, rahatsızlık veren. (bkz : ârâm-rübâ).

ârân آران (f. i.) : dirsek. (bkz : mirfak).

ar'ar عرعر (a. i.) : 1. dağ servisi, dikenli ardıç ağacı. 2. mec. güzeldeki boy bos.

a'râs اعراس (a. i.) : 1. (urs'un c.) : nihâh törenleri. 2. düşünler. 3. (ırs'ın c.) : evliler.

aras عرس (a. i.) : yorgunluk, bitkinlik.

arasât عرصات (a. i. arsa'nın c.) ise de : "mahşer yeri, haşır ve neşir meydana" mânâlarına gelir.

ârâste آراسته (f. s.) : bezenmiş, süslenmiş. (bkz : âreste).

ârâste-gi آراستگی (f. i.) : arâstelik, süslülük.

a'râş اعراش (a. i. arş'ın c.) : 1. tahtlar. 2. çatılar. 3. damlar. 4. direkler. 5. Pavyonlar.

arât عرات (a. i.) : 1. bölge, mıntaka. 2. avlu. (bkz : arâ³).

ârâyende آراینده (f. s.) : düzen verici, süsleyici.

ârâyî آرای (f. i.) : süsleyicilik.

ârâyîş آرایش (f. i.) : 1. süs, bezek, ziynet. 2. süsleme, süsleniş; süsleyiş.

araz عرض (a. i. c. : a'râz) : 1. işaret, alâmet. 2. tesâdüf. 3. kazâ, felâket, 4. fels. kendi kendine vücut bulamayıp başka bir cevherle meydana gelen hal ve keyfiyet.

a'râz اعراض (a. i. arâz'ın c.) : 1. işaretler, alâmetler. 2. tesâdüfler, hastalık alâmetleri. 3. kazâlar, felâketler.

a'râz اعراض (a. i. ırz'ın c.) : ırzlar, nâmuslar. Hetk-i a'râz : ırza geçmeler.

arazan عرضاً (a. zf.) : tesadüfen.

arazbâr عرزابار (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin pek eski mürekkep makamlarındandır. Nevâ'da beyâtî ile rast beşlisi'nin çârgâh'daki şeddi ve uşşak dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelmiştir. Donanımına mi için bir koma bemolü konulur; bu ârıza, makamı meydana getiren ilk iki dizide mevcuttur ve uşşak dörtlüsünde (lâ-si koma bemolü -do-re) de bu ses yoktur. Nota içinde nevâ'da beyâtî için si küçük mücenneb bemolü, diğer iki dizi için de si koma bemolü konulur. Makam, uşşak dörtlüsünü incisi bir şekilde icrâ ile lâ-dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede nevâ'da beyâtî'nin ve çârgâh'ta rast'ın güçlüsü olan gerdâniye, ikinci derecede de çârgâh'da rast beşlisi'nin durağı olan do-çârgâh perdeleridir.

arazbâr-pûselik عرزابار پوسلك (a. f. b. i.) : müz. III. Selim'in ihtirâ ettiği mürekkep makamlardan biridir. Arazbâr-pûselik, arazbâr mürekkebine bir pûselik dörtlüsü veya beşlisi ilâvesinden meydana gelmiştir. Pûselik dörtlüsü veya beşlisi incisi bir şekilde icrâ ile lâ-dügâh perdesinde kalır. Donanımına arazbâr gibi yalnız mi için bir koma bemolü konulur. Pûselik beşlisi kullanılırsa, beşli'nin son sesi olan mi, bekar işâreti ile değiştirilir; dörtlünün bir ârızası yoktur. Lâhin içinde yapılacak olan değiştirmeler, aynen arazbârda olduğu gibidir.

arâzet عراضت (a. i.) : genişlik.

arâzî اراضی (a. i. arz'ın c.) : yerler, topraklar.

arâzî-i âmire : kendisinden herhangi bir sûretle intifâ olunan yerler.

arâzî-i emiriyye : huk. rakabesi beytümâle âit olarak devlet tarafından fertlere dağıtılan yerler. [tarla, çayır, yaylak, kıslak, kuru ve emsâlini içine alır].

arâzî-i emiriyye-i mevkufe : huk. yalnız hazine menfaatleri veya yalnız tasarruf hakları veya hüt her ikisi bir hayır cemiyetine tahsis olunan mîrî arâzî.

arâzî-i emiriyye-i sırfa : huk. beytümâle âit menfaatleri ve tasarruf haklarından hiçbirisi bir cihete tahsis olunmayıp devlete âit olan ve fertlere tefvîz olunan memleket arâzîsi.

arâzî-i gamire ("ga" uzun okunur) : huk. harap, su baskını veya içine henüz çift girmemiş olan yerler. [tersi : arâzî-i âmire'dir].

arâzî-i hâliyye : boş, sâhipsiz topraklar.

arâzî-i haraciyye : huk. fetholunan arâzîyi ülâlemler, müslim olmayan eski ahâlîsi elinde bırakır

veyâ hâricîten müslim olmıyan ahâliyi getirerek yerleştirtirse bu arâzî'ye "haraciyye" denilir.

arâzî-i mahlûle : **huk.** mutasarrıfının intikal sâhibi mirasçı bırakmaksızın ölümiyle mahlûl olan arâzî-i emîriye.

arâzî-i mahmiyye : **huk.** rakabesi beytûlmâle âit bulunan arâziden koru, mer'a, vol, pazar yerleri gibi halkın ihtiyaçlarına tahsis edilmiş yerler.

arâzî-i meftûha : **huk.** fetih hakkının taallûk ettiği yerler. [kaideten; arâzî-i meftûha devletin malı sayılır. Devlet bu kabil arâzîyi ya ganimlere veyâ başkalarına dağıtır veyâ kendi sâhipleri elinde bırakır].

arâzî-i mektûme : **huk.** beytûlmâle haber verilmeksizin tasarruf olunan mahlûl veyâ müstahik-i tapu yerler.

arâzî-i memlûke : mülk, timar toprağı; mülkiyet yolu ile tasarruf olunan yerler. [sâhibi yer üzerinde mülkiyet hakkını hâizdi].

arâzî-i metrukê : terkedilmiş, bırakılmış topraklar.

arâzî-i mevât : **huk.** kimsenin temellûk ve tasarrufunda olmadığı ve ahâliye terk ve tahsis kılınmadığı halde yüksek sesli kimsenin sesi işitilmiyecek derecede köy ve kasabalar gibi mâmur yerlerden uzak bulunan, yâni tahminen yarım saat mesâfe uzaklığı olan taşlık, pırnallık, kıraç yerler.

arâzî-i mevkufe : **huk.** vakıf toprak, vakfolunmuş arâzî. [arâzî kanununa göre mirî menfaatleri bir cihete tahsis olunan yer].

arâzî-i mevkufe-i sahiha : **huk.** arâzî-i memlûkeden şartlarına uygun olarak vakfolunmuş yerler. [bunların rakabesi ve bütün tasarruf hakları vakfa âittir].

arâzî-i mevkufe-i gayr-i sahiha : **huk.** arâzî-i emîriyeden ifrâz olunarak ülûlemre'nin veyâ cnun izniyle başkalarının vakfeylemiş olduğu arâzî. [buradaki vakfiyet tahsis münâsebetinden ibârettir].

arâzî-i miriyye : devlete âit arâzî.

arâzî-i muhtekere : kirâcısı tarafından üzerine binâ yapılmak veyâ ağaç dikilmek üzere senelik bir para karşılığında kirâya verilen arâzî. [kirâcı kirâ bedelini her sene arâzî sâhibine vererek o arâzîyi dâimî sûrette elinde bulundurur].

arâzî-i mukaddese : kutlu topraklar.

arâzî-i mübâreke : Hicaz.

arâzî-i mülkiyye : hükûmet toprağı.

arâzî-i mürfaka : **huk.** sokaklarda oturulacak yerler ile caddelerde boş bırakılan mahaller, yollara mahsus olmak üzere terkedilen konak yerleri, kervansaraylar. [bunlar, arâzî-i metrukeden sayılır]

arâzî-i müştereke : **huk.** şâyian tasarruf olunan yer.

arâzî-i öşriyye : **huk.** ziraat olundukça her sene hâsılatından beytüssadakaya konmak üzere öşür alınan yerler.

arâzî-i selihâ : **huk.** çıplak tarla. [istihkak-i hars'ın yâni bir yerde ziraat etmek hakkının bu gibi yerlere taallûku asıldır].

arâzî-i ukriyye : **huk.** vergiye tâbi olup mâliklerinin kudretsizliği yüzünden boş kalması sebebiyle hâsılatından muayyen kısmı devlete ve yirmide, yirmi beşte, otuzda bir gibi muayyen hissesi "ukr" nâmiyle mâliklerine verilmek üzere devletçe çiftçilere tefviz olunmuş mülk yerler.

a'râzî اعراضی (a. s.) : ârizî, tesâdüfî, rasgele.

ârâzîş آرازش (f. i.) : hayır ve iyilikte bulunma; sadaka verme.

arbede عربده (a. i.) : kavga, patırdı. (bkz : cidâl).

arbede-cû عربده جو (a. f. b. s.) : kavgacı. (bkz : cidâl-cû).

arbede-cû-yâne عربده جوانه (a. f. zf.) : kavga çıkarmaya yeltenerek.

arbede-sâzî عربده سازی (a. f. b. i.) : kavgacılık.

arec عرج (a. i.) : topallık, aksaklık.

arecân عرجان (a. i.) : topal, aksak adamın yürümesi.

arcâ عرجاء (a. s. arec'in mûen.) : 1. aksak, topal. 2. i. sırtlan.

arcele عرجله (a. i.) : sürü.

ârd آرد (f. i.) : 1. buğday ve benzerlerinden öğütülen un. 2. değirmen taşına buğdayı akıtan oluk.

ârd-bîz اردبیز (f. b. s.) : 1. un eleyici. 2. .. un eleği.

ârden آردن (f. i.) : 1. süzgülü. 2. kevgir.

ârdhâle آردهاله (f. i.) : "bulamaç" denilen yemek. (bkz : ardtûle, arddûle).

ârdin

ârdin آردين (f. i.) : imtihan, tecrübe, deneyiş.

ardiyye ارضيه (a. i.) : eşyâ saklanan yer, antrepo.

ârdtüle, arddüle اردتوله (f. i.) : "bulamaş" denilen yemek. (bkz : ard-hâle).

âre عاره (a. i.) : ödünç alınan veyâ verilen şey, ödünç.

âreb آرب (a. s.) : (daha, en, veyâ pek) akıllı, açığgöz.

ârec آرج (f. i.) : dirsek. (bkz : âreñç, âret).

arec عرج (a. i.) : topallık.

a'rec اعرج (a. s.) : total, aksak. (bkz : leng).

arecân عرجان (a. i.) : topallık, aksaklık.

a'ref اعرف (a. s.) : 1. pek ma'ruf, çok bilinen. 2. (daha, pek, çok) ârif, anlayışlı ve bilgili.

arefe عرفة (a. i.) : 1. arife, dinî bayramlardan bir evvelki gün. 2. bir önceki gün.

arekiyye عركيه (a. s. müen.) : zinâkâr [kadın].

a'rem اعرم (a. s.) : benekli, alacalı [şey].

ârem-gâh آرمگاه (f. b. i.). (bkz : ârâm-gâh).

âremide آرميده (f. s.) : dinlenen; rahat. (bkz : ârâmide).

aremrem عرمرم (a. i.) : kalabalık ordu. (bkz : arâmrâm).

âren آرن (f. i.). (bkz : ârenc, âret).

ârenc آرنج (f. i.) : 1. dirsek. (bkz : ârec, âret). 2. gidiş, tarz, usul, yol.

ârende آرنده (f. i.) : bir şey getiren [kimse].

âreng آرننگ (f. i.) : 1. dirsek [vücutta]. 2. zannolunur ki, galibâ, "öyledir, benzer, hemen o dur" gibi bir yakınlık ve benzerlik mânâsına gelir. 3. dert, keder, mihnet. 4. hîle, dubârâ. 5. tarz, tavır, uslûp; nevi, çeşit; renk. 6. vâlî, hâkim.

âreste آسته (f. s.) : süslenmiş, bezenmiş. (bkz : âraste).

âret آرت (f. i.) : dirsek. (bkz : ârec, ârenc).

arf عرف (a. i.) : güzel koku.

arfâ عرفا (a. s. ve i. müen. "a'raf") : 1. yeleli. 2. sırtlan.

âriz عارض (a. s. arz'dan.) : 1. gelen. 2. i. tesâdüfî vak'a. 3. i. dağ, bulut ve sâire gibi gör-miye mânî olan herşey. 4. i. yanak.

âriz-gülgün : gül rengine olan yanak, penbe, al yanak.

ârizâ عارضه (a. i. c. : ârizât ve avâriz) : 1. aksama. 2. engebe.

ârizân, ârizetân عارضان (a. i. c.) : iki yanak.

ârizan عارضاً (a. zf. âriz'dan.) : 1. geçici olarak. 2. tesâdüfen, rastgele.

ârizî عارضى (a. s. âriz'dan. c. : avâriz) : 1. sonradan çıkan. 2. muvakkat, gelip geçici.

âri عارى (a. s.) : 1. çıplak. 2. hür. 3. e.-sız.

âri آرى (a. i.) : Hind-Avrupa dil âilesinden olan ırk, topluluk veyâ kimse.

âri آرى (f. e.) : evet. (bkz : naam, belâ).

ârib عرب (a. s. arab'dan.) : hâlis Arap cinsinden olan.

âric عارج (a. s. urûc'dan.) : 1. total, aksak. müen. "ârice". 2. noksan. 3. çıkıp inen.

arif عريف (a. s. irfân'dan.) : 1. meşhur, çok tanınmış. 2. bilgi sâhibi.

ârif عارف (a. s. irfân'dan. c. : urefâ) : 1. bilen, bilgili, irfân sâhibi. 2. i. erkek adı.

ârif bi-llâh : mârifeti Allah'a vâsıl olan, velfîlik mertebesine ulaşmış kimse, velfî.

ârifân عارفان (a. f. b. i.) : ârifler, bilgililer.

ârif-âne عارفانه (a. f. zf.) : 1. ârif olana yakışacak sûrette. 2. ortaklaşa, örfene [2 nci mânâsının, "harifâne"den bozma olduğu söylenmektedir].

âriğ آريغ (f. i.) : 1. gücenme, kırılma. 2. kıskançlık, haset. 3. nefret kin ve düşmanlık. (bkz : âjig).

ârim عارم (a. s.) : uygunsuz, hoş gitmez, ters.

arim عرم (a. s.) : inatçı, kafa tutan.

aris عريس (a. i.) : gerdek.

Aristatâlis اريستتاليس (a. h. i.) : Yunan feylesofu Aristo.

ârîş آرش (f. i.) : mânâ (anlam), mef-hûm (kavram).

arîş عريش (a. i.) : 1. asma çardağı. 2. samandan yapılmış bir çeşit ev. 3. sundurma.

ârîşî آرشى (f. s.) : mânevî.

âriyyet عارىت (a. i. c. : avârî) : ödünç, eğreti.

âriyyet-serây : dünyâ.

âriyyeten عارية (a. zf.) : ödünç, eğreti olarak.

âriyyetî عارىتى (a. s.) : ödünç, eğreti.

âriz آرز (a. i.) : ardış ağacı.

âriz-i Lübnan : bot. Lübnan servisi.

ariz اريض (a. s.) : 1. semiz. 2. enli, geniş [şey]. 3. mütevâzi, lâtif, lâyık.

ariz عريض (a. s. arz'dan.) : geniş, enli.

ariz ve amik (genişliğine ve derinliğine) : enine boyuna, uzun uzadıya.

ariza عريضة (a. i. c. : arâiz) : küçükten büyüğe yazılan yazı. (bkz : takdime, istirhâm-nâme).

ârizen عارضاً (a. zf.) : (bkz : ârizan).

arkan عرقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : terleme.

arkub عرقوب (a. i.) : 1. ökçe siniri, eğri-ce. 2. yalan ve kötü söz.

arm عرم عرم (a. i.) : inatçılık, kafa tutma.

ârman آرمان (f. i.) : 1. hasret, özleme, özleyiş. 2. zahmet, sıkıntı. 3. teessüf. 4. pişmanlık.

ârmânî آرمانى (f. s.) : kederli, müteessif; pişman; hoşnutsuz.

ârmîş آرمش (f. i.) : (bkz : ârâmiş).

arrâde عراده (a. i. c. : arrâdât) : tekerlekli mancınık, savaş arabası.

arrâf عراف (a. i.) : 1. falcı, kâhin. 2. müneccim. (bkz : ahter-bîn, ahter-gû, ahter-şinâs, ahter-şümâr). 3. hekim. 4. göçebe Arap aşiretlerinin örf vâkıf umûmî bilgileri. [müen. "arrâfe".]

arrâs عراص (a. s.) : gürleyen ve şimşek çakan. 2. şimşekli.

arsa عرصه (a. i. c. : arasât) : yer, toprak.

arsa-i âlem : âlem arsası, dünyâ meydanı.

arsa-i kâr-zâr : savaş meydanı.

arsa-i târih : târih alanı.

arslânî ارسلانى (f. i.) : arslanlı [eski kuruş para].

arş عرش (a. i.) : 1. çardak; çadır. 2. cumba, kafes. 3. çatı, dam. 4. dokuzuncu gök. 5. taht.

arş-ı â'lâ-yı ...

arş-ı a'lâ-yı saâdet : saâdetin en yüksek yeri.

arş ü fers, arş ü zemîn : gök yüzü ve yer yüzü.

arş-üs-süreyyâ : Ülker yıldızının altında bulunan bir yıldız kümesi.

arşa عرشه (a. f. i.) : güverte.

arşiyân عرشیان (f. i.) : Arş'ın etrâfında tesbih edip dolanan melekler. (bkz : hamele-i arş, hamelet-ül-arş).

arûb عروب (a. s.) : kocasına ve sevgilisine çok düşkün kadın.

Arûbâ عروبا (a. i.) : yedinci kat göğün adlarından biri.

arûf عروف (a. s.) : uzun zaman ızdırıp çeken.

ârûg آروغ (f. i.) : geçirime.

ârugde آرغده (f. s.) : öfkeli.

ârûg-zen آروغ زن (f. b. s.) : geçirici, geğiren.

ârûn آرون (f. i.) : iyi vasıflarla şöret bulma, güzel ve iyi huylular.

arûs عروس (a. i. c. : arâis, f. c. : arûsân) : 1. gelin. 2. Husrev Perviz'in sekiz hazînesinden biri. 3. kim. kükürt.

arûs-i cihân : Dünya.

arûs-i çerh : Güneş.

arûs-i felek : Güneş.

arûs-i hâveri : Güneş.

arûs-i Şam : Şam, Askalon.

arûsân عروسان (a. i. arûs'un f. c.) : gelinler.

arûsân-ı bâg : tarla çiçekleri.

arûsân-ı çemen : çimenlik çiçekleri.

arûsân-ı huld : ebediyet-Cennet-in gelinleri, cennet hürileri.

arûs-âne عروسانه (a. f. zf.) : geline yakışacak sûrette.

arûsek عروسك (a. f. i.) : 1. küçük gelin. 2. yeşil ve pembe dalgalı sedef.

arûz عروض (a. i. c. : eârîz) : 1. yan, taraf.

2. yanak. 3. yol. 4. usul. 5. Arap dilcilerinden İmam Halîl'in, eski Arap şiirlerini esas tutarak, bir sisteme bağladığı rivâyet edilen, hecelerın uzunluğı ve kısalığı esâsına dayanan, esas Arap nazmında, muayyen kalıpları, Türk, Fars, Efgan, Pâkistan ve kısmen Hindistan nazımlarında kullanılan vezindir. (bkz : bahr, ilm-i arûz). 6. Arap nazmında beytin birinci mısraının son kısmı. [bu şekil bizde yoktur].

arv عرو (a. i.) : 1. sıtma ve başka ateşli hastalıklarda gelen ilk titreme. 2. bir iş için birinin yanına sokulma. 3. yemiş vermiyen bir dağ ağacı.

arvend آروند (f. i.) : şan, şeref, azamet, ululuk, debdebe.

arz عرض (a. i.) : bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma. (bkz : arzâ).

arz-ı didâr : yüz gösterme.

arz-ı hâcet : istek bildirme.

arz-ı hâl (arzuhal) : hâlin bildirilmesi,, ne halde bulunduğunu bildirme; dilekçe. (bkz : arzuhal).

arz-ı hüner : mârifet gösterme.

arz-ı hürmet : saygı sunma.

arz-ı mâ-fi-z zamîr : gönüldekini söyleme.

arz-ı iftikar : ihtiyâcını meydana koyma.

arz-ı kudret : kudret gösterme.

arz-ı leşker : asker gösterme, teftiş verme.

arz-ı minnet : minnet gösterme.

arz-ı müddeâ : fikrini bildirme.

arz-ı nefs : nefsinî öne sürme, gösterme, kendini gösterme [fedakârlık karşısında].

arz-ı ta'zîmât : saygılarını bildirme.

arz-ı taleb : mal satma, mal alma.

arz ارض (a. i. c. : arazûn ve [tabakaları bakımından], "arzîn" şekli de vardır). 1. Dünya. 2. toprak. 3. iklim; memleket.

arz-ı a'şâriye : öşür-onda bir-vergi veren memleket.

arz-ı belde : astr. her hangi bir mahallin üstünden geçen arz dairesi.

arz-ı belde ta'yîni : jeol.; astr. her hangi bir mahalde kutup yıldızına veya diğer yıldızlara rasatlar ve bu rasatlara dayanan astronomik hesaplar yapmak sûretiyle o yerin arzını tâyin etme. [aynı ameliye Güneşle de yapılabilir].

arz-ı harâc : vergi veren memleket.

arz-ı mev'ûd : Filistin.

arz-ı mukaddes : Filistin ve havâlisi.

arz-ullâhi vâsia : Allâh'ın yarattığı yer yüzü geniştir; geniş arâzî.

ârz آرز (f. i.) : ardiç denilen ağaç. (bkz : âriz).

arż عرض (a. i.) : 1. en, genişlik. 2. astr. * enlem.

arz-ı cenûbî : güney enlem.

arz-ı şimâlî : kuzey enlem.

arżا عرض (f. i.) : sunma, gösterme. (bkz : arz).

arzan عرضاً (a. zf.) : enine, enliliğine, genişliğine.

arżanî عرضانى (a. zf.) : enine olarak.

arż-dâşt عرضداشت (a. f. b. i.) : hâtıra, muhtıra, andaç.

arż-gâh عرضگاه (a. f. b. i.) : toplanma yeri [bir şey arz etmek için].

arżى ارضى (a. i. arz'dan.) : toprağa âit, toprakla ilgili.

arżى عرضى (a. s. arz'dan.) : ene âit, en ile ilgili.

arżin ارضين (a. i. arz'ın c.) : arzlar. [tabakaları itibâriyle].

arżiyyât ارضيات (a. i. c.) : jeoloji, fr. géologie.

arżiyye ارضيه (a. s.) : toprakla, topraktan yetişen. Maḥsûlât-ı arżiyye : toprak mahsulleri.

arżiz ارزيز (f. i.) : kurşun, kalay. (bkz : resâs).

Arżû عرضو (a. h. i) : meşhur halk hikâyelerinde Kamber'in sevgilisi.

ârzû آرزو (f. i.) : istek, heves.

ârzû-dâr آرزودار (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : arzû-keş, arzû-mend).

arzuhal عرضحال (a. b. i.). (bkz : arz-ı hâl, istid'â).

ârzû-keş آرزوکش (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : ârzû-dâr, ârzû-mend, hâhiş-gâr, hâhiş-ger).

ârzû-mend آرزومند (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : arzû-dâr, arzû-keş).

ârzû-mendî آرزومندى (f. b. s.) : istek, heves.

âs آس (a. i.) : bot. mersin ağacı Habb-ül-âs : mersin ağacı meyvası.

âs آس (f. i.) : 1. değirmen. (bkz : âsiyâ, âşiyâb). 2. kakım denilen bir hayvan.

asâ عصا (a. i. c. : a'sâ) : 1. değnek, sopa. 2. dervişlerin taşıdıkları sopa.

âsâ-yi Mûsâ : Hz. Mûsâya Allah tarafından mucize olarak verilen ve yılan hâline giren değnek.

âsâ آسا (f. i.) : 1. esneme. 2. vakar, ciddillik. 3. süs, bezek.

-âsâ آسا (f. e.) : gibi. Cennet-âsâ : cennet gibi. (bkz : mânend, veş).

a'sâ اعصا (a. i. asâ'nın c.) : değnekler, sopalar.

âsâb آساب (a. i. eseb'in c.) : vücudün alt kısmında çıkan kıllar.

asab عصب (a. i. c. : a'sâb) : sinir, damar.

a'sâb اعصاب (a. i. asab'ın c.) : sinirler.

a'sâb-ı gûş : kulağın sinirleri.

a'sâb-ı kâinat : kâinatın sinirleri.

asabât عصبات (a. i. asabe'nin c.). (bkz : asabe).

asabe عصبه (a. i. c. : asabât) : 1. bir tek sinir. 2. baba tarafından akrabâ olanlar. 3. şer'an,

miras alamıyan akrabâ. 4. birinin fırkası ve avenesi.

asâbi أصابع (a. i. usbu'un c.) : parmaklar. (bkz : esâbi').

asabi عصبی (a. s. asab'dan.) : sinirli.

asabiyy-ül-mizâc : yaradılışca sinirli olan. [kimse].

asabiyyet عصیت (a. i.) : 1. sinirlilik. 2. kendi akrabâ, vatan, din ve milliyetini aşırı derecede kayırma gayreti.

asabiyyet-i kavmiyye : şövenlik, yurtseverlik.

'a'sac اعصج (a. s.) : alnı üstüne saç dökülmesi.

âsâd آساد (a. i. esed'in c.) : arslanlar.

Âsaf آصف (a. h. i.) : 1. Süleyman Peygamberin vezîri. 2. vezir.

âsaf-âne آصفانه (a. f. zf.) : vezîre yakışacak sûrette.

âsafi آصفی (a. s.) : vezîre mensup. **Bâb-i âsafi** : Babiâlî. **Emr-i âsafi** : sadrâzam buyruğu.

asâfir عصفير (a. i. usfûr'un c.) : serçe kuşları. **lisân-ül-asâfir** : kuş dili.

âsaf-rey آصف ري (a. b. s.) : düşüncesi, Asaf'inki gibi mâkul olan [vezir].

âsaf-tedbir آصف تدبير (a. b. s.) : yolu, tutumu. **Âsaf'inki** gibi mâkul olan [vezir].

asâgir, **asâgîre** اصاغره (a. s. asgar'ın c.) : şeref ve itibarca küçük olanlar.

asâgir ve ekâbir (a. f. s.) : küçükler ve büyükler. [itibar ve mevkice].

asâhib اصحاب (a. i. ashâb'ın c.) : sâhipler.

asâib عصاب (a. i. isâbe'nin c.) : 1. ce-maatler, tayfalar. 2. başa sarılan nesneler, kaşbas-tılar, sargılar. (bkz : asâyib).

asâkir عساكر (a. i. asker'in c.) : erler.

asâkir-i bahriyye : deniz askerleri, bahriyeliler.

asâkir-i berriyye : kara askerleri.

asâkir-i muâvine : yardımcı milis askeri.

asâkir-i muntazama : ordu askeri.

asâkir-i nizâmiyye : ilk askerlik devresini yapmakta olan asker.

asâkir-i redife : ikinci devre askerliğini yapan askerler.

asâkir-i şâhâne : askerler [umumî olarak].

âsâl آسال (a. i.) : ahlâk.

âsâl آسال (f. i.) : temel, kök.

âsâl آصال (a. i. asıl'in c.) : ikindi ile akşam veyâ yatsı arasındaki zamanlar. **Bi-l-gudûv-vi-ve-l-âsâl** : sabah-akşam.

asâle اصله (a. i.) : çok zehirli ve korkunç yılan.

asâle عسالة (a. i.) : bal peteği.

asâlet اصالت (a. i. asl'dan.) : 1. soysop temizliği. 2. kendi nâmına hareket. 3. ed. yazıda veyâ sözde bayağı tâbirlerin bulunmaması. (bkz : edeb-i kelâm).

asâleten اصالة (a. zf.) : kendi nâmına hareket ederek. [vekâleten'in zıddı olmak üzere de kullanılır].

âsâm آثام (a. i. ism'in c.) : suçlar, günahlar, kabahatler.

a'sâm اعصام (a. i. usme'nin c.) : 1. gerdanlıklar. 2. tasmalar.

a'sam اعصم (a. s.) : ön ayakları sekili olan [hayvan].

asamm اصم (a. s.) : 1. sağır, işitmez. 2. söz işitmez. 3. sert; güç; tahammül edilmez. 4. i. gr. Arap yazısında ikinci ve üçüncü kökünde uzun harf bulunan bir fiil.

âsân آسان (f. s.) : kolay.

âsânî آسانی (f. i.) : kolaylık.

âsâr آثار (a. i. eser'in c.) : 1. izler, ni-
şâneler, alâmetler. 2. âbideler. 3. hikâyeler; an'-
aneler, * gelenekler.

âsâr-ı atika veya kadîme : eski eserler.

âsâr-ı matbûa : basılmış eserler.

âsâr-ı mergûbe : rağbet kazanmış eserler.

âsâr-ı sînâiyye ve zarîfe : zarîf ve sanatlı eser-
ler.

asar عصر (a. i.) : 1. toz. (bkz : gubâr).
2. sığınak. (bkz : melce).

âsâr اَصَار (a. i. isr'in c.) : 1. vazîfeler, gö-
revler. 2. yükler. 3. cürümler kabahatler.

asâr عسار (a. i.) : fakirlik.

a'sâr اعصار (a. i. asr'in c.) : * yüzyıllar.

a'sâr-ı sâlîfe : geçmiş asırlar, yüzyıllar.

as'ar اصغر (a. s.) : pek kibirli, çarpık
yüzlü [adam].

âsâre آساره (f. i.) : sayı hesap.

asârîm اصاريم (a. i. asrâm'in c.) : 1. çadır
kümeleri. 2. ayrı ayrı küçük insan toplulukları.

âsârûn آسارون (f. i.) : kedi otu.

asâtîb اصاطب (a. i. istabl'in c.) : ahırlar.

âsây آسای (f. s.) : gibi. (bkz : âsâ).

asâyib عصاب (a. i. isâbe'nin c.). (bkz :
asâib).

âsâyîş آسایش (f. i.) : 1. rahat, huzûr. 2.
güvenlik.

âsâyîş berkemâl : rahat ve huzûr-yerinde.

âsâyîş-cû آسایشجو (f. b. s.) : âsâyîş
arıyan, rahatını ve huzûrunu isteyen.

âsâyîş-cüyâne آسایشجویانه (f. b. zf.) :
âsâyîş ve rahat arıyana yakışacak sûrette.

âsâyîş-perver آسایش پرور (f. b. s.) : rahat,
huzûr ve selâmet taraflısı.

âsâyîş-perver-âne آسایش پرورانه (f. b.
zf.) : rahat, huzûr ve selâmet taraflısına yakışa-
cak sûrette.

asb عصب (a. i.) : 1. sargı, bağ. 2. mendil.
*armaşık.

asbâb اصباب (a. i. sabeb'in c.) : çukur
yerler.

asbâg اصباغ (a. i. sıbg'in c.) : boyalar.

asbâh اصباح (a. i. subh'un c.) : sabahlar.

âsbân آسبان (f. s.) : değirmenci, değir-
men sâhibi. (bkz : âsiyâ-bân).

âsbânî آسبانی (f. i.) : değirmencilik.

asbâr اصبار (a. i. sıbr'in c.) : akbulutlar.

asced عسجد (a. i.) : hâlis altın. (bkz :
deh-dehî).

asdâ' اصدااء (a. i. sadâ'nın c.) : sesler,
âvâzlar.

asdâf اصداف (a. i. sedef'in c.) : sedefler.

asdâg اصداغ (a. i. sudg'un c.) : anat. şa-
kaklar.

asdagan اصدغان (a. i.) : anat. insanın kol-
larındaki nabız damarları.

asdâk اصداق (a. i. sıdk'ın c.) : samîmî
şeyler.

asdika اصدقاء ("ka" uzun okunur. a. i.
sâdlık'ın c.) : samîmî dostlar.

asdika-yi bende-gân : sâdik kullar.

asel عسل (a. i.) : 1. bal. 2. cennetteki dört
sudan biri.

asel-i musaffâ : süzme bal. Şem-i asel : balmu-
mu.

a'sel اعصل (a. s.) : 1. eğri olan katı şey.
2. eğri dişli veya eğri bacaklı [adam].

aseli عسلى (a. s.) : 1. bal renginde olan.
2. i. Yahudilerin ayırdedilmek üzere, omuzlarına taktıkları sarı kumaş. 3. i. eskiden kullanılan, bal renkli bir çeşit kumaş.

aseliyyet عسليت (a. i.) : bal hâli.

asemm اصم (a. s.) : çok sağır, kulakları hiç işitmiyen [kimse].

aser عسر (a. i.) : solaklık.

a'ser اعسر (a. s.) : 1. pek zor ve çetin, dayanılması çok güç. 2. solak.

aserât عثرات (a. i. asre'nin c.) : 1. ayak kaymaları, 2. sürçmeler. 3. yanılmalar.

ases عسس (a. i.) : gece devriye gezen, gece bekçisi.

asf عصف (a. i.) : 1. zulüm. 2. haksızlık. 3. can çekişme. 4. rüzgârın kuvvetle esmesi.

asfâd اصفاذ (a. i. safed'in c.) : suçluların ve mahkûmların ellerine ve ayaklarına takılan demirden veyâ kayıştan yapma kelepçe.

asfâf اصفاف (a. i. saff'ın c.) : saflar, hatlar. (bkz : sufûf).

asfâr اصفار (a. i. sıfır'ın c.) : 1. sıfırlar. 2. s. boş, hükümsüz, değersiz şeyler. (bkz : sufûr).

asfer اصفر (a. s.) : 1. sarı. **Mahbûb-i asfer** : altın. 2. uçuk, soluk benizli. 3. kızıl. 4. ısıklık çalıcı, ötücü. 5. büsbütün boş.

asfiyâ اصفياء (a. s. saff'nin c.) : 1. samîmî, sâf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kişiler. 2. a. i. samîmî dostlar, azizler.

asga اصغا (a. s.) : 1. çarpık yüzlü. 2. öğrenmeğe çok hevesli.

asgar اصغر (a. s. sagir'den.) : (daha, pek, çok, en) küçük.

asgarân, asgareyn اصغرآن ، اصغرین (a. i.) : kalb ile dil.

asgarî اصغرئى (a. i.) : en küçük, en az olan.

âsgûn آسگون (f. i.) : Hazer denizine verilen bir ad.

ashâb اصحاب (a. i. sâhib'in c.). (bkz : es-hâb).

Ashame اصحمة (a. h. i.) : Peygamberimiz devrinde İslâmîliği kabûl eyliyen Habeş Necâşîsinin adı.

ashar اصحر (a. s.) : 1. saçlı kızıl [adam]. 2. kırmızı tüylü [adam].

ashâr اصهار (a. i. sıhr'ın c.) : evlenme neticesinde erkek akrabâlar, güveyler, kayınbirâderler, kayınpederler.

âsîf, âsife عاصف ، عاصفه (a. s. c. : avâsîf, âsîfât) : sert, şiddetli [ruzgâr, fırtına].

âsife عاصفه (a. i. c. : âsîfât, avâsîf) : 1. şiddetli esen rüzgâr. 2. kadın adı.

âsım عاصم (a. s. ismet'den.) : 1. yasak, yasına yaklaşılamiyan. 2. günahattan, haramdan çekinen. 3. iffetli.

Âsima, Âsime عاصمة ، عاصميا (a. h. i.) : Medîne şehrinin bir adı.

âsî عاصئى (a. s.) : ahlâkı bozuk, ahlâksız, çapkın.

asî عسى (a. s.) : uygun, elverişli.

asî, asiye عصى ، عصيه (a. s.) : çok isyancı.

âsî عاصئى (a. s. isyân'dan. c. : usât) : 1. karşı gelen. 2. şakî, haydut. (bkz : bâğı). 3. günahkâr. (bkz : âsim).

âsî آسى (a. i.) : doktor, cerrah.

âsî آسى (f. s.) : mahzûn, kederli.

asib عصب (a. s.) : pek sıcak, kızgın.

âsib آسیب (f. i.) : 1. çarpışma. 2. belâ, âfet, musîybet, zarar.

âsib-i rûzgâr : zamânın belâsı.

âsib-resân آسیب‌رسان (f. b. s.) : belâya dü-
şüren, zarar veren.

aside عصيد (â. i.) : 1. bulamaç. 2. tâze bamye, un, etsuyu ve tereyağı ile pişirilen bir tür-
lü Arap yemeği.

asif عسيف (a. i. c. : usefâ) : para ile tutu-
lan işçi, gündelikçi.

asıl اصل (a. i.) : 1. öğleden sonranın son
kısmı, akşam. 2. ölüm.

asıl اصل (a. s. asl'dan.) : 1. sağlam. 2.
iyice kökleşmiş. 3. kendi adına hareket eden. 4.
edepli, terbiyeli [adam].

asıl-âne اصيلانه (a. f. zf.) : asıl olanlara ya-
kışacak sûrette.

asile اصيله (a. i. c. : asâil) : 1. öğleden
sonranın son kısmı; akşam. 2. bir şeyin bütünü.
3. ölüm.

asıl-zâde اصيلازاده (a. f. b. s. ç. : asıl-zâde-
gân) : adam evlâdı, temiz ve görgülü bir âileye
mensûbolan.

asıl-zâde-gân اصيلازادگان (a. f. b. s.) :
asılzâdeler.

âsim آسم (a. s. ism'den.) : günahlı, kaba-
hatlı. **Abd-i âsim** : günâhkâr, kabahatli kul.

âsime آسيمه (f. s.) : 1. akılsız, beyinsiz,
şaşkın, sersem. (bkz : âsiven).

âsime-gi آسيمگي (f. i.) : 1. akılsızlık, be-
yinsizlik. 2. şaşakalmış olma.

âsime-sâr, âsime-ser آسيمه سار (f. b. s.) : kafası karışık.

âsin آسن (a. s.) : pis kokulu.

âsir آثر (a. s.) : bir efsâneiy nakleden.

âsir, âsire عاثر، عاثره (a. s.) : ayağı kayan.

âsir, âsire عاصر، عاصره (a. s.) : sırasını veya
yağını almak için sıkın. [üzüm ve benzerleri gibi
şeyleri].

âsir اصير (a. s.) : 1. bitişik, komşu. 2.
karma karışık, dolaşık.

asir عصير (a. i.) : sırası veya yağı alınmak
için sıkılmış şey, usâre.

âsir عسير (a. s. usret'den.) : 1. zor, güç,
zahmetli. **Emr-i âsir** : zor iş. 2. titiz tabiatlı
[adam].

âsire آسره (a. i. c. : âsirât) : hayvanın
ayağının arasına takılan köstek.

âsire عسره (a. i.) : cibre, posa. (bkz :
secîr).

âsitân آستان (f. i.) : eşik. (bkz : atebe).

âsitân-ı memâlik-sitân : ülkeler fethedenin eşi-
ği.

âsitân آستان (f. i.) : 1. müneccimlerin he-
saplarına göre insan hayâtının uğursuz dakikaları.
(bkz : âstan).

âsitâne آستانه (f. i.) : (bkz : âstâne).

âsiven آسيون (f. s.) : fikri dağınık, şaş-
kın, sersem. (bkz : âsime).

âsiyâ, âsiyâb آسياب (f. b. i.) : su değirmeni. (bkz : âs).

âsiyâ-bân آسيابان (f. b. i.) : değirmen
sâhibi, değirmenci.

âsiyâ-ger آسيابگر (f. b. s.) : değirmen ya-
pan.

âsiyân عاصيان (a. s. âsî'nin c.) : (bkz :
âsî).

âsiyân-ı rûz-i cezâ : kıyâmet gününün âsileri.

âsiyâ-seng آسياسنگ (f. b. i.) : değirmen
taşı.

âsiyâ-zene آسیانه (f. b. i.) : değirmen taşı dişengisi.

âsiye آسيه (a. i.) : 1. sütün, direk, kolon. 2. s. kederli, üzüntülü [kadın].

Âsiye آسيه (a. h. i.) : dînî inanışlara göre Hz. Mûsâ'yı Nil'den çıkararak büyütüp yetiştiren Fira'nın zevcesinin adı.

aska' اصقاع (a. i. suk'un c.) : 1. bölgeler. 2. çeşme duvarlarının bölmeleri.

aska' اصقع (a. i.) : kanarya [kuş].

askar اصقر (a. i.) : üzüm şırası.

asker اسكر (f. s.) : devredici, seyyar. (bkz : asker).

asker عسكر (a. i. c. : asâkir) : er. (bkz : cünd, leşker).

asker-gâh عسكرگاه (a. f. b. i.) : asker kampı.

askerî عسكرى (a. s.) : askere mahsus; askere, askerliğe mensup.

asl اصل (a. i.) : 1. asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakikat; soy, nesep; bir şeyin belli başlı kısmı; başlangıç; baş; yer; sıhat. 2. s. hakîki, esaslı, hâlis, sâfi. 3. zf. esâsen, zâten, başlıca, en ziyâde, alelhusus; hakikaten.

asl-ı meyyit : huk. ölen kimsenin babası, babasının babası ve ilâh...

asl ü esâs, asl ü fasl : gerçek, doğru.

asl ü nesl : soysop.

asla' اصلع (a. s.) : dazlak, başının ön tarafındaki saçları dökülmüş olan [adam].

aslâ اصلا (a. zf.) : hiçbir vakit.

aslâb اصلاب (a. i. sulb'un c.) : beller, sulpler. (bkz : aslub).

aslâd اصلاذ (a. s. sald'in c.) : 1. sert, katı ve düz. 2. [çakmak taşı hakkında] ateşsiz. 3. cimri, hasis, pinti.

aslah اصلح (a. s. sâlih'den.). (bkz : eslah).

aslâh-Allah اصلح الله (a. n. cü.). (bkz : eslah-Allah).

asled اصلد (a. s.) : 1. katı, sert. 2. tamahâr, pinti.

aslem اصلم (a. s.) : kesik kulaklı,

aslen اصلاً (a. zf.) : aslında, esâsında; temelden, kökten, soyca.

asli اصلى (a. s.) : asla mensup, husûsî, seçkin. (bkz : esâsî, mümtâz).

asliyye اصليه (a. s.) : aslî. Me'mûriyyet-i asliyye : asıl me'murluk.

asliyyet اصليت (a. i.) : husûsîlik, özellik, seçkinlik. (bkz : mümtâziyyet).

aslub اصلب (a. i. sulb'un c.) : (bkz : aslâb).

asma' اصمع (a. s.) : 1. uyanık ve gözü açık [adam]. 2. keskin [kılıç].

asmâ عصا (a. s.) : eğri elli veyâ eğri bacaklı.

asmah اصمح (a. s.) : çok secâatli, pek kahraman [kimse].

Asmaî اصمى (a. h. i.) : Arapların meşhur şâiri.

âsmân آسمان (f. i.) : gök, semâ. (bkz : âsümân).

âsmân-ı berin. (bkz : arş-i a'lâ).

âsmân ü rismân : ciddî söz ile ona karşı söylenilen saçma sapan sözden kinâyedir.

âsmân-dere آسمان دره (f. b. i.) : saman yolu, saman uğrusu, süreyyâ. (bkz : kehkeşân).

âsmâne آسمانه (f. i.) : tavan, kubbe, dam.

âsmân-gün, âsmân-güni آسمان گونی (f. b. s.) : gök mâvisi.

âsmânî آسمانی (f. s. c. : âsmâniyân) :

1. göğe, Güneşe, Aya mensup. 2. açık mâvî. (bkz : âsümanî).

âsmânî âhen آسمانی آهَن (f. b. i.) : yıldırım.

âsmâniyân آسمانیان (f. i. âsmânî'nin c.) : melekler.

âsmân-senc آسمان سنج (f. b. s.) : saat.

âsmâr آسمار (f. i.) : bot. mersin ağacı.

âsmende آسمند (f. s.) : 1. hile ile aldatan, inandıran. 2. alık, şaşkın.

asmîha اصمحه (a. i. sîmâh'ın c.) : kulak delikleri.

âsmûg آسموگ (f. i.) : eski İranlılarca, düşmanlık ve bozgunluk yapmaya çalıştığı farzolan büyük bir şeytanın adı.

asnâm اصنام (a. i. sanem'in c.) : 1. putlar. 2. s. sevgililer.

asr عصر (a. i. c. : a'sâr ve asûr) : 1. yüz yıl. 2. ikinci vakti.

asr-ı evvel, -sânî : ikinci namazı vakitleri.

asr-ı hâzır : şimdiki çağ.

asr-ı saâdet Hz. Muhammed'in zamânı. [mec. kutlu ve mutlu geçen zaman].

asrâf اصراف (a. i. sarf'ın c.) : 1. değişiklikler, tahavvüller. 2. masraflar.

asrâm اصرام (a. i. sîrm'ın c.) : 1. çadır kümeleri. 2. insan kümeleri. (bkz : asârim).

asrân عصران (a. i.) : 1. iki yüzyıl. 2. gündüzün ilk zamanı. 3. gece ve gündüz.

asre عثره (a. i. c. : aserât) : 1. ayak kayma. 2. sürçme, yanılma. (bkz : zelâk).

asrem اصرم (a. s.) : 1. kulağı sakat, hasta. 2. âilesini geçindirmek için sıkıntı çeken [kimse].

asremân اصرمان (a. i.) : gece, gündüz.

asri عصری (a. s.) : zamana uygun, fr. moderne.

âsrîs آسریس (f. i.) : meydan, at koşturulan meydan, hipodrom.

assâb عصاب (a. i.) : iplikçi.

assâl عسال (a. i.) : kovandan bal çıkaran, bal satan, balcı.

assâle عساله (a. i.) : 1. arı kovanı. 2. bal peteği. 3. bal arısı.

âstân آستان (f. i.) : 1. eşik, papuçluk. (bkz : âsitân, atebe, ahceste). 2. dergâh, tekye.

âstân-ı fenâ : fânî dünyâ ölümlü dünyâ.

âstân-i refî'-mekân (yeri yüksek olan eşik) : sultan sarayı.

âstâne آستانه (f. i.) : 1. eşik. 2. paytaht. 3. büyük tekke. 4. Allah'a yakın kimselerin kabri. 5. merkez -Osmanlı devletinin merkezi olması dolayısıyla -tahsîsen "İstanbul" mânâsına da gelir. (bkz : âsitâne).

âstâne-i saâdet (mutluluk eşigi) : 1) Sultan sarayı; 2) İstanbul.

âstâne-i saâdet-âşyâne (mutluluk yuvası olan eşik) : 1) Sultan sarayı; 2) İstanbul.

astâr اسطار (a. i. satr'ın c.) : yazı satırları, yazı sıraları. (bkz : sûtûr).

âster آستر (f. i.) : astar.

âstin آستین (f. i.) : esvap kolu, yen.

âstin-berçide, âstin-berzede آستین برچیده ، آستین برزده (f. b. s.) : hazırlanmış, hazırlanan [adam].

âstine آستینه (f. i.) : yumurta. (bkz : âşine).

âstin-efşân, âstin-feşân آستین افشان ، آستین فشان (f. b. s.) : yeni silken, mec. vazgeçen.

âstîn-mâlide آستين مآليده (f. b. s.) : hazırlanmış, hazırlanan [adam]. (bkz : âstîn-berçide).

asûb عسوب (a. i.) : 1. arı beyi. 2. bey, başbuğ. (bkz : ya' sûb).

âsûde آسوده (f. s.) : rahat, gâilesiz, dinç [olan].

âsûde-dil آسوده دل (f. b. s.) : gönlü rahat, başı dinç.

âsûde-dilî آسوده دلی (f. b. i.) : gönül rahatlığı.

âsûdegi آسودگی (f. i.) : rahat, huzur, âsâyiş. (bkz : emn).

âsûde-hâl آسوده حال (f. a. s.) : hâli rahat olan.

âsûde-hâtır آسوده خاطر (f. a. b. s.) : (bkz : âsûde-dil).

asûf عسوف (a. s.) : 1. çok şiddetli [rüzgâr]. 2. hızlı yürüyen.

asûf عسوف (a. s. asf'dan.) : çok zulum ve gadreden.

asûm عسوم (a. s.) : maîşeti için çok çalışan [adam].

asûm عسوم (a. s.) : obur, açgözlü.

âsûr عاثر (a. i. c. : avâsîr) : tuzak.

âsûd آسد (a. i. esed'in c.) : 1. arslanlar. (bkz : esed, gazenfer, şir). 2. yiğitler.

âsûfte, âsûgde آسفته , آسغده (f. s.) : 1. hazır, hazırlanmış. 2. islenmiş [ateşle].

âsûmân آسمان (f. i.) : (bkz : âsman).

âsûmânî آسمانی (f. s.) : 1. göğ, semâ-ya mensup. 2. açık mâvi. (bkz : âsmânî).

asveb اصوب (a. s. sâib'den.) : (daha, pek, çok, en) doğru.

asveb-i akvâl : sözlerin en doğrusu.

asvef اصوف (a. s.) : çok yapığılı.

asvine اصونه (a. i. sunvân'ın c.) : elbise saklamaya yarıyan dolablar, gardroplar.

asy عصى (a. i.) : ayaklanma.

âsyâ آسیا (f. i.) : (bkz : âsiyâ).

âsyâb آسیاب (f. i.) : (bkz : âsiyâ, âsiyâb).

âsyâbân آسیابان (f. i.) : (bkz : âsiyâban).

asyâf اصیاف (a. i. sayf'ın c.) : yaz mevsimleri.

âş آش (f. i.) : 1. yemek, aş. 2. muharremde pişirilen aşûre.

aşâ' عشاء (a. i. c. : a'şîye) : akşam yemeği. (bkz : işâ').

a'şâ' اعشى (a. s.) : 1. gözleri dumanlı [adam]. 2. i. muhtelif asırlarda yaşamış birkaç Arap şâirinin adı.

a'şâb اعشاب (a. i. uşb'un c.) : tâze otlar.

aşâir عشاير (a. i. aşîret'in c.) : kabîleler, oymaklar.

aşak عشق (a. i.) : sarmaşık.

âşâm آشام (f. i.) : yiyecek ve içecek.

-âşâm آشام (f. s.) : içen, içici. **Mey-âşâm** : şarap içen.

âşâmidenî آشاميدنی (f. s.) : yenilebilen veya içilebilen.

a'şâr اعشار (a. i. öşr'ün c.) : mahsullerden alınan onda birler.

a'şârî اعشاری (a. i.) : birin on cüze ve her cüzün yine ona bölünmesi kaidesine mensup, **fr. système métrique**.

aşâvet عاشوت (a. i.) : gündüz görüp gece görmeyen ve tavuk karası denilen bir göz hastalığı.

aşâyâ عشايا (a. i. : aşı'nin c.) : akşamlar.

aşer عشر (a. s. c. : aşerât) : on : 10

aşerât عشرات (a. s. aşer'in c.) : on sayıları.

aşere عشره (a. s. aşer'in c.) : onlar [sayı].

aşere-i mübeşşere : cennetlik oldukları, sağlıklarında kendilerine Peygamberimiz tarafından müjdelenen on zat. [Hazret-i Ebû Bekir Bin Ebî Ku-hâfe; Hazret-i Ömer Bin-il-Hattâb; Hazret-i Osman Bin Affân; Hazret-i Alî Bin Ebî Tâlib; Hazret-i Talha Bin Ubeyd-illâh; Hazret-i Zübeyr Bin-il-Avvâm; Abdürrahman Bin Avf; Ebû Ubeyde Bin-il-Cerrâh; Said Bin Zeyd; Sa'd Bin Ebî Vakkas].

aşevi عشوی (a. s.) : akşama âit, akşam.

aş-hâne آشخانه (f. b. i.) : aşevi, mutfak.

âşık عاشق (a. s. ışk'dan.) : 1. birine, bir şeye tutkun, imre, emre.

âşık-ı bikarâr : kararsız âşık.

âşık-ı didâr-i pâk : temiz yüzün âşığı. 2. ed. evvelce ordularda, kışlalarda, köy odalarında ve mahalle kahvelerinde gerek kendinin, gerek başkalarının sözlerini sazla ve sözle dile getiren kimse; halk şâiri. 3. [cümledeki yerine göre] ahab, hazret, ma'hut, seninki (müen-"âşık").

âşık-an عاشقان (a. s. f. âşık'ın c.) : âşıklar.

aşı عشی (a. s.) : 1. tavuk karasına tutulmuş. 2. i. akşam. 3. i. akşam yemeği.

âşî عاشی (a. s.) : 1. akşam yemeği yiyen [kimse]. 2. gidip uzaklaşan [kimse]. (müen-"âşîye").

aşib عشب (a. s.) : çok otlu.

aşib عشب (a. s.) : bol otlu.

âşîhe آشپه (f. i.) : kişneme. (bkz : sahil).

aşik عشيق (a. s.) : fazla âşık.

âşikâr, âşikâre آشكار , آشكاره

(f. s.) : belli, açık, meydândâ. (bkz : ayân, celf, bâhir, hüveydâ) [doğrusu : âşkâr, âşkârâ, âşkâre dir].

âşînâ آشنا (f. s.) : 1. bildik, tanıdık. (bkz : ahabb). 2. bilen, tanıyan [doğrusu âšnâdır].

âşînâ-yı hilkat : yaradılış aşınası.

âşîne آشینه (f. i.) : yumurta. (bkz : âstine).

aşir اشیر (a. s.) : 1. ondabir. 2. i. samî-mî dost ve arkadaş. 3. i. koca.

âşir عشر (a. s.) : 1. onuncu. 2. öşür. toplanan.

aşîrân عشیران (f. i.) : müz. Hüseyinî-aşîran perdesinin ve makamının isminin kısaltılmış şeklidir.

aşîran-pûselik عشیران پوسلك (f. b. i.). müz. (bkz : pûselik-aşîran).

aşîrân-zemzeme عشیران زمزمه (f. b. i.) : müz. Sâdullah Ağa'nın terkibettiği bir makamdır. Makam, pûselik-aşîran mürekkebine, mi'de bir kürdî dörtlüsü ilâvesinden hâsıl olmuştur. Pûselik-aşîrân gibi fa bakıyye diyezi ile donanır. Başkaca bir ârızası yoktur. İnci'dir. Kürdî dörtlüsü'nün Hüseyinî-aşîran şeddi ile aşîran perdesinde kalır. Güçlüler, aynen pûselik-aşîran makamında olduğu gibi hüseyinî ve düğâh'dır.

âşîren عشرآ (a. zf.) : onuncu olarak.

aşîret عشیرت (a. i. c. : aşâir) : kabîle, oymak.

âşîyân, âşîyâne آشیان , آشیانه

(f. i.) : 1. kuş yuvası. 2. mesken, ev.

âşîyân-ı harâb : yıkık yuva,

âşîyân-ı mürğ-i dil : gönül kuşunun yuvası.

âşîyân-sâz آشیان ساز (f. b. s.) : yuva yapan.

aşıyy عشی (a. i. c. : aşâyâ) : günün batması, akşam. (bkz : ibkâr).

aşiiye

aşiiye عشية (a. i.) : 1. akşam. 2. öğleden sonra.

aşk عشق (a. i.) : sevgi. [aslı ışk' dır]. (bkz : ışk).

aşk-ı fazl ü hakk : fazîlet ve doğruluk aşkı, sevgisi.

aşkâr, aşkârâ, aşkâre آشکارا, آشکاره (f. s.). (bkz : âşikâr, âşikâre).

aşkar اشقر (a. s.) : 1. koyu al. 2. kızıl saçlı adam. 3. doru at.

aş-kâre آشکاره (f. b. i.) : ahçı. (bkz : aş-peş).

aşk-efzâ عشق افزا (a. f. b. i.) : müz. kür-dî makamının hüseyinî aşîran mî perdesindeki şeddine H. Saadettin Arel tarafından verilmiş olan isimdir. Hiç bir ârızası yoktur. Niseb-i şerîfe'si kürdî gibi 9 dur. Güçlüsü düğâh lâ perdesidir. [H. S. Arel'in : "âyîn-i şerîf-i devr-i revân" peş-revi, "fenâ-yı hayât" isimli parçası bu makama örnektir].

aşkû, aşkûb آشکوب (f. i.) : 1. ta-van; tabaka; kat. 2. gökyüzü, felek.

âşnâ آشنا (f. s.). 1. (bkz : âşina). 2. i. yüzücü. 3. i. yüzme.

âşnâb آشناب (f. i.) : yüzücü.

âşnâ-ger آشناگر (f. b. s.) : yüzgeç, yüzücü. (bkz : âşnâ-ver).

âşnâgeri آشناگری (f. b. i.) : yüzücülük, yüzme.

âşnâv آشناو (f. i.). (bkz : âşnâb).

âşnâ-ver آشناور (f. b. s.) : yüzgeç, yüzücü. (bkz : âşnâ-ger).

âşnâ-yân آشنایان (f. b. i. âşnâ-yî'nin c.) : âşinâlıklar, dostluklar, haberdarlıklar.

âşnâ-yî آشنایی (f. b. i.) : âşnalık, haberdarlık, dostluk.

aş-peş آشپز (f. b. i.) : aşçı, ahçı. (bkz : âş-kâre).

aş-pezi آشپزی (f. b. i.) : aşçılık, ahçılık.

aşr عشر (a. i.) : 1. on sayıdan birini alma, dokuza bir ilâve ile on etme. 2. dînî merâsimde Kur'ân-ı Kerîm'den 10 âyet miktârı okunan kısim.

aşre عشره (a. s. c. : aserât) : on sayısı.

aşş عش (a. i.) : kuş vuvası. (bkz : âşî-xâne, lâne, vekk).

aşşâb عشاب (a. i. aşşeb'den.) : nebatları, * bitkileri sıralamakla ve incelemekle uğraşan bilgin.

aşşâr عشار (a. i.) : vaktiyle a'sâr tahsil darlığı yapan kimse, öşürcü, ondalıkçı. (bkz : muaşşir).

âştî آشتی (f. i.) : sulh, barışıklık.

âştî-hûre آشتی خوارده (f. b. i.) : barış ziyâfeti.

âştî-perver آشتی پرور (f. b. s.) : sulh tarafıslı.

âştî-perver-âne آشتی پرورانه (f. b. zf.) : sulh tarafıslına yakışacak sûrette.

âştî-perveri آشتی پروری (f. b. i.) : sulh tarafdarlığı.

âştî-sâz آشتی ساز (f. b. s.) : sulhseven, barışçı, barışseven, barışsever.

âştî-sâzi آشتی سازی (f. b. i.) : sulh severlik, barışseverlik.

âşûb آشوب (f. i.) : 1. kargaşalık. 2. s. karıştırıcı.

âşûb-i gavga : kavga kargaşalığı.

âşûb-i restehîz ü kıyâmet : kıyâmet kargaşalığı.

-âşûb آشوب (f. s.) : karıştıran, karıştırıcı.

Şehr-âşûb : şehri karıştıran, kargaşa çıkaran.

âşûb-engiz آشوب انگیز (f. b. s.) : kargaşalığa sebebiyet veren.

âşûb-gâh, âşûb-geh آشوب گاه (f. b. i.) : karışıklık yeri, gürültülü yer.

âşûg آشوغ (f. s.) : ne idüğü belirsiz, yabanci, serseri; bilinmeyen, meçhul.

âşur, âşûrâ' عاشور، عاشوراء (a. i.) : Muharrem'in onuncu günü pişirilen buğday tatlısı, aşûre.

âşûfte آشفته (f. s.) : çıldırırcasına seven, bu yüzden perişan bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, aşifte. (bkz : âlüfte).

âşûfte-dîl آشفته دل (f. b. s.) : gönlü perişan olmuş.

âşûfte-dimâğ آشفته دماغ (f. a. b. s.) : akli perişan.

âşûfte-gi آشفته گی (f. i.) : aşiftelik. (bkz : âlüfte-gi).

aşvâ' عشواء (a. i.) : gece, gözü görmeyen. [kadın, kız].

aşve عشوه (a. i.) : 1. akşam karanlığı. 2. akşam yemeği.

aşy عشی (a. i.) : akşam yemeği.

aşyân عشیان (a. s.) : akşam yemeği yiyen.

ât آت (a. c.) : Arapçada cemi edâttir.

Nebat = nebâtât. Hayvân = hayvânât. gibi.

atâ' عطاء (a. i.) : bağışlama, bahşış. (bkz : ihsân).

atab عطب (a. i.) : mahvolma; ölüm.

atâd عتاد (a. i.) : 1. lüzumlu âletler takımı. 2. büyük kadeh.

atâ-bahş عطا بخش (a. f. b. s.) : bahşış veren.

a'taf اعطف (a. s. atf'dan.) : en âtîfetli, pek şefkatli, çok merhametli [adam].

a'tâf اعطف (a. i. atf'in c.) : 1. merhametler; şefkatler. 2. meyiller, atmalar.

Atâî عطائی (a. h. i.) : Bursa'da doğmuş-tur. Babasının adı Hacı İvaz Paşadır. 1437 yılında Bursa'da ölmüştür. Atâî mahlâsını kullanan ve asıl adı Âlî Çelebi olan bu şâir; asrının iyi şâirlerinden olduğu halde pek şöhret kazanamamış idi. Babası, II. Murad'ın vezirlerinden idi.

atâim اطائم (a. i. atîme'nin c.) : ocaklar.

atak, atâkat عتاق، عتاکت (a. i.) : azad, izin.

atal عطل (a. i. c. : a'tâl) : 1. vücudun örtülü olmıyan bir yeri; husûsiyle ense. 2. bütün vücut. 3. bir kişinin güzelliği.

âtâl آطال (a. i. itl'in c.) : 1. koltuk altları. 2. böğürler. 3. yanlar, kenarlar.

atâlet عطالت (a. i.) : işsizlik, tembellik, üşengenlik, durgunluk, hareketsizlik.

âtâm آطام (a. i. utum'un c.) : yüksek binâlar, köşkler, hisarlar.

atânîb اطائب (a. i. itnâbe'nin c.) : 1. sâ-yebanlar, pavyonlar. 2. kısa ipler. 3. uzun ipler; sicimler.

ataş عطش (a. i.) : susama, susuzluk, harâret. (bkz : atş).

atâşâ عطاشا (a. i. atşân'ın c.) : susuz, susamış olanlar.

atâvil اطاول (a. s. : atvel'in c.) : 1. uzun boylular. 2. seçkinler.

atâyâ' عطایاء (a. i. atîyye'nin c.) : hediyeler, armağanlar; bahşışler.

atâyâ-yi ilâhiyye : Tanrı vergileri.

atâyâ-yi seniyye : pâdişah hediyeleri.

atâyâ-yı tabîat : tabîatin atîyyeleri, ihsanları, bahşışleri.

atâyıb اطيب (a. s. atyeb'in c.) : çok hoş olanlar, en iyiler.

atbâ'

atbâ' اطباع (a. i. tıb'ın c.) : dereler, kanallar.

atba' اطبع (a. s.) : en pis.

atbâ اطبا (a. i. taby'ın c.) : meme başları.

atbâk اطباق (a. i. tabak ve tabaka'nın c.) : 1. kapaklar. 2. tabaklar. (bkz : etbâk).

atbâl اطبال (a. i. tabl'ın c.) : davullar.

âtbin آتین (f. b. s.) : sözü ve özü doğru olan faziletli adam.

atebât عتبات (a. i. atebe'nin c.) : 1. eşikler, basamaklar. 2. İranlıların mukaddes ziyaretgâhı. 3. eşiği öpülen mukaddes yerler.

atebât-ı âliye : Irakta -Necf, Kerbelâ, Kâzimiyye gibi-türbeli yerler.

atebe عتبه (a. i. c. : atebât) : eşik, basamak, (bkz : âsitân, ahceste).

atebe-i felek-meretebe : Osmanlı pâdişahlarının sarayı.

ateh عته (a. i.) : bunama, bunaklık. Ateh getirmek : bunamak.

ateh kabl-el-miâd : erken bunama, fr. démence précoce.

ateme عتمه (a. i.) : 1. atâlet, işsizlik; üşengenlik, tembellik. 2. gecenin ilk üçte biri.

Salât-ül-ateme : akşam namazı.

âteş آتش (f. i.) : 1. ot, harâret, kızgınlık.

âteş-i âb-perver : mec. kılıç, hançer.

âteş-i bahâr : 1) kırmızı gül; 2) lâle.

âteş-i hecr : ayrılık ateşi.

âteş-i hûn-i hamîyyet : hamîyet kanının ateşi.

âteş-i Nemrûd : Nemrût'un, Hz. İbrâhim'in hal-kı tenvir etmesine kızarak kendisini cezalandırmak üzere yaktığı ateş.

âteş-i rûmî : tar. deniz ve kara muhârebelerinde kullanılan yangın çıkarma vâsıtalarından biri.

âteş-i sûzân : yakıcı ateş.

âteş-i ter : kırmızı şarap. 2. gözyaşı. 3. hastalık. 4. harb, savaş.

âteş-bâr آتشبار (f. b. s.) : ateş yağdıran

âteş-bâz آتشباز (f. b. s. ve i.) : ateşle oynayan, hokkabaz, fişekçi.

âteş-bâz-ı velî makamı : Mevlevî tekkelerinde dervişlerin terbiyesine mahsus olan mutvak müste-milâtından bulunan meydân-ı şerîf'deki beyaz post.

âteş-bâz-ı velî ocağı : Mevlevî tekkelerinde lokma pişirilmesine mahsus ocak.

âteş-bâzî آتشبازی (f. b. i.) : ateşbazlık, es-ki savaşlarda yapılan harp malzemesi.

âteş-beste آتش بسته (f. b. i.) : hâlis, kırmızı altın.

âteş-dân آتشدان (f. b. i.) : ocak, mangal.

âteş-dem آتشدم (f. b. s.) : sözü veya sesi yanık ve dokunaklı olan. (bkz : âteşin-dem).

âteş-dide آتش دیده (f. b. s.) : ateş görmüş, ateşten geçmiş.

âteş-dil آتش دل (f. b. s.) : 1. her gördüğü güzeli seven. 2. sözü dokunaklı olan. 3. pek zekî adam.

âteş-efrûz آتش افروز (f. b. s.) : ateş ya-kan, ateş tutuşturan.

âteş-efşân, âteş-feşân آتش افشان, آتش فشان (f. b. s.) : ateş saçan.

âteş-ek آتشک (f. b. i.) : 1. küçük ateş. 2. şimşek. 3. ateş böceği. 4. frengi.

âteş-engiz آتش انگیز (f. b. s.) : 1. dağ-lama âleti. 2. s. fesatçı, kundakçı.

âteş-fâm آتش فام (f. b. s.) : ateş renkli, kırmızı.

âteş-fürûz آتش فروز (f. b. s.) : (bkz : âteş-efrûz).

âteş-gâh آتشگاه (f. b. i.) : ateşe tapan-ların ibâdet yeri.

âteş-gede آتشگده (f. b. i.) : ateşe tapan-ların ibâdet ettikleri mâbet.

âteş-gire آتشگیر (f. b. i.): 1. maşa. 2. çıra.

âteş-gün آتشگون (f. b. s.): ateş gibi kırmızı.

âteş-hâne آتشخانه (f. b. i.): mecûsî mâbedi, ateşe tâpanların ibâdet yeri.

âteş-hâr آتشخوار (f. b. i.): 1. keklîk. 2. s. zâlim, merhametsiz [adam].

âteş-hâtır آتش خاطر (f. b. s.): her güzeli seven, sözü dokunaklı, pek zekî adam.

âteş-hirâm آتشحرام (f. b. s.): „sûr“atle yürüyen.

âtes-hîz آتش خیز (f. b. s.): ateşliyen, ateş veren.

âteşi آتشی (f. b. s.): 1. ateşli, harâretli; dokunaklı; ateş renginde. 2. öfkeli, hiddetli. 3. i. cehennem zebânîsi.

âteşin آتشین (f. s.): 1. ateşten. 2. ateşli, canlı.

âteşin-dem آتشین دم (f. b. s.). (bkz : âteş-dem).

âteşiyân آتشیان (f. i. s.): cehennemlik olanlar.

âteş-kâr آتشکار (f. b. s.): 1. külhancı. 2. mec. kızgın, aceleci, merhametsiz [adam].

âteş-mizâc آتشمزاج (f. b. s.): sert tabiatlı, huysuz, geçimsiz [kimse].

âteş-nâk آتشناک (f. b. s.): ateşli.

âteş-nisâr آتش نثار (f. b. s.): ateş saçan; mec. çok öfkeli.

âteş-nümâ آتش نما (f. b. s.): ateş gösteren.

âteş-pâ آتشیپا (f. b. s.): ateş gibi, çevik, atik.

âteş-pâre آتشپاره (f. b. s.): ateş parçası, kıvılcım.

âteş-pâş آتشپاش (f. b. s.): ateş saçan.

âteş-perest آتشپرست (f. b. i.): ateşetapan.

âteş-perestî آتشپرستی (f. b. i.): ateş pereslik, ateşe tapma.

âteş-reng آتش رنگ (f. b. s.): ateş renginde, kızıl.

âteş-suhan آتش سخن (f. b. s.): dokunaklı, hatır kıracak şekilde söz söyleyen.

âteş-tâb آتشتاب (f. b. s.): 1. ateş gibi harâretli. 2. ateş yakıcı.

âteş-zâr آتشزار (f. b. i.): ateşi çok olan yer, çok yakıcı yer.

âteş-zebân آتشزبان (f. b. s.): çok dokunaklı söz veya şiir söyleyen.

âteş-zede آتشزده (f. b. s.): yakılmış, yakılan.

âteş-zen آتشزن (f. b. s.): yakıcı, yakan.

âteş-zene آتشزنه (f. b. i.): çakmak [âlet].

atf, atîf عطف (a. i.): 1. eğme, meylettirme. 2. bağlama. (bkz : azv). 3. dokunma. 4. gr. * bağlaç.

atf-ı beyan : bir cümlelin mânâsını izah ve kuvvetlendirmek için atîf edâtı, bağlaç kullanma.

atf-ı nigâh : göz atma, bakma.

atfen عطفاً (a. zf.): birinin adına, birine yükliyerek.

atfi عطفی (a. s.): 1. bağlamaya âit. 2. şefkate, iyilik severliğe âit. [müen. "atfiyye"].

athal اطحل (a. s.): kül rengi.

athâr اطہار (a. s. tâhir'in c.): kadınların aybaşı ve doğumdan kurtuldukları zamanlar. ["tâhir" bu mânâda kullanılmaz]. (bkz : tuhr).

athar اطر (a. s.) : çok temiz olan.

âtîf عطف (a. s. atf'dan.) : 1. meyleden, eğilen. 2. bağliyan. 3. şefkatli.

âtîfe, âtifet عاطفه , عاتفت (a. i. c. : avâtîf) : karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik severlik.

âtîfet-kâr عاطفتكار (a. f. b. s.) : esirgeyip koruyan, gözeten.

âtîfet-kârâne عاطفتكارانه (a. f. zf.) : âtifet-kâr olana yakışacak sûrette.

âtîk, âtika عاتق , عاتقه (a. s.) : 1. serbest bırakılmış. 2. ihtiyar. 3. i. genç kız. 4. i. yavru kuş. 5. soyu temiz [at]. 6. eski [şarap v. b.].

âtîl, âtila عاقل , عاقله (a. s.) : 1. tembel, üşengen. 2. boş, faydasız.

âtîm عاظم (a. s.) : mahvolan, ölen.

âtîr عاطر (a. s. itr'dan.) : 1. ıtırılı, güzel kokulu. 2. kokuları seven.

âtîs عاطس (a. s.) : 1. aksıran. 2. i. şafak.

atîş, atuş عطش , عطوش (a. s.). (bkz : atşân).

âtî آتی (a. s. ityân'dan) : 1. gelecek, gelen [kişi veyâ şey]. 2. i. gelecek zaman, istikbal. 3. zf. önde, aşağıda.

âtî-l-beyân, âti-üz-zıkr : aşağıda zikredilen, aşağıda sözü geçen.

âtî-yi millet : milletin yarını, istikbâli.

âtî, âtiye عاتيه , عاتی (a. s. utv'dan.) isyân eden, kafa tutan.

atî عتی (a. s.) : inatçı, kalın kafa.

atîd عتید (a. s.) : hazır, hazırlanmış.

atide عتیده (a. i.) : elbise sandığı.

âtîh, âtihe عاتيه , عاتيه (a. s.) : isyân eden, kafa tutan.

âtîk عاتق (a. s. c. : avâtîk) : sırtın üst kısmı.

âtîk عاتك (a. s.) : berrak, sâf; karışmamış; kıymetli.

âtîk, âtika عتيق , عتيقه (a. s. itk'dan.) : 1. eski. 2. azatlı, hür. 3. güzel, genç kız. 4. asil. 5. Hz. Ebu Bekir'in lâkabı.

âtîkiyyât عتيقيات (â. i. c.) : eski eserler, arkeoloji.

âtîl عاتل (a. i.) : ücretli yardımcı, asistan.

âtîm, âtime عاتم , عاتمه (a. s.) : ağır, yavaş.

âtîme اطعمه (a. i. taam'ın c.) : yemekler. (bkz : et'ime).

âtîme اطيمه (a. i. c. : atâim) : ateş yakılan ocak; mangal.

âtîş, âtişe عاتشه , عاتش (a. s.) : susuz, susamış. (bkz : teşne).

atît اطيظ (a. i.) : gıcırtı.

âtîyen آتياً (a. zf.) : 1. ileride, gelecekte. 2. aşağıda.

atiyyât عطيات (a. i. atiyye'nin c.) : hediyeler, ihsanlar, bahşişler.

atiyye عطيه (a. i. c. : atâyâ) : hediye; bahşiş. (bkz : ihsân).

atiyye-i seniyye : pâdişah hediyesi.

atîlâb اطلاب (a. i. tâlib'in c.) : 1. ariyanlar, tâlipler; husûsiyle talebeler. 2. (tîlb'in c.) kaddın peşinde dolaşanlar, hovardalar, zamparalar.

atîâl اطلال (a. i. talel'in c.) : 1. örenler, harâbeler. 2. biçimler, şekiller, resimler; kalıplar.

atlas اطلس (a. i.) : 1. üstü ipek, altı pamuk kumaş. 2. s. düz, havsız, tüysüz. 3. büyük harita. 4. Atlas denizi.

atlâs اطلاس (a. i. talas'ın c.) : 1. eskitmeler, mahvetmeler. 2. s. eski, aşındırılmış.

atles اطلس (a. s.) : eski, aşındırılmış, yırtık, eski püskü.

atlesi اطلسی (a. s.) : 1. atlardan yapılmış, atlas. 2. atlas gibi.

atliye اطليه (a. i. tîlâ'nın c.) : merhemler.

atmâr اطمار (a. i. tîmr'in c.) : eski püskü elbiseler; paçavralar.

atme اطمه (a. i.) : ateş kaynağı, volkanın tepesindeki lâv menbaı, krater.

atnâb اطناب (a. i. tinâb'ın c.) : 1. çadır ipleri. (bkz : habl-ül-hıyâm). 2. ağaç kökleri. 3. vücuttaki sinirler.

atrâb اطراب (a. i. tarab'ın c.) : oyunlar, eğlenceler, şenlikler, neşeler, ferahlıklar.

atrâf اطراف (a. i. tarf'ın c.) : gözler.

atrâk اطراق (a. s. târik'in c.) : gece geleni; -husûsiyle- gece gelen yaya seyyahlar.

atrâr اطرار (a. i. turra'nın c.) : kenarlar, uçlar.

atrâs اطراس (a. i. tîrs'in c.) : yazılmış sayfalar, karalama kâğıtları.

atreş اطرش (a. s.) : sağır, işitmez. (bkz : ahras).

atrük اطرک (a. i. tarîk'in c.) : yollar. (bkz : turuk).

afs عفس (a. i.) : 1. aksırık. 2. şafak sökme.

ats-ı subh (sabahın aksırığı), **ats-ı şeb** (gecenin aksırığı) : şehir vakti.

atse عطسه (a. i.) : tek aksırık.

atse-i anberin : güzel kokulu nefes.

atse-i çah : kuyudaki aksi seda, yankı.

atse-i kemân : okun çıkardığı ses.

atse-i subh : şafak.

atse-i tiğ : pıvrulan kılıcın çıkardığı ses.

atş عطش (a. i.) : susuzluk, susama.

atşân عطشان (a. s. atş'dan.) : susuz, susamış, susayan. (bkz : teşne).

attâr عطار (a. i. itr'dan.) : 1. güzel kokular, iğne iplik vesâire satan; aktar. 2. h. i. [büyük A ile]. meşhur mutasavvif.

attârî عطاری (a. f. i.) : aktarlık, aktar dükkanı.

attâs عطاس (a. s.) : durmadan aksıran.

attât اطاط (a. s.) : çok bağırp çağırın, gürültücü, şamatacı. [adam].

atûb عتوب (a. s.) : inatçı. (bkz : muanid).

atûf عطوف (a. s. atf'dan.) : 1. birine sevgisi olan. 2. i. erkek adı.

atûfet عطوفت (a. i.) : şefkat, merhâmet.

atûh عتود (a. s.) : bunak. (bkz : ma'tuh).

atûm اطوم (a. i.) : su kaplumbağası.

âtûs عاطوس (a. i.) : aksırtıcı şey, enfiye.

atvâd اطواد (a. i. tadv'in c.) : dağlar.

atvâk اطواق (a. i. tavk'ın c.) : 1. gerdanlıklar. 2. tasmalar. 3. boyundaki halka çizgiler. 4. kuvvetler, tâkatler.

atvel اطول (a. s. tavîl'den.) : pek uzun.

atyân اطيان (a. i. tiyân'in c.) : balçıklar, çamurlar.

atyeb اطيب (a. s. tiyb'den.) : (daha, pek, en, çok) güzel.

atyeb-i me'kûlât : yiyeceklerin en güzeli.

atyer اطرير (a. s.) : pek uçucu, çabuk kaybolan. [en çok tıbbî ilâçlar ve kokular hakkında kullanılır.] **Rûh-i atyer** : çabuk uçan ruh.

âvâh, âveh آواخ، آوآخ (f. e.) : 1. evvah, yazıktı. 2. i. rızık, nasip, kismet.

avâdi عوادی (a. s. âdiye'nin c.) : zulmedenler, zâlimler.

avâid عواید (a. i. âide'nin c.) : îratlar, ge-firler. (bkz : âidat).

avâik عوائق (a. i. âika'nın c.) : engeller, müşküller, zor işler.

a'vak اعواق (a. i. avk'ın c.) : alıkoymalar, durdurmalar, vazgeçirmeler.

avâkib عواقب (a. i. âkibet'in c.) : netice-ler, sonuçlar, sonlar.

avâkib-ı ahvâl : hallerin, durumların sonu.

avâkib-ı hasene : iyi son nefesler.

avâkib-ı umûr : işlerin neticesi.

avâkid عواقد (a. i. âkid'in c.). (bkz : âkid).

avâkir عواقر (a. i. âkira'nın c.) : 1. kısırlar, verimsizler. 2. fakirler, yoksullar. 3. kudurmuşlar.

avâlim عوالم (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar. (bkz : âlemîn, âlemûn).

avâlim-i ulviyye : dünyâdan gayrı yüksek âlemler. (bkz : melekût).

avâm عوام (a. i. âmm'in c.) : herkes, ka-ba ve câhil halk ayak takımı. (bkz : âhad-i nâs).

a'vâm اعوام (a. i. âm'in c.) : yıllar, sene-ler.

avâmil عوامل (a. s. âmil'in c.) : 1. se-bepler. 2. işliyenler. 3. gr. Arapçada kelime son-larının okunuşuna tesir eden hususları anlatan gramer bahsi. 4. vâliler.

avâm-firib عوامفريب (a. f. b. s.) : halkı avlıyan, halkın hoşuna gidecek şekilde hareket eden, demagog.

avâm-pesend عوام پسند (a. f. b. s.) : halkça beğenilecek şey.

avâm-pesendâne عوام پسندانه (a. f. zf.) : ayak takımının beğeneceği bir tarzda, âdî ve kaba.

avân اوان (a. i.) : vakit, zaman.

avân-ı meftûniyyet : meftunluk anları.

a'vân اعوان (a. s. avn'ın c.) : yardım edenler, yardakçılar.

avâr عوار (a. i.) : ayıp, kusur, fesat.

âvâre آواره (f. s.) : serseri, boş gezen, işsiz güçsüz, aylak.

âvâregi آوارگی (f. b. i.) : serserilik, aylaklık, işsiz güçsüzlük.

âvâre-ser آواره سر (f. b. s.) : başıboş.

avâriz عوارض (a. i. âriza'nın c.) : 1. ka-zâlar, belâlar. 2. engeller, engbeler. 3. muvakkat vergi. [fevkalâde hallerde, bilhassa harb sebebiyle alınırdı].

avâriz-ı divâniyye : Tanzimât-ı Hayriyye'den önceki zamanlarda cârî kanun ve nizamlara göre alınan vergi ve resimler.

avâriz-ı müktesebe : cehil, sarhoşluk, hezel, sefeh, hatâ, ikrah gibi insanın iptidâen dahli bulunan şeyler.

avâriz-ı semâviyye : delilik, küçüklük, bunaklık, ölüm gibi kışbî ve ihtiyârî olmaksızın insana âriz olan şeyler.

avâri عواری (a. i. âriyyet'in c.) : ödüng şeyler.

avârif عوارف (a. s. ârif'in c.) : işten an-lar olanlar, bilginler.

avâsif عواصف (a. i. âsifa'nın c.) : sert, şiddetli rüzgârlar, fırtınalar.

avâsım عواصم (a. i. âsime'nin c.) : hudut şehirleri.

avâsir عوائير (a. i. âsûr'un c.) : tuzaklar.

avâtıf عواطف (a. i. âtifet'in c.) : karşılık beklemeden gösterilen sevgiler, iyilikseverlikler.

avâtık عواتق (a. s. âtik'in c.) : 1. hür olanlar. 2. ihtiyarlar. 3. i. genç kızlar. 4. i. yavru kuşlar.

av'ave عوعوه (a. i.) : havlama.

av'ave-yi kilâb : köpeklerin havlaması.

avâz عواذ (a. i.) : nefret.

âvâz آواز (f. i.) : ses, sedâ.

âvâz-ı ra'd ü sâika : gök gürültüsünün ve yıldırımın sesi.

a'vâz اعواض (a. i. ivaz'ın c.) : bedeller, karşılıklar.

avaz avaz آوازآواز (f. zf.) : bangır bangır.

âvâze آوازده (f. i.) : 1. yüksek ses. 2. şöhet, ün.

avd عود (a. i.) : geri gelme, dönme, lehine veyâ aleyhine dönme.

avdet عودت (a. i.) : geri gelme, dönme, dönüş.

avdeti عودتی (a. i.) : dönme. [yahudiden].

a'vec اعوج (a. s.) : eğri büğrü.

a'ved اعود (a. s.) : daha veyâ en çok faydalı.

âven آون (a. s.) : çok veyâ en sâkin.

âvend آوند (f. i.) : 1. sicim, ip. 2. se-net, delil. 3. kapkacak. 4. taht, yüksek mertebe. 5. satranç oyunu. 6. zf. evvel, önce, ilk.

âvendi آوندی (f. i.) : şarap fıçısı, kabı.

avene عونه (a. s. avn'in c.) : yardımcıları, kafadarları.

âveng آونگ (f. i.) : hevenk, ipe geçirilmiş üzüm, kiraz ve benzerlerinin askısı.

âvengân آونگان (f. s.) : 1. asılı, asılmış, sarkık. 2. i. çivi. 3. i. çengel.

aver عور (a. i.) : bir gözü kör olma.

-âver آور (f. s.) : getiren, taşıyan.

Peyâm-âver (Peygamber) : haber getiren.

a'ver اعور (a. s.) : bir gözü kör, tek göz-lü. (bkz : yek-geşm).

âverd آورد (f. i.) : harp, cenk, savaş.

âverde آورده (f. s.) : naklolunmuş, getirilmiş.

âverd-gâh, âverd-geh آوردگاه (f. b. i.) : savaş meydanı.

âverdidе آورديد (f. s.) : hücum edilmiş, saldırılmış.

avez عوز (a. i.) : fakirlik, sıkıntı.

a'vez اعوض (a. s.) : 1. anlaşılması güç şiir. 2. mânâsı anlaşılmaz [şey].

âvi, âviye عاويه (a. s.) : uluyan, hırıldıyan.

âvihte آويخته (f. s.) : asılı, asılmış [şey].

âviye آويژه (f. s.) : 1. has, hâlis, sâf, temiz. 2. mec. şarap.

âvijgân آويژگان (f. i. c.) : 1. mahremler, yakınlar. 2. s. gençler, güzeller.

âvil عويل (a. i. avl'den.) : feryât. (bkz : avle).

âvind آوند (f. s.) : evvel, önce, ilk. (bkz : âvend^o).

âvine آونه (a. i. evân'ın c.) : vakitler, zamanlar, çağlar.

âvineten آونۀ (a. zf.) : ara sıra, tesâdüfen.

âvişe, âvişen آويشه، آويشن (f. i.) : 1. kekik otu. 2. sarılma, sıyrıp çıkma; saldırma. (bkz : âvşin).

âvîz آویز (f. s.) : asılı bulunan, asılan.

âvîze آویزه (f. i.) : mum, lâmba ve sâireyi taşıdığı halde tavana asılan billûr veya mâdenden yapılmış süs.

âvîze-i gûş : küpe. (bkz : mengûş).

âvizgin آویزگن (f. s.) : (asılğan, ilişkin) insana balta olan dilenci.

avk عوق (a. i. c. : a'vâk) : alıkoyma, durdurma, vazgeçirme. (bkz : te'hîr).

avl عول (a. i.) : feryat, acınma, sıkıntı sebebi.

avle عوله (a. i.) : feryat. (bkz : avîl).

avm عوم (a. i.) : yüzme.

avn عون (a. i. c. : a'vân) : 1. yardım. 2. s. yardım eden; yarıdakçı; kafadar.

avn-i Hakk : Allah yardımı.

avn-i ilâhî : Allah yardımı.

avnî عونى (a. s.) : 1. yardımla ilgili. 2. i. erkek adı.

avniye عونية (o. i.) : Yeniçeriler tarafından ve daha sonra Sultan Mecit ve Sultan Aziz zamanlarında giyilen bir çeşit yağmurluk.

avrat عورات (a. i. avret'in c.) : kadınlar.

avret عورت (a. i.) : 1. insanın, gösterilmesi ayıp olan yeri. 2. kadın; zevce, avrat.

âvşin آوشن (f. i.) : kekik otu. (bkz : âvîşen¹).

avvâc عواج (a. i.) : fil dişi satıcısı veya işçisi.

avvâd عواد (a. i. ûd'dan.) : udcu.

avz عوذ (a. i.) : 1. sığınma. 2. sığınak. **El'avzû bi-llâh** : Allâh'a sığınma.

ayâ عيا (a. s.) : 1. kabiliyetsiz, kudretsiz. 2. tedâvi edilemez, iyileştirilemez.

âyâ آيا (f. e.) : şüphe ve tereddüt bildiren edat. (bkz : acaba).

a'yâ اعيا (a. s.) : daha veya en kudretsiz iktidârı hiç olmıyan.

a'yâd اعياد (a. i. id'in c.) : bayramlar.

a'yâd-ı Müslimân : Müslüman bayramları.

ayân عيان (a. s.) : belli, açık, meydanda (doğrusu "ıyân"). (bkz : âşikâr, bâhir, celî, hüveydâ, ıyân).

a'yân اعيان (a. i. ayn'ın c.) : 1. gözler. 2. bir memleketin ileri gelenleri. 3. evvelce, Millet Meclisi'nin kararlarını incelemekle görevli başka bir meclis olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1877 ve 1908 meşrutiyetinde üyeleri hükûmetçe seçilmişti. 4. Senâtö üyesi.

ayâr عيار (a. i.) : 1. altının, gümüşün ve başka kıymetli mâdenlerin karışma derecesi. 2. saâdete doğru gitme. (bkz : ıyâr).

ayâr-dânî عياردان (a. f. b. c.) : ölçü, değerbilir. (bkz : ıyâr-dân).

a'yâr اعيار (a. i. ayr'ın c.) : eşekler. (bkz : hlmâr).

âyât آیات (a. i. âyet'in c.) : Kur'ân'ın cümleleri.

âyât-ı muhkemât : açık ve mânâsı kat'î olan âyetler.

âyât-ı müteşâbihât : icâbında te'vîl edilebilen âyetler.

ayb عيب (a. i. c. : uyûb) : utanılacak şey, kusur, ayıp, leke. (bkz : şeyn).

ayb-ı hâdis : huk. satılan şeye müşteri elinde iken ârız olan ayıp. [müşterinin satın aldığı kumaş kesip biçmesiyle meydana gelen hal gibi].

ayb-ı kadim : huk. satan elinde iken satılan şeyde mevcut olan ayıp.

ayb-cû عيب جو (a. f. b. s.) : insanın ayıbını araştırıp soran.

aybe عيبه (a. i.) : deri çanta, heybe.

ayb-gû عيب گو (a. f. b. s.) : dedikoducu.

ayb-gûyi عيب گوي (a. f. b. i.) : dedikodu-

culuk.

ayb-nâk عيناك (a. f. b. s.) : kusurlu, nok-

san.

a'yen عين (a. s.) : 1. büyük iri gözlü [adam]. 2. bakılan yer. 3. çok açık, pek belli.

âyen آين (f. i.) : demir. (bkz : âhen).

âyende آينده (f. s. c. : âyendegân) : ge-
len, gelici.

âyende-nümâ : [eskiden] çalanların kim olduk-
larını görmek için evlerin sokak kapısı karşısına
ve birinci katın pencereleri hizâsına konulan ayna.

âyende ve revende : gelen giden.

âyet آيت (a. i. c. : âyât) : 1. Kur'ân'ın her
hangi bir cümlesi. 2. alâmet, nişan.

âyet-i kerime : kutsal âyet.

âyetlik آيتك (a. t. b. i.) : Kula halılarının
da motifleri çevreleyen mustatil (dikdörtgen) bor-
dûrûn üstüne yatmış dar, uzun ve küçük dik dört-
gen çerçeve.

ayın ع (a. i.) : Osmanlı alfabesinin yirmi
birinci harfi olup ebced hesabında yetmiş sayısı-
nın karşılığıdır. (bkz : ayn^o).

âyib آيب (a. s.) : geri dönen, dönüp ge-
kilen. (bkz : âib).

âid عايد (a. s.). (bkz : âid).

âyij, âyijek آيچك (f. i.) : kıvılcım.

âyil, âyile عايله (a. s.) : 1. âile-
sini besliyen. 2. kalabalık bir âilesi olan. 3. fakir.
4. muvâzenede olmıyan [terâzi]. 5. aşırı. (bkz :
âil, âile).

âyin آين (f. i.) : 1. merâsim, tören. 2.
Alevî'lerin içki sohbetleri.

âyin-i cem : 1) ahabpça, tarikat erbâbınca top-
lanıp eğlenme; 2) Alevîlerin içki sohbetleri.

âyin-i kadim : mevlevihânelerde tekkelerin ka-
patılmasına kadar semâ esnâsında âyinhanların

okudukları, eski zamanlara âit olmaları hasebiyle
bestekârları unutulmuş bulunan ilâhi.

âyin-i şerif : Mevlevihânelerde semâ esnâsında
âyinhanların söyledikleri ilâhiler.

âyine, âyine آينه (f. i.) : ayna.

âyine-i âb : su aynası, suyun parlak yüzü.

âyine-i ârız : yanak aynası, ayna gibi parlak olan
yanak. (bkz : âyine-rû).

âyine-i âsmân, âyine-i çarh, âyine-i hâveri : Gü-
neş.

âyine-i in'itâf : bir şeyin aksedip görüldüğü ay-
na.

âyine-i İskender : İskender'in aynası. [İran hu-
râfelerine göre Aristo tarafından yapıp İskenderi-
ye'de yüksek bir yere konulmuş bir aynadır ki,
Büyük İskender, bu aynaya bakarak yüz fersah me-
sâfede bulunan düşmanını görmüş].

âyine-i pûrtâb : parlak ayna.

âyine-i pûrtâb-i mücellâ : cilâlı parlak ayna.

âyine-i şeş-cihet (altı tarafın aynası) : 1) Hz.
Muhammed'in gönlü; 2) bir velînin gönlü.

âyine-dân آينه دان (f. b. i.) : ayna mah-
fazası.

âyine-dâr آينه دار (f. b. s.) : 1. ayna
tutan. 2. i. berber.

âyine-efrûz آينه افروز (f. b. s.) : ayna
cilâsı.

âyine-rû آينه رو (f. b. s.) : yüzü ayna
gibi parlıyan.

âyine-sâz آينه ساز (f. b. i.) : aynacı.

âyine-veş آينه وش (f. b. s.) : ayna gibi.

âyin-hân آين خوان (f. b. s. ve i.) : Mevle-
vihânelerde ve semâhâne içinde yüksekçe bir yer-
de bulunup mutriphâne denilen mahfilde semâ
edilirken âyin okuyan kimse.

âyış, âyişe عايش (a. s.) : 1. ya-
şıyan. 2. rahat yaşıyan. (bkz : âiş, âişe).

âyışne, âyişte, âyiştene آيشنه (f. i.) : 1. câsus. 2. s. dalkavuk. (bkz : âbiste).

âyiz, âyize عايز (a. s.) : 1. kar-
şılık olarak veren. 2. karşılık olarak verilmiş.
(bkz : âiz, âize).

ayke عيكة (a. i.) : sık koruluk.

aykevi عيکوی (a. i.) : coğr. ormanla ilgili.

ayn عين (a. i. c. : a'yân, uyûn) : 1. göz.

2. aslı, kendisi. 3. bir şeyin eşi, tıpkısı. 4. kaynak, pınar. (bkz : a'yûn). 5. Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi. (bkz : ayın).

ayn-el-yakîn : gözûyle görmüş gibi, kat'î.

ayn-ı betrâ (ayın harfinin başı) : hemze.

ayn-ı mazmûn : huk. kusur olsun olmasın her halde tazmîni lâzım gelen ayn.

ayn-ı mevkuf : huk. vakfolunan şey.

ayn-i hatâ : yanlışın ta kendisi.

ayn-i vâhid : tek gözlü. (bkz : yek-çeşm).

ayn-ül-fiil : fiil maddesinin ikinci harfi.

ayn-üs-sevr : 1) boğa gözü. 2) astr. semânın kuzey yarım küresinde bulunan boğa burcunun en parlak yıldızı, Ed. deberân, lât. : alpha Taurus; fr. Aldébaran; ing. Aldebaran.

ayn-üş-şems : değerli bir taş.

aynâ عينا (a. s. c. : îyn) : iri ve güzel göz. 2. zekî, kurnaz.

aynen عينا (a. zf.) : tıpkısı, tamâmı, ay- ni olarak.

ayneynî عيني (a. s.) : iki gözle bakan.

aynî عيني (a. s.) : göze mensup, gözle ilgili. Emrâz-ı ayniyye : göz hastalıkları.

aynî عيني (a. zf.) : 1. hep o, başkası değil. 2. tıpkısı.

ayniyyât عینیات (a. i. ayn'ın c.) : kullanılmıya veya harcanmıya elverişli olup taşınabilen ve para eden şeyler.

ayniyye عينية (a. i.) : 1. kıymetli olan ve taşınabilen şeyler. 2. göz hastalıkları kliniği.

ayniyyet عینیت (a. i.) : bir şeyin aslı gibi, tıpkısı olma.

ayr عير (a. i. c. : a'yâr) : eşek. (bkz : hi-mâr).

ayş عيش (a. i.) : yaşama.

ayş-i deh-rûz (on günlük yaşama) : bu dünyâdaki hayat.

ayş ü dem eylemek : içki içip keyfetmek. (bkz : ıyş).

ayş ü tarab : yeme içme, çalgı çengi, eğlence.

a'yûn عين (a. i. ayn'ın c.) : 1. gözler. 2. menbâlar, pınarlar, çeşmeler. (bkz : a'yân, uyûn).

ayyâb عياب (a. s.) : kusur' görücü.

ayyân عيان (a. s.) : 1. ne yapacağını bil-miyen. 2. yorgun.

ayyâr عيار (a. s.) : 1. hilekâr, dolandırıcı. 2. zekî, kurnaz.

ayyârî عيارى (a. f. i.) : dolandırıcılık.

ayyâş عياش (a. s. ayş'den.) : çok içki içen.

ayyûk عيوق (a. i.) : 1. astr. keçi, semâ-nın kuzey yarım küresinde bulunan Auriga burcu-nun en parlak yıldızı, (Alpha Avriga) lat. capel-la; fr. chèvre. 2. semânın pek yüksek yeri.

âz آز (f. i.) : ağgözlülük, hırs, tamah.

a'zâ اعضا (a. i. uzv'un c.) : organlar, üye-ler.

a'zâ-yi dâhiliyye : iç organlar.

a'zâ-yi fahriyye : onursal üyeler.

a'zâ-yi hâriciyye : dış üyeler.

a'zâ-yi tabiyye : tabîî üyeler [bir mecliste].

azâ' عزاء (a. i.) : 1. sabır. 2. cenâze alayı. 3. başsağlığı ziyâreti.

azâb عذاب (a. i.) : işkence, keder.

azâb-ı kabr : kabir azabı; mec., büyük sıkıntı.

azab عرب (a. s.) : 1. bekâr, ergen. 2. [Tan-zîmattan önce] deniz tüfekçi eri.

azâb-engiz عذاب انگيز (a. f. b. s.) : azap verici.

azâd عضاad (a. s.) : kısa ve sık sık dikil-miş.

âzâd آزاد (f. s.) : 1. kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden. 2. ayıpsız, kusursuz.

âzâde آزاده (f. s. c. : âzâdegân) : 1. hür, serbest. 2. ed. tam bir mânâ anlatan mısra'. [ikinci bir mısraa bağlanmadığından bu adı almıştır].

âzâde-dil آزاد دل (f. b. s.) : gönlü bir şeye bağlı olmıyan.

âzâde-gân آزادگان (f. b. s. âzâde'nin c.) : kayıtsız, serbest ve hür olanlar.

âzâde-gî آزادگی (f. i.) : serbestlik, hürlük. (bkz : serbestî).

âzâde-hâtır آزاد خاطر (f. a. b. s.) : gönlü hoş, başı dinç.

âzâde-hayât آزاد حیات (f. a. b. s.) : hayattan kurtulmuş.

âzâde-ser آزاد سر (f. b. s.) : başında gaile olmıyan, başı dinç, rahat, gairesiz.

âzâdi آزادی (f. i.) : 1. hürlük, serbestlik. 2. şükür.

azâhi اضاحي (a. i. idhiyye, izhiyye, udhiyye, uzhiyye'nin c.) : kurban bayramında kesilen hayvanlar. (bkz : adâhî).

azâhik اضاحيك (a. i. udhûke, uzhûke'nin c.) : gülünç, güldürücü şeyler. (bkz : adâhik).

azâjm عزائم (a. i.) : 1. âfetlere ve hastalıklara şifâli olması için okunan duâlar, tılsımlar. 3. sebatlar, kararda katıllıklar ["azâyim" şekli yanlışdır].

azâim اعظام (a. i. azîme'nin c.) : deşetli hâdiseler, mühim şeyler. ["azâyim" şekli yanlışdır].

azâl آزال (a. i. ezel'in c.) : ezeller, önce-siz zamanlar.

azâlil اضاليل (a. i. uzlûle'nin c.) : yanlışlar, yanılmalar.

azam اضم (a. i. c. : azamât) : 1. kin, husûmet, garaz, kötü niyet. 2. kıskançlık. 3. öfke, hiddet.

a'zam اعظم (a. s. azîm'den.) : (daha, pek, en, çok) büyük.

a'zam-ı esbâb : sebeplerin en büyüğü.

azamet عظمت (a. i.) : 1. büyüklük, ılu-luk. 2. çalım, kurum.

azamet-fürûş عظمت فروش (a. f. b. s.) : çalım satan, kurum satan.

a'zamî اعظمی (a. s.) : en büyük, en çok.

azâmlm اضايم (a. i. izmâme'nin c.) : desteler, kümeler, zümreler.

a'zamiyyet اعظمت (a. i.) : 1. pek büyüklük. 2. mat. bir sayının ötekinden büyük olması.

azamût عظوت (a. i.) : Tanrı'nın sözle ifâ-de edilemiyen büyüklüğü.

âzân آذان (a. i. üz'nün c.) : anat. ku-lâklar.

a'zâr اعذار (a. i. özn'ün c.) : bahâneler, engeller, özürler.

a'zâr-ı urkubiyye : mırın kırın.

âzâr آزار (f. i.) : mart ayı. (bkz : ezar).

âzâr آزار (f. i.) : incitme, kırılma, tekdir.

âzâr-ı dil : gönül kırıklığı.

âzâr-dide آزار دیده (f. b. s.) : zulüm görmüş.

âzârende آزارنده (f. s.) : inciten, kıran, tekdir eden, azarlıyan.

âzârî آزاری (f. i.) : 1. muzırlık; küfür-bazlık. 2. incitilmiş olma, fenâlık görmüş olma.

âzârîş آزارش (f. i.) : incitme, kırma.

âzâr-mend آزارمند (f. b. s.) : incitilmiş, zulüm görmüş.

âzâr-mendi ازارمندی (f. b. i.) : inci-tilmiş, kırılmış olma.

azarr اضر (a. s. zarar'dan.) : çok zararlı. (bkz : adarr)

azarr-ı müskirât : içkilerin en zararlısı.

âzâr-resân آزارسان (f. b. s.) : dert ve kederi icâbettiren.

âzâr-reside آزاررسیده (f. b. s.) : inci-tilmiş, kırılmış; zulüm görmüş.

azâz اعراض (a. i.) : bir lokma.

azâzil اعزایل (a. b. i.) : İblis'in (şeytanın), melek bulunduğu sıradaki esas adı.

azb عذب (a.) : tatlılık. Lisân-ı azb-ül-be-yân : söylenişinde tatlılık olan dil.

azb غضب (a. i.) : 1. kesme. 2. ısıрма. 3. şiddetli azarlama. 4. hastalık yüzünden hırpalanma. 5. s. keskin.

azbâ' اصابع (a. i. zab'ın c.) : kolun yukarı kısmı.

azbu' اصبع (a. i. zabu'nun c.) : sırtlanlar.

azd, azıd, azud عضد ، عضد ، عضد (a. i. c. : a'zâd, a'zûd, a'dûd) : 1. kolun üst kısmı. 2. destek. 3. kuvvet, kudret. (bkz : ızd, uzd, uzud).

azd-ud-devle : devletin, desteği.

azdâd اصداد (a. i. zıdd'ın c.) : 1. zıtlar, tezatlar. 2. iki zıt mânâyâ gelen kelimeler.

âzde آزده (f. s.) : 1. boyalı boyanmış. 2. sivri uçlu âlet ile delinmiş.

a'zeb اعذب (a. s. azb'dan.) : en lezzetli ve tatlı.

âzeh آزه (f. i.) : vücutta çıkan siğil. (bkz : âjeh).

a'zel اعزل (a. s.) : yalnız ve silâhsız bulunan adam.

âzer آذر (f. i.) : ateş.

âzerahş آذرخش (f. i.) : yıldırım.

Âzerbâygân آذربایگان (f. h. i.) : Âzerbaycan.

âzer-âsâ آذرآسا (f. b. s.) : ateş gibi, kı-zıl.

âzerbû, âzerbûye آذرو ، آذرويه (f. i.) : göven denilen nebâtın kökü. [kirli eşyâyı temizlemek için sabun gibi kullanılır].

âzerd آزد (f. i.) : renk, boya.

âzer-gûn, âzer-gûne آذرگون ، آذرگونه (f. b. s.) : 1. ateş renginde kırmızı. 2. i. ay çi-çeği. [şakayık nevinden ortası siyah, kenarları çok kırmızı bir çiçek]. (bkz : âzeryûn).

âzer-kede آذرکده (f. b. i.) : ateşe tapan-ların mâbedi.

âzer-kîş آذرکیش (f. b. s.) : ateş mez-hepli, ateşe tapan, mecûsî.

âzerm آزرم (f. i.) : 1. utanma, hayâ. 2. şefkat. 3. haşmet.

âzerm-cû آزرمنجو (f. b. s.) : terbiyeli, nâ-zık.

âzer-perest آذرپرست (f. b. s.) : ateşe ta-pan.

âzerşeb آذرشب (f. i.) : 1. "semender" de-nilen ve ateş içerisinde yaşadığı sanılan bir hay-van. (bkz : âzerşîn). 2. şimşek.

âzerşîn آذرشین (f. i.) : "Semender" deni-len bir kuş. (bkz : âzerşeb¹).

âzeryûn آذريون (f. i.) : (bkz : âzer-gûn).

azfâr اظفار (a. i. zufr) : tırnaklar.

âzfendâk آزفنداك (f. i.) : gök kuşağı. (bkz : âdyende, ezfendâk).

azfer اظفر (a. s.) : uzun tırnaklı adam.

azgan اصفان ("ga" uzun okunur. a. i. zign'-in c.) : kinler, garezler.

azgas اصغاث ("ga" uzun okunur a. i. zags'-in c.) : 1. demetler, desteler. 2. karma karışık rüyâlar veya söylentiler. (bkz : adgas).

azhâ اضا (a. i. zahve'nin c.) : göller, su havuzları.

azhâ اضى (a. s.) : gümüşü, gri.

azher اظهر (a. s. zâhir'den.) : en zâhir, pek belli, çok meydanda, besbelli, apaçık.

azırâ اضر (a. s. zarır ve darır'ın c.) : körler. (bkz : adırâ).

âzide آریده (f. s.) : sivri uçlu bir âletle delinmiş [nesne].

âzife, âzifet آزت, آزه (a. i.) : kıyâmet.

âziğ آزیغ (f. i.) : nefret, kin; iğrenme. (bkz : âriğ).

azihe عضيہ (a. i.) : yalan, iftirâ.

azik عذق (a. s.) : hoş giden.

âzil عاذل (a. s. c. : avâzil, izâl) : 1. azar. İyian, paylıyan, çıkışan. 2. i. kadınlarda aybaşı gelen damar.

azil عذیل (a. s.) : serkeş, inatçı, ıslah edilemez.

azil عزل (a. i.). (bkz : azl).

azim, azime عظیم, عظیم (a. s. azamet'den.) : büyük, ulu, iri.

âzim عازم (a. s. azm'den.) : niyetli, * kesin karar veren.

âzimât آزمات (a. i. âzime'nin c.) : kıtlık yılları.

azime عزيمة (a. i. c. : azâim) : 1. sebat. kararda katilik. 2. efsun, tılsım. 3. büyük iş; büyük günah; büyük belâ.

âzime آزمه (a. i.) : 1. kıtlık yılı. 2. azı dışı.

azimet عریمت (a. i.) : gitme, gidiş.

âzimet-i râh : yola çıkış.

azimet-hân عزیمت خوان (a. f. b. s.) : afsun okuyan, afsunlıyan.

âzin آذن (a. s.) : 1. izin veren. 2. i. kapıcı, perdedar. 3. i. kefil.

âzin آذین (f. i.) : 1. süs, ziynet; donanma [şenlik]. 2. kaide, kanun. 3. yoğurttan yağ çıkarmıya mahsus yayık.

âzine آذینه (f. i.) : 1. cumâ günü. 2. bayram günü.

âzır آزر (f. i.) : 1. ağrı, sızı, sıkıntı, ızdırıp. 2. azar.

azır عذیر (a. i.) : 1. özür. 2. özür dileyen.

azır عزیر (a. i.) : biçilmiş ekinin tarlada satılması.

âziş آذیش (f. i.) : 1. eşik tahtası. 2. ağaç ve tahta kırığı, yonga, talaş.

âziyy آزی (a. i. c. : ezâvî) : deniz dalgası.

aziz, azize عزیز, عزیزه (a. s. c. : eizze, [Farsça c. : azizân]. : 1. muhterem, sayın. 2. sevgili. 3. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

azizân عزیزان (a. aziz'in f. c.). (bkz : aziz).

azl عزل (a. i.) : işinden çıkarma, yol verme.

azlâf اظلاف (a. i. zılf'ın c.) : zool. çatal tırnaklı hayvanların tırnakları. (bkz : ezlâf).

azlâl اظلال (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : zılâl).

azlem اظلم (a. s. zulm'den.) : 1. en zâlim, pek ziyâde zulmeden. 2. (daha, pek, çok, en) zulmeden.

azm عظم (a. i. c. : izâm) : kemik. (bkz : istihân).

azm-i acz : anat. sağrı kemiği.

azm-i adesi : anat. mercimek kemiği.

azm-i adud : anat. pazı kemiği.

azm-i akab : anat. ökçe kemiği.

azm-i âne : anat. kasık kemiği.

azm-i cebhî : anat. alın kemiği.

azm-i cidâri : anat. yan kemiği.

azm-i dil'i : anat. eğe kemiği.

azm-i enfi : anat. burun kemiği.

azm-i fahz : anat. uyluk kemiği.

azm-i gırbâlî : anat. kalbur kemiği.

azm-i hanek : anat. damak kemiği.

azm-i harkafa : anat. kalça kemiği.

azm-i ka'b : anat. aşık kemiği.

azm-i kasaba : anat. baldır kemiği.

azm-i kitf : anat. omuz kemiği, kürek kemiği, fr. omoplate.

azm-i kû'bere : anat. önkol kemiği, fr. radius.

azm-i mik'a : anat. kaşık kemiği.

azm-i remîm : çürümüş kemik.

azm-i rıdfa : anat. dizkapağı kemiği.

azm-i rikâbî : anat. üzengi kemiği.

azm-i sudgi : anat. şakak kemiği.

am-i şazye : anat. kaval kemiği.

azm-i terkova : anat. köprücük kemiği, fr. clavicle.

azm-i us'us : anat. kuyruk kemiği.

azm-i vecenî : anat. elmacık kemiği.

azm-i vetedi : anat. temel kemiği.

azm-i zend : anat. dirsek kemiği.

azm-i zıfrî : anat. * tırnaksı kemik.

azm عزم (a. i.) : kasıt, niyet, karar. (bkz : cezm).

azm-i kat'i : kat'i azim, * kesin karar.

âzmâ, âzmây آزمای (f. s.) : denemiş, sınanmış. Cenk-âzmâ : cengi denemiş.

âzmâyî آزمای (f. i.) : denemiş, sınanmış, sınanmış olma.

âzmâyîş آزمایش (f. i.) : 1. tecrübe, deneme, sinama. 2. tar. yalnız ihtiyar (emekdar). tîrendâzların kullandığı bir çeşit ok.

âzmâyîş-i kalem : kalem tecrübesi.

azmen اضمن (a. s.) : 1. pek çok veyâ en çok şeyler içine alan. 2. en çok güvenilir.

âzmend ازمند (f. s.) : harîs, tamahkâr.

azmî عظمی (a. s.) : kemikli, kemikten yapılmış.

azmûde ازموده (f. s.) : 1. tecrübe etmiş olan. 2. tecrübe olunmuş, sınanmış.

azmûdegi ازمودگی (f. i.) : görgülülük.

âzmûn آزمون (f. i.) : tecrübe, sinama, deneme.

azrâ' عذراء (a. i.) : 1. Kızoğlan kız. [Hz. Meryem'in sıfatı]. 2. delinmemiş inci. 3. üzerinde yürünmemiş kum. 4. h. i. Medîne. 5. h. i. Vâmık ile Azrâ hikâyesindeki kadın kahraman.

âzrahş آذرخش (f. i.) (bkz : âdrahş).

Azrâil عزرائیل (a. i.) : ölüm meleği.

azrâr اضرار (a. i. zarar'ın c.) : zararlar, kayıplar.

azref اظرف (a. s.) : 1. en (pek, çok) zarîf. 2. çok zekî.

azref-i zûrefâ : zariflerin zarîfi.

âzreng آذرنگ (f. i.) : 1. son derece katî, sert. 2. çok keder, meşakkat, eziyet. (bkz : âze-reng).

azûf عذوف (a. i.) : yiyecek, erzak.

âzûg آزوغ (f. i.) : kir, pas.

âzûl عذول (a. s.) : çok azarlıyan, paylıyan, gıkışan.

azûmet عزومت (a. i.) : eğlence.

âzûn آزون (f. e.) : öylece, onun gibi, böylece, bunun gibi.

âzûr آزور (f. s.) (bkz : âzver).

azûz عضوض (a. s.) : ısıricı.

âzüğ آذغ (f. i.) : 1. asma ve ağaç budantısı. 2. hurma lifi. (bkz : âjüğ).

âzürde آزرده (f. s.) : incinmiş, kırılmış, gücenmiş.

âzürde-dil آزرده دل (f. b. s.) : gönlü kırılmış, mahzun.

âzürde-gî آزرده گى (f. b. i.) : incitilmiş, gücendirilmiş olma.

âzürde-hâtır آزرده خاطر (f. b. s.) : hatırı, gönlü kırılmış.

âzürde-püş آزرده پشت (f. b. s.) : 1. belî bükük [ihtiyar]. 2. yükten sırtı berelenmiş [hayvan].

azv عزو (a. i. c. : azviyyât) : birinin üstüne atma, ona yakıştırma, iftirâ. (bkz : atf).

azv-i cinnet : delilik isnâdı.

azvâ اضوا (a. i. zav', zû'nun c.) : ışıklar, aydınlıklar, parıltılar.

âzver آزور (f. s.) : haris, tamahkâr, pinti. (bkz : âzûr).

azviyyât عزويات (a. azv'ın c.) : iftirâlar, isnatlar.

azyak اضيق (a. s.) : (daha, en, pek, çok) dar.

âzz, âzze عاضه (a. s.) : ısırın, ısırıcı.

azz عض (a. i.) : ısırma.

azz-i benâm : parmak ısırma.

azze عز (a. n.) : aziz olsun!

azze ensâruh : yardımı bol olsun. [pâdişahlara mahsus duâ yerinde olup eski fermanlarda geçer].

azze nasruh : yardımı bol olsun. [pâdişahlar hakkında duâ yerinde kullanılır, eski paralarla fermanlarda geçer].

azze ve celle : aziz ve celîl olan [Allah].

B

b ب (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin ikinci harfi olup "ebced" hesabında iki sayısının karşılığıdır.

bâ با (a. i.) : "b" harfinin Arapça okunuşu. [tek noktalı olduğundan "bâ-i muvahhide" ve noktası altta olduğundan "bâ-i tahtâniyye" denir].

bâ' باع (a. i. c. : ebvâ') : 1. kulaç. 2. erişme, yetme. 3. kuvvet, kudret, beceriklilik. 4. şeref; kerem, vergili, verimli olma. **Kasir-ül-bâ'** : 1) kısa boylu; 2) beceriksiz; 3) zavallı. **Tavil-ül-bâ'** : 1) uzun kulaçlı; 2) gücü yeter; 3) eli açık; vergili, verimli.

bâ, be با (f. e.) : ile, ... li. **Cemâl-i bâ-kemâl** : tam, mükemmel güzellik. **Yârân-ı bâ-safâ** : safâlı dostlar.

bâ-berât : berat ile.

bâ-emr-i âli : sadrâzâmın emri, ferâmını ile.

bâ-haber : haberli, bilgili.

bâ-jurnal : zabıt varakası ile.

bâ-mazbata : mazbata ile.

bâ-posta : posta ile, posta ederek.

bâ-tahrîrat : tahrîrat ile, yazı ile.

bâ-tapu : tapu ile.

bâ-vekar : vakarlı, ağırbaşlı.

bâ-an-ki بآن که (f. e.) : şu sûretle ki, şu şartla ki.

bâb باب (a. i. c. : ebvâb) : 1. kapı.

bâb-ı âli (yüksek kapı) : Osmanlı İmparatorluğu zamanında, İstanbul'da : sadâret, dâhiliye ve hâriciye nezâretleri ile şûrâ-yi devlet dâirelerinin bulunduğu binâ, **mec.** Osmanlı hükûmeti.

bâb-ı adâlet : hak kapısı.

bâb-ı âsafi : **tar.** sadrâzam konağı. [paşa kapısı yerinde kullanılan bir tâbirdir].

bâb-ı hükûmet : hükûmet kapısı, dâiresi.

bâb-ı hümayûn

bâb-ı hümayûn : Topkapı Sarayı'nın birinci kapısı.

bâb-ı fetvâ-penâhî, bâb-ı meşihat : şeyhislâm kapısı.

bâb-ı irtişâ' : rüşvet kapısı.

bâb-ı saâdet : 1) sultanın sarayı; 2) İstanbul. (bkz : Âstâne, Dâr-üs-saâde).

bâb-ı ser-askerî : askerlik işleri ile uğraşan dâire.

bâb-ı şerif : Konya'da Mevlânâ türbesinin kapısı.

bâb-ı zabtiyye : İstanbul'da emniyet işleriyle uğraşan dâire. 2. geçit, boğaz.

bâb-ül-ebvâb : Şirvan civârındaki derbent. 3. bölüm. (bkz : fasl). 4. iş, şekil, mes'ele; yol; mevzû. (bkz : husûs). 5. tas. tövbe.

bâb-ül-mendeb : Kızıldeniz'de Hind Denizi civârında bulunan bir boğaz.

bâb باب (f. s.) : lâıyk, uygun; elverişli; hayır, uğur.

bâb, bâbâ باب , بابا (f. i.) : 1. baba, ata. 2. mânevî önder; şeyh.

bâbâ-yi âlem : Hz. Âdem.

bâbâ-suhan : söz babası.

bâbâ-yi atîk : Babaeski [Trakyada].

bâbâyân بابايان (f. i. bâbâ'nın c.) : tarikat babaları, şeyhler; bektâşi şeyhleri.

bâbâyâne بابايانه (f. zf.) : babâyâni, dervişçe.

bâbet بابت (f. i.) : 1. listede "kezâlik, den den". 2. uygun bir şey. 3. bent, fıkra. 4. taallûk, münâsebet. 5. elmas dal [süs].

Bâbil بابل (a. h. i.) : Bağdat'ın aşağı tarafında bulunan ve büyüclüğünden dolayı, eski edebiyâtımızda "çeh-i Bâbil" olarak yer alan ve birçok dillerin meydana gelmesi bakımından da masalda adı geçen "Bâbil Kulesi" nin bulunduğu, ilkçağ'dan kalma bir şehir.

bâbüne, bâbüneç بابونه , بابونج (f. i.) : papatya.

bâbüne-i gâv : bof. sıgırgözü de denilen sarı bir papatya.

bâbü-r-nâme بابورنامه (f. b. i.) : Bâbur Şâh'ın vekâyi adını da taşıyan meşhur hâtıra kitabı.

bâbüs-ül-vâsit : XVI. asır bilginlerinden olup 1555 (H. 963) de ölen Mûsâ Merkez Efendi Oğlu Ahmed Efendinin iki cilt üzerine tertibettiği Arapçadan Türkçe'ye lûgat kitabıdır.

bâbük بابوك (f. s.) : ahmak, sersem, alık. [adam].

bâbü-ül-hâne باب الحانه (f. a. b. i.) : 1. umumhâne gibi fâhişelerin toplandığı yer. 2. tembeller yurdu. 3. hırsızların ocağı.

bâbzen بابزن (f. i.) : demirden veya ağaçtan yapılmış kebab şîşi.

bâc باج (f. i.) : 1. vergi, harç. 2. güm-rük vergisi. (bkz : bâj).

bâc-ı kırtıl : hayvanlardan alınan resim.

bâc-bân, bâc-dâr باجبان , باجدار (f. b. i.) : geçiş vergisi tahsildârı. (bkz : bâc-gîr).

bâceng باجنك (f. i.) : 1. küçük pencere, tepe penceresi. 2. baca.

bâc-gâh باجگاه (f. b. i.) : geçiş vergisinin [parasının] toplandığı yer [ev].

bâc-gîr باجگير (f. b. i.) : bağ, vergi toplama memuru. (bkz : bâc-bân, bâc-dâr).

bâc-güzâr باجگذار (f. b. s.) : 1. vergi, haraç veren. 2. geçiş parasına tâbi.

bâd باد (f. e.) : olsun, ola, olaydı. **Âferin-bâd** : âferin olsun! **Mübârek-bâd** : mübârek, kutlu olsun. **Âfiyet-bâd** : âfiyet olsun.

bâd باد (f. i.) : 1. yel, rüzgâr.

bâd-i berin : lâtif hava, sabah rüzgârı.

bâd-i cem : Süleyman Peygamberin hükmettiği yel.

bâd-i cenûbi : güney rüzgârı.

bâd-i hazân : sonbahar rüzgârı.

bâd-i hevâ : bedâva.

bâd-i pürgû : mütemâdiyen sesler çıkaran, ısıklı gâlan rüzgâr.

bâd-i sabâ : doğudan esen hafif, hoş rüzgâr.

bâd-i seher-hîz : gün doğusundan esen hafif rüzgâr, tan yeli.

bâd-i subh : sabah rüzgârı.

bâd-i şimâlî : kuzey rüzgârı. 2. nefes, soluk. 3. ah sesi, ah çekme. 4. tas. Allah'ın yardımı. 5. mec. övme; söz. 6. büyüklük taslama, kibir. 7. şarap. (bkz : bâde).

bâdâ بادا (f. e.) : ola, olaydı!

bâ-dâd باداد (f. b. s.) : âdil, doğru. (bkz : dâd-ger).

bâdâm بادام (f. i.) : 1. bâdem. 2. sevgi-
linin güzel gözü.

bâdâm-ı dü-mağz : iki içli bâdem.

bâdâme بادامه (f. i.) : 1. ipek kurdu. 2. nazarlık, nazar boncuğu. 3. et benî. 4. zincir halkası. 5. eski püskü hırka. 6. cicili bicili, süslü nesne.

bâdâmi بادامی (f. s.) : bâdem biçiminde.

bâd-âver بادآور (f. b. s.) : (bkz : bâd-âverd).

bâd-âverd باد آورد (f. b. s. ve i.) : 1. rüzgâr tarafından getirilmiş, kolay elde edilmiş. 2. Bizans İmparatoruna âit bir gemide rüzgâr tarafındaki Hüsrev Pervîz'e götürülen hazinelerin birinin adı. 3. doğu müziğinde bir ses.

bâd-âverde باد آورده (f. b. s.). (bkz : bâd-âver, bâd-âverd).

bâd-bân بادبان (f. b. i.) : 1. yelken. 2. gemi sereni. (bkz : şîrâ).

bâd-bân-ı ahdar : yeşil yelken, mec. felek, semâ, gökyüzü.

bâd-bân-gûşâ بادبان گشا (f. b. s.) : yelken açan.

bâd-bân-gûşâ-yî azimet olmak : yelkenleri açıp yola çıkmak.

bâd-bâr باد بار (f. b. s.) : 1. yelpâze. 2. gemilerdeki rüzgârlık, manika.

bâd-bâz باد باز (f. b. i.) : yelpâze.

bâd-bedest باد بدست (f. b. s.) : elinde, avucunda bulunmayan, iflâs etmiş, züğürt.

bâd-ber (per) بادبر (f. b. s.) : 1. uçurtma. 2. dâimâ kendini methettiği halde elinden bir iş gelmeyen kimse.

bad-blz, bâd-bizen باد بیز (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-keş).

bâd-der-keff باد درکف (f. a. b. s.) : "el-de rüzgâr" : merâmı boşa çıkmış, aldanmış; şanssız.

ba'de بعده (a. zf.) : sonra. **Min ba'd** : bundan sonra, bundan böyle.

ba'de bu'din : neden sonra, hayli zaman sonra. **ba'de harâb-il-Basra** : Basra yıkıldıktan sonra, mec. iş işten geçtikten sonra.

ba'de-l-edâ : yapıldıktan sonra.

ba'de-l-harb : harpten, savaştan sonra.

ba'de-l-icrâ : yapıldıktan sonra.

ba'de-l-ifâ : ifâ edildikten, yapıldıktan sonra.

ba'de-l-imzâ : imzâdan sonra.

ba'de-l-mevt : ölümden sonra.

ba'de-l-musâlahâ : barıştan sonra.

ba'de-l-mütâlâa : okuduktan sonra.

ba'de-l-yevm : bugünden sonra.

ba'de-t-tahkik : tahkikten sonra.

ba'de zemân : bir zaman sonra.

ba'de-z-zevâl : öğleden sonra.

bâde باده (f. i.) : şarap; içki. (bkz : bâd).

bâde-i cân-bahş : can veren şarap.

bâde-i gül-fâm, -i gül, -i gülgün, gül-reng : gül renkli (kırmızı şarap).

bâde-i hamrâ : kırmızı şarap.

bâde-i ikbâl : ikbâl şarabı, yüksek mevkîde bulunmanın verdiği muvakkat keyif ve neş'e.

bâde-i mest : keskin şarap.

bâde-i nâb : hâlis, duru şarap.

bâde-i nûşin : içimi kolay ve hoş şarap.

bâde-i sad-sâle : "yüz senelik şarap" : mec. pek eski şarap.

bâd-efrâ, bâd-efrâh باد افرا (f. b. i.) : 1. cezâ. 2. bir nevî fırlıdak.

bâde-fürûş باده فروش (f. b. s.) : şarap satan, meyhâneci.

bâde-hâr باده خوار (f. b. s.) : şarap içen.

- ba'dehû** بعده (a. zf.) : ondan sonra.
- ba'de-hûm** بعدهم (a. zf.) : onlardan sonra.
- bâde-keş** باده کش (f. b. s.) : şarap içen.
- ba'de-l-lüteyyâ ve-l-letî** بعد التيا والى (a. zf.) : nice zahmet ve sıkıntıdan sonra.
- ba'de-mâ** بعدما (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle.
- bâde-nûş** باده نوش (f. b. s.) : şarap içen.
- bâde-perest** باده پرست (f. b. s.) : şaraba tapan, şaraba pek düşkün.
- bâdestar** بادستر (a. i.) : kunduz.
- ba'de-zâ, ba'de-zâlik** بعد ذاك (a. zf.) : bundan sonra.
- ba'd-ezin** بعد ازين (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle.
- bâd-gân** بادگان (f. b. i.) : gözeten, gözetici, bekçi; hazinedâr.
- bâd-gâne** بادگانه (f. i.) : kafesli pencere.
- bâd-gerd** بادگرد (f. b. i.) : kasırğa.
- bâd-gîr** بادگیر (f. b. i.) : 1. baca. 2. vantilâtör. 3. nargile ve semâver başlığı.
- bad-herze** باد هرزه (f. b. i.) : 1. afsun, büyü, sihirbazlık. 2. letâfet, güzellik.
- bâdî** بادى (a. s. ve i. bed'den) : 1. sebep, mücip. 2. sebebolan. 3. ilk, başlangıç.
- bâdî-i emirde** : işin başlangıcında.
- bâdî** بادى (f. s.) : 1. rüzgâra veyâ havaya âit. 2. geçici.
- bâdih** باده (a. s.) : 1. birdenbire vuku bulan; beklenmedik. 2. i. beklenmedik ziyâret.
- bâdihe** باده (a. i.) : 1. beklenmedik hâdise. 2. kadın ziyâretçi. 3. tas. ânî ilham.

- bâdîn** بادن (a. s.) : şişman, bedenli.
- bâdincân** بادنجان (a. i.) : patlıcan. (bkz : bâdingân).
- bâdine** بادنج (f. i.) : Hindistan cevizi.
- bâdincânî** بادنجانى (f. s.) : patlıcan ren- ginde, morumsu.
- bâdingân** بادنگان (f. i.) : patlıcan. (bkz : bâdincân).
- bâdir** بادر (a. s.) : 1. hemen yapmak isti- yen. 2. birdenbire vuku bulan. 3. dolu [ay]. 4. büyümüş [çocuk]. 5. olgun [meyva].
- bâdire** بادره (a. i. c. : bevâdir) : 1. mu- sîbet, felâket. (bkz : akabe). 2. zor geçit. 3. hid- detli iken yapılan bir yanlışlık. 4. kılıcın, namlının, yaprağın ve her türlü nebâtın ucu. 5. külfetsiz, güçlük çekmeden söylenen söz.
- bâdiye** باديه (a. i. c. : bevâdî) : çöl, kır.. (bkz : bevbât).
- bâdiye-gul** : Düyâ.
- bâdiye-nişin** باديه نشين (a. f. b. s.) : çöl- de oturan.
- bâdiye-peymâ** باديه پيما (a. f. b. s.) : çöl- de dolaşan.
- Bâdiyet-üş-Şâm** باديه الشام (a. b. h. i.) : Fırat ve Dicle'nin birleşip denize döktüğü nokta- dan îtibâren batıya doğru uzanan çöl. [bu çölün güney sınırları Arap yarımadasının içerisine doğru kavisli olarak uzanır].
- bâd-keş** بادکش (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-bîz, bâd-bîzen).
- bâd-nümâ** بادنما (f. b. i.) : 1. rüzgârın han- gi taraftan estiğini gösteren âlet. 2. fırlıdak.
- bâd-pâ** [y] بادپا (f. b. s.) : ayağına çabuk olan [at ve sâire].
- bâd-peymâ** باد پيما (f. b. s.) : serseri, ba- şıboş, boş gezen.

bâd-reftâr باد رفتار (f. b. s.) : "rüzgâr yürüyüşü" : çabuk, hızlı giden, sür'atli.

bâdreng باد رنگ (f. b. i.) : 1. hıyar; acur; turunc, ağaç kavunu. 2. hızlı giden at.

bâd-sene باد سنه (f. s.) : kibirli, büyük-lük taslayan; kötü niyetli.

bâd-ser باد سر (f. b. s.) : 1. kibirli. 2. âsî. (bkz : ser-keş). 3. mutaassip.

bâd-seyr باد سير (a. f. b. s.) : hızlı yürüyen, ayağına çabuk, rüzgâr gibi koşan.

bâd-sûvâr باد سوار (f. b. i.) : 1. hızlı yürüyen at, koşu atı. 2. hızlı giden atlı.

bâd-viz باد ويز (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : mirvaha, bâd-zen, bâd-zene).

bâd-zehr باد زهر (f. b. i.) : panzehir.

bâd-zen, bâd-zene باد زن , باد زنه (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-biz, bâd-bizen, bâd-keş).

-bâf باف (f. s.) : dokuyan, dokuyucu. **Bû-riyâ-bâf** : hasır ören. **Zer-bâf** : sırma dokuyan.

bâğ باغ (f. i.) : 1. bağ, büyük bahçe, bostan.

bâğ-i bahâr : bahar bahçesi. 2. seyir yeri, gezinti yeri. 3. dünyâ.

bâğ-i cihân, bâğ-i dehr : dünyâ bahçesi. 4. cennet.

bâğ-i and, bâğ-i behiştî, bâğ-i cinân, bâğ-i firdevs, bâğ-i huld, bâğ-i irem, bâğ-i kuds, bâğ-i na'im, bâğ-i rıdvan, bâğ-i refî' : cennet.

bagal بغل (f. i.) : koltuk. **Zîr-i bagal** : koltuk altı.

bagalek بغلك (f. i.) : koltuk altında çıkan yumruca, köpek memesi.

bagal-gîr بغلگیر (f. b. s.) : koltuk tutan, koltuğa giren.

bâgat باغات ("ga" uzun okunur. f. i. bâğ'ın c.) : 1. bağlar, üzüm bağları, bahçeler.

bagayâ بغايا ("ga" uzun okunur. a. i. bagıy'ın c.) : fâhişeler.

bâğ-bân باغبان (f. b. i.) : bahçıvan, bağcı. (bkz : bâğ-vân).

bâğ-bân-ı girân-destmâye : zengin, hünerli bahçıvan.

bâğ-bânî باغبانی (f. b. i.) : bağcılık, bahçıvanlık, bağ bekçiliği.

bâğ-çe باغچه (f. b. i.) : bahçe. [bağ ile küçültme edâtı olan çe den yapılmıştır; "küçük bağ" demektir].

bâğ-çe-vân باغبوان (f. b. s.) : bağçıvan, bahçıvan.

bagdâ بنضاء (a. i.) : şiddetli nefret, hiç sevmeyiş.

bagel باگل (f. i.) : ılık su.

baggal بغال (a. i. bagl'den.) : katırcı.

bagıvy بنی (a. i. c. : bagayâ) : fâhişe.

bâgız باغض (a. s. buğz'dan) : buğzeden, nefret eden, tiksinen. (bkz : bagız).

bagı باغی (a. s. c. : bugat) : haksızlık eden serkeş. (bkz : âsî).

bâgi-lik باغیلك (a. t. b. i.) : serkeşlik, âsîlik.

bâgi-yâne باغیانہ (a. f. zf.) : serkeşlikle.

bâgız بغیض (a. s. buğz'dan.) : herkese buğzeden, nefret eden, kimseyi sevmiyen. (bkz : bâgız).

bagl بغل (a. i. c. : bigal) : ester, katır.

bagle بغله (a. i.) : dişi katır.

bagrâ بغرا (f. i.) : erkek domuz.

bağteten بقتہ (a. zf.) : birdenbire, apan-sızın.

bâgut

bâgut باغوت (a. i.) : paskalye.

bâğ-vân باغوان (f. b. s.) : bağcı, bahçıvan. (bkz : bâğ-bân).

bagy بغي (a. i.) : ileri gitme, azgınlık, serkeşlik.

bagza, bagzâ بغضا (a. i.) : şiddetli nefret, hiç sevmeyiş.

bağ-zâr باغزار (f. b. i.) : bağlık yer, bağ.

bâh باه (a. i.) : şehvet.

bahâ بهاء (a. i.) : 1. güzellik, zarıflık. 2. parıltı. 3. alışma, dadanma.

bahâ' بها (f. i.) : 1. kıymet, bedel, değer.

bahâ-pîrâ-yi İsmâil : meşhur bir çeşit lâle.

bâhâ, bâha باحه (a. i.) : 1. bir evin etrafındaki kapalı avlu veya bahçe. 2. açık meydan, alan. 3. suyun derin yeri.

bâ-haber باخبر (f. a. b. s. c.) : bâ-haberân) : 1. haberi olan. 2. akıllı, zekî. 3. ihtiyatlı, tedbirli.

bâ-haber-ân باخبران (f. a. b. s. bâ-haber'in c.) : haberi olanlar, haberliler, akıllı, zekî, ihtiyatlı kimseler.

bahâ-dâr بهادر (f. b. s.) : kıymetli, değerli. (bkz : bahâ-gîr, bahâ-lî).

bahâdır بهادر (f. i. c.) : bahâdırân) : cesur, yiğit.

bahâdır-âne بهادرانه (f. zf.) : kahraman-casına, yiğitçesine.

bahâdırî بهادری (f. i.) : kahramanlık, yiğitlik.

bahâ-gîr بهاکیر (f. b. s.) : kıymetli, değerli. (bkz : bahâ-dâr, bahâ-lî).

bahâî بهائی (a. s.) : alışkın.

bahak, bahk باحق (a. i.) : göz patlama; göz patlatma.

bahâlık بهالک (a. i. behlâk ve behlâka'nın c.) : boş, çürük şeyler, sözler.

bahâ-lî بهالی (f. b. s.) : pahalı. (bkz : bahâ-dâr, bahâ-gîr).

bahâne بهانه (f. i.) : 1. vesile, sebep. 2. kusur, noksan, garaz. 3. yalandan özür.

bahâne-cû بهانهجو (f. b. s.) : bahâne arıyan; fırsat gözetliyen.

bahâr بهار (f. i. c.) : bahârân) : kışla yaz arasındaki mevsim, 22 Martla 21 Haziran arası, ilkyaz.

bahâr-ı hayât : hayâtın bahârı, gençlik.

bahâr-ı ömr : gençlik.

bahâr-ı şevk : neş'e ve arzu bahârı.

bahâr بهار (a. i.) : 1. güzellik. 2. s. güzel. 3. siğir gözü, papatya; siğir papatyası, sarı papatya. 4. put. (bkz : çelipa, sanem). 5. atılmış pamuk. 6. ölçek. 7. karanfil, tarçın, karabiber gibi kokulu şey.

bahârât بهارات (a. i. bahâr'ın c.) : karanfil tarçın, karabiber gibi kokulu şeyler [papatya mâ-nâsına gelen bahâr'ın cemidir].

bahâret بهارت (a. i.) : üstünlük, seçkinlik.

bahâri بهاری (f. s.) : ilkbahara âit, ilk yazla ilgili.

bahâristân بهارستان (f. i.) : 1. ilkbahar mevsimi. 2. yeşil ve çiçekli yer. [bahçe, park, çayır gibi]. 3. Molla Câmi'nin meşhur eseri.

bahâriyye بهاریه (f. i.) : 1. ed. bahar tavsiyesiyle başlanarak birini medih için yazılan kasîde. 2. tar. pâdişah tarafından Yeniçeri ağasından ifîbâren ocak ağalarıyla Yeniçeri kâtibine verilen baharlık.

bahâsıla بهاسله (a. i. bahsala'nın c.) : 1. beyaz yüzlü, kısa boylu, bodur ve edepsiz kadınlar. 2. sürüp çıkarmalar, uzaklaştırmalar.

bahâtir بهاتر (a. s. bühter, bühtere'nin c.) : kısa boylu kadınlar, bodurlar.

Bahâ-ullâh بهاء الله (a. h. i.) : bahâîlik mezhebinin kurucusu.

bahâyim بهائم (a. l. behtme'nin c.) : 1. dört ayaklı hayvanlar; canavarlar. 2. Suriye'de bir sıra dağlar.

bahbaha بخبخه (a. i.) : 1. kükreyip ses çıkarma [deve hakkında]. 2. çitirdama; mışıldama.

bahdele بحدله (a. i.) : 1. eğilme, kırılma [kürek kemiği hakkında]. 2. işte çabukluk gösterme.

bâhe باخه (f. i.) : kaplumbağa. (bkz : sül-hafa).

bâhek باهك (f. i.) : işkence, eziyet.

bâhhâl بحال (a. s. buhl'den.) : çok bahîl, pek cimri; çok alçak adam.

bahhâr بحار (a. s. bahr'den.) : denizci, gemici.

bahhâs بحاث (a. s. bahs'den.) : bahsetmeyi seven, çok bahseden.

bâhi باهى (a. s. bâh'dan.) : şehvete mensup, şehvetle ilgili.

bâhik باحق (a. s.) : bir gözü kör [adam]. (bkz : ayn-i vâhid, yek-çeşm).

bâhika باحقه (a. s.) : görmiyen, kör [göz].

bâhil بخيل (a. s. buhl'den. c. : buhalâ) : hasis, cimri, tamahkâr.

bâhil باهل (a. s.) : 1. serseri, başıboş. 2. eli değneksiz çoban. 3. yularsız deve.

bâhile باهله (a. s.) : 1. dul, kocasız kadın. 2. Arap kabilelerinden birinin adı.

bahir بحر (a. i.) : deniz. (bkz : bahr, der-yâ).

bâhir باحر (a. s.) : yalancı, ahmak, alık [adam].

bâhir باخر (a. s.) : ekin sulayıcı, sulayan.

bâhir باهر (a. s.) : 1. belli, besbelli, açık, apaçık. (bkz : ayân). 2. ışıklı, parlak; güzel.

bâhire باحره (a. i.) : 1. dikenli ağaç. 2. çok koşan cins deve.

bâhire باخره (a. i.) : vapur. [yapma kelime].

bâ-hired باخرد (f. s.) : zekt, akıllı.

bahis بحث (a. i.) : 1. konuşulan şey, söz. 2. iddiâlaşma. (bkz : bahs).

bâhis باحث (a. s. bahs'den.) : bahseden; araştıran.

bahl بخل (a. i.) : cimrilik. (bkz : buhl).

bâhmân باهمان (f. s.) : (bkz : behmân).

bâhnâme باهنامه (a. f. b. i.) : şehvet verici resimleri ve yazıları içinde toplıyan kitap, mecmûa [muhaqqefi "beh-nâme'dir"].

bahr بحر (a. i. c. : bihâr, ebhâr, ebhur, buhûr) : 1. deniz. 2. büyük göl veya nehir.

Bahr-i Ahdar : Hint okyanusu.

Bahr-i Ahmer : Kızıldeniz, Şap denizi.

Bahr-i Ebyaz : İskandinavya yarımadasının doğusunda Novaya Zemliya adasına kadar olan deniz..

Bahr-i Hazer : Hazer denizi.

Bahr-i Kulzum : Şap denizi, Kızıl deniz.

Bahr-i Lût : Filistinde, seviyesi denizden çok aşağıda ve çok şaplı bir göl.

Bahr-i Muhit-i Atlâsi : Atlas okyanusu.

Bahr-i Muhit-i Kebîr, **Bahr-i Muhit-i Mu'tedil** : Büyük okyanus, Pasifik okyanusu.

Bahr-i Muhit-i Şimâlî : İskandinavya yarımadasının batısından İngiltere adalarına kadar uzanan deniz.

Bahr-i Muhit-i Hindî : Hind yarımadasının doğusunda kalan deniz.

Bahr-i Mutavassıt : Akdeniz.

Bahr-i Münccmid-i Cenûbî : cenup (güney) kutbunu çeviren deniz.

Bahr-i Münccmid-i Şimâlî : şimâl (kuzey) kutbunu çeviren deniz.

Bahr-i Rûm : Akdeniz.

Bahr-i Sefid : Akdeniz.

Bahr-i Siyâh : Karadeniz.

Bahr-i Sükûn

Bahr-i Sükûn : (bkz : Bahr-i Dût). [sularının son derece kesif oluşundan üzerinde hiç bir dalga bulunmadığından bu ad verilmiştir].

Bahr-i Ummân : Arap yarımadasının güneyi ile İran güneyi arasında kalan deniz.

3. aruz'da aslî bir vezinle ondan doğan vezinler mecmûası. Bunlardan Arap nazmı hâricinde kullanılan bahirler şunlardır :

1. hezec (neşeyle şarkı söyleme) :

- mefâilün mefâilün mefâilün, mefâilün
- mefâilün mefâilün faölün
- mefâilün faölün mefâilün faölün
- mef'ölü mefâilün mef'ölü mefâilün
- mef'ölü mefâilü mefâilü faölün
- mef'ölü mefâilün faölün
- mef'ölü mefâilü faölün

2. rezez (titrek) :

- müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
- müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün
- müfte'ilün mefâilün müfte'ilün mefâilün
- müfte'ilün müfte'ilün fâilün (bkz : seri').
- müstef'ilâtün müstef'ilâtün
- mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

3. remel (koşan) :

- fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün
- fâilâtün fâilâtün fâilün
- fâilâtün (=feilâtün), feilâtün, feilâtün, feilün (=fa'lün).
- fâilâtün (=feilâtün), feilâtün, feilün (=fa'lün)

4. münserih (akıcı) :

- müfte'ilün fâilün müfte'ilün fâilün
- müstef'ilün faölün müstef'ilün faölün

5. muzâri' (benziyen) :

- mef'ölü fâilâtü mefâilü fâilün
- mef'ölü fâilâtün mef'ölü fâilâtün

6. müctes (kopmuş) :

- mefâilün, feilâtün mefâilün feilâtün
- mefâilün feilâtün mefâilün feilün (=fa'lün)

7. seri' (çabuk) :

- müfte'ilün müfte'ilün fâilün (bkz : rezez, d)

8. hafif (hafif) :

- fâilâtün (= feilâtün) mefâilün feilün (=fa'lün)

9. mütekarib (yakın) :

- faölün faölün faölün faölün
- faölün faölün faölün faöl

10. kâmil (yetkin) :

- mütefâilün mütefâilün mütefâilün mütefâilün
- mütefâilün faölün mütefâilün faölün

11. tavil (uzun) :

[her mısraı, 15-20 ve hattâ daha fazla "fâilâtün" (birincisinde "fâilâtün" de olabilir) ile bir "fâilün (= fa'lün)" den tereküb eder : Bu, okadar kullanışlı değildir].

4. mec. çok bilen, bilgisi geniş olan kimse. (bkz : bahir).

bahr-i nâzûk بحر نازك (a. b. i.) : müz.

Muradnâme'de geçtiğine göre en az 5-6 asırlık bir makamdır. Segâh'ın tam dizisinin veyâ dizisinden bir parçasının geçki olarak karıştığı bir hicaz'dan ibârettir. Hicaz gibi dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede bahr-i nâzik'i terkibeden her iki makamın dizisinde olduğu gibi nevâ'dır. Hicaz gibi si bakıyye bemolü, fa ve do bakıyye diyezleri ile donanır. Segâh geçen yerlerde si bekar ile si koma bemolü, do bekar, mi koma bemolü, lâ bakıyye diyezi ilâve edilir.

bahren بحرأ (a. zf.) : denizden, deniz yoluyla.

bahreyn بحرين (a. s.) : 1. "iki deniz"

Basra körfezi ile Hint Denizi. [bâzı rivâyetlere göre "Akdenizle Hint Denizi" veyâ "Karadenizle Akdeniz"]. 2. iki büyük, esas, temel şey.

bahrî بحرى (a. s.) : 1. denize âit, denize mensup, denizle ilgili. 2. i. tüyünden kürk olan, patka da denilen, gagası kaşığa benzer bir çeşit deniz ördeği.

bahriyye بحريه (a. i.) : donanmaya âit işler.

bahriyyün بحريون (a. s. c.) : kaptan ve gemiciler gibi deniz işlerini bilenler.

bahs بحس (a. s.) : 1. Kur'ân tâbirlerinden olup "nâkis" mânâsına gelir. 2. i. yağmur suyu ile ekilmesi kabil olan tarla. 3. i. zulüm, işkençe. 4. i. gümruk alma.

bahs بحث (a. i.). (bkz : bahis).

bahsala بهسلا (a. s. c. : bahâsıla) : 1. beyâz yüzlü, kısa boylu edepsiz kadın. 2. i. kemikten et ayırır gibi sürüp çıkarma, uzaklaştırma.

bahsân بحسان (f. s.) : 1. salına salına yürüyen. 2. soluk, bozuk. 3. pejmürde, kıyâfetsiz.

bahsere بحسره (a. i.) : 1. dağıtma. 2. gizli şeyi meydâna çıkarma. 3. kesilip tâne tâne olma [süt hakkında].

bahset بخست (f. i.) : 1. horultu [uykuda]. 2. a. uykuda ağırlık basma. (bkz : kâbûs).

bahsî بحى (a. s. bahs'den.) : bahse âit, bahisle ilgili.

bahş بخش (f. i.) : bağış, ihsan.

bahş-i kalenderi : cömertçe dağıtma.

-bahş, -bahşâ بخشا (f. s.) : bahşeden, bağışlayan, veren; affeden. **Hayât-bahş** : hayât veren. **Safâ-bahşâ** : safâ veren.

bahşâyende بخشاینده (f. i.) : affedicî; bağışlayıcı.

bahşâyış بخشایش (f. i.) : 1. bağışlayış, veriş, ihsân ediş; afiv. 2. merhamet, şefkat.

bahşâyış-ger بخشایشگر (f. b. s.) : merhametli, şefkatli (Allah).

bahşende بخشنده (f. s.) : veren, bağışlayan; affeden. (bkz : rahmân).

bahşetmek بخش ایتک (f. t. b. m.) : bağışlamak, vermek.

bahşış بخشش (f. i.) : bahşış, bağış olarak verilen para v. b. (bkz : atıyye, ihsân).

bahşiyye-i Halvetiyye بخشیه خلوتیه (f. b. i.) : Cemâliyye-i halvetiyye şubelerinden biri. [kurucusu : Seyyid Muhammed-ül-Bahşî-yül-Halebî dir].

bahşûde بخشوده (f. s.) : 1. verilmiş, bağışlanmış. 2. affedilmiş.

baht بخت (a. i.) : öz, hâlis, saf. **Sahbâ-yi baht** : hâlis şarap.

baht بخت (f. i.) : 1. tâlih, kader, kısmet. (bkz : ikbâl).

baht-i bîdâd : insafsız tâlih, kötü kader.

baht-i bîdâr : uyanık, açık tâlih.

baht-i hâbîde, baht-i hâb-âlûde : kötü tâlih.

baht-i siyâh : kara tâlih.

2. cet, büyük baba. 3. kargı.

bahtâk بختاک (f. i.) : evvelce savaşlarda giyilen demir başlık. (bkz : miğfer, serpenâh).

baht-âver بخت آور (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

baht-bergeşte بخت برگشته (f. b. s.) : "tâlihli, dönmüş" : bahtsız, tâlihsiz. (bkz : bed-baht).

bâhte باخته (f. s.) : oynamış, oyunda yutulmuş (kimse). ["bâhten" mastarından].

bahte بخته (f. s.) : 1. besili, semiz [koçun]. 2. i. burulmuş üç yaşında koç.

bahtek بختک (f. i.) : 1. ağırlık basma [uykuda]. (bkz : kâbûs). 2. küçük baht, fenâ tâlih.

bâhter باختر (f. i.) : 1. [yeni şâirlerde]. garp, batı. 2. [eski şâirlerde] şark, doğu. 3. baktria.

bahtere بختره (a. i.) : salına salına güzel yürüyüş, hoş yürüme. (bkz : hirâm).

bahteri بختری (a. s.) : 1. salına salına güzel yürüyen, yürüyüşü güzel [adam]. 2. kendini beğenmiş, kibirli. 3. i. hadîs yazarlardan iki kişinin adı.

baht-hufte بخت خفته (f. b. s.) : "tâlihli uyumuş olan" : tâlihsiz, bahtsız. (bkz : hufte-baht).

bahtiyâr بختیار (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli, mes'ut, mutlu, kutlu.

bahtiyâr-âne بختیارانه (f. zf.) : bahtlı, tâlihli, mes'ut olanlara yakışacak sûrette, bahtiyarcasına.

bahtiyârî بختیاری (f. i.) : bahtiyârlık, mutluluk. 2. İran'da meşhur bir kabîle.

baht-mend

baht-mend بخت مند (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

baht-ver بختور (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

bâhûr باحور (a. s.) : çok sıcak, ziyâde sıcaklık.

bahûr بخور (a. i.) : ödağacı, misk, lâden gibi maddelerden meydana gelen ve yakılırsa güzel bir koku veren ot, tütsü, günlük.

bahûr-dân بخوردان (a. f. b. i.) : içinde tütsü yakılan kap. (bkz : buhûr-dân).

bahûr-dânî بخوردانى (a. f. b. i.) : resmî günlerde tütsü yakmakla vazîfeli kimse.

bahûr-ı Meryem بخور مريم (a. b. i.) : Meryemana eli denilen bir nebât, * bitki.

bâ-husûs باخصوص (f. a. b. zf.) : husûsiyle, en çok, hele.

bahye بحيه (f. i.) : dikiş, teyel, oyulgalama.

bahye-dâr بحيه دار (f. b. s.) : dikişli, teyelli, oyulgalamalı.

bahye-zen بحيه زن (f. b. i.) : dikişçi, terzi.

bahz بهظ (a. i.) : 1. sıkıntı olma, can sıkma. 2. yük ağır gelip hayvanı çökeltme. 3. bir adamı çenesinden, sakalından tutup çekme.

baîd بعيد (a. s. bu'd'dan.) : uzak, ırak. **Aktâr-ı baide** : uzak ülkeler.

baîd-ül-ihimâl : ihtimâlden uzak.

bâika بائقه (a. i. c. : bevâik) : belâ, müsibet, felâket.

baîm بعيم (a. i.) : 1. put, heykel. 2. s. câhil, bön [âdam].

bâin بائن (a. i.) : dibi geniş kuyu, bostan kuyusu. (bkz : beyûn).

baîr بعير (a. i.) : erkek deve.

bâir بائر (a. s.) : şaşkın; hâfi perîşan.

bâire بايره (a. i.) : sürülmemiş, açılmamış sert, katı toprak, yer. (bkz : bâyr) .

bâis باعث (a. s. c. : bevâis) : 1. sebebolan. 2. gönderen. 3. icâbettiren.

bâis-i meserret : sevince sebebolan.

bâj باز (f. i.) : haraş, gümrük. (bkz : bâc).

bâj-bân بازبان (f. b. i.) : haraşçı; gümrükçü.

bâk باك (f. i.) : korku; sakınma; kaygı. (bkz : havf).

bâka باقه (a. i.) : demet, deste, tutam.

bakar, bakara بقره بقره (a. i. c. : bukur, bukar, bukarât) : siğir.

bakarî بقري (a. s.) : siğir cinsinden olan hayvanlara âit, onlarla ilgili : **Hayvânât-ı bakariyye** : siğir cinsinden olan hayvanlar.

bakayâ بقايا (a. i. bakıyye'nin c.) : fazla kalan şeyler, kalıntılar.

bâkend باکند (f. i.) : 1. (bkz : bakîde). 2. renkli ipeklerle dokunmuş kumaş.

bâkîa باقه (a. i.) : dert, belâ. (bkz : dâhiye).

bâkılâ باقلاء (a. i.) : bot. bakla.

Bâkir باقر (a. h. i.) : 12 imâmın beşincisi : İmam Zeynül-Âbidîn'in oğlu ve İmam Hüsey'nin torunudur. (694-735). [mânâsı : 1) geniş; 2) aslan; 3) göz damarı].

bâkıyât باقيات (a. i. bâkî'nin c.) : sürüp giden şeyler.

bâkıyât-ı sâlihât : sevâbı sürüp giden şeyler.

bakıyye بقيه (a. s. c. : bakayâ) : artan, geri kalan, artık.

bakıyye-i bûkâ : ağılamaktan kalan eser.

bakıyyet-üs-süyûf : kılıktan kurtulanlar, mec. arta kalanlar.

bâkı باقی (a. i. beka'dan. c. : bevâki) : 1. Tanrı. 2. s. dâimî. (bkz : câvid, câvidânî, lâyetmût, sermedî). 3. altıtaraf. 4. zf. artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bâki باقی (a.h. i.) : ünlü Türk Şâirlerinden olup asıl adı Abdülbâki Mahmud'dur; babasının adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Kanûnî Sultan Süleyman'dan himâye görmüş ve Meliküşşuarâ, Sultânüşşuarâ gibi ünvanlar kazanmıştır. Meşhur divânından başka *Mevâhib-i ledüniye* tercümesi vardır ki buna *meâlimülyakîn fi siyreti seyyid-il-mürselîn* adını vermişti. *El-âlâm fi ahvâl-i beldet-il harâm* tercümesi ile *Fazâil-i cihâd'ı* vardır; bunu da *Meşâir-ül-eşvak* ile *Mesâri-ül-uşşâk*'dan tercüme etmiştir. (d. : 1527-ö. : 1599).

bâki باکی (a. s. bükâ'dan.) : ağlıyan. (bkz : giryân).

bâkide باکیده (f. i.) : 1. yâkut [kırmızı, sarı, eflâtun, renklerde]. 2. (bkz : bâkend²).

bâkir باکر (a. s.) : eldeğmemiş, işlenmemiş [toprak, orman v. b.].

bâkire باکره (a. s.) : Kızoğlan kız. (bkz : dūşize).

bâkiyon باکیا (a. zf.) : ağlıyarak.

bakka بقة (a. i.) : 1. tahtabiti. 2. sivrisinek.

bakkal بقال (a. s.) : 1. sebzeci. 2. pirinç, şeker, peynir, zeytin ve benzerleri gibi şeyler satan [kimse].

bakkam بقم (a. i.) : 1. kırmızı boya ağacı. (bkz : bekkem). 2. has ve tabîî olmıyan kuşmaş boyası.

bakkar بكار (a. i.) : siğir çobanı, siğırtmaç.

bakl, bakla بقله (a. i. c. : bukul) : 1. sebze, yeşillik. 2. yeşil kabuklu, iri tâneli mâlûm sebze.

bakla-yı hamka, bakla-yı beyyine : semizotu.

bâkure باقوره ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. siğir sürüsü. 2. s. faydayı, zararı ayıramıyan sersem, budala.

bâkûre باكوره (a. s.) : evvel yetişen; turfan'da [yemiş].

bâkûret-ül-hayât : gençlik.

ba'l بعل (a. i.) : 1. karıkocadan her biri. 2. "câhiliyet" zamânına âit bir put; Güneş tanrısı.

bâl بال (f. i.) : 1. kanat. **Güşâde-bâl** : kanadı açmış. 2. kol. (bkz : cenâh). 3. boybos. 4. üst, yukarı. (bkz : bâlâ).

bâl بال (a. i.) : 1. kalb, yürek, gönül; hatırdır. **Fâriğ-ül-bâl** : kaygısız. **Ferih-ül-bâl** : gönül rahat. **Hâlis-ül-bâl** : yüreği rahat, temiz. **Mâ-fi-l-bâl** : murat, istek. **Münkesir-ül-bâl** : gücenik. **Müşevveş-ül-bâl** : niyeti bozuk. **Selîm-ül-bâl** : temiz yürekli. 2. çok zaman "Kızıldeniz" in Habeş sâhillerinde bulunduğu rivâyet edilen gayet büyük ve pullu bir balık.

bâlâ بالا (f. i.) : 1. yüksek, yukarı, üst, yüce. 2. i. boy.

bâlâ-yı bülend : uzun boy.

3. azat. 4. i. yedek atı.

bâlâ-bülend بالابند (f. b. s.) : uzun boylu.

bâlâ-dest بالادست (f. b. s.) : eli üstün, galip.

bâlâ-desti بالادستی (f. b. i.) : 1. el üstünlüğü, galibiyet. 2. zulüm.

bâlâ-hân بالاخوان (f. b. s.) : bir şeyi aşırı derecede yüksek gösteren, şişiren.

bâlâ-hâne بالاخانه (f. b. i.) : evin en üstü, çatı, tavan arası.

bâlâ-hânî بالاخوانی (f. b. i.) : bir şeyi aşırı derecede yüksek gösterme, şişirme.

bâlâ-himmet بالاهمت (f. a. b. s.) : himmeti yüksek olan.

bâlâ-nişin بالانشین (f. b. s.) : üstte, yukarıda oturan.

bâlâ-pervâz بالا پرواز (f. b. s.) : yüksekte ucan, mec. palavracı.

bâlâ-pervâz-âne

bâlâ-pervâz-âne بالاروازانه (f. b. zf.) : yüksekten konuşarak, atıp tutarak, palavra savurarak.

bâlâ-pûş بالابوش (f. b. s.) : üste giyilen şey. [palto, pardesü v. b. gibi].

bâlâ-rev بالارو (f. b. s.) : yüksekten giden.

bâlâ-ter بالاتر (f. b. s.) : daha yüksek, pek yüksek.

bâlâterin بالاترين (f. b. s.) : en yüksek.

ba'le بعله (a. i.) : zevce, erkeğin karısı.

balgam بلغم (a. i.) : vücutta farzolunan dört unsurdan biri, **phlegme**.

balgamî بلغمی (a. s.) : balgamla ilgili olan; bünyede, balgam üstün olan.

bâl-güşâ بالگشا (f. b. s.) : kanat açan, uçan.

bâlî بالی (a. s.) : koca, eski, köhne. **Eb-niye-i bâliye** : köhne binâlar.

bâlîde باليده (f. s.) : uzamış, büyümüş, gelişmiş. (bkz : bâlûde).

bâlîğ بالغ (a. s. bülûğ'dan.) : 1. bülûğa eren. (bkz : reşîd). 2. erişmiş, vâsıl olmuş, varan, yetişen. 3. i. yekûn, toplam. 4. son mertebeyi bulan.

bâlîğ, bâlûğ بالغ ، بالوغ (f. i.) : 1. boynuzdan yapılmış içki kadehi. 2. bir kadeh şarap.

bâligan-mâ-belag بالغاً ما بلغ (a. b. zf.) : ziyâdesiyle, ferah ferah, bol bol.

bâlin بالين (f. i.) : yastık; koltuk.

bâlin-i-istirâhat : dinlenme yastığı, koltuğu.

bâlin-perest بالين پرست (f. b. s.) : 1. uykucu, tembel, can besliyen. 2. i. hizmetçi.

bâliš باليش (f. i.) : 1. yastık, yüz yastığı.

bâliš-i çâr-mîn : deriden yapılan yastık. 2. nakit; altın.

bâl-şikeste بال شکسته (f. b. s.) : kanadı kırık.

bâlû بالو (f. i.) : 1. ana baba bir kardeş, birâder. 2. siğil.

bâlûa بالوعه (a. i. c. : belâlî') : su dökcek çukur, delikli taş.

bâlûde بالودم (f. s.) : büyümüş, boy atmış. (bkz : bâlîde).

bâlvâne بالوانه (f. i.) : 1. darı kuşu, orak kuşu. 2. dağ kırlangıcı.

bâlzen بالزن (f. b. s.) : "kanat vuran" : uçan.

bâm بام (f. i.) : 1. çatı, dam, kubbe.

bâm-ı bedî' : dokuzuncu gök.

bâm-ı bülend : 1) yüksek çatı; 2) gök.

bâm-ı çeşm : gözkapacağı [üstteki].

bâm-ı ferâh : "geniş, açık çatı" : gök.

bâm-ı Mesih : "Mesih'in göğü" : dördüncü gök. [efsâneye göre, Yahudiler tarafından öldürülmek istenilen Hz. İsa, bu göğe çıkarılmış].

bâm-ı vesî : geniş çatı; gök.

bâm teli : sakalın dudağa bitişik olan kalın telleri.

bâm-zemâne : "zamâne çatısı" : en aşağı dünyâ, birinci gök. 2. kanun, tambur gibi çalgılara takılan kalın tel. (bkz : bemm). 3. borç. 4. sabah vakti mânâsına gelen "bamdâd" kelimesinin hafifletilmiş.

bâmdâd, bâmdâdân بامداد ، بامدادان (f. i. ve zf.) : sabah, şabahleyin, seher vakti, seher vaktinde, tan yeri. (bkz : bükre).

bâmdâdî بامدادی (f. i.) : erken; seher vakti.

bâme بامه (f. i.) : 1. uzun, sık ve kaba sakal. 2. s. gür sakallı.

bâm-gâh بامگاه (f. i.) : 1. seher vakti. 2. zf. seher vaktinde.

-bân بان (f. e.) : ci. **Bâğ-bân** : bağcı. **Nigeh-bân** : gözcü. **Pâs-bân** : bekçi.

bân بَان (f. i.) : dam, satih.

bân بَان (a. i.) : 1. sorgun ağacı, bey söğüdü. 2. mec. sevgilinin boyu.

bânêvâ بَانَو (f. s.) : 1. mal, mülk sâhibi, zengin. 2. meşhur, ünlü. [kelimeyi "bânüvâ" şeklinde de okumak câizdir].

bâng بَانِك (f. i.) : ses, sedâ, haykırma.

bâng-i nemâz : ezan.

bâng-i revârev : İsrâfil'in çalacağı sûrun ikinci derecesi.

bang-i rihlet : ölüm sesi.

bânî بَانِي (a. s. binâ'dan.) : binâ eden, yapan, kuran, kurucu.

bânû بَانُو (f. i.) : 1. kadın, hâatun, hanım.

bânû-yî maşrık : Güneş.

2. gelin. 3. şarap ve gül suyu gibi şeylerin şişesi. **Bânû-yî Mısır** : Zeliha.

bânûc بَانُوج (f. i.) : salıncak.

bâr بَار (f. i.) : 1. Tanrı, Allah.

bâr-ı Hudâ : Tanrı. 2. yük.

bâr-i dil : gönül yükü, tesa, kaygı, elem, keder, gam.

bâr-i girân : ağır yük.

bâr-i intizâr : bekleme yükü.

bâr-i istihfâf : küçük görölme yükü.

bâr-i keder : keder yükü.

bâr-i mihnet : eziyet, elem yükü. 3. defa, kerre.

Her bâr : her defa. (bkz: târe). 4. meyva, yetmiş. 5. izin, müsâade.

-bâr بَار (f. e.) : yağdıran, serpen, saçan, döken. **Âteş-bâr** : ateş yağdıran. **Şûle-bâr** : ışık saçan, serpen. **Hûn-bâr** : kan döken. **Eşk-bâr** : göz yaşı döken.

bârân بَارَان (f. i.) : yağmur. **Mevsim-ı bârân** : Yağmur mevsimi.

bârân-dide بَارَانِ دِيدِه (f. b. s.) : görmüş geçirmiş. **Gürk-i bârân-dide** : eski kurt.

bârânî بَارَانِي (f. s.) : 1. yağmurla ilgili. 2. yağmurdan koruyan, yağmurluk.

bârân-rîz بَارَانِ رِيز (f. b. s.) : 1. yağmur saçan. 2. yağmur döken, serpiştiren.

baras بَرَص (a. i.) : vücutta yer yer beyâz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedâvisi kabil olmıyan bir hastalık.

bâr-âver, bâr-ver بَارِ آوَر ، بَارِ وِر (f. b. s.) : 1. meyvalı, meyva veren. 2. faydalı, iyi netice veren.

bâr-ber بَارِبَر (f. b. i.) : yük taşıyan, hamal.

bâr-berdâr بَارِبَر دَار (f. b. s.) : 1. yük kaldıran. 2. i. hamal. 3. sabırlı, tahammüllü.

bâr-dân بَارْدَان (f. b. i.) : yük kabı. [yol için].

bâr-dâr بَارْدَار (f. b. s.) : 1. yüklü, yüklenmiş. 2. gebe.

bâre بَارِه (f. i.) : 1. defa, kez. (bkz : tâ-re). 2. kale. (bkz : bârû). 3. zülf. 4. at.

bârec بَارَج (f. i.) : bot. itüzümü.

bârek-Allah بَارِكِ اللّٰه (a. n.) : mübârek ola, Allah mübârek etsin!, hayırlı ve bereketli olsun!

bârende بَارِنْدِه (f. s.) : yağdıran, yağdırıcı. (bkz : bâr).

bâ-reng بَارِنِگ (f. b. s.) : renkli.

bâr-gâh, bâr-geh بَارِگِه ، بَارِگِه (f. b. i.) : girmek için izin almak lâzımgelen, izinle girilebilecek yer, çadır, yüksek divan.

bâr-gâh-ı kibriyâ : Tanrı huzûru.

bâr-gîr بَارِگِير (f. b. i.) : 1. yük tutan, yük kaldıran. 2. beygir, at. (bkz : esb, feres).

bârhâ بَارِهَا (f. zf.) : zaman zaman; sık sık; defalarca.

bâr-hâne بَارِخَانِه (f. b. i.) : 1. yüklük. 2. yolcu eşyası indirilecek yer.

Bâr-Hüdâ بارخدا (f. b. h. i.) : 1. Cenâ-
bıhak, Allah. 2. i. odacı.

Bârî بارى (a. h. i.) : yaratan, yaratıcı.
Avn-i bârî : Tanrının yardımı. **Feyz-i bârî** : Tanrı-
nın feyzi. (bkz : hâlik).

bârî بارى (f. e.) : hiç olmazsa, bir kere;
hâsılı, hülâsa.

bârî', bâria بارع , بارعه (a. s. berâat'-
den.) : mükemmel, güzel; üstün.

bârid بارد (a. s. berd'den. c. : bevârid) :
soğuk. **Mâ-yi bârid** : soğuk su. **Tavr-ı bârid** : so-
ğuk, çirkin davranış.

bâridâne باردانه (a. f. zf.) : soğukça, so-
ğukçasına.

bârih بارح (a. i. c. : bevârih) : samyeli
denilen sıcak ve şiddetli rüzgâr.

bâriha بارحه (a. i.) : 1. bir evvelki günün
gecesi, dunkü gece. 2. dunkü gün.

bârik بارق (a. s.) : parıldıyan.

bârik باريك (f. s.) : nâzik, dakik, ince.
Fikr-i bârik : ince düşünce.

bârika بارقه (a. i. c. : bevârik) : şim-
şek, yıldırım parıltısı.

bârika-yi hakikat müsâdeme-yi effkârdan çıkar :
hakikat ışığı, fikirlerin çarpışmasından doğar.

bârik-bin باريك بين (f. b. s.) : ince gören,
bir şeyi iyice gözden geçiren, inceliyen.

bârik-ter باريكتر (f. b. s.) : pek ince.

bârisiyye (a. i.) باريسيه ölen Hristiyanların
vârislerinden alınan rûsûm.

bâriş بارش (f. i.) : 1. yağmur. (bkz : bâ-
rân). 2. sağanak.

Bârî-Teâlâ بارى تعالى (a. b. h. i.) : Allah,
Tanrı.

bâriyâ' بارياء (a. i. c. bevârî) : hasır. (bkz :
bâriyy, bâriyye).

bâriyy بارى (a. i. c. : bevârî) : hasır. (bkz :
bâriyâ, bâriyye).

bâriyye باريه (a. i. c. : bevârî) : hasır.
(bkz : bâriyâ, bâriyy).

bâriz بارز (a. s. bürûz'dan.) : âşîkar, mey-
danda, açık. (bkz : mütebâriz, hüveydâ, zâhir).

bâr-keş بارکش (f. s.) : 1. yük taşıyan.
2. sabırlı, tahammüllü.

bâr-mend بارمند (f. b. s.) : yemiş veren,
yemişli [ağaç]. (bkz : bâr-ver).

bâr-nâme بار نامه (f. b. i.) : eşyâ, yük
pusulası.

bârî بارى (a. i.) : ince kumaştan örülen
hasır.

bâr-senc بارسنج (f. b. s.) : yük tartan,
dirhem.

bârû بارو (f. i.) : kale duvarı, hisar bur-
cu, sur; sığınak, siper.

bârûd بارود (f. i.) : barıt.

bârûd-i siyâh : güherçileden işlenen barıt.

bârûdî بارودى (f. s.) : koyu gri.

bâr-ver بارور (f. b. s.) : 1. yemişli,
yemişi olan. (bkz : bâr-mend). 2. mec. i. men-
faat, fayda.

ba's باء (a. i.) : 1. gönderme, gönderil-
me. 2. yeniden dirilme, diriltme.

ba's-ü ba'd-el-mevt : öldükten sonra dirilme.

ba's-i emvât : ölümlerin dirilmesi. 3. peygamber-
lik.

basâir باصائر (a. i. basiret'in c.) : ibretli
görünüşler, deliller, ibretler.

basal بصل (a. i.) : bot. soğan ve benzeri
gibi kökler.

basala بصله (a. i.) : hek. vücûdun bir ta-
rafında yaradılıştan kalma kabartı.

basala-i sisâiyye : anat. murdar iliğin dimağ ile
birleştiği yerde görünen kabartı.

bâ-sâmân باسامان (f. b. s.) : 1. zengin, varlıklı. 2. düzgün, düzenli.

basar بصر (a. i. c. : ebsâr) : 1. göz. 2. görme. **Hadîd-ül-basar** : gözü keskin. **Kuvvet-i basar** : gözün iyi görmesi.

basâret بصارت (a. i.) : gözaçıklığı, inceden incéye etraflı derin görüş.

basarî بصرى (a. s. basar'dan.) : görüşle ilgili olan.

bâ-savâb باصواب (a. zf.) : doğrulukla, doğruca.

basbasa بصصة (a. i.) : 1. köpeğin yaltaklanması, kuyruğunu sallayıp sokulması. 2. dalkavukların nefret edilecek hâli.

bâsır باصر (a. s. basar'dan.) : gören, görücü.

bâsıra باصره (a. i. basar'dan.) : 1. görmek kuvveti ve hassası, görüş, görme. 2. göz. (bkz : ayn, çeşm).

bâsîr باسط (a. s. bast'dan.) : 1. yayan, yayıcı.

bâsîr-ür-rızık : Allah. 2. anat. bir uzvu uzatıp açan [adale].

basî بصيع (a. i. c. : busu') : ter.

bâsia بانئه (a. i.) : çok kırmızı olan dudak.

bâsia-i mahbûbe : sevgilinin kırmızı dudağı.

bâsik بائق (a. s.) : eliaçık, cömert [adam].

bâsika بائقه (a. i.) : ağzına kadar su dolu olan kuyu.

bâsil باسل (a. s.) : 1. kahraman, yiğit, cesur kimse. 2. haram şey. 3. fenâ, sert, kötü söz. 4. çirkin kimse.

basile بصيله (a. i.) : sovan çeşidi.

bâsim باسم (a. s. besm'den.) : güler yüzlü, şen adam. (bkz : bessâm).

basîr بصير (a. s. basar'dan.) : görüp anlayan.

bâsire باسره (f. i.) : ekin.

basîrêr بصيرت (a. i.) : önden görüş, sezîş.

basîret-i kalb : gönül uyanıklığı.

basîret-kâr بصيرتكار (a. f. b. s.) : basîretli, önden gören, sezîşli.

basîret-kârâne بصيرتكارانه (a. f. zf.) : önden görene, sezene yakışacak sûrette.

basîret-kârî بصيرتكارى (a. b. i.) : önden görmeklik.

basîr بسيط (a. s. bast'dan.) : 1. sâde, düz, ârızasız, engelsiz. 2. açık, geniş, yayvan, yaygın. 3. sâde, yalın. 4. neşeli, şen, güler yüzlü. 5. i. aruz vezinlerinden biri. (bkz : arûz). 6. kolay. (bkz : âsân, sehl).

bâsita باسطه (a. i.) : uzak yer.

basîte بسيطة (a. i.) : 1. döşeme minder. 2. düz yer, arz. 3. yükseklik ölçmiye yarıyan yayvan Güneş saati.

bast بست (a. i.) : 1. yâyma, açma, uzun uzadıya anlatma. (bkz : ityân, serd).

bast fi makam-il-hafî : Allah'ın abdi mahlûkat ile zâhiren bast demesi. Bu; abd'in halk için bâtinan rahmete vesîle olmasını iktizâ eder. Böyle olan abid eşyâyı istîfab eder. Onun her şeyde tesîri olur; hiç bir şey onun üzerinde müessir olamaz.

bast fi makam-il kalb : nefis makamında ricâ mesâbesindedir. Lûtuft ve rahmeti, kurb ve ünsü kabûle işârettir. [mukabili : kabz dır].

bast-ı dâ'vâ : dâvâ açma.

bast-ı makal : söz açma.

bast-ı mukaddemât : asıl maksada girmeden bir şeyler söyleme. 2. mat. tüm sayılı bir kesrin tüm sayısını, kesrin paydasıyla çarpıp payına katmak ve çıkanı pay yapıp asıl paydasını olduğu gibi bırakmak. 3. tas. ricâ hâli. (kabûle, rahmete, ünse işâret olarak Allah tarafından tevcîhin gelmesine de "bast" denilir].

bâstân باستان (f. s.) : 1. mâzi, geçmiş, eski. 2. i. târih.

bâstân-ı bîbaka : sonsuz târih, dünyâ.

bâstân-şinâs باستان شناس (f. b. s.) :
târih, geçmiş zaman.

bâsûr باسور (a. i. c. : bevâsîr) : hek. ma-
yasılı; kalın bağırsakta ve makadın etrafındaki si-
yâh kan damarlarının şişmesinden ve bâzan iltihap-
lanmasından dolayı makadın içinde ve dışında pey-
dâ olan memeler yüzünden makattan kan veyâ ce-
rahat gelme, fr. *hémorroïdes*.

bâsûrî باسورى (a. s.) : bâsurla ilgili,
Evrâm-ı bâsûriyye : bâsûr memeleri.

bâş باش (f. n.) : olsun, ola.

bâşâm باشام (f. i.) : perde, örtü.

bâşâme, bâşûme باشومه (f. i.) : kadınların örtündükleri yaşmak, bürüm-
cük, tülbent, başörtüsü, namaz bezi.

bâşe باشه (f. i.) : atmaca [kûş].

bâşe-i felek : "nesr-i tâir" ve "vâki" denilen
iki yıldız.

bâşed باشد (f. e.) : olur, ola. **Gâh bâşed,**
gâh ne-bâşed : kâh olur, kâh olmaz.

bâşeng باشنگ (f. i.) : 1. asma üzerinde
bulunan üzüm salkımı. 2. tohumluk olmak üzere
alıkonulan sarı ve iri hiyar.

bâşgûn, bâşgûne باشگونه (f. s.) : 1. ters, başaşağı. 2. şom, uğursuz. (bkz :
bâzgûn, bâzgûne, vâjgûn, vâjgûne).

bâşîr باشير (a. s.) : 1. müjdeci. 2. güler,
mesut, mutlu.

bâş-pâre باش پاره (t. f. b. i.) : 1. baş
parçası. 2. müz. ney, nısıfiye ve girift'lerde, âletin
yukarı ucunda bulunan ve üflemeğe üzere dudağa
dokundurulan kısmına denilir ki, sazdan ayrılabil-
len bir kısımdır ve kamıştan değil, aşınmasın ve iyi
dursun diye ceviz, şimsir gibi kıymetli ağaçlardan
veyâ fildişi, boynuz, kehlîbar gibi maddelerden
yapılır. [fagot, klarinet gibi nefesli çalgılarda da
böyle ayrı ağızlık parçası mevcuttur].

batâet بطايت (a. i.) : yavaşlık, ağırlık,
ağırdavranma.

Batâlese بطالسه (a. i. c.) : Ptolemeos so-
yundan gelen hükümdarlar.

batâlet بطالت (a. i.) : 1. işsizlik, âvârelik.
2. cesâret, kahramanlık.

batânet بطانت (a. i.) : 1. büyük karınlı-
lık. 2. çok iyîcilik, oburluk.

batar بطر (a. i.) : 1. çok sevinme. 2. ki-
birlenme. 3. haksızlık etme.

batarika بطريقه (a. i. batrik'in c.) :
patrikler.

batbata بططه (a. i.) : kazın ötmesi.

bâtere باتره (f. i.) : tef. (bkz : dâire).

bathâ' بطحاء (a. i. c. : bitân) : 1. çakıl
taşlı büyük dere. 2. Mekke'de dağ arasında bulu-
nan bir dere. 3. dağ arasındaki dere. 4. h. i. Mek-
ke-i Mükerreme.

bâtıl باطل (a. s. butlân'dan.) : boş, bey-
hüde; yalan; çürük.

batın بطن (a. i. c. : butûn, ebtân) : 1.
karın. 2. nesil, soy. (bkz : batn).

bâtın باطن (a. i. c. : bevâtın) : 1. iç. 2.
iç yüz. 3. gizli, görünmeyen nesne. 4. Tanrı. 5. iç-
teki, içyüzdeki. **Ehl-i bâtin** : söfîler, ilâhî sırra er-
miş bulunanlar. **Havâss- bâtına** : fels. "hissi
müşterek, hayâl, vehm, hâfıza, mutasarrıfa" deni-
len beş iç duygusu. 6. (a. i. c. : ebtine) : çukur,
kuytu yer.

bâtinen باطناً (a. zf.) : dâhilen, içyüzünde;
içinden olarak.

bâtînî باطنی (a. s.) : dâhilî, sır ve haki-
katle ilgili [zâhirî mukabili].

bâtîniyye باطنيه (a. i.) : bâtıl mez-
heplerden biri olup âyetlerin dış mânâlarından zı-
yâde bâtin, iç mânâlarına ehemmiyet verdikleri
için Tanrı sıfatlarının bâzılarını şüpheli gösterirler;
Hasan Sabbah'ın tarîkatı.

batî بطى (a. s. batâet'den.) : yavaş, ağır
hareketli.

batî-ül-hareke : hareketi, davranışı ağır.

batî-ül-hazm : hazmi güç, * sindirimi ağır.

batî-ül-mizâc : tabiatı, huyu ağır, yavaş olan.

batih بطيح (a. s.) : zengin [adam].

batîha بطيحة (a. i. c. : batâyh) : sazlı, kamışlı dere.

bâtik باتق (a. s.) : keskin. (bkz : bür-rân).

batîn بطين (a. s.) : 1. büyük karınlı.
2. uzak yer.

batîr بطير (a. i.) : nalbant.

bâtir باتر (a. s.) : keskin [kılıç].

bâtir باتر (f. i.) : turna kuşu.

bâtire باترم (a. i., c. : bevâtir) : keskin kılıç. (bkz : tîg-i bürrân).

batîş بطيش (a. s. batş'dan.) : sertlikle, şiddetle hareket eden.

batn بطن (a. i. c. : ebtân, bütûn). (bkz : batın).

batnen ba'de batn : soydan soya, nesilden nesilden nesile, kuşaktan kuşağa. ["evvelki batında kimse yarken ikinci batında olan kimse istifâde edemez" demektir].

batn-ı kebir : büyük karın.

batnî بطنی (a. s.) : karına mensup, karına ilgili.

batş بطش (a. i.) : zor ve şiddetle yakalayış, sertlikle tutuş.

batt بط (a. i.) : 1. kaz. 2. kaz şeklindeki sürâhi, su kabı.

battâl بطل (a. s. batâlet'den.) : 1. cesur, kahraman. 2. pek büyük. 3. işe yaramaz, hantâl. 4. işsiz.

battâliyye بطالية (a. i. battâl'dan.) : [eskiden] işi bitmiş olan resmî kâğıtların konulduğu torba.

baûza, hauz يعوضه, بعوض (a. i.) : sivrisinek.

bâver باور (f. i.) : 1. tasdik, inanma. 2. s. sağlam; pek doğru.

bayâtî بیاتی (f. i.) : müz. (bkz : beyâtî).

bâ-vücûd-ki باوجود که (f. a. b. s.) : böyle iken, bununla berâber. (bkz : maa-hazâ).

bâyeste بایسته (f. s.) : lüzumlu, gerekli.

bay-gân بایگان (f. b. i.) : bekçi, koruyucu.

bâyız بایض (a. s. beyzâ'dan.) : yumurtlıyan, yumurtlayıcı.

bâyi بايع (a. s. bey'den.) : satan, satıcı.

bâyiiyye باییه (a. i.) : pazar yerlerine gönderilen mevad ve eşyâdan gümrük ihtisap resminde başka olarak alınan resim.

bâyîn باین (a. s. beyn'den.) : aralayıcı, ayırıcı. **Talâk-ı bâyin** : boşıyan tarafından ric'atî mümkün olmıyan talâk.

bâyir باير (a. i.) : sürülmemiş, açılmamış, sert, katı, ham toprak.

bâyiste بایسته (f. s.) : zarûrî; lâzım, gerekli.

Bâyiste-i Hestî : Cenâbıhak.

baykar بيقر (a. s.) : çulha, bez ve kuşmaş dokuyan.

baykara بيقره (a. i.) : 1. helâk olma, mahvolma. 2. bôbürlene bôbürlene salınarak yürüme. 3. malı çok olma.

bayrak بيرق (f. i.) : bayrak, sancak. (bkz : âlem).

bayrak-dâr بيرقدار (f. b. s.) : bayrak taşıyan. (bkz : âlem-dâr, sancak-dâr).

Bayrâmiyye باراميه (o. i.) : Hacı Bayrâm-ı velî tarafından XIII, (XIV). asrın sonlarıyla IX. (XV) asrın ilk yarısında Ankara'da kurulan bir tarîkat.

baytâr بيطار (a. i.) : hayvan hekimi, veteriner.

baytara بيطره (a. i.) : baytarlık, hayvan hekimliği.

bayzar

bayzar بيزر (a. i.) : 1. rahmin başlangı-
cındaki et parçası, dilcik. 2. sövme, sövüp sayma.

bâz باز (f. i.) : 1. geri, gerisin geriye.
2. tekrar, yeniden.

bâz باز (f. i.) : 1. doğan [kuş], şehbaz,
şâhin. 2. s. açık. **Ser-bâz** : başı açık. 3. s. oy
natici, oynayan. **Ateş-bâz** : ateşle oynayan; **Cân-bâz** :
canı ile oynayan, canbaz, fr. **acrobate**. **Kumar-bâz** :
kumar oynayan, kumarci.

bâz-ül-Eşheb : Hz. Abdül-Kadir-i Geylânî'nin lâ-
kabı.

bâ'z بعض (a. i.) : bir şeyin küçük kısmı,
parçası. 2. s. birkaç, bir miktar, bir kısım, bir
takım.

ba-zân بعضاً (a. zf.) : vakit vakit, arasıra.

bâzâr بازار (f. i.) : 1. pazar, çarşı. 2. alış-
veriş. 3. pazar yeri. **Şâhid-i bâzâr** : zayıf ahlâklı
kadın.

bâz-bân بازبان (f. b. i.) : doğancı, kuşçu.

bâz be-hazine بازبخرینه (f. a. b. i.) : geri
verilmek üzere eğreti olarak hazineden alınan şey-
ler.

bâz-dâr بازدار (f. b. i.) : doğancı, avcı,
kuşçu, kuşçubaşı.

bâzek بازك (f. i.) : küçük doğan [kuş].

bâzende بازنده (f. s.) : oynayan, oynayıcı,
dansöz.

bâzende-zebân بازنده زبان (f. b. s.) :
geveze; boşboğaz.

bâzergân بازركان (f. b. i.) : 1. bezirgân,
tâcir. 2. ağa makamında yahudilere verilen bir ad.

bâzergânî بازركانى (f. b. i.) : tüccarlık.

bâz-geşt بازگشت (f. b. i.) : 1. geri dön-
me. 2. pişmanlık. 3. gerileme; çöküş.

bâzgûn, bâzgûne بازگون ، بازگونه (f. s.) : 1. ters, başaşağı. 2. şom, uğursuz. (bkz :
bâşgûne).

bâz-güşa بازگشا (f. b. i.) : insandaki
ayırdatme kuvveti.

bâ'zı بعض (a. zf.) : birazı, bir kısmı;
kimi.

bâzıa باضه (a. i.) : hek. derisi kesilmek
üzere olan yara.

bâzıh بازخ (a. s.) : yüce, yüksek. **Cibâl-i**
bâzıha : yüce, yüksek dağlar.

bâzık بازق (a. s.) : zekî, anlayışlı.

bâzî بازى (a. s.) : 1. beğenmiyen, istihfâf
eden. 2. ağızbozuk, küfürbaz.

bâzî بازى (f. i.) : oyun, eğlence.

bâziçe بازىچه (f. i.) : 1. oyuncak. 2. oyun,
eğlence.

bâzi-gâh بازىگاه (f. b. i.) : oyun yeri, eğ-
lence yeri.

bâzi-gede بازىگده (f. b. i.) : oyun yeri,
eğlence yeri.

bâzi-ger بازىگر (f. b. s.) : rakeden, oyun
oynayan, köçek, çengi.

bâzi-gerî بازىگرى (f. b. i.) : köçeklik, çen-
gilik, oyunculuk.

bâzi-gûş بازىگوش (f. b. s.) : şen, lâti-
feci kimse.

bâzi-hâne بازىخانه (f. b. i.) : oyun, eğlen-
ce yeri.

bâzil باذل (a. s. bezl'den) : bol bol veren,
dağıtan.

bâzir بازر (a. s.) : 1. ekici, eken. 2. de-
dikoducu. 3. geveze.

bâz-keşt بازگشت (f. b. i.) : Nakşî tâbirlerin-
dendir. Nakşî tarikatinde husûsî olarak mevcut on

bir kelimeden birisi. [diğerleri : hoş derdem, nar-
zar ber kadem, sefer der vatan, halvet der encü-
men, yâd-kird, nigâh-dâşt, yâd- dâşt, vukuf-ı za-
mânî, vukuf-ı adedî, vukuf-ı kalbî'dir].

bâzmânde باز مآند (f. b. s.) : 1. geri kal-
mış, durmuş. 2. kafasız, kabiliyetsiz.

bâz-nâme باز نامه (f. b. i.) : kuşçuluk, bil-
hassa avcı kuşlar için yazılan eser.

bâz-pes باز پس (f. b. zf.) : 1. geri. 2. ye-
niden, tekrar.

bazr بضر (a. i.) : kadınlık nişâne-
sindeki fazla et, diltik.

bâzû بازو (f. i.) : 1. kolun omuz ile dir-
sek arasındaki kısmı, paçı. 2. mec. güc, kuvvet
ve istîdat.

bâzû-bend بازو بند (f. b. i.) : kolbağı, paz-
vant.

bâzû-dirâz بازو دراز (f. b. s.) : "uzun
kollu" : 1. nüfuzlu, sözü geçer. 2. zâlim. 3. mü-
dâhaleci. 4. İsfendiyâr'ın oğlu Behmen'in lâkabı-
dır.

-be به (f. e.) : 1. kelimelere -e hâlini ve-
rir : Dest-be-dest : elele. 2. -e kadar mânâsını ve-
rir. Tâ-be-sabâh : sabaha kadar.

bebân, bebbân بیان (a. i.) : tarz,
usul, yol.

bebbân-ı şübbân : gençlerin tarzı, yürüyüşü,
yolu.

bebga بگا (a. i.) : dudu, papağan. (bkz :
bepga).

bebr, bebir ببر (f. i.) : eski ki-
taplara göre, Hindistan'da ve Afrika'da bulunur,
kediye benzer, gayet büyük, üstü yol yol tüylü,
saldırdığı zaman derisindeki tüyleri kabarıp kork-
muş bir manzara arzeden, arslanın bile korktuğu,
azgın bir canavarmış. [eski lûgatçiler, "böbürlen-
mek" kelimesinin "bebir" den geldiğini söylerler].

bec بچ (f. i.) : 1. su ve şarap sızıntısı. 2.
azgın içi, avurt.

becâ' بچاء (a. s.) : 1. geniş, bol. Ayn-i

becâ' : geniş, iri göz. 2. i. geyik; karaca.

becâ بچا (f. zf.) : yerinde, uygun.

becâ-nâ-becâ : yerli ve yersiz, iyi ve kötü, uy-
gun ve uygunsuz.

becâyîş بچایش (f. i.) : değişme, karşı-
lıklı yer değiştirme.

becbece بچبچه (a. i.) : çocuk avutmak için
yapılan gürültü, hokkabazlık, tuhaflık.

becce بچه (a. i.) : sivilce; arpacık [çıban].

becel بچل (a. i.) : 1. yalan, iftirâ. (bkz :
bühtân). 2. şaşma.

becidd بچد (f. s.) : 1. ciddî, gerçek. 2.
zf. cidden, gerçekten.

becil بچیل (a. s.) : 1. büyük, itibarlı, göste-
rişli, muhterem kimse. 2. şişman.

becir بچیر (a. s.) : birçok.

becrâ' بچراء (a. s.) : 1. göbeği çıkık [ka-
dın]. 2. yüksek [yer, tepe].

beççe, beçe بچه (f. i. c. : beçe-
gân) : insan veyâ hayvan yâvrusu.

beçe-i hor. (bkz : beçe-i hurşid).

beçe-i hûnîn (kanlı yâvru) : acı gözyaşları.

beçe-i hûrşid (Güneşin yavrusu) : kıymetli taş
veyâ madden.

beçe-i tâvûs-ı ulvî (gökteki tâvûsun yavrusu) :
1. Güneş. 2. Ay. 3. gündüz. 4. ateş. 5. yâkut.

beçe-bâz بچه باز (f. i.) : "çocukla oynı-
yân" : gulâmpâre, kulampara.

beçedân بچدان (f. i.) : rahim, dölya-
tağı.

beçe-dâr بچه دار (f. s.) : 1. çocuğu, yavru-
su olan. 2. hâmile, gebe.

beçe-gân بچگان (f. b. i. beççe ve beçe'nin
c.) : yavrular, çocuklar.

beçek بچک (f. i.) : bir çeşit kesici âlet;
küçük silâh.

bed بد (f. s. "fenâ" mânâsına c. : bedân) :
1. fenâ, yaramaz, çirkin. 2. i. kötülük. 3. i. ateş
tutuşturmaya mahsus yarı yanmış paçavra.

bed بدء (a. i.) : başlama, başlayış.

bedâat بداعت (a. i.) : bedîllik, güzellik;
yenilik. (bkz : bedûat).

bedâd بداد (a. i.) : 1. fırka. 2. hisse, na-
sîb, pay. 3. savaşıacak akran.

bed-âgaz بداغاز (f. b. s.) : başlangıcı
kötü; kötü bir şekilde başlanmış.

bed-ahd بدعهد (f. a. b. s.) : ahdinde dur-
mıyân, vefâsız.

bedâhe, bedâhet بداهه , بداهت (a. i.) : herhangi bir konuya dâir birdenbire söz
söyleme.

bedâheten بداهتاً (a. zf.) : birdenbire,
ansızın, düşünmeksizin, (bkz : bi-l-bedâhe).

bed-ahlâk بد اخلاق (f. a. b. s.) :
huyu ve ahlâkı kötü olan [kimse].

bedahş بدخش (f. i.) : Bedahşan yâ-
kutu.

bedahş-i muzâb : şarap.

bed-ahter بداختر (f. b. s.) : yıldızı,
tâlihi kötü olan [kimse].

bed-âhû بد آهو (f. b. s.) : huyu, ka-
rakteri bozuk.

bedâl بدال (a. i.) : mübâdele, trampa,
değişme, değiştirme.

bed-amel بد عمل (f. a. b. s.) : işi ve hare-
keti fenâ olan.

bed-âmûz بد آموز (f. b. s.) : 1. fenâlık
öğrenmiş. 2. fenâlık öğretene.

bedân بدان (f. s. bed'in c.) : 1. fenâlar,
yaramazlar; çirkinler. 2. f. zf. : onunla.

bed'an بدءاً (a. zf.) : başlangıçta; ilkin, il-
k önce.

bedânet بدانت (a. i.) : yağlı, semiz olma,
semizlik.

bed-asl بد اصل (f. a. b. s.) : soyu kötü,
aslı fenâ.

bed-âvâz بد آواز (f. b. s.) : fenâ sesli.

bedâvet بداوت (a. i.) : 1. bedevilik, yü-
rüklik, göçebelik. 2. çöl.

bedâyi' بدایع (a. i. bedî', bedîa'nın c.) :
eşi ve benzeri olmıyan güzel, mükemmel ve yeni
şeyler.

bedâyi-i âsâr : eserlerin güzelleri.

bedâyi' بضایع (a. i. bidâa'nın c.) : ser-
mâyeler, anamallar.

bed-âyin بد آیین (f. b. s.) : geleneği, göre-
neği ve âyini kötü olan.

bedâyi-pesend بدایع پسند (a. f. b. s.) :
güzelliği takdîr eden.

bed-baht بد بخت (f. b. s.) : bahtsız,
bahtı kara, kara bahtlı, tâlihsiz.

bed-bîn بد بین (f. b. s.) : fenâ gören,
kötümser, fr. pessimiste.

bed-bînâne بد بینانه (f. b. zf.) : hiç
birşeyi beğenmiyen, herşeyi fenâ gören adama ya-
kışacak sûrette, kötümserce.

bed-bînî بد بینی (f. b. s.) : fenâ görür-
lük, kötümserlik.

bed-bû بد بو (f. b. s.) : fenâ kokulu,
kokan.

bed-bûd بد بود (f. b. s.) : fenâ yapılı.

bed-bûk بد بوک (f. s.) : hâin, kor-
kak.

bed-cins بد جنس (f. a. b. s.) : cinsi bozuk.

bed-çehre بد چهره (f. b. s.). (bkz : bed-çihre).

bed-çeşm بد چشم (f. b. s.) : nazarı de-ğen, hasetçi.

bed-çihre بد چهره (f. b. s.) : çirkin yüzlü.

beddâl بدال (a. i.) : bakkal.

bedde بده (a. i.) : tâkat, derman, güç (bkz : bidde).

bed-dil بد دل (f. b. s.) : yüreksiz, korkak.

bed-dimâğ بد دماغ (f. a. b. s.) : kapisli; inatçı.

bed-duâ بد دعا (f. a. b. i.) : inkisar, ilenç.

bed-edâ بد ادا (f. a. b. s.) : nezâketsiz, terbiyesiz, kaba [kimse].

bedel بدل (a. i. c. : bedelât) : 1. karşı-lık, karşı. 2. bir şeyin yerine verilen ve yerini tu-tan şey. (bkz : ivaz). 3. başkasının adına ve mas-rafiyle hacce giden.

bedel-i askerî : askerlik bedeli, askere gitme-mek için verilen para.

bedel mâ-yetehallel : vücûdun sarfiyatını tamam-lıyan yiyecekler.

bedel-i misl : huk. tasarruf hakkı mukabilinde verilen muaccele-i misil, yâni emsâlîne uygun peşin para.

bedel-i oşr : ekilmesi bırakılmış bir tarla için oşre karşılık alınan bedel.

bedel-i rakabe : huk. kölenin şahsı yerine geçen kıymeti veyâ nefsi mukabilinde vermeyi deruhte ettiği "itk" veyâ "kitâbet" akçesi.

bedelen بدلا (a. zf.) : yerine, karşılığında, mukabilinde.

beden بدن (a. i. c. : ebdân) : gövde, vü-cut, cisim, ten.

bed-endâm بد اندام (f. b. s.) : biçimsiz, çarpık, kambûr.

bed-endîş بد اندیش (f. b. s.) : kötülük düşünen.

bedene بدنه (a. i. c. : bûdün) : kurbanlık deve.

bedenen بدناً (a. zf.) : 1. beden ile, şahsen. 2. vücutça.

bedenî, bedeniyye بدنی، بدنیه (a. s.) : bedene mensup, vücutla ilgili : **Terbiye-i bedeniyye** : jimnâstik.

beden-kâr بدنکار (a. f. b. i.) : kakum kaplı bir nevi kısa ceket. [büyük memurlar giyerdi].

beden-nûr بدن نور (a. b. i.) : samur kaplı bir nevi ceket. [büyük memurlar giyerdi].

be-der بدر (f. i.) : dışarı.

be-dergâh بدرگاه (f. b. i.) : 1. kapıya çıkma. 2. tar. acemi ocağında ve ocak dışındaki türlü hizmetlere verilmiş olan acemîlerin, Yeniçeri ocağına kayıt ve kabulleri hakkında kullanılan bir kelime.

bedestân بدستان (f. i.) : değerli eşyâ ve mücevherlerin alınıp satıldığı çarşı. (bkz : be-ziztân).

bed'et بدأت (a. i.) : başlangıç.

bed'etmek بدأ ايتك (a. t. b. m.) : başla-mak.

bedevî بدوی (a. i.) : 1. göçebe. 2. çölde yaşayan.

Bedevî بدوی (a. i.) : Seyyit Ahmed-ül-Bedevî tarafından kurulan tarikat. Seyyit Ali'nin oğludur. Seyyit Ali'nin babası Seyyit İbrâhim, onun babası Seyyit Mehmet, Seyyit Mehmet'in babası da Seyyit Ebî Bekr'dir. 576 (1180-1179) senesinde Fas şehrinde dünyâya geldi. 675 (1276) da Mısır'da vefât ederek Tanta'daki türbesine gömüldü.

bedeviy-âne بدویانه (a. f. zf.) : çölde yaşayanlara uygun bir sûrette.

bedeviyyet بدویت (a. i.) : bedevîlik, göçe-belik.

bed-fercâm بد فرجام (f. b. s.) : âkibeti, so-nu fenâ.

bed-fermâ بد فرما (f. b. s.) : fenâlık ve ayıp işlemlerini emreden.

bed-fiâl بد فعال (f. a. b. s.) : yaptığı işler kötü olan.

bed-girdâr بدگردار (f. b. s.). (bkz : bed-kâr).

bed-gû بدگو (f. b. s.) : aleyhte bulunan münâfık, dedikoducu.

bed-güher [gevher] بدگوهر (f. b. s.) içi, tabiatı fenâ, soysuz, mayası bozuk.

bed-gümân بدگمان (f. b. s.) : fer üpheyde bulunan.

bed-hâh بدخواه (f. b. s.) : her işin fenâlığını isteyen.

bed-hâhâne بدخواهانه (f. b. zf.) : kötülük, fenâlık istiyene yakışacak sûrette.

bed-hâl بد حال (f. a. b. s.) : hâli kötü, düşkün.

bed-hisâl بد خصال (f. a. b. s.) : hasletleri, huyları kötü.

bed-hû [y] بدخو [ی] (f. b. s.) : 1. kötü huylu, huysuz. 2. i. kötü huy.

bedi' بدیع (a. s.) : 1. eşi ve benzeri olmayan, mükemmel bir şeyi icâdeden.

bedi'-üs-semâvâtî ve-l-arz : Cenâbıhak. 2. yeni, garip, eşsiz ve görülüp işitilmemiş. 3. i. ed. sözün güzel olması usûl ve kaidelerinden bahseden ilmin adı, estetik.

bedia بدیعه (a. i. c. : bedâyi') : 1. beğenilen ve takdiredilen pek yeni şey. 2. i. kadın adı. **bedia-i hayâliyye** : ülkü, fr. idéal.

bedia-zâr بدیعزار (a. f. b. i.) : güzellik yeri.

bedid, bedidâr بدید ، بدیدار (f. s.) : meşhur; görünür; açık, meydanda. (bkz : âşkâr, hüveydâ).

bedih بدیح (a. s.) : şan ve şerefi büyük olan.

bedihe بدیهه (a. s.) : 1. düşünmeden, birdenbire söylenen güzel söz. 2. i. başlangıç.

bedihe-gû بدیهه گو (f. b. s.) : bedihe, güzel söz söyleyen, söylemeye alışık bulunan kimse.

bedihî بدیهی (a. s. c. : bedihiyyât) : 1. akla kendiliğinden gelen. 2. delilsiz, açık olan, besbelli.

bedihî-i ûlâ : ispâta ihtiyaç olmıyan, gün gibi âşikâr hakikat.

bedihiyyât بدیهیات (a. i. bedihî'nin c.) : delili ve ispâtı gerekmeyen açık şeyler.

bedihiyyet بدیهیت (a. i.) : bedihî olma, besbellilik, açık olma.

bedii بدیمی (a. s.) : 1. güzel. 2. i. güzellik

bedil بدیل (a. i.) : 1. bir şeyin karşılığı. (bkz : ivaz). 2. tutuşulan bir bahiste aldanan kimsenin vereceği şey.

bed-kâr بدکار (f. b. s.) : işi, hareketli kötü, işi, hareketi fenâ.

bed-legâm بدلگام (f. b. s.) "gem almaz, serkeş at" : 1. âsî, serkeş, söz dinlemeyen kimse. 2. i. bedevî, çöl adamı.

bed-lika بدلقا (f. a. b. s.) : kötü yüzlü, çirkin suratlı.

bed-mâye بدمایه (f. b. s.) : soysuz, sütü bozuk.

bed-meniş بدمنش (f. b. s.) : kötü huylu, kötü tabiatlı.

bed-mest بدمست (f. b. s.) : 1. sarhoşluğu kötü, fenâ sarhoş. 2. kendini bilmeyecek derecede sarhoş.

bed-mesti بدمستی (f. b. i.) : bedmestlik, kötü sarhoşluk.

bed-mihr بدمهر (f. b. s.) : iyilik etmiyen, insâniyetsiz.

bed-nâm بدنام (f. b. s.) : kötü adlı, fenâ tanınmış, adı kötüye çıkmış.

bed-nesl بدنسل (f. a. b. s.) : soysuz, aslı fenâ, rezil.

bed-nigâh بدنگاه (f. b. s.) : kötü bakışlı.

bed-nihâd بدنهاد (f. b. s.) : rezil, aslı bozuk, soysuz.

bed-nijad بدتراد (f. b. s.) : aslı, soyu bozuk, bayağı [kimse].

bed-pesend بدپسند (f. b. s.) : 1. kötü-lüğü metheden, kötü-lüğü beğenen. 2. müşkül-pesent, güç-beğenir.

bed-peymân بدپیمان (f. b. s.) : andında, sözünde durmıyan, sözünün eri olmıyan.

Bedr بدر (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in dinsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medîne arasında bir yer olup, bu savaşa "Bedir gazâsı" denilir.

bedr بدر (a. i.) : ayın on dördüncü gecesi, dolunay.

bedr-i bülenâ : ayın on dördü.

bedr ü kemâl : g. s. bir yazı sîtili.

bed-râh بدراد (f. b. s.) : fenâ yola sapan.

bed-râm بدرام (f. s.) : 1. sert başlı at. 2. zf. dâima. 3. hoş, lâtif, yâkışıklı, süslü.

bed-rân بدران (f. b. s.) : 1. işleri kötü idâre eden. 2. çapkın [kadın]. 3. orospu.

bedre بدره (a. i. c. : bider) : 1. kuzu, oğlak derisi. 2. içi altın dolu kese. [beşyüz kuruşa eskiden "kese" denilirdi]. (bkz : bedri).

bed-refâtâr بدرفتار (f. b. s.) : hareketi, gidişâtı fenâ olan.

bed-reg بدرگ (f. b. s.) : aslı kötü, huysuz, kötü damarlı [insan ve hayvan].

bedreka بدرقه (f. i.) : yol gösteren, kılavuz, delil. (bkz : bezreka).

bed-reng بدرنگ (f. b. s.) : açıkla, koyu arasında kirli bir renk.

bedri بدری (f. i.) : 1. içi altın dolu ke-se. (bkz : bedre²). 2. erkek adı.

Bedriyye بدریه (a. h. i.) : sühreverdiyye tarikatının altı şubesinden biri [öteki şubeleri : Zeyniyye, Bahâiyye, Kemâliyye, Ahmediyye, Necîbiyye'dir].

bedrûd بدرود (f. i.) : vedâ, esenlik, esenleme. (bkz : bidrûd).

Bed-sigâl بدسگال (f. b. s.) : fenâ düşünceli, herkes hakkında kötü söyliylen.

bed-sirişt بدسرشت (f. b. s.) : tabiatı, yaradılışı kötü.

bed-siyret بدسیرت (f. a. b. s.) : kötü huylu, ahlâksız.

bed-tâli' بدطالع (f. a. b. s.) : tâlihi kötü, tâlihsiz. (bkz : şûr-baht).

bed-tedbir بد تدبیر (f. a. b. s.) : fenâ istekli, niyeti bozuk.

bed-ter بدتر (f. b. s.) : daha kötü, çok kötü, beter.

bed-tynet بد طينت (f. a. b. s.) : yaradılışı, tabiatı fenâ olan, soyu bozuk, bayağı adam. (bkz : bed-siret).

bedûat بدواعت (a. i.). (bkz : bedâat).

bedûh بدوح (a. i.) : mektup zarflarının üstüne yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine "ebcet" hesabına göre karşılığı olan : (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır.

be-dûş بدوش (f. e.) : omuza, omuzda. **Abâ-be-dûş** : abası omuzunda, serseri. **Dûş-be-dûş** : omuz omuza.

bed-üslûb بد اسلوب (f. a. b. s.) : tavrı, gidişi kötü.

bed-zebân بد زبان (f. b. s.) : 1. ağız pîs, ağızbozuk. 2. i. kötü dil.

bed-zehre بد زهره (f. b. s.) : ko-kak, yüreksiz, ödlek.

befm بقم (f. i.) : keder, tasa, iç sıkıntısı. [kelime "befem" şeklinde de kullanılır].

befş بفش (f. i.) : azamet, debdebe.

befť بفت (f. i.). (bkz : zer-beft).

beftere بفتره (f. i.) : avcılar tarafından kullanılan alıştırılmış kuş.

befteri بفتري (f. i.) : sık dişli çulha tarağı, tezgâha mahsus ağaç tarak. (bkz : kefteri).

beganuş بشانوش ("ga" uzun okunur. f. i.) : eşkin, yürük at ve katır.

begas بفاث (a. i. c. : bagsân) : 1. lori kuşu. 2. kartal; karga; doğan gibi hayırsız ve zararlı kuşlar. (bkz : bigas, bûgas).

begayâ بغايا ("ga" uzun okunur. a. i. c.) : askerlikte keşif kolu takımı.

begayet بغایت ("ga" uzun okunur. a. zf.) : pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyâde.

begend بگند (f. i.) : 1. kümes, folluk. 2. yuva. (bkz : âşyân).

beğnek بگنك (f. s.) : kuyruğu kesik, güdük. [hayvan].

begter بگتر (f. i.) : eskiden kullanılan zırhlı elbise.

behâcet بهاجت (a. i.) : güzellik, güzel yüzlü oluş.

Behâiyye بهائيه (a. i.) : sühreverdiyye tarikâtının altı şubesinden biri. [öteki şubeleri : Bedriyye, Zeyniyye, Kemâliyye, Ahmediyye, Necîbiyye'dir].

behak بهق (a. i.) : insanın derisinde pul pul beyazlık ve alaca bir renk meydana getiren bir çeşit hastalık. (bkz : behek).

behâmin بهامين (f. i.) : bahar mevsimi.

behas بهس (a. i.) : susama. (bkz : atş).

behatt بهط (a. i.) : sülâç, sût lâpası.

behbûd بهبود (f. i.) : iyilik, sağlık, sıhhat.

behc بهج (a. i.) : keyfi her zaman yerinde olan [adam].

behcet بهجت (a. i.) : 1. sevinç. 2. güzellik, güleriyüzlülük, şirinlik. 3. erkek adı.

behdel بهدل (a. i.) : 1. sırtlan yavrusu. 2. erkeğin memeleri büyük olma.

behek بهك (f. i.). (bkz : behak).

behem بهم (f. zf.) : toplu, birarada; hep bir yere, hep bir yerde. (bkz : bâhem).

behem-ber-âmden بهمبر آمدن (f. b. m.) : 1. birirmek, toplanmak. 2. mec. kızmak, müteessir olmak.

be-heme-hâl بهمه حال (f. a. zf.) : her halde, elbette, nasıl olursa olsun, mutlaka.

behem-zede بهمزده (f. b. s.) : cemiye-ti dağıtmış, topluluğu bozmuş.

beher بهر (f. b. s.) : her, herbir, herbiri.

be-her-hâl بهرحال (f. a. zf.) : her halde, mutlaka.

behet بهت (f. i.) : 1. sülâç. 2. Memûniye denilen ve pirinç unu ile pişirilen helva. [Abbâsî halîfelerinden "Elme'mûn" un çok sevdiği bir yemek olduğu söylenir].

behhâs بهحاث (a. s.) : (bkz : bahhâs).

behic بهيج (a. s. behcet'den.) : şen, güzel; güleriyüzlü [adam].

behice بهيجه (a. s.) : 1. şen, güzel; güleriyüzlü [kadın]. 2. kadın adı.

behile بهيله (a. s.). (bkz : behîre) .

behim بهيم (a. i.) : 1. düz siyâh şey, alacasız hayvan. 2. dik, pürüzsüz ses.

behime بهيمه (a. i. c. : behâim, behâ-yim) : dört ayaklı hayvan.

behîmî بهيمى (a. s.) : hayvana mensup, hayvanlık, hayvânî.

behîmiyyet بهيميت (a. i.) : hayvanlık halî, fr. *hébétude*.

behîr بهير (a. s.) : 1. nefesi sıkışıp çok soluyan [adam]. 2. göğüs darlığı hastalığı dolayısıyla solumaktan yol yürüyemiyen [adam].

behîre بهيره (a. s.) : 1. şişmanlık dolayısıyla yürürken soluyan [kadın]. 2. hayır ve iyilik seven, soyu temiz [kadın]. (bkz : behîle).

behîşt بهشت (f. i.) : cennet, uçmak. (bkz : adn, bihişt, firdevs).

behîşt-i dünyâ (dünyâ cenneti) : yerdeki cennet = Semerkand vâdîsi, Şam ovası; Basra civârı v. b.).

behîşt-i gümgeşt : kaybolmuş cennet.

behîşt-âşîyân بهشت آشيان (f. b. s.) : meskeni cennette olan = merhum.

behîşt-hırâm بهشت خرام (f. b. s.) : cennete gitmiş.

behîştî بهشتى (f. i.) : behîşte mensup, cennetlik.

behîştî-rû بهشتى رو (f. b. s.) : hûri gibi güzel yüzlü.

behîşt-nişîn بهشت نشين (f. b. s.) : cennette oturan.

behîşt-simâ بهشت سيما (f. a. b. s.) : cennet gibi güzel yüzlü.

behîşt-zâr بهشت زار (f. i.) : cennet gibi yer.

behîte بهيته (a. i.) : iftirâ, yalan söz.

behîyye, behî بهيه . بهى (a. s. behâ'-dan.) : güzel. **Hediyye-i behîyye** : güzel hediye. **idâre-i behîyye** : güzel idâre.

behkele بهكه (a. i.) : nârin, ince ve güzel vücutlu kız, sevgili. (bkz : behkene) .

behken بهكن (a. s.) : güzel ve gösterişli genç [erkek].

behkene بهكنه (a. s.) : (bkz : behkele).

behkeşe بهكشه (a. i.) : emir ve işte çabukluk, bir işi çabuk görme ve tutma.

behl بهل (a. i.) : 1. lânet, nefret. 2. s. az şey, az su.

behle بهله (f. i.) : kalın kuşçu eldiveni.

behlal بهلال (a. s.) : abes, bâtıl, beyhûde, boş, boşuna. (bkz : bühlel).

behlûl بهلول (a. s.) : 1. çok gülen, çok gülücü. 2. hayır sâhibi, çok iyi adam [Arapça'da fasîhi **bühûl** dūr]. (bkz : bühûl).

Behlûl بهلول (a. h. i.) : Hârûn-ür-Reşîd'in kardeşinin adı olup, delice hareketleriyle meşhur olmuştu.

behmân بهمان (f. s.) : filân, filanca. (bkz : bâhmân).

behmâr بهمار (f. zf.) : çok, ziyâde, fazla.

behme بهمه (a. i. c. : bühüm, bihâm; c. : bihâmât) : 1. kuzu. 2. oğlak. 3. buzağı. 4. keçi otu. (bkz : bühme).

behmen بهمن (f. s.) : 1. zekî, anlayışlı, kavrayışlı. 2. tedbirli. 3. i. bot. turpa benziyen ve "kavza kökü" denilen bir ot.

Behmen بهمن (f. h. i.) : İrân hükümdarlarından İsfendiyâr'ın oğlu Erdşîr'in lâkabı.

behnân بهنان (a. i.) : 1. güleç, güler yüzlü, iyi huylu ve dâima gülen adam. 2. erkek adı.

behnâne بهنانه (a. i.) : 1. güler yüzlü, iyi huylu ve dâima gülen kadın. 2. kadın adı.

behnâne

behnâne بهنانه (f. i.) : 1. maymun. 2. beyâz pide. [doğrusu pehnâne dir].

behne بهنه (a. s.) : yumuşak [yer].

behneke بهنکه (a. s.) : şişmanca ve vücudu güzel kadın.

behnes بهنس (a. s.) : sakıl, kaba, çirkin [adam].

behr بهر (a. i.) : 1. uzaklık, mesâfe. 2. felâket. 3. ümidin boşa çıkması.

behrâ بهرا (f. zf.) : onun için, ondan dolayı.

behrâm بهرام (f. i.) : 1. Merih yıldızı. 2. Acem pehlivanlarından birinin adı. 3. İran hükümdarlarından birkaçının adı ki en meşhuru, yaban eşeği avına pek düşkün olan "Behrâm Gûr" dur.

behrâme بهرامه (f. i.) : 1. yeşil elbise. 2. (bkz : behrâmec).

behrâmec بهرامج (a. i.) : 1. her renkte olan leylâk çiçeği. 2. çiçeği kokulu olan bir cins söğüt ağacı.

behrâmen بهرامن (f. i.) : 1. bir nevi kırmızı yâkut. 2. ipekten dokunmuş güzel bir kuş. 3. asfur çiçeği, kırmızı gül. 4. kadınların kullandıkları alılık, kırmızı düğün.

behre بهره (f. i.) : hisse, pay, kısmet, nasip.

behre-ber بهره بر (f. b. s.) : şerik, ortak.

behre-berî بهره بری (f. b. i.) : şeriklik, ortaklık.

behrec بهرج (a. s.) : 1. faydasız, işe yaramaz şey. 2. arzuya bırakılmış şey, iş. 3. eksik veyâ ayarı bozuk para.

behre-dâr بهره دار (f. b. s.) : behreli, hisseli, paylı. (bkz : behre-mend).

behre-dârî بهره داری (f. b. i.) : behrelilik, paylılık.

behrek بهرك (f. i.) : 1. çok çalışmadan do-
layı el ve ayak derilerinin sertleşmesi. 2. yaralar-
dan gelen irin.

behrem بهرم (a. i.) : asfur çiçeği, kırmızı gül. (bkz : behrâmen).

behrâmân, behremen بهرمان , بهرمن (f. i.).
(bkz : behrâmen¹).

behrême بهرمة (a. i.) : 1. çiçeğin göz alıcı güzelliği ve parlaklığı. 2. Hindlilerin ibâdeti. 3. saç ve sakalı kına ile boyama.

behrême بهرمة (f. i.) : burgu. (bkz : mat-
kab, miskab).

behre-mend بهره مند (f. b. s.) : behreli, hisseli. (bkz : behre-dâr).

behre-mendî بهره مندی (f. b. i.) : behremendlik, behrelilik.

behre-ver بهره ور (f. b. s.) : hisse ve na-
sibini almış.

behre-yâb بهره ياب (f. b. s.) : hisse ve
nasibi olan.

behe بهس (a. i.) : 1. neşe ve güleriyüzle karşılama. 2. cür'et, yılmamazlık. 3. s. kahraman, yiğit [adam].

behsûs بهصوص (a. s.) : bir miktar, az şey.

beht بهت (a. i.) : şaşkınlık, hayranlık.

behte uğramak : şaşakalmak, donakalmak. (bkz :
mebhût olmak).

behtere بهترة (a. i.) : yalan söyleme..

Behûriyye-i halvetiyye بخورية خلوتيه
(a. b. i.) : Ramazâniyye-i Halvetiyye şubelerinden
birini adı. [kurucusu : Şeyh Muhammed-ül-Behûrî-
-yür-Rûmî'dir. Edirneli olup Alî-yür-Rûmî'den hilâfet
almıştır. (d. : ? - ö. : 1039 [1629/1630]).

behût بهوت (a. i. c. : bühût) : duyânları
hayrete düşüren iftirâ, yalan.

be-hûkm به حکم (a. zf.) : hükmünce, hük-
miyle.

behv بهو (f. i.) : 1. köşk. 2. sofa. 3. sa-
lon. 4. cumba. 5. çardak.

behv, behve بهوه بهو (a. i.) : 1. misâfir
odası. 2. yer altında hayvan ağıllı. [bu iki mânâ-
daki "c. : ebhâ, bühüvv" gelir]. 3. geniş meydan,
yer. 4. göğüsün içi, boğazdan midede kadar olan
aralık. 5. rahim ile mahrecinin arası.

behz بهز (a. i.) : 1. şiddetle göğse vurma,
ileri kakma. 2. Benû Selim kabîlesinden bir ce-
mâat'in ismi.

beis بئس (b. i.). (bkz : be's).

bejendi بهندی (f. i.) : geçim darlığı.

bejmân بهمان (f. s.) : 1. hüznü, keder-
li, yaslı. 2. yırtık, dökük, pejmürde.

beka بقا ("ka" uzun okunur. a. i.) : de-
vam, sebat, evvelki hal üzere kalma, bâkilik.

bekâ-yı şöhret : şöhretin bekası, iyi nâmın kal-
ması.

bekâm بکام (f. s.) : maksat ve merâmına
ulaşan.

bekâm olmak : ermek, kazanmak ve maksadına
ulaşmak. (bkz : nâil olmak).

bekâmet بکامت (a. i.) : dilsizlik, fr. ala-
lie. (bkz : bikâmet).

bakâr بکار (a. s.) : hiç evlenmemiş, ergen
[kimse].

bekâret بکارت (a. i.) : erkek görmemiş
kızın hâli, kızlık, kızıoğlankızlık. (bkz : bîkr).

be-kavl بقول (a. f. zf.) : dediğine göre,
sözüne göre.

be-kavl-i şâri' : kanunı koyana göre

be-kef بکف (f. a. zf.) : el içinde, avuçta.

bekil بکیل (a. s.) : yakışıklı, süslü deli-
kanlı, genç.

bekim بکیم (a. s.) : dilsiz [adam]. (bkz :
ahras, ebkem).

Bekke بکه (a. h. i.) : Mekke'nin eski adı.
(bkz : Mekke).

bekkem بکم (f. i.) : kırmızı boya ağacı-
(bkz : bakkam).

bekre بکره (a. i.) : 1. kuyu vesâirede kul-
lanılan çark, çıkırık, makara. 2. mafsallarda ma-
kara şeklinde bulunan oyuklu kemik.

bekrevi بکروی (a. s.) : makara, şeklinde
olan [kemik ve sâire].

bekrî بکری (a. i.) : 1. erken, sabah. 2.
s. çok içki içen, içkiye düşkün adam, sarhoş.

Bekriyye-i Halvetiyye بکریه خلوتیه (a. b. i.) :
Karabâşîyye-i Halvetiyye şubelerinden biri. Musta-
fa Bekri tarafından kurulmuştur. Mustafa Bekri
1099 (1687-1688) de Kudûs'te doğmuştur.

beksimat بکسمات (f. i.) : katı ekmek,
peksimet, pesmet.

bektâş بکتاش (f. i.) : akran, eş. (bkz :
küfv, muâdil).

bektaşlık : müsâvilik, * eşitlik.

Bektâşî بکتاشی (a. h. i.) : Hacı Bektaş Velî
tarikatına mensubolan kimse.

Bektâşîyân بکتاشیان (f. i. bektâşî'nin
c.) : 1. Bektâşiler. 2. Yeniçeriler.

bekûrî بکوری (a. i.) : ilk doğan çocuk, ilk
evlât.

bekûriyyet بکوریت (a. i.) : ilk evlâtılık.

be-küsiste بکسته (f. b. 's.) : 1. kopmuş,
kopuk. 2. çözülmüş, çözü, gevşek; düşük.

bel' بلع (a. i.) : 1. yutma, yutulma.

bel'-i lokma : lokmanın yutulması. 2. emme.

bel بل (a. e.) : belki.

bel بل (f. i.) : ökçe.

belâ بلی (a. e.) : evet, hayhay, pekî. Kalû-
belâ : evet dediler. (bkz : ârî, belî).

belâ بلا (a. i. c. : belâyâ) : gam, keder, musibet, âfet, cezâ, gayet zor iş, büyük gaile.

belâ-yi berzah : iki belâ arasında berzah gibi olan yer.

belâ-yi hilkat : yaradılış belâsı.

belâ-yi nâgâh : apansızın gelen belâ.

belâ-yi siyâh (kara belâ) : mec. acı olan hâdiseler, olaylar.

belâbil بلابل (a. i. belbâl'in c.) : vesveseler, telâşlar, tasalar, kuruntular.

belâbil بلابل (a. i. bülbül'ün c.) : bülbül-ler. (bkz : anâdil).

belâde, belâd بلاد (f. s.) : 1. kötü kimse, günahkâr, müzevir. 2. fenâ şey. (bkz : bilâde).

belâdet بلادت (a. i.) : izansızlık, akılsızlık, sersemlik, budalalık, fr. **abrutissement, apathie**.

belâdır, belâdür بلادر ، بلادور (f. i.) : 1. [kadınların kullandığı], altın, gümüş, elmas, yâkut, zümrüt gibi süs eşyası; gelin tacı [belâdür Araplarda "habbülfeh" denilen ve ilâç olarak kullanılan Hindistan'da yetişir bir meyve]. 2. belâ sarmak için verilen sadaka.

belâ-dide بلاديد (a. f. b. s.) : belâ görmüş, belâya çatmış.

belâğ بلاغ (a. i.) : 1. yetiştirme, eriştirme. 2. yetiştirilen söz, şey.

belâğ-ul-mübîn : ilâhî teblîğat, Kur'ân-ı Kerîm.

belâgat بلاغت (a. i.) : 1. iyi, güzel, pür-rüssüz söz söyleme, uzdıllılık. 2. ed. sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı. (bkz : beyân).

belâgat-fürûş بلاغت فروش (a. f. b. s.) : uzdıllılık taşıyan.

belâgat-fürûşâne بلاغت فروشانه (a. f. zf.) : uzdıllılıkla, uzdıllı olana yakışacak sûrette.

belâgat-fürûşî بلاغت فروشی (a. f. b. s.) : belâgat furuşluk, uzdıllılık.

belâgat-perdâz بلاغت پرداز (a. f. b. s.) : iyi ve düzgün söz söyleyebilen.

belâhet بلاهت (a. i.) : bönlük, alıklılık, kalıncakalılık.

belak بلق (a. i.) : ayakları alacalı olan at.

belâ-keş بلاکش (a. f. b. s.) : belâ çeken, eziyet ve sıkıntı çeken.

belâkik بلاقيق (a. i. bülukka'nın c.) : çöller, düz ovalar.

belâl بلال (a. s. ve i.) : su gibi ıslatan, ıslatış, ıslaklık. [kelime **bilâl** şeklinde de kullanılır.] (bkz : bilâl).

bel'am بلم (a. s.) : 1. terbiyesiz, aç gözlü, pisboğaz, obur. 2. i. Hz. Mûsâ hakkında İsraîlileri kandırarak fenâ söylediğinden dolayı tanınmış olan "Bel'am bin Bâura" adında İsraîl kabilesinden bir zâtın adı.

belârek, belâlek بلارك ، بلالك (f. i.) : 1. cevherli, iyi su verilmiş çelik, kılıç; kılıcın cevheri ve menevişi. 2. ok mahfazası, temreni.

belâyâ بلايا (a. i. beliyye'nin c.) : felâketler, gamlar, kederler, tasalar.

belâ-zede بلازده (a. f. b.) : belâya uğramış.

belbâl, belbâle بلباله (a. i. c. : belâbil) : vesvese, telâş, tasa, kuruntu. (bkz : bilâbil).

belbûs بلبوس (f. i.) : 1. yabâni soğan, sarmısak, dağ soğanı. 2. bir çeşit haşhaş.

belde بلده (a. i. c. : bilâd, bûldân) : şehir, kasaba, memleket.

Belde-i tayyibe : Medîne-i Münevvere.

be-leb بلب (f. b. zf.) : dudakta. **Can-be-leb** : canı dudakta, ölecek halde.

beled بلد (a. i.) : şehir, memleket.

Beled-ullah, Beled-ül-Emin : Mekke-i Mükerrreme.

beledî بلدى (a. s.) : 1. şehirli, memleket-
li. 2. i. bir çeşit yerli kumaş, cilt bezi.

belediyye بلدية (a. i.) : belediye, bir şeh-
rin temizliğine, bayındırlığına ve intizâmına bakan
dâire.

beleh به (a. i.) : bölük, ahmaklık.

belel بلل (a. i.) : 1. yaşlık, ıslaklık. 2. s.
hastalıktan iyileşen. 3. zafer. 4. mihnet, keder. 5.
düşkünlük. 6. mücadele, kavga.

belend بلند (f. s.) : 1. (bkz : bülend).
2. kapı pervazı ve çerçevesi. (bkz : belendin).

belendin بلندین (f. i.) : kapı pervazı, pen-
cere çerçevesinin alt tahtası. (bkz : belend²).

belensem بنسم (a. i.) : katran.

belesân بلسان (f. i.) : bot. pelesenk
ağacı, balsama ve bu ağacın yağı.

belham بلحم (a. i.) : saban [çiftçilikte].

belî بلى (f. e.) : evet. [Arapça'dan Farsça-
laştırılmıştır]. (bkz : ârî, belâ).

belid بلید (a. s. belâdet'den.) : izahsız,
ahmak, sersem, budala, bön.

beliğ بليغ (a. s. belâgat'den. c. : bülega) :
1. fasîh, düzgün söz söyleyen. 2. fasîh, düzgün [söz
veyâ eser].

belîğ-âne بليغانه (a. f. zf.) : belîğcesine,
fasîh ve düzgün olarak.

belîhâ بليحه (a. s. c. : bilâh) : arkası
büyük, geniş olan kadın.

belil بليل (a. s.) : 1. yağmurlu, serin rüz-
gâr. 2. ıslanmış şey.

beliyyât بليات (a. i. beliyye'nin c.) : fe-
lâketler, kederler, gamlar, kasâvetler, tasalar.

beliyye بليه (a. i. c. : belâyâ, beliyyât) :
felâket, keder, kasâvet, tasa. (bkz : belvâ).

belka' بلقاء ("ka" uzun okunur. a. s.) :
alaca, alaca bacaklı [at].

belka' بلقع (a. s.) : tenhâ [çöl], harap
ve boş [yer].

belki بسكه (f. e.) ihtimâl, umulur, ola-
bilir, ne bilirsın, hattâ.

bell بل (a. i.) : ıslatma.

bellûa بللوعه (a. i.) : 1. küçük aptest bo-
zulacak yer. 2. suların lâğma akmasına mahsus
delikli taş.

bellût بلوط (a. i.) : pelit ağacı, meşe pa-
lamudu.

bellût-ül-arz : bot. yer palamudu.

belmâ, belme بلمه (f. s.) : fay-
dasız, iri, kaba şey.

belmâ-rîş بلماريش (f. b. s.) : kabasa-
kal, ahmak.

belme-rîş بلمه ريش (f. b. s.) : (bkz :
belmârîş).

belsemiyye بلسميه (a. i.) : bot. kı-
na çiçeğigiller, fr. **balsaminées**.

beltem بلمتم (a. s.) : peltek [adam].

belûl بلوع (a. s. bel'den.) : çok yiyici. (bkz :
ekûl).

Belûcî بلوچى (f. h. i.) : Belûcistanlı.

belûl بلول (a. i.) : kurtulma, hastalıktan
kurtulma. (bkz : bülûl). [kelime "kesb-i belûl"
veyâ, "bülûl" şeklinde kullanılır].

bel'ûm بلعوم (a. i.) : [doğrusu bül'ôm dur].
(bkz : bül'ôm).

belûs, bülûs بلوس , بلوس (f. i.) :
1. hîle, yalan, dolan. 2. s. hîleci. 3. tavâzu.

belût بلوط (a. i.) : bot. 1. meşe ağacı.
2. meşe ağacı meyvesi, palamut.

belvâ بلوى (a. i.) : keder, gam, tasa, felâ-
ket, ızdırıp. (bkz : beliyye, bilye).

belvâje بلواژه (f. i.) : şişe [nazımda
"belvâre" olarak da kullanılır].

belvâz بلواز (f. i.) : çıkıhtı, duvardan dışarı çıkan direk ucu.

belyâd بلياد (f. i.) : nakışsız, sâde kostüm.

bemm بم (a. i.) : müz. kanun, tambur gibi çalgılara takılan tel. **Zîr ü bemm** : en ince ve en kalın tel. [nazımda **bem** şeklinde kullanılır]. (bkz : bâm²).

ben بن (f. i.) : 1. harman, ekin. 2. bağ. 3. çitlenbik.

benâbe بنابه (f. i.) : def'a, nöbet.

benâdik بنادق (a. i. bunduk'un c.) : 1. yuvarlak, kurşunlar. 2. fındıklar.

benâdir بنادر (a. i. bender'in c.) : ticâret yerleri, ticâret iskeleleri. [kelime, Farsça'dan Arapçalaştırılmıştır].

be-nâm بنام (f. b. s.) : namlı, ünlü, meşhur.

benâm بنام (a. i.) : parmak ucu.

benan بنان (a. i.) : parmaklar, parmak uçları. **Müşar bil benân** : parmakla gösterilir, meşhur. [bazan "el" mânâsına da gelir].

benât بنات (a. i. bint'in c.) : 1. kızlar. 2. kuklalar, bebekler.

benât-ı Havvâ : kadın kısmı, kadınlar.

benât-ı na's : 1. naaş kızları. 2. astr. Düb-i Ekber denilen yıldız kümesinin kuyruğunun ucunda bulunan, kümenin en sönük yıldızı, lât. **eta Ursus Majoris**; fr. **Benetnash**; ing. **Alkaid**.

benât-ül-lahm : etli, semiz kızlar.

benâver بناور (f. i.) : iri çıban, kan çıbanı.

benbek بنبك (a. i.) . (bkz : bünbek).

benbel بنبل (f. s.) : 1. ekşi şey. 2. ekşi elma.

benc بنج (a. i.) : "ban otu" denilen, uyku verici ve gözbebeğini açan bir ot. (bkz : beng). ["benc", "beng" in Arapçalaştırılmasıdır].

bend بند (f. i.) : 1. bağ, yular, râbîta, bağlama.

bend-i dil : gönül bağı, alâka, ilgi, sevgi.

2. birini emri altına alma. 3. boğum, mafsâl. 4. makale, fıkra, madde. 5. su biriktirmek için iki dağ arasına yapılan set, baraj. 6. su mecrâsı için yapılan kemer. 7. s. bağlıyan, bağlanmış, bağlı. 8. ed. başından sonuna kadar aynı vezinde birçok beyitli parçalardan meydana gelen ve kısım kısım, gazel tarzında kafiyeleri değişen manzûmelerin her bir parçası. (bkz : terci-i bend, terkîb-i bend).

bend-i hisâr : müz. sûz-i dil, pûselik ve sultânî yegâh makamlarından mürekkeptir. Yâni bir nevi hüseyî geciksiz ve sonunda sultânî-yegâh ilâve edilmiş hisâr-pûselik'tir. Makam, sultânî-yegâh ile yegâh perdesinde kalmaktadır. Güçlü birinci derecede sûz-i dil'in durağı ve pûselik'in güçlüsü olan hüseyî mi, ikinci derecede pûselik'in durağı ve sultânî-yegâh'ın güçlüsü olan düğâhladır. Evvelâ sûz-i dil'de uzunca bir müddet durulduktan sonra müşterek seslerden ve sûz-i dil'in durağı, aynı zamanda pûselik'in güçlüsü olan hüseyî perdesinden istifade edilerek, sûz-i dil'in r perdesi bekarlaştırılmakta ve sonra, pûselik'in r şeddi yapılarak, sultânî yegâh icrâ edilmektedir. Makam umûmiyetle inicidir. Donanımına sûz-i dil gibi sol ve re bakıyye diyezleri konulur. Pûselik için re bekar, sultânî-yegâh için de sol bekar, r bekar, si bakıyye veyâ küçük mücenneb bemolü, do bakıyye diyezi lâhin içinde ilâve edilir.

bendaka بندقه (a. i.) : 1. hiddetle bakma, sert bakış. 2. bir şeyi fındık gibi ufaklama.

bende بندم (f. i. c. : bendegân) : 1. kul, köle, bağlı. (bkz : abd).

bende-i fermân : ferman kölesi, emir kulu.

bende-i halka-begüş : kulağı halkalı köle, esir. mec. itâatli.

bende-hiride : satın alınmış köle. 2. is. intisâ-beden, taraftar.

bende-niz [eski nezâket dilinde] : köleniz.

bende-gân بندگان (f. i. bende'nin c.) : 1. kullar, köleler. 2. pâdişah hizmetinde olanlar.

bende-gî بندگی (f. b. i.) : 1. bendelik, kulluk, kölelik. (bkz : ubûdiyyet). 2. bendeye men-sup, köleye âit.

bende-hâne بنده خانه (f. b. i.) : [eski nezâket dilinde] köle evi, kölenizin evi (= bizim ev). (bkz : câker-hâne).

bendek بندك (f. i.) . (bkz : bendeş).

bendene بندنه (f. i.) : esvabın bâzı yerlerine dikilen düğme, kopça. (bkz : bendime, bendime, bendine).

bende-nuvâz بندہ نواز (f. b. s.) : kölesini, kulunu, adamını taltifeden.

bende-nuvâzâne بندہ نوازانه (f. b. zf.) : bende-nuvâzasına, öyle muâmelede bulunan kimseye lâîk bir şekilde.

bende-perver بندہ پرور (f. b. s.) : kul, köle, adam besleyici.

bende-perverâne بندہ پرورانه (f. b. zf.) : bende-pervercesine.

bende-perverî بندہ پروری (f. b. i.) : köle besleyicilik; iyi muâmelede bulunma.

bender بندر (f. a. i. c. : benâdir) : ticâret yeri, işlek ticâret iskelesi.

benderek بندرك (f. i.) : küçük iskele, liman ve boğaz ağzına yapılan küçük kale, mender.

bender-gâh, bender-geh بندرگاه , بندرگه (f. b. i.) : işlek iskele, liman, şehir.

benderz بندرز (f. i.) : çuvaldız.

bendeş بندش (f. i.) : atılmış pamuk yumağı, eğrilmek için hazırlanmış pamuk parçası. (bkz : bendek).

bende-zâde بندہ زادہ (f. b. i.) : köle çocuğu, mec. çocuğunu onun kölesi yerinde tutup mütevâzı muâmelede bulunan.

bendide بنديدہ (f. b. s.) : 1. bağlı, bağlanmış. 2. esir, köle olan.

bendime, bendime بنديمہ , بنديمه (f. i.) : 1. düğme, ilik. 2. esvap yakasına ve kollarına açılan ufak delik. (bkz : bendine).

bendine بندينه (f. i.) : (bkz : bende-ne, bendime, bendime).

bendiş بندش (f. i.) : altın ve gümüş üzerine işlenilen nakış, savat.

bend-rûg بند روغ (f. b. i.) : cetvel, kanal, su bendi, tarla ve bostan kenarlarına suyun akıntısını kesip havuz gibi birikmesi için yapılan setli çukur.

bendukî بندقي (a. i.) : keten bezinin en iyisi.

bene بنہ (f. i.) : ince urgan, palamar, ip.

benefsec بنفسيج (a. i.) : menekşe. (bkz : benefşe).

benefş, benefî بنفشى , بنفش (f. s.) : mor renk, menekşe rengi.

benefşe بنفشه (f. i.) : 1. menekşe. (bkz : benefsec). 2. s. mor.

benefşe-gün بنفشه گون (f. b. s.) : menekşe renkli; gökyüzü.

benefşe-zâr بنفشه زار (f. b. i.) : menekşelik, menekşe tarlası.

benek بَنَك (f. i.) : atlas zemin üzerine sırma işlemeli bir nevî kumaş.

benek-i büzürg : eski kumaşlarda bulunan dâîrevî bir motifin adı.

benes بنس (a. i.) : kötülükten, fenâlıktan kaçınma, çekinme.

benevî بنوى (a. s.) : oğula mensup, oğul ile ilgili.

benevre بنوره (f. i.) : asıl, esas, temel.

beng بَنَك (f. i.) : 1. afyon gibi uyuşturucu ve keyif verici "ban" denilen bir nebat ve bunun tohumu, esrar. (bkz : benc). 2. küçük çiçenbik. 3. atlas üzerine işlenmiş sırma çiçekli bir nevî kumaş.

bengâh بَنگاه (f. b. i.) : 1. keçeden yapılmış Türkmen evi. 2. emir'lere ve büyük rütbeli kimselere mahsus çadır.

hengere

hengere بنگره (f. i.) : çocukları uyutmak için söylenen ninni.

hengi بنگی (f. s.) : benk tiryâkisi, esrar-keş.

benî بنی (a. i. c.) : oğullar.

benî Âdem : Ademoğulları, insanlar.

benî beşer : insanlar.

benî Hâşim : Hâşim oğulları.

benî İsrail : İsrâîl oğulları, yahudiler

benî Ümeyye : Emevîler. [benî kelimesi, benin'in muzaf hâlinde n si düşmek sûretiyle meydana gelir].

benik بنیک (f. i.) : çok zaman çorap yâ-pılan âdi ipek.

benika بنقه (a. i. c. : benâyık) : 1. atın göğsünden yukarı, boğazı üstünde çıkan tüyden iki dâirenin biri. 2. esyabın koltuk altındaki parçası.

benîn بنین (a. i. ibn'in c.) : 1. oğullar. 2. s. akıllı, temkinli [kimse].

Beniyye بنیه (a. i.) : "Kâ'be-i muazzama".

benka بنقه (f. i.) : bot. burçak nevinden, mercimeğe benzer bir mahsul.

bennâ بناء (a. i. binâ'dan.) : yapı yapan, mîmâr, kalfa, dülger.

bennâk بناک (a. i.) : tar. raiyyet yazılı olanların tîmar sâhibine verdikleri resimlerden birinin adı. [bu resim, kazanç vergisi kabilinden bir vergi idi].

benne بنه (a. i. c. : binân) : güzel koku.

benş بنش (a. i.) : tembellik, ihmal.

benû, benûh بنوه (f. i.) : yığın, küme. (bkz : benve).

benûn, benû بنون (a. i. ibn'in c.) : oğullar.

ben-vân بنوان (f. b. i.) : tarla, harman, ekin bekçisi.

benve بنوه (f. i.). (bkz : benû, benûh).

beppa بیفا ("ga" uzun okunur. f. i.) : dudu, papağan. (bkz : bebgâ).

ber بر (f. e.) : üzere.

ber-nehc-i şer'i : huk. şer'i usûl veçhile.

ber-vech-i âti, ber-vech-i zir : aşağıdaki gibi, aşağıda olduğu gibi.

-ber بر (f. s.) : alan, getiren götür-en.

Dil-ber : gönül alan. **Peyâm-ber** (peygamber) : ha-ber getiren.

ber بر (f. i.) : 1. göğüs, sîne. **Semen-ber** : ak göğüslü. 2. meyva, yemiş. 3. meme. 4. kucak. 5. yaprak [berg'in hafifletilmiş]. 6. genç kadın. 7. evin kapısı. 8. en, genişlik.

ber' برء (a. i.) : 1. hasta iyiliğe dönme (bkz : bür', bürû'). 2. yaratma.

berâat براعت (a. i.) : fazilet, meziyet, ol-gunluk, iyilik, güzellik.

berâat-i istihlâl : ed. : bir kitabın, bir şiirin veyâ bir makalenin başında, içindekiler hakkında toplu bir fikir verecek sûrette güzel sözler kullanma.

berâber برابر (f. b. s.) : birlikte bulun-an, birarada, müsâvî, bir hizâda, farksız.

berâberî برابری (f. i.) : berâberlik, fark-sızlık, müsâvîlik.

berâbîr, berâbîre برابرء (a. i.) : Berberistan adamları.

berâcim براجم (a. i. bürcüme'nin c.) : maf-sallar, boğumlar.

berâet برأت (a. i.) : bir dâvâ sonucun-da temiz ve ilişiksiz çıkma, aklık, arılık, aklanma.

berâet-i zimmet : zimmetinde bir şey olmayış, aklık.

berâgis براغیش (a. i. bürgüs'un c.) : pi-reler.

berâh براح (a. i.) : açık, işlenmemiş ve ağaçsız bölge.

berâhîde برآهید (f. s.) : yola çıkarılmış, gönderilmiş, yollanılmış.

berâhihte, berâhencide برآهیخته، برآهنجیده (f. s.) : çekilmiş, çıkarılmış. [çok zaman silâh hakkında].

berâhîme برآهمه (a. i. berehmen'in c.) : Hind ve Mecûsîlerin rûhânî reisleri, başkanları.

berâhin برآهین (a. i. bürhân'ın c.) : deliller, tanıklar.

berâhin-i aleniyye : meydanda olan deliller.

berâhin-i katia : kat'î, kesin deliller, tanıklar.

berâhin-i kaviyye : sağlam deliller.

ber-akis برعكس (f. a. b. e.) : tersine, aksine.

Berâmike برآمکه (a. h. i. Bermekî'nin c.) : (bkz : Bermek).

berânis برآنس (a. i. bürnüs'ün c.) : (bkz : bürnüs).

berârênde برآرند (f. s.) : Üste getiren, üzerine getiren.

berârî برآری (a. i. berriyye'nin c.) : çöller, sahrâlar.

beras برص (a. i.) : abraşlık, leke hastalığı.

berâsin برآسن (a. i. bürsün'ün c.) : yırtıcı hayvan pençeleri.

berât برات (a. i. c. : berevât) : [eskiden] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.

berât-ı cibâyete : vergi, resim, icâre gibi hazîneye yâhut vakfa âit paraları toplamak yetkisini veren vesîka.

berât gecesi : Peygamberimize, peygamberliğin bildirildiği Şaban ayının onbeşinci gecesi.

berât-ı hümayûn : pâdişahlara mahsus ferman.

berât-ı terhânî : gördüğü büyük bir hizmet karşılığı olarak vergiden muaf tutulması hakkında pâdişah tarafından verilen ferman.

berâtîl براتیل (a. s. birtîl'in c.) : rüşvetler; hediyeler.

ber-âver برآور (f. s.) : yemiş ağacı.

berâverde برآورده (f. s.) : 1. yukarı kaldırılmış ve yükseğe götürülmüş şey. 2. iltimas ve himâye ile ileri sürülmüş kimse. 3. ayrılmış, seçilmiş şey.

berây برآی (f. e.) : için, maksadiyle.

berây-ı cinsiyyet : cinsiyyet için, hemcins olması dolayısıyla.

berây-ı maslahat : iş için.

berây-i tenezzüh : gezinti için.

berâyâ برآیا (a. i. beriyye'nin c.) : 1. halk, insanlar, mahlûkat, yaratıklar. 2. halkın, haraç ve vergi vermiyen müslüman ve kılıç ehli kısmı. [bunun dışındakilere reâyâ denirdi]. Reâyâ ve berâyâ : bütün halk.

ber-bâd بر باد (f. b. s.) : 1. perîşan, harap, viran, 2. pis, fenâ, kirli.

berbâr, berbâre بر بار (f. i.) : 1. çardak, sundurma. 2. tahtaboş. 3. ka meriye. 4. evin damında bulunan oda. (bkz : cihân-nümâ).

ber-batt بر بط (a. f. s.) : 1. kaz göğüsü. 2. i. lāvuta denilen bir çalgı, lir. fr. lyre.

ber-belend بر بلند (f. b. s.) : gayet yüksek yer veya rütbe.

ber-bend بر بند (f. b. i.) : çocuğu, annesinin sırtına bağlamaya yarıyan göğüs kuşağı.

berber بربر (f. i.) : 1. tıraş eden, saç kesen kimse. 2. Afrika'nın kuzeyinde bulunan bir kavim.

berber-hâne بربرخانه (f. b. i.) : berber dükkânı.

berberi بربری (a. s.) : Berber kavmine mensûbolan, Afrika'nın bütün kuzeyinde -Mısır hariç- oturan halktan olan.

Berberistân بربرستان (h. i.) : Berberler ülkesi.

ber-câ بر جا (f. s.) : yerinde, tam, doğru ve münâsip. (bkz : çespân). Nâ-bercâ : yerinde

berced

değil, münâsebitsiz, uygunsuz. **Pâ-bercâ** : sâbit, se-bât edici.

berced برجد (a. i.) : 1. kalın kilim. 2. Türk halısı.

ber-cesté برجسته (f. b. s.) : 1. sağ-lam ve lâtif. 2. seçme. 3. ed. zahmetsizce hatı-ra geliveren, fakat yüksek bir mânâ taşıyan mısra.

Bercis برجيس (a. i.) : 1. "Müşteri" de-nilen yıldız. 2. sütü çok olan deve. (bkz : bircis).

berşide برچيده (f. b. s.) : toplanmış, devşirilmiş.

berşide-dâmen برچيده دامن (f. b. s.) : eteği toplu, dünyâdan elini eteğini çek-miş, münzevî.

berşin برچين (f. s.) : toplayıcı.

berd برد (a. i.) : soğuk.

berd-i acûz : kocakarı soğuğu. (bkz : berd-ül-acûz).

berdâht برداشت (f. b. i.) : 1. düzeltme, düzleme. 2. parlatma, cilâlama. 3. pürüzünü gi-derme. (bkz : perdaht).

ber-dâr بردار (f. s.) : 1. salbedilmiş, asılmış, [insan]. (bkz : maslûb). 2. yemişli.

berdâşte برداشته (f. s.) : yükseğe kal-dırılmış.

berde برده (f. i.) : esir, köle, karavaş, tutsak. (bkz : bende).

berde برده (a. i.) : **hek**. mîde dolgunluğu. **Dâ-ül-berdet** : mîde dolgunluğu hastalığı.

berdegi بردگي (f. i.) : kölelik, esâret, esirlik.

berdeng بردنگ (f. s.) : çöl ortasında bu-lunan küçük dağ ve tepe.

ber-devâm بردوام (f. a. b. s.) : devâm üzere, dâim, devamlı. (bkz : dâimî).

berdiyy بردي (a. i.) : 1. vaktiyle Kahi-rede dış kabuğundan hasır, içindeki özünden kâğıt yapılan bir bitki, hasır otu. 2. Suriyede iki nehir, bir köy, Hicaz'da bir dağ adı.

ber-dûş بردوش (f. b. zf.) : omuz üzerin-de, omuzda. **Hâne ber-dûş** (evi omuzunda) : ser-seri.

berd-ül-acûz بردالمجوز (a. b. i.) : kocakarı soğuğu, [rûmî şubatin 26'sından itibaren 7 gün şiddetle devâm eden bir soğuk].

bere بره (f. i.) : kuzu. (bkz : hamel).

bere-i felek : Güneşin 21 Mart'ta dâhil olduğu burç, hamel burcu, oniki burçtan biri.

bered برد (a. i.) : ençok fırtınalı havada yağın dolu.

ber-efşân برافشان (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin büyük usûllerindendir. 32 zamanlı ve 14 darblıdır. Gene 32 zamanlı olarak mevcut olan 22 darblı muhammes ve 26 darblı hafif'den daha az kullanılmıştır. Bu usûl, peşrev, kâr, ilâhî gibi eserlerde kullanılmıştır. İki yûruk semâî ile türlü şekillerde dizilmiş 5 adet sofyân'dan mürekkeptir. Tabîî mertebesi 32/4 dūr. 32/2 mertebesine : **ağır berefşân** ve 32/8 mertebesine de **yûruk be-refşân** denilir.

berehmen برهمن (a. i. c. : berâhime) : 1. Hind ve Mecûsîlerin rûhânî başkanı. 2. Brahma dîninde olan.

berehmen, berhemen برهمن , برهمن (f. s.) : puta tapan, puta tapanların papazları ile ateşe tapanların bilgin ve soysop olanları.

berehne برهنه (f. s.) : çıplak. (bkz : bürehne, uryân).

berehnegi برهنگی (f. i.) : çıplaklık. (bkz : bürehnegî).

berehrehe برهرهه (a. s.) : çok yakı-şıklı ve güzel [kadın].

berekât برکات (a. i. bereket'in c.) : 1. bolluklar. 2. meymenetler, saâdetler, mutluluklar; hayırlar.

bereket برکت (a. i. c. : berekât) : 1. bolluk. 2. meymenet, saâdet, mutluluk; Tanrı ve gisi.

berem برم (f. i.) : 1. üzüm çubuklarının altına konulan çatal ağaç, herek. 2. asma ve kabak çardağı.

berencen, berencin برنجین ، برنجین (f. i.) : kadın bileziği. (bkz : ebrençen, sivar).

berend برند (f. i.) : 1. keskin hançer, kılıç, pala gibi âletler. 2. nakışsız ipek kumaş. 3. kılıcın suyu.

berendâhte برنداخته (f. s.) : 1. yükseğe kaldırılmış. 2. üste, yükseğe çıkarılmış.

berendâz برانداز (f. s.) : yukarıya kaldırıp atan, bir yana atan.

berere برره (a. s. berr'in c.) : hayır sâhibi olan doğru kimseler, iyilik severler.

bervât بروات (a. i. berât'in c.) : [eski-den] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren fermanlar.

bervât-ı şarife : pâdişahlar tarafından verilen beratlar.

berf برف (f. i.) : kar. (bkz : selc).

berf-âb برف آب (f. b. i.) : karsuyu, karlı soğuk su.

berf-âlûd برف آلود (f. b. s.) : kara batmış, kar içinde.

berf-dân برفدان (f. b. i.) : buzhâne; karlık.

berf-dâr برفدار (f. s.) : karlı.

berfend برفند (f. i.) : 1. asker. 2. s. güzel söz. 3. s. derin yer.

berfin برفین (f. b. s.) : kardan, kar ile ilgili.

berf-nâk برفناک (f. b. s.) : kış yaz karlı olan, karı eksik olmıyan.

berf-pâre برفپاره (f. b. s.) : kar parçası.

berfûz, berfûs برفوز ، برفوس (f. i.) : ağzın dış kenarı, dudakların çevresi.

berg برگ (f. i.) : bend, set. (bkz : berig).

berg برگ (f. i.) : yaprak.

berg-i dirâht : ağaç yaprağı.

berg-i gül : gül yaprağı.

berg-i hâlikârî : g. s. altın yaldızla işlenmiş hâlikâr yaprak motifi.

berg-i hazân : sonbahar yaprağı.

berg-i itri : g. s. çini veyâ tezhipte kullanılan, kenarları tırtıllı büyük yaprak motifi.

berg-i sebz : 1) yeşil yaprak; 2) hediye.

berg ü nevâ : geçinecek şey.

berg ü sâz, berg ü bâr : malzeme, gereç, mal, yük. [kelime Farsça'da "azık, yiyeceği; hazırlık; azm; niyet; tâkat, kuvvet, âhenk, nâğme; dervişlerin bellerine bağladıkları pösteki; Tahran'da hamurdan yapılan erişte yemeği" mânâlarına gelir].

bergab برغاب (f. i.) : su bendi, su biktirilen yer.

bergamân برغمان (f. i.) : büyük yılan, ejder.

bergâşte برگاشته (f. s.) : yüz çevirmiş.

bergerde برگردمه (f. s.) : ezberlenmiş, hatırdâ tutulmuş.

bergeşide برگشیده (f. b. s.) : 1. çekilmiş, sıyrılmış. 2. tartılmış.

bergeşte برگشته (f. s.) : tersine dönmüş, ters olmuş, yüz çevirmiş.

bergeşte-ahter برگشته اختر (f. b. s.) : yıldız tersine dönmüş.

bergeşte-baht برگشته بخت (f. b. s.) : fenâ tâlih, tâlihi ters.

bergeşte-hâl برگشته حال (f. a. b. s.) : geçimi güçleşmiş, işi bozulmuş, düşkün.

bergeşte-rûz برگشته روز (f. b. s.) : günü dönmüş, tâlihsiz.

berg-riz

berg-riz برگ ریز (f. b. s.) : yaprak dökən, sonbahar, güz.

bergüstvân برگستوان (f. i.) : at eyerinin altına örtülen sırmalı veyâ şeritli örtü, haşa. (bkz : gâşiye⁸, nemed-zîn).

bergüzâr برگذار (f. b. i.) : hediye, hâtıra, andaç.

ber-güzide برگزیده (f. b. s.) : seçme, seçkin.

berh برخ (f. i.) : 1. parça, azşey, hisse, nâsîp. 2. su birikintisi. 3. şimşek. 4. yaş odunun yanarken çıkardığı yaşlık. 5. balık. (bkz : semek).

berhâbe برخوابه (f. b. i.) : 1. minder; döşek, yatak. 2. bir döşekte berâber yatılan kimse.

berhâne برخانه (f. b. i.) : eski veyâ harap bulunan büyük ev.

berhâste, berhâst برخاسته , برخاست (f. b. s.) : kalkmış, ayaklanmış.

ber-hayât برحیات (f. a. b. s.) : sağ, diri.

berhe برهه (a. i.) : müddet, zaman.

berhe min-ez-zemân : bir müddet için.

berhem برهم (f. s.) : karışık, dağınık, ters.

berhem-zede برهمزده (f. b. s.) : karmakarışık, altı üstüne getirilmiş.

berhem-zen برهمزن (f. b. s.) : karma-karışık eden, altını üstüne getiren.

ber-hevâ برهوا (f. a. b. i.) : havaya gitmiş, kaybolmuş, uçurulmuş.

berhihte برهیخته (f. s.) : silâh çekilmiş, hamle edilmiş.

berhiz برخیز (f. b. s.) : kalkan, sığıryan, atılan.

berhûd برهود (f. s.) : saçmasapan söz.

berhûh برهوه (f. i.) : sabun.

berhûn برهون (f. i.) : 1. çember, kemer; dâire, ortası boş nesne. 2. varoş, hisar, duvar ve bostan kenarlarına ve tarla aralarına diken ve çalıcırpı ile yapılan çit. (bkz : bürhûn). 3. küçük ev, oda. (bkz : berhüyûn).

berhûr برخور (f. i.) : hisse, nasip, pay.

ber-hurdâr برخوردار (f. b. s.) : berhudâr olan, mes'ut olan, onan.

berhûz برخوز (f. i.) : dağarcık, torba.

berhüyûn برهیون (f. i.) : (bkz : berhûn).

berî بری (a. s. berâet'den.) : sâlim, kurtulmuş; temiz.

berîa بریمه (a. s.) : güzelliği ve olgunluğu ile akrânından üstün olan sevgili, kadın.

bericen بریجن (f. i.) : içinde ekmek pişirilen ocak, fırın. (bkz : berîzen).

berid برید (a. i.) : postacı, haberci, tatar, ulak.

berid-i cânân : sevgilinin habercisi.

Berid-i felek : Satürn gezegeni (Zuhâl).

berig برغ (f. i.) : bent, set. (bkz : berg).

berik بریق (a. i.) : ışık, parıltı. (bkz : pertev, ziyâ).

berike بریکه (a. i.) : un helvası. (bkz : bürök, habîs, habîsa).

berin برین (f. s.) : 1. pek yüksek, en yüce. **Bâd-i berin** : tan zamânı esen yel. 2. yarık, yırtık, delik.

berî-üz-zimme بری‌الذمه (a. b. s.) : zimmeti temiz olan, aklanmış.

beriyye بریه (a. i. c. : berâyâ) : 1. halk, insanlar, yaratık. **Hayr-ül-beriyye** : Hz. Muhammed. 2. çöl, kır, sahrâ.

berizen بریزن (f. i.). (bkz : bericen).

berj برژ (f. i.) : şiddetli kasırğa, girdap, su çevrintisi. (bkz.: bevj).

berk برق (a. i. c. : bürök) : şimşek. (bkz : beve). **Ra'd ü berk** : gök gürültüsü ile şimşek.

berkan برقان (a. i.) : şakıma, parılda-
ma.

berkan برقان (f. i.) : kıvırcık tüylü kuzu
postu, kürkü.

ber-karâr برقرار (f. a. b. s.) : kararlı,
yerli, dâimî, devamlı.

berk-âşiyân برق آشیان (a. f. b. s.) :
yuvası şimşek olan.

berk-efşân برق افشان (f. b. s.) : şim-
şek saçan.

ber-kemâl برکال (f. a. b. s.) : mü-
kemmel.

berkend برکند (f. s.) : genç irisi.

berk-endâz برق انداز (a. f. b. s.) : par-
layıcı, parıldayıcı.

berkende برکنده (f. s.) : koparılmış, sö-
külmüş, kökünden çıkarılmış. (bkz : kal'). [keli-
me Farsça "berkenden" mastarından geliyor].

berkeşide برکشیده (f. b. s.) : 1. çekil-
miş, kınından çıkarılmış; **meç.** çekilip meydana
getirilmiş, ilerletilmiş.

berkiyye برقیه (a. s.) : 1. şimşek gibi.
2. i. elektrik. **Seyyâle-i berkiyye** : telgraf haber-
leri.

berku' برقوع (a. i.) : peçe, yüz örtüsü.
(bkz : bürka', bürku').

berkuk برقوک (a. i.) : şeftâli; kayısı;
zerdâli.

berm برم (f. i.) : ezberleme, hatırdâ tut-
ma.

bermâh, bermâhe برماه , برماهه (f. i.) :
burgu. (bkz : matkab, miskab).

bermâl برمال (f. i.) : dağ tepesi, doruk.
(bkz : şâhika, zirve).

Bermek برمک (a. h. i.) : Hârun-ür-Reşîd
zamânında vezirlik eden bir âilenin Hâlit, Yahyâ,
Fâzıl, Câfer adında dört oğlunun soyadı. [bağış,
cömertlik örneği tutularak : **bermekî-meşrep, ber-
mekî-haslet** gibi sıfatlar yapılmıştır].

ber-mûcib بر موجب (f. a. zf.) : mû-
cibince, gereğince, uyarına göre.

bermûde برموده (f. i.) : şey, nesne.

bermûde-i fermûde : buyurulan, emredilen şey.

ber-murâd برمرداد (f. a. b. s.) : arzu-
suna kavuşan, dileğine eren.

ber-mu'tâd برمعتاد (f. a. zf.) : alı-
şıldığı, âdet olduğu, her zaman olduğu üzere.

bernâ برنا (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit.
Pîr ü bernâ : ihtiyâr ve genç. (bkz : bürnâ, bür-
nâh, bürnâk).

ber-nâme برنامه (f. b. i.) : 1. mektup
başlığı. (bkz : ünvân). 2. fihrist. 3. zarfın üzerine
yazılan adres.

bernik برنیق (a. i.) : zool. su aygırı.

berniş برنش (f. i.) : 1. karın ağrısı, san-
cı. 2. mafsâl ağrısı, romatizma sancısı.

berniye برنیه (a. i. c. : berânî) : 1. büyük
küp. 2. küçük horoz.

bernûn برنون (f. i.) : çok ince ipek ku-
maş; ince tül.

berpâ برپا (f. s.) : ayakta, ayak üzerin-
de, yıkılmamış.

berr بر (a. i.) : kara, toprak. **Bahr ü berr** :
deniz ve kara.

berr-i atik (eski karalar, topraklar) : Asya; Av-
rupa; Afrika.

berr-i cedid (yeni karalar, topraklar) : Amerika;
Avusturalya.

berr بر (a. i. c. : ebrâr) : doğru sözlü, hayır işliyen kimse.

berrâde براده (a. i.) : su soğutmaya mahsus kap, karlık, * soğutmaç. (bkz : müberrid).

berrak براق (a. s.) : nurlu, pek parlak, duru, açık.

berrânî برانی (a. s. berr'den.) : 1. sahrâ ve kıra âit, yabânî. 2. hâricî. 3. şer'î hükümlere riâyet etmiyen.

berrât برات (a. i.) : 1. törpü. 2. bıçkı.

berren برآ (a. zf.) : kara yoliyle.

berri بری (a. s.) : karaya [toprak] âit, kara ile ilgili.

berriyye بریه (a. i. c. : berârî) : çöl, ova. (bkz : beyâbân).

berriyyet-üş-Şâm : Şam çölü.

berrüste برسته (f. i.) : 1. kavun, karpuz, çayır, çimen gibi dalbudak salıp yükselmiyen nebat, bitki. 2. s. mec. rezil, edepsiz, alçak adam.

bers برث (a. i.) : çukur, yumuşak yer.

ber-sâbık برسابق (f. a. b. s.) : eskisi gibi.

ber-sâm برسام (f. i.) : zâtülcenp, satlıcan; fr. pleurésie.

bersiyâh برسیاه (f. s.) : esmer.

berş برش (a. f.) : 1. afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir çeşit müsekkir mâcun. 2. arzu, gönül isteği.

berş-i rahîkî : Rahîkî adlı birinin yaptığı bir çeşit mâcun.

berşân برشان (f. i.) : 1. ümmet. 2. bir peygamberin din ve kitabını kabul ve tasdîk eden halk.

bertâft برتافت (f. i.) : dönüş, büküş; döndü.

ber-taraf برطرف (f. a. b. s.) : 1. bir yana atılan. 2. zf. şöyle dursun, lâzım değil, ne ise ne. Zenginliği ber taraf insan adamdı.

ber-teng برتنگ (f. b. i.) : 1. at koşumunun sırt kayışı. 2. cübbe veya ferâce kuşağı. 3. küçük çocuğu anasının sırtına bağlamaya yarıyan göğüs kuşağı.

berter, berterin برتر، برترین (f. b. s.) : daha, pek, çok, en yüksek, alâ, üstün, meziyetli değerli.

berûmend برومند (f. s.) : 1. tâze. 2. verimli, faydalı. 3. hisseli, nasipli, isteğine ulaşan.

berûmendî برومندی (f. i.) : faydalı, menfaatli olma.

berûz بروز (f. i.) : kavga, savaş. Rûz-i berûz : savaş günü.

bervak برواق (a. i.) : sarızambak [çiçek].

bervâr, bervâre بروار، برواره (f. i.) : 1. havadar mesken, köşk. 2. sayfiye. 3. evin küçük kapısı, arka kapısı.

bervâze بروازه (f. i.) : gezinti için tertiplenen yemek.

ber-vech بروجه (f. a. zf.) : olduğu gibi, olarak.

ber-vech-i âti : aşağıda olduğu gibi.

ber-vech-i bâlâ : yukarıda olduğu gibi.

ber-vech-i iştirâk : ortaklıkla.

ber-vech-i meşrûh : anlatıldığı üzere.

ber-vech-i peşin : pesin olarak, önceden.

ber-vech-i yesir : kolaylıkla.

ber-vech-i zîr (bkz : ber-vech-i âti).

berz برز (f. i.) : ziraat, ekim.

berzah برزخ (a. i.) : 1. ince, uzun kara parçası, dar dil [denizde]. 2. s. can sıkıcı yer, veyâ şey. 3. s. zor, güç. 4. ölümlerin ruhlarının kıyamete kadar bulunacakları yer.

berzah-ı belâ : içinden çıkılmaz belâ.

berze برزه (f. i.) : 1. ipekli kumaş. 2. s. yakışıklı, nâzik. 3. lâtiflik, zarıflık. 4. dal, budak. 5. ekin, ziraat.

berzec برزج (a. i.) : kadife gibi kumaşlarda beliren pürüz.

berzede برزده (f. s.) : toplanılmış, biriktirilmiş, bir araya getirilmiş.

berze-gâv برزگاو (f. b. i.) : çift öküzü, tarla sürececek öküz.

berzen برزن (f. i.) : 1. sokak; köşebaşı; cadde, mahalle. 2. sahrâ.

Berzenciyye برزنجيه (f. i.) : Kibreviyye tarrikatı şöbelerinden birinin adı.

berz-gâr, berz-ger برزگار , برزگر (f. b. i.) : ekinçi. (bkz : fâlih).

berz-gerî برزگری (f. i.) : çiftçilik, ekinçilik. (bkz : filâhat, harâset, zirâat).

berziger برزگیر (s. i.). (bkz : bergâr, berz-ger).

berzûg برزوغ (a. i.) : etine dolgun delikanlı. (bkz : burzag²).

bes بس (f. e.) : yeter, yetişir, tamam, kâfi. 2. çok.

be's بئس (a. i.) : 1. zarar, ziyan. 2. zahmet, zorluk. 3. azap, şiddet, korku. 5. fenâlık. [Arapça'da : "sıkıntı ve fıkârlıktan fenâ durumda olmak veya savaşa şiddetli harekette bulunmak" mânâlarına gelir].

besâ بسا (f. e.) : nice nice, pek çok, hayli.

besâit بسائط (a. s. basît'in c.) : basit olanlar, sâde şeyler.

besâk بساك (f. i.) : sazdan, ağaç dallarından veya türlü türlü çiçeklerden yapılarak bayram ve nevruz günlerinde giyilen başlık, zafer tacı.

besâlet بسالت (a. i.) : dilâverlik, bahâdırılık, kahramanlık, yiğitlik, cesurluk, yararlık. (bkz : şecâat).

besâmet بسامت (a. i.) : güleryüzlülük, besimlik.

besâre بساره (f. i.) : divanhâne, sofa, salon.

besâre-nişin بساره نشین (f. b. s.) : sofada oturan; hizmetçi, uşak.

besâret بصارت (a. i.) : göz açıklığı, derin görüş.

besât بساط (a. i.) : 1. düz yer. 2. kazan, tencere gibi yayvan kap. [kelime **bisât** şeklinde de kullanılabilir].

besâtet بساطت (a. i.) : 1. dilde düzgünlük, serbest söyleyiş. 2. basitlik, düzlük.

besâtet-i arz : yer düzlüğü.

besâtin بساتین (a. i. büstân'ın c.) : bostanlar, sebze bahçeleri. [cemi' olarak **besâtün** şekli de vardır].

besbâs بسباس (f. s.) : herze, saçmasapan. [söz].

besbese بسبسه (a. i.) : çok çabuk yürüme.

besek, besdek بسك , بسدك (f. i.) : 1. harman yerinde toplanılan buğday vearpa demeti. 2. esneme.

besend, besende بسند , بسنده (f. e.) : kâfi, tamam, yetişir, yeter.

be-ser بسر (f. s.) : baş üstünde.

be-ser ü çeşm (baş ve göz üstüne) : başüstüne.

besgûy بسگوی (f. s.) : geveze, çenesi düğük, çalçene.

besî بسی (f. i.) : 1. çokluk, ziyâdelik, fazlalık. 2. s. birçok.

besic بسيج (f. i.) : 1. hazırlık, yol hazırlığı, sefer hazırlığı. 2. yol azığı.

besim بسیم (a. s. besm'den.) : güleryüzlü, güleğ [adam]. (bkz : bâsim, bessâm).

besir بئیر (a. s.) : çok, birçok.

besise

besise بسيسه (a. i.) : 1. bir çeşit yemek. 2. un ile yağdan yapılan bir bulamaç. 3. nifak, iftirâ, ağız karası.

beskele بسكله (f. i.) : kapı mandalı, kapı sürgüsü.

besmân بسمان (f. i.) : bir anlaşmadan sonra rehlin olarak bırakılan şey, kaparo.

besme بسمه (a. i.) : rastık. (bkz : ves-me).

besmele بسمله (a. i.) : 1. "Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm" cümlesinin adı. 2. başlangıç.

besmele-hân بسمله خوان (a. f. b. s.) : besmele çeken. (bkz : besmele-keş).

besmele-keş بسمله كيش (a. f. b. s.) : besmele çeken, "Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm" diyen. (bkz : besmele-hân).

besr, besere بئر ، بئر (a. i. c. : besûr) : vücutta çıkan sivilce, ufak çiban.

besere-i habîse : kara kabarcık denilen ve çıktığı yeri kangren eden öldürücü bir hastalık.

bess بث (a. i.) : 1. dağıtma, yayma, saçma. 2. meydana çıkarma.

bess-i şekvâ : şikâyeti meydana çıkarma.

bessâm بسم (a. s.) : güler yüzlü, çok gülen adam. (bkz : bâsim, beşim).

Bessâse بيساسه (a. i.) : Mekke-i Mükerrreme.

best بست (f. i.) : düğüm. (bkz : ukde).

beste بسته (f. i.) : 1. müz. şarkının makam ve âhengi. 2. s. kapalı, bağlı; bitleştirilmiş, bağlanmış. **Dil-beste** : dili bağlı. 3. s. donmuş. 4. Esterâbâd ve Gûrgan'da yapılan basma nakışlı ipek kumaş.

beste-dehân بسته دهان (f. b. s.) : ağız kapalı, dili bağlı, sükût eden, susan.

beste-dem بسته دم (f. b. s.) : nefesi tutulmuş.

beste-gî بستگی (f. b. i.) : 1. bağlılık.

Dil-bestegî : gönül bağlılığı, açıklığı. (bkz : merbûtiyyet). 2. kapalı olma, kapalılık.

beste-kâr بسته کار (f. b. s.) : besteliyen, besteci, kompozitör, fr. **compositeur**.

beste-leb بسته لب (f. b. s.) : dudaklı kapalı; tutuk.

beste-nigâr بسته نگار (f. b. i.) :

müz. en eski mürekkep Türk makamlarındandır. Husûsî ve orijinal bir kıymet taşıyan bu makam râğbetle kullanılmıştır ve hâlen de kullanılmaktadır. Bilhassa kuvvetli hüzün, ızdırıp ve dindarlık mevzûlarında kullanılabilir. Sabâ makamına Irak makamının pest dörtlüsünün (yâni Irak perdesindeki segâh dörtlüsünün) ilâvesinden meydana gelmiştir. Bu dörtlü ile, Irak perdesinde durur. Güçlü, birinci derecede kuvvetli olarak kullanılan çâr-gâh do perdesidir ki, sabânın güçlüsüdür. Donanımına sabâ gibi si için koma ve re için bakıyye bemolü konulur. Lâhin içinde icâbeden yerlere sabânın tiz sekizlisi için lâ bakıyye bemolü ve Irak'ın pest dörtlüsü için de fa bakıyye diyez ilâve olunur.

beste-rahim بسته رحم (f. a. b. s.) : kırsır kadın. (bkz : betrâ').

besûr بشور (a. i. besr'in c.) : sivilceler, küçük çibanlar.

besûs بسوس (a. i.) : 1. okşadıkça süt veren deve. 2. Araplarda çok meşhur ve meş'um bir kadın [eş'emü min Besûs : Besûs'tan daha uğursuz].

besâat بشاعت (a. i.) : 1. yiyinti ve içintilerdeki acılık. 2. kabahat.

beşâm بشام (a. i.) : Hicaz'da yetişen ve misvak yapılan hoş kokulu bir ağaç, balsama ağacı.

beşânika بشانقه (a. i. c.) : [boşnak kelimelerinin cemi olarak kullanılmıştır.] : boşnaklar.

beşâret بشارت (a. i.) : 1. müjde, muştı. (bkz : bişâret). 2. çirkin kıyâfet; yeni çıkan garip şey. [2 ci mânâsı ekseriyâ kadınlar arasında kullanılmaktadır].

beşâret-âver بشارت آور (a. f. b. s.) : müjdecî, muştucu, haberci.

beşâret-nâme بشارتنامه (a. f. b. i.) : Hurûfî bir şâir olan Refîî'nin hurûfîliğe dâir yazdığı 110 sahifelik bir eseri.

be-şartı an ki بشرط عن كه (f. a. zf.) : şu şartla ki..

beşâset بشت (a. i.) : güler yüzlülük; güler yüz.

beşe بشه (f. i.) : zool. atmaca [kuş].

beşel بشل (f. i.) : 1. iki şeyin birbirine sarılması; iki kimsenin birbiriyle tutuşması. 2. "asıl, sarılı" mânâsına beşelîden mastarından emir.

beşem بشم (f. s.) : 1. kederli, yaslı, mahzun. 2. güç hazmolan şey.

beşen بشن (f. i.) : 1. cisim, beden. 2. uzun boy. 3. taraf, kenar, uç.

beşenc بشنج (f. i.) : yüz lâtifliği, güzelliği, parlaklığı ve gençliği.

beşer بشر (a. i.) : insan. **Eb-ül-beşer** : Hz. Âdem. **Nav'-ı beşer** : insan cinsi. **Hayr-ül-beşer**. **Şeyyid-ül-beşer** : Hz. Muhammed. **İlm-ül-beşer** : antropoloji, fr. anthropologie.

beşere بشره (a. i.) : insan derisinin dış tabakası.

beşere-i muhâtiyye : biy. vücudun içindeki gışâ-yı muhâti" denilen derinin dış yüzü.

beşeriyât بشریات (a. i. c.) : antropoloji, fr. anthropologie.

beşerî, beşerîyye بشرى , بشرية (a. s.) : beşer'e, insana mensup, insânî.

beşerîyyet بشریت (a. i.) : beşerlik, insanlık.

beşg بشگ (f. i.) : 1. naz, işve. 2. dolu; kar; şebnem, çiy.

beşi' بشيع (a. s.) : acı, ekşi, tadı fenâ şey.

beşir بشير (a. s.) : 1. müjde getiren, müjdecî. 2. güler yüzlü, gülec [adam]. (bkz : beş0ş).

beşm بشم (f. i.) : 1. kırağı. (bkz : şebnem). 2. dinsiz, mezhepsiz. 3. Rey ile Taberistan arasında havası çok soğuk bir yer.

beşme بشمه (f. i.) : 1. tabaklanmamış ham deri. 2. hek. "çeşmezen" denilen bir göz ilâcî. 3. beş parmak da denilen, ayrı renkli beş çubuk motifî ile süslenmiş bir çeşit kumaş.

beşteşek, beştük بشتك , بشتك (f. i.) : vazo; kap; zarf; kâse, çini sakısı.

beş0ş بشوش (a. s.) : güler yüzlü, şen. (bkz : beşir²).

beş0ş-âne بشوشانه (f. b. zf.) : güler yüzlülükle.

beşy0n بشيون (f. s.) : semiz, yağlı, besilli.

beta' بتا (a. i.) : oturma [bir yerde]. (bkz : ikamet).

be-tahsis بتخصيص (a. b. zf.) : husûsile, hele.

betât بتات (a. i.) : kat'î, kesme. **Bey-i betât** : kat'î satış.

beter بتر (f. s.) : daha fenâ, çok çirkin. (bkz : bed-ter).

betil بتيل (a. i.) : 1. Hz. Meryem'in lâkabı. 2. ana ağaçtan ayrılıp başka kök salan fidan. 3. nehirlerdeki akıntı. 4. salkımları sarkık olan ağaç.

betile بتيله (a. i.) : ayrılmış hurma fidanı.

betkiş بتكيش (f. i.) : ok mahfazası, okluk, atılacak oklar için konulup omuza alınan mahfaza. (bkz : tîrdân).

betr بتر (a. i.) : 1. kesme. 2. kusurlu, eksik bırakma.

betrâ بتراء (a. s.) : kısır kadın. (bkz : beste-rahim) [kelime ebter in müennesidir].

betre بتره (a. s.) : dişi eşek.

bett بت (a. i.) : tiftikten yapılmış şal, sof.

bettâr بتار (a. s.) : çok kesen, çok keskin. (bkz : bürrân). **Seyf-i bettâr** : çok keskin kılıç.

bettât بتات (a. i.) : şalçı, şal yapan ve satan.

betûk بتوك (f. i.) : yuvarlak tabla, bak-
kal tablası, sepeti.

betûk بتوك (a. s.) : çok keskin. (bkz : bêtâr).

betûl بتول (a. s.) : 1. erkeklerden çekilen nâmuslu kadın. 2. i. Hz. Muhammed'in kızı Fâtîmat-üz-Zehrâ ile Hz. Meryem'in lâkapları. (bkz : betîl). 3. i. ayrı kök salan fidan.

betûliyye بتولية (a. i.) : 1. bot. kayın-giller. 2. gürgengiller, fr. *bétulinées*.

betyâb بتياب (f. i.) : dert, keder, mih-net.

betyâr, betyâre بتيار، بتياريه (f. i.) : 1. şeytan, ifrit, kulyabânî; dev. 2. düş-man. 3. görülmesi istenilmeyen şey.

bev' بوع (a. i.) : 1. kulaç, kulaçlama. 2. atın seyrek basması. 3. satışma. 4. s. kuytu, sıkışık [yer].

bevâ' بواء (a. i.) : benzer, berâber, berâber oluş.

bevâbet بوابت (a. i.) : kapıcılık, kapı bek-çiliği. [Kamûs-i Muht'e göre "bivâbet" şekli de kullanılır]. (bkz : bivâbet).

bevâbi بوابي (a. i.) : kapıcılık.

bevâdi بوادی (a. i. bâdiye'nin c.) : sah-râlar, çöller, kırlar.

bevâdir بوادر (a. i. bâdire'nin c.) : olage-len hâdiseler. (bkz : bâdire).

bevâh بواح (a.s.) : meydanda, âşikâr, belli. (bkz : hüveydâ).

bevâhe بواحه (a. i. bôhe'nin c.) : 1. dişi baykuşlar. 2. ahmak adamlar. 3. çakır doğanlar [kuş].

bevâh-en بواحاً (a. zf.) : âşikâr, belli ola-rak.

bevâhid بواهد (a. i. c.) : belâlar, âfetler, musibetler [kelime, müfret gibi kullanılan cemidir].

bevâik بوائق (a. i. bâika'nın c.) : be-lâlar, musibetler, felâketler [müfret, gibi kullanı-lan cemidir].

bevâis بواعث (a. s. bâis'in, c.). (bkz : bâis).

bevâki بواقي (a. s. bâkî ve bâkiye'nin c.) : kalanlar, dâim olanlar.

bevân بوان (a. i. c. : büven, ebvine). (bkz : bivân, bevân).

bevânî بواني (a. i.) : 1. kaburga kemik-leri. 2. deve ayakları.

bevâr بوار (a. i.) : 1. yok olma, mahvolma, çürüme. **Dâr-ül-bevâr** : cehennem. 2. kocaya var-mıyarak kadının evde çürüyüp kalması.

bevârî بوازي (a. i. bâriyâ', bâriyye, bâriyy'-in c.) : hasırlar, ince kâmiştan örülen hasırlar.

bevârid بوارد (a. s. bârid'in c.) : 1. so-ğutulmuş şeyler, yemekler. 2. sakat şeyler. 3. [Ah-terî'ye göre] kulaklar arasında ensede veya omuzlarla boyun arasında, gerdanın yanında olan etler.

bevârih بوارح (a. i. bârih'in c.) : samyeli denilen sıcaklar ve şiddetli rüzgârlar.

bevârik بوارق (a. s. bârika'nın c.) : 1. şimşek, yıldırım parıltıları. 2. parıltılar, göz ka-maştırıcı şeyler.

bevârik-ı süyûf : kılıçların parıltıları.

bevâs بواس (f. i.) : 1. sıkıntı, keder. 2. yokluk.

bevâsir بواسير (a. i. bâsûr'un c.) : bâsurlar, mayasillar.

bevâşe بواشه (f. i.) : çiftçilerin harman savurdıkları yaba.

bevâtıl بواطل (a. s. bâtil'in c.) : bâtil, yaramaz şeyler.

bevâtın بواطن (a. i. bâtin'in c.) : gizli, kapalı şeyler. [zıddı : "zevâhir" dir].

bevâtir بواتر (a. i. bâtire'nin c.) : keskin kılıçlar.

bevbât بوبات (a. i.) : sahra, kır, göl. (bkz : bâdiye).

bevc بوج (a. i.) : 1. yorulma. 2. şimşek (bkz : berk). 3. haykırma.

bevc بوج (a. i.) : 1. ziynet, süs, debdebe. 2. büyüklük, gösteriş. (bkz : beviç).

bevde بود (a. i.) : kuyu. (bkz : bi'r, çâh, çeh).

bevg بوغ (a. i.) : galip gelme, üstünlük.

bevgâ' بوغاء (a. i.) : yumuşak toprak.

bevh بوح (a. i.) : 1. zâhir, âşikâr, meydana. (bkz : bevâh, hüveydâ). 2. belâya uğrama, kederlenme.

bevh بوخ (a. i.) : 1. ateşin sönmesi. 2. hiddet ve kızgınlığın geçmesi.

bevh بود (a. i.) : 1. düşünme; haberli olma. 2. lânet etme, söğme, bedduâ etme, ilenme. 3. çiftleşme [kadın ve erkek].

beviş بوش (f. i.) : farzetme, tahmin, oranlama.

bevj بوژ (f. i.) : şiddetli kasırga, girdap, su çevrintisi. (bkz : berj).

bevk بوق (a. i.) : 1. fenâlık, düşmanlık, keder ve belâ meydana getirme. 2. musiybet, felâket. 3. izinsiz ve habersiz olarak bir yere apansı-

zın gelme. 4. çalıp çırpma. 5. s. yalan söz. 6. s. boşboğaz [adam]. 7. şiddetli yağmur.

bevk بوك (a. i.) : 1. sıçrayıp binme. 2. bir araya geliş. 3. su kaynağını karıştırıp açma. 4. karmakarışık olma.

bevkâ' بوكاء (a. i.) : kargaşalık.

bevl بول (a. i. c. : ebvâl) : 1. idrar, si-
dik, çiş. **Habs-i bevl** : küçük aptesini tutma. 2. işeme.

bevlâ بوله (a. s.) : 1. çok işeyen adam. (bkz : bevâl). 2. 1. kız çocuğu.

bevli, bevliyye بولى ، بولى (a. s.) :
sidikle ilgili.

bevn بون (a. i.) : mesâfe, iki şey arasındaki uzaklık, açıklık.

bevn-i bâid : uzak mesâfe, çok açıklık.

bevn بون (f. i.) : hisse, nasıp, pay.

bevne بونه (a. i.) : küçük kız çocuğu.

bevr بور (a. i.) : 1. yoklama, sinama. 2. yokolma, mahvolma. 3. mal, eşyâ, sermaye azalma, kıtlasma. 4. sürülmemiş yer.

bevs بوص (a. i.) : 1. acele; ileri geçme, ileri gitme. 2. biktırıcıya kadar ısrâr etme. 3. bir kimseden kaçıp gizlenme. 4. s. bir şeyin rengi.

bevsâ' بوساء (a. s.) : 1. iri kılıklı kadın. 2. Arap çocuklarının çok oynadıkları bir oyun.

bevs "etmek" بوش ايتك (a. t. m.) :
1. bahis ve teftiş "etmek". 2. dağıtma "k".

bevş بوش (f. i.) : çalım, gösteriş, debdebe.

bevt بوٹ (a. i.) : zengin iken fakirleşme, düşme, düşkünlük.

bevva بوا (a. i.) : Hindistan cevizi.

bevva بواب (a. i. c. : bevva'nın, bevva-bân) : kapıcı; çocukları evlerine getirip götürün okul hademesi.

bevva-ı mi'de : mide kapısı.

bevvâbân

bevvâbân ٻوڙ (a. i. bevvâb'ın c.) : ka- bey'-i nâfiz : huk. üçüncü şahsın hakkı taallök

beyâre بياره (f. i.) : kısa, boysuz, bodur olarak yerde yetişen fidan, sebze ve meyve.

beyârîş بيارش (f. i.) : çâre, tedbir; ilâç.

beyât بيات (a. i.) : gece uyuma, gece iş görme, geceyi iş ile geçirme.

beyâtî بياتى (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski makamlarından olup, hâlâ kullanılmakta ve çok kullanılmış bir makamdır. Bu makam, uşşak dörtlüsüne püselik beşlisi ilâvesinden meydana gelen (V T 2) ve Türk müziğinin 5 numaralı basit makamı olan uşşak'ın incici şeklidir. Uşşak gibi düğâh [lâ perdesinde durur ve güçlüsü nevâ] re dir. Bu güçlü perdesinin uşşak'dan daha ehemmiyetli olarak kullanılması ve ekseriyâ bu perdeden başlayarak bestekârların bir hicâz geçkisi yapmış olmaları, makamın yapısıyla alakalı değildir. Uşşak'dan farkı, tiz perdelerden başlaması, bu perdelerde gezinerek incici bir şekilde karar etmesidir. Donanımına uşşak gibi si için bir koma bemolü konulur. Niseb-i şerîfe'si 8 dir. Orta sekizlideki sesleri şöyledir (pesten tize doğru) : düğâh, segâh, gârgâh, hüseyinî, acem, gerdâniye, muhayyer. Beyâtî, uşşak kadar rûha huzur verici değildir. Uşşak'ın tasavvufî ve felsefî karakterine mukabil beyâtînin biraz hüzne kaçan bir karakteri vardır.

beyâtî-arabân بياتى عربان (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Çok eski bir terkip ise de, birkaç asır tutulmuş ve XVIII. asrın son senelerinde Sâdullah Ağa tarafından tekrar ortaya atılarak ihyâ olunmuştur. Beyâtî-araban, isminden de anlaşıldığı üzere arabân (yâni şetaraban) makamına beyâtî ilâvesinden mürekkeptir. Terkibindeki beyâtî ile, onun gibi düğâh [lâ perdesinde kalır; bu perde şetaraban'ın da güçlüsü olmaktadır. Beyâtî'nin güçlüsü ve şetaraban'ın durağı olan nevâ] re perdesi, makamın birinci derecede güçlüsüdür. Donanımına beyâtî'nin si koma bemolü ile şetaraban'ın yalnız mi bakıyye bemolü ve fa bakıyye diyezi ârizaları konulur. Lâhin içinde beyâtî icrâ olunurken son iki âriza bekar yapıldığı gibi şetaraban için si bekar ve si bakıyye bemolü kullanıldığı da çok vâkidir. Ancak şetaraban'ın dördüncü ârizası olan do bakıyye diyezi'nin beyâtî-araban'da bulunmayışı, eskiden yalnız "araban" diye anılan makamda do perdesinin natürel olarak kullanılması ve hattâ arabân'ın yegâh gibi bâzan düğâh perdesinde de kalması ile alakalıdır. Eşâsen beyâtî-araban'da şetaraban dizisi bütün sesleri ile tam olarak yapılmaz. Beyâtî-araban'ın terkibi bu şekilde ise de, son yarım asırda biraz değişikliğe uğrayarak, bestekâr-

lar tarafından hicâz beşlisinde fazla dolaşan bir karcığar gibi kullanılmağa başlanmıştır. Beyâtî makamının karcığar geçkilerine çok elverişli olması ve karcığarın sonunda da şetaraban başındaki beşli'nin bulunması buna sebeb olmuştur. Esâsen güçlü, durak, hattâ donanım ve seyir hususiyetleri karcığar ile müşterektir.

beyâtî-arabân-püselik بياتى عربان پوسلك (f. b. i.) :

müz. Fahri efendinin terkibettığı bir makamdır ki, onun fahte peşrevi ile saz semâisi, makamın yegâne nümûneleridir. Beyâtî-arabân makamının sonuna bir püselik beşlisi ilâvesinden ibârettir. Makam ekseriyâ beyâtî-arabân'ın güçlüsü olan nevâ perdesinden itibâren bir püselik dörtlüsü göstererek ve sonra istenirse tam bir püselik dörtlüsü göstererek ve sonra istenirse tam bir püselik dizisi veyâ hüseyinî perdesini güçlü ittihâz ederek incici bir şekilde sıralanan püselik beşlisi ile seyir ve böylece bu dizi parçası ile düğâh perdesinde karar kılmaktadır. Beyâtî-arabân gibi donanır ve püselik dizisinin icâbeden seslerinin, bu ârizalar bekar yapılır.

beyâtî-püselik بياتى پوسلك (f. b. i.) :

müz. Zekâi Dede'nin terkibettığı bir mürekkep makamdır. Beyâtî ile püselik makamının ekseriyâ tam dizisinden müteşekkildir. Püselik makamı ile düğâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede beyâtî'de olduğu gibi nevâ ve ikinci derecede püselik'de olduğu gibi hüseyinî perdeleridir. Donanımına beyâtî gibi si için bir koma bemolü konulur. Nota içinde püselik için si bekar ve sol bakıyye diyezleri kullanılır.

beyâvâr بياوار (f. i.) : meşgûliyet, uğraşma, iş, güç.

beyâz بياض (a. i.) : 1. aklık: 2. yumurta aklı. 3. aydınlık. 4. s. ak.

beyâzî بياضى (a. i.) : 1. beyazlık, aklık. 2. uzunluğuna açılan yazma kitap ve mecmûa; sığır dili.

beydâ بيداء (a. s.) : 1. tehlikeli yer. 2. i. sahrâ, çöl. 3. i. Mekke ile Medîne arasında düz bir yer.

beydah بيدخ (f. i.) : sert başlı, haşarı at. (bkz : bîdah). [kelime bidah şeklinde de kullanılabilir].

beydaha بيدحه (a. i.) : etine dolgun, iri ve şişmanca kadın. (bkz : beyzah).

beydak

beydak بَيْدَق (a. i. c. : beyâdika) : sat-
raç oyununda piyâde denilen taşların her biri,
paytak.

beydâne بَيْدَانَة (a. i. c. : beydânât) : ya-
bâni dişi eşek.

beyder بَيْدَر (a. i.) : 1. ekin harmanı,
harman yeri. 2. doğru lûgat.

beydere بَيْدَرَة (a. i.) : ekini harman et-
me.

beyderi بَيْدَرِي (a. s.) : harmana mensûp,
harmancı.

beydûdet بَيْدُودَت (a. i.) : yok ol-
ma. (bkz : bîd, beyâd, büyüd).

bey-gâh بَيْغَاه (f. i.) : pazar yeri, pazar.

bey-gar, beygare بَيْغَارَة (f. i.) : sövme; takdir;
"ga" lar uzun okunur. f. i.) : sövme; takdir;
çıkışma, başa kakma.

beyhân بَيْحَان (a. s.) : 1. sır saklamı-
yan, dâimâ aklındaki ve kalbindeki söylyen,
boşboğaz. 2. i. kadın adı.

beyhen بَيْهِن (a. i.) : bot. bir çeşit be-
yaz çiçek, mısırgülü.

beyhuşt بَيْحُوشَت (f. i.) : kökünden, dibin-
den kopmuş, koparılmış olan şey.

beykem بَيْكَم (f. i.) : sofa ve salon,
da; yazlık köşk.

beylek بَيْلَك (f. i.) : berat, ferman,
hüccet, vesîka.

beylem بَيْلَم (a. i.) : 1. açılmamış pa-
muk kozası. 2. kazma; rende.

beyn بَيْن (a. i.) : 1. ara, aralık. 2. arada,
araya, arasında. **Gurâb-ül-beyn** : ayrılık kargası;
mec. nefret edilen kimse.

beyn-el-ahâli : ahâli arasında.

beyn-el-akrân : akrânlar, yaşlılar arasında.

beyn-el-guzât : gazîler arasında.

beyn-el-halk : halk arasında.

beyn-el-havf ve-r-recâ : korku ile ümit arası.

beyn-en-nâs : halk arasında.

beyn-en-nevm ve-l-yakaza : uyku ile yarı uyanık
lık arası.

beyn-es-semâi ve-l-arz : yerle gök arasında.

beyn-ez-zevceyn : karıkoca arasında.

beyne beyne بَيْنَ بَيْنَ (a. b. zf.) : ne
iyi ne kötü, ikisi ortası.

beyne-hû beyn-Allah بَيْنَهُ بَيْنَ اللَّهِ (a. c.) : onunla Tanrı arasında, bir Allah bir ken-
di bilir.

beynehümâ بَيْنَهُمَا (a. zf.) : ikisi ara-
sında.

beyn-el-milel بَيْنَ الْمِلَلِ (a. s.) : millet-
lerarası, **fr.** international.

beynûnet بَيْنُونَت (a. i.) : 1. iki şey
arasındaki mesâfe, aralık. 2. ihtilâf, anlaşmazlık,
ara açıklığı.

beyrem بَيْرَم (a. i. c. : beyârim) : 1.
marangoz rendesi. 2. kazma [âlet]. 3. sert ve uzun
taş. 4. eritilmiş sürme, yağlı sürme.

beyt بَيْت (a. i. c. : büyü) : 1. mesken,
hâne, ev, oda, oba.

beyt-i ankebût, beyt-ül-ankebût : örümcek yu-
vası; **mec.** derme çatma ev.

beyt-i iddet : **huk.** evlilik devâm ederken karı
ile kocanın birlikte oturdukları ev.

beyt-i muzlim : fotoğraf kutusu.

beyt-i şerif : Kâbe. (bkz : Beyt-ullâh).

beyt-ül-ahzân : 1) Yusuf'u kaybeden Yâkub'un
çadırı; 2) dünyâ.

beyt-ül-arûs : gelin odası. (bkz : hacle, hacle-
gâh).

beyt-ül-hüzn : hüznü, gamlı, kederli ev.

beyt-ül-mâl : mâliye hazinesi. [İslâm hukukun-
da].

beyt-ül-ma'mûr, beyt-i ma'mûr : yedinci kat
gökte, Cennet-i Firdevs'te bir köşk olup Hz. Âdem-
le yer yüzüne indirilmiş Kâbe mevkiine Tûfandan
sonra yine Cennetteki yerine alınmıştır.

beyt-üz-zifâf : gelin odası. (bkz : beyt-ül-arûs).
2. (a. i. c. : ebyât) : **ed.** aynı vezinde iki mısra'-
dan ibâret söz.

beyt-i musarra' : **ed.** mısraların ikisi de kafiye-
li olan beyit.

beyt-ül-gazel : ed. gazelin en güzel, en iyi olan beyti.

beyt-ül-kasîd : ed. kasîdenin seçilmiş en güzel beyti.

beytâr بيطار (a. i.) : baytar, veteriner.

beytârâ بيطار (a. i.) : baytarlık, hayvan hekimliği.

Beyt-i Mukaddes بيت مقدس

(a. h. i.) : "Mukaddes ev" 1. Kudüs. 2. Kudüs câmii. (bkz : mescid-i aksâ). 3. i. Allah sevgisinden başka bir şeye bağlı olmıyan bir gönül. (bkz : beyt-ül-hikme).

Beyt-Ullah بيت الله (a. h. i.) : "Allah'ın evi" : Kâbe. (bkz : Beyt-i Şerif).

beytûtet بيتوت (a. i. beyt'den.) : geceleme, gece kalma.

beyt-ül-arûs بيت العروس (a. b. i.) : gelin odası. (bkz : beyt-üz-zifâf).

beyt-ül-hikme بيت الحكمة (a. b. i.) : "hikmet'in evi" Tanrı'ya âşık bir gönül. (bkz : beyt-i mukaddes 3).

beyt-ül-kasîd بيت القصيد (a. b. i.) : ed. kasîdenin en iyi beyti.

Beyt-ül-Makdis بيت المقدس (a. h. i.) : (bkz : beyt-i mukaddes). [aslî şekli : **Beyt-ül-Makdis**'dir].

beyt-ül-mâl بيت المال (a. i.) : [eski-den] mâliye hazînesi.

beyt-ül-ma'mûr بيت المعمور (a. b. i.) : gökte, Kâbe hizasında Kerrûbiyânın tavâfi olan Beyt-i Şerif.

beyt-üz-zifâf بيت الزفاف (a. b. i.) : gelin odası. (bkz : beyt-ül-arûs).

beyû بيو (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

beyûg بيوك (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

beyûgâni بيوگانی (f. i.) : düğün.

beyûn بيون (f. i.) : afyon.

beyûn بيون (a. i.) : dibi geniş kuyu, bostan kuyusu. (bkz : bâin).

beyûs بيوس (f. i.) : 1. istek. 2. ümit. 3. tamah. 4. yaltaklanma; alçak gönüllülük.

beyûz بيوض (a. s. beyzâ'dan.) : çok yumurtlıyan.

beyyâ بيع (a. i. bey'den.) : perâkende satış yapan küçük tüccar.

beyyâb بياب (a. i.) : saka, sucu.

beyyâhe بيache (a. i.) : balık ağı.

beyyâkallah بياك الله (a. n.) : "Allah seni sevindirsin, güldürsün, isteğine kavuştursun" mânâsına gelen bir tâbir.

beyyin بين (a. s.) : açık, âşikâr. (bkz : ayân, bâhir, celî, hüveydâ).

beyyine بينه (a. i. c. : beyyinât) : delil, şahit, tanık. (bkz : bürhân).

beyyine-i âdile : doğru şahit, tanık.

beyyinen بيناً (a. zf.) : açık olarak, âşikâr olarak. (bkz : vâzihan).

Beyyûmiyye بيوميه (a. i.) : Kadiriyye tarîkati şûbelerinden birinin adı. [Mısır'da Beyyum'da (1108-1696) da doğmuş Alî Bin-il-Hâfiz, ibni Muhammed tarafından kurulmuştur].

beyz بيض (a. i. c. : büyü) : 1. yumurta [umûmî olarak]. 2. hayvanların, ençok atın ayaklarında peydâ olan yumurta büyüklüğündeki şişler. 3. kuşun yumurtlaması.

beyzâ بيضاء (a. s.) : 1. daha ak, çok beyaz. **Hilât-ı beyzâ'** (beyaz kaftan) : şeyhişlâm kaftanı. **Millet-i beyzâ** : İslâmlar.

beyzah بينخ (a. i.) : etine dolgun, iri yapılı, şişmanca [adam]. (bkz : beydâha).

beyzâr بيزار (a. i.) : tenâsül âleti.

beyzâr

beyzâr, beyzâre بزار . بزاره (a. s.) : 1. geveze, çalçene. (bkz : bîhûde-gû).

beyzâre بزاره (a. i.) : uzun, büyük sopa.

beyzavî بىضوى (a. s.) : yumurta şeklinde. (bkz : beyzî).

beyze بيضة (a. i.) : 1. yumurta. 2. haya. (bkz : husye). 3. demir başlık. (bkz : miğfer).

beyze-i âftâb, beyze-i âteşin, beyze-i çarh, beyze-i zêr, beyze-i subh, beyze-i zerrin : Güneş.

beyze-i îslâm بيضة اسلام (a. it. ve i.) : (bkz : beyzet-ül-îslâm).

beyzeteyn بيضتين (a. i. c.) : hayalar. (bkz : husyeteyn).

beyzet-üd-dik بيضة الديك (a. it. ve i.) : horoz yumurtası, mec. bulunmaz şey.

beyzet-ül-akr بيضة العقر (a. it. ve i.) : "kısırlık yumurtası" : 1. horoz yumurtası. 2. mec. çok nâdir şey.

beyzet-ül-arz بيضة الارض (a. it. ve i.) : "yer yumurtası" : yer mantarı, keme, domalan [bitki].

beyzet-ül-beled بيضة البلد (a. it. ve i.) : devekuşu yumurtası.

beyzet-ül-harr بيضة الحر (a. it. ve i.) : şiddetli sıcaklık.

beyzet-ül-hıdr بيضة الحدر (a. it. ve i.) : örtülü, kapalı güzel kadın.

beyzet-ül-îslâm بيضة الاسلام (a. it. ve i.) : 1. îslâm milleti. 2. îslâmın yayıldığı sâha, îslâm ülkesi. 3. îslâmın hakîkî merkezi. (bkz : beyze-i îslâm).

beyzî بىضى (a. s.) : 1. yumurta biçiminde olan, oval. (bkz : beyzavî). 2. i. yumurta şeklinde bir şey.

bezâ بذا (a. i.) : konuşmada açıklasıklık.

bezâdî بزادى (a. i.) : gökçil, mâvimsi bir nevî değerli taş; küçük yakut.

bezaga بزغه (f. i.) : kertenkele, keler.

bezâne بزانه (f. s.) : esici, esen [rüzgâr].

bezâzet بزازت (a. i.) : bezcilik, manifaturacılık.

bezâzet بذات (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik. (bkz : bizâz, büzûzet).

bezbâz بزباز (f. i.) : Hindistan cevizi kabuğu.

bez beze بزبده (a. i.) : 1. zafer, galebe, üstünlük. 2. nasip, pay, kısmet. 3. daralma, sıkılma.

bezbeze بزبزه (a. i.) : hızlı yürüme; kaçma. 2. şiddetle sarsma, depreme.

beze بز (a. s.) : fakir; miskin.

beze بز (f. i.) : günah, hatâ, kabahat, suç.

beze-kâr بزكار (f. b. s.) : günahkâr, suçlu.

beze-kâri بزكارى (f. b. i.) : günahkârlık, suçluluk.

bezer بزدر (a. i.) : gevezelik.

bezi بزيع (a. s.) : akıllı, uslu, zarif [çocuk].

bezim بزيم (a. s.) : 1. kuvvetli, zorlu kimse. 2. kızgınlığını belli etmeyip soğukkanlı olarak hareket eden adam [müennesi "bezime" dir].

bezîn بزین (f. s.) : esici, esen ["esnek" mânâsına gelen "beziden" mastarından].

bezir بزير (a. s.) : geveze.

bezir بزير (a. i.) : tohum, ekilecek tâne. (bkz : bezr).

bezık بزك (f. i.) : zool. tespihböceği.

bezi بزىل (a. i.) : bol bol verme, saçma.

bezl-i cehd : elinden geldiği kadar çalışma.

bezl-i güher : cevher dağıtma, inci saçma.

bezl-i nükud : parayı bol verme, para dökme. (bkz : ibzâl).

bezle بذه (f. i.) : 1. hoş a giden nâzik söz, lâtiyfe, şaka tarzında söylenen lâkırdı. 2. âhenk ile okunan şiir.

bezle-bâz بذه باز (f. b. s.) : lâtiyfecî, şakacı. (bkz : bezle-gû).

bezle-gû بذه گو (f. b. s.). (bkz : bezle-bâz).

bezm بزم (a. i.) : 1. dış ucu ile ısıрма, kırma. 2. yayın girişini çekip salıverme.

bezm بزم (f. i.) : içkili, eğlenceli meclis, dernek.

bezm-i aşk : aşk meclisi.

bezm-i cihân : cihan, dünyâ meclisi.

bezm-i ferâ-yi Ahmed Efendi : meşhur bir çeşit lâle.

bezm-i gam : gam meclisi.

bezm-i hâss : husûsî meclis.

bezm-i safâ : safâ meclisi.

bezm-i tarab : müz. yeni terki bedilmiş ve rağbet görmemiş bir mürekkep makamıdır. Nihâvend makamı içinde sabâ makamının (dügâh, segâh, çargâh, hicâz, hüseyinî) perdelerinden ibâret olan ilk beşlisini kullanmaktan ibârettir ki, esâsen bu beşli, geçki olarak nihâvend eserlerde pek çok kullanılmıştır. Nihâvend makamı ile, onun gibi rast perdesinde durur. Güçlü nihâvend'de olduğu gibi nevâ ve ikinci derecede de sabâ'da olduğu gibi çargâh perdeleridir. Donanımına nihâvend gibi si ve mi küçük mücenneb bemolleri ile fa bakıyye diyez konulur ve lâhin içinde sabâ'nın ilk beşlisi için si bekar, si koma bemolü, re bakıyye bemolü, mi bekar kullanılır.

bezme بزمه (a. i.) : gündüz yenilen bir öğün yemek.

bezme بزمه (f. i.) : sohbet ve muhabbet meclisinin bir köşesi.

bezm-gâh, bezm-geh بزمگاه، بزمگه (f. b. i.) : eğlence yeri.

bezr بزر (f. i.) : ekim. (bkz : ziraat).

bezr بذر (a. i. c. : büzûr) : tohum, ekilecek tâne.

bezr بزر (a. i.) : bot. çiçek ve sebze tânesi.

bezreka بذرقة (a. i.) : yol gösteren, kılavuz, delil. (bkz : bedreka).

bezr-ger بزرگر (f. b. i.). (bkz : bezr-kâr).

bezr-ger بزرگر (a. f. b. s.) : tohum sağan, ikinci, çiftçi.

bezr-kâr بزرکار (f. b. i.) : ikinci.

bezyûn بزىون (a. i.) : 1. ince kumaş. 2. sündüs denilen altın işlemeli atlas.

bezz بز (a. i.) : pamuktan veyâ ketenden yapılmış dokuma.

bezzâz بزاز (a. s.) : 1. bezci, kumaş satan, manifaturacı. 2. i. carşısı, bedesten.

bezzâz-istân بزازستان (a. f. b. i.) : bedestan, bedesten, esnaf carşısı. (bkz : bedestân).

bezz-istân بزستان (a. f. b. i.) : bedestan, bedesten, esnaf carşısı. (bkz : bedestân).

bid', bid'a بضع، بضعة (a. i.) : gecedan bir kısım.

bidâa, bidâat بضاعة، بضاعت (a. i.) : 1. sermaye, anapara. 2. bilgi.

bidişgan بدشغان ("ga" uzun okunur. f. i.) : bot. sarmaşık [ot]. (bkz : bidişgan, bidişgan, bidişgân, işka).

bidişgan بدشغان ("ga" uzun okunur. f. i.) : sarmaşık [ot]. (bkz : bidişgan, bidişgân, bidişgân, işka).

biğza بنضه (a. i.) : şiddetle nefret, hiç sevmeyiş. (bkz : bağza').

bika' بقاع ("ka" uzun okunur. a. i. buk-a'nın c.) : bir parça yer, topraklar, ülkeler.

bılgın بلغین (a. i.) : âfet, musıybet, felâket.

birtîl

birtîl برطيل (a. i. c. : berâtîl) : 1. rüşvet. 2. bir hakkı iptâl için rüşvet olarak verilen şey. 3. varyoz.

bitâ' بطاء (a. i.) : gecikme, ağır davranma.

bitâka بطاقة (a. i. c. : batâik) : pusla kâğıdı, yafta, varaka.

bitâne بطانه (a. s.) : 1. gizli şey, gizlenen hal. 2. i. astar. 3. mahrem, sırdaş. 4. i. bir şehrin ortası.

bitn بطن (a. s.) : 1. zengin [adam]. 2. bodur [adam]. 3. obur [adam]. 4. şaşkın [adam]. 5. yalnız kendi nefsinin düşünen [adam].

bitna بطنه (a. i.) : 1. mîde dolgunluğu. 2. malın ve paranın çokluğundan doğan sevinç.

bittîh بطيخ (a. i.) : 1. kavun. 2. karpuz.

bızr بظر (a. s.) : beyhûde, boş.

bi- بی (f. e.) : -sız, -maz. [Farsça kelimelerin başına getirilir]. **Bi-âr** : arsız, utanmaz. **Bi-âşiyân** : yuvasız.

bi- بی (a. e.) : başlarına eklendiği zaman kelimeleri -e hâline getirir; ile, için mânâlarını vererek Farsça'daki **be-** edâtıyla aynı işi görür. **Bi-hakkın** : hakkıyla. Kameriye harfleriyle başlayan kelimelere eklendiği zaman **bi-l-** şeklini (**bi-l-münâsebe**); şems (Güneş) harfleriyle **bi-d-, bi-n-, bi-r-, bi-s-, bi-ş-, bi-t-, bi-z,** şekillerini : '(bi-t-tabî', bi-n-netice.. gibi) alır.

bîa بيه (a. i. c. : biya') : kilise.

bi-âb بی آب (f. b. s.) : 1. kuru, susuz. 2. donuk. 3. hayâsız, rezil.

bi-amân بی امان (f. b. s.) : amansız, amanvermez, acımaz, merhametsiz.

bi-âr بی عار (f. a. b. s.) : arsız, utanmaz, sıyrık.

bi-ârâm بی آرام (f. b. s.) : 1. duru p dinlenmiyen. 2. zf. bir düzüye. 3. rahatsız.

bi-âşiyân بی آشیان (f. b. s.) : yuvasız.

biat بیعت (a. i.) : kabul ve tasdik muamelesi. [aslı : "bey'at" dir].

bi-avni بعون (a. b. zf.) : yardımıyle.

bi-avni-llâhi teâlâ : Allâh'ın yardımıyle.

bi-aynihî, bi-aynihâ بعينه ، بعينها (a. b. zf.) : aynıyle, olduğu gibi, tıpkı.

bîb بيب (a. i.) : havuza su akıtan musluk; havuzdan dışarıya su akıtan delik; havuza gelen suyun yolu, bacası.

bi-bahâ بی بها (f. b. s.) : paha biçilemiyecek kadar değerli.

bi-bahâne بی بهانه (f. b. s.) : bahânesiz, sebepsiz.

bi-baht بی بخت (f. b. s.) : bahtsız, tâlihsiz.

bi-bâk بی باک (f. b. s.) : korkmıyan, çekinmiyen, sakınmıyan.

bi-bâki بی باکی (f. b. i.) : korkusuzluk, aldirış etmeme.

bi-bedel بی بدل (f. a. b. s.) : benzersiz, eşsiz.

bi-behre بی بهره (f. b. s.) : 1. behresiz, nasipsiz, mahrum. 2. değersiz.

bi-beka بی بقا ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : bekasız.

bi-berâet بی برائت (f. a. b. s.) : berâetsiz, kurtuluşsuz.

bi-berg بی برگ (f. b. s.) : dalsız.

bi-berg ü nevâ : elinde, avucunda birşeyi olmıyan.

bibi بی بی (f. i.) : 1. sayın bayan, hanım, ev kadını, hatun. 2. hala.

bibr ببر (f. i.) : fâre, sıçan.

bî-câ بى جا (f. b. s.) : yersiz.

bicâd بىجاد (a. i.) : 1. yol yol, çizgili olarak dokunmuş kilim, halı, aba. 2. Hz. Abdullah'ın lâkabı.

bîcâd, bîcâde بىجاد، بىجاد (f. i.) : 1. kehribar gibi saman çöpünü kendine çeken, yâ-kuttan daha az değerli kırmızı bir taş ["mercan" diyen lûgatler de vardır]. 2. kırmızı dudak.

bîcâde-i mûzâb (erimiş yâkut) : kırmızı şarap.

bî-cân بى جان (f. b. s.) : cansız, ruhsuz.

Bîcen بىجن (f. h. i.) . (bkz : Bîjen).

bî-çiğir بى جگر (f. b. s.) : yüreksiz, korkak.

bîcişk بىچىشك (f. s.) : 1. hakîm, bilgin. 2. serçe kuşu. (bkz : usfûr).

bîcrît بىجريت (a. s.) : hâlis, temiz şey.

bî-çâr, bî-çâre بىچاره، بىچاره (f. b. s.) : bî-çâre-gân) : çâresiz, zavallı.

bî-çâregân بىچارگان (f. b. s. bî-çâre'nin c.) : bîçâreler, zavallılar.

bî-çâregî بىچارگى (f. b. i.) : bîçârelik, zavallılık.

bîçâre-vâr بىچاره وار (f. b. s.) : çâresiz gibi, zavallı gibi.

bîçişk بىچىشك (f. s.) : hekim, doktor. (bkz : bîzişk).

bîçiz بىچيز (f. s.) : pek küçük ve değer-siz [şey].

bîçrek بىچرك (f. s.) : aldatılarak kendi-siyle dâimâ alay edilen kimse.

bî-çûn بىچون (f. b. s.) : 1. emsalsiz, eşsiz. 2. sebep sorulmaz, Allah.

bî-çûn u çîrâ : niçin ve nedensiz, mutlak [Allah] (bkz : lâyûs'el ü ammâ yef'al).

bîd بىد (a. i.) : yok olma. (bkz : beyâd, büyüd, beydûdet).

bîd بىد (a. e.) : Arapçada'ki bi- edâtının d, t ile başlayan kelimelere katıldığı zamanki şekli olup kelimeyi zarf yapar. **Bî-d-da'vâ** : dâvâ ederek. **Bî-t-tedric** : tedricen.

bîd بىد (f. i.) : söğütağacı. (bkz : saf-sâf).

bîd-i giryân, bîd-i mecnûn, bîd-i nâlân, bîd-i pi-yâde, bîd-i revân, bîd-i sernigûn: bot. ağlıyan söğüt, salkımsöğüt.

bîda' بىدع (a. i. bîd'at'ın c.) : sonradan meydana çıkan şeyler.

bîdâd بىداد (a. i.) : 1. hisse, bedel verme. 2. arkadaşlar arasında nöbetle satın alma.

bî-dâd بىداد (f. i.) : 1. zulüm, işkence. 2. s. zâlim. (bkz : gaşûm², gürdâs).

bî-dâd-ger بىدادگر (f. b. s.) : zâlim, gaddar, hâin.

bî-dâd-gerî بىدادگرى (f. b. i.) : zâlimlik, gaddarlık, hâinlik.

bî-dâdî بىدادى (f. i.) : zâlimlik.

bîdâh بىدخ (f. s.) : haşeri, sert başlı, huysuz [aygır, at]. (bkz : beydah).

bîdak بىداق (f. i.) : don, pantolon gibi ayaktan giyilen şeylerin paçası.

bîdâl بىدال (a. i.) : bir şeyi başka bir şeyle değişme, tırampa etme.

bîdâr بىدار (f. b. s.) : uyanık, uyumıyan, uykusuz. **Baht-ı bîdâr** : uyanık tâlih : **Dil-i bîdâr** : uyanık gönül.

bîdâr-baht بىدار بخت (f. b. s.) : mutlu.

bîdâr-dil بىدار دل (f. b. s.) : uyanık, aydın.

bîdâre بىداره (f. s.) : âşık, düşkün.

bîdâri بىدارى (f. i.) : 1. uyanıklık. 2. uğraşma, çabalama. 3. dikkatlilik.

bid'at

bid'at بدعت (a. i. c. : bida') : 1. sonradan meydana çıkan şey. 2. peygamber zamânından sonra dinde meydana çıkan şey.

bid'at-i hasene : beğenilebilir yenilikler.

bid'at-i seyyie : fenâ yenilikler.

bidâyet بدايت (a. i.) : başlama, başlangıç.

bidâyeten بداية (a. zf.) : başlangıçta, başta, ilkin [aslı bedâet dir].

bidâyet mahkemesi بدايت محكمهسى (a. t. b. i.) : [eskiden] asliye mahkemelerine verilen ad.

bid-bâf بيد باف (f. b. i.) : sepetçi, sepet örücü.

bidde بدم (a. i.) : tâkat, derman, güc. (bkz : bedde).

bi-d-def'ât بالدفعات (a. zf.) : bir kaç kerre, def'alarla. (bkz : mükerreren).

bidester بيدستر (f. i.) : zool. kunduz, suiti.

bi-devlet بی دولت (f. a. b. s.) : mutsuz, zavallı.

bidh بدح (a. i.) : geniş ova.

bi-dil بيدل (f. b. s.) : 1. korkak. 2. nüktesiz. 3. âşık. 4. kalbsiz, gönülsüz.

bi-dimâg بی دماغ (f. a. b. s.) : akılsız, kafasız, beyinsiz.

bi-dîn بی دین (f. a. b. s.) : 1. dinsiz. 2. acımaz, merhametsiz.

bi-direng بی درنگ (f. b. s.) : durmıyan, eğlenmiyen, çabuk.

bi-dirig بی درینگ (f. b. s.) : 1. esirgenmiyen. 2. esirgenmiyen, elinden geleni yapan.

bidisgân بدسگان (f. i.) : sarmaşık [ot]. (bkz : bıdısgan, bıdışgan, bıdışgan).

bidist بدست (f. i.) : karış. [bazı lûgatlerde "bedest" şekli de var].

bid-istân بدستان (f. b. i.) : söğüt-lük.

Bidpây بدپای (f. h. i.) : Kelîle ve Dimne'nin müellifi olan meşhur Hind filozofu.

bidre بدره (f. i.) : ağaç kurdu.

bidrûd بدرد (f. i.) : sağlık, selâmet, esenlik.

bi-duht بيدخت (f. b. s.) : 1. kızı olmiyan, kızsız [kimse]. 2. h. i. Zühre (Venüz) yıldızı.

bie بيته (a. i.) : yurt, konak.

bi-ecmâihim باجماعهم (a. zf.) : hepsi, cümlesi.

bi-edeb بی ادب (f. a. b. s.) : edepsiz, terbiyesiz.

bi-emr-illâh بامرالله (a. zf.) : Allah'ın emriyle.

bi-esrihi بامر (a. zf.) : hep bir arada.

bi-et بيت (a. i.) : 1. hal, durum, keyfiyet, nitelik. 2. bir menzile konma.

bi-eyyi-hâl, bi-eyyi-hâlin بای حال ، بای حال (a. f. zf.) : herhalde, mutlaka, elbette.

bi-fazl-illâh-i teâlâ بفضل الله تعالى (a. b. zf.) : Allah'ın fazlıyla.

bi-gâh, bi-geh بيگاه ، بيگاه (f. b. s.) : vakitsiz. **Gâh ü bi-gâh** : vakitli vakitsiz.

bigal بغال ("ga" uzun okunur. a. i. bağıl- in c.) : esterler, katırlar.

bigal بيفال ("ga" uzun okunur. f. i.) : mızrak, kargı. (bkz : rumh).

bi-gâne بيگانه (f. b. s.) : 1. kayıtsız, ilgisiz. 2. yabancı. 3. tas. dünyâ ile ilgisini kesmiş olan.

bî-gânegi بیگانگی (f. b. i.) : yabancılık.

bî-garez بی غرض (f. a. b. s.) : 1. garezsiz. 2. tarafsız, taraf tutmayan.

bî-garez-âne بی غرضانه (f. a. zf.) : garezsiz bir sûrette.

bigas بغاث (a. i.). (bkz : begas).

bî-gavr بی غور (f. a. b. s.) : dipsiz.

bî-gayât بی غایات ("ga" uzun okunur. f. a. b. s. bî-gaye'nin c.) : son suzlar, sonu olmayanlar.

bî-gaye بی غایه ("ga" uzun okunur. f. a. b. s.) : 1. gayesiz sonsuz. 2. çok.

bî-gayr بغیر (a. b. e.) : başkasiyle, -siz.

bî-gayr-ı hakkın : haksızlıkla, haksız yere.

bî-gayr-i kasdın بغیر قصد (a. b. zf.) : istemiyerek.

bîgerân بی گران (f. b. s.) : nihâyetsiz, sınırsız, uçsuz bucaksız.

bî-gıış بی غش (f. a. b. s.) : hîlesiz, karışksız, samîmî.

bî-gümân بی گمان (f. b. s.) : şüphesiz. (bkz : bî-şekk.).

bî-günâh بی گناه (f. b. s.) : günahsız, suçsuz, zavallı.

bîh بی (f. s.) : 1. iyi, yeğ. 2. i. ayva. (bkz : bihî).

bîh بیخ (f. i.) : 1. kök, asıl, temel. (bkz : cürsûme). 2. kaynak.

bîh-i gûhî : bot. dağ kökü, baldıran kökü.

bîh بی (a. zm.) : o, onu, ona, ondan, onunla [tek erkek]. **Mef'ûl-ü bîh** : gr. -i hâli, fr. accusatif.

bîhâ بها (a. zm.) : o, onu, ona, ondan, onunla [tek dişi].

bîhâ' بخاع (a. i.) : anat. murdarilik damarı.

bî-haber بی خبر (f. a. b. s.) : habersiz, bilgisiz; vurdumduymaz.

bî-hadd بی حد (f. a. b. s.) : hadsiz, sınırsız, pek çok.

bîhâh, bîhâhe بحاحه (a. i.) : ses kısıklığı.

bîhâk بخاق (a. i.) : erkek kurt.

bî-hakkın بحق (a. b. zf.) : hakkiyle, tamâmiyle.

bî-hamdi lillâh بحمد الله (a. zf.) : Allah'a şükür olsun.

bîhân بهان (f. i. bih'in c.) : iyiler, iyi adamlar.

bî-hânümân بی خانمان (f. b. s.) : yersiz, yurtsuz, çoluksuz çocuksuz.

bîhâr بحار (a. i. bahr'in c.) : denizler.

bîhâr-ı baide : uzak denizler.

bî-hâr بی خار (f. b. s.) : dikensiz.

bî-hareket بی حرکت (f. a. b. s.) : hareket-siz, kımıldamayan.

bî-haseb بحسب (a. zf.) : -ce; bakımından.

bî-haseb-il-merâtib : rütbece, rütbe bakımından.

bî-hâsıl بی حاصل (f. a. b. s.) : 1. sonsuz, nihâyetsiz. 2. verimsiz.

bîhaste بیخسته (f. s.) : âciz; şaşkın, yorgun.

bî-hayâ بی حیا (f. a. b. s.). (bkz : bî-âr).

bî-hazân بی خزان (f. b. s.) : sonbaharsız, her zaman tâze, her zaman bahar.

bîhbûd بهبود (f. s.) : iyi, sağ, sağlam, sıhhi [vücut].

- bihbûdî** بهبودى (f. i.) : iyi olmaklık.
- bih-dâne** به دانه (f. b. i.) : ayva tohumu.
- bi-hemâl** بهمهال (f. b. s.) : eşsiz, benzersiz.
- bi-hemtâ** بهى همتا (f. b. s.) : benzersiz.
(bkz : bi-nazîr).
- bi-hengâm** بهى هنگام (f. b. s.) : vakitsiz.
- bi-hesâb** بهى حساب (f. a. b. s.) : hesapsız, sayısız.
- bih-güzîn** به گرین (f. b. s.) : 1. en iyisini seçen. 2. i. sarraf.
- bihî** بهى (f. i.) : ayva. (bkz : bih²).
- bihim** بهىم (a. zm.) : o, onları, onlara, onlardan, onlarla [çok erkek].
- bihimâ** بهىما (a. zm.) : o, onları, onlara, onlardan, onlarla [çift erkek].
- bihîn, bihine** بهین . بهینه (f. s.) : 1. pek iyi, en iyi, seçkin. 2. i. hallaç.
- bi-hiss** بهى حس (f. a. b. s.) : hissiz, duygusuz.
- bihişt** بهىشت (f. i.) : cennet, olmak.
(bkz : behişt).
- bih-ken** بهىخ کن (f. b. s.) : kök söken, kökünden söken.
- bihnâne** بهىنه (f. i.) : beyaz, has etmek.
- bi-hod** بهى خود (f. b. s.) : 1. kendinden geçmiş olan, çılgın. 2. bayılmış.
- bi-hodâne** بهى خودانه (f. b. zf.) : baygınlıkla.
- bi-hodî** بهى خودى (f. b. i.) : baygınlık.
- bihr** بهىحر (a. i.) : ağız kokusu.
- bihrâm** بهىرام (f. i.) : oruç. (bkz : rûze).

- bihred** بهىخرد (f. s.) : akıllı [kimse].
- bihte** بهىخته (f. s.) : elekten, kalburdan geçirilmiş.
- bihter, bihterek** بهىتر , بهىترك (f. s.) : daha, en, pek iyi.
- bihterek** بهىترك (f. i.) : Farslılarca 120 senede bir kerre onüç ay itibâr edilen senenin ismi. [sonraları dört senede bir gün fazlası olan sene-i kebise şekline konulmuştur.].
- bihterî** بهىترى (f. i.) : en iyi olma, üstünlük.
- bihterîn** بهىترين (f. s.) : en iyi, pek iyi.
- bi-hûde, bi-hûde** بهىهوده , بهىهده (f. b. s.) : boşuna, boş yere, beyhûde.
- bi-hudûd** بهى حدود (f. a. b. s.) : hadsiz hudutsuz, pek çok.
- bi-hûş** بهىخوش (f. b. s.) : 1. şaşkın, sersem, bihoş. 2. deli.
- bi-hûşâne** بهىخوشانه (f. b. zf.) : şaşkıncasına, kendinden geçmişcesne.
- bi-hutût** بهىخطوط (f. a. b. s.) : hatsız, çizgisiz, karışık çizgili, karışık.
- bi-huzûr** بهىحضور (f. a. b. s.) : huzursuz, rahatsız, tedirgin.
- bi-hüdegû** بهىهدهگو (f. b. s.) : geveze, çalçene. (bkz : beyzâr).
- bi-hüde-gûyâne** بهىهدهگویانه (f. b. zf.) : gevezelikle.
- bi-hüde-gûyî** بهىهدهگویى (f. b. i.) : boşuna gevezelik.
- bi-hüner** بهىهنر (f. b. s.) : hünersiz, mârifetsiz, mahâretsiz.
- bih-zâd** بهىزاد (f. b. s.) : 1. doğuşu iyi, soyu güzel, aslı temiz. 2. h. i. İran'da tanınmış bir ressam adı. [behzad şeklinde de kullanılır].
- bi-ibâretihâ** بهىبارتها (a. b. zf.) : ibâresi ibâresine, aynıyle.

bî-ihtiyâr بى اختيار (f. a. b. s.) : kendi-
liğinden, elde olmayarak.

bî-insâf بى انصاف (f. a. b. s.) : insafsız,
acımaz.

bî-intihâ بى انتها (f. a. b. s.) : nihâetsiz,
sonsuz.

bî-irtiyâb بى ارتياب (f. a. b. s.) : şüp-
hesiz.

bî-iştibâh بى اشتباه (f. a. b. s.) : şüphesiz.

bî-izn-illâh باذن الله (a. b. zf.) : Al-
lah'ın izniyle.

bî-izn-illâhi teâlâ باذن الله تعالى (a. b. zf.).
(bkz : bî-izn-illah).

bî-izni şer'i باذن شرعى (a. b. zf.) : şe-
riatin emir ve müsâadesiyle.

bîje بيه (f. s.) : 1. hâlis, katıksız, saf,
sırf, sâde, salt. 2. zf. husûsiyle.

Bijen بيژن (f. i.) : İran mitolojisinde kah-
raman meşhur Rüstem'in kızkardeşinin oğlu. [Ef-
râsyab'ın kızı Münije'ye âşık olduğundan dolayı
Efrâsyab tarafından bir kuyuya hapsedilmişse de
Münije'nin yardımıyla Rüstem tarafından kurtarıl-
mıştır].

bijeng بژنگ (f. i.) : kapı anahtarı.

bika بيقه (a. i.) : mercimek.

bika' بقاع (a. i. buk'a'nın c.) : yerler,
topraklar, ülkeler.

bikâmet بكامت (a. i.). (bkz : bekâmet).

bî-kâr بىكار (f. b. s.) : 1. işsiz [kimse].
2. bekâr.

bî-karâr بى قرار (f. a. b. s.) : 1. kararsız.
2. rahatsız.

bî-kayd بى قيد (f. a. b. s.) : kayıtsız, alâ-
kasız, aldırma.

bî-kaydâne بى قيدانه (f. a. zf.) : kayıt-
sızca.

bî-kem-ü-kâst بى كم وكاست (f. b. zf.) : ek-
siksiz olarak, tamam olarak.

bî-kerân بىكران (f. b. s.) : sınır sız, son-
suz, uçsuz, kenarsız.

bî-kes بىكس (f. b. s.) : kimsesiz.

bî-kesâne بىكسانه (f. b. zf.) : kimse-
sizlere yakışır bir halde.

bî-kesi بىكسى (f. i.) : bîkeslik, kimsesizlik.

bî-kıyâs بى قياس (f. a. b. s.) : ölçüsüz.

bikmâz بىكماز (f. i.) : şarap; şarap mec-
lisi; şarap içme.

bikr بىكر (a. i. c. : ebkâr) : dokunulma-
mış, kızoğlan kız, genç kız; kızlık. (bkz : bekâ-
ret).

bikr-i fikr : ilk olarak söylenen fikir.

bikr-i hükmi : huk. tekrerrû etmemek ve hak-
kında hadd-i zinâ icrâ edilmemiş olmak şartıyla
zinâ ettiği mâlûm olan kız.

bikle بىكله (a. i.) : 1. tabiat, yaratılış. 2.
şekil, biçim, kılık, kıyâfet.

bikusûr بى قصور (f. a. b. s.) : kusursuz,
eksiksiz, tam.

bil بيل (f. i.) : 1. bel; çapa. 2. Hinday-
vası denilen Hindistan'a mahsus bir meyve. 3.
gübre sepeti.

bil- بال، بالا (a. e.) : -ile mânâsına ge-
lip, eklendiği -kameriye harfleriyle başlayan- keli-
meleri zarf yapar. **Bil-iktifâ** : iktifâ ederek.. gibi.

bilâ- بلا (a. e.) : -siz. **Bilâ-bedel** : bebel-
siz.. [Arapça kelimelerin başına getirilir].

bilâ-bedel بلا بدل (a. b. s.) : bedelsiz,
karşılıksız.

bilâbil بلا بيل (a. i.) : 1. elem, keder, ta-
sa. 2. telâş. (bkz : belbâl, belbâle).

bilâd

bilâd بلاد (a. i. belde'nin c.) : memleketler, şehirler, kasabalar.

bilâd-ı aşere : 10 şehir : [İzmir, Eyup, Kandiye, Halep, Selânik, Sofya, Trabzon, Galata, Kudüs, Lârisa].

bilâd-ı cesîme : büyük memleketler.

bilâd-ı erbaa : 4 şehir : [Edirne, Bursa, Şam, Kahire].

bilâd-ı garbiyye : batı memleketleri.

bilâd-ı isnâ aşer : 12 şehir : [Adana, Erzurum, Bağdat, Beyrut, Diyarbakır, Rusçuk, Bosnasaray, Sivas, Maraş, Trablusgarp, Antep, Çankırı].

bilâd-ı selâse : [eskiden] 1. İstanbul'da : Üsküdar, Galata ve Eyüp semtleri. 2. İstanbul, Edirne, Bursa.

bilâde بلادہ (f. s.) : müzevir, fesatçı. (bkz : belâde, belâd).

bilâ-fâsıla بلا فاصله (a. b. s.) : fâsılasız, aralıksız, arasız.

bilâh بالاح (a. s. belîha'nın c.) : arkaları büyük olan kadınlar.

bil'âhire بالآخرة (a. zf.) : sonra, sonradan, sonunda.

bilâ-ihitiyâr بلا اختيار (a. b. zf.) : elinde olmayarak, kendiliğinden.

bilâ-istisnâ بلا استثناء (a. b. s.) : istisnâsız.

bil'akis بالعكس (a. b. zf.) : aksine, tam tersi, tersine, tersine olarak.

bilâl بلال (a. s. ve i.) : (bkz : belâl).

bilâ-lüzûm بلا لزوم (a. b. s.) : lüzumsuz, gereksiz.

bilâ-sebeb بلا سبب (a. b. s.) : sebepsiz.

bilâ-teemmül بلا تأمل (a. b. s.) : düşünmeksizin.

bilâ-tevakku بلا توقف (a. zf.) : durmadan.

bil-udûl بلا عدول (a. b. zf.) : sapmadan, dönmekten.

bilâ-ücret بلا أجر (a. b. s.) : ücretsiz, parasız.

bilâ-vâsita بلا واسطه (a. b. s.) : vâsıtasız, araçsız, doğrudan doğruya.

bilâ-veled بلا ولد (a. b. s.) : veletsiz, çocuksuz.

bil-bedâhe بالبداهه (a. b. zf.) : düşünmeksizin, birdenbire, apansızın. (bkz : bedâheten).

bil-cümle بالجملة (a. b. zf.) : hep, bütün, toptan. (bkz : cümleten).

bile بيله (f. i.) : 1. ada. 2. yanak. 3. yan. 4. "kesme" denilen küçük bahçıvan beli şeklinde ki ok temreni. 5. kayık küreği; gönderi.

bilek بيلك (f. i.) : çatal temrenli bir çeşit ok.

bil-lerziş بی لرزش (f. b. s.) : titremez, titremeden.

bil-farz بالفرض (a. b. e.) : diyelim ki, tualım ki. (bkz : farazâ).

bil-fi'l بالفعل (a. zf.) : hakikî olarak, gerçekten.

bil-hâssa بالخاصه (a. zf.) : mahsus, husûsî olarak; hele. (bkz : hâssaten).

bil-hayr بالخير (a. zf.) : hayırla, uğurlu olarak.

bil-icâb بالاجاب (a. zf.) : lâzım olduğu için, gerekli görüldüğü için. (bkz : bil-iktizâ).

bil-ihitiyâr بالاختيار (a. zf.) : dileğiyle, isteğiyle.

bil-iktidâr بالاقتدار (a. zf.) : iktidar ile.

bil-iktizâ بالاقتضا (a. zf.) : (bkz : bil-icâb).

bil-iltizâm بالالتزام (a. zf.) : bile bile. (bkz : an-kasdin).

bil-istihkak بالاستحقاق (a. zf.) : hakkı ile, liyâkatli olarak.

bil-istiklâl بالاستقلال (a. zf.) : istiklâl üzere, başlıbaşına.

bil-istizân بالاستيذان (a. zf.) : izin ile, ruhsat alarak.

bil-iştirâk بالاشتراك (a. zf.) : ortaklaşa, birleşerek.

bil-ittifâk بالاتفاق (a. zf.) : berâberce, uyuşarak, elbirliğiyle, oybirliğiyle. (bkz : müt-tefikan, müttehiden).

bil-izâfe بالاضافه (a. zf.) : (bkz : izâfeten).

bil-izzi ve-l-ikbâl بالعزيز والاقبال (a. zf.) : izzet ve ikbâl ile.

bil-kuvve بالقوه (a. zf.) : tasavvurî olarak, düşünce hâlinde.

bil-küllîyye بالكليّة (a. zf.) : büsbütün, bütün bütün.

billâh, billâhi بالله ، بالله (a. zf.) : Allah için.

billûr بلور (a. i.) : gayet parlak ve şeffaf (saydam) taş veya pek saf ve temiz beyaz cam, kristal [Farsçası **bilûr** dur].

bil-mâ' بالماء (a. zf.) : kim. su veya hid-rojeni bulunan mânâsına **hydro** karşılığı.

bil-mukabele بالمقابله (a. zf.) : karşılık olarak.

bil-muvâcehe بالمواجهه (a. zf.) : yüz yüze, yüzleştirecek.

bil-münasebe بالمناسبه (a. zf.) : sırası düşünce, sırası gelince, sırasında, sırasını bularak, sırasını getirerek.

bil-münâvebe بالمناوبه (a. zf.) : nöbet-leşe, değişe değişe.

bil-müşâfehe بالمشافهه (a. zf.) : konuşmak sûretiyle, konuşarak.

bil-müşâhede بالمشاهده (a. zf.) : görerek.

bilsâm بلسام (a. f. i.) : zâtülcenp, akciğer zarı iltihâbı, satıcan, **fr. pleurésie**.

bilsikâ' بلسكاء (a. i.) : yapışkan otu.

bil-umûm بالعموم (a. zf.) : bütün, hep.

bilûrin بلورين (f. s.) : billûrdan, billûr gibi.

bi-lutfihî teâlâ بلطفه تعالى (a. zf.) : Allâh'ın inâyetiyle.

bi-lüzûm بى لزوم (f. a. b. s.) : lüzumsuz, gereksiz.

bi-l-vâsita بالواسطة (a. b. s.) : vâsita ile, * araçlı.

bilve بلوه (a. i.) : (bkz : belvâ).

bîm بيم (f. i.) : 1. korku. (bkz : havf).
2. tehlike.

bîm-i cân : can korkusu.

bîm-i dûzah : cehennem korkusu.

bîm-i ta'ne : azarlanma, söğünüp sayılma korkusu.

bîm ü ümîd : korku ile ümit, kararsızlık.

bi-magz بيميز (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız; hoppa.

bi-magz-âne بيميزانه (f. zf.) : akılsız, hoppa adama yakışacak sûrette.

bi-maksad ü bî-günâh بى مقصد و بى گناه (a. f. b. s.) : maksatsız ve günahsız.

bi-ma'nâ بى معنا (f. a. b. s.) : anlamsız, mânâsız.

bimâr

bimâr بیمار (f. s. c. : bimârân) : hasta, sayrı.

bimârân بیماران (f. b. s. bimâr'ın c.) : hasta bakıcılar.

bimâr-dâr بیماردار (f. b. s.) : hastabakıcı.

bimâre بیمارہ (f. s.) : 1. hasta. 2. akınlar veya harbler sırasında ele geçen kadın esirlerin ayırdıkları sınıflardan biri.

bimâr-hâne بیمارخانه (f. b. i.) : 1. hasta-hâne. 2. tımarhâne, deliler yurdu. (bkz : bimâr-istan²).

bimâr-hîz بیمارخیز (f. b. s.) : hastalıklardan yeni kalkan [kimse].

bimârî بیمارى (f. i.) : hastalık.

bimâr-istân بیمارستان (f. i.) : 1. hastahâne. 2. tımarhâne. (bkz : bimâr-hâne).

bî-meâl بی‌آل (f. a. b. s.) : mânâsız, hükümsüz, saçmasapan [söz].

bî-mecâl بی‌محال (f. a. b. s.) : halsiz, tâkatsiz, zayıf, dermansız, bitkin. (bkz : bî-tâb).

bî-mecâl-âne بی‌محالاتنه (f. a. zf.) : güçlülük, tâkatsizlikle, bitkinlikle.

bî-mecâlî بی‌محالى (f. a. b. i.) : güçsüzlük, halsizlik, tâkatsizlik, bitkinlik.

bî-mekân بی‌مکان (f. a. b. s.) : 1. yersiz, yurtsuz. 2. serseri.

bî-mer بمر (f. b. s.) : hesapsız, sayısız.

bî-merâ بمرآ (f. b. s.) : riyâsız.

bî-merhamet بی‌مرحت (f. a. b. s.) : merhametsiz, yüreği katı.

bî-mezak بی‌مذاق (f. a. b. s.) : zevksiz, tat almaz.

bî-meze بی‌مزه (f. b. s.) : tatsız tuzsuz.

bî-mihr بی‌مهر (f. b. s.) : şefkatsiz, sevgisiz.

bî-minnet بی‌منت (f. a. b. s.) : 1. yapılan bir iyiliği gücendirecek şekilde hatırlatmayan, başına kakmıyan; lütufkâr. 2. gücendirici bir şekilde hatırlatmayan [lütuf].

bî-misâl بی‌مثال (f. a. b. s.) : eşsiz, eşi bulunmıyan. (bkz : bî-nazîr).

bîm-nâk بيمناک (f. b. s.) : korkmuş.

bî-muâdil بی‌معادل (f. a. b. s.) : eşsiz, benzersiz.

bî-mubâlât بی‌مبالات (f. a. b. s.) : dikkatsiz, kayıtsız.

bî-mûcib بی‌موجب (f. a. b. s.) : mûcipsiz, sebepsiz, yok yere.

bî-muhâbâ بی‌محابا (f. b. s.) : çekinmeksiz, çekinmeden, sakınmadan. (bkz : bî-pervâ).

bî-müdânî بی‌مدانى (f. a. b. s.) : emsalsiz, benzersiz.

bî-mürüvvet بی‌مروت (f. a. b. s.) : mürüvetsiz, insânîyetsiz.

bin- باله (a. e.) : -e, -de, -ile hallerini karıştıran ve şemsiye harfleriyle başlıyan kelimeleri zarf yapar. **Bin-netice** : netice olarak, netîcede. **Bin-nefs** : nefisle.

bin بن (a. i. c. : benî) : oğul. **Bin Mehmed** : Mehmed'in oğlu.

bîn بین (a. i. c. : büyûn) : bölge, mıntaka.

-bîn بین (f. s.) : gören, görücü. **Dûr-bîn** : uzaktan gören, dürbün.

binâ بناء (a. i. c. : ebniye) : 1. yapı. 2. ev. 3. yapma, kurma.

binâ emîni : inşaatı kontrol eden kimse. 4. gr. : müteaddî (*geçişli.), lâzım (*geçişsiz), meçhul (*edilgen), mutâvaat (*dönüşlü) gibi fiillerin esâsını mevzû yapan kitap.

binâ-yi ilâhî : Tanrı binâsı, yapısı **5.** dayanma. (bkz : isnâd).

binâ بِنَا (f. s.) : **1.** gören, görücü. **2.** i. göz.

binâb بِنَاب (f. i.) : mânevî görüş, dalış.

binâber بِنَابَر (a. f.). (bkz : binâberîn).

binâberîn بِنَابَرِينَ (a. f. zf.) : bundan dola-yı, bunun üzerine, bu sebepten. (bkz : binâen-alâ-zâlik).

binâ-dil بِنَادِل (f. b. s.) : kalbi, hakîka-ti kavrayan; basîretli, uzgören.

binâen بِنَاء (a. zf.) : -den dolayı, -den ötü-rü, -için; dayanarak, yapılarak.

binâen-alâ-zâlik بِنَاءٌ عَلَى ذَلِكَ (a. zf.) : bundan dolayı, bunun üzerine. (bkz : binâberîn).

binâen-aleyh بِنَاءٌ عَلَيْهِ (a. zf.) : bunun üzerine, bundan dolayı.

binâgûş بِنَاغُوش (f. i.) : **1.** kulak memesi. **2.** kulak tozu. [aslı **bûnâgûş** dur].

bî-nâm بِي نَام (f. b. s.) : adsız, sansız.

bî-namâz بِي نِمَار (f. b. s.) : namazsız, na-maz kılmayan, beynamaz.

bî-nasîb بِي نَصَب (f. a. b. s.) : nasipsiz, tâ-lihsiz, tâlihi kapalı.

binâvend بِنَاوَنَد (f. s.) : mânî', engel. (bkz : binevend).

binâyî بِنَايِي (f. i.) : görücülük.

binâyî-refte بِنَايِي رَفْتِه (f. b. s.) : "görme kabiliyeti gitmiş" : kör.

bî-nazîr بِي نَظِير (f. a. b. s.). (bkz : bî-mî-sâl).

bîncîşk بِنَجِشْك (f. i.) : serçe kuşu.

(bkz : usfûr).

bîncîşk-i zûvân : bot. kuşdili de denilen dişbu-dak ağacının meyvesi.

bi-nefsihi بِنَفْسِه (a. zf.) : kendisi, kendi kendine.

bînek بِيْنَك (f. i.) : gözbebeği. (bkz : ha-deka).

bî-nemek بِي نَمَك (f. b. s.) : tuzsuz, lezzet-siz, tatsız.

binende بِنِنْدِه (f. s.) : **1.** gören, görücü. **2.** ilerisini düşünen, akıllı, uyanık. (bkz : basî-ret-kâr).

bî-neng بِي نَنَگ (f. b. s.) : nâmussuz, rezil.

bî-nevâ بِي نَوَا (f. b. s.) : nasipsiz, zavallı, fakir, çâresiz, muhtaç.

bî-nevâ-yi firak : ayrılığın nasipsizliği, ayrılık do-layısıyla zavallı bir hâle düşmüş olan.

bî-nevâ-yi بِي نَوَايِي (f. i.) : **1.** sükût, sessiz-lik. **2.** fakirlik, nasipsizlik, yoksulluk.

bînevend بِي نَوَنَد (f. s.) : mânî', engel. (bkz : binâvend).

bingân بِنِگَان (f. i.) : **1.** ekinciler ara-sında su paylaşmak için kullanılan ölçek. **2.** tas, kâse. **3.** kadeh. (bkz : piyâle). [Arapçası "fincân" dır].

bingere بِنِگَرِه (f. i.) : iğre sarılmış pa-muk ipliği.

bînî بِنِي (f. i.) : **1.** burun [insanda ve de-nizde]. **2.** uç. **3.** dağ tepesi. **4.** yayın ele alındığı kısmının ucu.

-bînî -بِنِي (f. i.) : görürlük. **Âkîbet-bînî** : sonu görürlük.

bî-nigâh بِنِگَاه (f. b. s.) : bakımsız.

bî-nihâye بِي نِهَايِه (f. a. b. s.) : nihâetsiz, sonsuz, tükenmez.

bîniş بِنِش (f. i.) : **1.** görüş, görme kabi-liyeti. **2.** mülâkat.

bi-n-nefs بِالنَفْسِ (a. zf.) : kendi kendisi. (bkz : bi-z-zat).

bi-n-nisbe بالنسبة (a. b. zf.) : nisbetle, bir dereceye kadar.

binsır, binsâr بنصر ، بنصار (a. i.) : orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak, yüzük parmağı.

bint بنت (a. i. c. : benât) : kız. **Ayşe bint-i Osman** : Osmanın kızı, Ayşe.

bint-i ineb (üzümün kızı) : şarap.

bint-i mehâd : iki yaşına girmiş dişi deve. [hâ-tâ ile birini öldüren katil için diyet olarak şer'an verilmesi gereken yüz deveden yirmisinin bu nevîden olması gerekir].

bint-ül-cebel (dağın kızı) : aksisedâ.

bî-pâyân بی پایان (f. b. s.) : sonsuz, tükenmez.

bî-pervâ بی پروا (f. b. s.) : çekinmeksizin, sakınmadan. (bkz : bî-muhâbâ).

bir بالر (a. e.) : -ile, -ederek mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar : **Bi-r-ricâ** : ricâ ile.. gibi.

bi-r-rakabe : rakabet ederek.

bi'r بئر (a. i. c. : âbâr) : kuyu.

bi'r-i muattal : susuz, kör kuyu.

bi'r-i zemzem : Mekke'deki zemzem havuzu.

bir بئر (f. i.) : 1. yıldırım. 2. yatak, döşek, kilim, halı, seccâde, örtü gibi şeyler.

birâd بئراد (f. s.) : pîr, ihtiyar; dermansız, güçsüz [kimse].

birâder برادر (f. i.) : 1. erkek kardeş, kardeş. 2. mec. dost.

birâder-i ma'nevî : ahret veyâ din kardeşi.

birâder-i rızâî : süt kardeşi. [Acemler **berâder** şeklinde kullanırlar].

birâder-âne برادرانه (f. zf.) : kardeşçe, dostça.

birâder-enger برادر انگر (f. b. i.) : üveği kardeş.

birâderî برادری (f. i.) : kardeşe mensup, kardeşlik.

birâder-zâde برادر زاده (f. b. i.) : kardeş çocuğu, yeğen.

bi-râh, bi-reh بیراه ، بیره (f. b. s.) :

1. yolsuz. 2. münâsebetsiz ve kötü yola sapan. 3. müzik bilmiyen okuyucu, hânende.

bi-râhe بیراهه (f. i.) : 1. çıkmaz sokak. 2. yol bulunmıyan, sapa yer.

bi-râhî بی راهی (f. i.) : 1. yolsuzluk [asıl ve mecâzî mânâda]. 2. aforoz veyâ sürgün, nefiy.

bi-rahm بی رحم (f. a. b. s.) : merhametsiz, kalbsiz.

birân, birâne بیران ، بیرانه (f. s.) : yıkık, dökük, harap, viran.

birâste بیراسته (f. s.) : fazla dalları kesilmiş, budanmış [ağaç].

birâz برآز (a. i.) : savaşa atılma, karşı karşıya döğüşme.

birâz برآض (a. s.) : az şey; biraz.

birâzban, birâzván برآزبان ، برآزوان (f. b. i.) : kılıç, hançer ve bıçak gibi âletlerin kabzaları içine bağlanan demir : [berâzbân ve berâzván şeklinde de kullanılır].

birbâs برباس (a. i.) : derin kuyu.

Bircis برجیس (a. i.) : Müşteri (Jüpiter) [gezeğen] [Farsçası Bercis dir]. (bkz : bercis¹).

bi-reg بیرگ (f. s.) : damarsız, soysuz, arsız.

bi-reng بیرنگ (f. s.) : 1. renksiz. 2. i. renksiz, taslak hâlinde bulunan resim. 3. tas. ilâhî cevher.

bi-rengî بیرنگی (f. a. b. i.) : renksizlik.

bi-rey بی رأی (f. a. b. s.) : 1. reysiz * oysuz. 2. düşüncesini söylemiyen.

bi-reyb بی ریب (f. a. b. s.) : şüphesiz.

birig بریغ (f. i.) : üzüm salkımı.

birinc برنج (f. i.) : 1. piring [hubûbat-tan]. 2. pilâv. 3. piring [mâden].

birincâsb برنجاسب (f. i.) : bot. (bkz : birincâsf).

birincâsf برنجاسف (f. i.) : bot. mis-kotu, lât. *compositae artemisialaxa* ["ing : mug-wort : miskotu, koyun otu. fr. : armoise : misk-otu, yabâni karanfil. alm. : Beifuss : miskotu" dur].

birışte برشته (f. s.) : kızartılmış.

birışüm بریشم (f. i.) : ibrişim'in hafifle-tilmiş şekli.

birke برکه (a. i.) : 1. büyük havuz, kü-çük göl, gölcük. 2. göğüs.

birkıl برکیل (a. i.) : 1. tüfek. 2. "zem-berek" denilen bir harp âleti.

birnis برنيس (f. i.) : at kestânesi.

birr بر (a. i.) : 1. iyilik, güzellik, hayır. 2. anaya babaya itâat. 3. bağışta bulunma.

birsâm برسام (a. i.) : aslı olmiyan bir şeyi görür veya işitir gibi olma, olmiyan şeyi varsay-ma, * varsanı, fr. *hallucination*.

birsân برشان (a. i.) (bkz : bürsen).

birsim برسيم (a. i.) : bot. yonca.

birsim-i mâ' : bot. suyoncasi denilen, sarı çi-çekli bir ot.

birün بیرون (f. i.) : 1. dışarı. 2. s. dış. hâricî. 3. zf. fazla, dışarıda, hâriçte. [hafifletil-mişî : "birün"] .

birûnî بیرونی (f. i.) : selâmlık dâiresi, selâmlık odası.

bi-rüyi بیرونی (f. i.) : hayâsızlık, yûzsüzlük.

birüz بیروز (f. i.) : zümrüte benzer, de-ğersiz yeşil bir taş; gökzümrüt, yalancı zümrüt.

birûzec بیروزج (a. i.) : firûze.

bi-rûzi بیروزی (f. i.) : kısmetsizlik, tâ-lihsizlik.

biryân بریان (f. i.) : tava, tepsi gibi şey-lerde susuz veya az suda pişirildikten sonra kızar-tılan et kebabı [Anadoluda toprak çukurda pişi-rilir ve adına "pîren" denilir].

biryân-ı muhallâ : tere, nâne ve piyazlı kebab.

bîrzed, bîrze, bîrzi بیرزه ، بیرزی (f. i.) : bot. şeytanboku, kasnı. [acı ve kokulu bir sakız].

bi-sâmân بی سامان (f. b. s.) : parasız, sermâyesiz, züğürt [kimse].

bi-sânî بی ثانی (f. a. b. s.) : ikincisi olmi-yan, bir benzeri olmiyan, benzersiz.

bisâr بيسار (a. s. ve i. büsre'nin c.) : (bkz : büsre).

bisât بساط (a. i. c. : busat) : kilim, minder, döşeme, keçe yaygı.

bisât-ı arz : yeşillik, çimen.

bisât-ı hâk : yeryüzü.

bi'se بیس (a. e.) : "ne kötü, ne fenâ, ne çirkin" mânâsına gelir. **Benât-ı bi'se** : afetler, büyük belâlar.

bi'se-l-masîr : cehennem.

bi-sebât بی ثبات (f. a. b. s.) : sebatsız, döne-k.

bi-sebeb بی سبب (f. a. b. s.) : sebepsiz, yok yere.

bi-seher بی سحر (f. a. b. s.) : sabahsız.

biser, bisere بيسره (f. i.) : at-maca cinsinden, zaganos denilen avcı kuş.

bi-ser بی سر (f. b. s.) : başsız.

bi-ser ü bûn : ipe sapa gelmez [söz, hareket].

bi-ser ü pâ : sefil ve perişan.

bi-ser ü sâ mân : başsız, intizamsız, düzensiz; perişan, savruk.

biserâk, biserek بيسراك ، بيسرك (f. i.) : iki hörgüçlü e-kek deve ile bir hörgüçlü dişi devenin yavrusu.

bi'set بعثت (a. i.) : gönderme.

bi'set-i nebiyye : Peygamberimizin gönderilişleri.

bismil بسم (f. s.) : kesilmiş, boğazlanmış [hayvan].

bismil-gâh, bismil-geh بسملگاه ، بسملگه (f. b. i.) : salhâne, hayvan kesilen yer.

bismillâh بسم الله (a. i.) : (bkz : besmele).

bismil-şüde بسمل شده (f. b. s.) : boğazlanmış.

bisr بثر (a. s.) : vücudu sivilceli olan [kimse].

bisre بثره (a. i.) : sivilce. (bkz : perûş).

bis- بـ (a. e.) : بالك ، باله ، باله -ile mânâsına gelip -şems harfleriyle başlıyan kelimeleri zarf yapar. **Bi-s-suhûle** : sühûletle, kolaylıkla. gibi.

bism-i şâh بسم شاه (a. f. b. i.) : Bektâşilerce bismillah yerine kullanılır.

bis-sühûle بالسهوله (a. zf.) : sühûletle, kolaylıkla.

bist بيست (f. s.) : yirmi : 20.

bistâh بيستاخ (f. s.) : küstah, edepsiz, arsız, utanmaz [adam].

bistâm بستم (f. i.) : mercan [taş].

bistâr بستار (f. s.) : gevşek; çarpık, eğri.

bister بستر (f. i.) : yatak, döşek.

bistgânî بيستگانی (f. i.) : çıraklara, hizmetçilere ve askerlere ayın 20 sinde verilmesi gereken ücret.. v. b.

bistüh بستوه (f. s.) : âciz, beceriksiz; cılız, zayıf [adam].

bistüm, bistümin بستم ، بستمين (f. s.) : yirminci.

bi-sûd بي سود (f. b. s.) : boş, faydasız, neticesiz.

bisut بسط (a. s.) : (bkz : büsut).

bi-sükûn بي سكون (f. a. b. s.) : durmaz, durmıyan, hareketten kalmaz.

bisütûn بيستون (f. i.) : 1. âşık Ferhad'ın, sevgilisi Şîrîn'in emriyle Kermansâh civârında deldiği dağ. 2. gökyüzü. **Cetr-i bisütûn** : gök.

bisyâr بسيار (f. s.) : çok.

bisyârî بسياری (f. i.) : çokluk.

biş بيش (f. zf.) : 1. artık, ziyâde. 2. i. bildircin otu denilen, Çin'de yetişir zehirli bir ot. **biş-i behâr** : bot. kaya körüğü.

biş-i mûş : fâreye benzer küçük bir hayvan.

bişâr بشار (f. s.) : 1. esir, tutsak. 2. i. altın, gümüş kakmalı işlemler. 3. i. tutuş; tutan ve saçılan şey, saç. 4. halsiz, dermansız.

bişâre, bişâret بشاره ، بشارت (a. i.) : (bkz : beşâret).

biş-bahâ بيش بها (f. b. s.) : yüksek fiyatlı, pahalı; kıymetli, değerli. (bkz : galî).

bişe بيشه (f. i.) : orman, meşelik, sazlık.

bi-şekk بي شك (f. a. b. s.) : şüphesiz. (bkz : bi-gümân).

bi-şerm بي شرم (f. b. s.) : utanmaz.

bişî بيشی (f. i.) : fazlalık.

bişing بيشنگ (f. i.) : 1. kazma. 2. balıyoz, varyoz. 3. burgu. 4. küskü.

bişkel بيشكل (f. i.) : 1. gam, kasâvet, tasa. 2. kıvrık saç. 3. eğri anahtar. (bkz : bişkele, bişkene)

bişkele بشكيلة (f. i.). (bkz : bişkel, bişkene).

bişkene بشكنة (f. i.). (bkz : bişkel, bişkele).

bişkûfe بشكوفة (f. i.) : 1. çiçek. (bkz : şükûfe). 2. qasıyan, kusma.

bişkûh بشكود (f. s.) : kuvvet ve iktidar sâhibi, heybetli ve muhterem, saygıdeğer kişi.

bişkûl بشكول (f. s.) : 1. becerikli, çevik; işe düşkün. 2. akıllı. 3. kuvvetli. 4. tedbirli, ihtiyatlı, uyanık. 5. i. rastık.

biş-mûş بيش موش (f. b. i.) : 1. zool. bıldırcın otu ile beslenen bir fâre. [eti panzehir olarak kullanılırdı]. 2. bot. bıldırcın otu ile berâber yetişen safran kökü. [bıldırcın otu zehirinin panzehiri olarak kullanılırdı].

bişpûl بيشمول (f. s.) : perîşan, dağınık.

biştâm بشتام (f. s.) : sığıntı, kendi gelen, asalak. (bkz : tufeylî).

biş-ter بيشتر (f. e.) : daha fazla, daha çok.

bi-şumâr بيشمار (f. s.) : hadsiz, sayısız, pekçok.

bi-şuûr بيشعور (f. a. b. s.) : şuursuz, idraksız, düşüncesiz.

bi-şuûr-âne بيشعورانه (f. a. z. f.) : şuursuzca, düşünmeden.

bit- بالة، بالط (a. e.) : -ile, -ederek mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlayan kelimeleri zarf yapar. **Bi-t-tagyîr** : değiştirmek. **Bi-t-tanzîm** : tanzîm ile, tanzîm ederek... gibi.

bit بيش (a. i.) : kuvvet, gıdâ.

bita' بيشع (a. i.) : 1. baldan ve hurmadan yapılan bir çeşit şarap; koyu şıra. 2. s. uzun boylu [adam].

bi-taayyûn بيشعين (f. a. b. s.) : adı sanı belirsiz.

bi-tâb بيشتاب (f. b. s.) : bitkin, yorgun. (bkz : bi-mecâl).

bi-tâb-âne بيشتابانه (f. z. f.) : bitkin bir halde.

bi-tâbî بيشتابى (f. b. i.) : tâkatsızlık, halsizlik.

bi-tâil بيشطائل (f. a. b. s.) : faydasız, menfaatsiz; boş, işe yaramaz.

bi-takdîr-illâhî بيشقدير الله تعالى (a. cü.) : Allâh'ın takdîriyle.

bi-tamâmihâ, bi-tamâmihi بيشتمامها، بيشتمامي (a. cü.) : Allah'ın takdîriyle.

bi-araf بيشطرف (f. a. b. s.) : tarafsız.

bîte بيشته (a. i.) : geceleme, gece kalma, geceleyiş. (bkz : beytûtet, bîtet).

bîtet بيشتت (a. i.) : gece kalma, geceleme. (bkz : beytûtet, bîte).

bitke بيشكه (a. i.) : kesinti, kesilen bir şeyin ufak ufak parçaları.

bitke-i haşeb : tahta parçası, talaş.

bitlâb بيشلاب (f. i.) : hurma çiçeğinin kapıçığı, tomurcuğu.

bi-t-tab' بيشطابع (a. z. f.) : tabîatiyle, tabîî olarak.

bi-t-tafsîl بيشتافصيل (a. b. z. f.) : etrâfiyle, uzun uzadiye.

bi-t-tahrîk بيشتتحريك (a. z. f.) : 1. hareket ettirerek, oynatarak. 2. teşvik ederek, kışkırtarak. (bkz : bi-t-teşvik).

bi-t-tamâm بيشتمام (a. z. f.) : tamâmiyle. (bkz : bi-tamâmihi, tamâmen).

bi-t-tasmîm بيشتتصميم (a. z. f.) : kurarak, tasarlıyarak.

bi-t-tav' بيشطواع (a. z. f.) : istek ile.

bi-t-teâdî بيشتتعادى (a. z. f.) : zulm ile, hakı ve kanunu çiğniyerek.

bi-t-tesâdüf بالتصادف (a. zf.) : tesâdüfen, rasgele.

bi-t-teşvîk بالتشويق (a. zf.) : teşvîk ederek, kıskırtarak. (bkz : bi-t-tahrîk²).

bityâr, bityâre بیتیاریه (f. l.) : elem, keder, sıkıntı.

biûza بوضه (a. i.) : sıvrısinek.

biv بیو (f. i.) : güve.

bivâbet بوابت (a. i.). (bkz : bevâbet).

bivân بوان (a. i. c. : būven, ebvine). (bkz : bevân, bevvân).

bivâr بیوار (f. s.) : "onbin" sayısı. (bkz : bîver).

bivâre بیواره (f. s.) : âciz, garip, kimsesiz.

bî-vâye بی وایه (f. b. s.) : behresiz, nasip-siz, mahrum.

bîvâyeği بیوایگی (f. i.) : fakirlik.

bîvaz بیواز (f. i.) : 1. yarasa. (bkz : huf-fâş). 2. muvâfakat, kabul.

bîve بیوه (f. s.) : kocasız kadın, dul.

bî-vech بی وجه (f. a. b. s.) : sebepsiz.

bî-vefâ بی وفا (f. a. b. s.) : vefâsız, hayırsız; döneke.

bî-vefâyi بیوفايي (f. a. b. i.) : vefâsızlık.

bîvegi بیوگی (f. l.) : dulluk.

bî-vend بیوند (f. b. s.) : gadir, vefâsızlık.

bîver بیور (f. i.). (bkz : bîvâr).

bîve-zen بیومزن (f. b. s.) : dul kadın.

bî-vukuf بی وقوف (f. a. b. s.) : durmıyan.

bî-vücûd بی وجود (f. a. b. s.) : vücûtsuz.

biya' بیع (a. i. bîa'nın c.) : kiliseler. (bkz : savâmi').

bîyâet بیاعت (a. i. c. : biyâât) : satılık mal.

bîyâh بیاح (a. i. c. : būyâh) : uřak balık. (bkz : beyâh).

biz- بالز ، بالذ ، بالض ، بالظ (a. e.) : -e, ile, -rek mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar. Bî-z-zîyâre : ziyâretle. Bî-z-zîkr : zikrederek. Bî-z-zarûre : zarûrî olarak.. gibi.

-biz بیز (f. s.) : eliyen, kalburdan geçiren; tarıyan. Fitne-bîz : fitneci, entrikacı.

bîzâ' بذاء (a. i.) : birisine kaba ve çirkin muâmelede bulunma.

bî-zâd بی زاد (f. a. b. s.) : zahîresiz, azık-sız.

bîzâr بیزار (f. s.) : rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.

bîzâre بیزاره (f. i.) : hîle, desîse, al.

bîzâre-i bîdâre : âşık hîlesi.

bîzârî بیزاری (f. i.) : bezginlik, küskünlük.

bî-zâtihi بذاته (a. zf.) : kendiliğinden. Mûteharrik bi-zâtihi : kendi işler, otomatik.

bîzâz بذاز (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik. (bkz : bezâzet, bûzûzet).

bî-zebân بی زبان (f. b. s. c. : bî-zebânân) : dilsiz.

bî-zer بیزر (f. b. s.) : 1. altınsız. 2. hasis, cimri, pinti.

bîzh بذح (a. i.) : eli kesilmiş olan adamın elindeki yara.

bîzişk بزشک (f. i.) : hekim, doktor. (bkz : biçişk).

bîzişki بزشکی (f. i.) : hekimlik, cerrahlık.

bi-ziyâ' ضياء (f. a. b. s.) : ziyâsız, ışksız, karanlık.

bizlâh بدلاخ (a. s.) : çenesi düşük, geveze [adam].

bizle بذله (a. i.) : gündelik elbise.

bizle بذله (f. i.) : lâtfîfe, şaka. (bkz : bezle).

bi-zarûre بالضرورة (a. zf.) : ister istemez.

bi-z-zât بالذات (a. zf. c. : bi-z-zevât) : kendi kendisi. (bkz : bi-n-nefs).

bornûz برونز (a. i.) : kollu ve başlıklı hamam havlusu. (bkz : bürnûs²).

bostân بوستان (f. i.) : 1. sebze bahçesi. 2. kavun karpuz. (bkz : bûstân).

bostânciyân, bostâniyân بوستانیان (f. b. i.) : saray teşkilâtında, pâdişah saraylarının korunması ile vazifeli olan kimseler, bostancılar.

bölükât seb'a بلوكات سبعة (t. a. b. i.) : Devleti'nin Mısır'daki 7 Ocaktan ibâret olan askerî teşkilâtı.

bû بو (f. i.) : koku. (bkz : bûy).

buâk بواق (a. i.) : 1. şiddetli sel. 2. ansızın gelen yağmur. 3. şiddetli ses, haykırış.

bûb بوب (f. i.) : 1. ağır ve pahalı ev döşemesi. 2. kıymetli kumaştan yapılmış yaygı,

bûbürd, bûbürdêk بوبردك (f. i.) : bûlbül (bkz : andelîb, hezâr).

bu'd بدم (a. i. c. : eb'âd) : 1. uzaklık.

bu'd-ı mesâfe : gidilen yolun uzaklığı. 2. aralık. 3. geo. * boyut.

bu'd-ı mizvâ : astr. râsitle semâdaki iki yıldız istikameti arasında, râsıdın gözünde meydana gelen açı.

bu'd-ı mücerret : varsayılan * uzay.

bu'd-ı nireyn usûlû : top. deniz haritalarında çoklukla tatbik edilen bir ölçme usûlû.

bûd بود (f. i.) : varlık.

bûd ü nebûd : var yok.

bu'dân بدان (a. s. baîd'in c.) : ıraklar, uzaklar.

bûdene بونه (f. i.) : 1. çil [kuş]. 2. bildiricin. (bkz : selvâ).

budha بدحه (a. i.) : sâha, meydan, avlu.

budû' بضع (a. i.) : 1. anlama. 2. can sıkılma.

bûdû nebûd بودونبود (f. b. i.) : insanın bütün malı ve eşyası, varı yoğu.

bûğ بوغ (f. i.) : kucakta, omuzda, elde götürülmek üzere hazırlanmış eşyâ çıkını.

bugas بغاث (a. i.) : leş yiyen kuşlar.

bugat بغات (a. i. bâgi'nin c.) : haksızlık edenler, serkeşler, âsîler.

buğrâ بغرا (f. i.) : 1. turna kuşu; turna sü-rüsünün önünde uçan turna horozu. 2. Hârizm hükümdarlarından birinin lâkabı.

buğz بغض (a. i.) : kin, nefret, sevmeme. (bkz : adâvet).

bûh, bûhe بوه (a. i.) : 1. çakırdoğan. 2. erkek baykuş.

buhak بخاق (a. i.) : erkek kurt.

buhâlâ' بحلاء (a. i. bahîl'in c.) : cimrililer, pintiler, tamahkârlar.

buhâr بخار (a. i. c. : ebhire) : buğu.

buhârî بخاری (a. s.) : buhar'a mensup, buğu ile ilgili.

buhayre بحيره (a. i.) : küçük deniz, göl.

buhbûha بحبوحه (a. i.) : orta yer, sâha, alan.

buhl

buhl بخل (a. i.) : cimrilik, pntilik, elsi-
kılığı. (bkz : bahl, buhûl).

buhle بخله (f. i.) : semizotu.

buhrân بحران (a. i.) : 1. hastalığın en
ağır zamânı, nöbet, kriz. 2. mec. bir işin tehlike-
li, karışık bir hal alması.

**buhrân-ı ceyyid, buhrân-ı kâmil, buhrân-ı mah-
mud** : hastalığın iyiliğe yüz tuttuğunu gösteren nö-
bet.

buhrân-ı redi' : hastalığın fenâlaşma nöbeti.

buhrân-ı vükelâ : kabine buhranı.

bucht بخت (f. i.) : oğul. (bkz : ferzend,
mahdûm).

buchte بخته (f. s.) : (bkz : bahte).

buhût, buhtûr بختو، بختور (f. i.) :
gök gürültüsü. (bkz : ra'd).

Buhtunnasar بخت النصر (a. h. i.) :
Beytûlmukaddes'i harâbeden ve yetmiş bin Yahu-
diyi öldürdüğü söylenen Bâbil Krah Nebukadnezar.

buhû' بخوغ (a. i.) : alçak gönüllülükle
hakkını isteme.

buhûh بحوح (a. i.) : ses kısıklığı.

buhûl بخول (a. i.) : cimrilik. (bkz :
bahl, buhl).

buhur بحور (a. i. bahr'in c.) : denizler.
(bkz : bihâr, ebhâr, ebhur).

buhûr بخور (f. i.) : tütsü.

buhûr-dân بخوردان (f. b. i.) : tütsülük.
(bkz : bahûr-dân).

bûjene بؤنه (f. i.) : 1. henüz açılma-
mış çiçek, konca. 2. tomurcuk. (bkz : bûr-ûm,
bûr'ûme).

buk بوق (a. i.) : boru; düdük.

buk'a بقه (a. i. c. : bika') : 1. yer, top-
rak, ülke. 2. büyük yapı. 3. benek, leke.

bûkalemûn بوقلمون (f. i.) : 1. bulundu-
ğu yerin rengine giren ve böcek yiyen, sıçan bü-
yüklüğünde bir hayvan. 2. mec. düşüncesini, ka-
naatini ve işini sık sık değiştiren kimse.

bukkarî بقارى ("ka" uzun okunur. a.
i.) : 1. âfet, musîbet, belâ. 2. s. yalan söz.

Bukrât بوقراط (a. h. i.) : eski Yunan
hekimî meşhur Hipokratis.

bukta بقطه (a. s.) : 1. dağınık, perîşan.
2. i. cemâat, gürûh, kalabalık.

bu'küke بىكوكه (a. i.) : izdiham, kalabalık.

bu'küket-üs-sayf : yaz mevsiminin en sıcak za-
mânı.

bu'küket-üş-sitâ' : kışın zemherirdeki hâli.

bukul بقول ("ku" uzun okunur. a. i.
baki'in c.) : sebzeler, otlar, yeşillikler.

bu'le بعله (a. s.) : çok yiyen, obur. (bkz :
ekûl).

bûm, bûme بوم، بومه (a. f. i.) : zool.
baykuş.

bûm-i musîbet : belâ baykuşu.

bûm بوم (f. i.) : 1. yer, toprak, yurt. 2.
sürülmemiş tarla. 3. tabîat, huy.

bûmbâr, bûnbâr بومبار، بونبار (f. i.) :
1. koyun ve benzeri gibi hayvanların kalın bağır-
sağı. 2. bağirsak, kıyma, pirinç ve sair ile dolduru-
larak yapılan bir yemek.

bûme بومه (a. i.) : zool. baykuş.

bûmehen, bûmehin بومهن، بومهن (f. i.) : 1. yer sarsıntısı, deprem. (bkz : bûm-
hen). 2. koyun bağıracağı.

bûmhen بومهن (f. i.) : (bkz : bûmehen,
bûmehîn).

bûn بون (f. s.) : 1. kolay. 2. i. dip,
nihâyet. 3. i. temizlenmiş koyun barsağı. 4. i.
rahim.

bunduk, bunduka بندق ، بندقه

a. i.) : 1. ufak ve yuvarlak tâne 2. tüfenk kurşunu.

bunduk بندق (f. i.) : fındık. (bkz : büste).

bûr بؤر (f. s.) : 1. fıstıklı renk. 2. i. do-
ru, kızıla çalar at. 3. i. zool. sülün.

bûr بؤر (a. i.) : dünyâ ve ahrete hayrı
olmayan kimse.

Burâk براق (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in
Mîraçta bindiği binek.

burbûr بربرؤر (a. i.) : bulgur, haşlanmış
buğdayın döğülmüşü.

burc برج (a. i. c. : burûç) : 1. kale; hi-
sar çıkıntısı, kule. 2. yuvarlak binâ. 3. Güneşin
ayrıldığı oniki kısımdan herbiri. 4. herhangi bir
şekil gösteren ve kendisine özel bir ad verilen ha-
reketsiz yıldızlar kümesi.

burc-i âbî : sulu burç. [seretan, akrep, hut (ba-
lıklar) burcu].

burc-i âteşi, burc-i âzerî : ateşli burç. [hamel
(kuzu), esed (arслан), kavis (yay) burcu].

burc-i bâdî : havalı burç. [cevzâ (ikiz), te-
râzi, aquarius burcu].

burcâs برجاس (a. i.) : yüksekte bulu-
nan nişangâh, hedef.

burcuma برجه (a. i.) : parmak boğumu,
parmak boğumlarının oynak yerlerindeki kemikle-
rin sıvrileri.

bûre بؤره (f. i.) : kuyumcuların kullan-
dıkları tuza benzer bir madde.

bû're بؤره (a. i.) : 1. çukur. 2. çölde çu-
kur biçiminde yapılan ocak.

burha برحه (a. i.) : çok cins olan dişi deve.

bûriyâ بؤريا (f. i.) : hasır.

bûriyâ-bâf بوريا باف (f. b. s.) : hasır
dokuyan, hasırcı.

burûc بروج (a. i. burc'un c.) : hisarlar,
kuleler. (bkz : burc).

burûc-i isnâ aşer : (Güneş medârinin) oniki
burcu.

burût بروت (a. i.) : bırıyık.

burzag برزغ (a. i.) : 1. delikanlılık çağın-
daki neşe. 2. s. etine dolgun delikanlı. (bkz : ber-
zûg).

bûs, bûse بوسه ، بوس (f. i.) : öpme, öpü-
cük, öpüş.

-bûs -بوس (f. s.) : öpen. **Dâmen-bûs** : etek
öpen.

busat بسط (a. i. bisât'in c.) : kilimler,
döşekler, minderler, keçe yaygılar.

bûse-câ بوسه جا (f. b. i.) : öpecek yer.

bûse-çîn بوسه چین (f. b. s.) : bûse,
öpücük alan, toplıyan. (bkz : bûse-rûbâ).

bûse-gâh, bûse-geh بوسه گاه ، بوسه گه (f. b. i.) : öpülecek yer.

bûse-lîk بوسليك (f. b. i.), (bkz :
pûselik).

bûsende بوسنده (f. s.) : öpen, öpücü.

bûse-rûbâ بوسه ربا (f. b. s.) : bûse,
öpücük toplıyan, kapan, alan. (bkz : bûse-çîn).

bûse-sikesten بوسه شکستن (f. b. i.) :
şapır şupur öpüş, öpme.

bûse-zen بوسه زن (f. b. s.) : öpücü,
öpen. (bkz : bûsende).

bûs-gâh بوسه گاه (f. b. i.) : öpülecek
yer. (bkz : bûse-gâh, bûse-geh).

bûsî بوسى (f. i.) : öpme. **Dâmen-bûsî** :
etek öpme. **Dest-bûsî** : el öpme.

bûside بوسيده (f. s.) : öpülmüş.

bûsiden بوسيدن (f. m.) : öpmek.

bûsîr بوسير (f. i.) : **bot.** sığır kuyruğu denilen ve ayı kulağına benzeyen bir ot.

bûşiş بوشش (f. i.) : şapırtılı öpüş.

busm بسم (a. i.) : serçe parmak ile ad-sız parmağın uçları açıldığı zaman aradaki açıklık.

bûstân بوستان (f. i.) : gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe. (bkz : bostân, büstân).

bûstân-bân بوستانبان (f. b. i.) : bahçıvan.

bûstân-fürûz بوستانفروز (f. b. i.) : **bot.** katmerli horozibiği denilen bir çiçek.

bûstânî بوستانی (f. s.) : bostana âit.

bûstân-serâ بوستان سرا (f. b. i.) : bahçe içinde bulunan köşk.

busu' بضع (a. i. basî'in c.) : terler.

bu'sûsâ بصوصه (a. i.) : ufak ve parlak bir böcek, tatarcık.

bûş بوش (f. i.) : hastalanan koyun, keçi gibi hayvanları sağaltmak için bacaklarına yapıstırılan bir çeşit lâden.

butayn بطين (a. i.) : karıncık, küçük karın veya göz, hücre.

bûte بوته (f. i.) : 1. kökünden çıkar çık-maz, dal ve yaprakları yerlere yayılan, gövdesiz ve kısa saplı nebatlar. 2. kuyumcuların altın ve gümüş erittikleri kap, kuyumcu kalıbı, pota. 3. g.s. çeşme, mezartaşı, sebil v. b. gibi mermer veya değerli taşlardan yapılan eserler üzerine ucu kıvrık bir yaprak şeklinde oyma motif.

butha بطحه (a. i.) : iyi huy.

butimâr بوتيمار (f. i.) : **zoöl.** çok zaman su kenarlarında bulunan ve balıkçıl denilen, sorguçlu ve kırmızı gagalı bir kuş.

butlân بطلان (a. i.) : bâtıllık, boşluk, çürüklük, beyhüdelik. (bkz : butûl).

butlân-ı da'vâ : dâvânın esasız, haksız, boş oluşu.

butû' بطوء (a. i.) : gecikme, geç kalma.

butûl بطول (a. i.) : boşluk, çürüklük, beyhüdelik. (bkz : butlân).

butûn بطون (a. i. batn'ın c.) : 1. karınlar. 2. nesiller, soylar.

buûle بعوله (a. i.) : kadın, eş. (bkz : zevce).

buûlet بعولت (a. i.) : karıkocalık, eşlik.

buus, buûs بؤس , بؤوس (a. i.) : yokluk içinde bulunma.

bûy بوى (f. i.) : 1. koku.

bûy-i ezhâr : çiçeklerin kokusu.

bûy-i ruh : ruh'un kokusu. 2. ümit, umma. 3. sevgi. 4. tamah. 5. huy, tabiat. 6. kismet, pay, nasip.

bûyâ بویا (f. s.) : güzel kokulu.

Bûyahyâ بويحيا (f. i.) : Azrâil.

bûyçe بويچه (f. i.) : **bot.** sarmaşık [ot].

bûy-dân بويدان (f. b. i.) : tuvalet çekmeces.

bûy-dâr بويدار (f. b. s.) : kokulu.

bûye بويه (f. i.) : özleme.

bûyî بويى (f. i.) : kokululuk.

bûyiden بويدن (f. m.) : koklamak.

bûyiş بويش (f. i.) : kokma.

bûy-perest بوى پرست (f. b. i.) : av köpeği.

bûysûz بويسوز (f. b. i.) : buhurdan.

bûzâr بوزار (f. i.) : tarçın, biber, karanfil, kimyon ve benzerleri gibi baharlar.

bûzîdân بوزيدان (f. i.) : **bot.** tilki hayası, semizlik otu veya koç otu denilen ve ilaç olarak kullanılan bir ot.

bûzine, bûzine, bûznine بوزينه , بوزنه (f. i.) : maymun.

buzm بضم (a. i.) : 1. nefis. 2. başak.

buzra بظره (a. i.) : anat. üst dudağın

ortasından dışarı doğru taştan et parçası.

bü-bü' بؤ بؤ (a. i.) : 1. göz-bebeği. 2. mec. en değerli, en kıymetli olan şey.

büc بيج (f. i.) : keçî.

bücâl بجال (f. i.) : 1. kömür. 2. ateş kuru. (bkz : zügal).

bücc بيج (a. i.) : kuş yavrusu, palazı.

bücdet بجدت (a. i.) : ilim, bilgi.

bücr بجر (a. s.) : 1. şer, fenâ, kötü. 2. şaşılacak şey.

bücriyy, bücriyye بحريه (a. i.) : âfet, belâ, musîbet.

bücöd بجود (a. i.) : oturma [bir yerde]. (bkz : tebcid).

bücöl, бүcöl بجل , بجل (f. i.) : anat. topuk kemiği, aşık kemiği.

bücüs بجوس (a. i.) : sövme. (bkz : şetm).

büş, beş بيج , بيج (f. i.) : ağzın iç tarafı, avurt.

büd بد (f. s.) : 1. sâhip. 2. i. maşa. (bkz : бүde²).

büdâd بداد (a. i.) : 1. hisse, nasip, pay. 2. nihâyet, son. (bkz : бүdde).

büdalâ بدلاء (a. s. bedil'in c.) : budala, sersem, akılsız, bön kimseler [müfret olarak kullanılır; müfredi "bedil" Türkçe'de kullanılmaz].

büdbüdek بدبدك (f. i.) : çavuşkuşu, ibibik kuşu. (bkz : hüdühüd).

büdde بدم (a. i.) : 1. nasîp, hisse, pay. 2. nihâyet, son. (bkz : бүdâd, encâm).

büde بدم (f. i.) : 1. ağaç kavı. 2. maşa. (bkz : бүd²).

büdün بدن (a. i. bedene'nin c.) : kurbanlık develer.

büdür بدور (a. i.) : hızla geçme, ileri geçme.

bügas بغاث ("ga" uzun okunur. a. i.). (bkz : begas.).

bühlel بهلل (a. s.). (bkz : behlel).

bühlöl بهلول (a. s.). (bkz : behlöl).

bühme بهمه (a. i. c. : bühüm, bîhâm; c. c. : bîhâmât). (bkz : behme).

bühr بهر (a. i.) : sık sık soluma, soluganlık.

bühre بهره (a. i.) : 1. geniş yer. 2. dere içindeki çayırılık ve sazlık. 3. kesik kesik soluyuş.

büht بهت (a. i.) : 1. yalan, iftirâ. 2. bir seyyârenin (*gezeğen) bir günlük hareketi.

bühtân بهتان (a. i.) : yalan, iftirâ.

bühtür, bühtüre بهتر , بهتر (a. s.) : kısa, bodur.

bühûr بهور (a. s.) : aydınlık, ışıklılık.

bühüt بهت (a. i. behût'un c.) : duyanları hayrete düşüren yalan ve iftirâlar.

bühüvv بهو (a. i. behv, behve'nin c.) : 1. misâfir odaları. 2. yer altındaki hayvan ahırları.

büjhân بهان (f. i.) : gıpta, imrenme.

büjmeje بؤژه (f. i.) : kaya keleri, kertenkele.

büjöl بُول (f. i.) : topuk kemiği; aşık kemiği.

bükâ' بَكاء (a. i.) : ağlama, gözyaşı dökme.

bükâ-yi sürûr : sevinçten doğan gözyaşı.

bükâ-yi şedîd : hüngür hüngür ağlama.

bükâ-alûd بَكَالُود (f. b. s.) : ağlatıcı.

bükâ-engîz بَكَانْغِيز (f. b. s.) : ağlatıcı.

bükât بَكَّت (f. s. bâkî'nin c.) : ağlayanlar.

bükîm بَكَم (a. s. ebkem'in c.) : dilsizler.

bükre بَكْرَه (a. i.) : sabah, seher, erken, tan yeri. (bkz : bâmdâd).

bükse بَكْسَه (a. i.) : 1. sakı. 2. kiremit parçası. 3. kaydırak.

bü-l-aceb بُولِالْجَب (a. s.) : çok acâyip, çok tuhaf, çok şaşılacak şey.

bü-l-acebî بُولِالْجَبِی (a. i.) : çok acâyiplik, çok tuhaflık.

bü-l-acebter بُولِالْجَبْتَر (a. b. s.) : son derece şaşılacak şey.

bülâlet بِلَالَت (a. i.) : yaşlılık, ıslaklık. (bkz : bülûlet).

bülbül بُلْبُل (a. i. c. : belâbil) : güzel öten mâruf kuş. (bkz : andelîb, hezâr).

bülbül-i nâlân : ağlayan bülbül.

bülbül-i şeydâ : çalgın bülbül.

bülbüle بُلْبُلَه (a. i.) : 1. şarap. 2. kadeh. 3. renkli deri. 4. bir çeşit zerdâli.

bülbülü بُلْبُلِی (a. i.) : emzikli su kabı.

büldân بُلْدَان (a. i. beld, belde'nin c.) : şehirler, memleketler, iller.

bülega' بُلْغَاء (a. s. belîğ'in c.) : belîğ olanlar, belâgat sâhipleri, düzgün ve tertipli olarak merâmını anlatanlar.

bülend بُلْنَد (f. s.) : yüksek, yüce. [doğrusu "belend" dir]. (bkz : belend).

bülend-ahter بُلْنَد اَحْتَر (f. b. s.) : yıldız yüksek, tâlihi uygun.

bülend-âvâz بُلْنَد وَاَز (f. b. i.) : yüksek ses, haykırma.

bülendî بُلْنَدِی (f. i.) : yücelik, yükseklik.

bülend-kadd بُلْنَد قَد (f. a. b. s.) : boyu uzun ve biçimli olan [adam]. (bkz : reşîk, serv-endâm).

bülend-pâye بُلْنَد پَايَه (f. b. s.) : pâyesi, rütbesi yüksek.

bülend-pervâz بُلْنَد پَرَوَاَز (f. b. s.) : "yüksek uçan" : izzetnefis, onur sâhibi.

bülend-himmet بُلْنَد هِمْمَت (f. a. b. s.) : iyi çalışır.

bü-l-fudûl بُولِالْفُضُول (f. b. s.) : boşboğaz, münâsebetsiz söz söyleyen, kendinden büyük işlere karışan [kimse].

bü-l-fudûlâne بُولِالْفُضُولَانَه (f. zf.) : dangalaklıkla, boşboğazlıkla.

bü-l-fudûlî بُولِالْفُضُولِی (f. b. i.) : dangalaklık, boşboğazlık.

bülga بُلْغَه (a. i.) : geçinecek kadar şey, varlık.

[**Bülgat-ül-ehbâb** : Osmanlı şâirlerinden merhum Râsih bey'in henüz basılmamış olan edebî eserinin adı olduğu rivâyet edilmektedir].

bülgâk بُلْغَاك (f. i.) : kavga, kargaşalık.

bül-gâme بُلْغَامَه (f. b. s.) : her şeye istekli olan. (bkz : bül-heves).

bülgat بُلْغَت (a. i.) : geçinmiye yetecek kadar olan şey.

bülgune بُلْغُونَه ("gu" uzun okunur. f. i.) : kadınların yüzlerine sürdükleri bir çeşit düzgün, allık. (bkz : algune).

bül-heves بوالهوس (f. b. s.) : aklına geleni yapmak isteyen, keyfine buyruk, maymun iştahlı, her şeye istekli, isteği çok kimse. (bkz : bül-gâme).

bül-hevesâne بوالهوسانه (f. b.zf.) : maymun iştahlıcasına.

bül-hevesi بوالهوسى (f. b. i.) : sebatsızlık, maymun iştahlılık.

bülû بلوع (a. i.) : büyük, ilâçlı hap.

bülûğ بلوغ (a. i.) : erkeklik yaşına girme, erginlik.

bülûh بلوح (a. i.) : âciz, beceriksiz, yorgun olma; yaramama.

bulûkka بلوكة (a. i. c. : belâkîk) : düz ova; göl. ["belûkka" şekli de kullanılır].

bülûl بلول (a. i.). (bkz : belûl).

bülûlet بلولت (a. i.) : yaşlık, ıslaklık. (bkz : bülâlet).

bül'üm, bül'um بلعوم (a. i.) : hançere, gırtlak. (bkz : bel'üm).

bün بن (f. i.) : esas, kök, temel, dip; son.

bün-i hisâr : kalenin dibi.

bünbek بنبك (a. i.) : kadirga balığı denilen bir nevî deniz canavarı. ["benbek" de doğrudur]. (bkz : benbek).

bündâd بنداد (f. i.) : 1. esas binâ, temel. 2. duvar, set, destek, payanda. (bkz : bündâd).

bündâr بندار (f. i.) : evbark sâhibi, zengin, asil ve kibirli kimse.

büngâh بنگاه (f. i.) : içine para, eşyâ ve yolculuk malzemesi konulan oda, yer, çadır, şey.

bünk بنك (a. s.) : 1. bir şeyin aslı, hâlisi. 2. dut ağacı kabuğuna benzer, hoş kokulu bir çeşit kabuk.

bünlâd بنلاد (f. i.) : 1. esas binâ, temel. 2. duvar, set, destek, payanda. (bkz : bündâd).

bünn بن (a. i.) : 1. Yemen'de yetişen kahve ve ağacı. 2. Arabistan'da kahve ağacının yapraklarından ve henüz olmamış meyvasından yapılan bir çeşit turşu ve salata.

bünûd بنود (a. i. bend'in c.) : büyük bayraklar, sancaklar. [Farsça'dan Arapçalaştırılmıştır].

bünûvvet بنوت (a. i.) : oğulluk, evlâtlık.

bünyâd بنياد (f. i.) : 1. asıl, esas, temel. 2. binâ, yapı.

bünyâd-ı zulm : zulüm yapısı.

bünyân بنيان (a. i.) : yapı, binâ.

bünyân-ı kavi : sağlam yapı.

bünye بنيه (a. i.) : 1. beden, vücut. 2. yapı, yapılış, kuruluş [doğrusu "binye" dir].

bünye-hiz بنيه خير (a. f. b. s.) : bün-yeyi kaldıran, vücûdu canlandıran.

bür' برء (a. i.) : hastanın iyiliğe yüz tutması. (bkz : ber', bürû').

bürâ' برءاء (a. i.) : 1. ağaç yongası. 2. törpüden çıkan kırıntı.

bürâd براد (a. s.) : soğuk. (bkz : bürûd¹).

bürâye برايه (a. i.) : yontulan ağaçtan çıkan döküntü, yonga.

bürcüme برجه (a. i. c. : berâcim) : parmak boğumu; parmak boğumlarının oynak yerlerindeki kemiklerin sıvrileri.

bürd برد (a. i.) : bir çeşit çubuklu kumaş, aba.

bürd-i Yemânî : makbul bir Yemen dokuması.

bürd برد (f. i.) : bilmece, bulmaca; muammâ.

bürdâ برداء (a. i.) : hek. sıtma hastalığı.

bürdbâr

bürdbâr بردبار (f. s.) : uysal, ağırbaşlı, sabırlı, tahammüllü, sıkıntıya katlanan [kimse].

bürdbârî بردباری (f. i.) : sabırlılık, ağırbaşlılık.

bürde برده (a. i.) : Arab'ın giydiği bir çeşit aba, hırka. **Kasîde-i bürde**; Kâab bin Züheyr'in, Hz. Muhammed önünde okuduğu kasîdeye karşı, Hz. Muhammed'in sırtından çıkardığı hırkayı kendisine giydirmesiyle meşhur olan bir kasîdenin adı.

bürdek بردك (f. i.) : küçük bilmece.

büreâ برءاء (a. i.) : şiddetli azap, sıkıntı.

bürehe برهه (f. s.) : açık, çıplak, yalın. ["berehne" olarak da kullanılır].

bürehe-gî برهنگی (f. i.) : çıplaklık. ["berehne-gî" olarak da kullanılır].

bürehe-pâ [y] برهنه پا (f. b. s.) : yalınayak.

bürehe-ser برهنه سر (f. b. s.) : başaçık, başıkabak.

bürgu برغو ("gu" uzun okunur. f. i.) : boru denilen bir müzik âleti.

bürgus برغوث (a. i. c. : berâğîs) : pire.

bürgu-zen برغوزن ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : boru çalan, borucu.

bürhân برهان (a. i. c. : berâhîn) : delil, ispat, tanık. (bkz : hüccet).

bürhân-ı katî : 1) red için söz götürmeyecek sûrette doğruluğu ispâta tanık olan sağlam senet; 2) Ahmet Asım Efendi'nin Farsça'dan Türkçe'ye bir lûgati.

bürhân-ı mesîh : Hz. İsa'nın mücizesi.

Bürhâniyye برهانیه (a. i.) : Ahmediyye tarikatinin 6 şubesinden biri. [ötekiler : Sinâniyye, Uşşâkiyye, Ramazâniyye, Cerrâhiyye, Mısıriyye].

bürhe برهه (a. i.) : müddet, uzun zaman.

Ba'de bürhet-in : bir hayli zamandan sonra.
bürhet-en min-ez-zemân : bir hayli zaman.

bürhûn برهون (f. i.) : 1. kemer; duvar. 2. çember, dâire. 3. mâni, çit, avlu. 4. ev ve kale kapısı. (bkz : berhûb^{1,2}).

bürîde بریده (f. s.) : kesilmiş ["kesmek, kesilmek" mânâsına gelen **bürîden** mastarından].

bürîde-ser بریده سر (f. b. s.) : başı kesik.

bürîn برین (f. i.) : dilim. [en çok meyvalarda kullanılır].

bürka' برقع (a. i.) : kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak, yüzörtüsü. (bkz : berku', bürku').

bürka'-fiken برقع فكن (a. b. s.) : örtü açan, örtü atan.

bürkân بركان (a. i.) : yanardağ, volkan.

bürkan برقان (a. i.) : 1. beyaz tenli adam. 2. zool. alaca çekirge ["birkan" şeklinde de kullanılır].

bürkânî برکانی (a. s.) : yanardağa mensup, volkanik.

bürke برکه (a. i.) : 1. martı kuşu. 2. kurbağa. 3. havuz, ufak göl [Arapçası **birke** dir].
bürke-i lâciverd : gökyüzü.

bürku' برقع (a. i.) : (bkz : berku', bürka').

bürnâ برنا (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâh, bürnâk).

bürnâh برناه (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâ, bürnâk).

bürnâk برناك (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâ, bürnâh).

bürnûs برنس (a. i. c. : berânîs) : 1. Arapların üstten giydikleri bir giyecek. 2. kollu ve başlıklı hamam havlusu, bornuz. 3. bir çeşit kadın yeldirmesi.

bürr بر (a. i.) : buğday. (bkz : gendüm, hınta, kamh).

bürrân برآن (f. s.) : keskin, kesici.
Haçer-i bürrân : keskin haçer. **Tig-i bürrân** : keskin kılıç.

bürs برس (f. i.) : **bot**. ardıc ağacı meyvası.

bürsân برسان (f. i.) : ejderhâ, büyük yılan. (bkz : su'bân).

bürsûte برطوطه (a. i.) : tehlikeli yer.

bürsün برشن (a. i. c. : berâsin) : 1. insan eli. 2. yırtıcı hayvan pençesi. 3. develere vurulan bir çeşit damga. (bkz : birsan).

bürşüm برشم (a. i.) : kadınların yüzlerine örttükleri örtü.

bürû' بروء (a. i.) : 1. hasta iyiliğe yüz tutma. (bkz : ber', bür'). 2. bilgi, fazilet ve iyilikte benzerlerine olan üstünlük.

bürûd برود (a. s.) : 1. soğuk. (bkz : bürâd). 2. i. işten soğuma, bıkma.

bürûdet برودت (a. i.) : soğukluk.

bürûdet-i hevâ : havanın soğukluğu.

bürûdet-i muâmele : yapılan muâmelenin soğukluğu.

bürûfe بروفه (f. i.) : 1. sarık. 2. bel kuşağı. 3. mendil.

bürûk بروك (a. i.) : un helvası. (bkz : berik, berike, habîs, habîsa).

bürûk بروق (a. i. berk'in c.) : şimşekler.

bür'ûm, bür'ûme برعوم , برعومه (a. i.) : **bot**. ağacın henüz açılmamış çiçeği, tomurcuğu.

bürût بروت (a. i.). (bkz : burût).

bürûz بروز (a. i.) : 1. belirme, ortaya çıkma. 2. âşikâr, meydanda. (bkz : bevâh, hüveydâ).

büşlet بشت (a. i.) : şöhet, ün.

büşr, büsre بسر , بسرء (a. s. c. : bisâr) : 1. herşeyin tâzesi. 2. i. herşeyin ucu ve başı. 3. i. genç kız ve oğlan.

büşsed بسد (a. i.) : mercan [taş].

büştâh بستاخ (f. i.) : küstah, utanmaz, edepsiz.

büştân بستان (a. i. c. : besâtîn, besâtûn) : bostan, bağ bahçe. (bkz : bûstân). ["büş-tân" Farsça "bûstân" kelimesinin Arapçalaştırılmışıdır].

büste بسته f. i.) : fındık. (bkz : bunduk, bunduka¹).

büştek, büstec بستك , بستج (f. i.) : 1. **bot**. akgünlük. 2. fıstık zımkı.

büşûka بستوقه (a. i.) : küçük küp, küpçük.

büşûk بسوق (a. i.) : 1. ağacın boyalanıp uzaması. 2. birinin akrânına üstün olması.

büşûl بسول (a. i.) : 1. akarların ve içilecek şeylerin, ekşiyerek veyâ mayalanarak tadının ağır ve buruşturucu olması. 2. bir şey harâm olması.

büşûl, büsûr بسول , بسور (f. i.) : lânet, bedduâ, ilenme, ilenç.

büşûr بشور (a. i. besr'in c.). (bkz : besr).

büşut بسط (a. i.) : elaçıklığı, cıvanmertlik. ["bisut" şeklinde de kullanılır].

büş بش (f. i.) : 1. kâhkül. 2. at yeleşi. 3. s. eksik, noksan.

büşkânî بشكاني (a. i.) : 1. kendi dilini bilmiyecek kadar ahmak adam. 2. Arap çocuğu olduğu halde Arapçayı bilmiyen ahmak.

büşrâ بشرى (a. i.) : müjde, sevinçli haber.

büşter

büşter بَشْتَر (f. i.) : **hek.** kurdeşen, pislikten veya kan bozukluğundan meydana gelen kaşıntıdırıcı bir hastalık.

büşterem, büşteri بَشْتَرَم ، بَشْتَرِي (f. i.). (bkz : büşter).

büt بُت (f. i. c. : bütân) : 1. put. (bkz : gelîpâ, sanem). 2. s. güzel.

büt-i perîneş : periye benziyen güzel.

büteyrâ- بُتَيْرَاء (a. i.) : 1. Güneş. (bkz : hurşîd, mihr, şems). 2. sabah.

büt-hâne بُتْهَانَه (f. b. i.) : puthâne. (bkz : sanem-hâne).

büt-kede بُتْكَدِه (f. b. i.) : puthâne, puta tapanların ibâdet ettikleri yer.

büt-lâl بُتْ لَال (f. b. s.) : hayran olan, şaşa kalan. (bkz : mebhût).

büt-nigâr بُتْ نِگار (f. b. i.) : putçu. (put îmalcisi); portreci.

büt-perest بُتْ پَرَسْت (f. b. s.) : puta tapan.

büt-şiken بُتْ شَكَن (f. b. s.) : put kıran.

büt-şikestî بُتْ شَكْسْتِي (f. b. i.) : put kırıcılık.

büt-tirâş بُتْ تَرِاش (f. b. s.) : put, heykel yapan. (bkz : heykel-tiraş).

büt-tirâşî بُتْ تَرِاشِي (f. b. i.) : put, heykel yapıcılık.

bütü' بُتُوْع (a. i.) : 1. kesilme. 2. uzaklaşma.

bütûn بُتُوْن (a. i. batn'ın c.) : 1. karınlar. 2. nesiller, soylar.

bûvân بُوَان (a. i. c. : ebvine) : direk, çadır direği ["bivân" şekli de vardır].

büyü' بُيُوْع (a. i. bey'in c.) : satmalar, satışlar, satılmalar, satın almalar.

büyüd بِيُوْد (a. i.) : yok olma. (bkz : bîd, beyâd, beydûdet).

büyün بِيُوْن (a. i. bîn'in c.) : bölgeler, mıntakalar.

büyût بِيُوْت (a. i. beyt'in c.). (bkz : beyt).

büyûtât بِيُوْتَات (a. i. büyü't'un c.) : 1. ev kümeleri. 2. asîlzâde âileleri. 3. asîl kişiler.

büyüz بِيُوْض (a. i. beyz'in c.) : yumurtalar.

büz بُز (f. i.) : keçi. (bkz : teys).

büzâk بُزَاك (a. i.) : tükrük, salye.

büz-bân بُزْبَان (f. i.) : keçi çobanı.

büzbeçe بُزْبِجِه (f. i.). (bkz : büzgale).

büz-dil بُزْدِل (f. b. s.) : "keçi yürekli" korkak.

büzgale بُزْغَالِه ("ga" uzun okunur. f. i.) : oğlak, keçi yavrusu. (bkz : büzbeçe).

büzîçe بُزْبِجِه (f. i.) : küçük keçi; oğlak.

büzîm بُزْم (a. i.) : 1. doğru rey. 2. kesin karar ve tahammül. 3. kuvvet, sertlik.

büzûg بُزُوْغ (a. i.) : doğma, doğmaya başlama, çıkma.

büzûr بُزُوْر (a. i. bezr'in c.) : tohumlar, taneler.

büzûzet بُزُوْذَت (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik, pintilik. (bkz : bezâzet, bizâz).

büzûzet-i hâl : kıyâfet perîşanlığı, üstbaş döklüğü.

büzürg بُزُرْگ (f. s. c. : büzürgân) : 1. büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm, kebîr). 2. i. şef, reis. 3. müz. üç asırdan fazla bir zamandan beri mevcûd olan çok az kullanılmış bir mürekkep ma-

kamdir. Hüseyinî beşlisinin hüseyinî perdesindeki şeddi, püselik beşlisi ve çargâh beşlisinin rast perdesindeki şeddinden (yânî mâhûr makamının pest beşlisinden) meydana gelmiştir. Ekseriyâ bu beşli-lerde karışık bir sür'atte seyredildikten sonra, rast-taki çargâh beşlisi ile inici bir şekilde rast perde-sinde durulur. Güçlü birinci derecede, makamın terktbindeki ilk iki beşlinin ilkinin durağı ve ikin-cisinin tiz durağı olan hüseyinî, ikinci derecede çargâh beşlisinin tiz durağı olan nevâ, üçüncü de-recede püselik beşlisinin durağı olan düğâh'dır. Bilhassa seyirde çargâh beşlisine ehemmiyet veri-lerek ve onun dâhilinde gezinilerek yürünür. Do-nanım boştur. Lâhin içinde hüseyinî beşlisinin hü-seynî perdesindeki şeddi için fa bakıyye diyezi ko-nulur, başkaca bir ârızası yoktur.

büzürgân بزرگان (f. s. büzürg'ün c.) :
büyükler, ulular.

büzürgâne بزرگانه (f. zf.) : büyük, ulu
kimseye yakışacak yolda.

büzürgî بزرگی (f. i.) : büyüklük, ululuk.
(bkz : azamet).

büzürg-meniş بزرگ منش (f. b. s.) :
yüksek fikirli.

büzürg-sâl بزرگسال (f. b. s.) : yaşlı,
ihtiyar.

büzürgvâr بزرگوار (f. b. s.) : bü-
yük, ulu, saygıdeğer [kimse].

büzürg-vâri بزرگواری (f. b. i.) : ulu-
luk, büyüklük, saygıdeğerlik.

büzürg-zâde بزرگزاده (f. b. i.) : ki-
şioğlu.

büzüzâka بزا که (a. i.) : kabuksuz sü-
müklü böcek.

C

câ جا (f. i.) : 1. yer, mevki, mekân.
câ-yi behiştî : cennet gibi yer.
câ-yi dil-nişîn : gönül açıcı yer.
câ-yi işret : işret yeri, içki içilecek yer.
câ-yi iştibâh : tereddüdedilecek nokta.
câ-yi mülâhaza : düşünülecek nokta.
câ-yi şübhe : işkillenecek nokta.
câ-yi penâh : sığınılacak yer.
câ-yi râhat : rahat edilecek yer. 2. ay kısaltma-
sında cemâziyel evvel.

caâdet جمادات (a. i.) : kıvrıcılık.

câb جاب (a. i.) : (bkz : ce'b).

câbe جابه (a. i.) : bir cevap.

ca'be جمعه (a. i.) : ok kuburu, yelek, sadak.

câ-be-câ جابجا (f. b. zf.) : yer yer.

câbet جابت (a. i.) : cevap verme.

câbi جابی (a. s. cibâyet'den.) : 1. [eski-
den] vakıflı akar kirâlarını toplamakla görevli bu-
lunan kimse, vergi tahsildârı. 2. i. çekirge.

Câbilka جابلقا (f. i.) : (bkz : Câbüika).

Câbilsâ جابلسا (f. i.) : (bkz : Câbülsa).

câbir جابر (a. s. cebr'den.) : 1. cebreden,
zorlayan. (bkz : mücbir). 2. kırıkçı, kırık sarıcı.

câbiye جاييه (a. i.) : havuz.

câblûs جابلوس (f. i.) : 1. yaltaklanma,
dalkavukluk. 2. s. eletek öpen, yaltaklanan, dal-
kavuk. (bkz : çâlbûs, çâplûs).

cablûsî جابلوسی (f. i.) : yaltaklanıcılık,
dalkavukluk.

Câbüika جابلقا (f. i.) : 1. en uzak
Doğu'da bin kapısı olan efsânevi bir şehir. 2. tas.
insanın mutlaka Allah'a doğru yönelen yolundaki
ilk merhalesi.

Câbülsâ جابلسا (f. i.) : 1. en uzak Batı'da bulunan, bin kapısı olan efsânevi bir şehir. 2. tas. insan gayretinin son hedefi : burada mutlak ve mavsuf [= Allah ile insan] birleşir.

câcim جاجيم (f. i.) : 1. aba, kebe gibi kaba bir yün dokuma. 2. türlü renkli ipliklerden dokunan bir çeşit döşeme, cicim.

ca'd جمعد (a. s.) : kıvrıkcık [saç]. (bkz : müca'ad).

câdd, câdde جاد ، جادة (a. s.) : ciddî; çalışkan; azimli.

câdde جادة (a. i.) : geniş, işlek, büyük yol, anayol. (bkz : şâh-râh).

câdi جادی (f. i.) : safran.

câdi جادی (a. i. c. : cüdât) : dilenci. (bkz : sâil).

câdib, câdibe جادبه ، جادب (a. s.) : kusur görücü.

câdil جادل (a. s.) : kuvvetli, gürbüz.

câdis, câdise جادس ، جادسه (a. s.) : 1. çorak, kurak, işlenmemiş [toprak]. 2. harap, yıkık.

câdü جادو (f. i.) : 1. cadı, büyücü. 2. gulyabâni, hortlak, karakoncolos, vampir. 3. s. çirkin kocakarı, acûze. 4. s. çok güzel göz.

câdü-fenn جادوفن (f. a. b. s.) : sihirbaz, büyücü.

câdü-ger جادوگر (f. i. ve s.) : büyücü, sihirbaz.

câdü-geri جادوگری (f. b. i.) : büyüculük, sihirbazlık.

câdü-keş جادوکش (f. b. s.) : sihirbaz kıran, sihirbaz öldüren, öldürücü.

câdü-suhen جادوسخن (f. b. s.) : sihirlercesine söz söyleyen, uzdilli. (bkz : câdü-zebân).

câdü-vâne جادووانه (f. b. zf.) : sihirbazlara, büyücülere yakışacak sûrette.

câdüvî, câdüyî جادووی ، جادووی (f. b. i.) : sihirbazlık, büyücülük.

câdü-zebân جادوزبان (f. b. s.) : büyülercesine söz söyleyen, uzdilli. (bkz : câdü-suhen).

câfcâf جاف جاف (f. s.) : iffetsiz, ahlâksız [kadın], yırtlaz. (bkz : cefcâf).

ca'fer جعفر (a. i.) : 1. küçük akar su. 2. h. i. Hz. Ali'nin kardeşi olup Muta muhârebesinde bayrak tutarken iki elini de kaybederek öldürülmüştür. 3. erkek adı.

Ca'fer-i Sâdık : Şiîlerin oniki imâmından altıncısı. (bkz : eimme-i isnâ-aşer).

ca'ferî جعفری (a. s.) : 1. Şiîlerden İmam Ca'fer-i Sâdık tarafıslı olan. 2. i. güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

ca'feriyye جعفریه (a. i.) : Ca'ferî tarikati.

câfi جافی (a. s.) : cefâ eden, eziyyet eden.

câger جاجر (f. i.) : kuş kursağı.

câh, câhe جاد ، جاهه (a. i.) : itibar, makam, orun, mevki. **Hırs-ı câh** : mevki hırsı.

cahd جهد (a. i.) : bile bile inkâr etme.

cahd-ı mutlak, cahd-ı mustağrak : Arap gramerinde iki tâne menfi (*olumsuz) geniş zaman sıygası (* kipi).

câhız جاحظ (a. s.) : patlak gözlü, lokma gözlü [adam].

câhi, câhiye جاهی ، جاهیه (a. s.) : açık, alenî, âşikâr. (bkz : bevâh, hüveydâ).

câhid جاهد (a. s. cehd'den.) : 1. cehdeden, elinden geldiği kadar çalışan. 2. i. erkek adı. [müen. câhîde].

câhid جاحِد (a. s. cahd'dan.) : bilerek inkâr eden. **Hasm-ı câhid** : bile bile inkâr eden düşman.

câhidiyye جاهدیه (a. i.) : Halvetî tarikatı şûbelerinden birinin adı. [kurucusu Edirneli Şeyh Câhidî Ahmed Efendî'ye nispetle bu adı almıştır].

câhil جاهل (a. s. cehl'den. c. : cehele, cühelâ, cühhâl) : 1. bilimsiz, bilgisiz. 2. genç, tecrübesiz, toy.

câhil-i anûd : inatçı câhil.

câhil-i munsif : insaflı, bilmediğini teslim eden, söyliyken câhil.

câhil-âne جاهلانہ (a. f. zf.) : câhilce, câhillikle. **Cür'et-i câhilâne** : câhilce ataklık.

câhilî, câhilîyye جاهلی ، جاهلیه (a. s.) : 1. câhilliğe âit. 2. İslâm'dan önceki Arap devrine âit.

Câhiliyye جاهلیه (a. i.) : Câhiliyet devri adamları, puta tapanlar.

câhiliyyet جاهليت (a. i.) : 1. câhillik, bilgisizlik. 2. İslâm'dan evvelki devrin adı; Hz. Muhammed'den önce Arap yarımadasındaki puta tapma devri.

cahim جهيم (a. i.) : cehennem, tamu. **Nâr-ı cahim** : cehennem ateşi.

cahimî جهيمي (a. s.) : cehennem gibi.

câhiyen جاهياً (a. zf.) : alenen, açık olarak.

câhiz جاهض (a. s.) : cesâretli, gözüpek.

câhsûk جاحسوك (f. i.) : orak.

cahûd جحود (a. s. cahd'dan.) : 1. ısrarla inkâr eden. 2. i. yahudi, cıfit. (bkz : câhid, cühûd).

cahûd-âne جحودانه (a. f. zf.) : cıfıtçası-na, yahudicesine.

cahûf جحوف (a. s.) : kendini beğenmiş, ki-birli. (bkz : mağrûr).

câibe جايبه (a. i. c. : cevâib) : halkın ağzında dolaşan haber.

câife جائفه (a. i.) : huk. cevfe (boşlu-ğa) kadar giden yara. [göğüste, arkada, karında açılan yaralar câife olabilir].

câil جائل (a. s. cevelân'dan.) : cevelân eden, dönüp dolaşan.

câil جائل (a. s.) : işliyen, yapan, eden, yaratan.

câil-ül-leyl-i ve-n-nehâr : geceyi gece, gündüzü gündüz eden, Cenâbihak.

câile جائله (a. i.) : insanın içinde dönüp dolaşan hâtıra.

câir جائر (a. s. cev'r'den.) : cevreden, zulmeden. **Dilber-i câir** : zulmeden, cefâ eden güzel.

câiz جائز (a. s. cevâz'dan.) : işlenilmesin-de cevaz olan; olabilir, olur.

câize جائزه (a. i. cevâz'dan. c. : cevâiz) : 1. yol yiyeceği, azık. 2. hediye, bahşış, armağan. 3. ed. eski şâirlere, yazdıkları medhiyeler dolayısıyla verilen para ve bahşış. (bkz : âidât, atıyye, avâid, ihsân, sıla).

câl, câli جالى ، جالى (f. i.) : 1. tuzak. 2. misvak ağacı ["evvelce" lifli dalları, diş fırçası vazifesini görürdü].

ca'li جعل (a. i.) : 1. yapma, meydana getirme. 2. sabır, tahammül. 3. işe başlama; alma.

câle جاله (f. i.) : nehrin bir tarafından öbür tarafına geçmek için ağaç, saz ve şişirilmiş tulum-lardan yapılan sal, kelek.

câli' جالِع (a. s.) : 1. açık saçık [kadın]. 2. utanması kıt [adam].

ca'li جعلى (a. s.) : sahte, yapmacıklı, düz-me. **Etvâr-ı ca'liyye** : sahte tavırlar.

câlib جالب (a. s. celb'den.) : celbeden, kendine çeken, çekici.

câlib-i dikkat : dikkat çeken.

câlib-i merhamet : merhamet çeken. [müennesi câlibe, kadın adı olarak kullanılır].

câlif

câlif جالف (a. s.) : deri, kabuk soyan, soyucu.

câlîfe جالفه (a. i.) : hek. deri ile eti berâber koparan yara.

Câlinus جالينوس (a. h. i.) : ilkçağların, İpokrat ile berâber en büyük Grek hekimi, Galen (131 - 210).

câlis جالس (a. s. cülûs'dan. c. : cüllâs) : cülûsedan, oturan, oturucu, tahta çıkan.

câlis-i evreng-i saltanat : saltanat tahtına oturan.

câliš جالش (f. i.) : 1. çiftleşme. 2. s. naz ve gamze ile salınan.

ca'liyyât جعلیات (a. i. c.) : sahte, düzme, yapma olan hususlar.

ca'liyyet جعلیت (a. i. c. : ca'liyyât). yapmacık.

câlîz جالیز (f. i.) : sebze bahçesi, karpuz tarlası, bostan.

câm جام (f. i.) : 1. sırça, cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi. [kelimenin Arapça cemi "câmât" dır].

câm-ı âteş-fâm : ateş renkli kadeh.

câm-ı ayş : hayat kadehi, zevk ve safâ kadehi.

câm-ı cem : Şark mitolojisinde, şarabın îcatçısı sayılan "Cem" in sihirli kadehi; şarap.

câm-ı cihân-nümâ : cihânı gösteren kadeh, içinde dünyâyı şeyrettiren kadeh.

câm-ı fenâ (fânîlik kadehi) : ölüm.

câm-ı gevherî : 1) billûr kadeh; 2) sevgilinin dudağı.

câm-ı gül-fâm (gülrengi kadeh) : kırmızı şarap.

câm-ı ikbâl : dünyâ ululuğu kadehi, şarabı.

câm-ı leb (dudak kadehi) : kırmızı şarapla dolu bir kadehe benzeyen dudak.

câm-ı memlû : dolu kadeh.

câm-ı merg : ölüm kadehi.

câm-ı minâreng : açkırmâvi renk kadeh.

câm-ı seher : Güneş. (bkz : câme-i seher).

câm-ı sîm : sevgilinin çenesi.

câm-ı şehriyârî : büyük kadeh.

câm-ı şîr : sütlü meme.

câm-ı tehi : boş kadeh.

câm-ı zerrîn (altın kadeh) : beyaz şarap. 2. h. i. Horasan'da bir kasaba. 3. kendilerini Cem-şît sülâlesinden sayan Sent ve Kışmîr hâkimlerinden bir kısmının lâkabı. 4. tas. Tanrı âşiğının yüreği.

câmâsb جاماسب (f. h. i.) : Keyânî'lerden Key-kuştâsb'ın veziridir, hikmet ve heyette yüksek bilgisi vardı. [Eski Farsça ile ve "Ferheng-i mülûk" ve "Esrâr-ı Acem" adıyla yazdığı kitap, bugün "câmâsb-nâme" adıyla anılır].

câme جامه (f. i.) : 1. elbise, çamaşır.

câme-i fenâ (fânîlik elbisesi) : kefen.

câme-i guk : yosun.

câme-i hâssa : tar. Osmanlı pâdişahları tarafından verilen elbiselik kumaşlar.

câme-i hayât (hayat elbisesi) : ömür.

câme-i hurşîd : Güneş'in ışığı ve yer, Güneş'in tesirinden korumaları îtibârıyla ağaç yaprakları, toz, duman ve bulut.

câme-i idî : 1) kırmızı elbise; 2) bahar çiçekleri.

câme-i katrân : Peygamberimizin sülâlesinden olanların, muharrem ayının onuncu günü giydikleri siyâh elbise [Burhân-ı Kaatî].

câme-i nev-rûzî : 1) rengârenk elbise; 2) bahar-da açılan türlü çiçekler.

câme-i seher : Güneş. (bkz : câm-ı seher). 2. sūrâhî.

câme-dân جامه‌دان (f. b. i.) : esvap ve çamaşır koymaya yarıyan sandık, dolap; gardirop.

câme-dâr جامه‌دار (f. b. i.) : 1. elbiseyi muhâfaza eden kimse. 2. vestiyer.

câme-dûz جامه‌دوز (f. b. i.) : elbise biçen, diken, terzi.

câmegî جامگی (f. i.) : 1. hizmetçilere verilen maaş, ücret ve elbise parası. 2. hizmetkâr. 3. tüfek fitili. 4. elbiselik kumaş.

câme-hâb جامه خواب (f. b. i.) : yatak.

câme-hâne جامه خانه (f. b. i.) : yük, yerli dolap.

câme-kân جامکان (f. b. i.) : camlık, elbise soyunulacak yer. [doğrusu "câme-ken" dir].

câmekiyye جامكيه (f. i.) : vakfın gallesinden vazife sâhiplerine verilen aylık, atıyye.

câme-şûy جامه شوي (f. b. i. c. : câme-şûyân) : çamaşır yıkayan, çamaşırcı.

câme-şûyân جامه شويان (f. b. i. câme-şuy'un c.) : çamaşır yıkıyanlar, çamaşırcılar.

câm-ger جامگر (f. b. i.) : camcı ustası, cam yapan sanatkâr.

câmgul جامنول (f. i.) : külhanbeyi.

câm-hâne جام خانه (f. b. i.) : cam fabri-kası.

Câmî جامي (f. h. i.) : İrân'ın XV. asırda yetişmiş büyük mutasavvıf, mütefekkir ve âlim şâiri, Fatih'le muhâbere etmiştir. Asıl adı Abdurrahman'dır. Birçok manzum ve mensur eserleri vardır. Bizde Câmî adıyla şöhret bulan eseri Arap nâhvine âit Kâfiye'nin şerhi olup vaktiyle medreselerde okutulurdu.

câmi' جامع (a. i. cem'den. c. : cevâmî') :

İçinde namaz kılınan ibâdet yeri; içinde cumâ namazı kılınan mescit.

câmi-i devrân : devrin, zamânın câmiî.

câmi-i kebîr : büyük câmi.

câmi' جامع (a. s. cem'den.) : 1. ceme-den, derliyen, toplıyan. 2. içine alan, içinde bulundu-ran.

câmi-i Kur'ân (Kur'ân derliyeñ) : Halîfe Osman.

câmi'-ül-Fürs : XV-XVI. yüz yılları arasında yaşadığı sanılan İnegöllü Mustafa bin Mehmed bin Yûsuf'un Farsça'dan Türkçe'ye çevirdiği lûgat kitabı.

câmi'-ül-hurûf : kitap yazarı.

câmi'-ül-kelim : beyân tâbirlerindendir. Lâfzı az, mânâsı çok söz. (bkz : teşbîh, istiâre).

câmi'-ül-mahâsîn : güzel vasıflar bulunan.

câmia جامعه (a. i. cem'den. c. : cevâmî') : topluluk.

câmid, câmide جامد , جامده (a. s. cümûd'dan. c. : cevâmîd) : donmuş, donuk; cansız. **Cism-i câmid** : cansız cisim. **Ecsâm-ı câmide** : cansız cisimler. **Mâ-i câmid** : donmuş su. **İsm-i câ**

mid : a. gr. tasrîfi (çekimi) ve istikakı (türesi) olmiyan isim veya fiil.

câmid-ül-ayn : yüreği katı, ağlamak nedir bil-miyen.

câmih جامح (a. s.) : başı sert [hayvan].

câmiyyet جامعيت (a. i.) : câmi'lik, toplayıcılık, topluluk, toplu olma.

câmiyye جامعه (f. i.) : Nakş-ı bendiye tarikatının 9 şubesinden birinin adı. [ötekiler : Ah-rârîyye, Nâciyye, Kasaniyye, Mecdediyye, Murâdiyye, Mazhariyye, Melâmiyye-i Nûriyye, Hâlidiyye'dir].

câmûs جاموس (a. i. c. : cevâmîs) : manda, susıgırı.

câmûs-ı cesîm : iri, büyük manda.

cân جان (f. i.) : 1. cân, ruh. 2. hayat, yaşayış. 3. gönül.

Cân-ı cân (cânın cânı) : Allah. **Gûş-i cân** : can kulağı. **Yâr-ı cân** : can dostu.

cân-ı şîrin : tatlı can. 4. silâh. (bkz : cânê). 5. erkek adı.

cân جان (a. i.). (bkz : cânn).

cânâ جانا (f. n.) : ey cân, ey sevgilil

cân-âferîn جان آفرين (f. b. s.) : yaratıcı.

cânân, cânâne جانان , جانانه (f. s.) : 1. sevgili, gönül verilmiş, ma'sûka. 2. kadın adı.

cân-âver, cân-ver جان آور , جانور (f. b. s.) : 1. canlı, yaşayan. 2. i. zararlı hayvan. 3. i. domuz; canavar.

cân-âzâr جان آزار (f. b. s.) : can inciten, can yakan, eziyet eden.

cân-bahş جان بخش (f. b. s.) : 1. can veren, hayat başışlıyan, cana can katan, sevgill. 2. h. i. Cenâbihak.

cân-bâz جان باز (f. b. i. c. : cân-bâzân) : 1. can ile oynıyan, canını tehlikeye koyan, canbaz. 2. s. aldatıcı. 3. i. hayvan alışverişiyle meşgul olan kimse. 4. i. [eski] fedâî atlı asker.

cân-bâzân جانبازان (f. b. i. cân-bâz'ın c.) : canbazlar .

cân-bâzâne جانبازانه (f. b. zf.) : canbaza yakışacak sûrette, canbazlıkla.

cân-bâzî جانبازی (f. b. i.) : canbazlık.

cân-beleb, cân-berleb جان بلب , جان برلب (f. b. s.) : canı dudağında; ruh teslim edecek halde bulunan.

cân-ciğer جان چگر (f. b. s.) : çok tek-lifsiz seven [kimse].

cân-dâde جانداده (f. b. s.) : candan bağlanmış, candan bağlı,

candâne جاندانه (f. i.) : 1. tepe ile alın arasındaki yer, bingilçak. 2. Beyin.

cân-dâr جانداز (f. b. s.) : 1. canlı, diri. 2. silâhlı [kimse]. 3. i. muhâfız, koruyucu, emniyet memuru. 4. i. azık.

câne جانه (f. i.) : silâh. (bkz : cân⁴).

câne-dâr جانه دار (f. b. s.). (bkz : cân-dâr).

cân-efşân جان افشان (f. b. s.) : bir da'vâ uğrunda canını veren. (bkz : cân-feşân).

cân-efşânî جان افشانی (f. b. i.) : bir da'vâ uğrunda can vericilik.

cân-efzâ جان افزا (f. b. s.). (bkz : cân-fezâ).

cân-fedâ جان فدا (f. b. s.) : canını veren [aslı "cân-fidâ" dir.].

cân-fersâ جان فرسا (f. b. s.) : can dayanamıyacak derecede.

cân-feşân جان فشان (f. b. s.). (bkz : cân-efşân).

cân-fezâ جان فزا (f. b. s.) : 1. can artıran, gönüle ferahlık verici, cana can katıcı. 2. ayın yirmi üçüncü günü. 3. i. müz. tahmînen beş

altı asırlık pek az kullanılmış bir mürekkep makamdır. Sabâ makamının pest tarafına, durağı olan düğâh perdesinden itibâren hüseyinî-aşîran perdesine nakledilmiş bir uşşak dörtlüsü (inici olarak sesleri şöyledir : düğâh, rast, ırak, aşîran) ilâvesinden ibârettir. Canfezâ, bu dörtlüyü inici bir şekilde idâre ile, hüseyinî-aşîran perdesinde durur. Güçlü birinci derecede sabânın durağı ve uşşak dört lüsünün mi şeddinin güçlüsü olan düğâh, ikinci derecede de birinci güçlü kadar ehemmiyet arz etmek üzere sabâ'nın güçlüsü olan çargâhdır. Donanımâ sâba gibi si için koma bemolü ve re için bakıyye bemolü konulur. Lâhîn içinde uşşak dörtlüsü için de fa bakıyye diyez ilâve edilir. (sabânın, iki ârizası, bu dörtlü'nün seslerine dâhil değildir).

cân-figen جان فگن (f. b. s.) : can düşüren, can harcıyan.

cân-gâh جاناگاه (f. b. s.) : 1. cân azaltıcı, ruh eksiltici. 2. i. cân evi.

cân-gezâ جان گرا (f. b. s.) : can ısıricı, ruh sıkıcı; öldürücü, tehlikeli olan.

cân-gîr جانگیر (f. b. s.) : can sıkıcı.

cân-güdâz جانگداز (f. b. s.) : can-eritici, acıma uyandıran

cân-güzâr جانگزار (f. b. s.) : candan geçer olan, cana dokunan.

cân-hırâş جانخرش (f. b. s.) : yürek paralıyan, iç tırmalıyan. (bkz : dil-hırâş).

cânî, cânîye جانی , جانیه (a. s. cinâyet'den) : cinâyet işliyen.

cânî جانی (f. s.) : aziz, candan sevilen [kimse].

cânib جانب (a. i. cenb'den c. : cevânib) : 1. taraf, çihet, yan. 2. erkek adı. (bkz : sôy).

cânib-i rahmet : Allah'ın kullarına öldükten sonra yapacağı ihsânın bulunduğu yer, Allah'ın nezdi.

cânib-dâr جانبدار (a. f. b. s.) : yancı [arkerlikte].

cânibeyn جانبین (a. b. s.) : iki yan, iki taraf.

cânihi جَانِي (a. s.) : yana âit, yanda olan, yana düşen.

cânihi جَانِح ، جَانِحِه (a. s. cünha'dan) : suç işlemiş, suç sâhibi olan.

câniha جَانِحِه (a. s.) : 1. bir cenâha meyleden veyâ bir tarafı tutan. 2. i. kaburga kemiklerinin ikinci veyâ üçüncüsü ile yedincisi arasındaki herhangi bir kemik olup ekseriyâ beşinci, altıncı veyâ yedinci kemik olur.

cânîşin جَانِشِين (a. s.) : birinin yerine geçen, birinin yerine oturan; vekil.

cânn جَان (a. i.) : cin tâifesi.

cân-nisâr جَان نِسَار (f. b. s.) : canını fedâ eden, canını harcıyan.

cân-perver جَان پَرَوَر (f. b. s.) : ruh besleyen, iç açan; gönül açan.

cân-rübâ جَان رَبَا (f. b. s.) : gönül kapan, dilber.

cân-sipâr جَانَسِپَار (f. b. s.) : canını teslim eden, canını fedâ eden.

cân-sipârâne جَانَسِپَارَانِه (f. b. zf.) : canını fedâ edercesine.

cân-sipârî جَانَسِپَارِي (f. b. i.) : can fedâ edicilik, fedâkârlık.

cân-sitân جَان سِتَان (f. b. s.) : ruh alıcı, can çıkarıcı, insana belâ olan, güzel.

cân-sitânî جَان سِتَانِي (f. b. i.) : cansitanlık, ruh alıcılık, can çıkarıcılık.

cân-sûz جَان سُوَز (f. b. s.) : can yakan, fazla keder ve sıkıntı veren.

cân-şikâf جَان شِكَاَف (f. b. s.) : can yırtıcı, yaralayıcı.

cân-şikâr, cân-şiker جَان شَكَار ، جَان شَكِر (f. b. s. ye i.) : can avlayıcı, can alıcı; Azrâil.

cân-şiken جَان شَكِن (f. b. i.) : Azrâil. (bkz : cân-şikâr, cân-şiker).

câr جَار (a. i. c. : cirân) : 1. komşu.

câr-ı mülâsik, câr-ül-cenb : bitişik komşu.

câr-ullah : Mekke'ye gidip orada oturan.

câr-ül-cünüb : akrabadan olmıyan, yabancı komşu. 2. müşteri. 3. çarşaf, örtü.

cârî جَارِي (a. s. cereyân'dan.) : ceryan eden, akan, geçen, yürüyen. **Mâ-i cârî** : akar su. **Şehr-i cârî** : geçen ay.

cârih, câriha جَارِح ، جَارِحِه (a. s. cerh'den.) : 1. cerheden, yaralıyan. **Esliha-i câriha** : yara açan silâhlar. 2. çürüten.

câriha جَارِحِه (a. i. cerh'den. c. : cevârih) : 1. zool. yırtıcı kuş veyâ hayvan, fr. rapaces. 2. insanın el, ayak gibi âzâsı.

cârim, cârime جَارِم ، جَارِمِه (a. s. cürm'den) kesen. 2. hurma toplıyan. 3. âilesinin mâişetini kazanan. 4. suçlu, mücrim.

câris جَارِس (a. s.) : hırcın [kadın].

câriye جَارِيِه (a. i. c. : cevârî) : 1. pa-ra ile satın alınan halayık, hizmetçi kız; kız. 2. harpte esir düşmüş veyâ odalık olarak alınmış kız.

câriyye جَارِيِه (a. s.) : cârî olan, geçer olan. **Sikke-i câriyye** : geçer akçe. **Hesâbât-ı câriyye** : karşılıklı geçen hesaplar.

cârr, cârre جَارِد ، جَارِدِه (a. s. cerr'den.) : cerreden, çeken, sürükliyen, çekici. **Hurûf-i cârre** : a. gr. harfi cer'ler.

cârşeb جَارَشَب (f. i.) : çarşaf.

cârû, cârûb جَارُو ، جَارُوْب (f. i.) : süpürge.

cârûb-keş جَارُوْب كَش (f. b. s.) : süpürücü. [evvelce, Mekke'de Kâbe'nin, Medîne'de câmilerin süpürme işi mühim ve şerefli bir vazife ve rütbe idi].

cârûb-nümâ جَارُونِمَا (f. b. s.) : süpürge gibi, süpürgeyi andıran. **Lihiye-i cârûb-nümâ** : süpürgeyi andıran sakal.

cârûb-zen جاروب زن (f. b. i.) : süpürücü, göçkü.

câselik جائلیق (a. i.) : katolik; başpiskopos, başpapas, büyük papas, patrik.

câsir جاسر (a. s. cesâret'den) : cesâret eden.

cass جص (a. i.) : 1. kireç. 2. alçı taşı.

cassâs جصاص (a. i.) : kireççi, sıvacı.

câst جاست (f. i.) : üzümün sıkıldığı yer, üzüm teknesi.

câsûm جاسوم (a. i.) : kâbus, korkunç rüyâ.

câsûs جاسوس (a. i. c. : cevâsîs) : 1. hafiye, gizli haberler öğrenerek veya sırları çözecek haber veren, çâşit. 2. düşmanın, askerliğe dâir haberlerini öğrenip bildiren kimse.

câsûsî جاسوسى (a. i.) : câsusluk.

câvers جاورس (a. i.) : buğday arasında biten bir çeşit sarı darı.

câversî جاورسى (a. s.) : bir darı tânesi büyüklüğünde olan kabarcık. Dâ-ı câversî : kabarcık hastalığı.

câversiy-üş-şekl : darı şeklinde.

câvid, câvidân, câvidâne, câvidânî

جاود ، جاودان ، جاودانه ، جاودانى (f. s.) : 1. dâimî kalacak olan, sonsuz, ebedî, bengî. (bkz : câvid, câvidân, câvidâne, câvidânî). 2. erkek adı.

جاويد ، جاويدان ، جاويدانه ، جاويدانى (f. s.) : câvid, câvidân, câvidâne, câvidânî).

câvidân-nâme جاودانشامه (f. b. i.) : Fazlullah'ın kitabı.

cây جای (f. i.) : yer. (bkz : câ).

cây-i iştibâh : şüphe noktası.

cây-i karâr : durma, dinlenme yeri.

cây-i mülâhaza : düşünülecek yer, nokta.

cây-i râhat : rahat yer.

cây-i sülâl : sorulacak şey.

cây-bâş جای باش (f. b. i.) : oda, ikâmet yeri, ev, yurt, mekân, mesken.

cây-gâh, cây-geh جایگاه ، جایگاه (f. i.) : 1. yer. 2. mevki, rütbe.

cây-gîr جایگیر (f. b. s.) : yer tutan, yerleşen, yerleşmiş.

câyî' جايى (a. s. c. : ciyâ') : aç, acıkmış, aç olan. (bkz : cev'ân).

câyir جايىز (a. s.) : çevir ve cefâ eden, edici.

cây-mend جايمند (f. b. s.) : yerinden kalkmıyan, üşenen, tenbel.

cây-nişîn جای نشین (f. b. s.) : birinin yerine geçen; yer tutan.

câzib, câzibe جاذبه ، جاذبه (a. s. cezb'den) : 1. cezbeden, çeken. 2. sevimli, alımlı.

câzibe جاذبه (a. i. cezb'den.) : 1. çekim, yer çekimi, yıldızların birbirini çekimi. 2. alim, alımlılık, sevimlilik.

câzibe-dâr جاذبه دار (a. f. b. s.) : câzibeli, alımlı.

câzîm جازم (a. s. cezm'den.) : cezmeden, karar veren, kesen, kestirip atan. i'tikad-ı câzîm : hiçbir şüphe olmıyan kat'î inanış.

câzû جاذو (f. i.) : 1. cadı. 2. sihirbaz, büyücü.

ce'b جاب (a. i.) : 1. göbek. 2. kırmızı toprak boya.

cebâbire جبارده (a. s. cebbâr'ın c.) : cebrediciler, zorlayıcılar, zorbalar.

cebân جيان (a. s. cebânet'den.) : korkak. (bkz : cebîn).

cebânet جِائَات (a. i.): korkaklık. (bkz: cûbn).

cebbâc جِابِج (f. i.): İran şahlarının nevruz günü giydikleri elbise.

cebbân جِابَان (a. i. c.: cebâbîn): peynirci.

cebbâne جِابَانِه (a. i.): 1. açık hava ibâdetgâhı. 2. mezarlık.

cebbâr جِابَار (a. s. cebr'den. c.: cebâbire): 1. cebredici, zorlayıcı, zorba. 2. kuvvet ve kudret sâhibi, Allah. 3. erkek adı. 4. becerikli [kadın]. 5. i. gökyüzünün güneyinde bulunan bir yıldız kümesi.

cebbâr-âne جِابَارَانِه (a. zf.): cebbarcasına, zorlayıcılıkla, zorbalıkla.

cebbârî, cebbâriyyet جِابَارِيَّت (a. i.): cebbarlık, cebbâra mensup, cebredicilik.

ce'be جِأِيَه (a. i.): anat. göbek mıntakası.

cebe جِبه (h. i.): zincirden veyâ halkadan örme zırh.

cebeci جِبهِجِي (f. t. b. i.): eski Osmanlı ordusunun zırhlı sınıfına mensup askeri.

cebe-hâne جِبهِخَانِه (f. b. i.): [evvelce] barıt, kurşun, gülle ve benzerleri gibi harp malzemesi ve bunların bulunduğu yer. (bkz: ceb-hâne).

cebel جِبل (a. i. c.: cibâl): dağ. **Şeyh-ül-cebel**: Haşhaşîler denilen İsmâîlî'lerin reisi.

cebel-i Arafat: Arafat dağı.

cebel-i Lübnân: Lübnân dağı.

cebel-ün-nûr: Mekke'deki Harra dağı.

cebelistân جِبلِسْتَان (a. f. b. i.): dağlık, dağlık yer.

cebeli, cebeliyye جِبلِيَه (a. s.): dağa âit, dağ ile ilgili.

cebe-pûş جِبهِپُوش (a. f. b. s.): zırh giyen.

ceber جِبر (a. i.): insanın cüz'î irâdesini (*elindeliğini) kabûl etmeyip, her hareketi bir cebir altında yaptığına inanan tarikat ve bu tarikatla inanmış olan kimse.

ceberriyye جِبرِيَّه (a. i. c.: ceberriyyûn): elindeliği (cüz'î irâdeyi) kabûl etmeyen felsefe-yolu, mezhep.

cebertiyye جِبرْتِيَّه (a. i.): rufâiyye, Medîniyye tarikatlerinin şübelerinden birinin adı. [Rufâiyye tarikatının öteki şübeleri: Hafîyye, Kiyâliyye, Sayyâdiyye, Üzeyriyye, Cendiyye, Acelânîyye, Katnânîyye, Fazliyye, Vâsitiyye, Zeyniyye, Nûriyye. Medîniyye tarikatının öteki şübeleri de şunlardır: Meymûniyye, Becânîyye, Alvânîyye-i Hameviyye'dir].

ceberût جِبرُوت (a. i.): 1. aşırı büyük-lük, pek ziyâde kibir. 2. Allah'ın büyüklüğü. 3. tas. Allah'a varmanın üçüncü basamağı. **Âlem-i ceberût**: ilâhî kudret.

ceb-hâne جِبهَانِه (a. f. b. i.): cepâne, top, tüfek mermisi, barut ve sâire. (bkz: ceb-hâne).

cebhe جِبه (a. i. c.: cibâh): 1. alın; mec. yüz.

cebhe-i sefid: beyaz yüz. 2. ask. saldıran bir ordunun sağ ve sol kanatlarının ortası. 3. savaş bölgesi. 4. taraf, yön.

cebhe-sâ [y] جِبهِسا [ي] (a. f. b. s.): alın sürücü, birinin karşısında yere alnını koyan. (bkz: cebîn-sâ [y]).

cebîn جِيبِن (a. s. cebânet'den.): 1. korkak, yüreksiz; alçak. (bkz: cebân). 2. i. alın. **Çin-i cebîn**: alın kırılgılığı.

cebîn-sâ [y] جِيبِنْسَا (a. f. b. s.): alın sürücü. (bkz: cebhe-sâ [y]).

cebîre جِيبِرِه (a. i.): kırık ve çıkık olan bir uzva sarılan tahtalar.

cebîre جِيبِرِه (f. i.): halkın bir işe hazırlanması.

cebi جِبل (a. i.): yoktan yaratma.

cebr

cebr جبر (a. i.) : 1. zor, zorlama. 2. düzeltme, tâmir etme. 3. **mât.** cebir.
cebr-i âdi, cebr-i âlâ : **mât.** cebir bahisleri.
cebr-i hâtır : gönül yapma, gönül alma.
cebr-i mâfat : kaybedilmiş bir şey yerine başka bir şey bulup onunla avunma.
cebr-i nefis : kendini zorlama, kendini zortutma.
cebr-i noksân : eksiği tamamlama.
cebr ve mukabele : **mat.** cebir muâdelesî, * denklem, **fr.** équation.

Cebrâil جبرائيل (a. i.) : Peygamberlere emir ve vahy'e vâsita ve memur olan dört büyük melekten biri. (bkz : Cebrail, Cibril).

Cebreil جبرئيل (a. i.) (bkz : Cebrâil, Cibril).

cebre جبراً (a. zf.) : zorla, cebr ile.

cebrî جبرى (a. s.) : zorla, zor altında.

cebrîyye جبريه (a. i.) : beşerî irâdeyi inkâr eden bir mezhep. [zıddı olan "kaderiyye" ile bir şekilde olmak üzere, bâzen "ceberiyye" tarzında telâffuz edilir].

ced' جدع (a. i.) : birinin, burun, kulak, dudak, el veyâ ayağını kesme.

cedâ جدا (a. i.) : 1. bol yağmur. 2. hediye; ihsân. 3. avantaj, kazanç.

cedâvî جداوى (f. i.) : hizmetkâr aylığı.

cedâvil جداول (a. i. cedvel'in c.) : cetveller. (bkz : cedvel).

cedb جذب (a. i.) : 1. kısırlık. 2. kusur.

cedd جد (a. i. c. : ecdâd) : dede, büyük baba, ananın veyâ babanın babası.

cedd-i a'lâ : soy kökü.

ceddânî جدانى (a. s. cedd'den.) : ataya âit, onunla ilgili, **fr.** atavistique.

ceddâniyyet جدانيت (a. i.) : atavizm, **fr.** atavisme.

ceddât جدات (a. i. cedd'e'nin c.) : ninelere.

cedd be-cedd جد بجد (a. zf.) : büyük babadan büyük babaya intikal sûretiyle.

cedde جدہ (a. i. c. : ceddât) : büyük ana veyâ babanın anası.

cedde-i fâsîde : ananın anası, anne anne.

cedde-i sahîha : babanın anası, baba anne.

cedel جدل (a. i.) : 1. sert münâkaşa, tartışma. 2. kavgâ. **İlm-i hitaf ü cedel** : mantık yoluyla münâkaşa ilmi.

cedel etmek : dil kavgası, söz yarışı yapmak.

cedel-gâh جدلگاه (a. f. b. i.) : çekişme yeri, **mec.** Dünyâ.

cedelî جدلى (a. s.) : 1. münâkaşaya, tartışmaya âit. 2. münâkaşacı.

cedelî-mücib جدلى مجيب (a. b. s.) : münâkaşada cevap veren.

cedelî-sâil جدلى سائل (a. b. s.) : münâkaşayı, tartışmayı açan, münâkaşada, tartışmada sual soran.

cedere جدرة (a. i.) : boyundaki kalkan bezinin büyümesiyle beliren hastalık, guşa, **fr.** goitre.

cederî جدري (a. i.) : vücutta çıkan çiçek hastalığı. **Telkih-i cederî** : çiçek aşısı.

cederî-i bakarî : öküz ve inek cinsi hayvanlarda meydana gelen çiçek hastalığı.

cederî-i kâzib : suççeği denilen kabarcıklar. (bkz : cüderî).

cedes جدث (a. i.) : mezar, kabir.

cedgâre جدگاره (f. i.) : türlü türlü yol, tedbir ve reyler, oylar.

cedid, cedide جديد , جديد (a. s.) :

1. yeni, kullanılmamış. (bkz : mücedded). 2. pek az zamandan beri bilinen veyâ mevcut olan. 3. Acemlerin kullandıkları bir vezin. **Edebiyyât-ı cedide** : yeni edebiyât. (bkz : edebiyât).

cedidân, cedideyn جديدان , جديدين (a. b. i.) : gece ve gündüz.

cedir جدیر (a. s.) : lâyük, münâsip, uygun. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste.).

cedvâ جدوی (a. i.) : 1. hediye, armağan. 2. bol yağmur.

cedvel جدول (a. i. c. : cedâvil) : 1. düzgün çizgi çizmeğe mahsus ağaçtan veyâ mâdenden yapılmış âlet, cetvel tahtası. 2. çizelge, liste. 3. su arkı, su kanalı. 4. g. s. fildişi, oyma ve kakmalarda bir kaçı birbirine paralel olarak yerleştirilen çubuk hâlindeki motif.

cedvel-i sîm : gümüş kanal.

cedvel-keş جدولکش (a. f. b. s.) : cetvel çeken sanat erbâbı, yalnız güzel çizgi çekmekle uğraşan sanatkâr.

cedy جدی (a. i.) : 1. keçinin erkek yavrusu, erkek oğlak. 2. oniki burçtan biri, oğlak burcu.

cefâ جفا (a. i.) : 1. eziyet, incitme. (bkz : cevr, ezâ).

cefâ-yı yâr : sevgilinin cefâsı. 2. tas. tarikat adamının kalbinin öğrendiklerinden perişan olması.

cefâ-cû جفاجو (a. f. b. s.) : cefâ arıyan, cefâ eden.

cefâ-dide جفادید (a. f. b. s.) : cefâ görmüş, cefâ çekmiş.

cefâf جفاف (a. i.) : 1. kuruma. 2. kuru olma.

cefâ-kâr جفاکار (a. f. b. s.) : cefâ eden, eziyet eden. [halk dilinde **cefâ çekmiş**, **-çeken** mânâsına da gelir].

cefâ-kârâne جفاکارانه (a. f. zf.) : cefâkârcasına.

cefâ-kârî جفاکاری (a. f. b. s.) : cefâcılık.

cefâ-keş جفاکش (a. f. b. s.) : cefâ çeken, eziyete dayanan, katlanan.

cefâ-pişe جفاپیشه (f. b. s.) : 1. zâlim, gaddar. 2. mâşûk, sevilen, sevgili.

cefâset جفاست (a. i.) : hazimsizlik ızdırabı.

cefcâf جفجاف (f. s.) : iffetsiz, ahlâksız [kadın]. (bkz : câfcâf).

ceffâr جفار (a. i. cefr'den) : cifirci, falcı.

ceffe جفه (a. i.) : 1. kalabalık, kütle. 2. kalabalığın verdiği uğultu.

ceff-el-kalem جفاالقلم (a. zf.) : düşünmeksizin, birden, hemen.

ceffif جفيف (a. s.) : kurumuş, kuru.

cefn جفن (a. i. c. : ecfân) : 1. göz kağıdı. 2. bıçak ve kılıç kını. 3. asma çubuğu.

cefr جفر (a. i. c. : cîfâr) : geniş kuyu.

cefr جفر (a. i.) : gûyâ kayıptan haber veren bir ilim. (bkz : cîfr).

cefv جفو (a. i.) : kaba muâmele.

cefte جفوه (a. i.) : cefâ, azar.

cefvat جفوت (a. i.) : kabalık, nezâketsizlik.

cehâbize جهابذه (a. i. cîhbîz'in c.) : gerçeklerden, hakikatlerden haberi olanlar. [müfredi hiç kullanılmaz].

cehâlet جهالت (a. i.) : câhillik, bilmezlik. (bkz : cehl).

cehâm جهام (a. i.) : yağmur vermeyen bulut.

cehân جهان (f. i.) : 1. dünyâ. (bkz : cihân). 2. s. sığıryan, fırlıyan, çabuk hareket eden. (bkz : cehende).

cehâret جهارت (a. i.) : ses yüksekliği, sesin yüksek olması.

cehâz جهاز (a. i.). (bkz : cihâz).

cehd جهد (a. i.) : çalışma, çabalama.

cehd ü gayret, cehd ü ikdâm : çok çalışma. (bkz : gayret, himmet, sa'y).

cehele جهله (a. s. câhil'in c.) : 1. bilgisizler. 2. kendini bilmezler, münâsebitsizler. (bkz : cühelâ, cühhâl).

cehende جهنده (f. s.) : 1. sıçrıyan, fırlıyan. (bkz : cehân²). 2. sıçramış, fırlamış.

cehende-gi جهندگی (f. i.) : sıçrayış, fırlayış.

cehennem جهنم (a. i.) : 1. âhirette, günâhkâr kulların gideceği azap yeri, tamu. Yedi kattır : [cehennem, sair, sakar, cahîm, huteme, lâzi, havye veyâ derk-i esfel]. 2. çok sıcak yer.

cehennemi جهنمی (a. s.) : cehennem mensup, cehennemle ilgili; cehennemlik; cehennem gibi [sıcak veyâ sıkıcı].

cehennemiyyûn جهنمیون (a. i. c.) : cehennemlikler.

cehir جهیر (a. s. cehr'den. c. : cüherâ') : 1. yüksek sesle, açık olarak söylenen. 2. güzel, dikkate değer.

cehir-üs-savt : çok ve kuvvetli ses.

cehiz جهیز (f. i.). (bkz : cihâz).

cehl جهل (a. i.) : bilmezlik. (bkz : cenâlet).

cehl-i mürekkeb : bilmezliğin farkında olmayış, katmerli câhillik.

cehr جهیر (a. i.) : yüksek sesle söyleme.

cehren جهراً (a. zf.) : yüksek sesle, açıktan, alenen. **Sırran ve cehren** : gizliden ve açıktan.

cehreten جهرة (a. zf.) : âşikâr olarak, açıktan açığa.

cehri, cehriyye جهری • جهریه (a. s.) : açıktan veyâ yüksek sesle yapılan.

cehûd جهود (a. i.) : Yahudi, cıfıt.

cehûd-âne جهودانه (a. f. zf.) : cıfıtcasına.

cehûl جهول (a. s. cehl'den.) : pek câhil. (bkz : echel).

cehûlâne جهولانه (a. zf.) : pek câhilcesine.

celâ' جلاء (a. i.) : memleketten ayrılma, gurbete düşme.

celâ-yi vatan : doğduğu yerden ayrılma, ayırma.

celâb جلاب (f. i.) : salkım küpe.

celâbib جلابیب (a. i. cillâb'ın c.) : 1. kadınların yüzlerine örtündükleri yaşmaklar, başörtüleri, ferâceler. 2. gömlekler.

celâcil جلاجل (a. i. cülçül'ün c.) : küçük çanlar, ufak çingiraklar.

celâdet جلادت (a. i.) : bahâdırlık, kahramanlık, yiğitlik. **Şemşir-i celâdet** : yiğitlik kılıcı.

celâdet-şîâr جلادت شعار (a. f. b. s.) : yiğit mizaçlı.

celâfet جلافت (a. i.) : kabalık, yontulmuşluk.

celâil جلائل (a. i. celîle'nin c.) : büyük olanlar, yüceler.

celâl, celâlet جلال ، جلالت (a. i.) : 1. büyüklük, ululuk. **Zü'l-celâl** : celâl sâhibi; Allah. 2. erkek adı.

celâl ü câh : büyüklük rütbe ve mevkîi. 3. hışım, kızgınlık.

celâlî جلالی (a. s.) : 1. Allâh'a âit, tanrısâl. 2. celâl adlı kimselerle ilgili olan 3. hicrî XI. asırdan önce Anadolu'da başgösteren eşkiyâya verilen bir ad. 4. Sultan Celâleddin Melekşah tarafından hazırlanan ve hicrî (471) târihinde başlıyan bir Güneş takvîmî.

celâliyâne جلالیانه (a. f. zf.) : celâlî olana yakışacak sûrette.

celâlî جلالی (a. t. s.) : çabuk kızan [kimse].

celb جلب (a. i.) : 1. çekme, çekiş; kendine çekme. 2. yazı ile çağırma.

celb-i kulûb : kalbleri kazanma.

celb-i la'net : lânet çekme, lânet toplama.

celb-i menfaat ve def'i mazarrat : faydayı isteme, zararı istememe.

celbiz جلبيز (f. i.) : 1. kement, ilmik. 2. s. ara bozucu, koğucu. (bkz : gammâz).

celb-nâme جلبنامه (a. f. b. i.) : celp kâğıdı, çağırma kâğıdı [mahkemeye].

celbû جلبو (f. i.) : nâneye benzer bir ot, sebze.

celbûb جلبوب (f. i.) : bot. sarmaşık.

celcele جلبله (a. i.) : 1. çan sesi. 2. gök gürültüsü. 3. golgota tepesi.

celd جلد (a. i.) : kamçı ile vurma.

celde جلده (a. i.) : 1. büyük kamçı. 2. kamçı ile vurma.

celeb جلب (a. i.) : 1. sığır, daha çok koyun getirterek kasaplara satan büyük tüccar. [kelimenin aslı : "koyun, keçi, sığır" mânâsına gelir]. 2. tar. İstanbul sarayında ilk işe başlamış acemi.

celeb جلب (f. i.) : 1. orospu, fâhişe. 2. çan.

celencebîn جلنجبين (a. i.) : gül tatlısı.

celesât جلسات (a. i. celse'nin c.) : oturmalar, * oturumlar.

celî جلى (a. s. cilâ'dan. c. : celiyyât) : 1. âşikâr, meydanda, belli. (bkz : hüveydâ). 2. i. g. s. kalın ve okunaklı bir çeşit sülûs yazısı. (bkz : hatt-ı celî).

celî-müsennâ : g. s. bir yazı sitili.

celib جلب (a. i.) : 1. esir. 2. satılık esir.

celîd جليد (a. s. celâdet'den.) : fazla celâdetli olan.

celîd جليد (a. i.) : kırağı, çiy. (bkz : şeb-nem).

celîl, celîle جليل , جليله (a. s. celâl'den.) : 1. büyük, ulu. (bkz : cell). [vezir veya müşürlere ve onların dâirelerine hitâben yazılırdı. Bu rütbeden aşağı olanlara da : "behiyye", "aliyye" şeklinde hitâbolunurdu]. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. 3. g. s. bir yazı sitili.

celîl-üş-şân جليل الشأن (a. b. s.) : şân ve şerefi pek büyük.

celîs جلس (a. s. cülûs'dan. c. : cülesâ') : birlikte oturan, arkadaş.

celîs-i enîs : cana yakın arkadaş.

celiyyât جليات (a. s. celî'in c.) : âşikâr, açık, meydanda olan şeyler.

cell جل (a. s.) : büyük, ulu. (bkz : celîl).

cellâd جلاد (a. i.) : 1. insanı kesen, asan kimse. 2. mec. çok merhametsiz.

cellâd-ı felek (göğün cellâdı) : ölüm meleği.

cellâdî جلادى (a. f. i.) : cellâtılık.

celle جله (a. n.) : "yüce ve azîz olun!" mânâsına bir duâ sözü.

celmed جلمد (a. i.) : kaya; taş.

celse جلسه (a. i. c. : celesât) : oturma, oturum.

celse-i aleniyye : açık oturum.

celse-i hafife : ilîşmek sûretiyle oturma, yine kalkmak üzere ilîşme.

celse-i hafiyye : gizli oturum. [doğrusu "cilse"-dir].

celû جلو (f. s.) : 1. lâtifeci, şakacı [kimse]. 2. i. kebap şişi.

celvet جلوة (a. i.) : 1. yerini, yurdunu terketme. 2. tas. abd'in nuû't-ı ilâhiyye ile halvetten hurûcudur. Bu sûretle ki abdin aynı ve âzâsı

celvetiyye

enâniyetinden çıkarak âzâ abidsiz hakka muzâf olur.

(وما رميت اذ وميت ولكن الله رمى) âyetiyle

(ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله) âyetinde olduğu gibi.

celvetiyye جلتويه (a. i.): tas. Aziz Mah-

mut Hüdâî'nin kurduğu tarîkatin adı. ["yerini, yurdunu terk etmek" mânâsına gelen Arapça celvet kelimesi tasavvuf istilâhı olarak, kulun, Tanrı sıfatları ile, halvetten çıkışına ve Tanrı varlığında fânî oluşuna denilir].

cem جم (a. i.): 1. hükümdar, şah. 2.

Şark mitolojisinde şarap ve içkinin içatçısı. 3. Süleyman Peygamber'in lâkâbı. 4. Büyük İskender'in lâkâbı.

cem' جمع (a. i. c. cumû'): 1. toplama,

yığma. 2. birden fazla insan, hayvan ve eşyâyı gösteren isim. 3. a. gr. * çoğul.

cem'-i müennes : gr. müfredinin şeklini bozmadan, sonundaki müennes alâmeti olan e (t) kaldırılıp yerine at getirilir : müsleme (t), müslihat.. gibi.

cem'-i mükesser (kırık cemi) : a. gr. cemi yapılıacağı zaman müfredinin şekli bozularak yapılan cemi : kitab, kütüb.. gibi.

cem'-i müzekker : a. gr. müfredinin şeklini bozmadan sonuna in, ün getirilerek yapılan cemi : müslimin, müslimün.. gibi.

cem'-i sahîh (sâlim) : a. gr. sağlam cemi' mânâsında kullanılan bir cemî olup, bu cemî yapıldığı zaman müfredinin şekli bozulmaz. İki türdür : cemi müzekker, cemi müennes. 4. mat. * toplam.

cem'ül-cem : cem'in cem'i.

cemâat جماعت (a. i. cem'den. c. : cemâât) : 1. insan topluluğu. (bkz : ma'ser). 2. imamin arkasında namaz kılanlar.

cemâât جماعات (a. i. c. cemâât'ın c.) :

1. insan toplulukları. 2. imamin arkasından namaz kılanlar. 3. bir mezhepten olan topluca halk. 4. tar. Yeniçeri teşkilâtında birkaç odadan meydana gelen kısım.

cemâat-i çilingirân-ı hâssa : tar. saraydaki çilingirlik işlerini yapmakla görevli sanatkar zümresi.

cemâat-i hademe-i ehl-i hîref, tar. saray işlerini görmek için görevlendirilmiş sanatkarlar zümresi.

cemâat-i mücellidân-ı hâssa : tar. saraydaki kitapları ciltlemekle görevli sanatkarlar zümresi.

cemâd جاد (a. i. c. : cemâdât) : taş gibi cansız olan şey.

cemâdât جمادات (a. i. cemâd'ın c.) : cansızlar.

cemâdî جدادى (f. s.) : rûhu olmıyan, cansız cisim.

cemâh جاح (a. i.) : baş sertliği, harınlık [atta].

cemâhir جمابر (a. i. cumhûr'un c.) : cumhûrlar, cumhûriyetler, cumhûrluklar.

cemâhir-i müttehîde : birleşik devletler.

cemâl جمال (a. i.) : 1. yüz güzelliği. Arz-ı cemâl : yüz gösterme, görünme. 2. erkek adı.

Cemâliyye جالية (a. h. i.) : Halvetiyye ve Uşşâkiyye tarikatleri şubelerinin adları. [Cemâlüddîn-i Aksarâyî neslinden olan Mehmet Hamîdüddîn-ül Cemâlî tarafından kurulmuştur].

Cemâliyye-i sâniye-i halvetiyye : tas. Uşşâkiyye-i Ahmediyye şubelerinden birinin adı olup Edirneli Şeyh Mehmet Cemâlettin Efendi tarafından kurulmuştur.

cemâl-ullah جمال الله (a. it.) : Allah'ın lûtfu.

cem'an جمعاً (a. zf.) : bir yere toplamak sûretiyle.

cem'âniyye جماعية (a. i.) : ahl. ortaklık, kolektivizm, fr. collectivisme.

cemâzi-yel-âhir جمادى الآخر (a. i.) : arabî aylarının altın cısı ("doğrusu" bkz : cümâd-el-âhire).

cemâzi-yel-evvel جمادى الاول (a. b. i.) : 1. arabî aylarının beşincisi ("doğrusu" bkz : cümâd-el-ûlâ). 2. bir kimsenin geçmişi.

cemder جدر (f. i.) : bir çeşit bıçak veya kama.

cemed جد (a. i.) : 1. buz. 2. kar. 3. dondurma.

cemedî جدی (a. s. cemed'den) : çok soğuk, buz gibi.

cemel جل (a. i. c. : cimâl) : erkek deve.

cemên جن (f. i.) : çardak.

cemerât جرات (a. i. cemre'nin c.) : cemreler.

cemî' جميع (a. e. cem'den.) : cümle, hep, bütün.

cem'i جمی (a. s. cem'iyet'den) : cemiyete âit, cemiyetle ilgili.

cemî'an جمعا (a. zf.) : hep, bütün, tekml.

cemil جميل (a. s. cemâl'den.) : 1. güzel. **Zikr-i cemil** : 1) iyilikle anma; 2) [eskiden] mekteplerde verilen mükâfat. 2. 1. erkek adı.

cemile جملة (a. i. cemâl'den.) : 1. hoş şa gitmek için yaranma. 2. kadın adı.

cemile-kâr جملة کار (a. f. b. s.) : iyiliksever.

cemile-kârâne جملة کارانه (a. f. zf.) : iyiliksevercesine.

cemile-kârî جملة کاری (a. f. b. i.) : iyilikseverlik.

cemile-kârlık جملة کارلق (a. f. t. b. i) : iyilikseverlik.

cem'iyât جمعيات (a. i. cem'iyet'in c.) : cemiyetler, * kurumlar, dernekler.

cem'iyyet جمعيت (a. i. c. : cem'iyât) : 1. topluluk.

cem'iyyet-i akvâm (milletler cemiyeti) : birinci cihan harbinden sonra kurulan ilk birleşmiş milletler cemiyetinin bizdeki adı.

cem'iyyet-i beşerîyye : insan topluluğu. 2. kurum, dernek. 3. düşün dernek. 4. ed. gerek "tenâsübü", gerek "tezâd" dolayısıyla birbirine uygun, yâhut karşı bulunan kelimeleri bir arada bulundurma. [böyle söze "cem'iyyetli" denilir]

cem'iyyet-i kelâm : birkaç mânâsı bulunan söz. 5. tas. zihin ve hâtırın yalnız Allah ile meşgul olması.

cem'iyyet-gâh جمعيتگاه (a. f. b. i.) : toplanılacak yer, toplantı yeri.

cemm جم (a. i.) : büyük sayı, çokluk, kalabalık.

cemm-i gafîr : insan kalabalığı.

commâl جمال (a. i.) : deve sürücüsü, devci. (bkz : şütür-bân).

commâş جاش (f. s.) : zampara.

commâz جاز (a. s.) : hızla giden.

commâz جاز (a. i.) : hızlı giden erkek deve. [müen. "commâze" dir].

commâz-süvâr جاز سوار (a. f. b. s.) : hızlı giden erkek deveye binen.

cemre جمره (a. i. c. : cemerât) : 1. ateş hâlinde kömür. 2. şubat ayında azar azar artan sıcaklık.

cemre-i ulâ [fi-l-hevâ] : birinci cemre [hava(da) ya].

cemre-i sâniye [fi-l-mâ'] : ikinci cemre [su(da) ya].

cemre-i sâlis [fi-t-türâb] : üçüncü cemre [toprak(da)ğa]. 3. hac töreninde bir defa taş atılması. 4. hek. iltihaplı bir çıban, kara kabarcık. 5. ufak çakıl taşı.

cemreviyye جرويه (a. i.) : dîvan şâirleri tarafından bayramlar, baharlar gibi cemre vesilesiyle, zamanlarındaki büyük adamlar için yazılan şiirler.

Cemşâsb جماسب (f. h. i.) : 1. Hz. Süleyman. 2. Cemşid'in oğlu.

Cemşid جميد (f. h. i.) : Cemşâsb'ın babası.

cenâb جناب (a. i.) : 1. "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.

Cenâb-ı Hakk, Cenâb-ı Hâlik : Allah.

2. erkek adı. 3. avlu.

Cenâb-ı sūdde-i...

Cenâb-ı sūdde-i devlet-meâb : pâdişah kapısının avlusu.

Cenâb-ı muhavvil-ül-havli ve-l-ahvâl : havli, kuvveti ve halleri başka şekle sokan, Allâh.

cenâbet جنابت (a. i.) : 1. guslül gerektiren durum. 2. bu durumda olup ta henüz gusletmemiş olan kimse. (bkz : cünüb). 3. s. pis. [küfür olarak].

cenâh جناح (a. i.) : 1. kanat, kuş kanadı. 2. kol, pazı. 3. ask. yan; kol.

cenâh-ı ma'dilet : âdâlet kanadı.

cenâh-ı semek : balık kanadı.

cenâh-ı tâir : kuş kanadı.

cenâheyn جناحين (a. i. cenâh'dan) : iki kanat, iki yan. **Zü'l-cenâheyn** : 1) dünyâsı da, âhîreti de iyi olan; 2) iki tarafa da yaranmasını bilen, iki yüzlü. (bkz : mürâî).

cenâib, cenâyib جنائب ، جنایب (a. i. cenîbe'nin c.) : yedek hayvanlar, binekler.

cenân جنان (a. i.) : kalb, yürek, gönül
Hâlis-ül-cenân : kalbi temiz.

cenâze جنازه (a. i. c. : cenâiz) : insan ölüsü. [cinâze (= tabut) mânâsına gelir].

cenb جنب (a. i.) : yan, taraf.

cenbi جنبی (a. s.) : yan tarafa âit.

cenbiyye جنبیه (a. i.) : Arapların yan taraflarına takmak sûretiyle kullandıkları bir çeşit eğri kama; hançer.

cendel جندل (a. i.) : nehirlerde bulunan büyük kaya.

cendeliyye جندلیه (a. i.) : rufâiye tarikatının on iki şûbesinden biri. [ötekiler : Harîriyye, Kiyâliyye, Sayyâdiyye, Üzeyriyye, Acelânîyye, Katnânîyye, Fazliyye, Vâsîtiyye, Cebertiyye, Zeyniyye, Nûriyye'dir].

cendere جندره (a. f. i.) : 1. tazyik, basıkı. 2. dar dere, boğaz. 3. kalın oklava. 4. mec. sıkı ve dar yer.

ceng جنگ (f. i.) : savaş, vuruşma.

ceng-i zergeri : yalancıkta yapılan savaş. **Der ceng-i evvel** : ilk ağızda.

ceng-âver جنگاور (f. b. s. c. : ceng-âverân) : cenkçi, dövüşken.

ceng-âverân جنگاوران (f. b. s. ceng-âver'in c.) : cenkçiler, dövüşkenler, savaşçılar.

ceng-âverâne جنگاورانه (f. zf.) : cenkçiye, dövüşkene yakışacak sûrette.

ceng-âveri جنگاوری (f. b. i.) : cenkçilik, dövüşkenlik.

ceng-âzmûde جنگ آزموده (f. b. s.) : savaş tecrübesi olan [kimse].

ceng-âzmûdegi جنگ آزمودگی (f. b. i.) : savaşta tecrübe sâhibi olma.

ceng-cû جنگ جو (f. b. s.) : cenk arayıcı, kavgacı.

cengel جنگل (f. i.) : orman.

cengel-istân جنگلستان (f. b. i.) : orman, sık ağaçlık.

cengi جنگی (f. i.) : savaş hâlinde bulunan.

Cengiziyân جنگیزیان (f. i. c.) : Cengiz soyundan gelenler, bunlara tâbi olanlar.

cenibe, cenibet جنبیه ، جنبیت (a. i. c. : cenâib, cenâyib) : yedek hayvanı, çıvgar.

cenibe-keş جنبیه کش (a. f. b. s.) : yedek hayvanı çekip götüren.

cenîn جنین (a. i.) : karındaki çocuk, döl. **İskat-ı cenîn** : çocuk düşürme.

cenîn-i gayr-i müstebîn-il-hilka : anat. âzâsı kısımen teşekkül etmiş cenîn.

cenîn-i kâzib : gerçek olmıyan gebelik, dış gebelik.

cenîn-i müstebîn-il-hilka : âzâsı belirmiş olan cenîn.

cenîn-i sâkıt : düşen çocuk, düşük.

cenîver جنیور (f. i.) : sırat köprüsü.

cenkâr جنکار (f. i.) : bakır pası renginde

olan yeşilimsi madde. [aslı : jenkâr, zenkâr dır.].

cennân جنان (a. i.) : bahçıvan

cennât جنات (a. i. cennet'in c.) : cennet-ler, uçmaklar; bahçeler.

cennât-ı adn : cennet bahçeleri.

cennet جنت (a. i. c. : cinân, cennât) :

1. uçmak. 2. bahçe. 3. çok ferah ve havadar yer. Sekiz cennet vardır : [dâr-ül-celâl, dâr-üs-selâm, cennet-ül-me'vâ, cennet-ül-huld, cennet-ün-naîm, cennet-ül-firdevs, cennet-ül-karar, cennet-ül-adn]. (bkz : bihişt).

cennet-mekân جنت مکان (a. b. s.) : yeri cennet olan.

cenûb جنوب (a. i.) : güney.

cenûbî جنوبی (a. s.) : cenûba mensup, güneyde bulunan.

cer' جرع (a. i.) : suyu yudum yudum içme. (bkz : cür'a).

cer جر (f. i.) : yarık; çatlak, husûsiyle yarılmış yer.

cerâb جراب (a. i.) : dağarcık, torba.

cerâd جراد (a. i. cerâde'nin c.) : 1. ge- kirge. 2. mec. yağmacılar gürûhu.

cerâd-ı münteşir : yayılmış yağmacılar.

cerâd-ül-bahr : denizden çıkarılan ve teke deni- len ufak, kırmızı bir böcek.

cerâhat جراحت (a. i. c. : cerâhât) : 1. irin; yara. 2. cerrahlık [aslı "cirâhat" dir].

cerâhor جراخور (o. i.) : tar. Osmanlılar ta- rafından ordu hizmetlerinde kullanılan Hristiyan ecirlere verilen bir ad.

cerâid جرائد (a. i. cerîde'nin c.) : ga- zeteler.

cerâid-i yevmiye : günlük gazeteler.

cerâim جرائم (a. i. cerîme'nin c.) : suç- lar, kabahatler, cinâyetler.

cerâim-i müştereke : ortak, müşterek suçlar.

cerâye جرایه (a. i.) : vakıf tarafından ve- rilen yiyecek.

cerâyet جرایت (a. i.) : câriyelik hâli.

cerâzet جرازت (a. i.) : oburluk.

cerbân جربان (a. s.) : uyuz hastalığına tutulan, uyuz.. (bkz : cerib).

cerbeze جربزه (a. i.) : 1. güzel konuş- ma; beceriklilik. 2. kurnazlık, hilekârlık.

cerbiyye جربیه (a. i.) : zool. uyuz bö- cekleri, fr. acariens, acarides.

cerd جرد (a. i.) : elbisesinden soyma, çıp- lak bir hâle getirme.

cerdâ جردا (a. s.) : 1. mahrum, çıp- lak. 2. dazlak, tüysüz. 3. verimsiz, çorak. (bkz : cerid). 4. karıştırılmamış [şarap].

cerdân جردان (f. i.) : dilenci çanağı.

cerde جرده (f. i.) : sarı renkli, donu sa- rı, kuladan açık olan at.

cereb جرب (a. i.) : uyuz hastalığı, uyuz- luk.

cereb-nâk جربناک (f. s.) : uyuz [kimse].

cereb-ül-ayn جرب العين (a. b. i.) : gözbebeğinde çıkan sivilceler.

cered جرد (f. i.) : yaralı. (bkz : mecrôh).

cered جرد (a. i.) : çıplak bir hale gelme.

cerem جرم (a. i.) : 1. hurma toplarken yere düşenleri yeme. 2. günah. 3. cinâyet. 4. hatâ. Lâ-cerem : şüphesiz, elbette, mutlaka.

cereng جرننگ (f. i.) : çan ve zil sesi, kılıç ve topuzun çarpmasından çıkan ses.

ceres جرس (a. i.) : 1. çan. 2. hayvanın boynuna takılan çingirak. 3. zindan.

ceres-dâr جرسدار (a. f. b. s.) : çingiraklı, çingirak taşıyan.

ceresiyye جرسیه (a. i.) : bot. çançiçe-ğigiller, fr. campanulacées.

cereyân جریان (a. i.) : 1. akma, akım, geçme. 2. gidiş, hareket. 3. olma, oluş.

cereyân-ı hevâ : hava akımı.

cereyân-ı mesâlih : işlerin oluşu.

cergand جرگند (f. i.) : 1. bumar dolması. 2. ışık ve ışık konacak yer.

cerge جرگه (f. i.) : bir yerde bulunan insan kümesi.

cerh جرح (a. i.) : 1. yaralama; yaralanma. 2. çürütme; mec. kabul etmeme.

cerh fi-hük-m-il-hatâ : huk. ihtiyârî olmayan bir fiil ile vukua gelen cerh.

cerh-i amd : birini gerek yaralayıcı âletle ve gerek başka bir şey ile haksız olarak kasden cerh etme.

cerh-i mushin : huk. bir cerhtir ki bununla mecruh olanın bir gün ve bir günden daha az bir müddet yaşaması tevehhüm olunmaz.

cerha جرحة (a. s.) : yaralı.

cerî جرى (a. s. cür'et'den) : cesûr, yiğit, gözü pek, yürekli.

cerî-ül-lisân : sözünü esirgemiyen.

cerib جرب (a. s.) : uyuz hastalığına tutulan, uyuz. (bkz : cerbân).

cerib جريب (a. i.) : 1. İmparatorluk devrinde Arabistan ülkelerinde kullanılan aşağı yukarı 216 litrelik bir hacim ölçüsü. 2. tarla ve arazi ölçüsü. 3. dönüm.

cerib-üt-taâm : dört kâfiz arpa ve buğday alan bir ölçü.

cerid, ceride جرد ، جرده (a. s.) : verimsiz, çorak [yer]. (bkz cerda³).

ceride جريدة (a. i. c. : cerâid) : 1. gazete. 2. zabıtnâme, tutanak. 3. suvâri kolu.

ceride-i feride : eşsiz, tek gazete.

ceride-i havâdis : Çörçil adında bir İngiliz tarafından 1840 da çıkarılmış olan ilk husûsî gazete.

ceride-i nüfûs : nüfus kütüğü.

ceride جريدة (f. s.) : yalnız, tenha.

cerih جريح (a. s. cerh'den.) : yaralanmış, yaralı. (bkz : mecrûh).

cerih-ül-fuâd, cerih-ül-kalb : yüreği yaralı.

ceriha جريحه (a. i.) : yara.

ceriha-i iltiyâm-nâ-peviz : onulmaz yara.

ceriha-dâr جريحه دار (a. f. b. s.) : yaralı.

cerim جريم (a. s.) : kabahatli, cânî, suçlu.

cerime جرime (a. i. cürm'den. c. : cerâim) : 1. cürüm, suç. 2. us pahası, cereme, suç ödeme.

cerin جرين (a. i. c. : ecrân, ecrine, cürün) : hurma kurutma yeri.

cerire جريره (a. i.) : kabahat, suç.

cerm جرم (a. i. c. : cürüm) : 1. bir çeşit Arap kayığı. 2. kesme. 3. koyun kırkma. 4. günâh işleme.

cermûze جرمنه (f. i.) : sefer ve misafirlik.

cerr جر (a. i.) : 1. çekme, sürükleme. 2. gr. Arapça'da âit olduğu ismi meksûr (kesreli = esreli) okutan harf veya edat. (bkz : harf-i cerr). 3. para, eşyâ ve sâire çekme.

cerre çıkma : [eskiden] medrese talebesinin, mübârek üç aylarda köylere dağılıp halka, dînî öğütlerde bulunmak, namaz kıldırmak veya mey-zinlik etmek sûretiyle para ve erzak toplaması

cerrâh جراح (a. i.) : operatör [doktor].

cerrâhi جراحي (a. i.) : operatörlük [doktorlukta].

cerrâr جزار (a. s.) : 1. çekici. 2. i. dilenci. 3. arkasından sürükliyen. 4. i. harp âletleriyle donatılmış kalabalık ordu

cerrâre جراره (a. i.) : küçük, sarı ve zehirli akrep.

cerre جره (a. i.) : toprak testi.

cerş جرش (a. i.) : bir şeyi kazıma, bir şeyin kabuğunu soyma.

cerûz جروز (a. s.) : obur. (bkz : eköl).

cerv جرو (a. i.) : 1. yırtıcı hayvan yavrusu, enik. 2. ufak meyva.

cery جری (a. i.) : cereyan.

cerz جزز (a. i.) : 1. kesme. 2. yok etme. 3. öldürme.

cesâmet جسامت (a. i. cism'den.) : büyüklük, irilik. (bkz : kıt'a).

cesâret جسارت (a. i.) : cesurluk, yiğitlik, yüreklilik.

cesâset جاست (a. i.) : merak, tecessüs.

cesed جسد (a. i. c. : ecsâd) : ölü vücut.

cesim, cesime جسم , جسيم (a. s. cesâmet'den) : iri, büyük, kocaman.

cesim-ül-cüsse : iri vücutlu.

cesk جسك (f. i.) : mihnet, keder; muşbet.

cess جس (a. i.) : 1. elle yoklama. 2. araştırma. 3. soruşturma.

cessâs جساس (a. i.) : çok meraklı.

cessâse جساسه (a. i.) : kruvazör, harp gemisi.

cest جست (f. i.) : atlayış, sıçrayış.

cestân جستان (f. s.) : atlıyan, sıçrıyan.

cestân cestân جستان جستان (f. zf.) : sıçrıya sıçrıya, sıçrıyarak.

ceste جسته (f. s.) : sıçramış, fırlamış.

ceste ceste جسته جسته (f. zf.) : yavaş yavaş; kısım kısım, parça parça, azar azar. (bkz : tedricî).

ceste-gîr جسته گیر (f. b. s.) : arsız dilenci.

cesten جستن (f. fi.) : sıçramak, atlamak, atılmak, kaçmak, kurtulmak.

cesûr جسور (a. s. cesâret'den) : cesâretli, yürekli, yiğit.

cesûrâne جسورانه (a. f. zf.) : cesâretle, yiğitcesine, yürekliçe.

ceş جش (f. i.) : mâvi boncuk.

ceşn جشن (f. i.) : 1. ziyâfet, şölen. 2. bayram, eğlence.

cev جو (f. i.) : arpa. (bkz : şaîr). **Dâne-i cev** : arpa tânesi.

cevâb جواب (a. i. c. : cevâbât, ecvibe) : sorulan şeye verilen karşılık [sözle, yazı ile].

cevâb-ı kat'î : kesin söz.

cevâb-ı nâ-sevâb : doğru olmıyan karşılık.

cevâb-ı şâfi : inandırıcı cevap.

cevâbât جوابات (a. i. cevâb'ın c.) : sorulan şeylere verilen karşılıklar. (bkz : ecvibe).

cevâben جواباً (a. zf.) : cevap, karşılık olarak.

cevâbî جوابی (a. s.) : cevap, karşılık.

cevâbî جوابی (a. i. câbî'nin c.) : câbîler, tahsildarlar.

cevâb-nâme جوابنامه (a. f. b. i) : cevap olarak yazılan yazı.

cevâd جواد (a. s. cûd'dan) : 1. cömert, eli açık. 2. i. erkek adı.

cevâdd جواد (a. i. câdde'nin c.) : cad-deler, büyük, işlek yollar.

cevâhir جواهر (a. i. cevher'in c.) : 1. cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. 2. mayalar, özler.

cevâhir-i ulviyye : felekler, *gezeğenler.

cevâhir-ül-esdâf : 1392 (H. 795) den 1439. (H. 843) e kadar Kastamonu'da Beylik süren Candar Oğullarından İsfendiyar Bey'in emriyle oğlu İbrâhim Bey için adı bilinmiyen bir zat tarafından meydana getirilmiş Kur'an tefsiridir.

cevâhir-ül-kelîmât : Şemsi adında bir zâtın Arapça'dan Türkçe'ye kaleme aldığı 108 sahifalık bir lûgat kitabıdır. [istinsâhı, 1666 (H. 1077) dir].

cevâhiri جواهری (a. i.) : cevâhirci, elmas alıp satan.

cevâib جواب (a. i. c.) : halk arasında dolaşan haberler.

cevâiz جوائز (a. i. câize'nin c.) : verilen bahşışler, armağanlar. (bkz : câize).

cevâmi' جوامع (a. i. câmi' ve câmia'nın c.) : 1. ibâdet yerleri, mescitler. [mescitlerde cumâ namazı kılmak câiz değildir]. 2. toplu şeyler.

cevâmid جوامد (a. s. câmid'in c.) : cansızlar, hayatsız, donmuş şeyler.

cevâmîs جواميس (a. i. câmûs'un c.) : mandalar, su siğirileri.

cevân جوان (f. s.). (bkz : cüvân).

cev'ân جوعان (a. s. cû'dan.) : aç, acıkmış, mîdesi boş. (bkz : câyi').

cevânib جوانب (a. i. cânib'in c.) : taraflar, yanlar.

cevânib-i erbaa : dört taraf.

cevânih جوانح (a. i. câniha'nın c.). 1. (bkz : câniha) 2. g. s. bir yazı stili.

cevârî جوارى (a. i. câriye'nin c.) : halayıklar, hizmetçi kızlar.

cevâr-il-Künnes : gezeğenler; Utârît (Merkür), Zühre (Venüs), Merih (Mars), Müşteri (Jüpiter) ile Zuhal (Satürn)..

cevârih جوارح (a. i. câniha'nın c.). (bkz : câniha).

cevâsis جواسيس (a. s. câsûs'un c.). (bkz : câsûs).

cevâz جواز (a. i.) : câiz olma, izin, müsaade.

cevâz-ı kanûnî : kanûnî bir yasağı olmıyan.

cevâz-ı şer'i : yapılması şeriatçe suç sayılmıyan.

cevder جودر (f. i.) : öküz. (bkz : gâv).

cevdet جودت (a. i.) : 1. iyilik, güzellik. 2. olgunluk. 3. büyüklük. 4. tâzelik. 5. kusursuzluk. 6. erkek adı.

cevdet-i fehîm : anlayış iyiliği, tâzeliği, üstünlüğü.

cevdet-i fikr : fikir, düşünce tâzeliği, üstünlüğü.

cevdet-i kariha : kavrama tâzeliği, üstünlüğü.

cevelân, cevlân جولان ، جولان (a. i.) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cevelân-ı dem : kanın cevelânı, dolaşması.

cevelân-gâh, cevelân-geh. جولانگاه ، جولانگه (a. f. b. i.) : dolaşılacak yer, dönüp dolaşma yeri; koşu, savaş yeri.

cevelân-ger, cevlân-ger جولانگر ، جولانگر (a. f. b. i.) : cevelân edici, dolaşıcı; atlı.

cevelân-geri, cevlân-geri جولانگری ، جولانگری (f. b. i.) : cevelângerlik, cevelân edilicilik, dönüp dolaşıcılık.

cevf جوف (a. i.) : 1. boşluk. 2. oyuk. 3. iç; kalb.

cevf-i leyl : gece yarısı, yarı gece.

cevf-i mî'de : mide boşluğu.

cevher جوهر (a. i. c. : cevâhir) : 1. maya, öz. 2. elmas, değerli taş ["cevâhir" en çok bu mânâda kullanılır]. 3. [evvelce] Horasan'da ve Şam'da yapılan kılıçların demirlerinde görülen siyah ve beyaz dalgalı benekler, çizgiler. 4. ed. yalnız noktalı harfler hesâbedilmek sûretiyle ve "ebced" hesâbiyle yazılan, çok defâ manzum olan târih. (bkz : cevherin, mu'cem, menkut). [ziddi "mühmel"]. 5. fels. kendi kendine bir varlığı olup, gerçekleşmesi için başka bir nesneye ihtiyacı olmıyan.

cevher-i ferd : 1) atom; 2) ed. [şiiirde] sevgili veyâ onun dudağı.

cevher-i ulvî : 1) en yüksek cevher; felekler; 2) ruh; 3) ateş.

cevher-dâr جوهر دار (a. f. b. s.) :

1. elmaslı. 2. noktalı. [harf]. (bkz : cevher⁴). 3. siyah ve beyaz dalgalı benekli [kılıç]. (bkz : cevher³). 4. eski tüfeklerden birinin adı.

cevhere جوهره (a. i.) : bir tâne cevher.

cevher-fürûş جوهر فروش (a. f. b. i.) : cevher satan, cevâhirci. (bkz : güher-fürûş).

cevherî جوهری (a. s.) : cevhere, değerli taş veya inciye âit olan, bunlarla yapılmış veya işlenmiş bulunan, **fr. substantialisme**. [müen. cevheriyye].

cevherin جوهرین (a. s.) : mücevherden, cevherden.

cevheriyyûn جوهریون (a. i. c.) : Al-lah'a bir cevher nazariyle bakan mu'tezile fırkası.

cevlân-gâh, cevlân-geh جولانگاه (a. f. b. s.). (bkz : cevelân-gâh, cevelân-geh).

cevin, cevîne جوين , جوينه (f. s.) : arpadan yapılmış nesne; arpa unu. **Nân-i cevin** : arpa ekmeği.

cevr جور (a. i.) : 1. haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem. 2. tas. târîkat adanının ruhan ilerilemesine mânî olan şey.

cevreb جورب (a. i.) : çorap. **Çâk-ı cevreb** : çorap söküğü.

cevsak جوسق (a. i.) : köşk, konak.

cevse جوسه (f. i.) : 1. köşk. (bkz : cevsak). 2. çardak.

cevsek جوسك (f. i.) : düşme.

cevşen جوشن (f. i.) : örme zırh, vaktiyle giyilen savaş elbisesi.

cevşen-güdâz جوشن گداز (f. b. s.) : zırh eriten.

cevşen-pûş جوشن پوش (f. b. s.) : zırh giyen, zırhlı.

cevşen-şikâf جوشن شكاف (f. b. s.) : zırh paralayıcı.

cevşîr, cevşîre جوشیره (f. i.) : 1. çulha. 2. arpa çorbası.

cevv جو (a. i.) : hava, boşluk. **İlm-i ahvâl-i cevv** : meteoroloji.

cevv-i hevâ : hava boşluğu.

cevv-i kebûd : mâvi boşluk, gökyüzü.

cevvâl جوال (a. s.) : koşan, dolaşan, hareket eden. **Fikr-i cevvâl** : hareketli, canlı fikir.

cevvî, cevviyye جوی , جویه (a. s.) : arzın etrafındaki boşlukla ilgili.

cevv جوز (a. i.) : ceviz.

cevv-i bevâ, cevzi Hindî : Hindistan cevizi.

Cevzâ' جوزاء (a. i.) : **astr.** İkizler burcu, semânın kuzey yarım küresinde görünen iki parlak yıldızlı bir burç olup Güneş, mayıs ayında bu burca girer lât. **Geminus**; **fr. les Jumeaux**; **ing.** Gemini.

cevvâk جوزاك (f. i.) : elemleme, ke-derlenme.

cevvîyye جوزيه (a. i.) : **bot.** cevizgiller, **fr. juglandasées.**

ceyb جيب (a. i. c. : cüyûb) : 1. **geo.** Sinüs. 2. cep. 3. gömleğin açıklığı, yarığı

ceyb-i hümayûn : pâdişahın husûsî kesesi.

ceyb-i mürâkabe : dervişlerin düşünmek üzere başlarını öne eğmesi.

ceyb-i sabr : sabretme, dayanma.

ceyb-i tefekkür : düşünme vaziyeti.

ceyl جيل (a. i.) : **zool.** yengeç.

ceyş جيش (a. i. c. : cüyüş) : 1. asker, ordu. 2. ses, sedâ. **Mukaddimet-ül-ceyş** : büyük kuvvetlerin öncülere. **Sevk-ül-ceyş** : strateji. **Tâbiyet-ül-ceyş** : kuvvetleri yerleştirme bilgisi.

ceyvâd

ceyvâd جيواد (f. i.) : gûnahtan sakınma. (bkz : ittika').

ceyyid جيد (a. s. cevdet'den c. : ciyâd) : tâze, hoş, iyi, saf.

ceyyid-i hevâ : iyi hava, saf hava.

ceyyid-ül-ayâr : ayârî hâlis, tam olan [para].

cez', cez'a جزع , جزعه (a. s.) : göz boncuğu denilen, kara alaca ve değerli bir süs taşı, damarlı akik.

cez' جذع (a. i.) : ağaç kökü.

cez جز (f. i.) : ada. (bkz : cezîre).

ceza' جزع (a. i.) : sabırsızlıkla sızlanma.

ceza'ü fezâ : telâş içinde ağlayıp sızlanma.

cezâ' جزاء (a. i.) : 1. cezâ, karşılık [iyiveyâ kötü] azap.

cezâ-yi amel : işlenen bir şeyin görülen fenâlığı.

cezâ-yi nakdî : para cezâsı.

cezâ-yi sezâ : lâıyk olan cezâ.

cezâ-yi Sinimmâr : Sinimmâr'ın gördüğü cezâ [daha güzelini yapmasın diye, yaptığı binânın üzerinden atılarak öldürülmüştür]. 2. gr. şart cümlesinde bulunan ikinci kısım : ["haber verirsiniz ben de gelirim" cümlesindeki : "haber verirse-niz = şart, ben de gelirim = cezâdır"].

cezâen جزاء (a. zf.) : cezâ olarak.

cezâî, cezâiyye جزائی , جزائية (a. s.) : cezâyâ âit, cezâ ile, cezâ işleriyle ilgili.

cezâîr جزائر (a. i. cezîre'nin c.) : adalar.

cezâîr-i Garb : Cezâyir.

cezâîr-i Hind : Hind-i Çinî adaları.

cezâîr-i isnâ aşer : Ege Denizi'ndeki oniki ada,

cezâîr-i müctemîa : takım adalar.

cezâîr-i Seb'a : İyonien adaları.

cezâlet جزالت (a. i.) : 1. rekâketsizlik, pelték, kekeme veya pepeyi olmayış. 2. ed. telâffu-zu kulağa sert gelen kelimelerin söyleniş keyfiyeti.

cezâlet-i ma'nâ : mânâ düzgünlüğü.

cezb جذب (a. i.) : kendine çekme, çekilme.

cezb-i kalb : gönlü çekme, gönül alma.

cezb جذبه (a. i. c. : cezebât) : 1. rû-hun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hâriç bulunuyormuş gibi olması, heyecâna gelmesi. 2. târikat ehlinin kendinden geçme hâli.

cezb-e-dâr جذبه دار (a. f. b. s.) : cezbeli.

cezb-e-efgen, -fegen جذبه افغن , جذبه افغن (a. f. b. s.) : cezb verici, cezbeye düşürücü.

cezebât جذبات (a. i. cezb'e'nin c.) : (bkz : cezb).

cezel جزل (a. i.) : bir şeyi ikiye bölme.

cezer جزر (a. i.) : havuş.

cezer-üt-türâb : yabânî havuş.

cezil جزيل (a. s.) : 1. pelték ve bozuk ol-mıyan [söz, kelime]. (bkz : cezl). 2. çok, bol. **Ecr-i cezil** : bol sevap.

cezîre جزيره (a. i. c. : cezâir) : ada [denizde].

cezîret-ül-Arab : Arabistan yarımadası.

cezl جزل (a. s.) : 1. tomruk, kalın odun. 2. çetrefil olmayıp, dürüst, doğru olan. [çok zaman söz ve kelime hakkında kullanılır]. (bkz : cezlî).

cezlân جذلان (a. s.) : mutlu.

cezm جزم (a. i.) : 1. kesin karar, niyet. (bkz : azm). 2. gr. bir kelimenin sonundaki harf veya harekeyi düşürme.

cezmâzec جزم مزاج (a. i.) : bot. ılıgın meyvası.

cezmen جزماً (a. zf.) : kestirip atmak sûretiyle.

cezmi جزمی (a. s.) : 1. cezm ile ilgili; kat'î karar ve niyete âit. 2. i. erkek adı.

cezz جذر (a. i. c. : cüzûr) : 1. kök, asıl.

cezz-i ârîzî : ek kök.

cezz-i derenî : yumru kök.

cezz-i rişî : saçak kök.

cezr-i vetedi : kazık kök. 2. [denizde] alçalma, inme. **Medd ü cezr** : coğr. * gelgit. 3. mat. kendi misline darbolunmakla bir sayı meydana getiren rakam, kare kök : üç, dokuzün cezridir.

cezre جزره (a. i.) : kasaplık davar [koyun, keçi v. b.].

cezri جزرى (a. s.) : 1. köke âit, kökle ilgili. 2. radikal.

cezriyye جزريه (a. i.) : fels. * kök-tencilik, fr. radicalisme.

cezû' جزوع (a. s.) : çok sabırsızlanan.

cezûb جذوب (a. s.) : çok cezbeden, çeken. (bkz : cezzâb).

cezzâb جذاب (a. s. cezb'den.) : çok cezbeden, çeken. (bkz : cezûb).

cezzâf جزاف (a. i.) : ağ ile balık tutan balıkçı.

cezzâr جزار (a. i.) : 1. deve kasabı. 2. mec. zâlim, gaddar, kanlı.

cîâle جماله (a. i.) : İmâm-ı Mâlik'in bazı şartlarla kabul ettiği bir nevî mâlî muâmele hakkında kullanılan bir kelime.

cibâ جيبا (f. i.) : odun.

cibâb جباب (a. i. cübbe'nin c.) : (bkz : cübeb).

cibâh جباه (a. i. cebhe'nin c.) : alınlar.

cibâl جبال (a. i. cebel'in c.) : dağlar.

cibâl-i mübâha : huk. kimsenin mülkiyeti altında olmayan dağlar.

cibâl-i şâhika : yüksek dağlar.

cibâyât جنابات (a. i. cibâyet'in c.) : câbîlikler, vergi, gelir toplamalar.

cibâyet جبايت (a. i.) : vergilerin ve başkaca devlet gelirlerinin tahsili, câbîlik. (bkz : câbî).

cibillet جيلت (a. i.) : huy, cibilliyet, yaradılış. (bkz : fitrat).

cibilletsiz جيلتسز (a. t. b. s.) : soy-suz, sütübozuk.

cibilli جيلي (a. s.) : yaradılıştan olan, tabii. (bkz : fitrî).

cibilliyet جيليت (o. i.) : Arapça ["cibillet" kelimesinin Türkçe bozuntusu]. (bkz : cibillet).

Cibril جبريل (a. i.) : Cebrâil, Cebreîl).

cibs جيس (a. s.) : 1. kansız, hissiz, hayırsız, alçak [kimse]. 2. i. kireç.

cibt جيت (a. i.) : put. (bkz : hâç çelipâ, salîb, sanem).

cid جيد (a. i. c. : cüyûd) : boyun.

cidâl جدال (a. i.) : 1. karşılıklı kavga, savaş. (bkz : mücâdele). 2. zorlu, harâretli konuşma. **Ceng ü cidâl** : savaş.

cidâl-cû جدالو (a. f. b. s.) : kavgacı, savaşçı. (bkz : arbede-cû).

cidâr جدار (a. i. c. : cüdûr, cüdân) : i. duvar. 2. zar.

cidâr-ı hadika : bahçe duvarı.

cid جد (a. i.) : 1. bir işi gerçekten çalışıp işleme. 2. ciddilik.

cid جدا (a. zf.) : gerçekten.

cidî جدى (a. s.) : 1. gerçek. 2. ağırbaşlı. 3. mühim, * önemli. [müen. "ciddiyye"].

ciddiyyât جديات (a. i. c.) : gerçekten çalışılacak işler.

ciddiyyet جديت (a. i.) : 1. ciddilik. 2. ağırbaşlılık. 3. ehemmiyet, * önem.

cifâr جفار (a. i. cefr'in c.) : geniş ku-yular.

cife جيفه (a. i. c. : ciyef) : lâşe, leş.

cife-gâh

cife-gâh جیفه گاه (a. f. b. i.) : leşle dolu olan yer, *mec.* Dûnyâ.

cife-hâr جیفه خوار (a. f. b. s.) : leş yiyen.

cifr جفر (a. i.). (bkz : cefr).

cifri جفری (a. s.) : cifirci, falcı.

cifriyyât جفريات (a. i. c.) : cifir ile ilgili olan şeyler [doğrusu "cefr" dir].

ciger جگر (f. i.) : 1. ciğer,bağır. 2. avaz. 3. keder, sıkıntı.

ciger-dâr جگردار (f. b. s.) : ciğerli, yürekli, cesâretli.

ciger-der جگردر (f. b. s.) : ciğer paralıyan, ciğer yırtan, ciğer söken.

ciger-dûz جگر دوز (f. b. s.) : ciğeri delip geçen.

ciger-fürûş جگر فروش (f. b. i.) : ciğer satan, ciğerci.

ciger-gâh جگر گاه (f. b. i) : ciğerin bulunduğu yer.

ciger-gûşe جگر گوشه (f. b. i.) : evlât; sevgili. (bkz : ciger-pâre).

ciger-hûn جگر خون (f. b. s.) : ciğeri kanlı, çok acıklı.

ciger-pâre جگر پاره (f. b. i.) : ciğer parçası, *mec.* evlât.

ciger-sûz جگر سوز (f. b. s.) : bağır yakan, acıklı.

cihâd جهاد (a. i.) : 1. din uğrunda düşmanla savaşıma.

cihâd-ı asgar (küçük savaş) : İslâm uğrunda silâhla savaşıma.

cihâd-ekber (büyük savaş) : tas. kendi kalbi içinde, Tanrı emirlerini yerine getirebilmek maksadıyla Dûnyâ'ya musallat olan benlikle savaş. 2. erkek adı.

cihâdî, cihâdiyye جهادی , جهادیه

(a. s.) : cihâd'a mensup, savaş işleriyle ilgili. 2. II. Sultan Mahmut zamânında harp masraflarına karşılık olmak üzere kesilmiş olan sikke.

cihân جهان (f. i.) : Dûnyâ, âlem. *Sadr-i cihân* : Ekber Şâh'ın vezîri.

cihân-ı cân : ruhlar âlemi.

cihân-ı gayb : görünmezlik Dûnyâsı, öte âlem; öteki Dûnyâ. [aslı "cehân" dir].

cihân-âferîn جهان آفرین (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı yaratan.

cihân-ârâ جهان آرا (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı süsliyen, bezeyen.

cihân-bân جهان بان (f. b. s.) : cihânın, Dûnyâ'nın bekçisi olan : 1. Allah; 2. hükümdar.

cihân-bânî جهان بانی (f. b. s.) : hükümdarla ilgili.

cihân-bîn جهان بین (f. b. s.) : 1. cihânı, Dûnyâ'yı gören, Allah. 2. i. göz.

cihân-cû [y] جهان جو [ی] (f. b. s.) : cihâna, Dûnyâ'ya hâkim olmağa çalışan hükümdar.

cihân-dâr جهان دار (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı tutan hükümdar, pâdişah.

cihândâr-âne جهاندارانه (f. zf.) : hükümdarcasına.

cihân-dârî جهانداری (f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

cihân-dide جهان دیده (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı gezip görmüş, tecrübeli.

cihân-efrûz جهان افروز (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı parlatan.

cihân-gerd جهان گرد (f. b. s.) : cihânı, Dûnyâ'yı dolaşan.

cihân-gîr جهانگیر (f. b. s.) : 1. cihânı, Dûnyâ'yı zapteden. (bkz : gîtî-sitân). 2. i. erkek adı.

cihân-gîrâne جهانگیرانه (f. zf.) : cihângîrcesine, cihânî, Dûnyâ'yı zaptedercesine.

cihân-gîrî جهانگیری (f. b. i.) : cihângîrlik.

cihân-güşâ جهانگشا (f. b. s.) : fâtihtih.

cihânî جهانی (f. i. c. : cihâniyân) : 1. dûnyevî. 2. Dûnyâ'da oturan, insan.

cihâniyân جهانیان (f. b. i. cihânî'nin. c.) : Dûnyâ halkı.

cihân-mutâ' جهان مطاع (f. a. b. s.) : bütûn Dûnyâ'nın boyun eğdiği.

cihân-nevred جهان نوردد (f. b. s.) : cihânî, Dûnyâ'yı dolaşan.

cihân-nümâ جهان نما (f. b. i.) : 1. çatının üstünde her yanı gören yüksek taraça. (bkz : berbâr, berbâre *). 2. Dûnyâ'yı gösteren harita. 3. Ünlü Türk bilgini Kâtip Çelebî'nin 1654 (H. 1065) de kaleme aldığı Asya coğrafyasıdır. [bu nüsha 1732 (H. 1145) de İbrâhîm Müteferrika tarafından bastırılmıştır.].

cihân-penâh جهان پناه (f. b. i.) : âlemin sığındığı muhafız, pâdişah.

cihân-sâlâr جهانسالار (a. f. b. s.) : cihânın başkanı, büyüğü olan, pâdişah.

cihân-sitân جهانستان (f. b. s.) : cihânî zapteden, pâdişah.

cihân-sitânî جهان ستانی (f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

cihân-sûz جهان سوز (f. b. s.) : cihânî yakan [Güneş].

cihân-şümûl جهانشمول (f. a. b. s.) : 1. heryanı kaplıyan. (bkz : âlem-şümûl). 2. Dûnyâ çapında, Dûnyâ ölçüsünde.

cihân-tâb جهانتاب (f. a. b. s.) : Dûnyâya sıcaklık ve ışık veren.

cihâr چهار (a. i. cehr'den.) : açık söyleme veyâ okuma.

cihâren چهاراً (a. zf. cehr'den.) : apaçık olarak. (bkz : alenen).

cihât جهات (a. i. cihet'in c.) : 1. taraflar, yönler.

cihât-ı asliyye : vakfın başlıca gayesini tahakkuk ettiren hizmetler. [müderreslik, imamlık, hatiplik, müezzinlik, kayyumluk gibi].

cihât-ı erbaa : dört taraf, dört yön. [doğu, batı, kuzey, güney].

cihât-ı fer'iyye : vakfın ikinci derecedeki gayesine âit olan hizmetler. [bir câmide okunması meşrut buhârî, müslim, şifâ-i şerîf, delâil-ül-hayrât vazîfeleri gibi].

cihât-ı gayr-i zarûriyye : vakfın ikinci derecede işlerinden sayılan cihetler. [cibâyet ve hazîn-i kütüplük gibi].

cihât-ı selâse : üç taraf : [en, boy, kalınlık].

cihât-ı sitte : altı taraf : [ön, arka, sağ, sol, üst, alt]. 2. yerler, semtler. 3. görüşler, bakımlar. 4. evkaf maaşları.

cihât-ı zarûriyye : vakfın başlıca işlerinden olan, vakfın başlıca gayesini te'mîn eden cihetler. [mescitlere nazaran imamlık, hatiplik, müezzinlik vazîfeleri gibi].

cihâz جهاز (a. i.) : 1. çeyiz. 2. takım; âlet [doğrusu "cehâz" dır]. (bkz : cehâz).

cihet جهت (a. i. c. : cihât) : 1. yan, yön, taraf. 2. yüz, yer. 3. sebep, vesile, bahâne, ilgi. 4. vazife, hizmet. 5. evkaf maaşı.

cihet-i gayr-ı muntaka : vakıfta sonu gelmeyen hizmetler. [fakirler gibi].

cil جیل (a. i. c. : ecyâl) : 1. cemaat; insan gürûhu, tâife. 2. millet; aşîret. 3. nesil, kuşak.

cilen ba'de cilin : devirden devire.

cilâ' جلأ (a. i.) : parlatma, parlaklık.

cilâ-bahş جلابخش (a. f. b. s.) : parlaklık veren.

cilâ-dâde جلا داده (f. b. s.) : cilâ sülûmü, cilâlanmış, parlatılmış.

cilâ-dâr جلا دار (a. f. b. s.) : cilâlı, parlak.

cilânger

cilânger جلانگر (f. i.) : çilingir.

cilâs جلاس (a. i.) : berâber oturma.

cilbâb جلباب (a. i. c. : celâbîb) : 1. gömlek. 2. çarşaf; ferâce.

cilbend جلبند (f. i.) : büyük cüzdan, evrak koymak üzere gözle ayrılmış cüzdan, evrak çantası.

cild جلد (a. i. c. cülûd, eclâd) : 1. deri. 2. kap. 3. kitap. 4. meşin.

cild-ger جلدگر (f. b. i.) : ciltçi, mücellit.

cilf جلف (a. s.) : kaba, hoyrat; ayakta-kımından.

cilve جلوه (a. i.) : 1. kırıma. 2. tecel-lî, görünme.

cilve-i ilâhiyye : Allah'ın cilvesi.

cilve-gâh, cilve-geh جلوه گاه ، جلوه گه (a. f. b. s.) : cilve yeri, cilve edecek yer.

cilve-gâh-ı zuhûr : çıkıp görülen yer.

cilve-ger جلوه گر (a. f. b. s.). (bkz : cilve-sâz).

cilve-kâr جلوه کار (a. f. b. s.) : cilveli.

cilve-künân جلوه کنان (a. f. zf.) : cilve ederek.

cilve-nümâ جلوه نما (a. f. b. s.) : cilve gösteren, cilve eden, cilve yapan.

cilve-sâz جلوه ساز (a. f. b. s.) : cilve eden, cilve yapan, cilveli. (bkz : cilve-ger).

cim ج (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin altın-cin harfi olup "ebced" hesabında üç sayısının karşılığıdır.

cimâ' جماع (a. i. cem'den.) : çiftleşme [insan hakkında].

cimâh جامح (a. i.) : at, sert başlı olma.

cimâl جمال (a. i. cemel'in c.) : erkek develer.

cimâr جمار (a. i.) : 1. toplu kabîle. 2. süvâri alayı.

cimrî جمرى (f. s.) : soysuz, alçak; dilenci [Türkçe'de pinti, tamahkâr mânâsına kullanılır].

cin جن (a. i.). (bkz : cinn).

cinâî, cinâiyye جنائى ، جنائيه (a. s.) : cinâyete ilgili.

cinâiyyet جنائيت (a. i.) : cinâyet hâli, fr. criminalité.

cinân جنان (a. i. cennet'in c.) : cennetler, uçmaklar; bahçeler.

cinân-üd-dünyâ (dünyâ cennetleri) : 1) Basra' da Ubulla; 2) Soğdıyana, Semerkand vâdîsi; 3) El-cezîre'de Bevvân geçidi; 4) Şam vâdîsi.

cinân-ül-cenân : II. Murat zamanında yaşayan Hacı İvaz-ül-müfessir'in Oğlu Muhammed'in ah-lâk mev'izeleri ile öğütler veren kitabıdır. [1493 (H. 899) da istinsâh edilmiştir. Telif târihinin 1397 (H. 800) ile 1446 (H. 850) arasında yazıldığı tahmîn edilmektedir.

cinân-ül-cinâs : Akhisarlı Mehmed bin Bedred-din Münşî'nin 1584 (H. 992) yılında yazdığı Farsça'dan Türkçe'ye lûgat kitabıdır. [bunun bir adı da : Ravzat-ül-Cinas'dır].

cinâs اجناس (a. i.) : münâsebet, benzeyiş, birçok anlamlara yorulabilen söz, imâlî, telmihli söz, lâstikli söz, telaffuzu bir, mânâsı ayrı olan kelimelerin bir sözde bulunması [deme kış yaz; oku, yaz!] gibi.

cinâs-ı muharref : ed. yalnız harflerde berâberlik, harekelerde ayrılık bulunan cinas [merd, mürd gibi].

cinâs-ı nâkıs : ed. cinaslı kelimelerin birinde bir veya birkaç harfin ziyâde olması sûretiyle yapılan cinas. [dem=âdem] gibi.

cinâs-ı tamm : ed. lâfızda, harekede ve harflerde eksiklik ve ziyâdelik bulunmayan cinâs ["kırıl (kırmak'tan emir) = kır (çöl)] gibi.

cinâyât جنایات (a. i. cinâyet'in c.) : cinâyetler, büyük, ağır suçlar.

cînâyet جنایت (a. i. c. : cinâyât) : adam öldürme veya o derecede ağır sayılan suç, cânîlik.

cînâyet-kâr جنایتکار (a. f. b. s.) : cînâyet işliyen.

cînâyet-kârâne جنایتکارانه (a. f. zf.) : cînâyet işliyenlere, cânîlere yakışır bir sûrette.

cînâyet-kârî جنایتکاری (a. f. b. i.) : cânîlik.

cînâze جنازه (a. i.) : tabut.

cinn جن (a. i.) : 1. gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibâret bir * yaratık (mahluk). 2. s. mec. pek zekî ve anlayışlı kimse.

cinnî جنّ (a. i. cinn'den.) : cin tutma, delilik, çılgınlık.

cinnî جنّی (a. s.) : cine mensup.

cinnî جنّی (a. i.) : ecinli, bir cin.

cins جنس (a. i. c. : ecnâs) : 1. nevî, çeşit, türlü; soy. **Ebnâ-yi cins** : insanlar. 2. a. gr. kelimenin müzekker (erkek), müennes (dişi) olması.

cinsî جنسی (a. s.) : cinse mensup, cinsle ilgili.

cinsiyet جنسیت (a. i.) : bir cins ile ilgili olma.

cîr جیر (f. i.) : 1. alt, aşağı. (bkz : zîr). 2. kılıç kayışı, eldiven gibi şeyler yapılan tabaklanmış deri.

cîrâhat جراحت (a. i.) : (bkz : cerâhat).

cîrân جيران (a. i. câr'ın) : 1. komşular. 2. müşteriler. 3. civarda olan yerler.

cîrân-ı sâlihîn : iyi komşular.

cîrâr جرار (a. i. cerre'nin c.) : toprak testiler.

cîre حیره (f. i.) : çırak, uşak ve hizmetçilere verilen gündelik, yemek ve para.

cîret حیرت (a. i.) : komşuluk.

cîriyyâ جریا (a. i.) : 1. tabîat, mizaç. 2. âdet, alışkanlık.

cirm جرم (a. i. c. : ecrâm) : cisim, hacim, oylum.

cirmân جرمان (a. i.) : âzâlarla birlikte vücut.

cirrîs جریث (a. i.) : zool. yılan veya sazan balığı.

cirriyye جریه (a. i.) : havsala.

cirs جرس (a. i.) : temel; kök, menşe.

cirsâm جرسام (a. i.) : 1. delilik. 2. zâtülcenp. 3. öldürücü zehir.

ciryâl جریال (a. i.) : 1. bir nevî kırmızı boya. 2. altının kırmızılığı. 3. s. temiz renk. 4. sâf şarap.

ciryâle جریاله (a. i.) : saf şarap.

cirye جریه (a. i.) : cereyan.

cisâd جساد (a. i.) : 1. safran. 2. kan.

cism جسم (a. i. c. : ecsâm) : 1. beden, gövde. 2. madde.

cism-i cevherî : ilk madde.

cism-i hâil : korkunç cisim.

cism-i nâtik : söz söyleyen cisim, insan vücudu.

cism-i nizâr : zayıf vücut.

cism-i uryân : çıplak vücut.

cismânî جسمانی (a. s.) : 1. bedenle ilgili. 2. rûhanî karşılığı, dînî işlerden ayrı olan.

cismâniyyet جسمانیyet (a. i.) : cisim, vücut.

cismen جسمًا (a. zf.) : cisim itibâriyle, vücutça, bedence.

cîsr جسر (a. i.) : köprü. (bkz : pül, kantara, sırât).

cîsr-i muallâk : asma köprü.

cisreyn جسرین (a. i. c.) : iki köprü
[İstanbul'daki Unkapânı ve Galata köprüleri].

civân جوان (f. s.) : genç. (bkz : cûvân).
[dorusu "cevân ve "cûvân" dır].

civân kaşı : g. s. fildişi oyma ve kakmalarda paralel kenar şeklindeki parçalarla yapılan zigzak bir motif.

civânân جوانان (f. i. civân'ın c.) : gençler.

civânâne جوانانه (f. zf.) : genç olana yakışacak sûrette.

civân-baht جوان بخت (f. b. s.) : tâlihli.

civânî جوانی (f. i.) : gençlik.

civân-merd جوانمرد (f. b. s. : civân-merdân) : temiz, asil, cömert. (bkz : âlî-cenâb).
civân-merdân-i millet : millet fedâkârları.

civân-merdân جوانمردان (f. b. s. civân-merd'in c.) : cömertler, eli açık olanlar.

civân-merdi جوانمردی (f. b. i.) : cömertlik, elâçıklığı. (bkz : sahâvet).

civâr جوار (a. i.) : 1. çevre, yöre. 2. yakın yer, yakın komşu.

civârî جوارى (a. s.) : yakınlıkla, komşulukla ilgili.

civâriyyet جواریت (a. i.) : yakınlık, komşuluk.

cive جیوه (f. i.) : civa. (bkz : zîbek).

ciyâ' جیاع (a. s. câyi'nin c.) : açlar, karını acıkmış olanlar.

ciyâd حیات (a. i. c.) : iyi eşkin giden soy atları.

ciyâdet حیات (o. i.) : 1. iyilik, güzellik.
2. tâzelik.

ciyef جیف (a. i. cife'nin c.) : lâşeler, leşler.

ciz' جذع (a. i.) : hurma ağacının kökü.

cizâl جزال (a. i.) : hurma toplama.

cizâret جزارت (a. i.) : deve kasaplığı.

cizfe جزفه (a. i.) : küçük sürü.

cizm جزم (a. i.) : tayin, porsiyon.

cizmîr جذمیر (a. i.) : ağaç kütüğü.

cizn جذن (a. i.) : 1. ağaç kütüğü. 2. kök.

cizye جزیه (a. i.) : [evvelce] müslüman olmıyan teb'adan alınan vergi.

cizye-i gebrân : Hıristiyanlardan alınan cizye, vergi.

cizye-dâr جزیه دار (a. f. b. s.) : haraççı, cizye denilen vergiyi alan tahsildar.

cizye-güzâr جزیه گذار (a. f. b. s.) : müslüman olmıyan, fakat İslâm devleti tâbiyetinde bulunarak cizye, vergi ödeyen delikanlı.

cû جو (f. i.) : arama, araştırma. **Cûst. ü**
cû : arayıp sorma, araştırma.

cû جو (f. i.) : akar su, ırmak, çay. (bkz : cûy).

-cû - جو (f. s.) : "arıyan, araştıran, arayıcı" mânâlarına gelen sıfatlar meydana getirir. **Fursat-cû** : fırsat arıyan. **Çâre-cû** : çâre arıyan.. gibi.

cû' جوع (a. i.) : açlık, aç kalma. **Def'-i cû** : açlığı giderme.

cû-i kelbî (köpek açlığı) : **hek.** tutulanın, bir türlü doymak bilmediği bir hastalık.

cû'an جوعاً (a. zf. cû'dan.) : aç olarak.

cu'bûb جعوب (a. i.) : işe yaramıyan adam.

cu'bûs جعوس (a. s.) : aptal.

cûce جوجه (f. i.) : civciv.

cûd جود (a. i.) : cömertlik, elâçıklığı.
cûd-i kerem, cûd-i sehâ : cömertlik.

Cûdî جودی (a. i.) : 1. Siirt iline bağlı

Şırnak ilçesinin 6 kilometre güney doğusunda bulunan büyük bir dağın adı. [Nûh'un gemisinin bu dağın üzerine oturduğu Kur'an'da yazılıdır.]. 2. erkek adı.

cûg جوغ (f. i.) : öküz boyunduruğu,

(bkz : çög).

cûğd جغد (a. i.) : baykuş.

cû'l حمل (a. i.) : 1. ücret, karşılık. 2.

ayak kirâsı.

cû'l-ale-l-cihâd : gazâda bulunmak üzere alınıp verilen ücret.

cûl جول (f. i.) : çaylak.

cûlâh جولاه (f. i.) : 1. çulha. 2. örüm-

cek.

cûleh جولخ (f. i.) : fakirlerin giydikleri

çul veya kaba dokunmuş kumaş.

cûlehi جولحي (f. s.) : abalı, kebeli, ka-

lender [kimse].

cum'a جمعه (a. i. cem'den. c. : cum'ât.

cumeât, cumuât) : 1. perşembeden sonra gelen gün. 2. toplanma. **Sûre-i cum'a** : Kur'an-ın 62 nci sûresi.

Cum'a-i atik (eski Cum'a) : Bulgaristan'da Osmanlılar zamânında, Şumnu ile Razgrat arasında bulunan meşhur bir yer.

Cum'a-i bâlâ (yukarı Cum'a) : Osmanlılar zamânında, Selânik Vilâyetinin Serez Sancağında bulunan bir kaza merkezi.

cum'ât جمات (a. i. cum'a'nın c.) :

perşembeden sonra gelen günler. (bkz : cumeât, cumuât).

cumeât جمات (a. i. cum'a'nın c.) :

perşembeden sonra gelen günler. (bkz : cum'ât, cumuât).

cumhûr جمهور (a. i. c. : cemâhîr) :

halk, ahâlî; kalabalık; başıboş kalabalık.

cumhûr-i hükemâ : filozoflar sınıfı.

cumhûr-i nâs : halk kalabalığı.

cumhûri, cumhûriyye جمهوری , جمهوریه

(a. s.) : millete, halka mahsus. **Hükûmet-i cumhûriyye** : cumhûriyet hükûmeti.

cumhûriyyet جمهوريت (a. i.) : cumhur-

luk.

cumhûriyyet-perver جمهوريت پرور (a. f. b. s.) :

cumhûriyetçi, cum hurcu.

cumû' جموع (a. i. cem'in c.) : 1. topla-

malar, yığmalar. 2. cemi'ler, * çoğullar.

cumuât جمات (a. i. cum'a'nın c.) :

perşembeden sonra gelen günler. (bkz : cum'ât, cumeât).

cumûh جموح (a. i.) : atın harınlığı,

baş sertliği.

cûş جوش (f. i.) : 1. çoşma, kayna-

ma. (bkz : cûşîş, cûşânî).

cûş-i âb : suyun çoşması, çoşkun akışı.

cûş-i dil-i enhâr : ırmakların gönlünün çoşması, çoşkunluğu.

cûş ü hurûş-i nev-bahâr : ilkbahar neşesi ve âhengi. 2. tas. çoşma, taşma.

cûşâcûş جوشا جوش (f. b. s.) :

çok çoşkun, taşkın.

cûşâk جوشاك (f. i.) : kaynama.

cûşân جوشان (f. s.) : çoşan, kaynayan,

çoşkun.

cûşânî جوشاني (f. i.) : çoşma, kaynama.

(bkz : cûş, cûşîş).

cûş-âver جوش آور (f. b. s.) : çoştu-

rucu.

cûşide جوشيده (f. s.) : çoşmuş, kaynamış.

cûşîr, cûşîre جوشير , جوشيره (f. i.) :

dokumacı.

cûşîş جوشش (f. i.) : çoşma, kaynama.

(bkz : cûş, cûşânî).

cûşîş-i yâd : anmanın çoşkunluğu.

cûy جوى (f. i.) : nehir, akarsu, ırmak.
(bkz : cû).

cûy-i sîrişk : gözyaşı ırmağı.

-cûy جوى (f. s.). (bkz : -cû).

cûyâ, cûyân جویا، جویان (f. s.) :
arayıcı, arıyan. (bkz : cûyende).

cûy-bâr جویبار (f. b. i.) : 1. çay, dere,
akarsu, ırmak. 2. ırmak kenarı.

cûy-çe, cûyek جویچه، جویک (f. b. i.) :
küçük ırmak.

cûyende جوینده (f. s.) : arayıcı, araş-
tırıcı. (bkz : cûyâ, cûyân).

cûyende-gî جویندگی (f. i.) : arayıcı-
lık, araştırmacılık.

cûbb جب (a. i.) : kuyu. (bkz : bi'r,
çeh).

cûbb-i Yûsuf : Yusuf Peygamberin atıldığı kuyu.

cûbbe جبه (a. i. c. : cûbeb) : [evvelce]
şarikli din adamlarıyla bâzı yaşlı kimselerin giy-
dikleri uzun üstlük.

cûbel جب (a. i. cûbbe'nin c.) : perde-
sü gibi üste giyilen şeyler, üstlükler. (bkz : cibâb).

cûbn جن (a. i.) : 1. korkaklık. (bkz :
cebânet). 2. peynir.

cûbnî جینی (a. s.) : 1. peynir hâlinde
olan şey. 2. i. peynirli.

cûbün جن (a. i. cebûn'in c.) : alınlar.

cûdâ جدا (f. s.) : ayrı, ayrı düşmüş, ay-
rılmış.

cûdâ-gâne جداگانه (f. zf.) : ayrı
ayrı, ayrıca, başkaca.

cûdât جدات (a. i. câdî'nin c.) : dilen-
ciler.

cûdâyi جدایی (f. i.) : ayrılık. (bkz :
iftirâk).

cüdde جدہ (a. i. c. : cüded) : 1. dağ
arasındaki yol. 2. çizgi. 3. şekil, tarz, işaret.

cüderâ' جدراء (a. s. cedîr'in c.) : lâ-
yık olanlar, yakışanlar, uygun olanlar.

cüderî جدري (a. i.) : çiçek hastalığı.

cüderî-i bakârî : inek veya öküzde meydana
gelen çiçek hastalığı.

cüderî-i kâzib : su çiçeği.

cüdeyy جدی (a. i.) : astr. "Demirkazık" de-
nilen kutup yıldızı.

cüdrân جدران (a. i. cedr'in c.) : duvarlar.

cüdüd جدود (a. i. cedd'in c.). (bkz :
ecdâd, niyâgân).

cüdür جدر (a. i. cidâr'in c.) : 1. du-
varlar. 2. zarlar, ince deriler.

cüfâ' جفاء (a. i.) : 1. köpük. 2. su' üze-
rindeki çörçöp.

cüfâen جفاء (a. zf.) : boşuna, beyhûde,
faydasız yere.

cüfâf جفاف (a. s.) : kurumuş.

cüfâl جفال (a. s.) : bol. (bkz : vâfir).

cüff جف (a. i.) : 1. dimağa işlemiş olan
baş yarığı. 2. s. kof, içi boş.

cüfre جفرة (a. i. c. : cüfer) : çukur,
boşluk.

cüft جفت (f. s.) : çift, ikili, eşi olan,
tek olmıyan.

cüfte جفته (f. i.) : at, katır gibi hayvan-
ların attığı çift. 2. hayvan ve insan sağrısı. 3.
benzer, eş. (bkz : mânend).

cüfte-endâz جفته انداز (f. b. s.) :
çifte atan.

cüft-gâv جفت گاو (f. b. i.) : çift
öküzü.

cühâl جِحال (a. i.) : zehir.

cühelâ جهلاء (a. s. câhil'in c.) : bilgi-sizler, bilmezler. (bkz : cehele, cühhâl).

cühemiyye جهيمه (a. i.) : Müslümanlar arasında çıkan mezheplerden birinin adı. [Hicretin ikinci (Milâdî 8 inci) yüzyılıda Emevî hükümdarlarından ikinci Mervan'ın üstâdı. Cad ibn-i Derhem tarafından kurulan bu mezhebî Cühem (hicrî 128) yaymaya başladığı için bu adı almıştır].

cüherâ' جهراء (a. i. cehîr'in c.). (bkz : cehîr).

cühhâl جِحال (a. i. câhil'in c.) : bilgisizler. (bkz : cehele, cühelâ').

cühûd جحود (a. i.). (bkz : cehûd).

cühûd-i anûd : çok inatçı yahudi.

cülâb جلاب (a. i.) : 1. gülsuyu. 2. ishal veren şerbet. (bkz : cüllâb).

cülâhek جلاهك (f. i.) : 1. küçük dokumacı. 2. örümcek.

cülâzi جلازى (a. s.) : 1. kocaman ve kuvvetli. 2. i. hizmetkâr. 3. i. kilise veyâ manastır uşağı. 4. i. papaz veyâ keşiş.

cülbe جلبه (a. i.) : hek. onulan yaranın derisi, pulları.

cülcül جليجل (a. i. c. : celâcil) : küçük çan, ufak çingirak.

cülcülân جلبجلان (a. i.) : kişîş.

cülcüle جلبله (a. i.) : hademeyi çağdırmakta kullanılan el çingırağı.

cülesâ' جلساء (a. s. celîs'in c.) : birlikte oturanlar.

cüll جل (a. i.) : çul.

cüllâb جلاب (f. i.) : gülsuyu. (bkz : cülâb).

cüllâh, cülle جلاه , جله (a. i.) : çul dokuyan, çulha.

cüllâs جلاس (a. s. câlis'in c.) : cülûs edenler, oturanlar.

cüllenâr, cülnâr جلنار , جلنار (a. i.) : gülînar, narçiçeği.

cülmûd جلمود (a. i.) : kaya.

cülmûd جلمد (a. i.) : sesi kuvvetli olan kimse.

cülnâr جلنار (a. i.). (bkz : gülî-nâr).

cülüûd جلود (a. i. cild'in c.) : hayvan derileri.

cülûs جلوس (a. i.) : 1. oturma. 2. tahta çıkma.

cülûs-i hümayûn : pâdişahın tahta çıkması.

cülûsiyye جلوسيه (a. i.) : 1. tahta çıkma için söylenmiş şiir veyâ yazılmış yazı. 2. hükümdârın ilk tahta çıktığı gün verdiği bahşîş.

cümâde جدادى (a. i.) arabî aylarının beşinci ve altıncısının adı.

cümâd-el-âhire جدادى الآخره (a. b. i.) : arabî aylarının altıncısı. (bkz : cemâzi-yel-âhir).

cümâd-el-ûlâ جدادى الاولى (a. b. i.) : arabî aylarının beşincisi. (bkz : cemâzi-yel-evvel).

cümân جان (a. i.) : iri inci. **lkd-ül-cümân** : inci gerdanlık.

cümâne جانه (a. i.) : tek inci.

cümcüme ججمه (a. i.) : kafatası.

cümd جد (a. i.) : taş.

cümel جم (a. i. cümle'nin c.) : cümleler, takımlar, kelime dizileri. (bkz : cümle).

cümel-i hikemiyye : hikmetli cümleler.

cümel-i muntahabe : seçme cümleler.

cümel, cümmel جم , جم (a. i.) : harflerin, sayı kıymetine göre ölçülmesi, hesaplanması.

cümle-i ekber

cümle-i ekber : ebced cümlesi harflerinin sayılarının, Arapça adlarının sayılmasıyla yapılan hesap. Meselâ : **Muhammed** birincide 92, ikincide 224, üçüncüde 1530 eder.

cümle-i kebîr : ebced harflerinin adlarının sayısına göre yapılan hesap.

cümle-i sagîr : ebced hesabı.

cümle جمله (a. i. c. : cümle) : 1. bütün, hep, birikiş. 2. fiil, fâil (özne) ve mef'ûl (nesne) den meydana gelen mânâlı söz. 3. sistem.

cümle-i asabîyye : anat. sinir sistemi.

cümle-i aslîyye : gr. temel cümlesi.

cümle-i hukûk-ı müktesebe : kazanılmış hakların benzerlerinden biri.

cümle-i ihbârîyye : gr. haber cümlesi.

cümle-i ismîyye : gr. isim cümlesi.

cümle-i kevkebiyye : astr. takımyıldız.

cümle-i mu'tarîza : gr. iki virgül veya iki çizgi, parantez içinde bulunan cümle.

cümle-i şartîyye : gr. şart cümlesi.

cümle kapısı : sarayın büyük kapısı.

cümleten جملة (a. zf.) : bütün, hep, hep birlikte.

cümmâ' جامع (a. s.) : bir araya gelecek tortop olmuş şey, küme.

Cümmâ-üs-Süreyyâ : astr. Ülker topu, Ülker yıldız kümesi.

cümmâl, cümal جمال، جمال (a. s.) : çok güzel, çok iyi.

cümûd جمود (a. i.) : donukluk, donuk olma, donma.

cümûd-ı ayn : göz donukluğu.

cümûd-ül-mevt : ölüm titremeleri. **Dâ-ül-cümûd** : donma, katelepsi, fr. catalepsie.

cümûdiyye جموديه (a. i.) : glâsiye, * buzul.

cümûh جموح (a. i.). (bkz : cemâh).

cünâb جناب (f. i.) : yâdes (lâdes) tutuşma.

cünâbe جنبه (f. i.) : ikiz çocuk.

cünâh جناح (a. i.) : günâh.

cünbân جنبان (f. s.) : sallanan, kıymıldayan, hareket eden.

-cünbân -جنبان (f. s.) : kıymıldanan, kıymıldatan, sallanan, oynayan, oynatan mânâsıyla sıfatlar yapar : **Dünbâle-cünbân** : kuyruk sallayan. **Ser-cünbân** : baş oynatan, baş sallayan.

cünbide جنبيده (f. s.) : kıymıldanmış, sallanmış, hareket etmiş.

cünbiş جنبش (f. i.) : 1. kıymıldanma, hareket.

cünbiş-i müjgân : kirpiklerin hareketi 2. cümbüş, zevk, eğlence. (bkz : cünbüş).

cünbiş-i yemin : yer sarsıntısı, deprem.

cünbiş-geh جنبش گه (f. b. i.) : eğlence yeri.

cünbüde جنبده (a. i.) : kubbe; kümbet. (bkz : cünbüz).

cünbüş جنبش (f. i.) : 1. eğlenti, zevk. 2. uta benzer mâdenî bir çalgı. 3. hareket, kıymıldanma. [doğrusu "cünbiş" dir].

cünbüz جنبذ (a. i.) : kubbe, kümbet, kemer.

cünd جند (a. i. c. : cünûd) : asker; asker topluluğu.

cündî جندى (a. s.) : askerî, suvârî, sipâhi, ata iyi binen, binici.

cündiyâne جنديه (a. f. zf.) : cündîcesine, iyi binicilere yakışır bir tarzda, böyle bir tarz takınarak.

cünh جنح (a. i.) : koruma, esirgeme.

cünha جنحه (a. i.) : ufak cürüm, küçük kabahat, küçük suç.

cünnâr جنار (a. i.) : çıkar.

cünne جنه (a. i.) : 1. eski savaş silâhlarından kalkan. 2. kadın başörtüsü.

cünûd جنود (a. i. cünd'ün c.) : askerler, ordular.

cünûn جنون (a. i.) : 1. delirme, çıldırma, delilik. 2. tas. ve ed. : aşkın galip gelmesi.

cünûn-i âhîdî : merak hastalığı.

cünûn-i devrî : zaman zaman gelen delilik.

cünûn-i ehl-i aşk : âşıkların çılgınlığı.

cünûn-i gayr-i mutbık : gelip giden akıl bozukluğu.

cünûn-i mutbık : kesilmeksizin devâm eden akıl hastalığı.

cünûb جنب (a. i.) : şer'an yıkanmak zorunda kalma hâli.

cür'a جرعه (a. i.) : yudum, içim.

cür'a-i câm-i leb : dudak kadehinin yudumu, bir damlası.

cür'a-i mevt : ölüm yudumu.

cür'a-nûş جرعه نوش (f. b. s.) : içen, içki içen.

cür'a-rîz جرعه ریز (f. b. i.) : 1.

bir çeşit ibrik. 2. s. damla damla dökten.

cürâz جراز (a. s.) : keskin.

cürd جرد (a. s.) : 1. tüysüz, kılsız. 2. kısısa tüylü [at]. 3. bitki örtüsü olmıyan. 4. cilt hastası [deve]. 5. piyâdesiz [süvâri].

cürde جرده (a. i.) : 1. çıplak vücut. 2. çorak bölge.

cür'et جرأت (a. i.) : cesâret, atılganlık, yiğitlik.

cür'et-kâr جرأتکار (a. f. b. s.) : cesûr, yiğit, atılgan, gözûpek.

cür'et-kârâne جرأتکارانه (a. f. b. zf.) : cesurlukla, yiğitlikle.

cür'et-kârî جرأتکاری (a. f. b. i.) : cesurluk, atılganlık, yiğitlik.

cür'et-yâb جرأتیاب (a. f. b. s.) : cesûr, atılgan. (bkz : cür'et-kâr).

cüreş جرد (a. i. c. : cirzân) : tarla fâresi.

cürf حرف (a. i.) : yar, uçurum.

cürh جرح (a. i. c. : cürûh) : yara.

cürha جرحه (a. i.) : 1. bir tek yara. 2. şahitlikte bir tek hükümsüzlük sebebi.

cürm جرم (a. i. c. : cürûm, cerâim) : suç.

cürm-i meşhûd : gözönünde işlenen suç, * suçüstü.

cürmâne جرمانه (f. i.) : cezâ.

cürm-nâk جرمناک (a. f. b. s.) : kabahatli, suçlu.

cürre جره (f. s.) : 1. cesûr, cür'etkâr. 2. i. uçan her türlü kuşun erkeği.

cürre-bâz جره باز (f. b. i.) : 1. erkek şahin veya akdoğan. 2. atmaca [kuş]. 3. hızla uçan ok.

cürsûme جرثومه (a. i.) : 1. dip, kök. (bkz. bîh).

cürsûme-i dirahî : ağacın kökü. 2. karınca yuvası.

cürûb جروب (a. i. c.) : fenâ sözler, bedduâlar, ilençler.

cürûf جروف (a. i.) : mâden posası, demir boku.

cürûh جروح (a. i. cürh'ün c.) : yaralar.

cürûn جرون (a. i.) : alışkanlık.

cürûf جرف (a. i.) : yar, uçurum.

cürüz جرز (a. s.) : verimsiz, çorak [yer].

cürz جرز (a. i.). (bkz : gürz) [kelime Farsça'dan geçmedir].

cüsâd جساد (a. i.) : karın ağrısı.

cüsâl جثال (a. i.) : tarla kuşu.

cüsâle جثاله (a. i.) : sonhabarda dökülen yapraklar.

cûsâm

- cûsâm** جسم (a. s.) : büyük, geniş.
- cûsâm** جام (a. s.) : uykuda gelen ağır-
lık, ağırbasma, kâbus.
- cûses** جثث (a. i. cûsse'nin c.) : gövde-
ler, cesetler, bedenler, kalıplar, çelimler.
- cûseym** جسم (a. i. cism'den. c. : cûsey-
mât) : küçük cisim, cisimcik.
- cûseymât** جسمات (a. i. cûseym'in c.) :
küçük cisimler, cisimcikler.
- cûsmân** جسمان (a. i.) : bütün vücûd
[âzâlarla birlikte].
- cûsse** جثه (a. i. c. : cûses) : gövde,
ceset, beden, kalıp, çelim.
- cûsse-dâr** جثه دار (a. s.) : cüsseli, iri
yapılı, irikiyim [kimse].
- cûst** جست (f. i.) : arama, araştırma.
- cûst ü cû** جست وجو (f. b. i.) : arayış
sorma, araştırma.
- cûsû'** جسوع (a. i.) : tamahkârlık, pîn-
tilik.
- cûsûm** جسوم (a. i. cism'in c.) : cisimler.
bkz : ecsâm).
- cûsûr** جسور (a. i. cisr'in c.) : köprüler.
- cûşâ'** جشاء (a. i.) : geçirme.
- cûvâl** جوال (f. i.) : çuval.
- cûvâl-dûz** جوالدوز (f. b. i.) : çu-
yaldız. (bkz : cûvâl-dûz).
- cûvân** جوان (f. s.) : genç, tâze delikanlı.
(bkz : cıvân). [kelime "cevân" şeklinde de kulla-
nılır].
- cûvân-baht** جوان بخت (f. b. s.) :
bahtı açık, tâlihli, şanslı.

- cûvânî** جوانی (f. i.) : gençlik.
- cûvân-merd** جوانمرد (f. b. s.) : cö-
mert, eliaçık.
- cûvân-merdâne** جوانمردانه (f. z.) :
cömertlikle, eliaçıklığıyla.
- cûvân-merdî** جوانمردی (f. b. i.) :
cömertlik, eliaçıklığı.
- cûveyre** جویره (a. i.) : küçük câriye,
câriyecik.
- cûyûb** جيوب (a. i. ceyb'in c.). (bkz : ceyb).
- cûyûd** جیود (a. i. cîd'in c.) : boyunlar,
gerdanlar.
- cûyûş** جیوش (a. i. ceyş'in c.) : asker-
ler, ordular.
- cûz'** جزء (a. i. c. : eczâ) : 1. kısım, par-
ça, bölük.
- cûz gülü** : g. s. bir çeşit süsleme olan hâlkârda
görülen gül motifinin bir nev'i.
- cûz-i cedd** : huk. babanın babasının oğulları ve
onların oğulları, yânî yakın ve uzak ana baba bir
amcalar ve onların oğulları ve oğullarının oğulları.
- cûz-i eb** : huk. babanın oğlu ve oğlunun oğlu.
[yânî ölünün ana ve baba bir kardeşleri ve onların
oğulları].
- cûz-i ferd** : atom.
- cûz-i lâ-yetecezzâ** : bölünemiyen, parçalanamı-
yan kısım, bölünme imkânı olmayan en ufak zerre.
2. elifbe, tebâreke, âmm cüzleri gibi evvelce ma-
hâlle mekteplerinde okunan küçük okul kitabı.
- cûz-i tâmm** : bütün, parçalandığı vakit ana vas-
fını kaybeden şey.
- cûzâf** جزاف (a. i.) : götürü pazar.
- cûzâfen** جزافاً (a. zf.) : götürü-pazar olarak.
- cûzâfen bey'** : götürü satmak.
- cûzâm** جذام (a. i.) : insan vücûdunda
onulmayan çibanlar ve yaralar meydana getiren
miskin hastalığı.
- cûzâzât** جذازات (a. i. cûzâze'nin c.) :
kesintiler, kırıntılar.
- cûzâzât-ı zeheb** : altın kesintileri, kırıntıları.

cüzâze جذاذه (a. i. c. : cüzâzât) : ke-sinti, kırıntı.

cüz-bend جزبند (f. b. i.) : 1. bir nevî cüzdan, cilbent. 2. mücellit.

cüz-bendi جزبندی (f. i.) : mücellit-ilk.

cüz-dân جزدان (a. f. b. i.) : 1. evrâk konu-lan çanta. 2. portföy, para çantası. 3. maaş defteri.

cüzeyr جزير (a. i.) : ince kök, kök-dalı.

cüzeyre جزيره (a. i.) : küçük ada, ada-cık.

cüz-hân جزء خوان (f. b. i.) : Kur'ân'ı oku-mayı öğrenen talebe.

cüz'î, cüz'iyye جزئى , جزئيه

(a. s. c. : cüz'iyyât) : az, pekaz, az miktarda. İrâde-i cüz'iyye : elinde olma, * elindelik. Masârif-i cüz'iyye : küçük bir masraf.

cüz'iyyât جزئيات (a. i. cüz'î nin c.) : 1. ehemmiyetsiz, değersiz, ufak tefek şeyler. 2. mânâsı düşünülmediği zaman zihinde ortaklık kabul etmeyen şeyler.

cüz'iyyet جزئيت (a. i.) : azlık.

cüzûliyye جزوليه (a. i.) : Şâzeliyye tarî-katinin on iki şûbesinden biri. [kurucusu : Berbe-riye kabîlelerinden Sus-ı Aksâ'da sâkin Cüzûle ka-bîlesi halkından şeyh Ebû Abdullah Mehmet bin Süleymân-ül-Cüzûlî dir].

cüzûr جذور (a. i. cezr'in c.) : kökler.

Ç

ç (f. ha) : Osmanlı alfabesinin yedinci harfi olup, "ebced" hesabında "cim" gibi üç sayı-sının karşılığıdır.

ça, çây چای (f. i.) : içtiğimiz çay [aslı Çince ça'dır].

çâbük چابوك (f. s.). (bkz : çâbük).

çâbük چابك (f. s.) : çabuk, seri, hafif. (bkz : zûd).

çâbük-dest چابك دست (f. b. s.) : eline çabuk [kimse].

çâbük-destî چابك دستى (f. b. i.) : elçabukluğu, eline çabuk olma.

çâbük-hırâmân چابك خرامان (f. b. s.) : çabuk yürüyen.

çâbüki چابكى (f. i.) : 1. çabukluk, çe-viklik. 2. sür'atli giden at.

çâbük-inân چابك عنان (f. a. b. s.) : dizginini çabuk, atını hızlı süren. (bkz : çâbük-süvâr).

çâbük-pâ چابك پا (f. b. s.) : ayağına çabuk [kimse].

çâbük-rev چابك رو (f. b. s.) : çabuk giden.

çâbük-süvâr چابك سوار (f. b. s. c.) : çâbük-süvârân) : iyi at süren, ata iyi binen. (bkz : çâbük - inân).

çâbük-süvârân چابك سواران (f. b. s.) : ata iyi binen kimseler.

çâcele چاچله (f. i.) : çarık, pabuç, postal.

çâder چادر (f. i.) : 1. çadır. 2. kadınla-rın başlarına büründükleri örtü.

çâder-i kâfûrî : sabahın aydınlığı.

çâder-i kühlî

çâder-i kühlî : 1) gök; 2) karanlık gece.

çâder-i lâciverd : 1) gök; 2) çayır ve çimen.

çâder-i şeb : yatak bağlanan yaygı.

çâder-nişîn چادر نشین (f. b. s.) : çadırda oturan, göçebe.

çağز (f. i.) : 1. kurbağa. (bkz : dif-da'). 2. ağız kapandığı halde içinde cerâhat bulunan yara. 3. inilti. 4. korku.

çâh, çeh چاه (f. i.) : kuyu, çukur.

çâh-ı Bâbil : Bâbil'de Harut ile Marut'un kıyamete kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu.

çâh-ı Biçen : Biçen'in Efrâsyâb tarafından hab-solunduğu kuyu.

çâh-ı bûn : kuyu dibî.

çâh-ı gabgab : çenealtı çukuru.

çâh-ı Nahşeb : Ortaasyada Nahşeb'de bir müneccimin çukuru.

çâh-ı nisyan (-a atılmak) : unutulmak.

çâh-ı Rüstem : Rüstem'in üvey kardeşi tarafından tuzağa düşürülüp öldürüldüğü çukur.

çâh-ı Yûsuf : Yusuf Peygamberin, kardeşleri tarafından atıldığı kuyu.

çâh-ı zekân : çene çukuru.

çâh-ı zic : rasat çukuru. (bkz : bi'r).

çâh-sâr چاهسار (f. b. i.) : kuyusu çok yer.

çâk چاك (f. i.) : 1. yarık, yırtık. 2. yırtmaç.

çâk-i giribân : yaka yırtmaç. 3. sabahın aydınlığı.

çâkâçâk چاکاچاک (f. b. i.) : silâh çatışmalarından çıkan ses. (bkz : çekâçâk).

çâk çâk چاك چاك (f. b. s.) : 1. çok yırtık, parça parça. 2. i. kılıç, bıçak gibi katı şeylerin çarpışmasından çıkan ses.

çâker چاکر (f. i.) : kul, köle, câriye, yavaşma. (bkz : bende).

çâker-âne چاکرانه (f. zf.) : 1. kölecisi-ne. 2. zm. "ben" mânâsına. Ma'rûzât-ı çâker-âne : mâruzâtım, bildirdiklerim.

çâker-hâne چاکرخانه (f. b. s.) : (bkz : bende-hâne).

çâkeri چاکری (f. i.) : 1. kula'ât. 2. kulluk, kölelik.

çâker-nevâz چاکر نواز (f. b. s.) : kölesini okşayan. [siz mânâsına da gelir].

çâker-nevâzi چاکر نوازی (f. b. i.) : kul okşayıcılık.

çâker-perver چاکر پرور (f. b. s.) : kul kayıran. [siz yerine de kullanılır].

çâker-perveri چاکر پروری (f. b. i.) : kul kayırıcılık.

çâk etmek چاك ايتك (f. t. m.) : yırtmak.

çâkûç چاکوچ (f. i.) : çekiş.

çâlâk چالاک (f. s.) : 1. çevik, eline ayağına çabuk, tez canlı olan. 2. adam öldüren hırsız, yolkesici. 3. yüksek yer; büyük adam.

çâlâki چالاکي (f. i.) : çeviklik, eline ayağına çabukluk, tezcanlılık.

çâlbûs چالبوس (f. i.) : dalkavuk, yaltakçı. (bkz : câblûs, çâplûs).

çâlik چالیک (f. i.) : çelik çomak oyunu.

çâliş, çâliş چالیش (f. i.) : 1. savaşa düşmana karşı kibir ve naz ile yürüme. 2. savaş, mücâdele. 3. karşı durma. 4. çiftleşme, birleşme.

çâl-pâre چالپاره (f. b. i.) : ağaçtan yapılmış dört parçadan ibâret köçek zili, çalpara. (bkz : çâr-pâre).

çâm چام (f. i.) : 1. salınma. 2. eğilme.

çâme چامه (f. i.) : şiir ve gazel.

çâme-gûy چامه گوی (f. b. i.) : 1. şâir. 2. mec. hânende.

çâmin چامین (f. i.) : sidik ve pislik. (bkz : çemîn).

çâne چانه (f. i.) : çene.

çâpâr چاپار (f. i.) : postacı.

çâplûs چاپلوس (f. s.) : dalkavuk, yaltakçı. (bkz : câblûs).

çâr چار (f. s.) : 1. dört. (bkz : çihâr).

çâr- cihet : dört taraf, dört yan. 2. i. çâre. 3. i. tuğla ve çanak çömlek fırını.

çâr bâliş , چارباشت (f. b. i.) : 1. [evvelce] pâ-dişahların ve büyüklerin üzerine oturdukları dört katlı şilte. 2. dört unsur.

çâr-çeşm چار چشم (f. b. s.) : dört göz. [candan, gönülden bekleme, isteme mânâsına].

çâr-çûbe چار چوبه (f. b. i.) : çerçeve.

çâr-deh چارده (f. b. s.) : on dört.

çâr-deh ma'sûm-ı pak چارده معصوم پاک (a. f. cü) : "on dört pâk mâsûm" : "İsnâ aşer-riyye" olanlarla tarikat erbâbına göre on iki imam ile Hz. Peygamber ve Fâtîme'dir.

çâr-divâr چار دیوار (f. b. i.) : Dün-yâ'nın dört tarafı.

çâre چاره (f. i.) : 1. yol. 2. yardım. 3. ilâç, tedbir. 4. hîle. 5. ayrılık. 6. bir kerre.

çâre-i halâs : kurtuluş çâresi.

çâre-i hall : hâl çâresi.

çâre-i teennüs : alışkanlık yolu.

çâr-êbrû چار ابرو (f. b. s.) : "dört kaşlı" : ter bıyıklı genç.

çâre-cû چاره جو (f. b. s.) : çâre arı-yan.

çâre-cû-yâne چاره جویانه (f. zf.) : çâre arıyana münâsip görülecek sûrette.

çâre-ger چاره گر (f. b. s.) : (bkz : çâre-cû çâre-sâz).

çâr-emin چار امین (f. h. i.) : Hz. Ebû-bekir, Ömer, Osman, Ali. (bkz : Hulefâ-yi Râşidîn).

çâr erkân-ı cuvânî : Pâdişahın husûsî hizmetin-de bulunan ve enderun'un büyüklerinden olan dört zat hakkında kullanılır, bunlar : [has odabaşı, silâhdar, cuhadar, rikâbdar'dır].

çâre-sâz چاره ساز (f. b. s.) : çâre bu-
lan.

çâre-sâzi چاره سازی (f. b. i.) : çâre buluculuk.

çâr-gâh چارگاه (f. b. i.) : 1. dört ta-
raf : [doğu, batı, güney, kuzey]. 2. Dûnyâ. 3. müz. Türk mûsikisinin 1 numaralı basit makamı ve ana-dizisidir. Çârgâh beşlisinin tiz tarafına bir çârgâh dörtlüsü katılmasından meydana gelmiştir. Durağı kaba, çârgâh ve güçlüsü rast perdeleridir. Orta se-kizlideki sesleri şöyledir : kaba çârgâh, yegâh, hü-seynî-aşîran, acem-asîran, rast, dügâh, pûselik, çârgâh. Bu şekilde, hiç bir âriza yoktur. Makam çı-kıcı olarak seyredir. Niseb-i şerife sayısı 9, yâni tamdır.

çâr-gâme چار گامه (f. b. i.) : 1. sür'at-li giden yorga at. 2. işret meclisinin kızışması.

çâr-gûşe چار گوشه (f. b. s.) : 1. dört taraf. 2. dört köşe.

çarh چرخ (f. i.) : 1. çark, tekerlek. 2. felek, gök. 3. yaka [elbisede]. 4. ok yayı. 5. ça-kır doğan. 6. tef. 7. s. devreden, dönen.

çarh-ı ahdar : mâvî gök kubbesi.

çarh-ı çihârûm : Batlamyos sisteminde dördüncü felek.

çarh-ı devvâr : gök.

çarh-ı felek : 1) sihir, tâlih; 2) yanarken dö-nerek ateş saçan donanma fişeği; 3) hanımeline benzer bir çiçek. (bkz : çerh).

çark (h)-ı felek : eski kumaşlarda görülen bir motif şekli.

çarha چرخه (f. i.) : 1. çıkıkrık gibi dö-nen yuvarlak dolap. 2. ordunun ilerisinde bulunan askerin yaptığı tâlim.

çarh-nâme چرخنامه (f. b. i.) : Ahmed Fakih'in dînî fikirlerini ifâde ettiği manzum eseri.

çâr-kûşe چار کوشه (f. b. i.) : g. s. ki-tap ciltlerinin aşınmaması için köşelere konulan ve çok kere süslemeli olan bakırdan yapılmış üç-gencik.

çâr-mâder چارمادر (f. b. i.) : 1. dört unsur. 2. na'ş denilen dört yıldız.

çârmih چارمىخ (f. i.) : 1. "dört çivi" : çarmık, suçluyu haça germek için kurulmuş put şeklindeki daracağı, salıp. 2. bir erkeğin diğer bir erkekle birleşme şekli.

çâr-nâ-çâr چار نا چار (f. b. zf.) : çâre-siz, ister istemez.

çârpâ چارپا (f. b. i.) : dört ayaklı hayvanlar. [en çok "katır; eşek; deve; siğir; koyun" hakkında].

çâr-pâre چار پاره (f. b. i.) : 1. dört parça, dört kısım. 2. müz. çalpara, Türk müziğinde kullanılan bir usul vurma âletidir ki, dört küçük parça sert tahtadan yapılmıştır; oyun havalarında kullanılır. [evvelce oyuncular bunu avuçlarının içerisine alarak bir çiftini birden vururlardı]. (bkz : çâl-pâre).

çâr-sû چارسو (f. b. i.) : dört taraf, dört tarafı olan şey; pazar, çarşı.

çâr-şeb چارشب (f. b. i.) : çarşaf [giyilen].

çâr-şenbih چارشنبه (f. b. i.) : dördüncü gün, çarşamba. (bkz : çehâr-şenbih).

çârtâ, çârtâre چارتا , چارتاره (f. b. i.) : 1. dört telli tambur ve kemençe. 2. Dünyâ. 3. dört unsur.

çâr-tak چار طاق (f. b. i.) : 1. çardak. 2. dört köşe çadır.

çârûb چاروب (f. i.) : süpürge.

çârûb-fürûş چاروبفروش (f. b. s. ve i.) : süpürge satan, süpürgeci.

çârûb-zen چاروب زن (f. b. s.) : süpürücü.

çârug چارغ (f. i.) : çarık.

çârû-keş چاروکش (f. b. i.) : tekke şeyhi.

çârûm چارم (f. s.) : dördüncü. (bkz : çehârûm).

çârûmîn چارمین (f. b. s.) : dördüncü. (bkz : çehârûmîn).

çârûmîn bâm,-felek,-sipihr : Batlamyos sisteminin dördüncü feleği.

çâr-yâr چاریار (f. b. s.) : dört dost. [Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali]. (bkz : Hulafâ-i Râşidîn).

çâr-yârî چاریاری (f. b. i.) : çâryâr'a, ilk dört halîfeye bağlılık, sünîlik.

çâryek چاریک (f. i.) : çeyrek, dörtte bir.

çâr-zebân چارزبان (f. b. s.) : gevez, çalçene.

çâsâr چاسار (f. i.) : 1. kayser. 2. çar.

çâş چاش (f. i.) : hubûbat, tahıl yığını.

çâşnî چاشنی (f. i.) : çeşni, lezzet, tad; tadımlık. (bkz : tu'm²).

çâşnî-gîr چاشنیگیر (f. b. i. c. : çâşnî-gîrân) : [evvelce saraylarda] çeşnigir, yemeklerin lezzetine, tadına bakan kimse, ahçıbaşı, sofracıbaşı.

çâşnî-gîran چاشنیگیران (f. b. i. çâşnî-gîr'in c.) : [evvelce] saraylarda sofrâ hizmetine bakanlar.

çâşt چاشت (f. i.) : 1. kuşluk vakti. 2. kuşluk yemeği.

çâşt-dan, çâşdân چاشتدان , چاشندان (f. b. i.) : ekmek ve başka yiyecek konulan sepet.

çâvele چاوله (f. i.) : 1. hoş renkli bir çeşit gül. 2. s. eğribüğü.

çâvûşân چاووشان (f. i. çâvuş'un c.) : çavuşlar.

-çe -چه (f. e.) : küçültme edâtı. Bağ -çe = küçük bağ.

çeş چش (f. i.) : 1. hubûbat elenen kalbur. 2. harman savurdıkları yaba.

çeçek چچک (f. i.) : 1. gül. 2. çiçek hastalığı. 3. [vücuttaki] ben. (bkz : hâl).

çegale چغاله (f. i.) : çağla.

çegane چغانه (f. i.) : bir çeşit çalpara, çengi tefciği.

çeh چخ (f. i.) : kılıç ve hançer gibi şeylerin kını, kılıfı.

çeh چه (f. i.) : kuyu. (bkz : bi'r, çâh).

çehân جهان (f. s.) : damlayıcı, damlıyan.

çehâr چهار (f. s.) : dört. (bkz : çâr, cihâr).

çehâr-deh چهارده (f. b. s.) : on dört.

çehâr-deh ma'sûm : Hz. Muhammed ve kızı Fâtîma ile on iki imam.

çehâr-gâne چهارگانه (f. b. s.) : dört unsur.

çehâr-pâ چهارپا (f. b. s.) : dört ayaklı hayvan.

çehâr-şenbih چهارشنبه (f. b. i.) : dördüncü gün, çarşamba. (bkz : çâr-şenbih).

çehârüm چهارم (f. s.) : dördüncü. (bkz : çârüm).

çehârümîn چهارمین (f. b. s.) : dördüncü. (bkz : çârümîn).

çehâr-yâr چهاریار (f. b. i.) : (bkz : çâr-yâr).

çehre چهره (f. i.) : 1. yüz, surat. 2. surat asma. 3. şekil. [aslı "çihre" dir].

çehre-i gülğün : gül renkli (pembe) yüz. 4. tas. ilâhî tecellî nurlarının görünmesi. (bkz : çihre).

çehre-gû (-başı) : چهره گو (باشی) (f. b. i.) : [saraylarda] satranççı başı.

çehre-güşâ چهره گشا (f. b. s.) : yüzünü açan, yüz açıcı.

çehre-nümûd چهره نمود (f. b. s.) : yüz gösterici, yüzünü gösteren.

çehre-perdâz چهره پرداز (f. b. i.) : ressam.

çehre-perdâz-ı cihân : Güneş.

çekâçâk چکاچاک (f. i.) : kılıç, bıçak ve benzerleri gibi şeylerin çarpışmasından çıkan ses. (bkz : çâkâçâk).

çekâçâk-ı süyûf : kılıçların çarpışmasından doğan ses.

çekân چکان (f. s.) : damlıyan, damlamış. **Hûn-çekân** : kan damlıyan.

çekide چکیده (f. s.) : 1. damlamış. 2. topuz, gürz gibi evvelce kullanılan savaş âleti.

çekre, çekle چکره , چکله (f. i.) : küçük su damlası; serpinti.

çekûç چکوج (f. i.) : 1. dişengi, taşçı tarağı. 2. değirmen taşı dişengisi. 3. çekik.

çelenk چلنک (i.) : mücevher veya herhangi bir maddeden yapıp başa takılan sorguç.

çelipâ چلیپا (f. i.) : 1. haç, put. (bkz : bût, salîb, sanem). 2. kavisli, kıvrık çizgi. 3. güzellerin kâhkülü. [evvelce kadınlar kâhküllerini haç şeklinde iki taraftan yanakları üzerine sarkıttırmış].

çeliyye چلیه (f. i.) : ırmaklarda işliyen bir çeşit kayık.

çem چم (f. i.) : 1. naz ve edâ ile salınarak yürüme. 2. s. süslü, düzgün. 3. kazanılmış, toplanılmış. 4. mânâ. 5. kabahat, suç. 6. yemek.

çemân چمان (f. s.) : 1. naz ile salınarak yürüyen. (bkz : hırâmân). 2. i. şarap ka-dehi. 3. i. çemen.

çemen چمن (f. i.) : 1. yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen. 2. ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik. 3. pastırmaya konulan bir ot.

çemen-ârâ چمن آرا (f. b. i.) : bahçıvan.

çemen-der

çemen-der چمندر (f. b. i.) : eşek.

çemen-istân چمنستان (f. b. i.) : çimenlik, bahçe.

çemen-pîrâ چمن پیرا (f. b. s.) : bağ budayıcı.

çemen-soffa چمن صوفه (f. b. i.) : bahçede, çimle kaplı bulunan oturacak yer.

çemen-zâr چمنزار (f. b. i.) : çimenlik.

çemin چمن (f. i.) : sidik ve pislik. (bkz : çâmîn).

çenâğ چناغ (f. i.) : çanak.

çenâr چنار (f. i.) : çınar, çınarağacı. lât. platanus

çenber چنبر (f. i.) : 1. tahtadan veya demirden yapılan dâire veya halka, kasnak. **Dêr-çenber** : çenber içinde sıkıştırılmış. 2. başa bağlanan yemeni. 3. esirlik, bağlılık.

çenberî چنبری (f. s.) : çenber biçiminde olan.

çend چند (f. s.) : 1. birkaç. **Çend-bâr** : birkaç defa. **Çend-rûz** : birkaç gün. 2. zf. her ne kadar. 3. zf. tâki.

çendân چندان (f. zf.) : o kadar.

çendî چندی (f. e.) : biraz, bir müddet.

çend-in چندین (f. b. zf.) : bu kadar.

çene چنه (f. i.). (bkz : çâne).

çeng چنگ (f. i.) : 1. el. 2. pençe. 3. kanna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz. 4. zf. eğri bûğrû.

çeng-i meryem : meryemeli denilen nebat. (bkz : buhûr-i meryem).

çengâl, çengül چنگال , چنگل (f. i.) : 1. çengel. 2. pençe.

çengâl-i şahin : şahin pençesi.

çengâr چنگار (f. i.) : 1. yengeç. 2. bakır pasından yapılan yeşil boya.

çengel چنگل (f. i.) : 1. çengel. 2. pençe. 3. orman.

çengelîstân چنگلستان (f. b. i.) : sık orman.

çengî چنگی (f. i.) : 1. çeng denilen saz çalan kimse. 2. oyuncu kız, çengi.

çengi-nâme چنگی نامه (f. b. i.) : köçekler için yazılan şiir.

çeng-nâme چنگنامه (f. b. i.) : ed. Dîvân edebiyâtında manzum bir nevî.

çep چپ (f. s.) : 1. sol. 2. falso, yanlış. **çep ü râst** : sağ ve sol.

çepçâp چپچاپ (f. i.) : öpüş sesi.

çep-endâz چپ انداز (f. b. s.) : hilekâr.

çep-endâzî چپ اندازی (f. b. i.) : hilekârlık.

çep ü râst چپ و راست (f. b. s.) : sağ ve sol.

çerâ چرا (f. i.) : 1. otlama. 2. otlak.

çerâğ چراغ (f. i.) : 1. fitil, mum. 2. otlama; otlak.

çerâğ-ı mugan : şarap.

çerâ-ğâh, çerâ-geh چراگاه , چراغه (f. b. i.) : hayvan otlatılan yer, çayır, otlağı. (bkz : mer'a).

çerâgân چراغان (f. i.) : 1. [evvelce] suçluların başlarına yaralar açarak ve herbirine fitiller koyarak uçlarını yakmak sûretiyle edilen işkence. 2. etrâfı aydınlatma, şenlik, donanma.

çerâğ-çeşm چراغ چشم (f. b. i.) : göz nûru, evlât.

çerâğyâre چراغواره (f. b. i.) : içinde "çerâğ" yakılan kap, kandil.

çerâkese چراکسه (a. i. çerkes'in c.) : çerkesler.

çerâm, çerâmin چرام (f. i.) : otlak.

çerâ-zâr چرازار (f. b. i.) : çayır, otlak.

çerb چرب (f. s.) : 1. semiz, yağlı. 2. uygun. 3. fazla ve üstün olma.

çerb ü huşk : semiz ile kuru; zengin ile fakir.

çerb-âhûr چرب آخور (f. b. i.) : 1. yemi bol olan ahır. 2. nîmet ve bolluk içinde yaşayan kimse.

çerb-dest چرب دست (f. b. s.) : eline çabuk; eli işe yatkın.

çerb-gû چرب گو (f. b. s.) (bkz : çerb-güftâr, çerb-zebân).

çerb-güftâr چرب گفتار (f. b. s.) : çerb-zebân).

çerbî چربی (f. i.) : yumuşaklık, tatlılık.

çerb-pehlû چرب پهلوی (f. s.) : semiz, yağlı, gövdeli.

çerb-zebân چرب زبان (f. b. s.) : 1. tatlı ve güzel sözlerle halkı kendine çeken kimse. 2. yaltakçı, hilekâr. (bkz : çerb-gû, çerb-güftâr).

çerde چرده (f. s.) : renk, yağız. Siyeh-çerde : kara yağız.

çerende چرنده (f. s.) : otlayıcı, otlayan.

çeres چرس (f. i.) : zindan, hapis. 2. işkence. 3. üzüm teknesi. 4. otlak. 5. dilencilerin dilenerek biriktirdikleri şey.

çeres-dân چرسدان (f. b. i.) : fukara torbası.

çerge چرگه (f. i.) : süreklilik, avı.

çerh چرخ (f. i.) (bkz : çarh).

çerkeşkiye چركشييه (f. i.) : Halvetiyye tarikatının ayrıca tâlî şübeleri de meydana gelmiş olan Nasûhiyye şubesinin ikinci derecedekilerden birinin adı. [kurucusu : Çerkeşli şeyh Hacı Mustafa Efen-di'dir].

çerm چرم (f. i.) : insan ve hayvan derisi.

çerm-şîr چرم شیر (f. i.) : kamçı. (bkz : tâziyâne).

çesbân چسبان (f. s.) (bkz : çespân).

çespân چسپان (f. s.) : lâyıq, münâsip, yakışır, uygun. (bkz : bercâ, şâyeste).

çespîde چسپيده (f. s.) : lâyıq, uygun, münâsip. (bkz : çespân, şâyeste).

-çeş چش (f. s.) "sınayan, deniyen, tadına bakan" mânâsıyla birleşik kelimeler meydana getirir. Nemek-çeş : tuzlu.

çeşende چشنده (f. s.) : tadıcı, tadan, tadına bakan.

çeşîde چشیده (f. s.) : tatmış, tadılmış olan.

çeşm چشم (f. i. c. : çeşmân) göz. (bkz : ayn, dîde).

çeşm-i âhû : ceylân gözü.

çeşm-i bed : kem göz.

çeşm-i bülbül : 1. noktalı veya damarlı sırça. 2. g. s. camdan yapılmış ve üzeri spiral renkli camlarla bezenmiş veya bu spiraller arasına çiçek motifleri yerleştirilmiş şurup vesâire konmak için kullanılan uzunca boyunlu, kulplu veya kulpsuz, kapaklı veya kapaksız bir çeşit sürâhi.

çeşm-i gazûb : kızgı n bakış.

çeşm-i giryân : ağlayan göz

çeşm-i horos : horoz gözü, kırmızı şarap.

çeşm-i hoş-nigâh : güzel bakışlı göz.

çeşm-i mahmûr : baygın, süzük göz.

çeşm-i mest : sarhoş göz.

çeşm-i meyğûn : şarap gibi sarhoş edici göz.

çeşm-i pürhumâr : mahmur, baygın, süzgun göz.

çeşm-i siyâh : kara göz.

çeşm-i yâr : sevgilinin gözü.

çeşm-i zag (karga gözü) : mâvi, açık mâvi göz.

çeşm-i zahm : nazar değme. (bkz : isâbet-i ayn).

çeşmân چشمان (f. i. çeşm'in c.) : gözler.

çeşmân-ı dil-fürûş : gönlü aydınlatan gözler.

çeşm-âşinâ

çeşm-âşinâ چشم آشنا (f. b. s.) : göz
âşinalığı olan, tanidik.

çeşm-âviz چشم آویز (f. b. i.) : peçe,
yüz örtüsü.

çeşm-çerâğ چشم چراغ (f. b. s.) : seçkin.
(bkz : güzide).

çeşm-dâr چشمدار (f. b. s.) : gözliyen,
bekliyen.

çeşm-dâşt چشم داشت (f. b. i.) : umma.

çeşm-deride چشم دریده (f. b. s.) :
utanmaz, sıkılmaz.

çeşme چشمه (f. i.) : 1. musluklu su
haznesi. 2. pınar, su kaynağı.

çeşme-i hâverî : Güneş.

çeşme-i hayvân veya **hızır** : abihayat denilen su-
yun, bengisu'yun çeşmesi.

çeşme-i hıdır, **hızır** veya **hıdır**, **hızır** : âb-ı hayât
çeşmesi.

çeşme-i vasl : kavuşma pınarı.

çeşm-efsâ چشم افسا (f. b. s.) : nazar
değmesine afsun eden.

çeşme-sâr چشمه سار (f. b. s.) : çeşmesi
bol olan yer.

çeşm-hâne چشم خانه (f. b. i.) : görevi.

çeşn, **çeşen** چشن , چشن (f. i.) :
1. bayram. 2. ziyâfet, şölen. 3. düğün.

çetr چتر (f. i.) : 1. çadır; gölgelik. 2.
gece.

çetr-i anberin : karanlık gece.

çetr-i firûze-fâm : mâvi renkli gök.

çetr-i nûr, **çetr-i seher** : Güneş.

çetr-i simâbî, **çetr-i sîmîn** : Ay, dolun ay.

çetû چتو (f. i.) : perde, örtü.

çetûk چتوک (f. i.) : serçe kuşu. (bkz :
usfûr).

çevgân چوگان (f. i.) : 1. cirit oyu-
nunda atlıların birbirlerine attıkları değnek. 2. ucu

eğri değnek, baston, çevgen. 3. tas. Allah'ın ezel-
deki takdîri.

çevgân-bâz چوگان باز (f. b. s.) :
çevgân ile oynayan, sopa sallıyan.

çevgân-dâr چوگاندار (f. b. s.) : çev-
gân taşıyan uşak.

çevgân-zen چوگان زن (f. b. s. c.) :
çevgân-zenân) : çevgân vuran, çevgân ile oynayan.

çinâr چنار (f. i.) : [doğrusu "çenâr"
dır]. (bkz : çenâr).

çi- چه (f. e. c.) : çihâ) : ne.

çi-fâide : ne fayda var; kaç para eder.

çide چیده (f. s.) : toplanmış, devşiril-
miş.

çi-güne چگونه (f. e.) : nasıl, ne türlü.

çi-günegi چگونگی (f. i.) : nasıl-
lık, ne türlülük, nicelik.

çihâr چهار (f. s.) : dört. (bkz :
çâr¹, çehâr).

çihâr-ı yâr-ı güzîn. (bkz : çihâr-dost).

çihâr-dost چهار دوست (f. b. s.) : "dört
dost" Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz.
Alî. (bkz : çihâr-ı yâr-ı güzîn).

çihâr ü dü (cihâridü) : dört (ile) iki. [zar
oyununda].

çihâr ü se (cihârise) : dört (ile) üç. [zar oyu-
nunda].

çihâr ü yek (cihâriyek) : dört (ile) bir. [zar
oyununda].

çihil چهل (f. s.) : kırk, mec. çok. (bkz :
çil).

çihil-pâ چهلپا (f. b. i.) : zool. kırkpa-
yak denilen hayvan.

çihil-sâl چهل سال (f. b. s.) : kırk ya-
şında.

çihre چهره (f. i.) . (bkz : çehre).

çil چل (f. s.) : 1. kırk. (bkz : çihil). [ke-
lime "çihil" in hafifletilmiştir]. 2. ahmak.

çile, çille چله (f. i.) : 1. zevk ve safâdan el çekerek, bir yerde 40 günlük ibâdet. 2. eziyet, sıkıntı. 3. ibrişim, yün ve sâire deti. 4. yay kirişi.

çile-keş چله کش (f. b. s.) : çile çeken, çekmiş, çile dolduran.

çim چم (f. i.) : 1. rütûbetten meydana gelen yosun. 2. kesilmiş çimenli yerler.

çimen چمن (f. i.) (bkz : çemen).

çin چین (f. i.) : 1. kıvrım, bûklüm, çatıklık, buruşukluk.

çin-i cebîn : alın buruşukluğu.

çin-i ebrû : kaş çatıklığı. 2. Çin.

-çin چین (f. s.) : "topliyan, derliyan" mâ-nâları ile mürekkep kelimeler yapar. **Hurde-çin** : kırıntı toplıyan. **Hûşe-çin** : başak toplıyan.

çine چينه (f. i.) : kuş yemi.

çinende چيننده (f. b. s.) : toplayıcı, devşirici.

çine-riz چينه ريز (f. b. s.) : yem döken, dökücü.

çini چيني (f. i.) : çini; sırlı kab.

çirâ چرا (f. e.) : nasıl, **Çûn ü çirâ** : niçin ve neden. (bkz : çûn).

çirâğ چراغ (f. i.) : 1. fitil, kandil, mum. 2. çırak. 3. s. tekaüt, emekli. 4. i. talebe, * öğrenci.

çire چيره (f. s.) : 1. mahâretli, becerikli, eliu. 2. kahraman, yiğit. (bkz : bahâdır).

çire-dest چيره دست (f. b. s.) : eli işe yakan, becerikli.

çire-desti چيره دستی (f. b. i.) : uzellilik, ustalık.

çiregi چيرگی (f. i.) : 1. yiğitlik, kahramanlık. 2. ustalık.

çirk چرك (f. i.) : 1. kir, pas, pis. 2. yara olan kan ve irin.

çirk-âb چرك آب (f. b. s.) : çirkef, pis su.

çirk-âlûd چرك آلود (f. b. s.) : kirli, mundar, bulaşık.

çirkîn چركين (f. b. s.) : 1. pek kirli. 2. güzel olmıyan. 3. kanlı, irinli yara ve çiban.

çistân چيستان (f. b. i.) : bilmece.

çiz چيز (f. i.) : şey, nesne.

çû چو (f. e.) (bkz : çûn).

çûb چوب (f. i.) : ağaç değnek, odun, sopa; çöp. (bkz : çûbek).

çûbân چوبان (f. i.) : çoban, sığırtaşı. (bkz : râî, şûbân).

çûbe چوبه (f. i.) : oklava, oklağı.

çûbek چوبك (f. i.) : davul tokmağı, değnek, sopa; çomak. (bkz : çûb).

çûb-hâr چوبخوار (f. b. i.) : zool. ağaç kurdu.

çûbîn, çûbine چوبينه (f. s.) : ağaçtan yapma şey, değnek gibi kurü nesne.

Çûbin چوبين (f. h. i.) : Nüşîrevân'a karşı ayaklanmış olan, Hürmüz'ün seraskeri Beh-râm'ın lâkabı.

cûg جوغ (f. i.) : 1. boyunduruk. 2. su arki. (bkz : cûg).

çûha چوخه (f. i.) : 1. yün kumaş, çuha. 2. papaz ferâcesi.

çûha-dâr چوخه دار (f. b. i.) : 1. hizmetçi; kapıcı. 2. me'mur.

çumâçum چامچام (f. i.) : alın. (bkz : nâsiye).

çumçuma

çumçuma چمچه (f. i.) : çamçak denilen ağaç çanak, kap.

çün چون (f. e.) : gibi, mâdemki, çünkü, nasıl, nice, misilli, niçin. (bkz : çirâ).

çünân چونان (f. e.) : öyle, böyle.

çünin چونين (f. e.) : böyle.

çün ü çirâ چون و چرا (f. b. e.) : nasıl ve niçin.

çü چو (f. e.) : gibi. (bkz : çû).

çün چون (f. e.) : 1. gibi. (bkz : çün).
2. nasıl, nice. 3. çünkü, mâdemki.

çünbek چنك (f. i.) : sıçrama, atlama, perende atma.

çünbek-zen چنك زن (f. b. s.) : perende atan, taklak atan.

çünki چونكه (f. e.) : şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ.

çüst چست (f. s.) : 1. çabuk hareketli, çevik. 2. dar, sıkı. 3. yakışıklı, muntazam, düzgün.

çüsti چستى (f. i.) : çeviklik.

çüvâl چوال (f. i.) : çuval.

çüvâl-dûz چوالدوز (f. b. i.) : çuvaldız. (bkz : cüvâl-dûz).

D

dâ' داء (a. i.) : hastalık, dert. (bkz : illet, maraz).

dâ-i merak : karasevdâ, fr. *hypocondrie*.

dâ-i udâl : tedâvî edilemiyen müzmin hastalık.

daavât دعوات (a. i. da'vet'in c.) : "duâ" mânâsına gelen cemî şekli.

daavât-ı hayriyye : hayırlı duâlar.

dâb داب (f. i.) : şan ve şeref.

dabb دب (a. i.) : kertenkele.

dâbbe دابه (a. i. c. : devâbb) : yük ve binek hayvanı.

dâbbe-süvâr دابه سوار (a. f. b. s.) : hayvana bineñ, binici.

dâbbet-ül-arz دابة الارض (a. it.) : kıyâmet alâmetlerinden olmak üzere ortaya çıkaçağı söylenen hayvanın adı.

dabu' ضبع (a. i. c. : dibâ') : zool. sırtlan. (bkz : zabu').

dâd داد (f. i.) : 1. adâlet, doğruluk. (bkz : adl). 2. ihsân, vergi.

dâd-ı hakk : Tanrı vergisi. 3. veriş, satış.

dâd-ı Hüdâ : Allah vergisi, Allah'ın ihsânı.

dâd ü dihiş : bağış.

dâd ü feryâd : feryâd, eyvâh.

dâd ü sited : alışveriş.

4. sızlanma, yanıp yakılma. (bkz : tazallüm).
5. feryâd, figan. 6. kısmet, nasip. 7. tuzlu balgam denilen bir cilt hastalığı.

dad ض (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup "ebced" hesâbında sekiz yüz sayısının karşılığıdır.

dâdâ دادا (f. i.) : halayık; çocukları büyüten dadı.

dâd-âferin داد آفرين (f. b. i.) : Tanrı.

dâdâr دادار (f. i.) : 1. Allah, Tanrı. 2. adâletli, doğru olan hükümdar.

dâd-âver داد آور (f. b. s.) : adâletli, doğru.

dâd-bahş داد بخش (f. b. s.) : hakkı yerine getiren. (bkz : ikak-ı hakk).

-dâde داده (f. s.) : verilmiş, vergi. Ka-râr-dâde : karar verilmiş.

dâde-i Hüdâ : Allâh vergisi.

dâden دادن (f. m.) : vermek.

dâdender دادندر (f. i.) : üvey kardeş [erkek].

dâder دادر (f. i.) : kardeş. (bkz : birâ-der).

dâder-ender دادرأندر (f. b. s.) : üvey kardeş.

dâd-fermâ دادفرما (f. b. s.) : adâ-letli buyuran, insâfeden [Tanrı ve mec. pâdişah].

dâd-gâh دادگاه (f. b. i.) : adâlet yeri, mahkeme divânı.

dâd-ger دادگر (f. b. s.) : insafli, doğru.

dâd-güster دادگستر (f. b. s.) : adâleti yayan, adâletli. (bkz : âdil).

dâd-güsteri دادگستری (f. b. i.) : adâ-letli yayıcılık, adâletlilik.

dâd-hâh دادخواه (f. b. s. c. : dâd-hâ-hân) : hak, adâlet isteyen, şikâyetçi.

dâd-hâhâne دادخواهانه (f. zf.) : adâ-let istiyerek, şikâyetçi olarak.

dâdistân دادستان (f. i.) : 1. bir işte ortak olma. 2. bir işe râzı olma.

dâdrâd دادراد (f. b. i.) : Cenâbîhak.

dâd-res دادرس (f. b. s.) : yardıma yetişen, yardımcı.

dâdû دادو (f. i.) : lala, bir kimsenin küçüklüğündenberi hizmetinde bulunan ihtiyar köle.

dâd ü sitâd, dâd ü sited داد و استاد (f. b. i.) : alış veriş. (bkz : ahz ü i'tâ).

dâd ü sitâd-ı dehr : dünyâ alış verışı, hayat, ha-yatta olan biten şeyler.

dâfi' دافعی (a. s.) : 1. def'eden, savan, savuşturan, iten. 2. Cenâbîhak. Yâ Dâfi'î : ey Al-lahim.

dâfi-i taaffün : pis kokuyu defeden, fr. antiseptique. (bkz : müzâd-ı taaffün).

dâfik دافق (a. s.) : fırlıyarak dökülen [su, sel gibi şeyler]. Mâ-i dâfik : menî.

- dâg داغ (f. i.) : 1. yanık yarası. 2. in-san ve hayvan vücûduna kızgın demirle vurulan damga, işaret, im.

dâg-ı derûn : iç yarası, gönül acısı.

dâg-ı dil : gönül yarası.

dâg-ı elem : elem yarası, elem yanığı.

dagal دغل (f. i.) : 1. hîle, dubârâ. 2. geç-mez akçe. (bkz : dega). 3. s. hileci. 4. i. çörcöp.

dagal-bâz دغلبار (f. b. s.) : hileci, dubârâci.

dagal-dâr دغلدار (f. b. s.) : hîle arı-yan, münâfik.

dâg-ber-dâg داغ برداغ (f. zf.) : "yara yara üzerine" : kat kat üzüntü.

dâg-ber-dil داغ بردل (f. b. s.) : gönlü üzgün.

dagal-perdâz دغل پرداز (f. b. s.) : hîle, oyun, düzen.

dağdağa دغدغه (a. i.) : gürültü, pa-tırdı, beyhûde telâş ve ıztırâp.

dağdağa-i âlem : dünyâ telâş ve ıztırâbı.

dağdağa-fermâ دغدغه فرما (f. b. s.) : gürültü buyuran; pıtırda uyandıran.

dâg-dâr داغدار (f. b. s.) : 1. kızgın demirle nişanlanmış, dağlı, yaralı. 2. mec. pek müteessir, çok üzgün.

dâğı, dâğıyye داغی، داغیه (a. s.) : az-gın, başkaldıran.

dâğıstan

dâğıstan داغستان (f. b. i.) : dağ-
lık yer.

Dâğıstân داغستان (h. i.) : Kafkas
dağlarının kuzeyinde ve Hazer Denizi'nin batı kıyı-
sında bulunan bir bölge.

dags ضغث (a. i. c. : adgas) : rüyâ ka-
rışıklığı.

dâgul داغول (f. s.) : dolandırıcı, hileci.

dâg-zen داغزن (f. b. s.) : nişan, dam-
ga vuran; kalb, gönül kıran.

dâh دام (f. i.) : 1. hizmetçi, câriye. 2. s.
on [sayı]. (bkz : deh). 3. s. korkak; alçak, aşağı-
lıklı [kimse].

dahâ' ضياء (a. i.) : kaba kuşluk vakti.

dahâmet ضخامت (a. i.) : irilik, kocamanlık
şişkinlik, kalınlık, kabalık. [**hek. hypertrophie**].

dahâme-i kebed : hek. karaciğerin büyümesi.

dahâmet-i izâm : kemiklerin iriliği, kalınlığı.

dahâyâ ضحايا (a. i. dahiyye'nin c.) : kur-
banlık hayvanlar.

dahkâk ضحاك (a. s. dihk'den) : çok gü-
len, çok gülücü.

Dahhâk ضحاك (f. h. i.) : Çemşid'in ye-
rini almış olan İran'ın zâlim ve gaddar bir hü-
kâmdarı idi. [Hastalandığı zaman iki çocuk bey-
ni ilaç olarak kullanılırdı. Gâve'nin çocuklarına sı-
ra gelince, meşhûr demirci isyân etmiş ve Dah-
hak'ın düşürülmesine sebeb olmuştur].

dâhî داهى (a. s. c. : duhât) : 1. dehâ
sâhibi, son derece zekî, anlayışlı ve uyanık. 2. be-
lâ, musîbet.

dâhik ضاحك (a. s.) : gülen, gülücü.

dâhike ضاحكة (a. i. c. : davâhik) : azı
dişlerden her biri.

dâhil داخل (a. s.) : iç, içeri, içinde, içe-
ri girmiş. **Hareket-i dâhil** : ilmiye sınıfında ilk
derece. **İbtidâ-i dâhil** : medresede başlangıç.

dahil دخيل (a. s. dühöl'den) : yabancı,
sığıntı, sığınan, sığınmış.

dâhile داخله (a. i. c. : devâhil) : bir
şeyin içyüzü, içi, iç düşüncesi.

dahilek دخيلك (a. cü.) : ricâ ederim,
yalvarırım, sana sığınırım.

dâhilen داخلًا (a. zf.) : içeriden, içten.

dâhili, dâhiliyye داخلية (a. s.) : iç ile ilgili, içe, içeriye mensup. **Havâ-
dis-i dâhiliyye** : iç haberler. **Emrâz-ı dâhiliyye** :
iç hastalıklar.

dâhîm, dâhim داهيم، داهم (f. i.) : taç.
(bkz : dihîm, efser, iktil).

dâhim داخم (f. i.) : nasip ve rızık.

dâhim ضخيم (a. s. dahâmet'den.) : fazla
kalın olan, yoğun.

dâhine داخنة (a. i. c. : devâhin) : duman
çıkan baca.

dâhis داخس (a. i.) : hek. parmağın uç-
larında, tırnak diplerinde çıkan dolama, etyaran.

dâhiye داهيه (a. i.) : 1. musîbet, fe-
lâket. 2. s. çok kurnaz adam.

dahiyye ضحية (a. i. c. : dahâyâ) : kur-
banlık hayvan.

dahl دخل (a. i.) : 1. girme, karışma. 2.
te'sir, nüfuz, niyet, fikir.

dahl ü harc : gelir ve gider.

dahl ü ta'riz : işe karışma, dokunma.

dahm ضخم (a. s. dahâmet'den. c. : di-
hâm) : iri, kalın.

dehm-ül-izâm : iri kemikli.

dahme دحه (f. i.) : 1. mezar, kabir;
türbe; lâhit. 2. kükreyen erkek devenin ağzından
saçılan köpük. 3. donanma geceleri havaya atılan
fişek.

dahme-endâz دخه انداز (f. b. s.) : lâğam ve fişek atan.

dahme-feşân دخه فشان (f. b. s.) : lâğam saçıcı, saçan.

dahme-güşa دخه گشا (f. b. s.) : çukur açan, mezarıcı.

dahm-ül-izâm ضخم العظام (a. st.) : iri kemikli, iri yapılı [kimse].

dâhten داخت (f. m.) : bilmek.

dâhül, dâhül داهل , داهول (f. i.) : bostan korkuluğu.

dahve ضحوه (a. i.) : Güneş'in ufuktan henüz yükselip yayılmaya başladığı zaman, ilk kuşluk vakti. (bkz : duhâ).

dahye ضحیه (a. i.) : 1. (bkz : udhiye). 2. kuşluk vakti kesilen koyun.

dâi داعی (a. s. duâ'dan. c. : dâiyân) : 1. duâ eden, duâcı. 2. (da'vet'den c. : duât) : dâvet eden, sebebolan.

-dâim, dâime دائم , دأمة (a. s. devâm'dan.) : 1. devamlı, süreklî.

dâim-ül-evkat : her vakit.

dâim-ül-eyyâm : her gün. 2. i. [birincisi] erkek adı.

dâimâ دأما (a. zf. devam'dan.) : bir düziye, her vakit. (bkz : dem-be-dem).

dâimî دائمی (a. s. devâm'dan) : devamlı. (bkz : ber-devâm). **Encümen-i dâimî** : devamlı encümen.

dâin دائن (a. s. deyn'den.). (bkz : dâ-yin).

dâinler vekili : Osmanlı İmparatorluğu zamanında Düyyûn-ı Umûmiyye'de bulunan alacaklı mümessili.

dâir دائر (a. s. devr'den.) : 1. âit, ilgili. 2. devreden, dönen.

dâir ve sair (dönen ve dolaşan) : seyyah.

dâire دائره (a. i. c. : devâir) : 1. çember. 2. me'murun çalıştığı yer. 3. ev ve apartman bölüntüsü. 4. sınır içi. 5. zilli tef. 6. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Şehremâneti'nin belediye şöbeleri.

dâire-i âide : âit olduğu resmî makam.

dâire-i azîme : astr. arzın merkezinden geçerek semâ küresini kesen her hangi bir düzlemin teşkil ettiği ara kesit.

dâire-i intihabiyye : seçim bölgesi.

dâire-i kazâ : (kazâ dâiresi) : vazife, salâhiyet.

dâire-i küsûf : astr. arzın bir senede resmettiği mahrek sathının semâ küresi ile olan ara kesiti.

dâire-i nısf-ün-nehâr : her hangi bir mahallin semt-ür-re'sinden geçen düzlemin semâ küresi ile teşkil ettiği ara kesiti.

dâire-i resmiyye : resmî dâire, hükûmet dâiresi.

dâire-i sâdise : altıncı (Beyoğlu) dâire.

dâire-i sıa : astr. mahallin semt-ür-re'sinden geçen nısf-ün-nehâr dâiresinden mâdâ diğer bütün nısf-ün-nehâr dâirelerine verilen bir ad.

dâire-i umûr-i askerîyye : askerî işler dâiresi. [İstanbul'da, Bayezit'te şimdiki Üniversite merkez binâsının bulunduğu yer].

dâiren-mâdâr دائراً مادار (a. zf.) : çepeçevre, firdolayı.

dâirevî دائروی (a. s. dâire'den.) : değirmi.

dâire-zen دائره زن (a. f. b. s.) : tef çalan.

dâiyân داعيان (a. s. dâi'nin c.) : duâ edenler, duâcılar.

dâiyân-ı devlet : devlete duâ edenler.

dâiye داعیه (a. i. c. : devâî) : içten gelen bir duyguyu teşvik edici hal.

dâiye-i istiklâl : istiklâl iddiâsı, istiklâl arzusu.

dâiye-i tefevvuk : üstünlük iddiâsı.

dakayık دقایق ("ka" uzun okunur. a. i. da-kîka'nın c.) : 1. ince ve anlaşılması güç ve dik-kate muhtâcolan şeyler.

dakayık-ı hendesiyye : geometriye âit incelikler. 2. dakikalar, dakkalar.

dakayık-ı umûr : işlerin ince noktaları.

dakayık-ül-hakayık (hakikatlerin incelikleri) : 1533 (H. 940) yılında ölen büyük Türk bilgini Kemal Paşa Zâde Ahmed Şemsüddin Efendi'nin

- dakik

Farsça bâzı kelimelerin benzerleri ve mürâdifleri arasındaki kök ve yapı farklarını ve mânâ inceliklerini gereği gibi inceliyen çok mühim ve yazma bir eseridir.

dakik دقیق (a. s. dikkat'den.) : 1. ince, ufak, duyulmaz, tutulmaz; nâzik. **Fikr-i dakik** : in-ce düşünce. 2. toz hâline getirilmiş şey, un.

dakik-ı hâss : has un.

dakika دقیقه (a. i. c. : dakayık) : 1. bir saatlik zamânın altmışta biri, dakika. 2. ince düşünce.

dakika-bîn دقیقه بین (a. f. b. s.) : inlelikleri gören, bilen.

dakika-dân دقیقه دان (a. f. b. s.) : anlaşılması güç olan şeyi bilen.

dakika-senc دقیقه سنج (a. f. b. s.) : güç şeylere akıl erdiren.

dakika-şinâs دقیقه شناس (a. f. b. s.) : anlaşılması zor olan şeyleri fark edip tanıyan.

dakiki dakikiyye دقیق ، دقیقه (a. s. dakik'den.) : un gibi olan veyâ unlu [patates, fasulye gibi şeyler].

dakk دق (a. i.) : çalma, vurma; vurulma.

dakk-i bâb : kapı çalma.

dal د (a. ha.) : 1. Osmanlı alfabesinin onuncu harfi olup "ebced" hesabında dört sayısının karşılığıdır. Noktasız olduğundan "dâl-i mühmele" de denir. ["dad" ve "tı" harfleriyle yazılan kelimelerden bâzıları dal sesini verir]. 2. s. iki kat olmuş, kanbur. **Kamet-i dâl** : iki büküm olmuş boy.

dalâl, dalâlet ضلال ، ضالات (a. i.) : doğru yoldan sapma.

dalâl-i baîd : doğru yoldan büsbütün uzaklaşma.

dâliyye دالية (a. i.) : Osmanlıca "dal" harfi şeklinde olan yabâni asma. 2. anat. Yunanca "delta" harfi şeklinde olan adaleler, fr. **deltoïde**.

dâll دال (a. s. delâlet'den.) : delâlet eden, gösteren, işaret eden.

dâll, dâlîle ضال ، ضالة (a. s. dalâlet'den.) : 1. sapıtmış, doğru yoldan ayrılmış. 2. hatâya düşmüş, günaha girmiş. **Fırak-ı dâlîle** : doğru yoldan ayrılmış olan din firkaları.

dâlîle داله (a. i. delâlet'den) : mat. fr. **déterminant**.

dâm دام (f. i.) : 1. tuzak, ağ.

dâm-ı ankebût : örümcek ağı.

dâm-ı belâ : belâ tuzağı.

dâm-ı girihgîr : düğümlü tuzak.

dâm-ı tezvîr : tezvîr, yalan tuzağı.

dâm-ı zûlf : zûlfün tuzağı. 2. yırtıcı olmiyan vahşî hayvan.

dâmâd داماد (f. i.) : güveyi.

dâmâd-ı hazret-i pâdişâhî, dâmâd-ı hazret-i şeh-riyârî : Osmanlı hânedânından bir prensesle evlenmiş kimse.

dâmân, dâmen دامان ، دامن (f. i.) : 1. etek [elbisenin, dağın].

dâmen-i sahrâ : kırın eteği, ovanın bir yanı. 2. görüşüp konuşulan kişi.

dâme, dâmet دامه ، دامه (a. zf.) : "dâim ve bâki olsun!" mânâsında kullanılan bir iyi dilek sözü.

dâme iclâlühû : [eskiden] paşalara yazılan resmî kâğıtlarda adlarına şeref pâyesi yerinde ilâve edilen bir tâbir.

dâme mülkühû : ülkesi dâim olsun!

dâmet saâdetihû : saâdeti dâim olsun!

dâmen-âlûde دامن آلوده (f. b. s.) : eteği bulaşık, iffetsiz.

dâmen-âlûde-gî دامن آلودگی (f. b. i.) : etek bulaşıklığı, iffetsizlik.

dâmev-bûs دامن بوس (f. b. s.) : etek öpen.

dâmen-bûsî دامن بوسی (f. b. i.) : etek öpme, etek öpme töreni.

dâmen-der-meyân دامن درمیان (f. b. s.) : eteği belinde, işe hazır.

dâmen-der-meyân-ı gayret olmak : bir işe canla başla girişmek.

dâmene دامنه (f. i.) : dağ eteği, çevresi,

dâmen-gir دامن گیر (f. b. s.) : 1. etek tutan, eteğe yapışan. 2. hasım, dâvâcı, şikâyetçi.

dâmeni دامنی (f. i.) : 1. kadın başörtüsü. 2. eteklik.

dâmen-keş دامن کش (f. b. s.) : elini eteğini çeken, bir işe karışmıyan.

dâm-gâh, dâm-geh دامگاه (f. b. i.) : tuzak kurulan yer.

dâmgul دامغول (f. i.) : 1. vücutta pey-dâ olan ur. 2. kulyabani.

dâmıga دامغه (a. i.) : hek. kafa tasını geçip dimağa kadar işliyen yara.

dâmıa دامعه (a. i.) : yavaş yavaş, dam-la damla kan sızdıran yara.

dâmiye داميه (a. i.) : hek. kanı akan yara.

dâmûz, dâmvez داموز (f. i.) : büyük gübre küfesi.

-dân دان (f. e.) : 1. Arapça, Farsça, bâzan da Türkçe kelimelere takılarak yer, mahfaza, kab mânâsına kelimeler meydana gelir. **Cüz-dân**; **iğne-dân** : iğnelik. **Kalem-dân** : kalemlik. **Nemek-dân** : tuzluk. **Âteş-dân** : ateşlik gibi. 2. s. bilen, bilir. **Suhan-dân** : sözbilir. **Nâ-dân** : câhil. **Nûkte-dân** : nûkte bilir, yapar.. gibi.

dân دان (f. i.) : tâne. (bkz : dânek).

dânâ دانا (f. s. c. : dâna-yân) : bilen, bilici, bilgî. (bkz : âlim). **Dil-i dâna** : bilir gö-nül. **Mürğ-i dâna** : konuşan papağan, tutu.

dânâ-yi Tûs : (Tus'lu) Firdevsî.

dânâ-yi Yûnân : Eflâtun.

dânâ-dil دانا دل (f. b. s.) : gönlüyle an-lıyan, gönlü çok aydınlık.

dânâ-yân دانا يان (f. b. i. dâna'nın c.) : bilenler, bilgililer.

dânak, dânak دانق (a. i. c. : devânîk, devânîk) : çocuklara pişirilen dişbuğdayı. (bkz : dânûk).

dânâyî دانايى (f. i.) : bilicilik, bilgîçlik, âlimlik.

dâne دانه (f. i.) : 1. tâne, tohum. 2. çekirdek. 3. kurşun, gülle.

dâne-i hâl : tek ben.

dâne-i hardal : hardal tânesi.

dâne-i şîrâre : kıvılcım tânesi.

dâne-çîn دانه چين (f. b. s.) : tâne toplıyan, devşiren, döküntü hâlinde bulunan ufak tefek şeylerden faydalanan.

dânek دانك (f. i.) : tâne. (bkz : dâna).

dânende داننده (f. s.) : bilen bilgin; ha-berli.

dânende-i serâir : içindeki sırrı bilen.

dâne-rîz دانه ريز (f. b. s.) : tâne dök-en, tohum serpen.

dâng دانگ (f. i.) : bir dirhemin altıda biri.

dânik دانك (a. i.) : 1. mangır. 2. bir dirhemin dörtte biri.

dânisten دانستن (f. m.) : bilmek.

dânîş دانش (f. i.) : 1. biliş, bilgi, ilim. 2. erkek adı. **Ehl-i dâniş** : bilgi sâhipleri. **Encümen-i dâniş** : akademi.

dânîş-âmûz دانش آموز (f. b. s.) : öğrenici; öğretici, fr. **didactique**

dânîş-gâh, dâniş-geh دانشگاه (f. b. i.) : bilgi yeri, mektep; üni versite.

dânîş-gede دانشگاه (f. b. i.) : üni-versite.

dâniş-ger

dâniş-ger دانشگر (f. b. s.) : bilgin, âlim. (bkz : dânişver, dânişî).

dânişî دانشی (f. s.) : bilgin, âlim. (bkz : dâniş-ger, dâniş-ver).

dâniş-mend دانشمند (f. b. s. c. : dâniş-mendân) : 1. bilgili. 2. i. Tanzîmattan önce, kadîrların yanında stajyer olarak çalışan kimse.

dâniş-mendân دانشمندان (f. b. s. c.) : dânişmentler.

dâniş-nâme دانش نامه (f. b. i.) : şa-hâdetnâme.

dâniş-pezir دانش پذیر (f. b. s.) : bilgili.

dâniş-sâr دانشسار (f. b. i.) : (bkz : dânişgâh, dâniş-geh, dâniş-gede).

dâniş-ver دانشور (f. b. c. : dâniş-verân) : âlim, * bilgini (bkz : dâniş-ger, dânişî).

dâniş-verân دانشوران (f. b. s. dâniş-ver'in c.) : * bilgini, âlimler.

dânûk دانك (f. i.) : çocuklar için hâzırlanan dişbuğdayı. (bkz : dâniş).

dâr دار (a. i. c. : dirân) : 1. ev 2. yer. 3. yurt.

dâr-ı beka : ahret.

dâr-ı dünyâ : dünyâ.

dâr-ı emân : Müslümanlar ile sulh hâlinde bulunan veyâ Müslümanların zimmetini kabûl eden gayrimüslim bir milletin ülkesi.

dâr-ı fenâ : dünyâ.

dâr-ı harb : Müslümanlar ile aralarında sulh hâli bulunmayan gayrimüslimlerin ülkesi. [bu ülke-deki Müslim olmayan ahâliden her birine "harbî" denir].

dâr-ı islâm : Müslümanların hâkimiyeti altında bulunan yerler. [Müslimler oralarda huzur ve emniyet içinde yaşarlar].

dâr-ı ridde : aslında Müslim iken sonradan irtidâdeden veyâ bir aralık İslâmîyeti kabul etmiş iken sonradan mürted olan şahısların hâkim bulunduğu şehir veyâ kasaba. [bâzı ahkâm itibâriyle dâr-ı harb'den ayrılır].

dâr-ı şûrâ-yı askerî : 1253 yılı muharreminde teşkil ve 1259 târihli nizamnâme ile vazîfesi tesbît olunan ve bir reis ve bir müftü ile askerî ve mülkî ricalden on bir dâimî ve altı muvakkat âzâ (üye) ile kurulan yüksek askerî bir meclis idi. [1296 târihinde lağvolunmuştur].

dâr-ı zimmet : Müslümanların ahit ve emânını, himâyesini kabûl etmiş olan gayrimüslimlere mahsus yerler.

dâr-ül-cihâd : İslâm sınırları dışındaki ülkeler. İslâmîla barış hâlinde olmayan veyâ bir anlaşma yapmamış olan ülkeler.

dâr-üt-tabâat-ül-âmire : Devlet Matbaası.

dâr دار (f. i.) : dar ağacı.

-dâr -دار (f. s.) : 1. tutan. **Defter-dâr** : defter tutan. **Bayrak-dâr** : bayrak tutan.. gibi. 2. sâhip, mâlik,.. li. **Alâka-dâr** : alakalı, ilgili. **Hisse-dâr** : hisseli. **Hükümdâr** : hükme sâhip, hükme mâlik.

dâr دار (f. i.) : savaş. [dâimâ eşanlamı olan "gîr" ile berâber kullanılır].

dâr ü gîr : kavga, savaş.

Dârâ دارا (f. i.) : 1. Keyâniyân denilen eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, Keykubad. 2. hükümdâr. 3. Cenâbıhakk'ın bir adı.

dârâ-yi dâr ü gîr : savaş hükümdarı. 4. küp di-binde kalan tortu.

darâat ذراعت (a. i.) : 1. alçalma, kendini küçültme. (bkz : tezellül). 2. miskinlik gösterme (bkz : zarâat).

darabân ضربان (a. i.) : çarpıntı, çarpma, çarpış, vurma, vuruş.

darabân-ı kalb : kalbin vuruşu, kalb çarpıntısı.

darabât ضربات (a. i. darbe'nin c.) : vuruşlar, vurmalar, çarpmalar.

darabât-ı anife : şiddetli vuruşlar.

darâgım ذراغم (a. i. dırgam'ın c.) : arslanlar. (bkz : zarâgım).

darâir ذرائر (a. i. darre'nin c.) : ortak kadınlar, kumalar.

daraka درقه (a. i. c. : derk, edrâk, dî-râk) : 1. deriden yapılmış kalkan. 2. gırtlığın hançereyi meydana getiren kıkırdaklarından kalkan biçiminde olanı.

dârât دارات (f. i.) : depdebe, şan, büyük gösteriş. (bkz : dârû-berd).

dârât-i İskender : İskender'in depdebesi.

dârâyî دارایی (f. i.) : 1. sâhip olma. 2. hüküm sürme. 3. bir çeşit kumaş.

darb ضرب (a. i. c. : durûb) : 1. döğme, vurma.

darb-ı hiyâm : çadır kurma. 2. ed. nazımda beytin ikinci mısraının son tef'ilesi.

darb-ı mesel : atalar sözü, ata sözleri.

darb-ı sikke : para basma. 3. güç, uvvat. 4. dikme, kurma.

darb-ı unk : boyun vurma. 5. mat. çarpma. (bkz : zarb). 6. para basma.

dârbâm داربام (f. i.) : giriş, direk.

dâr-bâz دارباز (f. b. i.) : canbaz.

darbe ضربه (a. i. c. : darabât) : 1. vuruş, vurma, çarpma. 2. musibet, belâ.

darbe-i hasâr : zarar darbesi.

darbe-i himmet : himmet vuruşu.

darbe-i serd : soğuk vuruş.

darben ضرباً (a. z. f.) : 1. vurarak, döğerek. 2. çarparak.

darb-hâne ضربخانه (a. f. b. i.) : para basılan yer. (bkz : derem-serâ, zarb-hâne).

darb-hâne-i âmire : devlet paralarının basıldığı yer.

darbimesel ضرب مثل (a. b. i.) : atalar sözü, ata sözleri. (bkz : darb-ı mesel).

darbî ضربی (a. s.) : darba âit, darb ile ilgili.

darb-zen ضربزن (a. f. b. i.) : 1. kale döven. 2. mâdenî levha üzerine kabartma nakışlar yapan.

dârçîn دارچین (f. i.) : tarçın. [aslının dârû-yi Çîn olduğu söylenirse de aslı "Çin darısı anlamına gelen" dâr-ı Çîn'dir. Tarçın suyu, keyif verici bir içki olarak kullanılırdı].

dâre داره (f. i.) : 1. vazife. 2. dâire; değirmi. 3. ay ağılı.

dârende دارنده (f. s.) : 1. tutan, saklıyan. 2. getiren, ulaştıran.

dâreyn دارین (a. i. c.) : "iki dünyâ" : dünyâ ve ahret. Saâdet-i dâreyn : iki dünyâ saâdeti.

dârib ضارب (a. s. darb'dan.) : darbeden, çarpan, döven.

dârib-i müsterek : mat. ortak çarpan.

dâric دارج (a. i. derc'den.) : yazılma, içine girme.

dâr-i fûlful دارفلول (f. a. b. i.) : kara bibere benzer uzun tâneli bahârat.

darîh ضريح (a. i.) : mezar, kabir. (bkz : zarîh).

darîr ضير (a. s. c. : ağırrâ) : anadan doğma kör.

dâriyye داريه (f. i.) : dîvan şâirlerinin, bû-yüklerin yaptırdıkları evlere dâir, yazdıkları man-zûme.

darr ضرر (a. i.) : zarar.

dârr ضار (a. s.) : zararlı.

darrâ' ضراء (a. i.) : mihnet, keder; şiddet; belâ.

darre ضره (a. i. c. : darâir) : ortak kâdin, kuma.

dârû دارو (f. i.) : ilâç.

dârû-yi bûr'ûs-saa : te'sîrini derhal gösteren ilâç.

dârû-berd دارو برد (f. b. i.) : ihtişam, depdebe. (bkz : dârât).

dârû-furûş دارو فروش (f. b. i.) : ilâç satan, eczacı.

- dârû-hâne** دارو خانه (f. b. i.) : eczâhâne.
- dâr-ül-aceze** دار العجزه (a. b. i.) : yoksullar yurdu.
- dâr-ül-akakir** دار العقاقير (f. a. b. i.) : eczâ saklanılan yer.
- dâr-ül-âmân** دار الآمان (a. b. i.) : korunulacak, sığınılacak yer.
- dâr-ül-azâb** دار العذاب (f. a. b. i.) : Cehennem.
- dâr-ül-bedâyi'** دار البدايع (a. h. i.) : konservatuvar'ın eski adı.
- dâr-ül-beka** دار البقا ("ka" uzun okunur. f. a. b. i.) : Âhret.
- dâr-ül-bevâr** دار البوار (a. b. i.) : Cehennem.
- dâr-ül-elhân** دار الالحان (a. b. i.) : Darülbendâyi'in mûsiki ile meşgul bulunan bir şûbe-i olup İstanbul'da kurulmuştur.
- dâr-ül-emâre** دار الاماره (a. b. i.) : emâret dâiresi; hükûmet konağı.
- dâr-ül-eytâm** (yetimler yurdu) : yetimlerin barındırıldığı bir kurum, yoksullar yurdu.
- dâr-ül-fenâ** دار الفنا (f. b. i.) : Dünyâ.
- dâr-ül-fünûn** دار الفنون (a. b. i.) : üniversite. [1. ağustos 1933 de İstanbul darülfünûnu yerine üniversite kurulmuştur].
- dâr-ül-hadîs** دار الحديث (a. b. i.) : hadîs ve bununla ilgili şeyleri öğretme yurdu.
- dâr-ül-harb** دار الحرب (a. b. i.) : 1. savaş, kavgâ meydanı. 2. her zaman harp sâhası olabilecek yer.
- dâr-ül-hikmet-il-İslâmiyye** : meşrûtiyet devrinde açılan ve Şeyhülislâm kapısında toplanan yüksek müşâvereh hey'eti (danışma kurulu).
- dâr-ül-hilâfe** دار الخلافة (f. b. i.) : hilâfet merkezi, İstanbul.

- dâr-ül-huffâz** دار الحفاظ (f. b. i.) : hâfiz yetiştirme yurdu.
- dâr-ül-huld** دار الخلد (a. b. i.) : beka evi, Cennet.
- dâr-ül-İslâm** دار الاسلام (f. a. b. i.) : İslâm ülkesi.
- dâr-ül-istihzâr** دار الاستحضار (a. b. i.) : laboratuvar.
- dâr-ül-it'âm** دار الاطعام (f. a. b. i.) : imâret.
- dâr-ül-karâr** دار القرار (a. b. i.) : kıyametten sonra kalınacak yer.
- dâr-ül-kurrâ** دار القراء (a. b. i.) : Kur'ân okuma ilmini ihtisas derecesinde öğreten mektep.
- dâr-ül-kütüb** دار الكتب (f. a. b. i.) : kitabevi, kütüphâne.
- dâr-ül-maârif** دار المعارف (f. a. b. i.) : Sultan Mecit zamânında Valde Sultan'ın, İstanbul'da, Sultan Mahmut Türbesi civârında yaptırdığı mektep, * okul.
- dâr-ül-mesâî** دار المساعي (a. b. i.) : 1. çalışma yeri. 2. atölye.
- dâr-ül-muallimât** دار المعلميات (a. b. i.) : kız öğretmen okulu. [1869 de ilkin İstanbul'da kurulmuştur].
- dâr-ül-muallimîn** دار المعلمين (a. b. i.) : erkek öğretmen okulu. [1848 de Sultan Mecit devrinde, İstanbul'da, Fâtih civârında kurulmuştur].
- dâr-ül-muallimîn-i âliye** : yüksek öğretmen okulu.
- dâr-ül-mülk** دار الملك (a. b. i.) : başşehir, başkent.
- dâr-ül-mülk-i Osmânî** : İstanbul.
- dâr-ül-vilâde** دار الولادة (a. b. i.) : fakir kadınları doğurtmaya yarıyan hastahâne, doğumevi.
- dâr-ün-nedve** دار الندوة (a. b. i.) : Müslümanlıktan evvel, Kureys kabîlesinin, münâ-

kaşalar için toplandığı bir yerin adı olup Kusey ibni Kılâb tarafından kurulmuştur. [sonraları, Hz. Muhammed'e karşı bulunanların toplanmasından dolayı, fesat ve münâfıkların toplanıkları yer mâ-nâsına kullanılmaya başlanmıştır.].

dâr-üs-saâde دار السعادة (a. b. i.) : saâdet yeri, saray.

dâr-üs-saâde ağası : sarayın harem dâiresinde bulunan harem ağası.

dâr-üs-saîr دار السعير (a. b. i.) : ce-hennem. (bkz : dūzah, nîrân).

dâr-üs-saltana دار السلطنة (a. b. i.) : sal-tanat yeri, İstanbul.

dâr-üs-selâm دار السلام (a. b. i.) : 1. cennet. 2. Bağdat'ın eski adı.

dâr-üs-sihha دار الصحة (f. a. b. i.) : hasta-hâne.

dâr-üş-şafaka دار الشفقة (a. b. i.) : İstanbul'da, yetim ve öksüzler için kurulmuş olan yatılı lise.

dâr-üş-şifâ' دار الشفاء (a. b. i.) : şifâ yurdu, sağlık yurdu, *mec.* tımarhâne.

dâr-üt-tibâa-t-il-âmire دار الطباعة العامرة (f. a. b. i.) : III. Selim zamânında, Üsküdar'da Selimiye'de kurulan devlet matbaası. (bkz : mat-baa-i âmire).

dâr-üt-tıbb دار الطب (a. b. i.) Bursa'da Yıldırım Bayezid devrinde açılmış olan bir tıp medresesi.

dâr-üt-tırâz دار الطراز (f. a. b. i.) : resmî elbise ve kumaş dokunan ve biçilip dikilen yer.

dâs داس (f. i.) : 1. orak.

dâs-ı zerrin : altın orak; *mec.* yeni ay. 2. meç. 3. tahra, orakcık. 4. tuzak. 5. *bot.* sedef otu.

dâsâr, dâstâr داسار، داستار (f. i.) : tellal, simsar.

dâse داسه (f. i.) : orak. (bkz : dâs).

dâstân داستان (f. i.) : 1. destan, epo-pe, hikâye, masal. 2. şöhret, ün.

dâstânî داستانی (f. s.) : 1. destan kah-ramanlarına yakışacak sûrette, kahramanca 2. destan ile ilgili, *fr.* épique.

dâstân-serâ داستان سرا (f. b. s.) : des-tan okuyan, destancı.

dâş داش (f. i.) : çanak çömlek ve kireç ocağı.

dâşte داشته (f. s.) : 1. köhne, es-kimiş, yıpranmış. 2. mâlik ve sâhip olmuş.

dâştên داشتن (f. m.) : 1. tutmak, mâ-lîk olmak, elde etmek. 2. görüp gözetlemek. 3. zaptetmek. 4. eskimek.

dâ'-ül-efrenc داء الافرنج (a. b. i.) : *hek.* firengi hastalığı.

dâ'-ül-fil داء الفيل (a. b. i.) : *hek.* kol ve bacaklardaki derilerin fil derisi gibi sert ve çizgili bulunmasından meydana gelen bir hastalık.

dâ'-ül-hanâzir داء الخنازير (a. b. i.) : *hek.* sıraca hastalığı.

dâ'-ül-kalb داء القلب (a. b. i.) : yü-rek çarpması.

dâ'-ül-keleb داء الكلب (a. b. i.) : *hek.* kuduz hastalığı.

dâ'-ül-kûûl داء الكحول (a. b. i.) : *hek.* ispirtolu içkilerin çok kullanılmasından meydana gelen hastalık, alkolizm, *fr.* alcoolisme.

dâ'-ül-merak داء المراق (a. b. i.) : *hek.* karasevdâ, *fr.* hypocondrie.

dâ'-ün-nibâh داء النباح (a. b. i.) : *hek.* havlâma hastalığı; havlar gibi sesler çıkarp soluma.

dâ'-üs-sa'leb داء الثعلب (a. b. i.) : *hek.* saç dökme hastalığı, saçkıran.

dâ'-üs-sıla داء الصلة (a. b. i.) : yur-dunu arama, yurdu özleme, yurtsama.

dâ-üt-teşhîr داء التشهير (a. b. i.) : *hek.* ayıp yerlerini gösterme hastalığı, * utaçıcılık.

dâv دَاو (f. i.) : 1. satranç, dama, tavlâ gibi oyunlarda tutulan sıra, nöbet. 2. oyunda sürülen para. 3. sövme. 4. dâvâ. 5. duvar sırası.

da'vâ دَعْوَى (a. i. c. : deâvî) : 1. şikâyetçi olarak mahkemeye başvurma. 2. mesele. **Ek-mek dâvâsı**. 3. bir mesele üzerinde husûsî bir fikir sâhibi olma; iddiâ. 4. **mat.** teorem.

da'vâ-yi bi-ma'nâ : saçma iddiâ.

da'vâ-yi nübüvvet : peygamberlik iddiâsı.

da'vâcî دَعْوَاچى (a. t. s.) : dâvâ açan kimse.

da'vât دَعَوَات (a. i. da'vet'in c.) : 1. çağır-malar. 2. [cemî şeklinde] duâ.

da'vâ vekîlî دَعْوَى وَكِيْلِي (a. b. i.) : ba-ro teşkilâtı bulunmayan yerlerde kanûnî müşâade ile ve vekil sıfatıyla dâvâ tâkibine salâhiyetli olan kimse.

dâver دَاوَر (f. i.) : 1. Cenâbıhakk'ın adı. 2. doğru, insaflı olan hükümdar, vezir veya hâkim. 3. erkek adı.

dâverâ دَاوَرَا (f. n.) : ey dâver! [hüküm-dar, vezir, hâkim].

dâver-âne دَاوَرَانِه (f. b. zf.) : 1. hâ-kim ve vezirle ilgili olan. 2. doğruluğu seven bir büyüğe yakışacak sûrette.

dâverî دَاوَرِي (f. i.) : 1. hükümdarlık, hâkimlik. 2. kavga. 3. dâvâ ve mahkeme. 4. bir kimseye hâlimden şikâyet etme. 5. iyi ile kötüyü ayırtetme.

da'vet دَعَوْتُ (a. i.) : çağırma, çağrı; ziyâfet; duâ.

da'vet-i mesâib : belâları dâvet etme.

da'vetiyye دَعْوِيَّه (a. i.) : 1. çağrı kâğıdı [eski metinlerde "okuntu" dur]. 2. mah-kemenin gönderdiği çağrı kâğıdı.

Dâvud دَاوُد (a. h. i.) : İsrâil oğulla-rının bir hükümdârı ve peygamberidir. Sesi güzel ve şâirdi. **Mezâmîr-i Dâvud** : duâlar dergisi.

dâvudî دَاوُدِي (a. s.) : Dâvud peygam-berin sesini andıran kalın ses. **Zırh-ı Dâvudî** : Dâ-

vud peygamberin "Câlûd" ile yaptığı savaştaki zırh gibi.

dây دَاي (f. i.) : duvar sırası, kur.

dâye دَايِه (f. i.) : taya, sütüne, çocuğa bakan dadı.

dâye-gî دَايَغِي (f. i.) : dayalık, dadılık.

dâyîn دَايِن (a. s.) : borç veren, alacaklı.

dayyık ذَيْيَق (a. s.) : pek dar.

deâim دَعَائِم (a. i. diâme'nin c.) : des-tekler, payandalar.

deâvî دَعَاوِي (a. i. da'vâ'nın c.) : mahke-meye başvurular, müdâfâa edilen fikirler, mese-leler, dâvâlar.

Deâvî nezâreti : Tanzîmat'tan sonra kurulmuş olan adliye vekâleti. [adliye nezâretinden öncedir].

de'b دَابْ (a. i.) : âdet, usul, tarz, kai-de, * gelenek.

de'b-i kadîm : eski âdet, eski usul.

debâbîc دَبَابِجِي (a. i. dîbac'ın c.) : dallı, çiçekli ipek kumaşlar.

debâbîs دَبَابِيس (a. i. debbûs'un c.) : topuzlar.

debâle دَبَالِه (f. i.) : ağaçkavunu.

debbâbe دَبَابِه (a. i.) : kale duvarlarını oymakta kullanılan bir savaş âleti.

debbâğ دَبَاغ (a. i.) : tabak, sepicî, derî terbiye eden kimse.

debbâğ-hâne دَبَاغْخَانِه (a. f. b. i.) : hayvan derilerinin terbiye olunduğu, sepiendiği yer.

debbûs دَبُوس (a. i. c. : debâbîs) : topuz. (bkz : debûs).

debbûs-i âhenin دَبُوسِ آهَنِين (a. f. b. s.) : demir topuz.

debdâb دبداب (f. i.) : şöret, aza met.

debdebe دبده (f. i.) : 1. haşmet, ısluluk, büyük bir gösteriş. (bkz : dârât). 2. a. gürültü, patırdı, tantana.

Deberân دران (a. i.) : astr. 1. gök cismi. 2. ayın dördüncü durağı.

debîr دبیر (f. i.) : 1. kâtip, yazıcı. 2. müsteşar.

debîr-i felek : astr. Utârit. (Merkür) gezeğeni.

debîr-istân دبیرستان (f. b. i.) : kalem odası, büro.

debistân دبستان (f. i.) : mektep, * okul.

debistânî دبستانی (f. s.) : mektepli, * okullu.

debûr دبور (a. i.) : batı rûzgârı, batı tarafından esen yel.

debûs دبوس (f. i.) : topuz. (bkz : deb-bûs).

decâc دجاج (a. i. c. : dücüc) : 1. tavuk. 2. tavuk, horoz ve piliç cinsi. (bkz : dicâc, dücâc).

decâce دجاجة (a. i. c. : dücüc) : (bkz : dicâce, dücâce).

deccâl دجال (a. i.) : kıyâmetten az evvel çıkacak ve Hz. İsâ tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih.

decn دجن (a. i.) : 1. havanın bulutlanması. 2. bir yerde oturma. 3. bol yağmur.

ded دد (f. i.) : et yiyen yabânî hayvan.

Dâd ü ded : [ot ve et yiyen] yabânî hayvanlar.

deeb دأب (a. i.) : âdet.

deeb-i dirin : eski âdet.

def دف (f. i.) : tef. (bkz : deff).

def' دفع (a. i.) : 1. öteye itme, savma, savulma. 2. verme; ortadan kaldırma. 3. giderme. 4. huk. bir dâvâyı müdâfaa için açılan başka bir dâvâ.

def'i- hâcet : apteş bozma, sıkıntıyı giderme.

def' ü ref' : savma, kaldırma.

def'a دفعه (a. i. c. : defaât) : kere, kez, yol.

def'a-i ülä : ilk defâ, birinci defâ.

defaât دفعات (a. i. def'a'nın c.) : ke-reler, kezler, yollar.

defâdî' دفادع (a. i. dıfda'nın c.) : kurbağalar.

defâin دفائن (a. i. define'nin c.) : altın ve sâire gibi gömülmüş kıymetli şeyler, gömüler.

def'aten دفعة (a. zf.) : bir defâda, birden.

def'aten ba'de uhrâ : tekrar tekrar birçok defâlar.

def'ateyn دفعتين (a. zf.) : iki defâ.

defâtîr دفاتر (a. i. defter'in c.) : defterler, birlikte dikilmiş kâğıtlar.

defâtîr-i atika : eski defterler.

defâtîr-i resmiyye : resmî defterler.

deff دف (a. i.) : tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibâret çalgı, dâire.

deffâf, deffâfe دفاف ، دفافة (a. s.) : tef çalan. (bkz : def-zen).

deffâfe-i felek : astr. Zühre yıldızı.

deffe دفة (a. i.) : 1. yan, yüz. 2. kitap cildinin iki yanından her biri.

deffeteyn دفتين (a. i. c.) : bir kitap kabı gibi ortasından menteşeli ve açılıp kapanır iki kanat şeklinde çift sahifelere verilen ad. (bkz : levhateyn).

defin دفین (a. s. defn'den.) : gömül-müş, gömülü. (bkz : medfûn).

defin-i hâk-i ıstınâk : güzel kokulu toprağa gö-mülü. [ölmüşler hâk.].

define

define دفينه (a. i. c. : defâin) : 1. yere gömülmüş altın ve sâire gibi değerli eşyâ. 2. kıymet ve değeri olan kimse veya mal.

defn دفن (a. i.) : gömme, gömülme.

define-i meyyit : ölünün gömülmesi.

defter دفتر (a. i. c. : defâtir) : dikilmiş kâğıt mecmûası. [Farsçası da "defter" dir, Grekçeden gelmedir].

defter-i a'mâl : yapılan iyilik ve kötülüklerin yazıldığı mânevî defter.

defter-i Hâkanî : devletin mal, mülk ve arâzî işleriyle uğraşan dâiresi, tapu ve kadastro. (bkz : defter-hâne).

defter-i kebîr : "büyük defter" : bir tüccarın veya bir müessesenin aylık ve bilânço hesaplarını veren ana defteri.

defter-dâr دقتدار (a. f. b. i.) : 1. bir vilâyetin para işlerini idâre eden kimse. 2. [eskiden] mâliye vekiline verilen ünvan.

defter-hâne دقتدار خانه (a. f. b. i.) : (bkz : defter-i hâkanî).

defteri دفتری (a. s.) : deftere mensup, defterci.

def-zen دفزن (a. f. b. s.) : tef çalan, tefci. (bkz : deffâf).

dega دغا (f. i. ve s.) : 1. hîle, habislik. 2. hîlekâr, habîs. 3. kalp [para]. (bkz : dagal).

deh دح (f. s.) : 1. iyi, güzel. 2. i. saf, sıra 3. i. tabur.

deh ده (f. s.) : on [sayı]. (bkz : aşr, dâh).

dehâ دها (a. i.) : zekîliğin, anlayışlılığın ve uyanıklığın son derecesi, fr. génie.

dehâet دهائت (a. i.) : dâhilik, dehâ sâhibi olma.

dehâkin دهاقين (a. i. dihkân'ın c.) : 1. çiftçiler, köylüler. 2. köy ağaları.

dehâlet دخالت (o. i.) : birinin merhametine ve himâyesine sığınma.

dehâlîz دهاليز (a. i. dehlîz'in c.) : holler, koridorlar.

dehân دهمان (f. i.) : ağız. (bkz : dehen).

dehân-ı küfrân : nîmetin kadrini bilmezliğin, iyiliği inkâr edenlerin ağızı.

dehân-ı safâ : safâ ağızı.

dehân-ı teng : dar, ufak ağız.

dehân-beste دهمان بسته (f. b. s.) : kapanmış ağız, susmuş.

dehâne دهانه (f. i.) : testi, küp, fırın ve benzerleri gibi şeylerin ağızı. (bkz : dehene).

dehân-güşâ دهمان گشا (f. b. s.) : açılmış ağız, söyliylen.

dehâr دهمار (f. i.) : dağ mağarası; kovuk; çatlak.

dehâz دهاز (f. i.) : nâre, feryat.

deh-dehi دهدهی (f. b. i.) : hâlis altın. (bkz : âsced).

deh-dîle ده دله (f. b. s.) : on gönlü olan, vefâsız; hercâî.

dehen دهن (f. i.) : ağız. (bkz : dehân).

dehen-bâz دهن باز (f. b. s.) : ağız oynatan, söylemeye hazırlanan.

dehene دهنه (f. i.) : (bkz : dehâne).

dehen-şûy دهن شوی (f. b. i.) : ağız yıkama, ağız temizleme.

deheş دهش (a. i.) : (bkz : dehşet).

dehişt دهشت (f. i.) : birlik, ittihat, ittifak, bir tarzda hareket.

dehlîz دهليز (a. i. c. : dehâlîz) : hol, koridor. (bkz : dihlîz).

dehnâ' دهناء (a. i.) : geniş ve susuz ova, sahrâ, çöl.

dehr دهر (a. i. c. : dühûr) : 1. dünyâ.
(bkz : âlem, cihân). 2. zaman, devir.
dehr-i bi-direng : kararsız dünyâ.
dehr-i bi-sebât : sebatsız dünyâ.
dehr-i dún : aşâğılık dünyâ.
dehr-i fânî : geçici dünyâ. [sûre-i dehr : Kur'an'daki 76 ncı sûre].

dehre دهره (f. i.) : tahra, destere
gibi dişli ve bağ budamıya mahsus bıçak.

dehri, dehriyye دهری، دهرییه (a. s. c. : dehriyyun) : dünyânın sonsuzluğuna inanıp öteki dünyâyı inkâr eden; rûhun da cesetle birlikte öldüğüne inanan, fr. **matérialiste**. 2. i. erkek adı.

dehriyye دهرییه (a. i.) : dünyânın sonsuzluğuna inanan felsefe okulu, fr. **matérialisme**.

deh-sâl ددهال (f. b. i.) : astr. geze-
ğen yıldız. (bkz : seyyâre).

deh-sâle ددهاله (f. b. s.) : on yıllık,
on yaşında.

dehş دخش (f. i.) : 1. bir işe
başlama. 2. karanlık, bulanıklık.

dehşet دهشت (a. i.) : 1. şaşma.
2. korku ve telâş gösterme, ürkme. 3. akla şaş-
kınlık verecek sûrette korkma, korku.

dehşet-âver دهشت آور (a. f. b. s.) :
korku ve dehşet saçan, çok korkutan.

dehşet-efşân دهشت افشان (a. f. b.
s.) : dehşet saçan, ürkütücü, korkunç.

dehşet-engiz دهشت انگیز (a. f.
b. s.) : ürkütücü, korkunç.

dehûn دهون (f. i.) : ezber oku-
ma, hatırlama.

deh-üm دهم (f. s.) : onuncu.

dehvâ, dehyâ دهواء، دهياء (a. s.) :
"dâhiye" sözünü tekîd için sıfat olarak kullanılır.
Dâhiye-i dehyâ : çok büyük belâ, musîbet.

deh-yek ده يك (f. b. s.) : onda bir.
(bkz : öşr).

dek دك (f. i.) : 1. hîle, oyun. (bkz :
desîse). 2. s. dilenci. 3. dilencilik. 4. s. sağlam,
muhkem. 5. tokuşma, çatma.

dekâkin دكاكين (a. i. dükkân'ın c.) :
dükkânlar.

dek-bâz دكباز (f. b. s.) : hilekâr,
oyuncu.

delâil دلائل (a. i. delîl'in c.) : delâ-
let eden şeyler. (bkz : delîl).

delâil-i nakliyye ve kavliyye : söz ve anlatma
delilleri.

delâl دلال (a. i.) : naz, işve, cilve;
insana güzel, sevimli görünecek hal, durum.

delâlat دلالات (a. i. delâlet'in c.) :
yol göstermeler, kılavuzluklar, alâmet olmalar.

delâlet دلات (a. i. c. : delâlat) :
1. gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet ol-
ma. 2. iz, işâret.

delik دليك (f. i.) : gül tohumu.

delil دليل (a. i. c. : delâil, edille) : 1.
yol gösteren, kılavuz. 2. şahit, belge, tanık. (bkz :
beyyine, bürhân).

delil-i akli : düşünülmüş bulunan delil.

delil-i nakli : üstad delîli.

delil-ül-ibâd : Mehmed bin Sinân-üd-dîn adlı bir
zat tarafından 1481 (H. 886) yılında manzum ve
mensûr olarak kaleme alınmış dînî bir eserdir.

delk دلق (f. i.) : eski elbise, yamalı
dilenci hırkası, dervişlerin giydiği eski aba ve yırtık
cübbe.

delk دلك (a. i.) : el ile uğma, sürtme,
uğuşturma, uğuşturulma.

delk ü temâs : sürtme ve dokunma.

delk-puş دلق پوش (f. b. s.) : eski
aba veyâ hırka giyen; fakir, riyâkâr adam.

dell دل (a. i.) : fındıklılık, koketlik.

dellâk

dellâk دلاك (a. i. delk'den.) : hamamda müşterileri keseleyip yıkayan kimse, tellâk. (bkz : destvân).

dellâl دلال (a. i. delâlet'den.) : 1. tellâl, satılacak şeyi satan. 2. alıcı ile satıcı arasında vâsita olan kimse.

dellâle دلالة (a. i.) : bir kadınla bir erkek veyâ bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın.

dellâliyye دلاليه (a. i.) : tellâllik parası.

delv دلو (a. i.) : 1. su kovası. 2. astr. on iki burçtan birinin adı olup, Güneş, eski ocak ayının sekizinci günü bu burca girer ["delve" şeklinde kullanıldığı da olmuştur.].

dem دم (a. i. c. : dimâ') : kan. **îrâka-i dem** : kan dökmek. **îtidâl-i dem** : soğukkanlılık.

dem دم (f. i.) : 1. soluk, nefes. 2. içki. 3. an, vakit, saat, zaman.

dem-i bahâr : bahar nefesi, bahar gibi güzel kokan nefes.

dem-i civânî : gençlik zamanı.

4. aldatma, hile. 5. kibir, gurur, büyüklük. 6. koku. 7. kuyumcu ve demirci körüğü. 8. n. âh. 9. ağız [insan; bıçak, kılıç]. 10. şiirin vezni.

dem-i îsâ : îsa nefesi, îsa nefesli.

dem' دمع (a. i. c. : dumû') : gözyaşı; gözyaşı dökme, ağlama.

dem'a دمعه (a. i.) : bir damla gözyaşı, gözyaşı damlası.

dem-â-dem دمادم (f. zf.) : her vakit, sık sık.

demâg-dâr دماغدار (f. b. s.) : kibirli, büyüklük taslayan.

demân دمان (f. s.) : 1. heyecanlı, hiddetli. 2. kükremsi. 3. i. bağırıp çağırma. 4. heybetli, zorlu. 5. vakit, zaman.

dem'ân دمعان (a. s.) : içi pek dolu, ağız ağıza dolu [kap].

demânkeş دمانکش (f. i.) : vakit, zaman, müddet.

demâr دمار (f. i.) : helâk, mahv, telef, ölüm. **Tig-i demâr** : ölüm kılıcı.

demâr-âver دمار آور (f. b. s.) : helâk eden, intikam alan. (bkz : muntakim).

dem'a-rîz دمعه ریز (a. f. b. s.) : gözyaşı dökken, ağlıyan.

dem-be-dem دمبدم (f. b. zf.) : vakit vakit, dâimâ. (bkz : multasil).

dem-beste دمبسته (f. b. s.) : nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş.

demdeme دمدمه (a. i.) : 1. hiddet, öfke. 2. hiddetle çıkışma, azarlama. 3. küfür, hakaret. 4. kırıp geçirme.

demdeme دمدمه (f. i.) : 1. hîle, aldatma. 2. şöret, ün. 3. davul. 4. kavga; üstünlük.

deme دمه (f. i.) : ateş körüğü.

demendân دمندان (f. i.) : 1. cehennem. 2. ateş.

demende دمنده (f. s.) : 1. saldırıp kükreleyen. 2. üfleyen.

demevi, demeviyye دموي، دمويه (a. s.) : 1. kanla ilgili, kanlı. 2. mec. asabî, sinirli.

demevi-yy-ül-mizâc : tabiatı demevî olan, asabî, sinirli.

dem-güzâr دمگذار (f. b. s.) : vakit geçiren, yaşıyan.

dem-güzâri دمگذارى (f. b. i.) : vakit geçirme.

dem'i, dem'iyye دمى، دميه (a. s.) : gözyaşı ile ilgili. **Gudde-i dem'iyye** : gözyaşı bezi.

demide دميده (f. s.) : bitmiş, çıkmış, sürmüş, yetişmiş [çiçek, sebze v. b.].

dem-keş دمکش (f. b. s.) : 1. ne-

fes, soluk çeken. 2. ney, kaval gibi çalgıları de-
vamlı üfürülenler. 3. i. bâzı kuşların, bülbül gibi,
uzun uzun ötenleri. 4. i. dâimâ öten bir cins gü-
vercin. 5. şarap içen.

dem-keşide دم کشیده (f. b. i.) :

arkadaş, kafadar.

demne دمنه (f. i.) : fırın ve ocak bacası.

demne-dâni دمنه دانی (f. b. i.) :

ocağı söndürmek veya buharın çıkmasını önlemek
için ocak ve fırın deliklerine tıkılan paçavra.

dem-sâz دمساز (f. b. s.) : arkadaş,

dost, sırdaş.

dem-sâzi دمسازی (f. b. i.) : ar-

kadaşlık, dostluk; sırdaşlık.

demşinâs دم شناس (f. b. s.) : ha-

kîm, akıllı.

denâet دنائت (a. i.) : alçaklık,

âdîlik. (bkz : fazâhat).

denâet-i tab' : tabiat âdîliği.

denâet-kâr دنائتکار (a. f. b. s.) : de-

nî ve alçak tabiatlı.

denâet-kârâne دنائتکارانه (a. f. zf.) :

alçakca, alçakcasına.

denânîr دنانیر (a. i. dinâr'ın c.) :

altınlar.

denânîr-i mevcûde : mevcut altınlar.

denâset دناست (a. i.) : kirlilik, pashılık.

denâset-i ahlâk : ahlâk kirliliği.

denâset-i libâs : esvap kirliliği.

dendân دندان (f. i.) : 1. diş [ağız-

da bulunan]. 2. tamah ve ümit. 3. g. s. halkârî
çevreliyen tepelikleri boydan boya ve en dıştan
saran ve içeriye dönük olan kavisçiklerin beheri.

dendâne دندانه (f. i.) : 1. diş tânesi. 2.

tarak, çark, destere gibi şeylerin dışı. 3. g. s.
(bkz : dendân³).

dendân-müzd دندان مزد (f. b. i.) : diş

kirâsı.

dendene دندنه (a. i.) : sözü açık söy-

leme.

dendene دندنه (f. i.) : ağır ağır, du-

dak kıpırtısıyla söylenen söz, mırıltı; homurdanma.

denes دنس (a. i. c. : ednâs) : kir, pas;

pislik, mundarlık.

deng دنگ (f. s.) : 1. hayran, şaşkın,

ahmak, sersem. 2. i. iki katı şeyin tokuşmasından
meydana gelen ses. 3. i. pergel noktası.

denî دنی (a. s.) : alçak, rezil, soysuz.

deni-yy-ût-tab' : alçak tabiatlı.

denie دینیه (a. i.) : ayıp, nakîsa, çir-

kin görülen hal.

denis دنس (a. s.) : kirli, paslı.

denn دن (a. i.) : küp, büyük küp.

der در (f. e.) : 1. -de, içinde. **Der-enbâr** :

anbarda. **Der-hâtîr** : hatırdâ. 2. i. kapı.

der-i âliyye, **der-i saâdet** (Dersaadet) : İstanbul.

der-i bâr : dîvânı kapısı.

der-i lûtf-i yâr : sevgilinin lûtf kapısı.

3. i. mağara. (bkz : kehf). 4. i. kere, defa. 5.
i. cins, çeşit, kısım, nevi.

-der در (f. s.) : "yırtan, yaran, yırtıcı,

delen" mânâlarına kelîmeyi sıfatlaştıtır. **Ciger-der** :
ciğer delen. **Perde-der** : perde yırtıcı, edepsiz. **Sâf-**

-der : saf yaran, sıra yaran.

derâ درآ (f. i.) : 1. çan, çingirak.

derâ-yi deyr : kilise çanı.

derâ-yi kenise : kilise çanı. 2. demirci çekici.

-derâ, -derây درآ - درآی (f. s.) :

"durmadan söylenen, dirlanan" mânâsına sıfat ya-
par. **Herze-derây**, **Yâve-derây** : saçma sapan şeyler
söylîyen.

der-âguş درآغوش (f. b. i.) : kucak-

lama, sarma.

derâhim

derâhim درهم (a. i. dirhem'in c.) :

1. okkanın dörtyüzde birleri. 2. akçeler, paralar.

der-akab در عقب (f. a. zf.) : hemen arkasından.

der-âmed درآمد (f. i.) : gelir.

der-ân در آن (f. zf.) : derhal, hemen, o anda.

derâre دراره (f. i.) : karısının kötü hâline göz yuman kimse. (bkz : deyyûs).

derâri دراری (a. i. dürrî'nin c.) : parlak, renkli şeyler. [ençok "yıldız" hakkında söylenir].

derâyende دراینده (f. s.) : çağan eden, lâklakacı.

derâz دراز (f. s.) : uzun. (bkz : dirâz).

der-bân دربان (f. b. s.) : kapıcı, kapıya bakan. (bkz : bevvâb).

der-bân- felek : Güneş ve Ay.

der-bâr دربار (f. b. i.) : ev kapısı; kapı yeri.

der-bâr-ı saâdet qarâr (saâdet kapısı) : İstanbul.

der-bâr-ı şevket-karâr (pâdişah kapısı) : İstanbul.

der-beder در بدر (f. s.) : 1. kapı kapı gezen, serseri. 2. perişan, dağınık.

der-bend دربند (f. b. i.) : 1. boğaz, dar geçit.

der-bend ağası : [evvelce] geçit karakollarında bulundurulmuş muhafız. 2. kapıbaşı. 3. sınır kalesi. 4. memleket sınırı. 5. deniz kenarında ticâret yeri olan şehir.

der-best, der-beste درست , در بسته (f. b. s.) : 1. kapalı kapı. 2. kapalı, kapanmış, susmuş.

derc درج (a. i.) : 1. sokma, arasına sıkıştırma. 2. gazeteye yazma. 3. toplama, biriktirme. 4. hattatların yazdıkları meşk tomarı. [Farsça'da, nakışlı kâğıda yazılmış yazı].

derd درد (f. i.) : 1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

derd-i demâdem : zaman zaman gelen dert.

derd-i derûn : gönül kaygısı.

derd-i dil : gönül tasası.

derd-i hired : akıl derdi.

derd-i ser : baş derdi; sıkıntı.

derdâ دردا (f. n.) : yazık, vah vahl

derd-âşînâ دردآشنا (f. b. s.) : dert, keder, mihnet görmüş olan.

der-dest در دست (f. b. i.) : 1. tutma, elde etme. 2. s. elde olan, yapılmakta olan.

der-hâst درخواست (f. b. i.) : (bkz : taleb).

derhûr درخور (f. s.) : lâyük. (bkz : çes-pân).

derd-mend دردمند (f. b. s. c.) : derd-mendân : dert sâhibi, tasalı, kaygılı.

derd-mendân درد منیدان (f. b. s.) : dert sâhipleri, tasalılar, kaygılılar.

derd-nâk درد ناک (f. b. s.) : dertli, tasalı, kaygılı.

derecât درجات (a. i. derece'nin c.) : (bkz : derece).

derecât-ı cennet : cennetin katları, tabakaları.

derece درجه (a. i. c.) : derecât) : 1. basamak. 2. kerte, rütbe. 3. miktar.

derece-i süllem : merdiven basamağı.

derece-i gızzet ve hiffet : hafiflik ve kalınlık derecesi.

derece-i kâfiyye : kâfi, yeter derece. 4. dâirenin 362 parçasından herbiri.

derece-i arz : * enlem.

derece-i töl : * boylam. 5. termometre ve benzeri âletler ve bu âletlerin ayrıldığı kısımlardan herbiri.

derece-i harâret : ısı derecesi.

derece-i ûlâ : birinci derece.

derece-i sâniye : ikinci derece.

derece derece درجه درجه (a. zf.) : yavaş yavaş, birer parça.

derekât درکات (a. i. dereke'nin c.) : 1. basamaklar. 2. en aşağı katlar.

derekât-ı Cehennem : Cehennem katları, tabakaları.

dereke درکه (a. i. c. : derekât) : 1. aşağı inilecek basamak. 2. en aşağı kat.

dereke-i mirkat : merdivenin en aşağıdaki basamağı.

dereki درکی (a. s.) : gerileme, fr. *régres-sion*.

derem درم (f. i.) : para, akçe.

derem-güzin درم گزین (f. b. i.) : sarraf.

derem-serâ درمسرا (f. b. i.) : para basılan yer. (bkz : darb-hâne).

deren درن (a. i.) : ur, verem. [aslı "kirlenme", "bulaşma" mânâsındır].

derende درنده (f. s.) : yırtıcı, yırtan.
Şir-i derende : yırtıcı arslan.

derenî, dereniyye درنی ، درنیه (a. s.) : ur ile, şişle ilgili.

der-gâh, der-geh درگاه ، درگه (f. i.) :

1. tekke.

dergâh-ı mevlevî : mevlevî tekkesi. 2. kapı yeri, kapı önü.

dergâh-ı âlî : pâdişah kapısı.

dergâh-ı ilâhî : Tanrı katı.

dergâh-ı izzet : Tanrı katı.

dergâh-ı muallâ : "büyük kapı" : mec. saray.

dergiş درغیش (f. i.) : 1. çok kalabalık, izdiham. 2. bir çeşit zerdâli.

derhâl درحال (f. zf.) : hemen, o anda, şimdi.

der-hâst درخواست (f. b. i.) : istek, dilek; dilekçe.

der-hâtır درخاطر (f. a. zf.) : hatırdâ.

derhem درهم (f. s.) : 1. karışık, kar-makarışık. 2. muztarip. 3. i. incinme.

derhişte درهشته (f. i.) : cömertlik, elâçıklığı. (bkz : sahâvet).

derhôr درخور (f. s.) : uygun, lâıyk, münâsip. (bkz : çespân, derhûş, sezâ, şâyeste).

derhuş درخش (f. s.) : lâıyk, münâsip, uygun. (bkz : çespân, derhôr, sezâ, şâyeste).

derî دری (f. i.) : 1. Farsça'nın fasîhi, sa-hîhi. [kelime Arapçalaştırılarak "deriyye" şeklinde de kullanılabilir]. 2. havası iyi, yeşilliği bol olan dağ eteği.

derişe دریچه (f. i.) : pencere; küçük kapı, oyma kapı. (bkz : revzen).

deride دریده (f. s.) : yırtılmış, yırtık.

deride-dehân دریده دهان (f. b. s.) : ağzı yırtık, boşboğaz; dik sözlü.

derk درک (a. i.) : 1. anlama, kavrama. (bkz : idrâk).

derk-i dekâik : ince şeyleri anlama, iyice kavrama.

derk-i dekaik : ince şeyleri anlama, iyice kavrama.

derk-i netâıic : netîceleri anlama, iyice kavrama. 2. yakalama, ele geçirme. 3. en aşağı kat, dip. ["derek" şekliyle de kullanılır].

derk-i esfel-i cehennem : cehennem'in en dibî.

der-kâr درکار (f. b. s.) : 1. mâlûm, âşikâr, bilinen, belli. 2. işde, iş üzerinde bulunan.

der-kemîn درکمین (f. b. s.) : pusuda, pusu bekliyen.

der-kenâr درکنار (f. a. zf.) : 1. kenara yazılmış olan yazı, çıkma yazı. 2. kucaklama, kucağa alma.

dermân درمان (f. i.) : 1. ilâç. 2. çâre. 3. tâkat, kuvvet, güc.

dermân-de

dermân-de درمانده (f. s. c. : der-mandegân) : biçâre, âciz, beceriksiz, zavallı.

dermandegân درماندگان (f. b. s. : dermân-de'nin c.) : biçâreler, zavallılar; âcizler, beceriksizler, düşkünler.

dermân-degi درماندگی (f. b. i.) : biçârelik, beceriksizlik, âcizlik, düşkünlük.

der-miyân درمیان (f. b. s.) : ortada, arada.

der-miyân etmek : ortaya koymak, öne sürmek, söylemek, anlatmak, ileri sürmek.

der-niyâm درنیام (f. b. s.) : kında, kına sokulmuş, kılıfta.

der-pey درپی (f. b. zf.) : ardı sıra.

der-pîş درپیش (f. b. zf.) : en önde, gözönünde bulunan.

der-pîş etmek : gözönünde bulundurmak.

derr در (a. i.) : 1. kimse, kişi. 2. s. güzel iş, güzel eser. **Li-ilâhi derrühû** : mükâfatını Tanrı-
m versin!

derrâce دراجه (a. i.) : 1. eski devir-
lerde üstü sığır derisi ile örtülü, tekerlekleri için-
den dönen bir çeşit harp âleti. 2. velospit, bisik-
let.

derrâce-süvâr دراجه سوار (a. f. b. s.) :
bisiklete binmiş olan kimse.

derrâk دراک (a. s. derk'den.) : çabuk
anlayan, anlayışlı.

derre, dere دره , دره (f. i.) : dere.

derre-i âsmân : saman uğrusu, samanyolu. (bkz :
kehkeşân).

derrî, durrî درى . درى (a. s.) :
parlak, ışıltıyan.

ders درس (a. i. c. : dürûs) : 1. bir şeyi
öğrenmek için öğretmenden azar azar alınan vazî-
fe. 2. tenbih, telkin; tâlîmat, direktif. 3. akıl.
Sana kîm ders verdi : sana kim akıl verdi.

ders-i âmm : [evvelce] talebeye, medreseliye ve
herkese ders vermiye yetkili bulunan kimse, câmi
hocası.

ders-i ibret (ibret dersi) : göz açacak şey, us
payı.

ders vekâleti : [evvelce] Şeyhislâm kapısında,
medrese talebesi ve bunların dersleriyle meşgul
olan dâire.

Der-saâdet درسعادت (f. a. h. i.) :
İstanbul. [der-i saâdet = saâdet kapısı : İstanbul].

ders-hân درس خوان (a. f. b. s.) : ders
okuyan, * öğrenci.

ders-hâne درسخانه (a. f. b. i.) :
ders yeri, ders vermiye mahsus yer, sınıf.

dersî, dersiyye درسى , درسيه (a. s.) : derse âit, dersle ilgili. **Sene-i dersiyye** :
ders yılı, * öğretim yılı.

der-uhde درعهده (f. a. b. i.) : üs-
tüne alma, yüklenme.

derûn درون (f. i.) : 1. iç, içeri, dâhil. 2.
gönül, kalb, yürek. (bkz : derûne). **Derd-i derûn** :
gönül derdi.

derûn-i hâne : ev içi.

derûn-dâr درونداز (f. b. s.) : içten
pazarlıklı, münâfık, kin besleyen.

derûne درونه (f. i.) : (bkz : derûn).

derûnî درونى (f. s.) : içten, gönülden.

Âh-ı derûnî : içten, gönülden gelen ah.

derûn-perver درون پرور (f. b. s.) :
1. gönül yapıcı. 2. iyi huylu [kimse].

dervâ, dervâh دروا , درواه (f. s.) : 1. şaşkın, hayran. 2. başaşağı asılmış,
ters. 3. lâzım, zarûrî.

dervâh درواخ (f. s.) : 1. hastalıktan
yeni kurtulup, iyice kendisine gelemeyen [kimse].
2. sağlam, muhkem. 3. doğru, gerçek. 4. i. ayıp,
utanma. 5. i. cesâret, şecâat. 6. i. sertlik, kabalık.

dervâze دروازہ (f. i.) : kapı, kale
kapısı; şehir kapısı.

dervâze-i gûş : mec. kulak deliği.

dervâze-i nûş : mec. ağız.

dervîş درویش (f. i.) : 1. Allah için
alçak gönüllülüğü ve fıkârahı kabûl eden veya bir
tarıkata bağlı bulunan kimse. 2. fakir ve ihtiyaçlı
kimse.

dervîş-i abâ-pûş : aba giymiş dervîş.

dervîş-i dil-rîş : gönül yaralı dervîş.

dervîşân درویشان (f. i. dervîş'in c.) :
dervîşler.

dervîş-âne درویشانہ (f. zf.) : der-
vîş olana yakışacak sûrette, dervîşcesine.

dervâ دریا (f. i.) : deniz.

dervâ-yi adem : yokluk, hiçlik denizi.

dervâ-yi ahder : yeşil deniz, mec. semâ, gök-
yüzü.

dervâ-yi la'l : mec. şarap fıçısı.

dervâ-yi ummân : umman denizi, açık deniz, ok-
yanus.

dervâb دریاب (f. s.) : akıllı, anlayışlı.

dervâ-bâr دریا بار (f. b. s.) : deniz gibi
çoşan.

dervâ-bend دریا بند (f. b. i.) : 1.
liman. 2. gemi yapılan veya tâmir edilen yer.

dervâce دریاجہ (f. b. i.) : küçük de-
niz, göl.

dervâ-dil دریا دل (f. b. s.) : kalbi de-
niz gibi geniş olan, gönül büyük, havsalası geniş,
himmeti büyük.

dervâ-feyz دریا فیض (f. a. b. s.) : feyzi
deniz gibi sonsuz.

dervâ-keş دریا کش (f. b. s.) : çok
içki içen. (bkz : dervâ-nûş).

dervâ-misâl دریا مثال (f. a. b. s.) :
denizi andıran, deniz gibi.

dervâ-nevâl دریا نوال (f. a. b. s.) :
bahşişi, deniz gibi çok olan.

dervâ-neverd دریا نورد (f. b. s.) :
denizde gezen, dolaşan.

dervâ-nûş دریا نوش (f. b. s.) : çok
içki içen. (bkz : dervâ-keş).

deryûz, deryûze دریوز ، دریوزه (f. s.) :
dilencilik. **Kâse-i deryûze** : dilenci çanağı.

deryûze-ger دریوزه گر (f. b. s.) :
dilenci. (bkz : sâil).

derz درز (a. i. c. : düroz) : 1. yiv, di-
kiş yivi. 2. kuru duvarın taşları arasına harç dol-
durup tesviye etme.

derzen درزن (f. i.) : iğne.

derzi درزی (f. s.) : dikiş ile yiv ya-
pan, terzi. (bkz : hayyât).

des دس (f. i.) : eş, benzer. (bkz : me-
nend).

desâis دسائس (a. i. desîse'nin c.) : hî-
leler, oyunlar, el altından yapılan işler, dekler.

desâis-i şeytâniyye : şeytanca hîleler, oyunlar.

desâtir دساتیر (a. i. düstûr'un c.) :
(bkz : düstûr).

desem دسم (a. i. c. : düsûm) : yağ.

desemî, desemiyye دسمی ، دسمیه (a. s.) : yağa mensup, yağa benzer, yağ ile ilgili
şeyler.

desîse دسیسه (a. i. c. : desâis) : hîle,
oyun, el altından yapılan iş. (bkz : dek).

desîse-kâr دسیسه کار (a. f. b. s.) :
hîle eden, hîleci, oyuncu.

desîse-kârâne دسیسه کارانه (a. f.
zf.) : desîse edene yakışacak sûrette.

deskere دسکره (f. i.) : 1. şehir ve kasa-
ba. 2. hasta, taş ve saire taşımaya yarayan tahta,
teskere. (bkz : destgâre).

dessâs دساس (a. s.) : desise eden
aldatıcı, oyuncu, hileci.

dest دست (f. i. c. : destân) : 1. el.

dest-i ra'sedâr : titrek el.

dest ü giribân olmak : elle yakasına yapışmak, çekişmek.

dest ü pâ [y] : el ve ayak.

dest ü pâ-yi bârid : soğuk el ve ayak. 2. fayda, menfaat. 3. zafer, galebe, üstünlük. 4. yüksek yer, mevki. 5. güç, kuvveç. 6. tarz, üslûp.

dest-âlây دست آلاى (f. b. s.) : bulaşmış, bulaşık el.

dest-âmûz دست آموز (f. b. s.) : ele alış-tırılmış, yavrudan beslenip alıştırmış.

destân دستان (f. i. dest'in c.) : eller.

destân دستان (f. i.) : 1. hikâye, kısa, fr. *épopée*. (bkz : dâstân). 2. hile, mekr, tezvir. 3. Rüstem'in babasının lâkabı.

destân-zen دستان زن (f. b. s.) :
hilekâr, dubârâci.

destâr دستار (f. i.) : sarık, tûlbent. (bkz : imâme).

destâr-ı hümayûn : pâdişah sarığı.

destâr-behâ دستار بها (f. b. i.) : sarık parası. [Tanzîmat'dan önce asker ve sivil me'murlara bu adla para verilirdi].

destâr-bend دستار بند (f. b. s.) :
sarık saran, sarıklı.

destâr-çe دستارچه (f. b. i.) : mendil, yağlık.

destâ-seng دستاسنگ (f. b. i.) :
sapan ["dest-seng" de denilir].

dest-âviz دستاویز (f. i.) : ufak hediye, küçükten büyüğe verilen hediye. [Farsça'da "yalvarma" mânâsına da gelir].

dest-be-dest دست بدست (f. zf.) :
elele, elden ele, peşin satış.

dest-beste دست بسته (f. b. s.) :
eli bağlı; el kavuşturmuş, el bağlamış.

dest-bûs دست بوس (f. b. i.) : el
öpme.

dest-bûsî دست بوسی (f. b. i.) : el
öpmeklik, el öpme töreni.

dest-bürd دستبرد (f. i.) : kuvvet;
üstünlük, zafer.

dest-dirâz دست دراز (f. b. i.) : 1.
el uzatma. sarkıntılık. 2. s. el uzatan, zulmeden.

deste دسته (f. i.) : 1. demet, tutam;
takım. 2. kabza, tutacak yer. 3. g. s. on yapraklık altın varak defteri.

deste-çûb دسته چوب (f. b. i.) : değ-
nek, sopa.

destek دستک (f. i.) : 1. bir şeyin yı-
kılmaması için o şeye vurulan dayak; dayanak. [mâneviyatta da kullanılır]. 2. pamuk ve yün ipliği gibi şeyleri eğirmeğe yarıyan âlet, iğ. 3. elcik, küçük el.

destere, dest-erre دست آره (f. b. i.) : 1. el bıçkısı, testere. 2. g. s. bir örgü motif.

deste-seng دسته سنگ (f. b. i.) : ezme
işinde kullanılan, billûr veyâ mermerden yapılmış âlet.

dest-gâh دستگاه (f. b. i.) : 1. tez-
gâh, dokuma âleti; atölye. 2. zenginlik.

dest-gâh-dâr دستگاهدار (f. b. s.) : amele
başı, usta, kalfa, tezgâhtar.

destgâre دستگاهره (f. b. i.) : teskere,
hasta, taş ve sâire nakline yarıyan tahta. (bkz : deskere²).

dest-gîr دستگیر (f. b. s.) : elinden
tutan, yardımcı.

dest-girây دست گرای (f. b. s.) :
zayıf, kuvvetsiz, çelimsiz.

dest-güşâ دست گشا (f. b. s.) : el
açan, avuç açan.

dest-güşâyî دست گشایی (f. b. i.) : el açıcılık, avuç açıcılık.

dest-güzâr دست گذار (f. b. s.) : yardımcı, imdâda yetişen.

dest-hüş دست خوش (f. b. i.) : oyuncak. (bkz : bâzîçe).

destî دستی (f. i.) : testi.

destî-bâz دستی باز (f. b. i.) : testi ile oyun yapan hokkabaz.

destîne دستیته (f. i.) : el bileziği.

dest-kâr دست کار (f. b. i.) : el işi, iş.

dest-keş دست کش (f. b. s.) : 1. el çeken, gözleri görmeyen kimseyi elinden tutup gezdiren. 2. bir işten vazgeçen. 3. el uzatan, dilneci. 4. 1. kazanç. 5. i. at ve yay gibi elde kolaylıkla idâre olunan şey.

dest-mâl دستمال (f. b. i.) : elbezi.

dest-mâye دستمایه (f. b. i.) : elde bulunan şey, sermâye.

dest-mûze دست موزه (f. b. i.) : hediye, armağan.

dest-müzd دستمزد (f. b. i.) : bahşış, ayak-teri.

dest-nişân دست نشان (f. b. i.) : kendi eliyle dikilen fidan; birinin kılavuzluğu ile bir işe tâyin edilen kimse.

dest-pâk دست پاک (f. b. s.) : 1. fakir. 2. dindar. 3. i. mendil.

dest-peymân دست پیمان (f. b. i.) : dâ-mâdin geline verdiği ağırlık. (bkz : mehr-i muacel).

dest-renc دست رنج (f. b. i.) : 1. el ile yapılan iş, el emeği. 2. kazanç, ücret.

dest-res دسترس (f. b. i.) : elerme, kuvvet ve zenginlik.

dest-res olmak دسترس اوماق (f. t. m.) : ele geçirmek, elde etmek, erişmek.

dest-sûze دست سوزه (f. b. i.) : nişanlı kız.

dest-şikeste دست شکسته (f. b. s.) : geçinecek hüneri ve sanatı olmayan kimse.

destûr دستور (f. i.) : 1. izin, mü-sâade, ruhsat. 2. zerdüşî dininin rûhânî başkanı. 3. izin verin geçelim, müsâade edin, kimse olma-sın, açılın, savulun! 4. müsâade et. 5. cin ve perî şerinden kurtulmak için söylenen bir söz. 6. ka-nun, türe.

desturun دستورك (f. t. zf.) : bâzı kim-selerce, kaba bir söz söyleneciği zaman kullanılır.

destvân دستوان (f. i.) : hamam natırı. ('îz : dellâk).

dest-vâne دستوانه (f. b. i.) : 1. sa-vaşta giyilen demir eldiven. 2. bilezik. 3. meclisin baş tarafı.

dest-vâr, dest-vâre دستواره (f. b. i.) : 1. baston; çoban değneği. 2. el gibi, ele benzer, el kadar. 3. el bileziği.

dest-yâr دستیار (f. b. i.) : yardımcı, arka. (bkz : muîn, müzâhir).

dest-yârî دستیارى (f. i.) : yardım, muâvenet.

dest-zen دست زن (f. b. i.) : 1. el uzatma. 2. tutunma.

deşne دشنه (f. i.) : hançer.

deşne-i Lârî : Lâr diyârına mahsus hançer.

deşne-i subh : tan yeri [ilk önce hançer şeklinde görüldüğünden kinâye olarak].

deşt دشت (f. i.) : bozkır, çöl, kır, ova.

deşt-i fenâ : fânîlik ovası; dünyâ.

deşt-i hayât : hayat çölü.

deşt-i kebîr : İran'da Tahran'ın güney doğusuna düşen meşhur çorak bir bölge.

deşt-i Kıpçak : Dinyester ile İrtiş arası geniş step.

devâ'

devâ' دواء (a. i. c. : edviye) : 1. ilaç. 2. çâre, tedbir.

devâ-nâ-pezir : ilâcî olmıyan.

devâ-yî misk : güzel kokulu bir çeşit şeker helvası.

devâbb دواب (a. i. dâbbe'nin c.) : yük ve binek hayvanları.

devâc دواج (f. i.) : üste örtünecek şey, yorgan.

devâhî دواهی (a. i. dâhiye'nin c.) : musibetler, felâketler, büyük belâlar.

devâhil دواخل (a. i. dâhile'nin c.) : içler.

devâhin دواخن (a. i. dâhine'nin c.) : duman çıkaran bacalar.

devâî دواعی (a. i. dâiye'nin c.) : içten gelen bir duyguyu teşvik edici haller.

devâî-d-dehr : dünyâ halleri.

devâî, devâiyye دوائیه (a. s.) : 1. ilâçla ilgili olan nesneler. 2. ilâçlara âit.

devâîr دوائر (a. i. dâire'nin c.) : dâireler.

devâîr-i askeriyye : askerî dâireler.

devâîr-i devlet : devlet dâireleri.

devâîr-i husûsiyye : * özel dâireler.

devâîr-i resmîyye : resmî dâireler.

devâîr-i urûz : çoğr. Ekvator hattına paralel olarak geçen küçük dâireler.

devâli دوالی (a. s.) : hek. damar hastalığı, fr. varice.

devâlib دوالیب (a. i. dolâb'ın c.) : (bkz : dolâb).

devâm دوام (a. i.) : 1. dâim olma, bir halde bulunma, sürme. 2. sebat. 3. bir işe, bir me'mûriyete gidip gelme.

devân دوان (f. s.) : 1. koşan, seğirten, hızlı yürüyen. **Esb-i devân** : koşucu, hızlı giden at.

Peyk-i devân : yanda koşan at uşağı. 2. zf. koşarak, sür'atle, hızla.

devânik دوانیک (a. i. dânik'ın c.) : 1. mangırlar. 2. bir dirhem in dörtte birleri.

devânikî دوانیکی (a. s.) : Abbâsî Halîfelerinden Ebû Câfer Mansûr'un hasisliğinden bir şeyi "dânik = en ufak şey, mangır" a kadar hesap etmek âdeti olduğundan kendisine verilen lâkap.

devâr, duvâr دوار (a. i.) : hek. baş dönmesi hastalığı.

devâ-sâz دواساز (a. f. b. s.) : ilâç tertibeden, çâre bulan.

devât دوات (a. i.) : divit, kalem koymak için uzun mâdenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet. (bkz : devit).

devât-dâr دواتدار (a. f. b. s.) : 1. divitdâr, yazıcı. 2. yazı takımlarına bakan kimse.

devâvin دواوین (a. i. dîvân'ın c.) : şâir dîvanları. (bkz : dîvân²).

devâvin-i atika : eski şiir dîvanları.

devende دونده (f. s.) : gezen, dönüp dolaşan.

deverân دوران (a. i.) : dönüp dolaşma, dolanma.

deverân-ı dem : biy. kan * dolaşımı, fr. circulation.

devha دوحه (a. i.) : büyük, ulu ağaç.

devhat-üz-zeheb : "büyük altın ağaç" : Hz. Ali'yi takdîs etme anlamına gelen bir deyim.

devit دويت (f. i.) : divit. (bkz : devât).

deviyy دوی (a. i.) : anlaşılmayan, nereden geldiği belli olmıyan sesler, gürültüler, patırtılar.

devle دوله (a. i.) : "devlet" kelimesinin Arapça tâbirlerde geçen bir şekli.

devlet دولت (a. i. c. : düvel) : 1. bir hükûmet idâresinde teşkilâtlandırılmış olan siyâsî topluluk.

devlet-i âliyye : Osmanlı İmparatorluğu.

devlet-i ezeli : başlangıcı bilinmeyen devlet. **2.** büyük saâdet, zenginlik. **3.** baht, tâlih, kut. **4.** büyük rütbe, mevki.

devlet-i şehâdet : şehitlik devleti, şehitlerin âhîretteki en büyük saâdeti.

devlet ü ikbâl : ululuk ve iyi tâlih.

devlet-âbâdî دولت آبادی (a. f. b. i.) : g. s. güzel sanatlarda kullanılan ve Hindistan'ın Devlet-âbâd şehrinde yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

devlet-hâne دولخانه (a. f. b. i.) : ev, konak.

devletli, lü دولتی، لؤ (a. t. b. s.) : [eskiden] refâh, saâdet ve nîmet sâhibi, vezir ve müşir gibi büyük rütbe sâhiplerine verilen bir ünvan.

devletlü inâyetlü : sarayın kızlar ağasına verilen ünvan.

devletlü necâbetlü : şehzâdeler hakkında kullanılan bir ünvan.

devletlü re'fetlü : [eskiden] ser-askerlere verilen ünvan.

devletlü semâhatli : şeyhülislâmlar hakkında kullanılan bir ünvan.

devletlü siyâdetlü : Mekke şerîfine verilen ünvan.

devletlü utûfetlü : vezirlere, müşirlere, pâdişah dâmatlarına verilen ünvan. [Sadrâzamlık etmişlere : "übbehetlü devletlü" yazılırdı].

devlet-meâb دولتمآب (a. b. i.) : devletin, saâdet ve ihtişâmının sığınacağı yer, hükümdar.

devlet-medâr دولتمدار (a. b. s.) : bülklük merkezi olan [hükümdar v. b.].

devlet-mend دولتمند (a. f. b. s.) : (bkz : devletli).

devr دور (a. i. c. : edvâr) : **1.** dönme, bir şeyin etrâfını dolaşma. **2.** dönüp dolaşma. **3.** nakil, aktarma. **4.** bir şeyi, başkasına teslim etme.

devr ü teslim : biri, bir işi tamâmiyle başkasına vererek o işten çekilme. **5.** zaman, çağ. **6.** bir zamanın bölündüğü kısımlardan herbiri. **7.** baştan sonuna kadar okuma. **8. tas.** dünyâya gelme, (nü-zûl) ve tekrar geldiği yere dönme (urûç) hâli. **9. müz.** bir müzik üzerinde, her ölçüye verilen

isim olup umûmiyetle büyük ölçüler ve peşrevler için kullanılır.

devr-i devlet : devlet zamânı, saâdet nöbeti.

devr-i dil-ârâ : gönlü hoş eden devir, en hoş zaman.

devr-i ebvâb : kapı kapı gezip dolaşma.

devr-i esâtir : mitoloji çağı.

devr-i felek : zaman, tâlih, kader.

devr-i gül : gül mevsimi.

devr-i hindî : müz. Türk müziğinin küçük usul-lerindendir; 7 zamanlı ve 5 darblıdır. Bu usul ile şarkı ve ilâhiler ölçülmüştür. Bu makamın 7/8, bir de 7/4 ağır devr-i hindî mertebeleri kullanılmıştır. Bir semâî ile bir sofyanadan mürekkeptir.

devr-i isnâ-âşerî : oniki hayvan adlariyle sayılan oniki yıllık devir.

devr-i kameri : bir ay içinde ayın dolaşması.

devr-i kebir : müz. Türk müziğinin büyük usul-lerindendir. 28 zamanlı ve 12 darblıdır. Bu usul ile kâr, tevşîh, ilâhi bilhassa beste ve peşrevler ölçülmüştür.

devr-i lâle : lâle devri, lâle mevsimi.

devr-i mihnet : dünya.

devr-i râbî : eski takvimlerde uğurlu ve uğursuz günler devri olup oniki gündür.

devr-i revân : müz. Türk müziğinin küçük usul-lerindendir 14 zamanlı ve 6 darblıdır. Bu usul ile âyîn-i şerifler, tevşîhler, ilâhîler, kârlâr, besteler, şarkılar, peşrevler ölçülmüştür.

devr-i sabık : bir önceki hükûmet, pâdişah devri

devr-i terakkî : ilerileme devri.

devr-i tûrân : müz. Türk müziğinin küçük usul-lerindendir. 7 zamanlı ve 3 darblıdır. Türkü, köçekçe ve oyun havalarında kullanılmıştır.

devr-i Veleddî : mukabele günü semâ başlamadan önce şeyh önde, dedeler kıdem sırasıyla arkada olduğu halde semâhânenin dâiresi içinde ve halka şeklinde görünmek sûretiyle üç defa yapılan dolaşma. [buna : "Sultan Veled Devri" de denir].

devr دور (f. i.) : **1.** geçmiş dersleri hatırlama. **2.** câsus; hafiye. **3.** şarap kadehi.

devrân دوران (a. i.) : dünyâ, felek, zaman, tâlih, kader; devir.

devre دوره (a. i. c. : devrât) : **1.** dönüş, dönme. **2.** bir şeyin fırdolayı etrâfı, kenarı. **3.** birkaç yıldan meydana gelen zaman süresi, * dönem.

devre-i âliye : [eski] sultânî teşkilâtında ôlâ denilen ilk altı sınıfın son sınıfları.

devre-i arşıyye

devre-i arşıyye : kavs-i urûc. [Bektâşî tâbirle-
rindendir].

devre-i ferşîyye : devriyelerin kavs-i nüzûle âit
olanları. [Üsküdarlı Hâşim babanın devre-i ferşîy-
ye'si meşhurdur].

devre-i ibtidâiyye : eski okullarda altı sınıfın
ilk sınıfları.

devre-i kasire : fiz. kısa devre.

devre-i mutayassita : eski okullardaki ilk altı
sınıfın orta sınıfları.

devr-hân دورخوان (a. f. b. s.) : Kur-
ân'ı dâimâ okuyup devreden [kimse].

devrî, devriyye دوری , دوریه (a. s.) : 1. devir ile, devrân ile ilgili. **Sene-i dev-**
riyye : yıl dönümü. 2. **zf.** zaman zaman.

devriyye دوریه (a. i.) : 1. geceleri
dolaşan kol takımı, gezici karakol. 2. bülbül, ka-
ratavuk, şiğircik ve benzerleri gibi kuşların men-
sûbolduğu sını f. 3. İnsan ve kâinâtın Tanrı'dan
çıkıp Tanrı'ya dönmesi, felsefesine göre bu devir
safhalarını anlatan tasavvuf şiiri.

devriyye mevleviyyeti : ilmiye mensuplarına rüt-
beleri icâbınca tevcih olunan vazifelerden birinin
adı.

devvâr دوار (a. s. devr'den.) : devreden,
çok dönen. **Çerh-i devvâr** : Dünyâ. **Felek-i devvâr** :
Dünyâ.

devvâre دواره (a. i.) : pergel denilen
geometri âleti.

dey دی (f. i.) : 1. Güneş yılının onuncu
ayı. 2. Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş
yılının 8, 15 ve 23 üncü günlerinde yapılacak iş-
leri idâreye me'mur sayılan melek. 3. kış. (bkz :
şitâ).

deyâcîr دیاجير (a. i. deycûr'un c.) :
karanlıklar.

deybâdin دیبادين (f. h. i.) : 1. Cenâ-
bihak. 2. i. her Güneş ayının 23 üncü günü. 3. i.
bir melek adı.

Deyâlîme ديلمه (a. h. i. deylem'in c.) :
deylemliler.

deybâvend دیباوند (f. h. i.) : Teh-
mûres'in lâkabı.

deybâzer دیباذر (f. i.) : Güneş ayla-
rının sekizinci günü; ve onu idâreye me'mur sa-
yılan melek.

deycûr ديجور (a. s. c. : deyâcîr) :
çok karanlık. (bkz : zalâm, zulmet). **Şeb-i deycûr** :
karanlık gece.

deyden, deyden دیدن , دیدنه (a. i.) : usûl, âdet, gelenek.
deyden-i dirîne : eski usul, âdet.

deymûmet ديمومت (a. i.) : dâimlik,
devam, süregelme.

deyn دين (a. i. c. : düyûn, düyûnât) :
borc.

deyn-i gayr-i sahih : huk. ödeme yâhut hakika-
ten veyâ hükmen ibrâ olmaksızın dahî sâkit olan
borç.

deyn-i hâl : huk. bir yakte tâlik ve te'hîr edil-
miyen borç.

deyn-i lâzım-ı sahih : huk. ödenmedikçe veyâ-
hut hakikaten veyâ hükmen ibrâ olunmadıkça sâ-
kit olmiyen borç.

deyr دير (a. i. c. : edyâr) : 1. manastır,
kilise. 2. insanlık âlemi, bu dünyâ. 3. **mec.** mey-
hâne.

deyrânî دیرانی (a. s. deyr'den.) : ma-
nastır'a mensup, manastır ile ilgili, manastır ada-
mı.

deyr-hâne دیرخانه (a. f. b. i) : ma-
nastır; kilise.

deyyân ديان (a. s.) : mükâfatlandı-
ran veyâ cezâlandıran, hâkim, Tanrı.

deyyâr دیار (a. i.) : 1. biri, bir kim-
se, bir fert. 2. manastır sâhibi.

deyyûs دیوث (a. s.) : karısının nâmus-
suzluğuna göz yuman ve katlanan kimse, kûrum-
sak. (bkz : derâre).

dıbk دبق (a. i.) : ökse.

dıfda' ضفدع (a. i. c. : defâdi') :
kurbağa. (bkz : çağz).

dıfđaiyye ضفءفة (a. i.) : zool.
kurbağagiller.

dihâm ضءام (a. s. dahm'ın c.) : ırı,
kalın olan şeyler.

dihk ضءك (a. i.) : gülme.

dihk-âver ضءك آور (a. f. b. s.) :
insanın güleceğini getiren, güldüren, güldürücü.

dıkak دقك (a. s.) : 1. her şeyin ufal-
mışı, kırıntısı, incesi. 2. şirden denilen bağırsak.

dıkk دق (a. i.) : ince ağrı, erime has-
talığı.

dıl' ضلع (a. i. c. : adlâ') : 1. geo.
kenar. 2. anat. kaburga kemiği.

dıl-ı kâzib : anat. : göğüs kemiğine dayanan beş
tâne küçük kaburga kemiği.

dıl'-ı sahih : anat. göğüs kemiğine dayanan yedi
tâne kaburga kemiği.

Dimişk دمشق (a. h. i.) : Şam.

Dimişki دمشقى (a. s.) : (bkz : Dimişki).

dır' درع (a. i. c. : dirâ', durû') : cenkte,
savaşta giyilen zırh. (bkz : cevşen).

dırâk دراك (a. i. daraka'nın c.) : de-
riden yapılmış kalkınlar.

dırâz دراز (f. s.) : uzun, [aslı "de-
râz" dir].

dırâz-dest دراز دست (f. b. i.) : el
uzunluğu; el uzatan.

dırâz-gûş دراز گوش (f. b. i.) : ku-
lağı uzun, tavşan.

dırâzî درازى (f. i.) : uzunluk.

dırgam ضرغام (a. i. c. : darâgım) :
arслан. (bkz : esed, haydar, gazanfer, şîr).

dırgame درغام ("ga" uzun okunur. a.
i.) : arслан.

dırıra درء (a. i.) : 1. kırbaç. (bkz : tâ-
ziyâne). 2. tura.

dırs ضرس (a. i. c. : adrâs) : azı dişi.

dıyyık ضيق (a. s.) : pek dar. **Mekân-ı**
dıyyık : pek dar yer.

dî دى (f. i.) : dün, dünkü gün.

dî ve ferdâ : dün ve yarın.

dîâm, dîâmet دعام ، دعامت (a. i. c.) : 1. binâya vurulan direk, destek, pa-
yanda. 2. ileri gelen, baş.

dîbâ ديبا (f. i.) : renkli dokuma motiflerle
süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.

dîbâ-yi frenk : frenk canfesi.

dîbâc ديباج (a. i. c. : debâbîc) : 1.
dallı, çiçekli bir çeşit ipek kumaş, dîbâ, canfes.
2. g. s. bir yazı sítılı.

dîbâce ديباجه (a. i.) : başlangıç, ön-
söz. (bkz : mukaddeme).

dîbâgat دباغت (a. i.) : sepicilik, hay-
van derilerini terbiye etmek zanaatı.

dîcâc دجاج (a. i. c. : dücüc). (bkz :
decâc, dücâc).

dîcâce دجاجه (a. i. c. : dücüc) : ta-
vuk. (bkz : decâce, dücâce).

didân ديدان (a. i. dîd'un c.) : ufak so-
ğulcanlar, kurtçağızlar.

didân-ı em'a : bağırsak kurtları.

didân-ı haytiyye : şeritler.

didâr ديدار (f. i.) : 1. yüz, çehre.

didâr-ı hürriyyet : hürriyetin güzel yüzü.

didâr-ı pâk : temiz yüz.

didâr-ı yâr : sevgilinin yüzü. 2. görme, görüş-
me. 3. görüş kuvveti, göz. 4. s. açık, meydana. 5. i. kadın adı.

dîde ديدء (f. i. c. : dîdegân) : göz. **Nûr-ı**

dîde : gözün nuru. (bkz : ayn, çeşm).

dîde-i giryân : ağlayan göz. 2. gözçü. 3. gözbe-
beği. 4. gözücü.

-dîde ديدء (f. s. c. : dîde-gân) : gör-
müş; görülmüş. **Lûtuft-dîde** : lûtuft görmüş. **Zarar-**
-dîde : zarar görmüş.

dide-bân دیدبان (f. b. i.) : 1. gözcü, gözleyici, bekçi, kolcu, nöbetçi. 2. [evvelce] güm-rük kolcusu.

dide-bân-ı felek : astr. Zühal (Satürn) gezegeni.

-dide-gân دیدگان (f. s. -dide'nin c.) : görmüşler. **Lûtuŧ-dide-gân** : lûtuŧ görmüşler.

dig دیگ (f. i.) : çömlek, toprak tencere.

dig-i cûşân : taşmış, taşkın, taşan tencere.

dig-i sevdâ : aşk tenceresi, muhabbet kazanı.

diğer, diğér دیگر ، دگر (f. s.) : diğér, başka, öteki.

diğer-bâr دیگر بار (f. b. zf.) : başka defa, başka zaman.

diğer-bîn دیگر بن (f. b. s.) : başkalarının iyiliği için fedakârlıkta bulunan, başkaları için yaşıyan kimse.

diğer-gûn دیگر گون (f. b. s.) : bozuk, değişmiş, başkalaşmış.

diğer-kâm دیگر کام (f. b. s.) : başkalaşırını düşünen, fr. **altruiste**. (bkz : diğér-bîn).

diğer-rûz دیگر روز (f. b. s.) : başka gün.

dih ده (f. i. c. : dihât) : 1. köy, karye. (bkz : diğ). 2. g. s. tek renkli kenarları gümüş veyâ altın motifli ipek kumaş.

-dih ده (f. s.) : veren, verici. **Ârâm-dih** : rahatlık veren. **Haclet-dih** : utanç verici, utandırıcı.

dih ده (f. i.) : köy, karye.

dihân دهان (a. i.) : 1. kırmızı sahtiyan. 2. (dühn'ün c.) : sürünülecek yağlar.

dihât دهات (f. i. diğ'in c.) : köyler.

dih-ge دهچه (f. i.) : 1. küçük köy. 2. köylü, çiftçi.

dih-dâr ده دار (f. b. i.) : köy ağası. (bkz : diğ-hudâ).

dih-gân دهگان (f. b. i.) : köylü; ikinci. (bkz : diğkân).

dih-hudâ ده خدا (f. b. i.) : köy ağası, köy kâhyası. (bkz : diğ-dâr).

dihî دهی (f. s.) : köye mensup, köylü.

dihîm دهیم (f. i.) : taç. (bkz : dâhîm, dâhîm, efser, iklîl).

Dihistân دهستان (f. h. i.) : Esterâbâd denilen kasaba.

dihîş دهش (f. i.) : verme, veriş, bağışlama. (bkz : ihsân, atıyye).

dihkan دهقان ("ka" uzun okunur. a.i.) : 1. çiftçi, köylü. 2. köy ağası. [aslı Farsça "diğ-gân" dır].

dihlîz دهلیز (a. i.) : (bkz : dehlîz).

dik ديك (a. i. c. : diyeke, edyâk) : horoz.

dik-i ebyâz : Cennet'te bir kuş.

dik-ül-arş : "sidret-ül-müntehâ" da bulunan ve bağirtisiyle Cennet'teki meleklerle namaz zamânını bildirecek olan tavus şeklinde bir melek.

dik ضيق (a. i.) : dar olma, darlık.

dik-ı nefes : nefes darlığı, tıknafes.

dikak دقاق ("ka" uzun okunur. a. i. da-kik'in c.) : incelenmiş, ufalmışlar.

dik-efrak ديك افرق (a. b. i.) : çatal ibikli horoz.

dikkat دقت (a. i.) : dakiklik, incelik, doğruluk, ehemmiyet verme, ince eleme, ince arama.

dikkat-i nazar : bakış inceliği.

dil دل (f. i.) : 1. gönül, yürek, kalb.

dil-i âvâre : serseri gönül.

dil-i bi-karâr : kararsız gönül.

dil-i bi-mâr : hasta gönül.

dil-i divâne : deli gönül.

dil-i enhâr : ırmakların gönlü.

dil-i mecrûh : yaralı gönül.

dil-i nâ-mihribân : merhametsiz yürek.

dil-i pâk : temiz gönül.

dil-i pâre pâre : parça parça, paramparça olmuş gönül.

dil-i pür-âteş : ateşli gönül.

dil-i sâd-pâre : yüz parça, paramparça olmuş gönül.

dil-i sūzân : yanık, ateşli gönül.

dil-i virân : yıkık, harap gönül.

dil-i zâr : zavallı gönül. 2. orta, yarı.

dil-i deryâ : denizin ortası.

dil-i şeb : gece yarısı.

dil ديل (f. i.) : 1. nokta. 2. gönül, kalb. 3. mandıra, ağıl.

dil-âgâh دل آگاه (f. b. s.) : gönül anlar; kalbi uyanık; bilgin, akıllı.

dil-ârâ, dil-ârâm دل آرا , دل آرام (f. b. s.) : 1. gönül alan, gönül kapan, gönül okşayan, gönül dinlendiren. 2. i. kadın adı. 3. müz. bugün elde örneği olmayan eski Türk mürekkep makamlarından biridir.

dil-âsâ دل آسا (f. b. s.) : gönül rahatlandıran, avutan.

dil-âsûde دل آسوده (f. b. s.) : gönül rahat.

dil-âşûb دل آشوب (f. b. s.) : 1. gö-nüle sıkıntı veren, yüreği sıkan. 2. gönülü karıştıran, kalbi meftûn eden [güzel].

dil-âver دلاور (f. b. s. c. : dilâve-rân) : 1. yiğit, yürekli. 2. i. erkek adı.

dil-âverân دلاوران (f. b. s.) : dil-âver'in c.) : yiğitler, yürekli.

dil-âviz دلاويز (f. b. s.) : 1. gönüle asılan, gönül çeken, câzip, güzel. 2. i. müz. Abdül-bâki Dede'nin terkibettiği 7 makamdan biri.

dil-âzâd دل آزاد (f. b. s.) : gönül bir şeyle ilgili olmayan, gönül rahat.

dil-âzâr دل آزار (f. b. s.) : gönül inciten, hatır kıran, kalb kıran, merhametsiz.

dil-âzürde دل آزرده (f. b. s.) : gönül incinmiş, kalbi kırık.

dil-bâz دل باز (f. b. s.) : gönül eğlendiren; güzel söz söyleyen, göze hoş görünen.

dil-bend دل بند (f. b. s.) : gönül bağlı-yan.

dil-ber دلبر (f. b. s. c. : dil-berân) : 1. gönül alıp götüren, güzel. 2. i. kız adı.

dil-berân دلبران (f. b. s. dil-ber'in c.) : dilberler, güzeller.

dil-berâne دلبرانه (f. zf.) : dilbere, güzele, sevgiliye yakışır sûrette.

dil-beri دلبری (f. b. i.) : dilberlik, güz-zellik.

dil-beste دل بسته (f. b. s.) : gönül bağlamış, âşık. (bkz : dil-dâde).

dil-cû [y] دلجو [ی] (f. b. s.) : gönül arıyan, gönül çeken.

dil-dâde دل داده (f. b. s.) : 1. gönül vermiş, âşık. (bkz : dil-beste). 2. erkeklerin baş-larına sardıkları renkli mendil.

dil-dâr دلدار (f. b. s.) : 1. birinin gönülünü almış, sevgili. 2. i. müz. Abdülbakî De-de'nin terkibettiği 7 makamdan biri.

dildil دلدل (f. i.) : inilti, sıkıntı, ıztırap.

dil-dûz دلدوز (f. b. s.) : gönül de-len, kalbe batan.

dil-dûzd دل دزد (f. b. s.) : gönül çalan.

dile دله (f. s. ve i.) : 1. gönül sâhibi. 2. gönül. (bkz : dil).

dil-efgâr, dil-figâr دل افگار , دل فگار (f. b. s.) : gönül yaralı olan, âşık. (bkz : mec-rûh-ül-fuâd).

dil-efrûz

dil-efrûz دل افروز (f. b. s.) : gönül aydınlatan. (bkz : dil-fürûz).

dil-ferâh دل فراح (f. b. s.) : gönül geniş, sevinçli.

dil-figâr دلفگار (f. b. s.) : gönül yaralı, âşık.

dil-firîb دلفرب (f. b. s.) : gönül aldatan, câzibeli, alımlı.

dil-fürûz دلفروز (f. b. s.) : gönül le ferahlık veren, sevindiren. (bkz : dil-efrûz).

dil-germ دلگرم (f. b. s.) : gönül kızmış, öfkelenmiş.

dil-gîr دلگیر (f. b. s.) : gönül tutan, kalbe sıkıntı veren; gücenik, kırılgan.

dil-güdâz دلگداز (f. b. s.) : yürek eriten, gönüle eziyet veren.

dil-güâ دلگشا (f. b. s.) : 1. gönül açan, iç açan,, kalbe ferahlık veren. 2. i. müz. Ârif Mehmed Ağa'nın terkibettiği bir mürekkep makamıdır. [elde bu makama âit hiç bir örnek yoktur].

dil-güşte دلگشته (f. b. s.) : gönül ölmüş, yüreği ölü.

dil-hâh دلخواه (f. b. s.) : gönül isteği, gönül dileği.

dil-harâb دلخراب (f. a. b. s.) : gönül yıkılmış, kırılmış.

dil-haste دلخواسه (f. b. i.) .(bkz : dil-hâh).

dil-haste دلخسته (f. b. s.) : gönül hasta, hasta gönüllü.

dil-hırâş دلخراش (f. b. s.) : yürek parçalıyan, tırmalıyan. (bkz : cân-hırâş).

dil-hûn دلخون (f. b. s.) : içi kan ağlıyan.

dil-hûş دل خوش (f. b. s.) : gönül hoş, yüreği rahat.

dilir دلیر (f. s. c. : dilirân) : yürekli, cesur, yiğit.

dilirân دلیران (f. s. dilir'in c.) : yürekli, cesur, yiğitler.

dilirân-ı nizedâr : mızraklı yiğitler.

dilir-âne دلیرانه (f. zf.) : yiğitcesine, mertcesine.

dilirî دلیری (f. i.) : yiğitlik, mertlik, yürekli.

dil-keş دلکش (f. b. s.) : gönül çekici.

dilkeş-hâverân دلکش خاوران

(f. b. i.) : müz. tahmînen 5 asırlık veya daha eski bir mürekkep makamıdır. Bu makam, hüseyin makamına irak makamının dizisinden bir parçanın (meselâ makamın pest dörtlüsünün) eklenmesinden mürekkeptir. Bu dörtlü (segâh dörtlüsünün irak perdesindeki şeddi) ile irak perdesinde durur. Güçlü birinci derecede hüseyin'in güçlüsü olan hüseyin ve ikinci derecede hüseyin'in durağı olan dügâh'dır (bu perde aynı zamanda irak makamının da güçlüsüdür). Donanımı si için koma bemoğlu ve fa için bakıyye diyezi konulur Dilkeş-hâverân'ın terkibindeki her iki makamın da donanımı aynı olduğundan, nota içinde bir değişikliğe hâcet kalmaz (tabîî geçkiler hâric olmak üzere).

dil-keşide دل کشیده (f. b. i.) müz. A. A.

Konuk'un terkibettiği bir mürekkep makamıdır. Bu makam, muhayyer makamına ferahfezâ terkibinin ilâvesinden müteşekkildir. Umûmiyetle inicidir. Makam ferahfezâ ile onun gibi yegâh perdesinde durur. Güçlüler, birinci derecede muhayyer'in durağı ve ferahfezâ'nın ikinci güçlüsü olan dügâh, ikinci derecede muhayyerin güçlüsü olan hüseyin, üçüncü derecede de ferahfezâ'nın güçlüsü olan acem-aşîran'dır. Bu güçlüler bir sekizli tiz ve peste de şâmil olup, her birinin makamın terkibindeki diziler içinde vazife aldığı unutulmamalıdır. Donanım muhayyer gibi si için koma bemoğlu ve fa için bakıyye diyezi konulur; ferahfezâyâ geçilince bu iki ârıza bekar yapılarak, si için küçük mücenneb bemoğlu ve do için bakıyye diyezi ilâve olunur.

dil-kûb دلکوب (f. b. s.) : gönül zedeleyen, vuran.

dil-mürde دل مرده (f. b. s.) : kalbi, gönlü ölmüş, duygusuz.

dil-nişin دل نشین (f. b. s.) : 1. gönül-de yer tutan, hoş, lâtif. 2. i. müz. tahminen iki asırlık bir mürekkep makamıdır.

dil-nüvâz دل نواز (f. b. s.) : gönül okşayan. [aslı "dil-nevâz" dır].

dil-nüvâzâne دل نوازانه (f. b. i.) : gönül okşarcasına, gönül okşıyana yaraşır yolda.

dil-pesend, dil-pezir دل پسند ، دل پزیر (f. b. s.) : gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği.

dil-rîş دل ریش (f. b. s.) : yüreği yaralı, dertli. **Dervîş-i dil-rîş** : gönül yaralı dervîş.

dil-rübâ دلربا (f. b. s.) : 1. gönül kapalı, gönlü alan. 2. i. müz. tahminen iki asırlık bir makamıdır. Elimizde hiçbir besteli nümunesi yoktur.

dil-sâz دل ساز (f. b. s.) : gönül yapan.

dil-sîr دل سیر (f. b. s.) : gözü gönlü tok.

dil-sitân دلستان (f. b. s.) : gönül alan ve zapteden güzel, kendine meftûn olan.

dil-sûhte دل سوخته (f. b. s.) : yüreği yanık, kederli. (bkz : dil-teng).

dil-sûz دل سوز (f. b. s.) : 1. gönül yakan, yürek yakıcı. 2. i. müz. tahminen altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Elimizde hiçbir besteli nümunesi yoktur.

dil-şâd دلشاد (f. b. s.) : gönül hoş, sevinmiş.

dil-şikâf دلشکاف (f. b. s.) : yürek delen, çok acıklı, dokunaklı.

dil-şikâr دلشکار (f. b. s.) : gönül avlayan.

dil-şiken دل شکن (f. b. s.) : gönül kırıcı.

dil-şikeste دلشکسته (f. b. s.) : gönlü kırık, kırık gönlülü, hüznülü.

dil-şüde دلشده (f. b. s.) : gönül gitmiş, âşık, vurgun.

dil-şüküfte دلشکفته (f. b. s.) : gönül açılmış.

dil-teng دل تنگ (f. b. s.) : yüreği dar, kederli, sıkıntılı. (bkz : dil-sûhte).

dil-tengi دل تنگی (f. b. i.) : iç sıkıntısı, gönül darlığı.

dil-teşne دل تشنه (f. b. s.) : gönül susamış, pek istekli.

dil-zinde دل زنده (f. b. s.) : gönül dirlikmiş, canlanmış, bilgin.

dim دیم (f. i.) : yanak, çehre, yüz.

dimâ' دماء (a. i. dem'in c.) : kanlar. **Sefk-i dimâ'** : kan dökücülük.

dimâğ دماغ (a. i. c. : edmiga) : 1. beyin. (bkz : mağz). 2. akıl şuur. (bkz : hûş).

dimâğî, dimâğiyye دماغی ، دماغیه (a. s.) : 1. dimağa mensup, dimağ ile ilgili. 2. zihnî, fikrî.

dimen دمن (a. i. dimne'nin c.) : süprüntülükler.

Dimişk دمشق (a. h. i.) : Şam.

Dimişki دمشقی (a. s.) : 1. Şam'la ilgili, Şam'a âit. (bkz : Şâmî). 2. i. güzel sanatlarda kullanılan ve Şam'da yapılan bir çeşit kâğıt. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

Dimne دمنه (h. i.) : çakal adı. ["Kelîle ve dimne"] kuşlar ve diğer hayvanlar hakkında Hintçe yazılmış bir hikâye kitabı olup, İranlı "Hüseyn Vâiz" tarafından "Envâr-i süheyli" adıyla Farsça'ya, daha sonra "Hümâyunnâme" adıyla Osmanlıca'ya tercüme olunmuştur.

dimne دمنه (a. i. c. : dimen) : süprüntülük.

din دین (a. i. c. : edyân) : Allah'a inanma ve bağlanma.

din دین (f. i.) : 1. her Güneş ayının yirmi dördüncü günü. 2. kalemi muhâfazaya me'mur sayılan melek.

dinâr دينار (a. i. c. : denânîr) : 1. eski zamânın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevî altın parası. 2. bir Fransız frangına denk olan sırp parası.

din-dâr دیندار (a. f. b. s.) : Allah'a inanmış ve bağlanmış olan kimse.

din-dârâne دیندارانه (a. f. zf.) : Allah'a inanmış ve bağlanmış olan kimseye mahsus veya yakışacak şekilde.

din-dârî دینداری (a. f. b. i.) : dindarlık.

dinen دینا (a. zf.) : dince, din bakımından.

dinî, diniyye دینی، دینیّه (a. s.) : dinle ilgili olan. **Ulûm-i diniyye** (din bilgileri) : din dersleri. **Akaid-i diniyye** (din inanışları) : din dersleri.

din-penâh دینپناه (a. f. b. s.) : dîni koruyan; dîne destek olan. **Pâdişâh-ı din-penâh** : dîni koruyan, dîne destek olan pâdişâh.

din-perver دین پرور (a. f. b. s.) : dîne hizmet ve yardım eden, dîni arkalıyan.

din-şiken دین شکن (a. f. b. s.) : dîni kıran, dîne karşı koyan.

din-şikenâne دین شکنانه (a. f. zf.) : dîni kırarak, dîne zarar verecek sûrette. **Akvâl-i din-şikenâne** : dîne zararlı olacak şekilde sözler.

dîr دیر (f. zf.) : 1. geç, çoktan, uzun müddet.

dîr ü zud : geç ve çabuk. 2. s. uzak. (bkz : dûr).

dirahş درخش (f. i.) : nur, ziyâ, ışık, parıldı.

dirahşân درخشان (f. s.) : parlak, parlıyan. **Mîr-i dirahşân** : parlak, parlıyan Güneş. [aslı "durahşân" dir].

dirahşânî درخشانی (f. i.) : parlaklık, parıldayıcılık. [aslı "durahşânî" dir]. (bkz : durahşân).

dirahşende درخشنده (f. s.) : ışıldıyan, parıldıyan, ışıklı, nurlu.

diraht درخت (f. i.) : ağaç. (bkz : şecer).

diraht-i Meryem : Meryem'in altında oturduğu ağaç.

diraht-i meyve-dâr : yemiş veren, yemişli ağaç.

dirân دیران (a. i. dâr'ın c.) : evler. (bkz : diyer).

dirâyet درایت (a. i.) : zekâ, bilgi, kavrayış.

dirâyet-kâr درایتکار (a. f. b. s.) : dirâyetli, bilgili, kavrayışlı.

dirâyetli درایتلی (a. t. b. s.) : zekî, bilgili, kavrayışlı.

dirâyet-mend درایتمند (a. f. b. s.) : dirâyetli, zekî, bilgili, kavrayışlı.

dir-bâz دیر باز (f. b. s. ve zf.) : uzun, uzun müddet.

direfş درفش (f. i.) : bayrak, sancak.

direfş-i Gâvyânî (Gâve'nin bayrağı) : [Dahhâk'ın zulmüne karşı isyân eden Gâve isminde bir demircinin kendi meşin önlüğünü yırtarak yaptığı bayrak].

direm درم (f. i.) : 1. akça, para. 2. dirhem. 3. gümüş para.

direm-güzîn درمگزین (f. b. i.) : sarraf.

direm-hırîde درمخریده (f. b. s.) : para ile alınmış.

direm-serâ درمسرا (f. b. i.) : darp-hâne, para basılan yer.

direng درنگ (f. i.) : bekleme; gecikme; tutma; istirâhat. (bkz : ârâm).

direv درو (f. i.) : ekin biçme, hasat.

direv-ger دروگر (f. b. s.) : ekin biçen, orakçı.

dirhem درهم (a. i. c. : derâhim) :

1. eski okkanın dörtyüzde biri. 2. gümüş para.

dirhem-i ceyyid : bozuk, karışık olmiyan dirhem [gümüş para].

dirhem-i hâlis : saf gümüşten ibâret olup başka bir mâden ile karışık olmiyan dirhem.

dirhem-i örfi : on altı kırıttan ibâret dirhem.

dirhem-i râyic : gerek ceyyid ve gerek züyûf olsun, halk arasında alınıp verilen dirhem.

dirhem-i şer'i : on dört kırıttan ibâret dirhem. [zekâtta, mehîrde, diyette, nisâb-ı sirkatte mûteber olan da bu dirhemdir].

dirhem ü dinâr : gümüş ve altın para. 3. şer'iate göre, orta boyda olan, 70 tâne arpanın ağırlığı.

dirig دریغ (f. i.) : 1. esirgeme. 2. e. eyvâh, ah, aman, yazık. 3. men'etme, önleme.

diriga دریغا ("ga" uzun okunur. f. zf.) : yazık, eyvahlar olsun!

dirin, dirine دیرین ، دیرینه

(f. s.) : eski, kadîm. **Âyin-i dirin** : eski töre. **Bende-i dirine** : eski kul.

disâm دسام (a. i.) : 1. şişe kapağı, mantar gibi şeyler. 2. anat. kapak, * kapacık.

-disâr دثار (a. s.) : eklendiği kelimeye çokluk, bolluk mânâsını verir. **Merhamet-disâr** : çok merhametli.

disâr دثار (a. i. c. : düsür) : 1. üste giyilen kaftan, elbise. 2. yatak çarşafı.

dise دیسه (f. i.) : şahıs, kişi.

di-şeb دیشب (f. b. i.) : dün gece.

div دیو (f. i.) : 1. dev. 2. şeytan. 3. cin.

div-i âhenin-beden : demir gövdeli dev.

divân دیوان (a. i. c. : devâvîn) : 1. büyük meclis.

divân-ı ahkâm-ı adliyye (a. b. i.) : huk. kanunlara ve nizamnâmelere göre bakılacak dâvâları görmek üzere 1284 târihinde kurulan ilk nizâmiye mahkemesi, * yargıtay.

divân-ı âlî : yüce divan.

divân-ı deâvî nezâreti : çavuşbaşılığın kaldırıldığı hicrî 1252 (1836) yılında bunun yerine ihdâs olunan dâire. [1287 (1870) de adliye nezâretinin teşekkülü üzerine lağvolunmuştur].

divân-ı harb (a. b. i.) : huk. harb divânı, askerî mahkeme. [divân-ı harbler 21 şevval 1286 târihli eski Askerî Cezâ Kanûnu'nun 48 inci madde-sine göre beş askerden teşkil edilirdi].

divân-ı harb-i örfi : * sıkıyönetim mahkemesi.

divân-ı hâss : pâdişâhın başkanlık ettiği meclis.

divân-ı hümayun (a. f. i.) : halkın dâvâ ve şikâyetlerinin dinlenip hallolunduğu, devlet işlerinin görüldüğü pâdişâh huzûru. [bu mecliste, sadrâzam, şeyhülislâm, kazaskerler, defterdarlar ve sair büyük devlet ricâlî bulunurdu].

divân-ı ilâhî : âhiretteki hesap günü. 2. bir şâirin, şiirlerini kafiyelerine göre alfabe sırasıyla içine alan mecmua.

divân-ı Fuzûlî : Fuzûlî'nin divânı.

divân-ı Hâkanî : Hâkanî'nin divânı.

divân-çe دیوانچه (a. f. b. i.) : küçük şiir mecmûası.

divâne دیوانه (f. s.) : deli; budala, alık.

divân efendisi دیوان افندیسی

(a. t. b. i.) : eskiden taşrada me'mur olan vezîr veyâ âmirlerin mektupçuluk vazifesini gördürmek üzere kullandıkları me'mur. (bkz : divân kâtibi).

divâne-gi دیوانگی (f. b. i.) : divânelik, delilik.

divâne-rev دیوانه رو (f. b. s.) : delicesine hareket eden, çılgın.

divân-hâne دیوانخانه (a. f. b. i.) : geniş sofa, salon.

divân-ı muhâsebat دیوان محاسبات

(a. b. i.) : * sayıştay, devletçe sarfolunan paraların hesabını kontrol, mürâkabe altında bulunduran yüksek kurul, muhâsebat divânı.

divân kâtibi دیوان کاتبی (a. t. b. i.) : (bkz : divân efendisi).

divânî, divâniyye دیوانیه

(a. s.) : divâna âit, divanla ilgili. **Hatt-ı divânî** : divandan çıkan yazıların yazıldığı bir çeşit yazı. **Menâsib-i divâniyye** : divan kalemindeki me'murluklar.

Divânü Lûgat-it-Türk دیوان لغات الترك

(a. b. i.). (bkz : Mahmud (Kâşgarlı-)).

divâr دیوار (f. i.) : duvar.

divâr-ger دیوارگر (f. b. i.) : duvarcı.

div-bâd دیو باد (f. b. i.) : 1. şiddetli rüzgâr, kasırga. 2. delilik, cinnet.

div-beçe دیو بچه (f. i.) : dev yavrusu.

div-bend دیو بند (f. h. i.) : Tehmûres'-in lâkabı.

div-câme دیو جامه (f. b. i.) : [eskiden] savaşlarda giyilen arslan ve kaplan pöstekisi.

div-çe دیوچه (f. b. i.) : 1. ağaç kurdu, güve. 2. zool sülûk. 3. bot. kadın tuzluğu denilen nebat (* bitki). 4. arka kaşağısı.

dive دیوه (f. i.) : ipekböceği.

divek دیوک (f. i.) : ağaç kurdu, güve. (bkz : div-çe¹).

diver دیور (f. i.) : ev sâhibi.

div-gîr دیوگیر (f. b. s.) : cin tutmuş, cin çarpmış; cinci.

div-lâh دیولاح (f. b. i.). (bkz : mecenne).

divânet دیانت (a. i.) : 1. din. 2. dindarlık, din duygusu.

divânet-kâr دیانتکار (a. f. b. s.) : dindarlıkta gayretli olan.

diyâr دیار (a. i. dâr'ın c.) : 1. memleket, ülke.

diyâr-ı âhar : başka memleket.

diyâr-ı gurbet : gurbet ili.

diyâr-ı küfr : İslâm ülkelerinden gayri yerler.

diyâr-ı Rûm : Osmanlı ülkesi.

diyâr-ı tahassür : özlem diyârı, özlenen ülke.

2. yabancı hâneler, evler.

diyât دیات (a. i. diyet'in c.) : diyetler.

diyeke دیکه (a. i. dîk'in c.) : horozlar. (bkz : edyâk).

diyer دیر (a. i. dâr'ın c.) : evler. (bkz : dirân).

diyet دیت (a. i. c. : diyât) : kan bahası.

diyet-i kâmile : huk. katledilen şahsın nefesine bedel cânîden veya âilesinden alınan tam diyet olup mikdârı maktûle göre değişir.

diyet-i mugallâza : huk. şibhi âmd sûretiyle vuku'bulan bir katilden dolayı verilmesi gereken diyet tir ki dört nevîden yirmi beşer adet olmak üzere yüz devedir. [bu nevîler : bint-i mehas, bint-i lebun, hikka ve cezea denilen develerdir].

dîz, dîze دیزه (f. i.) : renk. (bkz : levn).

diz دز (f. i.) : kale, sur.

diz-dâr دزدار (f. b. i.) : kale muhafızı.

dolâb دولاب (a. i. c. : devâlîb) : 1. içine eşyâ ve sâire konulan rafli veya rafsız göz. 2. hîle, dek, dubârâ. 3. kuyudan su çıkarmaya yarayan ağaçtan veya demirden yapılmış çark. 4. s. devreden, dönen. 5. bedestenin içindeki küçük dükânlar. [Farsçası "dûlâb" dir].

dost دوست (f. i. c. : dostân) : 1. sevişen kimse; sevilen kimse. 2. nikâhsız karı veya koca, metres. 3. tas. hakikî sevgili, Tanrı.

dostân دوستان (f. i. dost'un c.) : dostlar.

dost-âne دوستانه (f. zf.) : dostlukla, dostça.

dost-dâr دوستدار (f. b. s.) : dost tutan, sevgilisi olan.

dost-gâhî دوست گاهی (f. b. i.) : müz. elde hiç-
bir nümûnesi bulunmayan, asırlardanberi terkedil-
miş bir Türk müziği makamıdır.

dosti دوستی (f. i.) : dostluk.

dost-kâm دوستکام (f. b. s.) : dost
meramlı, merâmı dostun merâmına uygun olan.

dost-kân دوستکان (f. b. s.) : 1.
(bkz : dost-kâm). 2. büyük kadeh.

dost-kânî دوستکانی (f. b. i.) : 1.
arkadaş veyâ sevgililerle içilen şarap. 2. bir top-
lantıda bulunanlara şarap ikrâm etme. 3. büyük
kadeh.

dû' ذوء (a. i.). (bkz : zû').

duâ' دعا (a. i. c. : ed'îye) : 1. Allah'a
yalvarma, niyâz. 2. birini çağırma, bir yere gön-
derme.

duâ-yı hayr : hayırlı duâ.

duâ-yı müstecâb : kabul edilen duâ.

duâ-gû دعاگو (a. f. b. s.) : duâ
eden, duâcı.

duâ-gûyi دعاگوئی (a. f. b. i.) : duâ-
cılık, duâ edicilik.

duâ-hân دعا خوان (a. f. b. s.) : duâ oku-
yan, duâ okuyucu.

duâ-hânî دعا خوانی (a. f. b. i.) : duâ
okuyuculuk.

duât دعوات (a. s. dâi'nin c.) : 1. duâ
edenler. 2. dâvet edenler.

ducret ذخرت (a. i.) : iç sıkıntısı, yü-
rek darlığı. (bkz : zucret').

ducret-ver ذخرتور (a. f. b. s.) : sı-
kıntılı. (bkz : zucret-ver).

dûçâr دوچار (f. s.) : tutulmuş,
uğramış, yakalanmış. (bkz : giriftâr).

dûçâr-ı hayret ü ızırâb : sıkıntı ve şaşkınlığa
uğrama.

dûd دود (a. i. c. : dîdân) : kurt; böcek.
(bkz : dûde).

dûd-i harîr : zir. : ipekböceği.

dûd-i müstakîm : zool. sivri kuyruk.

dûd-i üstûvânî : zool. yuvarlak solucan.

dûd-i vâhid : zool. mîde ve bağırsaklarda olan
uzun solucan, domuz şeridi.

dûd-ül-kebed : zool. : çok zaman koyunların ka-
raciğerinde yaprak şeklinde bulunan bir kurt, kele-
bek.

dûd-ül-kilye : zool. : çok zaman köpek ve kurt
böbreğinde bulunan bir solucan.

dûd-ül-Medîne : zool. iplik gibi ince uzun bir
kurt.

dûd دود (f. i.) : 1. duman, tütün.

dûd-i dil-i pür-âteş : ateşli gönlün dumanı. 2.
gam, keder, tasa.

dûd-i âh : ilenç, bedduâ.

dûd-âlûd دود آلود (f. b. s.) : dumanlı.

dûde دوده (a. i.) : kurtçağız, küçük so-
ğulcan, böcek. (bkz : dûd).

dûde دوده (f. i.) : 1. soysop, kabîle,
ocak. (bkz : dûd-hâne, dûd-mân). 2. mürekkep
yapılan çıra isî.

dûd-efgen دود افغن (f. b. i.) : sı-
hîrbazların üzerlik, günlük ve ödağacı yakarak cîn
dâvet eden kısmı.

dûd-gâh, dûd-geh دود گاه , دود گه (f. b. i.) : duman yeri, ocak, baca.

dûd-hâne دود خانه (f. b. i.) : hâ-
nedan, kabîle, silsile, soysop. (bkz : dûmân).

dûd-hâr دود خوار (f. b. i.) : 1. külhan-
cı. 2. aşçı. 3. tömbeki içen kimse. 4. kelebek.

dûdî, dûdiyye دودی , دودی (a. s.) : kur-
da, böceğe âit, onlarla ilgili.

dûdmân دودمان (f. i.) : soysop;
kabîle, ocak. (bkz : dûde, dûd-hâne).

dûg دوغ (f. t.) : ayran.

dugd دغد (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

duh

duh دُح (f. i.) : 1. kız. (bkz : duht, duhter). 2. hasır otu, hasır sazı. 3. havâî fişek.

dûh دُوح (f. s.) : 1. otsuz, çıplak arâzî, yer. 2. yapraksız ve meyvasız ağaç. 3. tüysüz, çıplak baş ve yüz. 4. bot. hasırotu.

duhâ دُحَا (a. i.) : kaba kuşluk vakti. (bkz : dahve). **Salât-ı duhâ** : sabah namazı. **Sûre-i duhâ** : Kur'ân'ın 93 üncü sûresi, "vedduhâ" sûresi.

duhân دُحَان (a. i.) : 1. tütün. 2. duman. **Sûre-i duhân** : Kur'ân'ın 44 üncü sûresi. **duhân-ı âteş** : ateş dumanı.

duhne دُحْنَه (a. i.) : 1. tek tâne, tohum tânesi. 2. darı.

duht دُحْت (f. i.) : kız, kerîme. (bkz : duh¹, duhter). **duht-i rez** (asma kızı) : şarap.

dûhte دُوحْتَه (f. s.) : 1. iğne ile dikilmiş. 2. sağılmış.

duht-ender دُحْتِ اَنْدَر (f. b. i.) : 1. üveyi kız. 2. tar. kadın esirlerinin bir nev'i.

duhter دُحْتَر (f. i.) : kız, kerîme. (bkz : duht, hâher). **duhter-i rez** (asma kızı) : şarap.

duhtere دُحْتَرَه (f. i.) : kızlık, bekârlık.

duhterî دُحْتَرِی (f. i.) : kızlık, bekârlık.

duhûl دُحُول (a. i.) : içeri girme, içine girme.

duhûl-i muzaffer-âne : muzafferce giriş.

duhûl ü hurûc : içeri girip çıkma.

duhûliyye دُحُولِیْیَه (a. i.) : bir yere girmek için verilen ücret.

duhûr دُحُور (a. i.) : hakirlik, zelillik, aşağılık, zillet.

duhûr دُحُور (a. i.) : defetme, kovma, uzaklaştırma.

duhye دُحْیَه (a. i.) : kuşluk vakti kesilen kurban.

dulû' دُلُوع (a. i. dil'in c.). (bkz : adlâ').

dumû' دُمُوع (a. i. dem'in c.) : göz yaşları.

dumûr دُمُور (a. i.) : 1. hastalıktan âzâ kuruma. 2. zayıflıktan hayvanın karnının içeri çökmesi.

dumûr دُمُور (a. i.) : bir uzvun beslenemesinden dolayı kuruyup kalması, körelme.

dûn دُون (a. i.) : 1. aşağı, aşağılık. 2. alçak, soysuz kimse. 3. altta, aşağıda. **Baht-ı dûn** : alçak tâlih. **Dünyâ-yi dûn** : aşağılık dünyâ.

dûn-perver دُون پَرُور (f. b. s.) : kötü, alçak kimseleri koruyan, onların ilerilemesine yardım eden.

dûr دُور (f. s.) : uzak. (bkz : dîr²).

dûr-bîn : 1) uzağı gören; 2. i.) dûrbûn.

dûr ü dîrâz : uzun uzadıya.

dûr دُور (a. i. dâr'ın c.) : 1. evler. 2. bölgeler.

dûrâ-dûr دُورَا دُور (f. zf.) : uzak uzak, uzaktan uzağa; uzun uzadıya.

duraşân دُرُخْشَان (f. s.). (bkz : dîraşân).

dûr-bâş دُور بَاش (f. b. fi.) : 1. "uzak ol!" mânâsına bir emir. 2. i. asâ, değnek.

dûr-bâşân' دُور بَاشَان (f. b. i.) : dûr-bâş! diye bağırانlar, yasakçılar.

dûr-bîn دُور بَیْن (f. b. s.) : 1. ilerisini, ileriye, uzağı, geleceği gören. 2. i. dûrbûn.

dûr-bînâne دُور بَیْنَانَه (f. zf.) : ilerisini, geleceği görerek.

dûr-bînî دُور بَیْنِی (f. b. i.) : uzağı, ilerisini görürlük.

dûr-dest دُور دَسْت (f. b. s.) : erişilmesi güç şey, uzak, uzun.

dür-endîş دور اندیش (f. b. s.) : ileri-
sini düşünen, tedbirli, akıllı.

dür-endîşi دور اندیشی (f. b. i.) : ileri-
sini düşünme, tedbirli olma, akıllılık.

dûri دوری (f. i.) : uzaklık.

dûr-nümâ [y] دور نما [ی] (f. b. s.) :
uzağı gösteren.

dûr-nüvis دور نویس (f. b. s.) : uza-
ğı yazan, telgraf.

dürü' دروع (a. l. dır'ın c.) : [eski-
den] savaşta giyilen zırhlar.

dürüb ضرب (a. i. darb'ın c.) : döğme-
ler, vurmalar, çarpmalar.

dürüb-i emsâl : darbimeseller, atasözleri.

dussûkiyye دسوقیه (a. i.) : Mısır'ın
Dussuk kasabasında doğan ve orada ölen İbrâhîm
Dussûki tarafından kurulan bir tarikat.

dûst دوست (f. i.) : (bkz : dost).

dûş دوش (f. i.) : 1. omuz. (bkz : ketf.).

dûş be dûş : omuz omuza.

dûş ber dûş : omuz omuza. 2. dün gece. 3. rüyâ.

dûş azmak : rüyâ görürken kirlenmek. (bkz :
ihtilâm olmak).

dûşâb دوشاب (f. i.) : üzüm ve hurma
pekmezi; pekmez.

dûşîn, dûşîne دوشین ، دوشینه (f. zf.) :
dün gece ile ilgili, dün geçeki.

dûşîze دوشیزه (f. i. c. : dûşîze-gân) :
kız, kızıoğlan kız, el değmemiş. (bkz : bâkire).

dûşîze-gân دوشیزگان (f. i. dûşîze'nin
c.) : kızıoğlan kızlar.

dûşîze-gi دوشیزگی (f. b. i.) : kız-
lık, kızıoğlan kız olma hâli. (bkz : bekâret).

dûz دوز (f. s.) : dikici, diken. **Cûvâl-dûz** :
çuval dikimiye mahsus iğne, çuvaldız. **Zer-dûz** : sır-
ma dikici; sırmalı.

dûzah دوزخ (f. i. c. : dûzâhiyân) : ce-
hennem, tamu. (bkz : dâr-üs-saîr, nîrân).

dûzahî دوزخی (f. s.) : cehennem
mensup, cehennemî, zebânî.

dûzahiyân دوزخیان (f. i. dûzah'ın c.) :
azap melâikeleri, zebânîler.

dûzah-makarr دوزخ مقرر (f. a. b.
s.) : durağı cehennem olan, kâfir. (bkz : dûzah-
mekân, dûzah-nîşîn).

dûzah-mekân دوزخ مکان (f. a. b. s.) : mekânı cehennem olan, kâfir. (bkz :
dûzah-makarr, dûzah-nîşîn).

dûzah-nîşîn دوزخ نشین (f. b. s.) :
oturduğu yer cehennem olan, kâfir. (bkz : dûzah-
makarr, dûzah-mekân).

dûzene دوزنه (f. i.) : sivrisinek, arı
gibi şeylerin iğnesi.

dû دو (f. s.) : iki.

dû-âlem : iki dünyâ (dünyâ ve âhiret).

dû-âteş : sevgilinin iki dudağı.

dû-cihân : iki cihân (dünyâ ve âhiret).

dû-pâ : iki ayaklı.

dû-rû : iki yüzlü.

dû-âlem دو عالم (f. a. b. i.) : iki dünyâ
(= dünyâ ve âhiret).

dû-âteş دو آتش (f. b. i.) : sevgilinin
iki dudağı.

dû-bâlâ دو بالا (f. b. s.) : iki kat..

dûbâr, dûbâre دوباره (f. b.
i.) : iki kat, katmerleme.

dûbârâ دوبارا (f. i.) : 1. dubârâ,
hîle, yalan, dolan, oyun. 2. tavla zarlarının ikisin-
de de iki noktalı tarafın üste gelmesi.

dübb دب (a. i.) : ayı. [müen. dübbe].
(bkz : hirs).

dübb-i asgar : astr. Küçükayı, semânın kuzey
yarım küresinde bulunan meşhur yedili yıldız gru-
bu olup kuyruğunda Kutup Yıldızı (demirkazık)

dübb-i ekber

bulunur, lât. : 'Ursus minoris (= küçükayı); fr. Petit Qurs; ing. : Little Bear, Little Dipper.

dübb-i ekber : astr. : Büyükayı, semânın kuzey yarım küresinde bulunan meşhur yedili yıldız grubu, Yedigen, lât. Ursus majoris; fr. Grand Ours; ing. Great Bear, Big Dipper.

dübb-i şimâli : şimal ayısı.

Dübbe دبه (a. i.) : 1. dışı ayı. 2. astr.

Dübb-i ekber adlı yıldız kümesinin dörtgenindeki parlak iki yıldızdan biri, lât. : alpha Ursus majoris; fr.; ing. : Dubhe. [yedili kümenin en parlak yıldızıdır].

dübbiyye ديبه (a. i. c.) : zool. ayıgiller.

dü-beyt دويت (f. a. b. s.) : ed. iki beyitten ibâret olan rubâînin başka bir adı.

dübbür, dübr دبر , دبر (a. i.) : 1. kış, makat. 2. bir işin sonu. 3. bir şeyin gerisi, arkası.

dücâ' دجاء (a. i.) : karanlık. (bkz : zulmet).

dücâc دجاج (a. i. c. : dücüc). (bkz : decâc, dicâc).

dücâce دجاجة (a. i. c. : dücüc) : 1. tavuk. (bkz : decâce, dicâce). 2. astr. kuğu burcu, semânın kuzey yarım küresinde Lyre burcunun yanında çok parlak bir kaç yıldızdan meydana gelen bir burç, lât. Cygnus; fr. Cygne.

dücâciyye دجاجيه (a. i.) : zool. tavukgiller.

dücce دجه (a. s.) : çok karanlık.

dücce-i lücce : denizin engin karanlığı.

düci دجى (a. i. dücye'nin c.) : karanlıklar. (bkz : zulümât).

dü-cihân دوجهان (f. b. i.) : iki cihan (dünyâ ile âhiret). (bkz : dü-kevn).

dücne دجنه (a. i. c. : dücen, dücünât). karanlık, kapalı hava. (bkz : dücünne).

dücüc دجج (a. i. decâc, dicâc, dücâc'ın c.) : tavuklar, tavuk, horoz ve piliç cinsleri.

dücünne دجنه (a. i. c. : dücünât) :

1. bulut, kat kat olma; karanlık. 2. yağmur yağma.

dücür دجر (a. i.) : bot. böğrölce.

dücye دجيه (a. i. c. : düci) : karanlık. (bkz : zulmet).

dü-dide دوديد (f. b. i.) : iki göz.

dü-dil, dü-dile دودل , دودله (f. b. s.) : iki gönüllü, iki tarafta sevgisi olan; münâfık.

dü-dili دودلى (f. b. i.) : tereddüt, kararsızlık.

düfûf دفوف (a. i. deff'in c.) : tefler.

dügâh دگاه (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Bu makam, sabâ terkibine şetaraban makamından veyâ nev-eser'in yegâh perdesindeki şeddinden birkaç sesin ilâvesinden mürekkeptir. Durak perdesi, -makama ismini vermiş olan-dügâh'dır ki, sabânın durağı ve nev-eserin yegâhdaki şeddinin veyâ şetarabanın güçlüsüdür. Dügâh makamının güçlüsü, birinci derecede, sabânın güçlüsü olan çârgâhtır. İkinci derecede bir güçlü tesbît etmek müşküldür. Donanîma -sabânın gibi si' için koma ve re için bakıyye bemolleri kour; sabânın lâ bakıyye bemolü ile şetarabanın si bakıyye bemolünden başka sol bakıyye diyezi nota içinde ilâve olunur.

dügâh-ı acem : müz. en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup, elde bir nümûnesi yoktur.

dügâh-hicâz : müz. çok eski bir mürekkep makam olmakla beraber elde bir nümûnesi yoktur.

dügâh-ı kadîm : müz. en az iki asırlık bir mürekkep makam olup elde bir nümûnesi mevcut değildir.

dügâh-pûselik دوه گاه پوسلك

(f. b. i.) : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık ehemmiyetsiz mürekkep makamlarından biridir. Bu makam, dügâh terkibine bir bûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir; bu beşli ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü sabâ ve dügâhda olduğu gibi çârgâh'dır. Makam, dügâh gibi donanır ve değiştirilir; ayrıca da pûselik beşlisinin yedeni olan sol diyez konulur.

dü-gâne دوه گانه (f. b. s.) : 1. çift, ikiz, iki tâne. 2. rekât namaz. Salât-ı dü-gâne : iki rekât namaz.

dühât دهات (a. s. dâhî'nin c.) : dehâ sâhibi, son derece zekî, anlayışlı ve uyanık olanlar.

dühn دهن (a. i. c. : dihân, edhân) : sürünecek yağ.

dühûr دهور (a. i. dehr'in c.) : 1. dün-yâlar. 2. zamanlar; devirler.

dühûl دهل (f. i.) : davul. **Âvâz-ı dühûl** : davul sesi.

dühûl-bâz دهل باز (f. b. i.) : 1. davulcu. 2. doğancıların kuş kaldırmada kullandıkları küçük davul.

dühûl-deride دهل دریده (f. b. s.) : "davulu yırtılmış" : alnının damarı çatlamış, rezil, rüsvâ.

dü-kevn دو کون (f. a. i.) : iki âlem (dünyâ ile âhiret). (bkz : dü-cihân).

dükkân دكان (a. i. c. : dekâkîn) : içinde öteberi satılan oda, yer. [Farsça'sı "dükân" dır].

dükkân-çe دکانه (a. i.) : küçük dükkân, dükkâncık.

dükkânçe-i sahhâf : kitapçı dükkâncığı, küçük kitapçı dükkânı.

dülbend دلبد (f. i.) : tûlbend.

dülben-dâr دلبد دار (f. b. i.) : [eskiden] saraylarda sarıklarla ve ince bezlerle uğraşan kimse, içöğlanı, bunların başı, tûlbent aşası.

düldül دلدل (a. i.) : 1. Hz. Muhammed'in Hz. Alî'ye verdiği kır katır. 2. kirpi.

dülûk دلوك (a. i.) : Güneş batması. (bkz : gurûh).

dülûk-i şems : Güneşin batması.

düm دم (f. i.) : kuyruk. (bkz : dūnbâl, dūnbâle).

dūnbâl, dūnbâle دنباله (f. i.) : kuyruk. (bkz : düm, dūnbâl, dūnbâle).

düm-bürîde دم بریده (f. b. s.) : kuyruğu kesik.

düm-çe دمچه (f. b. i.) : kuyrukçuk, kısakuyruk.

düm-dâr دومدار (f. b. i.) : ask. kuyruk tutan; ordunun arkasındaki kuvvet, artçı.

dümel, dümmel دمل ، دمل (a. i.) : büyük kan çıbanı.

düm-gâh, düm-geh دمگاه ، دمگه (f. b. i.) : kuyruk yeri.

dü-mûy دومی (f. b. s.) : saçına, sakalına kır düşmüş[adam].

dünb, dūnbe دنب ، دنبه (f. i.) : kuyruk. (bkz : dūnbâle).

dūnbâl, dūnbâle دنباله (f. i.) : kuyruk. (bkz : düm, dūnbâl, dūnbâle, dūnb, dūnbe).

dūnbâle-dâr دنباله دار (f. b. i.) : kuyruklu. **Necm-i dūnbâle-dâr** : kuyruklu yıldız.

dūnbâle-rev دنباله رو (f. b. s.) : kuyruktan, arkadan giden, arkası sıra giden, uyan.

dūnbek دنبك (f. i.) : 1. bekçi davulu. 2. dūmbelek.

dūnbûre, dūnbûre دنبوره ، دنبوره (f. i.) : tambura denilen çalgı.

dü-nîm, dū-nîme دو نیم ، دو نیمه (f. s.) : iki parça, ikiye ayrılmış, bölünmüş.

dünyâ دنیا (a. i.) : 1. içinde yaşadığımız âlem, yer yuvarlağı. 2. küre.

dünyâ-yi dūn : alçak, sefil dünyâ. 3. elgün, herkes.

dünyâ-dâr دنیا دار (a. f. b. s.) : dünyâ işleriyle uğraşarak mal mülk sâhibi olan.

dünyâlık دنیالک (a. t. b. i.) : para, mal ve zenginlik.

dünyâ-perest دنیا پرست (a. f. b. s.) : dünyâyâ tapan, tamahlı, hırslı kimse.

dünyevî, dünyeviyye دنیوی ، دنیویہ

(a. s.) : dünyâyâ mensup, dünyâyâ âit, dünyâ ile ilgili. Alâka-i dünyeviyye : dünyâ işleriyle olan ilgi.

dü-pâ دو پا (f. b. s.) : iki ayaklı. Har-i

dü-pâ (iki ayaklı eşek) : eşek gibi insan.

dürc, dürcه درج (a. i.) : 1. kutu, kutucuk; hokka. 2. sandık, cevâhir kutusu. 3. hokka gibi olan ağır.

dürc-i dür : inci kutusu.

dürc-i teng : sevgili'nin ağızından kinâye.

dürc-i zer : altın kutusu.

dürd, dürde درد ، درده (f. i.) : tortu, çöküntü.

dür-dâne در دانه (f. b. i.) : 1. inci tânesi. 2. s. sevgili, kıymetli. 3. kadın adı.

dürd-âşâm درد آشام (f. b. s.) : şarabın tortusunu içen, kalender.-(bkz : dürd-keş).

dürdi دردی (f. i.) : tortu, çöküntü. (bkz : dürd, dürde, rûsûb).

dürdirîyye-i halvetiyye در دیریه خلوتیه Hanefiyye-i Halvetiyye şübelerinden birinin adı. [kürucusu : Şeyh Şehâbeddin Ahmed-üd-Dürdürî'dir. 1127 (1715) de Mısır'da doğmuştur].

dürd-keş درد کش (f. b. s.) : şarabın tortusunu içen. (bkz. dürd-âşâm.).

dürece درجه (a. i.) : merdiven. (bkz : süllem).

dürer درر (a. i. durre'nin c.) : büyük inci tâneleri.

dürer-bâr در بار (f. b. s.) : inci yağdıran, inci gibi söz söyleyen.

dürger درگر (f. i.) : dülgere, bir binânın tahta olan kısımlarını yapan usta. (bkz : dürgöge, neccâr).

dürr در (a. i.) : inci.

dürr-i Aden : Aden incisi.

dürr-i girân-mâye : kıymetli iri inci.

dürr-i güftâr : söz incisi.

dürr-i hoş-âb : iyi inci.

dürr-i ıstifâ : seçkinlik incisi (Hz. Muhammed).

dürr-i meknûn : mahfazalı parlak inci.

dürr-i nâb : parlak, beyaz inci.

dürr-i nâzım : dizilmiş inci.

dürr-i nâ-süfte : delinmemiş inci; mec. kızığ-lan kız.

dürr-i nefid : dizli inci, inci dizisi.

dürr-i sadef-nişîn : sedefinden çıkmamış inci.

dürr-i sirâb : iri inci.

dürr-i şah-vâr, -şeh-vâr : (pâdisaha lâyük) iri inci.

dürr-i yegâne : eşi bulunmayan, tek inci.

dürr-i yek-dâne : iri tâneli inci.

dürr-i yetim : sedefinde tek olarak çıkan iri, büyük inci. mec. Hz. Muhammed, [Farsçası "dür" dür].

dürrâa دراعه (a. i.) : Üste giyilen öñü açık bir elbise; ferâce.

dürrâc, dürrâce دراج ، دراجه (a. i.) : zool. eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu, turaç kuşu.

dürrât درات (a. i. durre'nin c.) : büyük inci tâneleri. (bkz : durer).

dürre دره (a. i. c. durer, dürrât) : büyük inci tânesi.

dürr-efşân در افشان (a. f. b. s.) : inci serpen; inci gibi söz söyleyen ağır.

dürrî, dürrîyye دری ، دریه (a. s.) : inci gibi parlayan, parlak, parıltılı. [çok zaman "yıldız" hakkında kullanılır]. Kevkeb-i dürrî : parlak yıldız.

dür-rû [y] دورو [ی] (f. b. s.) : iki yüzlü.

dürû' دروع (a. i. dir'in c.) : zırh gömlekler.

dürûd درود (f. i.) : 1. duâ, medih; selâm. 2. ekin biçme. 3. yontulmuş ağaç, kereste.

dürûg دروغ (f. i.) : yalan, gerçek olmayan söz. (bkz : kizb).

dürûg-ı maslahat-âmîz : iş bitiren yalan.

dürüger دروگر (f. i.). (bkz : dürger).
dürügeri دروگری (f. i.) : marangozluk.
 (bkz : sifânet).

dürügi دروخی (f. s.) : yalanla ilgili.
dürüg-zen دروغزن (f. b. s.) : yalancı.
dürüg-zeni دروغزنی (f. b. i.) :
 yalancılık.

dürüs دروس (a. i. ders'in c.) : dersler.
 (bkz : ders).

dürüs-i nâfia : 'faydalı dersler.

dürüz دروز (a. h. i. dürzî'nin c.) : düz-
 zîler.

dü-rûz, dü-rûze دوروز , دوروزه
 (f. b. s.) : iki günlük, kısa [zaman].

dürüst درست (f. s.) : 1. doğru, düz-
 gün; sağlam. 2. bütün, tam.

dürüst-hân درستخوان (f. b. s.) :
 okuyuşu doğru ve dürüst olan.

dürüstî درستی (f. i.) : doğruluk, düz-
 günlük, sağlamlık.

dürüşť درشت (f. s.) : kaba, sert, katı,
 kalın.

dürüşťi درشتی (f. i.) : kabalık, sert-
 lik, katılık, kalınlık.

Dürzî درزی (a. h. i.) : Lübnanlı.

düstür دستور (a. i. c. : desâtîr) :
 1. kanun, kaide, kural. 2. vezir; müşür. 3. büyük
 defter. 4. esaslı kaide. 5. devlet kanunlarını içine
 alan kitap.

düstür-i mükerrer : (kanun, nizam üzere hare-
 ket eden) vezir; sadrâzamlarla vezirlere tâzim ma-
 kamında verilen ünvan.

düstür-ül-amel : gereği gibi uygulanacak olan
 kanun.

düstür-ül-edviye : kodeks, fr. codex.

düsûm دسوم (a. i. desem'in c.) :
 yağlar.

düsûr دثور (a. i.) : mahvolma, eseri
 kalmama.

düsûr-ün-nefs : her şeyi çabuk unutma hâli.

düsür دثر (a. i. disâr'ın c.) : 1. üs-
 te giyilen kaftanlar, elbiseler. 2. yatak çarşafı.

dü-şâh, düşâhi دوشاخ , دوشاخی
 (f. b. i.) : 1. çatal ağaç; tomruk. 2. suçlunun boy-
 nuna takılan çatal ağaç.

düşenbîh دوشنبه (f. i.) : pazartesi
 günü.

düşeş دوشش (f. i.) : zar oyunun-
 da en büyük sayı olan iki "6" nın yanyana gelmesi;
 mec. rasgelme, iyi tesâdüf, beklenmedik kazanç.

düşîn, düşîne دوشین , دوشینه
 (f. zf.) : dün gece.

düşmân, düşmen دشمن , دشمنان
 (f. s.) : düşman, yağı. (bkz : adû, adüvv, hasm) :

düşmenân دشمنان (f. s. düşmen'in
 c.) : düşmanlar, yağılar.

düşnâm دشنام (f. b. i.) : sövme, sö-
 vüp sayma. (bkz : şetm).

düşvâr دشوار (f. s.) : güç, zor.
Emr-i düşvâr : güç iş.

düşvâr-ger دشوارگر (f. b. i.) : dağ,
 dağlık.

düşvâri دشواری (f. i.) : güçlük, zor-
 luk. (bkz : suûbet).

düşvâr-pesend دشوارپسند (f. b. s.).
 (bkz : müşkül-pesend).

dü-tâ دوتا (f. b. s.) : iki kat, bükülmüş,
 eğrilmiş, kamburu çıkmış. **Kad-i dü-tâ** : iki bük-
 lüm olmuş boy.

düvâl دوال (f. i.) : kayış; tasma.

düvâzdeh

düvâzdeh دوازده (f. b. s.) : on iki.

düvâzdeh imâm : on iki imam. (bkz : eimme-i isnâ-aşer).

düvâzdehüm دوازدهم (f. b. s.) : on ikinci, on ikide bir.

düvel دول (a. i. devlet'in c.) : devletler.

düvel-i muazzama : büyük devletler. [İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya - Macaristan, Rusya, İtalya].

düvel-i mü'telife : uyuşmuş, anlaşmış devletler. [birinci umûmî harpte : "İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya" idi].

düvel-i müttefika : ittifak etmiş, birleşmiş devletler, birleşik devletler. [birinci umûmî harpte : "Osmanlı İmparatorluğu, Almanya, Avusturya - Macaristan" idi].

düvel-i sâire : düvel-i muazzama'nın dışında kalan devletler.

düvelî, düvelîyye دولی ، دولیه

(a. s.) : devletlerle ilgili : **Münâsebât-ı düvelîyye** : devlet münâsebetleri.

dü-vîst دوئیست (f. b. s.) : iki yüz.

dü-vüm, dü-vümîn دوم ، دومین (f. s.) : ikinci. (bkz : sâni).

düyek دویک (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin küçük usullerindendir ve eski zamanlardan beri pek rağbetle kullanılan bir ölçüdür. Sekiz za-

manlı ve beş darblıdır. Bu güzel usûl, ilâhi formunda en ziyâde kullanılan ölçü olup, âyîn-i şeriflerin muayyen kısımlarında, tevşih, peşrev, kâr, beste, oyun havası ve bilhassa şarkı formlarında da istimal edilir, 8/4 ağır düyek mertebesi de sık kullanılır. Düyek, iki adet sofyanan mürekkeptir.

düyün دیون (a. i. deyn'in c.) : borçlar.

düyün-i umûmiyye (umûmî borçlar) : Osmanlı İmparatorluğunun XX. asrın ikinci yarısından sonra yabancı devletlerden aldığı borçlara karşı, gösterdiği gelirleri toplamaya mahsus yabancı me'mûrların idâresi altında ve İstanbul'da bulunan müessesese.

düyünât دیونات (a. i. deyn'in c. olan düyün'un c.) : borçlar.

düyünât-ı atika : eski borçlar.

düzd دزد (f. s. c. : düzdân) : hırsız, uğru.

düzdân دزدان (f. s. düzd'ün c.) : hırsızlar. (bkz : sürrak).

düzd-âne دزدانه (f. zf.) : hırsız gibi, hırsızca, hırsıza yakışır yolda.

düzdî دزدی (f. i.) : hırsızlık.

düzdide دزدیده (f. s.) : çalınmış [şey] : **Dürr-i düzdide** : çalınmış inci.

dü-zebân دوزبان (f. b. s.) : iki dilli.

E

e ء (ha.) : elif harfinin üstün ve ince okunan şekli.

-e ء (a. e.) : Arapça kelimeleri müennes yapmaya yarar : hâfız = hafıza; sâlih = sâliha; âdil = âdile.. gibi.

eâcib اعاجيب (a. s. u'cûbe'nin c.) : 1. taaccübolunacak, şaşılacak şeyler. 2. vücuttaki garip, anormal yaratılışlar.

eâcib-i dehr : dünyanın çok şaşılacak şeyleri

Eâcım اعاجم (a. i. A'cem'in ve Acem'in c. olan "A'câm'in c.) : Arap, İranlılar, Acemler. (bkz : A'câm).

eâdî عادى (a. s. aduvv'un c. olan a'dâ'nın c.) : düşmanlar, hasımlar, yağlılar. **Dest-i eâdî** : düşmanların eli.

eâli اعلى (a. s. a'lâ'nın c.) : pek yüksek olanlar, şeref sâhibi olan büyük kimseler.

eamm اعم (a. s.) : en umûmî, pek şümullü.

Eârib اعريب (a. i. A'râbî'nin c.) :

çölde yaşayan Araplar.

eâriz اعريض (a. i. arûz'un c.) : 1. şiirin

vezinlerinden bahseden ilimler. 2. nazımda beytin birinci mısraının son kısımları. [Arap arûzuna mahsus istilâhtır]. (bkz : arûz).

eâsîr اعاصير (a. i. i'sâr'ın c.) : şiddetli

rüzgârlar, kasırgalar.

eâzım اعظيم (a. s. a'zam'ın c.) : pek

büyük olanlar, büyük adamlar, [eşyâda kullanılmaz].

- eâzım-ı millet : millet büyükleri.

eâzım-ı ricâl : devlet adamlarının en büyükleri.

eâzım-ı üdebâ : edebiyatçıların en büyükleri.

eazz اعز (a. s.) : en azîz, pek muhterem,

çok sayın.

eazz-i ahıbbâ : dostların en azîzi.

eazz-Allâh : Allah azîz etsin!

eazze اعز (a. cü.) : "azîz etsin!"

mânâsında bir iyi dilek.

eb اب (a. i. c. : âbâ) : baba, ata. (bkz :

ebî, ebû, peder).

eb-i müşfik : şefkatli baba.

ebâbil ابابيل (a. i. müfretsiz "tekilsiz"

c.) : 1. dağ kırlangıcı. 2. "keçisağan" denilen bir kuş. 3. sürüler, bölükler. [Kur'ân'ı Kerim'in "105" inci "Fil" sûresinde sözü edilen "kuş sürüsü" vesîtesiyle edebiyâtımızda çok geçer].

eb'ad ابعد (a. s. ba'd'den.) : daha

(en, pek, çok) uzak.

eb'ad-i ihtimâlât : ihtimâllerin pek uzağı.

eb'âd ابعاد (a. i. bu'd'un c.) : uzak-

tıklar, uzunluklar.

eb'ad-ı bi-nihâye : sonsuz uzaklıklar.

eb'ad-ı selâse : (üç uzaklık) 1. en. 2. boy. 3. yüxseklik (veyâ =derinlik).

ebâdid ابادي (a. s.) : müteferrik, da-

ğınık.

ebâet ابائت (a. i. c. : âbâ) : 1.

kamışlık [yer]. 2. kamış.

ebâid اباعد (a. s. eb'ad'ın c.) :

1. en uzak [yerler]. 2. yakın olmayan [hısımlar ve akrabâ]. [müfredi başka mânâda kullanılır].

ebâlis, ebâlise اباليس، ابالسه (a. i. iblîs'in c.) :

iblisler, şeytanlar.

ebânet ابانت (o. i.) : ibnelik.

ebârik ابارق (a. s.) : 1. kumlu, balçıklı

[yer]. 2. (ebrak'ın c.) : alaca atlar.

ebârik اباريق (a. i. ibrik'ın c.) : ib-

rikler, 'su kapları [müfredi çok, cem'i az kullanılır].

ebâtıl اباطل (a. i. ibtal'ın c.) : böğür-

ler, yanlar, yan taraflar.

ebâtîh اباطيح (a. i. ebtah'ın c.) : kum-

lu dereler ve ırmaklar. (bkz : bathâ').

ebâtîl اباطيل (a. s. ubtûle'nin c.) : boş,

faydasız, esassız olan şeyler, sözler, boş inanışlar. [müfredi kullanılmaz].

ebâzîr ابازير (a. i. bezr'in c. olan eb-

zâr'ın c.) : yemeklere konulan kurumuş kekikler, baharlar.

ebb آب (a. i. c. : âbâb) : 1. mer'a, otlak.

2. tâze veyâ kuru ot.

ebbâl ابال (a. i.) : deve çobanı.

(bkz : ibil).

ebbâle اباله (a. i.) : 1. bir yük odun.

2. bir kısım halk, cemâât.

ebbâr ابار (a. i.) : iğne yapan ve sa-

tan, iğneci.

ebbâz اباز (a. i.) : 1. ürkme, kaçma.

2. sıçrayıp atlıyan karaca. (bkz : remide).

ebbed-Allah ابدا الله (a. cü.) : "Allah,

ebedî, dâim eylesin!" mânâsına bir iyi dilek.

ebbed-Allâhü mecdühu : Allah onun mecd ve şerefini dâimî kılsın.

ebced ابجد (a. i.) : eski sâmi alfabe

sırasına göre tertiplenmiş, Arapça'ya mahsus ses-

leri gösteri harfler ilâve edilmiş ve bu sıraya göre harflere, birden ona sıra ile, ondan yüze, onar onar, yüzden bine, yüzer yüzer olmak üzere birer sayı değeri verilmiş olan Arap harflerinin diziliş sırası ve bütünü. Bu harfler sekiz gruba ayrıldıktan sonra, aralarına vokaller konularak mânâsı olmayan, fakat Arap harflerine mevzû teşkil eden şu sekiz kelime meydana getirilmiştir :

[ebced	ايجد	:	hevvez	هوز	:
huttî	حطي	:	kelemen	كلين	:
sa'fes	سعفس	:	karaşet	قرشت	:
sehbaz	شبخذ	:	dazig + len	لاظنغ	:

Ebced harfleri ile sayı kıymetleri :

(elf = ا = 1);	(b = ب = 2);
(cim = ج = 3);	(dal = د = 4);
(h = ه = 5);	(vav = و = 6);
(ze = ز = 7);	(ha = ح = 8);
(tı = ط = 9);	(y = ی = 10);
(kef = ك = 20);	(lâm = ل = 30);
(mim = م = 40);	(nun = ن = 50);
(sin = س = 60);	(ayın = ع = 70);
(fe = ف = 80);	(sad = ص = 90);
(kaf = ق = 100);	(rı = ر = 200);
(şın = ش = 300);	(te = ت = 400);
(se = ث = 500);	(hı = خ = 600);
(zel = ذ = 700);	(dad = ض = 800);
(zı = ظ = 900);	

(gayın = غ = 1000). Farsça'ya mahsus olan :

(p = پ); (ç = چ); (j = ژ) ve

(g = گ) harfleri, (b), (c), (z) ve (ke) gibi hesabedilir].

ebced-hân ايجد خوان (a. f. b. s.) : ebced okuyan, mektebe yeni başlayan, acemi. [daha çok "tıfl-ı ebced-hân (ebcet okuyan çocuk) : çok acemi, daha başlangıçta" terkinde geçer].

ebcel ايجل (a. s.) : iri yapılı adam.

ebcer ابجر (a. s.) : büyük ve çıkık karınlı [adam].

ebda' ابدع (a. s. bed'den.) : en bedî', en acip, en göze çarpan, en hârikulâde, tansuk.

ebdâl ابدال (a. i. ve s.) : 1. dünyâ ile ilgisini kesip, Tanrıya bağlanmış olan, derviş. [evliyâdan 70 kişilik bir cemâat veya zümreye verilmiş bir addır. Efganistan'da bir Türk topluluğunun, Anadolu'da göçebe bir halkın adıdır. Aşırı Alevî olup kendilerine "Seyyid Gazî yetimleri", büyüklerine de "dede" derlerdi]. 2. aptal, şaşkın, alık, ahmak, budala [kelime, müfret gibi kullanılır; aslında "bedîl" in cemidir].

ebdân ابدان (f. i.) : 1. kavim, kabîle. 2. s. lâyık. (bkz : çespân, şâyeste).

ebdân ابدان (a. i. beden'in c.) : cisimler, vücutlar, gövdeler, tenler. **İlm-ül-ebdân** : 1) hek. beden bilgisi, fr. anatomie; 2) jimnastik.

ebcecc ابجج (a. s.) : patlak gözlü [adam].

ebed ابد (a. i.) : sonu olmayan gelecek zaman.

ebedâ, ebeden ابداء (a. zf.) : aslâ, hiç bir zaman, katıyen.

ebed-gâh ابدگاه (a. f. b. i.) : mezar.

ebed-hâne ابدخانه (a. f. b. s.) : mezar.

ebedî, ebediyye ابدی، ابدیه (a. s.) : ebed'e mensup, zevalsiz, sonu olmayan. (bkz : sermedî).

ebedi-yy-üd-devâm : sonsuz olarak devam edecek olan.

ebediyyen ابدیاً (a. zf.) : ebedî olarak; hiç bir daha, hiç bir vakit, hiç bir zaman. (bkz : ile-l-ebed).

ebediyyet ابدیت (a. i.) : ebedilik, sonsuzluk, dâimîlik, sonu olmayan zaman. (bkz : câvidânî).

eben an cedd, eben an ceddin أبا عن جد (a. zf.) : babadan, büyük babadan, dededen, kuşaktan kuşağa.

eberr ابر (a. s.) : hayırlı, şerefli ve faziletli [olan].

ebes ابث (a. i.) : çok süt içmekten mide ve karında hâsıl olan yel ve şiş.

ebeveyn ابوين (a. i.) : ana baba. (bkz : vâlideyn). **Hukuk-i ebeveyn** : ana baba hakları.

ebgaz ابغض (a. s.) : pek çok buğze-dilen, hiç sevilmiyen.

ebhal ابخل (a. s. buhl'den.) : daha (en, pek) hasîs. **Şahs-ı ebhal** : pek cimri kişi.

ebhâr ابجار (a. i. bahr'ın c.) : denizler. (bkz : bihâr, buhûr, ebhur).

ebhâr-ı vâsia : geniş denizler.

ebhar ابخر (a. s.) : ağız, nefesi fânâ koken [adam].

ebhâs اباحت (a. i. bahs'ın c.) . (bkz : bahis, bahs).

ebhâs-ı cedide : yeni bahisler.

ebhâs-ı müşkile : zor bahisler.

ebhem ابهم (a. s.) : söz söylemeğe muktedir olmayan adam.

ebher ابهر (a. s.) : 1. daha (en, pek) parlak. 2. i. anat. kalbden vücûda kan dağıtan büyük anadamar, atardamar.

Ebheriyye ابهرية (a. i.) : Ebû Reşit Kutbüd-dîn Ebû Bekir Bin Ahmet Bin Muhammed-ül-Eherî tarafından kurulan tarikatın adı. [ölümü : 573 (1177)].

ebhire ابخره (a. i. buhâr'ın c.) : buğular, dumanlar.

ebhur ابجر (a. i. bahr'ın c.) : denizler. (bkz : bihâr, buhûr, ebhâr).

ebî أبى (a. i.) : baba. (bkz : eb, peder, ebû).

ebir ابر (f. i.). (bkz : ebr).

ebkâr ابكار (a. i. bîkr'ın c.) : 1. kız-çoğlan kızlar. 2. birinci defâ söylenmiş mazmun-lar.

ebkâr-ı efkâr : evvelce söylenmemiş olan fikir-ler.

ebkem ابكم (a. s. bük'm'den c. : bük'm) : söz söylemeye muktedir olmayan (hayvan gibi dilsiz, ağızsız). [adam, nesne]. **Zulmet-i eb-kem** : dilsiz, karanlık. (bkz : ahras).

ebkemi ابكى (a. f. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemiyyet).

ebkemiyyet ابكيت (a. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemî, hares).

ebkemiyyet-i mutlaka : mutlak, tam dilsizlik.

eblag ابلاغ (a. s. belîğ'den.) : daha (en, pek) belîğ, en fasîh ve olgunluk derecesine çok yakın olan.

eblak ابلاق (a. s. balık'dan) : 1. alaca bulaca. 2. rengârenk. 3. alabacak [at].

eblak-süvâr ابلاق سوار (a. f. b. s.) : alaca ata binmiş [kişi], mec. savaşçı yiğit.

eblec ابليج (a. s.) : 1. açık kaşlı. 2. mec. vuzuhlu, nurlu, parlak.

ebled ابلد (a. s.) : pek kalın kafalı, kaba zihinli, ahmak. (bkz : ebleh).

ebleh ابله (a. s. belâhet'den.) : pek akılsız, ahmak, bön, alık.

ebleh-âne ابلهانه (a. f. zf.) : akıl-sızcasına, ahmakcasına.

ebleh-firib ابله فريب (a. f. b. s.) : aptal aldatan, avlıyan.

ebleh-firibâne

ebleh-firibâne ابله فريبانه (a. f. zf.) : aptal aldatırcasına.

eblehî ابله (a. f. i.) : bönülük, ahmaklık, saflık. (bkz : eblehiyyet).

eblehiyyet ابلهيت (a. i.) : bönülük, ahmaklık, saflık. (bkz : eblehî).

eblek ابلك (f. s.) : alacalı [renk]. (bkz : eblak).

eblem ايلم (a. s.) : kalın dudaklı [adam].

ebleme ابلمه (a. i.) : bot. sıcak memleketlerde yetişir, bakla gibi boğumlu ve bir ucundan diğer ucuna kadar birden ayrılabilen bir ot.

eblüç ابلوج (f. s.) : ezilmiş tozşeker; nebat şekeri.

eblük ابلوك (f. s.) : 1. münâfık, iki yüzlü [adam] 2. şarlatan.

ebnâ ابناء (a. i. ibn'in c.) : oğullar.

ebnâ-üd-dehâliz : anası babası belli olmayıp şuraya buraya bırakılan çocuklar.

ebnâ-yi Âdem : Âdem oğulları.

ebnâ-yi beşer : insan oğulları, insanlar. (bkz : benî beşer).

ebnâ-yi dehr : zamâne adamları.

ebnâ-yi sebil : yolcular.

ebnâ-yi vatan : vatan evlâtları.

ebniye ابنيه (a. i. binâ'nın c.) : binâlar, yapılar.

ebniye-i atika : eski binâlar.

ebniye-i hâssa : pâdişah binâları.

ebniye-i miriyye : beylik binâlar.

ebniye-i mürtefia : yüksek binâlar.

ebniye-i seniyye : pâdişah binâları.

ebr أبر (f. i.) : bulut. (bkz : ebir, gamâm, sehâb).

ebr-i bahâr : bahar bulutu.

ebr-i bârân : yağmur bulutu.

ebr-i ihsân : ihsan, lûtf bulutu.

ebr-i seher : sabah bulutu.

ebrâc ابراج (a. i. burc'un c.) : kaleler, kale burçları. (bkz : burc, burûc).

ebrak ابرق (a. s.) : 1. kumlu, taşlı, balçıklı [yer]. 2. iki renkli lekeli şey. 3. alacalı [at]. 4. fazla parıltılı.

ebr-âlûd ابرآلود (f. b. s.) : bulutlu. (bkz : sehâb-âlûd).

ebrâr ابرار (a. s. berr'in c.) : hayır sahipleri, iyiler; dindarlar, özü sözü doğru olanlar. **Şeş-ebrâr** (altı hayır sâhibi) : Hz. Ebû Bekir; Hz. Ömer; Hz. Osman; Hz. Ali; Hz. Hasan; Hz. Hüseyin.

ebrâr-ı ümmet : ümmetin hayırlı insanları.

abras ابرص (a. s.) : baras (miskin illeti) hastalığına tutulan, yâni vücûdünde yer yer beyaz lekeler bulunan adam, abraş, sam lekesi.

ebrec ابرج (a. s.) : gözünün akı çok, fakat güzel gözlü [kimse].

ebred ابرد (a. s.) : 1. daha (en, pek) soğuk. **Kelâm-ı ebred** : pek soğuk kaçan söz. 2. i. dolu yağdıran fırtına bulutu.

Ebrehe ابرهه (f. s.) : 1. eshâb-ı fil'in sergerdesi olan şahsın adı. 2. a. "ebâbîl" denilen kuş, dağ kırlangıcı.

ebrecen ابرجن (f. i.) : bilezik. (bkz : sivâr).

ebrecen-i dest : el bileziği. (bkz : halhâl).

ebreş ابرش (a. s.) : 1. beyaz ve kırmızıdan meydana gelen alaca renk. 2. alaca benekli [at], abraş.

ebri ابری (f. i.) : zool. sünger.

ebrikühen ابركهن (f. i.) : zool. sünger.

ebrimürde ابرمرد (f. b. i.). (bkz : ebrikühen).

ebrişüm ابريشم (f. i.) : ibrişim, bükülmüş ipek.

ebr-kâr ابركار (f. b. s.) : şaşkın, sersem, ne yapacağını bilmiyen (adam). [ebr'in (bulutun) yerinde durmamasından kinâye olarak, bu mânâyı aldığı sanılıyor].

ebrû ابرو (f. i. c. : ebrû-vân) : 1. kaş. (bkz : hâcib).

ebrû-yi dil-firib : câzip, güzel kaş. 2. g. s. [eskiden] kâğıt üzerine yapılan hafif hâre. 3. g. s. kitap ciltlerinin iç kaplarında, tezhiplerin dış kısımlarında ve buna benzer sanat eserlerinde yardımcı bir süsleme unsuru olarak kullanılan, hâreli, motifli boyama usulü. [bu usulde boyanan boyaların belli başlıları : bedahşi bengal ve Lahor boyaları idi].

ebrû-yi sanem : bot. kan kurutan otu.

ebrû-ferâh ابرو فراخ (f. b. s.) : güller yüzü [kimse]. (bkz : besîm, beşûş).

ebrû-ferâhî ابرو فراخی (f. b. i.) : güller yüzlülük, şen olmak. (bkz : besâmet, beşâset).

ebrûmîg ابرو میغ (f. i.) : kara bulut, kasırga bulutu.

evrûvân ابروان (f. i. ebrû'nun c.) : kaşlar.

ebsâr ابصار (a. i. basar'ın c.) : gözler, görme hassaları. (bkz : basar).

ebtah ابطح (a. i. c. : ebâtîh) : kumlu dere ve ırmak.

ebtal ابطال (a. s. c. : ebâtıl) : en boş, Beyhûde.

ebtâl ابطال (a. s. battâl'ın c.) : yığıt-ler, düşüşken erler.

ebter ابتر (a. s.) : 1. kuyruğu kesik [hayvan]. Ester-i ebter : kuyruksuz katır. 2. zürriyetsiz ve hayırsız [adam]. Şahs-ı ebter : evlâtsiz adam. 3. faydasız şey. Emr-i ebter : faydasız, neticesiz iş.

obtime ابطنه (a. i. bâtin'ın c.) : çukur, kuytu yer.

ebû ابو (a. i.) : baba, ata. (bkz : eb, ebi, peder).

Ebû-cehl ابو جهل (a. h. i.) : asıl adı Ömer olup Hz. Muhammed'e düşmanlığıyla meşhurdur. "Bedr Gazâsı" nda öldürülmüştür.

Ebû-Fîrâs-il Hamdânî ابو فراس الحمدانی (a. h. i.) : meşhur ilim ve san'at hâmisî ve Hims meliki Seyf-üd-Devle'nin amcazâdesi olup, Arap şâir ve ediplerinin en büyüklerinden biridir. [d. ö. : 932 - 968].

ebû-hamîd, ebû-hûmid ابو حميد (a. i.) : zool. ayı. (bkz : dübb, hîrs).

Ebû-Hanîfe ابو حنيفة (a. h. i.) : Hanefî mezhebinin kurucusu olup asıl adı "Nu'mân İbnü Sâbit" dir. [İslâm Ansiklopedisinde : "... Fars, Türk yâhut başka bir kavme intisâbı açık değilse de, Arap olmadığı, fakat Araplar arasında doğup büyüdüğü muhakkaktır." denilmektedir.

ebuk ابوق (a. s.) : kaçmış, kaçan [köle]. (bkz : âbık).

Ebû-leheb ابو لهب (a. h. i.) : "alev babası" : Hz. Peygamberin amcası ve Abd-ül-Mutalib'in oğludur. İslâm dînini kabul etmemiş ve halkı da bu dîni kabulden uzaklaştırmayı kendisine iş edinmişti. [Kur'ân-ı Kerîm'de "Tebbet yedâ ebî lehebin..." diye başlıyan 111 inci "Tebbet" sûresi, bununla karısı Ümmü Cüm eyle hakkındadır].

Ebû-Muse-i-Eş'arî ابو موسى الاشعري (a. h. i.) : sahâbe'den olup Muâviye ile Hz. Ali arasındaki hilâfet (halîfelik) ihtilâfında, İmâm-ı Ali'nin hakemi.

Ebû-Nüvâs ابو نواس (a. h. i.) : meşhur Arap şâirlerinden bir zat.

Ebû-Süfyân ابو سفیان (a. h. i.) : Kureys'in bir kolu olan Benî Ümeyye'nin reisi, Muâviye'nin babası ve Hz. Muhammed'in düşmanıdır. [597-653].

Ebû-Türâb ابو تراب (a. b. i.) : "toprak babası" : Peygamberimizin dâmâdı olan Hz. Ali'nin lâkaplarından biri.

Ebû-l-Alâ' ابو العلاء (a. h. i.) : körlüğüne rağmen hâfızasının fevkalâdeliği ile tanınmış büyük Arap şâirlerinden biri ki kasîdeleriyle meşhurdur [973 - 1057].

ebû-l-beşer ابو البشر (a. b. i.) : "insanların babası" : Hz. Âdem.

ebü-l-feth

ebü-l-feth أبو الفتح (a. b. i.) "fâtihler babası" : II. Mehmed'in lâkabı.

Ebü-l-hevl أبو الهول (a. b. i.) : "kor-ku babası" : Mısır'da, Ehramlar civârında, insan başı şeklindeki korkunç bir taş, sfenks.

ebül-l-iber أبو الابر (a. b. s.) : edep-siz, utanmaz [adam].

ebü-n-nevm أبو النوم (a. b. i.) : "uyku babası" : bot. haşhaş.

ebürrebî' أبو الربيع (a. b. i.) : çavuşkuşu, ibibik. (bkz : hüdhüd).

ebü-z-zehab أبو الذهب (a. b. i.) : altın babası, çok zengin adam.

ebvâb أبواب (a. i. bâb'ın c.) : 1. kapılar. 2. kısımlar, bölümler.

ebvâb-ı irtikâb : irtikâp kapıları.

ebvâb-ı müzehheb : yaldızlı kapılar.

ebvâb-ı rahmet : rahmet kapıları.

ebyan ابيان (a. s.) : 1. cömert, eli açık [kimse]. 2. yemekten tiksinen [adam].

ebyat ابيات (a. i. beyt'in c.) : iki mısra'dan meydana gelen manzum sözler [bizde "bü-yût" bu mânâda kullanılmaz].

eb Yaz ابيض (a. s. beyâz'dan) : pek ak, pek beyaz. **Mevt-i eb Yaz** : ânî ölüm.

ebz ابز (a. i.) : 1. ürkme, kaçma. 2. birden ölme.

ebzâr ابزار (a. i. bezr'in c.) : yemeklere konulan kekikler, baharât.

ebzün أبزن (a. i.) : 1. içinde yılanılan küçük havuz. 2. banyo, küvet.

ecâhil اجامل (a. s. echel'in c.) : en (çok, pek) câhil, bilgisiz olanlar.

ecâmire اجامره (a. i. c.) : tâifeler, insan takımları.

ecânib اجانب (a. i. ecnebî'nin c.) : yabancılar, başka memleketlere mensûbolanlar.

ecbe اجه (a. s.) : alnı geniş adam.

ecdâd اجداد (a. i. cedd'in c.) : dedeler, büyük babalar, atalar.

ecdâs اجداث (a. i. ceddes'in c.) : kabirler, mezarlar.

ecdâs-ı ecdâd : ataların kabirleri.

ecder اجدر (a. s.) : daha (en, pek, çok) lâyık. (bkz : elyak).

ecel اجل (a. i. c. : âcâl) : muayyen olan vâde, ömrün sonu, hayâtın son demi.

ecel-i kazâ : tehlikeye uğramak sûretiyle, tesâdüff olarak gelen ecel.

ecel-i mev'ûd, **ecel-i müsemmâ** : tabîî olarak gelen ecel.

ecel-i nâ-gehân : ansızın gelen, ânî ölüm.

ecel-giyâ اجل گيا (f. b. i.) : bot. zehirli bir * bitkinin kökü, bıldırcın otu.

ecell اجل (a. s. celil'den) : daha (en pek) celil, çok büyük, en ulu.

ecell-i mahlûkât (mahlûkların en üstünü) : insan.

ecemm اجم (a. i.) : 1. etli kemik. 2. mızraksız adam. 3. boynuzsuz koç.

ecfân احنان (a. i. cefn'in c.) : 1. göz kapakları. **ihtilâc-ı ecfân** : göz kapaklarını seçirmesi. 2. kırıpkıler. 3. asma çubukları.

ecfün احنن (e. i. cefn'in c.) : (bkz : ecfân, cüfün).

echel اجهل (a. s. câhil'den.) : 1. daha (en, pek) câhil. 2. nâdân, aksi [kimse].

echelü min Karagöz : Karagöz'den daha câhil.

echer اجهر (a. s.) : 1. son derece güzel [kadın]. 2. gündüz iyi görmeyen kamaşık göz-lü [adam].

echere اجهره (f. i.) : pıtırak dikenli.

ecil اجيل (a. s.) : 1. işini sonraya, geriye bırakan. 2. geciktirilen şey.

ecille اجله (a. s. celil'in c.) : bilgi, fazilet ve rütbe itibâriyle büyük olanlar.

ecille-i ricâl-i devlet : devletin büyük adamları.
ecille-i üdebâ-yi Osmâniyye : Osmanlı edebiyâtının büyük adamları.

ecim اجم (a. i.) : 1. bir şeye çok devâm etmekten usanc gelme. 2. birini, istemediği hâle uğratma 3. su-temizliğini kaybedip- bozulma.

ecinne اجنه (a. i. cenîn'in c.) : ana karnındaki çocuklar.

ecinni اجني (a. i.) : cin tâifesinden bir fert.

ecir اجر (a. i. c. : ucûr). (bkz : ecr).

ecir اجير (a. s. ecr'den.) : ücretle çalışan, ücretle tutulan, gündelikçi.

ecil اجل (a. i.) : sebep, illet. : **O ecelden** : o sebepten.

ecla' اجمع (a. s.) : kısa dudaklı ve miskin [adam].

ecîlâ اجلى (a. s. celî'den.) : en celî, pek belli, çok âşikâr.

ecîlâd اجلاد (a. i. cild'in c.) : hayvan derileri.

ecîlâf اجلاف (a. s. cîlf'in c.) : ayak takımları, rezîl kimseler, baldırı çıplaklar.

ecîlah اجمع (a. s.) : 1. başı kel [adam]. 2. i. üstü düz araba veya devenin üstüne yapılan küçük kulûbe, mahfe.

ecîlef اجلف (a. s. cîlf'den.) : daha (en, pek) edepsiz.

ecma' اجمع (a. s. cem'den.) : en toplu, çok birleşmiş ve biriken.

ecmaîn اجمعين (a. zf.) : hepsi, cümlesi, topu. **Radiya-llahü anhüm ecmaîn** : Allah hepsinden râzî olsun.

ecmâl اجمال (a. i. ecmel'in c.) : erkek develer.

ecmât اجات (a. i. ecme'nin c.) : sık ağaçlı yerler, ormanlar.

ecme اجه (a. i. c. : ücem, ecmât) : sık ağaçlı yer, orman. (bkz : ücem).

ecmel اجمال (a. s. cemâl'den.) : 1. en (daha, pek, çok) güzel, yakışıklı. (bkz : ahsen). 2. i. erkek ve kadın adı.

ecmûd اجود (f. i.) : **bot.** kereviz.

ecnâb اجناب (a. i. cenb'in c.) : yan taraflar.

ecnâd اجناد (a. i. cünd'ün c.) : askerler, taburlar. (bkz : cünûd).

ecnâs اجناس (a. i. cins'in c.) : cinsler, nevîler, çeşitler, türlüler, soylar.

ecnâs-ı muhtelif : türlü, çeşitli cinsler.

ecneb اجنب (a. s.) : 1. garip, yabancı [adam]. 2. sert başlı [at].

ecnebî, ecnebiyye اجنبى , اجنبية (a. s.) : yabancı [kimse veya nesne], misâfir, taşralı. **Memâlik-i ecnebiyye** : yabancı ülkeler.

ecnebiyyet اجنبيت (a. i.) : ecnebilik, yabancılık, gariplik.

ecnef اجنف (a. s.) : 1. haktan uzaklaşan [adam]. 2. beli eğri olan [adam].

ecniha اجنحه (a. i. cenâh'ın c.) : kanatlar.

ecr اجر (a. i. c. : ucûr) : 1. bir iş, hizmet karşılığında verilen şey. 2. ahrete âit mükâfat, sevap. 3. ücret.

ecr-i misl : huk. 1) bir malın kullanılmasından doğan menfaatin para ölçüleriyle takdiri. [kirâ bedeli tâyin edilmeden bir yerin kirâlanması, hâlinde vasîf, mevki ve kullanma tarzı bakımından kirâlanan yere benzeyen yerlerin kirâ bedelleri o yerin de ecr-i misl'idir]. 2) bigaraz ehl-i vukufun takdir ettiği ücret.

ecr-i müsemma : mukavele ve pazarlıkla kararlaştırılan ücret. [aylığı yirmi liradan hizmetçi tutmak veya yıllık beş yüz liradan bir ev kiralamak gibi].

ecrâm اجرام (a. i. cirm'in c.) : cansız olan cisimler.

ecrâm-ı semâviyye : gök cisimleri, yıldızlar.

ecrâs اجراس (a. i. ceres'in c.) : çanlar, büyük çingiraklar.

ecreb اجرِب (a. s.) : uyuz [insan veya hayvan].

ecred اِجْرَد (a. s.) : 1. tüysüz adam; genç. **Tıfl-ı ecred** : tüysüz çocuk. 2. otsuz [yer]. **Arz-ı ecred** : otsuz toprak.

ecribe اِجْرِبَة (a. i. cirâb'ın c.) : dağcıklar, meşin veya bezden yapılmış çantalar.

ecsâd اِجْسَاد (a. i. cesed'in c.) : vücutlar, tenler, gövdeler.

ecsâd-ı seb'a (yedi cisim) : altın, gümüş, kalya, kurşun, demir, bakır, harçını.

ecsâm اِجْسَام (a. i. cism'in c.) : gövdeler, bedenler. (bkz : cüsûm).

ecsem اِجْسَم (a. s.) : pek iri, gövdesi büyük olan.

ecûc اِجْوَج (a. s.) : ışık veren, parlayan şey.

ecvâd اِجْوَاد (a. i. cûd'un c.) : cömertlikler, elâçıklıklar.

ecvâf اِجْوَاف (a. i. cevâf'ın c.) : oyuklar, boşluklar, içler, kovuklar.

ecved اِجْوَد (a. s.) : 1. daha, pek, en iyi olan.

ecved-i mensûcat : dokumaların en iyisi. 2. eli açık, cömert. (bkz : sahî).

Ecved-ün-Nâs : Hz. Peygamber.

ecvef اِجْوَف (a. s. cevâf'den.) : 1. içi boş, kof. 2. mec. çok câhil, bilgisiz, boş kafalı. 3. i. eski grammerlerde ayn-ül-fi'li (üç harflilerin [sülâsilerin] ikinci harfi) "vav=ecvef-i vâvî", yahut "ya = ecvef-i yâî" olan Arapça fiiller. [sâim (savm); bâe (bey)] gibi.

ecvibe اِجْوِبَة (a. i. cevâb'ın c.) : sovrulan şeylerin söylenilen sözlerin karşılıkları. **ecvibe-i müskite** : susturucu cevaplar.

ecyâd اِجْيَاد (a. i. cîd'in c.) : uzun boynular.

ecyâf اِجْيَاف (a. i. cîfe'nin c.) : leşler.

ecyâl اِجْيَال (a. i. cîl'in c.) : 1. milletler, kabîleler, uluslar. 2. nesiller, soylar.

ecyed اِجْيَد (a. s.) : uzun boyunlu [adam].

eczâ' اِجْزَاء (a. i. cüz'ün c.) : 1. parçalar, kısımlar.

eczâ-yı unsûriyye : esas teşkil eden parçalar. 2. ilâçlarda kullanılan maddeler.

eczâ-yı tıbbiyye : ilâç yapılan nesneler. 3. ciltlenmemiş kitap vesâire.

eczâ-yı şerife : Kur'ân-ı Kerîm'i meydana getiren otuz cüz.

eczâcî اِجْزَاعِي (a. t. i.) : eczâ, ilâç yapan ve satan kimse. (bkz : ispençiyârî).

eczâ-hâne اِجْزَاعَانَه (a. f. b. i.) : eczâne, eczâcî dükkânı; eczâ dolabı.

eczâb اِجْذَال (a. i. cizl'in c.) : ağaç kökleri, tomrukları.

eczem اِجْذَم (a. s. cüzâm'dan.) : 1. cüzamlı, miskinlik illetine uğramış olan. 2. parmakları veya eli kesik [adam].

eczem اِجْزَم (a. s.) : burnu kesilmiş.

edâ' اِدَاء (a. i.) : 1. borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme.

edâ-yi deyn : borç ödeme.

edâ-yi i'tizâr : özür dileme edâsı.

edâ-yi salât : namazı vaktinde kılma. (bkz : kazâ-yi salât). 2. ed. tarz, ifâde, üslûp, şive, ton. 3. naz, cilve. (bkz : işve). 4. kurum, caka, münâsebetli tavır. 5. kadın adı.

ed'ac اِدْعَج (a. s.) : 1. kara ve büyücek gözlü. 2. pek siyah [şey].

ed'ac-ül-ayneyn : gözleri kara. [Hz. Muhammed'in şemâilindendir].

edakk اِدَق (a. s. dakik'den) : en dakik, pek ince; çok mühim.

edakk-ı umûr : işlerin en mühimi.

edâm-Allahû اِدَامَ اللّٰه (a. cü.) : "Allah devâm ettirsin!" mânâsına gelen duâ.

edânî اِدَانِي (a. i. ednâ'nın c.) : en alçak, pek bayağı, aşağılık kimseler.

edât ادات (a. i. c. : edevât) : 1. âlet.

2. başlıbaşına mânâsı olmıyan kelime veyâ harf. [dır; de; dahî].. gibi.

e-d-dâi الداعي (a. i.) duâ eden, duâci;

[evvelce] ulemâ sınıfının çok zaman imzâ veyâ mühür üstüne koydukları ve "duâcınız, hayır-hâhınız" mânâsına kullandıkları klîşeleşmiş bir söz.

E-d-deberân الدبران (a. h. i.) : astr.,

(bkz : Ayn-üs-sevr).

edeb ادب (a. i. c. : âdâb) : 1. iyi terbiye,

nâziklik, usluluk, zariflik.

edeb-i kelâm : 1) söz zarifliği, güzelliği; 2) ed. ifâde arasında bayağı ve çirkin tâbirler bulunmaması. (bkz : asâlet).

edeb-i san'at : kusursuz, fasîh ve belîğ olan sözlerin süsleri. 2. hayâ, utanma. 3. edebiyât bilgisi.

edeb-âmûz ادب آموز (f. b. s.) : edep

öğretici, muallim.

edeb-hâne ادبخانه (a. f. b. i.) : ayak-

yolu, aptesâne.

edebî, edebîyye ادبى ، ادبيه (a. s.

edeb'den.) : edebiyâta, terbiye ve nezâkete mensup.

edebiyvât ادبيات (a. i.) : 1. nazımlı,

nesirli, güzel sözler. 2. bu sözlerden bahseden ilim.

edebîyyât-ı Cedide (yeni edebiyat) : 1896 dan 1901 yılına kadar devâm eden : Tefvik Fikret, Hâlîl Ziyâ Uşaklıgil, Cenap Şahâbettin ve arkadaşlarının mümessilî bulundukları edebiyat okulu.

edebîyyât-ı Osmâniyye : Osmanlı edebiyâtı.

edebîyyât yapmak : meç. güzel ve uzun uzun sözlerle mevzû dışında konuşmak.

edebîyyûn ادبيون (a. i. c.) : edebiyat ile

uğraşanlar. (bkz : üdebâ).

eder ادر (a. s.) : kasığı yarık [adam].

ederfen ادرفن (f. i.) : hek. tuzlu balgam

denilen cilt hastalığı.

edevât ادوات (a. i. edât'ın c.) : 1. gr.

fiillere ve isimlere eklenen mânâlı kelimeler. 2. bir işi işlemiye vasıta olan şeyler, takımlar, parçalar, âletler, avadanlıklar.

edevât-ı kitâbet : yazı vâsıtaları.

edevât-ı lâhika : gr. son * takılar.

edeyân اديان (f. s.) : çok koşan[hayvan].

edfâ, edfak ادق ، ادق (a. s.) :

beli bükülmüş [adam].

edfer ادفر (a. s.) : iğrenilen, tiksini-

len, çok koken şey.

edhân ادهان (a. i. duhn'ün c.) : sü-

rülecek güzel kokulu yağlar.

edhem ادهم (a. i.) : 1. karayağız at.

2. erkek adı. (bkz : İbrâhîm-i Edhem).

edhemîyye ادھميه (a. i.) : Şeyh Ebî İs-

hak İbrâhîm bin Edhem bin Süleyman bin Mansûr-il Belhî tarafından kurulan tarîkatın adı. [tarîkat, "effkârın def'i mâsivâ-ullah'ın terki, ağıyar muhabbetinin ref'i" eşâsına dayanır].

edhine ادخنه (a. i. duhân'ın c.) : du-

manlar.

edhine-i mütekâsife : Kesâfet peydâ eden, kalınlaşan dumanlar.

edî ادى (a. i.) : 1. küçük kap. 2. s.

küçük ve şerir [adam].

edîb, edîbe اديب ، ادبيه (a. s. edeb'den.) :

1. edepli, terbiyeli, zarif, nâzik [kimse]. **Tıfıl-ı edîb** : terbiyeli çocuk. 2. edebiyatla uğraşan [kimse].

Edîb-i bi-müdâni : eşsiz edebiyatçı. 3. i. erkek ve kadın adı.

edîb-âne ادبانه (a. f. zf.) : edepli,

terbiyeli, zarif, nâzik olana veyâ edebiyatla uğraşana yakışır sûrette.

edille ادله (a. i. delîl'in c.) : 1. işâret-

ler, kılavuzlar, rehberler. 2. herhangi bir dâvâyı ispât etmiye yarıyan şeyler. (bkz : delâil).

edille-i asliyye : fık. kitap, sünnet, icmâ, kıyas-tır. [fıkıh ilminin dayandığı asıl deliller bunlardır].

edille-i kaviyye : sağlam deliller.

edille-i şer'iyye, edille-i erbaa : kitap, sünnet, icmâ-i ümmet, kıyâs-ı fukahâ'dan çıkan, şer'iatın dört leilî.

edille-i tâliye

edille-i tâliye : huk. örf, âdet, teâmül, istishap, asıl ve amel, maslahat-ı mürsele, kaide-i külliye, âsâr-ı sahâbe ve âsâr-ı kibâr-ı tâbîîn gibi deliller.

edim اديم (a. i.) : 1. tabaklanmış deri.

2. satır, yüz.

edim-i arz : yer yüzü.

edimme ادمه (a. i.) : derinin ikinci tabakası.

ed'iye ادعيه (a. i. duâ'nın c.) : yalvarmalar, yazılar.

ed'iye-i hayriye : hayırlı duâlar.

ed'iye-i me'sûre : eser'de, yâni hadiste geçen duâlar.

edlem ادم (a. s.) : kara yağız, siyah adam.

edm ادم (a. i.) : iki nokta, iki şey arasında birleştirme.

edmen ادمن (f. i.) : hâlis misk.

edmiga ادمغه (a. i. dimâğ'ın c.) : beyinler.

edmu' ادمع (a. i. dem'in c.) : göz yaşları. (bkz : dümû')

ednâ ادنا (a. s. denî'den. c. : edânî) : 1. pek aşağı, en bayağı, çok alçak. 2. az, pek az.

ednâs ادناس (a. i. denes'in c.) : 1. pislikler, murdarlıklar, kirler. 2. s. çapkınlar, en aşağılık adamlar.

edra' ادراع (a. s.) : 1. başı kara, vücudu beyaz [hayvan]. 2. hecin.

edred ادرد (a. s.) : dişsiz. **Şahs-ı edred** : dişsiz adam.

edrek ادرك (f. i.) : tâze zencefil.

edrem ادرم (f. i.) : teğelti, eğerin altına konulan keçe.

edrem ادرم (a. s.) : 1. dişleri dökülmüş [adam]. 2. dümdüz şey.

edreng ادرينگ (f. i.) : sıkıntı ve muşbet.

edsak ادسق (a. s.) : ağız büyük [adam]. (bkz : efvag, efveh).

edsem ادسم (a. s.) : pek yağlı [şey].

edser ادشر (a. s.) : gaflette bulunan [adam].

edvâ' ادواء (a. i. dâ'in c.) : illetler, dertler, hastalıklar.

edvâr ادوار (a. i. devr'in c.) : 1. devirler, zamanlar, asırlar.

edvâr-ı sâbika : geçen zamanlar. 2. şark müziğinden bahseden fen eserleri. 3. mûz. eski müzik nazariyatı kitaplarına verilen bir addır. Şarklıların Arab, Acem ve Türkçe telif ettikleri müzik kitaplarında, mecmûalarında makamlar ve usuller dâire şeklindeki şemalarla gösterilmek âdet olduğundan dolayı bu ismi taşırlar.

edveş ادوش (a. s.) : gözü dumanlı adam.

edviye ادويه (a. i. devâ'nın c.) : ilâçlar.

edviye-i müessire : te'sirli ilâçlar.

edyâk ادياك (a. i. dik'in c.) : horozlar.

edyân اديان (a. i. dîn'in c.) : (bkz : dîn).

edyâr اديار (a. i. deyr'in c.) : manastırlar, kiliseler.

ef'a افعى (a. i.) : 1. engerek yılanı. (bkz : ef'î). 2. s. mec. fenâ tabiatlı [adam].

efâdil افاضل (a. s. efdal'in c.) : (bkz : efâzıl).

efâhim افاهيم (a. s. efham'in c.) : en ulu, pek büyük ve saygıya lâyık kimseler.

efâhis افاحيس (a. i. ufhus'un c.) : taş arasında, kayalıkta bulunan kuş yuvaları.

efâî افاعى (a. i. ef'â'nın c.) : engerek yılanları. **Dihk-ül-efâî** : acı acı, hâinc' ine gülüş.

efâik افائك (a. s. efike'nin c.) : yalanlar, dolanlar, düzme sözler; iftirâlar.

efâil ü tefâil افاعيل وتفاعيل (a. i.) : arûz'u hazırlayan İmâm Halîl'in âhenk ölçüsü olmak üzere bulduğu : [feölün, fâilün, mütefâilün, müstef'ilün, mefâilün, fâilâtün, müfâaletün, mef'ölâtü] kelimeleri ki, bunların tekrârından ve değişmelerinden "arûz" un ölçüleri meydana gelmiştir.

efâkil افاكيل (a. s. efkel'in c.) : titriyenler, titrekler.

ef'âl افال (a. i. fi'l'in c.) : işler, amel-ler. (bkz : a'mâl, efâil, fiâl, fiil).

ef'âl-i hasene : iyi işler.

ef'âl-i seyyie : kötü işler, hareketler.

efânin افانين (a. i. üfnün'un c.) : 1. sarmasık gibi birbirine sarılmış sık ağaç dalları. 2. değişiklikler; işler, haller, şartlar.

efârît عفاريت (a. s. ifrit'in c.) : 1. hîlekârlar, kurnazlar, cüretliler. 2. şeytanlar. 3. son derece hâin olan cinler.

efâtih افاتيح (a. i.) : mantar ve benzerleri gibi nebat. (* bitki).

efâvic افويع (a. i. fevc'in c. olan efvâc'ın c.) : bölükler, kısımlar, takımlar.

efâvik افويق (a. i. fuvâk'ın c.) : hıçkırıklar.

efâviye افويه (a. i. c.) : yemeğe konulan bahârat.

efâyik افايك (a. s. efike'nin c.) : uydurma, düzme, asılsız, yalan [sözler].

efâzıl افاضل (a. s. efdal'in c.) : pek mümtaz olanlar, çok bilgililer. (bkz : efâdıl).

efâzıl-ı ukalâ : akıllıların en ileri gelenleri.

efâzıl-ı vükelâ-yi fihâm : büyük vekillerin bilgileri.

efdah افصح (a. s. fadih'den.) : daha (pek, en) rezil. (bkz : efzah).

efdâl افضل (a. s. fâdıl, fâzıl'dan.) : 1. daha (en, pek) faziletli. 2. en âlâ, üstün.

efdâl افضل (a. i. fazl'ın c.) : 1. zî-yâdeler, fazlalar. 2. ihsanlar, meziyetler, lûtuflar, iyilikler.

efdaliyyet افضليت (a. i.) : efdallik, faziletlilik, meziyetlilik, üstünlük.

efder, evder افدر ، اودر (f. i.) : 1. amca, babanın erkek kardeşi. 2. yeğen, amca, hala, teyze çocukları.

eferr افر (a. s.) : pek kaçıcı, çok koşucu.

effâf افاف (a. s.) : çok of çeken, sıkıntılı, kederli [adam].

effak افاق (a. s.) : ticâret için bütün dünyâyı gezen [adam].

effâk افاك (a. s. ifk'den.) : fazla iftirâ eden. (bkz : efvek).

efgan افغان (f. i.) : ızdırap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme, bağırışma. (bkz : figan).

efgâne افگانه (f. s.) : düşük [ana rahminden düşen çocuk]. (bkz : cenin-i sâkıt).

-efgâr -افگار (f. s.) : yaralı, sakat; kötürüm. (bkz : mecrûh). [kelime "figâr" şeklinde de kullanılır].

-efgen -افگن (f. s.) : düşüren, yıkan, yere atan; atıcı, yıkıcı, düşürücü. (bkz : figen).

efgende افگنده (f. s.) : 1. yıkılmış, yıkık, düşürülmüş, yere atılmış. 2. düşkün, biçâre. (bkz : figende).

efhâ' افهاء (a. i. fehâ'nın c.) : soğan veya yemeklere konulan nâne, kekik, somak ve benzerleri gibi kuru otlar.

efhâm

efhâm افهام (a. i. feh'm'in c.) : zihinler, anlamalar, idrâklar. (bkz : fuhûm).

efham افخم (a. s. fahîm'den.) : daha (en, pek) fahâmetli, çok şeref sâhibi, en ulu.

efhâs افحات (a. s. fahs'ın c.) : her şeyin içleri, boşlukları.

efhâz افخاذ (a. i. fahz'ın c.) : yakın hisimler, akrabalar.

efhem افهم (a. s. feh'm'den) : çok fehîm olan, pek çabuk anlıyan, zihni son derece açık ve zeyrek olan.

ef'î افعى (a. i.). (bkz : ef'â).

ef'i-i münakkaş : alaca derili engerek yılanı.

efid, eftid افد، افتد (f. s.) : 1. medhedici; vasfedici. 2. şaşılacak şey.

ef'ide افئدم (a. i. fuâd'ın c.) : yürekler, kalbler, gönüller.

ef'ide-i hâlise : saf, temiz, bozulmamış kalbler.

efika افقه (a. s.) : fenâ, kötü [şey].

efike افكه (a. s. c. : efâik) : yalan, dolan, iftirâ. **İsnâd-ı efike** : yalan isnâd etme. (bkz : ifk).

efin افين (a. s.) : 1. boş kafalı [adam]. 2. çürük [ceviz].

efjûl افزول (f. i.) : 1. kışkırtma, kandırma. 2. s. perâkende, dağınık.

efkar افقر (a. s.) : daha (en, pek) fakir ve muhtaç.

efkar-i fukarâ' : fakirlerin fakiri.

efkâr افكار (a. i. fikr'in c.) : 1. düşünceler. (bkz : fikr).

efkâr-ı âliye : yüksek fikirler, düşünceler.

efkâr-ı umûmiyye : halkın, umûmun düşüncesi. 2. düşünme, endişe, vesvese, kuruntu, niyet, maksat; rey'.

eflâh افلاح (a. s.) : daha (en, pek, çok) felâh bulan, kurtulan, selâmete çıkan, bahtına, nasibine, nîmetine kavuşan.

eflâk افلاك (a. i. felek'in c.) : 1. semâlar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. 2. bahtlar, tâlihler, kaderler.

eflâk-ı seb'a (yedi dünya) : astr. Kamer (Ay); Utarit; Zühre; Şems (Güneş); Merih, Müşterî; Zuhâl.

Eflâk افلاق (a. h. i.) : Osmanlı İmparatorluğu zamânında, merkezi Bükreş olan, "memleketeyn" (iki memleket) den bir kısım.

eflâkî افلاكى (f. s. c. : eflâkiyân) gökte oturan, melek [Eflâkî : Mevlânâ'ya dâir "Menâkıb-ül-Ârifîn" adlı eserin müellifi Hâkî Dede'nin mahlâsı].

eflâkiyân افلاكيان (f. i. eflâkî'nin c.) : gökte oturanlar, melekler.

Eflâtûn افلاطون (a. h. i.) : Aristaut'un hocası, Socrate'ın talebesi olan meşhur Yunan filozofu. m. ö. : (429 - 347).

eflâtûnî افلاطونى (a. s.) : Eflâtun'a ve onun felsefesine âit, onunla ilgili, fr. **platonique**.

eflec افلج (a. s.) : 1. seyrek [diş].

eflec-ül-esnân : seyrek dişli. 2. omuzları geniş, kollarının arası açık [adam].

efles افلس (a. s.) : daha (en, pek) müflis, züğürt.

efles-i nâs : insanların en züğürdü.

eflûd افلود (a. s.) : yetişkin, güzel ve gürbüz [çocuk].

efnâd افناد (a. s. fened ve fenid'in c.) : ihtiyarlıktan bunamış olanlar, bunaklar.

efnân افنان (a. i. fenn'in c.) : cinsler, nevîler, çeşitler.

efnân-ı elvân : renk çeşitleri. [bizde "fenn" bu mânâda kullanılmaz].

efniye افنيه (a. i. finâ'nın c.) : avlular.

efra' افرع (a. s.) : 1. vesveseli, kuruntulu [adam]. 2. işi gücü olmıyan [adam].

efrâd افراد (a. i. ferd'in c.) : 1. tek olanlar, birler.

efrâd-ı âile : âileyi teşkil eden fertler.

efrâd-ı beşer : insanlığın fertleri. 2. askerler, erler.

efrâd-ı askeriyye : askerî erler.

efrâd-ı müstebdele : muvazzaf askerlik hizmetini bitiren efrâd.

efrâh افراح (a. i. ferh'in c.) : 1. pişlikler. 2. pişler [insan ve nebat hakkında]. (bkz : furûh).

efrâh افراح (a. i. ferah'in c.) : iç açıklıkları, sevinmeler.

efrâhte افراشته (f. s.) : yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş. (bkz : efrâşte).

efrak افرق (a. s.) : pek ayırık, çatal [şey].

efrân افران (a. s.) : neşeli, keyifli, sevinçli olan [kimse].

efrâs افراس (a. i. feres'in c.) : atlar, beygirler; kısraklar.

Efrâsiyâb افراسياب (f. h. i.) : büyük İskender'den evvel yaşamış ve Keyhusrev tarafından öldürülmüş olan Mâverâünnehir Kralı tûranlı bir yiğit, Alp Er-tonga.

efrâşte افراشته (f. s.) : yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş. (bkz : efrâhte).

-efrâz افراز (f. s.) : kaldıran, yükselten. [kelime **firâz** şeklinde de kullanılır]. **Ser-efrâz**, **-firâz** : baş yükselten, mümtaz, büyük, meşhur, mâruf.

efrenc افرنج (a. i.) : frenk, Avrupalı.

Dâ'ül-efrenc : frengi hastalığı. **Tâife-i efrenc** : frenkler, Avrupalılar.

efrencî, efrenciyye افرنجی، افرنجی (a. s.) : 1. frenklere, Avrupalılara mahsus, onlar-

la ilgili. **Târih-i efrenc** : Mîlât târihi. 2. frengi illetiyle ilgili.

efrend افرند (f. i.) : süs, bezek, şan, debdebe.

efrez افرز (a. s.) : arkası kamburumsu olan [adam].

Efrîdûn افریدون (f. i.) : Cemşid soyundan, anlayış ve zekâsiyle meşhur olan bir İran hükümdârı. [Acem ve eski Osmanlı edebiyâtında bu isme çok rastlanır]. (bkz : Ferîdûn).

efrûg افروغ (f. i.) : ziyâ, ışıık, nur. (bkz : pertev, şuâ', şu'le).

efrûhte افروخته (f. s.) : yanmış, tutuşmuş, parlamış, ışıklanmış, aydınlanmış. **Dil-efrûhte** : gönlü yanık. **Şem'-efrûhte** : mumunu yakmış.

efrûşe افروشه (f. i.) : un helvası. (bkz : afrûşe).

efrûz افروز (f. i.) : 1. şûle, parıltı. 2. kadın adı.

-efrûz -افروز (f. s.) : 1. aydınlatan, parlatan. **Âlem-efrûz**, **Cihân-efruz** : dünyâyı aydınlatan. 2. tutuşturan, yakan. (bkz : fûrûz).

efsâ [y] افسا [ی] (f. i.) : afsuncu, büyükü.

efsah افصح (a. s.) : daha (en, pek) fasih, uzdilli.

efsah-ül-Arab, **efsah-ül-Kureyş** : Hz. Muhammed.

efsak افسق (a. s.) : en fâsık, pek edepsiz.

efsâl افسال (a. s. fesl'in c.) : alçak, aşağılık kimseler.

efsâne افسانه (f. i.) : 1. asılsız hikâye, masal, boş söz, saçmasapan lâkırdı. 2. dille-re düşmüş, meşhur olmuş hâdise.

efsâne vü efsûn (masal ve büyü) : boş lâkırdı.

efsâne-cû [y] افسانه جو [ی] (f. b. s.) : efsâne arıyan veya arayıcı, boş vakit geçirmek isteyen.

efsâne-cûyi افسانه جوي (f. b. i.) : efsâne arayıcılık.

efsâne-gû [y] افسانه گو [ی] (f. b. s.) : masal söyleyen, saçmasapan söyleyen.

efsâne-gûyi افسانه گوي (f. b. i.) : efsâne söyleyicilik.

efsâne-perdâz افسانه پرداز (f. b. s.) : masal uyduran, yazan, âdî romancı, meddah.

efsâne-perdâzi افسانه پردازي (f. b. i.) : masal uyduruculuk, âdî romancılık.

efsâr افسار (f. i.) : yular. (bkz : mikvad, inân, zimâm).

efsâr-dûzân-ı hassa : tar. saray atları'nın yularlarını yapanlar.

efsed افسد (a. s.) : pek fenâ, çok bozuk.

efser افسر (f. i.) : tâc. (bkz : dîhîm, iklîl).

efsûn افسون (f. i.) : afsun, büyü, sihîr, gözbağıcılık, arpağ. (bkz : fûsûn, rukye).

efsûn-ger افسونگر (f. b. s.) : bûgücü, üfürükçü. (bkz : sâhîr).

efsûn-geri افسونگری (f. b. i.) : bûgücülük, üfürükçülük.

efsûs! افسوس (f. e.) : yazık, eyvahlı gibi bir teessür. edâtı. (bkz : derîg, hayf).

efsürde افسرده (f. s. c. : efsürde-gân) : donmuş; donuk; mec. kansız, gayretsiz, duygusuz. (bkz : fûsürde).

efsürde-dil افسرده دل (f. b. s.) : yüreği donuk, gönlü donmuş, hissiz, duygusuz.

efsürde-dilî افسرده دلي (f. b. i.) : yürek donukluğu, duygusuzluk.

efsürde-dimâğ افسرده دماغ (f. a. b. s.) : beyni donmuş, kabiliyetsiz. (bkz : efsürde-mağz).

efsürde-dimâği افسرده دماغي (f. a. b. i.) : beyin donukluğu, kabiliyetsizlik.

efsürde-gân افسردگان (f. b. s. efsürde-nin c.) : gayretsiz, duygusuz, kansız adamlar.

efsürde-gî افسردگی (f. b. i.) : donukluk, gayretsizlik, duygusuzluk.

efsürde-mağz افسرده مغز (f. b. s.) : (bkz : efsürde-dimâğ).

efsürde-mağzi افسرده مغزي (f. b. i.) : (bkz : efsürde-dimâğ).

efsürde-mizâc افسرده مزاج (f. a. b. s.) : mizâcî soğuk, kanı soğuk [adam].

efşâl افشال (a. s. feşil'in c.) : cesâretsizler, korkaklar, yüreksizler.

-efşân افشان (f. s.) : saçan, serpen, dağıtan, silken. Zer-efşân : altın serpen. Dâmen-efşân : etek silken, vazgeçen. [kelime "feşân" şeklinde de kullanılır. Dâmen-feşân]. (bkz : dâmen-etşân). gibi.

efşâr افشار (f. s.) : 1. sıkma, sıkılmış. [meyva suyu gibi şeyler]. 2. i. çımdikleme.

efşe افشه (f. i.) : bulgur.

efşûn افشون (f. i.) : zir. yaba.

efşürde افسرده (f. s.) : sıkılmış, posası çıkarılmış [şey].

efşüre افسره (f. i.) : usâre, öz.

efşüre-i engür : üzüm suyu.

eftân افان (f. s.) : düşen; düşerek. (bkz : fûtân).

eftâr افار (a. i. fitr'in c.) : baş ve şahâdet parmaklarının araları.

efûr افور (a. i.) : sıçrayıp seğirtme.

efvâc افواج (a. i. fevc'in c.) : bölükler, takımlar, kısımlar.

efvâf افواف (a. i.) : ince, nâzik kumaşlar.

efvag افوغ (a. s.) : büyük ağızlı [adam] (bkz : edsak, efveh).

efvâh افواه (a. i. fem ve fevh'in c.) : ağızlar; menfezler, ağıza benziyen her türlü delikler.

efvâh-ı nâriyye : ateşli silâhlar. [top, tüfek].

efvâh-ı nâs : halkın ağızı, lisanı.

efvâhî افواهى (a. f. s.) : halk sözü, asılsız, ehemmiyetsiz.

efveh افوه (a. s.) : ağız büyük, ön dişleri uzun [adam]. (bkz : edsak, efvag).

efvek افوك (a. s.) : yalancı. (bkz : eflâk).

efyâl افيال (a. i. fil'in c.) : filler. [bi-linen büyük hayvan(lar)].

efyûn افيون (a. f. i.) : afyon, haşhaş-tan çıkan uyutucu bir madde.

efyûnî افيونى (f. s.). (bkz : efyûn-keş).

efyûn-keş افيون كمش (a. f. b. s.). afyon kullanmaya alışmış olan, afyon tiryâkisi.

-efzâ افزا (f. s.) : arttıran, çoğaltan [-fezâ şeklinde de kullanılır]. **Ruh-efzâ** : ömür arttıran. **Zînet-efzâ** : pek çok zînet bahşeden.

efzâ' افزاع (a. i. fezâ'in c.) : korku ile bağırıp çağırmalar.

efzah افصح (a. ş. fazih'den.). (bkz : efdah).

efzâr افزار (f. i.) : 1. ayakkabı, kunda. 2. gemi yelkeni. 3. san'at sâhiplerinin kullandıkları âletler. 4. yemeğe konulan bahar. (bkz : evzâr).

efzâyîş افزایش (f. i.) : artma, çoğalma. (bkz : tekessür, tezâyüd).

-efzûd افزود (f. s.) : çoğalan, artan; çoğaltan arttıran, arttırıcı.

efzûn افزون (f. s.) : fazla, çok, yukarı, aşkın.

efzûnî افزونی (f. i.) : ziyâdelik, çokluk. (bkz : kesret).

efzûnî-yi ömr : ömrün çokluğu.

efzûn-ter افزوتر (f. b. s.) : daha çok, daha fazla.

egalît اغاليط ("ga" uzun okunur. a. i. uglûte'nin c.) : insanı yanıltacak hatâli sözler, yanıltmaçlar.

eganî اغانى ("ga" uzun okunur. a. i. ug-niyye'nin c.) : şarkılar, nağmeler, havâlar, âhenkler.

egann اعن (a. s.) : burnundan konuşan, hımmım. (bkz : ehann).

egare اغاره ("ga uzun okunur. f. i.) : kışkırtma, kandırma. (bkz : igrâ, teşvîk).

egarib اغارب ("ga" uzun okunur. a. i.) : ayrılış zamânı, savaş zamânı. **Yevm-ül-egarib** : savaş, muhârebe günü.

eger اگر (f. e.) : şart edâtıdır; eğer, âyet mânâsınadır. ["ise, -iseler, -isen, -iseniz, -isem, -isek" kelimelerinden önce gelir; bâzan baştaki vokal düşerek "ger" şeklinde kullanılır].

eğerçi اگرچه (f. e.) : her nekadar..., olsa da, ise de. (bkz : gerçi).

egniş اغنش (f. i.) : binâ yapma, yapı meydana getirme, inşâ etme.

egul اغول (f. i.) : öfke ile yan yan bakma.

egvâl اغوال (a. i. gul'ün c.) : 1. bû yük felâketler, kazâlar. 2. şeytanlar; türlü şekil alan periler. 3. gulyabâniler, vücûdu olmiyan hayvanlar.

egvâr اغوار (a. i. gavr'in c.) : dipler, çukurlar; nihâyetler, sonlar.

ehabb احب (a. s. habîb'den.) : daha, en, çok sevilen, pek sevgili.

ehabb-ı ehîbbâ : dostların en sevgilisi.

ehabb-ı emvâl : malların çok sevileni.

ehacc احج (a. s.) : pek katı, sert şey.

ehâci احاجي (a. i. uhcüvve'nin c.) : bil-meceler, bulmacalar, yanıltmacalar.

ehad احد (a. s.) : tek, bir, ilk sayı. (bkz : vâhid, yek). **Yevm-ül-ehad** : pazar günü ["ehad" Allah'ın isimlerinden biridir].

ehadd احد (a. s. hadd'den.) : daha (en, pek) keskin.

ehadd-i âlât-ı katia : kesici âletlerin en keskin.

ehadd-i süyûf : kılıçların en keskin.

ehâdis احاديث (a. i. hadîs'in c.) : 1. Peygamberimizin sözleri. 2. haberler, sözler.

ehâdis-i kudsiyye : lâfzı Hz. Peygambere, meâli Allah'a âit olan, yâni, ilham tarîkiyle söylenen hadisler.

ehâdis-i- merfûa veya **mürsele** : araya rivâyetçi karışmadan, doğrudan doğruya Hz. Peygamberin ağzından duyulan hadisler.

ehâdis-i mevzûa : Hz. Peygamberimize isnâden uydurulan sözler.

ehâdis-i sahiha : Hz. Peygambere nisbetinde kat'iyen şüphe olmıyan hadisler.

ehadiyyet احديث (a. i.) : birlik, Allah'ın birliği. (bkz : vahdâniyyet).

ehadiyyet-ül-ayn : 1. görünüş birliği. 2. ıtlakdan, esmâdan müstağnî olan.

ehadiyyet-ül-cem' : 1. birlikte çokluk. 2. kendinde kesret münâfi olmıyan şey.

ehadiyyet-ül-kesret : 1. kesretin ehadiyyeti. 2. kendisinde nesebî kesret taakkul olunan vâhid.

ehadü hü mâ احدهما (a. b. i.) : ikiden biri.

ehad-ül-âhâd احد الاحاد (a. b. s.) : teklerin teki; emsalsiz, eşsiz. (bkz : ehad-ül-uhadeyn).

ehad-ül-uhadeyn احد الاحدین

(a. b. s.) : teklerin teki, emsalsiz, eşsiz. (bkz : ehad-ül-âhâd).

ehaff اخف (a. i. haff'f'den.) : 1. daha (en, çok, pek) hafif.

ehaff-i mücâzât : cezâların en hafifi. 2. mec. pek şen ve sevimli.

ehakk احق (a. s. hakik'den.) : daha (en, pek) lâyıık, müstahak. (bkz : ecder, elyak).

ehâli اهالى (a. i. ehl'in c.) : 1. bir memlekette, bir kasabada, bir köyde, bir semtte veya mahallede yerleşip oturanlar, ahâli. 2. halk, umûm. **ehâli-i fazl** : fazilet sâhipleri.

ehâlîl احاليل (a. i. ihlîl'in c.) : erkek tenâsül âletlerinin delikleri.

ehann اخن (a. s.) : genizden konuşan [adam], hımhım. (bkz : egann).

ehâsin احسن (a. s. ahsen'in c.) : daha (pek, en) güzel olan şeyler.

ehâsin-i ahlâk : ahlâkın en iyi, en güzel olan şeyleri.

ehass احسن (a. s. hasis'den) : 1. daha (en, pek) hasîs, çok pinti. 2. çok, en bayağı [nesne, kimse]. **Dünyâ-yi ehass** : en bayağı dünyâ [bu dünyâ]

ehass اخص (a. s. hâss'dan) : 1. en husûsî. 2. zf. başlıca.

ehass-ı âmâl : dileklerin en husûsîsi.

ehass-i ehîbbâ : tanıdıkların en başlıcası. 3. farklı, şümüllü.

ehdâb اهداب (a. i. hüdb'ün c.) : kir-pikler. (bkz : müjgân).

ehdâb-i mühteze : titrek kirpikler.

ehdâf اهداف (a. i. hedef'in c.) : 1. nişan alınan yerler. 2. meramlar, istekler, maksatlar, kasitler, gayeler. 3. yüksek şeyler.

ehdeb اهدب (a. s.) : sık ve uzun kirpikli [adam]

Ehdeliyye اهدليه (a. i.) : Essayid Hasan Alî-yül-Ehdeli tarafından kurulan bir tarikat.

ehemm اهم (a. s. mühimm'den.) : da-
ha (en, pek) mühim, çok ehemmiyetli. **Takdim-ül-**
-ehemm ale-l-mühim : iki işten en mühimini öne
alma.

ehemmiyyet اهميت (o. i.) : **1.** pek
mühim olma, değerlilik, * önem. **2.** dikkat nazarını
çekiş, **3.** kıymet, değer.

ehibbâ' احباء (a. s. habîb'in c.) : dost-
lar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler. (bkz : ahhâb).

ehil اهل (a. s.) : (bkz : ehil).

ehille اهله (a. i. hilâl'in c.) : yeni ay-
lar, hilâl şeklinde olan şeyler.

ehl اهل (a. s. c. : ehâlî) : **1.** sâhip, mâ-
lik, mutasarrıf olan. **2.** mahâretli, usta, kabiliyetli,
becerikli. **3.** bir yerde oturan. **4.** karıkocadan her-
biri. (bkz : ehil).

ehl-i âlem : insanlar.

ehl-i beyt : hâne halkı, familya, âile; Hz. Pey-
gamberin yakın akrabâsı.

ehl-i cehl : câhillere, bilgisizler.

ehl-i dikkat : dikkat sâhipleri.

ehl-i diî : gönül adamı, gönül dilinden anılan
[kimse], kalender.

ehl-i dünyâ : dünyâ adamı, Âhireti düşünmeyen.

ehl-i emsâr : şehir, kasaba halkı.

ehl-i hakk : doğruluk sâhipleri, îmanı bütün,
doğru kimseler.

ehl-i harâbât : meyhâne adamları.

ehl-i hıref : kumaş dokuyan sanatkarlar.

ehl-i hibre : bir şeyi çok iyi bilen *bilirkişi.
(bkz : ehl-i vukûf).

ehl-i hikmet : filozoflar.

ehl-i idrâk : düşünce sâhipleri, her şeye akıl er-
direnler.

ehl-i İslâm : İslâm topluluğu.

ehl-i kible : Müslüman.

ehl-i kitâb : dört kitaptan birine inanan.

ehl-i salâh : huk. hâli mestur, nâmuslu, doğru
olan kimse. [bu evsâfî hâiz olanlara : ehl-i afa,
ehl-i hayr, ehl-i fazl da denir].

ehl-i sûk : çarşı halkı, esnaf.

ehl-i sünnet : Peygamberimizle sahâbelerine (dost-
larına) îtikatta uyanlar.

ehl-i şer : fenâlık sâhibi.

ehl-i şîa ; Hz. Alî'nin mezhebine bağlı olan kim-
seler.

ehl-i ta'kib : takibedenler, peşinden gidenler.

ehl-i tarîk : bir tarîkata mensup [olan], derviş.

ehl-i tertîb : fık. farz olan beş vakit namazı, ara-
da fâsıla vermeden muntazam olarak kılan.

ehl-i ukubet : huk. men'edilen şeyleri yaptıkla-
rından dolayı haklarında cezâ tatbiki kolay olan
âkil bâliğ kimseler, cezâyâ ehil kimseler.

ehl-i vezâif : huk. vakfın gâllesinden maaş ve
tayına müstahik olan kimseler. [câmiin, imam, mü-
ezzin vesâir hademesi veyâ fakirler gibi].

ehl-i vukûf : iyi bilgisi olan, bilirkişi. (bkz :
ehl-i hibre).

ehl-i vücûd : varlık sâhipleri, insanlar.

ehl-ül-farz : fık. birinci derecedeki vâris.

ehli, ehliyye اهلي، اهليه (a. s. ehli'-
eden.) : alışık olan, alışmış, alışkın, vahî olma,
insandan kaçmıyan, adamcıl. (bkz : mûnis).

ehliyyet اهليت (a. i.) : **1.** işe yarar
halde bulunuş, bir işi hak edebilecek durumda bu-
lunuş, salâhiyet, * yetki. **2.** mâhirlilik, iktidar, liyâ-
kat, kabiliyet, kifâyet, mensûbiyet, akrabâlık. **3.**
iktidar, liyâkat ve kabiliyet vesîkası. **4.** kadın adı.

ehl-perver اهل پرور (a. f. b. s.) :
ehlîni yetiştiren, değer sâhiplerini koruyan.

ehl-ullah اهل الله (a. b. i.) : Tanrı
adamı, velî, evliyâ.

ehme اهمه (f. s.) : **1.** noksan, eksik. **2.**
i. bulunuş.

ehnâme اهنامه (f. i.) : **1.** aşk ve sev-
dâ. **2.** kendine çekidüzen verme.

ehrâm اهرام (a. i. herem'in c.) : **1.** Mı-
sır'da eski zamandan kalma, huni biçimindeki bü-
yük binâlar, piramit. **2.** tepeleri ortak bir noktada
bulunan, tabanları da her hangi bir poligonun bi-

ehrâm-ı mûrabbaî

rer kenarından ibâret olan bir takım * üçgenlerden meydana gelmiş şekil.

ehrâm-ı mûrabbaî : * dörtgen piramit.

ehrâm-ı müselleî : üçgen piramit.

ehrâm-ı nâkis : kesik piramit.

ehrâm-ı zû kesîr-il-vücûh : * çokgen piramit.

ehrâmen اهرامن (f. i.) : 1. şeytan. 2. dev. (bkz : ehremen, ehrem, ehriime, ehriimen).

ehrâmî اهرامى (a. s.) : geo. ehram biçiminde, fr. pyramidal.

ehred اهرد (a. s.) : yırtık şey. [üstbaş hakkında].

ehremen اهرمن (f. i.) : Zerdüştle-
rin inandıkları kötülük ve karanlık tanrısı; şeytan,
dev. (bkz : ehrâmen, ehren, ehriime, ehriimen).

ehren اهرن (f. i.) : (bkz : ehrâmen,
ehremen, ehriime, ehriimen).

ehriime اهرمه (f. i.) : (bkz : ehrâmen,
ehremen, ehren, ehriimen).

ehriimen اهرمن (f. i.) : (bkz : ehrâ-
men, ehremen, ehren, ehriime).

ehsâ' اهاء (a. s.) : şaşmış, şaşakal-
mış olan [kimseler].

ehsâs احساس (a. i. hiss'in c.) : duy-
gular.

ehsâs-ı rakika : ince duygular.

ehûn اهون (f. i.) : toprakta meydana ge-
len yarık, delik.

ehvâ' اهواء (a. i. hevâ'nın c.) : arzu-
lar, istekler; şehvetler, hevesler, meyiller. **Ehl-i
ehvâ'** : inanışları sünnet ehlininkine uymıyan, ara-
da mezhep farkları bulunan Müslümanlar cemaatî.

ehvâl احوال (a. i. hevl'in c.) : kor-
kular, dehşetler.

ehvâr احوار (f. s.) : şaşkın, sersem, alık
[adam].

ehvec اهوج (a. s.) : uzun boylu
ahmak [adam]

ehvel اهول (a. s. hevl'den.) : daha
(en, pek) korkunç.

ehvel-i heyâkil : heykellerin en korkuncu.

ehven اهون (a. s.) : 1. en zararsız.
2. pek ucuz. 3. daha hafif; kolay. (bkz : rahîs).

ehven-i şerr, ehven-i şerreyn : iki şerrin en za-
rarsız, kolayı.

ehveniyyet اهويت (a. i.) : ehven-
lik, ucuzluk. [ziddi "galâ"].

ehver اهور (f. i.) : sevgili.

ehviye اهويه (a. i. hevâ'nın c.) : (bkz :
hevâ).

ehyeb اهيب (a. s.) : daha (en, pek)
mehîb, çok heybetli.

ehyef اهيف (a. s.) : 1. ince belli,
yakışıklı [genç]. 2. çelimli at.

ehzâb اخزاب (a. i. hizb'in c.) : tâi-
feler, kısımlar; bölümler, bölükler; insan kümeleri.
Gazve-i Ehzâb : Hendek Gazvesi.

eimme ائمه (a. i. imâm'ın c.) : (bkz :
imâm).

eimme-i dîn : din imamları.

eimme-i erbaa (dört İmâm olup Müslümanların
en büyük müctehidlerinden, en meşhur hukuk âlim-
lerindendir) : [Ebû Hanîfe; Ahmed bin İdris-eş-Şâ-
fiî; Mâlik bin Enes; Ahmed bin Hanbel].

eimme-i isnâ-aşer (Şîîlerde Hz. Ali ile başlayarak
Mehdî ile sona eren on iki İmâm). [Hz. Âlî; Hz.
Hasan; Hz. Hüseyin; Hz. Zeyn-ül-Âbidîn; Hz. İmâm-ı
Bâkır; Hz. Ca'fer-üs-Sâdık; Hz. Mûsâ Kâzım; Hz.
Âlî bin Mûsâ; Hz. Muhammed-ün-Nakî; Hz. Aliyy-
-üt-Takî; Hz. Hasan-ül-Askerî; Hz. imâm-ı Mehdi].

eimme-i mahallât : mahalle imamları.

eimme-i nuhât : nahiv (sintaks) âlimleri.

eimmet-ül-esmâ : "esmânın başı" : tas. hay,
âlim, mürif, kadir, şemî, basîr, mütekellim olmak
üzere yedi isim demek olan esmâ-i seb'a yerinde
kullanılır.

einne اعنه (a. i. inân'ın c.) : dizginler, yularlar.

eizze اعزه (a. s. azîz'in c.) : 1. erenler. 2. muhterem, aziz kimseler.

eizze-i nasârâ : Hristiyan evliyası.

ejah ازخ (f. i.) : vücutta, en çok ellerde çıkan pürtüklü küçük urlar, siğil. (bkz : ejah).

ejdef اودف (f. i.) : kızılıcık denilen meyva, alıç.

ejder, ejderhâ, ejdehâ اژدر , اژدرها (f. i.) : 1. büyük yılan. (bkz : bürsân, su'bân). 2. korkunç ve hayâlî bir hayvan.

ejder-i kahir ("ka" uzun okunur.) : ölüm ejderhâsi.

ejder-i münakkaş : nakışlı ejderhâ; alaca derili büyük yılan. 3. mec. hiddetli, şiddetli, cesur ve merhametsiz [adam]. ["ejdehâ" nazımında kullanılır].

ejeh ازخ (f. i.) : sivilce. (bkz : ejah).

ejgân, ejgehân اژگان , اژگهان (f. s.) : tembel. (bkz : ejhân).

ejhân ازهان (f. s.) : tembel. (bkz : ejgehân).

ejir اژیر (f. s.) : akıllı, uyanık [adam].

ekabb اقب (a. s.) : belî ince olan.

ekâbir اکابر (a. s. ekber'in c.) : rütbece, görgü ve faziletçe büyük olanlar, devlet ricâli. (bkz : büzür-gân).

ekâbir-i şuarâ-yi Arab : Arab şâirlerinin en büyükleri.

ekadih اقادیح ("ka" uzun okunur. a. i. kîdh'in c.) : oklar.

ekahi اقاخی ("ka" uzun okunur. a. i. ukhuvân'in c.) : papatya çiçekleri.

ekalim اقالیم ("ka" uzun okunur. a. i. iklim'in c.) : dünyânın mintakaları, memleketler, diyarlar.

ekalim-i bâride : soğuk iklimler, memleketler.

ekalim-i hârre : sıcak iklimler.

ekalim-i seb'a : yedi iklim.

ekall اقل (a. s.) : en az, en aşağı. (bkz : akall).

ekall-i murabbaât : mat., astr. en küçük kareler metodu, meşhur riyâziyeci ve fizikçi bilgin Gauss'un buluşu olan bir metoddur. Türli ölçüleri yapılan bir mesâha içinde elde edilen çeşitli değerlerden hakiki değere en fazla yanaşabilmek için kullanılan bir takım riyâzî ameliyeler silsilesi. [İtalyan astronomu Giuseppa Piazzî, seyyârât-ı sagîreden Cérés'i keşfettiği zaman şartların kötü oluşundan seyyârecik kaybedilmişti. Gauss muvâzene metoduyla mevcut rasatlara dayanarak ertesi sene yıldızın bulunması lâzımgelen yeri tâyin etti ve Cérés, onun tâyin ettiği koordinatlarla tekrar bulundu].

ekalliyet اقلیت (a. i.). (bkz : akal- liyyet.).

ekanim اقا نیم ("ka" uzun okunur. a. i. uknûm'un c.) : asıllar, zatlar, rûkûnler.

ekanim-i selâse : Hristiyanlığın, baba, oğul ve rûh-ül-Kudûs'den ibâret teslîs inancı.

ekarib اقارب ("ka" uzun okunur. a. s. akreb'in c.) : yakın akraba, hısımlar.

ekârim اکاریم (a. s. ekrem'in c.) : en necip, pek âlîcenap, çok sahâvetli, cömert ve eliaçık olanlar.

ekâris اکارس (f. i.) : bot. yenilen mantar.

ekasir اقا صر ("ka" uzun okunur. a. s. akser'in c.) : daha (en, pek, çok) kısalar.

ekasî اقا صی ("ka" uzun okunur. a. s. aksâ'nın c.) : daha (pek, en) uzaklar.

ekasî-i bilâd : en uzak şehirler.

ekasim اقا سیم ("ka" uzun okunur. a. i. kısım'ın c. olan aksâm'in c.). 1. (bkz : aksâm, kısım). 2. kismetler, nasipler, paylar.

ekâsire

ekâsire اكسیره (a. i. kisrâ'nın c.) : es-ki. Acem pâdişahları.

ekâsire-i Acem : Acem hükümdarları.

ekati اقاطی ('"ka" uzun okunur. a. i. katî'in c.) : koyun sürüleri.

ekavil اقاویل ('"ka" uzun okunur. a. i. kavî'in c. olan akvâl'in c.) : sözler lâkîrdılar, kelimeler.

ekavil-i bâtıla : bâtil sözler.

ekavil-i kâzibe : yalan, uydurma sözler.

ekâzib اكاذيب (a. s. ükzûbe'nin c.) : asılsız, yalan, uydurma sözler.

ekbâ' اكباء (a. i. kibâ'in c.) : süprüntüler.

ekbâ-yi etrika : sokakların süprüntüleri.

ekbâ-yı matbah : mutfak süprüntüleri.

ekbâd اكباد (a. i. kebed ve kebid'in c.) : kebetler, karaciğerler. (bkz : kübûd). **İlti-hâb-ı ekbâd** : hek. ciğerlerin iltihaplanması.

ekber اكبر (a. s. kebîr'den. c. : ekâbir) : 1. daha (en, pek) büyük. **Cihâd-ı ekber**, **Gazâ-yi ekber** : en büyük savaş. [Ekber : Hindistan'a hâkim olan Türk hükümdarı]. 2. i. erkek adı.

Ekberîyye اكبريه (a. h. i.) : tas. sofiyenin en büyüklerinden Muhyiddîn-i Arabî tarafından kurulan bir tarikat.

ekdâr اكدار (a. i. keder'in c.) : 1. kederler, kasâvetler, gamlar, tasalar, kaygılar.

ekdâr ü âlâm : kederler, acılar. 2. bulanıklıklar.

ekdâs اكداس (a. i. küds'ün c.) : hürmular.

ekele اكله (a. s. âkil'in c.) : çok yi-yenler, yiyciler, oburlar.

ekeme اكمه (a. i.) : yüksek taşlık te-pe, bayır.

ekfâ' اكفاء (a. s. küfv'ün c.) : eşler, benzerler, denkler, uygunlar, müsâvîler (* eşitler), muâdiller.

ekfâl اكفال (a. i. kifl'in c.) : 1. na-sipler, paylar. 2. zayıflık halleri. 3. kilim parçaları. 4. (kefel'in c.) : her şeyin gerileri.

ekfân اكفان (a. i. kefen'in c.) : ölü-leri sardıkları bezler.

ekhâl احوال (a. i. kühl'ün c.) : göze çe-kilen sürmeler.

ekhel اخل (a. s.) : çok sürme kulla-nan; gözü kudretten sörmeli [adam].

ekîd, ekide اكيد، اكيدة (a. s.) : te'kidli, kuvvetli, sarîh, kat'î, sağlam, muhakkak. **Emr-i ekîd** : kat'î, * kesin emir. **Tenbihât-ı ekide** : kuvvetli, kat'î tenbihler.

ekîden اكيداً (a. zf.) : 1. te'kidli, kuvvetli olarak, muhakkak, sarîh ve kat'î olarak. 2. mükerreren, tekrar olarak.

ekîle اكيله (a. s.) : yenmiş, yenilmiş [şey, yemek].

ekinne اكنه (a. i. kinn'in c.). (bkz : eknân).

ekkâf اكاف (a. i.) : semerci, eğerci.

ekkâl اكال (a. s. ekl'den.) : 1. çok ekleden, yiyen, obur. (bkz : bu'le, ekûl).

ekkâl-üs-suht : çok haram yiyen. 2. etrâfındaki etleri çürütüp mahveden [yara]. (bkz : âkile).

ekl اكل (a. i.) : bir şey yeme[k], yenil-me.

ekl ü şurb : yeme içme.

eklef اكلف (a. s.) : 1. yüzü çilli [adam]. 2. i. koyu renkli arslan.

ekmâm اكمام (a. i. kümm'ün c.) : 1. elbisenin yenleri, kol ağızları. 2. (kimm'in c.) : ağaç çiçeklerinin kapçıkları, tomurcukları.

ekmeh اكمه (a. s.) : anadan doğma kör. (bkz : darîr).

ekmehiyyet اكسيت (a. i.) : ek-melik, anadan doğma körlük.

ekmel اکمل (a. s. kâmil'den.) : 1. daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.

ekmel-i enbiyâ : Hz. Muhammed.

ekmel-i mahlûkât (mahlûkların en kâmilî) : insan. 2. i. erkek adı.

ekmel-âne اکملانه (a. zf.) : ekmel olana yakışacak sûrette.

ekmeliyyet اکملت (a. i.) : mükemmel-lik, kusursuzluk, noksansızlık, eksiksizlik.

eknâf اکناف (a. i. kenef'in c.) : cânipler, yanlar, nâhiyeler, taraflar, sığınacak yerler, evin ortaları. [kelime yalnız "taraf" ve "yan" mânâsına kullanılır].

eknân اکنان (a. i. kinân'ın c.) : 1. mahfazalar, perdeler. 2. evler, odalar; çadırlar. (bkz : ekinne).

eknûn اکنون (f. zf.) : şimdi, el'an, hâlâ ["künûn" şeklinde de kullanılır].

ekrâd اکراد (a. i. kürd'ün c.) : kürtler.

ekreh اکره (a. s.) : en kerîh, çok iğrenç.

ekreh-i mahlûkât : mahlûkların en iğrenci.

ekrem اکرم (a. s.) : 1. daha (en, pek) kerîm; çok şeref sâhibi, pek cömert, çok eliaçık. 2. i. erkek adı.

ekrem-ül-ekremîn (ekremlerin ekremi) : Cenâbıhak.

ekrem-ül-ümem : Hz. Muhammed'in ümmeti.

ekrem-âne اکرمانه (a. zf.) : ekrem olana yakışacak sûrette, ekremce, ekremcesine, pek cömertlikle, çok eliaçıklığıyle.

ekremî اکرمی (a. f. s.) : ekreme mensup, lûtuf ve kerem sâhibi olana mensup.

ekremiyyet اکرمیت (a. i.) : ekremlik, ekrem olma. (bkz : ekrem).

eksâ اكسى (a. s.) : üstüste pek çok giyinen [adam].

eksâ min-el-basal : "soğandan fazla giyinir" [Arap halk tâbirlerinden].

eksem اكشم (a. s.) : büyük karınlı, şişman [adam].

ekser اكثر (a. s. kesîr'den.) : en çok, daha ziyâde.

ekserî اكثرى (a. f. zf.) : eksere mensup, çok defa, çoğu.

ekseriyyâ اكثرىا (a. zf.) : çok defa olarak, çok zaman; sık sık.

ekseriyyet اكثریت (a. i.) : ekser olma hâli, pek çok olma; çokluk; en büyük kısım; yarısından çoğu.

ekseriyyet-i ârâ : reylerin, * oyların çokluğu, hiç olmazsa, yarıdan bir fazlası.

ekseriyyet-i mutlaka : bir fazlasıyla elde edilen ekseriyet (* çoğunluk), çokluk.

eksibe اكثبه (a. i. kesîb'in c.) : büyük çöllerde, rüzgârların savurup biriktirdiği kum yığınları.

eksibe-i bahriyye : med ve cezir (kabarma ve inme) yapan düz sâhillerdeki kum yığınları.

eksiyye اكسيه (f. i.) : boza. (bkz : ahsuma, nebîz).

ekşem اكشم (a. s.) : 1. doğusunda kurlu olan, burnu, kulağı kesik veyâ noksan olan [adam]. 2. i. pars denilen yırtıcı hayvan. [Ekşem suratlı : ekşimiş suratlı] tâbiri meşhurdur.

ektâd اكتماد (a. i.) : 1. cemaatlar, kalabalıklar, bölükler, takımlar. 2. misâller, örnekler.

ektâf اكفاف (a. i. ketif ve kitf'in c.) : omuzlar; omuz kemikleri, arka omuz başlarındaki düz kürek kemikleri.

ektâr اكثار (a. i. keter'in c.) : haysiyetler, şerefler; hasepler, nesepler; mertebeler, dereceler.

ektem اکتم (a. s.) : 1. daha (en, pek çok) sır saklıyan. 2. karnı büyük [adam].

ekûl اکول (a. s. ekî'den.) : çok yemek yiyen, obur; pisboğaz. (bkz : bu'le, ekkâl).

ekûl-âne اکولانه (a. f. zf.) : oburcasına.

ekûlî اکولی (a. i.) : oburluk.

ekvâb اکواب (a. i. kûb'un c.) : küpler, büyük su kapları.

ekvâb-ı şerâb : şarap küpleri.

ekvâh اکواخ (a. i. kôh'un c.) : kamıştan yapılmış penceresiz kulübeler.

ekvân اکوان (a. i. kevn'in c.) : varlıklar; âlemler, dünyâlar. **Hâlik-i ekvân** : dünyâların, varlıkların yaratıcısı, Allah.

ekvâr اکوار (a. i. kevr'in c.) : 1. devirler, dönmeler. 2. bir şeyi sarmalar. 3. (küvâre'nin c.) : arı kovanları. 4. demirci ve kalaycı ocakları.

ekvâs اکواث (a. i. kevs'in c.) : yaşmaklar.

ekvâz اکواز (a. i. kûz'un c.) : kadehler; kâseler; bardaklar.

ekyâl اکیال (a. i. keyl'in c.) : kileler, hubûbât ölçüleri, ölçekler.

ekyâs اکیاس (a. i. kîs'in c.) : para keseleri, torbalar.

ekyes اکیس (a. s.) : pek kiyâsetli, zeki, zeyrek, mahâretli, becerikli [adam].

ekzeb اکذب (a. s.) : büyük yalan, pek büyük uydurma.

el- ال (a. h.) : Arapça "harf-i ta'rîf" olup kelimelerin başında bulunur ve ismin mânâsını târif ve tâyin etmiye yarar. Arapçadaki terkiplerde, has isimlerde ve Osmanlıcadaki izâfet ve sıfat terkiplerinde kullanılır. Hurûf-i şemsiyyeden biriyle

başlıyan kelimelerin evveline geldiğinde l yerine o harf şeddeli okunur : "eşşems" gibi. (bkz : hurûf-i şemsiyye).

elâ الا (a. e.) : başlama ve tenbih edâtıdır; nazımda ve sözün başında kullanılır; bundan sonra "ey!" nidâsı gelir.

elâ eyl : şimdi, bilmiş ol ki!

el-amân الامان (a. e.) : yardım ve şikâyet edâtı olarak "aman, medet!" mânâsınadır; "bıktım artık, illâllah!, usandım, kâfi, yeter, sus!" gibi mânâlarda da kullanılır.

el-amân-hâh الامانخواه (a. f. b. s.) : el aman dileyen, yaka silken.

el'ân الآن (a. zf.) : şimdi, şimdiki halde; henüz, hâlâ, daha, bu âna kadar, şu anda.

elâstiki الاستيكي (fr. s.) : esnek.

elâstikiyyet الاستيكييت (fr. a. i.) : esneklik.

el-Avvâ العوا (a. h. i.) : astr. sığırtmaç, semânın kuzey yarım küresinde Dûbb-i ekber'in civârında beş parlak yıldızdan meydana gelen küme, lât. Boötes, fr. Bouvier.

elbâb الباب (a. i. lübb'un c.) : akıllar; akıllı kimseler. **Ulûl-elbâb** : akıl sâhipleri.

el-acep العجب (a. n.) : tuhaf, acâip, şaşılacak şey!

elbet, elbette البتة (a. zf.) : kat'î olarak, mutlaka, behemehal; âkıbet, nihâyet, eninde sonunda.

elbise البسه (a. i. libâs'in c.) : esvaplar, libaslar. [kelime bîzde müfret gibi kullanılır]. (bkz : câme).

elbise-i resmîyye : resmî elbise[ler].

Elbürz البرز (f. h. i.) : 1. Kafkas sıradağlarının en yükseği 2. hakkında türlü hurâfeler anlatılan Kaf dağı. 3. s. uzun boylu, yakışıklı kimse.

elbüz البز (a. s.) : 1. bâlâ, yüce, yüksek. 2. i. Kafkas dağının tepesi.

el-câ-i alâ rûtbetihî الجاء على رتبة

(a. h. i.) : astr. semânın kuzey yarım küresinde "Corona Borealis" burcunun yanında, ikisi çok parlak birkaç yıldızdan müteşekkil bir burç.

el-câsi الجاسى (a. h. i.) : astr. Herkül,

İklîl-i şimâlî ve Şilyâk burçları arasında bulunan büyük bir yıldız kümesi, lât. **Hercules**.

el-Cebbâr الجبار (a. h. i.) : astr. se-

mânın kuzey yarım küresinde görülebilen dörtgen biçimli ve içinde eğik olarak bir hizâda üç parlak yıldızın dizildiği çok güzel ve çok parlak yıldızlardan olma yıldız kümesi (orion).

Elcezire الجزيره (a. h. i.) : Mezo-

potamya, "Dicle" ve "Fırat" nehirleri arasındaki yerin adı.

elcime الجمه (a. i. licâm'ın c.) hayvan-

ların ağızlarına takılan gemler.

el-cününü fûnûn الجنون فنون

a. dey.) : "divânelik türlü türlüdür", "delilik bir türlü olmaz" mânâsında kullanılır.

eledd الد (a. s.) : hak kabul etmeyen,

inatçı [adam]. **Hasm-ı eledd** : inatçı düşman.

elektriki الكتريكي (fr. s.) : elekt-

rikle ilgili, elektrik niteliğinde. **Cereyân-ı elektriki** : elektrik cereyanı, * akımı.

elektrikiyyet الكتريكيته (fr. a. i.) :

elektrikleştirme, elektrikleşme.

elem الم (a. i. c. : âlâm) : 1. ağrı, acı,

sızı, sancı; keder, dert, maddî ve mânevî ızdırap.

elem-i dembedem : vakit vakit gelen elem.

elem-i intizâr : bekleme elemi, sıkıntısı. 2. hek. : Fransızca'nın "algie" sonekini karşılar.

elem-i asabî : hek. fr. nevralgie...

elem-i mafsâl : hek. fr. arthralgie...

el'emrû emrükûm الامر امرکم (a. cü) :

emir, sizin emrinizdir; emriniz başüstüne.

Elemût الموت (f. ö. i.) : Hasan Sab-

bah'ın otuz beş sene içine sığındığı Kazvin ile Giylan arasında yüksek ve sarp bir kale. [elüh (=ka-

rakuş), mut (=yuva) mânâsına olan âmût'dan kısaltılmıştır. Bu kale, yükseklikte; yuvasını yüksek yere yapan karakuş yuvasına benzetilmiş ve bu ad verilmiştir].

elem-zede المزدمه (a. f. b. s. c. :

elem-zede-gân) : eleme uğramış, elemli, kederli, dertli.

elem-zede-gân المزدگان (a. f. b. s.

elemzede'nin c.) : elemli, dertli, kederli.

eleng النك (f. i.) : 1. sur, duvar, si-

per. 2. kale ve istihkâm askeri.

elest الست (a. i.) : Allah'ın, ruhları

yarattıktan sonra : "elestü bi-rabbiküm = ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği zaman, insanların yaratılış başlangıcı. [elestü = değilmiyim].

elezz الذ (a. s. lezîz'den) : daha (en, pek)

lezzetli.

elezz-i et'ime : yemeklerin en lezzetlisi.

elf الف (a. s. c. : âlâf, ülûf) : bin [sayı].

(bkz : hezâr).

elf-i evvel : Peygamberimizin hicretinden sonra geçen bin yıl.

elf-i sâni : Hicret'i tâkîbeden ikinci bin yıl.

elfâf الفاف (a. i. lif'in c.) :

dalları birbirine girip sarılmış ve dolaşmış ağaçlar; birbirine dolaşık fidanlar.

el-Fâris الفارس (a. h. i.) : astr. semâ-

nın kuzey yarım küresinde imreet-ül-müselsele (Andromeda) burcunun kuyruğunda 6 parlak yıldızdan müteşekkil bir burç, lât. **Persæus**; fr. **Persée**.

el-fâtiha الفاتحه (a. n.) : hazır olan

cemaati, "Fâtiha" sûresini okumaya da'vet eden nidâ.

elfâz الفاظ (a. i. lâfz'ın c.) : keli-

meler, sözler.

elfâz-ı cemile : güzel sözler.

elfâz-ı galîza : kaba küfürler.

elfâz-ı müterâdife : bir mânâda bulunan kelimeler, sinonim (synonyme) kelimeler.

el-firak

el-firāk الفراق (a. i.) : ayrılma, ayrılık sözü, esenleşme. (bkz : el-vidâ).

el-fiyye الفيه (a. i.) : ed. bin beyitlik kasîde, şiir.

el-garaz الغرض (a. cü.) : "maksadım şu ki; şunu demek isterim ki; gelelim maksada, sözün kısası" mânâlarına kullanılır.

el-gaz الغاز ("ga" uzun okunur. a. i. lügaz'ın c.) : bilmeceler, bulmacalar, yanıltmacalar.

elgaz-ı müşkile : zor bilmeceler.

el-gıpta الغبطة (a. cü.) : gıpta olunur, gıpta ederim.

el-hâc الحاج (a. s.) : hacı; İslâm dîninin bir icâbı olarak, usûlüne göre, "Kâbe-i Mükerrime" yi ziyaret eden kimse.

el-hakk الحق (a. zf.) : hakîkaten, doğru, doğrusu ya.

el-hâl الحال (a. zf.) : şimdi, şimdiki halde, hâlâ, henüz.

el-hâletü hâzihi الحالة هذه (a. zf.) : henüz, şimdi, hâlâ, bugün, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar. (bkz : el-yevm).

el-hamdüli-llâh [-i teâlâ] الحمد لله تعالى (a. c.) : Allah'a hamdolsun, Allah'a şükür.

elhân الحان (a. i. lâhn'ın c.) : nağmeler, ezgiler.

elhân-ı iltifât : iltifat nağmeleri.

elhân-ı kemân : kemanın nağmeleri.

elhân-ı şitâ' : 1) kış nağmeleri; **2)** Cenap Şahâbeddin'in meşhur kış şiiri.

el-hased الحسد (a. zf.) : "hased olunur" mânâsına kullanılır. **El-hasûd lâ-yesûd** : hasetçi doymak bilmez.

el-hâsıl الحاصل (a. zf.) : hâsıl, netice itibâriyle, sözün kısası, uzatmıyalım, kısa söyleyelim, kısacası. (bkz : ve-l-hâsıl).

elhâz الحاظ (a. i. lâhz'ın c.) : göz ucu ile bakışlar.

elhâz-ı dil-firib-âne : gönül aldatırcasına, câzibeli, alımlı bakışlar.

el-hazer الحذر (a. zf.) : "sakın, sakınalım, sakınınız," mânâsına kullanılır.

el-hazerü min-es-sârikîn : hırsızlardan sakınınız.

el-Hevâ الهوا (a. h. i.) : astr. semânin kuzey yarım küresi eteğinde Herkül burcunun altında zincirvâri bir yıldız kümesi, **lât. Ophiucus**.

el-hükmü-li-l-galip الحكم للغالِب (a. cü.) : hüküm galibindir, hak kuvvetlinindir. (bkz : el-hükmü-limen galeb).

el-hükmü li-llâh الحكم لله (a. cü.) : "hüküm Allah'ındır, kulun elinde ne var" mânâsına başsağlığı için kullanılır.

el-hükmü li-men galeb الحكم لمن غلب (a. cü.) : hüküm galip gelenindir. (bkz : el-hükmü-li-l-galib).

el-ıyazü bi-llâh العياذ بالله (a. c.) : Allah'a sığındık, Allah'a sığınırım, yâhut, sığınırız, Allah esirgesin, Allah korusun!... (bkz : maâz-Allah).

elibbâ الباء (a. s. lebîb'in c.) : akıllı, kâmil, olgun [kimseler].

elif أ (a. ha.) : 1. Arap alfabesinin ilk harfi. 2. i. kadın adı.

elif الياف (a. s. ülfet'den.) : 1. ülfet olunan, istenilen, alışılan şey. 2. alışmış, alışkın, alışık. (bkz : me'lûf).

elifbâ, elifbe الفبا، الفبه (a. i.) : 1. otuz üç harften ibâret olan Osmanlı alfabesi :

[ا ، ب ، پ ، ت ، ث ، ج ، ح ،

خ ، د ، ذ ، ر ، ز ، ژ ، س ، ش ، ص ،

ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ك ،

ك ، ل ، م ، ن ، و ، ه ، لا ، ی .]

2. bir şeyin başlangıcı. 3. g. s. bir örgü motifi.

elifi الـفـي (a. i.) : g. s. bantlarla süslenmiş bir çeşit kumaş.

el-ihşân bi-t-temâm الاحسان بالتمام (a. cü.) : bir şey verilince tam verilmeli; bir iyilik edilince tam edilmeli.

elim, elime الـيـم ، الـيـمـه (a. s. elem'den.) : çok dert ve keder veren, acıklı; ağrı ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan, acıtan **Azâb-ı elim** : çok acı veren azap.

el-insâf الانصاف (a. n.) : insâf edilsin, insâf edilmeli, insâf edelim.

eliyy الـيـ (a. s.) : çok yemin eden [adam].

eliz الـيـز (f. i.) : çifte, tekme; sıçrama.

elkab القاب (a. i. lakab'ın c.) : 1. ünvanlar, soyadları. 2. [evvelce] rütbe sâhiplerine verilen resmî ünvanlar. [sadrâzamlara : **fahâmetlü devletlü**; sadrâzamlık etmişlere : **übbehetlü devletlü**; seraskere : **devletlü re'fetlü** : Mekke şerifine : **devletlü siyâdetlü**; müşürlerle, pâdişah dâmatlarına : **devletlü utûfetlü**; saraydaki kızlarağasına : **devletlü inâyetlü**, sarıklılara : **mekrûmetlü**; **faziletlü**; **semâhatlü** yazılırdı].

elken الـكـن (a. s.) : dilinde pek lüknet, tutukluk olan, güçlükle merâmını anlatan, peltek, kekeme.

el-kıssa القصة (a. zf.) : hulâsa, hâsılı, sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre.

elma', elmai المـع ، المـعـي (a. s.) : pek zekî, çok anlayışlı [adam].

elmah, elmahî المـح ، المـحـي (a. s.) : her gördüğü şeyi tetkike, araştırmaya meraklı [adam].

elmâs الماس (yun. i.) : 1. bilinen kıymetli taş. 2. s. mec. pek sevgili ve kıymetli.

elmâs-pâre الماسپاره (yun. f. b. i.) : 1. elmas parçası. 2. mec. çok güzel.

elmâs-rîze الماسريزه (yun. f. b. i.) : elmas kırıntısı, döküntüsü.

elmâs-tırâş الماستراش (yun. f. b. i.) : elmas gibi yontulmuş olan makbul bir cam, billûr, kristal.

el-minnetü li-llâh [i] المنة لله (a. cü.) : "Allah'a minnet, minnet ancak Allah için" mânâsındır.

elsen الـسـن (a. s.) : fasîh, düzgün konuşan.

elsine,elsün الـسـنـه ، الـسـنـه (a. i. lisân'ın c.) : diller. (bkz : lûsn).

elsine-i garbiyye : batı dilleri.

elsine-i selâse (üç dil) : Türkçe, Arapça, Farsça.

elsine-i şarkıyye : doğu dilleri.

eltaf الـطـف (a. s. latîf'den.) : daha (en, pek) lâtif, güzel, hoş [olan].

eltâf الـطـاف (a. i. lûtf'un c.) : iyi muâmeleler, iyilikler, iyilikseverlikler; okşamarlar; nezâketler.

elûf الـوـف (a. s.) : ülfeti çok, herkesle konuşup görüşmeye alışık [adam].

elûh الـوـد (a. i.) : yemin, and. (bkz : half, kasem).

elûk الـوـك (a. i.) : sefir, büyük elçi.

el-Ukab العقب (a. h. i.) : 1.

kartal, karakuş, tavşancıl. 2. astr. Kartal burcu. [Dübb-i ekber'in kuyruktan itibaren üçüncü yıldızı (vega) yıldızına birleştirilip bu mesâfenin yaridan fazlası aynı istikamette eklenip uzatıldığı takdirde el-Ukab burcunun en parlak yıldızı olan Nesr-üt-tâir (Altair) yıldızına rastlanır. Bu yıldızın sağında ve solunda iki istikamete uzanan bir doğrultu da Ukab burcunun ikinci derecede parlak yıldızları ve bu iki doğrultuya ortadan amut olan bir hat üzerinde de diğer yıldızlar bulunur], lât. **Aquila**; fr. **l'Aigle**.

elûke الـوـكـه (a. i.) : elçinin götürdüğü itimâtnâme.

elvâh الـوـاح (a. i. levh ve levha'nın c.) : düz satırlar, üzerine yazı yazılan ve resim yapılan şeyler, portreler, tablolar.

elvân الوان (a. i. levn'in c.) : 1. renk-ler, çeşitler. 2. s. rengârenk, alacalı.

elvâz الواز (a. i. levz ve levze'nin c.) : bâdemler.

el-vedâ' الوداع (a. cü.) : Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun, esen kalın! (bkz : el-firâk). [kelimenin fasîhi "el-vidâ"] dir.

el-vidâ' الوداع (a. i.). (bkz : el-firâk, el-vedâ').

elviye الوليه (a. i. livâ'nın c.) : sancaklar, bayraklar. (bkz : livâ').

elviye-i müstakille : [eskiden] bir vilâyete bağlı olmayıp, doğrudan doğruya Dâhiliye Nezâretî'ne bağlı bulunan : Çanakkale, Izmit, Antalya, Samsun, Muğla gibi livâlar.

elviye-i mütemevvice : dalgalanan bayraklar.

elviye-i selâse (üç livâ) : mîsâk-ı millî metninin ikinci maddesinde zikredilen üç livâ : Kars, Ardahan, Artvin.

elyâf اليف (a. i. lif'in c.) : 1. ağacın odun kısmındaki lifler. 2. iplik biçimindeki şeyler. 3. nebatların (* bitki) yumuşak kısımlarını, insan ve hayvanlarda adaleleri meydana getiren ince ip-likler.

elyak اليق (a. s.) : daha (en, pek) lâ-yık, liyâkatli, çok yakışır. (bkz : ecder, ehakk).

el-yevm اليوم (a. zf.) : bugün, bugün-kü günde; hâlâ, henüz, şimdi, şu anda, şimdiki za-manda. (bkz : el-hâletü hâzihî).

elzem الزم (a. s. lâzım'dan.) : daha (en, pek) lâzım, lüzumlu.

elzemiyyet الزميت (a. i.) : elzemlik, son derece lâzım olma, gereklilik.

em'â امعاء (a. i. miâ'nın c.) : bağırsaklar.

em'â-i galiza : kalın bağırsaklar.

em'â-i rakika : ince bağırsaklar.

emâcid اماجد (a. s. emced'in c.) : en çok haysiyet ve onur şâhibi olan kimseler.

em'âk اماق (a. i. meak ve meûk'un c.) : göz pınarları.

emâkin اماكن (a. i. mekân'ın c. olan "emkine" nin c.) : mahaller, mevzîler, mevkiler, yerler. (bkz : emkine).

emâkin-i mukaddese : kutsal yerler.

emâlic اماليج (a. i. ümlüc'ün c.) : uzun yapraklı otlar, fidanlar.

emâlis اماليس (a. i. imlîs ve imlîsenin c.) : otsuz ve susuz sahrâlar, çöller.

emâm امام (a. i.). (bkz : kuddâm, pîş).

emân امان (a. i.) : 1. eminlik, korku-suzluk. 2. yardım isteme, aman dileme. 3. şikâyet. 4. ricâ.

emân bi-l-kinâye : huk. emânı, karîne ile anla-tan bir tâbir veyâ bir işâret ile verilen eman. ["ge-liniz!" denilmesi gibi].

emân bi-l-kitâbe : huk. harb edenlere yazılı eman gönderilmek sûretiyle verilen emandır ki, sözle ve-rilen eman gibidir.

emân-ı âmm : huk. bütün harbeden düşmana verilen genel bir emandır ki, bu bir "müsâlaha" demektir.

emân-ı hâss : huk. yetkili bir ferdin düşmandan bir veyâ birçok şahsa vermiş olduğu emandır ki, buna riâyet olunur.

emân-ı muvakkat : huk. muayyen bir zamâna kadar verilen emandır ki, o müddetin nihâyet bul-masıyla sona erer.

emân-ı müebbed : huk. sulh yapma. [iki tara-fın birbirine karşı harb etmemek üzere silâh bırak-maları ile olur].

emân-ı sarîh : huk. "sana eman verdim" ve "siz eminsiniz" ve "size bir zarar yoktur" gibi bir tâ-birle verilen eman.

emânât امانات (a. i. emânet'in c.) : 1. emânetler. 2. Peygamberimizden kalma bâzı kut-sal eşya [Hırka-i Saâdet; Sakal-ı Şerif.. gibi].

emânet امانت (a. i. c. : emânât). 1. em-niyet edilen kimseye bırakılan şey, eşyâ veyâ kimse. 2. [evvelce] devlet dâirelerinden bâzılarının isim-leri (şehremâneti = belediye kurulu; rûsûmat emâ-neti = vergi emâneti) gibi.

emânet-dâr امانتدار (a. f. b. s.) :

kendisine emânet edilen, emânetçi.

emânet-dârî امانتداری (a. f. b. i.) :

emânetçilik.

emâneten امانة (a. zf.) : emânet ola-

rak, emânet sûretiyle.

emân-hâh امانخواه (a. f. b. s.) : aman

diliyen, aman istiyen, aman diyen.

emânî امانی (a. i. ümniyye'nin c.) : ar-

zular, gayeler, istekler, ummalar, emeller, maksatlar, niyetler, meramlar.

emânî-yi mahsûsa : husûsî, * özel maksatlar, arzular.

emânet-ullah امانة الله (a. b. i.) :

"Tanrı'nın emâneti" : Osmanlı İmparatorluğunda pâdişahların hükûmet telâkkilerine göre halk, millet.

emârât امارات (a. i. emâre'nin c.) :

alâmetler, nişanlar, eserler, deliller.

emârât-ı hasene : iyi alâmetler.

emâre اماره (a. i. c. : emârât) : alâ-

met, nişan, eser, ipucu, belirti.

emâre-i hasene : ivilik alâmeti.

emâret امارت (a. i. emr'den.) : 1. emir-

lik, beğlik, prenslik. 2. emir'in hâli ve sıfatı.

emârid امارد (a. i. emred'in c.) : bıyık-

ları terlememiş gençler.

emâsil امائل (a. i. emsel'in c.) : 1. en

çok benzeyenler, akranlar, eşler. 2. itibarlı kişiler.

emâzir امازر (a. s. mezir'in c.) : kuv-

vetli ve azamet sâhibi olanlar.

emcâd امجاد (a. s. mecd'in c.) : şeref,

onur ve haysiyet sâhibi olanlar.

emced امجد (a. s. mecd'den. c. : emâ-

cid) : 1. daha (en, pek) mecd, çok şeref, onur ve haysiyet sâhibi olan. **Cedd-i emced** : çok ulu ata. 2. i. erkek adı.

emced-i emâcid : şerefliilerin şerefliisi.

emed امد (a. i.) : son, nihâyet.

emedd امد (a. s. medd'den.) : daha (en,

pek) mecd, uzun, çok süreklî.

emedd-i a'mâr : ömürlerin en uzununu.

emek-dâr امكدار (t. f. b. s.) bir işte emeği

çok geçmiş olan; eski ve sâdık hizmetçi.

emel امل (a. i. c. : âmâl) : ümit, um-

ma, arzu, hırs, tamah. **Tûl-i emel** : haddinden çok fazla şeylere kavuşmak isteği; insan ömrünün yetmiyeceği hulyalar, kuruntular. (bkz : hırs-ı câh, hırs-ı pîrî, hırs-ı nukûd).

emerr اسر (a. s.) : daha (en, pek) acı.

emerr-i edviye : ilâçların en acısı.

emess امس (a. s.) : pek fazla messeden,

en çok temâs eden, dokunan.

Emeviyye امويه (a. h. i.) : İslâm ara-

sında kurulan ilk devlet, ilk İslâm hükûmeti, Emevî devleti.

emhak امحق (a. s.) : donuk beyaz.

emhâl امحال (a. i. mehl'in c.) : mehiller,

mühletler, vâdeler, zamanlar, bir şeyin yapılması için verilen fazla zamanlar.

emhâr امهار (a. i. mehr'in c.) : ni-

kâh bedelleri, ayrılma hâlinde, kadına verilecek, nikâhta kararlaştırılan para ve sâireler.

emhâr-ı zevcât : zevcelerin nikâh bedelleri.

emhâr امهار (a. i. mühür'ün c.) : tay-

lar, at yavruları. (bkz : mihâr).

emihé اميهه (a. i.) : koyunlarda

meydana gelen uyuzluk.

emîme اميمه (a. i.) : 1. demirci-çekici.

2. bir çeşit ot.

emîn امين (a. s. c. : ümenâ) : 1. emni-

yet sâhibi, korkusuz; birine emniyet eden, güvenen; şüphe etmeyen; kendisine güvenilen [kimse, şey]. **Fetvâ emîni** : [eskiden] Şeyhişlâm Kapısı'nda fetvâ işlerine bakan en büyük me'mur. **Sandık emîni** : veznedar. **Şehr-emîni** : şehremânetinin reisi.

Yed-i emîn : mahkemece kendisine bir şey emânet olunan kimse. **2.** emniyetli, korkusuz [yer]. **3.** i. Hz. Muhammed'in lâkabı. **4.** i. erkek adı.

emîn-i çev : saray ahırlarına mahsus ot ve arpa ile şâir levâzımı temîn vazifesıyla mükellef olan me'mur.

Emîn-i vahy : Hz. Muhammed.

Emîn-i vahy-ullah : Hz. Muhammed.

emir امر (a. i. c. : evâmîr). (bkz : emr).

emîr أمير (a. i. emr'den. c. : ümerâ) :

1. bir kavmin, bir şehrin başı, beği. **2.** büyük bir hânedâna mensup kimse. [kelimenin cem'i olan "ümerâ" bu mânâlarda kullanılmaz].

emîr-i Mekke : Mekke emîri, Hz. Muhammed'in sülâlesinden olup Mekke'de me'mur bulunan zat.

emîr-ül-ceyş : serdar, serasker, başkumandan.

emîr-ül-Hâcc : hacılar emîri, hacılar kafilesine reislik etmekle vazifeli bulunan zat.

emîr-ül-mâ' : amiral.

emîr-ül-mü'mînîn : mü'minlerin emîri, Hz. Muhammed'in halîfesi, (pâdişah). [bu ünvan ilk evvel Hz. Ömer'e verilmiştir].

emîr-ül-ümerâ' (emirlerin emîri) : [eskiden]. mülkiye (sivil) de paşalık ünvanının ilk derecesi ki ikinci rütbeyi karşılar.

emîr-âhûr أمير آخور (a. b. i.) imrahur, ahır beyi, ahır müdürü, [evvelce] pâdişahın ahırlarına nezâret eden kimse, İstabl nâzırı.

emîr-âne أميرانه (a. f. zf.) : emîrcesi-ne, emîr olana yakışacak sûrette.

emir-nâme امر نامه (a. f. b. i.) : emir kâğıdı, âmirden me'mura yazılan kâğıt; buyrultu. (bkz : emr-nâme, fermân).

emir-nâme-i sâmi : [evvelce] sadrâzamin emrini bildiren yazı.

emkine امكنه (a. i. mekân'ın c.) : mahaller, mevkiler, yerler, hâneler, evler. (bkz : emâkin).

emkine-i cedîde : yeni evler.

emlâ' املاء (a. i. melâ'ın c.) : cemaatlar, bölükler, kalabalıklar.

emlah املاح (a. s. melîh'den.) : en melâhatli, pek melih, son derece güzel.

Emlah-ül-Arab (Arabın en güzeli) : Hz. Muhammed.

emlâh املاح (a. i. milh'in c.) : tuzlar

emlâh-ı bahriyye : deniz tuzları.

emlâk املاك (a. i. milk ve mülk'ün c.) :

ev, tarla, bağ bahçe vesâire gibi sâhip olunan mal mülk.

emlâk-i hümâyûn : pâdişah malları.

emlâk-i miriyye : beylik malları.

emled املد (a. s.) : [daha, en, pek, çok] genç, körpe ve nâzik (vücut veyâ dal) [müennesi : meldâ].

emles املس (a. s. c. : emâlis) : düz, pürüzsüz, cilâlı. **Hacer-i emles** : jeol. pürüzsüz, düztaş.

emmâre اماره (a. s. emr'den.) : emreden, emredici, cebreden [şehvânî hallerde, günah ve suç işlemede]. **Nefs-i emmâre** : insanı hissi zevk ve lezzete sevk eden nefis ve şehvet.

emn امن (a. i.) : eminlik, korkusuzluk, rahatlık. (bkz : âsâyîş, âsûdegî).

emn ü âsâyîş : eminlik ve rahatlık, güvenlik.

emnâ' امنع (a. s.) : daha (pek, çok, en) sarp, metin.

Emn-âbâd امن آباد (a. f. b. i.) : İstanbul'da Fındıklı'daki saraylardan birinin adı.

emniyyet امنيت (o. i.) : **1.** eminlik, korkusuzluk. (bkz : âsâyîş). **2.** inanma, güvenme. (bkz : i'timâd). **3.** polis teşkilâtı.

emniyyet-i tâmmе : tam bir güvenlik. **Emniyeti sû-i isti'mâl** : güveni kötüye kullanma. **4.** kollama [askerlikte].

emr امر (a. i. c. : evâmîr) : **1.** iş buyurma, buyruk, buyrultu. [ağızdan veyâ yazı ile]. **2.** iş, şey, husus, vâkıa, hâdisе. [bu mânâlarda kullanıldığı takdirde cemî "umûr" gelir]. (bkz : emir).

emr bi-l-ma'rûf ve nehy ale-l-münker : şeriatın emirlerine uygun emir ve yasaklarına göre yaptırımama.

emr-i âlî : [eskiden] pâdişah tarafından verilen emir.

emr-i gaib gr. : üçüncü şahsa verilen emir.

emr-i garib : tuhaf şey.

emr-i hakk (Allah'ın emri) : ölüm.

emr-i hâzır gr. : ikinci şahsa verilen emir.

emr-i ilâhî (Allah'ın emri) : ölüm.

emr-i kavli : aldığı emri yapmayı mecbûr olan [kimse].

emr-i müşkil : zor iş.

emr-i sâmi : [eskiden] sadâret makamından yazılan emir-nâme.

emr-i tabîi : tabîi iş.

emr-i vâkı' : beklenmedik bir emir.

emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir : emir ve ferman, emir sâhibi olan kimsenindir.

emrân امران (a. i. mern'in c.) : kürkler, hayvan derileri.

emrâz امراض (a. i. maraz'ın c.) : illetler, hastalıklar.

emrâz-ı aklıyye : hek. akıl hastalıkları.

emrâz-ı ayniyye : hek. göz hastalıkları.

emrâz-ı asabiyye : hek. sinir hastalıkları.

emrâz-ı bevliyye : hek. sidik yolu hastalıkları.

emrâz-ı cildiyye : hek. cilt, deri hastalıkları.

emrâz-ı dâhiliyye : hek. iç hastalıkları.

emrâz-ı efrenciyye : hek. frengi ve benzeri hastalıkları.

emrâz-ı hâriciyye : hek. dış hastalıkları.

emrâz-ı intâniyye : hek. mikroplu, ateşli hastalıklar.

emrâz-ı mülhike : hek. öldürücü hastalıklar.

emrâz-ı müstevliyye : hek. salgın hastalıklar, fr. épidémiques.

emrâz-ı nisâiyye : hek. kadın hastalıkları.

emrâz-ı sâriyye : hek. bulaşıcı hastalıklar. fr. contagieuses.

emred امرد (a. s. c. : emârid) : bırıkları terlemeye başlamış iken henüz yüzünde tüy, kıl bulunmayan genç. **Şâbb-ı emred** : tüysüz genç.

emrî, emriyye امری، امریه (a. s.) : emre âit, emirle ilgili. **Sîga-i emriyye** : emir sığası, emir * kipi.

emr-nâme امرنامه (a. f. b. i.) (bkz : emir-nâme, fermân).

emrûd امرود (f. i.) : armut. (bkz : ermûd).

emsâl امثال (a. i. mesel'in c.) : kıssalar, hikâyeler, destanlar. **Durûb-ı emsâl** : darbı-meseller, atalar sözü, ata sözleri.

emsâl امثال (a. i. misl'in c.) : 1. nümüneler, örnekler. 2. eş, benzer. 3. eşler, benzerler. 4. mat. * katsayı, kaç misli alınacağını bildiren sayı.

emsâl-i inkisâr : astr., jeod. havanın içinden geçen ışığın kırılma miktarı, fr. *raction.

emsâl-i kesire : bol örnekler, misâller.

emsâr امصار (a. i. mısır'ın c.) : büyük şehirler, memleketler, beldeler, kasabalar.

emsâr ü bilâd : büyük şehirler.

emsel امثل (a. s. misl'den.) : pek müşâbih olan, çok benzeyen.

emsile امثله (a. i. misâl'in c.) : 1. nümüneler, örnekler.

emsile-i muhtelif (türlü örnekler). [arapça'da bir fiilin : mâzî, muzârî, masdar, ism-i fâil, ism-i mef'ûl, cahd-ı mutlak, cahd-ı mustağrak, nefy-i mâzî, nefy-i hâl, emr-i gaib, emr-i hâzır, nehy-i gaib, nehy-i hâzır, ism-i mekân, ism-i zaman, masdar-ı mîmî, binâ-i merre, ism-i mensûb, mübâlağa ile fâil, ism-i tafdil. gibi birer misalle gösterilen şekli].

emsile-i muttarîda (sıralı örnekler) : bir sığanın müfret, tesniye, cemi hallerindeki mütekellim, muhâtab ve gaip şekilleri. 2. a. gr. içinde, fiillerin çekim örnekleri bulunan ilk kitabın adı.

emsiye امسيه (a. i. mesâ'in c.) : akşamlar, akşam vakitleri.

emşât امشاط (a. i. muşt ve mışt'ın c.) : taraklar [muşt-ül-kadem : ayağın üzerindeki ufak kemikler].

emtâr امطار (a. i. matar'ın c.) : yağmurlar. **Sahâib-i emtâr** : yağmur bulutları.

emtâr-ı kesire : bol yağmurlar.

emten امتن (a. s.) : pek metin, çok dayanıklı.

emtia امتيه (a. i. metâ'in c.) : 1. kuşlar. 2. satılacak şeyler, mallar.

emtia-ı ecnebiyye : yabancı memleket malları.

emtia-ı ticâriyye : tüccar malları.

emvâc امواج (a. i. mevc'in c.) : dalgalar.

emvâc-ı bahr : denizin dalgaları.

emvâh

emvâh امواد (a. i. mâ'in c.) : su-
lar. (bkz : miyâh).

emvâl اموال (a. i. mâl'in c.) : mülk-
ler, para ile alınan şeyler. **Bezî-i emvâl** : para, he-
diye gibi şeyler dağıtma.

emvâl-i bâtına : saklanması mümkün olan mal-
lar. [altın, gümüş, gibi].

emvâl-i gayr-ı menkule : taşınmaz mallar [dük-
kân, ev, tarla gibi].

emvâl-i menkule : taşınabilen mallar. [çakı, ka-
nepe, masa, gibi].

emvâl-i zâhire : saklanması mümkün olmayan
mallar. [emlâk, ekinler, ağaçlardaki meyvalar, me-
vâşi (davar, mal) gibi şeyler].

emvât اموات (a. i. meyyit'in c.) : ölü-
ler. **Defn-i emvât** : ölülerin gömülmesi. **İhyâ-yi em-
vât** : ölülere can verme.

emyâ, emyân اميا، اميان (f. i.) : para kesesi, para çantası. (bkz : hem-
yân).

emyâl اميال (a. i. mîl'in c.) : [deniz-
de] "2500" arşın uzunluğundaki ölçüler. (bkz :
mîl).

emyâl-i bahriyye : deniz milleri; 6080 kadem
veyâ 853 metreden ibâret olan deniz mesâfesi.

emyûs اميوس (a. i.) : tuz taşı, kırıl-
mamış büyük tuz parçaları.

emzâ امضى (a. s.) : 1. hükmü çok yü-
rüyen. 2. çok te'sirli olan. 3. zf. kat'î.

emzice امزجه (a. i. mizâc'in c.) : ta-
bîatler, huylar, meşrepler.

emzice-i muhtelif : muhtelif, türlü tabîatler,
huylar.

-en أ (a. e.) : arapça kelimelerin sonuna
gelerk, kelimeyi zarf yapar : kasden, inâyeten,
hakikaten v. b.

enâbîb انابيب (a. i. ünbûbe'nin c.) :
boğum boğum olan şeyler, kavis gibi içi boş olan
fen âletleri, borular.

enâbîb-i gırbâliyye : kalbur damarları.

enâbîb-i hazmiyye : anat. hazım (* sindirim)
boruları.

enâbîk انابيق (a. i. inbîk'in c.) : in-
bikler.

enâbîş انابيش (a. i.) : yerden çıkarılan
otun kökü. (bkz : enbûşe).

enâcîl اناجيل (a. i. incîl'in c.) : in-
ciller.

enâcîl-i erbaa : Hz. İsâ'nın göğe ağmasından son-
ra Havâriyyun'un tertitledikleri söylenen dört ayrı
incil metni : [Mettâ, Markus, Luka, Yuhanna].

enâdîd اناديد (a. s.) : perîşan, perâ-
kende, dağınık şeyler.

enâfis انافس (a. s. enfes'in c.) : en-
nefis olan şeyler.

enâfis-i âsâr-ı edebîyye : edebî eserlerin en ne-
fisleri en değerlileri.

enâhîd اناهيد (f. i.) : Zühre (Ve-
nüs) gezeğeni. (bkz : nâhîd).

enâiyyet انائيت (a. i.) : (bkz : eneiyy-
et, enâniyyet).

enâm انام (a. i.) : 1. bütün mahlûklar,
yaratılmış olan canlılar. 2. halk, insanlar. **Beyn-el-
-enâm** : halk arasında. **Rabb-ül-enâm** : bütün mah-
lûkatın Tanrısı. **Seyyid-ül-enâm** (halkın Ulu'su) :
Hz. Muhammed.

en'âm انعام (a. i. na'm'in c.) : 1. at,
deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar. 2. s. hayvan
gibi kimseler. 3. i. Kur'ân-ı Kerim'de bir sûrenin
adı. 4. i. bâzı âyet ve sûreleri de ihtivâ eden dîni
duâ kitabı.

enâmil انامل (a. i. enmele'nin c.) :
parmak uçları.

enâniyyet انانيت (a. i.) : kendini
beğenme, bencilik. (bkz : enâiyyet, eneiyyet).

enâr انار (f. i.) : nar [meyva]. (bkz :
rûmmân).

enâr-Allahû kabrühû انار الله قبره
(a. cû.) : "Allah mezarını aydınlatсын!" mânâsına
gelen iyi bir dilek.

enbâ انبا (a. i. nebî'nin c.) : peygamber-
ler.

enbâg انباغ (f. i.) : ortak kadın, kuma.

enbâhûn انباخون (f. i.) : 1. sağ lam, tahkîm edilmiş yer. 2. hisar, kale.

enbân, enbâne انبان، انبانه (f. i.) : dağarcık denilen deri çanta, yiyecek çantası, heybe.

enbânçe انبانچه (f. i.) : küçük dağarcık, ufak heybe; çanta.

enbâr انبار (f. i.) : 1. dolu, yığın, küme. 2. kuvvet vermek için ekinlere dökülen çör-çöp, gübre. ["enbârden" ve "enbâşden" masterından emir].

enbâr انبار (a. f. nibr'in c.) : anbarlar, anbar. **Der-enbâr etmek** : anbara koymak, teslim etmek. [cemi olduğu halde bizde müfret olarak kullanılır].

enbâste انباشته (f. s.) : 1. tıkanmış. 2. yıkılmış.

enbâz انبار (f. s.) : ortak, eş. (bkz : şerîk). **Bi-enbâz** : şerîki olmıyan, eşsiz.

enbâz انبار (a. i. nebez'in c.) : lâkaplar, takma adlar, soyadları.

enbâzi انباری (f. i.) : ortaklık, şeriklik.

enbele انبله (f. i.) : Hind hurması, demir hindi.

enherût انبروت (f. i.) : armut. (bkz : emrûd).

enbeste انبسته (f. s.) : koyulaşmış, katılaştı, uyuşmuş [nesne].

enbeste-dem انبسته دم (f. b. s.) : tenbel, miskin, gayretsiz [kimse].

enbik انبيق (a. i.) : inbik.

enbîr انبير (f. i.) : yaş ve kuru çamur.

enbîre انبيره (f. f.) : üstü toprak sıvalı damlarda sıva altına konulan saz, çalı çırpı, talaş, yonga gibi şeyler.

enbiyâ' انبياء (a. i. nebi'nin c.) :

müstakil şeriat sâhibi olmıyan peygamberler, yalvaçlar. (bkz : resûl).

enbûb انبوب (f. i.) : minder, döşek; döşeme.

enbûde انبوده (f. s.) : istif edilmiş, devşirilmiş, katlanmış ["enbûden" masterından ismi mefûl].

enbûh انبوه (f. s.) : 1. çok, kalabalık, başka **Leşker-i enbûh** : kalabalık asker. 2. i. çokluk. (bkz : cemâat, izdihâm). 3. i. meclis. 4. kalın, yoğun. 5. duvarın yıkılıp dökülmesi.

enbûşe انبوشه (a. i.) : bot. 1. yer elması, patates gibi yerden çıkarılan şeyler. 2. ağaç kökleri. (bkz : enâbiş).

enbûy انبوی (f. i.) : koklama, koku.

enbûzen انبوذن (f. i.) : asıl, madde.

enbûzen-i insân : toprak [insanın asıl maddesi olduğu için]. (bkz : tîn).

enbûr انبر (f. i.) : ocağı ve ateşi karıştırmıya yarıyan âlet. [Anadolu'da "eğsi, eksi, eğsiran v. b." gibi karşılıkları vardır]

enbüre انبره (f. s.) : 1. tüyü dökülmüş [şey, hayvan], en çok deve. 2. i. dolap beygiri. 3. i. dere. 4. i. işkembe.

encâb انجاب (a. s. necib'in c.). (bkz : necâib, nücebâ).

encâd انجاد (a. i. necd'in c.) : yüksek yerler, yüce yerler.

encâm انجام (a. i.) : nihâyet, son. (bkz : âkıbet, fercâm).

encâm-ı kâr : işin sonu. (bkz : âhir-ül-emr).

encâs انجاس (a. necs'in c.) : pislikler.

encel انجل (f. i.) : bot. hatmi çiçeği.

encer انجر (a. i.) : gemi direği. (bkz : lenger).

encere انجيره (f. i.) : bot. 1. ısırgan otu. (bkz : encüre). 2. hek. kürdeşen, vücuttaki kaşıntılı döküntüler, urtica.

encidân انجدان (a. i.) : bot. kasnı denilen ilâcın yapıldığı bir ağaç.

encîn انجين (f. zf.) : 1. ufak ufak, kıyma kıyma, tâne tâne. ["enciden" masterından]. 2. i. sıvacı. (bkz : endâyiş-ger).

encîr, encire انجير ، انجير (f. i.) : incir.

encûc انجوج (f. i.) : ödağacı. (bkz : encûg).

encûg انجوغ (f. i.) : 1. öd ağacı. 2. ocak. (bkz : encûc).

encûh, encûg انجوخ ، انجوخ (f. i.) : 1. kıvrım. 2. s. solmuş, buruşmuş (meyva). [encûhiden ve encûgiden masterından].

encûm انجم (a. i. necm'in c.) : yıldızlar. (bkz : kevâkib, nücûm, sitâre-gân).

encûmen انجمن (f. i.) : cemiyet, meclis, şûrâ, komisyon; takım.

encûmen-i dâniş : akademi.

encûmen-i siyâsi : siyâsi encûmen, politika kulübü.

encûmen-gâh انجمن گاه (f. b. i.) : meclis, cemiyet yeri.

encür انجر (a. i.) : ısırgan otu.

encüre انجيره (a. i.) : bot. ısırgan otu. (bkz : encere).

encürî انجيرى (a. i.) : harâret kabarcıkları, isilik.

encürîyye انجيريه (a. i.) : 1. hek. ısırgan otunun meydana getirdiği kabarcıklara benzeyen bir çeşit deri hastalığı. 2. bot. ısırgan giller.

endâ' انداء (a. i. nedâ'nın c.) : şebnemler, çiğler. (bkz : endiye).

endâd انداد (a. i. nidd'in c.) : misiller, nazîrlar, benziyenler, eşler. (bkz : eşbâh, nazâir).

endâd ü ezdâd : benzerler ve zıtlar.

endâd انداد (a. s. : nadad'ın c.) : (bkz : enzâd).

endâht انداخت (f. i.) : 1. atmâ, atış; atılma. 2. silâh atma, boşaltma.

endâhte انداخته (f. s.) : atılmış; bir tarafa bırakılmış.

endâhte-i küşe-i nisyân : unutma köşesine atılmış, unutulup gitmiş.

endâm اندام (f. i.) : vücut, beden, insanın âzâsı, biçim; boy, boybos; cisim. **Arz-ı endâm etmek** : boy göstermek.

endâm-ı mevzûn : düzgün endam, düzgün beden.

endâmî اندامى (f. i.) : bedene uygun, biçimli elbise.

endâr اندار (f. i.) : hikâye, baştan geçen şey. (bkz : vâkıa, ser-güzeşt).

endâve, endâye انداوه ، اندايه (f. i.) : 1. sıvacı malası. 2. şikâyet.

endâyiş اندايش (f. i.) : sıvama, yaldızlama.

endâyiş-ger اندايشگر (f. b. i.) : sıvacı, yaldızcı. (bkz : encîn²).

-endâz انداز (f. s.) : 1. atıcı. **Silâh-endâz** : silâh atan, nefer, er. **Tir-endâz** : ok atan. 2. atmış.

endâze اندازه (f. i.) : 1. altmış santimetrelilik bir ölçü. 2. ölçek. 3. tahmîn, takdir. 4. mer-tebe, derece.

end-bend اند بند (f. zf.) : 1. parça parça, boğum boğum. 2. mahcup, utanmış.

endek اندك (f. s.) : 1. az, azıcık. 2. yaşı küçük. **Tıfl-ı endek** : yaşı küçük çocuk.

endeme اندمه (f. i.) : geçmiş sıkıntıları hatırlama.

ender اندر (a. s.) : daha (en, pek) nâdir, çok seyrek ve az bulunan.

ender اندر (f. zf. nâdir'den) : “-de, içinde”. **Cehân-ender cehân** : cihân içinde cihan. **Müşkil ender müşkil** : zorluk içinde zorluk. [çok defâ Farsça veya Arapça iki kelime arasında kullanılır].

ender ez اندرز (f. i.) : 1. öğüt, nasihat; vasiyet. 2. mektup.

enderi اندری (a. i.) : kalın ip, halat.

enderüb, endüb, endüc اندروب ، اندوب ، اندوج (f. i.) : **hek**. temriye denilen cilt hastalığı.

enderûn اندرون (f. b. i.) : 1. bir şeyin iç tarafı, dâhili; içyüz; harem dâiresi. 2. kalb. 3. [evvelce **Hırka-i Sâadet** ile **Hazine-i Hümayûn**’un bulunduğu saray.

enderûn-i hümayûn : saray müstahdimini yetiştirmek için kurulan teşkilât.

enderûn ü bi-rûn : iç ve dış.

-endiş اندیش (f. s.) : düşünen, ölçülü davranan. **Âkubet-endiş** : sonunu düşünen. **Bed-endiş** : fenâ düşünen. **Dür-endiş** : derin, uzağı düşünen, tedbirli.

endişe اندیشه (f. i.) : düşünce; vesvese, merak, kaygı; gam, keder; şüphe; korku.

endişe-i ferdâ : yarının düşüncesi.

-endişi اندیشی (f. i.) : “endiş” ile nihâyet bulan sıfatları isimleştirerek bunlara “düşünüş” mânâsını verir. **Âkubet-endişî** : sonunu düşünüş. **Dür-endişî** : her şeyi evvelden düşünüş, görüş.

endiş-nâk اندیشناک (f. b. s.) : düşünceli, kederli, sıkıntılı.

endiye اندیه (a. i. nedâ’nın c.) : şebnemler, çiğler. (bkz : endâ’).

endüd اندود (f. i.) : sürmek, tılâ etmek, sıvamak, yaldızlamak mânâsına olan “endûden” mastarından müştak olup “parlak siva”, “siva” mânâsındır. **Zer-endüd** : yaldızlı, altın siva.

endüh, endüh اندوه ، انده (f. i.) : gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü, sıkıntı.

endüh-i bi-pâyân : sonsuz keder, üzüntü.

endüh-gîn, endüh-gîn اندوهگین ، اندهگین (f. b. s.) : gamlı, kederli, tasalı. (bkz : endüh-nâk, endüh-nâk).

endüh-güsâr اندوهگسار (f. b. s.) : kederi, gamı, sıkıntıyı gideren.

endüh-nâk, endüh-nâk اندوهناک ، اندهناک (f. b. s.) : kederli, gamlı, tasalı, sıkıntılı. (bkz : endüh-gîn, endüh-gîn).

endühte اندوخته (f. s.) : 1. kazanmış; kazanılmış; biriktirmiş, biriktirilmiş, hazırlanmış. 2. ödenmiş.

-endüz اندوز (f. s.) : “kazanan, biriktiren, toplayan” mânâsıyla kelimeleri sıfat yapar : **Hikmet-endüz** : hikmet kazanan. **Tarâb-endüz** : âhenk kazanan.

ene أنه (a. zm.) : **fels.** ben, fr. moi.

eneiyye انائييه (a. i.) : **fels.** * tekbençilik, fr. solipsisme.

eneiyyet انائييت (a. i.) : bencilik, kendini beğenmişlik. (bkz : enâiyyet, enâniyyet).

ene-l-hakk انالحق (a. cü.) : Hallâc-ı Mansûr’un söylediği : “ben hakkım” mânâsına meşhur bir söz.

enf انف (a. i.) : burun, herşeyin ön kısmı, uç. **Ebü-l-enf** : koca burunlu, kibirli. **Kesr-i enf** : burnunu kırma, kibrini kırma.

enfa انفع (a. s. nâfi’den.) : en nâfi’, daha (pek, çok) faydalı.

enfâl انفال (a. i. nefel’in c.) : 1. ganimetler, düşmandan alınan mallar, emeksiz kazançlar. 2. Kur’ân-ı Kerim’de bir sûrenin adı.

enfâr انفار (a. i. nefir’in c.) : cemâatler, halk, kalabalıklar. (bkz : nefir).

enfâs انفس (a. i. nefes'in c.) : 1. nefesler, soluklar. 2. nebî ve velî gibi uluların irşâd edici duâları. (bkz : nefes).

enfâs-ı hayriyye : hayırlı nefesler.

enfâs-ı ma'dûde : sayılı nefesler, insan hayâtı.

enfâs-ı Mesih : Hz. İsa'nın, ölüleri diriltten nefesleri.

enfes انفس (a. s. nefis'den.) : daha (en, pek) nefis, çok değerli ve lezzetli [olan].

enfes-i âsâr : eserlerin en nefisi, en değerlisi.

enfes-i et'ime : yemeklerin en lezzetlisi.

enfes-ül-cevâhir : XV. asrın açık ve düzgün Türkçe ile yazı yazan bilginlerinden olup 1531 (H. 938) tarihinde ölen İznikli Mûsâ bin Hacı Hüseyin'in aslı Arapça olan Tefsir-i Hâzini'den yaptığı tercüme bir eserdir.

enfi انفي (a. s.) : buruna mensup, burunla ilgili.

enfiyye انفيه (a. i.) : keyif için buruna çekilen çürütülmüş ve içine bâzı kokulu maddeler katılmış bütün tozu, burun otu. [uydurma kelimedir].

enfûs انفس (a. i. nefis'in c.) : ruhlar, canlar, yaşayanlar, hayat sâhipleri.

enfûs ü âfâk : nefis ve dışı.

enfûsî انفسى (a. s.) : nefiste meydana gelen, düşünülmüş şeye nispetle düşünene, ferdi zihne âit bulunan, * nesnel, fr. **subjectif**. [zıddı : âfâkî = fr. **objectif**'dir].

enfûsiyye انفسيه (a. i.) : * öznecilik, fr. **subjectivisme**.

engâm انعام (f. i.) : vakit, mevsim. (bkz : hengâm).

engâme انعامه (f. i.) : 1. topluluk; toplanma yeri. 2. oyuncular derneği. 3. savaş yeri.

engâr انگار (f. i.) : 1. sanma, zan, tasavvur; şüphelenme. 2. tamamlanmayan iş.

engâre انگاره (f. s.) : 1. tamamlanmayan iş ve nakış, taslak. 2. hikâye, efsâne. 3. baştan geçen bir şeyi ve hikâyeyi tekrarlama. 4. utanarak geri geri çekilme. 5. hesap defteri.

engâz انگاز (f. i.) : sanat sâhiplerinin kullandıkları âlet.

engel, engele, engil, engile , انگله , انگل (f. i.) : 1. ilik, düğme. (bkz : engül, engüle). 2. s. söz, sohbeti çekilmeyen kaba kimse.

Engelyûn انگليون (f. i.) : 1. İncil. 2. yedi renkli, işlemeli bir çeşit ipek kumaş. 3. (bkz : erjeng, erteng).

engihte انگيخته (f. s.) : koparılmış, oynatılmış; yükseltilmiş; karıştırılmış.

engir انگير (f. i.) : (bkz : engûr).

engişt انگشت (f. i.) : kömür. (bkz : fahm).

engiştâl انگشتال (f. s.) : hasta, zayıf, dermansız [kimse].

-engiz انگيز (f. e.) : koparan, karıştıran; depreten. **Fitne-engiz** : fitne koparan, fesat karıştıran. **Safâ-engiz** : safâ koparan, neşe yaratan.

engûje انگورده (f. i.) : (bkz : engûje, engüjed).

engül, engüle انگوله (f. i.) : (bkz : engel, engele, engil, engile).

engûr انگور (f. i.) : üzüm. **Âb-ı engûr** (üzüm suyu) : şarap. (bkz : ineb).

engûrek انگورك (f. i.) : gözbebeği, (bkz : hadeke).

engübîn انگبين (f. i.) : bal. (bkz : asel). ["engebîn" şeklinde de kullanılır].

engüzü انگز (f. i.) : filcilerin fili idâre için kullandıkları ucu eğri demir karga burnu.

engûje, engüjed انگورده (f. i.) : kokusu keskin ve fenâ olan baldırgan pusu. (bkz : engûje).

engüjed انگود (f. i.) : "encüdân" ve-yâ "encidân" da denilen ağaçta meydana gelen ve "kasnı" adını alan bir nevî ilâç. (bkz : hiltît).

Engürûs انگروس (h. i.) : 1. Macar. 2.

Macaristan.

engüşť انگشت (f. i.) : parmak.

engüşť-i çeħârûm : atsız parmak.

engüşť-i kihîn : serçe parmak.

engüşť-i mihîn : orta parmak.

engüşť-i muħannâ : kınalı parmak.

engüşť-i nîl : fakirlik.

engüşť-i sûtürg : baş parmak.

engüşťâne انگشتانه (f. i.) : dikiş yük-
süğü. (bkz : engüşťene).

engüşť ber-cebîn nihâden انگشت برجبین

nehâden (f. dey.) : parmağı alın üzerine
koymak, selâm vermek.

engüşť ber-dehân انگشت بردهان

(f. dey.) : parmağı ağızda [olan], taaccübeden,
şaşa kalan.

engüşť-ber-dehân nihâden انگشت بردهان

nehâden (f. dey.) : 1. hayrân olmak,
şaşmak. 2. susturmak.

engüşť ber leb-zeden انگشت بر لبزدن

(f. dey.) : dudağa parmak vurmak, ağız aramak,
söyletmek.

engüşť ber-nemek sûden انگشت بر نمک

sûden (f. dey.) : parmağını tuza sür-
mek, yemin etmek, söz vermek.

engüşť bürek انگشت برک (f. b. i.) :

zool. köstebek.

engüşť der çeşm kerdên انگشت در چشم

کردن (f. dey.) : iyiliğe karşı kemlik etmek.

engüşťe انگشته (f. i.) : zir. ekincilerin

harman savurdıkları âlet, yaba.

engüşťene انگشته (f. i.) : terzi ve-

yâ yorgancı yüksüğü. (bkz : engüşťâne).

engüşťer, engüşťeri انگشتی

(f. i.) : parmağa süs için takılan yüzük.

engüşťer-i pâ : ayak yüzüğü, mec. kıymetsiz ve
itibarsız şey.

engüşť hâiden انگشت خائیدن

(f. b. i.) : 1. mahvetmek. 2. yok farzetmek. 3. par-
makla göstermek.

engüşť-nümâ انگشت نما (f. b. s.) : par-

makla gösterilen [iyilik veya fenâlık husûsunda],

enhâ' انحاء

(a. i. nahv' in c.) : 1. ta-
raflar, cihetler, yanlar. 2. yollar.

enhâ-yi sahrâ : çöl tarafları.

enhâr انهار

(a. i. nehr'in c.) : ırmaklar,
çaylar.

enhâr-ı amîka : derin nehirler. (bkz : enhür).

enhas انحس

(a. s. nahs'dan) : en. nuhû-
setli, pek uğursuz, çok şom [meş'um]. (bkz : eş'-
em).

enhür انهر

(a. i. nehr'in c.) : ırmaklar,
çaylar. (bkz : enhâr).

enik, enika انيق ، انيقه

(a. s.) :
güzel, sevimli, şirin şey.

enîn انين

(a. i.) : inilti, inleme.

enîn-i hafî : gizli inilti.

enîr انير

(f. i.) : çirkin huy, fenâ tabîat.

enîs, enîse انيس ، انيسه

(a. i. üns'den.) :
1. dost, arkadaş; yar, sevgili.

enîs-i dil : gönül dostu. 2. [birincisi] erkek,
[ikincisi] kadın adı.

enîs-ül-guzât : XVI. asır şâirlerinden Hüsam Fû-
tûhî'nin manzum olarak yazdığı 118 sahifelik bir
fetihnâmedir. [bu eser, 1526 (H. 933) yılında
Kanûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan'a yaptığı se-
ferini hikâye etmektedir].

enîs-ül-kalb : Fuzûlî'nin, İran şâirlerinden Hü-
rev-i Dehlevî ile Molla Câmî'ye nazîre olarak yaz-
mış olduğu meşhur Farsça kasidesidir.

enîsân انيسان

(f. i.) : 1. yalan. (bkz :
kîzb). 2. boş, mânâsız söz.

enîse انيسه

(f. s.) : donmuş, pekişmiş
[nesne].

enise

enise آيسه (a. i.) : ateş, od. (bkz : nâr).

enişe انيشه (f. i.) : 1. hafîye. 2. câsus. 3. s. dalkavuk. (bkz : müdâhin).

eniyet انيت (a. i.) : fels. * kişilik, fr. **personnalité**.

enkas انقص (a. s.) : daha (en, pek, çok) noksan, eksik.

enkaz انقاض ("ka" uzun okunur. a. i. nukz'un c.) : 1. binâ yıkıntıları, yıkıntı mo-loz. 2. eski hayvanların bakiyeleri.

enkaz-ı beşer : insan yıkılmaları.

enkaz-ı remime : kazâya uğramış ve esaslı kı-sımları dağılmış gemi ve tekne bozuntuları.

enkaz-ı ümmîd : ümit yıkıntısı.

enker انكر (a. s.) : en çirkin, pek fenâ.

enker-ül-eşvât : seslerin en çirkinini, anırtı.

enkiha انكحه (a. i. nikâh'ın c.). (bkz : nikâh).

enmele انمله (a. i. c. : enâmîl) : par-mak ucu. [kinâye olarak "el" mânâsına kullanılır].

enmâr انمار (a. i. nîmr'in c.) : kaplan-lar. (bkz : nîmâr, nümûr).

enmûzec انموزج (a. i.) : nümûne, örnek, mostrâ; tip. [fasihi "nümûzec" dir].

enmûzec-i âlem : âlemin örneği.

enmûzec-i evvel : ilk örnek.

enne انه (a. s.) : çok inliyen. (bkz : nâlân).

en-Nehr النهر (a. h. i.) : astr. semâ-nın güney yarım küresine âit bir burç olup "Orion" ve "Sevr" burçları altından uzanır.

ensâ انسا (a. i. nesy'in c.) : unutma-lar.

ensâb انساب (a. i. neseb'in c.) : 1. soylar, baba tarafından hısımlar. 2. logaritma cet-vellerinin sayıları : [ceyb (sinus), teceyb (cosi-

nus), mûmâs (tangent), tamam mûmâs (cotan-gent), katı' (séquence), tamam katı' (coséquen-ce)].

ensâb انصاب (a. i. nusub'un c.) : 1. şer-ler, belâlar. 2. putlar, heykeller. (bkz : esnâm).

ensâc انساج (a. i. nesc'in c.) : hek. nesiçler; * dokular. İlm-ül-ensâc : * dokubilim, fr. **histologie**. [ensâc kelimesi, bâzı lûgatlerde bulun-mamakla berâber kullanılır olmuştur].

ensâf انصاف (a. s. nısf'ın c.) : yarım-lar, yarılar.

ensaf انصف (a. s. insâf'dan.) : daha (en, pek) insaflı.

ensaf-ı esnâf : esnâfın en insaflısı.

ensâl انسال (a. i. nesl'in c.) : evlât-lar, soylar, zürriyetler, sülâleler, dölller. (bkz : nesl).

ensâr انصار (a. s. nâsır'ın c.) : yar-dımcılar, muâvinler, müdâfîler, koruyucular. (bkz : nâsır'ın).

ensârî انصارى (a. s. ve i.) : ensârdan olan kimse. [ensâr : Medîne'deki "Evs" ve "Harzec" kabîlelerine mensup. Hicretten sonra. Hz. Muham-med'e din uğrunda yardımcı olan kimseler].

ensâr-ullah : Allah yolunda Hz. Muhammed'e yardım edenler.

enseb انصب (a. s. nesib'den.) : daha (en, pek) münâsîp, uygun, çok yerinde.

ensice انسجه (o. i. nesc'in c.) : 1. anatomide dokumaya benzetilen uzvî teşekküller ve botanikte yaprakların ince örgüleri. 2. dokumalar, kumaşlar, örmeler. [bu kelime Arapça bir kalıba sokularak uydurulmuştur].

ensür انسر (a. i. nesrin c.). (bkz : nüsûr).

entak انطق (a. s. nutk'dan.) : daha (pek, çok, en) iyi söz söyleyen.

entarûn انطرون (a. i.) : tipta kullanılan bir ot, kantaron.

enûk انوق (a. i.) : zoöl. kartal [kuş].

enûşâ انوشا (f. i.) : 1. mecûsî mezhebi. 2. sevinç. 3. adâlet, âdillik.

enûşe انوشه (f. i.) : 1. hoş, ne kadar hoş, mes'ut. 2. şarap. 3. genç pâdişah. 4. Şâpûr Şâh'ın halası.

en'üm انم (a. i. ni'met'in c.) : 1. iyilikler, lûtuf lar, ihsânlar, nîmetler, yiyecek ve içeceğe dâir şeyler, ekmekler. (bkz : niam). 2. h. i. Medîne'de bir yer adı.

envâ' انواع (a. i. nev'in c.) : çeşitler, türlü ler.

envâ'i kesire : çok çeşitler.

envâ'i nekayıs : eksikliklerin, noksanların türlü sü.

envâh انواع (a. i. nevh'in c.) : ölüye ağlayan kadınlar, ağıt yakanlar.

envâr انوار (a. i. nûr'un c.) : ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

enver انور (a. s. nevr'den.) : daha (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.

enyâb اناب (a. i. nâb'ın c.) : köpek dişleri denilen uçları sivri dört diş. (bkz : esnân-ı katia).

enyâr انيار (a. i. nîr'in c.) : boyundu-ruk lar.

enzâd انضاد (a. s. nazad'ın c.) : 1. şerefli ve tertipli kimseler. 2. toprak tabakaları. (bkz : endâd).

enzâl انزال (a. s. nezl ve nezil'in c.) : soysuzlar, alçaklar, aşağılık adamlar.

enzâm انظام (a. i.) : balıkların karnlarında peydâ olan yumurta dizileri.

enzâr انظار (a. i. nazar'ın c.) : bakışlar, bakmalar.

enzâr-ı ecnebiyye : yabancı bakışlar.

enzâr-ı ta'ziye : tâziyet bakışları.

enzâr-ı ümmet : halkın bakışları.

epsân اپسان (f. i.) : bileği taşı. (bkz : fesân).

epürnâk اپرناک (f. i.) : delikanlı. (bkz : şâbb).

er ار (f. e.) : eğer, ise, olsa, olur işe. ["eğer" in hafifletilmiş].

erâbet ارايت (a. i.) : akıllı, zeyrek, uslu olma.

erâcîf اراحيف (a. i. ürcûfe'nin c.) : yalan sözler, uydurmalar, düzmeler.

erâcîf ve ekâzib : yalan ve uydurma sözler.

erâcîh اراجيح (a. i. ürcûha'nın c.) : salıncaklar.

erâciz اراجيز (a. i. ürcûze'nin c.) : mısırâları kafiyeli, kısa vezinli şiirler, kasîdeler.

erâciz-i şuarâ : şâirlerin kısa vezinli şiirleri, kasîdeleri.

erâik ارائك (a. i. erike'nin c.) : şâhâne tahtlar.

erakk ارق (a. s.) : daha (en, pek, çok) rakik, ince.

erakk-ı evrak : kâğıtların veyâ yaprakların incesi.

erâmil, erâmile ارامل ، ارامله (a. i. ermele'nin c.) : bekârlar, karısızlar, dul kadınlar, dullar. **Eytâm ve erâmil** : yetimler ve dullar.

erâmil-i askerîyye : asker dulları.

er'an ارعن (a. s.) : bön, ahmak, sünepe; deli, çılgın; şaşkın.

erânib ارانب (a. i. erneb'in c.) : zool. tavşanlar.

erânib ارانيب (a. i. ernebe'nin c.) : burun uçları.

erâvend اروند (f. i.) : 1. şevk, arz, istek. 2. şân, şeref.

erâyis

erâyis ارایس (a. i. erîs'in c.) : ekin-ciler, çiftçiler.

erâzî اراضی (a. i.). (bkz : arâzî).

erâzil اراذل (a. s. erzel'in c.) : reziller, sıyrıklar, nâmissuzlar, yüzüzler.

erâzil-i nâs : halkın en rezilleri, pek bayağıları.

erbaa' ارباء (a. i.) : çarşamba günü.

erbaa اربعه (a. s.) : dört. **Ahlât-ı erbaa** : dem, balgam, safra, sevdâ. **Anâsır-ı erbaa** (dört unsur) : ateş, hava, su, toprak. **Cihât-ı erbaa** (dört taraf) : doğu, batı, kuzey, güney. **Etrâf-ı erbaa** (dört taraf) : sağ, sol, ön, arka. **Füsûl-ı erbaa** (dört mevsim) : ilkbahar, yaz, sonbahar, kış. **Yevm-ül-erbaa** (dördüncü gün) : çarşamba.

erbaa-i mütenâsibe : mat. [eskiden] selâse kaidesi.

erbâb ارباب (f. i.) : ulu; reis, başkan.

erbâb ارباب (a. s. rabb'in c.) : 1. sâhibler, mâlikler. 2. [müfret olarak kullanılır] ehil, muktedir, becerikli; lâiyik.

erbâb-ı denâet : alçak kimseler.

erbâb-ı dil : gönül adamları. (bkz : ehl-i dil).

erbâb-ı garaz : garaz sâhipleri; kötü niyetliler.

erbâb-ı himmet : himmet sâhipleri, birşey yapmak isteyenler.

erbâb-ı mesâlih : işi olanlar, iş tâkibedenler. (bkz : eshâb-ı mesâlih).

erbâb-ı nücûm : astrologlar, yıldızlara bakıp da tâlih bildirenler.

erbâb-ı sabâhat ü zarâfet : güzel ve zarif kimseler.

erbâb-ı vefâ : vefâ sâhipleri; vefâlı kimseler.

erbâb-ı zâhir : kâinâtın mâhiyetini, ancak dış yüziyle görenler, şerâatçılar.

erbâh ارباح (a. i. ribh'in c.) : faydalar, fâizler, kazançlar.

erbaîn اربعمین (a. s.) : 1. kırk [sayı]. (bkz : erbeûn). 2. kırkinci [sırada]. 3. kâr-kış, [rûmî Kânûn-ı evvel'in (Aralık) dokuzundan [Efrencî 22], Kânûn-ı sâni'nin (Ocak) on yedisine [Efrencî 31] kadar süren ve kışın en soğuk zamânı sayılan 40 gün]. 4. dervişlerin çile çıkarmak için hücreye kapandıkları kırk günlük müddet.

erbaîn-i âşûra : arabî aylarından sefer'in yirmisine rastlayan gün. [İmâm-ı Hüseyin'in Kerbelâ'da şehâdetinin kırkına tesâdüf ettiği için İranlılarca eyyâm-ı mahsûsa'dan sayılır].

erbaûn اربعون (a. s.) : kırk [sayı]. (bkz : erbaîn¹).

erbiyân اربیان (f. i.) : su çekirgesi.

erbû اربو (f. i.) : armut. (bkz : emrûd).

erbû-dâr اربودار (f. b. i.) : armut ağacı.

erc ارج (f. i.) : 1. kadir ve kıymet. 2. zool. gergedan.

ercâ ارجا (a. i. recâ'nın c.) : taraflar, yönler.

ercâ اوجی (a. s.) : daha (en, pek, çok) ricâ edilen, istenilen.

ercah ارجح (a. s. râcih'den.) : daha (en, pek) râcih, tercihe şayan, üstün, uygun.

ercahiyyet ارجحیت (a. i.) : daha (en, pek) râcih olma, üstünlük.

ercâl ارجال (a. i. ricl'in c.) : ayaklar. (bkz : akdâm, ercûl).

ercâlûn ارجالون (f. i.) : bot. sarmaşık nevinden ören gülü, akasma, ak sarmaşık denilen nebat (* bitki). (bkz : kermet-ül-beyzâ).

ercen ارجن (f. i.) : bot. acibâdem ağacı. (bkz : erjen).

erceng ارجنگ (f. i.). (bkz : erteng).

ercil ارجیل (a. i.) : bot. hindistan cevizi.

erciye ارجیه (a. s.) : arkıya, sonraya bırakılan şey.

ercmend ارجمند (f. s.) : 1. muhterem, şerefli, itibarlı, haysiyetli, seçkin. 2. erkek adı. (bkz : ercûmend).

ercmend-âne ارجمندانه (f. zf.) : ercümende lâyük sûrette.

ercmendi ارجمندی (f. b. i.) : şerefli, muhterem, itibarlı, haysiyetli, seçkin olma.

ercümend ارجمند (f. s. ve i.) : (bkz : ercmend).

ercül ارجل (a. i. ricl'in c.) : ayaklar. (bkz : akdâm, ercâl).

ercüvân ارجوان (a. i.) : 1. erguvan çiçeği. (bkz : ergavân). 2. s. kızıl şey. 3. kırmızı kadife.

erd ارد (f. i.) : 1. kahr, öfke. 2. un.

erda ارضه (a. i.) : ağaç kurdu.

erdâne اردانه (f. i.) : bot. yabâni şebboy. (bkz : ervâne).

erde اردب (f. i.) : muhârebe, savaş. (bkz : ceng, cidâl, perhâş, harb).

erde اردب (a. i.) : Arap şehirlerinde kullanılan ve İstanbul kilesiyle dokuz kileyi karşılayan büyük bir ölçek. [kelimenin aslı "irdeb" dir].

Erdebiliyye اردبیلیه (a. i.) : Ebhâriye tarikati şubelerinden birinin adı. [kurucusu : Safi-yüddin-i Erdebilî'dir].

erde ارده (a. s.) : çürük şey.

erdem اردم (a. i.) : usta gemici.

erdiye اردیه (a. i. ridâ'nın c.) : baş örtüleri, omuzlardan aşağı ve belden yukarı örtülen şeyler.

erdiye-i nisvân : kadın başörtüleri.

erd-şir اردشیر (f. b. i.) : eski İran hükümdarlarından birkaçının ismi.

erdşir-i ceng : cenk eri; kükremiş cenk arslanı.

erdşirân, erdsîrdâr اردشیران , اردشیردارو (f. b. i.) : bot. koca yarpuzdenilen hoş kokulu, tadı acı bir nebat (* bitki).

erec ارج (a. i.) : güzel koku; misk, anber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu. (bkz : eric).

erenbâni ارنبانی (a. i.) : boz, koyu renk şal, sof.

erendân ارندان (f. e.) : "hâşâ" mâ-nâsına inkâr ifâde eden bir kelime.

eres ارس (a. i.) : çiftçilik, çiftçi olma.

er'es اراس (a. s.) : başıbüyük, kocakafa.

erett ارت (a. s.) : peltek [adam]. (bkz : ertel).

erez ارز (a. i.) : bot. acıbadem ağacı.

erfa' ارفع (a. s. reff'den.) : daha (en, pek) yüksek, yüce.

erfa'-ı derecât : derecelerin en yükseği.

erfak ارفق (a. s.) : 1. en ziyâde yumuşak. 2. yoldaş olma ya en çok lâyük.

erfeş ارفش (a. s.) : 1. nefis isteklerine düşkün olan. 2. kulakları kaba ve uzun [adam].

erga, ergab, ergav ارغا , ارغاب , ارغاو (f. i.) : 1. ırmak, dere. 2. su akıtmak üzere açılan yol, ark.

ergad ارغد (a. i.) : hâli vakti çok iyi olma, en ferahlı yaşayış.

ergande ارغنده (f. s.) : 1. öfkeli, hırslı. 2. şaraba düşkün olan sarhoş.

erganûn ارغنون (f. i.) : müz. org.

ergavân ارغوان (f. i.) : erguvan da denilen kırmızımtırak bir çiçek.

ergavâni ارغوانی (f. s.) : erguvan çiçeği renginde, güzel ve parlak kızıl. **Şarâb-ı ergavâni** : erguvan renginde, kırmızı şarap.

ergide ارغیده (f. s.) : hiddetlenmiş, kızmış, öfkelenmiş.

ergide-nigâh ارغیده نگاه (f. b. s.) : hiddetli, öfkeli bakış.

erqun ارغون (f. s.) : sert başlı, oynak ve hızlı giden at. ["ergenûn" un muhaffefi].

erguvân ارغوان (f. i.). (bkz : ergavân).

erguvânî ارغوانی (f. s.) : erguvan renginde olan. (bkz : ergavânî).

erhâ ارحا (a. i. rehâ'nın c.) : el değirmenleri.

erham رحم (a. s. rahîm'den.) : da-ha (en, pek, çok) rahîm, merhametli.

erham-ür-rahîmîn : merhametlilerin en merhametlisi, Allah.

erhâm ارحام (a. i. rahm'in c.) : 1. döl yatakları. 2. hısımlar, akrabâlar.

erhas ارخص (a. s. rahîs'den) : da-ha (pek, en, çok) ucuz.

erhas-ı es'âr : satılan eşyânın en ucuzu.

erib, eribe اريبه (a. s. irb'den.) : akıllı, zekî, zeyrek, olgun [adam].

erib ü edib : akıllı fikirli ve edepli [kimse].

erîc اريج (a. i.) : güzel koku, misk, anber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu. (bkz : eric).

erike اريكة (a. i. c. : erâik) : taht. (bkz : serîr).

erike-ârâ اريكة آرا (f. b. s.) : tahtı süsliyen [pâdişah]. (bkz : erike-pîrâ).

erike-nişîn اريكة نشين (f. b. s.) : tahtta oturan.

erike-pîrâ اريكة پيرا (f. b. s.) : tahtı süsliyen [pâdişah]. (bkz : erike-ârâ).

erîr ارير (a. s.) : 1. oyunda mızıkçılık eden veyâ kazanan kimşenin kopardığı yaggara. 2. ses, haykırış.

erîs اريس (f. s.) : zekî, uyanık; akıllı, uslu.

erîs, erîsî اريس , اريسى (a. i.) : çiftçi, ekinci. (bkz : hâris).

erîş ارش (f. i.) : 1. bilek. (bkz : rusug). 2. endâze, arşın.

erjen ارژن (f. i.) : **bot**. acıbadem ağacı. (bkz : ercen).

erjeng ارژنگ (f. i.) : İran hurâfelerine göre meşhur ressam "Mânî" nin yaptığı resimleri ihtivâ eden mecmûa. (bkz : erteng).

erk ارق (a. i.) : **hek**. uykusuzluk hastalığı.

erka ارقى ("ka" uzun okunur. a. s.) : pek yüksek, en yukarı.

erkab ارقب (a. s.) : boynü kalın. [adam, arslan].

erkâh اركاح (a. i. rûkh'ün c.) : sığınacak yerler.

erkâh-ı rehâbîn : [kilisede] papazların sığındıkları, oturdukları yerler.

erkam اركام ("ka" uzun okunur. a. i. rakam'ın c.) : yazılar; resimler, sayılar.

erkam-ı arabîyye : Arap rakamları.

erkam-ı aşere : sıfır da dâhil olduğu halde birden dokuza kadar olan sayılar.

erkam-ı cümel : ebced hesâbı.

erkam-ı dâlle : birden dokuza kadar olan sayılar.

erkam-ı divâniyye : bazı Arap harfleriyle gösterilen rakamlar.

erkam-ı Hindîyye : İslâm âleminde kullanılmış olan iki türlü sayı işâretlerinden birinin adı. İkincisine "erkam-ı gubâriyye" denilir.

erkam-ı setîniyye : [eskiden] setini adı verilen hesapta kullanılırdı. [hurûf-ı cümel'in aynı olmakla berâber kullanılış itibârıyla farklıdır. [zeyçlerde kullanılırdı].

erkân ارکان (a. i. rûkn'ün c.) : 1. esaslar, destekler; direkler, sütunlar. 2. reisler.

erkân-ı askerîyye : yüksek rütbeli zâbitler, subaylar.

erkân-ı devlet : devletin ileri gelenleri.

erkân-ı harbiyye : meslek ihtisâsı görmüş zâbitler (subaylar) grubu.

erkân-ı harbiyye-i umûmiyye : ordunun sevk ve idâresiyle meşgul en yüksek askerî makam, * genel kurmay.

erkân-ı harb zâbiti : meslek ihtisâsı görmüş zâbit, * kurmay subay.

erkân-ı salât : namazın rükünleri. 3. yol, yöntem, usûl, âdâb.

erke ارکه (a. i.) : misvâk ağacı. [sicak memleketlerde, en çok Yemen'de yetişir].

ermâ' ارماء (a. s.) : çok güzel ve cilveli olan [sevgili].

ermagan ارمغان (f. i.) : armağan, hediye. (bkz : bergüzâr, hediye).

ermâh ارماح (a. i. remh'in c.) : 1. darbeler, vuruşlar. 2. (rumh'un c.) : mızraklar, süngüler.

ermâm ارمام (a. i. rimme'nin c.) : çürük kemikler.

ermân ارمان (f. i.) : 1. arzu, istek. 2. yerinme, pişman olma.

ermân-hâr ارمانخوار (f. b. s.) : yerinen, pişman olan.

ermâs ارماث (a. i. remes'in c.) : sallar.

armed ارمد (a. s.) : 1. kül rengi, gri. 2. gözü ağrıyan [adam].

armedâ ارمداء (a. i.) : ateş külü.

ormele ارمله (a. s. c. : erâmil, erâmile) : dul kadın. [dâimâ c. "erâmil" kullanılır].

Ermin ارمين (f. h. i.) : Keykubât'ın dördüncü oğlu.

ermiye ارميه (a. i. remi'nin c.) : dolu yağıdıran kasırga bulutları.

ermûd ارمود (f. i.) : armut. (bkz : emrûd).

ermûn ارمون (f. i.) : gündelikçiye peşin verilen ücret. (bkz : arbûn).

erneb ارنب (a. i. c. : erânib) : zool. tavşan.

ernebe ارنبه (a. i. c. : erânib) : anat. burun ucu.

Ernevâz ارنواز (f. h. i.) : Gemşid'in kız kardeşidir [ki öteki hemşiresi Şehrinaz ile. berâber Dahhâk'ın sarayında idiler. Dahhâk öldükten sonra Ferîdun'un idâresine geçtiler].

errâc اراج (a. s.) : fesatçı, müzevir, yalancı [adam].

erre اره (f. i.) : bıçkı, destere, [deşt-erre = el bıçkısı, destere]. (bkz : minşâr).

erre-hâne اره خانه (f. b. i.) : bıçkı yeri, hızar.

erre-keş اره کش (f. b. i.) : bıçkıcı.

ers ارس (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem').

ersâd ارصاد (a. i. rasad'ın c.) : rasatlar, gözlemeler, gözetlemeler.

ersah ارسح (a. i.) : 1. kurt. 2. s. oylukları etsiz, zayıf [adam].

ersen ارسن (f. i.) : meclis, kurultay, kongre.

ersûsa ارسوصه (a. i.) : eski zamanda kullanılan kavuk, büyük sarık. (bkz : mücevveze).

erş ارش (a. i. c. : urûş) : 1. fık. sakatlanan bir uzuv için cerhedenden alınan şer'î diyet, kan pahası. 2. satılık malın, kusuru dolayısıyla, değerinden indirilen para.

erş-i gayr-i mukadder : fık. ölüme sebeb olmıyan ve miktârı muayyen bulunmıyan uzuvlar için bilirkişinin takdîr ve tâynine bırakılan diyet.

erş-i mukadder : fık. ölüme sebep olmıyarak kesilen veyâ muattal bırakılan uzuvlara mahsus, miktârı muayyen olan diyet.

erşah ارشح (a. s.) : cin fikirli [adam].

erşed ارشد (a. s. reşîd'den.) : daha (en, pek) reşîd, ergin olan, doğru yola daha yakın, hareket hattı daha iyi olan.

erşed-i evlâd : çocukların en ergini.

erşem ارشم (a. s.) : 1. vücûduna

iğne batırıp çivit ile resim ve şekil yapmış olan [adam]. 2. yemeğin kokusundan iştahı gelip karnı acıkan [adam].

ertâ ازطی (a. i.) : tabakların, yaprağiy-le sahtiyan [deri] boyadıkları bir nevi ağaç.

ertel ارتل (a. s.) : peltek [adam]. (bkz : erett).

erteng ارتنگ (f. i.) : İran hurâfeleri-ne göre meşhur ressam ve nakkaş Mânî'nin yaptığı resimleri içine alan koleksiyon, mecmûa, dergi. (bkz : engelyun, erjeng).

erûm اروم (a. i. erûme'nin c.) : bot. sâk-ı cezri, * köksap [lar].

erûme ارومه (a. i. c. : erûm) : kök; ana-kök.

erûs اروس (f. i.) : kumaş; meta.

erva' اروع (a. s.) : 1. çok güzel [genç]. 2. son derece cesur ve yiğit [adam].

ervâh ارواح (a. i. rûh'un c.) : canlar, hayâtın cevherleri.

ervâh-ı habîse : kötü ruhlar. [cinlerle şeytanlar-dan kinâye bir deyim].

ervâh-ı lâtife : melâikeden kinâye olan bir deyim.

ervâh-ı makamât : müzik makamlarının ruhları.

ervâh-ı mukaddese : kutsal ruhlar.

ervâh-ı tayyibe : iyi ruhlar.

ervâhiyye ارواحیه (a. i.) : fels. * can-lıcılık, fr. animisme.

ervâk ارواق (a. i. revk'in c.) : 1. perdeler. 2. çadırlar.

ervâm اروام (a. h. i. rûmî'nin c.) : 1. Romalılar. 2. Rûmîler, Arap diyârının dışında bulunanlar.

ervâne اروانه (f. i.) : 1. bot. yabâ-ni şebboy. (bkz : erdâne). 2. zool. bir cins dişi deve, arvana.

erveb اروب (a. i.) : yoğurt. (bkz : duğ).

ervenân ارونان (a. s.) : 1. dik [ses]. 2. sıkıntılı, ızdırablı [gün].

ervend اروند (f. i.) : 1. tecrübe, sı-nama, deneme. 2. şeref ve îtibar.

ervîn اروین (f. i.) : (bkz : ervend¹).

eryâf اریاف (a. i. rîf'in c.) : ma'-mur, verimli, düz ve ekini bol olan yerler.

erz, erziş ارز ، ارزش (f. i.) : kıy-met, baha, değer, kadir ve îtibar.

erz ارز (a. i.) : pirinç [hubûbattan] fasî-hi "erüz" dūr.

erzâk ارزاق (a. i. rızk'ın c.) : yiyecek, içecek, yenilecek, içilecek şeyler, azıklar.

erzâk-ı askerîyye : askere verilen yiyecekler.

erzâk-ı mukaddere : Allah'ın herkese takdir et-tiği rızık.

erzâl ارزال (a. s. rezîl'in c.) : alçak-lar, soysuzlar, yüzüstler. (bkz : rûzelâ').

erzân ارزان (f. s.) : 1. ucuz. 2. lâ-yık, uygun, yerinde.

erzânî ارزانی (f. i.) : 1. ucuzluk. 2. lâ-yık görölme, liyâkat.

erzânîş ارزانی (f. i.) : hayır ve iyilikler.

erze ارزد (f. i.) : 1. samanlı sıva ça-muru. 2. çamdan çıkarılan zift. 3. eski usûle göre yer yüzünün bölündüğü yedi iklim, yâni yedi par-çadan birinci iklim, ekvatöre yakın olan mıntaka.

erze ارزد (a. i.) : çam ağacı.

erze-ger ارزہ گر (f. b. i.) : sıvacı.

erzel ارزل (a. s. rezîl'den.) : 1. al-çak, soysuz. 2. daha (en, pek, çok) rezîl.

erzel-i nâs : insanların en fenâsı.

erzel-i ömr : ihtiyarlığın sonları, bunaklık günleri.

erzen ارزن (f. i.) : darı [hubûbattan].

erzenin ارزنین (f. i.) : darı ekmeği.

erzide ارزیده (f. s.) : pahâsı kesilmiş, biçilmiş [sey].

erziz ارزیز (f. i.) : kalay.

esâ اسا (a. i.) : merhem, ilâç.

es'ab اصعب (a. s. sa'b'dan.) : daha (en, pek) güç, zor.

es'ab-ı umûr : işlerin en zoru.

esâbi' اصابع (a. i. isbî'in c.) : parmaklar.

esâbi'-ül-kadem : ayak parmakları.

esâbi'-zîb : parmaklarını süsleyen.

esâbi'-zîb-i dest-i tekrim : tekrim elinin parmaklarını süsleyen; mec. ele hürmetle alınan.

esâbi' اصابع (a. i. üsbû'un c.) : haftalar.

es'abi اعبي (a. i.) : gayet güzel ve beyaz göz.

esâbi'-sukur اصابع صقر (a. b. i.) : bot. meryem-ana eli denilen bir kök.

esâbi'-ül-azâri اصابع العذاري (a. b. i.) : parmak üzümü. [Anadoluda "hâtûn parmağı" denilen üzüm].

es'ad اسعد (a. s. sa'îd'den.) : pek sa'îd, daha saâdetli; çok hayırlı, en mutlu.

es'ad-ı eyyâm : günlerin en mutlusu.

esâfil اسافل (a. s. esfel'in c.) : pek aşağı ve bayağı olanlar, halkın en aşağı tabakası.

esâfil-i nâs : halkın en aşağı, en bayağı takımı.

esâfil-i Şark : paryalar.

esahh اصح (a. s. sahih'den.) : daha (en, pek) sahih, doğru.

esâhic اساهيج (a. i. eshece'nin c.) : türlü türlü yürüyüşler.

esâka اساقه (a. i.) : üzenği kayışı.

esâkîf اساقف (a. i. üskuf'un c.) : piskoposlar, metropolitler.

esâkîf اساكف (a. s. eskef'in c.) : es-kiciler, kunduracılar, köşkerler.

esâlib اساليب (a. i. üslûb'un c.) : usuller, yollar, tarzlar, ifâde şekilleri.

esâme اسامه (a. i.) : Yeniçerilerin kaydı, ulûfe defteri:

esâmi اسامی (a. i. ism'in c. olan esmâ'-in c.) : namlar, adlar. (bkz : esmâ').

esânîd اسانيد (a. i. isnâd'in c.) : (bkz : isnâd).

es'âr اسعار (a. i. sırr'ın c.) : satılan şeylerin bilinen fiyatları, narhlar. **Galâ-yi es'âr** : fiatların yüksekliği.

es'âr اسآر (a. i. su'r'un c.) : yiyecek içecek artığı.

esâre ائاره (a. i.) : (bkz : esîre, esre).

esâret اسارت (a. i.) : 1. esirlik, har-besirliği, tutsaklık. 2. kölelik, kulluk, hüküm altın-da bulunma. **Taht-ı esâret** : esirlik altında.

esâret-i vicdâniyye : vicdan esirliği.

esârîr اسارير (a. i. sırr'ın c. olan esrâr in c.) : 1. avuç ve alındaki çizgiler. 2. yüz güzel-liği.

esâs اثاث (a. i.) : döşeme, minder gibi ev eşyası.

esâs-ı beyt : ev eşyası.

esâs اساس (a. i. c. : esâsât) : 1. asıl, temel, dip, kök. 2. doğruluk, gerçek.

esâsât اساسات (a. i. esâs'ın c.) : esaslar.

esâse اساسه (f. i.) : gözucu ile bakma.

esâsen اساسا (a. zf.) : esâsından, aslından, kendiliğinden, temelinden. (bkz : zâten).

esâsî, esâsiyye اساسى , اساسيه (a. s.) : asıl ve temele mensup, esasla ilgili. **Kanûn-ı esâsî, Teşkilât-ı esâsiyye** : Anayasa.

esaslı اساسلى (a. t. s.) : sağlam, doğru. (bkz : hakîkî, sahîh).

esâtîn اساطين (a. i. üstüvâne'nin c.) : **esâtîn-i ulemâ** : âlimlerin (* bilginlerin) ileri gelenleri.

esâtîr اساطير (a. i. üstûre'nin c.) : uydurma hikâyeler, yalanlar, masal nevinden şeyler, mitoloji.

esâtîr-i îrânîyye : İran mitolojileri.

esâtîr-i Yûnânîyye : Yunan mitolojileri.

esâtîr-ül-evvelîn : ilk zamanlara âit masallar.

esâtîz, esâtîze اساتيد , اساتيد (a. i. üstâz'ın c.) : üstadlar, usta lar. [kelime Farsça "üstâd" sözünden alınmıştır].

esâtîze-i mûsiki : mûsiki, müzik üstatları.

esâvid اساوڊ (a. i. sevâd'ın c.) : siyahlıklar, karalıklar.

esâvir, esâvîre اساور , اساوره (a. i. sivâr'ın c. olan "esvîre" nin c.) : kadın bilezikleri.

esâvîre-i murassaa : mücevherli, pırlantalı bilezikler.

esâvir-i nisvân : kadın bilezikleri.

esb اسب (f. i.) : at, beygir. (bkz : feres).

esb-i sabâ-reftâr : yel gibi seyirten at.

esb-i sabâ-reftâr : yel gibi seyirten at.

esb-i tâzî : Arap atı.

esbâb اسباب (a. i. sebeb'in c.) : vâsitalar, lâzîmalar.

esbâb-ı cefâ : cefâ sebepleri.

esbâb-ı feshiyye : huk. bir ilâmın istinâf [yeniden başlama] sûretiyle cerhini [çürütülmesini] icâbeden sebepler.

esbâb-ı hakikiyye : hakiki, gerçek sebepler.

esbâb-ı matlub : huk. [eskiden] iflâs hâlinde bulunan şahsın alacaklarının kanûnî topluluğu.

esbâb-ı muhaffife : işlenen cürmü hafifletici sebepler.

esbâb-ı mücbire : zorlayan, icbâr eden sebepler.

esbâb-ı müşeddide : "esbâb-ı muhaffife" nin zıddı. Arttırıcı, kuvvetlendirici sebepler. Bir hükmün usul ve kanûnuna uygunluğunu ispât için ileri sürülen sebepler.

esbâb-ı nakziyye : bir ilâmın temyiz sûretiyle cerhini (çürütülmesini) icâbettiren sebepler.

esbâb-ı sahiha : doğru sebepler.

esbâb ü efâil-i azime : büyük işler ve sebepler.

esbak اسبق (a. s. sâbık'dan) :

1. öncekinden daha önceki, geçmişten önceki, daha eski. 2. çok daha evvel olan.

esbân اسبان (a. i.) : 1. kadınların başlarını örttükleri ince ve güzel bir örtü. 2. kadınların yüzlerini kapadıkları tül, peçe.

esbât اسبات (a. i. sebt'in c.) : 1. rahatlar, huzurlar. 2. cumartesiler.

esbât اسباط (a. i. sıbt'ın c.) : 1. evlât ve torunlar. 2. kıvrırcık olmıyan düz ve uzun saçlar.

esbât-ı benîisrâil : İsrâil oğulları [Yahudiler].

esb-efgen اسب افگن (f. b. s.) : yalınız başına düşmana saldıran ve düşman atı öldüren yiğit, cenk eri.

esbel اسبل (a. s.) : uzun bıyıklı [adam].

esb-engiz اسب انگيز (f. b. i.) : mahmuz.

esbgul اسبڭول (f. b. i.) : karnıyarık denilen tohum. ["gul" kulak mânâsındır; bu tohumun nebâtı at kulağına benzediğinden bu ismi almıştır].

esbil اسبيل (f. i.) : at hırsızı.

esb-rân اسبران (f. b. s.) : at süren, at koşuran.

esb-riz, ris اسب ريز , - ريس (f. b. i.) : 1. at koşusu. 2. savaş meydanı. (bkz : mızmar).

esb-süvâr اسب سوار (f. b. s.) : ata binmiş.

esb-tâz اسب تاز (f. b. s.) : 1. at koşurucu. 2. i. at koşturacak meydan. 3. her şemsi ayın 18 inci günü.

escâ' اسجاع (a. i. sec'in c.) : ed. nesirde fıkra sonlarının kafiye tarzında olan uygunlukları, mevzun nesirler.

escâl اسجال (a. i. secel'in c.) : içi su dolu kovalar.

esdâf اصدا ف (a. i. sedef'in c.) : se-defler, inci kabukları.

esdak اصدق (a. s.) : daha (en, pek, çok) sâdık, doğru, candan [kimse].

esed اسد (a. i.) : 1. arslan. (bkz : dırgam, gazanfer, haydar, hizebr, hizber, leys, şîr).

esed-ullah (Allah'ın arslanı) : Hz. Alî. 2. astr.. Güneşin, rûmî temmuzun dokuzunda ve efrençî temmuzun yirmi üçünde içine girdiği ve semânın kuzey yarım küresi eteğinde bulunan birçok parlak yıldızdan müteşekkil beşinci burç, lât. Leo; fr. le Lion.

esedi اسدى (a. i.) : üzerinde arslan resmi bulunan Selçûkî parası.

esediyye اسديه (a. i.) : 1. zool. arslangiller. 2. bot. sukamışgiller, fr. typhacées.

esef اسف (a. i.) : acıma, keder, hü-zün, gam, tasa.

esefâ! اسفا! (a. e.) : eyvah, yazık!

esef-hân اسف خوان (a. f. b. s.) : esef eden, acıyan.

esef-nâk اسفناك (a. f. b. s.) : acıklı, hüznü.

esele اسله (a. i. c. : eslâl, üsel) : bot. (bkz : esl).

esenn اسن (a. s.) : daha (en, pek, çok) yaşlı.

esenn-i şüyûh : yaşlıların en yaşlısı.

eser اسر (a. i.) : serçe kuşu. (bkz : usfûr).

eser اثر (a. i. c. : âsâr) : 1. nişan, iz, alâ-met. 2. te'lif. 3. basılmış kitap. 4. hadîs-i şerîf. 5. târih, vakayi kitabı. 6. bir kimsenin meydana getirdiği şey. 7. te'sir.

eser-i cedid : [eskiden] mevcut kâğıtlardan birinin adı. [kâğıdın başında Arap harfi ve soğuk dânga ile eser-i cedid yazılı olduğu için bu adı almıştır].

eser-i san'at : san'at eseri, fr. objet d'art.

esere, eseri اثره ، اثرى (a. i.) : 1. anlatılan "ilm ü kelâm" ın sonu, neticesi. 2. s. en güzel eşyâyı kendine ayıran [kimse].

esfâ اصفى (a. s.) : en saf, en temiz.

esfâr اسفار (a. i. sefer'in c.) : 1. yolculuklar, yola gidişler. 2. düşmana karşı gidişler.

esfâr-ı bahriyye : deniz seferleri.

esfâr-ı baide : uzak seferler, yolculuklar.

esfâr-ı hasire : içdenizlerde yapılan seferler.

esfâr اسفار (a. i. sifr'in c.) : büyük kitaplar, ciltler.

esfât اسفاط (a. i. sefet'in c.) : sepetler.

esfel اسفل (a. s.) : 1. en sefil, pek aşağı, çok bayağı. 2. aşağı [taraf].

esfel-i sâfilin : cehennem. 3. kış, makat.

esfeliyyet اسفلت (a. i.) : aşağılık.

eshâ' اسهاء (a. s. c.) : rengârenk, türlü türlü. (bkz : günâ-gün). [müfretsiz cemidir].

eshâ اسحنى (a. s. sahî'den.) : daha (en, pek, çok) sahî, cömert, eli açık [kimse].

eshâb اصحاب (a. s. sâhib ve sahb'-ın c.) : 1. sâhipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar. (bkz : sâhib). 2. Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.

eshâb-ı Bedr : Bedir Gazâsı'nda Peygamberimizin maiyetinde bulunan îman sâhibi kimseler. [bunların bâzı kaynaklara göre (305), bâzı kaynaklara göre de (313) olduğu bildiriliyor].

eshâb-ı câh

eshâb-ı câh : rütbe sâhipleri.

eshâb-ı devlet : 1) servet sâhipleri, zenginler; 2) ilerigelenler.

eshâb-ı ferâiz : huk. terekeden kendilerine şer'an muayyen sehim takdîr olunan verese.

eshâb-ı idâre : idâre adamları.

eshâb-ı kalem : me'murlar.

Eshâb-ı Kehf : Kur'an'da kendilerinden bahsedilen ve bir mağarada uzun müddet uyumuş bulunan kişiler. [Yemlîha, Mekselinâ, Mislînâ, Mernûş, Debernûş, Şâzenûş, Kefeştatayyûş, Kitmîr (köpekleri)].

eshâb-ı kehânet ü şerâfet : kâhinler ve şerefli, itibarlı kimseler.

eshâb-ı kirâm : Hz. Muhammed'in sahâbeleri.

eshâb-ı mesâlih : resmî dâirelerde işlerini tâki-beden kimseler.

eshâb-ı menâsib : Yüksek rütbeli me'murlar.

eshâb-ı muâhaze : tenkitçiler, her şeyi tenkit fikri ile düşünenler.

eshâb-ı Nâr : Cehennemdekiler.

eshâb-ı rivâyet : rivâyetçiler. (bkz : râvî, ruvât).

eshâb-ı sebt : "cumartesiçiler, cumartesiye bağlı olanlar"; Yahudi kavmi. (bkz : Sebtiyyûn).

eshâb-ı Suffa : Medîne'de Mescid-i Nebevî civârında "Suffa" denilen misafirhânede Peygamberimiz tarafından yedirilip içirilen fakir müslümanlar.

eshâb-ı süyûf : "kılıç adamları" : askerler.

eshâb-ı tahrîc : içtihadâ muktedir olmayıp mezhep usûl ve kaidelerine vesâir fıkıh hükümlerini ve bunların delil ve mehzazlarını kavramış olduklarından sâhib-i mezhepten veyâ mezhepte müçtehit olan zâtın eshâbından nakledilmiş olup ta birçok cihetlere ihtimâl olan bir muhtemel sözü tafsîle ve iki cihete ihtimâlî bulunan müphem bir hüküm tavzîha ve mevcut olmayan mes'elelerin hükümlerini mezhep usûl ve kaidelerinden istinbat ve tahrîce muktedir olan kimseler.

eshâb-ı temyiz : tahrîc ve tercih kudretini hâiz olmayıp yalnız zâhir-i mezhep ve zâhir-i rivâyet ile rivâyet-i nâdireyi tefrika ve mezhepte mevcut kuvvetli rey ve mutalâa ile zayıf mutalâayı ayırmağa muktedir olan kimseler.

eshâb-ı tercih : huk. mezhepte mevcut sözlerden ve rivâyetlerden birini diğerine tercih iktidarları bulunan kimseler. [bunlar muhtelif sözler arasından "esas" veyâ "sahih" olan veyâhut hassa veyâ kıyâsa uygun olan budur gibi tâbirlerle değişik sözlerden birini diğerine terâh ederler].

eshâb-ür-re'y : bir emre veyâ bir maddeye bağlanmaksızın, kendi görüşüne ve ölçüsüne göre hükmedenler.

eshâb-ür-rakim : Kur'ân'ı Kerîm'in "18" inci sûresinin "9" uncu âyetinde bahsedilen ve bir tefsîre

göre, isimleri ve nesepleri yazılan levha sâhipleri. [bir tefsîre göre de "rakîm", kehf'in bulunduğu dağın, vâdinin veyâ Eshâb-ı Kehf'in köpeğinin, yâni kitmîr adıyla meşhur olan köpeğin adıdır].

eshâm اسهام (o. i. sehm'in c.) : 1.

oklar. 2. hisseler, paylar, nasipler. 3. borç alınan paraya karşılık senetler.

eshâm-ı umûmiyye : Tanzîmat sıralarında devletin, halka borç karşılığı olarak, verdiği senetler.

esham ve tahvilât : hisse senetleri ve tahviller, fr. actions.

eshâr اسهار (a. i. seher'in c.) : sa-

bahlar, sabah vakitleri. **Nesîm-i eshâr** : sabahları esen rüzgâr.

eshâr-ı bahâr : bahar sabahları.

eshed اسهد (a. s.) : becerikli, açık-

göz [adam].

eshel اسهل (a. s. sehl'den.) : daha

(en, pek) kolay.

eshel-i tarik : en kestirme, en çıkar yol.

eshel-i umûr : işlerin en kolayı.

eshiyâ' اسخياء (a. s. sahî'nin c.) :

cömertler, eliaçık olanlar.

esif اسيف (a. s.) : esefli, kederli, gamlı.

eshihhâ' اسحاء (a. s. sahîh'in c.) : vü-

cûdu sıhhatte bulunanlar, özürsüz olanlar.

esil اسيل (a. s.) : 1. uzun, dolgun ve

parlak [yüz]. 2. doğru şey.

esil ائيل (a. s.) : şerefli ve otoriter

[adam].

es'ile اسئله (a. i. suâl'in c.) : soru-

lan şeyler.

esim ائيم (a. s.) : günahkâr, yalan-

cı, kabahatli, suçlu [kimse].

esine اسينه (a. i.) : 1. girişin bir

katı. 2. yalın kat tasma.

esinne اسنه (a. i. sinân'ın c.) : 1.

kılıçlar. 2. süngüler. 3. bileği taşları.

esîr اسير (a. i.) : kâinatı dolduran ve bütün cisimlere nüfûzeden, fizikcilerce, ışık, harâret ve elektrik gibi şeylere nakil vâsıtası hizmeti gördüğü farzolanın, tartısız, elâstikî ve akıcı hafif bir cisim. [kelime Rumcadan Arapçaya geçmiştir].

esîr اسير (a. s. c. : üserâ) : 1. savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. 2. kul, köle. 3. düşün, vurgun.

esîr-i aşk : aşkın esiri, aşka tutulmuş.

esîr-i firâş : yatalak.

esîr-i harb : harp esiri.

esîr-i hizmet : hizmet esiri.

esîr-i sâfiyyet : saflık esiri.

esîr-i turra-i cânân : sevgilinin perçeminin esiri.

esîr-âne اسيرانه (a. f. zf.) : esirce, kulca, kölece.

esîre اسيره (a. i.). (bkz : esâre, esre).

esîri اسيرى (a. i.) : esirlik, küllük, kölelik.

esîri اسيرى (a. s.) : esirle ilgili, uçacak gibi hafif.

esirre اسيره (a. i. serîr'in c.) : tahtlar, oturacak yerler.

esîr-ül-Hind اسير الهند (a. b. i.) : "Hint esîri" : sözü dinlenmiyen, şarlatan [kimse].

esîs اسيس (a. i.) : 1. asıl. 2. armağan olarak verilen şey.

eskal ائقال ("ka" uzun okunur. a. i. sîkal'in c.) : ağır yükler, ağır şeyler.

eskal ائقال (a. s. sakil'den) : 1. daha (en, pek) sakil, en ağır. 2. en çirkin. 3. ka-ba, can sıkıcı.

eskam استقام ("ka" uzun okunur. a. i. sakam'in c.) : hastalıklar, illetler, dertler. (bkz : emrâz).

eskef اسكف (a. i. c. : esâkif) : eskici, kunduracı, köşker.

eskefe اسكفه (a. i.) : eşik, kapının basamağı. (bkz : atebe, sütte).

esl ائل (a. i. esl'in c.) : bot. karılgın ağacı. (bkz : esele).

eslâf اسلاف (a. i. selef'in c.) : bir me'murluk veya hizmette birinden önce bulunmuş olanlar, yerlerine geçilen kimseler, geçmişler.

eslah اصلح (a. s. sâlih'den.) : daha (en, pek) sâlih, iyi.

eslahı-k'Allah : Allah seni islâh etsin.

eslâl ائلال (a. i. esl'in c.) : bot. karılgın ağaçları.

eslâs ائلال (a. s. sül'sün c.) : üçtebirler, üçtebir parçalar.

esleb ائل (a. i.) : 1. insanın yüzünde veya vücudunda bulunan ben. (bkz : hâl). 2. çörçöp, süprüntü, moloz.

eslem اسلم (a. s. sâlim'den.) : en selâmetli, en emin, en doğru, en sağlam.

eslem-i turuk : yolların en selâmetlisi, en emîni; en doğru yol.

eslenc اسلنج (f. i.) : bot. ulama yonca, yerde sürünerek açılan yonca.

esliha اسلحه (a. i. silâh'in c.) : (bkz : silâh).

esliha-i atika : eski silâhlar.

esliha-i câriha : cerh edici, yaralayıcı silâhlar. [kılıç, hançer, kama ve sâire gibi].

esliha-i cedide : yeni silâhlar.

esliha-i hafife : hafif silâhlar. [tabanca, tüfek gibi].

esliha-i nâriyye : ateşli silâhlar.

esliha-i sakile : ağır silâhlar. [top gibi].

esmâ' اسماء (a. i. ism'in c.) : adlar. (bkz : esâmî).

esmâ'-yi hüsnâ, esmâ'-yi şerife : Allah'ın adları.

esmâ' اسماع (a. i. sem'in c.) : kulaklar, kulak işitmeleri.

esmah

esmah اسمح (a. s.) : en semahatlı; çok eli açık, pek cömert.

esmâk اسمك (a. i. semek'in c.) : balıklar.

esmâk-i azmiyye : zool. kemikli balıklar.

esmân اسمان (a. i. semen'in c.) : bedel(ler), kıymet(ler), değer(ler). [bizde, müfret gibi kullanılır].

esmâr اسمار (f. i.) : bot. mersin ağacı.

esmâr اسمار (a. i. simer'in c.) : gece masalları, kıssalar, hikâyeler.

esmâr اسمار (a. i. semer'in c.) : meyvalar.

esmâr-ı bünye-hiz : vücûdu canlandıran meyvalar.

esmâr-ı eşcâr : ağaçların meyvaları.

esmed ائمد (a. i.) : kaba tutya, sürmetası, antimon.

esmer اسمر (a. s.) : buğday renkli, karayağız.

esmer-ül-levn : karayağız.

esnâ' اثناء (a. i. şiny'in c.) : [bizde kullanılmaz] ara, aralık, vakit, sıra. (bkz : hengâm, hîn).

esnâ-yi harb : ask. savaş sırası, savaş zamânı.

esnâ-yi tesâdüm : ask. müsâdeme sırası, çarpışma zamanı.

esna' اسنع (a. s.) : "efdal" gibi "bülent, yüksek" [şey].

esnâf اصناف (a. i. sınıf'ın c.) : 1. nevîler, çeşitler, cinsler, zümreler, kategoriler. 2. bir sanatla veyâ dükkâncılıkla geçinen [kimse]. 3. ugunsuz, nâmuşsuz kadın. (bkz : âlüfte, âşüfte, fâhişe, zâniye).

esnâh اسناخ (a. i. sinh'in c.) : asıllar, kökler.

esnâh-ı rieviyye : anat. akciğer petekleri.

esnâm اصنام (a. i. sanem'in c.) : putlar, Hristiyanların taptıkları heykeller, sûretler. (bkz : ensâb²).

esnâm-perestân : puta tapanlar.

esnân اسنان (a. i. sinn'in c.) : 1. dişler.

esnân-ı askeriyye : kurra seneleri.

esnân-ı katia : kesici dişler. 2. yaşlar. 3. çürümüş ağaç kökleri.

esniye ائنيه (a. i. senâ'nın c.) : medihler, sitâyişler, bir adamın, bir şeyin iyiliğini ve güzelliğini söylemeler.

esniye-i seniyye : pâdişahı medhetmeler, övmeler.

esr اسر (a. i.) : esirlik, kulluk, tutsaklık. **Kayd-i esr** : esirliğe düşme.

esra' اسرع (a. s. serî'den.) : daha (en, pek, çok) : serî, çabuk.

esrâr اسرار (a. i. sırr'ın c.) : 1. gizlenilen ve bilinmeyen şeyler, aklın eremeyeceği işler.

esrâr-ı hafiyye : gizli sırlar.

esrâr-ı hüsn ü ân : güzelliğin sırları. 2. Hint ke-nevirinden çıkarılan, uyuşturucu ve sarhoş edici te'sirleri olan bir zehir. [kelime, müfret olarak kullanılır].

esrâr-engiz اسرار انگيز (a. f. b. s.) : sırlı, gizli.

esrâr-keş اسرار کش (a. f. b. s.) : esrar çeken, esrar kullanan, esrar tiryâkisi.

esre اثره (a. i.) : eski zamanlardan rivâyet ve hikâye edilegelen bilgi ve haberlerin neticesi. (bkz : esîre, esâre).

esrem ائرم (a. s.) : dişi kırık, dişleri dökük kimse.

Esrib ائرب (a. h. i.) : Medîne-i Münevver'e'nin bir başka adı. (bkz : Yesrib).

e-s-salâ الصلا (a. cü.) : halkı namaza dâvet için kullanılan bir söz mânâsına gelmekle beraber : "kendine güvenen meydana çıksın!" mânâsında kullanılır.

e-s-selâm السلام (a. cü.) : selâmlar, hayırdûâlar olsun [sulh ve selâmet].

esta' اسطح (a. s. satr'dan.) : uzun boyunlu [insan ve hayvan].

estabe اسطبه (a. i.) : üstübü denilen keten tarantısı.

estağfirullah استغفر الله (a. b. zf.) : "Allah'tan mağfîret (afiv) dilerim, ricâ ederim; hiç bir zaman, mahcûbediyorsunuz, hâşâ, bir şey değil" mânâlarına kullanılır.

estân, estâne استان ، استانه (f. i.) : uyku uyunacak ve istirahat edilecek yer.

estâr استار (a. i. sitr'in c.) : örtüler, perdeler. (bkz : sûtür).

estâr اسطر (a. i. satr'in c.) : yazı sıraları, dizileri. (bkz : sûtür).

estâr-ı kitâb : kitap satırları. ["sûtür" daha çok kullanılır].

estarek اصطرک (f. i.) : kara günlük ağacının zamkı.

esteh استه (f. i.) : 1. çekirdek. (bkz : heste). 2. kemik.

ester استر (f. i.) : katır. (bkz : bağl).

esterven استرون (f. s.) : çocuk doğurmayan, kısır kadın.

estîne استينه (f. i.) : yumurta. (bkz : âstîne, beyzâ).

esûf اسوف (a. s.) : pek çabuk eseflenen, kederlenen, yüreği yufka. (bkz : esvef).

esûm ائوم (a. s.) : pek yalancı ve gûnahkâr [adam].

esvâ' اصواع (a. i. sâ'in c.) : 1. çukur yerler. 2. ölçekler. 3. şarap kadehleri.

esvâb اثواب (a. i. sevb'in c.) : giyimler, giyecek şeyler.

esvâf اصواف (a. i. sôf'un c.) : koyun yünleri. [halk "sof" der].

esvâk اسواق (a. i. sôk'un c.) : alış-veriş yerleri, çarşılar, pazarlar.

esvâr اسوار (a. i. sôr'un c.) : 1. kaleler, hisarlar. 2. ziyâfetler.

esvât اصوات (a. i. savt'in c.) : sesler, sadâlar.

esvât-ı hayvânât : hayvan[ların] sesleri.

esved اسود (a. s. sevâd'dan.) : siyah, kara.

esvedeyn اسودين (a. i. c.) : "iki siyah" : yılanla akrep.

esved-ül-kalb اسود القلب (a. b. i.). (bkz : süveydâ-ül-kalb).

esvef اسوف (a. s.). (bkz : esûf).

esvîde اسوده (a. i. sevâd'ın c.) : 1. siyahlıklar, karalıklar; karaltılar. 2. çok mal[lar].

esyâf اسياف (a. i. seyf'in c.) : kılıçlar. (bkz : süyûf). [bizde "süyüf" daha çok kullanılır].

esyâh اسياح (a. i. seyh'in c.) : 1. akar sular. 2. çizgili elbiseler. (büz : süyüh).

esyân اسيان (a. s.) : hüznü, kederli, üzüntülü [adam].

Eş'ab اشعب (a. h. i.) : Araplar arasında meşhur bir tamahkârın adı.

eşâib اشائب (a. s. üşâbe'nin c.) : karışıklıklar; cins bozuklukları.

eşâim اشائم (a. s. eş'em'in c.) : en uğursuzlar, en şomlar.

eşâire اشاعره (a. s. eş'arî'nin c.) : dinde meşhur, imam Ebü-l-Hasen-il Eş'arî'ye bağlı olanlar, sünnet ehlinin bir kısmına dâhil olanlar. (bkz : mâtürîdiyye).

eşâm

eşâm اشام (f. i.) : ölmeyecek kadar az yiyecek ve içecek şey. (bkz : âşâm, kut-lâ-yemût).

eş'âr اشعار (a. i. şi'r'in c.) : 1. vezinli ve kafiye sözler. (bkz : nazm). 2. (şa'r'ın c.) : kıllar.

eş'âr-ı guddeviyye : anat. bez tüyler.

eş'ar اشعر (a. s. şâir'den.) : en, daha güzel şiir söyleyen.

eş'ar-ı nâs : halkın en iyi şiir söyleyeni.

eş'ar-ı zemân : zamânın en iyi şiir söyleyeni.

eş'arî اشعرى (a. s. c. : eşâire) : (bkz : eşâire).

eşbâh اشباح (a. i. şebah'ın c.) : 1. şahıslar, cisimler, vücutlar, gövdeler. 2. büyük kapılar. 3. uzaktan görünen şeyler, hayaller, kâraltılar.

eşbâh اشباه (a. s. şibh ve şebih'in c.) : 1. nazîrler, misiller, benzeyenler, eşler. (bkz : endâd). 2. İbn-i Nüceym ile İbn-i Vekîl'in "Furû'a, Süyûtî'nin "nahv" e âit meşhur eserleri. [kısaltılmış adı : el-eşbâh ve-n-nezâir].

eşbâl اشبال (a. i. şibl'in c.) : arslan yavruları.

eşbeh اشبه (a. s. şebih'den.) : en müşâbih, pek benziyen.

eşbû اشبو (f. i.) : kömürlük, kömür konulacak yer.

eşca' اشجع (a. s. şecî'den.) : daha (en, pek) şecâatli, en cesur ve yiğit.

eşcân اشجان (a. i. şecen'in c.) : gamlar, tasalar, elemeler, kederler, sıkıntılar.

eşcâr اشجار (a. i. şecer'in c.) : ağaçlar.

eşcâr-ı bâğ : bahçenin ağaçları.

eşcâr-ı müsmîre : meyva ağaçları.

eşdak اشدق (a. s.) : doğru söz söyleyen.

eşedd اشد (a. s. şedîd'den.) : daha, (en, pek) şiddetli, çetin ve sert.

eşedd-i ihtiyâc : en zorlu ihtiyaç.

eşedd-i mücâzât : en şiddetli cezâ.

eşekk اشك (a. s.) : çok şek sâhibi, fazla tereddüdeden.

eşell اشل (a. s.) : çolak [kimse].

eş'em اشتم (a. s. c. : eşâim) : daha (en, pek) uğursuz, şom.

eş'emü min Besûs : Besûs'dan daha uğursuz. [Arap atasözü]. (bkz : besûs).

eşen اشن (f. s.) : 1. ters giyilmiş elbise. 2. kavun ve karpuzun hamı, kelek.

eşerr اشر (a. s. şerîr'den.) : daha (en, pek, çok) şerîr, şerli.

eşerr-i nâs : insanların en şerlisi.

eşfâ اشفى (a. s.) : en şifâlı [şey].

eşfâ-yi edviye : ilâçların en şifâlısı.

eşfak اشفق (a. s. şefîk'den.) : 1. daha (en, pek) şefkatli, çok merhametli. 2. i. erkek adı.

eşfâk اشفاق (a. i. şafakat mânâsına gelen "şafak" ın c.) : şefkatler, merhametler, acı-malar. [müfredi, bu mânâda kullanılmaz].

eşfâk-ı şâmîle : herkese yapılan merhametler.

eşfâr اشفار (a. i. şüfr'ün c.) : göz ka-pağının kenarları, kirpik yerleri.

eşgal اشغال ("ga" uzun okunur. a. i. şugl'ün c.) : işler, güçler. **Ta'tîl-i eşgal** (işleri bırakma) : grev.

eşgal-i mühimme : ehemmiyetli işler.

eşgal اشغل (a. s. meşgul'den.) : daha (en, pek) meşgul, çok işi olan.

eşhâ اشهى (a. s. şehîd'den.) : en çok, pek fazla sevilip beğenilen, istekle yenilen [şey].

eşhâd اشهاد (a. i. şahid c. c.) : (bkz : şevâhid, şühûd).

eşhâr اشخار (f. i.) : 1. kalye taşı denilen radyom hamızı. 2. nişadır.

eşhâs اشخاص (a. i. şahs'ın c.) : adamlar, kişiler, kimseler.

eşhâs-ı ma'rûfe : bilinen, tanınmış kimseler.

eşheb اشهب (a. s.) : 1. beyaz, kır at. 2. soğuk [gün]. 3. güç iş. 4. i. arslan. (bkz : esed, gazanfer, şîr, dırgam).

eşhel اشهل (a. s.) : koyun gözlü, elâ gözlü [adam]; kırmızı ile karışık koyu mâvi, elâ [müen. "şehlâ" dır].

eşher اشهر (a. s. şehîr'den.) : en şöhretli, pek meşhur, çok iyi tanınmış.

eşher-i şüerâ-yi zemân : zamânın en tanınmış şahîri.

eşhür اشهر (a. i. şehir'in c.) : aylar.

eşhür-ül-hacc اشهر الحج

(a. b. i.) : "hac ayları" İslâm'dan evvel "Kâbe"nin tavâf edildiği aylardır : [Şevvâl, Zilka'de ile Zilhicce'den de alınan 10 günle, cem'an (70) gündür].

eşhür-ül-hurum اشهر الحرم

(a. b. i.) : İslâmdan evvel, harbin ve ölümün harâm kabul edildiği arabî aylarından "Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Receb" ayları. [bu aylarda "Kâbe" civârında av dahî avlanamazdı].

eşhürün ma'lûmât اشهر معلومات (a. b. i.).

(bkz : eşhür-ül-hacc).

eşî'a اشعه (a. i. şua'ın c.) : aydınlıklar, ışıklar. (bkz : pertev, ziyâ').

eşî'a-yi âlem-tâb-ı âftâb : Güneşin âlemi ışıltan aydınlıkları.

eşî'a-yi hürşid : Güneşin ışıkları.

eşiddâ' اشداء (a. s. şedid'in c.) : şiddetli davranan yiğitler.

eşiddâ-yi mücâhidin : cehdeden, savaşıyan yiğitler.

eşîha اشيه (f. i.) : at kişnesi. (bkz : sahil).

eşîr اشير (a. s.) : pek sevinçli.

eşîrrâ, eşrâr اشرا , اشرار (a. s. şerîr'in c.) : azılılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler, haşarılar.

eşk اشك (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem', sirişk).

eşk-i sürûr : sevinç gözyaşı.

eşk-i şâdî, eşk-i şîrin : sevinçten dökülen gözyaşı, sevinçle ağlayış.

eşk-i tahassür : tahassürden, hasretten, ayrılıktan dolayı akan gözyaşı.

eşk-i tarâb : sevinç ile ağlayış, sevinç ile dökülen gözyaşı.

eşk-i teessür : teessürden akan gözyaşı.

eşka اشقي ("ka" uzun okunur. a. s.) : daha (en, pek) şâki, haydut.

eşkâh اشقح (a. s.) : 1. al renkli [at] 2. kızıl donlu [hayvan]. 3. kırmızı yüzlü [adam]. (bkz : eşkar).

eşkâl اشكال (a. i. şekl'in c.) : biçimler, sûretler, tarzlar.

eşkâl-i hayât : hayâtın şekilleri.

eşkâl-i hendesiyye : geometri şekilleri.

eşkâl-i nazm : ed. mısra'dan kasîde'ye varıncıya kadar manzûmelerin mısra'ı sayısı ve kafiye sırası ile bulunduğu sûretler.

eşkâl-i zemân (zamânın şekilleri) : Ahmed Râsim'in bir romanı.

eşk-âlûd اشك آلود (f. b. s.) : gözü-yaşlı.

eşkar اشقر (a. s.) : 1. al renkli [at]. 2. kızıl donlu [hayvan]. 3. kırmızı yüzlü [adam]. (bkz : eşkah).

eşk-bâr اشكار (f. b. s.) : gözyaşı yağdıran, çok ağlayan. (bkz : eşk-rîz).

eşk-bârî اشك بارى (f. b. i.) : ağlayıcılık. (bkz : eşk-rîzî).

eşk-efşân, -feşân اشك افشان , -فشان (f. b. s.) : yaş dökten, çok ağlayan, ağlayıcı.

eşk-efşânî, -feşânî افشانی - فشانی (f. b. i.) : ağlayıcılık.

eşkel اشکل (a. s.) : gözlerinin akı kır-
mızılı olan [adam].

eşkel-ül-ayneyn : iki gözünün akı kızıl olan.

Eşkeş اشکش (f. h. i.) : Şehnâme'de
adı geçen tûranlı bir cenkçi.

eşkiyâ' اشقياء (a. s. şakî'nin c.) :
dağ hırsızları, haydutlar.

eşk-riz اشكرز (f. b. s.) : gözyaşı
döken, ağlıyan. (bkz : eşk-bâr).

eşk-rizî اشكرزى (f. b. i.) :
gözyaşı dökücülük, ağlayış. (bkz : eşk-bârî).

eşkü, eşküb اشكوب (f. i.) : 1.
tavan. 2. tabaka, kat.

eşk-ver اشكور (f. b. s.) : gözyaşı
döken, ağlayıcı.

eşkyüd اشكيود (f. s.) : müfret ve
basit karşılığı olan mürekkep.

eşmat اشط (a. s.) : saçına, saka-
lına kır düşmüş olan.

eşmel اشمل (a. s. şâmil'den) : daha
(en, pek) şâmil, çokşümüllü olan, kaplıyan.

eşnâ اشنا (f. s.) : 1. çok kıymetli mü-
cevher. 2. yüzgeç, yüzücü.

eşna' اشنع (a. s. şenî'den.) : daha
(en, pek, çok) şenî, fenâ, kötü ve çirkin.

eşne اشنه (a. i.) : ağaç yosunu.

eşneb اشنب (a. s.) : inci gibi, beyaz
dişli [adam].

eşrâf اشراف (a. s. şerîf'in c.) :
şeref ve itibar. şâhibi kimseler, ilerigelenler.

eşrâf-ı belde : memleketin ileri gelenleri.

eşrâk اشراك (a. s. şerîk'in c.) : or-
taklar, arkadaşlar. [şerîk'in cem'i olan "şürekâ"
bizde çok kullanılır].

eşrât اشراط (a. i. şarât'ın c.) : alâ-
metler, nişanlar [Türkçe'de müfredi kullanılmaz].
eşrât-ı sâat : kıyâmet alâmetleri.

eşref اشرف (a.s. şerîf'den.) : 1. daha
(en, pek) şerefli, onurlu.

eşref-i mahlûkat (mahlûkların en şerefli) : in-
san.

eşref-i sâât : uğurlu ve mesut saat.

2. i. erkek adı.

Eşref اشرف (a. h. i.) : Kırkağaç'ın
Gelenbe köyünde doğmuştur. Babasının adı Hâfız
Mustafa'dır. Medresede okumuş ve bir ara Avru-
pa'ya kaçarak Paris ve İsviçre'de bulunmuştur.
1908 den sonra İstanbul'a dönmüştür. Hicivleriyle
tanınmış olan bu şâirin pervâsız bir karakteri var-
dı. Eserleri : **Hasbihal, İranda Yangın Var, İstîmdat,**
Deccâl, Külliyyat-ı Eş'âr. [şiiirleri toplanarak sonra-
dan neşredilmiştir]. (d. : 1846, ö. : 1911).

eşrefiyye اشرفيه (a. h. i.) : Kadirî tarî-
katı şübelerinden birinin adı. [kurucusu : kuzey
batı Anadolu kadirîleri arasında pîr-i sâni (ikinci
pir) olarak tanınan Eşrefoğlu'dur].

eşrem اشرم (a. s.) : burunsuz, burnu
kesik [kimse].

eşria اشريه (a. i. şirâ'ın c.) : yel-
kenler.

eşria-i süfün : gemilerin yelkenleri.

eşribe اشربه (a. i. şerâb'ın c.) :
içilecek şeyler, içkiler.

eşribe-i bâride : soğuk içkiler.

eş-Şücâ الشجا (a. h. i.) : astr. se-
mânın güney yarım küresinde Esed (Arslan) burcu
ile Kelb-i Asgar (Küçük Köpek) burçları arasında
cenûba (güney) doğru uzanan büyük zincirvârî bir
burç, lat. **Hydra; fr. Hydre.**

eştâd اشتاد (f. i.) : 1. Güneş ayının
yirmi altıncı günü. 2. o güne me'mur sayılan me-
lek. 3. 21 süreden ibâret olan zend'den (Zerdüşt-
ün kendisine nüzûlünü iddiâ ettiği kitaptan) bir
sürenin adı.

eştât اشتات (a. i. şetî't'in c.) : takimler, firkalar, sınıflar, nevîler, çeşitler.

eştât-ı ulûm : ilimlerin nevîleri, çeşitleri.

eşvâk اشواق (a. i. şevk'in c.) : şid-detli arzular, istekler, neşveler.

eşvâk اشواق (a. i. şevk'in c.) : 1. bot. dikenler [bitki]. 2. hek. kemiklerin uzamaları.

eşvât اشواط (a. i. şav't'in c.) : 1. koşmalar, sıçrayışlar. 2. Kâbe'yi yedi kerre tavâf etme (dolaşma) hareketleri.

eşyâ' اشیاء (a. i. şey'in c.) : nesneler, mevcut olan şeyler, levâzım; çamaşır, elbise, yolcunun sandığı, bavulu, çıkını, sepeti; evin masası, koltuğu, kanapesi, perdesi ve benzerleri gibi nesneler.

eşyâ-yi beytiyye : ev eşyası.

eşyâ' اشیاء (a. i. şîa'nın c.) : bölükler, cemaatler; yardımcıları. (bkz : şîya').

eşyâh اشياخ (a. s. şeyh'in c.) : ihtiyarlar, yaşlılar. (bkz : şüyûh). ["eşyah", müfret olarak "usul" mânâsına da gelir].

eşyeb اشيب (a. s. şeyb'den.) : saçlı sakallı ağarmış ihtiyar [adam].

eşyem اشيم (a. s.) : yüzünde, vücudunda çok beni olan [adam]. (bkz : hâldâr).

etâ اطا (f. i.) : bot. kavak ağacı.

etân اتان (f. i.) : 1. dişi eşek. 2. yosunlu taş; bir kısmı suyun içinde, bir kısmı dışında kalan kaya.

etâve اتاود (a. s.) : gelmiş, gelen, misafir, garip.

etâyib اطايب (a. s. etyab'in c.) : seçkin, seçme nesneler.

etbâ' اتباع (a. s. tâbi'nin c.) : 1. birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar. 2. hizmetçiler, uşaklar.

etbâ ü hadem : taraflılar ve hizmet edenler.

etbâk اطباق (a. i. tabak ve tabaka'nın c.) : 1. büyük sahanlar, yemek tepsisi veya tahtaları, kapaklar, örtüler. 2. haller, katlar, mertebeler, dereceler. (bkz : tabakat). 3. kabîleler.

etemm اتم (a. s. tamm'dan.) : daha (en, pek,) tam; kusursuz, eksiksiz.

etfâl اطفال (a. i. tıfl'ın c.) : 1. çocuklar.

etfâl-i mekâtîp : mektep çocukları. 2. taze fidanlar, çiçekler.

etfâl-i bâğ : yeni yetişen, körpe fidanlar.

etfâl-i behâr : taze çimenler, çiçekler.

etfâliyyât اطفالیات (a. i.) : çocuk bilgisi, fr. pédologie.

etîbbâ, etîbbe اطباء , اطبه (a. i. tabîb'in c.) : hekimler, doktorlar, tıp ilmini bilenler.

etîbbâ-yi hâssa : saray doktorları.

et'ime اطعمه (a. i. taâm'in c.) : yemekler, aşlar.

et'ime-i lezize : lezzetli yemekler.

et'ime-i nefise : çok güzel yemekler.

etka اتق ("ka" uzun okunur. a. s. takî'den.) : pek takî, ziyâde perhîzkâr, günah işlemekten çok çekinen.

etkiyâ' اتقياء (a. s. takî'nin c.) : Allah korkusuyla günah işlemekten çekinenler.

etlâd اتلاد (a. i. c.) : telidler, evde doğan kul ve câriyeler.

etra' اترع (a. i.) : dere gibi akan su.

etrâb اتراب (a. s. tirb'in c.) : akranlar, bir yaşda olanlar.

etrâf اطراف (a. i. taraf'ın c.) : yanlar, uçlar, kıyılar.

etrâf-ı halfiyye : anat. hayvanın iki ard ayağı.

etrâf-ı kuddâmiyye : anat. hayvanın iki ön ayağı.

etrâf-ı süfliyye : anat. her iki ayak.

etrâf-ı ulviyye : anat. her iki el.

etrâf-ül-beden : anat. baş; eller, ayaklar.

etrâf اتراف (a. i. türfe'nin c.) : 1. zarif ve nâzik şeyler. 2. güzel yemekler.

etrâh اتراح (a. i. terah'ın c.) : gam-lar, tasalar, kaygılar, kederler.

etrâh-ı kalb : gönül sıkıntıları.

Etrâk اتراك (a. i. Türk'ün c.) : Türkler.

etrâs اتراس (a. i. türs'ün c.) : kal-kanlar [harb âleti].

etribе اتربه (a. i. türâb'ın c.) : topraklar.

etrika اطرقة (a. i. tarîk'ın c.) : 1. yollar, caddeler. 2. geçinmek üzere tutulan yollar, meslekler, tarîkatler. 3. sebepler, vâsıtalara, vesîleler. (bkz : turuk).

E-t-tâir الطائر (a. i.) : astr. (bkz : nesr-üt-tâir).

ettûn اتون (a. i.) : hamam külhanı.

etvâk اطواق (a. i. tavk'ın c.) : 1. kadın gerdanlıkları. 2. Hindistan cevizinin sütü.

etvâr اطوار (a. i. tavr'ın c.) : hal ve hareketler, işler, tarzlar.

etvâr-ı mütehayyirâne : şaşkınca tavırlar.

etvâr-ı nâ-lâyika : uygunsuz hareketler.

etvâr-ı seb'a : tas. nefsin yedi derecesine göre değişen haller.

etvâs اطواس (a. i. tâûs'un c.) : tavus kuşları.

evâbid اوابد (a. i. âbide'nin c.) : geleceğe hâtıra kalan eserler. (bkz : âbidât).

evâbid-i üdebâ : ediplerin eserleri.

evâgi اواغی (a. i. âgiye'nin c.) : bağ, bahçe, tarla ve bostanları sulamak için açılan arkalar, su akıtılacak yerler.

evâhir اواخیر (a. i. âhir'in c.) : sonlar; ayın son günleri. [ziddi "evâil"].

evâhir-i saltanat : saltanatın sonları.

evâil اوائل (a. i. evvel'in c.) : ilk vakitler, evvel zamanlar, eski, geçmiş zamanlar, iptidâlar, önceler, başlangıçlar. [ziddi "evâhir"].

evâil-i kelimât : gr. kelimelerin evveleri

evâm اوام (f. i.) : 1. borç, ödünç. (bkz : deyn). 2. renk, boya. (bkz : levn).

evâmîr اوامر (a. i. emr'in c.) : buyruklar, buyrultular.

evâmîr-i aşere : Yahudilikte riâyet edilmesi şart olan on kaide, fr. les dix commandements.

evân اوان (a. i. c. : âvine) : vakit, zaman, çağ. (bkz : hen-gâm).

evân-ı şebâb : gençlik çağı.

evânî اوانى (a. i. inâ'nın c.) : kapkaçaklar, kaplar.

evânî-i sîm ü zer : altın ve gümüş kapkacak.

evâr, evâre اوار ، اواره (f. i.) : 1. divan ve hükûmet dâirelerine âit defter. (bkz : eyâr). 2. imâret.

evârin اوارین (f. s.) : çirkin.

evâsıt اواسط (a. i. evsat'ın c.) : ortalar, ortadakiler, ortada bulunanlar; orta günler, orta zamanlar.

evâsıt-ı kelimât : gr. kelimelerin ortaları.

evâvin اواوین (a. i. iyvân'ın c.) : büyük sofalar, salonlar, köşkler.

evâzih اواضح (a. i.) : mehtaplı geceler; her arabî ayının : onüç, ondört ve onbeşinci geceleri ki gündüzlerinde oruç tutulması müstahaptır. (bkz : eyyâm-ı bîd).

evb اوب (a. i.) : taraf, cihet, yön.

evbâr اوبار (f. i.) : yutma, yutuş.

evbaş اوباش (a. i. vebeş'in c.) : ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse. (bkz : evkâş, evşâb, şirzime, tûnî). [kelime müfret gibi kullanılır].

evbaşân اوباشان (a. s. evbaş'ın c.) : ayak takımları, aşağılık kimseler. (bkz : hazele, rûzelâ).

evbâş-âne اوباشانه (a. f. zf.) : terbiyesize, aşağılık kimseye yakışacak sûrette.

evc اوج (a. i. c. : evcât) : 1. yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası, doruk. (bkz : şâhika). [ziddî "hazîr"].

evc-i bâlâ : en üst derece.

evc-i hevâ : havanın üstü, en yüksek tabakası.

evc-i rif'at : yüksekliğin tepesi, son noktası. 2. **astr.** 21 hazîranda arzin mahreki üzerinde Güneş'ten en uzak bulunduğu nokta.

evc اوج (f. i.) : **müz.** eski makamlardandır. Bu makam, irak makamının incî şeklidir. Segâh dörtlüsünün irak perdesindeki şeddi ile uşşak dörtlüsünün karışmasından mürekkep bir makamdır. Durak irak ve birinci derecede güçlü düğâh'dır. Donanıma si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Ancak evic'de bestekârlar hemen her zaman mi diyez (acem) kullanmışlardır. Makam tiz perdelerde dolaştıktan sonra, incî bir şekilde irak'da karar verir.

evc-i hûzî : **müz.** altı yedi asırlık bir mürekkep makamdır. Sengin semât, düyek ve sofyân (2 adet) usullerindeki 4 bektâsi nefesi makama misaldir. Evç-hûzî, evic makamına uşşak ilâvesinden mürekkeptir. Uşşak ile düğâh perdesinde kalır. Donanıma uşşak gibi yalnız si için bir koma bemolü konulur (bu ses, eviç'de de müşterektir), eviç-aşîran da evc-hûzî'nin diğer bir isminden başka bir şey değildir.

evc-i nihâvendî : **müz.** tahmînen iki asırlık veya daha eski, nümûnesi bulunmayan bir mürekkep makamdır.

evc-i pûselik : **müz.** iki asırlık bir mürekkep makamdır, eviç'e bir pûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Bu beşli ile düğâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede eviç'in durağı olan fa diyezidir. Donanıma eviç gibi si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Pûselik beşlisi için ise bu sesler bekar yapılır.

evcâ' اوجاع (a. i. vecâ'in c.) : ağrılar, sancılar, acılar, sızılar.

evcâ-ı batn : karın ağrıları.

evcâ-ı şedide : şiddetli sancılar.

evcâr اوجار (a. i.) : içinde gizlenmek için avcılar tarafından yapılan çukurlar, siperler.

evc-ârâ اوج آرا (f. b. i.) : **müz.** III. Selim'in adlandırdığı bir makamdır. Bu makam zirgüle makamının fa diyez (irak) perdesindeki şeddi-

dir. Hicazkâr makamının yarım ton pestte kalan şekli olan bu makamın ismi, terkibinde evic olduğuna değil, o perdede kaldığını bildirmektedir. Donanıma fa, do, sol için üç diyez ve si için bir koma bemolü konulur. Orta sekizlideki sesleri şöyledir : irak, rast, kürdî, segâh, nîm hicâz, nevâ, acem, evic. Güçlü, beşinci derece olan nîm hicazdır.

evceb اوجب (a. s. vâcib'den.) : en vâcib, pek lüzumlu, çok gerekli.

evceb-i vecâib : lüzumluların lüzumulusu.

evceh اوجه (a. s.) : en vecihli, pek münâsebetli, çok uygun.

evceh-i akvâl : sözlerin en münâsebetlisi.

evcel اوجل (a. s.) : çok korkak [adam].

evcer اوجر (a. s.) : çok çekingen [kimse].

evc-gîr اوجگیر (a. f. b. s.) : yükseğe çıkan, yükselen.

evcîre اوجره (a. i. vecâr ve vicâr'in c.). (bkz : vüçür).

evc-pervâz اوج پرواز (a. f. b. s.) : yüksekte uçan.

evcümend اوجمند (f. i.) : 1. top, küme, yığın. 2. s. idâreli, evini iyi bir halde bulunduran.

evdâd اوداد (a. s. vedî'din c.). (bkz : eviddâ', evüdd).

evdiye اودیه (a. i. vâdî'nin c.) : dereler, dağlar arasındaki yerler. (bkz : vâdî).

evend اوند (f. i.) : kap kaçak.

evfâ' اوفاء (a. s. vefâ'dan.) : 1. daha (en, pek) vefâlı, cana yakın, sözünde duran. 2. en çok, pek tamam, yetkin.

evfâk اوفق (a. s. vefik'den.) : daha (en, çok) : muvâfık, pek uygun.

evfer اوفر (a. s. vâfir'den.) : daha (en, pek) vâfir, sayıca daha bol, pek çok [olan].

evgad اوغاد ("ga" uzun okunur. a. i. vagg'din c.) : ahmaklar, akılsızlar.

evgenc اوگنج (f. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet).

evhad اوحد (a. s. vâhid'den.) : ye-gâne, tek, bir tâne, biricik.

evhâl احوال (a. i. vahâl'in c.) : 1. bal-çıklar, sıvalar. 2. mekânlar, yerler.

evhâm اوهم (a. i. vehm'in c.) : zanlar, kuşkular, esassız şeyler, kuruntular.

evhâş اوخش (a. s. vahşî'den.) : daha (en, pek) vahşî, çok vahşetli.

evhâş-i efâî : yılanların en vahşîsi.

evhen اوهن (a. s.) : daha (en, pek) zayıf, gevşek, dayanıksız. (bkz : vehen).

evhen-i büyût (evlerin en dayanıksızı) : örümcek yuvası.

evic-aşîrân اوج عشیران (f. b. i.). (bkz : evc-i hûzî).

evic-gerdâniye اوج گردانیه (f. b. i.) : iki asırdır kullanılmıyan ve elde hiç bir nümûnesi bulunmıyan mürekkep makamıdır. Eviç ve gerdâniye mürekkep makamlarının birleşmesinden ibârettir.

eviddâ' اوداء (a. s. vedîd'in c.) : ah-baplar, hakiki dostlar, sevgililer. (bkz : evdâd, evüdd).

eviddâ-yi kadime : eski dostlar.

evind اوئند (f. i.) : hile, oyun, aldatma. (bkz : hud'a).

ev'ie اويعه (a. i. viâ'nın c.) : 1. kap-lar, mahfazalar. 2. damarlar.

ev'ie-i halezôniyye : bot. * bitki'nin gelişmesine yarıyan ve birbiri üzerine sarılıp dolanan damar-lar.

ev'ie-i halkaviyye : bot. bitkilerin gelişmesine yarıyan halka şeklindeki damarlar.

ev'ie i hâşebiyye : bot. odun damarları.

ev'ie-i hevâiyye : anat. içi hava ile dolu olan damarlar.

ev'ie-i lebeniyye : bot. süt kıvâmında beyaz, tu-runçu, sarı, yeşilimsi, hâsılı türlü renklerde bir suyu bulunan bitki damarları.

ev'ie-i münakkata : bot. noktalı damarlar.

ev'ie-i nâkile : bot. * iletken damarlar.

ev'ie-i süllemiyye : anat. basamaklı damarlar.

ev'ie-i şa'riyye : anat. kırmızı ve siyah kan da-marları arasındaki gayet ince damarlar.

ev'ie-i şebekiyye : bot. bitkilerin gelişmesine yarıyan ve balık ağı gibi birbirinin üzerine dolaş-mış bulunan ince damarlar.

ev'ie-i şiryâniyye : anat. kırmızı kan taşıyan nabız damarları.

ev'ie-i veridiyye : anat. siyah kan damarları.

evk اوق (a. i.) : yük, ağırlık.

evkaf اوقاف ("ka" uzun okunur. a. i. vakf'in c.) : 1. câmi, medrese, imâret gibi hay-râtın idâresine ayrılan arâzî, binâ ve sâire. 2. va-kıflar umum müdürlüğü.

evkaf-ı hümâyûn : huk. pâdişahların ve onlara mensup olanların vakıfları.

evkaf-ı mazbûte : hükûmet tarafından idâre olu-nan vakıflar.

evkaf-ı mûnderise : gelirleri yok olmuş vakıflar.

evkâr اوکار (a. i. vekar ve vekre'nin c.) : kuş yuvaları.

evkâr-ı tuyûr : kuş yuvaları.

evkaş اوقاش ("ka" uzun okunur. a. ş.) : ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse. (bkz : evbâş, evşâb).

evkat اوقات ("ka" uzun okunur. a. i. vakt'in c.) : zamanlar, çağlar.

evkat-ı hamse (beş vakit) : sabah namazı vaki-ti (tan yeri ağardıktan Güneş doğmasına yakın olan zamâna kadar); öğle; ikindi; akşam; yatsı namaz-larının kılındığı vakitler.

evkat-ı muayyene : belli zamanlar.

evked اوكد (a. s.) : daha (en, pek) tektitli, kuvvetli.

evked-i evâmîr : emirlerin en kuvvetlisi.

evkes اوکس (a. s.) : soysuz ve pinti [adam].

evlâ' اولاء (a. s.) : 1. daha uygun, daha lâyük, daha iyi, üstün.

evlâd اولاد (a. i. veled'in c.) : 1. çocuklar. 2. sülâle, nesil.

evlâd-ı bütûn : huk. bir kimsenin kız çocukları-nın erkek ve kız çocukları.

evlâd-ı fâtihân : Rumeli zaptında bulunanların soyu. 2. [Türkçe'de müfret olarak kullanılır] oğul; kız; çocuk.

evlâd-ı inâs : kız çocukları.

evlâd-ı ümm : ölünün ana tarafından oğlan ve kız kardeşleri.

evlâd-ı vatan : vatan çocukları.

evlâd-ı zuhûr : huk. bir adamın öz erkek ve kız çocuklarıyla erkek evlâdının erkek ve kız çocukları. [ziddi : "evlâd-ı bütûn" dur].

evlâd-ı zükûr : erkek çocuklar.

evlâdiyye اولاديه (a. s.) : 1. evlâda mahsus, evlâtlik. 2. mec. çok sağlam ve dayanıklı [ev, eşyâ].

evlâdiyyet اولاديت (a. i.) : evlâda mahsus, evlâtlik.

evleviyyet اولويت (a. i.) : 1. evlevîlik, evlâlîk, üstün tutulmaya lâyık olma. 2. diyecek kalmama.

evleviyyetle : haydi haydi, fr. fortiori.

evliyâ' اولياء (a. i. velî'nin c.) : 1. kerâmet sâhibi olanlar, erenler. 2. Allah'a daha yakın bulunanlar. 3. emir sâhibi bulunanlar. 4. himâye edenler, koruyanlar.

evliyâ-yı umûr : iş başında bulunan kimseler.

evliyâ-yı etfâl : çocukların velîleri.

Evliyâ Çelebi اوليا چلبى (a. h. i.) : 10 Muharrem 1020 (25 Mart 1611) târihinde İstanbul'da Unkapanı'nda doğmuştur. Babasının adı, Dervîş Mehmed Zillî'dir. Aslen Kütahya'lıdır. 1631 târihinde İstanbul civârından başlayarak seyâhate çıkmış ve yarım asırlık bir seyâhat devresinde Anadolu ve Rumelî'den başka; Macaristan, Polonya, Avusturya, Almanya, Holanda, Dalmaçya, Rusya'nın cenûbu (güney), Kafkasya, İran'ın bir parçası, Suriye, Irak, Mısır ve Hicaz taraflarını dolaşmış ve birinci cildi İstanbul'a âit olmak üzere on ciltlik seyâhatnâmesini meydana getirmiştir. Eserlerinde bir takım hurâfe ve masallar da epeyce yer tutmakla berâber verdiği bilgiler, mütevekkil bir edâ ve kendine mahsus tatlı bir üslûp ile anlatılmıştır. Yetmiş yaşlarında İstanbul'da ölen Çelebî'nin ölüm târihi ve mezarı bilinmemektedir.

evrâ اورا (f. i.) : hisar.

evrâd اوراد (a. i. vird'in c.) : 1. okunması âdet olunan dînî duâlar. 2. her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler. (bkz : ezkâr).

evrâk اوراق (a. i. varak'ın c.) : 1. yapraklar, kâğıtlar. 2. arşiv.

evrâk-ı halkaviyye : bot. bir halka meydana getirmek sûretiyle çıkan yapraklar.

evrâk-ı havâdis : gazeteler.

evrâk mahzeni : arşiv.

evrâk-ı müteâkibe : bot. * almasıık yapraklar.

evrâk-ı müteakible : bot. karşılıklı yapraklar.

evrâk-ı nakdiyye : kâğıt para[lar].

evrâk-ı rişîyye : kuş tüyü şeklinde olan yapraklar.

evrâm اورام (a. i. verem'in c.) : vücutta peydâ olan şişler, yumrular.

evre اوره (f. i.) : esvabın, elbisenin dış yüzü.

evrek اورك (f. i.) : çocukların ağaca ip takarak yaptıkları salıncak.

evrencen, evrencin اورنجين (f. i.) : kadın bileziği. (bkz : ebrencen).

evrend اورند (f. i.) : 1. hîle, aldatma. ["evrendiden" masterından]. 2. şan, şeref. 3. dîhîm, taht. (bkz : erîke, serîr). 4. Keyânîler'den Keypeşin'in oğlu ve Lührasb'ın babası.

evreng اورنگ (f. i.) : 1. taht. (bkz : erîke, dîhîm, serîr). 2. şeref; süs. 3. akıl ve irfan. 4. hâlin hoşluğu. 5. ağaç kurdu. 6. yakışıklılık. 7. hîle. (bkz : desîse, hud'a).

evreng-nişîn اورنگ نشين (f. b. s.) : tahtta oturan, hükümdar.

evreng-zib اورنگ زيب (f. b. s.) : tahtı süsliyen, hükümdar.

evride اورده (a. i. verîd'in c.) : 1. anat. siyah kan damarları, toplardamarlar. 2. boyunun iki tarafında olan damarlar. (bkz : verîd).

evsa' اوسع (a. s. vâsi'den.) : daha (en, pek) vâsi' ve geniş.

evsâf اوصاف (a. i. vasf'in c.) : sıfatlar, kaliteler. (bkz : vasf).

evsâf-ı cemîle : güzel vasıflar.

evsâh اوساخ (a. i. vesah'in c.) : kirler, pislikler, murdarlıklar. **îzâle-i evsâh** : kirlerin giderilmesi.

evsak اوثق (a. s.) : 1. çok muhkem, pek sağlam. 2. en çok güvenilir olan, inanılan.

evsâl اوصال (a. i. vasl'in c.) : vücuttaki mafsallar, oynaklar. (bkz : evşâz²). [müfredi, bu mânâda kullanılmaz].

evsâm اوسام (a. i. vesm'in c.) : vücut üzerine bir iğne ile kara bir tozdan yapılan resimler, şekiller veya yazılan yazılar, döğmeler. (bkz : veşm).

evsâm اوصام (a. i. vasm'in c.) : ayıplar, ârlar, hayâlar, utanmalar.

evsân اوشان (a. i. vesen'in c.) : putlar, haçlar. (bkz : esnâm).

evsât اوساط (a. i. vasat'in c.) : ortalar.

evsat اوسط (a. i. c. : evâsit) : 1. bir şeyin ortası. 2. ortadaki. 3. s. orta, orta halli. 4. s. yüksek ile alçak arası. 5. **müz**. Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi altı zamanlı ve on üç darblıdır. Evsat, ilâhilerde düyek'ten sonra en çok kullanılmış ölçüdür. Ayrıca peşrev, beste ve şarkı formları için de kullanılmıştır. 26/8. lik yürük evsat mertebesi çok kullanılmıştır. Usul, sırasıyla 1 Türk aksağı, 2 sofyan'dan mürekkeptir. Beste devr-i revân adı verilen usul, evsat'ın darblarının birleştirilmiş şeklinden başka bir şey değildir.

evşâb اوشاب (a. s.) : ayak takımı, aşığılık kimse. (bkz : evbâş, evkâş).

evşâl اوشال (a. i. veşl'in c.) : 1. damla damla akan su. 2. birbiri ardından katar gibi kuyruklanmış olarak gelen kimseler.

evşâz اوشاز (a. s.) : 1. yardımcıları, taraflıları. 2. bayağı, aşığılık kimseler. 3. i. vücuttaki oynak yerler. (bkz : evsâl).

evşen او شن (â. s.) : dalkavuk. (bkz : müdâhin, mütahallik).

evşeng او شنگ (f. i.) : ince ip, sicim.

evtâd اوتاد (a. i. veted'in c.) : ağaç veya demir kazıklar, direkler.

evtâd-ül-bilâd : büyükler ve başta gelenler.

evtâd-ül-fem : dişler.

evtân اوطان (a. i. vatan'in c.) : insanın doğup büyüdüğü ve sevdiği memleketler, uğrunda ölünen topraklar. **Terk-i evtân** : vatanlarından ayrılma.

evtân-ı muhâcirin : göçmenlerin vatanları.

evtâr اوطار (a. i. vatar'in c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu olan şeyler.

evtâr-ı âcile : acele ihtiyaçlar.

evtâr اوتار (a. i. veter'in c.) : 1. ya-ya gerilmiş ipler, kırışlar, teller. 2. bir kavsın iki ucuna bağlanan düz çizgiler.

evtâr-ı hüzn ü ilhâm : hüzn ve ilhâm telleri.

evüdd اود (a. s. vedid'in c.). (bkz) : eviddâ', evdâd).

evvâbîn namazı : Celvetiyye tarikatı mensupları tarafından beş vakit dışında kılınan nâfile namaz. [akşam namazından sonra kılınan bu nâfile namaz altı rekattır].

evvâh اوام (a. s.) : 1. çok âh eden. 2. çok duâ eden. 3. merhametli. 4. îmânı sağlam. 5. din bilgisi çok geniş olan [kimse]. [Kur'an'da bu kelime ile Hz. İbrâhim vasıflandırılmıştır].

evvel اول (a. s. c. : evâil) : 1. önce, ilk, birinci, iptidâ, başlangıç. 2. **zf**. eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

evvel-bahâr : İlk bahar. (bkz : nev-bahâr, reb'').

evvel-i berd -el-acûz : kocakarı soğukları denilen ve bir hafta kadar süren mevsim değişmesinin başı. [berd-el-acûz'un başlangıcıdır. 9 Marta rastlar, bunu hus fırtınası tâkibeder.

evvel-i riyâh-ı bevârih : Haziran başlangıcından, Temmuzun ilk haftası sonuna kadar zaman zaman esen mevsim rüzgârlarının başlangıcı.

evvel ve âhir : eninde sonunda, ergeç.

evvel-ül-evvelin (birincilerin birincisi) : Allah.

evvelâ اولاً (a. zf.) : birinci olarak, her şeyden önce, ilkönce. (bkz : evvelen).

evvel-be-evvel اولباول (a. zf.) : her şeyden evvel.

evvelce اولجه (a. t. zf.) : daha evvel, önce.

evvel-emirde اولامردم (a. t. zf.) : her şeyden evvel, işin başlangıcında.

evvelen اولاً (a. zf.) : birinci, ilk olarak. (bkz : evvelâ).

evveli, evveliyye اولی ، اولیه (a. s.) : en evvel, en önce olan, ilk zamanlarla ilgili. **Tahkikat-ı evveliyye** : ilk ağızda yapılan tahkikler, soruşturmalar.

evvelin اولين (a. i. s.) : evvelkiler, evvel gelen insanlar, eski zaman adamları.

evvelin ü âhîrin : eskiler ve yeniler.

evveliyât اوليات (a. i.) : başlangıç, bir hâdisenin başlangıçtaki hâli.

evvelki اولكى (a. t. s.) : 1. birinci, ilk. 2. eski.

evvel-ül-evâil اول الاوائل (a. b. i.) : evvelerin evveli; dünyânın asıl desteği, hâdiselerin başlangıcı.

evzâ' اوضاع (a. i. vaz'ın c.) : hal-ler, vaziyetler, tavırlar, duruşlar.

evzâ-i dil-bâzâne : gönül eğlendirecek şekilde vaziyetler.

evzâ-i garîbe : garip, tuhaf haller.

evzah اوضح (a. s. vâzih'dan.) : daha (en, pek) vâzih, çok açık, besbelli.

evzân اوزان (a. i. vezn'in c.) : tartılar, ağırlıklar, ölçüler. (bkz : vezn).

evzân-ı arûziyye : ed. arûz vezinleri.

evzân-ı atîka : eski tartılar.

evzân-ı şî'riyye : ed. şî'r'in ölçüleri.

evzâr اوزار (a. i. vizr'in c.) : 1. ha-mûleler, yükler. 2. günâhlar, hatâlar; cinâyetler.

evzâr اوزار (f. i.). (bkz : efzâr³).

evzâr اوزار (a. i. vezr'in c.) : 1. hisar-lar, kaleler, sığınacak yerler. 2. galebeler, üstün-lükler. 3. dağlar. (bkz : cibâl).

evzâyîş اوزايش (f. i.) : artış, çoğa-lış. (bkz : efzâyîş).

ey ای (a. f. t. n.) : nidâ için ve nidâyâ cevap için kullanılır; "hey, yâhû, bana bak!" gibi mânâlara gelir. [İranlılar "iy" de derler].

eyâ ایا (a. f. n.) : "ey, hey!" mânâsına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nidâ edâtıdır.

eyâdi ايادى (a. i. yed'in c. olan eydi'nin c.) : eller. (bkz : eydi). ["eydi" çok kulla-nılmaz].

eyâdim اياديم (a. i. c.) : yer yüzleri, zeminler.

eyâğ اياغ (f. i.) : ayaklı kadeh, şarap kupası. (bkz : piyâle). [Ziyâ Şükûn'un "Gencine-i Güftâr" ında kelimenin Türkçeden alındığı yazılıdır].

eyâlât ايلات (a. i. eyâlet'in c.) : vâlîlerin idâresi altında bulunan memleketler. (bkz : vilâyât).

eyâlât-ı mümtâze : imtiyazlı, husûsî idâreli eyâ-letler.

eyâlet ايات (a. i. c. : eyâlât) : bir vâ-lînin idâresi altında bulunan memleket, vilâyet ["eyâlet" kelimesi eskidir].

eyâmin ايامن (a. s. eyem'in c.) : en yümünlû, en kutlu olanlar.

eyâmin-i eyyâm : günlerin en kutlusu.

eyâzi, eyâsi ايازي ، اياسى (f. i.) [evvelce] kadınların yüzlerine örttükleri ince delik-li peçe, örtü.

eydi ايدى (a. i. yed'in c.) : eller. (bkz : eyâdi). ["eyâdi" çok kullanılır].

eyger ايجر (f. i.) **bot.** "enir" denilen bir cins yabarı mersini.

eymân ايمان (a. i. yemin'in c.) : 1. andlar, andçmeler, büyük yeminler.

eymân-ı kâzibe : yalan yeminler.

eymân-ı sâdika : doğru yeminler 2. sağ eller, sağ taraflar. 3. kuvvetler, kudretler. 4. bahtlar, tâlihler, mutluluklar. (bkz : eymün).

eymen ايمن (a. zf. zümn'den.) : 1. sağ taraftaki. 2. s. en yümünlü, hayırlı; tâlihli, kutlu. **Vâdî-i Eymen** : Mûsâ Peygamberin Tur dağında, Tanrı teçellisine mazhar olduğu yer.

eymen-ül-yemin : en yümünlü, en kutlu.

eymün ايمن (a. i. yemin'in c.) : (bkz : eymân 2, 3, 4).

eyn اين (a. i.) : 1. zaman, an. (bkz : hîn). 2. yorgunluk. 3. e. nerede.

eyn-ül-meferr : kaçacak yer yok mu?

eyser ايسر (a. s.) : 1. sol taraftaki. 2. pek kolay.

eytâm ايتام (a. s. yetim'in c.) : anası babası ölmüş, yalnız kalmış küçük çocuklar, öksüzler.

eytâm ve erâmîl : yetimler ve dullar.

eyvâh ايواه (f. n.) : yazık, heyhat.

ey-v-Allah اي والله (a. zf.) : 1. evet, pekî, öyle olsun. 2. Allah'a ısmarladık. 3. teşekkür ederim. 4. s. aldırış etmiyen.

eyvân ايوان (f. i.) : 1. büyük sofa, divanhâne, salon. 2. kemerli yüksek binâ, oturacak yüksek yer, köşk. 3. çardak. [Arapçası : "iyvân" dir].

eyyâm ايام (a. i. yevm'in c.) : 1. günler, gündüzler.

eyyâm-ı âdiyye : tâtil ve sayılı günlerden başka günler.

eyyâm-ı bâhur : ağustosun ilk haftasında olan en sıcak günler.

eyyâm-ı cem' : Mekke'de Mina ve Arafat ziyâretiyle geçen dört gün.

eyyâm-ı hayât : ömrün günleri.

eyyâm-ı mâziyye : geçmiş günler.

eyyâm ola! : "heyâmola" nın aslıdır. Gemiciler demir alırken bir ağızdan şarkı gibi söyledikleri şey.

eyyâm'reisi : zamâna göre hareket eden [adam].

eyyâm-ı resmîyye : resmî günler.

eyyâm-ı ta'tiliyye : tâtil günleri, dinlenme günleri.

eyyâm-ı ma'dûdât, eyyâm-üt-teşrik : Kurban bayramının birinci gününden başka üç günü. 2. geminin hareketine elverişli olan rüzgâr. 3. zaman. (bkz : hengâm). 4. nüfuz, iktidar.

eyyâm-ül-bîz : her arabî ayının onikinci, onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci günleri.

eyyid ايد (a. s.) : kuvvetli, sağlam; muktedir.

eyyid-Allahû : Allah, kuvvet versin!

eyyim ايم (a. s.) : dul, bekâr.

Eyyûb ايوب (a. h. i.) : Kur'an'da adı geçen ve kendisinden "kulumuz" diye bahsedilen ve sabırlı insan örneği olarak gösterilen İsrâîl oğulları peygamberlerinden biri.

eyyühâ! ايها (a. e.) : "ya, ey!" gibi hitap edâtı. **Yâ eyyühessâki** : ey içki sunan! **Yâ eyyü-helhuzzâr** : ey hazır bulunanlar;

eyzan ايضاً (a. zf.) : yine öyle, kezâ, bu dahî, öteki gibi.

ez az (f. e.) : "den, dan" mânâsına gelir.

ez-dil : gönülden.

ez an cümle : o cümleden olarak.

ez dil ü cân : can ve gönülden.

ez her cihet : her bakımdan.

ez kazâ : kazârâ.

ez ser-i nev : yeni baştan.

ezâ اذا (a. i.) : incinme, incitme, can yakma, eziyet. (bkz : cefâ, cevr).

ezâ-yi derûn : iç incinmesi.

ez'af اضعف (a. s. zaif'den.) : daha (en, pek) zayıf, dermansız, kuvvetsiz.

ez'af-ı ibâd : halkın en zayıfı. [evvelce saygı göstermiş olmak için "ben" zamîri yerine kullanılırdı].

ez'af-ı nâs : insanların en zayıfı.

ez'âf اضعاف (a. s. zıf'ın c.) : bir şeyi iki misli yapan fazlalıklar, katlar.

ez'af-ı muzâafa : kat kat, pek çok.

ezâfir اظافر (a. i. zufr'un c. olan "ezfâr" in c.) : tırnaklar. (bkz : ezfâr).

ez'aki از عكى (a. s.) : 1. kötülük eden [kimse]. 2. kısa boylu, alçak [kimse]. 3. kısa boylu ve kötü huylu [adam].

ezâmîm اضمام (a. i. ızmâm'e'nin c.) : cemaatler,

ezân اذان (a. i.) : Müslümanları ibâdet'e çağırmak için çok defa minâreden, muayyen kelimeleri söylemek sûretiyle, yüksek sesle yapılan dâvet. [Allâhü ekber Allâhü ekber, Allâhü ekber Allâhü ekber. Eşhedü en lâ ilâhe il-l'Allah. Eş-hedü en lâ ilâhe il-l'Allah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Hayya-al-esselâ, Hayya-al-esselâ, Hayya-al-el-felâh Hayya-al-el-felâh (sabah ezanlarında ilâveten : es-salâtü hayrûn min-en-nevm). Allâhü ekber Allâhü ekber. Lâ ilâhe il-l'Allah]. (ezânı ilk okuyan zât : Hz. Bilâl-i Habeşî'dir).

ezânî اذانى (a. s.) : ezan ile ilgili.

ezânî saat : Güneşin battığı zaman 12 olan saat.

ez'er ازعر (a. s.) : gaddar ve zâlim [adam].

ezbâd ازباد (a. i. zebed'in c.) : 1. köpükler. 2. paslar. 3. çeyrekler.

ez-ber ازبر (f. b. i.) : zihinde tutma, unutmamıya çalışma. [ez : den; "ber : göğüs"; ez + ber : göğüsten" kelimesinin karşılığı olduğuna göre "ezberden" kelimesi yanlıştır].

ezberm ازبرم (f. i.) : ezber.

ezdâd اصداد (a. i. zıdd'ın c.) : karşı olan şeyler, *karşıtlar. **Cem'-i ezdâd** : birbirine zıt olan şeyleri bir araya toplama.

ezder ازدر (f. s.) : lâıyk, münâsip, yaraşık. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste).

ez-dil ازدل (f. b. s.) : gönülden.

ez-dil ü cân : can ve gönülden.

ezebb ازب (f. s.) : kaşlarının kılı çok ve saçları uzun [adam].

ezecc ازج (a. s.) : ince ve uzun kaşlı, kalem kaşlı.

ezecc-ül-hâcibîn : ince ve uzun kaşlı.

ezel ازل (a. i.) : başlangıcı olmıyan geçmiş zaman, öncesizlik [zıddı "ebed" dir]. **Min al ezel** : çok eskiden. (bkz : min-el-kadîm). **Tâ ezel** : ezelden beri.

ezeli, ezeliyye ازلى ، ازليّه (a. s.) : ezele mensup, ezel ile ilgili, öncesiz, başlangıcsız. **İlm-i ezeli** : Tanrı bilgisi. **Kudret-i ezeliyye** : Tanrı gücü.

ezeliyyet ازليت (a. i.) : ezeliflik, öncesizlik, başlangıcsızlık.

ezell اذل (a. s. zelîl'den.) : daha (en, pek, çok) zelîl, aşağılık [kimse].

ezell-i nâs : en zelîl ve aşağılık adam.

ezfâr اظفار (a. i. zufr'un c.) : 1. tırnaklar. (bkz : ezâfir). 2. tırnak bahuru denilen tıbbî bir koku. 3. Kuzey kutbunda bulunan küçük yıldızlar.

ezfer ازفر (a. s.) : güzel kokulu [şey].

ezfile, ezfeli ازفلى ، ازفله (a. i.) : gürûh, cemaat bölük.

ezgehân ازگهان (f. s.) : işsiz güçsüz, tenbel [adam].

ezhâb ازهاب (a. i. zeheb'in c.) : 1. altınlar. 2. yumurta sarıları.

ezhân ازهان (a. i. zih'n'in c.) : insanda akıl, fikir, zekâ, hâfıza, anlayış, kavrayış kudretleri.

ezhân-ı nâs : halkın zihni.

ezhâr اظهار (a. i. zahr'in c.) : 1. arkaalar, sırtlar; satırlar, yüzler. 2. binek hayvanının sırtları.

ezhâr

ezhâr ازهار (a. i. zehre ve zehere'nin c.) : çiçekler. (bkz : zühûr).

ezhâr-ı erbaa : "ebegümeci, hatmi, menekşe, gelincik" çiçekleri.

ezhâr-ı nev-bahâr : bahar çiçekleri.

ezhâr-i rebîi : bahar çiçekleri.

ezhel اذهل (a. s.) : pek dalgın ve unutkan, çok gaflette bulunan.

ezher ازهر (a. s.) : pek beyaz, güzel ve parlak. **Câmi'i Ezher** : Mısır'da meşhur bir medrese.

ezher-ül-levn : parlak yüzlü. [Hz. Muhammed'in vasıflarından biri].

ezher-ül vech : yüzü gözü nurlu.

ezherân, ezhereyn ازهریان ، ازهرین (a. i. c.) : Ay ve Güneş.

ezheriyye ازهریه (a. i.) : Halvetiyye tarikâtı şubelerinden birinin adı. [kurucusu : Şeyh Ebî Abdullah Muhammed bin Abdurrahmân-üz-Züvâvî-ül Ezherî'dir].

ezîb ازيب (a. i.) : 1. kible rüzgârı. 2. s. alçak, aşağılık [adam].

ezikka ازقه (a. i. zukak'ın c.) : sokaklar, yollar. **Tanzîf-i ezikka** : sokakları temizleme.

ezille اذله (a. s. zellî'in c.) : alçaklar, adiler, aşağılıklar.

ezimme ازمه (a. i. zimâm'ın c.) : 1. yularlar, dizginler. 2. mec. idâre. **Mâlik-i ezimme-i kâinât** : herkesin idâresine şâhip olan (Allah).

ezimme-i umûr : işlerin idâresi.

ezîr ازير (f. i.) : haykırma.

eziyyet اذيت (a. i.) : eziyet, incinecek, incitecek hal, incitme, cefâ, meşakkat, zahmet. (bkz : âzâr, renciş).

eziz ازيز (a. s.) : 1. soğuk, soğuk [şey]. 2. i. ateşte tencerenin içindeki şeyin kaynağına kaynağına taşma derecesine gelmesi.

ezkâ ازكى (a. s.) : daha (en, pek, çok) hâlis, lekesiz, faziletli, temiz.

ezkâ ازكى (a. s.) : daha (en, pek) anlamlı, çok zekî.

ez-kadîm از قديم (f. a. zf.) : eskiden.

ezkâr ازكار (a. i. zikr'in c.) : 1. anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler. (bkz : zikr). 2. zikirler. (bkz : evrâd).

ezkâr-ı cemile : medih ile, iyilikle yâd etmeler, anmalar.

ezkât ازكات (f. s.) : kötü düşünceli [kimse].

ez-kazâ از قضا (f. a. zf.) : kazârâ, yanlışlıkla.

ezkiyâ' ازكياء (a. s. zekî'nin c.) : lekesizler, hâlisler, faziletliler.

ezkiyâ-yi ehl-i tarikat : tarikat ehlinin en faziletliileri.

ezkiyâ' ازكياء (a. s. zekî'nin c.) : keskin fikirtiler, anlayışlılar.

ezkiyâ-yi etfâl : zekî çocuklar.

ezkiyâ-yi şübbân : gençlerin en zekîleri.

ezlâf اطلاق (a. i. zılf'ın c.) : zool. çatal tırnaklar [hayvanlarda].

ezlag, ezlagi اذلى ، اذلى (a. i.) : tenâsül âleti.

ezlaî اذلى (a. s.) : ıri, uzun şey.

ezlak اذلق (a. s.) : 1. keskin şey. 2. dil uzatan, aleyhte söz söyliyien [adam].

ezlâm ازلام (a. i. zelem ve zelm'in c.) : Câhiliyet devrinde Arapların fal açmak veya uğur saymak için kullandıkları kumar okları.

ezmân ازمان (a. i. zamân'ın c.) : va-
kitler, anlar, çağlar [dilemizde az kullanılır]. (bkz :
ezmine).

ezmâr اذمار (a. s. zimr ve zemîr'in
c.) : bahâdîrlar, kahramanlar, yiğitler.

ezmâr-ı Etrâk : Türk yiğitleri.

ezmine ازمينه (a. i. zamân'ın c.) : an-
lar, vakitler, çağlar. (bkz : ezmân).

ezmine-i cedîde : yeni zamanlar.

ezmine-i kadîme : eski zamanlar.

ezmine-i mâziyye : geçmiş zamanlar.

ezmine-i mechûle : bilinmiyen zamanlar.

ezmine-i müstakbele : gelecek zamanlar.

ezmine-i selâse : üç zaman.

eznâb اذناب (a. i. zenb'in c.) : 1. gü-
nahlar, suçlar. (bkz : zûnûb). 2. (zenb'in c.) :
kuyruklar.

ez-nev از نو (f. zf.) : yeniden.

ezra' اذرع (a. s.) : pek fasîh, sözü
düzgün. [adam]. **Şahs-ı ezra'** : fasîh, sözü düzgün
adam.

ezrâ' اذراء (a. i.) : beyaz kulaklı si-
yah at.

ezrak ازرق (a. s.) : 1. mâvî, gök
renkli. 2. saf ve temiz [su].

ezrâr ازرار (a. i. zırr'ın c.) : 1. es-
vap düğmeleri.

ezrâr-ı libâs : elbisenin düğmeleri. 2. **bot.** ne-
batların (* bitkilerin) üzerinde ilk ve son baharda
meydana gelen tomurcuklar.

ezrâr-ı ıbtıyye : **bot.** yaprakların dibinde mey-
dana gelen tomurcuklar.

ezrâr-ı intihâiyye : **bot.** dal tepelerindeki tomur-
cuklar.

ezrâr-ı lâhmiyye : **hek.** yaranın etrâfında mey-
dana gelen et çıkıntıları.

ezrâr-ı şahmiyye : **bot.** kozalak.

Ezrebî اذربى (a. i.) : Azerbaycan'ın
Arapça adı.

ezûc ازوج (a. s.) : 1. edepsiz [adam].
2. başı sert [at].

ezûm ازوم (a. s.) : ısırın, ısırıcı.
Kelb-i ezûm : ısırıcı, ısırın köpek.

ezûz اذوذ (a. s.) : pek keskin olan
[hançer, kılıç v. b.] **Seyf-i ezûz** : pek keskin kı-
lınç. (bkz : bürrân).

ezvâc ازواج (a. i. zevc ve zevce'nin
c.) : kocalar, eşler, çiftler, kadının veya kocanın
eşleri. ["zevce" nin c. olarak "zevcât" kelimesi
daha çok kullanılır].

ezvâc-ı tâhirât : Hz. Muhammed'in ismetli zev-
celeri. [Hadîcet-ül-Kübrâ; Sevde bintü Zem'a; Âişe
bintü Ebî-Bekr; Hafsa bintü Ömer-el-Fârûk; Zey-
neb bintü Cahş; Zeyneb bintü Hâris; Zeyneb bintü
Hüzeyme; Remle bintü Ebî-Süfyan; Cüveyriyye bin-
tü Hâris; Safiyye bintü Hayy; Ümmü Seleme; Mey-
mûne bintü Hâris; Mâriyet-ül Kubtiyye].

ezvâk ازواق (a. i. zevk'in c.) : tatlar,
neşeler, lezzetler, hazlar.

ezvâk-ı pâdişâh-âne : pâdişahlara yakışır zevk-
ler.

ezver ازور (a. s.) : boynu eğri [kimse].

ezverî ازورى (f. i.) : karaçalı deni-
len kalın ve çok dikenli bir ağaç.

ezyâf اضياف (a. i. zayf'ın c.) : misâ-
firler, dâvetliler, konuklar. (bkz : zuyûf).

ez-yah ازيج (f. b. s.) : "buzdan soğuk"
mânâsına gelir.

ezyak اضيقي (a. s. zîk'dan.) : pek dar,
sıkıntılı.

ezyâl اذيال (a. i. zeyl'in c.) : etekler,
ilâveler; kuyruklar, ekler.

ezyed ازيد (a. s.) : daha (en, pek, çok)
ziyâde, fazla.

F

f, fâ, فاء, ف (a. ha.). 1. Osmanlı alfabesinin yirmi üçüncü harfi olup "ebced" hesabında seksen sayısının karşılığıdır.

fa'al فاعل (a. s. fi'l'den.) : çok işliyen, dâimâ harekette bulunan; gayretli, çalışkan.

fa'âlün limâ yûrid : dilediği işi yapan Allah.

faale فعل (a. i. fâil'in c.) : fâiller, yapanlar.

fa'âl-âne فاعلانه (a. f. zf.) : fa'alcasına, fa'al olana yakışacak sûrette; çalışkancasına.

fa'âliyyet فاعليت (a. i.) : çalışma, hareket, gayret.

fâci' فاجع (a. s. c. : fevâci') : insanı derdli eden; keder veren, acıklı.

fâcia فاجعه (a. s.) : 1. âfet, musîbet. (bkz : fecîa). 2. hazîn ve acıklı tiyatro oyunu, **fr. drame**. ["fâci" in müennesi].

fâcia-nüvis فاجعه نويس (a. f. b. s. : fâcia yazan, hazin ve acıklı tiyatro romanı yazan [kimse], trajedi üstadı.

fâciât فاجعات (o. i. c.) : musîbetler, acıklı şeyler.

fâcir, fâcîre فاجر, فاجرة (a. s. fücûr'dan. c. : fecere, fuccâr) : 1. fücûr sâhibi, fenâ huylu, günahkâr. 2. ayyaş, sefih. 3. habîs; rezîl; şerîr; şakî. 4. yalancı. 5. kadına düşkün erkek, erkeğe düşkün kadın.

fâdil فاضل (a. s. c. : fudalâ). 1. (bkz : fâzil). 2. i. erkek adı.

fagfûr فغفور (f. i.) : 1. [evvelce] Çin imparatorlarına verilen bir ad. 2. Çin'de por-söleniden yapılan kapkacak.

fagfûr-i Çin : Çin fagfuru, Çin işi.

fagfûri فغفوري (f. s.) : fagfura mensup, çini.

fahâmet فخامت (a. i.) : 1. fahimlik, ululuk. 2. îtibar, kıymet, değer. 3. kadın adı.

fahâmet-lû فخامتلو (a. t. s.) : [ev-velce] sadrâzam, Mısır hidivi ve prenslere verilen bir lâkap, fahâmetli.

fahâmet-penâh فخامتپناه (a. f. b. s.) : yegâne başvurulacak en büyük makam.

fahh فح (a. i.) : kapan, tuzak, ağ, fak.
fahh-ül-fâr : fâre kapanı.

fahhâm فحام (a. i.) : kömürcü.

fahhâr فحار (a. s.) : 1. kendini med-heden, çok öğünen, övüngen. 2. çanak çömlek, top-rak testi. 3. sakı.

fahhâş فحاش (a. s.) : her türlü kötülükleri şahsında toplamış [kimse].

fahîm, fahîme فحيم, فحيمه (a. s. fahm'den. c. : fihâm) : fahâmetli, çok kuvvetli, îtibar ve nüfûz sâhibi olan. **Düvel-i fahîme** : îtibar ve nü-fûz sâhibi olan devletler.

fâhîm, fâhîme فاهم, فاهمه (a. s. fehîm'den.) : anlayışlı, akıllı.

fahîm-âne فحيمانه (a. f. zf.) : fahîm olana yakışacak sûrette.

fâhîr, fâhîre فاخر, فاخرة (a. s. fâhr'den.) : 1. fâhreden, onurlu, şanlı, şerefli. (bkz : müfte-hir). 2. mükemmel. 3. kıymetli, değerli. 4. erkek ve kadın adı.

fâhîş فاحش (a. s. fâhş'dan.) : 1. mü-balâgalı, taşkın, aşırı. 2. büyük, iri. 3. ahlâksız, ahlâka aykırı; çirkin, pek kötü. **Kavl-i fâhîş** : çirkin söz. **Hatâ-yi fâhîş** : pek kötü yanlış. 4. insafsızca. 5. tamahkâr, pinti, kısmık [adam].

fâhişe فاحشه (a. i. fuḥş'den. c. : fevâ-

hiş) : 1. ahlâksız kadın, kahbe. (bkz : âlüfte, âşüfte, zâniye). 2. ar, ayıp, kabahat, günah.

fâhite فاخته (a. i. c. : fevâhit) : ya-

bânî güvercin, üveyik. (bkz : hamâm).

fahl فحل (a. s. c. : fuhûl) : 1. aygır. 2.

akıllı ve zekî [adam]. 3. i. erkek. 4. s. beyitler, hadisler ve rivâyetler anlatan [kimse].

fahm فهم (a. s. fahâmet'den. c. :

fihâm) : büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm, kebîr).

fahm فحم (a. i.) : kömür. (bkz : en-

gist).

fahm-i hayvânî (hayvan kömürü) : fr. **charbon animal**.

fahm-i ma'denî : mâden kömürü.

fahm-i nebâtî : nebâtî, * bitkisel kömür.

fahm-i tûrâbî : huy kömürü.

fahmî, fahmiyye فمى ، فميه

(a. s.) : kömürle ilgili, kömürümsü. **Havza-i fahmiyye** : kömür havzası.

fahmiyyet فميت (a. i.) : kim.

karbonat.

fahr فخر (a. i.) : 1. öğünme, böbürlenme,

büyükleme, şeref, onur, kıvanç. 2. büyüklük, ululuk. 3. şöhrat, ün. 4. fazîlet, erdem.

fahr-i âlem, fahr-i kâinât : Hz. Muhammed.

fahr-i edhemî : dört terekli tac.

fahr-i Hüseyinî : on iki terekli tac.

fahrî فخرى (a. s.) : 1. şeref, onur için,

parasız; maaşsız, aylıksız, ücretsiz görülen [iş]. 2. i. erkek adı.

fahriyye فخرية (a. i. c. : fahriyyât) :

1. ed. eski şâirlerin, kendi fazîletlerini ve üstünlüklerini övmek sûretiyle yazdıkları şiirler. 2. kadın adı.

fahriyyen فخریاً (a. zf.) : fahrî ola-

rak, onur için, parasız ve menfâatsiz.

fahs فخص (a. i.) : bir şeyin içyüzünü

araştırma, arama.

fahşâ' فشاء (a. i.) : 1. akıl ve man-

tığın kabûl edemeyeceği söz ve iş. 2. meşrû olmayan şehvânî haller, fuhuş, zinâ. 3. verilen zekât-taki tamahkârlık.

fâhte فاخته (f. i.) : 1. üveyik kuşu.

2. müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi zamanlı ve onbir darblıdır. Peşrev, beste ve ilâhiler ölçülmüştür. Yalnız 20/4 mertebesi kullanılmıştır. Yirmi zamanlı tek usul olan fâhte, muhtelif şekillerde bulunan bir sofyân, iki yürük semâî ve gene bir sofyân'dan mürekkeptir. Çenber usulü fâhte'nin başına bir sofyân getirilerek teşkil edildiği gibi, bu usul zencîr'in de terkibinde bulunur.

fahûr فخور (a. s. fahr'den.) : çok

fahreden, öğünen, kendini medhetmek ihtiyadında olan. (bkz : mütemâcid, mütemeddiḥ).

fahûr-âne فخورانه (a. f. zf.) : fahûr-

casına, kendini medhederek, öğünerek, kurularak.

fahz فخذ (a. i. c. : efhâz) : uyluk,

kalça ile baldır arasındaki kısım. **Azm-i fahz** : uyluk kemiği.

fâide فائدة (a. i. c. : fevâid) : 1.

fayda, menfaat, kâr, kazanç. 2. ümit; hayır; işe yarama. **Bi-fâide** : faydasız. **Çi-fâide** : neye yarar, boşuna.

fâide-i hiber : bir işin hakikatine varma faydası. 3. faydalı olan bend, fıkra.

fâide-i târihiyye : târihî fayda, kazanç.

fâide-mend فائد مند (f. b. s.) :

menfaat elde eden, kârlı.

fâih فائح (a. i. c. : fevâih) : çiçek ve

meyva kokusu. ["fâih" şeklinde de kullanılır].

fâik, fâika فائق ، فائقه (a. s.

fevk'den.) : 1. fevkinde bulunan, mânevî olarak üstün olan. **İhtirâmât-ı fâika** : üstün saygılar.

fâik-ül-akrân : akranlarından üstün. 2. a'lâ. 3. erkek ve kadın adı.

fâikriyyet فائقيت (a. i.) : üstün-

lük. **Esbâb-ı fâikriyyet** : üstünlük sebepleri. [yapma kelimelerdendir].

fâil فاعل (a. s. c. : fevâil, faale) : 1.

işliyen, yapan. 2. te'sirli. 3 gr. bir fi'l'in anlattığı işi yapan, fr. **sujet**.

fâil-i hakîkî

fâil-i hakîkî (gerçek yapıcı) : Allah.

fâil-i hayr : hayır işliyen.

fâil-i muhtâr : istediğini yapmakta serbest olan.

fâil-i mübâşir : huk. bir şeyi bizzat yapan kimse.

fâil-i müstakîl : huk. bir suçu kendi işliyen veya bunun işlenmesine sebebolan.

fâil-i müşterek : huk. işlenen bir suçta parmağı olan, suç ortağı.

fâil-i şerr : kötülük işliyen.

fâiliyyet فاعليّة (a. i.) : 1. fâillik, işleyicilik; işliyen ve yapanın hâli. 2. fels., kim. müessirlik, te'sir, fr. activité.

fâiz, fâize فائز ، فائزة (a. s. fevz'den) : 1. fevz bulan, murâdına ulaşan, bir başarı kazanan. 2. erkek ve kadın adı.

fâiz فائز (a. i. fevz'den. c. : fevâiz) : 1. ödünç verilen paraya karşı alınan kâr. (bkz : gûzeşte, nemâ, ribâ). 2. bolluk çokluk, taşkınlık. 3. s. feyezân eden, taşan.

fâiz-i basîr : alınan borç müddeti içine değişmiş, anaparanın getirdiği fâiz, kâr.

fâiz-i cûz'î : bir liranın belirli zaman içinde getirdiği fâiz.

fâiz-i küllî : bir parayı teşkil eden cûz'î fâizlerin tutarı olan asıl fâiz.

fâiz-i mürekkeb : bir paranın getirdiği fâiz, vâde sonunda anapara katılmak sûretiyle hesap edilen fâiz.

fâj, fâjo فاج ، فاجو (f. i.) : esneme.

fâka فاقه (a. i.) : fakirlik, yoksulluk, ihtiyaç. **Fakr ü fâka** : yoksulluk.

fâka-yı şedide : şiddetli ihtiyaç.

fakahet فقاہت ("ka" uzun okunur. a. i.) : fakihlik, fıkıh ilminde bilgi sâhibi olma.

fakahetli, -lü فقاہتلی ، -لی ("ka" uzun okunur a. s.) : [evvelce] müftüler hakkında kullanılan resmî bir ünvan.

fakat فقط (a. e.) : yalnız, ancak, lâkin, ama, şukadar var ki.

fakd فقد (a. i.) : yokluk, bulunmama. (bkz : fıkdan).

fakd-i nakd : para yokluğu.

fakha فقه (a. i. c. : fıkâh) : 1.

andropogon muricatus denilen bir çiçek. 2. anat. anus, makat, oyluk. 3. astr. Dûbb-i ekber denilen yıldız kümesinin dörtgeninde bulunan bir yıldız, lât. gamma Ursus Majoris; fr. Phegda; ing. Phecda. [yedili kümenin üçüncü derecedeki parlak yıldızıdır].

fakîd فقيد (a. s.) : nâdir bulunan [nesne].

fakîh فقيه (a. s. fık'h'dan c. : fukahâ) : 1. fıkıh (dîn, şeriat) ilminin üstâdı. 2. zekî, anlayışlı [kimse]. (bkz : fehâm).

fâkihe فاكهة (a. i. c. : fevâkih) : ye-miş, meyva.

fâkîhet-üş-şitâ (kış meyvası) : ateş. [ennârü fâkîhet-üş-şitâ' : ateş, kışın meyvasıdır.]

fakîr فقير (a. s. fakr'den. c. : fukarâ') :

1. zengin olmıyan, yoksul, parasız, züğürt. 2. dilenci. (bkz : sâil). 3. zavallı, bîçare, âciz. 4. alçak gönüllülük göstererek "ben" mânâsına gelir. 5. Hindîstan'da, kendi kendilerine türlü eziyetler yap-mıya alışmış olan dervişler.

fakîr-i mu'temil : huk. kazanıp yaşayabilmeye kudreti olan yoksul kimse.

fakîr-âno فقيرانه (a. f. zf.) : 1. fakîre yakışacak sûrette. (bkz : âcizâne). 2. fakirce-sine. 3. nezâket olarak "ben" zamirinin karşılığı.

fakîr-hâne فقير خانه (a. f. b. i.) : [alçak gönüllülükle] söz söyliyenin evi.

fakr فقر (a. i.) : fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık, züğürtlük.

fakr-ücl-dem : kansızlık, fr. anémie.

fâl فال (a. i.) : uğur; tâlih deneme; kah-ve fincanına, iskambile bakmak gibi bir takım ga-rip usullerle insanın tâlihine âit şeyler söyleme.

fâl-i bed : fenâ hal, fenâ alâmet.

fâl-i hayr : iyi hal, iyi alâmet, uğur sayma.

falak فلق (a. i.) : 1. sabah aydınlığı. 2. tomruk; falaka.

falaka فائنه (a. i.) : 1. [eskiden] mek-tepte veya medresede kabahatli talebenin -arkası üstü yatırıp dayak atmak üzere -ayak bileklerine

takip sıkıştırılan iki ucu ip bağlı bir sopa. 2. bâzı manivelâ işlerinde kullanılan ucu ipe bağlı bir ağaç. 3. iki ucu bir yere bağlı olan halat. 4. çift atlı yük arabalarında, çeki kayışlarının bağlandığı ağaç.

fâlic فالج (f. s.) : qalip, muzaffer.

fâlic فالج (a. i. felc'den.) : yarım inme, vücudun yarısına inen inme. (bkz : nısf-ı nüzûl).

fâlih فالج (a. s.) : 1. toprağı süren, eken. 2. muvaffak ve mes'ud [kimse]. 3. i. erkek adı.

fâlik فالىق (a. s.) : ikiye bölen, ayıran.

fâlik-ül-habb-i ve-n-nuvât : habbeyi, tâneyi ikiye yaran.

fâlik فالك (a. i.) : memeleri henüz arşaklanmış [kız].

fâl-nâme فالنامه (a. f. b. i.) : fal kitabı.

-fâm فام (f. i.) : renk. (bkz : levn).

Gül-fâm : gül renkli. **Sebz-fâm** : yeşil renkli. **Zer-fâm** : altın renkli v. b.

fânî فانى (a. s. fenâ'dan.) : 1. ölümlü. 2. muvakkat, geçici ["baki" zıddı]. 3. ihtiyar, yaşlı. **Âlem-i fânî** : fânî dünyâ. **Pir-i fânî** : pek yaşlı olan.

fâniyyet فانيت (a. i.) : fânîlik, ölümlülük.

fânûs فانوس (a. i. c. : fevânîs). 1. küre veya silindirik şeklinde cam kapak. 2. içinde mum yakılan büyük fener, camlı mahfaza, abajur.

fâr فار (a. i.) : sıçan, fâre. (bkz : mûş).

Fârâbî فارابى (t. h. i.) : 870 veyâ 873

le 950 yılları arasında yaşamış ve Aristo felsefesinin İslâm âleminde yayılmasına yol açmış büyük bir Türk filozofudur. Kendisine muallim-i sâni (felsefede Aristo'dan sonra ikinci üstad) ünvanı verilmiştir. Eserlerinin İbn-i Sînâ üzerinde büyük te'siri vardır. Eserlerini zamânının ilim an'anesi gereğince hep Arap dilile yazmıştır. Kendisine garpîlar : Alfariabius derler. Kanun dediğimiz çalgının müci-

didir. Asıl adı. Ebû Nâsır Muhammed'dir. Uzlukoğlu Tarhan'ın torunudur. Babasının adı Muhammed'dir.

farazâ فرضا (a. zf.). (bkz : farzâ).

farazî فرضى (a. s.). (bkz : farzî).

faraziyye فرضيه (a. i. c. : faraziyyât). (bkz : farziyye).

fâre فاره (a. i.) : sıçan. (bkz : fâr, mûş).

fârik, fârîka فارقه , فارق (a. s. fark'dan.) :

1. fark eden, ayıran.

fârik-ı nig ü bed : iyiyi kötüyü ayıran; 2. fark olunmasına, ayrılmasına sebebolan.

fârig فارغ (a. s. ferâğ'dan.) : 1. vâz-

geçmiş, çekilmiş. 2. rahat, âsûde. 3. boş, boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz. 4. huk. bir mülkün, tasarruf, sâhip olma, kullanma hakkını başkasına terk eden.

fârig-ül-bâl : başı dinç, rahat.

fârig-ül-hâl : hâlî vakti iyi olan.

fâris, fârise فارس , فارسيه (a. s.) : 1.

atlı. (bkz : süvâri). 2. binici, ata binmekte mahâretli. 3. ferâsetli, anlayışlı. 4. h. i. İran'ın güneyindeki Şîraz vilâyeti. 5. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fârisân فارسان (a. f. fâris'in c.) : Osman-

lı saltanatının kuruluşu sıralarında eyâletlerde hudutlardaki muhâfız askerler.

fârisî, fârisiyye فارسي , فارسيه

(a. s.) : 1. İrân dili, Farsça, Acemce. 2. İrân'ın dili ve halkı ile ilgili olan.

fârisiyyât فارسيات (a. i. c.) : İran

edebiyâtı.

farîza فريضة (a. i. c. : ferâiz) : 1.

farz. Allah'ın emri. 2. lâzım, vâcib, gerek. 3. borç, vazife. 4. mirasçılardan herbirine şer'an düşen hisse, pay. (bkz : ferâiz²).

fark فرق (a. i. c. : furûk) : 1. ayrılık,

başkalık; iki veyâ daha çok şey arasındaki ayrılık. 2. ayırma, ayrılma, seçilme.

fark-ı cem'

fark-ı cem' : merâtipte zuhûr îtibârıyla vâhidin teksîri.

fark-ı fâhiş : çok aykırı fark. **3.** başın tepesi; baştaki saçın ikiye ayrıldığı yer.

fark-ı tâmm : tas. dünyâ alâkalarını tamâmiyle terkederek ehâdiyyet dergâhına tam bir teveccühle istiğrak hâleti.

Fars فارس (a. h. i.) : İran.

fart فرط (a. i.) : aşırı, aşırılık, aşkın, aşkınlık, taşkın, taşkınlık, fevkalâdelik.

fart-ı gayret : gayrette aşırılık.

fart-ı mahabbet : sevgi de aşırılık.

fart-ı semâne : şişmanlık aşırılığı.

fart-ı zekâ : zekâ taşkınlığı.

fâruk فاروق (a. i. fark'dan.) : **1.** Hz.

Ömer'in lâkabı. [haklıyı haksızdan ayırarak adâleti tam yerine getirmekte ün kazandığı için "fâruk" kelimesiyle adlandırılmıştır.]. **2.** haklıyı haksızı ayırmakta pek mahir olan. **3.** keskin. **4.** i. erkek adı.

fâruk-ane فاروقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : fâruk olana yakışır sûrette. [Hz. Ömer gibi].

fârukî فاروقى (a. s.) : Hz. Ömer ve adâletine mensup.

fâryâb فارياب (f. i.) : **1.** çay ve ırmağın suyu ile sulanan yer. (bkz : pâryâb). **2.** (h. i.) : eski Horasan'da Belh'e yakın bir şehir.

farz فرض (a. i. c. : furûz) : **1.** bir netice elde etmek için ihtimalli veyâ gerçek olarak kabûl edilen bir tahminde bulunma, sayma, tutma, bir' husûsu bir dâvâyâ mevzû ve asıl kılma : "beni burâda yok farzedin". **2.** Allah'ın, işlenmesi kat'î olarak lüzumlu terki günah olan emirleri, [namaz; oruç; hac; zekât gibi]. **3. s.** zarûrî, lüzumlu, gerekli : "onu ziyâret etmek farzoldu". **Bil-farz.** diyelim ki, totalım ki, şöylece düşünelim.

farz etmek : saymak, tutmak

farz-ı ayn : Allah'ın teker teker her Müslümanın yerine getirmesi lâzımgelen emri.

farz-ı kifâye : Allah'ın, bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle, diğerlerinden sâkit olan emirleri. [cenâze namazı kılmak gibi].

farz-ı muhâl : olmayacak bir şeyi, olacakmış gibi düşünme.

farz-ı telâtum : dünyânın her tarafına yayılmış olan ve son derece elâstikiyeti (esnekliği) sebebiyle havayı, sesi ve ışığı nakle yarıyan ve "esir" denilen ince maddenin farz ve kabul edilen dalgaları.

farzâ فرضا (a. zf.) : farzedelim ki, diyelim ki, totalım ki, olaki ["farazâ" yanlıştır]. (bkz : bi-l-farz, fi-l-mesel).

farzen فرضاً (a. zf.) : diyelim ki, totalım ki. (bkz : farzâ).

farzî فرضى (a. s.) : farz, takdir ve tahmin usûlüne dayanan. ["farazî" yanlıştır].

farziyyât فرضيات (a. i. farziyye'nin c.). (bkz : farziyye).

farziyyât-ı gayr-i mümkün : gerçekleşmesi imkânsız olan düşünceler ve incelemeler.

farziyye فرضيه (a. i. c. : farziyyât) : bir iddiâyı aydınlatmak için söylenen ve hükmü kat'î olmayan, farz ve takdire bağlı bulunan mesele, * varsayımlı, * varsayım, fr. **hypothétique, hypothèse**. ["faraziyye" yanlıştır].

fasâhat فصاحت (a. i.) : güzel ve açık konuşma, uzdıllılık, iyi söz söyleme kabiliyeti. [asıl mânâsı Arapça'da : "köpüksüz hâlis süt" demektir].

fasâhat-perdâz فصاحت پرداز (a. f. b. s.) : güzel ve açık konuşan, uzdılli.

fasd فسد (a. i.) : kan alma. (bkz : idmâ', hacâmet).

fâsık فاسق (a. s. fâsık'dan. c. : fese-ka, füssak) : Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işliyen, fesatçı, kötülük eden.

fâsık-ı mahrûm : günah işlemeye hazır olduğu halde bir fırsatını bulamayan.

fasıl فصل (a. i. c. : fusûl). **1.** (bkz : fasl). **2. müz.** bir bestekârın aynı makamdan bes-telediği iki beste. **3. müz.** [geniş mânâsıyla] Türk müziğinde klasik bir konser programı.

fâsıl فاصل (a. s. fasl'dan.) : fasleden, ayıran, bölen. **Haît-ı fâsıl** : iki şeyi birbirinden ayıran çizgi.

fâsıla فاصله (a. i. c. : fevâsıl) : 1. aralık ara. 2. ayıran şey. 3. iki şeyin arasındaki bölme.

fâsıla-yı kübrâ : gr. dört harekeli ve bir sâkin harften meydana gelen beş harfli kelime : (vatanımız) gibi.

fâsıla-yı saltanat : Yıldırım Beyazıt'ın esir düşmesinden sonra Çelebi Mehmed'in pâdişah olmasına kadar geçen zaman.

fâsıla-yı suğrâ : gr. üç harekeli ve bir sâkin harften meydana gelen dört harfli kelime : (vatanım) gibi.

fâsîd, fâside فاسد ، فاسدم (a. s. fesâd'-dan. c. : fesede) : 1. kötü, fenâ; yanlış; bozuk. 2. münâfık, fesat çıkarıcı. **Bey-i fâsîd** : huk. alım satım şartlarında eksiklik olan satış.

fâsîd-ül-mizâc : ahlak ve tabiatın normal durumunu bozan.

fâsih فاسخ (a. s. fesh'den.) : fesheden, iptal eden, bozan, çürüten.

fâsih-i şirket : şirket fesheden.

fâsih فصيح (a. s. c. : fusahâ) : 1. güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan. [kimse], uzdilli. **Kelâm-ı fâsih** : düzgün söz. 2. âşikâr, sarîh açık.

fâsih-ül-lisân : düzgün söz söyleyen. (bkz : talik²).

fâsih-âne فصيحانه (a. f. zf.) : fasâhatli; fâsih olana yakışacak bir tarzda.

fâsile فصيحة (a. i. c. : fasâil) : 1. âile, anababa. 2. bot. bir cinsten olan nebatların (* bitki) hepsi, familya.

fâsile-i bakliyye : bakla fâsilesi, * baklagiller.

fâsile-i karanfülüyye : karanfil fâsilesi, * karanfilgiller.

fâsil فصل (a. i. c. : fusûl) : 1. ayrıntı; ayırma, ayrılma; kesme; kesinti; bölüm. 2. halletme, neticelendirme. 3. aleyhte bulunma, adam çekiştirme. 4. bir kitabın başlıca bölüntülerinden her biri. 5. ed. kelimeler, terkipler ve cümleler arasında bağlantı edâtı bulunmadan yazı yazma usulü. 6. müz. bir defada çalınan peşrev, şarkı vesâîrenin hepsi. (bkz : fasıl²). 7. tiyatro oyununun başlıca kısımlarından herbiri. 8. dört mevsimden herbiri.

fasl-ı bahâr, fasl-ı rebî : bahar mevsimi.

fasl-ı gül : gül mevsimi, ilkbahar.

fasl-ı harîf : güz mevsimi.

fasl-ı hazân : sonbahar, güz.

fasl-ı müsterek : geo. * arakesit.

fasl-ı sayf : yaz mevsimi.

fasl-ı şitâ : kış mevsimi.

9. a) bir bestekârın aynı makamdan bestelediği iki beste ile iki semâî; b) geniş mânâsıyla Türk müziğinde klâsik bir konser programı. (bkz : fasıl²). 10. iki sathın (* düzey) birleşmesinden meydana gelen çizgi (fasl-ı müsterek). 11. anat. mafsâl, vücûdun oynak yerleri.

fasl-ül-cesed : anat. vücûdun mafsalları, oynak yerleri. (bkz : fasıl).

fasla فصلا (a. i. c. : fasalât) : 1. hurma ağacının fidanı. 2. geo. bir düzlem üzerinde birbirine dik olarak tasavvur edilen kemiyât-ı vaz'iy ve mihverleri'nden ufuk hattına amut olanına aynı düzlem üzerindeki bir noktadan indirilmiş dikmenin uzunluğu. [topografyada bu sistem 90 derece farklı olduğundan geometrinin faslası topografyanın tertibi olur, Fr. abscisse].

fass فاص (a. i. c. : fusûs) : 1. yüzük taşı.

fass-ı nigîn : yüzük taşı. 2. badem gibi meyvaların içi. 3. kemiğin oynak yeri. 4. mec. gözbebeği.

fassâd فساد (a. i. fâsd'dan.) : kan alıcı, kan alan, hacamatçı : cerrah.

fassâl فصال (a. s. fasl'dan) : herkesin ayıplarını ve kusurlarını diline dolayıp zenmeden, sayıp döken, dedikoducu.

fassâl-i bed-hisâl : fenâ huylu, dedikoducu.

fâş فاش (f. i.) : meydana çıkma, duyulma, açığa vurma, dile verme. ["fâşemek" meydana çıkarmak, açığa vurma, dile vermek, duyurmak].

fatânet فطانت (a. i.) : fatinlik, zihin açıklığı, zihnin yaradılıştan bir şeyi çabuk ve iyi anlamak husûsundaki istidâdı, zeyreklik. (bkz : fitnet).

Fâtıma فاطمة (a. h. i.) : Hz. Peygamberin, ilk zevceleri Hz. Hadice'den dünyaya gelen, dört kızının en küçüğüdür. [diğerleri : Zeyneb, Rukiye, Ümmükülsûm'dur]. Hicretten 18 yıl önce 605 de Mekke'de dünyaya gelmiş, Hicretten 11 yıl sonra, 632 de Medine'de vefât etmiştir. 18 yaşında Hz. Ali ile evlenmiş, Hz. Hasan ve Hüseyin'in Üm-

mükülsüm ve Zeyneb isimli kızların annesidir. Hz. Peygamber'den sonra ancak 6 ay yaşamıştır. Lâkabı Zehrâ'dır.

fâtır فاطر (a. s.) : yaratan, yaratıcı.
(bkz : hâlik).

fâtır-üs-semâvât : gökleri yaratan; Tanrı. **Kudret-i fâtıra**. Hakk'ın yaratma kudreti.

fâtih فاتح (a. s. feth'den) : 1. fetleden, aşan.

fâtih-i bilâd : beldeler, şehirler fetheden.

fâtih-ül-ebvâb : kapıların açıcısı; Tanrı. 2. bir memleket zapteden. 3. h. i. II. Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesi dolayısıyla aldığı târihî lâkap.

fâtîha فاتحة (a. i. c. : fevâtih) : 1. başlangıç, methal, giriş. 2. Kur'ân-ı Kerim'in birinci sûresi, fâtîha sûresi ["elhamd ü lillâhi rabb-il-âlemîn" diye başlayan sûre]. (bkz : seb'ül-mesânî).

fâtîha-i kelâm : sözün başlangıcı.

fâtîha-hân فاتحه خوان (a. f. b. s.) : birinin rûhuna fâtîha okuyan.

fâtik فاتك (a. s. c. : füttâk) : fırsat buldukça adam öldüren kimse.

fâtike فاتكة (a. s. c. : fevâtik) : fırsat buldukça adam öldüren [kız, kadın].

fatim فاطم (a. s.) : süten kesilmiş [çocuk].

fatîn, fatine فطينه (a. s. fitnat'dan.) : 1. zekî, akıllı, uyanık, anlayışlı, kavrayışlı. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fâtîn فاتن (a. s. fitne'den.) : fitneci.

fâtir فاتر (a. s.) : 1. füturlu, durgun, gevşek. 2. az sıcak, ılık olan.

fatir فاطر (a. i.) : 1. mayasız saç ekmeği, bazlama. 2. bir çeşit pasta. 3. s. olmamış, derecesini bulmamış şey.

fatk فتق (a. i.) : 1. kırma, yarma, ayırma, çatlatma.

fatk u ratk-ı umur : işleri düzeltme, yoluna koyma. 2. elbisenin dikişlerini sökme. 3. "kasık yarığı" denilen bir nevî hastalık. [yanlış olarak "fı-tık" şekli yaygındır].

fatûr فطور (a. s.) : oruç bozacak şey.

fâyih فايح (a. i.) : kendiliğinden dağılan güzel koku.

fâyîha فايحه (a. i. c. : fevâyih) : 1. çiçek ve meyva kokusu. 2. s. güzel kokulu nesne.

faysal فيصل (a. i.) : 1. keskin hüküm, karar. 2. keskin kılıç. (bkz : tîg-i bürrân). 3. hâkim. 4. erkek adı.

faysal-pezir فيصل پذير (a. f. b. s.) : bir hüküm kabul eden, hal ve fasl olunabilen, nihâyet bulan.

fazâhat فضاحت (a. i. c. : fazâyih) : edepsizlik, alçaklık. (bkz : fazîha).

fazâhat-i lisâniyye : utanılacak tarzda söz söyleyiş.

fazâil فضائل (a. i. fazîlet'in c.) : inşanda iyilik etmeğe ve fenâlıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istidatlar, güzel vasıflar, erdemler. (bkz : fazîlet).

fazâil-i ahlâk : ahlâk fazîletleri.

fazâil-i âliye : yüksek fazîletler.

fazâil-i asliyye : temel fazîletleri, fr. vertus cardinales.

fazâil-i insâniyye : insanlık fazîletleri.

fazalât فضلات (a. i. fazla⁴ ün c.) : kazûratlar, necâsetler, pislikler, murdarlıklar.

fazâyih فصائح (a. i. fazîha'nın c.) : (bkz : fazîha). [Arapça'daki şekli "fazâih" dir].

fazâzet فظاظت (a. i.) : kabalık, sertlik, kötü sözlülük.

fâzıl فاضل (a. s. c. : fuzalâ) : 1. fazîletli, fazîlet sâhibi, erdemli; fâik, üstün. 2. erkek adı. (bkz : fâdil). [müen. "fâzıla" dir].

fazîh, fazîha فضيح , فضيحة (a. s.) : 1. utanmaz, rezil. 2. fenâ, çirkin. Kavl-i fazîh : çirkin, fenâ söz.

fazîha فضيحة (a. i. c. : fazâiyih) : edep sızılgı, alçaklığı gerektiren iş, şey. (bkz : fazâhat).

fazîhet فضيحت (a. i.). (bkz : fazâhat).

fazîlet فضيلت (a. i. c. : fazâil) : 1. insanda iyilik etmiye ve fenâlıktan çekinmiye olan devamlı ve değişmez istidât, güzel vasıf, insanın yaradılışındaki iyilik, iyi huy, erdem. 2. kadın adı.

fazîlet-mend فضيلتمند (a. f. b. s.) : fazîletli, erdemli.

fazîlet-perver فضيلت پرور (a. f. b. s.) : fazîletsever, fazîlet sâhibi.

fazl فضل (a. s. c. : fuzûl) : 1. fazla, ziyâde, artık, bâki. 2. fazlalık, üstünlük. 3. i. iyilik, fazîlet, erdem, lûtf. 4. i. iki sayının birbirinden olan farkları.

fazl-ı kürevî : astr., mat. bir düzlem üzerinde bulunan üçgenin iç açıları toplamı (200 grat) veyâ 180 derece olduğu halde, kürevî bir satih üzerindeki üç noktanın teşkil ettiği üçgenin iç açıları toplamı dâimâ (200 grat) veyâ 180 dereceden fazladır. Bu fazlalık miktarına "fazl-ı kürevî" adı verilir.

fazl tarîkı : huk. vereseden bâzısının diğerini ikrar ve bâzısını inkâr hâlinde yapılan verâset taksîmi.

fazla فضله (a. s.) : 1. artık, ziyâde, çok, artan. 2. lüzumsuz, gereksiz. 3. ileri. 4. (i. c. : fazalât) : kazûrat, pislik.

fazliyye فضليه (a. i.) : tas. Rufâi tarikatı kollarından biri. [kurucusu Şeyh Seyyid Cemâleddin bin Fazl-ı Hindî-i Burhanbûrî'ye nisbetle bu adı almıştır. Şeyh Cemâlettin 941 (1534-1535) de Küçerat'da doğmuş, 1029 (1620) da Burhanlar'da ölmüştür].

fazz فظ (a. s.) : huysuz, kötü sözlü, ka-ba [adam].

febîhâ فبها (a. zf.) : ne âlâ, ne güzel; öyle olsun!

fecâat فجاعت (a. i.) : acıklılık, yürekler acısı. [yapma kelimelerdendir].

fecâyi' فجائع (a. i. fecia'nin c.) : mu-sîbetler, öfkeler, belâlar.

fecc فج (a. i.) : iki dağ arasındaki yol, boyun, boğaz. (bkz : berzah).

fecere فجرة (a. s. fâcir'in c.) : 1. fû-cur sâhipleri, fenâ huylular, günahkârlar. 2. ayyaş-lar, sefiller. 3. reziller, şerîrler, eşkiyâ. 4. yalan-cılar.

fecî' فجيع (a. s.) : 1. elem, keder ve ızdırıp veren, acıklı. 2. dehşetli, korkunç.

fecia فجيعة (a. i. c. : fecâyi') : mu-sîbet, âfet, belâ. (bkz : fâcia).

fecir فجر (a. i.). (bkz : fecr).

fecr فجر (a. i.) : sabaha karşı, Güneş doğ-madan önce, ufkun gün doğusu tarafından görü-nen aydınlığı, tan yerinin ağarması.

fecr-i âti : ed. "gelecek zamânın fecri" 1908 Meşrûtiyeti'nden sonra Edebiyât-ı Cedide'ye benze-mek gayreti ve Servet-i Fünûn mecmûasında, yeni bir "école" kurmak arzusuyla toplanan gençlerin takındıkları ad.

fecr-i kâzib (yalancı fecr) : sabaha karşı do-ğuda, amûdî şekilde görünen aydınlık.

fecr-i mübtesim : gülümseyen fecir.

fecr-i sâdik (hakikî fecir) : şafak sökme.

fecr-i şimâlî : uzun gece yarılarında kutup böl-gelerinde, türlü renkte görünen ışıklar.

fecve فجوة (a. i.) : 1. açıklık. 2. avlu.

fedâ' فداء (a. i.) : 1. gözden çıkarma, uğ-runâ verme. 2. kurban.

fedâ-yı cân : canını fedâ etme, canını verme.

fedâ-yî cennet : cenneti fedâ etme. [kelimenin aslı "fidâ" dır.].

fedâî فدائي (a. s.) : canını esirgemî-yen, mühim bir maksat uğrunda canını vermiye ha-zır bulunan. [aslı "fidâî" dır].

fedâî-yân فدائيان (a. f. fedâî'nin c.) : fedâîler. [aslı "fidâî-yân" dır].

fedâ-kâr فدakar (a. f. b. s.) : kendini veyâ şahsî menfaatlerini esirgemiyen, fedâ eden, cömert, eliaçık. [aslı "fidâ-kâr" dır].

fedâ-kârân فداکاران (a. f. fedâkâr'ın c.) : fedâkârlar.

fedâ-kârân-ı millet : millet uğrunda kendi menfaatlerini fedâ edenler. [aslı "fidâ-kârân" dir].

fedâkâr-âne فداکارانه (a. f. zf.) : fedâkâr olana yakışacak sûrette, canını fedâ' edercesine. [aslı "fidâkâr-âne" dir].

fedâ-kârî فداکاری (a. f. b. i.) : fedâkâr olanın hâli, fedâkârlık, canı n, menfaatini fedâ etme. [aslı "fidâ-kârî" dir].

fedâviyye فداویہ (a. i.) : fedâyî takımı, serdengeçtiler [Bâtînîlerde].

feddân فدان (a. i. c. : fedâdîn) : 1. bir çift öküz. 2. bir çift öküzle bir günde sürülebilen toprak. 3. yer ölçülerinde kullanılan bir kelime. [Mısır'da kullanıldığı için Mısır'la alâkalı vakfiyelerde geçer].

fedm قدم (a. i.) : budala, kalın kafalı.

fe-emmâ فاما (a. bağ.) : kaldı ki; ge-
lince.

feğâne فگانه (f. s.) : düşük [ço-
cuk]. (bkz : sıkt).

fehâris فهارس (a. i. fihris'in c.) :
(bkz : fihris).

fehâvî فحاوی (a. i. fehvâ'nın c.) :
mânâlar, anlamlar, mefhumlar, kavramlar.

fehđ فهد (a. i. c. : fûhûd) : zool. pars.

fehham فہام (a. s.) : pek, en çok
anlıyan, anlayışlı, pek zekî. (bkz : fakîh², fehâm¹).

fehîm فہیم (a. s. fehîm'den.) : 1. zekî,
anlayışlı, akıllı [kimse]. (bkz : fakîh², fehâm¹).
2. i. erkek adı.

fehîm فہم (a. i.) : anlama, anlayış. ["et-
mek, olunmak" masdarlarıyla kullanılır].

fehîmî فہمی (a. s.) : 1. fehme mensup,
fehîm ile ilgili. 2. i. erkek adı.

fehvä فحوی ، فحوا (a. i. c. :
fehâvî) : mânâ, anlam, mefhum, kavram.

fe-illâ فلا (a. zf.) : olmadığı halde, ol-
mazsa.

fekâhet فکاهت (a. i.) : lâtifecilik,
hoşmizaçlık.

fekar فقار (a. i. fekar'e'nin c.) : anat.
enseden kuyruk sokumuna kadar istif istif dizili
olan omurga kemikleri, omurgalar. **Zülfekar** : Pey-
gamberimizin Hz. Ali'ye hediye ettiği kılıç.

fekarî فقری (a. s.) : omurga kemiği
ile ilgili olan. **Amûd-i fekarî** : omurga, fr. *colonne
vertébrale*.

fekariyye فقریہ (a. i.) : zool. omurga-
lılar, fr. *vertébrés*.

fe-keyfe فکیف (a. zf.) : "nasıl" mâ-
nâsına kullanılan eski bir tâbir.

fekk فک (a. i.) : 1. feshetme, bozma; ko-
parma, kesme.

fekk-i mûhûr : mûhûr bozma.

fekk-i râbîta : bağı koparma, ilgiyi kesme. 2.
ayırma, ayırdetme. 3. zoru halletme, çözme. 4. kur-
tarma.

fekk-i rakabe : memlûkü veyâ câriyeyi azâdet-
me, kölenin boynundaki esâret kaydını giderme.

fekk-i rehîn : rehîni kurtarma. 5. anat. çene ke-
miği.

fekk-i a'la : anat. üst çene.

fekk-i esfel : anat. alt çene. 6. [ağız hakkında]
açma, söz söyleme.

fekkeyn فکین (a. i. c.) : iki çene
[alt ve üst].

fekkî, fekkiyye فکی ، فکیہ (a. s.) : anat.
çeneye âit, çene ile ilgili.

felâ فلا (a. zf.) : o halde, o zaman.

fe-lâ cerem فلا جرم (a. zf.) : mu-
hakkak, şüphesiz.

felah فلاح (f. i.) : iptidâ, başlangıç. (bkz :
mebde').

felâh فلاح (a. i.) : 1. kurtuluş, selâmet, onma. 2. mutluluk, kutluluk.

felâh-ı vatan : 1) vatanın selâmeti, kurtuluşu; 2) tar. 10 şubat 1920 de İstanbul meclis-i meb'-ûsânı'nda teşekkül eden bir grup.

felâhan, felâhân فلاحن ، فلاخان (f. i.) : taş atmağa mahsus âlet, sapan. **Seng-i felâhan** : sapan taşı.

felâhat فلاحت (a. i.) : [aslî : "filâhat" dir]. (bkz : filâhat).

felâh-yâb فلاحياب (a. f. b. s.) : felâh bulan, kurtuluşa eren.

felak فلق (a. i.). (bkz : falak).

felâket فلاكت (o. i.) : 1. musîbet, belâ. (bkz : dâhiye). 2. bahtsızlık.

felâket-dide فلاكتديد (a. f. b. s. c. felâket-dide-gân) : belâya uğramış, musîbete uğramış.

felâket-didegân فلاكتديدگان (a. f. b. s. c. : felâket-dide-gân) : belâya uğramış, olanlar, musîbet görmüşler.

felâket-zede فلاكتزده (a. f. b. s. c. : felâket-zedegân) : belâya uğramış, musîbet görmüş.

felâket-zedegân فلاكتزدهگان (a. f. b. s. c. felâket-zede'nin c.) : belâya uğramışlar, musîbet görmüşler.

felâsife فلاسفه (a. i. feylesof'un c.) : 1. felsefe ile uğraşanlar, filozoflar, âlimler, bilginler, akıllı kimseler. 2. düşüncesiz, kaygısız, rahat yaşayanlar. 3. dinsizler. (bkz : feylesof). **Mezâhib-i felâsife** : feylesofların okulları.

felâsife-i Yûnân : Yunan feylesofları.

felât فلات (a. i. c. : felevât) : susuz göl. (bkz : bâdiye).

Felâtûn فلاطون (yun. Plâton'dan bozma a. h. i.) : Socrate'in talebesi, Aristo'nun hocası olan meşhur Eflâtôn.

felc فلج (a. i.) : vücutta bir tarafın hareketsiz kalması, inme. (bkz : nüzûl).

felce uğramak : 1) nüzûl isâbet etmek, inmek; 2) yarım kalmak [bir iş]; yürüyemez olmak.

felek فلك (a. i. c. : eflâk, fülûk) : 1. gök yüzü, semâ. (bkz : âsman).

felek-ül-a'zam, felek-ül-eflâk : evvelce, gök bilgisi ile uğraşan âlimlere göre dokuzuncu kat gök. [sekizincisi : felek-i sâmin; yedincisi : Zuhal (Satürn); altıncısı : Müşteri (Jupiter); beşinci : Merih (Mars); dördüncüsü : Şems (Güneş); üçüncüsü : Zühre (Venüs, Çobanyıldızı); ikincisi : Utarid (Merkür); birincisi : Kamer (Ay)]. 2. âlem, dünya. 3. tâlih, baht, kader. 4. askerî müzikte bir zilli âlet. 5. eskilerin inanışına göre, her seyyâre [gezeğen yıldız] mahsus bir gök tabakası. 6. yuvarlak kütük, kızak.

felek-câh فلکجاء (a. b. s.) : felek mertebeli, rütbesi gök kadar yüksek olan.

feleki, felekiyye فلكي ، فلكيه (a. s.) : 1. feleğe, gökbilgisine mensup. 2. astronomik.

felekiyyât فلكيات (a. i. c.) : gök ve heyet ilmine âit şeyler, fr. **astronomie**.

felekiyyûn فلكيون (a. i. c.) : gök bilgisiyle uğraşan âlimler, fr. **astronome**'lar.

felek-meşreb فلك مشرب (a. b. i.) : mec. kimine yâr olur, kimine olmaz; cefâdan hâzeden; döneke; sözünde durmaz.

felek-seyr فلكسير (f. a. b. s.) : gidiş ve hareketi felek gibi çabuk olan.

felek-zede فلكزده (a. f. b. s.) : feleğin kahrına uğramış, tâlihsiz.

felevât فلوات (a. i. felât'ın c.) : susuz göller.

fe-li-hâzâ, fe-li-zâlike فليها ، فليذا (a. f. b. zf.) : şunun için, imdi.

fellâh فلاح (a. i. felâhat'dan.) : 1. ekin-ci, çiftçi, ekin eken ve biçen. (bkz : harrâs, zârî'). 2. zenci, siyah Arap.

felsefe

felsefe فلسفه (a. i.) : 1. hikmet bilgisi, filozofi. 2. hikmet ve mârifet sevgisi. 3. bir ilmin esaslı düsturları. 4. meşhur bir feylesofa âit husûsî bir meslek. 5. tabîat, huy ve mizaç sâkinliği; rahatlık. 6. musîbete, felâkete sabretme, dayanma ve- Allah'tan geldiğine inanarak- boyun eğme.

felsefe-i ahlâkiyye : ahlâk felsefesi.

felsefe-i dîniyye : din felsefesi.

felsefe-i târihiyye : târih felsefesi.

felsefe-i ülä : ilkçağ felsefesi.

felsefi, felsefiyye فلسفی (a. s.) : felsefeye mensup, felsefe ile ilgili. **Efkâr-ı felsefiyye** : felsefe fikirleri.

felsefiyyât فلسفیات (a. i. c.) : hikmet bilgileri, felsefe ile ilgili düşünceler ve bilgiler.

fem فم (a. i. c. : efmâm [kullanılmaz]) : 1. ağız. (bkz : dehân, dehen). **Gonce-fem** : konca gibi küçük ağızlı. [aslı "fevh" dir. c. : evvâh].

fem-i lâtif : güzel ağız. **Gül-fem** : ağız gül gibi olan. 2. nehir ağızı, menfez.

fem-i nehr : çay, nehir ağızı.

fem-ül-hût : astr. semânın güney yarım küresinde bulunan Hut burcunun en parlak yıldızı, **fr. Fo-malhaut**.

femi فمی (a. s.) : ağıza mensup, ağız ile ilgili.

fenâ' فناء (a. i.) : 1. yok olma, yokluk, geçip gitme ["bulmak" fiili ile kullanılır]. "beka"nın zıddı. [tasavvufta maddî varlıktan sıyrılıp hâka ulaşma]. 2. s. kötü, iyi olmıyan, uygunsuz [olan] : fenâ şey; fenâ adam fenâ söz.

fenâ-fi-l aşk tas. aşk içinde yok olma.

fenâ- fi-İlah : tas. Allah'ın varlığı içinde yok olma.

fenâ-fi-l-pîr : tas. bütün varlığını pîrin mânevî şahsiyetinde yok etme.

fenâ-fi-r-resûl : tas. bütün varlığını Hz. Muhammed'in mânevî şahsiyetinde yok etme.

fenâ-gâh فناگاه (f. b. i.) : fânîlik yeri, bu dünyâ.

Fenâiyye فنايیه (a. h. i.) : Celvetî tarîkatı şubelerinden biri. [kurucusu : Kütahyalı Fenâî Ali Efendi'dir].

fenâ-pezir, fenâ-yâb فناپذیر ، فناياب (a. f. b. s.) : fenâ bulan, yok olan.

fenâriyye فناریه (yun. a.) : Rufâî tarîkatı kollarından biri. [kurucusu 834 (1430 - 1431) de ölen şeyh Şemsettin Mehmed bin Hamzat-ül-Fenârî'ye nispetle bu adı almıştır].

fend فند (f. i.) : hîle, dek. (bkz : desise).

fend فند (a. i.) : büyük dağ.

feng فنگ (f. i.) : **bot.** ebûcehil karpuzu, acı hıyar. (bkz : hanzal).

fenn فن (a. i. c. : fûnûn) : 1. nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü. 2. hüner, mârifet, sanat, ilim.

fenn-i inşâ' : yazı yazma sanatı.

fenn-i kimyâ : kimyâ ilmi.

fenn-i teşrih : anatomi bilgisi.

fenn-i zirâat : ziraat, ekincilik bilgisi. [kelimenin hîle mânâsı, yalnız Arapça'da kullanılır, dilimizde bu mânâda, Farsça "fend" sözü yaşamaktadır].

fennen فنا (a. zf.) : fen vâsıtasıyla, fen ile, fence, fenne uygun olarak.

fennî, fenniyye فنی ، فنیه (a. s.) : fene mensup; fen ile ilgili olan. **Mebâhis-i fenniyye** : fen ile ilgili bahisler. **Kitâat-ı fenniyye** : ask. fen kıt'aları : [istihkâm, muhâbere].

fenniyyât فنیات (a. i. c.) : teknoloji, **fr. technologie**.

fer فر (f. i.) : 1. parlaklık, aydınlık (bkz : furâğ, nur, ziyâ). 2. zînet, süs, bezek. 3. kuvvet, nüfuz, iktidar.

fer-i devlet : devlet nüfuzu, kuvveti.

fer' فرع (a. i. c. : fûrû) : 1. dal, budak. 2. tomurcuk. 3. bir aslın neticesi : 4. s. ikinci derecede ehemmiyeti olan [şey]. 5. şûbe.

fer'-i fiil : gr. * ortaç.

ferâde ferâde فراده فراده (o. zf.) : tek tek, teker teker. (bkz : ale-l-infirâd).

ferâdis فرا دیس (a. i. firdevs'in c.) : 1. bahçeler. 2. cennetler, uçmaklar. **ferâdis-i cennet** : cennet bahçeleri.

ferâg فراغ (f. i.) : serin rûzgâr.

ferâğ فراغ (a. i.) : 1. vazgeçme, bira-

kıp terketme. 2. huk. bir mülkün tasarruf, sâhip olma hakkını başkasına terketme. 3. istirahat etme, dinlenme. 4. hiç bir işle meşgul olmama, rahat etme.

ferâğ an-il cihât : vak. bir kimsenin uhtesindeki bir ciheti vakıftan kasrı yed ederek onu başkasına ferâğetme.

ferâğ bi-l-vefâ : vak. bir kimsenin âhardan istidâne eylediği para mukabilinde borç ödendikte iade olunmak şartıyla alacaklısına yaptığı ferâğ.

ferâğ bi-l-istigâlâl : vak. fârîğin, mefrûğ-un-bihi mefrûzun lehden isticâr etmek üzere yaptığı ferâğ.

ferâğ bi-l-muvâzaa : vak. fârîğ ile mefrûğ-un-leh gizlice aralarında : "sana mutasarrif olduğum şu icâreteynli gayri menkulü ferâğ edeceğim; fakat aramızda hakikatte ferâğ olmayıp gayri menkul eskisi gibi benim uhtemde kalacaktır" diye sözleştikten sonra zâhîren yapılan ferâğ.

ferâğ-ı bâl : gönül rahatı. **Küşe-i ferâğ** : rahatlık köşesi.

ferâğ-ı bâtil : huk. akit şartlarından biri mevcut veyâ me'mûrun izni munzam olmaksızın yapılan ferâğ.

ferâğ-ı fâsîd : huk. akdın sıhhat şartlarından biri bulunmaksızın yapılan ferâğ.

ferâğ-ı fuzûlî : huk. başkasının arâzisini, yâhut şerikinin hissesini mutasarrıfı veyâ şeriki tarafından ferâğa vekâleti yâhut velâyet veyâ vasiyeti olmaksızın me'mûru izniyle bir kimsenin başkasına ferâğı.

ferâğ-ı kat'î : huk. kayıt ve şartsız yapılan ferâğ.

ferâğ ü intikal : alım satımda tapu muâmeleleri.

ferâgat فراغت (o. i.) : 1. vazgeçme, el-çekme. 2. istirahat, dinlenme. 3. vazgeçecek kadar zengin olma. (bkz : istignâ').

ferah فرح (a. i.) : gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

ferâh فراخ (f. s.) : 1. bol, geniş, yayvan, açık. **Hesâb-ı ferâh** : geniş tutulan hesap. [maddî ve manevî]. 2. sefiî, müsrif, savruk.

ferâh-âstîn فراخ آستین (f. b. s.) : "yeni bol" : cömert. (bkz : civân-merd, sahî).

ferah-âver فرح آور (a. f. b. s.) : ferah getiren, sevinç getiren, sevindiren.

ferah-bahş فرح بخش (a. f. b. s.) : ferah bağışlıyan, sevinç veren.

ferâh-dehen فراخ دهن (f. b. s.) : ağız geniş, geniş ağızlı; geveze, çalçene.

ferâh-dest فراخ دست (f. b. s.) : eli açık, eli geniş, cömert. (bkz : fetâ²).

ferâh-destî فراخ دستی (f. b. i.) : el açıklığı, el genişliği, cömertlik.

ferâh-ebrû فراخ ابرو (f. b. s.) : güler yüzlü.

ferah-eşân, feşân فرح افشان, فشان (a. f. b. s.) : ferah saçan, sevinç veren.

ferah-efzâ, -fezâ فرح افزا, فرا (a. f. b. s.) : ferah artıran, sevinci artıran, gönülle açıklık veren, safalı, iç açıcı.

ferâhem فراهم (f. i.) : 1. toplanma,, birikme. (bkz : tahaşşüd). 2. s. toplu, devşirili. **Dâmen-ferâhem** : toplu etek.

ferâhet فراحت (f. i.) : şan ve şeref.

ferâh-engiz فرح انگیز (f. b. i.) : meşhur bir çeşit lâle.

ferâh ferâh فراخ فراخ (f. b. s.) : bol bol, geniş geniş.

ferah-fezâ فرح فزا (a. f. b. i.) :

1. ferah arttıran. 2. müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen 1780 senelerinde Ahmed Ağa tarafından terkîbedilmiştir. Şöh, neşeli ve zarif mevzûlarda kullanılabilecek güzel bir makamdır. Bu makam Acem-aşîran ve sultânî-yegâh makamlarından mürekkeptir. Sultânî-yegâh ile yegâh perdesinde durur. Güçlüleri, birinci derecede -Acem-aşîran'ın durağı olan Acem, ikinci derecede -aynı makamın güçlüsü olan cârgâh, üçüncü derecede de -sultânî yegâh'ın güçlüsü olan -dügâhtır. Makamın seyrinde, terkibindeki her iki makamın müşterek seslerinden istifade edilir. (Acem-aşîran ve sultânî-yegâh makamlarını, yegâhdan Aceme kadar sâdece bir onlu hâlinde tam bir şekilde göstermek mümkündür). Donanımına yalnız -terkibindeki

ferâh-gâm

her iki makamın müşterek ârızası olan- si küçük mücenneb bemolü konur; sultânî-yegâh'ın yedeni için de nota içerisinde do bakıyye diyezi kullanılır. 3. meşhur bir çeşit lâle.

ferâh-gâm فراخ گام (f. b. s.) : mes'ut, bahtiyar, mutlu, kutlu.

ferâhî فراخی (f. i.) : bolluk, genişlik; ucuzluk.

ferâhnâ فراخنا (f. i.) : 1. bolluk, genişlik. 2. geniş yer.

ferah-nâk فرحناک (a. f. b. s.) : 1. sevinçli. (bkz : mes'ûd, şâd). 2. müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahminen 1820 senelerinde Şâkir Ağa tarafından terkîbedilmiştir; biraz evic makamına benzerse de ifâde itibâriyle dahî ondan farklıdır; şen ve hafif mevzûlar, bahar tasvirleri gibi parçalarda kullanılabilir. Bu makamı, nevâ'da rast beşlisi segâh'da ferâhnâk beşlisi, dügâh'da rast beşlisi, ferahnâk beşlisi ve nîm hicâzda hicâz dörtlüsünden mürekkeptir. Bu diziler, ekseriyâ karışık bir sûrette kullanılır. Makam, ferahnâk beşlisi ile karar eder. Durak ırak ve güçlü birinci derecede dügâh perdeleridir. Makam umûmiyetle inicidir. Donanımına fa ve do için birer bakıyye diyezi konur. Zikredilen beş dizinin son ikisinde her iki ârıza, ilkinde yalnız birinci ârıza ve üçüncüsünde yalnız ikinci ârıza mevcuttur. Bu diziler kullanılırken, bu noktalar gözönünde tutularak bekar konulur. Segâh'daki ferahnâk beşlisinin si koma bemolü ve hicaz dörtlüsünün mi bakıyye diyezi ârızaları, nota içerisinde geçen yerlere konur. Bununla beraber hicaz dörtlüsünün kullanılmadığı ferahnâk eserler de vardır.

ferah-nümâ فرحنا (a. f. b. i.) : Türk müziğinin şed makamlarındandır, 1910 da H. Saadedtin Arel tarafından isimlendirilmiştir; kürdî makamının yegâh perdesindeki şeddidir. Orta sekizli-deki sesleri şöyledir : yegâh, nîm hisar, Acem-aşîran, rast, dügâh, kürdî, çargâh, nevâ. Güçlü-dördüncü derece olan- rast'tır. Dizisi umûmiyetle inicidir. Donanımına si ve mi için iki küçük mücenneb bemolü konur.

ferâh-rev فراخ رو (f. b. s.) : acele ve geniş adımlarla yürüyen.

ferâh-rû فراخ رو (f. b. s.). (bkz : ferâh-eburû).

ferâhûr فراخور (f. s.) : münâsîp, uygun. (bkz : çespan, şâyeste).

ferah-zâr فرحزار (a. f. b. i.) : Türk müziğinin-en az iki asır önce terkîbedilmiş-bir mürekkep makamıdır ki, elde hiçbir nümûnesi yoktur.

ferâid فرائد (a. i. ferîd ve ferîde'nin c.). (bkz : ferîd, ferîde).

Ferâine فراينه (a.i. fir'avn'ın c.) : 1. Mısır'ın eski hükümdarları, Firaun'lar.

Ferâine-i Mısıriyye : Mısır Firaunları. 2. mec. kibirliler, gururlular.

ferâiz فرائض (a. i. farîza'nın c.) : 1. (bkz : farîza).

ferâiz-i dîniyye : dinin farzları. 2. şer'î miras ilmi. **Eshâb-ı ferâiz** : mirasçılar.

ferâmîn فرامین (a.i. fermân'ın c.) : fermanlar, buyruklar. [kelime, teşkil bakımından yanlış olmakla beraber kullanılır olmuştur].

ferâmûş فراموش (f. i.) : 1. unutmama, hatırdan çıkma. (bkz : nisyân). 2. erkek adı.

ferâmûş فرامش (f. i.) : "ferâmûş" un hafifletilmiş.

ferâset فراست (a. i.) : anlayışlılık, çabuk sezîş. [aslî "firâset" dir]. (bkz : firâset).

ferâşe فراشه (a. i.) : pervâne [gece keleşbeği].

ferâşet فراشت (a. i.) : Kâbe süpürücüsünün hizmeti.

ferâşet-i şerîfe vekîli : [evvelce] pâdişaha ferâşlık, hizmet eden kimse.

ferbâl, ferbâle فرباله (f. i.) : etrafı pencereli yaz köşkü, çardak.

ferbih فربه (f. s.) : semiz, etli, toplu, besili. (bkz : mûlahham).

ferbihî فربهی (f. i.) : semizlik, etlilik, topluluk.

ferbiyûn فربيون (a. i.) : sıcak mem-
leketlerde yetişen ve ilâç olarak kullanılan reçineli
bir zamlık.

ferbiyûniyye فربيونيه (a. i.) :
bot. * sütlegengiller.

ferc فرج (a. i. c. : fûrûc) : 1. aralık,
yarık, çatlak. 2. dişilerde tenâsül âleti, avret, ud
yeri.

fercâm فرجام (f. i.) : 1. son, akîbet.
(bkz : encâm). 2. menfaat, fayda. **Bed-fercâm** :
sonu kötü. **Bi-fercâm** : 1) sonsuz; 2) faydasız. **Nâ-fercâm** : faydasız, yaramaz, uğursuz.

fercâm-gâh فرجامگاه (f. b. i.) :
"son, âkîbet yeri" : mezar, kabir, sin.

ferd فرد (a. s. c. : efrad) : 1. tek, yal-
nız olan şey, çift olmiyan, eşi bulunmiyan. 2. tek
olan sayı.

ferd-i âferide : hiç kimse.

ferd-ül-ferd : ikiye bölünemiyen sayı.

3. şahıs, kişi. 4. ed. tek beyit; altı, üstü olmiyan,
başka bir yere bağlı bulunmiyan beyit. (bkz : müf-
red).

ferdâ فردا (f. i.) : 1. yarın, yarınki
gün, günün ertesi, ertesi gün, öbürgün. 2. âti, gele-
cek zaman. 3. âhiret, öbür dünyâ, kıyâmet. 4. ka-
dın adı.

ferdâ-yi kıyâmet : kıyâmetten sonra. **Endîşe-i**
ferdâ : yarını düşünme. **Tâ-be-ferdâ** : kıyâmete ka-
dar.

ferd-â-ferd فردا فرد (a. f. zf.) : fert
fert, tek tek. (bkz : ferdan ferdâ).

ferdâniyyet فردانیت (a. i.) : birlik,
teklik, eşsizlik, **fr. individualisme**. [Allah'ın vasıf-
larındandır]. (bkz : vahdâniyyet).

ferden-ferdâ فرداً فردا (a. zf.) : fert
fert, tek tek. (bkz : ferd-â-ferd).

ferdî, ferdiyye فردی، فردیه (a. s.) :
1. fertle ilgisi olan, **fr. individuel**. 2. tek şey. 3.
h. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ferdiyyet فردیت (a. i.) : teklik, bir-
lik, **fr. individualité**. (bkz : vahdâniyyet).

ferec فرج (a. i.) : 1. gam, tasa ve sı-
kıntıdan kurtulma; kederden, darlıktan sonra ge-
len sevinç, teselli. 2. zafer.

Ferec Ba'd-eş-Şidde : 1) zorluktan sonra gelen
kolaylık; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç.
2. yazarları meçhul olan hikâye kitapları olup ye-
disi Türkçe, sekizi Arapça ve birisi de Acemce ol-
mak üzere İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde 16
nüshanın bulunduğu B. Şükrü Kurgan tarafından
bildirilmektedir. (Türk Dili Belleten, Seri III. Sayı
4 - 5, yıl 1945, sah. 353).

Ferengîs فرنگیس (f. i.) : zühre,
(Çobanyıldızı-Venüs) gezegeni.

feres فرس (a. i. c. : efrâs) : at, bey-
gir. (bkz : esb). **İslâh-ı nesl-i feres** : at cinsinin
islahı.

Feres-i a'zam : astr. semânın kuzey yarım küre-
sinde Keykâvüs (cassiopee) ile Elfâris (Persée)
burçları yakınında parlak yıldızlardan müteşekkil
bir burç, lât, Pegasus, **Fr. Carrée de Pégase**.

Feres-i ekber : astr. (bkz : Feres-i a'zam).

feres-ül-bahr : su aygırı, hipopotam.

Ferez dak فردق (a. h. i.) :
Arapların "Cerîr ve Ahtal" la birlikte meşhur üç
hiciv şâirinden biridir. Hicrî 20 - 115 (milâdî
641 - 728) yılları arasında yaşamıştır; aslen Basra'-
lıdır, Hz. Hüsey'in oğlu İmâm Zeyn-ül-Âbidîn haz-
retleri hakkındaki kasidesi, Arap edebiyâtının şahe-
serlerindendir. Asıl adı. "Hemmâm" dır, babası,
Sa'saa oğlu Galib'dir.

ferfâr فرفار (a. s.) : farfara, ge-
veze, çalçene.

ferfere فرفره (a. i.) : 1. farfara, ha-
fif mesreplik, akılsızlık. ["vakar" zıddı]. 2. ağzı
kalabalık, patırdıcı, gürültücü.

fergand, fergande فرغند، فرغانده (f. i.) : 1. sarıldığı ağacı kurutan bir cins
sarmaşık. 2. s. fenâ koku, kokmuş.

Ferhâd فرهاد (f. h. i.) : 1. Ferhâd ve
Şîrîn adıyla meşhur olan eski bir hikâyenin erkek
kahrâmanı olup Şîrîn'in âşığıdır. 2. erkek adıdır.

ferhâl

ferhâl فرخال (f. i.) : kıvrıkcık ve dolaşık olmiyan uzun saç. (bkz : gîsû).

ferhân فرحان (a. s.) : 1. sevinçli; neşeli. (bkz : ferih). 2. şen; memnun. 3. i. erkek adı.

ferhâş فرخاش (f. i.) : savaş, kavgâ. (bkz : perhâş).

ferhat فرحت (a. i.) : sevinç, neşe.

ferheng فرهنگ (f. i.) : 1. bilgi; hüner, mârifet; edep; akıl; temkin. 2. Farsça lûgat kitabı.

ferheng-i Nâsirî : Nâsirî'nin Farsça lûgati.

ferheng-i Reşîdî : Reşîdî'nin Farsça lûgati.

ferheng-i Şuûrî : Şuûrî'nin Farsça-Türkçe lûgati.

ferheng-i Ziyâ : Ziyâ'nın Farsça lûgati, (Gencîne-i Güftar).

ferhest فرهست (f. i.) : sihir, sihirbazlık, büyü.

ferhunde فرخنده (f. s.) : 1. mu-bârek, mes'ut, meymenetli, kutlu, mutlu, uğurlu. 2. i. kadın adı.

ferhunde-fâl فرخنده فال (f. a. b. s.) : falı kutlu, uğurlu olan.

ferhunde-gî فرخندگی (f. b. i.) : mubâreklik, kutluluk, uğurluluk.

ferhunde-pâ [y] [ی] فرخنده پا (f. b. s.) : ayağı uğurlu [olan].

ferhunde-rây فرخنده رای (f. a. b. s.) : reyî mubârek, kutlu.

ferhunde-tâli فرخنده طالع (f. a. b. s.) : tâlihi yâver, mes'ut, kutlu.

fer'i, fer'iyye فرعی، فرعیه (a. s.) : 1. asılla ilgili olmayıp, fer'e mensûbolan, ayrıntılı. 2. ikinci derecede olan.

ferid فرید (f. i.) : 1. avcı kuş. 2. s. donmuş, katılaşmış [şey].

ferîd, ferîde فرید، فریده

(a. s. ferd'den. c. : ferâid) : 1. tek, eşsiz, eşi ol-mıyan; kıyas kabul etmez, ölçüsüz; üstün. [birin-cisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ferîd-ül-asr, ferîd-üz-zemân : asrın, zamânın bir tânesi. 2. dizilmiş inci; çok değerli inci.

ferîde فریده (f. s.) : kendi reyile hare-ket eden, kibirli, gururlu [kimse].

Ferîdûn فریدون (f. h. i.) : 1. Piş-dâdîlerin altıncı pâdîşahı olup Cemsîd sülâlesinden demirci Gâve'nin yardımıyla Dahhâk-i Mârî'yî öl-dürmüştür. Lâkabı Ferruh'dur. 2. sekizinci gök. (bkz : felek-i sâmin). 3. erkek adı.

ferih فرح (a. s.) : sevinçli, neşeli ["fa-hûr" kelimesiyle birlikte kullanılır]. (bkz : fer-hân).

ferih fahûr : iftihâr ederek, sevinçli olarak.

ferik فریق (a. i.) : 1. askerî kolo-rdu kumandanı, tümgeneral, korgeneral. 2. insan topluluğu, cemaat. [birinci ferik = * korgeneral; ikinci ferik = * tümgeneral].

ferik فریک (a. i.) : buğday tânesi-nin olgunu, üğütülecek hâle gelmiş.

ferikayn فریقین (a. i.) : iki askerî fir-ka, iki taraf. **Tekabül-i ferikayn** : iki düşman (ta-raf)ın karşılaşması.

ferişte فرشته (f. i.) : [aslı "firiş-te" dir]. (bkz : firişte).

ferkad فرقد (a. i.) : astr. Kuzey kut-buna yakın ve Küçükayı kümesine tâbî iki parlak yıldızdan herbiri olup, bulundukları yerden doğup batırlar. [bu yıldızların ikisine birden "ferkadân" denilir].

Ferkadân فرقدان (a. i. c.) : astr. Düb-bi ekber (Büyükayı) denilen yıldız kümesinin en par-lak yıldızları olan "Dübb" ve "Merak" ın müsterek adı.

-fermâ فرما (f. s.) : 1. emreden, bu-yuran, âmir. 2. süren. **Fermân-fermâ** : hüküm sü-ren, emir buyuran, emreden. **Hüküm-fermâ** : hük-medeyen, hüküm süren.

fermân فرمان (f. i.) : emir, buyruk; [evvelce] pâdişah tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu. (bkz : tevki', nişân).

fermân-ı ilâhî : Tanrı buyruğu.

fermân-ı pâdişâhi : pâdişah buyruğu. **Emr ü fermân hazret-i men lehül emrindir** : emir ve ferman, emir sâhibi kimsenindir.

fermân-ber فرمانبر (f. b. s.) : aldığı emri yerine getiren.

fermân-berdâr فرمانبردار (f. b. s.) : fermâna uyan.

fermân-berdârî, -berî فرمانبرداری - بری (f. b. i.) : فرمانberlik, فرمانauyarlık.

fermân-dih فرمانده (f. b. s.) : fermanı, emri yürüten, hükmü geçen. (bkz : fermân-fermâ, fermân-revâ).

fermân-fermâ فرمان فرمان (f. b. s.) : (bkz : fermân-dih).

fermân-revâ فرمانروا (f. b. s.) : emri kabûl edilen, pâdişah. (bkz : fermân-dih).

fermâyış فرمایش (f. i.) : 1. emretme, buyurma. 2. emir, sipâriş, ısmarlama.

fermâyış-i şâl : şal sipârişi.

fermend فرمانده (f. i.) : mevki ve şeref sâhibi kimse.

fermûde فرموده (f. s.) : 1. emrolunmuş, buyurulmuş. 2. i. emir, ferman, irâde. **Bermûde-i fermûde** : emrolunan nesne.

fernâs فرناس (f. i.) : 1. gaflet, şaşkınlık. 2. s. gafil, şaşkın.

fernûd فرنود (f. i.) : delil, hüccet.

ferr فر (a. i.) : firâr, kaçma. **Kerr ü ferr** : saldırma ve çekilme [savaşta].

ferrâş فراش (a. i. ferş'den.) : 1. döşeyen, döşemeci. 2. hizmetçi. 3. Kâbeyi süpüren.

ferruh فرح (f. s.) : 1. uğurlu, kutlu. (bkz : mubârek). 2. i. erkek adı.

ferruh-fâl فرخفال (f. a. b. s.) : tâlihi uğurlu, bahtı açık.

ferrûhî فرخی (f. i.) : meymenet, uğurluluk.

ferruh-zâd فرخزاد (f. b. s.) : 1. yümünlü, hayırlı, kutlu olan. 2. i. mubârek, kutlu çocuk, uğurlu evlât.

-fersâ فرسا (f. s.) : aşındıran, mahveden, yoran. **Tahammül-fersâ** : tahammül bırakmıyan. **Tâkat-fersâ** : tâkat bırakmıyan, tâkatsiz düşüren.

fersah فرسخ (a. i.) : 1. muhtelif mesâfelere tekabül eden değerde bulunan bir uzunluk ölçüsü. 2. üç millik bir mesâfe [denizde]. (bkz : ferseng).

fersah fersah : bol bol, pek çok.

fersân فرسان (f. i.) : derisinden kürk yapılan bir kıy sansarı.

fersendâc فرستداج (f. i.) : ümmet.

ferseng فرسنگ (f. i.) : fersah.

fersûd, fersûde فرسوده (f. s.) : yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski, yırtık. **Câme-i fersûde** : eskimiş, yıpranmış elbise.

fersûde-gî فرسودگی (f. i.) : fersûde-lik, eskilik, yıpranış.

fersûde-pişânî فرسوده پیشانی (f. b. i.) : (bkz : halî'-ül-izâr).

ferş فرش (a. i.) : 1. döşeme, yayma. 2. halı, taş ve sâire döşetme. 3. (c. : furûş, fûrûş) : yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccâde, hasır. 4. yeryüzü, kır, sahra. **Min-el-ferş il-el arş** : fakir iken, tâlihi yardım edip zengin oluverme.

fertût, fertûte فرتوت ، فرتوته (f. s.) : pek ihtiyar, pîr, kocamış, bunak. (bkz : ma'tuh, pîre-zen).

fertût-âne فرتوتانه (f. zf.) : bunakcasına.

fertûti فرتوتی (f. i.) : pîrlik, bunaklık.

ferve فروه (f. i.) : kürk, makbul hayvanların postu, kürk kaplı elbise.

ferve-i beyzâ : beyaz kürk. [evvelce şeyhülislâm-lar giyerdi].

ferve-i murabba' : çaprazları mücevhherli, kürkü tilki, kabı atlas, düğmeleri murassa' olan kapaniçe.

ferve-i semmûr : samur kürk.

ferverdin فروردين (f. i.) : 1. bahar mevsiminin ilk ayı. 2. Mecûsîlerin melâikesi.

feryâd فرياد (f. i.) : 1. yardım istemek için çıkarılan yüksek ses; bağıırma, çağırma. 2. sızlanma, şikâyet. 3. yaygara, gürültü. (bkz : figan).

feryâd-ı andelîb : 1. bûlbûlün feryadı, ötmesi; 2) yirmi iki martta olan bir fırtına.

feryâd-bahşâ فرياد بخشا (f. b. s.) : feryâdettiren.

feryâd-hân فرياد خوان (f. b. s.) : yardım isteyen.

feryâd-res فرياد رس (f. b. s.) : feryâdedenin imdâdına yetişen.

ferz فرز (f. i.) : satranç oyununda şâhın, müşâviri, vezîri sûretinde kullanılan bir taş.

ferzân فرزآن (f. i.) : ilim ve hikmet.

ferzâne فرزانه (f. s.) : 1. hakîm, feylesof; bilgili [kimse]. 2. tas. nefsânî bağlanti-lardan sıyrılmış olan derviş.

ferzâne-gî فرزانه گي (f. b. i.) : bilgi, üstünlük.

ferzend فرزند (f. f. c. : ferzendân) : oğul, çocuk. (bkz : mahdûm, veled, ibn).

ferzend-i bevvâb : bevvapların Acemi ocağına kayıtlı çocukları.

ferzend-i ercmend : şerefli çocuk.

ferzend-âne فرزندانه (f. zf.) : oğula yakışacak sûrette.

ferzîn فرزین (f. i.) : (bkz : ferz).

fe's فأس (a. i. c. : fûûs) : iki yüz-lü balta.

fesâd فساد (a. i. c. : fesâdât) : 1. bozukluk.

fesâd-ı ahlâk : ahlâk bozukluğu.

fesâd-ı mi'de : mîde bozukluğu. 2. fenâlık, kö-tülük; arabozanlık, anlaşmazlık. **Erbâb-ı fesâd** : eşkıyâ.

fesâd-ı dimâğ : delilik.

fesâd-ı te'lîf : ed. bir cümlede tertîbin, mânâ çıkmıyacak derecede karışık ve bozuk olması. 3. s. fitne; alingan. 4. çürüme, bozulma, çürüklük.

fesâd-âmîz فساد آمیز (f. b. s.) : fe-sat karıştıran, oyunbozanlık eden.

fesâdât فسادات (a. i. fesâd'ın c.) : fesatlar.

fesâd-engîz فساد انگیز (f. b. s.) : fesatla, karışık, zararı icâbettiren.

fesâki فساق (a. i. fısıkye'nin c.) : 1. suyu, aşağıdan yukarı fışkırtan havuz ağızlıkları. 2. çocukların oynadıkları su püskürten oyuncaklar.

fesân فسان (f. i.) : 1. bileği taşı (seng-i fesân). 2. hikâye, masal. (bkz : fesâne, efsâne).

fesâne فسانه (f. i.) : asılsız hikâye, masal. (bkz : efsâne).

fesâr فسار (f. i.) : yular. (bkz : efsâr).

fesede فسد (a. s. fâsid'in c.) : (bkz : fâsid).

feseka فسقه (a. s. fâsık'ın c.) : gü-nah işliyenler, sapkınlar.

fesh فسخ (a. i.) : 1. bozma, bozulma, dağıtma, dağılma.

fesh-i mukavele : mukavelenin, anlaşmanın bozulması.

fesh-i şirket : şirketin dağılması. **2. huk.** bir mahkemenin verdiği kararı, onun üstünde bulunan bir başka mahkemenin bozması, hükümsüz bırakması, çürütmesi.

fesh-i ilâm : huk. ilâmı hükümsüz bırakma.

fesih فسيح (a. s. füşat'den.) : ge-

niş, açık. **Sahrâ-yı fesih** : geniş, açık sahra. **Mey-dân-ı fesih** : geniş meydan.

fesl فصل (a. i. c. : efsâl, fisâl) : zir. daldırma [bağ çubuğu ve sâire].

feşâfeş فشاش (f. i.) : 1. atılan okun havada çıkardığı ses.

feşâfeş-i tîr : okun sesi. **2.** hisilti, şıptırtı, fıştırtı.

feşâfeş-i deryâ : denizin fıştırtısı.

feşâfeş-i dâmân : eteğin hisiltisi.

-feşân فشان (f. s.) : sağan, saçıcı, serpen. **Âteş-feşân** : ateş sağan. **Zer-feşân** : altın sağan. ["efşân" muhaffefi]. (bkz : efşân).

feşâr فشار (f. s.) : sıkıcı, sıkın.

feşil فشل (a. s. c. : efsâl) : cesâretsiz, korkak, yüreksiz.

fetâ فتى (a. s. c. : fityân) : 1. genç, delikanlı, yiğit; mert. **Lâ-fetâ illâ Ali** : Ali'den başka yiğit yoktur. **2.** cömert, eliaçık. (bkz : ferâh-dest, sahî).

fetâvâ, fetâvî فتاوى ، فتاوى

(a. i. fetvâ'nın c.) : müftünün verdiği şer'î cevaplar.

fetâvâ-yi âlemgîrî : bütün âleme yayılan fetvâlar.

fetehât فتحات (a. i. fetha'nın c.) :

Arapça kelimelerin üstüne konulan "üstün" işaretleri.

feth فتح (a. i. c. : fütûh; c. c. : fütû-hât) : 1. açma, açılma, [sûre-i feth : innâfetahnâ-leke sûresi]. (bkz : küşâd).

feth-i bâb : kapının açılması.

feth-i İslâm : Tuna nehri üzerinde Kladove kasabasına yakın bir kalenin adı.

feth-i konstantiniye : İstanbul'un II. Mehmet tarafından fethi.

feth-i meyyit : ölümün sebebini anlamak için cesedin açılarak muâyenesi, otopsi.

feth-i mübîn : açık, aşikâr zafer. **2.** başlama. (bkz : bed').

feth-i kelâm : söze başlama. **3.** kuşatma, zaptetme.

feth-i bilâd : şehirlerin istilâsı, zaptı. **4.** bir harfin üstün, (e) olarak okunması. [feth-i lâm ile = lâmin fethiyle, üstün, "e" okunmasıyla].

fetha فتحه (a. i. c. : fete-hât) : 1.

Arapça kelimelerin üstüne konulan üstün (-) işâreti.

fetha-i hafife : e okutan üstün.

fetha-i sakile : a okutan üstün **2.** delik.

fethateyn فتحتين (a. i. c.) :

müteâkip iki harfin fethasiyle (okunan kelime) : [faraza, feverân ... gibi].

fethî, fethiyye فتحى ، فتحيه

(a. s.) : 1. feth mensup; feth hakkında yazılan kasîde. **2.** erkek ve kadın adı.

feth-nâme فتحنامه (a. f. b. i.) :

bir feth dâir yazılan şiir veya risâle; düşmanın mağlûbiyetini bildirmek için yazılan mektup (Nâme-i Hümayûn). (bkz : zafer-nâme).

fitil, fetile فتيل ، فتيله

(a. i.) : 1. lâmba fitili. **2.** uğarak deriden çıkarılan yuvarlak kir. **3.** yaralara konulan tiftik. **4.** örgü.

fitile-i giysû : saç örgüsü.

fitile-i hacet : bot. dağ keteni.

fetk فتك (a. i.) : apansızın adam öldürme.

fetret فترت (a. i. c. : feterât) :

1. iki peygamber veya pâdişah arasında peygamber-siz veya pâdişahsız geçen zaman. **Devr-i fetret** : fetret devri, zamânı. [Osmanlı târihinde : Yıldırım'ın mağlûbiyetiyle Çelebi Sultan Mehmed'in idâreyi ele alışı arasında geçen sekiz senelik müddet]. **2.** iki vak'a arasındaki zaman. **3. hek.** iki sıtma nöbeti arasında geçen zaman. **4.** uyusukluk, za'f. (bkz : fitret).

fett فت (a. i.). (bkz : ref).

fettâh فتح (a. s. feth'den.) : 1. za-
fer kazanmış, üstün gelmiş. 2. fetheden, açan. 3.
kullarının kapalı işlerini açan, Cenâbîhak. 4. i. er-
kek adı.

fettâh-ı kerîm : iyilik etmesini seven, kerem sâ-
hibi olan Cenâbîhak.

fettâk فتاك (a. s. fetk'den.) : çok
adam öldürmüş kimse, kanlı katil.

fettân فتان (a. s. fitne'den.) : 1. fit-
ne ve fesâda teşvik eden, fenâlık yapan, ayartan.
2. oynak [kadın]. 3. câzibeli, gönül alıcı.

fettâne فتانه (a. i.) : altın ve gümü-
şü muâyeneye yarıyan taş, mehek taşı. (bkz : mis-
dak).

fetvâ فتوى (a. i. c. : fetâvâ,
fetâvî) : müftü tarafından verilen şer'î hüküm ve-
yâ karar. **Bâb-ı fetvâ. Dâire-i fetvâ** : Şeyhislâm ka-
pısı.

fetvâ-emîni فتوى أميني (a. t. b. i.) :
[eskiden] Şeyhislâm kapısında fetvâ işleriyle meş-
gul olan dâirenin başkanı.

fetvâ-hâne فتوى خانه (a. f. b. i.) :
1. mülga Meşihat dâiresindeki meşhur iftâ mües-
sesesi. 2. müftünün bulunduğu resmî dâire, müftü-
lük. (bkz : bâb-ı fetvâ).

fetvâhâne-i âlî : mülga Şeyhülislâm dâiresinde
mahkeme-i şer'iyye ve müftülerin mercii olmak
üzere vücuda getirilen iftâ müessesesi. [pusla oda-
sı, fetvâ odası, i'lânât odası adlarıyla üç dâireden
ibâretti].

fetvâ-penâh فتوى پناه (a. f. b. s.) :
"fetvâya sığınan" : şeyhülislâm.

fevâci' فواجع (a. i. fâci'in c.) :
(bkz : fâci').

fevâhir فواخر (a. s.) : fâhire'nin c.) :
(bkz : fâhir, fâhire).

fevâhiş فواحش (a. s. fâhişe'nin c.) :
ahlâksız kadınlar, kahbeler. (bkz : fâhişe). **Dâr-ül-
-fevâhiş** : umumhâne (* genel ev).

fevâid فوائد (a. i. fâide'nin c.) :
menfaatler, faydalar, kârlar, kazançlar. (bkz : fâi-
de).

fevâid-i me'mûle : umulan faydalar.

fevâih فوايح (a. i. fâih'in c.) : çiçek
ve meyva kokuları. ["fevâiyih" şeklinde de kulla-
nılır].

fevâiz فوائض (a. i. fâiz'in c.) : (bkz :
fâiz).

fevâkih فواكه (a. i. fâkihe'nin c.) :
meyvalar, yemişler.

fevâkih-i lezîze : lezzetli, tatlı meyvalar.

fevânîs فوانيس (a. i. fânûs'un c.) :
(bkz : fânûs).

fevâris فوارس (a. s. fâris'in c.) : at-
lılar, biniciler. (bkz : fâris).

fevâsil فواصل (a. i. fâsıla'nın c.) :
(bkz : fâsıla).

fevâtiḥ فواتح (a. i. fâtiḥa'nın c.) :
fâtihalar. (bkz : fâtiḥa).

fevâiyih فوايح (a. i. fâyiḥa'nın c.) :
(bkz : fevâih).

fevâzıl فواضل (a. i. fâzıla'nın c.) :
(bkz : fuzalâ).

fevc فوج (a. i. c. : efvâc) : bölük, ta-
kım, cemaat.

fevc-â-fevc : takım takım, akın akın.

fevc fevc : bölük bölük.

fevehân فوحان (a. i. fevh'in c.) :
güzel kokular.

fevehât فوحات (a. i. fevha'nın c.) : gü-
zel kokular.

fevh فوح (a. i. c. : fevehân) : güzel
koku.

fevha فوحه (a. i. c. : fevehât) : güzel
koku.

feverân فوران (a. i.) : 1. kaynama, galeyan etme. 2. [damar] vurma. 3. [su] fışkırtma.

feverân-ı âb : su fışkırtması.

feverân-ı dem : kan fışkırtması. 4. [hiddetle] köpürme.

feverân-ı gaze : kızgınlığın patlak vermesi.

feverân-ı zamân : zamânın taşkınlığı.

fevk فوق (a. i.) : Üst, üst taraf, yukarı [maddî mânevî]. [müen. fevkiyye"]

fevk-al-me'mûl : ümidin dışında.

fevk-al-âde فوق العاده (a. it.) : âdetin üstünde, duyulmadık, görölmedik, * olağanüstü.

fevk-al-beşer فوق البشر (a. s.) : 1. insan üstü. 2. i. üst insan.

fevk-al-gaye فوق الغاية ("ga" uzun okunur. a. b. zf.) : son derecede.

fevk-al-hadd فوق الحد (a. b. zf.) : hadd-den aşkın, haddinden fazla, pek çok.

fevk-al-me'mûl فوق المأمول (a. b. s.) : umulanın üstünde, umulandan çok.

fevkanî فوقانى ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. üstte olan, yukarıda bulunan. 2. i. üstte noktası olan harf (Arap alfabesinde).

fevkanî tahtânî : altlı üstlü.

fevk-at-tabîa, fevk-at-tabîiyye : فوق الطبيعة

fevk-at-tabîiyye : tabîat üstü. (a. b. s.)

fevr فور (a. zf.) : acele, hemen, derhal.

Ale-l-fevr : derhal, çarçabuk, birdenbire.

fevren فوراً (a. zf.) : çarçabuk, birdenbire.

fevrî, fevriyye فوري، فوریه (a. s.) : birdenbire, düşünmeden yapılan [hareket].

fevt فوت (a. i.) : 1. bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma.

fevt-i fırsat : fırsat kaçırma. 2. ölüm. (bkz : mevt).

fevt-i nâ-gehânî : ansızın ölüm.

fevvâre فواره (a. i.) : içinden su fışkıran şey, fışkıye.

fevvâre-i bedâyi' : güzellikler fışkıyesi.

fevvâre-i âb-ı hayât : âbıhayât fışkıyesi.

fevz فوز (a. i.) : galiplik, zafer, üstünlük; selâmet, kurtuluş.

fevzâ فوزاً (a. i.) : kargaşalık; anarşi.

fevzâî فوضائى (a. ş.) : kargaşalıkla ilgili; anarşist.

fevzâviyyet فوضاويت (a. s.) : fels. fr. anarchique.

fevziyye فوزية (a. i.) : 1. tar. Yeniçeri ocağının kaldırılması üzerine II. Sultan Mahmut tarafından eski odalar mevkiine verilen ad. 2. kadın adı.

feyfâfi فيافي (a. i. feyfâ'nın c.) : susuz çöller, sahrâlar.

feyfâih فيايح (a. i. feyhâ'nın c.) : boşluklar, genişlikler, enginlikler.

feyezân فيضان (a. i.) : 1. suyun taşması, coşması.

feyezân-ı Nil : Nil'in taşması. 2. bolluk, fazlalık, feyiz.

feyfâ' فيفاء (a. i. c. : feyfâfi) : düz, büyük sahra, susuz kumlu çöl. (bkz : kafr).

feyfâ-neverd فيفا نورد (a. f. b. s.) : çöllerde ilerileyen, yol alan, çöl yolcusu.

feyhâ فيحا (a. i.) : büyük, geniş olan, engin.

feyiz فيض (a. i. c. : füyûz). (bkz : feyz).

feylesof فيلسوف (a. i. c. : felâsife) : 1. felsefe ile uğraşan, filozof, âlim; akıllı kimse. 2. kaygısız, rahat yaşayan, kalender kimse. 3. s. dinsiz. (bkz : dehrî).

feyyâl

feyyâl فيال (a. i.) : file bakan kimse, fil çobanı. (bkz : fil-bân).

feyyâz فياض (a. s.) : 1. feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

feyyâz-ı kudret, feyyâz-ı mutlak : Allah. 2. içi çok temiz, çok cömert [kimse]. 3. taşan [sel]. 4. i. erkek adı.

feyyil فيل (a. s.) : zayıf hüküm.

feyz فيض (a. i. c. : füyûz. [füyûzât, feyz'in c. olan füyûzun c.]. 1. suyun taşıp akması. 2. bolluk, çokluk verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerileme, çoğalma. 3. ilim, irfân.

Feyz-i âti (geleceğin feyzi, verimliliği, gürlüğü) : İstanbul'da, Kuruçeşme ile Arnavut köyü arasında, deniz kenarında Boğaziçi liseleri adını taşıyan lisenin eski adı.

fevz-i câvidân : ebedî feyiz, devamlı bereket.

feyz-i mukaddes : a'yân-ı sâbitenin; istidatlarına göre, onların hâriçte zuhûrunu istilzâm eden tecellî.

feyz-i neş'e bahşâ : neşe verici bolluk.

feyz-i safâ : safânın, neşenin feyzi, bolluğu.

feyz-i tabîi : tabîi olan bereket, bolluk.

feyz ü rif'at : bolluk, ilerileme ve yükseklik.

feyzâ feyz فيضا فيض (a. b. s.) : feyz ile dolu olan.

feyz-âver فيض آور (a. f. b. s.) : feyz getiren.

feyz-bahş فيض بخش (a. f. b. s.) : feyiz bağışlayan, feyiz, bereket veren.

feyz-dâr فيضدار (a. f. b. s.) : feyzli, gür.

feyz-efzâ فيض افزا (a. f. b. s.) : feyiz arttıran.

feyz-nâk فيضناك (a. f. b. s.) : feyizli, bereketli.

-feyz-resân فيض رسان (a. f. b. s.) : feyiz eristiren, bereket ve bolluk getiren.

feyz-yâb فيضياب (a. f. b. s.) : feyiz bulan, feyiz bulucu.

-fezâ [y] [فرا] (f. s.) : artıran çoğaltan. (bkz : efzâ). **Ferah-fezâ** : ferah artıran. **Hayret-fezâ** : hayret arttıran, hayret veren.

feza' فزع (a. i.) : 1. korkma, bağı- rıp çağırma. 2. dayanamama. 3. ümitsizlik. 4. inle- yip sızlanma.

fezâ' فضاء (a. i.) : 1. ucu bucağı bulunmayan boşluk, dünyanın sonsuz olan genişliği.

fezâ-yı ferdâ : yarının boşluğu.

fezâ-yı vatan : vatanın fezâsı, vatanın uçsuz, bu- caksız gökleri. 2. geniş ova. 3. geniş saha, yer, alan.

fezâ-yı feyz : feyiz sâhası, feyiz alanı.

fezâi فضائی (a. s.) : fezâyâ âit, fe- zâ ile ilgili.

fezâ-neverd فضا نورد (a. f. b. s.) : fezâda giden, fezâda dolaşan.

fezâyişte فرا يشته (f. s.) : ziyâde, fazla, çok.

fezleke فذلكه (a. i.) : 1. hülâsa, netice, muhtasar, özet. 2. huk. [evvelce] mahke- melerde soruşturma evrâkının altına yazılan hülâsa.

fezleke-i târih : târih hülâsası, özeti.

fezleke resmi : [evvelce] huk. mahkemelerin ceryânını kısaca tespit eden vesîkadan alınan mas- raf.

fıdda فضه (a. i.) : gümüş. (bkz : sîm, nukra). **Dâ-ül-fıdda** : gümüş ile zehirleme.

fıdda-i hâlîse : hâlîs gümüş.

fıkarât فقرات (a. i. fıkra'nın c.) : 1. küçük hikâyeler, kıssalar.

fıkarât-ı lâtime : lâtime, hoş hikâyeler.

fıkarât-ı lâzime ve nâzike : ince ve gerekli fık- ralar.

fıkarât-ı muntehabe : seçilmiş hikâyeler. 2. cüm- leler, paragraflar.

fıkarât-ı anife : yukarıda geçen cümleler. 3. omurga kemiklerinin boğumları.

fıkarât-ı arzıyye : anat. sağrı omurları.

fıkarât-ı kataniyye : anat. : bel omurları.

fıkarât-ı rakabiyye : anat. : boyun omurları.

fıkarât-ı us'ûsiyye : anat. : kuyruk omurları.

fıkarât-ı zahriyye : anat. : sırt omurları. 4. kı- sımlar, fasıllar, bölümler. (bkz : fıkra).

fıkarî فقرى (a. s.) : [aslı "fekarî" dir]. (bkz : fekarî).

fıkariyye فقريه (a. i.) : [aslı "fekarî" kariyye"]. (bkz : fekarîyye).

fıkân فقدان (a. i.) : yokluk, darlık, bulunmazlık, kıtlık. (bkz : fakd).

fıkân-ı akl : akıl kıtlığı.

fıkân-ı imkân : imkânsızlık.

fıkân-ı irâde : irâde yitimi, fr. *aboulie*.

fıkân-ı kuvâ : Fransızca "adynamie" karşılığı.

fıkân-ı nukud : para darlığı.

fıkh فقه (a. i.) : 1. bir şeyi gereği gibi anlayıp bilme. 2. şeriat ilmi, şeriatin usul ve hükümleri, ameli ve şer'î meseleler bilgisi, fıkıh.

fıkh فقه (a. i.). (bkz : fikh).

fıkra فقرة (a. i. c. : fıkârât) : 1. omurga kemiklerinden bir boğum, omur. 2. bend, madde, paragraf. 3. kısa hikâye, masal, kıssa. 4. kanun maddelerinin paragraflarından her biri. 5. kısım, fasıl, bölüm. [kitap veya eserde]. 6. yazılmış kısa bir haber. 7. gazetelerde, gündelik hâdiselerin kısa ve temiz bir üslupla yazılmış şekli, fr. *chronique*.

fıkra-hân فقره خوان (a. f. b. s.) : hikâye okuyan, söyleyen.

fırak فرق (a. i. fırka'nın c.) : 1. tümenle, alaylar, bölükler. 2. partiler. 3. cennetler; takımlar, kalabalıklar; ehl-i sünnet ve cemâattten ayrılan mezhepler.

fırak-ı dâlle : dalâlete düşmüş, sapıtmış, îman etmiyen fırkalar.

fırak-ı siyâsiyye : siyâset, politika partileri.

fırka فرقه (a. i. c. : fırak) : 1. insan kalabalığı, grubu. 2. siyâset partisi. 3. ask. tümen.

fırka-i askerîyye : tümen.

fırka-i nâciyye : selâmet yolunu bulmuş fırka, Müslüman grubu.

fırka-i siyâsiyye : siyâset partisi.

fırsâd فرصاد (a. f. i.) : karadut.

fırsat فرصت (a. i.). (bkz : fursat).

fısd فساد (a. i.) : kan alma, damardan kan çıkarma. (bkz : fâsd).

fısk فسق (a. i. c. : fûsuk) : 1. hak yoldan veya hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme. 2. sefâhate dalma. 3. hâinlik. 4. dinsizlik, ahlâksızlık. (bkz : fücûr).

fıskiyye فسقيه (a. i. c. : fesâkî) :

1. suyu, aşağıdan yukarıya fıskırtan havuz ağızlığı. 2. çocukların oynadığı su püskürtten oyuncak.

fıtâm فطام (a. i.) : çocuğu, yavruyu süttten kesme. **Vakt-i fıtâm** : süttten kesme zamânı.

fıtık فتق (a. i.). (bkz : fatk).

fıtnat فتنات (a. i.) : 1. zihnin her şeyi çabuk anlayışı, zihin açıklığı, zeyreklik. (bkz : fatânet). 2. kadın adı. ["gabâvet" in zıddı].

fıtr فطر (a. i.) : oruç bozan. [adam].

İd-i fıtr : ramazan bayramı, şeker bayramı. (bkz : sadaka-i fıtr).

fıtra فطره (a. i.) : ramazan bayramında bölünmeden verilmesi şer'an vâcibolan : 1) buğday, buğday unu veya buğday kavutundan 1458 veya 1667; 2) arpa; 3) kuru üzüm; 4) kuru hurmadan 2917 ile 3333 gram sadaka. [Hanefî'den gayrı diğer üç ehl-i sünnet mezhebine (Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî) göre, "arpa, kuru üzüm ve kuru hurma miktarı da : buğday, buğday unu veya buğday kavutu" nun miktarı olan 1458 veya 1667 gramdır].

fıtrat فطرت (a. i.) : yaradılış, tabiat, mizaç, huy. (bkz : seciyye, tînet).

fıtraten فطرة (a. zf.) : fıtırî olarak, yaradılıştan.

fıtrî, fıtiriyye فطرى ، فطريه (a. s.) : tabîî, yaradılıştaki.

fıtiriyye فطريه (a. i.) : fels. * doğuştancılık, fr. *nativitisme*.

fi فى (a. i. c. : fiat) : fiat, baha, kıymet.

fi-i aslî : asıl değer.

fi-i câri : geçer değer.

fi-i kat-i : son fiat, olacağı.

fi-i maktû : biçilmiş kıymet, değer.

fi في (a. zf. ve e.) : 1. içinde, -de ["fihâ" müfret müennes için kullanılır] 2. [evvelce] târihin başına konurdu.

fi 20 teşrînievvel : 20 * ekimde.

fi zemâninâ : (f. zf.) : zamânımızda, şimdiki zamân içinde.

fiâl فإل (a. i. fi'l'in c.) : işler, kârlar, ameller. **Bed-fiâl** : kötü işler işliyen kimse. (bkz : ef'âl).

fi amân-illâh في امان الله (a. cü.) : Allah'ın hıfz ve siyânetinde; Allah kerîm.

fiât فيآت (a. i. fi'nin c.) : bahalar, kıymetler, değerler. [yapma kelimelerdendir].

ficâ فجا (a. zf.) : ansızın, birdenbire. (bkz : fücâ').

fidâ' فداء (a. i.) : bir esiri kurtarmak için verilen şey, fidyeye. (bkz : fedâ).

fidye فديه (a. i.) : can kurtarma karşılığı verilen akçe vesâire.

fidye-i necât : kurtulmalık, can kurtarma akçesi.

fi فيه (a. i. c. : fiât) : tâife, güruh, cemaat, bölük, takım.

fi-i kalîle : az cemâat. [çok zaman küçümseme yoluyla söylenir].

figan فغان ("ga" uzun okunur. f. i.) : ızdırıp ile bağırıp çağırma, inleme. (bkz : feryad).

figan- tîz : yüksek feryâd.

figan-ı tîz-i heves : arzunun yüksek feryadı.

figân-perver فغان پرور (f. b. s.) : figan ettiren, bağırılan.

figâr فگار (f. i.) : yara. (bkz : ce-riha).

-figâr -فگار (f. s.) : yaralı, müteessir, incinmiş. **Dil-figâr** : yüreği yaralı. (bkz : efgâr).

-figen -فگن (f. s.) : atıcı, yıkıcı, dü-şürücü. ["efgen" kelimesinin hafifletilmiş]. (bkz : efgen).

-figende -فگنده (f. s.) : yıkılmış, yıkık, düşkün. ["efgende" kelimesinin hafifletilmiş]. (bkz : efgende).

-fih فيه (a. e.) : "onda, içinde" mânâsını verir. **Mâ nahnü fih** : konuştuğumuz. **Münâziün fih** : hakkında münâkaşa, çekişme olan, kavgalı. **Mef'ûlün fih** : "-de" hâli.

fihâl فحال (a. i. fahl'in c.) : itibarlı, üstün kimseler.

fihâm فحام (a. s. fahîm ve fahm'ın c.) : çok kuvvetli, nufûz ve itibar sâhibi olan kimseler, ulular, büyükler.

fihris فهرس (a. i. c. : fehâris) : 1. bir kitabın içinde neler bulunduğunu gösteren ve kitabın ya başına, ya sonuna konulan cetvel, indeks. 2. eşyânın adlarını gösteren defter. [kelime Farsça "fihrist" den alınmıştır].

fihrist فهرست (f. i.). (bkz : fih-rist).

fikir فکر (a. i. c. : efkâr). (bkz : fikr).

fikr فکر (a. i. c. : efkâr) : 1. fikir, düşünce. 2. idrâk. 3. hâtır. 4. zihin, akıl. 5. rey, oy, zan, inanma. 6. zihin tasavvuru, kuruntu. 7. murad, maksat, niyet.

fikr-i âmiyâne : alelâde, bayağı fikir, düşünce.

fikr-i âteşin : ateşli fikir, düşünce.

fikr-i fâsîd : bozuk, bozucu fikir.

fikr-i ferdâ : yarının fikri, düşüncesi.

fikr-i galat : yanlış düşüncesi, yanlış bir şeyi düşünme.

fikr-i garâib-perver : garip şeyler icâdeden fikir, düşünce.

fikr-i mukaddes : mukaddes fikir, kutsal düşünce.

fikr-i muzmar : dışarı vurulmamış, gizli fikir.

fikr-i sâbit : * saplantı, fr. idée fixe.

fikr-i ta'kîb : peşini bırakmama, sona erdirmeye.

fikr-i vatan : vatan fikri, vatan düşüncesi. (bkz : fikret).

fikren فکراً (a. zf.) : fikir ile, düşünce-rek, zihnen.

fikret فکرت (a. i.) : 1. (bkz : fikr) : 2. erkek ve kadın adı.

fikrî, fikriyye

فكرى ، فكرية

(a. s.) : 1. fikre mensup, fikirle ilgili, düşünerik meydana getirilen [şey]. **Hayât-ı fikriyye** : düşünce hayâtı, düşünce âlemi. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fikriyyât فكريات

(a. i. c.) : fikir,

düşünce ile olan işler.

fil فیل

(a. i. c. : efyâl, füyûl) : bilinen

büyük hayvan, fil.

fi'l فعل

(a. i. c. : ef'al, fiâl, c. c. : efâ-

il) : iş, kâr, amel; zamanla ilgili olup mânâya yol açan kelime, * eylem.

fi'l-i basît : gr. basit fiil, tek kökten. yapılan fiil. [olmak, gelmek; gitmek] gibi.

fi'l-i cevherî : gr. "imek" mastarından yapılan varlık fiili.

fi'l-i gayr-ı kıyâsî : gr. kaidesiz, kuralızsız fiil. [yemek; içmek; oturmak] gibi.

fi'l-i hayr : iyi iş.

fi'l-i hikâye : gr. geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın görmüş olduğu bir işi anlatan fiil [yazmış idi; okumuş idi] gibi.

fi'l-i îâne : gr. yardımcı fiil [idi, imiş, ise] gibi;

fi'l-i iktidârî : gr. "bilmek" maddesiyle meydana gelen fiil [yazabildim; koşabildim] gibi.

fi'l-i iltizâmî : gr. emir sığasının sonuna : "elîm, -e sin, -e siniz" katılarak yapılan fiil, dileme kipi. [sevelim; çekesin; yeresiniz] gibi.

fi'l-i istimrârî : gr. sürerlik fiili. [gide durmak; baka kalmak] gibi.

fi'l-i kıyâsî : gr. kaideli, kurallı fiil [ateş'den : ateşlemek; iş'den : işlemek] gibi.

fi'l-i lâzım : gr. "-i hâli" almıyan fiil. [uyumak; gülmek] gibi.

fi'l-i ma'lûm : gr. fâili, öznesi bilinen fiil, * etgen fiil [yemek; içmek] gibi.

fi'l-mâzî : gr. bir işin geçmiş zamanda olduğunu bildiren sığa, kip.

fi'l-i mechûl : gr. fâili, * öznesi bilinmeyen fiil, * edilgen fiil [yazılmak; açılmak] gibi.

fi'l-menfi : gr. kendisinde nefi edâtı bulunan fiil, * olumsuz fiil.

fi'l-i mezmûm : gr. kötü iş, fenâ iş; zinâ ve livâta.

fi'l-i mukarebe : gr. "yazmak" maddesiyle meydana gelen fiil. [düşeyazdım] gibi.

fi'l-i mutâvaat : gr. * dönüşlü fiil.

fi'l-i muzâri : gr. hem hâle, hem istikbâle delâlet eden sıga (kip) [gelirim; giderim] gibi.

fi'l-i mün'akıs : tepke, fr. *réflexite*.

fi'l-i mürekkeb : gr. yardımcı bir fiille birleşerek tek kelime hükmüne giren fiil, * birleşik fiil [yazabilmek; koşabilmek] gibi.

fi'l-i müsbet : gr. kendisinde nefi edâtı bulunmayan fiil, * olumlu fiil.

fi'l-i müşareket : gr. * işteşlik fiili. [koşuşmak; sevişmek] gibi.

fi'l-i müteaddî : gr. "-i hâli" alan geçişli fiil, nesne tümlecî alan fiil [yemek; içmek] gibi.

fi'l-i rivâyet : gr. geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın işitmiş olduğu bir işi anlatan fiil [koşmuş imiş; sevmiş imiş] gibi.

fi'l-i şartî : gr. bir şeyin vukuunu başka bir şeye şart kılmak için kullanılan sığa, kip ki, s morfemi ile yapılır. [gelecekse; verecekse] gibi.

fi'l-i şeni (kötü fiil) : ırza geçme. [mutlaka "ırza geçme" mânâsına gelmez].

fi'l-i şerr : fenâ, kötü iş.

fi'l-i ta'cîlî : gr. "vermek" maddesiyle meydana gelen fiil [yazıverdim; alıverdim] gibi.

fi'l-i temennî : gr. dilek - şart kipi.

fi'l-i vücbî : gr. emrihâzırın sonuna "meli" sözü katılarak meydana getirilen sığa, gereklik kipi [girmeliyim; sevmeliyim] gibi.

filâhat فلاحات (a. i.) : ekincilik, çiftçilik. (bkz : harâset, zirâat).

fil-bân فیلبان (a. f. b. i.) (bkz : feyyâl).

fi-l-asl فی الاصل (a. zf.) : aslında.

fi-l-cümle فی الجملة (a. zf.) : nihâyette, sonunda.

fi'len فعلاً (a. zf.) : hakikatte, gerçekten, işliyerek. (bkz : bi-l-fi'l).

fi'len zi-medhal : huk. iş görerek karışmış [kimse].

fi-l-hakika فی الحقيقة (a. zf.) : hakikatte, hakikaten, gerçekten, doğrusu.

fi-l-hâl فی الحال (a. b. zf.) : bu anda, hemen, şimdi.

fi'li, fi'liyye فعلی ، فعلیه

(a. s. c. : fi'liyyât) : fiille ilgili, gerçekten yapılan iş. **Cümle-i fi'liyye** : gr. fiil-cümlesi, * yüklemi fiil olan cümle. **Hizmet-i fi'liyye** : ilk askerlik vazîfesi, *görevi.

fi'liyyât

fi'liyyât فعلیات (a. s. fi'li'nin c.) : gerçekten işlenilen işler.

fi'liyye فعلیه (a. i.) : fels. * etkin-cilik, fr. activisme.

filizz فلز (a. i. c. : filizzât) : 1. eritilip temizlenmemiş olan altın, gümüş, bakır, demir gibi ham maden, külçe. 2. erimiş bakır.

filizzât فلزات (a. i. filizz'in c.) : ham mâdenler, ham külçeler.

filizzât-ı seb'a (7 ham mâden) : altın; gümüş; cıva; bakır; demir; kalay; kurşun filizleri.

filka فلقه (a. i.) : bot. tohumda cücüğü kaplıyan etli kısım.

fi-l-mesel فی المثل (a. zf.) : meselâ, misâldeki gibi. (bkz : farzâ).

fi-l-vâkı' فی الواقع (a. zf.) : vâkıa, hakîkaten, gerçekten.

fi-mâba'd فی ما بعد (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle, bir daha.

finâ فنا (a. i. c. : efniye) : 1. avlu. 2. evin ve şehrin önü.

fi-nefs-il-emr فی نفس الامر (a. zf.) : hakîkatte, gerçekte.

firâd فراد (a. i. ferd'in c.) : fertler.

firâk فراق (a. i.) : 1. ayrılık, ayrılma; sevişenlerin ayrılığı. **Leyl-i firâk** : ayrılık gecesi. (bkz : hicrân). 2. hüzn, keder, sıkıntı. (bkz : gamm, gussa).

firâr فرار (a. i.) : kaçma, savuşma, izinsiz veyâ nizamsız olarak ortadan kaybolma.

firârî فراری (a. s.) : kaçak, kaçkın. [firârîyân şeklinde c. de kullanılmıştır].

firâset فراست (a. i.) : 1. (bkz ferâset). 2. binicilik, at yetiştirme bilgisi. (bkz : fûrûsiyyet). 3. yiğitlik, mertlik).

firâş فراس (a. i. c. : fûrûş) : 1.

döşek, yatak; yaygı, şilte. 2. hasır, halı. **Esir-i firâş** : yataktan kalkamıyan hasta. **Hem-firâş** : zevce. **Sâhib-firâş** : hasta.

firâş-ı derûn : iç yatağı, içteki yatak.

firâş-ı istirâhat : rahat döşegi.

firâş-ı kavî : fık. evli kadının firâşı. [bilâ dâvet neseb sâbit olup nefy ile neseb nefy olunmayıp lâkin laan ile nefy olunur].

firâş-ı mutavassıt : fık. ümm-i veled'in firâşı. [bilâ dâvet neseb şâhîh olmaz].

firâş-ı sahîh : fık. nikâh ve mülk-i yemîne müs-enit bulunan istifrâş [mülk-i yemîn, bir kimsenin temellükünde bulunan câriyedir; bu bakımdan, bu iki şarta dayanan istifrâştan, meydana gelecek çocuk vâris sayılır. Ancak, câriyeyi istifrâştan husûle gelen çocuğun kendisinden olduğunu müstefrişin söylemesi gerekir].

firâş-ı zaif : fık. câriyenin firâşı. [bununla neseb sâbit olur].

firâvân فراوان (f. s.) : çok, bol, fazla, aşırı. (bkz : bisyâr, kesîr, vâfir). **Nakd-i firâvân** : para bolluğu. **Ömr-i firâvân** : çok ömür.

Fir'avn فرعون (a. i. c. : ferâine) : 1. eski zamanlarda Mısır hükümdarlarına verilen ün-vân. 2. Allahlık iddiâsında bulunduğu için Hz. Mûsâ'nın mücâdele ettiği Mısır hükümdârı. 3. s. pek kibirli, gururlu ve inat [adam], firaun. [bâzı metinlerde "firavun, firavuniyyet" şeklinde de geçer].

fir'avnî فرعونى (a. f. i.) : 1. firaunluk. 2. s. firaun ile ilgili.

firâz فراز (f. i.) : 1. yokuş, çıkış.

firâz ü nişib : yokuş ve iniş. 2. yüksek, yukarı. 3. s. yükselten, kaldıran. **Ser-firâz** : itibar makamında bulunan, müstesnâ mevkide olan, sıvrılmış [kimse]. (bkz : ser-efrâz).

firâzî فرازى (f. i.) : yükseklik, yukarılık.

firdevs فردوس (a. i. c. : ferâdis) : 1. cennet, uçmak. 2. bostan, bahçe. 3. kadın adı.

firdevs-âşîyân فردوس آشیان (f. b. s.) : cennetlik, merhûm. (bkz : cennet-me-kân).

Firdevsî فردوسی (f. h. i. : Îrân'ın

millî destanı olan "Şehnâme" nin nâzımıdır. Adı Mansur, Hasan veya Ahmed'dir; künyesi Ebülkâsım'dır. Takriben 934-1020 yılları arasında yaşamıştır. Eseri, muhtelif dillere, bu arada Türkçe'ye de çevrilmiştir.

Firdevsiyye فردوسیة (a. h. i.) : Kibreviyye tarikatı kollarından birinin adı. [kurucusu : Rükneddîn-ül-Firdevsî'dir].

fireng-i fer' فرنگ فرع (f. a. b. i.) : Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi sekiz zamanlı ve onüç darblıdır; çok nâdir kullanılmış olan bu usul ile sâdece bestelerin ölçüldüğü görülmüştür. Fireng-i fer' usulü, başta iki adet yürük semâî ile üç muhtelif şekilde dizilmiş dört tâne sofyan'dan mürekkeptir.

fireûnî فرعونى (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

-firîb - فریب (f. s.) : aldatan, aldatıcı [firîbinden mastarından] **Dil-firîb** : gönül aldatan. **Ebleh-firîb** : ahmak aldatan. **Nazar-firîb** : göz aldatan.

firîbende فریبنده (f. s.) : aldanmış, kapılmış.

firîb-gâh فریبگاه (f. b. i.) : tılsım bağlanan yer.

firîfte فریفته (f. s.) : aldatılmış, kandırılmış, aldanmış.

firîfte-dil دریفته دل (f. b. s.) : gönlü aldanmış.

firistâde فرستاده (f. i. c. : firistâde-gân) : 1. peygamber. 2. s. gönderilmiş, elçi.

firişte فرشته (f. i. c. : firişte-gân) : 1. melek. (bkz : sürûş). 2. s. **mec.** iyi ve yumuşak huylu [adam]. 3. s. günahsız, mâsum.

firişte-hû, firişte-haslet فرشته خو ، فرشته خصلت (f. a. b. s.) : huy ve tâbiâtçe melek gibi olan. (bkz : firişte-sı fat).

firişte-sıfat فرشته صفت (f. a.

b. s.) : huy ve tâbiâtçe melek gibi olan. (bkz : firişte-haslet).

firişte-sîret فرشته سیرت (f. a. b. s.) : melek huylu. (bkz : firişte-hû, firişte-haslet).

firkat فرقت (a. i.) : dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış. (bkz : firâk, iftirâk, müfârekat). [aslı : "fûrkat" dir].

firkat-nümâ. (bkz : fûrkat-nümâ).

firkat-zede فرقتزده (a. f. b. s.) : (bkz : fûrkat-zede).

firûdest فرودست (f. b. i.) : birkaç hânendenin bir ağızdan usul ile söyledikleri nağme.

firûz فیروز (a. s.) : 1. mes'ut, mutlu, sevinçli, ferah, uğurlu, iyi bahtlı. 2. erkek adı. [kelime, Farsça "pîrûz" dan alınmıştır].

firûz-baht فیروز بخت (a. f. b. s.) : tâlihi kutlu, uğurlu.

firûze فیروزه (a. i.) : Nişâbur'da çıkan açık mavi renkli ve değerli bir yüzük taşı. [kelime, Farsça "pîrûze" den alınmıştır].

firûze-fâm فیروزه فام (a. f. b. s.) : mâvi renkli, gök renkli.

firûzende فیروزنده (f. i.) : meşhur bir çeşit lâle.

firûze-rivâk فیروزه رواق (a. b. i.) : gökyüzü.

firûz-mend فیروز مند (a. f. b. s.) : zafer kazanmış, tâlihi açık.

firûz-mendî فیروز مندی (a. f. b. i.) : zafer, üstünlük.

fi-sebil-illâh فی سبیل الله (a. zf.) : Allah volunda; karşılık beklemeksizin.

fiten فتن (a. i. fitne'nin c.) : fitneler, ayartmalar, azdırmalar, ara bozmalar. (bkz : fitne).

fitne

fitne فتنه (a. i. c. : fiten) : 1. belâ, mihnet, sıkıntı. 2. ayartma, azdırma. 3. fesat, ara bozma, karışıklık, ihtilâl. **îkaz-ı fitne** : karışıklık çıkarma. 4. dinsizlik; cânilik. 5. cezâ. 6. delilik. 7. güzel yüz, güzel göz; güzel kadın.

fitne-i âlem : herkesi birbirine düşüren güzel. 8. ara bozan, karıştırıcı.

fitne-âmîz فتنه آمیز (a. f. b. s.) : fesat karıştıran, bozgunculuk yapan.

fitne-cihân فتنه جهان (a. f. b. s.) : fitne sıçratan, fitne koparan.

fitne-cû فتنه جو (a. f. b. s.) : fesat arıyan.

fitne-engîz فتنه انگیز (a. f. b. s.) : fesat koparan, fesat çıkaran.

fitne-kâr فتنه کار (a. f. b. s.) : fitneci, fesat çıkarmak âdetinde bulunan.

fitrâk فتراک (f. i.) : atın terkisi, terki kayışı, eğerin arkasındaki tasma, at eğerinin arkasında bulunan ve eşyâ bağlamaya yarıyan kayışlar.

fitret فترت (a. i.) : (bkz : fetret).

fityân فتیان (a. s. fetâ'nın c.) : gençler, delikanlılar, yiğitler, mertler. (bkz : fetâ). [evvelce "ahî" teşkilâtına dâhil bulunanlar].

fuâd فؤاد (a. i.) : 1. kalb, yürek, gönül. **Câzib-ül-fuâd** : gönlü kendine çeken, sevimli, sempatik. **Mecrûh-ül-fuâd** : gönlü yaralı, kırık. **Mesrûr-ül-fuâd** : sevinçli, şen. 2. erkek adı.

fuâdî فؤادى (a. s.) : kalble, gönülle ilgili.

fuâk فؤاک (a. i.) : 1. hıçkırık. 2. can çekişme. (bkz : hâlet-i nez'). 3. mîdenin te-kallüsü, çekilip toplanması.

fualâ فؤالا (a. i. fâil'in c.) : fâiller, işlemler, yapmış olanlar.

fudalâ' فؤالاء (a. i. fâdıl'in c.) : (bkz : fuzalâ').

fuhş فحش (a. i. c. : fuhûş; c. c. : fevâhiş) : 1. haddini aşma. 2. kötülük, nâmusu aykırı hareket, orospuluk. (bkz : fazîha).

fuhşîyyât فحشیات (a. i. c.) : edeb, terbiye ve ahlâka aykırı olan işler, zinâ ile ilgili hareketler. [kelime, Redhouse lûgatinde "fahşîyyât" şeklinde geçer].

fuhûl فحول (a. i. fahl'in c.) : 1. aygırlar. 2. erler, erkekler. 3. s. akıllı ve zekî [adamlar]. 4. beyit, hadîs ve rivâyetleri çok iyi anlatan kimseler.

fuhûl-i muhaddîsin : hadiscilerin en ileri gelenleri.

fuhûl-i müfessirin : tefsircilerin en ileri gelenleri.

fuhûl-i şuarâ : şâirlerin en üstünleri.

fuhûl-i ulemâ : âlimlerin en değerlileri.

fuhûm فهم (a. i. fehm' inc.). (bkz : fehm).

fukahâ' فقهاء (a. i. fakîh'in c.). (bkz : fakîh).

fukahâ-i hanefiyye : hanevî din âlimleri, * bilginleri.

fukahâ-i şâfiyye : şâfiî din âlimleri, * bilginleri.

fukarâ' فقراء (a. s. fakîr'in c.) : fakirler, yoksullar. (bkz : fakîr).

fukarâ-yı bâb-ullâh : tas. Allah kapısının fakirleri.

fukarâ-yi sâbirin : sabreden, dayanan, avuç açmayan fakirler.

fûl فول (a. i.) : bakla.

fûl-i Mîsrî : nohudu andıran ve "deveyulafı" da denilen küçük kara tâne.

fûlâd فولاد (a. i.) : çelik. (bkz : pûlâd).

fûm فوم (a. i.) : (bkz : sîr).

funduk فندق (a. i.) : 1. fındık. (bkz : bunduk, punduk). 2. han, misâfirhâne.

furâğ فراغ (f. i.) : parıltı, ışık. (bkz : fer, furûg, ziyâ).

furkan فرقان ("ka" uzun okunur.

a. i.) : 1. iyi ile kötü ve doğru ile yanlış arasındaki farkı gösteren herşey. 2. Kur'ân-ı Kerim. (bkz : Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

furkanî فرقانى ("ka" uzun okunur. a.

s.) : Kur'ân-ı Kerim'le ilgili.

fursat فرصت (a. i.) : 1. uygun zaman,

elverişli durum, faydalanma sırası, elden kaçırılmıyacak faydalı vakit, hal ve münâsebet. 2. nöbet. [kelime, dilimizde yanlış olarak "fırsat" şeklinde yaygındır].

fursat-cû فرصت جو (a. f. b. s.) :

fırsat arıyan, fırsat bekliyen.

fursat-yâb فرصتياب (a. f. b. s.) :

fırsat bulan, eline fırsat geçen.

furûde فروده (f. i.) : 1. hasislik, al-

çaklık. 2. s. denî, alçak, hasis. 3. s. kavrulmuş, kebab olmuş.

furûz فروض (a. i. farz'ın c.). (bkz :

farz).

furûz-i mukaddere : huk. nas ile takdir olunan sehimlerdir ki, hiç nısıf (yarı), rubu' (dörtte bir), sümün (sekizde bir), sülûsân (üçte iki), sülûs (üçte bir), sūdüs (altıda bir) dir. [bu sehimleri ihraz eden vereseyle "eshâb-ı ferâiz" denir].

fusahâ' فصحاء (a. s. fasîh'in c.) :

güzel, düzgün ve açık konuşanlar, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan kimseler, uzdilliler. (bkz : fasîh).

fusahâ-yi Arab : Arap fasihleri.

fustuk فستق (a. i.) : fısıtık. (bkz :

piste).

fustukî فستقى (a. s.) : fısıtkî, sa-

rımtırak, açık yeşil [renk].

fusuk فسوق (a. i. fisk'in c.). (bkz :

fisk).

fusûl فصول (a. i. fasl'ın c.). (bkz : fasl).

fusûl-i erbaa (dört fasıl) : bahar; yaz; güz; kış.

fusûs فصوص (a. i. fass'ın c.) : 1. yüzük

taşları. (bkz : fass).

fusûs-ül-hikem : Muhiddîn-i Arabî'nin meşhur ta-savvufî eseri. 2. yemiş içi. [fındık, badem gibi].

fûta فوتة (f. i.) : 1. peştemal. 2. eski-

den kullanılan bir çeşit kumaş.

futur فطر (a. i.) : zehirli mantar.

fuzalâ' فضلاء (a. s. fâzıl'ın c.) : fâzıl-

lar, faziletli, erdemli kimseler. (bkz : fudalâ').

fuzûl فضول (a. s. fazl'ın c.) : lüzum-

suz, fazla şey veya söz.

fuzûl-ül-ganâim : fık. ganîmet mallarının tâyin ve tevziinden kalan ve ganimlerin çokluğu yüzünden taksîmi kabil olmıyan az miktardaki mal hakkında kullanılır bir * deyim.

fuzûlen فضولا (a. zf.) : usulsüz, yer-

siz, haksız olarak; zorbalıkla.

fuzûlî فضولى (a. s. fuzûl'den.) : 1. bo-

şuna, yersiz, lüzumsuz; haksız. 2. boşboğaz, lüzumsuz işlerle uğraşan; kendisine düşmiyen sözler söyleyen. 3. i. erkek'adi.

Fuzûlî فضولى (a. h. i.) : XVI. asırda

yaşamış en büyük Türk şâirlerinden biridir. Çağatay edebiyâtı da dâhil olmak üzere, Türk edebiyâtının birçok sâhalarında kuvvetli te'sir ve nüfûz sâhibi olan büyük şâir, Azerî-Osmanlı edebiyâtının kurucularındandır. Türkçe, Arapça, Farsça, manzum ve mensur bir çok eserler vücûda getirmiştir. Bunlar arasında "Leylî ve Mecnûn" mesnevisi çok meşhurdur. 1555 yılında Bağdat'ta ölmüştür.

füccâr فجار (a. s. fâcir'in c.) : gü-

nahkârlar, fenâ huylular. (bkz : fâcir).

füc'e فجاء (a. i.) : ansızın, birdenbire.

fücâ' فجاء (a. zf.) : ansızın, birdenbire.

(bkz : ficâ).

fücâeh فجاءه (a. zf.). (bkz : füc'eh).

fücâeten فجاءة (a. zf.). (bkz : füc'eten).

füc'eh فجأه (a. zf.) : apansızın, birden-

bire.

füc'eten

füc'eten فُجَاعَةٌ (a. zf.) : birdenbire ansızın olarak.

füc'ıyy فُجُئِي (a. s.). (bkz : füc'eten).

fücûr فُجُور (a. i.) : işret; sefihlik, günahkârlık, ahlâka aykırı durum.

fügen فُجَغَن (f. s.) : atıcı, yıkıcı, düşürücü. ["efgen" kelimesinin hafifletilmiş]. (bkz : efgen).

fükâhât فُكَاهَات (a. i. fükâhet'in c.). (bkz : fükâhet).

fükâhet فُكَاهَت (a. i. c. : fükâhât) : lâifte, mizah, alay, hoşâ giden söz.

fülân فُلَان (a. i.) : herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey, filân.

fülânibn-i fülân : filân oğlu filân.

fülfül فُلْفُل (a. i.) : kara biber. **Dâr-ı fülfül** : kara biberin uzunca bir çeşidi, tarçın tohumu denilen kuyruklu biber.

fülfül-i tavîl : uzun biber.

fülk فُلْكَ (a. i.) : 1. gemi. 2. sandal, kayık. 3. Nûh'un gemisi. (bkz : keştî, seffine, zevrak, zevrakçe).

fülk-i dil : gönül gemisi.

fûls فُلْس (a. i. c. : fülûş) : 1. pul, mangır, akçe, para.

fûls-i ahmer : kızıl mangır, bakır sikkeler.

fûls-i ahmere mühtac : pek fakir. 2. hek. pul pul düşen kabuk.

fülûs فُلُوس (a. i. fûls'ün c.) : pullar, mangırlar, akçeler, paralar, bakır sikkeler.

fülûk فُلُوك (a. i. felek'in c.). (bkz : eflâk).

fünûn فُنُون (a. i. fenn'in c.). (bkz : fenn). **Dâr-ül-fünûn** : üniversite. **Mecmûa-i fûnûn** : 1862 de Cemiyet-i İlmîyye-i Osmâniyye tarafından çıkarılan aylık mecmûa.

fünûn-i bahriyye : den. denizcilik fenleri.

fünûn-i harbiyye : ask. harp bilgileri.

fünûn-i şettâ : çeşitli fenler.

fürâde فُرَادَة (a. i.) : yalnızlık. **Ale-l-fürâde** : tek tek.

fürât فُرَات (a. i.) : 1. tatlı su. 2. h. i. meşhur nehir, Fırat.

fürce فُرْجَة (a. i.) : 1. iki şey arasındaki açıklık, yarık, aralık.

fürce-i divâr : duvar yarığı. 2. güzel manzara, fr. **panorama**. 3. şiddetten kurtulma. 4. vakit; fırsat.

fürkat-nümâ فُرْقَتِنْمَا (a. f. b. i.) : ayrılığı gösteren.

fürkat-zede فُرْقَتَزَدَة (a. f. b. s.) : sevdiğinden ayrılmış [kimse].

Fürs فُرس (a. h. i. c.) : Farslılar, Fars milleti; eski İran.

fürsân فُرسَان (a. i. fâris'in c.) : 1. usta biniciler. 2. atlılar. (bkz : rûkbân).

fürû فُرُو (f. i.) : aşağı. **Fürû-mânde** : aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz; yorgun, şaşkın.

fürû' فُرُوع (a. i. fer'in c.). (bkz : fer').

Fürsî فُرسِي (a. s.) : Farslı.

fürsiyyât فُرسِيَّات (a. i. c.) : Fars dili ve edebiyatı bilgisi.

fürûât فُرُوعَات (a. i. fer'in c. c.). (bkz : fer', fûrû').

fürû-bürde فُرُوبُرْدَة (f. b. s.) : aşağı, öne eğilmiş.

fürûc فُرُوج (a. i. ferc'in c.). (bkz : ferc).

fürûg فُرُوغ (f. i.) : nur, ziyâ, ışık, parlaklık, parıldayış. (bkz : furâğ). **Mîhr-i fûrûg-efşân** : ışık saçan Güneş.

fürûg-ı âftâb : Güneş'in ışığı.

fürûg-ı asefi : meşhur bir çeşit lîle.

fürûg-efşân فروغ افشان (f. b. s.) : ışık saçan.

fürûht فروخت (f. i.) : satma, satım, satış. (bkz : bey').

fürûhtâr فروختار (f. b. i.) : satıcı.

fürûk فروق (a. i. fark'ın c.). (bkz : fark).

fürûmânde فرومانده (f. b. s.) : aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz; yorgun, şaşkın.

fürû-mandegî فروماندگی (f. b. i.) : beceriksizlik; yorgunluk, bitkinlik.

fürû-mâye فرومایه (f. b. s.) : sütü bozuk, mayası bozuk, soysuz, aşağılık [kimse].

fürû-nihâde فرو نهاده (f. b. s.) : tenziledilmiş, indirilmiş.

fürûsî فروسی (f. i.) : ata iyi binen, iyi binici.

fürûsiyyet فروسیت (a. i.) : 1. süvârilik, binicilik. 2. at yetiştirme bilgisi. (bkz : ferâset).

-fürûş فروش (f. s.) : satan, satıcı.

Azamet-fürûş : büyüklük satan. **Hod-fürûş** : kendini satan, kendini yüksek gösteren. **Nân-fürûş** : ekmek satan.

fürûş فروش (a. i. ferş'in c.) : döşemeler.

-fürûz فروز (f. s. -efrûz'dan.) : parlatan, aydınlatan. **Cihân-fürûz** : cihânı aydınlatan ["efrûz" un hafifletilmiş]. (bkz : efrûz).

fürûzân فروزان (f. s.) : 1. parlayıcı, parlayan, parlak. **Necm-i fürûzân** : parlak yıldız. 2. erkek ve kadın adı.

fürûzende فروزنده (f. s.) : yanıcı, yakıcı; parlatan, parlayıcı, parlayan, aydınlatıcı, aydınlatan.

füseyyfisa سیفسا (a. i.) : küçük boncuk ve taş veyâ cam parçalarıyla nakş olunmuş satih.

füşhat فسحت (a. i.) : genişlik, açıklık. (bkz : vüs'at).

füşhat-kede فسحتکده (a. f. b. s.) : geniş yer.

füşhat-serây فسحتسرائی (a. f. b. i.) : geniş saray, geniş yer.

füşhat-zâr فسحتزار (a. f. b. s.) : geniş [yer].

füsûn فسون (f. i.) : 1. sihir, büyü. 2. kadın adı. ["efsûn" un hafifletilmiş]. (bkz : efsûn).

füsûn-ger فسونگر (f. b. i.) : sihirbaz, üfürükçü.

füsûn-kâr فسونکار (f. b. s.) : 1. sihirbaz; 2. büyüleyici. (bkz : füsûn-perver, füsûn-sâz).

füsûn-perver فسون پرور (f. b. s.) : büyüleyici. (bkz : füsûn-kâr, füsûn-sâz).

füsûn-sâz فسونساز (f. b. s.) : büyüleyici. (bkz : füsûn-kâr², füsûn-perver).

füsûs فسوس (f. n.) : yazık, eyvahl ["efsûs" un hafifletilmiş]. (bkz : efsûs).

füsürde فسرده (f. s.) : donmuş. ["efsürde" nin hafifletilmiş].

füsürde-dil فسرده دل (f. b. s.) : kalbi donmuş, hissiz, duygusuz. (bkz : efsürde).

füşürde فشرد (f. s.) : ısrar eden, direnen.

füşürde-kadem فشرده قدم (f. a. b. s.) : ayak direyen.

fütâde فتاده (f. s. c. : fütâde -gân) : 1. düşmüş, düşkün. 2. tutkun, müptelâ. 3. bıçare. (bkz : üftâde).

fütâde-gân قنادگان (f. s.)
fütâde'nin c.) : 1. düşmüşler. 2. düşkünler. 3. bî-
câreler, tutkunlar.

fütân فتان (f. s.) : düşen, düşerek.
(bkz : eftân).

füttâk فتاك (a. s. fâtik'in c.) : fırsat
buldukça adam öldürenler.

fütûh فتوح (a. i. c. : fütûhât) : 1.
zafer, galibiyet, üstünlük. (bkz : feth). 2. açma;
açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

fütûhât فتوحات (a. i. feth'in c. olan
"fütûh" un c.) : zaferler, fethedilen, zaptedilen
memleketler.

fütûhât-ı Mekkiyye : Muhiddîn-i Arabî'nin meş-
hur tasavvufî eseri.

fütûr فتور (a. i.) : 1. zayıflık, gevşek-
lik, bezginlik, usanma, usanç, bıkmak. 2. keder,
ümitsizlik. **Bilâ-fütûr** : korkusuzca, aldırımıyarak,
pervâsızca, bezmeksizin.

fütüvvet فتوت (a. i.) : 1. soy temiz-
liği. 2. mertlik, yiğitlik, gençlik, delikanlılık. 3.
cömertlik, elâçıklığı. (bkz : güşâde-destî). 4. eski
esnaf teşkilâtı.

fütüvvet-li, -lü فتوتلى - لو (a. t. s.) :
1. fütüvvet sâhibi. 2. [eskiden] askerlikte mülâ-
zım (teğmenler) ile kol ağısı ve yüzbaşılara mül-
kiyede, râbia ve hâmise rütbeleri taşıyan kimse-
lere verilen ünvan.

gabâgıb غباغب (a. i. gabgab'ın c.) :
(bkz : gabgab).

gabâvet غباوت (a. i.) : anlayışsızlık,
bönlük, kalın kafalılık. (bkz : belâhet, hamâkat,
humk).

gabâvet-i mücesseme : büyük aptallık.

gabe غابه ("ga" uzun okunur. a. i. c. :
gabât) : arslan yatağı olan sık orman, koru orma-

fütüvvet-mend فتوتمند (a. f. b. s.) :
cömert, elâçık. (bkz : güşâde-dest).

fütüvvet-nâme فتوتنامه (a. f. b. i.) :
esnaf teşkilâtı ile bunların riâyet etmeleri lâzımgelen
usul ve kaidelerden bahseden eser, * yönetmelik,
* tüzük.

fûûs فئوس (a. i. fe's'in c.) : iki
yüzlü baltalar.

füyûl فيول (a. i. fil'in c.) : filler. (bkz :
efyâl).

füyûz فيوض (a. i. feyz'in c.). (bkz :
feyz).

füyûzât فيوضات (a. i. feyz'in c. olan
füyûz'un c.). (bkz : feyz).

-füzûd - فزود (f. s.) : artıran, ço-
ğaltan. **Mahabbet-füzûd** : sevgi artıran. ["efzûd"-
un hafifletilmiş]. (bkz : efzûd).

-füzûn - فزون (f. s.) : çok, fazla [efzûn'-
un hafifletilmiş]. (bkz : efzûn).

füzûnî فزونی (f. i.) : çokluk, fazlalık.

füzûn-ter فزونتر (f. s.) : pek çok,
pek fazla.

G

gabâgıb غباغب (a. i. gabgab'ın c.) :
(bkz : gabgab).

gabâvet غباوت (a. i.) : anlayışsızlık,
bönlük, kalın kafalılık. (bkz : belâhet, hamâkat,
humk).

gabâvet-i mücesseme : büyük aptallık.

gabe غابه ("ga" uzun okunur. a. i. c. :
gabât) : arslan yatağı olan sık orman, koru orma-

nı. **Üsd-ül-gabe** : 1) sık orman arslanları; 2) Su-
yûtî'nin, Eshâb-ı Kirâm'ın hal tercümelerinden bah-
seden meşhur eseri.

gabes غبس (a. s.) : karanlık [gece].

gabgab غبغب (a. i. c. : gabâgıb) : çene altı,
çifte gerdan.

gabgab-ı simîn : gümüş (gibi) gerdan.

gabgab-ı gâv : öküzün gerdanı.

gabi غَابِي ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gubât) : ahmaklık, budalalık eden.

gâbi غَيْ (â. s. c. : agbiyâ') : kalınkafalı, anlayışsız, kabiliyetsiz. (bkz : ahmak, ebleh). **Tıfl-ı gabi** : kalınkafalı çocuk.

gabin غَابِن ("ga" uzun okunur. a. s. gabin'dan.) : 1. alışverişte hîle eden, aldatan [kimse]. **Bâyi-i gabin** : hîle yapan satıcı. 2. tenbel.

gabir غَابِر ("ga" uzun okunur. a. s.) : 1. kalan. 2. i. gelecek zaman. 3. a. gr. gelecek zaman, fr. futur.

gabn غَبْن (a. i.) : alışverişte hîle, aldatma, yalancılık.

gabn-i fâhiş : alışverişte kazıklama.

gabrâ' غَبْرَاء (a. i.) : yer, yeryüzü, arz ["agber" in müennesi]. **Sâha-i gabrâ** : yer yüzü, dünyâ.

gad غَد (a. i.) : erte, yarın.

gadâ' غَدَاء (a. i. c. : agdiye) : öğle yemeği.

gadâir غَدَائِر (a. i. gadîre'nin c.) : sağ örgüleri.

gadârif غَضَارِيف (a. i. gudrûf'un c) : kıkırdaklar, kıkırdak kemikleri.

gadât غَدَات (a. i. c. : gadavât) : sabahın erken zamânı.

gaddâr غَدَار (a. s. gadr'den.) : 1. çok gadreden, zulmeden, hâin, merhametsiz, kıyıcı. 2. çok pahalı mal satan, soyucu [tüccar].

gaddâr-âne غَدَارَانَه (a. f. zf.) : gaddarca, merhametsizce, hâincesine.

gaddâre غَدَارَه (a. i.) : 1. büyük bıçak. 2. küçük tabanca. [yapma kelimelerdendir].

gadir غَادِر ("ga" uzun okunur. a. s.) : gadreden, hiyânet eden, fenâlık eden.

gadir-i nefis : nefse fenâlık eden.

gadir غَدِير (a. i. c. : guderâ', gudürân) : 1. sel ile peyda olan birikinti su, durgun su, göl. 2. küçük ırmak.

gadire غَدِيرَه (a. i. c. : gadâir) : sağ örgüsü.

gadiri, gadiriyye غَدِيرِي ، غَدِيرِيَّة (a. s.) : gölde yaşayan, gölde bulunan [hayvan, * bitki]. **Fasile-i gadiriyye** : göl nebatları. (* bitkileri).

gadiyye غَدِيَّة (a. i. c. : gadiyyât) : sabahın erken vakti; tan atmasıyla Güneş doğması arası.

gadr غَدْر (a. i.) : 1. hâinlik, vefâsızlık. 2. zulüm, merhametsizlik. 3. haksızlık. 4. e. yazık.

gadr-dide غَدْرَدِيدَه (a. f. b. s.) : gadir görmüş, gadre uğramış, haksızlık görmüş.

gaffâr غَفَّار (a. i. ve s.) : 1. kullarının günahlarını affeden, Allah.

gaffâr-üz-zünûb : günahları, suçları bağışlayan [Allah]. 2. i. [abdül-gaffâr'dan kısaltılmış olarak] erkek adı.

gafil, gafile غَافِل ، غَافِلَه ("ga" uzun okunur. a. s. gaflet'den. c. : gafele, gafilîn) : gaflette bulunan, ihmâi eden, ilerisini iyi düşünmeyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, dalgın, tenbel.

gafil-âne غَافِلَانَه ("ga" uzun okunur. a. f. zf.) : gafilcesine, dikkatsizlikle, ihtiyatsızlıkla, dalgınlıkla.

gafilên غَافِلَان ("ga" uzun okunur. a. zf.) : gaafil olarak, habersizce.

gafir غَافِر ("ga" uzun okunur. a. s.) : mağfiret eden, yarlıgayan, affeden; Allah.

gafir-üz-zenb : suç bağışlayan (Allah).

gafir غَافِر (a. s.) : 1. örtlen, etrâfını çeviren. 2. çok fazla. **Cemm-i gafir** : büyük cemaat, insan kalabalığı. 3. i. muhafız askerler.

gaflet غَفْلَت (a. i.) : 1. gafililik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık. 2. ihmal, endişesizlik.

gafleten

gafleten غفلة (a. zf.) : gaflet eseri. olarak, dalgınlıkla.

gafûr غفور (a. s. gufrân'dan.) : mağfîret eden, yarlıgayan, suç bağışlayan, merhamet eden [Allah]. (bkz : gaffar).

gafûr-ür-rahîm : esirgiyen, suç bağışlayan [Allah].

gâh, geh گاه (f. e.) : 1. zaman bildiren edat. **Seher-gâh** : seher vakti. **Subh-gâh** : sabah vakti. 2. yer bildiren edat. **Secde-gâh** : secde yeri. 3. zf. arasına, kimi, bâzı.

gâh ü bi-gâh : vakitli vakitsiz, sıralı, sırasız.

gâh ü nâ-gâh : vakitli vakitsiz.

gâh gâh گاه گاه (f. zf.) : zaman zaman, vakit vakit.

gâhî گاهی (f. zf.). (bkz : gehî).

gâhvâre گاهواره (f. i.) : beşik. (bkz : gehvâre, mehd).

gai, gaiye غايه ("ga" lar uzun okunur. a. s.) : gaye, maksat ve netice ile ilgili. **îllet-i gaiye** : bir işin elde edilmeye uğraşıl原因 neticesi, **fr. cause finale**.

gaib غائب ("ga" uzun okunur. a. s. gayb', gıyâb'dan.) : 1. görünmeyen, hazır olmıyan, yok olan, kayıp. 2. i. gr. üçüncü şahıs, o.

gaibâne غائبانه ("ga" uzun okunur. a. f. zf.) : görmiyerek, görünmiyerek, arkadan, yüze karşı olmıyarak, gizliden, haberi olmaksızın tanımak, şahsan tanımadığı halde.

gaile غائلة ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gavâil) : 1. dert, sıkıntı, keder. 2. felâket, müsibet. (bkz : dâhiye). 3. uğraştırıcı ve sıkıntılı iş. 4. muhârebe, savaş.

gaile-i zâile : zeval bulan, geçen, ardı kesilen sıkıntı.

gait, gaita غائط ("ga" lar uzun okunur. a. i.) : 1. insan pisliği, insan tersi. **Me-vadd-i gaita** : insan tersi. (bkz : gûh, neces). 2. çukur yer.

gaiyye غاييه ("ga" uzun okunur. a. i.) : **fels.** * erekkilik, **fr. finalisme**.

gaiyyet غاييت ("ga" uzun okunur. a. i.) : **fels. fr. finalité**.

gâl, gâle گال (f. s.) : uzak, irak. (bkz : baîd).

galâ' غلاء (a. i.) : pahalılık. **Kaht ü galâ'** : kıtlık ve pahalılık.

galâ-yi es'âr : fiatların yüksekliği.

galât غلات (a. i. galî'nin c.). (bkz : galî).

galat غلط (a. s. c. : galatât) : yanlış, yanlışma.

galat-ı basar : görüş duyusunun aldanması. [suya batmış bir değneğin kırılmış gibi görünmesi].

galat-ı elvân : **fr. dyschromatopsie**.

galat-ı fâhiş : pek açık yanlış.

galat-ı hiss : duyuştaki aldanış, duygu yanıltısı.

galat-ı meşhur : (meşhur yaygın yanlış) : yanlış olduğu halde herkes tarafından tutunan ve kullanılmakta bulunan kelime.

galat-ı meşhûr fasih-i mehcûrdan evlâdır : meşhur (yaygın) yanlış, terkedilmiş fasih sözden daha üstündür.

galat-ı rû'yet : bir rengi, tabîisinden başka olarak görme, görme bozukluğu, göz yanıltısı. [kırmızıyı yeşil, mâviyi menekşe renginde görme].

galat-ı tahakkümü : **ed.** bir kelimenin gerek lâfzı, gerek mânâsı itibâriyle herkesin kullandığı gibi kullanılmaması. (bkz : kıyâsa muhâlefet).

galat-gû غلط گو (a. f. b. s.) : yalan yanlış söyleyen.

galat-nüvis غلط نویس (a. f. b. s.) : yalan yanlış yazan ve tespît eden.

galebe غلبة (a. i.) : 1. galip gelme, yenme, üstünlük. 2. çokluk, kalabalık. 3. s. zaptolunmıyacak derecede azgın.

galebe çalmak : üstün gelmek.

galebe-i şehvet : şehvet azgınlığı. 4. (s. galib'in c.). (bkz : galib).

galel غلل (a. i. c. : aglâl) : koruktan akan su.

galeyân غليان (a. i.) : kaynama, çalkanma, coşma. (bkz : feverân). **Derece-i galeyân** : kaynama derecesi (100 santigrat).

galeyân-ı mâ' : suyun kaynaması.

galeyân-ı efkâr : fikirlerin kaynaması, coşması.

galî غالى ("ga" uzun okunur. a. s. ga-lâ'dan. c. : galât) : 1. değerinden çok pahalı olan [şey]. **Eşyâ-yi galiye** : pahalı şeyler. 2. galeyân eden, kaynıyan.

galib غالب ("ga" uzun okunur. a. s.) :

1. galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. 2. daha kuvvetli.

galib ihtimâl : daha kuvvetli ihtimal.

galib-i mutlak : tam mânâsıyla galip.

galib-i tüvânâ : güçlü galip. 3. i. erkek adı.

Galib (Şeyh) : meşhur Dîvan şâirlerindendir; İstanbul'da doğmuştur, asıl adı Mehmed'dir; babasının adı Mustafa Reşid'dir. Büyükçe bir dîvânı vardır. Gazel ve kasidelerinin bâzılarında Nâbi, Nedîm ve Neff'nin tesirleri görülür. "Hüsni Aşk" adlı eserini yirmi altı yaşında iken mesnevî tarzında yazmıştır. Sırf Türkçe yazılmış bir de gazeli vardır. (d. : 1757-6. : 1798).

galibâ غالباً ("ga" uzun okunur. a. zf.) : sağlam bir ihtimâlâ göre, görünüşe göre, belki.

galib-âne غالباًنه (a. f. zf.) : gâlip sıfatıyla, galip olana yakışacak sûrette.

galibiyyet غالبيت ("ga" uzun okunur. a. i.) : galip gelme, üstünlük.

galiyâ غالية ("ga" uzun okunur. f. i.) : misk ile anberden yapılmış siyah kokulu bir madde olup boya olarak kadınlarca saçlara ve başlara sürülür. (bkz : galiye).

galiyâ-sâ غالياسا ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : galiye, itir, güzel koku terkipliyan kimse, aktar (attâr).

galîye غالية ("ga" uzun okunur. a. i.) : (bkz : galiyâ).

galîye-bâr غاليةبار ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : güzel kokulu şey saçan.

galîye-dân غاليةدان ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : galiye kutusu, güzel kokulu şeylerin muhâfaza olduğu kap, mahfaza.

gâliye-fâm غاليةفام ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : galiye renginde, (güzel siyah).

galîye-gûn غاليةگون ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : güzel siyah renkli.

galîye-misk غاليةمسك ("ga" uzun okunur. a. b. i.) : "kalemis yağı" denilen güzel koku.

galîz, galîze غليظ , غليظة (a. s. gilzet'den.) : 1. kaba, nezâket dışı, terbiye dışı. **Eymân-ı galîze** : kaba yeminler. **Ta'birât-ı galîze** : terbiye, nezâket dışı sözler. **Şütüm-i galîze** : kaba küfürler. 2. şeffaf olmıyan, kalın sık. **Ebr-i galîz** : kalın bulut. **Em'a-i galîze** : kalın bağırsak.

gallât غلات (a. i. galle'nin c.) : 1. zahireler, mahsuller. 2. ev kirâsı gelirleri. 3. el emekleri. (bkz : gılâl^{1,2}).

galle غله (a. i. c. : gallât, gılâl) : 1. zahîre, mahsul, ekin. 2. îrât, gelir.

galle-i âtiye : [vakıfta]. (bkz : galle-i hâdisa).

galle-i hâdisa : [vakıfta] vâkıfın icâbından sonra meşrût-ün-lehin reddinden husûle gelip te henüz meşrût-ün-leh tarafından alınmamış olan galle.

galle-i mâziyye : [vakıfta] ret yüzünden gayrî münka'î cihete tevzî olunduktan sonra şartı kabûl eden meşrût-ün-lehin istirdât edemeyeceği galle.

galle-i me'hûza : [vakıfta] meşrût-ün-leh tarafından ahız ve kabzedilmiş olan galle.

galle-i vakf : vakıftan gelen galle (gelir, îrât). 3. elemeği.

galle-dân غلهدان (a. f. b. i.) : za-hîre, tahıl anbarı.

galle-fürûş غلهفروش (a. f. b. s.) : zahîre satan, zahîreci.

galsama غلصمه (a. i.) : 1. gırtlak ağzı, hançere. 2. suda yaşayan hayvanların nefes alma uzuvları, * solungaç.

galtân غلطان (f. s.) : yuvarlanıcı, yuvarlanan, tekerlenen. **Ser-i galtân** : kopup yere yuvarlanan baş.

galtide غلطيده (f. s.) : yuvarlanmış, tekerlenmiş.

galtide-i hâk-i mezellet : aşağılık, alçaklık toprağına yuvarlanmış.

gâm گام (f. i.) : 1. adım. (bkz : hat-ve). 2. ayak. (bkz : kadem). 3. köy.

gamâim

gamâim غمائم (a. i. gımame'nin c.) : hayvanların, yem yemesini veya ısırmasını önlemek için ağızlarına takılan torba, burunduruk gibi şeyler.

gamak غمق (a. i.) : 1. rütûbetli ağır hâva, 2. rütûbet.

gamâm, gamâme غمام ، غمامة (a. i. c. : gamâyım) : bulut. (bkz : ebr, sehâb, gaym).

gamâm-ı gam : gam bulutu. ["gamâme" tek bulut yerinde de kullanılır].

gamd غمد (a. i.) : 1. kın. 2. zarf, mahfaza.

gamik غامق ("ga" uzun okunur. a. s. gamak'dan) : az lekeli, pûslu; nemli.

gamir غامر ("ga" uzun okunur. a. ş. c. : gavâmir) : 1. mâmur (bayındır) olmiyan, harap, ıssız yer. 2. terkedilmiş, ekilmemiş yer. ["âmîr" in zıddı].

gamız غامض ("ga" uzun okunur a. s. : gavâmız) : anlaşılması güç olan, anlaşılmaz, karışık, kapalı [söz]. **Suâl-i gamız** : güç anlaşılır sual.

gamıza غامضة ("ga" uzun okunur. a. i.) : anlaşılması güç durum. [kelime müennes-tir].

gam[m] غم (a. i. c. : gumûm) : keder, tasa, kaygı dert. **Def'i gamm** : kederini giderme. (bkz : firâk², gussa).

gam[m]-ı aşk : gamı.

gam[m]-ı eyyâm : zamânın, devrin gamı.

gam[m]-ı ferdâ : istikbâl kaygısı, yarının tasası.

gam[m]-ı fûrkat : ayrılık gamı, uzaklık derdi.

gam[m]-ı nermîn : tatlı, yumuşak gam.

gam[m]-ı zülf : zülfün gamı.

gam[m] yemek : keder ve tasa etmek.

gam[m]-âbâd غم آباد (a. f. b. s.) : hü-zün ve kederi bol.

gam[m]-âlûd غم آلود (a. f. b. s.) : kaygı veren, kederli, hüznü. (bkz : gam[m]-nisâr, gam[m]-nişân).

gam[m]-dîde غمدیده (a. f. b. s.) : gam görmüş, kederli, tasalı.

gam[m]-fezâ غم فضا (a. f. b. s.) : tasa, keder arttıran.

gam[m]-gîn غمگین (a. f. b. s.) : kederli, tasalı, hüznü. (bkz : gamîn, gam[m]-nâk).

gam[m]-güsâr غمگسار (a. f. b. s.) : gam ve kederi defeden, teselli veren, gam ortağı; arkadaş..

gam[m]-güsâr-ı hayât-ı insânî : insan hayâtının gam ortağı.

gam[m]-hâne غمخانه (a. f. b. s.) : 1. kaygı, tasa yurdu. 2. dünyâ (bu-).

gam[m]-hâr غمخوار (a. f. b. s.) : gam yiyen, kederlenen, tasalanan.

gamîn غمین (f. s.) : kâygılı, tasalı. (bkz : gam[m]-gîn, gam[m]-nâk).

gam[m]-kede غمکده (a. f. b. s.) : tasalı evi.

gammâz غماز (a. s. gamz'dan.) : birine, iftirâ ederek zarar veren, münâfık. fitneci, koğucu.

gammâzâne غمازانه (a. f. zf.) : gammazlıkla, fitnecilikle, koğuculukla.

gammâze غمازه (a. i.) : göz kırparak lâtife eden güzel [kız].

gammâziyyet غمازیت (a. i.) : gammazlık, koğuculuk.

gam[m]-nâk غمناک (a. f. b. s.) : gamlı, tasalı, kaygılı. (bkz : gam[m]-gîn, gamîn).

gam[m]-nisâr غم نثار (a. f. b. s.) : tasa, kaygı, keder veren.

gam[m]-nişân غَمَشَان (a. f. b. s.) : tasalı, kederli, tasa veren. (bkz : gam[m]-âlûd, gam[m]-nisâr).

gam[m]-penâh غَمِيَاه (a. f. b. s.) : tasanın, kederin sığındığı yer, tasalı yer.

gam[m]-perver غَمِ پَرَوَر (a. f. b. s.) : gam artıran, tasa veren.

gamr غَمِر (a. i.) : suyun derinliği, derinlik. (bkz : umk).

gamre غَمِرَة (a. i. c. : gamerât) : görüşüzlük, tecrübesizlik, bölnlük, anlayışsızlık.

gâmûs گَامُوس (f. i.) : manda. (bkz : câmûs).

gamz غَمَز (a. i.) : 1. kaşla gözle işaret, göz kırpmak. 2. münâfıklık etme, koğulama.

gamze غَمْزَة (a. i.) : 1. süzgün bakış. 2. çene veya yanak çukurluğu.

gamze-i cādû : büyüleyen gamze (süzgün bakış).

gamze-i cellâd : cellât gamze; cana kıyan yan bakış.

gamze-i dil-dûz : gönül delen gamze.

gamze-i fettân : aldatici, câzip ve süzgün bakış.

gamze-i hûn-hâr : kan içen yan bakış.

gam[m]-zedâ' غَمِ زِدَاء (a. f. b. s.) : 1. tasalı, kaygılı. 2. gamı, kederi defeden.

gam[m]-zede غَمَزْدَة (a. f. b. s.) : gamlı, tasalı. (bkz : gam[m]-nâk, gam[m]-nisâr).

gamze-figen غَمْزَة فِغَن (a. f. b. s.) : gamze saçan, süzgün bakan.

-gân گَان (f. e.) : sonu e ile nihâyet bulan Farsça kelimeleri cemi yapar. [hâce = hâce-gân; hânende = hânende-gân v. b.] .

ganâim غَنَائِم (a. i. ganîmet'in c.). (bkz : ganîmet).

ganâim-i bahriyye : savaşan devletin bayrağını taşıyan gemilerin veya bunlara âit eşyanın zaptı.

ganâim-i gayr-i me'lûfe : harb ile düşmandan kahren veya sulhan alınan gayrimenkul mallardan yâni düşman topraklarından ibârettir ki bunun hakkında karar itâsı ülûlme âittir.

ganâim-i hâlise : enfal denilen ganîmet mallarıdır ki, mücâhit askerlerden bir kısmına tenfil sûretiyle tahsis edilmiş bulunur. [bu malları elde edenler bunlara dâr-ı harb'den itbâren mâlik olurlar].

ganâim-i harbiyye : harb ganîmetleri, harbde düşmandan ele geçirilen top, tüfek, yiyecek, içecek vesâire gibi şeyler.

ganâim-i maksûme : beşte bir beyt-ül-mâl'e alındıktan sonra kalanı mücâhitler arasında hisselerine göre tâyin ve tevzi olunan ganîmet mallarıdır ki, dâr-ı İslâm'a, çıkarılmadıkça bunlara kimse mâlik olamaz.

ganâim-i me'lûfe : harb esnâsında düşmandan kahren alınan menkul mallardan ibârettir ki bunun yalnız beşte biri beyt-ül-mâl'e âittir.

-gâne گَانَة (f. e.) : bâzı sayıların sonuna gelerek "-lik" hâlinde sıfatlar yapar : [ci-hâr-gâne : dörtlük; dü-gâne : ikilik (iki rekâtlik sabah namazı).. gibi].

ganem غَنَم (a. i. c. : aġnâm) : koyun. **Lâhm-i ganem** : koyun eti. (bkz : gûsfend).

ganî غَنِی (a. s. c. : aġniyâ) : 1. zengin, varlıklı, bol, doymun. 2. i. Allah'ın adlarından biridir. 3. i. [abdülganî'den kısaltma olarak] erkek adı.

ganim غَانِم ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gavânim) : ganîmet alan.

ganimen غَانِمًا ("ga" uzun okunur. a. zf.) : ganim olarak, ganîmet almış olarak.

ganîmet غَنِيمَت (a. i. c. : ganâim) : 1. çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç. 2. düşmandan alınan mal. 3. tesâdüfî ve faydalı durum. 4. beklenmiyen kazanç.

ganîmin غَانِمِین ("ga" uzun okunur; a. ganîm'in c.) : harbte muharip olarak hazır bulunup ganîmete nâil olan muzaffer mücâhitler.

ganiye غَانِيَة ("ga" uzun okunur. a. s.) : 1. zengin [kadın, kız]. 2. çok hoş. 3. i. kadın şarkıcı. (bkz : muganniye).

gannâc غناج (a. s. gunc'dan.) : çok nazik, çok işveli. (bkz : şîve-kâr).

-gâr گار (f. e.) : fâillik ve nispet mâ-nâleriyle isimlere sonek olarak katılır. ["yâd-gâr, hudâvend-gâr, beste-gâr" v. b.]. (bkz : -ger).

gar غار ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. mağara, in. (bkz : kehf). **Yâr-ı gar** (mağara dostu) : Hz. Muhammed'e mağarada, arkadaşlık eden Hz. Ebûbekir; **mec.** çok vefâlı, çok sâdik arkadaş. 2. defne ağacı. **Habb-ül-gar** : defne tânesi.

garâbet غرات (a. i.) : 1. gariplik, tuhafılık. 2. ed. ne demek olduğu herkesçe anlaşılmı-yacak kelime ve tâbirlerin söz arasında kullanıl-ması. [Meselâ : mizâcınız bugün mütenahnih mi-dir, yoksa mütenahnah mıdır?].

garâbet-cû غرات جو (a. f. b. s.) : garip, tuhaf şey arıyan, böyle şeylere meraklı olan.

garâbet-nümâ غرا بتما (a. f. b. s.) : ga-râbet gösteren, garip, tuhaf.

garâbil غرا بیل (a. i. gırbâl'in c.) : kalburlar, iri delikli elekler.

garâbîn غرا بین (a. i. gurâb'ın c. olan gırbân'ın c.) : kargalar. (bkz : agribe).

garâib غرائب (a. s. garîbe'nin c.) : tu-haf, şaşılacak şeyler. [c. : garâibât].

garâib-i seb'a-i âlem : dünyanın 7 garîbesi. (bkz : acâib-i seb'a-i âlem).

garâibât غرا ئبات (a. i. garîb'in c. olan garâib'in c.) : görülmelik, alışılmadık, tuhaf, şa-şılacak şeyler.

garâm غرام (a. i.) : 1. aşk, sevdâ, şid-detli arzu, fazla gönül düşkünlüğü. 2. Abdülhak Hâ-mid'in meşhur manzum eseri. [kelime Arapça'da : "azâb; helâk" mânâsına gelir].

garâmet غرامت (a. i. c. : garâmât) : 1. borç, diyet gibi şeyleri ödeme. 2. vergi, resim.

garâmeten غرامتة (a. zf.) : hakkına göre, herkese müsâvî (* eşit) olarak, taksim ede-rek.

garâmiyyât غرامیات (a. i. c.) : sev-gi ile alâkalı mevzûlar, konular, **fr.** lyrisme.

garâre غراره (a. i. c. : garâyir) : harar, büyük kıl çuval. (bkz : girâr, girâre).

garât غارات ("g" uzun okunur. a. i. garet'in c.) : yağmalar, çapullar. (bkz : garet).

garâyir غراير (a. i. garâre'nin c.) : hararlar, büyük kıl çuvalar.

garaz غرض (a. i. c. : agrâz) : 1. he-def, gaye, maksat, meyil, istek. **El-garaz** : maksat, niyet odur ki.

garaz-ı aslî : asıl maksat. 2. gizli düşmanlık, kin, kötü niyet. **Bi-garaz** : garezsiz. **Li-garazın** : se-bep altında, bile bile.

garaz-ı vâkif : vâkif (vakfeden) in arzusu.

garaz-âlûd غرض آلود (a. f. b. s.) : garezi, husûsî bir maksadı olan.

garazen غرضاً (a. zf.) : garez ve düş-manlıkla.

garaz-kâr غرضکار (a. f. b. s.) : kinli, düşmanlık güden. (bkz : kîn-dâr).

garaz-kârâne غرضکارانه (a. f. zf.) : garazkârlıkla, garez ve düşmanlığa kapılarak. (bkz : kindârâne).

garb غرب (a. i. c. : gurûb) : 1. Güneş'in battığı taraf, günbatısı, batı. 2. memleketimiz yö-nüne göre Avrupa.

garb-ı cenûbî : lodos tarafı (güney-batı).

garb-ı şimâlî : karayel tarafı (kuzey-batı).

garben غرباً (a. zf.) : batı tarafından, batıdan.

garbî, garbiyye غربی، غریبه (a. s.) : batı ile ilgili, Avrupa'ya mensup. 2. h. i. aşağı Mısır'ın batı kısmı.

garbiyyûn غربيون (a. i. c.) : garp-lılar, batı memleketleri ahâlîsi, Avrupalılar.

gareng غرننگ (f. i.) : çılgılık.

garet غارت ("ga" uzun okunur. a. i. c. : garât) : çapul, yağma; akın, [eski zamanlarda] düşman toprağına yağma için yapılan saldırış.

garet-ger غارتگر ("ga uzun okunur. a. f. b. i. c. : garet-gerân) : yağmacı, çapulcu..

garet-gerân غارتگران ("ga" uzun okunur. a. f. b. i. c. : garet-ger'in c.) : yağmacılar, çapulcular.

gargara غرغره (a. i.) : suyu, içilen ilâcî veyâ her hangi bir mâyii boğazda oynatıp çalkalama. (bkz : mazmaza).

gârî گاری (f. s.) : sebat ve karârî olmiyan.

garib غریب (a. s. gurbet ve garâbet'-den. c. : gurabâ) : 1. kimsesiz, zavallı. 2. gurbette, kendi memleketinin dışında bulunan, yabancı. 3. tuhaf, şaşılabak, bambaşka. 4. dokunaklı.

garib-üd-diyyâr : memleketin yabancısı.

garib غارب ("ga" uzun okunur. a. s. gurûb'dan) : gurûbeden, batan.

garib-âne غریبانه (a. f. b. zf.) : garipçesine, garip gibi, garibe yakışacak bir sûrette.

garibe غریبه (a. s. c. : garâib) : evvelce görülmemiş tuhaf, şaşılabak şey.

garibe-i rûzgâr : zamânın garibesî.

garib-nâme غریبنامه (a. f. b. i.) : Âşık Paşa'nın tasavvufî kaidelerini anlatan mesnevî tarzında yazılmış manzum bir eseri.

garib-nüvâz غریب نواز (a. f. b. s.) : garip, bîçare olanlara ikrâm eden, kimsesizleri korusan. (bkz : garib perver).

garibiyye غریبیہ (a. i.) : Kadiriyye tarikâtı kollarından biri. [kurucusu Şeyh Muhammed Garib-ullâh-ül-Hindî'ye nisbetle bu adı almıştır.]

garib-perver غریب پرور (a. f. b. s.) : (bkz : garib-nüvâz).

garik غریق (a. s. gark'dan.) : 1. gark olmuş, suya batmış; suda boğulmuş. 2. su içine dalmış. (bkz : mağrûk).

garik-i isyân : isyâna dalmış.

garik-ı bahr-i isyân : isyan denizine gark olmuş.

garîm غریم (a. s. c. : guremâ) : 1. alacaklı. (bkz : dâin). 2. hasım, rakip.

gariyye غاریہ ("ga" uzun okunur. a. i.) : bot. defnegiller, fr. lauracées.

garîze غریزه (a. i.) : 1. tabîî sevk, içgüdü. 2. huy, tabîat, fr. instinct. (bkz : cibillet). 3. kendiliğinden meydana gelme.

garizî, gariziyye : غریزی . غریزی (a. s.) : fitrî, tabîî, yaradılıştan, keñçîliğinden. Harâret-i gariziyye : vücûdun normal harâreti, fr. caloricité

gark غرق (a. i.) : 1. suya batma; batma; batırma. 2. boğulma, boğma.

gark-ı nûr : nûra batma, nûra boğulma, nur içinde bırakma.

garka غرقه (a. s.) : suya batmış. (bkz : mağrûk).

gark-âb غرق آب (a. f. b. s.) : suya batan, batmış olan; boğulmuş.

garrâ' غراء (a. s.) : 1. alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at vesâire]. (bkz : gurre²). 2. ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli, şatafatlı, ["egarr" in müennesi].

garrân غران (f. s.) : homurdanan; kükreyen.

garrende غرندہ (f. s.) : kükreyip azan arslan vesâire gibi yırtıcı hayvan.

gars غرس (a. i.) : ağaç dikme, dikilme.

gars-ı eşcâr : ağaç dikimi.

gars-ı yemîn : 1) sağ el ile dikilen fidan; 2) birinin yanından, fidanı gibi ayrılmaz kimse.

garûr غرور (a. s.) : aldatan, aldatıcı.

garz غرز (a. i.) : batırma, sokma; iğne sokma, oyulgalama.

gasak

gasak غسق (a. i.) : gecenin ilk karanlığı.

gasb غصب (a. i.) : 1. zorla alma, zaptetme; kapma. 2. s. zorla alınan şey.

gasb-ı emvâl : malların zorla alınması.

gasb-ı nûkud : paraların zorla alınması.

gasben غصباً (a. zf. gasb'dan.) : gaspederek, zorla alarak. (bkz : cebren).

gasben anh غصباً عنه (a. zf.) : ona rağmen.

gasben ank غصباً عنك (a. zf.) : sana rağmen.

gaseyân غشيان (a. i.) : 1. kusma, kayetme. 2. içi bulanma, bulantı. (bkz : kayy).

gasıb غاصب ("ga" uzun okunur. a. s. gasb'dan.) : gasbeden, sâhibinin izni, haberi olmaksızın bir malı, bir şeyi hîle veyâ zor ile alan, zorba, yağmacı, çapulcu.

gasıb-ül-gasıb : gasbedilmiş malı gasiptan gasbeden.

gasl غسل (a. i.) : 1. ölüyü yıkama, temizleme. 2. yıkama; yıkanma.

gasl-i meyyit : ölünün yıkanması. (bkz : gusl).

gass غث (a. s.) : 1. ince. 2. zavalı. 3. tatsız, yavan. 4. incelik, zavalılık.

gass ü semin : 1) zayıf ve semiz; 2) fakir ve zengin.

gassâl غسل (a. s. gasl'den.) : gasleden, ölü yıkayan, yıkayıcı. [müen. "gassâle" dir]. **Selâse-i gassâle** : içki kadehini üçleme, üçüncü kadehi içmiş olma.

gaşeyân غشيان (a. i.) : gaşyolma, kendinden geçme.

gaşiye غاشيه ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. kıyâmet. 2. örtü, zar, perde. 3. at eyerinin altına örtülen sırmalı veyâ şeritli örtü, haşa. (bkz : bergüstvân). ["gaşiye" kelimesi Arapça'da "kıyâmet" mânâsına da gelir].

gaşiye-dâr غاشيه دار ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : haşa tutan, at uşağı, seyis.

gaşûm غشوم (a. s.) : 1. inatçı. 2. zâlim. (bkz : bî-dâd, gürdâs).

gaşy غشى (a. i.) : kendinden geçme, bayılma.

gaşy-âver غشى آور (a. f. b. s.) : bayıltan, baygınlık veren.

gaşyet غشيت (a. i.) : kendinden geçme.

gaşyet-i mevt : koma hâli.

gatârif, gatârife غطاريف ، غطاريفه (a. s. gıtrîf'in c.) : 1. asil, soylu kimseler. 2. reisler, başlar, başkanlar.

gats غطس (a. i.) : daldırma, batırma; daldırılma, batırılma.

gâv گاو (f. i.) : öküz, sığır. (bkz : cevder).

gâv-ı arz : eski Hintlilerin, dünyâyı boynuzları üzerinde taşıdığını sandıkları öküz.

gâv-ı deştî : yaban sığırı.

gâv-ı zemîn. (bkz : gâv-ı arz).

gavâfil غوافل (a. s. gafile'nin c.) : gaflette bulunanlar.

gavâil غوافل (a. i. gaile'nin c.) : dertler, sıkıntılar, felâketler, musibetler, belâlar.

gavâli غوالی (a. i. galiye'nin c.) : güzel kokular.

gavâmız غوامض (a. i. gamız ve gamıza'nın c.) : 1. anlaşılmaz şeyler, güç şeyler, karışık ve kapalı sözler. 2. sırlar, gizli tutulan şeyler.

gavânım غوانم (a. s. ganim'in c.) : (bkz : ganim).

gavâni غواني (a. i. ganiye'nin c.) : 1. zenginler. 2. kadın şarkıcılar.

gavâşi غواشى (a. i. gaşiye'nin c.) : perdeler, örtüler, zarlar.

gavâyâ غوايا (a. i. gaviyye'nin c.) : sapmışlar, sapıtmışlar.

gavâyet غوايت (a. i.) : azgınlık, hak yolundan sapma, kötü yola sapma.

gavâyet-i nefis : nefsin azgınlığı.

gâv-bân گاوبان (f. b. i.) : sığırtmaç, siğir çobanı.

Gâve گاوه (f. h. i.) : Dahhâk'ın zulmüne karşı halkı ayaklandıran İranlı meşhur demirci.

gavga غوغا (f. i.) : kavga, döğüşme, vuruşma; gürültü. 2. harp, savaş.

gavga-yi hürriyyet : hürriyet kavgası.

gavî غاوى ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gavûn, guvât) : azmış, azgın, yoldan çıkmış, [adam]. (bkz : gaviyy).

gavî غوى (a. s.) : çok azmış, çok azgın, çok gümrah. (bkz : gavî).

gâv-meşreb گاومشرب (f. a. b. s.) : öküz tabiatlı.

gavr غور (a. i.) : dip, esas, hakikat. (bkz : giyâbe, ka'r, küh).

gavr-ı amîk : derin dip.

gavr-ı mes'ele : meselenin dibi, esâsı, kühü.

gavs غوث (a. i. c. : agvâs) : 1. yardım, muâvenet. 2. yardım istemek için bağırma, medet. 3. s. yardımcı, imdâda yetişen. [Allah'ın velîleri, uluları hakkında kullanılır].

gavs-i a'zam : tarikat kurucusu. (bkz : kutb). [tahsîsen Abdülkadir-i Geylânî hakkında kullanılır].

gavs غوص (a. i.) : 1. suya dalma, dalgıçlık. (bkz : gavta-bâzî). 2. içine girmek için bir şeyi derinleştirme, iyice anlama.

gâv-sâle گاوساله (f. i.). (bkz : gûsâle).

gavt غوط (a. i.) : 1. batma, bir nesne içine girme. 2. derin çukur.

gavta غوطه (a. i.) : 1. çukur yer [toprakta]. 2. sulak, ağaçlık.

gavta-i Şâm : Şâm düzlüğü, Şâm ovası.

gavta غوطه (f. i.) : su içindeki derinlik.

gavta-bâz غوطه باز (f. b. i.) : dalgıç.

gavta-bâzî غوطه بازی (f. b. i.) : dalgıçlık. (bkz : gavs¹).

gavta-gâh غوطه گاه (f. b. i.) : dalma yeri.

gavta-hâr غوطه خوار (f. b. s.) : batan, dalan.

gavûn غاوون ("ga" uzun okunur. e. s. gavî'nin c.) : azmışlar, azgınlar, yoldan çıkmışlar. (bkz : guvât).

gavvâs غواص (a. i.) : dalgıç, inci ve sünger bulmak veya denize düşen bir şeyi çıkarmak ve yahut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.

gayâhib غياهب (a. i. gayheb'in c.) : gece karanlıkları.

gayât غايات ("ga" uzun okunur. a. i. gaye, gayet'in c.). (bkz : gaye).

gayb غيب (a. s. c. : guyûb) : 1. gizli olan, göze görünmeyen şey, kayıp, 2. belirsiz, bilinmeyen şeyler. **Âlem-i gayb** : gözle görünmeyen şeylerin âlemi. **Âlîm-i gayb**, **Âlîm-ül-gayb** : görünmez şeyleri bilen, Allah. **Hazine-i gayb** : Allah nîmetlerinin gözle görünmeyen hazinesi. **Lisân-ül-gayb** : Hâfız Şîrâzî'nin lâkâbı. **Ricâl-i gayb** : her devirde bulunan, ancak herkes tarafından görülmeyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idâre etmeye çalışan kutsal kimseler.

gayb-ı meknûn ve gayb-ı masûn : ilâhî yerinde kullanılır bir tâbirdir; küh-i zâtını Hak'dan başkası bilemediğinden âşırdan masûn, ukul ve ebsardan meknundur, mesturdur.

gayb-dân عيبدان (f. b. s.) : gaybı bilen.

gaybet

gaybet غيب (a. i.). (bkz : gıybet).

gaybî, gaybiyye غيبی، غیبی (a. s.) : göze görünmeyen şeylere âit, görünmezlik dünyâ-sına mensup.

gaybûbet غیوب (a. i.) : kaybolma, yokluk, bulunmayış, gözönünde olmayış.

gaye غایه ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gayât) : maksat, meram; netîce, son; hedef. Fevk-al-gaye : son derece, umulmadık kadar.

gayet غایت ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gayât) : 1. nihâyet, uc, son. 2. zf. çok, fazla, son derece.

gayet-i merâm : merâmın gayesi, sonu.

gayet-ül-gaye : en son derecede. (bkz : nihâyet-ün-nihâye).

gayheb غیهب (a. i. c. : gayâhib) : gece karanlığı.

gaym غیم (a. i. c. : gıyûm) : 1. bulut. (bkz : ebr, gamâm, sehâb). 2. susama, susuzluk. 3. kin.

gayn غ (a. ha.) : Osmanlı alfabesi-nin yirmi ikinci harfi olup, "ebced" hesabında bin sayısının karşılığıdır.

gayr غیر (a. s. agyâr) : 1. ayrı, başka, özge, artık, diğer, ma'dâ, değil. (bkz : âher, gayrı). 2. yabancı, bildik olmıyan. 3. e. Arapça sıfatların başında nefî edâtı olan "-sız", "değil" mânâsına gelir.

gayr-i fıkariyye : omurgasızlar.

gayr-i kabil : imkânsız, olamaz.

gayr-i meş'ûr, gayr-i müste'âr : fels. fr. inconscient.

gayr-i mahdûd : hudutsuz, sonsuz, ucsuz.

gayr-i müslim : İslâm olmıyan.

gayr-i mutâbık : uymıyan, uygun gelmiyen. (bkz : nâ-hemvar²).

gayr-endiş غیر اندیش (a. f. b. s.) : başkalarını düşünen.

gayret غیرت (a. i.) : 1. çalışma, çabalama. 2. kıskanma, çekememe. 3. aziz ve kut-sal bir şeye tecâvüz edildiğini görmekten doğan

asıl, temiz duygu. Sâhib-i gayret : gayretli, cesâ-retli. [gayreti vataniyyesine dokundu].

gayret-i bâtila : faydasız uğraşma.

gayret-i câhiliyye : körükörüne uğraşma.

gayret-i diniyye : din uğruna didinme.

gayret-i İslâmiyye : İslâmlık gayreti.

gayret-i merdâne : mertçesine gayret.

gayret-keş غیرتشکش (a. f. b. s.) : 1. çalışkan, çabalayıcı. 2. kıskanç. 3. taraftar, bir ta-rafı tutan.

gayret-mend غیرمند (a. f. b. s.) : gayretli. (bkz : gayret-şîâr).

gayret-şîâr غیرت شعار (a. b. s.) : gayretli. (bkz : gayret-mend).

gayrı غیری (a. i. s. e.). (bkz : gayr).

gayriyyet غیریت (a. i.) : gayrılık ayrılık, fels. fr. altérité.

gays غیث (a. i. c. : gıyûs) : 1. yağmur. (bkz : bârân, matar).

gays-i nâfi' : faydalı yağmur. 2. bulut. (bkz : ebr, gamâm, gaym, sehâb).

gayûr غیور (a. s. gayret'den. c. : ga-yûrân) : 1. gayretli, çok çalışkan. [Allah'ın adla-rından biridir]. 2. kıskanç. 3. hamiyetli. 4. daya-nıklı. ["gayyur" şekli yanlışdır].

gayûrân غیوران (a. f. gayûr'un c.) : gayretliler, çok çalışkanlar.

gayûr-âne غیورانه (a. f. zf.) : gayur olana, gayretliye yakışacak sûrette.

gayyâ غیا (a. i.) : cehennemde bir kuyu veya bir dere. Bi'r-i gayyâ : gayya kuyusu. mec. belâlı yer, içine düşenin kolay kolay bir da-ha çıkamıyacağını anlatan yer veya vaziyet, mec. gayyâ kuyusu.

gayz غیظ (a. i.) : hiddet, öfke, kızma, kızgınlık; kızgınlık başlangıcı, hınç. (bkz : gazab). Kâzım-ül-gayz : öfkesini yenen.

gayz ü gazab : kızgınlık ve hiddet.

gayz-efşân غیظ افشان (a. f. b. s.) : öfke saçan, öfkeli, hiddetli.

gaz غاز ("ga" uzun okunur. fr. i.) :

[Bu kelime, eski "terminologie"ye de girmiştir : Mikyâs-ı gaz : fr. gazomètre. Müvellid-i gaz : fr. gazogène gibi.]

gaz-i mühlik : öldürücü gaz.

gazî-yüş-şekl : fr. gazelforme.

gâz گاز (f. i.) : 1. dış. 2. dişle tutma, ısıрма.

gazâ' غزاء (a. i. c. : gazavât) : din uğruna savaş. (bkz : gazve).

gazab-yi ekber : din uğrunda yapılan büyük savaş.

gazab غضب (a. i.) : dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke. (bkz : gayz). [Alla'nın gazebi : şerîr, çok fenâ adam, âfet, musîbet]. Mîr-i gazab : cellât.

gazab-ı ilâhî : belâ, musîbet.

gazaben غضباً (a. zf.) : öfke ile.

gazab-nâk غضبناک (a. f. b. s.) : gazzepli, öfkeli, dargın; kızgın.

gazâl غزال (a. i. c. : gazale, gazelân) :

1. cevlân. 2. geyik, maral, âhû. 3. geyik yavrusu. 4. güzel göz. Çeşm-i gazâl : iri ve güzel göz.

gazâl-i ma'nî : mânâ ceylanı. 5. şarkıcı, mızıkacı.

gazâle غزاله (a. i.) : dişi geyik.

Gazâlî غزالی (a. h. i.) : XVI. asırda

yaşamıştır. Osmanlı edebiyâtında eserleri kadar şahsiyetinin garipliği ile de şöhrat kazanan bu Bursalı şâirin asıl adı Mehmed'dir; babasının adı Durmuş'dur. Şiirlerinde Gazâlî mahlâsını kullanmakla berâber, muâsırları arasında Deli-Birâder diye şöhrat kazanmıştır. (1466-1535).

gazâliyye غزاليه (a. i.) : tas. İmâm-ı Gazâlî tarafından kurulan tarikatın adı.

gazanfer غضنفر (a. i.) : 1. iri arslan. (bkz : esed, şîr).

gazanfer-i gazûb : kükremiş arslan. 2. s. cesur, yürekli, yiğit [adam]. 3. Hz. Ali'nin lâkabı. 4. erkek adı.

gazanfer-âne غضنفرانه (a. f. zf.) : arslancasına.

gazât غازات ("ga" uzun okunur. fr.

i. gaz'in c.) : gazler.

gazbân غضبان (a. s.) : dargın, kızgın; öfkeli.

gâze گازده (f. i.) : çocuk salıncağı.

gaze غازده ("g" uzun okunur. f. i.) : kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün, allık.

gazel غزل (a. s.) : 1. lâtif. 2. i. ed.

klâsik şark şiirinin en mühim ve en çok kullanılmış olan nazım şeklidir. Arap'lardan Acem'lere ve onlardan da Türk'lere geçmiştir. Gazel, nazariyyatta 5-15 beyit olur, ilk beytin mısraları aralarında kafiyeli, diğer beyitlerde ilk mısraı serbest, ikinci mısra matla ile kafiyelidir. İlk beyte "matla", son beyte "makta" denir. Gazel "lyrique" bir şekildir; başta aşkın her türlü safahâtı ve mevzûatı, cânân ve mey olduğu halde, rindlik, hayat felsefesi, tasavvuf, tabîat gibi şeyler mevzûunu teşkil edebilir. 2. mec. irticâ olarak ses ile yapılan taksim'dir, ekseriyâ saz ile karşılıklı olarak saz-söz taksîmi şeklinde yapılır.

gazel-hân غزلخوان (a. f. b. s.) : gazel okuyan.

gazel-hânî غزلخوانى (a. f. b. i.) : gazel okuyuculuk.

gazeliyyât غزليات (a. i. c.) : gazelle ilgili ve gazel tarzında olan şiirler.

gazel-nûvis غزلىويس (a. f. b. s.) : gazel yazar. (bkz : mütegazzi, 2. gazel-serâ).

gazel-serâ غزلسرا (a. f. b. i.) : nazım şekilleri arasında gazel meydana getiren.

gazevât غزوات (a. i. gazve'nin c.) : (bkz : gazve).

gazî غازى ("ga" uzun okunur. a. i. gazâ'dan. c. : guzât) : 1. gazâ eden, ordunun başına geçen, savaşan; savaşdan sağ ve muzaffer dönen. 2. böyle bir ordunun başkumandanı.

Gazî Mustafa Kemâl : Atatürk. 3. kadınların gerdanlarına taktıkları ikinci Sultan Mahmud devrinden kalma bir çeşit süs alını.

gazîr, gazîre غزیر ، غزیره (a. s.) : yumuşak, mülâyim, tatlı, nâzik; uysal.

gazîr غزیر (a. s. ve zf.) : çok. (bkz : ke-sîr).

Gaznevî غزنوی (a. s.) : Afganistan'ın Gazne şehrinde olan [kimse].

gazûb غضوب (a. s. gazab'dan.) : 1. kızgın, öfkeli, hiddetli. 2. kükremiş. **Gazanfer-i gazûb** : kükremiş iri arslan.

gazve غزوه (a. i. c. : gazevât) : 1. akın, plâçka, cenk, savaş. 2. din düşmanı üzerine olan sefer, saldırış. (bkz : gazâ).

Gazve-i Bedr : Bedir Gazvesi.

Gazve-i Hendek : Hendek Gazvesi.

gebr گبر (f. s.) : mecûsî, ateşe tapan. (bkz : zerdüşti).

gebr ü tersâ : ateşe tapanla Hristiyan.

geç گچ (f. i.) : harç; kireç. (bkz : girec).

geç ü âhek : harç ve kireç.

geç-bâz گج باز (f. s.) : oyunda hile yapan.

ged, gedbe گد ، گدبه (f. i.) : 1. dile-nen. 2. dilencilik. (bkz : sâil).

gedâ گدا (f. s. c. : gedâyân) : dilenci, yoksul. (bkz : sâil). **Bây ü gedâ** : zenginle fakir.

gedâ-çeşm گدا چشم (f. b. s.) : dilenci gözlü; **mec.** gözü aç, açgözlü.

gedâ-çeşmâne گدا چشمانه (f. zf.) : açgözlücesine, açgözlülükle.

gedâyân گدایان (f. s. gedâ'nın c.) : dilenciler.

gedâ-yâne گدایانه dilencilikle. (f. zf.) :

gedâyî گدایی (f. i.) : dilencilik.

gef گف (f. ha.) : 1. Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi olup "ebced" hesabında yirmi sayısının karşılığıdır.

-geh گه (f. e.) : "-gâh" kelimesinin hafifletilmiş [daha çok nazımda kullanılır, zaman ve mekân eki olarak kullanılır].

geh گه (f. zf.) : bazı, arasıra. (bkz : gıbben).

gehân گهان (f. i.) : vakit, zaman. **Seher-gehân** : seher vakti. **Nâ-gehân** : vakitsiz, birdenbire, ansızın.

gehî گهی (f. zf.) : bâzan, arasıra. (bkz : gâhî, gıbben).

gehvâre گهواره (f. i.) : beşik. (bkz : gâhvâre, mehd).

gehvâre-i fenâ (fânîlik beşiği) : dünyâ.

gehvâre-ger گهواره گر (f. b. i.) : beşikçi.

gehvâre-nişin گهواره نشین (f. b. s.) : beşikteki çocuk.

gele گله (f. i.) : 1. sürü. 2. koyun, keçi ve sığır sürüsü.

gele-bân گله بان (f. b. i.) : çoban, sığırtaç.

geliz گلیر (f. i.) : fizy. salya

gelû گلو (f. i.) : boğaz. (bkz : gülû, hulkum).

gelû-bend گلو بند (f. b. i.) : (bkz : gerden-bend).

gelû-gîr گلو گیر (f. b. i.) : 1. dağ armudu, ahlat. 2. s. boğazdan geçmesi güç olan şey.

genc گنج (f. i.) : hazîne, definé. (bkz : gencîne, kenzen).

genc-i maânî : mânâlar hazinesi, şîir hazinesi.

genc-i nihân : gizli hazîne.

genc-dâr گنجدار (f. b. i.). (bkz : hazîne-dâr).

gencine گنجینه (f. i.). (bkz : genc).

gencine-i güftâr : 1) söz hazinesi; 2) Farsça'dan Türkçe'ye Ziyâ Şükûn tarafından hazırlanmış olan bir lûgat kitabı.

gencûr گنجور (f. i.) : hazînedar, hazîne bekçisi. (bkz : gencver).

gencver گنجور (f. i.). (bkz : gencûr).

gend گند (f. s.) : fenâ koku.

gendâ, gendây گنداء، گندای (f. s.) : fenâ kokulu, kokmuş.

gendeme گندمه (f. i.) : siğil.

gendide گندیده (a. s.) : kokmuş.

gendüm گندم (f. i.) : buğday. (bkz : bûrr, hinta, kamh).

gendüm-gün گندمگون (f. b. s.) : buğday renkli.

gendüm-nümâ گندم نما (f. b. s.) : yüze gülüp adam aldatan.

gendüm nümâ vü cev-fürûş (buğday gösterip arpa satan) : yüze gülücü, hilekâr.

ger گر (f. e.) : "eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

-ger گر - (f. e.) : isimlerin sonuna eklenen ve fâiliyet (yapıcılık) bildiren bir edat. **Âhen-ger** : demirci; **Zer-ger** : kuyumcu. (bkz : gâr).

ger گر (f. i.) : uyuz hastalığı.

gerçi گرچه (f. e.) : her ne kadar; ise de ["eğerçi" nin kısaltılmışıdır].

gerd گرد (f. i.) : 1. toz, toprak. (bkz : gubâr).

gerd-i küdûret : gam, kederlilik tozu, kederlilik eseri.

gerd-i siyeh : kara toz. 2. tasa, gam, keder.

-gerd گرد - (f. s.) : kelimelere eklenerek "dönen", "dolaşan" mânâsını verir. **Tiz-gerd** : çabuk dönen v. b.

gerdâ-gird گردا گرد (f. zf.) : firdolayı. (bkz : dâiren mâdâr).

gerd-âlûd گرد آلود (f. b. s.) : toza, toprağa bulanmış, toz, toprak içinde. (bkz : gubâr-âlûd).

gerd-âlûde گرد آلوده (f. b. s.) : toza, toprağa bulaşmış, tozlu; **mec.** dünyâlığı olan kimse, paralı, yağlı.

gerdân گردان (f. s.) : 1. dönücü, dönen. (bkz : gerdun¹). **Rû-gerdân** : yüz çeviren, yüz vermiyen. **Ser-gerdân** : serseri, yersiz yurtsuz sefil. 2. (bkz : gerdûn).

gerdâniyye گردانیه (f. i.) : müz.

Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır.. Halk müziğinde en rağbet edilmiş bir makam olan gerdâniye bilhassa hamâsî ve millî karakterli parçalarda kullanılmıştır; rast ve hüseyinî makamlarından mürekkeptir. Hüseyinî ile düğâh perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede rast'ın güçlüsü nevâ, ikinci derecede rast'ın durağı rast, üçüncü derecede de hüseyinî'nin güçlüsü hüseyinî'dir. Terkîbindeki her iki basit makamın müşterek seslerinden istifade eder. Rast ile hüseyinî makamları, müştereken, rast ile muhayyer arasındaki bir dokuzluda ifade edilebilirler. Donanımına si için koma bemolü ve fa için bakiyye diyezi konur ki terkibindeki her iki makamın da müşterek ârızalarıdır.

gerdâniyye-büzûrg گردانیه بزرگ

(f. b. i.) : müz. en az dört asırlık bir mürekkep makamdır. Hiçbir nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-hicâz گردانیه حجاز

(f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnelik bir eseri kalmamıştır.

gerdâniyye-hüseyinî گردانیه حسینی

(f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-isfahan گردانیه اصفهان

(f. b. i.) : müz. Türk müziğine en az dört asırlık mürekkep makamlarındandır. Nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-kûçek

gerdâniyye-kûçek گردانیه کوجک

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-kürdi گردانیه کردی

(f. a. b. i.) : **müz.** III. Selim'in terkîbettiği bir mürekkep makamıdır. Bu makamdan bir eser kalmamıştır. Makam, gerdâniyye'ye bir kürdi dörtlüsü ilâvesinden ibâret olup bu dörtlü ile düğâh'da kalır.

gerdâniyye-nevâ گردانیه نوا

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-nigâr گردانیه نگار (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-nikrizî گردانیه نیکریزی

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az sekiz asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-pûselik گردانیه پوسه لك

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin altı asır kadar evvel terkîbedilmiş bir mürekkep makamıdır. Gerdâniyye makamı ile pûselik beşlisinden mürekkep olup, bu beşli ile düğâh perdesinde kalır. Donanımına gerdâniyye gibi si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi konur; pûselik beşlisi için sol bakıyye diyezi, si bekar kullanılır.

gerdâniyye-râst گردانیه راست

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-rehâvî گردانیه رهاوی

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-trâk گردانیه طراق

(f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-uşşâk گردانیه عشاق

(f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-zengüle (zirgüle) گردانیه زنگله

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

-gerde - گرده (f. s.) : isimlere eklenecek "yapılmış, etmiş, eylemiş" gibi ismi mef'uller meydana getirir. **İltimâs-gerde :** iltimas edilmiş. **Te'lif-gerde :** te'lif edilmiş. **Tertib-gerde :** tertib edilmiş.

gerden گردن (f. i.) : 1. gerdan. 2. boyun.

gerden-i efrâd : fertlerin boynu.

gerdenâ گردنا (f. i.) : 1. kebab şişi.

2. kuş veya kuzu çevirmesi. 3. topaç, fırıldak. 4. yeni yürümeye başlayan çocukları yürümeye alıştıran araba. 5. ası boya toprağı.

gerden-bend گردن بند (f. b. i.) :

boyun bağı, boyuna bağlanan şey; gerdanlık. (bkz : gelû-bend).

gerden-beste گردن بسته (f. b. s.) :

boyun bağı, boyun eğmiş, itâatli. (bkz : gerden-dâde).

gerden-dâde گردن داده (f. b. s.).

(bkz : gerden-beste).

gerden-efrâz, -firâz گردن افراز ، فراز

(f. b. s.) : boyun kaldıran, başı yukarıda, kibirli, gururlu [kimse].

gerden-kes گردنکش (f. b. s.) :

1. inatçı; kibirli. 2. serkeş, âsî.

gerdide گردیده (f. s.) : dönmüş, hâli

değişmiş.

gerdiş گردش (f. i.) : dönüş, dön-

me, dolaşma.

gerdiş-i eflâk : feleklerin, dünyâların dönüşü.

gerdiş-i zemân : zamânın dönüşü.

gerdûn گردون (f. s.) : 1. dönücü, dönen,

devreden. (bkz : gerdân). 2. i. felek, dünyâ, semâ.

gerdûn-i dün : alçak felek; sefil dünyâ.

gevešt گوشت (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından olup, XVI. asırdan kalma, sâhibi bilinmiyen remel peşrev ile bir saz semâisi, Kantemiroğlu'nun sakil peşrevi, bu makama misaldir. Durak, segâh ve güçlü mahûr (gevešt) perdeleridir.

gevešt-büzürg گوشت بزگ (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-gerdâniyye گوشت گردانیه (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-hicâz گوشت حجاز (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-hüseynî گوشت حسینی (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-irâk گوشت عراق (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-ısfahân گوشت اصفهان (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-kûçek گوشت کوچک (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-nevâ گوشت نوا (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-pûselik گوشت پوسه‌لاک (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-rehâvî گوشت رهاوی (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-uşşâk گوشت عشاق (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevešt-zengüle (zirgüle) گوشت زنگله (f. i.) : az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevher گوهر (f. i.) : 1. elmas, (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en cevher. 2. **gevher** : değerli taş. 3. bir şeyin aslı, esâsi. **Bed** soysuz. **Pâk-gevher** : aslı temiz, soylu.

gevher-i pend : 1) nasihat incisi; 2) öğüt küpesi. 4. c.d. "ebced" hesabı ile yapılan târihlerden yalnız noktalı harfleri hesâba katılacak olanlar. (bkz : cevher, cevherin, menkut, mu'cem).

gevher-bâr گوهر بار (f. b. s.) : cevher yağdıran.

gevher-efşâr گوهر افشان (f. b. s.) : cevher saçan. (bkz : gevher-pâş).

gevher-fürûş گوهر فروش (f. b. i.) : cevâhirci, kuyumcu. (bkz : gevheri, gevher-şinâs).

gevherî گوهری (f. i.) : kuyumcu. (bkz : gevher-fürûş, gevher-şinâs).

gevherin گوهرین (f. s.) : 1. cevherli. 2. mücevher gibi.

gevher-nisâr گوهر نثار (f. b. s.) : 1. cevâhir serpen. (bkz : gevher-efşân, gevher-pâş, gevher-rîz). 2. güzel, düzgün söz söyleyen.

gevher-nişîn گوهر نشین (f. b. s.) : cevâhirlle işlenmiş.

gevher-pâş گوهر پاش (f. b. s.) : 1. cevher saçıcı, saçan. (bkz : gevher-efşân, gevher-nisâr). 2. çok güzel söz söyleyen.

gevher-rîz گوهر ریز (f. b. s.) : cevher dökken, çok güzel konuşan kimse. (bkz : gevher-nisâr).

gevher-şinâs گوهر شناس (f. b. i.) : cevâhirden anlıyan, cevâhircl, kuyumcu. (bkz : gevhher-fürûş, gevhheri).

gevhher-tâb گوهر تاب (f. b. i.) : altınla işlenmiş kadın başörtüsü.

gevsâle گوساله (f. i.) : bir yaşına girmiş dana.

gevz گوز (f. i.) : ceviz. (bkz : cevz, girdgân, girdû).

gez گز (f. i.) : 1. arşın, endâze. 2. kısa tâlîm oku. 3. okun çentiliği. 4. nişâne. 5. ilgin ağacı.

gezâ گزا (f. s.) : ısırın, ısırıcı. **Can-gezâ** : can ısırın, can acıtan. **Leb-gezâ** : dudak ısırın, şaşa kalan.

gezend گزند (f. i.) : 1. zarar, ziyan. 2. elem, keder; âfet, musibet. **İsâl-i gezend etmek** : zarara, ziyâna sokmak.

gezi گزی (f. i.) : hâre taklidi arşınlık enli kumaş.

gezide گزیده (f. s.) : ısırılmış. **Mâr-gezide** : kendisini yılan ısırılmış olan.

gıbb غب (a. e.) : 1. son. 2. -den, -dan sonra.

gıbb-ed-duâ : duâdan sonra.

gıbb-el-muvâcehe : muvâcehedan sonra.

gıbb-eş-şehâde : şahitlikten, (* tanıklıktan) sonra.

gıbb-et-tahkik : tahkikten sonra. 3. gün aşırı, iki günde bir. **Hümmâ-yi gıbb** : hek. gün aşırı tutan sıtma.

gıbb-et-tasdik : huk. şer'îye mahkemelerinden verilip ikrâr ve takrîre mütedâir olan hüccetlerde : "gıbb-et-tasdik mâvaka bittalep ketbolunduğu." ibâresinde çokça tesâdüf olunur ki, "diğer taraf tasdik ettikten sonra cereyân-ı hâl talebe binâen yazılı" demektir. [hâkim tarafından tasdik edildikten sonra demek değildir].

gıbben غبا (a. zf.) : arasıra, nâdiren, seyrek. (bkz : geh, gehî).

gıpta غبطة (a. i.) : aynı hâli şiddetle arzu etme, imrenme.

gıpta-âver غبطة آور (a. f. b. s.) : imrendiren.

gıpta-efzâ غبطة افزا (a. f. b. s.) : (bkz : gıpta-âver).

gıpta-fermâ غبطة فرما (a. f. b. s.) : gıpta verici, gıpta veren. (bkz : gıpta-resâ).

gıpta-keş غبطة کش (a. f. b. s.) : gıpta eden, imrenen.

gıpta-resâ غبطة رسا (a. f. b. s.) : gıpta verici, imrendirici. (bkz : gıpta-fermâ).

gıdâ' غذا (a. i. c. : ağıdiye) : 1. insanı besliyen şeyler, besî. 2. yiyip içilen şeyler. 3. mec. zihni ve ahlâkı olgunlaştırmaya yardım eden şey. **İlim, zihnin gıdâsıdır.** (bkz : gızâ').

gıdâ-yı rûh : rûhun gıdâsı.

gıdâi غذائی (a. s.) : gıdâ ile ilgili, gıdâ olabilen [nesne].

gılâf غلاف (a. i. c. : gulûf) : kılıf, kın, mahfaza. (bkz : gımd).

gılâf-ı hâricî-i semer : meyvadişi.

gılâf-ı seyf : kılıç kını. (bkz : gımd-ı seyf).

gılâf-ül-kalb : anat. dış yürek zarı.

gılâl غلال (a. i. galle'nin c.) : 1. tahıllar, mahsuller. 2. îrâtlar, gelirler. (bkz : gal-lât^{1,2}).

gılâz غلاظ (a. s. galîz'in c.) : kalınlar. 2. kabalar. (bkz : galîz).

gıl غل (a. i.) : gizli kin ve garez, düşmanlık. [dâima "gışş" ile berâber kullanılır].

gıl ü gışş : kin ve hile.

gılmân غلمان (a. i. gulâm'in c.) : 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. 2. köleler, esirler.

gılmân-ı Cennet : Cennet uşakları.

gılmân-ı hassa : pâdişah sarayında hizmet gören gençler.

gılman ü cevârî : köleler ve câriyeler.

gılme غلمه (a. i. gulâm'in c.) : gençler, delikanlılar.

gîlzet غلظت (a.i.) : galizlik, kalınlık, kabalık, sertlik.

gîlzet-i kumâş : kumaş kaballığı.

gîlzet-i mizâc : huy, tabiat, yaradılış sertliği.

gîmd غمد (a. i. c. : agmâd) : 1. kın. (bkz : gîlâf).

gîmd-ı seyf : kılıç kını. (bkz : gîlâf-ı seyf). 2. bakla ve benzerleri gibi şeylerin kabuğu.

gînâ' غناء (a. i.) : 1. zenginlik, bolluk. 2. usanç, bıkkınlık. 3. şarkı, türkû, nağme, ezgi, ırlama.

gînâî غنائی (a. s.) : lirik, fr. lyrique.

gîrâr, gîrâre غرار ، غرارة (a. i. c. : garâyir). (bkz : garâre) : büyük kıl çuval, harar.

gîrbâl غربال (a. i. c. : garâbîl) : kalbur, iri delikli elek.

gîrbâl-ıyy-üş-şekî : kalbur gibi bir çok delikleri olan.

gîrbâlî غربالی (a. s.) : kalbur şeklinde olan, kalbur gibi bir çok delikleri olan, kalburum-su [kemik].

gîrbân غربان (a. i. gurâb'ın c.) : kar-galar. (bkz : agribe).

gîriv غريو (f. i.) : bağırma, bağırışma.

gîriv-i nîsvân : kadınların bağırışmaları, çığlıkları.

gîrra غررة (a. s.) : gururlu, kibirli, kendini beğenmiş [kimse]. (bkz : mağrûr).

gîşâ' غشاء (a. i. c. : ağışiye) : örtü, perde, zar, deri.

gîşâ-yî muhâtî : anat. vücudun bütün iç boşluklarını kaplıyan, örten ince deri.

gîşâ-yî tabî : anat. kulak zarı.

gîşâî غشائى (a. s.) : gîşâ ile ilgili, zar kabîlinden olan.

gîşâve غشاود (a. i.). (bkz : gîşâ').

gîşâvet غشاوت (a. i.) : anat. kör-lüğü meydana getiren zar; aksu, fr. cataracte.

gîşş غشش (a. i.) : 1. karışıklık, hîle. 2. s. saf olmıyan. 3. hâinlik. [bizde çok defâ "gıl" ile berâber kullanılır]. **Gîll ü gîşş** : kin ve hîle.

gîtâ غطا (a. i. c. : agtiye) : 1. örtü, örtünecek şey. **Keşf-i gîtâ** : örtüyü açma.

gîtâ-yî rakîk : ince örtü. 2. perde, zar.

gîtâ-yî basar : göz perdesi. (bkz : gîşâ', gîşâve).

gîtrîf غطريف (a. i. c. : gatârîf, gatârife) : 1. soydan, asil kimse. 2. başkan, reis.

gîyâb غياب (a. i.) : 1. hazır ve mevcut olmama, gözönünde bulunmama, uzaklaşma. 2. kaybolma. 3. arka. **An gîyâbın an-il-gîyâb** : kendisi hazır değil iken, arkasından.

gîyâbe غيا به (a. i.) : dip, derinlik. (bkz : gavr, ka'r, künh).

gîyâben غيا بآ (a. zf.) : hazır ve mevcut olmaksızın, bulunmadığı halde; mahkemede, duruşmada bulunmaksızın.

gîyâbî, gîyâbîyye غيا بيه (a. s.) : kendisi hazır olmadığı halde yapılan muâmele ile ilgili; savcılıkça çağırılan duruşmaya gelmiyen kimse hakkında yapılan muâmele ile ilgili : **Hükm-i gîyâbî**.

gîyâs غيا ث (a. i.) : yardım. (bkz : gavs, muâvenet, nusret).

gîyâs-üd-dîn : 1) dînin yayılmasına yardımı dokunan zat; 2) erkek adı. [eskiden pâdişahlar, büyük devlet ricâli hakkında lâkap olarak kullanılırdı].

gîybet غيبت (a. i.) : 1. kaybolma. 2. aleyhinde bulunma, arkasından söyleme, çekiştirme, dedikodu yapma. (bkz : gaybet).

gîylân غيلان (a. i. gûl'un c.) : (bkz : agvâl).

gîzâ' غذاء (a. i. c. : agziye) : insanı besliyen maddeler (bkz : gîdâ').

gîzâî غذائى (a. s.) : gîzâ (gîdâ) ile ilgili. (bkz : gîdâî).

gil گل (f. i.) : balçık, su ile ıslanmış toprak, lülecî çamuru, kil. (bkz : tıyn).

gil-i ermeni : evvelce eczacılıkta kullanılmış

olan, siyaha çalar, kırmızı renkli, biraz yumuşak, yağlı ve kuru bir çamur, kilermeni.

gile گله (f. i.) : 1. yanıp yakılma, şikâyet. 2. üzüm tânesi. 3. iki dağ arasındaki yol.

gile-mend گله مند (f. b. s.) : şikâyet eden. (bkz : şâkî).

gile-mendi گله مندی (f. b. i.) : şikâyet edicilik.

giliger گلیگر (f. i.) : duvarcı, yapıcı; çamurcu. (bkz : vahhâl).

gilim گلیم (f. i.) : kaba yün dokuma, kilim.

Gil-şâh گلشاه (f. h. i.) : 1. balçık şah, balçıktan yapıldığı için Âdem'in lâkabı. 2. Fars'ların masal hükümdarı Keyyümers'in adı.

gil-zâr گلزار (f. b. i.) : çamurlu yer.

-gin گن (f. e.) : "gîn" muhaffefi. (bkz : gîn).

-gin گین (f. e.) : Türkçe'deki "-lı, -li, -lu, -lü" ekinin karşılığı. **Gam-gîn** : gamlı tasalı, kederli. (bkz : nâk).

gîr گیر (f. e.) : 1. tutan, tutucu [gîrîften mastarından]. **Cihân-gîr** : cihânı tutan. 2. s. dağılan, yayılan. 3. i. harb, kavga, savaş.

girâ گیرا (f. s.) : tutucu, müessir.

girâ-gîr گیراگیر (f. zf.) : tutan tutana.

girâmî گرامی (f. s.) : aziz, muhterem, saygın; ulu.

girân گران (f. s.) : 1. ağır, saki l, [maddî, mânevî] **Rıtîl-girân** (büyük, ağır kadeh) : dolu bardak. 2. fenâ; kokmuş. 3. bıktırıcı, usan-dırıcı. 4. sert, katı.

girân-bahâ گرانبها (f. b. s.) : pa-hası ağır, kıymetli, değerli. **Hedâya-yi girân-bahâ** : kıymetli hediyeler.

girân-bâr گرانبار (f. b. s.) : 1. ağır yüklü. 2. meyvası çok ağaç. 3. zengin. 4. gebe [insan ve hayvan].

girân-cân گرانبان (f. b. s.) : ağır canlı, kanı ağır, can sıkıcı [adam].

girân-cânî گرانبانی (f. b. i.) : girân-cânlık, can sıkıcılık.

girân-dest گراندست (f. b. s. c.) : girân-destân) : eli ağır, işini ağır gören [adam].

girân-destî گراندستی (f. i.) : el ağır-lığı.

girân-dest-mâye گراندستبایه (f. b. s.) : 1. sermayesi çok olan, zengin. 2. hünerli, mârifetli.

girân-dûd گران دود (f. b. s.) : 1. kara bulut. 2. sis, duman.

girân-gûş گرانگوش (f. b. s. c.) : girân-gûşân) : kulağı ağır işiten, sağır.

girân-gûşî گرانگوشی (f. b. i.) : sağırılık.

girân-gûşâne گرانگوشانه (f. b. zf.) : sağırçasına.

girân-hâb گرانخواب (f. b. s.) : uykusu ağır [adam].

girân-hâbî گرانخوابی (f. b. i.) : girân-hâb'lık, uyku ağırlığı.

girân-hâr گرانخوار (f. b. s.) : çok yiyici, yiyen. (bkz : ekûl).

girân-hârî گرانخواری (f. b. i.) : çok yiyicilik.

girân-hâtır گرانخاطر (f. a. b. s.) : canı sıkılmış, gücenik. (bkz : münfail).

girân-hûy گرانگوی (f. b. s.) : kötü huylu.

girânî گرانی (f. i.) : ağırlık. (bkz : sıklet).

girân-kadr گران قدر (f. a. b. s.) :
kadir ve îtibar sâhibi.

girân-kıymet گران قیمت (f. a. b. s.) : (bkz : girân-bahâ).

girân-kise گران کیسه (f. b. s.) : hasis, cimri, pinti.

girân-mâye گرانمایه (f. b. s.) :
pahası ağır, kıymetli, değerli [şey].

girân-püş گران پشت (f. b. s.) : sırtı sağlam.

girân-rikâb گران رکاب (f. a. b. s. c. : girân- rikâbân) : 1. savaşa düşmana saldıran, düşmanın saldırışından yılmıyan, azimli. 2. vakarlı, ağır kimse.

girân-rikâb-âne گران رکابانه (f. b. zf.) :
1. düşmana saldırırcasına. 2. ağır, vakarlı kimseye yakışacak sûrette.

girân-sâye گران سایه (f. b. s.) : yüksek mevki sâhibi; ordu kumandanı.

girân-sâyeği گران سایگی (f. b. i.) :
yüksek mevki sâhibi olma; ordu kumandanlığı.

girân-seng گران سنگ (f. b. s.) : 1. tartısı ağır, vakarlı. 2. kanaatli; sabırlı.

girân-ser گرانسر (f. b. s. c. : girân-serân) : kibirli, gururlu, kendini beğenmiş. (bkz : mütekebbir).

girân-serâne گرانسرانه (f. b. zf.) :
kibirlilikle, kendini beğenmişlikle.

girân-seri گرانسری (f. b. i.) : kibirlilik, kendini beğenmişlik.

girân-seyr گرانسیر (f. a. b. s. c. : girân-seyrân) : yürüyüşü ve hareketi ağır olan.

girân-sirişt گرانسرشت (f. b. s. c. : girân-siriştân) : ağır tabiatlı; tenbel.

girân-siriştâne گرانسرشتانه (f. b. zf.) :
ağır canlılıkla; tenbellikle.

girân-sirişti گرانسرشتی (f. b. i.) : ağır canlılık; tenbellik.

gird گرد (f. i.) : yuvarlak, çevre, değirmi. **Tâ-i gird** : yuvarlak t.

girdâb گرداب (f. i.) : 1. suların dön-
düğü ve çukurlaştığı yer, anaför, çevrinti, burgaç. [rüzgârın da yaptığı çevrintiyi "girdap" denilir]. 2. tehlikeli yer. (bkz : mehleke).

girdâb-ı belâ : belâ girdabı, felâket anaforu.

girdâ-gird گرداگرد (f. b. s.) : çepe-
çevre, firdolay. (bkz : dâir-en-mâdâr).

gird-âlûd گرد آلود (f. b. s.) :
toza bulanmış, toz toprak içinde.

girdâr گردار (f. i.) : 1. meşguliyet, iş. 2. âdet, tarz, yürüyüş. **Bel-girdâr** : işi kötü olan.

gird-bâd گردباد (f. b. i.) : dönerek çev-
rinti ile esen şiddetli rüzgâr, kasırğa, tulumba, hortum.

girde گرده (f. i.) : 1. açılmış yufka. 2. s. değirmi, yuvarlak. 3. evvelce yahudilerin Müslümanlardan ayrılması için omuzlarına diktikleri sarı parça. 4. değirmi yastık. 5. s., zf. bütün, hepsi.

girdebân گرده بان (f. b. s.) : gö-
zetici, gözcü. (bkz : nîgeh-bân).

girdgân گردگان (f. i.) : ceviz. (bkz : girdû).

girdek گردک (f. i.) : gerdek. (bkz : hacle).

girdu گردو (f. i.) : ceviz. (bkz : gevz, girdgân)

girc گرج (f. i.) : kireç. (bkz : gec).

girc-hâne گرجخانه (f. b. i.) :
kireçhâne, kireçlik, kireç ocağı.

giribân گریبان (f. i.) : elbise yaka-
sı. (bkz : ceyb). **Çâk-i giribân** (yaka yırtma) : çok acıklanma.

gırībân-şâk گریبان چاک (f. b. s.) : "yakası yırtık" : kederli.

gırībân-gir گریبان گیر (f. b. s.) : yaka tutucu, tutan.

gırībânî گریبانى (f. b. i.) : bir çeşit gömlek.

gırift گرفت (f. i.) : 1. tutma, yakalama. **Ahz ü gırift** : yakalayıp tutma. 2. dolaşık, birbiri içine girgin, karışık. **Gırift yazı** : karışık yazı. 3. g. s. arabesk denilen süslemenin bordürlerde kullanılan çeşidi. [çeşitleri : gıfte dallı gırift; çiçekli hendesî gırift (süslü hendesî gırift). 4. **müz**. Türk müziğinin nefesli sazlarından olup, bugün unutulmak üzeredir; ney'e benzer. Kaba çâr-gâh'dan muhayyer'e kadar ancak bir buçuk sekizli ses almasına rağmen kısa, küçük kamıştan yapılmış bir âlettir].

gıriftâr گرفتار (f. s.) : 1. tutulmuş, yakalanmış, esir. 2. düşkün, uğramış, tutgun. (bkz : döçâr).

gıriftâr-ı aşk : aşka tutulmuş.

gıriftâr-âne گرفتارانه (f. zf.) : gıriftâr'casına.

gıriftârî گرفتارى (f. i.) : gıriftârlık.

gırifte گرفته (f. s.) : 1. tutulmuş, yakalanmış.

gırifte-i dâm : tuzağa tutulmuş. 2. yakalanmış, tutulmuş [bir hastalığa]. 3. esir (tutsak).

gırifte-dem گرفته دم (f. b. s.) : nefesi tutulmuş.

gırifte-gî گرفتگى (f. b. i.) : 1. tutkunluk. 2. tutsaklık. 3. hastalık hâli.

gırifte-hâtır گرفته خاطر (f. a. b. s.) : kırıgın, gücenik.

gırifte-leb گرفته لب (f. b. s. c.) : gırifte-lebân) : "dudağı tutulmuş" : sakın, sessiz [kimse].

gırifte-lebâne گرفته لبانه (f. b. zf.) : sessizlikle, sâkinlikle.

gırifte-ser گرفته سر (f. b. s.) : akılı, fikri dağılmış [kimse].

gırifte-zebân گرفته زبان (f. b. s.) : dili tutuk, kekeme.

gırift-zen گرفت زن (f. b. s.) : gırift (ney) çalan.

gırîh گره (f. i.) : düğüm, bağ. (bkz : ukde, pîç).

gırîh gırîh : düğüm düğüm.

gırîh-bend گره بند (f. b. i.) : 1. düğümcü, bağcı. 2. uçkur.

gırîh ber gırîh گره بر گره (f. zf.) : düğüm düğüm üstüne. (bkz : pîçâpîç).

gırîh-bür گره بر (f. b. s.) : "düğüm kesen : yankesici. (bkz : kîse-bür).

gırîhçe گرهچه (f. i.) : düğümcük, küçük düğüm.

gırîh-gîr گرهگیر (f. b. s.) : "düğüm tutmuş" : düğümlü, dolaşık. (bkz : muakkad).

gırîh-küşâ گره کشا (f. b. s.) : "düğüm açan, çözen" : zorlukları yenen, halleden. (bkz : hallâl-i müşkilât).

gırîs, gırîse گریس , گریسه (f. i.) : hîle, oyun, dalavere. (bkz : hud'a).

gırîşme گرشمه (f. i.) : naz, işve, cilve, gamze, kaş ve gözle işaret, [fasihi "kırışme" olduğu halde, eski lûgatçilerimiz, kelimeyi "gırışme" şeklinde kabul etmişlerdir].

gırîve گریوه (f. i.) : 1. çıkmaz yol, çıkmaz sokak. 2. içinden çıkılması zor durum. **gırîve-i ışk** : aşkın çıkmaz yolu. 3. geçit, uçurum, yar.

gırîz گریز (f. i.) : [aslı "gürîz" dir]. (bkz : gürîz).

gırîz-gâh گریزگاه (f. b. i.) : [aslı "gürîz-gâh" dir]. (bkz : gürîz, gürîz-gâh).

gırîzân گریزان (f. s.) : [aslı "gürîzân" dir]. (bkz : gürîzân).

gîrîzende گریزندہ (f. s. c. : gîrîzen-değân) : [aslı "gûrîzende" dir]. (bkz : gûrîzende).

gîrûdâr گریودار (f. b. i.) : cenk, sa-vaş, kavga. (bkz : âşûb, cidât, perhâş).

gîryân گریان (f. i.) : ağlayıcı, ağlı-yan. **Çeşme-i gîryân** : ağlıyan göz.

gîryânî گریانى (f. i.) : gîryanlık, ağlayıcılık.

gîrye گریه (f. i.) : ağlama, ağlayış; gözyaşı. (bkz : bûkâ').

gîrye-i âşıkane : âşıkcasına ağlayış.

gîrye-i şâdi : sevinç ağlaması.

gîrye-bâr گریه بار (f. b. s.) : ağlı-yan, gözyaşı dökken. (bkz : gîrye-nâk).

gîrye-dâr گریه دار (f. b. s.) : ağlamış.

gîrye-engiz گریه انگیز (f. b. s.) : ağlamıya sebebolan, ağlatacak.

gîrye-feşân گریه فشان (f. b. s.) : göz-yaşı saçan, acı acı ağlıyan.

gîrye-fezâ گریه فرا (f. b. s.) : ağlamayı arttıran, çok ağlatan.

gîrye-hîz گریه خیز (f. b. s. c. : gîrye-hîzân) : gîrye (ağlama) koparan, koparıcı.

gîrye-künân گریه کنان (f. b. zf.) : ağlıyarak.

gîrye-meshûn گریه مشخون (f. a. b. s.) : göz yaşı ile dolu.

gîrye-nâk گریه ناک (f. b. s.) : ağlayıcı, ağ-lıyan. (bkz : gîrye-bâr).

gîryende گریزندہ (f. s.) : ağlıyan, ağlayıcı.

gîryende-i hasret : hasret ağlayıcısı.

gîrye-nikab گریه نقاب (f. a. b. s.) : gözyaşı ile örtülü.

gîrye-nûmâ گریه نما (f. b. s.) : ağlar yüzü.

gîrye-nûmûd گریه نمود (f. b. s.) : ağlar gibi görünen, ağlamışa benziyen.

gîrye-pâş گریه پاش (f. b. s.) : gözyaşı dökken, dökücü.

gîrye-perverd گریه پرورد (f. b. s.) : ağla-mayı getiren, ağlatan, ağlatıcı.

gîrye-rîz گریه ریز (f. b. s.) : ağlıyan, gözyaşı dökken. (bkz : gîrye-bâr, gîrye-nâk).

gîrye-zâr گریه زار (f. b. i.) : oturup ağlanılan yer.

gîrye-zâr-i hicrân : ayrılık acısıyla ağlanan yer

gîsû گیسو (f. i.) : omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kâhkül. (bkz : ferhâl, cu'd, ham, zûlf).

gîsû-yî anber-bâr : anber saçan saç; güzel ko-kulu saç.

gîsû-yî müşq-efşân : misk saçan saç.

gîsû-yî yâr : yârın, sevgilinin saçı.

gîsû-bend گیسو بند (f. b. i.) : 1. saç bağı; saç örgüsü. 2. altından yapılmış kadın tarağı.

gîsû-dâr گیسو دار (f. b. s.) : saçlı. **Necm-i gîsû-dâr** : kuyruklu yıldız.

gîş گش (f. i.) : 1. yürek, kalb. (bkz : fuâd). 2. kış kış diye kovmak için çıkarı-lan ses. 3. şatrançta kovma.

gîti گیتی (f. i.) : dünyâ. (bkz : âlem, cihân).

gîti-ârâ گیتی آرا (f. b. s.) : dünyâyı süsliyen.

gîti-ârây گیتی آرای (f. b. i.) : bot. iri yapraklı, güzel kokulu sadberk gülü.

gîti-bân گیتی بان (f. i.) : pâdişah, hükümdâr.

gîti-fürûz گیتی فروز (f. b. s.) : ci-hânı aydınlatan.

giti-neverd گیتی نورد (f. b. s.) :
dünyâyı dolaşan, gezen.

giti-nümâ گیتی نما (f. b. s.) :
cihânı gösteren. (bkz : cihân-nümâ).

giti-sitân گیتی ستان (f. b. s.) :
cihânı zapteden. (bkz : cihân-gîr).

Giv گيو (f. h. i.) : Fars'ların masal
kahramanlarından biri. Gyuders'in oğlu, Rüstem'in
üvey oğlu.

giyâ, giyâh گیا، گیاه (f. i.) : nebat,
* bitki, tâze ot. [hafifletilmiş "giyeh" dir].

giyâh-ı nem-nâk : bot. semizotu.

giyâh-ı şütür : bot. deve dikenî.

giyâh-beste گیاه بسته (f. b. s.) : ot
bağlamış, ot bitmiş.

giyâ-zâr گیا زار (f. b. i.) : çayır,
otluk. (bkz : giyâ, giyâh).

giyeh گیہ (f. i.) : giyâh'ın hafifletil-
miş. (bkz : giyâh).

gizlik گزلك (f. i.) : çakı, bıçak, kı-
lıç gibi kesici nesnelerin keskin tarafı, ağzı; uzun
saplı kalemtırâş.

gonce گنجہ (f. i.) : konca, tomurcuk,
açılmamış çiçek. [bilhassa gülün açılmamışı].

gonce-i âb : yağmur yağarken suyun yüzünde
meydana gelen kabarcık.

gonce-i hamrâ : kırmızı konca.

gonce-i handân : gülün konca.

gonce-i ra'nâ : müz. Türk müziğinin mürekkep
makamlarındandır. En az iki asırlıktır. Heftgâh ile
hüseynî beşlisinin nevâdaki şeddinden mürekkeptir.
Bu beşli ile nevâ veya yegâh perdesinde kalır.

gonce-dehân, -dehen گنجہ دهان، -دهن (f. b. s.) :
ağzı, konca gibi küçük ve güzel olan,
konca ağzılı. (bkz : gonce-fem).

gonce-fem گنجہ فم (f. b. s.) : (bkz :
gonce-dehân, -dehen).

gonce-leb گنجہ لب (f. b. s.) : dudak-
ları konca gibi olan, konca dudaklı.

gû[y] گو [ی] (f. s.) : söyleyen, diyen.
["güften" mastarından]. **Suhen-gû** : söz söyleyen.
Râst-gû : doğru söyleyen, v. b.

gubâr غبار (a. i.) : 1. toz. (bkz : gerd).

gubâr-ı tâlî : bot. * bitkilerin cinsiyet tozları,
pollen.

gubâr-ı tarîk : yol tozu. 2. g. s. bir yazı sitili.
["gubâr" mecâzen "esrar" mânâsına da gelir].

gubâr-âlûd غبار آلود (a. f. b. s.) :
toza bulanmış, tozlanmış, tozlu. (bkz : gerd-âlûd,
gerd-âlûde).

gubâre گوباره (f. i.) : 1. sığır sürüsü.
2. sığır ağılı, mandıra.

gubârî غباری (a. s.) : 1. gubar ile
ilgili, toza benzer, tozdan. 2. eski yazımızda bir
yazı çeşidi.

gubât غبات (a. s. gâbî'nin c.) : (bkz : gâbî).

gubeyrâ غبیرا (a. i.) : üvez.

gudde غده (a. i. c. : guded) : hek.

vücutta deri ile et arasında ve en çok boyunda, ka-
sıkta çıkan şiş, bez.

gudde-i arakiyye : ter bezi.

gudde-i dem'îyye : anat. gözyaşı bezi.

gudde-i derakiyye : anat. kalkan bezi.

gudde-i luâbiyye : anat. tükrük bezi.

gudde-i mi'deviyye : anat. mide bezi.

gudde-i nekfiyye : anat. çeneden, kulağın yumu-
şığına kadar olan kısımda, bâzan ufak ufak mey-
dana gelen bezler.

gudde-i saneberîyye : bot. * kozalaklı bez.

gudde-i taht-el-fekkiyye : anat. çenealtı bezi.

gudde-i taht-el-lisân : anat. dilaltı bezi.

guded غدد (a. i. guded'in c.) : anat.
bezler.

guded-i cildiyye : cilt bezleri.

gûdek گودك (f. i.) : çocuk. (bkz :
tıfl).

gûdek-âne گودكانه (f. zf.) : çocuk-
casına. (bkz : tıfl-âne, tufûl-âne).

guderâ'

guderâ' غدرأ (a. i. gadîr'in c.) :
(bkz : gadîr).

gudrûf غضروف (a. i. c. : gadârif) :
kıkırdak, kıkırdak kemiği.

gudrûf-i darakî : anat. hağereyi teşkil eden kırıkırdaklardan kalkan şeklinde olan kırıkırdak.

gudrûf-i halkavî : anat. kırıkırdak halka.

gudrûfi غضروفي (a. s.) : kırıkırdakla ilgili, kırıkırdığa âit, * kırıkırdaksı. [müen. "gudrûfiyye" dir].

gudûrân غدران (a. i. gadîr'in c.) :
(bkz : gadîr, guderâ').

gudûvv غدو (a. i.) : sabah vakti [ir iş yapma veya yola çıkma]. **Bi-l-gudûvvi ve-l-âsâl** : sabahları ve akşamları.

gufrân غفران (a. i.) : affetme, merhamet etme, yarlıgama.

gufrân-ı ilâhî : Alfah'ın günahları affetmesi, yarlıgaması.

gufûl غفول (a. i.) : dikkatsizlikten veya saşırmadan dolayı bir işte kusûr etme; ne olacağını kestirememesi.

gûgird گوگرد (f. i.) : kükürt.

gûh گوه (f. i.) : pislik, necâset. (bkz : gâit).

gûk غوك (f. i.) : kurbağa. (bkz : dıfda', vakvâk).

gûl گول (f. s.) : ahmak, safdil, bön.

gûl غول (a. i.) : hortlak, şeytan, karakoncolos.

gûl-i beyâbânî : gulyabani.

gulâm غلام (a. s. c. : gilmân) : 1. tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç. 2. köle, esir kölemen.

gulâmiyye غلاميه (a. i.) : cizye ve başka vergileri tahsil edenlerin topladıkları paraların hazine veznesine teslimi sırasında cizye veya vergi harç pusulalarının her biri için kendilerine verilen tahsil âidâtı.

gul-âne غولانه (a. f. zf.) : 1. gul'lere yaraşır sûrette. 2. üstün bir gayretle.

gulât غلات (a. s. galî'nin c.) : 1. (bkz : galî). 2. dinde, mezhepte taassubu çok ileri vardır kimse.

gulât-ı Şia : Şiilik müfritleri, Hz. Alî'ye Allah'lık isnâd ve izâfe edenler.

gulâz غلاظ (a. s.) : kaba, kalın. **Eymân-ı gulâz** : büyük yemin, and.

gulfe غلفه (a. i.) : haşafenin etrafında bulunan deri, sünnet derisi.

gulfevi غلفوى (a. s.) : gulfeye, sünnet derisine âit, bu deri ile ilgili.

gulgul, gulgule غلغل ، غلغله (h. i.) : 1. gürültü, şamata; bağırışıp çağırışma. (bkz : velvele).

gulgule-i etfâl : çocukların bağırışıp çağırışması, gürültüsü.

gulgule-i sukut : düşme gürültüsü.

gulgule-i yâ Muteâl : yâ Allah! gürültüsü. 2. ağız dar bir kabdan akan suyun çıkardığı ses.

gull غل (a. i. c. : aglâl) : suçlunun boyuna ve bileklerine geçirilen demir halka, zincir, pıranga.

gulmet غلمت (a. i.) : şehvet fazlalığı.

gulûf غلف (a. i. gılâf'ın c.) : kılıflar, kınlar, mahfazalar.

gulûvv غلو (a. i.) : 1. haddini aşma, ileri gitme, aşkınlık, taşkınlık. 2. hücum, saldırış.

gulûvv-i âmm : umûmî ayaklanma. 3. ed. son derece mübâlağa. (bkz : iğrâk).

gumûm غموم (a. i. gamm'ın c.) : ke-derler, tasalar, dertler, kaygılar. (bkz : gusas).

gumûz غموض (a. i.) : güç anlaşılır, kapalı ve karışık olma [söz]. (bkz : muammâ, rumûz).

gûn گون (f. s.) : 1. renk. (bkz : fâm, levn). **Gendûm-gûn** : buğday renkli. **Gûl-gûn** :

gül renkli. **Sebz-gûn** : yeşil renkli. 2. i. gidiş, tarz, sıfat. (bkz : gûne).

gûnâ گونا (f. s.). (bkz : gûne).

gûnâ-gûn گوناگون (f. zf.) : renk renk, türlü türlü; alaca.

gunc غنچ (a. i.) : naz, cilve, edâ, kırıltma.

gunc ü delâl : naz ve edâ.

gûne گونه (f. i.) : türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat. (bkz : gûn²).

gûne gûne گونه گونه (f. zf.) : ren-gârenk, türlü türlü.

gunne غنه (a. i.) : genizden gelen ses.

gunûde غنوده (f. s.) : uyumuş, uyuklamış, imızganmış.

gunûde-i hâk-i rahmet (rahmet toprağı üzerinde uyumuş) : merhum olmuş, ölmüş.

gûnyâ گونیا (f. i.) : gönye, geometri âleti, fr. *équerre*.

gûr گور (f. i.) : 1. mezar, kabir. 2. yaban eşiğı. 3. meşhur pehlivan Rüstem'in lâkabı. **Behrâm-gûr** : eski İran şahlarından.

gurâb غراب (a. i. c. : ağıbe, gırbân) : karga. (bkz : gırbân).

gurâb-ı esved : kuzgun karga.

gurâb-ül-beyn : alakarga.

gûrâb گوراب (f. i.). (bkz : serâb).

gûrâbe گورابه (f. i.) : kubbeli türbe.

gurâbî غرابی (a. s.) : karga ile ilgili.

gurâb-ül-beyn غراب البین (a. b. i.) : alakarga.

guramâ' غرماء (a. i. garîm'in c.) : 1. alacaklılar. 2. hasımlar, rakipler, düşmanlar. 3. fecrin ilk aydınlığı, parlaklığı. 4. düşürülen ölü ço-

cuğun [düşüt] canı üzerine alınması lâzimgelen mal diyeti.

guramâ-i sihhât : hastanın sihhât hâlindeki alacaklıları.

gurbet غربت (a. i.) : 1. gariplik, yabancılık. 2. yabancı bir memleket, yabancı yer, vatan dışı, yâdel.

gurbet-zede غربت زده (a. f. b. s.) : gurbet görmüş, gurbete düşmüş olan, memleketinin dışında kalan [kimse].

gûre غوره ("gu" uzun okunur. f. i.) : koruk, olmamış, ham üzüm.

gurebâ غربا (a. s. garîb'in c.). (bkz : garîb).

gurebâ-i müslimin : Müslüman garipler, kimse-sizler.

gurebâ-i yemîn : tas. Galata, İbrâhîm Paşa ve Edirne saraylarından çıkanlarla muhârebeye fevkalâde yararlık gösteren yabancılar ve yeni Müslümanlardan teşkil olunan iki süvârî bölüğünden biri.

gurebâ-i yesâr : tar. Galata, İbrâhîm Paşa ve Edirne saraylarından çıkanlarla muhârebeye fevkalâde yararlık gösteren yabancılar ve yeni Müslümanlardan kurulan iki süvârî bölüğünden biri.

guref غرف (a. i. gurfe'nin c.) : çardaklar, köşkler. **Sûre-i guref** : Kur'ân'ın 39. sûresi. (bkz : gurufât).

gurer غرر (a. i. gurre'nin c.). (bkz : gurre).

gurfe غرفه (a. i. c. : gurfe, gurufât) : çardak; köşk; balkon, cumba.

gurfe-i âliye : yüksek köşk, çardak.

gûr-hâne گورخانه (f. b. i.) : türbe.

gûristân گورستان (f. b. i.) : kabristan, mezarlık.

gûr-ken گورکن (f. b. i.) : mezar kazan, mezarıcı, kurgan.

gurm غرم (a. i.). (bkz : garâmet).

gurrân غران (f. s.) : homurdıyan, gürliyen, korkunç haykıran. **Şîr-i gurrân** : gürliyen arslan. (bkz : gurrende).

gurre

gurre غرر (a. i. c. : gurer) : 1. aklık, parıaklık. 2. atın alınıdaki beyazlık, akıtma. (bkz : garrâ', sabâh-ül-hayr). 3. arabî ayın birinci gecesi ve günü.

gurre-i muharrem : muharrem ayının ilk günü ve gecesi.

gurrende غرند (f. s.) : gürliyen, hiddet ve şiddetle bağırın. (bkz : gurrân).

gurûb غروب (a. i.) : 1. bir gök cismi- nin batıda görünmez olması, batması. (bkz : hü- sûf, küsûf, ufûl).

gurûb-i şems : Güneşin batması. 2. [garb'ın c]. (bkz : garb).

gurûbî غروبى (a. s.) : gurub ile ilgili.

gurubî saat : Güneşin batmış olduğu sırada on ikiyi gösteren saat, alaturka saat.

gurufât غرقات (a. i. gurfe'nin c.) : çardaklar, köşkler. (bkz : quref).

gurûr غرور (a. i.) : boş şeylere güvenerek aldanma, boş şeylerle böbürlenme, kibir, kurum, kurulma; kendini yüksek ve değerli tutma hissi. **Dâr-ül-gurûr** (gurur evi) : bu dünyâ. **Hab-i gurûr** : kendini büyük sanma.

gurur-i tâat : tâat'ın gururu, insanın, ettiği ibâ- dete güvenmesi.

gurûrî غرورى (a. s.) : 1. gurûr'a âit, gururla ilgili. 2. i. müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gurve غروود (a. i.) : burnun ucun- daki yumuşak kısım, kıkırdak.

gusâle غسالة (a. i.) : yıkama suyu, yıkantı.

gûsâle گوشاله (f. i.) : 1.. buzağı, dana. 2. kösele. [aslî "gâvsâle" dir].

gusas غصص (a. i. gussa'nın c.) : ke- derler, kaygılar, tasalar. (bkz : gumûm).

gûsfend گوسفند (f. i.) : koyun. (bkz : ganem).

gusl غسل (a. i.) : cünüblük, hayiz ve nifas hallerinden sonra din gereğince yıkanma, arınma.

gusl-hâne غسلخانه (a. f. b. i.) :

1. gusledilecek, yıkanılacak yer. 2. eski usul evler- de yıkanmaya ve eşyâ koymaya yarıyan, altı çinko kaplı küçük hücre.

gusn غصن (a. i. c. : agsân, gusûn) : ağaç dalı, budak.

gusn-i şecer : ağaç dalı.

gusn-i meksûr : kırılmış dal.

gusne غصنه (a. i.) : tek dal.

gûs-pend گوسفند (f. i.) : koyun. (bkz : ganem, gûsfend).

gûspond-kûşân گوسفند کشان (f. b. i.) : kurban bayramı. (bkz : îd-i adhâ).

gussa غصه (a. i. c. : gusas) : keder, kaygı, tasa.

gussa-yı âşık : âşığın tasası, kederi.

gussa-nâk غصه ناک (a. f. b. s.) : kederli, kaygılı, tasalı.

gusûn غصون (a. i. gusn'un c.) : ağaç dalları, filizler. (bkz : ağısân).

gusûn-i ter : tâze, genç, dallar.

gûş گوش (f. i.) : 1. kulak. (bkz : üzn). 2. işitme, dinleme.

gûş-i cân : can kulağı.

gûş etmek : dinlemek.

gûş-i hûş (akıl kuiağı) : dikkatle dinleme

gûşâb گوشاب (f. b. i.) : pekmez

gûş-âsb گوشاسب (f. i.) : 1. rüyâ. 2. düş azma. (bkz : ihtilâm). 3 s. "İysüz genç.

gûş-dâr گوشدار (f. b. s.) : "kulak tutan" : kulak veren, sözü lâıyıkıyla dinliyen.

gûşe گوشه (f. i.) : köşe, bucak.

gûşe-i çeşm : gözucu.

gûşe-i dâmen : etek ucu.

gûşe-i dehân : ağzın iki tarafı.

gûşe-i kitâb : kitap köşesi.

gûşe-i uzlet : ıssız, تنها köşe.

gûşe-bend گوشه بند (f. b. i.) : 1. köşebent. 2. q. s. ciltli kitaplarda kapağın dört köşesine yapılan süsleme.

gûşe-gîr گوشه گیر (f. b. i.) : bir köşeye çekilen.

gûşe-nişîn گوشه نشین (f. b. s.) : köşeye çekilen, insanlardan uzaklaşan. (bkz : münzevî).

gûş-güzâr گوشگزار (f. b. s.). (bkz : gûş-zed).

gûş-hurde گوش حرد (f. b. s.) : kulağı burulmuş, terbiye edilmiş.

gûşîş گوشش (f. i.) : çalışma, çabalaması.

gûş-mâl گوشمال (f. i.) : kulak bükme, yola getirme. (bkz : te'dîb).

gûş-pîç, **gûş-pîçide** گوش پیچ (f. b. s.) : kulağı burulmuş, terbiye edilmiş. (bkz : gûş-hurde).

gûşt گوشت (f. i.) : et. (bkz : lahm).

gûş-tîn گوشتین (f. b. s.) : etten, etten ibâret.

gûş-vâr, **gûş-vâre** گوشوار (f. b. i.) : küpe.

gûş-vâre-i felek : yeni doğmuş Ay.

gûş-zed گوش زد (f. b. s.) : kulağa çarpan, işitilen.

gûte غوطه ("gu" uzun okunur. f. i.) : suya dalma; suya bir kere dalıp çıkma.

gûte-hâr, **-hor** غوطه خوار (f. b. s.) : suya dalan.

guvât غوات (a. s. gavî'nin c.) : azgınlık sapkınlar. (bkz : gavî).

gûy گوی (f. i.) : 1. Acemlere mahsus

bir çeşit oyun topu; yuvarlak şey.

gûy-i mûsâbakat : yarış topu.

gûy ü çevgân : İngilizlerin golf oyununa benzer şekilde, meydan topunun atlılar tarafından uçları eyri değneklerle atılması esâsına dayanan şark oyunu; bu hususta yazılmış Farsça bir eserin adı. 2. söz. **Gûft ü gûy** : dedikodu. (bkz : kıl ü kal). 3. s. söyleyen, söyleyici.

gûyâ گویا (f. s.) : 1. söyleyen, söyleyici. 2. zf. sanki, diyelim ki. **Tûtî-i gûyâ** (söyleyen tutu) : şakrak söyleyen.

gûyende گوینده (f. s.) : söyleyen, söyleyici. (bkz : kail).

gûyî گوینی (f. i.) : söyleme, söyleyiş. **Hoş-gûyî** : güzel, düzgün, hoş söyleme.

guyûb غیوب (a. s. gayb'ın c.) : kayıplar. (bkz : gayb).

guyûm غیوم (a. i. gaym'ın c.) : bulutlar. (bkz : gaym).

guyûs غیوث (a. i. gays'ın c.) : yağmurlar.

guzât غزات (a. s. gazî'nin c.) : (bkz : gazî).

gûze گوزه (f. i.) : koza. (bkz : gûze).

guze غوزه ("gu" uzun okunur. f. i.) : koza. (bkz : gûze).

guze-i penbe : pamuk kozası.

güdâhte گداخته (f. s.) : erimiş.

-güdâz گداز (f. s.) : eriten, yakmak, mahveden. ["güdâhten" yahut "güdâziden" masterından]. **Tahammül-güdâz** : tahammül eriten. **Tâkat-güdâz** : tâkati mahveden.. v. b.

güdâzende گدازنده (f. s.) : eritici, eriten.

güdâzîş گدازش (f. b. s.) : yanma, yakılma.

güft

güft گف (f. i.) : 1. söz, lâkırdı. (bkz : kelâm). 2. dedi, söyledi.

güft ü gü (güft : dedi, gü : söyle) : dedikodu. (bkz : kıl ü kal).

güft ü şinid : mesmuât, duyulan haberler, dedi-kodu.

güftâr گفتار (f. i.) : söz,

güftâr-i şirin : tatlı söz. **Perişân-güftâr** : sözü dağınık olan, sözünde düzen olmıyan. **Şeker-güftâr** (şeker sözlü) : tatlı sözlü.

güfte گفته (f. s.) : 1. söyleniş, söylenmiş. 2. i. **müz**. bir söz eserinin bestelenmiş bulunan manzum sözleri.

güfte-kârî گفتکاری (f. b. i.) : g. s. 1. pirinçten yapılma, motif ve yazılarla süslü fener, lâmba ayağı. 2. üstünde yazılar bulunan ve yalnız İran'dan gelen bir cins halı.

güher گهر (f. i.) : ["gevher" in hafifletilmiş]. (bkz : gevher).

güher-bâr گهر بار (f. b. s.) : cevher yağdıran. (bkz : gevher-bâr).

güher-feşân گهر فشان (f. b. s.) : cevâhir saçan. (bkz : güher-pâş).

güher-fürûş گهر فروش (f. b. s.) : cevher satan.

güher-pâre گهر پاره (f. b. i.) : cevher parçası.

güher-pâş گهر پاش (f. b. s.) : cevâhir saçan. (bkz : güher-pâ).

güher-riz گهر ریز (f. b. s.) : cevher dökten.

gü گل (f. i.) : 1. çiçek. 2. bilinen çiçek, gül çiçeği; gül ağacı. [kıyâsî olmıyan cemi "gülân" dır].

gül-i gül-zâr : gül bahçesinin gülü.

gül-i ra'nâ : güzel gül; dışı sarı, içi kırmızı renkte olan bir çeşit gül.

gül-i ruh-sâr : 1) güle benzeyen yanak, gül yanak; 2) meşhûr bir çeşit lâle.

gül-i sad-berk : katmerli, bir çeşit iri gül.

gül-i surh : kırmızı gül.

gül-i ter : taze gül.

gül-i zemîn : meşveret meclisi.

gül-i zîba : güzel, parlak gül.

gül-âb گلاب (f. b. i.) : gülsuyu. (bkz : cüllâb).

gül-âb-dân گلابدان (f. b. i.) : içine gülsuyu konulan mahfaza, kap.

gülâc گلج (f. i.) : 1. nişastadan yapılan ince yufka, güllâc. 2. içerisine toz hâlindeki acı ilaçları koymak üzere eczacıların kullandıkları, nişastadan yapılmış küçük ve yuvarlak mahfaza.

gül-bâğ گل‌باغ (f. b. i.) : gül bahçesi. (bkz : gül-istân, gül-şen, gül-zâr).

gül-bâm گلبام (f. b. i.) : (bkz : gül-bâng).

gül-bâng گل‌بانگ (f. b. i.) : eskiden tekkelerde, âyin sırasında, saraylarda muayyen merâsim sırasında hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ilâhi veya duâ.

gül-bâng-i Muhammedî : ezan.

gülbeden گلبدن (f. b. s.) : bedeni gül gibi lâtif ve nazik olan.

gül-berg گل برگ (f. b. i.) : gül yaprağı.

gül-berg-i bâg-ı ömr : ömür bahçesi gülünün yaprağı; mec. torun.

gül-berg-i ter : taze gül yaprağı.

gül-be-şeker گل‌بشکر (f. b. i.) : bir çeşit gül tatlısı.

gül-bister گل‌بستر (f. b. i.) : gülden yatak.

gül-biz گل‌بیز (f. b. s.) : 1. gül serpen. 2. i. kadın adı.

gül-bûse گل‌بوسه (f. b. s.) : gül öpüşü : öpmesi gül hissini veren.

gül-bün گل‌بن (f. b. i.) : gül kökü, gül biten yer.

göl-çe گلچه (f. i.) : 1. gölcük, kü-
çük gül; çiçekcik. 2. g. s. fildişi oyma ve kakma-
larda bir göbek etrafına dizilmiş spiral petallerden
ibâret stilize gül motifi, relief motif. [buna *rosace*
(rozâs) da denilir].

göl-çehre گلچهره (f. b. s.) : gül
çehreli, çehresi gül gibi lâtif olan. **Duhter-i gül-çeh-**
re : gül çehreli kız. [fasihi : "gül-çihre" dir].

göl-çin گلچین (f. b. s.) : gül top-
layan, gül devşiren.

göl-dân گلدان (f. b. i.) : gül
mahfazası, çiçeklik, vazô.

göl-dehân, gül-dehen گلدهان، گلدهن (f. b. s.) : gül ağzılı, ağzı gül-gibi olan.

göl-deste گلدسته (f. b. i.) : 1. gül de-
meti; çiçek destesi. 2. **mûz.** Türk müziğinin mürek-
kep makamlarındandır. Eskiden mevcut olup da is-
mi bilinmiyen bu makama H. Saadettin Arel tara-
fından bu isim verilmiştir. Göldeste, püselikte zir-
güle, ruhnûvâz ve mâhur makamlarından mürek-
keptir. Bu diziler serbest ve karışık kullanılabilir.
Makam, mâhur veya mâhur'un ilk beşlisi ile rast
perdesinde kalır. Birinci derecede güçlü, ruhnûvâz'-
ın durağı olan hüseyndir. Donanımaya yalnız fa için
bir küçük mücenneb diyezi konur ki, makamın ter-
kibindeki her üç dizî'nin de müşterek bir ârızası-
dır. Ayrıca nota içerisinde icâbeden yerlere zirgü-
le'nin püselik şeddi için re ve lâ bakıyye diyezleri,
ruhnûvâz (mî de püselik) için ve bakıyye diyezi
konur.

göle گله (f. i.) : kıvrılmış ve bükülmüş
saç, zülüf.

göl-efşân گل افشان (f. b. s.) : gül sa-
çan.

göl-endâm گل اندام (f. b. s.) : gül
boyu, nâzik, güzel endamlı.

göl-engübîn گلنگین (f. b. i.) :
bal ile yapılan gül mürabbâsı.

göl-fâm گلفام (f. b. s.) : 1. gül renkli,
gül gibi rengi kızıl olan. 2. i. kadın adı.

göl-feşân گلشن (f. b. s.) : gül
saçan.

göl-geşt گلگشت (f. b. i.) : gül sey-
ri, gül gezintisi.

göl-geşt-i sahrâ : kırdâ gül veya çiçek seyri için
yapılan gezinti.

göl-gonce گلگنجه (f. b. i.) : henüz
açılmamış gül.

göl-gün گلگون (f. b. s.) : 1. gül
renkli, penbe. 2. i. kadın adı.

göl-güne گلگونه (f. b. i.) : 1. ka-
dınların kullandıkları gül renkli düzgün. 2. s. gül
renkli. 3. s. gül yanaklı.

göl-gün kümeýt گلگون کیت (f. b. i.) :
kırmızı şarap.

göl-hen گلخن (f. b. i.) : külhan,
hamam ocağı. [göl : ateş, hen : hâne = ateşhâ-
ne].

göl-hiz گلخیز (f. b. s.) : gül
bitiren, gül yetiştiren.

gölî گلی (f. s.) : gül renkli.

göl-istân گلستان (f. b. i.) : 1. (bkz :
gül-zâr). 2. Şîrazlı Şeyh Sâdi'nin meşhur eseri.
3. **mûz.** Türk müziğinin en az beş asırlık mürek-
kep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

göl-izâr گلزار (f. b. s.) : 1. gül ya-
naklı, al yanaklı.

göl-izâr-ı gonce-fem : ağzı konciya benziyen gül
yanaklı güzel. 2. **mûz.** Türk müziğinin mürekkep
makamlarındandır. Tahminen beş asır evvel terkib-
edilmiştir. Buna "Hüseyin Gül'izar" da denilir. Kar-
cıgar ve hüseyin makamlarından mürekkeptir. Hü-
seyin ile düğâh perdesinde kalır. Güçlü birinci de-
recede hüseyin'in güçlüsü olan hüseyin ve ikinci
derecede de karcıgar güçlüsü olan nevâ'dır. Dona-
nımına hüseyin'ninki gibi si koma bemolü ve fa
bakıyye diyezi konur. Karcıgar'da da bu iki ârıza
müşterek olup, ayrıca mî için bakıyye bemolü ilâ-
ve edilir. Makamın umûmî seyri inicidir.

gölmiñ گلیمین (f. b. i.) : kapı
kanatlarına, dolap kapaklarına çivi altına konulan
pul, kabara.

göl-nahl گلنخل (f. b. i.) : gül ağacı,
gül fidanı.

gülnâk

gülnâk گُلْنَاک (f. i.) : hisar ve kale.

gül-nâr گُلْنَار (f. b. i.) : nar çiçeği.

gül-nefesî گُلْنَفَسِی (f. b. i.) : güzel kokululuk, hoş ve lâtif sözlülük.

gül-nihâl گُلْنِهَال (f. b. i.) : gül fidanı.

gül-nikab گُلْنِکَاب (f. a. b. i.) : yüzü gülle örtülü, penbe yüzlü. (bkz : gül-pûş).

gül-nûş گُلْنُوش (f. b. s.) : 1. gül içen. 2. i. kadın adı.

gül-pûş گُلْپُوش (f. b. s.) : gül örtülü, penbe yüzlü. (bkz : gül-nikâb).

gül-reng گُلْرَنگ (f. b. s.) : gül renkli, penbe.

gül-reng-i feyz : meşhur bir çeşit lâle.

gül-riz گُلْرِیز (f. b. s.) : 1. gül saçan, gül serpen. 2. meşhur bir çeşit lâle.

gül-rû[y] گُلْرُوی (f. b. s.) : gül yüzlü, al yanaklı.

gül-ruh, gül-ruhsâr گُلْرُوح . گُلْرُوحْسَار (f. b. s.) : gül yanaklı güzel.

gül-ruh گُلْرُوح (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup elde nûmûnesi yoktur.

gül-şâh گُلْشَاه (f. h. i.) : Varaka'nın sevgilisi, masal kadını.

gül-şeker گُلْشَکَر (f. b. i.) : gül tatlısı.

gül-şen گُلْشَن (f. b. i.) : 1. gül bahçesi. 2. kadın adı. (bkz : gül-istân, gül-zâr).

gül-şen-i vefâ : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Ferâizcizâde İbrâhim Vefâ Efendi tarafından 1900 senelerinde terkîbedilerek bir peşrev ile bir saz semâisi yazılmıştır. Bu makam daha sonra başka bir bestekâr tarafından kullanılmıştır.

gül-şen-serây : gül bahçesi içindeki saray.

gülşen-âbâd گُلْشَن آبَاد (f. b. i.) :

Beşiktaş'taki eski saraylardan birinin adı.

gül-şen-ârâ گُلْشَن آرا (f. b. s.) : gül bahçesini süsliyen.

gülşeniyye گُلْشَنِیْیَه (f. h. i.) : tas. Halvetiyye tarîkati kollarından biri. [Diyarbakır civârında 826 (1422) da doğan İbrâhim Gülşenî tarafından kurulmuştur].

gül-şen-gâh گُلْشَن گَاه (f. b. i.) : gül bahçesi.

gül-ten گُلْتَن (f. b. s.) : 1. gül tenli, gül vücutlu. 2. i. kadın adı.

gülü گُلُو (f. i.) : boğaz. [insanda veya hayvanda]. (bkz : halk).

gülü-bend گُلُو بَنْد (f. b. i.) : boğaz sargısı, boyuna sarılan bağ.

gülü-gîr گُلُو گِیر (f. b. s.) : 1. boğaz tutan, boğazda kalan, boğazdan güçlükle geçen [şey]. 2. ahlat armudu.

gölve گُلُوَه (f. i.) : fırın bacası.

gül-vend گُلْوَند (f. b. i.) : hediye [en çok, incir, ceviz, fıstık dizisinden yapılan armağan].

gül-zâr گُلْزَار (f. b. i.) : 1. gül bahçesi, gül tarlası. (bkz : gül-bâğ, gül-istân, gül-şen).

gül-zâr-ı firâk : ayrılık gül bahçesi.

gül-zâr-ı hümâyûn-sây : şâhâne gülzâr, pâdişahlara mahsus ve lâyık gül bahçesi. 2. müz. Türk müziğinin en az iki asır evvel terkîbedilmiş mürekkep makamlarından olup A. A. Konuk'un kâr-ı nâtık'ının düyek usullü 119 (son) parçası, bu makama mi-sâldir.

gül-zemîn گُلْزَمِین (f. b. i.) : mec. işret edilen, içilen yer.

güm گُم (f. s.) : kayıp, yitik. (bkz : zâyî').

gümân, gümâne گُمَان . گُمَانِه (f. i.) : zan, sanma, sezme. **Bed-gümân** : şüpheci, fenâ düşünceli. (bkz : zann, vehm).

gümâşte گماشته (f. i. c.): gümâş-
te-gân) : -vezir, vekil.

güm-geşt, güm-geşte گمگشت، گمگشته (f. b. s.) : kaybolmuş. (bkz : güm-şüde).

güm-kerde, güm-kerde-pey گمکرده (f. b. s.) : adı sanı kaybolmuş,
eseri kalmamış, izi yok olmuş.

güm-nâm گمنام (f. b. s.) : adı
sanı yok olmuş, unutulmuş.

güm-râh, güm-reh گمره، گمراد (f. b. s.) : 1. yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrıl-
mış. (bkz : dâll). 2. bol, gür.

güm-râhi گمراهی (f. b. i.) : doğru
yoldan çıkmış olma, yolunu şaşırmış olma, sapıt-
ma.

güm-şüde گمشده (f. b. s.) : kaybol-
muş, telef olmuş. (bkz : güm-geşt, güm-geşte).

gün گن (f. i.) : haya, husye.

günâh گناه (f. i.) : Allah'ın emirle-
rine aykırı olarak görülen iş, dînî suç. [nazımda
"güneh" şeklinde geçer]. (bkz : güneş, ism, zenb).

günâh-kâr گناهکار (f. b. s.) : gü-
nahlı, günah işleyen. (bkz : güneş-kâr, güneş-pîşe).

günâh-kârâne گناهکارانه (f. b. zf.) :
günah işleyene yaraşır sûrette.

günâh-kârî گناهکاری (f. b. i.) : günahkârlık.

günâh-pîşe گناه پشه (f. b. s.
c. : günah-pîşegân) : günah işlemeyi âdet edinen.

günâh-pîşe-gân گناه پیشگان (f. b. s.
günah-pîşe'nin c.) : günah işlemeyi âdet edinen-
ler.

günbed گنبد (f. i.) : kümbet, kub-
be, üstü yuvarlak şekilde olan binâ veyâ çıkıntı.

günbed-i âb : su kabarcığı.

günbed-i a'zam : dokuzuncu gök.

günbed-i azrak : gök yüzü.

günbed-i devvâr (dâimâ dönen kubbe) : gökyüzü

günbed-i ekvâr : gökyüzü.

günbed-i hadrâ' (yeşil kubbe) : gökyüzü.

günbed-i minâ-fam : gökyüzü.

güncâyîş گنجایش (f. i.) : sığma, sı-
ğışma.

güncide گنجیده (f. s.) : sıkıştırılmış,
sıkılmış.

güncişik گنجشک (f. i.) : serçe ku-
şu. (bkz : usfûr).

güneş گنه (f. i.) : (bkz : gü-
nâh, zenb).

güneş-kâr گنهکار (f. b. s.) : günah
işleyen, günahlı. (bkz : günâh-kâr).

güneş-kârî گنهکاری (f. b. i.) :
günah işleyicilik.

güneş-pîşe گنه پشه (f. b. s. c. :
güneş-pîşegân). (bkz : günâh-kâr).

güng گنگ (f. s.) : dilsiz. (bkz :
ahraş, ebkem, lâl).

gürâz گراز (f. i.) : azgın erkek do-
muz.

gürbe گربه (f. i.) : kedi. (bkz : hırr,
hırr, sinnevr). **Şütür-gürbe** (deve ile kedi) : **dey**.
münâsebitsiz, mânâsız.

gürbe-i deştî : yaban kedisi.

gürbüz گربز (f. s.) : 1. cerbezeli. 2. kahra-
man. 3. anlayışlı. 4. t. gürbüz, genç irisi.

gürd گرد (f. s.) : cesur, kahraman, yi-
ğit, koçyiğit. (bkz : bahâdır, dilâver, dilir, fer-
zâne).

gürdâs گرداس (f. s.) : zâlim, gaddar.
(bkz : bî-dâd, gaşûm²).

gürde گردده (f. i.) : böbrek. (bkz :
kilye).

gürg گرگ (f. i. c. : gürgân) : kurt, canavar. (bkz : sirhân, zi'b).

gürg-i bârân-dide : (yağmur görmüş kurt) : görmüş geçirmiş, feleğin çenberinden geçmiş [adam], eski kurt.

Gürgân گرگان (f. h.i.) : 1. İran'ın Kuzey-doğusunda bir yer. 2. Aksak Timur'un lâkabı.

gürg-zâde گرگزاده (f. b. i.) : kurt yavrusu.

gürhte گریخته (f. s.) : kaçmış, kaçkın.

gürisne گرسنه (f. s. c. : gürisnegân) : aç, fakir. (bkz : câyi', cev'ân).

gürisne-çesm گرسنه چشم (f. b. s.) : aç gözlü, cimri.

gürisne-çesmâne گرسنه چشمانه (f. zf.) : aç gözlücesine, cimrilikle.

gürisne-çesmi گرسنه چشمی (f. b. i.) : açgözlülük, cimrilik.

gürisne-gân گرسنگان (f. b. i. gürisne'nin c.) : açlar, fakirler.

gürisnegi گرسنگی (f. i.) : açlık.

güriz گریز (f. i.) : 1. kaçma. (bkz : firâr). 2. s. kaçkın, kaçan. 3. ed. kasidelerde mevzûa girmeden evvel söylenen beyit. (bkz : güriz-gâh).

gürizân گریزان (f. s.) : kaçıcı, kaçan. (bkz : girizehde).

gürizânî گریزانی (f. i.) : girizanlık.

gürizende گریزنده (f. s. c. : gürizende-gân) : kaçıcı, kaçan. (bkz : girizân).

güriz-gâh گریزگاه (f. b. i.) : 1. kaçacak yer. (bkz : melce', 2. (bkz : güriz⁸).

gürmih گریه (f. i.) : 1. enser, çivi. 2. hayvan bağladıkları büyük kazık.

gürs گرس (f. i.) : 1. açlık. 2. kir, pas, leke. 3. kâhkül. (bkz : zülf).

gürûh گروه (f. i.) : cemâat, bölük, takım.

gürûh-i eşkiyâ' : eşkiyâ gürûhu, takımı. (bkz : şirzime).

gürûhâ gürûh گروهها گروه (z. zf.) : bölük bölük, takım takım.

gür, gürze گرز گرز (f. i.) : [eskiden] silâh olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz.

gürz-i qirân : iri, ağır topuz.

-güsâr گسار (f. s.) : içici, içen; yiyici, yine. **Mey-güsâr** : mey içen, şarap içen. **Gam-güsâr** : dert ortağı.

güsiste گسته (f. s.) : kırılmış, kopmuş; gevşemiş, çözülmüş, sölpük.

güsiste mahâr (yuları kopmuş) : başıboş, kayıtsız.

güsiste-kemer : "kemerî kopuk", kalender, derbeder.

güsn, güsne گسن، گسنة (f. i.) : açlık.

güstâh گستاخ (f. s.) : küstah, hayâsız, arsız, edepsiz, saygısız.

güstâh-âne گستاخانه (t. zf.) : küstahcasına, edepsizcesine, sıra saygı tanımaksızın.

güstâhî گستاخی (f. i.) : küstahlık, edepsizlik, sıra saygı tanımazlık.

Güstehem گستههم (f. h. i.) : eski İran pehlivanlarından iki meşhur zâtın oğullarının adı.

-güster گستر (f. s.) : yayan, döşeyen ["güsterden" mastarından]. **Adâlet-güster** : adâlet, doğruluk yayan. **Ziyâ-güster** : ışık yayan.

güsterde گسترده (f. s.) : yayılmış, döşenmiş.

-güşâ گشا (f. s.) : açan, açıcı. **Dehen-güşâ** : ağzını açan. **Dil-güşâ** : gönül açan,

gönüle ferahlık veren. **Kişver-güşâ** : memleket açan, fetheden.

güşâd گشاد (f. i.) : 1. açma, açılma, açılış. (bkz : feth). **Resm-i güşâd** : açış töreni.

güşâd-ı dil : gönül açılması. 2. tavla oyunlarının bir çeşidi, açmaz. 3. bir çeşit ok atışı şekli.

güşâd-ı gonce-i dil : gönül koncasının açılması, mes'ut olma.

güşâde گشاده (f. s.) : açılmış, açık, ferah, şen. (bkz : güşûde).

güşâde-dest گشاده دست (f. b. s. c. : güşâde-destan) : eliaçık civanmert. (bkz : fütüvvet-mend, sahî, sahâvet-kâr).

güşâ-destân گشاده دستان (f. b. s. : güşâde-dest'in c.) : eliaçıklar, cömertler.

güşâde-desti گشاده دستی (f. b. i.) : eliaçıklığı, civanmertlik. (bkz : fütüvvet³).

güşâde-dil گشاده دل (f. b. s.) : gönlü şen.

güşâde-dilî گشاده دلی (f. b. i.) : gönül şenliği.

güşâde-ebrû گشاده ابرو (f. b. s.) : güler yüzlü.

güşâde-gî گشاده گمی (f. b. i.) : güşâde'lik, açıklık, ferahlık, şenlik.

güşâde-hâtır گشاده خاطر (f. a. b. s.) : gönlü rahat.

güşâde-pîşânî گشاده پیشانی (f. b. s.) : alnı açık.

güşâde-rû گشاده رو (f. b. s.) : açık yüzlü.

güşâde-zebân گشاده زبان (f. b. s.) : dili açık, fasih.

güşâd-nâme گشاده نامه (f. b. i.) : 1. Pâdişah fermanı. 2. boşanma vesikası.

Güşâsb گشاسب (f. h. i.) : (bkz : Güştâsb).

güşâyende گشاینده (f. s.) : açıcı, açan.

güşâyış گشایش (f. i.) : açılma, açıklık, açılış.

güşâyış-i hâtır : iç açıklığı, gönül ferahlığı.

güşâyış-i hevâ : havanın açıklığı.

güştâ گشتا (f. i.) : Cennet. (bkz : Behîst, Firdevs).

Güştâsb گشتاسب (f. h. i.) : Fars hükümdarlarından Hystaspes.

güşûde گشوده (f. s.) : açılmış. (bkz : güşâde).

güvâ گوا (f. s.) : şahit, * tanık, delil. ["güvâh" ın hafifletilmiş]. (bkz : güvâh).

güvâh گواه (f. s.) : şahit, delil, * tanık. (bkz : güvâ).

güvâhî گواهی (f. i.) : şahitlik, * tanıklık.

güvâr, güvârâ, güvârân گوار, گوارا, گواران (f. s.) : hazmi kolay olan [yemek]. **Hoş-güvâr** : hazmi pek kolay olan.

güvârende گوارنده (f. s.) : hazmi kolay.

güvârendegî گوارندگی (f. i.) : hazim kolaylığı.

güvâriş گوارش (f. s.) : hazme yardımı olan şeyler.

güvâş, güvâşe گواش, گواشه (f. s.) : renk, boya.

güzâf گزاف, گزاف (f. s.) : bîhûde, boş. [lâkırdı, söz]. (bkz : lâlaka). **Lâf-ı güzâf** : mânâsız, boş söz. [kelimenin aslı "gizâf" dır].

güzâr گذار (f. i.) : 1. geçme, geçiş.

güzâr-ı bâ-şitâb : hızla geçiş.

güzâr-ı ömr : ömrün geçişi. **2. s.** geçirici, geçiren. [bileşik sıfat olduğu zaman]. **Dem-güzâr** : vakit, zaman geçiren. **3. s.** beceren, ödiyen, yapan. **Maslâhat-güzâr** : (iş yapan, beceren) : elçi, sefir.

güzâre گزاره (f. i.) : rü'yâ tâbir etme, duş yorma. (bkz : güzâris).

güzârende گذارنده (f. s.) : geçici, geçen; geçirici, geçiren.

güzârende-i evkat : vakit geçiren, geçirici.

güzâriş گزارش (f. i.) : rü'yâ tâbir etme, duş yorma. (bkz : güzâre).

güzâriş گذارش (f. i.) : geçme, geçiş.

güzâriş-i hayât : hâyâtın geçişi.

güzâriş-ger گزارشگر (f. b. s.) : rü'yâ tâbir eden. (bkz : muabbir).

güzâriş-nâme گزارشنامه (f. b. i.) : tâbirnâme.

güzâşte گذاشته (f. s.) : geçmiş, geçmiş olan.

güzer گذر (f. i.) : 1. geçme, geçiş. (bkz : güzâriş). **2. s.** geçen, geçici. **Hoş-güzer** : hoş geçici, geçen. (bkz : güzârende).

güzerân گذران (f. s.) : geçici, geçen. ["olmak" mastariyle kullanılır]. **Ömr-i güzerân** : geçici ömür. (bkz : güzârende, güzer²).

güzer-gâh, güzer-geh گذرگاه, گذرگاه (f. b. i.) : 1. geçilen yer, geçit, derbend; uğrak. **2.** [yol inşaatında] arâzî veyâ harita üzerinde yo-

lun başlangıç ve son noktaları arasından geçirilen kırık hat.

güzer-nâme گذرنامه (f. b. i.) : geçiş tezkeresi.

güzeşt گذشت (f. i. s.) : geçme, geçiş, geçen. **Ser-güzeşt** : baştan geçen.

güzeşte گذشته (f. s. c.) : güzeşte-
teğân) : 1. geçmiş. **Sâl-i güzeşte** : geçmiş yıl. **2. i.** işlemiş fâiz. (bkz : fâiz).

güzeşte-gân گذشتگان (f. s. güzeşte'nin c.) : geçmişler, önden gelmişler. (bkz : eslâf).

güzeşteğân-ı şuarâ : şâirlerin geçmiş olanları.

güzide گزیده (f. s. c.) : güzide-gân) : 1. seçkin, seçilmiş, beğenilmiş (bkz : güzîn, müntahab, nuhbe). **2. i.** kadın adı.

güzide-gân گزیدگان (f. s. güzide-nin c.) : seçkinler, seçilmişler, beğenilmişler.

güzide-suhen گزیده سخن (f. s.) : seçilmiş, beğenilmiş söz söyliylen.

güzîn گزین (f. s.) : 1. seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş. **Çihâr (çâr)-i yâr-i güzîn** : Hz. Muhammed'in başlıca dört dostu : [Hz. Ebûbekir; Hz. Ömer; Hz. Osman; Hz. Ali]. **Gûşe-güzîn-i uzlet** : tenhalık köşesini seçmiş. **Halvet-güzîn** : tenhayı beğenen, seçen. **Vahdet-güzîn** : tek başına kalmayı seçen. (bkz : güzide, müntahab, nuhbe, peşendide). **2. i.** kadın adı.

güzîniş گزینی (f. i.) : seçme, seçiş.

güzîr گزیر (f. i.) : çâre, derman. **Nâ-güzîr** : çâresiz.

H

h, ha ح (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin sekizinci harfi olup, "ebced" hesabında sekiz sayısının karşılığıdır.

hâ-i mûhmele, hâ-i hutî : noktasız ha. [hâ-i

menkute, hâ-i meftûha veyâ **hâ-i mu'ceme** (noktalı ha) : hî harfinin adıdır].

-hâ[v] [خا] (f. s.) : "çiğniyen" mânâsına gelen kelimelere katılarak vasfı terkîbî (birle-

şik kelime) yapar. **Şeker-hâ** (şeker çiğniyen) : tatlı söyliyən, tatlı sözlü. **Jâj-hâ** : saçma- sapan sözler söyliyən:

-hâ - هـ (f. e.) : 1. cemi (* çoğul) edâtı.

Esb-hâ : atlar. **Kazâ-hâ** : kazâlar. **Seg-hâ** : köpekler.. gibi. 2. zm. 0.

hâ-ât خَات (a. ha. hı'nın c.) : hı'lar.

hâb خواب (f. i.) : uyku; rü'yâ.

hâb-ı adem (yokluk) : ölüm uykusu.

hâb-ı câvid (ebedî uyku) : ölüm.

hâb-ı ecel : ölüm uykusu.

hâb-ı gaflet : gaflet uykusu.

hâb-ı girân : ağır uyku.

hâb-ı hargûş : tavşan uykusu, hafif ve kuşuklu uyku; hîle, yalan.

hâb-ı nâz : naz uykusu, cilve ile kendini uykuda gösterme hâlî.

hâb-ı nâz-ı yâr : sevgilinin naz uykusu.

hâb-ı nûşin : tatlı uyku.

hâb-ı perişân : dağınık, rahatsız uyku.

hâb-ı pür-ıztırâb : ıztırablı uyku.

hâb-ı râhat : dinlenme uykusu.

habâb, habâbe حَبَاب (a. i.) : su üzerinde olan hava kabarcıkları.

habâbîr حَبَابِير (a. i. c.) : zool. toy kuşunun yavruları.

habâib حَبَائِب (a. s. habîbe'nin c.) : sevgili kadınlar.

habâik حَبَائِكَ (a. s. habîke'nin c.) : 1. çizgiler. 2. samanyolları, kehkeşanlar.

habâil حَبَائِل (a. i. hibâle'nin c.) : ince ipten yapılmış olan tuzaklar, ağılar.

habâil-i mevt : ölümün sebepleri.

habâil-üş-şeytân (şeytan tuzakları) : kadınlar.

habâir حَبَائِر (a. i. habâri'nin c.) : zool. toy kuşları.

habâis حَبَائِث (a. i. habîse'nin c.) : kötü şeyler, kötülükler. **Ümm-ül-habâis** (kötülüklerin anası) : şarap; içki.

habak حَبَق (a. i.) : bot. yarpuz

veyâ narpuz da denilen ve nâne cinsinden olan güzel kokulu, tadı iştihâ açıcı bir ot, lât. **mentha pulegium**.

habâk خَبَاك (f. i.) : 1. dört yanı çevrilmiş olan yer; avlu. 2. ağıl, mandıra.

habâl خِبَال (a. i.) : düzensizlik, bozulma; üzüntü, sıkıntı.

habâlâ حِبَالِي (a. i. hublâ'nın c.) : gebeler.

habâleyât حَبَالِيَّات (a. s. hublâ'nın c. olan habâlâ'nın c.) : gebeler.

hâb-âlûd, hâb-âlûde ، خواب آلود (f. b. s.) : uykusu gelmiş, uyku basmış. (bkz : hâb-nâk).

habâr, hibâr حَبَار (a. i. c. : habârât) : 1. damga. 2. imzâ.

habârât حَبَارَات (a. i. habâr'ın c.) : 1. damgalar. 2. imzâlar.

habârîr حَبَابِير (a. i. hibâr'ın c.) : dağ çiçekleri.

habâset خَبَائِث (a. i.) : habislik, kötülük, alçaklık.

habat حَبْط (a. i.) : yara iyileştikten veyâ vücûdun bir tarafına değnekle vurulduktan sonra kalan iz, nişâne.

habâyâ خَبَايَا (a. i. habîbe'nin c.) : 1. gizli şeyler, gizli işler. (bkz : hafâyâ). 2. defneler.

habb حَب (a. i. c. : hubûb, c. c. : hubûbât) : 1. tâne, tohum, çekirdek. 2. yutulacak yuvarlak ilâç, hap.

habb حَب (a. s.) : hilekâr, aldatıcı, kurnaz. (bkz : hibb, hubb).

habb, hibb حَب ، حَب (a. i.) : denizin dalgalanması, kabarması.

habbâl

habbâl حبال (a. i. habl'den.) : ip ve organ satan kimse; ipçi, urgancı.

habbâr حبار (a. i.) : 1. mürekkepçi. 2. terzi.

habbâs حباس (a. i.) : hapseden, zindancı.

habbât حبات (a. i. habbe'nin c.) : 1. habbeler. 2. haplar.

habbâz خباز (a. i. hubz'dan. c. : habbâzân) : ekmekçi.

habbâzî خبازى (a. s.) : ekmekçilikle ilgili.

habbe حبه (a. i. c. : habbât, hubeb) : buğday, arpa vesâire gibi ufak ve yuvarlak olan şeyler, tâneler.

habbe-i hadrâ : bot. çitlenbik.

habbe-i sevdâ, **habbet-üs sevdâ** : bot. çörekotu.

habbe-i vâhîde : tek tâne; -azlıktan kinâyeye olarak hiçbir şey.

habbet-ül-kalb : (bkz : süveydâ-ül-kalb).

habbezâ حنذا (a. zf.) : "ne sevimli, ne güzel" mânâsında takdir edâtı. (bkz : hôşâ'zihî).

habb-ül-bülûg حب البلوغ (a. b. i.) : erkek ve kız çocuklarının alınlarında ve yüzlerinde çıkan kabarcıklar, ergenlik.

habb-ül-gamâm حب الغمام (a. b. i.) : yağın dolu.

habb-ül-gurâb حب الغراب (a. b. i.) : bot. kargabüken denilen zehirli bir ağaç ve bu ağacın meyvası, lât. **strychnos nox vomica**.

habb-ül-leziz حب اللذی (a. b. i.) : galat olarak abdülleziz denilen, Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusu şeklindeki ve büyüklüğünde olan yağlı ve tatlı yemişi; butum.

hâb-câme خواب جامه (f. b. i.) : gecelik entârisi, pijama gibi uyku sırasında giyilen şey. (bkz : câme-hâb).

hâb-dîde خواب دیده (f. b. s.) : mec. "rû'yâ görmüş" : bülûga ermiş, düşü azmış [genç].

hâb, hâbe حابه , حاب (a. i.) : günah, suç.

habe خبه (f. i.) : boğulma, bunalma, sıkılma.

habeb خبب (a. i.) : hîle, aldatma, kurnazlık.

habek خبك (f. i.) : üzülmeye; sıkılma.

habel حبل (a. i.) : 1. cenîn, ana karındaki çocuk. 2. **fels.** musallat fikir, * takınak, **fr. obsession**. 3. gebelik; gebelik zamânı.

haben حبن (a. i.) : **hek.** karında su toplanmasından ileri gelen bir hastalık, siroz.

haben حین (a. i.) : 1. kasma, kısaltma. 2. **ed.** aruzda, "fâilâtün" den "ât, hecesini atarak "fâilün" veznine sokma.

haber خبر (a. i. c. : ahbâr) : 1. son ve yeni havâdis, bilgi. 2. ağızdan ağıza dolaşan söz.

haber-i kâzib : yalan haber.

haber-i sâdık : doğru haber. 3. hadîs, Peygamberimizin sözü.

haber-i mütevâtir : birçoklarının birçokları vâsıtasıyla rivâyet ettikleri hadîs-i şerifler.

haber-i meşhûr : bir veya birkaç kişiden birçoklarına söylenerek böylece sürüp giden hadîs-i şerif.

haber-i vâhid : haber-i mütevâtir ve haber-i meşhur kadar yaygın olarak gelmiş bulunan hadîs-i şerif. 4. **gr.** isim cümlelerinde * yüklem.

haber حبر (a. i.) : çürüme; berelenme.

haber-dâr خبر دار (a. zf.) : haberli. (bkz : habîr, vâkîf).

haberî, haberîyye خبری , خبریّه (a. s.) : 1. haberle ilgili; haberdan ibâret olan. 2. **gr.** * yüklemle ilgili.

haber-pijûh خبر پژوه (a. f. b. s.) : haber araştıran, haber almayı çalışan.

habese خبسه (a. s. habîs'in c.) : kötüler, alçaklar, pisler. (bkz : hubesâ).

Habeş حبش (a. h. i.) : Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hristiyan olan, Habeşistan kıtasında yaşayan yerli halk.

habeşe حبشه (a. h. i.) : 1. Habeşistan. 2. Habeş.

Habeşi حبشى (a. s. ve i.) : Habeşistan halkından olan kimse.

habeşi حبشى (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

Habeşistân حبشستان (a. h. i.) : Habeşlerin vatani.

hâb-gâh, hâb-geh خوابگاه . خوابگاه (f. b. i.) : uyunacak yer, yatak odası.

hâb-gûzâr خواب گذار (f. b. s.) : uyuyucu. (bkz : nâim).

habhâb خباب (a. i.) : 1. canbaz ayaklağı, fr. échasse. 2. takunye.

habhâbi بخابى (a. i.) : işsiz güçsüz dolâşan adam.

hâbit هابط (a. s. hûbût'dan.) : hûbût eden, yukarıdan aşağı inen. **Tedric-i hâbit** : derece derece küçülen [top, tüfek, süngü, tırnak.... gibi].

habîb حبيب (a. s. hubb'dan. c. : ahib-bâ) : 1. sevgili. 2. seven, dost. 3. erkek adı.

habîb-ullah (Allah'ın sevgilisi) : Hz. Muhammed. [müen. "habîbe" dir].

hâbîde خوابیده (f. s. c. : hâbidegân) : uyumuş, uykuya dalmış.

hâbîde-gân خوابیدگان (f. b. s. hâbîde'nin c.). (bkz : hâbîde).

habie خيئه (a. s.) : görülmemiş, keşfedilmemiş; göze görülmiyen şey.

habike حيكه (a. i. c. : habâik) : 1. çizgi. 2. samanyolu. (bkz : kehkeşân).

hâbil حابل (a. s.) : büyücü, sihirbaz, efsuncu.

habîl حبيلى (a. i.) : 1. tuzak. 2. yiğit.

Hâbil هابيل (a. h. i.) : Hz. Âdem'in oğullarından birinin adı, Kabil'in kardeşi.

hâbile حابله (a. s.) : gebe, yüklü. (bkz : hâmile).

habîn حبين (a. i.) : 1. zakkum ağacı 2. s. sıska, istiska.

habîr خبر (a. s.) : 1. haberli, bilgili. 2. h. i. Cenâbihak.

habîr حبير (a. s.) : tâze; yeni, turfanda.

habîrâne خبرانه (a. f. zf.) : haberli, bilgili olana yakışacak sûrette.

habîs حبيس (a. s.) : parasız olarak verilen, bağışlanan şey.

habîs حابيس (a. s.) : hapseden, tutan.

habîs خبيث (a. s. hûb's'dan. c. : habese, habîsîn, habîsûn, habesâ) : kötü, alçak, pis, soysuz. **Ervâh-ı habîse** : kötü ruhlar.

habîs, habîsa خبيصه (a. i.) : un helvası. (bkz : berîk, berîke).

habîse خبيسه (a. i. c. : habâis) : fenâ huy, fenâ hal, çirkin şev, kötü hareket.

hâb-istân خوابستان (f. b. i.) : yatak odası, yatakhâne. (bkz : hâb-gâh, hâb-geh).

habl حبل (a. i. c. : hibâl, hubûl) : ip, organ, halat. (bkz : rismân).

habl-i metin (sağlam ip) : İslâm dîni.

habl-i mevhûm : olacak gibi görünüp de gittikçe uzaklaşan gaye.

habl-i savtı : anat. hançere içinde gerilmiş olan ve sesin perdelerini düzenliyen ipler.

habl-i servi

habl-i sürrevî : anat. ana rahmindeki çocuğu meşîme denilen sona bağlayan ip.

habl-ül-mesâkin : bot. sarmaşık.

habl-ullah حبل الله (a. b. i.) : 1. Kur'ân-ı Kerîm. 2. İslâm dîni.

habl-ül-verîd حبل الوريد (a. b. i.) : anat. boyun damarı, şahdamarı.

hâb-nâ-dîde خواب نادیده (f. b. s.) : bûluğa ermemiş [çocuk].

hâb-nâk خواب ناک (f. b. s.) : uyku-
lu, uykusu gelmiş [kimse]. (bkz : hâb-âlûd, hâb-âlûde).

hâb-nâme خواب نامه (f. b. i.) : rû'yâ kitabı.

habr خبر (a. i. c. : ahbâr, hubûr) : 1. âlim, bilgîn, fakîh, zekî, anlayışlı. 2. İsrâîl oğulları bilginî. (bkz : hibr).

habs حبس (a. s.) : 1. murdar, çirkin. 2. ayıp.

habs حبس (a. i.) : 1. hapis, alıkoy-
ma, bir yere kapama, salıvermeme, bir yere kapa-
yıp dışarı çıkarmama, hâpishâne. 2. tutma, zaptet-
me.

habs-i bevl : idrârını tutma.

habs-i dümû' : gözyaşlarını zaptetme, metânet
gösterme.

habs-hâne حبس خانه (a. f. b. i.) : hap-
solunan yer, hâpîslerin bulunduğu yer, hâpîs, cezâ-
evi.

habt حبط (a. i.) : 1. iptâl etme, boz-
ma. 2. bir bahiste birini susturma, ağzını kapama.

habt-i a'mâl : dinden çıkan bir kimsenin daha
önce yapmış olduğu ibâdetlerin boşa gitmesi. [bu
mesele, "Mâtürîdiyye" ile "Eş'ariyye" arasındaki
ihtilâf mevzûlarından biridir].

habt حبط (a. i.) : yanlış hareket et-
me, yanlışlık.

habt ü hatâ, habt ü halel : yanlış, düzensizlik.

habûk خبوق (a. i.) : şarap [akşam üzeri
içilen]. (bkz : bâde, handerîs, rahîk, şahbâ).

hâc حاج (f. i.) : hâç, put. (bkz : sa-
lîb, çelîpâ)

nâc حاج (a. i. hâcet'in c.) : 1. (bkz :
hâcât, havâyic). 2. bot. deve dikenleri, akdikenler.

hacâlet خجالت (o. i.) : utanma,
utangaçlıkla şaşırma. (bkz : hacel, haclet).

hacâlet-âver خجالت آور (a. f. b. s.) : utandırıcı.

hacâmet حجامت (a. i.) : boynuz ve-
yâ şişe ile vücudun bir organına kanı topladıktan
sonra nişter ve mengene denilen âletlerle kan alma,
hacamat. [kelimenin aslı "hicâmet" dir].

hâcât حاجات (a. i. hâcet'in c.) : istek-
ler, dilekler. **Kadî-yül-hâcât** : hâcetleri, istekleri,
dilekleri yerine getiren, Allah.

hacb حجب (a. i.) : 1. menetme,
mahrûm etme. 2. birini mîrastan menetme, mahrûm
etme.

hacb-i hirmân : huk. mirastan tamâniyle me-
netme, mahrûm etme.

hacb-i noksân : huk. mîrastan kısmen mahrûm
etme, miras hissesini azaltma.

hacc حج (a. i.) : İslâmın beş şartından
biri olan ve müayyen zamanda Mekke'deki "Kâbe-i
Şerîfe" yi ziyâret etmek üzere vola çıkma farîzası.
[kelimenin aslında "kasid" ve "teveccüh" mânâ-
ları vardır].

hâcc حاج (a. s. ve i. c. : hüccâc) : hac-
ca giden, Kâbe'yi ziyâret eden, hacı. [çok zaman
kelime "el-hâcc" şeklinde kullanılır ve "hacı" şek-
li daha yaygındır]. (bkz : hâcî).

hâcc-ül-haremeyn : zamânında şer'î merâsime
uyarak Mekke-i Mükerrreme ile Medîne-i Münevve-
re'yi ziyâret eden kimse.

Haccâc حجاج (a. h. i.) : 1. Irak
vâlisî olup, Hz. Muhammed soyuna ve tarâtatları-
na eziyet eden Yusuf bin Sakaffî'nin üvânı. 2. s.
delîl ile galip olan.

haccâc-âne حجاجاته (a. zf.) : Haccâc'a
yakışacak sûrette zulûm.

haccâl حجاج (a. s.) : gösterişli, şatafatlı.

haccâm حجام (a. i.) : hacamat eden, hacamatçı.

haccâr حجار (a. i.) : taşçı taş işçisi.

hâcce حاجه (a. i. c. : hâcc) : bot. bir çeşit akdiken.

hâcce حاجه (a. s. c. : havâcc) : hacca giden, Kâbe'yi ziyaret eden, hacı. [kadın, kızı].

hâce خواجه (f. i. c. : hâcegân) : hoca, efendi, ağa, çelebi, sâhip, muallim, profesör, * öğretmen, müderris. (bkz : hired-âmûz); molla, ev sâhibi.

hâce-i âlem, hâce-i dü serâ, hâce-i kâinât : Peygamberimiz Hz. Muhammed.

hâce-i evvel (ilk hoca) : milletin ilmen ve fikren kalkınması için çeşitli bilgileri basitleştirerek halkın kolaylıkla anlayabileceği bir dille yayan kimse. [bu ünvan, Tanzimat devrinde Ahmed Mîdhat Efendi'ye de verilmiştir].

hâce حاجه (a. i.) (bkz : hâcet). **İnd-el-hâce** : gerektiği zaman.. qibi.

haceb حجب (a. i.) : anat. gırtlak, fr. trachée artère.

hacebe حجب (a. i. hâcib'in c.) : kapıcılar, perdeciler. (bkz : hâcib).

hâcegân خواجهگان (f. b. i. hâce'nin c.) : 1. hocalar. 2. [eskiden] yüzbaşı rütbesinin karşılığı olan bir sivil rütbe. **Haîm-i hâcegân** : nak-şî tarikatının âdâbı.

hâcegân-ı divân-ı hümâyûn : [eskiden] divân-ı âlî efendileri mânâsında kullanılan devlet ricâline verilen bir ad.

hâcegi خواجهگی (f. i.) : 1. efendilik, hocalık. 2. tüccar. **Bedestân hâcegisi** : bedesten tüccarlarından.

hacel حجل (a. i.) : utanma, utanıp şaşırma. (bkz : hacâlet, haclet).

hacer حجر (a. i. c. : ahcâr) : 1. taş. (bkz : seng).

hacer-i esved, -es'ad : Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş.

hacer-i fil : yanmaz taş denilen bir mâden olup iplik gibi cüzü'leri birbirinden ayrılmak hassasını hâizdir.

hacer-i semâi : gökten düşen taş, gök taşı aerolit.

hacer şecer makulesi : ehemmiyetsiz, dermeçatma eşyâ.

hacer-ün-nûr : kükürt ile demirin birleşmesinden meydana gelen altın sarısı renginde bir cisim. [hacer'in bir başka cemi olan "hicâre" kullanılmaz]. 2. kadın adı.

hacereyn حجرین (a. i. c.) : "iki taş" : altın ile gümüş.

hâce-serâ خواجه سرا (f. b. i.) : hadımağası, haremağası. (bkz : hâdim²).

hâcet حاجت (a. i. c. : hâcât, havâyic) : ihtiyaç, lüzum, gereklilik, muhtaçlık. (bkz : zarûret). **Def'i hâcet** : abdest bozma. **Arz-i hâcet** : eksiğini, isteğini bildirme.

hâcet ne : ne ihtiyaç var, ne lüzum var.

hâce-tâş خواجه تاش (f. b. i.) : [eskiden] bir efendinin kölelerinden her biri, kapı yoldaşı.

hâcet-mend حاجتمند (f. b. s. c. : hâcet-mendân) : ihtiyaçlı, muhtaç.

hâcet-mendâne حاجتمندانه (a. f. zf.) : ihtiyaçlı olarak, muhtaccasına.

hâcet-mendi حاجتمندی (a. f. b. i.) : ihtiyaçlı olma, muhtaçlık.

hâcet-revâ حاجت روا (a. b. s.) : ihtiyacı gören, gideren.

hâcî حاجی (a. s. ve i. c. : hüccâc) : hacca giden, Kâbe'yi ziyaret eden, hacı. (bkz : hâcc). **hacî tehniyesi** : haçtan sağ sâlim dönenleri kutlamak üzere yapılan toplantı.

hâcî حاجی (a. s. hicv'den) : hicveden, hiciv yazan.

hâcib

hâcib حَاجِب (a. i. hicâb'dan. c. : hacebe) :
1. kapıcı, perdecî. [evvelce vezirlere, âmirilere denilirdi]. (bkz : bevâb). 2. perde, hâil. 3. (c. : havâcib) : kaş. (bkz : ebrû).

hâcib-i bârî : Cebrâil.

hâcib-i garbî : **astr.** kutup yıldızı aslında **éphémérides** denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri, astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hâkiki şimal (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasından Polaris yâni Kutup yıldızı elipsin büyük çapının **solunda** bulunduğu anda mürûr-i süflâ'dadır. [elipsin büyük çapı Hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

hâcib-i şarkî : **astr.** Kutup yıldızı aslında **éphémérides** denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri, astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hâkiki şimal (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasındadır. Polaris, yâni Kutup yıldızı elipsin büyük çapının **sağında** bulunduğu anda mürûr-i süflâ'dadır. [elipsin büyük çapı, Hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

hâcib-i yemîn : sağ kaş.

hâcib-i yesâr : sol kaş.

hâcibeyn حَاجِبَيْن (a. c. i.) : iki kaş.
Beyn-el-hâcibeyn : iki kaş arası.

hacif حَيْف (a. i.) : karın gurultusu.

hacil حَيْل (a. s.) : üç ayağı beyaz olan at.

hacil حَيْل (a. s.) : utanmış, utançından yüzü kızarmış.

hâcîr هَاجِر (a. s.) : 1. hicret eden, bir yerden başka bir yere göçen. 2. sayıklıyan [hasta].

hâcîre هَاجِرَة (a. i. c. : hâcîrât) : 1. terbiye sınırlarını aşan küfür. 2. (c. hevâcîr) günün en sıcak zamanı.

hâcîs هَاجِس (a. i.) : 1. gâim, tasa. 2. hâtıra.

hâcîse هَاجِسَة (a. i. c. : hevâcîs) : gönüle doğan endişe, merak.

hâcîyân هَاجِيَان (a. i. hâcî'nin c.) : hacılar, Hicaz'a gitmiş olanlar. (bkz : hüccâc).

hâcîz حَاجِز (a. s. hacz'den) : 1. ayıran, bölen. **Hicâb-ı hâcîz** : anat. göğüs boşluğu ile karın boşluğu arasında bulunan büyük perde, zar karın zarı, periton. 2. haczeden.

hacle حَاجِلَة (a. i.) : gelin odası, gerdek. [bu kelime yer adı, esâsen bulunduğundan bunâ bir de "-gâh" mekân edâtı getirerek "hacle-gâh" şeklinde kullanmak doğru değildir].

hacle-gâh حَاجِلَة گَاه (a. f. b. i.) : gelin odası, gerdek odası. ["hacle" kelimesinde esâsen yer adı bulunduğundan, buna tekrar "-gâh" mekân eki getirerek "hacle-gâh" şeklinde kullanmak doğru olmamakla berâber kullanılmıştır].

haclet خِجَلَت (a. i.) : utanma, şaşırma. (bkz : hacâlet, hancel).

haclet-âver خِجَلَت آور (a. f. b. s.) : utandırıcı, utanç verici. (bkz : haclet-engîz).

haclet-engîz خِجَلَت انگیز (a. f. b. s.) : utandırıcı. (bkz : haclet-âver).

hacm حَجْم (a. i.) : 1. bir cismin kapsadığı boşluk. 2. oylum.

hacm-i istiâbî : bir şeyin, içine alabildiği mikdar.

hacmen حَجْمًا (a. zf.) : hacim itibâriyle, büyüklüğe.

hacr حَجْر (a. i.) : 1. birini, malını kullanmaktan menetme, birine bir şeyi yasak etme. (bkz : hacz). 2. âğuş, kucak, himâye. ["h" harfi, hareketlerin üçünü de kabul eder].

hacren حَجْرًا (a. zf.) : malını kullanmaktan menetme yoluyla.

hacz حَزْج (a. i.) : haciz, alacağa karşılık birinin malını veya parasını zaptetme muâmellesi.

hacz-nâme حَزْج نَامَة (a. f. b. i.) : huk. alacağa karşılık birinin malını zaptetmek üzere o kimseye alacaklı tarafından gönderilen resmî kâğıt.

hâd خَاد (f. i.) : zool. çaylak [kuş].

hadaa خَرَعَة (a. s. hâdî'nin c.) : dala-vereciler, hileciler, aldaticılar.

hadâi' خدائع (a. i. hadîa'nın c.) : hileler, oyunlar, yalanlar, aldatmalar, dekler. ["hadâyî" şekli de kullanılmıştır].

hadâic حدائع (a. i. hidâce'nin c.) : deve sırtına vurulan yükler. ["hadâyic" şekli de kullanılmıştır].

hadâid حدائد (a. i. hadîd, hadîde'nin c.) : 1. demirden yapılmış şeyler. 2. keskin şeyler. 3. sert şeyler. ["hadâyid" şekli de kullanılmıştır].

hadâidât حدائدات (a. i. hadâid'in c.) : demir nesneler. ["hadâyidât" şekli de kullanılmıştır].

hadâik حدائق (a. i. hadîka'nın c.) : bahçeler, bağ ve bostanlar. ["hadâyik" şekli de kullanılmıştır].

hadâik-i hâssa : pâdişah, saray bahçeleri.

hadak حديق (a. i.) : patlıcan. (bkz : bâdincân).

hadâlet خدالت (a. i.) : kol ve baddırı etli olma.

hadâret حدارت (a. i.) : alçak gönüllülük.

hadâset حدائت (a. i.) : 1. evvel, iptidâ, önce, başlangıç. 2. tâzelik, gençlik.

hadâret-i sinn : yaş küçüklüğü.

hâdd حد (a. s.) : 1. keskin. 2. sivri. 3. dar. Zâviye-i hâdde : geo. dar açı. 4. sert, te'sirli. 5. ekşi. 6. azgın ve iltihaplı. [çıban, yara, hastalık]. 7. gergin.

hadd حد (a. i. c. : hudûd) : 1. sınır, iki devlet toprağının birleştiği yer, kenar. 2. derece. 3. gerçek değer. 4. şeriatçe verilen cezâ. 5. mant. bir * önermede konu ile * yüklemden her biri, terim. 6. mat. cebirde tenâsüp (* oran) veya muâdeleyi (* denklem) meydana getiren kısımlardan her biri. 7. bir şeyin nihâyeti, sonu.

hadd-i asgar : mant. küçük önerme.

hadd-i bulûğ : ergenlik çağı.

hadd-i cenûbî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkil ettiği üçgenin en **cenûbun** da (güney) bulunan re'si, yâni nîrengi noktası.

hadd-i ekber : mant. büyük önerme.

hadd-i evvel : mat. her hangi bir rîyazî düsturda bir birinden zâit nâkis işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan birincisi.

hadd-i evsat : mant. orta terim.

hadd-i garbî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkil ettiği üçgenin en **garbında** (batı) bulunan re'si, yâni nîrengi noktası.

hadd-i hakikî : mant. bir terimin esas târifi.

hadd-i icâz : fasâhat'ın mucize derecesinde olması.

hadd-i imkân : mümkün olma hudûdu.

hadd-i ittisâl : bitişme haddi, noktası.

hadd-i kat'i tarik : huk. [eskiden] yol kesicilikte bulunan bir şahıs veya birçok eşhâs hakkında cinâyetlerine göre icâbeden ukubet.

hadd-i kazf : huk. [eskiden] bir muhsin veya muhsineye, yâni mükellef hür, müslim, zinâdan affî bir kimseye dâr-ı islâm'da zinâ isnâdeden mükellef bir şahıs hakkında icâbeden ukubettir ki, miktarı hadd-i şûrb gibidir.

hadd-i kemâl : olgunluk hâli.

hadd-i kifâye : yeterlik derecesi.

hadd-i lâyük : tam derece, tam değer.

hadd-i müntehâ : son nokta.

hadd-i müşterek : ortak derece.

hadd-i sâlis : mat. her hangi bir rîyazî düsturda birbirinden zâit nâkis işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan üçüncüsü.

hadd-i sâni : mat. herhangi bir rîyazî düsturda bir birinden zâit nâkis işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan ikincisi.

hadd-i sekr : huk. [eskiden] hamirden başka müskir meşrûbattan birinin bilihtiyâr içilmesinden mütevellit sarhoşluktan dolayı icâbeden ukubettir ki, miktarı hadd-i şûrb gibidir.

hadd-i sirkat : huk. [eskiden] şerâitini câmi bir sirkatten dolayı muayyen uzvun kesilmesi sûretiyle tatbik edilen bir cezâ.

hadd-i şarkî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkil ettiği üçgenin en **doğusunda** bulunan re'si, yâni nîrengi noktası.

hadd-i ser'î : şeriate uygun olarak verilen cezâ.

hadd-i şimalî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkil ettiği üçgenin en **şimâlinde** (kuzey) bulunan re'si, yâni nîrengi noktası.

hadd-i şûrb : huk. [eskiden] az veya çok miktarda bilihtiyâr "hamr" içilmesinden dolayı icâbeden ukubet. [sekir vermiş olsun olmasın (bu uku-

hadd-i ta'bir

bet hür ve hürre hakkında seksen, köle hakkında kırk celdedir. Celd, kamçı ile vurma veya derisine dokunmadır.].

hadd-i ta'bir : tasvir ve anlatma derecesi, gücü.

hadd-i te'dib : şerîata göre cezâ, dayak derecesi.

hadd-i vasat : orta.

hadd-i zâtinde : zâten, esâsen, yaradılıştâ, aslında, oluşunda. 8. bir şeyin keskin olan yeri, ağzı.

hadd-i seyf : kılıcın keskin yeri, ağzı. **Bi-hadd** : hesapsız, sınırsız. **Fevk-al-hadd** : pek çok. **Ser-hadd** : sınırlı.

hadd-i zinâ : huk. [eskiden] şerâitî dâhilinde vâkı ve sâbit olan zinâdan dolayı mürtekebî hakkında tatbik edilecek ukûbettir ki, ya celd veya recim sûretiyle olur.

hadd هاد (a. s.) : 1. denizden gelen gürültülü ses. 2. gürültü ile yıkılan. 3. gürültülü bir sesle çağıran.

hadd حد (a. i. c. : hudûd) : 1. yanak. **Lâle-hadd** : lâle (al) yanaklı. (bkz : ızâr, ruh).

hadd-i azrâ (kız yanağı) : Kûfe Şehri. 2. yeri yarma, yeri kazma.

haddâ' خداع (a. s. hud'a'dan) : dâ-lavereci, aldatici. (bkz : hâdî', hayyâl, reng-âver).

haddâ حدا (a. i.) : deve çobanı, deve sürücüsü.

haddâd حداد (a. s.) : 1. demirci, demir işleri yapan, çilingir. 2. kapıcı. 3. gardiyan, muhafız.

haddâdî حدادی (a. i.) : demircilik.

haddâm خدام (a. s.) : işinde becerikli, çalışkan, gayretli olan; hizmetçi.

haddân خدان (a. i. hadd'den. c.) : iki yanak.

haddâs حداس (a. s. hâds'den.) : çabuk kavrayan, anlayışlı, kavrayışlı.

hâdde حاد (a. i.) : erimiş mâdenden tel yapmak için kullanılan delikli mâden levha.

hâdde-i tedkik : dikkatle araştırma.

hâdde-hâne حاد خان (a. f. b. i.) : 1. içinde ham demir mâdeninin eritildiği büyük

ocak, fırın. 2. [evvelce] içinde çocukların çalıştırıldığı tersânenin, ameliyat okulu hükmünde bulunan bir fabrikası. [bugün "Gedikli Subay Okulu" bu okulun yerine geçmiştir].

haddeyn حدین (a. s. c.) : iki had. iki * terim. **Zü-l-haddeyn** : iki * terimli.

hadd-nâ-şinâs حد ناشناس (a. f. b. s.) : haddini bilmez.

hadd-nâ-şinâsâne حد ناشناسانه (a. f. zf.) : haddini bilmezcesine.

hadeb حدب (a. i.) : kanbur olma, kanburluk, yumrulu olma. (bkz : hamîde).

hadebe حدبه (a. i.) : 1. vücuttaki kanburluk. 2. bot. yumru, kambur. (bkz : hamîde).

hadebiyyet حدیث (a. i.) : kanburluk, yumruluk.

hadec حدج (a. i.) : bot. ebûcehil karpuzu.

haded حدد (a. i.) : mânî, engel, set.

hadeka حدقه (a. i. c. : ahdâk, hidâk) : göz bebeği, gözün siyahı.

hadeka-yi ayn : gözün bebeği.

hadeki حدقی (a. s.) : hek. göz bebeği ile ilgili.

hadem, hademe خدم ، خدمه (a. i. hâdım'ın c.) : hizmetçiler, odacılar. (bkz : huddâm).

hademe-i hâssa, -şâhâne : pâdişah sarayında vazîfeli bulunanlar.

hadem ü haşem : hizmetçilerle maiyet halkı.

hadeng خدنگ (f. i.) : 1. kayın ağacı. 2. kayın ağacından yapılmış ok.

hader خدر (a. i.) : uyuşma.

hader-i umûmî : bütün vücûdu kaplıyan uyuşukluk.

hader-ül-benân : hek. parmak uçlarının uyuşması.

hades حدث (a. i. c. : ahdâs, hadesât) : 1. yeni olma, yeni peydâ olan şey. 2. aptes ve guslün tâzelenmesini gerektiren hal. 3. insan pisliği.

(bkz : gâit). 4. s. genç, delikanlı. (bkz : hadîs-üs-sinn).

hadesân حَدَثَان (a. i.) : 1. tâlihsizlik. 2. kazâ.

hadesât حَدَثَات (a. i. hades'in c.) : hadesler.

hâdir خَادِر (a. s.) : uyumuş, tenbel.

hâdi' خَادِع (a. s. hadîa'dan) : 1. hîleci, dolapçı. (bkz : haddâ'). 2. fenâ, bozuk..

hâdi حَادِي (a. s.) : 1. sırada ilk, birinci. 2. i. hayvanları, en çok develeri şarkı ile süren kimse. 3. yenilene yardım eden, yardımcı.

hâdi aşr : on birinci.

hâdi vü işrin : yirmi birinci.

hâdi هَادِي (a. s. hidâyet'den. c. : hevâdî, hüdât) : 1. hidâyet eden, doğru yolu gösteren.

hâdi-üt-tarîk : doğru yolu gösteren, Allah. 2. i. kılavuz, rehber. 3. önde giden [kimse].

hâdi-i sebîl : Hz. Muhammed. 4. i. mızrak ucu. 5. i. erkek adı.

hadîa خَدِيْعَة (a. i. c. : hadâyî') : (ustalık) hîle, oyun, aldatma. ["hadîat" şeklinde de kullanılır]. (bkz : hud'a).

hâdi-âne خَادِعَانِه (a. f. zf.) : hîle ile, dolapla.

hâdi-aşer حَادِي عَشْر (a. s.) : on birinci.

hadîb خَضِيب (a. s.) : 1. boyanmış, boyalı. 2. kınalanmış, kınalı.

hadîc خَدِيْج (a. i.) : vakitsiz, erken doğan oğlan çocuğu.

hadîce خَدِيْجَة (a. i.) : 1. vakitsiz, erken doğan kız çocuğu. 2. kadın adı.

Hadîce خَدِيْجَة (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in ilk eşi.

hadîd حَدِيْد (a. s.) : 1. öfkeli, hiddetli, şiddetli, titiz.

hadîd-ül-mizâc : sert tabiatlı, asabî. 2. keskin. **Seyf-i hadîd** : keskin kılıç.

hadîd-ül-basar : gözü keskin. 3. i. demir. (bkz : âhen).

hadîd-ün-nazar : görüşü keskin.

hadîdî, hadîdîyye حَدِيْدِيَّه (a. s.) : demirle ilgili, demirden yapılmış. **Âlât-ı hadîdîyye** : demirden yapılmış âletler. **Hutût-ı hadîdîyye** : demiryolları. **Mürekkebât-ı hadîdîyye** : demir karışıkları.

hâdife هَادِفَة (a. i.) : halktan bir kısım.

hadîka حَدِيْقَة (a. i. c. : hadâik) : ağaçlı, suyu çok bahçe; bostan; meyve bahçesi; etrâfı duvarla çevrilmiş bahçe.

hadîka-yi ferahfezâ : gönüle ferahlık veren bahçe.

hadîka-yî rûh : rûhun bahçesi.

hadîkat-üs-süedâ : mutluların bahçesi. [büyük şâir Fuzulî'nin bu addaki bir eseri].

hâdil هَادِل (a. s. hadl'den.) : aşağı sarkıtılmış.

hâdim خَادِم (a. s. hizmet'den. c. : hadem, hademe, huddâm) : 1. hizmet eden, yarıyan. **hâdim-i pîr** : astr. Zuhâl (satürn) gezegeni.

hâdim-ül-fukarâ : fakirlere hizmet eden. 2. i. harem ağası. (bkz : hâce-serâ).

hâdim-ül-haremeyn-üş-şerîfeyn (Mekke ve Medîne gibi iki kutsal yere hizmet eden) : Osmanlı pâdişahlarına verilen bir ünvan. [Yavuz'dan sonra].

hâdim هَادِم (a. s. hedm'den.) : hedmeden, yıkan, yıkıcı.

hâdim-ül-lezzât (lezzetleri yıkan) : Azrâil. (bkz : Melek-ül-mevt).

hâdime خَادِمَة (a. i. hâdim'den.) : kâdın hizmetçi.

hadîn خَدِيْن (a. i. c. : hudenâ) : vefâlı, sâdik dost.

hadîn-i kadîm : eski dost.

hâdir هَادِر (a. s.) : 1. öten [güvercin]. (bkz : hamâm, hamâme¹). 2. kışneyen [aygır].

hâdir

hâdir حادر (a. s. c. : hadere) : şişen, yumrulan [organ].

hâdir خادر (a. s.) : uyuşuk, gevşek, tenbel.

hadis حديث (a. i. c. : ehâdis) : 1. Peygamberimizin kutsal sözü. 2. hadîsten bahseden ilim.

hadis-i kudsi : mânâsı vahyedilen, kelimesi Peygamberimizden sudûr eden (çıkan) kutsal söz.

hadis-i mevzû : bir başkası tarafından söylenip, Peygamberimize isnâd olunan söz.

hadis-i mürsel : Peygamberimiz den işitildiği söylenen söz.

hadis-i nebevî. (bkz : hadis-i kudsi).

hadis-i sahih : doğru ve adâletli bir râviye dayanan hadîs-i şerif. 3. s. yeni, tâze.

hadis-üs-sinn (yaşı tâze) : genç, delikanlı. (bkz : nev-civân, hades⁴. 4. haber, kıssa, söz, söylenti.

hadîs حادث (a. s. hudûs'dan.) : 1. hudûs eden, çıkan, meydana gelen. 2. yeni, yeni çıkan.

hâdisât حادثات (a. i. hâdis'e'nin c.) : hâdiseler, * olaylar.

hâdisê حادثه (a. i. c. : hâdisât, havâdis) : vâkıa, yeni bir şey, ilk defa çıkan, mâcerâ olan bir nitelik ve durum. [havâdis kelimesi bugün "haber, vâkıa" mânâsına müfret olarak kullanılır].

hâdisiyye حادثیه (a. i.) : fels. fenomenizm, fr. phénoménisme.

hadîş حديث (f. i.) : büyük kadın, büyük hanım [evdeki].

hâdiye هادیه (a. i.) : 1. asâ, değnek. 2. su içinden sıvrılarak yükselen kaya. 3. kadın adı.

hadrâ خضراء (a. s.) : 1. (daha,, pek, çok, en) yeşil. ["ahdar"ın müennesi]. 2. i. sebze, yeşillik.

hadrâ-yi dimen (süprüntülüklerde biten filiz) : orta malı olan güzel [kadın] **Cezîret-ül-hadrâ** : Fas'daki El-cezîre. 3. h. i. Husrev Pervîz'in sekiz hazînesinden birinin adı. (bkz : hazrâ).

hadravât خضروات (a. s. hadrâ'nın c.). (bkz : hadrâ, hazravat).

hads حدس (a. i.) c. : hadsiyyât) : 1. zan, tahmin. 2. sezgi, sezîş, fr. intuition.

hadsî حدسی (a. s.) : 1. zan ve tahminle ilgili. 2. sezgili.

hadsîyyât حدسیات (a. i. hads'in c.) : mümkün olan şeyler. (bkz : faraziyyât, mümkinât, tahmînât).

hadşe خدشه (a. i. c. : hadeşât) : mânevî rahatsızlık, vesvese, merak, ürküntü.

hadşe-i derûn : iç üzüntüsü, gönül üzüntüsü.

hadşe-âver خدشه آور (a. f. b. s.) : rahatsızlık veren, insanı kocunduran.

hadşe-nisâr خدشه نثار (a. f. b. s.) : kocunduran, vesvese, merak saçan.

hadûş خدوش (a. i.) : 1. sinek. 2. pire.

hafâ خفاء (a. i.) : gizli olma, gizlilik, kapalılık.

hafâfiş خفافیش (a. i. huffâş'ın c.) : yarası kuşları.

hafâ-gâh خفا گاه (a. f. h. i.) : gizlenilecek yer, gizlenme yeri.

hafâir خفائر (a. i. hafîr ve hafîre'nin c.) : çukurlar, oyuklar, delikler.

hafakan خفکان (a. i.) : 1. ızdırıp, sıkıntı; çarpma, vurma. 2. yürek oynaması.

hâfât حافات (a. i. hâfe'nin c.) : kenarlar, sâhiller, kıyılar, yanlar.

hafâyâ خفایا (a. i. hafîyy'in c.) : sırlar, gizli şeyler.

hafâyâ-yi umûr : işlerin gizli tarafı.

hafaza حفظه (a. s. hâfiz'ın c.) : 1. insanın yaptığı işlerini yazmaya mahsus melekler. [kelime "hâfiz" ın cemi olmakla berâber "hâfizlar" mânâ-

sına kullanılmaz]. 2. bekçiler. **Bâb-ül-hafaza** : en aşağı cennet katı yollarından birinin adı. (bkz : huffâz).

hâfe حافه (a. i. c. : hâfât) : 1. kenar, sâhil, kıyı.

hâfe-i nehr : nehir kenarı.

hâfe-i tarik : yol kenarı. 2. **hek**. iki veyâ daha çok sathın (* düzey) bir. zâviye (* aç) teşkil ederek birleşmesinden meydana gelen uzunlamasına keskinlik.

hâfe-i halfiyye : anat. bir organın veyâ bir kemiğin tabîî durumunda iken arkaya raslıyan kenarı.

hâfe-i kuddâmiyye : anat. tabîî durumunda bulunan bir organın veyâ kemiğin ön kenarı.

hâfe-i süflâ : anat. bir organın veyâ kemiğin tabîî durumunda iken aşağı tesâdüf eden kenarı.

hâfe-i uliyâ : anat. tabîî durumunda bulunan bir organın veyâ kemiğin yukarıya tesâdüf eden kenarı.

hâfe-i ünsiyye : anat. bir organın, daha çok bir kemiğin tabîî durumda iken -insan vücûdunu yukarıdan aşağıya doğru ikiye bölen- asıl hat tarafında olan kenarı.

hâfe-i vahşiyye : anat. tabîî durumda bulunan bir organın veyâ kemiğin, orta çizgi denilen hayâlî çizgiden en uzak olan kenarı.

hafet حفت (a. i.) : ısıklı yılan.

hâff حاف (a. s.) : bir şeyin etrâfını dolanan.

haffâf خفاف (a. i.) : kavaf, ayakka-bı, terlik ve saire yapan ve satan, kavaf. (bkz : haffif).

hâfik خافق (a. i. c. : havâfik) : 1. doğu veyâ batı tarafı. 2. ufkun sonu. 3. s. vuran, çarpan, çırpanan.

hâfikan, hâfikayn خافقان (a. i. c.) : doğu ve batı tarafları.

hâfız خافض (a. s.) : aşağı düşüren, alçaltan. [Allah adlarındandır].

hafız حافظ (a. s. hıfz'dan. c. : hafaza, huffâz) : 1. hıfzeden, saklıyan, koruyan. (bkz : hafız). 2. ezberliyen. 3. i. Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberliyen. (bkz : hâfız-ı Kur'an).

hâfız-ı hakiki, -mutlak : Allah.

hâfız-ı kütüb : kitapları hıfzeden, saklıyan, kütüphâne me'muru, kütüphaneci.

hâfıza حافظه (a. i.) : 1. Kur'ân-ı Kerîm'i

başından sonuna kadar ezberlemiş bulunan [kadın, kız]. 2. hissedilen, bilinen, görülen şeyleri; işitilen, konuşulan lâkirdıları ; duyulan, okunulan sözler, ezberlenen yazıları, kitapları zihinde hıfzeden, saklıyan hassa, kuvvet, fr. *mémoire*.

hâfıza-ı enâm : halkın hâfızası.

hâfıza kuvveti : hâfızası kuvvetli. (bkz : kuvve-i hâfıza).

hâfıza-i beşer nisyân ile ma'lûldür : insan hâfızasında unutma hastalığı vardır.

hâfıza-pîrâ حافظه پیرا (a. f. b. s.) : 1. hafızayı süsliyen. 2. uğur sayılarak ezberlenen şey.

hâfi حافی (a. s.) : 1. çok ikrâm eden, insanı güler yüzle karşılayan [adam]. 2. yalınayak yürüyen, koşan [adam].

hafi خفي (a. s. hafâ'dan. c. : hafiyyât) : gizli, saklı.

hafiyy ü celi : gizli ve âşikâr.

hafid حفيد (a. i. c. : ahfâd) : evlât oğlu, torun.

hafide حفیده (a. i.) : kız torun. (bkz : nebîre).

hafif خفيف (a. i.) : at koşarken, kuş uçarken, rüzgâr eserken hâsıl olan ses, hışlama, hışırtı, hıştırtı.

hafif-i esb-i tâzi : Arap atının koşarken çıkardığı ses.

hafif-i evrak-ı eşcâr : ağaç yapraklarının hışırtısı.

hafif-i kebûter : güvercinin uçarken çıkardığı ses.

hafif خفيف (a. i.) : hafif. (bkz : haffâf).

hafif خفيف (a. s. hiffet'den.) : 1. ağır olmıyan, yeğni.

hafif-ür-rûh (rûhu hafif olan) : hoşsohbet.

hafif-ül-mizâc : hoppa, kararsız, temkinsiz. 2. müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 32 zamanlı ve 26 darblıdır (gene 32 zamanlı olarak 14 darblı berefşân ve 22 darblı muhammes vardır; hafif, berefşândan fazla, fakat muhammesden

daha az kullanılmıştır). 32/2 lik ağır hafif mertebesi de çok kullanılmıştır. 32/8 lik yürü k hafif de görülmüştür. Usul, isminden de anlaşılacağı üzere yürük eselere yakışır, oynak ve hafiftir. Hafif ile kâr, beste (hususiyile ikinci besteler), peşrev, tevşih ve ilâhî'ler ölçülmüştür. Bilhassa beste formu için pek çok kullanılmıştır. Usul, üç muhtelif şekilde dizilmiş 8 adet sofyandan mürekkeptir.

hâfir حافر (a. s. ve i. c. : havâfir) :

1. hafreden, kazan, kazıcı.

hâfir-i bi'r : kuyu kazan.

hâfir-i kabr : mezar kazan. 2. at gibi hayvanların tırnağı.

hafir, hafire حفير ، حفيرة

(a. i. c. : hafâir) : 1. derince kazılmış yer, yer çukuru. 2. kabir, mezar.

hâfiye خافية (a. i.) : gizli polis.

hâfiyen حافياً (a. zf.) : 1. yalınayak olarak. 2. ikrâm ederek.

hafiyyât خفيات (a. s. hafiyy'in c.) : gizli, saklı şeyler. **Âlim-ül-hafiyyât** : gizli, saklı işleri bilen, Allah.

hafiyyât-ı umûr : işlerin gizli, saklı tarafları.

hafiyye خفية (a. i.) : 1. polisin gizli me'muru, gizli polis. 2. s. gizli. **Sûret-i hafiyyede** : gizli olarak. **Um Ŗr-ı hafiyye** : gizli işler.

hafiyyen خفياً (a. zf.) : gizliden, gizlice, saklı olarak, âşikâr olmıyarak.

hafiyyeten خفية (a. zf.) : gizli, saklı olarak, gizlice.

hafiz حفيظ (a. s.) : Allah'ın adlarındandır; muhâfaza eden, saklıyan koruyan manâsına gelir. (bkz : hâfız).

hafiz-Allah حفظ الله (a. c.) : Allah saklasın, Allah korusun.

hafî حفل (a. i.) : 1. kederlenme, tasalanma. 2. toplanma, toplantı. (bkz : hafle).

hafle حفلة (a. i.) : (bkz : hafî 2).

hafr حفر (a. i.) : kazma, kazılma [toprak]. (bkz : hafş).

hafriyyât حفريات (o. i. c.) : kazılar, kazılar; * kazı.

hafs حفص (a. i.) : biriktirme, toplama.

Hafsa حفصة (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in zevcelerinden biri ve Hz. Ömer'in kızı.

hafş حفش (a. i.) : kazma, kazılma. (bkz : hafr).

hafş خفش (a. i.) : **hek**. "tavuk karası" denilen bir göz hastalığı.

haftân خفتان (a. i.) : 1. kaftan. 2. savaşta zırh üzerine giyilen bir çeşit pamuklu elbise.

hafz خفض (a. i.) : 1. basıklık. 2. îtidâl, aşırı olmama hâli, ölçülük.

hâgîne خاگينه (f. i.) : kaygana.

-hâh -خواه (f. s.) : "istiyen, ister" mânâsında kelimelere takılır. : **Bed-hâh** : kötülük isteyen. **Hayır-hâh** : iyilik isteyen.

hâhân خواهان (f. s.) : istekli.

hâher خواهر (f. i.) : kızkardes, hemşire. (bkz : duhter).

hâherî خواهری (f. i.) : kızkardeslik, hemşirelik.

hâher-zâde خواهر زاده (f. b. i.) : hemşire zâde, yeğen.

hâhiş خواهش (f. i.) : istek, arzu, isteyiş.

hâhiş-kâr, -ker خواهشکار ، خواهشگر (f. b. s. c. : hâhişkerân) : isteyici, istekli.

hâhis-kerân خواهشگران (f. b. s. hâhişker'in.) : hâhişkerler, istekliler.

hâhiş-kerî خواهشگری (f. b. s.) : isteklilik.

hâh nâ hâh خواہ ناخواہ (f. zf.)
ister istemez. (bkz : tav'an kerhen).

hâib هائب (a. s. heybet'den.) : 1. korkan, korkak. (bkz : hâf). 2. utangaç.

hâib خائب (a. s. haybet'den. c. : hâibîn) : 1. mahrum. 2. ümitsiz, me'yûs, kederli. 3. zarar ve ziyâna uğriyan. **Hâib ü hâsır** : hiçbir şey elde edemiyen.

hâiben خائباً (a. zf.) : mahrum olarak, me'yûs olarak, zarar ve ziyâna uğriyarak.

hâibîn خائبين (a. s. hâib'in c.) : mahrum olanlar; me'yûs olanlar; zarar ve ziyâna uğriyanlar.

hâic هائج (a. s.) : heyecanlı, coşkun. ["hâyic" şeklinde de geçer].

hâid هائد (a. s.) : pişman, nâdim, tövbekâr. ["hâyid" şeklinde de geçer].

hâif خائف (a. s. : havf'den.) : korkan, korkak, ödle. (bkz : hâib).

hâif خائف (a. s.) : gadir ve sitem eden; zulmeden. **El-hâinü hâif** : hâin [kimse] zulmeder.

hâif-âne خائفانه (a. zf.) : hâifcesine, korkakcasına, ödlekesine.

hâifen خائفناً (a. zf.) : korkakcasına korkarak.

hâik حائك (a. i. c. : hayyâk) : çulha.

hâil حائل (a. s. havl'den.) : iki şey arasında veya bir şey önünde perde olan, mânî olan, arayı kapıyan, engel.

hâil هائل (a. s. nevl'den) : korkunç. **Mevt-i hâil** : korkunç ölüm.

hâile هائله (a. i.) : dıram, trajedi, fr. tragédie.

hâim هائم (a. s.) : 1. şaşkın, hayrette. 2. sevgiden dolayı şaşkına dönmüş. ["hâyim" şeklinde de geçer].

hâin خائن (a. i. hıyânet'den.) : hıyânet eden, nankörlük eden, hayın.

hâin-âne خائنه (a. zf.) : hâincesine.

hâir حائر (a. s.) : şaşırmış, hayrette kalmış. (bkz : mütehayyir).

hâir-i bâir : aklını kaybederek ne yapacağını bilmiyen, sapıtañ, şaşkın.

hâit حائط (a. i. c. : hitân) : bir yeri çevreliyen duvar, tahta perde, çit gibi şeyler.

hâiz حائز (a. s.) : mâlik, sâhip, taşıyan.

hâiz-i ehemmiyyet : ehemmiyetli, * önemli.

hâiz حائض (a. s.) : 1. hayzını, âdetini gören [kadın]. 2. namazsız kadın.

hâk حاق (a. s.) : 1. vasat, orta.

hâk-ul-edeme : derinin orta katı. 2. insâniyetli, mert ve yiğit adam.

hâk خاك (f. i.) : toprak.

hâk-dân-ı fenâ (fânîlik toprağı) : dünyâ.

hâk-i beden : vücut toprağı.

hâ k-i beyâbân : çölün toprağı.

hâk-i cenâb-ı sūdde-i devletmeâb : pâdişâhın kâpısının önünde.

hâk-i kadem : ayak toprağı.

hâk-i mezâr : mezar toprağı.

hâk-i mezellet : hoşluk, düşkünlük toprağı.

hâk-i pâk : temiz toprak.

hâk-i pây : ayak toprağı, tozu.

hâk-i vatan : vatan toprağı.

hakaid حقايد ("ka" uzun okunur. a. i. hakd'in c.) : gazezler, kinler.

hakaik حقايق ("ka" uzun okunur. a. i. hakikat'in c.) : [doğrusu "hakayık" dir]. (bkz : hakayık).

hâkan خاقان ("ka" uzun okunur. t. i.) : Türk imparatorlarına verilen ünvan. [Arap kaidesine göre "havâkin" şeklinde cemilendirilmiştir].

hâkan-ı mağfûr : ölmüş hükümdar.

hâkanî

hâkanî خاقانی ("ka" uzun okunur. s.) : 1. hâkan ile ilgili, hâkana mensup. 2. i. meşhur bir Türk şâiri; meşhur bir İran şâiri. **Defter-i hâkanî**. (bkz : defter). **Hudûd-i hâkanî** : Osmanlı İmparatorluğu sınırı.

kûs-i hâkanî : deve üzerinde taşınan en büyük davul, kûs.

hakaret حقارت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hakirlilik, hor görme, incitme, küçük düşürme.

hakaret-âmîz حقارت آمیز ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : hakaretle karışık.

hakayık حقایق ("ka" uzun okunur. a. i. hakikat'ın c.) : doğru olan asıllar, şüphesiz bulunan şeyler, hakikatler, gerçeklikler.

hakayık-ül-vekayî : vak'aların hakikatleri.

hak-bîn حقبین (a. f. b. s.) : hak görücü, hak verici.

hâk-bîz خاکبیز (a. f. i.) : toprak kalburu.

hâk-bûs خاکبوس (f. b. i.) : yer öpme; büyük bir zâtın ayaklarına varıp öpme.

hâk-dân خاکدان (f. b. i.) : dünyâ, yer.

hâk-dân-ı fenâ (fânî toprak) : [bu] Dünyâ.

hâk-dânî خاکدانی (f. s.) : toprakla ilgili.

hakem حکم (a. i.) : 1. iki hasım tarafın, aralarındaki anlaşmazlığı halletmek üzere, hâkim olarak seçtikleri kimse. 2. futbol, güreş, boks ve sâir spor oyunlarını başından sonuna kadar idâre eden kimse.

hakemeyn حکمین (a. i. c.) : 1. iki hakem. 2. Sıffin vakasında Hazret-i Ali ile Muâviye arasında hakem seçilen Ebû Mûse-l-Eş'arî ile Amr übnü-l-Âs.

hâkezâ مکنذا (a. zf.) : böyle, bunun gibi, böylece, yine öyle.

hâkî حاکم (a. s. hikâye'den.) : hikâye eden, anlatan.

hâkî خاک (f. s. c. : hâkiyân) : toprak rengi; toprakla ilgili.

hakik حقیق (a. s.) : 1. hak sâhibi olan, haklı. 2. lâıyk, müstahak.

hakikat حقیقت (a. i.) : 1. bir şeyin aslı ve esâsı, mâhiyeti. 2. gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu. 3. sadâkat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik. 4. s. mecaz karşılığı, esas olarak kullanılan [kelime]. 6. ed. bir kelime neyi anlatmak için konulmuşsa, bu kelimenin o mânâda kullanılması : "el" kelimesinin, bilinen uzuv mânâsında kullanılması gibi.

hakikat-bîn حقیقت بین (a. f. b. s.) : hakikatı, doğruyu gören, doğru görüşlü.

hakikaten حقیقه (a. zf.) : hakikat olarak, doğrusu, gerçekten.

hakikat-gû حقیقت گو (a. f. b. s.) : doğru söyleyen, doğru sözlü, doğrucu.

hakikat-perest حقیقت پرست (a. f. b. s.) : hakikatî seven.

hakikat-şinâs حقیقت شناس (a. f. b. s.) : hakikatı, gerçeği tanıyan, bilen, anlayan.

hakikat-şinâsâne حقیقت شناسانه (a. f. zf.) : hakikatî, gerçeği tanıyana yakışacak sôrette.

hakikat-şinâsî حقیقت شناسی (a. f. b.) : hakikatı, gerçeği tanıma, bilme.

hakikî, hakikiyye حقیقی، حقیقه (a. s.) : 1. hakikate mensup, gerçek. 2. sâhicî 3. doğru, gerçek; gerçekten; fr. réaliste.

hakikıyyûn حقیقیون (a. i. c.) : realistler; fr. réalistes.

hakim حکیم (a. s. c. : hükemâ) : âlim, * bilgin, herşeyi bilen; tabiatı inceliyen; felsefecî; tabip, doktor. [Allah adlarından]. **Emr-i hakim** : Tanrı buyruğu.

hakim-i mutlak : Cenâbıhak. **Kitâb-ı hakim** : Kur'ân-ı Kerîm.

hâkim حاکم (a. i. c. : hakeme, hâkimûn, hükkâm) : 1. her şeye hükmeden, Tanrı. **Ahkem-ül-hâkimin, Hayr-ül-hâkimin** : Allah.

hâkim-i hakiki, hâkim-i lemyezel : Allah.

hâkim-i mutlak : (Cenâbıhak). 2. hükmeden, dâvâ yargılama işine me'mûr olan, * yargıç. 3. s. üstte bulunan. 4. kadı; vâli; âmir; hükümdar, emîr.

hakîm-âne حاکمانه (a. f. zf.) : hikmet sâhibi, hakîm olana yakışacak sûrette, hakîmcesine.

hakîm-âne حاکمانه (a. f. zf.) : hâkimcesine, hükmederek, âmirlik tavrıyla; hakime lâyıf ve yakışır olan.

hâkime حاکمه (a. i.) : "hâkim" in müennesi. **Hey'et-i hâkime** : yargıçlar kurulu. **Ev-sâf-ı hâkime** : muayyen vasıflar.

hâkimîyyet حاکمیت (a. i.) : hâkimlik, âmirlik, üstünlük, egemenlik.

hâki-nihâd حاکم نیهاد (f. b. s.) : mütevâzî, alçakgönüllü.

hakir حقیر (a. s.) : îtibarsız, değersiz, aşağı, âdî, bayağı.

hakir حاکیر (a. i.) : 1. kumaşın parlak, ipek yolları. 2. yol yol ipekli kumaş.

hakir-âne حقیرانه (a. f. zf.) : hakir olana yakışacak sûrette, hakîrcesine.

hâkister خاکستر (f. i.) : kül, ateş külü.

hâkisteri خاکستری (f. i.) : küle mensup, kül gibi. (bkz : remâdî).

hâkiyân حاکیان (a. i. hâkî'nin c.) : dünyâ halkı, insanlar.

hakk حق (a. i. c. : hukuk) : 1. Allah, tanrı. 2. doğruluk ve insaf : **Hakdan ayrılma-malı**. 3. bir insana âit olan şey : **Bu, benim hakkımdır**. 4. dâvâ ve iddiâda hakikate uygunluk; doğruluk : **Hak budur**. 5. geçmiş, harcanmış emek : **Baba hakkı; Ana hakkı**. 6. pay, hisse : **Makas hak-**

kı; Barut hakkı. 7. s. doğru, gerçek : **Bu söz hak-dır**. 8. lâyıf, münâsîp : **Bu, sana hak-tır**.

hakk-ı âmiriyyet : âmirlik hakkı.

hakk-ı şefe : huk. su içme hakkı.

hakk-ı şûrb : huk. bir nehirde muayyen ve mâ-lûm olan nasiptir ki tarla, bağ, bahçe ve hayvan sulamak için su ile intifâ etme nöbeti. [bir tarla sâhibinin her gün bir saat, yâhut haftada bir gün bir nehirde tarlasını sulama hakkı gibi].

hakk-ı terceme : tercüme hakkı.

hakk حاک (a. i.) : 1. kazıma, kazınma, bir şeyin üstünü çelik kalemlle yazı, yâhut resim olarak oyma.

hakk-i mûhûr : mûhûr kazıma. 2. yazıyı, yanlış kazıma.

hakk-i sehv : yanlış kazıma.

hâkka حاقه (a. i.) : 1. devamlı mustabet, âfet, keder. 2. kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer). **Sûre-i hâkka** : Kür'ân'ın 69. sûresi.

hakka حقا ("ka" uzun okunur. a. zf.) : doğrusu. (bkz : el-hakk, hakkan, hakikaten).

hakkak حقائق ("ka" uzun okunur. a. i.) : kutucu, hokkacı.

hakkâk حاکک (a. i. hakk'dan.) : hak-keden, mûhûr ve sâire kazıyan kimse.

hakkâki حاککی (a. i.) : hakkâklık, mûhûr ve sâire kazıma.

hakkan حقا (a. zf.) : doğrusu. (bkz : el-hakk, hakka, hakikaten).

hakkanî حقانی ("ka" uzun okunur. a. s.) : hak ve adâlete uygun. (bkz : âdil).

hakkanîyyet حقانیت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme, doğruluk. (bkz : adâlet, nasfet).

hakk-bîn حق بین (a. f. b. s.) : hak gören, hakkı tanıyan.

hakk-bînâne حق بینانه (a. f. zf.) : hakkı tanıyana göre.

hakk-bînî حق بینی (a. f. b. i.) : hakkı görme, tanıma.

hakk-cû

hakk-cû حق جو (a. f. b. s.) : hak ariyan.

hakk-gû حق گو (a. f. b. s.) : doğru söy-liyen.

hakk-gûyâne حق گویانه (a. f. zf.) : doğru söyliyene yakışacak sûrette.

hakk-gûyi حق گوئی (a. f. b. i.) : doğ-ru söyleyicilik.

hakk-güzâr حق گذار (a. f. b. s.) : hak-kı taniyan, haktan ayrılmıyan.

hakkında حقه (a. zf.) : dâir, müteallik, ilgili.

hakk-perest حق پرست (a. f. b. s.) : hakka tapınan, doğruluktan ayrılmıyan, doğruluğu seven.

hakk-perestâne حق پرستانه (a. f. zf.) : hakka tapınana lâıyk bir sûrette.

hakk-şinâs حق شناس (a. f. b. s.) : hakka riâyet eden, hakkı taniyan.

hakk-şinâsâne حق شناسانه (a. f. zf.) : hakkı taniyana yakışacak sûrette, hakkı tanıyarak, hakka riâyet ederek (bkz : âdil-âne).

hakk-şinâsi حق شناسی (a. f. b. i.) : hakşinaslık, hakkı tanıma.

hâk-nişin خاک نشین (f. b. i.) : fa-kir, dilenci. (bkz : sâil).

hâk-nişini خاک نشینی (f. b. i.) : fakirlik, dilencilik, yoksulluk.

hâk-pâ[y] خاک پا [ی] (f. b. i.) : aya-ğın toprağı, ayağın tozu, ayağın bastığı toprak. [evvelce : "hâkpâyine gelmek", "hâkpâyine yüz sürmek" gibi, şerefe dokunan tâbirler, nezâket çer-çevesi içerisinde kullanılır olmuştur].

hâk-râh خاک راه (f. b. i.) : yol toprağı.

hâk-rûb خاکروب (f. b. i.) : süpürge. (bkz : çârûb).

hâk-sâr خاکسار (f. b. s.) : toz toprak içinde kalmış, hâli perîşan.

hâk-sârî خاکساری (f. b. i.) : perî-şanlılık, düşkünlik.

hakud حقود ("ku" uzun okunur. a. s.) : pek kindar, çok kin güden.

hakud-âne حقودانه ("ku" uzun okunur. â. f. zf.) : kin güdercesine, kin güderlikle.

hâl حال (f. a. i.) : vücutta husûle gelen ben, nokta.

hâl-i siyâh : kara ben.

hâl حال (a. i. c. : ahvâl) : annenin erkek kardeşi, dayı.

hâl حال (a. i. c. : ahvâl) : 1. şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmiyan zaman. 2. oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, * durum.

hâl-i hâzır : şimdiki durum.

hâl-i ihtizâr : can çekişme, ölüm hâli.

hâl-i intizâr : bekleme hâli.

hâl-i medenî : medenî durum. 3. mecâl, kuvvet, tâkat. 4. dervişlerin, sofuların cezbesi, baygınlığı, coşkunuğu. 5. dert, keder, elem, sıkıntı. 6. isim çekimi şekillerinden her biri : **evden** : **den hali**, **sokağa** : -e hali gibi.

hâl-i sahv : **huk**. [eskiden] dâimî veya ârızî bir sebepten dolayı şuûru münselip bulunan bir şahsın aklı melekelerini muvakkaten iktisâbetmesi, **fr. in-tervalle lucide, moments de lucidité**.

hal' خلع (a. i.) : 1. soyma. 2. boşanma. 3. tahttan indirme.

hâlâ حالا (a. zf.) : şimdi, henüz. (bkz : el'ân, hâlen).

hâla خاله (a. i. c. : hâlât) : hala, baba-nın kız kardeşi.

halâ' خلاء (a. s.) : 1. boş. (bkz : hâlî, tehlî). 2. i. ayak yolu. (bkz : halâcâ).

halâat خالات (a. i.) : hayâsızlık, yüz-süzlük.

halâb خلاب (f. i.) : çamur, bataklık; bataklık arazi.

halâcâ خلاجا (f. i.) : apteshâne. (bkz : halâ²).

halâfet خلافت (a. i.) : ahmaklık, budalalık. (bkz : hamâkat, humk).

halâhil خلاخل (a. i. halhal'ın c.) : Arap kadınlarının, süs olarak, ayak bileklerine taktıkları gümüşten veyâ altından yapılmış halkalar, ayak bilezikleri.

halâif خلائف (a. i. halife'nin c.) : halî-feler.

halâik خلائق (a. i. halîka'nın c.) : 1. mahlûklar, * yaratıklar, insanlar. 2. halayık, satın alınan kadın hizmetçi.

halâil حلائل (a. i. halîle'nin c.) : zevceler, nikâhlı kadınlar.

halâiyyûn خلائیون (a. i. c.) : fels. boşlukçular, fr. *vacuistes*.

halâk خلاق (a. i.) : pay, hisse, nasip.

halak خلق (a. i.) : paçavra, yıpranmış eski sey.

halak خلق (a. i. halka'nın c.) : halkalar. (bkz : halakat).

halaka حلقه (a. i.). (bkz : halka).

halaka حلقه (a. i. hâlik'ın c.) : berberler.

halakat حلقات ("ka" uzun okunur. a. i. halka'nın c.) : halkalar. (bkz : halak).

halâkat خلاقت (a. i.) : 1. halukluk, iyi ahlaklılık. 2. dümdüzlük, düzlük.

halaki خلقی (a. i.) : paçavracı.

halâkim حلاقیم (a. i. hulkum'un c.) : boğazlar [insan ve hayvanlarda].

halâl خلال (a. i.) : 1. dostluk. 2. iki nesne arası açık olma.

halâle حلاله (a. i.) : kadın eş. (bkz : halîle, zevce).

halâlet خالالت (a. i.) : samîmî dostluk. (bkz : hilâlet, hulâlet).

halâlûş خالوش (f. i.) : kavga, gürültü, şamata. (bkz : hilâş).

halâs خلاص (a. i.) : kurtulma, kurtuluş.

halâs-ı meşhûr : beğenilen, şükredilen kurtuluş.

halâs-kâr خلاصکار (a. f. b. s.) : kurtarıcı.

halâşe خلاشه (f. i.) : 1. çerçöp. 2. gemi dümeni.

hâl-âşinâ حال آشنا (a. t. b. s.) : hal-den anlar.

hâlât حالات (a. i. hâlet'in c.) : hâller, sûretler, keyfiyetler, * nitelikler.

hâlât حالات (a. i. hala'nın c.) : halalar.

halâvet حلاوت (a. i.) : 1. tatlılık, şirinlik. 2. zevk.

halâvet-i kelâm : söz tatlılığı.

halâvet-bahş حلاوتبخش (a. f. b. s.) : tatlılık veren, zevk veren.

halâvet-yâb حلاوتياب (a. f. b. s.) : tatlılık bulan, zevk bulan.

halb حلب (a. i.) : süt sağma.

halb حلب (a. i.) : 1. pençeleme, parçalama. 2. birinin aklını başından alma.

halbâ حلبا (a. s.) : 1. şaşkın; ahmak. 2. hilekâr, aldattıcı. [kelime "ahleb" in müennesi].

halbe حلبه (a. i. c. : halâbîb) : yarış için veyâ yardım için toplanan atlılar gurupu.

hâl-bu-ki حالبوکه (a. t. f. e.) : öyle iken, hakikat şudur ki, şu kadar var ki.

- halc** حلب (a. i.) : yün ve pamuk atma.
- hald** خلد (a. i.) : devamlılık, süreklilik.
- hâl-dâr** خالدار (a. f. b. s.) : benli, benekli. (bkz : eşyem).
- hâle** هاله (a. i.) : bazan Ay ve Güneşin etrafında görülen parlak dâire, ay ağılı.
- hâle-i mâh** : Ay ağılı.
- hâle** خاله (a. i. c. : hâlât) : teyze, annenin kız kardeşi. [bizde babanın kız kardeşi, "hala" dir].
- haleb** حلب (a. i.) : 1. sağılmış süt. 2. süt sağma.
- halebe** حلبه (a. s. hâlib'in c.) : süt sağanlar.
- halebe** حلبه (a. s. hâlib'in c.) : aldatanlar, kandıranlar.
- Halebi** حلبى (a. s.) : Halepli, Halep halkinden olan.
- halecân** خلجان (a. i.) : çarpıntı, titreme.
- halecân-ı kalb** : yürek çarpıntısı.
- hâle-dâr** هاله دار (a. f. b. s.) : hâileli, hâilenmiş.
- halef** خلف (a. i.) : 1. babadan sonra kalan oğul. 2. me'murlukta, birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse. **Hayr-ül-halef** : hayırlı oğul, babasının hayırla andırılacak olan oğul.
- halefen** خلفاً (a. zf.) : arkadan gelerek.
- halefen an selef** : seleften halefe geçme yoluyla.
- halefen ba'de halef** : birçok haleflerden sonra,
- halefi** خلفى (a. s.) : haleflikle ilgili.
- halefiyyet** خلفيت (a. i.) : haleflik, birinin yerine geçmiş olma.
- halel** خلل (a. i.) : 1. iki şey aralığı, boşluk. 2. bozma, bozukluk, eksiklik.

- halel-dâr** خلددار (a. f. b. s.) : bozma, bozulma. ["etmek", "olmak" yardımcı fiilleriyle kullanılır].
- halel-pezir** خالپيز (a. f. b. s.) : halel bulucu, bozulucu.
- halemât** حلمات (a. i. halme'nin c.) : memme başları.
- hâlen** حالاً (a. zf.) : şimdiki halde, şu anda, daha, henüz, bugünkü günde. (bkz : hâlâ).
- halenciyye** خلنجيه (a. i.) : **bot.** fundagiller, **fr.** éricacées.
- hâlet** حالت (a. i. c. : hâlât) : hâl, sûret, keyfiyet, * nitelik. [kelime, "hâl" kelimesinin eşiti ve müennesi olmakla berâber : "dikkate değer hal" mânâsına gelir]. **El-hâletü hâzihi** : şimdiki halde.
- hâlet-i cerr** : (a. gr.) : kelimenin ref ve nasb hâli.
- hâlet-i gâşy** : baygınlık, kendini bilmezlik hâli.
- hâlet-i nez'** : can çekişme.
- hâlet-i rûhiyye** : ruhî durumu, **fr.** état d'âme.
- hâlet-i şuûriyye** : şuûr hâli.
- hâlef-efzâ** حالت افزا (a. f. b. i.) : meşhur bir çeşit lâle.
- halevât** خلوات (a. i. halâ'nın c.) : boşluklar, halvetler; yalnız bulunulacak yerler.
- hâle-vâr** هاله وار (a. f. b. s.) : hilâl, ay şeklinde olan.
- halezôn** حلزون (a. i.) : 1. kabuklu sümüksü böcek; sümüksü böcek kabuğu. 2. **geo.** helis. (bkz : helezon).
- halezônî** حلزونى (a. s.) : helezonla ilgili; helisel. (bkz : helezônî).
- half** حلف (a. i.) : 1. yemin etme. (bkz : halfe). 2. yemin. (bkz : kasem).
- half** خلف (a. i.) : 1. art, arka.
- half-i imâm** : imâmın arkası, ardi. 2. **s.** kötü evlât.

halfâ حلفا (a. i.) : bot. liflerinden ipek taklidi şeyler dokunan bir nevî beşparmak otu.

halfe حلفه (a. i.) : yemin etme, andığıme. (bkz : half¹).

halfi خلفي (a. s.) : arka, art ile ilgili olan.

halhâl خلخال (a. i. c. : halâhil) : Arap kadınlarının süs olarak bileklerine taktıkları gü-müşten veyâ altından yapılmış halka, ayak bileziği. (bkz : ebrençen).

halhale خلخلة (a. i.) : elastikiyet, esneklik.

hâlî حالى (a. s.) : 1. تنها, boş, sâhipsiz yer. 2. açık yer. **Arâzi-i hâliye** : boş, تنها topraklar. **Evkât-ı hâliye** : boş vakitler. **Eyyâm-ı hâliye** : boş günler.

hâlî-yüz-zihn : zihni boş. [müen. "hâliye" dir].

hâlî حالى (a. s.) : hâl'e mensup, şimdiki.

hâlî' خالى (a. s.) : boşanmış erkek. [mü-en. "hâlia" dir].

halî' خالىع (a. s.) : 1. soyulmuş. 2. kovulmuş.

halî-ül-izâr (yüzü yırtık) : sıyrık, edepsiz, alnının damarı çatlamış. (bkz : fersûde-pîşânî).

halî حالى (a. s.) : 1. gamsız, gailesiz, ka-yıtsız. 2. evlenmemiş [erkek].

hâlib حلب (a. i.) : 1. sütçü. 2. sidik borusu.

halib حلب (a. i.) : süt, taze süt.

hâlib حلب (a. s. c. : halebe) : hîle-kâr, aldatıcı. [müen. "hâlîbe" dir].

hâlic, hâlice حالىح (a. s.) : pamuk eğiren.

hâlic, hâlice حالىح (a. s.) : oy-natma, sarsma; hareket ettirme.

halîc خليج (a. i.) : denizin, büyük ır-mak şeklinde, iki kara arasında uzayıp gitmiş c. n. kısmı, tabîî liman, boğaz, kanal.

Halîc-i Arâb : Bahr-i Ahmer.

Halîc-i Bahr-i Sefid : Çanakkale.

Halîc-i Bahr-i Siyâh : Boğaziçi.

Halîc-i Fâris : Basra Körfezi.

Halîc-i İstanbul : İstanbul Halici.

hâlid خالد (a. s. c. : hâlidün, hâlidîn) : 1. sonsuz, dâim, ebedî. 2. bir yıldan çok yaşayan [ot, ağaç]. **Eşcâr-ı hâlide** : bir yıldan fazla yaşayan ağaçlar. 3. erkek adı. [müen. hâlide].

hâlidât خاليدات (a. i. hâlide'nin c.) : sürüp gidenler. **Cezâir-i hâlidât** : Kanarya adaları.

hâlide خالده (a. s. c. : hâlidât) : 1. ["hâlid" in müen.]. (bkz : hâlid). 2. 1. kadın adı.

halide خالده (f. s.) : dürterek bastırıl-mış, saplanmış. **Hancer-i halide** : saplanmış hançer.

hâlidîn, hâlidün خالدين (a. s. hâlid'in c.). (bkz : hâlid).

hâlidîyye خالديه (a. i.) : Nakş-i bendî tarîkatı şübelerinden biri. [Kurucusu : Eb-ül-Bahâ Eşşeyh Ziyâeddin Mevlânâ Hâlit bin Ahmet bin Hü-seyin-ül-Osmânî-yüş-Şâfiî-yüş-Şehr-i Zorî'dir].

hâlif خالف (a. s.) : yemin eden, andığın.

hâlif خالف (a. s.) : 1. peşten gelen. 2. birinin yerine geçen. 3. çürümüş, bozulmuş. [müen. "hâlife"].

halif حليف (a. s.) : yemin ederek birbiriyle sözleşen adamlardan herbiri.

halif خليف (a. s. c. : hulefâ') : arka-dan gelen, sonradan gelen; birinin yerine geçen.

halife خليفة (a. i. c. : hulefâ') : 1. bi-rinin yerine geçen kimse. 2. Hz. Muhammed'in ve-fâtından sonra ümmet idâresinin başına geçen kim-se. 3. pâdişah. 4. resmî dâirelerde kalem başının ikincisi. 5. kalfa, ikinci usta.

halife-i evvel

halife-i evvel : devlet dâirelerindeki yazı işlerinde çalışanlar. [Tanzîmat'tan önce kalem teşkilâtı : "halife, halife-i sâni, halife-i evvel" olmak üzere üç derece idi].

halife-i Müslimin : Yavuz'dan sonra Osmanlı hükümdarları hakkında kullanılan bir tâbir.

halife-i sâni : devlet dâirelerindeki yazı işlerinde çalışanlar. [Tanzîmat'tan önce kalem teşkilâtı : "halife, "halife-i sâni, halife-i evvel" olmak üzere üç derece idi].

Hâlik خالق (a. i. ve s.) : yaratan, yoktan vareden, yaratıcı, Allah.

hâlik هالك (a. s. helâk'den.) : helâk olan, miskinlik içinde ölen. **Turâb-ı hâlik** : arsenik.

hâlik حالق (a. i. c. : halaka) : berber. (bkz : hallâk).

halik حليق (a. s.) : 1. tıraş edilmiş. 2. tuvaletli [adam veyâ kadın].

halika خليفه (a. i. c. : halâik) : tabiat, nas.

hâlike هالكة (a. i.) : çok harîs olan nefis.

hâlikîyyet خالقيت (a. i.) : hâliklik, yaratıcılık.

hâlîl حليل (a. i.) : zevç, koca.

halil خليل (a. s. c. : ahillâ) : 1. samî-mî [dost]. 2. i. erkek adı.

halîl-ullah; halîl-ür-rahmân : İbrâhim aleyhisselâm. [müen. "halîle" dir].

halile حيله (a. i. c. : halâil) : zevçe, nikâhlı kadın. (bkz : harâm³).

halile-zen حيله زن (a. f. b. i.) : tekkelerde çalışan zilleri çalan.

halim حليم (a. s.) : 1. tabiatı yavaş olan, yumuşak huylu. [Allah adlarından]. [müen. "halîme" dir]. 2. i. erkek adı.

halim-âne حليمانه (a. f. zf.) : yumuşak huylu olana yakışacak sûrette.

hâlis خالص (a. s.) : 1. hîlesiz, katkısız. 2. i. erkek adı.

hâlis-üd-dem : saf kan, arı kan. [müen. "hâlise" dir].

hâlis-âne خالصانه (a. f. zf.) : sâf ve temiz olana yakışacak sûrette; temiz yürekle, yürek temizliği ile.

hâlisen خالصاً (a. zf.) : 1. hâlis olduğu halde. 2. hîlesizce.

hâliset خالصة (a. i.) : ed. ibârenin saf, düzgün ve akıcı olması.

hâlisiyye خالسيه (a. i.) : Kadîrî tarikatı kollarından biri. [kurucusu : Ziyâüddin Abdurrahman Hâlis-üt-Tâlibânî'dir].

hâlisiyyet خالسييت (a. i.) : hâlislik, doğruluk, hîlesizlik.

halît خليط (a. i.) : **huk.** su ve yol hakkı gibi arâzinin hukukunda müşârik olan kimse.

halita خليطة (a. i.) : birkaç şeyin karışmasından meydana gelen, karma; **kim.** * alâşım.

halî-ül-izâr خليع العذار (a. b. s.) : kötü, alınının damarı çatlamış, yüzü yırtık kadın

hâliyâ حاليًا (a. zf.) : (bkz : hâliyen). [aslı "hâliyya" dir].

hâliyen حاليًا (a. zf.) : şimdiki zaman-da, şimdiki halde.

hâliyen خاليًا (a. zf. hâlî'den.) : hâlî, boş olduğu halde, boş olarak.

haliyyât خليات (a. i. haliyye'nin c.) : bekâr kadınlar.

haliyye خليه (a. i. c. : haliyyât) : bekâr kadın.

hâliyye حاليه (a. i.) : ibâdet esnâsında raksetme, el şaklatma gibi şeyleri helâl sayan bir tarikat.

halk خلق (a. i.) : 1. yaratma, yaratılma.

halk-ı dü cihân (iki cihânın halkı) : ölümlerle diriler. 2. îcat. 3. insanlar. 4. insanlardan bir bölüm.

halk خلق (a. i.) : 1. boğaz. (bkz : hulkum). **Hurûf-i halk** : leng. boğaz harfleri. [ha, hı, ayn, gayn, he] gibi. 2. tıraş etme.

halka حلقة (a. i.) : 1. ortası boş, yuvarlak şekil, dâire biçiminde olan şey.

halka-i âb-gûn : gökyüzü.

halka-i dürr : inci halkası, dizisi.

halka-i gîsû-yi müşg-efşân : misk saçan saçın kıvrımı.

halka-i şeh-per : büyük kanat halkası.

halka-i teslim : dervişlerin boyun eğme işareti olarak üzerlerinde bulundurdıkları halka.

halka-i zikr : zikr, ibâdet halkası, ibâdet sırasında meydana gelen halka. 2. bir çeşit ufak, yağlı ve tuzlu simit. [kelime "halaka" şeklinde de kullanılmıştır].

halka-be-gûş حلقة بگوش (a. f. b. s. c.) : halka-be-gûşân) : kulağı halkalı, küpeli, mec. köle.

halka-be-gûşân حلقة بگوشان (a. f. b. s. c.) : halka-be-gûş'un c.) : kulağı halkalılar, kulağı küpeliler, mec. köleler.

halka-bend حلقة بند (a. f. b. i.) : toplanıp çepeçevre oturma.

halkan خلقة (a. zf.) : yaradılışça.

halkavi خلقوى (a. s.) : halka şeklinde olan.

halkaviyye خلقويه (a. i.) : 1. bot. küpeçiğegiller, fr. *oenothéracées*. 2. zool. halkalılar, fr. *annelées*.

hall حل (a. i.) : 1. çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip neticeye varma.

hall-i mes'ele : meselenin halli, çözülmesi.

hall-i müşkilât : zorlukların halli. 2. eritme. 3. tahlil, analiz, *çözümleme.

hall ü akd : ed. "iş bitirme" : bilmece şeklinde düzenleyip açıklama.

hall ü akd-i umûr : işlerin görülüp neticelenmesi.

hall ü fasl : sona erdirmе, müspet bir neticeye bağlama.

hall خل (a. i.) : sirke. **Hâmız-ı hall** : kim. sirke asidi.

hallâb خلاب (a. s.) : çok yalancı, çok hilekâr.

hallâc حلاج (a. i.) : pamuk, yatak, yorgan atan kimse.

Hallâc-ı Mansûr : 922 yılında asılmak sûretiyle öldürülen ve Divan Edebiyatı'nda adına sık sık rastlanan ünlü söfi, adı Hüseyin'dir.

hallâcî, hallâciyye حلاجى , حلاجيه (a. s.) : 1. hallâçlıkla ilgili olan. 2. Hallâc-ı Mansur tarîkatı.

hallâf حلاف (a. s.) : çok yemin eden [kimse].

hallâk حلاق (a. i.) : berber. (bkz : hâlık).

hallâk خلاق (a. s. ve i.) : hâlık, yaratıcı, yaratan, vareden.

hallâk-ı maânî, hallâk-ul-maânî : İran şâirlerinden İsfahan'lı Kemâl'in lâkabı olmakla beraber, yaratıcı başka ünlü şâirlerin de sıfatıdır.

hallâl حلال (a. s.) : halleden, çözen, çâre bulan.

hallâl-i müşkilât : müşkülü halleden, zorlukları yenen, çözen [kimse]. (bkz : ukde-gûşâ).

hallâl-ul-ukad (düğünleri çözen) : zorlukları yenen (bkz : ukde-gûşâ).

hallâl خلل (a. i.) : sirke yapan kimse.

hallâs خلاص (a. s.) : çok tutan, yakalayan kimse.

hallât خلاط (a. s.) : ortalığı karıştıran, münâsebetsiz, yersiz sözler söyleyen.

halled-Allah خلد الله (a. n. cü.) : Allah dâim ve bâki eylesin!

hallî حلى (a. s.) : halle mensup, tahlil ile olan, tahlil ile ilgili.

hâlli حالى (a. s.) : 1. kuvvetli. 2. zen-
cin.

halli, halliye خلى (a. s.) : sirke ile
ilgili, fr. acéteux, acétique.

halliyet خليت (a. i.) : kim. sirke
asitinin esaslardan biriyle karışmasından meydana
gelen tuz, fr. acétate.

hâll-kâr حالكار (f. b. i.) : güzel yazılmış
bir yazıyı veya sanatkârâne yapılmış bir minyatürü
çevreleyen çiçek motiflerinden, bilhassa, hatâyî cin-
sî kullanılmak sûretiyle yapılan tezhip, süsleme.

hallkârî حالكارى (f. b. i.) : 1. ince
tel işleme. 2. g. s. halkâr tarzında yapılmış tezhip,
süsleme; altınla süsleme yapma sanatı.

hâlme حلمه (a. i. c. : halemât) : meme,
başı.

halme-i sinâiyye : emzik.

halt خلط (a. i.) : 1. karıştırma. (bkz :
mezc). 2. fenâ, münâsebezsiz söz söyleme. 3. naz-
lanma.

hâlta خالطه (a. i.) : köpeklerle takılan
büyük halka, tasma.

haltıyyât خلطيات (o. i. c.) : mü-
nâsebezsiz, yakışık almıyan sözler.

hâlûk هالوك (a. i.) : 1. sığan otu.
2. mercimek ocağı.

halûk خلوق (a. s.) : 1. iyi huylu,
insâniyetli, geçim ehli olan. 2. erkek adı.

halvet خلوت (a. i.) : 1. yalnız, تنها
kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. تنها yer. 3.
hamamın sıcak bir bölümü.

halvet-i fâside : huk. mukarenete mânî bir şey
bulunduğu halde karı ve koca arasında vuku' bulan
halvet.

halvet-i sahiha : huk. mukarenete mânî bir şey
bulunmadığı halde karı koca arasında vuku' bulan
halvet.

halvet-gâh, -geh خلوتگاه (a. f. b. i.) : halvet yeri, gizli görüşülecek yer,
yalnız başına oturup ibâdetle vakit geçirilen yer.
(bkz : halvet-sarây).

halvet-güzide, -güzin خلوتگزين (a. f. b. s.) : halveti, تنها bir yeri seçmiş
olan [kimse].

halvet-hâne خلوتخانه (a. f. b. i.) : dinlenme
yeri; yalnız başına oturulup ibâdetle vakit geçiril-
en yer.

halveti خلوتى (a. s.) : 1. halvetle il-
gili. 2. i. ibâdet ve törenlerini tenhada yapan bir
tarikat. 3. i. halvetiye tarikatından olan kimse.
[müen. "halvetiyye" dir].

Halvetiyye خلوتيه (a. i.) : tas. Şeyh ebî
Abdullah Sirâcüttin Ömer ibn-i Eşşeyh Ekmelüttin-
ül-Ehci tarafından kurulan tarikat.

halvet-nişin خلوت نشين (a. f. b. s.) :
halvette, yalnızlıkta oturan.

halvet-nişini خلوت نشينى (a. f. b. i.) :
halvet nişinlik.

halvet-sarây خلوتسراى (a. f. b. i.) :
halvet yeri, bir hükümdârın husûsî dâiresi. (bkz :
halvet-gâh, halvet-geh).

hâm خام (f. s.) : 1. pişmemiş, olmamış,
çiğ. 2. işlenmemiş, üzerinde çalışılmamış. 3. boş,
nâfile, beyhûde. **Hayâl-i hâm, Ümid-i hâm** : boş ha-
yal, boş ümit. 4. terbiye, tecrübe görmemiş, acemi
[kimse].

ham خم (f. s.) : eğri, bükülmüş. **Kamet-i**
ham : eğri boy. **Ebrû-yi ham** : eğri kaş.

ham-ı zülf : zülfün (saç lülesinin) kıvrımı, bük-
lümü.

hamâid حمائد (a. i. hamîde'nin c.) :
birinin medhe lâyık olan işleri.

hamâil حمائل (a. i. himâle ve hamîle'-
nin c.) : 1. kılıç bağı, kılıç kayışı. 2. nusha, mus-
ka, tılsım. [kelimenin 2 nci mânâsı dilimizde müf-
ret olarak kullanılmaktadır, "hamâyil" şeklinde ya-
zılmamalıdır].

hamâim حَامٍ (a. i. hamâme'nin c.): güvercinler. ["hamâyim" şeklinde yazılmamalıdır].
hamâim-i büyût : ev güvercinleri.

hamâkat حَاكٍ (a. i.): ahmaklık, beyinsizlik, bölnlük. (bkz.: halâfet, humk, hütr).

hamâm, hamâme حَامٍ (a. i. c.): hamâim) : 1. güvercin. (bkz.: hâdir, kebûter). 2. kumru.

hamâmiye حَامِيَّة (a. i.): zool. güvercinler faşilesi.

Hâmân حَامَان (a. h. i.): Hz. Mûsâ zamanındaki Mısır Firaun'unun vezîri.

hamâset حَامَسَت (a. i.): 1. cesâret, kahramanlık, yiğitlik. 2. kahramanca şîir.

hamâsi حَامِسِي (a. i.): 1. hamâsetle ilgili. 2. Fransızca "épique" kelimesinin karşılığı.

hamâsiyyât حَامِسِيَّات (a. i. c.): kahramanlık destanları.

ham-be-ham حَمَّ بِحَمِّ (f. zf.): bük-lüm bük-lüm, kıvrım kıvrım. (bkz.: ham eğer ham).

hamd حَمْد (a. i.): Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirme.

hamdele حَمْدُهُ (a. zf.): "elhamdü-lil-lah" cümlesinin, Arapça'da naht denilen kaideye göre mastar hâline getirilip kısaltılması.

hâme حَامِه (f. i.): kalem.

hâme-i edeb : edebiyat kalemi.

hâme-i ezel : Allah'ın kaderleri tesbît ettiği kalem.

hâme-i mûy, -mûyi, -mûyin : kıl kalem.

hâme-i şeker-rîz : şeker saçan kalem.

hâme-i şekvâ : şikâyet kalemi, şikâyet yazan kalem.

hâme vü şemşir : kalem ve kılıç.

hâme حَامِه (a. i.): başın üst kısmı, tepesi, kafa tası.

hâme-güzâr حَامِهْ كَذَار (f. b. s.): kalemle yazılmış.

hamel حَمَل (a. i.): 1. kuzu. 2. astr. semânın kuzey yarım küresinde Sevr burcu ile Süreyyâ manzûmesinin yakınlarında bulunan bir burç ki, Güneş buraya martın dokuzunda dâhil olur, lât. Lacerta; fr. Belier.

hamelât حَمَلَات (a. i. hamle'nin c.): atılışlar atılmalar, saldırışlar, saldırmalar.

hamele حَمَلَه (a. i. hâmil'in c.): taşıyanlar, kaldıranlar, hâmil olanlar.

hamele-i Arş : Arş'ı ense köklerinde taşıyan : İs-râfil, Cebrâil, Mikâil, Azrâil adlarında dört büyük melek.

hamele-i hüccet : yazı, kayıt melekleri.

hamele-i Kur'ân : Kur'ân-ı ezberleyip hâfız olanlar.

ham-ender-ham حَمَّ اَنْدَر حَمِّ (f. zf.): bük-lüm bük-lüm, kıvrım kıvrım, (bkz.: ham-be-ham).

hâme-rân حَامِه رَان (f. b. s.): "kalem yürüten" : yazan.

hâme-zen حَامِه زَنْ (f. b. i.): üzerinde kalem kesilecek âlet, makta'.

ham-geşte حَمَّ گشته (f. b. s.). (bkz.: ham-şüde).

hamhama حَمَّ حَمِه (a. i.): sözü, genizden söyleme, himhimlik.

hâmız حَامِض (a. s. c. : hâmızât) : 1. ekşi ve sirke gibi olan, asit. 2. kekre.

hâmız-ı fahîm : kim. asit karbonik.

hâmız-ı hadîd : kim. oksit dö fer, demir asidi.

hâmız-ı karbon : kim. asit karbonik.

hâmız-ı kibrît : kim. sülfürik,

hâmız-ı klor-i mâ : kim. asit kloridrik.

hâmızât حَامِضَات (a. i. hâmız'ın c.): 1. ekşi ve sirke gibi olan şeyler, asitler.

hâmızât-ı şahmiyye : yağ asitleri. 2. kekreler.

hâmızıyyet حَامِضِيَّت (a. i.): 1. ekşilik, kekrelilik.

hâmî

hâmî حامى (a. s. c. : humat) : 1. himâ-ye eden, koruyan, koruyucu, sâhip çıkan, gözeten; 2. i. erkek adı. [müen. "hâmiye" dir].

hâmî خاى (f. i.) : hamlik, gevşeklik.

hâmid حامد (a. i.) : koru sönmediği halde alevi sönen ateş.

hâmid حامد (a. s. hamd'den. c. : hâmidin, hâmidûn, hummâd) : 1. hamdeden, şükreden. **Abd-i hâmid** : hamdeden, şükreden kul. 2. i. erkek adı. [Hz. Muhammed'in lâkaplarından].

hamîd حميد (a. i. hamd'den.) : 1. Allah'ın adlarından. 2. övülmeye değer. **Evsâf-ı hamîde** . övülmeye değer vasıflar. 3. Abdülhamîd'den gelme erkek adı.

hamîde حميده (f. s.) : eğrilmiş, bükülmüş; kanbur. (bkz : hadeb, hadebe).

hamîde-kamet : iki büküm.

hamîdegi حميدگى (f. i.) : eğrilik, büğrülük, kanburluk.

hâmidîn حامدين (a. s. hâmid'in c.) : hamdedenler. (bkz : hâmidûn).

hâmidûn حامدون (a. s. hâmid'in c.) : hamdedenler. (bkz : hâmidîn).

hâmil حامل (a. s. c. : hamele) : 1. yük-lü. 2. gebe. 3. hâiz. 4. sâhip, mâlik. 5. taşıyan, götüren. 6. uhdesinde bir polîçe bulunan.

hâmil-i vahy : Cebrâil Aleyhisselâm.

hâmil حامل (a. s.) : adı kötüye çıkmış olan kimse.

hamile حامله (a. s. c. : havâmil) : gebe [kadın]. (bkz : âbisten).

hâmilen حامله (a. zf.) : hâmil olarak, hâmil olduğu halde, taşıyarak.

hamîm حميم (a. i.) : 1. soy sop. 2. s. pek sıcak, pek kaynar nesne.

hamîr, hamîre خير , خير (a. i.) : hamur.

hamîr-i mâye : mayanın hamuru.

hamîr-gâr خيرگار (a. f. b. i.) : hamur vuğurucu, hamurcu.

hamîs خميس (a. s.) : beşinci. **Yevm-ül-hamîs** : haftanın beşinci günü, perşembe.

hâmîs خامس (a. s.) : beşinci, dördüncüden sonra gelen sayı. (bkz : hamîs).

hâmîse خامسه (a. i.) : 1. beşinci rütbe, sivil me'murların ilk rütbeleri. 2. "hâmîs" kelimesinin müennesi.

hâmîsen خامسا (a. zf.) : beşinci olarak, beşincisi.

hâmîş هامش (a. i.) : mektubun altına ilâve edilen yazı. (bkz : hâşiye).

hamiyyet حيت (a. i.) : 1. millî onur ve haysiyet. 2. Kadın adı. [kelime, bir aralık taassup (fanatisme) karşılığı olarak ileri sürülmüşse de tutunamamıştır].

hamiyyet-i câhiliyye : hakikate karşı harcanan emek.

hamiyyet-kâr حيتكار (a. f. b. s.) : hamiyetli, millî onur ve haysiyet sâhibi. (bkz : hamiyyet-mend).

hamiyyet-mend حيتمند (a. f. b. s. c.) : hamiyet-mendân) : hamiyetli. (bkz : hamiyyet-kâr).

hamiyyet-mendân حيتمندان (a. f. b. s. hamiyyet-mend'in c.) : hamiyetliler.

hamiyyet-mendâne حيتمندانه (a. f. b. zf.) : hamiyetli olana yakışacak sûrette, hamiyetlicesine.

hamiyyet-mendî حيتمندى (a. f. b. i.) : hamiyetlilik.

hamka حقا ("ka" uzun okunur. a. s.) : ahmak, budala [kadın]. ["ahmak" ın müen.].

haml حمل (a. i.) : 1. ana karnındaki çocuk. 2. gebe olma, gebelik. **Müddet-i haml** : gebelik zamânı. **Vaz-ı haml** : çocuk doğurma. 3. isnat, atf. 4. yük. 5. yüklenme.

haml-i kâzib : hek. kadının gebe imiş gibi kar-
nının şişmesi.

hamlâc حلاج (a. i.) : 1. kuyumcu
körüşü. 2. kim. bir alevi üfleyip bir şey üzerine
çevirmek için kullanılan ince mâden boru, * üfleç.

hamle حمله (a. i. c. : hamelât) : atılış,
atılma, saldırma, saldırış. (bkz : savlet).

hamlî, hamliyye حملي , حمليه (a. s.) :
mant. * yüklemlî, **fr.** **prédicatif.**

hamm حم (a. i.) : şiddetli harâret.

hammâl حامل (a. i. haml'den) : 1. para
karşılığında, arkasıyla, eliyle yük taşıyan adam, ha-
mal. 2. s. mec. kaba ve terbiyesiz. ["haml" Arap-
çada "yük" mânâsına gelir].

hammâl-âne حالانه (a. f. zf.) :
hamala yakışacak sûrette, hamalcasına.

hammâliyye حالیه (a. i.) : hamal üç-
reti.

hammâm حمام (a. i.) : hamam, banyo.

hammâm-ı mu'tedil : sıcaklık derecesi (+ 18
15) e kadar olan hamam.

hammâm-ı harr : sıcaklık derecesi (+ 25 - +
37) ye kadar olan hamam.

hammâm-ı mu'tedil : sıcaklık derecesi (+ 18
+ 25) e kadar olan hamam.

hammâm-ı tennûrî-i râtib : sıcaklık derecesi
(+ 40 - + 45) olan ve su buharıyla ısıtılan ha-
mam.

hammâm-ı tennûrî-i yâbis : sıcaklık derecesi
(+ 37 - + 55) e kadar olan hamam.

hammâmî حامی (a. i.) : hamamcı;
hamam idâre eden [adam veya kadın].

hammâmiyye حامیه (a. i.) : ed.
Divan Edebiyatı'nda giriş kısmı hamam eğlencesi
tasvirine tahsis olunan kasîde ve sâire. [Şâir Ne-
dîm'in hammâmiyesi meşhurdur].

hammâr حمار (a. i. hamr'den.) : 1. şa-
rap yapan veya satan, şarapçı, meyhaneci. **Hâne-i**
hammâr : şaraphâne. 2. tas. mec. mürşit, kılavuz.

hâmme هامة (a. i. c. : hevâmm) : 1.
binek hayvanı. 2. zararlı haşerat, böcek.

hamr خمر (a. i.) : şarap. (bkz : bâde,
habûk, handerîs, rahîk, sahbâ).

hamrâ' حمراء (a. s.) : (daha, en, pek,
çok) kırmızı, kızıl. **El-hamrâ'** : İspanya'da Gırnata
şehrinde, Araplardan kalma meşhur saray. ["ah-
mer" in müen.].

hamrî خمري (a. s.) : şaraba âit, şa-
rapla ilgili.

hamriyye خمريه (a. i.) : ed. şarabı
öven kasîde ve sâire.

hams, hamse خمس , خمسة (a. s.) :
beş; dörtten sonra gelen sayı. **Bilâd-ı hamse** :
beş şehir.

hamse خمسة (a. i.) : ed. mesnevî şek-
liyle yazılmış beş kitaptan ibâret bir takım. [İran
edebiyâtında : "Hamse-i Atâyî", "Hamse-i Nizâmî"
meşhurdur].

hamse-nüvis خمسة نویس (f. b. i.) :
hamseci, hamse yazan, mesnevî şekliyle beş kitap-
tan ibâret bir takım yazan kimse.

hamsîn خمسين (a. s.) : 1. elli; kırk
dokuzdan sonra gelen sayı. 2. i. "erbaîn" denilen
karakıştan sonra gelen elli günlük kış.

hamsûn خمسون (a. s.) : elli sayısı. (bkz :
hamsîn, mer, pencâh).

ham-şûde, ham-geşte خم شده , خم گشته
(f. b. s.) : eğrilmiş, bükülmüş. **Kamet-i ham-şûde** :
eğrilmiş boy. **Kâkûl-i ham geşte** : bükülmüş kâh-
kül.

hamûl حمل (a. s. haml'den.) : ta-
hammüllü, sabırlı, dayanıklı [kimse].

hamûl-âne حملانه (a. f. zf.) : ta-
hammüllü olana yakışacak sûrette.

hamûle حمولة (a. i.) : 1. yük. 2. gemi
yükü.

hamûlî حمولى (a. i.) : hamûllük, ta-
hammüllülük, sabırlılık, dayanıklılık.

hâmûn

hâmûn هَامُون (f. i.) : büyük sahrâ, düz ova, bozkır.

hâmûn-nevred هَامُون نَوْرَد (f. b. s.) : kırdâ, ovada, çölde dolaşan.

hâmûş خَامُوش (f. s. c. : hâmuşân) : susmuş, sessiz. (bkz : sâkî, sâmit). [Mevlânâ, Dîvân-ı Kebîr’inde : “hâmûş, hâmuş, hamûş, hamuş” şekillerini kullanmıştır].

hamuş خَمُوش (f. s.). (bkz : hâmuş, hâmuş).

hâmuş خَامُوش (f. s.). (bkz : hâmuş, hamuş, hâmuş). [Mevlânâ’nın “Dîvân-ı Kebîr”’inde kullandığı kelimelerdendir].

hâmûş خَمُوش (f. s.) : “hâmûş” un hafifletilmiş. (bkz : hamuş).

hâmûşân خَامُوشَان (f. s. hâmuş’un c.) : sessizler, susmuşlar. **Vâdî-i hâmuşân** (susmuşların, sessizlerin yeri) : kabristan.

hâmûşâne خَمُوشَانَه (f. zf.) : sessizce, sessizliği andırır, şekilde.

hâmûşî خَامُوشِي (f. i.) : sessizlik, susma. (bkz : samt, sükûnet, sükût).

hâmûş خَامُوش (f. s.) : [“hâmûş” un hafifletilmiş]. (bkz : hâmuş).

hamyâze خَمِيَاذَه (f. i.) : 1. esneme, esnek.

hamyâze-i gayr-i ihtiyârî : farkında olmadan esneme.

hamyâze-i resen : ipin, halatın esnemesi. 2. fenâ, kötü hareket.

hamyâze-keş خَمِيَاذَه كَش (f. b. s.) : esniyen, insanın rûhunu sıkan.

hamz حَمْز (a. i.) : ekşilik, kekrellik.

Hamza حَزْمَه (a. h. i.) : Abdülmutilib’in oğlu ve Hz. Muhammed’in amcasıdır. Önce Hâşimîlerin, doğmakta olan İslâm Dini’ne karşı gösterdikleri düşmanlığa iştirâk etmiş, fakat sonra Ebû Cehî’in, muhâsamada ileriye gitmiş olmasına

hiddetle ilk vahiy gelişinin ikinci, yâhut altıncı senesi Peygamberimize îmân ve iltihak etmiştir; Uhud Gazâsı’nda şehit olmuştur.

Hamza-nâme حَزْمَه نَامَه (a. f. b. i.) :

İslâm kahramanlarından Hz. Hamza’nın yaptığı adı edilen işlere dâir yazılan destânî kitabın adı.

Hamzaviyye حَزْوِيَّه (a. h. i.) : **tas.** Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kurulan Bayrâmiyye tarikatı şübelerinden biri. [kurucusu : Bosnalı Hamza Balî’dir].

hân خَان (f. i. c. : hânân) : hükümdar, hâkan.

hân خَان (f. i. c. : hânât) : 1. han, kervansaray, otel. 2. dükkân, meyhâne.

hân خَوَان (f. i.) : 1. yemek sofrası; üstüne yemek konulan tepsi, sini. 2. ahçı dükkânı. 3. yemek. (bkz : taam).

hân-ı yağmâ : 1) tabiatın ibzâl ettiği nimetler; 2) fakirlere, yoksullara dağıtılan yemek; 3) Tefvik Fikret’in meşhûr şiiri.

-hân - خَوَان (f. s.) : okuyan, okuyucu, çağıran. **Duâ-hân** : duâ eden. **Ebcad-hân** : ebcad okuyan. **Gazel-hân** : gazel okuyan. **Mevlid-hân** : mevlit okuyan. **Salâ-hân** : salâ veren, salâ çağıran. [“hânden” masterından].

hanâbile حَنَابِلَه (a. i. hanbelî’nin c.) : hanbelîler, İmam Ahmed b. Hanbelî’nin mezhebinden olan kimseler.

hanâcır حَنَاجِر (a. i. hancere’nin c.) : hançereler, gırtlaklar.

hanâdık حَنَادِق (a. i. handek’in c.) : hendekler.

hanâdır حَنَادِر (a. s.) : görme kuvveti çok olan.

hanâfis حَنَافِس (a. i. hunfesâ’nın c.) : bok böcekleri; mayıs böcekleri.

hanak حَنَق (a. i. c. : hînâk) : darılma, kızma, hiddetlenme.

hânân خَانَان (f. i. hân’ın c.) : hükümdarlar, hanlar.

hanân حنان (a. i.) : yürek yufkalığı, acıma, merhamet.

hânât حانات (a. i. hân'ın c.) : dükkânlar, meyhâneler.

hanâzıl حناظل (a. i. hanzal, hanzale'nin c.) : ebûcehil karpuzları.

hanâzîr حنازیر (a. i. hînzîr'in c.) : domuzlar.

Hanbelî حنبلى (a. i.) : Ahmed ibni Hanbel'in kurduğu mezhep ve bu mezhepten olan kimse.

hancer حنجر (a. i.) : ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.

hancer-i müjgân : kirpikler hançeri, hançere benzeyen kirpikler.

hancere حنجره (a. i. c. : hanâcır) : hançere, gırtlak.

hancerî, hanceriyye حنجرى , حنجرىه (a. s.) : 1. hançer şeklinde olan 2. hançerle ilgili. 3. gırtlığa âit. **Hurûf-i hanceriyye** : gr. gırtlaktan çıkarılan harfler : ["e; ha; hı; ayn; gayn; he"].

hanceriy-yül-lihye : ince, uzun sakallı [kimse].

hânçe خوانچه (f. i.) : küçük tepsi.

hânçe-i zer (küçük altın tepsi) : Güneş.

hançerîyye حنجرىه (a. i.) ; bot. lâtin-çiçeğigiller, fr. *tropéolacées*.

handâ hand خندا خند (f. b. i.) : 1. sürekli, devamlı gülme. 2. s. sürekli, devamlı gülen.

handân خندان (a. s.) : 1. gülen, gülücü, güler; sevinçli. 2. kadın adı.

handân handân : güle güle, gülerek. (bkz : hande-künân).

handân-rû[y] خندان رو [ی] (f. b. s.) : güler yüzlü, güleş. (bkz : beşûş).

hande خنده (f. i.) : gülme, gülüş.

hande-i âftâb (Güneşin gülmesi) : Güneşin doğması.

hande-i câm : kadehin içine içki konulduğu zaman meydana gelen sis, buğ.

hande-i dîrine : eski gülüş.

hande-i gül : gülün açması.

hande-i istihfâf : alaylı gülüş, hafifsiyerek gülümseme.

hande-i zemîn : yerin, toprağın yeşillenmesi, yeşermesi.

hande-bahşâ خنده بخشا (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-fermâ, hande-fezâ).

hande-bâr خنده بار (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ, hande-fermâ, hande-fezâ, mudhik).

hande-fermâ خنده فرما (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ, hande-fermâ, hande-fezâ, mudhik).

hande-feşân خنده فشان (f. b. s.) : gülmeler, gülümsemeler saçan.

hande-fezâ خنده فزا (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ, hande-fermâ, mudhik).

hande-harîş خنده خريش (f. b. s.) : birisine, alay yollu gülme.

handek خندق (a. i. c. : hanâdik) : 1. kale etrafına açılan uzun çukur, hendek. 2. birçok ölünün gömülmesi için açılan büyük, geniş çukur.

Handek Gazvesi : Hz. Muhammed'in, Hicret'in beşinci senesinde Medîne'de, şehrin etrafına sur kazdırarak yaptığı savaş.

hande-kâr خنده کار (f. b. s.) : gülen, gülücü.

hande-künân خنده کنان (f. zf.) : gülerek, güle güle. (bkz : handân handân).

hande-meşhûn خنده مشحون (f. b. s.) : çok gülen, hep gülen.

hande-mu'tâd خنده معتاد (f. a. b. s.) : her zaman gülme îtiyadında olan.

hânden خواندن (f. fi.). (bkz : kırâat).

hande-nümâ

hande-nümâ خنده نما (f. b. s.) :
gülen. (bkz : hande-zen).

handeris خندريس (a. i.) : şarap, yıl-
lanmış şarap. (bkz : bâde, rahik, sahbâ).

hande-riz خنده ريز (f. b. s.) : gülüp
duran.

hande-rûy خنده روى (f. b. s.) : gü-
ler yüzlü.

hande-zen خنده زن (f. b. s.) : gülen.
(bkz : hande-nümâ).

handistân خندستان (f. i.) : 1. mas-
kara ve soytarıların derneği. 2. lâtife, şaka.

hâne خانه (f. i.) : 1. ev. (bkz : beyt,
dâr, mesken).

hâne-i avâriz : avâriz ve bedel-i nüzûl ve em-
sâli tekâlifin tevzi için tutulan esas (mikyâs).

hâne-i âyine : her yanı ayna olan oda, salon ve-
yâ köşk.

hâne-i bâd : astr. on iki burçtan biri olan cevzâ,
mîzan burcu.

hâne-i bâriyân : pâdişâhın şikâr halkı denilen
avcılarının bir sınıfın barındığı yer.

hâne-i ferdâ : âhiret

hâne-i hudâ : Kâbe. (bkz : Beyt-ullah). 2. bir
şeyin, bölündüğü, ayrıldığı kısımlardan herbiri. 3.
mat. basamak. 4. hayâlî me'vâ. 5. müz. Türk mü-
ziğinde bir müzik parçasının teşkil edilmiş olduğu
lâhnî topluluklara verilen bir ad.

hâne خانه (a. i. c. : hânât) : meyhâne.
(bkz : hânût²).

hâne-bâz خانه باز (f. b. s.) : batasıya
oynayan kumarbaz.

hâne-ber-dûş خانه بردوش (f. b. s.) "evi
omuzunda" : yersiz yurtsuz, serseri.

hâne-ber-endâz خانه برانداز (f. b. s.) :
ev yıkıcı.

hâne-ber-endâzâne خانه براندازانه (f. b. zf.) :
hâne, ev yıkıcıya ya kışacak sûrette.

hâne-ber-endâzi خانه براندازی (f. b. i.) :
ev yıkıcılık.

hanedân خاندان (f. i.) : kökten asil
ve büyük âile, ocak, fr. *dynastie*.

hanef حنف (a. i.) : doğruluk, istikamet.

hanefi حنفی (a. s. ve i. c. : hanefiyyûn) :
1. İmâm-i Âzam Ebû Hanîfe'nin mezhebinden olan.
2. bu mezhep ve bu mezheple ilgili.

Hanefiyye حنفیه (a. h. i.) : tas. Sofi-
yenin büyüklerinden Ebû-l-Hasan Alî yûş-Şâzelî
tarafından kurulan Şâzelî tarikatı şûbelerinden bi-
rinin adı. [Şeyh Şemsüddîn Muhammed bin Hüseyn-
il-Hanefî tarafından kurulduğu için bu adı almıştır].

hanefiyyûn حنفیون (a. i. hanefî'in c.) :
hanefî mezhebinden olanlar.

hâne-fürûş خانه فروش (f. b. i.) :
ev tellâli, ev komisyoncusu.

hâne-gi خانگی (f. s.) : hânede, evde
bulunanlardan, evdeki.

hâne-gir خانه گیر (f. b. s.) : bir yeri
mekân sayan [kimse].

hâne-harâb خانه خراب (f. a. b. s.) :
1. evi yıkılmış, evsiz barksız kalmış, hâli perîşan
olmuş [kimse]. 2. câhil.

hâne-hudâ خانه خدا (f. b. i.) : ev sâ-
hibi. (bkz : rabb-ül-beyt).

hâne-hudâyi خانه خدای (f. b. i.) : ev
sâhipliği.

hanek حنك (a. i.) : anat. damak, ağız
tavanı.

hâne-keş خانه کش (f. b. i.) : avâriz ve
bedel-i nüzûl gibi hâne itibarıyla tarh ve tevzi olu-
nan tekâlîfe tâbî olan.

haneki حنکی (a. s.) : anat. damakla
ilgili, * damaksal.

hâne-küş خانه کش (f. b. s.) : sefih,
mirasyedi.

hânende خواننده (f. i. c. : hanende-gân) : şarkıcı, şarkı söyleyen. (bkz : hînâ-ger, hun-yâ-ger).

hânende-gân خوانندگان (f. b. i. hânende'nin c.) : şarkıcılar, şarkı söyleyenler.

hânendegî خوانندگی (f. i.) : hânen-delik, şarkı söyleyicilik.

hâne-perver خانه پرور (f. b. s.) : evde büyümüş, dünyâ görmemiş [kimse].

hâne-perverî خانه پروری (f. b. i.) : hâne-perverlik, evde büyümüş olma.

hâne-sûz خانه سوز (f. b. s.) : "ev yakıcı" : **mec.** âilesini düşünmeyen, gözü dışarda olan kimse.

haneşiyye حنشیه (a. i.) : **zool.** yılanlar, **fr.** ophidiens.

hâne-zâd خانه زاد (f. b. s.) : efendisinin evinde doğmuş olan köle veyâ câriye çocuğu.

hân-gâh خانگاه (f. b. i.) : dervişlerin evi, tekke. (bkz : hân-kâh).

hânîk خانق (a. s. hunk'dan) : boğan, boğucu.

hânîk-ül-kelb (köpek boğan) : **bot.** çiğdem.

hânîk-ül-nemir, hânîk-üz-zeneb : **bot.** kurt boğan denilen bir nebat, (* bitki).

hâni' خانع (a. i.) : kocasından boşanmış kadın veyâ kârisını boşamış koca.

hânîf خائف (a. s.) : 1. küskün, dargın. 2. gururlu.

hanîf حنيف (a. s. c. : huneîfâ) : İslâm dinine sımsıkı bağlı bulunan kimse.

hanîn حنين (a. i.) : 1. şevk, arzu, iştiyak, istek. 2. şiddetli arzudan doğan feryâd, inilti.

hanîn-i hazîn : acıklı sızlanma.

hanîs حنيث (a. s.) : yemini bozup altından çıkmıyan adam.

hânîs حانث (a. s.) : ettiği yemini yerine getirmiyen. [olmak mastarıyle kullanılır].

hâniye حايه (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, habûk, hamr, mey, rahîk, sahbâ).

hank خنق (a. i.) : boğazını sıkıp boğma, boğazı sıkılıp boğulma. (bkz : ihnâk).

hân-kah خاتقام ("ka" uzun okunur. a. i. c. : havânîk) : tekke. (bkz : dergâh, zâviye, açî).

hân-kah-ı mevlevî : mevlevî tekkesi.

hankan خنقا (a. zf.) : boğmak sûretiyle.

hân mân خانماز (f. i.) : evbark, ocak.

hân mân-ber endâz خانمان برانداز (f. b. s.) : hânüman, evbark, ocak mahvedici, eden.

hân mân-sûz خانمانسوز (f. b. s.) : hânüman, evbark, ocak yakıcı, yakan, kül eden. **Harîk-ı hânman-sûz** : evi kül eden yangın.

hannâk خنق (a. s.) : boğucu, boğan.

hannân حنان (a. s.) : çok açılan, çok acıyıcı. [Allah'ın adlarındandır].

hannâs خناس (a. i.) : şeytan.

hannâsî خناسی (a. s.) : şeytanla ilgili.

hân-sâlâr خوانسالار (f. b. i.) : sofracı-başı, kilerci.

hanûme خنومه (a. i.) : **hek.** mide ekşiliği.

hanût خنوط (a. i.) : ölüyü tahnît etmekte kullanılan ilâç.

hânût خانوط (a. i. c. : havânît) : 1. dükkân. 2. meyhâne. (bkz : hâne).

hânût-ı kebîr : büyük dükkân, büyük meyhâne.

hanzal حنظل (a. i. c. : hanâzıl) : ebû-cehil karpuzu da denilen, portakal büyüklüğündeki meyvası, çok acı ve iç sürdürücü olan bir * bitki

hâr خَار (f. i.) : diken.

hâr-ı fûrkat : ayrılık dikenî.

hâr-ı ûştûr : bot. deve dikenî.

har خَر (f. i.) : eşek. (bkz : himâr, merkeb).

har-ı deştî : yaban eşiği.

har-ı îsâ : peygamberin eşiği.

hâr خَوَار (f. s.) : 1. hor, hakir, aşağı, bayağı. 2. yiyici, yiyen. **Merdüm-hâr** (insan yiyen) : yamyam. **Mey-hâr**, **Meyhâr** : içki içen, sarhoş. **Şîr-hâr** (süt içen) : küçük çocuk. **Gam-hâr** : kederli, sıkıntılı.

hâr هَار (a. s.) : yıkılmış. (bkz : mûn-hedim).

hârâ خَارَا (f. i.) : 1. jeol. pek katı taş, mermer. 2. üzeri menevişli kumaş. (bkz : hâre^{1,2}).

harâb خَرَاب (a. s.) : 1. yıkık, viran.

harâb-ı gam : gamın harâbı, gamla harâbolan. 2. geçkin sarhoş. [mûen. "harâbe" dir].

harâb-âbâd خَرَاب آيَاد (f. b. s.) : haraplıkla dolu yer, tam harâbe.

harâbât خَرَابَات (f. i. harâbe'nin c.) : 1. harâbeler, vîrâneler. 2. meyhâneler. 3. Ziyâ Paşa'nın meşhur üç ciltlik antolojisi. [birinci mânâsı bizde kullanılmaz].

harâbâtî خَرَابَاتِي (f. i. c. : harâbâtiyân) : 1. harâbâta mensûbolan, vaktini meyhânede geçiren. 2. s. süflî, pejmürde [adam].

harâbâtîyân خَرَابَاتِيَان (f. b. i. harâbâtî'nin c.) : vaktini meyhânede geçirenler, meyhâne adamları.

harâbe خَرَابَه (a. s.) : 1. eski binâların yıkıntısı. 2. çok harap ev. (bkz : vîrâne).

harâbe-nişîn خَرَابَه نَشِين (a. f. b. s.) : harap yerlerde, vîrânede oturan.

harâbe-zâr خَرَابَه زَار (a. f. b. i.) : vîranelik.

harâbî, harâbiyyet خَرَابِي ، خَرَابِيَّت (a. i.) : 1. haraplık, viranlık. ["harâbiyyet" kelime-

si yanlış olmakla berâber kullanılmıştır]. 2. [birinci kelime] okun, nişanın önüne vurarak sıçrayıp nişâne isâbet etmesi.

harâc خَرَاَج (a. i.) : 1. vaktiyle Müslüman olmayan teb'adan alınan vergi. 2. haraç mezat satılığa çıkarma.

harâc-ı mukaseme : arâzî-i harâciyye mahsul. lerinden onda birden yarısına kadar alınan vergi.

harâc-ı muvazzaf : arâzî-i harâciyye üzerine yerin tahammülüne göre, maktûiyet veçhile tâyin olunan vergi.

harâc-güzâr خَرَاَجْگَدَار (f. b. s.) : haraç verici.

harâhir خَرَاهِر (a. i. harhara'nın c.) : 1. horlamalar [uykuda]. 2. hek. akciğerden gelen hırıltılar.

harâib حَرَائِب (a. i. harîbe'nin c.) : bir kimsenin geçineceği şeyler.

harâid خَرَائِد (a. i. harîde'nin c.) : 1. kızoğlankızlar. 2. delinmemiş inciler.

harâif خَرَائِف (a. i. harîfe'nin c.) : ev için güz hazırlıkları.

harâit خَرَائِط (a. i. harîta'nın c.) : (bkz : harîta).

harâm حَرَام (a. s.) : 1. şeriatçe, dince yasak edilmiş şey. 2. tecâvüz edilmesi, dokunulması men'edilen, kutsal, mübârek. **Beyt-i harâm** : Mekke'deki Kâbe. **Mescid-i harâm** (kutsal mescid) : Kâbe-i Mükerrreme'nin bulunduğu ibâdetgâh. **Şehr-i harâm** : haram ayı. [İslâmdan önceki zamanda, Arapların, birbirleriyle savaşı yasak olan ay, Muhârrem ayı].

harâmi حَرَامِي (a. s.) : hırsız, haydut, yolkesen. (bkz : kutta-ül-tarik).

harâm-zâde حَرَام زَادَه (a. f. b. s.) : piç [çocuk]. (bkz : veled-i gayr-i meşrû', veled-i zinâ).

harâret حَرَارَت (a. i.) : 1. sıcaklık. (bkz : germî).

harâret-i hevâ : havanın sıcaklığı. 2. susuzluk. 3. ateş, yanma, fiyevr, fr. fièvre.

harâret-i garîziyye : vücûdün normal harâreti. [Arapça terkiplerde kelimenin yazılış şekli "harâre" dir].

harâret-bin حرارت-بین (a. f. b. i.) : harâret derecesini gösteren âlet.

harâs خراس (f. i.) : hayvanla döndürülen değirmen.

harâs-i harâb (harap değirmen) : dünyâ.

haras خرس (a. i.) : 1. dilsiz olma 2. dihsizlik.

harâset خراث (a. i.) : (bkz : filâ-hat, hirâset).

harâş خراش (f. i.) : hayvan ile döndürülen değirmen.

harâşe خراشه (a. i.) : 1. talaş. 2. tere-menti.

harâşif خراشف (a. i. harşef'in c.) : 1. pul pul olan şeyler, balık pulları. 2. yaprakları balık puluna benzeyen enginar gibi bitkiler, nebatlar.

hârâ-şikâf خارا شكاف (f. b. s.) : 1. mermer yarıcı, yaran. 2. üzeri menevişli kumaşlar.

harâtin خراطین (a. i.) : zool. soğulcanı.

harâtin-i hâssa خراطین خاصه (a. b. i.) : tar. Topkapı sarayında bir sınıf sanatkarların adı. [ağaç ve demir eşyâyı tesviye ederlerdi; aşağı yukarı tornacılıktır. Bileziklerden çarklara ve silâh yivlerine kadar her şeyi yaparlardı].

harâtiniyye خراطینیه (a. s.) : zool. halka biçiminde, halka gibi olan, halkalılar. (bkz : halkaviyye).

harâzet حراضت (a. i.) : derdin, hastalığın uzayıp gitmesi, müzminleşmesi, kronik bir hal alması.

harb حرب (a. i. c. : hurûb) : cenk, kavgâ, döğüş, savaş. **Bilâ-harb** : savaşız, savaş açmadan. **Divân-ı harb** (narp divanı) : askerî mahkeme. **Erkân-ı harb** : * kurmay. **Fenn-i harb** : savaş

bilgisi. **İ'lân-ı harb** : savaş açma. **Meydan-ı harb** : savaş meydanı. **Yâver-i harb** : büyük kumandan, emir subayı. **Dâr-ül-harb** : savaş yeri, İslâm elinde olmaları yerler. (bkz : cidâl, perhâş).

harb-i umûmî (* genel savaş) : birinci cihân harbi (1914).

harba حربه (a. i.) : Güneş ışığının bulutlara vurması.

harbak خرباق (a. i.) : bot. zambak fasilesinden, beyaz ve siyah renklerde iki nevi bulunan bir * bitki.

har-bân خربان (f. i.) : eşekçi.

harbat خرباط (f. i.) : 1. iri kaz. 2. s. ahmak. 3. s. kalıbı kıyâfeti yerinde olduğu halde aklı kıt olan kimse.

harb-cû حربجو (a. b. s.) : savaş arıyan, kavga çıkarmıya istekli olan.

harbe حربه (a. i.) : 1. kısa mızrak, süngü. 2. (bkz : harbî²).

harbele حربله (f. i.) : kuyudan su çekmeğe mahsus dolap, bostan dolabı.

harben حرباً (a. zf.) : harbetmek sûretiyle, savaşarak, döğüşerek.

har-bende حربنده (f. b. i.) : 1. eşek, katır gibi yük hayvanlarına bakan [kimse], seyis. 2. tar. saray katırcıları. [Selçukîlere âit târihî bir ünvân].

harb-gâh حربگاه (a. f. b. i.) : harb yeri, savaş meydanı.

harbî حربى (a. s.) : 1. harbe mensup, harble ilgili. 2. i. harbe, tüfek doldurmayı, en çok temizlemeye yarıyan demirden veya ağaçtan yapılmış çubuk. [aslı "harbe" dir].

harbiyye حربیه (a. s.) : 1. harbe mensup, harble ilgili. **Fünûn-i harbiyye** : savaş bilgileri. 2. [eskî] harb okulu.

harbiyye nezâreti : Osmanlı hükûmet erkânı me-yânında millî müdâfâa vekâleti, * savunma bakanlığı.

harbüz

harbüz, harbüze خربزه ، خربزه (f. i.) :
kavun, karpuz.

harbüze-i Hindî : Karpuz.

harbüze-i Rûbah : ebûcehil karpuzu. (bkz : han-zal).

harbüze-furûş خربزه فروش (f. b. i.) :
kavun karpuz satan adam.

harbüze-zâr خربزه زار (f. b. i.) : kavun,
karpuz bostanı.

harc خرج (a. i.) : 1. vergi. 2. sarf, qi-
der, bir iş için kullanılan madde.

harc-ı âlem, harc-i âmm : herkese, her keseye
elverişli.

harc-i râh : yol harcı, yol masrafı.

harçeng خرچنگ (f. i.) : zool. yengeç.

hâr-çîn خارچین (f. b. s.) : diken top-
layan, cimbız.

hardal خردل (a. i.) : hardal, sofra-
da iştaha açmak için kullanılan mâcûnumsu madde.

hardala خردله (â. i.) : hardal tânesi.

hâre حاره (f. i.) : 1. sert taş, kaya. 2.
meneviş; menevişli kumaş. (bkz : hârâ 1, 2).

hâre خواره (f. i.) : yiyecek, yiyinti.

harekât حرکات (a. i. hareket'in c.) : 1.
(bkz : hareket).

harekât ve sekenât (tavırlar ve hareketler) : gi-
dişât. 2. askerî manevra.

harekât-ı harbiyye : ask. savaş hareketleri.

harekât-ı müştereke : müşterek, berâber davra-
nışlar.

harekât-ı nâ-pesendâne : hoşla gitmiyen hareket-
ler.

harekât-ı selâse : gr. hecelerin üç hareke (e, i,
o) ile okunuşu.

hareke حرکه (a. i. c. : harekât) gr.
Arapça ve Osmanlıca bir harfin nasıl okunacağını
gösteren ve "üstün : fetha = e"; "esrê : kesre = i,
i"; "ötre : zamme = o, ö, u, ü" denilen işâretler-
den herbiri, vokal.

hareket حرکت (a. i. c. : harekât) : 1.
sarsıntı, deprem. (bkz : zelzele).

hareket-i arz : yer sarsıntısı, deprem. 2. kımıl-
dama, oynama, yer değiştirme. 3. iş işleme, iş gör-
me, davranma. 4. tavır, tarz, muâmele, gidiş. 5.
yola çıkma. (bkz : azîmet). 6. [eskiden medrese-
lerde bir derece. 7. müz. armonide sestense gît-
me.

hareket-i dâhil : tar. Kanûnî zamânında Süleymâ-
niye Medresesinin binâsından sonra on ikiye çıkarı-
lan tarîk-i tedris (okutma yolu) silsilesinin dör-
düncü mertebesindeki müderrislerine verilen bir
ünvan.

hareket-i devrâniyye : noktalarının hepsi düzey-
leri sâbit bir mihvere dikey dâireler çizen cismin
hareketi.

hareket-i didâni. (bkz : hareket-i düdiyye).

hareket-i düdiyye : zool. soğulcan gibi hayvanla-
rın büzülmesi hâli. (bkz : hareket-i didâniyye).

**hareket-i gayr-i ihtiyâriyye, hareket-i gayr-i irâ-
diyye** : istemiyerek yapılan hareket.

hareket-i gayr-i muntazama : intizamsız, düzensiz
hareket.

hareket-i hâric : tar. Kanûnî zamânında Süley-
mâniye Medresesi'nin binâsından sonra on ikiye çı-
karılan tarîk-i tedris (okutma yolu) silsilesinin
ikinci mertebesindeki müderrislerine verilen bir
ünvan.

hareket-i kasriyye : fiz. bir hâricî sebep te'siriy-
le meydana gelen hareket. (bkz : hareket-i mükte-
sebe).

hareket-i mer'iyye : koz. gerçekte bulunmadığı
halde var imiş gibi görünen hareket. (bkz : hare-
ket-i zâhiriyye).

hareket-i mutlaka : fiz. hareketli noktanın, hare-
ketsiz noktalara göre hareketi.

hareket-i muttasıla : fiz. dâimâ bir tarafa yöne-
len cismin hareketi. [aksi olursa, hareket-i mun-
fasıla denir].

hareket-i müktesebe. (bkz : hareket-i kasriyye)

hareket-i müstakime : fiz. doğru bir çizgi üze-
rinde olan hareket.

hareket-i müstedire : fiz. bir münhanî (eğri) yi
tâkiben vâki olan hareket, * dâiresel hareket.

hareket-i mütehavvile : fiz. türlü sebeplerden do-
layı eşit zamanlarda aldığı mesâfeelerde çoğalan veya
azalan noktanın hareketi.

hareket-i mütesâviye : fiz. müsâvî, (* eşit), za-
manlarda müsâvî (eşit) mesâfe alan noktanın ha-
reketi, düzgün değişen hareket.

hareket-i zâhiriyye : (bkz : hareket-i mer'iyye).

hareki حرکی (a. s.) : fels. fr. cinétique.

harekiyyât حرکیات (a. i. c.) : fiz. kinematik, fr. *cinématique*.

harem حرم (a. i.) : 1. herkesin girmesine müsaade edilmeyen, saygıdeğer ve kutsal yer. 2. Hac zamanında ihrâma girilen yerden itibaren Kâbe'ye doğru olan kısım. [aksi "Hill" dir]. **Şeyh-ül-harem** : Medîne şehri ve civârının muhafızı [Osmanlı İmparatorluğunda].

Harem-i Şerif : Kâbe ve civârı. 3. [evvelce] büyük İslâm konaklarında bulunan kadınlar dâiresi.

harem-i hümayûn : pâdişah sarayında kadınlar dâiresi. 4. nikâhlı kadın, zevce. (bkz : halîle).

harem-i yâr : sevgilinin haremî, odası.

harem حرم (a. i.) : ed. "mefâilün" den meyi atarak "fâilün" kelimesini "me'ûlün" e çevirme. (bkz : ahrem).

haremeyn حرمین (a. i. c.) : 1. Mekke-i Mukerreme ile Medîne-i Münevvere.

haremeyn-i şerifeyn : Mekke'deki Kâbe ile Medîne'deki "Ravza-i Mutahhara". 2. [eskiden] ilmiye sınıfının Mısır pâyesinden sonra, İstanbul pâyesinden evvel nâil oldukları büyük rütbe.

harem-serây حرمسرای (a. f. b. i.) : 1. harem dâiresi. 2. câmi içi.

hares خرس (a. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemiyet).

harf حرف (a. i. c. : hurûf) : 1. alfabe-yi meydana getiren işaretlerden her biri, bu işaretlerden birini gösteren mâdenî küçük matbaa kalıbı. 2. söz, lâkırdı.

harf-i âb-dâr : güzel ve mânâlı söz.

harf-i atf : gr. iki kelime veya cümleyi bir hükmünde toplayan, birini ötekine bağlayan.

harf-i cerr : gr. isimleri kesreli, yâni esreli okutan, şu yirmi harf : [bâ, min, ilâ, an, lâm, alâ, fî, kaf, hattâ, rûbbe, vâv-ı kasem, tâ-i kasem, hâşâ, mûz, mûnz, adâ, key, levlâ, halâ, lealle].

harf-i nasîb : gr. dâhil olduğu muzârî fiilin nihâyetini üstün okutan dört harften herbiri.

harf-i vâhid : hiçbir harf, hiç bir söz.

harf-i zâid : kelimenin bâzı tasrifinde düşen harf, fazla harf.

harf حرف (a. i.) : yemiş toplama.

harf-âşinâ حرف آشنا (a. f. b. s.) : harfleri birbirinden ayırabilen, harfleri tanıyan.

harf be harf حرف بحرف (a. zf.) : olduğu gibi, aynen, aslından ayrılmaksızın.

harf-endâz حرف انداز (a. f. b. s.) : söz atan, haysiyet dokunucu söz söyleyen.

harf-endâzi حرف اندازی (a. f. b. i.) : söz atıcılık.

harf-gîr حرف گیر (a. f. b. s.) : her işte ayıp ve noksan arıyan.

harf-gîri حرف گیری (a. f. b. i.) : her işte ayıp ve noksan arayıcılık.

har-gâh, har-geh خرگاه , خرگه (f. i.) : büyük çadır, otak.

hargâh-ı mâh : hâle, ay ağılı.

hâr-gâr خوارگار (f. b. s.) : hakaret edici, eden. [müen. "hâr-gâre" dir].

har-gele خرگله (f. b. i.) : 1. eşek sürüşü. 2. s. terbiyesiz, azılı kimse. [Farsça'da "har=eşek, gele=sürü"].

hargûş خرگوش (f. i.) : tavşan. **Hâb-ı hargûşî** : tavşan uykusu, hafif uyku.

hargûşek خرگوشک (f. i.) : tavşan yavrusu.

hârhâr خار خار (f. i.) : 1. gönül üzüntüsü, yürek sıkıntısı. 2. devamlı istek. 3. sürekli kaşıntı.

harhara خرخره (a. i. c. : harâhir) : 1. sürekli horultu. 2. sürekli hırıltı.

harhişe خرخشه (f. i.) : gürültü, patırtı, kavgâ.

hârik خارق (a. s.) : yırtıcı, yırtan.

hârik-ı âde : âdeti yırtan, âdetin dışarısında, hârikulâde; yalancı.

hârik خارق (a. s.) : 1. yakan, yakıcı. (bkz : muhrik). 2. yanan, tutuşmuş.

hâris حارس (a. s.) : hırslı olan. (bkz : harîs).

hârisa

hârisa حارسه (a. i.) : insanın ba-
şında veya yüzünde kân çıkmıyacak derecede peydâ
olan yara.

harî حری (a. s.) : lâıyk, müstahak. ["ah-
râ" kelimesi daha çok kullanılır]. (bkz : bercâ,
çespân, şâyeste).

hârî خوارى (f. i.) : horluk, hakir-
lik.

hârib هارب (a. s.) : kaçan, firâr eden.

harib حريب (a. s.) : yağma olunmuş,
soyulmuş, talan edilmiş.

hârib خارب (a. s. harâb'dan.) : 1. yı-
kan, harâbeden. 2. haydut, yol kesen.

haribe حريبه (a. i. c. : harâib) : bir
kimsenin geçineceği şey.

hâric خارج (a. i.) : 1. dış, dışarı.
2. dışarı çıkan, dışarda, dışta. 3. hiç ilgisi olmayan
kimse. **Hareket-i hâric**. **İbtidâ-i hâric** : medrese
yolunda ilk rûtbeler.

hâric an-il merkeziyyet hesâbı : top. üzerinde
âlet kurulamıyan, fakat rasat yapılması gereken
bir noktanın yerine o nokta civârındaki başka belli
bir nokta üzerinde âlet kurmak sûretıyla yapılan
rasatların ilk noktaya ırcâi hesâbı, merkeze ırcâ
metodu.

hâric ez memleket : huk. bir memlekette iken
hükmen başka bir memlekette sayılan.

hâric-i kısmet : mat. bölüm. [bölme işleminden
sonra arta kalan sayı].

hâric-i vatan : vatanın dışı.

hâric خارج (a. s.) : suçlu, günah iş-
lemiş.

haric حرج (a. s.) : 1. dar, ensiz. 2.
kuşatılmış. (bkz : mahsûr).

hâricen خارجاً (a. zf.) : hâricten,
dıştan, dışarıdan.

hâricen mersum dâire : geo. * çokgenin köşele-
rinden geçen dâire.

hâricen mersum mudallâ : geo. * dışçokgen.

hâricen mûmâs dâire : geo. dış * teğet dâire.

hâricî خارجى (a. s.) : 1. hârice,
dışarıya mensup, hâricle ilgili. 2. tar. vaktiyle Hz.
Ali'ye ısyân eden cemâat ferdlerinden herbiri.

hâriciyye خارجيه (a. i.) : 1. dış si-
yâset işleri, dışişleri. 2. ameliyatla tedâvil edilen
hastalıklar, dış hastalıklar. 3. s. hâricle ilgili.

hârid حارد (a. s.) : öfkeli, hiddetli,
kızgın.

harid حريد (a. s.) : tek; ayrı.

harid خرید (f. i.) : satın alma.

haridâr خریدار (f. b. s.) : satın alıcı.

haride خریده (f. s.) : satın alınmış.

harid, haride خرید ، خریده (a. i. c. :
harâid) : 1. kızılgânkız. 2. delinmemiş inci.

hârif خارف (a. s.) : yemiş toplıyan.

harif حريف (a. i. hîrfet'den c.) : 1.
meslekdaş, san'at arkadaşı. (bkz : hîrfet). 2. he-
rif, âdi ve bayağı adam. 3. teklifsiz dost.

harif خريف (a. i.) : sonbahar, güz.

harif-âne حريفانه (a. f. zf.) : esnafça,
herkes masraftan kendi hissesini vererek, or-
taklaşa yapılan ziyâfet. [yanlış olarak "ârifâne" ke-
limesi daha yaygındır].

harife خريفه (a. i. c. : harâif) : ev
için sonbahar hazırlığı.

harîfi خريفى (a. s.) : sonbaharla, güz-
le ilgili.

harik حريق (a. i.) : yangın, ateş. (bkz :
hârîka).

harik حريك (a. s.) : erkekliği olmayan
[adam]. (bkz : innîn).

harika حريقه (a. i.) : 1. bulamacı[yemek];
yulaf ve sâire lâpası. 2. acı, sızı.

hârika خارقة (a. s. c. : havârik) : Imkânların üstünde olup, insanda hayret uyandıran şey. (bkz : mu'cize).

hârika حارقة (a. i.) : ateş, od. (bkz : harik, nâr).

hârika-i sevdâ : aşk ateşi.

hârikat خارقات ("ka" uzun okunur. a. s. hârika'nın c.) : insanda hayret uyandıran şeyler, şaşılıp kalınacak şeyler.

hârikavî خارقوی (a. s.) : hârika gibi, hârika nevinden.

hârik-ül-âde خارق الماده (a. zf.) : âdetin üstünde, hâricinde.

harik-zede حریقزده (a. f. b. s. harik-zedegân) : evi veya eşyası yanmış kimse, yangına uğramış, yangından zarar görmüş.

harik-zede-gân حریقزدگان (a. f. b. s. harik-zede'nin c.) : yangına uğramış kimseler, yangından zarar görmüşler.

harim خريم (a. s.) : saygısız, çekinmez, kayıtsız [adam].

harim حريم (a. i. s.) : 1. biri için kut-sal olan şeyler. 2. i. harem dâiresi, harem. 3. i. evin içi gibi başkasına kapalı olan yer. 4. i. bir evin civârı. 5. i. avlu. 6. i. ortak, şerik. 7. i. hacıların, hac zamânında büründükleri örtü.

harim-i hâss : büyük bir zâtın kendi dâiresi.

harim-i ismet : mukaddes ocak, nâmus ocağı.

harim-i kâ'be-i aşk : aşk kâbesinin harîmi, gizli ve mukaddes bucağı.

harime حريمه (a. i.) : kişinin dilediği gibi kullanabilecek hakka mâlik olduğu malı.

harir حریر (a. i.) : 1. ipek : **Câme-i harir** : ipek elbise, ipek çamadır. **Dûd-i harir** : ipek böceği. 2. s. harâretli, ateşli. **Kalb-i harir** : ateşli kalb.

harirî, haririyye حریری , حریری (a. s.) : 1. ipekle ilgili, ipekten yapılmış; ipek gibi yumuşak. **Akmişe-i haririyye** : ipek kumaşlar. 2. güzel sanatlarda kullanılan ve Semerkand'da ipek-

ten yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat minyatür v. b.].

Haririyye حریری (a. h. i.) : tas. sofiyenin büyüklerinden Seyyit Ahmed-ür-Rufâî tarafından kurulan Rufâiyye tarikatının şübelerinden biri. [kurucusu : Ebû-l-Hasan Aliyy-ül-Harîrî'dir].

hâris حارث (a. i. hars'dan.) : harâset eden kimse, çiftçi, ekinci.

hâris-i gayûr : gayretli, çalışkan çiftçi.

hâris حارس (a. s. hirâset'den) : muhâfız, bekçi, gözcü; koruyan, koruyucu. (bkz : dî-de-bân, pâs-bân).

hâris-i vatan : vatanın bekçisi, koruyucusu.

haris حریص (a. s. hırs'dan.) : hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün, lüzûmundan fazla istekli.

haris-i mâl : mal canlısı.

haris-i şöhret : şöhret düşkünü.

haris-i câh : mevkî, rütbe düşkünü.

hâris حارص (a. s.) : son derece hırslı olan.

haris-âne حریصانه (a. zf.) : harîscesine, harîse yakışacak sûrette.

hâr-istân خارستان (f. b. i.) : dikenlik, çalılık. (bkz : hâr-zâr).

hârîş حارش (f. i.) : kaşıma, kaşınma.

harita خريطة (a. i. c. : harâit) : 1. bir yerin coğrafi durumunu bildiren çizgiler, harta. 2. kulplu kese, dağarcık.

hariz حریض (a. s.) : güçsüz, tâkatsız [kimse].

hariz حریز (a. s.) : hıfzolanmış, saklanmış. (bkz : mahfûz).

Hârizm خوارزم (f. h. i.) : Amuderyâ'nın aşağı mecrâsının her iki tarafında bulunan ülkenin ve bu ülkede XIII. asıra kadar dilini muhâfaza ederek yaşamış olan bir şarkî İran kavminin adıdır.

hark

hark خرق (a. i.) : 1. yarıp yırtma, yırtılma. 2. su akacak yarık, ark.

hark حرق (a. i.) : yakma. (bkz : ihrâk).

harkafa حرقفه (a. i.) : anat. kalça kemiği, oyluk kemiğinin başı.

harkafi حرقفي (a. s.) : anat. kalça kemiğine âit, kalça-kemiğiyle ilgili.

har-kürre خرکرة (f. b. i.) : eşek yavrusu, sipa. ["kürre-har"] : yav ru eşek.

harmel حرميل (a. i.) : bot. üzerlik otu.

harmen خرمن (f. i.) : harman. [aslı "hirmen" dir].

harmen-gâh خرمنگاه (f. b. i.) : harman yeri.

har-meniş خرمنش (f. b. s.) : eşek tabiatlı.

har-mühre خر مهره (f. b. i.) : katır-boncuğu.

har-nâme خر نامه (f. b. i.) : Şeyhî'nin başından geçen bir vaka üzerine tanzim ettiği "satyrique" bir manzum eseri.

harnûb خرنوب (a. i.) : keçiboyunu [yemiş]. (bkz : harrûb).

hâr-püş خار پشت (f. b. i.) : "di-ken sırtlı", mec. kirpi.

harpüşte خرپشته (f. s.) : harpušta, balıksırtı biçiminde olan.

harr حر (a. i. c. : harûr) : harâret, sıcaklık, sıcak.

harr-ı şedid : şiddetli harâret.

harr-ı temmûz : temmuzun sıcaklığı, temmuz sıcaklığı.

hârr, hârre حار , حاره (a. s.) : harâretli, kızgın, sıcak, yakıcı. **Bilâd-ı hârre** : sıcak

memleketler. **Ekalim-i harre** : sıcak iklimler, tropikal bölgeler. **Mıntaka-i hârre** : coğr. ısı kuşak.

harrâk حراق (a. i.) : hek. pehlivan yakısı.

harrâka حراقه (a. i.) : [evvelce] düşman gemilerini ve şehirlerini ateşlemek üzere, yakıcı âletlerle bezenmiş olan harb gemisi.

harrân حران (a. i.) : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup en az beş asırlıktır, elde hiç bir nümûnesi yoktur.

harrâs حرث (a. i. harâset'den.) : ikinci, çiftçi, toprağı işleyip ekin eken. (bkz : fellâh¹).

harrât خراط (a. s.) : çıkırıkcı, doğramacı.

harrûb خروب (a. i.) : keçiboyunu. [yemiş]. (bkz : harnûb).

hars حرث (a. i.) : 1. tarla sürme. 2. kültür. [Fransızca "culture" karşılığı].

harşef حرشف (a. i. c. : harâşif) : 1. balık pulu. 2. enginar. 3. kalkan balığı.

harşefi حرشفي (a. s.) : balık pulu şeklinde olan.

harşûf حرشوف (a. i.) : bot. enginar. (bkz : harşef²).

hart خرط (a. i.) : el ile ağaç dallarından yaprak sıyırma ve ağacın kabuğunu soyup çıkarma.

hartûc خرتوج (f. i.) : topa, merminin arkasından sürülen barut kesesi.

hartût خرتوت (f. s.) : iri, yapışkan ve tatsız bir kara dut.

harûk حروق (a. i.) : kav.

Hârûn هارون (a. h. i.) : 1. Mûsâ Peygamberin büyük kardeşi [Aaron]. 2. Bağdad halifelerinden Hârûn-ür-Reşîd.

harûn حرون (a. s.) : harın, ilerile-
yecek yerde duran veyâ geri giden [hayvan]. (bkz :
mükîrr).

harûnî حرونی (a. i.) : harınlık, hay-
vanın huysuzluğu.

Hârûn-ür-Reşîd هارون الرشيد (a. h. i.) :
Abbâsî halîfelerinin en meşhurdur (766 - 809).

harûr حرور (a. i.) : 1. Güneşin kız-
gınlığı. 2. gece esen sıcak rüzgâr. [Fransızca "calo-
rifique" karşılığı].

harûrî, harûriyye حروری، حروریه (a. s.) : harârete mensûb, harâretle ilgili. **Kuvve-i harûriyye** : harâret kuvveti.

Hârût هاروت (a. h. i.) : 1. ar-
kadaşı Mârût ile ün almış bir melek olup, büyü
ile sihir ile uğraştıklarından kıyâmete kadar kal-
mak üzere Babil'de bir kuyuya hapsedilmişlerdir.
2. s. sihir yapan.

hârûti هاروتی (f. i.) : 1. Hârût'un
işî, büyücülük. 2. Hârût yolunda olan, büyücü.

har-vâr خروار (f. b. i.) : eşek yükü.

hâr-zâr خارزار (f. b. i.) : dikenlik,
çalılık. (bkz : hâr-istân).

has خس (f. i.) : ot kırıntısı, çöğöp. **Hâr ü has** : çalı çırpı.

hasâd حصاد (a. i.) : 1. ekin, çayır
biçme, biçilme. 2. biçilmiş ekin. 3. ekin biçme
zamânı, orak vakti. [kelime : "hîsâd" şeklinde de
kullanılır].

hasâdet حسادت (a. i.) : hasudluk,
hasedcilik.

hasâfet حصاف (a. i.) : 1. hüküm-
de sağlamlık, kuvvet ve olgunluk. 2. rey sağlam-
lığı.

hasâil خصائل (a. i. hasfet'in c.) :
hasletler, huylar, tabiatlar.

hasâis حصائص (a. i. hâssiyyet'in c.) :
bir şeye, birine has olan keyfiyetler; * nitelikler.
hasâis-i insâniyye : insanlık hassaları.

hasâis خسائس (a. s. hasîse'ni c.) :
kötü, fenâ, alçak tabiatlar, huylar.

hasâle حثاله (a. i.) : **bot.** bâzı çiçek-
lerin filkası, çeneği.

hasânet حصانت (a. i.) : 1. bir bi-
nâ veyâ başka yapının zaptolunamayacak derecedeki
sağlamlığı.

hasânet-i hisâr : hisârın, kalenin sağlamlığı. 2.
temiz ve nâmuslu bulunma.

hasâr, hasâret خسار، خسارت (a. i. c. : hasârât) : zarar, ziyan. (bkz : hasâret).

hasârât خسارات (a. i. hasârın c.) :
zararlar, ziyanlar.

hasâr-dide خسارديد (a. f. b. s.) :
hasâra uğramış, zarar görmüş.

hasâret خسارت (a. i. c. : hasârât) :
zarar, ziyan. (bkz : hasâr, husr, husrân).

hasâret خسارت (a. i.) : sıvık, sulu
şey, kuyulaşıp katılaşıma.

hasâse, hasâset خصاصة، خصاست (a. i.) : ihtiyaç, yoksulluk, züğürtlük.

hasâset خساست (a. i.) : 1. hasislik,
tamahkârlık, pintilik, cimrilik. (bkz : hisset). 2.
alçaklık, bayağılık. [zıddı "asâlet" dir].

hasât حصات (a. i.) : 1. küçük taş,
çakıl taşı. 2. çakıl taşları çok olan yer. 3. mesâne,
karaciğer, böbrek gibi yerlerde peydâ olan taş.

hasât-ı bevliyye : hek. böbreklerde ve sidik yol-
larında meydana gelen taş.

hasât-ı ihlîliyye : hek. erkeklerde, sidik yolların-
da hâsıl olan taş.

hasât-ı kilyeviyye : hek. böbreklerde hâsıl olan
taş.

hasât-ı mesâne : hek. idrar kesesinde meydana
gelen taş.

hasât-ül-em'â : hek. bağırsaklarda hâsıl olan
taş.

hasb

hasb حسب (a. zf.) : göre, nazaran, bî-nâen, cihetiyle, gereğince. [aslı "miktar" mânâsına gelen "haseb" dir].

hasb-i hâl : görüşüp derdleşme. (bkz : hasbîhâl).

hasbe حصبة (a. i.) : hek. kızamık hastalığı. [kelime "haseb" şeklinde kullanılır].

hasb-el-beşeriyye حسب البشريّة (a. zf.) : insanlık îcâbı olarak.

hasb-el-hamiyye حسب الحمية (a. zf.) : hamiyet yüzünden, hamiyet îcâbı.

hasb-el-icâb حسب الايجاب (a. zf.) : durum dolayısıyla, durum îcâbı olarak.

hasb-el-iktizâ حسب الاقتضا (a. zf.) : gerektiğinden dolayı, ötürü.

hasb-el-isti'dâd حسب الاستعداد (a. zf.) : me'mûriyet dolayısıyla.

hasb-el-kader حسب القدر (a. zf.) : kaderden.

hasb-el-lüzûm حسب اللزوم (a. zf.) : lüzum dolayısıyla, gerektiği için.

hasb-el-me'mûriyye حسب المأمورية (a. zf.) : me'mûriyet dolayısıyla.

hasb-el-mevsim حسب الموسم (a. zf.) : mevsime göre.

hasb-el-ubûdiyye حسب العبودية (a. zf.) : bendelik, kulluk îcâbıyla.

hasbet-en-lillah حسبة لله (a. zf.) : Allah rızası için, Tanrı uğruna. [hasbe kelimesinin aslı : ecir, sevâb mânâsına olarak "hisbe" dir].

hasbî حسبى (a. s.) : karşılıksız, parasız, bedâva. (bkz : fahrî).

hasbîhâl حسب حال (a. b. i.) : görüşüp dertleşme; halleşme.

hasbe حسب (a. i.) : baba tarafından gelen şeref, asillik, soy temizliği. (bkz : aşâlet). [zıddı "hasâset" dir].

hased حسد (a. i.) : kıskançlık, çekememezlik, günü.

hasede حسده (a. s. hâsîd'in c.) : hased edenler, kıskananlar, çekememezlik edenler.

hassek حسك (a. i.) : 1. kin. (bkz : adâvet). 2. savaş âletlerinden üç köşell diken, demir diken.

hasele خله (a. i.) : hek. karnın, göbek ile kasık arasındaki kısmı.

hasen حسن (a. s.) : hüsnülü, güzel.

Vech-i hasen : güzel yüz. **A'mâl-i hasene** : güzel işler. [müen. "hasene" dir]. [Osmanlıcada erkek adı olarak "Hasan" şeklinde kullanılır].

hasen-ül-hulk : huyu güzel.

hasen-ül-vech : güzel yüzü.

hasen-üs-savt : güzel sesli.

hasenât حسنات (a. i. hasene'nin c.) : iyilikler, iyi haller, iyi işler, hayırlı işler. **Sâhib-ül-hasenât** : güzel şeyler meydana getirmiş olan. [zıddı "seyyîât" dir].

hasene حسنة (a. i. c. : hasenât) : 1. iyilik, iyi hal, iyi iş, hayırlı iş. [zıddı "seyyie" dir]. 2. eski altın paralardan birinin adı.

Haseneyn حسنين (a. h. i. c.) : "iki Hasanlar" : Hz. İmâm-ı Hasan ve Hüseyin.

hasf خسف (a. i.) : 1. yere batma. 2. nuru, ışığı sönmeye; ayın tutulması. (bkz : husûf).

hashasa حصصه (a. i.) : 1. açık, âşikâr olma. 2. bir şeyi başka bir şeyin içinde-iyice birleşmesi için- sallama.

hâsıb حاصب (a. i.) : ortalığı toz toprak içinde bırakan şiddetli rûzgâr, tipi.

hâsıd حاصد (a. i. ve s. hasâd'dan.) : hasâdeden, ekin biçen [adam], orakçı. (bkz : hasâd).

hâsıl حاصل (a. s. husûl'den. c. : hâsîlat) : husûle gelen, husûl bulan, peydâ olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.

hâsıl-ı cem' : mat. birkaç sayının bir araya toplanmasından meydana gelen yekûn, toplam.

hâsıl-ı kelâm : sözün kıtası, kısacası. (bkz : el-hâsıl)

hâsıl-ı ref' : mat. bir sayının bir veyâ birkaç defâ kendisiyle çoğaltılmasından meydana gelen sayı.

hâsıl-ı tarh : mat. bir sayının diğerinden çıktıktan sonra kalan kısmı.

hâsıl-ı zarb : mat. * çarpım, fr. **produit**. [müen. "hâsıla"].

hâsılat حاصلات (a. i. hâsıl'ın c.) :

herhangi bir işten husûle gelen şeyler, temettü', fayda, îrât, vâridat, gelir, kazanç. [kelime, dilimizde müfret gibi kullanılır].

hâsılat-ı gayr-i sâfiyye : gelirin hepsi.

hâsılat-ı sâfiyye : masraf çıktıktan sonra kazanç olarak kalan hâsılat, net kazanç.

hâsılat-ı seneviyye : yıllık gelirler.

hâsın, hâsine حاصنه , حاصنه (a. s. c. hâsınât) : iffetli, şerefli, nâmuslu [kadın].

hâsır حاصر (a. s. hasr'dan.) : hasreden, muhâsarada bulunan, etrafı kuşatan.

hâsıra خاسره (a. i.) : hek. boş böğür.

hasib خصب (a. s.) : 1. ucuzluk, bolluk yer. 2. hayır sâhibi, eliaçık, cömert [adam].

hasib حبيب (a. s.) : 1. değerli, itibarlı, soyu temiz, mühterem, saygın, şahsî meziyet sâhibi [kimse]. 2. i. muhâsebeci, sayman. 3. i. erkek adı. [müen. "hasibet"].

hâsib حاسب (a. s.) : hesâbeden, hesâbedici.

hâsîd حاسد (a. s. hased'den. c. : hase-de, hussâd) : haset eden, kıskanan, kıskanç. (bkz : hasûd).

hâsîd-âne حاسدانه (a. f. zf.) : haset-çesine, kıskanarak, kıskançlıkla. (bkz : hasûd-âne).

hasîf خاسف (a. s. husûf'dan.) : sararmış, rengi, parlaklığı kalmamış.

hasîf حصيف (a. s.) : hasâfetli, akli başında, olgun [adam]. (bkz : hasâfet).

hasîf-âne حصيفانه (a. zf.) : hasâfetli, akli başında, olgun adama yakışacak sûrette.

hasîfe حسيفه (a. i.) : gizlenen kin ve düşmanlık. (bkz : hasike).

hasike حسيكه (a. i.) : (bkz : hasife).

hâsım حاسم (a. s.) : hasmeden, kat'eden, kesip atan. **Hâkîm-i hâsım** : bir kararı derhal hükme bağlayan, kesip atan hâkîm.

hasım خصيم (a. i. c. : husemâ) : iki düşmandan her biri.

hasîn حصين (a. s. hısn'dan.) : müstahkem, kuvvetli, sağlam [yer]. **Binâ-yl hasîn** : sağlam yapı.

hasîr حسير (a. s.) : 1. ferî gitmiş, donuklaşmış [göz]. **Basar-ı hasîr** : fersiz, donuk göz. 2. hasret çeken. (bkz : hâsir¹, hasret-keş).

hâsir حاسر (a. s. hasret'den.) : 1. hasret çeken, merâmına nâil olamıyan. 2. çıplak, silâhsız, eliboş, müdâfaadan âciz [adam]. "hâib" kelimesiyle birlikte kullanılır].

hâsir خاسر (a. s. hasâr'dan. hâsirîn, hâsirûn) : zarara, ziyâna uğrıyan.

hasîr حصير (a. i.) : 1. hasır. 2. s. söyler veyâ okurken dili tutulan.

hasîr خسير (a. s.) : (bkz : hâsir).

hâsiren خاسراً (a. zf.) : zarar gördüğü halde, ziyâna uğrıyarak.

hâsirîn خاسرين (a. s. hâsir'in c.) : zarara, ziyâna uğrıyanlar. (bkz : hâsirîn).

hâsirûn خاسرون (a. s. hâsir'in c.) : zarara, ziyâna uğrıyanlar. (bkz : hâsirîn).

hasis خسيس (a. s. hisset'den) : 1. nekes, çimri, pinti. 2. alçak, değersiz, kıymetsiz; insanı küçülten. **Hasis menfaatlar**.

hasîsa حصيصه (a. i.) : kendine mahsus olup başkasında bulunmıyan keyfiyet, karakter.

hasîse حسيسه (a. i.) : kötü huy, fenâ tabîat.

hasiyy

hasiyy خصى (a. s.) : hadım edilmiş, hayası çıkarılmış, burulmuş [insan veyâ hayvan]; iğdiş.

hasl حسل (a. i.) : fenâ hal sâhibi olma.

haslet خصلت (a. i. c. : hısâl) : insanın yaradılışındaki huyu, tabiatı, mizâcı.

haslet-i cemile : güzel huy.

hasm حسم (a. i.) : kesme, kesip atma, kesin olarak hal ve fasletme.

hasm-ı da'vâ : dâvânın halli.

hasm خصم (a. i. ve s. c. : husûm) : 1. düşman. (bkz : adû). 2. muhâlif, karşı taraf.

hasm-i ca'li : huk. [eskiden]. hakikatte hasım olmadığı halde, hasım imiş gibi hâkim huzûrunda husûmeti kabûl eden kimse.

hasm-ı ekber : en büyük düşman, şeytan.

hasm-ı bîser ü pâ : sefil düşman.

hasm-i mütevârî : huk. [eskiden] mahkemeye gelmekten ve vekil göndermekten çekinen ve korkan kimse.

hasm-âne خصمانه (a. f. b. zf.) : düşmancasına.

hasmen حسمًا (a. zf.) : kesin karar ile halledip bitirmek sûretiyle.

hasmî خصمى (a. i.) : düşmanlık. (bkz : husûmet).

hasnâ حصنى (a. s.) : fazlasıyla nâmuslu olan [kadın].

hasnâ-yi hüsnâ : hem güzel, hem nâmuslu [kadın].

hasnâ' حسناء (a. s.) : güzel [kız veyâ kadın]. **Arûs-i hasnâ** : güzel gelin.

has-pûş خپوش (f. b. s.) : yalancı, hilekâr, mürât.

haspûşi خپوشى (a. s.) : riyâ, hile.

hasr حصر (a. i.) : 1. sıkıştırma, dar bir yerin içine alma. 2. harekettten menetme, etrâfını çevirme. 3. mahsus kılma, kılınma, 4. vakfetme,

tahsis etme. 5. Zaman ayırma. 6. konuşurken veyâ okurken tutulup kalma.

hasr-i iştigal : bütün uğraşmayı bir şeye hasretme.

hasr-ı nazar : bakışı bir tarafa veyâ noktaya dikme.

hasr خسر (a. i.) : 1. böğür. 2. anat. bel.

hasreme حرمه (a. i.) : anat. üst dudığın alt dudak üzerine taşması.

hasret حسرت (a. i.) : ele geçirilemiyen veyâ elden kaçırılan bir nîmete üzülp yanma, iç çekme, inleme; üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet; eseflenme, göreceği gelme, özleyiş. (bkz : iştiyâk).

hasret-fiken حسرت فكن (a. f. b. s.) : hasret düşüren, hasret döken.

hasret-keş حسرت کش (a. f. b. s.) : hasret çeken, özlemiş.

hasret-keşâne حسرت کشانه (a. f. zf.) : hasret çekene yakışacak sûrette.

hasret-nâme حسرت نامه (a. f. b. i.) : ed. ayrılık dolayısıyla yazılan mektup.

hasret-zede حسرت زده (a. f. b. s. c.) : hasret-zedegân) : hasrete uğramış, hasrete düşmüş.

hasret-zede-gân حسرت زدگان (a. f. b. s.) : hasret-zede'nin c.) : hasrete uğramış olanlar, hasrete düşmüş olanlar).

hasret-zede-gî حسرت زدگی (a. f. b. i.) : hasrete uğramış, hasrete düşmüş olma.

hâss خاص (a. s. c. : havâs) : 1. mahsus, * özel. **İsm-i hâss** : has isim, *özel ad. 2. hükûmdârın kendine mahsus olan. 3. saf, hâlis. 4. tar. Osmanlı İmparatorluğu'nun eski devirlerinde, devletin büyüklüklerine ayrılan ve yıllık geliri yüzbin akçadan yukarı olan arâzi.

hâss ü âm : herkes.

hâss-ül-hâss : en has, en güzel.

hâss حاس (a. s. hiss' an) : hisseden, duyan. [müen. "hâsse" dir].

hass حث (a. i.) : birini, bir işe teşvik etme, kandırıp ayartma.

hâss ü iğrâ' : teşvik ve kıskırtma.

hass حس (a. s.) : 1. alçak, âdî. 2. i. marul.

hassâd حصاد (a. s.) : ekin biçen, orakçı. (bkz : hâsîd).

hassâs حساس (a. s. hiss'den.) : çok hisseden, pek çabuk ve kolay müteessir olan, alıngan, hisli, duygulu : **Hassâs bir kalb. Hassâs terâzi** : en ufak bir farkı gösteren [terâzî].

hassâs-âne حساسانه (a. f. zf.) : hassas, duygulu olana yakışacak sûrette.

hassâsiyyet حساسیت (a. i.) : hassaslık, duygulu olma hali.

hâsse حاسه (a. i. hiss'den. c. : havâss) : bir şeye mahsus olan kuvvet ve hal, duygu. ["hâss" in müennesidir].

hâsse-i lems : elle dokunma kuvveti.

hâsse-i rû'yet : görme kuvveti.

hâsse-i selime : sağ duyu, fr. bon sens.

hâsse-i sem' : işitme kuvveti.

hâsse-i şemm : koklama kuvveti.

hâsseten خاصة (a. zf.) : husûsî olarak, * özellikle, ayrıca, yalnız.

hâssiyyet خاصیت (a. i. c. : hasâis) : kuvvet, te'sir. [bir şeye mahsus olan].

hâssiyyet-i kat-ı hayât : ölüm hassası; ölüm te'siri.

haste خسته (f. s. c. : haste-gân) : hasta, rahatsız, sayrı.

haste-i bi-şifâ : şifâsız hasta.

haste-i gam-ı aşk : aşk gaminin hastası.

hâste خاسته (f. s.) : 1. ayağa kalkmış. 2. uzanmış. **Ber-hâste** : ayaklanmış. **Nev-hâste** : yeni yetişen delikanlı; yeni yetme.

hâste خواسته (f. s.) : istenilmiş, istenilen. (bkz : matlûb).

haste-bend خسته بند (f. b. i.) : kırık çikık sarmıya yarıyan bağ, sargı. (bkz : cebîre).

haste-gân خستگان (f. s. haste'nin c.) : hastalar, rahatsızlar, sayrılar.

hâst-gâr خواستگار (f. b. s.) : isteyici, istiyen. (bkz : tâlib).

hâst-gârî خواستگاری (f. b. i.) : isteyicilik, tâliplek.

haste-gî خستگی (f. b. i.) : hastalık, rahatsızlık.

hasûd حسود (a. s. hased'den.) : hasedçi, kıskanç, çekemiyen. **El hasûd lâ yesûd** : hasedçi kimse faydalanmaz ve onmaz. (bkz : hâsîd).

hasûd-âne حسودانه (a. f. zf.) : hasûd olana yakışacak sûrette, hasetçilikle kıskançlıkla.

hasûdî حسودی (a. i.) : hasutluk, hasetçilik, kıskançlık.

hasûr حصور (a. s.) : 1. tasadan gönül daralan. 2. sır saklıyan. 3. mücâhede yoluyla evlenmiye ve kadınlara yaklaşmaya râğbet etmiyen. [Kur'an'da bu kelime ile "Hz. Yahya" vasıflandırılmıştır].

hasve حسوه (a. i. c. : husevât, husvât) : azar azar, yudum yudum içme.

hâş خاش (f. i.) : 1. kırıntı, döküntü, süprüntü. (bkz : hâşâk). 2. şiddet, kızgınlık.

hâşâ حاشا (a. e.) : aslâ, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun. (bkz : hâşe-li-İlâh).

haşâfet حشافة (a. i.) : kin ve düşmanlık.

haşâhiş خاشاش (a. i. haşhâş'ın c.) : haşhaşlar.

haşâiş

haşâiş حشائش (a. i. haşîş'in c.) : kuru otlar. (bkz : haşîş). ["haşâyîş" şeklinde de kullanılmıştır]. (bkz : haşâyîş).

hâşâk خاشاك (f. i.) : çöp, süprün-tü; yonga. (bkz : hâş¹).

hâşâk-i zaif : kuru çalı, çırpı.

haşâyîş حشائش (a. i. haşîş'in c.). (bkz : haşâyîş).

haşeb خشب (a. i.) : kereste yapılan kalın, kuru ağaç, odun.

haşeb-i kâzib (yalancı odun). **bot.** enine kesilen ağacın kabuğuna yakın olan yumuşak kısmı.

haşeb-i sâdık : **bot.** ağacın hakiki odun hâline gelen kısmı.

haseb-ül-enbiyâ : **bot.** peygamber ağacı.

haşebe خشبه (a. i. c. : haşebât) : ağaç, odun; yonga. (bkz : haşeb).

haşebî, haşebiyye خشبي، خشبيه (a. s.) : 1. odun yapısında, odun gibi, odunla il-gili, odun cinsinden. 2. **bot.** * ağaçsıl.

haşebiyyet خشبيت (a. i.) : odun ni-teliği, odunluk.

haşeb-pâre خشبپاره (a. f. b. i.) : ağaç, tahta parçası; yonga.

haşed حشد (a. i.) : insan toplu luğu.

haşefe حشفه (a. i.) : 1. **anat.** erkeğin tenâsül âletinin baş tarafı. 2. **bot.** başçık.

haşel حشل (a. i.) : âdî, bayağı, re-zil olma; bayağılık.

hâşe li-llâh حاش لله (a. zf.) : Allah göstermesin, aslâ katî'yen, hiçbir vakit. (bkz : hâşâ).

haşem حشم (a. i. c. : ahşâm) : 1. maiyet, yanında bulunanlar. 2. âile. 3. hademe. **Hadem ü haşem** : hizmet edenler, maiyet halkı.

haşem-nişin حشم نشين (a. f. b. i.) : göçebe.

haşerât حشرات (a. i. haşere'nin c.) :

1. küçük böcekler. 2. örümcek, karınca, akrep; fâre; yılan ve benzerleri gibi hayvanlar. 3. **mec.** değersiz ve zararlı kimseler.

haşerât-ı lâ yüflihûn : **mec.** insanı rahatsız eden küçük çocuk güröhu.

haşere حشرة (a. i. c. : haşerât) : arı, karınca, örümcek ve benzerleri gibi küçük hay-vanlar, böcek.

haşhâş خشخاش (a. i.) : **bot.** kap-süllerinden afyon, tohumlarından da yağı çıkarılan bir nebat, * bitki.

haşhâşîyye خشخاشيه (a. s.) : haşhaş ile ilgili, haşhaş nev'inden. **Fasile-i haşhâ-şîyye** : gelincikgiller.

hâşır حاشير (a. s.) : haşreden, ce-meden, toplıyan. **Nidâ-yi hâşır** : toplıyan ses.

hâşî' خاشع (a. s. huşû'dan. c. : hâş'ın) : alçak gönüllülükgösteren.

hâşian خاشعاً (a. zf.) : alçakgönüllülükgöstererek.

hâşîâne خاشعانه (a. zf.) : al-çakgönüllülükgöstererek. (bkz : mütevâzîâne).

haşif حشيف (a. i.) : eski, yıpranmış elbise.

hâşîin حاشعين (a. s. hâşî'in c.) : alçakgönüllüler.

haşim حشيم (a. s.) : haşmetli, gös-terişli. (bkz : muhteşem, müdebdeb).

hâşim هاشم (a. s.) : 1. kuru ek-mek kırıntısı doğruyan [çorba ve benzeri gibi şey-lere]. 2. ezen, yaran, kıran, parçalıyan. 3. erkek adı.

Hâşimiyye هاشمية (a. h. i.) : **tas.** Celvetî tarikatı şubelerinden biri. [Üsküdarlı Seyyit Mustafa Hâşim. (Hâşim baba) Melâmîllîğe de gir-diği için adına nisbet edilen Hâşimiyye'yi Bayrâ-miyye şubesinden sayanlar da vardır. Seyyit Musta-fa Hâşim, Bektâşîllîğe de girdiği için kendisine on-dan dolayı baba denilmiştir].

haşîn, haşîn خشن ، خشن (a. s. hu-şûnet'den.) : katı, sert, kırıcı, gönül kırıcı, kaba.

haşîş حشيش (a. i.) : 1. kuru ot.
2. bot. esrar denilen "Hind keneviri" yaprağı.

haşîşe حشيشه (a. i.) : ot.

haşîşet-üd-dik : bot. ökse otu.

haşîşet-üd-dûd : zool. soğulcan otu.

haşîşet-ül-buzâk : bot. tükürük otu.

haşîşet-ül-cereb : bot. uyuz otu.

haşîşet-ül-hattâf : bot. kırlangıç otu.

haşîşet-ül-himâr : bot. eşek otu.

haşîşet-ür-rie : bot. ciğer otu.

haşîşet-ür-rühbân : bot. papas otu.

haşîşet-üz-zibâk : bot. yaban fesleğeni.

haşîşet-üz-zücâc : bot. yapışkan otu.

haşîye حاشية (a. i. c. : havâsî) :

1. kenar, pervaz, bir kitabın sahifeleri kenarına veyâ altına yazılan yazı. (bkz : hâmiş). 2. bir eserin metnini şerh ve izah eden kitap.

haşl حشل (a. s.) : herşeyin fenâsı, âdîsi, bayağısı.

haşmet حشمت (a. i.) : 1. "haşem"

den meydana gelen büyüklük, heybet. 2. saygıdan dolayı çekinme. 3. nezâket. 4. hiddet, kızgınlık. 5. alçak gönüllülük.

haşmet-li, -lû : haşmet sâhibi mânâsına olup ecnebî hükümdarlarına verilen bir ünvandır.

haşmet-meâb حشمتآب (a. b. s.) :

haşmetli, haşmet sâhibi. [pâdişahlar için kullanılan, hürmet bildiren cümlelerden idi].

haşr حشر (a. i.) : 1. toplama, cem'etme. 2. ölüleri diriltip mahşere çıkarma; kıyâmet. **Sûre-i haşr** : Kur'ân'ın 59. sûresi.

haşr-ı emvât : ölülerin bir araya toplanması; kıyâmet günü. (bkz : yevm-ül-haşr).

haşr ü neşr : toplanıp dağılma.

haşr ü neşr. [olmak] : haşır neşir. [olmak], uğraşip durmak.

haşrece حشرجه (a. i.) : can çekişme hâlinde bulunan bir hastanın çıkardığı hırıltı.

haşşâş حشاش (a. s.) : esrar içen, esrar gibi uyuşturucu şeyler kullanan.

haşv حشو (a. i. c. : haşviyyât) : 1.

minder, yastık gibi şeylerin içine doldurulan pamuk, kırık, kuru ot. 2. kırılacak şeylerin arasına konulan saman ve sâire. 3. ed. uzun ve faydasız söz, dolma ve doldurma söz.

haşv-i kabih : ed. söze çirkinlik veren fazlalık.

haşv-i melih : ed. ibâre arasında, cümle-i mu'tarızda, kabîlinden bir söz karıştırma ve ikinci derecede bir mânâ ifâde etmektir.

haşv-i müfsid : ed. yalnız kalabalık etmekle kalmayıp mânâyı da anlaşılmaz bir hâle getiren.

haşv-i mutavassıt : ed. söze çirkinlik te, güzellik te vermeyen fazlalık.

haşvî حشوى (a. s.) : 1. haşve

mensup; mânâsız sözler söylenen. 2. haşve benziyen.

haşviyyât حشويات (a. i. haşv'in c.) :

söz arasında "şey, meselâ, sözüm yabana" gibi söylenen sözler.

haşye, haşyet خشية ، خشيت (a. i.) :

korku, korkma.

haşyeten خشية (a. zf.) : korku ile,

ürkerek.

haşyeten min-Allah : Allah'tan korkarak.

haşyet-ullah خشية الله (a. b. i.) : Allah

korkusu.

hât خات (f. i.) : çaylak [kuş].

hatâ' خطأ (a. i.) : 1. yanlış; yan-

lışlık; yanılma. 2. günah. 3. kabahat, kusur.

hatâ muâdelesî : jeo l.; top. her hangi bir nî-rengi şebekesinin muvâzene hesaplarına başlandığı zaman beher üçgen için hazırlanan muhtemel hatlara âit muâdele (* denklem).

Hatâ خطا (a. h. i.) : şimâlf (kuzey)

Çin.

hatab حطب (a. i. c. : ahtâb) : odun.

(bkz : hîzem).

hatâ-bahş خطا بخش (a. f. b. s.) : kaba-

hatleri affeden, bağışlayan.

hatâen

hatâen خطاء (a. zf.) : yanlış olarak, yanlışlıkla.

hatâir خطائر (a. i. hatîre'nin c.) : mühim, * önemli işler.

hatâiyyât خطائيات (a. i. c.) : yanlışlar, yanlışlıklar.

hatâ-kâr خطاكار (ä. f. b. s.) : hatâ eden, yanlış yapan, yanlışlan.

hatâ-pûş خطا پوش (a. f. b. s.) : kabahatleri örten, örtbas eden.

hatâr حطار (a. i.) : 1. çadır eteklerine bağlanan parça. 2. birşeyin etrafını çevreliyen pervaz, çember gibi şeyler.

hatar خطر (a. i. c. : hatarât) : tehlike.

hatarât خطرات (a. i. hatar'ın c.) : tehlikeler. (bkz : hitâr).

hatar-gâh خطرگاه (a. f. b. i.) : tehlike yeri, tehlikeli yer.

hatar-nâk خطرناك (a. f. b. s.) : tehlikeli, korkulu, korkunç.

hatâ-sevâb خطا صواب (a. b. i.) : kiltaptaki yanlışlıkları gösteren düzeltme cetveli.

hatât حطاط (a. i.) : 1. sütl kaymağı. 2. hek. cilt iltihâbından meydana gelen kabukların soyularak iyi olanları.

hatât حثات (a. i.) : bağırma, çağırma. (bkz : feryâd, gırîv).

hatâtîf خطا طيف (a. i. huttâf'ın c.) : kirlangıçlar.

hatavât خطوات (a. i. hatve'nin c.) : adımlar.

hatavât-üş-şeyâtîn : şeytanın mesleği, eğri yol. [Kur'an da "hutuvât" olarak geçer].

hatâyâ خطايا (a. i. hatâ'nın c.) : kabahatler, suçlar, günahlar, yanlışlar yanlışlıklar.

hatâyî هاتاي (a. i.) : 1. Hatay ku-

maşı. 2. g. s. süslemede (tezhip) açılmış lotüsü andıran bir çiçek motifi 3. tezhipte, merkezini hatâyî denilen çiçek motifi işgal etmek üzere birbirine geçmiş spiral dallardaki çiçek motiflerinden teşekkül eden süsleme tarzı. 4. güzel sanatlarda kullanılan ve Çin'de pirinçten yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

hâtem خاتم (a. i.) : 1. mühür, üstü mühürlü yüzük.

hâtem-i merâret : acılık mührü. 2. en son.

hâtem-i sadâret : pâdişâhın sadrâzamlarda duran mührü.

hâtem-ül-enbiyâ, hâtem-ün-nebiyyîn (nebîlerin, peygamberlerin sonuncusu) : Hz. Muhammed.

Hâtem حاتم (a. h. i.) : 1. Arab kabîleleri arasında tanınmış "Tayyî" kabîlesine mensup ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü Abd-illâh Bin Sa'd" ın lâkabı. 2. s. çok cömert [adam].

hâtem-âne حاتم انه (a. f. zf.) : hâtem'e yakışacak sûrette, cömertcesine.

hatemât ختمات (a. i. hatme'nin c.) : hatim etmeler, bitirmeler.

hatemât-ı Fûrkan-ı Kerîm : Kur'an-ı Kerîm'i bir kaç defa hatmetme.

hateme ختمه (a. n.) : "Allah sona erdirdin!" mânâsında kullanılan bir dilek.

hâtemî حاتمى (a. s.) : hâtem'e mensup.

hâtemî خاتمى (a. s.) : 1. mühürle ilgili. 2. mühür yapan.

hâtem-kârî خاتمكارى (a. f. b. i.) : bir satının (*düzeyin) üzerine süs şekilleri oyarak meydana gelen boşlukları o satha benziyen başka bir madde veya mâdenle doldurmak sûretiyle yapılan süslemeler.

hâtemî-kerem حاتمى كرم (a. b. s.) : Hâtem gibi lûtfü, ihsânı çok olan.

haten ختن (a. i.) : dâmât.

hatenât ختنات (a. i. hatene'nin c.) : kaynanalar,

hatene ختنه (a. i. c. : hatenât) :
kaynana. (bkz : hatne).

hatf حَفّ (a. i.) : ölüm, ölme. (bkz :
mevt).

hatfe enfihi vefât : rahat döşeginde eceliyle ölen.

hatf حَفّ (a. i.) : 1. kapma, aşır-
ma, çalma. 2. şimşegin göz kamaştırması, gözü al-
ması.

hâtîb حَاطِب (a. s. ve i. hatab'dan) :
1. odun toplıyan, oduncu. (bkz : hattâb). 2. iyiyi
kötüyü ayırdedemiyen kimse.

hâtîb-ı leyî, hâtîb-ül-leyl (gece odun toplıyan) :
mec. saçmasapan konuşan [adam].

hâtîf حَاطِف (a. s. c. : havâtîf) :
1. kapıp götüren. 2. göz kamaştıran.

hâtîm حَاطِم (a. s.) : kırıcı, kırıp ufalayıcı.

hâtîr حَاطِر (a. i. hutûr'dan.) : 1.
zihin, fikir. 2. keyif, hal. 3. gönül.

hâtîr-ı âtir : mektuplarda geçen hatır sorma for-
mülü.

hâtîr-ı nâ-sâd : tasalı gönül. 4. tas. kalbe gelen
mânevî hitap

hâtîr-ı meleki : tas. Âhiret muhabbeti, rûhânî
kuvvetlerin geleceği ve bu yüzden taatin zuhûru.

hâtîr-ı nefsanî : tas. nefis ve dünyâ muhabbeti-
nin cismânî kuvvetlere üstünlüğü.

hâtîr-ı rahmânî : tas. sâlikin kalbinde cemâl-i
vahdetin tecellisiyle tam bir sükûnet husûlü. [ay-
ni zamanda "muhabbet-ül-Allah" da demektir].

hâtîr-ı şeytânî : tas. nefse muhabbet yüzünden
ma'siyet işlemesi. [şehvet ve ma'siyet demektir].

hâtıra حَاطِرَة (a. i. hutûr'dan. c. : hâ-
tirât) : hatıra gelen, hatırda kalan şey, andaç.

hâtîr-âşûfte حَاطِر آشفته (a. f. b. s.) :
gönlü perişan olan.

hâtîrât حَاطِرَات (a. i. hâtîra'nın c.) :
1. hatıra gelen, hatırda kalan şeyler. 2. ed.
bir kimsenin, yaşadığı zamâna, bulunduğu işlere,
görüştüğü kimselere dâir düşüncelerini ve duygula-
rını içinde topladığı kitap.

hâtîr-âzâr حَاطِر آزار (a. f. b. s.) :
hatır kıran.

hâtîr-âzürde حَاطِر آزرده (a. f. b.
s.) : hatırı kırılmış.

hâtîr-güşâ حَاطِر گشا (a. f. b. s.) :
gönül açan, gönüle ferahlık veren.

hâtîr-mânde حَاطِر مانده (a. f. b. s.) :
hatırı kalmış, gücenmiş.

hâtîr-nevâz حَاطِر نواز (a. f. b. s.) : gön-
lü okşıyan, hatırnaz.

hâtîr-nevâzi حَاطِر نوازی (a. f. b. i.) :
gönül okşayıcılık, hatırnazlık.

hâtîr-nişân حَاطِر نشان (a. f. b. s.) :
hatırda, kalan, akılda kalan.

hâtîr-nişîn حَاطِر نشین (a. f. b. s.) :
hatırda kalan, akılda kalan.

hâtîr-sâz حَاطِر ساز (a. f. b. s.) :
gönül yapan, hoşnut eden.

hâtîr-şiken حَاطِر شکن (a. f. b. s.) :
hatır kıran, gönül inciten.

hâtîr-şinâs حَاطِر شناس (a. f. b. s.) :
hatır alıcı, gönül alıcı.

hâtîr-şinâsâne حَاطِر شناسانه (a. f. zf.) :
hatırşinâs olana yakışacak şürette.

hâtîr-şinâsî حَاطِر شناسی (a. f. b. i.) :
hatırşinaslık, gönül alıcılık.

hâtîr-zâd حَاطِر زاد (a. f. b. s.) :
hatıra doğan, akla gelen.

hâtî حَاطِی (a. s.) : yanıltan, şaşırtan;
hatâyâ düşüren. (bkz : muhtî).

hatia حَاطِيَة (a. i. c. : hatâyâ) : 1.
günah, kabahat, suç. 2. yanlış, yanlışlık.

hâtîb حَاطِب (a. s.) : hitâbeden, söz
söylüyor.

hatib

hatib خطيب (a. i. c. : hutebâ) : 1. câmide hutbe okuyan. 2. güzel, düzgün konuşan kimse. (bkz : nâtika-perdâz).

hatib-âne خطيبانه (a. f. zf.) : hatibcesine, hatiblere, güzel söz söyleyenlere yakışır-casına; nutuk söylercesine.

hatibe خطيبة (a. i.) : odunluk, ormanlık.

hâtif هاتف (a. s.) : 1. sesi işitilip de kendisi görülmeyen [kimse], seslenici, çağırıcı. 2. i. gayipten haber veren melek.

hâtif-âne هاتفانه (a. f. zf.) : hâtife yakışacak sûrette.

hâtifi هاتفى (a. s.) : hâtif'le ilgili.

hâtil هاتل (a. s.) : 1. durmadan akan [yağmur]. 2. yorgun; dingin.

hâtim خاتم (a. s. hatm'den.) : 1. hitâma erdiren, bitiren. 2. mühürlüyen, mühürlüyici. ["hâtem" olarak da kullanılır].

hâtîme خاتمه (a. i.) : 1. son, nihâyet.

Hüs-ni hâtîme : iyi bir şekilde bitirme. 2. son nefeste kelime-i şahâdet getirme.

hâtîme-keş خاتمه کش (a. f. b. s.) : hâtîme çeken, son veren, bitiren.

hatir ختير (a. s.). (bkz : hattâr, hatûr).

hatir ختير (a. s.) : 1. şan ve şeref sâhibi [kimse]. 2. yüce, ulu. 3. muhâtaralı, tehlikeli. [müen. "hatîre" dir].

hatire حظيره (a. i.). (bkz : hazîre).

hatm ختم (a. i.) 1. hitâma erdirmeye, bitirme. 2. Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuma. 3. mühürleme, mühürlenme.

hatm-i hâcegân ختم خواجگان (a. f. b. i.) : tas. nakşî tarîkati müritlerinin şeyh huzûrunda diz çöküp fikrî ve nazârî mâsivâdan tecerrüd ederek şeyhe ve dolayısıyla hakka vasl ile yönelip şeyhin işâretleriyle "Fâtîha, İhlâs, Elemneşrah" sûrelerini muayyen âdetlerde okuma.

hatm ختم (a. s.) : 1. hâlis. 2. i. hüküm ve kazâ icâbettirme. 3. i. sağlamlaştırma.

hatm ختم (a. i.) : 1. kuş gagası. 2. burun [insan ve hayvanda].

hatme ختمه (a. i. c. : hatemât) : hatim etme, bitirme. [bir kere].

hatmî ختمى (a. i.) : bot. ebegümeciye benzeyen, ondan daha büyük bir çiçek olup kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılır.

hatn ختن (a. i.) : 1. sünnet etme. 2. dâmad.

hatne ختنه (a. i.) : kaynâna. (bkz : hatene).

hatra خطره (a. i.) : den. nehirlerde işliyen vapurların iskandil direği.

hatt خط (a. i. c. : hutût) : 1. çizgi.

2. satır. 3. yol. 4. yazı. 5. pâdişah yazısı, ferman, buyruk. 6. sıra, saf. 7. gemiler için hareket istikameti olarak belirtilen taraf. 8. geo. yalnız uzunluğu olan buut, * boyut. 9. gençlerde yeni terliyen bıyık veyâ sakal. 10. parmağın onikide biri olan bir ölçü.

hatt-ı bâlâ : coğraf. doruk çizgisi, tepelerin en yüksek noktasından geçen hâyâlî çizgi.

hatt-ı butlân : battal etmek kasdiyle bir kaydın veyâ künyenin üzerine çekilen çizgi.

hatt-ı celi : bütün İslâm yazılarının uzaktan okunabilecek kadar iri yazılmış nev'î ve sülûs yazısının irisi.

hatt-ı dest : el yazısı, el yazması.

hatt-ı divânî : rîk'a'nın birleştirilmesinden doğmuştur. Düz ve devirli kısımların daha kısa şekilde tatbik edilmesi sûretiyle çabukluk elde edilmiştir. "İnce divânî, kırma divânî, celi divânî" diye çeşitleri vardır. Bunların hepsine birden "çepyazısı" denir. Divânî ile celi divânî, ferman ve berat gibi yazılarda; ince ve kırma divânî, vakfiye, îlân, hüccet, ilmihaber gibi resmî kayıtlarda kullanılmıştır.

hatt-ı fâsil : fasledici, ayırıcı çizgi.

hatt-ı gubârî : g. s. bir yazı sitili.

hatt-ı hareket : davranış, davranma yolu.

hatt-ı hubân : sevgilinin yanağında çıkan ince tüyler.

hatt-ı hümâyûn : pâdişahların herhangi bir iş için bizzat yazdıkları yazılar. (bkz : hatt-ı şerif).

hatt-ı içtimâ-i miyâh : suların toplandığı hat, çizgi, dere.

hatt-ı imtiyâz : XIX. asırda, Sırbistan, Romanya gibi beylik olan yerlerin sınırı.

hatt-ı istivâ : coğr. ekvator, fr. *équateur*.

hatt-ı istivâ-i semâvî : astr. arzın merkezinden geçerek mihver-i âlem'e amut (* dikey) olmak üzere tasavvur edilen düzlemin semâ küresi ile arakesidi.

hatt-ı küfî : "mensûbî" adı da verilen bu yazı ile sikke, kitâbe ve Kur'an yazılmıştır. IV. Halife Hz. Alî'nin bunu geliştirdiği ve ustaca kullandığı söylenir. Önceleri "Mekkî", "Medenî", "Basrî" adları verilmiş olan bu yazının, nesih yazısından sonra itibârını kaybederek yalnız kitabelerde-ve sûs yazısı olarak arasıra-kullanılmıştır.

hatt-ı lâ ism-i leh : anat. azm-i kas (sternum) üzerinden karına kadar geçen mevhum çizgi, fr. *grand droit de l'abdomen*.

hatt-ı mağribî : mağrip adı verilen : Cezâyir, Tunûs ve Fas'lıların yazıları.

hatt-ı mevhum : hayâlî çizgi.

hatt-ı mihî, - mismâri : çivi yazısı.

hatt-ı müvazî : geo. paralel çizgi, doğru.

hatt-ı müdâfaa : ask. müdâfaa, korunma, savunma hattı.

hatt-ı münhani : geo. eğri çizgi.

hatt-ı münkesir : geo. kırık çizgi.

hatt-ı müstakim ; geo. doğru çizgi.

hatt-ı nesih : kalınlığı "sülûs" yazısının üçte biri kadardır. Sonradan, tashihe elverişli olmadığından, yazının ustalığını deneme bakımından, hattatlar arasında bir mehenç olmuştur. Başka yazılara nispeten daha kolay okunduğundan, çok yayılmıştır. Kur'an, tefsir ve hadîs yazmakta çok kullanılmıştır. "Nesih kırması" ve "ince nesih" diye iki şekli daha vardır.

hatt-ı nev, -nevîz, -nevin : yeni yeni terlemeye başlamış olan sakal.

hatt-ı nev-zuhûr : yüzde yeni yeni çıkmışa başlayan tüy.

hatt-ı nısfın nehâr : coğr. meridyen, fr. *méridien*.

hatt-ı reyhânî : kalınlığı sülûs gibidir. Bunda gözü kapalı harf yoktur. Kur'an ve duâ yazmakta çok kullanılmış ise de, sonraları kullanılmaz olmuştur. İbnî Bevvâb tarafından icâdedildiği söylenir.

hatt-ı rıkâ' : "tevkî" e bağlı ve tevkî'i, kırması gibidir, kat'î bir şekli olmadığı gibi, kalınlığı için de bir ölçü yoktur. Harflerinin çoğu bitişiktir. Çabuk yazılabilir bir yazı olduğundan mektup ve sâire yazmakta kullanılmıştır. Bunun, Bağdatlı Ebûl Fazl bin Hâzin tarafından icâdedildiği söylenir.

hatt-ı rık'a : divânî'deki harf şekillerini sâdeleştirilmesi ile meydana gelmiştir. Devir ve meyller azaltılmış, bu sûretle yazıda çabukluk elde edilmiştir. Müsvedde, pusula, mektup gibi şeylerde kullanılır. "Rık'a kırması", "Babîlî kırması" ve II. Abdülhamid devrinden beri kullanılan "İzzet Efendi rık'ası" gibi çeşitleri vardır.

hatt-ı sıyâkat : bir yazı çeşididir. Her kelimedede bir kısaltma yapılmış, çok defa nokta da kullanılmamıştır. Okunması çok zordur. Mâliye, Tapu, Evkaf gibi dâirelerde resmî kayıtlar tutmada çok kullanılmıştır. Güç okunur bir yazıdır.

hatt-ı sülûs : harflerin altıda dört parçası düz, iki parçası devirlidir. Yazının sülûs (=üçte bir) adını alması, bu üçte iki ve üçte bir nisbetinin dâimâ korunmasındandır. Kalınlığı meşk kalemidir; daha incelerine "ince sülûs", kalınlıklarına da celf (= iri, kalın) veyâ "sülûs celfî" denir.

hatt-ı şecerî : budak şeklinde bir yazıdır.

hatt-ı taksim-i miyâh : coğr. su bölümü çizgisi, * su çatı.

hatt-ı ta'lik : İran yazısıdır, bütün harfleri devirlidir. Kalınlığı sülûs kadardır. Daha incelerine, "ince ta'lik", "hurda ta'lik", "gubârî tâ'lik", daha kalınlıklarına da "ta'lik celfî" denir. "Kırma ta'lik" diye bir şekli daha vardır. Rivâyete göre Hoca Ebûl Âl, Pehlevî yazısı ile "köfî furûâtı" nı birleştirmek sûretiyle icâdetmiştir.

hatt-ı tevkî' (icâzet) : eski hattatlarımızın "icâzet" dedikleri yazıdır. Yarısı düz, yarısı devirlidir. Kalınlığı nesih gibidir. Ferman, menşur, süfera, nâme, mahkemelerden çıkan vakfîve sûretlerinde kullanılmıştır. Bunun da Ebûl Fazl bin Hâzin tarafından icâdolunduğu söylenir.

hatt-ı ufki : geo. * yatay.

hatt-ı vâsit : geo. * kenarortay.

hatt-ı vasl : bitiştirici, bitişiren çizgi.

hatt-ı yemânî : hatti hamîrî denilen ve Arap harflerinin asıl ve esâsını meydana getiren hat, yazı.

hatt-ı zemîn : geo. yer * eksenî.

hatt-zer-endûd : altınla yazılmış celf yazılar.

hatt-üs-semt ve-l-kadem : astr. her hangi bir mahalde râsıdın bulunduğu noktadan ve semâ küresinin merkezinden, yânî Arzın merkezinden geçerek iki tarafa doğru uzanan ve semâ küresini iki noktada delen hattın bu iki nokta arasında kalan parçası.

hatt-üs-semt ve-n-nazîr : astr. muayyen bir maksatla rasat yapmak için belli bir noktada (mevkî) duran râsıdın bulunduğu noktadan ve Arzın merkezinden geçip iki tarafa uzanarak küre-i semâvî'yi iki noktada delen mevhum hat ve bu hattın iki nokta arasında kalan parçası.

hatt

hatt خط (a. i.) : 1. aşağı inme, indirme. 2. oyunda taş çıkarma.

hattâ حتى (a. zf.) : bundan başka, fazla olarak, dahî, bile, hem de, üstelik de

hattâb خطاب (a. i.) : oduncu. (bkz : hâtîb).

hattâf خطاف (a. b.) : 1. kapan, aşır, kapıp alıcı. 2. i. kırılmaç.

hattân ختان (a. i.) : sünnetçi.

hattâr ختار (a. s.) : hîlekâr. (bkz : hud'a-kâr).

hattât خطاط (a. i.) : el yazısı çok güzel olan sanatkâr.

hatt-âver خط آور (a. s.) : sakalı yeni yeni çıkmıya başlamış [genç].

hatt-âverde, -hatt-ber-âverde خط آورده (a. f. b. s.) : sa kalı gelmiş, sakalı çıkmış olan.

hattî خطی (a. s.) : 1. hat'ta âit, hatla ilgili. 2. i. g. s. bir yazı stili.

hatt-şinâs خط شناس (a. f. b. s.) : yazıdan anlıyan, yazı uzmanı, **fr graphologue**.

hâtûn خاتون (a. f. c. : havâtîn) : kadın.

hâtûn-i kıyâmet : Hz. Fâtîme.

hâtûr ختور (a. s.) : (bkz : hattâr).

hatve خطوه (a. i. c. : hatevât) : adım. **Fesih-ül-hatve** : geniş adım atan.

hatve-endâz خطوه انداز (a. f. b. s.) : adım atan.

hatve-endâzî خطوه اندازی (a. f. b. i.) : adım atıcılık.

hatve-şumâr خطوه شمار (a. f. b. s.) : 1. hatve, adım sayan. 2. ihtiyatla, çekinerek yürüyen.

hâv خاو (a. i.) : 1. şeftâlide olduğu gibi bâzı meyvaların üstündeki ince tüy. 2. çuha ve benzeri gibi kumaşların ters yüzünde bulunan tüy.

havâ هوا (a. i.) : 1. hava. **Serd-i havâ** : havanın soğukluğu. 2. **müz.** saz veya söz müziğine âit olup da husûsî bir isimle belirtilmiyen parçadır.

havâcib حواجب (a. i. hâcib'in c.) : (bkz : hâcib).

havâdis حوادث (a. i. hâdis'e'nin c.) : ilgi ile karşılanan haber; yeni söz. [kelime müfred gibi kullanılır].

havâdis-i mütevâliye-i muhtelifa-i kevnîyye : dünyaya âit türlü türlü ve birbiri ardından gelen hâdiseler.

havâfi خوافی (a. i. hâfiye'nin c.) : anat. omuzun içyüzleri.

havâfir حوافر (a. i. hâfir'in c.) : (bkz : hâfir).

havâkîn خواقین (a. i. hâkân'ın c.) : hükümdarlar, pâdişahlar, başbuğlar.

havâlât حوالات (a. i. havâle'nin c.) : (bkz : havâle).

havâle حواله (a. i. c. : havâlât) 1. bir işi veya bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma, ısmarlama. 2. gebelerde ve küçük çocuklarda bâzan görülen sar'a nevinden bir hastalık. 3. görmeyi önliyen, mâni, hâil, tahta perde, duvar gibi şeyler.

havâle-i muaccele : **huk.** muhal-ün-bih'in filhal ödenmesi lâzım olarak yapılan havâle.

havâle-i mukayyede : **huk.** muhilin muhal-ün-aleyh zimmetinde yahut yedinde olan malından vermek üzere diye mukayyet olan havâle.

havâle-i mübheme : **huk.** muhal-ün-bih'in tâcil ve te'cili beyan olunmaksızın yapılan havâle.

havâle-i müeccele : **huk.** muhal-ün-bih'in muayyen vâdesi hulûlünde ödenmesi lâzım olarak yapılan havâle.

havâle-nâme حواله نامه (a. f. b. i.) : posta, banka gibi vâsıtalarla para göndermek üzere yazılan mektup, havâle mektubu.

havâleten حواله (a. zf.) : havâle olarak, havâle sûretiyle.

havâli حوالی (a. i.) : etraf, civar, çevre, yöre.

havâli-i beyn-el-hücerât : bot. nebatların hüceyreleri arasındaki boşluklar.

havâmis-i Süleymaniyye خواس سليمانیه (a. b. i.) : Süleymaniye Medresesi'ni teşkil eden medreselerden beşinin müderrisine verilen ünvân.

havânîk خوانق (a. i. hânkah'ın c.) : tekkeler.

havânît خوانیت (a. i. hânût'un c.) : 1. dükkânlar. 2. meyhâneler.

havâre خواره (f. i.) : yiyecek, yiyinti.

havârik خوارق (a. s. hârik ve hâri-ka'nın c.) : hârikalar, imkân ve yaradılışın üstünde olan, insanda hayranlık uyandıran, şeyler, * tan-sıklar.

havârik-ı âde : fevkalâde hâdiseler, * olaylar.

havâri حواری (a. i. c. : havâriyyûn) : 1. yardımcı. 2. peygamberlerin fikirlerini yaymada yardımcıları dokunan kimselerden her biri. Hz. İsa'nın on iki yardımcısından her biri.

havâric خوارج (a. s. hâric ve hârice'nin c.) : 1. âsîler; zorbalar. 2. "Hakemeyn Vakası" ndan sonra Hz. Âli'ye isyân eden zümre, hâricîler.

Havâriyyûn حواریون (a. h. i. havâri'nin c.) : havâriiler, İsa Peygamberin oniki kişiden ibâret olan yakın dostları, yardımcıları. [Simun Petrus ve kardeşi Andreas, Yakub (Zebedi'nin oğlu), Yuhanna (Zebedi'nin oğlu), Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta (vergi mültezimi), Yakub (Alfeus'un oğlu), Taddeus, Simun (gayur-), Yahu-da İskariyot (İsâ'yi ele veren)].

Havarnak خورنق (a. h. i.). (bkz : Havernak).

havâsib حواصب (a. i. hâsib'in c.) : şiddetli rüzgârlar.

havâsın حواصن (a. i. hâsın, hâsına'nın c.) : nâmuslu kadınlar.

havâss حواس (a. i. hâsse'nin c.) : has-seler, duygular.

havâss-ı hamse-i bâtına (içteki beş duygu) : Hiss-i müsterek, hayâl, vehm, hâfıza, mutasarrıfa.

havâss-ı hamse-i zâhire (dıştaki beş duygu) : görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.

havâss خواص (a. s. hass ve hassa'nın c.) : 1. hassalar, keyfiyetler. 2. muhterem, saygın olanlar.

havâss-ı hümayûn : tar. Osmanlı Devleti'nin fütûhat devirlerinde zaptolunan arâziden hazine uhdesinde alıkonulanları.

havâss-ı me'murîn : me'murların ileri gelenleri. 3. i. bâzı mânevî te'sirler için okunan duâlar. Ehl-i havâss : büyücüler.

havâss-ı refia : resmî yazılarda Eyüp Kadıları hakkında kullanılan bir tâbir.

havâss ü avâm : ileri gelenler ve halk.

havâşi حواشی (a. i. hâşiye'nin c.) : 1. hâşiyeler, derkenarlar. (bkz : hâşiye). 2. kuyruklar, maiyet adamları.

havâtîf خواطف (a. i. hâtîf'in c.) : göz kamaştırıcı şeyler.

havâtîr خواطر (a. i. hâtîra'nın c.) : hâtîralar, fikirler, düşünceler.

havâtîr-ı rabbâniyye : ilâhî ilhamlar, telkinler. **havâtîr-ı şeytâniyye** : şeytan telkinleri.

havâtîm, havâtîm خواتیم، خواتیم (a. i. hâtem'in c.) : 1. mühürler.

havâtîm-i resmîyye : resmî mühürler. 2. sonlar, âkîbetler.

havâtîn خواتین (a. i. hâtûn'un c.) : hâtunlar, şerefli kadınlar.

havâyic حوايج (a. i. hâcet'in c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu, gerekli şeyler.

havâyic-i zarûriyye : zarûrî, giderilmesi gereken ihtiyaçlar. ["havâic" şekli doğrudur].

havelân حولان (a. i.) : 1. dönme, dolaşma. 2. değişme.

hâven

hâven هاور (a. i.) : havan.

havene خونه (a. s. hâin'in c.) : hâinlik edenler, hayınlar.

hâver خاور (f. i.) : şark, doğu yönü, gün doğusu.

hâverân خاوران (f. i. c.) : şark ile garb (doğu ile batı).

hâverî خاوری (f. s.) : şarkla, doğu ile ilgili.

hâver ü bâhter : şark ve garb (doğu ve batı).

Havernak خورنق (a. h. i.) : mî-mar Sinimmâr tarafından, Fırat'ın Hîre yakınlarından, yapılmış meşhur köşk.

havf خوف (a. i.) : korku; korkma.

havf-i âr : utanma korkusu.

havf-i bâri : Allah korkusu.

havf-i füşhat : meydan korkusu, fr. agoraphobie.

havfen خوفاً (a. zf.) : korkarak, çekinerek, korku ile.

havfen min Allah : Allah'dan korkarak.

havf-nâk خوفناک (a. f. b. s.) : korkulu, korkutan.

hâvi حاوی (a. s.) : 1. ihtivâ eden, içine alan, şâmil, kaplıyan, toplıyan. (bkz : câmi'). 2. müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 64 zamanlı ve 48 darblıdır. 64 zamanlı yegâne ölçü olan hâvi'nin 64/2 lik "ağır hâvi" mertebesi de kullanılmıştır. Bu usul ile peşrev ve besteler ölçülmüştür. Hâvi, 16 uzun ("2" kıymetinde) ve 32 kısa ("1" kıymetinde) zamânı teşkil eden, sırasıyle 2 sofyan, 2 yürük semâî, 7 sofyan ve 1 nîm hafif'ten mürekkeptir.

hâvi, hâviye حاوی، حاویه (a. i.) : 1. ıssız, تنها yer. 2. boş çöl.

hâviye حاویه (a. i.) : havya, tenekeçilerin lehim yaparken kullandıkları, çekice benzeyen bir âlet.

Hâviye حاویه (a. h. i.) : Cehennem'in yedinci katı, en şiddetlisi. (bkz : hutame, sakar, saîr).

havkale حوقله (a. i. c. : havâkıl) :

1. hızla yürüme. 2. s. çok ihtiyar, zayıf ve çelimsiz adam. 3. (bkz : havlaka).

havl حول (a. i.) : 1. yıl, sene. 2. etraf, çevre. 3. güç, kuvvet, tâkat. **Lâhavle velâ kuvvete illâ billâh** : kuvvet ve kudret ancak Ce-nâbıhakk'a mahsustur.

havlaka حوالقه (a. cü.) : lâ havle çekme, "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh (güç de, kuvvet de ancak Allah'ın yardımı ile husûle gelir)" cümlesini söyleme.

havme حومه (a. i.) : tasarruf dâiresi.

havrâ حورا (a. i. c. : hûr) : âhû gözlü [kız, kadın]. (ahver'in müennesi).

havsâl حوصل (a. i.) : havuzun kenarında suyun durulduğu yer.

havsâla حوصله (a. i.) : 1. kuş kursesi. 2. mide. 3. anlayış, akıl; zihin. 4. biy. leğen.

havsala-sûz حوصله سوز (a. f. b. s.) : tâkatî, tahammülü yakan, mahveden.

Havvâ' حواء (a. h. i.) : 1. Hz. Âdem'in zevcesi olup, Âdem Cennet'te uykuda iken sol taraf kaburgasından alınan bir kemikten yaratılmış ve bu ameliyeden Âdem hiç acı duymamıştır. Âdem topraktan, Havvâ, kemikten yaratılmıştır. (bkz : ümm-ül-beşer). 2. esmer kadın. 3. kadın adı.

havâcc حواج (a. i. hâcc'e'nin c.) : hacca giden, Kâbe'yi ziyaret eden hacı [kadınlar, kızlar].

havye حویه (a. i.) : yaranın etrafındaki kabarık etler.

havz حوض (a. i.) : 1. suya girme. 2. sakınılacak işe sokulma, girişme.

havz حوض (a. i. c. : hiyâz) : havuz.

havz-ı behîst : cennet havuzu.

havz-ı hayâl : hayal havuzu.

havz-ı sâbih : yüzer, yüzen havuz.

havza حوزہ (a. i.) : bir hükûmetin idâresi altında bulunan ülkelerin bütünü.

havza حوضه (a. i.) : 1. coğr. açık ve düz olan deniz kıyısı. 2. kenar, yan, taraf. 3. memleket.

hây های (f. n.) : vay!, eyvah!

hayâ' حياء (a. i.) : 1. utanma, sıkılma. 2. âr, nâmus, edep. 3. Allah korkusu ile günahdan kaçınma.

hayâ-dâr حيا دار (a. f. b. s.) : utanan, utangaç. (bkz : mahcûb).

hayâdid حيا ديد (a. i. haydûd'un c.) : haydutlar. [uydurma kelimelerdendir].

hâyâ-hây هايهاي (f. b. i.) : yas tutan kimsenin jniltisi; feryâdı. (bkz : hâyâhûy²).

hâyâ-hûy هايهاوي (f. b. i.) : 1. çalıp eğlenmeden çıkan gürültü. 2. vâveylâ, çı-ğıltı. (bkz : hâyâ-hây).

hayâl خيال (a. i. c. : hayâlât) : 1. insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey.

hayâl-i âşık-âne : âşıkcasına hayal.

hayâl-i beşer : insan hayâli.

hayâl-i hatâ : yanlış hayâli, yanlış bir şeyi tasarlama.

hayâl-i sefid : beyaz hayal.

hayâl-i teslim : teslim hayâli, teslim olmayı düşünme. 2. kuruntu. 3. karagöz oyunu. 4. gölgeli görünen şey.

hayâlât خيالات (a. i. hayâl'in c.) : hayaller, hulyâlar. (bkz : hayâl).

hayâlât-ı âliyye : yüksek hayaller.

hayâlât-ı askeriyye : askerlik hayalleri.

hayâl-bâz خيال باز (a. f. b. i.) : hayal, daha çok, karagöz oynatan. (bkz : hayâlî).

hayâlen خيالاً (a. zf.) : kafada tasarlayıp canlandırarak, hayal olarak.

hayâlet خيالت (a. i. c. : hayâlât) : göze görünen hayal, karaltı, görüntü.

hayâl-hâne خيال خانه (a. f. b. i.) : vehim, kuruntu melekesi, * yetisi.

hayâlî خيالى (a. s.) : 1. hayâl'e men-sup, hayâl ile ilgili. 2. karagöz oynatan, hayalci, fr. *romantique*. (bkz : hayâl-bâz). 3. h. i. Kanûnî Sultan Süleyman devrinin büyük şâirlerinden biri.

hayâliyyât خياليات (a. i. c.) : hayâle âit şeyler.

hayâliyyûn خيالون (a. i. hayâlî'nin c.) : romantik şâirler, yazarlar, fr. *les romanti-ques*.

hayâl-perest خيالپرست (a. f. b. s.) : hayalci, hayal kuran, hayal peşinde dolaşan, delgin.

hayâl-perver خيالپرور (a. f. b. s.) : hayâle düşkün.

hayamât خيمات (a. i. hayme'nin c.) : (bkz : hayme, hıyâm, hıyem).

hayât حيات (a. i.) : dirilik, canlılık.

hayât-ı alil : hastalıklı hayat, hasta ömür.

hayât-ı askeriyye : askerlik hayâtı.

hayât-ı câvidânî : dâimî hayât.

hayât-ı husûsiyye : husûsî (* özel) hayât, şahsa âid hayat.

hayât-ı insânî : insana âit hayat.

hayât-ı ma'sûmâne-i tıflâne : çocuğa yakışacak mâsumlukta ömür.

hayât-ı sahiha : esen hayat.

hayât-ı takdiriyye : huk. hamlin, yâni rahimde bulunan çocuğun hayâtı. [bu cihetle hamil ölüm zamânında anası rahminde olmak ve sağ doğmak şartıyla vâris olur].

hayât-bahş حيات بخش (a. f. b. s.) : hayat bağışlayan, hayat veren, yeni baştan zinde-lik kazandıran.

hayât-efzâ حيات افزا (a. f. b. s.) : hayat artıran.

hayât-engiz حيات انگيز (a. f. b. s.) : yaşatan, yaşamaya zorlayan.

hayâti

hayâti, hayâtiyye حیاتی، حیاتی (a. s.) : hayâta, yaşayışa âit, hayatla ilgili.

hayâtiyyât حیاتیات (a. i. c.) : bi-voloji, fr. **biologie**.

hayâtiyyet حیایت (o. i.) : canlılık.

hayâtiyyûn حیاتیون (a. i. c.) : bi-voloji bilginleri.

haybet خیت (a. i.) : mahrum ve me yûs olma, mahrumluk.

haybet-zede خیت زده (a. f. b. s.) : kedere, sıkıntıya, mahrumluğa uğrıyan.

haydar حیدر (a. i.) : 1. arslan. (bkz : esed, dırgam, gâzenfer, şîr). 2. Hz. Ali. 3. cesur, yiğit adam. 4. erkek adı.

haydar-ı kerrâr : döne döne hamle eden, saldıran. [Hz. Ali'nin vasıflarındandır].

haydara حیدره (a. i.). (bkz : haydar).

haydar-âne حیدرانه (a. f. zf.) : haydarcasına, arslancasına; Hz. Ali'yi hatırlatır, andırır sûrette. (bkz : gâzanferâne, şîrâne).

haydari حیدری (a. i.) : 1. haydarlık, arslanlık. 2. eskiden giyilen kolsuz, kısa aba hırka, haydariyye.

haydariyye حیدریه (a. i.) : hırka altına giyilen kolsuz ve kısa elbise.

haydûd حیدود (a. i. c. : hayâdîd) : dağ hırsızı. [kelimenin aslı Macarca'dır].

hâye خایه (f. i.) : 1. haya. 2. yumurta.

hâye-i iblis : jeol. şeytan hayası denilen bir nevi taş.

hayevân حیوان (a. i.). (bkz : hayvân).

hâyende خاینده (f. s.) : ağızda çiğneyen, çiğneyici.

hayevî حیوی (a. s.) : 1. yılanla âit, yılanla ilgili. 2. fels. canlı, * dirimsel, fr. **vital**. [müen. "hayeviyye" dir].

hayf, hayfa' حیف، حیف (a. e.) : 1. haksızlık, cevir, zulum. 2. yazık ki, heyhat, vahl.

hayıflanma : yanıp yakılma.

hâygene خایگنه (a. i.) : kaygana denilen, yumurta ve un ile yapılan bir tatlı.

hâyır حایر (a. s.) : hayrette kalan, şaşırın. (bkz : mütehayyir).

hayır-hâh خیر خواه (a. f. b. s.) : (bkz : hayr-hâh).

hâyic حاج (a. s.). (bkz : hâic).

hâyide خاییده (f. s.) : ağızda çiğnenmiş, ağızdan ağıza dolaşmış, bayat, köhne söz.

hâyide-gû خاییده گو (f. b. i.) : hâyide, bayağı söz söyleyen, bayağı şâir.

hâyide-suhen خاییده سخن (f. b. i.). (bkz : hâyide-gû).

hâyih حایح (a. i.) : lâzım olduğu halde bulunmayan nesne.

hâyik حایک (a. i.) : bez dokuyan, çulha.

hayl خیل (a. i. c. : ahyâl, hüyûl) : 1. at. 2. at sürüşü. 3. atlı sürüşü. 4. zümre, takım, guruh.

hayl-i adû : düşman sürüşü.

hayl-i düşmen : düşman ordusu, düşman gü-rûhu.

hayli خیلی (f. s.) : 1. epeyce, çokça. 2. bir takım. 3. zf. oldukça.

haylûlet حیلولت (a. i.) : yolu kapama, mânî olma, araya girme.

hayme خیمه (a. i. c. : hayamât, hiyâm, hiyem) : çadır.

hayme-i gerdûn-cenâb : gökyüzü kadar geniş bir meydana kurulmuş olan çadır.

hayme-i kebûd (mâvi çadır) : gök, semâ.

hayme-i ezrak (mâvi çadır) : gök, semâ.

hayme-gâh, -geh خیمه گاه، خیمه گه (a. f. b. i.) : çadır kurulan yer.

hayme-nişîn خیمه نشین (a. f. b. s. ve i.) : çadırdaki oturan, göçebe.

hayme-nişîni خیمه نشینی (a. f. b. i.) : hayme nişinlik, göçebelik, çadırdaki oturma.

haymî خیمی (a. s.) : çadır biçiminde olan.

hayr خیر (a. i.) : iyilik; iyi, faydalı iş; fayda.

hayr-i mukayyed : ahl. birine göre hayırlı olduğu halde, diğerine göre zararlı olan şey.

hayr خیر (a. s.) : iyi, faydalı, hayırlı, yarar. **Hayr-ül-verâ** : halkın, âlemin hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-beşer : "insanların hayırlısı" : Hz. Muhammed.

hayr-ül-enâm : varlıkların hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-halef : hayırlı oğul; halef. [Arapça'da, "babasından sonra kalan oğul" demektir].

hayrân حیران (a. s.) : 1. şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. (bkz : hâir). 2. çok tutkun.

hayrânî حیرانی (a. i.) : hayranlık, şaşkınlık.

hayrât حیرات (a. i. c.) : 1. sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler, iyilikler. 2. sevap için kurulan müessesesi. **Sâhib-ül-hayrât vel-hasenât** : sevap işler ve güzel şeyler sâhibi.

hayr-endiş خیر اندیش (a. f. b. s.) : hayırlı iş, iyilik düşünen.

hayr-endişâne خیر اندیشانه (a. f. z. f.) : hayırlı iş düşünene yakışacak sûrette.

hayr-endîşi خیر اندیشی (a. f. b. f.) : hayırlı iş düşüncülüğü.

hayret حیرت (a. i.) : şaşma, şaşırma, şaşakalma, ne yapacağını bilmeme.

hayret-i gam : gam şaşkınlığı.

hayret-i sırfe : tam, hâlis bir şaşkınlık.

hayret-bahş حیرت بخش (a. f. b. s.) : hayret veren, hayret verici.

hayret-bahşâ حیرتبخشا (a. f. b. s.) : hayret veren.

hayret-efzâ حیرت افزا (a. f. b. s.) : hayret artıran. (bkz : hayret-fezâ).

hayret-engiz حیرت انگیز (a. f. b. s.) : hayret veren, hayret içinde bırakan.

hayret- fezâ حیرت فرا (a. f. b. s.) : hayret veren, şaşırtan. (bkz : hayret-efzâ).

hayret-zâ حیرت زا (a. f. b. s.) : hayret doğuran, şaşkınlık veren.

hayret-zede حیرت زده (a. f. b. s.) : hayrete düşmüş olan, şaşa kalmış olan.

hayr-hâh خیر خواه (a. f. b. s.) : herkesin iyiliğini isteyen, iyilik-sever.

hayr-hâhâne خیر خواهانه (a. f. z. f.) : hayırhah olana yakışacak sûrette, hayırhahlıkla, iyilikseverlikle.

hayr-hâhî خیر خواهی (a. f. b. i.) : hayırhahlık, iyilikseverlik.

hayrî, hayriyye خیری، خیریه (a. s.) : hayırla, iyilikle ilgili; uğur ve kutluluğa âit.

hayr-ullah خیر الله (a. b. s.) : "Allah'ın hayırlı ettiği" mânâsına gelen bir erkek adı.

hayr-ül-beşer خیر البشر (a. b. i.) : insanların en hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-halef خیر الخلف (a. st.) : hayırlı evlâd.

hays

hays حَيْث (a. i.) : 1. itibar, saygı. 2. ilgi.

haysiyyet حَيْثِيَّة (a. i.) : şeref, onur, itibar, değer.

haysü حَيْث (a. zf.) : itibâren, itibâriyle **Min hays-ül-mecmû'** : mecmûu itibâriyle, toptan.

haysûm خَيْشُوم (a. i.) : anat. geniz.

haysûmî خَيْشُومِي (a. s.) : genize mensup, genizden gelen.

hayt خَيْط (a. i. c. : ahyât, huyût) : 1. iplik, tire, lif. 2. tel.

hayt-ı bâtil : uzun ahmak.

hayt-ı ebyaz : fecir zamânı ufukta beliren ve gittikçe artan sabah ağartısı.

hayt-ı esved : fecir zamânı, yavaş yavaş silinen gecenin iplik iplik karanlığı.

hayt-ür-rakabe : anat. mundar ilik, omurilik, fr. moelle épinière.

hayt-üş-şuâ : Güneş'in iplik gibi görünen ışınları. 3. anat. tel gibi olan organ.

hayta خَيْطَة (a. i.) : 1. urgan, ip, çadır ipi. 2. kazık; çadır kazığı.

hayta-i hayme : çadır ipi; çadır kazığı.

hayti خَيْطِي (a. s.) : tel şeklinde olan.

haytiyye خَيْطِيَّة (a. i.) : zool. * ipsiler, fr. nématodes.

hayû خَيْو (f. i.) : tükrük, salya.

hayûnet حَيْوَت (a. i.) : vakit yaklaşma.

hayvân حَيَوَان (a. i.) : 1. canlılık, dirilik. 2. canlı şey. 3. insanı da içine alan bütün canlılar. 4. ahmak adam.

hayvân-ı nâtık (konuşan hayvan) : insan.

hayvânât حَيَوَانَات (a. i. hayvân'ın c.) : hayvanlar.

hayvânât-ı bahriyye : denizde yaşayan hayvanlar.

hayvânât-ı berriyye : karada yaşayan hayvanlar.

hayvânât-ı ehliyye : insana alışkın hayvanlar.

hayvânât-ı ibtidâiyye : zool. tek hücreli hayvanlar.

hayvânât-ı nakia : sulu şeyler içinde gelişen hayvanlar.

hayvânât-ı şibih nebâtîyye : * bitkimsi hayvanlar.

hayvânât-ı tâliye : biy. çok hücreli hayvanlar.

hayvânât-ı vahşiyye : vahşi, yabâni hayvanlar.

hayvânî, hayvâniyye حَيَوَانِيَّة (a. s.) : hayvanla ilgili, canlıya âit.

hayvâniyyet حَيَوَانِيَّة (a. i.) : hayvanlık.

hayy حَي (a. i.) : 1. Allah'ın adlarındandır. 2. s. diri, canlı.

hayyâk حَيَّاك (a. i. hâik'in c.) : çulhalar.

hayyâk-Allah حَيَّاكُ اللَّهِ (a. n. cü.) : Allah ömrünü uzun etsin!

hayyâl خَيَال (a. s. hayl'den.) : at yetiştiren, at terbiyecisi.

hayyâl حَيَال (a. s.) : hileci, dalavereci. (bkz : haddâ', reng-âver).

hayyâm خِيَام (a. i.) : 1. çadırcı. 2. h. i. İran'ın meşhur şâirlerinden Ömer Hayyâm'ın adı.

hayyât خِيَاة (a. i.) : dikici, terzi.

hayyât-ı mâhir : usta terzi.

hayyâtîn خِيَاةِيْن (o. i. hayyât'ın c.) : dikiciler, terziler.

hayyâtîn-i hâssa : tar. saray terzileri.

hayye حَيَّة (a. i. c. : hayyât) : yılan.

hayye-i esved : kara yılan.

hayye حَي (a. n.) : toplanıp gelin.

hayye-ale-s-salâ : toplanın namaza gelin!

hayye-ale-l-felâh : toplanın felâha gelin!

hayyen حَيًّا (a. zf.) : diri, canlı olarak.

hayyen meyyiten : ölü ve diri [olarak].

hayyir خَيْر (a. s. c. : ahyâr) : 1. her zaman iyilik eden. 2. çok hayırlı.

hayyiz حَيْر (a. i.) : 1. taraf, meydan, mekân, mevki. 2. fels. * uzam, fr. *étendue, extension*.

hayyiz-i husûl : hâsıl olma yeri.

hayyiz-i tabîi : hek. göğüsü, içten iki müsâvî olmiyan kısma, ayıran zar.

hayz حَيْض (a. i.) : aybaşı. [kadınlarda].

hayz-rân حَيْرَان (t. i.) : hezâren, sıcak memleketlerde yetişen uzun yapraklı kamış.

hayzûm حَيْرُوم (a. i.) : hek. göğüs tahtası, îman tahtası, fr. *sternum*.

hâz خَاز (f. i.) : kir, pas.

hazâ هَذَا (a. i.) : bu, o, şu. **Fi yev-minâ hazâ** : bugünkü günde. **Îlâ yevminâ hazâ** : günümüze kadar, hâlâ. **Li-hazâ** : bunun için. **Mâa-hazâ** : bununla berâber.

haza' خَزَع (a. i.) : 1. kesme. 2. kesip yarma.

haza-i şezen : hek. nefes borusu arasından masura geçirip, hastayı bu sûretle teneffüs ettirmek için yarıp açma.

hazâbî حَزَابِي (a. i. hizbânın c.) : ârizalı, engebeli. [topraklar, yerler].

hazâfe خَزَافَه (a. i.) : lâvanta çiçeği.

hazâin خَزَائِن (a. i. hazîne ve hizâne'nin c.). (bkz : hazîne).

hazâin-i medfûne : gömülü hazineler.

hazâir حِزَائِر (a. i. hazîre'nin c.) : etrâfında duvar veyâ çit bulunan ağıllar, mezarlıklar ve sâire.

hazâkat حِذَاكَت (a. i.) : hâzıklık, üstatlık, ustalık, uzluk. [en çok hekimler hakkında kullanılır].

hazâmet حَزَامَت (a. i.). (bkz : hazm).

hazân خَزَان (f. i.) : sonbahar, güz. (bkz : harîf).

hazân-dîde خَزَان دِيدِه (f. b. s.) : hazân görmüş, yaprakları sararmış, solmuş.

hazâne خَزَانَه (a. i.). (bkz : hizâne).

hazân-gâh خَزَانِگَاه (a. f. b. i.) : âlem, dünyâ.

hazânî خَزَانِي (f. s.) : güz mevsimine âit, güz ile ilgili.

hazânistân خَزَانِسْتَان (f. b. i.) : hazan görmüş, sararıp solmuş yer.

hazân-lika خَزَانَلِقَه (f. b. s.) : hazan yüzlü, sararmış, soluk yüzlü.

hazân-nümâ خَزَان نَمَا (f. b. s.) : sonbahar görünüşlü; hüzn verici.

hazân-reside خَزَان رَسِيدِه (f. b. s.) : hazâna erişmiş, solup sararmış.

hazar حَظَر (a. i.) : 1. sâbit meskeni olanların oturdukları memleket. 2. barış ve güven. [Hazerde : barış ve güven zamânında].

hazar ve sefer : 1) evde oturma ve yolculuk; 2) barış ve savaş zamânı.

hazâret حِزَارَت (a. i.) : hazır olma, yakınında bulunma. ["gıybet" karşılığı]. [kelime, bugün Arapça'da "medeniyyet" mânâsında kullanılmaktadır].

hazari حَظَرِي (a. s.) : 1. köyde, kasabada yaşayanların hayatına âit; şehirli, köylü. 2. barış ve güvenle ilgili, barış zamânına âit. **Kuvve-i hazariyye** : barış zamânındaki asker kuvveti. ["seferî" karşılığı].

hazâz حَزَاز (a. i.) : yosun.

hazâz-üs-sahr : bot. ciğerotu.

hazâze حَزَاذِه (a. i.) : hek. bulaşıcı, müzmin ve bâzan da öldürücü bir cilt hastalığı.

hazef

olup sonradan bağırsaklara geçerse ölümü icâbettirir.

hazef خرف (a. i.) : topraktan yapılan çanak çömlek.

hazefi خرفی (a. s.) : hazefle, çanak çömlekle ilgili.

hazefiyye خرفیه (a. i.) : 1. çanak, çömlek gibi topraktan yapılmış şeyler. 2. çanak çömlekçilik, keramik, fr. *céramique*.

hazef-pâre خرفپاره (a. f. b. i.) : çanak parçası, çömlek kırığı.

hazef-rîze خرفریزه (a. f. b. i.) : çanak çömlek parçası, kırıntısı.

hazel خزل (a. i.) : ed. (bkz : bahr).

hazelât خذلات (a. s. hazele'nin c.) : âdiler, alçaklar, bayağılar, kallesler.

hazele خذله (a. s. hâzil'in c.) : yüzüzler, âdiler, aşağılıklar, bayağılar, alçaklar, kallesler, kancıklar.

hazem خزم (a. i.) : 1. dizme. 2. ed. ilk beytin ortasına birden dörde kadar harf ilâve etme.

hazen, hüzn حزن ، حزن (a. i. c. : ahzân) : gam, keder tasa. **Beyt-ül-hazen** (hazen evi) : kederi, tasası çok olan yer. **Âm-ül-hazen** (tasa yılı) : Hz. Muhammed'in zevcesi Hz. Hadice ile amcası Hz. Ebû-Tâlib'in öldüğü yıl.

hâzen حازن (f. i.) : baldız.

hazer حذر (a. i.) : sakınma, kaçınma, korunma, çekinme. **El-hazer** : sakın!

hazerât حضرات (a. i. hazret'in c.). (bkz : hazret).

hazf حذف (a. i.) : 1. aradan çıkarma, çıkarılma, yok etme, silme, ortadan kaldırma, giderme, düşürme. 2. ed. eski yazıda noktasız harfli kelimelerden manzûm, mensur cümle tertipleme. (bkz : gayr-i menkut).

hazhaza خضضه (a. i.) : 1. sallama, el ile harekete getirme. 2. otuzbir çekme, fr. *onanisme*. (bkz : istimnâ bi-l-yed).

hâzi' خاضع (a. i.) : alçak gönüllülük gösteren.

hâzian خاضعاً (a. zf.) : alçak gönüllü olarak.

hâziâne خاضعانه (a. zf.) : alçak gönüllülükle, mütevâziâne.

hâzık حاذق (a. s. c. : huzzak) : hazâkatli, işinin ehli, usta, eli uz. [dilimizde, en çok doktorlar hakkında kullanılır].

hâzık-âne حاذقانه (a. zf.) : hâzık olana yakışacak sûrette, hazâkatle. (bkz : mâhir-âne).

hâzıkıyyet حاذقیت (a. i.) : hâzıklık, mâhirlik.

hâzım حازم (a. s.) : 1. hazmeden, hazimli, ihtiyatlı, akıllı, işinde gözü açık, sağlam olan. 2. i. erkek adı.

hâzım هاضم (a. s. hazm'den.) : hazmettiren, sindiren, sindirici.

hâzıma هاضمه (a. i.) : yeşilen şeyleri midede hazmettiren kuvvet.

hâzım-âne حازماته (a. zf.) : ihtiyatlı olan adama yakışacak sûrette.

hâzına حاضنه (a. s.) : emziren, emzirici, sütnine, dadı.

hâzır حاضر (a. s. c. : huzzâr, hâzırûn, hâzırin) : 1. huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan. 2. yapılmış bir halde satılan. [elbise, ayakkabı gibi şeyler] fr. *confection*.

hâzır-bi-l-meclis : mecliste hazır olan adam.

hâzır-löp : 1) suda pişip kaynamış kabuklu yumurta; 2) mec. emeksiz elde edilen kazanç. [mü-en. "hâzıra"].

hâzır ü nâzır : her yerde bulunan ve gören [Allah].

hâzır حاضر (a. s.) : hazer eden, kor-
kup çekinen.

hâzıra حاضرة (a. i.) : 1. şehirli. 2. bir
yere yerleşmiş.

hâzır-bahş حاضر بخش (a. f. b.) :
1. hazırlanmış. 2. n. hazır ol! emri.

hâzır-cevâb حاضر جواب (a. b. s.) :
her söze, derhal, düşünmeksizin uygun cevap ve-
ren.

hâzırîn حاضرین (a. s. hâzır'ın c.) :
huzûrda, meydanda, gözönünde olanlar, biz-
zat bulunanlar. (bkz : hâzırûn, huzzâr) [zıddı,
"gaibîn"].

hâzırûn حاضرین (a. s. hâzır'ın c.) :
huzûrda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bu-
lunanlar. (bkz : huzzâr, hâzırîn).

hâzıl خاذل (a. s. c. : hazele) : ar-
kadaşını zor durumda bırakıp kaçan, alçak, aşı-
gılık, kalles kimse.

hâzile حاذله (a. i.) : anat. kenarla-
rında kirpik bulunmayan çok kırmızı gözkapığı.

hâzım هازم (a. i. hezîmet'den) :
hezîmete uğratan, zafer kazanan, galip.

hazım خذیم (a. s.) : sarhoş.

hazimâne خذیمانه (a. zf.) : sar-
hoşçasına, sarhoş gibi.

hâzime هاضمه (e. i.) : midedeki
eritici, sindirici kuvvet.

hâzin خازن (a. i. hizâne'den. c. :
huzzân) : hâzîne muhafızı, hâzinedar, bekçi.

hazîn حزین (a. s. hüzn'den.) : 1. hü-
zûnlü, mahzûn olarak, kederli, gamlı. **Kalb-i ha-
zîn** : tasalı gönül. 2. hüzn verici. (bkz : müte-
essif).

hâzîne خزینه (a. i. c. : hazâin) :
devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.

hâzîne-i emîriyye : mâliye dairesi.

hâzîne-i evrâk : arşiv.

hâzîne-i hâssa : hükümdarlık makamına mahsus
tahsisat ile emvâl ve emlâk, fr. **trésorerie privée**
du Sultan.

hâzîne-dâr خزینه دار (a. f. b. i.) :

1. hâzînenin idâre ve muhafâzasına me'mur edi-
len kimse. 2. pâdişah saraylarında harem kısmı-
nın tertip ve tanzîmine bakan kadın.

hâzîne-dârî خزینه داری (a. f. i.) :
hâzînedarlık.

hâzîne-mânde خزینه مانده (a. f. b. s.) :
şahsı üzerinden kaydı silinerek devlete kalan mal,
para.

hâzîre حظیره (a. i. c. : hazâir) :
etrâfında duvar veyâ çit bulunan ağıl, mezarlık ve
sâire.

hâzîret-ül-Kuds : mec. cennet. [bu kelime çok
zaman yanlış olarak "hatıra" şeklinde kullanıl-
maktadır].

hazîz حظیظ (a. s.) : 1. mes'ud,
mutlu. 2. hisse ve nasibi olan.

hazîz حاضیظ (a. i.) : 1. zîr, en
aşağı. 2. dağ eteği. [zıddı "evc" dir].

hazîz-i mezellet : zilletin en aşağı noktası. 3.
astr. Ay'ın veyâ başka bir seyyârenin mahreki üze-
rinde Dünyâ'ya en yakın bir mesâfede bulunan
nokta.

hazm حزم (a. i.) : 1. kat'î karar, se-
bat, direnme. 2. doğru ve sağlam rey ve karar.
(bkz : hazâmet); fels. fr. **prudence**.

hazm هضم (a. i.) : midedeki yiye-
cekleri eritme, sindirme.

hazrâ' حضراء (a. s.) (bkz : hadrâ').

hazret حضرت (a. i. huzûr'dan. c. :
hazerât) : 1. [asıl mânâsı "kurb" "piş-gâh"
dır]. 2. saygı saymak üzere büyüklere verilen ün-
van. **Hazret-i Peygamber**. **Hazret-i Ali**.. gibi. [şa-
hısların dışında da kullanılabilir. **Hazret-i Kur'an**
gibi]. 3. [evvelce] büyük sayılan kimselerin ad-
larının sonuna "hazretleri" şeklinde getirildi :
Ahmed Beyefendi Hazretleri. 4. kalenderce bir ses-
leniş şekli : -**Hazret!** sözünü yerine getirmedin!

hazûl

hazûl خذول (a. s.) : kimsesiz, yarımsız kalarak her şeyden mahrum sürünme.

hazûlâne خذولانه (a. f. zf.) : hazul olana yakışacak sûrette.

hazûr حذور (a. s. hazer'den.) : çok çekingen, çok dikkatli.

hazz حظ (a. i. c. : huzûz, huzûzât) :
1. hoşlanma. zevklenme; sevinç, memnunluk. 2. baht, tâlih, nasîp, saâdet, kıymet. [çok zaman "etmek" mastariyle birlikte kullanılır].

hazz حرز (a. i.) : 1. kesme, kısaltma. 2. kazıma; yırtma; silme.

hazzâf خراف (a. i.) : çanakçı, çömlekçi.

hazzân خزان (a. s.). (bkz : hâzin).

he, hâ' هاء (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin otuzuncu harfi olup, "hâ-i hevvez" veya "hâ-i resmiyye" denilen ve "ebced" hesabında beş sayısının karşılığı olan harfin adı.

hebâ' هباء (a. i.) : 1. gayet ince toz, zerre. 2. yok yere, boş, nâfile.

hebâen mensûrâ : boşuna harcanarak.

hebb هب (a. i.) : uykudan uyanma.

Hebenneka هبنقه (a. h. i.) : 1. ahmaklığıyla şöhret bulmuş olan Yezîd adında bir Arap. 2. s. ahmak, aptal.

hebib هبيب (a. i.) : rüzgâr. (bkz : âsîf).

hebt هبط (a. i.) : aşağı inme, aşağı indirme. (bkz : hûbût, nüzûl).

hebût هبوط (a. i.) : iniş yer.

hecâ' هجاء (a. i.) : 1. hece, hep birden telâffuz olunan bir veya birkaç harf, bir hareketle ağızdan çıkan söz. 2. bir kimseyi şiir veya nesir yoluyla yerme. (bkz : hicv). **Hurûf-i hecâ** : 1) elifbe (alfabe) sırasına göre dizilmiş harfler; 2) kelimelerdeki harfleri seslendiren (elif, vav, he, ye) harfler.

hecâ-gû هجاگو (a. f. b. s.) : hicveden, yeren şiir veya nesir yoluyla birinin aleyhinde bulunan, birini zemmeden.

heccâv هجاءو (a. s.) : çok hicveden, çok yeren.

hece هجه (a. i.). (bkz : hecâ').

hece vezni هجه وزنى (a. t. b. i.) : ed. parmak-hesâbı da denilen eski bir nazım âhengi ölçüsü olup hâlâ da kullanılır; 3 den 16 ya kadar türlü heceli ölçüleri vardır.

hecil هجيل (a. i.) : coğr. iki dağın arasındaki kısım, vâdi, dere.

hecîn هجين (a. i.) : arkasında iki hörgücü olan ve çok hızlı koşan bir cins deve.

hecîr هجير (a. i.) : yazın öğle zamanındaki sıcaklık.

hecme هجمه (a. i.) : şiddet.

hecmet-üş-şitâ : kışın şiddeti.

hecr هجر (a. i.) : ayrılma, terketme; ayrılık. [Arapça'da bulunmayan "hicr" şekli daha yaygındır]. (bkz : hicr).

hecs هيس (a. i.) : gönüle düşen hatıralar.

hedâhîd هدايد (a. i. hüdûd'ün c.) : çavuş kuşları, ibibikler.

hedâyâ هدايا (a. i. hediyye'nin c.) : armağanlar, hediyeler.

hedbe هدبه (a. i.) : ufak tesbih böceği.

hedcân هدجان (a. i.) : yavaş yürüyüş.

hedd هد (a. i.) : bir binâyı gürültü ile yıkmak. (bkz : hedm).

hedde هدم (a. i.) : duvar ve sair gibi şeylerin yıkılmasından çıkan ses, gürültü, gumbürtü.

hedeb هدب (a. i. c. : hēdâb). (bkz : hūdüb).

hedef هدف (a. i. c. : ehďâf) : 1. nişan, nişan alınacak yer, amaç, nişangâh. 2. me-ram, maksat, gaye, amaç.

hedef-i âmâl : ulaşmak istenilen nokta.

heder هدر (a. i.) : boşa gitme, yok yere giden şey.

hedhede هدهده (a. i.) : kuşun ötmesi; devenin bağırması; ötme; bağırma.

hedir هدير (a. i.) : 1. güvercin ve benzeri kuşların ötmesi. 2. aygırın kışnemesi.

hediye هديه (a. i. c. : hedâyâ) : 1. hediye, armağan.

hediye-i dendân : diş kırâsı.

hediye-i yâkut : yakut hediyesi. 2. kıymet, değer, bahâ. 3. kadın adı.

hediyyeten هدييه (a. zf.) : hediye sûretiyle, armağan olarak.

hedm هدم (a. i.) : yıkma, harâbetme.

hefevât هفوات (a. i. hefve'nin c.) : 1. kaymalar, ayak kayıp sürümeler. 2. yanılma-lar, yanlışlıklar.

heft هفت (a. s.) : 7. sayısı.

heft-âd هفتاد (f. s.) : yetmiş, 70. (bkz : seb'un).

heftâd ü şâh (yetmiş iki dal) : İnsan ırkının 72 dalı veyâ Müslümanlıktan maada 72 millet.

heft-ahter هفت اختر (f. b. s.) : astr. yedi seyyâre, (* gezeğen). (bkz : heft-âyîne, heft-bânû).

heft-âsmân هفت آسمان (f. b. s.) : yedi kat gök.

heft-âyîne هفت آينه (f. b. s.) : astr. yedi seyyâre, (* gezeğen). (bkz : heft-ahter, heft-bânû).

heft-bânû هفت بانو (f. b. s.) : astr. yedi seyyâre (* gezeğen). (bkz : heft-ahter, heft-âyîne).

heft-devr هفت دور (f. a. b. s.)

: yaradılıştan, kıyâmet gününe kadar geçecek olan yedi devir.

hefte هفته (f. i.) : hafta, yedi gün.

heft-ejdehâ هفت ازدها (f. b. s.) : astr. yedi gezeğen. (bkz : heft-ahter, heft-âyîne, heft-bânû).

heft-elvân هفت الوان (f. a. b. s.) : "yedi renk" : Hz. İsâ'ya gönderildiği söylenen yedi çeşit yemek. (bkz : heft-rêng).

heft-endâm هفت اندام (f. b. s.) : "yedi organ" : baş, göğüs, karın, iki el, iki ayak.

heft-evreng هفت اورنگ (f. b. i.) : astr. Büyük ve Küçükayı'yı meydana getiren yedi yıldız.

heft-gâh هفتگاه (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin mürekkep şed makamlarındandır. Segâh mürekkep makamının nîm hicaz perdesin-deki şeddidir. Durak nîm hicaz ve güçlü hüseyinî-aşîrân'dır(nîm hicaz perdesinde kalan yegâne Türk müziği makamıdır). Donanımına si, fa, do, sol için bakıyye diyezleri konulur. Orta sekizlidedeki sesleri şöyledir : kaba nîm hicaz, yegâh, aşîrân, ırak, nîm zirgüle, dügâh, çargâh, nîm hicaz (çı-kıcı olarak). Segâh gibi, heftgâh da segâh beş-lisi ile hicaz dördülsünden mürekkeptir ve niseb-i şerîfe sayısı 7 dir.

heft-gâne هفت گانه (f. b. s.) : yedi tâne, yedi türlü olan.

heft-hûn هفت خون (f. b. s.) : ce-hennemin yedi tabakası.

heft-ıklîm هفت اقليم (f. a. b. i.) : Batlamyos'un ayırdığı dünyanın yedi bölgesi.

heft-kalem هفت قلم (f. a. b. s.) : yedi yazı çeşidi.

heft-kâr هفتکار (f. b. i.) : yedi türlü iplikle dokunmuş kumaş.

heft-kışver هفت کشور (f. b. i.) : (bkz : heft-ıklîm).

heft-merd

heft-merd, -merdân هفت مرد , هفت مردان (f. b. i.) : "yedî büyükler" : [Kutub, Gavs, Ah-yâr, Evtâd, Ebdâl, Nukabâ, Nücebâ]. (bkz : heft-tenân²).

heft-meyve هفت میوه (f. b. i.) : "yedî meyve" : kuşüzümü, üzüm, incir, kayısı, şeftâli, hurma, erik.

heft-muhit هفت محیط (f. a. b. i.) : "yedî deniz" : Pasifik, Atlantik, Akdeniz, Karadeniz, Tıbariye, Hazer, Aral.

heft-peder هفت پدر (f. b. i.) : astr. yediger denilen yedî yıldız; yedikat gök.

heft-peyker هفت پیکر (f. b. i.) : 1. (bkz : heft-evreng). 2. yedikat gök.

heft-reng هفت رنگ (f. b. s.) : yedî renk. (bkz : heft-elvân).

heft-tenân هفت تنان (f. b. i.) : 1. (bkz : eshâb-ı kehf). 2. yedî büyükler : [Kutub, Gavs, Ah-yâr, Evtâd, Ebdâl, Nukabâ, Nücebâ]. (bkz : heft-merd, heft-merdân).

heftüm, heftümîn هفتم , هفتمین (f. s.) : yedinci. (bkz : sâbî', sâbia).

hefvân هفوان (a. i.) : 1. hızla gitme. 2. ayak kayıp sürçme. 3. yanıлма, yanlışlık. (bkz : hefve).

hefve هفوه (a. i. c. : hefevât) : 1. kayma, ayak kayıp sürçme. 2. yanıлма, yanlışlık. (bkz : hefvân).

hejdeh هژده (f. b. s.) : on sekiz.

helâhil هلاهل (a. s. hülhül'ün c.) : çâresi, panzehiri olmıyan, öldürücü zehir, ağrı.

helâhil-riz هلاهلرئ (a. f. b. s.) : öldürücü zehir saçan.

helâk هلاك (a. i.) : 1. mahvolma, ölme. 2. harcanma. 3. çok yorulma.

helâl حلال (a. i.) : 1. kullanılması şer'an câiz olan, dînin hükümleri bakımından kullanılabilen, haram olmıyan şey. 2. nikâhlı kadın. (bkz : halîle, harem, hem-firâş).

helâlî حلالی (a. i.) : 1. bir çeşit yerli, buruşuk bez, arışı bürümcük, argacı pamuk olan bez. **Helâlî gömlek**. 2. eski zaman saatî. 3. s. helâl ile ilgili olan.

helâlâşmak حلالاشمق (a. t. b. fi.) : birbirlerine haklarını helâl etmek.

helâlî حلالی (a. t. i.) : zevce, nikâhlı kadın. (bkz : halîle, harem³, hem-firâş).

helâl-nemek حلال نمک (a. f. b. s.) : tuz hakkı bilen, sâdik.

helâl-zâde حلال زاده (a. b. s.) : nikâhlı bir ana ve babadan dünyâya gelmiş. [çocuk]. [aksi "harâm-zâde"].

heleyûn هليون (a. i.) : bot. kuşkonmaz denilen nebat, fr. **asperge**. (bkz : helyûn, mâr-gûbe).

helezôn حلزون (a. i.) : 1. kabuklu sümüklü böcek. 2. saat zembereği gibi gittikçe daralan dâire şekli, yılan kavı. 3. geo. helis.

helezônî حلزونی (a. s.) : 1. helezon şeklinde olan. 2. geo. helisel.

helîle هلیله (f. i.) : hek. halîle, tohumları müşil olarak kullanılan bir nebat, kara halîle.

helime هليمه (a. i.) : helme, pirinç, fasulye, nohut ve benzeri gibi şeylerin kaynamasıyla meydana gelen kaymak; peltelenme.

helümme cerrâ هلم جرا (a. cü.) : "çek beri getir", "var kıyas eyle!" mânâsına ve çok zaman "ve..." ile kullanılır.

helvâ حلوا (a. i.) : unlu, yağlı ve şekerli maddelerle yapılan bir tatlı.

helvâ -furûş حلوا فروش (a. f. b. i.) : helva yapan veyâ satan kimse, helvacı (bkz : helvâ-ger).

helvâ-ger حلوا کر (a. f. b. i.) :
helvacı.

helvâ-hâne حلوا خانه (a. f. b. i.) :
helva pişirmeye mahsus tencere veya kazan.

helvâyi حلوائی (a. i.) : helva sa-
tan, helvacı.

helyûn هليون (f. i.) : **bot.** kuşkonmaz,
fr. asperge. (bkz : hilyevn).

hem هم (f. e.) : -dak, -deş, -i bir.

Hem-pâ : arkadaş. **Hem-cins** : cinsleri bir, bir cins-
ten.

hem-âguş هم آغوش ("gu" uzun okunur.
f. b. s.) : kucak kucağa, sarmaş dolaş.

hem-âheng هم آهنگ (f. b. s.) : uy-
gun, denk.

hemâhim هما هم (a. i. hemheme'nin c.) :
dertler, üzüntüler.

hemâl همال (f. i.) : ortak, şerik,
nazir, eş, benzer. **Bi-hemâl** : eşi, benzeri yok, eş-
siz.

hemân همان (f. zf.) : hemen, derhal,
o anda, çarçabuk.

hemânâ همانا (f. e.) : 1. gûyâ, san-
ki. 2. tam, tamam, tamâmen, aynen, tıpkı.

hem-ân-dem هاندم (f. b. zf.) : hemen,
çabucak, o anda. (bkz : der-akab, der-hâl).

hemânend همانند (f. b. e.) : gibi,
benzer.

hem-ân-gâh همانگاه (f. zf.) : o an-
da, hemen.

hem-ârâmiş هم آرامش (f. b. s.) : be-
râber, birlikte dinlenen.

hemâre هماره (b. zf.) : dâima, her
zaman. ["hem-vâre" den bozma].

hem-asıl هم اصل (f. a. b. s.) : aynı
asıldan.

hem-asr هم عصر (f. a. b. s.) : bir asırda
yaşayan, çağdaş.

hem-âşiyân هم آشیان (f. b. s.) :
bir yuvada, bir yerde birlikte bulunan.

hem-âvâz هم آواز (f. b. s.) : ses-
leri birbirine uygun, aynı sesi çıkaran; arkadaş.

hem-âver هم آور (f. b. i.) : efen-
dileri bir olan köleler; kapı yoldaşı, arkadaş.

hem-âverd هم آورد (f. b. i.) : sa-
vaşan iki kişiden herbiri : ["hem-nâverd" den
bozma].

hem-âviz هم آویز (f. b. i.) : savaş-
ta karşılaşan iki kişiden biri.

hem-âyâr هم عیار (f. a. b. s.) :
denk, eşit. [aslı "hem-ıyâr" dır].

hem-bâr هم بار (f. b. s.) : aynı yükü
yüklenmiş olan.

hem-bâz هم باز (f. b. i.) : "be-
râber oynayan" : ortak, şerik.

hem-ber هم بر (f. b. s.) : birlikte
oturan, yakın, berâber olan.

hem-bezm هم بزم (f. b. s.) : bir
mecliste oturan, dernek arkadaşı; içki arkadaşı.

hem-bû هم بو (f. b. s.) : bir ko-
kuda, bir kokulu, kokusu bir; **mec.** tarz ve âdet-
leri bir.

hem-câ[y] همجا [ی] (f. b. s.) : bir
yerde oturan; hemşeri.

hem-cenâh هم جناح (f. a. b. s.) :
müsâvî, denk, * eşit.

hem-cenb هم جنب (f. a. b. s.) : akran.
(bkz : hem-pâ).

hem-cereyân هم جریان (f. a. b.
s.) : aynı, bir akışta olan.

hem-cins

hem-cins هم جنس (f. a. b. s.) : cinsleri bir olan, aynı soydan.

hem-civâr همجوار (f. a. b. i.) : komşu.

hem-civâri همجواری (f. a. b. s.) : komşuluk.

hem-çü همچو (f. e.) : [onun]· gibi.

hem-çünân همچنان (f. zf.) : böylece. (bkz : hem-çünân).

hem-çünîn همچین (f. zf.) : böylece. (bkz : hem-çünân).

hem-dâmân همدامن (f. b. i.) : bacanak.

hem-dâstan همداستان (f. b. s.) : (bkz : hem-destân).

hem-dem همدم (f. b. i.) : sıkı fıkı, canciğer arkadaşı. (bkz : refik).

hem-dem-i gamm : gam arkadaşı.

hem-demi همدمی (f. b. i.) : 1. sıkı fıkı arkadaşlık. 2. h. i. şehname tarzında manzum Osmanlı târihi yazar bir şâirimiz.

hem-derd همدرد (f. b. s.) : dert ortağı, dert ve mihneti bir olan.

hem-dest همدست (f. b. s. c. : hem-destân) : 1. kuvvet ve kudrette berâber olan, elele veren. 2. ortak 3. kumaş dokuyuculukta bir çırağa, artık tek başına çalışabilecek seviyeye geldiğini bildiren beratı veren kimse.

hem-destân همدستان (f. b. s.) : 1. aynı sözleri söyleyenler, ağızbirliği edenler. 2. (hem-dest'in c.) : kuvvet ve kudrette berâber olanlar.

hem-destâne همدستانه (f. zf.) : kuvvet ve kudrette berâber olarak, elele vererek, ortakça.

hem-destî همدستی (f. b. i.) : 1. birlik, berâberlik. 2. ortaklık.

hem-diger همدیگر (f. b. s.) : her birinin öteki.

hem-dih همد (f. b. s.) : aynı köyden, köyleri bir olan. (bkz : hem-şehrî).

hem-dil همدل (f. b. s.) : düşünceleri, yürekleri bir olan, gönüldeş.

hem-dûş همدوش (f. b. s.) : omuz omuza gelen, müsâvî olan.

heme همه (f. s.) : cümle, hep, bütün.

hemec همج (a. i.) : 1. sıvrisineğe benzer küçük bir böcek. 2. s. şaşkın [kimse].

Hemedâniyye همدانیه (a. h. i.) : tas. Necmed-dîn-i Kibrevî'nin kurduğu "Kibreviyye" tarikatının şûbelerinden birinin adı.

hemegân همگان (f. zf.) : hepsi, cümlesi.

hemezât همزات (a. i. hemeze'nin c.) : vesveseler, kuruntular.

hemeze همزه (a. i. c. : hemezât) : vesvese, kuruntu.

hem-fikr همفکر (a. f. b. s.) : aynı fikirde olan, kafadar.

hem-firâş همفراش (f. a. b. i.) : yatak arkadaşı. (bkz : hem-hâb).

hemger همگر (f. i.) : çulha dokuyucu.

hem-ginân همگنان (f. b. i.) : hep, bütün insanlar.

hem-gûşe همگوشه (f. b. i.) : komşu. (bkz : hem-cins).

hem-hâb همخواب (f. b. s.) : 1. berâber uyuyan, yatak arkadaşı. 2. eş. (bkz : hem-firâş).

hem-hâbe همخوابه (f. b. i.) : yatak arkadaşı, oda arkadaşı.

hem-hâh همخواه (f. b. s.) : aynı istekte olan, istekleri bir olan.

hem-hâl همحال (f. a. b. s.) : bir halde bulunan, halleri birbirine benzeyen, bir halli.

hem-hâlet همحالات (f. a. b. s.) : aynı halde olan.

hem-hâne همخانه (f. b. i.) : bir evde oturan; arkadaş.

hem-hudût همحدود (f. a. b. s.) : hudutları bir olan, sınırları yanyana olan.

hem-hûy همخوی (f. b. s.) : aynı huyda, aynı tabiatte olan, huyları bir olan.

hemîm همیم (a. s.) : ince [yağmur].. (müen. "hemîme").

hemîn همین (f. e. zf. ve s.) : bu bile, tıbbı bu; çok, [hem=berâber + in=bu dan yapılmıştır].

hem-inân همینان (f. a. b. s.) : dizgini bir, atbaşı berâber olan, yanyana birlikte bulunan, arkadaş. (bkz : refîk).

hemîşe همیشه (f. zf.) : dâimâ, her vakit, her zaman. (bkz : hem-vâr).

hemk همك (a. i.) : bir işe daldırma, bir işle meşgul etme [birini].

hem-kadd همقد (f. a. b. s.) : bir boyda olan, boyları bir olan.

hem-kadeh همقدح (f. a. b. s.) : kadeh arkadaşı, içki arkadaşı, sıkı fıkı dost. (bkz : hem-sifâl).

hem-kadem همقدم (f. a. b. i. c. : hem-kademân) : ayakdaş, arkadaş. (bkz : hem-pâ).

hem-kadr همقدر (f. a. b. s.) : sayılmakta aynı derecede olan.

hem-kâr همكار (f. b. s.) : aynı işte olan, aynı işi işleyen.

hem-kâse همكاسه (f. b. s.) : kâseleri, kadehleri bir olan; çanak arkadaşı.

hem-kefş همكفش (f. b. s.) : pabucu bir olma, aynı ayakkabıyı giyme.

hem-kırân همقتران (f. b. s.) : aynı yaşta olan, kuvvette eşit olan.

hem-kıymet هم قيمت (f. a. b. s.) : aynı kıymette olan.

hem-kîş همكيش (f. b. s.) : bir din ve mezhepte bulunan, dindaş, din yoldaşı. (bkz : hem-mezheb).

hem-kitâb همکتاب (f. a. b. s.) : 1. kitabı bir olan, aynı dersi gören [*öğrenci]. 2. din arkadaşı, aynı dinde olan.

hem-kûn همکون (f. b. s.) : iş, meslek arkadaşı, aynı işte işliyen. (bkz : meslekâş).

hem-matleb هم مطلب (f. a. b. s.) : istek ve maksatları bir olan.

hemm هم (a. i. c. : hümûm) : gam, keder, tasa, kaygı.

hemmâz همماز (a. i.) : koğucu.

hem-meşreb هم مشرب (f. a. b. s.) : meşrepleri bir, huyları uygun, kafadar.

hem-mezheb هم مذهب (f. a. b. s.) : bir din ve mezhepte bulunan, mezhepdaş, din, mezhep yoldaşı. (bkz : hem-kîş).

hem-nâm همنام (f. a. b. s.) : adları bir olan, adaş. (bkz : semî).

hem-neberd همنبرد (f. b. s.) : 1. savaş arkadaşı. 2. rakib.

hem-nefes همنفس (f. a. b. i.) : arkadaş.

hem-nesl همنسل (f. a. b. s.) : 1. aynı nesilden, aynı soydan, soydaş. 2. yaşıdaş.

hem-nişîn

henî-nişîn هەنشین (f. b. s.) : berâber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş.

hem-pâ[y] هەپا [ی] (f. b. i.) : [kötü işlerde] arkadaş, ayaktaş, omuzdaş. (bkz : hem-kadem).

hem-pâye هەپایە (f. b. s. c. : hem-pâyeğân) : pâyece berâber, rûtbece bir.

hem-pâye-gân هەپایگان (f. b. s. hem-pâye'nin c.) : pâyece berâber olanlar, rûtbece bir olanlar. (bkz : hem-rûtbe).

hem-pîşe هەپشە (f. b. s.) : san'ati bir, bir san'atte bulunan.

hem-râd هەراد (f. b. s.) : cö. mertlikte ve kahramanlıkta denk olan kimseler.

hem-râh هەراد (f. b. i. c. : hem-râhan) : yoldaş, yol arkadaş. (bkz : hem-reh, hibb²).

hem-râhân هەراهان (f. b. i. hem-râh'ın c.) : yoldaşlar, yol arkadaşları.

hem-râhî هەراهی (f. b. i.) : yol-arkadaşlığı, yoldaşlık.

hem-râz هەراز (f. b. s.) : sıkı fıkı arkadaş, sır arkadaş. (bkz : sır-dâş).

hem-râzî هەرازی (f. i.) : arkadaşlık dostluk.

hem-reh هەره (f. b. i.) : (bkz : hem-râh).

hem-reng هەرنەنگ (f. b. s.) : bir renkte, rengi bir; mec. huyları bir olan.

hem-rev هەرو (f. b. s.) : berâber giden, yol arkadaş.

hem-re'y هەرای (f. a. b. s.) : bir reyde, bir sözde bulunan, * oydaş.

hem-rikâb هەریکەب (f. a. b. s.) : mü-sâvî; atbaşı berâber.

hem-rîş هەریش (f. b. s.) : 1. sakalları bir örnek olan. 2. bacanak [iki kız kardeşle evlenen erkekler].

hem-rûtbe هەرتبە (f. a. b. s.) : aynı rûtbede olan. (bkz : hem-pâye-gân).

hem-sâl هەسال (f. b. i.) : yaşdaş, yaşıtl. (bkz : hem-sinn, hem-zâd).

hem-sâye هەسایە (f. b. i. c. : hem-sâyeğân) : komşu.

hem-sâye-i mesîh : Güneş.

hem-sâyeğân هەسایەگان (f. b. i. hem-sâye'nin c.) : komşular.

hem-sâyeğî هەسایەگی (f. b. i.) : komşuluk.

hem-sâz هەساز (f. b. s.) : 1. uygun, uygunluk. 2. arkadaş, arkadaşlık.

hem-sebak هەسەبە (f. b. i.) : ders arkadaş, berâber ders okuyan, mektep (* okul) sınıf arkadaş.

hem-sefer هەسەفر (f. a. b. i. c. : hem-seferân) : yol arkadaş, yoldaş. (bkz : hem-râh).

hem-seferân هەسەفران (f. a. b. s. hemsefer'in c.) : yol arkadaşları, yoldaşlar.

hem-seng هەسەنگ (f. b. s.) : bir tartıda, bir ölçüde.

hem-ser هەسەر (f. b. i.) : 1. arkadaş, kafadar. 2. erkek ve kadın eşlerden her biri.

hem-serî هەسەری (f. b. i.) : karıko-calık.

hem-sîfat هەسەفت (f. a. b. s.) : aynı vasıfta, * nitelikte olan.

hem-sifâl هەسەفال (f. a. b. s.) : kadeh arkadaş. (bkz : hem-kadeh).

hem-sinn هم سن (f. a. b. s.) : sin-leri, yaşları bir olan, yaştı. (bkz : hem-sâl, hem-zâd).

hem-sohbet هم صحبت (f. a. b. s.) : birbirleriyle sohbet eden, konuşan, arkadaş.

hem-sufre هم سفره (f. a. b. s.) : sofrâ arkadaş.

hem-süvâr هم سوار (f. b. s.) : be-râber ata binmiş olan, yol arkadaş.

hem-şehri هم شهری (f. b. i.) : 1. bir mem-letli. (bkz : hem-dih). 2. yurttaş.

hem-şekl هم شکل (f. a. b. s.) : bir şekilde, bir biçimde, şeklen bir olan.

hem-şerr هم شر (f. a. b. s.) : kö-tûlûkte berâber olan.

hem-şevher هم شوهر (f. b. s.) : kocaları bir, ortak kadın, kuma. (bkz : hem-şûy).

hem-şikem هم شکم (f. b. i.) : ikiz çocuk. (bkz : tev'em).

hem-şime هم شیمه (a. i.) : 1. ağaç-ları kurumuş yer. 2. kuru odun; kuru odun olma-ya yüz tutmuş ağaç.

hem-şîre هم شیر (f. i.) : "sütleri bir olan" : kızkardeş. (bkz : uht).

hem-şîre-zâde هم شیر زاده (f. b. i.) : kızkardeş çocuğu, yeğen.

hem-şûy هم شوی (f. b. i.) : ortak, kuma. (bkz : hem-şevher).

hem-tâ هم تا (f. b. s.) : benzer, taydaş, denk, mûsâvî.

hem-tâziyâne هم تازیانه (f. b. i.) : çapulda, yağmada arkadaş, omuzdaş.

hem-tek هم تک (f. b. s.) : yoldaş, arkadaş.

hem-terâzû هم ترازو (f. b. s.) : bir tartıda, bir ölçüde, mûsâvî, denk.

hem-vâr هم وار (f. b. s.) : 1. düz yer, bir çırpıda olan yer, uygun yer. **Nâ-hemvâr** : çarpık, eğri, düz olmıyan. 2. zf. dâimâ. (bkz : hemîşe).

hem-vâre هم وار (f. b. zf.) : dâimâ, her zaman. [nazımda kullanılır]. (bkz : mut-tasıl).

hem-vârî هم واری (f. i.) : düz olma, düzlük.

hem-yân هم یان (f. i.) : heybe, da-ğarcık, çanta, büyük kese.

hem-yânçe هم یانچه (f. i.) : kese; küçük torba; çanta.

hemz همز (a. i.) : 1. sıkma [par-maklarla]. 2. dürtme. 3. ısırma. 4. yere çalma.

hem-zâd هم زاد (f. b. s.) : 1. yaşıdaş, yaşı bir. (bkz : hem-sâl, hem-sinn).

hem-zânû هم زانو (f. b. s.) : yan yana oturan; diz dize oturup konuşan.

hemze همزه (a. i. c. : hemezât) : 1. Arapça'da elifin adı. 2. "elif, vav, ye, he" üzerine konulan ء işâreti. 3. parmakla sıkma, bir yere sıkıştırma ve dürtme.

hem-zebân هم زبان (f. b. s.) : 1. dilleri bir olan, aynı dili konuşan. 2. ağız bir olan.

hem-zemân هم زمان (f. a. b. s.) : 1. çağdaş. 2. aynı zamanda işleyen.

henâzîr خنازیر (a. hınzîr'ın c.) : hınzırlar, domuzlar. **Dâ-ül-henâzîr** : hek. domuz-başı denilen ve ekseriyâ boyunda çıkan şiş, sıraca.

hencâm هنجام (f. s.) : beceriksiz, elinden iş gelmiyen.

hencâr هنجار (f. i.) : usul, yol, kaide, * kural. **Nâ-be-hencâr** : usulsüz, yolsuz.

hendese

hendese هندسه (a. i.) : geometri.
Usûl-i hendese : geometri kitabı.

hendese-hâne هندسه خانه (a. f. b. i.) : Tanzîmat'tan biraz önce, açılmış olan mühendis mektebi.

Hendese-hâne-i bahrî : Bahriye Mektebinin ilk adı. [I. Abdülhamit zamânında 1187-(1773) yılında Cezâyirli Hasan Paşa'nın teşebbüsüyle Tersâne içinde açılmıştır].

hendesi, hendesiyye هندسی، هندسیه (a. s.) : geometrik, geometri ile ilgili. **Eşkâl-i hendesiyye** : geometrik şekiller.

hengâm هنگام (f. i.) : zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.

hengâm-ı şitâ : kış mevsimi.

hengâme هنگامه (f. i.) : kavga, gürültü.

hengâme-i azab : azap zamânı.

hengâme-gîr هنگامه گیر (f. b. i.) : 1. hikâye söyleyici; oyuncu; hokkabaz. 2. kavgacı, gürültücü. 3. leke tozu, diş mâcunu gibi şeyler satan çığırkanlar.

hengâme-gîrî هنگامه گیری (f. b. i.) : hengâmegirlik, kavgacılık.

hengâmî هنگامی (f. s.) : bir mevsim yaşayabilen nesne.

henî هنی (a. s.) : hazmi kolay, sıhate uygun.

henîen هنیا (a. zf.) : âfiyet olsun, şifâ olsun!

henüz هنوز (f. zf.) : şimdiye kadar, bu âne dek; daha, yeni, hâlâ; ancak.

her هر (f. e.) : hep, bütün.

her-ân هرآن (f. zf.) : her dakika, her zaman, dâimâ. (bkz : her-dem, her-gâh).

her-âyîne هرآینه (f. zf.) : mutlaka; herhalde; elbette; zarurî.

her-bâr هر بار (f. zf.) : her defa, dâimâ.

herc هرج (f. i.) : karışıklık, gürültü ve karışık hareket.

herc ü merc : altüst, karmakarışık, allakbullak, darmadağınık.

hercâî هر جائی (f. s.) : hercâyi, kararsız, sebatsız.

hercâîlik هر جائی لک (f. t. b. i.) : vefâsızlık, sebatsızlık, kararsızlık.

her-çend هر چند (f. zf.) : her ne zaman;

herçi-bâd-âbâd هر چه باد آبد (f. zf.) : ne olursa olsun, ister istemez.

her-dem هر دم (f. zf.) : her dakika, her zaman, dâimâ. (bkz : her-ân; her-gâh).

her-dem tâze : tâzeliğini, parlaklığını hiç kaybetmeyen.

hereb هرب (a. i.) : 1. kaçma. (bkz : firâr). 2. şiddetli keder.

herem هریم (a. i.) : 1. kocama, kocalma, ihtiyarlama. **Hengâm-ı herem** : ihtiyarlık zamânı. 2. n. i. Mısır Ehramlarından biri.

heremân هرمان (a. h. i.) : Mısır'da taştan yapılmış, âsâr-ı atîkadan iki binâ, Ehram'lardan ikisi.

herem-dide هر مدیده (a. f. b. s.) : kocamış, ihtiyarlamış, zayıflamış.

heremî هر می (a. s.) : ehram ile, piramit ile ilgili, onun gibi.

herem-reside هر مرسیده (a. f. b. s.) : ihtiyarlığa ermiş, kocalmış.

her-gâh هر گاه (f. zf.) : her zaman, her vakit. (bkz : her-ân, her-dem).

hergele خرگله (f. i.) : 1. eşek sürüsü. 2. binek ve taşıta alısmamış huysuz hayvan. 3. terbiye ve görgüden uzak, bayağı, aşağılık kimse.

hergiz هرگز (f. zf.) : aslâ, katiyen, hiç bir vakit, hiç bir sûretle.

her-heft هر هفت (f. b. i.) : kadınların süs olarak kullandıkları yedi şey : kına, çivit, lâl (allık), üstübeç, antimon, altın varak, mis.

herim هریم (a. s.) : çok ihtiyarlanmış veya çökmüş [kimse].

herir هریر (a. i.) : 1. köpek hırlaması. 2. köpek uluması. (bkz : herr).

herise هریشه (a. i.) : keşkek yemeği.

herkele هرکله (a. s.) : 1. ince, zarif, hoş. (bkz : hirekle, hurekile). 2. i. hoşluk, incelik.

herr هرر (a. i.) : köpek hırlaması, köpek uluması. (bkz : herîr).

hers هررس (a. i.) : bot. mersin ağacı.

herseme هرشمه (a. i.) : 1. arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, şîr). 2. burun.

hert هرته (a. i.) : 1. yırtma. 2. dürtme. 3. dokunaklı söyleme.

herv هررو (a. i.) : 1. sopalama, dövme. 2. pişirme.

hervele هروله (a. i.) : 1. koşma, (bkz : şitâb). 2. leng, at yürüyüşü; yürüyüş.

herze هرزه (f. s. c. : herzevât) : boş lâkırdı, saçma. (bkz : tirzik).

herze-derây هرزه درای (f. b. s.) : mânâsız söz söyleyen, saçmasapan konuşan, yanlış. (bkz : herze-gû, herze-hâ, herze-lâ).

herze-gû هرزه گو (f. b. s.) : saçma sözler söyleyen. (bkz : herze-hâ, herze-lâ).

herze-gûyi هرزه گوئی (f. b. i.) : herze söyleyicilik.

herze-hâ هرزه خا (f. b. s.) : (bkz : herze-gû, herze-lâ).

herze-hâr هرزه خوار (f. b. s. c. : herze-hârân). (bkz : herze-derây, herze-gû, herze-hâ, herze-lâ).

herze-hârân هرزه خواران (f. b. s. herze-hâr'ın c.) : saçmasapan konuşanlar.

herze-hâyi هرزه خایی (f. b. i.) : herze söyleme, saçma sapan söyleme.

herze-kâr هرزه کار (f. b. s.) : abuk sabuk, saçma sapan konuşan. (bkz : herze-gû).

herze-lâ هرزه لا (f. b. s.) : (bkz : herze-gû, herze-hâ).

herze-pâş هرزه پاش (f. b. s.) : (bkz : herze-gû).

herze-vât هرزهوات (a. s. herze'nin c.) : boş lâkırdılar, saçma sapan sözler.

herze-vekil هرزه وکیل (a. b. s.) : her işe karışıp boşboğazlık eden, saçma sapan konuşan.

herze-vekil-i kâinât : boşboğazlığıyla tanınmış.

hesâb حساب (a. i.) : (bkz : hisâb).

hesâbi حسابی (a. s.) : (bkz : hisâbî).

hestî هستی (f. i.) : vâir olma, varlık. (bkz : mevcûdiyyet).

heşâşet هشاشت (a. i.) : gevreklik.

heşîm هشیم (a. s.) : kırılmış, ufalanmış.

heşş هشش (a. s.) : 1. şen, keyifli. 2. kolay kırılır olan, gevrek.

hešt

hešt هشت (a. s.) : 8 sayısı.

hešt-âd, hešt-ed هشتاد (f. s.) :
sekse. (bkz : semânîn, semânûn).

hešt-bihišt هشت بهشت (f. b. s.) :

1. Kur'an'da adı geçen sekiz cennet : [Huld, Dâr-üs-selâm, Dâr-ül-karâr, Adn, Me'vâ, Naîm, İlliyyîn, Firdevs]. 2. İdrîs-i Bitlîsî'nin sekiz Osmanlı pâdişâhı için yazdığı meşhur târihi. 3. İlk Osmanlı edebiyâtı şuarâ tezkiresinden Sehî tezkiresi. sekizinci. (bkz : sâmin).

hešt-pâ[y] هشت پا [ی] (f. b. i.) :
zool. ahtapot.

heštûm, heštûmîn هشتمین (f. s.) :
sekizinci. (bkz : sâmin).

hetf هتف (a. i.) : inceden inceye
ve gizlice bir şeyi hatırlatma, fısıldama.

hetk هتك (a. i.) : yırtma, yarma.

hetk-i hicâb-ı ismet : nâmus perdesini yırtma.

hetk-i perde-ırz : nâmus perdesini yırtma, ırza saldırma.

hetl هتل (a. i.) : (bkz : hütöl).

hetlân هطلان (a. i.) : sürekli yağan
hafif yağmur.

hetn هتن (a. i.) : (bkz : hütön)

hetr هتر (a. i.) : 1. fenâ sözlerle bî-
rini kötüleme. 2. bunama. 3. sersemleme.

hettâk هتاك (a. s.) : yırtıp parçalıyan.

hevâ هوى (a. i.) : heves, istek,
arzu; sevgi; hoşlanma. **Ehl-i hevâ** : hırs sâhipleri,
nefsine düşkünler.

hevâ vü heves : zevk ve şehvetler.

hevâ-yi çeşm-i mest : mahmur gözün arzusu.

hevâ-yi ışk : aşk arzusu.

hevâ-yi sayd : av hevesi.

hevâ-yi-sevdâ-fezâ : sevdâ arttıran hava.

hevâ-yi vatan : vatan havası.

hevâcîr هواجر (a. i. hâcîre'nin c.) :

1. hicret edenler, göçenler. 2. günlerin en sıcak zamanları.

hevâcîs هواجس (a. i. hâcîse'nin c.) :
akla gelen kötü düşünceler, kuruntular.

hevâ-dâr هوا دار (f. b. s.) : 1. havadar,
etrâfı açık, rüzgârlı yer. 2. yar, dost. (bkz :
hevâ-hâh).

hevâdî هوادی (a. s. hâdî'nin c.) :
1. hidâyet edenler, doğru yol gösterenler. 2. kıla-
vuzlar, rehberler. (bkz : hüdât).

hevâdic هوادج (a. i. hevdec'in c.) :
kadınların binmesi için, deve üzerine yapılan mah-
feler.

hevâ-hâh هواخواه (a. f. b. i.) : yar,
dost. (bkz : hevâ-dâr², muhibb).

hevâî هوائی (a. s.) : 1. nefis ve
şehvetine mağlup olmakla ilgili. 2. nefisine düş-
kün, ciddî şeylerle ilgisiz. [müen. "hevâiyye"].

hevâî-meşreb فوائى مشرب (a. b. s.) :
gelgeç tabiatlı, hoppa.

hevâîyyât هوائيات (a. s. hevâî'nin c.) :
ciddî olmıyan, gelip geçici şeyler.

hevâmm هوام (a. i. hâmm'e'nin c.) :
zool. böcekler, haşereler. [pire, karınca, kehle, yı-
lan, akrep... gibi]. **El-avâm ke-l-hevâmm** : halk
böcekler gibidir.

hevâmm-ı cerebî : uyuz hastalığı böceği.

hevân هوان (a. i.) : horluk, aşağı-
lık, zellilik, alçaklık.

hevâ- perest هوا پرست (a. f. b. s.) :
nefsine, zevkine düşkün, sefih [kimse].

hevdec هودج (a. i. c. : hevâdic) :
kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe.

heves هوس (a. i.) : 1. arzu, is-
tek. 2. gelip geçici istek. **Nev-heves** : yeni heves-
li, yeni alışan.

hevesât هوسات (a. i. heves'in c.) : hevesler.

hevesât-ı nefsâniyye : nefis düşkünlükleri.

heves-dâr هوسدار (a. f. b. s.) : hevesli.

heves-kâr هوسکار (a. f. b. s. c. : heves-kârân) : hevesli, istekli. (bkz : heves-nâk).

heves-kârân هوسکاران (a. f. b. s. heveskâr'ın c.) : hevesliler, istekliler. (bkz : heves-nâkân).

heves-kârî هوسکاری (a. f. b. i.) : heveskârlık.

heves-nâk هوسناک (a. f. b. s. c. : hevesnâkân) : heves edici, hevesli. (bkz : heves-kâr).

heves-nâkân هوسناکان (a. f. hevesnâk'ın c.) : heves edenler, hevesliler. (bkz : heves-kârân).

heves-perver هوسپور (a. f. b. s.) : hevesli. (bkz : heves-kâr heves-nâk).

heves-perverâne هوسپورانه (a. f. zf.) : hevesli olana yakışacak şekilde.

hevl هول (a. i. c. : ehvâl) : korku. (bkz : havf).

hevl-âver هول آور (a. f. b. s.) : korku getiren, korku veren, korkunç. (bkz : hevl-engîz).

hevl-engîz هول انگیز (a. f. b. s.) : korkunç. (bkz : hevl-âver).

hevl-nâk هولناک (a. f. b. s.) : korkunç, korkulu. **Mevt-i hevl-nâk** : korkunç ölüm. **Vâdi-i hevl-nâk** : korkulu vâdi.

hevn هون (a. i.) : 1. kolaylık. (bkz : sühûlet). 2. ehemmiyetsizlik, değersizlik.

heyâkil هیاکل (a. i. heykel'in c.) : heykeller.

heyâkil-i kadîme : eski heykeller.

heyâm هیام (a. i.) : hayranlık hâli.

hey'ât هیأت (a. i. hey'et'in c.) : heyetler.

heybân هیبان (a. s.) : 1. korkunç; korku veren. 2. çok utangaç.

heybet هیبت (a. i.) : korku ile saygı duygularını birden uyandıran hal veyâ gösteriş. (bkz : mehâbet).

heyc هیج (a. i.) : 1. savaş, vuruşma başlama. 2. heyecan, telâş, galeyan, tahrik. 3. s. tozlu, rüzgârlı [gün].

heycâ' هیجاء (a. i.) : kavga, savaş, dövüş. **Meydân-ı heycâ** : savaş yeri. (bkz : heycâ-gâh).

heycâ-gâh هیجگاه (a. f. b. i.) : savaş yeri.

heyd هید (f. i.) : ikinci yabası.

heyecân هیجان (a. i.) : 1. duyguların bir tepki hâlinde şiddetlenmesi. 2. coşma, coşkunkluk. 3. tozmak, tozlamak.

heyelân هیلان (a. i.) : toprak kayması.

hey'et هیئت (a. i. c. : hey'at) : 1. şekil, sûret, kıyâfet. 2. görünüş. 3. hal, durum. 4. kurul. **İlm-i hey'et** : astronomî.

hey'et-i a'yân : senato.

hey'et-i ictimâiyye : toplantı heyeti, * kurulu.

hey'et-i idâre-i âlem : dünyânın idâre heyeti, * kurulu.

hey'et-i ictimâiyye : toplantı heyeti, * kurulu.

hey'et-i mahsûsa : husûsî (* özel) olarak meydana getirilen kurul.

hey'et-i mecmûa-i millîyye : millî topluluk.

hey'et-i temsiliyye (temsil hey'eti) : tar. Erzurum Kongresinde şarkî Anadolu müdâfaa-i hukuk cemiyeti adını alan cemiyetin nizamnâmesi mücibince seçilen şahıslardan müteşekkil heyet (6 ağustos 1919).

hey'et-i umûmiyye : umûmî heyet, * genel kurul.

hey'et-i vekile, **-vükela** : vekil ler heyeti, *bakanlar kurulu.

hey'et-şinâs

hey'et-şinâs هيات شناس (a. f. b. i.) : astronomi âlimi, bilgini.

heyhat هيهاث (a. n.) : yazık, ne yazıklı; ne kadar uzak.

heyhey هي هي (f. i.) : bir meclis sonunda içilen içki dolu kadeh.

heyi هيى (f. i.) : madde, varlık.

heykel هيكل (a. i. c. : heyâkil) : 1. tunç, taş ve benzeri gibi şeylerden yapılan büyük insan ve sâire.

heykel-i zi-rûh : canlı heykel. 2. s. yakışıklı, güzel. 3. s. soğuk ve duygusuz [kimse].

heykel-tırâş هيكل تراش (a. f. b. i.) : heykel yapan kimse. [aslı "heykel-terâş" dır].

heykel-tırâşi هيكل تراشى (a. f. b. i.) : heykeltıraşlık, heykeltıraşın sanatı. [aslı "heykel-terâşi" dir].

hey'm, heyemân هيما (a. i.) : 1. âşik olma. 2. şaşkınlık.

heyn هين (a. s.) : kolay; rahat. (bkz : heyvin).

heyne هينه (a. i.) : hek. kolera.

heyûb هيوب (a. s.) : heybetli, azametli, gösterişli.

heyûlâ هيولا (a. i.) : 1. madde. 2. [eski fels.] bütün cisimlerin ilk maddesi olarak varsayılan madde. 3. zihinde tasarlanan şey. 4. tas. ruh-i a'zam. 5. eşyânın gerçek olan kısmı. 6. ehemmiyetsiz, küçük şey.

heyûlâi, heyûlânî هيولائى، هيولانى (a. s.) : heyûlâya âit, maddî.

heyûlâniyyûn هيولانيون (a. i. c.) : maddeciler.

heyûlâ-zâr هيولازار (a. f. b. i.) : hayal veyâ ilk madde âlemî.

heyvin هين (a. s.) : kolay. (bkz : heyn).

heyza هيضة (a. i.) : hek. 1. kolera. 2. şiddetli kusma.

heyzûm هيزم (f. i.) : kuru odun.

heyzûm-pâre هيزمپاره (f. b. i.) : odun parçası.

hezâbir هزاربر (a. i. hizebr'in c.) : zoof. arslanlar; yiğitler.

hezâr هزار (f. i. c. : hezârân) : 1. bülbül. (bkz : andelîb). 2. s. bin. 3. s. pek çok.

hezârân هزاران (f. i. hezâr'ın c.) : 1. bülbüller. (bkz : anâdil). 2. s. binler.

hezâr-dâstan, hezâr-destân هزار داستان (f. b. i.) : bülbül.

hezâr-fenn هزار فن (f. a. b. s.) : 1. çok bilen, elinden çok iş gelen. 2. i. minâre yapmakta mâhir olan usta.

hezâr-mih هزار ميخ (f. b. i.) : 1. bin yerinden yamalı olan derviş hırkası. 2. s. gök yüzü. 3. s. çok süslü.

hezâr-pâ هزار پا (f. b. s.) : 1. bin ayaklı, ayakları çok olan. 2. i. zoof. kırkayak.

hezâr-pâre هزار پاره (f. b. s.) : bin parça, un ufak.

hezâr-tâbe هزار تابه (f. b. i.) : Güneş. (bkz : Âftâb, Mihr, Şems).

hezâr-yâr هزار يار (f. zf.) : bin kerre, bin defa.

hezec هزج (a. i.) : 1. güzel sesle şarkı söyleme. 2. ed. (bkz : bahr-i hezec). 3. müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi iki zamanlı ve on beş darblıdır (22 zamanlı yegâne usuldür). Peşrev, beste ve kâr ölçülmesine mahsus olup, asırlardanberi kullanılmadığından elde nümûnelik bir misal yoktur. Hezec, bir yürük

semâî ile onu müteakip üç muhtelif şekilde dizilmiş 4 adet sofyân'dan mürekkeptir.

hezeyân هزيان (a. i. c. : hezeyânât) :

1. sayıklama. 2. saçma sapan konuşma.

hezeyân-ı mürteîş : sarhoşluktan ileri gelen titremeli sayıklama hastalığı.

hezeyân-ât هزيانات (a. i. hezeyân'ın

c.) : 1. sayıklamalar. 2. saçma sapan konuşmalar.

hezheze هز هزه (a. i.) : cisimle-

rin, hava veyâ başka bir şey dokunmasıyla titre-
mesi.

hezil هزيل (a. i.). (bkz : hüzâl).

hezîm هزيم (a. i.) : 1. gök gürültü-

sü. (bkz : ra'd). 2. koşarken kişniyen at. 3. sa-
ğanaklı yağmur.

hezîmet هزيمت (a. i.) : bozgun,

bozgunluk, savaşta bir taraf askerinin bozulması.

hezl هزل (a. i. c. : hezliyyât) : 1.

eğlence, alay, şaka, lâtife. 2. ed. meşhur ve yay-
gın bir nazımın vezni ve kafiyesi taklidedilmek
süretiyle lâtife tarzında nazım yazma; bu tarzda
yazılan nazım. (bkz : tehzil).

hezl-âmîz هزل آميز (a. f. b. s.) :

şaka ile karışık [söz].

hezl-gû هزل گو (a. f. b. s.) : hezel

söyliyen, hezelci, şakacı, lâtifeci.

hezl-gû-yâne هزل گويانه (a. f. zf.) :

hezl-gû'ca, hezl, şaka, lâtife söyliyene yakışacak
sûrette.

hezl-gû-yî هزل گويي (a. f. b. i.) :

hezl-gû'luk, şakacılık, lâtifecilik.

hezliyyât هزليات (a. i. hezl'in c.) :

şaka ve mizahla ilgili şiir veyâ sözler.

hezm هزم (a. i.) : 1. sıkma, sıkış-

tırma. 2. bozma, bozguna uğratma.

hezz هز (a. s.) : mânâsız, boş, saç-

ma [söz].

hezz هز (a. i.) : direktme; tahrîk.

hezzâr هزار (a. s.) : dâima saçmalayan
[adam].

hı خ (f. a. ha.) : Osmanlı alfabesinin do-
kuzuncu harfi olup "ebced" hesabında altıyüz sa-
yısının karşılığıdır.

hıbâzet خبازت (a. i.) : ekmekçi-
lik, ekmek yapma işi.

hıbâziyye خبازيه (a. i.) : bamye, ebe-
gümeci, hatmi gibi nebatların (* bitkilerin)
bağlı bulundukları familya.

hıdâ' خداع (a. i.) : hile. (bkz : hud'a).

Hıdiv خديو (f. i.) : imtiyazlı Mısır
vâîsi veyâ bu vâîlinin ünvânı.

hıdîv-âne خديوانه (f. b. s.) : hıdîve
yakışacak sûrette.

hıdîvî خديوي (f. b. s.) : hıdîve mensup,
hıdîvle ilgili.

hıdîviyyet خديويت (a. i.) : tar. Os-
manlı İmparatorluğu'nda vezirliğe muâdil bir
rütbe ve ünvân olup Mısır vâîllerine tevcih olunur
ve Mısır'a "Hıdîviyyet" ve Mısır vâîllerine de "Hı-
div" denilirdi. [bu rütbe, diğer bütün vezirlerin
üstünde ve sadrâzamları aynı rütbe ve derecede sa-
yılırdı].

hıdr خدر (a. i.) : 1. perde, hâil. 2.
mânî.

hıfâz حفاظ (a. i.) : haktanırlık, ve-
fâilîlik.

hıfz حفظ (a. i.) : 1. saklama. 2.

ezberleme. **Taht-el-hıfz** : muhâfaza altında, polis
veyâ jandarma ile.

hıfz-ı bilâd ü ibâd : şehirlerin ve halkın korun-
ması.

hıfz-ı emânet : emâneti (can) saklama.

hıfz-ı hukuk : hakları koruma.

hıfz-ı Kur'an : Kur'an-ı Kerim'i başından sonu-
na kadar ezberleme.

hıfz-üs-sıhha : sağlığı koruma.

hıkđ حقد (a. i. c. : ahkad, hukud) : kin tutma, öc almak için fırsat bekleme.

hılâb خلاب (a. i.) : yırtıcı kuş ve hayvan pençesi.

hılât خلاط (a. i.) : bir şey başka şeye karışma.

hılık خلق (a. i.) : boğaz balgamı.

hılt خاط (a. i. c. : ahlât) : 1. eski hekimlerin insan vücudunda var saydığı : safra; sevdâ; dem; balgam gibi dört unsurdan herbiri.

hılt-ı mahmûd : vücûdun rahat oluşu.

hılt-ı redî : vücûdu rahatsız eden hılt. 2. bir şeye karışmış olan başka şey.

hıltî خلطى (a. s.) : dört halttan biriyle ilgili olan.

hıltıyyûn خطيئون (a. i. c.) : ahlât'a çok ehemmiyet vermek mesleğini tutmuş olan hekimler, fr. *humoriste*.

hına, hınnâ حنا, حنا (a. i.) : kına.

hınâî حنائى (a. i.) : kınacı, kına satan.

hınâk حناق (a. i. hanak'ın c.) : darılmalar, kızmalar, kin tutmalar.

hınâs خناث (a. s. hünsâ'nın c.) : kendisinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bulunanlar.

hınat حنط (a. i. hınta'nın c.) : buğdaylar.

hıns حنث (a. i.) : yeminin hakkından gelemeyip hükmü altında kalma.

hınsır حنصر (a. i.) : serçe parmak. [kelime "hınsar" şeklinde de kullanılabilir].

hınsir حنسير (a. s.) : soysuz, alçak.

hınta حنطه (a. i. c. : hınat) : buğday. (bkz : kamh, kendüm).

hinzîr خنزير (a. i. c. : hanâzîr) :

1. domuz. **Lahm-i hınzîr** : domuz eti. **Şahm-i hınzîr** : domuz yağı. 2. mec. pis ve katı yürekli kimse.

hinzîre خنزيره (a. i. c. : hınzîrât) : hilekâr, fitne kadın. ["hınzîr" in müennesi olduğu halde mânâ değiştirmiştir].

Hırâ' حراء (a. h. i.) : Mekke civârında bulunan yalçın bir kayalığın adı. [Hz. Muhammed'e ilk vahy bu dağdaki mağarada gelmiştir]. (bkz : Cebel-ün-Nûr).

hırak خرق (a. i. hırka'nın c.). (bkz : hırka).

hırâm حرام (f. i.) : nazlı, edâlı, salına salına gidiş. (bkz : bahtere).

hırâmân خرامان (f. s.) : 1. salına salına, naz ve edâ ile yürüyen. 2. zî. : salına salına, salınarak.

hırâmende خرامنده (f. s.). (bkz : hırâmân).

hırâset خراست (a. i.) : bekleme; koruma. (bkz : yâs-dârî).

-hırâş خراش (f. s.) : tırmalayan. ["hırâşîden" mastarından].

hired خرد (f. i.) : akıl, us. (bkz : hûş).

hired-âmûz خرد آموز (f. b. s.) : öğretmen, belleten; hoca, * öğretmen.

hired-âşûb خرد آشوب (f. b. s.) : akıl dağıtan.

hired-fersâ خرد فرسا (f. b. i.) : akıl yorucu, akıl yıpratıcı.

hired-mend خرد مند (f. b. s. c. : hired-mendân) : akıllı, anlayışlı.

hired-mendân خرد مندآن (f. b. s. hired-mend'in c.) : akıllılar, anlayışlılar.

hired-mendâne خرد مندانه (f. zf.) : akıllı olana yakışacak sûrette, akıllıca.

hired-mendi خرد مندی (a. b. i.) : akıllılık.

hired-sûz خرد سوز (f. b. s.) : akıl yakıcı, şaşırtıcı.

hîrîdâr خریدار (f. i.) : müşteri, satın alan.

hîrîde خریده (f. s.) : satın alınmış, satın alınan.

Hiristîyânî خریستیانی (s.) : Hristiyanlığa âit, Hristiyanlıkla ilgili.

hırka خرقة (a. i. c. : hırak) : kalın kumaştan yapılmış veya içi pamukla beslenmiş ceket uzunluğunda bir giyecek.

hırka-i irâdet, -teberrük : birinin dervişliğe kabûlünde ilk giydiği hırka.

Hırka-i Saâdet : Hz. Peygamberin hırkası.

Hırka-i Şerif : Hz. Peygamberin hırkası.

hırka-pûş خرقة پوش (a. f. b. i.) : hırka giyen fakîr, derviş.

hırka-pûşâne خرقة پوشانه (a. f. zf.) : fakircesine, dervişçesine.

hırka-pûşî خرقة پوشی (a. f. b. i.) : fakirlik, dervişlik.

hîrmân حرمان (a. i.) : mahrumluk; ümitsizlik.

hîrrân خران (a. s.) : itâat eden, boyun eğen.

hîrs حرص (a. i.) : 1. öfke, kızgınlık. 2. azgınlık. 3. sonu gelmiyen arzu, istek. (bkz : tûl-i emel).

hîrs حرص (a. i.) : takdir ve kıyas.

hîrs خرس (f. i.) : zool. ayı. (bkz : dübb).

hîrs-beçe : zool. ayı yavrusu. (bkz : hîrsek).

hîrsek خرسک (f. i.) : ayı yavrusu. (bkz : hîrs-beçe).

hîrt خرط (a. i.) : 1. hastalıktan dolayı sarı su ile karışık ve kesilmiş gibi parça parça olan bulaşık süt. 2. erkek keklik.

hîrz حرز (a. i.) : 1. sığınak. (bkz : melâz, melce). 2. nazar değmemesi için kullanılan muska; nazar boncuğu. 3. tilsim.

hîrz-i cân : canı gibi saklama.

hîrz bi-gayrihi : huk. esâsen eşyâ saklamaya hazırlanmış olmayıp izinsiz girilebilen ve konulacak malların yanbaşıda muhâfızı bulunan bir yer. [mescitler, yollar, meydanlar gibi].

hîrz bi-nefsihi : huk. içinde eşyâ saklanmak üzere hazırlanıp içerisine izinsiz girilmesi memnû olan her hangi bir yer. [evler, dükkânlar, çadırlar gibi; çuvalar, sandıklar da bu hükümdedir].

hîsâ' خصاء (a. i.) : 1. insanı hadim etme. 2. hayvanı burma, eneme, hayalarını çıkarma.

hîsâl خصال (a. i. haslet'in c.) : huylar, tabîatlar, ahlâklar.

hîsâm خصام (a. i. hasm'ın c.) : 1. iki kişi, birbirlerine düşmanlık etme. 2. muhâsama.

hîsâm خصام (a. i.) : kavga, çekişme, mücâdele, münâkaşa, uğraşma; iddiâ.

hîsân خسان (a. s.) : mümtaz kişiler.

hîsan حصان (a. i.) : zool. aygır.

hîsas حصص (a. i. hisse'nin c.) : paylar, nasipler.

hîsb حسب (a. i.) : ucuzluk, bolluk.

hîsn حصن (a. i. c. : husûn) : sağlam, sarp [yer], kale. (bkz : hîsâr²).

hîss خمس (a. s.) : eksik, noksan.

hissisa خصيصا (a. i.) : bir şeye, bir kimseye mahsus olan hal.

hiş'a حشمة (a. i.) : hek. doğum vakti geldiği sırada ölen annesinin karnı yarılarak çıkarılan çocuk.

hişf خشف (a. i.) : geyik yavrusu.

hişm خشم (f. i.) : kızgınlık, öfke.

hişm-âlûd خشم آلود (f. b. s.) : darılmış, kırılgın. (bkz : hişm-gîn, hişmîn, hişm-nâk).

hişm-gîn خشمگین (f. b. s.) : darılmış, dargın, öfkeli, kızgın. (bkz : hişm-âlûd, hişmîn, hişm-nâk).

hişmîn خشمین (f. s.) : darılmış, dargın. (bkz : hişm-âlûd, hişm-gîn, hişm-nâk).

hişm-nâk خشم ناک (f. b. s.) : öf. keli, kızgın. (bkz : hişm-âlûd, hişm-gîn, hişmîn).

hişt خشت (f. i.) : 1. kerpiç. 2. tuğla.

hişt-ı hâm : ham, pişmemiş kerpiç. 3. kısa el mızrağı; kalın harbi.

hişt-tâbe خشت تابه (f. b. i.) : tuğla ocağı.

hişte خشتک (f. i.) : küçük kerpiç, tuğlacık.

hişt-zen خشت زن (f. b. i.) : tuğlacı.

hitâm خطام (a. i.) : yular, dizgin. (bkz : efsâr, zimâm).

hitâr خطار (a. i. hatar'ın c.) : hatarlar, tehlikeler. (bkz : hatarât).

hitat خطط (a. i. hitta'nın c.) : hit-talar, iklimler, diyarlar, memleketler, ülkeler.

hitbe خطبه (a. i.) : okunmuş, evlenmek üzere istenilmiş kız veya kadın.

hitta خطه (a. i. c. : hitat) : memleket, diyar, ülke.

hitta-i cesîme : büyük ülke.

hiyâbân خیابان (f. i.) : 1. iki tarafı ağaçlı yol, bulvar, fr. boulevard, allée. 2. Tahran'da meşhûr bir cadde.

hiyâbet خیابت (a. i.) : hisse ve nasîbi olma.

hiyâm خيام (a. i. hayme'nin c.) : çadırlar. **Rekz-i hiyâm** : çadır dikme. (bkz : hi-yem).

hiyânât خیانات (a. i. hiyânet'in c.) : hâinlikler.

hiyânet خیانت (a. i. c. : hiyânât) : 1. hayınlık. 2. s. vefâsız, hâin. 3. îtimâdî, güveni kötüye kullanma.

hiyâneten خیانتاً (a. zf.) : hiyânet yoluyla, hiyânet ederek.

hiyânet-kâr خیانتکار (a. s.) : hi-yânet eden, hâin.

hiyânet-kârâne خیانتکارانه (a. zf.) : hâince, hâine yakışacak sûrette.

hiyâr خیار (a. i. c. : hiyârat) : 1. huk. bir işi yapıp yapmamada serbestlik; İslâm hukukunda alış-veriş mes'elelerine âit muhayyerlik hü-sûsu. 2. (hayyir'in c.) hayri, iyiliği çok olan kim-seler.

hiyâr-ı ayb : mece. malın ayıplı olması sebe-biyle olan muhayyerlik.

hiyâr-ı bülûğ : mece. bülûğ sebebiyle nikâhı feshettirmek muhayyerliği.

hiyâr-ı gabn ü ta'rîr : mece. alan ile satandan biri diğerini aldatıp da beyide gabn-i fâhiş oldu-ğu tahakkuk ettiğinde aldanan kimse için sâbit olan muhayyerlik. [satan : "bu mal şu kadar kuruş eder al" diyerek müşteriyi aldatır ve müşteri de bâyîin bu sözüne inanıp o malı o kadar kuruşa satın aldıktan sonra beyide gabn-i fâhiş olduğu anlaşılırsa müşteri için bey'i feshetmek hakkı sâ-bit olur].

hiyâr-ı hiyânet-i mürâbaha : mece. mürâbaha yoluyla akit olunan beyide bâyîin hiyâneti zâhir olduğunda müşterinin muhayyer olması.

hiyâr-ı hiyânet-i tevlîye : mece. tevlîye yolu ile akit olunan beyide bâyîin hiyâneti zâhir oldu-ğunda müşterinin muhayyer olması.

hiyâr-ı hiyânet-i vazîa : mece. vazîa yoluyla akit olunan beyide bâyîin hiyâneti zâhir olduğunda müşterinin muhayyer olması.

hiyâr-ı itk : mece. itk sebebiyle câriyenin nikâhı feshetmek muhayyerliği. [mevlâsı tarafından birisine tevâcedilmiş olan câriye azat olunduğu zaman kocasını istemezse hâkimin hükmüne hâcet olmayarak nikâhı feshedebilir, köle için hiyâr-ı itk yoktur].

hiyâr-ı icâzet : mece. fuzûlînin icrâ eylediği akde icâzet vermek salâhiyetini hâiz olan kimse-nin icâzet verip vermemek husûsunda muhayyerliği.

hiyâr-ı idrâk : mece. (bkz : hiyâr-ı bülûğ).

hiyâr-ı istihkak : mece. mebiin bâzısı bil-istihkak zabıt olundukta bakıyesinde müşterinin bey'î fesih veyâ kabul arasında muhayyer olması.

hiyâr-ı kemmiyyet : mece. miktâra ittıla ile sâbit olan muhayyerlik. [bir kimse mevcut fakat miktârı meçhul para ile bir mal iştirâ eyledikten sonra bâyi, paranın miktârına muttâlî' oldukta muhayyer olması gibi].

hiyâr-ı keşf-i hâl : mece. hubûbat muayyen kab ve ölçek ile ölçülerek veyâhut bir muayyen taş ile tartılarak satıldıktan sonra hâli keşfinde yânî kab ve ölçüğün istîfâ miktârına ve taşın ağırlığına ittılarda müşterinin muhayyer olması.

hiyâr-ı nakd : mece. bâyi vé müşterinin filân vakte kadar te'diyede bulunmak aksi takdirde beyi olunmamak üzere pazarlık etmeleriyle olan muhayyerlik. [hiyâr-ı nakd'de vaktin bilinmesi icâb eder].

hiyâr-ı rû'yet : mece. görmekle sâbit olan muhayyerlik. [bir malı görmeden satın alan veyâ kirâliyan kimsenin o malı gördüğünde muhayyer olması gibi; dilerse fesheder, dilerse kabûl eder].

hiyâr-ı sart : mece. akitte taraflardan birinin veyâ her ikisinin mâlûm müddet içinde akdi fesih veyâhut icâzet ile infâz eylemek hususlarında şart kıldıkları muhayyerlik.

hiyâr-ı ta'rîr-i fi'lî : mece. bâyiin müşteriye fi'len ta'rîri sâbit oldukta müşteri için sâbit olan muhayyerlik. Meselâ [bâyi, ineğin sütü çok zannolunsun diye bir kaç gün sağmıyarak müşteri de memesinin büyüklüğüne aldanıp sütü çok zannıyla iştirâ ettikten sonra bâyiin bu veçhile ta'rîr-i fi'lî'si zâhir olsa, Hanefî imamlarından bâzılarına göre müşteri muhayyer olur].

hiyâr-ı ta'yîn : mece. kıyemiyattan iki yâhut üç şeyin başka başka pahalaları beyân olunarak bunlardan müşteri dilediğini almak vâhut bâyi dilediğini vermek üzere yapılan satışıdaki muhayyerlik.

hiyâr-ı tefrik-ı safka : mece. safka'nın tefrik edilmesinden dolayı sâbit olan muhayyerlik [kabl-el-kabız mebiin bâzısının telef ve helâki sebebiyle bakıyesinde müşterinin muhayyer olması gibi].

hiyâr-ı vasf : mece. akitte meşrut vasf-ı mer-gubun bulunmamasıyla sâbit olan muhayyerlik.

[“sağılır diye satılmış olan bir ineğin süttan kesilmiş olduğunun zâhir olmasıyla müşterinin muhayyerliği” gibi].

hiyârât خيارات (a. i. hiyâr'ın c.) :

İslâm hukukunda alışveriş meselelerine dâir muhayyerlik hususları. (bkz : hiyâr).

hiyât حياط (a. i. hâit'in c.) : perdeler,

mâniler, engeller.

hiyât حياط (a. i.) : 1. ibrişim, tire.

2. dikiş iğnesi.

hiyâte خياطة (a. i.) : hek. 1. kesilip

yarılan bir uzvun yapışmak üzere dikilmesi. 2. ameliyatta dikiş yapmaya yarıyan bağırsak ve sâire gibi şeyler.

hiyâtet خياطة (a. i.) : terzilik, dikicilik.

hiyâtet-hâne خياطخانه (a. f. b. i.) :

dikiş evi, dikim evi.

hiyâz حياض (a. i. hayz'ın c.) : hek.

(bkz : hiyâz).

hiyâz حياض (a. i. havz'un c.) : ha-

vuzlar.

hiyem خيم (a. i. hayme'nin c.) : (bkz :

hiyâm).

hiyere خيره (a. i.) : 1. aralarından

beğenme, seçme. 2. s. beğenilmiş, seçilmiş.

hiyere-i nâs : halkın seçilmiş.

hiyeret-ullah خيرة الله (a. b. s.) :

Allah'ın seçtiği.

hiyre خيره (f. s.) : kamaşık, donuk,

fersiz [göz].

hiyre-bahş خيره بخش (f. b. s.) : göz

kamaştıran, akıl durduran.

hiyre-çesm خيره چشم (f. b. s.) :

1. kamaşık, fersiz gözlü. 2. hayâsız, utanmaz. 3. inatçı. 4. cesur.

hiyre-dest خيره دست (f. b. s.) : eli sakar,

tuttuğu işi bozar olan [kimse].

hiyregî

hiyregî خیرگی (f. i.) : donukluk, kamaşıklık [göz hakkında]; şaşkınlık.

hiyre-küş خیره کش (f. b. s.) : 1. haksız yere adam öldüren. 2. sevilen, sevgili.

hiyre-re'y خیره رأى (f. a. b. s.) : fenâ reyli, reyî zararlı olan.

hiyre-ser خیره سر (f. b. s.) : sersem, alık.

hiyre-serâne خیره سرانه (f. zf.) : sersemcesine, alılcasına.

hiyre-serî خیره سری (f. b. i.) : sersemlik, alıklık.

hızak خزق (a. s. hızka'nın c.) : kalabalıklar, yığınlar.

hızânet حضانت (a. i.) : sütünelik, tayalık.

hızırilyâs حضر الیاس (a. b. i.) : hızırellez, 5 mayısa rastlayan gün.

hızka حزقه (a. s. c. : hızak) : kalabalık; yığın.

Hızr, Hızır خضر، خضر (a. h. i.) : İçenlere ölmelik veren âb-ı hayât'ı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdâdına yetişmekle meşhur olan Peygamber.

hibâ حبا (a. i.) : 1. vergi. 2. bahşiş. 3. kadına kocasından kalan hisse.

hibâ خبا (a. i. c. : ahbiye) : keğeden veyâ abadan yapılmış göçebe çadırı, oba.

hibâb حباب (a. i. habb'in c.) : 1. haplar. 2. taneler, tohumlar.

hibâl حبال (a. i. habl'in c.) : ipler, organlar, halatlar. (bkz : hubûl).

hibâle حباله (a. i. c. : habâil) : ağ, tuzak; bağ, kement.

hibâle-i izdivâc : evlenme bağı.

hibâle-i telbisât : gizli kapaklı tuzak.

hibâr حبار (a. i.) : (bkz : habâr).

hibât هبات (a. i. hibe'nin c.) : hibeler, bağışlar.

hibb حب (a. i.) : 1. sevgi, sevgili. 2. (c. : ahhâb) yol arkadaşı. (bkz : hem-râh).

hibb خب (a. s.) : hilekâr, aldatıcı, kurnaz. (bkz : habb, hubb).

hibbân حبان (a. s. hibb'in c.) : sevgililer.

hibbe هبه (a. i. c. : hibebe) : paçavra, kesilmiş kumaş parçası.

hibe هبه (a. i. c. : hibât) : bağışlama; bağış.

hibeb هيب (a. i. hibbe'nin c.) : paçavralar, kesilmiş kumaş parçaları.

hibe-nâme هبه نامه (a. f. b. i.) : birine birşey bağışlamak üzere yazılan senet.

hibere خیره (a. i. c. : hiberât, hiber) : bir çeşit çubuklu elbise.

hibr حبر (a. i. c. : ahhâr, hubûr) : 1. hoca, * öğretmen. 2. mürekkep. 3. Yahudi âlimi, bilgini. (bkz : habr).

hibre خبره (a. i.) : bir şey hakkındaki bilgi ve tecrübe. (bkz : hibret). **Ehl-i hibre** : * bilirlkişi. (bkz : ehl-i vukuf).

hibret خبرت (a. i.) : bir şey hakkındaki bilgi ve tecrübe. (bkz : hibre).

hibrîr حبریر (a. i. c. : habârîr) : dağ çiçeği.

hicâ حياء (a. i.) : bilmece, bulmaca, yanılmaca.

hicâ' هياء (a. i.) : hicvetme, yerme.

hicâb حجاب (a. i. c. : hücübe) : 1. utanma, sıkılma. 2. perde. (bkz : hâil).

hicâb-ı ebr : bulut perdesi.

hicâb-ı çihre : yüz örtüsü.

hicâb-ı hâciz : anat. hicâb-ı sadr da denilen, göğüs ile karnı ayıran ince ve geniş zar, fr. diaphragme.

hicâb-ı kalb : anat. kalbin boşluğunu hücrelere taksim eden zarlardan her biri.

hicâb-ı meşimî : anat. rahimde cenini (küçük çocuğu) saran zar.

hicâb-ı müstabtın : anat. plevra.

hicâb-ül-cevf, hicâb-ül-kebed : anat. diyafram.

hicâbât حجابات (a. i. hicâb'ın c.) : tılsımlar, şirirlik muskaları.

hicâbet حجابت (a. i.) : 1. kapıcılık; perdecilik. 2. mâbeyncilik, teşrîfatçılık, hükûmet veznedarlığı. 3. Kâbe perdeciliği [babadan oğula kalır].

hicâbî حجابی (a. s.) : zarla ilgili, perde ile ilgili. [müen. "hicâbiyye" dir].

hicâc حجاج (a. i.) : anat. gözün ikinci tabakası.

hicâc حجاج (a. i. hüccet'in c.) : hüccetler, deliller, vesikalar, senetler. (bkz : hücec).

hical حجال (a. i. hacle'nin c.) : gelin odaları. **Rabbât-ül-hicâl** (hacle sâhipleri) : gelinler.

hicâl هجال (a. i. hecl'in c.) : çukurlar, uçurumlar.

hicâm حجام (a. i.) : ağızlık [hayvan için].

hicâmet حجامت (a. i.) : hacâmet.

hicân هجان (a. i. hecîne'nin c.) : zool. hecinler.

hicâr, hicâre حجار, حجاره (a. i. hacar'in c.) : taşlar.

Hicâz حجاز (a. h. i.) : Arap yarımadasında, Mekke ile Medîne'nin bulunduğu ülke.

hicâz حجاز (a. i.) : müz. Türk müziğinin 8 numaralı basit makamıdır, en eski zamanlardan olup, hâlen de en büyük rağbetle kul-

lanılmaktadır. Bugün elde bulunan Türk müziği eserlerinde en ziyade kullanılan makam hicazdır. Hicaz makamı hicaz dörtlüsüne rast beşlisi ilâvesinden ibârettir. Durağı düğâh ve güçlüsü -dördüncü derecesi olan- nevâdır. Dizisi inici çıkıcıdır. Donanımına si bakıyye bemoîlü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Niseb-i şerîfe sayısı 7 dir. Orta sekizlikteki sesleri -peştiden tîze doğru- şöyledir : düğâh, dik-kürdi, nîm hicaz, nevâ, hüseyinî, evîç, gerdâniye ve muhayyer.

hicâz-acem حجاز عجم (a. b. i.) :

müz. en az altı asırlık mürekkep bir Türk müziği makamı olup elde bir nümûnesi yoktur.

hicâz âilesi حجاز عائلهسى (a. t. b. i.) :

müz. hicaz, uzzâl, hümâyûn ve zirgüle makamlarından mürekkep gruba verilen isimdir ki, bu dört makam çok defa birbirlerine fazla benzediklerinden karışık kullanılmışlardır. Bu benzerlik umûmiyetle her dört makamın hicaz dörtlüsü veya beşlisi ile başlamasından doğmuştur.

hicâz-büzürg حجاز بزرگ (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, elde bir nümûnesi yoktur.

hicâzeyn حجازين (a. i. c.) : 1. iki hi-

caz. 2. **müz.** III. Selîm'in terkibettiği mürekkep makamlardan biridir. Bugün elde bu makamdaki bir parça bulunmamaktadır. Makam, hicaz ile aşıranda hicaz makamlarından mürekkep olduğu için bu ad verilmiştir. Terkîbindeki ikinci dizi ile aşırın perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede hicazın durağı ve aşırın'da hicazın güçlüsü olan düğâh ve ikinci derecede de hicazın güçlüsü olan nevâ'dır. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemoîlü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur ve aşıranda hicazın geçtiği yerlerde si ve fa bekarlaştırılarak, sol için bir bakıyye diyez katılır.

hicâz-gerdâniye حجاز گردانيه (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık makamlarından olup, elde nümûnesi yoktur.

hicâz-gevešt حجاز گوشت (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, elde nümûnesi yoktur.

hicâz-ı hicâz : müz. Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürekkep makamı olup elde nümûnesi yoktur.

hicâz-ı irâk : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-ı muhâlifek

hicâz-ı muhâlifek : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi yoktur.

hicâz-ı Türki : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâzî isfahan حجازى اصفهان (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâzî-uşşâk حجازى عشاق (a. b. i.) : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Bu makam adsız bir Bektâşî nefesinde görülmüş olup Rauf Yektâ Bey tarafından adlandırılmıştır. Terkibi hicaz ve hümâyûn makamına uşşak veya hüseyinî makamının ilâvesinden ibârettir. Uşşak veya hüseyinî dizisi ile dügâh'da durur. Güçlülere birinci derecede -hicaz, hümâyûn ve uşşak makamlarının güçlüsü olan- nevâ ve ikinci derecede de -hüseyinî'nin güçlüsü olan- hüseyinî'dir. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Uşşak için bu üç perde bekar yapılır ve si koma bemolü alır. (hüseyinî için si bekar ve si koma bemolü ile do bekar yapılır ve fa bakıyye diyezi muhâfaza edilir).

hicaz-kâr حجاز كار (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin şed makamlarındandır. Tahminen 170 sene önce terkibedilmiştir. Rağbetle kullanılmış bir makamdır; çok husûsî bir edâ taşıyan bir diziye mâlîktir. Zirgüle basîtesinin rast (sol) perdesindeki şeddidir. (evcârâ'nın bir yarım ses tizinde kalan şekli olur) güçlüsü -beşinci derecesi olan- nevâ'dır. Dizisi inicidir, niseb-i şerîfe sayısı, zirgülede olduğu gibi, 7 dir. Donanımına si koma mi ve lâ bakıyye bemolüleri ile fa bakıyye diyezi konulur. Şu hâle göre orta sekizliedeki sesleri söyledir (tizden peste doğru) : gerdâniye, evic, hisâr, nevâ, çârgâh, segâh, zirgüle ve rast. Ancak bestekârların hicâzkâr eserlerde sıkça ve karışık olarak nihâvend ve yegâhda hicâz ile rastda hicâz (donanımı s ve mi koma ve lâ bakıyye bemolüleri) geçikleri yapmış olduklarını ilâve etmek lâzımdır.

hicazkâr-kürdî حجاز كار كردى (a. b. i.) : müz. kürdî'li hicazkâr'ın eskiden ve az kullanılmış olan birinci şekline (ki hicazkâr ile rast'da kürdî'den mürekkeptir) verilmiş bir ad. (bkz : kürdî'li hicâzkâr).

hicazkâr-pûselik حجاز كار پوسه لك (a. f. t. b. i.) : müz. santûrî Edhem Efendi'nin

terkibettiği ilk makamdan biridir; hicazkâr makamına bir pûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik beşlisi ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede -hicazkâr'ın güçlüsü olan- nevâ'dır. Donanımına, hicazkâr gibi, si koma, mi ve la bakıyye bemolüleri ile fa bakıyye diyezi konulur; pûselik beşlisi veya pûselik makamı için, bütün bu ârizalar bekar yapılır ve sol için bakıyye diyezi (yeden olarak) kullanılır.

hicâz-mâye حجاز مایه (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-nevrûz حجاز نوروز (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-pûselik حجاز پوسه لك (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Dede Efendi tarafından terki-bedilmiştir. Makam, hicaz'a pûselik beşlisi veya makamı ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik ile dügâh'da kalır. Güçlü birinci derecede -hicaz'ın güçlüsü olan- nevâ'dır. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Pûselik için bu ârizalar düzeltilir ve yeden olan sol, bakıyye diyezi alır.

hicâz-selmek حجاز سلمك (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-şehnâz حجاز شهناز (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-zemzeme حجاز زمزمه (a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az bir buçuk iki asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır. Hicaz'dan sonra, kürdî dörtlülüsü ile kalmaktan ibârettir.

hicâzî حجازى (a. s.) : 1. Hicâz'a mensup, Hicaz'la ilgili. 2. Hicazlı.

hicce حجه (a. i.) : bir kerre hacca gitme. **hiccet-ül-vedâ** (vedâ hacı) : vefâtından bir yıl önce Hz. Muhammed'in Mekke'ye yaptığı son hac.

hicir هجر (a. i.) : huy, âdet, tabiat.

hicr هجر (a. i.) : 1. ayrılık. (bkz : cüdâyî, fûrkat). 2. sayıklama, saçmalama.

hicrân هجران (a. i.) : 1. ayrılık. (bkz : fırak, fûrkat, iftirâk). 2. unutulmaz acı, keder, iç acısı.

hicrân-meâl هجران مآل (a. b. s.) : hicran anlatan, hicran bildiren.

hicrân-zede هجران زده (a. f. b. s.) : hicrâna uğramış, hicranlı.

hicret هجرت (a. i.) : 1. tar. memleketten memlekete göç. 2. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medîne'ye göç etmesi ki, İslâm takvîminde târih başı sayılır.

hicret-i nebeviyye : Hz. Muhammedin Mekke'den Medîne'ye göç etmesi.

hicrî هجرى (a. s.) : 1. tar. hicretle ilgili. 2. târih başı olarak hicreti alan : **Hicrî 1298 târihinde..** [müen. "hicriyye" dir].

hicv هجو (a. i.) : ed. biriyle, şiir yoluyla alay etme, şiir yoluyla birini gülünç hâle korma, yermek. [kelimenin aslı "hecv" dir].

hicvî هجوئى (a. s.) : ed. hicivle ilgili; yermeli.

hicviyyât هجويات (a. i. hicviyye'nin c.) : ed. hicivle ilgili şiir ve manzûmeler.

hicviyye هجوئه (a. i. c. : hicviyyât) : ed. hiciv sözü veya yazısı, taşlama.

hiç هیچ (f. zf.) : 1. yok denecek kadar az olan; yok olan. 2. s. ehemmiyetsiz, değersiz.

hiç-â-hiç هیچا هیچ (f. s.) : hiç yok, bomboş.

hiçî هیچى (f. i.) : hiçlik, yokluk.

hiç-kâre هیچکاره (f. b. s.) : işi rast gitmiyen.

hiç-kes هیچکس (f. z.) : hiç kimse.

hida' خدع (a. i.) : hîle, düzen, kur-nazlık, oyun.

hidâb حداب (a. i. hadeb'in c.) : kanburluklar, yumruluklar.

hidâb خضاب (a. i.) : (bkz : hizâb).

hidâc خداج (a. s.) : kusur, noksan, eksik [ibâdette].

hidâce حداجه (a. i. c. : hadâic) : deve sırtına vurulan yük.

hidâd حداد (a. i.) : bir dul kadının mâtem tutup süsten vazgeçmesi.

hidâdet حدادت (a. i.) : demircilik.

hidâk حداق (a. i. hadeka'nın c.) : göz bebekleri. (bkz : ahdâk).

hidâl خدال (a. s. hadle ve hadlâ'nın c.) : kolları bacakları semiz, etli olan kadınlar.

hidâm خدام (a. i. hademet'in c.) : deve ayağına bağlanan kayışlar, halkalar, ayak bilezikleri; ayak köstekleri.

hidân هدان (a. s.) : ahmak.

hidâs حداس (a. i.) : son, nihâyet, bitim.

hidâş خداش (a. i.) : tırmalama.

hidât هداث (a. i. hâdî'nin c.) : hidâ-yeti, doğru yolu gösterenler. (bkz : hâdî).

hidâye هدایه (a. i.) : zool. çaylak.

hidâyet هدايت (a. i.) : 1. hak yoluna, doğru yola kılavuzlama. 2. erkek ad.

hiddet حدت (a. i.) : 1. öfke. 2. keskinlik.

hiddet-i basar : göz keskinliği.

hiddet-i seyf, hiddet-i tîg : kılıç keskinliği.

hiddet-i zekâ : zekâ keskinliği.

hidem

hidem, hidemât خدم ، خدمات

(a. i. hidmet, hizmet'in c.) : hizmetliler; hizmetler, işler, vazîfeler.

hidemât-ı şakka : toprak kazmak, taş taşımak gibi mahkûmlara gördürülen ağır hizmetler, fr. **travaux forcés**. [1274 târihli cezâ kanununda mevcut "kürek" ve 1286 târihli Askerî Cezâ Kanunnâmesinde mevcut "prangabent" cezâları bu nevîdendirler].

hidmet خدمت (a. i. hidemât) : 1. iş, hizmet, vazîfe (* görev). 2. iş görme, birinin işini görme.

hidmet-i askeriyye : askerlik hizmeti, görevi.

hidmet-i yârân-ı safâ : safâ dostlarının hizmeti.

hidmet-güzâr خدمتگذار (a. f. b. i.) : 1. hizmet-güzâr, şunun bunun işini görüveren. 2. komisyoncu.

hidmet-kâr خدمتکار (a. f. b. i.) : hizmetkâr, hizmetçi [daha çok erkek].

hife خيفه (a. i.). (bkz : havf).

hiffet خفت (a. i.) : 1. hafiflik. 2. hoppalık.

hiffet-i mizâc : hafifmeşreplik, hoppalık.

hik خيك (f. i.) : tulum.

hik-i şerâb : şarap tulumu.

hikâyât حكايات (a. i. hikâyet'in c.) : hikâyeler.

hikâye, hikâyet حكاية ، حكايت (a. i. c.) : hikâyât) : 1. anlatma. 2. roman. 3. masal. 4. olmuş bir hâdise.

hikâye-nüvis حكاية نويس (a. f. b. i.) : hikâye yazarı, hikâyeci, romancı.

hikâye-nüvisi حكاية نویسی (a. f. b. i.) : hikâye-nüvislik, romancılık.

hikâye-perdâz حكاية پرداز (a. f. b. s.) : hikâye söyleyen, hikâyeci.

hikçe خيكچه (f. i.) : küçük tulum.

hikem حکم (a. i. hikmet'in c.) : hikmetler.

hikemî حکمی (a. s.) : hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünce. [kelimenin aslı "hikmî" dir].

hikemiyyât حکميات (a. i. c.) : hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünceler.

hikka حقه (a. i.) : dört yaşına giren dişi deve.

hikke حكه (a. i. c. : hieke) : kaşıntı.

hikmet حکمت (a. i.) : 1. hakîmlik. 2. sebep.

hikmet-i ameliyye : pratik bilgi.

hikmet-i hukûk : hukuk hikmeti.

hikmet-i ilâhiyye : ancak Tanrı'nın bileceği iş.

hikmet-i mâdde : işin hikmeti. 3. fizik [eskiden].

hikmet-i tabîiyye : fizik bilgisi.

hikmet-i tecrübiyye : tecrübeye dayanan hikmet.

hikmet-i teşrî : Allah'ın emir ve nehlilerine hükmeden rabbânî prensip.

hikmet-âmîz حکمت آمیز (a. f. b. s.) : hikmetle karışık. (bkz : hakîmâne).

hikmet-âmûz حکمت آموز (f. b. s.) : 1. hikmet öğreten. 2. hikmetli.

hikmet-furûş حکمت فروش (a. f. b. s.) : hikmet satan, hikmetli bir söz söylediğini sanan.

hikmet-nâme حکمت نامه (a. f. b. i.) : Antepli İbrâhim bîn Bâli'nin, hilkatten, tabîatten, peygamberler târihinden ve uzun müddet gezip dolaştığı memleketlerin târih ve coğrafyasından kısa kısa, doğup büyüdüğü Antep ile Mısır târihinden nisbeten daha geniş bahseden manzum eseridir. [müellif, 13.000 beyti bulan bu güzel mesnevîsini 1487 (H. 893) yılında memleketinde bitirmiştir].

hikmet-şinâs حکمت شناس (a. f. b. s.) : hikmet, felsefe bilen.

hila' خلع (a. i. hil'at'in c.) : hil'atler, giydirilen kartanlar.

hilâf خلاف (a. i.) : 1. karşı, zıd. 2.

yalan.

hilâf-i âde : fels. sapıklık, (* düzgünlük), fr. anomalie.

hilâf-i hakikat : hakikata, gerçeğe uymıyan, hakikata zıd.

hilâfen خلافاً (a. zf.) : hilâf, yalan

olarak.

hilâfet خلافت (a. i.) : 1. birinin yerini tutma. 2. halifelik, peygamber vekili olarak islâmîliği koruma vazifesi. **Dâr-ül-hilâfe** : İstanbul (bkz : Âstâne).

hilâfet-nâme خلافتنامه (a. f. b. i.) :

tarîkate intisâb ile usûl dâiresinde muayyen menzilleri aşarak irşad mertebesine yükselenlere isteklilerin irşad ve terbiyesine ruhsat ve izni mutazammın şeyhi tarafından verilen mühürlü vesîka.

hilâfet-penâh خلافتپناه (a. f. b. i.) :

hilâfetin dayanağı olan, hilâfeti koruyan kimse, halîfelîği hâiz bulunan, pâdisah.

hilâfet-penâhi خلافتپناهی (a. f. b.

i.) : hilâfetpenahlık.

hilâf-gîr خلافتگیر (a. f. b. s. c. :

hilâf-gîran) : aleyhinde, zıd fikirde bulunan.

hilâf-gîrân خلافتگیران (a. f. hilâf-gîr'in

c.) : hilâfگیرler, aleyhte bulunanlar.

hilâf-gîrâne خلافتگیرانه (a. f. zf.) :

hilâfگیر olana yaraşır sûrette.

hilâf-giri خلافتگیری (a. f. b. i.) :

hilâfگیرlik, karşı tarafı tutma.

hilâfına خلافتنه (a. t. zf.) : aksine,

zıddına, tersine.

hilâfiyyât خلافتیات (a. i. c.) : polemik

bilgisi.

hilâf-ül-âde خلاف العادة (a. b. s.) :

usûl ve kaideye karşı.

hilâl هلال (a. i. c. : ehille) : 1. yeni

Ay. (bkz : mâh-i nev). **Rü'yet-i hilâl** : Ayı görme.

[eskiden ertesi günü ramazan ve bayram olacağına işâret sayılmak üzere, Ay'ın bir akşam önce batıda ufka yakın vaziyette görülmesi ve bunun mutlaka şâhitlerle ispât edilmesi keyfiyeti. Hava kapalı olup da rü'yet-i hilâl vâki olmazsa şâban ve ramazan otuz gün üzerinden hesap edilir ve buna "ikmâl-i selâsîn" (otuza doldurma) denirdi]. 2. kadın adı.

hilâl-i ahdar : yeşilay.

hilâl-i ahmer : kızılây.

hilâl خلال (a. i.) : 1. dış, kulak ka-

rıştırarak âlet. 2. iki şey arasına sokulan üçüncü şey. 3. ara, aralık.

hilâl-i sûtûr : satırların aralığı. 4. zaman aralığı. (bkz hengâm).

hilâl-i şa'bân : şaban ayı içinde.

hilâl-ebro هلال ابرو (a. f. b. s.) :

hilâl kaşlı, kaş Ay gibi olan.

hilâlet خلات (a. i.) : samîmî dost-

luk. (bkz : halâlet, hulâlet).

hilâli هلالی (a. s.) : 1. hilâl, yeni Ay

şeklinde olan, yeni Ay ile ilgili. 2. i. bir yazı sitili. 3. i. erkek adı.

hilâliyye هلالیه (a. i.) : bot. kırlangıç

otu denilen bir nebat (* bitki).

Hilâliyye هلالیه (a. h. i.) : tas. Ka-

diri tarikatı şöbelerinden birinin adı. [bu adı kurucusu : Şeyh Muhammed Hilâl-ür-Râm-ül-Hemedâ-niyy-üş Şeffî'nin adından almıştır].

hilâsi خلاسی (a. s.) : beyaz ile zen-

ci melezi, fr. **hybride**. [müen. "hilâsiyye" dir].

hilâş خلاش (f. i.) : kavga, gürültü,

şamata. (bkz : halâlûş).

hil'at خلت (a. i. c. : hila') : eski-

den, pâdisâh veyâ vezir tarafından takdîr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

hil'at-i fâhire : çokdeğerli olan kaftan.

hil'at-dûz خلتدوز (a. f. b. i.) : hil'at

diken, hil'at biçen, terzi.

hilb خلب (a. i. c. : ahlâb) : anat.

1. tırnak. 2. ciğer; ciğerin perdesi. 3. bot. turp. 4. asma yaprağı. 5. s. zampara [genç].

hîle

hîle حيله (a. i. c. : hiyel) : oyun, aldatma, dubârâ. [Arapça'da asıl mânâsı "çâre" dir].

hîle-i şer'îyye : şer'î çâre, bulunan şer'î kolaylık.

hîle-bâz حيله باز (a. f. b. s.) : hîleci, oyuncu, dubâracı, aldatıcı. (bkz : hîle-kâr, hîle-perdâz, hîle-sâz).

hîle-kâr حيله کار (a. f. b. s.) : hîleci, hîle eden, düzenbaz, oyuncu. (bkz : hîle-bâz, hîle-perdâz, hîle-sâz).

hîle-kâr-âne حيله کارانه (a. f. zf.) : hîlekârcasına.

hîle-kârî حيله کارى (a. f. b. i.) : hîlekârlık.

hîle-perdâz حيله پرداز (a. f. b. s.) : hîleci. (bkz : hîle-bâz, hîle-kâr, hîle-sâz).

hîle-sâz حيله ساز (a. f. b. s.) : hîleci, düzenci, oyuncu. (bkz : hîle-bâz, hîle-kâr, hîle-perdâz).

hîlf حلف (a. i. c. : ahlâf) : 1. birlik maksadiyle ittifak, yardımlaşma. 2. sözleşme.

hîlkat خلقت (a. i.) : 1. yaratılma, yaradılış. (bkz : âferîniş, fitret). 2. tabîat.

hîlkaten خلقه (a. f.) : hîlkatçe, yaradılış bakımından.

hîlkıyyât خلقيات (a. i. c.) : hîlkatle ilgili, yaradılıştaki olan vasıflar.

hîlkıyyet خلقيت (a. i.) : hîlkî olma, yaradılıştaki olma.

hîlki خلقى (a. s.) : hîlkata mensup, hîlkatle ilgili. (bkz : cibillî).

hîll حل (a. s.) : 1. helâl, şeriatçe yapılmasına izin verilmiş. 2. hac zamânında Mekke dışında ehrâma girilen yerin dışında bulunan sâha. (bkz : Harem).

hîlle حله (a. i.) : durak, istasyon.

hîlm حلم (a. i.) : insanın tabiatında olan yavaşlık, yumuşaklık.

hîlm-i hîmârî : aşırı derecede yavaşlık ve yumuşaklık ki, makbul sayılmaz.

hîlmiyyet حلميت (a. i.) : yavaşlık, yumuşaklık.

hîltit حلتيت (a. i.) : bot. fenâ kokulu bir çeşit zambak, şeytan teresi.

hîlye حليه (a. i.) : 1. süs, zînet, cevher. 2. güzel sıfatlar. 3. güzel yüz. 4. Hz. Muhammed'in mübarek vasıflarını ve güzelliğini anlatan manzum veyâ mensur eser. [bizde "hîlye-i hâkanî" meşhurdur]. 5. g. s. bir yazı stili.

hîlye-i şerîf : g. s. Hz. Muhammed'in yazı ile yapılmış portresi.

hîlyevn هليون (a. i.) : bot. kuşkonmaz, fr. asperge. (bkz : helyûn).

hîm خيم (a. i.) : huy, tabiat.

hîman هيمان (a. i.) : susamış, susuz. (bkz : atşân).

hîmâr حمار (a. i. c. : hamîr) : erkek eşek.

hîmârî حمارى (a. s.) : 1. himarla ilgili, eşeklik. 2. eşek gibi.

hîmâye, hîmâyet حمايه , حمايت (a. i.) : koruma, korunma.

hîmâye-i etfâl cem'ıyyeti : çocuk esirgeme kurumu.

hîmâye-i hayvânât cem'ıyyeti : hayvanları koruma derneği.

hîme هيمه (f. i.) : odun, kütük (bkz : hîzem).

hîme-keş هيمه كش (f. b. i.) : (bkz : hîzem-keş).

hîmem همم (a. i. himmet'in c.) : 1. gayretler, emekler, çalışmalar, yüksek irâdeler. 2. ermiş olanların te'sirleri.

himemât هِمَمَات (a. i. himmet'in c.).
(bkz : himem).

himl حَمْل (a. i.) : yük.

himl-i cesim : ağır yük.

himl-i hafif : hafif yük.

himmet هِمَّت (a. i. c. : himem) :

1. gayret, emek, çalışma, çabalama.

himmet-ür-ricâl, **takla'-ül-cibâl** : becerikli insanların himmeti, dağları yerinden söker. 2. yük-sek irâde. 3. ermiş kimsenin te'siri.

Himmetiyye هِمَّتِيَّة (a. h. i.) : tas. Sofiyyenin büyüklüğünden Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kurulmuş olan Bayrâmiyye tarîkati şûbelerinden birinin adı. [Kurucusu Himmet Efendiye nispetle bu adı almıştır.

himye حِمْيَة (a. i.) : perhiz [yeme; içmede].

Himyer حِمِير (a. h. i.) : Yemen'de bir şehir adı.

himyerî حِمِيرِي (a. s.) : Himyer'li.

himyevî حِمْيَوِي (a. s.) : perhiz ile ilgili.

hîn حِينَ (a. i. c. : ahyân) : an, zaman, vakit, sıra.

hîn-i hâcet : gerektiği zaman.

hîn-i sefer (yolculuk ânı) : ölüm.

hinâ حِينَا (f. i.) : şarkı söyleme.
(bkz : hunyâ, terennüm).

hinâ-ger حِينَاغَر (f. b. i.) : şarkı söyleyen, hânende, sâzende. (bkz : hânende, hunyâ-ger).

hinâs خِنَاس (a. s. hünsâ'nın c.) : kendilerinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bulunan kimseler.

Hind هِنْد (a. h. i.) : 1. bir kadın adıdır. [Hz. Hamza'nın ciğerlerini yiyen kadın. Ebû Süf-yân'ın karısı]. Fetvâ ve şeriat işlerinde mücerret olarak kadından bahis açılınca bu ad çok geçer. 2. Hindistan. **Deryâ-yi Hind** : Hind Okyanusu.

hindî هِنْدِي (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür, v. b.].

Hindî هِنْدِي (a. h. i. c. : Hünûd) :

1. Hindli. 2. Hindistan ile veyâ Hintliler ile ilgili olan. **Temr-hindî** : demirhindi denilen ve su ile ezilerek içilen kara bir meyva.

hindibâ' هِنْدِيَاء (a. i.) : bot. hindibâ.

Hindiyye هِنْدِيَّة (a. h. i.) : tas. Kadirî tarîkati şûbelerinden birinin adı.

hindû هِنْدُو (f. i. ve s.) : 1. Hintli. 2. Satürn. (bkz : Sekendiz, Zuhal). 3. ben, benek.

hindûbâr هِنْدُوْبَار (f. i.) : yazı hokkası.

hinduvâne هِنْدُوَانِه (f. i.) : karpuz; kâvun.

hîne هِيْنِه (a. i.) : onurlu olma hâli.

hink خِنَك (a. i.) : kır at.

hirâbe خِرَابِه (a. i.) : şehir dışında yapılan haydutlukta, yol kesicilikte bulunma.

hirâm خِرَام (f. i.) : salınma, salınarak edâlî edâlî yürüme. (bkz : bahtere).

hirâs هِرَاس (f. i.) : korku. (bkz : bîm, havf, ters).

hirâsân هِرَاسَان (f. s.) : korkan, korkak.

hirâse هِرَاسِه (f. i.) : korkutacak şey, bostan korkuluğu.

hirâset حِرَاسَت (a. i.). (bkz : harâset).

hirâve هِرَاوِه (a. i.) : asâ, baston.

hîrbâ حِرْبَا (a. i.) : zool. bukalemûn; mec. sık sık fikir değiştiren kimse.

hirbed هِرْبِد (f. i.) : ateşe tapanların reisi.

hîre

hîre خيره (f. i.). (bkz : hîyre).

hired-âmûz خرد آموز (f. b. i.) : muallim (* öğretmen). (bkz : hâce).

hiref حرف (a. i. hiref'in c.) : sanatlar, meslekler.

hirrekle هرکه (a. s.). (bkz : herkele, hurekile).

hirem هرام (a. i. c. : ehrâm). (bkz : ehrâm).

hiremî هرمى (a. s.) : hireme mensup, ehram şeklinde.

hiref حرفت (a. i. c. : hiref) : san'at, meslek.

hirmân حرمان (a. i.) : 1. nasipsizlik, mahrumluk. 2. mahrûm olma.

hirmen خرمن (f. i.) : harman.

hirmen-i mâh : Ay ağılı. (bkz : hâle).

hirr هر (a. i.) : kedi. (bkz : gürbe, sinnevr).

hirre هره (a. i. c. : hürer) : dişi kedi.

hirre-nâme هره نامه (a. f. b. i.) : merhum Pertev Paşa'nın mizâhî bir eseri.

hisâb حساب (a. i. c. : hisâbât) : hesap, sayma, aritmetik, fr. arithmétique. **Bî-hisâb** : hesapsız, sayısız, pek çok. **ilm-i hisâb** : aritmetik bilgisi. **İnd-el-hisâb** : hesap sonunda, hesâbediler.

hisâb-ı ameli : mat. pratik hesap.

hisâb-ı nazari : mat. teorik hesap.

hisâb-ı tefâzuli : mat. diferansiyel hesap.

hisâb-ı temâmî : mat. integral hesap.

hisâb-ı zihnî : mat. zihin hesabı, fr. calcul mental.

hisâbî حسابى (a. s.) : hesâbını iyi bilen.

hisân حصان (a. i.) : aygır.

hisâr حصار (a. i. hasr'dan) : 1. kuşatma, etrâfını alma. 2. kale, etrâfı istihkâmlı kale, bent, (bkz : hisn).

hisâr حصار (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır; sôz-i dil makamına hüseyinî beşlisinin veya hüseyinî makamının ilâvesinden mürekkeptir. Hüseyinî ile dügâh'da kalır. Güçlülere birinci derecede -sôz-i dil'in tîz durağı ve hüseyinî'nin güçlüsü olan- hüseyinî, ikinci derecede de -sôz-i dil'in güçlüsü olan- pûseliktir. Donanımına sôz-i dil'in gibi sol ve re bakıyye diyezleri konulur. Hüseyinî için sol bekar, re bekar, si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi kullanılır.

hisâr-aşîrân حصار اشيران (f. b. i.) : müz. Râkım Elkutlu tarafından takîbedilmiş ve bir devr-i kebîr beste bestelenmiş olan mürekkep makamıdır ki, hisâr'dan yegâne farkı hüseyinî makamı veya beşlisi kullanmayıp, bunun yerine uşşak dördlülüsünün hüseyinî-aşîrân perdesindeki şeddini (âşîrân, ırak, rast, dügâh) kullanmak ve böylece aşîrân perdesinde karar kılmaktan ibârettir. Güçlüsü de pûseliktir.

hisâr'da pûselik حصارده پوسه لك (f. t. b. i.) : müz. re diyez minörün Türk müziğindeki ismi olup, pûselik makamının hisâr perdesindeki şeddidir. Donanımına altı tâne (fa, do, sol, re, la, mi) küçük mücenneb diyezi konulur (yeden sesi için do gîfte diyez alır). Orta sekizli-deki sesleri, pestden tize doğru şöyledir : kaba hisâr, dik Acem-aşîrân, geveşt, zirgüle, dik kürdî, pûselik, nevâ ve hisâr.

hisarek حصارك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisar-êvic حصار اوج (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı büzürg : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı gayr-i müsteâr : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı kadîm : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı nik : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-kürdî حصار کردی (f. a. b. i.) :

müz. Abdülbâki Dede'nin terkibettiği makamlardan biri olup nümûnesi kalmamıştır. Hisâr'ı müteakip bir kürdî dörtlüsü ile düğâh'da kalır.

hisâr-pûselik حصار پوسلک (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin tahminen iki buçuk asırlık bir mürekkep makamıdır. Bu makam, hisar ile pûselik makamlarından mürekkeptir. Pûselik ile düğâh perdesinde durur. Güçlüleri, birinci derecede hüseyinî, ikinci derecede pûseliktir. Donanımına "sol" ve "re" için iki tâne bakıyye diyezi konulur. Pûselik makamı için "re" diyez bekar yapılır.

hisbân حساب (a. i.) : hesap, say-

ma; hesap görme.

hisbâniyye حسابیه (a. i.) : fels. fr.

scepticisme.

hisbe حبة (a. i.) : ecir, sevap.

hiss حس (a. i. c. : ahsâs) : duyma

kuvveti, duygu.

hiss-i selim : * sağduyu, fr. bon sens.

hiss kabl-el-vuku', hiss-i mukaddem : vukuundan önce hissetme, * önsezî, fr. préssentiment.

hisse حصة (a. i. c. : hisas) : pay, na-

sîp.

hisse-i mahabbet : muhabbet hissesi.

hiss-i müfreze : huk. [eskiden]. bir toprağın taksiminde kismet sâhiplerinden her birinin hissesine isâbet eden yer.

hisse-i şâyia : huk. müşterek bir malın her cüz'üne sirâyet eden hisse, pay.

hisse-çîn حصة چین (a. f. b. i.) : pay

alma.

hisse-dâr حصة دار (a. f. b. i.) : his-

sesi olan, hisse sâhibi.

hisse-mend حصة مند (a. f. b. s.) : 1.

hissesi olan. 2. pay alan. 3. ibret alan.

hissen حساً (a. zf.) : duyguca, duy-

gulanarak.

hisset خست (a. i.) : cimrilik, ta-

mahkârlık, nekeslik. (bkz : hasâset).

hisse-yâb حصة ياب (a. f. b. s.) : hisse-

bulan, hisselenen.

hissi حسی (a. s.) : his ile, duygu ile

ilgili, fr. sentimental : [müen. "hissiyee" dir].

hissivyât حسیات (o. i. c.) : duy-

gular, sezisler.

hissiyât-ı hafıyye : gizli duygular.

hissiyât-ı ulviyye : yüksek hisler duygular.

hissiyet حسیت (a. i.) : duyarlık; duygululuk.

hiş خویش (f. i. c. : hîşân) : akrabâ,

soysop. (bkz : hîşâvend).

hîşân خویشان (f. i. hîş'in c.) :

akrabâlar, soysoplar. (bkz : hîşâvendân).

hîşâvend خویشاوند (f. b. i. c. :

hîşâvendân) : akrabâ, soysop. (bkz : hîş).

hîşâvendân خویشاوندان (f. b. i. hî-

şâvend'in c.) : akrabâlar, soysoplar. (bkz : hî-

hîş-dâr خویشدار (f. b. s.) : temizlik;

kâidelerine çok bağlı kalan [adam].

hişten خویشان (f. zm.) : kendi.

hişten-dâr, hişdâr خویشان دار، خویشدار

(f. b. s.) : sağlığını koruyan, kendine iyi bakan.

hitâb خطاب (a. i.) : 1. bir veyâ

bir çok kimselere ağızdan veyâ yazı ile söyleme. 2. Kur'ân. (bkz : Fûrkân, Hüdâ, Kitâb, Mushaf, Necm, Nur, Zikr).

hitâb-ı izzet : Allah tarafından söylenen söz.

hitâbe خطابه (a. i. c. : hitâbât) :

bir topluluğa karşı îrâd edilen çöşturucu sözler.

hitâben خطاباً (a. zf.) : birinin yü-

züne söyleyerek.

hitâbet خطابت (a. i.) : 1. haîplik, güzel

söz söyleme, söz söyleme sanatı. 2. hutbe okuma veyâ hitâbe, nutuk îrâdetme.

hitâbiyyât

hitâbiyyât خطابات (a. i. c.) : hitâ- olarak söylenilen sözler.

hitâbiyye خطابه (a. i. hitâbiyyât) : hitaptan ibâret olarak söylenilen sözler.

hitâm ختام (a. i.) : 1. son, nihâyet. 2. bitme, tükenme.

hitâm-pezir ختاه‌پذیر (a. f. b. s.) : nihâyete, sona eren.

hitân ختان (a. i.) : sünnet, sünnet etme.

hitân حيطان (a. i. hâit'in c.) : duvarlar, hâiller, engeller, avlular. **Li-l-hitân-ı âzân** (duvarların kulakları vardır) : Yerin kulağı vardır.

hitânet ختات (a. s.) : sünnetçilik.

hitâr هيتار (a. i.) : herze, saçma söz.

hitr هتر (a. i.) : mânâsız, faydasız söz, yalan, kıştır.

hivel حول (a. i.). (bkz : zevâl).

hiyâb, hiyâbet حياء , حياءت (a. i.) : 1. suç, günah, kusur. 2. fenâ bir vaziyet başlangıcı. 3. yokluk.

hiyâc هياج (a. i.) : 1. ot kuruması. 2. savaş başlama. 3. ızdıraplı olma.

hiyâket حياكت (a. i.) : dokumacılık.

hiyâl حياءل (a. i.) : 1. hayvanın kırsır olma hâli. 2. yan, taraf; hizâ.

hiyâm هيام (a. i. hîmân'in c.) : susamış kişiler. (bkz : atşân, teşne, teşne-gân).

hiyân حيان (a. i.) : zaman; devre.

hiyâset حياءت (a. i.) : dikmek.

hiyât, hiyâtet حياءت , حياءت (a. i.) : bir şeyin etrâfını çevirme. (bkz : ihâta).

hiyâz حياءز (a. i. hayz'ın c.) : 1. hek. aybaşları [kadınlarda]. 2. (a. i. havz'ın c.). (bkz : hiyâz).

hiyâzet حياءزت (a. i.) : 1. bir araya toplama. 2. kendisine mal etme.

hiyel حياءل (a. i. hîle'nin c.) : oyunlar, aldatmalar, dubârâlar. **İlm-ül-hiyel** : mekanik bilgisi. **Letâif-ül-hiyel** : kurnazca oyunlar, hîleler.

hiyelâ حياءلا (a. i.) : kibir, gurur, azamet; kendini beğenmişlik.

hiyem حياءم (a. i. hayme'nin c.) : çadırlar. (bkz : hiyâm).

hiyyef حياءف (a. s. hâif'in c.). (bkz : hâif).

-hîz حياءز (f. s.) : sığıryan, kalkan, atılan. **Seher-hîz** : erken kalkan.

hîz حياءز . حياءز (f. s.) : ibne oğlan; puşt.

hîz حياءز (f. s.) : çöşkunluk; dalgalanma.

hizâ' حياءاء (a. i.) : 1. karşı. 2. sıra, düzlük.

hizâb حياءاب (a. i.) : 1. boya. (bkz : levn). 2. kına.

hizab حياءاب (f. i.) : dalga. (bkz : mevc).

hizâb-engîz حياءاب انگيز (f. b. s.) : dalga kaldıran.

hizâb-gîr حياءاب گير (f. b. i.) : çocukların durtut oyunu.

hizan حياءزان (f. s.) : kalkan, sığıryan. **Üftân ü hizân** : düşe kalka.

hizâne حياءانه (a. i. c. : hazâin) : 1. hazne, hazîne. 2. kalb, gönül. 3. hazinedarlık.

hizâne-gâh حياءانگاه (a. f. b. i.) : hazne yeri.

hizânet خزائن (a. i.) : hazînedarlık.

hizb حزب (a. i.) : 1. kısım, bölüm.

2. tarafdar.

hizb-ullah-ür-rahmân : Allah'ın emrine inkiyad husûsunda birleşen zümre.

hizb-üş-şeytân : şeytanın iğvalarına katılan kimseler. [Kur'an'da geçer].

hizba حزبا (a. s. c. : hazâbî) : ârizalı, engebeli [yer, toprak].

hizber, hizebr هزبر (a. i. c. : hezâbir) : 1. arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, şîr). 2. cesur, yürekli adam.

hizebrân هزبران (a. i. hizber, hizebr'in f. c.) : arslanlar. (bkz : darâgım).

hizebr-âne هزبرانه (a. f. zf.) : arslancasına. (bkz : gazanfer-âne, hayder-âne).

hizem هيزم (f. i.) : yakacak odun. (bkz : hatab).

hizem-keş هيزمکش (f. b. i.) : 1. odun yarıcı. 2. odun taşıyan köylü.

hizende خيزنده (f. s.) : sıçrayıcı, kalkıcı, fırlayıcı, atılıcı.

hizlân خذلان (a. i.) : muâvenetsiz, yardımcısız; kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelîl olma.

hizmet خدمت (a. i.) : iş, iş görme, vazîfe, memurluk. (bkz : hîdmet).

hizrân خيزران (f. i.) : 1. hezâren ağacı.

hizrân-ı beldî : bot. yaban mersini denilen bir ağaç. 2. h. i. Hârûn-ür-Reşîd'in annesi.

hizy, hizye خيزي (a. i.) : rezil, rûsvâ ve kepâze olma.

hûca خواجه (f. i.). (bkz : hâce).

hocest خجست (f. i.) : müz. Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürekkep makamı olup nûmûnesi kalmamıştır.

hûd خود (f. zm.) : 1. kendi. 2. i. baş zırhı, miğfer.

hûd-ârâ خود آرا (f. b. s.) : kendini süsleyen, kendini medheden. (bkz : hûd-fürûş).

hûd-be-hûd خود بخود (f. zf.) : kendi kendine, kendi başına, kendiliğinden.

hûd-bin خود بين (f. b. s.) : kendini beğenmiş, bencil. (bkz : mağrûr, mütekebbir).

hûd-binî خود بينى (f. b. i.) : kendini beğenmişlik, bencillik. (bkz : tekebbür).

hûd-endîş خود اندیش (f. b. s.) : kendini düşünen.

hûd-fürûş خود فروش (f. b. s.) : kendini satan, kendini medheden, övünge. (bkz : hûd-ârâ).

hûd-kâm خود کام (f. b. s.) : 1. kendini beğenmiş, bencil. (bkz : hûd-pesend). 2. fels. fr. égoïste.

hûdî خودى (f. i.) : benlik, bencillik, kendilik.

hûd-nümâ خود نما (f. b. s.) : gösteriş meraklı olan.

hûd-pesend خود پسند (f. b. s.) : kendini beğenen. (bkz : hûd-gâm, hûd-perest, hûd-sitâ).

hûd-perest خود پرست (f. b. s.) : kendine tapan, kendini beğenmiş. (bkz : hûd-gâm, hûd-pesend).

hûd-re'y خود رأى (f. a. b. s.) : kendi re'yiyle âmil olan; kendi kafasına giden.

hûd-rû[y] خود رو [ى] (f. b. s.) : kendi kendine biten, yabânî. (bkz : hûdâyî nâbî).

hûd-ser خود سر (f. a. b. s.) : 1. kendi başına giden, müstakil. 2. serkeş, dikbaşlı.

höd-serâne

höd-serâne خود سرانه (f. a. zf.) : serkeşce-sine, dikbaşlılıkla.

höd-sitâ[y] خود ستا [ی] (f. b. s.) : kendini medheden, öven. (bkz : höd-pesend, höd-perest).

hokka حقه (a. i.) : 1. içine mürekkep konan mâden, cam veyâ topraktan yapılmış küçük kap. 2. içine tükürülen kap.

hokka-i bi-magz : idraksiz, ahmak [kimse].

hokka-i dehen : hokkayı andıran küçük ağız.

hokka-bâz حقه باز (a. b. i.) : 1. hokkabaz. 2. oyunbaz, hilekâr, hileci.

hor خور (f. s.) : ehemmiyetsiz, değersiz; bayağı, âdî [kimse]. (bkz : hâr).

hor خور (f. i.) : 1. Güneş. 2. ışık, aydınlık. (bkz : hûr, nûr, ziyâ).

-hôr -خور (f. s.) : yiyen, yiyici. **Mî-râs-hôr** : mirâs yiyen. (bkz : hâr).

horâsân خراسان (f. i.) : müz. Türk müziğinin en az iki iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

Horâsân خراسان (f. h. i.) : İrân'ın doğusunda bulunan bu geniş arazi : **hûr** = **Güneş** + **âsân** = **doğan** kelimelerinden mürekkep olup "doğan Güneş memleketi" mânâsına geldiği kitaplarda yazılıdır.

hõrende خوردنه (f. i. c. : hõrende-gân) : horanta, birinin beslediği kimse, boğaz.

hõrende-gân خوردندگان (f. i. hõrende'nin c.) : horantalar, birinin beslediği kimşeler, boğazlar.

hortum خرطوم (a. i. c. : harâtîm) : 1. fil burnu. 2. hortum.

hoş خوش (f. s.) : 1. güzel; iyi. 2. tatlı.

hoşâ خوشا (f. n.) : ne hoş, ne güzel, ne kadar lâtif. (bkz : habbezâ, şâbâş, zihî).

hoş-âb خوشاب (f. i.) : 1. hoşaf. 2. s. parlak, berrak. 3. inci, yakut, elmas gibi şeylerin parlaklığı.

hoş-alef خوش علف (f. b. s.) : 1. çok yiyen hayvan. 2. haram, helâl demeden her şeyi yiyen.

hoş-âmed خوش آمد (f. cü.) : hoş geldi.

hoş-âmed-gû خوش آمد گو (f. b. s. c. : hoş-âmed-gûyân) : "hoş geldi" diyen.

hoş-âmed-gûyân خوش آمد گویان (f. b. s. hoş-âmed-gû'nun c.) : "hoş geldi" diyenler.

hoş-âmed-gûyî خوش آمد گویی (f. b. i.) : "hoş geldi" deycilik.

hoş-âmedî خوش آمدی (f. b. i.) : "hoş geldin"e gitme, "hoş geldin" deme. **Beyân-ı hoş-âmedî** : "hoş geldin" deme.

hoşâne خوشانه (f. s.) : güzel.

hoş-âvâz خوش آواز (f. b. s.) : sesi güzel, güzel sesli.

hoş-âyende خوش آينده (f. s. c. : hoş-âyendegân) : hoşla giden, beğenilen.

hoş-âyendegân خوش آيندگان (f. b. s. hoş-âyende'nin c.) : hoşla gidenler, beğenilenler.

hoş-bû خوش بو (f. b. s.) : güzel kokulu, güzel kokan.

hoş-bûyî خوش بويى (f. b. i.) : güzel kokma, iyi kokma

hoş-dem خوش دم (f. b. s.) : 1. iyi arkadaş. 2. hâlî vakti yerinde olan arkadaş.

hoş-dil خوش دل (f. b. s.) : gön-lü hoş, memnun.

hoş-edâ خوش ادا (f. a. b. s.) : hareketi, davranışı hoş, güzel.

hoş-elhân خوش الحان (f. a. b. s.) : makamı güzel, güzel ve tatlı okuyan.

hoş-endâm خوش اندام (f. b. s.) : boyu bosu güzel, düzgün olan.

hoş-gû خوش گو (f. b. s.) : tatlı dilli, dili tatlı.

hoş-güvâr خوشگوار (f. b. s.) : 1. lezzetli, tatlı. 2. hazmi kolay.

hoş-güzeşte خوش گذشته (f. b. s.) : hoş geçmiş tatlı zaman.

hoş-hâl خوشحال (f. a. b. s.) : hâli vakti yerinde, geçimi yolunda olan.

hoş-hân خوش خوان (f. b. s.) : okuyuşu güzel.

hoş-hırâm خوش خرام (f. b. s.) : güzel gidişli, yürüyüşlü. (bkz : hoş-reftâr).

hoş-kadem خوش قدم (f. a. b. s.) : 1. ayağı uğurlu. 2. kadın adı.

hoş-kalem خوش قلم (f. a. b. i.) : 1. iyi yazan, kâtip. 2. s. hileci.

hoş-kâm خوش کام (f. b. s.) : arzu-larına ulaşmış, memnun, rahat.

hoş-manzar خوش منظر (f. a. b. s.) : 1. görünüşü güzel olan, güzel görünen. 2. güzel yüzlü. (bkz : hoş-nümâ).

hoş-meniş خوش منش (f. b. s.) : huyu, tabiatı iyi. (bkz : hoş-tab').

hoş-meşreb خوش مشرب (f. a. b. s.) : huyu güzel, sevimli.

hoş-meze خوش مزه (f. b. s.) : tadımı güzel, iyi yiyecek.

hoş-nevâ خوش نوا (f. b. s.) : güzel sesli.

hoş-nigâh خوشنگاه (f. b. s.) : güze bakışlı.

hoş-nihâd خوش نهاد (f. b. s.) : iyi huylu, iyi yaradılışlı.

hoş-nişîn خوش نشین (f. b. s. c.) : hoşnişinân) : 1. rahat yerleşmiş. 2. i. göçebe.

hoş-nişînân خوش نشینان (f. b. s. c.) : hoş-nişîn'in c.) : 1. rahat yerleşmiş olanlar. 2. i. göçebeler.

hoş-nûd خوشنود (f. s.) : râzı, memnun.

hoş-nûdi خوشنودی (f. i.) : hoşnutluk, memnunluk.

hoş-nûdiyyet خوشنودیت (f. i.) : "hoşnutluk" mânâsına gelen bu kelimeyi kullanmak büyük hatâ olur.

hoş-nümâ خوشنما (f. b. s.) : güzel görünen. (bkz : hoş-manzar¹).

hoş-reftâr خوش رفتار (f. b. s.) : güzel gidişli; yürüyüşü, gidişi güzel. (bkz : hoş-hırâm).

hoş-rû[y] خوش رو [ی] (f. b. s.) : sevimli, tatlı yüzlü. (bkz : hûb-rû[y]).

hoş-seray خوش سرای (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarında olup nümûnesi kalmamıştır.

hoş-sohbet خوش صحبت (f. a. b. s.) : sohbeti, konuşması güzel, tatlı.

hoş-tab' خوش طبع (f. a. b. s.) : tabiatı, huyu güzel. (bkz : hoş-meniş).

hoş-ter خوشتر (f. b. s.) : daha hoş, çok hoş.

Hotan ختن (f. h. i.) : şarkî Türkistan'da büyük bir şehir olup ahâlsî Müslümandır.

hû هو (a. h. i.) : 1. Allah. **Yâ-hû** : yâ Allah. (bkz : hüve²). 2. i. sığınma, yalvarma. 3. n. gaibe, hitab olarak eşhâsa da söylenir : "Hû, neredesin!" gibi.

hûb خوب (f. s. c. : hûbân) : güzel, hoş, iyi.

hubb-ı vatan : vatan sevgisi.

Hubâhib حباب (a. h. i.) : pinti-likle meşhur olan bir kimse olup çok zayıf ateş yakardı. **Nâr-i hubâhib**, **Nâr-ül-hubâhib** : Hubâhib'in ateşi. [bu söz Arapça'da atasözü olmuştur].

hûbân خوبان (f. s. hûb'un c.) : güzeller, iyiler. **Zümre-i hûbân** : güzeller takımı.

hûbân-ı Dımışk : Şam güzelleri.

hûban-nâme خوباننامه (f. b. i.) : güzel ve yakışıklı gençler hakkında yazılan kitap.

hûb-âvâz خوب آواز (f. b. s.) : güzel sesli.

hubb حب (a. i.) : sevgi.

hubb-i câh : yer, mevki, rütbe sevgisi.

hubb-ül-gayr : felse. * özgencilik, fr. altruisme.

hubb-ül-vatan : vatan sevgisi.

hubb-ül-vatan min-el-îmân : vatan sevgisi îmandan gelir.

hubb حب (a. s.) : hilekâr, aldatıcı. kurnaz. (bkz : habb, hibb).

hubbâz خباز (a. i.) : bot. ebeğümeci.

hubbâziyye خبازیه (a. i.) : bot. ebeğümeciğiller.

hubeb حبيب (a. i. habbe'nin c.) : buğday, arpa gibi ufak ve yuvarlak şeylerin tâneleri.

hubesâ' حبيساء (a. i. habîs'in c.) : habîsler. (bkz : habîs).

hûbi خوبی (f. i.) : güzellik.

hublâ حبلی (a. s.) : gebe. **El-leyletü hublâ** : gece gebedir. (bkz : hâmile).

hubeyb, hubeybe حبيب ، حبيبه (o. i. c. : hubeybat) : küçük tâne, tânecik. [yapma kelimelerdendir].

hubeybât حبيبات (o. i. hubeyb, hubeybe'nin c.) : küçük tânecikler. [yapma kelimelerdendir].

hubeybât-ı mülevvene : bot. kromoplâst.

hubeybi حبيبي (o. s.) : tânecikli; [yapma kelimelerdendir].

hublâ حبلی (a. s.) : gebe. (bkz : hâmile).

hub-rû خوب رو [ی] (f. b. s. c. : hûb-rûyân) : güzel yüzü, yüzü güzel. (bkz : hoş-rû).

hûb-rûyân خوب رویان (f. b. s. hûb-rû'nun c.) : güzel yüzlüler, yüzü güzel olanlar.

hubs خبث (a. i.) : 1. murdarlık, pislik. 2. kötülük, fenâlık. (bkz : habâset).

hûb-ter, bûb-terin خوبتر ، خوبترین (f. b. s.) : pek güzel, en güzel.

hubub حبوب (a. i. hubâb, hubâbe'nin c.) : su üzerindeki kabarcıklar.

hubûb حبوب (a. i. habb'in c.) : tâneler, tohumlar.

hubûbât حبوبات (a. i. habb'in c. olan hubûb'un c.) : tâneler, tohumlar; buğday, arpa, çavdar.. gibi tâneli bitkiler, tahıl.

hubûl حوول (a. i. habl'in c.) : ipler, organlar, halatlar. (bkz : hibâl).

hubûr خور (a. i. haber'in c.) : haberler, havâdisler.

hubûr حور (a. i.) : 1. sevinç. (bkz : sürûr). 2. (hibr'in c.) : âlimler (*bilginler) fakîhler, zekîler, anlayışlılar. 3. İsrâil oğulları bilginleri.

hubût حوط (a. i. habt'in c.) : bâtil olma, işe yaramaz olma.

hubûb حُب (a. i.) : kabarcı¹'ar. (bkz : hubub).

hubz خُبز (a. i.) : ekmek. (bkz : nân).

hubz-i hinta : buğday ekmeği.

hubz-ı rûmî : peksimet.

hubz-i şair : arpa ekmeği.

hubza خُبْزَه (a. i.) : 1. bir parça ekmek, ekmek parçası. 2. küll pidesi.

hûc خُوج (f. i.) : 1. kuş tacı, ibik. 2. horoz ibiği.

hûc-ı hurûs : horoz ibiği. (bkz : hûd-i hurûs).

hûc-ı hûdhûd : ibibik'in ibiği. 3. bot. horoz ibiği [çiçek]. 4. koç.

huceste خُجْسْتَه (f. s.) : 1. uğurlu, meymenetli; hayırlı, saâdetli, kutlu. 2. kadın adı.

huceste-fâl خُجْسْتَه فَال (f. b. s.) : falı uğurlu, yümünlü.

huceste-hisâl خُجْسْتَه خِصَال (f. a. b. s.) : tabiatı uğurlu.

huceste-ma'nâ خُجْسْتَه مَعْنَا (f. a. b. s.) : mânâsı uğurlu.

huceste-re'y خُجْسْتَه رَأَى (f. a. b. s.) : fikri, düşüncesi uğurlu [isâbetli].

hûd خُود (f. i.) : zırh başlık, miğfer.

hûd-i hurûs : zool. horoz ibiği. (bkz : hûc,² hûc-ı hurûs)

Hudâ خُدا (f. h. i.) : Tanrı. (bkz : Hâlik, Rabb).

hud'a خُدْعَه (a. i.) : aldatma, oyun, hîle, dalavere, düzen, dek.

hudâ-dâd خُدا دَاد (f. b. i.) : Allah vergisi.

hudâ-furûş خُدا فُرُوش (f. b. s. c. : hûdâ-furûşân) : mürâî sofı.

hudâ-furûşân خُدا فُرُوشَان (f. b. s. Hudâ-furûş'un c.) : mürâî sofular.

hudâ-furûşî خُدا فُرُوشِی (f. b. i.) : riyakârca sofuluk.

hudâ-hân خُدا خَوَان (f. b. i.) : şahâdet parmağı.

hud'a-kâr خُدْعَه کَار (a. f. b. s.) : hîlekâr, düzenbaz, oyuncu.

hud'a-kârî خُدْعَه کَارِی (a. f. b. i.) : hîlekârlık, düzenbazlık, oyunculuk.

Hudâ-negerde خُدا نِگَرْدِه (f. zf.) : Allah göstermesin.

Hudâ-pesend خُدا پِسنَد (f. b. s.) : Allah'ın beğeneceği şey.

Hudâ-perest خُدا پِرسْت (f. b. s.) : Allah'a ibâdet eden, tapınan.

Hudâ-perestâne خُدا پِرسْتَانِه (f. zf.) : Allah'a ibâdet edene yakışır bir sûrette.

Hudâ-perestî خُدا پِرسْتِی (f. b. i.) : Allah'a ibâdet etme, tapınma.

Hudâ-râ خُدا رَا (f. zf.) : Allah için, Allah aşkına.

hudâret خُضَارَت (a. i.) : sebze, yeşillik. (bkz : hudret).

Hudâ-şinâs خُدا شِنَاس (f. b. s.) : Allah'ı tanıyan, birleyen.

Hudâ-şinâsî خُدا شِنَاسِی (f. b. i.) : Allah'ı tanıma.

Hudâvend خُداوَنْد (f. h. i.) : 1. Allah, Tanrı. 2. s. efendi, sâhip, mâlik. 3. i. hâkim, hükümdar.

hudâvend-âne خُداوَنْدَانِه (f. b. zf.) : hûdâvend olana yakışacak sûrette. (bkz : hüküm-dâr-âne).

hudâvendî خُداوَنْدِی (f. i.) : hûdâvendlik, hükümdarlık, sâhiplik.

hudâvendigâr

hudâvendigâr خداوندگار (f. i.) : 1. âmir, hükümdar. 2. h. i. Osmanlı pâdişahlarından 1. Murâd'ın ünvânı.

Hudây خدای (f. h. i.) : Allah. (bkz : Hudâ).

Hudâ-yâ خدایا (f. n.) : ey Tanrı!, ey Allah!

hudâygân خدایگان (f. b. i.) : ulu pâdişah, büyük hükümdar.

Hudâyî خدائی (f. i.) : 1. Hudâlık, Allahlık. (bkz : ulûhiyyet). 2. s. Allah'a mensûp.

Hudâyî-furûş خدای فروش (f. b. s.) : Firaun gibi Tanrılık iddiâsında bulunan, tanrılık taslayan.

Hudâyî-furûş-âne خدای فروشانه (f. zf.) : Hûdâyî furûş'casına, Firaun gibi Tanrılık iddiâ edercesine.

Hudâyî-furûşî خدای فروشى (f. b. i.) : Hudâyî furûşluk.

hudâyî-nâbit خدایى نابت (f. a. b. s.) : ekilmeksizin kendiliğinden biten.

huddâm خدام (a. i. hâdim'in c.) : hizmetçiler. (bkz : hadem, hademâ).

hudenâ خدنا (a. i. hadîn'in c.) : ve-fâli, sâdik dostlar.

hudret حضرت (a. i.) : 1. yeşillik. (bkz : hudâret). 2. yeşil renklilik.

hudûd حدود (a. i. hadd'in c.) : sınırlar, uçlar, bucaklar.

hudûd-i memâlik : memleket hudutları.

hudûd-i şer'îyye : şer'î hadler, muayyen suçlara karşılık tatbik edilen şer'î cezâlar.

hudûd حدود (a. i. hadd'in c.) : 1. yanaklar. 2. yeri kazmalar, yeri yarmalar.

hudûd-nâme حدود نامه (a. f. b. i.) : memleket sınırını tâyin ve tahdîd eden vesîka.

hudûs حدوث (a. i.) : sonradan meydana olma.

huff خف (a. i.) : 1. abdest alırken üzerine meshedilebilen, çizme, mest, çedik gibi ayak-kabı. 2. deve tabanı, 3. deve.

huff ü hâfir : deve ve at.

huffâş خفاش (a. i. c. : hafâfiş) : yarasa, gece kuşu. (bkz : şeb-pere).

huffâşe خفاشه (a. i.) : zool. yarasa.

huffâz حفاظ (a. i. hâfız'ın c.) : ezberleyiciler, ezber bilenler, Kur'ân'ı ezberliyenler. (bkz : hafaza, hâfiz).

huffi خفی [eskiden] ayağa giyilen çizmelere konacak sûrette yapılmış olan kitaplar.

hufre حفرة (a. i.) : kazılmış çukur, oyuk, delik.

hufreteyn حفرتين (a. i. c.) : iki çukur.

hufreteyn-i enf : anat. burun delikleri.

hufte خفته (f. s. c. : hufte-gân) : yatmış, uyumuş.

hufte-gân خفتگان (f. b. s.) : hufte'nin c.) : yatıp uyumuş olanlar.

hufte-gî خفتگی (f. i.) : yatıp uyuma.

hufte-isfahân خفته اصفهان (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hufye خفيه (a. i.) : gizlenme, saklanma.

hûk خوك (f. i.) : domuz. (bkz : hînzîr).

hûk-i zahm-hurde : yaralı domuz.

hûk-bân خوكبان (f. b. i.) : domuz çobanı.

hu-kerde خوک کرده (f. b. s.) : terlemiş.

hû-keşân هو كشان (f. i. hû-keş'in c.) :

Hacıbektaş şeyhinin Yeniçeri Ocağı nezdindeki vekiline mahsus doksan dokuzuncu ortaya 1591 yılında tâyin olunan Bektâşi müritleri.

hukne حقه (a. i.) : tenkiye âleti,

şıringa.

hukuk حقوق (a. i. hakk'ın c.) : 1.

haklar. 2. hakikatler. 3. kanunların verdiği haklar. 4. hâkim ve avukat yetiştiren mektep. **İlm-i hukuk** : hukuk bilgisi.

hukuk-i cezâiyye : cezâ hukuku.

hukuk-i düvel : devletler umûmî hukuku.

hukuk-i emîriyye : huk. [eskiden]- istilâh olarak dar bir mânâda- memleket arâzîsinden alınan öşür.

hukuk-i esâsiyye encümeni : tar. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına esas teşkil edecek teşkilât-ı esâsiyye kanunu lâyihasını hazırlamakla görevlendirilen encümen.

hukuk-i ibâd : insan hukuku.

hukuk-i kadîme : eskiden beri olan tanışıklık.

hukuk-i medeniyye : medenî hukuk, fr. **droits civils**.

hukuk-i milîl : milletler arası hukuk, fr. **droit international**.

hukuk-i mevzûa : konulmuş kanunların meydana getirdiği hukuk.

hukuk-ı mücerrede : huk. [eskiden] mülkten mücerret olan haklar. [mürur ve şüf'a hakları gibi].

hukuk-i müfrede : huk. [eskiden]. (bkz : hukuk-ı mücerrede).

hukuk-i siyâsiyye : memleket idâresini ve halkın hakkını tanıyan hükümlerin hepsi, fr. **droit politique**.

hukuk-i şahsiyye : şahsın, kişinin hukuku.

hukuk-i tabîiyye : insanların yaradılıştan sâhip oldukları hukuk, fr. **droits naturels**.

hukuk-ı teâmüliyye : memleketin ahlâkını, âdetlerini belirten örf.

hukuk-ı zevciyyet : huk. [eskiden] karı ile kocanın yekdiğerine karşı hâiz oldukları haklar.

hukukî, hukukîyye حقوقى , حقوقه (a. s.) :

hukukla ilgili, hukuk işleriyle uğraşan. **Mahkeme-i hukukîyye** : hukuk mahkemesi.

hukukîyyât حقوقيات (a. i. c.) : hukuk bilgisi.

hukuk-perver حقوق پرور (a. f. b.

s.) : sâdik vefâlî dost.

hukuk-perver-âne حقوق پرورانه (a. f. zf.) :

hukuk pervercesine, vefâlî ve sâdik dostcasına.

hukuk-şinâs حقوق شناس (a. f. s.) :

1. hukuk ilmini bilen. 2. vefâkâr, vefâlî.

hukuk-şinâs-âne حقوق شناسانه (a. f. zf.) :

1. hukuk-şinasca, hukuk ilmini bilene yakışır sö. rette. 2. vefâlıcasına.

hulâlet خلات (a. i.) : samîmî dost-

luk. (bkz : halâlet, hılâlet).

hulâsa خلاصه (a. i.) : 1. bir şeyin,

bir sözün özü (* özet). (bkz : zübde).

hulâsa-i kelâm : sözün kıyası.

hulâsat-ül-hulâsa : hulâsanın hulâsası. 2. hesap bilânçosu.

hulâsaten خلاصه (a. zf.) : hu-

lâsa olarak, kısaca. (bkz : zübden).

hulb هلب (a. i.) : 1. kalın kıl, kuy-

ruk kılı, yele kılı; domuz kılı. 2. kıl fırça, kıl kalem.

huld خلد (a. i.) : 1. sürüp giden,

sonu olmıyan varlık. 2. bitmemiş, devamlılık. 3. sekiz cennetten biri. (bkz : cennet, behîst).

huld-zâr خلد زار (a. f. b. i.) : cennet.

hulefâ' خلفاء (a. i. halîfe'nin c.) :

1. halîfeler.

hulefâ-i râşidîn (ilk dört halife) : Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali. 2. resmî dâirelerde kalem âmirine bağlı bulunan me'murlar.

hulefâ-yi aklâm : kalem me'murları.

hulel حلل (a. i. hulle'nin c.) : elbiseler.

hulemâ حلما (a. s. halîm'in c.) : halîmler.

huleyme حليمه (a. i. c. : huleymât) :

1. memecik. 2. deride ve en çok dil üzerinde bulunan kübük kabarcık. [yapma kelimelerdendir].

hulf

hulf خلف (a. i.) : verdiği sözü tutma-
ma, üzerinde durmama.

huliy حلى (a. i. c. : huliyyât) : al-
tın, yâkut, zümrüt, gümüş gibi zînet eşyâsı.

hulk خلق (a. i. c. : ahlâk) : huy,
tabîat.

hulkan خلفاً (a. zf.) : huy ve tabîatça.

hulki خلقى (a. s.) : 1. hulkla
ilgili, tabîî. 2. erkek adı. [müen. hulkiyye].

hulkiyyet خلقيت (a. i.) : * törecilik,
fr. moralisme. [yapma kelimelerdendir].

hulkum حلقوم (a. i. s. : halâkîm) :
anat. boğaz [insan ve hayvanlarda].

hullân خلان (a. s. halîl'in c.) : sâ-
dık dostlar. (bkz : ahille).

hulle حله (a. i. c. : hulel) : 1. cennet
elbisesi. 2. belden aşağı ve belden yukarı olmak
üzere iki kısımdan ibâret elbise.

hulle-i Âdem'in (Hz. Âdem'in elbisesi) : incir
yaprağı. 3. üç defa kocasından boşanmış bir ka-
dının, tekrar eski kocasına varabilmesi için ya-
bancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi.

hulle-bâf حله باف (a. f. b. i.) : terzi.
(bkz : derzî).

hulled-Allah خلد الله (a. cü.) : Allah
dâim ve bâki etsin.

hullet خلت (a. i.) : içten sevgî, hakikî
dostluk, arkadaşlık.

hul iyyât حليات (a. i. hul iyy'in
c.) : altın, gümüş, pırlanta gibi zînet eşyaları.

hulm, hulûm حلم , حلم (a. i. c. :
ahlâm). (bkz : ahlâm).

hulûd خلود (a. i.) : bakîlik, dâ-
mî sûrette kalma, ölmezlik : **Yevm-i hulûd** : kı-
yâmet günü.

huluk خلقى (a. i.) : huy, tabîat.
(bkz : hulk).

huluk-i azîm : Hz. Muhammed'in mubârek huy-
ları.

hulûl حلول (a. i.) : 1. gelip çatma.
2. girme.

hulûl-i ramazân : ramazanın gelip çatması.

hulûl-i şitâ : kışın gelip çatması. 3. yanaşma.
4. geçme.

hulûlî حلولى (a. s.) : 1. hulûl'e âit
olan 2. i. Tanrılığın tecessümü inanisinde bulu-
nan kimse. [müen. "hulûliyye" dir].

hulûs خلوص (a. i.) : hâlislik, sâfilik,
gönül temizliği.

hulûs-i kalb : kalb temizliği, samîmiyet.

hulûs-i niyyet : niyet temizliği.

hulûsî خلوصى (a. s.) : 1. hâlis olan,
saf, içi temiz. 2. samîmî, candan. 3. i. erkek adı.

hulûs-kâr خلوصكار (a. f. b. s.) :
dalkavuk.

hulus-kâr-âne خلوصكارانه (a. f. zf.) :
hulûskâr olana yakışacak sûrette, dalkavuklukla.

hulûs-kârî خلوصكارى (a. f. b. i.) :
dalkavukluk.

hulûs-nâme خلوصنامه (a. f. b. i.) :
yalnız, ilgiyi ve bağlılığı göstermek üzere sunulan
mektup.

hulv حلو (a. s. c. : hulviyyât) :
1. tatlı. 2. bûzel, bazal.

hulûvv خلوص (a. i.) : hâlislik, boşluk
boş olma. 2. huk. [eskiden] vaziyet ve kıdemden
mütevellit olup kendisinden itiyaz caiz olmayan
mücerret bir hak.

hulviyyât حلوليات (a. i. hulv'ün c.) :
tatlılar, şekerlemeler, tatlı ile ilgili yiyecekler.

hulyâ خوليا (yun. i.) : kuruntu.

hulyâ-yî hazîn : hazin hulyâ.

hulyâ-âmez خوليا آميز (yun.f. b. s.) : rü'yâ uyandıran, hayâlê sürüklîyen.

hulyâ-dâr خوليا دار (yun.f. b. s.) : hayâl, hulyâ sâhibi.

hum خم (f. i.) : 1. küp. 2. şarap küpü.

hum-i mey : şarap küpü.

humâr خمار (a. i.) : içkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik. (bkz : humâre).

humâr-âlûd خمار آلود (a. f. b. s.) : 1. şaşkın, kendinden geçmiş. 2. süzgün, baygın [göz].

humâsi خماسي (a. s.) : ed. beş harfli; beşli; her parçası beş mısra'dan ibâret olan nazım şekli.

humât حمات (a. s. hâmi'nin c.) : himâye edenler, koruyanlar, gözetenler.

humbara خمبره (f. i.) : kumbara.

hum-çe خمچه (f. i.) : küçük küp.

humeka حمكا ("ka" uzun okunur. a. s. hamik'in c.) : ahmak, sersem. [dilemizde müfredi hiç kullanılmaz].

humeyyâ حيا (a. i.) : şiddet.

humeyye-l-ke's : şarabın en şiddetli zamânı.

hum-hâne خمخانه (f. b. i.) : 1. şarap küplerinin konulduğu yer. 2. meyhâne. 3. tas. âşığın kalbi.

humistân خمستان (f. b. i.). (bkz : hum-hâne).

humk حمق (a. i.) : ahmaklık, bön-lük, budalalık. (bkz : belâhet, hamâkat).

humma حمى (a. i.) : 1. ateşli hastalık. 2. nöbet. 3. sıtma.

humma-yi râcia : hek. fiyevr reküran, fr. fièvre récurrente.

humma حماض (a. i.) : bot. kuzu ku-lağı.

hummus حمص (a. i.) : bot. nohut.

humrân حمران (a. i. ahmer' in c.) : kırmızılar.

humre حمرة (a. i.) : hek. yılançık, alazlama.

humret حمرة (a. i.) : kırmızılık, kızılık. (bkz : sürhî).

humret-i hicâb : utanmadan doğan kızılık.

humret-i şafak : şafak kırmızılığı, kızılığı.

hums خمس (a. s. c. : ahmâs) : beş-te bir, beş bölükte bir bölük.

humûd خود (a. i.) : 1. ateşin koru-sönmiyerek alevi basılma. 2. düşme, zayıflama.

humûl خمول (a. i.) : birinin adı sanı batma, ünü kaybolma.

humûl حمل (a. i. haml'in c.) : yükler.

humûza حموضه (a. i.) : ekşilik. Müvellid-ül-humûza : oksijen.

humûzet حموضت (a. i.) : ekşilik, kekrelik.

hûn خون (f. i.) : 1. kan. (bkz : dem). 2. öldürme, öc.

hûn-i cân : şarap.

hûn-i kebûter (güvercin kanı) : şarap.

hûn-ab, hûn-âbe خونابه (f. b. i.) : 1. kanlı su. 2. gözyaşı.

hûn-âlûd, hûn-âlûde خون آلود (f. b. s.) : kana bulanmış. (bkz : hûn-in).

hûn-âşâm خون آشام (f. b. s.) : kan içen, kan içici. (bkz : hûn-hâr, hûn-rîz).

hûn-bâr خونبار (f. b. s.) : kan yağdırıcı. **Dide-i hûn-bâr** : kan saçan göz, kan ağlayan.

hûn-behâ خونبها (f. b. i.) : kan pa-hası, diyet.

hûn-çegân خون چگان (f. b. s.) : kendisinden kan akan. **Ecfân-ı hûn-çegân** : kan akan gözevleri [gözler].

hunefâ' حنفاء (a. i. hanîf'in c.) : İslâm dînine sınıksız bağlı olanlar.

hûn-efşân خون افشان (f. b. s.) : kan saçıcı, kan saçan, serpen. (bkz : hûn-feşân).

hunfesâ' خنفساء (a. i. c. : hanâfis) : bokböceği, mayıs böceği; **mec.** pıç. (bkz : veled-i zinâ).

hun-feşân خون فشان (f. b. s.) : kan saçan, kan saçıcı, serpen. (bkz : hûn-efşân).

hûn-hâh خون خواه (f. b. s.) : kan isteyen, öc alıcı.

hûn-hâr خونخوار (f. b. s.) : kan içen, kan dökücü, zâlim. (bkz : hûn-âşâm, hûn-rîz, zâlim).

hûn-hârâne خونخوارانه (f. zf.) : zulmederek, zâlimce

hûnî خونی (f. s.) : kanlı, kan dökmiye meyilli.

hûn-în خونین (f. b. s.) : kanlı, kana bulaşmış. (bkz : hûn-âlûd, hûn-âlûde, katil).

hunnâk خنাক (a. i.) : hek. boğmaca, bâdemcik, boğaz iltihâbı.

hunnâk-ı sadrî : hek. anjîn dö puatrin, fr. angine de poitrine.

hunnas خنس (a. i. hânîs'in c.). **astr.** beş seyyâre (*gezeğen) : Zuhal (Satürn), Müşteri (Jüpiter), Merih (Mars), Zühre (Venüs), Utârid (Merkür).

hûn-pâş خونپاش (f. b. s.) : kan saçan, kan dökten.

hûn-rîz خونریز (f. b. s.) : kan dökten, kan dökücü. (bkz : hûn-hâr).

hunûk خنک (f. n.) : ne güzelli, ne mutlul, yaşa!

hunyâ خنیا (f. i.) : şarkı, türkû söyleme. (bkz : hînâ).

hunyâ-ger خنیاگر (f. i. c. : hunyâ-gerân) : şarkıcı. (bkz : hânende, hînâ-ger).

hunyâ-gerân خنیاگران (f. i. hunyâger'in c.) : şarkıcılar.

hûr هور (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşid, Mihr, Şems).

hur خر (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşid, Şems).

hûr خور (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşid, Mihr, Şems). 2. yiyecek, yiyinti. (bkz : hûrd, hûrdenî).

hûr حور (a. i. ahver ve havrâ'nın c.) : 1. âhû 'gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar. 2. (c. hûriyân) cennet kızları, hûriler.

hûr-i in. (bkz : hûrî).

hurâc خراج (a. i.) : hek. çıban.

hurâce خراجه (a. i.) : hek. 1. irinlenme. 2. çıban.

hurâfât خرافات (a. i. hurâfe'nin c.) : aslı, esâsı olmıyan, saçma-sapan sözler ve rivâyetler.

hurâfe خرافه (a. i. c. : hurâfât) : inanılmaz, uydurma, yalan hikâye ve rivâyet. [Arap kabîlelerinden Uzle Arab kabîlesine mensup bir şahsın ismi olup, anlattığı inanılmıyacak şeylere de "hadîs-i hurâfe" denir]. (bkz : ustûre).

hûrân حوران (f. i. hûr'un c.) : irt gözlü cennet kızları.

hurâşe خراشه (a. i.) : küçük parça, ufak parça.

hurc خرج (a. i.) : meşinden yapılmış büyük heybe.

hurd خرد (f. s.) : 1. küçük, ufak. (bkz : sagîr). 2. kırık. 3. ehemmiyetsiz.

hûrd, hûrdenî خوردنى (f. i.) : yiyecek, yiyinti.

hûrd ü hâb : yiyecek ve uyku.

hûrde خورد (f. s.) : yemiş, yenilmiş. **Taâm-hûrde** : yemek yemiş. **Sâl-hûrde** (yıl yemiş) : kocamış, yaşlanmış, ihtiyar.

hurde خرد (f. i.) : 1. ufak değer-siz şey, kırıntı. 2. nükte; dakika. 3. g. s. yazıya nüans veren bir tarz.

hurde-i tarikat : tas. tarikatın edep ve erkânına dâir ufak tefek bilgiler. [Mevlevî tâbirlerinden-dir].

hurde tezyinât : g. s. tezhipte küçük süsleme motiflerine verilen umûmî ad.

hurde-bîn خرد بین (f. b. s. c. : hurde-bînân) : 1. ince, ufak şeyleri gören. 2. i. fiz. *büyüteç, ufak şeyleri büyülterek gösteren âlet, mikroskop.

hurde-bînân خرد بینان (f. b. s. hurde-bîn'in c.) : 1. ince, ufak şeyleri görenler. 2. i. fiz. *büyüteçler, ufak şeyleri büyük gösteren âletler, mikroskoplar.

hurde-bîn-âne خرد بینانه (f. zf.) : hurdebîn-cesine, ince şeyleri görene yakışacak şürette, inceden inceye.

hurde-bînî خرد بینى (f. b. i.) : ancak hurdebinle görülebilecek derecede küçük, mikroskopik.

hurde-dân خرد دان (f. b. s.) : dik-kat sâhibi, nükte ve inceliği anlıyan.

hurde-dânî خرد دانى (f. b. i.) : dik-kat sâhibi olma, nükte ve inceliği anlama.

hurde-furûş خرد فروش (f. b. s.) : ufak tefek şeyler satan, gerçi.

hurde-gîr خرد گیر (f. b. s.) : söz-de ayıp, kusur arıyan.

hurde-gîrî خرد گیرى (f. b. i.) : hurdegirlik, sözde ayıp ve kusur arama.

hurden-gâh خوردنگاه (f. b. i.) : yemek odası.

hurde-hâş خرد هاش (f. b. s.) : kırık dökük, param parça.

hûrdenî خوردنى (f. i.) : yiyinti, yiyecek şey.

hurde-şinâs خرد شناس (f. b. s.) : ince şeyleri anlıyan, dikkatli.

hurde-vât خردوات (f. i. c.) : hırdavat, öteberi, kırık dökük şeyler.

hurde-sâl خردسال (f. a. b. s.) : yaşı küçük, genç. (bkz : sagîr-üs-sinn).

hurd ü mûrd خرد و مرد (f. b. i.) : ufak tefek [kimse]; parça parça.

hurekile هرکله (a. s.) : (bkz : herkele, hirekle).

hûrî حورى (f. i. c. : hûriyân) : 1. cennet kızı. 2. sevgili.

hûriyye حوريه (a. i.) : 1. coşkunluk hallerinde hûrilerle buluştuklarına inanan bir tarikat. 2. kadın adı.

hurkat حرقت (a. i.) : hek. yanma, yanıklık; çıban.

hurkat-ül-bevl : bel-soğukluğu.

hurkat خرقت (a. i.) : akılsızlık; bilmezlik. (bkz : cihâlet).

hûr-likâ حورلقا (f. b. s.) : peri yüzlü, güzel.

huremât, hurmât, hurumât , حرمتات (a. i. hürmet'in c. c.) : haram, dince yasak olan şeyler.

hûr-peyker

hûr-peyker خورپیکر (f. b. s.) : hûri yüzlü.

hurrâs حراس (a. i. hâris'in c.) : bekçiler, nöbetçiler.

hurrem خرم (f. s.) : 1. şen, sevinçli, güler yüzlü, gönül açan; tâze. 2. g. s. bir yazı stili.

hurrem-âbâd خرم آباد (f. b. i.) : Ha- lişte Alibey köyü civârındaki kasrın adı.

hurrem-gâh, -geh خرمگاه (f. b. i.) : şen ve gönül açan yer.

hurremî خرمی (f. i.) : sevinç. (bkz : meserret).

hursend خرسند (f. s.) : kanaat eden, kısmetine râzı olan, tokgözlü, gözü tok.

hursend-âne خرسندانه (f. zf.) : tokgözlülükle. (bkz : kanâat-kârâne).

hursendî خرسندی (f. i.) : kanaat edicilik, tokgözlülük, göz tokluğu.

Hürşid خورشید (f. i.) : 1. Güneş. (bkz : Âftâb, Hûr, Mihr, Şems). 2. erkek adı.

Hürşid ü Feraşâd : Germiyanlı Şeyh oğlu Mustafa tarafından yazılan ve İran Şâhı Siyâvuş'un kızı Hürşid ile diyâr-ı magrib sultânının oğlu Feraşâd'ın sevimlerini anlatan manzum bir eser.

hurtûm خرطوم (a. i. c. : harâtîm) : fil hortumu, fil burnu.

hurû' خروج (a. i.) : tanelerinden hintyağı çıkarılan ağaç.

hurûb حروب (a. i. harb'in- c.) : savaşlar, kavgalar.

hurûc خروج (a. i.) : çıkış, çıkma; dışarı çıkma; ayaklanma. **Sâhib-hurûc** : büyük kahraman. **Yevm-el-hurûc** : kıyâmet günü.

hurûf حروف (a. i. harf'in c.) : harfler. **ilm-i hurûf** : harflerden mânâ çıkarıp yorumlama bilgisi.

hurûf-i âliyyât : Tanrı maksadının sırlarında gizli olan maddeler.

hurûf-i hecâ : gr. 1. alfabe harfleri. 2. elif, vav, he, ye harfleri.

hurûf-i imlâ : a, e, ı, i, o, ö, u, ü harfleri.

hurûf-i kameriyye : kendinden önce gelen el harfi okunan harfler : e, b, c, g, h, f, k, m, v, y : **el-kamer..** gibi.

hurûf-i menkuta, -mu'ceme : Arap alfabesindeki noktalı harfler.

hurûf-i mukataa : Kur'ân'ın 29. sûresindeki : elif lâm mîm, elif lâm elif râ, kaf, sâd, nûn.. gibi harfler.

hurûf-i munfasıla (Arap veyâ Osmanlı alfabesinde) : kendinden sonra gelen harflere bitişmeyen harfler : vav, rı, dal, ze, zel.

huruf-i muttasıla : kendinden sonra gelen harflere bitişen harfler.

hurûf-i şemsiyye : kendinden önce gelen el harfi târifinin l harfi okunmayan harfler : d, n, r, s, ş, t, z.

hurûfât حروفات (a. i. hurûf'un c.) : 1. harfler. 2. matbaa harfleri.

hurûfi حروفی (a. s.) : 1. hurûf bilgisi ile ilgili olan. 2. tas. Allah'ın kelâm sûresinde tecellisine ve harflerle belirtilmesine inanan.

hurûfiyye حروفیه (a. i.) : Fazl-ullah-i Hurûfî'nin, harflerin ecrârına dâir nazariyesini kabûl eden tarikatler ve sâlikleri.

hurûs خروس (f. i.) : horoz.

hurûş خروش (f. i.) : coşma, çağış, gürültü, şamata, telâş. **Cûş ü hurûş** : coşma ve gürültü.

hurûşân خروشان (f. s.) : 1. coşan, çağlıyan. 2. zf. coşarak, çağlıyarak.

husâ خصی (a. i. husye'nin c.) : erkeklilik bezleri, hayaları, (erkekteki) yumurtalar.

husâf حصاف (a. i.) : ekin biçme; hasad, hasad mevsimi.

husâfe حصافه (a. i.) : gizli kin; düşmanlık. (bkz : husâke).

husâke حساکه (a. i.) : gizli kin, düşmanlık. (bkz : husâfe).

husâle حَالَه (a. i.) : kırıntı; ufa-
lanmış nesne.

husbân حِسَاب (a. i.) : azap, sıkıntı.

husemâ' حِصْمَاء (a. i. hasım'ın c.) :
1. düşmanlar. 2. muhâlifler, karşı taraflar.

huss حَص (a. i.) : bot. 1. eğrelti
otu. 2. hurma yaprağı.

hussâd حَسَاد (a. s. hâsîd'in c.) :
haset edenler, kıskananlar. (bkz : hasede).

husûf خُصُوف (a. i.) : Ay tutulması.
(bkz : inhisâf³).

husûf-i cüz'î : meteor. Ay'ın kısmen tutulması.

husûf-i küllî : meteor. Ay'ın tamamen tutulması.

husûl حُصُول (a. i.) : üreme, türe-
me, çıkma.

husûl-pezir حُصُولِپَزِير (a. f. b. s.) :
hâsıl olmuş, husûl bulmuş. (bkz : husûl-yâfte).

husûl-yâfte حُصُولِیَافْتَه (a. f. b. s.) :
hâsıl olmuş. (bkz : husûl-pezir).

husûm حُصُوم (a. i.) : 1. uğursuzluk.
2. birbiri ardınca devâm etmek üzere olma. 3.
sürekli esen rüzgâr, fırtına.

husûm حُصُوم (a. i. hasm'ın c.) :
düşmanlar.

husûmet حُصُومَت (a. i.) : 1. ha-
sımlik, düşmanlık. 2. kıskançlık, çekememezlik.

husûn حُصُون (a. i. hısn'ın c.) :
kaleler.

husûn-i refia : yüksek kaleler.

husûs حُصُوص (a. i. c. : husûsât) :
bakım, iş; şekil, yol, konu.

husûsâ حُصُوصَا (a. zf.) : başkaca,
ayrıca. (bkz : husûsen).

husûsât حُصُوصَات (a. i. husûs'un c.) :
bakımlar, işler; şekiller, yollar, konular; mes'ele-
ler; maddeler.

husûsen حُصُوصًا (a. zf.) : husûsî olarak
hele, ayrıca. (bkz : bil-hassa, hassaten).

husûsî, husûsiyye حُصُوصِيَّة (a. s. c. : husûsiyyât) : birisine, bir şeye mah-
sûs. İmtihân-ı husûsî : yıl içinde yapılan yoklama.
Mekâtib-i husûsiyye : husûsî metepeler (* özel
* okullar). **Sûret-i husûsiyyede** : husûsî olarak.

husûsiyyât حُصُوصِيَّات (a. i. husûsî'nin
c.) : birinin husûsî hayatına âit şeyler.

husûsiyyet حُصُوصِيَّة (a. i.) : 1.
husûsîlik. 2. ilerilemiş olan tanışıklık, ahablık,
yakınlık.

husye حُصْيَه (a. i. c. : husâ) : erkeklik
bezi, haya.

husyet-üs-semek : zool. balık yumurtası.

husye-tân حُصْيَتَان (a. f. c.) : ha-
yanın çifti, çift haya, yumurtalar. (bkz : husye-
teyn).

husye-teyn حُصْيَتَيْن (a. i. c.) : (bkz :
husye-tân).

hûş هُوش (f. i.) : 1. akıl; fikir; şuur;
us. **Gûş-i hûş** (akıl kulağı) : anlayış. 2. ölüm. 3.
zehir.

hûş-ber هُوشْبَر (f. b. i.) : akli mahveden,
bozan ilâç.

hûşe حُوشَه (f. i.) : 1. başak. (bkz :
sünbûle). 2. selkim.

hûşe-i engûr : üzüm salkımı.

hûşe-i çarh, hûşe-i sipihr : astr. sünbûle deni-
len burç.

hûşe-i hurmâ : hurma salkımı.

hûşe-çîn حُوشَه چِينَ (f. b. s.) : harman
sonu tarlada kalan kesik, döküntü başakları top-
layıcı, toplıyan. (bkz : lakkata).

hûşenk هُوشَنَك (f. i.) : akıl, idrak,
iz'an.

Hûşenk هُوشَنَك (f. h. i.) : Siyam bin
Kiyumerz'in oğlu ve Câvidân Hurd'un müellifidir.

huşk

huşk خشک (f. s.) : 1. kuru. (bkz : yâ-bis). **Meyve-i huşk** : kuru yemiş. **Nân-ı huşk** : kuru ekmek.

huşk ü ter : kuru ve yaş. 2. kaba, soğuk. **Şahs-ı huşk** : kaba, soğuk adam.

huşk-cân خشک جان (f. b. s.) : câhil, nâdan, gâbi, kalın kafalı kimse.

huşkı خشکی (f. i.) : kuruluk. (bkz : yubûset).

huşk-leb خشک لب (f. a. b. s.) : du-dağı kurumuş, kuru dudaklı, susamış. (bkz : teşne).

huşk-mağz خشک مغز (f. b. s.) : boş kâfâli. (bkz : huşk-ser).

huşk-rîşe خشک ریشه (f. b. i.) : **hek**. ciltte, bir yerin gangren olarak kuru bir kabuk hâlinde kalması.

huşk-sâl خشک سال (f. b. i.) : kuraklık.

huşk-ser خشک سر (f. a. b. s.) : beyinsiz, ahmak, kaşık, dîvâne. (bkz : huşk-mağz).

hûş-mend هوش مند (f. b. s. c.) : hûş-mendân) : akıl sâhibi; akıllı, akli başında.

hûş-mendân هوشمندان (f. b. s. hûş-mend'in c.) : akıl sâhipleri, akli başında olanlar.

hûş-mend-âne هوشمندانه (f. zf.) : akli başında olarak, akıllıca.

hûş-mendî هوشمندی (f. b. i.) : akıl sâhipliği, usluluk.

hûş-rübâ هوشربا (f. b. s.) : akıl kapan, kapıcı.

hûş-rübûde هوشربوده (f. b. s.) : akli kapılmış, akli alınmış. ["hûş-rübâ, hûş-rübûde" şekli de vardır].

huşû' خشوع (a. i.) : gönül açaklığı. (bkz : tavâzu-, zarâet).

huşûnet خشونت (a. i.) : 1. sertlik, kabalık, katılık. 2. inatçılık.

huşûnet-i libâs : elbisenin sertliği.

huşûnet-i mizâc : tabîat, mizac sertliği.

hûş-yâr هوشیار (f. b. s.) : akli kendisine yar olan, yarıyan, akıllı.

hûş-yârâne هوشیارانه (f. b. zf.) : akıllıca.

hûş-vârî هوشیاری (f. b. i.) : akıllılık.

hût حوت (a. i.) : 1. büyük balık. 2. **astr.** balık burcu, semânın güney yarım küresinde Sevr burcundan ileride Hamel burcunun istikame-tinde bir burç, **fr. Poissons**. [semânın güney yarım küresinde olmasına rağmen, kuzey yarım küresinden de görülebilir ve Güneş şubatta bu burca girer]. **Sâhib-ül-hût** (balık adamı) : Yunus Peygam-ber.

hutab خطب (a. i. hutbe'nin c.) : hutbeler.

hutâm حطام (a. i.) : kuru ot, kabuk ve saman kırıntıları, çerçöp.

hutâm-ı dünyâ : (bu) dünyânın geçici, boş malı mülkü.

Hutame حطمه (a. h. i.) : cehennem'in beşinci katı; inatçı münkirlerin yeri. ["Gayyâ kuyusu" bu tabakadadır].

hutbe خطبه (a. i. c. : huteb) : 1. cumâ namazlarından evvel, bayram namazlarından sonra hatîbin minberde halka verdiği dinî öğüt. 2. kitapların başındaki süslü nesir başlangıcı. 3. kız isteme, dönürlük. **Sikke ve hutbe** (para kesme ve hutbe okutma) : istiklâl işâretleri.

hutbet-ün-nikâh : nikâh merâsiminde nikâh me'mûrunun söylediği sözler.

hutbe-hân خطبه خوان (a. f. b. s.) : hutbe okuyan.

huteb خطب (a. i. hutbe'nin c.) (bkz : hutbe).

hutebâ' خطباء (a. hatîb'in c.) : hutbe okuyanlar.

huttâf خطاف (a. i. c. : hatâtîf) : kırılganç [kuş].

hutûb خطوب (a. i. hatb'in c.) : maslahatlar, işler; meseleler.

hutûf حوف (hatf'in c.) : ölüm-ler.

hutûn, hutûnet ختون، خونت (a. i.) : 1. dâmât olma, dâmâtılık, 2. evlenme. (bkz : teeh-hûl, tezevvüc).

hutûr خطور (a. i.) : hatra gelme, akla gelme. (bkz : tahattür).

hutût خطوط (a. i. hatt'ın c.) : 1. çizgiler. 2. yazılar. 3. yollar.

hutût-i şûaiyye usûlû : top. inşîâ metodu, bir noktadan çıkarılan tulleri belli istikametler yardımıyla diğer noktaları tesbîtetme usûlû, fr. **rayonnement**. [eğer bu noktalar bir zincir gibi uzanırsa buna "cheminement" adı verilir].

hutuvât خطوات (a. i. hutve'nin c.) : şeytan aldatmaları.

huveyn حوین (a. i. c. : huveynât) : gözle görünemeyecek kadar küçük hayvancık, mikrop.

huveynât حوینات (a. i. huveyn'in c.) : gözle görünemeyecek kadar küçük olan hayvancıklar, mikroplar.

huveysal حویصل (a. i. c. : huvey-salat) : deride peydâ olan içi sulu, ufak kabarcık.

huveysalat حویصلات (a. i. hu-veysal'ın c.) : deride peydâ olan içi su dolu ufak kabarcıklar.

huveyzâ حویضا (a. i.) : hek. iç sür-günü, ishal.

huvvân خوان (a. s. hâin'in c.) : hâinler, hiyânet edenler.

hûy, hoy خوی، خوی (f. i.) : ter.

hûy, hû خو، خوی (f. i.) : tabîat, mizaç, ahlâk; âdet.

hûy-ı bed : fenâ huy.

hûy-gerde خوی گرده (f. b. s.) : 1. terlemiş. 2. alışmış, âdet edinmiş.

huyûl خیول (a. i. hayl'ın c.) : 1. atlar. 2. atlı alaylar. 3. kötüler kalabalığı.

huyût خیوط (a. i. hayt'ın c.) : ipler, iplikler; lifler, teller.

huyût-ı rakîka : ince iplikler.

huz حد (a. f. i. ahz'den.) : ahz maddesinden emrî hazır : al.

huz mâ safâ da' mâ kedir : hoşuna gideni al, gitmiyeni bırak.

huzâmî خزای (a. i.) : lâvanta çiçeği.

huzâret حضارت (a. i.). (bkz : hu-dâret).

huzem حزم (a. i. huzme'nin c.) : demetier.

hûzî خوزی (f. i.) : müz. tahmînen altı asırlık ehemmiyetsiz bir mürekkep makamıdır. Cor-cî'nin peşrev ve saz semâisi ile Dede Efendi'nin darb-ı fetih bestesi, bu terkîbe örnektir. Hûzî, sathî bir çârgâh beşlisi geçkili (hattâ çok defa yalnız do notuna fazla ehemmiyet verilmek ile iktifâ olunmuştur). Uşşak'dan ibârettir. Uşşak gibi dü-gâh'da kalır. Birinci güçlü, uşşak'daki gibi, nevâ, ikinci güçlü de çârgâh perdeleridir. Donanımına uşşak gibi si için bir koma bemolü alır.

hûzî-aşîran خوزی اشیران (f. b. i.) : müz. tahmînen dört asırlık bir mürekkep makamıdır; aşîran perdesine nakledilmiş bir hüsey-nî beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Bu beşli ile hü-seynî-aşîran perdesinde kalır. Donanımına si ko-ma bemolü konur; hüsey-nî beşlisi için de fa ba-kıyye diyezi alır ve si bekarlanır. Güçlü birinci de-recede dügâhdır.

hûzî-pûselik خوزی پوسه‌لیک (f. b. i.) : müz. en az üç asırlık bir mürekkep ma-kam olup numûnesi kalmamıştır; hûzî, pûselik

huzme

beşlisinin veyâ makamının ilâvesinden mürekkeptir. Pöselik ile düğâh'da kalır.

huzme حزمه (a. i. c. : huzem) : demet.

huzû' خضوع (a. i.) : alçak gönüllük, gönül alçaklığı.

huzûr حضور (a. i.) : 1. hazır bulunma. **Hakk-ı huzûr** : bir toplantıda hazır bulunma karşılığı olarak verilen para. 2. rahat.

huzûr-i kalb : gönül rahatlığı.

huzûr-i külli : fels. Allah'ın her yerde hazır olması, fr. **omniprésence** :

huzûr ü hâb : rahat ve uyku.

huzûr ü sükûn : rahatlık ve eminlik.

huzûr-âver حضور آور (a. f. b. s.) : rahatlandırıcı, sükûnet verici.

huzûz حظوظ (a. i. hazz'ın c.) : sevinçler, zevkler, memnûniyetler. (bkz : hazz).

huzûzât حظوظات (a. i. huzûz'un c.) : insanın hâzettığı, hoşuna giden şeyler.

huzûzât-ı nefsâniyye : nefse hoş gelen şeyler.

huzzâk حذاق (a. s. hâzık'ın c.) : hazâkatlı, işinin ehli olanlar, ustalar, eliuizlar. [dilimizde en çok doktor hakkında kullanılır].

huzzâk-ı etibbâ : doktorların en hazâkatlıları, en eliuiz olanları.

huzzân خزان (a. s. hâzin'in c.) : hazîne muhafızları, hazînedarlar, bekçiler.

huzzâr حضار (a. s. hâzır'ın c.) : huzurda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar.

huzzâr-ı meclis : macliste hazır bulunanlar. (bkz : hâzırîn, hâzırûn).

hübûb هوب (a. i.) : rüzgâr esmesi, üfürmesi. (bkz : vezîden).

hübûb-i riyâh : rüzgârların esmesi.

Hübel هبل (a. h. i.) : Kureyşlilerin en büyük putunun adı.

hübût هبوط (a. i.) : 1. yukarıdan aşağı inme düşme. 2. düşme. 3. uyuşma. [ziddi "suûd" dur].

hübût-i Adem : Adem peygamberin Cennet'ten yeryüzüne inmesi.

hübûk حبك (a. i. habîke'nin c.) : 1. çizgiler. 2. samanyolları, hacıyolları. (bkz : habâik).

hüccâb حجاب (a. i. hâcib'in c.) : 1. kapıcılar. 2. perdeciler.

hüccâc حجاج (a. i. hâcc ve hâcî'nin c.) : (bkz : hâcc, hâcî).

hüccet حجت (a. i.) : 1. senet, vesîka, delil. [eskiden, şeriat mahkemesinden verilen bir hak veyâ bir sâhiplik gösteren resmî vesîka (* belge)]. 2. seçkin âlimlere verilen ünvan **Hüccet-ül-İslâm** : İmâm-ı Gazâlî.

hüccet-i dâfia : huk. [eskiden] bir şeyi ispâta delil olmayıp talep ve iddiâyı defide delil olan hüccet : istishap gibi. [meselâ hayâtı, istishap tarrikiyle sâbit olan mefkudun veresi "ihtimal ki ölmüştür" diye malını aralarında taksîm edemezler. Istishap veresinin bu husustaki talep ve iddiâlarını defide hüccettir. Fakat istishap mefkudun irse istihkakında, yâni başkasının vâris olması hususunda delil ve hüccet olamaz].

hüccet-i kasıra ["ka" uzun okunur] : huk. [eskiden şahsa maksur ve münhasır olup başkasına sirâyet etmeyen hüccet; ikrâr ve yeminden nukûl gibi].

hüccet-i müsbite : huk. bir şeyi isbatta delil olan hüccettir : şahâdet gibi : [buna "hüccet-i muzlime" de denir].

hüccet-i müteaddiyye : huk. [eskiden] hükmü yalnız taraflara münhasır kalmayıp dâvâ ile sâir alâkadar olanlara da sirâyet ve tecâvüz eden beyyinedir. [nesebi veyâ mülkiyeti ispât eden şahâdet gibi].

hüccet-i zahriyye : huk. [eskiden] zahrında sebebi yazılan hükmün tasdikli sûretini hâvî hüccet.

hüccîyyet حجت (a. i.) : ihticâca sâlih olma.

hücec حجج (a. i. hüccet'in c.) : deliller, senetler, vesikalar. (bkz : hicâc).

hücec-i hattîyye : huk. [eskiden] yazılı deliller ki tezvîr ve tasnî şüphesinden sâlim ise mâ-mûl-ün-bih, yâni hükme medâr olur. Başka veç-

hile sübûta hâcet kalmaz. [beratlar, Defter-i Hâkanî kayıtları, hile ve fesattan sâlim olacak sûrette tutulan mahkeme sicilleri, tescil edilen vakfiye gibi].

hücerât حِجْرَات (a. i. hücre'nin c.) :

1. gözler, odacıklar. 2. sürü konulan yerler. (bkz : hücrât, hücrât). **Şûre-i hücerât** : Kur'ân'ın kırk dokuzuncu sûresi.

hüceyrât حَبِيرَات (a. i. hüceyre'nin c.) :

küçük delikler ve oyuklar.

hücevre حَبِيرَة (a. i. c. : hüceyrât) :

küçük delik ve oyuk.

hücnnet هَجْنَت (a. i.) : 1. ayıp, noksan,

kusur. 2. sözdeki ayıp. 3. bayağılık, soysuzluk, karışıklık.

hücrât حِجْرَات (a. i. hücre'nin c.) :

gözler, odacıklar. (bkz : hücerât, hücrât).

hücre حَجْرَة (a. i. c. : hücerât, hücrât,

hücrât) : 1. göz, odacık. 2. biy., bot., zool. canlı varlıkların (dokuların, organların) en küçük yapısı.

Hücre-i Saâdet : Hz. Muhammed'in makamı.

hücrevi حَجْرَوِي (a. s.) : 1. hücreyle

ilgili. 2. hücre gibi olan. [müen. "hücreviyye" dir].

hücü' هَجْوَع (a. i.) : uyku. (bkz :

hâb, nevm).

hücü'd هَجُود (a. i.) : gece az uyuma,

uykusuz kalma.

hücul هَجُول (a. i. hecl'in c.) : şun-

kurlar, uşurumlar. (bkz : hicâl).

hücûm هَجُوم (a. i.) : 1. saldırış, saldıрма.

hücûm-ı dil-irân-ı nizedâr : mızraklı yiğitlerin hücümu. 2. sert sözle birine çatma.

hücüb حَبْ (a. i. hicâb'ın c.) : per-

deler.

hücürât حِجْرَات (a. i. hücre'nin c.) :

gözler, odacıklar. (bkz : hücerât, hücrât).

hüdâ هُدَى (a. i.) : 1. doğru yol

gösterme. (bkz : hidâyet). 2. Kur'ân-ı Kerîm. (bkz : Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

hüdâfet هِدَافَت (a. i.) : etlilik, semizlik.

hüdâm هِدَام (a. i.) : deniz tutması.

hüdât هِدَات (a. s. hâdî'nin c.) : (bkz : hevâdî).

hüdhüd هِدْهِد (a. i. c. : hedâhîd) :

çavuşkuşu, ibibik, Süleyman Peygamber ile Sebâ Melîkesi Belkis arasında haber getirip götüren kuş. (bkz : ebürrebi).

hüdn هِدْن (a. i.) : sulh, barış.

hüdne هِدْنَة (a. i.) : harbîler ile mü-

sâbaka akdetme. [bir bedel karşılığında olsun olmasın]. (bkz : muhâdenet, müvâdaa, müsâlemet, muâhede).

hüdüb هِدْب (a. i. c. : ehdâb) : 1.

kirpik. (bkz : müjgân). 2. el silecek, havlu. 3. sarık. 4. minder kenarında olan saçak, püşkül. 5. bot. kirpik. (bkz : hedebe).

hükemâ' حُكَمَاء (a. i. hakîm'in c.) :

hakîmler, âlimler, bilginler.

hükkâm حُكَم (a. i. hâkîm'in c.) :

hâkimler.

hükkâm-ı adliyye : adliye hâkimleri.

hükle حُكْلَة (a. i.) : dil tutukluğu.

hükm حُكْم (a. i. c. : ahkâm) : hüküm,

emir, * komuta.

hükm-i âdil : huk. adâlet üzere verilmiş hüküm.

hükm-i gıyâbî : huk. iki taraftan biri hazır olmadığı halde verilen hüküm.

hükm-i Karakuşî (Karakuş hükümü) : mantığa uymıyan, hesâba kitâba gelmiyen hüküm.

hükm-i kazâ (kazânın hükümü) : her hususta Allah tarafından evvelce verilmiş olan hüküm.

hükm-i nizâmî : şer'î hükümler, hâricinde kalan işler için nizâmiye mahkemelerince verilmiş hüküm.

hükm-i şer'î : şer'iat icâblarına göre verilmiş hüküm.

hük-m-i ümmehât

hük-m-i ümmehât : fels. fr. matriarcat.

hük-m-i vicâhî : huk. iki taraf veya vekilleri hazır oldukları halde verilen hüküm.

hük-m-i vîcdânî : vîcdâna âit hüküm.

hük-m-i zîmnî : huk. [eskiden] zımnen vâki olan hüküm. [bir kimse diğer bir kimse aleyhine : "benim filân şahıs zîmmetinde sâbit olacak şu kadar kuruluş alacağıma onun emriyle kefil olmuş idin" diye dâvâ ve o kimse kefâleti ikrâr ve borcu inkâr etmekle müddei, borcu ispat ederek hâkim dahî hükmetse bu hüküm kefil aleyhine sarâhâten ve asıl gaip aleyhine zımnen hükümler].

hük-m-berdâr حکم بردار (a. f. b. s.) : itâat eden, boyun eğen.

hükmen حکماً (a. zf.) : hüküm vererek.

hükmi حکمی (a. s.) : 1. hükme âit, hükümle ilgili; bir karara dayanan; itibârî olan. 2. i. erkek adı.

hük-m-keş حکم کش (f. b. s.) : emre itâat eden.

hükûmât حکومت (a. i. hükûmet'in c.) : hükûmetler.

hükûm-dâr حکمدار (a. f. b. i. c.) : hükümdârân) : hükûm sâhibi, şah, pâdişah.

hükûm-dâr-ı müntehab : seçilmiş hükümdâr.

hükümdârân حکمداران (a. f. b. i. hükümdâr'ın c.) : hükûm sâhipleri, pâdişahlar.

hükümdârân-ı mâzî : geçmiş zaman hükümdarları.

hükûm-dâr-âne حکمدارانه (a. f. zf.) : hükümdâra yakışacak sûrette.

hükümdârî حکمداری (a. f. i.) : hükümdarlık, şahlık, pâdişahlık. (bkz : hükûm-rânî).

hükûmet حکومت (a. i.) : 1. bir memleketi idâre eden vekiller hey'eti. 2. devlet. 3. hükûmet konağı.

hükûmet-i âdile : adaletli hükûmet.

hükûmet-i adl : huk. [eskiden] gayri mukadder bir erş (tazmînat) tır, yâni miktarî şer'an muayyen olmayıp bilirkişinin usûlû dâiresinde takdîr ve tâyin edeceği diyet.

hükûmet-i âmme, hükûmet-i avâm : demokrat hükûmet, fr. démocratie.

hükûmet-i cumhûriyye : cumhûriyet hükûmeti.

hükûmet-i gayr-i müstakille : hâkimiyet ve istiklâliyet haklarını tamâmen hâiz olmayıp bir başka devlete bağlı bulunan hükûmet.

hükûmet-i meşrûta : meşrûtiyetle idâre olunan hükûmet.

hükûmet-i mu'tedil-âne : mütedil bir sûrette hüküm sürmek.

hükûmet-i müstakille : hâkimiyet ve istiklâliyet haklarını tamâmen hâiz olan hükûmet.

hükûmet-i müstebidde : istibdatla idâre olunan hükûmet.

hükûmet-i rûhâniyye : teokrasi idâresi.

hükûmet-i rûhbâniyye : teokrasi idâresi.

hükûmet-i sâbika : sâbık hükûmet, idârenin evvelce başında bulunanlar.

hükûmet-ül-elem : huk. [eskiden] seçce veya cî-râhası iyileşip de eseri kalmamış olan meşcuc veya mecruh için çekmiş olduğu elemenden dolayı bilirkişinin takdîr edeceği bir erş, bir zaman. [bu, "hükûmet-ül-adl-fi-l-elem" mânâsındadır. Buna "erş-i elem", yâni "acı bedeli" de denilmektedir].

hükûm-fermâ حکمفرما (a. f. b. s.) : hüküm süren. (bkz : hükûm-dâr, hükûm-rân).

hükûm-nâme حکمنامه (a. f. b. i.) : bir hüküm ve kararı bildiren yazı.

hükûmrân حکمران (a. s.) : hüküm süren. (bkz : hükümdâr, hükûm-fermâ).

hükûm-rânî حکمرانی (a. i.) : hüküm sürene mensup, şahlık, pâdişahlık, sultanlık. (bkz : hükûm-dârî).

hülâm هلام (a. i.) : balık tutkalı, paça suyu, pelte gibi donan şeyler.

hülâm-ı hayvânî : jelâtin denilen ve etin kemliğini kaynatmakla meydana gelen, tutkalımsı, hayvânî bir madde.

hülâm-ı nebâtî : nişâsta veya pekdîn denilen nebâtî (* bitkisel) bir madde.

hülâmî, hülâmiyye هلامی، هلامیه (a. s.) : tutkalımsı, jelâtinli veya albüminli.

hülâmiyyât هلامیات (a. i. c.) : hülâmî, tutkalımsı, jelâtinli maddeler.

hülû هلب (a. i.) : 1. kalın kıl kuyruk, yele kılı. 2. kıl fırça, kıl kalem.

hülhül هلهل (a. s. c. : helâhil) : öldürücü zehir. [Âsım Efendi Lûgati'nde "hülehl" şeklinde geçtiği de yazılıdır].

-hümâ ها - (a. zm.) : iki kişiyi gösterir.

hüma[y] [ها] (f. i.) : 1. Devlet kuşu. 2. saâdet, kutluluk.

hümâ-yi beyzâ-i dîn : Hz. Muhammed.

hümâ-yi ikbâl (devlet kuşu) : yüksek tâlîh, iyi uğur.

hümâ-yi lâ-mekân (mekânsız humâ) : Allah.

hümâm هام (a. s.) : himmetli, azimli, bir işe sınıksız sarılıp o işi başarma.

hümâ-pâye هاپايه (f. b. s.) : çok yüksek dereceli.

hümâ-pervâz هاپرواز (f. s.) : "hümâ gibi yüksek uçan" : yukarıdan atan, yüksekten konuşan.

hümâ-sâye هاسايه (f. b. s.) : gölgesi, iyilikleri dünyâya yayılmış.

hümâyûn هايون (f. s.) : 1. mubârek, kutlu. 2. pâdişaha âit. **Alem-i hümâyûn** : pâdişah bayrağı. **Otag-ı hümâyûn** : pâdişah çadırı. **Saray-ı hümâyûn** : pâdişah sarayı. **Ordû-yi hümâyûn** : pâdişah ordusu. 3. **mûz**. Türk müziğinin dokuz numaralı basit makamıdır. En eski makamlardan biridir. Hicaz âilesindendir; hicaz dörtlüsü ile püselik beşlisinden ibârettir. Durak, dügâh ve güçlü -dördüncü derece olan- nevâ'dır. Donanımına "si" bakıyye bemolü ile "do" bakıyye diyezi konulur. Niseb-i şerife sayısı 6'dır. Dizisi umûmiyetle çıkıcıdır. Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru şöyledir : dügâh, dik-kürdi, nim hicaz, nevâ, hüseyî, acem, gerdâniye ve muhayyer.

hümâyûn-âbâd هايون آباد (f. b. i.) : Bebek'te eskiden mevcut bir kasr'ın adı.

hümâyûn-nâme هايوننامه (f. b. i.) : pâdişah tarafından bir hükümdâra gönderilen mektup. (bkz : nâme-i hümâyûn).

hümeze همزه (a. i. c. : hümezât) : şey-tânî vesvese, kuruntu.

hümmâ حماء (a. i. c. : hümmeyât) : 1. sıtma. 2. hastalıktan dolayı vücutta hâsıl olan şiddetli harâret, ateş. 3. nöbetli hastalık.

hümmeyât حيات (a. i. hümmâ'nın c.) : 1. sıtmalar. 2. hastalıktan dolayı vücutta hâsıl olan şiddetli harâretler, ateşler. 3. nöbetli hastalıklar.

hümûm هموم (a. i. hemm'in c.) : gamlar, kederler, tasalar, kaygılar. (bkz : gu-mûm).

hümiûmet همومت (a. i.) : pek ziyâde ihtiyarlık.

hüner هنر (f. i.) : 1. mârifet, bilme. 2. ustalık. **Ercâb-ı hüner** : hüner sâhipleri.

hüner-mend هنرمند (f. b. s.) : hünerli, mârifetli. (bkz : hüner-ver).

hüner-mendi هنرمندي (f. b. i.) : hünermendlik, hünerlilik, mârifetlilik.

hüner-perver هنر پرور (f. b. s. c. : hüner-perverân) : hüneri seven, hüneri koruyan.

hüner-perverân هنر پروران (f. b. s. c. : hüner-perver'in c.) : hüneri sevenler, hüneri koruyanlar.

hüner-perverî هنر پروری (f. b. i.) : hünerlilik, ustalık.

hüner-pîşe هنر پيشه (f. b. s.) : hünerli, mârifetli. (bkz : hüner-mend, hüner-ver).

hüner-ver هنرور (f. b. s. c. : hüner-verân) : hünerli, mârifetli; artist. (bkz : hüner-mend).

hüner-verân هنروران (f. b. s. c. : hüner-ver'in c.) : hünerli, mârifetli kimseler, artistler.

hüner-verî هنروری (f. b. i.) : hünerlilik, artistlik.

hünkâr

hünkâr خنکار (f. i.) : pâdişah, sul-
tan, hükümdar.

hünkârî خنکاری (f. s.) : hünkâra
mensup, hünkârla ilgili. (bkz : şehriyârî).

hünsâ خنثی (a. s. c. : hinâs) : 1.
kendisinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bu-
lunan kimse. 2. bot. aynı çiçekte dişi ve erkek
organının bulunması.

hünsâ-i müşkil : huk. erkek ve kadın uzuvların-
dan her ikisi kendisinde bulunan ve fakat bu uzuv-
lardan birinin fiil ve hareketi ve teşekkülü diğerine
takaddüm ve galebe etmediği cihetle hâli taayyün
etmiyen hünsâ.

hünsâ-yi recülî : huk. erkeklik alâmeti galip ge-
len hünsâ.

hünsâ-yi nisâî : huk. dişilik alâmeti galip gelen
hünsâ.

hünsâiyyet خنثائیت (a. i.) : aynı
zamanda ve aynı şahısta hem erkeklik, hem dişi-
lik.

Hünûd هندود (a. h. i. Hind ve Hin-
dî'nin c.) : Hindliler.

hürer هرر (a. i. hirre'nin c.) : dişi
kediler.

hüreyre هیره (a. i.) : kedi yavrusu.
Hz. Ebu-Hüreyre : ešhâb-ı kiramdan biri.

hürmet حرمت (a. i.) : 1. saygı. 2. ha-
ramlık.

hürmet-i galîza : huk. [eskiden] üç talâk ile hâ-
sıl olan hürmet. [buna : "beynûnet-i mugallaza"
da denir].

hürmet-i hafife : huk. [eskiden] bir veya iki
talâk-ı bâin ile hâsıl olan hürmet. [buna : "bey-
nûnet-i suğrâ" da denir].

hürmet-i muvakkate : huk. [eskiden] sebebinin
zevâli ile nihâyet bulan hürmet.

hürmet-i müebbade : huk. [eskiden] sebebi as-
lâ zâil olmiyan hürmet.

hürmeten حرمتاً (a. zf.) : saygı sa-
yarak.

hürmet-kâr حرمتکار (a. f. b. s.) :
saygı sayar, saygı sayan.

hürmet-kârâne حرمتکارانه (a. f. zf.) :
saygı sayarak, saygı ile.

Hürmüz, Hürmüzd هرمز، هرمزد (f. h. i.) :
1. Zerdüşterin hayır tanrısı. 2. i. eski İran
takviminde Güneş yılının ilk günü. 3. Jü-
piter, Müşteri, Erendiz.

hür حر (a. s.) : esîrolmiyan, karışanı
görüşeni olmiyan, serbest.

hürre حرة (a. s.) : câriye veya esir
olmiyan kadın.

hürre-i mükellefe : huk. [eskiden] âkıl ve bâ-
liğ olan hür kadınlar.

hürriyyet حریت (a. i.) : hürlik,
serbestlik, azatlık.

hürriyyet-i ebediyye : 31 mart vak'asında ölen-
ler için İstanbul'da dikilmiş olan anıt.

hüsâm حسام (a. i.) : keskin kılıç.
(bkz : tîğ-i bürrân).

hüsâm-üd-dîn حسام الدین (a. b. i.) :
1. dînin keskin kılıcı. 2. Mevlânâ'nın Mesnevî'yi
söyliyerek yazdırdığı meşhur zat. 3. erkek adı.

hüseyn حسین (a. i.) : 1. küçük sev-
gili. 2. h. i. Hz. Muhammed'in torunu ve İmâm-ı
Alî'nin küçük oğlu. Meşhed-i Hüseyin : Kerbelâ'da
Hüseyin'in türbesi. 3. erkek adı.

hüseynî حسینی (a. s.) : 1. Hüseyin
ile ilgili; Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in ço-
cukları. 2. i. meşhur bir çeşit lâle. 3. müz. Türk
müziğinin altı numaralı basit makamıdır; en eski
makamlardandır; Hüseyinî beşlisi ile uşak dörtlü-
sünden müteşekkildir. Durak düğâh ve güçlü -be-
şinci derece olan- hüseyinî perdeleridir. Niseb-i
şerife sayısı 8 dir. Dizisi çıkıcıdır. İkinci şekli
muhayyer olur. Donanımına "si" koma bemolü ile
"fa" bakıyye diyezi konulur. Orta sekizlideki ses-
leri şöyledir (pestden tize doğru) : düğâh, segâh,
çârgâh, nevâ, hüseyinî, eviç, gerdâniye ve muhay-
yer. Hüseyinî, klâsik bestekârlar tarafından da en
çok kullanılan bir kaç makamdan biri olmakla
berâber, bilhassa Türk halk müziğinde en çok kul-
lanılmış olan makamdır. 4. i. kadın elbiselerinde
süs olarak kullanılan ipekten, yünden ve pamuktan
yapılma şerit kaytan, saçak ve benzeri şeyler.

hüseyinî-acem حسینی عجم (a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-aşîrân حسینی اشیران (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Hüseyinî makamının pest tarafına, hüseyinî-aşîrân perdesine nakledilmiş bir uşşak dörtlüsü ilâvesinden mürekkep olup, bu dörtlü ile aşîrân perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede -hüseyinî'nin durağı olan- düğâh'dır. Donanımına hüseyinî gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Eskiden "vech-i hüseyinî" de denilen bu makam, esâsen hüseyinî'nin pest tarafına (durağından itibâren) tabîi olarak bir dörtlü katılmak sûretiyle yapılmıştır ki, aşîrân perdesinde kalan hüseyinî'den başka bir şey değildir.

hüseyinî-gerdâniye حسینی گردانیه (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-geveşt حسینی گوشت (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-horasânî حسینی حراسانی (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az üç üç-buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-nevrûz حسینی نوروز (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-pûselik حسینی پوسه‌لک (a. f. i. b. i.) :

müz. Türk müziğinin bir kaç asırlık mürekkep makamlarındandır; pûselik beşlisi veya makamı ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik ile düğâh'da kalır. Güçlüsü, -hüseyinî'nin güçlüsü olan- hüseyinî'dir. Donanımına hüseyinî gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Pûselik için bu ârizalar bekar yapılır ve "sol" diyez kullanılır.

hüseyinî-rehâvî حسینی رهاوی (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır. [aslı: "hüseyinî ruhâvî" dir].

hüseyinî-sabâ حسینی صبا (a. b. i.) :

müz. hâlen magrib (Fas, Cezâyir, Tunus) de kullanılan bir Türk müziği makamıdır; düğâh perdesinde kalır. Güçlüsü, -hüseyinî'nin güçlüsü olan- hüseyinî, ikinci derecede de -kürdî dörtlüsünün başladığı- nevâdır. Donanımına hüseyinî gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur ki kürdî dörtlüsü için de si bekarı müteakip "si" küçük mücenneb bemolü kullanılır.

hüseyinî-şehnâz حسینی شهناز (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseyinî-zemzeme حسینی زمزمه (a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. III. Selim tarafından terkibedilmiş ise de aynı terkipte olan hüseyinî-kürdî makamı XV. asır başlarında kullanılmıştır. Zamanla (beyatî-araban'da olduğu gibi) unutulmuş ve yeniden III. Selim tarafından meydana çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

hüsn حسن (a. s.) : 1. güzel, iyi. 2. i.

güzellik, iyilik.

hüsn-i âdâb : güzel terbiye, görgü.

hüsn-i ahlâk : ahlâk güzelliği.

hüsn-i âkibet : netice güzelliği.

hüsn-i beyân : ed. iyi, güzel anlatış.

hüsn-i endâm : endam, vücut güzelliği.

hüsn-i hâl : davranış güzelliği.

hüsn-i hareket : iyi muâmelede bulunma.

hüsn-i hatt : yazı güzelliği.

hüsn-i hisâl : huyların iyiliği.

hüsn-i hitâm : iyi sona erme.

hüsn-i hizmet : iyi iş görme.

hüsn-i ibtidâ' : ed. (bkz : berâat-i istihlâl).

hüsn-i idâre : iyi idâre, iyi kullanma.

hüsn-i imtizâc : iyi geçinme.

hüsn-i isti'mâl : iyi kullanma.

hüsn-i i'tibâr : çok itibâr gösterme, iltifât etme.

hüsn-i kabûl : iyi bir sûrette kabul etme, iyi yüz gösterme.

hüsn-i makta' : ed. bir gazelin makta' beytinde evvelki beyit.

hüsn-i ma'nevî : iç güzelliği.

hüsn-i matla' : ed. bir gazelin ikinci beyti.

hüsn-i meyelân : muhabbet iyiliği.

hüsn-i muâmele : iyi muâmele.

hüsn-i nazar : teveccüh, iltifat.

hüsn-i niyyet : iyi niyet.

hüsn-i sûret

hüsn-i sûret : iyi bir sûrette.

hüsn-i sûri : görünüşteki güzellik.

hüsn-i şöhrat : iyi şöhrat.

hüsn-i tabiat : zevk güzelliği.

hüsn-i ta'bir : söyleyişin güzelliği, güzel ifade.

hüsn-i tahallus, hüsn-i ta'lil : ed. bir şeyin meydana gelmesine hayâlî ve güzel bir sebep gösterme.

hüsn-i tedbir : iyi, yerinde, yolunda tedbir.

hüsn-i telâkki : iyi kabul.

hüsn-i teveccüh : sevgi ile karışık beğenme.

hüsn-i zann : iyi fikir besleme.

hüsn üân : 1) güzellik; 2) müz. Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürrekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

hüsn ü aşk : 1) güzellik ve sevgi; 2) Şeyh Galib'in meşhur manzum hikâyesi.

hüsn ü kubh : 1) güzellik ve çirkinlik; 2) Hanefî fıkhrının en mühim bahislerinden biri.

hüsn ü letâfet : güzellik ve hoşluk.

hüsnâ حسنى (a. s. ahsen'den.) : en (da, ha, pek, çok) güzel. ["ahsen" in müennesidir].

hüsn-âver حسن آور (a. f. b. s.) : güzellik artırıcı.

hüsnî حسنى (a. i. c. : hüsnîyyât) : 1. güzelliğe âit, güzellikle ilgili. 2. i. erkek adı. [müennesi "hüsnîyye" dir].

hüsnîyyât حسيات (a. i. hüsnî'nin c.) : güzel olan hususlar.

hüsr خسر (a. i.) : zarar, ziyan, kayıp.

hüsr-üd-dünyâ ve-l-âhire : dünyâ ve âhirette zararlı, hiç bir şey elde edememek hâli; dünyâ ve âhiret gürme gitti. [Kur'an'da "hasir-üd-dünyâ ve-l-âhire" şeklinde geçer].

hüsrân خسران (a. i.) : 1. zarar, ziyan. (bkz : hasâr, hasâret). 2. beklenilenin elde edilmemesi yüzünden duyulan acı, yokluk, mahrûmiyet acısı.

Hüsrev خسرو (f. h. i.) : 1. eserlerini Farsça yazmış bir Türk şâiri ve edîbi olup 651 (1253) de Hindistan'da doğmuştur. (1253-1325). 2. Hüsrev ü Şîrin masalının erkek kahramanı.

hüsrev خسرو (f. i. c. : hüsrevân) : 1. pâdişah, hükümdar, sultan.

hüsrev-i encüm, hüsrev-i seyyâre-gân : (yıldızların pâdişahı) : meteor. Güneş. 2. erkek adı.

hüsrevân خسروان (f. i. hüsrev'in c.) : pâdişahlar, hükümdarlar, sultanlar.

hüsrev-âne خسروانه (f. zf.) : pâdişâhâne, hükümdarca, hükümdâra yakışır şekilde.

hüsrevânî خسروانى (f. s.) : 1. hükümdâra lâik. 2. çok iyi, âlâ, birinci derece. 3. i. bir çeşit şarap. **Hum-i hüsrevânî** : sultânî küp, çok büyük şarap küpü.

hüsrevî خسروى (f. i.) : hüsrevlik, pâdişahlık, hükümdarlık, sultanlık.

hüşyâr هشيار (f. b. s.) : akli başında, akıllı uslu.

hüşyâr-âne هشيارانه (f. zf.) : akıllıcasına.

hüşyârî هشيارى (f. i.) : akıllılık.

hütâf هتاف (a. i.) : seslenme, çağırma.

hütâme هتامة (a. i.) : kırpıntı, kesinti.

hütr هتر (a. i.) : ahmaklık, budalalık. (bkz : hamâkat).

hüttâk هتاك (a. s. hâtik'in c.) : 1. yırtanlar. 2. bozanlar.

hütöl هتول (a. i.) : sürekli yağmur yağma. (bkz : hütön).

hütön هتون (a. i.) : sürekli yağmur yağma. (bkz : hütöl).

hüvâm هوام (a. i.) : hayranlık hâli. (bkz : heyâm).

hüve هو (a. zm.) : 1. üçüncü müfret (* tekil) şahıs zamîri : O. 2. Allah. (bkz : HÜ¹).

hüve hüvesine هو هوسنه (a. t. b. zf.) : tamâmı tamâmına, elifi elifine.

hüve-l-bâki هو الباقي (a. c.) : bâki kalan O'dur. (Allah'tır).

hüveydâ هويدا (f. s.) : 1. açık, apaçık, belli, besbelli. (bkz : âşkâr, ayân, zâhîr).
2. kadın adı.

hüveyza هويضة (a. i.) : hek. iç sür-
günü, ishal; kolera ishâli.

hüviyyet هويت (a. i.) : 1. mâhiyet, hakikat, asıl. 2. müz. bir makamın dizisindeki seslerden her birinin tîz ve pest taraflarında bulunan seslere nisbetiyle sınırlanmış şahsiyetidir. Meselâ : çârgâh makamındaki pûselik perdesi düğâhtan bir tanîni tîz ve çârgâhtan bir bakıyye pest olmak üzere tahdîdedilmiş bulunuyor ki, pûselik sesinin hüviyeti de budur.

hüyâm هيام (a. i.) : azgınlık.

hüyâm-i rahm : kadınlarda şehvet azgınlığı, fr. nymphomanie.

hüyâyâm هيام (a. s. hâim'in c.) : sevgiden şaşırılmış olanlar.

hüzâl هزال (a. i.) : zayıflık, arıklık, bitkinlik.

hüzâl-i asabî : hek. sinir bozukluğu yüzünden vücûda ârız olan titreklik.

hüzî هزى (a. i.) : kedi yavrusu.

hüzûn حزن (a. i. c. : ahzân) : gam, keder, sıkıntı.

hüzûn-âmîz حزن آميز (a. f. b. s.) : hü-
zûnle, gamla, kederle karışık. (bkz : hüzûn-âver, hüzûn-efzâ).

hüzûn-âver حزن آور (a. f. b. s.) : hüzûn getiren, hüzûn veren. (bkz : hüzûn-engîz).

hüzûn-efzâ حزن افزا (a. f. b. s.) : hü-
zûn, gam, tasa, keder artıran.

hüzûn-engîz حزن انگيز (a. f. b. s.) :

hüzûn koparan, hüzûn karıştıran, hüzûn veren, gam, tasa veren. (bkz : hüzûn-âver).

hüzûl هزول (a. i.) : zayıflık, arıklık, bitkinlik.

hüzzâm هزام (i.) : müz. Türk müziğinin

mürekkep makamlarındandır. En eski mürek-
keplerden birisi olmakla berâber, bilhassa bir bu-
çuk iki asırdır pek çok rağbet görmüştür. Türk
müziğinin koyu hüzûn arzeden makamlarından bi-
ri olan bu makam, dizisi bir sekizli içinde ifâde
edilebilen mürekkep makamlardandır. Hüzzâm beş-
lisi ile segâh dörtlüsünden mürekkeptir. Durak se-
gâh ve güçlü -üçüncü derece olan- nevâ'dır. Di-
zisi inici-çıkıcı olup niseb-i şerîfe sayısı 6'dır.
Donanımına "si" koma, "mi" bakıyye bemolleri
ile "fa" bakıyye diyezli konulur. Orta sekizlisin-
deki sesleri -pest'den tîze doğru- şöyledir : segâh,
çârgâh, nevâ, hisar, evîç, gerdaniye, muhayyer ve
tîz segâh.

hüzzâm-ı cedid : müz. Türk müziğinin mürek-
kep makamlarındandır. Tahmînen iki asır evvel
terkîbedilmiştir. Irak makamının pest dörtlüsün-
nün (yânî irak perdesindeki segâh dörtlüsünün)
segâh'a ilâvesinden rûy-i irak, müstear'a ilâvesin-
den revnâknümâ, hüzzâm'a ilâvesinden de hüzzâm-ı
cedîd makamları teşekkül etmektedir. Makam, sözü
geçen dörtlü ile irak perdesinde kalır. Güçlüler bi-
rinci derecede hüzzâm'ın güçlüsü olan nevâ, ikinc-
ci derecede hüzzâm'ın durağı ve dörtlüsünün son
sesi olan segâh'dır. Donanımına irak gibi "si" ko-
ma bemolü ile "fa" bakıyye diyezli konulur ve
hüzzâm'ın "mi" bakıyye bemolü nota içerisinde
ilâve olunur.

hüzzâm-ı kadîm : müz. Türk müziğinin en az
bir buçuk iki asırlık bir mürekkep makamı olup
nümûnesi kalmamıştır.

hüzzâm-ı rûmî : müz. Türk müziğinin en az iki
iki buçuk asırlık mürekkep makamlarından olup
nümûnesi kalmamıştır.

I

ا ء ؤ (ha.) : Osmanlı alfabesinde
"elif" ve "ayın" harfleriyle başlayan ve kalın esreli
okunan kelimelerin sesini karşılar.

ibt, ıbt ابط ء ابط (a. i.) : anat. omu-
zun iç ve alt tarafı, koltuk.

ibtıyye ابطية (a. i.) : anat. kol-
tuğa âit, koltukla ilgili. **Hufre-i ıbtıyye**. hek. kol-
tukaltı çukuru.

idâa اضاءه (a. i.). (bkz : ızâa).

ıdhâk اِضْحَاك (a. i. dıhk'den.) : gül-
dürme, güldürülme.

ıdlâl اِضْلَال (a. i. dalâl'den.) : dalâ-
lete düşürme, doğru yoldan çıkarma; azdırma, **Giri-
-ve-i ıdlâl** : sapıtkanlığın* içinden çıkılmaz yolu.
(bkz : ızlâl).

ıdlâliyyât اِضْلَالِيَّات (a. i. c.) :
insanı azdıracak, yoldan çıkaracak bahis ve düşün-
celer.

ıhlamur اِخْلَامُور (a. i.) : kerestesi
makbul olan ve çay gibi kurutularak içilmeğe el-
verişli güzel kokulu ve şifâli çiçeği bulunan bir
ağaç.

ıhn اِهْن (a. i.) : boyalı sof [kumaş].

ıhn-ı menfûş : didilmiş kumaş.

ık'âd اِكْعَاد (a. i. kuûd'dan.) : 1.
oturtma [bir nesneyi veyâ kişiyi]. 2. yüksek bir
yere çıkarma. (bkz : iclâs).

ıkâl اِكْعَال (a. i.) : deve ayağına bağ-
lanan bağ, köstek.

ık'âr اِكْعَار (a. i.) : derinletmek, de-
rinletilmek, derinleştirmek, derinleştirilmek.

ıkbân اِكْبَان (a. i. ukâb'ın c.) : ka-
rakuşlar.

ıkd اِكْد (a. i. c. : ukud) : 1. ger-
danlık. 2. inci dizmeğe mahsus iplik. 3. inci dizi-
si. 4. hurma salkımı.

ıkd-i Süreyyâ : astr. Ülker denilen ikişer ikişer
karşılıklı yıldız kümesi.

ıkfâl اِكْفَال (a. i.) : kitlemek.

ıkhâr اِكْهَار (a. i.) : kahr etme, olma,
edilme; kahredilmiş olma.

ıkhâr-ı düşmen : düşmanın kahrolması.

ıklâb اِكْلَاب (a. i.) : tersine çevirme,
çevrilme; aksine döndürme, döndürülme. bkz :
taklîb).

ıklâl اِكْلَال (a. i.) : azaltma, azaltılma.

ıklid اِكْلِيد (a. i. c. : akalîd) : anah-
tar.

ıklîm اِكْلِيم (a. i. c. : ekalîm) : bir bölgenin,
ortalama hava şartlarıyla beliren hâli.

ıkmâ' اِكْمَاع (a. i.) : 1. birini aşağı-
lama. 2. gelen birisini geriye döndürme..

ıkmâh اِكْمَاه (a. i.) : kibir ve aza-
metle kafa tutma.

ıkmâr اِكْمَار (a. i.) : ayın doğmasını
bekleme.

ıkmâs اِكْمَاس (a. i.) : suya daldırıp
çıkarma.

ıknâs اِكْنَس (a. i.) : aşağılık bir kim-
se iken asâlet, soyluluk iddiâsında bulunma.

ıknât اِكْنَات (a. i.) : 1. Allah'a
duâ etme, yalvarma. 2. inkisâr etme. 3. namazda
kıyâmı uzatma ve hacce devâm etme.

ıksâ اِكْصَا (a. i.) : uzaklaştırma; uzaklaş-
tırılma.

ıksâ-yi âmâl : isteklerinden uzaklaştırma.

ıksâm اِكْسَام (a. i.) : yemin etme, an-
dichme.

ıksâr اِكْسَار (a. i.) : elinden geldiği
halde ihmâl etme, yapmama.

ıksat اِكْسَاط (a. i.) : hakkaniyet,
doğruluk gösterme.

ıktâ' اِكْتَاع (a. i. kat'dan.) : 1.
pâdishahın toprak bağışlaması. 2. maktûan ihâlê.
3. delil göstererek susturma.

ıktâât اِكْتَاَاعَات (a. i. ıktâ'ın c.). (bkz :
ıktâ').

ıktâât-i mevkufe ["ku" uzun okunur] : huk.
[eskiden] ülüleml tarafından beytülmalde istihka-
kı olan bir zâte temlik sûretiyle itâ veyâ beytül-
malden müsevvigat-ı şer'iyye'si dâiresinde iştirâ,
yâhut, ülülemlir'in müsaadesiyle bervechi mülkiyet
ihyâ edilmiş olup mâliki cânıbından bir cihete
vakfedilen arâzi.

iktâr اقطار (a. i.) : damlatma, damlatılma.

iktîdâ' اقتداء (â. i.) : uyma, tâbi olma.

iktîdâen اقتداء (a. zf.) : iktîdâ sûretiyle, uyarak, tâbi olarak.

iktifâ' اقتفاء (a. i. kafâ'dan.) : uyma niyetiyle ardına düşme, arkasından gitme.

iktifâen اقتفاء (a. zf.) : örnek tutarak, izinden giderek.

ikvâl اقوال (a. i.) : birinin söylediği bir sözü, söyledi diye iddiâ etme.

ikvâliyyât اقوالیات (a. i. c.) : lüzumsuz iddiâlar, sözler, söylenmediği halde, söylen, di diye iddiâ edilen sözler.

innîn عین (a. s.) : iktidarsız, kısır, güçsüz, pulu, fr. *impuissant*.

Irâk عراق (a. h. i.) : Dicle nehrinden aşağı Basra'ya kadar Şat Suyu'nun iki tarafı.

Irâk-ı Arab (Arap Irakı) : Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan ve Bağdat'ın kuzeyine kadar uzanan arâziye Osmanlılarca verilen bir ad.

Irâk-ı Acem (Acem Irakı) : Irak'ın Dicle nehrinden itibaren İran hudûdundaki yüksek dağlık mîntakaya kadar uzanan bölgesine Osmanlılarca verilen bir ad. İkisine birden **Irâkayn** (iki Irak) denir.

ırâk عراق (a. i.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Eskiden en çok kullanılan makamlardan olmasına rağmen, son asırda nâdiren kullanılmıştır. Bu makam, segâh dördlüsünün irak perdesindeki şeddi ile bir uşşak dördlüsünün birleşmesinden meydana gelmiştir; bunlara ekseriyâ bir de nevâ perdesindeki pûselik dördlüsü ilâve edilir. Makam segâh dördlüsü ile irak perdesinde kalır. Güçlüsü birinci derecede düğâh perdesidir. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur; pûselik dördlüsü kullanılan yerde "fa" sesi bekar yapılır. Irak, çıkıcı bir makamdır; inici şekline evic denilir. Bünyesindeki 3 adet dördlünün sesleri, pest-den tîze doğru şöyledir : irak, rast, düğâh, segâh, (irak'da segâh dördlüsü), düğâh, segâh, çârgâh,

nevâ (yerinde uşşak dördlüsü), nevâ, hüseyinî, acem, gerdâniye (nevâ'da pûselik dördlüsü).

ırâk-gerdâniye : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-geveşt عراق گوشت (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-ı acem : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-mâye عراق مایه (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-nevrûz عراق نوروز (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep bir makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-selmek عراق سلمک (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-şehnâz عراق شهناز (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâkî, ırâkıyye عراقیه (a. s.) : Iraklı olan; Irak ile ilgili.

ırâdâ' ارضاع (a. i.) : süt emzirme. (bkz : ırzâ').

ırgaf ارغاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : hırsla bakma, hızla yürüme.

ırk عرق (a. i. c. : urûk) : 1. kök, asıl. 2. damar. 3. nesil, zürriyet, sülâle, soy.

ırk-ı ahmer : kızıl soy, kızıl derili.

ırk-ı asfer : sarı soy, sarı derili.

ırk-ı ebyaz : ak soy, beyaz derili.

ırk-ı esved : siyah soy, siyah derili.

ırk u güher : damar ve maya.

ırk-un-nesâ : hek. siyatik. [doğrusu : "arak-ün-nisâ" dır].

ırk-us-sûs : bot. meyan kökü.

ırk-üz-zeheb : bot. altın kökü denilen bir *bitki.

ırkıy, ırkıyye عرقیه (a. s.) : ırka âit, ırkla ilgili.

ırkıyât

ırkıyât عرقيات (a. i. c.) : etno-
loji, fr. *éthnologie*.

ırs عرس (a. i.) : karı ile kocadan
herbiri.

ırz عرض (a. i. c. : a'râz) : 1. şan ve
şeref, nâmus, iffet. Ehl-i ırz : nâmuslu kimseler.
2. perde. Hetk-i ırz : nâmus perdesini yırtma

ırza ارضه (a. i.) : otu çok olan yer,
gayırlık.

ırzâ' ارضاع (a. i.) : emzirmek,
emzirilmek.

ırzâ-i etfâl : çocukların emzirilmesi.

ırzâ-i gayr-i mâderi : (çocuğu) hayvan sütiyle
besleme.

ırzâ-i mâderi : (çocuğu) ana sütiyle besleme.

ırzâ-i sinâi : (çocuğu) emzikle besleme.

ıs'âb اصحاب (a. i. sa'b'dan.) : güç
ve zor olma, güçleştirme, güçleştirilme.

ısâbe عصابه (a. i. c. : asâib) : 1.
cemâat, topluluk. 2. başa sarılan sarık, tûlbent.
3. hek. yaraları sardıkları bağ, sargı bağı, bant.

ıs'âd اصداد (a. i. suûd'dan.) : yukarı
çıkarma, yükseğe kaldırma, kaldırılma.

ısâga اصاغه (a. i.) : 1. eritilmiş şey-
leri kalıba dökme, kalıba dökülme. 2. kuyumcu-
luk etme.

ısâha اصاخه (a. i.) : kulak tutup
dinleme.

ısâm عصام (a. i.) : göze çekilen
sürme.

ıs'âr اصعار (a. i.) : kibir ve gurur-
la surat asma.

ısâre اصاره (a. i.) : 1. çadır ipi.
2. çadır kazığı.

ısâta اصاته (a. i.) : seslenme, ses çı-
karma.

ısbâh اصباح (a. i.) : sabah vakti,
seher vakti. Fâlik-ül-ısbâh : Cenâbihak. (bkz :
fecn-i sâdık).

ısbı' اصبع (a. i. c. : esâbî') : parmak.
(bkz : usbu'). [kelime Arapça'da "ısbı', usbu',
asba', asbı'" şeklinde de kullanılır].

ısdâ' اصداء (a. i. sadâ'dan) : yankı,
sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle duyulan
ikinci ses.

ısdâ-i cebel : dağın yankısı. (bkz : aks-i savt).

ısdâk اصداق (a. i.) : verilecek para-
yı kadının nikâhında kararlaştırma.

ısdâr اصدار (a. i. sudûr'dan.) : su-
dûr ettirme, ettirilme, çıkarma, çıkarılma.

ısfahân اصفهان (f. i.) : müz.

Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından-
dır. Püselik beşlisi, dügâh perdesine nakledilmiş
bir rast dördlüsü ve beyâtî makamından meydana
gelmiştir. Beyâtî'nin durağı ve güçlüsü olan dü-
gâh ve nevâ perdeleri, ısfahân'ın da durak ve güç-
lüsüdür (püselik beşlisi ile dügâh'daki rast dördlü-
sünün de esâsen durak perdeleri dügâhtır). İsfahân'ın dizisi inici-çıkıcıdır. Donanımına beyâtî gibi
"si" koma bemolü konulur; püselik beşlisi için
"si" bekar ve rast dördlüsü için "si" bekar ile sol
bakıyye diyezi kullanılır. Eskiden beyâtî makami-
na "ısfahan" denilirken, ısfahânek makamının ter-
kibini müteâkip birkaç asırdanberi ısfahânek yeri-
ne ısfahan denilmiye başlanmış, beyâtî yeni bir
bünyeye girmiş, ısfahânek de ısfahân'ın küçük bir
fark gösteren şekline kalbolmuştur.

ısfahânek اصفهانك (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürek-
kep makamıdır. Püselik beşlisi ile başlaması ve
bu beşlide biraz fazlaca gezinmesinden başka ısfahân makamından hiç bir farkı yoktur. Binâenaleyh başka bir makam itibâr etmek imkânsızdır.

ısfahân-gerdâniyye اصفهان گردانیه (f. b. i.) :
müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mü-
rekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-gevest اصفهان گوشت (f. b. i.) :
müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürek-
kep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân cedid اصفهان جدید (f. a. b. i.) :
müz. Türk müziğinin en eski mürekkep maka-

mındandır. Kantemir'in bir peşrev ve saz semâîsi nümüne olarak kalmıştır.

isfahân-ırâk اصفهان عراق (f. a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümunesi kalmamıştır.

isfahân-mâye اصفهان مایه

(f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümunesi kalmamıştır.

isfahân-nevrûz اصفهان نوروز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümunesi kalmamıştır.

isfahân-selmek اصفهان سلمك (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümunesi kalmamıştır.

isfahân-sehnâz اصفهان شهناز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümunesi kalmamıştır.

isfahân-zemzeme اصفهان زمزمه (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümunesi kalmamıştır. Kürdî dörtlüsü ile düğâh'da kalan isfahan'dan ibârettir.

isfirâr اصفرار (a. i. sufret'den.) :

sarı olma, sararma.

isfirâr-ı ayn : gözün sararması.

isfirâr-ı evrâk : yaprakların sararması.

isga' اصفاء ("ga" uzun okunur.

a. i.) : 1. kulak verip söz dinleme. 2. söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

isgar اصغار ("ga" uzun okunur. a. i.

sagîr'den.) : küçültme; hor ve hakir görme.

ishâr اصفهار (a. i. sıhriyyet'den.) :

sıhriyet, akrabâlık, hısımlık peydâ etme; dâmât olma; dâmât edinme.

iskat اسقاط ("ka" uzun okunur.

a. i. sukut'dan. c. : iskatât) : 1. düşürme, düşürülme.

iskat-ı cenîn : çocuk düşürme. 2. yok etme. 3. hükümsüz bırakma. 4. ölünün azapsız kalması için dağıtılan sadaka.

iskatât اسقاطات ("ka" uzun okunur. a. i. iskat'in c.). (bkz : iskat).

iskatât-ı mahza : huk. [eskiden] talâk, i'tak gibi sırf iskat olunan şeyler.

islah اصلاح (a. i. sulh'den.) : iyi bir hâle koyma, iyileştirme, düzeltme.

islah-ı hâl : kendi hâlini iyileştirme, düzeltme.

islah-ı zât-ül-beyn : aralarındaki soğukluğu kaldırarak iki kişiyi uzlaştırma.

islahât اصلاحات (a. i. islâh'ın c.) : düzeltme veya iyileştirme işleri.

islahât-ı adliyye : adlî islahat.

islahât-ı askeriyye : askerlikte yapılan yenilikler.

islahât-ı cedide : yeni düzenler, düzeltmeler.

islahât-ı mâliyye : mâliyyede yapılan yenilikler, düzeltmeler.

islahât-ı mülkiyye : idârede yapılan yenilikler, düzeltmeler.

islahen اصلاحاً (a. zf.) : islâh ederek, düzelterek, islah yoluyla.

islahî, islahiyye اصلاحی، اصلاحیه (a. s.) : düzeltmeye, iyileştirmeye dâir, düzeltme ile ilgili. **Tedâbir-i islahiyye** : düzeltme, iyileştirme tedbirleri.

islah-pezir اصلاحپذیر (a. f. b. s.) : tâmiri ve düzeltilmesi kabil olan.

ismâm اصمام (a. i.) : 1. sağırlaştırma. 2. şişenin ağzını tıkama.

ismâm-ud-duâ : nasîhat yolu veya söylenilen kötü sözlere aldırış etmiyen [adam].

ismât اصمات (a. i.) : sükût ettirme, susturma, susturulma.

isnâ' اصناع (a. i.) : 1. yardım etme. 2. kalınkafalı bir adamın gereği gibi öğrenmesi.

isnân اصنان (a. i.) : 1. darılma, güvenme. 2. ısrâr etme, ayak direme. 3. kibirlenme.

ısr اصر (a. i.) : 1. kulağın küpe deliği.
2. ahd, yemin.

ısrâr اصرار (a. i.) : ayak direme.
ısrâr- mahcûb-âne : mahcupçasına ısrar.

ıstabl اصطبل (a. i.) : ahır.
ıstabl-i âmire : pâdişah sarayının ahır.

ıstaflîn اصطفاين (a. i.) : bot. ha-
vuç.

ıstahar اطرهر (a. h. i.) : 1. İran'da
bir şehir adı. 2. su birikintisi; havuz, göl.

ıstarah اطررح (a. i.) : (bkz : ıstahar).

ıstîâd اطرعاد (a. i.) : yükseğe çık-
ma. (bkz : suûd, tereffü').

ıstîbâb اطرطاب (a. i.) : 1. damardan
kan fışkıрма. 2. dökülme.

ıstîbâğ اطرطاع (a. i.) : boyanma.

ıstîbâr اطرطبار (a. i. sabr'dan.) :
1. sabretme, katlanma. 2. sebât etme, dayanma.

ıstîdâm اطرطدام (a. i.) : iki şeyin
birbirine şiddetle çarpışması.

ıstîfâ' اطرطفاء (a. i.) : 1. bir şeyin
hâlisini, temizini seçip alma. 2. seçme, seçkinlik.
3. ayıklama, ayıklanma, fr. *sélection*. ["müstafâ"
sözü bundan alınmadır].

ıstîfâf اطرطفاف (a. i.) : saf bağ-
lama, dizilme, sıralanma.

ıstîhâb اطرطحاب (a. i.) : 1. mu-
sâhabe etme, konuşma; dostlukta bulunma. 2.
saklama.

ıstîlâ' اطرطلاء (a. i.) : ateşte ısınma.

ıstîlâh اطرطلاح (a. i. sulh'den c. :
ıstîlahât) : ilim sözü, tâbir, terim, fr. *terme*.

ıstîlahât اطرطلاحات (a. i. ıstîlâh'ın
c.) : ilim sözleri, tâbirleri, terimler, fr. *termes*.

ıstîlahî, ıstîlahiyye اطرطلاحیه ، اطرطلاحی (a. s.) : ıstîlahâ mensup, ıstîlahla ilgili.

ıstîlah-perdâz اطرطلاح پرداز (a. f. b. s.) :
tuhaf ve karışık kelimeler kullanan, ıstîlah para-
lıyan [kimse]. (bkz : mustalâhî, mustelîh).

ıstîlah-perdâz-âne اطرطلاح پردازانه (a. f. z.) :
ıstîlah-perdâze, tuhaf ve karışık kelimeler kulla-
nan kimseye ıstîlah paralıyana yakışacak sûrette.

ıstîlah-perdâzi اطرطلاح پردازی (a. f. b. i.) :
ıstîlah-perdâzlık, ıstîlah paralama.

ıstîlah-perver اطرطلاح پرور (a. f. b. s.) :
(bkz : ıstîlah-perdâz).

ıstîlam اطرطلام (a. i.) : 1. kopar-
ma, kesme; dibinden kesme. 2. ekini soğuk vur-
ma.

ıstînâ' اطرطناع (a. i.) : seçme; adam
seçme. (bkz : intihâb).

ıstînâ-i siddik : sâdik dost seçme.

ıstîrâh اطرطراح (a. i.) : yardım isteme.

ıstîrâm اطرطرام (a. i.) : saygı gösterme.

ıstîyâd اطرطیاد (a. i. sayd'dan.) : av-
lama, ava gitme, avlanma.

ıstîyâf اطرطیاف (a. i.) : bir yerde
yazlamak, yazı geçirmek.

ısvâ' اطرطواء (a. i.) : kuruma, rütûbeti
kaybolma.

ışâ' اطرطاء (a. i. c. : ışâyâ) : akşam
ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman.

ışâân اطرطاشآن (a. i. c.) : akşam ile
yatsı. (bkz : ışâayn).

ışâayn اطرطاشاین (a. i. c.) : akşam
ile yatsı zamanı. (bkz : ışâân).

ışâyâ اطرطایا (a. i. ışâ'nın c.) : ak-
şam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman-
lar.

ışk عشق (a. i.). (bkz : aşk).

ışka عشقه (a. i.) : bot. sarmaşık
[ot]. (bkz : bıdırgan).

ıtâm اطام (a. i.) : hek. idrar tutul-
ması, idrar zorluğu.

ıt'âm اطام (a. i. taâm'dan.). (bkz :
it'âm).

ıt'âm-ı muhtâcin : yoksullara yemek yedirme,
yoksulları doyurma.

ıtâre اطاره (a. i.) : uçuurma, uçu-
rulma.

ıtâret عطارت (a. i.) : attarlık, ak-
tarlık.

ıtâş عطاش (a. s. atşân'ın c.) : susa-
mış olanlar.

ıtbâk طباق (a. i.) : kapak peydâ et-
me, kaplama.

ıtbâk-üz-zehab : altın kaplama.

ıter عتر (a. i. itret'in c.) : nesiller,
züriyetler, akrabâlar.

ıtfâk اطاق (a. i.) : maksadına eriş-
tirme.

ıtga اطاء ("ga" uzun okunur. a. i.) :
azdırma, azdırılma.

ıtk عتق (a. i.) : köle veya câriye
azâdetme.

ıtk ale-l-cu' : huk. [eskiden] cins ve miktarı
mâlûm, mütekavvim bir mal üzerine yapılan ıtak-
tır ki, memlûk bunu duyup bildiği mecliste kabul
edilince derhal azat olur, velevki o malı filhal te-
diye etmesin.

ıtk-ı ba'z : huk. [eskiden] memlûkü kısmen
azâdetme. [meselâ : mevlânın kölesine : "senin
nisfini azâdettim" demesi gibi].

ıtk-ı küll : huk. [eskiden] memlûkü tamâmen
azâdetme.

ıtk-ı muallak : huk. [eskiden] bir şarta tâlik
sûretiyle vukû bulan ıttıktır. ["şu işi yaparsan
hürsün!" denilmesi gibi].

ıtk-ı muzâf : huk. [eskiden] bir zamâna izâfe
edilmiş olan ıttık. ["sen şu ayın nihâyetinde hür-
sün" denilmesi gibi].

ıtk-ı mübhem : huk. [eskiden] müteaddit mem-
lûklerden lâalettâyin birini veya birkaçını azâdet-
me. [bir mevlânın iki kölesine hitâben : "sizden
biriniz hürsünüz" demesi gibi].

ıtk-ı müneccez : huk. [eskiden] bir şartla mual-
lak, bir zamâna muzâf olmıyan ıttık. ["sen hür-
sün seni azâdettim" diye yapılan ıttıklar gibi ki,
köle veya câriye derhâl azât olmuş olur].

ıtk-ı müşterek : huk. [eskiden] iki veya daha
ziyâde kimsenin mâlik oldukları bir köle veya câ-
riyeyi birlikte azâdetmeleri.

ıtk-un-neseme : huk. [eskiden] azâdedilmek
üzere alınmış olan köleyi azâdetme. [vasînin mü-
teveffâ müsi adına bir köle alıp azâdeylemesi].

ıtk-nâme عتقنامه (a. f. b. i.) : kö-
le veya câriye azâd etmeyi tevsik eden yazı, azad,
salıverme kâğıdı.

ıtlâ' اطلاء (a. i.) : 1. havât şeylere
heves etme. 2. bir şeyin üstüne bir şey sürme.

ıtlak اطلاق (a. i. talk'dan.) : 1. salı-
verme, koyuverme.

ıtlak-ı inân (dizgini salıverme) : başı boş bi-
rakma.

ıtlak-ı lisân : ağzına geleni söyleme.

ıtlak-ı yed : hayır işleme. 2. boşama : "zevce-
sini ıtlâk etti". 3. hapis ve sâir cezâdan kurtarma,
affetme.

ıtlâl اطلال (a. i.) : 1. zamânı he-
der etme, zamânı boşuna geçirme. 2. bir şey üze-
rine yüklenme, havâle olma.

ıtlîhâh اطلحاح (a. i.) : göz yaşarma,
gözden yaş akma.

ıtlinsâ' اطنساء (a. i.) : çok terleme.

ıtmâ' اطماع (a. i. tama', dan. c. :
ıtmâât) : tamaa düşürme.

ıtmâât اطماعات (a. i. ıtmâ'in c.) :
tamaa düşürmeler.

ıtmâh اطماح (a. i.) : gözü yukarı dik-
me, yukarı bakma.

ıtmâiyyât اطماعات (a. i. c.) : tamaa
düşürmek için söylenen sözler.

itmâl اضمال (a. i.) : mahvetme.

itmi'nân اطمئنان (a. i.). (bkz : itminân, tuma'nînet).

itnâb اطباء (a. i.) : sözü uzatma, lüzumsuz tafsilât ile haşve boğma.

itnâb-ı makbûl : bahsi iyice anlatmak gibi bir fayda düşünümlere yapılan itnab.

itnâb-ı mümill : ed. biktiracak, usanç verecek kadar sözü uzatma.

itnâbe اطنابه (a. i.) : 1. gölgelik. (bkz : sâye-bân, mazalle). 2. keman kırışi, teli.

itnân اطنان (a. i.) : mâdenî bir ses çıkartma, çınlatma.

itr عطر (a. i.) : 1. güzel ve lâtif koku. 2. bot. sardunyagillerden, yaprakları tırtıklı ve güzel kokulu bir nebat, fr. *geranium*.

itr-ı şâhî : bot. güzel bir koku.

itrâ' اطراء (a. i. tarâvet'den.) : mübâlâğalı, aşırı derecede medhetme, övme.

itrâb اطراب (a. i. tarab'dan) : keyfe, şevke getirme.

itrâd اطراد (a. i.) : biriyle bahse girişme.

itrâf اطراف (a. i.) : göz yumma; evvelce verilmiyen bir şeyi verme.

itrâh اطراح (a. i. tarh'dan.) : tarhetme, çıkarma, dışarı atma.

itret عترت (a. i. c. : iter) : nesil, zürriyet.

itrî, itriyye عطري، عطريه (a. s.) : kokulu, güzel koku ile ilgili : *Mevâdd-ı itriyye* : güzel kokulu maddeler.

itrîh اطريخ (a. i.) : devenin yüksek, büyük hörgücü.

itriyyât عطريات (a. i. c.) : güzel kokular, güzel kokulu esanslar, yağlar.

itr-nâk عطرناك (a. f. b. s.) : güzel kokulu.

ittilâ' اطلاع (a. i.) : kokulu şeyler sürünme.

ittilâ اطلاع (a. i. tulû'dan. c. : ittilâât) : öğrenme, tanıma, bilme, haberli olma.

ittilâât اطلاعات (a. i. ittilâ'ın c.) : öğrenmeler, tanımlar, bilmeler, haberli olmalar.

ittilak اطلاق (a. i.) : inşirahlı olma.

ittirâd اطراد (a. i. tard'dan.) : 1. birini tâkibetme; muntazam tarzda ceryan etme. 2. fels. bir üslûpta giden, ritim.

ittirâden-li-l-bâb : bâbın kaidesine uygun gelmek için.

itvâl اطوال (a. i.) : uzatma, uzatılma.

ivazen عوضاً (a. zf.) : karşılık olarak, karşılığında.

iyâd عياد (a. i.) : İsmâîlî gurûbundan büyük bir Arap kabîlesinin adı.

iyâdet عيادت (a. i.) : 1. hatır sorma, ziyâretinde bulunma, gidip görme. 2. hasta ziyâret etme, hasta ziyâreti.

iyâdeten عيادته (a. zf.) : hatır sorarak [hasta hakkında].

iyâfe عيافه (a. i.) : kuş ile fala bakma.

iyâl عيال (a. i.) : 1. bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler. 2. kadın, eş. (bkz : zevce). *Evlâd ü iyâl* : çoluk çocuk. *Kesir-ül-iyâl* : geçindirmek zorunda bulunduğu kalabalık bir âilesi olan. (bkz : hõrende-gân).

iyâr عيار (a. i.). (bkz : ayâr).

iyâr-dân عياردان (a. f. b. s.) : ölçü, değer bilir. (bkz : ayâr-dân).

iyâz عياذ (a. i.) : sığınma. (bkz : ilticâ)

iyâzen عياداً (a. zf.) : sığınarak.

iyâzen b'-illâh : Tanrı'ya sığınarak.

iyin عين (a. s. aynâ'nın c.). (bkz : iyn).

iza عظه (a. i.) : vaiz, nasihat, öğüt.
(bkz : pend).

izâa اضاعة (a. i.) : kaybetme, mahvetme, edilme.

izâf اضماف (a. i.) : 1. zayıflatma, zayıflama. 2. bir şeyin üzerine bir misli koyma, koyulma.

izcâ' اضعاع (a. i.) : 1. yırtma. 2. yan üstüne yatma.

izfâr اظفار (a. i.) : birini tırnaklama; tırnaklanma. [biri tarafından].

izlâk ازلاق (a. i.) : sürçtürüp kaydırma, kaydırılma.

izlâk-ı akdâm : ayakların sürçüp kayması.

izlâl اظلال (a. i.) : gölgelendirme, gölgeli olma.

izlâl اصلال (a. i.) : dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma. (bkz : idlâl).

izlâliyyât اضلايات (a. i. c.) : izlâl ile ilgili bulunan bahis ve düşünceler.

izlâm اظلام (a. i.) : 1. zulmette, karanlıkta bırakma. 2. karanlık. (bkz : zulmet).

izmâme اضمامه (a. i. c. : ezâmîm) : cemaat.

izmâr اضمار (a. i.) : gönlünde gizleme, saklama, gizlenilme.

izmâr-ı gayz : kin saklama.

izmâr kabl-iz-zikr : ed. bir kelimenin zikrinden evvel ona âit zamir kullanma : "o da olmuş vatan-cüdâ seyyâr * ne hazin ağılıyor şu ebr-i behar" da o zamirinin bahar bulutuna âit olması gibi.

iznân اظنان (a. i.) : birini kabâhatli bulma, kabâhatli çıkarma.

izrâf اظراف (a. i.) : zarfa, kaba koyma.

izrâm اضرار (a. i.) : ateşi alevlendirme, tutuşturma.

izrâr اضرار (a. i. zarar'dan.) : zarara sokma, ziyâna uğratma.

iztîbâ' اضاطباع (a. i.) : Hac esnâsında, usûlüne uyarak ihrâma sarınma.

iztîcâ' اضاطجاع (a. i.) : 1. yan üstüne yatma. 2. namazda secde ederken koltukları sıkarak göğüsü yere değdirmeye.

iztîmâr اضاطرار (a. i.) : 1. ince belli, karınsız olma. 2. atı, idmanla yola dayanacak sûrette kuvvetlendirme.

iztînâ' اضاظناء (a. i.) : utanma, sıkılma.

iztînâ-yi nisvân : kadınların utanması.

iztîrâb اضاطراب (a. i. darb'dan. c. : iztîrâbât) : acı, elem, azap, sıkıntı; vesvese.

iztîrâbât اضاطرابات (a. i. iztîrâb'ın c.) : acılar, elemeler, azaplar, sıkıntılar; vesveseler.

iztîrâb-âver اضاطراب آور (a. f. b. s.) : iztirap veren.

iztîrâm اضاطرام (a. i.) : 1. alevlenme. 2. saç ve sakala kır düşme.

iztîrâr اضاطرار (a. i. zarûret'den.) : mecbûriyet, çâresizlik, ihtiyaç.

iztîrârî, iztîrârîyye اضاطراريه (a. s. c. : iztîrârîyyât) : mecbûrî. [ziddî "ihtiyârî"].

iztîrârîyyât اضاطرايات (a. s. iztîrârî'nin c.) : mecbûrî olarak yapılan şeyler. [ziddî "ihtiyârîyyât"].

i (ha.) : Osmanlı alfabesinde "elif" ve "ayın" harfleriyle başlayan ve ince esreli okunan kelimelerin sesini karşılar.

iade اعاده (a. i. avd'den.) : 1. geri gönderme; gönderilme, geri çevirme. 2. eski hâline getirme. 3. karşılık yapma.

iade-i âfiyet : iyileşme [hastalıktan].

iade-i i'tibâr : kaybedilen itibârı tekrar kazanma, iflâstan kurtulma [ticârette].

iade-i muhâkeme : yeniden muhâkeme.

iade-i mücrimin : suçluların kendi memleketlerine gönderilmesi.

iade-i yemin : hasmın teklif ettiği yemini kendisine ettirme.

iade-i ziyâret : karşı ziyârette bulunma.

iade-ten اعادة (a. zf.) : geri çevirmek üzere.

iâle اعاله (a. i.) : çoluk çocuğun nafakasını tedârik etme.

iânât اعانات (a. i. iâne'nin c.) : yardım için toplanan paralar, yardım paraları.

iâne اعانه (a. i. c. : iânât) : yardım için toplanan para, yardım parası.

iânet اعانت (a. i. avn'den.) : yardım.

iâneten اعانة (a. zf.) : iâne, yardım sûretiyle.

iâre اعاره (a. i.) : ödünç verme. (bkz : ikrâz).

iâre-i mukayyede : bir malın, bir mülkün, kayıt ve şartlarla birbirine ödünç olarak verilmesi.

iâre-i mutlaka : bir malın, mülkün sâhibi tarafından hiç bir kayıt ve şarta bağlı kalmıyarak birine ödünç verilmesi.

iâreten اعارة (a. zf.) : ödünç olarak.

iâşe اعاشه (a. i. ays'den) : 1. yaşatma. 2. geçindirme, geçindirilme, besleme.

ibâ' اباء (a. i.) : 1. çekinme, râzı olmama. 2. iğrenme, tiksınme.

ibâ ابا (a. i.) : tiksindirme, tiksindirilme.

ibâbe ابابه (a. i.) : yol. (bkz : tarîk).

ibâd عباد (a. i. abd'in c.) : 1. abideler, kullar. 2. ibâdet edenler.

ibâd-ullah : 1) Tanrı kulları, insanlar; 2) s. pek bol, pek çok.

ibâd اباد (a. i. bu'd'dan.) : 1. uzaklaştırma, uzaklaştırılma. (bkz : teb'id). 2. tard etme, kovma.

ibâd اباض (a. i.) : anat. bacaklarda, diz mafsalının iç tarafındaki büyük damar.

ibâdât عبادات (a. i. ibâdet'in c.).

ibâdet عبادت (a. i. c. : ibâdât) : Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma. (bkz : ibâdet).

ibâdet-gâh عبادتگاه (a. f. b. i.) : ibâdet yeri, tapınak. (bkz : ibâdet-hâne, ma'bed).

ibâdet-hâne عبادتخانه (a. f. b. i.) : ibâdet evi, ibâdet yeri, tapınak. (bkz : ibâdet-gâh, ma'bed).

ibâdet-kâr عبادتکار (a. f. b. s.) : ibâdet eden, tapınan.

ibâdiyye اباضيه (a. i.) : Havâriç tâifesi fırkalarından birinin adı. [Trablusgarb Berberilerinden Abdullah bin İbâd-üt-Temîmî tarafından hicrî 140 (757) ortaya atıldığı için onun adını almıştır. Bu fırka "ibâz" kelimesinden alınarak "ibâdiyye" adı altında kurulan ve türlü türlü rezâletleriyle insanlığa kötülükleri dokunmuş olan bir kuruluştur].

ibâet ابأت (a. i.) : bir şeyi baş-
ka bir şeye ırcâ etme; kısas ile katil ile maktul
arasında farksızlık meydana gelme.

ibâhe ابأه (a. i.) : ateşi söndürme.
(bkz : itfâ).

ibâhe, ibâhet ابأه ، ابأحت (a. i.) : mu-
bah kılma, helâl kılma, bir işin yapılıp yapılma-
masını serbest kılma.

ibâhî ابأحى (a. s.) : her şeyi mubah
sayan.

ibâhiyye ابأحيه (a. i. c. : ibâhiyyûn) :
haram şeylerin yapılmasını mubah sayan bâtinî
zümre.

ibâhiyyûn ابأحيون (a. i. c.) : her şeyi
mubah sayan bâtinî zümre.

ibâk ابأق (a. i.) : bir esirin, bir
kölenin sebepsiz olarak, efendisini bırakıp kaçması.

ibâle ابأله (a. i.) : 1. hayvanları mu-
hâfaza etme. 2. kuyu bileziği.

ibâr ابأر (a. i.) : 1. yanmış, eritilmiş
kurşun. 2. (ibre'nin c.) : ibreler, iğneler. (bkz :
iber).

ibâr, ibâret ابأر ، ابأرت (a. i.) : 1. ağaçları
ve ekinleri ıslâh etme. 2. köpeğe ekmekle iğne
yutturma.

ibârât ابأرات (a. i. ibâre'nin c.) : cüm-
leler; paragraflar; bir metinden çıkarılmış olan sa-
tırlar.

ibâre ابأره (a. i. c. : ibârât) : 1.
cümle. 2. paragraf. 3. bir metinden çıkarılmış bir
kaç satır. **Bi-ibâre-tihâ** : kendi ibâresinin aynıyle.

ibâre-senc ابأره سنج (a. f. b. s.) : fa-
sih, açık, düzgün söz söyleyen.

ibâret ابأرت (a. i.) : ...dan meydana
gelmiş; bir şeyin aynı; başkası, başka bir şey de-
ğil.

ib'âs ابأاث (a. i.) : gönderme.
(bkz : ibtiâs).

ibâse ابأسه (a. i.) : bahs, tetkik ve
teftiş etme.

ibât ابأط (a. i. ibt'dan.) : koltuğa
alınan şey, 'bohça; paket.

ibâte ابأته (a. i.) : gece yatırma, ba-
rındırma.

ibâte ve iâse : barındırma ve yedirme, besleme.

ibâvet ابأوت (a. i.) : bir çocuğa
hâriçten bir adamın baba gibi olması; yabancı bir
adam, başkasının çocuğuna baba qibî olma.

ibbân ابأن (a. i.) : herşeyin mevsimi,
vakti.

ibbân-ül-fâkiha : meyva mevsimi.

ibcâl ابأجال (a. i.) : ağırlama, ulula-
ma. (bkz : tebcîl).

ibcâm ابأجام (a. i.) : rahatsız etme,
huzûrunu bozma.

ibdâ' ابأداع (a. i.) : 1. örneksiz
olarak bir şey meydana qetirme, yaratma. (bkz :
ibtidâ'). 2. ed. yeni ve güzel bir eser meydana ge-
tirme.

ibdâ' ابأداء (a. i.) : yoktan ortaya
koyma, icad.

ibdâ' ابأضاع (a. i.) : 1. bir kimse-
nin, kârı tamâmen kendisine âit olmak üzere, bir
başkasına sermâye vermesi. (bkz : ibzâ'). 2. soru-
lan şeye güzel cevap verme; güzel söz söyleme. 3.
kandırma. (bkz : iknâ').

ibdâd ابأداد (a. i.) : 1. bir şey uzat-
ma, uzatılma. 2. uzaklaştırma.

ibdâiyye ابأداعيه (a. i.) : yaradı-
lış doktrini, fr. **créationisme**.

ibdâ'-kâr ابأداعكار (a. f. b. s.) : ibdâ'
yapabilen kimse. (bkz : mübdî').

ibdâl ابأدال (a. i.) : 1. birinin yerine
diğerini qetirme. 2. ed. bir harfin yerine diğerini
getirme, değiştirme.

ibdân ابأدان (a. i.) : 1. câriye. 2. kıs-
rak.

ibek

ibek ايبك (f. i.) : put, haç. (bkz : çelîpâ, sanem).

iber عبر (a. i. ibret'in c.) : ibret-ler, alınan kötü dersler.

iber ابر (a. i. ibre'nin c.) : iğne-ler, mıknaatıslı iğneler. (bkz : ibâr).

ibgaz ابغاض ("ga" uzun okunur. a. i. buğz'dan.) : buğzetme, hoşlanmama, sevmeme.

ibhâ ابھا (a. i.) : kesilme. (bkz : inkitâ').

ibhâc ابھاج (a. i.) : sevindirme, se-vindirilme, sevinç verme.

ibhâh ابھاح (a. i.) : sesini tut-ma, sesini boğuk çıkarma.

ibhâk ابھاق (a. i.) : kör etme, gö-zünü çıkarma.

ibhâl ابھال (a. i.) : salıverme, kendi hâline bırakma.

ibhâm ابھام (a. i. c. : ibhâmât) : 1. kapalı bırakma, açıklamama, belli etmeme, giz-li kapaklı tutma. 2. ed. sözün, anlaşılamiyacak derecede kapalı olması. 3. c. : ebâhîm) : el ve ayak basparmağı.

ibhâmât ابھامات (a. i. ibhâm'ın c.) : gizli kapaklı tutulan şeyler, açıklamıyan şeyler.

ibhâr ابھار (a. i.) : deniz yolculu-ğu etme.

ibhirâr ابھيرار (a. i.) : gece yarısı olma.

ibil, **ibl** ابل (a. i. c. : âbâl) : dişî deve.

ibka' ابقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. bâki, dâim, devamlı, sürekli kılma. 2. yerinde, evvelki hâlinde bırakma. 3. sınıf geçe-meme.

ibka-ı mākân alâ mākân : her şeyi olduğu gibi bırakma.

ibka-yî nam : ad bırakma.

ibkâ' ابكاء (a. i.) : ağılatma.

ibkaen بقاء ("ka" uzun okunur. a. zf.) : ibka sûretiyle.

ibkaen ta'yîn : işinden ayrılan bir me'muru tek-rar eski işine getirme.

iblâ' ابلاع (a. i.) : bel'ettirme, yut-turma.

iblâğ ابلاغ (a. i.) : 1. vardırma, var-dırılma. 2. eriştirme, eriştirilme. 3. ulaştırma. 4. gönderme.

iblân ابلان (a. i. c.) : iki sürü deve. ["ibl" in tesniyesi].

iblî ابلى (a. i.) : deveci.

iblîm ابلیم (a. i.) : 1. bal. (bkz : asel). 2. anber.

iblis ابليس (a. i. c. : ebâlîs, ebâlîse) : 1. şeytan. 2. s. hilekâr.

iblis-âne, iblis-kârâne ابليسانه ، ابليسكارانه (a. zf.) : ibliscesine, şeytanca.

ibn ابن (a. i. c. : benûn, ebnâ) : oğul.

ibn-i arz : gurbette bulunan, garip yolcu.

ibn-i hurre : dürüst, doğru, nâmuslu.

ibn-il-cellâ : çok meşhur, şanlı adam.

ibn-ül arabî, ibn-i arabî : Hz. Muhiddîn-i Arabî.

ibn-ül-vakt, ibn-i vakt : vaktin uyarına giden, zamâna uyan, vakte göre hareket eden.

ibn-ül-hattâb. (bkz : Ömer-el-Fârûk).

ibn-üs-sebil, ibn-i sebil : yolcu. (bkz : reh-ne-verd).

ibn-i üsûâyın : 1) ayın on dördü; 2) çok gü-zel genç.

ibn-üz-zemân : zemâne çocuğu.

ibn-üz-zinâ : piç.

ibne ابنه (a. i.) : 1. kız çocuğu.

2. o. tayıncı, vere. (bkz : me'bûn).

ibniyye ابنيه (a. i.) : fer. ölmüş olan kimsenin oğlunan kızı veya oğlunun oğlunun kızı.

İbnü-Sînâ ابن سینا (a. h. i.) : İslâm dünyası-
nın en büyük feylesoflarından biridir. Babası Ab-
dullah'dır. Aslen Belh'lidir. Garp Ortaçağında Avi-
cenna diye tanınmış idi. Fakat, yakın zamanlarda,
garplılarca da İbnü Sînâ adı kullanılmaya başlan-
mıştır. (980 - 1037).

İbnü Teymiyye ابن تيمية (a. h. i.) : He-
ratlı meşhur Hanbelî âlim.

ibrâ, ابراء (a. i. ber'den.) : 1. berî
kılma, berâet etme, temize çıkarılma, aklanma.

ibrâ-i âmm : huk. bütün dâvâlardan, birini te-
mize çıkarma. 2. hastayı iyi etme.

ibrâ-i ıskat : huk. birisindeki hakkını kısmen
veyâ tamâmen terk etme, başışlama.

ibrâ-i istifâ : huk. bir kimsedeki hakkını aldı-
ğına dâir ikrar ve tasdik.

ibrâ-i hâss : huk. birçok hususlardan yalnız biri-
ne taallûk eden dâvâdan bir kimseyi temize çıkar-
ma.

ibrâd ابراد (a. i.) : 1. soğutma. 2.
gücsüzleştirme.

ibrâm ابرام (a. i. c. : ibrâmât) :
can sıkacak derecede ısrâr etme, üstüne düşme;
zorlama.

ibrâmât ابرامات (a. i. ibrâm'ın c.) :
ısrâr etmeler; üstüne düşmeler; zorlamalar.

ibrâ-nâme ابرائنامة (a. f. b. i.) : ibrâ
senedi, arada alacak verecek kalmadığını gösteren
senet, kâğıt.

İbrânî عبراني (a. h. i.) : 1. Yahudi
kavminden olan kimse. (bkz : İbrî). 2. s. Yahu-
di kavmiyle ilgili.

ibrâr ابرار (a. i.) : yeminin doğru-
luğu tasdik edilme.

ibrâz ابراز (a. i. bürûz'dan) : mey-
dana çıkarma, gösterme.

ibrâz-ı fazl u hüner : hüner ve mâlûmat gös-
terme.

ibre ابره (a. i. c. : iber) : 1. iğne.

2. bot. çam, köknar, sedir sınıfına mensup ağaçla-
rın yaprağı.

ibre-i hayyât, ibret-ül-hayyât : 1) terzi iğnesi;
2) kendi işini bırakıp başkasının işini düzeltmeye
çalışan [adam].

ibre-i mıknatîsi : fiz. şimal (kuzey), cenup (gü-
ney) taraflarını gösteren pusla iğnesi.

ibre-i râiyye : bot. ıtır çiçeği cinsinden ve "dön-
baba" denilen bir nebat (* bitki).

ibret عبرت (a. i. c. : iber) : 1. kö-
tü bir hâdiseden (* olay) alınan ders. 2. acâyp,
tuhaf.

ibret-i âlem için : âleme, herkese ibret, gözdağı
olsun diye.

ibret-âmîz عبرت آمیز (a. f. b. s.) : ibret
veren.

ibret-bahş عبرت بخش (a. f. b. s.) :
ibret veren.

ibret-bîn عبرت بین (a. f. b. s.) :
ibret almış.

ibreten عبرة (a. zf.) : ibret olsun diye.

ibreten li-s-sâirîn : başkalarına ibret olmak üze-
re.

ibret-nümâ عبرت نما (a. f. b. s.) :
ibret gösteren, ibret olan. (bkz : ibret-nümûn).

ibret- nümûn عبرت نون (a. f. b. s.) : ibret
gösteren, ibret olan. (bkz : ibret-nümâ).

ibrevî ابروی (a. s.) : 1. iğne ile
ilgili. 2. iğne gibi. [doğrusu "ibrî" dir]. (bkz :
ibrî).

İbrî عبري (a. h. i.) : İbrânî, Ya-
hudî. (bkz : İbrânî¹). [müen. "İbriyye"].

ibrî, ibriyye ابري , ابريه (a. s.) :
1. ibresi, iğnesi olan. 2. i. zool. iğneliler, fr.
styloïde. 3. iğne yapan, satan.

ibric ابرج (a. i.) : yayık [ayran ya-
pan âlet].

ibrik ابريق (a. i. c. : ebârik, ebârîka) :
toprak veyâ mâdenden yapılmış, kulplu ve emzikli
su kabı.

ibrik-i mey : şarap kabı.

ibrik-dâr ابرقدار (a. f. b. i.) : tar. eski saraylarda, konaklarda el ve yüz yıkanacağı zaman ibrikle su döken veya ibrik işlerine bakan kimse.

ibrîn ابرين (a. s.) : yüzü parlak, güzel olan sevgili.

ibrînsâk ابرنشق (a. i.) : ağaçta çiçek açma; ağacın çiçeği tomurcuğunu yarıp çıkma.

ibrîsüm ابريسم (a. i.) : ibrişim.

ibrîyyûn عبريون (a. h. i. c.) : İbrânîler, Yahudiler.

ibrîz, **ibrîzi** ابريز (a. s.) : hâlis, saf [altın]. (bkz : asced).

ibîsâl ايسال (a. i.) : 1. men'etme. 2. bir şeyi rehin ve sipâriş etme.

ibîsân ايسان (a. i.) : insanın, yüzü veya huyu güzel olma.

ibîsâr ابصار (a. i.) : dikkatle bakma, fr. vision.

ibîsârî ابصارى (a. s.) : dikkatle bakma ile ilgili olan, fr. visuel.

ibîsâs ايسات (a. i.) : 1. dağıtma, yayma. 2. sırrı ortaya koyma.

ibîsî'râr ابشرار (a. i.) : at yarışı, şında koşuşma. (bkz : ibîsî'râr).

ibîsî'râr ابشرار (a. i.) : (bkz : ibîsî'râr).

ibîşâr ابشار (a. i. bûşr'den. c. : ib-şârât) : müjde verme, müjdeleme, muştulama. (bkz : tebşîr).

ibîşârât ابشارات (a. i. ibşâr'ın c.) : müjdelemeler, müjde vermeler, muştulamalar. (bkz : tebşîrât).

ibîşâş ابشاش (a. i.) : bazı çiçek ve nebatların birbirine sarılıp karışması.

ibtâ' ابطاع (a. i.) : ağır hareket, davranış; gecikme, geciktirme.

ibtâl ابطال (a. i.) : 1. boş, hü-kümsüz bırakma, bırakılma, bozma: boşa çıkar-ma. 2. lâğvetme, feshetme.

ibtâle ابطاله (a. i.) : bâtıl, boş, bey-hûde şey.

ibtâliyyât ابطاليات (a. i. c.) : boş, bir işe yaramıyan sözler.

ibtâr ابطار (a. i.) : 1. alabileceğinden fazla eşyâ yükletme. 2. şaşma, şaşakalma.

ibtâr ابثار (a. i.) : 1. esirgeme, mah-rûm etme. (bkz : dirîg). 2. gündüzün başlangıcı, kuşluk namazı. 3. parçalama.

ibtâş ابطاش (a. i.) : şiddetle kav-rama, tutma.

ibtât ابات (a. i.) : kesmek. (bkz : kat').

ibtîâr ابثار (a. i.) : kuyu kazma, kazdırma.

ibtîâs ابتاث (a. i.) : ba's etme, gönderme.

ibtidâ' ابتداء (a. i. bed'den.) : 1. baş-lama. 2. başlangıç. 3. zf. ilkin, en önce, başta.

ibtidâ-i dâhil : medreselerden orta tahsili verenler.

ibtidâ-ı hâric : medreselerdeki üç tahsil dere-ceşinden ilki.

ibtidâ-yi cülûs : tahta çıkışın, hükümdarlığın başlangıcı.

ibtidâ' ابتداء (a. i.) : (bkz : ibdâ').

ibtidâd ابتداد (a. i.) : iki kişinin bir şeyi bir taraftan tutması.

ibtidâen ابتداء (a. zf.) : başlangıç olarak, en önceden.

ibtidâh ابتداء (a. i.) : (bkz : irticâl).

ibtidâî ابتدائی (a. s.) : 1. ilk ile ilgili, ilke mensup, ilk derecede. **Mekteb-i ibtidâî** : * ilköğretim. **2.** ham, öğrenmemiş. **Mevâdd-ı ibtidâîyye** : ham maddeler.

ibtidâîyyât ابتدائیات (a. i. c.) : 1. başlangıçta olanlara öğretilen bilgiler. **2.** bu derslere âit kitaplar.

ibtidâ-nâme ابتدائنامہ (a. f. b. i.) : Sultan Veled'in manzum eserlerinden biri.

ibtidâr ابتدار (a. i.) : bir işe sür'atle, çabuklukla başlama.

ibtidâ-şüdegân ابتدا شدگان (a. f. b. i.) : tajiyyer.

ibtiga' ابتغاء ("ga" uzun okunur. i.) : 1. talep, arzu, istek. **2.** maksat, gaye.

ibtiga-en-î-merzât-illah : Allah'ın rızasını talep maksadiyle.

ibtiga-yi te'vil : te'vil maksadiyle.

ibtihâc احتياج (a. i.) : her şeyde oluk. (bkz : mebzûliyyet).

ibtihâc ابتهاج (a. i.) : sevinç, se-nme, gönü açılma. (bkz : sürûr).

ibtihâl ابتهاج (a. i.) : yalvarıp ya-arma. (bkz : niyâz, tazarru').

ibtihâr ابتهاج (a. i.) : ikiye bölün-me, iki parça olma.

ibtihâs ابتحات (a. i.) : bir şeyin doğru olup olmadığını öğrenmek için sorup so-uşturma.

ibtika' ابتكاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : rengin tabîi olarak değişmesi.

ibtikâ' ابتكاء (a. i. bükâ'dan.) : ağlama.

ibtikâr ابتكار (a. i.) : sabahleyin erken kalkma.

ibtilâ' ابتلاء (a. i.) : mübtelâ'lık, bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryâkılık. **ibtilâ-yi şedid** : şiddetli düşkünlük.

ibtilâ' ابتلاع (a. i. bel'den.) : 1. zor-lukla yutma. **2.** gelini gerdeğe koyma.

ibtilâc ابتلاج (a. i.) : görünme; meydana çıkma.

ibtılâl ابتلال (a. i.) : ıslanmak.

ibtılâz ابتلاز (a. i.) : alma.

ibtinâ' ابتناء (a. i. binâ'dan.) : bir şeyin üzerine binâ etme, kurma, bir şeye dayanma. [bahis ve dâvâda].

ibtinâen ابتناء (a. zf.) : müb-tenî olarak, dayanarak.

ibtirâ' ابتراء (a. i.) : ağaç yontma.

ib tirâd ابتراء (a. i.) : 1. serinlemek üzere soğuk su içme. **2.** soğuk su dökünme, duş.

ibtisâm ابتسام (a. i.) : tebessüm etme, hafif gülme, gülümseme.

ibtisâr ابتسار (a. i.) : bir şeye baş-lama. (bkz : ibtidâ, ibtidâr).

ibtisâr ابتصار (a. i. basar'dan.) : can ve gönülden görme, görüp esâsına, hakîkatine varma.

ibtisâk ابتساک (a. i.) : 1. yalan söyleme. **2.** nâmusa, haysiyete dokunma.

ibtitâ' ابتناء (a. i.) : kesilme. (bkz : inkitâ').

ibtitâr ابتتار (a. i.) : tâbî olma, uyma.

ibtiyâ' ابتياع (a. i.) : mübâyaa et-me, satın alma.

ibtiyâr ابتيار (a. i.) : 1. kavga et-me. **2.** güçsüz, kuvvetsiz olma. **3.** seçip kabûl etme.

ibtiyâz ابتياز (a. i.) : biriktirip yığma.

ibtizâ'

ibtizâ' ابتضاع (a. i.) : bir şey açık, meydana olma.

ibtizâl ابتذال (a. i.) : 1. bir şeyin hor kullanılması. 2. bir şey, çokluğundan dolayı değerini kaybetme, bayağılaşma, ayağa düşme. 3. bir şeyi sürekli olarak kullanma. 4. ed. umûmîleşmiş, ağızdan ağıza düşerek müptezel olmuş sözlerin gevelenmesi.

ibtizâr ابتزار (a. i.) : cebir ve zor ile alma; soyma.

ibtizâz ابتضاض (a. i.) : ihtiyaç dolayısıyla hakarete ve zillete katlanma.

ibyizâz ايضاض (a. i.) : çok ağarma, beyazlanma.

ibzâ' ابزاء (a. i.) : birini son derece keder ve sıkıntıya düşürme, mahvetme.

ibzâ' ابذاء (a. i.) : fenâ, kötü söyleme.

ibzâ' ابضاع (a. i.). (bkz : ibdâ').

ibzâl ابذال (o. i.) : esirgemeyip bol bol harcama ve bol kullanma.

ibzâr ابذار (a. i.). (bkz : isrâf).

ibzâz ابظاظ (a. i.) : semirme, yağlanma.

ibzâz ابضاض (a. i.) : bir şeyi lüzûmundan veya istenilen miktardan az verme.

ibzîm, ibzîn ابزيم ، ابزين (a. i.) : mâdenden yapılmış kemer tokası.

icâ' ايجاع (a. i. veca'dan.) : vecâ verme, verilme, ağrıtırma, ağrıtılma.

icâa اجاعه (a. i. cû'dan.) : yiyecek, içecek vermiyerek aç bırakma.

i'câb اعجاب (a. i. ucb'dan.) : 1. taacübe düşürme, şaşırtma. 2. kendini beğenmişlik. [Arapça'da : "iyiliğe, güzelliğe hayrân etme" mânâsına gelir].

icâb ايجاب (a. i. vücüb'dan. c. :

icâbât) : 1. lâzım gelme, gerek. 2. bir sözleşme için ilk söylenen söz. 3. mant. *olumlama, *olumlu halde bulunma, fr. affirmation.

icâbât ايجابات (a. i. icâb'ın c.) : icaplar.

icâbet اجابت (a. i.) : 1. kabûl etme, kabûl edilme. 2. muvâfakat etme, râzı olma, uyuma : Ümmet-i icâbet : Müslümanlar.

icâbet-gâh اجابتگاه (a. f. b. i.) : kabûl etme yeri.

icâbet-gâh-ı ilâhî : Allah'ın duâları kabûl ettiği yer.

icâbiyye ايجابيه (a. i.) : *gerekircilik, fr. déterminisme.

icâd, ücâd اجاد ، اجاد (a. i.) : pencere ve kapı üstlerinde bulunan kemer.

icâd ايجاد (a. i.) : 1. vücûda getirme, getirilme. 2. yeniden bir şey çıkarma. Âlem-i icâd (icâd âlemi) : bütün yaratılmışlar. Nev-icâd : yeni ortaya çıkmış

icâd-ı akl-ı insânî : insan aklının icâdı.

icâd-ı bedâ'î' : güzel şeyler yaratma. 3. ed. yeni bir fikri, yeni bir mevzûu zihinde bulma.

icâde اجاده (a. i.) : iyi yapma, yapilma, iyi işleme.

icâd-gerde ايجادگرده (a. f. b. s.) : icâdedilmiş, yeni ortaya konulmuş.

i'câf اعفاف (a. i.) : hiç durma, dan hastaya bakma.

ic'âf اجفاف (a. i.) : yıkma, yere düşürme.

icâh احاج (a. i.) : perde, örtü. [üç türlü harekesiyle de kullanılabilir].

i'câl اعجال (a. i.) : 1. acele ettirme. 2. öne geçme.

icâle اجاله (a. i.) : cevelân ettirme, dolaştırma, dolaştırılma.

icâle-i esb : atı dolaştırma.

icâle-i kalem : kalem dolaştırma.

icâlet عَالَت (a. i.) : 1. acele ile yapılan iş. 2. el kitabı, fr. manuel. (bkz : ucâlet).

icâleten عَالَةً (a. zf.) : acele olarak, acele olmak üzere. (bkz : ucâleten).

icâm اِجَام (a. i. eceme'nin c.) : 1. ağaçlıklar, çalılıklar, kamışlıklar. 2. arslan yatakları.

i'câm اِجَام (a. i.) : yazıyı, harfleri noktalama, yazıya nokta koyma.

icân عِجَان (a. i.) : boyun (bkz : unk).

icâr اِيجَار (a. i.) : 1. kirâya verme, verilme. 2. kirâ parası.

icârât اِجَارَات (a. i. icâre'nin c.) : kirâlar, îratlar, gelirler.

icâre, icâret اِجَارَة (a. i. c. : icârât) : 1. kirâ, îrat, gelir. **Kitâb-ül-icâre** : Mecelle'nin mevzuu kirâ ve kiralamaya âit olan kısmı.

icâre-i akâr : ev, arsa gibi şeylerin kirâsı.

icâre-i fâsîde : fık. icârenin in'ikad şartları bulunup da sıhhat şartlarından biri bulunmayan icâre.

icâre-i hayvân : hayvan kirâlama.

icâre-i lâzime : huk. hıyâr-ı şart, hıyâr-ı ayb ve hıyâr-ı rü'yât gibi hıyâratın ârî olan sahîh icâre.

icâre-i mevkufe : huk. [eskiden] gayrın hakkı taallûk eden icâre.

icâre-i muaccele : peşin kirâ.

icâre-i müceze : akit zamânından îtibâren olan kirâ.

icâre-i muzâfe : geleceğe âit, belli bir zamandan îtibâren akdolunacak kirâ.

icâre-i müeccele : sonradan alınacak kirâ.

icâre-i mün'akide : huk. in'ikadeden, yânî in'ikat şartlarını câmi olan icâre.

icâre-i müsânehe : huk. yıllık olarak yapılan bir icâr akdidir.

icâre-i müşâhere : huk. aylık olarak yapılan icâr akdi. [bir akarı, her aylığı elli liraya olmak üzere kirâya vermek gibi].

icâre-i nâfize : fık. gayrın hakkı taalluk etmeyen icâre.

icâre-i şahîha : huk. zâten ve vasfen meşrû olan, yânî in'ikat şartlarını ve sıhhati câmi olan icâre.

icâre-i tavile : huk. uzun bir müddetle vuku' bulan icâre. [bir maslahata veyâ şart-ı vâkıfa müstenit olmadıkça bir vakıf akar bir seneden, bir vakıf arâzî de üç seneden ziyâde müddetle icâreye verilemez. Emvâl-i yetim hakkında da hüküm böyledir].

icâre-i urûz : fık. mâlûm müddet için mâlûm bedel mukabilinde elbise ve menkul eşyanın kirâlanması.

icâre-i vâhîde : vakıf olan musakkafâtın ve müstegallâtın ay ve sene gibi kısa müddetle icârı.

icâreteyn اِجَارَتَيْن (a. i. c.) : hem derhal alınan hem ileride alınacak kirâsı olan vakıf binâ, iki kirâlı vakıf.

icâz اِيجَاز (a. i.) : 1. sözü kısa söyleme. 2. ed. az sözle çok mânâ anlatma.

icâz-ı hasr : az sözle, çok mânâ anlatma.

icâz-ı muhill : ed. sözü, mânâsı anlaşılılmıyacak şekilde kısaltma.

icâz عِجَاز (a. i.) : kadın başörtüsü.

i'câz اِيجَاز (a. i. c. : i'câzât) : 1

âciz bırakma, acze düşürme. 2. şaşırtma. 3. ed. mûcize sayılacak kadar düzgün söyleme. 4. bir benzerini yapmada herkesi acze düşürme. : **Hadd-i i'câz, derece-i i'câz** : güzel söylemenin son haddi.

icâzet اِجَازَت (a. i.) : 1. izin, ruhsat.

2. diploma.

icâzet-i kavliyye : huk. bir kimsenin bir şey hakkında : "izin verdim" demesi.

icâzet-i külli : [evvelce] Osmanlı serdarlarına ve sefirlerine musâlahâ, muâhede akdi ve sair işler hakkında verilen me'zûniyet.

icâzet-i lâhika : huk. bir kimsenin önce izni olmadığı halde, yapıldıktan sonra bir şeyi kabûl ve tasdik etmesi.

icâzet-nâme اِجَازَتَنَامَه (a. f. b. i.) : icâzet kâğıdı, şahâdetnâme, diploma. [evvelce medreseden yetişenlere veriliirdi].

i'caz-kâr اِيجَازِ كَار (a. f. b. s.) : 1. herkesin yapamıyacağı sûrette iş gören. 2. söz söyleyen.

I'cazkâr-âne

i'cazkâr-âne اعجاز کارانه (a. f. zf.) : herkesi, yarışmada âciz bırakacak yolda.

i'câz-nümâ اعجاز نما (a. f. b. s.) : bir mu'cizeyi andıracak kadar eser ve ustalık gösteren.

icbâr اخبار (a. i.) : cebretme, zorlama, zorlanma.

icbâr-ı nefis : kendini zorlama, zorla kendini tutma.

icâne اجانه (a. i. c. : ecâcîn) : liyen; tekne.

icâr اجار (a. i. c. : ecâcîr) : ev çatısı, dam.

icâs اجاص (a. i.) : erik. [bâzı yerlerde zerdâli, armut].

icdâf اجداف (a. i.) : bağırip çağırma.

icdân اجدان (a. i.) : sonradan zengin olma.

icfil اجفیل (a. s.) : 1. korkak [adam]. 2. yaşlı kadın.

ichâ' اچاء (a. i.) : ayaz çıkma.

ichâ-yi hevâ : havanın ayazı.

ichâd ايجاد (a. i.) : son derece, eleme, kedere, sıkıntıya uğratma, uğratılma.

ichâr اچار (a. i. cehr'den.) : 1. meydana koyma, meydana, ortaya çıkarma. 2. sesle okuma.

ici اچي (f. i.) : 1. hükümdar vezîri, vekîli. 2. atmaca.

icl اجل (a. i.) : hek. boyun tutukluğu, boyun ağrısı, fr. torticolis.

icl عجل (a. i.) : erkek buzağı, dana.

icl-i Sâmîrî : Hz. Mûsâ', Tûr-i Sinâ'da, Allah'la konuşmaya gittiğinde, Sâmîrî isminde birinin, buzağı şeklinde topraktan yapıp : "İşte Mûsa'nın aradığı Allah" diye tapdırma kalkıştığı heykel.

iclâ' اجلاء (a. i. cilâ'dan.) : 1. uzaklaştırma, sürme. (bkz : nefy, teb'id).

iclâ-yi vatan : yurdundan sürme. 2. cilâlama, parlatma.

iclâl اجلال (a. i. celâl'den.) : 1. büyültme, saygı gösterme, ikrâm. 2. büyüklük, kudret ve kuvvet. 3. kadın adı.

iclâlen اجلالا (a. zf.) : büyüklüyerek, büyük sayarak. (bkz : ta'zîmen).

iclâlî اجلالى (a. s.) : iclâle mensup, iclâl ile ilgili.

iclâs اجلاس (a. i. cülûs'dan.) : oturtma, oturtulma. (bkz : ik'âd).

icle عله (a. i.) : dişi buzağı, düve.

icmâ' اجماع (a. i. cem'den.) : dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

icmâ-i ümmet : büyük fakîhlerin, dinle ilgili bir mevzûda birlik olmaları; mec. bütün halk.

icmâd اجماد (a. i.) : dondurma, dondurulma.

icmâd-ı mâ' : suyun dondurulması.

icmâen اجماعاً (a. zf.) : icmâ-i ümmet yoluyla.

icmâî اجماعى (a. s.) : icmâ ile ilgili.

icmâl اجمال (a. i.) : 1. ihtisâr etme, kısaltma, * özetleme. 2. öz, özet. (bkz : muhtasar). 3. mat. cem, * genel toplam. **Ber-vech-i icmâl** : icmâl yoluyla, kısaca.

icmâlen اجمالاً (a. zf.) : icmâl sûretiyle, kısaltarak, kısaca, * özetliyerek. (bkz : muhtasaran).

icmâlî اجمالى (a. s.) : tafsilsiz, kısa, toplu.

icmâm اجمام (a. i.) : 1. atı dinlendirme. 2. biriktirme.

icnâf اجناف (a. i.) : doğruluktan ayrılma.

icnân اجنان (a. i.) : 1. bir şeyi örtme. 2. deli etme, eyleme.

icne اجنه (a. i.) : anat. yanak kemiği. [üç türlü harekesiyle de okunur].

icnîs انيس (a. s.) : tenbel [adam].

icrâ' اجراء (a. i. cereyân'dan. c. : icrâât) : 1. akıtma, akıtılma. 2. yapma, yerine getirme, bir işi yürütme. 3. bir müzik parçasını çalarak gösterme. 4. huk. borçlunun, alacaklıya karşı ödemekle mükellef bulunduğu bir şeyi, adli bir teşekkül vâsıtasıyla te'mîn etme.

icrâ-yi icâbî : gereken muâmelenin ifâsı.

icrâât اجراءات (a. i. icrâ'nın c.) : iş, işler, yapılan, tatbik edilen şeyler.

icrâm اجرام (a. i.) : cürüm işleme, kabahat işleme.

icâsâ' اجساء (a. i.) : çökertme, dizüstü qetirme.

icçâş اجشاش (a. i.) : bir şeyi döverek küçültme, ufaltma.

icîbâ' اجباء (a. i. cibâyet'den.) : 1. intihâbetme, seçme. 2. toplama; tahsildârın toplaması.

icîbâz اجتياز (a. i.) : kendine çekme. [mıknâtis ve kehlîbardaki hassa].

icîfâ' اجتفاء (a. i.) : kökünden ko- [mıknâtis ve kehlîbardaki hassa].

icîhâd اجتihad (a. i. cehd'den.) : 1. gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma. 2. fıkıh'da yeditülâ sâhibi büyük din âlimlerinin Kur'ân-ı Kerim ve ahâdis-i nebeviyyeye müsteniden vaz' ettikleri şer'î düstur. 3. bir kimsenin, bir şeyden mânâ ve hüküm çıkarak, o iş hakkındaki fikri, görüşü. 4. sosy. * inan.

icîhâdât اجتihadat (a. i. icîhâd'ın c.) : içtihatlar.

icîhâr اجتهار (a. i.) : 1. âşikâr olma, meydanda olma. 2. askeri çoğaltma.

ictimâ' اجتماع (a. i. cem'den. c. : ictimâât) : 1. toplanma, bir araya gelme. 2. toplantı. 3. yığılma, birikme. 4. astr. * kavuşum.

ictimâ-i a'zam : astr. birçok seyyârelerin (* gezeğen) burç mînakalarının aynı noktasına tesâdüf etmiş gibi görünmeleri.

ictimâ-i hakikî : astr. yıldızların arz ve tulleri (genişlik ve uzunlukları) birbirlerine mûsâvî (* eşit) olduğu zamanda vuku bulan içtimâ.

ictimâ-i küllî : astr. bütün seyyârelerin (* gezeğen) hakikî içtimâ hâlinde bulunması.

ictimâ-i neyyireyn : astr. Ay ile Güneş'in bir doğru üzerine gelmeleri.

ictimâ-i sâkineyn : gr. iki sâkin harfin bir araya gelmesi, meselâ : "kevneyn = iki âlem, iki dünya" qibi.

ictimâ-i zâhirî astr. yalnız tulleri (uzunlukları) mûsâvî (* eşit) ve arzları (genişlikleri) değişik olan yıldızların içtimâi.

ictimâât اجتماعات (a. i. ictimâ'ın c.) : toplantılar, toplanmalar.

ictimâî, ictimâiyye اجتماعى ، اجتماعية (a. s.) : sosyal, fr. social.

ictimâiyyât اجتماعيات (a. i. c.) : sosyoloji, fr. sociologie.

ictimâr اجتمار (a. i.) : buhurlanma, tütsülenme.

icînâ' اجتناء (a. i.) : meyva toplama, devşirme.

icînâ-i semerât-ı ulûm : bilgi yemişlerini toplama.

icînâb اجتناب (a. i.) : sakınma, çekinme, uzaklaşma. (bkz : ihtiraz, tevakkî).

icînâh اجتراح (a. i.) : 1. meyletme, eğilme. 2. seccede, ellerini yere koyup, dirseklerini açarak kanat şekline sokma.

icîrâ' اجتراء (a. i. cür'et'den) : cür'etlenme, cesâret etme; yeltenme.

icîrâ' اجتراء (cür'a'dan. a. i.) : suyu - nefes almadan - birden içme.

icîrâh اجتراح (a. i.) : el emeği karşılığında kazanılan para ile geçinme, geçinilme.

ictirâm

ictirâm اجتراء (a. i.) : cürüm işle-
me, günah işleme.

ictirâr اجتار (a. i.) : 1. geviş ge-
tirme, geviş getirilme. 2. ileri ve geri çekme, çe-
kilme.

ictisâr اجتسار (a. i. cesâret'den.) :
cesâretlenme. [Arapça'da bu mânâyâ gelmez].

ictisâs اجتساس (a. i.) : araştırma.
[Arapça'da: hayvanın, ağzı ile çayırları araştırarak
otlaması].

ictivâ' اجتوا (a. i.) : tiksınme, iğ-
renme.

ictivâr اجتوار (a. i.) : civar, muhit
yapma, komşu olma.

ictiyâl اجتيال (a. i.) : cevelân etme,
doğru yoldan gitmeyip dolaşma.

ictizâ' اجتراع (a. i.) : ağaç, dal
kesme.

ictizâb اجتذاب (a. i. cezb'den.) :
çekip uzatma.

ictizâl اجتذال (a. i.) : sevinme.

ictizâz اجتزاز (a. i.) : 1. ot biçme,
çayır biçme. 2. yün kırkma.

ictizâz-ı agnâm : koyun kırkma.

iczâl اجدال (a. i.) : sevindirme, gön-
lünü hoş etme. (bkz : ifrâh).

iczâm اجدام (a. i.) : kesme. (bkz :
kat').

id عيد (a. i. c. : a'yâd) : bayram.

id-i adhâ : kurban bayramı.

id-i cânân : sevgilinin bayramı.

id-i ekber : arefesi cumâyâ rastlıyan kurban
bayramı.

id-i fitr : ramazan bayramı.

idâ' ايداع (a. i. vedîa'dan.) : 1. emâ-
ne olarak verme. 2. malını, korunması için baş-
ka birine verme.

idâb ايداب (a. i.) : 1. doğruluğu her-
kese bildirme. 2. sofrası açık olma, herkesi ziyâ-
fete çağırma.

idâd اعداد (a. i.) : sayı, hesap. **Bi-idâd** :
sayısız, pek çok.

idâd, ided اداد ، اد (a. i.) : zor,
kuvvet; zafer, üstünlük.

i'dâd اعداد (a. i. add'den) : hazır-
lama, hazırlanılma, geliştirme, geliştirilme.

idâde اضاءه (a. i.) : usturlabın sırtı
üzerine konulmuş, mihver veya meyil etrâfında dö-
nen bir nişan cetveli olup, yıldızların yüksekliğini
ölçmeye yarar. (bkz : izâde).

idâde عضاذه (a. i.) : kol bağı.
(bkz : bâzû-bend).

i'dâdi اعدادی (a. s.) : hazırlamıya
mahsus yer, hazırlama yeri. **Mekteb-i i'dâdi** :
[rüştiye denilen ortaokuldan sonra] yüksek okul-
lara hazırlayıcı okul.

idâle اداله (a. i.) : tedâvüle çıkar-
ma, bir şey elden ele geçme, geçirilme.

idâm ادام (a. i.) : katık, ekmeğe
katık edilen şey. **Nan ü idâm** : ekmek ile katık.

i'dâm اعدام (a. i. adem'den.) :
yok etme, öldürme, vücûdunu kaldırma.

i'dâm-ı nefis : kendini öldürme, intihar.

idâme, idâmet ادامة ، ادامت (a. i. de-
vâm'dan) : devamlı, dâimî kılma, devâm ettirme,
sürdürme.

idâne ادانه (a. i. deyn'den.) : borç,
ödünç verme.

idâneten ادانة (a. zf.) : idâne sûre-
tiyle, ödünç olarak.

idâre اداره (a. i. devr'den) : 1. dön-
dürme, döndürülme, çevirme, çekip çevirme, *yö-
netme. 2. kullanma, becerme. 3. tutum, yerinde
harcama. 4. yetme, yeter olma. 5. memleket işle-
rinin çevrilmesi. 6. bir yeri çekip çevirenlerin hep-

si. 7. birinin bir işi çekip çevirdiği yer. 8. ışığı az olan küçük lâmba.

idâre-i akdâh : kadeh kaldırma. [şerefe].

idâre-i askerîye : askerlik işleriyle uğraşan idâre; askerce idâre.

idâre-i mahsûsa : [ilk adı : "idâre-i Azîziyye" idi]. devlet vapur işletme idâresi [son adı "Seyr-i Sefâin" olmuştu].

idâre-i meşrûta : 1) bir işi iyi kötü yoluna koyma; 2) bir işi şöyle böyle görme.

idâre-i meşrûta : meşrûtiyet idâresi.

idâre-i mutlaka : bir hükümdârın idâresi altındaki bulunan devlet.

idâre-i müstebidde : istibdad idâresi.

idâre-i örfîye (örfî idâre) : * sıkıyönetim.

idâre-i umûr : işlerin görülmesi.

idâre-hâne اداره خانه (a. f. b. i.) :

1. gazete, dergi gibi yayınların yazı işlerine bakılan yer. 2. bir işe bakan heyetin toplu olarak iş gördükleri yer, dâire.

idâreten اداره (a. zf.) : idâre yoluyla, işi idâre ederek.

idârî اداری (a. s.) : idâre ile ilgili; idâre.

idâve ادوہ (a. i. c. : edâvâ) : asker matrası, deriden yapılmış su kabı.

idbâk ادباق (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma.

idbâr ادبار (a. i.) : talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük, işlerin ters gitmesi : **ikbâl ü idbâr** : tâlih ve talihsizlik.

idcân, idcîcân ادجیان (a. i.) : 1. hava çok sisli, dumanlı olma. 2. gök yağmur bulutlarıyla örtülme.

iddet عدت (a. i.) : huk. [eskiden]

kocasından ayrılan kadının, tekrar başkasiyle evlenibilmek zorunda bulunduğu, yani üç def'a hayız görüp temizleninceye kadar geçecek olan müddet. [kocasından boşanırsa (100) gün, kocası ölürse (130) gün beklenirdi].

iddet-i eşhûr : huk. [eskiden ay hesâbiyle iddet bekleme. [akd-i sahih ile nikâhlı olup hakikaten veya hükmen methûl-ün-bihâ olan veya zât-ı hayz olmıyan kadınlar; boşanma târihinden itibâ-

ren hür ise üç ay, câriye ise bir bucuk ay iddet bekler].

iddet-i haml : huk. [eskiden] çocuk doğurmakla biten iddet.

iddet-i hayz : huk. [eskiden] hayz ile ikmâl olunan iddet. [talâk veya fesih vukuunda zât-i hayz olan hür kadınlar tam üç hayz ile ve câriyeler dahî tam iki hayz ile bu iddeti bitirmiş olurlar].

iddet-i vefât : huk. [eskiden] ölüm ile lâzımgelen iddet. [kocası vefât eden kadın hür ise dört ay on gün, câriye ise iki ay beş gün iddet bekler].

iddiâ ادعاء (a. i. da'vâ'dan.) : 1. haklı haksız bir hükümde ayak direme. 2. mahkemede bir hakkın sâbit olduğu dâvâsında bulunma. 3. inat.

iddiâi ادعائی (a. s. c. : iddiâiyyât) : iddiâ ile ilgili, delilsiz, şahitsiz şuhutsuz.

iddiâiyyât ادعائيات (a. i. iddiâi'nin c.) : iddiâ ile ilgili, şahitsiz şuhutsuz sözler.

iddiâ-nâme ادعائنامه (a. f. b. i.) : müddeiumûmî'nin (* savcı), iddiâlarını içinde toplamış olduğu ve soruşturma sonunda mahkemede okuduğu yazı.

iddifâ ادفاء (a. i.) : ısınma.

iddifâ-yi mâ : suyun ısınması.

iddifâ-yi taâm : yemeğin ısınması.

iddihâl ادخال (a. i.) : girme. (bkz : duhûl).

iddihân ادهان (a. i.) : güzel kokulu yağ sürünme.

iddihân ادخان (a. i.) : (bkz : idhân).

iddihâr ادخار (a. i.) : 1. biriktirme, biriktirilme, toplayıp saklama. 2. kıtlıkta yüksek fiyatla satmak üzere zahîre toplayıp saklama.

iddirâ ادراء (a. i.) : hîle ile aldatma.

iddisâr ادثار (a. i.) : çok mal-mülk sâhibi olma.

idfâ ادفاء (a. i.) : ısıtma.

idfân ادفان (a. i.) : gömme. (bkz : defn, tedfîn).

id-gâh عيدگاه (a. f. b. i.) : bayram yeri.

idgam ادغام ("ga" uzun okunur. a. i.) : a. gr. birbirine benzeyen iki 'harfi bir yazıp şed-de ile okuma : medede'den "medd" gibi.

idhâl ادخال (a. i. dühöl'dan. c. : id-hâlât) : 1. dâhil etme, içeri sokma. 2. memleket dışından mal getirme. ["ihrâc" in zıddı].

idhâlât ادخالات (a. i. idhâl'in c.) : memleket dışından getirilen mallar, fr. **importations**. [ihrâcât'in zıddı].

idhân ادخان (a. i. duhân'dan.) : tütme, duman çıkarma.

idhâr ادخار (a. i.) : tahkir, hakir gör-me.

idhâş ادھاش (a. i.) : dehşet verme, dehşetlendirme, dehşetlendirilme. (bkz : tedhîş).

idi عیدی (a. s.) : bayramla ilgili.

idiyye عیدیه (a. i.) : bayramlık, bayram bahışı. **Kasîde-i idiyye** : eski şâirlerin büyük kimselere, bayramda sundukları tebrik ka-sîdesi, manzûmesi.

idlâl ادلال (a. i.) : naz etme, nazlan-ma; aşırı derecede nazlanma.

idmâ' ادماء (a. i.) : kan alma. (bkz : fasd).

idmâc ادماج (a. i.) : bir şeyi bir şeyin içine koyma, sıkıştırma. (bkz : idhâl¹).

idmân ادمان (a. i.) : 1. alıştırma, alışkanlık olması için bir şeyi birçok defa tekrar-lama. 2. jimnastik, beden terbiyesi.

idmân-ı beden : jimnastik.

idrâ' ادراء (a. i.) : bildirme, bildi-rilme.

idrâc ادراج (a. i. derc'den.) : der-cetme, dercedilme, bir yazıyı (gazete, dergi. gibi) bir yere koydurma: **fels. subsumer**.

idrâk ادراك (a. i. derk'den. c. : idrâkât) : 1. anlayış, akıl erdirmeye. 2. yetişme, erişme. 3. ol-gunlaşma. 4. **fels. *algı**.

idrâk-ı dakîk : **fels.** ince idrâk, * tamalgı.

idrâkât ادراكات (a. i. idrâk'in c.) : anlayışlar, kavrayışlar.

idrâkiyye ادراکیه (a. i.) : fr. **concep-tionnisme, perceptionnisme**.

idrâr ادرار (a. i.) : sidik. (bkz : bevl.).

idrârât ادراارات (a. i. derr'den c.) : vâ-ridât ve tahsîsât, gelirler.

İdrîsiyye ادریسیه (a. h. i.) : **tas.** Seydî Ahmet bin İdrîs-il-Fâsî'nin kurduğu tarikat kolu. [Seydî Ahmet 1253 (1837) de Zübeyde'de ölmüş-tür].

ifâ ایفاء (a. i. vefâ'dan.) : 1. ödeme-yine getirme. 2. bir işi yapma. 3. iş görme.

ifâ-yi vazife : vazifesini yapma.

ifâd ایفاد (a. i.) : birini elçilikle gön-derme.

ifâdât افادات (a. i. ifâde'nin c.). (bkz : ifâde).

ifâdât-ı lâzime : gerekli ifâdeler.

ifâde افاده (a. i. c. : ifâdât) : 1. anlatma, anlatış.

ifâde-i cebriyye : zorâki ifâde.

ifâde-i merâm : 1) merâmını anlatma; 2) ki-taplara yazılan önsöz.

ifâde-i nâ-hoşnûdî : hoşnutsuzluk ifâdesi.

ifâde-i şifâhiyye : ağızdan söyleyerek, anlatış.

ifâde-i tahrîriyye : yazı ile anlatış. 2. ders ver-me. (bkz : tedrîs).

ifâde vü istifâde : anlatma ve faydalanma. ["ifâde" nin Arapçadaki mânâsı "faydalanmak" dır].

ifâhe افحه (a. i.) : 1. kaynatma.

2. kan fişkirtma.

ifâkat افقت (a. i.) : 1. hasta, iyil

olma, iyiliğe dönme. 2. kadın adı.

ifâkat-pezir افقت پذير (a. f. b. s.) :

iyileşmesi mümkün [hastalıktan].

ifâkat-yâb افقتياب (a. f. b. s.) : ifâkat

bulucu, bulan, hastalıktan kalkan.

ifâte افاته (a. i. fevt'den.) : fevt etme,

kaybetme, elden çıkarma, çıkarılma.

ifâte-i fırsat : fırsatı kaçırma.

ifâte-i vakt : vakit kaybetme.

ifâza افاضه (a. i. feyz'den) : 1. fe-

yzlendirme, bereketlendirme. 2. kabı, taşacak de-
recede doldurma; taşıp yayılma, dağılma.

ifâza-bahş افاضه بخش (a. f. b. s.) :

feyzlendiren, feyiz aldıran.

ifâze افزه (a. i.) : feyzlendirme,

maksada erıştırme.

ifcâc افجاج (a. i.) : kuş ötmesi,

cıvıdaması, cıvıdayış.

ifcâc-ı tuyûr : kuşların cıvıdayışı.

ifcâr افجار (a. i.) : 1. birini fâcir,

fitne sayma. 2. birine günahkârlık yükleme. 3.
fecir zamânına girme.

ifcâs افجاس (a. i.) : uygunsuz ve

mânâsız şeylerle böbürlenme.

ifdâh افضاح (a. i. fadih'den) : kö-

tülüğü, ayıbı, kusûru açığa vurma. (bkz : ifzâh)

ifdâl افضال (a. i. fadl'dan.) : lû-

tuf ve bağış. (bkz : ihsân).

iffet عفت (a. i.) : 1. afflik, temiz-

lik. 2. nâmus. 3. kadın adı.

iffet an-iz-zinâ عفت عن الزنا (a. b. i.) :

huk. [eskiden] bir kimsenin ömründe bir defa
olsun gayri meşrû mukarenette bulunmamış olması.

iffet-fürûş عفت فروش (a. f. b. s.) :

nâmus, taslıyan nâmus ve şereften bahseden.

iffetli, iffetlü عفتلى a. s.) : 1.

iffet, nâmus sâhibi kadın. 2. itibarlı kadınların
lâkabı.

ifhâh افهام (a. i.) : âciz kılma.

ifhâm افحام (a. i. fuhûm'dan) : 1.

ağız açtırmama, susturma. 2. bir münâkaşada, kar-
şısındakini cevap veremeyecek hâle getirme.

ifhâm افهام (a. i. fehm'den.) : an-

latma, anlatılma, bildirme, bildirilme.

ifhâr افخار (a. i. fahr'den.) : fa-

hirlendirme, şereflendirme; şeref ve değerinden
dolayı, birini bir başkasından üstün tutma.

ifhâş افحاش (a. i. fuhs'dan.) : kötü

söyleme.

ifk افك ("ka" uzun okunur. a. i.) :

bir suçu birine yükleme. (bkz : bühtân).

ifkar افكار ("ka" uzun okunur. a. i.) :

fakirleştirme.

iflâ' افلاء (a. i.) : memeden ayır-

ma, süttten kesme. (bkz : iftâm).

iflâh افلاح (a. i.) : 1. kutlu, başarılı

olma. 2. felâh bulma, selâmete çıkma, kötü bir
durumdan kurtulup iyi bir duruma girme.

iflâk افلاق (a. i.) : mânâ, kelime

icâdetme.

iflâs افلاس (a. i. feles'den.) : 1. tûc-

carın, borcunu ödeyemeyecek bir hâle gelmesi, top
atma. 2. bitirme, tüketme. [mal, para, bilgi v. b.].

ifnâ' افناء (a. i. fenâ'dan.) : 1. yo-

ketme, tüketme. 2. malı, yersiz sarfetme.

ifnâ-yi beden : vücudu yok etme.

ifnâ-yi hayât : ömrünü tüketme.

ifnâ-yi mâl : malını sarfetme.

ifrac افراج (a. i.) : açılma, ayrılma.

ifrac-ül-bâhire : vapurun, iskeleden, sâhilden
açılması.

ifrâd

ifrâd افراد (a. i.) : 1. müfred, tek olarak söyleme. 2. ayırma.

ifrâğ افراغ (a. i. ferâğ'dan) : 1. kalıba dökme. 2. şekillendirme, bir şekle sokma. 3. biy. * boşaltım, fr. *excrétion*.

ifrâh افراح (a. i. ferah'dan) : fehlandırma; sevindirme, memnûn etme. (bkz : iczâl).

ifrâm افرام (a. i.) : doldurma, doldurulma.

ifrâm-ı ibrik : ibriğin doldurulması.

ifrâr افرار (a. i.) : firâra mecbûr etme, kaçıрма, kaçırılma.

ifrât افراط (a. i. fart'dan.) : aşırı gitme, pek ileri varma.

ifrât-ı hiss : * aşırıduyu, fr. *hyperesthésie*.

ifrât-ı neşât : sevinç coşkunluğu.

ifrât ü tefrit : birbirine tamâmen zıt olan iki uç.

ifrât-kâr افراطكار (a. f. b. s.) : ifrâta vâdîran, aşırı giden, aşırı davranan.

ifrâz افراز (a. i. c. : ifrâzât) : 1. bir bütünden bir parça ayırma; ayırma; ayrılma. 2. (c. : ifrâzât) : biy. vücuttan, kan, cerahat, irin, ter.. gibi ayrılıp çıkan şey, * salgı, fr. *sécrétion*.

ifrâzât افرازات (a. i. ifrâz'ın c.) : 1. bir bütünden parçalar ayırmalar; ayırmalar; ayrılımlar. 2. biy. vücuttan, kan, cerahat, irin, ter.. gibi ayrılıp çıkan şeyler, * salgılar, fr. *sécrétions*.

ifrâzât-ı dâime : biy. sidik gibi, uykuda bile beklemiyen ifrâzât, * salgı.

ifrâzât-ı cildiyye (cildin ifrâzâtı) : ter gibi cildin mesâmelerinden çıkan ifrâzât.

ifrâzât-ı munkatîa : mîdenin ifrâzâtı gibi, yalnız vazîfe sırasında harekette olan âzânın ifrâzâtı.

ifrâzciyân افرازجیان (a. t. f. b. i.) : darp-hânedâ sikke (para) kesenler.

ifrinka' افرنكا (a. i. "ka" uzun okunur. a. i.) : [parmak] çıtırdatma.

ifrinka-ı esâbi' : parmak çıtırdatma.

ifrît عفریت (a. i. c. : efârît) : 1. zararlı ve korkunç mitolojik mahlûk. 2. mec. etrâfı birbirine katan korkunç insan.

ifriz افريز (a. i.) : dam saçağı, sundurma.

ifsâd افساد (a. i. fesâd'dan.) : 1. fesâda uğratma, uğratılma, bozma.

ifsâd-ı mî'de : mîde bozma. 2. kargaşalık çıkarma, düzensizlik meydana getirme.

ifsâdât افسادات (a. i. ifsâd'ın c.) : düzensizlik meydana getirmeler, kargaşalıklar.

ifsâh افصاح (a. i. fasâhet'den.) : fesâhatle konuşma, açık ve düzgün söz söyleme.

ifsâh افصاح (a. i. fûshat'den.) : açma, genişletme.

ifsâh افصاح (a. i. fesh'den.) : unutmama; akıldan çıkarma; ihmâl etme.

ifsâm افسام (a. i.) : 1. yağmurdan sonra hava açılma. 2. hastanın ateşi düşme. 3. bitme, tükenme.

ifşâ' افشاء (a. i. c. : ifşâât) : gizli bir şeyi yayma; ortaya dökme, açığa vurma.

ifşâ-yi râz : sırrı açığa vurma.

ifşâât افشآت (a. i. ifşâ'nın c.) : sırrı meydana atmalar, açığa vurmalar.

iftâ' افتاء (a. i. fetvâ'dan.) : fetva verme, bir işi fetvâ ile halletme. **Hizmet-i iftâ'**, **Makam-ı iftâ'**, **Mansûb-ı iftâ'**, **Mesned-i iftâ'** : şehislâmlık.

iftâl افتال (f. s.) : 1. yarık, yırtık. 2. dağınık.

iftâm افطام (a. i.) : memeden, sütten kesme. (bkz : iflâ').

iftân افتان (a. i.) : 1. fitneye uğratma. 2. ayartma. (bkz : iftîtân).

iftâr افطار (a. i. fitr'dan.) : 1. oruç açma. 2. ramazan akşamları verilen ziyâfet.

iftâriyye افطاریه (a. i.) : 1. iftarlık; iftar için hazırlanmış çerez ve saire. 2. [eskiden] pâdişah saraylarında, vüzerâ, âyân ve eş-râf konaklarında, dâvetlilere iftardan sonra dış kı-râsı adı altında verilen bahşiş.

iftiâl افعال (a. i.) : 1. iş edinme, iş yapma. 2. a. gr. beş harfli kelimelerin birinci bâ-bı, iftiâl bâbı.

iftiâl افتال (a. i.) : fala bakma, fal tutma.

ifticâ' اقتباء (a. i.) : apansızın, birdenbire olma. (bkz : fücçeten).

iftidâh افتضاح (a. i. fadâhat'den.). (bkz : iftizâh).

iftihâr افتخار (a. i. fahr'den.) : 1. öğünme; koltuk kabartma. 2. şeref, şan.

iftihâr-ül-ulemâ, iftihâr-ül-emâsil, iftihâr-üş-şuarâ : ulemânın(sarıklılar) şânına, benzerlerinin ve şâirlerin övünmelerine sebeb olan. [sarıklılar için kullanılan resmî tâbir].

iftihâriyyât افتخاريات (a. i. c.) : iftihar yolunda söylenen sözler.

iftihâs افتحاص (a. i.) : gerçeği dik-katle araştırma; gerçek dikkatle araştırılma.

iftikad افتقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : arayıp sorma, aranıp sorulma.

iftikâk افتكاك (a. i. fekk'den.) : re-hinden çıkarma, rehinden kurtarma.

iftikâl افتكال (a. i.) : fazla çalışma, bir işte çok emek harcama.

iftikâr افتقار ("ka" uzun okunur. a. i. fakr'den.) : 1. fakirlik gösterme. 2. büyük, çok ihtiyâcı olma 3. alçakgönüllülük. (bkz : tevâ-zu').

iftikâriyye افتكاريه (a. i. fikr'den.) : fr. idéalisme.

iftikâriyye-i târihiyye : fr. idéalisme historique.

iftilâl اقلال (a. i.) : 1. savaştan yılma [asker]. 2. bükülme.

iftinân افتنان (a. i.) : birbirini tutmayan, düzensiz söz söyleme.

iftirâ' افتراء (a. i. c. : iftirâât) : birine aslı olmıyan bir suç yükleme. (bkz : bühtân, ifk).

iftirâât افتراءات (a. i. iftirâ'ın c.) : aslı olmıyan suç yüklemeler.

iftirâk افتراق (a. i. fark'dan.) : 1. ayrılma, dağılma; perîşan olma.

iftirâk-ı izâm : anat. kemiklerin dağılması. 2. ayrılık, hicrân.

iftirâs افتراس (a. i.) : avlayıp parçala-ma, yırtıp paralama; zorla yere yıkmak.

iftisâd افتصاد (a. i.) : kan alma. **Mevsim-i iftisâd** (kan alma mevsimi) : mayıs, ey-lül ayları.

iftisâl افتصال (a. i.) : 1. sütten kesilme. 2. fidanı, kökiyle çıkarıp, başka yere dikme.

iftitâh افتتاح (a. i. feth'den.) : 1. açma; açılma. 2. başlama.

iftitâh-ı kelâm : sözün başlangıcı.

iftitâh tekbîrî : namaza başlarken söylenen "Al-lâhü ekber" sözü.

iftitân افتتان (a. i. fitne'den.). (bkz : iftân).

iftiyâl افعال (a. i.) : fal tutma.

iftizâh افتضاح (a. i. fazâhat'den.) : 1. rezîl olma. 2. bir şeyi kırma, bir şeyi kırarak ufaltma.

iftizâz افتضاض (a. i.) : 1. kızın, kız-lığının bozma. (bkz : izâle-i bîkr). 2. dul kadının, iddet zamânını doldurması.

ifzâh افضاح (a. i. fazîh'den.) : kö-tülüğü, ayıbı, kusûru açığa vurma. (bkz : ifdâh).

ifzâl افضال (a. i. fazl'dan.). (bkz : ifdâl).

igal اغيال ("ga" uzun okunur. a. i.) :

1. pek uzağa gitme. 2. acele ile birini bir yere sokma.

igare اغاره ("ga" uzun okunur. a. i.) :

1. gece baskını yapma. 2. çapul, yağma etme. [Arapçadaki mânâsı : "gayrete düşürme, teşviketme" dir].

igase اغائه ("ga" uzun okunur. a. i.) :

yardım etme.

igaza اغاظه ("ga" uzun okunur. a. i.) :

i.) : darıltma, kızdırma.

igbirâr اغبرار (a. i. gubâr'dan.) :

1. gubarlanma, tozlanma. 2. kırılma, gücenme.

igdiş اگدش (f. s.) : 1. melez. 2. burulmuş, enenmiş [at].

igfal اغفال (a. i. gaffet'den.) : 1.

gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptıрма. 2. aldatma, aldatılma.

igfâlât اغفالات (a. i. igfâl'in c.) :

- gaffete düşürmeler, aldatmalar, aldatışlar.

igfâliyyât اغفاليات (a. i. c.) : gaffete düşürmek, yanıltıp aldatmak için söylenen sözler.

iglâ' اغلاء (a. i. galâ'dan.) : 1.

fiyatını yükseltme, pahalılandırma. 2. kaynatma, kaynatılma.

iglâf اغلاف (a. i. gılâf'dan.) : gıلافına,

kılıfına, kınına sokma. (bkz : igmâd).

iglâk اغلاق (a. i.) : 1. kapama.

(bkz : sedd). 2. (ed. c. : iğlâkat) : sözü muğlak, karışık ve anlaşılmiyacak şekilde söyleme.

iğlâk-ı kelâm : sözü muğlâk, anlaşılma hâle sokma.

iğlâkat اغلاقات ("ka" uzun okunur.

a. i. iğlâk'ın c.) : muğlâk, karışık, anlaşılma sözler.

iğlâl اغلال (a. i.) : gallelenme, tarlada

mahsul, ekin erişme.

iglât اغلاط (a. i. gallat'dan.) : ye

lîşa götürme.

iglâz اغلاظ (a. i. galîz'den. c. :

lâzât) : galîz, kaba, fenâ söz söyleme.

iglâzât اغلاطات (a. i. iğlâz'ın c.)

galîz, kaba sözler.

igmâ' اغماء (a. i.) : hek. bayılm

kendinden geçme.

igmâd اغماد (a. i.) : 1. kınına, kı

fına sokma. (bkz : iğlâf).

igmâd-ı seyf : kılıcı, kınına sokma. 2. birçe şeyleri bir yere tıkma.

igmâm اغمام (a. i.) : gamlandırma

kederlendirme, acılandırma.

igmâz اغماز (a. i.) : ayıplama.

igmâz اغماض (a. i.) : göz yumma, gör memezlikten gelme.

iğmâz-ı ayn : kabâhate, kusûra göz yumma.

ignâ' اغناء (a. i. gınâ'dan.) : 1.

zengin etme, edilme. 2. başka bir şeye ihtiyaç bırakmama, muhtaç bırakmama.

iğrâ' اغراء (a. i.) : 1. rağbetlendirme.

2. hırsını uyandırma. 3. teşviketme, azdırma, kışkırtma.

igrâb اغراب (a. i.) : uzaklara yolculuk

etme.

igrâd اغراد (a. i.) : güzel ve yük-

sek sesle şarkı söyleme.

igrâk اغراق (a. i.) : 1. gark etme,

suda boğma. 2. (ed. c. : igrâkat) olması, akla yakın geldiği halde, imkânsız bulunan mübâlâğa, büyültme.

igrâkat اغراقات ("ka" uzun okunur. a. i.

igrâk'ın c.) : mübâlâğalar, aşırı büyültmeler.

igrâkıyyât اغراقيات (a. i. c.) : iğrak, mübâ-

lâğa sûretiyle söylenen saçma sapan sözler.

- igrâm** اغرام (a. i.) : borç ödetme.
- igrâs** اغراس (a. i.) : 1. toprağa dikme, dikilme. 2. ağaç dikme. (bkz : gars).
- igsâs** اغساس (a. i.) : güzel yemek yedirme, yedirilme.
- igsâs** اغصاص (a. i.) : tazyik etme, sıkıştırma; bir yer halkını sıkıntıya düşürme, düşürülme.
- igsûn**, **egsûn** اگسون، اگسون (f. i.) : büyüklerin giydikleri süslü, değerli elbise.
- igşâ'** اغشاء (a. i.) : örtme, kapama.
- igşâş** اغشاش (a. i.) : 1. kışkırtma. 2. acele ettirme.
- igtâ'** اغطاء (a. i.) : 1. bir nesne uzanarak başka bir nesneyi örtme. 2. ağacın dalları, uzayarak yerlere sürünme. 3. asma yeşerme.
- igtidâ'** اغتداء (a. i. gıdâ'dan.) : gıdâlanma, yiyip içme. (bkz : igtizâ').
- igtîlâ'** اغتلاء (a. i.) : hızlı, çabuk yürüme.
- igtîlâf** اغتلاف (a. i.) : gılaflanma, kılıf içine girme.
- igtîlâf-ı seyf** : kılıcın kınına girmesi.
- igtîlâl** اغتلال (a. i.) : 1. içme. 2. elbiseyi üstüste giyme. 3. hayvanın çok susaması. 4. iyi sağılmamasından dolayı koyun hastalanma.
- igtîlâm** اغتلام (a. i.) : hırs ve şehvetin galip gelmesi.
- igtimâd** اغتماد (a. i. gımâ'dan.) : 1. kılıncı kınına girme. 2. birisi geceye girme.
- igtimâm** اغتمام (a. i. gamm'dan.) : gamlanma, kederlenme.
- igtimâs** اغتماس (a. i.) : suya dalma.

- igtimâz** اغتماض (a. i.) : gözünü yumma.
- igtinâ'** اغتناء (a. i. gınâ'dan.) : zenginleşme, zengin olma.
- igtinâm** اغتنام (a. i.) 1. ganîmet sûretiyle alma, yağma ve talan etme. 2. zahmetsiz bir kazanç göziyle bakma.
- igtinâm-ı fırsat** : fırsatı kaçırmama, fırsattan faydalanma.
- igtirâb** اغتراب (a. i. gurbet'den.) : 1. gurbete çıkma. 2. göz önünden kaybolma. 3. [Güneş ve Ay gibi şeyler] batma. (bkz : gurûb).
- igtirâf** اغتراف (a. i.) : eliyle su alma, avuçla su içme.
- igtirâk** اغتراق (a. i. gark'dan.) : 1. gark olma, suda boğulma. 2. soluğu kuvvetle içe çekme.
- igtirâr** اغترار (a. i. gurûr'dan.) : 1. mağrur olma, gururlanma, güvenilmiyecek şeye güvenme. 2. aldanma. 3. gaflette bulunma.
- igtirâren** اغتراراً (a. zf.) : mağrur olarak, güvenerek.
- igtisâb** اغتصاب (a. i. gasb'dan. c. : igtisâbât) : gasbetme, zorla alma.
- igtisâbât** اغتصابات (a. i. igtisâb'ın c.) : gasbetmeler, zorla almalar.
- igtisâl** اغتسال (a. i. gasl'den) : gereğine uygun olarak gusletme, yıkanma.
- igtîşâş** اغتشاش (a. i. gış'dan. c. : igtîşâşât) : 1. karışıklık. 2. duruluğu, saflığı kaybolma, bozulma.
- igtîşâşât** اغتشاشات (a. i. igtîşâş'ın c.) : karışıklıklar, bozukluklar, fenâlıklar.
- igtîtâ'** اغتطاء (a. i.) : bir şeye sarınma, örtünme.
- igtîyâb** اغتياب (a. i. gıyâb'dan.) : gıybet etme, arkadan zemmetme, yerme.

igtiyâl

igtiyâl اغتيال (a. i.) : birden bastırıp yok etme.

igtiyâr اغتیار (a. i.) : 1. faydalanma. 2. erzak edinme.

igtiyâz اغتياظ (a. i.) : gayızlanma, öfkelenme, kızma.

igtizâ' اغتذاء (a. i. gızâ'dan.) : gıdalanma, yiyip içip beslenme. (bkz : igtidâ').

igtizâb اغتصاب (a. i.) : gazebe gelme, kızma, darılma.

igvâ' اغواء (a. i. gavâye'den.) : azdırma, azdırılma, baştan çıkarma, çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma, ayartılma.

igzâ' اغصاء (a. i.) : görmemezliğe gelme.

igzâ' اغزاء (a. i. gazâ'dan.) : gazâya, cenge, savaşa gönderme, gönderilme.

igzâb اغصاب (a. i. gazab'dan.) : gazaplendırma, gazebe getirme, kızdırma, kızdırılma.

ihâ ايجا (a. i.) : gönderme, sevk etme.

ihâb اهاب (a. i.) : ham deri. i'tâ).

ihâb ايباب (a. i.) : verme. (bkz :

ihâfe اخافه (a. i. havf'den.) : korkutma, korkutulma. (bkz : tahvîf, tehdîd).

ihâka احاقه (a. i.) : 1. kuşatma. 2. bir hâdiseyi bir adama yükleme, birinin üzerine atma.

ihâke اخاكه (a. i.) : te'sîr etme.

ihâle احاله (a. i. havl'den.) : bir işi birçok isteklilerin arasından en uygun görülen şartlarla kabûl edene bırakma.

ihâleten احالة (a. zf.) : ihâle sûretiyle, ihâle ederek.

ihâm ايهام (a. i. vehm'den. c. : ihâmât) : 1. vehme düşürme. 2. ed. iki mânâlı kelimelerden en az kullanılan mânâyı bilerek kullanma.

ihâm-ı kabîh : edep ve terbiye dışı olan mânâyı bilerek kullanma.

ihâme اخامه (a. i.) : çadır kurma.

ihân ايهان (a. i. vehn'den.) : 1. birini zayıf, kuvvetsiz tutma; güçsüzlendirme. 2. birini tahkir etme, hor görme.

ihân احن (a. i. ihnet'in c.) : gazaplar, öfkeler, hiddetler.

ihâne, ihânet احانه , احانت (a. i.) : mahvetme.

ihânet اهانته (a. i. hev'n'den.) : 1. haksızlık. 2. hayınlık, kötülük.

ihâse احاشه (a. i.) : toprağı kazıp içinde bir şey arama.

ihâş ايجاش (a. i.) : bir kimsenin nâmusuna dokunma.

ihâşe احاشه (a. i.) : avı, tuzağa düşürmek üzere sürüp götürme.

ihâta احاطه (a. i.) : 1. bir şeyin etrâfını çevirme, sarma, kuşatma, etrâfı çevrilme, kuşatılma, sarılma. 2. tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.

ihâze اخاذه (a. i.) : 1. tar. hükûmdârın verdiği yer, timar. 2. kalkanın tutulacak yeri.

ihbâ' اخباء (a. i. habâ'dan.) : 1. örtme, gizleme. 2. ateşi basıp söndürme.

ihbâk احباق (a. i.) : yumuşaklıkla söz dinleme, boyun eğme. (bkz : inkıyâd, mutâvaat).

ihbâr اخبار (a. i. haber'den. c. : ihbârât) : haber verme, bildirme, anlatma. (bkz : inbâ').

ihbârât اخبارات (a. i. ihbâr'ın c.) : haber vermeler, bildirmeler, anlatmalar.

ihbârî, ihbâriyye اخباری، اخباریه

(a. s.) : 1. habere âit, haberle ilgili. 2. i. gr. basit zaman.

ihbâriyyât اخباریات (a. i. c.) : ha-

berle ilgili cümleler.

ihbâriyye اخباریه (a. i.) : 1. haber

verme kâğıdı. (bkz : ihbâr-nâme). 2. haber verme ücreti.

ihbâr-nâme اخبار نامه (a. f. b. i.) :

haber verme kâğıdı, yazı ile haber verme, bildirme.

ihbâs احباس (a. i.) : hayır için, iyilik

için, savaş için mal ve hayvan vakfetme.

ihbâs احباس (a. i.) : birinin hak-

kını yok etme.

ihbât احباط (a. i.) : 1. iptâl etme.

2. işin karşılığını verme.

ihcâc اججاج (a. i.) : hac vazifesini

yapmak için bedel gönderme, gönderilme.

ihcâf اجفاف (a. i.) : eksiklik, nok-

sanlık.

ihcâl اخبجال (a. i. hacl'den.) : utan-

dırma, utandırılma.

ihcâm اجمام (a. i.) : 1. bir şeyden

korkup vaz geçme, cayma. 2. men olunma.

ihdâ احدی (a. s.) : bir. ["ahad" in

müennesi].

ihdâ aşer : on bir. (bkz : yâz-deh).

ihdâ' اهداء (a. i. hediye'den.) : 1.

hediye verme, hediye etme, hediye gönderme, armağan yollama. 2. (hidâyet'den.) doğru yola götürme.

ihdâd احدات (a. i.) : keskinleştirme.

ihdâf اهداف (a. i.) : karşısına diki-

lip durma, hedef olma.

ihdâiyye اهدائیہ (a. i.) : hediye et-

me, armağan verme vesilesiyle yazılan yazı.

ihdâl اخصال (a. i.) : ıslatma, ısla-

tılma. (bkz : ihzâl).

ihdâr اخذار (a. i. hadr'dan.) : 1.

bir uzvun, organın hissini iptâl etme, uyuşturma, fr. **anesthésie**. 2. genç kızı yaşmaklandırma; ferâce giydirme.

ihdâr امدار (a. i.) : iptâl etme, hüküm-

süz bırakma.

ihdâr-ı dem : huk. maktûlün diyetini katilden al. dırmamak.

ihdâs احداث (a. i. hades'den.) : mey-

dana getirme, ortaya çıkarma.

ihdevât اخوات (a. i. ihve'nin c.) : 1. sâdik,

samîmî, candan dostlar. 2. tarîkat arkadaşları.

ihfâ' اخفاء (a. i. haff'den.) : gizle-

me, saklama, saklanılma.

ihfâf اخفاف (a. i.) : 1. hafifletme. 2.

birinin izzeti nefsi kırarak söz söyleme.

ihfik اخفيق (a. i.) : yer sarsıntısı-

nın yaptığı çatlaklıklar, yarıklar.

ihfik-ül-arz : yer yarığı.

ihkab احقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) :

arkası kesilme.

ihkad احقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) :

başkasında kin ve garaz uyandırma.

ihkak احقاق ("ka" uzun okunur. a.

i. hakk'dan.) : hakkı yerine getirme, hak, yerine getirilme.

ihkak-ı hakk : bir hakkı usûlü dâiresinde yerine getirme, hir hakkı mürâfaa ve muhâkeme netîcesinde ispat ve izhâr etme. [kelime, dâima "hakk" kelimesiyle birlikte kullanılır].

ihkâm احكام (a. i. hakem ve tah-

kîm'den.) : muhkem kılma, sağlamlaştırma. ["ihkâm" mâneviyatta, "tahkîm" maddiyatta kullanılır].

ihlâ' احلاء (a. i. hulv-den.) : tat-

lılaştırma, tatlılandırma. (bkz : hulv).

ihlâ' اخلاء (a. i.) : hâlî, boş bırakma, boşaltma. (bkz : tahliye).

ihlâ-i sebîl : yolunu açık bırakma.

ihlâf احلاف (a. i.) : yemin ettirme. (bkz : kasem).

ihlâk اهلاک (a. i. helâk'den.) : 1. helâk etme, öldürme, öldürülme, yok etme. 2. har-cama, tüketme.

ihlâl اخلال (a. i. halel'den.) : halel getirme, bozma, sakatlama.

ihlâl احلال (a. i. mahall'den.) : yer gösterme, yerleştirmek, fr. **localisation**.

ihlâs احلاس (a. i.) : müşteriye al-datma; iflâs etme.

ihlâs اخلاص (a. i. hulûs'dan. c. : ihlâsât) : 1. hâlis, temiz, doğru sevgi. 2. gönülden gelen dostluk, samîmiyet, doğruluk, bağlılık. **Sûre-i ihlâs** (ihlâs sûresi) : Allah'ın birliği akidesini bildirir ve Kur'ân-ı Kerîm'in "Kul hüvallahü ahad..." âyetiyle başlayan 112 nci sûresi.

ihlâs-mend اخلاصمند (a. f. b. s.) : temiz yürekli.

ihlâs-mendâne اخلاصمندانه (a. f. zf.) : temiz yürekli olana yakışacak sûrette.

ihlâs-mendi اخلاصمندی (a. f. b. i.) : temiz yüreklilik.

ihlâs-perver اخلاص پرور (a. f. b. s.) : ihlâs sâhibi, temiz yürekli.

ihlâs-perverâne اخلاص پرورانه (a. f. zf.) : ihlâs-perver, temiz yürekli olana yakışacak sûrette.

ihlâs-perveri اخلاص پروری (a. f. b. i.) : ihlâs sâhibi, temiz yürekli olma.

ihlîl احلیل (a. i. c. : ehâlîl) : anat. 1. erkeklik uzvunun, organının deliği; sidik yolu. 2. memedeki sütün aktığı yer.

ihlîlee اهليلج (a. i.) : tohum-ları müşhil olarak kullanılan ve "kara helile" veya "sarı helile" denilen bir çeşit ilâç.

ihlîleci اهليلجي (a. s.) : yumurta biçiminde olan. (bkz : beyzi).

ihmâ' احماء (a. i.) : bir şeyi ateş-te kızdırma.

ihmâd اخاد (a. i.) : ateşin alevini söndürme, alev söndürülme.

ihmâl اجمال (a. i. haml'den) : yükletme, yükletilme.

ihmâl امال (a. i.) : ehemmiyet vermeme, mühimsememe, boşlama, terk etme; hâliyle bırakma; savaçlama.

ihmâl-i kıyem : fels. **adiaphorie**.

ihmâl-kâr امالكار (a. f. b. s.) : ihmâlci, işi savaçlıyañ.

ihmâm اهمام (a. i.) : 1. mahzûn etme, kederlendirme. 2. yaşlandırma, ihtiyarlatma.

ihmirâr, ihmîrâr احرار , احميرار (a. i. hamr'den.) : 1. kızarma, kızılık. 2. hek. kızıl hastalığı.

ihmirâr-ı cildi : hek. ürtiker.

ihnâ' احناء (a. i.) : merhamet etme; acıma.

ihnâc احناج (a. i.) : bir şeyi bir yana eğme, bir şey bir yana eğilme.

ihnâk احناق (a. i. hunk'dan.) : gazaplandırma, kin bağlama.

ihnet احنت (a. i. c. : ihan) : gazap, hiddet, öfke. (bkz : gayz, kîn).

ihrâ' احرء (a. i.) : eksiltme, eksiltilme.

ihrâb اخاب (a. i.) : harâbetme, edilme.

ihrâb اهراب (a. i.) : 1. azmetme. 2. kaçmaya mecbur kılma.

ihrâb احراب (a. i.) : kavgayı kızıştırma, harb kızıştırılma.

ihrâc اخراج (a. i. hurûc'dan. c. : ihrâcât) : 1. dışarı atma; çıkarma. 2. fazla malı, yurt dışına gönderme.

ihrâcât اراجات (a. i. ihrâc'ın c.) : bir memleketten başka memleketeye mal satma. ["idhâlât" ın zıddı], fr. **exportation**.

ihrâk اهراق (a. i.) : dökme, akıtma.
ihrâk-ı dumû : gözyaşı dökme.

ihrâk احرাক (a. i. hark'dan.) : 1. yakma, yakılma. (bkz : hark).

ihrâk bi-n-nâr : ateşte yakma. 2. yangın.

ihrâkan احرافاً (a. zf.) : yakmak sûretiyle.

ihrâm احرام (a. i. harem'den) : 1. hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeğe mecbûr oldukları dikişsiz bürgü. 2. Arapların büründükleri büyük yün çarşaf. 3. sedire veya yere serilen yün yaygı.

ihrâz احرار (a. i.) : 1. alma, kazanma, elde etme. 2. erişme.

ihrîz احرىض (a. i.) : kınıldanmaya hâlî olmıyan, dermansız, bitkin.

ihsâ' اخشاء (a. i.) : hayvan tezeği yakma.

ihsâ' احصاء (a. i. hasâ'dan. c. : ihsâiyyât) : sayma, sayılma. **Nâ-kabil-i ihsâ** : sayılamaz.

ihsâ' اخفاء (a. i.) : 1. yalnız bir ilim ve sanat ile uğraşıp onda geniş bilgi elde etme. 2. husyelerini çıkarma, hadım etme, iğdiş etme, eneme.

ihsâb اخصاب (a. i.) : ucuzlama, ucuzluğa erişme.

ihsâd احصاد (a. i.) : biçme, biçtirme [ekin, ot].

ihsâi احصائي (a. s.) : sayım ile, sayma ile ilgili.

ihsâiyyât احصائيات (a. i. ihsâ'nın c.) : istatistik, fr. **statistique**.

ihsâiyyûn اخصائيون (a. i. c.) : (bkz : ihtisâsiyyûn).

ihsân احسان (a. i. hısn'dan.) : bir yeri, sağlamlaştırma.

ihsân احسان (a. i. hasen'den. c. : ihsânât) : 1. iyilik etme. 2. bağış, bağışlama. 3. verilen, bağışlanan şey. (bkz : atıyye). 4. lûtf, iyilik. **El-ihsânü bi-t-temâm** : bir şey verince tam verilmeli; bir iyilik edince tam edilmeli.

ihsân ale-l-ihsân : ihsan üstüne ihsan, katmerli bağış. 5. erkek ve kadın adı.

ihsânât احسانات (a. i. ihsân'ın c.) : ihsanlar. (bkz : ihsân).

ihsân-dide احساندیده (a. f. b. s. c. : ihsân-didegân) : ihsan, lûtf, iyilik görmüş, bahşiş almış, minnetli olan, minnettar.

ihsân-didegân احساندیدگان (a. f. b. s. ihsân-dide'nin c.) : ihsân, lûtf, iyilik görmüşler, bahşiş almış olanlar, minnettar bulunanlar.

ihsânen احساناً (a. zf.) : ihsân sûretiyle; iyilik ederek; bağışlıyarak.

ihsân-nâme احساننامه (a. f. b. i.) : ed. iltifat ve tahsîni hâvi yazılan mektup.

ihsâr احصار (a. i. hasr'dan.) : kısaltma; kısaltma. [Arapçada "birini tazyik etme", "işinden alıkoyma" mânâlarındadır].

ihsâs احصاص (a. i.) : hisse verme, verilme, pay etme.

ihsâs-ı qanâim : ganîmetleri, düşmandan ele geçirilen malları pay etme.

ihsâs احداث (a. i.) : kandırma. (bkz : tergîb).

ihşâs احساس (a. i. hiss'den. c. : ih-sâsât) : 1. Üstü kapalı anlatma, duyurma, sezdirme. 2. psik. * duyum.

ihşâsât احساسات (a. i. ihşâs'ın c.) : 1. Üstü kapalı anlatmalar, duyurmalar, sezdirmeler. 2. duyumlar.

ihşâsi احساسی (a. s.) : psik. * duyumsal.

ihşâd احشاد (a. i.) : birikme, biriktirme. [insan hakkında].

ihşâm احشام (a. i.) : utandırma, kızdırma.

ihâtâ اخطاء (a. i.) : 1. hatâyâ düşürme, düşürülme. 2. yanılma, yanıltilma.

ihâtâr اخطار (a. i. hutûr'dan c. : ih-târât) : 1. hatırlatma. 2. dikkatini çekme; tenbih.

ihâtârât اخطارات (a. i. ihtâr'ın c.) : 1. hatırlatmalar. 2. dikkati çekmeler; tenbihler.

ihtibâ' اختباء (a. i. habâ'dan.) : özenerek saklayıp gizleme, gizlenilme.

ihtibâk احتباك (a. i.) : kumaş dokuma, bez örme; sarıma denilen işlemeyi örme.

ihtibâl احتبال (a. i. habl'den.) : ip ağı ile tuzak kurarak avlanma.

ihtibâr اختبار (a. i. haber'den.) : yoklama, deneme, sinama [bir kimseyi].

ihtibârî اختباری (a. s.) : 1. yoklama, deneme, sinama ile ilgili, tedbîrî, tecrübî. 2. fels. ampirik, fr. empirique.

ihtibâriyye اختبارية (a. i.) : 1. deneyip, yoklayıcı; tedbîriyye, tecrübîyye. 2. empirizm, fr. empirisme.

ihtibâs احتباس (a. i. habs'den.) : 1. tutulma, tutukluk.

ihtibâs-ı bel : hek. idrar tutukluğu, idrar zorluğu.

ihtibâs-ı hayz : hek. hayiz görememe, aybaşı tutukluğu. 2. hapsedme, hapsolunma, kapanıp kalma.

ihcâb احتجاب (a. i. hicâb'dan.) : 1.

hicâb, perde altına girme, saklanma, gizlenme. 2. doğumun, belli zamânından fazla uzaması.

ihcâc احتجاج (a. i. hüccet'den.

c. : ihticâcât) : delil, vesîka, şahit, * tanık gösterme.

ihcâcât احتجاجات (a. i. ihticâc'ın

c.) : delil, vesîka, şahit göstermeler.

ihcâcen احتجاجاً (a. zf.) : ihticâc,

delil, şahit gösterme yoluyla.

ihcâm احجام (a. i. hacâmet'den.) :

1. hacamat olma, kan aldırma. (bkz : fasd). 2. hek. organlardan birinin vazîfesi şiddetlenme.

ihcân احتجان (a. i.) : bir yerin et-

râfına duvar veyâ çit çekme.

ihcîdâ' اختداع (a. i. hadâ'dan) :

1. hilekârlık, hilecilik. 2. aldatma, oyun etme.

ihcîdâ' اهتداء (a. i. hidâyet'den.) :

doğru yola girme, İslâm dînini kabûl etme, Müslüman olma.

ihcîdâ' اختضاع (a. i.) : tevâzu', gönül alçaklığı. (bkz : ihtizâ').

ihcîdâb اخضاب (a. i.) : 1. boyanma,

renklenme. 2. kına ile saç ve sakal boyanma. (bkz : ihtizâb).

ihcîdâd احتداد (a. i.) : 1. keskinleşme.

ihcîdâd-ı seyf-i cihâd : kutlu savaş kılıcının keskinleşmesi. 2. çok hiddetlenme, kızma. 3. kan seyrinin hızlanması. 4. hastalık a'râzının azması.

ihcîdâr احتدار (a. i.) : perde tutma,

örtülenme.

ihcîfâ' اختفاء (a. i. hafî'den.) : sak-

lanma, gizlenme.

ihcîfâ' احتفاء (a. i.) : çıplak ayakla

yürüme.

ihcîfâd احتفاد (a. i.) : sür'atle işle-

me, acele yapma.

ihlifâf احتفاف (a. i.) : 1. yüzdeki kılları giderme. 2. kuşatma.

ihlifâl احتفال (a. i. c. : ihlifâlât) : büyük bir kalabalıkla yapılan merâsim, tören yapma, anma töreni.

ihlifâlât احتفالات (a. i. ihlifâl'in c.) : merâsimler, törenler; anma törenleri.

ihlifâr احتقار (a. i. hafr'dan.) : kazma, kazılma.

ihlifâz احتفاظ (a. i.) : 1. darılma. 2. bir şeyi nefsinâ hasretme.

ihlikâ' احتكاء (a. i.) : 1. dimağ heyecânı. 2. bir şeyin sağlamlığı.

ihlikâk احتكاك (a. i. hikke'den) : 1. sürülme, birbirine sürünme, değme. 2. kaşınma. **ihlikâk-i himâr** : eşiğin sürtünüp kaşınması.

ihlikak احتقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : huk. iki taraftan her birinin "hak benimdir" diye ayak diremesi.

ihlikan احتقان ("ka" uzun okunur. a. i. hkn'dan) : 1. kan yürümesi, kanın bir yere toplanması, birikmesi. 2. tenkiye yapma, şiringa ile göden bağışağına su alma.

ihlikan-ı dem : hek. vücûdun bir tarafına kan hücumu.

ihlikar احتقار (a. i. hakâret'den) : 1. hor, hakir görme. 2. hakarete katlanma.

ihlikar-ı nefis : nefsinin hor görme.

ihlikâr احتكار (a. i.) : halkın, yiyecek ve içecek gibi zarûrî ihtiyaclarını ucuz ucuz toplayıp, fırsat bulunca pahalı pahalı satma, vurgunculuk, boğuntu, madrabazlık.

ihlikâren احتكاراً (a. zf.) : ihtikâr sûretiyle, vurgunculukla, boğuntu ile, madrabazlıkla.

ihlilâ' اختلاع (a. i.) : kadın, merrinden vaz geçip veyâ çok para verip kocasından boşanma, nikâhı bozdurma.

ihlilâ' اختلاء (a. i.) : tâze ot biçme.

ihlilâb اختلاب (a. i.) : aldatma, aldatılma.

ihlilâb احتلاب (a. i.) : süt sağma.

ihlilâc اختلاج (a. i. c. : ihlilâcât) : 1. çarpıntı, çarpınma. 2. seçirme. 3. etler gevşeyip büzüleme. 4. havâle nöbeti tutma.

ihlilâc-ı ayn : göz seçirmesi.

ihlilâcât اختلاجات (a. i. ihlilâc'ın c.) : ihlilâçlar, çarpınmalar, çarpıntılar, seçirmeler.

ihlilâcât-ı asabiyye : asabî çarpıntılar.

ihlilâf اختلاف (a. i. hilâfet'den. c. : ihlilâfât) : ayrılık, uymayıp, uymama, anlaşmazlık, aykırılık.

ihlilâf-i dâr : mûris ile vâristen her birinin başka başka ülkeler ehâlisinden olması.

ihlilâf-ı re'yi ümmet : halkın fikirlerinin başka başka olması.

ihlilâfât اختلافات (a. i. ihlilâf'ın c.) : ayrılıklar, uymayışlar, uymamalar, anlaşmazlıklar, aykırılıklar.

ihlilâf-dâr اختلافدار (a. f. b. s.) : huk. mirasçı ile miras bırakanın, başka başka memleketler hakkından olması.

ihlilâk احتلاق (a. i.) : tıraş etme, tıraş edilme.

ihlilâk اختلاق (a. i.) : yalan uydurma.

ihlilâken اختلاقاً (a. zf.) : ihtilak yoluyla, uydurarak.

ihlilâkiyyât اختلاقيات (a. i. c.) : yalanlar, uydurma olarak söylenen sözler.

ihlilâl اختلال (a. i. halel'den. c. : ihtilâlât) : bozukluk, bozulma, karışıklık, düzensizlik.

ihlilâl-i dimâğ : beyin bozukluğu.

ihlilâl-i nizâm : nizam bozukluğu.

ihlilâl-i umûr : işlerin bozukluğu.

ihtilâm

ihtilâm احتلام (a. i. hulm'den.) :
1. düş azma. 2. bâliğ olma, ergen olma.

ihtilâs اختلاس (a. i. c. : ihtilâsât) :
1. kapma, kapılma. 2. çalma [sırkât], para çalma, aşırma.

ihtilâs-ı vakt : işler arasında vakit bulabilme.

ihtilâsât اختلاسات (a. i. ihtilâs'ın c.) : sirkatler, çalmalar, kapmalar, aşirmalar.

ihtilâs-kâr اختلاسكار (a. f. b. s. c. : ihtilâs-kârân) : ihtilâs eden, çalan, kapan, aşıran.

ihtilâs-kârân اختلاسكاران (a. f. b. s. ihtilâs-kâr'ın c.) : ihtilâs edenler, çalanlar, kapanlar, aşıranlar.

ihtilâs-kârâne اختلاسكارانه (a. f. zf.) :
ihtilâskâra, çalana, kapana, aşırana yakışacak sûrette.

ihtilât اختلاط (o. i. halt'dan.) : 1. karışma, katışma. 2. karşılaşp görüşme.

ihtilât-gâh اختلاطگاه (a. f. b. i.) :
ihtilât yeri.

ihtimâ' احتماء (a. i. himye'den) :
1. perhiz. 2. sığınma. 3. kaçınma.

ihtimâl احتمال (a. i. haml'den. c. : ihtimâlât) : 1. yüklenme, çekme. (bkz : tahammül). 2. mümkün olma, mümkünlük, bir şeyin olabilmesi. 3. zf. belki.

ihtimâlât احتمالات (a. i. ihtimâl' in c.) : olabilecek, olması mümkün olan şeyler.

ihtimâlât-ı baide : uzak ihtimaller.

ihtimâlât-ı karîbe : yakın ihtimaller.

ihtimâliyye احتمالية (a. i.) : fels. * olasıcılık, fr. probabilisme.

ihtimâm اختتام (a. i.) : süpürme, süpürölme.

ihtimâm-ı beyt : evi süpürme.

ihtimâm احتمام (a. i.) : elemnden, kederden dolayı uyuyamama.

ihtimâm اهتمام (a. i. hemm'den c. : ihtimâmât) : dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.

ihtimâr احتمار (a. i. hamr'den.) : mayalanma, kendiliğinden köpürüp kabarma, ekşiyip mayalanma.

ihtinâc احتياج (a. i.) : meyletme, bir şeye dönme.

ihtinâk اختناق (a. i. hank'dan.) : boğulma, nefes alamıyarak ölme.

ihtinâk-ı rahm : hek. isteri, fr. hystérie.

ihtinân اختنان (a. i.) : sünnet olma.

ihtirâ' اختراع (a. i. c. : ihtirâât) : benzeri görülmemiş bir şey îcâdetme, vücûda getirme, getirilme.

ihtirâât اختراعات (a. i. ihtirâ'ın c.) : ihtirâ olunan, yoktan meydana getirilen şeyler.

ihtirâb احتراب (a. i.) : cenkleşme, kavga etme.

ihtirâî اختراعى (a. s. c. : ihtirâiyyât) :
ihtirâ ile ilgili, ihtirâ sûretiyle vücûda getirilmiş.

ihtirâiyyât اختراعات (a. i. ihtirâî'nin c.) : ihtirâî, ihtirâ sûretiyle vücûde getirilmiş olan şeyler.

ihtirâk احتراق (a. i. hark'dan.) :
1. tutuşup yanma. 2. astr. bir * gezegenin Güneş'e yaklaşması.

ihtirâk-ı teneffüs : nefes alırken ciğerlere giren oksijenin te'siriyle vücuttaki yağların yanması.

ihtirâ-kârâne اختراكارانه (a. f. zf.) :
1. ihtirâ edene yakışır sûrette. 2. s. ihtirâ ve îcâd ile ilgili veyâ buna muktedir.

ihtirâm احترام (a. i. hürmet'den. c. : ihtirâmât) : saygı, hürmet. **Vâcib-ül-ihtirâm** : saygıdeğer.

ihtirâmât احترامات (a. i. ihtirâm'ın c.) : hürmetler, saygılar.

ihtirâmât-ı fâika : üstün saygılar.

ihtirâmen احتراماً (a. zf.) : saygı göstererek, saygı göstermek üzere.

ihtirâs احتراس (a. i. hirâset'den.) : çekinme, sakınma, korunma. (bkz : ihtirâz).

ihtirâs احتراص (a. i. hırs'dan. c. : ihtirâsât) : 1. şiddetli arzu, istek. 2. aşırı heves.

ihtirâsât احتراصات (a. i. ihtirâs'ın c.) : aşırı istekler.

ihtirâz احتراز (a. i. hırz'dan) : 1. sakınma, çekinme. (bkz : ictinâb). 2. korkma.

ihtirâzen احترازاً (a. i.) : sakınmak sûretiyle, sakınarak.

ihtirâzi احترازی (a. s.) : sakınma, çekinme ile ilgili, çekinmeye âit. **Kayd-i ihtirâzi** : bâzı hakları kullanabilme şartı, ilerisi için hesâba katılan bir kayıt.

ihtisâb احتساب (a. i. hisâb'dan.) : 1. hesap sorma. 2. mes'ûliyet, * sorumluluk. 3. [eskiden] belediye me'mûrunun işi ve dâiresi. 4. ihtisap dâiresinin aldığı vergi.

ihtisâbiyye احتسابیه (a. s.) : [eskiden] ihtisapla, narh, tartı ve ölçü işleriyle ilgili.

ihtisâd احتصاد (a. i.) : biçme, biçilme.

ihtisâd-ı mezrûât : ekinlerin biçilmesi.

ihtisâm اختتام (a. i.) : husûmet, düşmanlık etme. (bkz : muhâsame).

ihtisâr اختصار (a. i. hasr'dan. c. : ihtisârât) : 1. kısaltma; sözü, yazıyı kısaltma. 2. mat. sâdeleştirme, basitleştirme, fr. simplification.

ihtisâren اختصاراً (a. zf.) : ihtisâr sûretiyle, kısaltarak, kısaca.

ihtisâs احتساس (o. i. hiss'den. c. : ihtisâsât) : 1. hissetme, duyma. 2. duygulanma.

[fransızcadaki "sensation ve sentiment" kelimelerini karşılar; yapıcı yanlış bir kelimedir].

ihtisâs اختصاص (a. i. husûs'dan) :

bir ilim veya san'at üzerinde fazla çalışarak onda derinleşmiş olma, * uzmanlık. [ihtisâs etmek : kendine mahsus kılmak].

ihtisâsiyyûn اختصاصیون (a. i. c.) : ihtisâs sâhibi olan kimseler, * uzmanlar. (bkz : ihtisâsiyyûn).

ihtisât احتشأت (a. i.) : rağbet etme, itibar gösterme.

ihtişâ' احتشاع (a. i.) : (bkz : tevâzu').

ihtişâd احتشاد (a. i.) : birikme, toplanma, yığılma. (bkz : tahaşşüd).

ihtişâm احتشام (a. i. haşmet'den.) : tantana, debdebe, şanlı görünüş.

ihtişâr احتشار (a. i.) : 1. kocabaş, büyük yük başlı olma. 2. toplanma.

ihtişâş احتشاش (a. i.) : saman ve kuru ot biriktirme.

ihritâb اختطاب (a. i. hutbe'den.) : nikâhla isteme [bir kız veya kadını].

ihritâb اختطاب (a. i. hatab'dan.) : odun toplama, odun kesme. **Hakk-ı ihritâb** : orman civârındaki köy halkının ihtiyaçları ölçüsünde ormandan parasız odun kesme hakkı.

ihritâf اختطاف (a. i. hatf'dan.) : 1. kapma, kapıp götürme. 2. göz kamaşması, kamaştırma.

ihritâl اختتال (a. i.) : gizli konuşulması, kulak kabartıp dinleme.

ihritâm اختتام (a. i. hatm'den.) : hitam bulma, bitme, sona erme.

ihritân اختتان (a. i. hitân'dan.) : sünnet ettirme.

ihritât اختطاط (a. i.) : hat çekme, sınırlandırma; sınır çekilme.

İhtivâ'

ihtivâ' احتواء (a. i.) : içine alma, içinde bulundurma.

ihtiyâc احتياج (a. i. c. : ihtiyâcât) : 1. muhtaçlık, yokluk, yoksulluk. 2. gereklilik. 3. çâresiz kalıp isteme.

ihtiyâcât احتياجات (a. i. ihtiyâc'ın c.) : ihtiyaçlar.

ihtiyâcât-ı siyâsiyye : siyâsî ihtiyaçlar.

ihtiyâcât-ı zarûriyye (zarurî, gerekli ihtiyaçlar, giderilmesi gerekli ihtiyaçlar) : ev, yeme içme, giyinme, yakma.

ihtiyâl احتيال (a. i.) : kibirlenme, gururlanma, büyülenme.

ihtiyâl احتيال (a. i. hîle'den. c. : ihtiyâlât) : hîle yapma, düzen, oyun etme.

ihtiyâl احتيال (a. i.) : korkma.

ihtiyâlât احتيالات (a. i. ihtiyâl'in c.) : hîleler, düzenler, dolaplar.

ihtiyân اختيان (a. i.) : hîyânetlik etme, emânete hîyânet etme.

ihtiyâr اختيار (a. i.) : 1. seçme, seçilme. 2. katlanma.

ihtiyâr-ı külfet : külfete katlanma. 3. kendi arzusuyla hareket etme. 4. s. yaşlı [kadın, erkek].

ihtiyâr-ı zahmet : zahmete katlanma.

ihtiyârât اختيارات (a. i. ihtiyâr'ın c.) : yapılması veya yapılmaması, takvimlerde gösterilen günlere göre verilen hükümler; **astr.** yıldızlar ilminin bir şubesi olup yedi seyyârenin (gezeğin) üzerindeki türlü vaziyetlerine göre herhangi bir işin yapılacağı ve teşebbüsten çekinileceği zamânı tâyin imkânını belirtme.

ihtiyârî, ihtiyârîyye اختياري، اختياريه (a. s.) : red veya kabûlü isteğe bağlı, bırakılmış olan, **fr.** facultatif "mecbûrî" nin zıddı. **Hey'et-i ihtiyârîyye** : yaşlılar hey'eti (* kurulu).

ihtiyârîyyât اختيارات (a. i. c.) : yapılması insanın elinde olan şeyler.

ihtiyat احتياط (a. i.) : 1. ilerisini düşünererek, görerek davranma. 2. sakınma, tedbirli, tedârikli bulunma. 3. s. yedek.

ihtiyâten احتياطاً (a. zf.) : ihtiyat olarak, ilerisini düşünenek.

ihtiyâtî احتياطي (a. zf.) : ihtiyatla, ilerisini düşünmek sûretiyle.

ihtiyât-kâr احتياطاتكار (a. f. b. s.) : sakınan.

ihtiyât-kârâne احتياطاتكارانه (a. f. zf.) : sakınganlıkla.

ihtiyât-kârî احتياطاتكارى (a. f. i.) : sakınganlık.

ihtizâ' احتضاء (a. i.) : ateş yakıp alevlendirme, eşeleme.

ihtizâ' احتذاء (a. i.) : nümûneye, örneğe göre iş yapma.

ihtizâ' اختضاع (a. i.) : tevâzu', gönül alçaklığı. (bkz : ihtidâ').

ihtizâb احتضاب (a. i.) : 1. boyanma, renklenme. 2. kına ile saç ve sakal boyanma. (bkz : ihtidâb).

ihtizâm احترام (a. i.) : kuşak bağlama, kemer takma, takınma.

ihtizâm-ı arûs : gelinin kemer, kuşak takınması.

ihtizân احتضان (a. i.) : 1. çocuğu besleme. 2. işinden alıkoyma [birini].

ihtizâr اختصار (a. i. huzûr'dan) : can çekişme. (bkz : hâlet-i nez').

ihtizâr احتذار (a. i.) : 1. sakınma, çekinme, korunma. 2. korkma. (bkz : ihtirâz).

ihtizâz احتفاظ (a. i.) : hazzetme, gönlü ferahlama.

ihtizâz احتضاظ (a. i.) : kendini alçak tutma, alçalma. (bkz : tezellül).

ihzâz اهتزاز (a. i. c. : ihtizâzât) :

1. titreme, deprenme. 2. sıçrayıp oynama; sallanma.

ihzâz-ı hâsir : ziyanlı titreme, zarara uğramaktan ileri gelen titreme.

ihzâz-ı pest : alçak titreyiş.

ihzâzî, ihtizâziyye اهتزازيه (a. s.) : ihtizazla, titreme ile ilgili.

ihvân اخوان (a. f. âh'ın c.) : 1. sâdık, samîmî, candan dostlar. 2. bir tarikat arkadaşları.

ihvân-ı bâ-sefâ : saf, içi temiz olan kardeşler.

ihvan-üs-safâ' ve hullân-ül-vefâ : Arap edebiyâtında dünyâ çapında bir cereyan uyandırmış teşekkül olup. X. asrın ikinci yarısında Basra'da bazı müşterek fikirlere sâhip bir çok fevlesof ve ilim adamı tarafından vücûda getirilmiş bir şîî teşekkülü, fr. les Frères de la joie.

ihvâniyyat اخوانيات (a. i. c.) : arkadaş, eş dost mektupları.

ihve اخوه (a. i. c. : ihevât). (bkz : ihvân).

ihve-i müteferrikîn : huk. [eskiden] ana baba bir, yalnız baba bir ve yalnız ana bir erkek kardeşler.

ihyâ' احياء (a. i. hayât'dan.) : 1. diriltme, diriltme, canlandırma. 2. tâze can vermesine iyilik, lûtfetme. 3. yeniden kuvvetlendirme. 4. uyandırma, canlandırma, tâzelik verme.

ihyâ-yî leyî, -leyâl, -leyâlî : geceyi, geceleri ibâdetle geçirme.

ihyâ-yî mevât : işlenmemiş toprağı, ekine elverişli bir hâle getirme, işleme.

ihyâ-kerde احيا کرده (a. f. b. s.) : ihyâ edilmiş; meydana getirilmiş, yaptırılmış.

ihzâ' احزاء (a. i.) : 1. ayakkabı giydirmeye. 2. ganîmetten pay ayırma.

ihzâ' احزاء (a. i.) : semirme, semirtme, semirtme.

ihzâk اهزاء (a. i.) : çok gülme, kahkah ile gülme.

ihzâl اخزال (a. i.) : ıslatma, ıslatılma. (bkz : ihdâl).

ihzâl اهزال (a. i.) : alay ve şaka ile çok uğraşma.

ihzân احزان (a. i.) : mahzûn etme, kederlendirme.

ihzâr احضار (a. i. huzûr'dan.) : 1. hazırlama, hazır etme, edilme. 2. huzûra getirme; birinin mahkemeye dâvet olunması. (bkz : celb).

ihzâr امدار (a. i.) : gevezelik etme; saçmalama.

ihzârât احضارات (a. i. ihzâr'ın c.) : hazırlamalar, hazırlıklar.

ihzâren احضاراً (a. zf.) : 1. ihzâr ederek, hazırlayarak. 2. huzûra getirerek; birini mahkemeye dâvet ederek.

ihzârî احضارى (a. s.) : hazırlayıcı, fr. préparatoire. Sinf-ı ihzârî : hazırlayıcı, yetiştirici sınıf.

ihzârîyye احضاريه (a. i.) : birinin mahkemeye çağırılması için alınan harç ve yazılan yazı.

ihzâz احظاظ (a. i.) : tâlihi açık, nasîbi çok olma.

îjek ايچك (f. i.) : kıvılcım. (bkz : şerâr, şerâre).

îka' ايقاع ("ka" uzun okunur. vuku'dan) : yapma, yaptıрма, öldürme; düşürme.

îkâ' ايكاء (a. i.) : 1. dayanma. 2. dayanacak şey verme.

îkab عقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : ezâ, cefâ, eziyet, azap.

îkad ايقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : yakma, yakılma.

îkad-ı kanâdil : kandillerin yakılması.

îkâd ايكاد (a. i.) : sağlam kalma.

ik'âd اقصاء (a. i. kuûd'dan.) : 1. oturtma. 2. bir hükümdarı tahta çıkarma, tahta oturtma. (bkz : iclâs).

ikae اقاءة ("ka" uzun okunur. a. i.) : kay ettirme, kusturma, kusturulma.

ikaf ايقاف ("ka" uzun okunur. a. i. vakf'dan.) : 1. bir malı vakfetme, mal, vakfedilme. 2. durdurma, durdurulma.

ikâf اكاف (a. i.) : palan.

ikâf-i himâr : eşek palanı.

ikal عقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. bağ. (bkz : bend). 2. ayak bağı, köstek. (bkz : pâ-bend).

ikale اقاله ("ka" uzun okunur. a. i.) : huk. 1. iki tarafın isteğiyle alışveriş mukavelesini bozma. 2. dememiş iken "dedin" diye iddiâ etme.

ikam عقام ("ka" uzun okunur. a. s. akim'in c.) : akamete uğriyanlar, kısırlar.

ikame اقامه ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan.) : 1. oturma. 2. kaldırma; ayakta durdurma. 3. meydana koyma.

ikame-i da'vâ : huk. dâva açma.

ikame-i beyyine : şahid getirme.

ikamet اقامت ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan.) : 1. oturma. 2. cemaatle namaza başlamadan önce meyzinin kamet getirmesi.

ikamet-gâh, ikamet-geh اقامتگاه, اقامتگاه ("ka" lar uzun okunur. a. f. b. i.) : ikamet olunan, otürulan yer.

ikan ايقان ("ka" uzun okunur. a. i. yakîn'den.) : sağlam biliş, bilme.

ikâr ايكار (a. i.) : doldurma, doludurulma.

ik'âr ايقار (a. i.) : derinletme, derinletilme, derinleştirme, derinleştirilme.

ik'âr-ı âbâr : kuyuların derinleştirilmesi.

ik'âr-ı enhâr : nehirlerin derinleştirilmesi.

ikâz ايقاظ (a. i. yakaz'dan.) : 1. uyandırma, uyandırılma. 2. aklını başına toplatma.

ikbâb اكباب (a. i.) : 1. yüzüstü düşme, kapanma. 2. bir şeyin üstüne çok düşme, olmasına çok çalışma. 3. çalışmada aşırı gitme.

ikbâh اقباح (a. i. kubh'dan.) : kötü-lük, fenâlık yapma.

ikbâl اقبال (a. i. kabûl'den.) : 1. birine doğru dönme. 2. baht, tâlih. 3. işlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saâdetli, mutlu olma. 4. arzu, istek. 5. erkek veyâ kadın adı.

ikbâl-i beşer : insan saâdeti.

ikbâl-i dehr : dünyânın, zamânın ikbâli.

ikbâl-i rûzgâr : zamânın ikbâli, saâdeti, tâlihi.

ikbâl-cû اقباجو (a. f. b. s.) : ikbal, ilerleme, büyüklük arıyan.

ikbâl-mend اقبال مند (a. f. b. s.) : tâ-lihli, bahtiyar, mutlu.

ikbâl-perest اقبال پرست (a. f. b. s.) : 1. ikbâle çok düşkün. (bkz : harîs-câh). 2. iyi gün dostu, dalkavuk.

ikbâr اكبار (a. i.) : büyük, ulu görme, görülme.

ikbâr اقبار (a. i.) : 1. kabire koyma, konulma.

ikbâr-ı meyyit : ölünün kabre konulması, gömülmesi.

ikdâm اقدام (a. i. kadem'den. c.) : ikdâmât) : gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma.

ikdâmât اقدامات (a. i. ikdâm'ın c.) : devamlı sürekli çalışmalar.

ikdâr اقدار (a. i. kudret'den) : 1. kudret verme, kudretlendirme, gücünü arttırma. 2. birini kayırma. 3. geçimini te'mîn etme.

ikdirâr اكدرار (a. i.) : bulanma, bulanık olma.

ikdirâr-ı mâ' : suyun bulunması.

ikfâ اقصا (a. i.) : ed. sesleri bir-
birine yakın olan harflerle kafiye yapma.

ikfâl اقصال (a. i.) : kilitleme, ki-
litlenme.

ikfâl اكفال (a. i.) : tekeffül ettirme,
kefil kılma.

ikfâr اكفار (a. i. küfr'den.) : birisi-
ne kâfir deme, denilme. (bkz : tekfir).

ikhât اخاط (a. i.) : kılığa, ku-
raklığa uğratma.

iklâb اقلاب (a. i.) : tersine çevirme,
çevrilme; aksine döndürme. (bkz : taklîb).

iklîl اكليل (a. i. c. : ekâlîl) : 1. taç.
(bkz : efser). 2. bot. tüveyç, fr. corolle.

iklîl-i şimâli : astr. El-avvâ burcunun yakınında
bulunan, parlak yıldızlardan meydana gelen bir kü-
me, lât. corona Borealis; fr. couronne Bauréal;
ing. Corona.

ikmâl اكمال (a. i. kemâl'den.) : 1.
kemâle erdirmе, tamamlama, bitirme. 2. eksikliğini
doldurma.

ikmâm اكمام (a. i.) : 1. elbiseye yen
yapma. 2. ağaç tomurcuklanma.

ikmân اكمان (a. i.) : örtme, gizleme.
(bkz : iknân).

iknâ' اقناع (a. i. kanâat'den.) :
kani kılma, râzi etme, edilme, kandırma, kandırıl-
ma, inandırma, inandırılma.

iknâiyyât اقناعات (a. i. c.) : iknâ
etmek, râzi etmek, kandırmak için söylenilen söz-
ler.

iknân اكتمان (a. i.) : gizleme, örtme.
(bkz : ikmân).

ikrâ' اكراء (a. i.) : kirâya verme,
verilme.

ikrâ' اقراء (a. i.) : okutma.

ikrâh اكرام (a. i. kerh'den.) : 1. bi-
rine, zorla iş yaptıрма. 2. iğrenme, tikslenme.

ikrâh-i gayr-i mülci : huk. [eskiden] döğme ve
hapis gibi yalnız gam ve elemi gerektiren şeylerle
vuku bulan ikrâh.

ikrâh-i mülci : huk. [eskiden] ölüm veya
kat-ı uzuv, yâhut bunlardan birine müeddî olan,
şiddetli döğme ile olan ikrâh.

ikrâh-ı nâkis : huk. dayak ve hapis gibi, kederi,
sıkıntıyı gerektiren şeylerden meydana gelen mecb-
bûriyet.

ikrâh-ı tamm : huk. kendini öldürmeye veya uz-
vundan bir yer kesmeye sebeb olacak yolda meydana
gelen mecbbûriyet.

ikrâhen اكراماً (a. zf.) : 1. zorâki,
zorla. 2. ikrâh ederek, iğrenerek, tiksiniyerek.

ikrâm اكرام (a. i. kerem'den. c. :
ikrâmât) : 1. hürmet, saygı gösterme. 2. ağırla-
ma. 3. bir şeyi hediye, armağan olarak verme. 4.
hesap dışı yapılan indirme.

ikrâmât اكرامات (a. i. ikrâm'ın c.) :
hürmetler, saygı göstermeler, ağırlamalar.

ikrâmen اكراماً (a. zf.) : ikram sü-
retiyle, ikrâm olarak.

ikrâmiyye اكراميه (a. i.) : 1. bahşişler;
bağışlar. 2. ikrâm olarak verilen para. 3. piyango-
dan çıkan şey.

ikrâr اقرار (a. i. karar'dan) : 1. sak-
lamayıp söyleme. (bkz : i'tirâf). 2. dil ile söyle-
me, bildirme. 3. tasdik, kabul. 4. huk. birinin,
başka birinin, kendisinde olan hakkını, alacağını
haber vermesi.

ikrâr bi-l-kitâbe : birinin, başka bir kimseye
olan vereceğini yazı ile bildirmesi.

ikrâr-ı marîz : ölüm döşeginde iken edilen ik-
rar, vasiyetnâme.

ikrâz اقراض (a. i. karz'dan. c. : ik-
râzât) : borç verme, ödünç verme. (bkz : iâre).

ikrâzât اقراضات (a. i. ikrâz'ın c.) : borç
vermeler, ödünç vermeler

iksâ' اقساء (a. i.) : kasvet, sıkıntı
verme, verilme.

iksâ-yi kalb : gönül sıkıntısı.

iksâ'

iksâ' اكساء (a. i. kisvet'den.) : giydirme, giydirilme. (bkz : ilbâs).

iksâ-yi eytâm : yetimlerin giydirilmesi.

iksâd اكساد (a. i. kesâd'dan.) : kesâda düşürme, düşürülme, kesatlandırma.

iksâm اقسام (a. i.) : kasem etme, yemin etme, andıçme. (bkz : half).

iksâm اقسام (a. i.) : 1. kökünü kırma; kırılma, hepsi silinip süpürülme. 2. çok mal alma, biriktirme.

iksâr اكثار (a. i. kesret'den.) : çoğaltma, çoğaltılma, arttırma [söz hak].

iksâr-ı kelâm : sözü uzatma, gevezelik etme.

iksâr اقصار (a. i.) : bir şeyi yapmak elinde iken, savsaklayıp yapmama.

iksât اقساط (a. i.) : hakkaniyet, doğruluk gösterme.

iksîr اكسير (a. i.) : 1. ortaçağ kim-yâcılarının, çok te'sirli olduğuna ve herhangi bir mâdenî altın yapacak kadar kuvvetli bir hasası bulunduğu inandıkları bir madde. 2. te'sirli, yarar şurup. 3. biricik şifâ, en te'sirli sebep.

iksîrâr اقشمرار (a. i.) : ürperme, tüylerin ürpermesi.

iksîrâr-ı eş'âr : kilların ürpermesi.

iktâb اكتاب (a. i.) : 1. güzel yazı, kaligrafi öğretme. 2. söyleyip yazdırma, dîkte etme.

iktân اکتان (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma. (bkz : ilzâk).

iktâr اقطار (a. i.) : inbikten çekme, çekilme. (bkz : taktir).

iktât اکتات (a. i.) : kulağa fısıldama.

iktibâs اقتباس (a. i. c. : iktibâsâ) : 1. ödünç alma. 2. ed. bir kelimeyi, bir cümleyi veya bunların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma.

iktibâsât اقتباسات (a. i.) : iktibaslar, yazı aktarmaları.

iktibâsen اقتباساً (a. zf.) : iktibas yoluyla.

iktidâr اقتداء (a. i.) : tâbî olma, uyma.

iktidâen اقتداءً (a. zf.) : tâbî olarak, uyarak.

iktidâr اقتدار (a. i. kudret'den.) : güç yetme, yapabilme.

iktidâr-ı kâmin : gizli güç, fr. **potentiel**.

iktidârî اقتدارى (a. s.) : iktidâr'a, güc'e mensup. Fi'l-i iktidârî : * yeterlik fiili.

iktifâ اكتفاء (a. i. kifâyet'den.) : yeter bulma, aza kanaat etme, * yetinme.

iktihâl اکتھال (a. i.) : 1. ağarma, kır düşme. [saç, sakal]. 2. ihtiyarlama, kocama.

iktihâl اکتھال (a. i.) : sürme çekme, çekinme.

iktihâm اکتھام (a. i. c. : iktihâmât) : 1. göğüs germe, karşı durma. 2. hücum etme, saldırma. 3. hakir görme, küçük görme.

iktihâmât اکتھامات (a. i. iktihâm'ın c.) : hücumlar, saldırılar.

iktihân اکتھان (a. i.) : kır saçlı, kır sakallı olma.

'iktîlâ' اقتلاع (a. i.) : koparma, kapıp alma.

iktimân اکتیان (a. i.) : gizlenme, saklanma. (bkz : iktimân, iktinân).

iktimân-i sârik : hırsızın saklanması.

iktinâ' اکتناء (a. i.) : gizlenme, saklanma. (bkz : iktimân, iktinân).

iktinâ' اکتناء (a. i.) : 1. çalışarak kazanma. 2. meslek tutma, uyma. 3. biriktirme, yığma. 4. tuzak kurup avlanma.

iktinâh اکتناه (a. i. künh'den.) : kün-
hünü, esâsını, kökünü anlama. (bkz : istiknâh).

iktinân اکتنان (a. i.) : saklanma, giz-
lenme.

iktinân-ı nisvân : kadınların saklanması. (bkz :
iktimân, iktinâ').

iktinâs اقتناس (a. i.) : tuzak kurup
avlama, avlanma.

iktirâ' اقتراع (a. i.) : kurraa atma,
atışma, seçme.

iktirâ' اکتراء (a. i. kirâ'dan.) : kirâ
ile tutma, kiralama. (bkz : isticâr).

iktirâb اکترب (a. i.) : korkulu,
gamlı, kederli bulunma.

iktirâb اقترب (a. i. kurb'dan.) :
yaklaşma, yanaşma. (bkz : takarrüb).

iktirâb-i sâat : kıyâmetin yaklaşması.

iktirâc اکتراج (a. i.) : küflenme,
paslanma.

iktirâh اقتراح (a. i. karh'dan. c. : ik-
tirâhât) : aklına gelip, içe doğup söyleyiverme,
söylenilme.

iktirâhât اقتراحات (a. i. iktirâh'ın. c.) :
birdenbire içten doğarak söylenilen rengin ve zen-
gin şeyler.

iktirân اقتران (a. i. karn'dan.) :
yakın varma, yanına gelme, yaklaşma.

iktirân-ı kevâkib : astr. iki seyyârenin (* geze-
ğin) görünüşte birbirine yakın bir mevzie gelme-
leri, aynı burçta bulunmaları.

iktirâs اکتراث (a. i.) : 1. kederli ol-
ma. 2. bir işe, bir şeye ehemmiyet verme.

iktirâz اقتراض (a. i. karz'dan.) : borç
alma. (bkz : istikrâz).

iktisâ' اکتساء (a. i. kisvet'den.) :
giyme, giyinme. (bkz : telebbüs).

iktisâ اقتشاء (a. i.) : biriktirme,
biriktirilme.

iktisâ-yi nükûd : para biriktirme.

iktisâb اکتساب (a. i. kesb'den. c. : ik-
tisâbât) : kazanma, edinme.

iktisâb-i şân ü şöhrat : şan ve şöhrat kazanma.

iktisâd اقتصاد (a. i. kasd'den. c. :
iktisâdât) : 1. aşırı gitmeme, davranmama. 2. tu-
tum, tutma. 3. biriktirme, artırma. 4. ekonomi,
fr. économie.

iktisâdî اقتصادى (a. s.) : iktisat ile,
tutumla ilgili, fr. économique.

iktisâdiyyât اقتصاديات (a. i. c.) :
tutum, iktisat bilgisi; iktisat ile ilgili olan şeyler.

iktisâm اقتسام (a. i. kısm'dan.) : bö-
lüşme, paylaşma.

iktisâr اقتصار (a. i. kasr'dan.) :
sözü uzatmama, kısa kesme. (bkz : ihtisâr).

iktisâr اکتسار (a. i.) : kesretme,
kıрма.

iktisâs اقتصاص (a. i.) : 1. izinden,
ardından gitme. (bkz : iktifâ). 2. kısas isteme
veyâ etme. 3. kısas, hikâye söyleme.

iktisâs اقتثاث (a. i.) : çekip koparma,
koparılma.

iktitâb اکتساب (a. i.) : yazılmış bir şeyin
sûretini alma, kopyasını çıkarma.

iktitâf اکتاف (a. i.) : 1. meyva top-
lama, devşirme; toplanma, devşirilme.

iktitâf-ı esmâr : meyva toplama, toplanma. 2.
mec. bir çalışmanın veyâ işin netîcesinden fayda-
lanma, bir çalışmanın meyvasını, yemişini alma.

iktitâfiyye اکتافیه (a. i.) : fels. * seçme-
cilik, fr. électionisme.

iktitâl

iktitâl اِقتَالَ (a. i.) : birbirini öldürme.

iktitâm اِكْتَام (a. i. ketm'den.) : 1. ketmeyleme, gizleme, saklama. 2. sararma.

iktivâ' اِكْتَوَاء (a. i.) : hek. dağlama, dağlanma, kızgın demirle, cehennem taşıyla vücûdun bir yerine dağ vurma.

iktivâ' اِقْتَوَاء (a. i.) : kuvvetlenme.

iktivâd اِقْتِيَاد (a. i.) : tutup götürme, yedme; götürülme.

iktivâd اِكْتِيَاد (a. f.) : hîle, dalâvere yapma.

iktivâl اِكْتِيَال (a. i.) : ölçü ile, ölçek ile ölçme.

iktivâl-i zahâir : zahîrelerin ölçü ile ölçülmesi.

iktivâs اِقْتِيَاس (a. i.) : 1. kıyas tutma, ölçme. 2. benzerini bulma.

iktizâ' اِقْتِضَاء (a. i. kazâ'dan.) : 1. lâzım gelme, gerekme. 2. lâzım getirme, gerektirme. 3. ihtiyaç, gereklik. 4. işe yarama.

iktizâ-yi hâl : hâlin, gösterdiği lüzum.

iktizâz اِكْتِزَاز (a. i.) : bozulup buruşma.

iktizâz-i cild : hek. cildin bozulması, buruşması.

iktizâz اِقْتِضَاض (a. i.) : kızlık bozma; ırza geçme. (bkz : izâle-i bîkr).

iktizâz-ı bîkr : kızlığını bozma.

ikvâl اِقْوَال (a. i.) : birinin söylemediği bir sözü, söyledi diye iddiâ etme.

ikvâliyyât اِقْوَالِيَّات (a. i. c.) : ikval, birinin söylemediği sözü, söyledi diye iddiâ yolunda söylenen sözler.

ikzâ' اِقْزَاع (a. i.) : küfür etme, azarlama.

ilâ اِلَى (a. e.) : ... ye, ... ye kadar, ... dek, ... değin. **Min evvel ilâ âhir** : evvelinden sonuna kadar.

ilâ' اِيْلَاء (a. i.) : 1. yemin etme. 2.

erkeğin, bir müddet karısına yaklaşmaması için yemin etmesi. 3. sıkıntı ve derde uğrama.

ilâ-i mechûl : huk. [eskiden] ebediyet veya müddetle takyîd olunmayan ilâdır ki ilâ-i müebbet hükmündedir.

ilâ-i muvakkat : huk. [eskiden] bir müddetle mukayyet olan ilâ.

ilâ-i müebbed : huk. [eskiden] ebediyetle mukayyet olan ilâ.

ilâ اِعْلَاء (a. i. ulüvv'den) : 1. yükseltme, yükseltme, yüceltme, yüceltilme. 2. şan ve şöhretini arttırma.

ilâ-yi kelime-t-ullah : İslâm dininin tevhid akidesini, şânına lâyık şekilde yüceltip yayma.

ilâ' اِيْلَاع (a. i.) : harîs etme, çok istekli kılma.

il'âb اِلْعَاب (a. i.) : oynatma, oynatılma; oyunla meşgul etme, edilme.

ilâc اِيْلَاج (a. i.) : girdirme, içeri sokma. (bkz : idhâl).

ilâc اِعْلَاج (a. i.) : 1. derde devâ olan şey, ilâç. 2. çâre, tedbir. **Bi-ilâc**, **Lâ-ilâc** : ilâcsız, çâresiz. (bkz : nâ-çâr).

ilâc-nâ-pezir اِعْلَاج نَاطِر (a. f. b. s.) : 1. ilâç kabul etmeyen, tedâvî edilemeyen. 2. çâresiz, imkânsız.

ilâc-pezir اِعْلَاج پَزِير (a. f. b. s.) : 1. ilâç kabul edip şifâsını bulan. 2. çâresi bulunabilen.

ilâd اِيْلَاد (a. i. velâdet'den.) : doğurma, doğurulma. (bkz : tevlid).

ilâf اِعْلَاف (a. i. alef'den.) : hayvana yem verme, yem yedirme.

ilâf اِيْلَاف (a. i. ülfet'den.) : ülfet ettirme, ettirilme; alıştırma, alıştırılma.

ilâh اِلَه (a. i. c. : âlihe) : mitolojide tanrı. (bkz : ma'bûd).

ilâh إلٰه (a. i.) : ve başkaları, ve benzerleri, (v.b.). [Arapça'da : "sonuna kadar, diğerleri de böyledir" mânâsına gelip "ilâ-âhîrihi" nin kısaltmasıdır].

ilâhe آلِهَة (a. i. c. : âlihât) : mitolojide kadın tanrı. (bkz : ma-bûde).

ilâhi آلِهِي (a. s.) : 1. Allah'a mensup, tanrı ile ilgili, * tanrısâl. **İlm-i ilâhî, fr. théodicée.** 2. ilâhi. (bkz : münâcât).

ilâhi آلِهِي (a. n.) : Allah'ım, ey Allah; bu ne hal, ne tuhaf.

ilâhiyyât آلِهِيَّات (a. i. c.) : felsefenin, Allah'tan ve Allah ile ilgili mevzûlardan bahseden kısmı, **fr. théologie.**

ilâhiyye, ilâhiyyet آلِهِيَّة، آلِهِيَّة (a. i.) : tanrıcılık, * yaradancılık, deizm, **fr. déisme, théisme.** tas. her şeyin Allah'ın birliğinde mündemiç olduğu mânâsına gelen bir kelime.

ilâhiyyûn آلِهِيَّوْن (a. i. c.) : 1. Allah'ın varlığına inanan filozoflar. 2. felsefenin Allah'dan bahseden kısmıyla meşgul olan kimseler.

i'lâk اِلْعَاق (a. i. alak'dan.) : bir uzva sülûk yapıştırma. [asıl mânâsı : "yapışmak için sülûk salıverme" dir].

i'lâl اِلْعَال (a. i.) : 1. a. gr. illet harfleri denilen ve kelime içinde bulunan "elif, vav, ye" harfli bir fiilin kendi şekli ile aldığı şekle nasıl girdiğini bir kaideye bağlama. [Meselâ : "kale'nin aslı" "kavele" iken : vav müteharrik, mâkablî meftuh olduğu için "vav" yâ ye kalbolarak "kavele=kâle"; "yakvilü=yekulü" olması gibi].

i'lâlî اِلْعَالِي (a. s.) : i'lâle mensup, i'lâl ile ilgili.

i'lâm اِلْعَام (a. i. elem'den.) : elem verme, keder verme.

ilâm اِلْعَام (a. i.) : düşün yemeği.

i'lâm اِلْعَام (a. i. ilm'den.) : 1. bildirme, bildirilme, anlatma. 2. (huk c. : i'lâmât) : bir dâvânın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesika.

i'lâmât اِعْلَامَات (a. i. i'lâm'ın c.) :

bir dâvânın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren resmî vesikalar.

i'lâmât-ı şer'iyye : huk. şer'iye mahkemelerinden nikâh, nafaka ve sâireye dâir verilen ilâmlar.

i'lâmât-ı nizâmiyye : huk. nizâmiye mahkemelerinden çıkan ilâmlar.

ilân اِعْلَان (a. i.) : meydana çıkarma, açığa vurma, yayma.

i'lân اِعْلَان (a. i. alen'den. c. : i'lânât) : 1. açığa vurma, meydana çıkarma, belli etme. 2. yayma; yaymak için gazeteğe verme. 3. gazetelerde bu yolda veyâ reklâm için yazılmış yazı.

i'lân-ı harb : savaş açma.

i'lân-ı iflâs : tüccar, iflâs ettiğini açığa vurma.

i'lânen اِعْلَانًا (a. zf.) : ilân yoluyla, ilân ederek.

ilâ-nihâye اِلَى نِهَآيَة (a. zf.) : nihâyete kadar, sonuna kadar. (bkz : ile-l-ebed).

i'lân-nâme اِعْلَانَنَامَة (a. f. b. i.) : 1. içinde ilân olan kâğıt. 2. bir şeyin herkese ilânı için hükûmetçe hazırlanıp bastırılan resmî kâğıt.

ilâs اِيْلَاس (a. i.) : kinâyeli, iç-neli sözler söyleme, söylenilme.

ilâvât اِعْلَاوَات (a. i. ilâve'nin c.) : ilâveler, ulamalar, katmalar, ekler.

ilâve اِعْلَاوَة (a. i. c. : ilâvât) : 1. ulama, katma, ek, ekleme. 2. arttırma. 3. bir gazetenin kendi sayısından başka ek çıkardığı sayı.

ilâveten اِعْلَاوَةً (a. zf.) : ilâve, ek olarak.

ilbâd اِلْبَاد (a. i.) : 1. yapıştırma, yapıştırılma. 2. yırtık yamama, yamanma.

ilbâs اِلْبَاس (a. i. libs'den.) : giydirme, giydirilme; örtme, örtülme. (bkz : iksâ').

ilbâs اِلْبَاس (a. i.) : alıkoyma; durdurma.

ilcâ' اِلْجَاء (a. i. c. : ilcâât) : mec-bûr etme, zorlama, ... zorunda bırakma.

ilcâât

ilcâât الجآت (a. i. ilcâ'nın c.) : mecbûr etmeler, zorlamalar, ... zorunda bırakmalar.

ilcâc الجاج (a. i.) : feryâdetme.

ilcâm الجام (a. i.) : gem takma, gem takılma, gemleme.

ilel عليل (a. i. illet'in c.) : 1. illetler, hastalıklar, sakatlıklar.

ilel-i muhtelif : hek. türlü illetler, hastalıklar.

ilel-i sâriyye : hek. bulaşıcı hastalıklar, fr. **maladies contagieuses**.

ilel-i müstevliyye : hek. salgın hastalıklar, fr. **maladies épidémiques**. 2. vesîleler, sebepler.

ilel ü emrâz : hek. hastalıklar ve sakatlıklar.

ile-l-ân الى الآن (a. zf.) : bu âne kadar, şimdiye kadar, hâlâ.

ilel-ebed الى الابد (a. zf.) : ebede kadar, sonsuz olarak. (bkz : ilâ nihâye).

ileyh اليه (a. zm.) : "erkek olan tek kişiye" : ona. **Mef'ûl-ün-ileyh** : ismin "-e hâlî". **Muzâf-ün-ileyh** : isim tamlamalarında "belirten"

ileyhâ اليها (a. zm. ileyh'in müen.) : [dişi olan tek kişiye] : ona.

ileyhimâ اليهما (a. zm.) : [erkek olan çift kişiye] : onlara.

ileyhüm اليهم (a. zm.) : [erkek olan çok kişiye] : onlara.

ileyhünâ اليهنا (a. zm.) : [dişi olan çift kişiye] : onlara.

ileyhünne اليهن (a. zm.) : [dişi olan çok kişiye] : onlara.

ilf الف (a. i.). (bkz : üns).

ilga' الغاء ("ga" uzun okunur. a. i. lâğv-dan) : 1. lâğvetme, kaldırma, bozma. 2. yürür-lükten kaldırma, hükümsüz bırakma.

ilgaz الغاز ("ga" uzun okunur. a. i. lûgaz'dan) : maksadı gizleme, bilmece hâline sokma.

ilh الخ (a. zf.) : "ilâ âhir" sözü-nün kısaltması.

ilhâ' الهاء (a. i.) : boş şeylerle meşgul etme.

ilhâb الهاب (a. i.) : 1. alevlendirme, tutuşturma. 2. iltihaplandırma, şişirip kızartma.

ilhâd الحاد (a. i.) : 1. gerçek inançtan dönme, cayma. 2. Allah'ın varlığına, birliğine inanmama, dinsizlik. 3. **fels.** Tanrı tanımazlık, **athéisme**. (bkz : işrâk, şirk).

ilhâf الحاف (a. i.). (bkz : ilhâh).

ilhâh الحاح (a. i. c. : ilhâhât) : 1. üzerine düşme, zorlama. 2. ısrâr etme, direnme. (bkz : ilhâf).

ilhâk الحاق (a. i. c. : ilhâkat) : 1. katma, katılma; katırtırma. (bkz : ilâve). 2. kelimenin sonuna bir harf veyâ edat katma. **Redd-i ilhâk** : birinci dünyâ savaşı mütârekesinde, memleketin bölünmesine taraftar olıyanların kurdukları cemiyetin adı.

ilhâm الهام (a. i. c. : ilhâmât) : 1. Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma. 2. peygamberlerin kalbine gelen ilâhî düşünceler. [bâ'zan vahî mânâsına da gelir]. 3. gönüle doğan şey. 4. içe, gönüle doğma.

ilhâmiyye الهاميه (a. i.) : Kur'an, hadis, fıkıhtan ziyâde, ilham eseri olan kitaplara ehemmiyet veren bir bâtil mezhep.

ilhân ايلخان (f. i.) : [eskiden] Moğol hükümdarlarına verilen ünvan.

ilhânî ايلخاني (f. s.) : ilhanlık, ilhanla ilgili.

ilka' القاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. bırakma, bırakılma, terk, atma. 2. (c. : ilkaât). (bkz : telkîn).

ilkah القاح ("ka" uzun okunur. a. i.) : biy. aşı vurma; dölleme, döllenme, fr. **fécondation**.

illâ الا (a. e.) : 1. den başka, meğher. 2. aksi halde. 3. ille, mutlaka.

illet عِلَّة (a. i. c. : ilel) : 1. hastalık; sakatlık. 2. sık sık tepen hastalık. 3. sebep. 4. gaye, hedef. 5. mant. * neden, fr. *cause*. 6. (a. gr.) : bir kelimenin kendi harfleri arasında huruf-i illet'ten (elif, vav, ye) biri bulunması.

illet-i gaiyye ("ga" uzun okunur) : fels. fr. *cause finale*.

illet-i tâmmе : fels. fr. *raison suffisante*.

illî عِلِّيّ (a. s.) : fels. sebebe âit, sebebi, * nedensel, fr. *causal*.

illiyet عِلِّيَّة (a. i.) : nedeni, netî. ceye bağliyan bağ, * nedensellik, fr. *causalité*.

illiyîn, illiyyûn عِلِّيِّين، عِلِّيُّون (a. i.) : cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası.

ilm عِلْم (a. i. c. : ulûm) : 1. bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. (bkz : dâniş). 2. okuyarak öğrenilen bilgi, nazârî bilgi.

ilm-i ahlâk : ahlâk bilgisi.

ilm-i ahvâl-i cev : meteoroloji, fr. *météorologie*.

ilm-i arz, ilm-ül-arz : jeoloji, fr. *géologie*.

ilm-i beden, ilm-ül-ebdân : hekimlik bilgisi.

ilm-i cedel : ilmî münâkaşa, ilmî tartışma.

ilm-i emrâz, ilm-ül emrâz : patoloji, fr. *pathologie*.

ilm-i ensâb, ilm-ül-ensâb : jeneoloji, fr. *généologie*.

ilm-i ensâc, ilm-ü-ensâc : * dokubilim, fr. *histologie*.

ilm-i ezeli : Allah'ın ezeli bilgisi, * öncebilim, fr. *préscience*.

ilm-i hâl : din, kaidelerini öğretmek üzere yazılmış kitap.

ilm-i hayvânât : zooloji, fr. *zoologie*.

ilm-i hesâb : aritmetik, fr. *arithmétique*.

ilm-i hey'et : astronomi, fr. *astronomie*.

ilm-i hilâf ü cedel : münâkaşa yollarını öğreten ilim.

ilm-i içtimâî : cemiyet bilgisi, fr. *sociologie*.

ilm-i idâre : idâre bilgisi.

lm-i iktisâd : ekonomi politik, fr. *économie politique*.

ilm-i ilâhî : teodise, fr. *Théodicée*.

ilm-i kihîf : frenoloji, fr. *freinologie*.

ilm-i müstehâsât : eski varlık-bilim, paleontoloji, fr. *paléontologie*.

ilm-i nebâtât : botanik, fr. *botanique*.

ilm-i rûh, ilm-ür-rûh : psikoloji, fr. *psychologie*.

ilm-i sayt : akustik, fr. *acoustique*.

ilm-i secâyâ : irabilim' etoloji, fr. *éthologie*; karakteroloji, fr. *caractérolologie*.

ilm-i terbiye-i etfâl : * eğitim, pedagoji, fr. *pédagogie*.

ilm-i vezâif : ödev bilgisi, deontoloji fr. *déontologie*.

ilm ü haber : resmî vesîka, hal kâğıdı.

ilmâ اِلْمَا (a. i.) : çalma. (bkz : sirkat).

ilmâ' اِلْمَاع (a. i.) : 1. lemeân ettirme, parlatma [ışık hak.]. 2. bir şeyi, olmazdan önce işaretle bildirme.

ilmâh اِلْمَاَح (a. i.) : 1. bir şeyi parlatma. 2. güzel bir kız veya kadın, yüzünü gösterip hemen çekilme.

ilmâm اِلْمَام (a. i.) : 1. küçük günah işleme. 2. konma; iki şey birbirine yaklaşma.

ilmî عِلْمِيّ (a. s.) : ilimle, bilgi ile ilgili.

ilmiyyât عِلْمِيَّات (a. i. c.) : bilgi nazariyesi, fr. *épistémologie*.

ilmiyye عِلْمِيَّة (a. i.) : şeriat ve fıkıh işleriyle uğraşan sarıklı, cübbeli hocalar sınıfına verilen bir ad.

ilmiyye rütbeleri : ulemâ sınıfına mahsus rütbeler. [aşağıdan yukarıya doğru şöyledir : müderrislik, kibâr-ı müderrisin, mahrec mevleviyetî, bilâd-ı hamse mevleviyetî, haremeyn-il-şerifeyn mevleviyetî, İstanbul kadılığı, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği].

ilsâk اِلْسَاك (a. i. lûsûk'dan.) : bitiştirme, bitiştirilme; kavuşturma, kavuşturulma.

iltiâb اِلْتِاب (a. i.) : oynama, (oyun) oynama.

iltiâk اِلْتِاق (a. i.) : rengi deışme, rengi bozulma.

iltibâs اِلْتِبَاس (a. i. lebs'den.) : iki veya daha çok şeyin -biri, öteki sanılacak sûrette- birbirlerine benzemesi.

ilticâ'

ilticâ' التجاء (a. i.) : sığınma, barınma.

ilticâc التجاج (a. i.) : 1. karışma [ses]. 2. sığınma. (bkz : ilticâ).

ilticâ-gâh, ilticâ-geh التجاه ، التجاهه (a. f. b. i.) : 1. sığınacak yer. 2. sığınak. (bkz : melce').

iltidâ' التداع (a. i.) : yalvarma, yanıp yakılma.

iltifâf التفاف (a. i.) : 1. sarınma, bürünme, örtünme. 2. çiçeklerin bürüm bürüm katmerleşmesi.

iltifât التفات (a.) : 1. yüzünü çevirip bakma. 2. dikkat. 3. hatır sorma, gönül alma. 4. sözü, başka bir şahsa çevirme; fels. fr. concomitance.

iltifât-kâr التفاتكار (a. i.) : iltifat eden, hatır sorup gönül alan. (bkz : iltifâtperver, mültefit).

iltifât-kârâne التفاتكارانه (a. f. zf.) : iltifat edene, hatır sorup, gönül alana yakışacak sûrette.

iltifât-perver التفاتپور (a. f. b. s.) : iltifat eden, hatır sorup, gönül alan. (bkz : iltifât-kâr, mültefit).

iltihâ' التها (a. i.) : eğlenme, bir şeyle oynama.

iltihâ' التها (a. i. lihye'den.) : sakal salıverme, sakallanma.

iltihâb التهاب (a. i. leheb'den. c.) : iltihâbât) : 1. alevlenme, tutuşma. 2. vücudun bir tarafına kan hücumıyla, oranın şişip kızarması, * yangı.

iltihâb-ı a'ver : hek. kör bağırsağın iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı bel'ûm : hek. bel'um (* yutak) denilen hazım organının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı ecfân : hek. göz kapaklarının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı edeme : hek. cildin iltihaplanarak katlaşması.

iltihâb-ı hancere : hek. nefes borusunun iltihâbı, yangısı, fr. laryngite.

iltihâb-ı hancere-i sarsariyye : hek. küçük çocuklara gelen ve çocuğu boğulur gibi bir hâle sokan bir nevi gırtlak hastalığı.

iltihâb-ı kasabât-ür-ree : hek. akciğerdeki nefes borularının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı kebed : hek. karaciğerin iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı lisân-ı mizmâr : hek. küçük dili örten zarın iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı nuhâ-i şevkî : hek. murdar iliğin iltihâbı, yangısı.

iltihâbî التهابى (a. s.) : iltihapla ilgili.

iltihâf التفاف (a. i.) : yanma, parlamama.

iltihâf التفاف (a. i. lihaf'dan.) : yorgan, çarşaf gibi şeylere bürünme.

iltihâk التحاق (a. i. lahak'dan.) : katılma, karışma.

iltihâm التحام (a. i.) : yaranın, iyileşerek ağzı kapanması.

iltihâs التهاث (a. i.) : açlıktan veya susuzluktan dolayı soluma.

iltihât التحاط (a. i.) : kızma, öfke lenme.

iltika' التقاء ("ka" uzun okunur. a. i. lika'dan.) : rastgelme, kavuşma, karşılaşma, buluşma.

iltika' التقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : rengi değişme, benzi atma.

iltikam التقام ("ka" uzun okunur. a. i. lokma'dan.) : lokma etme, yutma, yutulma.

iltikat التقاط ("ka" uzun okunur. a. i. lakt'den. c.) : iltikatât) : 1. yere düşmüş bir şeyi kaldırıp alma. 2. devşirme, devşirilme, toplama. 3. türlü kitaplara başvurarak bilgi toplama.

iltimâ التما (a. i.) : 1. renk değiştirme. 2. sararma, solma.

iltimâ' التمااع (a. i. lem'den. c. : iltimâât) : lem'alanma, parıldama.

iltimâ-i kevâkib : yıldızların parıldaması.

iltimâh التماح (a. i. lem'h'den.) : bir şeye şaşkın şaşkın bakma.

iltimâm التمام (a. i.) : ziyâret etme [birini].

iltimâs التماس (a. i. lems'den. c. : iltimâsat) : 1. kayırma. 2. arka, kayırıcı. 3. yapılımasını isteme. [asıl mânâsı : "tutunma, tutma" dır].

iltimâs-gerde التماس گردد (a. f. b. s.) : iltimas edilen, kayırılan.

iltimâs-nâme التماسنامه (a. f. b. s.) : iltimas, kayırma mektubu.

iltisâk التصاق (a. i. lüsûk'dan.) : 1. bitişme, kavuşma, yapışma, birleşme. 2. biy. iki organın birbirine yapışması.

iltisâk-ı ecfân : hek. ağrıdan dolayı, göz kapaklarının birbirine bitişmesi.

iltisâk-ı hadeke : hek. göz karasının, geçici bir iltihap neticesi olarak tabaka-i karniyye ile birleşmesi.

iltisâk-ı em'â : hek. hastalıktan dolayı bağır-sakların birbirine yapışması.

iltisâk-ı esâbî : hek. parmakların, hastalık neticesinde anormal olarak, birbirine bitişmesi.

iltisâk-ı mafsâl-ı nâkıs : hek. mafsâl hareketinin kısmen inkitâa uğraması.

iltisâk-ı mafsâl-ı tâmm : hek. mafsâl hareketinin, tamâmiyle inkitâa uğraması.

iltisâkî التصاقى (a. s.) : 1. iltisakla ilgili. 2. leng. bitişken, fr. agglutinant, meselâ : gözler-in-den.. gibi.

iltisâm التمام (a. i.) : 1. örtme. 2. örtünme.

iltisâm-ı nisvân : kadınların örtünmesi.

iltitâm التطام (a. i.) : dalgalanma. (bkz : telâtum, temevvüc).

iltivâ' التواء (a. i.) : 1. sarılma.

2. sarılıp dolaşma. 3. büküm büküm olma. 4. dalgalanma. 5. eğri durma. 6. fiz. burulma, bükülme. 7. jeol. kıvrılma; esneme.

iltivâ-yi em'â : hek. bağırsağın kendi üzerine helezônî olarak kıvrılması.

iltivâ-yi rahm : hek. doğum sırasında rahmin bükülmesi.

iltivâ-yi şerâyîn : hek. kırmızı kan damarlarının (* atardamar) birbirine dolaşması, bükülmesi.

iltiyâ' التيااع (a. i.) : iç heyecanlanması, alevlenmesi.

iltiyâh التياح (a. i.) : 1. susama. 2. Güneşten yanma [vücut]. 3. şimşek çakma. 4. yıldızın pırıltısı.

iltiyâk التياق (a. i.) : sıkı fıkı dost olma.

iltiyâm التيام (a. i.) : yara kapanma, onulma. (bkz : indimâl).

iltiyâm-nâ-pezir التيام نا پذیر (a. f. b. s.) : yara iyi olamaz, kapanamaz, onulmaz. Ceriha-i iltiyâm-nâ-pezir : onulmaz yara.

iltiyâm-pezir التيام پذیر (a. f. b. s.) : yara iyi olabilir, kapanabilir, onulur.

iltizâk التراق (a. i.) : yapışma, buluşma.

iltizâk-ı esâbî : parmakların yapışması.

iltizâm التزام (a. i. lüzûm'dan) : 1. kendi için lüzumlu sayma. 2. birinin tarafını tutma. 3. icâbettirme, gerektirme. 4. [eskiden a'şar resmi gibi] devlet gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alma.

iltizâm-ı mâ-lâ yelzem : bîhude, boşuna çalışma, lüzumsuz şeyle uğraşma.

iltizâmen التزاماً (a. zf.) : iltizam yoluyla.

iltizâmî, iltizâmiyye التزامى . التزاميه (a. s.) : 1. iltizamla ilgili. 2. bilerek, isteyerek yapılma.

iltizâz التذاذ (a. i. lezzet'den.) : lezzet bulma.

ilvinân الونان (a. i.) : renklenme. (bkz : televvün).

ilye اليه (a. i.) : kış, sağrı; but.

ilyetân اليتان (a. i. c.). (bkz : ilyeteyn).

ilyeteyn اليتين (a. i. c.) : sağ ve sol butlar, kaba etler. (bkz : ilyetân).

ilyevi اليوي (a. s.) : ilye ile ilgili.

ilzâk الزاق (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma. (bkz : iktân, ilbâd 1).

ilzâm الزام (a. i. c. : ilzâmât) : 1. cevap veremez hâle getirme, susturma. 2. (bkz : iltizâm 4).

ilzâmiyyât الزاميات (a. i. c.) : bir kimseyi, susturmak, cevap veremez hâle getirmek için söylenen sözler.

imâ' ايماء (a. i.) : 1. işaret. 2. işaretle anlatma, dolayısıyla anlatma.

i'mâ' اعماء (a. i.) : kör etme, edilme.

imâ' ايماء (a. i. emen'in c.) : câriyeler.

imâd عماد (a. i.) : 1. direk, dikme, sütun. Zât-ül-imâd : direkli, direkler üzerine kurulmuş binâ.

imâd-üd-dîn : dinin direği. 2. erkek adı.

i'mâd اعمااد (a. i.) : direk dikme.

i'mâk اعماق (a. i.) : 1. bir şeyin derinliğine varma. 2. derinleştirme. (bkz : ta'mîk). i'mâk-ı bî'r : kuyunun derinleştirilmesi.

i'mâl اعمال (a. i. amel'den. c. : i'mâlât) : 1. yapma, yapılma. 2. işleme. 3. kullanma. 4. meydana getirme. 5. huk, fıkıh usûlüne göre, ihmâl etmeyip söze bir mânâ verme.

i'mâlât اعمالات (a. i. i'mâl'in c.) : bir fabrikanın veya memleketin sanâyie âit yaptığı işler.

imâlât امالات (a. i. imâle'nin c.) : ed. imâlâ²ler.

imâle اماله (a. i. meyl'den.) : 1. meylettirme, bir tarafa eğme, yatırma. 2. ed. vezne uydurmak için, kısa heceyi lüzûmundan fazla uzun okuma.

imâm امام (a. i. c. : eimme) : 1. namazda, kendisine uyulan kimse. 2. önde bulunan, önyak olan kimse. 3. halife olan kimse. 4. bir mezhep kuran zât. 5. Hz. Ali neslinden gelen zevat.

İmâm-ı a'zam (en büyük imam) : İslâm dîninde ehl-i sünnet mezheplerinin dört büyük imamından biri olan Hz. Numan bin Sâbit.

imâme عمامة (a. i.) : 1. sarık. 2. tespih, çubuk gibi şeylerin baş tarafına geçirilen, çoğu kehribardan yapılmış olan uzunca kısım, başlık. 3. g. s. fildişi oyma ve kakmalarda görünüştü tâci ve imâmeyi andıran motif.

imâmet امامت (a. i.) : imamlık.

imâmeyn امامين (a. i. c.) : iki imam. [bâzan, "İmâm-ı A'zam", "İmâm-ı Şâfil", çok defa "İmâm-ı Ebû Yûsuf" ile "İmâm-ı Muhammed" için kullanılır].

imâmiyye اماميه (a. i.) : imâmîler, Hz. Muhammed'den sonra, Hz. Ali'nin ve ahfâdının meşrû imam olduğuna inanan mezhep ki, "İsnâ aşeriyye", "seb'iyye", "zeydiyye" gibi birçok hiziplere bölünmüştür.

imâm-ül-enbiyâ' امام الانبياء (a. it.) : "nebîlerin, peygamberlerin imâmı" : Hz. Muhammed.

imâm-ül-müslimîn امام المسلمين (a. it.) : "Müslümanların imâmı" : halife.

im'ân ايمان (a. i. maan'dan.) : 1. bir işte çok ileri varma, çok dikkatli olma. 2. inceden inceye araştırma.

imân ايمان (a. i. emn'den.) : 1. inanma, inanç. 2. İslâm dînini kabûl etme.

İmân-ı makbûl : insanların imânı.

İmân-ı ma'sûm : peygamberlerin imânı.

İmân-ı matbû : melâikelerin imânı.

İmân-ı merdûd : münâfıkların imânı.

imâniyye ايمانيه (a. i.) : fels. * inan-
cılık, fr. *fidéisme*.

i'mâr اعمار (a. i. umrân'dan. c. :
i'mârât) : şenlendirme, bayındır hâle getirme.

imâret عمارت (a. i.) : 1. umran, ba-
yındırlık. (bkz : ma'mûriyyet). 2. yoksullara yi-
yecek dağıtılmak üzere kurulmuş olan hayır evi.

imâta اماطه (a. i.) : uzaklaştırma,
uzaklaştırılma.

imâte اماته (a. i. mevt'den.) : öl-
dürme, yok etme.

imâte-i vakt (vakit öldürme) : eğlenerek vakit
geçirme.

imdâd امداد (a. i. meded'den.) :
1. yardım. 2. yardıma gönderilen kuvvet.

imdâdiyye امداديه (o. i.) : muhârebe za-
manlarında harp masrafını karşılamak, sulh vak-
tinde de bütçe açığını kapatmak için halktan alı-
nan örfî vergi.

imhâ' احماء (o. i. mahv'den.) : mah-
vetme, edilme, yoketme.

imhâ امها (a. i.) : bileme, keskinletme.

imhâk احماق (a. i.) : 1. bereketsiz.
2. kararırma.

imhâl امحال (a. i. mehl'den.) : 1.
mühlet verme. 2. bir zaman daha sonraya bırak-
ma. **Bilâ imhâl** : hiç vakit geçirmeden.

imhâz احماض (a. i.) : doğrulukla
yapma.

imkân امکان (a. i. mekânât'den.) :
olabilecek vaziyette bulunma; olabilirlik. **Adem-i
imkân** : olamazlık. **Adim-ül-imkân** : olamaz.

imkân-ı akli : mant. akılca mümkün oluş.

imlâ' املاء (a. i. melâ'dan.) : 1. dol-
durma, doldurulma. 2. söyleyip yazdırma, yazdı-
rılma. 3. bir dilin cümlelerini, kelimelerini doğru
yazmak bilgisi, fr. *dictée*.

imlâk املاك (a. i.) : mülk şâhibi olma.

imlâk املاق (a. i.) : çok fakir
düşme, düşkünlük.

imlâl املال (a. i. melâl'den.) : usan-
dırma, usandırılma.

imlîse امليسه (a. i.) : sahrâ, çöl.
(bkz : bâdiye).

imlîsi امليسي (a. i.) : hırsız. (bkz :
sârık).

imrâc امراج (a. i.) : 1. hayvanı
otlatma, çayıra salıverme. 2. ahde vefâ etmeme,
sözünü bozma.

imrân عمران (a. h. i.) : Hazret-i
Meryem'in babası. **Âl-i imrân** : imrân'ın sülâlesi =
Mûsâ ile Hârûn veyâ Meryem ile İsâ. **Sûre-i Âl-i
imrân** : Kur'ân-ı Kerîm'in üçüncü sûresi.

imrâr امرار (a. i. mürur'dan.) : ge-
çirme, geçirilme.

imrâr-ı evkat : vakitleri geçirme.

imreet امرأة (a. f.) : kadın, hâtun.

imreet-ül-müselsele : astr. semânın kuzey yarım
küreninde "Feres-i a'zam" ile "Zât-ül-kürsi" burç-
larının arasında bulunan ve "Feres-i a'zam" kuy-
ruğu gibi duran birkaç parlak yıldızlı bir burç,
lât. *Andromeda*; fr. *Andromède*.

imsâ' امساء (a. i.) : 1. bozma.
(bkz : ifsâd). 2. akşama kalma.

imsâk امساك (a. i. misk'den.) : 1.
bir şeyden el çekme, perhîz. 2. zamânında oruca
başlama, oruca başlama zamânı. 3. cimrilik, pin-
tilik.

imsâkiyye امساكيه (a. i.) : ra-
mazanda, imsak vaktini gösteren cetvel.

imsâl امصال (a. i.) : boşuna sar-
fetme, har vurup harman savurma.

imsâs امصاص (a. i. mass'dan.) : 1.
emdirme, emdirilme. 2. suda erimiş ilâcı şırınga
etme.

imsâs امساس (a. i.) : messet-
tirme, değdirmе; elle tutup sevmе.

imşeb امشب (zf.) : bu gece.

imtâr امطار (a. i.) : yağdırma,
yağdırılma.

imtâr-ı ahcâr : taş yağdırma.

imtâr-ı mâtar : yağmur yağdırma.

imtidâd امتداد (a. i. medd'den.) :

1. uzama, uzanma; uzun sürme. **2.** astr. * uzay,
fr. espace. (bkz : fezâ').

imtihâ' امتباه (a. i.) : bileme, bile-
nilme, bilenme.

imtihâ-yi seyf : kılıcın bilenmesi.

imtihân امتحان (a. i. mehn'den. c. :
imtihânât) : deneme, sınama, sınıf geçmek için
sorulan sualler, * sınav. (bkz : ezmâyış).

imtihâz امتحاض (a. i.) : hâlis, katkısız,
saf olma.

imtilâ' امتلاء (a. i. melâ'dan.) : 1.
dolgunluk.

imtilâ-i mi'de : mîde dolgunluğu. **2.** kan top-
lanma, kan durma.

imtinâ' امتناع (a. i. men'den.) : 1.
çekinme, geri durma. **2.** imkânsızlık, olamayış.

imtinâ-i âdi : huk. [eskiden] bir şeyin vücudu
âdeten mümkün olmamaktır. [birisinin, nesebi
mârûf bir kimse hakkında : "benim oğlumdur" de-
mesi gibi].

imtinâ-i hakiki : huk. [eskiden] bir şeyin ade-
minin aklen zarûrî olması. Meselâ : [bir kimse
kendisinden yaşça büyük olan kimse hakkında :
"bu benim oğlumdur" diye iddiâ etse dâvâsı din-
lenmez, çünkü, kendisinden yaşça büyük bir ada-
mın kendisinin sulbî oğlu olmak aklen mümtenî-
dir].

imtinân امتنان (a. i. menn'den) :
iyiliği başa kakma.

imtirâ' امتراء (a. i.) : 1. şüphe et-
me, şüphelenme. **2.** tereddüt, kararsızlık.

imtirâs امتراس (a. i.) : kaşınma,
sürtünme.

imtirâs-ı himâr : eşeğin kaşınması.

imtisâl امثال (a. i. misl'den) : 1.
icâbedenî, gerekeni yapma; bir örneğe göre ha-
reket etme. **2.** alınan emre boyun eğme. (bkz :
inkiyâd).

imtisâlen امثالاً (a. zf.) : uyarak,
bağlı olarak.

imtisâs امتصاص (a. i. mass'dan.) :
1. emme, emerek çekme, soğurma. **2.** biy. soğurul-
ma, emilme, fr. absorbtion.

imtişât امتشاط (a. i.) : taranma,
saç veya sakal tarama.

imtiyâz امتياز (a. i. c. : imti-
yâzât) : 1. başkalarından ayrılma, farklı olma. **2.**
ayrıcılık. **3.** bir işi, başkaları yapamamak üzere,
hususî müsâade ile bir kimseye veyâ bir mües-
seye verme.

imtiyâzât امتيازات (a. i. imtiyâz'ın c.) :
imtiyazlar, müsâadeler, izinler.

imtizâc امتزاج (a. i. mezc'den.) :
1. karışabilme. **2.** birbirini tutma, uygunluk. **3.** iyi
geçinme; uyuşma. **4.** kim. kaynaşma.

imtizâc-ı elvân : renklerin birbirine uyması.

imzâ' امضاء (a. i.) : bir kimse-
nin, mektup ve sair resmî kâğıtların altına, kendi
eliyle, her zaman aynı biçimde yazdığı kendi adı.
Vâzî'-ül-imzâ' : imzâ koyan, adını yazan.

imzâ-i kazâ : huk. verilen hükmü infâz ve ic-
râ etme.

în اين (f. s.) : bu.

în ü ân : bu, şu; teferruatla meşgu! olma.

în عين (a. s. aynâ'nın c.) : iri ve gü-
zel gözlüler.

inâ' اناء (a. i. c. : evânî) : kap ka-
cak.

i'nâ اعناء (a. i.) : zahmete uğratma.

inâ' اِنَاع (a. i.) : yemiş toplama zamânı gelme.

inâ' اِنَاء (a. i.) : geciktirme, alıkoyma; zaif düşürme.

inâbe, inâbet اِنَابَة (a. i.) : 1. günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme. 2. bir mürşide baş vurup, tarikata girme.

i'nâc اِنْعَاج (a. i.) : 1. [omurga kemiği] ağrıma. 2. hayvanı kış üstü çöktürme.

inâd اِنْدَاد (a. i.) : ısrar, ayak direme, dediğinden vazgeçmeme.

inâdiyye اِنْدَائِيَّة (a. i.) : "hakâyık-ı eşyâ" yi inkâr etme felsefesine bağlı bir zümre.

inâf اِنْفَاف (a. i.) : birini, bir şeyden vazgeçirmeye çalışma.

inâha اِنْاَحَة (a. i.) : çökerme [deve].

inâk اِنْاَق (a. i.) : boynuna sarılma, sarmaşma.

inâka اِنْاَكَة (a. i.) : aşırı güzelliği ve çekiciliği ile hayret verme, verilme.

in'âl اِنْعَال (a. i.) : nallama, nallanma.

inâle اِنْاَلَة (a. i.) : nâil etme, kavuşturma.

in'am اِنْعَام (a. i. ni'met'den. c.) : in'âmât) : 1. nîmet verme, iyilik etme. 2. tar. Yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

in'amât اِنْعَامَات (a. i. in'am'ın c.) : nîmetler, ihsanlar, iyilik etmeler.

inâme اِنْاَمَة (a. i.) : uyutma, uyutulma.

inâme-i etfâl : çocukların uyutulması.

inân اِنْعَان (a. i. c. : einne) : 1. dizgin. 2. idâre etme, yürütme. **İrcâ-yi inân** : dizgini boşatma, salıverme, atı hızla koşturma.

inân ber inân : atbaşı berâber. (bkz : hem-inân).

inân-gerdân اِنْعَانِ گِردَان (a. f. b. s.) : dizgin kıran, geri dönen.

inân-keş اِنْعَانِ كَش (a. f. b. s.) : "dizgin çeken" : ölçülü hareket eden.

inan-rîz اِنْعَانِ رِيز (a. f. b. s.) : dizgin bırakmış, koşturan.

inân-tâb اِنْعَانِ تَاب (a. f. b. s.) : dizgin çevirip dönen.

inâre اِنْاَرَة (a. i. nûr'dan.) : nurlandırma, aydınlatma, ışılandırma.

inâs اِنْاَس (a. i. ünsâ'nın c.) : kızlar, kadınlar.

inâs اِنْاَس (a. i. üns'den.) : 1. alıştırma, alıştırılma. 2. görme, bilme.

i'nât اِنْعَانَات (a. i.) : 1. kedere, zahmete, müşkülâta uğratma, uğratılma. 2. ed. mukayyet kafiye ve mukayyet seci' san'atı. [A rapçadaki mânâsı : "evvelce kırılıp bekişmiş olan kemiği tekrar kırmak" demektir].

inâyât اِنْعَانِيَّات (a. i. inâyet'in c.) : lûtuflar, ihsanlar, iyilikler.

inâyet اِنْعَانِيَّة (a. i.) : 1. dikkat, gayret, özenme. 2. lûtuf, ihsan, iyilik.

inâyet-i rabbâniyye : Allah'ın inâyeti, fr. providentialisme.

inâyeten اِنْعَانِيَّة (a. zf.) : yardım ve iyilik olarak.

inâyet-kâr اِنْعَانِيَّتْكَار (a. b. s.) : yardımda, iyilikte bulunan.

inâyet-kâr-âne اِنْعَانِيَّتْكَارَانَة (a. f. zf.) : yardım ve iyilikte bulunana yakışacak sûrette.

inbâ' اِنْبَاء (a. i.) : haber verme. (bkz : ihbâr).

inbâc اِنْبِاج (a. i.) : münâsebet-siz konuşma, haltetme.

inbâh انبأه (a. i.) : 1. uyandırma, uyandırılma. 2. kımıldatma, harekete getirme. **Me-vâdd-ı inbâhiyye** : harekete getirici, te'sirli ilâçlar.

inbât انبات (a. i. nebât'dan.) : bitme, bitmesini te'mîn etme [bitki hak.].

inbiâs انبعث (a. i. ba's'den.) : 1. gönderilme. 2. meydana çıkma, ilerigelme.

inbihâr انبهار (a. i.) : yorgunluk-tan dolayı nefes kesilip çok soluma.

inbik انبيك (a. i.) : inbak.

inbisâs انبثاث (a. i.) : yayılıp da-ğılma.

inbisât انبساط (a. i. bast'dan.) : 1. yayılma, açılma, genişleme. (bkz : te vessü'). 2. iç açılma, ferahlık. 3. fiz. sıcaklığın tesîriyle mâ-denî cisimlerin enine, boyuna büyüyüp uzaması, *genleşme, fr. **dilatation**.

incâ' انجاء (a. i. necât'dan.) : kur-tarma, kurtarılma.

incâh انجأه (a. i.) : 1. işi bitirme, işi tamamlama. 2. isteğe erme.

incâs انجاس (a. i. necis'den.) : ne-cisleme, necâsetleme, pisleme, pislenme.

incâz انجأه (a. i. c. : incâzât) : yerine getirme [va'di]

incâz-ı va'd : va'dini, sözünü yerine getirme.

incibâr انجبار (a. i.) : kırık ke-miğin bağlanıp kaynaması.

İncil انجيل (a. i. c. : enâcîl) : Allah'-ın vahî yoluyla dört büyük peygambere yolladığı mukaddes dört büyük kitaptan Hz. İsâ'ya nâzil olanı. (bkz : Kur'an, Tevrât, Zebûr). [İncil, aslında Hz. İsâ'nın hayatından bahseder].

incilâ' انجلاء (a. i. cilâ'dan.) : 1. cilâlanma, parlama. 2. âşikâr, belli, meydanda olma. 3. görünme.

incilâb انجلاب (a. i. celb'den.) : 1. çağrıldığı için götürülme. 2. sürülüp götürülme.

incilî انجيلي (a. s.) : İncil'e men-sup, İncil'le ilgili.

incimâd انجماد (o. i.) : donma, buz hâline girme.

incirâd انجراد (a. i.) : soyunma, so-yulma, *soyutlaşma.

incirâr انجزار (a. i.) : 1. müncer ol-ma, çekilme.

incirâr-ı kelâm : söz gelişi. 2. çekilip bir sona erme. **Kuvve-i incirâriyye** : mâdenin, kırılıp kop-maksızın ince, uzun tel hâline gelmesi. 3. a. gr. kelime mecrûr olma, yâni harf-i cer veyâ izâfet hallerinde son harfi i ile okunma.

incizâb انجذاب (a. i. cezb'den. c. : incizâbât) : 1. çekme, çekilme. 2. câzibeye çe-kilme.

incizâm انجرام (a. i.) : 1. a. gr. meczûm olma, kelimenin son harfi harekesiz ola-rak telâffuz olunma : meczum, mahrum.. 2. ke-mik kırılma.

incizâm انجزام (a. i.) : cüzam il-etine tutulmuş kimsenin bir organının kopması.

incizâz انجذاز (a. i.) : kesilme.

incû انجو (f. i.) : inci. (bkz : dürr, lû'lû').

ind عند (a. i.) : 1. yan, taraf; yön, kat. 2. e. yanında, göre, düşüncesine göre. 3. e. olunca, olduğu halde.

ind-Allah : Allah yanında.

ind-el-ba'z : bâzılarına göre.

ind-et-tahkik : tahkik sonunda.

ind-el-hâce : lâzım olduğu, gerektiği zaman.

ind-el-icâb : gerekince.

ind-el-icâze : izin verildiği takdirde.

indâb انداب (a. i. nedeb'den.) : yara iyileşip kabuk bağlama.

indî عندي (a. s. c. : indiyât) : bir kimsenin kendi inanışına, kendi görüşüne dayanan, kendince.

indibâg اندباغ (a. i.) : deri. debâgat etme, tabaklama.

indifâ' اندفاع (a. i. def'den. c. : in-difâât) : 1. mündefi' olma, ortadan kalkma. 2. yer yer başgösterme. **Emrâz-ı indifâiyye** : çiçek, kızıl kızamık gibi hastalıklar. 3. **jeol.** püskürme, **éruption**.

indifâ-i bürkânî : yanardağ püskürüşü, lâv.

indifâi اندفاعي (a. s.) : 1. püskürme ile ilgili. 2. **jeol.** püskürük, **fr. éruptive**.

indifâk اندفاك (a. i.) : şiddetle dökülme, atılarak dökülme.

indifâk-ı nehr : nehrin şiddetle dökülmesi.

indihâş اندهاش (a. i.) : çok korkma.

indimâc اندماج (a. i.) : dörülüp sarılma, birbirine geçme, kenetlenme.

indimâl اندمال (a. i.) : yara iyi olma, kapanma. (bkz : iltiyâm).

indirâ' اندراء (a. i.) : yayılıp dağılma.

indirâ-yı mâ' : suyun yayılıp dağılması.

indirâ' اندراع (a. i.) : 1. öne geçme. 2. bir işe girişme. 3. bulut altından sıyırılma.

indirâ-ı kamer : Ay'ın, buluttan sıyırılması.

indirâc اندراج (a. i. derc'den.) : mün-deric olma, içine konma; arasına sıkıştırma.

indirâs اندراس (a. i.) : kökten yıkılma, adı sanı kalmama, eseri kalmıyacak şekilde yok olma. [en çok binâ hakkında kullanılır].

indisâs اندساس (a. i.) : toprağa gömme.

indiyâl انديال (a. i.) : ishal olma, içi sürme.

indiyât عنديات (a. s. indî'nin c.) : birinin kendi inanişına, kendi görüşüne dayanan sözler, düşünceler, keyfe tâbî olarak söylenen sözler.

ineb عنب (a. i.) : üzüm. (bkz : en-gür).

ineb-i kelb : **bot.** köpeküzümü.

ineb-üd-dübb (ayı üzümü) : **bot.** kocayemiş.

ineb-üs-sa'leb : **bot.** tilkiüzümü.

inebe عنبه (a. i.) : üzüm tanesi.

inebi عنبي (a. s.) : üzüm biçiminde olan, üzümüsü.

ineb-ül-efrenc عنب الافرنج (a. b. i.) : **bot.** frenküzümü.

ineb-üs-sa'leb, ineb-üd-düb : عنب الثعلب

عنب الدب (a. b. i.) : **bot.** ayı üzümü (kocayemiş), tilki üzümü.

infâd انفاد (a. i.) : 1. bitirme, bitirilme, tükenme. 2. kuyunun suyu tükenme.

infâk انفاق (a. i. nafaka'dan. c. : infâkat) : nafaka verip geçindirme, besleme.

infâk-ı muhtâcin : muhtac olanları, yoksulları besleme.

infâl انفال (a. i.) : ganîmetten mal ayırıp verme.

infâr انفار (a. i.) : ürkütme, ürkütülme.

infâz انفاذ (a. i. nüfûz'dan. c. : infâzât) : 1. yerine getirme, yapma [emri]. 2. öte tarafa geçirme.

infâz-ı fermân : emir dinletme, hükmünü geçirme.

infîâl انفال (a. i. fi'l'den. c. : infîâlât) : 1. gücenme, darılma. 2. * edilgi, **fr. passion**.

infîâlât انفالات (a. i. infîâl'in c.) : infialler.

infîâlât-ı nefsâniyye : nefse âit her türlü teesürler, ruhun kabul ettiği her türlü tahavvüller, değişiklikler.

inficâr انفجار (a. i. fecr'den.) : 1. fecir sökmek, tan yeri ağarmak. 2. **biy., bot.** çatlama, **fr. déhiscence**. 3. su, yerden kaynayıp akma.

infihâm

infihâm انفهام (a. i. feh'm'den.) :
fehmedilme, anlaşılma.

infihâni انفخاني (a. i.) : şişman
adam.

infikâk انفكاك (a. i. fekk'den.) : 1.
fek olma, bir şey yerinden ayrılma. 2. çözülme.

infilâk انفلاق (a. i. felak'dan.) :
1. yarılmı, açılma. 2. gr., kim. patlama, fr. explo-
sion. (bkz : infitâr).

infilâl انفلال (a. i.) : 1. delinme,
delik açılma. 2. keskinliği kaybolma, körleşme,
körlenme.

infilâl-i seyf : kılıcın körlenmesi.

infirâc انفراج (a. i. ferc'den.) : 1.
münferic olma, açılma; ferahlama, gönül açılma.
2. kurtulma.

infirâd انفراد (a. i. ferd'den.) : yal-
nız olma, yanında kimse bulunmama.

infirâg انفراغ (a. i.) : boşalma.

infirâg-ı cüz'î : bir mâyi'in (* sıvı) kısmen bo-
şaltılması.

infirâk انفراق (a. i. fark'dan.) : ay-
rılma.

infirâk-ı turuk : yolların ayrılması.

infirâz انفراز (a. i.) : münferiz ol-
ma, kalmama, bulunmama.

infirâz-ı leben : hek. doğuran kadının meme-
sinde süt bulunmama.

infisâd انفساد (a. i. fesâd'dan.) : fe-
sâda uğrama, bozulma.

infisâh انفصاح (a. i. fesh'den.) :
1. bozulma, hükümsüz kalma.

infisâh انفشاح (a. i. fesh'den.) :
bollaşma, genişleme.

infisâl انفصال (a. i. fasl'dan. c. : infi-
sâlât) : 1. ayrılma, yerinden ayrılma, yerini bira-
kıp gitme. 2. azledilme, me'murluktan çıkarılma.

infisâlât انفصالات (a. i. infisâl'in c.) :
yerinden ayrılmalar; azledilmeler.

infisâm انفصام (a. i.) : kırılma,
kesilme; yırtılma; üzülmeye.

infitâh افتتاح (a. i. feth'den.) :
1. açılma. 2. tıkanmış bir şeyin açılması.

infitâh-ı ebvâb : kapıların açılması.

infitâh-ı ezhâr : çiçeklerin açılması.

infitâk انفقاق (a. i.) : fıtık âriz olma,
yarılma, sökülme.

infitâm انفظام (a. i.) : 1. mene-
dilen şeyden uzaklaşma. 2. südden kesilme.

infitâr انفطار (a. i.) : yarılmı,
açılma. (bkz : infilak 1).

infitât انفقات (a. i.) : kırılma, pa-
ralanma.

infizâc انفضاج (a. i.) : 1. buhar-
laşma. 2. sıcaklık verme. 3. terleme.

infizâc-ı reevî : soluk alırken, içeri giren hava-
ya karşı, dışarıya hava verilmesi.

ingimâm انغمام (a. i.) : gamlan-
ma, tasalanma, kaygulanma.

ingimâs انغماس (a. i.) : suya dalma.

ingisâs انشاس (a. i.) : suya batma.

ingitât انفطاط (a. i.) : suya dalma.

ingivâ ائقوا (a. i.) : yoldan çıkma,
sapıtma; dalâlete düşme.

inhâ' انهاء (a. i. nehy'den.) : 1.
ulaştırma, yetiştirme. 2. bir vazîfeye tâyin veya
bir maaşa terfî için yazılan yazı.

inhâc انباح (a. i.) : 1. açık, mey-
danda. (bkz : zâhir). 2. hayvanı yorup solutma.
3. esvabı eskitme.

inhâf انخاف (a. i.) : zayıflatma, in-
celtme, arıkatma, arıkatılma.

inhâk انهك (a. i.) : çok eziyet etme.

inhibâs انحباس (a. i.) : 1. nefes tutulma. 2. vakıf adına malı hapis etme.

inhibât انهباط (a. i.) : yukarıdan aşağı inme, düşme. (bkz : hübût).

inhiçâm انهجام (a. i.) : çökme, yı-kılma [binâ].

inhidâ' انخداع (a. i. hud'a'dan.) : hud'aya uğrama, hileye düşme, aldanma.

inhidâb انحداب (a. i. hadeb'den) : 1. yumrulaşma, kamburlaşma. 2. yumruluk.

inhidâd انحداد (a. i. hâdde'den) : 1. haddeden geçme, basılıp ezilme. 2. sivri, keskin olma.

inhidâm انهدام (a. i. hedm'den. c. : inhidâmât) : yıkılma, harap ve virân olma. **Mâil-i inhidâm** : yıkılmaya hazır, yıkılmak üzere. (bkz : müşrif-i harâb).

inhidâr انحدار (a. i.) : 1. yokuş aşağı inme. 2. hek. derinin vurmasiyle şişme.

inhidâr انحدار (a. i.) : perdelenme, örtülme, örtünme.

inhidâr-ı nisvân : kadınların örtünmesi.

inhidâş انهداش (a. i.) : dalaşma, hırlaşma [köpek].

inhifâz انخفاض (a. i.) : 1. çökkün-lük, fr. **dépression**. 2. aşağılanma, alçaklanma.

inhikak انحقاق ("ka" uzun oku-nur. a. i.) : kör düğüm olma; mec. sıkışıp kalma [iş hakkında].

inhikâk انحقاك (a. i.) : kaşınma.

inhilâ' انحلاع (a. i.) : defedilme, çıkarılma.

inhilâk انهلاك (a. i.) : kendini teh-likeye koyma.

inhlâl انحلال (a. i. hall'den.) : 1. açılma, çözülüp açılma. 2. dağılma. 3. erime.

inhlâl-pezir انحلال پذير (a. f. b. s.) : inhlâl kabûl eden, inhlâlî kabil olan.

inhimâd انخماد (a. i.) : ateşi sön-mediği halde alevi geçme.

inhimâk انخماق (a. i.) : ahmak gibi görünme.

inhimâk انهماك (a. i. c. : inhimâ-kât) : bir şeyin üzerine fazla düşme, ziyâde düş-künlük.

inhimâl انهمال (a. i.) : 1. uğraş-ma; ciddî olarak çalışma. 2. ihmâl etme, savsak-lama. 3. gözyaşı dökme. 4. mühlet alma.

inhimâz انخماض (a. i.) : ekşilenme.

inhinâ' انحناء (a. i.) : münhanf olma, eğilme, eğrilme, kavislenme, yay biçimine girme.

inhinâk انحناق (a. i. hank'den.) : 1. boğulma. 2. bunalma, nefesi kesilme.

inhirâf انحراف (a. i. c. : inhirâfât) : 1. münharif olma, dönme, sapma. 2. doğru yol-dan çıkma. 3. değişme, bozulma. 4. kırıklık. 5. astr. * açılım, **déclinaison**. 6. fiz. sapma. fr. **déc-linaison**. 7. kırılma, gücenme.

inhirâk انخراق (a. i.) : yırtılma, yırtık olma.

inhirât انخرائط (a. i.) : 1. zarar ver-me. 2. bilmediği işe girişme. 3. ipliğe boncuk dizme. 4. inceltme, zayıflama [vücut].

inhisâf انحساف (a. i. husûf'dan. c. : inhisâfât) : 1. tutulma, söner gibi olma, parlak-lığı gitme.

inhisâf-ı ayn : hek. kör olma. 2. jeol. çökme, çöküntü, çöküp batma. 3. Ay tutulması. (bkz : husûf).

inhisâm

inhisâm انحنام (a. i. hasm'dan.) : hal ve fasletme, kesip bitirme.

inhisâm-ı da'vâ : dâvânın halli.

inhisâr انحصار (a. i. hasr'dan.) :

1. bir şeyi, bir maddeyi, bir işi, başkası yapmamak üzere, yalnız bir kişiye, bir müesseseye verme. 2. * tekel, fr. *monopole*.

inhışâş انحناش (a. i. c. : inhışâ-şât) : birbirine dokunup hışırdama, hışırtı; şakırdama, şakırtı.

inhışâş-ı esliha : silâhların şakırtısı.

inhışâş-ı evrâk : yaprakların hışırtısı.

inhitâk انتهك (a. i.) : 1. yırtılma. 2. bekârlığın bozulması.

inhitâm انحطام (a. i.) : kırılma, ufalma.

inhitât انحطاط (a. i.) : 1. düşme, aşağı inme, aşağılama, fr. *décadence*. 2. yaşlılığa yüz tutma. **Sinn-i inhitât** : ihtiyarlık, çökkünlük çağı. 3. kuvvetten düşme. 4. bir şeyin inmesi.

inhiyâş انخياش (a. i.) : çekinme, ezilip büzülme.

inhizâl انخزال (a. i.) : bel kırılma, beli kırılmış gibi yürüme.

inhizâm انزمام (a. i. hezîmet'den. c. : inhizâmât) : hezimete uğrama, bozulma, alt olma, yenilme; bozgunluk.

in'idâl انعدال (a. i. udûl'den.) : sapma, doğru yoldan çıkma. (bkz : dalâlet).

in'idâm انعدام (a. i. adem'den.) : yok olma.

in'ikad انقاد ("ka" uzun okunur. a. i. akd'den.) : 1. mün'akid olma, bağlanma. 2. kurulma, toplanma.

in'ikâs انعكاس (a. i. aks'den. c. : in'ikâsât) : 1. mağlûbolma. 2. fiz. aksetme, bir yere çarpıp geri dönme [ışık], yansıma, fr. *réflexion*. 3. yankılama [ses]. 4. tesir, * tepki [piyasada].

in'irâ انعرا (a. i.) : etleri çekilip dışın kökü çıkma.

in'isâb انصاف (a. i.) : fels. fr. *innervation*.

in'isâm انصام (a. i.) : muhâfaza etme, koruma.

in'isâr انصار (a. i.) : sıkılma. (bkz : tâ'sîr).

in'itâf انعطاف (a. i. atf'dan.) : 1. temâyül, bir tarafa dönme. 2. bükülme, iki kat olma.

in'izâl انزال (a. i. azl'den.) : bir yana çekilme, tek başına kalma.

inka' انقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : pâk olma, temiz olma.

inka-yı kalb : gönül temizliği.

inka' انقاغ ("ka" uzun okunur. a. i.) : suda ıslatma.

inkâh انكاح (a. i. nikâh'dan.) : nikâh etme, edilme.

inkâr انكار (a. i.) : 1. yaptığını saklama, gizleme; yapmadım deme. 2. reddetme, tanımama.

inkârî انكارى (a. s.) : inkâr ile, tanımama ile ilgili.

inkas انقاص ("ka" uzun okunur. a. i. naks'dan.) : azaltma, eksiltme, eksilme. (bkz : tenkîs).

inkaz انقاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. küçük bir hayvanın veya cansız bir şeyin kendine mahsus bir ses çıkarması. 2. atları yürümeye teşvik için çıkarılan ses. 3. sakız çiğnerken çıkarılan ses. 4. vücuttaki oynak yerlerinin çatlaması.

inkaz انقاز ("ka" uzun okunur. a. i.) : kurtarma, kurtarılm.

inkıbâz انقباض (a. i. kabz'dan.) : 1. büzülüp toplanma, çekilme. 2. kasvet, keder, sıkıntı. 3. kabızlık, peklilik.

inkıbazı انقباضی (a. s.) : inkıbazla ilgili.

inkıhâl انقباهل (a. i.) : zayıf, güçsüz, dermansız düşme.

inkıhâm انتقام (a. i.) : bir işe, dü-şünmeden başlama, el atma.

inkılâ انقلاع (a. i. kal'den.) : [ağaç] kökünden koparılma.

inkılâb انقلاب (a. i. kalb'den. c. : inkılâbât) : 1. değişme, bir halden, başka bir ha-le dönme. 2. * devrim. 3. astr. gündönümü.

inkılâb-ı sayfi : astr. 21 haziranda Arz'ın mah-reki (* yörünge) üzerinde Güneş'ten en uzak oldu-ğu evic noktasında bulunması hâli.

inkılâb-ı şitevi : astr. Arz'ın Güneş etrafında çe-virdiği mahrekle (* yörünge) Güneş'e en yakın ol-duğu 21 aralık târihindeki durumu (hadid nokta-sı). [inkılâb-ı şitevi, inkılâbeyn'den biri olup mih-ver-i kebir'in bir ucunda bulunur].

inkılâbeyn انقلابين (a. i. c.) : 1. iki inkılâp. 2. astr. Arz'ın Güneş tarafında çe-virdiği mahrek'in (* yörünge) Güneş'e en uzak ve en yakın iki noktasını birleştiren ve Güneş'in mer-kezinden geçen nazârî mihverin karşılıklı iki ucu. [2] haziranda Arz Güneş'ten en uzak noktada olup buna **evic noktası** adı verilir ve Arz'ın bu noktada bulunmasına **inkılâb-ı sayfi** adı verilir].

inkıraz انقراض (a. i.) : bir kala-balıktan, bir bütünden tek kişi kalmıyacak şekilde tükenme, bitme.

inkısâm انقسام (a. i. kısım'dan. c. : inkısâmât) : taksim olma, parçalanma, bölünme, ayrılma.

inkışâ' انقشاع (a. i.) : hava açık olup ayazlama, ayaza çekme.

inkışâr انتشار (a. i.) : deri veyâ kabuğu soyulma.

inkitâ' انقطاع (a. i. kat'dan) : 1. kesilme; arası kesilme. 2. kesilme, tükenme, bitme.

inkitâ-i tams : kadın, âdetten kesilme. 3. her-kesten vazgeçip bir kimseye bağlanma.

inkıyâd انقياد (a. i. kavd ve kıyâdet'-den) : boyun eğme; kendini teslim etme. (bkz : imtisâl 2).

inkıyâden انقياداً (a. zf.) : inkıyad sûretiyle, boyun eğerek, kendini teslim ederek.

inkızâ' انقضاء (a. i. kazâ'dan.) : tamam olma, nihayet bulma, bitme, sona erme.

inkızâ-yi müddet : zamânın sona ermesi.

inkızâf انقذاف (a. i.) : atılma, kovulma, uzaklaştırılma.

inkızâz انقضاض (a. i.) : 1. çatılma, kağışma. 2. kuş, havadan yere doğru süzülüp in-me.

inkıbâb انكباب (a. i.) : yüzüstü düş-me, kapanma.

inkidâm انكدام (a. i.) : vücudun bir tarafı kızarma, berelenme.

inkidâr انكدار (a. i.) : 1. hızlı yürü-me. 2. düşme, dökülme, saçılma.

inkılâl انكلال (a. i.) : 1. yavaş-ça gülme. 2. körlenme, kesmez hâle gelme.

inkilîs انكليس (a. i.) : yılan balığı. ["inkilîs" şeklinde de kullanılır].

inkimâş انكماش (a. i.) : hek. pek-lik veren şeylerin yalnız bir hâmisle berâber mey-dana getirdiği te'sir.

inkisâf انكشاف (a. i. küsûf'dan.) : 1. Güneş tutulması. 2. parlaklığı sönme.

inkisâr انكسار (a. i. kesr'den.) : 1. kırılma. 2. gücenme. 3. bedduâ, ilenç. 4. fiz. kı-rılma, fr. **refraction**.

inkışâf انكشاف (a. i. keşf'den.) : 1. açılma. 2. meydana çıkma. 3. tas. mânevî bir sır-rın veyâ hâlin görünmesi.

inkitâm انكتام (a. i.) : saklı, gizli tutulma.

inmâ

inmâ' انماء (a. i. nemâ'dan.) : ne-mâlandırma, arttırma, arttırılma.

ins انس (a. i.) : insan. (bkz : be-şer).

insâ' انساء (a. i. nesý'den.) : 1. unutturma, unutturulma.

insâ-yi mâzî : geçmişî unutturma. 2. veresiye satma.

insâf انصاف (a. i.) : yaprak vaprak olma, lîme lîme olma, dağılma.

insâf انصاف (a. i.) : 1. merhamete, vicdâna veyâ mantığa dayanan adâlet. **El-insâfû nısf-üd-dîn** : dînin yarısı insaftır. 2. ortalama davranış.

insâf-kâr انصافكار (a. f. b. s.) : insaf-lı, haksızlık etmiyen.

insâf-kârâne انصافكارانه (a. f. zf.) : insafkâre, insafliya, haksızlık etmiyene yakışacak sûrette.

insâk انساق (a. i. nesak'dan.) : seci'li ve kafiyele söz söyleme.

insâk-ı kelâm : söz düzgünlüğü.

insâl انسال (a. i. nesl'den.) : nesli çoğaltma, döl peydâ etme, edilme; döllenne.

insân انسان (a. i.) : 1. adam. 2. iyi, olgun, vicdanlı adam.

insân-ı kâmil : güzel huy ve tabiat ve yüksek fazîlet sâhibi olan kimse.

insân-ül-ayn : hek. gözbebeği.

insânî انسانی (a. s.) : insana men-sup, insanla ilgili, insanca. [müen. "İnsâniyye"].

insâniyye انسانيه (a. i.) : zool. ins-sanlar.

insâniyyet انسانييت (a. i.) : 1. in-sanlık, insana yakışır hal; vicdanlılık. **Hiss-i insâniyyet** : insanlık duygusu. 2. bütün insanlar. (bkz : beşeriyet).

insâniyyet-kâr انسانييتكار (a. f. b. s.) : insâniyetli, iyi, vicdanlı [adam].

insâniyyet-kârâne انسانييتكارانه (a. f. zf.) : insâniyetli olana yakışacak sûrette, vicdanlılıkla.

insâniyyet-kârî انسانييتكارى (a. b. i.) : insâniyetlilik, vicdanlılık.

insât انصات (a. i.) : susma, susup dinleme. (bkz : sükût).

insîbâb انصباب (a. i. sabâbetden.) : 1. dökülme. (bkz : insicâl); başka suya karışma. 2. hek. vücutta ahlât'tan birinin veyâ bâzılarının nesîç (*doku) lerin arasına akıp orada toplanması.

insîbâğ انصباغ (a. i. sıbg'dan.) : 1. boyanma, boya tutma. 2. temizlenme. 3. vaftiz olunma.

insîdâm انصدام (a. i. sadme'den.) : tazyîk ile bir şey atma; patlama.

insilâ', insimâ' انصلاع , انصماء (a. i.) : 1. (bkz : tulû'). 2. ufuktan, bulut altından çıkma.

insîrâf انصراف (a. i.) : 1. geri dönme, çekilip gitme. 2. a. gr. isimlerin kaideye göre çekilebilmesi.

insîrâfî انصرافي (a. s.) : 1. tasrif ile, çekilmekle ilgili. 2. leng. *büküngen, fr. flexionnel. Meselâ : ketebe, yektibü.. gibi.

insîrâh انصراح (a. i. sarâhat'den.) : sarâhat bulma, açıklanma.

insîrâm انصرام (a. i.) : kesilme, kesilip ayrılma.

insicâl انسجال (a. i.) : 1. dökülme. (bkz : insîbâb). 2. çekilme.

insicâm انسجام (a. i.) : 1. yağmur sürekli yağma. 2. bir düziye gitme, gidiş. 3. ed. düzgün söz.

insidâd انسداد (a. i. sedd'den.) : tıkanma, kapanma.

insidâd-ı em'â : hek. bağırsakların birbirine do-
laşması eseri olarak tıkanması.

insidâd-ı halîme : hek. meme başlarının tıkan-
ması.

insidâl انسداد (a. i.) : 1. düşük,
sarkık olma; pörsüme. 2. hek. insan organların-
dan birinin düşmesi.

insifâr انشطار (a. i.) : açılma. (bkz :
inkişâf).

insihâk انسحاق (a. i.) : ezilip yu-
muşama, döğülüp ezilme.

insihâl انسحال (a. i.) : 1. kabuğu so-
yulma. 2. düzgün söz söyleme.

insikab انشباب ("ka" uzun okunur.
a. i.) : delinme.

insikab-ı lü'lü' : incinin delinmesi.

insilâb انسلاب (a. i. selb'den.) :
münselibolma, kalkma; giderilmiş olma; soyul-
ma, soyulmuş olma; kalmama.

insilâh انسلخ (a. i. selh'den.) : 1.
kesilen hayvanın derisi yüzülme. 2. soyulma, sıy-
rılıp çıkma. 3. ay nihâyeti gelme.

insilâk انسلك (a. i. silk'den.) : sü-
lûk etme, sâlik olma, yola girme, yol tutma.

insilâl انسلال (a. i.) : gizlice savuşma,
sıvışma.

insilâl انشلال (a. i.) : bir yere top-
lanma, üşüntü etme.

insimâg انشماغ (a. i.) : yere düşüp ezilme,
berelenme.

insinâ' انشاء (a. i.) : bükülme, bu-
rulma; burkulma.

insinâ-yî kadem : ayağın burkulması.

insirâm انشرام (a. i.) : dışın kırılması.

insitâh انسطاح (a. i.) : 1. satırlı ol-
ma. 2. yayılıp arka üstü yatma.

insiyâb انسياب (a. i.) : süzülüp akma;
çabuk akıp gitme.

insiyâg انصياع (a. i.) : kalıba dö-
külüp düzelme.

insiyâk انسياق (a. i.) : 1. bir kuv-
vetin te'siriyle çekilip gitme. 2. ardı sıra gitme.
3. * içgüdü, fr. **instinct**.

insiyâki انسياق (a. s.) : insiyak
ile ilgili olan, his ve sevk-i tabîî ile vâki olan,
fr. **instinctif**.

inşâ' انشاء (a. i. c. : inşâât) : 1.
yapma, yapılma, vücûda, meydana getirme. 2. ka-
leme alma. 3. gr. dilek kipleri. 4. nesir yazı. 5.
mektup yazma. 6. ed. güzel nesir yazma veya gü-
zel yazılmış nesir.

in-şâ'-Allah ان شاء الله (a. cü.) :
Allah isterse, Allah nasîbettî ise.

inşâât انشاءات (a. i. inşâ'ın c.) : yapı,
yapı işleri.

inşâb انشاب (a. i.) : tırnak batır-
ma, tırnak bastırma; ilîştirme.

inşâd انشاد (a. i. neşd'den.) : 1.
şîir okuma, şîir söyleme. 2. ed. manzum bir sözû,
âhengine göre okuma.

inşâî انشائي (a. s. c. : inşâiy-
vât) : 1. inşâyâ, yapıya âit. 2. gr. dilek * kipine
âit, dilek kipiyle ilgili. [müen. : "inşâiyye"].

inşâiyyât انشاءيات (a. i. inşâî'in c.) :
işitilmemiş, duyulmamış sözlerden yapılan cümle-
ler.

inşâiyye انشائية (a. i.) : yapı işiyle
uğraşanlar.

inşâk انشاق (a. i.) : koklatma, bu-
runa sulu bir şey çekirtme.

inşâr انشار (a. i.) : ölüyü diriltme.

inşât انشاط (a. i. neşat'dan.) :
ferahlandırma, iç açma. (bkz : tenşît).

inşîâ' انشعاع (a. i.) : fiz. * ışınlım.

inşîbâb انشباب (a. i. şa'b'dan) :

1. şubelenme, dal, budak peydâ etme. 2. çoğalma.
3. bölük bölük olma.

inşîbâb انشباب (a. i.) : gençleşme, gencelme, babayığit hâline gelme. **Devr-i inşîbâb** : gençlik devri.

inşîbâk انشباك (a. i.) : balık ağı gibi birbirine geçme, şebeke şeklinde olma.

inşîhâb انشهاب (a. i.) : fışkıрма.

inşîhâb-ı dem : kan fışkıрма.

inşîkak انشقاق ("ka" uzun okunur. a. i. şakk'dan) : yarılma, çatlama; ikiye ayrılma.

inşîkak-ı kamer : Ay'ın ikiye ayrılması [mûcizesi].

inşîlâl انشلال (a. i.) : 1. su, uçurumdan dökülerek şelâle peydâ etme. 2. şiddetle dökülme, atılarak akma.

inşîmâr انشمار (a. i.) : sallanarak yürüme.

inşînâc انشجاع (a. i.) : buruşma, (deri) buruşma.

inşînâc-ı vech : yüz buruşması.

inşîrâh انشراح (a. i. şerh'den) : 1. açılma. 2. açıklık, ferahlık.

inşîrâh-ı derûn : iç açılması.

inşîrâk انشراق (a. i.) : 1. çatlayıp yarılma, yarık olma. 2. parlama.

inşîrâm انشرام (a. i.) : çok yarılma, yarık yarık olma.

inşîrâs انشراث (a. i.) : soğuktan el çatlama.

inşîtât انشتات (a. i.) : dağılma, perrişan olma. (bkz : teşettüt).

intâ' انتاع (a. i.) : çok terleme; kusma.

intac انتاج (a. i.) : 1. netice (* sonuç) verme, neticelendirilme. 2. doğurma.

intâk انطاق (a. i. nutk'dan.) : söyletme, dile getirme, söyletilme.

intâk-ı hakk : Allah söyletmesi.

intân انتان (a. i.) : fenâ kokma.

intânî انتانى (a. s.) : mikroplu, mikroptan olan.

intâş انتاش (a. i.) : tohum, toprakta çimlenip filizlenme.

intibâ' انطباع (a. i. tab'dan. c. : intibâât) : 1. matbû olma, basılma. 2. zihinde iz bırakma. 3. psik. * izlenim, fr. impression.

intibâh انطاخ (a. i.) : pişme.

intibâh-ı taâm : yemeğin pişmesi.

intibak انطاك (a. i. tıbb'dan. c. : intibâkat) : mutâbık gelme, uyma, uygun gelme.

intibâkat انطباقات ("ka" uzun okunur. a. i. intibâk'ın c.) : mutâbık gelmeler, uygun gelmeler, uymalar.

intifâ' انطفاء (a. i.) : sönmeye.

intifâ-yi harik : yangının sönmesi.

intilâk انطلاک (a. i.) : saliverme, yol verilme; yollama.

intimâs انطماس (a. i.) : belirsiz olma, kaybolma.

intivâ' انطواء (a. i.) : sarılıp devşirilme, katlanıp sarılma, dürülme.

intiyâ' انطباع (a. i.) : mutî olma, itâat etme, söz dinleme.

intiâş انتعاش (a. i.) : 1. hastalıktan kurtulup kalkma. 2. doğrulup kalkma.

intiâz انتعاض (a. i.) : 1. kuvvetlenme, kıvâma gelme. 2. kalkma.

intibâât انطباعات (a. i. intibâ'ın c.) : edinilen intibâlar.

intibâc انتباح (a. i.) : hastalık dolayısıyla vücutta hâsıl olan şişkinlik.

intibâh انتباه (a. i.) : 1. uyanma, uyanıklık. 2. gözaşıklığı. 3. sinirlerin ve uzuvların harekete gelmesi, uyanması.

intidâm انتدام (a. i.) : kolay elde etme, kolaylıkla ele geçme.

intifâ' انتفاء (a. i.) : ortadan yok olma, aradan çıkma.

intifâ' انتفاع (a. i. nef'den. c. : intifâat) : menfaatlenme, faydalanma. **Hakk-ı intifâ'** : huk. faydalanma hakkı, bir gayri menkulün yalnız gelirinden faydalanma hakkı.

intifâd انتفاد (a. i.) huk. bir şeyi tamâmen alma.

intifâh انتفاخ (a. i. nefh'den.) : 1. kabarma, şişme. 2. vücut âzâsından birinin büyümesi.

intifâh-ı batnî : gazlerin birikmesiyle karnın şişmesi.

intifâh-ı rie : akciğerin şişmesi.

intifâl انتفال (a. i.) : nâfile namaz kılama.

intihâ' انتحاء (a. i.) : yanına dayanma, yaslanma.

intihâ' انتهاء (a. i. nihâyet'den.) : 1. nihâyet bulma, sona erme. 2. bitme, tükenme. 3. nihâyet, son.

intihâb انتخاب (a. i. nahb'den. c. : intihâbât) : 1. seçme, seçilme. 2. seçim. 3. s. en güzel. **Beyt-i intihâb** : ed. bir kît'a veyâ kasîdenin en güzel beyti.

intihâb انتهاب (a. i. nehb'den c. : Intihâbât) : yağma ile mal alma, kapışma, talanlama.

intihâbat انتخابات (a. i. intihâb'ın c.) : 1. seçmeler, seçilmeler. 2. seçimler.

intihâbât انتهابات (a. i. intihâb'ın c.) : yağmalar, kapışmalar, talanlamalar.

intihâbi انتخابی (a. s.) : intihapla ilgili, seçme, seçim işlerine âit.

intihâb-nâme انتخابنامه (a. f. b. i.) : intihâbı, seçilmeyi bildiren mektup, yazı.

intihâc انتهاج (a. i.) : yol bulma, varma.

intihâi, intihâiyye انتهای (a. s.) : intihâ'ya, sona âit, bit me ile ilgili.

intihâk انتهاك (a. i.) : 1. zayıflatma, kuvvetsizlendirme. 2. işe yaramaz bir hâle koyma.

intihâl انتحال (a. i.) : 1. çalma, başkasının malını benimdir diye iddiâ etme. 2. ed. birinin yazısını veyâ şiirini kendinin gibi gösterme.

intihâ-pezîr انتها پذیر (a. f. b. s.) : nihâyet bulan, nihâyet bulucu.

intihâr انتحار (a. i. nahr'dan.) : kendini öldürme.

intihâz انتهاز (a. i.) : fırsat gözleme, fırsatı kaçırmama.

intihâz انتهاز (a. i.) : hareket etme, yola çıkma.

intika انتقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : seçme, ayırdetme [bir şeyi].

intikad انتقاد ("ka" uzun okunur. a. i. c. : intikadât) : 1. kalp parayı gerçeğinden ayırma. 2. tenkîd, fr. 'critique'.

intikadiyye انتقادیه ("ka" uzun okunur. a. i.) : fels. * eleştirimcilik, fr. 'criticisme'.

intikah انتقام ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. nekahat peydâ etme, zayıf olma. 2. iyi bir haber işitip sevinme.

intikal انتقال ("ka" uzun okunur. a. i. nakl'den. c. : intikalât) : 1. bir yerden başka bir yere geçme; göçme. 2. geçme, birden diğerine geçme. 3. ölme, öbür dünyâya göçme. 4. babadan kalma miras. 5. bir bahisten başka bir bahse geçme. 6. hastalığın yer değiştirmesi.

intikalen

intikalen انتقالاً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : intikal sôretiyle.

intikali انتقالی ("ka" uzun okunur. a. s.) : intikal ile ilgili.

intikam انتقام ("ka" uzun okunur. a. i. c. : intikamât) : öc alma.

intikamât انتقامات ("ka" uzun okunur. a. i. intikam'ın c.) : öç almalar, acısını çikarmalar.

intikam-cû انتقامجو ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : intikam almaya çalışan, intikam güden.

intikas انتكاس ("ka" uzun okunur. a. i. naks'dan) : eksilme.

intikâs انتكاس (a. i. nüks'den.) : başaşağı düşme veyâ dönme.

intikaş انتكاش ("ka" uzun okunur. a. i. naks'dan.) : nakşolunma, kazılma.

intikaz انتكاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : bozulma, çözülme.

intimâ' انتهاء (a. i.) : 1. kuş, bir yerden uçup, başka bir yere konma. 2. birine mensûbolma. (bkz : intisâb).

intisâb انتساب (a. i. nisbet'den.) : 1. bir kimseye mensûbolma. 2. bir yere bağlanma, kapılanma. 3. birinin adamı olma.

intisâb انتصاب (a. i. nasb'dan.) : 1. dikilip durma. 2. yüксеğe kaldırma. 3. a. gr. kaideye göre kelimenin mensûbolması.

intisâc انتساج (a. i. nesc'den.) : nes-culunma, dokunma, örülme.

intisâf انتصاف (a. i.) : 1. hakkını tamâmen alma. 2. zaman, yarıyı bulma. **intisâf-ı ramazân** : ramazanın ortası.

intisâh انتساح (a. i. nesh'den.) (bkz : istinsâh).

intisâh انتصاح (a. i.) : verilen nasîhati, öğütü tutma.

intisâk انتساق (a. i. nesak'dan.) : sıra ile düzgün dizilme, düzgün olma, yerli yerine konulma.

intisâr انتشار (a. i. nesr'den.) : 1. saçılma, dağılma. 2. püskürme, püskürtme. 3. ak-sırma.

intisâr انتصار (a. i. nasr'dan.) : öcalma.

intişâ' انتشاء (a. i.) : neşvü nemâ bulma, gelişme, yetişme.

intişâb انتشاب (a. i.) : 1. tutulup kalma. 2. odun ve mal biriktirme.

intişâr انتشار (a. i. nesr'den.) : 1. neşrolunma, yayılma, dağılma. 2. üreme. 3. gizli bir şeyin ağızdan ağıza yayılması. 4. umûmîleşme.

intişâr-ı arzânî : ask. hedefin sağ ve soluna düşen mermilerle hedef arasında olan mesâfe.

intişâr-ı tûlânî : ask. hedeften itibaren en ileri ve en geri düşen mermilerle hedef arasındaki mesâfe.

intitâk انتطاق (a. i.) : kuşak, kemer bağlama.

intiyâh انتياح (a. i.) : ağlama, gözyaşı dökme.

intizâ' انتزاع (a. i. nez'den.) : 1. çekip koparma, koparıp alma. 2. fels. fr.dissociation.

intizâc انتضاج (a. i.) : 1. hek. çibanın olgun hâle gelmesi. 2. çok gözyaşı dökme.

intizâh انتضاح (a. i.) : aptes ettikten sonra temizlenme, tahâret alma.

intizâm انتظام (a. i. nizâm'dan. c. : intizâmât) : nizamlı, tertipli, düzgün olma, düzgünlük.

intizâm-perver انتظام پرور (a. f. b. s.) : ihtizâma düşkün, tertipsever [kimse].

intizâr انتظار (a. i. nazar'dan.) : 1.

bekleme, beklenilme. 2. gözleme, gözlenilme. **El-in-tizâr eşeddü min-en-nâr** : gözlemek, ateşten daha şiddetlidir.

intizâr-ı berk : şimşek bekleme.

inzâc انضاج (a. i.) : iyice pişirip kı-

vâmını buldurma.

inzâl انزال (a. i. nezr'den. c. : inzâ-

lât) : indirme, indirilme.

inzâr انظار (a. i.) : te'hîr etme, ge-

ciktirme.

inzâr انذار (a. i. nezf'den. c. : inzâ-

rât) : sonunun fenâ olacağını haber vererek kor-
kutma, ihtarda bulunma.

inzârât انذارات (a. i. inzâr'ın c.) :

tenbihler, ihtarlar.

inzîac انزعاج (a. i.) : 1. yerinden kop-

ma, koparma; sökülme. 2. **tas.** Allah'a tam bir te-
veccühle yürekte dünyâ emellerini sökme.

inzibât انضباط (a. i. zabt'dan.) : 1.

yolunda olma, umûmî emniyetin yolunda olması.
2. sağlama.

inzibâtî انضباطى (a. s.) : inzibat'a

âit, inzibatla ilgili.

inzicâ' انضجاع (a. i.) : yan yatma,

bir tarafa yaslanma.

inzimâm انضمام (a. i. zamm'dan.) :

1. zam olunma, katılma. 2. **kim.** * katım, **fr.** addi-
tion, ajoutation.

inzivâ' انزواء (a. i. zuvviyy ve zeyy'-

den.) : 1. bir köşeye çekilme, çekilip hiç bir işe
karışmama. 2. dünyâ işlerinden vazgeçme.

inzivâ-gerde انزوا کرده (a. f. b. i.) :

inzivâ yeri tutma.

irâ' اراء (a. i.) 1. iyilikte bulunma.

2. çakmaktan ateş çıkma, parlama.

irâ' اعراء (a. i.) : soyma, çıplak bı-

rakma.

ir'â اراء (a. i.) : otlatma.

ir'â-yi aġnâm : koyunları otlatma.

ir'râb اعراب (a. i.) : 1. düzgün konuş-

ma ve hakikati belirtme. 2. **a. gr.** arapça kelime-
lerin sonlarındaki harf veyâ hareketin değişmesi.
3. bu değişikliği öğretme bilgisi.

irâbe ارايه (a. i.) : şüphelendirme,

şüpheye düşürme.

irâd ايراد (a. i. vürûd'dan.) : 1. ge-

tirme. 2. söyleme.

irâd-ı kelâm : söz söyleme.

irâd-ı mesel : bir fikri canlandırmak için söz
arasında darbimesel nakletme.

irâd-ı nutk : nutuk irâdetme, nutuk söyleme. 3.
bir malın getirdiği kazanç, gelir.

irâd ü masraf : gelir ile gider.

irâda اراضه (a. i.). (bkz : irâza).

irâdât ارادات (a. i. irâde'nin c.) :

1. dilemeler, istemeler, meram etmeler; emirler,
fermanlar, buyruklar.

irâde ارادة (a. i. c. : irâdât) : 1.

dileme, isteme, meram etme. 2. emir, ferman,
buyruk:

irâde-i aliyye : sadrazam buyruğu.

irâde-i cüz'iyye : insanın elinde olan irâde.

irâde-i ilâhiyye : Tanrı buyruğu.

irâde-i külliyye : Tanrı isteği.

irâde-i seniyye : pâdişah emri, buyruğu.

irâde-i zâtiyye : bir adamın kendi arzusu, isteği.

irâdet ارادات (a. i.) : 1. irâde, dileme.

2. gönül isteği.

irâdî ارادى (a. s. irâde'den. c. : irâ-

diyyât) : irâdeye mensup, ihtiyârî. [müen. : "irâ-
diyye].

irâdiyye اراديه (a. i.) : fels. irâdecilik,

fr. volontarisme.

irâe اراءه (a. i. rû'yet'den.) : göster-

me, tâyin etme.

irâe-i tarik : yol, usul gösterme.

- irâga** ارغاه (a. i.) : irâde etme, isteme.
- irâhe** اراحه (a. i. râhat'dan.) : rahatlandırma, rahat ettirme, yorgunluk aldırma.
- irâka** اراقه (a. i.) : dökme, akıtma.
- irâka-i dem** : kan dökme.
- irâka-i eşk-i tahassür** : hasretten, ayrılıktan dolayı gözyaşı dökme.
- irân** ازان (a. i.) : 1. neşeli olma. 2. tabut.
- irâs** ایراث (a. i. irs'den.) : 1. verme, verilme. 2. sebeb olma, icâbetme, gerekme. 3. getirme.
- irâs-ı fütûr** : bıkınlık verme.
- ir'âs** اراض (a. i.) : çekerek sarsma.
- ir'âs, ir'âş** اراض , اراش (a. i.) : titretme.
- irât** ایراط (a. i. varta'dan.) : vartaya, tehlikeye düşürme.
- ir'âz** اعراض (a. i.) : 1. yüz çevirme, başka tarafa dönme. 2. çekinme, sakınma. (bkz : ictinâb).
- irâza** اراضه (a. i.) : kandırma, kandırılma. (bkz : irâda).
- irb, ireb** ارب (a. i.) : 1. akıl; zihin, zekâ. 2. akıllılık. **Aks-el-ireb** : Zemahşerî'nin bir eseri olup Ahmed Efendi tarafından tercüme edilmiş ve genişletilmiştir.
- irbâ'** ارباء (a. i. ribâ'dan.) : nemâlan-dırma, artırma, çoğaltma, fâide verip çoğaltma.
- irbâb** ارباب (a. i.) : bir yerde devamlı olarak kalma.
- irbâh** ارباح (a. i. ribh'den.) : 1. fâiz-le para verme. 2. fayda ve kazanç elde etme.
- irbâş** ارباش (a. i.) : ağacın yapraklanması, yeşillenmesi.

- irbe** اربه (a. i.) : 1. akıllılık, zekâ. 2. hîle.
- irbiyân** اربیان (a. i.) : istakoz, teke gibi deniz hayvanları.
- ircâ'** ارجاع (a. i. rücû'dan.) : 1. eski hâline çevirme, çevrilme. 2. geri döndürme. 3. **kim.** redüksiyon, **fr.** réduction.
- ircâ-i inân** : atın dizginini başka tarafa çevirme.
- ircâ-i kelâm** : sözü, yine maksada getirme.
- ircâ-i nazar** : bakışı geriye, geçmişe döndürme.
- ircâf** ارجاف (a. i.) : fenâ şeyle uğraşma.
- ircâl** ارجال (a. i.) : birini yayan yürütme.
- irdâ'** ارداء (a. i.) : aşağı düşürme; helâk etme.
- irdâ'** ارضاع (a. i. rıdâ'dan.) : (bkz : ırzâ').
- irdâf** ارداف (a. i. ridf'den.) : ardısıra yürütme, yürütülme.
- irdâfen** اردافاً (a. zf.) : irdaf sûretiyle, ardı sıra yürüterek, yürütülerek.
- irem** ارم (a. i.) : 1. ok veya kurşun atılan nişan tahtası. 2. çenk denilen mûsikî âleti ve bunu icâdedenin adı.
- îrem** ارم (a. h. i.) : Âd kavmi zamanında, Şeddâd tarafından, cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam'da veya Yemen'de bulunmuş olduğu söylenir.
- îrem-i zât-ül-imâd** : Şeddâd'ın asma bahçesinden kinâye. [sütunlarının çok olmasından kinâye].
- irfâd** ارفاد (a. i.) : yardım etme; bir şey verme.
- irfâh** ارفاه (a. i.) : refâha, rahata kavuşturma, kavuşturulma. (bkz : terfih).
- irfâl** ارفال (a. i.) : 1. eteği sarkıtma. 2. elleri sallıyarak yürüme.
- irfân** عرفان (a. i.) : 1. bilme, anlama.

2. tas. îlâhî bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti. 3. kültür. 4. erkek ve kadın adı.

irfâniyye عرفانيه (a. s.) : 1. irfânî kelimesinin müennesi, irfanla ilgili. 2. fels. fr. qnosticisme.

irfitât ارفيات (a. i.) : ufaklama, ufak ufak yapma.

irgab ارغاب ("ga" uzun okunur. a. i.) : rağbet ettirme, ettirilme.

irgaf ارغاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. hızlı yürüme. 2. hırsla bakma.

irgam ارغام ("ga" uzun okunur a. i.) : yere sürme, sürtülme, hakir kılma, burnunu kırma; kahretme; galip olma.

irgan ارغان ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. birini tamaha düşürme. 2. bir işi kolaylaştırma.

irhâ ارها (a. i.) : kibarca, tatlılıkla hareket etme; yumuşak davranma.

irhâ' ارخاء (a. i.) : gevşetme, gevşetme; sarkıtma, aşağı salıverme, koyuverme.

irhâ-i imâme (sarığı gevşetme) : endişesiz, kaygısız olma.

irhâ-i inân : dizginleri salıverme, işine devâm etme.

irhâ-i inân-ı semend-i hâme (kalem atının dizginini salıverme) : aklına geleni yazma; durmadan yazma.

irhâ-i lîsân : diline geleni, ağzına geleni söyleme.

irhâb ارحاب (a. i.) : bol olma, bolanma, genişleme.

irhâb ارهاب (a. i.) : korkutma, korkutulma; kaçıрма. (bkz : ihâfe, terhîb).

irhâf ارهاف (a. i.) : kılıc gibi kesici âletleri keskinleştirme, bileme.

irhak ارهاق (a. i.) : 1. eziyet etme, sıkıntı verme. 2. sıkma, zorlama.

irhân ارهان (a. i.) : rehin konma, konulma.

irhâs ارخاص (a. i.) : fiat indirme, ucuzlatma.

irhâs ارهاس (a. i. c. : irhâsât) : 1. bir peygamberin gönderilmesinden önce, gönderileceğine işaret olmak üzere çıkan hârikulâde hal-ler. 2. sağlam şey. 3. hayırlı işlerle uğraşma, duvar yapma. [cemi şekli kullanılır]. (bkz : ihânet, kerâmet, istidrâc, mu'cize).

irhem yâreb ارهم يارب (a. b. i.) : hek. bağırsak dolaşması, tıkanması. (bkz : tagal-lûf-i em'â).

irka' ارقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : göz yaşını ve kanı akıtmayıp durdurma.

irkâ' اركاء (a. i.) : 1. iftirâ etme. 2. geciktirme.

irkab اركاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : öldükten sonra kanûnî mirasçılardan başka, birisine de bir şey bırakma.

irkâb اركاب (a. i. rûkûb'dan) : bindirme, bindirilme.

irkâben اركاباً (a. zf.) : irkâp sô-retiyle, bindirerek.

irkad ارقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyutma, uyutulma.

irkâh اركاح (a. i.) : 1. inanma, güvenme. 2. dayandırma, sığındırma.

irkak ارقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. câriye, köle satın alma, edinme. 2. inciltme.

irkal ارقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : hızlı yürüme. (bkz : irgaf¹).

irkan ارقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. kına sürme, kına yakma. 2. kızılâğaç, saf- ran. 3. kardeşkanı denilen, hekimlikte, boyacılıkta kullanılan koyu kırmızı renkte bir sakız. 4. hek. sarılık hastalığı. 5. ekinleri bozan san, günü çalıçı.

irkas ارقاس ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. raksettirme, ettirilme, oynatma, oynatılma.

irmâ ارما (a. i.) : atma. (bkz : remy).
irmân ارمان (f. s.) : eğreti.
irmân ایرمان (f. s.) : 1. dalkavuk. 2. dâvetsiz olarak bir yere giren kimse. 3. eğreti. 4. arzu, istek. 5. pişmanlık.

irmegân ارمگان (f. i.) : 1. uğurluluk, saâdet, ikbâl. 2. s. terbiye eden. (bkz : mürebbî).

irs ارث (a. i.) : 1. ölmüş bir kimse-
 nin evlât ve akrabâsından sağ kalanlara düşen pa-
 ra veyâ mal. 2. verâset, * soyaçekim.

irsâ' ارساء (a. i.) : 1. demir atma
 [gemi]. 2. sağlamaştırma, kuvvetlendirme, pe-
 kitme.

irsâ' ارساء (a. i.) : yerinden ayrılma-
 ma.

irsâ' ارساع (a. i.) : uzun ve yaralayıcı
 bir âletle dürtme.

irsâd ارساد (a. i.) : 1. hazırlama. 2.
 hazır olma. 3. ed. sec'îli ve kafiye olan bir sö-
 zün sonu, neden ibâret bulunduğunu sözle bildir-
 me. 4. beytül-mâle âit bir mülkün rakabesi kemâ-
 kân beytül-mâlin olmak üzere menfaatin sultan ta-
 rafından bir cihete tahsis olunması.

irsâd-ı gayr-i sahîh : huk. [eskiden] hazîneye
 âit bir kısım vâridâtı, hazîne masraflarından ol-
 mıyan bir cihete tahsis.

irsâd-ı sahîh : huk. [eskiden] hazîneye âit bir
 kısım vâridâtı, hazîne masraflarına dâhil bir ci-
 hete tahsis etme.

irsâd-ı vakf : huk. [eskiden] rakabesi beytül-
 mâle (hazîneye) âit bir mülkün menfaatini, ülü-
 lem'r'in, hazîneden istihkakı olan kimseye tâyin ve
 tahsis etmesi. [bu kabil vakıflara "tahsisât" itlak
 olunur].

irsâh ارساخ (a. i.) : bir şeyi sağ-
 lamaştırma.

irsâl ارسال (a. i. resel'den c. : irsâlât) :
 1. gönderme, gönderilme, yollama. 2. salıverme,
 koyuverme.

irsâl-i lihye : sakal koyuverme.

irsâl-i mesel : konuşurken atasözü kullanma.
 3. elçi gönderme.

irsâlât ارسالات (a. i. irsâl'in c.) : gön-
 derişler; yollanan şeyler.

irsân ارسان (a. i.) : rasânet verme,
 muhkem ve sağlam kılma.

irsâs ارثاث (a. i.) : eskitme, eskitilme,
 yıpratma, yıpratılma.

irsâs-ı libâs : elbisenin eskitilmesi, yıpranması.

irsên ارثاء (a. zf. irs'den.) : 1. miras
 olarak. 2. anadan, babadan, akrabadan geçerek.

irsî ارثى (a. s. irs'den) : 1. mirasla
 ilgili. 2. anadan babadan, akrabâdan geçme. **Em-
 râz-ı irsiyye** : soydan geçen hastalıklar. [müen.
 "irsiyye"].

irşâd ارشاد (a. i. rüşd'den. c. : ir-
 şâdât) : 1. doğru yolu gösterme, uyarma. 2. tas.
 irfan sâhibi birinin, bir kimseye tarikatı ve Tanrı
 yolunu göstermesi.

irşâd-ül-mürîd : Afyonkarahisarlı Şeyh Kasım
 bin Mahmûd'un 1421 (H. 825) yılında meydana
 getirerek II. Murad'a sunduğu Mirsâd-ül-ibâd ter-
 cümesidir.

irşâf ارشاف (a. i.) : suyu emerek,
 yudum yudum içme.

irşâk ارشاق (a. i.) : bir şeye dik
 bakma.

irtâ' ارتاء (a. i.) : zorâki gülme.

irtâ' ارتاع (a. i.) : otlatma, otlatılma.

irtâb ارتاب (a. i.) : dikme, dikilme.

irtâc ارتاج (a. i.) : 1. birinin sözünü
 kesme, söz söyletmeme. 2. kapıyı kapama. 3. sü-
 rekli kar ve yağmur yağma. 4. kıtlık her tarafa
 yayılma.

irtâm ارتام (a. i.) : bir şeyi unut-
 mama ve görüldüğü zaman hatırlıyabilmek için
 parmağına iplik bağlama.

irtât ارتاط (a. i.) : yerinden kımıl-
 damama, tenbellik etme.

irtecek ارتجك (f. i.) : şimşek. (bkz :
 berk).

irtiâ' ارتعاء (a. i. ra'y'den.) : otlama.
irtiâb ارتعاب (a. i. ru'b'dan.) : kork-
 ma, ürkme.

irtiâc ارتعاج (a. i.). (bkz : irtiâş).
irtiâd ارتعاد (a. i. ra'd'dan.) : yıldırım çarpmış gibi titreme. (bkz : irtiâş).

irtiâf ارتعاف (a. i.) : ilerleme, ileri geçme.

irtiâs ارتعاس (a. i.). (bkz : irtiâş).
irtiâs ارتعاص (a. i.) : deprenme, silkinme, sıçrama.

irtiâş ارتعاش (a. i. ra's'dan.) : ra's-
 şeye tutulma, titreme, sarsılma. (bkz : irtiâc, irtiâs).

irtiâş-ı mest : sarhoş, baygın titreyiş.

irtibâ' ارتباع (a. i.) : baharda, güzel bir yerde oturma.

irtibâb ارتباب (a. i.) : 1. bir çocuğu bülûğa erinciye kadar besleme. 2. kokulu şeyler yapma.

irtibâh ارتباء (a. i.) : yükseğe çıkma, yükselme. (bkz : irtika').

irtibak ارتباق (a. i.) : 1. çapraşık, karışık bir işe girişme. 2. bir kazâya uğrama. 3. geyik, karaca gibi hayvanlar tuzağa düşme.

irtibâk ارتباك (a. i.) : 1. karışma. 2. çamura batma. 3. bir iş ters, aksi gitme. 4. dolambaçlı konuşma.

irtibâl ارتباط (a. i.) : bir malı bereketlendirme, çoğaltma.

irtibâs ارتباث (a. i.) : dağılma.

irtibâs ارتباط (a. i.) : 1. pek sıkışık ve karışık olma. 2. zor ve perîşan bir durumda kalma.

irtibât ارتباط (a. i. rabt'dan.) : 1. rabtedilme, bağlanış, bağlanma. 2. ilgi; ilgili olma.

3. bağlantı, ibârelerin birbirini tutması. (bkz : insicâm).

irticâ' ارتجاع (a. i. recâ'dan.) : umma, ümîdetme, ümit ediş.

irticâ' ارتجاع (a. i. rücû'dan.) : geri dönme, geri dönücülük, eskiyi isteme.

irticâc ارتجاج (a. i.) : çalkanma, taşıp kabarma.

irticâc-ı deryâ : denizin kabarması.

irticâc-ı ecrâm : astr. yıldız ışıklarının titremesi.

irticâf ارتجاف (a. i. recfe'den.) : sarsma, sarsıntı, çalkalama; tahrik.

irticâî ارتجاعي (a. s.) : irticâ ile ilgili. [müen. "irticâiyye"].

irticâl ارتجال (a. i. c. : irticâlât) : ed. [şîir ve söz] birdenbire, düşünmeden içine doğduğu gibi söyleme, söyleyiş.

irticâlen ارتجالاً (a. zf.) : irtical sûretiyle, düşünmeden, birdenbire, içine doğduğu gibi söyleme.

irticâlî ارتجالي (a. s.). (bkz : irticâlen).

irticâliyyât ارتجاليات (a. i. c.) : irticâlen, düşünmeden, içinden doğarak söylenen sözler.

irticâm ارتجام (a. i.) : bir şey, üstüste katlanma.

irticân ارتجان (a. i.) : birinin işi gücü bozulma.

irticâs ارتجاس (a. i.) : gök gürleme; top gürleme.

irticâz ارتجاز (a. i.) : 1. kısaltma. (bkz : ihtisâr). 2. ed. bahr-i recez'den şîir söyleme. (bkz : bahr-i recez).

irtidâ' ارتداء (a. i. ridâ'dan.) : örtünme, garşaf gibi bir şeye bürünme.

irtidâ' ارتضاع (a. i. ridâ'dan.).
(bkz : irtizâ').

irtidâ' ارتداع (a. i.) : yasak olan
şeyden geri durma, çekinme.

irtidâd ارتداد (a. i. redd'den.) : İs-
lâm dînini bırakarak başka bir dîni kabûl etme.
(bkz : riddet).

irtidâf ارتداف (a. i. redîf'den) : ar-
dına düşme, ardı sıra gitme.

irtifâ' ارتفاع (a. i. ref'den. c. : ir-
tifâât) : 1. yükselme. 2. yükseklik, yükselti.

irtifâ' almak : öğle vakti, Güneş'in yüksekliğini
ölçerek zamânı tâyin etmek. 3. ortadan kalkma.
4. terakki etme, ilerileme, yükselme.

irtifâ-i bahri : jeod. yeryüzünde bulunan bir
noktanın deniz yüzüne göre yüksekliği râkımı ki,
barometre ile ölçülür.

irtifâ-i hakiki : astr. her hangi bir yıldızın bu-
lunduğu mevki ile râsıdın bulunduğu mevki ve
hatt-ı istivâ-i semâvî düzlemi arasında mahsur
kavsin derece cinsinden açıklığı.

irtifâd ارتقاد (a. i.) : kesbetme,
kazanma. (bkz : iktisâb).

irtifâen ارتفاعاً (a. zf.) : yüksek-
likçe, yükseklik bakımından.

irtifâk ارتفاق (a. i.) : 1. biri, ken-
di dirseğine, yâhut koltuk yastığına dayanma. 2.
dolma [bir kap]. 3. anat. iki kemiğin hareketsiz
kalmak üzere mafsallanması. 4. hâcet talep etme,
ihtiyaç duyma.

irtifâs ارتفاعص (a. i.) : fiatların art-
ması, yükselmesi.

irtigab ارتغاب ("ga" uzun okunur.
a. i. rağbet'den) : heveslendirme, isteklendirme.

irtihâl ارتحال (a. i. rihlet'den) : 1.
göçme, göçetme. 2. ölme.

irtihâl-i dâr-i beka, irtihâl-i dâr-i naîm : ölme.

irtihân ارتهان (a. i. rehn'den.) : re-
hin olarak alma; alınma.

irtihâs ارتخاص (a. i.) : ucuz sayma,
sayılma.

irtihâş ارتخاش (a. i.) : ıztırap ve
sıkıntı içinde bulunma; huzuru kaçma.

irtihâz ارتحاض (a. i.) : rezil, kepâze
olma.

irtika' ارتقاء ("ka" uzun okunur. a.
i.) : 1. yukarı çıkma, yükselme. 2. yüksek dere-
ceye ulaşma. (bkz : irtibâh).

irtikab ارتقاب ("ka" uzun okunur.
a. i.) : bekleme, gözleme. (bkz : terekub).

irtikâb ارتكاب (a. i. c. : irtikâ-
bât) : 1. kötü bir iş işleme. 2. yiyicilik, rüşvet
yeme.

irtikâk ارتكاك (a. i.) : görünüşte
cerbezeli olduğu halde, gerektiği zaman söz söyle-
mekten âciz kalma.

irtikâm ارتكام (a. i.) : yığılma, üst
üste sıkışma.

irtikas ارتقاص ("ka" uzun okunur.
a. i. raks'dan.) : * salıntı; astr. * salınım.

irtikâs ارتكاس (a. i.) : 1. başaşağı
yuvarlanma. 2. (bkz : müzdahim).

irtikaş ارتقاش ("ka" uzun okunur.
a. i.) : savaşa askerlerin birbirine karışması.

irtikâz ارتكاز (a. i. rezk'den.) :
1. rezkolunma, saplanıp yerinde durma, dikilme.
2. bağlanma. 3. hek. nabız atma, seçirme.

irtikâz ارتكاز (a. i.) : 1. ıztırap
duyma. 2. hâmilenin karnında çocuk oynama.

irtimâ' ارتماء (a. i.) : ok gibi atıl-
ma, yekdiğerleriyle atışma.

irtimâs ارتماس (a. i.) : suya dalıcı-
lık, dalgıçlık.

irtimâz ارتماز (a. i.) : ıztırap için-
de kıvrınma.

irtimâz ارتماض (a. i.) : 1. yerinden oynatıp sıçratma. 2. birini koruma.

irtisâ' ارتصاع (a. i.) : 1. iki şey birbirine yapışma. 2. dişler sık olma. 3. tâneleri, iki taş arasında döğüp ufaltma.

irtisâd ارتشاد (a. i.) : istif etme, birbir üstüne yerleştirme.

irtisâm ارتسام (a. i. resm'den. c. : irtisâmât) : 1. resmi çıkma, resmolma. 2. geo. * izdüşüm.

irtisâm-ı zû kesir-il vech : jeod. Cassini ve Ort. ner adlarında iki "géodésien" tarafından tatbik edilmiş bulunan kısmî "conforme" bir irtisam şekli. [bu irtisamda Arz'ın üzerindeki avâriz yetmiş beşer kilometrelik düz parçalar tasavvur edilerek bunların üzerine irtisam ettirilmiştir].

irtisâmî, irtisâmiyye ارتسامی، ارتسامیه (a. s.) : * izdüşümsel.

irtisâs ارتساس (a. i.) : şâyi olma, yayılma, gizliliğini kaybetme.

irtişâ' ارتشاء (a. i. rişvet'den.) : rüşvet alma, rüşvetçilik. **Bâb-ı irtişâ** : rüşvet kâpısı. **Erbâb-ı irtişâ** : rüşvetçiler, rüşvet yiyenler.

irtişâf ارتشاف (a. i.) : 1. emerek azar azar içme. 2. hek. vücûdun herhangi bir tarafında toplanan suyu, vücûdun dışarı atması.

irtişâh ارتشاح (a. i. reşha'dan.) : toprak kabdan sızma; terleme.

irtitâc ارتجاج (a. i.) : söz söylerken dili tutulma, kekelemeye başlama.

irtivâ' ارتواء (a. i.) : 1. içerek kanma. 2. anat. vücuttaki organların ve mafsalların kalınlaşması.

irtivâh ارتواح (a. i.) : nöbetle çalışma.

irtiyâ' ارتياع (a. i.) korkma, ürkme.

irtiyâb ارتياب (a. i. reyb'den.) : şüphelenme, duraklama. **Bî-irtiyâb** : şüphesiz, şüphelenmeden.

irtiyâd ارتياد (a. i.) : 1. bir kim-seden bir şey talebetme. 2. psik. irâde ve arzunun iş hâlinde belirmesi, fr. **volition**.

irtiyâh ارتياح (a. i. rih'den) : 1. ferahlama. 2. rüzgârlanıp rahatlama.

irtizâ ارتزاء (a. i.) : bir şey ek-silme; bir şeyden ziyân görme.

irtizâ' ارتضاء (a. i. rızâ'dan.) : 1. beğenme, seçme. 2. râzı olma, uygun bulma.

irtizâ' ارتضاع (a. i. rızâ'dan.) : süt emme.

irtizâ-ı sabî : çocuğun süt emmesi.

irtizâh ارتضاح (a. i.) : 1. özür dileme. 2. biraz bahşış alma.

irtizâk ارتزاق (a. i. rızık'dan.) : rızıklanma rızık alma.

irvâ' ارواء (a. i.) : suya kandırma.

irvâ ve iska ("ka" uzun okunur.) : sulama ve suya kandırma.

irzâ' ارضاع (a. i.) : emzirme, emzirilme.

irzâ' ارضاء (a. i. razv'dan.) : râzı, hoşnûdetme gönlünü etme, kandırma.

irzâ-yi tarafeyn : iki tarafı râzı etme, uzlaş-tırma.

irze ارضه (a. i.) : otluk, çayırılık yer.

irziz ارزيز (a. i.) : 1. titreme. 2. dolu tânesi. 3. dik ses.

îsâ عيسى (a. h. i.) : 1. dört büyük peygamberden biri olup kendisine -vahi yoluyla- İncil nâzil olmuştur.

îsâ ايساء (a. i.) : tesellî edip sabırlılığa teşvik etme, edilme.

îsâ' ايصاء (a. i.) : 1. vasiyet yapma, vasiyet yapmaya me'mur etme. 2. vasiyet etme.

îsâ' ايساع (a. i.) : 1. zenginleştirme, zenginleştirilme. 2. genişletme.

isâbet

isâbet اصابت (a. i. savâb'dan.) :

1. rast gelme, doğruca gidip erişme, yerini bulma. 2. doğru bir fikir söyleme. 3. düşme, tutma, dokunma.

isâbet-i ayn : göz değme.

isâbet-i re'y : fikir doğruluğu, yerinde bir düşünce.

isâbet-kâr اصابتکار (a. f. b. s.) : isâbetli, doğru rastlayan.

is'âd اصعاد (a. i. suûd'dan.) : yükseltme, yukarı çıkarma.

is'âd اسعاد (a. i. sa'd'dan.) : mes'ûd etme, kutlu kılma.

isâet اساءت (a. i. sâ'dan.) : kötülükte bulunma, kötü iş işleme.

is'âf اسعاف (a. i.) : birinin isteğini kabûl edip yerine getirme.

isâf ايساف (a. i.) : eseflendirme, darıltma.

isâf عصف (a. i.) : Mekke putlarından biri.

isâga اصاغه (a. i.) : kalıba dökme, kalıba dökülme.

isâga اساغه (a. i.) : kolaylıkla yutulma.

isâga-i taâm : yemeğin kolaylıkla yutulması.

isâh ايساخ (a. i. vesah'dan.) : kirletme, kirletilme.

isâl ايسال (a. i. vüsûl'den.) : vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vâdırılma, ulaştırma, ulaştırılma.

isâle اساله (a. i. seyelân'dan.) : akıtma.

isâle-i dümû' : gözyaşı dökme.

isâm ائام (a. i. ism'den.) : cezâ, bir suçun gerektirdiği netice.

isâm ائام (a. i. ism'den.) : gühâ sokma, sokulma.

isâr اسار (a. i.) : 1. bağ, sargı. 2. esirlik. Kayd-ı isâr : esirlik bağı.

is'âr اسعار (a. i.) : narh koyma, fiyat biçme.

is'âr-ı havâyic-i zaruriyye : gerekli ihtiyaçların fiyatını tesbît etme.

isâr ائار (a. i.) : 1. ikram; bahşış. 2. cömertlikle verme. 3. dökme, saçma, serpmeye. 4. kendi muhtâc olduğu halde bahşış verme.

is'âr, isgar ائار، ائار ("ga" uzun okunur. a. i.) : çocuğun diş çıkarması.

i'sâr اعشار (a. i.) : 1. sürçdürme, ayak kaydırma. 2. birini, büyüklere zemmetme, kötüleme.

i'sâr اعصار (a. i.) : 1. güçleştirme. 2. fakirleşme.

i'sâr اعصار (a. i.) : 1. ikinci zamânında bulunma. 2. kız, gelin olma çağına gelme. 3. kasırğa.

isâr ائار (a. i.) : keçi memesine takılan kese, torba.

isâre ائاره (a. i.) : tozu havaya kaldırma.

isâs ائاث (a. i.) : çok, sık, karışık ve uzun saç ve nebat.

isâse اساسه (a. i.) : 1. göz uciyle bakma. 2. cemiyet. 3. servet, zenginlik.

isâve ائاوه (a. i.) : gammazlık, ağız karalığı.

isbâh اسباح (a. i. sebh'den.) : suda yüzdürme, yüzdürülme.

isbâl اسبال (a. i. sebl'den.) : gönderme, gönderilme, yollama.

isbât اثبات (a. i. sübût'dan) : 1.

şâhit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma. 2. var etme. [mahvetme mukabili]. 3. mant. şâhit, * tanık. (bkz : müeyyede). 4. mat. ispat.

isbât-i hüner : mahâret gösterme.

isbât-i vücûd : varlığını gösterme, hazır bulunma.

isbâtîyye اثباتيه (a. i.) : fels. * olguculuk, fr. positivisme.

isbîdâc, isfidâc اسفیداج ، اسفیداج (a. i.) : üstübeğ.

İsevî عيسوي (a. s.) : Hz. İsâ'nın dî-ninden olan. (bkz : Mesîhî, Nasrânî).

İseviyye عيسويه (a. h. i.) : Kadirî tarîkati kollarından biri. [Kurucusu Şeyh İsâ'ya nispetle bu adı almıştır].

İseviyyet عيسويت (a. i.) : Hristi-yanlık. (bkz : nasrâniyyet, mesîhiyyet).

isfânâh اسفاناخ (a. i.) : bot. ispanak. (bkz : ispenâh).

isfanâhiyye اسفناخيه (a. i.) : * ispanakgiller.

isfâr اصفار (a. i.) : sabah namazının aydınlıkta kılınması, yâni ortalığın açılmasına tehir edilmesi.

isfehbed اسفهد (f. i.). (bkz : ispehbed).

isfenc اسفنج (a. i.) : sünger.

isfence, isfenci اسفنجي (a. s.) : süngere benzer, süngerimsi.

isfenciyye اسفنجيه (a. i.) : zool. süngerler.

isfend اسفند (a. i.) : şarap.

isfendân اسفند (f. i.) : bot. 1. beyaz biber tohumu. 2. akçaağaç.

isfid اسفيد (f. s.) : 1. ak, beyaz renk. 2. beyaz renkli [şey]. (bkz : sefid, sefid).

isfidâc اسفیداج (a. i.) : üstübeğ.

isfiyye اثفيه (a. i.) : sacayak, ["usfiyye" şeklinde de kullanılır].

ishâb اسباب (a. i.) : 1. çok söyleme. 2. fazla tamah etme. 3. türlü şeylerden renk de-ğiştirme.

ishâkiyye اسحاقيه (a. h. i.) : tas. Ha-ffîyye tarîkati şübelerinden biri. [Ebî İshak İbrâ-hîm bin Şehriyâr-ül-Mürşid-ül Kâzrûnî tarafından kurulmuştur].

ishâl اسهال (a. i. sehl'den.) : mü-lâyim dışarıya çıkma, iç sürme, sürgün.

ishâl-ı tıflı : hek. [yeşil] çocuk ameli.

ishân اشخان (a. i.) : düşmanı perişan etme, düşman perişan edilme.

ishân اسخان (a. i.) : ısıtma, ısıtılma; kızdırma, kızdırılma. (bkz : teshîn).

ishân-ı ayn : göz kızartma, ağlatma.

ishâr اسهار (a. i.) : gece uyutmayıp uya-nık bulundurma.

ishât اسخاط (a. i.) : gücendirme, da-rıltma.

iska' اسقاء ("ka" uzun okunur. a. i. saky'dan) : sulama, su verme, suvarma. (bkz : irvâ').

iskâb اشقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : ateşi yakma.

İskâfiyye اسكافيه (a. h. i.) : mu'tezi-leden bir fırkanın adı. [kurucusu Ebû Ca'fer-ül-İs-kâf'a nispetle bu adı almıştır].

iskal اشقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : ağır şey yükletme, yükletilme.

iskân اسكان (a. i. sükôn'dan) : 1. sâkin kılma, oturtma, ev sâhibi etme. 2. yerleş-tirme.

İskân-ı muhâcîrîn

İskân-ı muhâcîrîn : muhâcîr (* göçmen) yerleş-tirme. **3.** bir harfi sâkin okuma.

İskâr اسكار (a. i. sekr'den.) : sarhoş etme.

İskat اسقاط ("ka uzun okunur. a. i.). (bkz : İskât).

İskât اسكات (a. i. sükût'dan.) : 1. sükût ettirme, susturma. (bkz : tebkît). 2. münâkaşada, cevap veremiycek hâle getirme, ağzını kapatma. (bkz : ilzâm). 3. kandırma, râzı etme.

İskendân اسکندان (f. i.) : kil. lit. (bkz : kuffl).

İskender اسکندر (h. i.) : Makedonya kralı Phylippe'in oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve yirmi yaşında hükümdar olmuştur. Divan Edebiyatı'nda İskender-i zü'l-karneyn (=iki boynuzlu İskender), İskender-i Rumî, şeklinde geçer. Yunanistan'ı, İran'ı, bütün Anadolu'yu ve Suriye'yi ve Mısır'ı, Hindistan'ı istilâ eden bu meşhur kumandan 33 yaşında ölmüştür.. (m. ö. 356 - 323). ["Skender" şekli de kullanılır].

İskender-nâme اسکندرنامه (h. i.) : Ahmedî'nin, Büyük İskender'in hayatından ve seferlerinden bahseden manzum bir eseri.

İskerek اسكر (f. i.) : hıçkırık.

İskîl اسقىل (a. i.) : bot. yabâni soğan, deniz soğanı.

İskîz, iskîze اسکيزه (f. i.) : 1. hayvanın, ürkerek attığı çift. 2. hayvanın sıçrayıp kış atması.

İslâ' اسلاء (a. i.) : tesellî etme, avutma.

İslâc اسلاج (a. i.) : kar yağdırma, karfı olma, kara tutulma.

İslâk اسلاك (a. i. silk'den.) : 1. sıraya koyma, düzenleme. 2. yola getirme. 3. sülûk ettirme, mesleğe sokma, sokulma.

İslâl اسلال (a. i. sell'den.) : 1. sıyı-rıp çıkarma [kılıç, bıçak]. (bkz : sell). 2. vere-me uğratma, verem etme.

İslâm اسلام (a. i. selâm'dan. c. : İslâmîyân)

: 1. Hz. Muhammed'in Allah tarafından tebliğine me'mur olduğu din. 2. bu dinde olan kimse, Müslüman. **Ehl-i İslâm** : İslâm dîninde olanlar. **Hüccet-ül-İslâm** : İmâm-ı Gazzâlî (Gazâlî) nin lâkabı. **Seyf-ül-İslâm** : Hâlid bin Velîd'in lâkabı. **Şeyh-ül-İslâm** : Osmanlı İmparatorluğu'nda, kabîne sadrazamdan sonra yer alan ve din işleri-ne bakmakla beraber, dünyâ işlerine de din bakımından karışan ve şer'at işleriyle uğraşan Bâbı Meşihat'ın reisi. [İbn-i Teymiye gibi büyük din âlimle-rinden bâzılarına da "şeyhülislâm" denilmiştir].

İslâmî اسلامى (a. s.) : İslâm dînine, İslâm halkına mensup, bunlarla ilgili olan.

İslâmîyân اسلاميان (a. f. İslâm'ın c.) : İslâm dîninde olanlar, Müslümanlar.

İslâmîyyet اسلاميت (o. i.) : İslâm-lık, Müslümanlık. [Arapça'da böyle bir kelime bulunmaması bakımından yanlış ise de, bizde kullanılır olmuştur].

İslâs اثلاث (a. i.) : üç tâne yapma, üçe bölme.

İsm اسم (a. i. c. : esâmî, esmâ') : isim, ad. (bkz : nâm).

İsm-i a'zam (en büyük ad) : Allah'ın Kur'an'da geçen yüz isminden doksan dokuzu belli esmâ-i hüsnâ'sının fevkindeki adı, "Allah veyâ Hüve ismidir" diyenler vardır.

İsm-i cins : gr. cins isim, bir cinsten, bir nevi-den olan şeylerin hepsine verilebilen bir ad : "vilâyet, karpuz, kedi.." gibi.

İsm-i fâil : gr. kendisinden fiil, iş çıkan kimse-nin sıfatı : "fâil, hâdim, sâim, kâtip.." gibi.

İsm-i hâss : gr. has isim (* özel ad); yalnız bir kimse, bir hayvan veyâ bir şeye has olan isim : "Ahmed; Güneş; Zonguldak.." gibi.

İsm-i işâret : gr. kendisiyle muayyen bir şeye işâret olunan kelime : "bu, şu, o.." gibi.

İsm-i mef'ûl : gr. fâilin fiili, kendi üzerine geçen kelime : "mef'ûl; mağdûr; mahsûs.." gibi.

İsm-i mensûb : gr. kelimenin sonuna nispet yesi-denilen bir i getirilerek yapılan sıfat : "İslâmî; sükûtî.." gibi.

İsm-i tafdîl : kazandığı sıfat ve mânâ çok ve kuvvetli olan ve Türkçede : (daha, en, pek, çok) kelimeleriyle anlatılan söz. ["akdes" (daha, pek, en kutsal); "ahmer" (daha, en, pek kırmızı); "esved" (daha, pek, en kara)].. gibi.

İsm-i tasgîr : gr. mânâsında küçüklük olan isim : "abd" den "ubeyd" (kulcağız, köle); "batın" dan "buteyn" (karıncık, ufak karın).. gibi.

ism اسم (a. i. c. : âsâm) : suç, günah. (bkz : cünâh, zenb).

ismâ' اسماع (a. i. sem'den.) : 1. iletirme, dinletme.

ismâh اسماح (a. i.) : 1. samâhatlı, cömerd kılma. 2. mülâyim ve itâatli etme.

ismâiliyye اسماعيلية (a. h. i.) : bâzı Şîhlerin son imâm olarak tanıdıkları İmâm-ı Ca'fer'in büyük oğlu İsmâil'in kurduğu bir fırka ve bu firkadan olan kimse.

ismâm اسمام (a. i.) : 1. tamamlama. 2. sona erdirmeye.

ismât اصيات (a. i.) : 1. sükût ettirme, susturma.

ismet عصمت (a. i.) : 1. ma'sumluk, günahsızlık, temizlik. 2. haramdan, nâmusa dokunur hallerden çekinme. 3. erkek ve kadın adı.

ismetlû عصمتلو (a. s.) : derece bakımından yüksek kimselere, sultan ve şehzâdelerin kızılarıyla, bunların hanımlarına verilen bir ünvan idi. [pâdişah kızlarına "devletlû, ismetlû" denirdi]. (bkz : ismet-meâb, ismet-penâh).

ismet-meâb عصمتآب (a. s.) : (bkz : ismetlû, ismet-penâh).

ismet-penâh عصمت پناه (a. f. b. s.) : (bkz : ismetlû, ismet-meâb).

ismî, ismiyye اسمي , اسميه (a. s. ism'den.) : gr. isme mensup, isimle ilgili. Cümle-i ismiyye : isim cümlesi.

ismid اسمد (a. i.) : sürme taşı, antimon.

ismirâr اسمرار (a. i. semrâ'dan.) : esmerleşme, kararırma, kara olma, karayağız olma.

ismiyye اسميه (a. i.) : fels. * adçılık, fr. nominalisme.

ismiyyet اسميت (a. i.) : isimlilik, isim olma hâli.

isnâ' اسناء (a. i.) : 1. medhetme. 2. şükretme.

isnâ اثنا (a. i.) : 1. değerini yükseltme. 2. bir yerde uzun zaman kalma.

isnâ-aşer اثني عشر (a. b. s.) : on iki. Em'â-yi isnâ-aşer : on iki parmak bağırsağı.

isnâ-aşeriyye اثني عشرية (a. b. i.) : Ca'ferî mezhebinin oniki imam telâkkisine dayanan kolu.

isnâd اسناد (a. i. c. : isnâdât) : 1. bir şeyi, birisi için yaptırma. 2. iftirâ etme. 3. peygamber sözü olan hadîslerin, sırasıyla kimler tarafından söylenildiğini bildirme. 4. gr. mûsned (* yüklem) ile mûsnediileh (* özne) arasındaki ilgi. Türkçe'de : "-im -şin, -dim, -dik." gibi.

isnâdât اسنادات (a. i. isnâd'ın c.) : bir kimseye nispet edilen, yükletilen şeyler. (bkz : isnâd).

isnâdî اسنادي (a. s.) : isnad ile ilgili.

isnâdiyyât اسناديات (a. i. c.) : 1. isnâd ile ilgili düşünceler. 2. aslı olmadığı halde birine yükletilen sözler.

isnân, isneyn اثنان , اثنين (a. s.) : 1. iki. 2. i. pazartesi.

isnân اسنان (a. i. sinn'den.) : 1. dış çıkma, dış gelme. 2. yaşlanma, ihtiyarlama.

isnevî اثنوي (a. s.) : 1. pazartesi gününe mensup. 2. i. her pazartesi oruç tutan adam.

isneyn اثنين (a. s.) : 1. iki. 2. i. pazartesi.

isneyniyyet اثنيت (a. i.) : ikilik, ikiden ibâret olma, fr. dualité.

ispâh, ispeh اسپاه , اسپه (f. i.) : asker. (bkz : sipâh, sipeh).

ispehbed اسپهبد (f. i.) : hükümdar, başbuğ. (bkz : spehbed).

ispenâh

ispenâh اسپناه (f. i.) : ispanak.
(bkz : isfânâh).

isper اسپر (f. i.) : kalkan [alet].
(bkz : cünne, siper.)

ispergam اسپرغم (f. i.) : bot. fesleğen. (bkz : isperhem).

isperhem اسپرهم (f. i.) : fesleğen.
(bkz : ispergam). [Arapçası "daymurân" dır].

isperlos اسپرلوس (f. i.) : saray, kâşâne, konak.

ispîd اسپید (f. s.) : beyaz, ak.
(bkz : sefid).

ispîd-kâr اسپیدکار (f. b. i.) : ka-faycı.

ispîr اسپیر (i.) : 1. uşak, yanaşma.
2. arabacının yanında bulunan at uşağı.

isr اثر (a. i.) : 1. iz, eser, alâmet, nişâne. 2. meslek, gidiş.

isrâ' اسراء (a. i. sirâyet'den.) : geceleyin yürütme, yürütülme; gönderme. **Leyle-i isrâ'**, **Şeb-i isrâ'** : Hz. Peygamber'in mi'rac gecesi.

isrâ' اسراع (a. i. sür'at'den) : sür'atlendirme, hızlandırma, çabuklandırma.

icrâc اسراج (a. i. sirâc'dan.) : yakma, yandırma.

isrâf اسراف (a. i. seref'den) : isrâfât) : gereksiz yere harcaması. (bkz : ibzâr, tebzîr).

isrâfât اسرافات (a. i. isrâf'ın c.) : gereksiz yere harcamalar.

İsrâfil اسرافیل (a. i.) : dört büyük melekten kıyâmet kopacağı, öttüreceği boru ile bildirecek olan biri : **Sûr-i İsrâfil** : İsrâfil'in kıyâmet kopacağında öttüreceği boru.

İsrâil اسرائیل (a. h. i.) : Hz. Yâ-kub'un lâkabı. **Benî İsrâil** : İsrâil oğulları.

İsrâiliyyât اسرائیلیات (a. i. c.) : İsrâil oğulları kitaplarında olup, oradan aktarılan hurâfemsi bâzı hikâye ve menkabeler.

isrâr اسرار (a. i. sırr'dan.) : sır tutma, gizleme.

isrâr-ı esrâr : sırların gizlenmesi.

istâde استاده (f. s.) : ayakta durmuş.

istâde-i mevkı-i ihtirâm : saygı vaziyetinde durmuş.

istâh, istâk استاخ , استاك (f. i.) : bot. tâze filiz, budak.

-istân (f. e.). (bkz : -sitân).

istâr اسطار (a. i. satr'dan.) : yazı yazma, yazılma. (bkz : tastîr).

istâre استاره (a. i.) : perde, zar.

istâre استاره (f. i.) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm, sitâre).

istebak استبرق (a. i.) : sırma ile işlenmiş bir çeşit kaba kumaş.

istel استل (f. i.) : göl.

istem استم (a. i.) : zulüm ve sitem. (bkz : sitem).

istenbe استنبه (f. i.) : 1. çirkin, çok çirkin şey; korkunç surat. 2. kâbus, karaba-san. 3. dev; şeytan. 4. s. cesur, kahraman, yiğit.

istiksâ' استقصاء (a. i.) : birşeyin aslını öğrenmeye çalışma, dikkatle araştırma, araştırılma.

istiksâr استقصار (a. i. kasr'dan.) : bir şeyin kısaltılmasını isteme.

istiksâs استقصاص (a. i. kısas'dan.) : kısas isteme, birinin şerfata göre ölümünü isteme.

istiktâb استقطاب (a. i. kutb'dan.) : 1. kutuplaşma, bir kutuba bağlanma, kutupları birleştirme. 2. fiz. * polarma, fr. polarisation.

istiktâr استقطار (a. i.) : damlatma, damlatılma. (bkz : taktîr).

istisfâ' استصفا (a. i.) : 1. hâlisini alma, hâlisi alınma. 2. mâdeni eritip tasfiye etme.

istislâh استصلاح (a. i.) : bir şeyin iyiliğini isteme, bir şeyi iyi görme.

istisnâ' استثناء (a. i.) : bir şey yapmak üzere sanat ehlinde biri ile anlaşma yapma.

istitlâ' استطلاع (a. i. tulû'dan. c. : istitlâât) : anlamıya, bilmiye, öğrenmiye çalışma.

istitlâât استطلاعات (a. i. istitlâ'ın c.) : anlamıya, bilmiye, öğrenmiye çalışmalar.

istitlâk استطلاق (a. i.) : 1. amele tutulma. 2. boşanmayı isteme.

istitrâb استطراب (a. i.) : tarab, neşe, eğlence isteme, arama.

istiâb استيعاب (a. i.) : 1. içine alma, içine sığma. 2. tutma, kaplama.

istiâde استعاده (a. i.) : bir şeyin iâdesini, geri gönderilmesini isteme, fels. fr. *réviscence*.

istiâne, istiânet استعانة, استعانت (a. i. avn'den.) : avn, yardım isteme. (bkz : istincâd).

istiârât استمارات (a. i. istiâre'nin c.) : (bkz : istiâre).

istiâre استعاره (a. i. c. : istiârât) : 1. ödünç alma, birinden eğreti bir şey alma. 2. ed. bir kelimenin mânâsını muvakkaten başka bir kelime hakkında kullanma. Meselâ : bir askere "arşlanım" denilmesi gibi.

istiâre-i mekniyye : ed. bir teşbihten müşebbehün bih (kendine benzetilen) kaldırılarak yalnız müşebbeh (benziyen) in söylenmesiyle meydana gelen iştiâre. Meselâ : "şu karşımızdaki mahşer

kudursa, çıldırsa" mısraındaki : "kudursa, çıldır-sa" gibi.

istiâre-i musarraha : ed. bir teşbihten müşebbeh (benziyen) kaldırılarak, müşebbehün bih (kendine benzetilen) in söylenmesiyle meydana gelen iştiâre. Meselâ : hareketli bir çocuğa "cıva" denilmesi gibi.

istiâre-i telmihiyye veya **tehekkümiyye** : ed. şaka, lâtife ve alayı içine alan bir iştiâredir. Meselâ, tilkinin eşeğe : "gelsem olmaz mı huzura, a benim arşlanım" demesi gibi.

istiâza استعاضه (a. i. ivaz'dan.) : ivaz olarak, karşılık olarak bir şey isteme.

istiâze استعاذه (a. i. ivaz'dan) : 1. "eûzü bi-llâhi min-eş-şeytân-ir-racim" veya "ne-üzü bi-llâh", "el-iyâzü bi-llâh" gibi sözler söyliyerek Allah'a sığınma. 2. sığınma.

istibâd استبعاد (a. i. bu'd'dan.) : uzaksama, uzak görme, ihtimal vermeme.

isti'bâd استبعاد (a. i.) : kul, köle edinme.

istibâhe استباحه (a. i. c. : istibâhât) : 1. mubah sayma. 2. kan dökmiye, birçok kimseyi yok etmiye izin verme.

istibâk استباق (a. i.) : yarış etme, birbirini geçmiye çalışma.

istibâne استبانه (a. i.) : meydana olma, belli olma, açık, âşikâr olma.

isti'bâr استبصار (a. i.) : rüyâ tâbir ettirme, ettirilme.

istibâr استبار (a. i.) : muâyene etme, yoklama.

istibdâ' استبداء (a. i.) : 1. küşük aptesten sonra akıntıyı tam arıtma. 2. nikâhla alınan bir dulun gebe olmadığına kanâat getirmek için bir hayz görünciye kadar ona yaklaşmaktan çekinme.

istibdâ' استبداع (a. i.) : bedi', nâdide sayma.

istibdâd استبداد (a. i.) : 1. keyfi idâre sistemi. 2. idârede tazyık, baskı. [kelime,

istibdâd-kârâne

Arapça'da : "başlı başına olma, müstakil bulunma" mânâsınadır.].

istibdâd-kârâne استبداد کارانه (a. f. zf.) :

istibdat ile idâre olunana yakışır sûrette, istibdatla idâre olunan.

istibdâl استبدال (a. i. bidl ve

bedel'den.) : 1. değiştirme, değiştirilme. 2. bir şey verip, yerine başka bir şey isteme. 3. askerliğini bitiren erlere tezkere verip, yerine yenilerini alma. 4. bir vakfı mülk ile mübâdele etme.

istibdâl-i müseccel : huk. [eskiden] lüzûmuna hükmolunduğundan dolayı nakzı câiz olmıyan istibdâl.

istibhâc استبهاج (a. i. behcet'den.) :

sevinme, yüzü gülmeye.

istibhâr استبحار (a. i.) : deniz

gibi geniş, nihâetsiz olma; çok geniş bilgiye sâhip olma.

istibhâs استباحت (a. i.) : bir şe-

yin doğruluğunu anlamak için gereği gibi araştırıp soruşturma.

istibka' استبقاء ("ka" uzun okunur.

a. i. beka'dan.) : 1. devâmını, sürmesini isteme.

istibka-yi teveccühleri... : teveccühünüzün devâmını.. 2. muhâfaza etme, saklama, koruma, fr. conservation.

istibrâ' استبراء (a. i.). (bkz : istibdâ' 1).

istibsâr استبصار (a. i. basar'dan.) :

basîretli olma, hesaplı hareket etme.

istibsâs استبشاش (a. i.) : bir ha-

berin keşif ve izâhını isteme; bir haberin doğruluğunu anlamaya çalışma.

istibşâr استبشار (a. i.) : müjde ala-

ma, hayırlı bir haber alıp sevinme, ferahlama.

istibtâ' استبطاء (a. i.) : ağır hare-

ket etme, gecikme.

istibtân استبطان (a. i.) : işin

ıyüzünü bilme.

istibvâr استبوار (a. i.) : kızma,

hırslanma.

istic, istâc استاج (a. i.) : ma-sura.

isticâb استيجاب (a. i.) : vâcip gör-me; haklı sayma.

isti'câb استعجاب (a. i. aceb'den.) : taaccüb etme, hayrette kılma, şaşma.

isticâbe, isticâbet استجابة (a. i. cevab'dan.) : duânın Allah tarafından kabûl olunması.

isticâde استجداء (a. i.) : kerem ve ihsân isteme.

istîcal استيجال (a. i.) : te'cil edil-mesini, sonraya bırakılmasını isteme.

isti'câl استعجال (a. i. acil'den.) : acele etme, tez olmasını isteme, çabuklandırma.

isticâr استيجار (a. i. ecr'den.) : ki-râ ile tutma, kirâlama. (bkz : iktirâ').

isticâre استجاره (a. i. cevr'den.) : yardım ve korunma isteme.

isticâze استجازه (a. i. cevâz'dan.) : 1. izin isteme. 2. yazılan ve sunulan bir manzû-me için câize, para isteme.

isticbâr استبحار (a. i. cebr'den.) : cebir gösterme, zorlama.

istichâl استجهال (a. i. cehl'den.) : câhil sayma.

isticlâb استجلاب (a. i. celb'den.) : 1. celbetme, çekme, çekilme. 2. fels. uyandırma.

isticnâs استجناس (a. i. cins'den.) : cinsine benzetme.

isticvâb استجواب (a. i. cevâb'dan.) : 1. sorup cevâp alma, cevap alma maksadiyle söy-letme. 2. sorgu. (bkz : istintâk).

isticvâb-nâme استجوابنامه (a. f. b. i.) : sorgu hâkimi tarafından alınan ifâdelerin yazıldığı kâğıt.

istidâ' استداء (a. i.) : el uzatma.

istidâ' استيداع (a. i. vedâ'dan.) :
birinin yanına bırakma; bir şeyi saklamak üzere
bir adama emânet etme.

istidâ' استدعاء (a. i. duâ'dan.) :
1. yalvararak isteme. 2. istidâ, dilekçe. (bkz :
arz-i hâl).

istidâa استضاء (a. i.) : (bkz : istizââ).

istidâd استداد (a. i.) : 1. doğrulma.
2. alışma.

istidâd-ı sâid : bilek alışma.

istidâd-ı yed : el alışma.

isti'dâd استعداد (a. i.) : 1. bir şe-
yin kabûlüne, kazanılmasına olan tabîî meyil, ka-
biliyet. 2. akıllılık. 3. anlayışlılık.

istidâme استدامة (a. i. devâm'dan.) :
1. bir şeyin devâmını, sürüp gitmesini dileme. 2.
dönerek uçma.

istidâ-nâme استدعانا (a. f. b.
i.) : bir resmî makama dilekçe olarak yazılan,
damgalı, pullu yazı, arzuhâl.

istidâne استدانه (a. i. deyn'den.) :
borç alma, alınma; ödünç alma.

istidâre استداره (a. i. devr'den.) :
1. dâire biçimine girme, değirmi olma, değirmi-
lenme. 2. dönme, dolaşma.

istidâri استدارى (a. s.) : dönerek
ve bir dâire teşkil edecek olan.

istidbâr استديار (a. i. idbâr'dan.) :
1. arka çevirme, yüz çevirme, yüz döndürme. 2.
birinin arkası sıra gitme.

istidlâl استضل (a. i.) : dalâlette
bulunmasını isteme, ayartmaya çalışma.

istidlâl استدلال (a. i. delâlet'den c.) :
istidlâlât) : bir delile dayanarak bir şeyden
bir netice çıkarma, delil ile anlama.

istidlâlât استدلالات (a. i. istid-
lâl'in c.) : deliller, şahitler.

istidlâlen استدلالاً (a. zf.) : istidlâl
yoluyla, delil ile.

istidrâc استدرج (a. i. derece'den.) :
1. derece derece ilerileme. 2. değeri, hakkı olma-
dığı halde tâlihîn lûtfuna uğrayıp, kaderi düzgün
gitme. 3. şerircesine muvaffakiyet. 4. fâsık veyâ
kâfir olduğu belli bir şahsın gösterdiği isteğe uy-
gun hârika. (bkz : ihânet, kerâmet, mu'cize).

istidrâci استدرجى (a. s.) : adım adım,
derece derece olan şey.

istidrâk استدراك (a. i.) : yetiş-
me, erişme, nâil olma; nâiliyet.

istifâ' استيفاء (a. i. vefâ'dan.) :
tamâmiyle alma, alınma; ödetilme.

istifâ-yi kısas : huk. [eskiden] kısas hakkının
bilfiil yerine getirilmesi, yâni cânî hakkında kısas
cezâsının tatbik edilmiş bulunması.

isti'fâ' استعفاء (a. i. afv'den.) : 1.
affini isteme. 2. bir işten, kendi isteğiyle çekilme.

isti'fâ-yi kusûr : özür dileme.

istifâde استفادة (a. i. fâide'den.
c. : istifâdât) : 1. faydalanma, kazanma, fayda
bulma. 2. bir şey öğrenme; bilgisini genişletme.

isti'fâf استعفاف (a. i. iffet'den.) :
1. kötülükten, fenâ şeylerden, günahattan çekinme.
2. afiflik, nâmusluluk satma.

istif'âl استعمال (a. i.) : gr. isteme
mânâsını veren bir fiildir.

isti'fâ-name استعفانا (a. i.) : bir
yerden çekilmeyi, ayrılmayı bildiren yazı.

istifâza استفاضه (a. i. feyz'den.) :
feyizlenme, feyiz alma, feyiz bulma.

istifhâm استفهام (a. i. fehm'den.
c. : istifhâmât) : sorma, anlama, sorup anlama;
anlamak, öğrenmek için sorma. (bkz : istifsâr).

istifhâm-ı inkârî : gr. menfî tarafından sual
sorma : "sözümü anladınız mı?" gibi.

istifhâmât

istifhâmât استيفامات (a. i. istif-
hâm'ın c.) : sormalar, anlamalar, anlamak iste-
yişler.

istifhâmi, istifhâmiyye استيفاميه (a. s.) : istifham ile ilgili, * soruya âit.

istifkad استفقاد ("ka" uzun okunur.
a. i. faked'den.) : araştırma, soruşturma [kayıb].

istiflâh استفلاح (a. i.) : felâh, kur-
tuluş bulma, isteme.

istifrâg استفراغ (a. i. ferâg'dan.) :
kusma, kay.

istifrâş استفراش (o. i. ferâş'dan.) :
1. odalık alma, odalık yapma. 2. yatağa alma, be-
râber yatma.

istifsâd استفساد (a. i. fesâd'dan.) :
bir şeyin fesâdını, bozulmasını isteme.

istifsâr استفسار (a. i. fesr'den.) :
sorma, sorulma.

istifsâr-ı hâtır : hatır sorma.

istiftâ' استفاء (a. i. fetvâ'dan.) :
fetvâ almak isteme; müftüye mürâcaat etme.

istiftâh استفتاح (a. i. feth'den.) : 1.
siftah etme. 2. başlama, başlanılma. 3. açma,
açılma.

istifzâl استفزال (a. i.) : artırma.

istigase استفائه ("ga" uzun okunur.
a. i. gavs'den.) : yardım isteme.

istigbâr استفبار (a. i. gubâr'dan.) :
bot. tozlaşma.

istigfâr استفغار (a. i. gufrân'dan.) :
1. Allah'tan, günahın bağışlanmasını isteme. 2.
"estağfirullah" deme. 3. tövbe etme.

istiglâl استفلال (a. i. galle'den.) :
ipotek, ev, dükkân, tarla ve bunlara benzer gay-
rimenkulün geliri, karşı gösterilerek rehine koyma.

istiglâl-en استفلالا (a. zf.) : Is-
tiglâl, gayrimenkulü rehine koymak şüretiyle.

istigmâm استفمام (a. i.) : sarmak,
sarınmak.

istignâ' استفناء (a. i. gınâ'dan.) :
1. aza kanaat etme, tokgözlülük. 2. ihtiyaçsızlık.
3. nazlanma; ağır davranma. 4. çekinme. (bkz :
ihtirâz).

istigrâb استفراب (a. i. garâbet'den.) :
garip bulma, şaşma.

istigrâk استفراق (a. i. gark'dan.) :
1. dalma, içine gömülme. 2. tas. kendinden ge-
çip dünyâyı unutmak. 3. boğulma. 4. gr. Arap di-
linde, "el" harf-i târifinin isimleri umûmî hâlde
koyması. 5. ed. fazla mübâlâğa. (bkz : gulüvv).

istigşâ' استفشاء (a. i.) : örtünme,
bürünme.

istigşâş استفشاش (a. i.) : öğüt veren,
doğru söyleyen kimseyi düşman sanma.

istihâ' استفاء (a. i.) : tıraş etme,
ettirme.

istihâb استفهاب (a. i. hîbe'den.) :
hîbe, hediye, bağış olarak isteme.

istihâl استفهال (a. i. ehl'den.) :
bir şeye ehil olma, bir şeye lâayık olma. **Bi-l-isti-
hâl** : lâayık olduğu üzere.

istihâlât استفالات (a. i. istihâlâ'nin
c.) : başkalaşmalar, değişmeler.

istihâle استفاله (a. i. havl'den.
c. : istihâlât) : 1. mümkün olmayış, imkânsızlık,
* olamazlık. 2. bir halden başka bir hâle geçiş. 3.
başkalaşma, fr. **métamorphose**.

istihâliyye استفاليه (a. i.) : şekil
* değişmecilik, fr. **transformisme**.

istihâne استفانه (a. i.) : hakir gör-
me, horlama. (bkz : istihkar).

istihâr استفخار (a. i.) : geri kalma,
geri bırakılma.

istihâre استخاره (a. i. hayr'dan.) :

1. bir işin hayırlı olup olmayacağını anlamak üzere abdest alıp, duâ edip uykuya yatma. 2. hayırlı olmayı arzu etme, **fr. oniromancie**.

istihâse استحاضه (a. i.) : organik

maddelerin, şekillerini muhafaza ederek zamanla taş hâline geçmesi. (bkz : tahaccür).

istihbâb استحباب (a. i. hubb'dan.) :

müstahap görme, bir şeyi iyi, güzel sayma.

istihbâben استحباباً (a. z.f.) : müs-

tahap olarak, bir şeyi iyi, güzel sayarak.

istihbâr استخبار (a. i. haber'den. c. :

istihbârât) : 1. haber ve bilgi alma. 2. duyma.

istihbârât استخبارات (o. i. istihbâr'ın

c.) : alınan, duyulan haberler; haber almalar.

istihbârât-ı mevsûka : sağlam, inanılır haberler.

istihcân استمجان (a. i. hücnat'den.) :

çirkin bulma, ayıplama. (bkz : istikbâh).

istihdâ' استهداء (a. i. hüdâ' hedy

ve hidâyet'den.) : hidâyeti, doğru yolu isteme.

istihdâf استهداف (a. i. hedef'den.) :

hedef tutma, amaç edinme.

istihdâm استخدام (a. i. hedef'den) :

1. kullanma, hizmete kabul etme. 2. ed. birçok mânâsı olan bir kelimenin her mânâsına munâsip kelime söyleme, meselâ : "sözü de attığı da, avcımızın saçma idi" beytindeki "saçma" kelimesi gibi.

istihfâ' استخفاء (a. i.) : saklan-

ma, gizlenme.

istihfâf استخفاف (a. i. hiffet'den) :

hafifseme, ehemmiyet vermeme, küçük görme.

istihfâf-kâr استخفافكار (a. f. b. s.) :

hafifseyen, küçük gören, küçümseyen.

istihfâf-kârâne استخفافكارانه (a. f. z.f.) :

hafifseyerek, küçümsiyerek, küçük görerek.

istihfâz استخفاظ (a. i.) : 1. sakla-

ma, saklanma. (bkz : hifzetme). 2. bir şeyin saklanmasını isteme.

istihkak استحقاق ("ka" uzun oku-

nur. a. i. hakk'dan.) : 1. hakkı olma, hak kazanma. 2. hak kazanılan şey. **Min gayr-i istihkakın** : hak etmediği, hak kazanmadığı halde. **Bi-l-irsi ve-l-istihkak** : babadan kalma ve liyakati olma.

istihkak-ı hars : huk. bir yerde ziraat etmek hakkına mâlik olma.

istihkâm استحکام (a. i. hükm'den.

c. : istihkâmât) : 1. sağlamlık, kuvvet. 2. kuvvetli siper.

istihkâmât استحکامات (a. i. istih-

kâm'ın c.) : 1. istihkâmilar. 2. siperler.

istihkâmât-ı cesîme : ask. bir kısmı taş, bir kısmı topraktan yapılarak, zırhla donatılabilecek yolda yapılmış ve ateşli silâhlarla donatılmış olan büyük siperler, sığınaklar.

istihkâmât-ı dâhile : ask. bir istihkâmın iç tarafında, gerektiği zaman yapılan mustakil sığınaklar.

istihkâmât-ı dâime : ask. (bkz : istihkâmât-ı cesîme)

istihkâmât-ı hafife : ask. savaşta, kısa zamanda yapılan sığınaklar.

istihkâmât-ı mutavassita : ask. "istihkâmât-ı muttasıla" ile "istihkâmât-ı münferide" arasında yapılan sığınaklar.

istihkâmât-ı muttasıla : birbirine bağlı ve bitişik olan sığınaklar olup çok zaman şehirlerin etrafına firdolayı yapılır.

istihkâmât-ı muvakkate : ask. evvelce muvakkât yapılan, büyük ve taş kısımları olan sığınaklar.

istihkâmât-ı münferide veya **munfasıla** : ask. savaş alanının ötesinde berisinde yapılan sığınaklar.

istihkar استحقار ("ka" uzun okunur. a. i. hakaret'den.) : hakir görme, hor görme; hor görülme. (bkz : istihâne).

istihlâb استحلاب (a. i.) : 1. sübye

hâline sokma. 2. hek. yemeğin, bağırsaklarda hazim için sübye hâline geçmesi. 3. süt sağma, sağılma.

istihlâb-ı resevî

istihlâb-ı resevî : ciltlerinde mesâmât olmıyan -köpek gibi- hayvanların, ağızlarını açarak ve dillerini çıkararak soluması.

istihlâb استخلاّب (a. i.) : tırmalama.

istihlâf استخلاف (a. i. half'den.) : birinin yerine geçme.

istihlâk استهلاك (a. i. helâk'den. c. : istihlâkât) : 1. harcamak sûretiyle tüketme, bitirme. 2. boş yere harcıyıp tüketme.

istihlâkât استهلاكات (a. i. istihlâk'ın c.) : 1. harcamalar. 2. yenilip içilen, istihlâk olunan şeyler.

istihlâkât-ı dâhiliyye : memleket içi sarfiyâtı; harcamaları.

istihlâkât-ı hâriciyye : memleket içinden memleket dışına göndermek sûretiyle yapılan sarfiyat, harcamalar.

istihlâl استحلال (a. i. helâl'den.) : 1. helâl sayma. 2. helâllaşma. 3. helâl edilmesini isteme.

istihlâl استهلال (a. i. hilâl'den.) : 1. yeni Ay görünme; hilâli görme. 2. çocuğun, doğar doğmaz ağlamaya başlaması. **Berâat-ı istihlâl** : ed. güzel başlangıç; iyi âlâmet.

istihlâl-üz-zeyl استهلال الزيل (a. b. i.) : müz. hâlen mağribde (Fas, Cezâyir, Tunus) kullarılan mürekkep bir makam olup rast perdesinde durur.

istihlâs استخلاص (a. i. hulûs'dan.) : 1. bir şeyi kendine mahsus kılmaya çalışma. 2. kurtarma, kurtarılmâ.

istihmâ' استحماء (a. i.) : himâye, koruma arama, himâye isteme.

istihmâl استحمال (a. i.) : 1. yükletme; yükleme. 2. havâle etme, edilme.

istihmâm استحمام (a. i.) : hama- ma girme, yıkanma.

istihmâm استحمام (a. i.) : biri bağılı bulunduğu cemâate dâir işler için her türlü sıkıntıya düşme.

istihrâc استخراج (a. i. hurûc'dan.

c. : istihrâcât) : 1. çıkarma, çıkarılma. 2. netîce çıkarma. 3. mânâ çıkarma, anlama; ileriye görme. 4. bâzı hususlara göre mânâ çıkarma.

istihrâcât استخرجات (a. i. istih- râc'ın c.) : bâzı şeylerden çıkarılan hüküm ve mânâlar.

istihşâd استحصاد (a. i.) : ekinin, bi- çilme zamânı gelme.

istihşâl استحصال (o. i. hâsıl'dan. c. : istihşâlât) : 1. hâsıl etme, meydana getirme, üret- me. 2. elde etme, ele geçirme, ele geçirilme.

istihşâlât استحصالات (a. i. istih- sâl'in c.) : elde edilen şeyler.

istihşân استحسان (a. i. hısn'dan.) : müdâfaa etme, * şavunma, karşı koyma.

istihşân استحسان (a. i. hasen'den.) : beğenme, beğenilme, güzel sayılma, güzel bulma.

istihşânen استحساناً (a. zf.) : beğe- nerek, beğenilerek, güzel sayılarak, güzel bularak.

istihşâş استهشاش (a. i.) : eğlen- me, zevklenme.

istihvâ' استهواء (a. i.) : 1. birinin aklı alınma; şaşırp kalma. 2. hevâ ve hevesi hoş görme.

istihvâz استحواذ (a. i.) : galip gelme, zafer kazanma.

istihyâ' استحياء (a. i. hayâ'dan.) : hayâ etme, utanma.

istihzâ' استهزاء (a. i.) : biriyle eğlenme, alay etme. (bkz : istishâr).

istihzâr استحضار (a. i. huzûr'dan. c. : istihzârât) : 1. hazırlama, hazır edilme; hu- zûra getirme, çağırma. 2. hatırlama, hatıra getir- me. 3. ed. konferans vereceklerin evvelce okumak ve araştırmak sûretiyle hazırlanması.

istika' استيقاع ("ka" uzun okunur. a. i) : vuku' bulacak, olacak diye endişelenme.

istika' استيقاء ("ka" uzun okunur.

a. i.) : olmasını bekleme, olacak diye endişeye düşme.

istika' استقاء ("ka" uzun okunur.

a. i. saky'den) : 1. sun'î olarak, zorluyarak kay-etme. 2. içecek su alma, su isteme.

isti'kab استعقاب ("ka" uzun oku-

nur. a. i.) : birinin kusurlarını, ayıplarını araş-tırma.

istikad استيقاد ("ka" uzun okunur.

a. i. ikad'dan.) : ateşi tutuşturma, yakma.

isti'kâf استعكاف (a. i.) : bir yere

kapanma, bir yerde kendini hapis etme, bir yere sığınmak isteme.

istikâk استكك (a. i.) : nebatların,

(* bitkilerin), çokluktan dolayı birbirine dolaşık, sarmaşık olması.

istikamet استقامات ("ka" uzun oku-

nur. a. i. kıyâm'dan.) : 1. doğruluk, doğru hareket. 2. bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzan-ması. 3. tas. Allah'a kullukta bulunma.

istikamet muvâzenesi : jeod., top. her hangi bir nirengi şebekesinde ölçü hatâlarını gidermek için yalnız istikamet rasatlarına dayanan hesap sistemi.

istikan استيقان ("ka" uzun okunur.

a. i.) : yakinen bilme.

istikân, istikâne, istikânet استكان

(a. i.) : 1. al-çak önüllülük. (bkz : tevâzu'). 2. küçülme.

istikâre استكاره (a. i.) : sırtına

alıp yük götürme; hıızlı yürüme.

istikâz استيقاظ ("ka" uzun okunur. a. i.) :

uykudan uyanma.

istikbâh استباح (a. i. kabîh'den) :

kabih, çirkin görme, çirkin sayma, ayıplama.

istikbâl استقبال (a. i. kabl'den.) :

1. gr. gelecek zaman. (bkz : âti). 2. birini kar-şılama, bir'ine karşı çıkma [zıddı "teşyî'"].

istikbâl-i kıble : kibleye yönelme.

istikbâlen استقبالا (a. zf.) : 1. ge-

lecek zamanda, ileride. 2. karşılıyarak; karşılamak üzere.

istikbâli استقبالی (a. s.) : istik-

bâle mensup, gelecek zamanla ilgili.

istikbâliyye استقباليه (a. i.) : ed.

yenî gelen birinin karşılanması vesilesiyle yazılan şiir.

istikbâr استكبار (a. i. kibr'den.) :

büyüklenme, kendini büyük görme. (bkz : tekeb-bür).

istikdâm استقدام (a. i.) : 1. ta-

kaddüm, önde bulunma. 2. ayakları çok olma, çok ayaklı olma.

istikdâr استدار (a. i.) : Allah'.

tan hayırlı şeylerin olmasını isteme.

istikfâ' استقفاء (a. i.) : birinin,

başına, ensesine değnekle, sopa ile vurma.

istikfâ استكفاء (a. i.) : kâfi, yeter

sayma, mevcut ile geçinmek isteme.

istikfâf استكفاف (a. i. kifâf'dan) :

kanaat etme, az şeye râzı olma.

istikfâl استقفال (a. i.) : çekmece,

kasada, kilit altında bulundurma.

istikfâl استكفال (a. i. kefâlet'den) :

kefil olma, kefilliği kabûl etme.

istiklâl استقلال (a. i. killet'den) :

1. kendi başına olma, kimseye bağılı bulunmama, 2. az bulma, azımsama, az sayma. [Arapça'da : "rey sâhibi olup keyfî iş görme ve başkasının fikri- ne ve emrine tâbî olmaktan uzak kalma" mânâ- sıdır]

istiklâl-cû استقلالجو (a. f. b. s.) :

istiklâl arıyan, istiklâl peşinde koşan.

istiklâliyyet استقلاليت (a. i.) : istik-

lâl üzere bulunma, başlı başına buyruk olma.

istikmâl استكمال (a. i. kemâl'den.

c. : istikmâlât) : ikmâl etme, kemâle erdirmе, tamamlama, bitirme.

istiknâh

istiknâh استكناه (o. i. kühn'den.) : bir şeyin kühnünü, hakikatini, doğruluğunu araştırma, araştırılma.

istiknân استكنان (a. i.) : saklanma, gizlenme.

istikrâ استقراء (a. i.) : 1. gezme, dolaşma; âvârelilik, konuklama. 2. bir şey hakkında etraflı bilgi edinme. 3. **fels. fr. épagogique**.

istikrâ استكراء (a. i.) : kirâ ile tutma, tutulma, kiralama. [Arapça'da buna karşı "iktirâ", kelimesi kullanılır].

istikrâb استقرب (a. i.) : 1. yaklaştırma. 2. akrabâ kılma.

istikrâh استكرام (a. i. kerh'den.) : kerih görme, tikslenme, öğrenme. (bkz : isti'sâb). [Arapça'daki mânâsı : "bir şeyi istemiyerek zorla yapma" dır].

istikrâî استقرائي (a. s.) : **fels.** * tümevarımsal, **fr. épagogique, inductif**.

istikrâm استكرام (a. i.) : kerem, lûtf, bağış isteme.

istikrâr استقرار (a. i. karâr'dan.) : 1. karar bulma, yerleşme. 2. kararlaşma, iyice belli olma.

istikrâr استكرار (a. i. tekrâr'dan.) : tekrarlatma.

istikrâz استقراض (a. i. karz'dan. c. : istikrâzât) : 1. ödünç para alma, alınma. 2. fâizle para alma.

istikrâz-ı dâhili : iç istikrâz, devletin hisse senedi, bono gibi şeyler çıkarıp para tedârik etmesi.

istikrâz-ı hârici : dış istikrâz, bir devletin, yabancı bir devletten fâizle para alması.

istikrâzât استقراضات (a. i. istikrâz'ın c.) : ödünç para almalar, fâizle para almalar.

istiksâ استقصا (a. i.) : bir şeyin kühnüne varmaya çalışma, inceden inceye araştırma.

istiksâm استقسام (a. i.) : 1. taksim etme, bölüşme. 2. kase, yemin teklif etme.

istiksâr استكثار (a. i. kesret'den.) : çok görme, çok görülme, çoğumsama, çoğumsanma. [Arapça'da "çokluğu isteme, çoğaltma" mânâsınadır].

istiksâs استقصاص (a. i.) : **fık.** kasas isteme.

istikşâf استكشاف (a. i. keşf'den. c. : istikşâfât) : keşfetmeye çalışma, ne olup bittiğini öğrenmek için araştırmada bulunma.

istiktâb استكتاب (a. i.) : 1. dikte etme, yazdırma, yazdırılma; yazılmasını isteme. 2. yazısını kontrol etmek için, birine biraz yazı yazdırma.

istiktâl استقتال (a. i.) : ölüm-den korkmıyarak harp meydanına atılma, kendini tehlikeye atma.

istiktâr استقطار (a. i. katr'dan.) : damla damla akıtma, * damıtma. (bkz : taktîr).

istikvâs استقواس (a. i.) : kavislenme, yay gibi eğilme, kıvrılma.

istikzâ' استقصاء (a. i.) : birinin, hakkında hüküm vermek için başka birine mürâcaat etmesi.

istilâ' استيلاء (a. i. vely'den.) : 1. bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme. 2. yayılma, kaplama. 3. **jeol.** basma.

isti'lâ' استملاء (a. i. ulûvv'den.) : 1. yükselme. 2. Üste çıkma, üstün gelme.

istilâb استلاب (a. i.) : kapma, kaparak alma, alınma.

istilâc استلاج (a. i.) : içilecek şeylerden pek çok içme.

istilâd استيلاء (a. i.) : 1. çocuk isteme, doğurtma. 2. **fels. fr. maïeutique**.

istilâdi استيلاي (a. s.) : doğurtucu.

istilâi استيلائي (a. s.) : istilâ ile ilgili.

istilâl استلال (a. i.) : sıyırıp çıkarma, sıyırılıp çıkarılma.

istilâl-i seyf : kılıç çekme.

isti'lâm استلام (a. i. ilm'den.) : 1. yazı ile bilgi isteme. 2. bilgi isteme.

istilâm استلام (a. i.) : 1. öpme veya el sürme. 2. Kâbe'nin tavâfı sırasında "Hacer-ül-Esved" in elle okşanması ve izdiham dolayısıyla bizzat el sürülemiyorsa uzaktan okşama işâretinin yapılması.

istilâne استلانه (a. i.) : mülâyim, yumuşak bulma.

istilbâs استلباث (a. i.) : gecikme, geç sayma.

istilcâc استلجاج (a. i.) : huk. biri, elinde bulundurduğu (zilyed olduğu) bir mal üzerinde düşmanca inat ve ısrarda bulunma.

istilhâk استلحاق (a. i.) : filânca öğlumdur diye bildirip dâvâ etme.

istilhâm استلham (a. i.) : Allah'ın madde ilhâm etmesi niyâzında bulunma.

istilka' استلقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : arka üstü yatma, arka üstü yatarak uyuma.

istilzâm استلزام (a. i. lüzûm'dan) : gerektirme, gerekme.

istilzâz استلذاذ (a. i. lezzet'den) : lezzet alma, hoşâ gitme.

istilzâziyye استلذازيه (a. i.) : hazcılık, fr. h donisme.

istim استيم (f. i.) : yara; cerahat. (bkz : ceriha).

istimâ' استماء (a. i.) : birinin zivâretine gitme.

istimâ' استماع (a. i. sem'den. c. : istimâât) : 1. dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme. 2. dinleyip kabûl etme. 3. kulak verip dinleme.

istimâhe استماحه (a. i.) : birinin semâhatte, ihsanda, yardımda bulunmasını isteme.

isti'mâl استعمال (a. i. amel'den. c. : isti'mâlât) : kullanma. Hüsn-i isti'mâl : güzel kullanma, yerine kullanma. S -i isti'mâl : kötü, yersiz, yolsuz kullanma.

isti'mâlât استعمالات (a. i. istimâl' in c.) : kullanmalar, kullanışlar, kullanılışlar. S -i isti'mâlât : kötü hareketler, yolsuzluklar.

istimâle, istimâlet استماله , استمال (a. i. meyl'den.) : 1. gönül çekme. 2. teselli etme, avutma.

istimâl-nâme استمالنامه (a. f. b. i.) : suçun affedildiğini bildiren kâğıt.

istimân استيمان (a. i. emân'dan.) : 1. aman dileme. 2. sığınma.

isti'mâr استعمار (a. i. ta'mir'den) : 1. imâr ettirme. 2. bir yerin imârını isteme. 3. istiml k etme.

istimâze استمازه (a. i.) : ayrılma, ayrı bulunma.

istimdât استمداد (a. i. meded'den) : 1. meded, yardım isteme. 2. ask. imdat, kuvvet isteme. (bkz : istins r).

istimh l استمهال (a. i. mehl'den.) : m hlet, zaman isteme.

istiml ' استملاء (a. i.) : birine iml , yazı yazdırma.

istiml k استملاك (o. i. milk'den. c. : istiml k t) : 1. mülk alma, bir yeri satın alma. 2. um mun yararına olarak bir şeyi s hibinden satın alma; * kamulaştırma.

istiml l استملال (a. i. mel l'den.) : mel l getirme, canı sıkılma, usanma.

istimmâ'

istimmâ' استمناء (a. i. menî'den.) : abaza çekme.

istimmâ bi-l-yed : otuzbir çekme.

istimrâr استمرار (a. i. mürûr'dan.) :

1. bir düziye devâm etme, bir düziye uzayıp gitme, sürme. **Ale-i-istimrâr** : aralıksız. **2. fels. fr.** perdurabilité.

istimrârî استمراری (a. s.) : sürer-

lik. **Fi'l-i istimrârî** : gr. sürelik fiili. **Sîga-i istimrârîyye** : gr. "-rak, -rek" edatiariyle nihâyet bulan fiil sîgası : "yazarak, giderek.." gibi.

istimsâk استمسك (a. i. imsâk'den.) :

kendini tutma, nefsinî zaptetme.

istimsâl استمثال (a. i. misâl'den.) : **1.**

misâl tutma, örnek edinme. **2. fels. fr.** assimilation.

istimtâ' استمتاع (a. i. temettü'den.) :

temettü' edinme, faydalanma. (bkz : intifâ').

istimtâr استمطار (a. i.) : yağmur

isteme, yağmur duâsına çıkma. (bkz : istiska').

istimzâc استمزاج (o. i. mizâc'dan.) :

birinin mizâcını yoklama, ne düşündüğünü öğrenmeye çalışma.

istinâbe استنابه (a. i.) : **huk.** dâ-

vânın görülmekte olduğu mahkemeye gönderilmek üzere, başka bir yerde bulunan bir şahidin ora mahkemesince ifâdesinin alınması.

istinâbe fi-l-vezâif : **huk.** [eskiden] evkaf cihetlerinde vuku' bulan tevki'l. [bir cihet sâhibi uhdesindeki bir hizmeti ifâya ehil olan bir kimseyi salâhiyetli makamın reyî ile tevki'l edebilir. Kendisinin bir özü bulunsun bulunmasın].

istinâd استناد (a. i.) : **1.** dayanma.

2. güvenme. (bkz : i'timâd). **3.** senet, delil, hüccet sayma. **4. ask.** avcı zinciri gerisinde arka olmak üzere toplu bir halde bulundurulana asker.

istinâden استناداً (a. zf.) : istinat

sûretiyle, güvenerek, dayanarak.

istinâd-gâh, istinâd-geh استنادگاه

(a. f. b. i.) : dayana-cak, güvenecek, sığınacak yer.

istinâdî استنادی (a. s.) : istinatla ilgili.

istinâe استناه (a. i.) : yürümek-te birini geçme.

istinâf استيناف (a. i.) : **1.** yeniden

başlama. **2.** bidâyet mahkemesinden verilen hükmün bir üst mahkemeye başvurarak feshini isteme. **3. gr.** sözün başlangıcı, söz başı.

istinâfen استينافاً (a. zf.) : is-

tînâf sûretiyle.

istinâfî استينافي (a. s.) : istînaf

ile ilgili.

istinâhe استناحه (a. i.) : **1.** ağıla-

mak isteme. **2.** yaygarayı basma. **3.** kurdun uluması.

istinâme استنامه (a. i.) : yalandan

uyuma, uyur gibi görünme.

istinân استنان (a. i.) : misvak kul-

lanma, dişleri ilâçla, tozla temizleme.

istinâre استناره (a. i. nûr'dan.) :

nurlandırma, ışıklandırma, parlatma.

istinâs استيناس (a. i. üns'den.) : **1.**

alışma. **2.** ürkekliği kalmama.

istinâse استناسة (a. i.) : **1.** dep-

retme. **2.** birini, berâber götürme.

istinbâ' استنباء (a. i.) : haber sor-

ma, bilgi isteme. (bkz : istihbâr).

istinbât استنباط (a. i.) : bir söz

veyâ işten gizli bir mânâ çıkarma, zımnî, açık olmıyarak, dolayısıyla anlama.

istincâ' استنجا (a. i.) : necâsetten,

pislikten temizlenme.

istincâd استنجد (a. i.) : yardım is-

teme. (bkz : istiâne).

istinfâd استنفاد (a. i.) : **1.** bir

şeyi tüketme. **2.** bir şeyden bıkkınlık gelme.

istinfâk استنفاق (a. i.) : 1. nafaka peydâ etme. 2. bir malı harcedip tüketme.

istinfâr استنفار (a. i.) : ürkme, ürküp kaçma.

istinfâz استنفاض (a. i.) : bir yerin her tarafını iyice öğrenmek için dikkatle bakma.

istinhâc استنہاج (a. i.) : birinin mesleğine uyma, yoluna gitme.

istinkâf استنکاف (a. i.) : kabûl etmeme, reddetme, yüz çevirme, vazgeçme, * çekimser kalma.

istinkâh استنکاح (a. i. nikâh'dan) : bir kadını nikâhla alma; nikâhlanmak isteme.

istinkâs استنکاص ("ka" uzun okunur. a. i.) : bir şeyin fiyatını, değerini düşürme, çalışma.

istinsâ' استنساء (a. i.) : 1. borç ödemek için mühlêt, zaman isteme. 2. veresiye almak isteme.

istinsâb استنساب (a. i. neseb'den) : 1. soyu bildirme, soy dâvâsı gütmek.

istinsâf استنصاف (a. i.) : hakkını tamâmen alma, ödeme.

istinsâh استنساخ (a. i. nesh'den.) : nüshasını çıkarma, bir sûretini çıkarma, kopye etme.

istinsâh استنصاح (a. i. nush'dan.) : nasihat isteme; öğüt alma.

istinsâr استنشار (a. i.) : 1. su veya başka bir ilâç çekip burunu temizleme. 2. püskürme.

istinsâr استنصار (a. i. nasr'dan.) : yardım isteme. (bkz : istimdâd).

istinsâren استنصاراً (a. zf.) : 1. yardım umarak. 2. arkâ çıkarak.

istinşâ' استنشاء (a. i.) : 1. havâdis araştırma. 2. güzel koku koklama.

istinşâd استنشاد (a. i. neşd'den.) : 1. birine şiir okutma. 2. bir kimseden şiir okumasını isteme.

istinşak استنشاق (a. i. neşak'dan.) : 1. abdest alırken veya temizlik için buruna su çekme. 2. şiddetli koklama, koklatma.

istinşâk-ı eter : eter ve benzerleri gibi bir ruh koklatma.

istintâc استنتاج (a. i.) : netice, çıkarma, çıkarılma.

istintâk استنطاق (a. i. nutk'dan. c. : istintâkat) : 1. nutka getirme, birini söyletmek isteme. 2. huk. sorguya çekme.

istintâkî, istintâkiyye استنطائي، استنطائيہ (a. s.) : istintâka mensup, istintakla ilgili.

istintak-nâme استنطاقنامه (a. f. b. i.) : huk. istintak edilen, sorguya çekilen kimsenin ifâdesinin yazıldığı resmî kâğıt.

istinzâl استنزال (a. i.) : indirme.

istirâ' استيراء (a. i.) : 1. çakmak taşından ateş çıkartma. 2. iki ayaç parçasını birbirine sürte sürte tutuşturma.

istirâ استرعاء (a. i.) : riâyet isteme.

istirâbe استرابة (a. i.) : birinin hâlinden, tavrından şüphelenme.

istirâhat استراحت (a. i. râhat'dan. c. :istirâhât) : rahat etme, dinlenme.

istirâhât استراحتات (a. i.istirâhat'ın c.) : rahat etmeler, dinlenmeler.

istirâk استراق (a. i. sirkat'den.) : sirkat, çalma, hırsızlama, çalınma.

istirâk-ı sem' : kulaktan söz kapma.

isti'râk استعراق (a. i.) : terlemek için yatma, tere yatma.

istirbâh استرباح (a. i. ribh'den) : fâize yatırma, fazla fâizle para verme, verilme.

istircâ'

istircâ' استرجاء (a. i. recâ'dan) : ricâ etme, yalvarma, dileme.

istircâ' استرجاع (a. i. rücû'dan.) :

1. bir cenâze görüldüğü zaman : **innâ li-llâh ve innâ ileyhi râciûn** (şüphe yok ki biz, Allah'ın kuluyuz, yine şüphe yok ki ona dönücüleriz) âyetini okuma. 2. geri dönme; tepme.

istirdâ' استرضاع (a. i.) : çocuk emzirtme.

istirdâd استرداد (a. i. redd'den.) : 1. geri alma, alınma. 2. verilmiş veyâ gönderilmiş bir şeyin geri gönderilmesini isteme, geri isteme.

istirfâ' استرفاع (a. i. ref'den.) : kaldırılmasını, yapılmasını isteme.

istirfâd استرفاد (a. i.) : yardım isteme.

istirfâh استرفاء (a. i. refh ve rifh'den) : refâh isteme.

istirhâ' استرخاء (a. i. rehâvet'den) : rehâvet gelme, gevşeme.

istirhâ-yi adêlât : hek. adalelerin, * kasların gevşemesi.

istirhâ-yi a'sâb : hek. sinirlerin gevşemesi.

istirhâb استرهاب (a. i.) : korkutma, korkutulma. (bkz : terhîb).

istirhâm استرحام (a. i. ruh'm'dan. c. : istirhâmât) : merhamet dileme, yalvarma, yalvarış. (bkz : niyâz).

istirhâmât استرحامات (a. i. istirhâm'ın c.) : istirhamlar, yalvarışlar, yalvarmalar.

istirhâm-nâme استرحامنامه (a. f. b. i.) : bir ricâ ve niyâz maksadıyla yazılan mektup. (bkz : arîza).

istirhân استرهان (a. i. rehn'den.) : rehin alma, alınma.

istirhâs استرخاس (a. i.) : bir şeyi ucuz sayma, ucuz görme, ucuz görülme.

istirkâb استرقاب ("ka" uzun oku-
nur. a. i. rekabet'den) : rakabette bulunma, rakîb görme, çekememe.

istirkak استرقاق ("ka" uzun oku-
nur. a. i. rikk'dan.) : 1. muhârebeye düşmandan esir alma. 2. birini kendine köle etme.

istirşâ' استرشاء (a. i.) : bir iş için bir şey isteme.

istirşâd استرشاد (a. i. reşâd'dan.) : hak yoluna gitmek isteme.

istirvâh استرواح (a. i.) : istirahat etme, rahatlatma.

istirzâ' استرضاء (a. i. rızâ'dan.) : râzılık isteme.

istirzâk استرزاق (a. i. rızık'dan.) : rızık, nafaka tedârik etmiye çalışma.

istirzâl استرذال (a. i. rezâlet'-den.) : rezil sayma, aşağılık görme, görülme.

istisâ' استيساع (a. i.) : bollaşma, genişleme.

istisâb استصواب (a. i.) : iğrenme. (bkz : istikrâh).

istisâb استصواب (a. i. sa'b'dan.) : güc sayma, zorumsama.

istisâbe استثابة (a. i.) : sevap kazanmayı isteme.

istisâbe استصابة (a. i.) : sevap görme, görülme. (bkz : istisvâb).

istisâd استسعاد (a. i. sa'd'dan.) : uğurlu, meymenetli tutma, sayma, sayılma.

istisâdiyye استساديية (a. i.) : fels. mutçuluk, fr. eudémonisme.

istisâk استيثاق (a. i.) : birinden, güvenilir bir senet, vesîka gibi bir şey alma.

istisâl استسأل (a. i. suâl'den.) : so-
ruşturma.

istisâl استیصال (a. i. asl'dan.) : 1.

kökünden koparıp çıkarma, çıkarılma, kökünü kurutma. 2. hek. bir urun çıkarılması.

isti'sâr استعمار (a. i.) : bir işin

güç olmasını isteme.

istisâr استیثار (a. i.) : 1. bir şeyi

nefsine ayırma. 2. fels. fr. egoïsme.

istisâr استيسار (a. i.) : kolaylanma,

kolay addedilme, sayılma.

istisâre استثاره (a. i.) : 1. tozutm,

toz savurma. 2. fitnecilik, fesatçılık etme.

istisgar استصغار (a. i. sagir'den.) :

küçük görme, küçük sayma, küçümseme.

istishâb استصحاب (a. i. sohbet'den.) :

yanına alma, yanına alınma; berâber götürme. Bi-l-istishâb : berâber alarak, -ile birlikte.

istishâben استصحاباً (a. zf.) : yanına

alarak, berâber götürerek.

istishâl استسهال (a. i. sehl'den.) :

kolay sayma, kolay görme.

istishâr استسغار (a. i.) : alay etme,

eğlenme. (bkz : istihzâ').

istiska' استسقاء ("ka" uzun okunur.

a. i. saky'den.) : 1. suyun lüzûmunu şiddetle duyma. 2. yağmur duâsına çıkma. 3. hek. vücûdun bir tarafında veya karında su birikme.

istiskal استثقال ("ka" uzun oku-

nur. a. i. siklet'den.) : 1. ağır görme, huzurundan hoşlanmama. 2. yüz vermeme, koğarcasına muâmele etme, dolayısıyla kovma, * kovumsama.

istislâf استسلاف (a. i. selef'den.) :

selef olma, birinin yerine geçme.

istislâh استصلاح (a. i.). (bkz : is-

tihân).

istislâl استسلال (a. i.) : çekip

sıyırmak isteme, çekmeye davranma.

istislâl-ı seyf : kılıç çekmeye davranma.

istislâm استسلام (a. i.) : 1. uyma.

2. yolun ortasından gitme. 3. Müslümanlığı kabûl etme.

istismâr استثمار (a. i. semere'den.) :

1. işletme, faydalanma. 2. sömürme.

istisnâ' استثناء (a. i. c. : istisnâât) :

ayırma, ayrı tutma, kuraldışı bırakma. (bkz : şâz).

istisnâât استثناءات (a. i. istisnâ'in

c.) : ayırmalar, ayrı tutmalar, * kuraldışı bırakmalar.

istisnâi استثنائي (a. s.) : istisnâ

ile, ayrı tutmakla ilgili olan. [müen. "istisnâiye"].

istisnân استسنان (a. i.) : sinni, yaşı

ilerileme, kocalma, ihtiyarlama.

istirâ' استيراع (a. i. sür'at'den.) :

sür'atlendirme, hızlandırma.

istirâr استسرار (a. i.) : odalık alma.

istisvâb استصواب (a. i. sevâb'dan.) :

sevap, doğru, mâkul görme, beğenme; beğenilme.

istisvâben استصواباً (a. zf.) : mâ-

kul görerek, beğenerek.

istisvâb-gerde استصواب گرده (a. f. b. s.) :

tasvibolunmuş, mâkul görülmüş, beğenilmiş.

istiş'âr استشار (a. i. c. : istiş'ârât) :

yazı ile bildirilmesini isteme.

istiş'ârât استشارات (a. i. istiş'âr'ın

c.) : yazı ile bildirilmesini istemeler.

istişârât استشارات (a. i. istişâre'nin

c.) : danışmalar, fikir sormalar.

istişâre استشارة (a. i. şûrâ'dan.

c. : istişârât) : fikir sorma, danışma.

istişât, istişâta استشاط , استشاطه

(a. i. şatt'dan) : 1. çok öfkelenme. 2. hızla uçma. [kuş hak.].

istişfâ'

istişfâ' استشفاء (a. i.) : şifâ talebetme; hastalığa ilâç arama, derdine derman arama.

istişfâ' استشفاع (a. i. şefâat'den.) : şefâat isteme, birinin aracılığını dileme.

istişfâen استشفاء (a. zf.) : şifâ talebetme sûretiyle; derdine derman aramak maksadiyle.

istişhâd استشهاد (a. i. şehâdet'den. c. : istişhâdat) : 1. şahit getirme, şahit gösterme. 2. edebî bir fikrin sağlamlığını ispât için, değerli eserlerden örnek gösterme. 3. şehit olma.

istişhâdât استشادات (a. i. istişhâd'ın c.) : şahit göstermeler; misal getirmeler.

istişhâden استشاداً (a. zf.) : istişhat sûretiyle, şahit getirerek, şahit göstererek.

istişmâm استشمام (a. i. şemm'den.) : 1. koklama, koku alma. 2. karîne ile anlama, hissetme.

istişrâ استشرا (a. i.) : satın almak isteme; satın alma. (bkz : iştirâ').

istişrâb استشراب (a. i.) : 1. içmek isteme. 2. îmâ yollu, kapalı, örtülü olarak anlatmak isteme.

istitâat استطاعت (a. i. tav'dan.) : tâkat, kudret, güç yetme, güç yeterlik.

istitâbe استتابه (a. i.) : tövbe ettirme, tövbe talebetme.

istitâbe استطابه (a. i.) : hoş bulma, iyi bulma, bulunma.

isti'tâf استعطاف (a. i. atf'dan. c. : isti'tâfât) : yardım ve merhamet dileme.

istitâf استيطاف (a. i.) : kaplama.

isti'tâfât استعطافات (a. i. isti'tâf'ın c.) : yardım, şefkat, merhamet dilemeler,

istitâl استتال (a. i.) : birbiri ardınca çıkma; gözyaşı, inci gibi dökülme.

istitâle استطالة (a. i. tûl'den.) : 1. uzama. 2. biy. bâzî âzânın (*organların) çok uzaması, uzantı.

istit'âm استطام (a. i.) : taam, yemek isteme.

istitân استيطان (a. i.) : bir yerde yerleşme, yurt tutma. (bkz : tavattun).

istitâr استتار (a. i.) : gizlenme, örtünme.

istitâre استتاره (a. i.) : saklanma, örtü altına girip gizlenme.

istitâre استطاره (a. i.) : uçurma, uçurulma; gönderme, gönderilme.

istitbâb استطباب (a. i. tıbb'dan.) : tabîbe, doktora baş vurma, derdine devâ arama.

istitmâm استتمام (a. i.) : tamamlanmasını isteme.

istitrâd استطراد (a. i.) : asıl mevzudan olmayıp, münâsebeti gelmişken söylenen söz.

istitrâden استطراداً (a. zf.) : istitrad sûretiyle.

istitrâdi استطرادی (a. s.) : istitrâd ile ilgili.

istidrâdiyyât استطراديات (a. i. c.) : istidrad yolunda söylenen sözler.

istitrâf استطراف (a. i. turfe'den.) : 1. görülmemiş bir şey sayma. 2. dallandırma, şubelendirme.

istitrâk استطراق (a. i.) : ufak taşlarla fala baktırmak isteme.

istivâ' استواء (a. i.) : 1. müsâvî olma, denk olma. 2. düz olma, düzlük. 3. kaplama, örtme. (bkz : istilâ). 4. ortada ve tam bir derecede bulunma.

istivâ-yi sinn : tam erkek olma, kırk yaşına gelme.

istiyâk استياك (a. i.) : misvâk kul-
lanma.

istizâa استضاءه (a. i. ziyâ'dan.) :
ziyâlanma, aydınlanma, ışıklanma. (bkz : istidâa).

istizâde استزاده (a. i.) : ziyâde ol-
masını isteme, ziyâde olması istenilme.

istizâf استضعاف (a. i. za'f'dan.) : za-
yif görme, görülme; küçüksenme.

istizâh استيضاح (a. i. vuzûh'dan. c.)
istizâhât) : bir şeyin açık olarak bildirilmesini
isteme, açıklama isteme.

istizâhen استيضاحاً (a. zf.) : isti-
zâh sûretiyle, bir şeyin açıklanmasını istiyerek.

istizâle استزاله (a. i. izâle'den) :
yok edilme.

isti'zâm استعظام (a. i. azamet'den.) :
1. büyük görme, görülme; büyütme. 2. kibirlenme,
gururlanma. 3. küçük bir şeye ehemmiyet verip,
onu büyük gösterme.

istizân استيزان (a. i. izn'den.) : 1.
izin isteme. 2. izin için sorma. 3. danışma. **Bi-l-istizân** : sorarak, danışarak. **Bilâ istizân** : hiç da-
nışmadan, sormadan.

istizâre استزاره (a. i.) : ziyârete gel-
mesini isteme, ziyârete gelmesi istenilme.

istizhâr استظهار (a. i. zahr'dan.) :
1. dayanma, güvenme, arka verme. 2. yardım iste-
me, zahîr, arka olmasını isteme.

istizkâr استذكّر (a. i. zikr'den.) :
1. hatırlama, hatıra getirme. 2. ezberleme, ezber-
lenme. 3. hâfızayı sağlamlaştırma usulu, fr. **mné-
motechnie**.

istizlâl استذلال (a. i. zill'den.) : ze-
lil görme, bayağı, aşağılık görme, görülme.

istizlâl استظلال (a. i. zill'dan.) :

1. gölgelenme, gölge altına girme. 2. gölgede otur-
ma. 3. sığınma.

istizmâm استذمام (a. i.) : kötü,
beğenilmiyecek iş görme.

istizmâr استضمار (a. i. zamîr'den.) :
fikrini yoklama, maksadını anlamaya çalışma.

istizrâf استظراف (a. i. zarâfet'den) :
zarâfet gösterme, zarif görünme, incelik gösterme.
[Arapça'daki mânâsı "takîbetme" dir].

istûh, istûh استوه ، اشتوه (f. s.) :
gücsüz, kuvvetsiz, âciz; mahzun, perişan.

isvidâd اسوداد (a. i.) : karararma, kara olma.

isvidâd-ül-cild : cildin kararması.

isyân عصيان (a. i.) : 1. itaatsizlik,
emre boyun eğmeme. 2. ayaklanma. (bkz : tuğ-
yân).

iş عيش (a. i.) : 1. yaşayış, yaşama.
2. ekmek, gıda. 3. yaşama tarzı, zevk ve safâ.
(bkz : ayş).

iş ü işret : yiyip içip eğlenme, sefâhat.

iş ü nûş : yiyip içme.

i'şâ' اعياء (a. i.) : akşam yemeği
verme.

iş'â' اشاع (a. i.) : şuâlanma, Gü-
neş, ışığını dağıtma.

işâ' ايشاع (a. i.) : ağaç çiçek açma.

işâ-i eşcâr : ağaçların çiçek açması.

işâa, işâat اشاعه ، اشاعت (a. i. şüyû'dan.
c. : işâât) : haber yayma, herkese duyurma.

işâât اشاعات (a. i. işâa'nın c.) : du-
yurmalar, yaymalar.

işâât-ı kâzibâne : kötü niyetlerle haberler yay-
ma.

iş'âb اشباب (a. i.) : ölme.

ışâbe

ışâbe اشابه (a. i.) : 1. genç yaş-
ta saç, sakal ağarma. 2. saç, sakal ağartma.

ışâde اشاده (a. i.) : seslenme, se-
sini yükselterek kaybolan bir şeyi târifle herkese
bildirme.

ışâ-eyn عشائين (a. i. c.) : akşam
ile yatsı zamanları. **Beyn-el-ışâeyn** : akşam ile yat-
sı arası.

ışâha اشاحه (a. i.) : misvak kullanma.

ışâl اشمال (a. i. şaal'den.) : 1.
şölelendirme, tutuşturma, parlatma; alevlendirme.
2. şiddetlendirme.

ışân ايشان (f. i.) : 1. Türkistan'da
ve İdil havzası Türklerinde "sûfi, kerâmet sâhibi,
veli" mânâlarında, ulemâ ve şeyhlere verilen bir
ünvan. 2. cemi (* çoğul) -3cü. şahıs.

ışâr اشعار (a. i. c. : ışârât) : yazı
ile bildirme, haber verme.

ışâr-ı ahîr'e kadar : bildirilecek en son habere
kadar.

ışârât اشارات (a. i. ışâret'in c.) :
ışâretler, âlâmetler.

ışâret اشارت (a. i. c. : ışârât) : 1.
bir şeyi (kaş, göz, el, parmak, baş ile) gösterme.
2. iz, âlâmet, nişan. 3. **tas**. doğrudan doğruya de-
ğil de, hatırlatmak nev'inden verilen emir.

ışâret-i aliyye : şeyhülislâm emri.

ışâret-i ilâhiyye : Tanrı buyruğu.

ışbâ' اشباع (a. i. şib'den.) : 1.
karnını doyurma; karnı doyurulma. 2. **fiz**. doyma.
3. çoğalma, çoğaltılma. 4. **ed**. Arap nazmında, ve-
zin veya kafiye zarûretinden dolayı kelimeye bir
harf katma.

ışcâr اشجار (a. i. şecer'den.) : ağaç
yetiştirme.

ışcâz اشجاذ (a. i.) : kederlendirme.

ışe ايشه (f. i.) : 1. câsus. 2. orman.
(bkz : bişe).

ışfâ' اشفاء (a. i. şifâ'dan.) :
hastanın şifâ bulmasına çalışma, hastaya şifâlı şey
verme.

ışfâf اشفاف (a. i.) : üstün tutma.

ışfâk اشفاق (a. i.) : 1. korkma. 2.
lûtfetme, bağış.

ışgal اشغال ("ga" uzun okunur. a. i.
şuğl'den. c. : ışgalât) : -1. meşgul etme, işle uğ-
raştırma. 2. işten alıkoyma. 3. tutma. 4. oyalama.

ışgene اشگنه (f. i.) : 1. et suyu
ile yapılan tirit. 2. ihtiyarlık veya kızgınlık dola-
yısıyla yüzde görünen buruşukluk.

ışgere اشگره (f. i.) : şahin, doğan,
atmaca gibi av için kullanılan terbiye görmüş kuş.

ışgerf اشگرف (f. s.) : 1. kalın, da-
yanıklı. 2. i. şan ve şeref.

ışgûh اشگوخ (f. i.) : yıkılış, yüz-
üstü kapanış.

ışgûfe اشگفه (f. i.) : 1. çiçek.
(bkz : şükûfe). 2. istifrağ.

ışhâ' اشحاء (a. i. şehî'den.) : ağız
açma, ağzını açma.

ışhâd اشهاد (a. i. şühûd'dan.) : şahâ-
det ettirme, şahit getirme, şahit olarak gösterme.

ışhâz اشحاذ (a. i.) : bileme, bilen-
me; keskinletme, keskinleme.

ışhâz-ı seyf : kılıç bileme.

ışkâ' اشكاء (a. i.) : 1. şikâyet et-
tirme. 2. öç, intikam alma.

ışkâl اشكال (a. i. şekl'den.) : 1.
müşküllük, güçlük. 2. müşküllendirme, güçleştir-
me.

ışkâr اشكار (f. i.) : 1. av. 2. av-
lama.

ışkenbe اشكنبه (i.). (bkz : şikem-
be).

ışkence اشكنجه (f. i.) : eziyet, azap.

ışkeste اشكسته (f. s.) : kırık, kırılmış. (bkz : şikeste).

ışkil, ışkil اشكيل (f. i.) : 1. şüphe, hile. 2. önden sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at. [Araplarca hiç makbul sayılmaz].

ışkünc اشكنج (f. i.) : çimdik.

ışmâm اشمام (a. i. şemm'den.) : 1. koklatma, koklatılma. 2. [tecvit ıstîlâhında] biraz duyurma, çıtlatma; harfin sesini genizden hissettirme.

ışmî'zâz اشمئزاز (a. i.) : 1. yüzünü buruşturma, yüzünü ekşitme. 2. can sıkma. 3. titreyip ürperme.

ışnûşe اشنوشه (f. i.) : aksırık. (bkz : atse).

ışpihte اشيخته (f. s.) : 1. saçılmış, yayılmış. 2. su sızıntısı.

ışrâb اشراب (a. i. şürb'den.) : 1. içirme, içirileme. 2. bir maksadı, kapalı olarak anlatma.

ışrâf اشراف (a. i.) : 1. yüksek yere çıkma; yüksek yerden bakıp anlama. 2. hasta, ölmeye yüz tutma.

ışrâk اشراك (a. i. şirk'den.) : Allah'a ortak koşma, çok Allah bulunduğu inanma. (bkz : ilhâd, şirk).

ışrâk اشراق (a. i. şark'dan.) : 1. [Güneş] doğma, doğarak etrâfı ışıklandırma. 2. parlatma, ışıklandırma.

ışrâkıyye اشراقیه (a. i.) : Pythagoras felsefesi. (bkz : sûfistâiyye).

ışrâkıyyûn اشراقیون (a. i. c.) : Pythagoras felsefesi yolunda bulunanlar. (bkz : sûfistâiyyûn).

ışret عشرت (a. i.) : 1. içki. 2. içki

içme, içki kullanma. [Arapça'da : "yaşama, geçinme" mânâsı vardır].

ışrîn, ışrûn عشرين (a. s.) : yirmi [sayı].

ışrîrâk اشيراق (a. i.) : gözyaşına boğulma, ağlamaktan boğulmak derecesine gelme.

ıştât اشتات (a. i.) : dağıtma, dağıtılma.

ıştek اشتك (f. i.) : çocuk kundağı.

ıştiâl اشتعال (a. i. şaal'den. c. : iştiâlât) : şu'lelenme, tutuşup yanma, parlama, alevlenme.

ıştiâlât اشتعالات (a. i. iştiâl'in c.) : tutuşup yanmalar, parlamalar, alevlenmeler.

ıştibâh اشتباه (a. i.) : şüphelenme, şüphe etme. **Bilâ-ıştibâh, Bi-ıştibâh** : şüphesiz.

ıştibâk اشتباك (a. i. şebeke'den) : 1. tokuşma, karışma, örülme, örgülenme; birbirine geçme. 2. **astr.** Güneş battıktan sonra, gökyüzünde kum gibi birbirine girmiş olarak görünen yıldızlara, Arap uleması tarafından verilen bir ad.

ıştibâk-ün-nücûm : **astr.** Güneş battıktan sonra gökte yıldızların kum gibi birbirine girmiş bir sûrette görünmeleri.

ışticâr اشتجار (a. i.) : 1. zıdlaşma. 2. elini çenesine koyarak dirseği üzerine dayanma.

ıştidâd اشتداد (a. i. şiddet'den) : şiddetlenme; ağırlaşma; büyüme; artma.

ıştifâ' اشتفاء (a. i.) : şifâ bulma, iyi olma.

ıştigal اشتغال ("ga" uzun okunur. a. i. şugl'den. c. : ıştırğâlât) : meşgul olma, bir şeyle uğraşma.

ıştırğâlât اشتغالات ("ga" uzun okunur. a. i. ıştırğal'in c.) : meşgûl olmalar, bir şeyle uğraşmalar.

ıştırhâ' اشتها (a. i. şehvet'den.) : 1. meyil, istek. 2. ıştırâh, yemek yeme isteği.

İştihâ-engiz

İştihâ-engiz اشتها انگيز (a. f. b. s.) : iştah verici, iştah veren.

İştihâr اشتہار (a. i. şöhet'den.) : şöhetlenme, şöhet bulma, meşhur olma, ün alma, ünlü olma.

İştikâ' اشتكاء (a. i. şekvâ'dan.) : şikâyet etme, yanıp yakılma.

İştikâ' an-il-hükkâm : huk. taraflardan biri, mahkeme reis veyâ âzâsının hüküm ve kararına itirâz etme.

İştikâ-yi cevri felek : feleğin cefâsından şikâyet etme.

İştikak اشتقاق (a. i. şakk'dan. c. : iştikakat) : leng. bir kökten gelen kelimelerin birbirleriyle olan ilgileri, fr. *étymologie* : "ilim, ma'lûmat, ta'lîm, ma'lûm.." gibi.

İştikakî اشتقاقى ("ka" uzun okunur. a. s.) : leng. iştikakla ilgili olan, fr. *étymologique*.

İştimâl اشتمال (a. i. şümûl'den.) : 1. şâmil olma, kaplama, içine alma. 2. çevirme. (bkz : ihâta).

İştimâm اشتمام (a. i. şemm'den.) : hafifçe koku alma; koklama.

İştirâ' اشتراء (a. i. şirâ'dan.) : satın alma, alınma. (bkz : istişrâ').

İştirâk اشتراك (a. i. şirket'den.) : ortak olma, ortaklık. **Bi-l-iştirâk** : müşterek olarak, ortak olarak, birlikte.

İştirâk-i lisân : dil ortaklığı, aynı dili konuşma keyfiyeti.

İştirâkî اشتراكى (a. s.) : ortaklıkla ilgili.

İştirâkiyye اشتراكيه (a. i.) : komünizm, fr. *communisme*.

İştirâkiyyûn اشتراكيون (a. i.) : sosyalistler.

İştirât اشتراط (a. i.) : şartlaşma, şart kılma, kılınma.

İştîât اشتطاط (a. i.) : zulmetme, haksızlık etme.

İştivâ' اشتواء (a. i.) : kızarma.

İştivâ-yi lahm : etin kızarması.

İştîyâk اشتياق (a. i. şevk'den.) : şevklenme, göreceği gelme, özleme. (bkz : hasret).

İşve عشوه (a. i.) : güzelin, gönül aldatan, gönül çelen naz ve edâşî.

İşve-bâz عشوه باز (a. f. b. s.) : 1. naz edici, edâlı. 2. meşhur bir çeşit lâle.

İşve-ger عشوه گر (a. f. b. s.) : işve-kâr, işve-zer).

İşve-kâr عشوه کار (a. f. b. s.) : işveli, nazlı, edâlı. (bkz : işve-ger, işve-zer).

İşve-kârî عشوه كارى (a. f. b. i.) : işvekârlık, nazlılık, edallılık.

İşve-zer عشوه زر (a. f. b. s.) : işve-ger, işve-kâr).

İtâ ايتا (a. i.) : (bkz : i'tâ).

İtâ' ايتاء (a. i.) : ed. kafiye'nin bir mânâda olarak aynen tekrârı.

i'tâ' اعطاء (a. i. atâ'dan.) : verme, verilme; ödeme **Ahz ü i'tâ** : alışveriş.

i'tâ-yi ma'lûmât : bilgi verme.

İtâat اطاعت (a. i. tav'dan.) : boyun eğme, dinleme; alınan emre göre davranma. **Adem-i itâat** : dinlememe. **Arz-i itâat** : dinleyeceğini bildirme.

İtâb اتاب (a. i.) : kolsuz, yakasız kadın gömleği, dekolte gömlek.

İtâb عتاب (a. i.) : azarlama, tersleme, paylama; darılma.

İt'âb اتاب (a. i. taab'dan.) : yorma, yorulma, zahmet verme.

itâd ايتاد (a. i.) : kazık çakma. (bkz : veted).

itâd ايتاد (a. i.) : süt sağarken ineğin ayağına geçirilen ip.

itâha اتاحه (a. i.) : bir şeyi yapıp bitirme, hazır etme.

i'tâk اعتاق (a. i. itk'dan.) : [köle veyâ câriye] azâdetme, edilme.

i'tâk bi-l-kinâye : **huk.** [eskiden] kinâf lâfızlarından biri ile yapılan i'taktır ki hüküm ifade etmesi niyete bağlıdır. ["sen benim mülküm değilsin", "sebilini tahliye ettim" gibi].

i'tâk-ı mahzûr : **huk.** [eskiden] gayrimeşrû bir cihet için yapılan itik.

i'tâk-ı mendûb : **huk.** [eskiden] Allah rızası için yapılan itik.

i'tâk-ı mübâh : **huk.** [eskiden] bir veçhe, bir şeye niyet etmeksizin yapılan itik.

i'tâk-ı sarîh : **huk.** [eskiden] azâdetmeye yarıyan açık sözlerden biri ile yapılan itaktır ki bununla niyete muhtâc olmaksızın itik vuku bulur, memlûk kabûl etsin etmesin : "sen hürsün!", "seni azâdettim" gibi.

i'tâk-ı vacib : **huk.** [eskiden] katilden, zihardan, yeminden, oruç bozmaktan dolayı yapılması icâbeden itik.

itâle اطاله (a. i. tûl'den.) : uzatma, uzatılma.

itâle-i dest : el uzatma, hıyânet.

itâle-i lisân : dil uzatma, sövüp sayma.

it'âm اتمام (a. i.) : ikiz doğurma.

it'âm اطعام (a. i.) : yemek yedirme, yemek verme, verilme.

it'âmiyye اطعاميه (a. i.) : bâzı vâkıf müesseselerinde fıkârânın doyurulması için ayrılan tahsîsat.

itân ايتان (a. i.) : vatan sayma, sayılma.

itâr, itâre اطار , اطاره (a. i.) : 1. hid-det ve dikkatle bakma. 2. bir şeyin peşini bırakmama.

itâre اطاره (a. i. tayerân'dan.) : 1. uğurma, uğurulma. 2. garçabuk gönderme, yollama. (bkz : irsâl).

itâre-i kebûter : güvercin uğurma.

itâre-i nâme : sūr'atle ve binbir hevesle mektup gönderme.

itât عتات (a. i.) : düşmanlık, zıtlık. (bkz : muhâsama).

itâve اتاوه (a. i. c. : etâvâ) : rüşvet verme.

itbâ' اتباع (a. i.) : 1. tâbî kılma, arkasına, ardına katma. 2. gr. bir kelimeye katılan aynı kalıpta başka ve mânâsız söz, koşuntu. "Yemek memek" deki "memek"; "zengin mengin" deki "mengin" gibi.

itbâk ابطاق (a. i.) : 1. kaplama. 2. fels. fr. accomodation.

itbâki ابطاق (a. s.) : fels. fr. accomodation.

itbâl اتيال (a. i.) : derde, tasaya düşürme, düşürülme.

itdân ايدان (a. i.) : ıslatma, ıslanma.

itfâ' اطفاء (a. i.) : 1. söndürme, söndürülme.

itfâ-yi harik : yangın söndürme.

itfâ-yi düyûn : borcun, fâizle birlikte anapara-dan da ödenmesi, fr. amortissement. 2. dindirme, bastırma.

itfâiyye اطفائية (a. i.) : yangın söndürme ekibi.

itfâl افعال (a. i.) : insan vücûdunun fenâ kokması.

ithâf اتحف (a. i. tuhfe'den.) : 1. hediye olarak verme, verilme. 2. hediye, armağan gönderme; mânen sunma. 3. ed. birinin adına eser yazma veyâ yazılmış bir eseri, baş tarafında adını söylemek sûretiyle birine hediye etme.

ithâf-nâme اِثْفَافِ نَامَةِ (a. f. b. i.) : bir şeyin ithâf edildiğine dâir yazılan yazı.

ithâm اِثْمَام (a. i. töhmet'den.) : töhmetlendirme, suçlandırma, birine bir kabahat yüklemek.

ithâmî اِثْمَامِي (a. s.) : ithamla ilgili.

ithâm-nâme اِثْمَامِ نَامَةِ (a. f. b. i.) : id-diânâme.

i'tibâr اِعْتِبَار (a. i. ubûr'dan. c. : i'tibârât) : 1. saygı gösterme. 2. ehemmiyet verme. 3. şeref, haysiyet. 4. bir şeyin hakiki değil, kararlaştırılan değeri. 5. ibret alma. 6. tic. söz veyâ imzânın değeri, fr. **crédit**.

i'tibâr-ı sûret : görünüşe değer verme.

i'tibârât اِعْتِبَارَات (a. i. i'tibâr'ın c.) : var sayılan şeyler, faraziyeler.

i'tibâren اِعْتِبَارًا (a. zf.) : ...den başlayarak, ...den sonra, ...den beri.

i'tibârî اِعْتِبَارِي (a. s. c. : i'tibâ-riyyât) : gerçek olmıyan, var sayılan. [müen. "i'tibâriyye"].

i'tibâriyyât اِعْتِبَارِيَّات (a. i. i'tibârî'nin c.) : (bkz. faraziyyât).

i'tidât اِعْتِدَاد (a. i. add'den.) : 1. sayma; iddet çekme. [kadınlarda üç temizlenme devresi gibi doksan gün kadardır]. 2. nazlanma. 3. gururlanma.

i'tidâd اِعْتِضَاد (a. i.) : 1. bir şeyi kol üzerine alma. 2. yardım isteme.

i'tidâl اِعْتِدَال (a. i. adl'den.) : 1. orta oluş, ortalama, aşırı olmama hâli, ölçülülük. **i'tidâl-i dem** : kızgınlığa mağlûp olmayış, soğuk

kanlılık. 2. yavaşlık, yumuşaklık. 3. uygunluk. 4. **astr.** gece ile gündüzün bir olması, gün-tün eşitliği, fr. **équinoxe**.

i'tidâl-i harîfî : **astr.** Arz'ın Güneş etrâfında çevirdiği yörünge üzerinde ve i'tidâl-i rebîî noktasını karşısında, mihver-i sagîr'in bir ucunda 20 martta işgal ettiği yer olup (rûmî 10 eylül) bu târihte gece ile gündüz süresi birbirine eşit ve bu

târihten sonra gündüz süresi gittikçe uzamıya başlar.

i'tidâl-i rebîî : Arz'ın Güneş etrâfındaki mahreki üzerinde 20 martta bulunduğu nokta (rûmî 9 mart). [bu nokta fezâ küresinin tulleri mesâbesinde olan metâîlilerin mebd'e noktasıdır. Güneş manzûmesinin müthiş bir sür'atle Kantores burcunun vega yıldızına sürüklenmesinden dolayı Arz mahrekinin bu noktadan başlayıp aynı yerde kapanması günde 3.565.554 dakika geciktiğinden noktanın yeri her yıl biraz geriler].

i'tidâleyn اِعْتِدَالَيْن (a. i. c.) : 1. iki itidâl. 2. **astr.** Güneş etrâfındaki mahrekte 22 eylül (i'tidâl-i harîfî) ve 20 mart (i'tidâl-i rebîî) târihlerinde bulunduğu noktaları birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazarî mihver ve bunun iki ucu. [bu mihvere : "mihver-i sagîr" adı verilir].

i'tifâr اِعْتِفَار (a. i.) : yere vurma, kavrayıp yere çarpma.

i'tikab اِعْتِقَاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : veresiye vermeme, parasını almadıkça vermeme.

i'tikad اِعْتِقَاد ("ka" uzun okunur. a. i. akd'den. c. : i'tikadât) : 1. düğümlemlenip kalma, bir şeye bağlanma. 2. inanma, gönülden tasdik ederek inanma.

i'tikad-ı fâside : bozuk inanç.

i'tikadât اِعْتِقَادَات ("ka" uzun okunur. a. i. i'tikad'ın c.) : itikatlar.

i'tikadât-ı bâtila : bâtil, asılsız şeylere inanmalar.

i'tikadi اِعْتِقَادِي (a. s.) : itikad ile, inanma ile ilgili.

i'tikadiyyât اِعْتِقَادِيَّات (a. i. c.) : itikada, inanmıya âit meseleler, bahisler.

i'tikâf اِعْتِكَاف (a. i.) : bir yere kapanıp ibâdetle vakit geçirme. [bilhassa, ramazanın son on gününde câmide maksûre denilen yerlere kapanıp ibâdetle vakit geçirme].

i'tikal اِعْتِقَال ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. devenin dizini büküp bağlama. 2. güreşte sarmaya getirip yıkmak. 3. sağlamak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına alma. 4. bi-

nici mızrağını paçası ile üzengi a-asına sokup tutma.

i'tikâl اعتكال (a. i.) : müşkilleşme, zorlaşma.

i'tikâl اشكال (a. i. ekl'den. c. : i'tikâlât) : 1. kemirerek yeme. 2. hek. yaranın vücûdu yemesi. 3. jeol. deniz dalgalarının, karaları döğerek oyması, aşındırması, fr. érosion.

i'tikâl-ı sevâhil : kıyıların aşınması.

i'tikâlât اشكالات (a. i. i'tikâl'in c.) : aşınmalar, yenmeler, fr. érosions.

i'tikâm اعتكام (a. i.) : 1. tortop etme. 2. biriktirme.

i'tikâs اعتكاس (a. i.) : akislenme, tersine dönme.

i'tilâ' اعتلاء (a. i. ulüvv'den) : yükselme, yukarı rütbelere erişme.

i'tilâf ائتلاف (a. i. ülfet'den. c. : i'tilâfât) : 1. ülfet etme, alışma. 2. uyuşma, uyunluk. (bkz : muvâfakat).

i'tilâfât ائتلافات (a. i. i'tilâf'ın c.) : anlaşmalar, uyuşmalar.

i'tilâk اعتلاق (a. i.) : birinin sevgisine yakalanma, tutulma.

i'tilân اعتلان (a. i.) : 1. âşikâr, meydana olma. 2. doğum sırasında, çocuğun görünmesi.

i'timâd اعتماد (a. i. amd'den.) : 1. dayanma, güvenme. 2. emniyet, güven.

i'timâden اعتماداً (a. zf.) : itimâd ederek, güvenerek, dayanarak.

i'timâd-nâme اعتماد نامه (a. f. b. i.) : bir elçinin, gönderildiği yerin devlet reisine sunmak üzere götürdüğü itimat mektubu, güven mektubu.

i'timâd-üd-devle اعتماد الدولة (a. b. i.) :

[devletin itimâdı, güveni] Safevîler devrinde başvekillere verilen bir ünvan. (bkz : vezîr-i a'zam).

i'timâm اعتمام (a. i.) : 1. imâmenleme, başına sarık sarma. 2. miğfer giyme. 3. otlar uzayıp gelişme; dağlar yeşillenme.

i'timân اتمان (a. i.) : emin bulunma, emniyet etme.

i'tinâ' اعتناء (a. i. uniyy'den) : çok dikkat etme, özenme.

i'tinâk اعتناك (a. i. unk'dan) : birbirlerinin boyunlarına sarılma, boğaz boğaza gelme.

i'tinân اعتنان (a. i.) : 1. insanın önüne durma. 2. birinin mâhiyeti meydana çıkma.

i'tirâf اعتراف (a. i. irfân'dan. c. : i'tirâfât) : suçunu veyâ yerinde olmıyan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme, fr. confession.

i'tirâf-ı cürm : maznûnun (* sanığın), işlemiş olduğu suçu söylemesi.

i'tirâf-ı kusûr : kusurunu i'tirâf etme, söyleme.

i'tirâz اعتراض (a. i. c. : i'tirâzât) : bir fikri, bir hükmü kabul etmeyip çürütme kalışma.

i'tisâ اعتصاء (a. i.) : asâ kullanma, asâya dayanma.

i'tisâb اعتصاب (a. i.) : 1. kanâat etme. 2. asabîleşme, sinirlenme.

i'tisâf اعتساف (a. i. c. : i'tisâfât) : doğru yoldan sapma, yolsuzluk etme.

i'tisâm اعتصام (a. i. ismet'den.) : 1. el ile tutma, tutunma. 2. gûnahtan sakınma. 3. temiz olma. 4. o. bot. bitkiler damar damar olma.

i'tisâr اعتصار (a. i.) : usâresini, özünü çıkarmak için bir şeyi sıkma; sıkılma. (bkz : ta'sîr).

I'tisâs

i'tisâs اعتسّاس (a. i.) : gece gezip do-laşma, karakol vazifesini görme.

i'titâf اعتطاف (a. i.) : bir şeye bü-rünme, örtünme.

i'tivâ' اعتواء (a. i.) : bükme, bükül-me. (bkz : iltivâ').

i'tiyâd اعتياد (a. i. c. : i'tiyâdât) : âdet edinme, alışma; alışkanlık. **Sû-i i'tiyâd** : fenâ şeyi âdet edinme. (bkz : ülfet).

i'tiyân اعتيان (a. i.) : dik dik bak-ma, gözünü dikme.

i'tizâ' اعتزاء (a. i.) : bir kabîleye veyâ kimseye bağlı bulunma.

i'tizâd اعتضاد (a. i.) : 1. bir şeyi kol üzerine alma. 2. yardım isteme. 3. yardım et-me. (bkz : i'tidâd).

i'tizâl اعتزال (a. i. azl'den.) : 1. bir tarafa çekilme. 2. işten çekilme. 3. ehl-i sün-net'ten Vâsıl b. Atâ'nın kurduğu mu'tezile mezhe-bi. 4. takımdan ayrılma.

i'tizâm اعتزام (a. i. azîmet'den) : gîtmiye hazırlanma, gidiş. (bkz : azîmet).

i'tizâm اعتظام (a. i.) : azamet, bü-yüklük satma.

i'tizâr اعتذار (a. i. özü'den. c. : i'tizârât) : özür dileme.

i'tizâz اعتزاز (a. i. azîz'den.) : ken-dini aziz tutma, izzetinefs gösterme.

itkâ' اتكاء (a. i.) : koltuk altına yastık, dayak koyma, dayanma, dayanacak şey kullanma.

itkan اتقان ("ka" uzun okuma. a. i.) : 1. muhkem, sağlam kılma. 2. inanma, emîn olma.

itlâ' اتلاء (a. i.) : başkasının üzerine bırakma.

itlâd اتلاد (a. i.) : eski mal sâhibi olma, kılma.

itlâf اتلاف (a. i. telef'den. c. : itlâ-fât) : 1. telef etme, mahvetme, öldürme. (bkz : ittiâs). 2. lüzumsuz yere harcama. 3. yoketme, bozma.

itlâl اتلال (a. i.) : 1. damlatma. 2. hayvanı yedeğinde götürme.

itmâm اتمام (a. i. tamâm'dan.) : ta-mamlama, bitirme, tamam etme, edilme.

itminân اطمينان (a. i.) : 1. emîn olma. 2. birine inanma, güvenme. 3. kat'î olarak bilme.

itminân-ı kalb : kalbden; yürekten inanma.

itnân اتنان (a. i.) : çocuk, hastalık dolayısıyla büyüyememe, gelişememe.

itrâ' اتراع (a. i.) : doldurma.

itrâb اتراب (a. i.) : toprak serpme, topraklama.

itrâk اترك (a. i.) : terketme, bırakma, vazgeçme.

itrâz اتراز (a. i.) : kurutma, ku-rutulma.

ittiâd اتماد (a. i.) : randevu verme.

ittiâs اتماس (a. i.) : helâk etme, öldürme. (bkz : itlâf^{1,2}).

ittiâz اتماظ (a. i. va'z'dan) : nasîhat, öğüt dinleme.

ittibâ' اتباع (a. i.) : tâbî olma, uyma, ardısına gîtme.

ittibâ-en اتباعاً (a. i.) : tâbî olma, uyma, ardısına gîtme.

itticâh اتجاء (a. i. cihet'den.) : bir cihete, bir tarafa dönme.

itticâr اتجار (a. i.) : ilâç, devâ kullanma, kullanılma.

ittifâk اتفاق (a. i. vifâk'dan. c. : ittifâkat) : birleşme, uyuşma; sözleşme.

ittifâka اتفاقاً ("ka" uzun okunur. a. z.f.) : rastgele, tesâdüfle.

ittifâkan اتفاقاً (a. z.f.) : rastgele, tesâdüfle.

ittifâkat اتفاقات ("ka" uzun okunur. a. i. ittifâkın c.) : birleşmeler, sözleşmeler, uyuşmalar, tesâdüfle olan şeyler.

ittifâkî, ittifâkiyye اتفاقي، اتفاقيه (a. s.) : 1. ittifâka, birleşmeye, sözleşmeye veyâ uyuşmaya âit. 2. rastgele, tesâdüfle.

ittifâkiyyât اتفاقيات (a. i.) : rastgele, tesâdüfle olan şeyler.

ittifâkiyye اتفاقيه (a. i.) : fels. vesîleçilik, fr. occasionnalisme.

ittifak-pezir اتفاق پذیر (a. f. b. s.) : ittifak kabûl eden, edici.

ittihâb اتخاب (a. i. hîbe'den.) : huk. bedelsiz olarak verilen bir malı kabûl etme.

ittihâd اتحاد (a. i. vahdet'den.) : bir olma, birleşme, aynı fikirde olma, birlik.

ittihâd-ı ârâ : reybirliği (*oybirliği).

ittihâd-ı insâniyyet : insanlığın birleşmesi.

ittihâd-ı İslâm : İslâm birliği, fr. panislamisme.

ittihâd-ı kalb-i millet : milletin kalb birliği.

ittihâd-ı menâfi' : menfaatlerin birleşmesi.

ittihâd-ı umûmî : umûmî birlik, bütün insanların birleşmesi.

İttihâd ve Terakkî : 1908 Meşrûtiyeti'nden sonra memlekette faaliyete geçen siyâsî bir parti.

ittihâm اتهام (a. i. töhmet'den.) : töhmetli olma, suçlu olma.

ittihâz اتخاذ (a. i. ahz'den.) : 1. edinme, edinilme. 2. kabûl etme. 3. itibâr etme, sayma, tutma. 4. kullanma. 5. kurma, düşünme, tasarlama.

ittika اتقا ("ka" uzun okunur. a. i. vikaye'den) : 1. sakınma, çekinme. 2. Allah'tan korkma.

'ittikâ' اتكاء (a. i.) : dayanma, yaslanma, söykenme.

ittikâl اتكال (a. i.) : işi Allah'a bırakıp kadere boyunu eğme, güvenme.

ittikan اتقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : gözle görmüş gibi iyi ve sağlam bilme.

ittikar اتقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : vakar, gurur, büyüklük gelme.

ittirâ' اتراع (a. i.) : solma.

ittisâ' اتساع (a. i. vus'dan.) : 1. bollaşma, genişleme. 2. bolluk, genişlik. 3. fels. * kaplam.

ittisâf اتصاف (a. i. vasf'dan.) : 1. muttasıf olma, vasıflanma, * nitelenme. 2. bir hal takınma.

ittisâh اتساخ (a. i.) : kirlenme, paslanma.

ittisâi اتساعي (a. i.) : fels. fr. extensif.

ittisâk اتساق (a. i.) : nizâma girme, intizam bulma, sıralanma.

ittisâl اتصال (a. i. vasl'dan) : 1. bi-tişme, kavuşma, ulaşma. 2. birbirine dokunma. 3. yakınlık.

ittisâl-üt-terbi' : inş. birinin tuğlaları, bir başkasının tuğlalarıyla birbirine girecek şekilde iki duvarın birleşmesi.

ittisâlât اتصالات (a. i. c.) : istihkâm kısımlarını veyâ türlü istihkâmları birbirine bağlamak için yapılan yollar.

ittisâm اِتِّسَام (a. i. vesm'den.) : 1. damga vurma, nişan vurma, dağlama; süsleme.

ittitân اِتِّتَان (a. i.) : vatan, yurt tutma, bir şehirde, bir yerde yerleşip oturma. (bkz : tavattun).

ittizâ' اِتِّزَا' (a. i.) : 1. devenin, boyuna basarak üstüne binmek için, başını aşağıya eğme. 2. alçak gönüllülük.

ittizâh اِتِّزَاه (a. i.) : vâzıh, açık olma, meydana çıkma.

ityân اِيتَان (a. i.) : 1. getirme, getirilme. 2. söyleme, bildirme. isbat.

ivâ اِيْوَا (a. i.) : bir yere yerleştirmek, yerleştirilme, oturtma. (bkz : iskân). [kelime, ekseriya "iskân" ile birlikte kullanılır].

ivâd عَوَاد (a. i.) : dönüş. (bkz : avdet).

ivâr اِيْوَار (a. i.) : ikindi, ikindi vakti. Namâz-ı ivâr : ikindi namâzı.

ivâz اِيْوَز (f. s.) : düzülmüş, koşulmuş, hazırlanmış.

ivaz عَوُض (a. i.) : bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey. Bilâ-ivaz : karşılıksız, bedelsiz, bir menfaat karşılığı olmayarak.

ivazan عَوُضًا (a. zf.) : karşılık olarak, karşılığında. (bkz : ivazan).

ivec عَوَج (a. i.) : eğrilik, çarpıklık.

i'vicâc اِعْوَجَاج (a. i. c. : i'vicâcât) : 1. eğri büğrü olma, eğrilme. 2. doğru hareket etme.

ivz اَوَز (a. s.) : 1. gövdesi bodur olan. 2. i. kaz; ördek.

iyâb اِيَاب (a. i.) : geri dönme. (bkz : avdet).

iyâb ü zihâb : gidip gelme.

iyâd عِيَاد (a. i.). (bkz : iyâd).

iyâd, iyâdet اِيَاد ، اِيَادَت (a. i.) : 1. takviye eden âlet. 2. kuvvetlendirme.

iyâdet عِيَادَت (a. i.). (bkz : iyâdet).

iyâfe عِيَاْفَه (a. i.). (bkz : iyâfe).

iyâl عِيَال (a. i.). (bkz : iyâl).

iyâlet اِيَالَت (a. i.) : vâlîlik etme, idâre etme.

iyân عِيَان (a. s.). (bkz : ayân).

iyâz عِيَاذ (a. i.) : sığınma. (bkz : iyâz).

îyn عَيْن (a. s a nâ'nın c.) : iri ve güzel gözlüler.

izâ' اِزَا' (a. i.) : hizâ, sıra.

izâ' اِزَا' (a. i.) : 1. iyiliğe karşı iyilik etme. 2. kedere, mihnete uğratma. 3. korkma.

izâa, izâat اِزَاعَه ، ذَاعَت (a. i.) : açığa vurma. (bkz : fâş).

izâa-i esrâr : sırları açığa vurma.

izâa, izâat اِزَاعَه ، اِضَاعَت (a. i. ziyâ'dan.) : zâyî etme, kaybetme.

i'zâb اِعْزَاب (a. i.) : 1. vazgeçme. 2. suyu temizleme. 3. azâba düşürme, düşürülme.

izâbe اِذَاْبَه (a. i. zevebân'dan.) : eritme, eritilme.

iz'âc اِزْاَج (a. i. c. : iz'âcât) : 1. yerinden koparma. 2. rahatsız etme, can sıkma, baş ağrıtmaya, tedirgin etme, bunaltma.

izâde اِذَاْدَه (a. i.) : âilesini korumak için birine yardımda bulunma.

izâde اِذَاْدَه (a. i.). (bkz : idâde).

izâe, izâet اضاءه , اضاءت (a. i. zû'dan.) :

ziyâ verme, aydınlatma, ışık verme.

iz'âf اضعاف (a. i.) : 1. zayıflatma,

kuvvetini azaltma. 2. bir şeyin üstüne bir mislini zammetme.

izâfât اضافات (a. i. izâfet'in c.) :

1. izâfetler, isim tamlamaları, isim takımları. 2. tas. dünyâ ile olan bağlar, ilgiler. 3. gr. zincirleme isim takımı. Tetâbu-i izâfât : zincirleme isim takımı.

izâfe اضافة (a. i.) : 1. zammetme,

katma. 2. karıştırma.

izâfet اضافت (a. i. c. : izâfât) : 1. iki

şey arasındaki bağ, ilgi. 2. gr. isim * tamlaması, isim takımı.

izâfet-i beyâniyye : gr. cins ve nevî gösteren izâfet : "çınar ağacı; Van kedisi; Ankara vâlisî.." gibi.

izâfet-i lâmiyye : gr. "bağın özümü; elmanın kokusu; Ankara'nın vâlisî.." gibi.

izâfet-i teşbihiyye : gr. muzaf ve muzâfün ileyhte edat bulunmayan izâfetlerdir : "gümüş saat; demir kapı.." gibi. [yeni gramerlerde : "gümüş saat; altın kalem; demir köprü.." gibi. terkiplerdeki "gümüş, altın, demir" gibi kelimeler sıfat sayılmakta, ve izâfet terkibi değil, sıfat terkibi olarak gösterilmektedir].

izâfeten اضافة (a. zf.) : bir şeye

ilişik olarak, bir şeye âit olarak. (bkz : bi-l-izâfe).

izâfi اضافي (a. s.) : 1. izâfetle ilgili.

2. bağlı bulunduğu şey ile değişen. [müen. "izâfiyye"].

izâfiyye اضافة (a. i.) : * bağıntıcılık,

görecilik, fr. relativisme.

izâfiyyet اضافة (a. i.) : 1. bağlı-

lık. 2. ilgi mâhiyeti.

izâh اوضح (a. i. vuzûh'dan c. : izâ-

hât) : açık, apaçık anlatma, * açıklama.

izâha اذاه (a. i.) : bir şeyin etrafını

dolaşma.

izâhât ايضاحات (a. i. izâh'ın c.) :

açık anlatmalar, * açıklamalar.

izâhe اذاه (a. i.) : bir şeyi ayırma,

yerinden ayırma.

izâhen ايضاحا (a. zf.) : açık ola-

rak, açıkliyerek.

izâka اذقه (a. i. zevk'den.) : tattır-

ma, tattırılma; tat, lezzet ve zevk hissettirme.

izâle ازاله (a. i. zevâl'den.) : giderme,

giderilme; yok etme.

izâle-i bîkr : kızlığı bozma.

izâle-i büzak : tükürüğün temizlenmesi.

izâle-i şüyû' : bir mülk üzerindeki ortaklığı giderme.

izâle-i taaffün, izâle-i ufûnet : kokuyu giderici, antiseptik bir madde ile mikropları, fenâ kokuyu yok etme.

izâle اذله (a. i.) : 1. uzun etekli es-

vap. 2. kadın, yaşmağını açma. 3. halsiz bırakma.

izâm اعظام (a. s. azîm'in c.) : 1.

büyükler, ulular. 2. (azm'in c.) : kemikler.

i'zâm اعظام (a. i. azm'den.) : 1. bü-

yütme, büyültülme. 2. lüzûmundan fazla ehemmiyet verme.

i'zâm اعزام (a. i.) : yollama; gönder-

me.

izân اذعان (a. i.) : 1. anlayış, kav-

rayış, akıl. 2. itâat, söz dinleme, boyun eğme. 3. terbiye, edep.

izân ايدان (a. i.) : 1. bildirme,

bildirilme. 2. ezan okuma.

izâr ازار (a. i.) : belden aşağıya mah-

sus örtü, peştemal. (bkz : futa).

izâr عذار (a. i.) : yanak. (bkz : ruh).

Gül-izâr : gül yanaklı, yanakları gül gibi kırmızı.

izâr-ı yâr

izâr-ı yâr : sevgilinin yanağı,

izâr ازار (f. i.) : suyun dibi. (bkz : gavr).

izâre ازاره (a. i.) : ziyâret ettirme.

izâre ازاره (a. i.) : birini kuşkulan-dırma, kuruntuya sevk etme.

i'zâz اعزاز (a. i. izz'den.) : 1. aziz kılma, saygı gösterme. 2. ikrâm etme, ağırlama.

i'zâzen اعزازاً (a. zf.) : ikrâm ederek, ağırlıyarak.

izbâd ازباد (a. i.) : 1. köpüklenme. (bkz : zebed). 2. ağaç çiçeklenme.

izbâr ازبار (a. i.) : yazma; yazı ile bildirme; yazılıp bildirilme.

izcâ' ازجاء (a. i.) : defetme.

izdicâr ازدجار (a. i.) : nasihat kabûl etme, söz dinleme.

izdihâm ازدحام (a. i. zâham'dan.) : kalabalık, yığılma, kalabalıktan sıkışma.

izdirâ' ازدرء (a. i.) : tahkir etme; hakir görme.

izdirâ' ازدراع (a. i.) : ziraat etme, ekin ekme.

izdirâd ازدراد (a. i.) : yutma. (bkz : bel').

izdirâm ازدرام (a. i.) : lokmayı büyü-yük büyük yutma.

izdivâc ازدواج (a. i. zevc'den.) : ev-lenme, birbirine eş olma. (bkz : tehhül, tezev-vüc).

izdiyâd ازدیاد (a. i. ziyâde'den.) : zi-yâdeleşme, artma, çoğalma.

izem عظم (a. i.) : büyüklük, ululuk.

izfâf ازفاف (a. i.) : gelin gönderme, gönderilme.

izhâb اذهاب (a. i.) : 1. giydirme, giydirilme. 2. altın kaplama, kaplatılma, yaldızla-ma, [ikinci mânâsı için "tezhib" kullanılır].

izhâc ادحاج (a. i.) : oturma. (bkz : ikamet).

izhâf ازهاف (a. i.) : 1. hayrette bırak-ma. 2. hiyânet etme. 3. yalan söyleme.

izhâk ازهاق (a. i. sül. : zahaka.) : mahvetme, yok etme

izhâr اظهار (a. i. zuhûr'dan.) : 1. gösterme, meydana çıkarma. 2. yalandan gösteriş.

'izhâr-ı belâgat : belâgat gösterme.

izhâr-ı hakk : hakkı meydana çıkarma.

izhâr-ı mâ fi-l-bâl, izhâr-ı mâ fi-s-süveydâ, iz-hâr-ı mâ fi-z-zamîr : fikrini söyleme, gönlündekini meydana koyma.

izhâr-ı teessür : teessür gösterme.

îzîd ایزد (f. h. i.) : 1. Allah. (bkz : Hudâ, Şebdüz, Şîzer, Yezdân). 2. Zerdüşterin ha-yır tanrısı.

izin-nâme اذن نامه (a. f. b. i.) : [eskiden] bir nikâhın kıyılması için kadı tarafın-dan verilen izin kâğıdı.

izkâm اذكام (a. i.) : zükâm hasta-lığına uğratma, nezleye uğratma, uğratılma.

izkâr اذکار (a. i. zikr'den.) : hatıra getirme, getirilme.

izlâk, izlâl ازلاق , ازلال (a. i.) : ayak kaydırma, sürçtirme.

izlâl اذلال (a. i. züll'den.) : hakîr gör-me, küçük görme, alçaltma.

izlâl اظلال (a. i. zill'dan.) : gölge verme, gölgelendirme.

izlâm اظلام (a. i. zulmet'den.) : zul-mette, karanlıkta bırakma; karanlık etme.

izmâm اذنام (a. i.) : 1. birini, kötülenecek bir durumda bulma. 2. birinden söz alma.

izmihlâl اضمحلل (a. i.) : yok olma, yok olup bitme.

izmihrâr ازمهرار (a. i.) : 1. parıldama [yıldız]. 2. surat asma. 3. kışın, şiddetli olması.

izmil ازميل (a. i.) : 1. çekiç. 2. keskin demir. 3. deri kesecek bıçak.

izn اذن (a. i.) : 1. izin, müsaade, ruhsat. 2. günahkâr olma, günah işleme. 3. vazifesinden, işinden uzaklaştırma, kovma.

iznâb اذنب (a. i.) : günahkâr olma, günah işleme.

izrâ' اذراء (a. i.) : 1. aşırı derecede medhetme. 2. altın arama, araştırma. 3. korkutma.

izrâ' اذراع (a. i.) : arşınlama.

izyân ازيان (a. i.) : donanma, donatılma, süslenme.

izyyân-ı sefâin : gemilerin donanması.

izz عز (a. i.) : 1. değer, kıymet. 2. yücelik, ululuk. 3. güçlülük.

izz ü şerefle : uğurlar olsun, güle güle.

izzet عزت (a. i.) : 1. değer, kıymet; yücelik, ululuk. 2. kuvvet, kudret. 3. hürmet, saygı; ikram, îzâz. 4. erkek adı.

izzet-i nefis : şeref, onur, haysiyet, fr. *amour propre*.

izzî عزى (a. s.) : sabırlı, tahammüllü [adam].

izzü-d-devle عزالدوله (a. b. i.) : Müslüman hükümdarları tarafından sık sık kullanılan ve devlete değer veren, devletin değeri mânâsına gelen bir ünvan.

izz-üd-dîn عزالدين (a. it.) : dilimizde "izzettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılan bu kelime : "dinin kıymeti, kudret ve ulviyeti" mânâsındadır.

J

j ژ (f. ha.) : Osmanlı alfabesinin on dördüncü harfi olup, "ebced" hesabında, "z" gibi, yedi sayısının karşılığıdır.

jâj, jâje ژاژ , ژاژه (f. i.) : 1. saçma, mânâsız boş söz. (bkz : yâve). 2. deve dikenî.

jâj-hâ ژاژخا (f. b. s. c. : jâj-hâyân) : saçma sapan, mânâsız söyliylen. (bkz : hâ, jâj-hôr, yâve-gû).

jâj-hâyân ژاژخايان (f. b. s. jâjhâ'nın c.) : saçma sapan, mânâsız söz söyliylenler. (bkz : yâve-gûyân).

jâj-hâyî ژاژخايى (f. b. i.) : mânâsız söyleyicilik.

jâj-hôr ژاژخور (f. b. s.) : saçma sapan konuşan. (bkz : jâj-hâ).

jâl, jâle ژاله , ژاله (f. i.) : 1. kirağı, çiğ. (bkz : şeb-nem). 2. [ikincisi] kadın adı.

jâle-i eşk : gözyaşı çiği; çiğ tânesine benzeyen gözyaşı.

jâle-dâr ژاله دار (f. b. s.) : üzerine kirağı düşmüş, kirağılanmış.

jegale ژغاله ("ga" uzun okunur).

jegand

f. i.) : 1. darı ekmeği. 2. allık. 3. nâra, çığlık. (bkz : jegar, jegare).

jegand ژغند (f. i.) : 1. yırtıcı hayvanların korkunç sesi. 2. sağlamlık. (bkz : metânet, rasânet).

jegar ژغار ("ga" uzun okunur. f. i.) : 1. pas, küf. 2. nâra, yüksek ses.

jegare ژغارە ("ga" uzun okunur. f. i.). (bkz : jegale).

jeh جھ (f. i.) : siğil.

jend, jende ژند، ژنده (f. i.) : eski, yırtık, yamalı hırka.

jende-pûş ژنده پوش (f. b. s.) : eski püskü, yamalı şey, hırka giyen.

jeng ژنگ (f. i.) : pas, küf, kir. ["âjeng" sözünden bozma].

jeng-âlûd ژنگ آلود (f. b. s.) : paslı.

jengâr ژنگار (f. i.) : 1. pas, kir. 2. bakır pası.

jengârî ژنگاری (f. s.) : bakır yeşilli, bakır pası renginde boya.

jeng-bâr ژنگ بار (f. b. s.) : pas saçan.

jeng-beste ژنگبسته (f. b. s.) : paslı, küflü, pas tutmuş, kirli. (bkz : jeng-dâr, jeng-pezir).

jengdân ژنگدان (f. i.) : çan; çingirak.

jeng-dâr ژنگدار (f. b. s.) : paslı, küflü, kirli. (bkz : jeng-beste, jeng-pezir).

jengele ژنگله (f. i.) : 1. hayvanda çatal tırnak. 2. çatal tırnaklı hayvan.

jeng-pezir ژنگپزیر (f. b. s.) : paslı, küflü, kirli. (bkz : jeng-beste, jeng-dâr).

jeng-yâb ژنگياب (f. b. s.) : paslı.

jerd ژرد (f. s.) : çok yiyen. (bkz : ekûl).

jerf, jerfâ ژرف، ژرفا (f. s.) : 1. derin. **Deryâ-yi jerf** : derin deniz. (bkz : amîk). 2. çok. (bkz : bisyâr, kesîr).

jerf-bin ژرف بين (f. b. s.) : dikkat sâhibi.

jerfi ژرفی (f. i.) : 1. derinlik. (bkz : umk). 2. erkek adı.

jerfin ژرفين (f. i.) : kapı sürmesi; kapı ardına konulan dayak.

jeý ژى (f. i.) : göl, ırmak.

jik ژيك (f. i.) : 1. yağmur damlası. 2. kirpi. (bkz : jikâse).

jikâse ژيكاسه (f. i.) : kirpi. (bkz : jik²).

jir ژير (f. i.) : göl; havuz.

jive ژيوه (f. i.) : cıva. (bkz : zîbak).

jiyân ژيان (f. s.) : kızgın, hisımlı, kükremiş, [çok zaman "arslan" ın sıfatı olarak kullanılır]. **Pil-i jiyân** : kızmış fil. **Şir-i jiyân** : kükremiş arslan.

jûn ژون (f. i.) : put. (bkz : çelîpâ, sanem).

jûgal ژغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : kömür; mâden kömürü.

jûl ژول (f. i.) : büküm, kıvrım.

jûlide ژولیده (f. s.) : 1. karmakarışık, dağınık [saç]. (çok zaman "saç" hakkında kullanılır). 2. i. kadın adı.

K

kaân قان ("ka" uzun okunur. a.

i.) : hâkan, hükümdar.

kaân-i Çin : Çin hâkanı.

kaâret قمارت (a. i.) : derinlik. (bkz :

umk).

kaâret-i deryâ : denizin derinliği.

kâ'b كعب (a. i.) : 1. topuk kemiği;

aşık kemiği. 2. tavla zarı. 3. sekiz köşeli, sekiz yüzlü cisim. 4. küb. (bkz : mik'ab, mûka'ab). 5. genç kız memesinin arşaklanması.

kâ'bına varamamak (topuğuna yetişememek) : birinin derecesine, üstünlüğüne erişemez olmak.

kabâ' قبا (a. i. c. : akbiye) : üs-

te giyilen elbise, cübbe, kaftan.

kabâ-yi âhenin : demirden elbise, zırh.

kabâçe قباچه (f. i.) : hafif giyecek,

entâri.

kabâhat قباح (a. i. c. : kabâhât) :

çirkin hareket, uygunsuz iş, kusur, suç. [Arapça'daki mânâsı; "çirkinlik" demektir].

kabâhât قباحات (a. i. kabâhat'in c.) :

çirkin hareketler, kusurlar, suçlar.

kabâih قبايح (a. i. kabîha'nın c.) :

yakışsız, çirkin şeyler. ["kabâyih" şeklinde de kullanılmıştır].

kabâil قبائل (a. i. kabîle'nin

c.) : kabîleler, boylar.

kabâil-i Arab : Arap kabîleleri.

kabâle قبالة (a. i.) : 1. kadının

verdiği hüccet. 2. Yahudilerin, kendi cemaatleri için verdikleri vergi. 3. s. toptan, götürü yapılan [iş veya satış], kabala.

kabâtî قباطي (a. i. kıbtî'nin c.) : çin-

geneler.

kabbân قبان (a. i.) : en çok pos-

tahânelerde, tren idârelerinde ağır eşyâyı tartmaya yarar büyük terâzi, baskül, kapan. [Farsça "kepan" dan alınmıştır].

Kâ'be كعبة (a. h. i.) : 1. Hicaz'-

da, Mekke-i Mükerrreme'de Harem-i Şerif'in hemen hemen ortasında bulunan kutsal binâ. [aslında Hz. Âdem yapısı iken, Tûfanda yıkılmış; Hz. İbrâhim ve İsmâil tarafından ihyâ olunup bütün Müslümanlar için mukaddes sayılmıştır]. 2. Müslümanların namaza başlarken yöneldikleri taraf. (bkz : kıble-gâh). 3. Müslümanların hacı olmak üzere muayyen zamanda gidip ziyâret ettikleri yer. (bkz : Beyt-Ullah, Makam-ı İbrâhim).

kâ'bet-ül-âmâl : emellerin, isteklerin yönelmiş olduğu yer.

kâ'bet-ül-uşâk (âşıkların kâbesi) : Mevlânâ'nın türbesi.

kabes قيس (a. i.) : parlak ateş közü.

kâbet كابة (a. i.) : ızdıraplı ve

kederli olma.

Kâ'beteyn كعبتين (a. i. c.) : "iki

Kâbe" : Mekke'deki Kâbe ile Kudüs'teki Mescid-i Aksâ.

kabız قابض ("ka" uzun okunur.

a. s. kabz'dan) : 1. kabzeden, alan, tutan.

kabız-ı mâl : 1) vakıf gelirlerini tahsîl eden; 2) tahsildar; 3) meyva ve sebze yetiştiricileri ile manavlar arasında aracılık eden kimse, kabzımal.

kabız-ı ervâh : ruhları kabzededen, Azrâil. 2. hek. kabızlık veren, peklilik veren. 3. anat. sıkan, çeken.

kabıza قابضة ("ka" uzun okunur.

a. s.) : anat. büken.

Kâ'b-ibn-i Zühayr كعب ابن زهير

(a. h. i.) : Kasîde-i Bürde'nin sâhibi.

kabîh, kabîha قبيح ، قبيحة

(a. s. c. : kıbâh) : çirkin, yakışsız, fenâ, ayıp

kabîh-ul-vech

[şey]. **Fi'l-i kabîh** : ayıp iş. **Ta'birât-ı kabîha** : ayıp sözler. **Vech-i kabîh** : çirkin yüz.

kabîh-ül-vech : çirkin yüzlü.

kabîha قبيحه (a. i. c. : kabâih) : ya-kışksız, çirkin şey, çirkin davranış, ayıp şey. **Ef'âl-i kabîha** : çirkin, yakışksız işler.

Kâbil كابل (a. h. i.) : Afganistan'ın hükûmet merkezi, başkendi. [aslı : "Kâbül"dür].

kabil قبيل (a. i. kabî'den.) : 1. soy, nevi, sınıf. 2. zf. türlü, qibi. 3. biraz evvel, az önce.

kabil قابل ("ka" uzun okunur. a. s. kabûl'den.) : 1. kabûl eden, kabûl edici. 2. olan, olabilir. (bkz : mümkün).

kabil-i emânet : insan (emânet kabûl eden-). [âyet-i kerîmeye telmihan].

kabil-i feyz-i safâ : neşenin feyzini kabûl eden.

kabil-i hitâb : kendisiyle konuşulabilir, söz an-lar.

kabil-i inkisâr : kırılabilir, kolaylıkla kırılması mümkün olan şeyler.

kabil-i inkîşâf. geo. bir yanından kesilip bir düz üzerine tatbîk olunduğu zaman, yırtılmadan, bükülmeden bir satırları (*düzeyleri) bir düz hâline gelebilen şekiller, cisimler.

kabil-i istinâf huk. bidâyet mahkemelerinden ver-tilip de, başka bir mahkeme tarafından görülen ve muhâkemesi kanûnen câiz ve mümkün olan (dâvâlar).

kabil-i kısmet : huk. [eskiden] kendisinden maksut olan menfaat zâil olmayacak veçhile tak-dime sâlih olan müşterek mal.

kabil-i temyiz : huk. temyiz mahkemesince gö-rülebilecek olan [dâvâlar]. 3. yetişebilir, istîfatlı. 4. i. erkek ebe.

Kabil قابيل ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : Hz. Âdemin büyük oğlu olup kardeşi Hâbîl'i öldürmüştür.

kabile قبيله (a. i. c. : kabâil) : ip-tidâf ve göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy.

kabile قبيلة ("ka" uzun okunur. a. i.) : kadın ebe.

kabiliyyât قابليات ("ka" uzun okunur. a. i. kabiliyyet'in c.). (bkz : kabiliyyet). **kabiliyyât-ı zihniyye** : zihne âit kabiliyetler.

kabiliyyet قابليت ("ka" uzun oku-nur. a. i. c. : kabiliyyât) : 1. anlama, anlayış, kabûl edebilirlik, alabilirlik. (bkz : istîdâd, iz'ân).

kabiliyyet-i ahz. : fels. fr. réceptivité.

kabiliyyet-i incirâr : fiz. bâzı mâdenlerin hadde-den geçip ince tel hâlini alabilmesi hassası.

kabiliyyet-i inhînâ : fiz. eğilebilme, bükülebilme.

kabiliyyet-i inkisâm : fiz. kısımlara ayrılabilme, bölünebilme hâli.

kabiliyyet-i tatarruk : fiz. mâdenlerin çekiçle dö-vülerek veyâ başka bir tazyik ile ezilip yayılarak safîha, yassı hâle gelebilmesi. 2. beceriklilik, eli işe yatkınlık; kapasite.

kâbin, kâbîn كابين (f. i.) : gü-veğinin geline verdiği ağırlık, para, eşyâ, kalın. (bkz : mehr-i müccel).

kâbir كابر (a. s.) : büyük, ulu. (bkz : kebîr)

kâbiren an kâbir : büyükten büyüğe (intikal et-me).

kabkaba قبقبه (a. i.) : kükrema, hay-kırma [arslan, deve].

kabkaba-i ibil : devenin bağırması.

kabkaba-i şîr : arslanın kükremesi.

kabl قبل (a. zf.) : ön, önce, öndeki, evvel, evvelki.

kabl-el-feth meknûz : huk. [eskiden] bir yere dâr-i İslâm olmadan konan define.

kabl-el-milâd : milâd'dan önce, İsâ'dan önce.

kabl-el-vuku' : olmadan önce.

kabl-el-vücud : gelmeden önce.

kabl-et-taâm : yemekten önce.

kabl-et-târih : târihten önce, târih öncesi.

kabl-et-tecribe : tecrübeden önce, tecrübe öncesi.

kabl-et-telâki : buluşmadan önce.

kabl-et-tûfân : tûfan'dan önce.

kabl-et-tulû' : tulû'dan önce, Güneş'in doğmasından önce.

kabl-ex-zevâl : öğleden önce. [zıddı "ba'd" dir].

kabli قبل (a. s.) : fels. önsel, hiç bir tecrübeye dayanmadan, yalnız akıl yordamıyla, apriori, fr. a priori.

kabr قبر (a. i. c. : kubûr) : mezar. **Azâb-ı**

kabr : kabir azâbı mec. biktirici sualler. (bkz : merkad, kûr).

kabr-i hâmuş : susmuş, sessiz mezar.

kabr-istân قبرستان (a. f. b. i.) : mezarlık. (bkz : vâdî-i hâmuşân).

kâbûk كابوك (f. i.) : 1. kuş yuvası. (bkz : lâne, veker). 2. ev güvercin yuvası; güvercinlik.

kabûl قبول (a. i.) : 1. alma. 2. içeri alma [birisini] **Hüsn-i kabûl** : iyi karşılanma. 3. yersiz bir iş yapmış olma. 4. râzı olma. 5. alıp kullanma. 6. huk. bir şeye sâhip olmak için söylenen son söz. [alış veriş, alım satım bununla tamamlanır].

kabûl-gâh قبولگاه (a. f. b. i.) : kabul yeri.

kâbûs كابوس (a. i.) : uykuda basan ağırlık, karabasan.

kâbûs-nâme قابوسنامه ("ka" uzun okunur. f. b. i.) : Mercimek Ahmet tarafından Farsça'dan tercüme edilen bu mensur eser, Kabûs'un torunu Kôhistan hükümdârı Keykâvus'un Geylan Şah adındaki oğluna verdiği öğütleri bildiren kitap. [44 babdan ibâret olan bu kitabın her bâbında ayrı bir konuya âit öğütler vardır].

Kâbûl كابل (a. h. i.) . (bkz : Kâbil).

kabz قبض (a. i.) : 1. el ile tutma. 2. avuç içine alma, kavrama. 3. Azrâil tarafından ruh teslim alınma, ölme. **Ahîz ü kabz** : alma. 4. peklîk, amelsizlik, kabız. (bkz : inkibâz). [mecâzen feyz-i ma'nevî'nin gelişi (bast), gelmeyişi (kabz)].

kabz ü bast : kapanıp açılma, daralıp genişleme.

kabza قبضة (a. i.) : 1. tutacak, tutamak yeri, sap.

kabza-i tîg : kılıcın sapı. 2. bir tutam, bir avuç, bir el dolusu şey. 3. pençe.

kâc كاج (f. i.) : bot. bir çeşit küçük çam.

kâd كاد (a. i.) : mahzûn olma.

kâd-ı Hindî : sind ağacından çıkarılan kabız verici bir madde.

kâd كاد (f. i.) : hırs.

kadâhet قداحت (a. i.) : kadehçilik sanatı.

kadd قد (a. i.) : boy. **Serv-kadd** : servi boylu. (bkz : kamet).

kadd-i bâlâ : uzun boy.

kadd-i bülend : yüksek, uzun boy.

kadd-i mevzûn : mevzun, biçimli boy.

kadd-i müstesnâ : müstesnâ boy; güzellikte emsalsiz endam.

kadd-i yâr : sevgilinin boyu.

kadd ü kamet : boybos.

kaddâh قداح (a. i.) : 1. kadeh yapan, yapıcı. 2. (s. kadh'den) : zemmeden, yeren. (bkz : zemnâm). [zıddı : "meddâh"].

kaddâhe قداحه (a. i.) : çakmak taşı.

kaddese قدس (a. söz.) : kutlu ve mutlu olsun.

kaddes-Allah : Allah, mukaddes ve mübârek eylesin.

ka'de قعدة (a. i.) : bir kere oturma, oturuş.

ka'de-i ahîre : iki ve daha fazla rekâtla namazların son oturuları.

ka'de-i ûlâ : ikiden fazla rekâtlı namazların ikinci rekâtından sonraki oturuş.

kadeh قدح (a. i. c. : akdâh) : 1. bardak; küçük bardak, içki bardağı. 2. bot. kadeh.

kadeh-i lâciverdi

kadeh-i lâciverdi : gökyüzü.

kadeh-i Meryem : bot. saksı güzeli denilen bir çiçek.

kadehçe قدحچه (a. f. b. i.) : kü-
çük kadeh.

kadeh-paymâ قدح پیم (a. f. b. s.) : şarap
içen.

kadeh-şiken قدح شکن (a. f. b. s.) :
1. kadeh kıran. 2. sarhoş.

kadem قدم (a. i. c. : akdâm) : 1.
ayak. (bkz : pâ). 2. adım. (bkz : hatve). 3. ya-
rım arşın uzunluğunda bir ölçü. 4. uğur. Hoş-ka-
dem : 1) uğurlu; 2) i. eskiden saraylarda bâzı
câriyelere takılan ad. Sâbit-kadem : sebât eden,
devâm eden, sürekli.

kadem-bûs قدم بوس (a. f. b. s.) :
ayak öpen.

kadem-bûsî قدم بوسی (a. f. b. i.) :
ayak öpme merasimi.

kademe قدمه (a. i. c. : kademât) :
1. basamak. 2. merdiven basamağı, ayağı. 3. dere-
ce, sıra.

kademe-i ôlâ'da (ilk basamakta) : başlangıçta.

kademe kademe : derece derece, basamak ba-
samak.

kademî قدمی (a. s.) : ayağa men-
sup, ayakla ilgili.

kademiyye قدمیه (a. i.) : 1. ayak-
teri, ayak basdı parası. 2. huk. hükûmete âit bir
emri, yâhut dâvetiyyeyi tebliğ etmek üzere gönde-
rilen me'mûra masraf karşılığı olarak verilen
ücret.

kadem-keş قدم کش (a. f. b. s.) :
ayağını çeken, gitmiyen, yanaşmıyan.

kadem-nih قدم نه (a. f. b. s.) :
ayak basıcı.

kadem-nihâde قدم نهاده (a. f. b. s.) :
ayak basmış, gelmiş olan.

kadem-rân قدم ران (a. f. b. s.) : adım
atan, ilerliyen.

kadem-rence قدم رنجه (a. f. b. i.) : te-
nezzül, lûtfen kabûl.

kader قدر (a. i. c. : akdâr) : 1.
inanılması İslâmî iman esaslarından olmak üzere
insanların başına gelecek her türlü işlere dâir Al-
lah'ın ezeli hüküm ve takdîri. (bkz : kazâ).
kader-i ilâhî : Allah'ın takdîri, alın yazısı. 2.
tâkat, güç, kuvvet. 3. tâlih, baht.

kaderî قدری (a. s.) : 1. kader ile
ilgili. 2. i. "kul, yaptığı işlerin yaratıcısıdır" inan-
cında olan mezheb zümresi; kaderiyye. [zıddı :
"cebri"].

kaderiyye قدریه (a. i.) : "insan,
yaptıklarının yaratıcısıdır" itikadında bulunan
kaderi inkâr eden mezheb zümresi. ["cebriyye"
nin zıddı].

kadh قدح (a. i.) : zemmetme, çekiş-
tirme. (bkz : ta'n). Zemm ü kadh : kötöleme,
çekiştirme [birini].

kadim, kadima قاضمه قاضم ("ka" uzun
okunur.a. s.) : kemirici [hayvan]. (bkz : kazıma).

kadi قاضی ("ka" uzun okunur. a. s.
kazâ'dan. c. : kuzât) : 1. yapan, yerine getiren.

kadi-l-hâcât : herkesin dileklerini, isteklerini ye-
rine getiren Allah. 2. i. şeriat hâkimi. (bkz :
kazî).

kadi-l-kuzat (kadıların kadısı) : en büyük kadı,
seyhislâm veyâ kazasker rütbinde bulunan kimse.

kadi-asker قاضيسكر ("ka" uzun okunur. a.
b. i.). (bkz : kazî-asker).

kadib قضيب (a. i. c. : kîdiban) :
1. ince, düz fidan, dal, çubuk. 2. erkeklik âleti.
(bkz : zeker).

kadid قديد (a. i.) : 1. kurutulmuş
et. 2. hek. etleri dökmüş, yalnız kemik kalmış
olan göğde, iskelet. 3. pek zayıf, bir deri bir ke-
mik kalmış kimse.

kadih قَادِح ("ka" uzun okunur. a. s. kadh'den.) : zemmedici, kötüleyici. [müen. "kadiha"].

kadiha قَادِحِه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâdih) : adam çekiştirici, dedikoducu.

kadı-l-kuzât قَاضِي الْقَضَاء ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : kadıların başı.

kadim قَدِيم (a. s. kidem'den. c. : kudemâ) : 1. eski. **Abd-i kadim** : eski dost. **Aş-nâ-yi kadim** : eski dost. **Binâ-yi kadim** : eski binâ. 2. öncesini bilir kimse bulunmayan, öncesi bilinmeyen şey. 3. **huk.** başlangıcı olmayan, ötedenberi mevcut bulunan. 4. i. eski zaman. **Ezmine-i kadime** : tar. eski çağlar. **Kelâm-ı kadim** : Kur'an. **Min-el-kadim** : eskidenberi, ötedenberi. **Târih-i kadim** : eski çağlar târihi.

kadim قَادِم ("ka" uzun okunur. a. s. kadem'den.) : ayak basan, varan, ulaşan.

kadime قَادِمِه ("ka" uzun okunur. a. i. c. :). 1. ordunun ileri karakolu. 2. kuş kanadının ön tarafındaki uzun tüyleri, yelekları.

kadime-cümbân-ı azîmet (gidiş için kanadını oynatma) : yola çıkma.

kadimen قَدِيمًا (a. zf.) : 1. eskiden beri, ötedenberi. 2. eski zamanda.

kadir قَدِير (a. s. kudret'den.) : tükenmez kudret sâhibi olan Allah. [Allah adlarındandır]. (bkz : kadir²).

kadir قَادِر ("ka" uzun okunur.) : 1. kudret sâhibi; kudretli, kuvvetli, güçlü. 2. h. i. Allah. 3. i. Abdülkadir'den bozma erkek adı.

kadir-endâz قَادِرِ اَنْدَاز ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : iyi ok atan ve attığı oku hedefe isâbet ettiren.

kadiri قَادِرِي ("ka" uzun okunur. a. s.) : Abdülkadir-i Geylânî tarikatından olan kimse. **Tarik-ı kadiri** (kadiri tarikatı) : Abdülkadir-i Geylânî'nin tarikatı. (bkz : kadiriyye).

kadiri-hâne قَادِرِيْخَانِه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : İstanbul'da, Tophânede ka-

dirî tarikatının ikinci piri sayılan İsmâil-i Rûmî Hazretlerinin hankahı.

kadiriyye قَادِرِيَّه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : tas. sofîyenin büyüklerinden Abdülkadir-i Geylânî tarafından kurulmuş olan tarikat.

kad-keşide قَدْ كَشِيْدِه (a. f. b. s.) : boy vermiş, uzamış, serpilmiş.

kadr قَدْر (a. i.) : 1. değer, itibâr. 2. onur, şeref, haysiyet; meziyet. 3. rütbe, derece. **Âli-kadr** : derecesi ve rütbesi yüce. **Leyle-i kadr** (kadir gecesi) : Kur'an-ı Kerim'in nüzûle başladığı ramazanın yirmi yedinci gecesi ki, içinde bu gece

bulunmayan, bin aya bedeldir. **Sûret-ül-Kadr** : Kur'an-ı Kerim'de kadir gecesinin yüceliğini bildiren sûre. (bkz : şeb-i kadr). 4. **astr.** kadir, yıldızları, parlaklık derecelerine göre birbirinden ayırdetmek için yapılan tasnifte her dereceden biri. [birinci kadirde (yâni en parlak) altıncı kadire kadar olan yıldızlar gözle görülebilir; teleskopların kuvveti arttıkça daha küçük kadirdeki yıldızları görmek kabildir. Şimdiki halde bu sınır 21. ci kadirde. Parlaklıkları, daha yakın mesâfede olduklarından dolayı, çok yüksek olan semâvî cisimlerin kadirlerine sıfırcı kadir denilir. Mese-lâ, Amerikalıların Echo 1 (yankı. 1) peyki sıfırcı kadirde; Güneş'in parlaklığı da sıfırcı kadirde].

kadr-i evvel : **astr.** parlaklık derecesi 1 olan (yıldız).

kadr-i sâni : **astr.** parlaklık derecesi 2 olan (yıldız).

kadr-âşnâ قَدْرِ اَشْنَا (a. f. b. s.) : kadirbilir, değerbilir.

kadr-dân قَدْرْدَان (a. f. b. s.) : kadirbilen, kadirbilici, değerbilir. (bkz : kadr-şinâs).

kadr-dâni قَدْرْدَانِي (a. f. b. i.) : kadirbilirlik, değerbilirlik.

kadr-şinâs قَدْر شِنَاس (a. f. b. s.) : kadirbilen, değerbilir. (bkz : kadr-dân).

kadr-şinâsi قَدْر شِنَاسِي (a. f. b. s.) : kadirşinaslık, kadirbilirlik.

kâf كَاف (f. s.) : yaran, yarıcı.

kâf ك (a. f. ha.) : kef harfinin bir başka okunuşu. (bkz : kef).

kâf-ı arabî : Arap kefi : "kerim, kerâhat.. vb."

kâf-ı fârisî : g sesini veren Acem kefi : "gül, gümân.. vb." [bir "ye", "ve" gibi okunan : "eğer, güvercin.." bir de "deniz, ense ve beniz" de olduğu üzere "n" gibi okunan sağır kef vardır].

kâf-ı levlâk : Hz. Muhammed.

kaf ق (a. ha.) : 1. Osmanlı alfabesinin yirmi dördüncü harfi olup; "ebced" hesabında yüz sayısının karşılığıdır, k sesini verir. 2. [eskiden] askerlikte çekilen kur'âlardan, "kur'a" sözüne işâret olarak, üzerinde (kaf) harfi bulunan kâğıt olup, bunu çeken, asker olurdu.

Kaf قاف (a. h. i.) : masallarda, züm-rüd-i anka kuşunun yaşadığı rivâyet olunan dağ; Şark kavimleri kozmolojisiinde Arzzın etrâfını çepe-çevre kuşatan dağın adı.

kafâ قفاء (a. i. c. : akfâ, akfiye) : 1. kafa, baş. **Azm-i kafâ** : anat. kafa kemiği. 2. ense. 3. akıl, zekâ, anlayış.

kafâ-dar قنادار (a. f. b. s.) : kafa-ca birbirine denk olan arkadaş.

kafas قفص (a. i.) : kafes.

kafâvî قفاوی (a. s.) : kafa ile ilgili olan.

kafes قفس (f. i.) : kafes.

kafes-i teng : dar kafes.

kafes-i teng-i sine : göğsün dar kafesi.

kaffâl قفال (a. i.) : çilingir.

kâffe كافه (a. i.) : hep, bütün, cümle.

kâffe-i ahvâlde : ahvâlin cümlesinde.

kâffe-i ef'âl : bütün işler.

kâffe-i efrâd : bütün fertler.

kâffeten كافة (a. zf.) : bütün, hep, hepsi, cümlesi. (bkz : cemîan, cümleten).

kâfi کافی (a. s. kifâyet'den.) : elve-ren, yetişen; yeter, yetecek.

kâfil كافل (a. s. kefâlet'den.) : 1. ke-fâlet eden, üstüne alan [bir işi]. 2. ödeyen, kefil.

kafile قافلة ("ka" uzun okunur. a. i.

c. : kavâfil) : 1. birlikte yolculuk eden topluluk; zümre, fırka. 2. takım takım, sıra sıra gönderilen şeylerin her parçası.

kafile-sâlâr قافله سالار (a. f. b. i.) : kafile başı, kafile reisi.

kafile-sâlâr-ı enbiyâ : Hz. Muhammed.

kâfir كافر (a. i. ve s. küfr ve küfrân'dan. c. : kâfirûn, kefere, küffâr) : 1. hakkı tanı-mıyan, bilmıyen. 2. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmıyan. 3. küfreden, küfredici. 4. iyilik bilmıyen, nankör.

kâfir-i ni'met : nankör. 5. mec. zekî; becerikli, kurnaz; yaman; cana yakın, sevimli. [asıl mânâsı : "setreden, örtlen" dir].

kâfirâne كافرانه (a. f. zf.) : kâfire yakışacak sûrette, kâfircesine, kâfirce. **İ'tikad-ı kâfirâne** : kâfirce inanış.

Kâfir-istân کافرستان (a. f. b. i.) : 1. İslâm dîninde olmiyanların ülkesi. 2. Hindistan'ın kuzey batısında Kâbil civârında bulunan dağlık bir bölge. 3. Afrika'nın güney kısmının doğu kıyıları.

kâfirûn کافرون (a. i. kâfirin c.) : kâfirler, hakkı tanımayanlar. (bkz : kefere, küf-fâr).

kafiye قافیه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâfi) : ed. nazımda şiirlerin sonlarında tekerrür eden ve aynı sesi veren harflerin hareke ve sükûn hallerindeki birleşmeleri. **Hurûf-i kafiye** (kafiye harfleri) : revî, te'sîs, dahîl, redîf, kayd, vasl, hurûc, mezîd, teessüre.

kafiye-i mukayyede ("ka" uzun okunur) : ed. revî harfinin evvelinde redîf olan sesli harflerden başka bir harfin tekrarlanmasıyla meydana gelen kafiye : (derdest, serbest... gibi).

kafiye-i mücerrede ("ka" uzun okunur) : ed. revî denilen ve yalnız bir harften ibâret olan ka-fiye : [me'vâ', dünyâ.. gibi].

kafiye-i müessese ("ka" uzun okunur) : ed. revî ile redif bulunmak ve ikisinin arasına bir değişik harf girmek sûretiyle meydana gelen kafiye (o harfe "dahil" denir). [âhir, ekâbir (dahil : h-b)].

kafiye-i müreddefe ("ka" uzun okunur.) : ed. revî harfinin evvelinde birleşen harflerin sesli harflerden biri olması sûretiyle meydana gelen kafiye : [nişân, cihân.. gibi]. (redif : a) ["dahil" harfi iki redif arasında bulunuyorsa : **kafiye-i müessese-i müreddefe** denir : lâhût, yâsût.. gibi]. (redif : a, u.).

kafiye-i mürekkebe ("ka" uzun okunur.) : ed. revî harfinden başka ve ondan evvel aynı cinsten başka harflerin gelmesiyle meydana gelen kafiye-dir ki : "müreddefe, müessese, mukayyede" kı-sımlarına ayrılır.

kafiye-i vasl ü sây-gân ("ka" uzun okunur.) : ed. reviden sonra zamir veya edâtın aynen teker-rür etmesi sûretiyle meydana gelen kafiye. [âbâ-de, feryâde.. gibi]. (kelime tekerrür ederse redif denir : "nedâmet gelmez, halâvet gelmez" : "gel-mez" kelimeleri rediftir).

kafiye قافیه (a. i.) : İbn-i Hâcib'in Arap gramerine âit meşhur eseri. (bkz : câmi).

kafiye-perdâz قافیه پرداز ("ka" uzun oku-nur. a. f. b. s.) : kafiye uyduran, nâzım, şâir. (bkz : kafiye-senc).

kafiye-senc قافیه سنج ("ka" uzun okunur. a. f. b. i. c. : kafiye-sencân) : kafiye uyduran, kafi-ye düzen, şâir, nâzım. (bkz : kafiye-perdâz).

kafiye-sencân قافیه سنجان ("ka" uzun okunur. a. f. b. i. kafiye-senc'in c.) : kafiye uydur-anlar, şâirler, nâzımlar.

kafir قفسر (a. i. c. : kufâr) : susuz, ot-suz, ıssız çöl. (bkz : bâdiye, feyfâ).

kâfûr کافور (a. i.) : Uzak Doğu'da yetişir bir çeşit taflardan elde edilen ve hekim-likte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanın, ıtırı kuvvetli bir madde.

kâfûri کافوری (a. s.) : 1. kâfurdan yapılmış, kâfurla ilgili. 2. i. kâfur ruhu, Şem'i kâfûri : süzölmüş berrak mum.

kâgaz کاغذ (f. i.) : kâğıt.

kâgaz-i bâd : uçurtma.

kâh کام (f. i.) : saman, saman çöpü.

kâh کاخ (f. i.) : 1. köşk, kasr. (bkz : köşk, utum). 2. yüksek binâ. 3. bir göz oda, tek oda.

kâhbân کاهبان (f. b. i.) : saman, har-man bekçisi.

kahbe قبه (a. i.) : nâmuşsuz kadın. (bkz : fâhiş, zâniye). mec. hilekâr, kalles, kan-cık, döneke [adam].

kâh-dân کاهدان (f. b. i.) : samanlık, saman odası.

kâh-gil کاهگل (f. b. i.) : samanlı siva çamuru.

kahhâr قهار (a. s. kahr'dan.) : ziyâ-desiyle kahreden, kahredici; yok edici, batırıcı. [Allah'ın sıfatlarındandır].

kahhâr-ı müntekim : Allah.

kahhâr-âne قهارانه (a. zf.) : kahhar-casına.

kâhî کاهی (f. i.) : kuru poğça ne-vinden üç köşeli çarşı böreği; bir çeşit simit.

kâhil کاهل (a. s. kühûlet'den. c. : kevâhil) : 1. kühûlet sâhibi, olgun, orta yaşlı [kimse], 30-50 yaş arasında bulunan [kimse], erişkin. 2. hareketi ağır, gayretsiz, tenbel; durgun, râkid. **Bahr-i kâhil** : durgun deniz.

kâhil-âne کاهلانه (a. f. zf.) : ten-bele yakışır sûrette, tenbelce, tenbelcesine.

kâhin کاهن (a. i. kehânet'den. c. : kehene, kühhân) : 1. gâipten haber vermek iddiâ-sında bulunan kimse, falcı. 2. eski Mısırlılarla Hindlilerin rûhânî reisleri.

kâhin-âne کاهنه (a. f. zf.) : kâhin'e yakışır sûrette.

kâhine

kâhine کاهنه (a. i.) : kâhin kadın.

kahir قاهر ("ka" uzun okunur. a.

s. kahr'dan.) : 1. kahreden; zorlayan. 2. üstün gelen, ezen, ezici. 3. yok eden, ortadan kaldıran.

kahir-ül-eşrâr : şerirleri, haydutları kahreden, yok eden, ortadan kaldıran.

kahir-üs-sümûm : panzehir.

kahit قيط (a. i.) : şiddetli kıtlık olan sene. **Sâl-i kahit** : kıtlık yılı.

kahkahâ' قهقهاء (a. i.) : zool. öldürücü bir yılan.

kahkaha قهقهه (a. i.) : 1. yüksek sesle çok gülme. 2. bot. zâtülfilkateyn (ikiçenekliler)-den mor ve kırmızı çiçek açan, sarmaşık gibi duvarlara veya ağaçlara tırmanan bir bitki; çit sarmaşığı, gündüz sefası, lât. *convolvulus*.

kahkarî قهقرى (a. i.) : 1. izine geri dönme, birdenbire arkaya dönme. 2. s. geri çekilmeye âit, geri çekilmekle ilgili. **Ric'at-i kahkarî ask.** acele olarak geri geri çekilme.

kâh-keşân, keh-keşân کاهکشان (f. b. i.) : astr. saman yolu, saman uğrusu, hacılar yolu.

kahr قهر (a. i.) : 1. zorlama, zorla

bir iş gördürme. (bkz : icbâr, cebr). 2. üstün gelerek mahvetme, helâk etme, batırma, ezme. 3. çok kederlenme, çok üzüntü duyma.

kahr-ı dehr : zamânın, dünyânın kahrı.

kahr-ı hiddet : hiddetin kahrı, kızgınlığın yıkıcı galebesi.

kahramân قهرمان (f. s. c. : kah-

ramân) : 1. yiğit, cesur. (bkz : bahâdır). 2. i. Fars mitolojisinde Rüstem'in yendiği kimse. 3. hüküm sâhibi, iş buyuran. 4. i. erkek adı.

kahramân-ı gazab-nâk : kızgın, hiddetli kahraman.

kahramânân قهرمانان (f. s. kahramân'ın c.) : yiğitler, cesurlar.

kahramân-âne قهرمانانه (f. zf.) : kahramanca, kahramanlıkla, yiğitçe, yiğitlikle. (bkz : bahâdır-âne, cesûr-âne).

kahramânî قهرمانى (f. i.) : kahramanlık, yiğitlik, cesurluk.

kahramân-nâme قهرماننامه (a. f. b. i.) : mensur İran kahramanlık destanı olup, Dârâb-nâme, Fağfur-nâme, Hûşeng-nâme, Kırân-ı Habeşî, Tahmuraş-nâme gibi mevzuu bakımından Firdevsî'nin Şeh-nâme'si etrâfında toplanan mensur destanlar gurupuna girer; ilk destan gibi bu da Ebû Tâhir Tartusîye isnâd edilmektedir.

kahren قهراً (a. zf.) : kahr ile, kahir sûretiyle, zorla; ezerek. (bkz : anveten, cebren).

kâh-rübâ, keh-rübâ کاهربا (f. b. i.) : "saman kapan, saman kapıcı" : kehlîbar.

kaht قحط (a. i.) : kıtlık, kuraklık; kuraklıktan dolayı mahsûlün yetişmemesi.

kaht-ı recûl : adam kıtlığı.

kaht ü galâ : kıtlık ve pahalılık.

kahve قهوه (a. i.) : 1. şarap. (bkz : bâde, hamr). 2. kahve.

kahve-dân قهوه دان (a. f. b. i.) : içine döğülmüş kahve konulan kap.

kâib كاعب (a. s. c. : kevâib) : to-murcuk memeli [kız]. (bkz : nâhid).

kaid قائد ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. yedeğine alan, yedekte çeken. 2. (i. c. : kaidân) ser-asker, kumandan, * komutan.

kaid قاعد ("ka" uzun okunur. a. s. kuûd'dan.) : oturucu, oturan, oturmuş.

kaidân قائدان ("ka" uzun okunur. a. i. kaid'in c.) : kumandanlar, * komutanlar.

kaide قاعده ("ka" uzun okunur.

a. i. c. : kavâid) : 1. esas, temel. 2. usul, nizam, yol, * kural. 3. geo. taban. 4. ayaklık. 5. bot. yaprakların köke bitiştiği yer.

kaide-i külliye ("ka" uzun okunur.) : açık, sarıh olan hükümler. [meselâ : "berâet-i zimmet asıldır"]. gibi.

kaide-i rabt ("ka" uzun okunur) : bağlama kaidesi [cümleleri].

kaiden قاعداً ("ka" uzun okunur.

a. zf.) : oturarak, oturduğu halde.

kaide-şiken قاعده شکن ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : kaideye, usûle riâyet etmiyerek, kaideyi bozarak.

kaide-şikenâne قاعده شکنانه

("ka" uzun okunur a. f. zf.) : kaideye, usûle riâyet etmiyerek; kaideyi bozarak.

kaideten قاعدةً ("ka" uzun okunur.

a. zf.) : kaideye, kurala uygun olarak. (bkz : usûlen).

kaidevî قاعدي ("ka" uzun okunur. a. s.) :

1. kaide (= kural) ile ilgili 2. geo. tabana âit.

kaid-ül-cebel قائد الجبل ("ka" uzun okunur. a.

b. i.) : dağın çıkıntısı, burnu.

kaid-ül-ceyş قائد الجيش ("ka" uzun okunur. a.

b. s.) : "orduyu, askeri sevk ve idâre eden" : kumandan, *komutan.

kail قائلاً ("ka" uzun okunur. a. s.

kavl'den.) : 1. söyleyen, diyen. (bkz : gûyende). 2. râzı olmuş, boyun eğmiş.

kaim قائماً ("ka" uzun okunur. a.

s. kıyâm'dan.) : 1. ayakta duran, ayakta bulunan. 2. birinin yerini tutan, birinin yerine geçen. 3. namaz kılan, vaktini namaz kılmakla geçiren. 4. geo. dik. Zâviye-i kaime : dik açı. (bkz : amud). 5. bir işte sebât eden.

kaime قائمه ("ka" uzun okunur.

a. i.) : 1. uzun bir kâğıda yazılan ferman, buyruk. 2. kitap yaprağı. 3. kâğıt para. ["kaim" in müennesi].

kaime-i mu'tebere-i osmâniyye ("ka" uzun okunur.) : tar. Sultan Abdülmecid'in saltanat zamânında çıkarılan osmanlı kâğıt parası.

kaimen قائماً ("ka" uzun okunur. a.

zf.) : 1. ayakta olarak, dik olarak. 2. yıkılmamış, kesilmemiş olduğu halde. (bkz : amûden).

kaim-makam قائم مقام ("ka" lar

uzun okunur. a. b. i.) : 1. birinin yerine geçen, yerini tutan, kaymakam. 2. kazâ kaymakamı. 3. ask. *yarbay.

kaim-makam-ı mütevellî ("ka" lar uzun okunur.) : huk. [eskiden] mütevellî makamına kaim olmak ve ona âit vazîfeleri ifâ etmek üzere yargıç tarafından nasbolunan zat.

kaim-makam-ı Âsitâne-i saâdet ("ka" lar uzun okunur.) : tar. sefere me'mur olan veyâ başka bir sebeple pâytähtta bulunmayan sadrâzamların yerlerine bıraktıkları vekiller.

kaim-makam-ı rikâb-ı Hümâyûn ("ka" lar uzun okunur) : sefere me'mur olan veyâ başka sebeple pâytähtta bulunmayan sadrâzamların yerlerine bıraktıkları vekil.

kâin كائن (a. i. kevn'den.) : mevcut

olan, bulunan, vâir olan.

kâinât کائنات (a. i.) : 1. var olan

şeylerin cümlesi, hepsi, *yaratıklar. (bkz : mev-cûdât). 2. dünyâ. (bkz : âlem, cihân). Fahr-i kâinât. Seyyid-i kâinât. Zübde-i kâinât : Hz. Muhammed.

kâinât-ı nâime : uyuyan kâinat.

kâinât-efrûz کائنات افروز (a. f. b. s.) :

cihânı süsliyen.

kaîr قدير (a. s.) : daha (en, pek, çok) de-

rin. Deryâ-yi kaîr : pek derin deniz. Bi'r-i kaîr : pek derin kuyu. (bkz : kaûr¹).

kâj کاج (f. s.) : eğri; şaş. (bkz : gec,

gej, kec, kej).

kâk كاك (a. i.) : kül çöreği.

ka'kaa قمقه (a. i.) : kılıç gibi, süngü

gibi silâhların birbirine çarpmasından çıkan ses. (bkz : çekâçâk).

kâkenc کاکنج (f. i.) : bot. kanbel

otu.

kaknus

kaknus, kaknûs ققنوس (f. i.) : kaknus, ka-

(f. i.) : adı, şark masallarında geçen gayet iri bir kuş olup, çok delikli olan gagasından, rüzgâr estikçe türlü sesler çıkarırmış.

kakule قاقله ("ka" uzun okunur.

a. i.) : zencefilgillerden, sıcak memleketlerde yetişen ıtırılı bir nebat (*bitki) ve bunun bahar gibi kullanılan tohumu. [fasihî : kakulle].

kakum قاقم ("ka" uzun okunur. a.

i.) : kuzey bölgelerde yaşayan, şaşıra benzer, siyah kuyruklu, derisi çok makbul bir hayvan; bu hayvanın postundan yapılan kürk.

kakuze ققوزه ("ku" uzun okunur.

a. i. c. : kavâkiz) : boş maşrapa.

kâkül کاکل (f. i.) : alnın üzerine

sarkıtılan kısa kesilmiş saç, kâhkül, perçem. (bkz : zülf).

kâkül-i hûş-bû : güzel kokulu kâkül.

kâkül-i müşğîn : misk kokulu kâkül.

kal قال ("ka" uzun okunur. a. i.) :

söz, lâf. (bkz : kavî, suhan). **Kil ü kal** : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kal' قلع (a. i.) : koparma, koparılma,

sökme, sökülme; yerinden çıkarma, çıkarılma; temelinden çekip atma.

kal-i eşcâr : ağaçların sökülmesi.

kâlâ کالا (f. i.) : 1. kumaş. (bkz :

kâle).

kâlâ-yi girân-behâ : çok kıymetli kumaş. 2. sermaye, anamal. 3. ev eşyası.

kal'a قلعه (a. i. c. : kılâ') : 1. kale,

hisar. 2. ask. askerin tâlim veyâ savaşta, arkaları birbirine gelmek üzere dört saftan ibâret bir kare meydana getirerek aldığı vaziyet.

kal'a-bend قلعه بند (a. f. b. s.) :

kaleye bağlanmış, bir kale içinde yaşamaya hüküm giymiş olan.

kal'a-dâr قلعه دار (a. f. b. s.) : kale

muhâfızı, dizdar.

kalâfat قلافت (f. i.) : kalafat, ka-

lafatlama. (bkz : kılâfet).

kal'a-gir قلعه گیر (a. f. b. s.) : kale

tutan.

kalâid قلايد (a. i. kılâde'nin c.) :

gerdanlıklar, akarsular.

kalâil قلائل (a. i. kalîl'in c.) : az

şeyler.

kalak قلق (a. i.) : iç sıkıntısı, gönül

darlığı.

kalâlib قلايب (a. i. kullâb'ın c.) :

ucu eğri demirler, çengeller; kancalar. (bkz : ke-lâlib).

kalânîs قلانس (a. i. kalensöve'nin c.) :

tepesi sivri külâhlar, takkeler.

kâlâr كالار (f. i.) : büyük sel ya-

rıntısı.

kalb قلب (a. i. c. : kulûl) : 1.

yürek. 2. yürek hastalığı. 3. gönül. 4. mec. her şeyin ortası, ehemmiyetli, alıcı noktası.

kalb-i âhenin : demirden yürek, demir gibi sağlam kalb.

kalb-i hâbide : uyumuş kalb.

kalb-i hâbide-i cihân : cihânın uyumuş kalbi.

kalb-i harâb : harap gönül.

kalb-i mecrûh : yaralı gönül.

kalb-i meftûr : bezgin gönül.

kalb-i metrûk : terkedilmiş, bırakılmış gönül.

kalb-i muntazam : ed. harfleri ters okunduğu zaman da bir mânâ çıkan kelime : "reşat, taşer.." gibi.

kalb-i muztarib : ızdıraplı kalb.

kalb-i nâ-şâd : kederli, hüznü gönül.

kalb-i selim : temiz gönül. 5. değiştirme; çevirme. (bkz : tahvil, tebdil). 6. gr. harflerin yer değiştirmesi; meselâ : [vav müteharrik, mâ-kabli meftuh olursa, vav yâya kalb olur : vecede, yecidü.. gibi].

kalb-i ba'z : ed. metatezli kelimeler : "ihmâl imhâl.." gibi.

kalb-ül-akreb : astr. semânın kuzey yarım küresinde görülebilen Akreb burcunun en parlak yıldızı, Antares, lât. **alpha Scorpius**.

kalb-ül-esed : astr. arslan burcunun en parlak yıldızı, (Regulus); fr. : **Régulus**, lât. **alpha Leo**.

kalben قلباً (a. zf.) : kalb ile, kalbden olarak, samîmî, içten, gönülden, kendi kendine, can ve gönülden.

kalb-gâh قلبگاه (a. f. b. i.) : 1. canevi. 2. ask. ordunun sağ ve sol kanadlarının arası, merkez bölümü.

kalbi قلبی (a. s.) : 1. kalbe mensup, kalbe ilgili. **Emrâz-ı kalbiyye** : kalb hastalıkları. 2. içten, gönülden. **Kalbiyy-üş-şekl** : yürek biçiminde olan.

kâlbüd كالبد (f. i.) : 1. kalıp, şekil, [daha çok] kerpiççi kalıbı. 2. insan veyâ hayvan cesedi; beden; kafes, gövde.

kalb-zen قلبزن (a. f. b. s.) : 1. kalpazan. 2. yalancı.

kâle كاله (f. i.) : 1. kumaş. (bkz : kâlâ¹).

kâle-i kâim : emel kumaşı. 2. kelek, ham kavun.

kalem قلم (a. i. c. : aklâm) : 1. kalem. 2. taş yontmaya yarıyan demir âlet, keski. 3. tülben ve kumaşlara boya çekmek üzere kullanılan bir çeşit ince fırça. 4. yazı çeşitlerinden her biri. 5. bir ağacı aşılacak üzere diğer ağaçtan kalem şeklinde kesilmiş olan aşı. 6. yazı, yazma. 7. dâire, dâirelerde yazı işlerinin görüldüğü yer, büro. 8. bir listede yazılı nesnelerin her biri. **Ceff-el-kalem** : düşünüp taşınmadan, hemen hüküm vererek. **Ehl-i kalem** : eli kalem tutanlar, *yazarlar.

kalem-i sülüs : g. s. sülüs kalemi, sülüs sitilde yazı yazmak için husûsî olarak hazırlanmış kalem.

kalem-dân قلمدان (a. f. b. i.) : kalemlik, kalem kutusu.

kalemen قلماً (a. zf.) : 1. kalemle, yazı ile. 2. sayıca.

kalem-gir قلمگیر (a. f. b. i.) : yazı yazılırken kalemin kâğıda takılmaksızın kolaylıkla yürümesi.

kalemî, kalemiyye قلمی ، قلمیه (a. s.) : kalemle ilgisi olan.

kalemiyye قلمیه (a. i.) : [eskiden] resmî dâirelerde gördürülen işler için ödenen ücret, yazı parası.

kalem-kâr قلمکار (a. f. b. s.) : in-ce nakkaş.

kalem-kârî قلمکاری (a. f. b. i.) : 1. kalemkârlık, resimcilik, ince nakkaşlık. 2. s. kalemkârın, ince nakkaşın elinden çıkmış, kalem işi.

kalem-keş قلمکش (a. f. b. s.) : 1. yazıcı, yazar. (bkz : kalemzen). 2. yazıda silinti yaparı.

kalem-rev قلمرو (a. f. b. s.) : bir hükümdârın veyâ hükûmetin hükmünü yürüttüğü yer, ülke.

kalem-şör قلمشور (a. f. b. s.) : kalem münâkaşası yapan.

kalem-tıraş قلمتراش (a. f. b. i.) : 1. [eskiden] kâmiş kalem açmakta kullanılan uzun saplı küçük bıçak. 2. kurşun kalemi açan âlet.

kalem-zede قلمزده (a. f. b. s.) : kaleme alınmış, yazılmış.

kalem-zen قلمزن (a. f. b. s.) : kalem vurucu, yazıcı, kâtip. (bkz : kalem-keş).

kalen قالا ("ka" uzun okunur. a. zf.) : sözle, söyleyerek. **Kalen ve kalemen** : sözle ve yazı ile. (bkz : şifâhen).

kalenbek قلوبك (f. i.) : tesbih yapılan, öd nevinden hoş kokulu bir ağaç.

kalender قلندر (f. s.) : 1. dünyâdan elini çekip başı boş dolaşan [derviş]. 2. dünyâdan elini eteğini çekip herşeyi hoş gören [kimse].

kalender-âne قلندرانہ (f. zf.) : kalenderce, kalendere yaraşır bir şekilde.

kalender-hâne قلندر خانه (a. f. b. i.) : fakir dervişlerin barınmaları için yapılan tekkeler.

kalenderi قلندری (f. i.) : 1. kalenderlik; feylesofluk; dervişlik; serserilik. 2. ed. halk edebiyatı tâbirlerindendir. 'Saz şâirlerinin (mef'ûlü, mefâilü, mefâilü, feûlün) vezninde ter-tip ettikleri gazeller; sazla çalınıp okunan tasav-vuf nazmı.

kalenderiyye قلندریه (f. i.) : kalenderliği şîar edinen tarikat.

kalensöve قلنسوه (a. i. c. : kalânîs : 1. tepesi sivri külâh, takke. 2. bot. yüksük.

kalevi قلوی (a. s. c. : kaleviyyât) : kim. kül kabîlinden olan şey, alkali.

kaleviyyât قلویات (a. s. kalevî'nin c.) : kim. kül kabîlinden olan şeyler, alkaliler.

kalıb قالب ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. her hangi bir şeye muayyen bir şekil vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan vâsıta, ka-lıp. 2. vücut, beden, gövde. 3. nümüne, örnek.

kalî' قالع ("ka" uzun okunur. a. s. kal'den.) : kal'eden, kökünden çekip koparan.

kalîçe قالیچه ("ka" uzun okunur. f. i.) : küçük halı.

kalîl قلئل (a. s. killet'den.) : az, çok olmiyan [şey]. [zıddı "kesîr" dir].

kalîlen قلیلاً (a. z. f.) : az olarak.

kalkale قلقله (a. i.) : 1. hareket ettirme. 2. seslenme 3. Kur'an'ın tecvîdinde : "kaf, tı, be, cim, dal" harflerinin cezm hallerin-deki okunuşları.

kalîlâb قلاب (a. s. kalb'den.) : 1. kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hilekâr. 2. kalpa-zan, kalp para basan.

kallâş قلاش (a. s.) : kalles, kan-cık, hilebaz, döneke.

kaltabân قلتبان (f. s.) : peze-venk; nâmussuz.

kâlûc کالو (f. i.) : 1. güvercin. (bkz : kebûter). 2. küçük parmak.

kâlûs کالوس (f. s.) : ahmak, akıl-sız. (bkz : ebleh).

kâlûs-âne کالوسانه (f. z. f.) : ah-makcasına, akılsızcasına. (bkz : ebleh-âne).

kâlûşe کالوشه (f. i.) : 1. tencere. 2. çömlek.

kalyâ, kalye قلیا ، قلیه (f. i.) : deniz nebatlarının (* bitkilerinin) yakılmasıyla meydana gelen tuz.

kalye-i lahmîyye : vet. husye seretânı.

kalye-i mâiyye : vet. husye istiskası.

kalye tuzu : kim. soda.

kalyân قلیان (f. i.) : nargile.

kam' قمع (a. i.) : ezme, kırma; zaptetme.

kâm کام (f. i.) : 1. anat. ağzın üstü, tavanı, damak. (bkz : kubbet-ül-hanek). 2. meram, arzu, emel, istek. **Be-kâm** : isteğine ka-vuşmuş. **Nâ-kâm** : isteğine kavuşmamış. 3. lezzet, zevk.

kâm u nâ-kâm : ister istemez, elbette.

kamâkım قاقم (a. i. kumkuma-nın c.) : içine zemzem, mürekkep gibi şeyler ko-nulan yuvarlak testiler.

kamâme قامه (a. i.) : süprüntülük.

kamârî قاری (a. i. kumru'nun c.) : zool. kumrular.

kâm-başı کامبخش (f. b. s.) : herkesin isteğini yerine getiren.

kâm-bîn کامبین (f. b. s. c. : kâm-bînân) : kâm görücü, merâmına erdiren, mes'ud, bahtiyar, mutlu. (bkz : kâm-ver).

kâm-binân کامینان (f. b. s. kâm-

-bin'in c.) : kâm görücüler, merâmına erdirenler, mes'udlar, bahtiyarlar, mutlular.

kâm-bînî کامینی (f. b. i.) : kâm-

-bînlik, saâdet, bahtiyarlık, mutluluk.

kâm-cû کامجو (f. b. s.) : merâ-

mını, isteğini arıyan, gayesine, maksadına ulaşmak isteyen.

kâme کامه (f. i.) : meram, arzu,

maksat. Bül-kâme : isteği, arzusu çok olan.

kamer قمر (a. i. c. : akmâr) : astr. Ay.

(bkz : Mâh).

kamerî قمری (a. s.) : Ay'a men-

sup. Ay ile ilgili [müen. kameriyye dir]. **Hurûf-i kameriyye** a. gr. "el" sözünün l harfini okutan harfler : ["elif, be, c, ha, hı, ayn, gayn, fe, kaf, kef, mim, vav, he, ye"]. **Sen-i kameriyye** : arabî aylarına göre hesabölunan yıl. **Şuhûr-i kameriyye** : ayın tam bir devriyle hesabedilen aylar, arabî aylar.

kameriyye قمریه (grk. i.) : 1. çardak.

2. bahçelerde, mehtaplı gecelerde oturmak üzere, tel veya kafes tarzında, kubbeli olarak yapıp, etrafı sarmaşık ve sair güzel, süslü çiçeklerle örtülü bulunan yer, küçük köşk. [Arapça "kamer" kelimesi ile ilgili değildir].

kamet قامت ("ka" uzun okunur.

a. i. c. : kamât) : boy, boybos.

kamet alma ("ka" uzun okunur) : cemaatle kılınan farz namazlara başlamadan önce câmi veya sair namazgâh kabûl edilen yerde "kad-kametis-salât" kelimelerinin ilâvesiyle ve fakat yavaş edâ ile müezzinlerce tekrarlanan ezan cümleleri.

kamet-i bâlâ ("ka" uzun okunur.) : uzun boy.

kamet-i dil-cû ("ka" uzun okunur.) : gönül çeken, hoş giden boy.

kamet-i ömr ("ka" uzun okunur.) : ömür boyu.

kamet-i şimşâd ("ka" uzun okunur.) : boyu, şimşir ağacı gibi güzel ve düzgün olan.

kâm-gûzar کامگذار (f. b. s.) : isteğini

elde edebilen.

kamî قلمع ("ka" uzun okunur. a. s.) :

kam'eden, kahreden, yok eden.

kam'î قلمی (a. s.) : bot. aşağıdan yu-

karı doğru huni şeklinde gelişen çiçek.

kâmil کامل (a. s. kemâl'den.) : 1.

bütün, tam, noksansız eksiksiz. 2. kemâle ermiş, olgun. 3. yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pışmış [kimse]. 4. âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse]. **Kâmil-ül-ıyâr** : ayarı tam, karışık veya noksan olmayan. 5. i. aruz bahirlerinden birinin adı. (bkz : bahr-i kâmil). 6. i. erkek adı. [müen. : "kâmile"].

kâmilên کاملاً (a. zf.) : noksansız, tam

olarak, hep, bütün. (bkz : cümleten, kâffeten, tamâmen).

kâmilîyye کاملیه (a. i.) : Ebû Kâmil adın-

da bir şahıs tarafından kurulan bir şîf tarikatı.

kâmin کامن (a. s.) : 1. gizli, saklı,

belirsiz. 2. fiz. potansiyel. 3. pusuda duran. **Tedâî-i kâmin** : fefs. fr. latente (association).

kamîs قميص (a. i.) : 1. gömlek. 2.

anat. dölyatağını kaplıyan ince deri. 3. bot. bâzı nebatların (* bitkilerin) üzerini örten zarlar.

kamîs-i Yûsuf : Hz. Yûsuf'un Mısır'da azîz iken babasına yolladığı gömlek.

kâm-kâr کامکار (f. b. s.) : is-

teğine ulaşmış, mutlu. (bkz : kâm-rân).

kâm-kârâne کامکارانه (f. zf.) : kâmkâr

olana, kutlu, mutlu olana yakışacak sûrette, kutlulukla, mutlulukla.

kâm-kârî کامکاری (f. b. i.) : kâm-

kârlık, mutluluk, mürâda ermeklik, merâma nâil olmaklık.

kaml, kamle قل، قله (a. i. c.) :

bit, kehle. (bkz : şüpuş). **Dâ'ül-kaml** : bitlenme hastalığı [insanlarda].

kâm nâ kâm کام ناکام (f. zf.) : ister

istememez. (bkz : hâh nâ hâh).

kâm-perver کامپرور (f. b. s.)

c. : kâm-perverân) : emel besleyici.

kâm-perverân

kâm-perverân کامپروان (f. b. s. : kâm-perver'in c.) : emel besleyiciler.

kâm-perverî کامپروری (f. b. i.) : kâmpervelik, emel besleyicilik.

kâm-rân کامران (f. b. s. c. : kâm-rânân) : 1. kâm sürücü, süren, arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu. (bkz : kâm-kâr). 2. i. erkek ve kadın adı.

kâm-rânan کامرانان (f. b. s. kâmrân'ın c.) : kâm sürücüler, sürenler, arzusuna, isteğine kavuşmuş olanlar; mutlular.

kâm-râne کامرانه (f. zf.) : kâmrancasına.

kâm-rânî کامرانی (f. i.) : kâmranlılık, arzusuna, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk.

kâm-revâ کامروا (f. b. s.) : isteğine erişen. (bkz : kâm-rân).

kâm-revâyi کامروایی (f. b. i.) : kâm-revâlık, isteğine erişirlik.

kamtarîr قطریر (a. s.) : şiddetli, sert.

kamûs قاموس ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. denizin ortası. 2. mec. lûgat kitabı, * sözlük.

kamûs-i arabî ("ka" uzun okunur.) : Arapça lûgat, * sözlük.

kamûs-i Osmânî ("ka" uzun okunur.) : Osmanlıca lûgat, sözlük.

kamûs-i Türki ("ka" uzun okunur.) : 1. Türkçe lûgat, * sözlük; 2) Şemsettin Sâmî Merhûm'un 1317 (1899/1900) yılında yayınladığı Türkçe lûgati.

kâm-ver کامور (f. b. s. c. : kâm-verân) : isteğine kavuşmuş, mutlu. (bkz : kâm-bîn).

kâm-verân کاموران (f. b. s. kâmver'in c.) : isteğine kavuşmuş olanlar, mutlular.

kâm-yâb کامياب (f. b. s.) : kâm bulucu, bulan, tâlihli, isteğine ulaşmış, bahtiyar, mutlu. (bkz : kâm-bîn).

kân كان (f. i.) : 1. mâden ocağı, mâden kuyusu. 2. bir şeyin menbaı, kaynağı.

kân-ı kerem : kerem, başış kaynağı.

kân-ı merhamet : merhamet kaynağı.

kânâ كانا (f. s.) : câhil; ahmak; idraksiz.

kanâat قناعت (a. i.) : 1. kismete râzî olma, bir şeyi yeter görüp fazlasını istememe. 2. kanma, kanış. 3. görüş, tahmin.

kanâat-bahş قناعت بخش (a. f. b. s.) : kanaat verici, inandırıcı.

kanâat-kâr قناعتکار (a. f. b. s.) : kanaat eden, kanaat sâhibi; az şeyle yetinen.

kanâat-kâr-âne قناعتکارانه (a. f. b. zf.) : kanaat edene yakışacak sûrette.

kanâdil قنادیل (a. i. kandil'in c.) : kandiller.

kanâfiz قنافذ (a. i. kunfuz'un c.) : 1. karpur. 2. dağ fâreleri.

kanas قنص (a. i.) : avlak, av yeri.

kanât قنات (a. i. c. : kanavât) : 1. yer altında bulunan künk, su yolu. 2. anat. kanal.

kanâtîr قناطر (a. i. kantara'nın c.) : taştan yapılan kemerli büyük köprüler.

kanâtîr قناطیر (a. i. kantar'ın c.) : kantarlar.

kanavât قنوات (a. i. kanât'ın c.) : 1. yer altında bulunan künkler, su yolları. 2. anat. kanallar.

kanâzî قنازع (a. i. kunzua'nın c.) : 1. çocukların başlarındaki perçem. 2. uzamış saç. 3. baş tıraş edilirken yer yer bırakılan saç.

Kanber قنبر (a. h. i.) : 1. Hz. Alî'nin sâdık, vefâkâr kölesi. 2. mec. bir evin gediklisi.

kand قند (a. i.) : şeker, şeker kamı-şının donmuş usâresi. (bkz : sükker, şeker).

kand-i leb : dudağın şekeri, dudaktaki tad.

kand-i mükerrer : ed. "güzelin iki dudağı"ndan kinâye.

kandi قندی (a. s.) : 1. şekerle ilgili. 2. şekerden yapılmış.

kandil قندیل (a. i. c. : kanâdil) : kandil. [aslı : "kindil" dir].

kandil-i tersâ : Hristiyanların kilisede ve başka yerlerde devamlı olarak yaktıkları kandil.

kâne كان (a. fi.) : "oldu, husûle geldi" mânâsına bâzı terkiplere katılır. **Maşa'Allah kâne** : Allah'ın istediği oldu, husûle geldi.

kanevât قنوات (a. i. kanât'ın c.). (bkz : kanavât).

kanfese قنفسه (a. i.) : tespih böceği. (bkz : hunfesâ).

kanit قانط ("ka" uzun okunur. a. s. kunût'dan.) : ümidi tamâmen sönmüş, ümitsiz, kederli. (bkz : me'yûs, nevmîd).

kânî کانی (a. s.) : kinâye söyleyen, dokunaklı içneli söz söyleyen.

Kânî کانی (a. h. i.) : XVIII. asır Osmanlı edebiyâtının nazım ve nesir üstadlarından. Tokatlı'dır, hezl ve mizah tarzında yazdığı güzel mektuplarla şöhret kazanmıştır. İstanbul'a Sad-râzam Hekimoğlu Ali Paşa ile gelmiştir. (1712 - 1791).

kani' قانع ("ka" uzun okunur. a. s. kanâat'den. c. : kaniûn, kaniin) : 1. kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemiyen. 2. inanmış, kanmış. (bkz : mutmain).

kanit قانت ("ka" uzun okunur. a. s. kunût'dan.) : itaatli; bağlı; dindar.

kân-ken کانکن (f. b. i.) : mâden kazıcısı, mâdenci.

kannâd قناد (a. i.) : şeker yapan, şekerçi.

kannâs قناص (a. i.) : avcı. (bkz : sayyâd).

kans قنص (a. i.) : av, av avlama. (bkz : sayd).

kansa قنصه (a. i.) : 1. kuş kur-şağı. 2. katı, katıca [kuşlarda].

kantâr قنطار (a. i. c. : kanâtîr) : kantar. [aslı "kintar" dır].

kantara قنطره (a. i. c. : kanâtîr) : taştan yapılan kemerli büyük köprü. (bkz : cisr, pül).

kantâriyye قنطارية (a. i.) : kantar, tartma ücreti.

kanû' قنوع (a. s.) : kanaatli, kanaat sâhibi.

kanûn قانون ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavânîn) : 1. devletin teşrî' (* yasama) kuvveti tarafından herkesçe uyulmak üzere konulan her türlü nizam, kaide, * kural. 2. her hangi bir mevzû üzerindeki kanunu taşıyan kitap.

kanûn-ı askerî : huk. askerlik kanunu, fr. loi militaire.

kanûn-ı cezâ : huk. cezâ kanunu, fr. code pénale.

kanûn-ı esâsî : huk. fr. loi de constitution.

kanûn-ı mahsûs : huk. husûsî, * özel kanun, fr. loi spéciale.

kanûn-ı medenî : huk. medenî kanun, fr. loi civile.

kanûn-ı Muhammedî : Fâtih Sultan Mehmet zamanında yapılmış olan kanunnâme.

kanûn-ı ticâret : huk. ticâret kanunu, fr. code de commerce. 3. tabîat hâdiselerinin bağlı göründükleri ve dışına çıkamadıkları düzen : cisimlerin düşme kanunu.. gibi. 4. âdet, yol, yordam.

kanûn-i kadîm : eski âdet.

kanun-üş-şifâ' : İbn-i Sînâ'nın eski hekimliğe dâir olan eseri.

5. müz. ilk defâ olarak Fârâbî tarafından yapıldığı söylenen, bir köşesi kesik dik dörtgen şeklinde ve dizler üzerinde parmaklarla çalınan bir çalgı.

kânûn کانون (a. i.) : 1. ateş ocağı.

2. soba. 3. mangal. 4. bir şeyin tutuşup yandığı yer. 5. kış mevsiminin ilk iki ayı : (Aralık, Ocak).

kânûn-ı evvel (ilk kânun) : Aralık ayı.

kânûn-ı sâni (ikinci kânun) : Ocak ayı.

kanûnen قانوناً ("ka" uzun okunur. a. z.) : kanûna göre, kanûna uyarak, kanûna uygun olarak, kanûn yoluyla.

kanûnî قانونی ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. kanûna âit, kanûnla ilgili. 2. kanûn koyan. (bkz : vâzi-ül-kanûn). 3. iyi kanûn çalan [kimse]. 4. onuncu pâdişah Sultan Süleyman'ın lâkabı.

kanûniyyet قانونیت ("ka" uzun okunur. a. i.) : huk. bir kararın kanûn olması, kanûn hâline girmesi. Kesb-i kânûniyyet : huk. kanûniyet kesbetme, kanunlaşma.

kanûn-nâme قانوننامه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : huk. kanûn kitabı.

kanûn-nâme-i rumât : ("ka" uzun okunur.) : okçulara (atıcılara) âit usulü bildiren eser.

kanûn-şinâs قانون شناس ("ka" uzun okunur. a. f. b. s. c. : kanûn-şinâsân) : kanûnunun inceliklerini bilen [kimse], kanûn ve nizam koyan.

kanûn-şinâsân قانون شناسان ("ka" uzun okunur. a. f. b. s. kanûn-şinâs'ın c.) : kanûnunun inceliklerini bilen [kimseler], kanun ve nizam koyanlar.

kanût قنوط (a. s.). (bkz : nevmîd).

ka'r قعر (a. i. c. : kuûr) : 1. çukur şeyin dibi, dip, nihâyet. 2. derinlik. (bkz : bün, gavr).

ka'r-ı girdâb-ı mevt : ölüm girdâbının dibi.

ka'r-ı nâ-yâb : [pek derin denizden kinâye olarak] dibi bulunmıyan, dibi bulunmıyacak derecede çukur olan.

ka'r-ı pür-sükûn : durgun dip.

kâr کار (f. i.) : 1. iş güç, iş. (bkz : amel, fi'l). 2. kazanç, temettu'.

kâr-ı âkil : akıllı iş.

kâr-ı kadîm : eski zaman işi.

kâr-ı nâtık : müz. lâdinî Türk müziğinin büyük bir şeklidir. Bu şekli, fihrist peşrev ve saz semâîsi şeklinin söz müziğindeki karşılığı olarak kabul edebiliriz. Kâr-ı nâtık, birbirini tâkiben gelen makamlardan teşekkül etmiştir. Eser, çok zaman aynı makam ile başlayıp biter ve o makamın ismini taşır; eğer başladığı ve bittiği makamlar ayrı ayrı ise, bittiği makamın ismini alır. Güftede dâimâ bir edebî san'at ile üzerinde durulan makam zikredilmiştir; bu sebepten "nâtık" sıfatı verildiği, kolayca anlaşılmaktadır. Bu şekilde eserin "didactique" bir mâhiyet taşıdığını da ilâve etmek lâzımdır. Kâr-ı nâtık eski bestekârlar arasında bir hüner nişânesi olarak râğbet bulmuştur.

kâr-ı revâ : kullanılabilir, işe yarar.

kar ü bâr : iş güç, kazanç. 3. meşguliyet; sanat. 4. işleme, te'sir. 5. savaş. (bkz : cenk, harb). Bi-kâr : işsiz. Kesb ü kâr : geçim yolu, san'at; ticâret. Ser-i kâr : iş başı.

-kâr کار (f. e.) : "-li, -ci, -eden, -edici" eklerinin karşılığıdır; isimleri sıfat yapar : "hile-kâr, isyân-kâr, fûsun-kâr, kanâat-kâr... gibi.

kar' قعر (a. i.) : hek. 1. doktorun, hastayı muâyene ederken, ses almak üzere, bir uzva parmakla vurma.

kar'-ı esbaî : hek. doktor, hastanın muâyene edilebilecek yerine sol elinin ayasını koyarak, sağ elinin parmağıyla sol elinin üstüne vurma. 2. (a. i. c. : karâ'). 1) kapı çalma; 2) su kabağı.

karâ' قراع (a. i. kar'ın c.) : 1. su kabakları. 2. gülsuyu kapları.

karâbe قرابه (a. i.) : 1. kırba, büyük testi. 2. büyük şişe.

karâbet قرابت (a. i. kurb'dan.) : yakınlık, hısımlık, akrabâlık.

karâbet-i ebb : huk. [eskiden] baba ve dedeler tarafından olan karâbet. [baba ve ana bir, veyâ yalnız baba bir kardeşler ve ferileri, yakın ve uzak amcalar ve bunların ferileri gibi].

karâbet-i gayr-i vilâd : fer. usûl ile fûrû hısımlığın dışında bulunan kan hısımlığı. [kardeş, amca, hala, dayı, teyze hısımlıkları gibi].

karâbet-i vilâd : fer. usûl ile fûrû arasındaki karâbet. [baba ile çocuk, dede ile torun arasındaki karâbet gibi].

karâbet-i kalb : kalb, gönül yakınlığı.

karâbet-i nesebiyye : aynı soydan gelmek sûtiyle meydana gelen aslî hısımlık.

karâbet-i sıhriyye : kız alıp kız vermekle meydana gelen akrabalık, hısımlık, yakınlık.

karâbîn قرباین (a. i. kurbân'ın c.) : kurbanlar, minnet ve şükran ifâdesi olmak üzere Allah için kesilen koyun, keçi, sığır, deve v. b.

kâr-âgâh کار آگاه (f. b. s.) : iş bilir; uyanık. (bkz : kâr-âşnâ, kâr-dân, kâr-dîde, kâr-şinâs).

kâr-âgâhî کار آگاهی (f. b. i.) : iş bilirlilik, uyanıklık. (bkz : kâr-dânî, kâr-güzârî).

karâîn قرائن (a. i. karîne'nin c.) : karîneler, ipuçları.

karanfil قرنفل (a. i.) : 1. g. s. fildişi oyma ve kakmalarda sapından yukarısı alınmış karanfile benziyen sitilze bir motif. 2. g. s. çini, tezhip üzerine boya ile ve mezar taşı, yâhut çeşme gibi eserlere kabartma sûretiyle yapılan bir motif.

karanfûl قرنفل (a. i.) : bot. karanfil.

karanfûliyye قرنفلیه (a. i.) : bot. karanfilgiller.

karâniyâ قرانی (a. i.) : bot. kızcık, lât. *cornus sanguinea*.

karâr قرار (a. i.) : 1. durma. 2. rahat. 3. devamlılık, süreklilik. 4. ölçülülük. 5. tahmin. 6. tam ölçü, ne az, ne çok. 7. müz. şark müziğinde, taksim yaparken ana makama dönüş. 8. neticeye bağlama. **Ber-karâr** : aynı durumda olan. **Bi-karâr** : kararsız, sebatısız, bir halde durmayan. **Dûzah-karâr** : durağı cehennem olan.

karâr-ı dâdî : huk. dâvânın görülmesi, kolaylaştırılması ve bir neticeye bağlanması için hazırlayıcı tedbiri bildiren karar : [bir akarın keşif ve muâyenesi hakkında verilen karar gibi].

karâr-ı karîne : huk. dâvânın görülmesini kolaylaştırmak ve bir neticeye bağlanmasını hazırlamakla beraber, bu hükmün ne olacağını ihsâs eden bir tedbiri bildiren karar : [bir kimsenin yemin etmesi lâzım geldiği hakkındaki karar gibi].

karâr-i kat'î : huk. dâvâyı neticelendiren kat'î (* kesin) karar.

karâr-ı muvakkat : huk. dâvâ görülmeden önce muvakkaten alınması lâzım gelen bir tedbiri gerektiren karar : [dâvâ olunan şeylerin mahzur veya tehlikeden korunması için, muvakkaten korunması için, verilen karar gibi].

karâr-ı serî : acele karar.

karar-larında : sularında. (bkz : takriben).

karâr-dâde قرار داده (a. f. b. s.) : kararî verilmiş; pazarlığı kesilmiş.

karâr-gâh قرارگاه (a. f. b. i.) : 1. bir yerde oturup karar kılınacak, dinlenilecek yer. 2. ask. bir ordu kurmay heyetinin bulunduğu yer, merkez. (bkz : ma-asker).

karâr-gîr قرارگیر (a. f. b. s.) : kararlaşmış, kararı verilmiş, karâra bağlanmış. (bkz : mukarrer).

karâr-nâme قرارنامه (a. f. b. s.) : verilen kararı bildiren yazı; vekiller heyetinden çıkan resmî emirler.

karâr-yâb قرار یاب (a. f. b. s.) : karar bulan, bir yerde oturup dinlenen.

kâr-âşnâ کار آشنا (f. b. s.) : iş bilir, işten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-dân, kâr-dîde, kâr-şinâs).

karâtis قراطیس (a. i. kirtâs'ın c.) : kâğıtlar, kâğıt tabakaları, sahifeler.

kâr-âzmâ کار آزما (f. b. s.) : tecrübeli, görgülü; iş bilen. (bkz : kâr-âzmûde).

kâr-âzmâyî کار آزمای (f. b. i.) : iş bilicilik, görgülülük. (bkz : kâr-âz-mûdeğî).

kâr-âzmûde کار آزموده (f. b. s.) : görmüş geçirmiş, görgülü (bkz : kâr-âzmâ).

kâr-âzmûdeğî کار آزمودگی (f. b. i.) : görgülülük, beceriklilik, iş bilicilik. (bkz : kâr-âzmâyî).

kârbân کار بان (f. i.) : kervan.

kârbân-ı râh-ı tecrid : tecrid (maddî kaygular-dan rûhu sıyırma) yolunun kervanı.

kârbân-serây کاربانسرای

(f. b. i.) : kervansaray, şehirlerde, köylerde, yol üzerinde yolcuların, misafirlerin gecekalmelerine mahsus büyük han. (bkz : kârvân-serây).

karçıgar کارجغار müz. Türk müziği-

nin on iki numaralı basit makamıdır. Zeyn-ül-el-hân'da geçtiğine göre en az beş asırlık ise de ancak bir buçuk asırdan beri bestekârlar tarafından kullanılmaktadır. Karçıgar, coşkun hareketlerde bir makam olup Türk halk müziğinde fazla görülür. Makam, uşşak dörtlüsüne hicaz beşlisinin ilâvesinden teşekkül etmiş olup bu iki dizi parçasının birleştiği dördüncü derecedeki "re" (nevâ) güçlüdür. Tabîî durak perdesi "lâ" (dügâh) dir. Donanımına "si" koma ve "mi" bakıyye bemolleri ile "fa" bakıyye diyezi konur. Dizisi inici-çıkıcı bir seyirdedir. Nişeb-i şerife adedinden yalnız 6 tânesine mâliktir. Orta sekizlidedeki sesleri, pestden tize doğru olmak üzere- şöyledir : dügâh, segâh, cârgâh, nevâ, hisar, eviç, gardâniye ve muhayyer.

kârd کارد (f. i.) : bıçak. (bkz : mûs, sikkîn).

kâr-dân کاردان (f. b. s.) : iş bilir, isten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-dide, kâr-şinâs).

kâr-dânî کاردانى (f. b. i.) : iş bilirlilik, uyanıklık.

kâr-dâr کاردار (f. b. s. c. : kâr-dârân) : iş tutan, işi elinde tutan.

kâr-dârân کارداران (f. b. s. kârdâr'ın c.) : iş tutanlar, işi elinde tutanlar.

kâr-dide کارديده (f. b. s. c. : kâr-dide-gân) : iş bilir, uyanık, tecrübeli (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-âzmûde, kâr-dân, kâr-şinâs).

kâr-didegi کارديدى (f. b. i.) : kâr-dide'lik.

kâr-fermâ کار فرما (f. b. i. c. : kâr-fermâyân) : iş buyuran, iş buyurucu. (bkz : âmir, hâkim).

kâr-fermâyân کارفرمايان (f. b. i. kâr-fermâ'nın c.) : iş buyuranlar, iş buyurucular.

kâr-fermâyî کار فرمايى (f. b. i.) : iş buyurma, iş buyuruculuk.

kâr-gâh کارگاه (f. b. i.) : iş yeri, fabrika. (bkz : kâr-hâne¹). [nazımda : "kâr-geh" şeklinde geçer].

kâr-gâh-ı kün fekân : kâinat ve kâinatta olan bütün şeyler.

kâr-gen کارگن (f. b. s.). (bkz : kâr-ger).

kâr-ger کارگر (f. b. s.) : 1. iş yapan, iş işliyen, işleyici. 2. te'sirli, nufuzlu.

kâr-gil کارگل (f. b. i.) : kerpiç binâ.

kâr-gîr کارگیر (f. b. s.) : 1. iş tutan, iş tutucu. 2. o. taştan veyâ tuğladan yapılmış binâ.

kâr-güzâr کارگذار (f. b. s. c. : kâr-güzârân) : iş beceren, elinden iş gelen becerikli. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-âzmâ, kâr-dân, kâr-perverd, kâr-sâz).

kâr-güzârân کارگذاران (f. b. i. kâr-güzâr'ın c.) : iş becerenler, elinden iş gelenler, becerikliler.

kâr-güzârî کارگذارى (f. b. i.) : iş bilirlilik, beceriklilik. (bkz : kâr-âgâhî, kâr-âzmâyî, kâr-âzmûdegi, kâr-dânî).

karh قرح (a. i.) : 1. yaralama, yaranma. 2. vücutta çıkan çıkan.

karha قرحه (a. i. c. : kurûh) : yara; ülser. (bkz : cerîha). [aslı "kurha" olduğu halde "karha" şekli yaygındır].

karha i âkile : hek. etrafını yiyip, gittikçe genişliyen yara.

karha-i efrenciyye : hek. firengi yarası.

karha-i redie : hek. güç iyileşen kötü bir yara.

kâr-hâne کارخانه (f. b. i.) : 1. iş yeri, iş işlenen yer. (bkz : kâr-gâh). 2. süt evi, süt satılan yer, süt fabrikası. 3. * genel ev. (bkz : umûm-hâne). (bkz : mûmesât).

kari' قارى ("ka" uzun okunur. a. i.

kırâat'den. c. : kurrâ) : 1. kıraat eden, okuyan, okuyucu. 2. Kur'ân'ı usûlünce okuyan.

kari قارى ("ka" uzun okunur. a. i.) :

kariyye ahâlisinden, köylü.

karia قارعه ("ka" uzun okunur. a. i.

c. : kavâri') : 1. pek şiddetli rüzgâr. 2. ansızın gelen büyük belâ. 3. kıyâmet. 4. belâdan kurtulmak üzere okunan : "el-Kariatü.." sûresi.

kariat قارات ("ka" uzun okunur. a. i.

kari'e'nin c.) : kıraat eden, okuyan [kadınlar].

karib قريب (a. s. kurb'dan. c. :

akribâ) : yakın, yakın olan, uzak olmıyan; soyca yakın. **An-karib** : yakında, bir zaman sonra, çok vakit geçmeden; soyca yakın olan.

kariben قريباً (a. zf.) : yakında, bir

zaman sonra, çok vakit geçmeden; soyca yakın olan, olarak.

karib-ül-âhd قريب المهد (a. zf.) : ya-

kın zamanda.

karie قارئة ("ka" uzun okunur.

a. i. kari'den. c. : kariât) : kıraat eden, okuyan [kadın].

karih قريح (a. s.) : 1. yaralı. 2.

çibanlı.

kariha قريحه (a. i.) : 1. insanda ken-

diliğinden hâsıl olan fikir ve niyet. 2. tabîat. 3. fikir kuvveti, bir fikri meydana koyma hassası; yapılacak bir iş için husûle gelen fikir.

kariha-i sabiha : pâdişahın isâbetli reyî, fikri.

kariha-zâd قريحه زاد (a. f. b. s.) :

karihadan meydana gelen, karihadan doğan.

karin قرين (a. s. c. : kurenâ) : 1. ya-

kın. (bkz : karib). 2. bir şeye sâhip olan, bir şeye nâil olan. 3. hısım, komşu, arkadaş gibi yakın olanlardan her biri. 4. pâdişahın dâimî sûrette yakınında bulunan, mâbeyinci. **Ser-karin** : baş mâbeyinci.

karin-i evvel : baş mâbeyinci.

karin-i re'y-i sâib : isâbetli, düşünceye uygun.

karin-i sâni : ikinci mâbeyinci.

karine قرينه (a. i. c. : karâin) : ka-

rışık bir iş veya mes'elenin anlaşılmasına, çözülmesine yarıyan hal, ipucu. (bkz : emâre).

karine-i katia ("ka" uzun okunur) : **huk**. lâyük olan dereceye varan emâre : [birinin, elinde kanlı bir bıçakla bir evden çıktığı sırada, o evde henüz öldürülmüş biri görülünce, evden çıkan kimsenin, ölenin katili olduğuna hükmetmek gibi].

karine-i katia-i kanûniyye : **huk**. hükmün sebeplerinden olan yemin, şahitlik.. v. s.

karine-i kâtia-i takdiriyye : bir tüccarın, ticâreti meslek edinip, devamlı olarak bu işle meşgul olması gibi.

karir قير (a. s.) : sevinmiş. (bkz :

memnûn, mesrûr, şâd).

karir-ül-ayn : gözü aydın. (bkz : rûşen-çeşm).

kâriz كاريز (f. i.) : keriz, yer altı lâ-

ğımı.

karm قرم (a. i. c. : kurûm) : değerli in-

san.

karn قرن (a. i.) : 1. boynuz.

karn-ı zaby : geyiğin başındaki çatal boynuz. 2. yüz yıllık zaman. 3. vakit, zaman. 4. (s. c. : ak-rân) : yaşdaş, bir yaşta olan.

karn-ül-cerâd : zool. çekirgenin başındaki uzun tüy.

karnâbit قرنايت (a. i.) : bot. kar-

nıbahar.

kâr-nâme کارنامه (f. b. i.). (bkz :

kâr-nümâ²).

karneyn قرنين (a. i. s.) : iki boynuz.

Zül-karneyn : 1) Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve nebî mi, velî mi olduğunda tereddüt edilen zat; 2) (rivâyete göre) Büyük İskender.

kâr-nümâ کار نما (f. b. s.) : 1. iş,

menfaat gösteren. 2. usta çıkacak çırakların, ustalıklarının göstermek üzere yaptıkları örneklik iş.

kâr-perdâz کار پرداز (f. b. s.) : 1.

iş düzenliyen. 2. i. şehbender, konsolos.

kâr-perverd کار پرورد (f. b. s.) : iş

yapan, becerikli. (bkz : kâr-güzâr, kâr-sâz).

karr قَرَر (a. i.) : 1. soğuk geçme [birine]. 2. karar. **Yevm-ül-karr** : kurban bayramının ikinci günü; kurban Bayramında hacıların, Mina'da beklediği iki gün.

karr-ül-ayn : 1) gözünün aydın olacağı nesne. (bkz : karîr-ül-ayn); 2) su teresi denilen bir nebat (* bitki).

karrâ' قَرَاء (a. s. c. : karrâûn) : güzel okuyan. **Hâfız-ı karrâ'** : güzel okuyan hâfız.

karrâûn قَرَأُون (a. i. karrâ'in c.) : güzel okuyanlar.

kâr-sâz کَار سَاز (f. b. s.) : iş işliyen, becerikli. (bkz : âmil, fâil, kâr-perverd).

kâr-şinâs کَار شَنَاس (f. b. s. c. : kâr-şinâsân) : iş bilir, işten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-dân, kâr-dîde).

kâr-şinâsân کَار شَنَاسَان (f. b. s. kârşinâs'in c.) : iş bilirler, işten anlıyanlar.

kâr-şinâsî کَار شَنَاسِي (f. b. i.) : iş bilirlilik, iş anlayıcılık.

Karûn قَارُون ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : 1. benî İsrâîl'de zenginliğiyle meşhur olan bir insan, Krezüs. 2. [bu isimden kinâye olarak] çok zengin kimse.

karûre قَارُورَه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavârîr) : 1. gözün siyahı, göz bebeği. 2. sırçadan yapılan kap. 3. sidik kabı, ördek.

kârvân کَارَوَان (f. i.) : kervan, kafile, yolcu katarı. (bkz : kârbân).

kârvân-kırân کَارَوَان قِيرَان (f. t. b. i.) **astr.** : kervankıran, zühre (venüs) gezeğeni.

kârvân-serây کَارَوَان سَرَاي (f. b. i.) : kervansaray. (bkz : kârbân-serây).

karye قَرِيَه (a. i. c. : kurâ) : köy. (bkz : kasaba). **Ehl-i karye** : köylü. **Karyet-ün-neml** : karınca yuvası.

karyet-ün-nahl : arı yuvası; kovân.

Karyet-ül-ensâr قَرِيَة الْاَنْصَار (a. b. i.) : Medîne-i Münevvere.

karz قَرْض (a. i.) : 1. ödünç verme, ödünç alma. 2. ödünç verilen veyâ alınan şey; borç.

karz-ı hasen : fâizsiz verilen borç.

kâr-zâr کَار زَار (f. i.) : ceng, kavga, savaş.

kârzâr-ı düşvâr : zor savaş.

kâr-zâr-gâh کَار زَار گَاه (f. b. i.) : savaş yeri, savaş meydanı.

karzen قَرْضَا (a. zf.) : borç olarak, ödünç olarak.

kas'a قَصَمَه (a. i. c. : kısâ') : çanak; tabak.

kasab قَصَب (a. i.) : 1. kamış, saz; şeker kamışı.

kasab-üs-sükker : bot. şeker kamışı. 2. anat. parmak kemikleri. 3. anat. bronş, nefes borusu. 4. ince dokunmuş keten.

kasab-ı Misrî : Mısır'da dokunmuş olan keten bezi.

kasab-ül-Hind : içi dolu Hind kumaşı.

kasab-üs-sabak : emsâline, benzerlerine üstün gelen kimsenin kazandığı mükâfat; ödül.

kasaba قَصَبَه (a. i. c. : kasabât) : 1. kasaba, nefes borularından her biri; boğum. 2. köy.

kasabât قَصَبَات (a. i. kasaba'nın c.) : 1. nefes boruları, bronşlar. **İltihâb-ı kasabât** : akciğer borularında meydana gelen kızarma ve öksürük.

kasabât-ür-rie : anat. akciğer nefes boruları. 2. kasabalar.

kasabî قَصَبِي (a. s.) : bot. * kamışsı, kamışimsı.

kasâid قَصَائِد (a. i. kasîde'nin c.) : ed. kasideler. (bkz : kasîde).

kas'a-lis قسعه ليس (a. b. s.) :

çanak yalayıcı, dalkavuk. (bkz : kâse-lis, müdâhin).

kasâme قسامه (a. i.) : katili bilinmeyen

kimsenin bulunduğu yer halkından elli kişiye yemin ettirme.

Kâsâniyye كاسانيه (f. h. i.) : nakş-i

bendiyye tarîkati şübelerinden biri. [kurucusu : Şemsüddîn Ahmed-ül-Kâsânî'dir].

kasara قصره (a. i.) : den. gemilerin

baş ve kış taraflarında, güverteden daha yüksek yapılan güverte.

kasâret قصارت (a. i.) : kasîr olma,

kısa olma.

kasas قصص (a. i.) : 1. bildirme,

anlatma, hikâye etme. 2. iz sürme.

Ahsen-el-Kasas (kıssaların en güzeli). Hz. Yûsuf kıssası. **Sûre-i Kasas** : Kur'ân'ın 28. sûresi. 3. g. s. bir yazı stili.

kâsât كاسات (a. i. ke's'in c.). (bkz :

kûûs).

kasâvet قساوت (a. i.) : 1. sertlik,

katılık. (bkz : salâbet). 2. gam, keder, tasa. [bizde, "çekmek" fiiliyle dâimâ ikinci mânâsı kullanılır].

kasâvise قساوسه (a. i. kıssâs'ın c.) :

keşişler, papazlar. (bkz : ruhân).

kasd قصد (a. i.) : 1. niyet, kurma.

2. bile bile yapma. 3. bir işe bilerek, isteyerek girişme. 4. dövme; öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma. **An kasdın** : bile bile, istiyeye istiyeye. **Sû-i kasd** : [habersiz olarak] öldürmeye kalkışma. 5. saldırma [birine].

kasden قسداً (a. zf.) : niyetli ola-

rak, bile bile, isteyerek. (bkz : amden).

kasdî قسدى (a. s.) : kasdederek, ni-

yetle, isteyerek, bile bile yapılan.

kâse كاسه (f. i.) : 1. çiniden, fağ-

furdan, billûrdan, porselenden, mâdenden veya topraktan yapılmış çanak. 2. bâzı nesnelerin kâse gibi olan çukuru. 3. anat. başı kaplıyan, beyni örtten kemik.

kâse-i çeşm : anat. göz çukuru.

kâse-i ser : kafatası. 4. Osmanlı alfabesindeki :

sin (س), şın (ش) sad (ص), dad (ض) harflerinin çanağı.

kâse-bend كاسه بند (f. b. s.) : 1. kı-

rılmış, çatlamış. 2. kâse ve benzerleri gibi şeyleri tâmir eden [kimse].

kâse-ger كاسه گر (f. b. i.) : kâse

yapan, kâseci.

kâse-lis كاسه ليس (f. b. s. c. : kâse-

-lîsân) : çanak yalayıcı, dalkavuk. (bkz : müdâhin).

kâse-lisân كاسه ليسان (f. b. s. kâse-lîs-in

c.) : çanak yalayıcılar, dalkavuklar.

kâse-lisâne كاسه ليسانه (f. zf.) : dalka-

vukça.

kasem قسم (a. i.) : yemin, and.

(bkz : half). **Maal-kasem** : yemin ile berâber, yemin ederek, andiçerek. (bkz : sevgend).

kasem bi-llâh : Allah'ın kutsî adına olan yemin. (bkz : yemin bi-llâh).

kasif قاصف ("ka" uzun okunur. a.

s.) : çok gürliyen, gürleyici, **Ra'd-ı kasif** : şiddetli gök gürültüsü.

kasım قاسم ("ka" uzun okunur. a. s.

kısmet'den.) : 1. taksim eden, ayıran, bölen. 2. mat. bölen.

kasım-ı müşterek ("ka" uzun okunur) : mat. ortak-bölen.

kasım-ı müşterek-i a'zam ("ka" uzun okunur.) : mat. en büyük ortak-bölen.

kasım قاصم ("ka" uzun okunur. a. s.

c. : kavâsim) : kırıcı, ezici, ufaltıcı.

kasıma قاسمه ("ka" uzun okunur. a.

s.) : mat. diskriminan, **discriminant**.

kasır

kasır قَاسِر ("ka" uzun okunur. a. s. kasr'dan.) : zorla işleten.

kasır قَاسِر ("ka" uzun okunur. a. s. kusûr'dan.) : 1. kısa. (bkz : kûtah).

kasır-ül-yed (eli kısa) : âciz, beceriksiz 2. kuşurlu.

kasır-âne قَاسِرَانِه ("ka" uzun okunur. a. zf.) : âcizâne, beceriksizcesine.

kasıret-üt-tarf قَاصِرَةُ الطَّرَف ("ka" uzun okunur. a. it.) : kocasından başkasına bakmıyan, iffetli kadın.

kasî, kasiye قَاسِيَه ("ka" uzun okunur. a. s. kasvet'den.) : duygusuz. **Kalb-i kasî** : hissiz, duygusuz kalb, katı yürek.

kâsib كَاسِب (a. s. kesb'den.) : kesbe-den, kazanan, kazanmak için çalışan, kazanç sâhibi. **El-kâsibü habîlullah** : kazanan, kazanmak için çalışan, Allah'ın sevgili kuludur.

kasid قَاصِد ("ka" uzun okunur. a. s. kasd'den. c. : kasidân) : 1. kasdeden, tasarlıyan; kıyan. 2. i. postacı, haberci, tatar, ulak.

kâsid كَاسِد (a. s. kesâd'dan.) : sü-rümsüz, geçmez, aranmaz. (bkz : kesîd).

kasid قَاصِد (a. i.) : kasîde. **Beyt-ül-kasid** : kasîdenin en seçkin beyti.

kasidân قَاصِدَان ("ka" uzun okunur. a. s. kasid'in c.). (bkz : kasid).

kasîde قَاصِدَة (a. i. c. : kasâid) : ed. onbeş beyitten aşağı olmamak, bütün beyitlerin ikinci mısra'ları en başta bulunan mısra' ile kafiyeli bulunmak ve daha çok büyükleri övmek üzere yazılan nazım.

kasid-i tevdîyye : ed. hürmetkârlardan yâhut sevdiklerden birinden ayrılma münâsebetiyle yazılan şiir.

kasîde-gû قَاصِدَة گُو (a. f. b. s.) : ed. kasîde söyliyene, kasîde yazan. (bkz : kasîde-serâ).

kasîde-gûyi قَاصِدَة گُوِي (a. f. b. i.) : ed. kasîde söyleyicilik, kasîde yazıcılık.

kasîde-perdâz قَاصِدَة پَرْدَاز (a. f. b. s. c. : kasîde-perdâzân) : ed. kasîde düzenliyen, kasîde yazan.

kasîde-perdâzân قَاصِدَة پَرْدَازَان (a. f. b. s. kasîde-perdâz'ın c.) : ed. kasîde tanzim edenler, kasîde yazanlar.

kasîde-perdâzi قَاصِدَة پَرْدَازِي (a. f. b. i.) : ed. kasîde tanzim edicilik, kasîde yazıcılık.

kasîde-serâ قَاصِدَة سَرَا (a. f. b. s. c. : kasîde-serâyân) : ed. kasîde söyliyene, kasîde yazan. (bkz : kasîde-gû).

kasîde-serâyân قَاصِدَة سَرَايَان (a. f. b. s. kasîde-serâ'nın c.) : ed. kasîde söyliyene, kasîde yazanlar.

kasîl قَاصِل (a. i.) : hayvanlara yedir-mek üzere vaktinden önce biçilen yeşil ot.

kâsir كَاسِر (a. i. kesîr'den.) : çok olan. (bkz : kesîr).

kasîr قَاصِر (a. s. kasr'dan.) : kısa, boysuz. **Seyl-i kasîr** : düz yerlerden akan sel, su.

kasîr-ül-akl : akıllı kısa.

kasîr-ül-himme : himmeti az olan.

kasîr-ül-basar : miyop.

kasîr-ül-kame : boyu kısa, kısa boylu.

kasîr-ün-neseb : babası namlı olduğundan ecdâdını saymaktan çekinen [kimse].

kasîr-ür-re's : kısa kafalı, brakîsefal.

kâsir كَاسِر (a. s. kesr'den.) : kesre-den, kıran.

kâsir-ül-esnâm : putları kıran. [Hz. İbrâhîm'in lâkabı].

kâsir-ül-hacer (taş kıran) : bot. kaya koruğu.

kasîre قَاصِرَة (a. s.) : evinde habsedilip dışarı çıkarılmıyan [kadın].

kasr قَاسِر (a. i.) : zorla iş gördürme, zorâki işletme.

kasr قَاسِر (a. i.) : 1. kısa kesme, kısaltma, kısma. **Îcâz-ı kasr** : ed. söylenişte hiç bir hazf olmadığı halde, ibârenin mânâca zengin ol-

ması : [re's-ül-hikmeti mahâfeti-Ullah : hikmetin başı; Allah korkusudur] gibi. **Edât-ı kasr** : gr. "ancak, sâde, yalnız" gibi edatlar.

kasr-ı yed : el çekme, vazgeçme. (bkz : ferâgat). 2. azaltma, kesme; eksiklik.

kasr-ül-basar : hek. uzağı görememe, miyopluk, fr. *myopie*. 3. ed. ibârenin çok kısaltılması. 4. ed. aruzda, tef'ile'nin son harfinin düşürülmesi : ["fâilâtün"ün "fâilât" olması gibi].

kasr-ı hakiki : ed. kelimenin aslında okunuşça kısa olması.

kasr-ı izâfi : ed. kelimenin izâfi sûrette kısa okunması.

kasr-ı vaz'î : ed. kelimenin kullanış şeklinde kısa okunması.

kasr-ı zevkî : ed. kelimenin edebî zevk sevgiyle kısa okunması.

kasr قصر (a. i. c. : kusûr) : köşk, kâşâne, saray.

kasr-ı adl : tar. Topkapı sarayında divan yerinde vezîr-i a'zamla vezîrlerin oturdukları yerin üstündeki demir parmaklıklı ve siyah perdeli penceresi olan köşk.

kasr-i cennet : cennet köşkü.

kasr-ı Sâdâbâd : Sâdâbât köşkü.

kasrî قسرى (a. s.) : zorla. (bkz : ceb-rî). **Harekât-ı kasriyye** : cebri hareketler.

kasriyyet قسريت (a. i.) : zorlama hâli.

kass قس (a. i.) : anat. göğüs. (bkz : sadr).

kassâb قصاب (a. i.) : kasap.

kassâbiyye قصابيه (a. i.) : kasaba ve-rilen kasaplık, hayvan kesme ücreti.

kassâm قسام (a. s. ksmet'den.) : 1. vârisler, mirasçılar arasında mîrâsı taksim eden ve küçüklerin hakkını koruyan şeriat me'mûru. 2. s. kısım kısım ayıran, kısım kısım veren.

kassâr قصار (a. i.) : çırpıcı.

kassâriyye قصاريه (a. h. i.) : ilk dev-re melâmiliği hakkında kullanılan bir tâbir [Ebû Sâlih Hamdun bin Ahmed bin Ammar-ül-Kassâr-ül-nişâbüriye nispetle bu adı almıştır].

kassâs قصاص (a. s.) : (bkz : kıssa-han).

kassî قصى (a. s.) : göğüsle ilgili. (bkz : sadrî).

kâst كاست (f. s.) : eksik, noksan, kusur. (bkz : kem). **Bî kem ü kâst** : eksiksiz, noksansız, kusursuz.

kastâl قسطال (a. i.) : şeker tozu.

kâstâr كاستار (f. s.) : yalancı.

kâste كاسته (f. s.) : eksilmiş, eksik, noksan.

kasûmât قسومات (a. i.) : Suriye ve has-sâten Sayda eyâletinde sâhiplerinin münkariz olması dolayısıyla mahlûlen hazineye intikal eden arzânin icârı.

kasvet قسوت (a. i.) : 1. katılık, sertlik. 2. merhametsizlik, acımazlık. 3. sıkıntı, gö-nül darlığı. [bizde üçüncü mânâsı kullanılır].

kasvet-bahş قسوت بخش (a. f. b. s.) : kasvet, sıkıntı veren.

kasvet-efzâ قسوت افزا (a. f. b. s.) : iç sıkı, iç sıkıntısını artıran.

kasvet-engîz قسوت انگيز (a. f. b. s.) : iç sıkı, iç sıkıntısı veren.

kasvet-nâk قسوت ناك (a. f. b. s.) : sıkıntılı, iç sıkı. (bkz : mukassî).

kâş كاش (f. e.) : (bkz : kâşâ, kâşk, kâşki).

kâşâ كاشا (f. e.) : (bkz : kâş, kâşk, kâşki).

kâşâne كاشانه (f. i.) : 1. mükem-mel ev, köşk, mâlikâne. 2. yuva. (bkz : âşiyân, âşiyâne, me'vâ).

kaş'arîre قشعريره (a. i.) : ürperme [tüyler].

kâşâne-i mürgan ("ka" uzun okunur.) : kuş yuvası.

kâşî کاشی (f. i.) : İrân'ın Kâşan şehrinde yapılan bir çeşit çini, çini fayans.

kâşif کاشف (a. s. keşf'den.) : 1. keşfedene, bulan, meydana çıkaran.

kâşif-i esrâr-ı nihân : gizli sırları keşfeden, ke-
râmet sâhibi. 2. erkek adı.

kâşî-ger کاشیگر (f. b. i.) : g. s. çini, çini yapan sanatkâr.

kâşk کاشک (f. e.) (bkz : kâş, kâşâ, kâşki).

kâşki کاشکی (f. e.) : keşke, dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek : "ne olurdu" gibi, özleme veya pişmanlık anlatır. (bkz : kâş, kâşâ, kâşk).

kaşr قشر (a. i.) : bir şeyin kabuğunu soyma.

kat' قطع (a. i.) : 1. kesme, kesilme; biçme. 2. halletme, karar verme, sâna erdirmeye, bitirme.

kat'-i alâka : ilgiyi kesme.

kat'-i da'vâ : dâvâyı halletme.

kat'-i hayât : hayâtın kesilmesi, ölüm. 3. geçme, ilerleme, yol alma.

kat'-i merâhil : merhaleleri, konak yerlerini geçme, yol alma.

kat'-i merâtib : rütbeleri geçme, büyük rütbeyeye geçme.

kat'-i mesâfe : yol alma.

kat'-i mükâfi : parabol.

kat'-i münâsebet : ahbablığı kesme.

kat'-i nâkıs : geo. elips.

kat'-i nazar : bakışı kesme, bakmama. 4. g. s. kağıtları oymak sûretiyle dantel gibi süslü şekiller meydana getirme sanatı.

kat'-i tarik : yol kesicilik.

kat'-i zâid : geo. hiperbol. 5. ed. sözün te'sirini artırmak ve dinleyenin anlayışına bırakmak için lâkırdıyı bitmeden kesiverme : "imtihan geliyor, çalışın, yoksa..." gibi.

katâif قطائف (a. i. katîfe'nin c.) :

1. tüylü, saçaklı havlular; ehramlar. 2. bilinen tatlı, kadayıf. [kelime "katâyîf" şeklinde de kullanılır].

katâr قطار (a. i.) : 1. birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi. 2. bir lokomotifin arkasında bulunan vagonların hepsi, tren. [kelimenin aslı : "kîtâr" dır].

katarât قطرات (a. i. katre'nin c.) : katreler, damlalar.

katarât-ı bârân : yağmur damlaları.

katarât-ı semîne : kıymetli damlalar.

katarât-ı semine-i rahmet : rahmetin, (yağmurun) kıymetli damlaları.

katarât-ı şâdî : sevinç damlaları, yaşları.

katarât-ı uyûn : göz yaşları. (bkz : eşk, sirişk).

kat'en قطعاً (a. zf.) : aslâ, hiç bir vakit.

kater قطر (a. i. katre'nin c.) : damlalar. (bkz : katarât).

katf قطف (a. i.) : 1. meyva devşirme. 2. devşirme-mevsimi, bağ bozumu.

katı' قاطع ("ka" uzun okunur. a. s. kat'dan.) : 1. kat'eden, kesen; durduran.

katı-ı hümmâ : sıtmayı kesen, durduran. 2. keskin kılıç. 3. geo. kesen, sekant.

katta قاطعه ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. katı'n müennesi. 2. i. g. s. katı' sanatı ile yapılmış dantel gibi kâğıt oyması eser.

katıbe قاطبة ("ka" uzun okunur. a. i.) : hep, bütün, cümle, kâffe.

katıbe-i ahvâlde : cem'i ahvalde.

katıbe-ten قاطبة ("ka" uzun okunur. a. zf.) : 1. tamâmiyle, bütünüyle, hepsi. (bkz : cümleten, kâffeten). 2. hiçbir zaman, aslâ.

katım قاطن ("ka" uzun okunur. a. s. c. : kuttân) : oturan, yerli.

kat'î قطعی (a. s.) : kesip atan, tereddüde mahal bırakmıyan, kesin.

katia قطيعه (a. i. c. : katâi') : 1. kesme; kırılma; ilgiyi kesme. 2. arâzî. 3. vergi.

kâtib كاتب (a. i. kitâbet'den. c. : ke-tebe, küttâb) : kitâbet eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı.

kâtib-i adl : noter.

kâtib-i ezeli (levh-i mahfûz'u yazmış olan) : Allah.

kâtib-i felek : meteor : Merkür (Utârid).

kâtib-i husûsî : [büyük bir zâtın kullandığı] husûsî kâtib, * özel kâtib.

kâtib-i sırr : gizli şeyler yazdırılan kâtib.

kâtib-i vahy : Hz. muhammed'in, nâzil olan Kur'an âyetlerini söyleyip yazdırdığı zat. **Ser-kâtib** : başkâtib.

kâtib-ül-hurûf : elde mevcut mektup veyâ kitabı yazan. [müen : "kâtibe"]. (bkz : râkım-ül-hurûf).

kâtib-âne كاتبانه (a. zf.) : kitâbet usûlüne göre, kâtipçesine.

Kâtib Çelebi : كاتب چلبى (a. h. i.) : ülemâ arasında bu adla, dîvan ehline Hacı Halife ünvanları ile tanınmış olan bu zat, XVII. asır Türk ilim dünyasının müsbet düşüncüyü temsil eden, kuvvetli ve bâriz bir simâsı olup, büyük bir yekûn tutan eserlerinin kıymet ve ehemmiyeti, Avrupa'da büyük bir dikkat ve alâka uyandırmıştır. Büyük bir bibliyografya kamûsu olan "Keşf-üz-zunûn" adlı eserini yirmi yılda meydana getirmiştir : (1609-1658).

katife قطيفه (a. i. c. : katâif) : 1. kadife. 2. bot. bir nevi çiçek.

katil قاتيل (a. s. c. : katlâ, kute-lâ) : öldürülmüş kimse. (bkz : maktûl).

katil قاتل ("ka uzun okunur. a. s. katl'den.) : 1. katleden, öldüren. **Semm-i kâtîl** : hek. derhal öldüren zehir. 2. i. adam öldüren kimse.

katil-i gayr-i müteammid ("ka" uzun okunur.) : huk. kavgâ esnâsında hiddetle bir kimseyi öldüren.

katil-i ma'fuv ("ka" uzun okunur) : huk. can ve ırzını korumak için saldıranı öldüren.

katil-i muhti ("ka" uzun okunur) : kasit ve tasavvurla berâber münâzaa gibi bir sebep de olmaksızın bir kimsenin yanlışlıkla ölümüne sebep olan kimse.

kâtîm كاتم (a. s. ketm'den.) : ketmeden, sır saklıyan. (bkz : ketûm).

kâtîm-i esrâr : sır tutan.

kat'iyyen قطيئاً (a. zf.) : 1. kat'î olarak, * kesin olarak. 2. hiçbir zaman, aslâ.

kat'iyyet قطيئيت (a. i. : kat'îlik, kesinlik.

katl قتل (a. i.) : öldürme.

katl-i âmm : zaptolunan bir yerin, irili ufaklı bütün halkını kılıçtan geçirme.

katl-i amd : huk. kasden, bilerek öldürme [birini].

katl-i hatâ' : huk. kasit olmadan, yanlışlıkla öldürme [birini].

katl-i nefis : [evvelce] intihar.

katl-i nüfûs : adam öldürme.

katl-i şibih-i amd : huk. katli câiz olmıyan birini, yaralayıcı bir âletle öldürme.

katlâ قتل (a. s. katil'in c.) : öldürülmüş kimseler. (bkz : kutelâ).

katnâniyye قطنانية (a. h. i.) : tas. sofiyenin büyüklerinden Ahmed-ür-rufâî tarafından kurulan rufâî tarîkatı kollarından biri. [kurucusu Seyyit Hasan-ül-Katnânî'ye nisbetle bu adı almıştır].

katrân قطران (a. i.) : katran.

katre قطره (a. i. c. : kater, katarât) : damla, damlıyan şey.

katre-i bârân : yağmur damlası.

katre katre : damla damla.

katre-cû قطره جو (a. f. b. s.) : bir damla arıyan.

katre-feşân قطره فشان (a. f. b. s.) : damla saçan.

katt قط (a. i.) : katı bir şeyi enine kesme, yontma.

kattâ' قطاع (a. s.) : 1. daha (en, pek, çok) kat'eden, edici, kesici. 2. g. s. kâğıtları oymak sûretiyle dantel gibi süslü yapraklar yapan sanatkâr.

kattâl قتال (a. s. katl'den.) : çok katleden, çok öldürücü.

kaûr قعمور (a. s.) : 1. (en, pek, çok) derin. **Bahr-i kaûr** : pek derin deniz. (bkz : kaîr). 2. çölde, rüzgârın yığıldığı kum tepeleri, * kumul. (bkz : eksibe).

kavâbil قوابل (a. i. kabîle'nin c.) : ebeler.

kavâdih قوادح (a. s. kadiha'nın c.) : adam çekiştiriciler, zemmediciler, kötüleyiciler.

kavâdim قوادم (a. i. kadime'nin c.) : (bkz : kadime).

kavâfi قوافي (a. i. kafiye'nin c.) : kafiyeler. (bkz : kafiye).

kavâfil قوافل (a. i. kafiye'nin c.) : 1. birlikte yolculuk eden topluluklar, zümreler, firkalar. 2. takım takım, sıra sıra gönderilen şeyler. **kavâfil-i güzêrân** : geçici, geçen kafileler.

kavâid قوائد (a. i. kaide'nin c.) : 1. kaideler, usuller (* kurallar).

kavâid-i siyâset : siyâset kaideleri. 2. [eskiden] gramer.

kavâim قوائم (a. i. kaime'nin c.) : kaimeler. (bkz : kaime).

kavâkiz قواكير (a. i. kakuze'nin c.) : boş maşrapalar.

kavâlib قوالب (a. s. kalıb'ın c.) : kalıplar. [aslır Farsça : "kâlbed" dir].

kavânin قوانين (a. i. kânun'un c.) : kanunlar. (bkz : nevâmîs, desâtîr).

kavânin-i askeriyye : askerî kanunlar.

kavânin-i cezâiyye : cezâ kanunları.

kavânin-i ilâhiyye : ilâhî kanunlar.

kavânin-i mer'îyye : riâyet olunan kanunlar.

kavânin-i tabîiyye : tabîat kanunları.

kavâri' قوارع (a. i. karia'nın c.) : 1. şiddetli esen rüzgârlar. (bkz : avâsîf, kavâsîf). 2. ansızın gelen büyük belâlar. 3. kıyâmetler. 4. belâdan kurtulmak üzere okunan duâlar.

kavâri-i Kur'ân : el-Kariatü sûresi.

kavârîr قوارير (a. i. karûre'nin c.) :

1. gözbebekleri. 2. sırçadan, ba'zan da gümüşten yapılan kablâlar. 3. sidik kablâları, ördekler.

kavâsîf قواصف (a. i. kasîf'ın c.) : şiddetli esen rüzgârlar. (bkz : avâsîf, kavâri'¹).

kavâsım قواصم (a. s. kasım'ın c.) : kırıcı, ezici, ufaltıcı şeyler.

Kâve كاوه (f. h. i.). (bkz : Gâve).

kâvî كاوى (a. s. keyy'den. c. : kâvi-yân) : dağıyan, yakan, yakıcı, fr. caustique.

kavî قوى (a. s. kuvvet'den.) : 1. kuvvetli, güçlü. 2. güvenilir, sağlam.

kaviyy-ül-bünye : bünyesi, yapısı sağlam, sağlam bünyeli.

kaviyy-ül-iktidâr : iktidârı kuvvetli.

kavîm قويم (a. s. kıvâm ve kıyâm'dan.) : 1. doğru, dürüst, kıvâmında. **Râh-i kavîm** : doğru yol. 2. ayakta, dik. (bkz : kaim).

kavis-nâme قوسنامه (a. f. b. i.) : okçuluk ve okçular hakkında yazılan eser.

kâviş كاوش (f. i.) : kazma, eşme.

kâviş-ger كاوشگر (f. b. s.) : kazıcı, kazan.

kâviyânî كاويانى (f. s.) : Kâve ile ilgili, Kâve'ye âit olan. **Direfs-i Kâviyânî** : Dahhâk'ın zulmüne karşı ayaklanan Kâve'nin bayrak yaptığı önlüğü.

kâviyyet كاويت (a. i.) : dağılayıcılık, yakıcılık.

kavkaa قوقعه (a. i.) : biy. midye, salyangoz gibi hayvanların sert kabuğu, * kavkı.

kavî قول (a. i. c. : akvâl) : 1. lâkır. dı, söz. (bkz : güftâr, kelâm, suhan).

kavî ile fi'l : söz ile iş.

kavî-i hûd : kendi sözü.

kavî-i mücerred : delilsiz, ispatsız, şâhidsiz söz.

kavî-i nebî : peygambere nispet olunan söz. (bkz : hadîs).

kavl-i Resûl : hadîs.

kavl-i şer'î : şer'iate uygun söz, dînî kanûnun sözü. **2.** sözleşme.

kavl ü karâr : bir şeyi sözleşip bitirme.

kavlen قولاً (a. zf.) : sözle, fi'len ol-
miyan.

kavlî قولی (a. s.) : söz ile ilgili, söz
olarak, sözde. ["fi'li" karşılığı].

kavliyyât قوليّات (a. i. c.) : boş sözler,
kuru lâflar.

kavm قوم (a. i. c. : akvâm) : **1.** insan
topluluğu. **2.** bir peygamberin gönderildiği toplu-
luk. **Kavm ve kabîle** : hısım akraba.

kavm-i gayr-i mahsûr : yüz kişiden çok olan
ahâli.

kavm-i mahsûr : nüfûsu yüzden aşağı olan köy
halkı.

kavmî, kavmiyye قومی، قومیه (a. s.) :
kavme âit, kavimle ilgili, **fr. ethnique. Asabiyyet-i**
kavmiyye : kavim gayreti gütme, ırkçılık, şovenizm.

kavmiyyât قوميات (a. i. c.) : * bu-
dunbetim, etnografya, **fr. ethnographie.**

kavs قوس (a. i. c. : akvâs) : **1.** yay,
keman. **2.** geo. yay.

kavs-i asabî : anat. sinir yayı.

kavs-i azmî : anat. kemik yayı.

kavs-i elektrikî : fiz. elektrik yayı.

kavs-i galsamî : zool. solungaç yayı.

kavs-i kuzah : çoğr. ebem kuşağı.

kavs-i rahî : anat. aya kemeri.

kavs-i urûc : tas. vücûd-i ilâhîden ayrılan nü-
run dört unsurdan geçtikten sonra tekrar aslına
dönmesi.

kavsara قوصره (a. i.) : ince dallar-
dan örülmüş, iki tarafı sivri meyva sepeti ve bu-
na benzer şeylerin yapıldığı ince yarılmış ağaçlar.

kavseyn قوسین (a. i. c.) : iki ka-
vis. (bkz : kavs). **Kabe kavseyn** ["ka" uzun oku-
nur]. (iki kavis arasındaki mesâfe) : mîrac gece-
sinde Hz. Muhammed'in Cenâb-ı Hakk'a olan ya-
kınlık derecesinden kinâye.

kavsi قوسی (a. s.) : yayla ilgili; yay
biçiminde olan.

kavs-pâre قوسپاره (a. f. b. i.) : kü-
çük kavs, küçük yay.

kavvâd قواد (a. i.) : pezevenk. (bkz :
pâzeng).

kavval قوال (a. s. kavl'den.) : **1.**
çok söyliyken, geveze, çalçene, çenesi düşük. **2.** sö-
zü yerinde söyliyken, taşı gediğine koyan, lâf ebe-
si. (bkz : pür-gû).

kavvâs قواس (a. i. kavs'den.) : **1.**
oklu asker. **2.** ok yapan, okçu. **3.** banka, konso-
loshâne, sefârethâne gibi yerlerde kapıcılık, bekçi-
lik eden kimse, kavas.

kay' قی (a. i.) : kusma. (bkz : ga-
seyân, istifrâğ).

kayâsıra قیاصره (a. i. kayser'in c.) :
kayserler, eski Roma ve Bizans imparatorlarının
lâkapları.

kayd قید (a. i. c. : kuyûd) : **1.** ayağa
vurulan zincir, pranga, bukağı. **2.** bağlama, bağ.
bağlıyacak şey; bağlanma. (bkz : bend, rabt). **3.**
bir kâğıda yazılı olan şeyin, hülâsasını, târihini,
numarasını deftere geçirme; böylece geçirilen hü-
lâsa. **4.** sınırlama, belirtme. (bkz : tahdid). **5.**
 ehemmiyet verme. **6.** yazma, yazılma. **7.** endişe,
gâile, telâş.

kayd-ı nâm : nâm kaydı, nâm tasası.

kayd-ı hayât : yaşadığı müddetçe, ölüncüye ka-
dar.

kayd ü bend : bağlama.

kayd ü şart : sözleşmenin bâzı kısımlarını
sınırlayan söz veya madde, fıkra. **Bi-kayd,**
Bilâ kayd : kayıtsız, ilişiksiz, aldırılmaz. (bkz :
lâ-kayd). **Bilâ-kayd ü şart** : kayıtsız ve şart-
sız. **Terkin-i kayd** : kaydını şilme, çıkar-
ma, kovma (bkz : tard). **8. ed.** kafiye-
nin son harfinden (revî) önce gelip okunan ve iki kafiye-
den birisinin aynı olan harf : "kapısından çıkıp
heman şehrin *ç'ıdu âzim boyunca bir nehrin"
beytindeki : "şehir ve nehir" kelimelerindeki h
harfleri gibi.

kaylûle قیلولة (a. i.) : öğle uyku-
su, şekerleme, kestirme. [zâhiren uyku ve ma'nen
işrâk-ı tecellî ile kesretin vahdette ve vahdetin
kesrette müşâhedesi ve gayriyyetin ve kesretin ze-
vâli.

kayravâniyye قيروانيه (a. i.) : ki-
rene okulu, fr. cirénaique.

Kays قيس (a. h. i.) : Leylâ ile
Mecnun hikâyesinin erkek kahramânı olan Mec-
nûn-î Âmirî'nin asıl adı.

kayser قيصر (a. i. c. : kayâsıra) : eski
Roma ve Bizans imparatorlarının lâkâbı; fr. César.

kayseri قيسري (a. s.) : kayser'e men-
sup, kayserle ilgili. [müen. "kayseriyye" dir].
Ameliyyât-ı kayseriyye : hek. gebe bir kadının kar-
nı yarılarak çocuğun kurtarılması ameliyesi, **césa-
rien** ameliyesi. [meşhur Cesar (Kayser) in böyle
bir ameliyat neticesi dünyâya gelmiş olma-
sından kinâye olarak bu ad verilmiştir].

kaytus قيطس (a.) : bir yıldız kü-
mesi.

kayyum قيم (a. i. kıyâm'dan.) : 1.
câmi hademesi, kayyum 2. mütevellî.

Kayyûm قيوم (a. h. i. kıyâm'dan.) :
(aslı sıfatlardan kıyâm binefsihî sıfatı dolayısıyla)
Allah. [bâki ve kaim olan, ezeli mânâsındadır].

kayyûmiyyet قيوميت (a. i.) : fels.
özdenlik, fr. aseite.

kâz, gâz كاز : گار (f. i.) : makas.
(bkz : mikrâz).

kazâ' قضاء (a. i.) : 1. olacağı ezeli-
den Cenâb-ı Hak tarafından takdir olunan şeylerin
vukua gelmesi. 2. dâvâları görme işi, hüküm, hü-
küm verme; kadî'nin hükmü, kadılık vazîfesi, bir
kadî'nin idâresi altında bulunan yer. **Silk-i kazâ** :
kadılık yolu, mesleği. 3. istemeden yapılan ve el-
den çıkan kötü iş, zararlı iş. **Ecel-i kazâ** : bir
kazâ neticesinde olan ölüm. 4. vaktinde kılınmayan
namaz, tutulmayan oruç borcunu usul ve kaidesi-
ne göre sonradan ödeme. **Ez-kazâ** : kazâ olarak,
kazâ sûretiyle; şâyet, olursa. (bkz : kazâen, ka-
zârâ). 5. (c. kazâhâ) kaymakamlık, * ilçe. **Taht-ı
kazâ** : bir kadî'nin idâresi altında olan.

kazâ-i hâcet : aptes bozma. 6. tehlike. 7. hâ-
dise, vukuat. **Kazâ vü kader** : alın yazısı. (bkz :
kader-i ilâhî).

kazâ-i fi'li : huk. [eskiden] * yargıcın yetimin
malını satması gibi fiilen olan hüküm.

kazâ-i ilzâm : huk. * yargıcın : "hükmettim, id-
diâ olunan şeyi ver!" demesi gibi sözlerle mahkû-
mün-aleyhi ilzâm etmesi.

kazâ-i kavli : huk. [eskiden] "hükmettim, ilzâ-
mettim" demek gibi söz ile olan hüküm.

kazâ-i terk : huk. * yargıcın : "hakkin yoktur,
münâzaadan memnûsun" gibi sözlerle dâvâcıyı mü-
nâzaadan menetmesi.

kazâen قضاء (a. zf.) : kazâ olarak,
kazâ sûretiyle, bilmiyerek, yanlışlıkla elden çıkâ-
rak. (bkz : ez kazâ, kazârâ).

kazâhâ قضاها (a. i. c. kazâ'dan.) :
kazâlar, kaymakamlıklar (* ilceler).

kazâî قضاى (a. s.) : kazâ ile ilgili;
hüküm vermeğe âit.

kazar قدر (a. i.) : pislenme, kirlenme.

kazârâ قضا را (a. zf.) : kazâ olarak,
kazâ sûretiyle, bilmiyerek, yanlışlıkla, elden çıkâ-
rak. (bkz : ez kazâ, kazâen).

kazâyâ قضايا (a. i. kaziyye'nin c.) :
kaziyeler (* tasımlar). (bkz : kaziyye).

kazâyâ-yî mantikiyye : mant. mantik kaziylere.

kazâ-zede قضا زده (a. f. b. s.) : ka-
zâyâ uğramış.

kazf قذف (a. i.) : 1. atma. 2. nâmuslu
bir kadına, zîna suçunu isnâdetme. **Hadd-i kazf** :
nâmuslu kadınlara iftirâ edenlere verilen cezâ.

kazf bi-tarik-il kinâye : huk. bir kimseye kinâyî
bir tâbir ile zinâ isnâd etmektir ki, haddi icâbet-
mez.

kazf-i muallak : huk. bir şarta ta'lik sûretiyle
vuku' bulan kazf, ki haddi icâbetmez, velev ki o
vakit tahakkuk etsin. ["filân şu yere gi-
derse zânidir" denilmesi gibi].

kazf-i muzâf : huk. bir vakte izâfe sûretiyle vu-
ku' bulan kazf, ki haddi mücibolmaz, velev ki o
vakit tahakkuk etsin. ["filân, şu hâneye gireceği
gün zânidir" denilmesi gibi].

kazf-i sarîh : huk. sarâhatten zinâyâ müş'ir bir
lâfız ile vuku' bulan kazf. ["filân zânidir" denil-
mesi gibi].

kâzım كاذم (a. s. c. : kâzımın) : 1.
öfkesini, hırsını yenen [kimse]. 2. i. erkek adı.

kazım, kazıma قَاضِمٌ , قَاضِمَةٌ ("ka" lar uzun okunur. a. s.) : kemirici [hayvan]. (bkz : kadıma).

kazıme-i zât-üt-terkova : zool. kunduz, sincap,

kâzımın-el-gayz : öfkesini yeneler.

kâzımın كَاضِمِينَ (a. s. kâzım'ın c.) : öfkesini, hırsını yeneler.

kâzımın el-gayz : öfkesini yeneler.

kazı قَاضِي ("ka" uzun okunur. a. i. kazâ'dan.). (bkz : kadı).

kazı-asker قَاضِيْعَسْكَر (a. b. i.) : kazasker, [eskiden] ilmiye rütbelerinin sonuncusu ve mülkiyede bâlâlık, askerlikte müşir rütbesinin altında olan, Rumeli, Anadolu adıyla iki derecesi bulunan pâyedeki zat. (bkz : kadı-asker).

kâzib كَاذِب (a. s. kizb'den.) : 1. kezbeden, yalan söyleyen, yalancı. 2. yalan, uydurma. **Haber-i kâzib** : yalan, uydurma haber. **Haşeb-i kâzib** : bot. ağacın kabuğu ile içi arasında her sene meydana gelen, haşebî (odunumsu) bir tabaka, henüz odunlaşmamış, yalancı odun. **Kavl-ı kâzib** : yalan söz. **Subh-i kâzib** : sabaha karşı görünen ve bir müddet sonra kaybolan beyazlık. **Şöhret-i kâzibe** : uzun sürmeyen yalancı şöhrat, ün.

kâzime كَاضِمَةٌ (a. i.) : [büyük] şehir. (bkz : misr).

kâzime-i Bağdâd : Bağdat [büyük] şehri.

kaziyye قَاضِيَّة (a. i. c. : kazâyâ) : 1. iş, husus, madde, mesele; dâvâ. 2. gr. cümlecik. 3. mant. teklif, * önerme. 4. mat. yardımcı teorem.

kaziyye-i hükmiyye : huk. muhâsamanın mevzûunu teşkil eden hâdise.

kâzıyye-i külliye : huk. hükmî mevzûu bütün efrâdına şâmil olan madde.

kaziyye-i mûcibe-i cüz'ıyye : mant. *olumlu *tikel * önerme.

kaziyye-i muhkeme : fels. kesin hüküm.

kaziyye-i sâlîbe-i cüz'ıyye : mant. * yadsılı * tikel * önerme.

kaziyye-i sâlîbe-i külliye : mant. * yadsılı * tümel * önerme.

kazûrât قَاذِرَات ("ka" uzun okunur. a. i. kazûre'nin c.) : 1. pislik, murdarlık. 2. insan pisliği.

kazûre قَاذِرَةٌ ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kazûrât) : pislikler, murdarlıklar. [bu kelime, dilimizde kullanılmaz].

kazz قَزَز (a. i.) : ham ipek. **Dûd-ül-kazz** : ipek böceği.

kazzâfe قَزَافَةٌ (a. i.) : sapan. (bkz : felâhen).

kazzâz قَزَاز (a. i.) : ipekçi, ipek işliyen, ipek satan.

ke كَ (f. e.) : Farsça'da küçültme edâtıdır. Meselâ : "merdüm, merdümek = adamcağız.." gibi.

ke كَ (a. ha.) : gr. teşbih, benzetme harfi olup : "gibi, misillü" mânâlarına gelir.

ke-enne, ke-ennehu : sanki, gûya.

ke-l-evvel : evvelki gibi.

ke-mâ-fi-s-sâbık : eskiden olduğu gibi,

ke-zâlik : yine böyle, yine öylece.

kebâb كِبَاب (a. i.) : 1. doğrudan doğruya ateşte veya kab içerisinde pişirilen et. 2. ateşte alazlanarak veya kavrulurak pişirilen her türlü nesne.

kebâbe كِبَابَةٌ (a. i.) : bot. bahârettan kara biberi andırır tâne, kuyruklu biber. ["kebâbiyye" yanlıştır].

kebâd كِبَاد (a. i.) : iri limon. (bkz : kebbâd).

kebâde كِبَادَةٌ (f. i.) : ta'lim yayı, kepaze.

kebâde-keş كِبَادَةُ كَش (f. b. s.) : ta'lim yayını çeken, ok atma ta'limini yapan veya bu ta'lime hevesli bulunan [kimse].

kebâde-keşi كِبَادَةُ كَشِي (f. b. i.) : ta'lim yayını çekme, ok atmaya hevesli olma.

kebâir كِبَائِر (a. i. kebîre'nin c.) : büyük günahlar. [adam öldürme veya zinâ gibi]. **Ehl-i kebâir** : çok büyük günahlar işliyen.

kebâis

kebâis کبائس (a. i. kebîse'nin c.) : bir gün fazlası olan yıllar, şubat 29 çeken yıllar.

kebbâd کباد (a. i.) : bot. ağaç kavununa benzer, bir çeşit büyük ve yumuşak bir limon olup, dilim dilim kesilerek tatlısı yapılır. (bkz : kebbâd).

kebbân کبان (a. i.) : büyük terâzi, kapalı. [Farsça "kepân" sözünden Arapçalaşmıştır].

kebd کبد (a. i. c. : ekbâd, kübûd). (bkz : kebed).

kebed کبد (a. i. c. : ekbâd) : karaciğer. (bkz : şüş). **iltihâb-ı kebed** : karaciğerin iltihaplanması.

kebed-ül-bahr : denizin engin yeri.

kebed-ül-kavs : yayın orta yeri.

kebedî, kebediyye کبدی، کبدیه (a. s.) : kebed'le, karaciğerle ilgili olan.

kebg کبگ (f. i.) : zool. keklik.

kebir کبیر (a. s. c. : kibâr, küberâ) : 1. büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm). 2. yaşça büyük, yaşlı. 3. çocukluktan çıkmış genç. [müen. "kebîre"].

kebile کبیره (a. s. c. : kebâir) : büyük günah. [adam öldürme veya zinâ gibi].

kebise کيسه (a. i. c. : kebâis, kevâbis) : şubat 29 çeken yıl, bir gün fazlası olan yıl. **Sene-i kebise** : dört yılda bir şubat ayının 29 çekmesi. ["kebîse" aslında "doldurulmuş" mânâsına gelir].

kebs کبس (a. i.) : çukurluğu doldurup düzleme.

kebş كبش (a. i. c. : kibâş) : erkek koyun, koç, çebiş.

kebş-i İsmâil : Hz. İsmâil yerine kurban edilmek üzere gökten indirilen koç.

kebûd کبود (f. s.) : gök rengi, mâvî. **Çeşmân-ı kebûd** : mâvî gözler. **Asmân-ı kebûd** : mâvî gök.

kebûd-i bahr : denizin mâvilîği.

kebûd-fâm کبود فام (f. b. s.) : mâvî renkli, gök renginde olan. (bkz : minâ-fâm).

kebûdî کبودی (f. i.) : mâvilik, mâvî renkli.

kebûter کبوتر (f. i. c. : kebûterân) : güvercin. (bkz : kâlûc¹).

kebûter-i dil : gönül güvercini, güvercine benzeyen gönül.

kebûter-i harem : 1) Kâbe'de bulunan ve avlanması yasak olan güvercin cinsi; 2) Kureyş kabilesinden Mekke'li bir hanım.

kebûter-i nâme-ber : mektup götüren güvercin, posta güvercini.

kebûterân کبوتران (f. i. kebûter'in c.) : güvercinler.

kebûter-bâz کبوتر باز (f. b. i.) : güvercin yetiştiren, besleyen, satan kimse.

kec کج (f. s.) : eğri, çarpık. (bkz : geç, geji, keji).

kecâbe کجابه (f. i.) : deve üstüne konulan bir çeşit tahtirevan. (bkz : kecâbe, mahfe).

kecâve کجاود (f. i.) : deve üstüne konulan bir çeşit tahtirevan. (bkz : kecâbe, mahfe).

kec-bâz کج باز (f. b. s.) : oyunda hile eden.

kec-bin کجین (f. b. s.) : 1. eğri bakan, eğri. 2. yanlış, ters düşünen.

kec-fehm کج فهم (f. b. s. c. : kec-fehmân) : ters, yanlış anlayan.

kec-külâh کج کلاه (f. b. s.) : külâhını eğri giyen, eğri külâhli.

kec-mizâc کج مزاج (f. a. b. s.) : mizâcî, tabiatî hoş olmıyan, ters olan. (bkz : kec-tab').

kec-nazar کج نظر (f. a. b. s.) : eğri bakışlı; hasetçi, kıskanç.

kec-nigâh کجنگاه (f. b. s.) : bakışı.
eğri olan, eğri bakışlı.

kec-nihâd کجنهاد (f. b. s.) : tıynetî,
mayası bozuk [kimse]; ters huylu, aksi.

kec-reftâr کجرفتار (f. b. s.). (bkz :
kec-rev).

kec-rev کجرو (f. b. s.) : eğri giden,
tuttuğu yol aykırı, sakat olan. (bkz : kec-reftâr).

kec-re'y کج رأى (f. a. b. s.) : reyî,
düşüncesi sakat, ters [olan].

kec-tab' کجطبع (f. a. b. s.) : ta-
bîatî, mizâcî ters olan, aksi. (bkz : kec-mizâc).

keçel کچل (f. s.) : dazlak [adam];
kel başlı. (bkz : akra').

keçkûl کچکول (f. i.). (bkz : keşkûl).

ked کد (f. i.) : ev. (bkz : hâne,
mesken).

ked-bânû کدبانو (f. b. i.) : kâhya ka-
dın, bir dâireyi idâre eden kadın.

kedd کد (a. i.) : çalışma, çabalama, uğ-
raşma, iş; emek.

kedd-i yemîn (sağ elin emeği) : el emeği.

-kede کده (f. e.) : mahal, yer, ev. **Âteş-**

-kede : ateş yeri. **Mey-kede** : mey yeri, meyhâne.

Mihnet-kede : mihnet yeri.

keder کدر (a. i.) : 1. bulanıklık. 2.
(a. i. c. : ekdâr) : tasa, kaygı, gönül üzüntüsü.
(bkz : gamm, gussa).

keder-efzâ کدر افزا (a. f. b. s.) : ke-
der veren, keder verici.

keder-engiz کدر انگیز (a. f. b. s.) :
keder koparan, keder koparıcı, keder meydana ge-
tiren.

keder-nâk کدر ناک (a. f. b. s.) : ke-
derli, tasalı, gamlı.

ked-hüdâ کد خدا (f. b. i.) : kethüdâ,
kâhya.

kedm کدم (a. i.) : ısıрма.

kedme کدمه (a. i.) : yara nişanı, bere,
iz.

kedû کدو (f. i.) : 1. kabak. 2. şa-
rap kabı. 3. mec. kafatası.

ke-en-lem-yekûn کآن لم یکن (a. zf.) :
sanki yokmuş, hiç yokmuş, hiç olmamış gibi.

keenno کآن (a. zf.) : sanki, gûyâ,
gibi, benzer.

keenne-hu کانه (a. zf.) : gûyâ, sanki,
gibi; benzer.

kef کف (f. i.) : köpük.

kef-i deryâ : deniz köpüğü.

kef ک (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin
yirmi beşinci harfi olun "ebced" hesabında yirmi
sayısının karşılığıdır. [bugünkü alfabemizde, Os-
manlıcanın kaf = ق ve kef = ک harfleri bir-
leştirilmiştir]. (bkz : kâf).

kefâ کفا (f. i.) : mihnet, meşakkat,
sıkıntı.

kefâf کفاف (a. i.) : yaşayacak ka-
dar rızık.

kefâf-ı nefis : bir kimsenin ölmeyecek kadar olan
rızık, nafakası. ["kifâf" şekli, yaygın olmakla be-
râber yanlıştır].

kefâlet کفالت (a. i.) : kefillik, biri-
ne kefil olma.

kefâlet-bil mâl : fık. bir mal için kefil olma.

kefâlet-bin-nefis : fık. birinin şahsına kefil ol-
ma.

kefâlet-bit-teslîm : tic. : bir malın teslimine ke-
fil olma.

kefâlet-i muaccele : huk. tâcîl (acele) kay-
diyle mukayyet olan kefâlet, hemen ödenmek kay-
diyle kefâlet.

kefâlet-i muallaka

kefâlet-i muallaka : **fık.** şarta muallâk olan ke-fâlet. [filân adam senin alacağını vermezse ben ve-ririm gibi].

kefâlet-i mukayyede : **huk.** bir kayıt ile takyît olunan kefâlet. [hemen edâ ve teslim olunmak üzere tâcil kaydiyle yâhut filân vakitte ifâ ve tes-lim olunmak üzere diye tecil kaydiyle mukayyet olan kefâlet gibi].

kefâlet-i mutlaka : **huk.** bir kayıt ile bağılı ol-mıyan kefâlet.

kefâlet-i muvakkate : **fık.** muvakkat bir zaman için kefil olma. [filân vakite kadar bu adama ke-filim gibi].

kefâlet-i muzâfa : **huk.** gelecek zamâna izâfe edilen kefâlet. ["gelen filân vakitten itibaren kefil-im" demek gibi].

kefâlet-i münecceze : **huk.** şarta bağılı ve gele-cek zamâna muzâf olmiyan kefâlet. [filânın borcu-na veya nefsine filân malın teslimine filhal kefil olma gibi].

kefâlet-i müeccele : **huk.** te'cîl kaydiyle mukay-yet olan kefâlet ["filân vakitte ifâ olunmak üzere yapılan kefâlet gibi].

kefâlet-i müteselsile : **huk.** iki veya daha çok kimselerin birbirlerine karşılıklı kefil olmaları.

kefâlet-i nakdiyye : **huk.** bir husûsu te'mîn için depozito yatırmak sûretiyle kefil olma.

kefâleten كِفَالَةً (a. zf.) : kefâlet sûretiyle, kefil olarak.

kefâlet-nâme كِفَالَتِنَامَه (a. f. b. i.) : kefâlet senedi, kefililik kâğıdı.

kefc كَفِج (f. i.) : köpük. [ağızdan gelen].

kefçe كَفْجَه (f. i.) : kepçe.

kefe كَفِه (a. i.). (bkz : keffe).

kefef كَفَف (a. i. keffe'nin c.) : kefe-ler, terâzi gözleri, terâzi tablaları. (bkz : kifâf).

kefel كَفَل (a. i.) : ard, dîp, kıç.

kefen كَفَن (a. i. c. : ekfân) : ölüyü sardıkları bez.

kefen-be-düş كَفَن بَدُوش (a. f. b. s.) : kefeni omuzunda, rind.

kefen-pûş كَفَن پُوش (a. f. b. s.) : kefene sarılmış, kefenlenmiş.

kefere كَفَرَه (a. i. kâfir'in c.) : kâ-

firler, hakkı tanımayanlar, hak dînini inkâr eden-ler, Müslüman olmiyanlar. (bkz : kâfirûn, küffâr).

kefere-i fecere : 1) çok günah işlemiş kâfirler; 2) [eski târihlere göre] İslâm olmiyan unsurlar.

keff كَف (a. i. c. : küfûf) : 1. el içi, el ayası, avuç. (bkz : râhe). **Bâtın-ı keff** : elin içi, aya. **Zâhir-i keff** : elin üstü. 2. ayağın altı, taban.

keff-i dest : el ayası. 3. el çekme; vazgeçme.

keff-i yed : el çekme, vazgeçme, karışmama. 4. ed. arûz'un yedinci şâkin harfini çıkartma.

keffâret كَفَّارَت (a. i.) : bir günâ-ha karşı tutulmak üzere yapılan veya tutulan şey.

keffâret-i yemin : yerine getirilemiyen yemine karşı oruç tutmak, sadaka vermek, köle azâdetmek gibi şer'î cezâ. ["keffâret" şekli yanlıştır].

keffe كَفِه (a. i. c. : kefef, kifâf) : kefe, terâzi gözü, terâzi tablası.

keffet-üd-deff : dâire kasnağı.

keffet-üs-sâid : avcılarının değirmi ağı.

keffeteyn كَفَّتَيْن (a. i. c.) : terâzinin iki gözü.

kef-gir كَفْغِير (f. b. i.) : "köpük tu-tan" : kevgir, delikli kap, süzgeç; kepçe.

kefil كَفِيل (a. i. kefâlet'den.) : kefâ-let eden, kaçındığı takdirde birinin borcunu öde-meyi, birinin bir şeyi yapması gerekirken yapma-dığı takdirde o işi yapmayı kendi üstüne alan kim-se.

kefil-bi-l-mâl : **fık.** bir malın ödenmesine kefil olan kimse.

kefil-bi-n-nefs : **fık.** birinin şahsına kefil olan kimse.

kefil-bi-t-teslim : bir malın teslimine kefil olan kimse.

kefr كَفَر (a. i. c. : küfûr) : 1. köy. 2. örtme.

kefs كَفَش (f. i.) : ayakkabı, pabuç.

kefs-dâr كَفَشْدَار (f. b. s.) : ayakka-bıları muhafâza eden kimse

kefş-düz کفش دوز (f. b. i.) : ayakkabı diken, eskici, köşker. (bkz : kefş-ger).

kefş-gen کفشگن (f. b. i.) : ayakka-bı çıkarılan yer, pabuçluk.

kefş-ger کفشگر (f. b. i.) : ayakka-bıcı, eskici, köşker. (bkz : kefş-düz).

kefş-ger-dân کفشگردان (f. b. i.) : ayakkabı, kundura çeviren, hizmetkâr.

keftâr کفتار (f. i.) : zool. sırtlan.

kefter کفتر (f. i.) : güvercin. (bkz : kebûter).

keh که (f. i.) : saman. (bkz : kâh).

kehâ کها (f. s.) : mahcup, utangaç.

kehâil کهائل (a. s. kehîl'in c.) : sür-me çekilmiş, sürmeli [gözler].

kehânet کههات (a. i.) : falcılık, ba-kıcılık.

kehene کهنه (a. i. kâhin'in c.) : falcılar, bakıcılar, gaibten haber verenler.

kehf كهف (a. i. c. : kühûf) : 1. in, mağara. (bkz : gar). 2. sığınak, sığınacak yer. (bkz : melce'). 3. anat. vücuttaki oyuk.

kehhâl کهحال (a. i.) : 1. göz hekimi. 2. göze çok sürme süren, sürme çeken kimse.

kehil کهیل (a. s. c. : kehâil, kehlâ) : sürme çekilmiş, sürmeli [göz]. Ayn-ı kehil : sürmeli göz. [müen. kehilâ].

kehilâ کهیلا (a. i.) : gözleri kudretten sürmeli olan kadın.

keh-keşân کهکشان (f. b. i.) : sa-man uğrusu, hacılar yolu, saman yolu.

kehkeşân-sâkin کهکشان ساکن (f. a. b. s.) : kehkeşanda, saman yolunda oturan.

kehl کهال (a. i.) : göze sürme çekme.

kehl کهال (a. i. c. : kihâl, kühûl, kühlân) : 30-50 yaş arasında bulunan kimse, olgun çağı.

kehl, kehle کهله (o. i.) : bit.

kehlâ کهلا (a. s. kehîl'in c.) : (bkz : kehâil).

kehrübâ کهربا (f. b. i.) : "saman ka-pan" : kehlîbar.

kehrübâi کهربائی (a. s.) : keh-libarâ âit, kehlîbarla ilgili. [bu kelime bir aralık "elektrik, elektriki"; kehrübâiyyet de "elektrikiy-yet" mânâlarını karşılamakta idi].

kehvâre کهوارد (f. i.) : (bkz : gehvâre).

kehvâre-nişîn کهوارد نشین (f. b. s.) : (bkz : gehvâre-nişîn).

kej کهش (f. s.) : eğri, çarpık. (bkz : kec).

kej-çeşm کهش چشم (f. b. s.) : eğri bakışlı, şaşlı. (bkz : ahvel, kec-nazar).

kej-düm کهژدم (f. b. s.) : 1. eğri kuyruklu. 2. zool. akrep.

kej-düm-i bahri : zool. deniz akrebi, lât. *scorpene scrofa*.

kej-düm-i felek : astr. akrep burcu.

kejdüme کهژدمه (f. i.) : tırnak dip-lerinde çıkan ve etyaran denilen hastalık.

kej-dümi کهژدومی (f. b. s.) : akreple ilgili, akrep gibi.

kej-tab' کهش طبع (f. a. b. s.) : tabîatı eğri.

kelâ کلا (a. i.) : yeşil ot.

kelâb کلاب (a. i.) : 1. hek. kuduz has-

talığı; kudurma. 2. su ürküntüsü, idrofobyâ, lât. *hydrophobia*.

kelâcû

kelâcû کلا جو (f. i.) : kadeh.

ke-l-adem کلا ادم (a. b. s.) : yok,
yokmuş gibi.

kelâlib کلا لب (a. i. küllâb'ın c.) :
ucu eğri demirler, çengeller, kancalar.

kelâg کلا غ (a. i.) : zool. bir cins karga
(kuzgun).

kelâl کلال (a. i.) : 1. yorgunluk;
bıkkınlık. (bkz : kelâlet).

kelâl-i dil : gönül yorgunluğu. 2. uzak akraba.

kelâl-âver کلال آور (a. f. b. s.) :
yorgunluk getiren, yorucu, sıkıcı. (bkz : kelâl-
bahş).

kelâl-bahş کلال بخش (a. f. b. s.) :
yorgunluk veren, yorucu, sıkıcı. (bkz : kelâl-âver).

kelâlet کالات (a. i.) : yorgunluk,
gevşeklik. (bkz : kelâl¹).

kelâm کلام (a. i.) : 1. söz, lâkır-
dı. (bkz : kavl, sühen). 2. gr. söz, ibâre, fıkra;
cümleler veya cümlecikler. 3. söyleyiş, nutuk. 4.
dil, lehçe. 5. Allah'dan ve Allah'ın birliğinden bah-
seden ilim. 6. Kur'an. (bkz : Fırkan). Âgaz-ı ke-
lâm : söze başlama. Batîy-yül-kelâm : ağır ağır,
zorlukla konuşan. Hâsıl-ı kelâm, Hulâsa-i kelâm :
sözün kıyası. İlm-i kelâm : Allah'ın birliğini ve Al-
lah ile ilgili bahisleri akıl ve mantık ile ispat eden
ilim. İrâd-ı kelâm : söz söyleme. Mâ lâ kelâm :
söz götürmez, diyecek yok. Mîr-i kelâm : düzgün,
temiz ve zarif söz söyleyen. Netice-i kelâm : sö-
zün kıyası. (bkz : hâsıl-ı kelâm, hulâsa-i kelâm).
Redd-i kelâm : karşılık verme, cevap verme. Tak-
rîr-i kelâm : söyleme.

kelâm-ı Arab : Arap dili veya lehçesi.

kelâm-ı kadîm : Kur'an. (bkz : Fırkan, Hitâb,
kelâm-Ullah, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr).

kelâm-ı kibâr : atasözü hükmüne geçmiş hik-
metli, meşhur söz.

kelâm-ı mahrem : gizli söz.

kelâm-ı manzûm : manzum söz.

kelâm-ı mensûr : nesir söz.

kelâm-ı nefsi : içten konuşma, Allah'ın lâfz,
harf ve ses olmiyan zâtî kelâmı, fr. **endophaïse**.

kelâm-ı resûl : Hz. Muhammed'in sözü, Hadîs.

kelâm-ı tünd : sert söz.

kelâm-Ullah (Allah'ın sözü) : Kur'an. (bkz :
Kelâm-ı kadîm).

kelâmî کلامی (a. s.) : kelâma, söze
âit, sözle ilgili.

kelâmî tekyesi : [eskiden] İstanbul'da bulunan
bir nakş-i bendî tekyesi olup şeyhi Esad efendi
idi.

kelâmiyye کلامیه (a. i.) : kelâmcılar yolu.

kelâmiyyûn کلامیون (a. i. c.) : ke-
lâmcılar, îtikadla ilgili mes'eleler üzerinde münâ-
kaşa yolu açan zümre.

kelân کلان (f. s.) : iri, büyük, hey-
betli, cüsseli, iri gövdeli.

kelân-ter کلانتر (f. b. s.) : daha
büyük, çok iri.

kelâseng کلاسنگ (f. b. i.) : sapan.

kelb کلب (a. i. c. : kilâb) : köpek.
(bkz : seg). Dâ-ül-kelb : hek. kuduz hastalığı.
kelb-i akur : kudurgan köpek.

kelbetân, kelbeteyn کلبتان ، کلبتین
(f. b. i.) : kerpeten.

kele کله (f. i.) : yanak. (bkz : ruh).

kelbi کلبی (a. s.) : köpeğe âit, kö-
pekle ilgili.

kelbiyye کلبیه (a. i.) : felse. ki-
nizm, fr. cynisme, cynique.

kelbiyye-i ehliyye : av, ev ve sokak köpeği.

kelbiyye-i sa'lebiyye : tilki.

kelbiyye-i şegaliyye : çakal.

kelbiyye-i zenebiyye : kurt.

kelbiyyûn کلبیون (a. i. c.) : meş-
hur Diogène'in de içinde bulunduğu, kalenderâne
yaşamayı îtiyad edinen bir fırka, kelbiyye tâifesi.

kelb-ül-asgar کلب الاصغر (a. b. i.) : astr.
semânın kuzey yarım küresinde görülebilen bir yıl-
dız kümesi, lât. **Canis Minoris**; fr. **Le Petit Chien**.

kelb-ül-ekber كلب الاكبر (a. b. i.) :

astr. semânın güney yarım küresinde bulunan ve görülen yıldızların en parlağını ihtivâ eden bir yıldız kümesi, **lât. Canis Majoris; fr. Le Grand chien.**

kelb-ül-mâ' كلب الماء (a. b. i.) :

1. köpek balığı. 2. kunduz.

kelebeçe كلبچه (f. i.) : 1. suçlu-

ların kaçmasını önlemek üzere bileklerine takılan demir halka. 2. kablo, boru gibi şeyleri bir yere bağlamak için kullanılan halka.

kelef كلف (a. i.) : 1. yüzdeki benek

siyah veya kırmızı noktalar. 2. şiddetli sevgi.

ke-l-evvel كالاول (a. zf.) : evvelki

gibi, eskisi gibi.

kelil كليل (a. s.) : 1. körleşmiş, kes-

mez, işlemez [kılıç, bıçak v. b.]. 2. gözleri iyi görmeyen, az gören.

kelile كليله (h. i.) : çakal adı.

kelile ve dimne : kuşlar ve diğer hayvanlar hakkında hintçe yazılmış bir hikâye kitabı olup, İbn-ül-Mukaffa tarafından Arapçaya, ondan naklen İranlı Hüseyin Vâiz tarafından "Envâr-ı süheylî" adıyla Farsça'ya, daha sonra "Hümâyûnnâme" adıyla Osmanlıcaya tercüme edilmiştir.

kelim كلم (a. s. kilâm'dan.) : 1.

söz söyleyen, konuşan. 2. i. ikinci şahıs. (bkz : muhâtab). 3. Tûr-i Sînâ'da Cenâbıhak'la konuşması dolayısıyla Hz. Mûsâ'nın ünvanı. **Sûre-i kelim** : Kur'ân'ın yirminci sûresi, Tâhâ sûresi.

kelim كلم (a. i. kelime'nin c.) : lâkır-

kırdılar, sözler. (bkz : kelimât). **Mevsûk-ül-kelim** : sözlerine inanılan. **Nâfiz-ül-kelim** : sözü geçer.

kelimât كلمات (a. i. kelime'nin c.) :

kelimeler, lâkırıldılar, sözler.

kelimât-ı takdiriyye : takdir edici kelimeler.

kelim-dest كلم دست (f. b. s.) :

olgun kimse.

kelime كلمه (a. i. c. : kelimât, ke-

lim, kilem) [bizde "kelimât" şekli çok kullanılır]. 1. bir fikir anlatan, bir veya birkaç heceden mey-

dana gelen ses, söz. 2. lâkırdı. 3. gr. isim, fiil ve harf olarak üçe ayrılan söz bölümlerinin hepsi. **İ'lâ-yi kelimet-ullah** : Müslümanlığı yükseltme, yayma.

kelime-i külliyye : fels. fr. panlogisme.

kelime-i şahâdet : Müslümanlığın şartlarından biri olan : "eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlühü" cümlesi.

kelim:e-i tayyibe : güzel söz, gönül alıcı söz.

kelime-i tevhid : lâ-ilâhe illallah; Muhammedün resûlullah.

kelim-ullah كلم الله (a. h. i.) : Tûr-i

Sînâ'da Allahın hitâbını duyan Hz. Mûsa.

keling كلنگ (f. s.) : şaşı. (bkz : ahvel).

kelk كلك (f. i.) : koltuk [insanda].

kellâ كلا (a. zf.) : hiç, asla, katiyen.

Hâşâ ve kellâ : Allah korusun, katiyen.

kelle كله (f. i.) : 1. baş, kafa. 2. baş

gibi yuvarlak şey. 3. ekinlerde başak.

kelle-pûş كله پوش (f. b. i.) : bir

çeşit başörtüsü. (bkz : ser-pûş).

kem كم (a. e.) : soru edâtı olup bir

şeyin mîkdârını öğrenmek üzere kullanılır : "kaç, ne kadar." gibi.

kem كم (f. s.) : 1. az, eksik. (bkz :

kalil, noksân). 2. fenâ, kötü; bozuk.

kemâ كما (a. e.) : "gibi; misilli, oldu-

ğu üzere" gibi benzetme edâtıdır.

kemâ-fi-l-evvel : evvelki gibi.

kemâ-fi-s-sâbık : eskisi gibi.

kemâ-hiye-hakkıhâ : hakkıyla, gereği gibi.

kemâ-hüve-l-mu'tâd : mûtâd üzere, alışıldığı gibi.

kemâ-hüve-r-resm : âdet olduğu veçhile, yollu yolunca.

kemâ-kân : eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.

kemâ-yenbagi : icâbettğiği gibi, uygun şekilde.

kemâ-biş كما بیش (f. b. s.) : aşağı

yukarı. (bkz : takriben).

kemâ-fi-l-evvel كما في الاول (a. b. zf.) :

evvelki gibi.

kemâ-fi-s-sâbık

kemâ-fi-s-sâbık کما فی السابق (a. zf.) : eskisi gibi.

kemâ-hiye کامی (a. b. zf.) : olduğu gibi. (bkz : kemâ-hüve, kemâ-kân).

kemâ-hiye-hakkıhâ کامی حقها (a. zf.) : hakkiyle, gereği gibi.

kemâ-hüve کاهو (a. zf.) : olduğu gibi. (bkz : kemâ-hiye).

kemâîn کائین (a. i. kemîn'in c.) : pusuya gizlenmiş adamlar.

kemâ-kân کاکان (a. zf.) : eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.

kem-akl کعقل (f. a. b. s.) : aklı kıt, ahmak.

kemâl کمال (a. i. c. : kemâlât) : 1. olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. **Sinn-i kemâl** : olgunluk çağı. 2. en yüksek değer, mükemmellik; değer, baha.

kemâl-i âsâyîş : âsâyîşin son haddi.

kemâl-i dirâyet : dirâyetin son derecesi.

kemâl-i ihtimâm : son derece dikkat.

kemâl-i lûtf : lûtfun büyüklüğü, noksansızlığı.

kemâl-i mehâbet ve azamet : azamet ve heybetin son derecesi. 3. bilgi, fazilet.

kemâl-i evvel : entelekya, fr. *intéléchie*. 4. erkek adı.

kemâlât کالات (a. i. kemâl'in c.) : insanın, bilgi ve ahlâk güzelliği bakımından olgunluğu.

kemâlât-ı medeniyye : medeniyetçe olan olgunluklar.

kemâlât-perver کالاتپروور (a. f. b. s.) : kemal sâhibi, olgun kimse.

kemâliyye-i halvetiyye کالیة خلوتیه (a. b. i.) : Halvetiyye şubesinin Bekriyye kolundan meydana gelen üçüncü kol. [kurucusu : Şeyh Muhammet Kemâlettin'dir].

kemân کمان (f. i.) : 1. yay, kavis. 2. keman.

kemânçe کمانچه (f. i.) : kemençe, yayla -diz üzerinde -çalınan, kemana benzer küçük bir çalgı.

kemân-dâr کماندار (f. b. s.) : yay tutan, yay tutucu.

kemâne کمانه (f. i.) : 1. keman veya kemençe yayı, oku. 2. makap yayı. 3. güreşte bir oyun çeşidi.

kemâne çekme : güreşte, elleri hasmın arkasından göğsü üzerinde kilitledikten sonra midesi ve karnı üzerinde kuvvetle sıvazlıya sıvazlıya gezdirmeye.

kemân-ebrû کمان ابرو (f. b. s.) : kaşları yay gibi güzel, biçimli olan, keman kaşlı.

kemân-ger کمانگر (f. b. i.) : yay (okatan) yapan sanatkâr.

kemânî کمانی (f. i.) : alaturka kemancı.

kemân-keş کمانکش (f. b. s.) : 1. keman, yay çeken, ok atan. 2. keman çalan.

kemân-keşi کمانکشی (f. b. i.) : ok atıcılık.

kem-asl کم اصل (a. f. b. s.) : aslı nesli bozuk.

kem-ayâr کعیار (f. a. b. s.) : ayârı doğru olmıyan, ayârı bozuk. [kelimenin aslı : "kem-ıyâr" dır].

kemâ-yenbagi کاینبغی (a. zf.) : gereği gibi; lâıyk olduğu gibi.

kem-bahâ کمبها (f. b. s.) : kıymeti az, değersiz.

kem-baht کمبخت (f. b. s.) : tâlıhsız.

kem-bidâa کمبضاعه (f. b. s.) : 1. sermayesi kıt. 2. bilgisi zayıf, az okumuş.

kemend کمند (f. i.) : 1. uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip. 2. îdam için kullanılan yağlı

kayış [eskiden]. 3. geyik ve benzerleri gibi hayvanların yuları. 4. güzelin sağı.

kemend-i cân-güdâz : canı parçalıyan, insanı öldüren kement.

kemend-i zülf : saçın kemendi.

kemer کمر (f. i.) : 1. bele takılan kuşak, kayış. 2. don, pantolon, şalvar gibi şeylerin bele rastlayan kısmı. 3. kapı, pencere, köprü gibi şeylerin, oyuğu aşağı bakan kavisli kubbesi, tavanı. 4. s. tümsekli, tümseği olan : "kemer burun..." gibi.

kemer-i âftâb : astr. Güneş'in merkezinden geçtiği farzolunan hat.

kemer-bend کمر بند (f. b. i.) : 1. kemer bağı. 2. s. belinde kemer olan. 3. mec. derviş. **kemer-bend-i hizmet** : hizmete, işe hazır.

kemer-beste کمر بسته (f. b. s.) : 1. kemer, kuşak bağlamış. 2. hazır.

kemer-gâh کمر گاه (f. b. i.) : kemer yeri, bel.

kemer-güsiste کمر گسته (f. b. s.) : belindeki kimeri açmış olan, kemersiz; çıplak.

kem-fehm کم فهم (f. a. b. s.) : anlayış kıt.

kem-gû کم گو (f. b. s.) : az söyleyen.

kem-gûyi کم گوئی (f. b. i.) : fenâ, kötü söz söyleyicilik.

kem-güftâr کم گفتار (f. b. s.) : az şözlü, az konuşan, az lâkırdı eden.

kemhâ کمخا (f. i.) : ipek kumaş; havsız kadife.

kemhâ-bâfân کمخا بافان (f. b. i.) : kemhâ dokuyucuları.

kemhâ-hâne کمخا خانه (f. b. i.) : ipekli kumaş dokunan yer.

kem-harf کم حرف (f. a. b. s.) : az söyleyen kimse.. (bkz : kem-suhan, kem-zebân).

kem-havsala کم حوصله (f. a. b. s.) : tahammülü az olan kimse.

kemî کمى (a. s. c. : kümât) : yiğit, kahraman; savaşçı. (bkz : bahâdır).

kemîn کمین (f. s.) : 1. çok az. 2. pek küçük.

kemîn کمین (a. i. c. : kemâîn) : 1. pusuya gizlenmiş adam. **Der-kemîn** : pusuda. 2. puslu.

kemîn-i ufûl : yok olma pususu (Güneş'in battığı ufuk).

kemîne کمینه (f. s.) : 1. noksan, eksik. 2. âciz, hakîr; zavallı

kemîn-gâh, kemîn-geh کمین گاه , کمین گه (a. f. b. i.) : puslu yer, pusutulan gizli yer.

kemîn-güşâ کمین گشا (a. f. b. s.) : tuzak açan, tuzak kuran.

kem-iyâr کم یار (f. a. b. s.) : ayârî fenâ, karışık altın ve gümüş.

kem-kadr کم قدر (f. a. b. s.) : kadri, itibârı az, âdî.

kem-kaim کم قائم (f. a. b. s.) : anlayışsız.

kem-kıymet کم قیمت (f. a. b. s.) : kıymetsiz, değersiz.

kem-mâye کم مایه (f. b. i.) : aslı, cevheri, mayası, tıynetî bozuk.

kemmî کمى (a. s.) : 1. cesur, yiğit [kimse]. 2. silâhlı [kimse].

kemmiyyât کمیات (a. i. kemmiyet'in c.) : kemiyetler, * nicelikler.

kemmiyyât-ı vaz'îyye : astr.; top.; mat. her hangi bir noktanın "kemmiyyât-ı vaz'îyye" mihverlerine amûdî (* dikey) uzaklıklarına, ve yine her hangi bir noktanın bir hacim içinde üçlü kemmiyyât-ı vaz'îyye mihverlerine olan amûdî (* dikey) uzaklığına, o noktanın "kemmiyyât-ı vaz'îyye" si (coordinate) ları adı verilir.

kemmiyyet

kemmiyyet كميّت (o. i. c. : kemmiyyât) : 1. sayı. (bkz : aded). 2. nicelik. 3. gr. müfred. hâli (* tekillik) veyâ cemi hâli (* çoğul-luk).

kemmûn كمون (a. i.) : kimyon.

kem-nâm كمنام (f. b. s.) : namsız, şöhretsiz, adı sanı belirsiz.

kemne كمنه (a. i.) : **hek.** karasu denilen bir göz hastalığı, **fr. amaurose.**

kem-pâye كميّاه (f. b. s.) : pâye-siz, rütbesi, derecesi aşağı.

kemrâ كمرّا (f. i.) : ağıl, mandıra.

kem-sâl كسّال (f. b. s.) : sinni, yaşı az, genç.

kem-suhan كم سخن (f. b. s.) : az söyliylen kimse. (bkz : kem-harf, kem-zebân).

kem-ter كتر (f. b. s.) : 1. daha aşağı, aşağıda bulunan, hakir, îtibarsız. 2. eksik, noksan. **Bende-i kem-ter** : âciz kul, köle.

kem-terâne كترانه (f. zf.) : âcizce, hakirce, çok küçüğe. [kendinden bahseder kimse, alçakgönüllülük gösterirken kullanırdı]. (bkz : âciz-âne).

kem-terîn كمتّين (f. b. s.) : 1. en küçük, en aşağı; en çok eksik. 2. pek âciz, çok hakir.

kem-yâb كميّاب (f. b. s.) : nâdir, az bulunan.

kem-zebân كم زبان (f. b. s.) : az söyliylen kimse. (bkz : kem-harf, kem-suhan).

kem-zede كم زده (f. b. s.) : tâlihsiz. (bkz : kem zen).

kem-zen كم زن (f. b. s.) : tâlihsiz. (bkz : kem-zede).

-ken كن (f. s.) : kazıcı, kazan, koparan; yıkan, söken. **Kûh-ken** : dağ yıkan, tünel açan.

Gûr-ken : mezar kazan, mezarıcı. **Sikke-ken** : sik-ke kazan.

kenâin كنانّ (a. i. kinâne'nin c.) : ok-luklar, ok kılıfları, tirkeşler, sadaklar, ok kubur-ları.

kenâis كنائس (a. i. kenise'nin c.) : kiliseler. (bkz : biya').

kenâk كمناك (f. i.) : buruntu, karın ağrısı.

Ken'ân كنعان (a. h. i.) : 1. Hz. Ya'kub'un memleketi, Filistin, Palestin. **Mâh-i Ken'ân, Yûsuf-i Ken'ân** : Hz. Yûsuf. **Pîr-i Ken'ân** : Hz. Yâkub. 2. erkek adı.

kenâr کنار (f. i.) : 1. kıyı, çevre. 2. deniz kıyısı. (bkz : sâhil). 3. uc, köşe.

kenâr-ı âsmân : ufuk. 4. nihâyet, son. 5. ku-caklama, kucağa alma. 6. etraf pervâzı, çerçeve. 7. çember.

kenâre كناره (f. i.) : 1. kıyı, kenar. 2. kucak. 3. kasap çengeli. 4. g. s. kenarlara seri-len halı.

kenâr-gîr كمنار گير (f. b. i.) : fıçı ve sâire çemberi.

kenbûr, kenbüre كنبور (f. i.) : hile, yalan, dolan.

kende كنده (f. i.) : 1. çukur, hen-dek. 2. s. kesilmiş, biçilmiş.

kende-hâye كنده خايه (f. b. i.) : "hayası kesilmiş" : hadım ağçası.

kende-kârân كندكاران (f. i.) : kalemkâr.

kendirriyye كندرييه (a. i.) : bot. * kendirgiller.

kendû كندو (f. i.) : genişçe toprak.

kendûre, kendûri كندوره (f. i.) : 1. deriden yapılmış büyük sofra. 2. peşkir.

kene كنه (f. i.) : koyun, köpek, at gibi hayvanların derisine takılan böcek, sakırğa.

kenef كنف (a. i. c. : eknâf) : 1. taraf, yön. **Etrâf ve eknâf** : yanlar ve yönler. 2. sığınacak yer. 3. (o. i.) tuvalet, ayakyolu.

kenif كنيف (a. i.) : ayakyolu.

kenîn كنين (a. s.) : örtülü, gizli. (bkz : meknûn).

kenîsa, kenîse كنيسة (a. i. c. : kenâis) : kilise. (bkz : bey'a).

kenîz كنيز (f. i.) : câriye, halayık.

kenîzek كنيزك (f. i.) : küçük câriye veya acındırma mânâsıyla câriyeniz. (bkz : mem-löke, sûriyye).

kennâs كناس (a. i.) : çöpçü, süpürücü; mevlevî tekkelerinde aptesâne temizleyicisi.

kenûd كنود (a. s.) : 1. nankör, iyilik bilmez. 2. âsî, günahkâr. 3. pinti, tamahkâr. (bkz : bahîl, hasîs).

kenz كنز (a. i. c. : künûz) : hazîne, defîne, yeraltında saklı değerli eşyâ.

kenz-i mahfî : gizli hazîne. **El-kanâatü kenzün lâ-yüfnâ** : kanaat tükenmez hazinedir. **Sûre-i kenz** : Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fâtiha.

kenz-i câhili : üzerinde câhiliyet âlameti bulunan, yânî üzerinde put resmi veya gayrimüslim hükümdarlardan mâruf birinin ismi gibi bir âlâmet bulunan gömülü meskûkât ve sâire.

kenz-i İslâmî : üzerinde İslâm âlameti bulunan, yânî üzerinde kelime-i şehâdet yazılı veya Müslümanlara âidiyeti mâlûm bir nakşı olan gömülü meskûkât ve sâire.

kenz-i müştebih : husûsâ âlâmetten hâlî veya darb ve nakşı karışık olup Müslümanlara mı, gayrimüslimlere mi âidiyeti anlaşılamayan gömülü meskûkât ve sâire.

kepâde-keş كپاده كمش (f. b. i.) : okçuluğa yeni başlayan.

kepân كپان (f. i.) : büyük terâzi, kap. [Arapçası : "kabbân" dır].

kepenek كپنك (f. i.) : çobanların giydiği, kolsuz, dikişsiz, keçeden dövülerek yapılmış giyecek.

ker كر (f. s.) : 1. sağır. (bkz : ut-rûş). 2. i. kuvvet, kudret. 3. merâm ve maksat.

kerâbîs كرابيس (a. i. kirbâs'ın c.) : bezler; kumaşlar.

kerâd, kerâde كراد - كراد (f. s.) : eski, yırtık elbise.

kerâhet كراهت (a. i.) : 1. öğrenme, tikslenme. (bkz : kerh¹). 2. istemiyerek, baskı ile yapma. **Ma-al-kerâhe** : öğrenerek, tiksinererek, istemiye istemiye. 3. [şer'î istilâh olarak] bir hâlin, bir hareketin sarih ve kat'î şekilde değil, delâlet sûretiyle men'olunması.

kerâhet-i tahrîmiyye : harâma yakın kerâhet. [Güneş'in tulû, zeval ve grub vakitlerine yakın namaz kılmak gibi].

kerâhet-i tenzîhiyye : helâla yakın kerâhet. [temiz su varken kedi artığı olan su ile abdest almak gibi]. (Kerâhet denildiği zaman ilk hatıra gelen kerâhet-i tahrîmiyye'dir).

kerâhiyyet كراهيت (a. i.) : (bkz : kerâhet).

kerâih كراهه (a. i. kerîhe'nin c.) : içrenç şeyler, nefret edilecek şeyler.

kerâim كرائم (a. i. kerîme'nin c.) : (bkz : kerîme).

kerâker كراكر (f. i.) : 1. karga. (bkz : gurâb, zag). 2. kuzgun.

kerâmend كرامند (f. s.) : lâıyk, münâsîp, uygun. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste).

kerâmet كرامت (a. i. c. : kerâmât) : 1. kerem, bağış. (bkz : ihsân, lutf). 2. ikram, ağırlama. 3. velîlerin lüzûmu ânında gösterdikleri fevkalâde hal. 4. ermişesine yapılan iş, hareket veya söylenen söz, fikir. **Sâhib-i kerâmet** : kerâmet göstermiş kimse.

kerâmet-i ma'rîfet : bilgi kerâmetleri.

kerân, kerâne كران ، كرانه (f. i.) : kenar, uc, kıyı. **Bi-kerân** : kenarsız, uçsuz bucaksız kıyısız.

kerân tâ kerân : bir uçtan bir uca

kerâris

kerâris کراریس (a. i. kürrâse'nin c.) : elyazması kitapların sekiz sahifeden ibâret olan formaları.

kerâste کراسته (f. i.) : kereste.

kerâviyâ, kerâviye کراویه (f. i.) **bot.** karaman kimyonu.

kerb کرب (a. i. c. : kürub) : tasa, kaygı, gam, keder.

Kerbela کربلا (a. h. i.) : Irak'da İmam Hüseyin'in şehîd edildiği ve türbesinin bulunduğu yer.

kerefs کرفس (a. i.) : kereviz.

kerem کرم (a. i.) : 1. asâlet, asillik, soyululuk. 2. cömertlik, elâçıklığı, lûtf, bağış, bahış.

kerem-güster کرمگستر (a. f. b. s. : kerem-güsterân) : kerem sâhibi, cömert. (bkz : mükrim).

kerem-güsterân کرمگستران (a. f. b. s. : kerem-güster'in c.) : kerem sâhipleri, cömertler, elâçık olanlar.

kerem-güsterâne کرمگسترانه (a. f. zf.) : cömertlikle, elâçıklığıyla.

kerem-güsterî کرمگستری (a. f. b. i.) : keremgüsterlik, cömertlik, elâçıklığı. (bkz : kerem-kârî).

kerem-kâr کرمکار (a. f. b. s.) : kerem eden, lûtfeden, elâçık olan, bağışlıyan, cömert, verimli. (bkz : kerem-perver, sahî).

kerem-kârâne کرمکارانه (a. f. zf.) : keremkârcasına, kerem sâhibine yakışacak sûrette, elâçıklığı ile, cömertlikle. (bkz : kerem-perverâne).

kerem-kârî کرمکاری (a. f. b. i.) : keremkârlık. (bkz : kerem, keremgüsterî, kerem-perverî).

kerem-perver کرمپور (a. f. b. s.) : kerem eden, lûtfeden, elâçık olan, bağışlıyan, cömert, verimli. (bkz : kerem-kâr, sahî).

kerem-perverâne کرمپورانه (a. f. zf.) : kerem sâhibine yakışacak sûrette, elâçıklığıyla, cömertlikle, verimlilikle. (bkz : kerem-kârâne).

kerem-perverî کرمپوری (a. f. b. i.) : keremperverlik, kerem sâhibi olma, elâçıklığı, cömertlik, verimlilik. (bkz : kerem-güsterî, kerem-kârî).

kerenây, kerre-nây کرنای (f. i.) : eskiden kullanılan bir çeşit nefesli saz.

kerev کرو (f. i.) : örümcek. (bkz : ankebût, ankût).

kerh کره (a. i.) : 1. iğrenme, tiksime, hoşlanmama. 2. zorlama. (bkz : kerâhet^{1, 2}).

kerhen کره (a. zf.) : 1. iğrenek. 2. istemiyerek, hoşlanmıyarak, zorla; zorâki. Tav'an ve kerhen : ister istemez.

kerî کری (f. i.) : 1. örümcek ağı. 2. sağırılık.

kerî کری (a. i.) : kazma [k].

kerîh کره (a. s. kerh'den.) : 1. iğrenç; çirkin. Savt-ı kerîh : çirkin ses.

kerîh-ül-manzar : görünüşü çirkin ve iğrenç. 2. pis kokan. Râyiha-i kerîhe : pis koku.

kerîh-ün-nefes : nefesi, ağız kokan. [müen. "kerîhe"].

kerîhe کره (a. i. c. : kerâih) : iğrenç, nefret edilecek şey.

kerîm کریم (a. s. kerem'den. c. : kirâm, küremâ) : 1. kerem sâhibi, cömert, verimli. 2. ulu, büyük. Allah kerîm : Allah büyüktür, Allah kerem sâhibidir, Allah verir. Kur'an-ı Kerîm (Ulu kitap) : Kur'an. 3. i. erkek adı. [müen. "kerîme"].

kerîm-âne کریمانه (a. zf.) : kerîm olan, kerem sâhibine yakışır sûrette, kerimce.

kerîme کرمیه (a. i. c. : kerâim) : 1.

âyet. 2. kız evlâd. ["mahdum" karşılığı]. 3. kız adı.

kerîme-i târih : târihin kızı, mec. yurt.

keriş کرش (a. i. c. : kürûş) : işkenbe.

kerkem کرم (f. i.) : yağmur 'ku-şağı, eleğimsağma. (bkz : âdyende, kavs-i kuzah).

kerkes کرکس (a. i.) : zool. akbaba.

kerküz کرکز (f. i.) : delil, alâmet, işâret.

kerm کرم (a. i. c. : kürûm) : üzüm çubucuğu, asma; bağ kütüğü. (bkz : tâk).

kerr کر (a. i.) : bir şeyden vazgeçtikten sonra tekrar ona, o işe yönelme.

kerr ü fer : savaşa, bir aralık geriledikten veya geriler gibi göründükten sonra tekrar saldırma.

kerrâr کرار (a. s. kerr'den.) : savaşa döne döne saldıran. **Hayder-i kerrâr** (döne döne saldıran arslan) : Hz. Alî'nin lâkabı.

kerrât کرات (a. i. kerre'nin c.) : kerreler, defalar, kezler.

kerrât cedveli : mat. * çarpım tablosu.

kerre کرد (a. i. c. : kerrât) : defâ, kez.

kerretân کرتان (a. i.) : sabah ve akşam.

kerûbî کروی (a. i. c. : kerûbiyyûn) : meleklerin büyüğü, büyük melek.

kerûbiyân کرویيان (a. f. kerûbî'nin c.) : (bkz : kerûbiyyûn).

kerûbiyyûn کرویون (a. i. kerûbî'nin c.) : Allah'a en yakın melekler. (bkz : kerûbiyân).

ke's کأس (a. i. c. : kâsât, küûs) : 1. içi dolu kap, çanak. 2. kadeh, bardak. 3. şarap dolu bardak; bir bardak şarap. 4. bot. çanak, çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların topu.

ke's-i kesîr-ül-vüreykat : bot. çok yapraklı çanak.

ke's-i vahid-ül-vüreykat : bot. tek yapraklı çanak.

kes کس (f. i. c. : kesân) : kimse, kişi. (bkz : şahs). **Bî-kes** : kimsesiz. **Hiç-kes** : hiç kimse. **Nâ-kes** : 1) alçak, âdî; 2) nekes, pinti, cimri. (bkz : bahîl). **Her-kes** : her kimse, her kişi, her şahıs; her kim olursa olsun.

kes-i bî-kesân : kimsesizlerin yardımcısı.

kesâd کساد (a. i.) : 1. alışverişte durgunluk, sürümsüzlük. 2. yokluk, kıtlık. (bkz : fıkdan, kaht, nedret).

kesâfet کسافت (a. i.) : 1. bulanıklık, açık ve berrak olmayış. 2. kir, pislik.

kesâfet کشاف (a. i.) : 1. sıklık, tokluk. 2. fiz. kabalık, koyuluk, kalınlık, yoğunluk. fr. **densité**. 3. saydam (şeffaf) olmama 4. kalabalık, çokluk.

kesâfet-i nüfûs : nüfus kalabalığı, nüfus çokluğu.

kesâlet کسالت (a. i.) : tenbellik, uyuşukluk, üşenme.

kesân کسان (f. i. kes'in c.) : kimşeler, kişiler, insanlar.

kesâne کسانه (f. zf.) : kese, kişiye, insana yakışır bir sûrette, kesçe, insanca, kişiye.

kesb کسب (a. i.) : 1. çalışıp kazanma.

kesb-i servet : para kazanma. 2. edinme, peydahlama, kazanma.

kesb-i kudret : kudret kazanma.

kesel کسل (a. i.) : gevşeklik, tenbellik, uyuşukluk.

kesf کشف (a. i.) : 1. ışığını kesme. [Güneş, Ay]. 2. görünmez olma.

ke'sî کاسی (a. s. ke's-den.) : 1. ka-dehle, bardakla, çanakla ilgili, onlara benzer. 2. bot. çanaksı.

kesî کسی (f. i.) : bir kimse.

kesid

kesid كسید (a. s.) : geçmez, sürüm-süz, aranmaz; her şeyin aşağısı. (bkz : kâsid).

kesif كشیف (a. s. kesâfet'den.) : 1. sık, tok. 2. kalın, kaba, yoğun. 3. şeffaf (saydam) olmıyan. 4. koyu.

kesir کثیر (a. s. kesret'den.) : 1. çok, çok olan, bol. (bkz : kâsir).

kesir-ül-ahbâb : bildikleri, tanıdıkları çok olan.

kesir-ül-evlâd : çocukları çok olan.

kesir-ül-ezhâr : çiçekleri çok olan nebat.

kesir-ül-ıyâl : âile efrâdı kalabalık olan. 2. sık olan, çok defa olan.

kesir-ül-mâl : malı çok, bol olan.

kesir-ül-vuku' : çok ve sık vuku' bulan.

kesir کسیر (a. s.) : kırılmış.

keslân کسلان (a. s.) : gevşek, tenbel, uyuşuk, yorgun.

kesr کسر (a. i. c. : kûsûr) : 1. kırma, kırılma, parçalama.

kesr-i hâtır : hatır kırma.

kesr-i şeref : şeref kırma. 2. bozma, hâlel getirme. 3. a. gr. bir harfin esre i okunması. 4. mat. kesir.

kesr-i âdi : mat. bayağı kesir.

kesr-i a'sârî : mat. *ondalık kesir.

kesr-i basît : mat. basit kesir, sûreti (*pay'ı) mahrecinden (*paydasından) küçük kesir : 2/5 gibi.

kesr-i munzam : vergi veyâ resme belirli bir ölçüde yapılan ilâve.

kesr-i mürekkeb : mat. *birleşik kesir, mahreci (paydası), sûretinden (pay'ından) küçük kesir : 5/4 gibi. 5. anat. kemik kırılması.

kesre کسره (a. i.) : gr. esre, harfi i okutan hareke.

kesre-i hafife : gr. i. sesi veren hareke : kim gibi.

kesre-i sakîle : gr. ı sesi veren hareke : kıl gibi.

kesret کثرت (a. i.) : 1. çokluk, bol-luk, ziyâdelik.

kesret-i nukud : para çokluğu. 2. tas. kalabalık. Cem'-i kesret. a. gr. dokuzdan ziyâde sayı için kullanılan cemi' sıygısı, *kipi. [zıddı : "killet" dir].

kesret-i müvâneset : ülfet ve ünsiyet çokluğu.

kesretiyye کثرتیه (a. i.) : fels. çokçuluk, fr. pluralisme.

kesri کسری (a. s.) : kesirle ilgili.

kesûb کسوب (a. s.) : çok kesbeden, çok kazanan.

-keş کش (f. s. c. : keşân) : çeken, çekici. **Afyon-keş** : afyon çeken. **Cefâ-keş** : cefâ çeken. **Dil-keş** : gönül çeken. **Sîm-keş** : sırma işli-yen.. gibi.

keşâkeş کشاکش (f. i.) : 1. çekiş-me, münâkaşa. 2. iki kişinin, bir şeyi birer ucundan tutup her birinin kendine doğru çekmesi. 3. pehlivanların birbiriyle savaşması. 4. gam, ke-der, tasa, kaygı. 5. felâket.

keşân کشان (f. s. keş'in c.) : çeken-ler, çekiciler. **Mihnet-keşân** : mihnet çekenler.

keşân کشان (f. s.) : çeken, çekerek.

Keşân ber keşân : zorla, çeke çeke sürükliye sü-rükliye götürerek.

keşân keşân کشان کشان (f. zf.) : zorla, sürükliye sürükliye, çeke çeke götürerek.

keşâverz کشاورز (f. i.) : 1.. ekin-ci. (bkz : fâlih). 2. ekinlik.

keşef کشف (f. i.) : kaplumbağa.

-keşende کشنده (f. s.) : 1. çeki-ci, çeken. **Mihnet-keşende** : mihnet çeken. 2. mü-tahammil, dayanan.

keşf کشف (a. i. c. : keşfiyyât) : 1. açma, meydana çıkarma. 2. gizli bir şeyi bulma. 3. bir sırrı öğrenme. 4. bir şeyin olacağını önce-den anlama. 5. Allah tarafından ilhâm olunma. 6. bir yapı için harcanacak paranın aşağı yukarı he-saplanması. 7. [ask. düşmanın durumunu anlamak üzere gönderilen erlere" keşif kolu" denilir].

keşfi, **keşfiyye** کشفی کشفی (a. s.) : keşfo mensup, keşifle ilgili.

keşfiyyât کشفیات (a. i. keş'in c.) : keşifler, bulup meydana çıkarılan şeyler.

keşide کشیده (f. s. ve i.) : 1. çekil-

miş, çekiliş. 2. tartılmış. 3. tertibedilmiş, dizilmiş. 4. yazılmış. 5. eski yazıda bâzı harflerin üzerine çekilen çizgi; **sin**, **şin**, **vav**.. gibi kuyruklu uzantılı harflerin yazıda mahsus sûrette çekilmesi: "kâf"ın keşidesi güzel olmuştü."

keşide-kamet کشیده قامت ("ka" uzun okunur.

f. a. b. s.) : uzun boylu.

keşide-rû [y] [ی] کشیده رو (f. a. s.) :

uzun yüzü, sürâhi yüzü.

keşîş کشیش (f. i. c. : keşîşân) : papaz,

karabaş, kilise papazı. (bkz : râhib).

keşîşân کشیشان (f. i. keşîş'in c.) :

papazlar, karabaşlar; kilise papazları. (bkz : ruh-bân).

keşîş-hâne کشیشخانه (f. b. i.) :

manastır, kilise.

keşk کَشک (a. i.) : 1. keşkek, unla

berâber dövülmüş et ve buğdaydan yapılan ve ortasına kızdırılmış yağ dökülen bir yemek. 2. yoğurt kurusu, keş, kurut.

keşkûl کَشکول (f. i.) : 1. keşkûl, [eskiden]

dervişlerin veyâ dilencilerin kullandığı, Hindistan cevizi kabuğundan veyâ abanozdan yapılmış dilenci çanağı. 2. üstü, dövülmüş fındık, fıstık ve rendelenmiş Hindistan cevizi gibi şeylerle süslenmiş olan bir çeşit süt tatlısı, keşkûl-i fukarâ.

keşkûl-i fukarâ. (bkz : keşkûl²).

keşmekeş کَشْمَكَش (f. b. i.) : 1. çekişme.

kavga; mücâdele. 2. kararsızlık.

keşnî کَشْنِی (f. i.) : orman; koruluk.

keşşâf کَشَف (a. s. keşf'den.) : 1.

çok keşfeden, edici, gizli bir şeyi meydana çıkaran. 2. sırları çözen. 3. i. [eskiden] keşif kolu. 4. i. [eskiden] izci. 5. meşhur bir tefsir.

keştî کَشْتِی (f. i.) : gemi. (bkz : sefîne).

keştî-i gam (gam gemisi) : [bu] Dünyâ.

keştî-i Nûh : Hz. Nûh'un, tufandan kurtulmak üzere yaptığı ve içine her canlıdan birer çift aldığı gemi.

keştî-bân کَشْتِیَان (f. b. i.) : ge-

mici, gemi süvârisi, kaptan. (bkz : nâhudâ, rub-bân).

keştî-bânî کَشْتِیَانِی (f. b. i.) :

gemicilik, kaptanlık.

keştî-gâh کَشْتِیْگَآه (f. b. i.) :

gemilerin barındığı yer, liman.

keştî-ger کَشْتِیْگَر (f. b. s.) : gemi

yapan, gemi tâmir eden [kimse].

keştî-nişîn کَشْتِیْ نِشِین (f. b. s. c. :

keştî-nişînân) : gemide oturan, gemide bulunan.

keştî-nişînân کَشْتِیْ نِشِینَان (f. b. s. keştî-nişîn'in

c.) : gemide oturanlar, gemide bulunanlar.

ketâib کِتَاب (a. i. ketîbe'nin c.) :

askerler, alaylar, birlikler.

ketb کَتَب (a. i.) : yazma. (bkz : tahrîr).

ketb ü tahrîr etmek : yazmak.

ketebe کَتَبَه (a. i. kâtib'in c.) : kâtipler.

ketebe-i aklâm : kalem kâtipleri.

ketebehû کَتَبَه (a. fi.) : 1. eski-

den "onu, o şeyi yazdı" mânâsına, levhaların altına isimle birlikte yazılan bir tâbir.

ketebehû Sâmi : Sâmi yazdı.. gibi. 2. [eskiden] hattatlık icâzeti : falan kimse "ketebehû" aldı.. gibi.

ketfiyye کَتَفِیْیَه (a. i.) : kefiyye, Arap-

ların -omuzlarını dahî örtmek üzere başlarına sardıkları örtü.

ketîbe کَتِیْبَه (a. i. c. : ketâib) : as-

ker, alay, birlik.

ketîbe-perver کَتِیْبَه پَرَوَر (a. f. b. s.) :

asker yetiştiren, askeri koruyan ve seven. **Pâdi-şâh-ı ketîbe-perver** : askeri himâye eden, koruyan, asker yetiştiren pâdişâh.

ketif, kitf, ketef کَتَف ، کَتِف (a. i. c. : ektâf) :

1. omuz. 2. anat. omuz küreği, kürek kemiği, fr. **omoplate**.

ketm

ketm کتم (a. i.) : 1. bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

ketm-i adem : Allah'ın ruh ve cisim âlemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlûkların ilki olan cevher-i ahzar'ın çıktığı yer.

ketm-i esrâr : sırları saklama. 2. göstermeme.

ketm-i nüfûs : kendini göstermeme.

kettân کتان (a. i.) : bot. keten.

ketûm کتوم (a. s. ketm'den.) : sır saklayan, herşeyi saklayan, ağzı sıkı.

ketûm-âne کتومانه (a. f. b. zf.) : ketûm kimseye, herşeyi saklıyana, ağzı sıkı olana yakışır sûrette.

ketûmiyyet کتومت (a. i.) : ketûm-luk, ağzı sıkılığı.

kevâbis کوابس (a. i. kebîse'nin c.) : (bkz : kebîse).

kevâhil کواهل (a. i. kâhil'in c.) : (bkz : kâhil).

kevâib کواعب (a. i. kâib'in c.) : to-murcuk memeli kızlar. (bkz : nevâhid).

kevâib-i encûm : astr. yediğir, Büyükcayı'yı meydana getiren yedi yıldız.

kevâkib کواکب (a. i. kevkeb'in c.) : yıldızlar. (bkz : nücûm).

kevâkib-şinâs کواکب شناس (a. f. b. i.) : astr. müneccim.

kevden کودن (f. s.) : ahmak, düşüncesiz.

kevkeb ککب (a. i. c. : kevâkib) : yıldız. (bkz : ahter, necm, sitâre).

kevkeb-i derri : parlak yıldız.

kevkeb-ül-hadîd : demir parıltısı.

kevkebe کوكبه (a. i.) : 1. gökteki yıldız. 2. süvâri alayı.

kevkebe کوكبه (f. i.) : gösteriş, tantana.

kevkebi کوكبي (a. s.) : yıldıza âid, yıldızla ilgili.

kevme كومه (a. i.) : fels. * katışmaç, küme, fr. *agrégat*.

kevn كون (a. i. c. : ekvân) : 1. olma. 2. var olma, varlık, vücut. **Âlem-i kevn ü fesâd** : dünyâ.

kevn ü fesâd : olma ve bozulma.

kevn ü mekân : varlık, kâinat.

kevneyn كونين (a. i. c.) : 1. cismânî ve rûhânî âlem. 2. dünyâ ve âhiret. **Seyyid-ül-kevneyn** (iki cihânın Ulu'su, Efendisi) : Hz. Muhammed.

kevnîyyât كونيات (a. i. c.) : * evrenbilim,, kozmoloji, fr. *cosmologie*.

kevr كور (a. i.) : 1. sarık sarma. 2. çokluk, bolluk. **El-havrü ve-l-kevr** : çokluktan sonra yokluk.

keysel كوسل (a. i.) : geminin kıç tarafı.

kevser كوثر (a. i.) : 1. maddî ve mânevî çokluk; kalabalık nesil. 2. Cennet'te bir havuzun adı. 3. Kur'an-ı Kerim'in 108 inci sûresi. **Âb-ı kevser** : kevser suyu. **Şerâb-ı kevser** : kevser şarâbı. 4. kadın adı.

key كي (f. zf.) : ne zaman, ne vakit.

Tâ be-key veya **Tâkey** : ne zamana kadar.

key كي (f. i. c. : keyân) : büyük hükümdar, pâdişah, eski Acem şahlarından ikinci tabakada bulunanlarının adlarının başına getirilirdi.

Key-husrev, Key-kubâd, Key-kâvûs. gibi.

keyân كيان (f. i. key'in c.) : keyler, büyük hükümdarlar, şahlar.

keyânî كيانى (f. s.) : key'e, büyük hükümdara mahsus, onunla ilgili.

keyâniyân كيانيان (f. i. c.) : Key'lerin soyundan olanlar, eski İran şahları, İran'ın Ahemenitler âilesi.

keyd كيد (a. i.) : hile, oyun, dala-
vere, dolap.

keyf كيف (a. i.) : 1. sağlık, âfiyet. 2.
hoşlanma, memnunluk. 3. gönül açıklığı. 4. neş'e;
hafif sarhoşluk. 5. arzu, heves, istek. 6. mizaç,
tabiat.

keyfe كيف (a. zf.) : her nasıl. (bkz :
keyfe-mâ).

keyfe-mâ كيفما (a. zf.) : her nasıl.
(bkz : keyfe).

keyfe mâ yeşâ' كيفما يشاء (a. zf.) :
nasıl isterse, istediği gibi.

keyfe mettefak كيفما اتفق (a. zf.) :
nasıl rastgelirse, hangisi olursa.

keyfer كيفر (f. i.) : 1. karşılık. 2.
mükâfat veya mücâzât.

keyfi, keyfiyye كيفي، كيفيه (a. s.) :
keyfe, arzuya, isteğe bağlı; bir kanuna, bir usûle,
bir düzene bağlı olmıyan **idâre-i keyfiyye** : keyfe
göre edilen idâre. **Muâmele-i keyfiyye** : keyfe göre
yapılan muâmele.

keyfiyyât كيفيات (a. i. keyfiyyet'in
c.). (bkz : keyfiyyet).

keyfiyyet كيفيت (a. i. c. : keyfiy-
yât) : 1. * nitelik. 2. bir şeyin iyi veya kötü ol-
ması ciheti. 3. gr. bir ismin müzekker veya müen-
nes olması hâli. 4. bir hâdisenin geçişi. 5. madde,
husus, iş.

keyfiyyet ve kemmiyyet : gr. erkeklik ve dişilik,
müfretlik ve cemi'lik.

keyhân كيهان (f. i.) : Dünyâ.

Key-husrev كيخسرو (f. h. i.) : Keykâvus'un
torunu, Siyâvuş'un oğlu olan meşhur hükümdar.

Keykâvus كيكاوس (f. h. i.) :
1. Keyâniyân'ın ikinci pâdişahı olup Keykubâd'ın
torunu ve halefidir. 2. i. astr. semânın kuzey ya-
rım küresinde bulunan ve Küçükayı ile Kuğu burç-
ları arasında Tanîn burcunun dirseği hizasında üç

parlak yıldızdan müteşekkil bir burç, lât. **Cepheus**,
fr. **Céphée**.

keyl كيل (a. i. c. : ekyâl) : 1. ölçme.
2. kile, tahıl, hubûbat ölçüsü, ölçek.

keyli كيلي (a. s.) : kile ile ölçülen
[şeyler].

keynûnet كينوت (a. i.) : vâd olma,
varlık. (bkz : sayrûret).

keys كيس (a. i.) : zekâ, anlayış, kavrayış.

keysîyye كيسيه (a. i.) : zool. (bkz :
kîsiyye).

keyvân كيوان (f. i.) : astr. Zuhâl
(Satürn) gezegeni. fr. **Saturne**.

keyy كي (a. i.) : dağlama [yarayı].

keyyâl كيال (a. s.) : kileci, kile ile
ölçen [kimse].

keyyâliyye كياليه (a. i.) : 1. kileci-
nin aldığı ücret. 2. tas. [büyük k ile] sofîyenin bü-
yüklerinden Ahmed-ür-rufâî tarafından kurulmuş
olan Rufâî'î tarikatı kollarından birinin adı. (ku-
rucusu : Keyyâl-ür-Rufâî adıyla meşhur Şeyh İs-
mâil Keyyâlî'dir).

keyyis كيس (a. s.) : 1. kiyâsetli,
akıllı, anlayışlı, kavrayışlı. 2. ince, zarif. [müen :
"keyyise"].

kezâ كذا (a. e.) : böyle; böylece; bu
da öyle.

kezâbir كزابر (a. i. küzbere'nin c.) :
asmacıklar.

kezâlik كذالك (a. e.) : kezâ, bu;
bu da öyle.

kezâz, kezâzet كذاظ، كذاظت (a. i.) :
hek. soluk alamıyacak derecede mide dolgunluğu.

kezim كظيم (a. s.) : kızgınlığını, öfke-
sini yenen.

kezm كظم (a. i.) : kızgınlığı, öfkeyi yenme.

kezüb كذوب (a. s.) : pek yalancı, çok yalan söyleyen.

kezzâb كذاب (a. s. kizb'den.) : 1. çok yalan söyleyen, pek yalancı.

kezzâb-ı bî hicâb : utanmaz yalancı. 2. i. kim. asit nitrik (HNO₃).

kıbâb قباب (a. i. kubbe'nin c.) : tepesi yarım küre şeklinde olan binâ damları. Nüh kıbâb (dokuz kubbe) : gökyüzü. (bkz : kubeb).

kıbâb-ül-aktâb : Mevlânâ'nın türbesi.

kıbâh قباح (a. s. kabîh'in c.) : kabîhler, çirkinler.

kıbâl قبال (a. i.) : karşılaştırma [bir yazıyı-].

kıbâle قبالة (a. i.) : ebelik, çocuk doğurtma san'atı.

kıbel قبل (a. i.) : taraf, yan, yön.

(bkz : cânib, cihet). Min kıbel-ir-Rahmân : Allah tarafından. (bkz : min taraf-illâh).

kıbel-i şer'-i şeriften : şerîat tarafından.

kible قبله (a. i.) : 1. namaza başlarken yönelinen taraf; Mekke tarafı. 2. (bize nazaren) cenup tarafı (güney). 3. güneyden esen rüzgâr. 4. darlıkta başvurulmuş kapı.

kıblet-ül-hâcât : hâcetlerin husûlî niyâziyle yönelinen makam.

kıble-gâh قبله گاه (a. f. b. i.) : kıblenin bulunduğu semt.

kıble-nümâ قبله نما (a. f. b. i.) : kıbleyi, cenûbu (güneyi) gösteren âlet, pusula.

kıbleteyn قلتين (a. i. c.) : "iki kible" : Beyt-i Muazzam ile Kudûs'teki Beyt-i Makdis. Mescid-i zû kıbleteyn : iki kibleli mescit. Zû kıbleteyn : iki kibleli.

kıbt قبط (a. i.) : Mısır'ın eski, yerli halkı.

kıbtî قبطی (a. i. c. : kabâtî) : 1. kıbt soyundan, çingene. (bkz : kıbtîyân). 2. s. çingene ile ilgili.

kıbtîyân قبطيان (a. i. kıbtî'nin c.) : çingeneler. (bkz : kabâtî¹).

kıdem قدم (a. i.) : 1. kadîm olma, eskilik, bir işte eskilik. 2. zamanca, me'mûriyetçe, rütbece eskilik. 3. başlangıcı olmayacak kadar eskilik. ["kıdem", Allah'ın aslî sıfatlarından].

kıdemem قدماء (a. zf.) : kıdemce, kıdem yoluyla, eskilikçe.

kıdemî قدمی (a. s.) : eskilikle ilgili olan [rütbe ve me'mûriyette].

kıdr, kıdre قدر ، قدره (a. i. c. : kudûr) : çömlek.

kıdve قدود (a. i.) : 1. kendisine uyup ardından gidilecek kimse. 2. bir sınıfın veya topluluğun başında olan kimse.

kıdvet-ül-hükemâ : hikmet erbâbının tâbî olup boyun eğdikleri kimse.

kıdvet-ül-ulemâ : âlimlerin tâbî olup boyun eğdikleri kimse.

kıdvet-ül-ümerâ : emirlerin, beylerin tâbî olup boyun eğdikleri kimse. [kelime : "kadve" ve "kudve" şeklinde de kullanılır].

kıfâr قفار (a. i. kafr'ın c.) : çöller, susuz yerler.

kıhf كف (a. i. c. : akhâf, kuhûf) : hek. beynin, içinde bulunduğu kafa, kemiği, kafatası.

kılâ' قلاع (a. i. kal'e'nin c.) : kaleler, surlar.

kılâ-ı erbaa : "dört kale" [eskiden] Anadolu ve Rumeli Kavaklariyle Yûşâ ve Telli Tabya hakkında kullanılan bir tâbir.

kılâ-ı hâkanî ("ka" uzun okunur) : hâkan kâleleri.

kılâ-ı rasîne : sağlam kaleler.

kılâa قلاع (a. i.) : yelken.

kılâde قلاده (a. i. c. : kalâid) : gerdanlık; akarsu.

kılâfat قلافت (a. i.) : kalafat, gemi kalafatlama, gemi ziftleme usul ve san'atı.

killet قلت (a. i.) : 1. azlık. [zıddı : kesret]. 2. kıtlık. (bkz : nedret). **Cem'i killet** : a. gr. türlü vezinlerde cemileri olan isimlerin, bu cemîlerinden dokuzdan aşağı mahsus olanları. **killet-i nukud** ("ka" uzun okunur) : para darlığı.

kîl-ü kal قيل و قال ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kumâr قمار (a. i.). (bkz : kumâr, meysir). [kelimenin aslı "kîmar" olduğu halde, "kumar" yaygındır].

kumâr-bâz قمارباز (a. f. b. i.). (bkz : kumâr-bâz). [kelimenin aslı "kîmâr-bâz" olduğu halde "kumar-bâz" yaygındır].

kumâr-hâne قمارخانه (a. f. b. i.). (bkz : kumâr-hâne). [kelimenin aslı "kîmâr-hâne" olduğu halde, "kumar-hâne" yaygındır].

kumât قماط (a. i.) : sargı, örtü; sarılacak bez.

kinâ' قناع (a. i.) : örtü; başörtüsü; yasmak; peçe. (bkz : nikab).

kındil قنديل (a. i. c. : kanâdil). (bkz : kandîl).

kinnâre قناره (a. i.) : kanara, mezbaha.

kinnob قنب (a. i.) : kınap, ince sicim.

kintâr قنطار (a. i. c. : kanâtîr). (bkz : kantâr).

kîrâat قرائت (a. i.) : 1. okuma; devamlı ve düzgün okuma. (bkz : hânden). **İlm-i kîrâat** : Kur'an'ın usul ve kaidesine göre okunması.

kîrâat-i seb'a : Kur'an-i Kerim'in yedi türlü okunuş tarzı. (bkz : rivâyet-i aşere).

kîrâat-i Âsım : bu yedi tarz arasında yaygın olanı. **Bedîi kîrâat** : ed. mantıkî kîraat şartlarına riâyet ettikten başka rikkat mevkiinde sesini indirme, şiddet makamında yükseltme-acemi aktör

tavrı takınmaksızın- mevzûu ses ve işâretle canlandırma. **Mantıkî kîrâat** : ed. acele etmiyerek, fakat yazı işâretlerine dikkat ederek, yâni virgüllerde biraz, noktalı virgüllerde biraz daha durmak, şaşma ve sualleri anlatmak, konuşmalarda konuşanların sözlerini ayırmak sûretiyle okuma. **Mihanikî kîrâat** : kelimeleri, terkipleri doğru telâffuz etmekle berâber, ezber dersi dinletircesine ve makine gibi saldır saldır okuma. 2. namazın rükunlerinden olmak üzere Kur'an'dan muayyen parçaları okuma farızası.

kîrâb قراب (a. i.) : kılıç ve bıçak kını.

kîrâliyyet قرالیت (a. i.) : kırallık. [yanlış ve uydurma bir kelime olmakla berâber kullanılmış ve kullanılmaktadır].

kîrân قران (f. i.) : 1848 den 1927 ye kadar İran'da kullanılan bir gümüş para. [1 1/4 dolar değerinde olup 10 kîrân 1 toman ederdi].

kîrân قران (a. i. c. : kîrânât) : 1. yakınlık. (bkz : mukarenet). 2. iki şeyin birleşmesi. 3. **astr.** seyyâre (* gezeğen) lerden ikisinin bir burçta birleşmesi.

kîrân-ı nahseyn (nahs-i kîrân) : **astr.** Mars (Merîh) ile Satürn (Zuhâl) ün aynı burçta birbirine yaklaşması. [kutsuzluk işâreti sayılır].

kîrân-ı sa'deyn (sa'd-i kîrân) : Venüs (Zühre) ile Jüpiter (Müşteri) in aynı burçta birbirine yaklaşması. [kutluluk işâreti sayılır]. **Sâhib-kîrân** : çok tâlîhli, çok kuvvetli hükümdar.

kîrât قراط (a. i.). (bkz : kîrât).

kîrât قيراط (a. i.) : kîrat, şer'îsi, orta büyüklükte beş arpa ağırlığında olan ve kuyumcular arasında kullanılan miskalın yirmi dördte biri kadar bir ağırlık ölçüsü.

kîrât-ı örîf : [eskiden] bâzı fukahânın beyânına göre beş, bâzılarının beyânına göre de dört mutavassût arpa ağırlığından ibârettir. Bu fark beldelelere veyâ örfün tebeddülüne müstenittir.

kîrât-ı şer'î : [eskiden] beş adet mutavassît arpa ağırlığından ibârettir. Hafif tartılar mikyâsâtından olup elmas ve cevâhir gibi kıymetli eşyâ tartılmasında kullanılır.

kırba قربة (a. i. c. : kurubât) : 1.

[evvelce] sakaların kullandığı, ince köseleden veyâ deriden yapılmış su kabı, saka tulumu. 2. **hek.** çocuklarda karın şişmesi.

kırd

kırd قرد (a. i. c. : akrâd, kiredede, kurûd) : maymun.

kiredede قردم (a. i. c. : kird'in c.) : zool. primatlar, bütün maymun çeşitlerini, ve bazı âlimlerin sınıflamasına göre, insanları da içine alan memeliler takımı.

kırmız قرمز (a. i.) : kırmızı böceğinden çıkarılan parlak ve al boya.

kirtâs قرطاس (a. i. c. : karâtîs) : 1. kâğıt, kâğıt tabakası, sahife. 2. kâğıtçı.

kirtâsî, kirtâsiyye قرطاسی، قرطاسیه (a. s.) : kâğıda âit, kâğıt ile ilgili. **Masârif-i kirtâsiyye** : kirtâsiye, kâğıt ve yazı işleri masrafları, * giderleri.

kirtâsiyye قرطاسیه (a. i.) : kâğıtla yapılan muâmeleler; kâğıt işleri.

kırvân قیروان (a. i.) : 1. kervan, kafiye. (bkz : kârbân). 2. dünyânın tarafları, doğu ve batı.

kırzâm قرزام (a. i.) : kaldırım şâiri; saçma sapân söz söyleyen. (bkz : herze-gû, jâi-hâ, tîrzîk-gû).

kıs قس (a. f.) : kıyas et!, bununla ölç! **Ve kıs alâ hâzâ** : bunun üzerine kıyas et! **Ve kıs-aleyh-il-bevâkî** : arta kalanlarını, diğerlerini de buna kıyas et!

kısâr قصار (a. s. kasîr'in c.) : 1. kısalar, boyu küçükler. 2. Kur'ân-ı Kerîm'in az âyetli sûreleri. (bkz : tîvâl).

kısas قصص (a. i. kîssa'nın c.) : fıkralar, hikâyeler; rivâyetler.

kısas-ı enbiyâ' : peygamberlerin târihi.

kısâs قصاص (a. i.) : huk. öldürme, yaralıyı yaralama cezâsı.

kısâs fi-l-etraf : huk. [eskiden] kesilmiş veya yaralanmış bir uzuv (organ) mukabilinde, yaralının ve kesenin mûmâsil uzvunu yaralama veya kesme.

kısas fi-n-nefs : huk. [eskiden] katili, nefsi mukabilinde katletme.

kısâsen قصاصاً (a. zf.) : kısas yoluyla, öldüreni öldürerek, yaralıyı yaralıyarak, mûsâvî şekilde cezâlandırarak.

kısm قسم (a. i. c. : aksâm) : 1. bölük, parça, takım; çeşit, nevi. 2. fasıl, bahis [kitap hakkında].

kısmen قسماً (a. zf.) : bir kısım, bir bölük, bir parça, bir takım olarak; bir bahis, bir fasıl olarak. (bkz : kısmî).

kismet قسمت (a. i.) : 1. bölme, pay etme, hisselerle ayırma. 2. tâlih, nasip, kader. 3. huk. şâyî olan hisseyi tâyin etme, belirtme. **Hâric-i kismet** (bölme işleminden sonra arta kalan sayı) : mat. * bölüm.

kismet-i askeriyye : kassamlık, kassam dâiresi.

kismet-i cem' : fik. türlü ve müşterek şeylerin kısımlara bölünerek her birinde şâyî olan hisselerin birer kısmında cemî. [Üç kişi arasında müşterek olan otuz koyunu onar onar üçe bölmek gibi].

kismet-i ferd veya **kismet-i tefrik** : fik. müşterek bir nesnenin bölünüp, her cüzünde şâyî olan hisselerin birer kısmını belirten kismet. [bir insanın ikiye taksîmi gibi].

kismet-i fuzûlî : fik. yapılması sözle veya fiil ile icâzete vakfedilen kismet. [bir kimsenin, müşterek bir malı, sâhiplerinin izin, söz ve fiil icâzetiyle taksîm etmesi gibi].

kismet-i kazâ : fik. müşterek bir mülke sâhip olanlardan bâzılarının isteği üzerine hâkimin (yargıç) cebren ve hükmen yaptığı taksim, kismet.

kismet-i rızâ : fik. hepsi âkıl ve bâliğ olmuş bulunan vârislerin (mirasçılarının), müşterek mülk sâhiplerinin rızâları ile yapılan kismet olup kendi arzularıyla aralarında veya hepsinin muvâfakatıyla hâkim (yargıç) tarafından taksim edilir.

kismet-i tefrik : her cüzünde şâyî olan hisselerin şuyûnunun izâlesi sûretiyle ayrılması.

kismet-i tereke : huk. terekeye âit olan hakları, sâhiplerine ulaştırma.

kısmî قسمی (a. s.) : bir kısım, bir kısmına mahsus, bir bölük, bir parça. (bkz : kısmen).

kıssa قصه (a. i. c. : kısas) : 1. fıkra, hikâye, rivâyet. 2. vak'a, mâcerâ. **El-kıssa** : hâsılı, sözün kıyası.

kıssa-gû قصه گو (a. f. b. i.) : hikâye, masal söyleyen.

kıssa-güzâr قصه گذار (a. f. b. i.) : kıssa, masal, hikâye söyleyen kimse. (bkz : kıssa-hân).

kıssa-hân قصه خوان (a. f. b. i.) : kıssa, hikâye, masal söyleyen kimse. (bkz : kassâs, kıssa-güzâr).

kıssâiyye قشایه (a. i.) : bot. kabgiller.

kıssa-perdâz قصه پرداز (a. f. b. i.) : kıssa, hikâye düzen kimse, masalci.

kıssis قسيس (a. i. c. : kasâvise) : keşiş, papaz. (bkz : râhib).

kıst قسط (a. i.) : 1. hisse, pay, nâsip. 2. tartı, ölçü ve bölüşmelerde doğru iş görme. 3. parça parça ödenen bir borç ve sâirenin her defâda verilen kısmı, taksit.

kıst-el-yevm : 1) çalışılmıyan günler için kesilen para; 2) bir aylık maaşın bir güne isâbet eden kısmı.

kıst mevâcibi : hisseye düşen paranın verilmesi, ücret.

kıst mevâcibleri : tar. üç aylık ulûfe.

kıstâs قسطاس (a. i.) : 1. büyük terâzi. 2. ölçü. (bkz : mizân). 3. fels. kriteriyum, fr. critérium.

kısteyn قسطن (a. i. c.) : iki kıst, iki hisse, pay; iki ölçü, iki parça.

kısteyn mevâcibi : iki kıst ulûfe.

kışr قشر (a. i. c. : kuş0r) : 1. kabuk.

kışr-ı arz : jeol. yer kabuğu. 2. tahıl; yemiş kabuğu.

kışr-ı bâdem : bot. bâdem kabuğu.

kışr-ı sin : anat. dışın kökünü kaplıyan kısım, seman.

kışr-ı şecer : bot. ağaç kabuğu.

kışrî, kışriyye قشری ، قشریه (a. s.) : kışra, kabuğa mensup, kabukla ilgili.

Hayvânât-ı kışriyye : zool. * kabuklular, yengeç, istakoz gibi kabuğu olan hayvanlar.

kıtâ' قطاع (a. i.) : 1. kat'etme, kesme. 2. geo. dâireden bir kıt'a, bir parça, bir kesme, fr. segment.

kıtâ-ı dâire : geo. dâire parçası, dâire kesmesi.

kıt'a قطعه (a. i. c. : kıtaât) : 1. parça, bölük, cüz.

kıt'a-i arz : yeryüzü parçaları.

kıt'a-i cesime : büyük parça. 2. arâzî, memleket ülke.

kıt'a-i muhayyel : tasarlanmış kıt'a. 3. askerî birlik. 4. ed. en az iki beyitten meydana gelen ve 1 ve 3 üncü mısraları kafiyeli olan şiir.

kıt'a-i kebîre : ed. iki beyitten fazla olan kıt'a.

kıt'a-i dâire : geo. dâire parçası, dâire kesmesi.

kıt'a-i küre : geo. küre kesmesi.

kitaât قطاعات (a. i. kıt'a'nın c.) : 1. parçalar, bölükler, cüzler. 2. memleketler, ülkeler. 3. askerî birlikler. 4. büyük kara parçaları.

kitaât-ı hamse-i ma'lûme : bilinen beş kıt'a.

kıtâl قتال (a. i. katl'den.) : vuruşma, birbirini öldürme; savaş. (bkz : mukatele).

kıtâr قطار (a. i.) : (bkz : katâr).

kıtmîr قطمير (a. i.) : Eshâb-ı Kehf'in köpeğinin adı.

kıtt قطة (a. i. c. : kıtât) : kedi. (bkz : gürbe, hirre, sinnevr).

kıvâm قوام (a. i. kavîm'in c.) : dikler, doğrular.

kıvâm قوام (a. i.) : 1. duruş, durma. 2. direk.

kıvâm-ı dîn : dinin direği. 3. bir mâyi (* sıvı) nın koyuluk derecesi. 4. tav; çağ.

kıyâdet قیادت (a. i. kaide'den.) : kumandanlık, kumanda, * komuta.

kıyâfet قیافت (a. i.) : 1. kılık; bir şeyin dış görünüşü. 2. şekil, heyet, sûret. 3. bir kimsenin giyindiklerinin bütünü. ilm-i kıyâfet : insanın yüzünden ve dış görünüşünden, iç vasıfları

kıyâfet-nâme

na, iç hayâtına dâir ahkâm çıkarma bilgisi. **Teb-dil-i kıyâfet** : tanınmıyacak kılığa girme.

kıyâfet-nâme قیامتنامہ (a. f. b. i.) :

kıyâfetten hüküm çıkarma kitabı. [Bursalı bü-yük mutasavvif İsmail Hakkı'nın "kıyâfet-nâme" si meşhurdur].

kıyâm قیام (a. i.) : 1. kalkma, ayağa

kalkma, ayakta durma. 2. namazın iftitah tekbî-riyle rûkû arasındaki ayakta durma kısmı. 3. bir işe kalkışma, başlama. 4. ayaklanma. (bkz : is-yân). 5. ölümden sonra dirilip ayağa kalkma. (bkz : ba'sü ba'd-el-mevt). **Yevm-ül-kıyâm** : kıyâ-met günü. (bkz : rûz-i kıyâm, rûz-i mahşer).

kıyâm bi-İllah قیام بالله (a. b. i.) : tas.

rüsumdan bilküllüyle ferâgat ve seyr an-illâh, bi-İllâh, fi-İllâh sûretiyle mânevî menzillerin hepsini geçtik-ten sonra hâsıl olan beka bi-İllâh mertebesindeki istikamet.

kıyâm li-İllah قیام لله (a. b. i.) : tas.

gaflet uykusundan uyanık olma ve seyr-i il-âllah'a gaflet hâlinde berî bulunma.

kıyâmet قیامت (a. i.) : 1. dünyânın

sonu, bütûn ölümlerin dirilerek mahşerde toplan-a-cakları zaman. **Kıyâm-ı kıyâmet** : kıyâmet vakti. (bkz : rûz-i mahşer). 2. büyük sıkıntı, belâ, gû-rûltû, patırdı.

kıyâs قیاس (a. i.) : 1. bir şeyi başka

başka bir şeye benzeterek hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, bir tutma. 2. karşılaştırma; * örneksene. 3. umûmî kaideye uyma. 4. mant. * tasım, **Alâ gayr-il kıyâs** : kıyâsa ve kaideye uygun olmamak üzere.

kıyâs-ı celi : asıldaki illetin ferde vücûdu zâhir ve zihne mütebâdir olan kıyas.

kıyâs-ı fâsid : mant. mantığa uymazlık, para-lojizm, fr. **paralogisme**.

kıyâs-ı fukahâ : fık. hakkında açıkça âyet ve-yâ hadis bulunmayan meselelere dâir, üzerine âyet ve hadis olan benzerlerine göre âlimler tarafından verilen hüküm.

kıyâs-ı hafi : sebebi gizli olan ve zihne birden gelmiyen kıyas.

kıyâs-ı matvî : mant. * öneritlerinden biri gizli veyâ söylenmemiş olan * tasım, entimem, fr. **enthymème**.

kıyâs-ı mevsûl-ün-netâyic : mant. * öntasım, fr. **prosyllogisme**.

kıyâs-ı mukassım : mant. * ikilem, fr. **dilemme**.

kıyâs-ı müdellel : mant. epikerem, fr. **épichèrè-me**.

kıyâs-ı mülhakk : mant. * astasım, fr. **épisylo-gisme**.

kıyâs-ı nefis : kendine benzeterek hükmetme.

kıyâsa muhâlefet : ed. (bkz : galat-ı tahakkü-mî).

kıyâsen قیاساً (a. zf.) : 1. kıyas sô-

retiyle, yoliyle. 2. benzeterek, sanarak. 3. kaideye tatbîk ederek,

kıyâsi, kıyâsiyye قیاسی، قیاسیه (a. s. c.) :

kıyâsiyyât) : 1. umûmî kaideye uygun olan. 2. tat-bîk veyâ benzetme ile olan.

kıyâsiyyât قیاسیات (a. s. kıyâsî'nin

c.) : 1. umûmî kaideye uygun olanlar. 2. tatbîk veyâ benzetme ile olanlar.

kıyem قیم (a. i. kıyemî'nin c.) : de-

ğerler.

kıyemî قیمی (a. i. c. : kıyemîyyât) :

az bulunan pahalı nesne.

kıyemîyyât قیمیات (a. i. kıyemî'nin c.) :

az bulunan pahalı nesneler, değeri olan şeyler.

kıymet قیمت (a. i. c. : kıyem) : 1.

değer. 2. bedel, baha, tutar. 3. şeref, onur, itibar. **Kaimen kıymet** : fık. binâ ve ağaçların, bulunduk-ları yerde durmak üzere kıymeti. **Mebniyyen kıy-met** : fık. binâların bulundukları, durdukları yer-deki kıymeti. **Maklûan kıymet** : fık. binâların ve ağaçların yıkıldıktan sonraki kıymeti. **Zi-kıymet** : kıymetli, değerli. (bkz : kıymet-dâr).

kıymet-i hakikiyye : hakikî, gerçek değer.

kıymet-i i'tibâriyye : devletçe kabûl edilen de-ğer, fiat.

kıymet-i mevzûa : satan tarafından konulan de-ğer, fiat.

kıymet-i mutlaka : mat. mutlak değer.

kıymet-i takribiyye : mat. * yaklaşık değer.

kıymet-i vasatiyye : fiz. ortalama değer.

kıymet-i zâtîyye : birinin kendi, öz değeri.

kıymet-agâh قیمت آگاه (a. f. b. s.)

kıymet bilir, değer bilir.

kıymet-dâr قیمتدار (a. f. b. s.) : kıymetli, değerli, pahalı. (bkz : zî-kıymet).

kıymet-nâ-şinâs قیمت ناشناس (a. f. b. s. c.) : kıymet-nâ-şinâsân) : kıymet bilmiyen, değer takdir edemiyen.

kıymet-nâ-şinâsân قیمت ناشناسان (a. f. b. s. kıymet-nâ-şinâs'ın c.) : kıymet bilmiyenler, değer takdir edemiyenler.

kıymet-şinâs قیمت شناس (a. f. b. s. c.) : kıymet-şinâsân) : kıymet bilen, değer bilen.

kıymet-şinâsân قیمت شناسان (a. f. b. s. kıymet-şinâs'ın c.) : kıymet bilenler, değer bilenler.

kıytas قیطس (a. i.) : zool. balına balığı, kadirga balığı.

kıytasiyye قیطسیه (a. i.) : zool. balınagiller.

kıyye قیه (a. i.) : okka, dört yüz dirhem.

kıyye-i âşârî : kilo, bin gram olan ağırlık ölçüsü.

kıyye-i atika (eski okka) : okka, [eskiden] dört yüz dirhem olan bir ağırlık ölçüsü. (1282 gramı karşılar).

kıyye-i cedide (yeni okka) : kilo, bin gram olan ağırlık ölçüsü. (okkanın % 78- ini karşılar). [aslı "ükiyye" ve "vukye" dir].

kızbân قصبان (a. i. kadib'in c.) : 1. ince, düz fidanlar, dallar, çubuklar. 2. erkeklik âletleri.

ki که (f. e.) : kelimelerin sonuna gelen "-ki" sonekinden ayrı olan bu edat bir ismi veya bir cümleyi arkadan gelen bir cümleye türlü ilgililerle bağlamakta kullanıldığı gibi, bâzen birtakım duyguları izah etmeye de yarar. 1. bir ismi veya zamiri bir cümleye bağladığı vakit o cümle, ismin sıfatı durumunda olur : **bir adam ki söz dinlemez.** (= söz dinlemiyen bir adam) 2. bilmek, anlamak gibi bir hâlin açığa çıkışını veya görmek, işitmek gibi bir duyuyu bildiren fiillerle kurulan bir cümleyi başka bir cümleye bağladığı zaman ikincisi birincisinin fâili (* öznesi) veya mef'ûlü (nesnesi) hükmüne geçer : **herkes bilir ki Dünya yuvarlaktır** (= Dünyanın yuvarlak olduğu-

nu herkes bilir). 3. birinci cümlede fiile belirsiz bir zarf, mütemmime (* tümlece) veya fâile (* özneye) sayı veya belirsizlik, sıfatı geldiğinde ikinci cümle o fiili, mütemmimi (* tümleci) veya fâili (* özneyi) vasıflandırmış olur : **öyle koşar ki arkasından kurşun yetişmez** (= arkasından kurşun yetişemeyecek kadar koşar). 4. ikinci cümledeki hükmün birincideki işin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını belirtmeye yarar : **geldim ki kimseler yok**. 5. iki eksiksiz cümleyi bağladığı vakit ikincisi birincideki hükme bir delil teşkil eder : **Ahmet çalışıyor ki siz onu seviyorsunuz**. 6. ikinci cümle istek * kipinde veya üçüncü şahıs emir kipinde olduğu vakit bu cümle, birincisinin gayesini gösterir : **oturdum ki biraz dinleneyim**. 7. birinci cümle menfi (* olumsuz) olup, ikincisi yukarıdaki şekilde bulunursa, bu sonuncusu olamayacak bir netice bildirir : **sakalım yok ki sözüm dinlensin**. 8. soru cümlelerini "bilmem" fiiline bağlayarak tereddüt veya çâresizlik anlatmaya yarar : **bilmem ki öyle şey olur mu?** 9. şikâyet veya kınama gibi duygular anlatmak için bir cümlelin sonuna getirilir : **o, beni sevmeyiz ki**. 10. "o kadar, öyle bir" gibi belirsiz zarflarla yapılan ifâdelerin sonuna getirildiği zaman fiile çokluk mânâsını verir : **o kadar eğlendik ki**. 11. aynı belirsiz zarflar sıfat gibi kullanıldığı vakit beğenme veya şaşma duygusu anlatır : **bana öyle bir kitap verdi ki**. 12. bir soru cümlesinin sonuna getirildiği vakit tereddüt veya endişe anlatır : **acaba gelmez mi ki**. 13. bazı kelimelerin sonuna, en çok, bir ek gibi eklenerek birtakım zarflar, yeni edatlar meydana getirir : "belki, çünkü, halbuki, mâdem ki, oysaki, öyle ki, sanki, şöyle ki" gibi.

kibâr کبار (a. s. kebîr'in c.) : 1. büyükler, ulular. 2. ince, terbiyeli, görgülü, nazik. **Sigar ü kibâr** : küçükler ve büyükler. **Ricâl-i kibâr** : büyük adamlar.

kibâr-ı müderrisîn : mûsile-i Süleymâniyye ile üst tarafındaki medreselerde müderrislik edenler.

kibâr-âne کبارانه (a. f. zf.) : büyük adamlara, ince, nazik, görgülü kimselere yakışacak sûrette.

kibâriyye کباریه (a. i.) : bot. georeutogiller.

kibâş کباش (a. i. kebş'in c.) : koçlar, erkek koyunlar.

kiber کبر (a. i.) : büyüklük, yaşlılık, yaşlı olma.

kiber-i sinn : yaş büyüklüğü.

kibr

kibr کبر (a. i.) : 1. büyüklük, ululuk. 2. büyüklük taslama, yüksekten bakma [birisine].

Kibreyye کبرویه (a. h. i.) : Ahmed Necmeddîn-ül-Kibrî tarafından kurulan bir tarikat.

kibrî کبریت (a. i.) : 1. kırmızı yakut; altın. 2. kükürt. 3. kibrit.

kibrî-i ahmer : 1) kırmızı kükürt; 2) simyâ ilminde toprağı altın yapmaya yarayan müessir madde; 3) **tas**. (bkz : mürşid).

kibrîti کبریتی (a. s.) : 1. kükürtle ilgili. 2. kükürt renginde olan; açık sarı, açık limon rengi.

kibrîtiyye کبریتیه (a. i.) : **bot**. kısa kökleri yapraklarla örtülü olan haşîş (*otsu) nebatları (* bitkileri) içine alan fasîle.

kibrîtiyyet کبریتیت (a. i.) : kükürt * niteliği.

kibrîtiyyet-i magnezi : kim. sulfat dö manyezi **fr. sulfate de magnésie**.

kibrîtiyyet-i nuhâs : kim. bakır sulfatı, göztaşı, **fr. sulfate de cuivre**.

kibrîtiyyet-i sûd : kim. sulfat dö süt, **fr. sulfate de soude**.

kibriyâ' کبرياء (a. i.) : 1. büyüklük, ululuk. **Habîb-i kibriyâ, Resûl-i kibriyâ** : Hz. Muhammed. 2. Allah.

kibriyâi کبريائي (a. s.) : kibriyâya mensup, kibriyâ ile ilgili, ilâhî.

kibt کبت (f. i.) : bal arısı. (bkz : nahl).

kifâet کفائت (a. i.) : (bkz : kifâyet, küfv).

kifâf کفاف (a. i.) : 1. (bkz : ke-fâf). 2. (keffe'nin c.) : kefeler, terâzi gözleri, terâzi tablaları. (bkz : kefef).

kifâh کفاح (a. i.) : savaş.

kifât کفات (a. i. küfv'ün c.) : eşler, benzerler, denkler, arkadaşlar.

kifâyet کفایت (a. i.) : 1. yetişme, elverme; yeterlik. 2. iktidar, yararlık.

kifl کفل (a. i. c. : ekfâl) : hisse, nasîp, pay. **Zül-kifi** : **h. i.** : Kur'an'da zikri geçen, rivâyete göre adı Bîşr ibnü Eyyûb olan zâtın lâkabı.

kig, kih کيغ، کيخ (f. i.) : göz çapağı.

kih کيمج (a. i.) : irin, cerâhat.

kih-i kâzib : **biy.** irine benzien, bâzı ifrâzat (* salgılar).

kih-i mesâne : **biy.** mesânenin ifrâz ettiği irin.

kih كه (f. s. c. : kihân) : küçük. (bkz : kihîn, sagîr).

kihâl كهال (a. s. kehl'in c.) : 30 - 50 yaş arasında olan kimseler, olgunluk çağında bulunanlar. (bkz : kühûl).

kihâlet كحالت (a. i.) : 1. göz hekimliği, göz hastalıkları bilgisi. 2. göz için sürme yapma, sürmecilik.

kihân كهان (f. s. kih'in c.) : küçükler. (bkz : sigar).

kihân ü mihân : küçükler ve büyükler. (bkz : sigar ü kibar).

kihânet كهانت (a. i.) : kâhinlik, falcılık, bakıcılık. [bizde "kehânet" şekli yaygındır].

kihîn كهين (f. s.) : küçük. (bkz : kih, sagîr).

kih-ter كهتر (f. b. s.) : çok küçük [yaşça]. **Birâder-i kih-ter** : küçük birâder.

kih-terî كهترى (f. b. i.) : çok küçüklük [yaşça].

kih-terin كهترين (f. b. s.) : çok (daha, en, pek) küçük [yaşça]. **Ferzend-i kih-terin** : en küçük oğul.

kîl قيل (a. i.) : söz. (bkz : güft, ke-lâm).

kil ü kal ("ka" uzun okunur) : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kilâ كلا، کلي (a. s.) : her iki, her ikisi. **Alâ-kile-t-takdireyn** : her iki takdirde.

kile-ş-şikkayn : her iki şık.

kilâb کلاب (a. i. kelb'in c.) : köpek-ler. Av'ave-i kilâb : köpeklerin havlaması.

kilâb-ı ehliyye : ehli köpekler; çoban, av, so-kak, ev köpekleri.

kilâb-ı mahalle : mahalle köpekleri.

kilâb-ı zulm : zulüm köpekleri.

kilâr کلار (f. i.) : kiler.

kîle کیله (a. i.) : kile, ölçek.

kilem کلم (a. i. kelime'nin c.) : ke-limeler, lâkırdılar, sözler. (bkz : kelimât). **Mev-sûk-ül-kilem** : sözüne güvenilir kimse.

kilim-pûş کلیم پوش (f. b. s. ve i. c. : kilim-pûşân) : aba, hırka, giyen, derviş.

kilim-sûy کلیم شوی (f. b. i.) : kilim, aba, keçe yıkayıcı.

kilindir کلندر (f. i.) : şarap ölçeği.

kilisa کلیسا (f. i.) : kilise. (bkz : bey'a, kenîsa, kenîse).

kilk کلک (f. i.) : kâmiş kalem. (bkz : hâme).

kilk-i dürr-efşân : inci saçan kalem.

kils کلس (a. i.) : kireç, kireç taşı.

Hacer-i kils : kireç taşı.

kilsî کلسی (a. s.) : kireç taşı yapı-sında olan.

kilte کلته (a. i.) : demet; deste.

kilüs, keylûs کیلوس ، کیلوس (a. i.) : yemeklerin midede, sonra da bağırsaklar-da ezildikten sonra aldığı hal ki, lenf (tümür) da-marları tarafından emilmeye elverişlidir. [kelime-nin aslı Yunancadır].

kilye کیله (a. i.) : anat. böbrek [in-sanda] **Hasât-ül-kilye** : böbreklerde hâsıl olan taş, kum. **Zât-ül-kilye** : kilyelerin iltihaplanması.

kilyeteyn کیتین (a. i. c.) : anat. iki böbrek.

kilyevî کیوی (a. s.) : anat. böb-rekle ilgili; böbrek biçiminde olan.

kimâm کام (a. i.) : 1. hayvan ağız-lığı, burunduruk. 2. (kimm'in c.) : bot. tomur-cuklar.

kimm کم (a. i. c. : kimâm) : bot. çiçek kâsesi, çiçek kapçığı, tomurcuk. (bkz : kümm).

kimûs, keymûs کیموس ، کیموس (a. i.) : yemeklerin midede ezildikten sonra aldığı hal. [kelimenin aslı Yunancadır].

'kimyâ' کیمياء (a. i.) : kimyâ.

kimyâ-yi bâtil : [eskiden] simyâgerlerin mev-zûları olan şeyler. (bkz : simyâ).

kimyâ-yi gayr-ı uzvî : kim. inorganik kimyâ, fr. chimie inorganique.

kimyâ-yi ma'denî : kim. mâdenî kimyâ, fr. chimie minérale.

kimyâ-yi saâdet : 1) rûhun maddiyattan ayrıl-a-rak mâneviyâta geçmesi; 2) Gazzâlî'nin meşhur eseri.

kimyâ-yi uzvî : kim. organik kimyâ, fr. chimie organique.

kimyâ-ger کیمیاگر (a. f. b. i.) : kim-yâ âlimi, tahlîl işleriyle uğraşan uzman.

kimyevî کیمیوی (a. s.) : kimya ile il-gili, kimyâlık.

kîn کین (f. i.) : gizli düşmanlık, ga-raz. (bkz : gayz, adâvet, buğz).

kinâne کنانه (a. i. c. : kenâin) : okluk, ok kılıfı, tirkeş, sadak, ok kuburu.

kinâye کنایه (a. i. c. : kinâyât) : 1. maksadı, kapalı bir şekilde ve dolayısıyla an-la-tan söz. 2. üstü örtülü, dokunaklı söz. 3. ed. ha-kikî mânâsına alınması da câiz iken mecaz olarak kullanılan söz. "Yüzü kızardı, açık göz..." gibi.

kinâye-i baide : ed. uzak bir karîneye dayanan kinâye.

kinâye-i hafife

kinâye-i hafife : ed. kinâyemsi söz, şiir.

kinâye-i karîbe : ed. yakın bir karîneye dayanan kinâye.

kinâye-i vâziha : ed. başka bir mânâyâ gelmesi muhtemel olmayan apaçık kinâye.

kiner کینر (f. i.) : büyük fil.

kin-dâr کیندار (f. b. s.) : kinci, içinde kin besliyen. (bkz : garaz-kâr).

kindâr-âne کیندارانه (f. zf.) : kindarcasına, kinci olarak. (bkz : garaz-kâr-âne).

kîne کینه (f. i.) : gönülde gizlenen düşmanlık. (bkz : kîn).

kîne-i peleng : "kaplan kîni" : deve kîni, kolay kolay sükünet bulmıyan kîn.

kîne-cû کینه جو (f. b. s.) : öc al-mıya çalışan. (bkz : müntakim).

kîne-dâr کینه دار (f. b. s.) : kîn tutan, kinci. (bkz : kîn-dâr).

kîne-gâh, kîne-geh کینه گاه, کینه گه (f. b. i.) : savaş meydanı, cenk yeri.

kîne-hâh کینه خواه (f. b. s.) : öcalmak isteyen, kinci. (bkz : kîncû, müntakim).

kîne-keş کینه کش (f. b. s.) : düş-mandan öç alan. (bkz : müntakim).

kîne-meşhûn کینه مشحون (f. a. b. s.) : kîn ile dolu. ["meşhûn-i kîne" den çevrilmiştir].

kîne-ver کینه ور (f. b. s.) : kinci, kîn tutan, kîn besliyen. (bkz : kîne-cû, kîne-hâh, kîne-dâr, kîn-dâr).

kîr کیر (a. i.) : zift, katran.

kîr کیر (f. i.) : erkeklik âleti. (bkz : kadib, zeker, zübb).

kirâ' کراء (a. i) : kirâ, bir şeyin kullanılmasına bedel olarak verilen ücret.

kirâm کرام (a. s. kerîm'in c.) : soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefliiler. 2. cömertler, eliçiklar. (bkz : küremâ^{1,2}).

kirâr کرار (a. i.) : tekrar, bir daha. (bkz : tekerrür).

kirâren کراراً (a. zf.) : tekrar olarak, tekrar sûretiyle, tekrar tekrar. (bkz : mükerreren).

kirâren mirârâ. (bkz : mükerreren).

kîrbâs کرباس (a. i. c. : kerâbîs) : bez; kumaş, keten ve pamuk bez. (bkz : kîrpâs²).

Kîrd-gâr کرد گار (f. b. i.) : Allah.

kîr-fâm کیر فام (f. b. s.) : katran renginde, simsiyah.

kîris کریس (f. i.) : 1. aldatma. 2. yaltaklanma.

kîrişek کریشک (f. i.) : savaşçı. (bkz : ceng-âver, ceng-cû).

kîrişte کريشته (f. i.) : çörçöp.

kîrm کرم (f. i.) : kurt. [böcek].

kîrm-i ebrîşîm : ipekböceği.

kîrm-i şeb-efrûz : ateşböceği.

kîrpâs کرباس (f. i.) : 1. pâdişah ve vezir evlerindeki divân-hâne, dergâh. 2. (bkz : kîrbâs).

kîs کیس (a. i. c. : ekyâs) : 1. para kesesi; torba. 2. anat. döl yatağı [rahimde]. (bkz : meşîme). 3. anat. vücuttaki bâzı sıvıların toplandığı kese biçimindeki oyuklar.

kisâ کسا (a. i.) : 1. yün elbise. 2. seccâde, halı.

kisb کسب (a. i.). (bkz : kesb).

kisb ü kâr : iş güc, kazanç.

kisbî کسبی (a. s.) : kazanılmış, sonradan edinilmiş.

kise کیسه (f. i. c. : ekyise) : 1. ke-se, küçük, büyük torba, kap. 2. cepte taşınan para torbası. 3. kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap. 4. para, para hesabı; para gücü.

kise-i dem'iyye : anat. gözyaşı kesesi.

kise-i fem : zool. bâzı hayvanların avutları için-
deki kese.

kise-i hevâiyye : anat. hava kesesi.

kise-i safrâviyye : anat. safra kesesi.

kise-i sebhiyye : yüzme kesesi.

kise-bür کيسه بر (f. b. s.) : yankesici.
(bkz : girih-bür).

kise-dâr كيسه دار (f. b. i.) : parâ
hesâbını tutan, parayı toplıyan kimse, vekilharç.

kisef کسف (a. i. kisfe'nin c.) : cüzler,
kısımlar, parçalar.

kisiyye کيسيه (a. i.) : zool. keseliler.

kisfe کسفه (a. i. c. : kisef) : cüz,
kısım, parça.

kisrâ کسرى (a. i. c. : ekâsire) : eski
İran hükümdarlarından Nûşîrevân-ı Âdil'in lâ-
kabı olup, kendisinden sonra gelenler de bu lâ-
kapla anılmışlardır. **Ekâsire-i Acem** : Acem hü-
kümdarları.

kisve کسوه (a. i. c. : kûsâ). (bkz : kisvet¹).

kisvet کسوت (a. i.) : 1. elbise. 2.
hususî kıyâfet. 3. kisbet, yağlı güreş yapan peh-
livanların giydikleri dar paçalı meşin pantolon.

kış کیش (f. i.) : satranç oyununda
bir taşı zorlama.

kış کیش (f. i.) : 1. din, mezhep.
Bed-kış : dinsiz. 2. ok kuburu. 3. keten kumaş.
4. kuş yeleği. 5. şimşir.

kışmış کیشمیش (f. i.) : kışniş, çok
küçük taneli çekirdeksiz üzüm.

kışniş کیشنیش (f. i.) : 1. (bkz : kışmış).
2. bot. güzel kokulu bir tohum, karakimyon, *lât. coriandrum sativum*. (bkz : küzbüre).

kışnız کیشنیز (f. i.). (bkz : kışniş).

kışt کیش (f. i.) : ekin; tarla.

kışt-kâr کیشکار (f. b. i.) : ikinci;
giftçi. (bkz : fellâh, fâlih).

kışt-zâr کیشترار (f. b. i.) : ekin-
lik, ekin tarlası.

kışver کشور (f. i.) : iklim; mem-
leket, vilâyet, ülke.

kışver be kışver : vilâyet vilâyet, memleket
memleket, ülke ülke.

kışver-gir کشور گیر (f. b. s. ve i.) :
ülke, memleket tutan, pâdişah.

kışver-girân کشور گیران (f. b. s.
ve i. kışver-gir'in c.) : ülke, memleket tutanlar,
pâdişahlar.

kışver-girâne کشور گیرانه (f. zf.) : ülke,
memleket tutuculukla, pâdişahçasına.

kışver-girî کشور گیری (f. b. i.) :
ülke, memleket tutuculuk, pâdişahlık.

kışver-güşâ کشور گشا (f. b. s.) :
memleket, ülke açıcı, açan, cihangir. (bkz : fâ-
tih-ül-bilâd).

kışver-güşâyi کشور گشایی (f. b. i.) :
memleket, ülke açıcılık, fâtihtlik, cihangirlik.

kışver-hüdâ کشور خدا (f. b. i.) :
hükümdar. ["hüdâ-yi kışver" den çevrilmiştir].

kitâb کتاب (a. i. c. : kütüb) : kitap.
Ümm-ül-kitâb : Kur'an. (bkz : Fûrkan, Hüdâ, Hî-
tâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr). **Ehl-i kitâb** : dört
kutsal kitaptan birine îmân eden, inanan, bağlı
kalan. (bkz : kitâbî²).

Kitab-Ullah : Kur'an. (bkz : Furkân, Hüdâ,
Hitâb, Necm, Nûr, Zikr).

kitâb-ı hükmi : huk. [eskiden] bir şahsın ve-
kîli bulunmayan gaip bir şahıs ile olan dâvâ ve
beyyinesini istimâ ile yargıcın bunu mübeyyin ola-
rak kaybolan kimsenin bulunduğu mahal yargı-
cına gönderdiği yazı.

kitâb-ün-Nakz : huk. [eskiden] mütâreke ve
müsâlâhayı veyâ ahd ve emânı fesh ve izâleye dâir
düşman tarafından gönderilen mektuptur ki, düş-
man kumandan tarafından gönderildiği sâbit olma-
dıkça maâliyle amel ve düşman üzerine hücum
olunamaz.

kitâbe کتابه (a. i.) : 1. kazılmış
yazı, * yazıt. 2. mezar taşı yazısı.

kitâbe-i mezâr

kitâbe-i mezâr : mezar yazısı.

kitâbe-i seng-i mezâr : mezar taşı yazısı. 3. bir levhanın etrâfına yapılan çiçekli, yıldızlı nakışlar. (bkz : ketebe).

kitâbet کتابت (a. i.) : 1. yazı yazma, bir maddeyi kaidelerine uygun şekilde kaleme alma. 2. kâtiplik. 3. huk. [eskiden] mevlâ ile memlûkü (efendi ile köle) arasında muvâzaa yoluyla cârî olan bir akit. [buna mükâtebe de denir].

kitâbet-i bâtila : huk. [eskiden] inikad şartlarını câmi olmyan mükâtebedir ki, bununla kitâbet hükümleri sâbit olmaz.

kitâbet-i fâside : huk. [eskiden] şart-ı fâside mukarin olan mükâtebedir ki, fâsiden münakkit olur. Meselâ : [iki taksitte ellîşer liradan yüz lira vermek ve bir taksit zamânında verilmediği takdirde on lira daha verilmek şartıyla yapılan kitâbet bu kabildendir. Bu bedeli tediye hâlinde itk tahakkük eder. Bununla berâber bu kitâbeti mevlâ ile memlûkten her biri diğerinin rızasına bakmaksızın feshedebilir].

kitâbet-i müstereke : huk. [eskiden] iki kimse- nin müstereken mâlik oldukları bir köle veya câriye hakkında bir akit ile yaptıkları mükâtebe (ya. zışma) ki, memlûk bu şeriklere âit kitâbet bedelini tamâmen tediye edince azâd olur.

kitâbet-i sahiha : huk. [eskiden] şerâitini câmi olan mükâtebedir ki, cinsi mâlûm, miktârı belli ve kat'î bir bedel üzerine yapılmış olur.

kitâb-hâne کتابخانه (a. f. b. i.) : kütüphâne, kitabevi; kitapsaray, kitap satılan veya kitap okunan yer.

kitâbî کتابی (a. s.) : 1. kitapla ilgili; kitapta yazılı; kitaba bağlı kalan. 2. dört kutsal kitaptan birine inanıp bağlı kalan. (bkz : ehl-i kitab). 3. kitaplara bakmaya me'mûr edilen [kimse]. 4. Hint ve Şam'ın bir çeşit nakışlı kumaşı. 5. kitaba bağlı kalan, serbest düşünemiyen kimse : **Kitâbî adam**.

kitefe کتفه (a. i. ketef, ketif, kitf'in c.). (bkz : ektâf).

kitfeyn کتفين (a. i. c.) : iki omuz küreği.

kitle کتله (a. i.) [aslı : "kütle" dir]. (bkz : kütle).

kitmân کتمان (a. i.) : sır saklama, sır gizleme, sır tutarlık. [ziddi. "izhâr].

kivâre کواره (a. i.) : petek. (bkz : küvâre).

kiyân کيان (f. i.) : 1. yıldız. 2. merkez.

kiyâniyyât کيانيات (a. i.) : * evren- doğum, kozmogoni, fr. **cosmogonie**.

kiyâset کياست (a. i.) : zeyreklik, uyanıklık, anlayışlılık. (bkz : fatânet, zekâvet).

Kiysâniyye کيسانیه (a. h. i.) : tas. şanın dört şubesinden biri. [Kurucusu Kiysan'a nispetle bu adı almıştır].

kizb کذب (a. i.) : yalan söyleme, yalan. (bkz : dürûg). ("sıdk" karşılığı).

köhne کهنه (f. s.) : 1. eski, eskimiş. 2. zamânı modası geçmiş.

köhne-bahâr : sonbahar.

kûb كوب (f. s.) : vuran, vurucu.

Leked-kûb : tekme vuran. **Pây-kûb** : ayak vurucu.

kubâ' قوباء ("ku" uzun okunur. a. i.) : hek. tuzlu balgam.

kubâî قوبائي ("ku" uzun okunur. a. s.) : hek. kuba'ya mensup, tuzlu balgamla ilgili.

kûbân كوبان (f. s.) : 1. (kûb'un c.) : vurucular. 2. zf. vurarak. **Pây-kûbân** : ayak vurarak.

kubbe قبة (a. i. c. : kîbâb, kubeb) : yarım küre veya kümbetimsi yapılan binâ damı.

kubbe altı : tar. eskiden, bir nevî kabîne toplantısı denilebilecek şekilde vezirlerin divan günlerinde, husûsî merâsimlerle toplandıkları, İstanbul'da, Topkapı Sarayı'nda bulunan üstü kubbeli bir daire. [Bu dairede bulunma hakkı olan vezirlerle "kubbe veziri" denilirdi].

kubbe-i firûze-fâm : mâvî renkli olan semâ, gökyüzü.

kubbe-i gerdende : gökyüzü.

kubbe-i kanek : anat. ağzın tavanı, damak.

kubbe-i minâ : gökyüzü.

kubbe-i ulyâ : gökyüzü.

kubbe-i zebercedî : gökyüzü.

kubbe-i zerbeft : yıldızlı semâ, gökyüzü.

kubbe-i zerrîn : Güneş.

kubbe-i zümür-rûd-fâm : gökyüzü.

kubbet-ül-arz : yer yuvarlağının insan oturan kısmının merkezi.

kubbet-ül-hanek : anat. damak kemeri.

kubbet-ül-İslâm (İslâmın kubbesi) : Belh şehrinin bir başka adı; Basra.

kubbe-nişîn قبة نشین (a. f. b. s. c. :

kubbe-nişân) : [eskiden] İstanbul'da Topkapı sarayında "Kubbe-altı" denilen yerde toplanan vezirlerden her biri.

kubeb قبة (a. i. kubbe'nin c.) : tepesi yuvarlak, yarım küre şeklinde yapılan binâ damları. (bkz : kîbâb).

kû'bere كعبه (a. i.) : anat. sâidi, bileği meydana getiren iki kemiğin küçüğü, fr. radius.

kubh قبح (a. i.) : 1. çirkinlik. [ziddi : "hüsn"]. 2. İslâm fıkında hanefî mezhebine âit bir prensip.

kubhiyyât قبيحات (a. i. c.) : fenâ, çirkin olan hususlar, hareketler, işler.

kubûr قبور (a. i. kabr'in c.) : mezarlar, sinler. **Ehl-i kubûr** : kabirde bulunanlar, ölüler. **Ziyâret-i kubûr** : kabirleri, ölüleri ziyâret.

kûçe كوچه (f. i.) : 1. küçük sokak, dar sokak. 2. çarşı, pazar.

kûçek كوچك (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Sabâ makamı ile ondan evvel gelen aşîran (mî) perdesine nakledilmiş bir hüseyin beşlisinden mürekkeptir. Sabâ ile düğâh (lâ) perdesinde durur. Güçlü birinci derecede -sabâ'nın güçlüsü olan- çârğâh, ikinci derecede de -beşlinin durağı olan- aşîran (mî) dir. Donanımına sabâ gibi si koma bemolü ile re bakıyye bemolü konulur. Aşîrandaki hüseyin beşlisi için icâbeden yerlere "fa" bakıyye diyezi ile "si" bekar ilâve edilir (bâzen bu beşli -son sesi kullanılmıyarak- uşşak dörtlüsü hâlinde geçer ki, bu şekilde "si" nin bekar yapılmasına lüzum yoktur). Makam umûmiyetle çıkıcıdır. Kulakta geçkili bir sabâ te'sirinden başka bir hâtıra yaratmaz.

kûçek-gevešt كوچك گوشت (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza bir numûnesi kalmamıştır.

kûçek-mâye كوچك مایه (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-nevrûz كوچك نوروز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az-altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-selmek كوچك سلمك (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-şehnâz كوچك شهنواز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-zemzeme كوچك زمزمه (f. b. i.) :

Türk müziğinin en az iki asırlık bir makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kudâs قداس (a. i.) : Hz. İsâ'nın

Havâîleriyle beraber yediği son yemeği anmak üzere Hristiyanların kilisede bir kab içinde ekmek ve şarabı takdîs ederek yaptıkları tören.

kudât قضاة (a. i. kâdî'nin c.) :

kadılar. (bkz : kadî, kazî, kuzât).

kuddâm قدام (a. i.) : ön taraf, ileri

taraf. (bkz : pîş).

kuddâmî قدامی (a. s.) : anat. ön.

kuddise قدس (a. n.) : "mukaddes"

mübârek olsun!" mânâsına gelen ve ermişler hakkında kullanılan bir duâ.

kuddise sırrahu : sırrı mukaddes olsun!

kuddûs قدوس (a. s.) : 1. temiz,

pâk. 2. Allah adlarındandır.

kuddûsî قدوسی (a. s.) : 1. kuddûs-i

ilâhî isminin tecellîsine mazhar olmuş kimse. 2. i.

kûdegi

XIX : asrın Borlu meşhur mutasavvıf Türk şâiri.
3. erkek adı.

kûdegi کودگی (f. i.) : çocukluk.

kûdek كودك (f. i. c. : kûdegân) : çocukluk. (bkz : sabî, tıfl).

kûdek-meniş كودك منیش (f. b. s.) : çocuk mizaçlı.

kudemâ' قدماء (a. s. kadîm'in c.) : 1. eskiler, eski adamlar. 2. eskiliği bakımından ileri gelenler. (bkz : eslâf).

kudeyh قدیح (a. i.) : kadehçik, küçük kadeh.

kudret قدرت (a. i.) : 1. kuvvet, tâkat, güç. 2. Allah'ın ezeli gücü. 3. varlık, zenginlik. 4. Allah yapısı. 5. ehliyet, kabiliyet. **Bî-kudret** : kuvvetsiz, iktidarsız, tâkatsiz. **Yed-i kudret** : Allah'ın, yaradanın eli. **Zi-kudret** : zengin. 6. erkek adı.

kudret-i cüz'îyye : **psik.** kudret-i külliyyenin muayyen bir fi'le taallukudur ki, fiil bununla hâsıl olur. Kudret-i cüz'îye fiil ile berâberce vücut bulur.

kudret-i külliyye : **psik.** esbâb ve alâtın selâmeti mânâsınadır ki, bir şeye temekkün ve iktidar demektir. İnsan bununla bir işi yapıp yapmamıya mütemekkin ve muktedir olur. [şuradan kalkıp gidebilmek iktidârı kudret-i külliyyedir].

kudret-i mümekkin : **psik.** fiili îfâya kudretin aşâğı mertebesidir ki, teklîfin sıhhatinin şartıdır. [bu kudret olmazsa teklif sahih olmaz; buna : "kudret-i mutlaka" da denir].

kudret-i müyessire : **psik.** kudretin yüksek mertebesidir. Mâlî mükellefiyetlerden çoğunun mesnedi budur.

kudret-yâb قدرت یاب (a. f. b. s.) : kudretli, gücü yetebilen.

kuds قدس (a. i.) : 1. temizlik, paklık, arılık. (bkz : tahâret). 2. kutsallık, mübareklik. **Hazîret-ül-kuds** : cennet bahçesi.

kudsi قدسی (a. s. kuds'den.) : 1. kutsal. (bkz : muâzzez, mukaddes). 2. Allah'a mensup, Allah ile ilgili. (bkz : ilâhî, lâhûtî). **Âlem-i kudsi** : melekler âlemi. **Kuvve-i kudsiyye** : kutsal güç. 3. i. erkek adı. [müen. : "kudsiyye].

kudsiyân قدسیان (a. f. s. kudsi'nin c.) : melekler.

kudsiyyât قدسیات (a. s. kudsiyye'nin c.) : Allah'a, meleklerle, lâhût âlemine mensup, o âlemlle ilgili işler.

kudsiyyet قدسیت (a. i.) : 1. kutsallık, mukaddeslik, azizlik. 2. temizlik, arılık.

kudûm قدوم (a. i.) : 1. uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma. (bkz : muvâsalat). **mûz.** Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir. En çok mevlevîhânelerde olmak üzere, tekkelerde kullanılmış, lâdîni müzikte az kullanılmıştır; tembâl'in iptidâice bir şeklinden ibârettir; kendine has ve tatlı bir ses verir. Mevlevî âyinlerinde büyük ehemmiyeti vardır, zirâ rakeden dervişler kudûmün vuruluşuna tâbidir.

kudûmî قدومی (a. s.) : 1. kudûm'e âit, kudûmle ilgili. 2. i. kudûm çalan san'atkâr. (bkz : kudûm-zen).

kudûm-zen قدومزن (a. f. b. i.) : kudûm çalan san'atkâr. (bkz : kudûmî²).

kudûmiyye قدومیه (a. i.) : 1. uzak yoldan gelen bir büyüğe, o yerin halkı tarafından sunulan armağan. 2. **ed.** böyle bir vaziyet dolayısıyla yazılan kasîde.

kudûr قدور (a. i. kıldır'ın c.) : çömlekler.

Kudûs قدس (a. h. i.) : Filistin'in merkezi olan şehir. **Rûh-ül-Kudûs** : 1) Cebrâil; 2) Hz. İsâ'ya üfürülen ruh.

kûf كوف (f. i.) : zool. baykuş. (bkz : bûm).

kufâr قفار (a. i. kafr'ın c.) : su-suz yerler, otsuz, ıssız çöller.

kûfe كوفه (f. i.) : küfe, kaba ve dayanıklı büyük sepet.

kûfi کوفی (a. s.) : 1. "Kûfe" şehrine mensup, bu şehirle ilgili olan. 2. (bkz : hatt-ı kûfi).

kûfiyyûn کوفیون (a. i. c.) : eski Arap

dilçilerinin ayrıldığı iki büyük şubeden biri olup, diğerine "başîriyyûn" denirdi.

kufî قفل (a. i. c. : akfâl, kufûl) : kil, sürgü.

kûfte کوفته (f. i.) : köfte, kıyılmış, ezilmiş, dövülmüş et, köfte.

kûfte-hâr کوفته خوار (f. b. s.) : "köftekor, köfte yiyen" : 1. geveze, çalçene. 2. kendini beğenmiş; şarlatan. 3. çapkın.

kufûl قفول (a. i. kufî'un c.) : 1. kilitler. (bkz : akfâl). 2. seferden, yolculuktan dönme.

kûh کوه (f. i.) : dağ. (bkz : cebel).

kûh-i âteş-feşân : "ateş saçan dağ" : yanardağ.

kûh-i celîl : üzerinde Hz. Nûh'un evi bulunan tepe.

kûh-i Kaf : Kafdağı.

kûh-i rahmet : Mekke-i Mükerrreme'de bir dağ.

kûh-i revende : heybetli at, deve, fil.

kûh ü deşt : dağ ve ova.

kûhâmûn کوهامون (f. i.) : tepesi düz olan dağ.

kûhân کوهان (f. s.) : 1. kambur. (bkz : kûh-püşt). 2. i. at eyeri. 3. i. deve veya sığır hörgücü. (bkz : kûhe^{2,3}).

kûh-beden کوه بدن (f. a. b. s.) : dağ gibi, iri yapılı kimse.

kûh-ciğer کوه جگر (f. b. s.) : dağ yürekli, yiğit, kahraman. (bkz : bahâdır).

kûhe کوهه (f. i.) : 1. dağ. (bkz : kûh). 2. at eyeri. 3. deve hörgücü, dağ tepesi gibi sivri ve kubbeli olan şey. 4. saldırma, hücum. (bkz : savlet).

kûhî کوهی (f. i. ve s.) : 1. dağa âit, dağ ile ilgili; dağ gibi. 2. dağlı. **Şükûfe-i kûhî** : dağ çiçeği.

kûh-istân کوهستان (f. b. i.) : dağlık, dağı olan yer. (bkz : kûh-pâye).

kûh-ken کوهکن (f. b. s.) :

dağ kazıcı, dağ kazan : **Ferhâd-ı kûh-ken** : dağ kazan Ferhad. (bkz : kûh-kûb).

kûh-kûb کوه کوب (f. b. s.) : 1. dağ vuran, dağ kazan. (bkz : kûh-ken). 2. kuvvetli at veya katır. 3. kale döven top. 4. i. Şîrin'in sevgilisi Ferhâd.

kuhl کحل (a. i.) : 1. göze çekilen sürme. 2. göz ilâci.

kuhlî کحلی (a. s.) : sürme gibi siyah olan.

kûh-nûmûn کوهنمون (f. b. s.) : dağ gibi görünen, heybetli.

kûh-pâre کوه پاره (f. b. i.) : 1. dağ parçası. 2. kuvvetli at.

kûh-pâye کوهپایه (f. b. i.) : dağlık. (bkz : kûh-istân).

kûh-püşt کوه پشت (f. b. s.) : kanbur.

kûh-sâr کوهسار (f. b. i.) : dağlık; dağ tepesi.

kuhûf قحوف (a. i. kihf'in c.). (bkz : akhâf).

kûj کوز (f. i.) : bot. alıç.

kûlâb کولاب (f. i.) : 1. göl. (bkz : gâdîr). 2. büyük dalga.

kulâfe قلافه (a. i.) : zarf, kabuk, kılıf.

kulâme قلامه (a. i.) : kesinti; tırnak kesintisi.

kulâmeteyn قلامتين (a. i. c.) : "iki tırnak kesintisi" : parantez [()].

kulel قدل (a. i. kulle'nin c.) : 1. dağ tepeleri, doruklar. 2. kuleler.

kulel-i seb'a : yedi tepe [İstanbul'da].

kulkul قلقل (a. s.) : 1. ruhu hafif, eline ayağına çabuk [adam]. 2. i. bir şeyin hareketinden, deprenmesinden çıkan ses.

kullâb

kullâb قلاب (a. i. c. : kalâlîb) : çengel, kanca, ucu eğri nesne. (bkz : küllâb).

kulle قله (a. i. c. : kulel) : 1. dağ tepesi, doruk. (bkz : zirve). 2. kule. 3. den. bâzı harp gemilerinin güvertelerinde bulunan ve makine ile hareket eden ağır top.

kulûb قلوب (a. i. kalb'in c.) : kalbler, gönüller. **Mahbûb-ül-kulûb** : 1) bütün kalblerin sevgilisi, Hz. Muhammed; 2) Ali Şîr Nevâî'nin meşhur bir eseri.

kulunç قولنج ("ku" uzun okunur. a. i.) : hek. bağırsak ağrısı, bağırsaklarda peydâ olup omuz başlarına ve vücûda gelen bir ağrı.

kulzüm قلزم (a. i.) : coğr. 1. deniz **Bahr-i kulzüm** : Şap denizi, Kızıldeniz. (bkz : bahr). 2. Kızıldeniz.

kumâme قامة (a. i.) : Kudüs'te Hristiyanlarca Hz. İsa'nın mezarı bulunan ma'bed.

kumâr قار (a. i.) : para karşılığı oynanan oyun. [aslı "kîmar" dır]. (bkz : meysir).

kumâr-bâz قارباز (a. f. b. i. ve s.) : kumarcı, kumar oynamak âdetinde olan. aslı "kîmar-bâz" dır].

kumâr-bâzî قاربازی (a. f. b. i.) : kumarbazlık, kumarcılık, kumar düşkünlüğü. [aslı "kîmar-bâzî" dır].

kumâr-hâne قارخانه (a. f. b. i.) : [dâimâ] kumar oynanılan yer. [aslı : "kîmar-hâ" nedir].

kumârî قاری (a. s.) : Hindistan'ın güneyinde kumar (Comorin) burnundan çıkarılan en güzel öd.

kumâş قاش (a. i. c. : akmişe) : ipek, yün, keten vesâireden yapılan dokuma.

kumkuma ققمه (a. i. c. : kamâkım) : içine zembem, mürekkep gibi şeyler konulan yuvarlak testi.

kumrî قمری (a. i. c. : kamârî) : kumru.

kumriyye قمریه (a. i. c. : kamârî) : kumru.

kûn كون (f. i.) : kığ, kuyruk sokumu bölgesi. (bkz : mak'ad).

kunduz قندز (a. i.) : kunduz, postu makbul bir hayvan, kastor.

kunfuz قنفذ (a. i. c. : kanâfiz) : 1. kirpi. 2. fâre.

kunneb قنب (a. i.) : kendir, kenevir.

kunû' قنوع (a. i.) : kanaat etme.

kunût قنوط (a. i.) : ümitsizlik, ye'se kapılma. (bkz : nevmîdî, ye's).

kunût قنوت (a. i.) : 1. ibâdet. (bkz : tâat). 2. yatsı namazından sonra kılınan ve salât-ı vitir denilen üç rekâtlık namaz.

kunut duâsı : vitir namazının son rek'atında okunan duâ.

kunzua قنزعه (a. i. c. : kanâzî') : 1. kafa tasının kenarında bulunan saç; tıraşlı başın üstünde bulunan bir tutam saç. 2. çakıl taşı. 3. başa takılan kadın filesi.

kûpâl کوپال (f. i.) : demir topuz, gürz.

kûr کور (f. s. c. : kûrân) : kör.

kur'a قرعه (a. i. c. : kura') : 1. yalnız tesâdüfe ve tâlihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvuru her türlü vâsıta; ad çekme. 2. Tanzimat sonrası askerlik işlerinde kullanılan bir usûl olup, bir yılın doğumları arasında, ad çekilerek, adına K yazılı kâğıt çekilen asker olur.

kur'acı : kur'a çekme işine me'mur edilen subay ve sâir kimseler.

kur'a efrâdı : kur'a çekerek askere gidenler [eskiden].

kur'a-i şer'iyye : askere alma işi.

kur'ası çıkmak : asker olmak.

kura' قرع (a. i. kur'anın c.). (bkz : kur'a).

kurâ قري (a. i. karye'nin c.) : köy-ler, kasabalar.

kurâ-yi mütecâvire : komşu köyler.

kûrâb كوراب (f. i.) : serap, ılgım, yal-gın.

kûrâbe كورابه (f. i.) : kubbeli türbe, mezar.

kurad قراد (a. i.) : hayvan kehlesi.

kûrân كوران (f. s. kûr'un c.) : körler.

Kur'an قرآن (a. i.) : Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap. (bkz : Fûrkan). **Hâfız-ı Kur'an** : Kur'an'ı, başından sonuna kadar ezberlemiş olan kimse. [kelime Arapça'da : 1) usul ve saygı ile okumak; 2) "zammetmek, cem'etmek" mânâsına gelir].

kûr-âne كورانه (f. zf.) : körcesine.

Kur'ânî, Kur'âniyye قرآنی، قرآنیه (a. s.) : Kur'an'a mensup, Kur'an ile ilgili : **Âyât-ı Kur'âniyye** : Kur'an âyetleri. **Ta'bir-i Kur'ânî** : Kur'an'da geçen söz **Mu'cizât-ı Kur'âniyye** : Kur'an'ın bildirdiği müziceler.

kurâza قراضه (a. i.) : 1. altın ve gümüş kırıntıları. (bkz : rîze-i zer).

kurâza-i sîm : gümüş kesintileri. 2. kumaş ve sâire parçası. 3. kırıntı, döküntü.

kurâza-i kâğâz : kâğıt parçası.

kurb قرب (a. i.) : 1. yakın olma, yakınlık, yakın bulunma.

kurb-ı derece : fer. ölen kimseye derece ve vâsita bakımından yakınlık. (müteveffayâ oğlu, to-runundan daha yakındır].

kurb-ı Hüda : Allah'a mânevî yakınlık.

kurb-i mesâfe : yer yakınlığı. 2. s. yakın. (bkz : karîb, nezdîk). 3. tas. ezelde yânî ervâh âleminde Allah ile abd (kul) arasında sebkât eden ahde vefâ.

kurbân قربان (a. i.) : 1. Allah'ın rızâsını kazanmağa vesîle olan şey. 2. eti, fıkara-ya parasız olarak dağıtılmak niyetiyle farz, vâcib veyâ sünnet olarak kesilen (koyun, keçi, sığır, de-ve... gibi) hayvan. 3. bir gaye uğrunda fedâ olma.

kurbet قربت (a. i.) : 1. yakınlık. (bkz : nezdîkî). 2. hısımlık, akrabalık. 3. Allah'a yakınlık.

kurbet-i ümm : huk. [eskiden] ana ve büyük analar vâsıtasıyla olan karâbet. [ana bir kardeşler ve bunların ferileri yakın ve uzak dayılar, teyzeler ve bunların ferileri gibi].

kurbîyyet قربیت (o. i.) : yakınlık. [kelime, Arap grameri yönünden yanlış olmakla berâber kullanılmaktadır].

kûr-boğaz كور بوغاز (f. b. s.) : kör boğaz; obur.

kûr-dil كوردل (f. b. s.) : gönlü kör, câhil.

kûre كوره (f. i.) : 1. kuyumcu ocağı; demirci ocağı; mâden ocağı 2. küre.

kurenâ قرناء (a. i. karîn'in c.) : ya-kınlar.

kurenâ-yi pâdişâhî : pâdişâhın yakınlarında bu-lunan kimseler, mâbeynciler.

kûreng كورنگ (f. i.) : al at. (bkz : kürend, küren).

Kureşî, Kureyşî قرشی، قریشی (a. h. i) : Kureyş kabîlesinden olan Arap. **Âftâb-ı Kureyşî** (Kureyş Güneşi) : Hz. Muhammed. **Nebî-i Kureyşî** (Kureyş peygamberi) : Hz. Muhammed.

kurevî قروی (a. i. s.) : köylü. **Maîşet-i kureviyye** : köylü gibi geçinme, yaşama.

Kureyş قریش (a. h. i.) : Hz. Mu-hammed'in mensûb olduğu Arap kabîlesinin adı olup Kâbenin korunması bu kabîleye âitti. **Sanâ-dîd-i Kureyş** : Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabûl etmiyen ve kendisine karşı duran Kureyş kabîlesinin uluları, reisleri.

kurha قرحه (a. i. c. : kurôh) [ke-limenin aslı "kurha" olduğu halde "karha" şekli yaygındır]. (bkz : karha).

kûrî كورى (f. i.) : körlük. (bkz : amâ).

kurne قرنه (a. i.) : 1. sivri, tümsek şey. 2. hamam kurnası.

kurneteyn قرنتین (a. i. c.) : "iki kurna" : iki kap ölçüsünde olan su, [yıkıncıya yeter sa-yılır].

kurra' قراء (a. s. kari'in c.) : Kur'an'ı, Yedi Kırâet ve on Rivâyet dâhilinde okuyan üstad hâfızlar.

kurre قمره (a. i.) : 1. soğuk. 2. ısı, tâzelik, parlaklık. (bkz : nûr, ziyâ).

kurret-ül-ayn : 1. göz nûru. (bkz : nûr-i dîde). 2. bot. su teresi. 3. s. parlak, nurlu. (bkz : münevver).

kurretiyye قرتیه (a. i.) : Bâbilerden Zerrintaç adında güzelliği, bilgi ve fazîleti ile tanınmış bir kadının taraftarları.

kurs,kursa قرصه (a. i. c. : akrâs) : 1. yuvarlak, ve yassı nesne, teker, tekerlek nesne, ağırşak, çörek; küre, dâire ve her türlü dâire şeklinde nesne. 2. bir yıldızın görünen yüzü.

kurs-i Kamer : Ay'ın uzaktan düz görülen yüzü.

kurs-i mer'î : görülen halka.

kurs-i Şems : Güneş'in uzaktan düz görülen yüzü

kurs-i varak : bot. yaprak.

kurs-i zer : altın para.

kurta قرطه (a. i.) : kadınların süs olarak kulaklarına taktıkları küpe.

kurta-i gûş : kulak küpesi. (bkz : mengûş).

kurubat قربات (a. i. kırba'nın c.). (bkz : kırba).

kurûd قروود (a. i. kird'in c.). (bkz : kirede).

kurûh قروح (a. i. karha, kurha'nın c.) : yaralar, ülserler.

kurûm قروم (a. i. karm'ın c.) : değerli insanlar.

kurûn قرون (a. i. karn'ın c.) : 1. zamanlar, devirler, çağlar.

kurûn-i âhire : tar. İstanbul'un fethi (1453)-nden sonraki zaman.

kurûn-ı muzafferîyyet : zafer asırları.

kurûn-ı sâlife : geçmiş asırlar.

kurûn-ı ülä : tar. İlkçağ, [târihin en eski zamanlarından başlayarak, milâdın 395 yılına kadar süren çağ].

kurûn-ı vustâ : Ortaçağ. [İsâ'nın doğumundan sonra 395. yıldan İstanbul'un Türkler tarafından alındığı 1453 yılına kadar süren çağ].

2. boynuzlar. Adimet-ül-kurûn : zool. deve gibi boynuzu olmiyan çatal tırnaklı hayvanlar.

kurûz قروض (a. i. karz'ın c.) : ödünç verilen paralar, borçlar.

kurûz-i hasene : fâizsiz olarak verilen borç paralar.

kûs كوس (f. i.) : kôs, eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul.

kûs-i gazâ : savaş davulu.

kûs-i rahîl, **kûs-i rihlet** : göç davulu, ölüm ânı.

kusâme قسامه (a. i.) : kassâm'ın, mîrası üleştiren kimsenin ana paradan kendi hissesine düşen miktar.

kusâre قصاره (a. i.) : 1. husûsî yer, husûsî hücre. 2. den. güvertelerin en üstündeki yarım güverte.

kûse كوسه (f. i. s.) : köse. (bkz : kûsec).

kûsec كوسج (a. i. s.) : köse. (bkz : kûse).

kuseybe قصبه (a. i.) : anat. bronzçuk.

kuseyrâ قصيرى (a. i.) : ege kemiğinin öksüzcesi, geçrek.

kusûdiyye قصوديه (a. i.) : tas. kasdî, irâdesi irâde-i bârî'de fânî olmak tarîkında bulunanlar hakkında kullanılan bir tâbir.

kusûr قصور (a. i.) : 1. eksiklik. 2. ayıp; sakatlık; özür, yersiz hareket. 3. suç, kabahat. (bkz : ihmâl, tekâsül). 4. ihmâl, tedbirsizlik. 5. bir hesâbın üstü, artanı; artan kısım, üst. 6. (kasr'ın c.) : köşkler.

kusûr-i Behîst : cennet köşkleri.

kusûr-i cenân : gönül köşkleri.

kusûr-i cinân : cennetlerdeki köşkler.

kusvâ قصوى (a. s.) : 1. son derece. 2. i. nihâyet, son. Hadd-i kusvâ : (bkz : aksâ). 3. erişilecek son nokta, son sınır. Derece-i kusvâ, Mertebe-i kusvâ : son derece.

kuşa'rîre قشعرره (a. i.) : 1. titreme. (bkz : ikşî'râr). 2. hek. tavuk derisi gibi pürtük pürtük kabarak meydana gelen bir hastalık.

kûşe كوشه (f. i.) : (bkz : gûşe).

kûşe-i ferâg : insanın her şeyi bırakıp çekildiği köşe.

kûşe-i nisyân : terketme, unutma köşesi.

kûşîş كوشش (f. i.) : çalışma, çabalama. (bkz : gayret).

kûşk كوشك (f. i.) : köşk. (bkz : kâh, kasr).

kuşûr قشور (a. i. kışr'ın c.) : kabuklar.

kuşûr-i eşcâr : ağaç kabukları.

kut قوت ("ku" uzun okunur. a. i. c. : akvât) : 1. yaşamak için yenilen şey. 2. yiyecek.

kut-i lâ-yemût ("ku" uzun okunur) : ancak ölmeyecek kadar alınan gıda. (bkz : tûşe).

kut-i mesîh ("ku" uzun okunur) : hurma.

kut-i rûh ("ku" uzun okunur) : can için olan gıda.

kut-i uşşâk ("ku" uzun okunur) : "âşıkların gıdâsı" : öpüş, öpme.

kûtâh, kûteh كوتاه (f. s.) : kısa, boysuz. (bkz : kasîr).

kûtâh-âstin كوتاه آستین (f. b. s.) : kötü olduğu halde iyi gibi görünen [kimse].

kûtâh-bîn كوتاه بین (f. b. s.) : kısa gören, neticeyi görmiyen, basiretsiz.

kûtâh-nazar كوتاه نظر (f. a. b. s.) : (bkz : kûtâh-bîn).

kûtâh-ter كوتاه تر (f. b. s.) : pek kısa.

kûtâh-terin كوتاه ترین (f. b. s.) : en çok kısa.

kutb قطب (a. i. c. : aktâb, kutûb) : 1. dönen bir çarkın aksi. 2. dünyâ yuvarlağının ekvator'dan en uzak olan ve yer * ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından herbiri. 3. elektrik ceryânını meydana getiren potansiyel farkının en

yüksek dereceyi bulduğu iki noktadan her biri. 4. bir mîknatîs demirinin iki ucundan her biri. 5. Bir tarîkâtın ulu'su [Gavs'ten sonra gelir]. 6. bir mevzûda geniş bilgisi ve salâhiyeti olan kimse. 7. bir grupun, bir kavmin başı, ulu'su, büyüğü.

kutb-i arz : coğr. kutup; [hiçbir açıklama ile kullanılmadığı takdirde **kutb-i şimâlî** (güney kutbu) karşılığında kullanılır. (bkz : kutb-i şimâlî)].

kutb-i cenûbî : coğr. güney kutbu; Arz'ın tul dâirelerinin (boylam) hatt-i istivâ dâiresinin (ekvator) altında (güneyindeki) kesişme noktası.

kutb-i coğrâfî : astr. istivâ dâiresinin (ekvator) merkezinden amûd (dik) geçen hattın Arz'ı deldiği iki basık nokta. [farazî olarak tul dâirelerinin kesişme noktaları].

kutb-i coğrâfî-i cenûbî : coğ. (bkz : kutb-i cenûbî).

kutb-i coğrâfî-i şimâlî : coğ. (bkz : kutb-i şimâlî).

kutb-i deverân : tar. Osmanlı hâkânı, halife.

kutb-i hakîkî : astr. Polaris, yani Kutup Yıldızının pratik maksatlarla asıl mahrekinden farklı olarak çizdiği tasavvur edilen eliptik mahrekinin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktası.

kutb-i izâfî : astr. mihver-i Arz imtidâdından yânî mihver-i âlem'den yalnız 1 0 5 civarında uzakta bulunan kutup yıldızının her hangi bir andaki durumuna göre tâyin edilmiş olan kutup noktasıdır.

kutb-i mer'î : astr. kullanılan kutb-i hakîkî'nin kabûl edilen diğer adı. [Mutlak kutup noktası (kutb-i mutlak) bugün için tâyini mümkün olmayan bir noktadır; çünkü kutup yıldızı, Güneş sistemi dâimî hareket içinde bulunan kâinatta mütâhîş sûratlarla hareket hâlinindedir. Kutup yıldızı ancak onbin sene kadar bu vazifesini görebilecektir. İhtivâcımız bulunan kutup için pratik maksatlarla kabûl edilen basitleştirilmiş kapalı mahrekteki kutup hakîkî değerle eşit tutulmuş bulunduğundan buna kutb-i mer'î adı veriliyor].

kutb-i mîknatîsî : fiz. jeod. 1. pusla ibrelerinin gösterdikleri yön. 2. coğr., top., jeod. mîknatîsiyet-i Arz'ın en kesif olduğu yerler coğrâfî kutupların bulunduğu yerler değildir. Amerika'da Labrador'un üzerinde zaman zaman yer değiştiren, bununla beraber belli bir sâhada mahsur mîknatîsiyet en fazla olduğundan bu sâhanın ortası kutb-i mîknatîsî-i şimâlî olarak kabûl edilir. Buna benzer bir kutup da cenumta bulunmaktadır. [Kutb-i mîknatîsî tâbiri hiç bir açıklama ile kullanılmadığı takdirde yalnız kutb-i mîknatîsî-i şimâlî'yi gösterir].

kutb-i risâlet : Hz. Muhammed.

kutb-i semâvî : astr. Arz'ın merkezinden yânî semâ küresinin merkezinden dâire-i istivâ-yi semâ-

kutb-i semâvî-i cenûbî

vî'ye amût (* dikey) olarak geçen hattın semâ küresini deldiği tasavvur edilen iki nokta.

kutb-i semâvî-i cenûbî : **astr.** : semâ kutuplarından dâire-i istivâ-i semâvî'nin altında (güneyinde) bulunan kutup.

kutb-i semâvî-i şimâlî : **astr.** semâ kutuplarından dâire-i istivâ-i semâvî' üstünde (kuzeyinde) bulunan kutup.

kutb-i şimâlî : **coğr., jeod., top.** Arz'ın tul dâirelerinin hatt-ı istivâ (ekvator) dâiresinin üzerinde (kuzeyinde) kesişme noktası, kuzey kutbu.

kutb-i zemân : zamânın ermişlerinin başı.

kutb-üd-din : 1) dîn'in kutbu; 2) erkek adı.

kutb-ül-aktâb (kutupların kutbu) : Allah'ın, kendisine tasarruf kudreti vermiş olduğu velî.

kutb-ül-ârifin : ârif kimselerin kutbu, en ileri geleni.

kutub yıldızı : **astr.** saplı bir tavaya benzetilen küçükayı denilen takımyıldızının (bir tavaya benzetildiği takdirde tava'nın) ucunda bulunan yıldız, demir kazık, lât. : Polaris; **fr.** Etoile Polaire, **Alpha Ursus Minoris**.

kutbeyn قطبين (a. i. c.) : 1. iki kutup : [kuzey kutbu, güney kutbu]. 2. **mec.** Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

kutbî, kutbiyye قطبي ، قطبيه (a. s.) : kutuba âit, kutupla ilgili.

kutbiyyet قطبيت (a. i.) : 1. fiz. pusla ibresinin kutuba doğru dönmek hassası, **fr.** polarité. [yapma kelimelerdendir]. 2. **tas.** kutup mertebesine erme imtiyâzı.

kutbiyyet-i kübrâ : **tas.** mânevî mertebelerin en yüksekisi.

kûteh-bâl كوته بال (f. b. s.) : kısa boylu.

kûteh-dest كوته دست (f. b. s.) : 1. kısa elli. 2. keremsiz, hasîs.

kûteh-endiş كوته اندیش (f. b. s.) : kısa düşünen, sonunu düşünmeyen.

kutelâ' قتلاء (a. s. katil'in c.) : öldürülmüş kimseler. (bkz : katlâ).

kutn قطن (a. i.) : pamuk.

kutne قطنه (a. i.) : **zool.** şirden, geniş getiren hayvanlarda dördüncü mide.

kutnî, kutniyye قطني ، قطنيه

(a. s.) : 1. pamuğa âit, pamukla ilgili. 2. pamuktan yapılmış. 3. ipek karışığı pamukla yapılmış renkli entârilik. [yaktıyla erkekler giyerdi].

kutr قطر (a. i. c. : aktâr) : 1. yan, taraf, bölük, cihet. 2. **mat.** * köşegen, çap. **Nısıf kutur** : * yarıçap.

kutr-i dâire : **mat.** dâire kutru, çap. /

kutren قطراً (a. zf.) : kutur itibariyle.

kuttâ' قطاع (a. s. kâtî'n c.) : kat'ediciler, kesiciler, kesenler.

kuttâ-i tarîk, kutta-üt-tarîk : yol kesenler, haydutlar.

kuttâl قتال (a. s. katil'in c.) : katiller, öldürenler, öldürücüler.

kuttân قطان (a. s. kâtî'n c.) : oturanlar, yerliler.

kutû' قطوع (a. i. kat'in c.) : kesintiler.

kutû' قطوع (a. i.) : 1. bir yoldan veyâ sudan geçme. 2. göç etme [kuşlar].

kutûb قطوب (a. i. kutb'un c.) : (bkz : aktâb, kutb).

kût-vâl كوتوال (f. b. i.) : 1. kale muhafızı, dizdar. 2. belediye reisi.

kuûd قعود (a. i.) : 1. oturma. 2. namazın oturarak edâ edilen kısmı. (bkz : ka'de-i ôlâ, ka'de-i ahîre).

kuûr قعود (a. i. ka'r'ın c.) : dipler, derinlikler; nihâyetler.

kuvâ [y] قوا [ي] (a. i. kuvvetin c.) : kuvvetler, güçler, tâkatlar. (bkz : kuvvet)

kuvâ-yi hamse-i bâtına : **ruh.** zihnin beş kuvveti, melekesi, * yetkisi.

kuvâ-yi hamse-i zâhire : **ruh.** dıştaki beş [görme, işitme, duyma, dokunma, anlama] kuvvet, * yetki.

Kuvâ-yi Milliyye : "millî (*ulusal) kuvvet" ask. İstiklâl Savaşı boyunca Anadolu'da kurulan hükûmet ve bu hükûmetin askerî kuvveti.

kuvâ-yi tabîiyye : tabîata âit kuvvetler.

kuvâ-yi umûmiyye : umûmî, bütün kuvvetler.

kuvvâd قواد (a. i. ka'id'in c.) : komutanlar (* komutanlar).

kuvvânî قوائى (a. s.) : dinamik, fr. **dynamique**.

kuvvâniyyet قوائيت (a. i.) : dinamizm, fr. **dynamisme**.

kuvve قوه (a. i.) : 1. kuvvet, güç. 2. niyet, fikir. 3. salâhiyet (* yetki). 4. keyfiyet, vasıf. 5. his. 6. kabiliyet. 7. fels. fr. **faculté**.

kuvve-i adliyye : huk. hukuk ve cezâ kanunlarını, vak'a ve hâdiselere tatbik eden kuvvet.

kuvve-i an-il merkeziyye : fiz. * merkezkaç kuvvet, bir merkez çevresinde hareket eden bir cisim, o merkezden uzaklaştıran kuvvet, fr. **force centrifuge**.

kuvve-i askeriyye : askerî kuvvet, bir yere çıkartma yapabilecek, kullanılabilecek asker kuvveti.

kuvve-i azm : azim kuvveti.

kuvve-i bahriyye : ask. deniz harp kuvveti.

kuvve-i bâsıra : hek. görme kuvveti, gözdeki görücülük kuvveti.

kuvve-i câzibe : fiz. [Arz'ın] cazbetme, çekme kuvveti, fr. **pesanteur**.

kuvve-i dâfia : defetme, savma kuvveti.

kuvve-i galibe ("ga" uzun okunur) : üstün, ezici kuvvet.

kuvve-i hâfıza : hâfıza kuvveti, hıfzetme, unutmama kuvveti.

kuvve-i icrâiyye : huk. devlet idâresiyle ilgili, umûmî icrâât ile zâbıta kanun ve nizamının ve mahkemelerden çıkan hüküm ve 'lâmların yerine getirilmesiyle mükellef bulunan kuvvet.

kuvve-i ihtilâl : ihtilâl kuvveti.

kuvve-i ile-l merkeziyye : fiz. * merkezci kuvvet, muhittin merkeze doğru yönelen kuvvet, fr. **force centripète**. [kuvve-i an-il merkeziyye'nin zıddı].

kuvve-i istinâd : dayanma kuvveti.

kuvve-i kudsiyye : Allah sırlarının kendisinde gözüktüğü peygamberlerin, ermişlerin kuvveti.

kuvve-i lâmise : hek. bir nesnenin yumuşaklığını, katıllığını hisseden kuvvet.

kuvve-i mâliyye : mal ve servetçe olan iktidar.

kuvve-i mekniyye : fiz. gizli güç, potansiyel

kuvve-i muhassala : fiz. kuvvetlerin * bileşkesi, birçok kuvvetlerin yerine geçen kuvvet.

kuvve-i mutasarrıfa : zihinde hayâlin sakladığı şeyleri istenildiği şekilde düzenleme ve harcama kuvveti.

kuvve-i müdrike : beş duyu ile duyulan şeyleri zihinde de duyma kuvveti.

kuvve-i mûmeyyize : içde hissedilen şeyleri birbirinden ayırma kuvveti.

kuvve-i mütehayyile : duyulmuş bir şeyi tekrar canlandırma kuvveti.

kuvve-i nâmiyye : nemâlandırıcı kuvvet.

kuvve-i sâmia : iştiricilik kuvveti.

kuvve-i şâmme : koku alma kuvveti.

kuvve-i şehevîyye : fels. fr. **concupiscence**.

kuvve-i şehvâniyye : istek, yeme içme arzusu.

kuvve-i teşriyye : huk. kanun yapma salâhiyeti, * yetkisi, yasama gücü.

kuvve-i umûmiyye : umûmî kuvvet, [en çok] asker ve silâh kuvveti.

kuvve-i vâhime : zihinde hazır olan şeyleri ter-tip ve sarf etme kuvveti.

kuvve-i zahriyye : arka veren kuvvet, yardımcı, imdatçı.

kuvve-i zâika : hek. tadicılık kuvveti.

kuvvet قوت (a. i. c. : kuva [y] :

1. güç, kudret, tâkât; sıhhat, sağlamlık. 2. bir hükûmetin askerî gücü.

kuvvet-i devlet : devletin kuvveti.

kuvvet-i kalb : îtimâdi, güvenmeyi arttırma.

kuvvet-i karâbet : huk. karâbette kuvvet. Me-selâ : [ana-baba bir kardeşin karâbeti baba bir kardeşten kuvvetlidir : çünkü, anababa bir kardeş iki karâbet ve diğeri bir karâbet sâhibidir].

kuvvet-üz-zahr (arka kuvveti) : 1) yedek kuvvet, arka kuvveti; 2) dayanılacak olan kimse, şey veya hal. 3. mat. $2 \times 2 \times 2$ gibi * çarpanları müsâvî olan bir * çarpmada bunların miktârını gösteren rakam : $2 \times 2 \times 2 = 23$ muâdele (* denklem) içinde 3 sayısı, 2 nin kuvvetini gösterir. [Arapça, Farsça yapılan terkiplerde kelime : **kuvve** şeklinde kullanılır]. (bkz : kuvve).

kuvvî قوئى (a. s.) : fels. fr. **virtuel**.

kuvviyyet قوئيت (a. i.) : fels. fr. **virtualité**.

kûy كوى (f. i.) : 1. köy. 2. mahalle ve işlek yol; sokak. (bkz : şâh-râh). 3. sevgilinin bulunduğu yer.

kûy-i yâr

kûy-i yâr : sevgilinin köyü; sevgilinin oturduğu yer.

kûy-dâş کويداش (f. b. s.) : köydeş, bir köylü.

kuyûd قيود (a. i. kayd'ın c.) : 1. kayıtlar, bağlar. 2. deftere geçirmeler.

kuyûd-i kadîme (eski kayıtlar) : Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü'nün bugünkü Arşiv dâiresi (müdürlüğü).

kuyûd-ı vakfiyye : Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün arşivi.

kuyûdât قيودات (a. i. kayd'inc. olan kuyûd'un c.) : resmî muâmeleler ve haberleşmeler defteri.

kuyûdât-ı atika : eski kayıtlar.

kuyûdât-ı vakfiyye : Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün arşivi.

kûy-yâft کوی یافت (f. b. i.) : sokakta bulunan bebek, bırakıntı.

kûz کوز (f. s.) : kanbur. (bkz : kôhân¹, kôh-püşt).

kûz کوز (a. i.) : 1. bardak. (bkz : kadeh). 2. tas; çanak.

kuzah قرح (a. i.) : 1. bulutlara karışan bir melek. 2. şeytan adlarından biri. 3. renk renk olan çizgi. **Kavs-i kuzah** : astr. ebem kuşağı, yağmur kuşağı. (bkz : alâim-i semâ'). **Tabaka-i kuzahiyye** : anat. göz tabakalarından biri.

kuzât قضاة (a. i. kadî, kazî'nin c.) : kadılar. **Kadi-l-kuzât** : kadıların başı. (bkz : kadî, kazî, kudât).

kûze کوزه (f. i.) : su testisi.

kûze-ger کوزه گر (a. f. b. i.) : bardakçı; çömlekçi.

kübâd كباد (a. i.) : hek. karaciğer iltihabı.

küberâ' كبراء (a. s. kebîr'in c.) : büyükler, ulular. (bkz : eâzım).

küberây-i ümmet : ümmetin büyükleri, uluları.

kübrâ كبرى (a. s.) : daha (en, pek, çok) büyük olan. ["ekber" in müennesi]. **Hadîcet-ül-Kübrâ** : Hz. Muhammed'in ilk zevcesi.

kübûd كبد (a. i. kebd, kebed'in c.) : karaciğerler. (bkz : ekbâd).

kücâ كجا (f. i.) : 1. yer. (bkz : câ, cây). 2. zf. nereye?, nasıl?.

küdâs كداس (a. i.) : hayvan aksırığı.

küdûr كدور (a. i. keder'in c.) : kederler, sıkıntılar, üzüntüler. (bkz : ekdâr)

küdûrât كدورات (a. i. küdur'un c.) : (bkz : ekdâr).

küdûret كدورت (a. i.) : 1. bulanıklık. 2. gam, tasa, kaygı. (bkz : kürbet).

kûfât كفات (a. s. kâfî'nin c.) : (bkz : kâfî).

kûfe كفه (f. i.) : küfe, kamıştan veyâ ağaçtan örülmüş sepet.

küffâr كفار (a. s. kâfir'in c.) : kâfirler, hak dinini inkâr edenler. (bkz : kâfirûn, kefer¹).

küfr كفر (a. i. c. : küfûr) : 1. Alah'a ve dine âit şeylere inanmama, Cenâb-ı Hakk'a ortak koşma. 2. dinsizlik, imansızlık. 3. İslâm dinine uymayan inanışlarda bulunma. 4. nankörlük. 5. sövüp sayma, fenâ, kaba söz söyleme. 6. örtme ve gizleme.

küfr-i cahûdî : içinden bilip ağızdan ikrar etmeme.

küfr-i inâdî : içinden bilip diliyle ikrâr ettiği halde İslâm dinine girmeme.

küfr-i inkârî : Allah'ı aslâ bilmeyip ikrar ve itirâf etmeme.

küfr-i nifâkî : dil ile tasdik edip kalben inkâr etme.

küfr-i zülf : zülfün karalığı.

küfrân كفران (a. i.) : iyilik bilmeme, gördüğü lütuf ve insâniyeti unutma. [zıddı : şük-rân].

küfrân-ı ni'met : nankörlük.

küfr-bâz کفر باز (a. f. b. s.) : küf-
redici, sövüp sayıcı.

küfriyyât کفریات (a. i. c.) : 1. kâfirliğe,
küfre sebeb olan işler, sözler. 2. hicviyeler. 3. mü-
rekkepçi Havâî'nin hicviyelerinden mürekkep mec-
mûa.

küfûf کفوف (a. i. keff'in c.) : el
ayaları, avuçlar.

küfv کفو (a. i. c. : kifât) : eş, ben-
zer, denk, arkadaş. (bkz : kifâet, mânend, muâdil,
mûsâvî, nazîr).

küfye کفیه (a. i.) : ancak geçinecek ka-
dar olan yiyecek.

küh كه (f. i.) : dağ. ["kûh" kelime-
sinin hafifletilmiş].

kühen کهن (f. s.) : eski, yıpranmış,
modası geçmiş. **Hâne-i kühen** : eski ev; mec.
dünyâ. (bkz : atik, bâstân, kadîm).

kühen-pîr کهن پیر (f. b. s.) : çok yaşlı.

kühen-sâl کهنسال (f. b. s.) : "eski
yıl" : yaşlı, yaşlanmış, kocamış; eski. (bkz :
atik).

küheylî, hüheylân کهيلى، کهيان (a. i.) :
gözü sürmeli cins Arap atı.

kühhân کهنان (a. s. kâhin'in c.) :
falcılar, bakıcılar. (bkz : kehene).

küh-istân کهنستان (f. b. i.) : dağlık,
dağı çok olan yer. ["kûh-istân" ın hafifletilmiş].

kühlân کهلان (a. i. kehl'in c.) : (bkz :
kehl).

küh-sâr کهنسار (f. b. s.) : dağlık,
dağ tepesi. ["kûh-sâr" kelimesinin hafifletilmiş].

kühûf كهوف (a. i. kehf'in c.) : mağa-
ralar.

kühûf-i cibâl : dağların mağaraları.

kühûl كهول (a. i. kehl'in c.) :
30-50 yaş arasında bulunan kimseler, olgunluk
çağında bulunanlar. (bkz : kihâl).

kühûlet كهولت (a. i.) : olgunluk
çağı, 30-50 yaş arası. (bkz : sinn-i kemâl).

külâh, küleh کلاه، کله (f. i.) :
1. külâh, [eskiden] giyilen, ucu sivri veya yüksek
başlık, başa giyilen şey. (bkz : serpûş). **Kec-külâh** :
külâhı eğri, külâhını eğri giyen.

külâh-ı istivâdâr : tas. istivâ denilen yeşil şerit
dikilmiş bulunan mevlevî sikkesi.

külâh-ı Mevlevî : Mevlevî külâhı. 2. içine şeker
ve sair koymak üzere huni şeklinde bükülen kâ-
ğıt. 3. mec. oyun, hile. [hafifletilmiş : **küle**'] dir].

külâh-ı seyfi : tas. bir çeşit mevlevî külâhı.

külâh-ı vefâî : Sultan Divânî "Divân-ı Kebîr" i
almak üzere İrân'a giderken Haleb'e uğradığı sı-
rada oranın şeyhlerinden Ebû'l-Vefâ ziyaretine ge-
lerek teberrüken sikke giymek istediğini söyleme-
si üzerine Sultan Divânî gece giydiği kısa bir şik-
keyi başından çıkarıp şeyhe giydirdiği serpûş'un
adı.

külâh-ı zerd : tar. acemi oğlanlarının başlarına
giydikleri başlık.

külâle کلاله (f. i.) : 1. kıvrıkcık saç.
2. çiçek demeti.

külbe کلبه (f. i.) : kulübe.

külbe-i ahzân (hüzünler kulübesi) : gam, keder,
tasa evi.

külef کلف (a. i. külfet'in c.) : 1. zah-
metler, sıkıntılar, zorluklar, yorgunluklar. 2. me-
râsimler, seremoniler.

küle کله (f. i.) : (bkz : külâh).

küle-kûşe کلهکوشه (f. b. i.) : [eskiden]
külâhın, fes'in köşesi.

küleng کلنگ (f. i.) : turna kuşu.

külfet کلفت (a. i. c. : külef) : 1.
zahmet, sıkıntı, zorluk, yorgunluk, zorlu iş. 2.
merâsim, seremoni.

külhân, külhen کلخان، کلخن (f. i.) : kül-
han, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan
yer, hamam ocağı.

külhânî

külhânî, külhenî کُلْهَانِي (f. i.) : çapkın, serseri.

külhânî-i lâyhâr : meşhur Hakîm-i Senât'nin müşidi.

külçe کُلْچِه (f. i.) : külçe.

külçe-i nühâs : bakır külçesi.

külçe-i sîm : gümüş külçesi.

küll کُل (a. s. zf.) : hep, bütün, çok. **Akl-ı küll** : her şeyi kavrayan akıl. **Alâ küllî hâlin** (her halde) : şöyle böyle, olabildiği kadar. **Üstâd-ı küll** : herkesin, umûmun üstâdı. **Min-küll-il-vücûh** : her vechile, her bakımdan.

külle yevm : her gün.

küllâb کُلَاب (a. i. c. : kelâlîb) : ucu eğri demir, çengel, kanca.

küllâbî کِلَابِي (a. i.) : timarhâne hademesi, gullâbici.

küllâb-ül-cenîn کُلَابِ الْجِيْن (a. b. i.) : **hek.** lâvta denilen hekimlik âleti.

külle کَلِه (f. i.) : 1. kâhkül. 2. topuk.

küllî, külliyye کُلِّي، کُلِّيَّة (a. s.) : 1. umûmî, bütün. 2. çok. 3. mant. * tümel. **Husûf-i küllî** : Ayın tamâmının tutulması. **Kaide-i külliyye** : umûmî, herşey hakkında tatbik edilecek kaide, * kural **Kudret-i külliyye** : Allah'ın kudreti.

küllîyyât کُلِّيَّات (a. i. külliyyet'in c.) : bir yazarın basılmış eserlerinin tamâmı.

küllîyyât-ı hams : mant. Aristo sisteminde : nevi, cins, fark, has, araz (* ilinek).

küllîyye, külliyyet کُلِّيَّة، کُلِّيَّة (a. i.) : 1. umûmîlik, bütünlük. 2. çokluk, bolluk. 3. Osmanlı İmparatorluğu zamanında Araplardaki bazı medreselere üniversite kelimesinin karşılığı olarak verilen bir ad. **Bi-l-küllîyye** : bütün bütüne. **Ervâhiyye-i külliyye** : fr. panpsychisme. **Kelimiyye-i külliyye** : fr. panlogisme.

küllîyyen کُلِّيًّا (a. zf.) : büsbütün, çok olarak, tamâmiyle, toptan, kökünden.

külüng کُلُنْغ (f. i.) : taşçı kazması.

kümâhe کُمَاهِه (f. i.) : nazarlık.

kümât کُمَات (a. s. kemî'nin c.) : yiğitler, kahramanlar; savaşçılar.

kümbed کُمْبِد (f. i.) : (bkz : günbed).

kümdet کُمْدَت (a. i.) : renk değiştirme.

kümeýt کُمَيْت (a. i.) : 1. doru at.

kümeýt-i hâme (söz meydanının atına benzetilerek) : kalem. 2. kırmızı şarap.

kümm كُم (a. i. c. : kimâm) : **bot.** çiçek kâsesi, çiçek kapçığı, tomurcuk. (bkz : kimm).

kümmel كُمْل (a. s. kâmil'in c.) : kâmiller, olgunlar.

kümmelîn كُمْلِيْن (a. s. kâmil'in c. olan kümmel'in c.) : kâmiller.

kümmî كُمِّي (a. s.) : mahrut, koni biçiminde olan.

kümün كُمُون (a. i.) : gizlenme. (bkz : ihtifâ).

kün كُن (a. fi.) : ol, olsun!

kün fe-kân, kün fe-yekün : olan oldu. [Allah, bu-kün! - emirle bütün varlıkları yarattığından, tasavvuf edebiyâtında bu kelimeye çok rastlanır].

künâ كُنَا (f. i.) : yer, etrâfı çevrilerek ekilen yer.

künâm كُنَام (f. i.) : 1. insanın dinleneceği yer. 2. kuş yuvası 3. vahşî hayvan ini.

-künân كُنَان (f. e.) : -yaparak, -edererek; -yapan, -eden. **Hande-künân** : gülererek. **Nâle-künân** : feryâdererek. **Raks-künân** : rakederek, oynayarak. **Nakş-künân** : nakşederek. **Tazallüm-künân** : tazallüm eden, yanıp yakılan. **Zevk-künân** : zevk ederek.

künâsât كُنَاسَات (a. i. künâse'nin c.) : süprüntüler.

künâse کناسه (a. i. c. : künâsat) : süprüntü.

künât کنات (a. i. kânî'nin c.) : kinâ-yede bulunanlar, kinâyeciler.

künc کنج (f. i.) : 1. köşe, bucak.

künc-i kanâat : kanaât köşesi.

künc-i mihen : mihnet, sıkıntı köşesi. 2. elbise ve kilim gibi şeylerde meydana gelen buruşukluk. 3. s. kanbur. 4. ev altı bodrumu.

küncüd کنجد (f. i.) : bot. susam, lât. *sesamum orientale*.

künd کند (f. s.) : 1. kör, keskin olma-yan. 2. cesur, yiğit. 3. i. bukağı. 4. kısa, biçimsiz. 5. anlayışsız.

künde کنده (f. i.) : 1. iri ve kalın ağaç. 2. suçlunun ayaklarına geçirilen tomruk. 3. yakışsız, kuvvetli genç irisi.

künde-i çehâr bend : [dört unsur îtibâriyle] Dünyâ.

künde-kâr کنده کار (f. b. i.) : kıymetli ağaçları işleyen marangoz, sedefçi, fr. *ébéniste menuisier*.

künde-kârî کنده کاری (f. b. i.) : ince marangozluk, sedefçilik, fr. *ménuiserie, ébénisterie*.

künd-güş کند گوش (f. b. s.) : sağır.

künende کننده (f. s.) : edici, yapıcı, eden; yapan. **Âgaz-künen** : başlayıcı, başlıyan.

küngüre کنگره (f. i.) : kubbe-nin tepesi, en yüksek yeri.

küh کهنه (a. i.) : 1. bir şeyin aslı, hakikati, temeli. 2. kök, dip. 3. fels. esas, öz.

künişt کنيشت (f. i.) : yahudilerin havrası.

künnâşe کناشه (a. i. c. : künnâ-şât) : kök.

künûd کنود (a. i.) : nankörlük.

künûn کنون (a. i.) : bir şeyi gizleme, saklı tutma.

künûn کنون (f. zf.) : şimdi. (bkz : el'ân). ["eknûn" kelimesinin hafifletilmiş].

künûz كنوز (a. i. kenz'in c.) : hazîneler.

künûzât كنوزات (a. i. kenz'in c. olan künûz'un c.) : hazîneler.

künye كنيه (a. i.) : bir kimsenin adı, soyadı, doğumu, memleketi, mesleği ve işi gibi hususiyetlerini gösteren kayıt.

kürân کران (f. i.) : al renkli at. (bkz : küreng).

kürâsi کراسی (a. i. kürsi'nin c.) : (bkz : kürsi).

kürât کرات (a. i. küre'nin c.) : küreler, yuvarlak olan cisimler, toparlak nesneler.

kürbe کربه (f. i.) : dükkân

kürbet کربت (a. i.) : gam, tasa, kaygı. (bkz : küdüret²).

kürbet-i gurbet : gurbet tasası.

kürd کرد (a. i. c. : ekrâd) : kürt.

kürdî کردی (a. i.) : müz. Türk müziğinin üç numaralı basit makamı. Kürdî dörtlüsü ile püselik beşlisinden ibârettir. Püselik beşlisi ile dügâh'da durur. Güçlü -beşli ile dörtlünün birleştiği- nevâ'dır. Donanımda "si" küçük mücenneb bemolü mevcuttur. Dizisi umûmiyetle çıkıcı olarak seyredir. Orta sekizlidedeki sesleri -pestden tîze doğru- şöyledir : dügâh, kürdî, çârgâh, nevâ, hü-seynî, acem gerdâniye ve muhayyer. Şu şedleri isimli olarak kullanılmıştır. Kürdilî hicazkâr (rast' da), ferahnûmâ (yegâh'da) ve aşk-efzâ (hü-heynî- aşîran' da); kürdî, son asırlarda kullanılmış ve bu yüzden bünyesi hakkında musikiseverlerce ihtilâfa düşülmüştür; halbuki en eski makamlardan biri olup, eskiden kullanılmakta idi. Nisbeten muahhar zamanlarda ise -çârgâh da olduğu gibi- şedleri ve mürekkepleri bol bol kullanılmış fakat asıl makama râğbet edilmemiştir. Bilhassa her makamın sonuna- püselik beşlisi gibi- bir kürdî dörtlüsü ilâve edilerek pek çok kürdilî makamlar terkîbedilmiştir.

kürdi-aşîrân

kürdi-aşîrân کردی اشیران (a. f. b. i.) : müz. birkaç asırlık bir mürekkep makam.

kürdi'li çârgâh کردی لی چارگاه (a. t. f. b. i.) : müz. çârgâh dizisinin kürdili şekli, yâni, -çârgâh beşlisine, çârgâh dördlüsü değil de, pûselik dördlüsü ilâve olunmuş şekli (ki bu durumda, pûselik perdesi yerine kürdi kullanılmakta ve makam "si" küçük mücenneb bemolü almaktadır). Bu diziye H. Saadettin Arel ve Dr. Subhi Ezgi bu ismi vermişlerdir. Abdülkadir Merâgî bu makama "uşşak" demektedir ve "Türklerin millî makamlarıdır" kaydını ilâve etmektedir. Bugünkü uşşak'ın tertibi ise bambaşka olup, bu "eski uşşak" yâni kürdili çârgâh'dan zamânımıza bir nümüne intikal etmemiştir. Bu dizinin de niseb-i şerîfe adedi tamam, yâni 9 dur. Orta sekizliedeki sesleri -pestden tize doğru- şudur : kaba-çârgâh, yegâh, aşîran, kaba-çârgâh, yegâh, aşîran, acemaşîran, rast, dügâh, kürdi ve çârgâh.

kürdi'li hicaz-kâr کردی لی حجازکار (a. t. f. b. i.) : müz. Hacı Ârif Beyin icâdettiği bir makamdır. Aşağı yukarı 90 senelik olan bu makam, bu müddet içinde çok büyük bir rağbete mazhar olarak bilhassa şarkî form'u için bol bol kullanılmıştır. Bugün hicaz, uşşak, hüseyinî ve hüzzamdan sonra 5 inci olarak en çok kürdi'li hicazkâra mensuptur; en fazla şarkının yazıldığı makam ise, doğrudan doğruya kürdi'li hicazkârdır. Asıl kürdi'li hicazkâr, kürdi makamının bir pest perdedeki yâni rast (sol) daki şeddidir. Güçlüsü -dördüncü derece olan- çârgâh (do) dir. Donanımına "si," mi ve la "için 3 tâne küçük mücenneb bemolü alır. Kürdi gibi tabiatıyla bunun da 9 niseb-i şerîfesi vardır. Dizisinin seyri umûmiyetle inicidir. Orta sekizlisindeki sesleri. tizden peste doğru olmak üzere- şöyledir : gerdâniye, acem, nim-hisar, nevâ, çârgâh, kürdi, nim-zirgüle ve rast makamının ikinci bir şekli daha vardır ki bu, mürekkep bir makamdır ve hicazkâr ile kürdi dizilerinden veyâ sâdece hicazkârı müteâküp kürdi dördlüsünden ibârettir; 3 bemol ile donanır; nota içinde hicazkâr için "fa" bakıyye diyezî ile "si" bekar ve "si" koma bemolü ilâve olunur. Makama "kürdili hicazkâr", yâhut "hicazkâr-kürdi" adının verilmesi ilkin hicazkâr ile kürdiden mürekkep oluşu dolayısıyledir. Şimdi artık hemen dâima basit şekli yâni kürdinin rast perdesindeki şeddi kullanılmaktadır.

küre کره (a. i. c. : kürât) : 1. yuvarlak, toparlak.

küre-i arz : yer yuvarlağı. 2. geo. * küre.

küre-i âteş : hava tabakası üzerindeki ateş kısmı.

küre-i ayn : hek. göz yuvarlağı.

küre-i haceri : * taşküre, litosfer, fr. lithosphère.

küre-i hak : yeryüzü.

küre-i hevâ, - lâceverd : gök kubbesi.

küre-i kamer : astr. Ay.

küre-i levniyye : * renkküre, kromosfer, fr. chromosphère.

küre-i mâiyye : * suküre, hidrosfer, fr. hydrosphère.

küre-i musattaha : * düzlemküre.

küre-i mücesseme : * yerküre.

küre-i nesîmî : havaküre, atmosfer, fr. atmosphère.

küre-i semâ : astr. gökteki, gök cisimlerinin vaziyetini gösteren küre; merkezi Arz'ın merkezi olmak üzere yarı çapı sonsuz olarak tasavvur olunan ve sathında bütün yıldızların mürtesemleri bulunan muhayyel küre.

küre-i sulbe : * taşküre, litosfer, fr. lithosphère. (bkz : küre-i haceri).

küre-i şems : astr. Güneş.

küre-i zemîn : yeryüzü, yeryuvarlağı.

küre-i ziyâ : * ışikküre, fotosfer, fr. photosphère.

küremâ کرما (a. s. kerîm'in c.) : 1. kerîm, asil, necip, iyiliksever, hayır sâhibi, cömert, eliaçık kimseler. 2. ulular, büyükler. (bkz : kirâm^{1,2}).

kürend, küreng کرننگ (f. i.) : al at. (bkz : kürân).

kürevî کروی (a. s.) : yuvarlak; mat.

* küresel. **Hendese-i küreviyye** : geo. * küresel geometri. ["küriyy" de denir].

küreviy-yüş-şekil : geo. yuvarlak şekil.

küreyvât کرویوات (a. i. küreyve'nin c.) : küçük kürecikler, yuvarlaklar, * yuvarlar.

küreyvât-ı beyzâ : anat. * akyuvarlar, kan ve lenf gibi vücut sıvı (mâyi) larında bulunan çekirdekli ve yuvarlak hücreler.

küreyvât-ı hamrâ : anat. * alyuvarlar, kana al rengini veren çekirdeksiz yuvarlak küçük hücre olup, kanın her milimetre kübünde beş milyon kadar bulunur.

küreyvât-ı meneviyye : anat. menideki cinsiyet zerrecikleri.

küreyvât-ı yâbise : hek. kanın terkibinde yüzde on dört nispetinde bulunan demir bileşiğı. [kelimenin doğrusu "küreyyât" dir].

küreyve کړيوه (a. i. c. : küreyvât) :
küçük yuvarlak, *yuvar.

küreyve-i beyzâ : anat. *akyuvar. (bkz : küreyvât-ı beyzâ).

küreyve-i hamrâ : anat. *alyuvar. (bkz : küreyvât-ı hamrâ).

küriz کړيز (f. i.) : hizmetkâr.

kürîzî کړيزى (f. s.) : düşkün, belî bü-
r kük ihtiyar.

kürrâs کړات (a. i.) : bot. pırasa.

kürrâse کړاسه (a. i. c. : kerârîs) :
el yazması kitapların sekiz sahifeden ibâret olan forması.

kürre کړه (f. i.) : 1. sîpa. 2. tay.

kürre-i har : sîpa.

kürsî کړسى (a. i. c. : kürâsî) : 1. otu-
rulacak yükseğe yer. 2. taht. (bkz : serîr). 3.
makam, vazîfe. 4. hükûmet merkezi, başkent.
(bkz : makarr, merkez). 5. kaide, ayaklık, mes-
net. 6. arş-ı a'zam'ın altında bir düzlükte olan,
levh-i mahfûz'un bulunduğu yer. **Âyet-el-kürsî**
Kur'ân'da : Allah-ü lâ ilâhe illâ hüv-el- hayy-ül
-kayyümü... ibâresiyle başlayan ve Bakara sûresinin
255 inci âyetini teşkil eden kısım.

kürsî-nişîn کړسى نشين (a. f. b. i.) :
1) tahtta oturan pâdişah; 2) vâli; 3) câmide,
kürsüde oturan, vaaz eden.

kürûb کړوب (à. i. kerb'in c.) :
tasalar, kaygılar, kederler, gamlar.

kürûm کړوم (a. i. kerm'in c.) :
üzüm, bağ kütükleri. **Facile-i kürûmiyye** : *üzüm-
giller.

kürûr کړور (a. i.) : bir şeyin tekrârı.

kürûr-i a'vâm : senelerin birbirini tâkibetmesi.

kürûş کړوش (a. i. kerîş'in c.) : işkenbeler.

kürük کړک (f. b. .) : deve yavrusu.
(bkz : şütür-peçe).

küs کس (f. i.) : kadın tenâsül âleti.
(bkz : ferc).

küsâ کسى (a. i. kisve'nin c.) (bkz :
kisve).

küsbe کسبه (a. i.) : yağ posası; yağı,
suyu çıkarılmış her türlü *bitki maddelerinin kuru
kalıntısı.

küsbere کسبه (f. i.) : bot. kara-
kimyon, kişniş.

küstâh کستاخ (f. s.) : aslı
"güstâh" dır. (bkz : güstâh).

küstâh-âne کستاخانه (f. zf.) : aslı
"güstâh-âne" dir. (bkz : güstâh-âne).

küstel کستل (f. i.) : zool. bokbö-
ceği. (bkz : hunfesâ').

küsûd کسود (a. i.) : kesad.

küsûd کسود (a. i.) : çekilme, mak-
sada varmadan geri dönme. (bkz : ric'at).

küsûf کسوف (a. i.) : astr. Güneş'in
tutulması, Ay'ın, Dünya'mız ile Güneş arasına gi-
rerek gölgesiyle Güneş'i kısmen veya tamâmen ört-
mesi.

küsûf-i cüz'î : astr. Güneş'in bir kısmının tutul-
ması.

küsûf-i küllî : astr. Güneş'in tam tutulması.

küsûl کسول (a. s.) : tenbel, üşenici.

küsûr کسور (a. i. kesr'in c.) : 1.
parçalar, artan parçalar, artıklar. 2. mat. kesirler.

küsûrât کسورات (a. i. kesr'in c.
olan küsûr'un c.) : artıklar, artan kısımlar.

-küş کىش (f. s.) : öldüren, öldürücü.
Düşman-küş : düşman öldüren. **Merdüm-küş** :

küşende

adam öldüren. **Zebûn-küş** : düşkün öldüren; fırsat düşkünü.

küşende کشنده (f. s.) öldüren, öldürücü. (bkz : katil).

küşkûye کشویه (f. i.) : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup, zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

küştar کشتار (f. s.) : 1. kesilmiş, kurban edilmiş [koyun]. 2. mec. et.

küşte کشته (f. s. c. : küşte-gân) : öldürülmüş.

küşte-gân کشتگان (f. s. küşte'nin c.) : öldürülmüşler.

küşte-gân-ı zinde : şehitler. (bkz : şühedâ).

küştenî کشتنی (f. s.) : öldürülmiye lâyık, öldürülesice.

küştere کشته (f. i.) : uzun dülgere rendesi.

küşti کشتی (f. i.) : güreşme, pehlivanlık. (bkz : musâraa).

küşti-gir کشیگیر (f. b. i.) : güreş tutan, güreşçi, pehlivan.

küşti-gir-i cehân : cihan pehlivânı.

küşti-qiri کشیگیری (f. b. i.) : pehlivanlık.

kütile کتله (a. i.) : yığın, küme, toplu şey.

küttâb کتاب (a. i. kâtib'in c.) : kâtipler, yazıcılar. (bkz : ketebe). **Menşe-i kütâb** : kâtip yetiştiren * okul. **Reis-ül-küttâb** : divan kâtiplerinin başı olup Tanzimat'tan önce "hâriciye nazırı" na verilen bir ad idi.

küttâb-ı divân-ı hümayun : tar. Dîvan-ı Hümayun'un yazı işlerini görenler.

kütüb كتب (a. i. kitâb'ın c.) :

kitaplar. **Hâfız-ı kütüb** : kütüphânci, kitaplık memuru, fr. **bibliothécaire**. **Dâr-ül-kütüb** : okuma salonu.

kütüb-i semâviyye : kutsal kitaplar.

kütüb-i tevârih : târih kitapları.

kütüb-hâne کتبخانه (a. f. b. i.) : 1. kitaplık. 2. kitapsaray.

kütüb-hâne-i umûmî : 'umûmî kütüphâne, umûmî kitaplık.

kûûb, kûûbet كموب، كموبت (a. i.) : kız memesinin büyümesi, kabarması.

kûûl كحول (a. i.) : alkol, ispiroto. **Dâ-ül-kûûl** : alkol düşkünlüğü, alkolizm, fr. **alcoolisme**.

kûûlî, kûûliyye كحولی، كحولیه (a. s.) : alkol ile, ispiroto ile ilgili, onun gibi olan. **Mevâdd-i kûûliyye** : alkol, alkollü maddeler. **Meşrûbât-ı kûûliyye** : alkollü, ispiroto içkiler.

kûûs كؤوس (a. i. ke's'in c.) : 1. içi dolu kaplar, çanaklar. 2. kadehler, bardaklar. 3. şarap dolu bardaklar; bardaklarla şaraplar. 4. bot. çanaklar.

kûvâre كواره (ağ.) : petek. (bkz : kivâre).

kûveys کویس (a. i.) : bot. kadehçik.

kûzâz کزاز (a. i.) : hek. sinir gerilmesi, tetanos.

kûzâz-ı fizyoloji : fizyolojik tetanos.

kûzbere کزبره (a. i. c. : kezâbir) : bot. asmacık, lât. **coriandrum sativum**.

kûzberet-ül-bî'r : bot. tere.

kûzberet-ül-kanât : bot. baldırıkara denilen nebat (* bitki).

L

lâ لا (a. e.) : menfî (* olumsuzluk) edâ-
tıdır.

lâ havle ve lâ kuvvete illâ b'illâh : kuvvet ve
kudret Allah'tadır.

lâ ilâhe ill-Allah : "yoktur tapacak; Allah'tır
ancak".

lâ-ahlâkî لا اخلاق (a. s.) : * ahlâk-
dışı, fr. amoral.

lâ-ahlâkiyye لا اخلاقيه (a. i.) :
1. * ahlâkdışıcılık, fr. amoralisme. 2. ahlâk dışıcı-
lığı şiâr edinmiş zümre.

lâ-akall لا اقل (a. s.) : en azından,
daha aşağı olmaz.

lâ-ale-t-ta'yîn لا على التعين (a. zf.) :
ayırdetmeksizin, rastgele, gelişigüzel.

laalle لعل (a. e.) : belki, umulur ki,
ola ki. (bkz : leyte). [olması mümkün şeyler için
kullanılır].

laane لعن (a. n.) : lânet etti.

laan-Allah : Allah lânet etsin!

lâbe لابه (f. i.) : 1. yaltaklanma, yal-
varma, acz gösterme. 2. bu yolda söylenen söz.

lâ-be's لا بأس (a. s.) : sakınca yok.

lâbis لا لبس (a. s.) : giyen, giymiş.

lâ-bi-şartın لا بشرط (a. s.) : şarta
dayanmaksızın.

lâ-büdd لا بد (a. s. zf.) : lâzım, gerek-
li, gerek. (bkz : zarûrî). [aslında : "ayrılık yok"
demektir].

lâc لا ج (f. s.) : çıplak. (bkz : ür-
yân).

lâc لا ج (a. s.) : dâr şey. **Mekân-ı lâc** :
dar yer. (bkz : dayyık, mazîk).

lâ-cerem لا جرم (a. s. zf.) : şüphesiz;
besbelli, elbette. [aslında : "lâ-cereme : inkita'
yok" demektir].

lâ-cevâb لا جواب (a. s.) : cevap dışı.

lâceverd لا جوردي (a. s.) : 1. lâci-
vert. 2. koyu mâvi, değerli bir süs taşı. [Farsçası :
"lâjverd" dir].

lâceverdi لا جوردي (f. s.) : lâcivert
renkte. **Kubbe-i lâceverdi** : gök kubbe, semâ.

lâç لا ج (f. i.) : aldatma, oyun etme.
(bkz : âl, firîb, hud'a, mekr).

lâd لا د (f. i.) : duvar. (bkz : cidâr).
Bün-i lâd : duvarın dibî. **Ser-i lâd** : duvarın üstü.

lâde لا دم (f. s.) : akılsız, ahmak.
(bkz : ebleh, gevden).

lâden لا دن (f. i.) : 1. bir cins
çalı, lât. **cistus**. 2. bu çalının zarnkı. 3. [eskiden]
kadınların yüzlerine ben taklidi yaptıkları madde.

lâdine لا دنه (f. i.) : kendir, kenevir.

lâ-dinî لا ديني (a. s.) * dindışı, fr.
laïque.

lâ-edrî لا ادري (a. s.) : bilmem.
[söyliyenî belli olmıyan şiirlerin sonuna konulur].

lâ-edriyye لا ادريه (a. i.) : fels. * bi-
linemezlik, fr. agnosticisme.

lâ-ene لا انا (a. s.) : fels. * ben-değil,
fr. non-moi.

lâf لا ف (f. i.) : 1. lâkırdı, söz. 2. ko-
nuşma.

lâf ü güzâf : boş lâkırdı. (bkz : fâj, lağv).

lafk لا فک (a. i.) : iki şeyi birbirine
çarpma.

lâfz

lâfz لَفْظ (a. i. c. : elfâz) : söz. [mânâlı olursa "kelime", mânâsı, edatlarda olduğu gibi, başkalarıyla meydana gelirse "harf" kısmına ayrılır].

lâfz-ı külli : mant. mânâsı herkesçe müşterek olmayan lâfız: "zâyid" gibi.

lâfz-ı külli : mant. mânâsı herkesçe müşterek olan lâfız : "insan" gibi.

lâfz-ı muhtemel : huk. iki veyâ daha ziyâde mânâyâ hamli mümkün bulunan sözdür ki, hangisinin kasdolunduğu mücerrer rey ile değil, deliller, karîneler ile tâyin olunur.

lâfz-ı müfesser : huk. tahsis ve te'vile ihtimal bırakmıyacak derecede açık olan sözdür ki, onunla amel vâcib olur.

lâfz-ı müşterek : huk. birçok müsemması bulunan lâfızdır ki, hangi mânâ kasdolunduğu taayyün etmediği sûrette mânâsız addolunur, onunla amel olunmaz.

lâfz-ı zâhir : huk. teemmül ve tefekküre muhtaç olmaksızın dinleyen derhal mânâsını anladığı sözdür ki, bunun zıddına "hafî" denir.

lâfz-ı mürekkeb : mant. cüzülerinden biri; mânâsının cüzü'lerinden birine delâlet eden lâfız.

lâfz-ı vâhid : tek söz.

lafza لَفْظَة (a. i.) : bir tek söz veyâ kelime.

lâfza-i celâl : Allah kelimesi.

lâf-zen لَافِزَن (f. b. s.) : 1. lâfazan, geveze. 2. övünen, övünge.

lâfzen لَافِزَةً (a. zf.) : lâfız itibâriyle, kelimenin söylenişine, yapısına göre, yazılı olmıyarak.

lâfzî murâd لَفْظِي مَرَاد (a. b. i.) : mânâsı bir yana bırakılarak, lâfzî itibâriyle söylenen söz.

lafzî لَفْظِي (a. s.) : gr. kelimenin söylenişine ve yapısına âit, onlarla ilgili. **Tezînat-ı**

lâfziyye : sözde ve yazıda görülen ve çok defâ tassannua kaçan kelime süsleri.

lâg لَاغ (f. i.) : 1. şaka, lâtife. 2. oyun. (bkz : lû'b).

lâgar لَاغَر (f. s.) : arık, zayıf, cılız [hayvan]. **Esb-i lâgar** : zayıf beygir. **Gâv-ı lâgar** : arık öküz.

lâgarî لَاغَرِي (f. i.) : arıklık, zayıflık, cılızlık.

lâgt لَاغْط (a. i.) : mırıldanma ses çıkarma.

lâğv لَاغْو (a. i.) : 1. faydasız, beyhûde, boş. 2. yanıltma, atlama. 3. kaldırma, hükümsüz bırakma. **Yemin-i lâğv** : alışkanlıkla edilen ve şer'an kefâret lâzımgelmiyen yemin.

lâğvî, lâğviyye لَاغْوِيَّة (a. s.) : lâğva mensup, lâğv ile ilgili. **Eymân-ı lâğviyye** : alışkanlıkla edilen ve şer'an kefâret lâzımgelmiyen yeminler.

lâğviyyât لَاغْوِيَّات (a. i. lâğviyye'nin c.) : beyhûde, boş sözler, işler.

lâğz لَاغِز (a. i.) : sürçme, kayma.

lâgzân لَاغِزَان (f. s.) : sürçen, kayan. (bkz : zâlik).

lâgzîde لَاغِزِيْدَة (f. s.) : sürçmüş, kaymış.

lâgzîde-pâ, lâgzîde-pây لَاغِزِيْدَة پَا (f. b. s.) : ayağı sürçmüş, ayağı kaymış.

lâgzîş لَاغِزِش (f. i.) : sürçüş, kayış, sürçme, kayma.

-lâh لَاخ (f. e.) : kelimenin sonuna gelerek "yer" mânâsını verir. **Div-lâh** : cinin, perinin bulunduğu yer. **Rud-lâh** : akar suyu bol yer. **Seng-lâh** : taşlık [yer].

lâhâmet لَاحِمَات (a. i.) : etlilik, semizlik.

lâ havle لَا حَوْل (a. i.) : bir sıkıntı, bir belâ vukuunda sabrın tükendiğini göstermek için söylenir. (bkz : lâ).

lâ-havle-gûyân لَا حَوْلْ گُوِيَان (a. f. b. i.) : lâhavle okuyanlar, bir sıkıntı, bir belâ, vukuunda

sabrın tükendiğini göstermek için lâhavleçekenler.

lâ-hayr لا خير (a. s.) : hayırsız, uğursuz.

lâ-hayre fih لا خير فيه (a. cü.) : bu işte hayır yok.

lâhd لحد (a. i. c. : elhâd, lühûd) : çukur, mezar, kabir.

lâhe لاهه (f. i.) : yama.

lâhib لاحب (a. i.) : açık yol.

lâhif لاهف (a. s.) : zulüm görmüş, kalbi yanık.

lâhik لاحق (a. s.) : 1. lühûk eden, yetişen, ulaşan. 2. eklenen. 3. sonradan tâyin edilen, yenisi. **Sâbık ve lâhik** : eskisi ve yenisi, önceki ve şimdiki.

lâhike لاحقته (a. i. c. : levâhik) : gr. ek.

lâhika-i müteahhire : gr. son ek, fr. *suffixe*.

lâhika-i tasrifiyye : gr. tasrif, çekim eki.

lâhim لحيمة (a. s.) : etli, semiz.

lâhim لاحم (a. s.) : 1. dâimâ et yiyen. 2. et yediren.

lâhime لاحمه (a. i. s.) : 1. * etçil, et yiyen hayvan. 2. **zool.** * etoburlar.

lâhin لاحق (a. s.) : bilhassa Kur'ân-ı Kerim'i okurken talâffuzda yanlışlık yapan [kimse]. (bkz : lehân).

lâhis لاهث (a. s.) : sıcaktan veya susuzluktan dilini çıkararak soluyan [köpek].

lâhiz لاهيز (f. i.) : sel suyu, seylâb.

lâhiz لاهيز (a. i.) : benzer. (bkz : mânend, mesel, nazîr, şebîh, veş).

lâhk لائق (a. i.) : jeol. liğ, fr. *alluvion*.

lâhlâh للاح (a. i.) : bot. çiğdem.

lâhlaha لاخله (f. i.) : 1. güzel kokulardan meydana gelen kokü. 2. anber, misk, kâfur, lâden gibi şeylerden meydana gelen şamama.

lâhlâhiyye للاحيه (a. i.) : çiğdemgiller, fr. *colchicacées*.

lâhm لحم (a. i. c. : lühûm) : et. **Âkil-ül-lâhm** : et yiyen [hayvan]. (bkz : gûşt).

lahm-i zâid : anat. vücutta hastalık neticesinde çıkan fazla et.

lâhm ü şahm : et ve yağ.

lâhme لحمه (a. i.) : et parçası.

lâhmiyye لحميه (a. i.) : bot. *dam-koruğugiller.

lâhn لحن (a. i. c. : elhân) : 1. kaideye uygun ve güzel ses, nağme, ezgi, birden ziyâde sesin yanvarna gelerek meydana getirdiği müzik cümlesi, fr. *mélodie*. 2. âhenk. 3. lûgat; dil. 4. okurken yanlışlık yapma.

lâhn-i inkisâr : kırılma sesi, kırınlık nağmesi.

lâhs لاس (a. i.) : yalama [k].

lâht لحت (f. i.) : bir şeyin parçası, cüzü.

lâht-ı ciger : ciğerden kopma.

lâhûrî لاهورى (f. i.) : Hindistan'ın Lâhur şehrinde dokunan bir çeşit şal.

lâhûs لاحوس (a. s.) : uğursuz. (bkz : meş'ûm, nahîs).

lâhut لاهوت (a. i.) : ulûhiyyet âlemi.

lâhûti لاهوتى (a. s.) : lâhûta mensup, lâhut ile ilgili. (bkz : ilâhî).

lâhûtiyân لاهوتيان (a. f. c.) : lâhûtiler, ulûhiyyet âlemine girebilen melekler.

lâhût-nişân لاهوتشان (a. f. b. s.) : lâhut'a benzer.

lâhût-pâye لاهوتپايه (a. f. b. s.) : lâhut derecesinde [yüksek].

lâhz, lâhzân لحظان (a. i.) : göz ucu ile bakma.

lâhze لحظة (a. i.) : 1. göz ucu ile bakış. 2. göz ucu ile bir kere bakıncıya kadar geçen zaman.

lâ-icâbiyye لا ايجابية (a. i.) : fels. * yadgerekircilik, fr. *indéterminisme*.

lâic, lâice لا ايجع (a. s. c. : levâic) : aşk ateşi kalbini saran [kimse].

lâ-ilâc لا علاج (a. s.) : çâresiz, im-kânsız.

lâim لا اثم (a. s.) : levm eden, yüze karşı çekiştiren. (bkz : levvâm).

lâime لا ائمه (a. i. c. : levâim) : çekiş-tirme. (bkz : serzeniş).

lâin لا عين (a. s.) : kovulmuş; nefret kazanmış; istenilmiyen. **Şeytân-ı lâin** : Allah'ın rah-metinden (yarlıgamasından) mahrum olan şeytan.

lâjverd لا زورد (f. s.) : lâcivert.

lâjverdi لا زوردي (f. s.) : lâcivertle ilgili.

lâk لاك (f. i.) : 1. tahta kadeh. 2. s. aşığı, hakir.

lâkab لقب (a. i. c. : elkab) : lâğap, bir kimseye, kendi asıl adından başka takılan ad.

lâkah لاقح (a. i.) : hurma, incir gibi bazı ağaçların erkeğinden dişisine vurulan aş.

lâkat لقط (a. i.) : (bkz : lükate).

lâ-kayd لا قيد (a. s.) : kayıtsız, ilgisiz.

lâ-kaydâne لا قيدانه (a. f. zf.) : kayıtsızca, ilgisizlikle.

lâ-kaydi لا قيدي (a. i.) : kayıtsız-lık, ilgisizlik.

lâ-kaydiyye لا قيديه (a. i.) : fels. fr. *quiétisme*.

lâ-kelâm لا كلام (a. s.) : hiç bir di-yecek yok.

lâki لائق (a. s.) : itibarsız, değersiz [kimse].

lâkim لاقيم (a. s.) : yontulmuş, yo-nulmuş.

lâkin لكن (a. e.) : ama, fakat, an-cak, şu kadar var ki. [Arapça'da bu "lâkin" den başka bir de "lâkinne" şekli vardır].

lâkit, lâkita لاقيط (a. s.) 1. yer-den kaldırılıp alınan şey. 2. sokağa bırakılmış yeni doğma çocuk. (bkz : lükata).

lâklâk لاقلاق (a. i. c. : lekalik) : leylek.

Âmeden-i lâklâk : leyleklerin gelme zamânı.

lâklâka لاقلكه (a. i. c. : lâklâkiyyât) : boş, mânâsız, faydasız lâkırdı.

lâklâkiyyât لاقلكيات (a. i. lâklâka'nın c.) : mânâsız, faydasız, boş lâkırdılar.

lâkt لقط (a. i.) : yerden toplama.

lâkt-ül-izâm ve-l-mismâr : **vet.** atın ayasını, yer-de bulunan çivi, kemik, şişe kırığı gibi şeylerden birinin yaralaması.

lâkve لاقوه (a. i.) : ağız çarpılması.

lâ'l لعل (a. i.) : 1. kırmızı, al. 2. kırmızı ve değerli bir süs taşı. 3. dudak.

lâ'l-i âb-dâr : güzelin dudağı.

lâ'l-i dürr-efşân : inci saçan, arasından inci gibi dişler görünen dudak.

lâ'l-i mûzab : 1) şarap; 2) kan.

lâ'l-i nâb : saf dudak, kıpkırmızı dudak.

lâ'l-i revân : şarap.

lâ'l-i sâkî : sâkî'nin dudağı.

lâl لال (a. s.) : dilsiz. (bkz : ebkem).

lâl ü ebkem : şaşa kalmış, dona kalmış.

lâla لالا (f. i.) : 1. bir çocuğu gezdiren, oyaltan uşak. 2. saray haremağası. 3. pâdişahların sadrâzamlara hitâbederken kullandıkları ünvan.

lâle لاله (f. i.) : **bot.** 1. lâle. 2. [eski-den] esirlerin ve cezâlıların boyunlarına taktıkları demir halka. 3. kadın adı.

lâle-i nu'mân : **bot.** bir çeşit lâle, dağ şakayığı.

lâle-fâm لاله فام (f. b. s.) : (bkz : lâle-gûn, lâle-reng).

lâle-gûn لاله گون (f. b. s.) : (bkz : lâle-fâm, lâle-reng).

lâle-hadd لاله حد (f. b. s.) : lâle yanaklı.

lâlek, lâlekâ لالک ، لالکآ (f. i.) : 1. pabuç. 2. taç. 3. horoz ibiği, **fr. crête.**

lâle-nâme لاله نامه (f. b. i.) : eski edebiyâtımızda lâle çeşitleri yetiştirilmesi; fiyatları ve sâire üzerine yazılmış mensur ve manzum eser.

lâle-reng لاله رنگ (f. b. s.) : lâle renkli, lâle rengine olan. (bkz : lâle-fâm, lâle-gûn).

lâle-ruh لاله رخ (f. b. s.) : 1. lâle yanaklı, yanağı lâle gibi kırmızı olan. (bkz : lâle-ruh-sâr). 2. **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamıdır. Zamânımıza kadar gelmiş bir nûmûnesi yoktur.

lâle-ruh-sâr لاله رخسار (f. b. s.) : (bkz : lâle-ruh).

lâlesar لاله سار (f. b. i.) : 1. sığır-cık kuşu. 2. lâlelik. (bkz : lâle-zâr).

lâle-veş لاله وش (f. s.) : lâle gibi, lâleye benzeyen.

lâle-zâr لاله زار (f. b. i.) : lâlelik, lâle yetişen yer, lâle bahçesi.

lâle-zâr-ı cemâl : güzelliğ. lâleliği.

lâ'l-fâm لعل فام (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-gûn, lâ'l-reng).

lâ'l-gûn لعلگون (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-fâm, lâ'l-reng).

lâ'l-reng لعل رنگ (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-fâm, lâ'l-gûn).

lâm ل (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi altıncı harfi olup "ebced" hesabında otuz sayısının karşılığıdır; "l" sesini verir.

lâ-maddiyye لامادیه (a. i.) : eşyanın maddiliğini inkâr edenlerin mesleği, **fr. immatèrialisme.**

lâ-mantıkî لا منطقی (a. s.) : **fels.** * mantık dışı, **fr. alogique.**

lâ-mehâle لا محاله (a. s. ve zf.) : çâresiz, ister istemez. [asıl mânâsı : "hîlesiz" dir].

lâ-mekân لا مکان (a. s.) : mekânsız, yersiz, yere ihtiyâci olmayan; Allah.

lâm-elif لا (a. ha.) : 1. Osmanlı alfabesinde "lam" ile "elif" harflerinin bir arada yazılmış şekli. 2. s. eğri, dolambaç.

lâmi' لامع (a. s. lemeân'dan.) : lemeân eden, parlıyan, parıldıyan; parlak. **Berk-i lâmi'** : parıldıyan şimşek.

lâmi'-ün-nûr : nur saçarak parlıyan.

lâmi, lâmiyye لامی ، لامیه (a. s.) : 1. lâmi harfi şeklinde olan. 2. i. lâmi kafiyesi ile düzenlenmiş olan kaşide. 3. i. a. gr. lâmi ile yapılmış izâfet terkibi (isim tamlaması). (bkz : izâfet-i lâmiyye).

lâmia لامیه (a. s. lemeân'dan. c. : le-vâmi') : 1. parlıyan, parıldayan [şey]. **Karniyye-lâmia** : hek. gözün ön tarafında bulunan cam gibi şeffaf (saydam) tabaka, **fr. cornée.** 2. i. kadın adı.

lâmihi لامح (a. h. i.) : Hz. Nûh'un erkek kardeşi.

lâmihi, lâmiha لامحه ، لامح (a. s. lemh'den.) : 1. parlıyan, parıldayan, parlak. (bkz : dirahşende). 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

lâmis لامس (a. s. lems'den.) : lemse-den, el ile tutan, dokunan.

lâmise

lâmise لامسه (a. i.) : 1. dokunmakla olan duyma duygusu. 2. **biy.** * dokunum. 3. **psik.** dokunma.

lâmişger لامشگر (f. i.) : **bot.** karaağaç.

lâm-ül-fi'l لام الفعل (a. b. i.) : Arapçada üçlü kökten gelen bir kelimenin son harfi.

lâ-müsellim لا مسلم (a. n.) : hiç teslim etmem; 'hayır!'

lân لان (f. i.) : vefâsızlık, hakikat-sizlik.

lâ'n لعن (a. i.) : lâ'netleme; ilenç. (bkz : bed-duâ).

lâ-nazîr لا نظير (a. s.) : eşsiz, ben-zersiz.

lâne لانه (f. i.) : yuva. (bkz : âşiyân).

lâne-i harâb : buzulmuş yuva.

lâne-i nermîn : yumuşak, sıcak yuva.

lâne-i peder : baba yuvası.

lâne-gîr لانه گیر (f. b. s.) : yuva tu-tan.

lâ'net لعنت (a. i.) : Allah'ın mağfire-tinden (yarlıgamasından) mahrumluk; bedduâ, ilenç.

lâ'net-ullah لعنة الله (a. b. i.) : "Allah'ın lâneti" : Allah lânet etsin, mağfiretinden (yarlıgamasından) mahrum kalsın.

lâ'net-ullahi aleyh : Allah'ın lâneti onun üzerine olsun!

lâ-reybe-fih لا ريب فيه (a. b. s.) : onda hiç şüphe yok; kitab-Allah.

lâ-reybi لا ريبي (a. s.) : şüphesiz.

lârki لاركي (a. i.) : **bot.** keçiboynuzu. (bkz : harnûb).

lâs لاس (f. i.) : 1. âdî ipek. 2. dışı hayvan. 3. köpek.

lâ-sânî لا ثانى (a. s.) : ikincisi ol-mıyan, tek. (bkz : vahîd, yektâ).

lâsık لاصق (a. s.) : yapışıcı, yapış-kan; yapışmış olan. (bkz : lâzık).

lâsîf لاصيف (a. s.) : parlıyan, parlayı-cı. (bkz : tâbân).

lâ-siyemmâ لا سيما (a. zf.) : hele, en çok; bâhusûs.

lâsk لاصق (a. i.) : yakı.

lâski لاصقي (a. s.) : yakıya âit, yakı ile ilgili.

lâss لاص (a. i. c : lûsûs, elsâs.) : hırsız. (bkz : düzd, sârik).

lâş لاش (f. i.) : 1. yağma, çapul. 2. s. alçak, aşağılık, îtibarsız [kimse].

lâşe لاشه (f. i.) : 1. leş. (bkz : cîfe). 2. zayıf, arık hayvan. 3. **mec.** kıyıda kalmış ka-yık, gemi teknesi.

lâşe-hâr لاشه خوار (f. b. s.) : leş yiyen.

lâ-şekk لاشك (a. zf.) : şüphesiz, tabîî, elbette. (bkz : bî-gümân).

lâ-şey لاشي (a. s.) : bir şey değil, pek değersiz iş.

lât لات (a. i.) : İslâm'dan önce, Arap-ların Kâbe'de bulunan putlarından biri.

lâ-tâil لا طائل (a. s.) : faydasız, boş, mânâsız, abes.

lâ-tenâhi لا تناهي (a. s.) : bitip tü-kenmez.

lâtha لاطحه (a. i.) : leke.

Lâtha-ı safrâ : lât. macula lutea.

lâtîf لطيف (a. s.) : 1. Allah adla-rındandır. 2. yumuşak, hoş, güzel; nâzik. 3. i. [abdüllâtîf'ten kısaltılarak erkek adı].

lâtife لطيفه (a. i. c. : letâif) : 1. güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka. 2. kadın adı.

lâtife-gû لطيفه گو (a. f. b. s.) : lâtifeci, şakacı. (bkz : lâtife-perdâz).

lâtife-gûyî لطيفه گوئی (a. f. b. i.) : lâtifecilik, şakacılık. (bkz : lâtife-perdâzî).

lâtife-perdâz لطيفه پرداز (a. f. b. s. c. : lâtife-perdâzân) : lâtifeci, şakacı. (bkz : lâtife-gû).

lâtife-perdâzân لطيفه پردازان (a. f. b. s. c. : lâtife-perdâz'ın c.) : lâtifeciler, şakacılar.

lâtife-perdâzâne لطيفه پردازانه (a. f. zf.) : lâtifecilikle, şakacılıkla.

lâtife-perdâzî لطيفه پردازى (a. f. b. i.) (bkz : lâtife-gûyî).

Lâtîfi لطيفى (a. h. i.) : XVI. asırda yaşamış bir Türk tezkirecisidir; Kastamonulu'dur, şâir ve ediptir, 896 (1491) de doğmuştur; 1582 de denizde boğularak ölmüştür.

lâtîme لطيمه (a. i.) : misk.

lâtm لطم (a. i.) : tokat atma.

lâtma لطمه (a. i.) : tokat, şamar.

lâtma-hâr لطمه خوار (a. f. b. s.) : tokat yiyen.

lâûk لائق (a. i.) : yalanacak, yehilecek mâcun. ["luûk" şekli yaygındır].

lâûbâli لا اوبالى (a. s. zf.) : ilişiksiz, kayıtsız, saygısız, senli benli [şey, kimse]. (aslında, Arapça : "aldırış etmem" demektir).

lâûbâliyâne لا اوباليانه (a. zf.) : lâûbâlilikle, kayıtsız, ilgisiz, saygısız bir tarzda, senli benli olarak.

lâ-v-Allah لا والله (a. n.) : vallahî hayır.

lâ ve naam لا ونعم (a. cü.) : hayır ve evet [çok zaman, hiçbir fikir söylenmediğini bildirme makamında kullanılır].

lâ-vücûd لا وجود (a. s.) : fels. ben-değil, fr. non-être.

lây لاى (f. i.) : 1. çamur. 2. tortu. 3. küll.

lây لاى (f. s.) : "lâyiden" mastarından : söyliyén, söyleyici : **Herze-lây** : herze söyliyén, saçmalayan. (bkz : herze-gû).

lâ-ya'kıl لا يعقل (a. b. s.) : dalgın, bihoş. **Mest-i lâ-ya'kıl** : sızmış, sarhoş.

lâ-ya'kılâne لا يعقلانه (a. b. zf.) : akıllı erdirilmiyerek, düşüncesizlikle, dalgınlıkla.

lâ-ya'nî لا يعنى (a. b. s.) : mânâsız. **Mâ lâ-ya'nî** : mânâsız, saçmasapan.

lâ-yecûz لا يجوز (a. s.) : câiz değil.

lâ-yefhem لا يفهم (a. s.) : anlayışsız.

lâ-yefnâ لا يفنى (a. s.) : fenâ bulmaz, yok olmaz, tükenmez. **El-kanaatû kenzûn lâ-yefnâ** : kanaat, tükenmez bir hazinedir.

lâ-yemût لا يموت (a. b. s.) : ölmez, fr. **immortel**. (bkz : câvidânî).

lâ-yemûtâne لا يموتانه (a. zf.) : ölmezlikle, fr. **immortellement**. (bkz : câvidâne).

lâ-yemûtiyyet لا يموتيت (a. b. i.) : ölmezlik, fr. **immortalité**.

lâ-yen-azl لا ينزعزل (a. b. s.) : azlölunmaz, azölunamaz.

lâ-yenfekk لا ينفك (a. s.) : ayrılalmaz, bölünemez.

lâ-yenkati' لا ينقطع (a. zf.) : ardı kesilmeksizin, durmadan, hep.

lâ-yetecezzâ

lâ-yetecezzâ لا يتجزأ (a. b. s.) : **fiz.** parçalanmaz, bölünmez, paralanmaz, bütün.

lâ-yetegayyer لا يتغير (a. b. s.) : değişmez, bozulmaz. (bkz : sâbit).

lâ-yetenâhi لا يتناهى (a. s.) : son-suz, sonu bulunmaz.

lâ-yetenâhiyyet لا يتناهت (a. i.) : sonsuzluk.

lâ-yetezelzel لا يتزلزل (a. s.) : sarsılmaz.

lâ-yezâl لا يزال (a. b. s.) : zevalsiz, bitimsiz.

lâ-yezâli لا يزال (a. b. s.) : lâyezal'e mensûbolan.

lây-hâr لا يحوار (f. b. s.) : tortu içen; şarap tortusunu içecek kadar ayyaş. **Kûlhânî-i lâ-y-hâr** : meşhur hak'm Senât'nin mürşidi.

lâyih لا يح (a. s. levh'den.) : 1. par-lak, parliyan. 2. âşikâr, meydanda. (bkz : hüvey-dâ). 3. hatıra gelen. [Arapçada "lâih" dir].

lâyihâ لا يحه (a. i.) : 1. düşünülen bir şeyin yazı hâline getirilmesi. 2. huk. tasarî. [Arapça'da "lâihâ" dir].

lâyihâ-i kanûniyye : huk. henüz tasdik olunma-mış kanun tasarısı.

lâyik لا يق (a. s. liyâkat'den.) : yakışan, yaraşır, yakışık. (bkz : bercâ, çespân, şâyân, şâ-veste).

lâ-yuadd لا يعد (a. b. s.) : sayılmaz, sayılamaz, pek çok.

lâ-yuadd velâ yuhsâ لا يعد ولا يحصى (a. b. s.) : sayısız, hesapsız, pek çok.

lâ-yugleb لا يغلب (a. s.) : mağlûp olmaz, yenilmez.

lâ-yuhsâ لا يحصى (a. s.) : sayılmaz, hesâba gelemes.

lâ-yuhtî لا يخطئ (a. s.) : hatâ işlemez, yanlış yapmaz, **fr. impeccable.**

lâ-yukal لا يقال (a. b. i.) : tenâsül âleti, (bkz : kadîb, kîr, merz-gûn).

la-yu'kal لا يعقل (a. b. s.) : akıl ermez, anlaşılmaz.

lâ-yu'lâ لا يعل (a. zf.) : üzerine çı-kılmaz, üstüne çıkmak mümkün değil.

lâ-yu'ref لا يعرف (a. s.) : bilinemez.

lâ-yutâk لا يطاق (a. s.) : tâkat yetmez, çekilmez, dayanılmaz. **Teklîf-i mâ lâ-yutâk** : daya-nılmaz ve kabul olunamaz teklif.

lâ-yüfthem لا يفهم (a. s.) : anlaşılmaz.

lâ-yüs'el لا يستل (a. s.) : mes'ûl olmaz, sorulmaz.

lâ-yüs'el-ammâ yef'al : yaptığından dolayı sor-guya, suâle uğramıyan; Allah. (bkz : bi-çûn u çirâ).

lazâ لا ظي (a. i.) : 1. ateş, alev. 2. ce-hennem'in bir adı.

lâ-zâle, lâ-zâlet لا زالة (a. zf.) : 1. zâil olmasın, zeval bulmasın. 2. olsun!

lâ-zâle âliyen : yüce olsun!

lâzebeliyye لازبليه (a. i.) : bot. horozibiğigiller, **fr. amarantacées.**

lâ-zevâl لا زوال (a. s.) : zevalsiz.

lâzık لازق (a. s.) : yapışıcı, yapış-kan; yapışmış olan. (bkz : lâsık, lâzib¹).

lâzım لازم (a. i.) : 1. gerek. 2. gr.

* geçişsiz.

lâzım-ı gayr-i müfârik : terki câiz olmıyan, on-suz olmıyan, çok gerekli.

lâzım ve melzûm : biri olunca öbürünün de ol-ması şart olan.

lâzım, lâzime لازم , لازمہ (a. i.) : 1. gerekli şey. 2. mat. * gerekçe.

lâzi لازي (a. i.) : 1. ateş. 2. cehennem altıncı tabakası. [puta, ateşe tapanlarla büyü-cülerin yeri burası olacaktır.].

lâzib لازب (a. s.) : 1. yapışıcı, yapışkan. 2. sâbit. 3. lâzım, gerekli. (bkz : lâzık).

leâl لآل (a. i. lü'lü'ün c.) : inciler. (bkz : dürer, leâli).

leâli لآلي (a. i. lü'lü'ün c.) : inciler. (bkz : dürer, leâl).

leâli-feşân لآلي فشان (a. f. b. s.) : inciler saçan.

leâmet لآمت (a. i.) : leimlik, alçaklık, bayâğılık. (bkz : denâet).

leb لب (f. i.) : 1. dudak. **Şeker-leb** : şeker dudaklı. **Gonce-leb** : konca gibi dudağı olan, **leb-i âftâb** : gölge.

leb-i cânân : sevgilinin dudağı.

leb-i deryâ (deniz dudağı) : mec. deniz kenarı.

leb-i handân : gülen dudak.

leb-i şefkat : şefkat dudağı. 2. uç, kenar.

leb-i cû : ırmak kenarı.

leb-i cûy-bâr : su kenarı.

leb-i hadrâ : ufuk.

leb-i keşti-gâh : nehirlerin geçit yeri, boğaz, liman ağızı.

leb-i sâgar : kadeh ağızı.

lebâ' لباء (a. i.) : ağız, doğumdan sonra gelen süt.

lebâbet لبابة (a. i.) : zeyreklik, akıllılık. (bkz : fatânet).

lebâçe لباجة (f. i.) : önü açık elbise, hırka; cübbe; ferâce.

lebâd, lebâde لباده , لباده (f. i.) : yağmurluk.

leb-â-leb لبالب (f. zf.) : ağızına kadar dolu.

lebân لبان (a. i.) : göğüs.

lebbân لبان (a. i.) : sütçü.

leb-be-leb لب لب (f. zf.) : dudak dudağa. (bkz : leb-ber-leb).

leb-ber-leb لب لب (f. zf.) : dudak dudağa. (bkz : leb-be-leb).

leb-beste لب بسته (f. b. s.) : 1. dudağı, ağız bağı. 2. susan.

lebbeyk لبیک (a. n.) : "buyurunuz, emir sizindir efendim!" mânâsına kullanılan bir kelime. [hac farızasının icrâsı esnâsında bu kelime ile başlayan muayyen duâlar söylenir ki buna "telbiye" denir]. (bkz : telbiye).

lebbeyk-zen لبیکزن (a. f. b. s.) : evet diyen, râzı olan.

lebbeyk-zen-i icâbet : Allah'ın emrine koşup uyan. [ölen hakkında kullanılır].

lebeb لبب (f. i.) : deriden örülmüş at başlığı.

leben لبن (a. i.) : süt. **Adem-ül-leben** : sütsüzlük. **Adimet-ül-leben** : sütü kesik kadın.

lebenî, lebeniyye لبنیه (a. s. c. : lebeniyyât) : süte âit, sütle ilgili, sütlü. **Mevâd-ı lebeniyye** : sütlü maddeler, ürünler.

lebeniyyât لبنیات (a. i. lebeniyye'nin c.) : sütlü nesneler.

leb-güşâ لبگشا (f. b. s.) : "dudağı açık" : konuşan, söyliylen.

lebi لبی (f. i.) : dilim [ekmek, kavun, karpuz].

lebib لبیب (a. s. c. : libâb) : 1. akıllı. (bkz : fatîn, zekî). 2. i. erkek adı.

lebig لبیق (a. s.) : 1. akıllı, zekî. 2. tatlı sözlü.

leblâb لبالب (a. i.) : bot. sarmışık.

leblâbiyye

leblâbiyye لبلايه (a. i.) : bot. sarma-
şıkgiller, fr. *hédéracées*.

leb-riz لبريز (f. b. s.) : taşıcı, ağız-
na kadar dolmuş. [maddî mânevî].

lebs لبس (a. i.) : 1. giyecek şey. 2. iki
şeyi bir birinden ayırt edememe. (bkz : iltibâs).

leb-teşne لب تشنه (f. b. s. c. : leb-
teşnegân) : susamış.

leb-teşnegân لب تشنگان (f. b. s.
leb-teşne'nin c.) : susamışlar.

lebûn لبون (a. s.) : sütü, sağmal [hay-
van]. **Bint-i lebûn** : süt vermeye başlamış dişi ko-
yun.

lec لج (f. i.) : tepme.

lecâc, **lecâcet** لجاج (a. i.) : ayak
direme, çekişme [düşmanlıkta]. (bkz : taannüd).

lecc لج (a. i.) : 1. dar şey. **Mekân-ı
lecc** : dar yer. 2. inâdetme, ayak direme [düş-
manlıkta].

leccâc لجاج (a. s.) : 1. inatçı. 2. inat-
çılık.

leclâc لجلج (a. h. i.) : 1. satranç
oyununun îcatçısı. 2. s. sözü tutuk söyleyen.

lecclece لجلجه (a. i.) : kararsızlık,
tereddüt [sözde].

lecûc لجوج (a. s.) : çok inatçı, çok
çekişken.

leş ليج (f. i.) : 1. yanak. (bkz : ruh).
2. yüz. (bkz : rûy, ruh, ruhsâr).

lede- لى (a. zf.) : sırasında, yapıldığı
zaman.

lede-l-hâce لى الحاجة (a. b. zf.) : hâ-
cet, ihtiyaç görüldüğü zaman.

lede-l-havâle لى الحواله (a. zf.) : ha-
vâle olundukta.

lede-l-ihtiyâc لى الاحتياج (a. zf.) : ihtiyaç
hâlinde.

lede-l-iktizâ لى الاقتضا (a. zf.) :
gerektiği zaman.

lede-l-mutâlaa لى المطالعه (a. zf.) :
okuduktan sonra.

lede-l-müzakere لى المذاكره (a. zf.) :
müzâkere sırasında.

lede-s-suâl لى السؤال (a. zf.) : so-
rulduktaki.

lede-t-tahkik لى التحقيق (a. zf.) :
tahkik olundukta.

ledg لدغ (a. i.) : yılan veyâ akrep sok-
ması. (bkz : les').

ledig لديغ (a. s.) : yılan, akrep ve
buna benzer hayvanlar tarafından sokulmuş kimse.

ledûn لدن (a. i.) : Allah yanı. **İlm-i
ledûn** : Allah'ın sırlarına âit mânevî bilgi, gayb
ilmî.

ledünnî لدنى (a. s.) : Allah bilgisine
ve sırlarına âit, onunla ilgili. **Mevâhib-i ledünni-
ye** : Hz. Muhammed'e Allah'ın ihsânı olan bilgi.

ledünniyyât لدنيات (a. i. c.) : Allah
bilgisi ve sırları; **mec.** bir işin gizli tarafları, iç-
yüzü.

lefâ لفا (a. i.) : 1. toprak. (bkz :
türâb). 2. s. hakir [şey].

lefâif لفائف (a. i. lifâfe'nin c.) :
sargılar; zarflar. (bkz : lifâfe).

lefc, **lefce** لفعه (a. i.) : kalın du-
dak.

leff لف (a. i.) : sarma; dürüp bir zarf
içine koyma; devşirip kaldırma.

leff ü neşr : ed. birkaç isim yazıldıktan sonra bunların herbirine âit olan sıfat veya fiilleri ayrıca sıralama.

leff ü neşr-i müretteb : ed. yazılan birkaç isimden sonra bunlara âit sıfat veya fiillerin aynı tertiple sıralanması. Meselâ : meşk eyledi pervâne ve şe'm'ü gül-i sad-berg * yanmağı, yakılmağı, yaka yırtmağı benden.

leff ü neşr-i müşevves veya **gayr-i müretteb** : yazılan birkaç isimden sonra bunlara âit sıfat veya fiillerin karışık olarak sıralanması. Meselâ : zül-fünle rûhum Mushaf-i hüsnünde nigâra * tefsirin eder âyet-i nûr ile duhânın.

leffâf لفاف (a. s.) : çok lâfeden, çok söyleyen, cansıkan.

leffen لاف (a. zf.) : dürülmüş, sarılmış olarak; zarf veya mektup içine koyarak.

leffif ليف (a. s. leff'den.) : 1. dürülmüş, sarılmış. 2. a. gr. üç harfli kelimenin iki harfi "elif" veya "y" olanı.

leffif-i makrûn : a. gr. "fâ" sı (ilk harfi) ile, "lâm"ı (son harfi) birlikte harf-i illet olursa : tayy "tavy".. gibi.

leffif-i mefrûk : a. gr. fâ sı (ilk harfi) ile, "lâm"ı (son harfi) birlikte harf-i illet olursa : ve-fâ "vefeye".. gibi.

leftere لفته (f. s.) : alçak, sefil.

legleg لگلک (f. i.) : leylek.

leh له (a. e.) : 1. onun için, ona. Mağ-fûrun-leh : kendisine mağfîret olunmuş. 2. i. birinin çıkarına davranış; yana.

lehide : onun çıkarına uygun olarak.

lehâ لها (a. e.) : leh ve lehu nun müennesi. (bkz : leh, lehu).

leha لها (a. i. lehât'ın c.) : anat. küçük diller. (bkz : lehevât, lihâ, lihî, lühî).

lehât لهات (a. i. c. : lehâ, lihâ, lehevât, lihî, lühî) : anat. küçük dil. ["lihât, lühât" şekilleri de vardır].

lehâz لحاظ (a. i.) : gözücü, göz kuyruğu.

lehce لهجه (a. i.) : 1. dil; dil ko-

lu, bölge dili, fr. dialecte. Fasîh-ül-lehce : dili uz. 2. (Türkçe'de) yüz, surat.

leheb لهيب (a. i.) : alev. Ebû-leheb

(alev babası) : Hz. muhammed'in amcası ve Abd.-ül-Muttalib'in oğlu'dur. İslâm dînini kabûl etmemiş ve halkı da bu dîni kabûlden uzaklaştırmayı kendisine iş edinmişti. ["Kur'ân-ı Kerim'de Tebbet yedâ ebî lehebin..." diye .. başlayan 111 inci Tebbet sûresi bununla karısı Ümmü Cümeyl hakkındadır].

leheb-ün-nâr : ateş alevi.

lehebân لهبان (a. i.) : ateşin alevlenmesi. (bkz : iştiâl).

lehef لهف (a. i.) : kaybolan bir şeyin arkasından üzüleme.

lehevât لهوات (a. i. lehât'ın c.) : anat. küçük diller. (bkz : lehâ, lihâ, lühî).

lehfân لهفان (a. s.) : kalbi yanık. (bkz : mütehassir).

lehhân لحن (a. s.) : okurken çok yanlışlık yapan [kimse]. (bkz : lâhin).

lehib لهيب (a. i.) : 1. alev. 2. ateşin sıcaklığı. 3. alevlenme [ateş]. (bkz : iştiâl).

lehiş لهيش (a. s.) : (bkz : lehfân).

lehide لهنده (a. t. zf.) : onun çıkarına uygun olarak; birinden yana. [zıddı : "aley-hinde"].

lehm لهم (a. i.) : bir nesneyi hemen yutma.

lehs لهث (a. i.) : dili dışarı çıkma, nefesi kesilme.

lehu له (zf.) : onun için, ondan yana [müen. "lehâ", tesniyesi : "lehümâ" dir].

lehüm, lehümâ لهم ، لهمآ (a. e.) : leh kelimesinin cemi ve tesniye (ikilik) şekilleri.

lehv لهو (a. i.) : oyun, eğlence, faydasız iş.

lehviyyât

lehviyyât لهويات (a. i. c.) : oyunlar, eğlenceler.

leim ليم (a. s. leim'den. c. : leimân, liâm) : alçak, aşağılık, cimri [kimse].

leimân ليمان (a. s. leim'in c.) : alçak, pinti aşağılık kimseler. (bkz : liâm).

leimâne ليمانه (a. zf.) : alçakca. **Muâmele-i leimâne** : alçakca muâmele.

lek لك (a. z.) : sana, senin için.

lek لك (f. s.) : 1. ahmak, sersem. (bkz : ebleh). 2. yüz bin.

lek لك (f. i.) : kırmızı boya çıkarmıya yarıyan bir mâden.

lekalik لقالق ("ka" uzun okunur. a. i. faklak'ın c.) : leylekler.

lekanet لكانت ("ka" uzun okunur. a. i.) : çabuk anlayışlı olma.

leked لكد (f. i.) : tepme, çifte.

leke-dâr لكدار (f. s.) : lekeli. (bkz : ma'yûb, müttehem). [kelimenin aslı "lek" dir].

leked-hâr لكد خوار (f. b. s.) : tepme yiyen, çifte yiyen. (bkz : leked-kûb, leked-zede).

leked-kûb لكد كوب (f. b. s.) : çifte yiyen, tepme yiyen. (bkz : leked-hâr leked-zede).

leked-zede لكد زده (f. b. s.) : tepme yiyen, çifte yiyen. (bkz : leked-hâr, leked-kûb).

leked-zen لكد زن (f. b. s.) : tepme vuran, çifte atan, çifteli.

leken لكن (a. i. c. : elkân) : leğen.

lem' لمع (a. i.) : parlama, parıldama. (bkz : lemeân).

lem'a لمعه (a. i. c. : lemeât) : parıltı, parlayış.

lem'a-pâş لمه پاش (a. f. b. s.) : parıldıyan.

lem'a-riz لمه ريز (a. f. b. s.) : parlıyan, parıldıyan.

lemeân لمان (a. i.) : 1. parlama, parıldama. (bkz : lem'). 2. fiz. * gazışı, fr. luminescence.

lemeân-ı fosfori : fiz. * fosforışı. 3. kadın adı.

lemsât لمات (a. i. lem'a'nın c.) : parıltılar, parlayışlar.

lemeât-ı şems : Güneş'in parıltıları.

lemehât لمحات (a. i. lemha'nın c.) : bir defâ bakışlar, bir göz atışlar.

lemh لمح (a. i.) : 1. bakma, göz atma.

lemh-i basar : çabucak bir göz atıverme. 2. parıltı, parlama.

lemha لمح (a. i. c. : lemehât) : 1. bir defâ bakma, bir göz atışı. 2. parıltı, parlama.

lemha-i basar : göz açıp kapayıncıya kadar geçen zaman, pek az [zaman].

lemha-i iftitâh : gözün açılışındaki ilk bakışı, dünyâyı ilk görüşü.

lemhat-ül-basar : göz açıp kapayıncıya kadar, pek az zamanda.

lems لمس (a. i.) : el ile dokunup duyma, el ile tutma; dokunma ile duyulan.

lemsî, lemsiyye لمسيء لمسيه (a. s. c. : lemsiyyât) : lems ile, dokunma ile ilgili. **İhsâsât-ı lemsiyye** : dokunma * duyuları.

lemsiyyet لمسييت (a. i.) : bir cisme, bir mâdene parmakla dokunmaktan meydana gelen his.

lem-yezel لم يزل (a. b. s.) : zeval bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı. [Allah'ın sıfatlarındandır].

lem-yezeli لم يزلي (a. b. i.) : zeval bulmazlık, bâkîlik, kalıcılık.

lemze لمزه (a. i.) : göz veyâ kaşla işâret etme. (bkz : lümeze).

lenc لنع (f. i.) : naz ve edâ ile salınma. (bkz : hîrâmân).

lenf, lenfâ لنف ، لنفآ (a. i.) : **hek.** beyaz kan, vücutta ince damarların içinde dolaşan, kanın esâsını teşkil eden ve eskilerin ahlât-ı erbaa dedikleri bu dört maddeden biri.

lenfâî, lenfâiyye لنفآئى ، لنفآئى (a. s. i.) : lenfe âit, lenfle ilgili; lenf maddesi; ağır kimse. **Cümle-i lenfâiyya** : lenf sistemi.

leng لنگ (f. s.) : 1. topal, aksak. (bkz : a'rec). 2. tenâsül âleti. 3. yolculuk sırasında kafilenin bir yerde bir iki gün kalması.

leng-âne لنگانه (f. zf.) : topalcasına.

lenger لنگر (f. i.) : gemiyi yerinde mıhlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa. **Fekk-i lenger** : geminin lenger alıp yola çıkması.

lenger-endâz لنگر انداز (f. b. s.) : 1. lenger atan; demir atan. 2. (limanda) demir atmış olan [gemi].

lenger-hâne لنگر خانه (f. b. i.) : lenger yapılan yer.

lengerî لنگرى (f. i.) : lenger, büyük bakır sahan.

leng-fâhte لنگ فاخته (f. b. s.) :

1. topal güvercin. 2. **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir; buna "aksak fâhte", "nîm fâhte" de denilir. 10 zamanlı ve 6 darblıdır. Leng-fâhte, fâhte usûlünün yarısıdır. Şarkı gibi küçük forme'larda kullanılmaz; büyük usuller gibi peşrev, beste (bilhassa nedense nakış besteler bununla ölçülmüştür) şekillerinde kullanılır. Âyîn-i şeriflerde de görüldü. Bu yüzden istisnâ olarak büyük usuller gibi muâmeleyle tâbî tutulur ve 10/16 lık değil (ki bu mertebesi henüz hiç kullanılmamıştır) 10/8 lık mertebesine "yürük leng fâhte" denir. Sırasıyle Türk aksağı, semâî ve nîm sofyan usullerinden mürekkeptir. 6 darbının kıymeti sırasıyle şöyledir : nîm kavî, kavî, zaif, kavî, nîm kavî ve zaif. Darbların vuruş şekilleri ve imtidatları ise şudur : düm (2 zaman), tek (3 zaman), düm (1 zaman), tek (2 zaman), te (1 zaman) ve ke (1 zaman). Leng fâhte, zaman itibâriyle bir küçük usûl olduğundan, bu usûl ile ölçülmüş bir

eserin notasında, ölçünün terkebine giren Türk aksağı, semâî ve nîm sofyan, noktalı çizgilerle ayrılmaz.

lengi لنگى (f. i.) : topallık, aksaklık.

len terânî لن ترانى (a. cü.) : [sen] beni görmiyecaksin.

lerzân لرزان (f. s.) : titrek, titreyen. (bkz : ra'shân, ra'se-dâr).

lerze لرزه (f. i.) : (bkz : lerziş).

lerze-i istitâr ü istîğna : saklanıp çekilme titreyişi.

lerze-dâr لرزه دار (f. b. s.) : titrek, tireyici. (bkz : lerze-nâk).

lerze-bahş لرزه بخش (f. b. s.) : titreten, titreme veren.

lerze-nâk لرزه ناك (f. b. s.) : titreyen, titreyici, titrek. (bkz : lerze-dâr).

lerzende لرزنده (f. s.) : titreyen, titrek. (bkz : lerzân).

lerze-resân لرزه رسان (f. b. s.) : titreten, titreme veren.

lerziş لرزش (f. i.) : titreme, titreyiş. (bkz : irtîlâş).

les' لسع (a. i.) : yılan, akrep ve benzeri gibi şeylerin sokması. (bkz : ledg).

lesâs لصاص (a. i.) : hırsızlık etme. (bkz : lûsûsiyyet, sirkat).

lesme لشمه (a. i.) : peçe, yüzörtüsü. (bkz : bürka', nikab, şâme).

less لك (a. s.) : dâim olan.

lest لست (f. s.) : güzel, iyi; kuvvetli.

lesûs, lesûsiyyet لصوص ، لصوصيت (a. i.) : hırsızlık, hırsızlık etme. (bkz : sirkat).

leşker

leşker لشكر (f. i.) : asker.

leşker-i aramrem : çok asker.

leşker-i gamm : gam askeri.

leşker-gâh لشكرگاه (f. b. i.) : ordu yeri.

leşker-keş لشكرکش (f. b. s.) : asker çeken, asker idâre eden.

leşker-şikâf لشكرشكاف (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şiken, leşker-şükûf).

leşker-şiken لشكرشكن (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şikâf, leşker-şükûf).

leşker-şükûf لشكرشكوف (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şikâf, leşker-şiken).

let ل (f. i.) : 1. dayak, kötek. 2. şiddetle çarpma. (bkz : sadme).

letâfet لطافت (a. i.) : 1. lâtiflik, hoşluk. 2. güzellik. 3. nezâket. 4. yumuşaklık. (bkz : mülâyemet).

letâif لطائف (a. i. lâtime'nin c.) : lâtifeler, güldürecek güzel sözler ve hikâyeler.

letâif-i sünbûle : astr. (bkz : semâk-i a'zel).

letâif-ül-hiyel : harb oyunları ve hileleri.

letre لتره (f. s.) : eski, yırtık; parça parça.

lett ل (a. i.) : 1. karıştırma. (bkz : halt). 2. bağlama. 3. yaklaşma, yanaşma. 4. dövmeye, vurma. (bkz : darb).

lev لو (a. e.) : olsa bile.

lev' لؤا (a. i.) : den. yısa etme, çekme.

lev' لوع (a. i.) : 1. yakma. 2. yanma. lev'-i garâm : sevgi ile, aşk ile yanma.

lev'a لوعه (a. i. c. : leveât) : yürek yanıklığı, gönül acısı. (bkz : süzüş-i dil).

lev'a-i kalb : gönül acısı, iç yanıklığı.

levâhik لواحق (a. i. lâhika'nın c.) : lâhikalar, ekler, eklenen şeyler.

levâhik-i lâmise : biy. * dokunaç, fr. tentacule.

levâic لوايع (a. s. lâic, lâice'nin c.) : kalbi aşktan yanahlar.

levâih, levâyih لوايح (a. i. lâyiha'nın c.) : 1. lâyihalar. 2. Molla Câmi'nin meşhur eseri.

levâim لوائيم (a. i. lâime'nin c.) : çekiştirmeler, çekiştirilecek işler.

levâmi' لوامع (a. i. lâmia'nın c.) : 1. parlamalar, parıldayan şeyler, nurlar. 2. Molla Câmi'nin meşhur eseri.

levâzım لوازم (a. i. lâzime'nin c.) : 1. lâzım olan şeyler, gerekli şeyler; yaşamak, geçinmek, yolculuk için lüzumlu olan nesneler. 2. ask. askerin yiyecek, giyecek, yakacak ve savaş eşyası ve bu işlerle uğraşan dâire.

levâzımât لوازمات (a. i. levâzım'ın c.) : (bkz : levâzım).

levc لوج (a. i.) : ağızda bir şeyi veyâ lokmayı ötiye berie döndürme.

leveât لوعات (a. i. lev'a'nın c.) : yürekten gelen acılar, iç yanıklıkları.

levend لوند (f. i. c. : levendân) : 1. yeniçeri devrinde deniz erlerine verilen bir ad. 2. vaktiyle Venediklilerin Şark memleketlerinden maaşla topladıkları bahriye askeri. 3. s. tenbel. 4. s. ayyaş, içkici. 5. s. zampara. 6. s. kabadayı. 7. hizmetçi; gündelikçi; çırak. 8. nâmusuz kadın. 9. ibne. [Türkçe'de kullandığımız mânâlar Farsça'da yoktur].

levendân لوندان (f. i. levend'in c.) : levendier.

levend-âne لوندانه (f. zf.) : levencesine, sür'atle, hızla.

levendât لوندات (a. i. levend'in c.) : leventler. [yapma kelimelerdendir].

levh لوح (a. i. c. : elvâh) : yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

levh-i emles : üzerine hiç bir şey yazılmamış, leke düşmemiş levh, fr. *table rase*.

levh- hâtır : hâfıza.

levh-i mahfûz : Allah tarafından takdîr edilen şeylerin yazılı bulunduğu mânevî levha; ilm-i ilâhî.

levha لوحه (a. i.) : bir yere asılmak üzere yazılmış veya yapılmış yazı veya resim. **Ser-levha** : başlık [yazılarda].

levha-i nuhûset : uğursuzluk levhası.

levhaş-Allah لوحش الله (a. n.) : Allah, irak etmesin! vahşet vermesin; âferin. [aslı : "lâ evhaş-Allah" dır].

levhateyn لوحتين (a. i. c.) : (bkz : deffeteyn).

levîd لويد (f. i.) : kazan [kap].

levlak, levlake لولاك، لولاكه (a. i.) : bir kudsî hadîsten alınmış olup, Hz. Muhammed'e hitâptır.

levlâke levlâke lemâ halakt-ül-evlâke : Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım - [hadîs-i kudsî].

levm لوم (a. i.) : zemmetme, çekiştirme; paylama; başa kakma.

levm-i lâim : çekiştiricinin kınaması.

levme لومه (a. i.) : çekiştirilmesini, zemmedilmesini, başa kakılmasını gerektiren iş.

levn لون (a. i. c. : elvân) : 1. renk, boya; sıfat. (bkz : fâm). 2. nevi, çeşit. (bkz : gûn)

levs لوث (a. i.) : pislik, mundarlık, kir.

levs-ül-katî : huk. [eskiden] birisini katletmekle müttehem olan şahısta katlin nişânesi yâhut mak-tul ile aralarında zâhir bir düşmanlık bulunması gibi âlâmet ve karîneler.

levsiyyât لوثيات (a. i. c.) : kirli, pis şeyler.

levvâm, levvâme لوام، لوامه (a. s. : çok levv edici, çekiştirici, başa kakıcı, paylayıcı. **Nefs-i levvâme** : nefsin yedi mertebesinden biri. (bkz : nefs-i emmâre).

levz لوز (a. i.) : bâdem.

levzâi لوزي (a. s.) : zarif, akıllı, ince [kimse].

levze لوزه (a. i.) : 1. [bir tek] bâdem. 2. anat. [bir tek] bâdemcik, fr. *amygdale*.

levzetân لوزتان (a. i.) : anat. iki bâdemcik, bâdemcikler. fr. *amygdalites*.

levzeteyn لوزتين (a. i. c.) : anat. bâdemcikler. (bkz : levzetân).

levzî لوزي (a. s.) : 1. bâdem biçiminde olan. 2. bâdemle ilgili.

levzîn لوزين (a. i.) : hek. bâdem hulâsası.

levzîne لوزينه (f. i.) : 1. bâdem helvası. 2. bâdemli helva.

levzinec لوزينج (a. i.) : bâdemli helva.

levziyyât لوزيات (a. i. c.) : bâdemle yapılmış tatlılar.

levziyye لوزيه (a. i.) : bot. bâdem, erik, kayısı, şeftâli, vişne, kiraz ve benzerlerinin içinde bulundukları fasîle.

ley لي (f. i.) : 1. kab, zarf. 2. çamur. (bkz : vehal).

leyâil ليال (a. i. ley'l'in c.) : geceler. (bkz : leyâl, leyâlî).

leyâl, leyâlî ليالى، ليالي (a. i. ley'l'in c.) : geceler.

leyâl-i hasret : hasret geceleri.

leyâl-i hoş-nümâ : güzel görünen geceler.

leyâl-i vesvese-hiz : vesvese koparan geceler.

leyân ليان (f. s.) : parlıyan, parlayıcı.

leyan

- leyân** لَيَان (a. i.) : konforlu, lüks hayat.
leyin لَيْن (a. s.) : (bkz : leyyin).
leyk لَيْك (f. e.) : lâkin, ammâ, fakat, ancak. (bkz : lîk).
leykin لَيْكِنْ (e. a.) : lâkin. (bkz : lîk, fîkin).

leyl لَيْل (a. i. c. : leyâl, leyâl, leyâli) : gece. (bkz : şeb, şev) **Nısf-ül-leyl** : gece yarısı. **Tesâvi-i leyl ü nehâr** : astr. gece ile gündüzün mü-sâvi (* eşit) uzunlukta oluşu, fr. **équinoxe**. [21 mart ile 21 eylülde yılda iki kere olur].

leyl-i dimâğ : dimağın gecesı, karanlığı.

leyl-i serd : soğuk gece.

leyl-i târîk : karanlık gece.

leyl ü nehâr : gece gündüz.

Leylâ لَيْلَاء (a. h. i.) : Leylâ ile Mec-nûn hikâyesinin kadın kahramânı.

leylâ لَيْلَاء (a. i.) : 1. çok karanlık gece. 2. arabî aylarının son gecesı. **Leyle-i leylâ** : çok uzun ve ızdıraplı gece. 3. kadın adı.

leylâk لَيْلَاق (a. i.) : bot. leylâk, lât. syringa. vulgaris.

leylâki لَيْلَاقِي (a. s.) : leylâk ren-ginde olan, mor.

leyle لَيْلَه (a. i.) : 1. bir gece, bir tek gece. 2. gece. (bkz : leyl, şeb).

leyle-i bedr : ayın ondördüncü gecesı.

leyle-i berât : Arabî aylarından şâbanın on be-şinci gecesı

leyle-i erbaa : çarşamba gecesı.

leyle-i hâmûş : susmuş gece.

leyle-i kadr (kadir gecesı) : ramazanın yirmi yedinci gecesı.

leyle-i mi'râc (mîrâc gecesı) : Hz. Muhammed'in göğe çıktığı gecedir ki, kamer aylarından re-ceb'in yirmi yedisine rastlayan kandil gecesidir.

leyle-i regaib (rağbetler gecesı) : Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'e gebe kaldığı kamer aylarından re-ceb'in ilk cumâ ve kandil gecesidir.

leylet-ül-arûs : Hz. Mevlânâ'nın âhirete intikali günü hâtırası olarak yapılan tören.

leylet-ül-isrâ' : mîrac gecesı. (bkz : leyle-i mi'râc).

leylen لَيْلَان (a. zf.) : geceleyin, gece vakti.

Leyli لَيْلِي (a. h. i.) : (bkz : Leylâ).

leyli, leyliyye لَيْلِي، لَيْلِيَّة (a. s.) :

1. gece ile ilgili, gece olan; gece gibi karanlık, hüzünlü. 2. gece kalınan, yatılı. **Cârîha-i leyliyye** : zool. gece kuşları [baykuş, puhu gibi].

leymûn لَيْمُون (a. i.) : limon.

leynet لَيْنَت (a. i.) : yumuşak koltuk yastığı.

leys لَيْس (a. i.) : yokluk. (bkz : adem).

leys لَيْسَت (a. i.) : arslan. (bkz : dir-gam, esed, haydar, gazanfer, şîr).

leysiyye لَيْسِيَّة (a. i.) : fels. nihilizm, fr. nihilisme.

leyte لَيْتَه (a. e.) : olsaydı, keşke, ne olurdu. [tahakkuku mümkün olmıyan şeyler için kullanılır].

leyte laalle : "bakalım, bugün, yarın" gibi söz-lerle vakit geçirme, işi sürüncemede bırakma, sav-saklama.

leyyin لَيْيِن (a. s.) : yumuşak. (bkz : mülâyim).

leyyin-ül-cânib : yumuşak tabiatlı, kanı sıcak kimse.

lezâiz لَزَائِذ (a. i. lezîze'nin c.) : tatlı şeyler, zevk alınacak şeyler.

lezâiz-i dünyeviyye : dünyâ lezzetleri, dünyâ zevkleri.

lezez لَزْذ (a. i.) : askere verilen

maâşın (ulûfenin) dördüncü üç aylığını (şevval, zilka'de, zilhicce) belirten bir tâbirdir.

lezim لَزِم (a. i.) : (bkz : malzem).

lezir لَزِير (f. s.) : akıllı.

lezziz, lezize لذيز ، لذيزه (a. s. lezzet'den.) : lezzetli, tatlı, hoşça gider [şey].

lezzûk لزوق (a. i.) : **hek.** yakı gibi vücuda yapıştırılan ilâç.

lezzât لذات (a. i. lezzet'in c.) : tatlar, çeşniler.

lezzet لذت (a. i. c. : lezzât) : tat, çeşni.

lezzet-i ilm : ilmin lezzeti.

lezzet-i nân : ekmeğin lezzeti.

lezzet-i pehlû : yan lezzeti, yanyana bulunma adı.

lezzet-i sahbâ : şarabın tadı.

liss لیس (a. i. c. : elsâs, lûsûs) : hırsız. (bkz : lass, luss).

li- لـ (a. e.) : "için, ötürü, dolayı, yüzünden" mânâsına gelir : **li-zâlîke** : bundan dolayı, onun için.. gibi.

liâm لئام (a. s. leim'in c.) : alçak, aşağılık, pinti kimseler. (bkz : leimân).

liân لئان (a. i.) : 1. lâ'netleşme, bir-birine lâ'net etme. 2. karı ile kocanın hâkim hü-zûrunda şer'î usûlüne uygun olarak dörder defa şahâdetde bulunduktan sonra karşılıklı kendi nefsi-lerine lâ'net okumaları.

libâb لباب (a. s. lebib'in c.) : akıllılar.

libâçe لباجة (f. i.) : elbise.

libân لبان (a. i.) : kadın sütü, insan sütü. (bkz : rızâ').

libân لبان (a. i.) : süt emzirme. (bkz : ırzâ').

libâs لباس (a. i. c. : elbise) : esvap. (bkz : câme).

libâs-ı fersûde : eskimiş esvap.

libâs-ı mâtem : mâtem elbisesi

libâs-üt-takvâ : îman; hayâ.

libs لبس (a. i.) : Kâbe'ye örtülen örtü.

libse لبسه (a. i.) : giyış, elbise giyme.

licâm لجام (a. i. c. : elcime, elcüm, lücüm) : hayvanın ağzına vurulan gem. [Farsça "ligâm" dan alınmıştır].

licâm-ı kadîb : anat. zekerin altındaki dil.

li-eb لاب (a. zf.) : baba tarafından, baba yoluyla.

li-ebeveyn لابوين (a. zf.) : baba ve ana tarafından, ana baba yoluyla.

li-ecl لاجل (a. zf.) : ...den dolayı, için, maksadiyle.

li-ecl-il maslaha : iş için.

li-ecl-il muhâkeme : muhâkeme için.

li-ecl-it-tahsil : tahsil için, okumak için.

lif ليف (a. i. c. : elyâf) : 1. biy. tel. 2. yıkanırken sabunu köpürtüp yıkanmak üzere kullanılan ve bâzı nebatların (* bitkilerin) telleri didiklenerek yapılan gevşek yumak.

lifâfe لفافه (a. i. c. : lefâif) : 1. hek. sargı. 2. bot. bâzı çiçeklerin etrâfını çeviren değışik yapraklar.

lifi ليفى (a. s.) : lif gibi, life benzer.

ligâm لگام (f. i.) : gem; dizgin. (bkz : licâm).

lihâ' لحاء (a. i.) : ağaç kabuğu. (bkz : luhâ, kısr).

lihâ لحي (a. i. lihye'nin c.) : sakallar.

lihâ لها (a. i. lehât'ın c.) : anat. küçük diller. (bkz : lehâ, lehevât, lihî, lühî).

lihâf لحاف (a. i. c. : lühûf) : 1. örtünecek şey. 2. yorgan. 3. sargı. 4. bot. zar, kabuk.

lihâm لحام (a. i.) : 1. lehim. 2. lehimleme.

lihâz لحاظ (a. i.) : 1. düşünme. (bkz : mülâhaza). 2. riâyet etme.

li-hâzâ

li-hâzâ لهذا (a. zf.) : bunun için, bundan dolayı.

lihevi لحوى (a. s.) : lihye, sakal ile ilgili.

lihi لى (a. i. lehât'ın c.) : anat. kû-çük dil. (bkz : lehâ, lihâ, lehevât, lühî).

li-hikmetin لحكمة (a. zf.) : bir hikmete mebnî olarak.

lihyânî لحيانى (a. s.) : uzun sakallı.

lihye لحيه (a. i. c. : lihâ, luhâ) : sakal. (bkz : rîş). **İrhâ-yi lihye** : sakal koyuverme. **Azim-ül-lihye** : uzun sakallı. **Teyş-ül-lihye** : keçi sakallı.

lihye-i hut : zool. balina balıklarının kanatları.

lihye-i şerife : Hz. Muhammed'in sakallarının kırıntısından toplanıp muhâfaza edilen kıl veya kıllar.

lihyet-üt-teys : bot. keçisakalı.

lihye-dâr لحيه دار (a. f. b. s.) : sakallı.

lik لك (f. e.) : lâkin, fakat, amma, ancak. (bkz : leykîn, lîkin, velî).

lika' لقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. görme, rast gelip kavuşma. 2. yüz, çehre. **Meh-lika** : Ay yüzlü. **Hurşid-lika** : Güneş yüzlü, yüzü Güneş gibi. **Bed-lika** : çirkin yüzlü.

likâ-yi âfâk : Gökyüzü.

lika ليقه (a. i.) : [eskiden] mürekkep hokkalarına konulan ham ipek, lök.

likâf لكاف (a. i.) : palan.

likâf-i müzeyyen : süslü palan.

likâf-i zerrîn : yaldızlı palan.

li-kaili لائقه ("ka" uzun okunur. a. cü.) : söz söyleyenin.

likat لقاط ("ka" uzun okunur. a. i.) : başak toplama.

lika-Ullah لقاء الله ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : Allah'a kavuşma.

likin ليكن (f. e.) : lâkin. (bkz : lik, leykîn).

li-küllî لكل (a. e.) : hepsi için.

li-l-arziyye للارضه (a. s.) : astr. * yermerkezli, jeosantrik, fr. *géocentrique*.

li-l-beşeriyye للبشرية (a. s.) : antroposantrik, fr. *anthropocentrique*.

lillâh, lillâhi لله ، لله (a. e.) : Allah'a mahsus, Allah için. **El-hamdü lillâh** : hamd, ancak Allah'adır. **El-hükmü lillâh** : hüküm ancak Allah'ındır. **El-minnetü lillâh** : minnet ancak Allah'a mahsustur. **Rızâen lillâh** : Allah rızası için.

lillâhi ve resûlihi : Allah ve resûl hürmetine.

lillâhi derrehu : hayrı, Allah için artsın.

li-maslahatin لمصلحة (a. zf.) : iş icâbı.

lime ليمه (f. i.) : parça, küçük ve uzun dilim.

lime lime : parça parça.

limmî لى (a. s.) : mant. * önsel, a priori. (bkz : kabî).

limû ليمو (f. i.) : limon.

li-muharririhi لمحرره (a. zf.) : muharriri, yazarı tarafından.

li-müellifihi لمؤلفه (a. zf.) : müellifi, yazarı tarafından.

li-münşihi لمنشه (a. zf.) : nesri yazar tarafından.

li-mütercimihi لترجمه (a. zf.) : mütercim (* çeviren) tarafından.

linet لينت (a. i.) : yumuşaklık, mülâyimlik, ishal.

-lis ليس (f. s.) : yalayan, yalayıcı.

Kâse-lis : çanak yalayıcı, dalkavuk. ["lîsiden" masterından]. (bkz : müdâhin).

lisâm لسان (a. i.) : yüz örtüsü, yaşmak.
(bkz : nikab).

lisân لسان (a. i. c. : elsine, elsün, lüsñ, füsün) : 1. dil [ağızdaki]. 2. konuşulan dil. **Fasih-il-lisân** : fasih, açık, düzgün olarak söz söyleyen, uzdıllı. **ilm-i lisân** : yer yüzündeki bütün dilleri ses, şekil, mânâ ve sintaks bakımından umûmî veyâ mukayeseli olarak inceliyen ilim, lengüistik, fr. *linguistique*.

lisân-ı edeb : edep ve edebiyât dili.

lisân-ı hâl : insanın, yüzünün hareketlerinden, duruşundan anlaşılan şey.

lisân-ı mâder-zâd : ana dili.

lisân-ı ma'sûm : temiz, günahsız dil.

lisân-ı mizmâr : anat. küçük dil.

lisân-ül-asâfir : bot. kuş dili.

lisân-ün-nâr : ateşin parıltısı, alevi.

lisân-üs-sevr : bot. sığırdili denilen çok yapraklı bir nebat (* bitki).

lisân-âşnâ لسان آشنا (a. f. b. s.) : dilbilir, yabancı bir dil bilen.

lisânen لساناً (a. zf.) : ağızdan.
(bkz : şifâhen).

lisânî لسانى (a. s.) : lisâna, dile mensup, dille ilgili.

lisânîyyat لسانيات (a. i. c.) : dil ilmi, lengüistik, fr. *linguistique*.

lisân-Ullah لسان الله (a. b. i.) : Kur'an-ı Kerim.

lisât لسات (a. i. lise'nin c.) : hek. dış etleri.

lise لسه (a. c. : lisât) : hek. dış etli.
(bkz : lisse).

li-sebebin لاسب (a. zf.) : bir sebepten dolayı.

lisevî لثوى (a. s.) : dış etlerine âit, dış etleriyle ilgili.

lisse لسه (a. i. c. : lisât). (bkz : lise).

İ-ş-şemsiyye لى الشمسى (a. s.) :
astr. günmerkezli, fr. *héliocentrique*.

litâf لطاف (a. i. lâtif'in c.). (bkz : lâtif).

litâm لطام (a. i.) : el ayasıyla vurma, tokat atma.

li-ümm لام (a. b. i.) : ana bir kardeş.

liv لىو (f. i.) : Güneş, (bkz : Âf-tâb).

livâ' لواء (a. i. c. : elviye) : 1. bayrak.

livâ-i saâdet : Hz. Muhammed'in bayrağı

livâ-i şerif : Hz. Muhammed'in bayrağı.

livâ-ül-hamd : Muhammed ümmetinin mahşer günü altında toplanacakları bayrak; Makam-i Ahmedî 2. mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak. 3. ask. * tuğay. 4. ask. * tuğgeneral. **Mîr-livâ** : miralay ile ferik arasındaki paşa rütbesi, * tuğgeneral.

livâta لواطه (a. i.) : lûtîlik, erkekler arasındaki cinsî sapıklık, kulamparalık.

livâz لواز (a. i.) : 1. sığınmak. (bkz : ilticâ). 2. birbirinin arkasına gizlenme.

live ليوه (f. s.) : yaltaklanıcı, aldatıcı; şakacı; çevik.

liyâkat لياقت (a. i.) : 1. lâyık olma, değerlilik, yararlık. 2. iktidar, hüner, fazilet.

liyâkat-mend لياقتمند (a. f. b. s. c. : liyâkat-mendân) : liyâkatli, değerli; faziletli.

liyâkat-mendân لياقتمندان (a. f. b. s. liyâkat-mend'in c.) : liyâkatliler, değerliler; faziletliler.

liyâkat-mendâne لياقتمندانه (a. f. zf.) : liyâkatli olarak, değerlilikle.

li-zâlîke لذلك (a. zf.) : bunun için, bundan dolayı, bu sebepten.

lizâm لازم (a. i.) : lâzım olma, lüzum, gereklilik.

li-zâtihi لذاته (a. zf.) : kendiliğinden.

luâb لعب (a. i.) : fizy. 1. salya.

luâb-ı ankebût : örümcek ağı.

luâb-ı sürûr : sevinç tükürüğü. 2. bal, şeker gibi şeylerle yapılan tatlı.

luâb-ı şems, luâb-üş-şems : serap, pusarık.

luâbi لعبي (a. s.) : 1. luâba mensup, salya ile ilgili. 2. salya gibi yapışkan.

luâbîn لعبين (a. i. c.) : luâb'ın, sudan başka, terkibinde bulunan maddelerin hepsi.

lu'b لعب (a. i.) : oyun, eğlence.

lu'bet لعبت (a. i.) : 1. oynanan, oynanılan şey, oyuncak. 2. herkesi hayrette bırakan şey, hâl.

lu'bet-bâz لعبت باز (a. f. b. i.) : oyuncu, hokkabaz, hayalci, kuklacı.

lu'bet-gâh لعبتگاه (a. f. b. i.) : oyun yeri; tiyatro.

lu'bet-ül-ayn لعبة العين (a. b. i.) : göz bebeği.

lu'bi لعبي (a. s.) : oyun ile ilgili olan.

lu'biyyât لعبيات (a. i. c.) : oyunla ilgili eğlenceler. [canbaz, hokkabaz, tiyatro... gibi].

lûc لوج (f. s.) : şaşı.

lûgat لغت (a. i. c. : lûgat) : 1. kelime, söz. 2. her milletin konuştuğu dil ve bu dilin her kelimesi. 3. lûgat kitabı (* sözlük). ilm-i lûgat : lûgatçılık (* sözlükçülük), fr. lexicologie. Ehl-i lûgat : lûgatçilikten anlıyan, lûgatçı (* sözlükçü), lûgat sâhibi.

lûgat لغات ("ga" uzun okunur. a. i. lûgat'in c.) : 1. lûgatler, kelimeler, sözler. 2. lûgat kitapları, * sözlükler.

lûgat-nûvis لغت نویس (a. f. b. s.) : lûgat yazarı, * sözlük yapan.

lûgat-şinâs لغت شناس (a. f. b. s.) : iyi lûgat bilen.

lûgavî لغوي (a. s.) : 1. lûgate mensup, lûgat anlıyan. 2. mecâzî olmayıp hakikî bir mânâyâ delâlet eden kelimeye âit olan.

lûgaviyyûn لغويون (a. i. c.) : lûgat (* sözlük) ile uğraşanlar, lûgatçiler (* sözlükçüler).

lûgaz لغز (a. i. c. : elgaz) : 1. bilmece, bulmaca; yanıltmaca. 2. ed. manzum bilmece, eski divanların çoğunda bulunan ve halk dilinde hece vezni ile yazılmış olan bilmece : "bir küçücük fıçı * içi dolu turşucuk : limon. "Bir küçük Arabcık * başındadır tablacık" : çivi... gibi.

lûhâ لحا (a. i.) . (bkz : lihâ).

lûhâza لحاظه (a. i.) : gözucu ile bir şeye dikkatli dikkatli bakma.

lûkata لقطه (a. i.) . (bkz : lukta).

lûk لوك (f. i.) : lûk, kısa tüylü yük devesi.

lûkmân لقمان (a. h. i.) : İslâmlıktan önceki Araplarda efsânevi bir şahsiyet olup, Kur'ân'da da zikredildiği gibi, sonraki devirlerin efsâne ve şiirinde öğüt veren sözleriyle meşhur olan pek eski bir hekimin veyâ hikâyecinin adı.

lûkme لقمة (a. i.) : lokma.

lûkme-şumâr لقمة شمار (a. f. b. s.) : herkesin lokmasını sayan; mec. hasis, pinti. (bkz : bahîl).

lûkta لقطه (a. i.) : yerden toplanan şey. (bkz : lûkata).

lûl, lûlî لؤلؤ، لؤلؤ (f. i.) : 1. şarkı söyleyen, oynayan kadın. 2. utanmaz, hayâsız, nâmusuz [kadın]. 3. s. nâzik ve zarif.

lûle لولة (f. i.) : 1. lûle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru. 2. halka gibi düzülmüş şey, lûle. 3. kâğıt külâh.

lûrî لورى (f. i.) : miskinlik denilen hastalık. (bkz : cüzâm).

luss لىس (a. i. c. : elsâs, lûsûs) : hirsiz. (bkz : lass, sârik).

Lût لوط (a. h. i.) : Hz. İbrâhîm'in yeğeni olan peygamber. **Kavm-i Lût** : Lût peygamberin çağırışına ehemmiyet vermiyerek ahlâksızlığa düşkünlüklerinden dolayı Allah tarafından yok edilen Sodom ve Gomorrah halkı.

Lût لوت (f. s.) : 1. çıplak. 2. tatlı yemekler.

Lûtf لطف (a. i.) : 1. hoşluk, güzellik. 2. iyi muâmele; iyilik.

lûtf-i mizâc : tabiat, ahlak güzelliği.

lûtf-i yâr : sevgilinin lûtfu.

lûtfen لطفاً (a. zf.) : bir lûtuf olarak, hoşlukla, tatlılıkla. (bkz : inâyeten).

lûtf-kâr لطفكار (a. f. b. s.) : hoş, güzel, iyi, lûtfle muâmele eden.

lûtf-perver لطف پرور (a. f. b. s.) (bkz : lûtf-kâr).

lûti لوطى (a. s.) : Lût kavminin çirkin hallerini tekrarlayan [kimse], kulampara.

lûbân لبان (a. i.) : günlük, kendir.

lûbân-ı Cavi : Cava zamkı.

lûbb لب (a. i.) : 1. iç, öz.

lûbb-i sinn : hek. dişözü.

lûbb-ül-cevz : ceviz içi. 2. (i. c. : elbâb) : ak-liselim, * sağduyu. 3. (s. c. : lûbûb) : her şeyin iyisi, hâlisî.

lûbbî لىبى (a. s.) : öz ile, iç ile ilgili.

lûbs لىس (a. i.) : qiyme.

lûbse لبسه (a. i.) : sözün karışıklığı.

lûbûb لبوب (a. s. lûbb'ün c.) : her şeyin iyileri, hâlisleri.

lûbûs لبوس (a. i. libâs'ın c.) : esvaplar. (bkz : elbise).

lûcc لىج (a. i.) : kalabalık, gürûh, cemaat.

lûcce لىجه (a. i. c. : lûcec) : 1. engin su. 2. kalabalık, gürûh. (bkz : cemm-i gafîr). 3. gümüş. 4. ayna.

lûcec لىج (a. i. lûcce'nin c.) : 1. engin sular. 2. kalabalıklar, cemaatler.

lûceyn لىجين (a. i.) : gümüş.

lûcme لىمه (a. i.) : coğr. ırmak ağzı.

lûcüm لىم (a. i. licâm'ın c.) : gemler.

lûç لىچ (f. s.) : çıplak.

lûffâh لىفاح (a. i.) : büyük ve geniş yapraklı, kokulu bir * bitki olup evvelce büyü-cülükte kullanılırdı, lât. *mandragora officinalis*.

lûffân لىفان (a. i.) : ekşi nar.

lûhaymât لىحيات (a. i. lûhayme'nin c.) : etçikler.

lûhayma لىحيمه (a. i. lahm'den. c. : lûhaymât) : etçik.

lûhî لىهى (a. i. lehât'ın c.) : anat. küçük dil. (bkz : lehâ, lihâ, lehevât, lihî).

lûhûd لىهود (a. i. lahd'ın c.) : çukurlar, mezarlar, kabirler.

lûhûd-i şühedâ' (şehitlerin kabirleri) : şehitlik.

lûhûf لىهوف (a. i. lihâf'ın c.) : örtüler, sargılar; örtünacak şeyler.

lûhûk لىهوق (a. i.) : ulaşma, erişme.

lûhûm لىهوم (a. i. lahm'ın c.) : etler.

lûhûm-i lezîze : lezzetli etler.

lûk لىك (f. i.) : 1. yoğun ve kalın şey. 2. kızıl boya. 3. lök. 4. ur; sıraca.

lûkah لىكاح ("ka" uzun okunur. a. i.) : bot. kankurutan, adamotu, lât. *mandragora officinalis*.

lûkata لىكطه (a. i.) : fık. sokakta bulunup alınan ve sâhibi belli olmıyan şey.

lûkata

lûkata لقاطه ("ka" uzun okunur. a. i.) : yere atılmış veya yerden alınmış değersiz şey.

lûkate-çîn لقاطه چين ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : değersiz, artık şeyleri toplayan.

lûknet لكنت (a. i.) : pelteklik, dil basıklığı, söz söylerken dildeki tutukluk, kekeleme. (bkz : lûkûnet, lûknûnet).

lûknet-i elhân : seslerin, nağmelerin pelteklği.

lûknûnet لكنون (a. i.) : pelteklik, dildeki tutukluk; kekeleme. (bkz : lûknet, lûkûnet).

lûkûnet لكونات (a. i.) : pelteklik, dildeki tutukluk, kekeleme. (bkz : lûknûnet, lûknet).

lû'lû' لؤلؤ (a. i. c. : leâlî) : inci. (bkz : dürr).

lû'lû'-i lâlâ : parlak inci.

lû'lû'-i şehvâr : iri inci.

lû'lû'-bâr لؤلؤ بار (a. f. b. s.) inci yağdırın, inci yağmuru.

lû'lû'-feşân لؤلؤ فشان (a. f. b. s.) : inci saçıcı, inci saçan. (bkz : lû'lû'-pâş).

lû'lû'-pâş لؤلؤ پاش (a. f. b. s.) : inci saçıcı, inci saçan. (bkz : lû'lû'-feşân).

lûnc لنج (f. i.) : 1. dudak. 2. ağzın içi. 3. s. çolak.

lûseyn لسين (a. i.) : küçük dil, diltik.

lûsn لسن (a. i. lisân'ın c.) : diller, konuşulan diller. (bkz : elsine). [pek az kullanılır].

lûsûk لوصف (a. i.) : 1. yapışma, yapışıp tutma, bitişik olma. 2. ulaşma.

lûsûs لصوص (a. s. lass, lis ve luss'un c.) : hırsızlar.

lûsûsiyyet لصوصيت (a. i.) : hırsızlık etme. (bkz : lesâs, sirkat).

lûsûn لسن (a. i. lisân'ın c.) : (bkz : elsine, elsûn, lûsn).

lûsûn-i atîka : leng. eski diller.

lûtre لتره (f. i.) : 1. ancak iki kişi arasında başkalarının anılamıyacağı şekilde görü-şülen uydurma dili, kuşdili. 2. s. boşboğaz.

lûzûb لزوب (a. i.) : yapışma, yapış-tırma, birbirine kafes gibi sokup yapıştırma.

lûzûcet لزوجت (a. i.) : 1. yapışkan-lık. 2. yapışıp uzayan şeyin hâli.

lûzûcî, lezci لزجى ، لزجى (a. s.) : lûzûcetli, yapışkan; kopmadan uzayan.

lûzûciyyet لزوجيت (a. i.) : kopma-yış, çekilip uzayış.

lûzûm لزوم (a. i.) : 1. lâzım ol-ma, gereklik. 2. bir işe yarama. 3. sayma.

lûzûm-i gayr-i mûnfek : ayrılmazlık.

lûzûm-ı muhâkeme : huk. muhâkeme lûzûmu; eski usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanûnuna göre cezâ işlerinde, yapılan tahkikat neticesinde işin mahkemeye tevdi lûzûmunu ifâde eden kararlar.

lûzûm-ı vakf : huk. vakfın rücûu kabil olma-yacak sûrette kat'î bir hâle gelmesi.

M

mâ' ماء (a. i. c. : miyâh) : su.

(bkz : âb). **Bi-l-mâ'** : hidra. **Havz-ı mâ'** : su ha-vuzu. **Kibrît-i mâ'** : kim. hidrosülfirik. **Klor ma'** : kim. hidroklorik. **Mikyâs-ı mâ'** : fiz. hidrometre.

Müvellid-ül-mâ' : kim. hidrojen, fr. hydrogène. **Müvellid-ül-humûza** : kim. oksijen, fr. oxygène. **Tedâvî bi-l-mâ'** : su tedâvîsi.

mâ'-i câri : akar su.

mâ-i billûri : billûrlaşma suyu.
mâ-i ebyaz : **hek.** bir perdeden dolayı görüş kuvvetinin kaybolması.

mâ-i harâciyye : Arap toprakları dışındaki sular. [Dicle, Fırat gibi büyük nehirler].

mâ-i leziz : tatlı su.

mâ-i mukattar : * damıtık su.

mâ-i râkid : durgun su.

mâ-i zerrin : altın suyu.

mâ-ül-bahr : deniz suyu.

mâ-ül-hayât : hayat suyu. (bkz : âb-ı hayât).

mâ- ما (a. e.) : 1. o şey ki, şu nesne,... daki.

mâ-ba'd : alttaki, sondaki.

mâ-beyn : aradaki iki şeyin arası. 2. nefi edâtı. (bkz : lâ).

mâ-fi-l-yed : **huk.** münâsahadaki ilk mes'elelerde vârislerden her birine isâbet eden ve mûrisin veresesine taksîmi lâzımgelen miktar.

mâ ما (f. zm.) : bız.

ma', **maa** مع (a. e.) : ile, berâber, birlikte.

maa-fâiz : fâizle birlikte.

maâb مآب (a. i.) : 1. ayıp yeri. 2. ayıp.

maâbid مآبد (a. i. ma'bed'in c.) : ibâdet edecek yerler, tapınaklar.

maâbid-i islâmiyye : islâm ma'bedleri; mescid ve câmiler.

maâbir مآبر (a. i. ma'bed'in c.) : çitler, geçilecek yerler, köprüler, kemerler. **Turuk u maâbir** : yollar ve geçitler. **Turuk ve maâbir nezâreti** : [eskiden] nâfia vekâleti.

maâcîn مآجین (a. i. ma'cûn'un c.) : hamur kıvâmına getirilmiş, yuğurulmuş şeyler.

maâcîn-i tibbiyye : hekimliğe âit mâcunlar.

maâd مآد (a. i. avdet'den.) : 1. dö-nülen, dönüp gidilecek yer. 2. âhiret. 3. dönüş, geri gidiş. 4. **tas.** gaye, amaç, ulaşılacak yer. 5. dünyâdan sonraki hayat. **Akl-i maâd** : geleceği, bundan sonraki hayâtı kavrama. **İlm-i maâd** : hayat sonu bilgisi, **fr. eschatologie.** **Mebde ü maâd** : gelinen ve gidilecek olan yer; insanın dünyâya gelişi ve dönüşü. **Yevm-i maâd** : kıyamet günü, tekrar dirilme günü. (bkz : rûz-i mahşer).

mâ-adâ مآدأ (a. e.) : -den başka. (bkz : mâ-halâ).

maâdin مآدين (a. i. ma'den'in c.) : mâdenler.

maâdin-i seb'a (yedi mâden): altın, gümüş, bakır, kalay, demir, kurşun, nikel.

maâdiyyat مآديات (a. i. c.) : es-katologya, **fr. eschatologie.** (bkz : ilâhiyyât).

maa-hazâ مع هذا (a. bağ.) : böyle iken, bununla berâber.

maâhid مآاهد (a. i. ma'hed'in c.) : akit, antlaşma yapılan, sözleşilen yerler.

maâiş مآايش (a. i. ma'îset'in c.) : (bkz : maâyîş).

maâk مآاك (a. i.) : 1. mezhep; meslek. 2. sığınacak yer. (bkz : melâz, penâh).

maâkid مآاكد (a. i. ma'kad'in c.) : ma'kadler, akdedilecek yerler.

maâkıl مآاقل (a. i. ma'kıl, ma'kale, ma'kule'nin c.) : 1. sığınacak yerler. 2. kan pa-haları.

maakka مآاكة (a. i.) : çocuğun anaya babaya olan itaatsizliği.

maa-l-cemâe مع الجماعة (a. zf.) : cemaat-le, cemaatle birlikte.

maa-l-esef مع الاسف (a. zf.) : esefle [söylüyorum], yazık ki.

maa-l-iftihâr مع الافتخار (a. zf.) : iftiharla, övünerek.

maâli مآالى (a. i. ma'lât'in c.) : 1. yüksek, derin fikirler. **İdrâk-i maâli** : yüksek, derin fikirleri kavrama. 2. şerefler, ululuklar. **İk-tisâb-ı maâli** : şerefler, ululuklar kazanma. **Meyl-i maâli** : ululuğu, derin şeyleri öğrenme hevesi.

maâlif

maâlif معالف (a. i. ma'lef'in c.) : alef, ot, saman, hayvan yemi gibi şeyler konulan yerler.

maâlim معالم (a. i. ma'lem'in c.) : 1. izler, eserler, nişâneler. 2. dînî inanmalara âit meseleler.

maâlim-ül-hayr, maâlim-ül-yakîn : dînî îtikatlarla âit yazılmış iki eser.

maa-l-kerâha مع الكراهه (a. zf.) : kerâhatle, istemiyerek, zorla.

maa-l-memnûniyye مع المنويه (a. zf.) : memnûniyetle, memnunlukla, seve seve, seve istiye.

maa-mâ-fih مع مافيه (a. zf.) : bununla berâber, böyle iken, böyle ise de.

maan معاً (a. zf.) : berâber, birlikte. (bkz : mashûben).

maân معان (a. i.) : mekân. (bkz : menzil).

maâmi' معامع (a. i. ma'maa'nın c.) : ateş çatırtıları.

maânî معاني (a. i. ma'nâ'nın c.) : mâ-nâlar. **İlm-i maânî** : lûgat ve sintaks mes'eleleriyle, sözü'n maksada uygunluğundan bahseden ilim.

maâr معار (a. i.) : ar ve hayâya sebebola-cak şeyler.

maârî معارى (a. i.) : insanın dâimâ çıp-lak kalan âzâsı.

maâric معارج (a. i. mi'râc'ın c.) : merdivenler.

maârif معارف (a. i. ma'rifet'inc.) : 1. ma'rifetler, bilimler. 2. bilgi, kültür.

maârif-i rabbâniyye : İlâhî bilgiler.

maârif-i mütenevvia : türlü türlü bilgiler.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti : Maârif Vekâleti, Mâarif Vekillîği, Millî Eğitim Bakanlığı.

maârif-mend معارفند (a. f. b. s. c.) : maârif-mendân) : bilgili bilgi sâhibi.

maârif-mendân معارفندان (a. f. b. s. maârif-mend'in c.) : bilgililer, bilgi sâhibi olan-lar.

maârif-perver معارفپور (a. f. b. s.) : maârifî seven, maârifle ilgili şeyleri koruyan.

maârif-perverâne معارفپورانه (a. f. zf.) : maârif-pervercesine, maârifî korurcasına.

maârif-perverî معارفپورى (a. f. b. i.) : maârifî sevmeye, maârifle ilgili şeyleri koruma.

maârik معارك (a. i. ma'rek, ma'reke'nin c.) : savaş meydanları.

maâriz معارض (a. i. mi'râz'ın c.) : ka-palı [mânâlar].

maâsır معاصر (a. i. ma'sara'nın c.) : üzüm, susam ve sâirenin sıkılacağı yerler.

maâsî معاصى (a. i. ma'syet) : 1. âsîlikler, isyanlar, itaatsizlikler. 2. günahlar.

maâş معاش (a. i. ayyâz'den.) : 1. yaşa-yış, dirlik. 2. geçinecek şey. 3. (c. : maâşât) me'murlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen aylık. **Akl-ı maâş** : geçim, kazanç düşüncesi, maişet der-di. **Bed-maâş** : hareketi, yaşayışı fenâ olan. **Teng-maâş** : geçimi dar, sıkıntılı.

maâşât معاشات (a. i. maâş³ ün c.) : me'murlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen aylıklar.

maâşir معاشير (a. i. ma'ser'in c.) : cemaatler, topluluklar, güruhlar.

maâtîf معاطف (a. i. ma'tîf, mi'taf'ın c.) : bakılacak, gözlenilecek yerler.

maâtîr معاطير (a. s. mi'târ'ın c.) : dâima güzel koku sürünenler.

maa-t-teessüf مع التأسف (a. zf.) : teessüf-le, esefle, yazık ki.

maâvil معاول (a. i. mi'vel'in c.) : kü-lünkler, taş, kaya parçalamıya yarıyan sivri kaz-malar.

maâvin معاون (a. i. ma'ûnet'in c.) :

1. yardımlar. 2. azıklar, yol yiyecekleri.

maâyib معایب (a. i. ayb'dan. ma'ib'in

c.) : ayıp sayılan şeyler, kusurlar, lekeler.

maâyîş معایش (a. i. ma'îşet'in c.) : geçin-

meler, geçinîşler, geçinmek için lüzumlu şeyler.

maâz معاذ (a. i.) : sığınacak yer. (bkz :

ilticâ-gâh, melce).

maa-zâlik مع ذلك (a. e.) : bununla berâ-

ber, şu var ki.

maâz-Allah معاذ الله (a. n.) : 1. yegâne

sığınacak Allah'dır. 2. Allah korusun, Allah esir-
gesin, Allah saklasın.

maâzım معاذم (a. s. mu'zam'ın c.) :

en büyük kısımlar [bir şeyin].

maâzir مأزر (a. i. me'zer'in c.) : sı-

ğınacak yerler.

maâzir معاذر (a. i. ma'zeret'in c.) : mâ-

zeretler.

maâzîr معاذير (a. i. mi'zâr'ın c.) : per-

deler.

maa-ziyâdetin مع زيادة (a. zf.) : ziyâ-

desiyle, fazlasiyle, bol bol.

mâ-ba'd ما بعد (a. i.) : fels. sonu, son-

rası, sonraki, alttaki. **Mâ'ba'd-et-tabîiyye** : * fi-
zikötesi.

mâ-ba'd-et-tabîiyye ما بعد الطبيعى (a. b. i.) :

* fizikötesi, metafizik, fr. *métaphysique*.

mâ-bâkî ما باقى (a. i.) : kalan, arta kalan,

geri kalan. (bkz : bakıyye, mâ-baka).

ma'bed معبد (a. i. ibâdet'den. c. : maâ-

bîd) : ibâdet edilecek yer, tapınak.

mâ-beka ما بقى ("ka" uzun okunur. a.

i.) : kalan, arta kalan, geri kalan. (bkz : bakıyye,
mâ-bâkî).

ma'ber معبر (a. i. ubûr'dan c. : maâbir) :

geçit, geçilecek yer, köprü, kemer. (bkz : der-
bend).

mâ-beyn ما بين (a. i.) : 1. iki şeyin ara-

sı, aradaki şey, ara. 2. haremle (kadınlar dâiresi
ile) selâmlık (erkekler dâiresi) arasındaki oda.
3. sarayda, vükelânın ve diğer zevâtın mürâaat
edecekleri ve pâdişaha yakınlarının bulunduğu
dâire. 4. pâdişah sarayı.

mâ-beyn-i hümâyûn : sarayda, pâdişahın husûsî
olarak erkekleri kabûl ettiği dâire.

mâ-beyn kapısı : harem ile selâmlık dâirelerinin
arasındaki kapı.

mâ-beyn müşiri : sarayda mâbeyn dâiresi başı.
5. araya soğukluk girmiş olma.

mâ-beyn olmak : ara açılmak.

6. **mûz** : tam seslere göre itibâr edilen âhenk-
lere nazaran, yarım ses tiz olan ara âhenklere ve-
rilen bir ad. Bu sûretle mansur mâbeyni, dâvud
mâbeyni, bolahenk mâbeyni, müstahser mâbeyni,
kızneyi mâbeyni elde edilir.

mâ-bih-il-hayât ما به الحيات (a. b. s.) : ha-

yâta vesîle olan, yaşamaya sebeb olan.

mâ-bih-il-iftihâr ما به الافتخار (a. b. s.) :

kendisiyle övünülen.

mâ-bih-il-i'timâd ما به الاعتماد (a. b. s.) :

îtimâda sebeb ve vesîle olan şey.

mâ-bih-iş-şuf'a ما به الشفاعة (a. zf.) :

şuf'a onunla olur.

mâ-bih-it-temeddün ما به التمدن (a. zf.) :

medenîlik o şeyle hâsıl olur.

mabsara مبصرة (a. i.) : açık ve meydanda

olan hususlar.

ma'bûd معبود (a. i. ibâdet'den) : 1. ken-

disine ibâdet olunan, tapınılan. 2. Allah.

ma'bûd-i hakikî : Cenâbîhak.

ma'bûd-i lâ-yezâl : ölmez, ebedî mâbut.

ma'bûdün bil-hakk (yanılmadan tapılacak zat) :
Allah.

ma'bûde معبوده (a. i.) : şirk dolay-

siyle kendisine ibâdet olunan peri, put, dişi tanrı,
fr. *déesse*.

ma'cel معجل (a. i.) : menzile ulaştıranyol.

mâ-cerâ ماجرا (a. i.) : cereyan eden, geçen, olup geçen şey. (bkz : ser-güzeşt).

mâcerâ-perest ماجرا پرست (a. f. b. s.) : mâcerâcî.

mâcid, mâcide ماجد , ماجده (a. s. mecd'-den) : 1. şan ve şeref sâhibi olan [kimse]. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mâcin ماجن (a. s.) : hileyi, hîle yolunu öğreten.

ma'cûn معجون (a. i. acn'den c. : maâcîn) : 1. hamur kıvamında olan şey. 2. hamur kıvamına getirilmiş ilâç. 3. uyuşturucu maddelerden süzme afyon. 4. sokaklarda satılan, baharlı, tarçınlı ve yapışkan şekerleme. 5. camı, gerçeveyi tutturan madde. 6. künk lökünü.

mâç ماج (f. i.) : öpüş.

Mâçin ماجين (a. h. i.) : Çin ülkesinin güney bölgesine verilen bir ad. [dâimâ "Çin" kelimesiyle beraber kullanılır].

madâ مضى (a. f. i.). (bkz : mazâ).

mâ-adâ ماعدا (a. e.) : ma'dâ', başka, fazla, gayrı.

madâhik مضاحك (a. i. madhek'in c.) : hâline gülünecek nesneler; soytarılar, komikler.

madâk مضاق (a. i.) : darlık, sıkıntı. (bkz : mazâk).

madalle مضله (a. i.) : yolun kaybolduğu yer.

mâ-dâm مادام (a. bağ.) : 1. mâdem, çünkü, değil mi ki. 2. e. devâm ettikçe.

mâdâm-el-hayât مادام الحيات (a. zf.) : yaşadıkça, hayat devâm ettikçe, ömür oldukça.

madârib مضارب (a. i. darb'dan. madrab, mazrab'in c.) : darbedilecek, dövülecek yerler.

madârib-i emsâl : atasözü söylenecek hal, yer, zaman.

madca' مضجع (a. i. c. : madâcî', mazâcî') : mezar, kabir, sin. Nevver-Allah madcaahu : Allah yattığı yeri nurlandırın.

mâdde ماده (a. i. c. : mevâdd) : 1.

madde. 2. maya, cevher; asıl. 3. cisim. 4. iş; me-s'ele. 5. sözün özü, rûhu. 6. kanun veyâ nizamnâmenin bir fıkrası. 7. lûgat kitaplarında izad edilen kelimelerin her biri.

mâdde-i vücûd : vücûdun maddesi.

mâddet-ül-fesâd : fesâda sebebiyet veren, feşadın başı olan iş. 8. anat. erkeklik organı.

mâddeten مادهً (a. zf.) : 1. madde ve cisim olarak. (bkz : cismen). 2. gözle görülür, elle tutulur şekilde. 3. iş ile, iş olarak.

mâddî, mâddiyye مادی , ماده (a. s.) : 1. madde ile ilgili [olan]. (bkz : cismânî). 2. dokunma, görme, işitme, tatma ile duyulan şeyler. 3. paraya ve mala çok ehemmiyet veren.

mâddiyyât ماديات (a. i. maddiyyet'in c.) : gözle görülür, elle tutulur şeyler, cismânî şeyler.

mâddiyye ماده (a. i.) : materyalizm, f. matérialisme. Lâ mâddiyye : fr. immatérialisme.

mâddiyyet ماديت (a. i. c. : maddiyyât) : gözle görülen, elle tutulan şey, madde kısmı.

mâddiyyûn ماديون (a. i. maddî'nin c.) : maddenin' ezeli ve ebedî olduğuna, sonradan yaratılmamış bulunduğuna inanana, maddeye bağlı kalanlar, fr. matérialistes.

mâde ماده (f. s.) : dışı. Şîr-mâde : dışı arslan.

ma'delet معدلت (a. i. adl'den) : adâlet, âdilik; insafılık. (bkz : ma'dilet).

ma'delet-güster معدلتگستر (a. f. b. s.) : adâletli, insafılı, doğru. (bkz : ma'delet-perver).

ma'delet-perver معدلت پرور (a. f. b. s.) : adâletli, doğru, insafılı. (bkz : ma'delet-güster).

ma'delet-perverî معدلت پروری (a. f. b. i.) : adâletlilik, doğruluk, insafılık.

ma'den معدن (a. i. c. : maâdin) : mâden.

ma'den mukataası : eski mâden idâresi. [fasîhi : "ma'din" dir].

ma'denî, ma'deniyye معدني، معدني (a. s. c. : ma'deniyyât) : 1. mâdenle ilgili. 2. mâdenden yapılmış.

ma'deniyyât معدنيات (a. i. ma'denî ve ma'deniyye'nin c.) : 1. mâdenden yapılmış nesneler. 2. mâdenler. 3. mâden ilmi, fr. *minéralogie*.

mâder مادر (f. i.) : anne, ana. (bkz : ümm).

mâder-âne مادرانه (f. zf.) : anaca, anaya, anneye yakışır sôrette.

mâder-be-hatâ مادر بخطا (f. b. s.) : piş. (bkz : veled-i gayr-i meşrû', veled-i zinâ).

mâder-ender مادر اندر (f. b. i.) : üvey ana.

mâderî مادری (f. i.) : annelik, analık.

mâderiyyet مادريت (o. i.) : analık, annelik. [uydurma kelimelerdendir].

mâder-zâd مادر زاد (f. b. s.) : anadan doğma. **Cânî-i mâder-zâd** : anadan doğma cânî, fr. *criminel-né*. **Lisân-ı mâderzâd** : ana dili.

madg مضغ (a. i.) : ağızda çiğneme. (bkz : mazg).

madgare مدغره (a. i.) : iki tarafın şiddetli hücumu ile meydana gelen savaş.

madhek مضحك (a. i. c. : madâhik) : hâline gülünecek nesne; soytarı, komik. (bkz : mudhik).

mâdig ماضغ (a. s.). (bkz : mâzig).

mâdih مادح (a. s. medh'den) : medheden, öven. (bkz : meddâh, mediha-gû, mediha-serâ).

ma'dil معدل (a. i.) : 1. sapılacak yer. 2. (bkz : ma'dûl¹).

ma'dilet معدلات (a. i.). (bkz : ma'delet).

mâdiyân ماديان (f. i.) : kısarak.

madreb, madrib مضرب، مضرب (a. i. darb'dan c. : madârib) : 1. darbedecek yer. (bkz : mazreb, mazrib). 2. çakma, kakma yeri.

madribe مضربه (a. i.) : kılıcın çalım yeri, ağzı.

madrûb مضروب (a. s. darb'dan) : 1. darbolunmuş, dövülmüş, vurulmuş, çarpılmış. 2. basılmış, damgalanmış. 3. **mat.** : çarpılan. (bkz : mazrûb).

madrûbun fih : **mat.** * çarpan, fr. *multipliqueur*.

madrûbât مضروبات (a. i. madrûb'un c.) : (bkz : madrûb).

madrûbâta tefrik : **mat.** * çarpanlara ayırma.

madrûbeyn مضروبين (a. i. c.) : **mat.** birbirine çarpılan iki sayıdan herbiri. (bkz : mazrûbeyn).

madrûs مضروس (a. s.) : örülerek yapılmış, örülmüş şey. **Çâh-ı madrûs** : içi örülmüş kuyu.

ma'dûd, ma'dûde محدود، محدود (a. s. add'den) : 1. sayılı, sayılmış. 2. muayyen, belli. **Eşhâs-ı ma'dûde** : belli olan birkaç kişi. **Eyyâm-ı ma'dûde** : sayılı günler. **Gayr-ı ma'dûd, Nâ-ma'dûd** : sayısız, hesapsız, çok. (bkz : lâ-yuad, lâ-yuh-â).

ma'dûdât معدودات (a. i. s.) : -yumurta gibi- sayı ile alınıp satılan şeyler. **Eyyâmün ma'dûdât** : kurban bayramının son üç günü. [Kur'an'da : "ramazan ayının sayılı günleri" mânâsında geçer]. **Gayr-ı ma'dûdât** : sayısız, hesapsız, çok. (bkz : lâ-yuad).

ma'dûl ممدول (a. s.) : 1. bâzı farsça kelimelerde yazıldığı halde okunmayan "v, y" harfleri. 2. (bkz : ma'dil¹).

ma'dûm معدوم (a. s. adem'den. c. : ma'dûmât) : yok olan, mevcûd olmıyan. **Ennâdirü ke-l-ma'dûm** : nâdir olan, az bulunan şey yok gibidir. **Mevcûd-ül-ism, ma'dûm-ül-cism** : ismi var cismi yok, adı var kendi yok.

ma'dûmiyyet معدوميت (a. i.) : ma'dum-luk, yokluk. (bkz : mevcûdiyyet). [yapma kelimelerdendir].

ma'dûmiyyet-i esmâr : meyva darlığı.

mâ-dûn مَادُون (a. i.) : alt, aşağı derece, emir îtibârıyla aşağıda olan. ["mâ-fevk" karşılığı].

mâdûn-eş-şuûr : fels. fr. subliminal.

mâ-fât مافات (a. i.) : fevt olan, kaybolan, elden çıkan şey. **Telâfi-i mâ-fât** : kaybedilen bir şeye karşı başka bir şey kazanma.

mâ-fevk مافوق (a. i.) : 1. üst, yukarı. 2. Üstte, üst derecede bulunan kimse, baş, şef.

mâ-fevk-at-tabia : tabiatın, maddiyâtın aksi olan şeyler.

mâ-fi-l-bâb مافي الباب (a. b. s.) : kapı içinde.

mâ-fi-l-bâl مافي البال (a. b. i.) : kalbdeki, gönüldeki, yürekteki şey. (bkz : mâ-fiz-zamîr).

mâ-fi-z-zamîr مافي الضمير (a. b. i.) : gönüldeki, içteki şey. (bkz : mâ-fi-l-bâl).

mafsal مفصل (a. i. c. : mefâsıl) : anat. oynak yeri, * eklem. [aslı "mafsıl" dır].

mafsal-ı gayr-ı müteharrik : anat. oynamaz * eklem.

mafsal-i müteharrik : anat. oynar * eklem.

mafsalî مفصلي (a. s.) : mafsalla ilgili, oynak yerlerine, * eklemelere âit.

mafsıl مفصل (a. i. c. : mefâsıl). (bkz : mafsâl).

ma'fûn مفعون (a. s.) : kokmuş et; bozulmuş, çürümüş şey.

ma'fûvv مفعوو (a. s. afv'den) : 1. affo-lunmuş, suçu bağışlanmış. 2. istisnâ edilmiş, müstesnâ, ayrı tutulan.

magabin مغابن ("ga" uzun okunur" a. i. magben'in c.) : anat. kasıklar, oyluk kemikleri.

magafir مغافر ("ga" uzun okunur. a. i. miğfer'in c.) : miğferler, çelik başlıklar, tulgalar.

magak مغاك ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukur. (bkz : hufre).

magakçe مغاكچه ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukurcuk, küçük çukur.

magamiz مغماض ("ga" uzun okunur. a. i. magmaz'ın c.) : pek çukur yerler, karanlık yerler.

magani مغاني ("g" uzun okunur. a. i. magn'nin c.) : menziller, hâneler.

maganim مغانم ("ga" uzun okunur. a. i. magnem'in c.) : ganîmetler, düşmandan ele geçirilen mallar.

magarât مغارات ("ga" uzun okunur. a. i. magare'nin c.) : mağralar.

magare مغاره ("ga" uzun okunur. a. i. c. : magarât). (bkz : gar, kehf).

magarib مغارب ("ga" uzun okunur. a. i. magrib'in c.) : 1. garplar, batılar. 2. akşamlar.

magarim مغارم ("ga" uzun okunur. a. i. magrem'in c.) : ödenecek borçlar; diyetler.

magaris مغارس ("ga" uzun okunur. a. i. magris'in c.) : fidanlıklar, fidan yetiştirilen yerler.

magasil مغاسل ("ga" uzun okunur. a. i. magsel, magsil'in c.) : gasilhâneler, ölülerin yıkan-dığı yerler.

magazî مغازى ("ga" uzun okunur. a. i. magzâ'nın c.) : 1. gazâ, savaş hikâyeleri. 2. gazâlar, savaşlar. **Fenn-i magazî** : Hz. Muhammed'in gazâlarından bahseden târih. **Gazî-i eb-ül-magazî** : gazâ, ile savaş ile ilgili menkabelerin sâhibi olan gazî.

magbat مغبط (a. i. c. : magabit) : gıpta edilecek yer.

magben مغبن (a. i. c. : magabin) : anat. kasık, oyluk kemiği. (bkz : âne, ibt).

magbûn مغبون (a. s. gabn'den) : 1. alışverişte aldanmış olan. 2. şaşkın, şaşırılmış.

magbûniyyet مغبونية (a. i.) : şaşkınlık.

magbût مغبوط (a. s. gıbt'e'den c. : magbît) : gıpta edilmiş, imrenilmiş.

magdebe مغذبه (a. i.). (bkz : magzebe).

magdûb مغذوب (a. s.). (bkz : magzûb).
magdûbü-aleyh. (bkz : magzûbün - aleyh).

magdûben مغذوباً (a. zf. gadab'dan). (bkz : magzûben).

magdûr مغذور (a. s. gadr'den) : gadre, haksızlığa uğramış.

magdûre مغذوره (a. s.) : gadre, haksızlığa uğramış [kadin, kız].

magdûriyyet مغذورية (o. i.) : mağdurluk, gadre uğramış kimsenin hâli.

mağfiret مغفرة (a. i. gufrân'dan) : Allah'ın, kullarının günahlarını bağışlaması, yarlıgaması.

mağfiret-i ilâhiyye : Allah'ın yarlıgaması.

mağfûr مغفور (a. s. gufrân'dan) : Allah tarafından günahları affedilmiş olması için duâ edilen [kimse], ölmüş, yarlıganmış [kimse]. (bkz : merhûm, miğfir).

mağfûr-ül-leh : yarlıganmış, Allah tarafından günahları affedilmiş.

magib مغيب (a. i.) : kaybolma.

maglak مغلق (a. i.) : kilitleyecek yer.

maglata مغلطة (a. i. c. : magalit) : yanılma, birini şaşırtmak, yanılmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçmasapan söz.

maglata-perdâz مغلطة پرداز (a. f. b. s.) : şaşırtacak, yanılacak, zihin karıştıracak söz tertipleyen, söyleyen.

maglata-perdâzâne مغلطة پردازانه (a. f. zf.) : maglata-perdâzcasına, şaşırtacak, yanılacak söz söyleyene yaraşır sûrette.

maglata-perdâzi مغلطة پردازی (a. f. b. i.) : yanılma, insanı yanılacak, şaşırtacak söz söyleme.

mağlûb مغلوب (a. s. galebe'den) : galebe edilmiş, kendisine üstün gelinmiş, yenilmiş, yenilen [kimse].

mağlûb-âne مغلوبانه (a. f. zf.) : mağlûp olana yakışacak sûrette.

mağlûbiyyet مغلوبية (a. i.) : 1. mağlûpluk, yenilme. 2. bir kuvvetlinin idâresi, emri altında bulunma.

mağlûk مغلوق (a. s.) : kilitli, kapalı. (bkz : mesdûd).

maglûl مغلول (a. s.) : 1. susuz kalmış, su sıkıntısında bulunan. 2. zincire vurulmuş, zincirle bağlı.

maglûl-ül-yed : eli bağlı.

mağmûm مغمووم (a. s. gamm'dan) : 1. gamlı, kederli, tasalı. 2. bulutlu, kapalı, sıkıntılı. [hava]. (bkz : mukassî).

mağmûm-âne مغموومانه (a. f. zf.) : mağmum-casına, gamlı, kederli olarak.

mağmûmiyyet مغموومية (a. i.) : 1. mağmumluk, gamlı, kederli, tasalı olma. 2. bulutlu, kapalı, sıkıntılı olma [hava].

magmûr مغمور (a. s.) : 1. adı sanı silinmiş. 2. harap, yıkık, viran.

magmûriyyet مغموورية (a. i.) : 1. mağmurluk, haraplık, viranlık. 2. adı sanı kayboluş.

magmûz مغموز (a. s.) : suçlu, kabâhatli.

magnem مغنيم (a. i. c. : maganim) : ganimet, düşmandan ele geçirilen mal.

magrem مغرم (a. s. c. : magarim) : 1. âşık, tutkun. 2. borçlu. 3. i. borç, diyet gibi ödemesi gereken şey.

magres مغرس (a. i.) : fidanlık, fidan bahçesi.

magrib

magrib مغرب (a. i. garb'den c. : magrib) : 1. garb, batı. 2. akşam. **Salât-ül-magrib** : akşam namazı.

Magrib مغرب (a. h. i.) : garb, batı tarafında olan memleketler; Afrika'nın Mısır ötesindeki şimal (kuzey) kısmı, İspanya, Portekiz. **Bahr-i magrib** : Atlantik okyanusu.

Magrib-i aksâ : Fas, Merakeş.

Magrib-i ednâ : Tarablus ve Berberiyye.

Magrib-i esvât : Tunus, Cezâyir.

Magrib ocakları : Tarablus, Tunus ve Cezâyir.

Magribî مغربي (a. s.) : Magribli, Fas halkından, Mısır ötesi kuzey - Afrika halkından olan kimse.

magris مغرس (a. i. gars'den c. : magris) : fidanlık, fidan yetiştirilen yer.

magriz مغرز (a. i. c. : magariz) : 1. bir şeyin dâhil edildiği, sokulduğu yer; bir şeyin çıktığı, büyüdüğü geliştiği yer, kuyruk dibi. 2. **astr.** Dübb-i Ekber (Büyükhay) denilen yıldız grubunun dörtgeniyle kuyruğunun birleşme noktasında bulunan, kümenin dördüncü parlak yıldızı, **lât. delta Ursus Majoris**.

magrûk مغروق (a. s. gark'dan c. : magrûkîn) : garkolmuş, suya batmış, suda boğulmuş.

magrûkîn مغروقين (a. s. magrûk'un c.) : suda boğulanlar.

mağrûr مغرور (a. s. gurûr'dan) : 1. gururlu. 2. bir şeye güvenen. 3. güvenilmiyecek şeye güvenip aldanan, kendini beğenmiş [kimse]. 4. büyüklük taslayan. (bkz : girra, müteazzım, mütekebbir).

magrûr-âne مغرورانہ (a. zf.) : 1. mağrurcasına, güvenilmiyecek bir şeye güvenerek, kendini beğenerek. 2. gururla, kibirle. (bkz : mütefahhîr-âne, mütekebbir-âne).

magrûren مغروراً (a. zf.) : 1. inanarak, güvenerek. 2. aldanarak.

magrûriyyet مغروريت (a. i.) : 1. gururluluk. 2. bir şeye güvenip aldanma. 3. kibirlenme, övünme. (bkz : azamet, tefâhhur, tekebbür).

magrûs, magrûse مغروس ، مغروسة (a. s. gars'dan) : garsolunmuş, toprağa dikilmiş. **Şecer-i magrûs** : dikilmiş, dikili ağaç. **Nihâl-i magrûs** : dikilmiş fidan.

magrûz مغروض (a. s.) : tâze. **Lâhm-i magrûz** : tâze et.

magsel مغسل (a. i. gasl'den c. : magsil) : gasilhâne, ölü yıkanan yer.

magsil مغسل (a. i. c. : magsil). (bkz. : magsel).

magsûb مغسوب (a. s. gasb'dan c. : magsûb) : gasbolunmuş, zorla alınmış.

magsûb-ün-minh : **fık.** izni olmaksızın malı gasbedilmiş, zorla alınmış kimse.

magsûl مغسول (a. s.) : guslolmuş, gusletmiş, yıkanmış. **Mâ-i magsûl** : kullanılmış su.

magşî مغشى (a. s. gaşy'den) : gaşyolmuş, kendinden geçmiş, hayran, baygın. (bkz : mest).

magşîyyün aleyh : baygın, bayılmış.

magşîyâne مغشيانہ (a. f. zf.) : baygıncasına; bayılmış gibi.

magşîyyen مغشيا (a. zf.) : baygın, bayılmış olarak, baygın bir halde.

mağşûş, mağşûşe مغشوش ، مغشوشه (a. s. gışş'dan) : karışık, saf olmayan, katışık. **Sikke-i mağşûşe** : karışık, hileli madden para. **Leben-i mağşûş** : karışık, hileli süt.

mağşûşât مغشوشات (a. s. mağşûş'un c.) : karışık, katışık olan nesneler. [daha çok "mes-kûkât" hakkında kullanılır].

mağşûşîyyet مغشوشيت (a. i.) : karışıklık, hâlis ve saf olmayış.

magtûs مغطوس (a. s.) : hava, gaz, su gibi şeylerin içine batırılmış.

mağz مغز (f. i.) : 1. beyin, dimağ. 2. anat. ilik. 3. iç, öz. (bkz : lübb).

mağz-i bâdâm : bâdem içi.

mağz-i Kur'ân : Mesnevî.

magz-ı mesnevî : Mesnevî'nin ilk on sekiz beyti. 4. akıl. **Efsürde-magz** : beyni donmuş, hissiz, düşüncesiz. **Sebük-magz** : hafif beyinli, akılsız, düşüncesiz. **Tehî-magz** : boş kafalı, ahmak.

magzâ مغزى (a. i.) : meram, maksat, istek.

magzâ مغزى (a. i. c. : magazî) : 1. gazâ, savaş hikâyeleri. 2. gazâ, savaş.

magzebe مضبه (a. i.) : 1. gazap ve hiddetle icâbettiren şey. 2. gazabetme, hiddetlenme.

magzîne مغزينة (f. i.), (bkz : magz).

magzûb مغضوب (a. s. c. : magazîb) : gazep olunmuş, kendisine kızılmış olan.

magzûbün aleyh : kendisine gazabe gelinmiş, kızılmış olan; Allah'ın gazabına uğriyan kimse.

magzûben مغضوباً (a. zf. gazab'dan) : gazap ile, öfke ile.

mâh ماد (f. i.) : 1. astr. Ay. (bkz : Kamer). 2. senenin on ikide bir kısmı, ay. (bkz : sehr).

mâh-ı kamerî : arabî ayı.

mâh-ı keş. (bkz : mâh-ı nahşeb).

mâh-ı Ken'ân, Ken'ânî (Ken'ân ülkesinin ayı) : Yûsuf Peygamber.

mâh-ı Mukanna' : Mukanna'ın Nahşeb'teki yapma ayı.

mâh-ı nahşeb : Mukanna' adlı ve Horasanlı bir şahsın Nahşeb (Nesef) şehrinde Siyam Dağının eteğinde, mahâret ve san'atle kuyu içinden doğar halde gösterdiği ay şekli. (bkz : mâh-i keş, mâh-i siyâm).

mâh-ı nev : 1) yeni Ay. (bkz : hilâl); 2) kadın adı. 3. tas. seyrü sülûk yoluna giren müptedî.

mâh-in-nuş : aptesânelerin, binâların iç ve dış duvarlarına münâsebetsiz kimseler tarafından tebeşir, kömür, boya gibi şeylerle yazılan yazılarla yapılan resimleri silme işini gören me'mur.

mâh-ı rûye' : ramazan ayı.

mâh-ı siyâm : oruç ayı, ramazan.

mâh-ı siyâm [sinle]. (bkz : mâh-ı nahşeb).

mâh-ı tâbân : parlayıcı, parlak Ay.

mâh-ı Yemânî : Hz. Muhammed. 4. güzel kız veya genç. ["meh" şeklinde de kullanılır].

mâh ماخ (f. s.) : 1. geçmez [akçe]. 2. rezil, münâfık, alçak.

mahabbet محبت (a. i.) : sevgi.

mahâbib محاييب (a. i. mahbûb'un c.) : mahbuplar, sevilmiş olanlar, sevilenler.

mahâbis محابس (a. i. mahbes'in c.) : hapishâneler, cezâ evleri.

mahâbis-i kadîme : eski hapishâneler.

mahâbîs محابيس (a. i. mahbûs'un c.) : hapsedilmiş, bir yere kapatılmış olanlar. (bkz : mahbûsın).

mahâbiz مخابز (a. i. mahbeze'nin c.) : ekmekçi fırınları; ekmekçi dükkânları.

mahâcîr محاجر (a. i. mahcer'in c.) : göz çukurları.

mahâdim مخاديم (a. i. mahdûm'un c.) : oğullar; kibar kimselerin çocukları.

mahâfet مخافت (a. i. : korkma, korku. (bkz : havf). **Re's-ül-hikmeti mahâfet-Ullah** : hikmetin başı, Allah korkusudur.

mahâfet-Ullah : Allah korkusu.

mahaffe محفه (a. i.) : deve, katır gibi hayvanların sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilen kapalı vâsıta, mahfe.

mahâfil محافل (a. i. mahfil'in c.) : 1. oturulacak, görüşülecek yerler, toplantı yerleri. 2. büyük câmilerde hükümdarlara veya müezzinlere ayrılmış ve etrafı parmaklıkla çevrilmiş olan yerler.

mahâfir محافر (a. i. mihfer ve mihfere'nin c.) : beller; kazmalar.

mahâif مخائف (a. i. c.). (bkz : mahâvif).

mahâk

mahâk محاق (a. i.) : her arabî ayının son üç gecesi. [kelimeyi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir]. (bkz : mihâk, muhâk).

mahâkim محاكم (a. i. mahkeme'nin c.) : mahkemeler.

mahâkim-i âdiyye : huk. cezâ mahkemelerinden gayri mahkemeler.

mahâkim-i adliyye : huk. adliye mahkemeleri.

mahâkim-i askeriyye : askerî mahkemeler.

mahâkim-i şer'iyye : huk. şer'î mahkemeler.

mâ-halak-Allah ما خلق الله (a. b. i.) : 1. Allah'ın yarattığı [her şey]. 2. kalabalık.

mahâlîb محالِب (a. i. mahleb'in c.) : arslan, kedi, doğan gibi hayvanların çengelli pençeleri.

mahall محال (a. i. hulûl'den c. : mahâlî) : yer. (bkz : cây, mekân). **Bî-mahall**, **Nâ-bemehall** : yersiz.

mahall-i sadaka : huk. [eskiden] sevap için bağışlanan malî şer'an almiya ehil olan kimse.

mahall-ül-bey' : mece. satılan şey.

mahallî محال (a. i. mahall'in c.) : yerler. (bkz : emkine, mevâki').

mahallât محلات (a. i. mahalle'nin c.) : mahalleler.

mahalle محله (a. i. c. : mahallât) : bir şehir veyâ kasabanın, bölündüğü kısımlardan her biri.

mahallî, mahalliyye محليّ ء محليّة (a. s.) : bir yere mahsus; yerli. **Hükûmet-i mahalliyye** : mahallî hükûmet, o yerin idâre heyeti.

mahallî saat : astr. her hangi bir yerin mahallî saati, o yerin nisf-ün-nehâr (meridyen) ından Güneş'in tam onikide geçmesi esâsına dayanılarak hesaplanan saattir. [meselâ : Greenwich'de saat 14.00 iken Türkiye'nin saat mebdei olan Afyon tûlünde Güneş tam nisfün-nehâr üzerinde olduğundan, Afyon'un mahallî hakikî saati 12.00 dir].

mahâmid محامد (a. i. mahmedet'in c.) : 1. medihler, sitâyişler, senâlar, şükürler. 2. güzel huylar.

mahâmil محامل (a. i. mahmil ve mihmel'in c.) : mahfiller, mahmiller, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği- sepetler.

mâh-âne ماهانه (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-vâre, mâh-yâne).

mahâret مهارت (a. i.) : mâhirlilik, ustalık, beceriklilik, el uzluğu.

mahârib محارب (a. i. mihrâb'ın c.) : mihraplar. (bkz : mihrâb).

mahâric محارج (a. i. mahrec'in c.) : hurûc edecek, çıkacak yerler.

mahâric-i hurûf : gr. harflerin ağızda teşekkül ettiği yerler.

mahârim محارم (a. s. mahrem'in c.) : mahrem olan, haram olan şeyler.

mahârim-ül-leyl : yolculuk etmek câiz olmıyan korkunç geceler.

mahârim محاريم (a. s. i. muharrem'in c.). (bkz : mahârim, muharremât).

mahârit محاريط (a. i. mahrût'un c.) : koniler.

mahârit-i munzama : jeol. yanardağın çatlaklarından, yarıklarından çıkıp biriken kül ve taş kümeleri.

mâ-hasal محاصل (a. b. i.) : hâsıl olan, meydana gelen şey, netîce. (bkz : mahsûl, semere).

mâ-hasal-ı ömr : 1) evlât; 2) ömür boyunca çalışıp didinerek elde edilen şey, vücûda getirilen eser; 3) Muallim Nâci'nin meşhur eseri.

mahâsin محاسن (a. i. hüsn ve mahsen'in c.) : 1. güzellikler. **İlm-i mahâsin** : estetik, fr. esthétique.

mahâsin-i ahlâk : ahlâk, huy güzellikleri. 2. yüze güzellik veren sakal ve bıyık.

mahâsin-i gurbet : gurbetin güzellikleri.

mahâsin-i sefâd : ak sakal.

mahaşşe محشه (a. i.) : kıç. (bkz : dübür, ist, mak'ad).

mahâtîm محاتم (a. s. mahtûm'un c.) :

1. mühürlenmiş [şeyler]. 2. bağlanmış, kilitlenmiş [şeyler].

mahatt محط (a. i.) : yolculukta inile-

cek yer, konak. (bkz : menzil, mevkif).

mahatta محطة (a. i.) : istasyon.

mahâvif مخاوف (a. s. mahûf'un c.) :

korku, korkulu, tehlikeli [yerler].

mahâvir محاور (a. i. mihver'in c.) : mih-

verler, *eksenler.

mahâyil مخايل (a. i. mahîle'nin c.) : ha-

yal eserleri.

mahâz مخاض (a. i.) : hek. doğum ağrısı.

mâ-hazar ماحضر (a. i.) : daha önceden

hazır olan, hazır bulunan şey, hazır olarak her ne varsa. **Hayr-üt-taâmi mâ-hazar** : yemeğin hayırlısı daha önceden hazır olanıdır.

mahâzir محاضر (a. i. mahzar'ın c.) : mah-

zarlar, umûmî dilekçeler, mürâcaatlar.

mahâzî مخازى (a. i. c.) : rezâlet sebebi

olan huylar.

mahâzil مخازيل (a. i. mahzûl'un c.) :

rezîl, rüsvâ olmuş kimseler.

mahâzin مخازن (a. i. mahzen'in c.) :

mahzenler, bodrumlar.

mahâzir محازير (a. i. mahzûr'un c.) :

hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şeyler; engeller, sakıncalar. (bkz : mahzûrât).

mâh-be-mâh ماه بـماه (f. zf.) : aydan

aya. (bkz : şehriyye).

mahbel محبل (a. i.) : hayvanın gebelik

zamânı.

mahber, mahbere محبر , محبرة (a. i.) : [eski-

den] hokka, divit.

mahbes محبس (a. i. habs'den) : 1. hap-

solunma yeri, hapisânâ, cezâevi, zindan. (bkz : habs-hâne, sicc). 2. mec. karanlık, sıkıntılı yer.

mahbes-i âmâl : emellerin hapisânâsi.

mahbez مخبز (a. i. c. : mahâbiz) :

ekmekçi fırını, ekmekçi dükkânı.

mahbûb محبوب (a. s. hubb'dan) : 1. mu-

habbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili. **Zer-i mahbûb** : XVIII. asırda kesilmiş bir altın.

mahbûb-i Hüdâ : (Allah'ın sevgilisi) : Hz. Muhammed.

mahbûb-ül-kulûb (gönüllerin sevgilisi) : Büyük Türk Şâiri Ali Şîr Nevâî'nin içtimâyata âit ünlü eseri.

mahbûbe محبوبه (a. i. hubb'dan) : 1. mu-

habbet olunmuş, sevilmiş, sevilen [kadın]. 2. vaktiyle tânesi beş yüz liraya kadar satılan lâle cinsinden bir çiçek.

mahbûn محبون (a. i.) : 1. kıtlık için

saklanan şey. 2. ed. ikinci harfi düşürülmüş vezin : [Arap harflerinde] "müstef'ilün" den sin'in düşürülmesiyle "müfteilün" kalması. gibi.

mahbûs محبوس (a. s. ve i. habs'dan c. :

mahbûsîn, mahâbîs) : hapsolunmuş, bir yere kapatılmış.

mahbûs-hâne محبوسخانه (a. f. b. i.) : ha-

pishâne, cezâevi.

mahbûsin محبوسين (a. s. ve i. mahbûs'un

c.) : hapsolunmuşlar, bir yere kapatılmış olanlar. (bkz : mahâbîs).

mahbûsiyyet محبوسيت (a. i.) : mahbusluk,

hapislilik; hapis kalınan müddet.

mahcer محجر (a. i. c. : mahâcir) : hek.

göz çukuru. (bkz : hufret-ül-ayn).

mahcûb محجوب (a. s. hicâb'dan) : 1. ka-

palı, örtülü, perdeli. (bkz : mestûr). 2. utanan, utanmış, utangaç. (bkz : şerm-sâr).

mahcûb-âne محجوبانه (a. f. zf.) : utanarak,

utangaçlıkla, sıkılganlıkla.

mahcûbe

mahcûbe محجوبه (a. s.) : 1. utangaç, nâmuslu [kadin, kız]. 2. kapı ardına konulan ağaç.

mahcûbiyyet محجوبيت (a. i.) : mahcupluk, utangaçlık, sıkılğanlık.

mahcûc محجوج (a. s. hüccet'den) : hüccet, delil gösterilmiş.

mahcûr محجور (a. s. hacr'den) : huk. hacr altına alınmış, haczolunmuş, kullanmaktan menedilmiş.

mahcûz محجوز (a. s. hacz'den) : huk. haczedilmiş, mahkemece rehin altına alınmış

mâh-çe ماهچه (f. i.) : 1. küçük ay. 2. mi-nâre, kubbe, bayrak direklerinin başına geçirilen küçük ay.

mâh-çehre ماهچهره (f. b. s.) : ay yüzlü. [aslı : "mâh-çihre"dir].

mahdûb محضوب (a. s.). (bkz : mahzûb).

mahdûd محدود (a. s. hadd'den) : 1. tahdîd edilmiş, sınırlanmış. 2. sınırlı. 3. belirli. (bkz : muayyen). **Nâ-mahdûd**, **Gayr-i mahdûd** : sınırsız. (bkz : gayr-i muayyen). 4. fık. hudut ve sınırlarının tâyni kabil olan akar, mal, mülk.

mahdûdiyyet محدوديت (a. i.) : sınırlılık; darlık.

mahdûm مخدوم (a. i. hizmet'den c. : mahâdim) : 1. oğul, evlât. (bkz : ferzend). [aslı : "hizmet edilmiş" mânâsınadır]. 2. hizmet edene nispetle. efendi veyâ hanım.

mahdûm-ı kâinât : Hz. Muhammed.

mahdûmiyyet مخدوميت (a. i.) : mahdumluk, oğulluk.

mahdûş مخدوش (a. s.) : 1. tırmalanmış. 2. vesveselendirilmiş.

mâhe ماهه (f. i.) : burgu, matkap. (bkz : miskab, mette).

ma'hed معاهد (a. i. c. : maâhid) : ahit, antlaşma yapılan, sözleşilen yer.

mahfaza محفظة (a. i. hıfz'dan) : içinde öteberi saklanan küçük kutu, kab, zarf.

mahfaza-i billûriyye : hek. : göz adesesini ihâta eden şeffaf (saydam) zar.

mahfi مخفي (a. s. hafi'den) : gizli, saklı. (bkz : hafi).

mahfil محفل (a. i. c. : mahâfil) : 1. oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri. 2. büyük câmilerde hükümdarlara veyâ müezzinlere ayrılmış ve etrâfı parmaklıkla çevrilmiş olan, yerden biraz yüksek yer.

mahfil-i şer'ıyyât : İstanbul'un zaptından sonra Fâtih'in teşkil ettiği mahkeme.

mahfiyyen مخفياً (a. zf.) : gizlice, gizli olarak, saklı olarak. (bkz : sırran).

mahfûf مخوف (a. s.) : etrâfı, zarar gelmesin diye, kuşatılmış, çevrilmiş.

mahfûk مخفوق (a. s.) : hafakanlı, ikide bir yüreği oynayan.

mahfûr مخفور (a. i.) : hafr olunmuş, kazılmış mezar.

mahfûz محفوظ (a. s. hıfz'dan) : 1. hıfz olunmuş, saklanmış. 2. korunmuş, gözetilmiş. 3. gizlenmiş. 4. ezberlenmiş. **Levh-i mahfûz** : Allah tarafından takdir olunan şeylerin ezelde - yazılı - bulunduğu levha.

mahfûz مخفوض (a. s.) : alçalmış.

mahfûzât محفوظات (a. i. c.) : 1. gizlenilmiş şeyler. 2. ezberlenmiş şeyler. 3. müz. Türk müziğinde nota kullanılmadığı devirlerde, bir müzikçinin ezbere bildiği müzik eserleri.

mahfûzen محفوظاً (a. zf.) : polis veyâ jandarma gibi resmî kuvvetlerin muhâfazası altında olarak.

mâhi ماهي (f. i. c. : mâhiyân) : balık. (bkz : semek). **Sayd-i mâhi** : balık avı.

mâhi ماهي (a. s. mahv'dan) : mahveden, mahvedici, yok edici, yok eden.

mâhi emrâz : hastalıkları yok eden.

mâhi-n-nûkuş : nakışları silen, mahveden.

mâhi-dân ماهی دان (f. b. i.) : balık havuzu, balıklava.

mâhi-fürûş ماهی فروش (f. b. s.) : "balık satan" : balıkçı. (bkz : semmâk).

mâhi-gîr ماهی گیر (f. b. s.) : balık tutan. (bkz : mâhî-hâr).

mâhi-hâr ماهی خوار (f. b. s.) : "balık yiyen" : balık avlayan, balıkçıl. (bkz : mâhî-gîr).

mahîle محيله (a. i. c. : mahâyil) : san- mağa ve düşünmiye sebeb olan işaret, alâmet, hayal eseri.

mâhir ماهر (a. s. mâhâret'den c. : me- here) : 1. mahâretli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli. 2. i. erkek adı.

mâhir-âne ماهرانه (f. zf.) : mahâretle, ustalıkla, ustaca.

mahîs محيis (a. i.) : 1. bir şeyden dön- me. 2. kurtulma.

mâhiyân ماهيان (f. i.) : 1. [mâhî'nin c.] balıklar. 2. [mâh'ın c.] aylar.

mâhiyâne ماهيانه (f. i.) : aylık, ay hesâ- biyle verilen ücret.

mâ-hiye ماهي (ter.) : o şey ki.

mâhiyye ماهيه (o. i.) : aylık.

mâhiyyet ماهيت (a. i.) : bir şeyin aslı, esâsı, içyüzü.

mahîz محيis (a. i.) : hayız hâli.

mahk محق (a. i.) : tas. abdin vücû- dünün zâtı hakkında fenâsı.

mahkeme محكمه (a. i. hükm'den c. : mahâkim) : dâvâların görölüp hükme bağlan- dığı yer.

mahkeme-i bidâyet : huk. dâvâların ilk gö- rüldüğü mahkeme. [bundan sonra : "istînaf, tem- yiz" mahkemeleri gelir].

mahkeme-i evkâf : huk. [eskiden] evkaf mü- fettişliği denilen dâireye ikinci meşrûtiyetin ilânın- dan az sonra verilen bir ad. [vâzifesi, cihad tev- cih etmek, muhtelif vakıflar arasındaki gayrimen- kul ihtilâflarıyla, vakıf gediklerine bir gayrimenku- lün mülk veyâ vakıf olduğuna âit dâvâları vesâireyi görmek idi].

mahkeme-i istînaf : huk. bidâyet mahkemele- rinden verilip kanûnen istînafı kabil olan hukuk ve cezâ dâvâlarına tekrar bakan ve ibtidâi mah- kemelerin üstünde bulunan bir mahkeme ki hukuk ve cezâ adı ile iki kısımdır.

mahkeme-i kird-gâr : Allah'ın mahkemesi.

mahkeme-i kübrâ (en büyük mahkeme) : kı- yâmet günü. (bkz : yevm-ül-kıyâme).

mahkeme-i nizâmiyye : huk. cezâ ve hukuk mahkemeleri. ["bidâyet" ve "istînaf" adıyla iki dereceye ayrılmıştır].

mahkeme-i şer'iyye : huk. [eskiden] nikâh, miras taksimi ile din işleriyle ilgili mes'elelere ba- kan mahkeme.

mahkeme-i temyiz : huk. temyiz mahkemesi, mahkeme kararlarının yolunda verilip verilmediğini tetkik etmekle vazîfeli makam, * yargıtay.

mahkeme-i ticâret : huk. ticâret mahkemesi, ticâretle ilgili dâvâlara bakan mahkeme.

mahkî محكي (a. s. hikâyet'den) : hikâye olunmuş, anlatılmış.

mahkud محقود ("ku" uzun okunur. a. s.) : hased olunan, hased edilen. (bkz : mahsûd).

mahkuk محقوق ("ku" uzun okunur. a. s.) : doğrultulmuş, doğru yapılmış.

mahkûk محكوك (a. s. hakk'den) : 1. hak- kolunmuş, çelik kalemle -sert bir şey üzerine ka- zılmış. 2. yazıldıktan sonra çakı, kalemtraş gibi şeylerle kazınmış.

mahkûkât محكوكات (a. s. c.) : kazınmış, hakkedilmiş resimler, yazılar; hakkâk işleri.

mahkûm محكوم (a. s.) : 1. kendisine hükmolunan, birinin hükmü altında bulunan. 2. bir mahkemece hüküm giymiş. [müen. : "mahkû- me" dir]. 3. katlanma, zorunda olma.

mahkûmün aleyh : huk. aleyhine hükmolunan, dâvâyı kaybeden.

mahkûmün bih

mahkûmün bih : huk. hüküm ve kararı verilmiş, hüküm giymiş.

mahkûmün leh : huk. lehine hükmolunan, dâvâyı kazanan.

mahkun محكون ("ku" uzun okunur. a. s.) : ma'sum, suçsuz.

mahkun-üd-dem ("ku" uzun okunur.) : fık. katli lâzım olmiyan kimse. [savaşta, Islâmlığı kabul eden bir kimse, mahkun-üd-dem olmuş olur].

mahlas مخلص (a. i. hulûs'dan) : 1. hâlâs olunacak, kurtulacak yer. 2. bir kimsenin ikinci adı. 3. eskiden şâirlerin şiirlerinde kullandıkları ad.

mahlas beyti : ed. gazellerde şâirin adı bulunan beyit.

mahlas-nâme مخلصنامه (a. f. b. i.) : ed. yeni şiir söylemeye başlamış olan birine, Üstat bir şâir tarafından bir mahlâs verildiğine dâir yazılan manzume.

mahleb محلب (a. i.) : 1. İdris ağacı. 2. bal. (bkz : asel).

mahleb محلب (a. i. c. : mahâlib) : arslan, kedi, doğan gibi hayvanların çengelli pençesi.

mâh-lika ماهلقا (f. b. s.). (bkz : mehlika).

mahlu' مخلوع (a. i. hal'den) : tahtından indirilmiş hükümdar.

mahlûc مخلوج (a. i.) : hallâçlanmış, atılmış [pamuk].

mahlûf مخلوف (a. i.) : yemin etme.

mahlûf-ün-aleyh : huk. yemin edilen husus.

mahlûk مخلوق (a. s.) : tıraş edilmiş baş veyâ yüz. (bkz : matrûş, tırâşide).

mahlûk مخلوق (a. s. ve i. halk'dan) : halk olunmuş, yaratılmış; *yaratık.

mahlûka مخلوقه (a. i.) : benimsenen, çalınan kasîde, şiir.

mahlûkat مخلوقات ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. mahlûk'un c.) : yaratılmış şeyler, canlılar; *yaratıklar.

mahlûl محلول (a. s. hall'den) : 1. hal-lolunmuş, çözülmüş, dağılmış. 2. erimiş, eritilmiş, *eriyik. 3. sâhipsiz maaş veyâ me'murluk. 4. i. mirasçısı bulunmiyan ve hükûmete kalan [miras].

mahlûl-i mufassal : tapu usûlüne âit bir ıstılah. [iki kısımdır: biri, defter-i mufassalda kayıtlı olup da icmal defterinde kayıtlı olmiyan köyler ve mezraalar timarı olup her kime berat ile verilmiş ise ona âitti. Diğeri, icmal defterinde noksan ve defter-i mufassalda fazla olarak kayıt olundu].

mahlûl-i sîrf : huk. [eskiden] hakkı intikal ve hakkı tapu eshâbı bırakmaksızın mutasarrıfının vefâtıyla mahlûl kalan arâzi.

mahlûl محلول (a. s.) : delinmiş, öbür tarafına işlenmiş olan şey.

mahlûlât محلولات (a. i. c.) : mirasçısı olmiyan bir ölünün evkafa veyâ mîriye kalan mirası.

mahlûliyyet محلوليت (a. i.) : mahlûlluk, mahlûl olma hâli.

mahlût مخلوط (a. s. halt'dan) : halt olunmuş, katılmış, karıştırılmış, karışık. (bkz : halîta).

mahlûta مخلوطه (a. i.) : bulgurla karışık mercimek çorbası.

mahmasa محمه (a. i.) : açlık, açlıktan zayıf düşme.

mahmî محمى (a. s.) : himâye gören, korunan [kimse].

mahmidet محمديت (a. i. c. : mahâmid) : medhetme, övme. (bkz : senâ, sitâyîş).

mahmidet-sâz محمديت ساز (a. f. b. s.) : hamd ve senâ eden.

mahmil محمل (a. i. c. : mahâmil) : 1. mahfe, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği- sepet. (bkz : mihmel¹). 2. her yıl Haremeyn'e hacı kafilasıyla gönderilen armağanlar.

mahmil-i şerif : haremeyne sürre adıyla qönderilen para ve hediyelerin yükletildiği vâsıta.

mahmiye محمية (a. i. himâye'den) : 1.

bir şeyi himâye etme, koruma. 2. [muhâfazalı] büyük şehir.

mahmûd محمود (a. s. hamd'dan) : 1.

hamdolanmış, senâ edilmiş; övülmeye değer. **Ma-kam-ı mahmûd** : Hz. Muhammed'in en büyük şefaât makamı, Cennet.

mahmûd-ül-hisâl : iyi ahlâk sâhipi.

mahmûd-üş-şiyem : övülecek huylara sâhip olan.

2. i. Hz. Peygamber'in adlarından biri. 3. i. erkek adı.

Mahmûd محمود (a. h. i.) : Ebreşe'nin

Kâbe'yi yıkmak üzere getirdiği filin adı.

Mahmûd (Kâşgarlı) محمود كاشغاری (a. h.

i.) : Karahanlılardan olan bu Türk bilgini ve edibi **Divânü Lûgat-it Türk** adlı ünlü eseriyle tanınmıştır. 1074 yılında Kâşgâr'da yazılmış olan bu eser islâmiyet te'siri altındaki ilk eserlendendir. Mahmut, bir lûgat kitabı tarzında olan bu eserini, türkçenin arapça kadar ve ondan daha zengin bir dil olduğunu göstermek için yazmıştır. Türkçe sözler, Arap kaidelerine göre tertibedilmiş ve arapça olarak anlatılmıştır. Mahmud, eserini yazdıktan üç yıl sonra bir düzeltmeden geçirerek Abbâsî Hâlifelerinden Muktedî Billâh'a takdîm etmiştir. Bu kitap 1335 hicrî yılında Kilisli Rifat'ın kopyesi ve düzeltmesiyle basılmış, daha sonra B. Atalay tarafından üç cilt ve bir indeks hâlinde yeni harflerle (1939, 1940, 1941 yıllarında, öz türkçeye çevrilmiştir. Asıl tek nüsha Fâtih Millet Kütüphanesi Emîrî kısmında mahfuzdur.

mahmûde محمود (a. i.) : bot. bingöz otu, sakmunya.

mahmûdî, mahmûdiyye محمودی : محمودی

(a. s.) : 1. II. Sultan Mahmud'a âit, onunla ilgili. 2. i. onun zamânında çıkarılmış olan 25 gümüş kuruş değerinde altın para. 3. i. onun adına yapılmış olan eski bir harb gemisi, kalyon. [9 ağustos 1814 (22 şâban 1229) de denize indirilmiştir]. 4. i. Mahmut devrinde basılan altın para.

mahmûl محمول (a. s. haml'den) : 1. haml

olunmuş, yüklenmiş. 2. bir şey üzerine kurulmuş. 3. i. gr., mant. mûsnet, *yüklem, haber : "insan hayvandır" cümlesinde : insan "mevzu", hayvan "mahmul"dür.

mahmûle محمولة (a. i.) : yük. (bkz : bâr, hamûle).

mahmûlen محمولاً (a. zf.) : mahmûl olarak, yüklü olarak.

mahmûm محموم (a. s.) : 1. hümmâya, sıtmaya tutulmuş, sıtmalık olan; ateşli, ateşi olan. 2. mec. saçmasapan konuşan.

mahmûm-âne محمومانه (a. f. zf.) : 1. mahmumcasına, ateşli olarak, ateşler içinde. 2. sayıklarcasına.

mahmûr محمور (a. s. hamr'den) : 1. sarhoşluğun verdiği serşemlik. 2. uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz. **Çeşm-i mahmûr** : baygın göz, süzülerek bakan göz. [müen.; mahmûre "kadın" adı olarak kullanılır].

mahmûr-âne محموره (a. f. zf.) : mahmurcasına, baygın baygın. **Nigâh-ı mahmûr-âne** : baygın baygın bakış.

mahmûz محموز (a. s.) : hamızlanmış, oksitlenmiş.

mahnûk مخنوق (a. s. hank'dan) : boğulmuş, boğazı sıkılmış, boğuk.

mahnûkan مخنوقاً (a. zf.) : boğulmuş olarak, boğazı sıkılarak.

mâh-pâre ماهپاره (f. b. i.) : 1. ay parçası. 2. çok güzel kimse. (bkz : meh-pâre).

mâh-perver ماه پرور (f. b. s.) : mehtaplı.

mah-peyker ماه پیکر (f. b. s.) : yüzü ay gibi parlak, güzel, nurlu [olan]. (bkz : meh-peyker).

mahrâ محری (a. i.) : 1. elverişli, uygun şey. 2. değerli kimse.

mahrec مخرج (a. i. hurûc'dan c. : mahâr c) : 1. hurûcedecek, dışarı çıkacak, çıkılacak kapı. 2. leng. ağızdan harflerin çıktığı yer, *çıkak, *boğumlama yer, fr. point d'articulation 3. ilmiye rütbesinden İstanbul tarik-ı mevleviyetlerinin ilk pâyesi. 4. mat. *payda, âdî kesirde çizginin altındaki sayı.

mahref

mahref مخرف (a. i.) : yemiş sepeti.

mahrek محرق (a. i.) : yakacak yer.

mahrek محرك (a. i. hareket'den) : 1.

mat. hareketli bir noktanın güttüğü yol. **2. astr.** bir gök cisminin hareketinde ağırlık merkezinin geometri bakımından yeri; *yörünge, **fr. orbite.**

mahrek-i şems-i cenûbî : **astr.** Arz'ın meykinden dolayı Güneş'in seretan (yengeç dönencesi) ve cedi medarları (oğlak dönencesi) arzları arasında hareket eder görüldüğü sırada hatt-i semâvî dâiresine paralel ve Arzın merkezinden itibaren 23 derece 27 dakika **güneyde** tersim ettiği mevhum dâire.

mahrek-i şems-i şimâli : **astr.** Arz'ın meykinden dolayı Güneş'in seretan (yengeç dönencesi) ve cedi medarları (oğlak dönencesi) arzları arasında hareket eder görüldüğü sırada hatt-ı istivâ-i semâvî dâiresine paralel ve Arz'ın merkezinden itibaren 23 derece 27 mevhum dakika **kuzeyde** tersim ettiği dâire.

mahrem محرم (a. i.) : iki dağ arasındaki yol.

mahrem محرم (a. s. harâm'dan c. : mahârim) : 1. haram, şeriatın yasak ettiği şey. 2. nikâh düşmeyen, şeriatçe evlenilmesi yasak edilen. 3. şeriatçe, kadının kendisinden kaçmadığı [erkek]. 4. [biriyle] çok samîmî, içli dışlı olan. 5. gizli olan, herkese söylenmeyen. 6. herkesçe bilinmemesi icâbeden. **Nâ-mahrem** : nikâh düşen, kendisinden kaçılan erkek.

mahrem-i esrâr : kendisine sır söylenen kimse.

mahrem-i râz : kendisine sır verilmiş kimse. **tas.** Allah'ın sırrına âşinâ olmağa başlayan kimse; velî.

mahrem-âne محرمانه (a. f. zf.) : mahrem olarak, gizlice.

mahremiyyet محرميت (a. i.) : mahremlik, mahrem olma hâli, gizlilik.

mâh-rû ماه رو (f. b. s. c. : mâh-rûyân) : ay yüzü, yüzü ay gibi olan, güzel.

mahrûb محروب (a. s.) : mahrum edilmiş, elinden sermayesi alınmış, eli avucu bomboş bırakılmış.

mahrûb محروب (a. s.) harâbedilmiş.

mâh-ruh ماه رخ (f. b. s.) : ay yanaklı.

mahrûk محروق (a. s. hark'dan) : yanmış, yanık. [maddî, mânevî].

mahrûk-ül-fuâd : yüreği yanık.

mahrûkat محروقات ("ka" uzun okunur. o. i. mahrûk'un c.) : odun, kömür gibi yakılacak şeyler.

mahrûkat-ı mâyia : akaryakıt.

mahrûm محروم (a. s. hirmân'dan) : 1. bahtsız, nasipsiz. 2. istediğini, dilediğini elde edemeyen.

mahrûm-âne محرومانه (a. f. zf.) : mahrumcasına.

mahrûmiyyet محروميت (a. i.) : mahrumluk, dilediğini, istediğini elde edememe.

mahrûr محروور (a. s. harâret'den) : içi harâretli olan, ateşli, ateşlenmiş, kızmış. **Dil-i mahrûr** : ateşli gönül.

mahrûr-âne محروورانه (a. f. zf.) : ateşli ateşli, harâretli bir şekilde.

mahrûs محروس (a. s. hirâset'den c. : mahâris) : muhâfaza edilen, gözetilen, korunan. **Memâlik-i mahrûsa** : muhâfaza edilmiş memleketler; Osmanlı ülkesi. (bkz : Memâlik-i Şâhâne).

mahrûsa محروسة (a. i.) : büyük şehir. (bkz : medîne-i azîme). **Memâlik-i mahrûsa-i şâhâne** : Osmanlı ülkesi.

mahrûsa-i muhabbet : muhabbet şehri, sevgi ülkesi.

mahrût محرووط (a. i.) : **geo.** *koni.

mahrûtî محرووطى (a. s.) : **geo.** *konik.

mahrûtîyât محرووطيات (a. s. c.) : mahrûtî, konik olan şeyler.

mahrûtîyyet محرووطيت (a. i.) : mahrûtîlik, konik olma hâli

mâh-rûyân ماهرويان (f. b. s. mâh-rû'nun c.) : ay yüzlüler, yüzü ay gibi olanlar, güzeller.

mahrûz محروض (a. s.) : rezil, kepâze, aşağılık.

mahsebe محسبه (a. i.) : sanma, şüphe etme.

mahser محسر (a. i.) : huy, tabiat.

mahsub محسوب (a. s. hisâb'dan c. : mahsib, mahsûbât) : 1. hesâbedilmiş, hesâba dâhil edilmiş, avans kapatma. 2. büyük bir zâta meşsup kimse.

mahsûb محسوب (a. s.) : kızamık çıkarma.

mahsûbât محسوبات (a. s. mahsûb'un c.) : hesâbedilmişler, hesâba dâhil edilmişler.

mahsûben محسوباً (a. zf.) : hesâba katılarak, alacağa tutularak, hesâba geçirilerek; avans olarak.

mahsûbiyyet محسوبيت (a. i.) : mahsupluk.

mahsûd محسود (a. s. hased'den) : hased olunan, hased edilen. (bkz : mahkud).

mahsûd محسود (a. s.) : 1. hasad edilmiş, ekini biçilmiş. 2. biçilmiş ekin.

mahsûf محسوف (a. s. husûf'dan) : husûfa uğramış, gölgelenmiş.

mahsûl محمول (a. s. husûl'den) : 1. husûl bulan, hâsıl olan, meydana gelen şey. 2. ürün. 3. verim.

mahsûl-i bedia : güzel mahsul.

mahsûlât محمولات (a. i. mahsûl'un c.) : 1. hâsıl olan, elde edilen şeyler. 2. topraktan yetişen şeyler. 3. ehli hayvanlardan elde edilen maddeler. 4. sanâyi maddeleri.

mahsûlât-ı arziyye : toprak mahsulleri.

mahsûlât-ı kimyeviyye : kimyâ yoluyla elde edilen maddeler.

mahsûlât-ı sînâiyye : endüstri mahsulleri.

mahsûl-dâr محصولدار (a. f. s.) : mahsul veren, verimli, bereketli.

mahsun محصون (a. s. hısn'dan) : kuvvetlendirilmiş, istihkâmlı.

mahsûr محصور (a. s.) : 1. muhâsara edilmiş, kuşatılmış. 2. hasredilmiş, sınırlanmış, belli edilmiş. **Nâ-mahsûr** : sınırsız, pek çok. 3. menedilmiş; tazyik edilmiş, sıkıştırılmış.

mahsûr محصور (a. s. hasr'dan) : ferigitmiş, yorulmuş [göz]. **Çeşm-i mahsûr** : fersiz, yorgun göz.

mahsûs محسوس (a. s. hiss'den) : 1. hissedilen, beşduygû'dan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur. 2. belli, âşikâr, meydanda.

mahsûs, mahsûse مخصوص ، مخصوصه (a. s. husûs'dan c. : mahâsîs, mahsûsât) : 1. husûsîleşmiş; başkasında bulunmayan, yalnız bir kimseye âit olan. 2. birine ayrılmış olan. 3. lâyık. 4. ayrı, müstakil, başlı başına. 5. zf. husûsî olarak, * özel, bilhassa. 6. zf. istiyerek, bile bile. 7. zf. şakadan, yalandan.

mahsûsa مخصوصه (a. s.) : mahsus, husûsî. **İdâre-i mahsûsa, İdâre-i aziziyye** : Sultan Abdülaziz zamânında İstanbul'da ilk olarak deniz işletme idâresi olup, sonraları "Seyr-i Sefâin" ve şimdiki de "Devlet Denizyolları" adını almıştır.

mahsûsât محسوسات (a. i. c.) : gözle görülmüş şeyler. [ma'kulât'ın zıddı].

mahsûsen مخصوصاً (a. zf.) : mahsûs olarak, ayrıca, bile bile. (bkz : bi-iltizâm).

mahsûsiyyet خصوصيت (a. i.) : mahsusluk, husûsî olma hâli (* özellik).

mahşer محشر (a. i. haşr'den) : 1. haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyâmette ölülerin dirilip toplanacakları yer. 2. çok kalabalık.

mahşûd محشود (a. s.) : toplanmış, yığılmış.

mahşûr محشور (a. s. haşr'dan) : toplanmış.

mâh-tâb مَاهَتَاب (f. b. i.) : 1. Ay ışığı, mehtap. 2. on dört gecelik Ay. (bkz : bedr). 3. maytap, şenlik gecesinde yakılan renkli kibrit veya fişek.

mahtûbe مَخْطُوبَة (a. i.) : evlenmek için istenilen kadın.

mahtûm مَخْتُوم (a. s.) : 1. hâtemlenmiş, mühürlenmiş. 2. kilitlemiş; bağlanmış.

mahtûn مَخْتُون (a. s.) : hitân edilmiş, sünnet olunmuş. **Tıf-ı mahtûn** : sünnet edilmiş çocuk.

mahtûr مَخْطُور (a. s. hatar'dan) : 1. hatar'a, tehlikeye yakın. 2. i. fikir ve endişe.

mahtût, mahtûte مَخْطُوطَة (a. s.) : 1. hatlanmış, çizgilenmiş, çizilmiş. 2. yazılmış. (bkz : mektûb).

ma'hûd, ma'hûde مَاهُودَة (a. s. ahd'den. c. : maâhid) : 1. ahdolunmuş, bilinen; sözleşilen. 2. sözü geçen. (bkz : mezkûr). 3. mec. [ikincisi] fenâ bilinen kadın.

mâhûdâne مَاهُودَانَة (f. i.) : kene otu denilen şiddetli müşhil.

ma'hûf مَخُوف (a. s. havf'den. c. : mahâ-vif) : 1. korkunç, korkulu [yer]. 2. tehlikeli.

ma'hûle مَخُولَة (a. s.) : kocası ölmüş kadın.

mâhulyâ مَاهُولِيَا (f. i.). (bkz : mâlthulyâ).

mâhûr مَاهُور (f. i.) : meyhâne; kumarhâne.

mâhûr مَاهُور (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Neşeli, şuh, ferah verici bir makamdır. Asırlardan beri rağbet ile kullanılmıştır. Mâhur, çargâh makamının rast (sol) perdesindeki şeddidir; yâni basit bir şed makamıdır. (Acem-aşîran gibi ki, bu da mâhûr'un bir perde pestinde kalan bir çargâh şeddidir). Güçlüsü

-beşinci derece olan- nevâ (re) dir. Dizinin umûmî seyri inicidir. Donanımına "fa" için bir küçük mücenneb diyezi alır (yâni garb müziğindeki "sol majör"ün aynıdır.), orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğru olmak üzere- şöyledir : gerdâniye, mâhur, hüseynî, nevâ, çargâh, pûselik, dügâh ve rast.

mâhûr-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az, beş asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûr-i sagîr : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûr-aşîran مَاهُورِ اشِيرَان (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûrek مَاهُورِ ك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûr-hân مَاهُورِ حَان (f. b. i.) : müz. İ. Hakkı Beyin terkibettiği bir mürekkep makamıdır. Mâhur ile hicaz dizisinden bir parçanın birleşmesinden ibârettir. Donanımına mâhur gibi "fa" küçük mücenneb diyezi konulur. Hicaz için si bakiyye bemolü, do bakiyye diyezi "fa" bekar ve "fa" bakiyye diyezi kullanılır. Hicaz dizisinde bir miktar seyrettikten sonra, kısa bir mâhur parçası gösterir ve mâhur dizisinin üçüncü derecesi olan pûselik "si" perdesinde kalır. Bu târîften de anlaşılacağı üzere, bilgisizce terkibedilmiş bir makamdır.

mâhûr-pûselik مَاهُورِ پُوسَلِك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin tahminen iki asırlık bir mürekkep makamıdır. Mâhur ile pûselik beşlisi veyâ tam dizisinden ibârettir. Pûselik ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüsü -mâhur makamının güçlüsü olan- nevâ (re) dir. Donanımına mâhur gibi "fa" küçük mücenneb diyezi alır. Tam pûselik dizisi kullanılırsa "fa" bekar yapılır; yeden için de "sol" bakiyye diyezi konur.

ma'hûza مَاهُوزَة (a. s.) : 1. hâlis, saf, katkısız. 2. temiz, şerefli, asil.

mahv مَحْو (a. i.) : 1. yok etme, ortadan kaldırma; harâbetme, perîşan etme; batma, bitme, yok olma. 2. tas. beşerî nakîsalarından kurtulma hâli. [zıddı : "sbât"].

mahv-i ayn-i abd : tas. âyana vücut izâfesini iskat.

mahv-i ubûddiyye : tas. âyana vücut izâfesini iskat.

mahv ü isbât : bir müsveddenin bâzı yerlerini çizip, bâzı yerlerini ilâvelerle düzeltme. **3. astr.** Ay'daki siyahlık.

mâh-vâr ماهوار (f. b. s.) : ay gibi. (bkz : mehvâr¹, meh-veş).

mâh-vâre ماهواره (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-âne, mâh-yâne).

mahviyyet محویت (o. i.) : alçakgönüllülük. [yapma kelimelerdendir]. (bkz : tevâzu').

mâh-yâne ماهیانه (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-âne, mâh-vâre, şehriyye).

mahz محض (a. i.) : 1. su katılmamış, hâlis sût. 2. hâlis, katkısız, sâde; tam. **Hikmet-i mahzâ** : tam bir hikmet.

mahz-i hikem : hikmetlerin hâlisi, akıllılığın, filozofluğun ta kendisi.

mahz-ı kerâmet : tam kerâmet.

mahz-i ni'met : nîmetin hâlisi, kendisi.

mahzâ محضاً (a. s.) : 1. ancak, yalnız, tek, sâde. 2. hâlis, katkısız, tam.

mahzana مخزنه (a. i.) : güvercinlik.

mahzar محضر (a. i. huzûr'dan) : 1. huzur yeri, büyük bir kimsenin önü. 2. hazır olma, görünüş, gösteriş. **Nik-mahzar** : görünüşü güzel olan. 3. birkaç kişi tarafından imzalanmış olan dilekçe. 4. mahkeme sicili.

mahzen محضاً (a. zf.) : ancak, yalnız, tek. (bkz : mahzâ).

mahzen مخزن (a. i. hazn'den. c. : mahâzin) : 1. içinde eşyâ saklanacak yer; yer altı, bodrum. 2. s. havasız, karanlık [yer]. **Kurşunlu mahzen** : İstanbul'da Galata'da, deniz kıyısında bulunan gümrük binası [Tanzîmat'tan önce].

mahzen-i cûb : İstanbul'da, Tersâne'deki kereste anbarı.

mahzen-i sürb : İstanbul'da, Tersâne'deki levâzim anbarı, kurşunlu mahzen.

mahzû' مخضوع (a. s.) : huzûa ermiş, gönülden münkadolmuş, boyun eğmiş. (bkz : mahşû').

mahzûb مخضوب (a. s.) : boyanmış. (bkz : mahdûb, masbûğ, mülevven).

mahzûf محذوف (a. s.) : 1. hazfolunmuş, silinmiş, kaldırılmış. 2. ed. eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzum ve mensur söz. Buna 'mühmel' ve "mücerred" de denir. (bkz : mücerred, mühmel).

mahzûl مخذول (a. s. c. : mahâzîl) : hor, hakir, perişan; rüsvâ.

mahzûlen مخذولاً (a. zf.) : hakir, rüsvâ olarak.

mahzûn مخزون (a. s. hazîne'den) : hazîne nede saklanan şey.

mahzûn مخزون (a. s. hüzn'den) : hüznülü, tasalı, kaygılı. (bkz : mükedder).

mahzûn-âne مخزونه (a. f. zf.) : mahzun-casına, tasalı, kaygılı olarak.

mahzûniyyet مخزونیت (a. i.) : mahzûnluk, tasalı, kaygılı oluş.

mahzûr محظور (a. s. hazr'dan c. : mahâzîr) : harâm edilmiş, yanına yaklaşılması yasak edilmiş; haram.

mahzûr محذور (a. s. ve i. hazer'den) : hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şey; engel; sakınca.

mahzûrât محظورات (a. i. mahzûre'nin c.) : şer'an yasak edilmiş olan şeyler. **Ex-zarûrât tûbîh-ül-mahzûrât** : zarûretler, yasak ve haram sayılan şeyleri mubah kılar.

mahzûrât محذورات (a. i. mahzûr'un c.) : hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şeyler; engeller. (bkz : mahâzîr).

mahzûre محذور (a. i.) : 1. sakınma, çekinme, sakınç. 2. çekinilecek şey, korku. 3. savaş. (bkz : ceng).

mahzûre محظوره (a. i. c. : mahzûrât) : men' ve haram edilmiş olan şey.

makzûz محظوظ (a. s. hazz'den) : hazzetmiş, hoşlanmış. (bkz : memnûn).

mahzûzât محظوظات (a. i. c.) : hoşlanılacak şeyler.

mahzûziyyet محظوظيت (a. i.) : mahzuzluk, hâz etme, hoşlanma. (bkz : mesrûriyyet).

mâî, mâiyye مائي, مائية (a. s. mâ'dan) : 1. suya âit, su ile ilgili. 2. su renginde, mâvî.

maib مائب (a. i. c. : maâyib) : ayıp sayılan şey, kusur, leke.

mâide مأئدة (a. i.) : 1. üzerinde yemek bulunan sofra. **Sûre-i mâide** : mâide sûresi, Kur'ân-ın 5. sûresi. 2. yemek, ziyâfet.

Mâide-i Mesih : Hz. Îsâ ile Havârîlerine gökten nâzil olan sofra. (bkz : V. sûre).

mâide-i seniyye : pâdişah ziyâfeti.

mâide-i Süleymân : Endülü's fâtihleri arasında nifâka sebeb olan meşhur sofra takımı.

mâide-sâlâr مأئدة سالار (f. b. i.) : sofracı başı.

mâil مائل (a. s. meyl'den) : 1. bir yana eğilmiş, eğik, eğri. 2. hevesli, istekli, düşkün. 3. andırır, benzer, ...e çalar. 4. i. geo. eğik.

mâil-i inhidâm : yıkılmıya yüz tutmuş, kaçşamış. (bkz : müşrif-i harâb).

mâiliyyet مائيت (a. i.) : mâillik, eğrilik.

maîn معين (a. i.) : 1. saf, akar su. 2. geo. *eşkenar *dörtgen, fr. losange.

maîşet معيشة (a. i. ays'den c. : maâyîş) : 1. yaşama, yaşayış. 2. geçinme, geçinîş, dirlik, geçinmek için lüzumlu olan şey. (bkz : îş). 3. ilmiye tarîkinin başlangıcında bulunanlara verilen tahsîsat.

maîşet-gâh معيشگاه (a. f. b. i.) : maîşet yeri, geçim temîn edilen yer.

mâiyyet مائية (a. i.) : kim. hidrat, fr. hydrate.

maiyyet مبيت (a. i.) : 1. berâberlik, arkadaşlık. 2. bir büyük me'mûrun emri altında bulunma.

maiyyet-i seniyye : pâdişahın yanında bulunanlar.

maiyyet me'muru : bir vâlinin yanında idâre stajı yapan me'mur.

maiyyet vapuru : kıyı ve ada vâlîlerinin emrinde bulunan vapur, elçiliklerin İstanbul'da bulunan gemileri.

makabih متعابح ("ka" uzun okunur. a. i. makbaha'nın c.) : yakışsız, çirkin hareketler.

makabir مقابر ("ka" uzun okunur. a. i. makbire'nin c.) : mezarlar. (bkz : medâfin).

mâ-kabl ماقبل (a. i.) : ön, öndeki, üstteki, geçmiş; bir şeyin kendinden evvel olanı. [ziddi : "mâ-ba'd"].

mâ-kabl-et-târih ماقبل التاريخ (a. b. s.) : fels. târih öncesi, fr. préhistoire.

ma'kad مقاد (a. i. c. : maâkîd) : akde-dilecek yer.

mak'ad مقاد (a. i. kuûd'dan c. : ma-kâid) : 1. oturulacak yer, minder. 2. oturak yeri, geri, kış, makat. (bkz : dübr, ist.)

mak'ad-i sıdk : takvâ erbâbının Cennet'te bulunacakları makam.

makadim مقاديم ("ka" uzun okunur. a. i. makdem'in c.) : gelmeler, dönüp gelmeler.

makadîr مقادير ("ka" uzun okunur. a. i. mikdâr ve makdûr'un c.) : miktarlar, kısımlar.

makadir مقادير ("ka" uzun okunur. a. i. makderet'in c.) : kudretler, kuvvetler.

mak'ad-i sıdk مقاد صدق (a. it.) : takvâ erbâbının Cennet'te bulunacakları makam.

makaid مقائد ("ka" uzun okunur. a. i. mak'ad'in c.) : makatlar.

makal مقال ("ka" uzun okunur. a. i. kavî'den c. : makalât) : 1. söz, lâkırdı. (bkz : kavî). 2. söyleme, söyleyiş. **Hüsn-i makal** : söz güzelliği.

makalât مقالات ("ka" uzun okunur. a. i. makale'nin c.) : 1. sözler. 2. gazetede veyâ dergide çıkan yazılar.

makale مقالة ("ka" uzun okunur. a. i. kavî'den c. : makalât) : 1. söz. 2. nutuk. 3. tek bir bahis üzerine kaleme alınan şey.

makalid مقاليد ("ka" uzun okunur. a. i. miklâd'ın c.) : 1. kilitler, kilit dilleri, anahtarlar. 2. hazineler.

makalim مقام ("ka" uzun okunur. a. i. maklem'in c.) : ucu budanmış şeyler.

makam مقام ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan. c. : makamât) : 1. kıyâm edilen, durulan, durulacak yer; durak. 2. me'mûriyet, me'murluk yeri. 3. ermişlerden birinin mezarı sanılan yer. 4. müz. bir durak ile bir güçlüğün etrafında, onlara bağlı olarak toplanmış seslerin umûmî heyeti. fr. mode, ton. **Nihâvend makamı**, **hicaz makamı**.. gibi.

makam-ı âli (yüce makam) : nezâretler hakkında kullanılırdı.

makam-ı evvel-i sâni : seyyâre (*gezeğen) lerin mahrek (*yörünge) leri üzerindeki hareket noktası.

makam-ı hizmet : hizmet, iş görme yeri.

makam-ı İbrâhîm : Kâbe'de saklı bulunan bir taş.

makam-ı Mahmûd : mahşer günü Hz. Muhammed'in diğer nebîlerle velîlere melce' olan şefaati Kübrâ makamı. (Ta'birât-i Kur'âniyye'dendir).

makamât مقامات ("ka" uzun okunur. a. i. makam ve makame'nin c.) : 1. makamlar. 2. meclisler, topluluklar, kalabalıklar. **Sâhib-i makamât** : tasarruf ve hakikat vâdisinde yüce mertebelere ermiş olan.

makamât-ı âliyye : yüce makamlar, nezâretler.

makamât-ı Harîrî : Arap edîbi Harîrî'nin hikâye kitabı.

makamât-ı müsiqiyye : müsiqi makamları, havaları.

makamât-ı mübâreke : Kudüs'te Müslümanlar ve Hristiyanlarca mübârek addedilen makamlar.

makamât-ı Rıdvân : Cennetler.

makame مقامه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : makamât) : 1. meclis, cemâat, topluluk, kalabalık. 2. nutuk tarzında söylenilen sözler.

makami مقام ("ka" uzun okunur. a. i. mikmaa'nın c.). (bkz : mikmaa).

makani مقام ("ka" uzun okunur. a. i. mikna' ve miknaa'nın c.) : başörtüleri.

makariz مقاريز ("ka" uzun okunur. a. i. mikrâz'ın c.) : kesecek âletler, makaslar.

makarr مقر (a. i. karâr'dan c. : makarr) : 1. karar edilen, durulan yer, karargâh. 2. oturulan yer. 3. ocak, merkez. **Cennet-makarr** : durağı, yeri cennet olan. (bkz : cennet-mekân). 4. pâytaht, başkent.

makarr-ı hükûmet : hükûmet merkezi. (bkz : pây-taht).

makarr-i sefil : alçak durak.

makarr-ı sefil-i feryâd : alçak feryat durağı, ızdırapla dolu dünya.

makasid مقاصد ("ka" uzun okunur. a. i. maksad'ın c.) : maksatlar, niyetler; arzular, istekler.

makasid-i insâniyyet : insanlık maksatları.

makasir مقاصير ("ka" uzun okunur. a. i. maksûre'nin c.) : 1. câmilerde etrafı parmaklıklılı yüksek yerler. [Muâviyye tarafından ihdâs edildiği söylenir]. 2. bir evin en mahrem tarafları.

makass مقص ("a. i. c. : makass) : makas. [fasîhi : mikass dır]. (bkz : mikrâs, mikrâz).

makass مقاص ("ka" uzun okunur. a. i. makass ve mikass'ın c.) : makaslar. (bkz : mikrâs, mikrâz).

makatı مقاطع ("ka" uzun okunur. a. i. makta'ın c.). (bkz : makta').

makatî-ül-enhâr : coğr. nehirlerin geçitleri.

makati-ül-evdiye

makati-ül-evdiye : derelerin aşağı ucu, suların dağıldığı yerler.

makatil مقاتل ("ka" uzun okunur. a. i. maktel'in c.) : katledilen, öldürülen yerler.

makavil مقاول ("ka" uzun okunur. a. i. mikvel'in c.) : diller.

makazif مقاذف ("ka" uzun okunur. a. i. mikzâf'in c.) : kürekler [gemide].

makbaha مقبحة (a. i. c. : makabih) : yakışsız, çirkin hareket.

makbaza مقبضة (a. i.) : cerrahların cımbıza benzer bir âleti.

makber, makbere مقبر , مقبرة (a. i. c. : makabir) : mezar, mezarlık.

makbere-i sükûn : sükûn mezarı, insanın ölünce dinleneceği mezar.

makbere-i şühedâ : şehitlerin mezarı.

makbûh مقبوح (a. s. kubh'dan c. : makabih) : beğenilmeyen, fenâ görülen.

makbûha مقبوحة (a. i.) : hoş gitmeyen hal veyâ iş.

makbûl مقبول (a. s. kabûl'den) : 1. kabul olunmuş, alınmış, alınan. 2. beğenilen, hoş karşılanan; geçer.

makbûl-üş-şahâde : şahâdeti kabûl edilmiş, edilen. [müen. makbûle, kadın adı olarak da kullanılır].

makbûliyyet مقبوليت (a. i.) : makbullük, beğenilmişlik.

makbûr مقبور (a. s. kabr'den) : kabire konulmuş, gömülmüş. (bkz : medfûn).

makbûz مقبوض (a. s. kabz'dan) : 1. kabz olunmuş, alınmış. (bkz : me'hûz). 2. sıkılmış, daraltılmış. 3. i. bir şeyin alındığına karşı verilen mühürlü, imzalı kâğıt. 4. gr. "u" ve "ü" sesleri ile okunan "v" harfi : [kayıt ve şart yerine : kayd ü şart gibi].

makbûzât مقبوضات (a. i. makbûz'un c.) : borçlulardan veyâ satıştan toplanan para.

makdem مقدم (a. i. kudûm'dan c. : makadim) : gelme; dönüp gelme.
makdem-i behâr : bahârın gelmesi.

makderet مقدرت (a. i. kudret'den) : güç, kuvvet, zor.

Makdisiyye مقديسيه (a. h. i.) : Kadîrî tarikâtı şûbelerinden biri. [kurucusu Abdüllâtîf Makdisî'ye nisbetle bu adı almıştır].

makdûh, makdûhe مقدوح , مقدوحة (a. s. kadh'den) : kadh olunmuş, beğenilmemiş, ayıp. **Ahvâl-i makdûhe** : beğenilmeyen haller. ["memdûh'un zıddı].

makdûr مقدور (a. i. kadr'den c. : makadîr, makdûrât) : 1. güç, kuvvet, kudret. 2. Allah'ın takdîri, kader. 3. s. elden gelen. **Bozî-i makdûr** : elden geldiği kadar yapma. **Hasb-el-makdûr** : bir kuvvetin üstünde, en fazlası.

makdûr-i beşer : insan için yapılabilecek.

makdûr-ül-istifâ : istifâsı mümkün olan.

makdûr-üt-teslîm : ele geçirilmesi mümkün olan.

ma'kes معكس (a. i. aks'den) : akseden yer, akis yeri.

makhûr مقهور (a. s. kahr'dan) : 1. kahrolmuş, mağlûbolmuş, bozguna uğratılmış, yenilmiş. 2. Allah'ın gazabına uğramış.

makhûr-i kahr-i ilâhî : Allah'ın kahriyle kahrolmuş.

makhûr-âne مقهورانه (a. f. zf.) : kahra uğrıtarak, kahra, bozguna, gazaba uğramışlara ya-raşır sûrette.

makhûren مقهوراً (a. zf.) : kahrolarak, bozguna uğratılmış olarak, Allah'ın gazabına uğrıtılarak.

makhûriyyet مقهوريت (a. i.) : kahrolmuşluk; bitiklik, bitkinlik; Allah'ın gazabına uğrama.

ma'kil مقل (a. i. c. : maâkil) : sığınacak yer. (bkz : melce').

ma'kid مقيد (a. i.) : akdedilecek yer; bağ, düğüm yeri.

makil مقيل (a. i.) : 1. öğle uykusu. {bkz : kaylûle}. 2. öğle uykusuna dalınacak yer.

mâkir ماکر (a. s. meker'den) : mekr eden, hileci. (bkz : hilekâr).

mâkiriyye ماکریه (a. i.) : iskelelerin bazılarında alınan resimlerden biri.

makis متيس (a. s. kıyâs'dan) : kıyâs edilebilir, benzetilebilir, fr. *comparable*.

mâkis, mâkise ماکت، ماکثه (a. i.) : mekseden, duraksıyan.

makit مکت (a. s.). (bkz : mebguz).

mâkiyân ماکیان (f. i.) : tavuk. (bkz : decâce).

makleb مقلب (a. i.) : 1. kalbetme, bir şeyin altını üstüne çevirme, bir nesnenin sonunu ön ve önünü son yapma. 2. kalbedecek, değışecek yer.

maklû' مقلوع (a. s. kal'den) : kal'olunmuş, kökünden çıkarılmış, sökülümüş. *Şecer-i maklû'* : sökülümüş ağaç.

maklûan مقلوعاً (a. zf.) : kal'edilerek, sökülümüş, kökünden çıkarılmış olarak.

maklûan kıymet : fik. sökülümüşüne, yıkılmışına takdir edilen kıymet. [ağaç, binâ... gibi].

maklûb مقلوب (a. s. kalb'den) : 1. kalbolunmuş, altı üstüne getirilmiş, ters döndürülmüş, başka şekle sokulmuş. 2. harfleri tersinden okunduğu zaman da yine aynı olan kelime veya cümle : ["tut, mum, kak, pap, bab, Anastas mum satsana" gibi].

maklûbiyyet مقلوبیت (a. i.) : maklûbolma hâli.

maklûm مقلوم (a. s.) : yonulmuş, yontulmuş, kesilmiş. *Ezfar-ı maklûme* : kesilmiş tırnaklar.

maklûm-üz-zufr : tırnağı kesilmiş, yontulmuş.

makrebe مقربة (a. i.). (bkz : karâbet).

makreme مقرمة (a. i.) : 1. sofra havlusu. 2. elbezi. 3. mahrama, bâzı köylü kadınların başlarına sardıkları nakışlı örtü. 4. peştemal [aslı : "mikreme" dir].

makrûh مقروح (a. s.) : karhedilmiş, yalananmış. (bkz : mecrûh).

makrûn مقرون (a. s. karn'dan) : 1. yakınlaştırılmış, yakın. 2. ulaşmış, kavuşmuş. *İcâbet-makrûn* : kabûle yakın, yaklaşmış *Lefif-i makrûn*. (bkz : lefif).

makrûn-i müsâade : izne kavuşmuş, izin almış **makrûn-i sıhhat** : sıhhat ve hakikate yakın.

makrûniyyet مقرونییت (a. i.) : makrunluk, yakınlık, yaklaşma.

makrûz مقروض (a. s. karz'dan) : ikrâz edilmiş, ödünç verilmiş.

maksad مقصد (a. i. kasd'den c. : maksid) : kasdolunan, istenilen şey. (bkz : merâm).

maksebe مقصبة (a. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : ney-istân, -sitân).

maksim مقسم (a. i. c. : makasim) : 1. taksim edilecek, bölünecek, dağıtılacak yer. 2. suyun kollara ayrıldığı yer, musluk, savak.

maksûd مقصود (a. s. kasd'den) : kasdolunan, istenilen şey, istek. (bkz : emel).

maksûm, maksûme مقسوم، مقسومة (a. s. kısım'dan) : 1. taksim edilmiş, ayrılmış, bölünmüş. *Emvâl-i maksûme* : taksim edilmiş, bölünmüş mallar. *Rızık-ı maksûm* : [Allah tarafından] ayrılmış rızık; kısmet. 2. mat. *bölünen, fr. *dividente*.

maksûmün aleyh : mat. *bölën. fr. *diviseur*.

maksûr, maksûre مقصور، مقصورة (a. s. kasr'dan) : 1. kasrolunmuş, kısaltılmış, kasılmış. 2. alıkonulmuş. 3. bir şeye ayrılmış. 4. a. gr. bâzı arapça kelimelerin sonunda bulunan "Y" şeklinde yazılan elif harfi : ["murtezâ- murtezâ", "da'vî-da'vâ..." gibi].

maksûre مقصورة (a. i. c. : makasîr) : câmilerde etrâfı parmaklıklı yüksek yer. [bi-

raz daha yüksek olursa "mahfil" denilir]. [Muâ-viye tarafından ihdâs edildiği söylenir].

maksûs مقصوس (a. s.) : kesilmiş, kırılmış.

makşûr مششور (a. s.) : kışrı, kabuğu çıkarılmış, soyulmuş.

makt مقت (a. i.) : kin; hiddet.

makta' مقطع (a. i. kat'dan c. : makatî') :

1. kat'edilen, kesilen yer, bir şeyin, kesildiği yer, eski kamış kalemlerin yontulduktan sonra üzerine yatırılıp uçlarının kesildiği sert ağaçtan veyâ kemikten yapılmış âlet. 2. mat. *kesit. 3. ed. bir gazel veyâ kasidenin son beyti.

maktaa مقطمه (a. i.) : üzerinde kamış kalemin ucu kesilerek düzeltilen kemik, şimşir veyâ mädenden yapılmış âlet.

maktel مقتل (a. i. katl'den c. : makatîl) : 1. katledilen, öldürülen yer. 2. ünlü ölümlerin senâsında yazılan şiirler.

maktel-i Hüseyin : Hz. Hüseyin'in şehâdetinden bahseden türkçe ve farsça eserler.

maktû', maktûa مقطوع , مقطوعة (a. s. kat'dan. c. : makatî') : 1. kat'olunmuş, kesilmiş. 2. değeri, bahası biçilmiş, pazarlıksız, fr. *prix fixe*. 3. götürü.

maktûan مقطوعاً (a. zf.) : maktû', götürü olarak, toptan.

maktû' cizye مقطوع جديه (a. b. i.) : fetih sırasında ahâlîsi Müslüman olmıyan yerler halkından sulh yoluyla tâyin olunan maktû bedel, vergi.

maktûl, maktûle مقتول , مقتوله (a. s. katl'den c. : makatîl, maktûlât, maktûlîn) : katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş [kimse].

maktûlen مقتولاً (a. zf.) : katledilerek, öldürülerek.

maktûlîn مقتولين (a. s. maktûl'ün c.) : katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş [kimseler].

maktûr مقطور (a. s.) : katran sürülmüş, katranlı.

ma'kud معقود ("ka" uzun okunur. a. s. akd'den) : akdolanmış, bağlanmış; bağlı düğümü.

ma'kud-ün-aleyh : fık. : bir akdin yapılmasından asıl maksat olan şey; akit kendisi üzerine vâki olan şey. [bir ev satıldığında o evin aynı, kirâya verildiğinde o evin menfaati, bir kimse nefsinin icâr ettiğinde o kimsenin ameli ma'kud-ün-aleyhtir].

makul ماثول ("ku" uzun okunur. a. s. kavî'den) : söylenilmiş, denilmiş; söylenilen [söz].

ma'kul, ma'kule معقول , معقوله ("ku" uzun okunur. a. s. akl'dan) : akıllıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı, mantıklı,

makulât مقولات ("ku" uzun okunur. (a. i. makule'nin c.) : takımlar; çeşitler, kategoriler.

ma'kulât مقولات ("ku" uzun okunur. a. i. ma'kul'ün c.) : aklın uygun bulduğu, akıl ile bilinen şeyler; fels. fr. *prédicables*.

makule مقوله ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. takım, çeşit, soy. 2. mant. * ulam, fr. *catégorie*. 3. s. ilim tasnifi yapılmış, fels. fr. *prédicament*.

makulî مقولى ("ku" uzun okunur. a. i.) : kategorik, fr. *catégorique*.

ma'kuliyyet مقوليت ("ku" uzun okunur. a. i.) : ma'kullük, akla uygunluk, anlayışlılık.

ma'kum مقوم ("ku" uzun okunur. a. s.) : kapalı. (bkz : mesdûd).

ma'kûs, ma'kûse معكوس , معكوسة (a. s. aks'den) : 1. aks olunmuş, tersine çevrilmiş, başaşağı olmuş. **Mahrûl-i ma'kûs** : geo. başaşağı çevrilmiş *koni. 2. başka bir şeyin zıddı. 3. ters, yolunda gitmiyen; uğursuz. 4. bir yere çarpıp geri dönen. 5. mat. *evrik, ters. **Tâli-i ma'kûs** : ters giden, uğursuz tâlih.

ma'kûsen معكوساً (a. zf.) : ma'kûs, aksine, ters olarak.

ma'kûsen mütênâsib : mat. ters *orantılı, birbirine nispet edilen iki şeyden biri çoğaldıkça diğerinden eksilme, fr. *inversement proportionnel*.

ma'küsiyyet مكوسيت (a. i.) : ma'küsluk, aksilik, terslik, [yapma kelimelerdendir].

makye' مكيأ (a. i.) : konacak, duracak yer. (bkz : mevzi').

makzî مقضى (a. s.) : kazâ olunmuş, ödenmiş.

makziyy-ün-aleyh. (bkz : mahkûm-ün-aleyh).

makzûf مقذوف (a. s.) : hazfolunmuş, atılmış. **Seng-i makzûf** : atılmış taş.

-mal مال (f. s.) : "süren, sürülen; ta-kılan, sarılan" mânâlarıyla terkipler yapar. **Rû-mâl** : yüz süren. **Pây-mâl** : üzerine ayak sürülen, ayak altında çiğnenen.

mâl مال (a. i. c. : emvâl) : 1. bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey. 2. varlık, servet. 3. para, nakit, gelir. 4. tüccar eşyası. **Beyt-ül-mâl** : [Tanzîmat'tan önce] devlet hazînesi; [Tanzîmat'tan sonra] şeriat mahkemelerinde mirasçıları bulunmayan ölmüş kimse-lere âit malların hesabı görülen dâire. **Re's-ül-mâl** : ana para. (bkz : sermâye).

mâl defterdârı : [Tanzîmat'tan önce] devlet mâliyesi işleriyle uğraşan kimse.

mâl-i cizye : arâziden alınan haraç.

mâl-i gaybî : sâhibi çıkmıyan, bulunmuş mal.

mâl-i gayr-i mütekavvim : huk. [eskiden] intifâi mübâh olmıyan veya mübah olup ta ihrâz edilmemiş olan mal. Meselâ : [şarap mal ise de Müslümanlara göre onunla intifâ mübah olmadığından mütekavvim değildir. Lâkin dinlerince istimâli mübah olanlara nazaran mütekavvimdir].

mâl-ı Karûn : mec. çok zengin.

mâl-i menkul : nakledilebilen, taşınabilen mal [binâ ve arâziden maada].

mâl-i mütekavvim : huk. [eskiden] iki mânâda kullanılır : biri intifâi mübah olan şeydir, diğeri mâl-i muhrez demektir. Meselâ : [denizde iken balık gayri mütekavvim olup, tutmak ile ihrâz olundukta mâl-i mütekavvim olur. Kezâ, sıra ile intifâ mübah olduğundan mül-i mütekavvimdir].

mâl-i keşûfiyye : Mısır'da mansıp almak için kâşifler tarafından vâkilere verilip Mısır hazinesi arasında, cep harçlığı olarak, pâdişâha gönderilen

paralar.

mâl-i mugtenemât : vurulan urbandan ele geçen hayvan ve sâirenin bedeli.

mâl-i mukabele : tar. timarlardan hâsıl olan gelirler.

mâl-i mukayyed : mukataalarla mâlikânelerin defterlerde yazılı gelirleri.

mâl-i mirî : mirî'ye, hükûmete âit olan mal.

mâl-i nâtık : canlı mal, at, deve, katır gibi dört ayaklı hayvanlar.

mâl-i sâmit : cansız mal.

mâl-i uhrevî : âhîret için kazanılan sevap.

mâl kalemi : mâliye dâiresi.

mâl müdürü : kazâ mâliye me'muru.

mal sandığı : devlet geliri sandığı, vezne.

mâ-lâ-ke-lâm مالا كلام (a. b. s.) : söz götürmez, diyecek yok. [aslı : "mâ-lâ-ke-lâme fih" dir].

mâl-â-mâl مالا مال (a. zf.) : çok dolu, dopdolu. (bkz : kesir, firâvân, pür).

mâ-lâ-nihâye مالا نهاية (a. s.) : sonsuz, uçsuz bucaksız. (bkz : bî-nihâye, bî-pâyân).

ma'lât ملات (a. i. c. : ma'âlî) : 1. yüksek, derin fikir. 2. şeref, ululuk.

mâ-lâ-ya'nî مالا يعني (a. s. c. : mâ-lâ-ya-niyyât) : mânâsız, faydasız, boş [şey]. (bkz : îâj).

mâ-lâ-ya-niyyât مالا ينيات (a. s. mâ-lâ-ya'nî'nin c.) : mânâsız, faydasız, boş [şeyler].

mâ-lâ-yutâk مالا يطاق (a. s.) : tâkat getirilmez, dayanılmaz. **Teklîf-i mâ-lâ-yutâk** : dayanılmaz bir teklif.

mâl-dâr مالدار (a. f. b. s.) : mallı, malı olan, zengin.

mâl-dâri مالداري (a. i.) : zenginlik. (bkz : gınâ, servet).

mâle ماله (f. i.) : duvarcı malası.

ma'lef

ma'lef معاف (a. i. c. : maâlif) : alef, ot, saman, hayvan yemi gibi şeyler konulan yer.

ma'lem معلم (a. i. c. : maâlim) : iz, eser, nişan.

mâ-lem-yekûn مالم يكن (a. zf.) : söz-den ibâret.

mâlezim, mâ-lezime مالمزم (a. i.) : malzeme, lüzumlu, gerekli şey.

mâli مالی (f. s.) : 1. çok, fazla. 2. dolu. (bkz : memlû', pûr).

mâli, mâliyye مالی (a. s.) : 1. mala, paraya mensup, mal ile ilgili. 2. devlet gelir ve giderlerinin idâresine âit. **Fenn-i mâli** : mâliye bilgisi. **Sene-i mâliyye** (mâlî yıl) : 1840 (1256) yılından sonra, yılbaşı mart hesabıyla resmî işlerde kullanılan târih. [o yıldan sonra otuz altı senede bir yıl fark göstererek, batı takvim sisteminin alınmasına kadar devam etmiştir]. **Usûl-i mâliyye** : mâliye usûlü ile ilgili işler.

mâlîde مالیده (f. s.) : sürülmüş, uğulmuş.

mâlih مالح (a. s.) : tuzlu.

mâlihulyâ ماليخوليا (yun. i.) : 1. karasev-dâ. 2. kuruntu. (bkz : hayâl-i hâm, vesvese). 3. melankolya, fr. *mélancolie*.

Mâlik مالك (a. h. i.) : Yedi Cehennem'in hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebânîleri idâre eden melek. (bkz : Rıdvân).

mâlik مالك (a. i. mülk'den. c. : müllek) : 1. sâhip, bir şeye sâhip, bir şeyi olan. 2. erkek adı. [müen. "mâlike"].

mâlik-ül-mülk : Allah.

mâlikâne مالكانه (f. i.) : 1. kanunda gösterilen şartlara göre birine verilen beylik arâzî. 2. büyük ve zengin köşk. (bkz : kâh, kasr, kâşâne).

mâlikîyyet مالکیت (a. i.) : mâlik olma, sâhip olma.

mâliş مالش (f. i.) : sürme, sürüştürme, uğma, uğuşturma.

mâliş-gâh, mâliş-geh مالشگاه (f. b. i.) : yüz sürülecek yer. (bkz : secde-gâh).

mâliş-ger مالشگر (f. b. s.) : sürtücü, uğucu, masör.

mâliyyât مالیات (a. i. s.) : mâliye işle-riyle ilgili, mâliye bilgisi.

mâliyye مالییه (a. s. c. : mâliyyât) : devlet gelir ve giderleri işiyle uğraşan dâire.

mâliyyet مالیت (o. i.) : mal olma değeri.

mâliyyun مالیون (a. i.) : mâliyeci.

mâlîzme مالزمه (a. i.) : tar. [eskiden] yirmi sahifeden ibâret olan cüz, broşür.

mâl-perest مال پرست (a. f. b. s.) : malı, parayı çok seven, mal canlisi.

ma'lûl معلول (a. s. illet'den c. : ma'lûlîn) : illetli, hastalıklı, sakat.

ma'lûlen معلولا (a. zf.) : ma'lûl, sakat olarak.

ma'lûlîn معلولين (a. s. ma'lûl'ün c.) : sakatlar, hastalıklılar, illetliler.

ma'lûliyyet معلولیت (a. i.) : ma'lulluk, sakatlık, hastalık.

ma'lûm, ma'lûme معلوم (a. s. ilm'den. c. : ma'lûmat) : 1. bilinen, belli. 2. gr. * etken, fâilî bilinen ve belli olan.

ma'lûmât معلومات (o. i. ma'lûm'un c.) : 1. ma'lum olan, bilinen şeyler. 2. biliş. 3. fels. *bili, bilgi. **Eyyâm-ı ma'lûmât**. (bkz : eyyâm).

ma'lûmât-ı cüz'îyye : az bilgi.

ma'lûmât-ı küllîyye : esaslı bilgi.

ma'lûmât-ı zarûriyye : lüzumlu, gerekli bilgi.

ma'lûmat-furuş معلومات فروش (a. f. b. s.) : ma'lûmat, bilgi satan, bilgicilik taslıyan.

ma'lûmiyye معلومیه (a. i.) : tar. her yıl

Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere gönderilen sürre arasında geçen bir tâbir olup "bilinen" anlamına gelir.

ma'lûmiyyet معلومیت (a. i.) : ma'lumluk, belli olma, bilinme.

mâ-melek ممالك (a. i.) : nesi varsa, varı yoğu, olanı biteni; olanca şey.

mâ-mezâ ماضی (a. i.) : geçen şey, geçmiş şey, geçmiş zâmân. **Mezâ mâ-mezâ** : geçen geçti, olan oldu.

ma'mûl معمول (a. s. amel'den) : îmal edilmiş, yapılmış, işlenmiş.

ma'mûlât معمولات (a. s. ma'mûl'ün c.) : îmal edilmiş, yapılmış şeyler, makedede, elde yapılmış, işlenmiş eşyâ.

ma'mûlât-ı dâhiliyye : memlekette, yerli yapılan şeyler, fr. **produits indigènes**.

ma'mûlün bih معمول به (a. b. s.) : kendisiyle amel olunan, yürürlükte olan [kanun, nizam; gramer kaidesi].

ma'mûr معمر (a. s. umrân'dan) : bayındır, şenlikli. (bkz : âbâdân). **Beyt-i ma'mûr** : Kâbe.

ma'mûre معمرود (a. i.) : ma'mûr olan yer, insan bulunan, bayındır yer; şehir, kasaba.

ma'mûre-i derûn : gönül ma'mûresi; gönül şehri.

ma'mûre-i dünyâ : dünyâ ma'mûresi.

ma'mûre-i muhabbet : sevgi ülkesi.

ma'mûriyyet معمریت (a. i.) : ma'murluk, bayındırlık. (bkz : âbâdânî, umrân).

ma'nâ معنی (a. i. c. : maânî) : 1. mâ-nâ. 2. iç, içyüz. 3. rüyâ, düş. 4. akla yakın sebep. **Âlem-i ma'nâ** : rüyâ. **Bi-ma'nâ** : mânâsız, münâ-sebatsız. **İsm-i ma'nâ** : gr. mücerret, *soyut isim.

mâ nahnü fih ما نحن فيه (a. cü.) : bahsini ettiğimiz, üzerinde konuştuğumuz [şey].

mânde مانده (f. s.) : kalmış olan, gitmiş olan. **Amel-mânde** : işten kalmış, işe yaramaz.

ma'nen مائنا (a. zf.) : iç varlık bakımından, duyguca, gönölce, yürekçe, ruhçâ. (bkz : bâtinen).

mânend مانند (f. i.) : benzer, eş. **Bi-mâ-nend** : eşsiz, emsalsiz. (bkz : bî-nazîr, küfv, mesîl, nazîr, şebîh).

mânend-i bedihî-i ûlâ : ilk bakışta apaçık görünüp bilinen şey gibi.

mânend-i serv : servinin benzeri, servi gibi.

mânend-âbâd مانند آباد (f. b. i.) : ölümle kıyâmet arasında geçen zaman.

mânende مانند (f. s.) : benziyen.

ma'nevi, ma'neviyye معنوی (a. s. any'den) : 1. madde dışı olan, mânâyâ âit. 2. rûha ve içe âit olan. **Ecr-i ma'nevi** : maddî olmıyan karşılık, savap. **Kuvve-i ma'neviyye** : iç, yürek kuvveti. **Veled-i ma'nevi** : evlâtlık, oğulluk.

mâneviyye مانویه (a. i.) : iyilik ve kötülük ilâhına inanmaktan ibâret bâtil bir mezhep olup Zerdüşter'den alınmıştır, manikeizm, fr. **manichéisme**.

ma'neviyyât معنویات (a. i. ma'nevi'nin c.) : maddî olmıyan, mânevî olan hususlar; yürek gücü.

ma'neviyyûn معنویون (a. i. c.) : Allah'a inanmış, belbağlamış olanlar. (bkz : ilâhiyyûn, rabbânîyyûn).

Mâni مانى (f. h. i.) : meşhur Çinli nakkaşın adıdır. Behram Şâpûr zamânında İran'a gelip zerdüşter ve İsâ dinleri halitası olan bâtil mezhebini neşre başlamış olduğundan idâm olunmuştur. "Erteng", "Erjeng" adlı eserleri meşhurdur.

mâni' مانع (a. s. men'den c. : menea) : 1. men'eden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan. 2. i. engel, özür.

mâni-i irs : huk. [eskiden] irse mâni' olan haldir ki, dört kısımdır : rık, katil, ihtilâf-ı dîn, ihtilâf-ı dâr.

mâni-i şer'i

mâni-i şer'i : şer'an kabûle engel olan hal.

ma'nî معنی (f. i.). (bkz : ma'nâ).

mânia مانه (a. i. men'den c. : mevânî') :

1. men'eden şey, engel, özür. 2. zorluk.

ma'nîdâr معنيدار (a. f. s.) : mânâlı, bir şeye delâlet eden, bir şey demek isteyen.

ma'nîdâr-âne معنيدارانه (a. f. zf.) : mâ-nâlî şeklide.

mannasa منسه (a. i.) : cihaz odası, ge-lin odası. [kelimenin aslı "mınnasa" dır].

mansib منصیب (a. i. nasb'dan. c. : menâ-sib) : devlet hizmeti, me'mûriyet.

mansib-dâr منصيبدار (a. f. b. s.) : mansibda bulunan.

mansûb منصوب (a. s. nasb'dan) : 1. nas-bolunmuş, konmuş, dikilmiş. 2. me'mûriyete ko-nulmuş, me'mûriyette bulunan, 3. i. gr. arapçaya mahsus olmak üzere sonundaki harfi üstün e oku-nan kelime : Süleyman (e), hamzet (e).. gibi. (bkz : meftûh).

mansûbe منصوبه (a. i.) : 1. satranç oyu-nunda "nerd" in ayrıldığı oyunların yedincisi. 2. tedbir, oyun, açmaz.

mansûbe-bâz منصوبه باز (a. f. b. s.) : hilekâr, dubâracı.

mansûbîn منصوبين (a. i. mansûb'un c.) : mansub bulunanlar, me'mûriyette, hizmette olan-lar.

mansûr, mansûre منصوره (a. s. nusret'den) : 1. nasrolunmuş, Allah'ın yar-dımıyla galib, üstün gelmiş. **Asâkir-i mansûre-i Muhammediyye** : Yeniçeri teşkilâtının lâğvından sonra kurulan ordu, [bu uzun adın kısaltılmışı : "mansûre" dır]. 2. müz. Türk müziğinde diyapa-zon "lâ" sını düğâh olarak alan âhenk ki, eski-den bu âhenk ile okunurdu. 3. aynı esâsa dayanan ney çeşidi.

mansûre hazinesi : II. Sultan Mahmut'un Yeni-çeriocağını kaldırdığı hicrî 1241 (1826) yılında "asâkir-i mansûre-i Muhammediyye" adıyla kuru-lan askerî teşkilâtın masrafına karşılık olarak ay-rılan devlet gelirleri.

mansûriyyet منصورييت (a. i.) : Allah'ın yardımıyla muvaffak olma, başarma.

mansûs, mansûsa منصوصه (a. s. nass'dan) : Kur'ân'da açıkca anlatılmış, hakkın-da âyet bulunan. **Ahkâm-ı mansûsa** : açıklanmış hükümler.

mantık منطق (a. i. nutk'dan) : 1. söz.

2. hakikat ararken yapılan zihnî muâmelelerden hangilerinin doğru ve hangilerinin yanlış yola çık-tığını gösteren ilim. 3. lüzum, maksat veya hüküm ile iş, vâsita veya delil arasında tutarlık.

mantık-üt-tayr (kuş dili) : Şeyh Ferîd-üd-dîn-i Attâr'ın ahlâkî fikirlerle süslü meşhur manzum eseri.

mantıkan منطقالا (a. zf.) : mantıkça, man-tığa göre.

mantıkıyyât منطقيات (a. i.) : mantıkla ilgili meseleler.

mantıkıyyûn منطقيون (a. i. c.) : man-tık âlimleri; mantıkla uğraşanlar.

mantıkî منطقي (a. s.) : mantığa ve man-tık kaidelerine uygun, mantıklı.

mantûk, mantûka منطوقه (a. s. nutk'dan) : 1. söylenilmiş, denilmiş. 2. söz, ke-lâm, nutuk, mânâ, mefhum.

manzam منظم (a. i. c. : menâzım) : dizi, sıra.

manzar منظر (a. i. nazar'dan) : 1. nazar edilen, bakılan, görünen yer. 2. görünüş. 3. çehre, yüz. **Hoş-manzar** : görünüşü güzel, güzel yüzlü. **Kerih-ül-manzar** : görünüşü çirkin, çirkin yüzlü.

manzar-ı çeşm : anat. gözbebeği.

manzara منظره (a. i. nazar'dan. c. : ma-nâzır) : 1. bakılıp seyredilen yer. 2. görünüş. 3. pencere.

manzarânî منظراني (a. s.) : gösterişli, güzel [adam]. (bkz : manzarî).

manzarî منطري (a. s.) : gösterişli, güzel [adam]. (bkz : manzarânî).

manzûd منصود (a. s.) : 1. Üstüste istif edilmiş. 2. i. sık bitmiş ağaç.

manzûm منظوم (a. s. nazm'dan) : 1. nazmolunmuş, tanzim edilmiş, dizilmiş, düzenlenmiş, sıralanmış. **Dürr-i manzûm** : dizi incisi. 2. ed. vezinli, kafiyeli söz.

manzûmât منظومات (a. i. manzûme'nin c.) : manzûmeler.

manzûme منظومه (a. i. c. : manzû-mât) : 1. sıra, dizi, takım; sistem. 2. vezinli, kafiyeli söz, şiir.

manzûme-i Süreyyâ : astr. (bkz : Süreyyâ).

manzûme-i şemsiyye : astr. Güneş ile ona tâbî olan seyyâreler. (Güneş sistemi).

manzûr منظور (a. s. nazar'dan) : 1. nazar olunan, bakılan, bakılmış, görünen, görül-müş. 2. gözde olan, beğenilen.

manzûr-ı âlileri olmak : dikkat nazarını çek-mek.

manzûre منظوره (a. s.) : 1. noksan, ku-sûru olan, ayıplanacak kadın. 2. i. âfet, belâ.

mâr مار (f. i. c. : mârân) : yılan. (bkz : hayye).

mâr-i sermâdide : kışın soğuşundan uyumuş ve uyumuş yılan.

mâr-i ham-be-ham : kıvrım kıvrım, çöreklenmiş yılan.

ma'râ معرى (a. i.) : vücûdun çok zaman çıplak olan yeri.

mârân ماران (f. i. mâr'ın c.) : yılanlar. **Şâh-ı mârân** : yılanların pâdişâhı; ejderhâ.

maraz مرض (a. i. c. : emrâz) : hastalık.

maraz-i mevt : hek. ölüm hastalığı, ölüm kor-kusu hastalığı. [erkeği evin dışında ve kadını evin içinde iş görmekten meneden ve başladığı târihten itibaren en az bir yıl içinde ölümle neticelenen hastalık].

maraz-ı müstevlî : hek. istilâ eden hastalık, sal-gın hastalık, fr. *maladie épidémique*.

maraz-ı müzmin : hek. müzmin, süregen, sü-rüncemede bırakan hastalık.

maraz-ı sâri : hek. sirâyet edici, geçici, bula-sıcı hastalık, fr. *maladie contagieuse*.

ma'raz, ma'rız معرض , ممرض (a. i. arz'dan c. : maârız) : 1. bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. 2. bir şeyin arzolandığı, bildirildiği yer. 3. sergi, fr. *exposition*. (bkz : meşher).

marazî مرضى (a. s. maraz'dan) : has-talığa âit, hastalıkla ilgili; hastalıklı.

maraziyyât مرضيات (a. i. c.) : hasta-lıklar ilmi, fr. *pathologie*.

ma'rec مرج (a. i. c. : maâric) : çıka-cak yer, merdiven.

ma'ref معرف (a. i.) : yüzün, dâimâ açık görünen yeri.

mâr-efsâ مار افسا (f. b. s.) : yılan efsuncu-su, yılan tutan; yılan sokmuş kimseyi tedâvî eden.

ma'rek معرك (a. i. c. : maârik) : (bkz : ma'reke).

ma'reke معركة (a. i. c. : maârik) : sa-vaş meydanı.

mâr-gîr مارگیر (f. b. s.) : yılan tutan, yılan tutucu.

mârın, mârına مارن , مارنه (a. s.) : 1. çekiçle dövülerek açılmıya müstait olan. 2. i. türlü türlü renklerde olan bir toprak. 3. i. jeol. kireç-taşı, fr. *marne*.

mârız مارض (a. s.) : hasta, sayrı. (bkz : marîz).

mâric مارج (f. s.) : 1. dumansız ateş, alev. 2. dumansız barut.

mârid مارِد (a. s.) : inatçı.

ma'rife معرفه (a. i. c. : maârif) : gr. mânâ ve mefhûmu belirtilmiş olan söz, arapça harf-i ta'rifi (el-) anlatan kelime. [bahçenin ka-pısı gibi. "Bahçe kapısı" olursa **nekre** dir].

ma'rifet

ma'rifet معرفت (a. i. c. : maârif) : 1. herkesin yapamadığı ustalık; her şeyde görülmeyen husûsiyet, ustalıkla yapılmış olan şey. (bkz : hüner, san'at). 2. bilme, biliş. 3. hoş gitmiyen hareket. 4. vâsita, aracı, ikinci el.

ma'rifet-nazariyyesi : fels. bilgi nazariyesi, *kuranı, fr. épistémologie.

ma'rifet-nâme معرفتنامه (a. f. b. i.) : İbrâhim Hakkı beyin divân kültürüne âit hazırladığı meşhur eseri.

ma'rifet-perver معرفت پرور (a. f. b. s.) : mârifetli, hünerli.

ma'rifet-perverâne معرفت پرورانه (a. f. zf.) : mârifetli, hünerli olana yakışacak sûrette.

ma'rifet-perverî معرفت پروری (a. f. b. i.) : mârifetperverlik, mârifetlilik, hünerlilik.

mâr-istân مارستان (f. b. i.) : hastahâne. ["bîmâr-istân" dan bozmadır].

Mâriye ماریه (a. h. i.) : Şem'ûn adında birinin kızı olup hicretin 7. yılında kız kardeşi Şîrin ile birlikte, Mukavkis tarafından Hz. Muham. med'e hediye edilen kıpti bir câriye.

marîz مریض (a. s. maraz'dan. c. : merzâ) : marazlı, hasta, hastalıklı, sayrı.

marîz-âne مریضانه (a. f. zf.) : marizcesine; hastalıklı.

marpîç مارپیچ (f. i.) : marpuç.

mârr مار (a. s. mürûr'dan) : mürûr eden, geçen.

mârr-ül-beyân : beyânı (yukarıda) geçmiş olan.

mârr-üz-zikr : zikri (yukarıda) geçmiş olan.

mârre ماره (a. i.) : fık. herkesin gittiği yoldan gidenler.

mârrîn مارین (a. s. c.) : geçenler.

mârrîn ve âbirîn : gelip geçenler, gelen giden.

ma'rûf معروف (a. s. irfân'dan) : 1. herkesçe bilinen, tanınmış, belli. 2. meşhur, ünlü. **Kavl-i ma'rûf** : meşhur, ünlü söz. 3. şeriatın emrettiği, uygun gördüğü. **Emri bi-l-ma'rûf nehyi an-il-münker** : şeriatın emirlerini ve yasaklarını halka bildirme.

ma'rûf-i cihân : cihânın bildiği, dünyâca tanınan.

ma'rûfât معروفات (a. i. c.) : 1. bilinen şeyler. 2. şeriatçe (kanunca) yapılması istenilen şeyler.

ma'rûfiyyet معروفیت (a. i.) : ma'rufluk, meşhurluk, tanınmışlık, ünlülük.

ma'rûr مرور (a. s.) : uyuz.

ma'rûş مروش (a. i.) : üstü çardak ve kameriye şeklinde yapılmış binâ.

Mârût ماروت (a. h. i.) : arkadaşı "Hârût" ile meşhur olan bir melek olup büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyâmete kadar kalmak üzere Bâbil'de bir kuyu içerisinde hapsedilmişlerdir. (bkz : Hârût).

ma'rûz, ma'rûze : مروض ، معروضه (a. i. c. : ma'rûzât) : 1. arz olunmuş, arz olunan. 2. bir şeyin karşısında, te'sir altında bulunan. 3. serilmiş, yayılmış. 4. verilmiş, sunulmuş. 5. söylenilmiş, anlatılmış, denilmiş. **El-ma'rûz** : akrandan akrana yayılabilecek olan şey. **Evrâk-ı mâ'rûza** : sunulan kâğıtlar. **Hedâyâ-yi mâ'rûza** : sunulan armağanlar.

ma'rûz-ı bendegânemdir : büyük bir makama yazılan dilekçelerin başına konurdu; ben kulunuzun dileğidir.

ma'rûz-ı bendeleridir : ulemânın dışında bulunanlar tarafından şeyhişlâmlıkta bulunmuş olanlara hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir. [ulemâ tarafından bunun yerine "ma'rûz-ı dâîleridir" denilirdi].

ma'rûz-ı bende-i dirineleridir : ulemânın dışında bulunanlar tarafından şeyhişlâma hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir.

ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir : hiç bir değeri olmayan ben kulunuzun dileğidir.

ma'rûz-ı dâî-i dirineleridir : ulemâ tarafından şeyhişlâma hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap

olarak kullanılır bir tâbir olup "ben eski [sâdık, yakın] duâcınızın dileğidir" anlamındadır.

ma'rûz-ı dâi-i kemîneleridir : ulemâ tarafından sadrâzama hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir olup "değersiz duâcınızın dileğidir" anlamındadır.

ma'rûz-ı dâiyanemdir : ben duâcınızın dileğimdir.

ma'rûzât مروضات (a. i. ma'rûz'un c.) :

1. küçükten büyüğe bildirilen, sunulan şeyler. 2. Cevdet Paşa'nın meşhur eseri.

marzî مرضى (a. i. rızâ'dan) : rızâ gösterilmiş, beğenilmiş; hoşnutluk. (bkz : pesendîde, rızâ-dâde). **Gayr-i marziyye, Nâ-marzî** : hoşla gitmemiş, beğenilmemiş.

ma's معص (a. i.) : **hek.** adalenin tutulması, büzülmesi, **fr.** **crampe**.

ma's-ı adalî : adaleye (*kasa) giren sancı, kramp.

mâ-sabak ماسبق (a. s.) : geçmiş şey, geçmiş. **Hikâye-i mâ-sabak** : geçmiş hikâye etmek. (bkz : ser-güzeşt).

mas'ad مصعد (a. i. c. : masâid) : suud yeri, yukarı çıkacak yer.

mâ-sadak مامصدق (a. b. i.) : tasdik edilen, olunan husus, uygun, tıpkı. [aslı : "mâ-sadaka aleyh : sadık olan şey üzerine" demektir].

masâdir مصادر (a. i. masdar'ın c.) : **gr.** masdarlar, isim-fiiller.

masaff ماصف (a. i. c. : masâff) : **ask.** saf, taburun toplandığı yer.

masâff ماصاف (a. i. masaff'ın c.) : harb, savaş. (bkz : ceng, cidâl, pürhâş).

masâif مصائف (a. i. masîf'in c.) : sayfiyeler, yazlıklar, yazın oturacak yerler.

masâk مصاق (a. i.) : darlık.

masâle مصاله (a. i.) : sızıntı.

masan مصان (a. i.) : eşya saklanacak yer.

masâni' مصانع (a. i. masna'ın c.) : su mahzenleri, sarnıçlar.

ma'sar مصر (a. i.) : (bkz : ma'sara).

ma'sara ماسره (a. i. c. : maâsır) : üzüm, susam ve sâireyi sıcakak yer.

masâri' مصارع (a. i. misra'ın c.) : 1. misra'lar. 2. (a. i. masra'ın c.) : güreş meydanları.

masârif مصارف (a. i. masraf'ın c.) : harcanan paralar, harcamalar, giderler.

masârif-i umûmiyye : umûmî masraflar, giderler.

masârif مصاريف (a. i. masrûf'un c.) : sarfolunanlar, harcananlar.

masârifât مصارفات (a. i. masârif'in c.) : harcanan paralar, giderler.

masârin مصارين (a. i. c.) : bağırsaklar. (bkz : em'â).

masâtûb مصاطب (a. i. mastaba ve mîstaba'nın c.) : 1. peykeler, sedirler, sekiler. 2. meyhâne peykeleri.

masbah مصباح (a. i. c. : masâbih) : doğacak yer; doğacak zaman.

masbû' مصبوع (a. s.) : kendini beğenmiş, kibirli.

masbûg مصبوغ (a. s. c. : masâbîg) : boyanmış, boyalı. (bkz : mülevven).

masbûret مصبورة (a. i. c. : masâbîr) : **huk.** kendisine yemin düşen kimsenin hapsine sebeb olan yemin.

masda' مصدع (a. i.) : taşlık yerlerden geçen düz yol.

masdar مصدر (a. i. sudûr'dan. c. : masâdir) : 1. bir şeyin sudûr ettiği, çıktığı yer, kaynak, temel. 2. **gr.** fiillerin şahıs ve zaman göstermeyen, fakat müspet (*olumlu) ve menfî

(* olumsuz) halleri bulunabilen ismi şekli, isim-fiil : "gelmek, gelmemek, gelmeklik, gelme, geliş.." gibi.

masdar-ı binâ-i merre : a. gr. arapça mastarların sülâsilerinde birinci harfi fetha (üstün) okunan ve sonuna iki üstünlü yuvarlak t (ö) getirilen şekli : **ketbeten..** gibi.

masdar-ı binâ-i nevi : a. gr. : arapça mastarlarda birinci harfi kesreli okunan, sonuna iki üstünlü yuvarlak t (ö) getirilen şekli : **kitbeten..** gibi.

masdar-ı mîmî : a. gr. başında m harfi bulunan mastar. [meselâ : **ketb** = yazmak, **mikteb** yazmak mîmî mastar şekli].

masdarî, masdariyye مصدرى : مصدرية (a. s.) : masdarla ilgili, masdara âit, masdarlık.

masdariyye مصدرية (a. i.) : Tanzîmat'tan önce şarap ve sâire gibi usâre maddelerinden alınan vergi.

masdariyyet مصدرية (a. i.) : mastarın anlattığı oluş mânâsı. **Edât-ı masdariyyet** : gr. sıfatların sonuna gelen : **yyet edâtı** : insânî = insânî + yyet.. gibi.

masdû' ممدوع (a. s.) : baş ağrısına tutulmuş olan.

masduk ممدوق (a. s.). (bkz : mîsdak).

masdûka ممدوقة (a. s. c. : masdûkat) : doğru söz, gerçek [lâkirdi].

masdûm ممدوم (a. s.) : kendisine vurulmuş, çarpılmış.

masdûr ممدور (a. s.) : 1. yollanmış, gönderilmiş olan. 2. göğsünde ağrısı olan.

mâ-sebak ماسبق (a. s.) : sebkat eden, geçen, geçmiş.

mâ-selef ماسلف (a. s.) : geçmiş, evvelki.

ma'sere, ma'seret ماسرة , ماسرة (a. i.) : güçlük, zorluk.

masfûf, masfûfe مصفوف , مصفوفة (a. s.) : saflanmış, saf bağlanmış, sıra ile dizilmiş.

mashara مسخرة (a. s.) : 1. maskara, soytarı.

mashara-i âlem : âlemin maskarası, rezil, ke-pâze. 2. gülünç, komik. 3. eğlenme, zevklenme.

mashûb مصحوب (a. s. c. : mesâhîb) : be-râber alınmış, birlikte götürülmüş, kucaklanmış.

mashûben مصحوباً (a. zf.) : birlikte olduğu halde, berâberce. (bkz : maan).

mâsi ماسى (f. s.) : korkusuz, pervâsız.

masîf مصيف (a. i. sayf'dan c. : masâif) : sayfiye, yazlık, yazın oturulacak yer.

mâsik ماسك (a. s.) : 1. yapışkan. 2. tutan, zapteden.

mâsik-ül-inân : astr. semânın kuzey yarım küresinde bulunan çok parlak yıldızlardan müteşekkil bir burç, [Auriga].

masîr ماسير (a. i. sayrûret'den c. : masâyir) : 1. suyun aktığı yer. 2. karargâh. 3. s. sürüp giden.

ma-sivâ ماسوى (a. i.) : 1. bir şeyden başka olan şeylerin hepsi; Allahtan mâada bütün varlıklar. 2. dünyâ ile ilgili olan şeyler. **Terk-i mâ-sivâ** : dünyâdan geçmek, Allah'dan başka herşeyle ilgisini kesmek.

ma'siyet ماصية (a. i. sül. asâ. c. : ma-âsî) : âsîlik, itâatsizlik; isyan, günah.

maskat, maskit مسقط , مسقط (a. i. sükut'dan. c. : mesâkit) : düşecek yer, düşülen yer.

maskat-i re's : insanın doğduğu yer.

maskat-üt-tâir : kuşun kanadı.

maskul ماقول ("ku" uzun okunur. a. i.) : saykal vurulmuş, cilâlanmış. (bkz : mücellâ).

masl مصل (a. i.) : kanın ve yağurdun

içinde bulunan tabîî su. **Agşiye-i masliyye** : vücûdun, dimağ, ciğer, kalb ve bağırsaklar gibi mühim organlarını örten ince, şeffaf (saydam) zar-lar.

masl-ı leben : yoğurdun yeşilimtırak suyu.

masl-üd-dem : hek. serom; kanın sulu kısmı.

maslahat مصلحت (a. i. sulh'dan c. : mesâlih) : 1. iş, emir, husus, madde, keyfiyet. 2. ehemmiyetli iş. 3. barış, dirlik düzenlik.

maslahat-bîn مصلحت بين (a. f. b. s.) : iş gören, iş görmesini bilen.

maslahat-güzâr مصلحتگذار (a. f. b. s.) : 1. iş bitiren, iş bilir. 2. i. elçi nâmına işleri tâkiple vazîfeli kimse.

maslahat-şinâs مصلحت شناس (a. f. b. s.) : iş bilen, işden anlıyan.

maslâk مصلاق (a. i.) : 1. dâimâ akan su borusu. 2. su yolu üzerinde bulunan su haznesi. 3. büyük yalak.

maslî, masliyye مصلی , مصلیه (a. s.) : hek. masl'a âit, seromla ilgili.

maslûb مصلوب (a. s. sulb'dan) : salbolunmuş, asılmış, asılarak öldürülmüş.

maslûben مصلوباً (a. zf.) : salbedilerek, asılmış olduğu halde, asılma sûretiyle, asılarak.

maslûbiyyet مصلوبیت (a. i.) : maslublük.

masna', masnaa مصنع , مصنعه (a. i. c. : masânî') : sarnıç, su mahzeni.

masnû' مصنوع (a. s. sun'dan c. : mas-nûât) : 1. san'atle yapılmış. 2. sahte, düzme, uydurma, yapma.

masnûât مصنوعات (a. s. masnû'nun c.) : 1. san'atle yapılmış şeyler. 2. uydurma, düzme şeyler.

masra' مصرع (a. i. c. : masâri') : musâraa edilecek yer, güreş meydanı.

masraf مصرف (a. i. sarf'dan c. : masârif) : harcanan para, *gider.

masraf nâzırı : askerlik dâiresinde muhâsebe reisi.

masrif مصرف (a. i. sarf'dan) : sarf, har-cama mahalli.

masrû' مصروع (a. s.) : sar'alı, sar'a hastalığına tutulmuş.

masrûan مصروعاً (a. zf.) : sar'alı olarak.

masrûf, masrûfe مصروف , مصروفة (a. s. sarf'dan) : 1. sarf olunmuş, harcedilmiş. **Nakd-i masrûf** : harcanan para. **Mebâliğ-i masrûfe**, **Mesâi-i masrûfe** : sarfolunan, harcanan paralar, mesâîler. 2. çevrilmiş, döndürülmüş.

masrûfi, masrûfiyyet مصروفی , مصروفیت (a. i.) : masrûfluk, harcedilmişlik.

mass مصص (a. i.) : emme, emerek çekme, soğurma.

mâss, mâssa ماص , ماصه (a. s.) : mas-sedici, emici. **Hayvânât-ı mâssa** : pire ve benzeri gibi hortumıyla emen hayvanlar.

mâst ماست (f. i.) : yoğurt.

mastaba, mîstaba مصطبه , مصطبة (a. i. c. : masâtib) : 1. peyke, sedir, seki. 2. meyhâne peykesi.

mastakî مصطكى (a. i.) : sakız.

mastûb مصطوب (a. s.) : damarlardan taşmış [kan].

masûbe مصوبه (a. s.) : isâbet etmiş [müsibet, felâket, keder].

masûg مصوغ (a. s.) : 1. kalıba dökülmüş. 2. düz. 3. örneğe uygun.

ma'sûm مصوم (a. s. ismet'den) : 1. suğsuz, kabahatsiz. 2. i. küçük çocuk. (bkz : sabî). [müen : ma'sûme]. **İmâm-ı ma'sûm** : 1) İmâmiye Mezhebinde günahsız sayılan ehl-i beyt mensûbu; 2) İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu.

ma'sûm-üd-dem : huk. [eskiden] kısası müstelzim bir cinâyette bulunmamış olan herhangi bir Müslim veyâ Zimnî.

ma'sûm-âne مصومانه (a. f. zf.) : ma'sum-casına, ma'sum olana yakışacak sûrette.

ma'sûmiyyet

ma'sûmiyyet مصوميت (a. i.) : ma'sumluk, suçsuzluk, kabahatsizlik. (bkz : ismet).

masû. مصون (a. s. savn'dan) : 1. saklanmış. (bkz : mahfûz). 2. sıyânet olunmuş, korunmuş, korunan. 3. sâlim, sağlam.

masûniyyet مصونيت (o. i.) : 1. mahfuzluk, eminlik, sağlamlık. 2. korunma. 3. * dokunulmazlık.

masûniyyet-i şahsiyye : huk. kişi dokunulmazlığı, fr. inviolabilité personnelle.

masûniyyet-i teşriiyye : meb'usluk dokunulmazlığı.

ma'sûr مسمور (a. s. c. : ma'sûrâf) : zor, güç.

mâsûr ماسور (f. s.) : birbirine katılmış [şey]. (bkz : mümtazic).

ma'sûr مسمور (a. s.) : sıkılmış, suyu veyâ yağı alınmış şey.

masvât مصوات (a. s.) : çok bağıran.

mâ-şâ-Allah ماشاء الله (a. n.) : 1. Allah'ın istediği gibi. 2. Allah nazardan saklasın, ne güzel. 3. nazar değmemesi için çocukların üzerlerine ilâstirilân ve üstünde bu söz bulunan altın veyâ başka şeyden yapılmış nazarlık. 4. hayret ve memnuniyet anlatır.

mâşe ماشه (f. i.) : maşa.

ma'sher مشر (a. i. işret'den c. : maâşir) : cemaat, topluluk, birlikte yaşayan cemâat.

ma'sherî مشري (a. s.) : topluluğun olan, ortaklaşa.

mâşita ماشطة (a. i.) : kadınlara tuvalet yapan kadın. (bkz : meşşâta).

mâşi, mâşiyye ماشي، ماشيye (a. s. meşy'den c. : müşşât) : yürüyen, yürüyücü.

mâşi-alel-esâbi' : zool. parmaklarının uçları üzerinde yürüyen ve et yiyen sınıfına dâhil olan hayvanlar [köpek, şırtlan... gibi].

mâşi-alel-keff : zool. ayaklarının tabanına basan ve et yiyen sınıfına dâhil olan hayvanlar. [ayı.. gibi].

mâşiye ماشيه (a. i. c. : mevâşi) : deve, koyun, keçi gibi hayvan.

mâşiyen ماشيا (a. zf.) : yürüyerek, yaya olarak. (bkz : meşyen).

maşrık مشرق (a. i. şark'dan. c. : meşârık) : Güneş'in doğduğu taraf, doğu. (bkz : hâver).

maşrîkî مشرقى (a. s.) : 1. şark'a, doğu'ya mensup, şark ile, doğu ile ilgili. 2. şark tarafı.

ma'sûk معشوق (a. s. ışk'dan) : 1. sevilen, sevilmiş [erkek]. 2. i. erkek adı.

ma'sûka معشوقه (a. s. ışk'dan) : sevilen, sevilmiş [kadın, kız].

ma'sûkıyyet معشوقيت (a. i.) : ma'sukluk, sevilme hâli, sevilmiş kimsenin hâli.

mâşûre ماشوره (f. i.) : 1. masura, elemeye. 2. lüle, emzik; oluk.

ma'sûş معشوش (a. s.) : zayıf, arık [adam]. (bkz : lâgar).

mât مات (f. i.) : satranç oyununda yenilme.

matâbi' مطابع (a. i. matbaa'nın c.) : *basımevleri.

matâbih مطابخ (a. i. tabh'dan. matbûh'un c.) : tabholunmuş, pişirilmiş şeyler.

matâf مطاف (a. i. tavâf'dan. c. : matâif) : tavâf edilecek, etrâfı dolaşp ziyâret edilecek yer.

matâhir مطاهر (a. i. mathare'nin c.) :

1. içinde yıkanıp tahâret olunacak yerler, gusûl-hâneler. 2. mataralar, su kapları.

matâif مطائف (a. i. tavâf'tan. matâf'ın c.) : tavâf edilecek, etrâfı dolaşp ziyâret edilecek yerler.

matâim مطاعم (a. i. mat'am'ın c.) : taâm edilecek, yemek yenilecek yerler, yemek odaları.

matâim مطاعم (a. s. mit'âm'ın c.) : 1. başkalarını beslemeler. 2. doymakbilmezler, oburlar.

matâin مطائن (a. i. mat'in'ın c.) : balçıkla sıvanmış [yerler].

matâin مطاعن (a. i. mat'an'ın c.) : ta'n edilecek, sövülecek yerler.

matâin مطاعين (a. i. mit'ân'ın c.) : mızrakla yaralamakta mâhir olan.

matâil مطاليل (a. s. matlûl'ün c.) : yaş, ıslak [nesneler].

mat'am مطعم (a. i. c. : matâim) : taâm edilecek, yemek yenilecek yer, yemek odası.

matâmi مطاع (a. i. matmah'ın c.) : göz dikilen, göz konulan şeyler.

matâmir مطامير (a. i. matmûre'nin c.) : 1. toprakaltı yerler. 2. mezarlar.

mat'an مطمئن (a. i. c. : matâin) : ta'n edilecek, sövülecek yer.

matar مطر (a. i. c. : emtâr) : yağmur. (bkz : bârân, gâys).

matara مطره (a. i.) : yolculukta boyuna veyâ bele asılı olarak taşınan, ekseriyâ üzeri aba kaplı su kabı.

matâre مطاره (a. i.) : kuşu çok olan yer.

matârık مطارق (a. i. mitrak ve mitrak'a'nın c.) : demirci çekiçleri.

matârîd مطارد (a. i. mitred'in c.) : mızraklar, zıpkınlar.

matârîh مطارح (a. i. matrah'ın c.) : 1. tarhedilecek yerler. 2. bir şey atılan yerler.

matâvî مطاوى (a. i. matvâ, matvî'nin c.) : dürlümüş, bükülmüş şeyler; kıvrımlar.

matâyâ' مطايا (a. i. matiyye'nin c.) : binek hayvanları. (bkz : devâbb).

matbaa مطبعه (a. i. tab'dan, c. : matbâ') : matbaalar, *basımevleri.

matbaa-i âmire : devlet matbaası.

matbah مطبخ (a. i. tabh'dan, c. : matbâh) : mutfak. (bkz : tâb-hâne).

matbah-ı âmire : saray mutfâğı.

matbah-ı şerif : 1) Mevlevî tekkelerinde yemek pişirilen yer; 2) Mevlevî tekkelerinde dervişin ilk terbiye yeri.

matbû' مطبوع (a. s.) : 1. tab'olunmuş, basılmış [kitap, gazete]. 2. hoş, lâtif, makbul, güzel. **Suhen-i matbû'** : hoş, güzel söz.

matbûât مطبوعات (o. i. matbû'un c.) : basılmış şeyler; kitaplar; [en çok] gazeteler.

matbûât müdürîyyet-i umûmiyyesi : basın yayın umum müdürlüğü.

Matbûât Umûm Müdürlüğü : Basın, Yayın (ve Turizm) Umum Müdürlüğü.

matbûh مطبوخ (a. s. tabh'dan c. : matâbîh) : 1. tabholunmuş, pişirilmiş. **Taâm-ı matbûh** : pişmiş yemek. 2. kaynatılmış, haşlanmış [ilâç].

matbûhât مطبوخات (a. i. matbûh'un c.) : 1. pişirilmiş yemekler. 2. kaynatılmış ilâçlar.

mâ-tekaddem ما تقدم (a. i.) : 1. geçmiş zaman. (bkz : mâzî). 2. geçen şey. (bkz : sâbık). 3. önceleri.

mâtem ماتم (a. i.) : 1. hüzün, keder ve musîbet zamânındaki ağlayış, yas; yaslı, kederli bulunma. (bkz : şîven). 2. Muharrem ayının ilk on gününde Hz. İmâm-ı Hüseyin için yas tutarak mersiye okuma âdeti.

mâtem-dâr ماتمدار (a. f. b. s.) : mâtemli, yaslı, acılı.

mâtem-engiz ماتم انگيز (a. f. b. s.) : mâtem koparan, mâtemi, yası gerektiren.

mâtem-fezâ ماتم فرا (a. f. b. s.) : mâtemi, yası artıran.

mâtemî ماتمى (a. s.) : mâtemli, yaslı.

mâtem-kede ماتم كده (a. f. b. s.) : mâtem, yas evi. (bkz : beyt-ül-hazen, mâtem-serâ).

mâtem-künân ماتم كنان (a. f. z. f.) : mâtem ederek, yas tutarak.

mâtem-serâ ماتم سرا (a. f. b. s.) : mâtem, yas evi, yeri. (bkz : beyt-ül-hazen, mâtem-kede).

mâtem-zede ماتم زده (a. f. b. s.) : mâtem'e, yasa tutulmuş, mâtemli, yaslı.

mâtîr ماطر (a. s. matar'dan) : yağın, yağıcı.

matfâ مطفى (a. s. itfâ'dan) : itfâ edilmiş, söndürülmüş.

mathare مطهره (a. i. c. : matâhir) : 1. içinde yıkanıp tahâret olacak yer, gusûlhâne. 2. matara, su kabı.

mathûm ممتحوم (a. i.) : dolu, dolmuş.

mathûn ممتحون (a. s. tahn'dan) : tahnolunmuş, üvütülmüş.

matîyye مطيه (a. i. c. : matâyâ) : binek hayvanı. (bkz : dâbbe).

matîyye-i nefis : binek atını andıran nefis. [nefsûke matîyyetûke, ferfik biha = nefsin binek atındır, onu hoş tut! - Hadîs-i Şerîf].

matîyye-rân مطيه ران (a. b. s.) : bindiği hayvanı yola süren.

matl مطل (a. i.) : 1. geçirme, atlatma, defetme. 2. çekme.

matla' مطلع (a. i. tulû'dan c. : matâilî) : 1. tulû' edecek, doğacak yer. 2. Güneş ve sair yıldızların doğması. 3. ed. kasîde veyâ gaze-

lin kafiye olan ilk beyti. **Hüsn-i matla'** : ed. gazelde matla'dan sonra gelen güzel renkli beyit.

matla'-ı garrâ : ed. her iki mısraında kafiye bulunan beyit.

matlab, matlabe مطلب , مطلبه (a. s. taleb'den. c. : matâlib) : 1. talebolunan, meram, maksat, istenilen şey, istek. 2. bahis, mesele.

matlab-ı dil-hâh : gönülün istediği arzu, maksat.

matlub مطلوب (a. i. taleb'den c. : matlûbât) : 1. talebedilen, istenilen, aranan şey. 2. alacak, fr. **crédit**. 3. müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

matlûbât مطلوبات (a. i. matlûb'un c.) : 1. talebedilen, istenilen, aranan şeyler. 2. alacaklar, fr. **crédits**.

matlûbek مطلوبك (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en eski bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

matlûl مطلول (a. s. c. : matâlil) : yaş, ıslak [nesne].

matma', matmaa مضمعه , مضمعه (a. i.) : tamah edilecek, istenilecek şey.

matmah ممتاح (a. i. c. : matâmih) : göz dikilen şey, göz konulan yer, gözü kaldırıp bakacak yer.

matmû' مضموع (a. s. tama'dan) : tama' olunmuş; hırsla istenen [şey].

matmûr مضمور (a. s.) : toprak altına konulmuş, gömülmüş. (bkz : medfûn).

matmûre مضموره (a. i. c. : matâmîr) : 1. mahzen gibi toprak altında öteberi saklanan yer. 2. mezar, kabir.

matmûre-i fenâ : mezar, kabir.

matmûs مطسوس (a. s.) : gözü sonradan kör olmuş [adam].

matrah مطرح (a. i. tarh'dan c. : matârih) : 1. tarh edilecek; tarh olunacak nesne,

miktar. 2. yer. (bkz : mahal). 3. bir şey atılan yer.

matrâk مطراق (a. i.). (bkz : mitrak).

matrân مطران (a. i.) : taç giymiş piskopos. [mitrân şekli de vardır].

matrûd مطرود (a. s. tard'dan c. : matrûdîn) : tardolunmuş, kovulmuş, vazîfesinden çıkarılmış, kovuntu.

matrûdîn مطرودين (a. s. matrûd'un c.) : tard olunmuşlar, kovulmuşlar.

matrûdiyyet مطروديت (a. i.) : matrutluk, kovuntuluk.

matrûh مطروح (a. s. tarh'dan) : 1. tarh edilmiş, çıkarılmış. 2. belirtilmiş, konulmuş [vergi]. 3. temeli atılmış [binâ].

matrûh-ün-minh مطروح منه (a. b. s.) : mat. eksilen, kendisinden başka bir sayı çıkarılan.

matrûk مطروق (a. s.) : 1. gevşek, sölpük [adam]. 2. kuruduktan sonra yağmurun tarâvetlendirdiği yer.

matrûş مطروش (o. s.) : sakalsız, sakalı tıraş edilmiş. (bkz : mahlûk).

mattâl, mattâle مطال ، مطاله (a. s.) : dâimâ vâdini veya borcunu uzatıp geciktiren.

ma'tûf ممتوف (a. s. atf'dan) : 1. eğilmiş, bir tarafa doğru çevrilmiş. 2. birine isnâdolunmuş, yöneltilmiş.

ma'tûfün aleyh : bir rabî edâtı ile (*bağlaç) kendisine bağlı olan kelime.

ma'tûh, ma'tûhe ممتوه ، ممتوهه (a. s. ateh'den) : ateh getirmiş, bunamış, bunak. (bkz : fertût).

ma'tûh-âne ممتوهانه (a. f. zf.) : bunamışçasına, bunakçasına.

ma'tûk, ma'tûka معتوق ، معتوقه (a. s. atâk'dan. c. : maâtîk) : azatlı, azat olunmuş. (bkz : atîk²).

ma'tûka معتوقه (a. s. c. : maâtîk) : azatlı, azat olunmuş [kadın, kız].

mat'ûm مطعم (a. s. c. : mat'ûmât) : yenecek yemek.

mat'ûmât مطعمات (a. i. c.) : yenecek şeyler.

mat'ûn مطعون (a. s. ta'n'dan) : 1. ta'n olunmuş, ayıplanmış. 2. (tâûn'dan) : taûn'a, vebâya tutulmuş.

mat'ûnen مطعوناً (a. zf.) : taûn'a, vebâya tutularak.

matvâ مطوى (a. i. c. : matâvî). (bkz : matvî).

matvî مطوى (a. i. tayy'dan c. : matâvî) : dürülmüş, bükülmüş şey; kıvrım. (bkz : matvâ).

matviyyen مطوياً (a. zf.) : bir şeyin içine sararak, dürerek; sarılı, dürülü olduğu halde.

maûl معول (a. s.) : üstün gelinmiş. (bkz : mağlûb).

maûl-ün-aleyh : kendisi için ağılanılan kimse.

mâûn ماعون (a. i.) : 1. malın zekâtı. 2. kendisinden faydalanılacak şey. 3. eye lâzım olan şeyler.

maûn معون (a. i.) : yardım, imdat.

mâûne ماعونه (a. i.) : mavna. [yük taşıyan büyük kayık (kürekli ve motorludur)].

maûne معونه (a. i.) : mavna.

maûnet معونت (a. i. avn'den. c. : maâvin) : 1. yardım. (bkz : imdâd). 2. azık, yol yiyeceği. 3. huk. masârif.

mâ-vaka' ماوقع (a. s.) : vuku' bulmuş, olup geçmiş [şey]. (bkz : ser-güzeşt).

mâverâ ماوراء (a. i.) : ard, geri, bir şeyin ötesinde, arkasında bulunan.

mâverâ-ün-nehr (nehirin ötesi) : 1. Orta Asya'da Ceyhun, (Amuderyâ) nehrinin şimalinde (kuzey) bulunan ülkeye Araplar tarafından verilen coğrafi bir isimdir. Bu coğrafi sâhaya eski garp (batı) kaynakları Trans oksiyana (Transoxiana) demişlerdir. 2. **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı. Biri devr-i kebîr, öteki fahte usûlünde iki tâne müellifi belli olmıyan peşrev ile bir tâne yine müellifi bilinmiyen saz semâîsi makama misaldir.

mâverâ-üt-tabia : fizikötesi, metafizik.

mâverâî ماورائی (a. s.) : öteye mensup, öteki âlemle ilgili.

mavtın موطن (a. i. vatan'dan c. : me-vâtın) : vatan, yurt edilen yer.

mâye مایه (f. i.) : 1. maya, asıl ve lüzumlu madde; asıl, esas. 2. para, mal. 3. iktidar, güc. 4. bilgi. 5. dışı deve.

mâye-i şeb : gece karanlığı.

mâye-i zevk ü sürûr : eğlence ve sevinç mayası, mevzuu.

mâye-büzürg مایه بزرگ (f. b. i.) : Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-dâr مایه دار (f. s.) : mayalı, kudretli; paralı.

mâye-hicâz مایه حجاز (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-hüseynî مایه حسینی (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-ırâk مایه عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-ısfahân مایه اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-i atik : **müz.** Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-i kebîr : **müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamıdır. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-kevser مایه کوثر (f. a. b.) : **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-küşek مایه کوشک (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-nevâ مایه نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâ-yen-kasemiyyet ماینقسمیت (a. b. i.) : bölünebilme, fr. **divisibilité**. (bkz : kabil-i tak-sîm).

mâye-pûselik مایه پوسلک (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-râst مایه راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-rehâvî مایه رهاوی (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır. [aslı "mâye-ruhâvî" dir].

mâ-yetehallel مایتهلّل (a. b. s.) : hal-lolunabilir.

mâye-uşşâk مایه عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-zengûle مایه زنگوله (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâyî' مایع (a. i. c. : mâyiât) : su gibi akan, su hâlinde bulunan şey, * sıvı.

mâyîât مایعات (a. i. mâyi'in c.) : su gibi akan, su hâlinde bulunan şeyler, sıvılar.

mâyiyyet ماییت (a. i.) : mâyi'lik, mâ-yi' hâlinde olma vasfı, niteliği.

ma'yûb معیوب (a. s. ayb'dan. c. : ma-â-yib) : 1. ayıplanmış; ayıplanan. 2. bir eksiği, kusûru olan.

ma'yûbât معیوبات (a. i. ma'yûbe'nin c.) : 1. ayıp sayılan, ayıplanan şeyler. 2. kusurlar, noksanlar.

ma'yûben معیوباً (a. zf.) : ayıplanarak, ayıp, kusur sayılarak.

mâ-yuhdes ما یحدث (a. b. s.) : sonradan olan.

ma-yu'kal ما یقل (a. b. s.) : anlaşılır.

mâ-yu'kes ما یکس (a. b. s.) : aksedebilir; mant. *evrilir.

mâ-yu'ref ما یرف (a. b. s.) : 1. bilinmez. 2. i. minder altında saklanan mal.

mâ-yu'refiyyet ما یرفیت (a. b. i.) : bilinirlik, fr. *cognoscibilité*.

mâ-yüfhemiyet ما یفهمیت (a. b. i.) : kavranabilirlik, fr. *concevabilité*.

ma'z معز (a. i.) : keçi; karaca. (bkz : üm'üz).

mazâ' مضاء (a. fi.) : geçti.

mazâ mâ mazâ : geçen geçti, olan oldu.

mazâcî' مضاجع (a. i. mazca'n c.) : mezarlar, kabirler, sinler. (bkz : medâfin, makabir).

mazâcîr مضاجر (a. i. mazcer'in c.) : gönül daralacak, sıkılacak yerler.

mazâhîr مظاہر (a. i. mazhar'ın c.) : 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yerler. 2. nâil olmalar, şereflenmeler.

mazâin مظان (a. i. mazanne, mazın-ne'nin c.) : (bkz : mazanne, mazinne).

mazâk مضاک (a. i.) : darlık. (bkz : madâk).

mazâll مظال (a. i. mazalle'nin c.) : (bkz : mazalle).

mazâlim مظالم (a. i. mazleme, mazli-me'nin c.) : 1. zulümler, can yakmalar, haksızlıklar. 2. adâlet dâiresi.

mazalle مظله (a. i. zıll'dan. c. : mazâll) : gölgelik. (bkz : sâvegâh, sâye-zâr, zılâle).

mazalle-nişin مظله نشین (a. f. b. s.) : gölgelikte oturan.

mazâmin مضامین (a. i. mazmûn'un c.) : 1. ödenmesi lâzım gelen şeyler. 2. mânâlar, mefhumlar, *kavramlar. 3. nükteli, cinaslı, san'atlı sözler.

mazanne مظنه (a. i. zann'den. c. : mazâin, mazânn) : 1. bir şeyin vücudunun zannolunduğu yer, zan götüren. 2. ermiş sanılan.

mazanne-i hayr : kendisinden ancak iyilik beklenen kimse.

mazanne-i kirâm'dan... : ermiş sanılanlar'dan.

mazanne-i sô' : kendisinden ancak fenâlık beklenen kimse.

mazârib مضارب (a. i. mızrâb'ın c.) : mızraplar.

mazârr مضار (a. i. mazarrat'ın c.) : zararlar, ziyanlar.

mazarrat مضرت (a. i. zarar'dan c. : mazârr) : zarar, ziyan; zarar verme, dokunma.

mazarrât مضرات (a. i. mazarrat'ın c.) : zararlar, ziyanlar. (bkz : mazârr).

mazâyık مضایق (a. s. mazîk'ın c.) : 1. dar, sıkıntılı yerler. 2. zor, sıkı, güç [işler].

mazaz مضض (a. i.) : 1. acıma, kederlenme. 2. musîbet, felâket acısı.

mazbata مضبטה (a. i. zabt'dan. c. : mazâbit) : kararname; *tutanak.

mazbût

mazbût مضبوط (a. s. zabt'dan) : 1. zab-tolunmuş, ele geçirilmiş. 2. yazılmış, kaydedilmiş. 3. hatırdâ tutulmuş. 4. derli toplu. 5. muhâfâ-zalî, korunmuş. 6. belli, belirtilmiş. 7. sağlam.

mazbûtât مضبوطات (a. i. mazbût'un c.) : mazbut' olan şeyler.

mazca' ماضع (a. i. c. : madâci'; mazâci') : mezar, kabir, sin. (bkz : madca').

mazcer مضجر (a. i. c. : mazâcir) : gö-nül daralacak, sıkılacak yer.

ma'zeret معذرت (a. i. öZR'den) : iste-nilmeyen bir hâlin oluşuna yol açan kaçınılmaz sebep, özür; bahâne. [aslı : "ma'ziret" dir].

ma'zeret-hâh معذرت خواه (a. f. b. s.) : mâzeret, özür dileyen.

ma'zeret-hâhî معذرت خواهی (a. f. b. i.) : mâzeret, özür dileyicilik.

ma'zeret-mend معذرتمند (a. f. b. s.) : özürlü.

ma'zeret-mendâne معذرتمندانه (a. f. zf.) : mâzeretli, özürlü olarak.

ma'zeret-mendî معذرتمندی (a. f. b. i.) : özürlülük.

mazg مضغ (a. i.) : ağızda çiğneme. (bkz : madg).

mazhar مظهر (a. i. zuhûr'dan. c. : ma-zâhir) : 1. bir şeyin görüldüğü, çıktığı yer. 2. nâil olma, şereflenme. 3. bâzı tekkelerde oturarak uyunurken dayanılan kısa değnek. 4. erkek adı. 5. bir çeşit tef.

mazhariyyet مظهریت (a. i.) : elde etme, nâil olma. (bkz : muvaffakiyyet).

mâzig ماضع (a. s.) : çiğneyici, çiğneyen. **Hayvânât-ı mâzığa** : geniş getiren hayvanlar.

mazinne مظنه (a. i. c. : mazâin). (bkz : mazanne).

mâzır ماضر (a. s.) : ekşi. (bkz : hâımız, mazîr).

mâzî, mâziyye ماضی ، ماضیه (a. i.) : 1. geçmiş zaman. **El-mâzî lâ yüzker** : geçmiş şey zik-rolunmaz. **Ezmine-i mâziyye** : geçmiş zamanlar. 2. gr. geçmiş zamanda olan bir hâdiseyi anlatan fiil Fi'l-i mâzî : mâzî sîgası (kipi).

mâzî-i naklî : gr. yalnız işitilen bir şeyi an-latan fiil sîgası (kipi) : "Ahmet gelmiş.." gibi.

mâzî-i şâd : mes'ut, neşeli mâzî.

mâzî-i şühûdî : gr. gözle görülen veyâ görmüş gibi bilinen bir şeyi anlatan fiil sîgası (kipi) : "Ahmet geldi.." gibi.

mazîf مضیف (a. i.) : 1. ziyâfet evi. 2. herkese kapısı, sofrası açık ev.

mazîfe مضیفه (a. i.) : 1. izâfe olunmuş. (bkz : mazûfe). 2. gam, keder, tasa.

mazille مظلله (a. i.) : kıldan yapılma büyük çadır.

mazîm مضیم (a. s. mazâim). (bkz : maz-lûm).

mazîr مضیر (a. s.) : ekşi. (bkz : hâ-mız, mâzîr).

mazîz مضیض (a. s.) : musîbet, felâket acısına uğramış.

malzeme مظلمه (a. i. c. : mazâlim) : zulûm, can yakma, haksızlık.

mazlime مظلمه (a. i. c. : mazâlim) : (bkz : mazleme) .

mazlûm مظلوم (a. s. zulm'den) : 1. zu-lûm görmüş. 2. halim selim, sâkin, sessiz [insan veyâ hayvan]. 3. i. erkek adı. [müennesi "maz-lûme"].

mazlûmâne مظلومانه (a. zf.) : 1. mazlûm'a, zulûm görmüşe yaraşır sûrette. 2. sessizce, sessizlikle.

mazlûmîn مظلومین (o. s. mazlûm'un c.) : zulûm görmüş kimseler.

mazlûmiyyet مظلوميت (a. i.) : 1. mazlumluk, zulüm görmüşlük. 2. sessizlik, yavaşlık.

mazmaza مضمضة (a. i.) : abdest alırken ağıza su alma, ağız çalkalama. (bkz : gargara).

mazmûm مضموم (a. s. ve i. zamm'dan) : 1. zamme ile, ötüre ile okunan, ötürelî. 2. zam-molunmuş, ilâve olunmuş. (bkz : mansûb).

mazmûn مضمون (a. i. zımn'dan. c. : mazâ-mîn) : 1. ödenmesi lâzımgelen şey. 2. mânâ, *kavram. 3. nükteli, san'atlı, ince söz. **Bikr-i maz-mûn** : ilk defa söylenmiş mazmun.

mazmûn-perdâz مضمون پرداز (a. f. b. s.) : mazmûn düzen, mazmûn söyleyen.

mazmûn-tırâz مضمون تراز (a. f. b. s.) : mazmun söyleyen, nükteli sözler söyleyen.

maznûk مضمونك (a. s.) : nezleli, nezle ol-muş. (bkz : mezkûm).

maznûn مضمون (a. s. zann'dan c. : ma-zânîn) : 1. zannolunmuş. 2. zan altında bulunan, kendisinden şüphe edilen. 3. huk. bir suç dolayı-sıyla sorguya çekilen, *sanık.

maznûnîn مضمونين (o. s. maznûn'un c.) : zan altında bulunanlar.

mazreb, mazrîb مضرب، مضرب (a. i. zarb'dan c. : mazârîb) : 1. zarbedecek yer. (bkz : madreb, madrîb). 2. çakma, kakma yeri.

mazrûb مضروب (a. s. zarb'dan) : 1. zar-bolunmuş, dövülmüş, vurulmuş, çarpılmış. 2. ba-sılmış, damgalanmış. 3. mat. çarpılan. (bkz : madrûb).

mazrûbun fih : mat. *çarpan, fr. multiplicateur.

mazrûbât مضروبات (a. i. mazrûb'un c.) : (bkz : mazrûb).

mazrûbata tefrik : mat. çarpanlara ayırma.

mazrûbeyn مضروبين (a. i. c.) : mat. bir-birine çarpılan iki sayıdan herbiri. (bkz : madrû-beyn).

mazrûf مطروف (a. s. zarf'dan) : 1. zarf-lanmış, zarfa konmuş; kalıplı, kılıflı. 2. zarflı kâ-ğıt. (bkz : melfûf).

mazrûfât مطروفات (a. i. mazrûf'un c.) : zarflı şeyler.

mazrûfen مطروفاً (a. zf.) : zarf içinde ola-rak, zarflı.

mazrûr مضرور (a. s. c. : mazârîr) : za-rar, ziyan görmüş.

mazrûs مضروس (a. s.) : örülerek yapılmış, örülmüş şey. (bkz : madrûs).

mâzû مازو (f. i.) : 1. mazı, servi cinsin-den, gövdesi düz ve dipten dallanan bir süs ağacı ve bunun kozalağı olup tabaklıkta kullanılır, lât. thuya. 2. mazı böceği denilen bir haşere, fr. cynips.

maz'ûf مضموف (a. s.) : zayıflamış, zayıf.

mazûfe مضافة (a. i.) : izâfe olunmuş.

ma'zûl مزول (a. s. azl'den) : azledilmiş, işinden çıkarılmış.

ma'zûlân مزولان (s. ma'zûl'ün c.) : (bkz : ma'zûlîn).

ma'zûlen مزولاً (a. zf.) : azledilmiş, işin-den çıkarılmış olarak.

ma'zûlî, ma'zûliyyet مزولي، مزوليت (a. i.) : ma'zullük, azledilmiş olma, işinden çık-a-rılmış olma.

ma'zûlîn مزولين (a. i. ma'zûl'ün c.) : az-ledilmişler, işinden çıkarılmışlar.

ma'zûr معذور (a. s. özr'den) : özürlü, özü-rü olan.

ma'zûriyyet معذوريت (a. i.) : mâzurluk, özürlülük.

mazyefe مضيفة (a. i. c. : mazâyif) .

-meâb مآب (a. i. iyâb'dan) : 1. geri dö-nülecek yer. 2. sığınılacak yer. **Fazîlet-meâb** : fa-zîletin barındığı yer, vücut, kimse. 3. **Şevket-meâb** : şevketin barındığı yer, vücut, kimse; pâdişah.

meâbız مآبِز (a. i. me'bız'ın c.) : anat. dizkapaklarının arkasındaki çukurlar.

meâd مآد (a. i.) : tas. âhiret.

meâdib مآدب (a. i. me'debe'nin c.) : ziyâfetler.

meâhiz مآخذ (a. i. me'haz'ın c.) : bir şe-yin alındığı, çıktığı yerler, kaynaklar.

meâkil مآكل (a. i. me'kele'nin c.) : eklo-lunacak, yenilecek şeyler. (bkz : erzâk).

meâl مآل (a. i.) : 1. meydana gelen şey, netice. 2. mânâ, kavram, mefhum. **Bî-meâl** : mâ-nâsız, saçma. **Hakikat-meâl** : gerçek, içten. **Hulâsa-i meâl** : mânânın özü.

meâlen مآلاً (a. zf.) : mânâ bakımından, harfi harfine olmayarak.

meâl-perver مآلپور (a. f. b. s.) : mânâ anlatan; mânâli.

meârib مآرب (a. i. me'rebe'nin c.) : hâ-cetler, istekler; hizmetler.

meâric مآرج (a. i. ma'rec'in c.) : çıkacak yerler, merdivenler.

meâsim مآسم (a. i. me'sem'in c.) : günah edilecek yerler; günahlar.

meâsir مآسر (a. i. me'sere'nin c.) : gü-zel eserler, nişanlar, izler.

meâsir-i ber-güzide : güzel, seçme eserler.

meâsir-i i'tidâl : itidal eserleri.

meâzib مآزب (a. i. mî'zâb'ın c.) : oluklar.

meâzib مآزيب (a. i. mîzâb'ın c.) : su yol-ları, oluklar.

meâzin مآذن (a. i. me'zene'nin c.) : ezan okunan yerler.

meâzir مآزر (a. i. mi'zer'in c.) : peş-temallar.

mebâd, mebâdâ مبادا (f. n.) : sakın, olma ki...

mebâdî مبادئ (a. i. mebde'in c.) : evvel-ler, başlangıçlar ; prensipler, ilk unsurlar.

mebâdî-i ahvâl : hallerin başlangıçları.

mebâdî-i âliye : felekleri hareket ettiren ruhlar.

mebâdî-i i'tikad : itikada âit ilk bilgiler.

mebâdî-i ûlâ : ilk prensipler; başlangıçlar, hil-kate âit meseleler.

mebâdî-i ulûm : ilk bilgiler, ilk ilim başlangıç-ları.

mebâdî-yün-nihâyât : tas. namaz, oruç, zekât ve hac gibi farz olan ibâdetler.

mebâhis مباحث (a. i. mebhas'in c.) : 1. bir şeyin bahsölunduğu yerler. 2. araştırma, ara-ma yerleri; münâkaşa mevzûları.

mebâhis-i ilmiyye : ilmî bahisler.

mebâl مبال (a. i. bevl'den) : anat. sidiğin çıktığı yer. (bkz : ferc, kadîb).

mebâliğ مبالغ (a. i. meblağ'ın c.) : para-lar, akçeler.

mebânî مباني (a. i. c.) : binâlar, yapı-lar; temeller. [arapçada : sözün yapıldığı yer mâ-nâsına gelen "mebnî" nin cem'idir].

mebânî-i kelâm : sözün esâsını teşkil eden şey-ler.

meb'as مبعث (a. i. c. : mebâis) : gönderilme, yollanma.

mebde' مبدأ (a. i. c. : mebâdî) : evvel, başlangıç, prensip, ilk unsur; ilmin ilk kıs-mı.

mebde'-i sukut : düşüş başlangıcı.

mebde-i tûl : jeod. tul dâirelerinin (*boylam) başlangıç kabul edildiği Londra'da Greenwich'den geçen tul dâiresi.

mebdeyyet مبدأيت (o. i.) : başlangıç olma işi.

meberrât مبرات (a. i. meberre'nin c.) : hayır için, sevap kazanmak üzere yapılan işler.

meberre مبره (a. i. c. : meberrât) : hayır için, sevap kazanmak üzere yapılan iş.

mebguz مبعوض ("gu" uzun okunur. a. s. buğz'dan) : buğzedilmiş, nefret edilmiş, sevilmemiş. (bkz : menfûr).

mebhas مباحث (a. i. c. : mebâhis) : 1. bir şeyin arandığı yer. 2. arama, araştırma yeri. 3. bâb, fasıl. 4. "-logie : ilim, bilim" sözünün karşılığıdır.

mebhas-i vücud : fels. fr. ontologie.

mebhas-ül-ezhâr : çiçekler ilmi, bilgisi.

mebhas-ül-urûk : irkbilim.

mebhûr مبهور (a. s. buhr'dan) : soluyan, solugan, tıknafes illetine uğramış olan [insan veya hayvan].

mebhûs مباحوث (a. s.) : bahsolunmuş, sözü geçmiş. (bkz : mezkûr).

mebhûs-ün-anh : bahsolunmuş, sözü geçmiş [nesne].

mebhût مبهوت (a. s. beht'den) : hayrette kalmış, şaşmış. (bkz : mûtehayyir).

me'bız مأبض (a. i. c. : meâbız) : anat. diz kapağının arkasındaki çukur.

mebi' مبيع (a. s. bey'den) : satılmış şey.

mebit مبيت (a. i. beyt'den) : geceliyecek yer.

mebız مبيض (a. i. beyz'den c. : mebâyiz) : hek. rahmin sağında ve solunda olmak üzere, iki tarafında bulunan guddeler, bezler, bezeler.

meblağ مبلغ (a. i. c. : mebâliğ) : para, akçe.

meblû', meblûa مبلوع ، مبلوعه (a. s. bel'den) : bel'olunmuş, yutulmuş. **Lokma-i meblûa** : yutulmuş lokma.

meblûl مبلول (a. s.) : ıslanmış, ıslak; nemli, yaş.

mebnâ مبنی (a. i. c. : mebânî) : 1. yapı yeri, binâ yeri. 2. yapı, binâ.

mebnî مبنی (a. s.) : 1. binâ olunmuş, yapılmış, kurulmuş. 2. bir şeye dayanan. 3. den dolayı, ...den ötürü. 4. a. gr. son harfi hiç bir şekilde değişmeyen, sâbit hareketli kelime.

mebnî-ale-l-hikâye : bir hikâyeden çıkarılmış veya bir hikâyeye dayanılarak söylenilen söz.

mebrûd مبرود (a. s.) : soğumuş, soğuk.

mebrûk مبروك (a. s.) : tebrike şâyeste [kimse, şey]; kutlu.

mebrûke مبروكه (a. i.) : 1. [mebrûk'ün müennesi]. 2. kadın adı.

mebrûr, mebrûre مبرور ، مبروره (a. s. birr'den) : 1. hayırlı, makbûl, beğenilmiş [iş, şey]. (bkz : mergub). 2. i. [ikincisi] kadın adı.

mebrûs مبروس (a. s.) : baras hastalığına tutulmuş olan. (bkz : baras).

mebrûz مبروز (a. s.) : 1. ibrâz olunmuş, gösterilmiş. 2. açılmış [mektup].

mebsûs مبعوث (a. s.) : yayılmış, dağılmış, saçılmış; herkese yayılmış, herkesçe duyulmuş.

mebsût, mebsûta مبسوط ، مبسوطة (a. s.) : 1. bastolunmuş, yayılmış, açılmış. **Zamme-i mebsûta** : "o" sesi. 2. uzun uzadıya anlatılan. 3. gs. bir yazı sitili.

mebsûten مبسوطة (a. zf.) : mebsût olarak.

mebsûten mûtenâsib : mat. biri, ötekinin sayısına göre büyüyen veya küçülen iki adedin aralarındaki nispet.

mebşûre

mebşûre مَبْشُورَة (a. s.) : yüzü, boyu bosu yerinde, güzel [kadın].

mebşûş مَبْشُوش (a. s. c. : mebâşîş) : silinmiş.

mebtûn مَبْتُون (a. s.) : ölümü intâceden ve -Buhârî-i Şerîf'deki bir hadîse nazaran- tutulanı hükmen şehit sayılan salgın dizanteriye tutulmuş kimse.

mebtûte مَبْتُوتَة (a. i.) : fık. üç talâk ile boşanmış olan kadın.

me'bûn مَأْبُون (o. s.) : ibnelik hastalığına tutulmuş olan, ibne.

meb'ûs مَبْعُوث (a. s. c. : meb'ûsân) : 1. ba's olunmuş, gönderilmiş. (bkz : mürsel). 2. i. peygamber olarak gönderilmiş kimse. 3. i. halk tarafından seçilerek parlamentoda yer alan kimse, milletvekili. 4. öldükten sonra diriltilmiş olan [kimse].

meb'ûsân مَبْعُوثَان (a. i. meb'ûs'un c.) : meb'uslar, milletvekilleri. **Meclis-i meb'ûsân** : âzâsı halk tarafından seçilmiş olan millî meclis.

mebyet مَبِيَّت (a. i.) : geceliyecek yer.

mebzûl مَبْذُول (a. s. bezl'den) : ibzâl olunmuş, bol, çok.

mebzûlî مَبْذُولِي (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz : kesret, mebzûliyyet).

mebzûliyyet مَبْذُولِيَّت (a. i.) : bolluk, çokluk. (bkz : kesret, mebzûlî).

mebzûliyyet-i elvân : renk bolluğu.

meçâ مَجَاع (a. i.) : açlık. (bkz : me-câet).

meçâdif مَجَادِف (a. i. micdâf'ın c.) : ka-yık, sandal kürekleri.

meçâdil مَجَادِل (a. i. micdel'in c.) : köşk-ler, kasırlar.

meçâe, mecâet مَجَاعَة , مَجَاعَة (a. i.) : açkma; açlık. (bkz : cû').

meçâl مَجَال (a. i.) : 1. güç, kuvvet, tâ-kat. 2. fırsat, imkân. **Bî-meçâl** : kuvvetsiz, tâkat-sız.

meçâlî مَجَالِي (a. i. meclâ'nın c.) : ayna-lar. (bkz : merâyâ).

meçâlis مَجَالِس (a. i. meclis'in c.) : mec-lisler, toplantılar, toplantı yerleri. (bkz : meclis).

meçâlis-i seb'a : Mevlânâ'nın meşhûr eseri.

meçâmî' مَجَامِع (a. i. mecmâ'in c.) : topla-nılacak yerler, toplantı yerleri.

meçâmî' مَجَامِع (a. i. mecmûa'nın c.) : dergiler.

meçâmîr مَجَامِير (a. i. micmer' ve micme-re'nin c.) : buhurdanlar, içinde tütsü yakılan kap-lar.

meçânîk مَجَانِق (a. i. mençenik'in c.) : (bkz : meçânîk).

meçânîk مَجَانِق (a. i. mençenik'in c.) : [eskiden] mancınıklar, savaşlarda büyük taşları atmakta kullanılan sapanlar. (bkz : mençenikat).

meçânîn مَجَانِين (a. s. mecnûn'un c.) : de-liler, çılgınlar, aklından zoru olanlar. **Dar-ül-meçâ-nîn** (mecnunlar yurdu) : akıl hastahânesi, tımar-hâne.

meçârî مَجَارِي (a. i. mecrâ'nın c.) : su-yolları, akıntı yerleri, su yatakları.

meçârî-i hevâiyye : zool. balina, gergedan, yu-nus balığı gibi bâzı hayvanların başlarının üst ta-rafında açılmış bulunan bir veyâ iki delik.

meçârî-i teneffûsiyye : anat. teneffûs boruları.

meçâz مَجَاز (a. i. cevâz'dan. c. : mecâ-zât) : 1. yol, geçecek yer. 2. hakîkatin, gerçeğin zıddı. 3. ed. kendi öz mânâsıyla kullanılmayıp, benzerlikle, benzetme yolu ile başka bir mânâda kullanılan söz : "arslanlar ilerliyor" derken, **ar-slan** kelimesinin Türk askeri mânâsına gelişi gibi.

meçâz-i mürsel : ed. bir kelimeyi hakikî mânâ-dan meçâzî mânâyâ naklederken aradaki alâka ve münâsebetin müşâbehetinden (benzeyişinden) baş-ka bir hâle istinâd etmesi'dir.

mecâzen مجازاً (a. zf.) : mecaz yoluyla, mecaz olarak.

mecâzî مجازى (a. s.) : mecâza âit, mecazla ilgili olan. **Ma'nâ-yi mecâzî** : mecaz, gerçek olmayan mânâsı. **Aşk-ı mecâzî** : dünyadaki güzelleri ve dolayısıyla Allah'ı sevmek. **Mülk-i hakîkî ve mecâzî** : Allah'ın hakikat ve ruh âlemi.

mecâzîb مجاذيب (a. s. ve i. meczûb'un c.) : meczuplar, cezbeyle tutulmuş olanlar, divâneler, abdallar; sevgiden aklını kaybetmiş olanlar.

mecâz-istân مجازستان (a. f. b. i.) : mecaz yeri.

mecbûb محبوب (a. s.) : zekeri, husyeleri kesilmiş.

mecbûl مجبول (a. s. cibillet'den) : 1. yaratılmış. (bkz : âferide). 2. yaratılışında bir hal ve sıfat bulunan. [arapçada : "yaradılışı iri olan" mânâsı vardır].

mecbûr مجبور (a. s. cebr'den) : 1. icbâr edilmiş, zor görmüş, zorla bir işe girişmiş. (bkz : nâ-çâr, muztar. 2. [eski] hatırı, gönü alınmış. [asıl mânâsı : "kırıldıktan sonra bütünlülmüş" tir].

mecbûren مجبوراً (a. zf.) : mecbur olarak, zorla, zorâki.

mecbûrî, mecbûriyye مجبورى ، مجبوريه (a. s.) : yapma zorunda bulunanlar, ister istemez, zor altında. **Hizmet-i mecbûriyye** : mecbûrî, yapma zorunda bulunulan hizmet.

mecbûriyyet مجبريت (a. i.) : mecburluk, zor, zora tutulma.

meccân مجان (a. s.) : bedâva, parasız, ücretsiz.

meccânen مجاناً (a. zf.) : bedâva, parasız, ücretsiz olarak.

meccânî مجانى (a. s.) : parasız, bedâvacı. **Leylî meccânî** : parasız yatılı.

meccânîyyet مجانيت (o. i.) : meccânîlik, ücretsizlik.

mecd مجد (a. i.) : büyüklük, ululuk; şan ve şeref. **Dâme mecdûhü** : ululuğu, büyüklüğü devam etsin! **Sûre-i mecd** : Kur'ân'ın ilk sûresi. (bkz : seb'ül-mesânî, sûret-ül-hamd, sûret-üş-şükr).

mecdûd مجدود (a. s.) : 1. rızık bol, nasibi açık, bahtiyar. 2. erkek adı.

mecdûl مجدول (a. s.) : 1. sağlam [şey]. (bkz : muhkem). 2. bükülmüş. [arapçada : "kemikli ve yapısı sağlam kimse" mânâsınadır].

mecdûr مجدور (a. s.) : çiçek çıkarmış [kimse].

mecellât مجلات (a. i. mecelle'nin c.) : kitaplar, mecmûaiar, dergiler.

mecelle محله (a. i.) : 1. kitap, mecmûa, dergi. 2. fıkıh ilminin muâmeleye âit olan kısmına dâir Tanzimat'tan sonra te'lif edilmiş meşhur eser.

mecenn مجنن (a. i.) : (bkz : mecenne).

mecenne مجننه (a. i.) : 1. cinni çok olan yer. (bkz : divlâh). 2. delilik, divânelik. 3. kalın, siper.

mecerre مجره (a. i.) : astr. samanyolu. (bkz : keh-keşân).

mechel مجهل (a. s. c. : mecâhil) : 1. nişansız, belirtisiz. 2. yolu izi olmayan çöl.

mechele مجهله (a. i.) : birini câhiliğe sevkeden şey.

mecûd مجهود (a. s. cehd'den) : 1. cehd olunmuş, çalışılmış, uğraşmış. 2. kudret, kuvvet, güç. **Bezi mecjûd, Sarf-ı mecjûd** : olanca kuvveti ile.

mecûl, mecjûle مجهول ، مجهوله (a. s. cehl'den) : 1. bilinmeyen, mecjûl. 2. gr. edilgen bilmekten : "bilindi", çalışmaktan : "çalışıldı." gibi].

mecûl-ül-ahvâl : neyin nesi olduğu bilinmeyen kimse.

mecûl-ün-neseb : kimin çocuğu olduğu bilinmeyen.

mechûlât

mechûlât مجهولات (a. s. mechûl'ün c.) : meçhul olan, bilinmiyen şeyler.

mechûliyyet مجهوليت (a. i.) : meçhullük, bilinmezlik.

mecî' مجى (a. i.) : geliş, gelme.

mecid مجيد (a. s. mecd'den) : 1. Allah adlarından. **Abd-ül-mecid** : Allah kulu. 2. şan ve şeref sâhibi, büyük, ulu. 3. i. Abd-ül-mecid'den bozularak erkek adı.

mecidî, mecidiyye مجيدى ، مجيدية (a. s.) : Mecit'le ilgili. **Sim mecidiyye** : yirmi kuruş değerinde gümüş para.

mecidiyye altını : Abdülmecit zamânında çıkarılmış altın lira.

mecidiyye nişanı : Abdülmecit zamânında çıkarılmış nişan.

mecidiyye çeyreği : beş kuruşluk gümüş para.

mecidiyye مجيدية (a. i.) : Sultan Abdül-mecid'in tahta çıkışının altıncı yılında (1260 = 1844) onun adına kesilmiş olan altın ve gümüş sikkeler. [daha ziyâde 20. kuruşluk gümüş sikkelere verilen bir addır].

meclâ محلا (a. i. c. : mecâlî) : 1. çıkma yeri, görünme yeri. 2. ayna. (bkz : mir'ât, secen-cel).

meclis مجلس (a. i. cülûs'dan. c. : mecâlis) : 1. oturulacak, toplanılacak yer. 2. görüşülecek bir mes'ele için bir araya gelmiş insan topluluğu. 3. devlet işlerini görüşmek üzere milletvekillerinin toplanması ve bu milletvekillerinin toplandıkları büyük binâ. **Def'i meclis** : bir toplantıya son verme. **Sadr-i meclis** : bir toplantıdaki başkanlık yeri.

meclis-i âli-i hazâin : mâliye işlerini yoluna koymak üzere teşkil olunan hey'et.

meclis-i âli-i Tanzimât : Tanzimât'ın icâbettirdiği kanun ve nizamnâmeleri hazırlamak, memleketin ıslah ve imârî için alınacak tedbirleri müzâkere ve karar ittihaz etmek, mevcut nizamnâmelerden ıslâha muhtaç görülenler hakkında mutâlaa bildirmek ve bunların tâdillerini hazırlamak, nâzırların vazifelerinden dolayı mes'ûliyetleri hâlinde muhâkemelerini bidâyetten yapmak vazifeleriyle mükellef olmak üzere (1270) (1854) târihinde kurulan mec-

lis.

meclis-i â'yân : 1) Osmanlı imparatorluğunda iki millet meclisinden, üyeleri hükûmetçe seçilmiş olanı; 2) [bugün] senato, cumhûriyet senatosu.

meclis-i bey' : pazarlık için bir araya toplanma.

meclis-i emânet : huk. İstanbul'da ilk belediye teşkilâtı yapıldığı zaman şehremânetinde ihdâs edilen, Hükûmet tarafından tâyin edilmiş altı âzâdan olma meclis idi.

meclis-i hâss-ı vükelâ : kabîne toplantısı.

meclis-i kebir-i maârif : maarif işleri heyeti.

[bugünkü Millî Eğitim Bakanlığı "Ta'lim ve Terbiye Dâiresi" karşılığı].

meclis-i mâliyye : mâliye nezâreti danışma kurulu.

meclis-i meb'ûsân : Osmanlı imparatorluğunda iki millet meclisinden, üyeleri, halk tarafından seçilmiş olanı.

meclis-i meşâyih : [eskiden] tekkelerin işleriyle meşgul olmak üzere meşihat dâiresinde kurulmuş olan bir teşekkül.

meclis-i şer' : şeyhislâm kapısında. veya kadınların yanında kanun hükmü alınmak üzere yapılan toplantı.

meclis-i şükûfe : tar. lâle yetiştiricilerinin lâle cinsleri, bakımı ve sâire üzerine tertibettikleri kongre.

meclis-i tedkikat-ı şer'iyye : mülga Meşihat Dâiresi'nde bir reisin riyâseti altında müteşekkil hey'et-i âliye idi ki, 21 Muharrem 1290 târihli tâlîmatnâme ve zeyillerinde yazılı olduğu üzere kendisine tevdi olunan işlerle fetvâhânen havâle olunan ilâmların vakii hâle ve zabıtnâmelerine uygun olup olmadığını tetkik ederdi.

meclis-i ülfet : konuşma meclisi.

meclis-i vâlâ-yi ahkâm-ı adliyye : ıslahat hareketlerinin icâbettirdiği yeni nizamnâmeleri hazırlamak, me'murların muhâkemeleriyle meşgul olmak, lüzum gösterilen devlet işlerinde rey vermek üzere 1253 (1837) yılında teşkil olunan meclis.

meclis-i vükelâ : kabîne toplantısı. [bugünkü bakanlar kurulu"].

meclis-ârâ مجلس آرا (a. f. b. s.) : meclish süslüyen, hoşşohbet kimse.

meclis-efrûz مجلس افروز (a. f. b. s.) : 1. meclisi aydınlatan, parlatan. (bkz : meclis-fürûz). 2. **mûz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

meclis-fürûz مجلس فروز (a. f. b. s.) : meclisi aydınlatan, ışıklandıran. (bkz : meclis-efrûz).

meclisi مجلسی (a. s.) : 1. meclise âit, meclisle ilgili. 2. **mûz.** hâlen Âzerî müziğinde kullanılmakta olan bir makamdır.

meclisiyân مجلسیان (a. i.) : meclis ehli.

meclûb محبوب (a. s. celb'den) : 1. celbolunmuş, başka yerden getirilmiş olan. 2. tarafdarlığı kazanılmış bulunan. 3. tutkun. (bkz : meclûn).

meclûbîn مجلوبین (a. s. meclûb'un c.). (bkz : meclûb).

meclûbiyyet مجلوبیت (a. i.) : meclubluk, tutkunluk.

meclûvv مجلو (a. s.) : cilâli, parlak. (bkz : mücellâ).

mecmâ' مجمع (a. i. c. : mecâmî') : 1. toplanılacak yer. 2. kavuşulan yer, nokta.

mecma-ı bahreyn, mecma'ül-bahreyn : 1) iki deniz veya büyük bir suyun kavuştuğu nokta, kavuşağı; 2) **tas.** kabe kavseyn mertebesi.

mecma'ül-ezdâd : mutlak hürriyet.

mecmaa مجمه (a. i.). (bkz : mecmûa).

mecmece مججعه (a. i.) : 1. kalbindekini söylemek isteyip de yine gizleme. 2. yazının karışık olması.

mecmede مجمده (a. i.) : buzluk, karlık.

mecmû, mecmûa مجموع , مجموعه (a. s. cem'den) : 1. cem' olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm. **Mîn hays-il-mecmû'** : toptan, hepsi. 2. i. bir yazı sitili.

mecmûa مجموعہ (a. i. c. : mecâmî') : 1. toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzîm edilmiş

şeylerin hepsi. 2. seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap. 3. dergi. (bkz : risâle).

mecmûan مجموعاً (a. zf.) : toplu olarak, toptan, birden; hep.

mecmûiyyet مجموعیت (a. i.) : topluluk, bütünlük, tamlik.

mecniyyûn-aleyh مجنی علیه (a. s.) : kendisi üzerine cinâyet vuku bulan, öldürülen kimse.

mecnûb مجنوب (a. s.) : cenup (güney) rüzgârı alan [adam].

mecnûn مجنون (a. s. cinn'den c. : me-cânîn) : 1. cin tutmuş, çıldırmış, deli; dîvâne. 2. delice seven, tutkun. (bkz : âşık).

mecnûn-ı gayr-ı mutbik : huk. [eskiden] kâh mecnûn olup kâh iyileşen kimse.

mecnûn-ı mutbik : huk. [eskiden] cünûnu, bütün zamânını kaplayan kimse.

Mecnûn مجنون (a. h. i.) : Leylâ ile Mec-nûn hikâyesinin erkek kahramânı, Kays.

mecnûn-âne مجنونانه (a. f. zf.) : delice, delicesine; dîvânelere yakışır yolda.

mevnûniyyet مجنونیّت (a. i.) : delilik.

mecrâ مجرى (a. i. cereyân'dan. c. : mecârî) : 1. suyun cereyan ettiği, aktığı yatak, su yolu, akıntı yeri. 2. bir işin gidiş, oluş yolu. 3. bir havâdisin, bir haberin yayılma yolu. 4. bedendeki ahlâtın akıştığı yol.

mecrâ-yi bevl : fizy. sidiğin aktığı yol.

mecrâ-yi tabîî : bir şeyin tabîî yollardan geçişi.

mecrûh مجروح (a. s. cerh'den) : 1. cerholunmuş, yaralanmış. [bu mânâda c. : mecrûhîn]. 2. huk. inandırıcı sözlerle çürütülmüş [fikir, mevzu', dâvâ].

mecrûhîn مجروحین (a. s. mecrûh¹ in c.) : cerh olunmuşlar, yaralanmışlar.

mecrûr مجرور (a. s. cerr'den c. : mecrûrât) : 1. cerrolunmuş, çekilmiş, sürüklenmiş. 2. a. gr. harf-i cerr veya izâfet hallerinde, son harfi i

ile okunan kelimenin hâli : **min külli'l-umûri..** gibi. "min" cer harfi; "külli" : min ile mecrûr; "umûri" de : muzâfün-ileyh hâlinde mecrûr.

mecrûrât مجرورات (a. s. mecrûr'un c.) : mecrurlar, mecrûr olanlar.

mecûbe مجوبة (a. i.) : cevap.

me'cûc مأجوج (a. i.). (bkz : ye'cûc).

mec'ûl مجمال (a. s.) : meydana çıka-
rılmış, yapılmış olan. (bkz : masnû'1).

me'cûr مأجور (a. s. ecr'den) : 1. ecr
ve sevâbı verilmiş olan. 2. kirâya verilen [şey].
(bkz : mücer).

mecûs مجوس (a. i.) : zerdüşt dîninde bu-
lunan halk; ateşe tapanların bağılı bulundukları
dîn.

mecûsî مجوسى (a. s. ve i. c. : mecûsiyân):
mecûs dîninde bulunan, ateşe tapan kimse veya
mecûs dinine mensup, bu dinle ilgili olan.

mecûsiyân مجوسيان (a. s. ve i. mecûsî'nin
c.) : mecûsiler, ateşe tapanlar.

mecûsiyyet مجوسيت (a. i.) : mecûsilik,
ateşe taparlık.

meczûb مجذوب (a. s. i. cezb'den c. : mec-
zûbîn) : 1. cezbolunmuş, çekilmiş. 2. Allah sev-
gisinden dolayı cezbeye tutularak kendinden geç-
miş [olan]. (bkz : şeydâ). 3. deli, divâne, mec-
nûn

meczûbîn مجذوبين (a. s. i. meczûb'un c.) :
mezcuplar.

meczûbiyyet مجذوبيت (a. i.) : [birine doğ-
ru] gönül akması..

meczûm مجزوم (a. s. cezm'den) : 1. cez-
molunmuş, niyet edilmiş, kat'î karar verilmiş. 2.
a. gr. cezimli, son harfi harekesiz olarak okunan
kelime : "ilm, cezb.." gibi.

meczûm مجزوم (a. s. cüzâm'dan) : cü-
zamlı, miskin illetine tutulmuş [kimse].

meczûr مجذور (a. s.) : mat. cezri, kare
kökü alınmış [sayı] : **on sayısı yüz sayısının kare
köküdür.**

medâ مدى (a. i.) : 1. mesâfe. 2. nihâyet,
son. (bkz : gaye, müntehâ).

mede-d-dühûr : dünyânın sonuna kadar.

mede-l-a'vâm : yılların sonuna kadar.

mede-l-basar : gözün görebildiği kadar, göz iri-
mi.

mede-l-eyyâm : günlerin sonuna kadar.

medâfi' مدافع (a. i. medfa'in c.) : ask.
toplar.

medâfin مدافن (a. i. medfen'in c.) : def-
nolunacak yerler, mezarlar, kabirler.

medâhil مداخل (a. i. medhal'in c.) : gi-
rilecek yerler, girişler.

medâih مدائح (a. i. mid'hat'in c.) : med.
hetmeler, övmeler.

medâin مدائن (a. i. medîne'nin c.) : şe-
hirler. (bkz : büldân).

Medâin مدائن (a. h. i.) : eski îrân'ın Dic-
lo civârında yedi şehrin adı olup, İslâm fetihleri
sırasında başkent'i teşkil ediyordu.

medâmi' مدامع (a. i. medma'in c.) : 1.
gözyaşları. 2. gözler.

medâmi'-i hicrân : ayrılık gözyaşları.

medâr مدار (a. i. devr'den) : 1. bir
şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket ede-
ceği yer, etrâfında dönen nokta. 2. astr. *yörün-
ge, bir seyyârenin (*gezeğen) Güneş etrâfında dö-
nerken çizdiği dâire.

medâr-ı cedi : coğr. oğlak *dönencesi, ekvatorun
iki cihetinde varsayılan iki dâireden güneyde bu-
lunanı.

medâr-ı ibret : ibret almayı yarıyan.

medâr-ı mahz-i mübâhât : tam övünme vesilesi.

medâr-ı mâişet : geçim vâsıtası.

medâr-ı seretân : coğr. ekvatorun iki cihetinde varsayılan iki dâireden kuzeyde bulunanı, yengeç *dönencesi. **3.** vesile, sebep, vâsita. **4. s.** yardımcı. (bkz : muîn).

medâreyn مدارین (a. i. c.) : coğr. oğlak *dönencesi ile yengeç *dönencesi.

medâric مدارج (a. i. medrec ve medrecé'nin c.) : **1.** meslekler, tarikatlar, yollar. **2. mec.** merdivenler: **Âric-i medâric-i feyz ü ikbâl** : yükselme merdivenlerine çıkan.

medâris مدارس (a. i. medrese'nin c.) : medreseler.

medâris-i sahn, -i semâniyye : İstanbul'da, Fâtih câmiî etrafında kurulan sekiz medrese.

medâr-ül-ayn مدار العين (a. b. i.) : hek. göz çukuru.

medâyih مدايح (a. i. medîha'nın c.) : övülmeye lâyık olan işler ve hareketler.

medâyîn مداین (a. i. medîne'nin c.) : (bkz : medâin).

medâyîn مداين (a. s. midyân'ın c.) : borca garkolanlar, dâimâ borç eden kimseler.

medbûg مدبوغ (a. i.) : dibâgat olunmuş, tabaklanmış, sepilenmiş.

medbûr مدبور (a. s.) : **1.** yaralı. **2.** zengin.

medd مد (a. i.) : **1.** uzatma, çekme. **2.** yayma, döşeme.

medd-i âh : âhi çekip uzatma.

medd-i basar : hek. uzağı görme, presbit, fr. presbyte.

medd-i bisat : halı, kilim yayma.

medd-i nazar : uzağa bakma, gözün görebildiği kadar göz alımı, göz irimi.

medd-i yed : el uzatma. **3. gr.** bir harfi lüzûmundan fâzla uzatarak telâffuz etme. **4.** deniz ve ya nehir sularının yükselip kabarması.

medd ü cezr : coğr. *gelgit, suların kabarması ve çekilmesi. **5.** elifi uzun okuma. **Harf-i medd** : [arapçada] hemze ile elifin birleşmesi.

Harf-i med üçtûr : vav, ya, elif. **6.** şer'îye nâiblerinin hizmet zamanlarının uzatılması.

meddâh مداح (a. s. medh'den) : **1.** daha (pek, en, çok) medheden. **2. i.** taklitler yaparak hoş hikâyeler anlatıp halkı eğlendiren kimse.

medde مده (a. i.) : met (-) işareti.

meded مدد (a. i.) : **1.** yardım, imdat. (bkz : nusret). **2. n.** aman, eyvah!

meded-Allah مدد الله (a. n.) : aman Allah!

meded-cû مددجو (a. f. b. s.) : medet, yardım arayan.

meded-cûyâne مددجویانه (a. f. zf.) : medet, yardım arıyana yakışacak sûrette.

meded-cûyi مددجویی (a. f. b. i.) : medet, yardım arayıcılık.

meded-hâh مددخواه (a. f. s.) : medet, yardım isteyen; sığınan.

meded-hâh-âne مددخواهانه (a. f. zf.) : medet, yardım istercesine.

meded-hâhi مددخواهی (a. f. b. i.) : medet, yardım isteyicilik.

meded-kâr مددکار (a. f. s.) : yardımcı. (bkz : muîn, nasîr).

meded-kârâne مددکارانه (a. f. zf.) : yardım edercesine.

meded-kârî مددکاری (a. f. i.) : yardımcılık

meded-res, meded-resân مدرس، مدرسان (f. b. s.) : medet, yardım erıştırıcı, yardıma yetişen, yardımcı.

meded-resânî مدرسانی (a. f. b. i.) : yardım edicilik, yardımcılık.

medenî, medeniyye مدنی، مدنیه (a. s. medîne'den) : **1.** medîneye, şehre mensup, şehirli, şehir halkından olan. **2.** bir memleketle ilgili olan. **3.** Arabistan'daki Medîne şehrine âit olan. **4. mec.** terbiyeli, görgülü, kibar, nazik. **Ak-**

vâm-ı medeniyye : medenî kavimler. **Hukuk-ı medeniyye** : medenî haklar. (bkz : hukuk). **Kanûn-ı medenî** : medenî kanun. **Kavânin-i medeniyye** : medenî esaslar kanunları. **Vazâif-i medeniyye** : yurttaşlık vazifeleri (*görevleri).

medeniy-yût-tab' : yaradılış itibârıyla berâberce toplulukla yaşamaya mecbur olan kimse. 5. [medenî] : Kur'ân-ı Kerim'in Medîne şehrinde nâzil olan sûre ve âyetleri.

medeniyet مدنيت (a. i.) : medenîlik, şehirlilik, uygarlık.

medeniyet-i hâzıra : şimdiki medeniyet.

medenk مدك (f. i.) : 1. kapı sürgüsü. 2. ağaç anahtar; kilit damağı.

meder مدر (a. i.) : 1. kuru çamur, kuru balçık; kerpiç. 2. köy; mahalle.

medfâ' مدفع (a. i. c. : medâfi') : ask. top.

medfen مدفن (a. i. defn'den. c. : medâfin) : defnolunacak yer, mezar, kabir.

medfû' مدفوع (a. s.) : 1. def' olunmuş, dışarı çıkarılmış. 2. verilmiş, vezneden çıkarılmış.

medfûât مدفوعات (a. i. medfû'un c.) : 1. sarfedilmiş, verilmiş paralar, kasadan çıkan paralar. 2. verilen, harcanan paranın, hesap defterinde kaydedildiği hâne, kolon.

medfûn مدفون (a. s. defn'den) : defnolunmuş, gömülmüş. (bkz : melhûd).

medh مدح (a. i.) : övme, birinin iyi şeylerini söyleme. (bkz : senâ, sitâyîş). [ziddi : "kadh, zemm" dir].

medhal مدخل (a. i. dühûl'den) : 1. dâhil olacak, girecek yer, kapı, antre, fr. *entrée*. 2. başlangıç. 3. giriş.

medhal-i kavâid : gramere giriş. 4. karışma. 5. parmak [bir işte]. **Zî-medhal** : bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan. (bkz : medhal-dâr).

medhal-dâr مدخلدار (a. f. s.) : bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan. (bkz : zî-medhal).

medhiyyât مدحيات (a. i. medhiyye'nin c.) : övmeler.

medhiyye مدحیه (a. i. c. : medhiyyât) : ed. birini övmek için yazılmış şiir. (bkz : senâiy-ye).

medhûl مدخول (a. s. dahl'den) : 1. dahl edilmiş, ayıplanacak bir kusur işlemiş. 2. dile düşmüş. 3. kendisine bir şey girmiş olan. **Zevce-i medhûletün bihâ** : gerdeğe girmiş zevce. **Zevce-i gayr-i medhûletün bihâ** : henüz gerdeğe girmemiş zevce.

medhûn مدھون (f. i.) : tabaklanmış deri. (bkz : medbûg).

medhûr مدحور (a. s.) : kovulmuş, uzaklaştırılmış (bkz : matrûd).

medhûş مدھوش (a. s. dehşet'den) : dehşete uğramış, şaşırılmış; korkmuş, ürkmüş.

medhûş-âne مدھوشانه (a. f. zf.) : ürkmüş bir halde; ürkmüş gibi.

medîd, medîde مديد ، مدیده (a. s. medd'den) : çekilmiş, uzatılmış; uzun, çok uzun süren. **Müddet-i medîde** : pek çok zaman.

medîd-ül-basar : uzaktan gören.

medih مدح (a. i. c. : medh'den. c. : medâiyih) : me dhetmiye, övmiye sebebolar şey; övme mevzuu.

medîha مدیحه (a. i.) : 1. övme mevzulu kasîde, manzûme. 2. kadın adı.

medîha-gû مدیحه گو (a. f. s.) : medheden öven, övücü. (bkz : medîha-serâ).

medîha-senc مدیحه سنج (a. f. b. s.) : medîh-nâme yazan, övme yazısı yazan. (bkz : mâ-dih).

Medîne مدینه (a. h. i.) : Hicaz'da Hz. Muhammed'in türbesinin bulunduğu şehir. (bkz : Yesrib).

medîne مدینه (a. i. c. : medâin, müdn, müdün) : şehir. (bkz : belde).

medinet-üs-selâm : Bağdat şehri.

medinet-ün-Nebî : eski adı Yesrib olan şimdiki Medine şehri.

medinî مدینى (a. s.) : 1. şehre mensup [hayvan]. 2. Osmanlılar zamânında Mısır'da basılan bir gümüş para.

medkuk مدقوق ("ku" uzun okunur. a. s.) : döğülmüş, inceltilmiş, toz hâline getirilmiş.

medlûl مدلول (a. s. delâlet'den) : 1. delil getirilmiş şey. 2. delâlet olunan, gösterilen şey. 3. bir kelimeden veya bir işâretten anlaşılan. **Maânî-i medlûle** : anlaşılan mânâlar.

medma' مدمع (a. i. c. : medâmi') : 1. göz. 2. gözyaşı. (bkz : eşk, sirişk).

medmuğ مدموغ (a. s.) : dimağı yaralanmış kimse.

medre مدره (f. i.) : matra, med, mut, kile.

medrec, medrece مدرج ، مدرجه (a. i. c. : medâric) : 1. derece ile adım adım ileri gidilen yol, meslek. 2. basamaklı yol; merdiven. 3. dar yol, keçi yolu.

medrese مدرسه (a. i. ders'den c. : medâris) : 1. eskiden, içinde dinî dersler okutulan yer. 2. ders gören talebenin, içinde yatıp kalktıkları binâ.

medrese-nişin مدرسه نشین (a. f. b. s.) : medresede oturan, medreseli.

medrûk مدروك (a. s.) : derk olunmuş, anlaşılmış.

medrûs مدروس (a. s.) : 1. ders olarak okunmuş. 2. eskimiş. (bkz : fersûde).

medsûs مدسوس (a. s.) : 1. gömülerek saklı bulunan; gizli bulunan. 2. içine desise karışmış şey.

med'uvv مدعو (a. s. da'vet'den c. : med'uvvîn) : dâvet olunmuş, çağrılmış, dâvetli. (bkz : makrû').

med'uvven مدعو (a. zf.) : dâvetli olarak, dâvet olunarak, çağrılarak.

med'uvvîn مدعوين (a. s. med'uvv'un c.) : dâvet olunmuşlar, çağrılmışlar, dâvetliler.

me'dûbe مأدبه (a. i.) : ziyâfet; düğün.

medyun مديون (a. s. deyn'den) : borçlu, verecekli.

medyûn-i müflis : huk. [eskiden] borcu malına müsâvî, yâhut ziyâde olan borçlu.

medyûn-i mûmâtıl : huk. [eskiden] kudreti varken borcunun edâsını uzatp geciktiren borçlu. **medyûn-i şûkrân** : şûkran borçlusu.

mefâhîm مفاهيم (a. i. feh'm'den. mefhôm'un c.) : mefhumlar.

mefâhir مفاخر (a. i. mefhar ve mefharet'in c.) : iftihar edilecek, övünülecek şeyler.

mefâhis مفاحص (a. i. mefhas'ın c.) : kuş yuvaları.

mefâil مفاعيل (a. i. mef'ûl'un c.) : yapılmış, işlenmiş işler; aruz vezni cüzû'lerinden.

mefâlic مفاليج (a. s. meflûc'un c.) . (bkz : meflûc).

mefâlis مفاليس (a. s. müflis'in c.) : iflâs edenler.

mefârig مفارغ (a. i. mefrag'ın c.) : dö-külecek yerler, yollar.

mefârik مفارق (a. i. mefrak ve mefrik'in c.) : başın tepe kısımları.

mefâsıl مفاصل (a. i. mafsâl'in c.) : 1. oynak yerleri, *eklemler.

mefâsıl-ı beyn-el-fikarât : anat. amûdu fıkârî (omurga) yı meydana getiren fıkralar arasındaki mafsallar.

mefâsıl-ı gayr-i müteharrike : anat. kafatası ve yüzün muhtelif kemikleri gibi hareket etmeyen mafsallar, oynamaz *eklemler.

mefâsıl-ı müteharrike

mefâsıl-ı müteharrike : anat. hareket eden maf-sallar, oynar eklemler. 2. her köyün reâyâsı ile öşür ve rûsûme tâbi mahsullerinin yazılı bulunduğ u defter.

mefâsîd مفاسد (a. i. mefsedet'in c.) : fesatlıklar, münâfıklıklar, bozgunculuklar.

mefâtiḥ مفاتيح (a. i. miftâḥ'ın c.) : anah-tarlar.

mefâtîr مفاطر (a. i. muftır'ın c.) : iftar edenler, oruç açanlar.

mefâviz مفاوز (a. i. mefâzenin c.) : çöl-ler, sahrâlar. (bkz : saḥârî).

mefâze مفازة (a. i. c. : mefâviz) : çöl, sahra. (bkz : beyâbân).

meferr مفر (a. i. firâr'dan) : firâr ede-cek yer. Eyn-el-meferr : kaçacak yer yok mu? [meferr, Kur'ân'da mîmî masdardır ve "firâr" mânâsına gelir].

mefhar مفخر (a. i. fahr'den) : 1. fahir-lenme, övünme. 2. övünmeye sebeb olan, övünmeyi gerektiren.

mefhar-i kâinât-i mevcûdât : Hz. Muhammed.

mefharet مفخرت (a. i. fahr'den. c. : me-fâhir) : 1. iftihar duyma, övünme, koltukları ka-barma. 2. kadın adı.

mefḥas مفحص (a. i. c. : mefâḥis) : kuş yuvası.

mefhûm مفهوم (a. s.) : fahim hâline geç-miş, kömürleşmiş, kömür olmuş.

mefhûm مفهوم (a. s. feh'm'den. c. : me-fâḥim) 1. feh'molunmuş, anlaşılmış. 2. sözden çıkarılan mânâ, *kavram.

mefhûm-i tasnif : huk. [eskiden] bir şeyin başka aksâm ve envâi bulunmadığı, zikredilen ak-sâm ve envâiyle sâbit olması.

mefhûmiyye مفهومية (a. i.) : feîs. *kavram-cılık, fr. conceptualisme.

mefirr مفر (a. i.). (bkz : meferr).

mefkad مفقد (a. i.) : kaybolacak yer.

mefkaret مفكرت (a. i.) : zarûret, ihtiyaç. (bkz : iftikâr).

mefkud مفقود ("ku" uzun okunur. a. s. fâk'den) : 1. kayıp, yök, olmıyan, bilinmiyen. 2. fık. ölü veya diri olduğu bilinmiyen, kayıp kimse.

mefkudîyyet مفقودیت ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. mefkudluk, yokluk, bulunmama.

mefkûk مفكوك (a. s. c. : mefâkîk) : fekkolunmuş, ayrılmış, sökül-müş, çıkarılmış.

mefkur منقور ("ku" uzun okunur. a. s. c. : mefâkîr) : omurga kemikleri kırılmış olan [insan veya hayvan].

mefkûre مفكورة (o. i. fikr'den) : ölkü, fr. idéal. [Ziya Gökalp'in yaptığı kelimelerden].

meflûc مفلوج (a. s. felc'den c. : mefâlîc) : felcolmuş, inmeli, kıymıldamaz, oynamaz hâle gel-miş olan. (bkz : menzûl).

meflûcen مفلوجاً (a. zf.) : meflûç olarak, felce uğramış olarak.

meflûk مفلوك (a. s.) : yoksun, miskin.

meflûl مفلول (a. s.) : 1. kilitli, kapalı. 2. kınında bulunan (kılıç). Seyf-i meflûl : kının-dan çıkmamış kılıç. [ziddi : "meslûl].

mefrag مفرغ (a. i. ferâğ'dan c. : me-fârig) : dökülecek yer, yol. (bkz : mecra).

mefrak مفرق (a. i. c. : mefârik) : ba-şın tepesi, tepe kısmı.

mefrat مفرط (a. s.) : pek büyük.

mefred مفرد (a. s.) : kocaman, iri, bü-yük.

mefreş مفرش (a. i.) : meşinden veya ça-dır bezinden yapılmış harar. [göç sırasında yatak ve şilte taşımaya yarar].

mefrik مفرق (a. i. c. : mefârik). (bkz : mefrak).

mefrûg مفروغ (a. s. ferâğ'dan c. : mefârig) : ferâgat edilmiş, başkasına bırakılmış.

mefrûgün bih : bir kimseye ferâğ edilen, bırakılan şey.

mefrûgün leh : kendisine bir şeyin tasarruf hakkı ve mülkiyeti ferâğ olunmuş, bırakılmış kimse.

mefrûk مفروق (a. s. fark'dan. c. : mefârik) : tefrik edilmiş, ayrılmış, araya başka bir şey girmiş. **Lefif-i mefrûk** : (bkz : lefif).

mefrûk مفروق (a. s.) : 1. uğulmuş. 2. safranla boyanmış şey.

mefrûş مفروش (a. s. fers'den) : ferşolunmuş, döşenmiş.

mefrûşât مفروشات (o. i. mefrûş'un c.) : kilim, seccâde, koltuk, kanape ve sâire gibi ev döşemeye yarıyan eşyâ. (bkz : esâsât-ı beytiyye). **mefrûşât-ı beytiyye** : ev eşyası. (bkz esâs-ı beytiyye).

mefrûz مفروز (a. s. c. : mefrûzât) : ifrâz olunmuş, ayrılmış, bölünmüş.

mefrûz مفروض (a. s. farz'dan) : 1. farz kılınmış, boyun borcu olmuş.

mefrûz-ül-edâ : ödenmesi farzolmuş. 2. farzolan, varsayılan.

mefsaḥ مفسح (a. i.) : 1. feshedecek, bozacak yer. 2. bozma.

mefsaka مفسقه (a. i. fisk'dan) : fisk, günah işlenen yer.

mefsedet مفسدت (a. i. fesâd'dan. c. : mefâsid) : fesatlık, münafıklık, bozgunculuk.

mefsûd مفسود (a. s.) : fasdolunmuş, kan alınmış, kan alınan.

mefsûh, mefsûha مفسوخه ، مفسوخ (a. s. fesh'den) : 1. fesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, yürürlükten kaldırılmış. 2. iptâl edilmiş, çalışmaz bir hâle getirilmiş.

mefsûhiyyet مفسوخيت (a. i.) : mefsuhluk, hükümsüzlük, yürürlükten kaldırılma hâli.

meftah مفتاح (a. i.) : hazîne. (bkz : gen-cîne, kenz).

meftûh مفتوح (a. s. feth'den. c. : meftûhât) : 1. fethedilmiş, açılmış, açık. (bkz : güşâde). 2. raptedilmiş, ele geçirilmiş. 3. gr. fetha ile, üstün ile, e ile okunan : [elem kelimesindeki e meftuhdur].

meftuk مفتوق (a. s.) : fitıklı.

meftûl مفتول (a. s. fetl'den) : fitil hâline getirilmiş, bükülmüş, kıvrılmış. **Kâkül-i meftûl** : kıvrılmış kahkül.

meftûm مفتوم (a. s.) : memeden süttan kesilmiş [çocuk].

meftûn مفتون (a. s. fitne'den) : 1. fitneye düşmüş, sihirlenmiş. 2. gönül vermiş, tutkun, vurgun. (bkz : meclûb³). 3. hayrân olmuş, şaşmış.

meftûn-âne مفتوانه (a. zf.) : meftuncasına, tutkuncasına, kendinden geçmiş olarak; hayrancasına, şaşarak.

meftûniyyet مفتونيت (a. i.) : tutkunluk, gönül verme, vurgunluk; hayranlık, aşırı derecede beğenme.

meftûr مفتور (a. s. fitret'den) : 1. fitretlenmiş, yaratılmış. (bkz : âferide). 2. tabîî, cibillî.

meftûr مفتور (a. s. fûtûr'dan) : bezgin, bezmiş, kederli, ümitsiz. (bkz : me'yûs, nâ-ümîd, nevmîd).

meftûr-âne مفتورانه (a. f. zf.) : bezmişcesine, bezginlikle, bitkin bir halde.

meftûriyyet مفتوريت (a. i.) : bezginlik, bıkkınlık.

meftût مفتوت (a. s.) : ufalanmış; parçalanmış, parça parça edilmiş.

mef'ûl مفعول (a. s. fi'l'den. c. : mefâil) :

1. işlenmiş, yapılmış, kılınmış. 2. bir fâilin yaptığı, işlediği iş üstünde belli olan. 3. gr. *tümleş. lsm-i mef'ûl : ortağ, sıfat fiil.

mef'ûl-i anı, mef'ûl-i minh : gr. -den hâli, fr. ablatif.

mef'ûl-ün bih : gr. -i hâli, fr. accusatif.

'mef'ûl-ün fih : gr. -de hâli, fr. locatif.

mef'ûl-ün-gayr-i sarîh : gr. *dolaylı *tümleş, fr. complément indirect.

mef'ûlün ileyh : gr. -e hâli, fr. datif.

mef'ûlün leh : gr. için, fr. postposition.

mef'ûlün maa. gr. -le, -ile hâli, fr. instrumental.

mef'ûlün sarîh : gr. düz *tümleş, *nesne, fr. complément direct. 4. ibne. (bkz : me'bûn).

mefzaha مضححه (a. i.) : rezilliğe sebebolan şey.

mefzûl مفضول (a. s.) : fazla gelmiş olan, üstün gelen.

megafir مغافر ("ga" uzun okunur. a. i. miğfer'in c.) : [eskiden] savaşa başa giyilen demir taslar.

megak مكاك ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukur, mezar. (bkz : hufre).

megalik مغاليق ("ga" uzun okunur. a. i. miğlâk'in c.) : kilitler, mandallar.

megavil مغاول ("ga" uzun okunur. a. i. miğvel'in c.) : hançerler, ince kılıçlar.

megazil مغازل ("ga" uzun okunur. a. i. miğzel'in c.) : iğler, iplik eğirecek âletler.

meger مگر (f. e.) : meğer, oysa ki, halbuki.

meges مگس (f. i.) : sinek.

meges-i engübîn (bal sineği) : arı. (bkz : nahl).

meges-gîr مگس گیر (f. b. i.) : örümcek ağı.

meges-rân مگسران (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : mirvaha).

meges-vâr مگسوار (f. b. s.) : sinek şeklinde, sinek gibi.

meh مه (f. i.). (bkz : mâh).

mehâbb مهاب (a. i. mehebb'in c.) : rüzgârın estiği yerler.

mehâbet مهابت (a. i. heybet'den) : azamet, ululuk, korkunçluk; büyük görünme.

mehâbil مهابل (a. i. mehbil'in c.) : anat. rahim yolları, döl yolları.

mehâcim محاجم (a. i. mihcem'in c.) : 1. çekip emmeye yarıyan organlar veya âletler. 2. hacamat işçileri.

mehak مهق (a. i.) : durgun suyun yeşilliği.

mehâl مهال (a. i.) : 1. korku yeri. 2. süre, vâde, mehil.

mehâlik مهالك (a. i. mehleke'nin c.) : helâk olacak yerler, tehlikeli yerler veya işler.

mehâmm مهمام (a. s. mühimm'in c.) : 1. ehemmiyetli şeyler. 2. düşündürücü şeyler. 3. lüzumlu, gerekli şeyler.

mehâmm-şinâs مهمام شناس (a. f. b. s.) : işden anlıyan, iş ehli.

mehân مهان (a. s.) : küçümsenmiş, küçük görülmüş.

mehânen مهانا (a. zf.) : küçümsenerek.

mehânet مهانت (a. i.) : hakirlik, horluk; küçümsenme, küçük görülme.

mehâr مهار (f. i.) : 1. devenin burnuna geçirilen burunluk. 2. yular, dizgin. Gûsiste-mehâr : salıverilmiş, gevşetilmiş yular.

me'haz مأخذ (a. i. ahz'den. c. : meâhiz) : bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak.

mehbil مهبل (a. i. c. : mehâbil) : anat. rahim yolu, döl yolu. **İltihâb-ı mehbil** : hek. döl yolunun iltihaplanması.

mehbili مهبل (a. s.) : mehbile, rahim yoluna âit, döl yolu ile ilgili.

mehbit مهبط (a. i. hûbût'dan) : hûbût edecek, incek yer.

mehbit-i envâr : nurların ineceği yer.

mehbit-i ilhâm : ilhâmın ineceği yer.

mehbût مهبوط (a. s.) : korkudan şaşırması.

meh-cebîn مه جبین (f. a. b. s.) : ay alınlı, parlak alınlı.

mehcûr, mehcûre مهجور، مهجورة (a. s. hicr'den.) : 1. hecrolunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş. (bkz : metrûk). 2. uzaklaşmış, ayrılmış.

mehcûriyyet مهجوریت (a. i.) : 1. uzaklık, ayrılık. 2. bırakılma, unutulma. (bkz : metrûkiyyet).

mehcûvv مهجوو (a. s.) : hicvolunmuş, yerilmiş, sözle taşlanmış.

meh-çe مهچه (f. i.) : bayrak direği, minâre ve kubbe üstüne konulan küçük hilâl, ay. (bkz : mâh-çe).

mehd مهد (a. i. c. : mühûd.) : beşik. (bkz : gehvâre).

mehd-i âsmânî : gökyüzüne mensup beşik, gökyüzü beşiği.

mehd-i ulyâ : pâdişah anası.

mehd-i zuhûr : meydana çıkma beşiği.

mehd-ârâ مه آرا (a. f. b. s.) : beşik süsleyen.

mehd-ârâ-yi vücûd olmak : doğmak, dünyaya gelmek.

mehdî مهدی (a. s. hedy'den.) : 1. hidâyete eren, doğru yolu tutan. 2. h. i. (bkz :

İmâm-ı Mehdi). [Şiîlerin îtikadına göre yaşamakta olup kıyâmeti beklemektedir; sâhib-üz-zemân].

mehdiyye مهديه (a. i.) : hediye, armağan.

mehdûm مهذوم (a. s.) : hedmolunmuş, yıkılmış. **Binâ-yi mehdûm** : yıkılmış binâ.

mehebb مهپ (a. i. c. : mehâbb) : rüzgârın estiği yer.

mehekk محك (a. i.) : mehenk taşı, âyar taşı. [aslı : "mihekk" dir].

mehere مهيره (a. s. mâhir'in c.) : hünerliler, elinden iş gelen kimseler, becerikliler.

mehîb مهيب (a. s. heybet'den.) : 1. heybetli, azametli; korkunç. (bkz : mehûb). 2. i. arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr).

mehîl مهيل (a. s.) : korkunç [yer].

mehîn مهين (a. s.) : hor, hakir; zayıf.

mehîr مهير (f. i.) : astr. Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

mehîre مهيره (a. i.) : 1. nikâh bedeli pek çok olan kadın. 2. s. usta, mâhir, elîuz [adam].

mehist مهست (f. s.) : ağır. (bkz : sakîl).

mehl مهل (a. i.) : vâde, vakit verme, bir işi muayyen bir zamâna kadar bırakma. **Alâ-mehlin** : vaktinde, yavaş. (bkz : mühlet).

mehleke مهلكه (a. i. c. : mehâlik) : helâk olacak yer, tehlikeli yer, iş. (bkz : girdâb²).

mehlîka مهلقاء (f. b. s.) : ay yüzlü, güzel. (bkz : mâh-lika, mâh-rû, meh-rû).

mehlike مهلكه (a. i. c. : mehâlik). (bkz : mehleke).

meh-mâ-emken مهيا امکن (a. zf.) : mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar.

mehmûm مهوم (a. s.) : endişeli, düşünceli.

mehmûs

mehmûs مهوس (a. s.) : gizli.

mehmûsen مهوساً (a. zf.) : gizli olarak.

mehmûz مهموز (a. s.) : 1. hemzeli. 2. gr. ana harflerinden herhangi biri hemze olan [kelime] : "ahz, se'l, bed'.." gibi.

mehmûz-ül-ayn : gr. aynî "orta harfi" hemze olan mehmûz : "re'y" gibi.

mehmûz-ül-fâ : gr. fâ sî "ilk harfi" hemze olan mehmûz : "esed.." gibi.

mehmûz-ül-lâm : gr. lâmi "son harfi" hemze olan mehmûz : "bed", gibi. 3. ayıplanmış. (bkz : ma'yûb). 4. i. çizmenin veya ayakkabının topuğu arkasına takılan ve hayvanı dürtüp hızlandırmaya yarayan demir, mahmûz. (bkz : mihmâz, mihmîz). 5. i. horozun ve başka kuşların ayakları arkasında bulunan boynuz gibi sivri şey, fr. ergot. 6. i. harb gemilerinde su kesimi altında ileriye doğru uzanan omurga dirseği. 7. i. köprü ayaklarında suların geldiği ve gittiği taraflara doğru yapılan eşeksırtı duvar. (bkz : mihmâz, mihmîz).

mehmûze مهوزة (a. i.) : çavdarda hastalık sebebiyle meydana gelen bir nevi mantar.

meh-pâre ميهاره (f. b. i.) : 1. ay parçası. 2. mec. çok güzel kimse. (bkz : mâh-pâre). 3. kadın adı.

meh-perest ميهپرست (f. b. s.) : Ay'a tapan; mec. âşik. ["mâh-perest" in hafifletilmiş].

meh-peyker ميه پيكر (f. b. s.) : yüzü ay gibi parlak, nurlu, güzel olan. (bkz : mâh-peyker).

mehr مهر (a. i. c. : emhâr, mûhûr) : huk. [eskiden] mihir, evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikâh bedeli.

mehr-i muaccel : nikâhta kız tarafına verilen ağırlık, para, başlık; kalın.

mehr-i müccel : boşanma veya ölüm hâlinde, kız tarafına verilmesi, nikâhta kararlaştırılmış olan bedel.

mehr-i müsemma : huk. [eskiden] karı için iki tarafın rızasıyla ve nikâh akdi sırasında tâyin olunan mehr.

mehreb ميهرب (a. i.) : 1. ürküp kaçma. 2. sığınacak yer.

meh-rû مهرو (f. b. s. c. : mehrû-yân) : ay yüzü, güzel (bkz : mâh-lika, mâh-rû).

mehrû-yân مهرويان (f. b. s. mehrû-nur c.) : ay yüzlüler, güzeller

meh-sitâre مهستاره (f. b. s.) : ay tâlihli; tâlihinin yıldızı ay gibi parlak olan.

meh-şid مهشيد (f. b. i.) : 1. Ay. 2. ayışığı. (bkz : meh-tâb).

meh-tâb مهتاب (f. b. i.) : ayışığı. [mâh-tâb" in hafifletilmiş]. (bkz : mâh-tâb).

meh-tâbi مهتابي (f. i.) : mehtâbî seyretmek için yapılan etrâfı açık küçük çadırımsı köşk. (bkz : kameriyye). [yapma kelimelerdendir].

mehtâbiyye مهتابيه (f. i.) : 1. maytap. 2. mehtap için yazılmış şiir.

mehter مهتر (a. i. f.) ["mihter" kelime sinde]. 1. yüksek rütbeli hizmetkâr. 2. çadırlara bakan uşak. 3. at uşağı. 4. mızıkacı. 5. kavas, Bâbiâlî çavuşu. 6. rütbe, nişan müjdecisi, çaylak.

mehterân مهتران (f. i. mehter'in c.) :

mehterân-ı alem : bir vezirin alemiyle beraber bulunan bando takımı.

mehterân-ı hayme : çadır uşakları. [aslı : "mihterân" dir].

mehter-hâne مهترخانه (f. b. i.) : yeniçeriler zamanında, davul, mekkâre, zil, zurna ve borulardan meydana getirilen bando takımı olup, her vezirin tuğu sayısına (kat) göre yedi katlı, sekiz katlı gibi vasıflarla anılırdı.

mehtûk مهتوك (a. s. hetk'den.) : hetkolunmuş, yırtılmış. **Perde-i mehtûk** : yırtık perde.

mehûb مهوب (a. s.) : 1. heybetli, azametli; korkunç. (bkz : mehtûb). 2. i. arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr).

me'hûz مأخوذ (a. s. ahz'den. c. : me'hûzât) : 1. ahz olunmuş, alınmış; çıkarılmış, tutulmuş. 2. ödünç olarak başka bir yerden alınmış.

me'hûza مأخوذه (a. i.) : fels. fr. récept.

me'hûzât مأخوذات (a. s. me'hûz'un. c.) :
ahzolanın, alınan para ve bu paranın defterde ya-
zıldığı hâne.

mehvâ مهوى (a. i.) : yar, uçurum.

meh-vâr مهوار (f. s.) : 1. ay gibi. (bkz :
mâh-vâr, meh-veş). 2. (farsçada) aylık, maaş.
(bkz : mehvâre). ["mâh-vâr" in hafifletilmiş].

meh-vâre مهواره (f. i.) : aylık, maaş.
(bkz : meh-vâr²).

meh-veş مهوش (f. b. s.) : ay gibi. (bkz :
mâh-vâr, meh-vâr), mec. güzel. (bkz : mahbûbe).

mehyûm مهیوم (a. s.) : şaşmış, şaşakalmış.

mehzûl مهزول (a. s.) : zayıf, arık. (bkz :
lâgar).

mehzûm مهزوم (a. s.) : hezîmete uğra-
mış, mağlûbolmuş, yenilmiş. (bkz : münhezim).
Leşker-i mehzûm : bozulmuş asker.

mein مین (a. i.) : ağlanacak ve inlene-
cek yer.

mejdek مژدک (f. h. i.) : Nûşîrevân'ın
babası Kubâdî Sâsânî zamanında peygamberlik
iddiâ eden Nîşâburlu zekî ve âlim bir adam. (bkz :
mezdek).

mejeng مژنگ (f. i.) : 1. keder, gam,
tasa. 2. nefret edilen, hoş olmıyan.

mekâhil مکاحل (a. i. mikhal, mikhel ve
mûkhûle'nin c.) : sürmelikler; göze sürme çeke-
cek âletler, miller.

mekâid مکائد (a. i. mekide'nin c.) :
hileler, düzenler, dalavereler, aldatmalar.
mekâid-i a'dâ : düşmanların hileleri.

mekâmin مکامن (a. i. mekmen'in c.) :
pusular, gizlenilecek yerler.

mekân مکان (a. i. kevn'den. c. : emâ-
kin' ve emkine) : 1. yer, mahal. (bkz : câ). 2.
ev, oturlan yer. (bkz : hâne, mesken).

mekânen مکاناً (a. zf.) : mekân, mahal
ve yer bakımından.

mekânen muhâyee : fık. iki kişi arasında müş-
terek olan bir meskenin bir kısmında biri, bir kıs-
mında diğeri veyâ müşterek iki hânenin birinde
biri, ötekinde diğeri oturmak üzere muhâyeeeleri
(= taksim olunmayan şeyi nöbetle kullanmaları).

mekânet مکانت (a. i.) : 1. kuvvet, me-
tânet, güc. 2. ağırbaşlılık. (bkz : mekînet).

mekânis مکانس (a. i. miknese'nin c.) :
süpürgeler.

mekâre, mekârî مکاره، مکاری (a. i. c. :
mükârûn) : mekkâre, kirâ ile tutulan hayvan, yük
hayvanı. [aslî : "mükârî" dir].

mekârib مکارب (a. i. mikreb'in c.) :
çift sürülen sabanlar.

mekârih مکاره (a. i. mekrehet'in c.) :
tiksinilecek şeyler; dertler, sıkıntılar.

mekârim مکارم (a. i. kerem, mekrûm
ve mekremit'in c.) : keremler, cömertlikler, elaçık-
lıkları; iyi ahlâklar.

mekârim-kâr مکارمکار (a. f. b. s.) : kerem
sâhibi, cömert, elaçık.

mekârim-penâh مکارمپناه (a. f. b. i.) :
sığınacağı mekârim olan.

mekârim-perver مکارمپرور (a. f. b. s.) :
mekârime sâhibolan.

mekâris مقاریس ("ka" uzun okunur. a. i.
mikrâs'in c.) : kesecek âletler, makaslar. (bkz :
mekarîz).

mekarîz مقاریض ("ka" uzun okunur. a.
i. mikrâz'in c.) : kesecek âletler, makamlar.
(bkz : mekarîs).

mekâsib مکاسب (a. i. meksebe ve mek-
sib'in c.) : kesbedilen, kazanılan yerler, kazanç
yerleri, kazanç vâsıtaları, kazançlar.

mekâtib مکاتب (a. i. mekteb'in c.) :
mektepler, *okullar.

mekâtib-i âliye

mekâtib-i âliye : yüksek mektepler, *okullar.

mekâtib-i husûsiyye : husûsî mektepler (*özel okullar).

mekâtib-i ibtidâiyye : ilk mektepler, *ilk okullar.

mekâtib-i i'dâdiyye : rüştiye'den sonra gidilen ve yüksek mekteplere hazırlayan mektepler, lise.

mekâtib-i leyliyye : yatılı mektepler (yatılı *okullar).

mekâtib-i rüşdiyye : bugünkü ortaokulların derecesinde bulunan altı sınıflık eski mektepler (*okullar).

mekâtib-i sıbyânîyye : sıbyan mektepleri.

mekâtib مكاتيب (a. i. mektûb'un c.) : mektuplar.

mekâtib-i vâride : gelen mektuplar.

mekâyid مكاييد (a. i. mekide'nin c.) : hileler, aldatmalar, düzenler.

mekâyil مكاييل (a. i. mikyâl'in. c.) : ölçekler, tahıl ölçekleri.

mekbir مكبر (a. i.) : kocalma, ihtiyarlama.

me'kel مأكول (a. i. ekl'den.) : eklolunacak yer, geçim yeri, nâ-meşrû' yiymevi.

me'kele مأكله (a. i. c. : meâkil) : eklolunacak, yenilecek şey. (bkz : rızık).

mekfere مكفره (a. i.) : setredecek, örtecek yer.

mekfûf مكفوف (a. s.) : keffolunmuş, yasak edilmiş. (bkz : memnû').

mekfûf-ül-ayn : kör.

mekfûl مكفول (a. s. kefâlet'den.) : kefil olunmuş, kefil olmuş.

mekfûl-ün anı : kendisine kefillik edilen kimse.

mekfûl-ün bih : kefâlet olunan şey veya kimse.

mekfûl-ün leh : kefâletle alacağı te'mîn edilmiş olan alacaklı.

mekhûl مكحول (a. s. kûhl'den.) : sürmeli, sürme çekilmiş.

mekide مكيد (a. i. c. : mekâid) : hile, düzen, aldatma, dubârâ.

mekidet مكيدت (a. i.) : hile, düzen, dubârâ.

mekil مكيل (a. s. c. : mekîlât) : 1. ölçme. 2. kile ile ölçülen [şey].

mekilât مكيلات (a. s. mekîl'in c.) : arpa, buğday.. gibi kile ile ölçülen şeyler.

mekin مكين (a. s. mekân ve mekânet'den. c. : mükenâ) : 1. temekkûn eden, oturan, yerleşen. **Şeref-ül-mekân bi-l-mekin** : mekânın şerefi mekin (oturan) ile 2. vakarlı, temkinli, vakar, iktidar sâhibi. 3. i. erkek adı.

mekinet مكينت (a. i.) : vakar, onur, ağırbaşlılık. (bkz : mekânet).

mekis مكيث (a. s.) : vakar, gurur, onur sâhibi, ağırbaşlı [kimse].

mekkâr مكار (a. s. mekr'den) : çok mekreden, hileci, düzenbaz. [müen. "mekkâre"].

mekkârî مكارى (a. i.) : hilekârlık, hile.

mekkâs مكاس (a. i.) : huk. [eskiden] tüccarın emvâlinde öşür ve bağ denilen vergileri cibâyete me'mur olan kimse, gümrükçü.

Mekke مكة (a. h. i.) : Hicaz'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve Kâbe'nin bulunduğu şehir. (bkz : Bekke).

Mekki مكي (a. s.) : 1. Mekke'ye âit, Mekke ile ilgili. 2. Mekke'li.

meklûm مكلوم (a. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh).

mekmen مكن (a. i. c. : mekâmin) : puslu yeri, gizlenilip puslu kurulan yer.

mekmene مكنه (a. i.) : 1. gizlenecek yer, puslu. 2. hazîne, defne.

mekmûn مكمون (a. s.) : gizli, saklı.
(bkz : mahfî, nihân).

mekmûre مكموره (a. i.) : cimâ edilmiş kadın.

meknûn مكنون (a. s.) : 1. dizilmiş.
Dürr-i meknûn : dizilmiş, dizi inci. 2. saklı, gizli, örtülü.

meknûs مكنوس (a. s.) : süpürülmüş.

meknûz, meknûze مكنوزه (a. s. kenz'den) : yere gömülü; hazinede saklı.

mekr مكر (a. i. c. : mükûr) : 1. hile, düzen, dubârâ 2. hile ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini].

mekr-i mahmûd : bir kimseyi, iyi niyetlerle, maksadından vazgeçirmek üzere yapılan hile.

mekr-i mezmûm : mekr-i mahmûd'un aksi.

mekremet مكرمت (a. i. kerem'den. c. : mekârim) : 1. kerem, izzet, şeref, onur. 2. cömertlik, ağır lama, saygı. [aslı : "mekrûmet" olduğu halde, "mekremet" şekli yaygındır].

mekremet-güster مكرمت گستر (a. f. b. s.) : merhamet yayan, merhamet dağıtan. [aslı : mekrûmet-güster].

mekremet-lü مكرمتلو (a. t. s.) : ilmiyede sadreyn pâyesinin resmî ünvanı. [aslı : "mekrûmetlü" dür].

mekrûb مكروب (a. s.) : kederli, gamlı, tasalı.

mekrûbiyyet مكروبيت (a. i.) : tasalı, kederli, gamlı olma.

mekrûh مكروه (a. s. kerh'den. c. : mekrûhât) : 1. iğrenç, tiksinti veren. (bkz : kerîh). 2. yapılması şeriatçe hoş görülmiyen hal.

mekrûha مكروهه (a. i.) : mihnet, keder, şiddet.

mekrûhât مكروهات (a. i. c.) : mekruh olan şeyler.

mekrûhiyyet مكروهييت (a. i.) : mekruhluk, iğrençlik.

mekrûm مكرم (a. i. c. : mekârim). (bkz : mekremet).

mekrûmet مكرمت (a. i. kerem'den. c. : mekârim). (bkz : mekremet).

meks مكث (a. i.) : durma, bekleme, bir yerde kalma, eğlenme. (bkz : ârâm, tavak-kuf).

meks مكس (a. i. c. : mükûs) : 1. öşür, bâş, vergi. 2. öşür, bâş, cibâyat etme.

mekseb, meksebe مكسبه (a. i. kisb'den. c. : mekâsib) : 1. kesbedilen, kazanılan yer, kazanç yeri, kazanç vâsıtası. 2. kazanç.

meksib مكسب (a. i. c. : mekâsib). (bkz : meksebe).

meksûb, meksûbe مكسوب (a. s. kisb'den.) : 1. kesbolunmuş, kazanılmış. 2. öğretilmiş, elde edilmiş.

meksûf مكسوف (a. s. kûsûf'dan.) : kûsûfa uğramış, kûsuflanmış, ziyâsı, aydınlığı tutulmuş [Güneş].

meksûr مكسور (a. s. kesr'den.) : 1. kesrolunmuş, kırılmış. **Kâse-i meksûr** : kırılmış kâse. 2. gr. kesre ile, esre ile, yani i sesi ile okunan harf : ["irfân" daki ilk harf meksûr dur].

mekşûf, mekşûfe مكشوفه (a. s. keşf'den.) : 1. keşfolunmuş, meydana çıkarılmış. **Gayr-i mekşûf** : henüz keşfedilmemiş. **Maâdin-i mekşûfe** : keşfedilmiş mâdenler. 2. açılmış, açık, belli.

mekşûf-ül-avre : görünmemesi lâzımgelen yeri açık kimse.

mekşûf-ür-re's : başı açık.

mekteb مكتب (a. i. c. : mekâtib) : 1. yazı yazacak yer. 2. *okul.

mekteb-i âlî : yüksek mektep, yüksek *okul.

mekteb-i fûnûn-i harbiyye-i şâhâne : Harbokulu.

mekteb-i harbiyye

mekteb-i harbiyye: harbokulu.

mekteb-i harbiyye-i şâhâne: Harbokulu.

mekteb-i husûsî: husûsî mektep, *özel *okul.

mekteb-i ibtidâî: ilk mektep, *ilk okul.

mekteb-i i'dâdî: rüştiyeden sonra gidilen ve yüksek mekteplere hazırlayan mektep, lise.

mekteb-i aklâm: rüştiye tahsîlinden üstün bilgili me'mur yetiştirmek üzere açılan mektep. [maarif nâzırı Kemal efendinin (paşa) teşebbüsüyle 23 muharrem, 1279 ve 8 temmuz 1278 (1862) de açılmıştır].

mekteb-i nüvvâb: kadı yetiştirmek üzere açılan mektep. [bu mektep yeniden kurulmuş olmayıp aynı maksatla hicrî 1270 (1853) yılında açılan "muallimhâne-i nüvvâb" ın hicrî 1302 (1884) yılında adının bu sûretle değiştirilmesiyle meydana gelmiştir].

mekteb-i Osmânî: askerlik tahsîl etmek üzere Avrupa'ya gönderilen talebe için Pâris'de açılan bir mektep.

mekteb-i leyli: yatılı mektep, yatılı *okul.

mekteb-i rüşdî: bugünkü ortaokulların derecesinde bulunan altı sınıflı eski mektepler.

mekteb-i sultani: Galatasaray lisesi.

mekteb-i tıbbiyye-i şâhâne: askerî tıp okulu.

mektûb مکتوب (a. i. c. : mekâtîb) : 1. yazılmış. (bkz : merkur). 2. mektup. (bkz : nâme). [müen. "mektûbe"]..

mektûb-ı sâmi: sadâret makamından yazılan resmî mektuplar.

mektûbât مکتوبات (a. s. c.) : yazılı şeyler, yazılar; mektuplar.

mektûbî مکتوبی (a. i.) : mektupçu, nezâret, vilâyet veya diğer resmî dâirelerde yazı işlerini idâre etmekle vazîfeli bulunan en büyük me'mur.

mektûbî kalemi: nezâretlerle vilâyetlerde yazı işlerine bakan kalem.

mektûbî-i sadr-i âli: sadrâzam mektupçusu.

mektûf مکتوف (a. s.) : iki eli arkasına bağlanmış.

mektûm, mektûme مکتوم، مکتومه (a. s.

ketm'den.) : 1. ketmolunmuş, gizli, saklı. 2. hükûmetten gizli tutulan. **Emvâl-i mektûme** : vergiden kaçırılan mallar. **Mâl-i mektûm** : gizli, saklı mal. **Nüfus-i mektûme** : kütüğe kaydolunmamış kimseler. **Vâridât-ı mektûme** : deftere geçirilmiyerek şahıs elinde kalan devlet geliri.

mektûmât مکتومات (a. i. mektûme'nin c.) :

hükûmetten kaçırılarak, gizli tutulan, yazdırılmıyan vergi, gelir, nüfus, mal. ["mektûmat" evvelce, ekseriyâ me'murlar tarafından "ihtilâsat" mânâsına kullanılırdı].

mekûk مكيوك (f. i.) : mekik, dokumacılıkta "atki" veya "argaç" denilen ve enine olan iplikleri uzunlamasına olanların arasından geçirmeye yarıyan masuralı âlet.

me'kûl مأکول (a. i. c. : me'kûlât) : ek-lolunmuş, yenmiş şey; yiyecek.

me'kûlât مأکولات (o. i. me'kûl'ün c.) : yiyecekler.

mekyûl مكيول (a. s.) : kile ve benzeri gibi ölçikle ölçülmüş.

mekzebe مکذبه (a. i.) : yalan söz, palavra. (bkz : mekzûbe, ükzûbe).

mekzûbe مکذوبه (a. i.) : yalan söz, palavra. (bkz : mekzebe, ükzûbe).

mekzûm مکظوم (a. s.) : gamlı, kederli, tasalı. (bkz : endûhgîn, endûh-nâk).

melâ ملا (a. i.) : sahrâ, ova.

melâ' ملأ (a. i.) : cemaat.

mel'ab ملعب (a. i. c. : melâib) : oyun oynayacak yer, eğlence yeri.

mel'abe ملعبه (a. i. la'b'dan. c. : melâib) : oyun, oyuncak. (bkz : bâzice).

mel'abe-i sıbyân : çocuk oyuncağı. [aslı : "mil'abe" dir].

melâbis ملايس (a. i. melbes ve milbes'in c.) : giyecekler, elbiseler.

melâci' ملاجی (a. i. melce'in c.) : ilticâ edecek, sığınacak yerler.

melâfih ملافيح (a. i. melfûha'nın c.) : ana karnındaki oğlan çocuklar.

melâgım ملاغم (a. i.) : ağız çevresi.

melâh ملخ (f. i.) çekirge. (bkz : cerâd).

Pây-i melâh (çekirge ayağı) : bir karıncanın Hz. Süleyman'a götürdüğü armağan. [eski edebiyatta : "çam sakızı çoban armağanı" atasözünün yerine kullanılır].

melâh-ı âbî : teke denilen deniz böceği.

melâhat ملاحت (a. i.) : 1. güzellik, yüz güzelliği. (bkz : hüsn ü ân). [arapçada "tuzluluk" mânâsına kullanılır]. 2. kadın adı.

melâhi ملاهی (a. i. milhâ' ve milhât'ın c.) : oyunlar, eğlenceler, cümbüşler. **Âlât-ı melâhi** : sazlar, çalgılar.

melâhide ملاحده (a. i. lâhd'den, mülhid'in c.) : Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, îmansızlar. (bkz : mülhidin).

melâhif ملاحف (a. i. milhaf ve milhâfe'nin c.) : bürünecek, sarınacak şeyler, yorganlar.

melâhim ملاحم (a. i. melhame'nin c.) : büyük, kanlı savaşlar.

melâib ملاعب (a. i. mel'ab ve mel'abe'nin c.) : 1. oyun oynanacak yerler. 2. oyunlar, oyuncaklar.

melâib-ür-rîh : [Araplarca] müdâhil, giren rüzgâr.

melâik ملائكة (a. i. mil'aka'nın c.) : tahta kaşıklar.

melâik, melâike ملائكة (a. i. melek'in c.) : melekler.

melâik-pey ملائكة پی (a. f. b. s.) : ayağı uğurlu.

melâik-sıfât ملائكة صفات (a. b. s.) : melek sıfatlı, melek huylu, huyu melek gibi.

melâin ملاعن (a. i. mel'ane ve mel'anet'in c.) : lânete sebebolarlar, lânet edilmeye değer işler, hareketler.

melâin ملاعن (a. ş. mel'ûn'un c.) : mel'unlar, herkesin lânet ve nefretini kazanmışlar.

melak ملاك (a. i.) : mala.

melâl ملال (a. i.) : 1. usanç, usanma, bıkma. 2. sıkılma, sıkıntı. (bkz : melel, melûl). **melâl-i hasret ü gurbet** : hasret ve gurbet hüznü.

melâl-i hüsrân : zararın, ziyanın hüznü.

melâl-âver ملال آور (f. b. s.) : usanç veren, usandıran, sıkın.

melâlet ملالت (a. i.) (bkz : melâl).

melâm ملام (a. s.) : zemmolunmuş, çekiştirilmiş.

melâmet ملامت (a. i. lev'm'den) : ayıplama, kınama; azarlama, çıkışma.

melâmetî ملامتی (a. i. ve s.) (bkz : melâmî).

melâmetiyye ملامتیه (a. i.) : zikir, fikir, husûsî giyiniş, tekke gibi râsimeleri kabûl etmiyen bir tarikat.

melâmet-keş ملامتکش (a. f. b. s.) : melâmet çeken; rüsvâlık sıkıntısına katlanan.

melâmet-keş-i ışk : aşk melâmeti çeken; aşk yüzünden dile düşen, halkın sövüp saymasına mâruz kalan.

melâmet-zede ملامتزده (a. f. b. s. c. : melâmet-zedegân) : ayıplanmış, kınanmış, azarlanmış, melâmete uğramış.

melâmet-zedegân ملامتزدگان (a. f. b. s. melâmet-zede'nin c.) : melâmete uğramışlar, ayıplanmışlar, kınanmışlar, azarlanmışlar.

melâmi' ملامع (a. i. lem'a'nın c.) : parlaklıklar, aydınlıklar.

melâmi

melâmi ملامی (a. s. i. melâmet'den. c. : melâmiyyûn) : melâmiyye tarikatından olan. [sofiye mesleklerinden biridir bunun Halvetî, Rufâî, Mevlevî gibi bir tarikat olduğunu söyleyenler olduğu gibi, bir tarikat olmadığını ileri sürenler de vardır].

melâmi ملاح (a. i. lemha'nın c.) : 1. lemhalâr. 2. bir şeyin başka bir şeye benzeme noktaları. 3. güzellik veya çirkinlik eserleri.

melâmiyyûn ملاميون (a. s. i. melâmi'nin c.) : melâmiyye tarikatından olanlar. (bkz : kelbiyyûn).

mel'ân ملآن (a. s.) : dolu, taşkın. (bkz : leb-rîz).

mel'ane ملنه (a. i. c. : melâin) : lânete sebepolan, lânet edilmiye değer iş, hareket.

mel'anet ملنت (a. i. lâ'n'den. c. : melâin) : mel'unluk, lânete sebepolan, lânet edilmiye değer iş, hareket.

mel'anet-kârâne ملنتكارانه (a. f. zf.) : lânet etmiye müstahak olacak sûrette.

mel'anet-piş ملنت پيش (a. f. b. s.) : işi gücü mel'unluktan ibâret olan.

melâset ملاست (a. i.) : yumuşaklık, sert olmayış. [zıddı : "huşûnet"].

melassa ملصه (a. i.) : hırsız, haydut yatağı.

melâz ملاز (a. i.) : sığınacak yer. (bkz : melce', penâh).

melâz-ı hulyâ : hulyâ sığınağı.

melâze ملازه (f. i.) : anat. küçük dil. (bkz : lüseyñ).

melâzib ملازيب (a. s. milzâb'ın c.) : çok cimri, çok tamahkâr olanlar.

melbes ملبس (a. i. c. : melâbis) : giyecek şey, elbise.

melbes ü me'kel : giyecek ve yiyecek.

melbûs ملبوس (a. s.) : 1. giyilmiş, kullanılmış. 2. libas, esvap giymiş. 3. (a. i. c. : melbûsât) : giyilecek şey, esvap.

melbûsât ملبوسات (a. i. melbûse'nin c.) : libaslar, giyecek şeyler, elbiseler, esvaplar.

melce' ملجأ (a. i. c. : melâci') : ilticâ edecek, sığınacak yer. (bkz : melâz, penâh).

meldâ ملدا (a. s.) : 1. [daha, en, pek, çok] genç, körpe ve nazik (vücut veya dal). 2. i. kadın adı. [emled'in müennesi].

meldûg ملدوغ (a. s. ledg'den.) : zehirli bir hayvan tarafından ısırılmış, sokulmuş.

mele' ملء (a. i.) : 1. doldurma. 2. dolma, dolu olma, doluluk. 3. halk, kalabalık, topluluk. (bkz : cemâat, gürûh).

mele'-i a'lâ : büyük ve ileri gelen meleklerin toplandığı yer.

melek ملك (a. i. c. : melâik, melâike) : 1. Allah'ın, halleri diğer canlılara benzemeyecek şekilde nurdan yarattığı varlıklar. (bkz : firîşte). 2. mec. yüzü ve huyu pek güzel, çok temiz olan kimse. 3. kadın adı.

melek-i mukarreb : [Allah'a yakınlığı itibâriyle] Cebrâil Aleyhisselâm.

melek-ül-mevt (ölüm meleği) : Azrâil.

melek-üs-sıyâne : koruyucu melek.

melek-âne ملكانه (a. f. zf.) : melekçesine.

melekât ملكات (a. i. meleke'nin c.) : melekeler, *yetiler, fr. facultés.

melekât-ı akliyye : akıl melekeleri, fr. facultés intellectuelles.

melekât-ı fâzıla : ahl. "cömertlik, yiğitlik, doğruluk ve nâmus" denilen dört şey.

melek-çehre ملك چهره (a. f. b. s.) : melek yüzü. (bkz : melek-rû, melek-sîmâ). [aslı : "melek-çihre" dir].

meleke ملكه (a. i.) : 1. tekrarluya tekrarluya meydana gelen alışıklık, yatkınlık, yordam. 2. ruh. *yeti, fr. faculté. (bkz : iktidâr, mahâret, mûmârese).

melek-haslet ملك خصلت (a. b. s.) : melek huylu, huylu melek gibi olan.

meleki, melekiyye ملكي، ملكيه (a. s.) : 1. meleğe mensup, melek ile ilgili. 2. i. temizlik, pâklık. (bkz : ismet). 3. melîk'e, hükümdâra âit, melikle ilgili.

melek-per ملك پر (a. f. b. s.) : 1. melek kanatlı. 2. i. kadın adı.

melek-rû ملك رو (a. f. b. s.) : melek yüz-lü. (bkz : melek-çehre, melek-sîmâ).

melek-sîmâ ملك سيما (a. f. b. s.) : melek yüzlü. (bkz : melek-çehre, melek-rû).

melekût ملكوت (a. i.) : 1. hükümdarlık, saltanat, azamet. 2. ruhların ve meleklerin âlemi. (bkz : âlem-i bâtın, âlem-i gayb, âlem-i ulvî).

melekûtî ملكوتى (a. s. c. : melekûtîyân) : ruhların ve meleklerin âlemine mensûbolan, bu âlemle ilgili.

melekûtîyân ملكوتيان (a. i. melekûtî'nin c.) : ruh âlemine mensûbolanlar.

melel ملل (a. i.) : usanç, bıkmak. (bkz : melâl, melûl).

meleng ملنگ (f. s.) : yalınayak başı-kabak bir halde dünyâ ile alâkasını kesmiş olan hakikî aşk ile sarhoş olmuş [kimse].

meles ملس (a. s.) : 1. melez, iki ayrı cinsten meydana gelen. 2. kanı karışık.

melevân ملوان (a. i. c.) : gece ile gündüz. **Mâ-dâm-el-melevân** : gece ve gündüz devam ettikçe. **Mâ-teâkab-el-melevân** : gece ile gündüz birbiri ardı sıra geldikçe..

melfûf ملفوف (a. s. leff'den. c. : melfûfât) : leffedilmiş, sarılmış, dürülmüş; bir zarf veyâ mektup içine konulmuş. (bkz : mazrûf).

melfûfât ملفوفات (a. i. melfûf'un c.) : mektûba iliştilirilmiş, sarılı evrak.

melfûfan ملفوفاً (a. zf.) : melfûf ola-rak, sarılı, ilişik olduğu halde.

melfûha ملفوحه (a. i. c. : melâfih) : ana karnındaki oğlan çocuk.

melfûz, melfûza ملفوظ، ملفوظه (a. s. lâfz'dan. c. : melfûzât) : telâffuz olunmuş, okunmuş, söy-lenmiş, söylenilen. **Gayr-i melîûz** : telâffuz olun-mıyan, bir kelimenin içinde bulunup da okunmıyan [harf].

melfûzât ملفوظات (a. i. melfûz'un c.) : birinin söylediği sözler.

melfûzât-ı Timûriyye : Timûr adına yazılan bir hal tercümesi.

melhad ملحد (a. i.) : lâhid yeri.

melhame ملحمة (a. i. c. : melâhim) : kanlı savaş.

melhame-i kübrâ : büyük kanlı savaş.

melhûb محبوب (a. s. lehb'den.) : alev-lenmiş, alevli.

melhûd ملحود (a. s. lahd'den.) : lâhit-lenmiş, lâhit içine konulmuş, mezara sokulmuş. (bkz : medfûn).

melhûf ملهوف (a. s.) : kederli, tasalı, kaygılı.

melhûf-ül-kalb : gönlü tasalı.

melhûfân ملهوفان (a. f. s. melhûf'un c.) : tasalılar, kaygılılar.

melhûk ملهوك (a. s. lâhk'dan) : iltihak etmiş, kavuşmuş, karışmış.

melhûz ملحوظ (a. s.) : mülâhaza edilen, düşünölebilen, hatıra gelen; olabilen. (bkz : me'mûl, muhtemel).

melfûzât ملفوظات (a. i. melhûz ve mel-hûze'nin c.) : hatıra gelen şeyler; olabilir şey-ler. (bkz : ihtimâlât).

melih, meliha مليح، مليحه (a. s.) : 1. melâhat sâhibi, güzel, şirin, sevimli. 2. i. er-kek ve kadın adı. [arapçada : "tuzlu" mânâsı da vardır].

melik

melik ملك (a. i. c. : mülûk) : 1. pâ-dişah, hâkan, hükümdar. (bkz : melîk). 2. Allah adlarındandır.

melik ملك (a. s. c. : mülekâ) : 1. Allah adlarındandır. (bkz : melîk²). 2. mal sâhibi. 3. pâdişah, hâkan, hükümdar.

melik-âne ملكانه (a. f. zf.) : hükümdâra mensup, onunla ilgili.

melike ملكه (a. i.) : 1. kadın hükümdar. 2. hükümdar karısı.

Melikşâh ملكشاه (f. h. i.) : sultan Sencer'in babası olan Büyük Selçuk hükümdârı.

melil مليل (a. s.) : kederli. (bkz : melûl).

melkut ملقوط ("ku" uzun okunur. a. s.) : 1. yerden kaldırılıp alınan şey. 2. buluntu, sokağa, virâneliğe veyâ câmi. kapısına bırakılmış [çocuk]. (bkz : lakît).

melâh ملاح (a. i. c. : mellâhan, mellâhîn ve mellâhûn) : gemici, kaptan, denizci.

mellâhân ملاحان (a. mellâh'ın c.) : gemiciler, kaptanlar, denizciler. (bkz : mellâhîn, mellâhûn).

melâhe ملاحه (a. i.) : tuzla. (bkz : memlaha).

mellâhîn ملاحين (a. i. mellâh'ın c.) : gemici, kaptan. (bkz : mellâhân, mellâhûn).

mellâhûn ملاحون (a. i. mellâh'ın c.) : gemici, kaptan, denizci. (bkz : mellâhân, mellâhîn).

mellâse ملاسه (a. i.) : yer düzeltecek sürgü, âlet.

melâmûs ملموس (a. s. lems'den. c. : melâ-mîs) : lemsölünmüş, el ile dokunulmuş.

melâmûsât ملموسات (a. i. melâmûs'un c.) : el ile dokunmalar.

melsâ' ملساء (a. s.) : 1. düz, pürüzsüz [yer]. **Arz-ı melsâ** : otsuz yer, toprak. **Sâha-i melsâ** : pürüzsüz, düz yer. 2. şarap. (bkz : bâde, hamr). **Hamr-ı melsâ** : tatlı şarap.

melsân ملسان (a. s.). (bkz : melsâ).

melsûk ملصوق (a. s.) : ilsâk edilmiş, bi-tiştirilmiş, yapıştırılmış.

melsûn ملسون (a. s. c. : melâsîn) : yalancı. (bkz : kezzâb).

meltafa ملطفه (a. i.) : lâtiflik, güzellik yeri olan şey veyâ vasfı.

mel'ûb ملموب (a. s.) : salyeli ağız.

me'lûf مألوف (a. s. ülfet'den.) : ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış; huy edilmiş. (bkz : me'nûs).

me'lûfiyyet مألوفيت (o. i.) : alışıklık. (bkz : ilf, üns).

melûl ملول (a. s. melâl'den.) : 1. melâlî, usanmış, bıkmış, bezmiş. (bkz : melâl, melâ). 2. mahzun. 3. i. erkek adı.

melûl-âne ملولانه (a. f. zf.) : mahzun ve acıklı bir halde.

melûm ملموم (a. s. levm'den.) : lev-molunmuş, azarlanmış.

mel'ûn, mel'ûne ملعون ملعونه (a. s. lâ'nden. c. : melâîn) : 1. lânetlenmiş. 2. tardolunmuş, kovulmuş. **İblis-i mel'ûn** : kovulmuş şeytan. 3. herkesin lânet ve nefret ettiği kimse.

melyân مليات (a. s.). (bkz : mel'ân).

melzûm ملزوم (a. s.) : lüzumlu kılınmış.

melzûmiyyet ملزوميت (a. i.) : melzumluk, lüzumlu kılınma.

memâlik ممالك (a. i. memleket'in c.) : 1. memleketler; ülkeler. 2. bir devletin toprağı. (bkz : hitat).

memâlik-i hârre : sıcak memleketler.

memâlik-i mahrûse, memâlik-i mahrûse-i şâhâne,

memâlik-i Osmâniyye, memâlik-i şâhâne : Osmanlı ülkesi, Türkiye.

memâlik ممالك (a. i. memlûk'ün c.) : köleler, kullar. (bkz : bende-gân, ibâd).

memât ممات (a. i.) : ölüm. **Ba'd-el-memât :** ölümden, öldükten sonra.

memdûd ممدود (a. s. medd'den.) : 1. meddölünmüş, çekilmiş, uzatılmış, uzamış, uzatılan. 2. Zill-i memdûd : uzamış gölge. 3. medli, üzerinde med (uzatma) işâreti bulunan [harf].

memdûh, memdûha ممدوح , ممدوحه (a. s. medh'den. c. : memdûhât) : 1. medholunmuş, övülmüş; övülecek. (bkz : meşkûr). 2. i. erkek ve kadın adı.

memdûhât ممدوحات (a. s. memdûh ve memdûha'nın c.) : övülecek şeyler.

memdûhiyye ممدوحية (a. i.) : Sultan Abdülmecid'in tahta çıkışı sırasında bastırılan altın para.

memdûhiyyet ممدوحيت (a. i.) : memduhluk, makbullük.

me'men مأمّن (a. i. emn'den.) : 1. emîn, güvenilir, sağlam yer. 2. sığınılacak yer.

me'men-i rızâ : Kâ'be.

memerr ممر (a. i. mürûr'dan.) : mürûr edilecek, geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak.

memerr-i nâs : herkesin geçtiği yol, geçit.

memhûr مهور (o. s. mühr'den.) 1. mühürlü, mühürlenmiş. (bkz : mahtûm). [yapma kelimelerdendir]. 2. tar. Yeniçerilerle kale muhâfazasına me'mûr olanlara tahsis olunan ulûfeyi göstermek üzere verilen vesika.

memhûre مهورة (a. s.) : mehri, nikâh bedeli verilmiş kadın.

memhûs محوص (a. s.) : 1. pası çıkarılmış, parlatılmış, cilâlanmış. 2. etine dolgun [insan ve hayvan].

memhuvv محو (a. s. mahv'dan) : mahvolmuş.

memil ميل (a. i.) : meyletme, eğilme. (bkz : meyelân).

memkûr مذكور (a. s. c. : memâkir) : 1. kızıla boyanmış. 2. av kaniyle kirlenmiş.

memkûre مذكورة (a. s.) : yakışıklı, uysal.

memlaha ملحہ (a. i. milh'den.) : tuzla, tuz çıkan yer. (bkz : mellâhe).

memleket مملكة (a. i. c. : memâlik) : 1. ülke, devlet toprağı. 2. şehir, kasaba, il. 3. bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. (bkz : diyâr, hitta).

memleketeyn مملكتين (a. i. c.) : 1. iki memleket. 2. Eflâk ve Buğdan'ın ikisine birden verilen ad.

memlû, memlû' مملوء , مملو (a. s.) : doludur, dolu. (bkz : lebâleb, pür).

memlûh مملوح (a. s. milh'den.) : tuzlanmış, tuzlu; tuzlama.

memlûhât مملوحات (a. i. memlûh'un c.) : tuzlu, tuzlanmış şeyler.

memlûk مملوك (a. s. c. : memâlik) : 1. birinin malı olan. 2. i. kul, köle. (bkz : abd, bende).

memlûk-âne مملوكانه (a. f. zf.) : kölece, köleye yakışır bir sûrette. [evvelce, büyüğe sunulan yazılarda, kendinden bahsederken kullanılırdı].

memlûkiyyet مملوكيت (a. i.) : kulluk, kölelik. (bkz : bendeği).

memlûl مملول (a. s.) : melâl vermiş, usanılmış, bıkılmış.

memnû' memnûa ممنوع , ممنوعة (a. s. men'den. c. : memnûât) : menedilmiş, yasak edilmiş, yasak. **Esliha-i memnûa :** yasak silâhlar. **Mıntaka-i memnûa :** yasak* bölge.

memnûât

memnûât ممنوعات (a. i. memnû', memnûa'-nın c.) : yasak şeyler.

memnûât-ı şer'iyye : huk. [eskiden] işlenmesi şer'an men' ve nehyedilmiş olan şeyler.

memnûiyyet ممنوعيت (a. i.) : memnû'luk, yasaklık, yasak edilme.

memnûn ممنون (a. s.) : 1. minnet altında bulunan. 2. sevinmiş, sevinçli. 3. râzî, hoşnut. (bkz : dil-şâd, mahzûz, mesrûr).

memnûnen ممنوناً (a. zf.) : memnun olarak, sevinerek.

memnûniyyet ممنونيت (a. i.) : memnunluk, râzılık; sevinç duyma. (bkz : dil-şâdî, mahzûziyyet, mesrûriyyet).

memsûh, memsûha مسح، مسحوا (a. s. mesh'-den.) : mesholunmuş, el ile sıvanmış.

memsûh, memsûha مسح، مسحوا (a. s. mesh'-den.) : mesholunmuş, surati, daha çirkin bir şekle sokulmuş.

memsûn ممشون (a. s.) : mesâne hastalığına tutulmuş [kimse].

memsûs ممسوس (a. s.) : mesolunmuş, dokunulmuş.

memsûs مصوص (a. s.) : massolunmuş, emilmiş, sorulmuş. 2. i. baldır, incik.

memşâ ممشى (a. i. meşy'-den.) : ayak yolu.

memşûk ممشوق (a. s.) : meşkolunmuş, yazılmış.

memtûl مطول (a. s.) : çekiçle döğül-müş, işlenmiş.

memtûr مطور (a. s.) : üzerine yağmur yağmış. **Arz-ı memtûr** : yağmurlu toprak.

me'mûl مأمول (a. s. emel'-den.) : 1. emel edinilen, ümit olunan, umulan, beklenen. (bkz : muhtemel, mümkün). 2. ümit, umut. **Gayr-i me'mûl** : umulmadık.

me'mûn مأمون (a. s. emn'-den.) : 1. emin bulunan, korkusuz, tehlikesiz, sağlam.

me'mûn-ül-âkibe : sonu emin, korkusuz. 2. a. h. i. Abbâsî halifelerinden Harûnürreşid'in kendisinden ve kardeşi Emin'den sonra hükümdar olan oğlunun adı.

me'mûr, me'mûre مأمور، مأمورة (a. i. emr'-den. c. : me'mûrîn, meâmir) : 1. emir almış olan kimse. 2. bir işle vazifelendirilen kimse; devlet hizmetinde maaş veya ücretle çalıştırılan kimse, * görevli. 3. s. emrolunan, emirle yaptırılmış olan [iş, şey]. **Hidmet-i me'mûre** : yapılması emrolunan hizmet, iş. **Umûr-i me'mûre** : yapılması emrolunan işler.

me'mûr-ün-bih : huk. [eskiden] emrolunan şey.

me'mûren مأموراً (a. zf.) : me'murlukla, me'mur olarak, bir işle vazifelendirilerek.

me'mûrin مأمورين (a. i. me'mûr'un c.) : me'murlar, devlet hizmetinde bulunan kimseler.

me'mûrîn-i askerîyye : askerî me'murlar.

me'mûrîn-i mülkiyye : mülkiye me'murları.

me'mûriyyet مأموريت (a. i.) : me'murluk, hizmet, vazife.

memzûc ممزوج (a. s. mezc'-den) : 1. mezcolunmuş, karıştırılmış, karışmış, karışık. 2. i. g. s. bir yazı sitili.

men من (f. z.) : ben.

men من (a. z.) : o kimse ki, kim, kim ki. **Ol babda emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir** : [büyük kimselere yazılan yazılarda : "emir-sizindir" mânâsına olarak bir klişe hâlinde kullanılırdı].

men aleyh-id-diye : huk. [eskiden] üzerine diyet verilmesi lâzımgelen kimse.

men aleyh-il-kıyas : huk. [eskiden] üzerine kıyas icrâsı icâbeden kimse. (katil gibi).

men aleyh-in-nafaka : huk. [eskiden] diğer bir şahsın nafakası kendi üzerine yâcibolan kimse.

men lâ-yüreddü aleyh : fer. kendilerine red yapılmıyan vârisler ki, karı ve kocadan ibârettir.

men leh-üd-diye : huk. [eskiden] diyete müstehik olan kimse : maktûlün veresişi gibi

men leh-ül-hakk : **huk.** [eskiden] hak sâhibi olan kimse.

men leh-ül-hidâne : **huk.** [eskiden] hidâna hakkına mâlik olan kimse.

men leh-ül-istiglâl : **huk.** [eskiden] bir vakıf mahallin gâlesine kendine meşrû olan kimse.

men leh-ün-nafaka : **huk.** [eskiden] nafakası diğer kimse üzerine lâzımgelen kimse. meselâ : [baba üzerine oğlunun nafakası lâzım geldikte, oğula : "men leh-ün-nafaka" denir].

men leh-üs-sûknâ : **huk.** [eskiden] bir vakıf akarın sûknâsına müstehik olan kimsedir ki, o akarda bizzat oturur, onu başkasına icâr edemez ve o akarı lüzum görüldükçe - vakfiyede hilâfına bir şart yoksa- kendi malından tâmir eder.

men yüreddü aleyh : **fer.** muayyen hisselerden artan miktar kendilerince reddolunan vârislerdir ki, bunlar karı ve kocadan maada muayyen sehim sâhibi olanlardır.

men' منع (a. i.) : yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme.

men'â' مناء (a. i.) : ölüm haberi.

men'â منى (a. i. c. : menâî) : ölüm haberi, kara haber.

menâat مناعت (a. i.) : çetinlik, sarplık, güçlük.

menâat-i mevkiiyye : arâzî sarplığı.

menâb مناب (a. i.) : 1. birinin yerini tutma, vekil olma. 2. vekillik yeri.

menâbi' منابع (a. i. menba'ın c.) : menba'lar, kaynaklar.

menâbi'-i servet : zenginlik kaynakları.

menâbi'-i tabiiyye : tabîî kaynaklar.

menâbir منابر (a. i. minber'in c.) : minberler.

menâbir-i cevâmî' : câmi'lerin minberleri.

menâbit منابت (a. i. menbet ve menbit'in c.) : otlaklar, çayırklar.

menâcık مناجيق (a. i. menceşik'in c.) : (bkz : menceşik).

menâcıl مناجل (a. i. mincel'in c.) : ekin orakları.

menâcim مناجم (a. i. mencecim'in c.) : terâzi kolları.

menâdif منادف (a. i. mindef'in c.) : hallaç yayları.

menâdil مناديل (a. i. mindil = mendil in c.) : 1. mendiller. 2. küçük havlular, peçeteler, yağlıklar.

Menâf مناف (a. h. i.) : İslâm'dan evvel Arapların pütü. **Abd-i menâf.**

men'af منف (a. i. c. : menâif) : dağın sivri tepesi.

menâfi' منافع (a. i. menfaat'in c.) : menfaatler, yararlar, çıkarlar.

menâfi-i kesîre : bol menfaatler.

menâfi-i umûmiyye : umûmî menfaatler.

menâfi-i umûmiyyeye hâdim : umûmun menfaatine hizmet eden, faydalı, yararlı olan.

menâfih منافخ (a. i. minfâh'ın c.) : körükler.

menâfiz منافذ (a. i. menfez'in c.) : menfezler, geçecek delikler, yarıklar.

menâh مناخ (f. s.) : 1. bol, geniş. (bkz : ferâh). 2. dar. (bkz : dayyık).

menâhe مناه (a. i. nevhâ'dan. c. : menâih) : ölü için ağlanacak yer. (bkz : mâtem-gâh, mâtem-gede, matem serâ).

menâhi مناهي (a. i. menhî'nin c.) : harâm olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şeyler.

menâhic مناهج (a. i. menhec'in c.) : açık, geniş, boş yollar.

menâhic مناهيج (a. i. minhâc'ın c.) : açık, geniş yollar.

menâhil مناهل (a. i. menhel'in c.) : 1. hayvan sulanan, suvarılan yerler. 2. konulacak, durulacak sulak yerler.

menâhir

menâhir منابر (a. i. menhar'ın c.) : hayvan kesilecek yerler, salhâneler.

menâhir منابر (a. i. menhir'in c.) : anat. burun delikleri.

menâhis مناحس (a. i. minhas'ın c.) : uğursuz şeyler.

menâhit مناحات (a. i. minhât'ın c.) : [taş ve tahta] yontma âletleri.

menâhiz مناحز (a. i. minhaz'ın c.) : burun delikleri.

menâî مناعي (a. i. men'â'nın c.) : ölüm haberleri, kara haberler.

menâîf منافع (a. i. men'af'ın c.) : dağların sivri tepeleri.

menâîf-i cibâl : dağların sivri tepeleri.

menâih مناهح (a. i. menâhe'nin c.) : ölü için ağlanacak yerler.

menâir منائر (a. i. menâre'nin c.) : minâreler. (bkz : menâvir).

menâkib مناكب (a. i. menkabe'nin c.) : menkabeler, övünülecek vasıflar.

menâkib مناكب (a. i. menkib'in c.) : anat. omuz ile kol kemiğinin birleştiği yerler.

menâkir مناكير (a. i. minkar'ın c.) : 1. yırtıcı kuşların gagaları. 2. taşçı kalemleri.

menâkir مناكر (a. i. münker'in c.) : günah ve kötü şeyler.

menâl منال (a. s.) : 1. nâil olunan, sâhip olunan, ele geçirilen şey. 2. yetiştirme, nâil olma. Mâl ü menâl : varı yoğu, bütün varlığı. Asîr-ül-menâl, Sab'-ül-menâl : elde edilmesi güç.

menâm منام (a. i. nevm'den.) : 1. uyunacak yer, yatak odası. (bkz : hâb-gâh). 2. uyku. 3. rüya. 4. düş.

menâme منامة (a. i.) : döşek, yatak.

menâr منار (a. i. nûr'dan.) : 1. nur, ışık yeri. 2. fener kulesi. 3. yol işaretleri.

menâre منارد (a. i. nûr'dan. c. : menâir, menâvir) : minâre.

menâs مناص (a. i.) : kaçıp sığınılacak yer. (bkz : melâz, melce', penâh). Cây-ı menâs : sığınacak yer.

menâsıb مناصب (a. i. mansıb'ın c.) : pâyeler, makamlar, rütbelere, dereceler.

menâsıb-ı kalemiyye : mülkî ve mâlî hizmetler.

menâsıb-ı seyfiyye : askerlik hizmetleri.

menâsıb-ı tevcîhî : devlet hizmetine tâyin.

menâsik مناسك (a. i. mensek ve mensik'in c.) : ibâdet yerleri.

menâsik-i hâcc : 1) hacı olmak üzere Mekke'ye gidenlerin Kâbe'yi ziyaret etmeleri. (bkz : tavâf). Arafat'ta vakfeye durma. (bkz : vakfe), kurban kesme. (bkz : nahr), ihram giyme. (bkz : ihrâm), muayyen bir yerden bir yere kadar yürüme. (bkz : sa'y) gibi yapılan ibâdet rükünleri; 2) bunların yolunu, usûlünü gösteren kitap.

menâsim مناسم (a. i. mensim'in c.) : 1. eserler, alâmetler, izler. 2. yollar, meslekler.

menâsir مناسير (a. i. minser'in c.) : 1. yırtıcı kuşların gagaları. 2. taşçı kalemleri. (bkz : menâkîr^{1,2}).

menassa منسه (a. i.) : çeyiz odası.

menâşîr مناشير (a. s. menşûr'un c.) : 1. tar. pâdişâhın verdiği vezirlik veyâ müşirlik فرمانları. 2. mat. menşurlar, *biçmeler, prizmalar. 3. (minşâr'ın c.) : destereler.

Menât منات (a. h. i.) : [Câhiliyye devrinde] Kâ'be'de "Hüzeyl" ve "Huzâa" kabîlelerinin ma'bûdu olmak üzere konulan sanem.

menât مناط (a. i.) : asma yeri, ilişip asılacak yer.

menâtık مناطق (a. i. mintaka'nın c.) : *bölgeler.

menâtık-ı baide : uzak bölgeler.

menâtık-ı dūşize : bâkir mıntakalâr, insan ayağı basmamış yerler.

menâtık-ı dūşize-i tahayyûl : hulyâ kurmanın bâkir mıntakaları.

menâtık-ı mütêsâvi-i harâre : [aynı nisf kürede] harâretleri mûsâvî olan *bölgeler.

menâvir مناور (a. i. minâre'nin c.) : minâreler. (bkz : menâir).

menâyâ منايا (a. i. meniyye'nin c.) : ölümle.

menâzım مناظم (a. i. manzam'ın c.) : diziler, sıralar.

menâzım-ül-cevâhir (cevher dizileri) : XVII. asır dilci ve şâirlerinden Tireli Mustafa Hâkî'nin 1632 (H. 1042) de üç dil üzerine (türkçe - arapça - farsça) yazdığı manzum lûgat kitabıdır.

menâzır مناظر (a. i. manzar ve manzara'nın c.) : manzaralar, görünüşler, fr. perspectives.

menâzi' منازع (a. i. minza'ın c.) : niza, kavga edilecek yerler.

menâzil منازل (a. i. menzil'in c.) : menziller, duraklar, konak yerleri. (bkz : merâhil).

menâzili kamer : astr. Ay'ın üzerinde hareket ettiği farzolunan mahrek üstünde varsayılan noktalardan herbiri.

menba' منبع (a. i. nebeân'dan. c.) : menâbi' : 1. kaynak. 2. pınar.

menbel منبل (a. s.) : tenbel.

menbet, menbit منبت منبت (a. i. c. : menâbit) : otlak, çayır.

menbûş منبوش (a. s.) : soyulmuş, açılmış. **Meyt-i menbûş** : soyulmuş ölü.

menbûz منبوز (a. s.) : piç. (bkz : lakit, veled-i zinâ).

menca منجا (a. i.) : 1. necat, kurtuluş yeri. 2. necat bulma, kurtulma.

menca منجات (a. i.) : necat bulma, kurtulma. (bkz : halâs).

mencem منجم (a. i. c. : menâcim) : terâzi kolu.

mençenik منجنق (a. i. c. : mecânîk, mecânîk) : [eskiden] mancınık, savaşlarda büyük taşları atmakta kullanılan sapan.

mençenik منجنیق (a. i. c. : mecânîk, mecânîk, mençenikat) : mancınık, düşmana taş atmak üzere kullanılan büyük sapan. [farsçası : "mençenik" dir].

mençenikat منجنیقات ("ka" uzun okunur. a. i. mençenik'in c.) : mancınıklar.

mençûd منجود (a. s.) : gamlı, kederli, tasalı.

mençûk منجوق (f. i.) : 1. bayrak direklerinin başına takılan küçük ay. (bkz : meh-çe). 2. şemsiye. 3. sancak, bayrak.

mend مند (f. e.) : -lî. **Derd-mend** : dertli, hasta. **Hired-mend** : akıllı. **Sûd-mend** : faydalı.. gibi.

mendeb مندب (a. i.) : 1. şamata ile ağlama. 2. tehlike; ölüm.

mendel منديل (f. i.) : 1. afsuncuların afsun yaparken etraflarına çizdikleri dâire. 2. ödağacı, Hint ödağacı.

mendeme مندمه (a. i.) : 1. pişman olma. 2. pişman olacak yer.

mendil منديل (a. i. c. : menâdil) : 1. mendil. 2. küçük havlu, peçete, yağlık. [aslı : "mindil" dir].

mendûb مندوب (a. s.) : 1. şerîatçe yapılması uygun görülen. 2. iyilikleri sayılarak arkasından ağlanan ölü.

mendûf مندوف (a. s.) : didilmiş, atılmış. (bkz : menfûş).

menea مenea (a. s. mâni'in c.) : 1. menedenler , geri bırakanlar, engel olanlar. 2. engeller, özürler. 3. i. cemaat ve kuvvet.

menend مند (f. i.). (bkz : mânend).

menend-i mürğ-i bâl-şikeste : kırık kanatlı kuş misâli, kanadı kırık kuş gibi.

menevî منوى (a. s.) : menî'ye mensup, menî ile ilgili. **Huveynât-ı meneviyye. fizy.** nutfе (*döl suyu) deki mikroskopik hayvancıklar, spermalar. **Hüceyrât-ı meneviyye : fizy.** nutfе (*döl suyu) deki hücreler, odacıklar. **Sâil-i menevî : fizy.** nutfе, *dölsuyu.

menfâ منفى (a. i.) : nefyedilen, sürülen yer, sürgün yeri.

menfaat منفعت (a. i. nef'den. c. : menâfi') : fayda, kâr, çıkar, yarar.

menfaat-bahş منفعت بخش (a. f. b. s.) : menfaat, fayda veren, menfaatli, yararlı.

menfaat-dâr منفعتدار (a. f. s.) : menfaat, fayda gören.

menfaat-perest منفعت پرست (a. f. b. s.) : kendi menfaatini düşünen, çıkarına bakan.

menfer منفر (a. i.) : nefret edilecek yer; geri kaçılacak yer.

menfes منفس (a. i. nefes'den.) : nefes alacak yer, nefes deliği.

menfez منفذ (a. i. nüfûz'dan. c. : menâfiz) : nüfûz edecek yer, delik, yarık, ağız.

menfi منفى (a. s. nefy'den) : 1. nefyedilmiş, sürgün edilmiş, sürgün. 2. her şeyin olmayacak tarafını, aksini, tersini düşünen, ileri süren. 3. gr. *olumsuz. 4. fiz. ve mat. negatif.

menfiyyen منفيًا (a. zf.) : menfi, sürgün olarak.

menfûh منفوخ (a. s. nefh'den) : 1. nefholunmuş, üfürülmüş. 2. büyük karınlı, şişman.

menfûr منفور (a. s. nefret'den.) : nefret edilen, iğrenç. (bkz : mebguz).

menfûş منفوش (a. s.) : atılmış, didilmiş. [elfâz-ı Kur'âniyye'dendir]. (bkz : mendûf).

mengûş منگوش (f. i.) : küpe. (bkz : gûş-vâre).

menh منح (a. i.) : verme. (bkz : i'tâ, atıyye, ihsân, in'âm).

menhar منحر (a. i. c. : menâhir) : hayvan kesilecek yer, salhâne.

menhec منهج (a. i. c. : menâhic) : geniş, açık yol.

menhec-i sedâd : doğruluk yolu. (bkz : sırât-ı mustakîm).

menhel منهل (a. i. c. : menâhil) : 1. hayvan sulanan, suvarılan yer. 2. konulacak, durulacak sulak yer.

menhî منهى (a. i. c. : menâhî) : harâm olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şey.

menhir, menhar, minhir, munhur

منخر ، منخر ، منخر ، منخر (a. i. c. : menâhir) : anat. burun deliği.

menhiyyât منهيات (a. i. menhî'nin c.) : dînin yasak ettiği şeyler.

meniyye منيه (a. i.) : 1. ölüm. 2. Sultan Azîz'in saltanatının ilk devirlerinde İngiltere'den alınan tüfeklerin adı.

menhûb, menhûbe منهبوب ، منهبوبه (a. s. nehb'den.) : nehb olunmuş, yağma edilmiş, talanlanmış. **Emvâl-i menhûbe** : yağma, talan edilmiş mallar.

menhûs منحوس (a. s. nahs'dan) : nuhûsetli, uğursuz. (bkz : meş'ûm).

menhûs منحوس (a. s.) : kuyruğunun yan-ları uyuz olan [deve].

menhûş منهوش (a. s.) : yılan, akrep gibi hayvanlar tarafından sokulmuş.

menhût, menhûta منحوتہ (a. s. naht'-

den) : naht olunmuş, yontulmuş, tıraş edilmiş, kazılarak yonulmuş. **Kelime-i menhûte** : iki kelimededen meydana gelen bir kelime : ["elhamdülil-lâhi" demek yerine : **hamdele**; "sallallâhü aleyhi ve sellem" yerine : **sal'ame**; "salavât getirmek" yerine : **salvele..** gibi]

meni منى (a. i.) : **biy.** dölsuyu, bel-suyu, sperma. (bkz : nutfе).

meni' منيع (a. s. menâat'den.) : sarp, el erişmez, zaptı zor [yer]. **Mevki-i meni'** : sarp, çetin yer.

meni منى (f. i.) : benlik.

meniha منيحة (a. i.) : bahşış; hediye, armağan.

menin منين (a. i.) : toz. (bkz : gubâr).

meniş منش (f. i.) : huy, tabîat. **Bed-meniş** : kötü huylu. **Har-meniş** : eşek tabîatlı.

meniyye منيه (a. i. c. : menâyâ) : ölüm.

menkabe منقبه (a. i. c. : menâkîb) : çoğu tanınmış veya târihe geçmiş kimselerin ahvâlîne (*durumuna) âit fıkralar, hikâyeler.

menkabet منقبت (a. i. c. : menâkîb). (bkz : menkabe).

menkabet-hân منقبت خوان (a. f. b. s.) : menkabet okuyan.

menkase منقصه (a. i.) : eksiklik. (bkz : naks).

menkel منكل (a. i.) : ayak bileziği, kadınların süs olarak ayaklarına taktıkları bilezik.

menkib منكب (a. i. c. : menâkîb) : ant. omuz ile kol kemiğinin birleştiği yer.

menku', menkua منقوع ، منقوعه ("ku" uzun okunur. a. s.) : suda kaynatılmış, haşlanmış.

menkuât منقوعات ("ku" uzun okunur. a. i. menkua'nın c.) : haşlanmış nebat suları.

menkub منقوب ("ku" uzun okunur.

a. s. nakh'den.) : delinmiş, oyulmuş. (bkz : süfte).

menkûb منقوب (a. s. nekbet'den.) : 1. nekbete düşmüş, tâlîhsiz. 2. gözden ve mevkiden düşmüş.

menkûbiyyet منكوبيت (a. i.) : menkûpluk, düşkünlik. [yapma kelimelerdendir].

menkûha منكوحة (a. i.) : nikâhlı kadın. (bkz : halîle, zevce).

menkul, menkule منقول ، منقوله ("ku" lar uzun okunur. a. s. nakl'den.) : 1. nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan. **Emvâl-i menkule**: bir yerden bir yere taşınabilen mallar : "iskemle, masa.." gibi. **Emvâl-i gayr-i menkule** : nakli, taşınması mümkün olmayan mallar : "ev, tarla.." gibi. 2. ağızdan ağıza geçmiş (söz, haber, hikâye..].

menkulât منقولات ("ku" uzun okunur. a. i. menkule'nin c.) : 1. ağızdan ağıza yayılarak duyulan, bilinen şeyler. 2. hadîs, tefsîr bilgileri. ["ma'kulât"ın zıddı].

menkur منقور ("ku" uzun okunur. a. s. nakh'den.) : delinmiş, oyulmuş.

menkûr منكور (a, s. nekr'den. c. : menâkîr) : inkâr olunmuş.

menkus منقوص ("ku" uzun okunur. a. s. naks'dan) : eksik olan.

menkûs منكوس (a. s. nûks'den.) : 1. baş-aşağı çevrilmiş, tersine dönmüş. (bkz : ma'kûs, zîr ü zeber). 2. hastalığı nûksetmiş, tepmiş. 3. sol ön ayağında beyaz bulunan ve Araplarca makbûl sayılmıyan [at].

menkuş منقوش ("ku" uzun okunur. a. s. naks'dan) : 1. nakış olunmuş, işlenmiş, resim yapılmış, boya ile süslenmiş. 2. i. g. s. nakışlı pencere, alçı pencere.

menkut منقوط ("ku" uzun okunur. a. s. nokta'dan.) : 1. noktalanmış, noktalı. **Hurûf-i menkuta** : noktalı harfler. 2. "ebced" hesabıyla ve noktalı harflere göre tertibedilmiş târih.

menkuz

menkuz منقوض ("ku" uzun okunur. a. s. nakz'dan.) : nakzedilmiş, bozulmuş, hükümsüz bırakılmış. **Karâr-ı menkuz** : huk. nakz olunmuş, bozulmuş karar.

men leh-üd-diye من له الديه (a. b. i.) : fık. diyete müstehik olan kimse.

men leh-ül-hakk من له الحق (a. b. i.) : fık. hak sâhibi olan kimse.

men leh-ül-hidâne من له الحضانه (a. b. i.) : fık. hidâne hakkına mâlik olan kimse.

men leh-ül-istiglâl من له الاستقلال (a. b. i.) : fık. bir vakıf yerin gâlesi kendine meşrût olan kimse.

men leh-ün-nafaka من له النفقه (a. b. i.) : fık. nafakası başka kimse üzerine lâzım olan kimse.

men leh-üs-süknâ من له السكنا (a. b. i.) : bir vakıf akarın süknâsına müstahik olan kimse.

menmûl منمول (a. s.) : üzerine karınca üşüşmüş [şey].

menn من (a. i.) : 1. kudret helvası. 2. ihsân etme, iyilik etme, bağışlama. 3. batman. 4. edilen iyiliği başa kakma.

menn-i kıttis : anber balığından çıkarılıp ve mum yapmakta kullanılan yağlı bir madde.

mennâ' مناع (a. s. men'den) : 1. medici, önleyici. 2. yaptırmıyan, alıkoyan.

mennâ-ül-hayr : hayıra, iyiliğe mâni olan, iyiliği önliyen.

mennâc مناج (a. s.) : çok bahşış veren.

mennân منان (a. s.) : 1. [Allah adlarındandır] çok ihsân eden, veren, ihsânı bol. 2. i. erkek adı.

mennâne منانه (a. i.) : yalnız malı, mülkü, zenginliği için kendisiyle evlenilen kadın. [kocasını dâimâ minnet altında bıraktığı için bu ad verilmiştir].

mensec منسج (a. i.) : nescolunan, bez dokunulan yer, dokuma evi, trikotaj mağazası.

mensek منسك (a. i. c. : menâsik) : 1. ibâdet yeri (bkz : ibâdet-gâh). 2. kurban kesecek yer.

mensî منسى (a. s. nisyân'dan.) : unutulmuş. **Nesyen mensiyyen** : bûsbûtün unutulmuş.

mensic منسج (a. i.) : (bkz : mensec).

mensik منسك (a. i. c. : menâsik). (bkz : mensek).

mensim منسيم (a. i. c. : menâsim) : 1. deve tırnağı. 2. eser, alâmet. 3. yol.

mensiyyât منسيات (a. s. mensî'nin c.) : unutulmuş şeyler.

mensiyyet منسييت (a. i.) : unutulma.

mensûb منسوب (a. s. nisbet'den. c. : mensûbîn) : bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan. (bkz : merbût, müteallik). **ism-i mensûb** : gr. kelimenin sonuna : türkçede -li, arapça ve farsçada, kelime sessiz harfle bitiyorsa bir "-î"; sesli harfle bitiyorsa, yerine göre, sesli harf atılarak veya atılmıyarak : "-î, -yî veya -yî getirilerek yapılan sıfat : "Tebrîz - Tebrîzî, Ruhâ- Ruhâlî, Ruhâvî; Mekke - Mekkelî, Mekke'î.." gibi.

mensûbât منسوبات (a. i. mensûb'un c.) : mensuplar, bir yerle ilişkisi olanlar.

mensûbîn منسوبين (a. i. mensûb'un c.) : mensuplar, nispeti olanlar.

mensûbiyyet منسوبيت (a. i.) : mensupluk, mensûbolma hâli, ilgililik.

mensûc منسوج (a. s. nesc'den.) : nescolunmuş, dokunmuş, örülmüş.

mensûcât منسوجات (o. i. mensûc'un c.) : nescolunmuş, dokunmuş şeyler, dokumalar.

mensucât-ı harîriyye : ipek dokumalar.

mensûh منسوخ (a. s. nesh'den.) : nesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, hükmü kaldırılmış.

mensûhât منسوخات (a. i. c.) : tar. yaya ve müselleme teşkilâtının kaldırılması, mülkî ve askerî me'mûriyetlerin lağv olunması üzerine hükûmete intikal eden timarlar.

menşûk منسوك (a. s. nesk'den.) : neskolunmuş, düzgün olarak dizilmiş, dizili olan.

menşûr منشور (a. s. nesr'den.) : 1. saçılmış, dağılmış. 2. ed. manzum olmıyan, vezinsiz, kafiyesiz söz.

menşe' منشأ (a. i. neş'et'den.) 1. bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök. 2. yetişilen yer, bitirilen mektep.

menşe'-i kuttâb-ı askerî : [eskiden] Bâbı-seraskerî'de askerî kâtip yetiştirmek üzere açılmış mektep. [1292 (1875) da bir mektep şeklini almıştır].

menşed منشد (a. i.) : isteme. (bkz : taleb).

menşele منشلة (a. i.) : küçük parmağın yüzük takılan yeri.

menşer منشر (a. i.) : neşredilen, dağıtılan yer.

menşûr منشور (a. s. c. : menâşır) : 1. neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış. 2. i. pâdişâhın verdiği vezirlik, müşürlük veya kazilkuzahtlık rütbelerinin tevcihini hâvî ferman. 3. i. mat. biçme, *prizma, fr. **prisme**.

menşûr-i kaim ("ka" uzun okunur) : mat. dik prizma, dik biçme, fr. **prisme droit**.

menşûr-i mâil : mat. eğik prizma, eğik biçme, fr. **prisme oblique**.

menşûr-i muhammesî : mat. beşgen prizma, beşgen biçme, fr. **prisme pentagonal**.

menşûr-i münharifî : mat. dörtgen prizma, dörtgen biçme, fr. **prisme quadrangulaire**.

menşûr-i müseddesî : mat. *altıgen prizma, fr. **prisme hexagonal**.

menşûrî منشورى (a. s.) : mat. prizmatik, *biçmesel, fr. **prismatique**.

menûn منون (a. i.) : vakit, zaman, Reyb-ül-menûn : zamânın hâdiseleri.

me'nûs مأنوس (a. s.) : ünsiyet olunmuş, alışılmış; alışık. (bkz : me'lûf).

me'nûsiyyet مأنوسيت (a. i.) : alışılma, alışılmış olma.

men'ûş منوش (a. s.) : 1. yukarı kaldırılmış. 2. fakir düştükten sonra sevindirilmiş. 3. hayır ile anılan ölü. 4. tabuta konulmuş.

men'ût منوت (a. s.) : medhedilmiş, iyi liği, güzelliği söylenmiş.

menût منوط (a. s.) : 1. asılı, asılmış, raptedilmiş. (bkz : merbût). 2. bağlı. (bkz : vâbeste).

menvî منوى (a. i. niyyet'den.) : niyet edilen şey, meram, maksat, gaye.

menvî-i zamîr : içindeki niyet, maksat.

menzehe منزهه (a. i.) : geziinti yeri.

menzil منزل (a. i. nüzûl'den c. : me-nâzil) : 1. yollardaki konak yeri. 2. ev. 3. bir günlük yol, konak. 4. mesâfe. 5. astr. benâtünna's yıldızı.

menzil-i Kamer : astr. Ay'ın, Arz'ın etrafındaki mahreki ve bu mahrekte aynı noktaya tekrar gelebil mek için sarfettiği zaman.

menzil-i külli : mahrekin en son noktasına kadar olan mesâfe.

menzile منزله (a. i.). (bkz : menzilet).

menzilet منزلت (a. i.) : 1. derece, rûtbe, yükseklik derecesi. (bkz : pâye). 2. incek yer, konak yeri; ev; hâne.

menzil-gâh منزلگاه (a. f. b. i.) : menzil yeri, konak. (bkz : menzilgeh, menzil-hâne). [aslında menzil, konak yeri demek olduğuna göre "gâh" ekinin eklenmesi yanlış olmakla berâber osmanlıcada eklenip kullanılmıştır].

menzil-geh منزلگه (a. f. b. i.). (kz : menzili-gâh, menzil-hâne).

menzil-hâne منزلخانه (a. f. b. i.) : konak yeri; hayvan değiştirilen yer. [aslında menzil, konak yeri demek olduğuna göre "hâne" kelime-

menzû'

sinin eklenmesi teşkile aykırı olmakla berâber kullanılır olmuştur].

menzû' منزوع (a. s. nez'den) : nezolunmuş, koparılmış.

menzûf منزوف (a. s.) : 1. kan kaybı yüzünden dermansız kalmış [kimse]. 2. susuzluktan dili damağı kurumuş [kimse].

menzûl منزول (i. s. nüzûl'den.) nüzûllü, inmeli. (bkz : meflûc). [yapma kelimelerdendir].

menzûr منذور (a. s.) : nezrolunmuş, va'dedilmiş, adanmış.

mer' مرء (a. i.) : adam, erkek, kişi. (bkz : merdüm). [müen. : "mer'e"].

mer مر (f. s.) : elli [sayı]. (bkz : hamsîn, hamsûn, pençâh).

mer'â مرآ (a. i. c.) : aynalar. (bkz : merâî).

mer'a مرعا (a. i. ra'y'dan. c. : merâî) : çayırılık, otlak.

mer'abe مرعبة (a. i.) : 1. تنها ve korkunç yer. 2. birdenbire korkutma.

merâbi' مرايع (a. i.) : 1. (mürabba'in c.) : mürabbalar, *kareler. 2. (merba'in c.) ilkbaharda oturulan evler.

merâbih مراح (a. i. ribh'in c.) : ticâret kazançları.

merâci' مراجع (a. i. merci'in c.) : rücû edilecek, dönülecek yerler, müracaat edilecek başvurulacak yerler, kimseler.

merâdet مرادت (a. i.) : kuvvetlilik. (bkz : salâbet).

merâfik مرافق (a. i. mirfak'in c.) : 1. dirsekler. 2. mutfaklar. 3. kilerler.

merâh مراح (a. i.) : 1. rahat edecek yer. 2. yer, mekân (bkz : mekân, me'vâ). 3. Arapça nahv cümlesinden meşhur eser.

merah مرح (a. i. c. : merahân) : çok aşırı sevinme.

merâhil مراحل (a. i. merhale'nin c.) : konaklar, mesâfeler, menziller, duraklar. (bkz : merâhil-i baide : uzak konaklar, duraklar.

merâhil-peymâ مراحل پيماء (a. f. b. s.) : yolcu, seyyah. (bkz : merhale-nişîn).

merâhim مراحم (a. i. merhamet'in c.) : merhametler, acımlar.

merâhim مراهم (a. i. merhem'in c.) : merhemler.

merâî مرآئى (a. i. mir'at'ın c.) : aynalar. (bkz : mer'â, merâyâ).

merâî مراعى (a. i. mer'a'nın c.) : çayırılık, otlaklar.

merâîr مراثر (a. i. merâre'nin c.) : anat. öd keseleri.

merâk مراق (a. i.) : 1. bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan arzu. 2. bir şeyi edinmek, yapmak, bir şeyle uğraşmak arzusu. 3. heves, istek, düşkünlük. 4. iç darlığı. 5. kuruntu, telâş. 6. kaygı, tasa. 7. kara sevdâ, dalgınlık.

merak مراق (a. i.) : çorba; etsuyu.

meraka مرقة (a. i.) : 1. koyu etsuyu. 2. terbiye [yemek].

merâkîd مراقد (a. i. merkad'ın c.) : mezarlar, kabirler.

merâkîm مراقم (a. i. mirkam'ın c.) : kalemler, yazacak âletler.

merâkî مراقى (a. s.) : 1. kuruntu, vesvese içinde bulunan [kimse]. 2. (i. mirkat'ın c.) merdivenler, basamaklar; dereceler.

merâkib مرابك (a. i. merkeb'in c.) : rükûbedilecek, binilecek şeyler.

merâkib-i bahriyye : vapurlar, gemiler, kayıklar gibi deniz nakil vâsıtaları.

merâkib-i berriyye : at, araba, otomobil gibi kara nakil vâsıtaları.

merâkib-i cesime : yüz tonilâtodan yukarı olan gemiler.

merâgib-i sagire : yüz tonilâtoya kadar olan gemiler.

merâkiz مراکز (a. i. merkez'in c.) : merkezler. (bkz : merkez).

merakk مرق (a. i.) : 1. sağrı [atta].

2. astr. Düb-b-i ekber adlı yıldız kümesinin dörtgeninde bulunan parlak yıldız, fr. ing. **merak. Lât. Beta Ursus Majoris.** [yedili kümenin ikinci derece-deki parlak yıldızdır].

merâm مرام (a. i.) : 1. istek, maksad, niyet. 2. Konya'nın meşhur sayfiye yeri.

merâm-bahş, merâm-bahşâ ، مرام بخش
(a. f. b. s.) : birine istediğini veren.

merânet مرانت (a. i.) : 1. yumuşaklık. (bkz : nuûmet). 2. fiz. bir maddenin, çekişle dövüldüğü zaman yayılması vasfı.

merâre مراره (a. i. c. : merâir) : anaî. öd kesesi.

merâret مرارت (a. i.) : acılık, tatsızlık.

merâret-i esâret : esirliğin acılığı.

merâsîd مراسيد (a. i. mersad'ın c.) : rasat yerleri.

merâsî مراسي (a. i. mersiyen'in c.) : mersiyeler, ağıtlar.

merâsî مراسي (a. i. mersâ'nın c.) : li-manlar, gemilerin barındığı yerler.

merâsîd مراسيد (a. i. mîrsâd ve mîrsad'ın c.) : rasat yerleri, gözetme yerleri.

merâsim مراسيم (a. i. resm'in c.) : 1. resmî muâmeleler; resmî törenler, seremoniler.

merâsim-i teşrîfâtîyye : protokol seremonisi.

merâsîd مرashed (a. i. merşed'in c.) : mak-sada ulaştıran doğru yollar.

merâti' مراتع (a. i. merta'ın c.) : çayır-lar, otlaklar.

merâtib مراتب (a. i. mertebe'nin c.) : rüt-beler, dereceler.

merâvih مراويح (a. i. mirvaha'nın c.) : 1. ovalar, cöller. 2. etrafı açık ve rüzgârlı yerler.

merâvih مراوح (a. i. mirvaha'nın c.) : yelpâzeler.

merâyâ مرایا (a. i. mirât'ın c.) : aynalar. (bkz : mecâlî, merâî).

merâyâ-yi huzûz : hazların aynaları.

merâzibe مرازبه (a. i. merzûbân'ın c.) : hudut muhafızlar, serhat beylerbeyleri.

merba' مريع (a. i. rebî'den. : merâbî') : ilkbaharda oturan ev.

merba'-nişin مريع نشين (a. f. b. s.) : yaz-lıkta oturan.

merbat مربوط (a. i.) : koyun, keçi bağ-lanacak yer; ahır; ağıl.

merbû' مربوط (a. i.) : kul, köle. (bkz : memlûk).

merbûb مربوط (a. i.) : kul, köle. (bkz : memlûk).

merbût مربوط (a. s. rabt'dan.) : 1. rapt-olunmuş, bağlanmış, bağlı. 2. ulaşılmış, bitişmiş, bitişik. 3. iliştilirilmiş, eklenmiş. 4. bağlı. (bkz : vâ-beste).

merbûtât مربوطات (a. i. ve s. merbût'un c.) : raptolunmuş şeyler, ekli, bağlı şeyler.

merbûtât-ı hâdis : huk. [eskiden] eskiden beri tapu ile tasarruf olunagelirken sonradan bir tak-rib ile ruhban eline geçmiş ve manastıra merbût olmak üzere tapusuz tasarruf olunmakta bulunmuş olan arâzî demektir ki, bunlarda arâzî-i emîriye hükümleri tatbik olunur manastır nâmına tasarrufa müsaade edilmez.

merbûtât-ı kadime : huk. [eskiden] bir manas-tıra eskidenberi merbût olan ve merbûtiyeti defter-hânede mukayyet bulunan arâzî olup tapu ile ta-sarruf olunmaz ve alınıp satılmaz.

merbûten مربوطاً (a. zf.) : raptedilerek, bağlanmış olarak.

merbûtiyyet

merbûtiyyet مربوطیت (a. i.) : merbutluk, bağlılık, eklilik.

merc مرج (a. i. c. : mürûc) : çayır, çayırılık. (bkz : mertâ').

merc مرج (f. s.) : "herc" ile birlikte kullanılır. **Herc ü merc** : karmakarışık, altüst.

mercân مرجان (a. i.) : mercan, fr. corail.

mercâne مرجانه (a. i.) : mercan tânesi.

merci' مرجع (a. i. rûcû'dan. c. : merâci') : 1. rûcû edilecek, dönülecek yer. 2. mürâcaat olunacak, başvurulacak yer, kimse.

merci'-i küll : bütün işler için başvurulacak makam.

merci'-i resmî : bir idârenin veya bir me'mûrun bağlı bulunduğu üstün yer.

merci'-i rû'yet : huk. bir işin görülmesi için başvuru yer.

mercû مرجو (a. s. recâ'dan.) : 1. umulan. 2. ricâ olunan. [aslı : "mercûv" dur].

mercûh, mercûha مرجوح , مرجوحه (s. rûchân'dan.) : 1. başka bir şeyin kendisine üstün tutulduğu şey. 2. hasmından önce iddiasını ispâta salâhiyeti olmayan.

mercûl مرجول (a. s.) : 1. kıllı, kıllanmış, başında saç bitmiş. 2. zool. ayak yerinde olan kanatları karnında veya başında bulunan hayvan.

mercûl-ül-batn : zool. karından ayaklı.

mercûm مرجوم (a. s. recm'den.) : recm olunmuş, taşlanmış.

merd مرد (f. i.) : 1. adam, insan. 2. erkek. 3. özü, sözü doğru, kabadayı, yiğit. **Nâ-merd** : korkak; alçak, kancık [kişi].

merd-i garib : yabancı, gurbete düşmüş kişi.

merd-i Hüdâ (Allah adamı) : ermiş kişi.

merd-i kıbtî : çingenenin merdi, özü sözü doğru ve cesur olanı.

merdân مردان (f. i. merd'in c.) : mertler, insanlar, erkekler, yiğitler.

merd-âne مردانه (f. zf.) : ere, erkeğe yakışacak yolda, mertçe, erkekçe. (bkz : bahâdir-âne).

merdânegî مردانگی (f. i.) : mertlik, yiğitlik, cesurluk.

merdâne-ser-gerdan مردانه سرگردان (f. b. i.) : bir çeşit terlik.

merdâne-zenâne مردانه زنانه (f. b. i.) : bir çeşit kadın terliği.

merdân-hüdâ مردان خدا (f. b. s.) : erenler.

merd-beçe مرد بچه (f. b. i.) : mert oğlu mert, yiğit oğlu yiğit.

merdi مردی (f. i.) : 1. mertlik, erkeklik, erlik. 2. cesurluk. 3. hamiyet, insanlık.

merdûd مردود (a. s. redd'den.) : 1. red-dolunmuş, kovulmuş. 2. geri döndürülmüş, geri çevrilmiş.

merdûdiyyet مردودیت (a. i.) : merdudluk, kovulmuşluk, geri çevrilmişlik.

merdûm مردم (f. i. c. : merdûmân) : 1. insan, adam. (bkz : mer'). 2. gözbebeği. **merdûm-i çeşm** : gözbebeği.

merdûmân مردمان (f. i. merdûm' ün c.) : insanlar, adamlar.

merdûm-âzâr مردم آزار (f. b. s.) : insan inciten. (bkz : dil-şiken).

merdüme مردمه (f. i.) : gözbebeği. (bkz : merdümek).

merdümek مردمک (f. i.) : 1. küçük adam. 2. mercimek, gözbebeği. (bkz : merdûm). **merdümek-i çeşm** : gözbebeği.

merdûm-giriz مردمگیر (f. b. s.) : insanlara karışmaktan hoşlanmayan, insanlardan kaçan, fr. misanthrope.

merdûm-giyâ مردم گیا (f. b. s.) : bot. kurutan, adamotu.

merdüm-giyâh, merdüm-giyeh ، مردم گیاه

merdüm-giyeh (f. b. i.) : **bot.** kankurutan, ab-düsselâm denilen müşhil, adamotu.

merdüm-hâr مردم خوار (f. b. s.) : 1. insan yiyen [vahşî hayvan]. 2. yamyam.

merdümi مردمی (f. i.) : insanlık, adamlık.

merdüm-küş مردم کش (f. b. s.) : adam öldüren. (bkz : katil).

merdüm-zâd زاد مردم (f. b. i.) : insan oğlu. (bkz : benî Âdem).

mer'e مرأة (a. i. c. : nisâ') : kadın. (bkz : zen).

merec مرج (a. i.) : 1. kararsız olma. 2. zorunlu olma.

merede مرده (a. i. mârid'in c.) : direnenler, inatçılar. (bkz : anede).

merehân مرحان (a. i.) : 1. ferah, sevinç. 2. zayıf olma.

meremmet مرمت (a. i.) : tâmir, onarma; üstünkörü tâmir.

meremmet-i gayr-i müstehleke : **huk.** [eskiden] çürük tahtanın yerine başkasını koymak yahut çürümüş merdiveni yeniden yapmak gibi sonradan sökülüp alınabilmesi kabil olan ilâve.

meremmet-i müstehleke : **huk.** [eskiden] duvara badana, boya vurma gibi sökülüp alınması kabil olmayan fazlalık.

merfû مرفوع (a. s. ref'den.) : 1. ref'olunmuş, kaldırılmış, yükseltilmiş.

merfû-ül-vezâre : vezirlerden işlediği bir suçtan veya devletçe görülen herhangi bir sebepten dolayı vazifesinden azile berâber vezirlik rütbesi alınmış olanlar. 2. hükümsüz bırakılmış. 3. a. gr. zamme (o, ö, u, ü) ile hareketlenmiş [harf]. (bkz : mazmûm). 4. mat. ifâde edilen bir kuvvete yükseltilen miktar.

merfûât مرفوعات (a. i. merfû'nun c.) : 1. bir yerde kullanılmak üzere kaldırılmış eski eşyâ. 2. zamme ile hareketli kelimeler.

merfûd مرفود (a. s.) : armağan olarak verilen [nesne].

merg مرغ (f. i.) : 1. çayır, çimen. (bkz : merta'). 2. sebze.

merg مرگ (f. i.) : ölüm. (bkz : irtihâl, mevt).

merg-a-mergi : umûmî ölüm [hastalıktan].

merg-i şâdi : sevinç ölümü.

mergâ merg مرگا مرگ (f. b. i.) : umumî vebâ hastalığı.

mergub, mergube مرغوب ، مرغوبه ("gu" lar uzun okunur, a. s. rağbet'den.) : 1. rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesce sevilip aranılmış. 2. istenilen, sevilen. (bkz : makbûl). 3. i. [ikincisi] kadın adı.

mergul, mergule مرغول ، مرغوله ("gu" lar uzun okunur, a. s.) : 1. bükülmüş, kıvrılmış [saç]; kıvrıcık [saç]. **Zülf-i mergul** : kıvrılmış, kıvrıcık saç. 2. kuş sesi. 3. âhenkli ses.

merg-zâr مرغزار (f. b. s.) : çayırılık, çimenlik, sulak [yer].

merhabâ مرحبا (a. n.) : 1. "genişlenin", "rahat oturun!" mânâsına bir selâmlaşma sözü. 2. günaydın, hoş geldiniz. 3. nazımda övülen kimseye hitâbolarak kullanılır.

merhale مرحلة (a. i. rihlet'den, c. : merâhil) : 1. menzil, konak. 2. iki menzil, konak arası. 3. bir günlük yol.

merhale-nişin مرحله نشین (a. f. b. i.) : yolcu, seyyah, turist.

merhamet مرحمت (a. i. rahm'den, c. : merâhim) : şefkat gösterme, acıma; birini esirgeme. **Bi-merhamet** : merhametsiz, acımaz.

merhamet-bahş مرحمت بخش (a. f. b. s.) : merhamet eden, merhametli.

merhameten مرحمة (a. zf.) : merhamet ederek, acıyarak.

merhamet-güster

merhamet-güster مرحمت گستر (a. f. b. s.) : merhamet yayıcı, merhametli. (bkz : merhamet-perver, merhamet-şîâr).

merhamet-güsterî مرحمت گستری (a. f. b. i.) : merhamet yayıcılık, merhametlilik. (bkz : merhamet-perverî, merhamet-şîârî).

merhamet-penâh مرحمت پناه (a. f. b. s.) : merhametli. (bkz : merhamet-güster, merhamet-perver, merhamet-şîâr).

merhamet-perver مرحمت پرور (a. f. b. s.) : merhametli, esirgeyici. (bkz : merhamet-güster, merhamet-penâh, merhamet-şîâr).

merhamet-perverâne مرحمت پرورانه (a. f. zf.) : merhametlilikle, esirgeyicilikle.

merhamet-perverî مرحمت پروری (a. f. b. i.) : merhametlilik, esirgeyicilik. (bkz : merhamet-şîârî).

merhamet-şîâr مرحمت شعار (a. f. b. s.) : âdeti, merhamet olan, merhametli. (bkz : merhamet-güster, merhamet-penâh, merhamet-perver).

merhamet-şîârî مرحمت شکاری (a. b. i.) : merhametlilik. (bkz : merhamet-perverî).

merhem مرهم (a. i. c. : merâhim) : 1. melhem, deriye içirilerek veya sürülerek kullanılan tereyağı kıvamında yağlı ilaç. 2. mec. acıyı, sertliği gidercek ve avunduracak olan sebep.

merhem-sâ[y] مرهم سا [ی] (a. f. b. s.) : merhem sürücü, çâre bulucu, bulan.

merhem-sâz مرهم ساز (a. f. b. i.) : çâre bulan.

merhem-sâzî مرهم سازی (a. f. b. i.) : çâre buluculuk.

merhûb مرهوب (a. i.) : 1. arslan (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr). 2. s. korkunç şey.

merhûm, merhûme مرحوم ، مرحومه (a. s. rahm'den.) : 1. Allah'ın rahmetine kavuşmuş, Allah'ın rahmetiyle müjdelanmış. (bkz : mağfûr). 2. ölmüş, ölü. [Müslümanlar hakkında]. (bkz : müteveffâ). **Ümmet-i merhûme** : Müslümanlar.

merhûn مرهون (a. s. rehn'den) : 1. rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı, garanti olarak verilen şey. 2. muayyen zaman, bir şeye bağlı. **Umûr-i merhûne** : zamânı beklenen işler.

merhûnün-bih : huk. [eskiden] rehnedilen malın mukabili olan hak.

merhûz مرحوض (a. s.) : yıkanmış. (bkz : magsûl).

merî مری (a. i.) : anat. mide ile bül'üm arasında bulunan yemek borusu.

mer'î, mer'iyye مرعی ، مرعیه (a. s. riâyet'den.) : 1. riâyet edilen, saygı gösterilen. 2. gözetilen, yürürlükte olan. (bkz : cârî).

mer'iy-ül-hâtir : hatırlı, îtibarlı, sözü geçer.

mer'î, mer'iyye مرئی، مرئیه (a. s. rü'yet'den) : gözle görülen. **Gayr-i mer'î** : gözle görülmez.

merîd مرید (a. s.) : başı sert, inatçı. (bkz : anûd, musırr).

Merih مریح (a. h. i.) : astr. Dünyâ'dan sonra Güneş'e en yakın olan seyyâre (*gezeğen), Sakit, Mars. [Merih'de su ve hava vardır, yüzünün yarısı karlarla kaplıdır; Güneş'in etrafındaki devresini 687 günde tamamlar]. (bkz : Mirrîh).

mer'iyât مرئیات (a. s. mer'î'nin c.) : gözle görülen şeyler.

mer'iyet مرعیت (a. i.) : hükmü yürürlükte olma.

merkab, merkabe مرقبه ، مرقب (a. i. c. : merâkib) : 1. gözetleme, gözleme yeri kulesi. 2. astr. semânın kuzey yarımküresinde Feres-i Ekber (Pegasus) burcunun büyük dörtgeninin büyük kenarının sağ köşesinde bulunan yıldız, markab; lâât. **Beta Pegasus.**

merkad مرقد (a. i. c. : merâkîd) : mezar, kabir. [aslı : "yatacak, uyuyacak yer" demektir].

merkeb مرکب (a. i. rükûb'dan. c. : merâkib) : 1. rükûbedilecek, binilecek şey, binek. 2. vapur, gemi, kayık gibi şeyler. 3. eşek. [dilimizde yalnız "eşek" mânâsına kullanılır].

merkez مرکز (a. i. rezk'den. c. : merâ-

kiz) : 1. yuvarlak bir çizginin (çenberin) her noktasından aynı uzaklıkta bulunan nokta. **Kuvve-i an-il-merkeziyye** : fiz. *merkezkaç kuvvet, bir merkezin etrafında hareket eden bir cismi, o merkezden uzaklaştıran kuvvet, fr. **force centrifuge**. **Kuvve-i ile-l-merkeziyye** : fiz. *merkezil kuvvet, muhitten merkeze doğru yönelen kuvvet, fr. **force centripète**. 2. bir şeyin en işlek yeri, orta yeri, işlek yer. 3. kollara ayrılan bir teşkilâtın, bir kuruluştun umûmî idâre yeri. 4. en yüksek dereceli polis karakolu. 5. tarz, sûret, şekil, yol.

merkez-i âlem : astr. Güneş.

merkez-i Arz : jeol. Arz'ın, Dünya'nın merkezi,

merkez-i dâhili : jeol. iç merkez, hareketin (*deprem) yer içindeki merkezi.

merkez-i devr : fiz. hareket eden bir cismin etrafında devrettiği nokta.

merkez-i hâk : toprağın, dünyânın merkezi.

merkez-i kemâl : mükemmellik merkezi.

merkez-i küre-i semâ : astr. küre-i semânın merkezi ki, aynı zamanda arzın merkezidir.

merkez-i mih-i nuhâi : anat. dimağda cümle-i asabiyye kısmının tamâmen toplandığı nokta.

merkez-i siklet : ağırlık merkezi.

merkez-i tazyik : fiz. tazyik, ağırlık noktası.

merkez-i teşri : kanun yapma merkezi.

merkezî, merkeziyye مرکزی (a. s.) : merkeze mensup, merkezle ilgili, merkez-

de, işlek yerde bulunan. **Devâir-i merkeziyye** : merkezde, işlek yerde bulunan dâireler.

merkeziyyet مرکزیت (a. i.) : bütün işlerin, emirlerin bir merkezden çıkması, merkezleştirilmesi. **Adem-i merkeziyyet** : bir idâreye bağlı olan bölümlerin, kendi kendilerini idâre sistemi. **Usûl-i merkeziyyet** : merkeziyyet usûlü, bütün işlerin merkezleştirilmesi usûlü, bir merkezden idâre edilmesi usûlü, sistemi.

merkûb مرکوب (a. s. rûkûb'dan.) : 1. üzerine binilmiş; bindirilmiş. 2. sarı meşinden yapılan bir çeşit ayakkabı.

merkum, merkume مرقومہ ("ku" lar uzun okunur. a. s. ve i. rakam'dan.) : 1. yazılmış, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). 2. bayağı, âdi, işsiz güçsüz, aşağılık kimse.

merkuman مرقومان ("ku" uzun okunur.

a. i. c.) : iki kişi hakkında kullanılır.

merkûz مرکوز (a. s. rezk'den) : 1. rezkolunmuş, dikilmiş, saplanmış. 2. mec. tabiatında, yaradılışında bulunan.

merkûziyyet مرکوزیت (a. i.) : merkûzluk, dikilme, saplanma.

mermer مرمر (a. f. i.) : mermer. [aslı : Yunancadır].

mermer şâhi : çok ince dokuma pamuklu.

mermi مرمی (a. s. i. remy'den. c. : mermiyât) : 1. remyolunmuş, atılmış. 2. ateşli silâhlarda atılan tâne, kurşun, fişek, gülle.

mermiyât مرمیات (a. i. ve s. mermi'nin c.) : 1. remyolunmuş, atılmış nesneler. 2. ateşli silâhlarda atılan tâneler, kurşunlar, fişekler.

mermûz مرموز (a. s. remz'den.) : remz olunmuş, işaretlerle anlatılmış, imâ edilmiş.

mermûzât مرموزات (a. s. c.) : remiz ve işaretlerle anlatılan şeyler.

mermûzât-ı Mısıriyye : Mısır hiyeroglifi.

merrât مرات (a. i. merre'nin c.) : defalar, kerreler, bir çok defalar. (bkz : kerrât).

merre مره (a. i.) : defa, kerre.

merre-i vâhide : bir defa.

merret-en-bâ'de uhrâ : birbiri ardınca birkaç defa.

merreten ba'de merretin : tekrar tekrar.

mersâ مرسا (a. i. c. : merâsi) : liman, geminin demir attığı yer.

mersâ-yi Kostantiniyye : İstanbul limanı.

mersad مرصد (a. i. rasad'dan. c. : mersâd) : rasat yeri, gözleme yeri. (bkz : mîr-sâd).

mersâd مرصاد (a. i. c. : merâsid) : rasat yeri, gözleme yeri. (bkz : mîrsâd).

mersiye

mersiye مرثیه (a. i. c. : merâsî) : ağıt, birinin ölümü üzerine duyulan teessürü anlatmak için yazılan manzûme.

mersiye-hân مرثیه خوان (a. f. b. s.) : ağıt okuyan, ağıtçı. (bkz : nevâhe).

mersiye-hânî مرثیه خوانی (a. f. b. i.) : ağıt okuyuculuk, ağıtçılık.

mersiye-kâr مرثیه کار (a. f. s.) : ağıtçı, ağıt okuyan.

mersûd مرصود (a. s. rasad'dan) : rasadolunmuş; hesaplanmış, ölçülüp biçilmiş.

mersûm مرسوم (a. s. resm'den.) : 1. resmolunmuş, yazılmış, çizilmiş. 2. bahsi geçmiş, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). 3. [evvelce] Müslüman olmıyan kimseler için : "merkum" mânâsına kullanılan bir söz idi. 4. an'ane, *gelenek.

mersûs مرصوص (a. s. resâs'dan) : 1. kurşun mâdeniyle sağlamlaştırılmış şey. 2. sağlam. (bkz : metîn, muhkem). **Bünyân-ı mersûs** : sağlam yapı.

merşed مرشد (a. i. c. : merâşid) : mak-sada ulaştırıcı doğru yol.

mert مرت (f. s.) : çevik, hareketli. (bkz : zinde).

merta' مرتاع (a. i.) : mer'a, otlak, çayır. (bkz : merc).

mertebânî مرتبانی (a. s.) : Merteban'da yapılan bir cins çanak çömlek.

mertebe مرتبه (a. i. c. : merâtib) : 1. derece, basamak. 2. rütbe; pâyeye. 3. miktar.

mertebe-i âliye : yüksek derece.

mertebe-i bâlâ : üst derece.

mertebet مرتبت (a. i.) : (bkz : mer-tebe).

mertûb مرطوب (a. s. ratb'dan.) : rütûbetli, nemli, ıslak, yaş.

mertûm مرتوم (a. s.) : kırılmış, ufalanmış.

mer'ûb مرعوب (a. s. ru'b'dan) : korkmuş, ürkmüş.

mer'ûben مرعوباً (a. zf.) : korkarak, ürkererek, korku ile.

mervaha مروحه (a. i. c. : merâvîh) : ova, çöl; her tarafından rûzgâr esen yer.

Merve مروه (a. h. i.) : Mekke'de bir dağın adı olup, hacılar bununla Safâ Ovası'nda sa'y ederler, yâni 7 defa gidip gelirler ki hac farîzasının rûkûnlerindendir.

mervî مروى (a. s. rivâyet'den.) : rivâyet olunan, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen.

Meryem مريم (a. h. i.) : Hz. İsâ'nın annesi. **Buhûr-i Meryem** : bot. siklamen, tavşankulağı da denilen çuhaçiçeğiğillerden yaprak ve çiçek sapları kökten sürme, çiçekleri başaşağı dönmüş bir süs çiçeği.

Meryem-âne مریمانه (a. f. zf.) : Meryem-cesine, Meryem gibi nezihâne.

meryemiyye مرییه (a. i.) : bot. adaçayı, lât. *salvia ceratophylloides*.

merz مرز (f. i.) : 1. yer, toprak. 2. sınır. (bkz : hadd, merzbûm).

merzâ مرضی (a. s. marîz'in c.) : hastalar, hastalıklar, sayrılar.

merzaga مرزغه (a. i.) : bataklık, kokulu su birikintisi olan yer.

merzagî مرزغی (a. s.) : bataklığa âit, fenâ kokan su birikintisi olan yerlerle ilgili.

merzât مرضات (a. i.) : rızâ, râzî olma, hoşnutluk. **İbtigaen li-merzâtî'llâh, Taleben li-merzâtî'llâh** : Allah rızâsı için.

merz-bân مرزبان (f. b. i.) : hudut muhâfızı, sınır beyi. (bkz : merz-vân).

merzbûm مرزبوم (f. i.) : hudûdu belli memleket, ülke.

merzencûş مرزنجوش (a. i.) : bot. mer-
canköşk, sıçankulağı [otu], lât. **origanum maio-
rana**. (bkz : merzengûş).

merzengûş مرزنگوش (f. i.) : bot. mercan-
köşk denilen fesleğene benzer bir çiçek, sıçanku-
lağı [otu], lât. **origanum maiorana**. (bkz : mer-
zencûş).

merz-gûn مرزگون (f. b. i.) : tenâsül âleti.
(bkz : kadîb, kîr, lâ-yukal).

merzî مرضی (a. i. rızâ'dan) : râzılık,
hoşnutluk. **Gayr-i merziyye** : beğenilmemesi.

merzûk مرزوق (a. s. rızk'dan.) : 1. rızık-
lanmış, rızık verilmiş. 2. bahtiyar, mutlu. [müen-
nesi "merzûka" kadın adıdır].

merzûl مرذول (a. s.) : rezîl, rüsvâ
edilmiş.

merzûbân مرزبان (a. b. i.). (bkz : merz-
bân, merz-vân).

merzûbûm مرزبوم (f. i.) : iklim.

merz-vân مرزوان (f. b. i.) : hudut mu-
hâfızı, sınır beyi. (bkz : marz-bân)

mesâ' مساء (a. i.) : akşam. **Subh ü
mesâ** : sabah akşam.

mesâ' مصاع (a. i.) : kuyumcu eşyası.

mesâb مثاب (a. i.) : 1. geri dönülecek
yer. 2. suyun biriktiği, insanların toplandığı yer.
(bkz : mecma').

mesâbe مشابه (a. i.) : derece, rütbe;
kadar.

mesâbîh مصابيح (a. i. misbâh'ın c.) :
kandiller, çırağlar, aydınlatma âletleri.

mesâbir مابیر (a. i. misbâr'ın c.) :
1. hek. yara fitilleri. 2. sondalar.

mesâcid مآجد (a. i. mescid'in c.) : 1.
mescidler. 2. içinde cumâ ve bayram namazları
kılınması şer'an câiz olmıyan küçük câmiler.

mes'adet مسامت (a. i. sa'd'den) : saâdet,
bahtiyarlık, kutluluk.

mesâet مسائت (a. i.) : fenâlık etme, fenâ
iş yapma.

mesâfât مسافات (a. i. mesâfe'nin c.) :
aralar, uzaklıklar.

mesâfât-ı baide : uzak mesâfeler.

mesâfe مسافه (a. i. c. : mesâfât, mü-
sâf.) : ara, uzaklık. **Kat'-ı mesâfe** : yol alma. **jeod.**
bir nevî arâzî ölçme ve hesaplama metodu.

mesâfe-i semt-ür-re's : herhangi bir yıldızın
mevkii ile semt-ür-re's noktasının, râsıdın gözünde
teşkil ettiği açı.

mesaff مصف (a. i. sâff'dan. c. : mesâff) :
sıra sıra dizilme yeri; harb safları yeri.

mesâg مساع (a. i. sevg'den.) : izin.
(bkz : ruhsat, cevâz).

mesâg-i kanûnî ("ka" uzun okunur) : kanûnen
izin verilmiş.

mesâg-i şer'î : şer'iatin verdiği izin.

mesâha, **mesâhat** مساحه, مساحت (a. i.) : ölçme
[yer]. [aslı : "misâha, misâhat" dir].

mesâhif مصاحف (a. i. mushaf'ın c.) : 1.
sahife hâline getirilmiş şeyler, kitaplar. 2. Mushaf-
lar, Kur'anlar. **Tedkik-i mesâhif** : basılan veya
elle yazılan Kur'an-ı Kerim'leri imlâ, hareke ba-
kımından gözden geçirme.

mesâhin مسابخن (a. i. meshane'nin c.) :
öteberi ısıtacak şeyler.

mesâî مساعي (a. i. c.) : çalışmalar. **İb-
zâl-i mesâî** : bol çalışma.

mesâî-i cemîle : güzel çalışmalar.

mesâib مصائب (a. i. mus'ab'ın c.) : zor
işler, müşküller.

mesâib مصائب (a. i. musibet'in c.) : 1.
felâketler. 2. s. mec. uğursuzlar.

mesâib-i dünyeviyye

mesâib-i dünyeviyye : dünyâ felâketleri.

mesâib-penâh مصائب بناء (a. f. b. i.) :
musibetlerin, belâların sığınacağı.

mesâid مصاعد (a. i. mas'ad'ın c.) :
yukarı çıkacak yerler.

mesâid مصائد (a. i. sayd'dan. masîd'in
c.) : av yerleri.

mesâil مسائل (a. i. mes'ele'nin c.) :
meseleler.

mesâil-i amika : derin meseleler.

mesâil-i hukuk : hukuk meseleleri.

mesâil-i müteahhire : huk. görülen veya görü-
lecek olan bir dâvâyı te'hîr etme, ileriye bırakma.

mesâil-i mütekaddime : huk. bir dâvâ görül-
mezden önce yapılması icâbeden işler.

mesâil-i şettâ : dağınık meseleler, maddeler.

mesâir مسائر (a. i. mis'ar'ın c.) : ateş
küşküleri, ateş karıştırmıya yarıyan demirler.

mesâk مساق (a. i.) : sevk edilecek yer,
sürücek yer.

mesâkib مشاقب (a. i. miskab'ın c.) :
matkaplar, delme âletleri.

mesâkıl مصاقل (a. i. miskal'ın c.) : 1.
cılâlıyan, parlatan âletler. 2. ince, zarif hatipler.

mesâkıt مساكط (a. i. maskat ve maskıt'ın
c.) : düşecek yerler.

mesâkil مشاكيل (a. i. miskal'ın c.) : miş-
kallar, 1,43 dirhemlik ağırlık ölçüleri.

mesâkin مساكن (a. i. mesken'in c.) :
meskenler, oturulacak yerler. (bkz : büyütl).

mesâkin مساكين (a. s. miskîn'in c.) :
1. ziyâdesiyle fakir olanlar. 2. miskinler, uyuşuk-
lar; miskin hastalığına tutulmuş kimseler.

mes'al مسعل (a. i.) : hek. boşgazda
öksürecek yer.

mesâlib مشالپ (a. i. meslebe'nin c.) :
ayıplar, eksiklikler, kusurlar. (bkz : nakais).

mesâlih مصالح (a. i. maslahat'ın c.) :
işler. **Eshâb-ı mesâlih**, **Erbâb-ı mesâlih** : hükümet
dâirelerinde bitecek işleri olan kimseler.

mesâlih-i mescit : huk. [eskiden] mescitten
maksûdolan gayenin tahakkuku için imam, hatip,
müezzin, kayyum tâ'yini ve mescidin tenvîr ve
tefrîşi için gereken malların mübâyaaşı gibi şeyler.

mesâlih-i vâkıa-i yevmiyye : her gün vâkı
olan işler.

mesâlik مسالك (a. i. meslek'in c.) : sü-
lûk edilen, tutulan yollar.

mesâlis مشاث (a. i.) : müz. üç telli
sazlar.

mesâm, mesâmet مصامت (a. i.) :
duracak yer.

mesâmi' مسامع (a. i. misma'ın c.) : 1.
işitme âletleri. 2. kulaklar.

mesâmir مسامير (a. i. mismâr'ın c.) :
çiviler, mihlar.

mesâmir-i nisyân'a ta'lik (unutma çivisine
asma) : ehemmiyet vermeksizin geleceğe ta'lik,
asintıda bırakma.

mesâmm ممام (a. i. mesemm'in c.) :
cilt üzerindeki küçük delikler.

mesâmm-ül-cild : hek. cilt üzerindeki küçük
delikler.

mesâmmât مامات (a. i. mesâmm'in c.) :
cilt üzerindeki küçük delikler. **Zû-mesâmm**, **mesâmmât** : mesâmmâtı olan cisimler. **Zû-mesâmmiyyet** :
fiz. her cismin zerreleri arasında mesâmmâtı
bulunması.

mesâmmât-ı mahsûse, -zâhire : **fiz.** cisimlerin
zerreleri arasında olup gözle görülemiyen aralıklar.

mesâmmât-ı mahsûse, -ı zâhire **fiz.** cisimlerin
zerreleri arasında olup gözle veya mikroskopa
görülebilir delikler. [kelime bizde şeddetsiz olarak
kullanılır].

mesâne مشانه (la. i.) : sidik kavuğu.

mesânî مثانی (a. i. mesnâ'nın c.) : bir

şeyin tekrârı. **Seb'ül-mesânî** : yedi âyetten meydana gelen ve Kur'ân'ın ilk sûresini teşkil eden "Fâtiha" sûresi. [iki rekâtta iki defâ okunduğu için bu ad verilmiştir].

mesânîd مسانيد (a. i. mesned'in c.) : rütbelere, derecelere; mevkîler.

mesânîd-i âliyye : yüksek rütbelere, mevkîlere.

mesânî-yül'üd مثنى العود (a. b. i.) : 1. tanburun, lağutanın ikinci teli. 2. iki telli tanbur; bulgari.

mesârib مسارب (a. i. mesrebe'nin c.) : 1. çayırlar, otlaklar. 2. göğüsten karına kadar olan yerde biten kıllar.

mesârih مسارح (a. i. mesrah'ın c.) : otluklar, çayırliklar.

mesârr مسار (a. i. meserret'in c.) : sevinçler, zevkler. (bkz : meserrât). [dilimizde çok zaman müfret (*tekil) gibi kullanılır]. **Maal-mesârr** : meserretle, sevinçle; zevkle.

mesâs مساس (a. i.) : asıl, esas, kök.

mesâtîr مساطر (a. i. mistâr'ın c.) : 1. çizgi çizme âletleri, cetveller. 2. mastarlar [inşâata kullanılır].

mesâvî مشاوي (a. i. mesvâ'nın c.) : meskenler, hâneler, evler.

mesâvî مساوي (a. i. sâ'ün c.) : fenâliklar, kötülükler. [zıddı : mahâsin].

mesâvik مساويك (a. i. misvâk'ın c.) : misvaklar.

mesbaa مسبحة (a. i.) : yırtıcı hayvanı çok olan yer.

mesbûk مسبوق (a. s. sebkat'den.) : 1. sebk etmiş, geçmiş, başkalarından geri kalmış, arkada bırakılmış. 2. önde bulunan, ondan evvel geçmiş. **Gayr-i mesbûk**, **Nâ-mesbûk** : benzeri olmayan, hiç görülmemiş.

mesbûk-ül-emsâl : benzerleri görülmemiş.

mesbûk-ül-hidme : hizmeti, emeği geçmiş.

mesbûk-üz-zikr : zikri, adı geçmiş.

mesbûk مسبوك (a. s. sebk'den.) : kalıba dökülmüş. **Maâdin-i mesbûke** : kalıba dökülmüş mâdenler. **Tibr-mesbûk** : kalıba dökülmüş altın.

mescen مسجن (a. i.) : hapishâne, cezâevi, zindan. (bkz : mahbes).

mescid مسجد (a. i. sücûd'dan. c. : mesâcid) : secde edilecek, namaz kılınacak yer, küçük câmi.

mescid-i aksâ : Kudüs'deki meşhur büyük câmi.

mescid-ül-harâm : Mekke'de Kâbe'nin bulunduğu en büyük ma'bed.

mescûd مسجود (a. s.) : secde edilmiş, kendisine tapılmış; Allah. **Hâlik-ı mescûd** : Zâtına secde edilen Allah.

mescûm مسجوم (a. s.) : dökülmüş, saçılmış. **Dem-i mescûm**, **Eşk-i mescûm** : dökülmüş gözyaşı.

mescûn مسجون (a. s. sicn'den.) : hapsedilmiş, zindana atılmış.

mescûr مسجور (a. i.) : 1. taşkın su, deniz. 1. alevli ateş; kızgın fırın.

mesdûd مسدود (a. s. sedd'den.) : seddolunmuş, kapanmış, kapalı, tıkanmış, tıkalı. **Bâb-ı mesdûd** : kapalı kapı.

mesed مسد (a. i.) : sağlam bükülmüş. ip. [hurma lifinden de olur].

mesel مثل (a. i. c. : emsâl) : 1. örnek, benzer, nümûne. (bkz : mânend, nazîr, şibîh). 2. dokunaklı ve mânâlı söz. 3. terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye. **Darb-ı mesel** : atasözü, fr. proverbe.

meselâ مثلاً (a. zf.) : misal olarak, şunun gibi, söz gelişi. (bkz : meselen).

mes'ele مسألة (a. i. suâl'den. c. : mesâil) : 1. sorulup karşılığı istenilen şey 2. çözülmesi istenilen şey, problem, fr. problème. 3. ehemmiyetli iş. 4. savaş, cenk.

mes'ele-i müstehhire

mes'ele-i müstehhire : huk. esas dâvânın tatbiki sırasında meydana çıkıp halli o mahkemenin vazifesi dışında ve esas dâvânın halline te'siri olan nizâlar, ihtilâflar.

mes'ele-i nâs : huk. [eskiden] nâsdan tese'ül edilerek alınan mal.

mes'ele-i zâile : geçen savaş.

meselen مثلاً (a. zf.) : misal olarak, söz gelişi, şunun gibi. (bkz : meselâ).

mesemm مسم (a. i. c. : mesâmm) : cilt üzerindeki küçük delik.

mesemme مسمه (a. i. c. : mesâmm, mesâm-mât) : ufak delikler.

me'sere أثره (a. i. c. : meâsir) : güzel eser, nişan, iz.

meser مسر (f. i.) : 1. buz. (bkz : yah). 2. soğuk. (bkz : berd, serd).

meserrât مسرات (a. i. meserret'in c.) : sevinçler, şenlikler.

meserret مسرت (a. i. sürûr'dan. c. : meserrât) : sevinç, şenlik.

meserret-âver مسرت آور (a. f. b. s.) : meserret, sevinç getiren, sevindiren, sevindirici. (bkz : meserret-engiz).

meserret-bahşâ مسرت بخشا (a. f. b. s.) : meserret, sevinç bağışlayan.

meserret-efzâ مسرت افزا (a. f. b. s.) : meserreti, sevinci artıran.

meserret-engiz مسرت انگيز (a. f. b. s.) : meserret meydana getiren, sevindiren, sevindirici. (bkz : meserret-âver).

mesfû' مسفوع (a. s.) : nazar değmiş. **mesfû'-ül-ayn** : gözü çukurlanıp içine batmış.

mesfûh مسفوح (a. s.) : 1. dökülmüş, akıtılmış. 2. i. coğr. dağ eteği.

mesfûk, **mesfûke** مسفوك، مسفوكه (a. s.) : sefkedilmiş, dökülmüş, akıtılmış. **Hûn-i mesfûk** : akıtılmış kan.

mesfûr مسفور (a. s.) : yazılmış, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). [bu kelime, hakaret görmesi icâbeden aşağılık kimseler, daha çok düşmanlar hakkında kullanılırdı].

mesh مسح (a. i.) : 1. silme, sığama. 2. bir şeyi el ile sığama. 3. abdest alırken ıslak eli, başın dört bölüğünden bir bölüğüne sürme.

mesh مسح (a. s.) : şeklini değiştirerek çirkin bir hâle getirme.

meshâ' مسحاء (a. i.) : düz yer, düzlük.

meshane مسخنة (a. i. c. : mesâhin) : öteberi ısıtacak şey.

meshûf مسهوف (a. s.) : susamış, suya kanamamış. (bkz : atşân, teşne).

meshûk مسحوق (a. s. sahk'dan.) : sahkolunmuş, döğölüp toz hâline getirilmiş. **Sükker-i meshûk** : toz şeker.

meshûn مسخون (a. s.) : ısıtılmış.

meshûr مسحور (a. s. sihr'den.) : sihirlenmiş, sihire uğramış, büyülenmiş, büyüğü gibi tutkun.

meshût مسخوط (a. s.) : beğenilmeyen [iş].

mesih مسيح (a. s.) : üzerine yağ sürülmüş.

mesih مسيح (a. s. mesh'den.) : 1. mesholunmuş, başka bir şekle, hayvan kılığına girmiş olan [insan]. 2. acıbe, garibe, fr. **monstre**.

Mesih مسيح (a. h. i.) : Hz. İsa. [elini sürdüğü hastaların derhal iyileşmesinden kinâye olarak].

mesihâ-dem مسيحادم (a. b. i.). (bkz : mesihâ-nefes).

mesihâ-nefes مسيحانفس (a. b. s.) : Hz. İsa gibi nefesinde hayat bulunan, nefesi şifâ veren, nefesi te'sirli. (bkz : mesihâ-dem).

mesihî, mesihiyye مسيحى ، مسيحية

(a. s.) : 1. Hz. İsa'ya âit olan, onunla ilgili bulunan. 2. Hristiyan, Nasrânî.

mesihiyyûn مسيحيون (a. i. mesihî'nin c.) :

Hristiyanlar.

mesik مسيك (a. s.) : hasis, pinti.

mesil مثيل (a. s.) : benzer. (bkz :

mânend, misl, nazîr, şibîh).

mesil ميسيل (a. i. seylân'dan.) : suyun

aktığı, geçtiği yer. (bkz : reh-gûzâr).

mesîr, mesîre مسير ، مسيره

(a. i. seyr'dan.) : seyr edilecek, gezilecek yer, gezinti yeri. (bkz : teferrûc-gâh).

mesîre-gâh مسيره گاه (a. f. b. i.) :

mesîre yeri. [aslında "gâh" fazladır; çünkü "mesîre" : seyrangâh" demektir. Bununla berâber osmanlıcada kullanılır olmuştur].

mesken مسكن (a. i. sükûn'dan. c. : me-

sâkin) : sâkin olacak, oturulacak yer, oturulan ev. (bkz : beyt, hâne, ikamet-gâh, menzil, me'vâ).

mesken-i şer'i : huk. [eskiden] ikamete elverişli, mutfak ve şâire gibi teferruâtı hâvî olan mesken.

mesken ü medfen : oturacak ve gömülecek yer.

meskenet مسكنت (a. i.) : 1. miskinlik;

fakirlik, yoksulluk. 2. beceriksizlik.

meskenet-fiken مسكنت فكن (a.-f. b. s.) :

miskinliği gideren .

meskub مثقوب ("ku" uzun okunur.

a. s. sakb'dan.) : sakbolunmuş, delinmiş, delikli. (bkz : süfte). Lü'-lü'-i, dürr-i meskub : delinmiş, delikli inci.

meskûb مسكوب (a. s. sükûb'dan.) :

kalıba dökülmüş, akıtılmış.

meskûk مسكوك (a. s.) : sikkeli, damgası

vurulmuş, para hâline getirilmiş.

meskûkât مسكوكات (a. i. meskûk'ün c.) :

sikke hâline getirilmiş mâdenî paralar, akçeler.

meskûkât-ı cedide : yeni paralar.

mekûkât-ı ecnebiyye : yabancı devletlerin paraları, fr. monnaies étrangères.

meskum مسقوم ("ku" uzun okunur. a. s.) :

hasta ve yoksul [kimse].

meskûn مسكون (a. s. sükûn'dan.) :

1. içinde insan oturan yer. 2. insan bulunan, şenelmiş yer. **Gayr-i meskûn** : içinde insan bulunmayan, ıssız, تنها yer. **Rub'-i meskûn** : Dünya'nın insan bulunan (dörtte bir) kısmı.

meskûr مسكور (a. s.) : sarhoş. (bkz

mest).

meskût مسكوت (a. s. sükût'dan) : sükût

edilmiş, söylenmemiş.

meslah مسلخ (a. i. selh'den.) : salhâne,

kanara, hayvan kesilen yer.

meslaha مسلحه (a. i.) : derbent, sınır

kalesi.

meslebe مثليه (a. i. c. : mesâlib) : ayıp,

eksik, kusur. (bkz : nakîsa).

meslek مسلک (a. i. sülûk'dan. c. : me-

sâlik) : 1. sülûk edilen yer, yol; gidiş. 2. geçim için tutulan yol. 3. sistem, fr. système.

meslek-i muzırr : zarar veren meslek.

meslek-i şühâne : neşeli meslek, şen tutum.

mesleki مسلکي (a. s.) : mesleğe âit,

meslekle ilgili.

mesleki tedrîsât : meslekle ilgili olan dersler.

meslû' مسلوع (a. s.) : vücudunda ur

bulunan kimse.

meslûb مسلوب (a. s. selb'den.) : selbolun-

muş, soyulmuş, alınmış, giderilmiş.

meslûb-ül-akl : aklı alınmış, deli edilmiş.

meslûb-üş-şuûr : şuursuz, anlayışsız.

meslûc مسلوج (a. s.) : bel'ölünmüş,

yutulmuş.

meslûh مسلوح (a. s.) : teslîh edilmiş, derisi yüzülmüş.

meslûl مسلول (a. s. sell'den.) : 1. selle-dilmiş, kınından çıkarılmış, kınından sıyrılmış. **Seyf-i meslûl** : kınından sıyrılmış kılıç. 2. dîn uğruna nefsinî fedâ eden kahraman. 3. verem.

meslûs مشلوث (a. s.) : 1. üçte biri alınmış. 2. i. üç kat bükülmüş ip.

meslût مسلول (a. s.) : 1. yenilmiş. (bkz : mağlûb). 2. zayıf, arık.

meslût-ül-lihye : sakalı hafif adam.

mesmû' مسموع (a. s. sem'den.) : 1. işitilmiş, duyulmuş, haber alınmış. 2. dinlenen, işitilen.

mesmûât مسموعات (a. i. mesmû'un c.) : işitilen, duyulan, haber alınan şeyler.

mesmûm مسموم (a. s. semm'den.) : zehirlenmiş, ağırlanmış, zehirli.

mesmûmen مسموماً (a. zf.) : mesmûm olarak, zehirlenmiş olarak, zehirlenme sûretiyle.

mesmûr مسمور (a. s.) : ufak tefek olmakla berâber sinirleri kuvvetli [adam].

mesnâ مشنى (a. zf.) : ikişer ikişer.

mesnâi مشنائى (a. i.) : ikizli bitki.

mesned مسند (a. i. c. : mesânid) : 1. isnâdedilen, dayanılan şey. 2. rütbe, derece, pâye, makam.

mesned-i mesîhat : şeyhislâmlık mertebesi, mevkîi.

mesned-i sadâret-i uzmâ : sadrazamlık mevkîi.

mesned-ârâ مسند آرا (a. f. b. s.) : mesnede sûs veren, o mesnede bulunan.

mesnediyyet مسئديت (a. i.) : fels. fr. imputabilit .

mesned-nişin مسند نشين (a. f. b. s.) : bir mesned veyâ makamda bulunan.

mesnevi مثنوى (a. i.) : 1. ed. her beyti

başlı başına kafiye ve başından sonuna kadar aynı vezinde olan manzûme. 2. h. i. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin, bu şekilde yazmış olduğu farsça meşhur eseri.

mesnevi-hân مثنوى خوان (a. f. b. s.) : mesnevî okumaya ve okutmaya icâzet almış âlim.

mesneviyyât مثنويات (a. i. c.) : mesnevî tarzında yazılmış eserler.

mesnûn مستنون (a. s. sünnet'den.) : 1. bilenmiş [bıçak, çakı]. 2. sünnet olan şey. 3. âdet edilen şey. 4. yıllanmış şey.

mesrâ مسرى (a. i.) : gece vakti yola çıkma.

mesrah مسرح (a. i. c. : mesârîh) : otluk, çayırılık,

mesrebe مسربة (a. i. c. : mesârib) : 1. çayır, mer'a, otlak. 2. göğüsten karına kadar uzanan kıllı yer.

mesrece مسرجه (a. i.) : kandil konulan zarf, şişe.

mesrûd مسرود (f. i.) : bûğü, sihir. (bkz : efsûn).

mesrûd مسرود (a. s. serd'den.) : serdolunmuş, söylenmiş, bildirilmiş. (bkz : mezkûr).

mesrûdât مسرودات (a. i. c.) : söylenenler.

mesrûk مسروق (a. s. sirkat'den.) : sirkat olunmuş, çalınmış. **Mâl-i mesrûk** : çalınmış mal. **Nakd-i mesrûk** : çalınmış para.

mesrûr مسرور (a. s. s r r'dan) : s r r-lu, memn n, sevinmi ; mer mina ermiş. (bkz : dil- ad, mahz z,  ad n).

mesr riyyet مسروريت (a. i.) : mesrur-luk, sevinme; mer mina erme. ** l n-ı mesr riyyet** : s r runu, sevincini açığa vurma.

mess مس (a. i.) : 1. yapışma, değme, dokunma. (bkz : tem s). 2. meydana gelme. (bkz : v ki').

mess-i hâcet : lüzum görölme, gerekme.

messâh مسح (a. s.) : 1. (mesâhet'den) çok ölçen, çok ölçüp biçen. 2. (mesh'den) uğuş-turan, masaj yapan. (bkz : dellâk).

mest مست (o. i.) : mesh verilen ve üzerine pabuç giyilen, kısa konçlu hafif ve yumuşak ayakkabı. ["mesh" den bozulma olsa gerek].

mest ser-gerdân : bir çeşit ayakkabı.

mest مست (f. s. c. : mestân) : sarhoş.

Bed-mest : sarkıntılık eden civık sarhoş. Ser-mest, Siyeh-mest : fazla sarhoş.

mest-i bi-riyâ : riyâsız sarhoş.

mest-i elest : ezel meclisinde hitâb-ı ilâhî ile sarhoş olan.

mest-i harâb : harâbolmuş sarhoş, yıkılasıya içmiş adam.

mest-i müdâm : devamlı, her zaman sarhoş.

mest-i nâz : 1) s. naz sarhoşu; 2) süzgün bakışlı, nazlı güzel; 3) i. kadın adı.

mest-i ser-şâr : haddinden fazla sarhoş.

mest-i temâşâ : bakma, seyretme sarhoşu; seyretmekten sarhoş olmuş olan.

mestân مستان (f. s. mest'in c.) : sarhoşlar.

mest-âne مستانه (f. zf. ve s.) : sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşça, sarhoşçasına. Çeşm-i mest-âne : mahmur, baygın göz. Na'ra-i mest-âne : sarhoş na'rası.

mestî مستى (f. i.) : sarhoşluk.

mestî-âver مستى آور (f. b. s.) : sarhoş edici, bayıltıcı. (bkz : gaşy-âver, mugşî).

mestî-bahş مستى بخش (f. b. s.) : bayıltıcı, sarhoşluk veren.

mestûr مسطور (a. s. satr'dan.) : satırılanmış, yazılmış, çizilmiş. Ber-vech-i mestûr : yazılmış olduğu gibi (bkz : muharrer).

mestûr, mestûre مستور، مستورة (a. s. setr'den) : 1. setrolunmuş, örtülü, kapalı, gizli. 2. açık saçık gezmiyen, nâmuslu kadın. (bkz : muhaddere).

mestûre مستورة (a. i.) : huk. şahitleri

gizli olarak temize çıkarmak üzere hâkim tarafından âit oldukları makama yazılan yazı. Tahsisât-ı mestûre : örtülü ödenek, devletin mâlî formalitelere tâbî tutmaksızın, gizli siyasî işler için bütçede tahsis ettiği para.

mesûbat مشوبات (a. i. mesûbe'nin c.) :

1. iyiliğe karşı Allah tarafından verilen mükâfatlar. 2. edilen ibâdetlerin kıyâmette göreceği mükâfatlar.

mesûbe مشوبه (a. i. c. : mesûbât) : 1.

iyiliğe karşı Allah tarafından verilen mükâfatlar. 2. edilen ibâdetlerin kıyâmette göreceği mükâfat.

mes'ûd مسعود (a. s. sa'd'den) : saâ-

detli, bahtlı, bahtiyar, kutlu.

mes'ûdâne مسعودانه (a. zf.) : mes'ut-

çasına, kutlu clana yakışacak sûrette, kutlulukla.

mes'udiyyet مسوديت (a. i.) : mes'utluk,

bahtiyarlık, kutluluk.

mes'ûl مسئول (a. s. : sûâl'den) :

1. suâl olunmuş, kendisinden sorulmuş 2. * sorumlu. Müdür-i mes'ûl : *sorumlu müdür. Is'âf-ı mes'ûl : istenileni yerine getirme. 3. cezâyâ çarp-tırılmış.

mes'ul-bi-l-mâl : para ile mes'ûl; sorumlu ve kefil olan.

mes'ûl-bi-n-nefs : şahsan mes'ûl, sorumlu ve kefil olan.

mes'uliyyet مسئوليت (a. i.) : mes'ûl

olma hâli, * sorumluluk.

me'sûm مأثوم (a. s.) : günahlı, suçlu.

(bkz : maznûn).

me'sûr مأسور (a. s.) : esîr edilmiş

tutsak, yolu kesilmiş.

me'sûre مأثورة (a. s.) : rivâyet sûre-

-tiyle öğrenilmiş olan meşhur ve mühim haberler. Ed'îye-i me'sûre : Hz. Huhammed'le sahâbelerden naklolan te'sirli duâlar.

mesvâ مشوى (a. i. c. : mesâvî) :

mesken, hâne, ev. (bkz : me'vâ).

meşâ'

meşâ' مشاع (a. i.) : 1. açıklanan, duyulan. 2. bölünmeyip karışık ve müşterek olan.

meşâ' مشاء (a. i.) : ishal verici ilaç.

meşâcir مشاجر (a. i. meşcer, meşcere, meşcîre'nin c.) : ağaçlık yerler, korular.

meşâet مشأت (a. i.) : dileme. (bkz : taleb).

meşâgil مشاغل (a. i. meşgale'nin c.) : meşguliyetler.

meşâgil-i dünyeviyye : dünyâ meşgaleleri.

meşâgil-i kesîre : aşırı meşguliyetler.

meşâhid مشاهد (a. i. meşhed'in c.) : şehitlikler.

meşâhir مشاير (a. i. meşher'in c.) : teşhîr olunacak yerler, sergiler.

meşâhîr مشاهير (a. s. meşhûr'un c.) : ünlü kimseler.

meşâhîr-i üdebâ : meşhur edipler.

meşâil مشايل (a. i. meş'al ve meş'ale'nin c.) : meş'aleler.

meşâim مشائم (a. i. meşîme'nin c.) : anat. dölyatakları, sonlar.

meşâim مشايم (a. i. meş'ûm'un c.) : uğursuzlar.

meşâin مشائن (a. i. şeyn'in c.) : lekeler, ayıplar.

meşâir مشاير (a. i. meş'ar'ın c.) : 1. hacı olmadan evvel durulması icâbeden mühlîm yerler. 2. hasseler, *duyular.

meşâki مشاكي (a. i. mişkât'ın c.) : içine kandil, lâmba gibi şeyler koymak üzere duvarda yapılan oyuklar, hücreler.

meşâkk مشاقت (a. i. meşakkat'ın c.) : zahmetler, mihnetler, sıkıntılar.

meşâkk-ı hayât : hayâtın mihnetleri, sıkıntıları.

meşakkat مشقت (a. i. c. : meşâkk) : zahmet, sıkıntı, güçlük, zorluk.

meş'al, meş'ale مشعل , مشعل (a. i. şu'l'den. c. : meşâil) : 1. aydınlatıcı âlet, lâmba, kandil. 2. ucunda, alev çıkarak yanan bir madde bulunan değnek, sopa.

meş'ale-i dil : gönül meş'alesi.

meş'ale-i kârbân : kervan meş'alesi.

meş'al-keş مشعلکش (a. f. b. s. ve i.) : meş'ale çeken, meş'aleci.

meşâmm مشام (a. i. şemm'den.) : bu-run, koku alacak yer. **Şâm-ı cennet-meşâmm** : cennet kokulu Şam. **Ta'tîr-i meşâmm** : güzel kokularla burnu koku alma.

meş'ar مشر (a. i.) : 1. hacı olma-dañ evvel durulacak yerlerden herbiri. 2. hasse, *duyu.

meş'ar-ül-harâm : hac zamânında Kâbe'de ziyâret edilecek muayyen yer.

meşâre مشاره (a. i.) : tarla; bostan.

meşârik مشارق (a. i. maşrak'ın c.) : Güneş'in doğduğu taraflar, doğular.

meşâri' مشارع (a. i. meş'ra'ın c.) : 1. yollar, caddeler. (bkz : turuk). 2. su olukları.

meşârib مشارب (a. i. meş'reb'in c.) : 1. içecek yerler. 2. mizaçlar, tabîatlar, ahlâklar, huylar.

meşârit مشاريط (a. i. mişrât ve miş-rat'ın c.) : neşterler, hekim bıçakları; keskin bıçaklar.

meşâtî مشاتي (a. i. meştâ'nın c.) : kış-lıklar, şitâ, kış mevsiminde barınılacak yerler.

meşâvib مشاوب (a. i. müşâveb'in c.) : şişe kılıfı.

meşâviz مشاويد (a. i. mişvâz'ın c.) : sarıklar.

meşâyih مشايخ (a. i. şeyh'in c.) : şeyh-ler. [şeyh'in gayri kıyâsı cemidir].

meşâyim مشاييم (a. i. meşîme'nin c.).
(bkz : meşâim).

meşbû' مشبوع (a. s. şib', şiba'dan) :
1. doymuş, tok. 2. ağzına kadar dolu; hâl-i işbâa gelmiş.

meşbûb مشبوب (a. i. c. : meşâbîb) : 1.
iki ayağı ak olan at. 2. s. güzel [şey].

meşcer, meşcere, meşcire , مشجرة
meşcere (a. i. c. : meşâcir) : ağaçlık [yer], koru.
(bkz : şecer-istân).

meşcû' مشجوع (a. s.) : şecaat bakımından
mağlûbolan.

meşcûc مشجوج (a. s.) : yüzü gözü
yaranalmış olan.

meşdûd مشدود (a. s.) : şeddolunmuş,
sıkı, sıkıca bağlı.

meşdûh مشدود (a. s.) : ürküp kork-
muş; şaşırmış.

meş'emet مشأمت (a. i.). (bkz : şeâmet).

meşfer مشفر (a. i. c. : meşâfir) :
sarkık hayvan dudağı.

meşfû' مشفوع (a. s.) : şüf'alı, müş-
terek sınırlı gayrimenkul.

meşfûün bih : fık. şüf'alı, müşterek sınırlı
mülk.

meşgale مشغلة (a. i. şugl'den. c. : meşâ-
gıl) : iş, iş gücü, uğraşılın iş. (bkz : meşguliyyet).
meşgale-i dehr-i bî-direng : kararsız dünyânın
iş.

meşgel مشگل (f. i.) : haydut, yol ke-
sen. (bkz : râh-zen, reh-zen).

meşguf, meşgufe مشغوف , مشغوفة
(“gu” lar uzun okunur. a. s. şagaf'dan.) : âşık,
tutkun; akli. başında olmıyan divâne.

meşgul مشغول (“gu” uzun okunur. a. s.
şugl'den) : 1. bir işle uğraşan, iş görmekte olan.

2. işgal edilmiş, doldurulmuş, tutulmuş. 3. tutuk,
dalgın; dolgun.

meşguliyyet مشغوليات (“gu” uzun okunur.
a. i.) : meşgul olma, uğraşılın şey; iş gücü. [yap-
ma kelimelerdendir].

meşhed مشهد (a. i. şehâdet'den. c. :
meşâhid) : 1. bir adamın şehit olduğu veya bir
şehidin gömüldüğü yer. 2. İran'da ziyaretgâh olan
meşhur şehir.

meşher مشهر (a. i. c. : meşâhir) : teşhir
yeri, sergi.

meşhud, meşhûde مشهود : مشهوده
(a. s. şuhûd'dan. c. : meşhûdât) : gözle görülmüş,
görülen. **Cürm-i meşhûd** : *suçüstü.

meşhûd-ün-aleyh : huk. aleyhinde şahâdet edilen
kimse.

meşhûd-ün-bih : huk. şahitlikle ispât olunacak
hak ve bu hakla ilgili bulunan mal.

meşhûd-ün-leh : huk. şahitlikten faydalanan kim-
se ve şahitlikle ispât edilecek hakkın sâhibi, lehine
şahâdet olunan kimse.

meşhûdât مشهودات (a. i. meşhûde'nin c.) :
gözle görülen şeyler.

meşhûm مشهور (a. s. c. : meşâhîm) :
cesur, yürekli.

meşhûn مشحون (a. s.) : doldurulmuş,
dolu. (bkz : memlû).

meşhûr مشهور (a. s. şöhet'den. c. :
meşâhîr) : şöhetli, şöhet kazanmış, ün almış,
ün salmış. **Galat-ı meşhûr** : yanlış olduğu halde,
halk arasında kullanılan söz.

meşhûr-ül-kavîl : astr. semânın kuzey yarım kü-
resinde Andromeda ve Persus burçları arasında
parlak bir yıldız. [Beta Perseus].

meşhûr-ün-aleyh : huk. üzerine silâh çekilen.

meşhûrât مشهورات (a. s. meşhûre'nin
c.) : şöhetliler, şöhet kazanmış kimseler.

meşib مشيب (a. i.) : ihtiyar olma, saç
sakal ağarma, yaşlılık.

meşid مشيد (a. i.) : harçla yapılmış
binâ.

meşihat

meşihat مشيخت (a. i.) : 1. şeyhlik. 2. şeyhislâmlık pâyesi, makamı. **Bâb-ı meşihat** : şeyhislâmlık kapısı; şeyhislâmlık dâiresi.

meşihat-ı islâmiyye : şeyhislâmlık makamı.

meşime مشيمه (a. i. c. : meşâim) : anat. dölyatağı, son. (bkz : zâk, zâk-dân).

meşime-i dehâ : dehâ meşimesi.

meşiyet مشيت (a. i.) : 1. irâde.

meşiyet-i ilâhiyye : Allah'ın irâdesi. 2. arzu, dilek, istek. (bkz : hâhiş). 3. yürüyüş, yürütme.

meşk مشق (a. i.) : 1. yazı örneği, yazı nûmûnesi. 2. alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma; alışma, alıştırma. [en çok : **yazı** ve **mûzik** hakkında].

meşk مشك (f. i.) : tulumdan yapılmış su kabı, saka kırbası.

meşk-hâne مشقخانه (a. f. b. i.) : mûsiki öğretilen yer.

meşkok مشكوك (a. s. şekk'den.) : şekk olunmuş, şüpheli. **Mâ-i meşkok** : köpek artığı gibi temizliği şüpheli su.

meşkok-ül-ahvâl : kim olduğu şüpheli, ne idüğü belirsiz.

meşkok مشقوق ("ku" uzun okunur. a. s. şakk'dan.) : yarılmış, yarık.

meşkökiyyet مشكوكيت (a. i.) : şüphelilik.

meşkul مشكول (a. i.) : bileklerine kadar üç ayağı beyaz olan at.

meşkûr مشكور (a. s. şükr'den.) : şükre, teşekkürle değer, makbul, beğenilmiş, övülmüş. (bkz : memdûh').

meşküvv مشكو (a. s.) : kendinden şikâyet olunan.

meşlah مشلح (a. i.) : maşlah, altı üstü bir olan ve kol yerine yarıkları bulunan bir çeşit giyecek.

meşmûl مشمول (a. s. şümûl'den) : şümûl lenmiş; kaplanmış, etrafı çevrilmiş; bir şeyin içinde bulunan.

meşmûle مشموله (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, habûk, handeris, rahîk, sahbâ).

meşmûm مشموم (a. s.) : 1. koklanmış. 2. i. misk, ıtır gibi güzel kokulu şey.

meşra' مشرع (a. i. c. : meşâri') : 1. yol. (bkz : râh, tarîk). 2. su oluşu. (bkz : miz-âb).

meşreb مشرب (a. i. c. : meşârib) : 1. içecek yer. 2. yaradılış tabiat, mizâç; huy, ahlâk. **Hafif-meşreb** : serbest hareketleriyle iffeti şüpheli görülen [kadın]. **Rind-meşreb** : derviş tabiatlı, kalender.

meşrebe مشربه (a. i. c. : meşârib) : maşrapa. [aslı : "mişrebe" dir].

meşrû', meşrûa مشروع، مشروعه şer'-den.) : şer'an câiz olan, şeriatın izin verdiği, şeriata, kanuna uygun. **Emr-i meşrû'** : şeriata, kanuna uygun iş. **Gayr-i meşrû'** : şeriatça, kanunca yasak edilen. **Ma'zeret-i meşrûa** : meşrû mâzeret, haklı, yerinde bir özür. **Nâ-meşrû'** : şeriata, kanuna uymayan. **Veled-i meşrû'** : meşrû nikâhtan meydana gelen çocuk. **Veled-i gayr-i meşrû'** : meşrû olmıyan evlenmeden meydana gelen çocuk. (bkz : veled-i zinâ).

meşrûb مشروب (a. s. şûrb'den) : 1. içilmiş. 2. içilecek şey.

meşrûbât مشروبات (o. i. meşrûb'un c.) : içilecek şeyler.

meşrûbât-ı küûliyye : alkollü içkiler.

meşrûh, meşrûha مشروح، مشروحه (a. s. şerh'-den.) : 1. şerh olunmuş, açıklanmış. (bkz : mu-fassal). 2. uzun uzadıya anlatılan. **Bervech-i meşrûh** : uzun uzadıya anlatıldığı üzere. **İbâre-i meşrûha** : açıklanan ibâre. **Madde-i meşrûha, Mes'ele-i meşrûha** : uzun uzadıya anlatılan, açıklanan madde, iş.

meşrûhât مشروحات (a. i. meşrûh'un c.) : şerhler, açıklamalar, bir işin, bir maddenin açıklanması için yazılan şeyler. (bkz : der-kenâr, tafsilât).

meşrûiyyet مشروعيت (a. i.) : meşru'luk, meşrû olma, kanuna uygun bulunma.

meşrûm مشرور (a. s.) : yarılmış. (bkz : meşkek).

meşrût, meşrûta مشروط ، مشروطه (a. s. şart'dan.) : şart koşulmuş, şartlı, şarta bağlı. **Hükûmet-i meşrûta** : Meşrûtiyetle, meclisle idâre olunan hükûmet.

meşrûtün leh : fık. vakfeden tarafından vakfın menfaatine vakfı şart koşulmuş olan kimse veya cihet.

meşrûta مشروطه (a. i.) : ilk sâhibi tarafından satılmamak şartıyla mirasçılara bırakılmış olan ev, tarla gibi gayr-i menkul.

meşrûti, meşrûtiyyet مشروطيت ، مشروطی (a. i.) : bir hükûmdârın başkanlığı altında bulunan parlâmento idâresi. **idâre-i meşrûta** : hukukî müsavât, (*eşitlik), hürriyet ve millî hâkimiyet esaslarına dayanan kanun ile idâre olunma usulü.

meşşâiyyûn مشائون (a. i. meşşâi'nin c.) : derslerini gezinerek veren Aristo felsefî yolunda olanlar, fr. **péripatéticiens**. [cemî şekli kullanılır].

meşşât مشاط (a. i.) : tarak yapan, tarakçı. (bkz : şâne-sâz).

meşşâta مشاطه (a. i.) : gelini süsliyen, gelin tuvaleti, kadın tuvaleti yapan kadın. (bkz : mâşita).

meştâ مشتی (a. i. şitâ'dan. c. : meşâtî) : kışlak, şitâ, kış mevsiminde barınılacak yer. (bkz : meştât).

meştât مشتات (a. i. c. : meşâtî) : kışlak. (bkz : meştâ).

meştîyât مشتيات (a. i.). (bkz : meştâ, meştât).

meştûm مشتوم (a. s.) : şetm olunmuş, sövülmüş, sövülüp sayılmış.

meşûm مشوم (a. i.) : 1. vücudu benekli adam. 2. s. meş'um, şom.

meş'ûm مشوم (a. s. c. : meşâim) : uğursuz. (bkz : menhûs).

meş'ûn مشعون (a. s.) : dağınık [saç].

meş'ûr مشعور (a. s. c. : meş'ûrât) : şuurlanmış, şuur hâline geçmiş.

meş'ûrât مشعورات (a. s. meş'ûr'un c.) : şuurlanmış, şuur hâline geçmiş şeyler.

meş'ûrât-ı sammâ : fels. fr. **subconscients**.

meşveret مشورت (a. i.) : müşâverede bulunma, danışma. (bkz : müşâvere). **Usûl-i meşveret** : parlamento sistemi.

meşy مشی (a. i.) : yürüme.

meşy-i askerî : askerî yürüyüş.

meşyen مشياً (a. zf.) : yürüyerek, yayan olarak. (bkz : mâşiyen).

meşyûm مشيوم (a. s.) : benli [adam]. (bkz : hâl-dâr).

metâ متى (a. i.) : fels. fr. **quand**, **quando**.

metâ' متاع (a. i. c. : emtia) : 1. satılacak mal, eşyâ. 2. sermaye, elde bulunan varlık.

metâ'-i cân : can malı.

metâ'-i derd ü belâ : dert ve belâ malı.

metâ'-ül-gurûr : 1) gurur metâi. 2) mec. bâkire olarak evlenen kızın gerdek gecesinde lekelenen bezi. [bu mânâ Kur'an'da da geçer].

met'abe متعبه (a. i. c. : metâib) : yorgunluk, meşakkat.

metâbi' مطابع (a. i. matbaa'nın c.) : matbaalar, basımevleri.

metâbih مطابخ (a. i. matbah'ın c.) : mutvaklar.

metâib مطائب (a. s. c.) : seçilmiş, güzel (şeyler). [müfretsiz cemilerdendir].

metâib متاعب (a. i. met'abe'nin c.) : meşakkatler, yorgunluklar.

metâib-i sefer

metâib-i sefer : yol veyâ savaş yorgunlukları.

metâli' مطالع (a. i. matla'ın c.) :

1. tulû' edecek, doğacak yerler. 2. **astr.** her hangi bir yıldızın metâlii, i'tidâl-i rebîî noktasından geçmek üzere mebd'e itibâr olunan her hangi bir dâire-i sia ile bu yıldızın dâire-i istivâ-i semâvî üzerindeki ara kesitleri arasında kalan kavis. 3. **ed.** kasîde veyâ gazelin ilk beyitleri.

metâlib مطالب (a. i. matlab'ın c.) : talebolunan, istenen şeyler.

metâlib-i istikbâl : gelecek için olan istekler.

metânet متانت (a. i.) : metinlik, sağlamlık, muhkemlik; sağlam; kuvvetli olma, dayanıklılık. (bkz : rasânet).

metânet-i kalbiyye : kalb sağlamlığı.

metârik مطارق (a. i. mitrak, mitraka'nın c.) : demirci çekiçleri, demirci tokmakları, değnekler, sopalar; mızraklar; tokmaklar; çekiçler.

metâvî مطاویع (a. i. mitvâ'ın c.) : çok mutîler, itaatliler.

metbû', metbûa متبوع ، متبوعه (a. s. teba'dan.) : kendisine tâbî olunan, uyulan. **Hükûmet-i metbûa** : birinin tâbî olduğu hükûmet.

metbû-i müfahham : hükümdar.

metbûiyyet متبوعیت (a. i.) : kendisine tâbî olunan, uyulan kimsenin hâli.

meters مترس (f. i.) : 1. kapının açılmasısı için arkasına konulan ağaç. 2. savaşta, korunmak üzere yapılan toprak tümsek, siper. [tersiden mastarından nehî hâzır olarak "korkma!" demektir].

methaf متحف (a. i.) : müze. (bkz : nûmûne-hâne).

metîn متين (a. s. metânet'den.) : 1. metânetli, sağlam, dayanıklı [müen. : "metîne" dir]. (bkz : muhkem, rasîn). 2. i. erkek adı.

metîn-âne متينانه (a. f. zf.) : metânetle, sağlamlıkla.

metn متن (a. i. c. : mütûn) : bir yazıyı şekil ve noktalama husûsiyetleriyle birlikte meydana getiren kelimelerin topu.

metrûk, metrûke متروك ، متروكة (a. s. terk'den) : 1. terk edilmiş, bırakılmış, kullanılmaktan vazgeçilmiş; battal. **Emvâl-i metrûke** : sâhipleri tarafından terkedilmiş, bırakılmış mallar. **Etfâl-i metrûke** : [sokağa] bırakılmış çocuklar.

metrûkât متروكات (a. i. metrûk'un c.) : bırakılan şeyler, miraslar.

metrûkât-ı kalemiyye : bir muharririn yazıp, kendinden sonrakilere bıraktığı eserler.

metrûke متروكة (a. s. i. terk'den) : 1. kocası tarafından ortada bırakılmış [kadın]. 2. boşanmış [erkekten-].

metrûkiyyet متروكیت (a. i. terk'den.) : 1. metrûklük, bırakılmışlık; kullanılmazlık. 2. terk edilme, boşanmış olma.

mette متة (f. i.) : burgu. (bkz : mâhe, miskab).

met'ûb متعوب (a. s. ta'b'dan) : yorgun, bitkin; bitik.

meûnet مشونة (a. i.) : 1. ölmeyecek kadar yiyecek, içecek. (bkz : kût). 2. zahmet, meşakkat, sıkıntı.

me'vâ مأوى (a. i.) : yurt, mesken, yer, makam, sığınacak yer.

mevâcib مواجب (a. i. c.) : maaşlar, aylıklar; tar. Yeniçeri maaşı.

mevâcib-i leşker : asker aylıkları.

mevâcibât مواجبات (a. i. mevâcib'in c.) : mevâcibler.

mevâdd مواد (a. i. madde'nin c.) : 1. fezâda, boşlukta yer dolduran varlıklar, cisimler. 2. işler, hususlar. 3. kanunlar, nizamlar, hususlar. 4. kanun, lûgat gibi metinlerde herbiri, başlı başına bir hükûm veyâ bir mevzû (*konu) bildiren kısımlar. 5. maddeler.

mevâdd-i ibtidâiyye : *ilkel maddeler, ham maddeler, **fr. matières premières**.

mevâdd-ı lâhkiyye : suların sürüklediği teressübât, dibe çöken nesneler.

mevâdd-ı mürekkebe : terkibeden maddeler.

mevâdd-ı nâfia : yararlı maddeler.

mevâdd-ı nişâiyye : nişastalı maddeler.

mevâdd-ı şahmiyye : yağlı, yağdan yapılmış maddeler.

mevâdd-ı zülâliyye : azotlu maddeler.

mevâhib مواهب (a. s. mevhub'un c.) :
(bkz : mevhub).

mevâhib مواهب (a. i. mevhibe'nin c.) :
ihsanlar, bahşişler.

mevâhib-i kudret : kudret mevhibeleri, ihsanları.

mevâhib-i subhâniyye : Allah'ın ihsanları.

mevâiz مواظ (a. i. mev'iza'nın c.) :
sihatler, öğütler.

mevâiz-ı hakîmâne : feylezofca öğütler.

mevâid موائد (a. i. mâide'nin c.) :
sofralar.

mevâid مواعد (a. i. mev'id'in c.) : söz
verilen yerler, vaidler, söz vermeler.

mevâid مواعيد (a. i. mev'ûd ve miâd'ın
c.) : 1. va'dolunmuş şeyler. 2. muayyen, belirli
zamanlar.

mevâid-i kâzibe : yerine getirilmeyen vaitler.

mevâkif مواقف (a. i. mev'kif'in c.) : du-
rak yerleri, oturulacak yerler.

mevâkıt مواقت (a. i. mev'kât'ın c.) : ev-
velden belirtilmiş vakitler.

mevâki' مواقع (a. i. mev'ki'nin c.) : mev-
kiler, yerler.

mevâki'-i baide : uzak yerler.

mevâki'-i harbiyye : savaş yerleri.

mevâki'-i mühimme : mühim yerler.

mevâkib مواكب (a. i. mev'kib'in c.) :
alaylar, güruhlar, cemaatler, kalabalıklar.

mevâkin مواكن (a. i. mev'kin'in c.) : kuş
yuvaları.

mevâkıt مواقت (a. i. mîkât'ın c.) : 1. bir
iş için ta'yîn edilen vakitler. 2. hacıların ehrâma
bûründükleri yerler.

mevâli موالی (a. i. mevlâ'nın c.) : 1.
mevleviyyet pâyesine ulaşmış olan sarıklı âlimler.

mevâli-i kiram : yüksek rütbeli kadılar, hâkim-
ler. 2. köleler. **Mevl-el-mevâli** : kölelerin efendisi.

mevâlid موالد (a. i. mevlid'in c.) : mev-
litler, doğulan yerler.

mevâlid مواليد (a. s. mevlûd'un c.) :
1. yeni doğmuş çocuklar. 2. mevcutlar.

mevâlid-i selâse : mâden, nebat, hayvan olmak
üzere tabiâtın üç âleminden bahseden ilim, tabiât
ilmi.

mevâni' موانع (a. i. mâni' ve mânia'nın
c.) : mâniler, engeller.

mevâni-i hissiyye : huk. [eskiden] küçüklük
veyâ zararlı hastalık gibi sebepler ile karı koca-
nın mukarenetine mâni olan haller.

mevâni-i şer'iyye : huk. [eskiden] karı ile
kocadan birinin hac için ihrâma girmesi, rama-
zanda oruçlu olması, farzolan namazda bulunması
ve karının hayz ve nifâs hâlinde olması gibi hal-
lerdir ki eşler arasında mukarenete mâni olur.

mevârid موارد (a. i. mev'rid'in c.) :
vürûdedecek, gelecek, varacak şeyler.

mevâris موارث (a. i. mîrâs'ın c.) : (bkz :
mîrâs).

mevâsik مواثيق (a. i. mevsik ve mîsâk'ın
c.) : yeminler, sözleşmeler).

mevâsik مواثيق (a. i. mîsâk ve mevsûk'un
c.). (bkz : mevâsik).

mevâsim مواسم (a. i. mevsim'in c.) :
mevsimler.

mevâsim-i erbaa : dört mevsim. [rebî (ilkba-
har), sayf (yaz), harîf (güz), şitâ (kış)].

mevâşi مواشى (a. i. mâşiye'nin c.) :
davar (koyun, keçi) ve mal (öküz, inek) gibi
hayvanlar.

mevât موات (a. s. mev't'den.) : 1. cansız

mevâtın

şeyler. **2.** sâhipsiz, işlenmemiş toprak. **Arâzi-i mevât** : işlenmemiş, sâhipsiz, boş toprak.

mevâtın مواطن (a. i. mavtın'ın c.) : yurtlar, yurtlandırılmış, şenlendirilmiş, bayındır yerler.

mevâtın-ül-harb : savaş yerleri, cenk meydanları.

mevâtî مواطئ (a. i. mevâtî'nin c.) : ayak basılan yerler.

mevâtî مواطئ (a. s.) : mevât'a, cansız şeye âit, bununla ilgili; işlenmemiş toprağa âit.

mevâzî مواضع (a. i. mevzî'nin c.) : mevzîler, yerler.

mevâzîn موازين (a. i. mîzân'ın c.) : terâziler, ölçü âletleri, ölçekler. (bkz : mîzân).

mevbik موبق (a. i.) : **1.** Cehennem'de bir yer adı. **2.** (c. : mevbikat) korkulu yer.

mevbikat موبقات ("ka" uzun okunur, a. i. mevbik² nin c.) : korkulu yerler.

mevbikat-ı seb'a : insanı ma'nen uçuruma sürükleyen yedi büyük günah. [şirk (Allah'a eş koşma); adam öldürme; tefecilik; yetim malı yeme; savaştan kaçma; nâmuslu kadınlara iftirâ atma; sihirbazlık].

mevc موج (a. i. c. : emvâc) : dalga.

mevc-i deryâ : denizin dalgası.

mevc-â-mevc موجا موج (a. zf.) : dalga ile.

mevce موجه (a. i. c. : mevecât) : [bir] dalga. (bkz : mevc).

mevce-i deryâ : deniz dalgası.

mevcet-üş-şebâb : gençlik çağı.

mevce-dâr موجه دار (a. f. b. s.) : mevceli, dalgalı.

mevce-nümûd موجه نمود (a. f. b. s.) : dalga gibi.

mevc-hîz موج خیز (a. f. b. s.) : dalga kaldıran.

mevcûb موجب (a. s.) : kendisine bir şey vâcip kılınmış.

mevcûd, mevcûde موجود ، موجوده

(a. s. vücûd'dan, c. : mevcûdât) : **1.** var olan, bulunan. **2.** hazır olan, hazır bulunan. **3.** bir topluluğu meydana getiren fertlerin hepsi. **Nâ-mevcûd** : yok.

mevcûd-i ma'nevî : mânevî varlık.

mevcûdât موجودات (a. i. mevcûd'un c.) : var olan şeyler, mahlûklar. (bkz : kâinât, mükevvenât). **Mefhar-ül-mevcûdât** : Hz. Muhammed.

mevcûden موجوداً (a. zf.) : mevcut olarak, kendisi berâber olarak.

mevcûdin موجودين (a. s. mevcûd'un c.) : mevcutlar, var olan şeyler, bulunan şeyler.

mevcûdiyyet موجوديت (a. i.) : mevcut olma, varlık.

mevc-zen موج زن (a. f. b. s.) : dalga vuran, dalgalanan, dalgalı [deniz].

mevdû', mevdûa مودوعه ، مودوع (a. s.) : tevdi olunan, emânet edilmiş, üstüne verilmiş. **Emvâl-i mevdûa** : tevdi edilmiş, emânet bırakılmış mallar.

mevdûât مودوعات (a. i. c.) : **1.** emânet bırakılan şeyler. **2.** *yatırım.

mevdûd مودود (a. s.) : sevilmiş, kendisine muhabbet edilmiş.

mevecât موجات (a. i. mevce'nin c.) : dalgalar.

meveddet مودت (a. i.) : sevmek, sevgi. **İzhâr-ı meveddet** : sevgi gösterme.

meveddetlü مودتلو (a. t. i.) : rütbesi olmayan kadı.

mevfûr موفور (a. s.) : çoğaltılmış, çok, bol. (bkz : kesir, vefir).

mevhîbe موهبه (a. i. c. : mevâhib) : **1.** bahşış, ihsan, bağış. (bkz : atıyye). **2.** kadın adı. **mevhîbe-i ilâhiyye-i kudret** : Allah vergisi.

mevhibet موهبت (a. i.) : (bkz : mevhibe).

mevhil موحل (a. s. vahl'den) : çamurlu [yer].

mevhûb موهوب (a. s. vehb'den. c. : mevâhib) : hibe olunmuş, ihsân edilmiş, verilmiş. fık. karşılıksız olarak birine verilmiş.

mevhûb-ün leh : lehine bir mal hibe olunan, bağışlanan; hibeyi, ihsânı, bahşışı kabûl eden.

mevhûbât موهوبات (a. i. mevhûb'un c.) : ihsanlar, bahşişler, bağışlar.

mevhûm موهوم (a. s. vehm'den.) : vehmolunmuş, asli, esâsı yokken zihinde kurulmuş olan, kuruntuya dayanan.

mevhûmât موهومات (a. s. c.) : kuruntuya dayanan, zihinde kurulmuş, vehim ve hayal kabîlinden olan şeyler.

mevhûme موهومه (a. i.) : vehim, hayal, kuruntu nevinden şey.

mevhûn موهون (a. s.) : arık, zayıf [adam].

mev'id موعد (a. i. va'd'den. c. : mevâid) : 1. va'dedilen, söz verilen yer. 2. söz verme, vaid.

mev'id-i mülâkat : buluşma yeri, fr. "rendez-vous" yeri.

mev'il موئل (a. i.) : 1. sığınacak yer, sığınak. (bkz : melâz, melce', penâh). 2. sel suyunun biriktiği yer.

mev'ize موعظه (a. i. va'z'dan. c. : mevâiz) : öğüt.

mev'ize-i dîniyye : dîne âit öğüt.

mev'ize-kâr موعظه كار (a. f. b. s.) : öğütçü, öğüt veren.

mev'izet موعظت (a. i.) : (bkz : mev'ize).

mevki' موقع (a. i. c. : mevâki') : 1. yer. 2. nakil vasıtalarında yer sınıfı.

mevki'-i iktidâr : hükûmet başı.

mevki'-i müstahkem : ask. istihkâmlarla sağlamaştırılmış yer.

mevkib موكب (a. i. c. : mevâkib) : atlı veyâ yaya olarak maiyette yürüyen alay, kafil.

mevkib-i hâcc : hacılar kafilisi.

mevkib-i humâyûn : pâdişah alayı.

mevkid موقد (a. i. c. : mevâkid) : ateş ocağı.

mevkif موقف (a. i. vukûf'dan. c. : mevâkif) : 1. durak, duracak yer, istasyon. 2. astr., top. her hangi bir astronomi ve topoğrafya âletinin belli bir maksâtla rasat yapmak için kurulduğu nokta, istasyon, durak noktası.

mevkin موكن (a. i. c. : mevâkin) : kuş yuvası.

mevkit موقت (a. i. c. : mevâkit) : kararlaştırılan, tâyin ve tespit edilen zaman veyâ yer.

mevkud موقود ("ku" uzun okunur. a. s. ikad'dan.) : ikad olunmuş, yakılmış.

mevkuf, mevkufe موقوف ، موقوفه ("ku" lar uzun okunur. a. s. vakf'dan.) : 1. vakfedilmiş. **Arâzi-i mevkufe** : vakfolunmuş toprak. vakıf toprağı. 2. durdurulmuş, alıkonulmuş. 3. tutulmuş, hapsedilmiş, *tutuklu. 4. âit, bağlı. (bkz : vâbeste).

mevkuf-ün-aleyh : huk. vakıf tarafından kendisine vakfın menfaatleri şart olunan cihet. (bkz : meşrût-ün-leh).

mevkufât موقوفات ("ku" uzun okunur. a. i. mevkuf'un c.) : (bir zaman için) tutulmuş, bekletilmiş [mal veyâ para].

mevkufâtî موقوفاتی ("ku" uzun okunur. a. i.) : vakfolunmuş mülklerin idâresiyle meşgul mé'mur.

mevkufen موقوفاً ("ku" uzun okunur. a. zf.) : mevkuf olarak, mevkuf olduğu halde.

mevkufin موقوفين ("ku" uzun okunur. a. s. mevkuf'un c.) : teykif edilmiş kimseler, *tutuklular.

mevkufiyyet موقوفیت ("ku" uzun okunur. o. i.) : 1. hüküm giyinciye kadar hapsedilme. 2. vakfolunma. 3. âit, bağlı olma.

mevkûl

mevkûl موكول (a. s. vekâlet'den) : bir vekile emânet edilen.

mevkûlün ileyh : kendisine bir iş bırakılan adam, vekil.

mevkut, mevkute موقوف ، موقوتة

("ku" lar uzun okunur. a. s. vakt'den.) : vakti, zamânı belli olan. **Risâle-i mevkuta** : muayyen, belirli günlerde çıkan mecmûa.

mevlâ مولا (a. s. c. : mevâlî) : 1. efendi, sâhip, mâlik. 2. Allah. 3. kul, köle azât eden. (bkz : mu'tik). 4. velâyeti olan, velî, karışmaya hakkı olan. 5. şanlı, şerefli [adam]. 6. yardımcı. 7. mürebbî, terbiye eden.

mevle-l-atâk : bir köle veyâ câriye azât etmiş olan kimse.

mevle-l-müvalât : huk. [eskiden] akdi velâ' eden şahıslardan "mevlâ-yi a'lâ'dır" [bâzı ulemâyâ göre nesebi meçhûl olan bir kimse bir şahsa hitâben : "sen benim evlâdım ol, vefât ettiğimde malıma vâris ol, bir cinâyet işlersen âkilem olup tarafıma lâzımgelen ma'kuleyi (borcu) tesviye et!" diyip o da kabûl etse velâ-i müvâlât mün'akit olur. O şahıslardan icabda bulunan şahsa : "mevlâ-yi esfel", kabûl edene : "mevlâ-yi a'lâ" denir.

mevlânâ مولانا (a. s.) : 1. "efendimiz" mânâsınadır. 2. bâzı sarıklı ilim adamlarının ve şeyhlerin lâkabı. 3. "hazret" mânâsına kullanılan bir hitap.

Mevlânâ Muhammed Celâl-üd-din-i Rûmî مولانا محمد جلال الدين رومى (a. b. h. i.) : mutasavvıf bir Türk şâiri ve mevlevî tarikatının kurucusudur. Belh'de doğmuş, Konya'da ölmüştür. Eserleri divân, gazel ve rûbâilerden meydana gelmiştir. En meşhuru **Mesnevî** sidir. Bu büyük mistik ve diadaktik eser altı defterden meydana gelmiş olup 25.585 beyti ihtivâ eder. Divân-ı Kebîr'i 97.000 beyittir. (d. : 1207 - ö. : 1273).

mevlevî, mevleviyye مولوية ، مولوى (a. s. ve i.) : 1. mevlâyâ mensup. 2. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin tarikatı, yolu ve bu tarikat-ten olan kimse. **Tarîk-i Mevlevî, Tarikat-ı mevleviyye** : Mevlevî tarikatı.

mevleviyyet مولويت (a. i.) : 1. mevlevilik. 2. mollalık. 3. müderrislikten sonraki ilmiye pâyesi.

mevlid مولد (a. i. velâdet'den. c. : mevâlid) : 1. insanın doğduğu yer. 2. doğma, dünyâya gelme. 3. doğulan zaman. 4. Hz. Muham-

med'in doğumunu anlatan manzum eser. [en yaygın olanı : Süleyman Çelebi'nin yazdığı eserdir].

mevlûd مولود (a. i. velâdet'den. c. : mevâlîd) : 1. yeni doğmuş [çocuk]. 2. [galat olarak] mevlid.

mevlûdât مولودات (a. i. c.) : muayyen bir zaman içinde doğanlar.

mevrîd مورد (a. i. vürûd'dan. c. : mevârid) : varacak yer, varacak yol.

mevrûd مورد (a. s. vürûd'dan.) : gelmiş, gelen.

mevrûdât مورودات (a. i. mevrûde'nin c.) : gelen şeyler.

mevrûde موروده (a. s. c. : mevrûdât) : gelmiş, ulaşmış. **Evrâk-ı mevrûde** : gelmiş evrak.

mevrûs, mevrûse موروث ، موروثه (a. s. verâset'den) : miras kalmış, ana babadan geçmiş

mevsîk موثق (a. i. c. : mevâsîk) : yemin, sözleşme.

mevsil موصل (a. i. vusûl'den.) : kavşak, kavuşacak yer; ek yeri. [Irak'da bir şehir adı olan Musul kelimesinin aslıdır].

mevsim موسم (a. i. c. : mevâsim) : 1. yılın dört bölümünden herbiri.

mevsim-i behâr : ilkbahar devresi.

mevsim-i sayf : yaz devresi.

mevsim-i harîf : sonbahar, güz devresi.

mevsim-i şitâ : kış devresi. 2. bir şeyin muayyen zamânı. **Nâ-be-mevsim** : mevsimsiz, zamansız, vaktinde, zamânında olmayan.

mevsûf موصوف (a. s. vasf'dan.) : 1. vasfolunmuş, vasıflanmış. 2. gr. *belirtilen [sıfat takımlarında].

mevsûk موثوق (a. s. vûsûk'dan.) : vesî-kaya dayanan, sağlam, inanılır.

mevsûk-ül-kelim : sözlerine inanılır, güvenilir.

mevsûkan موثوقا (a. zf.) : mevsuk olarak, inanılır, güvenilir şekilde, gerçek olarak.

mevsûkriyyet موتوقيت (a. i.) : mevsukluk, gerçeklik, sağlamlık.

mevsûl موصول (a. s. vusûl'den.) : vasolunmuş, bitştirilmiş; birleşmiş, kavuşmuş. **İsm-i mevsûl** : a. gr. "o şey ki, o kimse ki" mânâlarını anlatan "mâ, men, ellezi" gibi kelimeler.

mevsûm موسوم (a. s. vesm'den) : 1. vesimlenmiş, nişanlanmış, damgalanmış, işâretlenmiş, imlenmiş. 2. isimlendirilmiş, ad verilmiş.

mevsûme موسومه (a. i.) : 1. bahar yağmuruna yağmış toprak. 2. baştan aşağı süslü zırh.

mevt موت (a. i.) : ölüm; tas. benliği öldürme.

mevt-i ahdar. (bkz : mevt-i ahzar).

mevt-i ahmer : meşakkatli, kanlı ölüm. **tas.** nefse karşı koyma.

mevt-i ahzar : az yiyeceğe, eski, yamalı giymeye râzı olma.

mevt-i ebyaz : 1) âni ölüm; 2) **tas.** açlık.

mevt-i esved : gırtlâğı sıkılmak veya suya atılmak sûretiyle husûle gelen ölüm, **fr. mort noir.** Halkın ezâ ve cefâsına katlanma.

mevt-i hâil : korkunç ölüm.

mevt-i hükmî : **huk.** mefkut olan yâni kaybolup hayat ve memâtî mâlûm olmıyan kimsenin ve fâtına yargıç tarafından hükmolunması.

mevt-i takdîrî : **huk.** iskâtî hâlinde gurre lâzım gelen cenînin sanki sağken öldürülmüş gibi sayılması hâli.

mevtâ موتا (a. i. meyt ve meyyit'in c.) : ölümler, ölmüşler.

mevtâ' موطاء (a. i.) : ayağın bastığı yer.

mevtâî موتائی (a. s.) : ölüye benzer, ölü gibi.

mevt-âlûd موت آلود (a. f. b. s.) : ölüm kârışığı, ölü gibi.

mevtân موتان (a. s.) : 1. baygın. 2. cansız. ["mevetân" şekli de vardır].

mevtîn موطن (a. i. c. : mevâtın) : tevatun edilen, yerleşilip oturulan, yurd edinilen yer.

mevtî موتى (a. s.) : mevte mensup, ölü ile ilgili.

mevtûa موطوءه (a. i. ve s.) : cimağ edilmiş kadın.

mev'ûd موعود (a. i. va'd'den. c. : mevâid) : 1. va'dolunmuş, söz verilmiş. **Arz-i mev'ûd** : -Hz. Mûsâ'nın dininde olanlar için vâdedilmiş toprak. **fr. terre promise. Ecel-i mev'ûd** : tabîî ölüm. 2. vâdeli, zamânı belli.

mevvâc مواج (a. s. mevc'den.) : çok dalgalandan, pek dalgalı. (bkz : zehhâr). **Bahr-i mevvâc** : çok dalgalı deniz. **Ziyâ-yi mevvâc** : çok dalgalandan ışık.

mevz موز (a. i.) : bot. muz.

mevzi' موضع (a. i. vaz'dan. c. : mevâzi') : bir şey konulacak yer, yer.

mevzî, mevziyye موضعی ، موضعیه (a. s.) : bir yere mahsus, bir yerde olan, sınırı dar, yayılmamış, **fr. local.** (bkz : mahallî). **Evcâ-ı mevziyye** : bir yerde olan, bir yere mahsus ağırlar.

mevzû' موضوع (a. s. vaz'dan.) : 1. vaz' olunmuş, konulmuş. 2. işlemekte olan, geçer olan. 3. doğru olmıyan, uydurma, sonradan düzme.

mevzû' موضوع (a. i.) : *konu, **fr. sujet.**

mevzû-i bahs : bahis konusu, kendisinden bahsedilen.

mevzûa موضوئه (a. i.) : fels. *konut, **fr. postulat.**

mevzûat موضوعات (a. i. c.) : 1. bahsolunan maddeler, kanun, nizamnâme (tüzük), karar-nâme, ve tâlîmatnâmelerin ihtivâ ettiği hükümler. 2. sandık, çuval, tenek gibi içerisine ticâret malı konulan şeyler.

mevzûât-ı beşer : insanların koyup kabûl ettikleri şeyler.

mevzûât-ül-ulûm : Taşköprülü Zâde Kemâlettin Mehmet merhûmun Arapça'dan meşhur tercüme eseri.

mevzûn, mevzûne موزون ، موزونه (a. s. vezn'den) : 1. vezinli, tartılı, tartılmış. 2. vezinli, vezinle yazılmış olan. **Kelâm-ı mevzûn** : vezinli söz.

3. biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün. **Ka-met-i mevzûn** : biçimli, yakışıklı, düzgün boy.

mevzûnât موزونات (a. i. mevzûn ve mev-zûne'nin c.) : vezinli, tartılı tartılmış şeyler.

mevzûniyyet موزونیت (o. i.) : 1. mevzûn olma hâli. 2. hesaplı, düzgün, düzenli.

mey می (f. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, hâniye).

mey-i nâb : hâlis şarap.

mey-i nahvet : gurur şarabı.

mey' مینع (a. i.) : eriyip akma.

mey'a میعه (a. i.) : bot. karağünlük.

mey'a, mey'at میعه، میعت (a. i.) :

1. bir şeyin tâzelik zamânı. 2. yere dökülen nes-nenin akıp gitmesi.

meyâdin میدان (a. i. meydân'ın c.) : meydanlar, alanlar.

meyâdin-i harb : savaş meydanları.

meyâmîn میامن (a. i. meymenet'in c.) : uğurlar, bereketler, mutluluklar.

meyâmîn میامین (a. i. meymûn'un c.) : uğurlular, bereketliler; kutlular.

meyâsir میاسیر (a. i. meysere'nin c.) : 1. zenginlikler. 2. ask. sol cenahlar, ordunun sol kanadları.

meyâsir میاسیر (a. s. meysûr'un c.) : (bkz : meysûr).

mey-âşâm می آشام (f. b. s.) : mey, şarap içen.

meyâzib میازیب (a. i. mizâb'ın c.) : oluk-lar, su yolları.

meyâzîr میازر (a. i. mî'zer'in c.) : (bkz : meâzîr).

meydân میدان (a. i. c. : meyâdin) : 1. geniş, açık, düz yer, alan. 2. yarışma veya karşı-laşma yeri. **At meydânı** : hipodrom; [İstanbul'da,

Sultan Ahmed camii önündeki meydân]. **Et mey-danı** : İstanbul'da, Aksaray'da, Horhor'da bulunan ve Yeniçerilerin tâlim yeri olan ve et de dağıtılan meydanın adı.

meydân-ı hamîyyet : hamîyet meydanı.

meydân-ı harb : savaş alanı. 3. ortaklık. 4. âyin yeri [Bektâşi tekkelerinde]. 5. fırsat, imkân.

meydân-ı mahşer : mahşer meydanı.

meyelân میلان (a. i.) : (bkz : meyl).

meyezd میرد (f. i.) : düğün veya işret meclisi.

mey-fürûş می فروش (f. b. s.) : şarap satan, şarapçı; meyhâneci.

mey-gûn می گون (f. b. s.) : şarap renginde olan, kırmızıya çalan. (bkz : şarâbî).

mey-güsâr میگسار (f. b. s. ve i.) : bir-likte şarap içen, içki arkadaşı.

mey-hâne میخانه (f. b. i.) : şarap, içki içilen ve satılan yer. (bkz : mey-kede).

mey-hâr, mey-hâre می خوار، می خواره (a. b. s.) : şarap içen; içkici, ayvaş.

mey-hôr می خوار (f. b. s.) : (bkz : mey-hâr).

mey-hôş میخوش (f. s.) : mayhoş, ekşim-trak.

mey-kede میکده (f. b. i.) : (bkz : mey-hâne).

mey-kede-i âlem-i cân : can âleminin meyhânesi.

mey-keş میکش (f. b. s.) : şarap içen.

meyl میل (a. i. c. : müyûl) : 1. eğil-me, eğiklik; akıntı. 2. sevmeye, tutulma. 3. gönül akışı. (bkz : meyelân).

meyl-i Arz : astr. Arz'ın mihveri ile mahrek müs-tevîsi (yörünge düzlemi) arasındaki 23 derece 27 dakikalık açı.

meyl-i dil : gönül arzusu.

meyl-i ibtisâm : gülümseme meyli.

meyl-i tabîî : tabîî istek. 4. astr. bir yıldızın meyli o yıldızın geçtiği farzolunan dâire-i sia'nın, dâire-i istivâ-i semâi üzerindeki kesişme noktası ile o yıldız arasındaki kavîs.

meylen مِيلَا (o. zf.) : meylederek, eğilerek; o taraftan olarak.

meyliyyât مِيلِيَّات (a. i. c.) : bir tarafa meyleden istekler.

meymene مَيْمَنَة (a. i.) : ask. ordunun sağ cenahı, sağ kanadı.

meymenet مَيْمَنَت (a. i. yüm'n'den. c. : meyâmîn) : bereket, saâdet, mutluluk, uğurluluk. [zıddı : nühûset].

meymûn مَيْمُون (a. i. yüm'n'den. c. : me-yâmîn) : uğurlu, bereketli, kutlu.

meyn مَيْن (a. i. c. : müyûn) : yalan söyleme; yalan

mey-perest مَي پَرَسْت (f. b. s. c. : mey-perestân) : sürekli şarap içen. (bkz : ayyâş).

mey-perestân مَي پَرَسْتَان (f. b. s. mey-perest'in c.) : sürekli olarak şarap içenler, içkiciler.

mey-perestî مَي پَرَسْتِي (f. b. i.) : sürekli olarak şarap içme, içkicilik.

meysere مَيْسَرَة (a. i. c. : meyâsir) : 1. zenginlik. 2. ask. sol cenah, ordunun sol kanadı.

meysîr مَيْسِر (a. i.). (bkz : kûmar).

meysûr, meysûre مَيْسُور، مَيْسُورَة (a. s. c. : meysûrât) : kolaylanmış, kolaylatılmış; kolay. (bkz : âsân).

meysûrât مَيْسُورَات (a. i. meysûr, meysûre'nin c.) : kolaylanmış, kolaylatılmış şeyler.

meyt مَيْت (a. i. c. : emvât) : ölü. (bkz : meyyit).

meyte مَيْتَة (a. i.) : hayvan leşi. (bkz : lâşe, meyyite).

meyte-hâr مَيْتَة خَوَار (f. b. s.) : leş yiyen.

me'yûs, me'yûse مَآيُوس، مَآيُوسَة (a. s. ye's'den.) : yeise düşmüş, ümîdi kesilmiş, ümitsiz. (bkz : meftûr).

me'yûs-âne مَآيُوسَانَة (a. f. zf.) : ümitsizlikle, ümitsizce.

me'yûsiyyet مَآيُوسِيَّت (a. i.) : me'yusluk, ümitsizlik.

meyve مَيْوَة (f. i. c. : meyvecât, meyve-hâ) : meyva, yemiş.

meyve-i dil (gönül meyvası) : evlâd.

meyve-i fazl : ilim ve ma'rifet meyvası.

meyve-i huşk : kuru yemiş.

meyve-i ter : tâze yemiş. [doğrusu : "mîve" dir].

meyve-bâr مَيْوَة بَار (f. b. s.) : yemişli, yemiş veren. (bkz : meyve-dâr).

meyve-cât مَيْوَة جَات (f. i. meyve'nin c.) : meyvalar, yemişler. (bkz : meyvehâ, semerât).

meyve-dâr مَيْوَة دَار (f. b. s.) : meyvalı, yemişli, yemiş veren. (bkz : meyve-bâr).

meyve-fürûş مَيْوَة فُرُوش (f. b. s.) : meyva, yemiş satan, manav.

meyve-hâ مَيْوَة هَا (f. i. meyve'nin c.) : meyvalar, yemişler. (bkz : meyve-cât, semerât).

meyve-hâ-yi gûnâ gûn : türlü türlü yemişler.

meyve-huşk مَيْوَة خَشَك (f. b. i.) : meyva, hoş, kuru yemiş satılan yer.

meyyâl مَيْيَال (a. s. meyl'den.) : 1. çok meyleden, eğilen. 2. çok istekli, düşkün.

meyyâl-i inhidâm : yıkılmak üzere bulunan. (bkz : mâil-i inhidâm).

meyyâl-i i'tilâ : yükselmeye çok meyilli, istekli.

meyyit مَيْيْت (a. i. meyt'den c. : emvât) : ölmüş. (bkz : meyt).

meyyit-i mütehârik : mec. ölmüş de duruyor, hareketsiz, tenbel.

meyyitâne مَيْيْتَانَة (a. f. zf.) : ölü gibi, ölüyü andırıncasına.

meyyite

meyyite ميتة (a. i.) : hayvan leşi. (bkz : lâşe, meyte).

mezzer ميزر (a. i. c. : meâzir). (bkz : mi'zer).

mezâ مضى (a. fi.) : geçti. (bkz : mazâ).

mezâ mâ mezâ : geçen geçti, olan oldu; olup biteni hoş görme.

mezâbit مضابط (a. i. mazbata'nın c.) : c.) : mazbatalar, *tutanaklar.

mezâbih مذابح (a. i. mezbah ve mezba-ha'nın c.) : mezbahalar, hayvan kesilen yerler, kanaralar, salhâneler.

mezâbil مزابيل (a. i. mezbele'nin c.) : süprüntülükler, süprüntü dökülen yerler.

mezâbir مزابر (a. i. mizber'in c.) : ka-mışlar, kalemler.

mezâd مزاد (a. i.) : arttırma ile yapı-lan satış. (bkz : müzâyede).

mezâde مزاده (a. i.) : dağarcık, tulum.

mezâhib مذاهب (a. i. mezheb'in c.) : mezhepler, tutulan yollar.

mezâhib-i erbaa (dört mezhep) : Hanefî, Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî.

mezâhim مزاحم (a. i. zahmet'in c.) : ezi-yetler, sıkıntılar. [yapma kelimelerdendir].

mezâhir مزاهر (a. i. mizher'in c.) : 1. müz. utlar. 2. çiçekli yerler.

mezâk مذاق (a. i. zevk'den.) : 1. zevk alma, tad duyma, tadma. 2. zevk, lezzet. 3. tad duyulan yer, damak. **Hulv-ül-mezâk** : tadı dama-ğında kalma, tatlı. **Mürr-ül-mezâk** : acılığı dama-ğında kalma, acı.

mezâlik مزالقي (a. i. mezlaka'nın c.) : ayak kayacak yerler, kaygan yerler.

mezâm مذام (a. i.) : zemmetme; ayıp-lama. (bkz : ta'yib).

mezâmîr مضامير (a. i. mızmar'ın c.) : koşu meydanları.

mezâmîr مضامير (a. i. mizmâr ve mez-mûr'un c.) : 1. düdükler. 2. Zebûr'un sûreleri.

mezâr مزار (a. i. ziyâret'den. c. : me-zârât) : 1. ziyâret yeri. (bkz : ziyâret-gâh). 2. kabir, ölünün gömüldüğü yer, sin. (bkz : lahd, makber). **Kitâbe-i seng-i mezâr**, **Levh-i mezâr** : Üze-rinde yazı bulunan mezar taşı.

mezâr-ı zâr : ağlıyan mezar.

mezârât مزارات (a. i. mezâr'ın c.) : me-zârlar, kabirler, sinler.

mezâret مزارت (a. i.) : kalbin şiddeti.

mezârî' مزارع (a. i. mezraa'nın c.) : ziraat olunacak yerler, tarlalar.

mezârî-i münbite : verimli tarlalar.

mezârî مزاريع (a. s. mezzû'nun c.) : ziraat olunmuş, çiftle sürülüp, tohum atılmış yerler.

mezârib مضارب (a. i. mızrâb'ın c.) : mızraplar, çalgı çalacak âletler [ud, kanun.. gibi].

mezârik مزاريق (a. i. mızrâk'ın c.) : mızraklar, kargılar.

mezâr-istân مزارستان (a. f. b. i.) : mezarlık.

mezârr مزار (a. s.). (bkz : mazarr).

mezâyâ مزايا (a. i. meziyyet'in c.) : meziyetler, üstünlük vasıfları. (bkz : meziyyât).

mezâyık مضايق (a. i. mazîk'in c.) : dar, sıkıntılı yerler.

mezbah, mezbaha مذبح، مذبحه (a. i. c. : mezâbih) : hayvan kesilen yer, salhâne, kanara.

mezbele مزبله (a. i. zibl'den. c. : me-zâtîl) : süprüntülük, süprüntü dökülen yer.

mezbûb مذبوب (a. s.) : sinekli.

mezbûbe مذبوبة (a. i.) : sineği çok yer.

mezbûh مذبوح (a. s. zebh'den) : 1. zebh olunmuş, boğazlanmış. (bkz : zebîh). 2. kurban edilmiş. 3. i. İsmâil veyâ İshak peygamber.

mezbûh-âne مذبوحانه (a. f. zf.) : 1. boğazlanır gibi, boğazlanmışcasına. 2. **mec.** son ümit ve son kuvvetle [çırpınış].

mezbûl مذبول (a. s.) : zayıf, arık.

mezbûr, **mezbûre** مذبور، مذبورة (a. s.) : adı geçen, yukarıda söylenmiş olan. (bkz : mezkûr). **Meblağ-ı mezbur** : adı geçen meblağ, para.

mezc مزج (a. i.) : katma, karıştırma.

mezcen مزجا (a. zf.) : mezc sûretiyle, karıştırarak.

mezci مزجي (a. s.) : mezce mensup, katıp karıştırmakla ilgili.

mezcûc مزجوج (a. s.) : süngü ile dürtülmüş, süngülenmiş.

Mezdek مزدك (f. h. i.) : Nûşîrevân zamanında (IV. asır) bir mezhep çıkaran kimse.

mezdeki مزدكي (f. s.) : Mezdek taraflısı.

meze مزه (f. i.) : 1. tad, lezzet, çeşni. **Bî-meze** : tatsız, lezzetsiz. **Hôş-meze** : tatlı, lezzetli. 2. içki içilirken yenilen şey, çerez. 3. **mec.** alay, eğlence.

mezellet مذلت (a. i.) : zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, itibarsızlık.

mezemmet مذمت (a. i.) : 1. kınama, yerme. 2. yerilecek, kınanacak iş. ["mezimmet" şeklinde de kullanılır].

mezen مزن (a. i.) : âdet, usûl, yol. (bkz : örf).

me'zene مأذنه (a. i. c. : meâzin) : ezan okunan yer.

mezheb مذهب (a. i. zehâb'dan. c. : mezâhib) : 1. gidilen, tutulan yol. 2. felsefe çıkışı. 3. din. 4. bir dinin, şubelerinden her biri, **fr. doctrine, école, système.**

mezheb-i kelâmî : ed. kelâm ilmine mevzû teşkil eden teolojik yol.

mezhere مزهره (a. i. c. : mezâhir) : çiçekli yer.

mezîd مزيد (a. i. ziyâde'den) : 1. artma, arttırma, çoğalma. 2. s. artmış, arttırılmış, büyümüş, çoğaltılmış. 3. **gr.** aslına harf ilâve olunmuş fiil. **Rûbât mezîdün fih** : **gr.** kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî dört harfli master. **Sûlâsi mezîdün fih** : kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî üç harfli master.

mezîdün-fih : **gr.** kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî master.

mezillet مزلك (a. i.) : 1. ayak kayacak yer. 2. yanlışlığa sebeb olacak şey.

meziyy مذي (a. i.) : **fizy.** kamıştan idrardan evvel gelen meniye benzer koyuca beyaz su.

meziyyât مزيات (a. i. meziyyet'in c.) : meziyetler, üstünlük vasıfları. (bkz : mezâyâ).

meziyyet مزيت (a. i. c. : mezâyâ, meziyyât) : üstünlük vasfı, artam.

meziyyet-i ifâde : ifâde meziyeti.

mezk مزق (a. i.) : yırtma, yarma. (bkz : çâk, şakk).

mezkûm مزكوم (a. s.) : zükâmlı, zükâma tutulmuş, nezle olmuş, nezleli.

mezkûr, **mezkûre** مذکور، مذكوره (a. s. zikr'den) : zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış. (bkz : mebhûs).

mezlaka مزلفة (a. i. c. : mezâlîk) : ayak kayacak yer, kaypancak yer, **mec.** yanlışlığa düşmeye sebeb olan hal.

mezlaka-i akdâm : ayakların kayması.

mezmûm, **mezmûme** مضموم، مضمومة (a. s. zem'm'den) : 1. zemm olunmuş, yerilmiş. 2. beğenilmemiş; ayıp.

mezmûr مزمور (a. i. c. : mezâmîr) : 1.

kavalla söylenen ilâhî 2. Hz. Dâvûd'a inen "Zebûr" un sûrelerinden herbiri.

mezra', mezraa مزرعة (a. i.

zer'den. c. : mezârî') : ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer. **Ed-dünyâ mezraat-ül-âhire** (dünya, âhiretin ekenegidir) : dünyâda ne ekersen, âhirette onu biçersin.

mezrû' مزروع (a. s. zer'den. c. : mezârî') :

ziraat olunmuş, ekilmiş, çift sürülüp tohum atılmış.

mezrû' مذروع (a. s. c. : mezrûât) : ar-

şınla ölçülmüş.

mezrûât مزروعات (a. i. c.) : ekilip bitmiş

tohumlar, ekinler.

mezrûât مذروعات (a. i. mezrû'un c.) : arşın-

la ölçülmüş nesneler.

me'zûn, me'zûne مأذون ، مأذونه (a. s.

izn'den. c. : me'zûnîn) : 1. izinli, izin almış. 2. ders veya meşk vermiye veya bir san'at işlemiye salâhiyetli. 3. bir okuldan diplomalı, lisansiyeye. (bkz : mücâz).

me'zûnen مأذوناً (a. zf.) : izinli olarak.

me'zûnîn مأذونين (a. s. me'zûn'un c.) :

me'zunlar.

me'zûniyyet مأذونيت (a. i.) : me'zun bulun-

ma, izinli olma; bitirme.

me'zûniyyet-i kat'îyye : kat'î (* kesin) izin.

me'zûniyyet-i resmîyye : resmî izin.

mezzeng مزونگ (f. i.) : bot. balıkotu,

mercimek büyüklüğünde, çitlenbikten biraz küçük, ceviz gibi dört kaklı, dış kısmı siyah ve kolay kırılan, kabuklu bir tohum, **lât. anamirta menispermaceae**. [içi dövülüp un ve sığır ödü ile karıştırılarak hamur hâline getirilir; bundan kopartılan küçük parçacıklar balıklı yerde suya atılır, yutan balıklar sersemliyerek yüze çıkar ve kolaylıkla elle de tutulur].

mezzâh مزاح (a. s.) : lâtifeci, şakacı.

mıgtas متغس (a. i.) : göz, burun çanağı.

mıhkan, mıhkana محقنه ، محقن (a. i.) :

hek. intikan tulumbası, şırınga, tenkiye âleti.

mıhtab محطاب (a. i.) : balta vesâire gibi

odun kesecek âlet.

mıhtât محطاط (a. i.) : cetvel tahtası.

mıkatta مقطه (a. i.) : makta', üzerinde

kamış kalemin ucu kesilen, kemik, sedef, maden, ağaç veya fil dişinden yapılan âlet.

mıklâd مقلاد (a. i. c. : makalîd) : 1.

kilit dili; anahtar. 2. hazîne.

mikleb مقلب (a. i.) : kitap cildinin ku-

lağı. [ekseriyâ Kur'ân'larda bulunan bu kulak, okunacak veya okunmuş sahifelerin belli olması için aralarına sokulur].

mıkmaa مقمه (a. i. c. : makamî) : 1.

yarıcı, parçalayıcı bir şilâh. [topuz, gürz., gibi]. 2. bir fil binicisinin demir kancası.

mıkna', mıknaa مقنع ، مقننه (a. i.

c. : makani) : başörtüsü.

mıknâtis مقلطيس (a. i.) : demir ve ben-

zeri mâdenleri çekmek hassası bulunan demir çubuk. [Yunancadan, Arapçaya geçmiştir].

mıknâtisi, mıknâtisiyye مقلطيسي ، مقلطيسي

(a. s.) : mıknatise âit, mıknatisle ilgili, magnetik. **İbre-i mıknâtisiyye** : mıknatıslı ibre, iğne, **fr. aiguille aimantée**.

mıknâtisiyyet مقلطيسييت (a. i.) : mık-

natis kuvvet ve hassası.

mıknâtisiyyet-i Arziyye : jeod. Arz'ın hâiz olduğu mıknatisiyet hassası.

mıkra' مقرر (a. i.) : vücudu dinleye-

cek hekim âleti.

mıkrame مقرمه (a. i.) : makrama, mah-

rama, nakışlı başörtüsü; mendil; havlu, peştemal.

mıkrâz مقراض (a. i. c. : mekarîz) : kese-

cek âlet, makas. (bkz : mıkraş).

mıkta' مقطع (a. i.). (bkz : mıkatta').

mıkzâf مقذاف (a. i.) : gemi ve kayık küreği.

minkari منقاری ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. gaga ile ilgili. 2. gaga biçiminde, gagaya benzer olan.

mıntak, mıntaka منطق، منطقه (a. i. c. : menâtık) : 1. kuşak, kenar. 2. yer yuvarlağının üstündeki bölge.

mıntaka-i bâride : çoğr. kutup kuşağı.

mıntaka-i bürûc : çoğr. on iki burcun (Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Arslan, Başak, Terâzi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık) bulundukları tutulma dâiresi, zodyak. 3. biy. bölge.

mıntaka-i hârre : çoğr. ekvator bölgesi, * ısı kuşak.

mıntaka-i küre : çoğr. küre kuşağı.

mıntaka-i memnûa : yasak bölge.

mıntaka-i mu'tedile : çoğr. *ortakuşak, *ılıman bölge.

mintik منطيق (a. s.) : çok hatip, pek düzgün konuşan. (bkz : natûk).

minzar منظر (a. i.) : 1. bakma âleti. 2. röntgen.

minzâr منظار (a. i.) : 1. ayna. (bkz : mir'ât). 2. röntgen.

mıs'âd مصداق (a. i.) : suûdedecek, yük-seğe çıkacak âlet, asansör; merdiven.

mısbâh مصباح (a. i. c. : mesâbîh) : 1. kandil, çıra, meşale; az ışıklı kandil.

mısbâh-ül-meshûr : sabahlamış, sabahlıyan. 2. sabah vakti şarap içilecek büyük kâse.

mısbâh-üs-sûrûr : şarap. (bkz : bâde, hamr).

mısdaga مصدغه (a. i.) : yüz yastığı. (bkz : bâlin).

mısdâk مصداق (a. i. sıd'ndan.) : bir şeyin doğru olduğunu ispât eden şey; fels. critérium.

mısdâkıyyât مصداقیات (a. i. c.) : mısdak bilgisi, fr. critériologie.

mısfâh مصفاح (a. i.) : mâdenleri, yaprak hâline getirmeye yarıyan âlet.

mısfât مصفات (a. i. c. : mesâfi) : tasfiye edecek âlet, süzgeç.

mıskab مثقب (a. i. sakb'dan) : delme âleti, matkap.

mıskal مصقل (a. i. c. : mesâkıl) : 1. cilâliyan, parlatan âlet. 2. ince, zarif bir hatip.

mıskale مصقله (a. i.) : maskala, kılıç, ayna, kösele ve sâireyi parlatmaya yarıyan cilâ âleti.

mıskat مسقات ("ka" uzun okunur. a. i.) : su kovası.

mısr مصر (a. i. c. : emsâr) : şehir, ülke.

Mısr مصر (a. h. i.) : 1. Mısır şehri. 2. [Mısır'daki] Kahire şehri.

mısrâ' مصراع (a. i. c. : masâri') : 1. kapı kanadı. 2. ed. manzum bir parçayı meydana getiren satırlardan herbiri.

mısrâ-i âzâde : ed. başlıbaşına mânâsı bulunan mısra : mâr-ı sermadideye Rabbim Güneş göstermesin... gibi.

mısrâ-i ber-cesta : ed. en kuvvetli, en güzel olan mısra : "Değil nâmerde, hattâ merde muhtaç etme Allahım! gibi.

Mısrân مصران (a. h. i. c.) : Kûfe ile Basra şehirleri.

Mısrî, Mısıryye مصري، مصریه (a. s.) : 1. Mısır ülkesiyle ilgili. 2. i. Mısırlı.

mıstaba مصطبة (a. i. c. : masâtıb) : peyke, sed.

mıstaba-nişîn مصطبة نشین (a. f. b. s.) : peykede, sedirde oturan.

mıstar مسطر (a. i. satr'dan) : 1. satırları doğru gösterebilmek için gerekli çizgileri yapmaya yarıyan âlet. 2. mastar, sıvacıların ve duvarcılarının sıvayı, betonu düzeltmek üzere kullandıkları enşiz, uzun ve düz tahta.

mısvât مصوات (a. i.) : 1. ses kuvveti 2. çok haykıran.

misyed

misyed, misyede مصيده ، مصيد (a. i.) : av avlanmaya mahsus âlet.

mışât مشاط (a. i. mışt'ın c.) : taraklar.

mışmış مشمش (a. i.) : zerdâli. [eriğe, kayısıya da denilir].

mışrâk مشراق (a. i.) güneşi bol olan yer. (bkz : şems-âbâd).

mıt'ân مطان (a. i. c. : metâin) : at sürücüsü.

mıt'ân مطآن (a. i.) : hayvan sürücüsü.

mıt'târ مططار (a. s. c. : maâtîr) : dâima güzel koku sürünen.

mıthan مطحن (a. i.) : değirmen. (bkz : âsyâb).

mıthana مطحنة (a. i.). (bkz : mıthan).

mıthere مطهره (a. i.) : matara, su kabı.

mıtlâk مطلق (a. s.) : çok kadın boşayan [erkek].

mıymar مظمار (a. i.) : mîmarın çırpı ipi.

mıtrâb مطراب (a. i.) : neşesi bol [adam].

mıtrak, mıtraka مطرق ، مطرقة (a. i. c. : mıtârik) : 1. matrak. 2. değnek, sopa. 3. mızrak. 4. tokmak. 5. çekik.

mıtrak مطرق (a. i. c. : matârik). (bkz : mıtraka).

mıtraka مطرقة (a. i. c. : matârik) : matrak, demirci çekici.

mıtvâ' مطواع (a. s. c. : metâvî') : çok mutî, pek itaatli.

mızfâr مظفار (a. s.) : 1. zafer kazanan. 2. i. asmanın çubuğuna sarmaşık gibi sarılan filiz.

mızmâr مضمار (a. i. c. : mezâmîr) : koşu meydanı.

mızrâb مضراب (a. i. darb, zarb'dan. c. : mazârîb) : çalgıç, telli çalgıları çalmaya yarıyan ağaç, kemik, mâden veyâ kiraz ağacından yapılan âlet. (bkz : tâziyâne, zahme).

mızrâk مزراق (a. i. c. : mezârîk) : uzun saplı, ucu sivri demirli harp âleti, kargı.

mızreb مضرب (a. i.) : 1. (bkz : mızrâb). 2. oba, büyük çadır.

mızyâ' مضياع (a. s.) : malını çok zâyî eden adam.

miâ' ميا (a. i. c. : em'â') : anat. bağırsak.

miâ-i a'ver : anat. körbağırsak, fr. *apendice*.

miâ-i galiz : anat. kalınbağırsak, fr. *gros intestin*.

miâ-i isnâ-aşer : anat. oniki parmak bağırsağı, fr. *duodenum*.

miâ-i müstakim : anat. kalın bağırsak, fr. *gros intestin*.

miâ-i rakik : anat. ince bağırsak, fr. *intestin grêle*.

miâd معد (a. i. mîde'nin c.) : mîde-ler, kursaklar.

miâd ميماد (a. i. va'd'den. c. : mevâid) : va'dedilen, belirlilen zaman (yıpranma müddeti) veyâ yer. **Yevm-i miâd** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer, rûz-i restahîz).

miâi معائى (a. s. miâ'dan) : barsakla ilgili.

miât مأت (a. s. mie'nin c.) : yüzler [sayı]. **Aşerât, miât** : mat. onlar, yüzler. [sayı].

mi'ber ممبر (a. i.) : [suyu geçmeye yarıyan] kayık, sal, köprü gibi şeyler.

mi'ber, mi'bere مثير ، مثيره (a. i.) : iğne kabı, iğne kutusu.

mibla' مبلع (a. s. bel'den) : obur.

- miblag** مبالغ (a. i.) : mablak.
- mibred** مبرد (a. i.) : 1. eğe.
- mibred-i hasât** : hek. mesâne taşlarını ufalta-
rak düşüren âlet. 2. eğe nev'inden bir yazı âleti.
[kalemin elyâfı (içinden çıkan teller) ile başka
kısımların temizlenmesinde kullanılırdı].
- mibree** مبره (a. i.) : kalemtraş. [hattat
ve kâtipler kullanırdı].
- mibvel, mibvele** مبول، مبوله (a. i.) :
sidik kabı, ördek; küçük aptes edilecek delikli taş
veyâ oluk, fr. **pissoir**.
- mibza'** مبيض (a. i.) : neşter, kan ala-
cak âlet. (bkz : mibzag).
- mibzag** مبيض (a. i.) : hek. nişter, kan
alacak âlet. (bkz : mibza').
- mibzer** مبزر (a. i.) : tohum ekecek
âlet. (bkz : mübezzir).
- micdâf** مجداف (a. i. c. : mecâdif) : ka-
yık, sandal küreği.
- micdâr** مجدار (a. i.) : korkuluk, bostan
korkuluğu.
- micdel** مجدل (a. i. c. : mecâdil) : köşk,
kasır. (bkz : kâh, kâşâne, mâlikâne).
- mi'cer** معجر (a. i.) : bir çeşit kadın
başörtüsü.
- micesse** مجشه (a. i.) : mumun yanan
fitilini koparmıya mahsus bir âlet.
- micestî** مجسطی (a. i.) : Batlemyus'un
riyâzî ilimlerden geometri üzerine tasnîf ettiği
kitap.
- michâr** مجهار (a. s.) : yüksek sesle
konuşan.
- micmer, micmere** مجمر، مجمره (a. i. c. :
mecâmîr) : buhurdan, içinde tütsü yakılan kab.
- micred** مجرد (a. i.) : 1. dış pasını te-
mizliyen bir âlet, dişçi âleti. 2. cerrah bıçağı,
kemik kazıyacak âlet.

- micredo** مجرد (a. i.) : divitin temizlen-
mesinde kullanılan bir âlet.
- micvâd** مجواد (a. i.) : güzel şiir söyli-
yen şâir.
- miczâm** مجزام (a. i.) : pek keskin
kılıç.
- midâd** مداد (a. i.) : yazı mürekkebi;
yazı yazmıya mahsus siyah veyâ renkli sulu madde.
- midâk** مداك (a. i.) : sürh (kırmızı boya)
ezmeye yarıyan âlet. [aslî : "medâk" dir].
- midaka** مدقه (a. i.) : kendisiyle bir
şey dövülen şey, havan eli.
- midfa'** مدفع (a. i. c. : medâfi') : ask. top.
- midde** مدمه (a. i.) : irin, cerahat.
- mi'de** معدمه (a. i. c. : miad) : mide,
kursak. **Tevessû-i mi'de** : hek. mîdenin genişle-
mesi, elastikiyetini kaybetmesi.
- mi'devî** معدوى (a. s.) : 1. mide ile ilgili.
2. mideyi düzeltlen, mideye yarıyan.
- midhane** مدخنه (a. i.) : buhurdan.
- midhat** مدحت (a. i. c. : medâih) : 1.
medhetme, övme. 2. erkek adı.
- midhat-ger** مدحتگر (a. f. b. s.) : medhe-
dici, övücü.
- midhat-gerî** مدحتگری (a. f. b. i.) : medhe-
dicilik, övücülük.
- midrâr** مدرار (a. s.) : çok su döken.
Ebr-i midrâr : çok yağmur yağdıran bulut.
- midrâs** مدراس (a. i.) : okuma yeri.
- midyân** مديان (a. s. c. : medâyîn) :
borca garkolan, dâima borç eden kimse.
- midyeniyye** مدينه (a. b. i.) : tas. Ebû
Midyen Şuayb-ül-Magribî tarafından kurulan Tarî-
kat.

mie مائة (a. s.) : yüz. **Tis'a mie** : dokuz yüz.

mieteyn مائتين (a. s.) : iki yüz.

mifcer مفجر (a. i.) : yaraya konulan oluk.

miferr مفر (a. i.) . (bkz : meferr).

mifreşe مفرشه (a. i. c. : mefâriş) : ka-
mış kalemlerin birbirine ve mahfazaya çarparak
bozulmalarını önlemek için divitin kalem koymıya
mahsus kısmına veya kalemdâna konulan örtü.

mifrez مفرز (a. i.) : kâmiş kalemi ayır-
mak için kullanılan bir çeşit kalemtraş.

mifsad مفصد (a. i.) : neşter, kan alacak
âlet. (bkz : mibza').

miftâh مفتاح (a. i. c. : mefâtîh) : 1.
anahtar. 2. şifre cetveli. 3. dil öğrenirken yapıla-
cak tercüme ve mes'elelerin halledilmiş şekillerini
gösteren kitap.

miftâh-ül-Cenne (Cennetin anahtarı) : XV. asır
şâir ve bilginlerinden Ahmed Dâî'nin arapçadan
dilimize çevirdiği bu eser, İslâmın şartlarından
bâzı ay ve günlerle bu ay ve günlerde yapılan ibâ-
detlerin faziletlerinden; Cennetin nimetlerinden,
Cehennem'in korkunç azâbından bahseden bir
eserdir.

miftâh-ül-kütüb : Ankara kütüphanesi müdürü
Remzi Dede'nin, Bursalı Tâhir Beyin "Osmanlı
Müellifleri" adlı üç ciltlik eseri için, hazırladığı
fihrist.

miftâh-ül-lûgâ (lûgatin anahtarı) : Amasyalı Şeyh
Mahmûd bin İbrâhîm Edhem'in 1491 (H. 897)
de II. Bayezid adına kaleme aldığı farsçadan türk-
çeye lûgat kitabıdır.

miftele مفتله (a. i.) : 1. öreke denilen
ağaç. 2. yün eğirecek çatal değnek.

mifzal مفضل (a. i.) : gündelik iş elbisesi.

mifzâl مفضال (a. i.) : şeref ve fazilet
sâhibi.

mîg ميع (f. i.) : 1. kara bulut. (bkz :
ebr, sehâb). 2. duman, sis. (bkz : duhân).

mîgfer مغفر (a. i. c. : mağafir).

[eskiden] savaşta başa giyilen demir tas, miğfer,
çelik başlık, tulga.

mîgferî مغفري (a. s.) : 1. miğfere mensup,
miğferle ilgili. 2. miğfer şeklinde olan.

mîgfir مغفیر (a. s. c. : megafir) : Allah
tarafından günahı affedilmiş olması için duâ edi-
len [kimse], ölmüş yarılanmış [kimse]. (bkz :
mağfûr, merhûm).

mîglâk مغلاق (a. i. c. : megalik) :
kilit, mandal.

mîg-nâk ميفناك (f. b. s.) : bulutlu,
dumanlı.

mîgşel مغسل (a. i.) : kendisiyle birşey
gusledilecek âlet, tas, ibrik.

mîgvel مغول (a. i. c. : megavil) : han-
çer, ince kılıç.

mîgzal مغزل (a. i. c. : megazil) :
iğ, iplik eğirecek âlet.

mih ميه (f. i.) : mih, çivi, ensar;
kazık. **Çâr-mih** (dört çivi) : put biçiminde olan
ıdam âleti.

mih مه (f. s. c. : mihân) : büyük,
ulu. (bkz : azîm, kebîr, mihîn, mihîne). **Kih-ü**
mih : küçük ve büyük.

mihâd مهاد (a. i. c. : mûhûd) : yatak,
döşek. **Bi's-el-mihâd** (ne fena döşek) : cehennem.

mihaffe محفه (a. i.) : mahfe, deve
veyâ katırın sırtına konulan ve iki kişi oturabi-
lecek büyüklükte olan sepet. (bkz : mahaffe,
mihmel¹).

mihâh مخاخ (a. i. muhh'un c.) : 1. anat.
ilikler. 2. anat. beyinler.

mihâk محاق (a. i.) : her arabî ayının
son üç gecesi. (bkz : mahâk, muhâk). [kelime-
yi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir].

mihan محن (a. i. mihnet'in c.) :
sıkıntılar.

mihân ميهان (f. s. mih'in c.) : büyük-
ler, ulular. **Kihân ü mihân** : büyükler ve küçük-
ler. (bkz : sigar ü kibâr).

mihâr مہار (a. i. mühür'ün c.) : taylor, at yavruları.

mihatta محطه (a. i.) : g. s. hattatların kalemin ucundaki kılların alınmasında kullandıkları bir âlet.

mihbeb محجب (a. i.) : tâne tâne kesecek âlet.

mihcem, mihceme محجم ، محجمه (a. i. c. : mehâcim) : **biy. 1.** çekip emmeye yarıyan organ veyâ âlet. **2.** hacamat şişesi, **fr. ventouse.**

mihcen محجن (a. i.) : çomak.

mihek ميخک (f. i.) : **1.** karanfil. **2.** kü. çük çivi.

mihekk محک (a. i.) : **1.** mehenk, altın veyâ gümüşün ayârını anlamıya yarıyan taş. **2. mec.** birinin kadrini, kıymetini ve ahlâkını anlamıya yarıyan şey, vâsıta. (bkz : mi'yâr).

mihen محن (a. i. mihnet'in c.) : eziyetler, meşakkatler, sıkıntılar.

mihfer, mihfere محفر ، محفرة (a. i. c. : mahâfir)¹. hattatların yanlışı kazımakta kullandıkları bir çeşit kalemtraş. **2.** bel; kazma.

mihi ميخی (f. s.) : çiviye âit, çivi şeklinde.

mihîn, mihîne مہین ، مہینہ (f. s.) : büyük, ulu. (bkz : mih).

mih-kadem ميخ قدم (f. a. b. s.) : ayağı kırık.

mihleb محلب (a. i. c. : mahâlib) : yırtıcı hayvan pençesi.

mihmân مہمان (f. i.) : misâfir, konuk. (bkz : dayf).

mihmân-dâr مہانداری (f. s.) : **1.** misâfir, konuk ağırliyan kimse. **2.** ağırılması için resmî bir

misâfirin yanına verilen kimse (bkz : mihmân-nüvâz).

mihmân-dârî مہانداری (f. i.) : mihmandarlık, misâfir ağırliyalıcılık.

mihmân-hâne مہمانخانہ (f. b. i.) : misâfirhane, otel.

mihmân-hâne-i âlem (dünyâ misâfirhânesi) : (bu) Dünyâ.

mihmânî مہمانی (f. i.) : mihmanlık, misâfirlik, konukluk.

mihmân-nüvâz مہمانواز (f. b. s.) : misâfire ikrâm eden, misâfir ağırliyan. (bkz : mihmân-dâr).

mihmân-nüvâzâne مہمانوازانہ (f. zf.) : misâfirpervere, konuksevere yakışacak sûrette. (bkz : mihmân-perverâne).

mihmân-nüvâzî مہمانوازی (f. b. i.) : (bkz : mihmân-perverî).

mihmân-perver مہمان پرور (f. b. s.) : misâfir seven, misâfir ağırliyan. (bkz : misâfir-perver).

mihmân-perverâne مہمان پرورانہ (f. zf.) : misâfirpervere, misâfir ağırliyana yakışacak sûrette. (bkz : mihmân-nüvâzâne).

mihmân-perverî مہمان پروری (f. b. i.) : misâfirseverlik, misâfir ağırliyalıcılık. (bkz : mihmân-nüvâzî).

mihmân-serây مہمانسرای (f. b. i.) : misâfirhâne, otel.

mihmâz, mihmîz مہماز ، مہمیز (a. i. c. : mahâmîz) : mahmuz. (bkz : mehmûz⁴).

mihmel محمل (a. i. c. : mahâmil) : **1.** mahmil, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği-sepet. (bkz : mahmil¹, mihafe). **2.** her yıl Hare-meyn'e hacı kafillesiyle gönderilen armağanlar.

mihmez مہمز (a. i.) : (bkz : mihmâz).

mihmeze مہمزد (a. i.) : üvendire.

mihnet

mihnet محنت (a. i. c. : mihen) : 1. zahmet, eziyet. 2. gam, keder, sıkıntı, derd. 3. belâ, musibet.

mihnet-âbâd محنت آباد (a. f. b. i.) : gam, keder dolu olan yer; **mec.** dünya.

mihnet-dide محنت دید (a. f. b. s.) : mihnet görmüş, musibete uğramış.

mihnet-gâh محنتگاه (a. f. b. i.) : gam, kasâvet, eziyet çekilen yer. (bkz : mihnet-kede).

mihnet-kede محنتکده (a. f. b. i.) : mihnet, gam, kasâvet, eziyet çekilen yer. (bkz : mihnet-gâh).

mihnet-keş محنتکش (a. f. b. s. c.) : mihnet-keşân) : mihnet çeken, eziyet çeken.

mihnet-keşân محنتکشان (a. f. b. s. c.) : mihnet-keş'in c.) : mihnet, eziyet çekenler.

mihnet-keşâne محنتکشانه (a. f. zf.) : eziyet çekene yaraşır bir sûrette.

mihnet-keşi محنتکشی (a. f. b. i.) : mihnetkeşlik, eziyet çekerlik.

mihnet-zede محنتزده (a. f. b. s.) : mihnete, gam, keder, musibete uğramış.

mihir مهر (f. i.) : 1. Güneş. (bkz : âf-tâb, hûrşid, şems).

mihir-i cihân-ârâ : cihânı süsliyen Güneş.

mihir-i dirahşân : parlıyan Güneş.

mihir-i mâder-âne : anaya yakışırmasına sevgi.

mihir ü mâh : Güneş ile Ay. 2. sevgi. (bkz : mahabbet). 3. eylül ayı.

mihrâb محراب (a. i.) : 1. câmilerde, mescidlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer. 2. **mec.** ümit bağlanan yer. 3. **mec.** sevgilinin kaşları. 4. **g. s.** halının bordür çerçevesi içinde yalnız bir tarafta bulunan, kemer görünüşlü motif.

mihrâb-ı Cemşid : Güneş.

mihrâf محراف (a. i.) : doktorun yarayı muâyene ettiği âlet.

mihrâk محراق (a. i.) : **fiz.** odak, küre içi biçiminde bir aynaya. [veyâ konveks (dışbükey) bir merceğe] muvâzî (paralel) olarak gelen ışınların aksettikten veya kırıldıktan sonra toplanırları nokta, odak noktası.

mihrâk محراك (a. i.) : çok hareket eden.

mihrâs مهراس (a. i. c. : mehâris) : elvan yapmakta kullanılan şeyleri ezmeğe mahsus bir âlet.

mihir-bân مهربان (f. b. s.) : şefkatli, merhametli, muhabbetli, güleryüzlü, yumuşak huylu.

mihir-bânî مهربانی (f. b. i.) : sevgi, dostluk.

mihir-can مهرجان (a. b. i.) : (bkz : mihre-gân).

mihre مهره (f. i.) : acemi ördekleri avlamak için su kenarlarına bağlanan ördek.

mihregân مهرگان (f. b. i.) : 1. sonbahar. 2. eski İranlıların iki büyük bayramlarından birinin adı olup yedinci Güneş ayının onaltıncı gününe rastlar. Bu gün, İran Mecûsîlerinin nevruz'dan sonra gelen en büyük bayramıdır. Ayın onaltısından başlayarak, yirmi birinci gününe kadar altı gün devam eder. Başlangıcına : **mihregân-ı âmme**, sonuncu gününe : "mihregân-ı hâssa" denir. (bkz : mihir-cân).

mihir-nâz مهر ناز (f. b. s.) : 1. "naz güneşi" : çok nazlı. 2. i. kadın adı.

mihsad محصد (a. i.) : ekin orağı.

mihtab محطب (a. i.) : balta.

mihtât مخطاط (a. i.) : cetvel tahtası.

mih-ter مهتر (f. s. c. : mihterân) : 1. daha büyük. 2. i. (bkz : mehter).

mih-terân مهتران (f. s. mihter'in c.) : daha büyükler.

mihteri مهتری (f. i.) : büyüklük, ululuk.

mihver محور (a. i. c. : mahâvir) :

1. *eksen, durduğu yerde dönmekte olan bir şeyin, dolayında döndüğü varsayılan doğru çizgi. 2. **mat**. üzerinde bir pozitif cihet varsayılan sonsuz hat. 3. kağı arabasının dingili.

mihver-i âlem : **astr.** Arz'ın merkezinden geçerek semâ küresini her iki taraftan kesen hat.

mihver-i arz : **astr.** Arz'ın kutup noktalarını birleştiren doğru.

mihver-i deverân : **fiz.** bir cismin berâber etrâfında döndüğü mihver.

mihver-i harekât : askerî harekâtın yapıldığı yer.

mihver-i kebir : **astr.** Arz'ın Güneş etrafındaki mahrekinde 21 haziran ve 21 aralıkta bulunduğu iki noktayı birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazari büyük mihver. [bu mihverin iki ucuna "inkılâbeyn" denilir].

mihver-i nebât : **bot.** kök, yaprak ve gövdenin hepsi.

mihver-i sagir : **astr.** 22 eylül ve 20 mart târihlerinde Arz'ın Güneş etrafında çevirdiği mahrek üzerindeki iki noktayı birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazari küçük mihver. [bu mihverin Güneş'e göre iki tarafta kalan parçaları eşit uzaklıktadır].

mihyat خيط (a. i.) : iğne. (bkz : süzen).

mihzâr مهنار (a. s.) : mânâsız, saçma konuşan. **Küllî miksarün mihzâr** : her çok söylyen saçmalayıcıdır.

mik ميك (f. i.) : çekirge.

mik'âb مكعب (a. i.) : **mat.** *küp, **fr.** cube.

mikâil ميكائيل (a. i.) : dört büyük melekten rızkların taksimine me'mur olan biri.

mikat ميقات ("ka" uzun okunur. a. i. vakt'den. c. : mevâkît) : bir iş için belirtilen vakit, zaman veyâ yer.

Mikat ميقات ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : Mekke yolu üzerinde hacıların ihrâma girdikleri yer. (bkz : Harem, Hill).

mikdaha مقده (a. i.) : çakmak demiri.

mikdâm مقدم (a. i. c. : makadîm) :

1. çok ikdâm eden, çok çabalayan. 2. s. pek kıdemli. 3. s. çok ayaklı.

mikdâr مقدار (a. i. c. : mekadîr) :

1. parça, kısım, bölüm. 2. kıymet, değer. 3. düze, **fr. dose**. 4. derece. **Bî-mikdâr** : ehemmiyetsiz.

mikdâr-ı kâfi : yeter derecede.

mikhâl, mikhel مكحل (a. i. c. : mekâhil) : sürmelik, göze sürme çekecek âlet, mil.

mikâtî ميقاتى ("ka" uzun okunur. a. i.) : hac mevsirini beklemek üzere Mekke-i Mükerr-me'de kalan kimse.

mikleb مقلب (a. i.) : g. s. eski ciltli kitapların sol tarafındaki fazla parçanın adı.

mikleme مقلمه (a. i.) : g.s. kalem konacak âlet. (bkz : kalem-dân).

miknese مكنسه (a. i. c. : mekânîs) : süpürge. (bkz : cârûb).

miknet مكنت (a. i.) : kuvvet, kudret, güç, zor.

mikrâm مكرام (a. s.) : pek çok kerem eden, bağışlayan.

mikrâs, mikrâz مقراض (a. i. c. : mekarîs) : kesecek âlet, makas. (bkz : mikrâz).

mikreb مكرب (a. i. c. : mekârib) : çift sürülen saban.

miksaha مكسحه (a. i. c. : mekâsih) : süpürge.

miksâr مكشار (a. s.) : 1. sözü uzatan, geveze, çok konuşan. 2. teksir eden, çoğaltan. (bkz : miksîr).

miksefe مكشفه (a. i. kesâfet'ten) : kondansatör, içine elektrik enerjisi yığılan âlet, **fr. condensateur**. (bkz : mükessife).

miksîr مكشير (a. s.) : (bkz : miksâr).

mikşat

mikşat مكشط (a. i.) : g.s. hattatların kamış kalemin kabuğunu soymak için kullandıkları âlet.

mikval مقوال (a. s.) : çok konuşan.

mikvel مقول (a. i. c. : makavîl) : dil. (bkz : lisân).

mikyâl مكيال (a. i. keyl'den. c. : me-kâyîl) : ölçek, tahıl ölçeği.

mikyâs مقياس (a. i. kıyâs'dan.) : 1. kıyas edecek âlet, ölçek, ölçü âleti. 2. uzunluk ölçeği. 3. astr., coğr. mat. ölçek.

mikyâs-ı amûdî : fiz. iki nokta arasındaki şâ-kulî uzaklığı tâyin etmeye yarıyan âlet.

mikyâs-ı gaz : fiz. *gazölçer, manometre.

mikyâs-ı hamz : fiz. asidölçer, asidemetre.

mikyâs-ı hiss : psik. *duyumölçer.

mikyâs-ı hurdebini : fiz. mikrometre.

mikyâs-ı inhinâ veyâ **meyl** : jeod. meylölçer, bir sathın. (* düzey) inhinâ ve meyl derecesini ölçen tesviye âleti.

mikyâs-ı kalevî : kim. *alkolölçer, alkalimetre.

mikyâs-ı klor : kim. *klorölçer, klorimetre.

mikyâs-ı kuvvet : fiz. kuvvetölçer, dinamometre.

mikyâs-ı küûl : kim. alkollü bir mâyide (sıvı) yüzde ne kadar alkol bulunduğunu gösteren âlet.

mikyâs-ı leben : fiz. sütün kesâfetini (yoğunluğunu) tâyin etmeye yarıyan âlet.

mikyâs-ı mâ : kim. hidrometre.

mikyâs-ı meyl : mat. *eğim ölçüsü.

mikyâs-ı rütûbet : fiz. havanın rütûbet derecesini ölçen âlet.

mikyâs-ı saffet-i hevâ : kim. odyometre.

mikyâs-ı sedâ : sedânın âhengini, şiddetini ölçmeye yarıyan âlet.

mikyâs-ı zelâzil : fiz. yer sarsıntısının şiddetini ve istikametini gösteren âletler.

mikyâs-ül-harâre : fiz. termometre.

mikyâs-ül-hevâ : fiz. (bkz : mikyâs-ür-riyâh).

mikyâs-ül-levn : kim. renkölçer, kolorimetre.

mikyâs-ül-matar : fiz. bir yılda yağın yağmur-ların miktarını gösteren âlet.

mikyâs-ül-mâyîât : fiz. mâyilerin (sıvı) kesâfet (yoğunluk) derecesini ölçen âlet.

mikyâs-ür-riyâh : fiz. rüzgârların hızını tâyin eden âlet.

mil ميل (a. i. c. : emyâl, müyûl) : 1.

göze sürme çekmeye mahsus bir âlet. 2. yollar-daki mesâfeyi tâyin için dikilen nişan. 3. iğne gibi ince ve uzun bir âlet. 4. ucu sivri çelik ka-lem. 5. sivri dağ tepesi. 6. bir kilometreye yakın bir uzaklık. 7. bir çarkın, üzerinde döndüğü mih-ver, eksen.

mîl-i bahrî (deniz mili) : 1852 metre.

mîlâd ميلاد (a. i. velâdet'den.) : 1.

doğum günü. 2. Hz. İsa'nın doğum günü. **Ba'd-el-mîlâd** : mîlâd'dan sonra. **Kabl-el-mîlâd** : mîlâd'dan önce.

mîlâd-ı İsa : İsa yortusu, İsa'nın doğduğu yıl (24/25 aralık).

mîlâdî, mîlâdiyye ميلادى ، ميلاديه

(a. s.) : mîlâtla, Hz. İsa'nın doğum yılı ile ilgili. **Sene-i mîlâdiyye** : mîlad yılı. **Târîh-i mîlâdî** : mîlâd târihi.

mîlâh ملح (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

mîlah ملح (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

mîlâhat ملاحه (a. i.) : gemicilik; ge-micilik bilgisi.

mîl'aka ملقه (a. i. c. : melâik) : tahta kaşık; g.s. hattatların kullandığı küçük kaşık.

mîl'aka-tırâş ملقه تراش (a. f. b. s.) : tahta kaşık yapan.

mîlel ملل (a. i. millet'in c.) : 1. mil-

letler, uluslar. 2. bir dinde veyâ mezhepte olan topluluklar. **Beyn-el-mîlel** : milletler arası. **Hukuk-i beyn-el-mîlel** : milletlerarası hukuk.

mîlel-i erbaa (dört topluluk) : Müslüman, Ya-hudi, Ermeni, Rum.

mîlel-i muhtelif-i mütegalibe : galebe etmiş muhtelif milletler.

mîlel-i mütemeddine : medenileşmiş milletler.

Mîlel ve Nihâl : Şehristânî'nin mezheplere dâir meşhur eseri.

milh ملح (a. i. c. : emlâh, mîlah, mîlâh, mîlha) : tuz. (bkz : nemek).

milha ملحہ (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

milhâ, milhât ملهى ، ملهات (a. i. c. : melâhî) : oyun, eğlence, cünbüş.

milhafe ملحفة (a. i.): yorgan, bürünecek şey. [halk ağzında ; "melhafe" şeklindedir].

milhez ملهز (a. i.): g. s. mürekkep karıştırmakta kullanılan bir âlet.

milhi ملحي (a. s.): tuza âit, tuzla ilgili; tuzdan.

milî ميلى (f. i.): kedi. (bkz : gürbe, hirre, sinnevr).

milik ملك (a. i.): birinin tasarrufu altında bulunan şey. (bkz : mülk).

milik bi-sebebin : huk. [eskiden]. (bkz : milik-i mukayyed).

milik-i mukayyed : huk. [eskiden] irs ve şîrâ gibi esbâb-ı milkten biriyle takyîd ve beyân olunan milkiyet. ["bu mal bana babamdan miras kaldı" yolundaki iddiâda olduğu gibi].

milik-i mutlak : huk. [eskiden] irs ve şîrâ gibi esbâb-ı milkten biriyle takyîd ve beyân edilmeyen milkiyet. ["bu saat benim milkimdir" yolundaki iddiâda olduğu gibi].

milik-i yemin : köle, câriye.

milka ملقا (a. i.): g. s. ham iplik. [mürekkep hokkalarına konulurdu].

milkat مقاط (a. i.): cerrah maşası.

milkat ملقط (a. i.): 1. yerden bir şey alacak âlet. 2. lavta, rahimdeki çocuğu alacak âlet.

milik-dâr ملكدار (a. f. b. s.): mülk sâhibi, hükümdar.

milik-dâri ملكدارى (a. f. b. i.): mülk sâhibliği, hükümdarlık.

millet ملت (a. i. c. : mil) : 1. din, mezhep. 2. bir dinde veya mezhepte bulunanların topu. 3. sınıf, topluluk. 4. makule, kategori.

millet-i beyzâ : Müslümanların hepsi.

millet-i hâkime : hâkim millet.

millet-i mesihîyye : Hristiyanların hepsi.

millî, millîyye ملي , مليه (a. s.): din ve millete âit, milletle ilgili, *ulusal. **Âdâb-ı mil-**

liyye : millete uygun olan edeb ve terbiyeler. **A'yâd-ı millîyye** : millî bayramlar.

millîyyet مليت (a. i.): aynı kavim ve cinsten olma, cinsîyyet, tâîfiyyet, kâvmiyyet.

milzâb ملزاب (a. s. c. : melâzib) : cimir, çok hasis.

mim م (a. f. hâ.) : 1. Osmanlı alfabe-sinin yirmi yedince harfi olup "ebced" hesabında kırk sayısının karşılığıdır. 2. bir kitap veya ibâre-nin altına, sonuna : temme (=bitti) yerine veya "mâlûm oldu", "görüldü" makamına konulan bir harftir. 3. muharrem ayını bildiren bir işârettir; belli mânâsına : "ma'lûm" ve gelmiş, hazır mânâ-sına : "mevcûd" kelimelerinin kısaltılmışıdır.

mi'mâr معمار (a. i. umrân'dan. c. : mi'mârân) : inşaat plânlarını yapan ve bunların kurulmasına bakan san'atkâr, fr. architecte.

mi'mâr-ı kâr-hâne-i kudret : Allah.

mi'mârân معماران (a. i. mi'mâr'ın c.) : mîmarlar.

mi'mârî, mi'mârîyye معمارى , معماريه (a. s.) : mîmarlığa âit, mîmarlıkla ilgili. **Fenn-i mi'mârî** : mîmarlık bilgisi, fr. architecture. **Usûl-i mi'mârîyye** : üslûp, stil.

mi'mârîyye معماريه (a. i.) : bir yapı için mîmara verilen para.

mîmî, mîmîyye ميمى , ميميه (a. s.) : mim harfiyle ilgili; içinde mim harfi bulunan [kelime]. **Masdar-ı mîmî** : arapçada başında m bulunan masdar şekli. Meselâ, **firâr**'ın masdar-ı mîmîsi : **meferr** gibi..

mimrâz ممرض (a. s.) : hastalıklı. (bkz : miskam).

min من (a. e.) : -den, -denberi. **Anhâ-minhâ** : şundan bundan.

minâ مينا (f. i.) : 1. şarap şişesi. 2. şişe; cam; billûr. 3. mine, kuyumcuların gümüş üzerine naksettikleri lâcivert veya yeşil renkli sırça. **Kasr-ı minâ** : gök kubbesi.

- minâ** مينا (a. i. c. : miyânî) : liman.
- minâ-fâm** مينا فام (f. b. s.) : mina renkli, sırça renkli, cam mavisi. (bkz : minâ-reng).
- minâ-kâr** مينا كار (f. b. s.) : mine işleyen, mine işçisi.
- minâ-kârî** مينا كاري (f. b. i.) : mine işçi-liği, mine işleyicilik.
- min'âm** منعم (a. s.) : çok in'am eden, çok bağışta bulunan.
- minârât** منارات (a. i. menâre [=minâre] nin c.) : minâreler. [aslı : "menârât" dır].
- minâ-renk** مينارنگ (f. b. s.) : mine renkli, gök mâvisi.
- minassa** منصه (a. i.) : gelin sandalyesi, gelinin süslenmiş olarak oturup görüldüğü yük-sekçe yer.
- minassa-pîrâ** منصه پيرا (a. f. s. ve i.) : "gelin sandalyasını süsliyen" : gelin.
- minassa-pîrâ-yi nâz ü edâ** (nazlanma ve kırıt-ma sandalyesini süsliyen) : gelin.
- min ba'd** من بعد (a. zf.) : bundan böy-le, bundan sonra.
- minbaz** منبض (a. i.) : hallaç tokmağı.
- minber** منبر (a. i. c. : menâbir) : câmillerde hatîbîn çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.
- minber-i nüh-pâye** (dokuz basamaklı minber) : dokuz felek üstünde Allah'ın tahtı.
- mincel** منجل (a. i. c. : menâcil) : ekin orağı.
- mincem** منجم (a. i. c. : menâcim) : terâ-zi kolu.
- min cihetin** من جهة (a. zf.) : bir cihetten.
- mindef** مندف (a. i. c. : menâdif) : hallaç yayı.

- mindel** مندل (a. s.) : 1. yırtıcı, harîs, aç-gözlü, doymaz. [kimse]. 2. zorba.
- mindîl** مندیل (a. i. c. : menâdîl). (bkz : mendîl).
- min-el-evvel** من الاول (a. zf.) : evvelden beri, öteden beri.
- min-el-ezel** من الازل (a. zf.) : ezelden beri.
- min-el-kadîm** من القديم (a. zf.) : eskiden beri, çok evvelden.
- minen** منن (a. i. minnet'in c.) : min-netler. (bkz : minnet).
- minfâh, minfah** منفاخ (a. i. c. : me-nâfih) : körük.
- minfâk** منفاق (a. s.) : çok nafaka veren.
- min gayri haddin** من غير حد (a. zf.) : had. [edep] dışı olarak.
- minh, minhü** منه (a. e. c. : min-hüm) : ondan. [müzekker hâli].
- minhâ** منها (a. e. c. : minhünn) : 1. ondan, bundan. 2. i. çıkarma ve indirme sembolü. [inşaat keşif hesaplarında hesâba katılmıyacak boş-luklar (pencere, kapı. v.b..)].
- minhâc** منهاج (a. s. c. : menâhic) : açık, geniş yol. (bkz : şâh-râh).
- minhâc-i hidâyet** : hidâyet yolu, doğru yol.
- minhâr** منحار (a. i.) : misâfir kabûl eden, misâfirsever.
- minhas** منחס (a. i. c. : menâhis) : uğursuz şey.
- minhât, minhat** منحت (a. i. c. : menâhit) : taş ve tahta yontma âleti.
- minhüm** منهم (a. e. minh'in c.) : onlardan.
- min... ilâ** من... إلى (a. zf.) : -den ...-ye kadar.

min-el-bâb il-el-mihrâb (kapıdan mihrâba kadar) : kapı kapamacasına, baştan aşağı, hepsi, bütün.

min-es-serâ il-es-Süreyyâ. [yerden Süreyya (Ülker yıldızı) ya kadar] : yerdən göge kadar.

min evvel ilâ âhirihi : başından sonuna kadar.

minka', minkaa منقعه (a. i.) : küçük cerrah şırıngası.

minkab منقب (a. i.) : 1. cerrah burğusu. 2. yiv açtıkları oluklu kalem.

minkale منقله (a. i.) : geo. *iletke, yarım dâire şeklinde dereceli hendese (geometri) âleti.

minkar منقار ("ka" uzun okunur. a. i. c. : menâkîr) : 1. yırtıcı kuş gagası. 2. taşçı kalemî. (bkz : minser).

minkar-ı âteşin : ateşten gaga.

minkar-ı mahrût : gagaları kuvvetli ve mahrut (koni) şeklinde olan kuşlar : [serçe, arıkuşu, karga.. gibi].

minkar-ı meşuk : gagaları kısa ve çok yarık olan kuşlar. [kırlangıç, çobanaldatan.. gibi].

minkar-ı rakik : gagaları uzun ve ince, düz ve ya eğri olan kuşlar : [çavuş kuşu, sinek kuşu.. gibi].

minkarî منقاری ("ka" uzun okunur. a. s.) : gaga biçiminde; gagayı andırır yolda.

minkaş منقاش ("ka" uzun okunur. a. i.) : cımbız. (bkz : müçine).

min-kıbel-ir-rahmân من قبل الرحمن (a. zf.) : Allah cânibinden.

min küll-il-vücûh من كل الوجوه (a. b. zf.) : her cihetle, her yönden.

minnet منت (a. i. c. : minen) : 1. bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma. 3. yapılan iyiliği başa kakma. **Bi-minnet** : minnetsiz, ettiği iyiliği başa kakmayan. 4. şükür, teşekkür etme. **Veliyyün-nî-meti bi-minnet** : pâdişah.

minnet-dâr متداری (a. f. b. s.) : birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve müteşekkîr kalan.

minnet-dârâne متداریانه (a. f. zf.) : minnet eder sûrette, minnetli olarak.

minnet-dârî متداری (a. f. b. i.) : minnettarlık.

minnet-dide متدیده (a. f. b. s.) : minnet görmüş, iyilik görmüş.

minnet-keş منت کش (a. f. b. s. c. : minnet-keşân) : minnet çeken, minnet altında bulunan.

minnet-keşân منت کشان (a. f. b. s. minnet-keş'in c.) : minnet çekenler, minnet altında bulunanlar.

minnet-şinâs منت شناس (a. f. b. s. c. : minnet-şinâsân) : minnet bilir, iyilik tanıyan.

minnet-şinâsân منت شناسان (a. f. b. s. minnet-şinâs'ın c.) : minnet bilirler, iyilik tanıyanlar.

minnet-şinâsâne منت شناسانه (a. f. zf.) : minnetşinâscasına, minnet bilirlikle.

minnet-şinâsî منت شناسی (a. f. b. i.) : minnetşinâslık, minnetbilirlik, iyiliktanıyıcılık.

minser منسر (a. i. c. : menâsir) : 1. yırtıcı kuşların gagası. 2. taşçı kalemî. (bkz : minkar).

minşaa ماشعه (a. i.) : çulha mekiği.

minşakka منشق (a. i.) : anat. çukur, yarık, oyuk.

minşakka-i müşerrihin (teşrihçilerin çukuru) : anat. el başparmağı ile bilek mafsalı arasındaki çukurluk. [eski teşrihçiler (anatomistler), bu çukurluğa enfiye döküp kokladıkları için bu adı vermişlerdir].

minşâr منشار (a. i. c. : menâşîr) : destere, bıçkı. (bkz : erre).

minşefe منشفه (a. i.) : su silecek nesne; bez; sünger.

min-taraf-illâh من طرف الله (a. zf.) : Allah cânibinden. (bkz : min kîbel-ir-rahmân).

minû

minû مینو (f. i.) : 1. cennet. (bkz : adn, bihişt, firdevs). 2. şişe, sırça. 3. zümrüt, zebrecet.

minû-yi-hâk : kabir, mezar.

Minû-çihr مینو چهر (f. b. s.) : 1. Cennet yüzü, güzel. 2. h. i. İran mitolojisinde Ferîdûn'un büyük oğlu.

minvâl منوال (a. i.) : 1. çulhaların tezgâh âletlerinden üstüne bez sardıkları ağaç. 2. tarz, yol, sûret, şekil. **Ber-minvâl-i meşrûh** : açıklandığı, anlatıldığı üzere. **Ber-minvâl-i sâbık** : eskisi gibi.

minzâr منظار (a. i.) : ayna. (bkz : âyine, mir'ât, secencel).

mir میر (f. i. c. : mîrân) : âmir, baş; kumandan; bey; vâli.

mir-i kelâm : güzel, zarif konuşan.

mir-i mîran : tar. beğlerbeği.

mirâ' مرآء (a. i. ri'yâ'dan) : ri'yâ etme, mürâyî olma.

mir-âb میرآب (f. b. i.) : bir şehrin su işlerine bakan kimse.

mirâbâd kasrı میرآباد قصری (f. a. b. i.) : sadrâzam Nevşehirlî İbrâhim Paşa tarafından III. Sultan Ahmet için Kanlıca tepesinde yaptırılan kasır.

mi'râc ممرآج (a. i. c. : maâric) : 1. merdiven. (bkz : mirkat, süllem). 2. göğ'e çıkma. **Leyle-i mi'râc**. (bkz : leylet-ül-isrâ) : mi'râc gecesi, Hz. Muhammed'in göğ'e çıktığı gece ki, Receb ayının yirmi yedisine rastlayan kâmil gecesidir.

mi'râc-ün-nebiyy : Hz. Muhammed'in göğ'e ağ-masıyla meydana gelen büyük mu'cize.

mi'râciyye ممرآجیه (a. i.) : 1. Hz. Muhammed'in mi'râc-ı şeriflerinden bahseden eser, Mîrac münâsebetiyle yazılan manzûme. 2. müz. Türk müziğinde, câmi müziğinin en tantanalı forme'udur. Bugün, elde bulunan yegâne mîrâciye Nâyî Osman Dede'nin şaheseridir ki, bütün Türk müziğinin hâl-i hâzırda en büyük eseri bulunmaktadır. Bu eser de emsâlî gibi unutulmak üzere iken Dr. Suphî Ezgi tarafından H. Saadettin Arel ve Ahmet İrsoy'un da yardımlarıyla büyük bir çalışma ile

kurtarılmış ve bozuk şeklinden aslî şekline döndürülmüştür.

mîr-âhûr میرآخور (f. b. i.) : imrahor, sarayın ahır müdürü. ["mî'r-i âhûr"dan bozma].

mîr-alây میرآلای (f. b. i.) : ask. "alay beyi" : albay. [yazıda : "izzetlü" lâkabı ile hitâ-bedilirdi].

mîrân میران (f. i. mîr'in c.) : beyler.

Mîr-i mîrân : beylerbeyi; eyâlet vâlisi; mülkiyede paşa üvânını kazanan rütbelerin ikincisi olup ülâ sınıfı sânisine karşıdır.

mirâr ممرار (a. i. merre'nin c.) : kerreler, def'alar kezler.

mirâren ممرارآ (a. zf.) : defalarca.

mirâren ve kirâren : birçok defalar.

mîrâs میراث (a. i. verâset ve irs'den c. : mevâris) : ölenin hısımlarına veyâ kanunen verilmesi gereken kimseye bıraktığı mal, mülk, para. **mîrâs-ül-mükâteb** : huk. [eskiden] kitâbete kesilmiş olan memlûke âit terekenin veresesine intikali, ki şu veçhile olur : mükâtebin terekesinden evvelâ yabancılara âit borcu varsa o tesviye olunur. Sonra mevlâsına borcu varsa bu verilir, daha sonra kitâbet bedelinden artan kısım te'diye olunur, bundan sonra ne kalırsa o da veresesine kalır.

mîrâs-hâr میراثخوار (a. f. b. s.) : mirasyedî. [halk dilinde : "mîrâs-hôr" sûretinde kullanılır].

mir'ât ممرآت (a. i. c. : merâî, merâyâ) :

1. ayna. (bkz : minzâr, secencel). 2. meşhur bir çeşit lâle.

mir'ât-ı muhaddeb : bombeli ayna.

mir'ât-ül-ayn : (bir şeyin) dış görünüşü.

mirbat ممربط (a. i.) : davar bağlanacak bağ.

mi'râz ممرآض (a. i. c. : maâriz) : sözün gizli mânâsı.

mircel ممرجل (a. i. c. : merâcil) : kazan.

mirfak ممرفق (a. i. c. : merâfık) : 1. dirsek. 2. mutvak. 3. kiler. 4. astr. semânın kuzey

yarım küresinde El-fâris burcunda bulunan bir yıldız.

mirfaka مرفقه (a. i.) : dirsek yastığı.

mirfed مرفد (a. i.) : büyük kâse.

mirî میری (f. s.) : 1. beğlik, devlet hazinesine âit. 2. i. devlet hazinesi. [arapçaya benzetilerek : "miriyye" demek yanlışır].

mirilû میریلو (i.) : uzayan harpte ve askerın kifâyetizliğı zamânında aylıkla toplanan asker.

mirkam مرقم (a. i. c. : merâkım) : kalem, yazacak âlet.

mirkak مرقاق (a. i.) : oklava.

mirkat مرقات ("ka" uzun okunur. a. i. c. : merâkî) : merdiven, basamak; derece. (bkz : mi'râc¹, süllem).

mir-livâ میرلوا (f. a. b. i.) : ask. tuğ-general.

Mirrih مریح (a. h. i.). (bkz : Merih). [kelimenin aslı : "Mirrih" olduğı halde, "Merih" şekli yaygındır].

mirsâd, **mirsad** مرصاد (c. : merâsid) : rasat yeri, gözetme yeri.

mirsâd-i ibret : ibretle seyretme yeri.

mirsât مرسات (a. i. c. : merâsi) : gemi demiri, lenger.

mirşah, **mirşaha** مرشح , مرشحه (a. i.) : süzgeç, süzgü.

mirtâz مرتاض (a. s.) : dinin yasağından kaçınan. (bkz : perhizkâr).

mirvaha مروحه (a. i. rih'den. c. : merâ-vih) : yelpâze. (bkz : meges-rân).

mirvaha-cünbân مروحه جنبان (a. f. b. s.) : yelpâze sallayan.

mirvaha-cünbâni مروحه جنبانی (a. f. b. i.) : yelpâze sallayıcılık.

mir-zâ, **mirzâ** میرزا . میرزا (f. b. i.) : 1.

İranlılara mahsus bir asâlet ünvânı, beyzâde, [kelimenin sonuna getirilirse : (Haydar Mirza.. gibi) nesebçe büyüklüğe delâlet eder; kelimenin başına getirilirse (mirza Hüseyin.. gibi) alâlede, efendi, bey mânâsına gelir]. 2. astr. Dûbb-i Ekber yıldız kümesinin kuyruk ortasındaki çukurda bulunan, kümenin altıncı derecede parlak yıldızı, lât. zeta Ursus Majoris.

mis مس (f. i.) : bakır.

misâha, **misâhat** مساحه , مساحت (a. i.). (bkz : mesâha, mesâhat).

misâk ميساق (a. i.) : sürme, sevketme.

misâk ميثاق (a. i. vüsûk'dan. c. : mevâsik) : sözleşme, andlaşma. Rûz-i misâk : kıyamet günü.

misâk-ı millî : Türk istiklâl dâvâsının temel taşını teşkil eden ve Atatürk'ün reisliğı altında toplanan Erzurum, Sivas kongrelerinde tesbît edilip Osmanlı meb'ûsân meclisince 28 Kânûnusânî (Ocak) 1920 târihinde kabûl ve bütün milletçe son haddine kadar tatbikine azmedilen 6 maddelik millî ahitnâme.

mi'sâl مصل (a. i.) : gelberi, ucu uzun ağaç.

misâl مثال (a. i. c. : emsile) : 1. örnek. 2. masal. 3. rüyâ, düş. 4. s. benzer, andırır. (bkz : müşâbih). 5. a. gr. yalnız fâsî (ilk harfi) harf-i illet olan kelime. Misal : "vasl, vâiz; yümün, meysûr.." gibi.

misâl-i meymûn : tuğra.

misâl-i vâvî : ilk harfi vav olan kelime : "vücûd, va'z.." gibi

misâl-i yâvî : ilk harfi ye olan kelime : yûsr, yümün.. gibi. Adım-ül-misâl : eşi, örneğı, benzeri olmıyan. Âlem-i misâl : rüyâ. Bedr-i misâl : Ay gibi. Bi-misâl : eşsiz, örneksiz. Deryâ-misâl : deniz gibi, pek çok.

mi'sam معصم (a. i.) : bilek, nabız yeri.

mis'ar, **mis'âr** مسعر , مسمار (a. i. c. : mesâir) : ateş küsküsü, ateş karıştırmıya yarıyan demir.

mi'sâr, **mi'sar**, **mi'sara** مصار , مصصره (a. i.) : mengene.

misâs مَسَّس (a. i.) : değip dokunma; el sürme. **Lâ-misâs** : tâbû, dokunulmaz şey [inanma bakımından].

misbah مَسْبَح (a. i.) : **biy.** *yüzgeç.

misbah-ı batnî : **biy.** karın yüzgeci.

misbah-ı sadrî : **biy.** göğüs yüzgeci.

misbah-ı şercî : **biy.** anus yüzgeci.

misbah-ı zahrî : **biy.** sırt yüzgeci.

misbah-ı zenebî : **biy.** balıkların kuyruğu.

misbahıyy-ür-ricl : **biy.** *yüzgeç ayaklılar.

misbâr مَسْبَار (a. i. c. : mesâbîr) : **hek.**

1. yara fitili. 2. sonda.

misbeke مَسْبَكَة (a. i.) : mâden eritilip dökülecek kap.

mis'ele مَعْسَلَة (a. i. asel'den) : arı kovarı.

misenn مَسْن (a. i.) : bileği taşı.

misfât مَصْفَات (a. i. c. : mesâfî) : su arıtmaya mahsus süzgeç.

mishal مِثَال (a. i.) : 1. keser, törpü, eğe gibi yontacak âlet. 2. Kur'ân-ı okumakta mâhir olan adam.

misk مِسْك (a. i.) : misk, Asya'nın.yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylânın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. (bkz : müşk).

miskab مَسْكَاب (a. i. sakb'dan. c. : mesâkîb) : matkap, tahta, mâden, kemik gibi şeyleri delmeye yarıyan âlet.

miskal مِثْقَال ("ka" uzun okunur. a. i. c. : mesâkil) : yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü. [on dört kırat bir şer'î dirhem karşılığıdır].

miskam مَسْقَام ("ka" uzun okunur. a. s.) : hastalıklı. (bkz : mimrâz).

miskata مَسْقُطَة (a. i.) : düşürücü sebep ve ilâç.

miskin مَسْكِين (a. s. meskenet'den. c. : mesâkin) : 1. âciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz

[adam]. 2. cüzzam hastalığına tutulmuş olan. 3. miskli [misk + in].

miskin-âne مَسْكِينَانَة (a. f. zf.) : miskin-cesine, tenbelcesine.

miskin-hâne مَسْكِينَخَانَة (a. f. b. i.) : miskin hastalığına tutulmuşların yurdu, cüzzamlıların hastahânesi.

miskiy مَسْكِي (a. s.) : miske mensup, misk ile ilgili, misk kokulu. **Hitâmühu misk** : güzellikle sona erdi.

miskiyy-ül-hitâm : mükemmel bir şekilde sona erme.

mislak مَسْلَاق (a. s.) : uzdilli [kimse].

misma' مَسْمَع (a. i. sem'den. c. : mesâmi') : 1. kulak. (bkz : üz). 2. **hek.** hastanın, kalbini, göğsünü ve ciğerlerini dinlemeye yarıyan âlet.

mismaa مَسْمَعَة (a. i.) : (bkz : misma').

mismâr مَسْمَار (a. i. c. : mesâmîr) : 1. çivi, mih. (bkz : mih). 2. kazık. **mismâr-ı âhenin** : demir kazık.

mismârî مَسْمَارِي (a. s.) : 1. mismâr'a, çiviye mensup, çivi ile ilgili. 2. çivi şeklinde olan. **Hatt-ı mismârî** : çivi yazısı. (bkz : hatt-ı mihî).

misl مِثْل (a. i. c. : emsâl) : 1. benzer, eş. **Mukabele-bi-l-misl** : tıpkısını, benzerini yaparak karşılık verme, misilleme. 2. miktar. 3. kat.

misl-i müsterek : **mat.** *ortak kat, birtakım tam sayıların katı olabilen sayı. [40 sayısı : 5, 8, 10 sayılarının ortak katıdır].

misli مِثْلِي (a. s.) : misil ile ilgili.

misred مَسْرَد (a. i.) : biz, tiğ.

missik مَسِيك (a. s.) : çok cimri.

misvâk مَسْوَاك (a. i. c. : mesâvik) : Erâk ağacının ucu dövülüp fırça hâline getirilen ve diş temizliğinde kullanılması sünnet olan ince dalları.

miş مِيش (f. i.) : koyun. (bkz : ganem, kûsfend).

mi'sâb معشاب (a. i.) : otu, çayırı bol olan yer.

mi'sâr معشار (a. i.) : mat. ondabir (1/10).

mişe-zâr ميشه زار (t. f. i.) : meşelik, küçük koruluk, [yapma kelimelerdendir].

mişhat مشحط (a. i.) : manivelâ.

mişîn ميشين (f. i.) : meşin.

mişkât مشكات (a. i. c. : meşâkî) : içi-ne kandil, lâmba gibi şeyler koymak için duvarda yapılan oyuk, hücre.

mişmaa مشمه (a. i.) : şamdan.

mişrât, mişrat مشراط , مشرط (a. i. c. : meşârît) : 1. neşter, hekim bıçağı. 2. keskin bıçak.

mişvâr مشوار (a. i.) : 1. tarz, tavır, hareket, gidişat. 2. gümeçten bal peteği sağılan âlet.

mişvare مشواره (a. i.) : çömlek, testi.

mişvâr-gâh مشوارگاه (a. f. b. i.) : at pazarı.

mişvâz مشواذ (a. i. c. : meşâvîz) : sarık.

mişvel مشول (a. i.) : orak.

mişvel-i muh : anat. beyni ikiye ayıran yarığın içine giren örtü.

mit'âm مطعمام (a. s. c. : matâim) : yemeği bol olan; çok yemek yiyen.

mithara مطهره (a. i. tahâret'den) : matara.

mişyâ' مشياع (a. s.) : boşboğaz.

mitîn ميتين (f. i.) : külünk, taşları kayaları parçalamakta kullanılan büyük çekiç.

mîv ميو (f. i.) : kıl. (bkz : mûy).

mi'vaz معوذ (a. i.) : nüsha, muska.

mîve ميوه (f. i.) : [meyve'nin aslıdır]. (bkz : meyve).

mîve-dâr ميوه دار (f. b. s.). (bkz : meyve-dâr, şemere-dâr).

mi'vel معول (a. i. c. : maâvil) : külünk, taşları, kayaları parçalamaya yarıyan sivri kazma.

miyâh مياه (a. i. mâ'in c.) : sular.

Hatt-ı ictimâ-i miyâh : coğr. suları bir yere toplanan arâzînin sınırı. **Hatt-ı taksim-i miyâh** : suları başka başka taraflara akan arâziyi ayıran sırtlar.

miyâh-ı câriye : akar sular.

miyâh-ı hârre : kaplıca, ılıca suları gibi sıcak sular.

miyâh-ı hârre : kaplıca, ılıca suları gibi sıcak sular.

miyâh-ı kilsiyye : kilsli sular.

miyâh-ı mâlihe : tuzlu sular.

miyâh-ı merre : acı sular.

miyân ميان (f. i.) : 1. orta. (bkz : vasat). 2. meyan, ara, aralık. **Der-miyân** : ortada, arada.

miyân-ı güft ü gû : lâf arası. 3. bel, kemer yeri. **Mû-miyân** (kıl belli) : ince belli. 4. şarkı ve bestelerin üçüncü mısraı.

miyân-bend ميان بند (f. b. i.) : kuşak, kemer.

miyân-beste ميان بسته (f. b. s.) : "bel bağlamış" : hemen işe hazır.

miyân-dâr مياندار (f. s.) : meyancı, aracı. (bkz : dellâl).

miyân-dârâne مياندارانه (f. zf.) : meyancıya, aracıya yakışacak sûrette.

miyân-dârî مياندارى (f. i.) : meyancılık, aracılık.

miyâne ميانه (f. i.) : 1. orta. (bkz : vasat). 2. ara. 3. meyâne, kıvam [helva pişiririnde]. 4. gerdanlığın ortasındaki büyük inci. 5. g. s. ortaya serilen halı.

miyân-ger ميانگر (f. s.) : doğramacılık, semercilik gibi işlerde kullanılan avadanlık.

miyân-hâne ميانخانه (f. b. i.) : müz. orta ses.

miyânî

miyânî میانى (a. i. mînâ'nın c.) : limanlar.

miyân-ser میانر (f. b. i.) : yarısı değerli taşlarla süslü olan bir çeşit tâç.

miyân-serâ میانرا (a. i.) : ev meydanı, avlu.

mi'yâr میار (a. i. iyar'dan.) : 1. ölçü. 2. kim. *ayıraç, bir şeyin hâlislik derecesini anlama ya yarıyan âlet.

mîz میز (f. i.) : 1. sofra. (bkz : mâide). 2. misafir, konuk. 3. s. temiz.

mîzâb میزاب (a. i. c. : meâzîb) : su yolu, oluk.

mîzâb-ı bârân : yağmur oluşu.

mîzâbiyye میزابه (a. i.) : fiz. birbirlerine eşit olan ve hepsinin satırları (düzey) bir doğru çizgiye amut (dikey) olan bir takım dâirevî ceryanların oluk şeklindeki umûmî heyeti, fr. selenoide.

mizâc مزاج (a. i. mezc'den. c. : emzice) : 1. bir şeyle karıştırılmış olan başka şey. 2. huy, tabiat. **Bed-mizâc** : kötü huylu. **Hadîd-ül-mizâc** : çabuk kızan, osuruğu cinli. **Asabiy-yül-mizâc** : yaradılışı îtibârıyla asabî olan kimse. (bkz : serî-ül-infiâl). **Demeviyy-ül-mizâc** : çok kanlı. **Lenfâviyy-ül-mizâc** : lenfâsı galip, lenfâvî guddeleri faaliyet hâlinde bulunan kimse. **Nâ-mizâc** : rahatsız, keyifsiz. **Safraviyy-ül-mizâc** : safrası galip kimse. 3. sıhhat. **Sû-i mizâc** : sıhhat bozukluğu.

mizâc-ı nâzik : nâzik tabiat; ince yaradılış.

mizâc-dân مزاجدان (a. f. b. s.) : mizaç bilici, bilen.

mizâc-gîr مزاجگیر (a. f. b. i.) : keyfe göre hizmet eden, her nabza şerbet vermesini bilen.

mizâc-gîrâne مزاجگیرانه (a. f. zf.) : herkesin mizâcını okşıyacak, hoşuna gidecek yolda.

mizâc-gîrî مزاجگیری (a. i.) : keyfe göre hizmet etme, her nabza şerbet vermesini bilme.

mi'zâd معضاد (a. i.) : 1. tahra, ağaç budama bıçağı. 2. kolçak, pazvant.

mîzâd میزاد (a. i.) : sevinç, sürûr, neşe.

mi'zed ممضد (a. i.) : (bkz : mi'zâd).

mizâh مزاح (a. i.) : şaka, lâtife, eğlence. [aslı : "müzâh" dir].

mizâhî مزاحی (a. s.) : mizahlı, eğlenceli. [aslı : "müzâhî" dir].

mizâh-nüvis مزاحنویس (a. f. b. s.) : mîzâha dâir, eğlenceli yazı yazar. [aslı "müzâh-nüvis" dir].

mîzân میزان (a. i. vezn'den. c. : mevâzîn) : 1. terâzi, ölçü âleti, tartı; ölçek.

mîzân-ül-harâre : fiz. termometre. (bkz : mik-yâs-ül-harâre).

mîzân-ül-hevâ : fiz. (bkz : mikyas-ül-hevâ).

mîzân-ül-matar : fiz. (bkz : mikyâs-ül-matar).

mîzân-ür-rîh : fiz. (bkz : mikyâs-ür-riyâh).

mîzân-ür-rütûbe : fiz. (bkz : mikyâs-ı rütûbet). 2. astr. terâzi burcu, semânın kuzey yarım küresinde görülebilen ve sünbûle (başak) burcunun yanında bulunan bir yıldız kümesi olup belli başlı dört yıldızdan müteşekkîl küçük bir burç, lât. **Libra**; fr. **la Balance**. [mîzan burcunun en parlak yıldızına (alpha) **Kiffa Australis**, ikinci derecede parlak yıldızına (Beta) **Kiffa Borealis** denilir]. 3. mat. yapılan hesabın doğru olup olmadığını ölçmeye yarıyan bir başka hesap, fr. **épreuve**.

mi'zâr معنار (a. i. c. : meâzîr) : perde. (bkz : hicâb).

mizbah منبج (a. i.) : bıçak.

mîz-bân میزبان (f. b. i. c. : mîz-bânân) : misâfiri, konuğu ağırliyan; ev sâhibi. (bkz : mîz-mân, muzîf).

mîz-bânân میزبانان (f. b. i. mîz-bân'ın c.) : misâfiri, konuğu ağırliyanlar, ev sâhibleri.

mîz-bânî میزبانى (f. b. i.) : misâfiri, konuğu ağırliyalıcılık; ev sâhibilik.

mizber مزبر (a. i. c. : mezâbir) : kamış kalem.

mizebbe منبه (a. i.) : sinek yelpâzesi.

mîzek ميزك (f. i.) : sidik. (bkz : idrâr).

mî'zer مئزر (a. i. c. : meâzir) : peştemal.

mizher مزهر (a. i. c. : mezâhir) : mûz. ut.

mizkâr مذكار (a. i.) : dâimâ erkek do-
ğuran dişi.

mîz-mân ميزمان (f. b. i.) : misâfiri, ko-
nuğu ağırlyan; ev sâhibi. (bkz : mîz-bân).

mizmâr ميزمار (a. i. c. : mezâmîr) :
1. ney, düdük, kaval, flüt. 2. zebûr'un her bir
sûresi. 3. hek. nefes borusu, hançere.

mizmâr-zen ميزمارزن (a. f. b. s.) :
mizmar, düdük çalan.

mizraka ميزرقة (a. i.) : küçük şırınga.

mizvâc ميزواج (a. i.) : çok kocalı kadın;
çok koca değiştiren.

mizvâce ميزواجه (a. i.) : bot. küçük küçük
çiçeklerden meydana gelen ve kendisinde hem
dişilik, hem de erkeklik uzvu (organı) bulunan
çiçek. [nerkis çiçeği gibi].

molla ملاء ملا (a. i. mevlânâ'dan.) : 1.
[eskiden] büyük kadı, büyük âlim. 2. [sonradan]
medrese talebesi.

mollâ-yî rûm : Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî.

mollâ-yâne منلايانه (i. zf.) : mollaca, mol-
laya yakışır yolda.

mû [y] مو [ى] (f. i.) : kıl. (bkz :
mîv, şa'r). Ser-i mû 1) kılbaşı, kılucu; 2) kıl ka-
dar, pek az.

mû-yî ser (baş kılı) : saç.

muabber معبر (a. s.) : tâbir edilmiş,
yorulmuş düş. (bkz : müevvel²).

muabbir معبر (a. s. i. ibâret'den) :
rüyâ tâbir eden, görülen rüyâlardan mânâ çıkaran
[adam]. (bkz : müevvil²).

muabbirin معبرين (a. s. i. muabbir'in
c.) : rüyâ tâbir edenler, görülen rüyâlardan mânâ
çıkaranlar.

muaccel معجل (a. s. acele'den) : 1.
ta'cîl edilmiş, acele olunmuş. 2. peşin, önden ve-
rilen. 3. mûz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış
usullerden biri.

muaccel-âne معجلانه (a. f. zf.) : acele,
peşin olarak.

muaccelât معجلات (a. i. muaccel'in c.) :
peşin ödemeler.

muaccele معجله (a. i.) : beylik ve evkaf
kirâlarından peşin alınan kısım.

muaccelen معجلاً (a. zf.) : 1. acele, ça-
buk olarak. 2. peşin olarak.

muaccib معجب (a. s. aceb'den). (bkz :
mu'cib).

muacciz معجز (a. s. acz'den) : 1. tâciz
eden, sıkıntı veren, sıkıcı, bıktırıcı, usandırıcı. 2.
yapışkan, sırasık [kimse].

muâd معاد (a. s.) : îade edilmiş; geri
çevrilmiş.

muâdadat معاذات (a. i.) : yardım etme.
(bkz : muâzadat, müzâheret).

muâdât معادات (a. i. udvân'dan) : karşı-
lıklı düşmanlık. ["muâdâ" şeklinde de kullanılır].

muadd معد (a. s. add'den) : îdâdolun-
muş, hazırlanmış.

muaddün-li-l-istiglâl : kirâya verilmek üzere
hazırlanmış olan.

muaddel معدل (a. s. adl'den) : tâ'dil
edilmiş, eski hâli değiştirilmiş.

muaddid معدد (a. s. i.) : sayaç.

muaddil معدل (a. s. adl'den) : tâ'dil
eden, müsâvi ve berâber kılan, düzelten, denkleş-
tiren.

muaddil-ün-nehâr : *güntün eşitliği, fr. (équinoxe) çizgisi olup bir ucu "hamel" burcunun başında, öteki ucu "sünbüle" burcunun sonundadır.

muâdelât معادلات (a. i. adl'den. muâdele'nin c.) : 1. müsâvilikler, müvâzilikler, berâberlikler. 2. fels., mat. *denklemler, fr. équations.

muâdele معادله (a. i. adl'den. c. : muâdelât) : 1. müsâvilik, müvâzilik, berâberlik. 2. fels. mat. *denklem, fr. équation. 3. mec. anlaşılmaz iş. (bkz : muammâ).

muâdelet معادلات (a. i. adl'den) : 1. müsâvilik, denklik. 2. geo., fiz. *eşdeğerlik.

muâdil معادل (a. s. adl'den) : 1. müsâvî, denk. 2. fiz. *eşdeğer.

muâf معاف (o. s. afv'den) : 1. affolunmuş, bağışlanmış. 2. ayrı tutulmuş. (bkz : müs-tesnâ, mümtâz). 3. serbest. 4. biy. *bağışık. [aslı : "muâfi" dir].

muâfiyyet معافيت (o. i.) : 1. affedilmiş olma. 2. biy. *bağışıklık.

muâf-nâme-i hümayûn معافنامه هياون (a. f. b. i.) : bir köy veya kasaba halkının yahut bir şahsın vergi ve başka devlet tekliflerinden affedilmiş olduğuna dair yazılan ferman veya emir.

muâhât معاهاات (a. i.) : kardeşlik edinme.

muâhede معااهدة (a. i. ahd'den c. : muâhedât) : 1. karşılıklı andığme. 2. andlaşma.

muâhede-i bi-tarafi : bâzı devletlerin başka bir devleti tarafsız olarak tutmıya karar vermiş ve o devletin bîtarafliğinin mer'î tutulacağını taahhüdetmiş olduklarını bildiren andlaşma.

muâhede-i himâyet : bir devlet, diğer bir hükûmeti himâye ile düşmanlarının hepsine karşı muhâfaza edeceğine dair yapılan andlaşma.

muâhede-i ittifâkiyye : d. huk. : bir harp çıktığı zaman birbirlerini desteklemek üzere iki veya daha çok devletler arasında yapılan andlaşma.

muâhede-i müzâheret : bir devletin iki devlet arasında yapılan muhârebeye doğrudan doğruya katılmaksızın savaşanlardan birine nakdî yardımda bulunacağına veya para karşılığında bir miktar asker veya harb gemisi vererek yardım edeceğine dair yapılan andlaşma.

muâhede-i sulhiyye : iki veya daha çok savaşan devletler arasında harb hâlinin kaldırılmasıyla dostâne münâsebetlerin iâdesi husûsunda yapılan andlaşma.

muâhede-i te'miniyye : bir devletin istiklâline haricte bir tasallut vukuunda başka bir devlet tarafından yardım göreceğine dair iki taraf arasında yapılan andlaşma.

muâhede-i ticârî : yalnız ticâret işleriyle ilgili olmak üzere devletler arasında yapılan andlaşma.

muâhedât معاهاادات (a. i. muâhede'nin c.) : andlaşmalar.

muâhede-nâme معااهدة نامه (a. f. b. i.) : andlaşma şartlarının yazıldığı kâğıt.

muâhez مؤاخذ (a. s.) : muâhaze olunan, çekştirilen; tenkidedilen.

muâhezât مؤاخذات (a. i. ahz'den. muâheze'nin c.) : 1. azarlamalar, paylamalar, çıkışmalar, darılmalar. 2. tenkidler. (bkz : i'tirâzât).

muâheze مؤاخذة (a. i. ahz'dan c. : muâhezât) : 1. azarlama, paylama, çıkışma, darılma. (bkz : itâb). 2. tenkid. (bkz : i'tirâz).

muâheze-kâr مؤاخذة کار (a. f. zf.) : 1. muâheze edici, azarlayıcı, paylayıcı. 2. tenkidedici.

muahhar مؤخر (a. s. te'hîr'den) : 1. te'hîr edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış; sonraki. 2. i. mec. kıç.

muahharen مؤخرأ (a. zf.) : muahhar olarak, sonradan. (bkz : bi-l-âhare).

muâhid معايد (a. i. ahd'den) : 1. antlaşma yapanlardan herbiri. 2. İslâm hükûmetine bir para ödeyerek kendini himâye ettiren [Hristiyan veya bir başka dinden kimse].

muâhiz مؤاخذ (a. s. ahz'dan) : muâhaze eden, çekştiren; tenkideden.

muâkab معاقب (a. s.) : cezalandırılmış.

muâkabe معاقبة (a. i.) : cezalandırma [birini].

muâkade معاقد (a. i. akd'den) : akid, mukavele yapma, antlaşma.

muâkib معاقب (a. s.) : cezâlandıran.

muâkîd مفاقد (a. s. akd'den) : birbiriyle akid yapan, anlaşılan, sözleşen.

muakkab مقب (a. s. akab'dan) : tâkîb-olunmuş, ardı sıra gelinmiş, ardına düşülmüş.

muakkad مققد (a. s. ukde'den) : 1. tâkîd edilmiş, düğümlemiş, düğümü; **mec.** karışık, kapalı [söz]. (bkz : muğlâk). 2. **ed.** kolay kolay mânâ çıkmıyan şiir.

muakkib مقب (a. s. i. akab'dan. c. : muakkibin) : tâkipçi, arkasından koşan, ardından gelen.

muakkibât معقبات (a. i. c.) : 1. gece ve gündüz melâikesi. 2. namazdan sonra otuz üçer defa tekrarlanan tespih.

muakkibîn معقبين (a. s. akab'dan. muakkib'in c.) : tâkipçiler, arkasından koşanlar, ardından gelenler.

muâlecât معالجات (a. i. muâlece'nin c.) : ilâç yapmalar, ilâçla tedâvîler.

muâlece معالجه (a. i. ilâc'dan. c. : muâlecât) : ilâç yapma, ilâç kullanma.

muallâ معلی (a. s. ulüvv'den) : 1. yüce, yüksek. (bkz : âlî, bülend). 2. makamı, rütbesi yüksek. (bkz : bülend-pâye). **Dergâh-ı muallâ** : pâdişah sarayı. **Makam-ı muallâ** : yüce kat [sadrâzam ve şeyhişlâmlar için kullanılırdı]. 3. kadın adı. 4. **g. s.** bir yazı sitili.

muallâk معلق (a. s. alâka'dan) : 1. ta'lîk edilmiş, asılmış, asılı. 2. havada, boşta duran [bir yere dayanmadan]. 3. sürüncemede kalmış [iş]. 4. bağılı. 5. **ed.** açık hece, yâni bir vokal vâsitasıyla okunan tek harf : "bâ" hecesi gibi. 6. **g. s.** bir yazı sitili.

muallâk bi-ş-şart : **huk.** [eskiden] tâlîkteki cezâ.

muallâk-un-aleyh : **huk.** [eskiden] üzerine tâlîk vâki olan şart. ["borçlun gelirse kefilim" gibi. Burada borçlunun gelmesi muallâk-un-aleyh, yâni şarttır].

muallâka معلقه (a. i. c. : muallâkat) : İslâmdan önce Arap şâirlerinin beğenilip Kâbe

duvarına asılmış olan meşhur kasîdeleri ki yedi veyâ dokuz tânedir.

muallâkat معلقات ("ka" uzun okunur. a. i. muallâka'nın c.) : İslâmdan önce Arap şâirlerinin beğenilip Kâbe duvarına asılmış olan meşhur kasîdeleri.

muallâkat-ı seb'a : İslâm'dan önceki Arap şâirlerinin, beğenilip Kâbe duvarına asılmış bulunan meşhur yedi kasîdesi.

muallâkıyyet معلقیت (a. i.) : muallâk olma. (bkz : muallâk).

muallal معلل (a. s. illet'den) : ta'lîl edilmiş, sakat, eksik.

muallal-ün-bi-l-garaz : garazla sakat, eksik gösterilmiş.

muallim معلم (a. s. ilm'den) : tâlim görmüş, tâlimli. **Muallim asker** : tâlim görmüş asker.

muallî معلی (a. s.) : yücelten, yükselten.

muallîl معلل (a. s. illet'den) : ta'lîl eden, sebep, bahâne ileri süren.

muallim معلم (a. s. ve i. ilm'den c. : muallimîn) : tâlim eden, öğretmen, *öğretmen, **hoca**. **muallim-i evvel** : Aristo. **muallim-i sâni** : Fârâbî.

muallimât معللمات (a. s. ve i. ilm'den. muallime'nin c.) : kadın *öğretmenler, kadın hocalar. **Dâr-ül-Muallimât** : Kız *Öğretmen Okulu [1870 de ilk defa İstanbul'da açılmıştır].

muallime معلمه (a. s. i. ilm'den. c.) : muallimât) : kadın *öğretmen, kadın hoca.

muallim-hâne-i nüvvâb مملكة نواب (a. it.) : hicrî 1270 (1853) yılında ve şeyhişlâm Meşreb Efendi hafîdi Mehmed Ârif Efendi'nin zamanında kadın yetiştirilmek üzere açılmış olan mektep (*okul).

muallimîn معلمين (a. s. i. ilm'den. muallim'in c.) : tâlim edenler, *Öğretmenler, *Öğretmenler, hocalar. **Dâr-ül-muallimîn** : Erkek Öğretmen Okulu. [1848 de ilk defa İstanbul'da açılmıştır].

muâmelât معاملات (a. i. muâmele'nin c.) : 1. dâirelerde yapılan kayıt, tâkip ve sâire gibi işler.

muâmele معاملة (a. i. amel'den c. : muâmelât) : 1. davranma, davranış. **Hüsn-i muâmele** : iyi muâmele, iyi davranış. 2. yol, iz. 3. dâirede ya-

muâmil

pılan kayıt ve sâire. 4. alışveriş, sarraflık, para işleri. 5. kim. karşılaşma.

muâmele-i cemilekâr-âne : yaranmak üzere yapılan muâmele.

muâmil معال (a. s. amel'den) : muâmele, iş yapan.

muammâ ممى (a. s. ve i. amâ'dan. c. : muammeyât) : 1. usûlüne göre tertibolunmuş bulunan ve çok defa ismine delâlet eden bilmece, yanıltmaca. (bkz : lûgaz). 2. mec. anlaşılmaz iş. [mânâsı : "gizli ve güç anlaşılır söz, şekil.. v. b. demektir"]. (bkz : muakkad). 3. g. s. bir yazı sitili.

muammem مميم (a. s. imâme'den) : imâmelenmiş, imâmeli, başı sarıklanmış, sarıklı olan.

muammer ممر (a. s. ömr'den c. : muammer'in) : 1. ömür süren, yaşıyan, yaşamış. 2. i. erkek ve kadın adı.

muammer'in معمرين (a. s. ömr'den. muammer'in c.) : ömür sürenler, uzun yaşamışlar, yaşıyanlar.

muammeyât معيات (a. i. muammâ'nın c.). (bkz : muammâ).

muânaka مناقه (a. i. unk'dan) : bir birinin boynuna sarılma, sarmaşma, kucaklaşma.

muânât معانات (a. i.) : 1. bir şeyin zahmetini çekme. 2. bir şeyi dikkatle göz altında bulundurma.

muamber منبر (a. s. anber'den) : anberleşmiş, güzel kokan, güzel kokulu.

muânede معانده (a. i. anûd'dan) : anutluk, inatçılık, ayak direme.

muânid معاند (a. s. anûd'dan) : inatçı, kimseye uymıyan, dediği dedik. (bkz : muannid).

muânik معانيق (a. s. unk'dan) : bir birinin boynuna sarılan, sarmaşan, kucaklaşan.

muannid منند (a. s.) : inatçı. (bkz : muânid). [yanlış bir kelimedir].

muannif منيف (a. s.) : ta'nif eden, şiddetle azarlıyan.

muannen ممنون (a. s. ünvân'dan) : 1. ünvanlı. 2. debdebeli, tantanalı.

muâr معار (a. s.) : iâre olunan, ödüng, eğreti alınan [şey].

muâraza معارضة (a. i. arz'dan) : 1. bir birine karşı gelme. (bkz : muhâlefet). 2. kavga, çekişme.

muârefe معارفه (a. i. irfân'dan) : bilişme, tanışma, bildiklik, birbirini bilip tanıma. (bkz : âş-nâ).

muârekât معاركات (a. i. ark'den. muâreke'nin c.) : kavgalar, vuruşmalar; savaşlar.

muâreke معاركة (a. i. c. : muârekât) : kavga, vuruşma; savaş.

muâriz معارض (a. s. arz'dan) : muâraza eden, karşı gelen. (bkz : muhâlîf).

muârizin معارضين (a. s. muâriz'in c.) : muârizlar, karşı gelenler. (bkz : muhâlîfin).

muarrâ ممرى (a. s. ury'dan.) : çıplak, soyulmuş. (bkz : ârî, müberrâ).

muarreb معرب (a. s. Arab'dan) : arapçalaştırılmış, Araplaşmış, Araplaştırılmış.

muarref معرف (a. s. irfân'dan) : 1. târifedilmiş, etrâfiyle bildirilmiş. 2. bildik, belli, bilinen. (bkz : ma'rûf). 3. a. gr. harf-i ta'rif (=el) bulunan. 4. fels. * tanımlı. 5. mat. sınırlı, târiflenmiş. **Edviye-i muarrefe** : hek. bilhassa ciltte te'sirini göstermek ve cildin tabîî ifrâzâtını (salgısını) çoğaltmak ve içinde, hastalık hâlini tabîî hâle getirmek hassası bulunan ilaçlar.

muarrefün bi-l-lâm معرف باللام (a. b. i.) : a. gr. harf-i târif almış kelime.

muarrık معرق (a. s. arak'dan) : hek. terletici [ilâç].

muarrız معرض (a. s.) : ta'riz eden, doku-naklı söz söyleyen, taş atan. (bkz : mu'riz). [kelime aslında : "sünnetçi" demektir].

muarrif معرف (a. s. irfân'dan) : 1. tâ-rifeden, etrâfiyle anlatan, bildiren. 2. câmi ve tekkelerde hayır sâhiplerinin adlarını sayan müez-zin veya derviş.

muarrifân معرفان (a. i. muarrif'in c.) : 1. belirticiler. 2. selâtin câmilerinde cumhur mü-ezzinliği edenler.

muarriye معرية (a. i.) : hekim bıçağı [eti, kemikten ayırmağa yarar].

muâsara, muâsarat معاصرة, معاصرت (a. i. asr'dan) : çağdaşlık, bir asırda yaşamış bu-lunma, başkalarıyla bir asırda yaşama.

muâsât معاصات (a. i.) : itâatsizlik etme.

muâsere معاسرة (a. i.) : 1. güçlük. 2. fakirlik.

muâsır معاصر (a. s. asr'dan. c. : muâsı-rîn) : çağdaş, bir asırda yaşayanlardan her biri, fr. contemporain, e.

muâsırîn معاصرين (a. s. asr'dan. muâsır'ın c.) : çağdaşlar, bir asırda yaşamış olanlar.

muâsî معاصي (a. s.) : itaatsiz.

mu-asker مسكر (a. i. asker'den.) : 1. asker karargâhı 2. askerî yıgnakta genel kurmay heyetinin bulunduğu yer. (bkz : karargâh).

muassel معسل (a. s. asel'den) : ballı, içine bal katılmış.

muâşaka معاشقه (a. i. işk'dan) : sevişme, birbirini sevmek.

muâşeret معاشرت (a. i.) : birlikte yaşayıp iyi geçinme. Âdâb-ı muâşeret : görgü, fr. savoir vivre. Hüsni muâşeret : iyi geçinme. muâşeret-i nisvân : kadınlarla düşüp kalkma.

muâşık معاشق (a. s. işk'dan) : âşık olan, seven.

muâşır معاشر (a. s. c. : muâşırân) : muâşeret eden, birlikte yaşayan.

muâşırân معاشران (a. s. muâşır'ın c.) : muâşeret edenler, birlikte yaşayanlar.

muâşşer معشر (a. s. uşr'dan) : 1. onlu, onluk, on kısma bölünmüş. 2. geo. * ongen, on dilî'li, on köşeli şekil, fr. décagone. 3. ed. her kıt'ası on mısralı şiir.

muâşşir معشر (a. i. uşr'dan) : âşar me'muru, öşürcü, ondalıkçı.

muâtât معاطات (a. i. atâ'dan) : verme.

muâteb معاتب (a. s. itâb'dan) : tekdîr olunan, azarlanan, paylaşılan.

muâtebe معاتبه (a. i. itâb'dan) : itâbet-me, azarlama, paylama, çıkışma.

muâtib معاتب (a. s. itâb'dan) : tekdîr eden, azarlayan, paylayan, çıkışan.

muattal معطل (a. s. atal'dan) : 1. tâtil edilmiş, bırakılmış; kullanılmaz, battal. 2. boş, işsiz.

muattar معطر (a. s. itr'dan) : 1. ıtırılı, güzel kokulu. 2. i. kadın adı. 3. i. meşhur bir çe-şit lâle.

muattar-sâz معطر ساز (a. f. b. s.) : güzel kokulandıran [bir şeyi].

muattîş معطش (a. s. atş'dan) : ta'tîş eden, susatan, susatıcı.

muattis معطس (a. s. ats'dan) : ta'tîs eden, aksırtan, aksırtıcı.

muâvaza معاوضة (a. i. ivaz'dan) : 1. değıştokuş, trampa. (bkz : mübâdele). 2. hileli, dalavereli iş, danişıklı dövüş.

muâvazatan معاوضة (a. zf.) : 1. değış-tokuşla, trampa ile. 2. hileli, dalavereli, danişıklı dövüş olarak.

muâvedet

muâvedet معاودت (a. i. avdet'den) : 1. geri dönme, dönüş. (bkz : avdet). 2. âdet, tabiat edinme.

muâveme معاومه (a. i.) : 1. bir yıllığına tutma. 2. ağaç, bir sene yemiş verip bir sene vermeme.

muâvenât معاونات (a. i. muâvenet'in c.) : yardımlar, yardım etmeler; yardımcılıklar.

muâvenet معاونت (a. i. avn'den. c. muâvenât) : yardım, yardım etme; yardımcılık.
muâvenet-i nakdiyye : para yardımı.

muâvid معاود (a. s.) : 1. geri dönen. 2. ...âdetinde olan.

muâvin, muâvine معاون ، معاونة (a. s. ve i. avn'den) : 1. muâvenet, yardım eden, yardımcı. 2. bir me'murun işlerine veya kendi bulunmadığı zaman yerine geçerek yardım eden kimse. **Asâkir-i muâvine** : ask. savaşta başıbozuk'lardan kurulan ordu. **Ef'âl-i muâvine** : gr. yardımcı fiiller : [etmek, olmak, gibi].

Muâviye معاوية (a. h. i.) : Emevî devletinin ilk hükümdârı olup Hind'in ve Ebû Sufyân'ın oğludur. VII. asırda Mekke'de doğmuştur. Hz. Peygamber'in kayın birâderi ve vahî kâtibidir.

muavvak معاوق (a. s. avk'dan) : ta'vîk edilmiş, geriye bırakılmış, askıda bırakılmış [iş].

muavvec معاوج (a. s. avec, ivec'den) : ta'vicedilmiş, eğilmiş, eğik, eğri, kemerli. **Sath-ı muavvec** : engebeli sath, yüz.

muavvece معاوجه (a. i.) : inbiğin deve boynu gibi eğri şişesi.

muavvez معاوذ (a. i.) : gerdanlık geçirecek yer, nüshâ (muska), nazarlık yeri.

muavvezetân معاوذتان (a. i. c.). (bkz : muavvezeteyn).

muavvezeteyn معاوذتين (a. i. c.) : Kur'ân-ı Kerim'in 113 ve 114. Felak ve Nâs sûreleri.

muavvik معاوق (a. s. avk'dan) : ta'vîk eden, geriye bırakan, ovalıyan [bir iş].

muâyede معايدة (a. i. id'den) : bayramlaşma.

muâyene معاينه (a. i. ayn'den) : gözden geçirme, yoklama.

muâyene-hâne معاينه خانه (a. f. b. i.) : hekimlerin hastalarını kabûl ettikleri yer.

muâyere معايره (a. i.) : ayarlama.

muâyin معاين (a. s. ayn'dan) : görülmüş olan; kat'î olarak belli olan.

muayyeb معايب (a. s. ayb'dan. c. : muayyebât) : ta'yibedilmiş, ayıplanmış (bkz : ma'yüb).

muayyebât معايبات (a. i. muayyeb'in c.) : ayıp ve iğrenç şeyler.

muayyen معين (a. s. ayn'den) : 1. tâyin edilmiş, belli, belirli. 2. kararlaştırılan.

muayyenât معينات (a. i. muayyen'in c.) : asker, me'mur v. b. kimselere hükûmetçe bağlanmış erzak ve sâire.

muayyenât-ı askeriyye : asker erzâkı.

muayyin معين (a. s. ayn'dan) : tâyin eden, belirten.

muâzadat معاذات (a. i.) : yardım etme. (bkz : muâdadat, müzâheret).

muâzala معاظله (a. i.) : bir beytin mânâsını başka beytle tamamlaması.

muâzere معاذره (a. i. özr'den) : mâzeret, özür dileme.

muâzid معايد (a. i.) : yardım eden.

muazzam, muazzama معظمه ، معظم (a. s. azm'den) : 1. kocaman, koca. 2. ulu, kos-koca. **Düvel-i muazzama** : büyük devletler. 3. mühim, ağır. **Umûr-i muazzama** : mühim, ağır işler.

muazzamât معظمات (a. i. c.) : büyük ve ağır işler. (bkz : mu'zamât).

muazzeb مذبذبة (a. s. azâb'dan) : azâb- içinde bulunan, eziyet çeken, çok sıkıntı gören.

muazzel ممدول (a. s.) : ta'zîl edilmiş, ayıplanmış; paylanmış, azarlanmış.

muazzez معزز (a. s. izzet'den) : 1. ta'zîz edilmiş, izzetlendirilmiş. (bkz : izzet). 2. izzet ve şeref sâhibi. 3. ikrâm ve izzaz olunan, ağırlanan, hürmetle, saygı ile kabûl olunan. 4. kıymetli, değerli, azîz. 5. kadın adı.

muazzezen معززاً (a. zf.) : izzet ve ikrâm ile, ikrâm olunarak, ağırlanarak.

muazzib معذب (a. s. azâb'dan) : 1. tâzîbeden, azap ve eziyet veren. 2. müzip, takılğan.

muazzir معذّر (a. s. ömr'den) : ta'zîr eden, sahte özür ileri süren.

mubâh مباح (a. s. ibâha'dan. c. : mu- bâhât) : işlenmesinde sevap ve günah olmayan şey, iş : su içme, nefes alma.. gibi.

mubâhât مباحات (a. i. mubâh'ın c.) : günâhı, sevâbı olmayan, işlemesi ne haram, ne de helâl olan şeyler.

mubahhal مبجل (a. s.) : tebhîl olunmuş, bahil, cimri, pinti.

mubahhar مبخر (a. s.) : 1. buharlaşmış, buhar hâline gelmiş. 2. tütsülenmiş.

mubâhiyyet مباحية (a. i.) : mubahlık.

mubâsaka مباحصة (a. i.) : tükürme.

mubâsara مبصرة (a. i.) : görme yarışına çıkma [hangimiz önce görürüz diye].

mubassır مبصر (a. i. basar'dan.) : 1. gözetici, bekleyici, bakıcı. 2. mekteplerde talebenin durumu ile yakından ilgilenen, düzenliği sağlayan kimse. (bkz : muîd). 3. gümrüklerde arayıcı ka- titibi.

mubâtaşa مباطشة (a. i.) : [iki kişi] elle- riyle birbirini kucaklamaya çalışma.

mubattın مبطن (a. s.) : 1. kin tutan, içinden pazarlıklı. 2. karnı zayıf ve içine çöktük olan.

mûbed موبد (f. i. c. : mûbedân) : ateş- perestlerin reisi, büyük âlimi, hakîmi, filozofu.

mûbedân موبدان (f. i. mûbed'ın c.) : ateşperestlerin reisleri, büyük âlimleri, filozofları.

mû-be-mû موبو (f. b. zf.) : kıl kıl, tel tel, birer birer, çok dikkatle, inceden inceye.

mû-bend موبند (f. b. i.) : saç bağı. (bkz : mûy-bend).

mûbez موبذ (a. i.). (bkz : mûbed).

mûbid موبد (a. i.) : 1. Mecûsîlerin bü- yük mezhep me'muru. 2. hakîm, feylezof. 3. ted- birli; akıllı adam.

mûceb موجب (a. s. vûcûb'dan) : 1. icâ- betmiş, lâzımgelmiş. 2. bir söz veya emrin icâbet- tiği şey, netice. 3. i. büyük bir me'mûrun, kendisi- ne sunulan evrâkı tasdik için ettiği işâret, paraf.

mûceb-i akd : huk. akit sebebiyle lâzım olan şey. [bir aşçı isticâr olunduğunda o aşçının yemek pişirmesi icâr akdinin mûcebidir].

mûceb-i cinâyet : huk. cinâyetin hükmü demek- tir ki, üzerine terettübeden kısas, diyet, hükûmet-i adl gibi şeylerden ibârettir.

mu'cem, **mu'ceme** معجم (a. s.) : 1. i'câm edilmiş, noktalanmış, noktalı. **Cim-i mu'ce- me** : noktalı cim. **Târih-i mu'cem** : bir mısra be- yit veya cümledeki noktalı harflerin ebced hesa- biyle yekûnunun delâlet ettiği târih. 2. ed. "eb- ced" hesabında noktalı harfleri hesâbedilerek dü- şürülen târih. 3. bir ilmi, müfredâtiyle belirten eser.

mûcer موجر (a. s. ecr'den) : icar edilen, kirâya verilen şey. (bkz : me'cûr).

mûcez موجز (a. s. vecz ve vûcûz'dan) : 1. icaz yoluyla, kısa, derlitoplu yazılmış olan. (bkz : muhtasar, mücmel). 2. i. g. s. bir yazı titili.

mûcî موجي (a. s. vecâ'dan) : ağrıtan, acıtan.

mûci'

mûci' موجب (a. s. vecâ'dan) : vecâ, elem veren.

mû'cib معجب (a. s. aceb'den) : i'câbeden, taaccübe, hayrete düşüren, şaşkınlık veren. (bkz : muaccib).

mûcib, mûcibe موجب ، موجه (a. s. vüçûb'dan) : 1. i'câbeden, lâzımgelen, gereken gerektiren. 2. i. sebep, vesîle. **Bilâ-mûcib** : sebepsiz, hiç yoktan. **Esbâb-ı mûcibe** : gerektiren sebepler, *gerekçe. **Kazıyye-i mûcibe** : mant. *olumlu *önerme.

mûcib-i tahallî : süslenme sebebi.

mûcib-i tahrîr-i tereke : huk. [eskiden] mirasçılar arasında gaip, merkut, sagir bulunduğu ve yahut mirasçılardan biri tarafından talep vuku bulunduğu takdirde şer'îye mahkemesi mârifetiyle yazılması i'câbeden tereke.

mûcib-i teyakkuz : uyanıklığı i'câbettiren.

mûcibât موجبات (a. i. mûcib'in c.) : sebepler.

mûcibe موجه (a. s.) : mant. *olumlu. (bkz : müsbet). fr. affirmatif.

mû'cibe معجبه (a. i.) : taaccübolunacak, şaşılabacak şey.

mûcid موجد (a. s. vüçûd'dan) : 1. vücut veren, i'câdeden, yeni bir şey meydana getiren. 2. fikir ve mânâ yaratan.

mûcid-i hakikî : Allah.

mû'cir معجر (a. i.) : bir çeşit kadın başörtüsü.

mûcir ماجر (a. s. ecr'den) : i'câr eden, kirâya veren [kimse].

mucîz مجيز (a. ş. vecz ve vüçûz'dan) : icâzet veren, izin veren.

mû'ciz معجز (a. s. acz'den) : i'câzeden, acze düşüren, başkaları, -bir şey yapmada- geri bırakan; kimsenin yapamıyacağı yolda olan.

mûciz موجز (a. s. vecz ve vüçûd'dan) : 1. icâz eden, kısaltan. 2. kısa, toplu.

mû'cizât معجزات (a. i. mû'cize'nin c.) : tansıklar, mucizeler.

mû'ciz-beyân معجزيان (a. b. s.) : anlatışı herkese benzemiyen. [şâir, muharrir, kitap].

mû'ciz-dem معجز دم (a. f. b. s.) : nefesi mû'cize te'sirli olan.

mû'cize معجزه (a. i. acz'den. c. : mû'ci-zât) : tansık, tansuk, dîni teyit maksadiyle ve Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrete bırakan hârikulâde işler, hareketler, haller. (bkz : kerâmet).

mû'ciz-edâ معجز آدا (a. b. s.) : edâsı, tav- rı başkalarının yapamıyacağı kadar üstün olan.

mû'cize-gû [y] [ی] معجزه گو (a. f. b. s.) : mû'cize gibi söz söyleyen.

mû'cize-nümâ معجزه نما (a. f. b. s.) : mû- cize gösteren, mûcize derecesinde bir iş ortaya koyan.

mû'cîne موجه (f. b. i.) : cımbız. (bkz : minkaş).

mûd مود (f. i.) : tavşancıl [kuş].

mûda' مودع (a. s. ved'den) : kendisine emânet olarak verilmiş.

mudârebât مضاربات (a. i. darb'den. mudâ- rebe'nin c.). (bkz : mudârebe).

mudârebe مضاربه (a. i. darb'den. c. : mudârebât) : 1. dövüşme, vuruşma. 2. tic. bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak ku- rulan şirket.

mudârebe-i mukayyede : tic. zaman ve mekân- la ve bir çeşit ticâretle ve alıcı ve satıcı ile ka- yıtlı bulunan mudârebe. ["filân vakit veyâ filân yerde yahut filân cins mal al, sat, yahut filân kim- selerle veyâ filân belde ahâlîsi ile alış veriş et" gibi].

mudârebe-i mutlaka : tic. zaman ve mekânla ve bir çeşit ticâretle ve alıcı ve satıcı ile kayıtlı bu- lunmıyan mudârebe.

mudârib مضارب (a. s. darb'dan) :

1. darbeden [birbirini], dövüşen. 2. mudârebe şirketinde, yâni bir yandan sermaye, öte yandan çalışmak üzere kurulan şirkette sermayeyi kulla- nan adam.

mudcir مضجر (a. s. ducret'den) : sıkıntı-
da bulunan, sıkılmış, kaygılı.

mudhak مضحك (a. s. dahk ve dehik'-
den) : gülünecek adam, soytarı.

mudhik مضحك (a. s. dahk ve dehik'den) ;
göldüren, güldürücü.

mudhikât مضحكات (a. i. dıhk'den. mudhi-
ke'nin c.) : gülünecek şeyler, komediler, fr.
comédies.

mudhikât-ı dehr : zamânın gülünecek şeyleri.

mudhike مضحكة (a. i. dıhk'den. c. :
mudhikât) : gülünecek şey, komedi. fr. comédie.

mûdi' مودع (a. s. ved'den) : tevdi
eden, emânet olarak bırakan, veren.

mudî, mudie مضى، مضيه (a. s.
ziyâ'dan). (bkz : muzî').

mudik مضيق (a. s. dik'den). (bkz : mu-
zik).

mu'dil معضل (a. s. c. : mu'dilât) : güç,
zor, çetin; fels. fr. complexe.

mu'dilât معضلات (a. i. mu'dil'in c.) : bü-
yük, ağır, güç ve çetin olan işler.

mudill مضل (a. s. dalâlet'den) : dalâlete
düşüren, doğru yoldan çıkarıp eğri yola saptıran.

mudille مضله (a. i. dalâlet'den) : doğ-
ru yoldan sapıtan, azdıran, baştan çıkaran.

mu'dim معدم (a. s.) : idâmeden, yok-
eden, öldüren.

mufaddile منضلة (a. i.) : Hz. Ali'ye, diğer
eshâba tafdiledenler hakkında kullanılan bir tâbir.

mufâgame مقامعة (a. i.). (bkz : müfâgame).

mufahham مفحم (a. s. fahâmet'den) :
saygı, büyüklük, ululuk kazanmış, kerem sâhibi,
itibarlı.

mufahham مفحم (a. s. fahm'den) : kö-
mürleşmiş, kömür hâlini almış.

mufarrit مفرط (a. s. fart'dan) : aşırı gi-
den; eksik işleyen, kusur yapan.

mufâsala مفصلة (a. i.) : ayrılma.

mufassal مفصل (a. s. fasl'dan) : tafsilli,
tafsîlâtli, uzun uzadıya anlatılan.

mufassalan مفصلاً (a. zf.) : mufassal
olarak, uzun uzadıya, sözü uzatarak, etrafıca.

mufassıl مفصل (a. s.) : tafsîl eden, uzun
uzadıya anlatan.

mufâz مفاض (a. i.) : taşkın, çok, bol;
feyizli, bereketli.

mufâz-ül-batn : göğsü ile karnı bir düzlükte
olan kimse.

mufâzala مفاضلة (a. i.) : fazl ve meziyette
birbiriyle yarışma.

mufazzal مفضل (a. s. fazl'dan) : tafdîl
edilmiş, başkalarına üstün tutulmuş.

mufazzaz مفضض (a. s.) : gümüşlü, gü-
müş kaplı. Seyf-i mufazzaz : gümüş kaplı kılıç.

mufazzih مفضح (a. s.) : tafzih eden, re-
zil eden.

mûfi موفى (a. s.) : ifâ eden, yerine getiren,
ödeyen.

mufsih مفسح (a. s.) : fasâhatle, uzdilli-
likle konuşan.

muftır منظر (a. s. fitr'dan) : iftar eden,
oruç açan, oruç bozan.

mug مغ (f. i. c. : mugan) : ateşe
tapan. (bkz : âteş-perest, mecûsî, zerdüş.).

mugabene مقابنه ("ga" uzun okunur.
a. i. gabn'den) : aldatışma, birbirini aldatma.

mugaddi مغدى (a. s. gıdâ'dan) : bes-
leyici, besliyen.

mugaderet

mugaderet مغادرته ("ga" uzun okunur. a. i.) : salıvermek, bırakmak.

mugalata مغالطة ("ga" uzun okunur. a. i. galat'dan. c. : mugalatât) : yanıltmak için, yanıltacak yolda söz söyleme.

mugalatât مغالطات ("ga" uzun okunur. a. i. mugalata'nın c.) : yanıltmacalar.

mugalaza مغالظه (a. i.) : düşmanlık. (bkz : adâvet).

mugalebe مغالبه ("ga" uzun okunur. a. i. galebe'den) : 1. galebe çalmıya, üstün gelmiye uğraşma [birbirine]. 2. s. galip, üstün.

mugallat مغالط (a. s. galat'dan) : yanlış telâffuz edilmiş. [müen. mugallata].

mugalli مغلى (a. s. galeyân'dan) : 1. galeyân hâline getirilmiş, iyice kaynatılmış. 2. hek. papatya, ıhlamur, hatmi gibi çiçeklerin kaynatılmış suyu.

mugamere مغامرة ("ga" uzun okunur. a. i.) : nefisini şiddete ve sarp işe zorlama.

mugameze مغامرة ("ga" uzun okunur. a. i.) : birini göz işaretiyle zemmetme.

mugammed مغمد (a. s. gamd'den) : örtülü, kılıflı, kınına konmuş. (bkz : mugmed).

mugan مغان ("ga" uzun okunur. f. i. mug'un c.) : ateşe tapanlar. **Pir-i mugan** : meyhâ-necilerin miçosu, en eskisi, yaşlısı.

mugane مغانه ("ga" uzun okunur. a. i.) : ateşe tapanların âyini.

muganni مغنى (a. s. i. gînâ'dan) : 1. şarkıcı, fr. chanteur. (bkz : hânende). 2. güzel öten kuş.

muganniyye مغنية (a. s. i. gînâ'dan.) : şarkıcı [kadın], fr. chanteuse.

mugarrak مغرق (a. s.) : 1. gümüşle süslü. 2. (gark'dan) suya daldırılmış.

mugarrid مغرد (a. s.) : 1. tagrîde-den, yüksek sesle gönül okşayıcı 'şarkı' söyleyen [hânende]. 2. pek güzel öten [kuş].

mugaşî مشى (a. s. gaşy'den) : bayıltan, bayıltıcı.

mugattî مغطى (a. s.) : örtülmüş, perdelenmiş, üstü örtülü.

mugavere مغاوره ("ga" uzun okunur. a. i.) : çapul, yağma. (bkz : garet).

mugayebe مغايبه ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. kaybolma. 2. birini arkadan zemmetme.

mugayeret مغايرت ("ga" uzun okunur. a. i. gayr'den) : aykırılık, uymazlık, başkalık. (bkz : adem-i muvâfakat).

mugayir مغاير ("ga" uzun okunur. a. s. gayr'dan) : aykırı, uymaz, başka türlü. (bkz : gayr-i muvâfik).

mugaylân مغيلان (f. i.) : bot. deve dikenî, fr. acacia Arabica.

mugaylân-gâh مغيلانگاه (f. b. i.) : [bu] Dünyâ. (bkz : mugaylân-stân, mugaylân-zâr).

mugaylân-stân مغيلانستان (f. b. i.) : [bu] Dünyâ. (bkz : mugaylân-gâh, mugaylân-zâr).

mugaylân-zâr مغيلانزار (f. b. i.) : 1. [bu]. Dünyâ. (bkz : mugaylân-gâh, mugaylân-stân) 2. deve dikenî biten yer, dikenlik.

mugayyeb مغيب (a. s. gayb'dan, c. : mugayyebât) : tagyibedilmiş, kaybedilmiş, kayıp.

mugayyebât مغيبات (a. i. mugayyeb'in c.) : gizli, görünmez şeyler. (bkz : ledünniyyât).

mugayyebât-ı hams (bilinmiyen beş şey) : [Kur'an-ı Kerim'in 34. âyetinde Lokman sûresinde bildirildiğine göre] : 1) kıyâmetin kopacağı zaman; 2) yağmurun yağacağı zaman; 3) ana karında olanlar; 4) yarın başa ne geleceği; 5) insanın nerede öleceği.

mugayybe مغيبه (a. i.) : gizli, görünmeyen bir şey.

mugayyer مغير (a. s. gayr'den) : tagyir edilmiş, değiştirilmiş, başkalaştırılmış.

mugazebe مضايبه ("ga" uzun okunur. a. i.) : birbirini gazaplandırma, kızdırma.

mugazele مغازله ("ga" uzun okunur. a. i.) : âşıkane lâtifeleşme.

mugazzi مغذى (a. s. gızâ'dan). (bkz : mugaddî).

mug-beçe مغبجه (f. b. i. c. : mug-beçe-gân) : 1. mecûsî çocuğu. 2. meyhâneci çırağı.

mug-beçegân مغبيجان (f. b. i. mug-beçe'nin c.) : 1. mecûsî çocukları. 2. meyhâne çıkarları.

mugberr مغبر (a. s. gubâr'dan) : 1. tozlu, tozlanmış. 2. gücenmiş, gücenik, küskün.

mugberr-ül-hâtur : hatırı kalmış, gücenik.

mugfel مغفل (a. s. gufûl'den) : iğfâl olunmuş, aldatılmış.

mugfil مغفل (a. s. gufûl'den) : iğfâl eden, aldatan.

mugis مغيث (a. s. gıyâs'dan) : yardım eden, yardıma koşan.

mug-kede مفكده (f. b. i.) : 1. meyhâne. 2. ateşe tapanların ibâdethânesi.

muglak مغلق (a. s. galak'den) : 1. kapalı, kilitli. 2. çapraşık, anlaşılmaz [öz]. [arapçadaki asıl mânâsı : "kapanmış, kapalı" demektir].

muglakat مغلاقات ("ka" uzun okunur. a. i. muglak'ın c.) : anlaşılmaz şeyler, zor şeyler.

muglim مغلم (a. i.) : oğlancı.

mugliyy مغلى (a. s.) : kaynamış, ot, çiçek, papatya, ihlamur şerbeti.

mugmed مغمد (a. s. gamd'den). (bkz : mugammed).

mugnâ مغنى (a. s.). (bkz : müstağnî).

mugnî مغنى (a. s. gınâ'dan) : 1. ignâ eden, zengin eden. 2. doyuran, gönlünü tok kılan. 3. mûz. eski çalgılardan birinin adı. [otuz dokuz kirişli, rûbâb ve kanun ortası bir saz idi].

mugrak مغرق (a. s. gark'den) : gark edilmiş, batmış, batırılmış [suya].

mugşâ مشى (a. s. gaşy'den) : örtül-müş, bürünmüş ["mugaşşâ" şekli de kullanılır].

mugâşiyâne مغشيانه (a. f. zf.) : baygınca-sına, kendinden geçercesine.

mugtâriyyet مغتارىت (a. i.) : *yaderklik, fr. hétéronomie.

mugtasıb مغتصب (a. s. gasb'dan) : igtisâbeden, zor ile alan.

mugtedî مقتدى (a. s. gıdâ'dan) : gıdâlanan, gıdâ alan.

mugtenem مغتم (a. s. ganîmet'den) : ganîmet olarak alınmış.

mugtemiz مقتميز (a. s.) : gammazlıyan.

mugtenim مغتم (a. s. ganîmet'den) : ganîmet olarak alan, ganîmet bilen.

mugterib مغترب (a. s. gurûb'dan) 1. gurûb beden, batan. 2. (gurbet'den) gurbete çıkan. 3. gurûb.

mugterif مغترف (a. s.) : elini daldırıp avucu ile su alan.

mugterik مغترق (a. s. gark'dan) : iğtirâk eden, suda boğulan.

mugtesil مغسل (a. s. gusl'den) : iğtisâl eden, yıkanan.

mugtezi مغتذى (a. s. gızâ'dan). (bkz : mugtedî).

mugzib مغضب (a. s. gazab'dan) : mûzip, gazebe getiren, hiddetlendiren, kızdıran.

muh مخ (a. i.). (bkz : muhh).

muhâb محاب (a. s.) : kendisinden korkulan, ürkülen.

muhâbâ محابا (a. i.) : korku, ihtiraz, çekingenlik. (bkz : pervâ). **Bî-muhâbâ** : korkusuz, çekinmeden. (bkz : bî-pervâ).

muhabbet محبت (a. i.) : [doğrusu : "mahabbet" dir]. (bkz : mahabbet).

muhabbet-ârâ محبت آرا (a. f. b. s.) : sevgi beziyen. [aslı : "mahabbet-ârâ" dir].

muhabbet-kâr محبتكار (a. f. b. s.) : muhabbetli, sevgiyi gösteren. [aslı : "mahabbet-kâr" dir].

muhabbet-nâme محبتنامه (a. f. b. i.) : 1. sevgi mektubu. 2. dostça mektup. [doğrusu : "mahabbet-nâme" dir].

muhâberât مخابرات (a. i. muhâbere'nin c.) : haberleşmeler.

muhâbere مخابره (a. i. haber'den. c.) : muhâberât) : haberleşme; mektuplaşma. **Hutût-i muhâbere** : telgraf hatları.

muhâbere me'muru : telgrafçı.

muhâbir مخابر (a. s. haber'den) : haberci, haber veren kimse; bir yerden gazeteye haber, havâdis gönderen kimse.

muhâcât حاجات (a. i.) : bulmaca, bilmece üzerinde birbirleriyle zekâ yarışına çıkma.

muhâcât مهاجرات (a. i. hecv'den) : birbirini hicvetme, yerme.

muhâcce محاجة (a. i. : hüccet'den) : huk. iddiâ edip münâkaşa ederek deliller ve ispatlar gösterme.

muhacceb محجب (a. s.) : perde ile ayrılan, perdelenmiş. (bkz : tecrid).

muhacel محجل (a. s.) : 1. zıfaffâneye, gerdeğe konulmuş. 2. i. ayağı sekili, beyazlı at.

muhaccil مخجل (a. s. haclet'den) : tahcîl eden, utandırın.

muhâcemât مهاجمات (a. i. hücûm'dan. muhâceme'nin c.) : hücûmlar, saldırışlar.

muhâceme مهاجمة (a. i. hücûm'dan. c.) : muhâcemât) : 1. hücûm etme, saldırma. 2. her taraftan birden saldırma.

muhâceret مهاجرت (a. i. hicret'den) : muhâcîrlık, göç etme, göç.

muhâceret-i akvâm : 1) kavimlerin muhâcereti, göçü; 2) tar. Milâdî IV. asırda, Avrupa doğusunda Hunların tazyîki ile meydana gelen kavimler göçü.

muhâcet مهاجت (a. i. hecv'den) : birbirini hicvetme.

muhâceze مهاجزة (a. i.) : fısıldamak.

muhâcim مهاجم (a. s. hücûm'dan) : saldıran, hücûmeden.

muhâcimîn مهاجمين (a. s. muhâcim'in c.) : saldıranlar; üşüşenler.

muhâcîr مهاجر (a. s. ve i. hicret'den. c.) : muhâcîrin) : göçmen, göç eden, bir ülkeden kalkıp bir başka ülkede yerleşen.

muhâcîrin مهاجرين (a. s. ve i. muhâcîr'in c.) : 1. göçmenler, göç edenler, bir ülkeden kalkıp bir başka ülkede yerleşenler. 2. Hz. Peygamber'in emrivle Mekke'den Medîne'ye göç edenler. (bkz : ensâr).

muhâdaa, muhâdaat مخادعة ، مخادعت (a. i. had'dan) : hîle etme, oyun etme, aldatma.

muhâdara محاضرة (a. i.). (bkz : muhâzara).

muhâdarât محاضرات (a. i. muhâdara'nın c.) : (bkz : muhâzarât).

muhâdât مهادات (a. i.) : hediyeleşmek.

muhađđab مُحَضَّب (a. s.) : tahdibolunmuş, boyanmış. (bkz : muhazzab).

muhađđar مُحَضَّر (a. s.) : tahdîr olunmuş, yeşil renk verilmiş, yeşile boyanmış. (bkz : muhazzar).

muhağde مُحَدَّه (a. s. hadde'den) : 1. sınırlandırılmış. 2. bilenmiş.

muhağdeb مُحَدَّب (a. s. hadeb'den) : 1. kanburlu, tümsekli. 2. geo. *dısbükey, konveks, fr. *convexe*.

muhağdeb-üt-tarafeyn : iki yanı tümsekli, bombeli dürbün camı.

muhağded مُحَدَّد (a. s.) : tahdîdedilmiş, sınırı çizilmiş, sınırlandırılmış.

muhağded مُحَدَّد (a. s.) : eti buruşmuş olan.

muhağder, muhağdere مُحَدَّر، مُحَدَّرَة (a. s. c. : muhağderât) : kapalı, örtülü, nâmuslu kadın; Müslüman kadını.

muhağderât مُحَدَّرَات (a. s. muhağdere'nin c.) : kapalı, örtülü, nâmuslu kadınlar; Müslüman kadınları.

muhağdes مُحَدَّث (a. s. hads'den) : 1. tahdîs olunmuş, haber verilmiş. 2. şükranla bildirilmiş.

muhağdid مُحَدِّد (a. s.) : 1. tahdîdeden, sınırını çizen, sınırlıyan. 2. bileyici, keskinleştirici.

muhağdir, muhağdire مُحَدِّر، مُحَدِّرَة (a. s. hadr'den) : tahdîr eden, hissi uyuşturucu, uyuşturan, fr. *narcotique*. **Edviye-i muhağdire** : hek. uyuşturucu ilaçlar.

muhağdir مُحَدِّر (a. s.) : kabartan, şişiren. **Darbe-i muhağdire** : kabartıp şişiren vuruş.

muhağdirât مُحَدِّرَات (a. i. muhağdire'nin c.) : uyuşturucu ilaçlar.

muhağdis مُحَدِّث (a. s. hadîs'den. c. : muhağdisîn) : hadîs ile meşgul olan, Hz. Muhammed'in sözlerini bildirmiş olan kimse.

muhağdisîn مُحَدِّثِينَ (a. s. muhağdis'in c.) : hadîs ile meşgul olanlar, Hz. Muhammed'in sözlerini toplamış olan kimseler.

muhağdiş مُحَدِّش (a. s. hadîs'den) : tahdîş eden, kulağı tirmalıyan.

muhağdenet مُحَادَّت (a. i.) : dostluk, yakın ahbablık.

muhağdenet مُحَادَّت (a. i.) : barışma, barışık olma. (bkz : musâlaha).

muhağdese مُحَادَّة (a. i. hadîs'den) : konuşma; hikâye söyleme [birbirlerine].

muhağdeşe مُحَادَّشَة (a. i.) : tirmalama, zahmet, sıkıntı verme.

muhağdi' مُحَادِّع (a. s. had' ve hîd'den) : hîle yapan, aldatan.

muhağdi-âne مُحَادِّعَانَة (a. f. zf.) : hîle ile, aldatarak.

muhağdiş مُحَادِّش (a. s.) : tirmalayıcı, zahmet ve ızdırıp verici.

muhağremîn مُحَضَّرَمِينَ (a. i. : muhağrem'in c.) : Câhiliyeti ve İslâmî idrâk eden ve ikinci derece itibâr olunan Arap şâirleri.

muhağfaza مُحَافَظَة (a. i. hîfz'dan) : hîfz etme, saklama, koruma, kayırma. (bkz : vikaye).

muhağfaza-kâr مُحَافَظَة كَار (a. f. zf.) : tutucu, bir şeyi olduğu gibi, değiştirmeden tutmak iştiyen, eskiye bağlı, fr. *conservateur*.

muhağfazat مُحَافِظَات (a. i.) : muhağfızlık.

muhağfete مُحَافَظَة (a. i.) : yavaş okuma; söyleme.

muhağfif مُحَفِّف (a. s. hîffet'den) : 1. tahfîf olunmuş, hafifletilmiş, hafiflendirilmiş. 2. g. s. bir yazı sitili.

muhağfif مُحَفِّف (a. s. hîffet'den) : hafifleten, hafifletici. **Esbâb-ı muhağfife** : hafifletici sebepler [suçu].

muhafız محافظ (a. s. hıfz'dan) : 1. muhâfaza eden, değiştirmiyen saklıyan, koruyan. 2. i. bekçi.

muhafızın محافظين (a. i. muhafız'ın c.) : muhâfaza edenler, bir yeri koruyup bekleyenler.

muhak محاق (a. i.) : her arabî ayının son üç gecesi. [kelimeyi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir]. (bkz : mahâk, mihâk).

muhakât محاکات (a. i.) : birbirine hikâye söyleme.

muhakât مهاکات (a. i.) : ahmak yerine koyma [birini].

muhakemât محاکمات (a. i. muhakeme'nin c.) : muhakemeler.

muhakeme محاكمة (a. i. hükm'den. c.) : muhakemât) : 1. dâvâ için iki tarafın mahkeme-ye başvurusu. 2. iki tarafı dinleyip hüküm verme. 3. bir hüküm çıkarmak için bir işi zihinde inceleme. 4. yargılama. 5. fels. *uslamlama, *usa vurma.

muhakeme-i gıyâbiyye : huk. gıyab kararı, dâvâcılardan biri veyâ ikisi hazır bulunmadıkları halde mahkemece verilen hüküm.

muhakî محاكى (a. s.) : benziyen, benzer olan.

muhakka محقه (a. i.) : 1. hak iddiâ etme. 2. çekişme.

muhakak, muhakaka محقق ، محققه (a. s. hakk'dan) : 1. tahkik olunmuş, hakikati, gerçekliği, doğruluğu belli olmuş; doğru. 2. her halde, ne olursa olsun. (bkz : mutlaka).

muhakkar محقر (a. s. hakaret'den) : tahkik olunmuş, hakarete uğramış, hor ve hakir tutulmuş.

muhakem محکم (a. s. hükm'den). (bkz : muhkem).

muhakik محقق (a. s. hakk'dan c.) : muhakikîn) : tahkik eden, hakikati, gerçeği arayıp meydana çıkaran; soruşturucu.

muhakik-âne محققانه (a. f. zf.) : hakikatî, gerçeği araştırana yakışacak yolda.

muhakikîn محققين (a. s. muhakik'ın c.) : muhakiklar, hakikati, gerçeği bulup meydana çıkaranlar.

muhakir محقر (a. s. hakaret'den) : tahkîr eden, hakir ve hor gören.

muhakir-âne محقرانه (a. f. zf.) : tahkîr edercesine.

muhal محال (a. s.) : mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak.

muhalâ ta'lik : olmaza bağlama.

muhalâa محالمة (a. i.) : birbirlerinden resmen ayrılma [karıkoca].

muhalât محالات (a. s. c.) : muhal olan, mümkün olmayan, olamaz, olmaz, olmayacak şeyler.

muhalata مخالطة (a. i. halât'dan. c.) : muhalâtât) : 1. karışma. (bkz : ihtilât). 2. güzel uyuşma, anlaşma. (bkz : hüsn-i imtîzâc).

muhalâtât مخالطات (a. i. muhalata'nın c.) : 1. karışmalar. 2. güzel anlaşmalar.

muhalâfet مخالفت (a. i. sül. : halefe'den) : muhalîflik, uygunsuzluk, aykırılık; düşmanlık. (bkz : zıddiyyet).

muhalâfet-ün li-l-havâdis : mahlûkatın (*yaratıkların) hiçbirine benzememek sıfatı ve hâli. [Allah'ın sıfatlarındandır].

muhalâset مخالصة (a. i. hulûs'dan) : biriyle dostça geçinme, dostluk ve iyi muâmele etme.

muhalhil مخيل (a. s.) : havayı hafifleten.

muhalîf مخالف (a. s. muhalâfet'den) : 1. muhalâfet eden, aykırılık gösteren, uymıyan, uygun olmayan. 2. birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.

muhalîf-i irâk : müz. Türk müziğinin pek eski bir mürekkep makamı olup XVIII. asır ortalarına kadar kullanılmış, sonra terkedilmiştir. [Gazî Giray'ın XVI. asır sonlarından kalma peşrev ve saz semâisi, makama misâldir].

muhâlifin مخالفين (a. s. muhâlif'in c.) : aykırılık gösterenler, zıt düşüncede olanlar.

muhallâ محلى (a. s. halâ'dan) : tahliye olunmuş, süslenmiş, süs yapılmış, donatılmış.

muhallâ محلى (a. s. halâ' ve hâlî'den) : 1. tahliye olunmuş, boşaltılmış. 2. süslenmiş, süs yapılmış.

muhallak محلق (a. s.) : 1. tıraş olmuş. 2. hacıların Mina'da tıraş oldukları yer.

muhalled مخلد (a. s. huld'den. c. muhalledin ve muhalledün) : tahlîd olunan, dâimî, sürekli olarak kalan. (bkz : ebedî).

muhalledât محلدات (a. s. muhalled'in c.) : 1. kalacak şeyler. 2. şaheserler.

muhalledîn مخلدين (a. s. muhalled'in c.) : dâimî, sürekli olarak kalan şeyler.

muhalledün مخلدون (a. s. muhalled'in c.) : (bkz : muhalledîn).

muhallef مخلف (a. s.) : 1. geride kalan. 2. i. ölenin bıraktığı mal. (bkz : tereke).

muhallefât مخلفات (a. i. muhallefe'nin c.) : ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler. (bkz : metrûkât).

muhallefe مخلفه (a. i.) : ölen bir adamın dul kalan karısı.

muhallêl-ün-leh : محلل له (a. b. i.) : huk. [eskiden] üç talâk ile boşadığı kadını, mahzâ kendisine helâl olmak üzere başkasına tezvîce râzî olan.

muhallil محلل (a. s. hall'den) : 1. tahlîl eden, analiz yapan. 2. hek. yumruları, şişleri veya bir iltihâbı iyi eden ilâç.

muhalles مخلص (a. s.) : tahlîs olunmuş, kurtarılmış.

muhalli محلى (a. s. halâ'dan) : tahliye eden, boşaltan.

muhallid مخلد (a. s. huld'den) : devamlı, sürekli kılan, ebedileştiren.

muhallil محلل (a. i.) : huk. [eskiden] üç talâk ile boşanan bir kadını, mahzâ eski kocasına helâl kılmak için, bu kadınla evlenen kimse. [bu hareket kötü sayılır].

muhallilât محلات (a. i. muhallile'nin c.) : hek. iltihapları, şişleri, yumruları iyi eden ilâçlar.

muhallim محلم (a. s.) : halîm eden, sâkin, yavaş kılan.

muhallis مخلص (a. s. halâs'dan) : tahlîs eden, kurtaran.

muhallit مخلط (a. s. halt'dan) : tahlît eden, karıştıran.

muhalliye محليه (a. i.) : fiz. *boşaltaç.

mualliyet-ül-hevâ : fiz. hava boşaltma tulum-bası.

muhallün-leh محلل له (a. b. s.) : 1. kendisine helâl olan. 2. fık. boşadığı karısı, başka birisiyle evlenip boşandıktan ve bir iddet devresi bekledikten sonra tekrar kendisine dönmesi şer'an kabûl edilen koca.

muhâlün aleyh محال عليه (a. s.) : fık.. "aleyhine gönderilen" : havâleyi kabûl eden kimse.

muhâlün bih محال به (a. s.) : fık. birine havâle olunan mal.

muhâlün leh محال له (a. s.) : "lehine gönderilen" fık. alacaklı olan kimse. (bkz : dâyin).

muhâmât محامات (a. i.) : 1. koruma. 2. avukatlık etme.

muhânese مهامسه (a. i.) : fısıldaşma.

muhâmî محامى (a. i.) : avukat.

muhammas محمص (a. s.) : (bkz : muhammes).

Muhammed محمد (a. h. i.) : bir çok

defalar hamd ü senâ olunmuş, tekrar tekrar övülmüş mânâsına gelen bu kelime, Peygamberimizin adıdır. [Kendisi'nden evvel de bu adı almış kimse yoktur].

Muhammedi محمدی (a. s. hamd'den) :

1. Hz. Muhammed'e âit, onunla ilgili. 2. (a. c. Muhammediyyûn) : Muhammed ümmetinden olan, Müslüman.

Muhammediyye محمدیه (a. s.) : 1.

(bkz : Muhammedi). 2. i. Hz. Muhammed'in hayâtına dâir Hacıbayram-ı Velî'nin halifesi Gelibolulu Muhammed efendi tarafından yazılmış olan meşhur manzum eser.

Muhammediyyûn محمدیون (a. s. Muhammedî² nin c.) : Hz. Muhammed'in ümmetinden olanlar, Müslümanlar.

muhammen محمدن (a. s. hamn'den) :

tahmîn edilmiş veyâ edilen, sanılmış, sanılan.

muhammer محمد (a. s. himâr'dan) :

tahmîr olunmuş, eşeğe benzetilmiş, kendisine eşek denilmiş.

muhammer محمد (a. s. hamr'dan) : 1.

tahmîr olunmuş, mayalanmış, ekşiyip kabarmış. 2. yuğurulmuş; şarap gibi kaynayıp kıvâmını bulmuş. (bkz : muhmer).

muhammes محمدس (a. s.) : tahammüs et-

miş, ateş üzerinde kızdırılıp kurutulmuş. (bkz : muhammas).

muhammes محمدس (a. s. hums'dan) : 1.

tahmîs edilmiş, beşli, beş katlı. 2. ed. [i. s.] her bendi beş mısralı olan manzûme. 3. geo. beşgen, fr. pentagone.

muhammes-i muntazam : geo. düzgün beşgen.

muhammes-i mütekerrir : ed. beşinci mısraı tek-
rarlanan muhammes.

muhammes-i müzdevic : ed. beşinci mısraı tek-
rarlanmış muhammes.

muhammez محمدض (a. s. hamz'dan) : ha-

mızlanmış, oksitlenmiş, paslanmış.

muhammis محمدس (a. s.) : 1. tava. 2.

kahve, mısır gibi şeyleri kavuran, kavurup satan [kimse].

muhammin محمدن (a. s. hamn'den) : 1.

tahmîn eden, sanan. 2. i. karar veren, değer biçen kimse, eksper.

muhammir محمد (a. s. hamr'dan) : 1.

tahmîr eden, mayalıyan, ekşitip kabartan, 2. yuğuran; şarap gibi kaynatıp kıvâmını bulduran. (bkz : muhmir).

muhammir محمد (a. s.) : kızdırıcı ilaç.

muhân مهان (a. s. hevn'den) : 1. ihâ-

net olunmuş. 2. alçak kişi.

muhannâ محنى (a. s.) : 1. eğri, çarpık,

bükük, dolambaç. 2. kınalanmış.

muhannes محنت (a. s.) : korkak, al-

çak, kadın tabiatlı, kalles. (bkz : nâ-merd).

muhannet محنط (a. s.) : tahnît olun-

muş, mumyalanmış. (bkz : muhnat).

muhannit محنط (a. s.) : tahnît eden,

mumyalıyan.

muhârât مهارات (a. i.) : sakalına gülerek

biriyle alay etme.

muhârebât محاربات (a. i. harb'den. muhâ-

rebe'nin c.) : harbetmeler, savaşmalar; harbler, savaşlar.

muhârebe محاربة (a. i. harb'den. c. :

muhârebât) : harbetme, savaşma; harb, savaş, savaşta yapılan çarpışmalardan her biri. (bkz : ceng, cidâl, perhâş, vega).

muhârese, muhâreset محارسة, محارست (a. i.

hirâset'den) : muhâfaza, koruma.

muhâreşe مهارشه (a. i.) : kışkırtma, halkı

birbirine düşürme.

muhâreşe محارشه (a. i.) : fit verip kavga

çıkartma.

muhârib محارب (a. i. harb'den) : 1. mu-

hârebe eden, savaşan. 2. harb tekniğini iyi bilen.

muhâribeyn محاربين (a. s. c.) : iki muhârib, iki savaşçı. **Tarafeyn-i muharibeyn** : savaşan iki taraf.

muharrak مخرق (a. s. harîk'den) : tahrik olunmuş, yakılmış, yanmış.

muharref محرف (a. s. harf'den) : tahrîf edilmiş, değiştirilmiş, kalem oynatılmış [üzerinde].

muharef مخرف (a. s.) : tahrîf olunmuş, bunak denilmiş [kendisine].

muharrefât محرفات (a. s. muharref'in c.) : tahrîf edilmiş, değiştirilmiş şeyler.

muharrem محرم (a. s. i. c. : muharremât) : 1. tahrîm olunmuş, haram kılınmış. 2. kamer takviminin birinci ayı, aşûre ayı. [Müslümanlıktan önce bu ayda savaş haram olduğu için muharrem adı verilmiştir. Bu ayın ilk on gününde, Kerbelâ vak'asının yıldönümü olarak mâtem yapılır ve onuncu günü de aşûre pişirilir]. 3. erkek adı.

muharremât محرمات (a. i. muharrem'in c.) : şeriatça haram ve yasak olan şeyler.

muharremiyye محرمية (a. i.) : 1. muharrem'in ilk günü verilmesi âdet olan bahşiş, yılbaşı bahşişi [hicret yılı hesabıyla]. 2. yeni yıl için söylenen kasîde; muharrem ayından bahseden şiir.

muharrer محرر (a. i.) : tahrîr olunmuş, yazılmış, yazılı.

muharrerât محررات (a. s. muharrem'in c.) : yazılmış şeyler, yazılı kâğıtlar; mektuplar.

muharrerât-ı resmîyye : resmî yazılar, mektuplar.

muharrib مخرب (a. s. harab'dan. c. : muharribîn) : harâbeden, yıkan, yok eden. (bkz : muhrib).

muharribîn مخربين (a. s. muharrib'in c.) : harâbedenler, yıkanlar, yok edenler.

muharrif محرف (a. s.) : tahrîfeden, bozan, silen; hilecilik yapan.

muharrik مخرق (a. s. harîk'den) : tahrik eden, yakan.

muharrik محرق (a. s. hark'dan) : 1. tahrik eden, çok yakan. 2. çok harâret veren, pek susatan.

muharrik, muharrike محرك، محركة (a. s. hareket'den) : 1. tahrik eden, harekete getiren, oynatan. 2. kışkırtan, ayartan, dürtten. 3. fels. *devitken. 4. kim. *karmaç.

muharrir محرر (a. s. ve i. c. : muharri-rîn) : 1. tahrîr eden, yazı yazan, kâtib, yazar, bir mevzu (*konu) yu yazı ile anlatan. 2. te'lif eser sâhibi. (bkz : müellif).

muharrirîn محريين (a. s. i. muharri-rîn c.) : 1. muharripler, yazarlar. 2. te'lif, eser sâhîpleri. (bkz : müellifin).

muharris محرص (a. s. hırs'dan) : tahrîs eden, hırslandırıran, hırs ve tamah arttıran.

muharris-âne محرصانه (a. f. zf.) : hırslandırıcısına; hırs ve tamahı arttırıcısına.

muharriş مخرش (a. s.) : tahrîş eden, tirmaliyan; azdıran.

muharrit مخرط (a. s.) : ishal verici bir ilâç.

muharriz محرض (a. s.) : tahrîz ve teşvik eden, kışkırtan.

muhâsama محاصمه (a. i. husûmet'den. c. : muhâsamât) : iki taraf arasındaki düşmanlık. (bkz : husûmet).

muhâsamât محاصمات (a. i. muhâsama'nın c.) : düşmanlık. **İlân-ı muhâsamât** : ask. harb ilânı.

muhâsamet محاصمت (a. i. husûmet'den) : düşmanlık. (bkz : muhâsama).

muhâsara محاصرة (a. i. hasr'dan) : kuşatma, etrâfını çevirme, fr. siège. **Ref-i muhâsara** : muhâsarayı kaldırma.

muhâsebât محاسبات (a. i. muhâsebe'nin c.) : hesap işleri, hesap görmeler; hesap dâireleri. **Divân-ı muhâsebât** : *Sayıştay.

muhâsebe

muhâsebe محاسبه (a. i. hisâb'dan. c. : muhâsebât) : 1. hesap işi. 2. hesaplama, hesap görme. 3. bir dâire veya ticârethânenin hesap işleriyle meşgul olan kısmı, *saymanlık.

muhâsede محاسده (a. i. hased'den) : hasedleşme; birbirini çekememe.

muhâsım محاسم (a. s. husûmet'den) : hasım, düşman olarak karşılaşanlardan her biri.

muhâsımın محاسمین (a. i. muhâsım'ın c.) : düşmanlar. (bkz : a'dâ).

muhâsır محاصر (a. s. hasr'dan. c. : muhâsırın, muhâsırûn) : muhâsara eden, etrâfını kuşatan, saran, fr. assiégeant.

muhâsırın محاصرین (a. s. muhâsır'ın c.) : muhâsara edenler, etrâfını kuşatanlar. (bkz : muhâsırûn).

muhâsırûn محاصرون (a. s. muhâsır'ın c.). (bkz : muhâsırın).

muhâsib محاسب (a. s. ve i. hisâb'dan.) : muhâsebe, hesap işlerini iyi bilen, *sayman.

muhâsibiyye محاسبیه (a. h. i.) : Ebî Abdullah-il-Hâris bin Esed-ül-Muhâsibî tarafından kurulan tarikat.

muhasal محصل (a. s. husûl'den) : 1. tahsîl olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş. 2. zf. hâsılı, hulâsa, sözün kısası, işin sonu.

muhasal-ı kelâm : sözün kısası.

muhasala محصله (a. i. husûl'den.) : 1. elde edilen netice. 2. fiz. *bileşke.

muhasan محصن (a. s. hısn'dan) : kuvvetlendirilmiş, istihkâmlanmış.

muhasas محصص (a. s. husûs ve hâss'dan. c. : muhasasât) : tahsîs olunmuş, tâyin edilmiş, ayrılmış [birine].

muhasasât محصصات (a. s. muhasas'ın c.) : 1. bir kimseye verilmiş olan maaş, tayın.. v.b. 2. bütçeden, devlet dâireleri için ayrılan para, ödenek.

muhasenât محسنات (a. i. muhasene'nin c.) : 1. güzel, faydalı, hayırlı işler. 2. üstünlük sebepleri.

muhasser محسر (a. s.) : tahsîr olunmuş, hasret kalmış.

muhasıl محصل (a. s. husûl'den) : 1. husûle getiren, hâsıl eden, meydana getiren. 2. i. vergi tahsildârı [Tanzîmat'tan önce]. 3. [eskiden] mutasarrıftan küçük, kaymakam ve müdürler derecesinde bir me'mur.

muhasın محسن (a. s.) : 1. kale gibi korunaklı ve sağlam kılan. 2. nâmahremden saklıyan.

muhasin محسن (a. s. hasen'den) : tahsîn eden, güzel kılan, güzelleştiren.

muhasir محسر (a. s. : hasar'dan. c. : muhasırın) : hasâra, zarâra, ziyâna uğratan.

muhasırın محصرین (a. s. muhasir'in c.) : hasâra, zarâra, ziyâna uğratanlar.

muhasis محصص (a. s. husûs'dan) : tahsîs eden, has kılan.

muhaşşâ محشا، محشی (a. s.) : tahşiye olunmuş, hâşiye yazılmış.

muhaşşem محشم (a. s.) : sarhoş. (bkz : mest).

muhaşşi محشى (a. s.) : hâşiye yazan, hâşiyeliyen.

muhaşşi' محشم (a. s.) : kibirlinin, kibirini, burnunu kıran.

muhaşşi محشى (a. s. haşyet'den) : haşyete düşüren, korkutan.

muhaşşid محشد (a. s.) : tahşideden, bir yere toplıyan.

muhaşşim محشم (a. s.) : keskinliği dolayısıyla sarhoş edici şey.

muhaşşin محشن (a. s.) : gücendiren, öfkelendiren.

muhât محاط (a. s.) : 1. ihâta olunmuş, etrâfı çevrilmiş, kuşatılmış. 2. bir şeyin içinde bulunan. (bkz : mazrûf).

muhât مخاط (a. i.) : biy. sümük; sümüğe benziyen yapışkanlı nesneler.

muhât-üş-şeytân : öğle sıcağında tel tel gibi görünen Güneş'in ışığı.

muhâtab مخاطب (a. s. hutbe'den) : 1. hitâbolunan, kendisine söz söylenilen. 2. gr. ikinci şahıs.

muhâtaba مخاطبه (a. i. hutbe'den. c. : muhâtabât) : 1. birbirine hitâbetme, söyleşme, konuşma. 2. mec. çekişme.

muhâtabât مخاطبات (a. i. muhâtaba'nın c.) : konuşmalar.

muhâtara مخاطره (a. i. hatar'dan. c. : muhâtârât) : 1. tehlike. 2. zarar, ziyan, korku. **Şirket-i muhâtara** : kâr ve zarâra ortak olmak üzere kurulan şirket.

muhâtara-i izmihlâl : dağılma tehlikesi.

muhâtârât مخاطرات (a. i. muhâtara'nın c.) : 1. tehlikeler; korkular. 2. zararlar, ziyanlar.

muhâtib مخاطب (a. s. hutbe'den) : hitâbeden, birine söz söyleyen.

muhâtî محاطى (a. s. muhât'dan) : biy. *sümüksel, sümüğümsü.

muhattat محطط (a. s. hatt'dan) : tahtt olunmuş, çizilmiş, resmi yapılmış.

muhattit محطط (a. s. hatt'dan) : tahtt eden, çizen; resmini yapan.

muhâvele محاوله (a. i.) : isteme. (bkz : taleb).

muhâverât محاورات (a. i. muhâvere'nin c.) : konuşmalar [karşılıklı].

muhavere محاوره (a. i. c. : muhâverât) : konuşma [iki kişi karşılıklı olarak].

muhavvef محوف (a. s. havf'den) : korkutulmuş.

muhavvel محول (a. s. havl'den) : 1. tahvil olunmuş, değiştirilmiş. 2. havâle edilmiş, gönderilmiş; ismarlanmış, bırakılmış.

muhavvelât محولات (a. i. muhavvel'in c.) : havâleler, devlet borcu olarak ödenmesi bir vilâyet veya dâireye havâle edilen paralar.

muhavvelün aleyh محول عليه (a. b. s.) : üzerine (poliçe ve sâire) havâle edilen.

muhavven محوون (a. s.) : tahvîn edilen, hâinleşen.

muhavvet محووت (a. s.) : tahvît olunmuş, duvar çekilmiş.

muhavvit محووت (a. s.) : tahvît eden, duvar çeken.

muhavvif مخوف (a. s. havf'den) : havf veren, korkutan.

muhavvil محول (a. s. havl'den) : tahvil eden, değiştiren, başka şekle sokan. **Cenâb-ı muhavvil-ül-havli ve-l-ahvâl** : havli, kuvvetli ve halleri başka şekle sokan, Allah.

muhavvile محوله (a. i. havl'den) : flz. transformatör, fr. transformateur.

muhâyâ مهاييا (a. i.) : bölünemiyen bir şeyi nöbetleşe kullanma.

muhâyee مهاييه (a. i.) : bölüşmesi kabil olmıyan bir şeyi sıra ile kullanma.

muhâyene محايينه (a. i.) : muayyen bir zaman için kirâlama.

muhayyeb محيب (a. s.) : mahrum kılınmış, yoksun bırakılmış.

muhayyeben محييا (a. zf.) : mahrum, yoksun bırakarak.

muhayyel محيل (a. s. hayâl'den) : tahayyül olunmuş, hayal kurulmuş.

muhayyelât

muhayyelât مخيلات (a. i. muhayyile'nin c.) : muhayyel olan, hayâl edilmiş şeyler.

muhayyem مخيم (a. s. hayme'den) :

1. kurulmuş çadır. 2. çadırı kurulmuş ordugâh.

muhayyem-gâh مخيمگاه (a. f. b. i.) : ordu yeri, ordugâh. (bkz : mu-asger).

muhayyer مخير (a. s. hayr'dan.) : 1.

seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece. 2. i. müz. Türk müziğinin en eski ve en çok kullanılan makamlarındandır. 6 numaralı basit makam olan hüseyin'in inici şekline verilen bir addır. Basit bir makamdır. Durağı düğâh (lâ) ve güçlüsü de -beşinci derecede olan- hüseyinî (mi) dir. Inici olan dizisinin "fa" bakıyye diyezi ve "si" koma bemolü ârizaları, donanımında gösterilir. Hüseyinî beşlisinin tizine uşşak dörtlüsü getirilerek dizisi teşkil olunan muhayyer'in niseb-i şerife miktarı 8, yani mülâyetmeti hâizdir. Orta sekizlisindeki sesleri, tizden peste doğru olmak üzere şöyledir : muhayyer, gerdâniye, evic, hüseyinî, nevâ, çargâh, segâh ve düğâh.

muhayyer-kürdi مخير کردی (a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahminen bir buçuk asır evvel terkibedilmiştir. Muhayyer makamına bir kürdi dörtlüsü ilâvesinden ibârettir. Durak ve güçlü -aynen muhayyerde olduğu üzere- düğâh ve hüseyinî perdeleridir. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârizaları konulur; kürdi dörtlüsü için "si" bekar ve "si" küçük-mücenneb bemolü değişikliği yapılır.

muhayyer-püselik مخير پوسلك (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup, tahminen dört asır önce terkibedilmiştir. Muhayyer makamına bir püselik beşlisi veya sekizlisi ilâvesinden ibârettir. Durak ve güçlü -aynen muhayyer makamında olduğu üzere- düğâh (lâ) ve hüseyinî (mi) dir. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârizaları konulur. Püselik dizisi için "si" bekar, "fa" bekar ve "sol" diyez değişiklikleri yapılır.

muhayyer-sünbüle مخير سنبله (a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. En eski terkiplerden biridir. Eskiden sâdece "sünbüle" denilirdi. Makam, acem-aşîran, sabâ dizisinden birkaç ses ilâvesinden mürekkeptir. Sabâ ile, onun durağı olan düğâh (lâ) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede sabâ'nın tiz durağı olan

muhayyer (ince lâ), ikinci derecede hem acem-aşîran'ın hem de sabâ'nın güçlüsü olan çargâh (do) üçüncü derecede de acem-aşîran'ın durağı olan acem-aşîran veya acem "fa" dir. Dizisi umûmiyetle inici olarak seyredir. Donanımına, sabâ'nın "si" koma ve "re" bakıyye bemolli ârizaları konulur. Acem-aşîran için, "si" küçük mücenneb bemolü, "re" bekar değişiklikleri yapılır. Fakat muhayyer-sünbüle eserlerin bir çoğunda evic perdesinin ziyâdece kullanıldığı görülüyor ki, bundan da, makamda bir muhayyer geçkisi yapmanın âdet olduğu mânâsı çıkarılabilir. Şu halde, sâdece "sünbüle" denilen makamın bu fark dolayısıyla muhayyer-sünbüle'den biraz başka olduğu ihtimal dâhilindedir.

muhayyer-zengûle مخير زنگوله (a. f. b.

i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahminen bir buçuk asır evvel terkibedilmiştir. Muhayyer ve zengûle makamlarından ibârettir. Zengûle ile düğâh (la) perdesinde kalır. Her iki makamın da güçlüsü olan hüseyinî (mi), burada da güçlüdür. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârizaları konulur. Zengûle için "si" bekar ve "si" bakıyye bemolü, "do" bakıyye-diezi "fa" bekar ve "sol" bakıyye diyezi değişiklikleri yapılır. Umûmiyetle inici bir seyir tâkibeder.

muhayyer-zîr-keş مخير زيركش (a. f.

b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı yedi asırlık bir mürekkep makamı olup, son asırlarda hiç kullanılmamıştır; zamânımıza makama nümûne olarak bir eser intikal etmemiştir. 3. g. s. güzel sanatlarda kullanılan **moirée** bir kâğıt cinsi.

muhayyib مخيب (a. s.) : mahrum kılan,

yoksun bırakan.

muhayyib-âne مخيب آنه (a. f. zf.) : mah-

rum, yoksun bırakıncasına.

muhayyil مخيل (a. s. hayâl'den) :

tahayyül eden, hayal kuran.

muhayyile مخيله (a. i. hayâl'den. c. :

muhayyelât) : **psik.** hayâl etme gücü, *imgem, **fr.** imagination.

muhayyir مخير (a. s. hayret'den) :

hayret veren, hayrette bırakan, şaşırtan.

muhayyir-ül-ukul : 1. akıllara şaşkınlık veren, akılları durduran. 2. meşhur bir lâle cinsi.

muhayyir مخير (a. s. hayr'den) : iki şey arasında seçim yapılmasını serbest bırakan.

muhâzara محاضرة (a. i. huzûr'dan. c. : muhâzarât) : 1. hatırdâ tutulan şeyler. 2. edebî, târîhî fıkralar, hikâyeler anlatma, bu mevzû üzereinde konuşma.

muhâzarât محاضرات (a. i. muhâzara'nın c.) : akıldâ tutulan hikâyeler, faydalı bilgiler.

muhâzât محازات (a. i.) : yüz yüze gelme.

muhâzât محازات (a. i. hizâ'dan) : aynı hizâda bulunma, karşı durma, karşı olma.

muhâzele محاذلة (a. i.) : hakirlik, aşağılık.

muhâzere محاذرة (a. i.) : birbirini korkutma.

muhâzî محاذى (a. s. hizâ'dan) : 1. birbirinin karşısında ve bir hizâda bulunan. 2. mat. paralel.

muhâzî محاذى (a. s. hizâ'dan) : birbirinin karşısında bulunan, karşı hizâda bulunan.

muhazzab مخضب (a. s.) : tahzîbolunmuş, boyanmış. (bkz : muhaddab).

muhazzar مخضر (a. s.) : tahzîr olunmuş, yeşil renk verilmiş, yeşile boyanmış. (bkz : muhaddar).

muhazzî' مخزع (a. s.) : ot ve saman kesmeğe yarıyan bir çeşit ziraat makinesi, fr. hache-paille.

muhazzil مخذل (a. s.) : tahzîl eden, alçaklık, bayağılık içinde bırakan.

muhazzil-âne مخذلانه (a. f. zf.) : alçaklıkla, bayağılıkla.

muhazzir مخذر (a. s.) : tahzîr eden, sakındıran.

muhibir مخبر (a. s. i. haber'den) : 1. haber veren, haberci. 2. bir gazete için haber toplayıp ulaştıran.

muhibir-i sâdık : sâdık haberci; mec. mes'ul olmaktan kaçınarak imzâsız mektup yazan kimse.

muhcil مخجل (a. s. haclet'den). (bkz : muhaccil).

muhtes محدث (a. s.) : 1. ihdâs edilmiş, sonradan meydana gelmiş, eskiden olmıyan. 2. i. g. s. bir yazı sitili.

muhtis محدث (a. s.) : ihdâs eden, yenden meydana getiren, icâdeden, kuran.

muheyh مخيخ (a. i.) : anat. beyincik.

muhh مخ (a. i. c. : mihâh) : 1. anat. ilik.

muhh-i azmî : anat. kemik iliği.

muhh-i şevki : anat. murdar ilik. 2. anat. beyin. 3. madde, cevher.

muhiikk-ane محقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : haklı olarak; haklı olana, doğruya yakışacak sûrette.

muhibb محب (a. s. hubb'dan.) : 1. seven, sevgi besliyen, dost.

muhibb-ül-kils : coğr. *kireççil.

muhibb-ül-milh : coğr. *tuzcul.

muhibb-ül-yubûse : coğr. *kurakçıl.

muhibb-ür-rütûbe : coğr. *nemcil.

2. i. erkek adı.

muhibbân محبان (a. s. muhibb'in c.) : 1. sevenler, sevgi besliyenler, dostlar. 2. bir tarikatın taraflısı olanlar [tarikattan olmadıkları halde]. (bkz : yârân).

muhibb-âne محبانه (a. zf.) : 1. sevene, sevgi besliylene, dosta yakışır sûrette. (bkz : dost-âne). 2. tarikatsever kimseye yakışır sûrette.

muhibbe محبة (a. s.) : kadın dost, kadın sevgili.

muhibbi محبي (a. s.) : 1. muhibbe âit, muhib ile ilgili. 2. Kanûnî'nin nazımda kullandığı mahlas.

muhiş

muhiş, muhişe مخيف، مخيفه (a. s. havf'den) : korkutucu, korkunç. **Kıyâfet-i muhişe** : korkunç kıyâfet.

muhiş محق (a. s. hakk'dan) : 1. ihkak eden, hakkı yerine getiren. 2. haklı, doğru.

muhiş محيل (a. s.) : 1. ihâle eden, hâvâle eden. 2. fık. borcunu başkasının borcuna nakleden.

muhiş محيل (a. i.) : hîle, hîlekârlık.

muhiş محلل (a. s. halel'den) : ihlâl eden, dokunan, sakatlayan, bozan.

muhiş-i âsâyiş : âsâyişi, güvenliği bozan.

muhiş-i nâmûs : nâmusa dokunan, nâmusa zarar veren.

muhiş محس (a. s. hiss'den) : hissettiren, duyuran.

mûhiş موحش (a. s. vahşet'den) : korku ve dehşet veren, korkutan, ürküten. (bkz : muvahhiş).

muhiş محيط (a. s. ve i. havt'dan, c. : muhişât) : 1. ihâta eden, etrâfını çeviren, kuşatan. 2. mat., sosy. çevre. 3. Allah adlarındandır.

muhiş-i Arz : coğr. Dünya'nın çevresi.

muhiş-i dâire : geo. çenber, dâire çevresi. **Bahr-i muhiş** : Okyanus.

muhişât محيطات (a. s. ve i. : muhiş'in c.) : çevreler.

muhkem محكم (a. s. hükm'den) : tahkîm edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

muhkemât محكمات (a. i. muhkeme'nin c.) : içinde hüküm bulunan, mânâsı açık olan âyetler.

muhkemât-ı Kur'âniyye : mânâsı sarîh, açık olan âyetler. [zıddı : "müteşâbihât" dır].

muhkim محكم (a. s.) : ihkâm eden, kuvvet veren, kuvvetleştiren, sağlam kılan.

muhiş محلف (a. i.) : şöyle idi veya böyle idi diye halkın yemin etmesine sebebolan şey.

muhlis مخلس (a. s.) : saç ve sakalını kır düşmüş [kimse].

muhlis مخلس (a. s. hulûs'dan) : 1. hâlis, katkısız. 2. dostluğu, samîmiliği ve her hâli içten, gönülden olan. [eskiden, büyükten küçüğe yazılan resmî yazılarda bir nezâket dili olarak "ben" mânâsına gelen "muhlisiniz" kelimesi kullanılırdı], 3. i. erkek adı.

muhlis-âne مخلسانه (a. f. zf.) : samîmî olarak, içten gelerek, dostlukla. (bkz : hâlis-âne).

muhmer مخمر (a. s.) (bkz : muhammer).

muhmid مخمد (a. s.) : ihmâdeden, ateşin alevini bastıran.

muhmir مخمر (a. s.) (bkz : muhammir).

muhnat محنت (a. s.) (bkz : muhannet).

muhnik مخنق (a. s. hank'dan) : boğan, boğucu.

muhnis محنت (a. s.) : birine verdiği sözü geri alıran.

muhnit محنت (a. s.) (bkz : muhannit).

muhrec مخرج (a. s. hurûc'dan) : 1. ihrâc olunmuş, dışarı çıkarılmış. 2. bir şeyin sûreti çıkarılmış.

muhrez محرز (a. s.) : 1. ihrâz olunmuş, elde edilmiş, kazanılmış. 2. sudaki balık, akan su gibi kimsenin malı olmayıp herkesce faydalanılan bir şeyin ele geçirilmesi.

muhrib محرب (a. i.) : torpidoları avlamaya yarıyan ve çok hızlı giden bir çeşit küçük harb gemisi.

muhrib مخرب (a. s. harâb'dan, c. : muhribîn) : harâbeden, yıkıp yuğuran. (bkz : muharrib).

muhribîn مخربين (a. s. muhrib'in c.) : harâbedenler, yıkıp yuğuranlar.

muhrice مخرجه (a. i.) : çıkırıkçı.

muhrik, muhrika محرق ، محرقه (a. s. hark'-dan) : 1. ihrâk eden, yakan, yakıcı. **Edviye-i muhrika** : yakıcı ilâçlar. 2. yanık [ses].

muhrik-dem محرق دم (a. f. b. s.) : nefesi yakıcı olan; âşık.

muhriz محرز (a. s. ihrâz'dan) : ihrâze-den, elde eden, kazanan.

muhsan محسن (a. i.) : huk. [eskiden] akıl, bülûğ, İslâmiyet, hürriyet, nikâh-ı sahîh ile teehhül gibi evsâfî câmi olan kimse.

muhsenât محسنات (a. i. muhsene'nin c.) : haramdan sakınan temiz, nâmuslu kadınlar.

muhsene محصنه (a. i. c. : muhsenât) : haramdan kaçınan temiz, nâmuslu kadın.

muhsin محسن (a. s.) . (bkz : muhassın^{1,2}).

muhsi محصى (a. s.) : ihsâ eden, sayan [sayı].

muhsin محسن (a. s. hasen'den) : 1. ihsân eden, iyilikte, bağıшта bulunan. 2. i. erkek adı. [müen. muhsine = kadın adı].

muhtâc محتاج (a. s. hâcet ve havc'den. c. : muhtâcîn) : 1. ihtiyâcı olan, kendisine bir şey lâzım olan, bir eksiği olup onu tamamlamak isteyen. 2. yoksul, fakir.

muhtâc-ı ta'rif : anlatmaya muhtaç.

muhtâcîn محتاجين (a. s. muhtâc'ın c.) : ihtiyaç sâhipleri; fakirler, yoksullar.

muhtâciyyet محتاجيت (a. i.) : muhtaçlık, ihtiyaç, yoksulluk; fakirlik .

muhtâl محتمل (a. s. hîle'den) : hileci, dalavereci, dubârâcı. (bkz : dessor, muhtedî').

muhtâl مختال (a. s.) : kibirli, büyüklük taslayan. (bkz : mütaazzım, mütekebbir).

muhtâle محتاله (a. s.) : hileci, dalavereci [kadın].

muhtân مختان (a. s.) : 1. hâin. 2. kendisine hâinlik edilen [kimse].

muhtâr مختار (a. s. hayr'dan. c. : muhtârân) : 1. ihtiyâr eden, seçilmiş, seçkin [Hz. Muhammed hakkında kullanılır]. 2. hareketinde serbest olan, istediği gibi davranan, dilediğini yapan. 3. i. köy veya mahalle işlerine bakmak üzere halkın seçtiği kimse.

muhtârân مختاران (a. s. i. muhtâr'ın c.). (bkz : muhtâr).

muhtâriyyet مختارييت (a. i.) : muhtarlık, *erkinlik, irâdesi ve idâresi kendi elinde olma, kendi kendine hareket edebilme.

muhtasar مختصر (a. s. hasr'dan) : ihtisâr edilmiş, kısaltılmış, kısaltma, kısa.

muhtasaran مختصراً (a. zf.) : muhtasar, kısaltılmış, kısa olarak.

muhtasid مختصد (a. s. hasad'dan) : ihtisâdeden, ekin biçen, ekinci.

muhtasım مختصم (a. s.) : husûmet, düşmanlık eden.

muhtasıra مختصرة (a. i.) : hülâsa, kısaltma.

muhtass مختص (a. s. husûs'dan. c. : muhtassîn) : bir kimseye veya şeye mahsus olan, ...e vergi.

muhtassan مختصاً (a. zf.) : bilhassa, ençok.

muhtassîn مختصين (a. s. husûs'dan. muhtass'nın c.) : bir kimseye veya şeye mahsus olan şeyler, ...e vergi olanlar.

muhtatib مختطب (a. s.) : ihtitâbeden, nikâhla isteyen.

muhtatîf مختطف (a. s.) : 1. ihtitâf eden, kapıp götüren. 2. göz kamaştıran. **Eşi'a-i muhtatife** : göz kamaştıran ışıklar.

muhtazar مختضر (a. s. huzûr'dan) : hazırlanmış, ölümüne hazır. (bkz : muhtazır).

muhtazı'

muhtazı' مختضع (a. s.) : alçak gönüllük gösteren; boyun eğen.

muhtazı-âne مختضعانه (a. f. zf.) : alçak-gönüllülük; boyun eğerek.

muhtazıb مختضب (a. s.) : ihtizâbeden, renklenen, boyanan.

muhtazır محتضر (a. s. huzûr'dan) : ihtizar halinde bulunan, can çekişen.

muhtazır-âne محتضرانه (a. f. zf.) : can çekişiyormuşçasına.

muhtebes محتبس (a. s. habs'den) : hapsedilmiş.

muhtebir مختبر (a. s.) : ihtibâr eden, yoklıyan, deneyen.

muhtebir-âne مختبرانه (a. f. zf.) : yok-larcasına, denercesine.

muhtebis محتبس (a. s.) : ihtibâs eden, kapanıp kalan.

muhtecib محتجب (a. s. hicâb'dan) : örtülü, örtünmüş, saklanan, gizlenen.

muhtedd محدد (a. s. hadd'den) : 1. keskinleşmiş, keskin. 2. hiddetlenmiş, kızmış, hiddetli.

muhtedi' مختدع (a. s.) : hilekâr, dalavereci. (bkz : muhtâl).

muhtedi-âne مختدعانه (a. f. zf.) : hilecilikle, dalaverecilikle.

muhtefi مختفي (a. s. haff'den) : ihtifâ eden, saklanan, gizlenen; saklanmış, gizlenmiş.

muhtekir مختقر (a. s.) : ihtikar eden, hakir, aşağı, hor gören.

muhtekir مختكر (a. s. c. : muhtekirîn) : ihtikâr yapan, yolsuz kazanç elde eden, vurguncu, istifçi.

muhtekir-âne مختكرانه (a. f. zf.) : vurgunculukla, istifçilikle.

muhtekirîn مختكرين (a. s. muhtekir'in c.) : ihtikâr yapanlar, yolsuz kazanç elde edenler, vurguncular, istifçiler.

muhtelef مختلف (a. s. half'den) : ihtilâf olunmuş, birbirine uymamış; uyuşmamış.

muhtelefün-fih مختلف فيه (a. b. s.) : üzerinde ihtilâf olunmuş mesele.

muhteli' مختلع (a. s.) : ihtilâ eden, kocasından boşanan [kadın].

muhtelib مختلب (a. s.) : aldatıcı, hileci.

muhtelic مختلج (a. s. halecân'dan) : ihtilâceden, titreyen [elinde olmayarak].

muhtelif, muhtelif مختلف ، مختلفه (a. s. sül. : halefe) : 1. ihtilâf eden, birbirine uymıyan, zıt. 2. türlü, çeşitli; çeşit çeşit. **Emsile-i muhtelif** : a. gr. bir kökün ayrı zamanlara göre tasrîf edilmiş, çekilmiş şekilleri.

muhtelik محتلق (a. s.) : ihtilâk eden, tıraş eden.

muhtelik محتلق (a. s.) : yalanıcı, yudurucu.

muhtelim محتلم (a. s.) : ihtilâm olmuş, düşü azmış.

muhtelis مختلس (a. s.) : ihtilâs eden, çalan, çalıp çırpan. [resmî yerlerden].

muhtelis-âne مختلسانه (a. f. zf.) : çalıp çırparcasına.

muhtelit, muhtelite مختلط ، مختلطة (a. s. halt'dan) : karışık, *karma. **Adele-i muhtelite** : anat. boyunun arkasındaki adale. **Hey'et-i muhtelite** : türlü devlet delegelerinden olma hey'et (*kurul).

muhtell مختل (a. s. halel'den) : ihlâl edilmiş, bozulmuş, bozuk; karışmış.

muhtell-üs-sihha : sıhhati, sağlığı bozulmuş.

muhtemel محتمل (a. s. haml'den) : 1.

ihtimâli olan, umulur, beklenir, olabilir, olmyacak şey değil. 2. mant. *olası, fr. **probable**.

muhtemel-üz-zıddeyn : ed. bir sözün iki tarafı, yâni hem medih, hem zem olabilecek sûrette söylenilmesi. [Meselâ : "âb-ı hayvandır efendim artığın" mânâsındaki (âb-ı hayvan) hem âb-ı hayât, hem hayvan suyu mânâsına gelir ki : efendim senin artığın âb-ı hayât'tır, yâhut : efendim senin artığın hayvan suyudur. Yâni : "sen hayvansın, senden artan su da hayvanın içtiği bir sudur" demek olur].

muhtemelât محتملات (a. s. muhtemel'in

c.) : beklenir, umulur, olabilir şeyler.

muhtemi محتمی (a. s.) : ihtimâ eden,

perhîz eden.

muhtemir محتمر (a. s. hamr'dan) : 1. ih-

timâr eden, mayalanarak ekşiyip kabaran. 2. örtüye bürünen, yaşmaklanan.

muhtenik مختنق (a. s. hank'dan) : ihti-

nâk eden, nefes alamayıp boğulan; boğulmuş, boğuk:

muhtera' مخترع (a. s.) : 1. ihtirâ

olunmuş, icâdedilmiş. 2. uydurulmuş, uydurma [şey, söz].

muhtereât مختراعات (a. s. muhterea'nın

c.) : 1. uydurma, yalan, düzme [sözler]. 2. yeni çıkarılmış, yoktan meydana getirilmiş [şeyler].

muhterem, muhtereme محترم , محترمه

(a. s. hürmet'den) : 1. ihtirâm olunmuş *saygı-değer, sayın. **Zevât-ı muhtereme** : saygıdeğer kim-seler 2. i. erkek adı.

muhteri' مخترع (a. s.) : 1. ihtirâ eden,

icâdeden, yepyeni bir şey meydana getiren. 2. yalandan havâdisler uydurarak iftirâda bulunan. [bkz : müfterî].

muhteri-âne مخترعانه (a. f. zf.) : 1. icâd.

ederek. 2. iftirâda bulunarak.

muhterib محترِب (a. s. harb'den. c. : muh-

teribîn) : harbeden, savaşan. (bkz : muhârib).

muhteribîn محترِبين (a. s. muhterib'in c.) :

harbedenler, savaşanlar.

muhterif, muhterife محترف , محترِفة

(a. i. hiref'den) : iş sâhipleri, sanatkârlar.

muhterik محترِک (a. s. hark'dan) : ihtirâk

eden, tutuşup yanan, yanmış, yanık.

muhteris محترِس (a. s.) : sakınan, çekinen.

(bkz : muhteriz, muhtezir).

muhteris محترِس (a. s. hırs'dan) : 1.

hırs sâhibi. 2. çok istekli. 3. ateşli.

muhteriz محترِز (a. s. hırz'dan) : ihtirâz

eden, sakınan, çekinen. (bkz : muhteris, muhtezir).

muhteriz-âne محترِزانه (a. f. zf.) : sakı-

narak, sakına sakına, çekinerek, çekine çekine.

muhtesib محاسب (a. s. hisâb'dan) : 1. [es-

kiden] belediye işlerine bakan me'mur, belediye me'muru. 2. [eskiden] polis ve belediye işlerine bakan me'mur. (bkz : şahne, şihne)

muhteşem محشم (a. s. haşmet'den) :

1. ihtişamlı, tantanalı, debdebeli, görkemli. 2. i. erkek adı. [aslı : "muhteşim" dir].

muhteşi' مختشم (a. s.) : kendisini al-

çak tutan.

muhteşid محشِد (a. s.) : ihtişâd eden,

biriken, toplanan. (bkz : mütehaşşid).

muhtetib مختطب (at. s. hatab'dan) : 1. ih-

titâbeden, odun toplıyan. 2. i. baltalık, koru, orman.

muhtetin مختتن (a. s.) : sünnet olmuş.

(bkz : mahtûn).

muhtevâ محتوی (a. s.) : bir şeyin içinde

bulunan; içteki şey.

muhtevi محتوی (a. s.) : ihtivâ eden,

içine alan, içinde bulunduran, kavrıyan.

muhteviyât محتويات (a. i. c.) : için-

dekiler. [doğrusu : "muhteviyât" dir].

muhtezzen محترِزن (a. s.) : biriktirilip ha-

zîne, anbara konmuş.

muhtezin

muhtezin محزن (a. s.) : hüznölü, kederli. (bkz : mahzûn, mükedder).

muhtezin مختزن (a. s.) : hazîneye koyan [biriktirip], biriktirip toplayıp saklıyan, anbara atan.

muhtezir محتذر (a. s.) : sakınan, çekinen. (bkz : muhteris, muhteriz).

muhtir مختر (a. s. hatr'dan) : hatıra getiren, hatırlatan.

muhtira مخطره (a. i.) : 1. hatırlatmak üzere yazılan ve sunulan tezkere. 2. hatıra gelen bir şeyin -unutmamak için- içine yazıldığı kâğıt, defter... v.b. fr. *mémoire*.

muhti محطی (a. s. hatâ'dan) : 1. hatâyâ düşüren, yanıltan 2. hatâ eden, yanıltan.

muhyî محي (a. s. hayât'dan.) : ihyâ eden, diriltlen, canlandıran, hayat veren [maddî, mânevî].

muhzir محضر (a. i. huzûr'dan) : [eski-den] şeriat mahkemelerinde mübâşir hizmetini gören kimse.

muhzirîyye محضريه (a. i.) : huk. aleyhine açılan dâvâ münâsebetiyle "muhzir" veya "mübâşir" gönderilmek sûretiyle getirilenlerden alınan para.

muhzin محزن (a. s. hüzn'den) : hüzn verici; acıklandırıcı.

muîd معيد (a. s. i.) : inzibat te'mînine me'mur muallim yardımcısı. (bkz : mübassır).

muidd معيد (a. s. add'den) : îdâdeden, hazırlıyan.

muil معيل (a. s.) : çoluğu çocuğu ve müteallikası çok olan kimse.

muill معل (a. s.) : alîl eden, hasta eden.

muîn معين (a. s. avn'den) : 1. iâne eden, yardımcı. 2. yardımcı.

muîr معير (a. s.) : iâne eden, ödünç veren.

muizz مizz (a. s.) : izzet ve ikrâm edici, ağırlayıcı; Allah.

mûje مؤژه (f. i.) : 1. gam, kaygı, tasa. 2. belâ, musîbet.

mûk موق (a. i.) : göz pınarı.

mûk موك (f. i.) : diken.

muka'ar مقعر (a. s. ka'r'dan) : 1. çukur, oyuk. 2. geo. *içbükey, fr. *concave*.

muka'ar-ı muhaddeb : geo. bir yanı çukur, öteyanı bombeli olan şekil, fr. *concavo-convexe*.

muka'ariyyet مقاريت (a. i.) : çukurluk.

mukabbeb مقبب (a. s. kubbe'den) : kubbeli. Binâ-yi **mukabbeb** : kubbeli binâ.

mukabbel مقبل (a. s. kabl'den) : takbîl edilmiş, öpülmüş.

mukabbız مقبض (a. s. kabz'dan) : daraltan, sıkan.

mukabbil مقبل (a. s. c. : mukabbil'in) : takbîl eden, öpen.

mukabbilin مقبلين (a. s. mukabbil'in c.) : takbîl edenler, öpenler.

mukabele مقابله ("ka" uzun okunur. a. i. sül. : kabile) : 1. karşılık verme, karşılama. 2. karşı gelme. 3. birbiriyle karşılaştırma; karşılıklı yapılan okuma. 4. câmillerde halka karşı Kur'an okuma. **Cebr ü mukabele** : mat. [evvelce muâdele adını alan] cebir. 5. tas. Mevlevî âyinlerinde tarikat mensuplarının cezbe hâliyle ayakta dönmesi (bkz : semâ').

mukabele-bi-l-misil مقابله بالمثل ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : misilleme, yapılan muâmeleyi aynen tekrarlama.

mukabil مقابل ("ka" uzun okunur. a. s. sül. : kabile) : 1. karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan. 2. bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan. 3. i. karşılık. 4. zf. karşılığında.

mûkad موقد (a. s.) : ağır yüklü.

muk'ad مقيم (a. s.) : kötürüm, yatalak.

mukaddem مقدم (a. s. kîdem'den) : 1.

takdîm edilen, sunulan [küçükten büyüğe-]. 2. önde olan, önden giden. 3. önce gelen, önceki [zamanca-]. 4. değerli, üstün. 5. mant. *önerti. 6. ask. redif askerinin ayrıldığı iki kısımdan birincisi.

mukaddem-ül-ayn : hek. gözün kenarı, pınarı.

mukaddemâ مقدا (a. zf.) : önce, eskiden..

mukaddemât مقدمات (a. i. kîdem'den. mukaddeme'nin c.) : 1. mant. *öncüller. 2. *öncüler, ordunun ilerisinde bulunan askerler.

mukadder مقدر (a. s. kader'den) : 1. takdir olunmuş, kıymeti biçilmiş; kadri, değeri bilinmiş, beğenilmiş. 2. i. yazılı, alında yazılı. (bkz : kader). 3. ed. yazılı olmayıp, sözün gelişinden anlaşılan. 4. i. kadın adı.

mukadderât مقدرات (a. i. mukadder'in c.) : 1. alın yazısı. (bkz : mukadder²). 2. fık. ölçüsü, kile, okka, sayı gibi şeylerle belirtilen şeyler.

mukaddes, mukaddese مقدس , مقدسه (a. s. kuds'den) : 1. takdîs edilmiş, mübarek, kutsal; temiz. **Kütüb-i mukaddese** : mübarek, kutsal kitaplar : [Kur'ân, Tevrât, Zebûr, İncil]. 2. i. kadın adı.

mukaddesât مقدسات (a. s. mukaddes'in c.) : kutsal şeyler.

mukaddim مقدم (a. s. kîdem'den) : 1. takdîm eden, sunan [küçük, büyüğe-]. 2. öne, ileri geçiren.

mukaddimât مقدمات (a. s. i.) : mukaddime'nin c.). (bkz : mukaddime).

mukaddimat-ı ilm : fels. fr. propédeutique.

mukaddime مقدمة (a. s. kîdem'den. c. : mukaddimât) : 1. öne geçen, önde giden. (bkz : piş-rev). 2. i. başlangıç, giriş, önsöz [kitapta-]. fr. préface.

mukaddime-i beyyine : huk. "beyyine başlangıcı" : hasımdan sâdir olan bir varakadır ki iddiâ edilen şeyi tamâmen ispât etmemekle berâber bu şeyin vukuuna delâlet eyler, fr. commencement de preuve.

mukaddime-i darb ü cerh : yaralama ve dövme başlangıcı.

mukaddime-i kübrâ : büyük başlangıç.

mukaddimet-ül-ceyş : ask. ordunun ilerisinde bulunan asker. (bkz : piş-dâr).

mukaddimet-ül-edeb : Arap edebiyâtına âit meşhur bir eser.

mukaddir مقدر (a. s. kader'den. c. : mukaddirîn) : takdir eden, kıymet biçen; kadrini bilen, beğenen. [Allah adlarındandır].

mukaddir-âne مقدرانه (a. f. zf.) : takdir edercesine, kıymetini bilircesine.

mukaddirin مقدرين (a. s. mukaddir'in c.) : takdir edenler, kıymet biçenler; kendini bilenler, kendi beğenenler.

mukaffâ مقفى (a. s.) : kafiye, kafiyeleşmiş.

mukaffel مقفل (a. s. kufî'den) : kilitli, kilitlenmiş. **Bâb-ı mukaffel** : kilitli kapı.

mukahhir مقهر (a. s. kahr'den) : tah-kîr eden, kahreden, yok eden.

mukalkal متقلل (a. s.) : 1. kararsız. 2. i. şarap. (bkz : bâde, hamr, sahpâ).

mukalkale متقلله (a. i.) : surâhi; şişe.

mukalled متلد (a. s. kald'den) : 1. boynuna gerdanlık takılmış. 2. taklîdedilen, örnek tutulan.

mukallêf متكلف (a. s.) : taklîf edilmiş, kalafatlanmış.

mukallib متلب (a. s. kalb'den) : kalbeden, çeviren, başka şekle sokan.

mukallid متلد (a. s. kald'den. c. : mukallidîn) : 1. bir şeyi takan, kuşatan, boynuna asan. 2. taklitçi.

mukallid-âne

mukallid-âne مقلدانه (a. f. zf.) : taklitçi-ye yakışır sûrette.

mukallidîn مقلدين (a. s. mukallid'in c.) : 1. takinanlar, kuşananlar, boynuna takanlar. 2. taklitçiler.

mukamere مقاصره ("ka" uzun okunur. a. i.) : kumar oynama, oynaşma.

mukamir مقامر ("ka" uzun okunur. a. s. ve i.) : kumarbaz.

mukanfez مقنفذ (a. s.) : zool. üzeri yumuşak dikenlerle örtülü olan hayvan, kirpi.

mukanna' مقنن (a. i.) : peçeli.

mukanned مقند (a. s.) : şekerle terbiye olunmuş.

mukannen مقنن (a. s. kanûn'dan. c.) : mukannenât : belli belirli, şaşmaz. (bkz : muayyen).

mukannenât مقننات (a. s. mukannen'in c.) : âdet olan tahsisat.

mukannin مقنن (a. s. kanun'dan) : kanun yapan. (bkz : kanûn-şinâs).

mukantar, mukantara مقنطر، مقنطرة (a. s. kantara'dan) : kemerli, kemer şeklinde olan; köprü.

mukantarât مقنطرات (a. i. mukantara'-nın c.) : kemer şeklinde olan şeyler; köprüler.

mukaraa مقارعه ("ka" uzun okunur. a. i. kur'a'dan) : 1. ad çekişme. 2. çekişme, vuruşma.

mukaraza مقارضة ("ka" uzun okunur. a. i.) : kazanca ortak olup zararı sermayeye âit olmak üzere birine bir miktar sermaye verme.

mukarebe مقاربه ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan). (bkz : mukarebet).

mukarebet مقاربت ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan) : yakınlık; akrabâlık.

mukarenet مقارنت ("ka" uzun okunur. a. i. karn'dan) : 1. bitişiklik; yaklaşma, kavuşma, bitişme. (bkz : telâkkî) : 2. uygunluk.

mukarib مقارب ("ka" uzun okunur. a. s. kurb'dan) : karîb, birbirine yakın olan.

mukarin مقارن ("ka" uzun okunur. a. s. karn'dan) : bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş.

mukarnes مقرنس (a. s.) : 1. merdiven şeklinde dereceleri olan çatma tavan, kubbe. 2. kubbe biçiminde olan. 3. bir çeşit serpuş. 4. nakışlı, işlemeli, rengârenk olan. **Seyf-i mukarnes** : [eskiden] "kırk merdiven" denilen ve ağzı derece derece olan bir çeşit kılıç. [bu kelime, dağdan burun gibi çıkan sivrilik veyâ kalkık ve yüksek hörgüclü deve mânâlarına olan "kurnâs" kelimesinden türemiştir].

mukarr مقرر (a. s. karâr'dan) : ikrâr olunmuş, "vardır, evet öyledir" denilmiş.

mukarreb مقرب (a. s. kurb'dan c.) : mukarrebân, mukarrebîn) : takrîbedilmiş yaklaşmış, yakın. **Melek-i mukarreb** : Allah'a yakın, yaklaşmış olan melek.

mukarrebân مقربان (a. s. kurb'dan, mukarreb'in c.). (bkz : mukarrebîn).

mukarrebîn مقربين (a. s. mukarreb'in c.) : yakınlaşma, yaklaşmış olanlar, yakınlar. **Mefâi'ke-i mukarrebîn** : Allah'a yakın, yaklaşmış olan melekler.

mukarrebûn مقربون (a. s. mukarreb'in c.) : Allah'a yakın olan büyük melekler. (bkz : mukarrebân, mukarrebîn).

mukarrer مقرر (a. s. karâr'dan. c.) : mukarrerât) : 1. kararlaştırılmış. 2. şüphesiz, sağlam. 3. anlatılmış, bildirilmiş.

mukarrerât مقررات (a. i. mukarrer'in c.) : kararlaştırılan şeyler; kararlar.

mukarriz مقرظ (a. s.). (bkz : mukarriz).

mukarri' مقارع (a. s. : takrî' eden, başa bakan; azarlıyan, paylıyan).

mukarrib مقرب (a. s. kurb'den) : takrîf-
beden, yaklaştıran; yakınlaştıran.

mukarrih مقرح (a. s. c. : mukarri-
hât) : yara açan ilâç.

mukarrihât مقرحات (a. s. mukarrih'in
c.) : yara açmaya mahsus olan te'sirli ilâçlar.

mukarrin مقرن (a. s.) : takrîn eden,
birlikte bulunduran.

mukarrir مقرر (a. s. karâr'dan. c. :
mukarririn) : 1. takrîr eden, yerleştiren, sâbit
kılan. 2. anlatan, bir maddeyi etraflıca anlatan.
3. i. medresede, dersi tekrar ederek anlatan mü-
derris (profesör) muâvini. 4. i. huzur hocası
[ramazanda pâdişâhın huzûrunda ders vermek,
Kur'ân'ı tefsir etmekle vazifeli bulunan müderris,
ders-i âmm].

mukarririn مقررين (a. s. mukarrir'in
c.). (bkz : mukarrir).

mukarrün-bih مقربه (a. b. i.) : ikrâr
olunan hak, başkasına âit bulunduğu, bir kimse
tarafından haber verilen hak.

mukarrün-leh مقرله (a. b. i.) : kendisine
âit bulunan bir hak, başkası tarafından itirâf olu-
nan hakîkî veya (vakif gibi) mânevî şahıs.

mukarrün-leh bi-n-neseb مقرله بالنسب (a. b. i.):
neseb bakımından mîrâsa hakkı olduğu ikrâr olu-
nan kimse.

mukarrün-leh bi-n-nesebi ale-l-gayr : fer. ne-
sebe başkasına karâbeti iddiâ edilerek mîrâsa
hakkı bulunduğu ikrâr olunan kimse.

mukarriz مقرض (a. s. karz'dan. c. :
mukarrizin) : takrîz eden, medheden; medih yollu
yazı yazan.

mukarrizin مقرضين (a. s. mukarriz'in
c.) : takrîz edenler, medhedenler; medih yollu
yazı yazanlar.

mukasât مقاسات ("ka" uzun okunur.
a. i.) : zahmet çekme.

mukaseme مقاسمه ("ka" uzun okunur.
a. i. kısm'dan) : taksîm etme, paylaşma, bölüşme.

mukasim مقاسم ("ka" uzun okunur.
a. s. kısm'dan) : taksîm eden, paylaşan, bölüşen.

mukassat مقسط (a. s. kıst'dan) :
taksitli.

mukassatan مقسطاً (a. zf.) : taksitle,
taksitli olarak.

mukassem مقسم (a. s. kısm'dan) :
taksîm edilmiş, ayrılmış, bölünmüş.

mukasir مقصر (a. s. kasr'dan) : 1.
taksîr eden, yapabilir iken yapmayıp çekinen. 2.
yapmaya gücü yetmediği için bırakan. 3. kusur
işliyen. (bkz : mütekasir).

mukassî مقسى (a. s. kasvet'den) : kas-
vet verici, kasvetli, sıkıntılı, sıkıcı; dar.

mukassim مقسم (a. s. kısm'dan) : tak-
sîm eden, ayıran, bölen. **Kıyâs-ı mukassim** : mant.
*ikilem, **fr. dilemme**.

mukaşşer مقشر (a. s. kışr'dan) : takşîr
edilmiş, kabuğu soyulmuş. **Bâdâm-ı mukaşşer** :
kabuğu soyulmuş bâdem.

mukataa مقاطعه ("ka" uzun okunur.
a. i. kat'dan. c. : mukataât) : 1. arâzînin kesime
verilmesi, muayyen bir kirâ karşılığında birine bı-
rakılması. 2. bağ, bahçe, arsa hâline getirilen
ekim toprağı için verilen vergi.

mukataât مقاطعات ("ka" uzun okunur.
a. i. mukataa'nın c.). (bkz : mukataa).

mukatele مقاتله ("ka" uzun okunur.
a. i. katl'den. c. : mukatelât) : 1. birbirini öl-
dürme, vuruşma. (bkz : kıtâl). 2. savaş; kavga.

mukatelât مقاتلات ("ka" uzun okunur.
a. i. katl'den. mukatele'nin c.) : 1. öldürüşme-
ler, birbirini öldürmeler, vuruşmalar. 2. savaşlar;
kavgalar.

mukatil مقاتل ("ka" uzun okunur. a. s.
katl'den) : birbiriyle vuruşan, birbirini öldüren.

mukatilûn مقاتلون (a. i. mukatil'in. c.) :
düşmanla savaşan mücâhitler.

mukatta'

mukatta', mukattaa مقطعة (a. s. kat'dan. c. : mukattaât) : kat'edilmiş, kesilmiş; kesik, ayrı. **Hurûf-i mukattaa** : ayrı ayrı yazılan, bitişik olmıyan harfler.

mukattaât مقطعات (a. s. mukatta'in c.) : 1. kat'edilmiş, kesilmiş, kesik şeyler. 2. ed. matla'sız şiir parçaları. 3. türlü gazel ve kasidelerden seçilmiş beyitler. 4. herbiri bir kelimeye delâlet eden harfler ve tamamlanmamış cümleler. 5. kısaltmalar, fr. *abréviation*.

mukattar مقطر (a. s. katr'dan. c. : mukattarât) : taktîr edilmiş, inbikten çekilmiş; *damıtılmış. **Mâ-i mukattar** : *damıtık su.

mukattarât مقطرات (a. s. mukattar'in c.) : taktîr edilmiş, inbikten çekilmiş nesneler.

mukattib مقطب (a. s.) : hek. buruştu-rucu, yapışkan [şey].

mukavelât مقاولات ("ka" uzun okunur. a. i. kavî'den. mukavele'nin c.) : mukaveleler, sözleşmeler; yazılı sözleşmeler. **mukavelât muharriiri** : noter. (bkz : kâtib-i adl).

mukavele مقاوله ("ka" uzun okunur. a. i. kavî'den. c. : mukavelât) : 1. sözleşme. 2. yazılı sözleşme.

mukavele-nâme مقاوله نامه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : mukavele, sözleşme senedi; sözleşmenin yazıldığı kâğıt; kontraf.

mukavemet مقاومة ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan) : karşı durma, dayanma, karşı koyma.

mukavemet-sûz مقاومتسوز ("ka" uzun okunur a. f. b. c.) : mukavemeti yok eden; dayanılmaz hâle getiren.

mukavemet-şiken مقاومت شکن ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : mukavemeti kıran.

mukavim مقاوم ("ka" uzun okunur. a. s. kıyâm'dan. c. : mukavimîn) : 1. mukavemet eden, karşı duran, dayanan, direnen. 2. dayanıklılık.

mukavimîn مقاومين (a. s.) : muhavim'in c.) : karşı koyanlar.

mukavvâ مقوا (a. s. kuvvet'ten) : 1. kavileştirilmiş, sağlamlştırılmış. 2. i. mukavva.

mukavver مقور (a. s.) : 1. yuvarlak kesilmiş. 2. ziftle karışık veya ziftle kaplı. 3. g. s. bir yazı sitili.

mukavves مقوس (a. s. kavs'den) : 1. yay gibi eğri. 2. kavisli, bükülmüş, kemerli.

mukavvî, mukavviyye مقوى (a. s. kuvvet'den. c. : mukavviyyât) : 1. takvîye eden, kuvvet veren, kuvvetlendiren. 2. kuvvet için verilen [ilâç], fr. *tonique*. **Edviye-i mukavviyye** : kuvvet ilâçları.

mukavvim مقوم (a. s.) : 1. kıvâma getiren. 2. eğriyi doğrultan, düzelten.

mukavviyyât مقويات (a. s. mukavviyye'nin c.) . (bkz : mukavvî).

mukayaza مقايضة ("ka" uzun okunur. a. i.) : trampa etme, değişme. (bkz : mübâdele).

mukayesât مقايسات ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâs'dan, mukayese'nin c.) : 1. kıyaslamalar, ölçmeler, ölçüler. 2. *fels.*, gr. karşılaştırmalar.

mukayese مقايسه ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâs'dan. c. : mukayesât) : 1. kıyâs etme, ölçme, ölçü. 2. *fels.*, gr. karşılaştırma. **mukayese-i rûhiyye** : psik. ruh ölçümü, psikometri, fr. *psychométrie*.

mukayyed مقيد (a. s. kayd'dan) : 1. kayıtlı, bağlı, bağlanmış. 2. ayağında zincir ve pranga bulunan. 3. bir işe ehemmiyet (*önem) veren. 4. kaydolunmuş, deftere geçmiş.

mukayyi' مقى ("ka" uzun okunur. a. s. kayd'dan. c. : mukayyiât) : kay ettiren, kusturan, kusturucu.

mukayyiât مقيات (a. s. i. mukayyi'in c.) : kay ettirici, kusturucu ilâçlar.

mukayyiât-ı ma'deniyye : hek. mâdenî kusturucu ilâçlar.

mukayyiât-ı ma'deniyye : hek. mâdenî kusturucu ilâçlar.

mukayyid مقيد (a. s. kayd'dan. c. : mukayyidîn) : 1. kaydeden. 2. i. kayıt me'muru.

mukayyidîn مقيدين (a. s. ve i. mukayyid'in c.) : mukayyitler, kayıt me'murları.

mukbil مقبل (a. s. kabl'den. c. : mukbilân, mukbilîn) : 1. ikballi, kutlu, mutlu. (bkz : mes'ûd, bahtiyâr). 2. i. erkek adı.

mukbilân مقبلان (a. f. s. kabl'den. mukbil'in c.) : kutlular, mutlular. (bkz : mukbilîn).

mukbilîn مقبلين (a. s. kabl'den. mukbil'in c.) : kutlular, mutlular. (bkz : mukbilân).

mukdim مقدم (a. s. kıdem'den) : ikdâm eden, gayret ve devamlılıkla çalışan, işine düşkün.

mukdim-âne مقدمانه (a. f. zf.) : dikkat ve gayretle.

mukhem مهم (a. i.) : cümle arasındaki fazla ve lüzumsuz kelime.

mûkîd موكد (a. s.) : ikadeden, ateş yakan.

mûkin موقن (a. s.) : îkan eden, şüphesiz, kat'î olarak bilen.

mûkîr موقر (a. s.) : yemişinin çokluğu dolayısıyla dalları sarmış ağaç.

mukırr مقرر (a. s. karâr'dan) : 1. ikrâr eden, doğruyu söyleyen, "vardır, evet öyledir" diyen, kusûrunu, kabahatini gizlemiyen. 2. fık. birinin, kendisinde hakkı olduğunu haber veren [kimse].

mukim مقيم (a. s. kıyâm'dan) : ikamet eden, oturan. (bkz : ârâm-sâz, sâkin).

mûkîz موقظ (a. s. yakaza'dan) : 1. ikazeden, uyandıran. 2. gafletten, dalgınlıktan kurtaran.

mukle مقله (a. i.) : anat. gözbebeği.

mukmir, mukmire مقمر , مقمره (a. s. Kamer'den) : mehtaplı [gece].

mukni', muknia منعه , منعه (a. s. kanâat'den) : iknâ eden, kanaat getiren, inandırıcı. **Edille-i muknia** : inandırıcı deliller.

muknia منعه (a. i.) : zool. kurbağa yavrusunun yumurtadan çıktığı ilk hâlî.

mukraz مقرض (a. s. karz'dan) : ikrâz olunmuş, ödünç verilmiş.

mukrî مقرى (a. s. kirâat'den) : [Kur'ân] okuyan.

mukriz مقرض (a. s. karz'dan) : ikrâz eden, ödünç veren.

muksâ مقضى (a. s.) : uzak kalınmış, uzaklaştırılmış.

muksem مقسم (a. s. kasem'den) : kasem edilmiş, yemin edilmiş.

muksem-ün-bih : huk. [eskiden] üzerine yemin edilen isim veya sıfat. [İslâm hukukunda Cenâbı Hakk'ın ismi, zâtı veya sıfatları üzerine yemin edilir ki bu takdirde isim, zat veya sıfat muksem-ün-bih olur].

muksır مقصر (a. s.) : (bkz : mukassır)..

muksim مقسم (a. s. kasem'den) : 1. kasem eden, yemin eden, andığın. 2. i. yemin edilecek yer.

mukşit مقسط (a. s.) : 1. iksât eden, doğru hareket eden, iş gören. 2. Allah.

mukşairr مقشمر (a. s.) : ıksı'râr eden, ürperen.

muktasır مقصر (a. s.) : iktisâr eden, kısa kesen.

muktataf مقتطف (a. s. iktitâf'dan, c. : muktatafât) : iktitaf edilmiş, devşirilmiş, toplanmış, derlenmiş, derleme.

muktatafât مقتطفات (a. s. iktitâf'dan) : derlemeler, derlenmiş şeyler, antoloji.

muktatîf مقتطف (a. i. iktitâf'dan) : iktitâf eden, derliyen, toplıyan.

muktebes مقتبس (a. s. kabs'dan. c. : muktebesât) : iktibâs edilmiş, faydalanmak üzere aynen alınmış, aktarılmış.

muktebesât مقتبسات (a. i. kabs'dan. muktebes'in c.) : muktebes olan, faydalanmak üzere alınan, aktarılan şeyler.

muktebis مقتبس (a. s. kabs'den. c. : muktebisin) : iktibâs eden, faydalanmak üzere alan, aktaran. [arapçadaki asıl mânâsı : "ateş yakmak üzere birinden ateş alan" demektir].

muktebisin مقتبسین (a. s. kabs'den. muktebis'in c.) : iktibâs edenler, faydalanmak üzere alanlar, aktaranlar.

muktedâ, muktedâ-bih مقتدى، مقتدا (a. s. kadv'dan) : 1. iktidâ edilen, uyulan; örnek tutulan. 2. önde bulunan, kendisine uyulan [imam, reis.. v. b.].

muktedî مقتدى (a. s.) : iktidâ eden, uyan, arkadan gelen. (bkz : tâbî').

muktedir مقتدر (a. s. kudret'den) : iktidarlı, gücü yeten, bécerebilen.

muktedirin مقتدرین (a. s. muktedir'in c.) : iktidarlılar, gücü yetenler, bécerebilenler.

muktefâ مقتفى (a. s. kafâ'dan) : iktifâ edilmiş, ardı sıra, izinden gidilmiş; örnek tutulmuş, uyulmuş [birine].

muktefi مقتفى (a. s. kafâ'dan) : iktifâ eden, ardı sıra, izinden giden; örnek tutan, uyan [birine].

muktehim مقتحم (a. s.) : iktihâm eden, göğüs geren, yorulmak bilmiyen.

muktelâ' مقتلع (a. s. kal'den) : kökün-den koparılmış.

muktelî' مقتلع (a. s. kal'den) : kökün-den koparan.

mukterib مقترب (a. s. kurb'dan). (bkz : mütekarrib).

mukterih مقترح (a. s.) : iktirâh eden, düşünmeden, aklına geldiği gibi söyleyen.

mukterin مقترن (a. s. iktirân'dan) : iktirân eden, yaklaşan, yakın gelen.

mukteriz مقترض (a. s. karz'dan). (bkz : istikrâz, müstakriz).

muktesid مقصد (a. s. iktisâd'dan. c. : muktesidân) : tutumlu, fr. économiste.

muktesidân مقصدان (a. s. muktesid'in c.) : tutumlular, tutumlu kimseler, fr. économistes.

muktesir مقصر (a. s.) : 1. iktisâr eden, kısa kesen. 2. (bkz : kanaat-kâr).

muktezâ مقتضى (a. s. kazâ'dan) : 1. iktizâ etmiş, lâzımgelmış. 2. kanun îcâbına göre yazılan yazı, derkenar.

muktezâ-yi hâl ü makam : ed. sözde hâlin, makamın îcâbettığı gibi konuşma tarzına bağlı kalma, yerinde ve adama göre söyleme.

muktezâ-yi hilkat : yaradılış îcâbı.

muktezayât مقتضیات (a. i. muktezî'nin c.) : 1. iktizâ eden, lâzımgelen, îcâbeden şeyler. 2. netîceler.

muktezî مقتضى (a. s. kazâ'dan) : iktizâ eden, lâzımgelen, îcâbeden, îcâbettiren, gereken; gerektiren.

muktir مقتر (a. s.) : kocasını nafaka bakımından sıkıştıran.

mukzî مقضى (a. s.) : 1. hüküm ve kazâ olunmuş. 2. gerekli görülmüş. 3. tamamlanmış.

mûlâ-minhâ مولا منها (a. b. i.) : huk. [eskiden] îlâ olunan zevce. (bkz : îlâ).

mu'lem معلم (a. s. ilm'den) : işâretlenmiş, belirtilmiş.

mûlî مولى (a. i.) : îlâ eden zevç.

mu'lim مؤلم (a. s. elem'den). (bkz : müellim).

mu'lin معلن (a. s. alenden) : îlân eden, umûma bildiren, haber veren.

mûm موم (f. i.) : 1. mum. 2. s. yumuşak.

mûmâ-ileyh موماليه، مومى اليه (a. b. zm. c. : mumâ-ileyhüm) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [adam].

mûmâ-ileyhâ مومى اليها (a. b. zf. c. : mûmâ-ileyhün) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [kadın, kız].

mûmâ-ileyhüm مومى اليهم (a. b. zm. : mûmâ-ileyh'in c.) : îmâ edilenler, adı geçenler, yukarıda anılanlar.

mûmâ-ileyhümâ مومى اليهما (a. b. zm.) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [kadın, kız, erkek].

mûmâ-ileyhün مومى اليهن (a. b. zm. : mûmâ-ileyhâ'nın c.) : îmâ edilenler, adı geçenler, yukarıda anılanlar [kadın, kız].

mûmesât مومسات (a. i.) : (bkz : umûm-hâne).

mûmiyân موميان (f. s. c.) : kıl belli, bel kıl gibi ince olan güzeller.

mumyâ موميا (f. i.) : 1. tahnît edilmiş, hiç çürümek üzere ilâçlanmış ölü. 2. her türlü derde devâ olduğu rivâyet olunan bir masal ilâci. 3. çok zayıf [kimse].

mumzâ ممضا (a. s. mazâ'dan) : imzâ edilmiş olan.

munassab منصب (a. s. nasb'dan) : bir-
birinin üzerine tertiplenmiş olan.

munazzaf منظم (a. s. nazîf'den) : tan-
zîf edilmiş, temizlenmiş, arınmış.

munazzım منظم (a. s. nazm'dan) : tan-
zîm eden, düzenliyen.

mundak مندىق (a. s.) : dövülüp
ufaklanmış.

munfasıl منفصل (a. s. fasl'dan. c. : mûn-
fasılın) : 1. infisâl eden, ayrılan, ayrılmış, ayrı;
bitişik olmıyan. 2. işinden ayrılmış, me'murluktan
çıkış. (bkz : ma'zûl). **Zamir-i munfasıl** : a. gr.
başka kelimeye bitişik olmıyan zamir : [hüve,
ente, ene gibi].

munfasılan منفصلاً (a. zf.) : munfasıl
olarak, ayrı, ayrılmış olarak. (bkz : ma'zûlen).

munfasım منقسم (a. s.) : infisâm eden,
kırılan, eksilen.

munfasî منفضى (a. s.) : bir şeyden ayrılıp
kurtarılan.

munfatır منقطر (a. s.) : infitâr eden,
yazılan.

munfazih منفضح (a. s.) : fazâhate
uğramış, rezil olmuş.

mûnis مونس (a. s. üns'ten) : 1.
ünsiyetli, alışılan, yadırganmaz, alışılmış. 2. cana
yakın, sevimli. 3. insandan kaçmıyan. 4. i. er-
kek adı. [mûen. : mûnise].

mûnise مونسه (a. i.) : can yoldaşı, ha-
yat yoldaşı.

munkabız منقبض (a. s. kabz'dan) :
1. toplanmış, çekilmiş, büzülmüş. 2. sıkılmış. 3.
inkıbâza uğramış, peklîğe tutulmuş.

munkalib منقلب (a. s. kalb'den) : inki-
lâbeden, dönen, dönmüş, değişen, başka bir şekle,
kılığa girmiş, giren.

munkarız منقرض (a. s. karz'dan) : inki-
râz bulan, biten, arkası gelmiyen, sönen, zürriyetli,
dölü tükenmiş, kesilmiş olan.

munsabb منصب (a. s.) : insibâbeden,
dökülen, karışan, kavuşan. [bir denize, bir
ırmağa....].

munsabig منصبع (a. s. sıbg'dan) :
insibâg eden, boyanan.

munsalîh منصلح (a. s.) : sulh üzere olan.

munsamî

munsamî منصمى (a. s.) : dökülüp akıtılmış.

munsarım منصرم (a. s.) : insirâm eden, kesilen. (bkz : munkatî').

munsarîf منصرف (a. s. sarf'dan) : 1. insirâf eden, geri dönen. 2. a. gr. yerine göre her türlü hareke alabilen kelime.

munsarih منصرح (a. s. sarâhat'den) : açık, meydanda.

munsif منصف (a. s. nasafet'den) : 1. insâf eden, insaflı. 2. kötülükte ileri gitmeyen.

munsif-âne منصفانه (a. f. zf.) : insaflılıkla.

muntabî' منطبع (a. s. tab'dan) : 1. in-tibâ' eden, basılan, basılmış, damgalanmış. (bkz : matbû'). 2. yaradılıştan olan. 3. hoş görünen, güzel.

muntabîh منطبّخ (a. s. tabh'dan) : inti-bâh eden, pişen, pişmiş. (bkz : matbûh).

muntabîk منطبق (a. s. tıbk'dan) : inti-bâk eden, birbirine tam uyan; uygun. (bkz : mutâbîk).

muntaffî منطفى (a. s. tufû'dan.) : 1. intifâ eden, sönen; sönük. 2. fiz. *sönümlü, fr. amorti.

muntalîk منطلق (a. s. talâk'dan) : inti-lâk eden, giden, bırakılmış, koyuverilmiş, salıverilmiş. (bkz : âzâd).

muntamîs منطمس (a. s.) : intimâs eden, belirsiz olan.

muntasîf منصف (a. s. nısf'dan) : 1. yarılanmış, yarıya varmış. 2. i. yarı, orta.

muntasıf-ı sene : senenin yarısı, tam ortası.

muntasîh مناصح (a. s. nush'dan) : nasî-hat kabûl eden, öğüt dinliyen.

muntasîh-âne مناصحانه (a. f. zf.) : öğüt dinliyerek.

muntasır مناصر (a. s.) : öc alan.

muntavî منطوى (a. s. tayy'den) : inti-vâ eden, dürülüp bükülen, toplanmış, devşirilmiş.

muntavî' منطوع (a. s.) : sözdinler. (bkz : mutî).

muntazam, muntazama منتظم , منتظمة

(a. s. nizâm'dan) : 1. intizamlı, sıralanmış, düzgün, derli toplu. 2. tertipli. 3. mat. düz gün. [aslı : "muntazım" dir].

muntazaman منتظماً (a. zf.) : 1. muntazam, intizamlı olarak. 2. devamlı, sürekli olarak, dâimâ.

muntazar منتظر (a. s. nazar'dan) : inti-zâr edilmiş, beklenmiş, beklenen, gelmesi umulan.

muntazır منتظر (a. s. nazar'dan. c. : muntazırîn) : intizâr eden, gözliyen, bekliyen.

muntazır-ı rahmet-i Hüdâ : Allah'ın merhametini bekliyen.

muntazıran منتظراً (a. zf.) : intizâr ederek, bekliyerek.

muntazır-âne منتظرانه (a. f. zf.) : intizâr ederek, bekliyerek.

muntazırîn منتظرین (a. s. muntazır'ın c.) : intizâr edenler, gözliyenler, bekliyenler.

munzacır منضجر (a. s.) : yüreği sıkılmış.

munzalim منظلم (a. s.) : inzılâm eden, -istiyerek veya istemiyerek- zâlimin zulmüne boyun eğen.

munzamm منضم (a. s. zamm'dan) : inzimâmeden, üste konan, katılan; ek.

munzar منظر (a. s.) : inzâr edilmiş, te'hîr edilmiş, geciktirilmiş.

munzicât منضجات (a. s. i.) : yaranın iltihâbını yok edici, irinini akıtıcı [ilâçlar].

munzic منضج (a. s.) : 1. inzâceden, kemâle eren. 2. hek. cerahatlendiren, irinlendiren, olduran [yara ve çibanı]. 3. hazmettirici, sindirici.

mûr مور (f. i. c. : mûrân) : karınca.
(bkz : neml).

murâbaa مرابه (a. i.) : yazlığa çıkmak
üzere mukavele yapma.

murâbaha مرابه (a. i.) : 1. malî kâr ile
satma. 2. tefecilik, kanûnen verdiği izin sınırından
aşkın fâiz alma.

murâbata مرابطة (a. i. rabt'dan) :
1. bağlamak. 2. düşmanı, saldıracağı yerlerde du-
rup bekleme.

murabba' مربع (a. s. rub'dan) : 1. terbi'
olunmuş, dörde çıkarılmış. 2. dörtlû, dört şey-
den olma. 3. dört köşeli. 4. i. geo. kare, fr. carré
murabba-i tâmm : geo. tam kare.

murabbâ مربا (a. s.) : 1. terbiye
edilmiş. 2. (i. c. : murabbayât) : kaynayıp kıvâ-
ma geldikten sonra dondurulmuş meyva suyu
tatlısı.

murabba'-nişin مربع نشین (a. f. b. s.) :
bağdaş kurup oturan.

murabbayât مربيات (a. i. murabbâ² nîn
c.) : kaynayıp kıvâma geldikten sonra dondurul-
muş meyva suyu tatlıları.

murâbit مرابط (a. s. ve i. rabt'dan. mu-
râbitîn) : 1. ibâdete bağlı kimse. (bkz : zâhid).
2. [Fas'ta] şeyhlerin, dervişlerin ünvânı.

murâbitin مرابطین (a. s. i. murâbit'-
in c.) : ibâdete bağlı olanlar; şeyhler, dervişler.

murâd مراد (a. i. revd'den) : 1. arzu,
istek, dilek. 2. maksat, meram. **Lâfzı murâd** : mâ-
nâsı için değil, lâfzı için söylenmiş söz : "tenbel
bir çocuğa mektep talebesi demek" gibi.

murâd-ı hakk : Allah'ın isteği. 3. erkek adı.

murâfaa مرافعة (a. i. ref'den) : 1.
mahkemeye verme; mahkemeye getirtme; *duruş-
ma, yüzleşerek mahkeme olunma.

murâfakat مرافقت (a. i. rıfk'dan) : 1. re-
fâkat etme, yol arkadaşlığı, yoldaşlık. 2. berâber
bulunma, fr. **accompagnement**.

murâfik مرافق (a. i. refâkat'den) : 1.
refâkat eden, yol arkadaşı olan, yoldaş. (bkz :
hem-râh). 2. bir şeyle berâber bulunan.

murâfî مرافع (a. s. ve i. ref'den) : mu-
râfaa eden.

murâgabet مراغبت (a. i.) : dileme, arzu
etme.

murâgıb مرغب (a. s.) : rağbet eden.

murahham مرهم (a. s.) : 1. terhîm
olunmuş, son harfleri veya heceleri düşürülmüş :
Zeyn-el-âbidîn : yerine "zeynel" demek gibi. 2. i.
kısaltma, fr. **abréviation**.

murahhas مرخص (a. s. ve i. ruhsat'dan) :
1. ruhsatlı, izinli. 2. delege, devlet veya bir te-
şekkül, bir kurum adına salâhiyetli olarak bir
yere, birinin makamına gönderilen kimse fr.
délégué.

murahhasa مرخصه (a. i.) : Ermeni
piskoposu.

murahhasin مرخصین (a. i. ruhsat'dan).
(bkz : murahhas).

murahhasiyyet مرخصیت (a. i.) : murah-
haslık, delegelik.

murahhil مرحل (a. s. rihlet'den) : ter-
hîl eden, bir yerden bir yere göçüren.

murâî مراعی (a. s. riâyet'den) : riâyet
eden, saygı gösteren.

murâkabe مراقبه (a. i. rûkuk'dan.) :
1. bakma, gözetme, göz altında bulundurma. 2. tas.
kendî iç âlemine bakma, dalıp kendinden geçme.
3. *denetleme, kontrol. 4. fels. sansur.

murâkasa مراقصه (a. i. raks'dan) : dans.

murâkıb مراقب (a. s. rukub'dan) :
1. murâkabe eden, koruyan. 2. Allah'a bağlan-
mış. 3. *denetçi, kontrolör, fr. **contrôleur**.

murakka' مرقع (a. s. ruk'a'dan) :
terkî' edilmiş, yamanmış, yama vurulmuş, yama-

murakkaa

1. Câme-i murakka' : yamalı elbise. Delk-i murakka' : İkiyüzlülerin -kendilerini derviş gibi göstermek üzere- giydikleri yamalı hırka.

murakka' germek : pabuç ve sâire üzerine deriye işlenecek motifler için patron kesmiye hazırlanmak.

murakkaa مرقعه (a. i. c. : murakkaât):

hattat meşknâmesi, birbiri üstüne yapıştırılarak mukavva gibi olmuş bir kâğıt üzerine yazılan meşk, güzel yazı örneği.

murakkaât مرقعات (a. i. murakka'in

c.) : meşk, güzel yazı örnekleri.

murakkak مرقق (a. s. rikkat'den) :

İncelmiş, ince.

murakkam مرقم (a. s. rakam'dan) :

1. yazılmış, yazılı. 2. terkîn edilmiş, rakkam, sayı konulmuş; numaralanmış, numaralı.

murakkan مرقن (a. s.) : terkîn edil-

miş, bozulmuş, aradan çıkarılmış.

murakkım مرقم (a. i. : rakam'dan) :

pusulanın iğnesi.

mûrân موران (f. i. mûr'un c.) :

karıncalar.

mûr-âne مورانه (f. zf.) : 1. karıncavâri,

karıncaya yakışacak sûrette. 2. (bkz : âciz-âne, fakîr-âne, nâçiz-âne).

murâsade مرصده (a. i. rasad'dan) : gö-

zetleme, dikkatle bakma.

murassa' مرصع (a. s.) : 1. kıymetli taş-

larla bezenmiş. 2. ed. iki mısraı veya iki fıkrası kelime kelime birbiriyle aynı vezin ve kafiye olan [söz, beyit]. 3. g. s. bir yazı sitili.

murassas مرصص (a. s.) : 1. kalev veya

kurşunla kaplanmış. 2. lehimlenmiş. (bkz : mersûs).

murâvaga مراوغه (a. i.) : güreşme. (bkz :

musâraa).

murâvaza مراوضه (a. i.) : 1. bir kim-

seyi hile veya kahr sûretiyle iknâ etme, kandırma. 2. huk. [eskiden] sulh mükâlemesi.

murâzaa مراضه (a. i. rızâ'dan) : emzirme.

mûrçe مورچه (f. i.) : küçük karınca.

mûrd مورد (f. i.) : mersin ağacı.

murdâr مردار (f. s.) : 1. mûndar,

kirli, pis. (bkz : mülevves, münecces, nâ-pâk). 2. İslâmî şeriat hükümlerine göre kesilmemiş [hayvan].

murdâr-hâr مردار خوار (f. b. s. ve i.) :

"murdar yiyen" : karga; çaylak.

murdia مرضه (a. i. rıdâ'dan). (bkz :

murzia).

mu'reb معرب (a. s. Arab'dan) : i'raplı,

i'raplanmış; sonu her türlü harekeyi almaya müsâit kelime. (bkz : i'râb).

murg مرغ (a. i.). (bkz : mûrg).

murg-âne مرغانه (f. zf.) : kuşlar gibi,

kuşlara yakışacak şekilde.

mu'rib معرب (a. s. Arab'dan) : meşhur

bir kitabın îrâbını (bkz : i'rab) bildiren kitap. mu'rib-ül-avâmil : avâmil adlı eserin şerhi.

mûris مورت (a. s. verâset'den) : 1.

îrâsedan, getiren, veren, kazandıran. 2. miras bırakan.

mu'rız معرض (a. s. arz'dan) : i'râz eden,

yüz çeviren, başka tarafa dönen; ta'rız eden, dokunaklı söz söyleyen, taş atan.

murtâdd مرتاد (a. s. redd'den) : İslâm

dînini bırakıp başka bir dine giren.

murtâz مرتاض (a. s.) : alıştırılmış, tâ-

limli [hayvan].

murtazâ مرتضى (a. s. rızâ'dan) : 1.

irtizâ edilmiş, beğenilmiş, seçilmiş. (bkz : güzide, mûntehab, nuhbe, pesendide). 2. (h. i.) Hz. Ali'nin lâkabı. 3. erkek adı.

murtazavî مرتضوى (a. s.) : Hz. Ali'ye men-

sup, Hz. Ali ile ilgili.

murtazî مرتضع (a. s. rızâ'dan) : irtizâ' eden, süt emen.

murzî مرضع (a. s. rızâ'dan) : ırza' eden, çocuk emziren.

murzia مرضعة (a. i. rızâ'dan) : çocuğa süt veren, süt emziren, sütüne, bebeğe süt vermek üzere para ile tutulmuş kadın.

mûs موس (a. i.) : bıçak. (bkz : kârd, sikkîn).

Mûsâ, Mûsî موسى , موسى (a. h. i.) : 1. Sînâ yarımadasında Eymen vâdisinde Tûr dağında Allahın lûtfuna mazhar olarak kavmine "Evâmir-i aşere (on emir)" adı altında ahlâk ve prensip kaidelerini bildiren peygamber. [Mısır'da Firaunların İsrâîl oğullarına zulmettikleri sırada dünyâya gelmiş ve ölümden kurtulması için bir sepet içinde Nil Nehri'ne atılmış, kurtarılıp büyüdükten sonra Firauna, esasını (asâyî Mûsa'yı) yılan şekline sokmak mucizesini göstermiş ve bu sûretle kavmini Mısır'dan dışarı çıkarmak müsaadesini almıştır. Kızıldeniz kıyısına gelince asâsıyla denizi yararak kavmini geçirmiş ve arkadan gelen Firaun ve adamları tekrar birleşen su içinde kalmıştır]. 2. erkek adı.

mûsâ موسى (a. s. vesâyet'den) : 1. vasiyet olunan mal ve menfaat.

mûsâ-bih : vasiyet olunan şey.

mûsâ-leh : kendisine bir şey vasiyet olunan [adam]. 2. tavsiye olunmuş, tavsiye edilmiş.

mû-sâ [y] موسى [ى] (f. b. i.) : ustura.

musa'ad مصعد (a. s.) : kaynatılmış şarap.

musâare مصاعره (a. i.) : büyüklük taslıyarak birinin yüzüne bakmayıp başını çevirme.

musâb مصاب (a. s. savb'dan. c. : musâbîn) : 1. isâbet etmiş, rastlamış, üzerine düşmüş. 2. musîbete uğramış. (bkz : duçâr, giriftâr).

musabbag مصبغ (a. s.) : boyanmış, boyalı.

musâbere, musâberet مصابرة , مصابرة (a. i. sabr'dan) : sabretme, katlanma.

musâbîn مصابين (a. s. musâb'ın c.). (bkz : musâb).

musâbiyyet مصابيت (a. i.) : bir kötülüğe yakalanma, bir hastalığa tutulma.

musâdaka ale-l-istihkak مصادقة على الاستحقاق (a. b. i.) : huk. [eskiden] muayyen bir hakka hangisinin mâlikiyeti husûsunda iki kimsenin ittifâk etmesi. [bir vakfiye mücibince kendisine gale-i vakıftan şu kadar sehim verilmesi icâbeden (A), bu sehimin hiçbir kimseye âit olmayıp yalnız (B) ye âit bir hak olduğunu onun tasdikine mukarın olarak ve karşılığında bir ivaz almayarak ikrâr etse aralarında musâdaka bulunmuş olur].

musâdakat مصادقات (a. i. sıdk'dan) : karşılıklı dostluk.

musâdat مصادات (a. i.) : (bkz : mudârâ).

musadda' مصدع (a. s. sad'dan) : tasdi' edilmiş, başı ağrıtılmış.

musaddak مصدق (a. s. sıdk'dan) : tasdik olmuş, gerçekliği, geçerliği resmî olarak yazı ile bildirilmiş.

musaddar مصدر (a. s. sudur'dan) : sudûr etmiş, çıkmış.

musaddık مصدق (a. s. sıdk'dan) : tasdik eden, gerçekliğini, geçerliğini resmî olarak yazı ile bildiren.

musaddî' مصدع (a. s. sad'dan) : tasdi' eden, baş ağrıtan.

musâdefe, musâdefet مصادفة , مصادفة (a. i. sudûf'dan. (bkz : müsâdefe).

musâdif مصادف (a. s. sudûf'dan). (bkz : müsâdif).

musâfaa مسافعه (a. i.) : 1. birbirinin boynuna sarılma. 2. fizy. gözün, her uzaklıkta bulunan eşyâyı görebilme hassası.

musâfaha مصافحه (a. i. saff'dan) : el sıkışma, tokalaşma.

musâfât مصافات (a. i. safvet'den) : samîmî ve hâlis dostluk.

musaffâ مصفى (a. s. safvet'den) : tasfiye edilmiş, süzölmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.

musaffaf مصفف (a. s. saff'dan) : tasfiye edilmiş, saf saf, sıra sıra dizilmiş.

musaffi مصفى (a. s. safvet'den) : tasfiye eden, süzen, sıziyan.

musaffir مصفر (a. s.) : tasfir eden, ısıklık çalan, seslenen.

musâfih مصافح (a. s.) : musâfaha eden, el sıkışanlardan herbiri.

musaggar مصغر (a. s. sagir'den) : küçültölmüş, "-cık, -cak" lı mânâsı verilmiş.

musâhabât مصاحبات (a. i. sohbet'den. musâhabe'nin c.) : sohbetler, konuşup görüşmeler.

musâhabât-ı ahlâkiyye : 1) ahlâkî konuşup görüşmeler; 2) [eskiden] ilkokullarda okutulan bir kitap.

musâhabe, musâhabet مصاحبة, مصاحبة (a. i. sohbet'den. c. : musâhhâbât) : sohbet etme, konuşma, görüşme.

musâhere, musâheret مصاهرة, مصاهرة (a. i. sîhr'dan) : evlenme ile meydana gelen akrabalık.

musahhaf مصحف (a. s.) : yanlışlıkla değiştirilmiş.

musahhah مصحح (a. s. sıhhat'den) : tasfiye olunmuş, yanlış düzeltilmiş, yanlışsız.

musahhar مسخر (a. s.) : ele geçirilmiş.

musahhih مصحح (a. s. ve i. sıhhat'den. c. : musahhihin) : tashih eden, yanlış düzelten, düzeltici.

musahhihin مصححين (a. s. ve i. musahhih'in c.) : tashih edenler, yanlış düzeltenler, düzelticiler.

musahhin مسخن (a. s. sahn'den) : tes-hin eden, ısıtan, ısıtıcı, kızdıran.

musahhir مسخر (a. s. sahr'dan) : tes-hir eden, zapteden, boyun eğdiren; elde eden.

musâhî مصاحى (a. s.) : bir şeyin hâlisi, seçilmiş.

musâhib مصاحب (a. s. sohbet'den. c. : musâhibân) : 1. biriyle musâhabe eden, sohbette bulunan, konuşan, arkadaş. 2. büyük bir zâtın yanında bulunarak onu söziyle sohbetiyle eğlendiren. 3. pâdişahların husûsî işlerinde bulunanlardan herbiri.

musâhibân مصاحبان (a. f. s. musâhib'in c.) : (bkz : musâhib).

musâhibe مصاحبة (a. i.) : kadın mûsâhip. (bkz : nedîme).

musahrac مصهرج (a. s.) : horasan ve ki-reç ile sıvanmış sahrınc.

musakka مسقى ("ka" uzun okunur. a. s. saky'den) : 1. sakyedilmiş, sulanmış. 2. musakka [yemek].

musakkab مثقب (a. s. sakb'dan) : teski-b olunmuş, delinmiş. **Lû'lû-i musakkab** : delinmiş, delik inci.

musâlahâ مصالحة (a. i. sulh'den. c. : musâlahât) : (bkz : mûsâlahâ).

musâlahât مصالحت (a. i. sulh'den. musâlahâ'nın c.) : barışlar.

mûsâ-leh موسى له (a. b. i.) : fık. lehine vasiyet olunan kimse.

musâlehe-ün-aleyh مصالحة عليه (a. b. i.) : sulh bedeli.

musâlehün-anh مصالحة عنه (a. b. s.) : huk. iddiâ edilen ve istenen şey. (bkz : müddeâ-bih).

musâlih مصالح (a. s. sulh'den) : sulh yapan, barışan.

musallâ مصلا ، مصلی (a. i.) : 1. namaz kılmağa mahsus açık yer. (bkz : namâz-gâh). 2. câmi civârında cenâze namazı kılınan yer. **Seng-i musallâ** : musallâ taşı.

musallat مسلط (a. s. salâtet'den) : teslît olunmuş, birinin üzerine düşmüş, sataşmış, ilişmiş; sataşan, rahat bırakmıyan.

musalleb مصلب (a. s. sulb'den) : taslibedilmiş, salâbet verilmiş, katılaştırılmış.

musallî مصلی (a. s. salât'dan) : namaz kılan, beş vakit namazına devâm eden.

musallit مسلط (a. s. salâtet'den) : taslît eden, birini başkasına sataştıran.

musammat مست (a. i.) : ed. beyitleri kafiyeli ve dört kısımdan ibâret manzûme.

musammem مصمم (a. s. samm'dan) : tesmîm olunmuş, kat'î olarak karar verilmiş. (bkz : mukarrer).

musammet مصمت (a. s. ve i. sammet'den) : 1. içi boş, kof olmiyan şey. 2. gr. Arap alfabesinde (m, r, b, n, f, l) den başka bütün harfler.

musanna' مصنع (a. s. sun'dan) : 1. tasnif edilmiş, sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden çıkmış, fr. **objet d'art**. 2. çok süslü. 3. uydurulmuş.

musannef مصنف (a. s. snf'dan) : 1. tasnif edilmiş, sıraya konmuş. 2. te'lif edilmiş, yazılmış; kitap.

musannefât مصنفات (a. s. c. : snf'dan) : tasnif edilmiş kitaplar.

musannif مصنف (a. s. snf'dan. c. : musannifin) : kitap yazar, müellif.

musannifân مصنفان (a. i. musannif'in c.) : kitap yazar kadınlar. (bkz : musannifin).

musannifin مصنفين (a. i. musannif'in c.) : kitap yazarlar. (bkz : müellifin).

musâraa مصارعة (a. i. sar'dan) : güreşme, pehlivanlık.

musâraha مصارحة (a. i.) : işi meydanda görme.

musârahaten مصارحة (a. zf.) : âşikâr olarak.

musâri' مصارع (a. s. ve i. sar'dan) : güreşçi, pehlivan.

musarra' مصرع (a. s. sar'dan.) : ed. iki mısraı kafiyeli olan beyit.

musarraha مصرح (a. s. sarâhat'den) : tasrîh olunmuş, açık söylenmiş, belirtilmiş, apaçık.

musarrahan مصرحاً (a. zf. sarâhat'den) : sarîh, açık olarak, açıkca. (bkz : mufasssâlan, muvazzafan).

musattah, musattaha مسطح ، مسطحة (a. s. sath'dan) : satırlandırılmış, düz, yassı hâle sokulmuş. **Hendese-i musattaha** : geo. *düzlem geometri, fr. **géométrie plane**. **Küre-i musattaha** : coğr. *düzlemküre, fr. **planosphère**.

musattar مسطر (a. s. satr'dan) : tas-tîr edilmiş, yazılmış.

musâvele مصالوة (a. i.) : savlet etme, döğüşmek için birinin üzerine atlama.

musavver مصور (a. s. sûret'den) : 1. tasvirli, resimli. 2. tasarlanmış, düşünülmüş. **Rûh-i musavver** : cisimlenmiş ruh.

musavvir, musavvire مصور ، مصورة (a. s. ve i. sûret'den. c. : musavvirân, musavvirîn) : tasvîr, resim yapan, ressam, figürist. **Madde-i musavvire** : anat. protoplazma.

musavvirân مصوران (a. f. s. musavvir'in c.). (bkz : musavvirîn).

musavvir-âne مصورانه (a. f. zf.) : tasvîr edene, resim yapana yaraşır yolda.

musavvirin مصورين (a. s. musavvir'in c.). (bkz : musavvir).

musavvît

musavvît مصوت (a. s. savt'dan) : tasvît eden, seslenen, ses çıkaran.

musâyaha مصايحه (a. i. sayha'dan) : haykırışma.

musâyefe مصايفه (a. i. sayf'den) : yazlığına, bir yaz tutulmak üzere pazarlık etme.

musaykal مصيقل (a. s. saykal'dan) : cilâli, parlak, yaldızlı, perdahlı.

mûse موسه (f. i.) : arı. (bkz : nahl.)

mûsel موصل (a. s. vusûl'den) : isâledilmiş, vardırılmış, yetiştirilmiş, ulaştırılmış.

mûsevî موسوى (a. s. ve i.) : Yahudi, Hz. Mûsâ'nın din ve şeriatinden olan kimse.

mushaf مصحف (a. s. sül. : sahafe. c. mesâhif) : 1. sahife hâline getirilmiş şey, kitap. 2. i. Kur'an. (bkz : Fûrkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Necm, Nûr, Zikr).

mûsî موسى (a. s. vesâyât'den) : 1. vasiyet eden; birini vasî gösteren. 2. tavsiye eden. [müen. : "mûsiye"].

musîb, musîbe مصيبة (a. s. seveb'dan) : isâbet eden, rastgelen; yanılmıyan. **Akvâl-i musîbe** isâbetli sözler.

musîbet مصيبت (a. i. c. : mesâib) : 1. felâket, ansızın gelen belâ, sıkıntı. 2. mec. uğursuz.

musîbet-nâme مصيبتنامه (a. f. b. i.) : İran edebiyâtının tanınmış mutasavvîf şâirlerinden Ferîd-üd-dîn-i Attâr'ın eseridir.

musîbet-zede مصيبت زده (a. f. b. s.) : musîbete, felâkete, belâya, kazâyâ uğramış.

mûsîkal موسيقيال ("ka" uzun okunur. f. i.). (bkz : mûsîkar).

mûsîkar موسيقار ("ka" uzun okunur. f. i.) : 1. mizmar çeşidinden sıra, kalem, düdük; kaval; dervişlere mahsus bir saz. 2. rûzgâr estikçe gagasındaki deliklerden türlü türlü ses çıkardığı

için "mûsîkî" sözünün de bundan alındığı rivâyet olunan mevhum bir kuş. (bkz : diğerân).

mûsîkî, mûsîkiyye موسيقى (o. i.) : müzik. **Âlât-ı mûsîkiyye** : müzik âletleri.

mûsîkî-i figan ("ga" uzun okunur) : feryâdın mûsîkîsi.

mûsîkî-i sükût : sessizliğin mûsîkîsi.

mûsîkî-şînâs موسيقى شناس (a. f. b.) : müzikçi, fr. **musicien**.

mûsil موصل (a. s. vusûl'den) : isâleden, ulaştıran, yetiştiren, vardırın.

mûsile موصله (a. i.) : müderrislikte ikinci yüksek derece.

mûsile-i sahn -i Süleymâniyye : "Fatih ve Süleymaniye müderrislikleri olan en yüksek derecedeki basamak.

mûsir موسر (a. s.) : zengin.

musirr مصرر (a. s. sarîr'dan) : isrâr eden, direnen, ayak direyen.

musirr-âne مصرا نه (a. f. zf.) : isrâr ve inatla, ayak direyerek.

mûsiye موسيه (a. i.) : vasiyet eden kadın.

muskit مسقط (a. s. ve i. sukut'dan. c. : muskitât) : 1. iskat eden, düşüren. 2. çocuk düşürücü ilaç.

muskitât مسقطات (a. i. ve s. muskit'in c.) : iskat edenler, düşürenler, çocuk düşürücü ilaçlar.

muskitât-ı cizye : huk. [eskiden] cizyenin edâsını ba'delvücüp iskat eden sebepler [mükellefin İslâmlığı kabûlü, kableledâ vefâtı, kableledâ tam bir senenin geçip diğer senenin girmesi gibi].

muskitât-ı hudûd : huk. hudûdu bâdelvücüp iskat eden sebepler.

muskitât-ı kısas : huk. [eskiden] kısası iskat eden sebepler. [kısas olunacak nefis veya uzvun fevt olması veliyyi cinâyetin cânîyi affetmesi gibi].

muslih مصلح (a. s. sulh'dan. c. : muslihîn, muslihûn) : 1. islâh eden, iyileştiren, düzeltici, arabulucu. 2. i. erkek adı.

muslih-âne مصلحانه (a. f. zf. sulh'den) : arabuluculukla, aracılıkla.

muslihîn مصلحين (a. s. muslih'in c.) : islâh edenler, iyileştirenler, düzelticiler, arabulucular.

Muslihiyye-i Halvetiyye مصليحية خلوتيه (a. b. i.) : tas. Halvetiyye tarîkatı şubelerinden biri. [kurucusu, Mûslih'in galatı olup, "Mûsili" lâkabıyla tanınan Şeyh Mustafâ Muslihüddin Efendi'ye nispetle bu adı almıştır; Tekirdağ'da doğmuştur. Ölümü : 1099 (1697 - 98) dir].

muslihûn مصلحون (a. s. muslih'in c.) : (bkz : muslihîn).

musmet مصمت (a. s. ve i.). (bkz : musammet).

musrif مصرف (a. i.) : hek. kan hücum eden yeri iyi etmek için kullanılan kuru hacamat, hardal yakısı gibi şeyler.

mustabir مصطر (a. s. sabr'dan) : sabreden.

mustaf مصطفى (a. s.) : saf ve tabur hâlinde dizilmiş.

mustafâ مصطفى (a. s. safvet'den) : 1. istifâ edilmiş, seçilmiş. (bkz : güzîde, mün-tehab). 2. h. i. Hz. Muhammed'in adlarından. 3. i. erkek adı.

mustafâvi, mustafâviyye مصطفىوي مصطفوية (a. s. safvet'den) : Hz. Muhammed Mustafâ'ya mensup, onunla ilgili. **Ahlâk-ı mustafâviyye** : Hz. Muhammed Mustafâ'nın ahlâkı. **Ahâdis-i Mustafâ-viyye** : Hz. Muhammed Mustafâ'nın hadîsleri.

mustalah مصطلح (a. s. sulh'den. c.) : mustalahât) : istilahlı, içinde çok istilah ve terim olan, ağdalı.

mustalahât مصطلحات (a. i. mustalah'in c.) : istilah hâline getirilmiş kelimeler.

mustalahî مصطلحي (a. s.) : istilahlı, ağdalı konuşan. (bkz : istilâh-perdâz, mustalih).

mustalih مصطلح (a. s. sulh'den). (bkz : mustalahî).

mustani' مصطنع (a. s.) : 1. ziyâfet veren, yedirip içiren. 2. birini yetiştirip adam eden.

mustâr مسطار (a. i.) : çok sert ve keskin şarap.

mustarîf مصطرف (a. s.) : çıkarı için her yana başvuran.

mustashib مستصحب (a. sahâbet'den) : birini yanına alan, beraberinde götüren.

mustashiben مستصحباً (a. zf.) : yanında olarak, birlikte.

mustatâb مستطاب (a. s. tayyib'den) : iyi, âlâ. **Kitâb-ı mustatâb** : güzel kitap.

mustatil مستطيل (a. s. tûl'den) : 1. istitâle eden, uzıyan. 2. i. geo. *dik dörtgen, fr. rectangle.

mustazill مستظل (a. s. zill'dan) : 1. istiz-lâl eden, gölgede oturan, gölgelenen. 2. birinin himâyesi, koruması altında [bulunan], korunan, gölgesine sığınmış. (bkz : mahmî).

mustazref مستطرف (a. s.) : 1. zariflik, nükte. 2. hâvî; muhit.

mûş موش (f. i.) : fâre.

mûş-i hurmâ : zool. hurma sıçanı. [kediden biraz küçüktür].

muşamma' مشمع (a. i. şem'den) : muşamba. **muşamma-i ticârî** : tic. balyalara sarılan ziftli kalın bez.

muşâta مشاطه (a. i.) : tararken dökülen saç, sakal teli.

mûşek موشك (f. i.) : fâre yavrusu.

mûş-gîr موشگیر (f. b. s. ve i.) : "sıçan tu-tan" : çaylak [kuş]. (bkz : mûş-hâr).

mûş-hâr موشخوار (f. b. s. ve i.) : "sıçan yiyen" : çaylak [kuş]. (bkz : mûş-gîr).

mû-şikâf موشكاف (f. b. s. c. : mû-şikâ-fân) : kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran.

mû-şikâfân موشكافات (f. b. s. mû-şikâf'ın c.) : kılı kırk yaranlar, inceden inceye araştıranlar.

mû-şikâf-âne

mû-şikâf-âne موشكافه (f. zf.) : kılı kırk yararcasına, inceden inceye.

mû-şikâfi موشكافى (f. b. i.) : kılı kırk yarma, inceden inceye araştırma.

muşt مشط (a. i. mişât) : tarak. (bkz : şâne).

muşt-ül-kadem : anat. ayak tarağı.

muşt-ül-yed : anat. elin tarağı.

muşt مشت (f. i.) : 1. yumruk; tokat. 2. mec. avuç. (bkz : müşt, müşte¹).

muştâ مشطه (a. i.) : saç tarağı.

muşt-zen مشترن (f. b. s.) : yumruk vuran, yumrukçu; boksör. (bkz : müşt-zen).

mutâ', mutâa مطاع ، مطاعه (a. s. tav'-dan) : itâat olunan, boyun eğilen, başkalarının kendisine itâat ettikleri. **Cihân-mutâ'** : dünyanın boyun eğdiği, âleme hükmü geçen. **Evâmir-i mutâa** : itâat edilen, boyun eğilen emirler.

mu'tâ معطى (a. s. atâ'dan) : 1. itâ olunmuş, verilmiş. 2. fels. *veri, verilmiş, fr. *donnée*.

mutâame مطاعمه (a. i.) : güvercinlerin öpüşmesi.

mutaassib متعصب (a. s. asab'dan, c. : mutaassibân, mutaassibîn) : 1. kendi tarafını aşırılıkla tutan. 2. kendi dinini, eski gelenek ve görenekleri aşırı tutan, onların dışındakilere düşman olan, hiçbir yenilik kabûl etmeyen.

mutaassib-âne متعصبا (a. f. zf. asab'dan) : mutaassipça; körükörüne.

mutaassibîn متعصبين (a. s. asab'dan, mutaassib'in c.) : taassubu olanlar. (bkz : mutaassib).

mutaatil متعطل (a. s. sül. atele) : taattul eden, işsiz kalan. (bkz : muattal).

mutaattir متطير (a. s. itr'dan) : 1. taattur eden, güzel koku ile koklanan. 2. güzel koku sürünen.

mutâbakat مطابقت (a. i. tıbk'dan) : mutâbıklık, muvâfıklık, uygunluk.

mutabassir متبصر (a. s.) : açık göz.

mutabbak مطبق (a. s. tabk ve tabak'-dan) : 1. tatbîk olunmuş, uydurulmuş. 2. kapak gibi kapanmış.

mutâbik مطابق (a. s. tıbk'dan) : uyan, uygun [birbirine].

mu'tâd, mu'tâde معتاد ، معتاده (a. s. i.) : itiyad edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış.

mu'tâden معتاداً (a. zf.) : alışıldığı üzere.

mu'tâdi معتادى (a. s.) : alışılmış, her vakitki.

mutafattin متفطن (a. s. fatânet'den) : hemen anlayıp farkına varan.

mutaffif مظفف (a. s.) : noksan mal veren dalavereci.

mutâher مطاهر (a. s.) : temizlenmiş.

mutâhere مطاھره (a. i.) : temizleme.

mutahhar, mutahhara مطهر ، مطهرة (a. s. tahâret'den) : 1. tathîr edilmiş, temizlenmiş, temiz. **Libâs-ı mutahhar** : temiz elbise. 2. temiz, mu-bârek. **Ravza-i mutahhara** : mu-bârek, kutsal türbe.

mutahhir مطھر (a. s. tahâret'den) : tathîr eden, temizleyen.

mutâhir مطاھر (a. s.) : temizleyici.

mu'tak, mu'taka متق ، متقه (a. s. atak'-dan) : i'tâk olunmuş, azâdedilmiş, azatlı [köle]. **Abd-i mu'tak** : azâdedilmiş köle. **Câriye-i mu'taka** : azâdedilmiş câriye, halayık.

mu'tak-ül-ba'z : tamâmen değil, kısmen azâdedilmiş köle veya câriye.

mutâlebât مطالبات (a. i. taleb'den, mutâlebe'nin c.) : istenilen şeyler, istekler.

mutâlebe مطالبه (a. i. taleb'den. c. : mutâlebât) : 1. talepte bulunma, hakkını isteme. 2. dâvâ.

mutâli' مطالع (a. s. tulû'dan. c. : mutâliîn) : mutâlâa eden, kitap okuyan.

mutâliin مطالعين (a. s. mutâli'in c.) : mutâlâa edenler, kitap okuyanlar.

mutallâ مطلي (a. s. tilâ'dan) : tılâlanmış, yaldızlanmış, yaldızlı.

mutallâka مطلقه (a. s. talâk'dan) : bırakılmış, boşanmış [kadın].

mutalsam مطسم (a. i. tılsım'dan) : tılsımlı, büyülü.

mutalsım مطسم (a. s. tılsım'dan) : tılsımlıyan, tılsım ve büyü yapan.

mut'am مطم (a. s.) : yiyeceği içeceği çok olan.

mutammis مطمت (a. s.) : hek. kadınlarda âdet hâlini tanzim eden ilâç.

mutantan مططن (a. s. tantana'dan) : 1. tantanalı, debdebeli; gürültülü, patırdılı. 2. şatafatlı, gösterişli; çok parlak.

mutâraha مطارحه (a. i.) : birbirine söz söyleme.

mutarassıd مترصد (a. s.) : tarassut eden, gözliyen.

mutarassidâne مترصدانه (a. f. zf.) : tarassut edene yaraşır yolda.

mutâredât مطاردات (a. i. mutârede'nin c.) : vuruşmalar, çarpışmalar.

mutârede مطارد (a. i. tard'dan. c. : mutâredât) : saldırışma [savaşta].

mutarrâ مطري (a. s. tarâvet'den) : tarâvetli, tâze.

mutarraz مطرز (a. s. tirâz'dan) : tarazlandırılmış, zînetlendirilmiş, süslendirilmiş, nakışlı, işlenmiş; kenarlı, işlemeli.

mutarred مطرد (a. i.) : cemaati usandıracak derecede okumayı uzatan imam.

mutarrız مطرز (a. s.) : elbiseye kenar işliyen.

mutarrid مطرد (a. zf.) : bir düziye.

mutarriden مطرداً (a. zf.) : bir teviye, bir düziye.

mutasaddı' متصدع (a. s. sad'dan) : 1. dağılan. 2. yarılıp çatlıyan.

mutasaddık متصدق (a. s. c. : mutasaddıkîn) : 1. tasadduk eden, sadaka veren. 2. sâdik, doğru olduğu anlaşılan.

mutasaddık-ün-aleyh : sadakayı kabûl eden kimse.

mutasaddikîn متصدقين (a. s. mutasaddık'ın c.) : tasadduk edenler, sadaka verenler. 2. sâdik, doğru olduğu anlaşılanlar.

mutasaddır متصدر (a. s. sadr'dan. c. : mutasaddırîn) : tasaddur eden, baş sedire geçip oturan, baş köşeye kurulan.

mutasaddır-âne متصدرانه (a. f. zf.) : baş köşeye geçip kurulana yakışacak sûrette.

mutasaddırîn متصدرين (a. s. mutasaddır'ın c.) : tasaddur edenler, baş sedire geçip oturanlar, baş köşeye kurulanlar.

mutasaddî متصدى (a. s. sadv'dan) : 1. tasaddî eden, bir işe girişen. 2. başkasına saldıran.

mutasaffi متصفى (a. s.) : tasaffi eden, saflık, temizlik peydâ eden, saflaşan. [maddî, mânevî]. **Mâ-i mutasaffi** : saf, temiz su. **Kalb-i mutasaffi** : saf, temiz gönül.

mutasallib متصلب (a. s. sulb'den) : 1. tasallübeden, sertleşen, katılaşan; sert, sağlam. 2. salâbetli, din işlerinde gayret gösteren.

mutasallib-âne

mutasallib-âne متصليبه (a. f. zf.) : salâbet, kuvvet sâhibi olana yakışacak sûrette.

mutasallif متصلف (a. s. c. : mutasallifin) : haddinden fazla bilgicilik ve incelik taslıyan, şarlatan.

mutasallif-âne متصلفانه (a. f. zf.) : mutasallif olana, nezâket, bilgicilik taslıyana yakışır sûrette.

mutasallifin متصلفين (a. s. mutasallif'in c.) : haddinden fazla bilgicilik ve incelik taslıyanlar, şarlatanlar.

mutasanni' متصنع (a. s. c. : mutasanni'nin) : tasannî eden, kendini güzel, süslü göstermek isteyen, yapmacıklı.

mutasanni-âne متصنئانه (a. f. zf.) : tasannu' ederek, yapmacıklı olarak.

mutasanniin متصنعين (a. s. mutasanni'in c.) : tasannu' edenler, kendini güzel, süslü göstermek isteyenler, yapmacıklılar.

mutasarrif متصرف (a. s. sarf'dan) : 1. tasarruf eden, kendinde kullanma hakkı ve salâhiyeti bulunan. 2. bir sancağın en büyük idâre âmiri [Tanzîmat'tan sonra].

mutasarrifiyyet متصرفيت (a. i.) : 1. mutasarriflik, tasarruf etme hakkı. 2. mutasarrifin vazîfesi.

mutasarrım متصرم (a. s. c. : mutasarrımın) : tasarrum eden, kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mutasavver متصور (a. s. sûret'den) : 1. tasavvur edilmiş, tasarlanmış, düşünülmüş. 2. akla gelebilir, olabilir. (bkz : mümkün). **Umûr-i mutasavvere** : tasarlanmış işler.

mutasavvit متصوت (a. s.) : tasavvut eden, ses çıkaran, ses veren, seslenen.

mutasavvif متصوف (a. s. sof'dan. c. : mutasavvifin) : 1. sâfî olan. 2. tasavvufla uğraşan. 3. ilâhiyatla uğraşan ve bunu yaymaya çalışın.

mutasavvif-âne متصوفانه (a. f. zf.) : sofuca, mutasavviflere yakışacak sûrette.

mutasavvife متصوفة (a. i.) : mutasavvifler, sofular. (bkz : sûfiyyûn).

mutasavvifin متصوفين (a. s. i mutasavvif'in c.) : sofiler, sofular.

mutasavvir متصور (a. s. sûret'den.) : tasavvur eden, tasarlıyan, zihninde kurup karar veren.

mutasayyif متصيف (a. s.) : tasayyûf eden, bir yerde yazlıyan, yazı geçiren.

mu'tasım متعصم (a. s.) : 1. i'tisâm eden, eliyle tutan, yapışan. 2. günahattan çekinen.

mutatabbib متطبب (a. s. tıbb'dan) : hekim taslağı, hekimlik taslıyan.

mutatâbık متطابق (a. s.) : tatâbuk eden, münâsip gelen, birbirine uyan, uygun.

mutataffil متطفل (a. s.) 1. tatafful eden, tufeylî, parazit olan, fr. parasite. 2. uyan, arkasından qiden.

mutata'im متطم (a. s.) : tata'um eden, tadın, tadına bakan.

mutatarrib متطرب (a. s. c. : mutatarribin) : tatarrubeden, şevke gelen, sevinen, coşup sıçıyan.

mutatarrib-âne متطربانه (a. f. zf.) : şevke gelip, coşup sıçıyarak.

mutatarribin متطربين (a. s. mutatarrib'in c.) : tatarrubedenler, şevke gelip sevinen, coşup sıçıyanlar.

mutatarrif متطرف (a. s.) : tatarruf eden, bir yana çekilen.

mutatarrik متطرق (a. s.) : tatarruk eden, tarik, yol bulan, geçen.

mutatâvil متطاول (a. s.) : 1. tatavül eden, uzun olan, uzanan. 2. uzatmak sûretiyle yükselen.

mutatavvî مطوع (a. s. tav'dan) : ta-tavvû eden, nâfile namaz kılan.

mutatavvia متطوعة (a. i.) : huk. [eskiden] askerî divandan hâric olup mahzâ Allah rızası için cihâda iştirâk eden şehir, köy, bâdiye ahâlîsi.

mutatavvik متطوق (a. s.) : tatavvuk eden, gerdanlık ve başka süs eşyası takınan.

mutatavvif متطوف (a. s.) : tavâf eden, ziyâret maksadiyle bir şeyin etrâfını dolanan.

mutatavvis متطوس (a. s.) : tatavvus eden, tavus gibi rengârenk giyinen.

mutatayyir متطير (a. s.) : bir şeyi uğursuz sayan, o şeyden kendisine uğursuzluk geliyor sanan.

mutâvaat مطاوعة (a. i. tav'dan) : 1. itâat etme, başeğme. 2. gr. *dönüşlü öze dönüşlü fiil, fâili (*öznesi) ile nesnesi (objesi) bir olan fiillerin sıfatı : [dövmek, sevinmek.. gibi].

mutavassil متوصل (a. s. vasl'dan) : kavuşan, ulaşan, eren.

mutavassil ilallah : Allah'a kavuşan.

mutavassit, mutavassita متوسط ، متوسطة (a. s. vasat'tan. c. : mutavassit'in) : 1. tavassut eden, vâsita olan, aracılık eden, aracı. 2. orta, ortalama.

mutavassit-ül-kame : orta boylu. 3. orta halli, fr. bourgeois.

mutavassitîn متوسطاين (a. s. mutavassit'in c.) : 1. tavassut edenler, aracılar. 2. orta halliler.

mutavattin متوطن (a. s.) : (bkz : mütevattin).

mutavazzih متوضح (a. s. vuzûh'dan) : tavazzuh eden, açıklanan, açık olan.

mutâvele مطاولة (a. i. tûl'den) : sürün-cemede bırakma, işi uzatma.

mutâvi مطوع (a. s. tav'dan) : itaat eden, itaatli.

mutavvak مطوق (a. s. tavk'dan) : 1. boynu halkalı, zincirli. 2. boynuna gerdanlık ve sâire takılmış.

mutavvaka مطوقة (a. i.) : boynu kudret-ten halkalı güvercin.

mutavvel, mutavvele مطول ، مطولة (a. s. tûl'den) : 1. tatvîl edilmiş, uzatılmış, tafsîl edilmiş. (bkz : mufassal). **Makale-i mutavvele** : mufassal makale. 2. h. i. evvelce medreselerde okutulan Arap edebiyâtına dâir yazılmış meşhur bir kitap.

mutavvelât مطولات (a. s. mutavvele'nin c.) : (bkz : mutavvel).

mutavves مطوس (a. s.) : renkli, lâtif, güzel.

mutavvi مطوع (a. s.) : (bkz : mutâvi').

mutâyebât مطايات (a. i. mutâyebe'nin c.) : eğlenceli hikâyeler, fıkralar.

mutâyebe مطايه (a. i. tayyib'den c. : mutâyebât) : lâtife etme, şakalaşma.

mutayyeb مطيب (a. s. tayyib'den. c. : mutayyibîn, mutayyibûn) : 1. tatyibedilmiş, güzel kokular sürünmüş olan. 2. gönlü hoş edilmiş, tal-tif olunmuş, sevindirilmiş.

mutayyiben مطيباً (a. zf.) : 1. güzel ko-kular sürünmüş olarak. 2. gönlü hoş edilerek, sevindirilerek.

mutayyibîn مطيبين (a. s. mutayyeb'in c.) : (bkz : mutayyeb).

mutayyibûn مطيبون (a. s. mutayyeb'in c.) : (bkz : mutayyibîn).

mutazacci متضجع (a. s.) : üşengeç.

mutazaccir متضجر (a. s.) : tazaccur eden, içi sıkılan; sıkıntılı.

mutazallil متظلل (a. s. zill'den) : 1. tazallûl eden, gölgede bulunan, gölgelenen. 2. ko-runan. (bkz : mahmî).

mutazallim

mutazallim مظالم (a. s. zulm'den. c. : mutazallimîn) : tazallüm eden, yapılan haksızlıktan şikâyet eden, sızlanan. (bkz : müştekt).

mutazallim-âne متظلمانه (a. f. zf. zulm'den) : tazallüm edene, sızlanana yakışır yolda.

mutazallimîn متظلمين (a. s. zulm'den mutazallim'in c.) : tazallüm edenler, yapılan haksızlıktan şikâyet edenler, sızlananlar.

mutazammîn متضمن (a. s. zımn'dan) : 1. tazammun eden, içine alan. (bkz : muhtevî). 2. kefil olan, üstüne alan.

mutazannî, mutazannin متظنن (a. s. zann'den) : zan ile iş gören.

mutazarri' متضرع (a. s. c. : mutazarri'n) : tazarru' eden, yalvarıp yakaran.

mutazarri-âne متضرعانه (a. f. zf.) : tazarru' edene, yalvarıp yakarana yakışır sûrette.

mutazarrif متظرف (a. s. zarf'dan. c. : mutazarrifin) : tazarruf edenler, zarâfet tasliyan, zarâfet satan.

mutazarrif-âne متظرفانه (a. f. zf. zarf'dan) : zarâfet tasliyana, zarâfet satana yakışacak sûrette.

mutazarrifin متظرفين (a. s. zarf'dan. mutazarrif'in c.) : tazarruf edenler, zarâfet tasliyanlar, zarâfet satanlar.

mutazarri'n متظرفين (a. s. mutazarri'nin c.) : tazarru' edenler, yalvarıp yakaranlar.

mutazarri متضرر (a. s. zarr ve zurr'dan) : zarar gören, zarara uğriyan.

mutazavvî متذوق (a. s.) : tazavvu' eden, güzel kokusu etrâfa yayılan.

mu'tazib متعذب (a. i.) : birbirine yardım eden.

mutbik, mutbika مطبقه (a. s. tıbk'dan) : 1. bir şeyi örten, etrâfını örten, bürüyen. 2. bütün, tam. **Cünûn-i mutbik** :

sürekli delilik. **Hümmâ-yi mutbika** : iyileşmeyip sürüncemede kalan hümmâ. **Hurûf-i mutbika** : leng. fr. enfatique. ["sad, dad, tı, zı" harfleri].

mu'teber, mu'tebere معتبره (a. s. ubûr'dan. c. : mu'teberân) : 1. itibarlı, hatırı sayılır, saygın. 2. inanılır, güvenilir. 3. yürürlükte olan, geçer. 4. i. kadın adı.

mu'teberân معتبران (a. s. mu'teber'in c.) : 1. itibarlı, şerefli, haysiyetli kimseler. 2. bir yerin, bir mesleğin, bir sınıfın ilerigelenleri.

mu'teberât معتبرات (a. s. mu'teber'in c.) : itibarlı, geçer şeyler.

mu'teberiyyet معتبريت (o. i.) : 1. güvenilrlik. 2. saygınlık. 3. yürürlükte olma; geçerlik.

mû'tecir مؤتجر (a. s.) : sadaka veren.

mu'tedd معدد (a. s. add'den) : adedlendirilmiş, sayılmış.

mu'teddûn-bih : fık. gerçek değerden, ihtilâfı mûcip derecede kat kat üstün takdîr edilen bedel.

mu'tedil, mu'tedile معتدل (a. s. adl'den) : 1. ne az, ne çok, orta halde bulunan. 2. yavaş, mülâyim, sert olmıyan, işi pek ileriye götürmemiş olan. 3. münâsip, uygun, biçimli. 4. coğr. ılıman. 5. fiz. nötr.

mu'tedil-âne معتدلانه (a. f. zf.) : mu'tedil sûrette, orta halde.

mu'tekadât معتقدات (a. i. mu'tekid'in c.) : itikadolunan, inanılan hususlar. (bkz : akaid).

mu'tekal-ül-lisân معتقل اللسان (a. b. i.) : huk. [eskiden] evvelce söyler olduğu halde sonradan bir hastalıktan dolayı söylemiye muktedir olmayacak sûrette dili tutulan kimse.

mu'tekıl معتقل (a. s.) : 1. devenin dizini büküp bağliyan. 2. güreşte sarmaya getirip yıkan. 3. sağlamak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına çekip alan. 4. mızrağını paçası ile üzengisi arasına sokup tutan binici.

mu'tekid معتقد (a. s. akd'den) : itikad eden, inanan, dîni bütün [kimse].

mu'tekif متكف (a. s. akf'den. c. :

mu'tekifin) : 1. bir ibâdethâneye çekilip namaz, niyaz ve ibâdetle meşgul olan. 2. ramazanda, câmede itikâfa çekilen.

mu'tekifin متكفين (a. s. mu'tekif'in

c.) : bir ibâdethâneye usûlüne göre ibâdetle vakit geçirenler.

mu'tekis متكس (a. s. aks'den) : aksolun-

muş, tersine çevrilmiş.

mu'tell متل (a. s. illet'den) : 1. illet-

li, alil, hasta, sakat. 2. a. gr. asıl harfleri içinde harf-i illet (elif, vav, ye) den biri bulunan.

mu'tell-ül-ayn : a. gr. sülâsının orta harfi harf-i illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'tell-ül-fâ : a. gr. sülâsının birinci harfi harf-i illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'tell-ül-lâm : a. gr. sülâsının son harfi, harf-i illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'temed متمد (a. s. ve i. umde'den) : 1.

kendisine itimâdedilen, inanılıp güvenilen kimse. 2. avans para alıp, muayyen miktardaki istihkak sahiplerine usûlüne göre veren muhâsip (*sayman).

mu'temedün-aleyh متمد عليه (a. b. s.) :

kendisine itimâdolunan, güvenilen kimse.

mu'temil متمل (a. s.) : zoru göze ala-

arak tek başına iş gören.

mu'tenâ متنا متنى (a. s. unıyy'den) :

itinâlı, özenilmiş, özenle yapılmış.

mu'tenî متنى (a. s.) : itinâ eden.

mu'tenik متنى (a. s.) : birinin boy-

nuna sarılan.

mu'teref مترف (a. s. irfân'dan) : itî-

râf olunmuş, gizlenmeyip söylenmiş.

mu'terif مترف (a. s. irfân'dan) : itiraf

eden, kendi kusur ve kabahatini gizlemiyerek söyleyen, anlatan.

mu'teriz مترز (a. s. arz'dan. c. :

mu'terizin) : 1. itirâz eden, karşı gelen, karşı söyleyen. 2. beğenmiyerek bir şeyin bozulmasını isteyen.

mu'terize مترزه (a. i.) : parantez :

(), [].

muterizin مترزين (a. s. mu'teriz'in c.) :

itirâz edenler.

mu'terizün-fih مترز فيه (a. b. s.) : itirâz

olunan hüküm, karar, şey.

mu'terr متر (a. s.) : dilenmiyen fakir.

mu'tesif متسف (a. s. asf'dan) : i'tisâf

eden, doğru yoldan ayrılıp haksızlık yoluna sapan; zulüm eden.

mu'teşi متشى (a. s.) : akşam vakti yola

çıkan.

mu'teyât مطيات (a. i. c.) : fels. *veriler,

fr. données.

mu'tezî متزى (a. s.) : intisâbını ileri

süren.

mu'tezil متزل (a. s. azl'den) : itizâl

eden, cemaatten ayrılıp bir tarafa çekilen.

mu'tezile متزله (a. s.) : kaderi inkâr

edip "kul, ettiklerinin yaratıcısıdır" diyen ve Allah sıfatlarını kadim saymakta ehl-i sünnet'den ayrılan ve Vâsıl bin Atâ yolunda olan kimseler ki, "Kaderiyye" de bunun kollarındandır.

mu'tezim متزم (a. s.) : i'tizâm eden,

giden.

mu'tezir متذر (a. s. özr'den) : özür

dileyen.

mu'tezir-âne متذرانه (a. f. zf.) : özür di-

leyerek; özür diler gibi.

mutfi مطفى (a. s.) : itfâ eden, söndüren.

mutfiy-yül-cemr : berdelacuz (kocakarı soğuğu) - un altıncı günü.

muthef متحف (a. s.) : ithâf olunan şey, hediye.

muthif متحف (a. s.) : ithâf eden, hediye veren.

mutî, mutia مطيع, مطيعه (a. s. tâât'den) : 1. itaat eden, boyun eğen. (bkz : mûnkad). 2. bağlı. (bkz : tâbî'). 3. rahat. 4. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mu'tî مطي (a. s. atâ'dan) : îta eden, veren.

mu'tik متيق (a. s.) : i'tâk eden, azâdeden, [köle] azâdeden.

mut'im مطعم (a. s. taâm'dan.) : it'âm eden, yemek yediren. (bkz : fukara-perver).

mutlak, mutlaka مطلق, مطلقة (a. s. talâk'dan) : 1. itlak olunmuş, saliverilmiş, başıboş bırakılmış. 2. kayıtsız, şartsız. 3. yalnız, tek, salt. **Cehd-i mutlak, Hayr-i mutlak** : tek iyilik. **Hükûmet-i mutlaka** : kayıtsız şartsız, bir hükümdârın idâresi altında bulunan hükûmet. **Ve-kil-i mutlak** : dilediği işi yapmakta serbest olan vekil (sadrâzam).

mutlak-ül-inân : yuları saliverilmiş, başıboş. **Vücûd-i mutlak, Zât-i mutlak** : Allah.

mutlaka مطلق ("ka" uzun okunur. â. zf.) : her halde, ne olursa olsun, ille, illâ, illâki. (bkz : behemehal).

mutlakıyyet مطلقيت (a. i.) : kayıtsız şartsız bir hükümdârın idâresi altında bulunan hükûmet şekli.

mutlakıyyet-i idâre : bir kişinin arzusunun bağlı olan idâre sistemi.

mutmain مطمئن (a. s.) : gönlü kanmış, içi rahat, şüphesi yok [kimse]. (bkz : emîn).

mutrib مطرب (a. s. tarab'dan) : 1. itrâb eden, çalgı çalan, çalgıcı. (bkz : sâzende). 2. şarkıcı, şarkı okuyan. (bkz : hânende).

muttali' مطلع (a. s. tulû'dan) : öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan].

muttarid مطرد (a. s. tard'dan) : ittiratlı, bir düziye giden, sıralı, düzgün.

muttariden مطرداً (a. zf.) : ittiratlı olarak, bir düziye, bir teviye.

muttasıf متصف (a. s. vasf'dan) : ittisâf eden, vasıflanan, kendisinde bir hal, bir sıfat, bir vasıf bulunan.

muttasıl متصل (a. s. vasl'dan) : 1. ittisâil eden, ulaşan, kavuşan, bitişen. 2. aralıksız, hiç durmadan, biteviye. (bkz : dem-be-dem, lâ-yen-katî').

muttasılan متصلاً (a. zf.) : 1. bitişik olarak. 2. bir düziye.

muvâade مواعده (a. i.) : va'dleşme, sözleşme.

muvâaza مواظبه (a. i. va'z'dan) : vaaz ve nasihat etme.

muvâcehât مواجهات (a. i. muvâcehe'nin c.) : yüzleşmeler, yüz yüze gelmeler.

muvâcehe مواجهه (a. i. vech'den) : 1. yüzleşme, yüz yüze gelme. 2. karşı, ön. **Bi-l-muvâcehe** : yüzleştirerek.

muvâceheten مواجهة (a. zf.) : yüz yüze, karşı karşıya. (bkz : rû-be-rû).

muvâdaa موادعه (a. i. sül. : adâ) : düşmanlığı bırakıp barışma.

muvâfakat موافقت (a. i. vefk'den) : 1. uygunluk, uyma. (bkz : mutâbakat, mûnâsebet). 2. uzlaşma, râzı olma, peki deme. **Bi-l-muvâfakat** : râzı olarak.

muvâfakat-ı tarafeyn : iki tarafın râzı olması.

muvâfât موافات (a. i.) : sözünün eri olma.

muvaffak موفق (a. s. vefk'den) : 1. Allah'ın yardımına ulaşmış, işi rast gitmiş [kimse]. 2. başaran, beçeren. 3. i. erkek adı.

muvaffakıyyât موفقيات (a. i. vefk'den. muvaffakıyyet'in c.) : başarılar.

muvaffakiyyet موفقیت (a. i. vefk'den. c. : muvaffakiyyât) : 1. Allah'ın yardımıyla başarı gösterme. 2. ele geçirme, başarma.

muvaffik موفق (a. s. vefk'den) : muvaffak eden, başarı kazandıran [Allah]. **Cenâb-ı muvaffik-ül-umûr** : işlerde muvaffakiyyet kazandıran [Allah].

muvâfik موافق (a. i. vefk'den) : uygun, yerinde. (bkz : münâsib).

muvâhât مواخات (a. i. uhuvvet'den) : kardeş etme, kardeşliğe kabûl etme [birbirini].

muvâhebe مواهبه (a. i.) : çok bağışlama.

muvahhad, muvahhade موحد , موحدہ (a. s. ve i. vahdet'den) : 1. tevhîdedilmiş, bir ve tek hâle konmuş. **Düyûn-i muvahhade** : birleştirilmiş borçlar. 2. gr. bir noktalı. **Bâ-i muvahhade** : be harfi [tek noktalı].

muvahhid موحد (a. s. vahdet'den. c. : muvahhidin) : tevhîdeden, Allah'ın birliğine inanan.

muvahhidân موحدان (a. i. vahdet'den. muvahhide'nin c.). (bkz : muvahhidin¹).

muvahhid-âne موحدانه (a. f. zf.) : muvahhid'e yakışır sûrette.

muvahhidin موحدین (a. s. vahdet'den) : 1. tevhîdedenler, Allah'ın birliğine inananlar. 2. Fas ve İspanya'da hüküm sürmüş olan bir hânedan.

muvahhiş موخش (a. s. vahset'den) : tevhîş eden, korkutup ürktüren. (bkz : mûhiş).

muvâkebe مواكبه (a. i.) : bir işte gayret ve sebat gösterme.

muvâkere مواكره (a. i.) : tarlanın mahsûlünden bir kısmını almak şartıyla berâberce ekme.

muvakkar موقر (a. s. vekar'dan) : 1. tevkir edilmiş, ağırlanmış, saygı gösterilmiş olan. 2. vakarlı, ağırbaşlı. 3. i. erkek adı.

muvakkaran موقرأ (a. zf.) : 1. ağırlanmış, saygı gösterilmiş olarak. 2. vakarla, ağırbaşlılıkla.

muvakkat, muvakkate موقت , موقتہ (a. s. vakt'den) : 1. tevkît edilmiş olan, muayyen bir vakîte mahsus, süreksiz, geçici. 2. eğretî. **Hükûmet-i muvakkate** : geçici hükûmet.

muvakkaten موقتاً (a. zf.) : muvakkat, geçici olarak, eğreti olarak.

muvakkîf موقوف (a. s. vukuf'dan) : tevkîf eden, durduran, alıkoyan.

muvakki' موقع (a. i.) : fermanlara tuğra çeken kimse.

muvakkir موقر (a. s. vekar'dan) : tevkîr eden, ağırlıyan, saygı gösteren; ululıyan.

muvakkit موقت (a. s. ve i. vakt'den) : 1. tevkît eden, vakti tâyin eden kimse. 2. tam ayarlı saat, fr. **chronomètre**.

muvakkit-hâne موقتخانه (a. f. b. i.) : muvakkit'in bulunduğu oda. [ekseriyâ, muvakkitle ve zamânı ta'yin eden âlet ve saatlerle birlikte, büyük câmilerin yanında bulunur].

muvâlât موالات (a. i.) : dostluk, karşılıklı sevgi, koruma, yardım.

muvâneset موانست (a. i. üns'den) : 1. ünsiyet peydâ etme, birbirine alışıp berâber yaşama. 2. insandan kaçmayı, insana alışma.

muvânis موانس (a. i. üns'den) : 1. ünsiyet peydâ eden, birbirine alışıp birlikte yaşayan. 2. insandan kaçmıyan, insana alışan.

muvârât موارات (a. i.) : bir şeyi örtüp gizleme.

muvâredât مواردات (a. i. vürûd'dan. muvârede'nin c.) : 1. gelen şeyler, gelen eşyâ, fr. **provenances**. (bkz : idhâlât). 2. ilhamlar, akla gelen şeyler.

muvârede

muvârede موارد (a. i. vürûd'dan. c. muvâredât) : 1. gidip gelme. 2. iki şâirin, birbirlerinden habersiz olarak, tesâdüfen aynı beyitleri söylemeleri.

muvârese موارثه (a. i. mîrâs'dan) : miras yeme [birbirinden].

muvâsaka مواثقه (a. i.) : birbirine söz verip anlaşma.

muvâsala, muvâsalat مواصلة، مواصلات (a. i. vusûl'den) : vâsıl olma, varma, ulaşma; yetişme. (bkz : vusûl).

muvâsât مواسات (a. i.) : 1. yardım, iyilik, dostluk etme. 2. ölen bir me'murun âile-sine maaş bağlama.

muvâsebe مواثبه (a. i.) : atlama, zıplama, sıçrama [bir birinin üstüne].

muvasâ موصى (a. s.) : tavsiye olunan.

muvasî موصى (a. s.). (bkz : mûsî).

muvasile موصله (a. i.). (bkz : mûsile).

muvaşşah موشح (a. s. vişâh'dan) : 1. süslenmiş, süslü, giyinip kuşanmış. 2. ed. akrostiş, mısralarının ilk harfleri bir kelime meydana getiren manzûme. 3. müz. i. eski Arap halk şiir ve müziğinde müşterek bir şekil olup, sonradan klâsik bir mâhiyet arzettiği başlamıştır. Bugün elde bes-teleriyle birçok muvaşşah mevcuttur.

muvaşşahan موشحاً (a. zf.) : muvaşşah olarak.

muvât موات (a. i.) : ölüm. (bkz : mevt).

muvâtât مواطات (a. i.). (bkz : muvâfakat).

muvâyese موايسه (a. i.) : yeise, kedere düşürme.

muvâzaa مواضعه (a. i. vaz'dan) : 1. bir meselede bahse girişme. 2. mec. danışıklı dövüş.

muvâzaaten مواضعاً (a. zf.) : da-nışıklı dövüşle.

muvâzabet مواظبت (a. i.) : bir işe durmadan çalışma, bir işle dâimâ uğraşma.

muvâzât موازات (a. i. vezy'den) : 1. muvâzî, paralel olma. 2. mukavemet, dayanma.

muvâzâtiyye موازاتيه (a. i.) : fels. *ko-şutluk, paralellik, fr. parallélisme.

muvâzene موازنه (a. i. vezn'den) : 1. iki şey, vezince, ağırlıkça birbirine denk olma. 2. karşılıklı iki şeyin denkliği, uygunluğu. 3. gelir ile giderin bir gelmesi. 4. kıyas, ölçü. 5. fiz. *denge. 6. top. jeod. ölçülen açı ve tullerin ölçü hatâlarının giderilmesini sağlamak üzere tatbik edilen hesap ameliyesi.

muvâzene-i düveliyye : devletlerin tarafca bir gelmesi, bir kararda bulunması, statüko.

muvâzene-i kısmiyye : jeod., top. bir çok üçgen ve dörtgenle bir kaç bazdan meydana gelmiş bir nîrengi şebekesinin muvâzene hesaplarının doğru-luk veya yanlışlık ameliyesinin sonunda kontrol edilebileceğinden bu mahzûru önlemek üzere şebekeyi gruplar hâlinde ele alarak her grubun kontrolünü sağlayan ve geri dönmiye mâni olan hesap sistemi, Boltz Grub muvâzenesi.

muvâzene-i mâliyye : devletin geliriyle giderinin bir olması.

muvâzene-i şebekiyye : jeod., top. bir takım üçgenler, dörtgenlerden teşekkül eden bir nîrengi şebekesinin küll hâlinde ölçme hatâlarının gideril-mesi için tatbik edilen hesap ameliyesi.

muvâzene-i umûmiyye : vekâletler bütçesinin bü-tünü. [mülhak, katma bütçeler buna dâhil değildir].

muvâzene-i zâviye : jeod., top. herhangi bir nîrengi şebekesinde ölçü hatâlarını gidermek için yalnız zâviye rasatlarına dayanan hesap sistemi.

muvâzene-i zû erbaat-il-adlâ : jeod., top. birinci derece, ikinci derece şebekelerindeki zincirlerde ve bir nîrengi şebekesinin baz sisteminde kullanı-lan ve her köşesinden bütün köşelere rasat yapılan dörtgenin ölçü hatâlarını gidermek için kullanılan hesap sistemi.

muvâzenet موازنت (a. i. vezn'den) : 1. denkleşme, denk gelme. (bkz : muvâzene) : 2. fiz. *denge.

muvâzenet-i gayr-i mütehavvile : fiz. bozulmaz *denge.

muvâzenet-i mâyiât : fiz. hidrostatik, fr. hyd-rostatique.

muvâzenet-i müstakırre : fiz. kararlı *denge.

muvâzenet-i mütehavvile : fiz. kararsız *denge.

muvâzıb مواظب (a. s.) : bir işe durmadan çalışan, bir işle dâimâ uğraşan.

muvâzî موازى (a. s.) : geo. paralel. fr. parallèle.

muvâzin موازن (a. s. vezn'den) : 1. vezince, ağırlıkça birbirine denk olan. (bkz : muâdil). 2. uygun, denk.

muvazza' موضع (a. s.) : itibarsız [kimse].

muvazzaf, muvazzafa موظف، موظفة (a. s.) : 1. tavzif edilmiş, kendisine vazife verilmiş. 2. maaşla ta'yin edilmiş 3. i. ilk yapılan askerlik hizmeti.

muvazzafan موظفان (a. zf.) : vazifeli olarak.

muvazzafin موظفين (a. s. muvazzaf'ın c.). (bkz : muvazzaf).

muvazzah موضح (a. s. vuzûh'dan) : tavzih edilmiş, izâh olunmuş, açıklanmış etrafıca anlatılmış.

muvazzahan موضحاً (a. zf.) : vâzih olarak, açıktan açığa.

muvazzîf موظف (a. s.) : tavzif eden, vazifelendiren; maaşlandırın.

muvazzîh موضح (a. s. vuzûh'dan) : izâh eden, açıklıyan.

mûyân مويان (f. i. mûy'un c.) : kıllar.

mûy-bend موى بند (f. b. i.) : saç bağı. (bkz : mû-bend).

mûye مويه (f. i.) : hıçkırık hıçkırık ağlama.

mûye-ger مويه گر (f. b. s.) : hıçkırık hıçkırık ağlayan.

mûyî, mûyîn مويين، مويى (f. s.) : 1. kıldan. 2. kürkten.

mûyîne مويينه (f. i.) : kürk.

mûyîne-dûz مويينه دوز (f. b. i.) : kürkçü.

mûy-tâb مويتاب (f. i. c. : mûy-tâbân) ; mutaf, kıl dokuyan, kıldan eşyâ yapan.

mûy-tabân مويتابان (f. i. mûy-tâb'ın c.) : mutaflar, kıldan eşyâ yapanlar.

muza'af مضاعف (a. s.) : taz'îf edilmiş, bir o kadar daha çoğaltılmış, bir kat daha artmış.

muzâaf مضاعف (a. i. zıf'dan.) : 1. iki kat, kat kat, katmerli. **Cezr-i muzâaf** : iki kat kök.

muzâaf usûl : (bkz : usûl-i muzâafa). 2. a gr. aynı "orta harfi" ile lâmi "son harfi" aynı harfin tekrerründen ibâret olan kelime. [musrir : musir; müdrir : müdir; hâdid : hadd., gibi].

muzâaf-ı devr-i kebîr : müz. devr-i kebîr usûlünün velvele esnâsında aldığı şekil.

muzâdd مضاد (a. s. zıdd'dan) : karşı, zıt. [fransızca'daki : -anti karşılığı].

muzâdd-i iltihâb : hek. iltihâbı yokeden ilâç.

muzâdd-i klor : kim. antiklor.

muzâdd-ı mürtecif : hek. kurtulma ümidi kesilen bir hayvana, tecrübe için, geniş ölçüde verilen ilâç.

muzâdd-ı taaffün (taaffünü gideren, mikrop-kıran) : kim. antiseptik.

muzâdd-ı tahammür : kim. mayabozan.

muzâdd-ı teşennüc : hek. tutya, bizmut, kâfurî, kediotu gibi, bir organın teşennücünü (büzülme, spazm) önleyici ilâç.

muzâf مضاف (a. s. zâyf'den. c. : muzâfât) : 1. izâfe olunmuş, katılmış, bağlanmış, bağlı. 2. gr. [isim takımlarında] *belirtilen, başka bir isme katılmış ve onu tamamlamış olan isim.

muzâfun-ileyh : gr. [terkiplerde] *belirten, muzâfın (*belirtilen) bağlı bulunduğu isim [-in hâli, muzâfunileyh hâlidir; türkçede muzâfunileyh önce, muzaf sonra gelir, ikisine birden : "terkib-i izâfî" denir : "Kapının köşesi.." gibi].

muzâfât مضافات (a. i. zâyf'dan. muzâf'ın c.) : bir şeyin ilâveleri, ekleri; bir merkezin şubeleri, kolları. (bkz : ilâvât, mülhakat).

muza'fer

muza'fer مزعفر (a. s.) : 1. safran ren-
ginde, sarı renkte. 2. safranlı [pilâv]. **Çilâv-ı**
muza'fer : safranlı pilâv.

muzaffer مظفر (a. s. zafer'den) : 1. za-
fer, üstünlük kazanmış, üstün. 2. i. erkek ve ka-
dın adı.

muzaffer-âne مظفرانه (a. f. zf.) : mu-
zaffer olaña yakışır sûrette.

muzafferin مظفرأ (a. zf.) : muzaffer
olarak, üstünlük kazanarak, üstün gelerek.

muzafferîyyet مظفریت (a. i.) : muzaf-
ferlik, üstünlük, düşmana üstün gelme; bir işi
gereği gibi başarma.

muzâhât مضاهاة (a. i.) : bir şeye ben-
zeme. (bkz : müşâbehet).

muzâhi مضاهي (a. s.) : benzeyen, ben-
zeyici. (bkz : mânend, şebîh).

muzallel مغلل (a. s. zıll'dan) : gölgeli,
gölgelemiş, gölge altında bulunan.

mu'zam معظم (a. s. c. : maâzım, mu'-
zamât) : 1. bir şeyin en büyük kısmı. 2. îzâm
edilmiş, büyütülmüş.

mu'zamât معظمات (a. s.) : mu'zam'ın
c.) : büyütülmüş, büyük görülmüş şeyler. (bkz :
muazzamât).

mu'zamât-ı umûr : işlerin büyütülmüş halleri.

muzâraa مزارعه (a. i.) : arşınla satma.

muzâri' مضارع (a. i.) : 1. ortak. 2. arka-
daş. 3. gr. geniş zaman. 4. ed. aruz bahirlerinden
birinin adıdır. Bizde kullanılmış olan vezinleri şun-
lardır : 1) mef'ûlû fâilâtûn mef'ûlû fâilâtûn; 2)
mef'ûlû fâilâtû mefâilû fâilûn.

muzâriat مضارعة (a. i.) : muzârîlik.

muzcer مضجر (a. s.) : ızdıraplı, sıkıntılı.

muzcir مضجر (a. s.) : ızdırap, sıkıntı
veren.

mûze موزه (f. i.) : çizme.

mûze-dûz موزه دوز (f. b. i. c. : mûze-dûzân) :
çizmeci, çizme dikici.

mûze-dûzân موزه دوزان (f. b. i. mûze-dûz'-
un c.) : çizmeciler.

mûze-dûzî موزه دوزی (f. b. i.) : çizmecilik.

muzga مضغه (a. i.) : bir parça et.

muzirr, muzirre مضر : مضرد (a. s. zarar'-
dan) : zararlı, zarar veren, zarara sokan. **Haşe-**
rât-ı muzirre : zararlı böcekler.

muzî' مضيع (a. s.) : izâa eden, meydana
çıkarın, açığa vuran.

mûzi مؤذی (a. s. ezâ'dan) : izâ eden,
inciten, eziyet veren, rahat bırakmayan.

muzî' مضيع (a. s. zâyî'den) : zâyî' eden,
kaybeden.

muzî, muzie مضى، مضیئة (a. s. ziyâ'-
dan) : ziyâlandırın, ışıık veren, parlıyan, parlak.
(bkz : münîr, ziyâ-dâr). **Ecsâm-ı muzia** : astr. ışıık
veren gök cisimleri.

mu'zib معذب (a. s. azâb'dan) : azap
veren, eziyet eden, takılın, mûzip. (bkz :
muazzib).

muzif مضيف (a. s.) : misâfir kabûl eden.
(bkz : miz-bân).

mûzih موضح (a. s. vuzûh'dan). (bkz :
muvazzih).

muzik مضيق (a. s. zîk'dan) : sıkın, dar-
laştıran, darlaştıricı, sıkıştıricı. (bkz : mudîk).

muzill مذل (a. s.) : zelîl kılan, zillete
düşüren, aşağılaştıran, bayağılaştıran.

mûziyât مؤذیات (a. i. ezâ'dan) : insanı
rahatsız eden küçük şeyler, hayvancıklar. [tahta-
kurusu, pire, sivrisinek.. gibi].

muzlim مظلم (a. s. zulmet'den) : 1. ka-
ranlık. **Beyt-i muzlim** : karanlık oda, fr. **chambre**

noire. 2. bilinmiyen, şüpheli. (bkz : mechûl). **3.** dehşetli; kara, uğursuz.

muzmahill مضحل (a. s.) : çökmüş, çöküntüye uğramış, darmadağan olmuş, yok olmuş. (bkz : nâbûd).

muzmer مضممر (a. s. zimâr'dan. c. : muzmerât) : izmâr edilmiş, gizli, saklı örtülü, dışarı vurulmamış, içde saklı.

muzmerât مضمرات (a. s. muzmer'in c.) : gizli, saklı, örtülü, dışarı vurulmamış, içde saklı şeyler.

muzmir مضممر (a. s. zimâr'dan) : izmâr eden, içinde saklıyan, gizliyen.

muztacî مضطجع (a. s.) : ızticâ eden, yan üstü yatan, yan tarafına uzanan.

muztacian مضطجعا (a. zf.) : ızticâ ederek, yan üstü yatarak, yan tarafına uzanarak.

muztarım مضطرم (a. s.) : ıztirâm eden, alevlenen.

muztarib مضطرب (a. s. darb'dan) : ıztirâbî, sıkıntısı olan; rahatsız, çirpiniş duran.

muztarib-âne مضطربانه (a. f. zf. darb'dan) : ıztirapla, rahatsızlık, sıkıntı çekerek.

muztarr مضطر (a. s. zarûret'den) : ça-resiz kalmış, ... zorunda kalmış; zorlanmış.

mübâade, mübâadet مباحده ، مبادعت (a. i. bu'd'dan.) : **1.** [iki kişi] birbirinden uzaklaşma. (bkz : müfâarakat¹). **2.** birbirini sevmeyip soğuk ve uzak durma. (bkz : istikrâh).

mübâale مباحلة (a. i.) : cilveleşme, oynama [karı koca]. (bkz : mülâabe).

mübâdât مبادات (a. i.) : düşmanca davranış; saldırganlık.

mübâdelât مبادلات (a. i. mübâdele'nin c.) : (bkz : mübâdele).

mübâdele مبادلہ (a. i. bedel'den. c. : mübâdelât) : **1.** trampa, değıştokuş, bir şeyin başka bir şeyle değıştirilmesi. **2.** ulemânın kadılık

ve medrese değıştirmeleri. [1654 den sonra bu söz yerine "mesâfe" kullanılmıştır].

mübâdere, mübâderet مبادرت ، مبادره (a. i. büdür'dan.) : bir iş yapmaya girişme.

mübâdi مبادى (a. s.) : meydana çı-karan, ortaya koyan.

mübâdil مبادل (a. i. s.) : mübâdele olun-muş, başkasının yerine getirilmiş; bir şeye bedel tutulmuş.

mübâdir مبادر (a. s.) : bir işe hemen giren.

mübâgame مباحمه (a. i.) : tatlı dillilik.

mübâgat مباحات ("ga" uzun okunur. a. i.) : kanunsuz evlenme.

mübâgate مباحته (a. i.) : birdenbire oluş; satışma.

mübâgaze مباحظه (a. i. buğz'dan) : düşmanlık etme, kin besleme.

mübâgî مباحى (a. s.) : bâgî olma; isyân etme, ayaklanma.

mübâhasât مباحثات (a. i. mübâhase'nin c.) :

1. bir iş hakkında iki veya daha çok kimse arasında edilen sözler, konuşmalar. **2.** iddialı, karşılıklı konuşmalar, bahse girişmeler.

mübâhasât-ı edib-âne : terbiyelice mübâhaseler.

mübâhase مباحثه (a. i. bahs'den. c. : mübâhasât) : **1.** bir iş hakkında iki veya daha çok kimse arasında edilen söz, konuşma. **2.** iddialı, karşılıklı konuşma, bahse girişme. (bkz : münâkaşa).

mübâhât مباحات (a. i.) : övünme. (bkz : tefâhür). **Sermâye-i mübâhât** : haklı olarak övünme sebebi.

mübâhele مباحلة (a. i.) : **1.** birbirine beddua etme, ilenme. **2.** birbirinden nefret etme. (bkz : mülâane).

mübâhî مباحى (a. s.) : övünen (bkz : müftehir¹).

mübâhis

mübâhis مباحث (a. s. bahs'den. c. : mübâhisîn) : bir mesele üzerinde konuşan, münâkaşa eden.

mübâhisîn مباحثين (a. s. mübâhis'in c.) : mübâhisler, bir mesele üzerinde konuşanlar, münâkaşa edenler.

müba'id, müba'ide معيد , معيد (a. s.) : teb'ideden, uzaklaştıran. **Kuvve-i müba'ide** : Arz'ın merkezinden gelen te'sir.

mübâlâğa مبالغه (a. i. bülûğ'dan) : 1. işi, bir şeyi çok büyütme, pek ileri vardırma. 2. pek fazla, çok aşırı. 3. küçük bir şeyi büyük gösterme, fr. exagération.

mübâlâğa-i Acemâne : Acemlere yaraşır sûrette yapılan mübâlâğa.

mübâlâğa ile ism-i fâil : a. gr. "fa'al" kalıbına uyan kelimelerin ifâde ettiği : "en, pek, çok" mânâsını taşıyan şekli : ["bevvâl, halâl, cevval, gaddâr.." gibi].

mübâlâğat مبالغات ("ga" uzun okunur. a. i. mübâlâğa'nın c.) : mübâlâğalar.

mübâlât مبالات (a. i. belv'den.) : 1. kayırma. (bkz : himâye). 2. dikkat, îtinâ. **Adem-i mübâlât** : dikkatsizlik, aldırış etmeme. 3. dikkat ve düşünce ile kaygılanma.

mübâlât-kâr مبالاتكار (a. f. zf.) : mübâlâtlı; dikkat, îtinâ ve düşünce ile kaygılanan.

mübâlât-kârâne مبالاتكارانه (a. f. zf.) : mübâlât-kâr olana, dikkat, îtinâ ve düşünce ile kaygılanana yaraşır sûrette.

mübâne مبانه (a. i.) : huk. [eskiden] telâk-ı bâinle boşanmış olan kadınlar.

mübârât مبارات (a. i.) : 1. bir kimse-nin, karısından veya iş ortağından anlaşarak ayrılması, ayrılma. 2. misillemeye bulunma. ["mübârâ" Acem şeklidir].

mübârek مبارك (a. s. bereket'den.) : 1. bereketli, feyizli. Nil-i mübârek : verimli Nil. 2. Uğurlu, hayırlı, mutlu, kutlu. (bkz : ferruh). İd-i mübârek : kutsal bayram. 3. beğenilen, sevilen, kızılan, şaşılan kimse veya şey hakkında söylenir.

mübârek-bâd مبارك باد (a. f. b. s.) : 1. "mübârek olsun, kutlu olsun!" 2. tebrik etme, kutlama.

mübâreke مباركه (a. s. ve i.) : 1. mübârek, kutlu. 2. karşılıklı birbirini tebrik. **Emâkin-i mübâreke** (mübârek yerler) : Mekke, Medîne, Kuds, Necef, Kerbelâ.. v. b. **Leyâl-i mübâreke** (mübârek geceler) : ramazan, kandil.. v. b. **Eyyâm-i mübâreke** : ramazan, bayram ve kandil günleri.

mübârekî مباركى (a. f. i.) : mübâreklik; tebrik, kutlama, gözyağın.

mübâreze مبارزه (a. i. bürûz'dan.) : cenk, kavga, uğraşma. **Meydân-ı mübâreze** : harb meydanı.

mübârezet مبارزت (a. i.). (bkz : mübâreze).

mübâriz مبارز (a. s. c. : mübârizân, mübârizîn) : 1. döğüşe, güreşe kalkışan. 2. kuvvetli münâkaşaya girişen.

mübârizân مبارزان (a. s. mübâriz'in c.) : 1. döğüşe, güreşe kalkışanlar. 2. kuvvetli münâkaşaya girişenler.

mübâriz-âne مبارزانه (a. f. zf.) : döğüşe, güreşe, münâkaşaya kalkışana yakışırına.

mübârizîn مبارزين (a. s. mübâriz'in c.). (bkz : mübârizân).

mübâsele مباحسه (a. i.) : savaşta saldırma, ileri atılma.

mübâsete مباحسه (a. i.) : biriyle teklifsiz görüşme.

mübâsîl مباحسل (a. s.) : kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mübâşeret مباشرت (a. i. beşr'den) : bir işe başlama, girişme.

mübâşereten itlâf : fık. bir şeyi bizzat öldürme.

mübâşîr مباشر (a. i.) : 1. bir işe başlıyan. 2. mahkemede evrâkı getirip götürmek ve mahkemeye girecekleri ve şahitleri yüksek sesle

çağırmakla vazîfeli adliye m'muru. 3. muvakkat bir vazife olarak merkezden bâzı emirleri götüren ve icrâ salâhiyeti de olan kimse.

mübâşiriyye مباشرية (a. i.) : devletçe bir işi yapmaya me'mur edilenlerin masraflarına karşılık olmak üzere, gittikleri yerlerdeki halktan tahsîl olunan para.

mübâtana مباطنة (a. i.) : bir mevzû (*konu) üzerinde karşılıklı çekişme.

mübâyaa مباحة (a. i. bey'den. c. : mübâyaât) : satın alma.

mübâyâât مباحات (a. i. bey'at'dan. mübâyaa'nın c.) : satın almalar.

mübâyet مبايعة (a. i. beyn'den) : 1. ayrılık, başkalık. 2. ziddiyet; tutmazlık.

mübâyîn مباین (a. s.) : 1. başka türlü, ayır. 2. zıt.

mübdi' مبدع (a. s. bid'at'dan) : 1. ibdâ eden, îcâdeden, yeni şeyler bulan, söyleyen. 2. din işlerinde bid'at ehlinde olan. 3. benzeri görülmemiş şiir söyleyen.

mübeccel مبجل (a. s. becl ve bücöl'den) : 1. yüceltilmiş, saygı gösterilmiş, yüce, ulu. 2. i. kadın adı.

mübeddel مبدل (a. s. bedel'den) : tebdil edilmiş, değişmiş, değiştirilmiş.

mübeddil مبدل (a. s. bedel'den) : tebdil edici, değiştirici.

mübehhic مبهج (a. s.) : tebhîceden, güzelleştiren.

mübekkî مبكى (a. s.) : ağılatıcı. (bkz : mübkî).

mübellig مبلغ (a. s. bülûğ'dan) : 1. tebliğ eden, haber veren, bildiren. 2. i. büyük câmlerde imanın söyledliğini tekrarlayan kimse.

müberhen مبرهن (a. s. bürhân'dan) : 1. bürhanlı, vesîka, delil ile ispât edilmiş. 2. âşikâr, belli.

müberkaa مبركة (a. i.) : 1. başı beyaz olan kara dişi koyun, marya. 2. **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Zamânımıza kalmış bir tek peşrev vardır ki sâhibi meşhuldür. [İtrî'nin bu makamdan eserleri eski mecmûalarda görüldüğüne göre XVIII. asra kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır].

müberra مبرا (a. s. berâ'dan) : berî kılınmış, temize çıkmış, aklanmış.

müberred مبرد (a. s. berd'den.) : tebrîd olunmuş, soğutulmuş.

müberra مبرر (a. s.) : yemîni tasdik olunmuş.

müberrid مبرد (a. s.) : 1. tebrîd eden, soğutan, soğutucu. 2. i. karlık, su soğutan damacana. (bkz : mübrid).

mübeşşer مبشر (a. s. beşâret'den) : 1. tebşîr olunmuş, kendisine müjde verilmiş. (bkz : mübşer). **Aşere-i mübeşşere**. (bkz : aşere). 2. i. kadın adı.

mübeşşir مبشر (a. s. beşâret'den. c. : mübeşşirîn) : tebşîr eden, müjdecî, muştucu. (bkz : beşîr, mübşir).

mübeşşirât مبشرات (a. s. mübeşşir'in c.) : hayırlı alâmetler.

mübeşşirîn مبشرين (a. s. mübeşşir'in c.) : tebşîr edenler, müjdeciler, muştucular.

mübettel مبتل (a. s.) : ıslanmış.

mübevvil مبول (a. s. bevl'den) : bevli, idrârı, sidiği çoğaltan, idrar veren. (bkz : müdrir). **Edviye-i mübevville** : hek. idrar söktürücü ilâçlar.

mübeyyen مبين (a. s. beyân'dan) : te-beyyün etmiş, meydana çıkarılmış, açıkca söylenmiş, açıklanmış, açıklayan, bildiren.

mübeyyez, mübeyyeze مبيض، مبضة (a. s.) : tebyîz olunmuş, beyaza çekilmiş. **Evrâk-ı mübeyyeze** : beyaza çekilmiş evrak.

mübeyyin مبين (a. s. beyân'dan) : bildiren, açıklayan, meydana koyan.

mübeyyiz

mübeyyiz مبيض (a. s. beyâz'dan. i. c. : mübeyyizîn) : tebyîz eden, müsveddeleri beyaza çeken kalem kâtibi. (bkz : müstensih).

mübeyyiza مبيضه (a. i.) : Horasanlı İbnü Mukanna' tarafdârı. [beyaz elbise giydiklerinden dolayı bu adı almışlardır. Kara elbise giyen muâ-rızlarına : "müsevvide" denir].

mübeyyizât مبيضات (a. i. c.) : beyaza çekilmiş müsveddeler.

mübeyyizîn مبيضين (a. s. ve i. mübeyyiz'in c.) : tebyîz edenler, müsveddeleri beyaza çeken kalem kâtipleri.

mübezzir مبذر (a. i.) : tohum ekecek âlet. (bkz : mibzer).

mübezzir مبذر (a. s. c. : mübezzirîn) : tebzîr eden, lüzumsuz, yersiz harcıyan, isrâf eden.

mübezzirîn مبذرين (a. s. mübezzir'in c.) : tebzîr edenler, lüzumsuz harcıyanlar, isrâfedenler.

mübhem, mübheme مبهم (a. s.) : 1. ibhâm olunmuş, belirsiz, bellisiz, örtülü, kapalı, anlaşılmaz. 2. gr. *belgesiz. (bkz : gayr-ı muayyen).

mübhem-ül-meâl : meâli, mânâsı anlaşılmiyan.

mübhemât مبهمات (a. i. c.) : 1. müphem olan şeyler. 2. gr. belgisiz sıfatlar, zamirler, edatlar.

mübhemîyyet مبهميت (a. i.) : belirsizlik, bellisizlik, örtülülük, anlaşılmazlık.

mübhic مبجع (a. s.) : sevinç, ferahlık veren.

mübi' مبيع (a. s. bey'den) : satılmış şey.

müb'id موبد (a. s.) : ib'âdeden, uzaklaştıran.

mübih مبيح (a. s.) : ibâha eden, izin veren, müsâade eden.

mübîn مبين (a. s. beyn ve beyân'dan) : 1. hayrı, şerri, iyiyi ve kötüyü ayıran. 2. açık, besbelli. (bkz : ayân, aşkâr). **Dîn-i mübîn** (açık, meydana olan din) : İslâm dîni. **Kur'ân-ı mübîn** (iyiyi, kötüyü, hayrı, şerri bildiren kitap) : Kur'ân-ı Kerîm.

mübki مبكي (a. s.) : ağlatıcı. (bkz : mübekkî).

mübrem مبرم (a. s.) : kaçınılmaz, vazgeçilmez, önlenemez. **Belâ-yi mübrem** : kaçınılmaz belâ. **Kazâ-yi mübrem** : önlenemez kader.

mübrez مبرز (a. s.) : ibrâz olunmuş, gösterilmiş, meydana çıkarılmış.

mübrid مبرد (a. s.) : (bkz : müberrid).

mübrim مبرم (a. s.) : 1. ibrâm eden, zorlıyan, zorlayıcı. 2. mânâsız sözlerle can sıkın [adam].

mübriz مبرز (a. s. bürûz'dan) : ibrâz eden, gösteren, meydana çıkaran.

mübşer مبشر (a. s.) : ibşâr olunmuş, müjdelenmiş. (bkz : mübeşşer).

mübşir مبشر (a. s.) : ibşâr eden, müjdeliyen. (bkz : mübeşşir).

mübtedâ' مبتداء (a. i.) : 1. başlangıç, baş. 2. gr. *özne [isim cümlelerinde].

mübtedâ-bih مبتداه (a. b. s.) : kendisiyle başlanılan.

mübtede' مبتدع (a. s.) : aslında yok iken yeni çıkmış olan şey.

mübtedi مبتدى (a. s. bed'den. c. : mübtediîn, mübtediân) : [bir şey öğrenmiye] yeni başlayan, acemi.

mübtedi' مبتدع (a. s.) : ibdâ' eden, yeni bir şey peydâ eden, bir yenilik ortaya koyan. **Tâife-i mübtedia** : bir İslâmî mezhebin adı.

mübtediin مبتدئين (a. s. mübtedî'nin c.).
(bkz : mübtediyan).

mübtediyan مبتديان (a. s. mübtedî'nin c.) :
[bir işe] yeni başlayanlar, acemiler,

mübtediyanê مبتديانه (a. zf.) : acemicesine.

mübttega مبتغى ("ga" uzun okunur. a.
s. c. : mübttegiyyat) : arzu edilen, istenen.

mübttegiyyât مبتغيات (a. s. mübttega'nın
c.) : arzu edilen şeyler, istenenler.

mübttehic مبتهيج (a. s. behcet'den) :
sevinen, sevinmiş. (bkz : memnûn, mesrûr, şâdân).
mübttehic-ül-kalb : gönlü şen, sevinçli.

mübttehil مبتهل (a. s.) : yalvaran, duâ
edip yalvaran. (bkz : niyâz-kâr, niyâz-mend).

mübtel مبطل (a. s.) : iptâl olunmuş,
hükümsüz bırakılmış, bozulmuş.

mübtel-i hiss : hek. hissi iptâl olunmuş. fr.
anesthésique.

mübtelâ' مبتلع (a. s. bel'den) : yutul-
muş; yenilmiş.

mübtelâ مبتلى (a. s. belâ'dan) : 1. düş-
kün [fenâ şeylere]. 2. tutkun, tutulmuş.

mübtelâ-yi aşk : aşka tutulmuş.

mübtelâ-yi maraz : hastalığa tutulmuş.

mübteli' مبتلع (a. s. bel'den) : bir şeyi
yutan; yiyen.

mübtênâ مبتنى (a. s.). (bkz : mübtenî).

mübtênî مبتنى (a. s. binâ'dan) : 1. ibtî-
nâ eden, kurulu, kurulmuş olan. 2. dayanan.
(bkz : müstenid).

mübtessim مبتسم (a. s. tebessüm'den) :
ibtisâm eden, gülümsiyen.

mübtzel مبتذل (a. s. bezl'den) : 1. pek
bol ve ucuz [şey]. 2. orta malı, ortaya düşmüş
[kadın, kız]. 3. değersiz, hor kullanılan.

mübtî' مبتى (a. s.) : ağır hareket eden,
ağır davranıp geciken.

mübtîl مبطل (a. s.) : iptâl eden, hü-
kûmsüz bırakan, bozan.

mübtîl-i hiss : huk. hissi iptâl eelen.

mübzî' مبضع (a. i.) : kârı tamâmen ken-
disine kalmak üzere birine sermaye veren.

müca'ad مجدد (a. s. ca'd'dan) : kıvırcık,
kıvrılmış, lûlelenmiş [saç]. **Zülf-i müca'ad** : kıvrır-
cık kahkül. (bkz : müy-i mergul).

mücâb مجاب (a. s. cevâb'dan) : 1. kabûl
cevâbı almış olan. 2. duâsı kabûl olunan. (bkz :
müstecâb).

mücâdele مجادلة (a. i. cedel'den. c. :
mücâdelât) : 1. iki kişi bir mesele üzerinde çe-
kişme. 2. uğraşma, savaşıma, savaş.

mücâdele-i millîye (millî mücâdele) : Kurtu-
luş savaşı (1919 - 1922).

mücâdelât مجادلات (a. i. cedel'den. mücâ-
dele'nin c.) : mücâdeleler, savaşmalar.

mücâdil مجادل (a. s. cedel'den) : mü-
câdele eden, çekişen, uğraşan, savaşan.

mücâhedât مجاهدات (a. i. mücâhede'nin c.) :
mücâhedeler.

mücâhede مجاهدة (a. i. cehd'den) : 1.
uğraşma, savaşma. 2. nefsi yenmiye olan çalış-
ma. 3. din düşmanlarıyla savaşma.

mücâhere, mücâheret مجاهرة، مجاهرته (a. i.) : karşılıklı olarak bir şeyi meydana çı-
karma, ortaya çıkarma.

mücâhereten مجاهرته (a. zf.) : meydana
çıkarak, ortaya koyarak.

mücâhid مجاهد (a. s. cehd'den c. : mü-
câhidîn) : 1. cihâd eden, din düşmanlarıyla sa-
vaşan. 2. savaşan, uğraşan, savaşçı. 3. 1. erkek adı.

mücâhid-âne مجاهدانه (a. f. zf.) : mücâhit
olana yakışacak sôrette.

mücâhidin مجاهدين (a. s. mücâhid'in c.) :
mücâhitler; din düşmanlarıyla savaşanlar; uğraşan-
lar, savaşanlar.

mücâlede

mücâlede مجالده (a. i.) : harb âletiyle vuruşma.

mücâlese, mücâleset مجالسه ، مجالست (a. i. cülûs'dan) : birlikte, berâber oturma.

mücâlîs مجالس (a. s. cülûs'dan) : birlikte oturan.

mücâmaa, mücâmaat مجامعه ، مجامعت (a. i. cem'den) : cimâ etme, cinsî münâsebette bulunma.

mücâmele, mücâmelet مجاملة ، مجاملت (a. i.) : dirlik düzenlik, karşılıklı iyi muâmelede bulunma, güzel geçinme.

mücânebet مجانبت (a. i. cenb'den) : bir şeyden sakınma, çekinme, çekilme, uzak durma. (bkz : ihtirâz, tevakkî).

mücâneset مجانست (a. i. cins'den) : benzeme, hemcins olma, hemcinslik, fr. *homogénéité*. (bkz : tecânûs).

mücâhib مجانب (a. s.) : çekinen; mat. *sonuşmaz.

mücânis مجانس (a. s. cins'den) : aynı cinsten olan. (bkz : mütecânis).

mücâraha مجارحه (a. i. cerh'den) : karışıklı birbirini yaralama.

mücârât مجارات (a. i.) : yürümekte yarış etme.

mücâreze مجاززه (a. i.) : 1. açık saçık sözlerle lâtifede bulunma. 2. eşek şakası yapma.

mücârre مجاره (a. i.) : birinin hakkını uzatıp süründürme, sürüncemede bırakma.

mücâseret مجاسرت (a. i. cesâret'den) : cesâret etme.

mücâsir مجاسر (a. s. cesâret'den) : cesâret eden.

mücâvebe مجاوبه (a. i. cevâb'dan) : cevaplaşma, birbirine cevap verme; mektuplaşma.

mücâvedet مجاودت (a. i.) : birine karşı kerem ve ihsân etme.

mücâveret مجاورت (a. i. civâr'dan) : mücâvirlik, komşuluk. (bkz : hem-sâyegî).

mücâveze مجاوزه (a. i.) : 1. sınırı aşma. 2. bağışlama, göz yumma.

mücâvir مجاور (a. s. civâr'dan) : 1. komşu. 2. mâbet veyâ bir tekke yakınlarına çekilip oturan. 3. yurdunu ve diyârını terkederek zamânını Haremeyn-i Şerîfeyn'de ibâdetle geçiren.

mücâviz مجاوز (a. s.). (bkz : mütecâviz).

mücâz مجاز (a. s. cevâz'dan) : 1. câiz, uygun görülmüş. 2. icâzet almış, icâzetnâme, izin verilmiş [kendisine], diplomalı.

mücâzât مجازات (a. i. cezâ'dan) : 1. karşılık. 2. bir suça karşı cezâ çekirtme.

mücâzât-ı te'dîbiyye : huk. bir haftadan ziyâde hapis, muvakkat sürgün, me'mûriyetten çıkarma ve para cezâsı gibi cezâlar.

mücâzât-ı tekdîriyye : huk. yirmi dört saat ten bir haftaya kadar hapis ve yüz kuruşa kadar para cezası.

mücâzât-ı terhîbiyye : huk. idam, kürek, kalebendlik, müebbet sürgün, rütbe ve me'murluktan mahrûmiyet, medenî hukuktan iskat gibi cezâlar.

mücâzâten مجازاتاً (a. zf.) : cezâ olarak.

mücâzebe مجازبه (a. i.) : iki kişi birbirini çekme, çekişme.

mücâzefe مجازفه (a. i.) : fık. götürü satma.

müçber مجبر (a. s. cebr'den) : icbâr olunan, olunmuş, zorlanılmış, zorlanılan.

müçbir, müçbire مجبر ، مجبره (a. s. cebr'den) : icbâr eden, zorlayan, zorlayıcı. (bkz : câbir). **Âmir-i müçbir** : korkutan, yıldırان âmir. **Kuvve-i müçbire** : zorlayan kuvvet. **Es-bâb-i müçbire** : huk. zorlayıcı sebepler.

mücebbir مجبر (a. i.) : çıkıkçı.

mücedded مجدّد (a. s.) : tecdidolunmuş, yenilendirilmiş, yeni, yepyeni.

müceddeden مجدداً (a. zf.) : yeni olarak, yeni baştan.

mücedder مجدر (a. s.) : 1. çiçek çikarmış. 2. çiçekbozuğu [adam].

müceddid مجدّد (a. s.) : 1. tecdideden, yeniliyen, yeniliyici, yeni bir şekil ve sürat veren. 2. dîne yeni bir veche veren zat.

müceddid-i elf-i sâni : Hicrî ikinci bin yılının müceddidi İmam-ı Rabbânî.

müceddid-âne مجدداًنه (a. f. zf.) : tecdid-edene, yeniliyene, yenilik yapana yakışır bir yolda.

müceddidin مجددين (a. s. müceddid'in c.) : yenilik yapanlar.

müceff مجفّ (a. s.) : cevflî, içi boş.

müceffef مجفف (a. s.) : tecfif olunmuş, kurutulmuş; suyu çekilmiş, nemi kalmamış, kurumuş.

müceffif مجفف (a. s.) : tecvif edici, kurutucu.

mücehhel مجهل (a. s. cehl'den) : bilinmez bir hâle getirilmiş.

mücehhelen مجهلاً (a. zf.) : mücehhel olarak, bilinmiyerek.

mücehhez مجهز (a. s. cihâz'dan) : techiz olunmuş, donanmış, donatılmış, hazırlanmış.

mücehhiz مجهز (a. s. cihâz'dan) : techiz eden, donatan.

mücelcel مجلجل (a. s.) : çingiraklı, çingırağı olan. **Ester-i mücelcel** : çingiraklı katır.

mücellâ مجلى (a. s. cilâ'dan) : cilâli, parlatılmış, parlak. **Mir'ât-ı mücellâ** : parlak ayna.

mücelled مجلد (a. s. cild'den) : tecdidolunmuş, ciltlenmiş.

mücelledât مجلدات (a. i. mücelled'in c.) : ciltlenmiş, ciltli kitaplar.

mücellî مجلى (a. s.) : 1. cilâ veren; cilâcı. 2. açıp temizleyici.

mücellid مجلد (a. s. ve i. cild'den, c. : mücellidin) : tecdideden, kitap ciltliyen, ciltçi.

mücellidin مجلدين (a. s. i. mücellid'in c.) : tecdidedenler, kitap ciltliyenler, ciltçiler.

mücelliyât مجليات (a. i. mücellî'nin c.) : çıban, sivilce gibi şeyleri giderip cilde güzellik, tâzelik veren ilâçlar.

mücemmed مجمّد (a. s.) : dondurulmuş.

mücen nah مجنّح (a. s. cenâh'dan) : cenahlı, kanadlı.

mücennebe مجنّبه (a. i.) : savaşıcı asker.

mücenneb-üz-zeyl مجنّب الزيل (a. b. i.) : müz. hâlen mağribde (batı İslâm âlemi) kullanılan bir mürekkep makam.

mücenned مجند (a. i.) : sıralanmış asker.

mücerreb مجرب (a. s. tecrîbe'den) : tecrübe olunmuş, denenmiş, sınanmış.

mücerrebân مجربان (a. s. mücerreb'in c.) : denenmişler, denenmiş olanlar.

mücerrebât مجربات (a. s. mücerreb'in c.) : tecrübe olunmuş, denenmiş, sınanmış şeyler; görgü.

mücerrebât-ı yakiniyye : iyice edinilmiş tecrübeler.

mücerred, mücerrede مجرد ، مجرد (a. s. cered'den. c. : mücerredât) : 1. tecrîde-dilmiş, soyulmuş, çıplak. 2. tek, yalnız. 3. karışık ve katışık olmiyan. 4. gr. yalın, *soyut, fr. *abstrait*. 5. eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzû-me yâhut mensûre. (bkz. mühmel). 6. fels., mat. *soyut, fr. *abstrait*. Bu'd-i mücerred : *soyut uzaklık. 7. bekâr, fr. *célibataire*. 8. zf. yalnız, ancak, fakat. **Pâye-i mücerrede** : ulemâya mahsus mühim ve me'mûriyetsiz bir rütbe.

mücerredât

mücerredât مجردات (a. s. mücerred'in c.):
mücerred, *soyut mefhumlar.

mücerrib مجرب (a. s. tecrîbe'den. c.:
mücerribîn) : tecrübe eden, deniyen, sınavan.

mücerribân مجربان (a. f. s. mücerreb'in
c.): tecrübe edenler, deniyenler, sınavanlar. (bkz :
mücerribîn).

mücerribîn مجربين (a. s. mücerrib'in c.):
(bkz : mücerribân).

mücessem, mücesseme مجسمه , مجسم (a. s. cism'den) : 1. tecessüm etmiş, cisimlenmiş, cisimli. 2. üç boyutlu (uzunluğu, enliliği, kalınlığı) olan cisim. **Hendese-i mücesseme** : *uzay geometri. **İstihkâmât-ı mücesseme** : yerli, esaslı istihkâmlar. **Küre-i mücesseme** : *yerküre. **Nâmûs-ı mücessem** : çok nâmuslu. **Nûr-i mücessem** : canlı kılığa girmiş olan nur; çok parlak ve güzel.

mücessemât مجسمات (a. s. cism'den. mücesseme'nin c.) : 1. cisimler, katı nesneler. 2. üç buutlu (*boyutlu) olan geometri cisimleri.

mücessemât-ı eflâtûniyye : Eflâtûn'un beş düğün şekli. [dörtüzlü, altıyüzlü, sekizyüzlü, onikiyüzlü, yirmiyüzlü].

mücessime مجسمه (a. i. cism'den) :
fels. *insanbiçimlilik, antropomorfizm, **fr. anthropomorphisme.** (bkz : müşebbihe).

mücevher مجوهر (a. s. cevher'den) :
1. cevher ile süslenmiş, elmaslı. 2. gr. yalnız noktalı olan harfleri "ebced" hesabına göre sayıldığı zaman târîh çıkan beyt veya mısra. 3. i. g. s. geometrik tezhip (süsleme) motifi.

mücevherât مجوهرات (a. i. c.) : elmas, zümrüt, yâkut ve benzerleri gibi süs taşlarıyla bezemiş olan takımlar, zînet eşyası.

mücevvef مجوف (a. s. cevî'den) : tecvîf olunmuş, oyuk, içi boş [şey].

mücevver مجور (a. s. cevî'den) : tecvîr olunmuş, zor ve sıkı altında, bulundurulmuş; çevrilmiş.

mücevvez مجوز (a. s. cevâz'dan) : tecvîz olunmuş, câiz görülmüş, izin verilmiş.

mücevveze مجوزه (a. i.) : [eskiden]
baş a giyilen, üstü bombeli bir çeşit kavuk, büyük sarık. (bkz : ersûsa).

mücevvid مجود (a. s. tecvîd'den) :
Kur'ân'ı tecvîd usûlüne göre yoliyle okuyan, tecvîdi iyi bilen.

mücib مجيب (a. s. cevâb'dan) : icâbet eden, teklîfi kabûl eden, istenileni yapan, sorulana cevap veren.

mücid مجد (a. s. cidd'den) : çok çalışan.

mücid-âne مجدانه (a. f. zf.) : çok çalışır. casına, büyük bir çalışkanlıkla.

müciz مجير (a. s. icâzet'den) : icâzet veren, izin veren.

müclâ مجلى (a. s. iclâ'dan) : iclâ olunmuş, sürülmüş, sürgün edilmiş.

mücmel مجمل (a. s. cümle'den) : icmâl olunmuş, kısa ve az sözle anlatılmış, öz. (bkz : hulâsa, muhtasar).

mücmelen مجملا (a. zf.) : mücmel, kısa olarak, kısaltarak, az sözle. (bkz : hulâsatan, muhtasaran).

mücrim مجرم (a. s. cürm'den. c. : mücrimîn) : cürüm işlemiş, suçlu (*sânik).

mücrimîn مجرمين (a. s. mücrim'in c.) : cürüm işlemiş olanlar, suçlular. **îade-i mücrimîn** : suçluların geri gönderilmesi.

müctebâ مجتبي (a. s.) : 1. seçilmiş, seçkin. (bkz : ber-güzîde). 2. i. erkek adı.

müctehed مجتهد (a. s.) : içtihad olunmuş. **müctehedün-fihâ** : üzerinde içtihad edilen mesele.

müctehiz مجتيز (a. s. cihâz'dan) : tec-hîz olunmuş, tertîp ve tanzîm olunmuş, donatılmış.

müctehid مجتهد (a. s. ve i. cehd'den. c. : müctehidîn) : 1. içtihad eden, gücü yettiği kadar

çalışan. 2. âyet ve hadislerden şer'î hükümler çıkaran din allâmesi : İmâm-ı A'zam gibi. [İran'da bütün Sîî âlimlere verilen bir addır].

müctehid fi-l-mes'ele : **huk.** [eskiden] herhangi bir mezhepte karşılaşılan ve daha önce o mezhebin imâmı tarafından hükme bağlanmamış olan meselelere dâir ictihadda bulunma muktedir fakih. [meşâyih-i hanefiyeden : Tahavî-Ebû-Hasan-ıl Kerhî, Şems-ül-eimmet-ıl-Hulvânî, Şems-ül-eimmet-is-Serahsî, Fahr-ül-İslâm Pezdevî ve emsâli gibi].

müctehid fi-l-mezheb : **huk.** [eskiden] doğrudan doğruya şer'î delillere mürâacaatla ahkâm istinbâtı iktidar ve ehliyetini hâiz olmakla berâber sâhib-i mezhebin te'sîs ettiği usul ve kavâid üzerine hareket eden müctehit. [İmâm-ı A'zam'ın talebesinden : İmâm-ı Ebû Yûsuf, İmâm-ı Muhammed, İmâm-ı Züfer ve emsâli gibi].

müctehid fi-ş-şer' : **huk.** [eskiden] ne fûrûda, ne de usûlde başka bir müctehidi taklîd etmeyip usul kaideleri te'sîs ve fûrûn hükümlerini şer'î delillerden istinbât eden zevât. [İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe, İmâm-ı Mâlik, İmâm-ı Şâfiî, İmâm-ı Ahmed ve bunların emsâli gibi].

müctehid-i muhtî : **fık.** ictihâdında hatâ eden fakih.

müctehid-ün-fih : **fık.** hakkında kat'î delil bulunmayan mesele.

müctehidîn مجتهدین (a. s. ve i. müctehid'in c.). (bkz : müctehid²).

müctelib مجتلب (a. s.) : sürüp götüren.

müctemi', **müctemia** مجتمع و المجتمعة (a. s. cem'den) : ictimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş. **Memâlik-i müctemia** : Amerika Birleşik Devletleri. (bkz : Cemâhîr-i müttehida).

müctemian مجتمعا (a. zf.) : cemaatle, toplu bir halde.

müctenâ مجتنى (a. s.) : ictinâ olunmuş, devşirilmiş, toplanılmış.

müctenib مجتنب (a. s. cânib'den) : ictinâbeden, sakınan, çekinen, uzak duran, bir şeye karışmıyan. (bkz : mütecânib).

müctenib-ül-kils : coğr. *kireçyeren.

müctenih مجتنح (a. s. cenâh'dan) : 1. ictinâh eden, meyillenen, bir tarafa eğilen. 2. secdede, usûlüne göre ellerini yere koyup dirseklerini açarak kollarını kanad şeklinde tutan. **Sâcid-i müctenih** : bu yolda secdeye kapanan.

mücteri مجترى (a. s. ictirâ'dan) : cür'et eden, cesâret eden.

mücterin مجترن (a. s.) : mesleğinde tecrübeli, mâhir olan, **fr. expérimenté. Tabib-i mücterin** : tecrübeli, değerli hekim.

mücterr مجتر (a. s.) : ictirâr eden, geviş getiren, **fr. ruminant.**

mücterre مجتره (a. s.) : **zool.** geviş getiren. **Hayvânât-ı mücterre** : geviş getiren hayvanlar, **fr. ruminants.**

müctess مجتث (a. i.) : **ed.** aruzda bir bahrin adıdır. Bizde kullanılmış olan vezinleri şunlardır : 1) mefâilün feilâtün mefâilün feilâtün (az kullanılır); 2) mefâilün feilâtün mefâilün feilün; 3) mefâilün feilâtün mefâilün fa'lün.

müctevir مجتور (a. s. civâr'dan) : ictivâr eden, komşu olan.

müdâabe مداعبة (a. i.) : şakalaşma. [şiiirde : "müdâabet" şeklinde geçer].

müdâbere مدابره (a. i. dübr'den) : bir birine arkasını dönme.

müdâfaa مدافعة (a. i. def'den. c. : müdâfaât) : 1. def'etme, bir saldırışa karşı durma. 2. koruma, korunma. 3. **huk.** *savunma.

müdâfaa-i hukuk (cemiyeti) : **tar.** kurtuluş savaşından önce Atatürk tarafından kurulmuş olan bir cemiyet.

müdâfaa-i milliyye : millî müdâfaa, millî *savunma.

müdâfaa-i meşrûa : **huk.** cana ve ırza karşı yapılan haksız ve sert bir saldırışın, başka türlü önlenmesi kabil olmadığı takdirde kuvvetle önlenmesinden ibâret tabîî bir hak.

müdâfaa-i nefis : nefsinî müdâfaa etme, kendini koruma.

müdâfaât مدافعات (a. i. def'den. müdâfaa'nın c.) : korunmalar, *savunmalar.

müdâfaaten مدافعة (a. zf.) : müdâfaa, *savunma, korunma voliyile

müdâfi' مدافع (a. i. duhûl'den. c. : müdâfi'in) : müdâfaa eden, koruyan, *savunan, dayanan. **Vekil-i müdâfi'** : suçlunun avukatı.

müdâfi'in مدافين (a. s. müdâfi'in c.) : müdâfaa edenler, koruyanlar, *savunanlar, dayananlar.

müdâhalât مداخلات (a. i. müdâhale'nin c.) : karışmalar, araya girmeler, el katmalar, sokulmalar.

müdâhale مداخله (a. i. duhûl'den. c. müdâhalât) : karışma, araya girme, el katma, sokulma.

müdâhane مداهنه (a. i. dehen'den) : dalkavukluk, koltuklama. ["müdâhanet" şeklinde de kullanılır].

müdâhane-kâr مداهنه کار (a. f. b. s.) : dalkavuk, koltukçu.

müdâhane-kârâne مداهنه کارانه (a. f. zf.) : dalkavuklukla, koltukluyarak.

müdâhere مدايره (a. i.) : sakinmadan, çekinmeden mukavele yapma.

müdâhhan مدخن (a. s. duhan'dan) : du-manlı, tütmüş.

müdâhil مداخل (a. s. duhûl'den. c. : müdâhilân, müdâhilin) : dâhil olan, karışan.

müdâhilân مداخلان (a. s. müdâhil'in c.) : müdâhil olanlar, karışanlar. (bkz : müdâhilin).

müdâhilin مداخلين (a. s. müdâhil'in c.) : dâhil olanlar, karışanlar. (bkz : müdâhilân).

müdâhin مداهن (a. s. dehen'den) : müdahene eden, yüze gülen, dalkavuk.

müdâhin-âne مداهنه (a. f. zf.) : yüze gülene yakışır sûrette, dalkavuk ça.

müdâm مدام (a. s. devâm'dan) : 1. devâm eden, süren, sürekli. 2. devâm eden, arası kesilmeyen. **Mest-i müdâm** : durmadan şarap içen, şarap ayyaşı. 3. i. şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

müdâme مدامه (a. i.) : şarap. (bkz : mey, bâde, hamr, müdâm, sahbâ).

müdâmele مدامله (a. i.) : yüze gülme, idâre etme.

müdâmere مدايره (a. i.) : mihnet ve sıkıntı ile sabahlama.

müdâmî مداى (a. s.) : durmadan şarap içen.

müdâm-kâre مداکاره (a. f. b. s.) : her zaman yapan, işliyen.

müdânî مدانى (a. s.) : yakın eş, benzer. **Bi-müdânî** : eşsiz, benzersiz.

müdârâ مدارا (f. i.) : yüze gülme, dost gibi görünme.

müdârât مدارات (a. i. dery'den) : yüze gülme, dost gibi görünme.

müdârese مدارسه (a. i. ders'den) : ders verme, ders alıp verme.

müdâvâ, müdâvât مداوا، مداوات (a. i. devâ'dan) : devâ arama, hastaya bakıp ilâç verme.

müdâvele مداوله (a. i. devlet'den) : 1. devrettirme, elden ele gezdirmeye. 2. döndürme, çevirme. 3. fikir verme, konuşma.

müdâvele-i efkâr : düşüncelerini birbirine söyleme, bir mesele üzerinde konuşma.

müdâvemet مداومت (a. i. devâm'dan) : 1. devâm etme, bir yere her vakit gidip gelme. 2. bir işe aralıksız çalışma.

müdâvere مداوره (a. i. devr'den) : tedvîr etme, idâre etme, döndürme.

müdâvî مداوى (a. s. devâ'dan) : devâ bulan, ilâç veren; iyileştiren. **Tabîb-i müdâvî** : tedâvî eden doktor.

müdâvim مداوم (a. s. devâm'dan. c. : müdâvimin) : 1. devâm eden [bir yere], bir işe aralıksız çalışan. 2. bir yere devamlı olarak gidip gelen [kimse].

müdâvimin مداومين (a. s.) : 1. devâm edenler [bir yere], bir işe aralıksız çalışanlar. 2. bir yere devamlı olarak gidip gelenler.

müdüyene مداینه (a. i.) : ödünç alıp verme.

müdbir مدبر (a. s. dübûr'dan) : idbâra uğrama, tâlihsiz, düşkün.

müdcine مدجنه (a. i.) : müz. Câhiliyye devrinden başlayarak, eski Arap müziğinde, mûgan-niyelere verilen bir ad.

müdd مد (a. i.) : mut, kara mut, batman nevinden bir ölçek.

müddahar مدخر (a. s.) : biriktirilmiş, toplanıp saklanmış.

müddahir مدخر (a. s.) : biriktiren, top-layıp saklıyan.

müddeâ مدعى (a. s. da'vâ'dan) : 1. iddiâ olunmuş, iddiâ olunan şey. 2. dâvâ olunan şey. 3. asılsız iddiâ edilen şey. **Nakîz-i müddeâ** : antitez. 4. fels. *sav, tez.

müddeâ aleyh : huk. aleyhinde dâvâ açılan.

müddeâ bih : huk. dâvâcının dâvâ ettiği, dâvâya sebeb olan şey.

müddeayât مدعیات (a. i. c.) : iddiâlar, iddiâ olunan şeyler.

müddeî مدعى (a. s. da'vâ'dan) : 1. iddiâ eden, dâvâcı. 2. bir hükümde ayak direyen. 3. inatçı.

müdde-i umûmî : huk. *savcı, umûmî haklar adına dâvâ açan hâkim.

müddehîn مدهن (a. s.) : idhân eden, güzel kokulu yağ sürünen.

müddessir مدثر (a. s.) : (bkz : mütedes-sir, mütezemmil).

müddet مدت (a. i.) : 1. zaman, vakit. 2. bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman. 3. muayyen vakit.

müddet-i iddet : fık. boşanmış bir kadının tek-rar evlenebilmesi için beklemek zorunda kaldığı müddet. [boşanmış kadın için üç ay (üç hayız müddeti), dul kadın için dört ay on gündür; hâ-mile kadınlar için bu müddet, doğum ile kayıtlıdır].

müddet-i istinâf : huk. cezâ sebeplerinden, kabahat, suç işlemeye on; hukukî sebeplerden alt-mış bir günlük müddettir.

müddet-i ma'lûme : bilinen zaman.

müddet-i i'tirâz : huk. gıyâbî hükümler için ce-zâî maddelerde kabahat için üç, cünha için beş; hukukî maddelerde otuzbir günlük müddet.

müddet-i malûme : bilinen zaman.

müddet-i medîde : uzun zaman.

müddet-i sefer : huk. [eskiden] mûtedil bir seyr ile üç günlük, yâni on sekiz saatlik mesâfe.

müddet-i temyiz : huk. cezâî maddelerde sekiz ve hukukî maddelerde doksan günlük müddet.

müddî مدى (a. i.) : fels. fr. protensif.

müdebbag مدبغ (a. s.) : debâgat olmuş, tabaklanmış.

müdebber مدبر (a. s. dübûr'dan) : 1. tedbîr alınmış, düşünce ile hareket edilmiş. 2. huk. itkî (azâdı) efendisinin ölümüne bağlı bulunan kö-le. [müen. : müdebbere].

müdebbir مدبر (a. s. dübûr'dan. c. : müdebbirân, müdebbirîn) : 1. tedbîr alan, ted-birli, düşünce ile hareket eden, düşünceli. 2. huk. [eskiden] menkulünün itkîni kendisinin ölümüne tâlik etmiş olan mevlâ.

müdebbirân مدبران (a. s. müdebbir'in c.) : (bkz : müdebbirîn).

müdebbirân-ı felek : yedi seyyâre (*gezeğen).

müdebbir-âne مدبرانه (a. zf.) : tedbirli ola-na yakışır sûrette.

müdebbire مدبره (a. i.) : fık. azatlığı mevlâsının (efendisinin) ölümüne bağlı bulunan câriye.

müdebbirîn مدبرين (a. s. dübûr'dan. mü-debbir'in c.) : tedbirli, düşünceli olanlar. (bkz : müdebbirân).

müdebbet مدبب (a. s.) : debdebelli. (bkz : mutantan).

müdehhen مدهن (a. s.) : tedhîn edilmiş, güzel kokulu yağ sürülmüş.

müdehhiş مدهش (a. s. dehşet'den). (bkz : müdhîş).

müdekkik

müdekkik مدقق (a. s. dikkat'den. c. : müdekkikîn) : tetkik eden, inceden inceye araştıran; en ufak gizli şeyleri gören.

müdekkik-âne مدققانه (a. f. zf.) : tedkik ederek, inceden inceye araştıran; en ufak gizli şeyleri görerek.

müdekkikîn مدققين (a. s. müdekkik'in. c.) : tedkik edenler, inceden inceye araştıranlar, en ufak gizli şeyleri görenler,

müdellet مدلل (a. s. delâlet'den) : delil, şahit ile ispat edilmiş.

müdelleten مدللاً (a. zf.) : delil, şahit ile ispat edilerek.

müdelîs مدلس (a. s.) : tedlîs eden, sattığı şeyin ayıbını müşteriden saklıyan.

müdemmag مدمغ (a. s.) : aptal, budala.

müdemmeç مدمج (a. s.) : düzgün olarak birbirini içine dörülümüş yuvarlak şey.

müdemmer مدمر (a. s.) : tedmîr edilmiş, mahvolmuş, yokedilmiş.

müdemmir مدمر (a. s.) : tedmîr eden, mahveden, yok eden.

müdenneş مدنس (a. s.) : tednîs edilmiş, kirletilmiş.

müdennis مدنس (a. s.) : tednîs eden, kirleten.

müderhem مدرهم (a. s.) : paralı, zengin.

müderriş مدرس (a. s. ve i. ders'den. c. : müderrişîn) : 1. ders veren, ders okutan; medrese dersi okutan. 2. profesör.

müderrişîn مدرسين (a. i.) : 1. medrese dersi okutanlar. 2. profesörler.

müdessî مدسى (a. s.) : yolunu şaşırtan, baştan çıkaran.

müdevven مدون (a. s. dîvân'dan c. : müdevvenât) : 1. tedvîn olunmuş, dîvan, kitap

hâline konulmuş. 2. bir araya getirilip çeki düzen verilmiş.

müdevvenât مدونات (a. i. müdevven'in c.) : tedvîn olunmuş, sıralanmış, bir araya getirilmiş eserler. (bkz : müellefât).

müdevver مدور (a. s. devr'den) : 1. tedvîr olunmuş, döndürülmüş. 2. yuvarlak, tekerlek, değirmî.

müdevveriyet مدوريت (o. i.) : yuvarlaklık. [yapma kelimelerdendir].

müdevvîn مدون (a. s. dîvân'dan) : tedvîn eden, bir araya getirip kitap hâline koyan.

müdevvir مدور (a. s. devr'den) : tedvîr eden, döndüren, çeviren.

müdevvir-i fahiz : hek. uyluk kemiğinin yukarı ucunda bulunan iki çıkıntıdan herbiri.

müdgam مدغم (a. s. dağm'dan) : a.

gr. arka arkaya gelen iki kelimeden birincisinin son, ikincisinin baş harflerinin aynı olması : **femâ rabihat ticâretuhu..** gibi.

müdgamün-fih مدغم فيه (a. b. s.) : gr. birbirine girmiş iki harften ikincisi : **femâ rabihat ticâretühüm** âyetindeki **rabihat** kelimesinin sonundaki **t** ile "ticâretühüm" kelimesinin başındaki **t** nin birbirine girmesi gibi.

müdhal مدخل (a. s.) : idhâl olunmuş, dâhil edilmiş, girdirilmiş, sokulmuş.

müdhamme مدهامه (a. i.) : ağacının ve bitkisinin çok ve tâzeliği dolayısıyla uzaktan koyu yeşil görünen bahçe.

müdhar مدخر (a. s.) : idhâr olunmuş, hor, hakir görülmüş.

müdhil مدخل (a. s. dahl'den) : idhâl, dâhil eden, girdiren, sokan. (bkz : müdmic).

müdhin مدهن (a. s.). (bkz : müddehin).

müdhir مدخر (a. s.) : idhâr eden, hor, hakir gören.

müdhiş مدهش (a. s. dehşet'den) : 1. dehşet veren, ürüten, korkutan; korkunç. 2. şaşılacak; aşırı.

müdhün مدھن (a. i.) : içine güzel kokulu yağ, ıtır gibi şeyler konulan kap, şişe.

müdir مدير (a. s. ve i. devr'den. c. : müdirân) : 1. idâre eden, çeviren, bakan. 2. idâreden anlıyan. 3. idâre me'muru. 4. direktör, fr. *directeur*. 5. nâhiyede en büyük me'mur.

müdirân مديران (a. i. müdir'in c.) : müdürler, direktörler; idâre âmirleri.

müdire مديره (a. i.) : bayan müdür.

müdire-i umûr : işleri idâre eden kadın, eski kâhya kadının derece ve vazîfesi.

müdiriyyet مديريت (a. i.) : müdürlük, müdürün makam ve vazîfesi.

müdirr مدر (a. s.) : idrar veren, idrar verici.

müdirrât مدرات (a. s. müdirr'in c.) : idrar verici şeyler, ilâçlar.

müdlî مدلى (a. s.) : delil, tanık gösteren.

müdmec مدمج (a. s.) : idmâc edilmiş, içine girdirilmiş.

müdmic مدمج (a. s.) : idmâc eden, içine girdiren, sızdıran. (bkz : müdhil).

müdmîn مدمن (a. s. idmân'dan) : idmân eden, devâm eden.

müdmîn-i hamr : gece gündüz sarhoş [olan]. (bkz : şârib-ül-leyl ve-n-nehâr).

müdn مدن (a. i. medîne'nin c.) : şehirler. (bkz : medâin, müdün, şühûr).

müdnec مدرج (a. s. derc'den) : idrâc olunmuş, içerisine konulmuş.

müdrî مدري (a. s.) : idrâ eden, bildiren.

müdrîk مدرک (a. s. derk'den) : idrâk eden, anlıyan; anlamış, aklı ermiş. **Kuvve-i müdrîke** (idrâk kuvveti) : akıl.

müdrîkât مدرکات (a. i. müdrîk'in c.) : akıllar.

müdrîke مدرکه (a. i. c. : müdrîkât) : fels. *anlık, fr. *intellect, percept*.

müdrir مدرر (o. s.). (bkz : müdirr).

müdü مدن (a. i. medîne'nin c.) : şehirler. (bkz : medâin, müdn, şühûr).
müdü-i cesîme : büyük şehirler.

müebbed, müebbede مؤبد، مؤبده (a. ebed'den) : 1. ebede kadar süren, sonsuz. (bkz : ebedî). 2. ömür boyunca süren, sürecek olan.

müebbeden مؤبداً (a. zf.) : 1. müebbet, sonsuz olarak. 2. ömrü oldukça.

müeccel مؤجل (a. s. eccl'den) : te'cîl edilmiş, ileriye bırakılmış, peşin olmıyan, ileride yapılmak üzere vakti belirtilen, *ertelenmiş.

müeccelen مؤجلاً (a. zf.) : müeccel olarak, te'cîl edilerek, *ertelenerek.

müeccil مؤجل (a. s. eccl'den) : te'cîl eden, ileriye bırakan, *ertelleyen.

müeddâ مؤدى، مؤداً (a. s. edâ'dan) : 1. te'diye olunmuş, edâ olunmuş. 2. i. mânâ, mefhum.

müeddab مؤذب (a. s. edeb'den) : te'dîb edilmiş, edeplendirilmiş, edepli, terbiyeli.

müeddaben مؤدباً (a. zf.) : müeddep, edepli olarak.

müeddî مؤدى (a. s. edâ'dan) : 1. te'diye eden, edâ eden. 2. sebebolan, doğuran, meydana getiren.

müeddî-i nizâ : kavgaya sebebolan.

müeddib مؤذب (a. s. edeb'den. c. : müeddibîn) : te'dîbeden, edeplendiren, terbiye eden, bilgi ve terbiye veren.

müeddibîn مؤدبين (a. s. müeddib'in c.) : te'dîbedenler, edeplendirenler. terbiye edenler, bilgi ve terbiye verenler.

müekked مؤكك (a. s. ekked ve vekked'den) : 1. te'kidedilmiş, sağlamlaştırılmış, 2. tekrâr edilmiş, bir daha haber verilmiş, tenbih

müekkeden

müekkeden مؤكدا (a. zf.) : te'kidedilerek, tekrarlanarak.

müekkid مؤكد (a. s. ekked ve vekked'den) : 1. te'kideden, sağlamlaştırın. 2. tekrâr eden, bir daha haber veren, tenbih eden.

müekkil مؤكل (a. s. i. vekâlet'den) : vekil tâyin eden, vekil yapan, birini vekil eden kimse.

müellef, müellefe مؤلف . مؤلفه (a. s. ülfet'den) : 1. te'lif edilmiş, kitap olarak meydana getirilmiş. 2. yazılmış, toplanmış. 3. i. g. s. bir yazı stili.

müellefât مؤلفات (a. s. müellefe'nin c.) : te'lif olunmuş, yazılmış kitaplar, eserler.

müellem مؤلم (a. s. elem'den) : elemli, kederli. **Dil-i müellem** : elemli gönül.

müellif مؤلف (a. s. ve i. ülfet'den. c. : müellifin) : 1. te'lif eden, kitap yazan, eser sâhibi. **Li-müellifihi** : yazarı tarafından. 2. imtizâc ettiren.

müellifin مؤلفين (a. s. ve i. ülfet'den, müellif'in c.) : te'lif edenler, kitap yazarlar, eser sâhipleri.

müellihe مؤلهه (a. i.) : Hz. Ali'ye ulûhiyyet isnâdedenler hakkında kullanılan bir tâbir. [şiiyeden olan bu mezhep sâlikleri İbn-i Sebe'nin ehass-ı eshâbından idiler].

müellim مؤلم (a. s. elem'den) : elem veren, inciten; ağrıtan, sızlatan. [yapma kelime-lerdendir].

müennes مؤنث (a. s. ünûset'den) : 1. dişi. 2. a. gr. hakikî, itibârî veya söyleniş itibârıyla dişi olan kelime. **Cem-i müennes-i sâlim** : ât ile nihâyetlenen kelimeler : [mü'min : mü'minât (= mü'minler), Müslim : Müslimât (= Müslimler.. gibi].

müennes-i hakikî : a. gr. müzekker (*eril) kelimenin sonuna "e" katılarak yapılan veya sonunda başka bir müenneslik alâmeti bulunan kelime : [sâlih : sâliha; mômâileyh : mômâileyhe, mômâileyhâ.. gibi].

müennes-i semâi : a. gr. söyleniş itibârıyla müennes (dişi) sayılan kelime : [şems, yed... gibi].

müesser مؤثر (a. s.) : kendisine bir şey te'sir etmiş olan.

müesses مؤسس (a. s. esâs'dan) : te'sis edilmiş, kurulmuş, kurulu.

müessesât مؤسسات (a. i. esâs'dan. müesseses'e'nin c.) : 1. yapılmış binâlar. 2. dâireler.

müessesât-ı husûsiyye : husûsî (*özel) dâireler.

müessesât-ı resmîyye : resmî dâireler.

müessese مؤسسه (a. i. esâs'dan. c. : müessesât) : binâ, kuruluş; *kurum.

müessif, müessife مؤسف , مؤسفة (a. s. esef'den) : esef ettiren, keder veren, verici; acı, acınacak **Ahvâl-i müessife** : keder verici haller.

müessir مؤثر (a. s. eser'den) : 1. te'sir yapan, iz bırakan. 2. işleyen, hükmünü yürüten. 3. çok hissedilen, içe işliyen. 4. dokunan, dokunaklı. 5. eser sâhibi.

müessis مؤسس (a. s. esâs'dan. c. : müessisin) : 1. te'sis eden, kuran, temel atan. 2. kuran, kurucu.

müessis-i devlet : devlet kuran.

müessisin مؤسسين (a. s. esâs'dan. müessisin'in c.) : te'sis edenler, meydana getirenler, kuranlar, kurucular.

müevvel مؤول (a. s.) : 1. te'vîl edilmiş, başka mânâ verilmiş; kaçamaklı. 2. tâbir edilmiş [rüyâ]. (bkz : muabber).

müevvil مؤول (a. s.) : 1. te'vîl eden, başka mânâ veren, başka mânâ ile izâh eden. 2. rüyâ tâbir eden. (bkz : muabbir).

müeyyed مؤيد (a. s. eyd'den) : 1. te'yidedilmiş, kuvvetlendirilmiş, sağlam. 2. doğrulanmış. 3. yardım gören. 4. i. kadın ve erkek adı.

müeyyid مؤيد (a. s. eyd'den) : 1. te'yide-den, kuvvetlendiren. 2. doğrulayan. 3. yardım eden.

müeyyide مؤيده (a. i.) : *yaptırım, fr. sanction.

müeyyis مؤيس (a. s.) : me'yûs eden, kederlendiren, üzen.

müezzi مؤذی (a. s. ezân'dan). (bkz : mûzî).

müezzin مؤذن (a. s. ve i. ezân'dan. c. : müezzin'in) : ezan okuyan.

müezzinin مؤذنین (a. s. ve i. ezân'dan. müezzin'in c.) : ezan okuyanlar.

müfâcât مفاجات (a. i. füc'e den) : oluverme, ansızın erişme. **Mevt-i müfâcât** : hek. kalbin durması. (bkz : sekte-i kalb).

müfâce مفاجه (a. i. füc'e'den). (bkz : müfâcât).

müfâd مفاد (a. i.) : mânâ, kavram. (bkz : meâl, mefhûm).

müfâdât مفادات (a. i. fidâ'dan) : bir fidiye-i necâtı (kurtulmalığı) ödeme veyâ kabûl etme.

müfâdât-i üserâ : huk. [eskiden] iki muhârip kavmin esirlerini -karşılıklı- mübâdele etmesi.

müfâgame مغامه (a. i.) : 1. öpme. (bkz : takbîl, telsîm). 2. anat. *ağızlaşma.

müfâhare مفارحه (a. i. fahr'den) : övünme [karşılıklı].

müfâharet مفارحت (a. i. fahr'den) : övünme [karşılıklı]. (bkz : müfâhare).

müfâheme مفاهمه (a. i. feh'm'den) : anlaşma.

müfâhir مفاهر (a. s. fahr'den) : fahreden, övünen.

müfâkehe مفاكهه (a. i.) : şakalaşma.

müfakkar منقثر (a. i.) : kırk merdiven denilen, arkası düz çentikli bir kılıç.

müf'am مغمم (a. s.) : yükselmiş, kabarmış [su].

müfârekat مفارقت (a. i. fark'dan) : 1. ayrılma, uzaklaşma. (bkz : mübâade). 2. bir yerden ayrılma. 3. boşanma [kocasından].

müfâreze مفارزه (a. i.) : bir şeyden kesilip ayrılma.

müfârik مفارق (a. s. fark'dan) : müfâ-rakat eden, ayrılan, ayrılmış. **Lâzım-ı gayr-i müfârik** : ayrılamaz, onsuz olamaz.

müfâvaza مفاوضه (a. i.) : 1. müsâvîlik (*eşitlik). 2. ortaklık, işbirliği.

müfâvazatan مفاوضة (a. zf.) : 1. müsâvîlikle, *eşitlikle. 2. ortaklıkla, işbirliği ederek.

müfâvız مفاوض (a. i.) : müfâvaza şirke-tinde ortak olan kimse.

müfâz مفاض (a. s. feyz'den) : bol, bereketli.

müfâz-ül-batn : göğsü ile karnı bir düzlükte olan kimse.

müfcir مفجر (a. s.) : tefeccür eden, birden kaynayıp akıtan.

müfeci' منفعج (a. s.) : tefeccü' eden, acıtan, üzen; dertli eden.

müfehhim مفهم (a. s. feh'm'den) : tef-hîm eden, anlatan.

müfekkir مفكر (a. s. fikr'den) : 1. düşünen. 2. fikir işleten. 3. düşündüren.

müfekkir مفكره (a. i.) : düşünme gücü, kuvveti.

müferrağ مفرغ (a. s.) : dökülmüş.

müfelles مفلس (a. i.) : huk. iflâsına hükmedilen kimse.

müferrak مفروق (a. s. fark'dan) : tefrîk edilmiş, ayrılmış.

müferrec

müferrec مفرج (a. s.) : 1. meydanı olan, geniş. 2. keder gideren. [Tanrı vasıflarından].

müferres مفرس (a. s.) : farsçalaştırılmış.

müferreş مفرش (a. s.) : tefriş edilmiş, döşenmiş.

müferri' مفرع (a. s. fer'den) : tefrî eden, dal budak salan.

müferric مفرج (a. s.). (bkz : müferrih).

müferrid مفرد (a. s.) : kendini din işlerine kaptırarak, bir yana çekilip Allaha ibâdet etmekle meşgul olan.

müferriğ مفرغ (a. s.) : 1. tefriğ eden, dolu kabı boşaltan. 2. yemeği kurtaran.

müferrih مفرح (a. s. ferah'dan) : 1. ferahlık veren, iç açan, iç açıcı. 2. hek. ferahlık veren ilâç.

müferrihât مفرحات (a. i. ve s.) : ferahlık verici, iç açıcı şeyler.

müferrik مفرق (a. s. fark'dan) : tefrik eden, taksir eden, kısaltan.

müferrit مفرط (a. s. fart'dan) : tefrît eden, teksir eden, kısaltan.

müfesser مفسر (a. s. fesr'den) : tefsîr edilmiş, açıklanmış, mânâsı ancak açıklama ile anlaşılmış âyet veya hadîs.

müfessir مفسر (a. s. fesr'den. c. : müfessirîn) : 1. tefsîr eden, açıklayan, kısa bir şeyi genişletip mânâsını meydana çıkaran. 2. Kur'ân'ı yorumlayan din âlimi.

müfessirân مفسران (a. s. fesr'den. müfessir'in c.). (bkz : müfessirîn).

müfessirîn مفسرين (a. s. fesr'den. müfessir'in c.) : 1. tefsîr edenler, açıklayanlar, kısa bir şeyi genişleterek mânâsını verenler. 2. Kur'ân'ı yorumlayan din âlimleri.

müfettah مفتاح (a. s. feth'den) : 1. açılmış. 2. i. g.s. bir yazı titili.

müfettel مفتل (a. s. fetl'den) : teftil edilmiş, fitilleştirilmiş, fitil gibi bükülmüş. **Gisû-y-i müfettel** : örülmüş saç.

müfetten مفتن (a. s.) : açıkgöz fitneci.

müfettih مفتح (a. s. feth'den) : 1. fethe-den, açan, açıcı. **Yâ müfettih-el-ebvâb** : ey kapıları açan.... Allah'a hitap. 2. tikanık yeri açan [ilâç v. b.]. 3. geçirtici, geçirten.

müfettil مفتل (a. s. fetil'den) : teftil eden, bükten, bükücü.

müfettin مفتن (a. s. fitne'den) : 1. fitne düşüren. 2. meftûn, hayrân eden, şaşkın bir hâle getiren.

müfettiş مفتش (a. s. ve i. fets'den) : 1. araştıran. 2. teftiş eden, bir işin düzenli, yolunda olup olmadığını anlamak için o işin etrafıca üzerinde durmakla vazîfeli bulunan kimse.

müfettiş-i hükkâm (hâkimlerin müfettişi) : [evvelce] hâkim ve nâiblerin durumunu teftiş için her vilâyette bulundurulmuş büyük şer'î me'mur.

müfettit مفتت (a. s. fett'den) : teftik eden, kıran, ezen, ufalıyan [âlet, ilâç].

müfettit-ül-haşât : hek. taşkıran [âlet]. fr. lithotriteur.

müfettitât مفتات (a. s. fett'den. müfetti-te'nin c.) : kıran, ezen, ufalıyan [âletler, ilâçlar].

müfevva مفوضه (a. i.) : huk. [eskiden] velîsi tarafından mehir tesmiye edilmeksizin tezvîc edilen kadın.

müfevvez مفوض (a. s. tefvîz'den) : ihâle ve sipâriş olunmuş.

müfevvız مفوض (a. s. tefvîz'den) : ihâle eden, sipâriş eden.

müfevvıza مفوضه (a. i.) : nikâhını velîsine teffiz edip de mehir tesmiye olunmaksızın tezvîc olunan kadın.

müfezzi' مفرزع (a. s.) : tefzî' eden, hayretle, şaşkın şaşkın baktıran.

müfham منحم (a. s.) : ifhâm edilmiş, susturulmuş, yıldırılmış.

müfhim مفتح (a. s.) : ifhâm eden, ağız açtırmıyan, susturan, yıldırın [bir bahiste-].

müfhiş مفتحش (a. s.) : kötü söz söyleyen.

müfid مفيد (a. s. feyd'den) : 1. ifâde eden, anlatan; mânâlı. 2. faydalı. 3. i. erkek adı.

müfik مفیق (a. s.) : ifâkat bulan, iyileşen [hasta].

müfiz مفيض (a. s. feyz'den) : feyizlendiren, feyiz veren [Allah adlarındandır]. (bkz : feyz).

müfkir مفكر (a. s. fakr'den) : ifkar eden, fakirleştiren.

müflîc مفلج (a. s. felc'den) : felçli. (bkz : meflûc).

müflih مفلح (a. s. felâh'dan. c. : müflihîn, müflihûn) : iflâh olan, selâmete çıkan.

müflih-âne مفلحانه (a. f. zf.) : felâh bularak, selâmete çıkarak.

müflihîn مفلحين (a. s. müflih'in c.) : iflâh olanlar, selâmete çıkanlar. (bkz : müflihûn).

müflihûn مفلحون (a. s. müflih'in c.) : iflâh olanlar, felâh bulanlar, selâmete çıkanlar. (bkz : müflihîn).

müflik مفلق (a. s.) : birinci sınıf [şâir].

müflis مفلس (a. s. iflâs'dan. c. : müfli-sân ve müflisîn) : 1. iflâs etmiş, parasız, züğürt. 2. top atmış [ticârette].

müflisân مفلسان (a. s. müflis'in c.) : 1. iflâs etmişler, parasızlar, züğürtler. 2. top atanlar [ticârette]. (bkz : müflisîn).

müflisen مفلسا (a. zf. fûls'den) : müflis olarak, iflâs ederek, top atarak.

müflisin مفلسين (a. s. fûls'den) : 1. iflâs etmişler, parasızlar, züğürtler. 2. top atanlar. [ticârette]. (bkz : müflisân).

müfni مفنى (a. s. fenâ'dan) : ifnâ eden, mahveden, yok eden.

müfrag مفرغ (a. s.) : ifrâğ olunmuş, dökülmüş.

müfred مفرد (a. s. ve i. ferd'den) : 1. tek, yalnız. 2. basit [mürekkep olmiyan]. 3. gr. *tekil. 4. ed. başı ve sonu olmiyan tek beyit.

müfrat مفرط (a. s.) : terk olup unutulmuş.

müfredât مفردات (a. i. c.) : 1. basit şeyler [mürekkep olmiyanlar]. 2. toptan bilinen şeylerin ayrıntıları, dökümleri.

müfrez, müfreze مفرز، مفرزة (a. s. ferz'den) : ifrâz olunmuş, ayrılmış. **Arsa-i müfreze**: ifrâz olunmuş, ayrılmış arsa.

müfrez-ül-kalem hazîne : Tanzîmat'tan önce Mısır, Bağdat, Şam ve Yemen hazîneleri hakkında kullanılan bir tâbir.

müfreze مفرزة (a. i. ferz'den) : bir askerî birlikten ayrılan kol.

müfreze-i askerîyye : ask. asker kolu.

müfrid مفرد (a. s. ferd'den) : tek başına bırakan; izolatör.

müfrig, müfriga مفرغ، مفرغة (a. s.) : ifrâğ eden, döken, dökücü. **Edviye-i müfriga** : hek. müşhil te'sîri yapan, söktürücü ilaçlar.

müfrig-i safrâ : hek. safra döken, dökücü.

müfrit, müfrite مفرط، مفرطة (a. s. fart'dan) : ifrât eden, sınırı geçen, ileri vardiyan, aşırı. **Muhabbet-i müfrite** : aşırı sevgi.

müfriz مفرز (a. s.) : 1. ifrâz eden, ayıran. 2. i. virgöl [,].

müfsid مفسد (a. s. fesâd'dan. c. : müfsidîn) : 1. ifsâdeden, bozan.

müfsid-i mi'de : mide bozan, mide bozucu. 2. fesatlık eden, ara açan.

müfsid-âne

müfsid-âne مفسدانه (a. f. zf.) : fesatlıkla, ara bozuculukla.

müfsidin مفسدين (a. s. müfsid'in c.) : if-sâdedenler, bozanlar; fesatlık edenler, ara açanlar.

müft مفت (f. s.) : bedâva, beleş. (bkz : bilâ-bedel).

müftaal مفتعل (a. s.) : sahte, uydurma, düzme.

müftasid مفتصد (a. s.) : iftisâdeden, kan alan, kan alıcı.

müftazih مفتضح (a. s.) : rezil olmuş [adam].

müftedi مفتدى (a. s.) : bedel verip esirlikten kurtarılan.

müfteh مفتح (a. i.) : hazîne. (bkz : gencîne).

müftehir مفتخر (a. s. fahr'den) : 1. ifti-hâr eden, övünen. (bkz : mübâhî). 2. şanlı şerefli. 3. parasız [iş gören]. (bkz : fahrî).

müftehir-âne مفتخرانه (a. f. zf.) : iftiharla, övünerek.

müftekir مفتقر (a. s. fakr'den) : 1. ifti-kar eden, fakir, züğürt. 2. muhtaç.

müftelit مفتلت (a. s.) : (bkz : mürtecil).

müfterâ-aleyh مفتري عليه (a. b. s.) : kendisi-ne iftirâ edilen.

müftereyât مفتريات (a. i. c.) : başkasının üzerine atılan suçlar, kabahatler, kara çalmalar. (bkz : azv).

müfteri مفتري (a. s. feriy'den) : iftirâ atan, kara çalıcı. (bkz : muhterî'2).

müfterih مفتوح (a. s. ferah'dan) : şen, keyifli.

müfterik مفتروق (a. s. fark'dan) : 1. if-tirâk eden, ayrılan. 2. dağılan, perişan olan.

müfteris, müfterise مفترس مفترسه

(a. s. fers'den) : yırtıcı [hayvan]. **Hayvânât-ı müfterise** : yırtıcı hayvanlar.

müfteris مفترس (a. s.) : fırsat bulan, fırsat bilen.

müfteriş مفترش (a. s.) : secdede iki ko-lunu yere koyan.

müfteri-yâne مفتریانه (a. f. zf.) : iftirâ edercesine.

müfti مفتی (a. s. ve i. fetvâ'dan) : 1. fet-vâ veren. 2. vilâyet ve kazâlarda din işlerine ba-kan kimse, müftü.

müfti-i kanun : tar. nişancı.

müfti-l-enâm : şeyhislâm.

müfzi منضی (a. s.) : ulaştırın, yetiştiren.

mühâdene مخادنه (a. i. hıdn'dan) : sulh yapma, barışma.

mühdâ مهدى (a. s.) : ihdâ edilmiş, he-diye verilmiş, hediye gönderilmiş.

mühdâ-ileyh مهدى اليه (a. b. s.) : huk. ken-disine hediye verilen kimse.

mühder مهدر (a. s.) : ihdâr edilen, dö-külen, akıtılan.

mühder-üd-dem : huk. [eskiden] kanı heder olup kisası, diyeti müstelzim bulunmayan kimse. [savaşta gayrimüslimler arasında bulunan ve on-lara atılan kurşunla telef edilen bir Müslim gibi].

mühdi مهدى (a. s. hediye'den) : ihdâ eden, hediye veren, hediye gönderen.

mühdir مهدر (a. s. heder'den) : ihdâr eden, heder eden, döken, akıtan.

müheddeb مهذب (a. s.) : 1. kirpikli. 2. saçakla süslü.

müheddid مهدد (a. s.) : tehdideden, korkutan.

mühelhel مُهْلَه (a. s.) : 1. zarif, şık elbise. 2. güzel şiir, söz.

mühellil مُهْلِل (a. s.) : 1. bir şeyi nâzik ve lâtif yapan. 2. nâzik ve lâtif söz söyleyen.

mühellik مُهْلِك (a. s.). (bkz : mühlik).

mühellil مُهْلِل (a. s.) : tahlil eden, "lâ ilâhe ill-Allah" diyen. (bkz : tahlil-hân).

mühendis مُهَنْدِس (a. i. hendese'den. c. : mühendisîn) : hendese (geometri) bilen, mühendis.

Mühendis-âne مُهَنْدِسَانَه (a. f. b. i.) : mühendis yetiştirmek üzere açılan "Hendesehâne" nin sonraki adı.

Mühendis-hâne-i Bahri-i Hümayûn : den. deniz subayı yetiştirmek üzere açılan mektep [1187 (1773) de Haliç'te, Tersâne'de açılmıştır].

Mühendis-hâne-i Berri-i Hümayûn : ask. topçu subayı yetiştirmek üzere açılan mektep. [1187 (1773) yılında Haliç'te Tersâne'de açılmış olan Mühendis-hâne-i Bahri-i Hümayûn'un genişletilmesi sûretiyle 1210 (1795-96) yılında kurulmuş-tur].

Mühendis-hâne-i Sultanî : III. Selim tarafından 1207 (1792 - 93) yılında Eyüp'te, Bahâriyedeki sarayda fennî bilgiler öğretilmek üzere açtırılmış olan mektep.

mühendisîn مُهَنْدِسِينَ (a. i. mühendis'in c.) : mühendisler.

mühenned مُهَنْد (a. s. ve i.) : Hind demirinden yapılan kılıç.

mühevvil مُهْوِل (a. s.) : korkunç.

müheykel مُهْيَكِل (a. s. heykel'den) : heykelleşmiş, heykel gibi.

müheymin مُهْيَمِينَ (a. s.) : birini korkudan koruyan [Allah' adlarındandır].

müheyyâ مُهْيَا (a. s. hey'et'den). (bkz : âmâde).

müheyyi' مُهْيِي' (a. s. hey'et'den) : 1.

tehîe eden, hazırlıyan. 2. bir hastalığı hazırlıyan.

müheyyic مُهْيِيْج (a. s. heyecân'dan) : heyecan veren.

mühezzeb مُهْزَب (a. s.) : tehzibolunmuş, düzeltilmiş, yoluna koyulmuş.

mühezzeb مُهْزَب (a. s. hezb'den) : tehzibeden, düzelten, yoluna koyan, terbiye eden.

mühîb مُهْيِب (a. s. heybet'den) : 1. heybetli, korkunç, korkutan. 2. tehlikeli.

mühimm مُهْمِم (a. s. hemm'den) : 1. ehemmiyetli (*önemli). 2. düşündüren, düşündürücü. 3. lüzumlu, gerekli.

mühimmât مُهْمِمَات (a. i. mühimme'nin c.) : 1. lüzumlu şeyler. 2. harb malzemesi. **mühimmât-ı askerîyye** : askerî malzeme.

mühimme مُهْمِمَة (a. s.) : düşündüren, uğraştıran.

mühimme kalemi : [eskiden] Hâriciyede hâriçle muhâbire işlerinin görüldüğü dâire.

mühim-sâz مُهْمِمَسَاَز (a. f. b. s.) : mühim, (*önemli) lüzumlu işler gören.

mühim-ter مُهْمِمْتَر (a. f. b. s.) : çok mühim (*önemli).

mühim-terîn مُهْمِمْتَرِينَ (a. f. b. s.) : pek (daha, çok, en) mühim (*önemli). (bkz : ehemm).

mühîn مُهْيِن (a. s. hev'n'den) : 1. ihânet eden, hor gören. 2. hor, hakir, alçak. 3. hayın.

mühlet مُهْلَت (a. i.) : bir işin yapılması için verilen zaman; bir işi belli bir zaman için geri bırakma.

mühlik, mühlike مُهْلِك . مُهْلِكَة (a. s. helâk'den) : helâk eden, öldüren, öldürücü. **illet-i mühlike** : öldürücü hastalık.

mühmel مُهْمَل (a. s. heml'den) : 1. ih-mâl edilmiş, boşlanmış, bakılmamış, bırakılmış. 2. a. alfabede : noktasız harf. 3. mânâsız, boş [söz, cümle].

mühmel-âne

mühmel-âne مهملانہ (a. f. zf.) : ehemmiyet veremsizsin, baştan savarcasına.

mühmelât مهملات (a. s. mühmel³ ün c.) : mânâsız, boş sözler.

mühmil مهميل (a. s. heml'den) : ihmâl eden, boşlıyan, bırakmıyan, savsaklıyan.

mühr مهر (f. i.) : mühür; imzâ. **Fekk-i mühr** : bir şeyin mühürünü bozarak açmak.

mühr-i nübüvvet : "Peygamber'in mührü" : **mec.** Hz. Muhammed'in iki omuz başı (kürek) arasındaki et benî.

mühr-i Süleymân : Hz. Süleymân'ın mühründe bulunduğu söylenilen birbirine girmiş iki müselles (*üçgen) şekli.

mühr-bend مهر بند (f. b. s.) : mühürlü.

mühr-dâr مهردار (f. b. s.) : [eskiden] bir dâire veyâ nezâretin resmî mührünü kullanmakla vazîfeli olan kimse; husûsî kalem müdürü.

mühr-dehân مهردهان (a. s.) : 1. ağız mühürü; kapalı. 2. oruçlu.

mühre مهره (f. i.) : 1. bir çeşit yuvarlak şey. 2. cam boncuk. 3. deniz böceği kabuğu. 4. çekiç. 5. anat. omurga kemiği. 6. kâğıt ve sâire cilâlamak için kullanılan billûr top. 7. g. s. altın ve gümüş ezmek için kullanılan ve ekseriyâ yeşimden yapılan ucu kıvrıkça, havan tokmağı gibi bir âlet.

mühre-i zer : Güneş.

mühre-dâr مهره دار (f. b. s.) : mühreli, cilâlı.

mühteci مهتجي (a. i.) : hicveden. (bkz : heccâv).

mühtecîn مهتجن (a. i.) : pek küçük yaşta kocaya verilmiş kız.

mühtedî مهتدي (a. s. hidâyet'den) : ihtidâ eden, hidâyete erişen, İslâm dînini kabûl eden. [müen : "mühtediye" dir].

mühTELİK مهتلك (a. s.). (bkz : mütehâlik).

mühtevir مهتور (a. s.). (bkz : mütehevvir).

mühtezz مهتيز (a. s. ihtizaz'dan) : 1. ihtizâz eden, titreyen. 2. sevingten oynıyan.

mühûd مهود (a. i. mehd'in c.) : beşikler.

mühûr مهور (a. i. mehr'in c.) : mehirlen, evlenirken erkek tarafından verilen nikâh bedelleri.

mühûd مهيد (a. i. mihâd'in c.) : yataklar, döşekler.

müj مش (f. i.) : 1. kirpik. 2. kör duman.

müje مشه (f. i. c. : müj-gân) : kirpik. **Tig-i müje** : kirpiğin kılıncı.

müjde مشده (f. i.) : 1. muştı, sevinç haberi. (bkz : beşâret, büşrâ). 2. hayırlı, sevinçli bir haber getirene verilen bahşîş.

müjde-âver مشده آور (f. b. s.) : müjde getiren, muştucu. (bkz : müjde-res).

müjde-fermâ مشده فرما (f. b. s.). (bkz : müjde-resân).

müjde-gân مشدگان (f. i.) : müjdeye karşılık verilen hediye, bahşîş.

müjde-gâne, müjde-gânî مشدگانه, مشدگانی (f. b. i.) : 1. müjdeye karşı verilen bahşîş. (bkz : müjde-gân). 2. müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

müjde-res مشده رس (f. b. s.) : müjde erıştiren, müjde veren.

müjde-resân مشده رسان (f. b. s.) : muştulu-yan, müjdeliyen, müjde erıştiren.

müjde-resânî مشده رسانی (f. b. i.) : müjdeleyicilik, müjde erıştiricilik.

müjek مشك (f. i.) : kirpikçik.

müjgân مِرْجَان (f. i. müje'nin c.) : 1. kirpikler, kirpik. 2. kadın adı.

mükâ'ab مَكْعَب (a. s. ve i.) : geo. mikâp, küb, fr. cube.

mükâbele مَكَابِلَه (a. i.) : huk. satılık olan komşu evinin satın alınmasını tehir ederek satıldıktan sonra şüf'a yoluyla müşteriden alma.

mükâbere مَكَابِرَه (a. i. kibr'den) : sözü-nün mânâsız ve kendinin haksız olduğunu bildiği halde ağır kalabalığı ile karşısındakini susturuya çalışma; kendini büyük görme.

mükâfaha مَكَاْفِه (a. i.) : yüzyüze gelme; karşılaşma; savaşma.

mükâfât مَكَاْفَات (a. i. kifâyet'den) : 1. berâberlik. (bkz : müsâvât). 2. bir hizmet ve iyiliğe karşı edilen iyilik. 3. çalışan talebeye hocasının verdiği takdir, beğenme kâğıdı.

mükâfât-ı nakdiyye : para mükâfâtı.

mükâfâten مَكَاْفَاْتَه (a. zf.) : mükâfât, kar-sılık olarak.

mükâfele مَكَاْفِلَه (a. i.) : birbirine kefil olma.

mükâfi مَكَاْفِي (a. s. kifâyet'den) : berâ-ber, *eşit. (bkz : müsâvî). **Kat'ı mükâfi** : geo. parabol, fr. parabole.

mükâfil مَكَاْفِل (a. s.) : birbirini koru-mayı birbirine yardım etmeyi taahhüt edenlerden her biri.

mükâhhal مَكَاْحْهَل (a. s. kühl'den) : sür-meli, sürme çekilmiş [göz].

mükâlebe مَكَاْلِبَه (a. i. kelb'den) : dalaş-ma [köpekler gibi].

mükâleme مَكَاْلِمَه (a. i. kelâm'dan. c.) : mükâlemât) : 1. konuşma. 2. antlaşma [devlet arasında]. (bkz : muhâvere, müzâkere).

mükâlemât مَكَاْلِمَات (a. i. kelâm'dan. mü-kâleme'nin c.) : konuşmalar.

mükârât مَكَاْرَات (a. i.) : kirâ ile tutma, kirâya verme.

mükârehe مَكَاْرِهَه (a. i.) : tikslenme.

mükâreme مَكَاْرِمَه (a. i.) : kerem, elâçık-lığı, azizlik husûsunda yarışma.

mükârî مَكَاْرِي (a. i. kirâ'dan) : mekârî, katırcı, kirâ ile hayvan işleten.

mükârî-i müflis : huk. [eskiden] parası ve hayvan tedârikine kudreti olmadığı halde kirâlık binek veyâ yük hayvanım vardır diye yolcuları aldatarak paralarını alan kimse.

mükâsefe مَكَاْشِفَه (a. i. keşf'den) : 1. tas. hakikat ehline Allah sırlarının görünmesi, kendileri Allah nûrunu görmeleri. 2. meydana çıkarma.

mükâşif مَكَاْشِف (a. s. keşf'den) : mükâ-şefede bulunan. (bkz : mükâsefe).

mükâteb مَكَاْتِب (a. s.) : huk. [eskiden] tamamladığı zaman azâdedilmek üzere bedele bağ-lanan köle. [müen. : mükâtebe].

mükâteb-i me'zun : huk. [eskiden] ticârete me'-zun olan memlûkû kitâbete kesme. [bu câizdir. Şu kadar var ki memlûk borçlu bulunduğu takdirde guremâ kitâbeti reddedebilirler].

mükâtebet-ül-mükâteb : huk. [eskiden] mükâ-teb'in kendi kölesini kitâbete kesmesidir ki bu muvâzaa kabîlinden olduğundan câizdir.

mükâtebet-ül-vasî : huk. [eskiden] vasîsinin vesâyeti altındaki yetîme âit memlûkû kitâbete kesmesi.

mükâtebet-üs-sagîr : huk. [eskiden] henüz bâliğ olmıyan rakîkın kitâbete kesilmesi.

mükâtebât مَكَاْتِبَات (a. i. mükâtebe'nin c.) : mektuplaşmalar, yazışmalar.

mükâtebe مَكَاْتِبَه (a. i. ketb'den. c.) : mükâtebât) : mektuplaşma, yazışma.

mükâteme مَكَاْتِمَه (a. i. ketm'den) : gizleme.

mükâtib مَكَاْتِب (a. s. ve i. ketb'cen) : 1. mektup yazan, mektuplaşan. 2. kölesini kitâbete kesmiş olan mevlâ.

mükâvaha مڪاوحه (a. i.) : üstün gelme, altetme [savaşta].

mükâyede مڪايد (a. i. keyd'den) : hile tertip etme, düzen düzme.

mükâyele مڪايله (a. i.) : sözle, işle karşılığına karşılık verme.

mükâyese مڪايسه (a. i.) : akıl ve zariflikte çokluk iddiâsında bulunma.

mükâzebe مڪاذبه (a. i. kezb'den) : yalan söyleme [karşılıklı].

mükebbire مڪبیره (a. i.) : büyük câmilerde müezzinlerin son cemaat yerlerinde namaz kılan halka imamin tekbirlerini tekrarlamak üzere bulunduğu çıkıntılı balkon.

mükedder مڪدر (a. s. keder'den) : 1. bulandırılmış, bulanık. **Mâ-i mükedder** : bulanık su. 2. tekdîr edilmiş, azarlanmış. 3. kederli, üzüntülü, tasalı.

mükedder-âne مڪدرانه (a. f. zf.) : mükedder olana yakışacak yolda.

mükeddir مڪدر (a. s. keder'den) : 1. bulandıran. 2. keder veren.

mükeffen مڪفن (a. s. kefen'den) : tekfin edilmiş, kefene sarılmış.

mükaffer مڪفر (a. s.) : iyilikleri inkâr edilip kendisine şükr olunmayan adam.

mükellâ' مڪلا (a. i.) : 1. sâhil, nehir kenarı. 2. yanaşılır kıyı.

mükelleb مڪلب (a. s.) : bukağı ve benzeri şeylerle bağlı.

mükellef مڪلف (a. s. külfet'den. c. : mükellefin) : 1. bir şeyi yapmaya, bir şeyi ödemeye mecbûr olan. 2. külfetle süslenmiş, mükemmel şekilde hazırlanmış olan.

mükellefin مڪلفين (a. s. mükellef'in c.) : bir şeyi yapmak, bir şeyi ödemek zorunda bul-

nanlar. **Ef'âl-i mükellefin** : farz, vâcip, sünnet, müstahab, mubah, mekruh, müfsid, haram.

mükellefiyyet مڪلفيت (a. i.) *yüküm, mec-bûriyet, yapmaktan kaçınılamayan iş veyâ bir işi yapmaktan kaçınılamama hâli'.

mükellel مڪلل (a. s. ikil'den) : 1. taçlı, taç giymiş, başında taç bulunan. 2. süslü, parlak. (bkz : müzeyyen).

mükemmel مڪمل (a. s. kemâl'den) : 1. kemâle erdirilmiş, kemâl bulmuş, tekâmîl, tam, olgun, kusursuz, eksiksiz. 2. güzel, âlâ.

mükemmelen مڪملا (a. zf.) : mükemmel olarak.

mükemmil مڪمل (a. s. kemâl'den) : ik-mâl eden, tamamlayan, tamamlayıcı.

mükênâ' مڪناه (a. s. mekân'ın c.) : 1. oturanlar, yerleşenler. 2. iktidar ve vakar sâhipleri.

mükennâ مڪنى (a. s. künye'den) : künyelenmiş, künyeli.

mükennef مڪنف (a. s.) : etrâfı sınır-lanmış.

mükerrrem مڪرم (a. s. kerem'den) : 1. mühterem, aziz, sayın, saygıdeğer, sayılan; ululan-dırılan, hürmet ve ta'zime erişmiş. 2. i. erkek ve kadın adı. **Mekke-i mükerreme** : azîz Mekke şehri.

mükerreman مڪرماً (a. zf.) : ikrâm ile; saygı ile.

mükerrer مڪرر (a. s. kerr'den. c. : mükerrerât) : tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar alınmış.

mükerrerât مڪررات (a. i. mükerrer'in c.) : mükerrer, tekrarlanmış şeyler.

mükerreren مڪرراً (a. zf.) : tekrar olarak, bir daha.

mükerrir مڪرد (a. s. kerr'den) : 1. tek-râr eden. 2. huk. birden çok suç işliyen.

mükesser مکسر (a. s. kesr'den) : teksîr edilmiş, kırılmış, kırık. **Cem'-i mükesser** : a. gr. kaideye uymıyan, kaide ile yapılmıyan cemiler.

mükessib مکسب (a. s. kesb'den) : teksîr beden, kazandıran.

mükessif مکشف (a. s. kesâfet'ten) : ke-sîf hâle koyan, koyulaştırın.

mükessife مکشنة (a. s. kesâfet'ten) : fiz. kondansatör, içine elektrik enerjisi yığılan âlet, fr. **condensateur**. (bkz : miksefe).

mükessir مکسر (a. s. kesr'den) : teksîr eden, kıran.

mükevkeb مكوکب (a. s. kevkeb'den) : yıldızlı.

mükevven مكوون (a. s. kevn'den. c. : mü-kuvvenât) : tekvîn edilmiş, yapılmış, meydana getirilmiş, yaratılmış.

mükevvenât مكوونات (a. i. mükevven'in c.) : mahlûkların, *yaratıkların hepsi. (bkz : kâinât, mevcûdât).

mükevver مكوور (a. s. kevr'den) : sarılmış [sarık].

mükevvin مكوون (a. s. kevn'den) : tekvîn eden, yapan, meydana getiren, yaratan, fr. **créateur**.

mükeyyes مکيس (a. s.) : keselenmiş, kese şeklinde toplanıp kalmış şey.

mükeyyif مکيف (a. s. keyf'den) : keyif verici, neşelendirici; sarhoşluk veren [şey].

mükeyyifât مکيفات (o. i. keyf'den) : keyif veren, sarhoşluk getiren ve tiryâkilik kabilinden olan şeyler. [yapma kelimelerdendir].

mükezzib مکذب (a. s. kizb'den) : tekzîl beden, yalanlıyan, yalancı çıkaran [birini, bir haberi].

mükfehirr مکفهر (a. s.) : 1. asık suratlı [adam]. 2. i. üstüste yığılmış karabulut.

mükhûle مکحله (a. i. c. : mekâhil) : sürme kutusu. (bkz : sürmedân).

mükibb مکب (a. s. kebb'den) : bir şeyin üzerine düşüp gayretle çalışan.

mükid مکد (a. s.) : zahmeti ihtiyarla bir işte çalışan.

mükrâ مکرا (a. s.) : kirâya verilen eş-yâ. (bkz : mükterâ, müstekrâ).

mükreh مکرد (a. s. kerh'den) : zorlanan [kimse].

mükrehen مکرها (a. zf.) : zorla.

mükreh-ün-aleyh مکرد عليه (a. b. i.) : bir kimsenin işlemek üzere icbâr edildiği iş.

mükreh-ün-bih مکرد به (a. b. i.) : ikrahta korkuyu gerektiren şey.

mükrem مکرم (a. s. kerem'den) : ikrâm olunmuş, ağırılanmış.

mükri مکرى (a. s.) : (bkz : mükârî).

mükrih مکرد (a. s. kerh'den) : ikrâh eden, zorlıyan.

mükrim, mükrim مکرم , مکرمه (a. s. kerem'den) : 1. ikramcı, ikrâm eden, edici; ağırılıyan, ağırılayıcı; misâfirsever. (bkz : mihmân-nüvâz). 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mükrim-âne مکرمانه (a. f. zf.) : ikrâm ederek, ağırılıyarak; misâfirseverlikle.

müksif مکشف (a. s.) : kalınlaştırıcı; tortu çöktürücü.

müksir مکثر (a. s. kesret'den) : 1. ik-sâr eden, çoğaltan. 2. çok mala sâhip olan.

müktefi مكتفى (a. s. kifâyet'den) : ikti-fâ eden, kâfi, yeter bulan. (bkz : kani').

müktehil مكتحل (a. s. kuhl'den) : ikti-hâl eden, sürme çeken [gözlerine].

mükterâ

mükterâ مکترا (a. s.) : kirâya verilen eşyâ. (bkz : müktrâ, müstekrâ).

mükteri مکتري (a. s.) : iktirâ eden, kirâ ile tutan. (bkz : müste'cir, müstekrî).

mükterib مکترب (a. s. iktirâb'dan) : iktirâbeden, gamlı, tasalı, kaygılı.

mükteseb, müktesebe مکتسبه (a. s. kisb'den. c. : müktesebât) : iktisâbolunmuş, kazanılmış, edinilmiş, elde edilmiş. **Hakk-ı mükteseb** : kazanılmış hak, **Ma'lûmât-ı müktesebe** : kazanılmış, edinilmiş mâlûmat.

müktesebât مکتسبات (a. i. mükteseb'in c.) : edinilen bilgiler.

müktesebât-ı ilmiyye : ilim kazancı.

müktesib مکتسب (a. s. kisb'den) : iktisâ-beden, kazanan, edinen; elde eden.

mükinn مکتن (a. s.) : iktinân eden, gizlenen, saklanan.

mükûr مکور (a. i. mekr'in c.) : hileler, düzenler, dubârâlar.

mükûs مکوس (a. i. meks'in c.) : öşür-ler, bağlar, vergiler ve bunları cibâyât etmeler.

mülâabe ملاعبه (a. i. la'b'dan) : oynaşma, oynayıp eğlenme. (bkz : mübâale).

mülâane ملاعنه (a. i.). (bkz : mübâhele).

mülâbese ملايسه (a. i. lebs'den) : 1. bir-birine benzeyen iki şeyin birbirinden ayırdedilemi-yerek karıştırılması. 2. münâsebet, yakınlık. ["mülâbeset" şeklinde de kullanılır].

mülâbis ملايس (a. s. lebs'den) : 1. kari-şan. 2. münâsebet kuran; yakınlık gösteren.

mülâemet ملائمت (a. i. le'm'den). (bkz : mülâyemet).

mülâhaza ملاحظه (a. i. lâhz'den. c. : mü-lâhazât) : 1. dikkatle bakma. 2. iyice düşünme. 3. düşünce.

mülâhazât ملاحظات (a. i. mülâhaza'nın c.) : düşünceler.

mülâhham ملحم (a. s. lâhm'den) : etli, şişman, semiz. [yapma kelimelerdendir].

mülâhhas ملخص (a. s.) : telhîs edilmiş, hulâsâsı (*özeti) çıkarılmış.

mülâhık ملحق (a. s. lâhk'dan) : bitişik, yapışık.

mülâhid ملحد (a. s. c. : mülâhide) : hak mezhepten bâtil mezhebe kayan.

mülâib ملاعب (a. s. lû'b'dan) : oynayan, oynayan.

mülâim ملائم (a. s. le'm'den). (bkz : mülâyim).

mülâkat ملاقت ("ka" uzun okunur. a. i. lika'dan) : 1. kavuşma; buluşma; birleşme. 2. görüşme.

mülâkî ملاكى (a. s. lika'dan) : buluşan, kavuşan; görüşen.

mülâkkab ملقب (a. s. lâkab'dan) : telkibolunmuş, lâkablanmış, lâkablı.

mülâm ملام (a. i.) : azarlama, azar. (bkz : itâb).

mülâmese ملايسه (a. i. lems'den) : lems etme, el ile tutma, yoklama; birbirine dokunma. (bkz : temâs).

mülâsaka ملاصقه (a. i.) : 1. iltisâk etme, bitişme, yapışma. 2. ulaşma, yanaşma.

mülâsık ملاصق (a. s. lûsûk'dan) : ilti-saklı, bitişik, yapışık; yanyana bulunan.

mülâtafa ملاطفه (a. i. lûtf'dan. c. : mü-lâtafât) : 1. lâtife etme, şakalaşma. 2. lûtfetme, güzel muâmele.

mülâtafât ملاطفات (a. i. mülâtafa'nın c.) : lâtime etmeler, şakalaşmalar.

mülâtama ملاطمة (a. i.) : şamarlaşma, tokatlaşma.

mülâtîf ملاطف (a. s.) : lâtime eden, edici.

mülâtîf, mülâtîffa ملطف , ملطفة (a. s. lûtf'dan) : 1. taltîf eden, bir iyilikle gönül alan. 2. hek. yumuşatıcı [ilâç]. (bkz : müleyyin). **Edviye-i mülâtîffa** : yumuşatıcı ilâçlar.

mülâtîfât ملطفات (a. s. mülâtîff'nin c.) : yumuşatıcı ilâçlar.

mülâveme ملاومة (a. i.) : birbirini çekiştirme.

mülâyemet ملايعة (a. i. le'm'den) : 1. uygunluk. (bkz : muvâfakat). 2. yumuşak huyluluk, yavaşlık. 3. bağırsakların yumuşaklığı [kabz'ın zıddı].

mülâyenet ملاينت (a. i.) : lînet, yumuşaklık.

mülâyim ملايم (a. s. le'm'den) : 1. uygun. (bkz : muvâfik). 2. yumuşak huylu, yavaş [kimse]. 3. peklîği olmıyan. 4. i. erkek adı.

mülâzeme ملازمة (a. s.) : lüzumlu, gerekli; ayrılmaz.

mülâzemet ملازمت (a. i. lüzûm'dan) : 1. bir yere veyâ kimseye sınırsız bağlanma. 2. gidip gelme. 3. bir işle devamlı meşgul olma. 4. staj görme.

mülâzemeten ملازمة (a. zf.) : mülâzım² olarak, staj görerek, maaşsız, aylıksız.

mülâzık ملاذق (a. s.) : yapışmış; yapışmış olma. (bkz : mülâsık).

mülâzım ملازم (a. s. lüzûm'dan. c. : mülâzımîn, mülâzımân) : 1. bir yere veyâ kimseye sarılıp ayrılmıyan, tutunup kalan. 2. i. stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen. 3. i. ask. *teğmen.

mülâzım-ı evvel : ask. *üsteğmen.

mülâzım-ı sâni : ask. *teğmen.

mülâzımân ملازمان (a. s. mülâzım'ın c.) : (bkz : mülâzımîn).

mülâzımîn ملازمين (a. s. mülâzım'ın c.) : 1. bir yere tutunup kalanlar, bir kimseye sarılıp ondan ayrılmıyanlar. 2. i. stajyerler, bir yere maaşsız olarak gidip gelenler. 3. i. ask. *teğmenler.

mülâzime ملازمة (a. i.) : müz. peşrev, saz semâîsi, oyun havaları gibi saz eserlerinden, her hânenin sonunda tekrarlanan, aynı nağme cümlelerinden yapılmış kısım.

mülcem ملجم (a. s.) : gemli, yularlı.

mülci ملجي (a. s.) : ilcâ eden, zorlayan, zorla yaptıran.

mülebbes ملبس (a. s. lebs' ve libs'den) : 1. giyilmiş. 2. iltibaslı, karışık.

müleffaka ملفقة (a. i.) : 1. *seçmeciler, fr. Les électionnaires. 2. s. düzme, sahte. 3. yaldızlı söz.

müleffef ملفف (a. s. leff'den). (bkz : melfûf).

mülêkâ ملكا (a. i. melîk'in c.). (bkz : melîk).

mülemma' ملمع (a. s. lem'den) : 1. telmî' edilmiş, parlak. (bkz : revnak-dâr). 2. 'alaça, renk renk. 3. (i. ed. : c. mülemmaât) bir kısmı türkçe, bir kısmı arapça veyâ farsça söylenmiş olan manzûme. 4. bulaşmış, sıvanmış. **Mürg-i mülemma-beden** : Güneş.

mülemma' şemse : g. s. ciltli kitaplarda kabın ortasında bulunan şemse ile köşebentlerin arası tezhiple doldurulmuş ise bu çeşit şemseye verilen bir ad.

mülemmaât ملمعات (a. i. mülemma'ın c.) : bir kısmı türkçe, bir kısmı arapça veyâ farsça söylenmiş olan manzûmeler.

mülemma'-kâr ملمعكار (a. f. b. s.) : mürâyî, riyâkâr.

mülessen ملسن (a. s.) : ucu dil şeklindeki mahrûf.

mülevven

mülevven ملون (a. s. levn'den) : 1. renkli, renk renk, türlü türlü. (bkz : reng-â-reng). 2. boyalı, boyanmış. **Sem-i mülevven** : psik. renkli işitme, fr. **audition colorée**.

mülevves ملوث (a. s. levs'den) : 1. telvîs edilmiş, kirli, pis. 2. intizamsız, karışık.

mülevvin ملون (a. s. levn'den) : 1. telvîn eden, renk veren. 2. boyayan.

müleyyen ملين (a. s. lînet'den) : telyîn edilmiş, yumuşatılmış.

müleyyin ملين (a. s. lînet'den) : tel-yîn eden, lînet veren, yumuşatan, yumuşatıcı. (bkz : mülâttif?).

mülga ملغى ("ga" uzun okunur. a. s. lağv'dan) : ilga olunmuş, lağvedilmiş, kaldırılmış.

mülhak ملحق (a. s. lühûk'dan) : 1. ilhâk edilmiş, sonradan takılmış, katılmış. 2. i. bir asker karargâhında emîr subayı yardımcısı.

mülhakat ملحقات ("ka" uzun okunur. a. i. mülhak'ın c.) : 1. katmalar, ekler. 2. bir merkeze bağlı olan yerler. (bkz : muzâfât).

mülhem ملهم (a. s. lehm'den. c. : mül-hemûn) : ilhâm edilmiş, [birinin] içine doğmuş.

mülhem ü belîğ : ilhâm edilmiş ve güzel, iyi ifâde edilmiş.

mülhemûn ملهمون (a. s. ilhâm'dan. mül-hem'in c.) : ilhâm olunanlar, içe doğanlar : **El-mülûkü mülhemûn** : pâdişahlar, ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir.

mülhid ملحد (a. s. lâhd'den. c. : melâhide, mülhidîn) : Allah'ı inkâr eden, dinsiz, îmansız.

mülhidîn ملحدين (a. s. lâhd'den, mülhid'in c.) : Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, îmansızlar. (bkz : melâhide).

mülhid-âne ملحدانه (a. f. zf.) : dinsiz, îmansızcasına.

mülhik ملحق (a. s.) : ilhâk eden, katan.

mülhim ملهم (a. s. lehm'den) : ilhâm eden, [birinin] içine doğduran. [mülen. : mül-hime].

mülimme ملهه (a. i.) : felâket.

mülk ملك (a. i. c. : emlâk) : 1. ev, dükkân, arâzî gibi taşınmaz ve gelir getiren mal. (bkz : gayr-i menkûl). 2. bir devletin ülkesi. **Dâr-ül-mülk** : paytaht, başşehir. 3. vakıf olmayıp doğrudan doğruya- birinin malı olan [toprak veyâ akar, yapı]. (bkz : milk). **Nefy-i mülk** : fık. bir kimse malını başkasına bağışlama.

mülk-i mukayyed : huk. irs ve şirâ gibi mülk sebeplerinden biriyle takyîd ve beyân olunan mülkiyet.

mülk-i mutlak : huk. irs ve şirâ gibi mülk sebeplerinden biriyle takyîd ve beyân edilmeyen mülkiyet.

mülk-i saâdet : saâdet ülkesi.

mülk-i suhan : söz ülkesi, şiir diyârı.

mülk-i yemin : fık. bir kimsenin temellükünde bulunan köle ve câriye.

mülk-dâr ملكدار (a. f. b. s.) : pâdişah.

mülk-dârâne ملكدارانه (a. f. zf.) : pâdişâha yaraşır yolda.

mülk-dârî ملكدارى (a. f. b. i.) : pâdişahlık.

mülket ملكت (a. i.) : ülke.

mülket-i Osmâniyye : Osmanlı ülkesi.

mülk-gîr ملكگیر (a. f. b. i.) : hükümdar.

mülki ملكى (a. s.) : 1. bir ülkeye âit, ülke ile ilgili. 2. ülke idâresine âit, onunla ilgili. 3. asker ve sarıklı sınıfının dışındaki me'murlar. (bkz : milki).

mülkiyye ملكيه (a. i.) : asker ve sarıklı sınıfının dışındaki me'murlar sınıfı. **Mekteb-i mülkiyye** : *Siyasal Bilgiler Okulu, idâre me'muru yetiştirmek üzere kurulmuş olan mektep.

mülkiyyet ملكيت (a. i.) : mülk sâhipliği.

müllâk ملاك (a. s. mâlik'in c.). (bkz : mâlik).

mülsak ملصق (a. s.) : ilsâk edilmiş, bitleştirilmiş, kavuşturulmuş.

mültebis ملتبس (a. s. lebs'ten) : iltibaslı, benziyen, başka bir şeyden ayırdedilemez. **fels. fr. confus.**

mültecâ ملجى (a. s. lec'den) : ilticâ edilecek, sığınılacak yer. (bkz : melce', penâ-gâh, melâz).

mülteci ملجى (a. s. lec'den) : ilticâ eden, yabancı diyardan gelip sığınan.

mültefet ملتفت (a. s. left'den) : 1. iltifat edilmiş, bakılmış. 2. güler yüz gösterilmiş, hoş davranılmış. 3. ehemmiyet verilmiş.

mülteff, mülteffe ملتف ، ملتفه (a. s.) : birbirine sarılmış, karışmış. **Eşcâr-ı mülteffet-ül-ag-sân** : bot. dalları birbirine karışmış ağaçlar; **fels. fr. concomitant.**

mültefit ملتفت (a. s. left'den) : 1. iltifat eden, yüzünü çevirip bakan. 2. güler yüz gösteren, hoş davranan. 3. ehemmiyet veren.

mültefit-âne ملتفتانه (a. f. zf.) : mültefitçe, iltifatlılıkla.

mültehi ملتهى (a. s. lihye'den) : sakalı çıkmış olan genç.

mültehib ملتهب (a. s. lehb'den) : 1. iltihâbetmiş, alevlenmiş, tutuşmuş. 2. iltihaplı, şişmiş, kızarmış.

mültehif ملتحف (a. s.) : yorgan gibi bir şeye bürünüp sarılan.

mültehif ملتحف (a. s.) : 1. alevli. 2. mec. kederle yanan, çok üzgün.

mültehik ملتحق (a. s. lühûk'dan) : ilhâk etmiş, ilhâk olunmuş, katılmış.

mülteim ملتئم (a. s. le'm'den) : iltiyâm bulan, onulan, iyileşen [yara]. (bkz : iltiyâm-pezîr).

mülteka ملتقى ("ka" uzun okunur. a. s. lika'dan) : kavuşak, kavuşma; buluşma; birleşme yeri.

mülteka-l-ebhûr : coğr. 1) denizlerin kavuşup birleştiği yer; 2) İslâm fıkına âit ünlü eser.

mülteka-yi neseb ("ka" uzun okunur) : fer. iki veyâ daha çok kimsenin neseplerinin birleştiği şahıs.

mültekim ملتكيم (a. s. lâkm'den) : iltikam eden, yutan.

mültekim-âne ملتقمانه (a. f. zf.) : yutarcasına.

mültekıt ملتقط (a. s. lâkt'dan) : iltikat eden, yerden alan; toplayan.

mülteki ملتقى (a. s. lika'dan) : iltika eden, kavuşan; birleşen; buluşan.

mültemes ملتمس (a. s. lems'den. c. : mültemesât) : iltimaslı, kayırılan.

mültemesât ملتسمات (a. s. mültemis'in c.) : iltimaslılar, kayırılanlar.

mültemi' ملتئم (a. s. lem'den) : iltimâ eden, parıldayan; parlayan.

mültemis ملتسم (a. s. lems'den. c. : mültemisîn) : iltimas eden, kayıran.

mültemisîn ملتسمين (a. s. mültemis'in c.) : iltimas edenler, kayıranlar.

mültesem ملتسم (a. s.) : öpülür.

mültesik ملتصق (a. s. lûsûk'dan) : 1. bitişik, yapışık. 2. birbirine bağlanmış.

mültesik-ül-esbâ' : zool. iki parmağı bitişik olan kuşlar.

mültesik-ül-vüreyka-i tüveyciyye : bot. bitişik *taçyapraklılar.

mültesim ملتسم (a. s.) : yaşmaklı.

mültevi ملتوى (a. s. leviy'den) : iltivâ eden, bükülen, sarılan, eğilen; eğrilmiş, eğri bükürü. (bkz : müntavî).

mültezem ملتزم (a. s. lüzûm'dan) : 1. iltizâm olunmuş, lüzumlu, gerekli görülen. 2. kayırılan.

mültezim ملتزم (a. s. lüzûm'dan. c. : mültezimîn) : 1. iltizâm eden, bir şeyi veyâ kimse-

mültezimin

yi lüzumlu sayıp tarafılık gösteren. **2. i.** iltizâmcı, kesenekçi, kesimci, devlete âit bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplayan [eskiden].

mültezimin ملتزمين (a. s. mültezim'in c.) :

1. iltizâm edenler bir şeyi veya kimseyi lüzumlu sayıp tarafılık gösterenler. **2. i.** iltizâmcılar, kesenekçiler, kesimciler. (bkz : mültezim²).

mültezim-âne ملتزمانه (a. f. zf.) : iltizâm edencesine.

mülûhyâ ملوخيّا (a. i.) : bot. mülhiye, ebegümeciye benziyen bir sebze. [yunancadan].

mülûk ملوك (a. i. melik'in c.) : hükümdarlar. (bkz : hükümdâr-ân). **Kelâm-ül-mülûk** mülûk-ül-kelâm : hükümdarların sözü, sözün hükümdarlarıdır.

mülûk-i selâse : astr. Elcebbâr denilen burcun dörtgeni içinde bir sıraya dizilmiş üç parlak yıldızın müşterek ismi, **fr. les Trois Rois**.

mülûk-âne ملوكانه (a. f. zf.) : hükümdar gibi, hükümdara yakışacak yolda. **Zât-ı mülûkâne** : pâdişah.

mülzem ملزم (a. s. lüzûm'dan) : **1.** ilzâm edilen, baskın çıkarak susturulan, susturulmuş kimse [bir bahiste]. **2.** lüzumlu görülmüş, gerektirilmiş.

mülzim ملزم (a. s. lüzûm'dan) : **1.** ilzâm eden, baskın çıkarak susturan, susturucu kimse [bir bahiste]. **2.** lüzumlu gören, gerektiren.

mülzim-âne ملزمانه (a. f. zf.) : sustururcasına, susturuya zorlayarak [sözle].

mülzime ملزومه (a. i.) : masa üzerindeki kâğıdın dağılmaması, uçmaması için üzerine konulan bir âlet.

mümâcede مماجده (a. i.) : övünme.

mümâdehe ممداحه (a. i. medh'den) : övülme hakkı kazanmak husûsunda birbiriyle çekişme.

mümâhade ممداحه (a. i.) övünme.

mümahhas محص (o. s.) : temhîs edilmiş, tecrübe, imtihan edilmiş, sinanmış.

mümâl ممال (a. i.) : bir yana eğilme, meyletme.

mümâlaka ممالقه (a. i.) (bkz : temelluk).

mümâlata ممالطه (a. i.) : iki şâirin ayrı mırâlarla birbirlerine şiir söylemesi.

mümânaat ممانت (a. i. men'den) : menetme, engel olma, önleme.

mümârât ممارات (a. i.) : mücâdele.

mümâresât ممارسات (a. i. mümârese'nin c.) : alışmalar, alışıklıklar, yatkınlıklar, el yatkınlıkları.

mümârese ممارسه (a. i. c. : mümâresât) : alışma, alışıklık, yatkınlık, el yatkınlığı. bkz : meleke).

mümâreset ممارست (a. i. c. : mümâresât). (bkz : mümârese).

mümârete ممارته (a. i.) : uğraşma, çabalaması. (bkz : mücâdele).

mümâsaha مماسحه (a. i.) : birbirine yumuşak hareket etme [sözle].

mümâselet مماثلت (a. i. misl'den) : **1.** benzeme, benzeşme, andırma. **2. fels.** benzeşim, **fr. similitude**. (bkz : müşâbehet). **3. mat.** homoteti, **fr. homothétie**.

mümâsil مماثل (a. s. misl'den) : **1.** benziyen, andıran. (bkz : mânend, müşâbih, nazîr). **2. mat.** homotetik, **fr. homothétique**.

mümâss مماس (a. s. mess'den) : **1.** temâs eden, dokunan, ilişen. **2. geo.** *teğet. **3. trig.** *tangent, **fr. tangent**.

mümâsse مماسه (a. i.) : temâs etme, birbirine değme.

mümâşât ماشات (a. i. meşy'den) : **1.** yoldaşlık, berâber gitme. **2.** suyunca gitme, uysallık gösterme, göz yumma.

mümâtale ماطله (a. i. matl'den) : savsaklama, uzatma [bir işi, vâdeyi, borcu].

mümazaha مُمَازَحَة (a. i.) : şakalaşma.

mümâzaka مُمَازَكَة (a. i.) : dostluk husûsunda riyâ gösterme.

mümâzece مُمَازَجَة (a. i.) : övünme.

mümâzık مُمَازِک (a. s.) : gerçek dost olmıyan [kimse].

mümazzak مُمَزَّک (a. s.) : yırtılmış, parça parça olmuş.

mümecced مُمَجَّد (a. s. mecd'den) : temcidedilmiş, medhedilerek ululanmış, şereflendirilmiş.

mümehhed مُمَهَّد (a. s. mehd'den) : 1. yayılmış, döşenmiş. 2. düzenlenmiş.

mümehhid مُمَهِّد (a. s. mehd'den) : 1. yayan, döşeyen. 2. düzeyliyen.

mümehhil مُمَهِّل (a. s. mehl'den). (bkz : mümhil).

mümellah مُمَلَّح (a. s.) : tuzlu.

mümellek مُمَلَّک (a. s.) : temlik edilmiş, mülk olarak verilmiş.

mümellek-ün-leh : huk. kendisine bir şey temlik olunan, mülk olarak verilen kimse.

mümellik مُمَلَّک (a. s.) : huk. temlik eden, mülk olarak veren kimse.

mümerred مُمَرَّد (a. s.) : 1. yüksek. (bkz : mürtefi'). 2. duvarları yalçın kaya gibi düz binâ.

mümessek مُمَسَّک (a. s. misk'den) : misklenmiş, misk kokulu.

mümessel مُمَسَّل (a. s. mesl'den) : 1. temsil edilmiş, misal getirilmiş, misal olarak söylenmiş. 2. tab'edilmiş, basılmış. (bkz : matbû').

mümessil مُمَسَّسِل (a. s. mesl'den) : 1. temsil eden, benzeten. 2. kitap bastıran, fr. éditeur. 3. i. temsilci, birinin veya bir dâirenin

adına hareket eden. 4. i. aktör. 5. hek. gıdâyı eriterek kan ve et yapan, fr. assimilateur. 6. sınıfta yoklama yapan ve inzibâtı te'min eden talebe.

mümevveh, **mümevvehe** مُمَوِّهَة (a. s. c.) : mümevvehât : hayâlî, görünüşte haklı olan.

mümevvehât مُمَوِّهَات (a. s. mümevveh'in c.) : hayâlî, görünüşte haklı olanlar.

mümevvel مُمَوِّل (a. s. mal'dan) : zengin.

mümeyyez مُمَيَّز (a. s. meyz'den) : temyiz edilmiş, seçilmiş, ayrılmış.

mümeyyiz مُمَيِّز (a. s. meyz'den) : 1. temyiz eden, seçen, ayıran. 2. i. bir dâirede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip. 3. i. imtihanda bulunup talebenin (*öğrenci) bilgisini yoklayan kimse.

mümeyyize مُمَيِّزَة (a. i.) : gr. tırnak. [" "] işareti.

mümhil مُمْهِل (a. s. mehl'den) : mühlet, mehil veren, bekliyen.

mümidd مُمِدَّد (a. s. meded'den) : 1. imdâdeden, yardım eden. 2. temdideden, uzatan, uzatıcı.

mümill مُمِلَّ (a. s. melâl'den) : melâl veren, usandıran, bıktıran. **İtnâb-ı mümill** : ed. usanç verecek kadar sözü uzatma.

mü'min مُؤْمِن (a. s. ve i. emn'den. c.) : mü'minîn, mü'minûn) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, İslâm, Müslüman.

mü'minât مُؤْمِنَات (a. s. i. emn'den. mü'mine'nin c.) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, Müslüman [kadınlar, kızlar].

mü'mine مُؤْمِنَة (a. s. ve i. emn'den. c.) : mü'minât) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, İslâm, Müslüman [kadın, kız].

mü'minin مُؤْمِنِينَ (a. s. ve i. emn'den. mü'min'in c.) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış olanlar, İslâmlar, Müslümanlar. (bkz : mü'minûn). **Emîr-ül-mü'minin** (mü'minlerin emirleri) : İslâm halîfesi.

mü'minûn

mü'minûn مؤمنون (a. s. ve i. emn'den. mü'min'in c.). (bkz : mü'minîn).

mü'mit ميمت (a. s. mevt'den) : imâte eden, öldürücü, öldüren.

mü'mkin ممكن (a. s. mekn. ve mekânet'den. c. : mü'mkinât) : mümkün, olabilir, olabilen.
mü'mkin-ül-vücûd : varlığı mümkün olan.
mü'mkin-ül-vuku' : olağan.

mü'mkinât ممكنات (a. i. mü'mkin'in c.) : olabilen, olabilir şeyler. (bkz : hâdsiyyât).

mümles ملمس (a. s.) : düz.

mümsiha مسح (a. i.) : hattatların ve kâtiplerin kalemîn mürekkebinî silmek için kullandıkları bez.

mümsik ممسك (a. s. mesk'den) : imsâk eden, cimri, eli sıkı. (bkz : bahîl, hasîs).

mümtâz ممتاز (a. s. meyz'den) : 1. imtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. 2. seçkin. 3. i. erkek adı.

mümtâziyyet ممتازية (a. i.) : 1. imtiyazlılık, ayrı, üstün tutulmuşluk. 2. seçkinlik. 3. ed. ifâdenin başka sözlerden farklı ve güzel olması

mümtedd متدد (a. s. medd'den) : imtidâdeden, uzıyan, uzanan, süren; sürekli.

mümtehan ممتحن (a. s. mehn'den) : imtihan edilmiş, denenmiş, sınanmış.

mümtihin ممتحن (a. s. mehn'den) : imtihan eden, deneyen, sınavan.

mümteli متلى (a. s. melâ'dan) : 1. imtilâ eden, mîde dolgunluğuna uğramış. 2. dolu, dolgun; dolmuş.

mümteni' متمتع (a. s. men'den) : 1. imtinâ eden, çekinen. 2. olamaz. (bkz : gayr-i mümkin). 3. mant. *olamazlı.

mümteni-ül-hall : halli, çözülmesi veyâ erimesi güç [şey].

mümteni-ül-husûl : olması mümkün değil, olamaz.

mümteni-üt-tahsil : tahsîli, elde edilmesi mümkün olmayan.

mümtesil متصل (a. s. misl'den) : imtisâl eden, aldığı emre uyan, boyun eğen.

mümtezic متزج (a. s. mezc'den) : 1. imtizâc eden, uyan, uyuyan, uysal, uyuşmuş, bağdaşmış. 2. kaynaşmış.

mümtır مطر (a. s.) : imtâr eden, yağdıran.

müzmâ مضى (a. s. mazâ'dan) : imzâlî, imzâ edilmiş.

müzmî مضى (a. s. mazâ'dan) : imzâ eden, imzâ sâhibi.

münâ منى (a. i. münye'nin c.) : arzu edilen, istenilen şeyler.

münâ'am منعم (a. s. ni'met'den) : nîmetlendirilmiş, refâha ulaşmış.

münâcât مناجاة (a. i. necv'den) : 1. Allah'a duâ etme, yalvarma. 2. Allah'a duâ mevzu'lu manzûme : **Hak taâlâ azamet âleminin pâdşehî *lâmekândır, olamaz devletinin tahtgehi..** gibi.

münâdâ منادى (a. s. nidâ'dan) : 1. nidâ edilmiş, seslenilmiş, çağırılmış. 2. a. gr. başına nidâ harfi getirilmiş olan kelime : **Yâ Alf..** gibi. [burada : **yâ** nidâ harfi, **Alî** münâdâ'dır].

münâdat منادات (a. i.) : bağırışma.

münâdeme مناديه (a. i. nedm'den). (bkz : münâdemet).

münâdemet منادمت (a. i. nedm'in) : nedimlik etme, bir arada bulunup konuşma, eğlenme.

münâdî منادى (a. s. nidâ'dan) : 1. nidâ eden; tellâl. 2. müezzîn. [Kur'an tâbirlerindendir].

mün'adil منعدل (a. s. adûl'den) : in'idâl eden, doğru yoldan sapan, sapmış.

münâdim منادم (a. s. nedîm'den) : nedimlik eden, meclis arkadaşı. (bkz : musâhib).

mün'adim منادم (a. s. âdem'den) : in'idâm eden, yok olan. (bkz : ma'dûm).

münâdimin منادمين (a. s. münâdim'in c.) : nedimler, büyük bir kimseyi hoş söz ve hikâyelerle eğlendirenler.

münâfaka منافقه (a. i. nifâk'dan) : münâfıklık, ikiyüzlülük.

münâfât منافات (a. i. nefy'den) : 1. bir-
birine zıt olma, uymama. (bkz : mugayeret, mu-
hâlefet). 2. fels. fr. exclusion.

münâferât منافرات (a. i. nefret'in c.) : nefret etmeler, sevişmezlikler, soğukluklar [aralarında].

münâferet منافرت (a. i. nefret'den. c.) : münâferât) : nefret etme, sevişmezlik, soğukluk [aralarında].

münâfesât منافسات (a. i. nefis'den. münâfe-
se'nin c.) : çekememezlikler, gizli düşmanlıklar.

münâfese, münâfaset منافسه , منافست (a. i. nefis'den. c.) : münâfesât) : haset, kin, çekeme-
mezlik, gizli düşmanlık.

münâfık منافق (a. s. nifâk'dan. c.) : münâfık(n) : 1. nifak sokan, ikiyüzlülük eden, iki yüz-
lû. (bkz : mürâî). 2. Hz. Muhammed zamanında, kâfirlikte devâm ettiği halde kendisini Müslüman gösteren.

münâfık-âne منافقانه (a. f. zf.) : münâfıklıkla.

münâfıkın منافقين (a. s. münâfık'ın c.) : münâfıklar, ikiyüzlüler.

münâfi منافي (a. s. nefy'den) : zıt, uy-
maz, aykırı. (bkz : mugayır, muhâlif).

münaggas منغص (a. s. gussa'dan) : gus-
salı, kederli, safâsız yaşayışlı.

münaggasan منغصاً (a. zf. gussa'dan) : gussalı, tasalı olarak.

münâh مناح (a. i.) : ağıt yakma.

münâhebe مناهبه (a. i.) : malı, yağma edip kapışma.

münâime مناعمه (a. i.) : naz ve nâm içinde büyüyen kadın.

münâkalât مناقلات (a. i. nakl'den. münâ-
kale'nin c.) : nakil, trafik, ulaştırma işleri.

münâkale مناقله (a. i. nakl'den. c.) : münâkalât) : 1. taşıma. 2. ulaştırma. 3. aktarma. [arapçadaki asıl mânâsı : "sıra ile birbirine fı-
ra, hikâye anlatmak" dır].

münâkasa مناقسه (a. i. noksân'den. c.) : münâkasât) : eksiltme [alışveriş, ihâle gibi iş-
lerde].

münâkasât مناقسات (a. i. naks'den. münâ-
kasa'nın c.) : münâkasalar, eksiltmeler.

münâkaşa مناقشه (a. i. nakş'dan. e.) : münâkaşât) : 1. atışma, çekişme. (bkz : münâzaa).
2. *tartışma, fr. critique. (bkz : mübâhase). 3. mat. *irdeleme.

münâkaşât مناقشات (a. i. münâkaşa'nın c.) : 1. atışmalar, çekişmeler. (bkz : münâzaât).
2. *tartışmalar, fr. critiques. (bkz : mübâhasât). 3. mat. *irdelemeler.

münâkaza مناقضه (a. i. nakz'dan) : iki sözün birbirini tutmaması; bir önceki sözün aksi olan söz.

münâkehe مناكحه (a. i. nikâh'dan. c.) : münâkehât) : nikâhlanma, nikâh kıyışma.

münâkehât مناكحات (a. i. münâkehe'nin c.) : 1. nikâhlanmalar, nikâh kıyışmalar. 2. fıkıh ilmi-
nin nikâhla ilgili olan bahisleri.

münâkere مناکره (a. i.) : kavga. (bkz : nizâ).

münâkız مناقض (a. s. nakz'dan) : nak-
zeden, birbirini tutmıyan. (bkz : muhâlif, zıdd).

mün'akid منقيد (a. s. akd'den) : 1. in'ika-
deden; düğümlemiş, bağlanmış, bağlı. 2. iki ta-
raf arasında resmî olarak kabûl olunmuş. 3. teş-
kil olunmuş. 4. kurulan, içtimâ eden.

mün'akis منكس (a. s. aks'den) : 1. in'ikâs eden, tersine dönmüş, çevrilmiş. 2. bir yere çarpıp geri dönmüş [ışık, ses].

münakkah منقح (a. s. nakh'den) : 1. tenkîh edilmiş, soyulmuş, ayıklanmış, temizlenmiş. 2. en iyisi seçilmiş. (bkz : güzîde, muntehab). 3. idâre maksadiyle fazlası kesilmiş [masraf]. 4. ed. haşıvsız söz.

münakkahiyet منقحیت (a. i.) : 1. so-
yulma, ayıklanma; en iyileri seçilme. 2. ed. ifâde tarzının icâz, itnâb diye ayrılan iki haddinin orta-
sı. Lâfzı, mânâsından çok olmamak üzere söyleme
ve yazma. Meselâ : "Türkiye Büyük Millet Meclisi
Orduları, İlk Hedefiniz Akdenizdir, ileri!- Mustafa
Kemal.." gibi.

münakkas منقص (a. s. noksân'dan) :
tenkîs edilmiş, eksiltilmiş.

münakkaş منقش (a. s. nakş'dan) : 1.
nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli. 2. i. renkli
dokuma motiflerle süslü kumaşların umûmî adı.

münakkat, münakkata منقط , منقطه (a. s.
naket'den) : tenkît edilmiş, noktalanmış, noktalı.
Hurûf-ı münakkata : noktalı harfler.

münakkayât منقیات (a. i. c.) : temizlen-
miş şeyler.

münakkıs منقص (a. s.) : tenkîs eden,
eksiltlen.

mün'am منعم (a. s.) : çok kıymetli ola-
rak büyütölmüş.

mün'amit منعمد (a. s.) : direğe dayanmış.

münâsafa مناصنه (a. i. nisf'dan) : yarı
yariya bölüşme; iki müsâvî parçaya ayırma.

münâsafeten مناصفة (a. zf.) : yarı yariya
bölüşmek sûretiyle, yarı yariya olarak.

münâsaha مناصحه (a. i.) : nasîhatta bu-
lunma, nasîhat.

münâsaha مناصحه (a. i.) : 1. huk. bir vâ-
risin, kendine kalan mirâsı alamadan ölmesi. 2.
[bir çok kimselerin] ortadan kaldırarak birbirleri-
nin yerine geçmeleri.

münâsara مناصره (a. i.) : birbirine yardım
etme.

münâsât مناسبات (a. i.) : unutma. (bkz :
nisyân).

münâsebat مناسبات (a. i. münâsebet'in
c.) : ilgiler, yakınlıklar, ilişkiler; uygunluklar.

münâsebet مناسبت (a. i. nisbet'den) :
1. münâsiplik, uygunluk; ilişik. 2. ilgi, yakınlık,
bağ. 3. yanaşma, vesîle.

münâsib مناسب (a. s. nisbet'den) : 1.
uygun, yerinde 2. yakışık, yaraşık. (bkz : çespân,
şâyeste).

münâşede مناشده (a. i. neşîde'den) : kar-
şılıklı, şiir manzûme söyleme.

münâtaha مناطحه (a. i.) : süsüşme, boynuz-
la vuruşma.

mün'atîf منعطف (a. s. atf'dan) : in'itâf
eden, sapan, bir tarafa doğru dönen, meyillenen,
bir yana yönelen.

münâvebe مناوله (a. i. nevbet'den) : nö-
betleşme, nöbetle iş görme, nöbetleşe.

münâvebeten مناوله (a. zf.) : mü-
nâvebe, nöbet ile, nöbetleşerek.

münâvehe مناوحه (a. i. nevh'den) : avaz
avaz açılma.

münâvele مناوله (a. i. nevl'den) : sunma,
sunuşma, uzatıp verme.

münâvele-i akdâh : kadehleri sunuşma.

münâveme مناولمه (a. i. nevm'den) :
uyku husûsunda yarışma.

münâzaa منازعه (a. i. nez'den. c. : mü-
nâzât) : ağız kavgası, çekişme.

münâzaât منازعات (a. i. münâzaa'nın c.) :

ağız kavgaları, çekişmeler.

münâzara مناظره (a. i. nazar'dan) : 1.

kaideye uygun olarak karşılıklı konuşma. 2. ilmi münâkaşa, ilmi *tartışma. (bkz : ilm-i cedel).

münâzaun-fih فيه منازع (a. b. s.) : hakkın-

da münâzaa olunan, ihtilâflı, dâvâlı, kavgalı. [müen. : "münâzaatün-fihâ" dir].

münâzır منازير (a. s. nazar'dan. c. : mü-

nâzırın) : münâzara, münâkaşa eden, *tartışan.

münâzırın منازيرين (a. s. münâzır'ın c.) :

münâzara, münâkaşa edenler, *tartışanlar.

münâzi' منازع (a. s. nez'den) : nizâ',

ağız kavgası eden, çekişen, kavgacı.

mün'azil منازيل (a. s. azl'den. c. : mün'-

azilîn) : 1. in'izâl eden, ayrılan, elini eteğini çeken. 2. azledilen, me'murluktan çıkarılmış [olan]. (bkz : ma'zûl).

mün'azilen منازيل (a. zf.) : azledilerek,

vazifesinden çıkarılmış olarak.

mün'azilin منازيلين (a. s. mün'azil'in c.) :

1. in'izâl edenler, elini eteğini çekenler. 2. azledilenler, me'murluktan çıkarılanlar. (bkz : ma'zûlîn).

münbagi منبغى (a. s. bugye'den) :

yakışan, lâyıq. (bkz : bercâ, sezâ, şâyân, şâyeste, çespân).

münbais منبئ (a. s. ba's'den) : 1. inbiâs

eden, gönderilen. 2. ilerigelen, doğan. (bkz : mütevellid).

münbasit منبسط (a. s. bast'dan) : 1. in-

hisât eden, yayılan, açılan, genişliyen. 2. şen, gön-lü açık.

münbit منبت (a. s. nebât'dan) :

inbât eden, ekileni güzel yetiştiren, verimli. Gayr-i münbit : verimsiz [toprak].

münceli منجلي (a. s. cilâ'dan) : 1. in-

cilâ eden, parlayan, parlak. Seyf-i münceli : parlak kılıç. 2. meydanda, beshelli olan.

müncemid منجمد (a. s. cümûd'dan) :

1. incimâdetmiş, donmuş, donan, donuk. 2. buz hâlinde olan. (bkz : yah-beste).

müncerr منجر (a. s. cerr'den) : 1. bir

tarafa çekilip sürüklenen, sürülen, kayıp bir-tarafa giden. 2. varıp sona eren. 3. neticelenen.

müncez منجز (a. s.) : incâz edilmiş,

sözü yerine getirilmiş.

müncezib, müncezibe منجذب ، منجذبه

(a. s. cezb'den) : incizâbeden, beriye çekilen. Mevâdd-ı müncezibe : cezbolunan, çekilen maddeler.

müntezir منتظر (a. s.) : kesilen. (bkz :

münkâtı').

münci منجي (a. s. necât'dan) : incâ eden,

kurtaran. (bkz : halâşkâr).

münci-i a'zam (en büyük kurtarıcı) : Atatürk.

münciz منجز (a. s.) : incâz eden, sö-

zünü yerine getiren.

mündefi' مندفع (a. s. def'den) : indifâ

etmiş, geçmiş, atlatılmış, savuşturulmuş [hastalık, harb, sıkıntı v.b..]

mündefiât مندفعات (a. i. c.) : hek. yara-

lardan çıkan cerahat, irin v.b.. gibi şeyler.

mündekk منداك (a. s.) : düz, düzleşmiş.

mündell مندلل (a. s.) : 1. yol gösteril-

miş, kılavuzluk edilmiş. 2. i. akma, kabarma [su hakkında].

mündemic مندمج (a. s. dümûc'dan) : 1.

indimâceden, dürürlük sarılan, içine yerleşen, içi-ne sokulmuş. (bkz : münderic). 2. fels. *içkin, fr. immanent.

münderic, münderice مندرج ، مندرجه

(a. s. derc'den) : indirâceden, içinde bulunan, yer almış [içinde]. Mevâdd-ı münderice : içinde bu-lunan maddeler.

mündericât مندرجات (a. i. münderic'in c.) :

içindekiler [kitap, gazete, mecmûa gibi şeylerin].

münderis, münderise مدرسه (a. s. dürüs'dan) :

eseri, izi, nişanı kalmamış. **Evkaf-ı münderise** : eseri kalmamış vakıflar.

münderisât مدرسات (a. s. münderis'in c.) : yıkılıp mahvolmuş olan [harâbeler].

mündib مندب (a. s.) : yarayı onduran ilâç.

münebbih, münebbihe منبه (a. s. nebeh'den) : 1. tenbîh eden, uyandıran; uykudan kaldıran. 2. dalgınlıktan kurtaran. 3. uyuşukluğu gideren. **Edviye-i münebbihe** : hek. tenbih edici, uyuşukluğu giderici ilâçlar, **fels. fr. stimulus**.

münebbihât منبهات (a. i. münebbihe'nin c.) : tenbîh edici, uyarıcı, uyuşukluğu giderici ilâçlar.

münecces منجس (a. s.) : mundar, kirli, pis. (bkz : mülevves, nâ-pâk).

müneccî منجى (a. s. necât'dan) : kurtarıcı. (bkz : halâskâr).

müneccim منجم (a. s. ve i. necm'den. c. : müneccimîn) : 1. yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, yıldız falına bakan kimse, falcı. 2. **astrologie** ile uğraşan kimse, **fr. astrologue**.

müneccim-âne منجمانه (a. f. zf.) : münec-cime yakışacak şekilde.

müneccimîn منجمين (a. s. ve i. müneccim'in c.) : 1. yıldız falına bakanlar. 2. **atrologie** ile uğraşanlar, **fr. astrologues**.

müneddeb مندب (a. s. nedbe'den) : ivileşmiş, onulmuş, kapanmış [yara].

münekkâ منق (a. s.) : temizlenmiş.

münekker منكر (a. s. nekr'den) : 1. tenkîr edilmiş, bilinmiyen, belli olmiyan bir şeye delâlet eden. [muarref'in zıddı]. 2. bkz : münkir²).

münekkes منكس (a. s.) : başaşağı edilmiş.

münekkid منقذ (o. i.) : tenkidci. (bkz : müntekid).

münekkî منقى (a. s.) : temizleyici.

münekkib منكب (a. s.) : inkılâbeden, kapanan, yüzüstü düşen.

münessak منسق (a. s.) : 1. pek düz. 2. sıralı dizilmiş.

münessim منسم (a. s.) : 1. ruh, hayat veren; Allah. 2. köle azâdeden. 3. lâyük olana maaş bağliyan kimse.

münevver منور (a. s. nûr'dan) : 1. ten-vîr edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış; ışıklı. 2. *aydın [kimse]. 3. 1. kadın adı.

münevveriyet منوريت (a. i. nûr'dan) : münevverlik, aydınlık.

münevveriyet-i efkâr : fikir aydınlığı.

münevvim منوم (a. s. nevm'den) : hek. tenvîm eden, uyutan, uyku veren, uyutucu [ilâç]. [zıddı : münebbih].

münevvir منور (a. s. sûr'dan) : ten-vîr eden, nurlandıran, parlatan, aydınlatan.

münezzeh منزه (a. s. nezâhat'den) : tenzîh edilmiş, temiz, arı; uzak. (bkz : tenzîh).

münezzel منزل (a. s. nüzûl'den). (bkz : münzel).

münezzil منزل (a. s. nüzûl'den). (bkz : münzil).

münfail منفعل (a. s. fi'l'den) : 1. infîâl eden, gücenen, gücenmiş. yüreğine işlemiş, alınmış. 2. **fels. *edilgin, fr. passif. 3. kim. *edingin; fr. passif**.

münfailen منفعلاً (a. zf.) : münfail olarak, gücenerak, alınarak. (bkz : münkesiren²).

münfail-âne منفعلاًنه (a. f. zf.) : münfail-cesine, gücenmiş olarak, alınmış olarak.

münfasılîn منفصلين (a. s. münfasıl'ın c.).
(bkz : munfasıl).

münfecir منفجر (a. s.) : 1. inficâr eden, açılan, söken. 2. yerden kaynayıp akan.

münfedj منفدى (a. s.) : bedel verilip kurtarılan esir.

münfehim منقسم (a. s. fehm'den) : infihâm eden, anlaşılan, kavranılan.

münfekk منك (a. s. fekk'den) : infikâk eden, ayrılan, ayrılmış, çıkmış; sökülmiş. **Gayr-i münfekk** : ayrılmaz, bitişik. (bkz : muttasıl²).

münfelik منفلق (a. s. felâk'dan) : infilâk eden, açılan, yayılan.

münferic, münferice منفرج (a. s. ferc'den) : infirâceden, arası geniş, açık olan; iki tarafı birbirinden uzak. **Zâviye-i münferice** : geo. geniş *açı, fr. angle obtus.

münferid منفرد (a. s. ferd'den) : 1. infirâdeden, yalnız olan, tek, ayrı, kendi başına, fr. isolé. 2. tektük. 3. i. hapishânedeki bir kişilik hücre.

münferiden منذرد (a. zf.) : 1. yalnız, tek olarak. 2. ayrı ayrı, birer birer.

münferik منفرق (a. s. fark'dan) : infirâk eden, ayrılan. **Hatt-ı münferik** : ayrılan çizgi.

münfesih منفسح (a. s. füşat'den) : infisâh eden, bollaşan, genişliyen.

münfesih, münfesiha منفسخه (a. s. fesh'den) : infisâh eden, bozulan, hükmü kaldırılmış. (bkz : mefsûh). **Madde-i münfesiha** : hükümsüz madde. **Nikâh-ı münfesih** : bozulan nikâh.

münfetih منفتح (a. s. feth'den) : infitâh eden, açılan, açılmış, açık. (bkz : meftûh).

münfik منفق (a. s. nafaka'dan) : nafaka veren, besliyen.

müngazz منغض (a. s.) : zindeliği kalmamış, hayâtı bozuk olan.

müngazzen منغضا (a. zf.) : müngaz olarak.

münhâ منهى (a. s.) : tebliğ edilmiş, bildirilmiş.

mühadar منحدر (a. s.) : inhidâr edecek, inecek yer, iniş.

münhadî' منحدع (a. s. had'den) : birinin hîlesine düşme.

münhadib منحدب (a. s. hadeb'den) : kanburlaşmış; eğri.

münhadir منحدر (a. s.) : inhidâr eden, inişe doğru, yokuş aşağı inen; inişli. (bkz : mâil, mütehaddir).

münhafız منحفص (a. s.) : inhifâz eden, alçalan. **Arâzi-i münhafıza** : alçalan arâzi.

münhall منحل (a. s. hall'den) : 1. inhilâl eden, açılan, çözülen. 2. boş kalan, açık olan, me'muru bulunmayan [yer]. 3. kim. erir; erimiş; eriyik.

münhallât منحللات (a. s. münhall'in c.) : açık me'murluklar.

münhani منحنى (a. s.) : 1. inhinâ eden, eğilen eğrilen; eğri, kanburlu. 2. geo. eğri, eğrili.

münhanik منحنق (a. s. hank'dan) : inhinâk etmiş, boğulmuş; boğuk.

münhaniyyât منحنيات (a. i. münhanî'nin c.) : münhanî, eğri olan şeyler, şekiller.

münharıt منخرط (a. s.) : ipliğe dizilmiş.

münharif منحرف (a. s. harf'den) : 1. inhirâf eden, sapan, doğru gitmeyen. 2. çarpık, sapa. 3. sağlam olmayan.

münharif-ül-mizâc : keyifsiz, rahatsız. 4. geo. iki kenarı paralel dörtgen, fr. quadrilatère.

münhasır

münhasır منحصّر (a. s. hasr'dan) : 1. inhisâr eden, sınırlanmış, her yanı çevrili. 2. yalnız bir kimseye veya bir şeye mahsus olan.

münhasıran منحصراً (a. zf.) : husûsî olarak (*özellikle); sâdece, yalnız olarak.

münhasif منخسف (a. s. husûf'dan) : 1. inhisaf eden, sönükleşen, sönük, ışksız kalan. **Kamer-i münhasif** : sönükleşmiş Ay. 2. kör olan. **Ayn-ı münhasif** : kör olmuş göz. 3. yere geçen; yerde sürünen.

münhaşî' منخاشع (a. s.) : kibiri, burnu kırılma.

münhatt منخط (a. s.) : inhitât eden, aşağı inen; alçak; çukur.

münhazî' منخاضع (a. s.). (bkz : münhaşî').

münhazim منخضم (a. s. hazm'den) : hazmolunan, sinen.

münhebit منهبط (a. s. hübût'dan) : hübût eden, yukarıdan aşağı inen, inmiş, düşen; düşmüş.

münhedil منهدل (a. s.) : aşağı salıverilmiş, sarkmış, sarkık.

münhedim منهدم (a. s. hedm'den) : inhidâmeden, yıkılan, yıkılmış, harâbolmuş.

münhemik منهمك (a. s. hemk'den) : inhimâk eden, bir işin üstüne çok düşen.

münhezim منهزم (a. s. hezîmet'den). c. : münhezimîn) : inhizâm eden, hezîmete uğrıyan, bozguna uğrıyan, uğramış, bozgun.

münhezimen منهزماً (a. zf.) : münhezim olarak, bozularak, bozguna uğrıyarak. (bkz : mağlûben).

münhezimîn منهزمين (a. s. münhezim'in c.) : inhizâm edenler, hezîmete uğrıyanlar, bozgunlar.

münhî منهى (a. s. nehy'den. c. : münhiyân) : haber ulaştırın; haberci. (bkz : kasıd).

münhiyân منهيان (a. s. münhî'nin c.) :

haber ulaştırınlar, haberciler.

münib منيب (a. s. nevb'den) : 1. inâbe eden, âsillığı, azgınlığı bırakarak Allah'a yönelen. 2. güzel yağın, faydalı yağmur. 3. tâze ve verimli bahar. 4. i. erkek adı.

münif, münife منيف ، منيفه (a. s.) : 1. yüksek, ulu, büyük. (bkz : âlî, bülend). **Ah-kâm-ı münife** : yüksek, büyük hükümler. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mün'im منعم (a. s. ni'met'den) : 1. in'âm eden, nîmet veren, yedirip içiren; Allah. 2. velînîmet.

mün'im'âne منعمانه (a. f. zf.) : velînîmet olan kimseye yakışır sûrette.

münîr منير (a. s. nûr'dan) : 1. nurlandıran, ışık veren, parlak. (bkz : ziyâdâr). 2. i. erkek adı. [müen : münîre].

münkad منقاد ("ka" uzun okunur. a. s. kavd'den) : inkıyâdeden, boyun eğen. (bkz : mutî').

münkali' منقلع (a. s. kal'den) : kal'edilen, kökünden sökülén.

münkaliib منقلب (a. s. kalb'den). (bkz : munkalib).

münkasım منقسم (a. s. kısım'dan) : kısım kısım bölünen, bölük bölük olan, bölünmüş.

münkaşır منقشر (a. s. kışr'dan) : inkışâr eden, kabuğu soyulan.

münkatı' منقطع (a. s. kat'dan) : 1. inkitâ eden, kesilen, kesilmiş, kesik; aralıklı. 2. arkası gelmeyen; son bulan. 3. arada bağ kalmıyan, ayrılmış. 4. herkesten ayrılıp bir kişiye bağlı kalan. 5. geo. *süresiz. 6. mat. *kesikli. **Gayr-i münkati'** : fâsılasız, sürekli. (bkz : muttasıl).

münkazi, münkaziyye منقصي . منقصيه (a. s.) kazâ'dan) : inkizâ eden, biten, bitmiş, ardı kesilmiş, sona ermiş. **Va'de-i münkaziyye** : sona ermiş vâde.

münker منكر (a. s. nekr'den) : 1. inkâr edilmiş, edilen, kabul ve tasdik edilmiyen, reddedilen. 2. şeriatçe yapılması câiz görülmeyen. **Gayr-i münker** : inkâr olunamaz. (bkz : musad-dak, müsellemler). **Nehy an-il-münker** : menedilen, meşrû olmiyan şeylerden kaçınma.

münkerât منكرات (a. s. c.) : şeriatça yapılması yasak edilen şeyler.

münkesif منكسف (a. s. küsûf'dan) : inkisâfeden, küsûfa uğriyan, tutulan, tutulmuş [Güneş]. **Mihr-i münkesif** : küsûfa uğramış, tutulmuş Güneş.

münkesir منكسر (a. s. kesr'den) : 1. inkisâr eden, kırılan, kırılmış, kırık. **Hatt-ı münkesir** : geo. kırık çizgi. 2. kırgın, gücünmüş.

münkesir-ül-kalb : kalbi kırılmış. (bkz : münkesir-ül-bâl).

münkesiren منكسر (a. zf.) : 1. münkesir, kırık olarak. 2. kırıklıkla. (bkz : münfaillen).

münkeşif, münkeşife منكشفه (a. s. keşf'den) : 1. inkisâfeden, açılan, açılmış, meydana çıkmış; açık, görünen. 2. keşfolunmuş, yeni bulunmuş. **Ezhâr-ı münkeşife** : açılmış çiçekler.

münkir منكر (a. s. nekr'den, c. : münkirin) : 1. inkâr eden, kabûl etmeyen.

münkir-i hakikat : hakikatı inkâr eden. 2. imansız, inanmıyan, dinsiz. (bkz : mülhid). 3. h. i. mezarda sual soracak olan iki melekten biri. (bkz : nekîr).

münkir-âne منكرانه (a. f. zf.) : münkircesine, inkâr edercesine.

münkirin منكرين (a. s. nekr'den, münkir'in c.) : münkir olanlar. (bkz : münkir).

münsâk منساق (a. s.) : 1. birine bağlı olan ve peşinden giden. 2. gönderilmiş olan.

münsakib منسقب (a. s.) : insikâbeden, delinen.

münsebk منسبك (a. s. sebk'den) : kalıba dökülmüş olan.

münsecil منسجل (a. s. sicill'den) : sicile geçmiş, mahkeme defterine yazılmış.

münsecim منسجم (a. s.) : insicamlı, düzgün; fels. fr. cohérent.

münsedd منسد (a. s. secd'den) : insidâdeden, kapanan, tıkanan, kapalı.

münsedil منسدل (a. s.) : salıverilmiş, sarkık.

münsekib منسكب (a. s.) : dökülüp akan.

münselib منسلب (a. s. selb'den) : insilâbeden, kaçmış, kaçırılmış, kalmamış [rahat, huzur, emniyet hakkında].

münselih منسلخ (a. s. selh'den) : 1. insilâh eden, sıyrılıp çıkan, soyunan, soyulmuş; derisi çıkarılmış. 2. son gününe ermiş. **Şehr-i münselih** : son gününe varmış olan ay.

münselik منسلك (a. s. silk'den) : insilâk eden, yola giren; bir tarîkâta girmiş, bir meslek tutmuş. (bkz : sâlik).

münserih منسرح (a. s.) : 1. hızlı hızlı giden [hayvan]. 2. i. ed. aruz bahirlerinden birinin adı. Bizde kullanılan vezni şudur : müfteilün fâilün müfteilün fâilün.

münşaib منشعب (a. s. şa'b'dan) : inşâb eden, şubelenen, dallanan, çatallanan, kollara ayrılan, ayrılmış.

münşakk منشق (a. s. şakk'dan) : inşîkak eden, yarılan, yarılmış; yarma.

münşeât منشآت (a. i. c.) : kaleme alınan şeyler; nesir yazılar; mektuplar.

münşeil منشعل (a. s. sa'l'den) : alevli, parlıyan. (bkz : müştail).

münşell منشل (a. s.) : inşilâl eden, şelâle hâlinde atılarak akan.

münşerih منشرح (a. s. 'şerh'den) : inşirâh-lı, gönlü açık, sıkılmıyan, eğlenen.

münşerih-ül-bâl : gönlü neşeli.

münşett

münşett منشت (a. s.) : inşitât eden, dağınık, perîşan.

münşî منشى (a. s. ve i. neş'et'den) : 1. inşâ eden, yapan. 2. yapısı, üslûbu güzel olan, iyi kâtip.

münşid منشد (a. s. neş'ide'den) : inşâ-deden, şiir okuyan.

münşif منشف (a. s.) : su ve benzeri şey-leri sünger gibi çeken.

münşife منشفه (a. i.) : bir sünger gibi suyu emecek nesne.

münşiyâne منشيانه (a. f. zf.) : iyi kâtip-lere yaraşır yolda.

müntahab منتخب (a. s. nahl'dan) : in-tihâbedilmiş, seçilmiş; seçkin. (bkz : güzide, mümtâz).

müntahab-ül-lûga : küçük kıt'ada 218 sahife-lik arapçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır.

müntahab-üş-sifâ : Anadolu'da yetişen Hacı Pa-şa (Celâleddin Hızır) ın hekimliğe âit eseridir.

müntahabât منتخبات (a. i. müntahab'ın c.) : seçme eserler, yazılar dergisi, fr. *anthologie*.

müntahib منتخب (a. s. nahl'dan) : inti-hâbeden, seçen; seçmen.

müntahib-i evvel : iki dereceli seçimde mün-tahib-i sânileri seçen.

müntahib-i sâni : iki dereceli seçimde münta-hib-i evvellerin seçtikleri kimse.

müntahil منتحل (a. s. nahl'den. c. : mün-tahil'in) : intihâl eden, eser çalan, başkasının ese-rini kendisininmiş gibi gösteren.

müntahilin منتحلين (a. s. nahl'den. mün-tahil'in c.) : intihâl edenler, eser çalanlar, baş-kasının eserini kendisininmiş gibi gösterenler.

müntakız منتقص (a. s. nakz'dan) : inti-kazeden, bozulan.

müntakil منتقل (a. s. nakl'den) : 1. intikal eden, geçen. 2. miras kalmış. 3. ölmüş, göçmüş, göçen 4. karîne ile, sözün gelişinden anlıyan.

müntakim منتقم (a. s. nakm'den) : inti-kam alan, öc alan; Allah.

müntakim-âne منتقمانه (a. f. zf.) : öc alırcasına.

müntasib منتصب (a. s. nasb'dan) : direk gibi dikilmiş.

müntavî منطوى (a. s.). (bkz : mültevî).

müntebih منتبه (a. s.) : intibâh eden, uyanık. (bkz : âgâh, bîdâr, habîr).

müntefaun-bih منتفع به (a. b. s.) : kendi-sinden faydalanılan.

müntefî' منتفع (a. s. nef'den) : intifâ eden, menfaatlenen, yararlanmış.

müntefî منتفى (a. s. nefy'den) : intifâ müntehâ-yi istikbâl : istikbalin sonu.

müntefih منتفخ (a. s. nefh'den) : intifâh eden, kabaran, şişen; şişkin, hava ile doldurulmuş.

müntefil منتفل (a. s.) : intifâl eden, nâ-file namaz kılan.

müntehâ منتهى (a. s. nihâyet'den) : 1. nihâyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. 2. son uc.

müntehâ-yi âmâl : emellerin sonu.

müntehâ-yi istikbâl : istikbâlin sonu.

müntehâ-yi kitâb : kitabın sonu.

müntehî منتهى (a. s. nihâyet'den) : 1. nihâyet bulan, sona eren, biten. 2. son, en son. 3. bir şeyi tamamlayan.

müntehib منتهب (a. s. nehb'den) : inti-hâbeden, yağma eden, çapul eden, talanlıyan, yağ-macı, talancı.

müntehik منتهك (a. s.) : halsiz, yorgun bırakan.

müntehir منتهر (a. s.) : intihâr eden, dâimâ akan.

müntehir منتهر (a. s. nahr'den. c. : mün-tehir'in) : intihâr eden, kendini öldüren.

müntehir-âne منتهرانه (a. f. zf.) : intihâr ederek, kendini öldürerek.

müntehirin منتهرين (a. s. nahr'den. mün-tehir'in c.) : intihâr edenler, kendini öldürenler.

müntehiz منتهز (a. s. nehz'den) : intihâz eden, vakit ve fırsatı kaçırmıyan.

müntekid منتقد (a. s.) (bkz : münekkid).

müntekis منتكس (a. s.) : intikâs eden, başaşağı dönen.

müntekış منتكش (a. s. nakş'dan) : intikaş eden, nakşolunan.

müntemî منتقى (a. s.) : intimâ eden, yakınlık ve ilgi peydâ eden.

müntemis متمسك (a. s.) : gizli, gizlenen.

müntesib منتسب (a. s. nisbet'den. c. : müntesib'in) : 1. intisâbeden, giren, kapılanan. 2. alâkası, ilgisi olan.

müntesibin منتسبين (a. s. müntesib'in c.) : 1. intisâbedenler, girenler, kapılananlar. 2. alâkası, ilgisi olanlar.

müntesic منتسج (a. s. nesc'den) : dokunmuş.

müntesik منتسك (a. s. nask'dan) : 1. bir sıraya dizilmiş, düzgün. 2. fels. *düzenleşik.

müntesir منتشر (a. s. nesr'den) : intisâr eden, saçılan, yayılan, dağılan.

münteşir, münteşire منتشر، منتشرة (a. s. neşr'den) 1. intisâr etmiş, yayılmış, açılmış; dağınık. (bkz : müteneşşir). 2. duyulmuş, etrâfa yayılmış. **Ahbâr-ı münteşire** : yayılmış haberler. (bkz : şâyi'). 3. basılmış ve yayılmış.

müntevi منتوى (a. s.) : bir şey yapmaya niyetlenen.

müntezi' منتزع (a. s. nez'den) : bir şeyi söken, yerinden çekip koparan.

müntic منتج (a. s. nitâc'dan) : 1. intâceden, netîce veren. 2. sebebiyet veren; meydana getiren.

müntif منتف (a. s. netf'den) : hek. kıldöken, kılları düşüren. **Devâ-yî müntif** : kıldöken ilâç.

müntin, müntine منتن، منتنة (a. s. netânet'den) : pis kokan, kokmuş; bozuk. (bkz : mütaaffin). **Bahr-i müntin** : Azak denizi. **Miyâh-ı müntine** : pis kokan sular.

münye منية (a. i. c. : münâ) : arzu edilen, istenilen şey.

münzecir منجزع (a. s.) : men'edilmiş, yasak edilmiş, alıkonulmuş.

münzel, münzele منزل، منزلة (a. s. nüzûl'den) : inzâl olunmuş, aşağı indirilmiş, gökten indirilmiş. **Kütüb-i münzele** : gökten indirilmiş kitaplar. [Kur'ân-ı Kerîm, Tevrât, Zebûr, İncil].

münzelik منزلق (a. s.) : kaygan, kaypak.

münzevî منزوى (a. s. zuvviyy ve zeyy'den) : 1. inzivâ eden, çekilip bir köşede oturan. 2. i. köşesine çekilip kimse ile görüşmeyen.

münzeviyâne منزويانه (a. f. zf.) : inzivâya, bir köşeye çekilircesine, çekilerek.

münzil منزل (a. s. nüzûl'den) : inzâl eden, aşağı indiren, gökten indiren.

münzir منذر (a. s. nezr'den) : âkıbetinin kötülüğünü söyleyerek korkutan. (bkz : nezir). [mübeşşir'in zıddı].

münzirât منذرات (a. i. münzir'in c.) : haber verip kötülüğünü söyleyerek korkutanlar, ūrkütenler.

mürâât مراعات (a. i. riâyet'den) : 1. hıfzetme, saklama. 2. göz uciyle bakma. 3. gözetme, koruma. (bkz : himâye, vikaye).

mürâât-ı nazîr : ed. mânâ bakımından birbirine uygun kelimeleri bir cümlede toplama.

mürâcaat مراجعت (a. i. rüçû'dan. c. : mü-râcâât) : 1. geri dönme. (bkz : muâvedet). 2. başvurma, danışma; yardım isteme.

mürâcaât

mürâcaât مراجعات (a. i. mürâcaât'ın c.) :

1. geri dönmeler. 2. başvurmalar, danışmalar; yardım istemeler.

mürâcaat-gâh مراجعتگاه (a. f. b. i.) : mürâcaat olunacak, başvurulacak yer.

mürâcaha مراجعه (a. i.) : [iyilikte] üstün gelmek için yarışma.

mürâdefe مرادفه (a. i. redf'den) : 1. mürâdiflik, bir mânâda olma [kelime]. 2. arkadaşlık, berâber yolculuk. ["mürâdefet" şekli de kullanılır].

mürâdif مرادف (a. s. redf'den) : 1. bir mânâda olan [kelime], *eşanlam, fr. *synonyme*. (bkz : müterâdif). 2. arkadaş. (bkz : refîk).

mürâhaka مراهنه (a. i.) : bülûğ çağına yânî oniki yaşına yaklaşma.

mürâhene مرانه (a. i. *rehn'den) : 1. rehine koyma. 2. bahse girişme [bir şeyine].

mürâhhim مراحم (a. s. rahmet, merhamet, ruhm ve ruhum'dan) : terhîm eden, rahmetle anan.

mürâhik مراחק (a. i.) : bülûğ çağına ermiş, on iki yaşına basmış erkek çocuk.

mürâhika مراهنه (a. i.) : dokuz yaşına basıp da bâliğ olmıyan kız çocuğu.

mürâî مرائی (a. s. rü'yet'den) : ikiyeüzlü [kimse].

mürâî-yâne مرایانه (a. f. zf.) : ikiyeüzlülükle, ikiyeüzlülüğe yaraşır yolda.

mürâkasat مراقصت (o. i. c.) : rakslar, oyunlar. [yapma kelimedir].

mürâmât مرامات (a. i. remy'den) : atışma, birbirine atma.

mürâselât مراسلات (a. i. mürâsele'nin c.) : 1. mektuplaşmalar. 2. resmî kadı mektupları.

mürâsele مراسله (a. i. resel'den. c. : mürâselât) : 1. haberleşme, mektuplaşma. 2. resmî kadı mektubu.

mürâvede مراوده (a. i. revd'den) : isteme. (bkz : taleb).

mürâyât مرایات (a. i. rü'yet'den) : 1. gösteriş. 2. ikiyeüzlülük.

mürçî مرجع (a. s. rücû'dan) : kim. *indirgen, reduktör, fr. *réducteur*.

mürçia مرجعه (a. i.) : sonunda sevâbı ve çıkarı gerektiren şey.

mürçie مرجئه (a. i.) : -ehl-i sünnet akî-desinê muhâlefet eden din fırkalarından biri.

mürd مرد (f. s.) : 1. ölmüş. (bkz : maktûl). 2. gebermiş.

mürdâd مرداد (f. i.) : 1. güneş yılının beşinci ayı. 2. her ayın yedinci veyâ sekizinci günü. [kabel-İslâm eski İranlıların dînî yortu günleridir]. 3. bu ay ve günü idâreye me'mur sayılan melek.

mürdâ-senc مرداسنج (f. b. i.) : kim. tabîî kurşun oksidi olup sarı toz hâlinde veyâ kırmızı sarı pulcuklar şeklinde bulunur ve gümüşlü kurşunun kal'edilmesiyle elde edilir. (bkz : mürdeseng).

mürde مرده (f. s. ve i. c. : mürde-gân) : ölü, ölmüş. (bkz : mevtâ, meyyit, mürd).

mürde-dil مردهدل (f. b. s.) : gönlü ölmüş, katı yürekli, hissiz, duygusuz; tas. kal den hâl e geçmemiş ham kişi.

mürde-gân مردگان (f. s. mürde'nin c.) : ölüler, ölmüşler. (bkz : emvât, maktûlîn).

mürde-seng مردهسنگ (f. b. i.) : kim. tabîî kurşun oksidi, fr. *litharge*. (bkz : mürdâ-senc).

mürde-şû, **mürde-şûy** مردهشو، مردهشوی (f. b. s. ve i.) : ölü yıkayıcı. (bkz : gassâl).

mürëbbâ مربا (a. s.) : terbiye olunmuş, terbiye görmüş. (bkz : perveriş-yâb).

mürebbeh مربب (a. s.) : 1. bülûğa kadar beslenmiş. 2. güzel kokulu şeylerle hoş olmuş.

mürebbi مربی (a. s. ve i. terbiye'den) :

1. terbiye eden; çocuk terbiye eden [adam].

mürebbi bi-z-zât : kendi kendini terbiye eden; kendi kendini yetiştiren [kimse], fr. *autodidacte*. 2. besliyen.

mürebib مربب (a. s.) : çocuğu bülûğa kadar besliyen.

mürebbye مربیه (a. i.) : çocuk terbiye-
siyle uğraşan [kadın], fr. *institutrice*.

müreccah مرجح (a. s. rüchân'dan) :
tercîh edilen, üstün tutulan.

mürecchahiyet مرجحیت (a. i. rüchân'dan) :
mürecchahlık, üstünlük.

mürecceb مرجب (a. s.) : mübârek, kut-
lu [bizde yalnız receb ayı için : **receb-i mürec-
ceb** terkibinde geçer].

mürecchih مرجح (a. s. rüchân'dan) :
tercîh eden, üstün tutan.

müredâ مراد (a. i. rud'dan. mürîd'in
c.). (bkz : mürîdân).

müreddef مردف (a. s.) : 1. terdif edil-
miş, ardısıra yürütülmüş. 2. i. ed. redifli gazel.

müreffeh مرفه (a. s. rüfûh'dan) : terfih
edilmiş, refâha, rahata, bolluğa kavuşturulmuş.

müreffehen مرفهًا (a. zf.) : refâh, rahat,
ve bolluk içinde olarak.

müreffih مرفه (a. s. rüfûh'dan) : terfih
eden, refâha, rahata, bolluğa kavuşan.

mürehheb مرهب (a. s.) : terhibedilmiş,
korkutulmuş.

mürehhib مرهب (a. s.) : terhibeden,
korkutan.

mürehhib-âne مرهبانه (a. f. zf.) : korku-
turusına.

mürekkeb مرکب (a. s. rükûb'dan. c. :

mürekkebât) : 1. terkîbedilmiş, iki vevâ daha
çok şeylerin karışmasından meydana gelen; (bkz :
halîta). 2. kim., fels., gr. *bileşik, fr. *composé*.
Cehl-i mürekkeb : bilmediğini bile bilmemek sù-
retiyle olan câhillik. **Fâiz-i mürekkeb**. (bkz :
fâiz). 3. yazı mürekkebi, fr. *encre*. (bkz : midâd).

mürekkebât مرکبات (a. i. mürekkeb'in c.) :
kim. *bileşikler, fr. *composés*.

mürekkebe مرکبه (a. i.) : bot. *bileşik-
giller.

mürekkez مرکز (a. s. rekz'den) : rekz-
olunmuş, dikilmiş.

mürekkeb مرکب (a. s. rükûb'dan) : ter-
kîbeden, bir *bileşiği meydana getiren, fiz. *bileşen.

müressem مرسم (a. s. resm'den) : 1.
tersîm edilmiş, resmolunmuş, resmi yapılmış; ya-
pılmış, çizilmiş. 2. çiçeklerle süslenmiş.

müressil مرسل (a. s.) : tersîl eden,
güzel, yavaş ve ihtiyatla okuyan.

müressim مرسم (a. s. resm'den) : tersîm
eden, resmini yapan.

müreşşah مرشح (a. s.) : 1. teşîh edil-
miş, damla damla süzdürülmüş. 2. terbiye olun-
muş.

müretteb مرتب (a. s. retb'den) : 1.
tertibolunmuş, dizilmiş, yerli yerine konulmuş.
2. tâyin edilmiş, bir şey, bir yer için ayrılmış.
3. sonradan kurulmuş. 4. danışıklı, uydurma,
yalandan tertibolunmuş.

mürettebât مرتبات (a. i. c.) : 1. bir yer
için ayrılmış, düzenlenmiş kimseler. 2. gemi tâi-
fesi, gemi personeli.

mürettib مرتب (a. s. retb'den c. : mü-
rettibin) : 1. tertibeden, nizâma, sıraya koyan. 2.
i. yazı dizicisi. [atbaada]. **Sehv-i mürettib** : mü-
rettibin yaptığı harf veya kelime yanlışlığı.

mürettibin مرتبین (a. i. rüteb'den. müret-
tib'in c.) : mürettipler, yazı dizicileri.

mürettil

mürettil مرتل (a. s.) : tertil eden, Kur'ân-ı ağır ağır tecvît üzere okuyan.

mürevva' مروء (a. s.) : aklı, fikri, düşü-
nü, görünüşü sağlam [kimse].

mürevvak مروء (a. s.) : tervik edilmiş,
süzülmüş, tortusu giderilmiş. (bkz : mürteşih).

mürevvec مروء (a. s. revâc'dan) : re-
vaçlandırılmış, itibâr edilmiş, propagandası
yapılmış.

mürevveh مروء (a. s.) : râyihalandırıl-
mış, kokulandırılmış [güzel].

mürevvic مروء (a. s. revâc'dan) : 1.
terviceden, taraflısı olan [bir fikrin]. 2. geçiren,
şürüm kazandıran. 3. itibâr eden, yürüten; propa-
gandasını yapan.

mürevvih مروء (a. s.) : 1. râyihalandı-
ran, kokulandıran [güzel]. 2. rahatlandıran.

mürg مرء (f. i.) : sümük.

mürg مرء (f. i. c. : mürgan) : kuş.
(bkz : tayr).

mürg-i bâğ : bülbül.

mürg-i bâl-şikeste : kırık kanatlı kuş.

mürg-i bâm : bülbül.

mürg-i bismillâhi : kuş biçiminde yazılan
besmele.

mürg-i çemen : bülbül.

mürg-i dil : gönül kuşu.

mürg-i hakk-gû : ishak kuşu. (bkz : mürg-i
şeb-âvîz).

mürg-i heç-hân : bülbül.

mürg-i ilâhi : rûh, can, nefes.

mürg-i nâme-ber (mektup götüren kuş) : gü-
vercin.

mürg-i rûz : Güneş.

mürg-i seher : bülbül.

mürg-i sidre : Cebrâil Aleyhisselâm.

mürg-i subh : bülbül.

mürg-i süleymân : çavuşkuşu. (bkz : hüdühüd).

mürg-i şeb-âheng, mürg-i şebhân, mürg-i şeb-hîz :
bülbül.

mürg-i şeb-âvîz : ishak kuşu. (bkz : mürg-i
hakk-gû).

mürg-i şeb ü rûz : Ay ve Güneş

mürg-i tarab : 1) hânende, şarkı okuyucu; 2)
bülbül; 3) güvercin.

mürg-i zer : Güneş.

mürg-i zerrin : sülün.

mürg-i zerrin-bâl : Güneş.

mürg-i zerrin-per : Güneş.

mürg-âb مرءاب (f. b. i.) : 1. su kuşu.
2. ördek. 3. kurbağa. (bkz : dıfda', guk).

mürgak مرءاك ("ga" uzun okunur. f. i.) :
müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürek-
kep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümû-
nesi yoktur.

mürgan مرءان ("ga" uzun okunur. f.
i. mürg'ün c.) : kuşlar. (bkz : tuyûr).

mürgan-ı sidre : büyük melekler.

mürgane مرءانه ("ga" uzun okunur. f. i.) :
kuş yumurtası.

mürgane مرءانه ("ga" uzun okunur. f.
zf) : kuşlar gibi, kuşlara yakışacak şekilde.

mürg-bâz مرء باز (f. b. i.) : kuşçu, kuş ye-
tiştiren. (bkz : kuş-bâz).

mürg-dil مرء دل (f. b. s.) : "kuş yürekli"
tavşan-yürekli, korkak.

mürgek مرءك (f. i.) : kuşçağız, küçük
kuş.

mürg-zâr مرءزار (f. b. i.) : kuş yatağı,
kuşu bol olan yer.

mürhiye مرءيه (a. i.) : hafif müşil.

mürîb مرءيب (a. s.) : şüphelendirici,
şüpheli.

mürîd مرءيد (a. s. revd'den. c. : mü-
ridân) : 1. irâde eden, emreden buyuran. 2. i. bir
şeyhe bağlı olan kimse.

mürîdân مرءيدان (a. s. mürîd'in c.) : 1.
irâde edenler, emredenler, buyuranlar. 2. i. bir
şeyhe bağlı olan kimseler. (bkz : mürêdâ').

mürîd-âne مریدانه (a. f. zf.) : mürîd olana yakışacak yolda.

mürkîd مرقد (a. i.) : uyutucu ilaç.

mürr مر (a. s.) : acı. (bkz : telh).

El-hakku mürrün : doğru söz acıdır.

mürrâne مرانه (a. i.) : süngü.

mürsel مرسل (a. s. resel'den. c. : mürselîn) : 1. irsâl olunmuş, gönderilmiş, yollanılmış. 2. peygamber. **Seyyid-ül-mürselîn** "gönderilenlerin büyüğü, ulu'su olan": Hz. Muhammed. 3. salıverilmiş saç. 4. i. g.s. bir yazı titili
mürsel-ün-ileyh : huk. 1) ona gönderilen; 2) söz kendisine tebliğ olunan kimse; 3) nakliyat mukavelesi gereğince malı tesellüm etmiye yetkili kimse.

mürselât مرسلات (a. i. mürsele'nin. c.) : 1. irsâl olunan, gönderilen şeyler. 2. melekler. 3. Kur'ân-ı Kerim'de bir sürenin adı.

mürsele مرسله (a. i.) : 1. mektup, kâğıt, pusula. 2. gönderilen şey.

mürselîn مرسلین (a. s. mürsel'in c.) : peygamberler.

mürselün ileyh مرسل اليه (a. b. s.) : kendisine bir şey gönderilmiş olan.

mürsil مرسل (a. s. resel'den) : 1. irsâl eden, gönderen, yollayan.

mürsil-i mektub : mektup gönderen. 2. resûl (peygamber), elçi gönderen.

mürşid مرشد (a. s. rüşd'den. c. : mürşidîn) : 1. irşâdeden, doğru yolu gösteren, kılavuz. 2. i. tarikat piri, şeyhi [mürîdlerine yol gösterdiği için]. 3. gâfletten uyandıran.

mürşid-i a'zam : Hz. Muhammed.

mürşid-âne مرشدانه (a. f. zf.) : mürşid olana yakışır sûrette.

mürşidin مرشدين (a. s. ve mürşid'in c.) : mürşitler, doğru yol gösterenler; pirlar.

mürtagib مرتقب (a. s. râğbet'den) : irtigabeden, râğbet eden, istek gösteren.

mürtaki مرتقب (a. s.) : 1. irtika eden, yurkarı çıkan, yükselen. 2. ilerileyen. (bkz : müte-rakkî, müteâlf, mütesâid).

mürtebit مرتبط (a. s. rabt'dan) : 1. irtibât eden, bağlanan. 2. ilgili, bağlantılı.

mürtecâ مرتجى (a. s. recâ'dan) : irticâ olunmuş, umulmuş, ümîd edilmiş.

mürtecel مرتجل (a. s.) : irticâlen, hemen, düşünmeden söylenilmiş söz veya şiir.

mürteci مرتجى (a. s. recâ'dan) : irticâ eden, umucu, uman, ümitli.

mürteci' مرتجع (a. s. rücû'dan) : 1. irticâ eden, geri dönen. 2. gerilik, geriye dönmek. taraflısı, fr. *réactionnaire*.

mürtecil مرتجل (a. s.) : hazırcevap, irticâlen, düşünmeden hemen şiir veya söz söyleyen.

mürtecil-âne مرتجلانه (a. f. zf.) : irticâlen söz veya şiir söyliyene varışır sûrette.

mürtecilen مرتجلا (a. zf.) : düşünmeden, hemen söz veya şiir söyliyerek.

mürtecim مرتحم (a. i.) : birbiri üzerine istiflenmiş.

mürtedd مرتد (a. s. redd'den) : irtidâdeden, İslâm dininden dönen.

mürtedi' مرتدع (a. s.) : irtidâ eden, yasak olan şeylerden kaçınan.

mürtedif مرتدف (a. s.) : irtidâf eden, ardına düşen, arkasından giden.

mürtefi', **mürtefia** مرتفعه , مرتفع (a. s. ref'den) : irtifâ eden, yükselen, yükselmiş, yüksek; yüce. **Cibâl-i mürtefia** : yüksek dağlar.

mürtefi' olmak : kaybolmak.

mürtefid مرتفد (a. s.) : irtifâdeden, kazanan, edinen.

mürtehaf مرتحف (a. i.) : hastalığı şaşır-tan tedâvî usûlü.

mürtehen

mürtehen مرتهن (a. s. rehn'den) : rehîn olarak alınan, ipotek edilen.

mürtehil مرتحل (a. s. rihlet'den) : 1. irtihâl eden, dünyâdan göçen, ölen, 2. göç eden.

mürtehin مرتهين (a. s. rehn'den) : rehîn olarak, ipotek olarak alan.

mürtehis مرتحض (a. s.) : irtihâs eden, ucuz sayan.

mürtehiz مرتحض (a. s.) : irtihâz eden, rezil olan.

mürtei مرتعي (a. s.) : irtiâ eden, otlayan.

mürteib مرتعب (a. s. ru'b'dan) : irtiâbeden, korkan.

mürteid مرتعد (a. s. ra'd'den) : irtiâdeden, korkup titreyen. (bkz : mürteis, ra'sedâr).

mürteis مرتعش (a. s. ra's'den) : irtiâs eden, titreyen. (bkz : mürteid).

mürtekib مراقب (a. s.) : irtikâbeden, bekliyen, göz hapsine alan. (bkz : müterakkıb).

mürtekış مرتقش (a. s.) : irtikaş eden, savaşta birbirine giren, karmakarışık olan.

mürtekib مرتكب (a. s. rükûb'dan. c. : mürtekibîn) : irtikâbeden, kötü, yakışsız iş yapan; rüşvet alan, rüşvet yiyen. (bkz : mürteşî).

mürtekibin مرتكبين (a. s. mürtekib'in c.) : irtikâbedenler, kötü, yakışsız iş yapanlar, rüşvet alanlar, rüşvet yiyenler.

mürtekiz مرتكز (a. s. rezk'den) : yerli yerinde, dikili duran, sağlam duran.

mürtemî مرتقي (a. i.) : keşif kolu, karakol.

mürtes مرتث (a. i.) : huk. harpte yaralandıktan sonra harp meydanı dışına nakledildikten biraz sonra ölen İslâm mücâhidi.

mürtesem مرتسم (a. s. resm'den) : 1. resmolunmuş, resimlenmiş. 2. mat. *izdüşüm.

mürtesih مرتسخ (a. s.) : sıkı, sağlam ve sâbit olan.

mürtesim مرتسم (a. s. resm'den) : irtisâm eden, resmi çıkan.

mürtes مرتس (a. s.) : irtisâs etmiş, duyulmuş, işitilmiş. (bkz : mesmû', şâyî').

mürteşî مرتشي (a. s. rişvet'den) : irtişâ eden, rüşvet alan. (bkz : mürtekib, müsterşî).

mürteşif مرتشف (a. s.) : yudum yudum içen.

mürtesih مرتسخ (a. s. reşh'den) : süzül-müş. (bkz : mürevvak).

mürtevi مرتوي (a. s.) : irtivâ etmiş, suya kanmış.

mürtezık مرتزق (a. s. rızk'dan) : rızıklanan, azıklanan.

mürtezika مرتزقة (a. i. rızk'dan) : ulûfe (maaş) sâhipleri.

mürûc مروج (a. i. merc'in c.) : çayır-lar, çayırliklar.

mürûdet مروت (a. i.) : son derece taşkınlık, âsîlik, dikbaşlılık gösterme.

mürûr مرور (a. i.) : 1. geçme, bir yandan girip öteyandan çıkma. 2. geçip gitme. 3. sona erme.

mürûr-i süflâ : astr. Kutup yıldızı altında "éphémèride" denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabul edilmiştir. Hakikî kuzey (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarını kesişme noktasındadır. Polaris (Kutup yıldızı) elipsin küçük çapının altında bulunduğu anda mürûr-i süflâ'dadır. [elipsin büyük çapı, hatt-ı istivâ (ekvator) düzlemine paraleldir].

mürûr-i ulâyâ : astr... *yücelim. Kutup yıldızı altında "éphémèride" denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri astronomlar

ca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hakîkî kuzey (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasındadır. Polaris (Kutup yıldızı) elipsin küçük çapının üstünde bulunduğunda mürûr-i ülyâ'dadır. [elipsin büyük çapı hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

mürûr-i va'de-i yâr : sevgilinin verdiği sözün geçip gitmesi.

mürûr-i zemân : huk. *zaman aşımı, bir dâvânın açılması veya bir hükmün yerine getirilmesi için kanûnen muayyen, belli olan zamanların geçmesi, fr. **prescription**.

mürûriyye مروتية (a. i.) : geçmelik, bir köprüden, bir yabancı ülkeden geçerken verilen para.

mürüvvet مروت (a. i.) : 1. insâniyet, mertlik, yiğitlik. 2. cömertlik, iyilikseverlik. 3. kadın adı.

mürüvvet-mend مرومند (f. b. s.) : 1. insâniyetli. 2. cömert, iyiliksever.

mürvârid مرواريد (f. i.) : incî. (bkz : dürr, lû'lû).

müsâadât مساعدات (a. i. müsâade'nin c.) : 1. yardımlar. 2. izinler.

müsâade مساعده (a. i. c. : müsâadât) : 1. yardım. (bkz : muâvenet). 2. izin. 3. elverişli bulunma. [şiiirde : "müsâadet" şeklinde de kullanılır].

müsâafe مساعفه (a. i.). (bkz : müsâade, müsâmaha), fr. **tolérance**.

müsâb مثاب (a. s. sevâb'dan) : sevap kazanmış, sevap kazanan.

müsâbaka مسابقة (a. i. sebk'den) : birbirinden ileri olma, birbirini geçme, yarışma.

müsâbakat مسابقت (a. i.) : yarış, yarışma.

müsâberet مبارت (a. i.) : 1. devamlı, sürekli olarak uğraşma. 2. bir şey yapmaya hemen girişme. (bkz : mübâderet).

müsâbık مسابق (a. s. ve i. sebk'den) : yarışan, yarışçı, müsâbakaya katılan kimse.

müs'ad مسعد (a. s.) : is'ad edilmiş.

bahtiyar, mes'ut, mutlu kılınmış.

müsâdefe, müsâdefet مصافه, مصافعة

(a. i. sudûf'dan) : tesâdüf etme, rasgelme.

müsâdemât مصادمات (a. i. müsâdeme'nin

c.) : çarpışmalar, tokuşmalar.

müsâdeme مصادمه (a. s. sadm'den. c. :

müsâdemât) : 1. çarpışma, tokuşma, birbirine çarpma.

müsâdeme-i sefâin : gemilerin çarpması.

Bârîka-i hakikat müsâdeme-i efkârdan çıkar. - N. Kemâl : hakikat şimşegi, hakikatın ışığı, fikirlerin çarpışmasından çıkar. 2. silâhlı çarpışma.

müsâdere مصادره (a. i. sudûr'dan. c. :

müsâderât) : 1. Tanzîmat'tan önce, herhangi kabahatli bir kimsenin malının hükûmetçe, pâdişah adına zaptedilmesi. 2. memnû, yasak bir şeyin kanûna uygun olarak zabtı, fr. **confiscation**.

müsâdere ale-l-matlûb : mant. *savı *kanıtsama, bir şeyi yine kendisiyle delil göstermeye kalkma işi.

müsâdif مصادف (a. s. sudûf'dan) : tesâdüf eden, raslıyan, rasgelen.

müsâf مساف (a. i. mesâfe'nin c.) : mesâfeler, uzaklıklar.

müsâfât مسافات (a. s.) : 1. birbirine kötü muâmele etme. 2. hastayı tedâvî etme.

müsâferet مسافرت (a. i. sefer'den) : 1. seyahat, yolculuk. 2. misâfirlik, konukluk.

müsâfir مسافر (a. i. sefer'den. c. : müsâfirin) : 1. misâfir, yoldan gelen, yolcu. (bkz : ibn-üs-sebil). 2. yolculuk sırasında birinin evine inen konuk. (bkz : mihmân, dayf). 3. komşuya qiden kimse. 4. hek. gözün saydam tabakasında herhangi bir şebekten dolayı meydana gelen beyaz leke.

müsâfir-hâne مسافرخانه (a. f. b. i.) : 1. yolcu konağı, otel. 2. mec. (bu) Dünyâ.

müsâfirin مسافرين (a. i. sefer'den. müsâfir'in c.) : 1. yolcular. 2. misâfirler, konuklar.

müsâfir-perver مسافر پرور (a. f. b. s.) : konuksever.

müsâg

müsâg مساع (a. s. sevg'den) : isâga olunmuş, boğazdan kolaylıkla geçirilmiş, kolay yutulmuş.

müsâg مصاغ (a. i. isâga'dan) : akıtılmış, kalıba dökülmüş olan.

müsâhele مساهله (a. i. sehl'den) : 1. incelik ve uysallık gösterme. 2. kolaylık gösterme. 3. kolay sanma.

müsâhele-kâr مساهله كار (a. f. b. s.) : 1. incelik ve uysallık gösteren. 2. kolaylık gösteren. 3. kolay sanan.

müsâhele-kârâne مساهله كارانه (a. f. zf.) : nezâket ve uysallık gösterene yaraşır yolda.

müsâheme مساهمه (a. i.) : kur'a çekme.

müsâhere مساهره (a. i.) : gece uyuyamayip uyanık durma.

müsahhan مسخن (a. s. sahan ve suhûnet'den) : teshîn edilmiş, ısıtılmış, kızdırılmış.

müsahhar مسح (a. s. sihr ve sehhar'dan) : büyülenmiş, büyü; büyü ile aldanmış.

müsahhar مسح (a. s. sihriyy'den) : 1. teshîr olunmuş, elde edilmiş, ele geçirilmiş. 2. tutkun, itâat etmiş, boyun eğmiş. 3. huk. Vekil-i müsahhar : maznun (sanık) için mahkemece tâyin olunan avukat.

müsahhîr مسح (a. s. sihriyy'den) : teshîr eden, ele geçiren.

müsâhim مساهم (a. s.) : kur'a atan, kur'a çeken.

müsâid مساعد (a. s. süûd'dan) : 1. yardım eden. 2. elverişli, uygun. (bkz : muvâfık). 3. müsâade eden, izin veren. Gayr-i müsâid : elverişsiz; müsâade vermiyen.

müsâif مساعف (a. s.) : müsâafe eden, iş bitiren, uygunluk gösteren.

müsâkat مساقات ("ka" uzun okunur. a. i. sevk'den) : fık. meyvasının bir kısmını almak şartıyla bir bağı veya ağaçları birine verme.

müsâkata مساقطه (a. i.) : 1. düşürme. 2. peyderpey düşürme.

müsakkab مثقب (a. s.) : (bkz : musakkab).

müsakkaf مسقف (a. s. sakf'dan. c. : müsakkafât) : taskîf edilmiş, tavanlanmış, üstü tavanla örtülmüş, tavanı, damı olan.

müsakkafât مسقفات (a. s. sakf'dan. müsakkaf'ın c.) : müsakkaf olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler : [ev, han, dükkân.. gibi].

müsakkal مثقل (a. s.) : ağırlandırılmış, ağırlandırılan.

müsakkıl مثقل (a. s. siklet'den) : sakıl kılan, ağırlaştırılan.

müsakkib مثقب (a. s. sakb'dan) : teski-beden, delen.

müsâl مثال (a. i.) : sakal. (bkz : lihye).

müsâlahâ مصالحه (a. i. sulh'den. c. : müsâlahât) : 1. barışma, uzlaşma. 2. barış, güvenlik. (bkz : müsâlemet).

müsâlahâ-nâme مصالحه نامه (a. f. b. i.) : barış andlaşması.

müsâlebe مسالبه (a. i.) : yağma, talan.

müsâlefe مسالفة (a. i.) : 1. biriyle birlikte seyretme. 2. bir mes'eleda berâberleşme. 3. birine yol arkadaşı olma. 4. ileri geçme, ileride, önde bulunma [birinden].

müsâleme, müsâlemet مسالمة, مسالمة (a. i. silm'den) : barış içinde olma, barışlık, barışıklık. (bkz : müsâlahâ²).

müsâlemet-kâr مسالمة كار (a. f. s.) : barışçı.

müsâlif مسالفة (a. s.) : 1. biriyle berâber seyreden. 2. berâber olan, berâberleşen [bir işde-]. 3. yol arkadaşı 4. ileride, önde bulunan [birinden-].

müsâlih مصالح (a. s. sulh'den). (bkz : musâlih).

müsâmaha مسح (a. i. semâhat'den. c. : müsâmahat) : 1. görmemezliğe gelme, göz yumma, hoş görme. 2. aldirış etmeme. 3. savsaklama.

müsâmaha-kâr مسح كار (a. f. b. s.) : 1. görmemezliğe gelen, göz yuman, hoş gören. 2. aldirış etmiyen. 3. savsaklıyan.

müsâmaha-kârâne مسح كارانه (a. f. zf.) : 1. görmemezliğe gelerek, göz yumarak, hoş görerek. 2. aldirış etmiyerek. 3. savsaklıyarak.

müsâmahât مساحات (a. i. semâhat'den. müsâmaha'nın c.) : göz yummalar, hoş görmeler, aldirış etmemeler.

müsâmerât مسامرات (a. i. müsâmere'nin c.) : akşam, gece toplantıları, eğlenceleri.

müsâmere مسامرة (a. i. semr'den c. : müsâmerât) : 1. akşam, gece toplantısı, eğlencesi. 2. okullarda talebeler tarafından oynan piyes.

müsâmihi مسامحة (a. s. semâhat'den) : göz yuman, hoş gören, aldirış etmiyen.

müsânât مسانات (a. i.) : yıllık iş görme.

müsânede, müsânedet مسانده , مساندة (a. i.) : yardım etme, arka çıkma.

müsâneha مسانه (a. i.) : sânihi olma, akla, hatıra gelme.

müsânehe مسانه (a. i.) : (bkz : müsânât).

müsâraat مسارعة (a. i. sür'at'den) : 1. sür'at ve acele etme. 2. teşebbüs, girişme.

müsâraaten مسارعة (a. zf.) : sür'atli, acele olarak.

müsâraakat مسارقات (a. i. sirkat'den) : çalma, hırsızlık.

müsâtere مساترة (a. i. setr'den) : 1. örtünme. 2. örtme.

müsâvât مساوات (a. i. sevâ'dan) : müsâvilik, *eşitlik, aynı halde ve derecede olma.

müsâvâten مساواة (a. zf.) : müsâvî *eşit olarak.

müsâveme مساومة (a. i.) : pazarlık etme.

müsâvî مساوى (a. s.) : *eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan.

müsâvim مساوم (a. s.) : sıkı pazarlık eden.

müsâvim bi-n-nazar : huk. [eskiden] görmek veya göstermek üzere aldığı malı götüren kimse.

müsâvim bi-ş-şirâ : huk. [eskiden] iştirâ etmek üzere aldığı malı götüren kimse.

müsâyefe مسايفه (a. i. seyf'den) : birbirine kılıç çekme, birbirine kılıçla vurma.

müsâyere مسايده (a. i. seyr'den) : yol arkadaşı olma [birine].

müsbet, müsbete مثبت , مثبتة (a. s. sübût'dan) : 1. tesbît edilmiş, delil gösterilmiş. 2. gr. *olumlu. 3. fiz. mat. pozitif, fr. positif. Ulûm-ı müsbete : pozitif ilimler.

müsbig مسبيع (a. s.) : isbâg edici, ta-mamlayıcı.

müsbît, müsbîte مثبت , مثبتة (a. s. sübût'dan) : isbât edici, eden. Evrâk-ı müsbite : delil, vesika olabilir kâğıtlar.

müsbît مسبت (a. i.) : yara ve hastalıktan dolayı pek halsiz kalan.

müsebba' مسبيع (a. s. seb'den) : 1. yedili, yedi kısımdan meydana gelen. 2. geo. yedigen, fr. heptagone. 3. ed. her beytine aynı vezinde ve tek sayılı mısrayla aynı kafiyebeş mısra ilâve edilen gazel, kasîde.

müsebbaa مسببه (a. i.) : yedi kere okunması gereken duâ.

müsebbeb مسبب (a. s. sebeb'den) : sebeb olarak meydana getirilen.

müsebbet مثبت (a. s.) : tespît olunmuş, sâbît kılınmış.

müsebbib

müsebbib مسبب (a. s. sebeb'den) : 1. sebebolan. 2. icâdeden.

müsebbib-ül-esbâb, müsebbib-i hakîkî : Cenâb-ı Hak.

müsebbih مسبح (a. s. sebh ve sibâhet'den c. : müsebbihân) : tesbîh eden, subhânallah diyen.

müsebbiha مسبحة (a. i.) : şahâdet parmağı, sağ elin ikinci parmağı.

müsebbihân مسبحان (a. s. müsebbih'in c.) : tesbîh edenler, subhânallah diyenler.

müsebbihân-ı felek : melekler.

müsebbihân-ı mele-il-a'lâ : melekler.

müsebbih-âne مسبحانه (a. f. zf.) : tesbîh ederek, subhânallah diyerek.

müsebbihîn مسبحين (a. i. müsebbih'in c.) : (bkz : müsebbihân).

müsebbit مثبت (a. s. sübût'dan) : tesbît edici, sâbit kılan, devamlı kılan.

müsebbitât مثبتات (a. i. c.) : dondurucu, uyuşturucu, bayıltıcı ilâçlar.

müseccâ', müseccaa مسجع , مسجعة (a. s. sec'den) : ed. seci'lendirilmiş, cümlelerinin sonu kafiyeli olan [söz, nesir]. **İbâre-i müseccaa** : seci'li, kafiyeli söz.

müseccel, müseccle مسجل , مسجلة (a. s. secl'den) : 1. tescil edilmiş, sicile, deftere geçirilmiş. 2. mahkeme defterine geçirilmiş. **Vukuât-ı müseccle** : sicile, mahkeme defterine geçirilmiş vukuat.

müseccil مسجل (a. s. secl'den) : 1. tescil eden, sicile, deftere geçiren. 2. mahkeme defterine geçiren.

müsedded مسدد (a. s. sedâd'dan) : tesdidedilmiş, uzunluğuna doğrultulmuş.

müseddes مسدس (a. s. süds'den) : 1. tesdîs edilmiş, altıya çıkarılmış. 2. altı kısımdan meydana gelmiş. 3. geo. *altıgen, fr. hexagone.

müseddes-i muntazam : geo. düzgün *altıgen, fr. hexagone régulier. 4. ed. her kıt'asında altı mısra bulunur. İlk kıt'anın mısraları aralarında kafiyeli olup, diğer kıt'alarda ise ilk dört mısra' aralarında, son ikisi ise ilk kıt'a ile kafiyelidir.

müseddes-i mükerrer : ed. son iki mısra' her kıt'ada -nakarat hâlinde aynen tekrar edilen müseddes.

müseddid مسدد (a. s. sedâd'dan) : 1. tesdideden, doğrultan, doğru yola sevkeden. 2. (sedd'den) tıkıyan, sed ve bütet yapan. 3. tıkanmış, sed ve bütet yapılmış. (bkz : mesdûd).

müsekkin, müsekkine مسكن , مسكنه (a. s. sükûn'dan) : teskîn edici, uyuşturucu, yatıştırıcı [ilâç]. **Edviye-i müsekkine** : teskîn edici, uyuşturucu ilâçlar.

müsellâh, müsellâha مسلح , مسلحة (a. s. silâh'dan) : silâhlanmış, silâhlı. **Kuvâ-yi müsellâha** : silâhlı kuvvetler. **Sulh-i müsellâh** : silâhlı sulh, silâhlanarak muhâfaza edilen sulh.

müsellahan مسلحان (a. zf. silâh'dan) : silâhlı olarak.

müsellem مسلم (a. s. selm'den. c. : müsellemât) : 1. teslim edilmiş, verilmiş. 2. su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesce kabûl edilmiş olan.

müsellemân مسلمان (a. i. selm'den) : yeri devrinde, yol işleriyle vazîfeli olan asker.

müsellemât مسلمات (a. i. c. : selm'den. müsellem'in c.) : umûmiyetle kabûl edilmiş, meydana olan meseleler.

müselleme مسله (a. i.) : yardımcı teorem.

müselles مثلث (a. s. selâse'den) : 1. üçleştirilen, üçlü, üç. **İttifâk-ı müselles** (üçlü pakt) : birinci dünyâ harbine kadar Almanya, Avusturya - Macaristan, İtalya arasındaki anlaşma. 2. i. üç kere tasfiye olunarak çekilmiş bir cins şarap. 3. i. geo. *üçgen, fr. triangle. 4. müz. üç mısralı güfte. 5. i. g. s. bir yazı sitili.

müselles-i kaim-üz-zâviye ("ka" uzun okunur.) : geo. dik *üçgen, fr. triangle rectangle.

müselles-i muhtelifül-adlâ' : geo. çeşitkenar *üçgen, fr. triangle scalène.

müselles-i münferic-üz-zâviye : geo. geniş *açılı *üçgen, fr. triangle obtusangle.

müselles-i mütesâvi-l-adla' : geo. * eşkenar * üçgen, fr. triangle équilatéral.

müselles-i mütesâvi-s-sâkayn : geo. * ikizkenar * üçgen, fr. triangle isocèle.

müselles-i şimâli : astr. kuzey yarım küresinde bulunan üç parlak yıldızdan meydana gelen bir yıldız kümesi, lât. triangulum; fr. Triangle Bauréal.

müselles muvâzenesi : jeod., top. tek bir * üçgenin ölçü hatâlarını gidermek için tatbik edilen hesap sistemi.

müsellesât مثلثات (a. i. c.) : mat. trigonometri, fr. trigonométrie.

müsellese مثلثه (a. i.) : kim. oksijen, hidrojen ve karbondan olma nesne.

müsellesi مثلثي (a. s.) : müselles, üçgen biçiminde olan.

müsellim مسلم (a. s. selm'den) : 1. teslim eden, veren. 2. i. [vaktiyle] mülkiye kaymakamlarına ve nâhiye müdürlerine verilen bir ünvan.

Müselmân مسلماني (f. i.). (bkz : Müslim).

müselssel, müselsele مسلسل و مسلسله (a. s. silsile'den) : 1. teselsül eden, zincirleme, ardı ardına. İbâre-i müselsele : araları kesilmeyen, zincirleme giden ibâre, cümle. 2. i. ed. bütün mısraları kafiyeli manzûme. 3. i. g. s. bir yazı sitili.

müselsele مسلسل (a. zf. silsile'den) : teselsül ederek, zincirleme, birbirine bağlı olarak.

müsemmâ مسمى و مسمى (a. s. semv ve sümüvv'den) : 1. tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı. (bkz : benâm). 2. muayyen, belirli [zaman].

müsemmâ bi-n-nakiz : adiyle, hâli ve hareketleri arasında tezat olan. Bî-müsemmâ : adsız, bilinmeyen. Ecel-i müsemmâ : eceliyle gelen, normal ölüm.

müsemmen مشمن (a. s. semn'den) : 1. sekiz renkli. 2. sekizli, sekiz parçadan meydana gelen. 3. geo. sekizgen, fr. octogone. 4. fık. kıymet biçilmiş veya biçilen kıymet karşılığında satılmış şey. 5. ed. sekizer mısralı bendlerden müteşekkil nazım.

müsemmin مسمم (a. i. semm'den) : zehirleyici, ağılıyan.

müsenâ مشني (a. s.) : 1. iki kat, iki katlı, ikili, iki kısımdan meydana gelmiş. 2. i. gr. iki şahsa veya iki şeye delâlet eden kelime. 3. i. gr. iki noktalı harf. Tâ-i müsenâ : iki noktalı t. 4. i. g. s. bir yazı sitili.

müsenâiyyef مشائيف (a. i.) : fels. ikili *bölü.

müsenâât مشائات (a. s. müsenââ'sın c.) : iki noktalı harfin sıfatı. Tâ-i müsenâât : iki noktalı t. (bkz : müsenââ's).

müsenâât مشائات (a. i. c. : müseneyyât) : su bentlerinin, arkların kenarı.

müsenâade مسند (a. i.) : 1. arka yastığı. 2. arkaya dayanılacak yer.

müsenâem مسمم (a. s.) : 1. ev çatısı şeklinde olan. 2. kabartma, kabartmalı olarak hakkedilmiş olan.

müseneyyât مشائات (a. i. müsenâât'ın c.) : su bentlerinin, arkların kenarları.

müserrah مشرح (a. s.) : tesrîh edilmiş, boşanmış, bırakılmış. (bkz : tatlîk).

müserrec مخرج (a. s. serc'den) : tesrîc edilmiş, eyer vurulmuş, eyerlenmiş, eyerli. Esb-i müserrec : eyerli at.

müserrer مخرج (a. i.) : bot. göbekli bitki.

müserri' مخرج (a. s. sür'at'den) : tesrîf eden, sür'atlendiren.

müsevvedât مسودات (a. i. sevvâd'dan. müsevvede'nin c.). (bkz : müsveddât).

müsevvede مسود (a. i. seved'den. c. : müsevvedât). (bkz : müsvedde).

müsevveg مسوغ (a. s. c. : müsevvegat) : izin verilmiş, râzi olunmuş.

müsevvegat

müsevvegat مسوغت ("ga" uzun okunur. a. s. müsevveg'in c.) : izin verilmiş, râzı olunmuş şeyler.

müsevzem مسموم (a. s.) : 1. nişan ile nişanlı. 2. süslü.

müsevver مسور (a. s.) : etrafına sur, duvar çekilmiş.

müsevvid مسود (a. s. seved'den. c.) : müsevvid'in) : tesvideden, müsvedde, karalama, taslak yapan.

müsevvidin مسودين (a. s. müsevvid'in c.) : tesvidedenler, müsvedde, karalama, taslak yapanlar.

müsevvis مسوف (a. s. sevf'den. c.) : müsevvis'in) : geciktiren, atlatan, savsaklayan.

müsevvisin, müsevvisün مسوفين ، مسوفون (a. s. müsevvis'in c.) : geciktirenler, atlatanlar, savsaklayanlar. **Helek-el-müsevvisün** : atlatmacılar he-lâk buldu - hadîs.

müseyyeb مسيب (a. s. sey'b'den) : tesey-yübeden, tenbel, üşengen, ihmalci.

müşhil مشهل (a. s. ve i. sehl'den c.) : müşhilât) : 1. kolaylaştıran. **Müşhil-ül-umûr** : işleri kolaylaştıran; Allah. 2. ishal veren, bağırsakları temizliyen, kazûrâtı kolaylıkla dışarı attıran ilâç, **fr. purgatif**.

müşhilât مشهلات (a. s. ve i. müşhil'in c.) : ishal veren, bağırsakları temizliyen ilâçlar, **fr. purgatifs**.

mü'si مؤسسى (a. s.) : kederli kimseyi avutan.

müsi مسى (a. s. sev'den) : isâet eden, kötülükte bulunan.

müs'id مسعد (a. s.) : is'âdeden, bahtiyar eden, mes'ud, mutlu kılan.

müs'il مسيل (a. s. seyelan'dan) : isâle eden, akıtan.

müsinn مسين (a. s. sinn'den) : yaşlı, geçkin, kocamış, ihtiyar.

müskitât-ı hudûd مستطاط حدود (a. it.) :

fık. had cezâlarını iskat ve izâle eden sebepler.

müskitât-ı kısâs مستطاط قصاص (a. it.) :

fık. gereken bir kısası iskat ve izâle eden sebepler.

müskir مسكر (a. s. sekr'den) : iskâr

eden, sarhoş eden, sarhoşluk veren. **Küllü müskirin harâm** : bütün müskir olan, sarhoş edici şeyler haramdır.

müskirât مسكرات (a. s. sekr'den) : sar-

hoş eden, sarhoşluk veren şeyler.

müskit مسكت (a. s. sükût'dan) : iskât

eden, susturan, susturucu. **Cevâb-ı müskit** : susturucu cevap.

müskitâne مسكيتانه (a. f. zf.) : sustururca-

sına.

Müslim مسلم (a. s. ve i. selâmet'den. c.) :

Müslimîn, Müslimûn) : İslâm dininde olan.

Müslimân مسلمان (a. s. ve i. selâmet'den.

c. : Müslimânân) : İslâm dininde olan. (bkz : dîn-dâr, Muhammedî, mü'min, mütedeyyin).

Müslimânân مسلمانان (a. f. s. ve i. selâmet'den.

den. Müslimân'in c.) : Müslümanlar, İslâm dininde olanlar.

Müslimât مسلميات (a. s. ve i. silm'den) : İslâm

dininde olan, Müslüman [kadınlar, kızlar].

Müslime مسلمة (a. s. ve i. silm'den : Müs-

lüman [kadın, kız], İslâm dininde olan [kadın, kız].

Müslimîn مسلمين (a. s. ve i. silm'den) :

Müslümanlar. (bkz : Müslimûn). **İmâm-ül-Müslimîn** : İslâm halîfeleri.

Müslimûn مسلمون (a. s. ve i. silm'den). (bkz :

Müslimîn.

müsmîn مسمين (a. s. semen'den) : 1. şiş-

ma,, semiz. 2. semirten [ilâç].

müsmir, müsmire مسمر ، مسمرة (a. s.

semer'den) : 1. semereli, yemiş veren, yemiş

verici, yemişli. **2.** netice veren, neticeli. **3.** faydalı, verimli. (bkz : semere-dâr). **Gayr-i müsmir** : verimsiz, boş, faydasız. **Eşcâr-ı müsmire** : meyva ağaçları.

müsned مسند (a. s. sened'den) : **1.** isnâdedilmiş, nisbet edilmiş. **2. gr.** *yüklem, **fr.** **prédicatif**.

müsnedün-ileyh مسند إليه (a. b. i.) : "ona isnâdolunan, dayanılan" : **gr.** *özne, **fr.** **sujet**. (bkz : mübtedâ).

müsnid مسند (a. i.) : **1.** söyliyene isnâd-olunan söz. **2.** zaman, dehr.

müsrî' مسرع (a. s. sür'at'den) : tesrî' eden, sür'at, hız veren, sür'atlendiren, hızlandıran.

müsrif مسرف (a. s. serf'den) : isrâf eden, malını, parasını boş yere yok eden, tutumsuz, savurgan, har vurup harman savuran.

müsrif-âne مسرفانه (a. f. zf. serf'den) : malını, parasını boşuna yok ederek, harcıyarak, tutumsuzlukla, savurganlıkla.

müsta'bid مستعبد (a. s. abd'dan) : istib'âd eden, kul edinen.

müsta'bir مستعبر (a. s. c. : müsta'bir'in) : isti'bâr eden, rüyâ tâbir ettiren.

müsta'birîn مستعبرين (a. s. müsta'bir'in c.) : isti'bâr edenler, rüyâ tâbir edenler.

müsta'ceb مستعجب (a. s. aceb'den) : şaşılacak olan.

müsta'cel مستعجل (a. s. acele'den) : acele, tez, hemen yapılması gereken [şey].

müsta'celen مستعجلاً (a. zf. acele'den) : müsta'cel, acele olarak, çabucak, çarçabuk. (bkz : ale-l-acele).

müsta'cib مستعجب (a. s. aceb'den) : isti'câbeden, şaşan, şaşakalan.

müsta'ciben مستعجبا (a. zf.) : şaşarak, şaşa kalarak.

müsta'cil مستعجل (a. s. acele'den) : **1.** isti'câl eden, acele eden, çabuk, tez olmasını isteyen. **2.** acele giden.

müsta'fi مستغنى (a. s. afv'den) : **1.** istifâ eden, işinden kendi arzusuyla çekilen. **2.** suçunun başışlanmasını isteyen.

müstafzıl مستفضل (a. s.) : bir şeyden arta kalan.

müstagall مستغل (a. i. galle'den. c. : müstağallât) : üstü kapalı îratlardan başka, zahîre, tahıl gibi îrat getiren vakıf malı.

müstagallât مستغلات (a. i. galle'den. müstagall'in c.) : musakkafat (üstü kapalı) îratlardan başka, zahîre, tahıl gibi îrat getiren vakıf mallar.

müstagfir مستغفر (a. s. gufrân'dan) : istiğfar eden, günahlarının başışlanmasını Allah'tan dileyen.

müstagîsîn مستغنين (a. s. müstagîs'in c.) : istigâse edenler, yardım dileyenler. **Ya gıyâs-el-müstagîsîn** (ey yardım dileyenlerin yardımcısı) : Allah.

müstagnî مستغنى (a. s. ganî'den) : **1.** doygun, gönlü tok. **2.** çekingen, nazlı [davranan]. **3.** lüzumlu, gerekli bulmayan.

müstagnî-yâne مستغنياه (a. f. zf. ganî'den) : müstagnî olanlara yakışacak sûrette.

müstagreb مستغرب (a. s. garâbet'den) : istigrâbedilmiş, garip, tuhaf görülmüş.

müstagrîk مستغرق (a. s. gark'dan) : **1.** gark olmuş, dalmış, daldırılmış, batmış. **2.** kendini bilmiyecek derecede dalgın, düşüngen.

müstagrîk-ı hûn : kana batmış.

müstagrîk-ı ziyâ : ışığa batmış, ışıkla dolu.

müstagrîb مستغرب (a. s. garâbet'den. c. : müstagribîn) : istigrâbeden, garîbine giden, şaşakalan.

müstagrîb-âne مستغربانه (a. f. zf. garâbet'den) : garîbine giderek, şaşıp kalarak.

müstagrîbîn

müstagrîbîn مستغربين (a. s. garâbet'den. müstagrîb'in c.) : istigrâbedenler, garîbine gidenler, şaşakalanlar.

müstagşî مستغشى (a. s.) : örtünüp bürünen.

müstagzir مستغزر (a. s.) : kaz gelen yerden tavuğu esirgemiyen.

müstahakk مستحق (a. s. hakk'dan) : [aslı "müstahikk" dir]. (bkz : müstahikk).

müstahber مستحبر (a. s. haber'den. c. müstahberât) : istihbâr olunmuş, haber alınmış, duyulmuş, işitilmiş.

müstahberât مستحبرات (a. i. haber'den. müstahbère'nin c.) : alınmış, öğrenilmiş haberler.

müstahbir مستحبر (a. s. haber'den) : istihbâr eden, haber alan, duyan, işiten.

müstahcer مستحجر (a. s. hacet'den) : sertleşip taşlaşmış, taş hâline gelmiş.

müstahdem مستخدم (a. s. ve i. hidmet'den. c. : müstahdemîn) : istihdâm olunmuş, hizmette bulunan, kullanılan, ücretle çalışan.

müstahdemîn مستخدمين (a. s. ve i. hidmet'den. müstahdem'in c.) : istihdâm olunmuşlar, müstahdemler, çalışanlar.

müstahdes مستحدث (a. s.) : yeni bulunmuş, yeni ortaya atılmış.

müstahdim مستخدم (a. s. ve i. hidmet'den. istihdâm eden, hizmette kullanan.

müstahdis مستحدث (a. s.) : yeni bir şey bulan, bulucu.

müstahfaz مستحفظ (a. s. ve i. hıfz'dan. c. : müstahfazîn) : 1. hıfzeden, koruyan. 2. [Tanzîmat'tan sonra] kırk yaşını aşmış olan yurttaşların -nuvazzaf ve rediflikten sonraki- askerlik hizmeti.

müstahfazîn مستحفظين (a. s. ve i. hıfz'dan. müstahfaz'ın c.) : müstahfazlar.

müstahikk مستحق (a. s. hakk'dan. c. : müstahikkîn) : hak etmiş, hak kazanmış, lââyık.

müstahikk-ı kısas : kuh. [eskiden] cânîyi kısas sûretiyle cezâlandırmak hakkına mâlik olan kimse.

müstahikkîn مستحقين (a. s. hakk'dan. müstahikk'in c.) : hak etmiş olanlar, hak kazanmışlar; lââyık olanlar.

müstahîl مستحيل (a. s. c. : müstahîlât) : imkânsız, mânâsız, boş, saçma şey.

müstahîlât مستحيلات (a. i. müstahîl'in c.) : imkânsız, mânâsız, boş, saçma şeyler.

müstahkar مستحق (a. s. hakaret'den) : istihkar edilen, hakir, hor görülen, küçümsenen.

müstahkem مستحكم (o. s. hükm'den) : istihkâm edilmiş, istihkâmî, sağlamlaştırılmış, sağlam. (bkz : kavî, muhkem). **Mevki-i müstahkem** : ask. etrâfına kale, siper gibi şeyler yapılarak sağlamlaştırılmış yer.

müstahkır مستحقر (a. s. hakaret'den) : istihkâr eden, hakir, küçük gören, küçümsiyen.

müstahkim مستحكم (a. s. hükm'den) : istihkâm eden, sağlamlaştırılan.

müstahlas مستخلص (a. s. halâs'dan) : istihlâs olunmuş, kurtarılmış.

müstahleb مستحلب (a. s.) : hek. süt hâline getirilmiş, süt gibi beyaz ve sübye tarzında yapılmış olan ilâç.

müstahlef مستحلف (a. s. halef'den) : istihlâf edilmiş, kendi yerine geçirilmiş; başkasının yerine konulmuş.

müstahlib مستحلب (a. s. halb'den) : istihlâbeden, tırmalıyan.

müstahlib مستحلب (a. s. halb'den) : istihlâbeden, sağan.

müstahlib-i leben : süt sağan.

müstahlif مستحلف (a. s. halef'den) : istihlâf eden, kendi yerine geçiren; başkasının yerine koyan.

müstahlis مستخلص (a. s. halâs'dan) : istihlâs eden, kurtaran, kurtarıcı.

müstahmil مستحمل (a. s. haml'den) : istih-mâl eden, yüklenen.

müstahrec مستخرج (a. s. hurûc'dan) : istih-râç edilmiş, çıkarılmış; bir şeyden çıkarılmış, alınmış, bir kitaptan alınmış.

müstahric مستخرج (a. s. hurûc'dan) : 1. istih-râç eden, çıkaran. 2. ibâreden mânâ çıkarmak kudretinde olan.

müstahsal مستحصل (a. s. ve i. hâsıl'dan. c. : müstahsalât) : istihsâl edilmiş, hâsıl olmuş, yetiş-tirilmiş, üretilmiş. [yapma kelimelerdandır].

müstahsen, müstahsene مستحسن. مستحسنة (a. s. hasen'den) : 1. istihsân edilmiş, güzel sa-yılmış, beğenilmiş. (bkz : makbûl, pesendide). **Umûr-i müstahsene** : beğenilmiş işler. 2. müz. Türk müziğinde diapaza la sını (dügâh) fa (acem) olarak kabûl eden âhenk.

müstahsen mâbeyni : müz. aynı sesi evic kabûl eden âhenk; aynı esâssa dayanan ney çe-çidi.

müstahsil مستحصل (a. s. hâsıl'dan. c. : müstahsilin) : istihsâl eden, husûle getiren, yetiş-tiren, yetiştirici, üretici.

müstahsilin مستحصلين (a. s. müstahsil'in c.) : istihsâl edenler, husûle getirenler, yetiştiri-ciler, üreticiler.

müstahsîr مستحسر (a. s.) : yorulup halsiz düşen.

müstahyî مستحي (a. s. hayâ'dan) : istih-yâ eden, utanan, utangaç. (bkz : şerm-sâr).

müstahzar مستحضر (a. s. huzûr'dan. c. : müstahzarât) : 1. huzûra getirilmiş, istihzar edil-miş, hazırlanmış, hazır. 2. zihinde tutulmuş.

müstahzarât مستحضرات (a. s. huzûr'dan. müs-tahzar'ın c.) : 1. hazır, hazırlanmış şeyler. 2. zi-hinde hazır tutulmuş şeyler.

müstahzarât-ı tıbbiye : hek. hazır yapılmış ilâçlar.

müstahzır مستحضر (a. s. huzûr'dan) : is-tihzâr eden, hazırlayan.

müstaidd مستعد (a. s. uddet'den c. : müstaiddân) : 1. istîdadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan. 2. akıllı, anlayışlı. (bkz : fehîm, zekî).

müstaidd-i ilm ü kemâl : olgunluğa ve ilme istîdatlı olan.

müstaiddân مستعدان (a. s. müstaidd'in c.) : müstait, istîdatlı kimseler.

müstaiddâne مستعدانه (a. f. zf.) : müstaïd olana yakışacak sûrette.

müstaiddin مستدين (a. s. müstaidd'in c.). (bkz : müstaiddân).

müstaîn مستين (a. s. avn'den) : istiâne eden, yardım istiyen.

müstaînen مستيناً (a. zf. avn'den) : isti-âne ederek, yardım dileyerek.

müstaînen bi-llâhi teâlâ : Allah'ın yardımına sığınarak.

müstaîr مستير (a. s. âriyet'den) : istiâre eden, ödünç alan.

müstakarr مستقر (a. s. karâr'dan) : 1. istikrar bulunan, yerleşilen, durulan yer. 2. karargâh.

müstakbeh مستقبح (a. s. kubh'dan) : be-ğenilmiyen, tiksnilen.

müstakbel مستقبل (a. s. kabl'den) : 1. is-tikbal edilen, karşılanan. 2. önde bulunan, ileride-ki, gelecek. 3. i. gr. istikbal sîgası, gelecek zaman, fr. futur.

müstakbelât مستقبلات (a. i. müstakbel'in c.) : gelecek zamanlar.

müstakbih مستقبح (a. i. kubh'dan) : be-ğenmiyen, tiksinen.

müstakbil مستقبل (a. s. kabl'den. c. : müstakbilin) : 1. istikbâl eden, karşılayan. 2. kibleye dönen.

müstakbilin مستقبلين (a. s. kabl'den. müs-takbil'in c.) : 1. istikbâl edenler, karşılayıcılar. 2. kibleye dönenler.

müstakdim

müstakdim مستقدم (a. s. kadem'den) : 1.

istikdâm eden, takaddüm eden, ileride, önde bulunan. 2. (kadem'den) çok ayaklı olan.

müstakırr مستقر (a. s. karâr'dan) : is-

tikrar bulmuş, karar kılmış; durulmuş; yerleşmiş, sâbit. [bu kelimeyi, çok zaman ve yanlış olarak : "müstakarr" şeklinde okurlar].

müstakıss مستقص (a. s.) : istiksâs eden,

kısas isteyen.

müstakil مستقل (a. s.) : pazarlığın bozul-

masını isteyen.

müstakill مستقل (o. s. killet'den) : başlı-

başına, kendi başına; kendi kendine, ayrıca, *bağımsız.

müstakillen مستلئ (a. zf. killet'den) : 1.

kendi başına, başlı başına olarak. 2. ancak, yalnız.

müstakim مستقيم (a. s. kıyâm'dan) : 1.

doğru, düz, dik. **Sırât-ı müstakim** : hakk yol.

müstakim-ül-cenâh : zool. düzkanadlılar : çekirge.. gibi. 2. temiz, nâmuslu, doğru.

müstakim-âne مستقيمانه (a. f. zf. kıyâm'dan) :

nâmuslulukla, doğrulukla.

müstakraz, müstakraza مستقرض , مستقرضة

(a. s. karz'dan. c. : müstakrazât) : istikrâz olunmuş, borç alınmış. **Mebâlig-i müstakraza** : borç alınan paralar.

müstakrazât مستقرضات (a. i. karz'dan. müs-

takraz'ın c.) : istikrazlar, borç alınmış paralar.

müstakrib مستقرب (a. s. kurb'dan) : yak-

laştıran, yaklaştıracı.

müstakriz مستقرض (a. s. karz'dan. c. :

müstakrizin) : istikrâz eden, borç eden. (bkz : medyûn).

müstakrizin مستقرضين (a. s. müstakriz'in

c.) : istikrâz edenler, borç alanlar.

müstaksi مستقصى (a. s. kusv'dan) : 1. is-

tiksâ eden, nihâyetine, sonuna varmak isteyen. 2. dikkatle araştıran.

müstaksim مستقسم (a. s. kısım'dan) : 1.

taksim eden, bölüşen. 2. (kasem'den) : yemin isteyen.

müstakteb مستقطب (a. s. kutb'dan) : fiz.

*polarılmış. fr. polarisé.

müstaktıb مستطاب (a. s. kutb'dan) : fiz.

*polargı, fr. polariseur.

müstaktır مستقطر (a. s. katre'den) : istik-

tar eden, damlatan.

müstaktil مستقتل (a. s. katl'den) : istik-

tal eden, ölüme karşı göğüs geren.

müsta'li, müsta'liye مستعلي , مستعلي (a. s.

isti'lâ'dan) : istilâ eden, yükselen, üstün gelen, üste çıkan. **Hurûf-i müsta'liye** : leng. "hı, sad, dad, tı, zı, ayın, kaf" harfleri, fr. sons emphatiques.

müsta'lim مستلم (a. s. ilm'den) :

isti'lâm eden, mâlûmat, bilgi isteyen.

müsta'mel مستعمل (a. s. amel'den) : 1.

kullanılmış. 2. eski, köhne.

müsta'mer مستعمر (a. s. umrân'dan) :

muhâcır yerleştirerek ma'mur, şen, bayındır bir hâle getirilen [yer], fr. colonie.

müsta'merât مستعمرات (a. i. umrân'dan.

müsta'mere'nin c.) : sömürgeler, fr. colonies. (bkz : müstemlekât).

müsta'mere مستعمرة (a. i. umrân'dan.

c. : müsta'merât) : muhâcır yerleştirerek ma'mur, şen, bayındır bir hâle getirilen yer, sömürge, fr. colonie. (bkz : müstemleke).

müsta'mil مستعمل (a. s. amel'den) : is-

ti'mâl eden, kullanan.

müsta'mir مستعمر (a. s. umrân'dan) :

bir yere muhâcır yerleştirerek orasını ma'mur, şen, bayındır bir hâle getiren, sömüren, sömürgeci, fr. colonisateur.

müstansır مستنصر (a. s. nusret'den) :

istinsâr eden, yardım isteyen.

müstantak مستنطق (a. s.) : istintak olunmuş.

müstantik مستنطق (a. s. nutk'dan) : 1. istintak eden, söyletmek isteyen. 2. huk. sorgu hâkimi.

müsta'raz مستعرض (a. s.) : geo. enine, fr. transversal, e.

müsta'rib مسترب (a. s. arab'dan) : Araplaşmış, aslen Arap olmadığı halde sonradan Araplaşmış olan. Arab-ı müsta'rib : Araplaşmış Arap.

müsta'rik مسترق (a. s. arak'dan) : isti'râk eden, terlemek için yatan.

müstasfi مستصفي (a. s. safâ'dan) : istisfâ eden, hâlisini, safını alan.

müstasgir مستغفر (a. s. sagir'den) : istisgar eden, küçük gören, küçümsiyen.

müstasgir-âne مستغفرانه (a. f. zf.) : küçük görerek, küçümsiyerek.

müstashab مستشعب (a. s. sohbet'den) : istishâf olunan, birine yanında arkadaş olarak bulundurulan.

müstashib مستشعب (a. s. sohbet'den) : istishâbeden, yanına alan, berâber bulunduran.

müstashiben مستشعباً (a. zf. sohbet'den) : müstaship olarak, berâber olarak, yanında bulundurarak.

müstas'ib مستصعب (a. s. suûbet'den) : güç sayan, her şeyi zor gören.

müstasveb مستصوب (a. s. savâb'dan) : istisvâbedilmiş, savap, mâkul, doğru görülmüş.

müstasvib مستصوب (a. s. savâb'dan) : istisvâbeden, savap, mâkul, doğru gören.

müstatıbb مستطب (a. s. tıbb'dan) : istitbâb eden, devâ, çâre arıyan.

müsta'tıf مستملف (a. s. âtîfet'den) : isti'tâf eden, şefkat, sevgi istiyen.

müsta'tıf-âne مستطافانه (a. f. zf.) : şefkat, sevgi talebedercesine.

müsta'ti مستطى (a. s.) : bahşış istiyen.

müstatraf مستطرف (a. s.) : istitrâf edilmiş, turfa, nâdîde sayılmış.

müstatrib مستطرب (a. s. tarab'dan) : eğlence, neş'e, âhenk istiyen.

müstatrib-âne مستطربانه (a. f. zf.) : müstatrib olana, eğlence, neş'e, âhenk istiyene yakışacak yolda.

müstatrif مستطرف (a. s. turfa'dan) : istitrâf eden, turfa, nâdîde sayılan.

müstavsıla مستوصلة (a. s.) : takma saç kullanan [kadın].

müstavtın مستوطن (a. s. vatan'dan) : (bkz : mutavattın).

müstavzı' مستوضع (a. s.) : pazarlık eden.

müstavzih مستوضح (a. s.) : istizah eden, izâhat istiyen.

müstazhir مستظهر (a. s. zahr'den) : istizah eden, dayanan, arka veren.

müstazhiren مستظهراً (a. zf. zahr'den) : müstazhir olarak, dayanarak, arka vererek.

müstazıll مستظل (a. s. zıll'dan) : gölge lenen, gölge altında bulunan; mec. birinin himâyesi altında bulunan.

müsta'zım مستعظم (a. s. azm'den) : 1. isti'zam eden, büyük gören, büyük tutan. 2. (azamet'den) : kibirli, gururlu.

müstazî مستأذى (a. s. ziyâ'dan) : 1. ziyâ, ışık alan, ışıklanan, ışıklı. 2. makbul, âlâ, iyi.

müstaz'if مستأفف (a. s. za'f'dan) : isti'zâf eden, zayıf gören.

müstazraf مستظرف (a. s. zarf'dan) : içine almış, etrâfı kuşatılmış.

müstazırif مستظرّف (a. s. zarf'dan) : içine alan, etrâfını kuşatan, kuşatmış olan.

müsteân مستعان (a. s. avn'den) : kendisinden yardım beklenen, yardım istenen [Allah'ın sıfatlarındandır].

müsteâr مستعار (a. s. âriyyet'den) : 1. eğreti [alınmış], takma [ad]. **Nâm-ı müsteâr** : takma ad, eğreti ad [kendini belli etmemek üzere alınır]. **Hayât-ı müsteâr** : [muvakkat olan] dünyâ ömrü. 2. **müz**. Türk müziğinin tahminen iki buçuk ve nihâvet üç asırlık bir mürekkep makamıdır. Segâh'dan yegâne farkı, "müsteâr dörtlüsü" denilen segâh perdesindeki uşşak dörtlüsü (segâh, nim-hicaz, nevâ, dik-hisar) ı kullanmasıdır. Segâh perdesinde durur; güçlüsü segâh gibi nevâ (re) dir. Aynen segâh'ta olduğu gibi şu ârizalarla donanır : "si" koma bemolü, "mi" koma bemolü, "fa" bakıyye diyezi. Segâh'ın "lâ" bakıyye diyezi ve segâh perdesindeki uşşak dörtlüsünün "do" bakıyye diyezi, nota içinde gösterilir; müsteâr'ı segâh'dan ayıran işte bu "do" bakıyye diyezidir (nim-hicaz perdesi). Orta derecede kullanılmış makamlardır.

müsteârek مستارک (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinin tahminen iki asırlık bir mürekkep makamı. Pek az kullanılmış ve zamânımıza bir nümûnesi intikal etmemiştir.

müsteârün-leh مستعار له (a. b. s.) : ed. istîârede müşebbeh (benzetilen) in mânası.

müsteârün-minh مستار منه (a. b. s.) : kendisinden eğreti olarak bir şey alınmış kimse.

müste'b'ad مستبعد (a. s. bu'd'dan) : baîd, uzak görülen, olacağı sanılmıyan.

müstebân مستبان (a. s. beyân'dan) : 1. meydanda, açık [olan]. (bkz : âşkar, ayân, vâzih, zâhîr). 2. açık olarak anlaşılan.

müstebân buyurulacağı vechile : anlaşılacağı üzere.

müstebdel, müstebdele مستبدل , مستبدلة (a. s. bedel'den) : istibdâl edilmiş, değiştirilmiş. **Efrâd-ı müstebdele** : askerliğini bitirerek tezker almış olan kimseler.

müstebdi' مستبضع (a. s.) : fık. kazancı kendine yânî verene âit olmak üzere sermâye verilen kimse.

müstebdi' مستبدع (a. s.) : eşi emsâlî pek az bulunur sanan.

müstebdi-âne مستبدعانه (a. f. zf.) : müstebdi' olana yakışacak sûrette.

müstebdil مستبدل (a. s. bedel'den) : istibdâl eden, değiştiren.

müstebgi مستبغى (a. s.) : olması için yardımda bulunan.

müstebhîr مستبحر (a. s. bahr'den) : istibhâr eden, deniz gibi geniş olan [kimse]. (bkz : mütebahhîr).

müstebî مستبى (a. s.) : esir eden.

müsteb'id مستبعد (a. s. bu'd'dan) : istib'âd eden, uzak gören, uzak sayan.

müstebidd مستبد (a. s. istibdâd'dan) : istibdâdda bulunan, hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve hareket serbestliği vermiyen; despôt.

müstebidd-âne مستبدانه (a. f. zf.) : müste-bitçe, istibdat yaparak, hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve hareket serbestliği vermiyerek.

müstebik مستبىق (a. s.) : istibak eden, yarışa çıkan.

müstebîn مستبين (a. s.) : açık, meydana. (bkz : âşkâr, vâzih).

müstebki مستبقى (a. s. beka'dan) : istibka eden, bâki olmasını istiyen.

müstebrî مستبرى (a. s.) : istibrâ eden, uzvunda sîdik damlası bırakmıyan.

müstebşîr مستبشّر (a. s.) : 1. istibşâr eden, müjdeliyen. 2. müjde ile sevinen.

müstebtîn مستبطن (a. s. batn'dan) : istibtân eden, iç yüzüne vâkıf olan.

müstecâb مستجاب (a. s. cevâb'dan) : isticâbe edilmiş, kabûl olunmuş [dileği]. (bkz : mucâb).

müstecâb-üd-da've : duâsı kabûl olunan, duâsı makbûl olan.

müste'cel مستأجل (a. s.) : muayyen vakte kadar geciktirilen.

müste'cer مستأجر (a.s.) : istîcâr edilen, kirâ ile tutulan.

müste'cerün-fih مستأجر فيه (a. b. i.) : kirâlama maksadı.

müstechil مستحيل (a. s.) : istichâl eden, câhil sayan.

müstechil-âne مستحيلانه (a. f. zf. cehl'den) : câhil sayarak.

müste'cir مستأجر (a. i. ecr'den. c. : müste'cirin) : 1. istîcâr eden, kirâ ile tutan [bir şeyi]. 2. kirâcı. (bkz : mükterî).

müstecir مستجير (a. s.) : isticâre eden, aman dileyen, himâye bekleyen.

müstecir-âne مستجيرانه (a. f. zf.) : müstecircesine, aman dileyerek.

müste'ciren مستأجراً (a. zf.) : kirâcı olarak.

müste'cirin مستأجرين (a. i. müste'cir'in c.) : 1. kirâ ile tutanlar. 2. kirâcılar.

müsteclib مستجب (a. s. celb'den) : isticâbeden, çeken [kendine doğru].

müstecmi' مستجمع (a. s. cem'den) : toplanan; toplanan.

müstecmi'-i haslet-i cemile : güzel huyu toplanan; güzel huya sâhip olan.

müstecmi-'ül-mecâdi ve-ş-şeref : şân ü şeref ve büyüklüğü kendinde toplanan.

müstecvib مستجوب (a. s. cevâb'dan) : isticâbeden, sual sorup cevâbını isteyen.

müsted'â مستدعى (a. s. da'vâ'dan. c. : müsted'âyât) : istidâ edilen, istenen, dileyen; istidâ (*dilekçe) ile istenilen [şey].

müsted'â-aleyh مستدعى عليه (a. b. s. da'vâ'dan) : kendisinden dâvâ ve şikâyet olunan [kimse].

müstedâm مستدام (a. s. devâm'dan) : 1. devâmı istenilen. 2. devamlı, sürekli, sürüp giden. (bkz : bâkî, dâim).

müsted'âyât مستدعيات (a. s. da'vâ'dan. müsted'ânın c.) : dileyen, istenilen şeyler; istidâ (*dilekçe) ile istenilen [şeyler].

müstedbir مستدبر (a. s. dübr'den) : istidbâr eden, arkasını döndüren, yüz çeviren.

müstedell مستدل (a. s. delâlet'den) : istidlâl olunmuş, bir delil ile ispât edilmiş. ["müstedlel" kelimesi yanlışır]. (bkz : müstenbat).

müsted'i مستدعى (a. s. da'vâ'dan) : istidâ eden, dilekçe veren [kimse].

müste'dî مستأدى (a. s.) : 1. yardım ve korunma isteyen. 2. birinin zorla malını alan.

müste'dib مستأدب (a. s.) : bilgi ve edep öğrenen.

müstedill مستدل (a. s. delâlet'den) : delîl ile ispât edilen.

müstedim مستديم (a. s. devâm'dan) : 1. istidâme eden, devâmını isteyen. 2. devamlı, sürekli. (bkz : dâimî), fels. fr. rémanent.

müstedin مستدين (a. s. deyn'den) : istidâne eden, borç alan. (bkz : müsteir).

müstedir مستدير (a. s. devr'den) : dâire şeklinde olan, değirmilenen, değirmi. (bkz : kürevî).

müstedrek مستدرک (a. i.) : arapçada bir vezin.

müstedrik مستدرک (a. s. derk'den) : istidrâk eden, anlamak isteyen.

müstefâd مستفاد (a. s. feyd'den) : 1. kazanılmış, kâr edilmiş. 2. anlaşılmış. (bkz : münfehim).

müstefâz مستفاز (a. s.) : dağılıp yayılmış.

müstefhem مستفهم (a. s. feh'm'den) : anlaşılan.

müstefhim مستفهم (a. s. feh'm'den) : anlamak isteyen, soran.

müstefid مستفيد (a. s. feyd'den. c. : müstefidân) : istifâde eden, faydalanan.

müstefidân مستفيدان (a. s. müstefid'in c.) : istifâde edenler, faydalananlar.

müstefid-âne مستفيدانه (a. f. zf.) : istifâde ederek, faydalananarak.

müstefiz مستفيع (a. s. feyz'den) : istifâde eden, feyiz alan, feyizlenen.

müstefiz-âne مستفيضانہ (a. f. zf.) : feyiz alarak, feyizlenerek.

müstefreşe مستفرشه (a. i. firâş'dan) : odalık, câriye. (bkz : kenîzek).

müstefrig مستفرغ (a. s. ferâğ ve fûrûğ'dan) : 1. istifrağ eden, kusan. 2. hek. gaseyan ettiren, kusturan. **Devâ-yi müstefrig** : kusturucu ilâç.

müstefsir مستفسر (a. s. fesr'den. c. : müstefsirîn) : bir şeyin tefsîrini, îzâhını, geniş anlatılmasını isteyen.

müstefsirin مستفسرين (a. s. müstefsir'in c.) : istifsâr edenler, bir şeyin tefsîrini, îzâhını, geniş anlatılmasını isteyen.

müstefî مستفي (a. s. fetvâ'dan) : 1. istiftâ eden, müftüden fetvâ isteyen 2. bir müşkülün hallini, çözümmesini isteyen.

müstefîh مستفتح (a. s. feth'den) : istiftâ eden, açan, başlıyan.

müstegas مستغاث ("ga" uzun okunur. a. s. gıyâs'dan) : istigase edilmiş, kendisinden yardım istenmiş, istenen; Allah.

müstegîs مستغيث (a. s. gıyâs'dan. c. : müstegîsîn) : istigase eden, yardım dileyen.

müstehabb مستحب (a. s. hubb'dan) : 1. sevilen, beğenilen. (bkz : makbûl, mergub). 2. farz ve vâcibden başka olarak sevap kazanılan iş. **Sadaka vermek; oruç tutmak** [mübârek günlerde-] gibi.

müstehâm مستهلم (a. s.) : şaşırmış, şaşaa kalmış. (bkz : hayrân).

müstehân مستهان (a. s.) : alçak, değersiz, âdî.

müstehâs مستحاث (a. s.) : toprak altında saklı bulunan.

müstehâsât مستحاثات (a. i. müstehâse'nin c.) : *taşillar, fosiller, fr. **fossilles**. **Mebhas-ül-müstehâsât** : paleontoloji, fr. **paléontologie**.

müstehâse مستحاضه (a. i. c. : müstehâsât) : *taşıl, fosil, fr. **fossile**.

müstehâza مستحاضه (a. i.) : aybaşı gören kadın.

müstehcen مستهجن (a. s. hücnat'den) : istihcân edilmiş, açık saçık, edepsizce [olan]. (bkz : bî-êdebâne, perde-bî-rûnâne).

müstehcin مستهجن (a. s. hücnat'den) : istihcân eden, çirkin, kötü, fenâ gören.

müstehdî مستهدي (a. s. hedy ve hidâyet'den) : istihdâ eden, doğru yolu, hak olan Müslümanlık yolunu isteyen.

müstehdif مستهدف (a. s. hedef'ten) : istihdâf eden, hedef tutan; hedef gibi dikilip duran.

müstehiff مستهفف (a. s.) : istihfaf eden, aşağı, bayağı sayarak alay edip eğlenen.

müstehîl, müstehîle مستحيل، مستحيلة (a. s. havl'den. c. : müstehîlât) : 1. mümkün ve kabil olmıyan [şey]. 2. mânâsız, saçma şey. **Umûr-i müstehîle** : mânâsız, saçma işler.

müstehîlât مستحيلات (a. s. havl'den. müstehîl'in c.) : 1. mümkün ve kabil olmıyan şeyler. 2. mânâsız, saçma şeyler.

müstehill مستحل (a. s. helâl'den) : 1. istihlâl eden, helallık dileyen. 2. helallaşan.

müste'hîr, müste'hîre مستأخره (a. s.) : tehhür eden, geciken. **Mes'ele-i müste'hîre** : huk. bir dâvâ görülürken, bu dâvâdan önce ve bu dâvâ ile ilgili olarak görülmesi icâbeden başka bir mesele.

müstehelek, müsteheleke مستهلك (a. s. helâk'den) : istihlâk edilmiş, yiyip içilerek tüketilmiş, bitirilen. **Erzâk-ı müsteheleke** : sarf edilen erzak.

müstehtlik مستهلك (a. s. helâk'den) : istihlâk eden, yiyip içerek tüketen, bitiren, **fr. consommateur**.

müstehevî مستهوى (a. s.) : istihvâ eden, hayrân eden, aklını alan.

müstehzî مستهزى (a. s.) : istihzâ eden, biriyle eğlenen, herkesle eğlenmek âdetinde olan.

müstehtziyâne مستهزىانه (a. f. zf.) : istihzâ ederek, eğlenerek, alay yollu.

müsteir مستير (a. s. âriyyet'den) : istiâre eden, ödünç alan. (bkz : müstedin).

müstekbir مستكبر (a. s. kibr'den. c.) : müstekbirîn) : kibirlenen, kendini büyük gören, büyüklenen. (bkz : mütekebbirîn).

müstekbir-âne مستكبرانه (a. f. zf.) : kendini büyük görerek, büyüklenerek.

müstekbirîn مستكبرين (a. s. müstekbir'in c.) : kibirlenenler, kendini büyük görenler, büyüklenenler. (bkz : mütekebbirîn).

müstekfi مستكفى (a. s.) : yetecek kadarını istiyen.

müstekif مستكف (a. s.) : 1. dilenmek için elini uzatan. 2. bakarken gözünü korumak için elini kaşının üstüne koyan.

müstekin مستكين (a. s.) : alçak gönüllülük gösteren.

müstekinn مستكن (a. s. kenn'den) : istiknân eden, gizlenen, saklanan.

müstekinne مستكنه (a. i.) : içteki kin.

müstekmil مستكمل (a. s. kemâl'den) : istikmâl eden, tam, olgun bir hâle getiren, eksiksiz olarak bitiren.

müstekmîn مستكمن (a. s. kemn ve kûmûn'dan) : gizlenen, saklanan.

müsteknih مستكنه (a. s. kûnh'den) : istiknâh eden, kûnhünü, esâsını, doğrusunu araştırın.

müstekrâ مستكرا (a. s.) : kirâya verilen eşyâ. (bkz : mükterâ, mükkrâ).

müstekreh مستكره (a. s. kerâhet'den. c.) : müstekrehât) : istikrâh edilmiş, kerih görülmüş, tiksnilen, iğrenilen, iğrenç.

müstekrehât مستكرهات (a. s. kerâhet'den. müstekreh'in c.) : istikrâh edilen, tiksnilen, iğrenç şeyler.

müstekrî مستكرى (a. s. kirâ'dan) : istikrâ eden, kirâ ile tutan. (bkz : mükterî, müste'cir).

müstekrih مستكريد (a. s. kerâhet'den) : istikrâh eden, tiksinen, kerih gören, iğrenen, nefret eden.

müsteksîr مستكسر (a. s. küsr ve kesret'den) : istiksâr eden, çok gören, çok sayan.

müstekşif مستكشف (a. s. keşf'den) : istikşâf eden, keşfetmeye çalışan.

mü'ektib مستكتب (a. s.) : istiktâbeden, söyleyip yazdıran, dikte eden.

müstelezz مستلذ (a. s. lezzet'den. c.) : müstelezzât) : lezzet alınmış, tadına varılmış.

müstelezzât مستلذات (a. i. lezzet'den. müstelezz'in c.) : lezzet alınan şeyler.

müstelim مستليم (a. s. levm'den) : beğenilmiyecek iş gören.

müstelizz مستلذ (a. s. lezzet'den) : lezzet alan, tad alan, tadına varan.

müstelki

müstelki مستلكى (a. s.) : istilka eden, arka üstü yatan.

müstelzim مستلزم (a. s. lüzûm'dan) : istilzâm eden, gerektiren; gereken.

müstemedd مستعد (a. s.) : kendisine yardım edilen, edilmiş olan.

müste'men مستعين (a. s. emn'den) : 1. kendisine aman verilmiş olan. 2. ecnebî tebaasından olan kimse.

müstemhil مستعمل (a. s. mehl'den) : mühlet, zaman, muayyen bir vakit istiyen.

müstemi' مستمع (a. s. sem'den. c. : müstemî'n) : 1. istimâ eden, dinliyen, dinleyici, işiten. (bkz : sâmi'). 2. bir okula yalnız dinleyici olarak devâm eden.

müstemian مستمياً (a. zf. semî'den) : dinleyici olarak; işiterek, duyarak.

müstemidd مستيد (a. s. meded'den) : istimdâd eden, yardım istiyen.

müstemidd-âne مستيدانه (a. f. zf.) : istimdâdederek, yardım istiyerek.

müstemi'in مستعين (a. s. sem'den. müstemî'in c.) : dinleyiciler, fr. auditeurs.

müste'min مستامن (a. s. emn'den) : 1. istimân eden, aman dileyen. 2. vaktiyle ecnebî tebaasına verilen bir ünvan, 3. sığınan, canını kurtarmak şartıyla teslim olan.

müstemirr مستمر (a. s. mürûr'dan) : 1. istimrâr eden, bir düziye uzayıp giden. 2. sürekli, devamlı; bir düziye, dâimâ.

müstemirren مستمرأ (a. zf.) : müstemirr olarak, sürekli, aralıksız. (bkz : dâimî).

müstemît مستमित (a. s.) : savaşta ölümden yılmıyan yürekli [kimse].

müstemlek مستلاك (o. s. mülk'den) : 1. satın alınmış mülk. 2. (bkz : müsta'mer). [yapma kelimelerdendir].

müstemlekât مستلكات (a. i. mülk'den. müstemleke'nin c.) : sömürgeler, fr. colonies. (bkz : müsta'mere).

müstemleke مستلكة (a. i. mülk'den. c. : müstemlekât) : sömürge, fr. colonie. (bkz : müsta'mere).

müstemli مستملى (a. s.) : (bkz : müstektib).

müstemsik مستمسك (a. s.) : salıvermemek üzere sıkı tutan.

müstemti' مستمتع (a. s.) : istimtâ eden, temettü' eden, faydalanan.

müstemzic مستزج (a. s. mezc'den) : istimzâceden, yoklıyan, soran [düşüncesini, reyini, hatırını].

müstenbat مستنبط (a. s.) : istinbât olunmuş, zımnî anlaşılmış. (bkz : müstedell).

müstenbi' مستنبىء (a. s.) : (bkz : müstahbir).

müstenciz مستنجز (a. s.) : istincâzeden, va'dini yerine getirilmesini istiyen.

müste'nefün-aleyh مستأنف عليه (a. b. s.) : huk. aleyhinde, istinâf sûretiyle dâvâ açılan kimse.

müstenfik مستنفق (a. s.) : şunu bunu beslemek için malını tüketen.

müstenfir مستنفر (a. s.) : istinfâr eden, ürken, ürküp kağan.

müstenhic مستنهج (a. s.) : birinin mesleğine giren.

müstenhir مستنهر (a. s. nehr'den) : aka aka yeri oyan, nehir yapan.

müstenid مستند (a. s. sened'den. c. : müstenidât) : 1. istinâdeden, dayanan, yaslanan; güvenen. 2. bir delili, şahidi olan.

müsteniden مستندأ (a. zf. sened'den) : 1. istinâdederek, dayanarak, yaslanarak; güvenerek. 2. bir delil, şahid (* tanık) göstererek.

müste'nif مُسْتَأْنَف (a. s.) : 1. istinâf eden, yeniden başlıyan. 2. bidâyet mahkemesinden (dâvâların ilk görüldüğü mahkemeden) verilen hükmü kabûl etmeyip, dâvâsına, bir üst derecede bulunan başka mahkemede bakılmasını isteyen [kimse].

müstenim مُسْتَنِم (a. s. nevm'den) : yalandan uyuyan, uyur gibi görünen.

müstenîr مُسْتَنِير (a. s. nûr'dan) : istinâre eden, nûr, ısk alan, parlak.

müste'nis مُسْتَأْنَس (a. s. üns'den) : istinâs eden, ünsiyet peydâ eden, yabâniliği kalmıyan, alışık.

müstenker مُسْتَنْكَر (a. s.) : inkâr edilmiş. (bkz : münker).

müstenkîh مُسْتَنْكِه (a. s.) : idrâk eden, anlıyan.

müstenkîs مُسْتَنْكِس (a. s. naks'dan) : istinâkas eden, fiyatı kısmak, indirmek isteyen.

müstenkîf مُسْتَنْكَف (a. s. nekf'den) : istinâkâf eden, kabûl etmiyen, geri duran, el. çeken, *çekimser.

müstenkîh مُسْتَنْكِه (a. s.) : 1. ağız koklıyan. 2. inceliyen, araştıran.

müstenkir مُسْتَنْكِر (a. s.) : inkâr eden. (bkz : münkir).

müstensih مُسْتَنْسِخ (a. s. nesh'den) : 1. istinsâh eden, bir yazının, sûretini, kopyesini çıkaran. 2. teksîr, çoğaltma makinesi, şapirograf.

müstensikk مُسْتَنْسِق (a. s. şakk'dan) : bur-nuna su çeken [temizlik için].

müstensîd مُسْتَنْسِد (a. s. neşide'den) : istinâdeden, birisinin şiir okumasını isteyen.

müstentic مُسْتَنْتِج (a. s. netice'den) : istintâceden, netice çıkaran.

müsterâh مُسْتَرَاَح (a. i. râhat'dan) : 1. rahat edecek yer. 2. aptesâne. (bkz : pâ-yâhâne).

müsterak, müsteraka مُسْتَرْقِه (a. s. sirkat'den) : sirkat olunmuş, çalınmış. (bkz : mesrûk). **Hamse-i müsteraka** : celâlî senenin sonuna ilâve edilen beş gün.

müstercâ مُسْتَرْجِئ (a. s. recâ'dan) 1. ricâ edilmiş. 2. umulmuş, umulan. [yapma kelimelerdendir].

müsterci' مُسْتَرْجِع (a. s.) : istircâ eden, "innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn (= biz Allah'ın kulluyuz, O'na râciiz, O'na döneceğiz)" diyen.

müsteredd مُسْتَرَد (a. s. redd'den) : istirdâdedilmiş, geri alınmış.

müsterfih مُسْتَرْفِه (a. s. refâh'den) : refah, bolluk, rahatlık isteyen.

müsterham مُسْتَرْحَم (a. s. rahm ve ruhum'dan) : 1. istirhâm olunmuş, niyâz olunmuş, yalvarılmış, yalvarılan. 2. birinin merhameti istenilen.

müsterhî مُسْتَرْحِئ (a. s. rehâ'dan) : istirhâ eden, gevşek, sarkık, sölpük.

müsterhib مُسْتَرْهَب (a. s.) : istirhâbeden, korkutan.

müsterhim مُسْتَرْحِم (a. s. rahm'den) : 1. istirhâm eden; niyâz eden, yalvaran. 2. merhamet dileyen.

müsterhim-âne مُسْتَرْحِمَانِه (a. f. zf. ruhm'dan) : istirhâm edene, yalvarana; merhamet dileyene yaraşır yolda.

müsterhin مُسْتَرْهِن (a. s. rehn'den) : istirhân eden, rehin alan; rehin isteyen.

müsterhis مُسْتَرْحِص (a. s. ruhs'dan) : istirhâs eden, ucuz sayan.

müster'i مُسْتَرْئِئ (a. s.) : istir'â eden, birinden bir şeyin korunmasını ve saklanmasını isteyen.

müste'rib مُسْتَرْب (a. s.) : borçlu (bkz : medyûn).

müsterih مُسْتَرْيَح (a. s. râhat'dan) : istirâhat eden, rahat bulan, gönlü rahat, kaygısız. **müsterih-ül-bâl** : içi, gönlü rahat.

müsterih-âne

müsterih-âne مستريحانه (a. f. zf. râhat'dan) : içi rahat olarak, gönül rahatlığı ile.

müsterki' مسترقيع (a. s.) : yamaya, tâmire muhtaç.

müsterşi مسترشى (a. s. rüşvet'den) : istirsâ eden, rüşvet istiyen. (bkz : mürteşî).

müsterşid مسترشيد (a. s. rüşd'den. c. : müsterşidin) : irşâdeden, irşâd edilmesini, doğru yolun gösterilmesini istiyen.

müsterşid-âne مسترشيدانه (a. f. zf.) : müsterşide, doğru yolun gösterilmesini istiyene yaraşır yolda.

müsterşidin مسترشدين (a. s. müsterşid'in c.) : irşâdedilmesini, doğru yolun gösterilmesini istiyenler.

müsterşiyâne مسترشيدانه (a. f. zf.) : rüşvet istercesine.

müstervih مستروح (a. s. râhat'dan) : istirahat eden, dinlenen.

müsterzî مسترضع (a. s. rızâ'dan) : para ile sütnine tutan.

müsterzil مسترذيل (a. s. rezîl'den) : istirsâ eden, rezil sayan.

müstes'ad مستسعد (a. s. sa'd'den) : istisâdedilen, uğurlu sayılmış, uğurlu sayılan.

müste'sal مستاصل (a. s.) : istîsal olunmuş, kökünden koparılmış.

müteshil مستهمل (a. s.) : istishâl eden, kolay sayan.

müteshil-âne مستهملانه (a. f. zf.) : kolay sayarcasına.

müteshir مستخير (a. s.) : istishâr eden, alay eden.

müste'sıl مستاصل (a. s.) : istîsal eden, kökünden koparan.

müstes'id مستسد (a. s. sad'dan) : istisâdeden, uğurlu sayan, uğur sayan.

müstesinn مستسن (a. s. sinn'den) : istisnân eden, yaşlanan, ihtiyarlıyan.

müteskal مستقل (a. s. sıklet'den) : istiskal edilen, kendisine, kovarcasına muâmelede bulunulan.

müteskıl مستقل (a. s. sıklet'den) : istiskal eden, kovarcasına muâmele eden.

müteskıl-âne مستقلانه (a. f. zf.) : istiskal edene yakışacak sûrette.

müteski مستقى (a. s. saky'den) : hek. istiska olmuş, karnı su toplamış.

müteslim مستلم (a. s. c. : müsteslim'in) : 1. istislâm eden, boyun eğen. 2. İslâm dînini kabûl eden.

müteslimin مستلمين (a. s. müsteslim'in c.) : 1. istislâm edenler, boyun eğenler. 2. İslâm dînini kabûl edenler.

mütesnâ مستنى (a. s.) : 1. istisnâ edilen, kural dışı bırakılan, bırakılmış. 2. üstün. 3. ayrı tutulan, *ayrık. 4. benzerlerinden baskın.

mütesneyât مستنيات (a. s. mütesnâ'nın c.) : (bkz : mütesnâ).

müteşâr مستشار (a. i. meşveret'den) : 1. kendisiyle müşâverede bulunulan, kendisine iş danışılan. 2. vekâletlerde vekilden sonraki âmir.

müteş'ar مستشر (a. s. şuûr'dan) : bildirilen, haberli.

müteşârî مستشارى (a. f. meşveret'den) : müteşarlık.

müteşfi' مشتمع (a. s. şefâat'den) : şefâat dileyen, bağışlanmasını istiyen.

müteşfi مشفق (a. s. şifâ'dan) : 1. şifâ dileyen, iyilik istiyen. 2. kendisine baktıran.

müsteşfi-âne مُسْتَفْعَانَةٌ (a. f. zf.) : şefaât dilercesine.

müsteşhed مُسْتَشْهَد (a. s. c. : müsteş-hedât) : şahit tutulan, şahit olarak gösterilen.

müsteşhedât مُسْتَشْهَدَات (a. s. müsteşhed'in c.) : şahit tutul anlar, şahit olarak gösterilenler.

müsteşhedât-ı edebiyye : ed. kelimelere misal olarak gösterilen cümle veyâ şiirler.

müsteşhid مُسْتَشْهِد (a. s.) : istişhâdeden, şahit tutan.

müsteş'ir مُسْتَشْعِر (a. s. iş'âr'dan) : istiş'âr eden, bildirilmesini istiyen [yazı ile-].

müsteşrik مُسْتَشْرِك (a. s. ve i. şark'dan. c. : müsteşrikîn) : şark topluluklarının târihini, dilini ve edebiyâtını ve folklorünü araştırmakla meşgul olan âlim, fr. **orientaliste**.

müsteşrikîn مُسْتَشْرِكِينَ (a. s. ve i. şark'dan. müsteşrik'in c.) : müsteşrikler, fr. **orientalistes**.

müsetâb مُسْتَطَاب (a. s. tayyib'den) : istitâbe edilen, hoş, güzel bulunan. **Kitâb-ı müsetâb** : güzel kitap.

müsettim مُسْتَمْتِم (a. s.) : istitâm eden, tamamlanmasını istiyen.

müsettir مُسْتَتِر (a. s. setr'den) : istitâr eden, gizlenen, gizli, saklı.

müstevâ مُسْتَوَى (a. s.) : müzekker (*eril) ile münennesi (*dişil) içine alan.

müstevcib مُسْتَوْجِب (a. s. vücûb'dan) : 1. lâyük. (bkz : sezâ, şâyan). 2. icâbeden, gereken.

müstevda' مُسْتَوْدَع (a. s. ved'den) : 1. emânet bırakılan. 2. emânet olarak bir malı kabûl eden.

müstevdi' مُسْتَوْدِع (a. s. ved'den) : 1. emânet bırakan. 2. emânet bırakılan yer.

müstevfâ, müstevfi مُسْتَوْفَى (a. s. vefâ'dan) : kâfi derecede, yeteri kadar, tam, mü-kemmeli; dolgun.

müstevfik مُسْتَوْفِق (a. s.) : Allah'tan yardım dileyen.

müstevfir مُسْتَوْفِر (a. s.) : borçludan alacağını tamâmen alan.

müstevhib مُسْتَوْهَب (a. s.) : bahşîş istiyen.

müstevi مُسْتَوَى (a. s. sevî'den) : 1. düz, her tarafı bir. 2. geo. *düzlem. 3. gr. erkeği ile dişisi bir olan veyâ hem erkek, hem dişî olan [isim, sıfat].

müstev'ib مُسْتَوْعِب (a. s. va'b'den) : 1. istâbeden, içine alan, kapsıyan. 2. kaplıyan, tutan.

müstevki' مُسْتَوْقِع (a. s.) : 1. istîka eden, olmasını bekliyen. 2. olacak diye kaygılanan.

müstevkid مُسْتَوْقِد (a. s.) : 1. yanıp alevlenmiş. 2. yakıp alevlendirici.

müstevli, müstevliye مُسْتَوْلَى (a. s. vely'den) : 1. istilâ eden, ele geçiren idâresi altına alan. 2. yayılan, her tarafı kaplıyan. 3. hek. salgın, fr. **épidémique**. **Maraz-ı müstevli** : hek. salgın hastalık, fr. **maladie épidémique**. **Nezle-i müstevliye** : hek. salgın nezle, nezle salgını.

müstevsi' مُسْتَوْسِع (a. s.) : bollaşan, genişliyen.

müstevsik مُسْتَوْسِق (a. s.) : birinden senet, vesîka alan.

müstevzi' مُسْتَوْزِع (a. s.) : hak dergâhından ilham istiyen.

müsteykın مُسْتَيْكِن (a. s. yakîn'den) : istikan eden, yakînen, kat'î olarak bilen.

müsteykız مُسْتَيْكِظ (a. s. yakaz'dan) : istikazeden, uykudan uyanan. (bkz : bî-dâr).

müsteymîn مُسْتَيْمِن (a. s.) : 1. aman dileyen. 2. birinin yemînini istiyen. 3. mübârek sayan.

müsteyser مُسْتَيْسِر (a. s.) : kolaylanmış, hazır.

müsteysir مُسْتَيْسِر (a. s.) : istîsar eden, nefsine ayıran.

müstezâd مستزاد (a. s. ziyâde'den) : 1.

ziyâdeleşmiş, artmış, çoğalmış. 2. i. ed. bahr-i he-
cez vezinlerinden: [mef'ölü mefâilü mefâilü
faülün] vezninde söylenmiş mısra'lara: [mef'ölü
faülün] parçalarına mûsâvî birer parça katmak
sûretiyle meydana getirelen manzûme : Meselâ :

Ey şüh-i kerem pîyşe dil-i zâr senindir

Yok minnetin aslâ

Ey kân-ı kerem anda ne kim vâr senindir

Pinhân ü hüveydâ

(Nedim)

müste'zen مستأذن (a. s. izn'den) : izin

istenilmiş.

müstezill مستذل (a. s. zellî'den) : istiz-

lâl eden, birini zellî, hor, hakîr gören.

müste'zin مستأذن (a. s. izn'den) : izin

istiyen.

müstezkir مستذكر (a. s. zikr'den) : istiz-

kâr eden, hatırlıyan.

müstmend مستمند (f. s. c. : müstmen-

dân) : mahzun, kederli; biçâre, zavallı.

müstmendân مستمندان (f. s. müstmend'in

c.) : mahzun, kederli, üzgün kimseler; biçâreler,
zavallılar.

müstmendâne مستمندانه (a. f. zf.) : mahzun-

lukla, zavallılıkla.

müsûl مشول (a. i.) : ayakta durma

[saygıdan dolayı].

müs'ut مسط (a. i.) : enfiye kutusu.

müsûl مثل (a. i. misâl'in c.) : 1.

örnekler. 2. fels. Eflâtun'un "idéés" sözü karşılığı.

müsveddât مسودات (a. i. sevvâd'dan) :

karalamalar, taslaklar.

müsvedde مسوده (a. i. seved'den. c. müs-

veddât) : karalama, taslak, beyaz edilmek üzere
ilk yazılan ve üzerinde düzeltmeler yapılan yazı.

müşâ' مشاع (a. s. şüyû'dan) : 1. işâa

olunmuş, şuyû bulmuş, yayılmış, herkese duyurul-
muş. 2. hissedarlar, ortaklar arasında berâberce
kullanıldığı halde hisselerine ayrılmamış olan şey,
yer.

müşâabe مشاعبه (a. i.) : uzaklaşma.

müşâare مشاعره (a. i. şîr'den) : karşı-

lıklı şiir söyle(ş)me, birbirine şiir söyleme; şiir
yarışı.

müşâât مشآت (a. i.) : 1. yarış etme. 2.

ileri geçme.

müşâbeh مشابته (a. i. şebah ve şibh'-

den. c. : müşâbehât) : benzeyiş, benzeme.

müşa'bid, **müşa'biz** مشعب ، مشعب (a. i.) :

hokkabaz.

müşâbih مشابه (a. s. şebah ve şibh'den) :

benziyen, benzer. (bkz : mûmâsil, nazîr).

müşâcerât مشاجرات (a. i. müşâcere'nin c.) :

kavgalar, dövüşmeler.

müşâcere مشاجره (a. i. şecer'den. c. : mü-

şâcerât) : 1. kavga etme, çekişme. (bkz : nizâ).
2. ağaç ile birbirine vurma.

müşâfêhât مشافهات (a. i. şefe'den. mü-

şâfehe'nin c.) : ağız ağıza, yüzyüze, karşı karşıya
konuşmalar.

müşâfehe مشافهه (a. i. şefe'den. c. :

müşâfêhât) : ağız ağıza, yüzyüze, karşı karşıya
konuşma.

müşâgâbe مشاغبه (a. i.) : fels. fr.

éristique.

müşâgare مشاغره (a. i.) : mehir alıp ver-

memek için iki kişi birbirinin hısımlarından birer
kadınla evlenme.

müşâhed مشاهد (a. s. şuhûd'dan) : müşâ-

hede olunmuş, görülmüş, görülen.

müşâhedât مشاهدات (a. i. şuhûd'dan. mü-

şâhede'nin c.) : 1. gözle görülen şeyler. 2. fels.
*gözlemler.

müşâhede مشاهدہ (a. i. şuhûd'dan. c. : müşâhedât) : 1. bir şeyi gözle görme. (bkz : rû'yet). 2. tas. Allah âlemini görme.

müşâhede-i mücerrebât-ı fi'liyye : işlenerek elde edilmiş tecrübelerin görülmesi.

müşâhere مشاهدہ (a. i. şeh'r'den) : aylıkla tutma.

müşâhere-hârân مشاهدہ خواران (a. f. b. i.) : aylıklılar.

müşâhereten مشاهدۃ (a. zf.) : aylıklı olarak.

müşahhas مشخص (a. s. şahs'dan) : 1. teşhîs edilmiş, tanınmış, nev'i ve cinsi anlaşılmış. 2. şahıslanmış, şahıs sûretine girmiş. 3. fels. *somut, fr. concret.

müşahhasât مشخصات (a. s. şahs'dan) : *somut bilgiler, fr. sciences concrètes.

müşahhis مشخص (a. s. şahs'dan) : teşhîs eden, taslağın adını koyan.

müşâhid مشاهد (a. s. ve i. şuhûd'dan. c. : müşâhidîn) : müşâhede eden, gören, bakan.

müşâhidîn مشاهدین (a. s. ve i. müşâhid'in c.) : müşâhede edenler, görenler, bakanlar.

müşâkat مشاقت ("ka" uzun okunur. a. i.) : sıkıntıya dayanma husûsunda yarışma.

müşâkat مشاقت (a. i.) : düşmanlık; aykırılık.

müşâkele مشاکلة (a. i. şekl'den) : 1. şekilce bir olma, benzeme. 2. ed. birinin söylediği bir sözü, diğerinin az çok evvelki mânâyâ zıt olarak kullanması. [meselâ : kaleme devâm edip etmediği sorulan havâî bir adam hakkında : "kendi bâzan gelir ammâ, sözü gelmez kaleme" denilmesi gibi].

müşâkil مشاکل (a. s. şekl'den) : şekilce bir olan, benzeyen.

müşâr مشار (a. s. şevr'den) : işaret olunan, işaretle gösterilen.

müşârün bi-l-benâm, müşârün bi-l-enâmîl : parmakla gösterilen. (bkz : meşhûr, mümtâz, nâm-dâr).

müşârata مشارطة (a. i.) : şartlaşma.

müşârebe مشاربة (a. i. şûrb'den) : birlikte içme.

müşârefe مشارفه (a. i.) : 1. yüksek yere çıkma. 2. şan ve şeref husûsunda biriyle övünme.

müşâreket مشاركت (a. i. şirket'den) : 1. şeriklik, ortaklık, ortaklaşma, birine ortak olma. 2. gr. *işteşlik [sevişme : birbirini sevmek; anlaşma : birbirini anlama.. gibi].

müşâreze مشارزه (a. i.) : huysuzluk, geçimsizlik.

müşârik مشارك (a. s. şirket'den) : 1. ortak, bir iş berâberliğinde bulunan. (bkz : şerîk). **Bilâ müşârik** : ortaksız. 2. ortaklardan, berâber iş yapanlardan her biri.

müşâriz مشارز (a. s.) : kavgacı, huysuz.

müşârün-ileyh مشار اليه (a. s. şevr'den. c. : müşârün-ileyhümâ) : "kendisine işaret olunan" : adı geçen, adı anılan. [Tanzîmat'tan sonra, bahsedilen en yüksek rütbe için bu kelime kullanılmıştır].

müşârün-ileyhâ مشار اليها (a. s. şevr'den) : "kendisine işaret olunan" : adı geçen, adı anılan [kadın, kız].

müşârün-ileyhümâ مشار اليهما (a. s. şevr'den. müşârün-ileyh'in c.) : (bkz : müşârün-ileyh).

müşâ'sa' مشعاع (a. s. şa'saa'dan) : 1. şa'saalı, parlak, parlayan, parıldayan. (bkz : rûşen). 2. debdebeli, tantanalı, gösterişli.

müşâtara مشاطرة (a. i.) : biriyle bir şeyi yarı yarıya bölüşme.

müşâteme مشاتمة (a. i. şetm'den) : sövüşme, birbirine sövmek, atışma.

müşattar مشطر (a. i.) : ed. teştîr edilmiş, mısraları arasına ilâveten ayrıca mısralar getirilmiş gazel veyâ kasîde.

müşattar-ı murabba'

müşattar-ı murabba' : ed. araya iki mısra ilâve edilmiş gazel veya kasîde.

müşattar-ı muhammes : ed. araya üç mısra ilâve edilmiş gazel veya kasîde. [meselâ şâir Bû-yûk Nedim, Nedîm-i Kadîm'in : "derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın *sad el hazer ki sevdiği ol âfet olmasın" beytiyle başlayan gazelini taştır ederken bu beyti şu müşattar hâle getirmiştir : Nedîm-i Kadîm'in : "Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın" mısraından sonra ve sad-el-hazer ki sevdiğin ol âfet olmasın" mısraından evvel "Büyük Nedîm'in ilâveleri : "Bîmâr eden bu güne seni râhat olmasın * Bizden tesettür etme abes külfet olmasın * Bî-câ tabîbe varmağa hiç hâcet olmasın"dır.

müşattar-ı müseddes : ed. araya dört mısra ilâve edilmiş gazel veya kasîde.

müşâvere مشاوره (a. i. meşveret'den) : danışma, bir iş üzerinde konuşma, fr. **consultation** : ["müşâveret" şeklinde de kullanılır].

müşâvir مشاور (a. s. ve i. meşveret'den. c. : müşâvirin) : istişâre edilen, -kendisine- danışılan.

müşâvirin مشاورين (a. s. ve i. müşâvir'in c.) : istişâre edilenler, -kendisine- danışılanlar.

müşâyaa مشايعة (a. i.) : 1. dostluk etme [biriyle-]. 2. uyma [birine-].

müşbi' مشبع (a. s.) : doyuran.

müşebba' مشبع (a. s. şeb'den) : 1. işbâ olunmuş, doymuş, tok, fr. **saturé**.

müşebbeh, müşebbehe مشبه و مشبهة (a. s. şebah ve şibh'den) : benzetilen. **Sıfat-ı müşebbehe** : tâzım (*geçişsiz) fiillerden, türlü vezinlerde başlıca **fail** vezninde gelen ve dâimî bir vassı gösteren sıfat : [alîm (çok bilen); şefik (şefkatli)... gibi].

müşebbehün-bih مشبه به (a. b. s. şibh'den) : kendisine benzetilen. [cesur adamı arslana benzetirken; cesur = müşebbeh, arslan = müşebbehün-bih'dir].

müşebbek مشبك (a. s. şebek'den) : 1. şebeke şekline sokulmuş, ağ ve kafes gibi örülmüş olan. 2. i. g. s. küçük ağaç parçalarından yapılan oymalı pano. 3. i. muşabak, tersi ve yüzü ayrı ayrı kullanılabilen sîm ve renkli ipliklerle yapılmış hesap işi nakış.

müşebbi' مشبع (a. s. şib'den) : teşbî eden, karnını doyuran.

müşebbihe مشبهة (a. i. şibh'den) : 1. fels. *insanbiçimcilik, fr. **anthropomorphisme**. (bkz : mücessime). 2. Allah'ı insan biçiminde tasvîr ve tasavvur edenlerin mensup bulundukları Kelâmî mezhep.

müşeccer مشجر (a. s. şecer'den) : 1. ağaç gibi dallı budaklı [resim, yazı]. 2. üstü çubuklu, dallı budaklı [kumaş].

müşeddad, müşeddade مشدد و مشددة (a. s. şiddet'den) : 1. şiddetlendirilmiş, şiddet verilmiş, kuvvetlendirilmiş. 2. a. gr. şeddeli, şeddesi olan [harf, kelime]. **Hurûf-i müşeddade** : şeddeli harfler.

müşeddîd, müşeddide مشدد و مشددة (a. s. şiddet'den) : şiddetlendiren, kuvvetlendiren, şiddetini artıran, azdıran. **Esbâb-ı müşeddide** : huk. suçlu hakkında bir cezanın şiddetini artırıcı sebepler.

müşeddide مشددة (a. i. şiddet'den) : fiz. *yükselteç. fr. **amplificateur**.

müşekkek مشكك (a. s. şekk'den) : teşkik olunmuş, şekke düşürülmüş, şüpheli.

müşekkel مشكل (a. s. şekl'den) : 1. şekle konulmuş, şekil verilmiş. 2. şekli, kalıbı, kıyafeti yerinde, gösterişli.

müşelle مشال (a. s.) : lekeli.

müşemmes مشمس (a. s. şems'den) : güneş gösterilmiş, güneş görmüş, güneşlemiş; çok güneşli.

müşemmet مشمت (a. s.) : hayır ile yâd olunan kimse.

müşennef مشنف (a. s.) : teşnif edilmiş, küpeli, küpe takınmış, küpe takarak süslenmiş.

müşerrah مشرح (a. s. şerh'den) : teşrih olunmuş, açılmış.

müşerref مشرف (a. s. şeref'den) : 1. şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli. 2. i. kadın adı.

müşerrez مشرز (a. s.) : şîrâzesi olan.

müşerrih مشرح (a. s. şerh'den. c. müşerrihîn) : 1. teşrih yapan [doktor], fr. anatomiste. 2. şerheden, açıklıyan.

müşevvek مشوك (a. s. şevk'den) : dikenli, diken şeklinde olan.

müşevves, müşevvese مشوش , مشوشه (a. s. şevâş'den) : teşvir edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz, karmakarışık. **Umûr-ı müşevvese** : karmakarışık işler.

müşevvesiyyet مشوشيت (a. i.) : karışıklık, karmakarışık vaziyet.

müşevvik مشوق (a. s. şevk'den. c. : müşevvikîn) : 1. şevk ve gayrete getiren, arzusunı, isteğini artıran. 2. teşvik eden, fenâlığa sevk eden, ayartan, kıskırtan, önayak olan.

müşevvikin مشوقين (a. s. müşevvik'in c.). (bkz : müşevvik).

müşevyed متيد (a. s. şîd'den) : teşvîde-dilmiş, yüksek, sağlam, muhkem, yapılmış, kunt yapı.

müşeyyid مشيد (a. s. şîd'den) : yüksek, sağlam, kunt yapı yapan.

müşfik مشفق (a. s. şefakat'den) : şefkatli, merhametli, acıyan; seven.

müşfik-âne مشفقانه (a. f. zf. şefakat'den) : şefkatle, merhametle, acıyarak.

müşg مشگ (f. i.) : misk.

müşg-âlûd مشگ آلود (f. b. s.) : müşke, miske bulanmış.

müşg-bâr مشگبار (f. b. s.) : misk yağdıran.

müşg-bîd مشگ بيد (f. b. i.) : bot. sultânî söğüt ağacı, Acem söğüdü.

müşg-bû مشگبو (f. b. s.) : misk kokulu.

müşg-efşân مشک افشان (f. b. s.) : müşk, misk saçıcı, misk saçan. (bkz : müşg-feşân).

müşg-fâm مشکفام (f. b. s.) : müşk, misk renkli, siyah.

müşg-feşân مشکفشان (f. b. s.) : müşk, misk saçıcı, misk saçan. (bkz : müşg-efşân).

müşg-fürûş مشکفروش (f. b. s. c. : müşg-fürûşân) : müşk, misk satan.

müşg-fürûşân مشکفروشان (f. b. s. müşg-fürûş'un c.) : müşk, misk satanlar.

müşgîn مشکين (f. s.) : 1. miskli, misk kokulu. 2. siyah, kapkara şey. **Zülf-i müşgîn** : siyah saç.

müşgîn-çâh مشکين چاه (f. b. i.) : bâzı güzellerin yüzlerinde bulunan siyah ben. (bkz : müşgîn-çeh).

müşgîn-çeh مشکين چه (f. b. i.). (bkz : müşgîn-çâh).

müşgîn-külâh مشکين كلاه (f. b. i.) : güzelin siyah saçları.

müşgîn-küle مشکين كله (f. b. i.). (bkz : müşgîn-külâh).

müşgîn-sinân مشکين سنان (f. b. i.) : uzun siyah kirpik.

müşg-sâ مشکسا (f. b. s.) : misk gibi.

müşhid مشهد (a. s. şehâdet'den) : işhâdeden, şâhit (*tanık) getiren.

müş'ir مشعر (a. s. şuûr'dan) : iş'âr eden, haber veren, bildiren [yazı ile].

müşîr مشير (a. s. sevr'den. c. : müşîrân) : 1. emir ve işâret eden. 2. i. mareşal.

müşîrân مشيران (a. f. müşîr'in c.) : mareşaller.

müşîr-âne مشيرانه (a. f. zf.) : müşîre, mareşale yakışacak sûrette.

müş'ire

müş'ire مشيره (a. i. şuûr'dan) : fiz. *gösterge, buhar ve hava tazyik (*basınç) ınin şiddet derecesini gösteren âlet.

müşîrî مشيرى (a. f. i.) : müşürlük, mareşallik. (bkz : müşîriyyet).

müşîriyyet مشيريت (a. i.) : 1. müşürlük, mareşallik. 2. müşürün, mareşalin makamı.

müşkek مشكك (f. i.). (bkz : müşg).

müşkil, müşkile مشكل, مشكيلة (a. s. şekl'den. c. : müşkilât) : 1. güç, zor, çetin. 2. i. engel, güçlük, zorluk, çetinlik. Mesâil-i müşkile : çetin meseleler.

müşkilât مشكلات (o. i. müşkil'in c.) : güçlükler, zorluklar. Hallâl-i müşkilât : zorlukları, güçlükleri halleden, çözen.

müşkile مشكيلة (a. i.) : zor olan iş.

müşkil-güşâ مشكلا (a. f. b. s. c.) : müşkil-güşâyân) : müşkül, güç, çetin şeyleri halleden.

müşkil-güşâyân مشكلايان (a. f. b. s. müşkil-güşâ'nın c.) : müşkül, güç, çetin şeyleri halledenler.

müşkil-pesend مشكلايسند (a. f. b. s.) : güç beğenen, herşeyi beğenmeyen.

müşkil-pesendân مشكلايسندان (a. f. b. s. müşkil-pesend'in c.) : güç beğenenler, her şeyi beğenmeyenler.

müşkil-pesendâne مشكلايسندانة (a. f. zf.) : güç beğenene, bir şey beğenmiyene yakışacak sûrette.

müşkil-ter مشكلاير (a. f. b. s.) : çok müşkül, çok zor, çok çetin.

müşkil-terin مشكلايرين (a. f. b. s.). (bkz : müşkil-ter).

müşmeiz مشمير (a. s. işmîzâz'dan) : sıkılan, ikrâh ederek sıkılan; nefret eden.

müşrif مشرف (a. s. şeref'den) : 1.

yükselen, çıkan. 2. ölüme pek yakın bulunan. 3. etrâfa bakan, etrâfı gören. 4. bir hal almiya yüz tutmuş olan. 5. vakıf malı muhâfaza eden kimse. [bâzı yerlerde "nâzır" mânâsına da kullanılır].

müşrif-i harâb : yıkılmıya yüz tutmuş. (bkz : mâil-i inhidâm).

müşrif-i vakf : mütevellinin tasarrufunu murâkabe altında bulundurmak üzere tâyin edilen kimse. [buna : "nâzır-ı vakf" da denir].

müşrik مشرك (a. s. şirk'den. c. : müşrikîn) : Allah'a şerik, ortak koşan.

müşrikîn مشركين (a. s. şirk'den. müşrik'in c.) : Allah'a şerik, ortak koşanlar.

müşşât مشات (a. i. mâşî'nin c.) : ayak üstü yürüyen [insan, hayvan].

müşt مشت (f. i.) : 1. yumruk, muşta. (bkz : müşte¹). 2. avuç. (bkz : muşt).

müştagil مشغول (a. s. şugl'den) : iştigal eden, bir işle meşgul olan, uğraşan.

müştaîl مشتعل (a. s. şa'l'den) : iştiâl eden, yanan, tutuşan, ateş alan, alevlenen. (bkz : mûnşeil).

müştâk مشتاق (a. s. şevk'den. c. : müştâkîn) : 1. iştiyaklı, özliyen, göreceği gelen, can atan. (bkz : arzûmend, hasret-keş). 2. i. erkek adı.

müştâkan مشتاقان ("ka" uzun okunur. a. f. müştâk'in c.). (bkz : müştâkîn).

müştâkane مشتاقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf. şevk'den) : iştiyakla, arzu ile, çok isteyerek, can atarak.

müştakk مشتق (a. s. şakk'dan. c. : müştakkat) : 1. iştiyak etmiş, başka bir kelime-den çıkmış, türemiş, türeme.

müştakk-ı feyz ü nûr : feyzin ve nûrun hasretlisi. 2. mat. *türev.

müştakkat مشتقات ("ka" uzun okunur. a. i. şakk'dan. müştakk'in c.) : türemiş kelimeler.

müştaḳkun-minh مشتق منه (a. b. s. şakk'-

dan) : gr. kendisinden, başka bir kelime türemiş olan asıl kelime.

müşte مشته (f. i.) : 1. mušta, yum-

ruk. (bkz : müşt¹). 2. kunduracıların deriyi vurararak inceltmekte kullandıkları mâden tokmak. 3. mušta, birine vurmak için ele veyâ parmaklara geçirilen demir âlet.

müştebeh مشتهبه (a. s.) : karışık, zor.

müştebih مشتهبه (a. s. şebah ve şibh'-

den) : istibâh eden, şüphelenen, şüpheci.

müştebik مشتبك (a. s.) : 1. pencere gibi

örülü. 2. karışık.

müştedd مشتد (a. s. şiddet'den) : istidâd-

eden, şiddetlenen, şiddetlenmiş, azan.

müştehâ مشتهى (a. s. şehvet'den) : istihâ-

yı gerektiren, arzu olunan, istenilen.

müştehât مشتهات (a. i.) : erkeklik hissini

tahrîk edecek hâle gelmiş olan kız.

müşteheyât مشتهيات (a. s. şehvet'den

c.) : iştahı çeken, iştah veren şeyler, lezzetli şeyler.

müşteheyât-ı menfaat-perestâne : menfaat göstericesine hırslar.

müştehi مشتهى (a. s. şehvet'den) : iste-

hâsı olan, iştahlı, istekli. (bkz : hâhiş-ger).

müştehir مشتهر (a. s. şöhrat'den) : işti-

hâr eden, şöhrat bulan, meşhur. (bkz : nâm-dâr).

müştekâ مشتكى (a. s. şekvâ'dan) : 1. şikâyet

kâyet olunan. 2. i. şikâyet.

müştekâ-anh : kendisinden şikâyet olunan kimse.

müşteki مشتكى (a. s. şekvâ'dan) : iştikâ,

şikâyet eden.

müştekiyâne مشتكىانه (a. f. zf.) : şikâyet

edercesine.

müştemel مشتمل (a. s. şümûl'den) : bir

şeyin içinde bulunan, bir şeyin kavrandığı, içine aldığı. [bizde kelimenin cemî şekli kullanılır].

müştemelât مشتملات (a. i. şümûl'den. müş-

temel'in c.) : eklentiler, bir şeyin içinde bulunduğ, ona bağlı olan şeyler.

müştemil مشتمل (a. s. şümûl'den.) : işti-

mâl eden, kavriyan, saran, içine alan.

müşterâ مشترى (a. s. şirâ'dan) : işti-

râ olunmuş, satın alınmış. **Mâl-i müşterâ** : satın alınmış mal.

müşterek, **müşterek** مشترك : مشترک (a. ş. şir-

ket'den. c. : müşterek'in) : 1. iştirâk eden, ortak [olan], ortaklaşa. 2. birlik; elbirliğiyle yapılan. **Fasl-ı müşterek** : mat. *arakesit, iki sathın (düz) birleştiği yer. **Mahrec-i müşterek** : mat. paydaları eşit olan bayağı kesirler.

müşterek-ül-hayât : biy. *ortakyaşar.

müşterek-ül-menfaa : ortaklaşa, berâberce faydalanma.

müşterek-ül-mikyâs adetler : mat. ortak ölçülû sayılar.

müştereken مشتركاً (a. zf. şirket'den) :

ortaklaşa, ortak olarak.

müşterekin مشتركين (a. s. şirket'den.

müşterek'in c.). (bkz : müşterek).

müşterî مشترى (a. s. ve i. şirâ'dan. c. :

müşterî'in) : 1. iştirâ eden, satın alan, alıcı. 2. alışverişte bulunan 3. istekli. (bkz : hâhiş-ger).

Müşterî مشترى (a. h. i.) : astr. Sakıt,

Erendiz, Jüpiter, Mars. (bkz : sa'd-i ekber).

müşterik مشترك (a. s.) : kendi ken-

dine söylenen [kimse]. **Farizat-ül-müşterike** : mîrasla ilgili şer'î bir mesele.

müşti مشتى (a. s.) : bir avuç dolusu.

müşt-zen مشترن (f. b. s.) : muştı, yum-

ruk vuran, boksör. (bkz : muşt-zen).

müşvike مشوكة (a. i.) : dikenli ağaç.

müt'a مته (a. i.) : 1. muvakkat ka-

zanç. 2. Şiilere mahsus geçici nikâh. 3. mehr tesmiye olunmayan ve duhul ve halvet vâkı olmıyan mütallakaya verilen bir takım elbise. [her şehrin örfüne göre değişir].

mütâbaat

mütâbaat متابعت (a. i. teba'den) : ittibâ etme, birine tâbi olma, arkasından gitme, uyma.

mütâbî' متابع (a. s. c. : mutâbî'in) : tâbî olan, uyan.

mütâbîin متابعين (a. s. mütâbî'in c.) : tâbî olanlar, uyanlar.

mütâcere متاجره (a. i.) : birbiriyle ticâret yapma.

mütâemet متآمت (a. i.) : ikiz doğurma.

mütâlaa مطالعه (a. i. tulû'dan. c. : mütâlaât) : 1. okuma. 2. tetkik. 3. düşünce.

mütâlaât مطالعات (a. i. mutâlaa'nın c.) : 1. okumalar. 2. tetkikler. 3. düşünceler.

mütâli' مطالع (a. s. mütâlaa'dan. c. : mütâlî'in) : okuyan.

mütâlîin مطالعين (a. s. mütâlî'in c.) : okuyanlar.

mütâreke متاركة (a. i. terk'den) : ask. ateşkes, iki tarafın muvakkat bir zaman için ateşi durdurması, fr. armistice.

mütâreke-i husûsiyye : ask. husûsî (*özel), dar ölçüde ateş kes.

mütâreke-i umûmiyye : ask. umûmî, geniş ölçüde ateş kes.

mütâreke-nâme : mütâreke yapılması için taraf-ların müştereken imzâladıkları vesîka.

mütârik متارك (a. s.) : karşılıklı terke-den, bırakan. **Leşker-i mütârik** : mütâreke eden, silâhı bırakan, ateşi kesen asker.

müteabbid متعبد (a. s. ibâdet'den. c. : müteabbidîn) : taabbüdeden, ibâdet eden, tapınan, kulluk eden [Allah'a].

müteabbidîn متعبدين (a. s. müteabbid'in c.) : taabbüdedenler, tapınanlar [Allah'a].

müteabbid-âne متعبدا (a. f. zf.) : tapınır-casına, kulluk edercesine [Allah'a].

müteabbis متعبس (a. s. c. : müteabbisîn) : taabbüs eden, yüzünü ekşiten.

müteabbis-âne متعبسا (a. f. zf.) : taabbüs ederek, yüzünü ekşiterek.

müteabbisîn متعبسين (a. s. müteabbis'in c.) : taabbüs edenler, yüzünü ekşitenler.

müteaccib متعجب (a. s. uab'dan) : taac-cübeden, şaşakalan, şaşan (bkz : mütehayyir).

müteaccib-âne متعجبا (a. f. zf.) : şaşarak, şaşkın şaşkın. (bkz : mütehayyir-âne).

müteaccil متعجل (a. s. acele'den c.) : aceleci, acele eden.

müteaccil-âne متعجلا (a. f. zf.) : acele-cilikle.

müteaccilin متعجلين (a. s. müteaccil'in c.) : aceleciler, acele edenler.

müteaccin متعجن (a. s.) : taaccün eden, hamurlaşan, hamur hâline gelen.

müteaddî متعدى (a. s. udvân'dan) : 1. taaddî eden, zulmeden; saldıran. 2. gr. *geçiş-li (fiil) : [düşündürmek, anlatmak... gibi]. 3. müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mü-rekkep makamı. Zamânımıza kalmış bir numûnesi yoktur.

müteaddid, müteaddide متعدد و متعده (a. s. aded'den) : taaddüdeden, çoğalan, çok, birçok, birkaç, türlü türlü. **Evrâk-ı müteaddide** : türlü türlü, birçok evrak, kâğıtlar.

müteâdi متعادي (a. s. adû'dan) : teâdî eden, düşmanlık eden. (bkz : müteaddî¹).

müteâdid متعاضد (a. s.) : taâdut eden, kol kola dokunan.

müteâdil متعادل (a. s.) : teâdül eden, birbirine denk gelen. (bkz : müteakabil).

müteaffif متعفف (a. s. c. : müteaffifîn) : iffetli, şerefli, nâmuslu.

müteaffif-âne متعففانه (a. f. zf.) : iffet-
filikle, nâmuslulukla.

müteaffifin متعففين (a. s. müteaffif'in
c.) : iffetli, şerefli, nâmuslu [kimseler].

müteaffin متعفن (a. s. ufûnet'den) : taaf-
fün eden, bozulup fenâ kokan; kokmuş, çürük.

müteahhid متعهد (a. s. ve i. ahd'den. c. :
müteahhid'in) : taahhüt eden, bir işi sözle, imzâ
ile üzerine alan.

müteahhidin متعهدين (a. s. ve i. ahd'den.
müteahhid'in c.) : taahhüt edenler, bir işi sözle,
imzâ ile üzerine alanlar.

müteahhir متأخر (a. s. âher'den) :
teahhür eden, sonriya kalan, geciken.

müteahhirin متأخرين (a. i. c.) : son
zamanlarda gelenler, yetişenler.

müteahhirin-i ulamâ : âlimlerin son zamanlar-
da yetişenleri.

müteahid متعهد (a. s.) : taahhüt eden,
bir işi üzerine alan. (bkz : müteahhid).

müteâkib متعقب (a. s. akab'dan) :
1. taâkubeden, birbiri ardından gelen [sıra ile].
2. ardından gelen, arkası sıra beliren.

müteâkiben متعاقبا (a. zf.) : sonra; ardı
sıra, arkası sıra, arka arkaya.

müteâkid متعاقد (a. s. akd'den) : akit,
anlaşma yapan iki kişiden her biri.

müteâkideyn متعاقدين (a. s. c.) : alıcı ile satıcı.

müteakkid متأكد (a. s. akd'den) :
taakküdeden, düşümlenen, karışık, çapraşık olan.

müteakkıl متعقل (a. s. c. : müteakkılın) :
taakkul eden, biraz düşünerek anlıyan.

müteakkıl-âne متعقلانه (a. f. zf.) : taak-
kul edene, anlıyana yakışır sûrette.

müteakkılın متعقلين (a. s. müteakkıl'ın c.) :
taakkul edenler, anlıyanlar.

müteakkis متعكس (a. s. aks'den) : taak-
küs eden, ma'kûs olan, tersine dönen.

müteâl متعال (a. s. ulüvv'den) : 1. yük-
sek, yüce. (bkz : bülend). 2. felse. *deneyüstü, tec-
rübe ile elde edilen bilginin sınırlarını aşan. [aslı :
"müteâlî" dir].

müteâlî متعالی (a. s. ulüvv'den) : yükse-
len, yüksek olan. (bkz : müteâlî).

müteâlîm متعالم (a. s. alem'den ve ilm'-
den) : taâlüm eden, herkesçe bilinen.

müteallî متعلی (a. s.) : taallî eden,
yükselen, yüksek olan. (bkz : müteâlî).

müteallik متعلق (a. s. alaka'dan) : 1.
asılı, bağlı. 2. taallûk eden, ilgili, ilişkî olan.
(bkz : âid, dâir, merbût).

müteallikat متعلقات ("ka" uzun oku-
nur. a. i. müteallik'in c.) : 1. yakın kimseler;
akrabâ 2. gr. bir cümlemin mânâsını tamamlayan,
açıklıyan kelimeler.

müteallikat-ı fi'l : gr. fi'l'in âilesi.

müteallil متعلل (a. s.) : taallül eden,
bahâne ile herhangi bir işin yapılmasını geciktir-
ren, özür ve bahâne ile vakit geçiren.

müteallim متعلم (a. s. ve i. ilm'den. c. :
müteallim'in) : taallüm eden, ilim, bilgi edinen,
öğrenen; okuyan, talebe (*öğrenci).

müteallimîn متعلمين (a. s. ve i. ilm'den.
müteallim'in c.) : ilim öğrenenler, bilgi edinenler,
talebeler (*öğrenciler).

müteallim-âne متعلمانه (a. f. zf. ilm'-
den) : taallüm ederek, bilgi edinerek, öğrenerek.

müteallin متعلمين (a. s.) : taallün eden,
alenî, âşikâr, meydanda olan.

müteâmi متاعی (a. s. amâ'dan) : taâmî
eden, görmemezlikten gelen, görmezlenen.

müteâmiyâne متعاميانه (a. zf.) : görmemez-
likten gelerek.

müteammi

müteammi متعمي (a. s. amâ'dan) : a'mâ olan, kör olan.

müteammid متعمد (a. s. amd'den. c. : müteammidîn) : taammüdeden, bilerek, tasarlıyarak yapan. **Gay-i müteammid** : tasarlamadan yapan.

müteammid-âne متعمدانه (a. f. zf. amd'den) : taammüden, bilerek, tasarlıyarak.

müteammidîn متعمدين (a. s. amd'den. müteammid'in c.) : taammüden, bilerek, tasarlıyarak yapanlar.

müteammik متعمق (a. s. umk'dan) : taamuk eden, derinleşen, derine giden.

müteammim متعمم (a. s. umûm'dan) : taammüm etmiş, yayılmış, yaygın.

müteânîk متعانق (a. s.) : teânuk eden, birbirinin boynuna sarılan.

müteannî متعنى (a. s.) : taannî eden, zahmet çeken, zahmetli bir işi üzerine alan.

müteannid متعند (a. s. inâd'dan. c. : müteannidîn) : taannüdeden, inâdeden, dediğinden dönmeyen, direnen. (bkz : muannid).

müteannid-âne متعندانه (a. f. zf. inâd'dan) : inatçılıkla, direngenlikle.

müteannidîn متعندين (a. s. inâd'dan. müteannid'in c.) : taannüdedenler, inâdedenler, dediğinden dönmeyenler, direnenler.

müteannit متعنت (a. s.) : taannüt eden, yanlış arıyan, şunun bunun yanlışını bulmak me-râkında olan.

müteannit-âne متعنتانه (a. f. zf.) : yanlış arıyana, yanlış çıkarmıya çalışana yakışır sôrette.

müteanniyâne متعنياه (a. f. zf.) : zahmetle, sıkıntı çekerek.

müteâref متعارف (a. s. örf'den) : herkesin bildiği, ünlü. (bkz : meşhûr).

müteâriz متعارض (a. s.) : taâruzeden, birbirine zıd, muhâlif olan.

müteârif متعارف (a. s. örf'den) : 1. birbiri-ni tanıyan, tanışan. 2. bilinen, bilindir. (bkz : ma'rûf, meşhûr).

müteârife متعارفه (a. i. örf'den) : mant., mat. gerçekliği apaçık, meydanda olduğundan isbâtı îcâbetmiyen söz, aksiyon.

mütearrık متعرق (a. s.) : taarruk eden, terliyen.

mütearrız متعريض (a. s. arz'dan) : 1. taarruz eden, saldıran, sataşan. 2. başkasının hak-kına, hudûduna geçen.

mütearrî متعري (a. s. ury ve uryet'-den) : 1. taarrî eden, soyunan, çıplak. 2. bir şey-den alâkasını kesen.

mütearribе متعربه (a. s. arab'dan) : melez Arap, sonradan Araplaşan.

mütearrif متعرف (a. s.) : ârif olan, irfan sâhibi [olan].

mütearris متعريس (a. s.) : tearrüs eden, karısına sevgisini bildiren.

müteâsir متعاسر (a. s. usr'dan) : teâsür eden, güçleşen. (bkz : müteassir).

müteassib متعصب (a. s. asab'dan. c. : müteassibân, müteassibîn) : 1. taassubeden, ta-rafdarlık eden. 2. kendi dininden ve milletinden başkasına kin ve düşmanlık besliyen; hiç bir yeni-liği kabûl etmeyen.

müteassib-âne متعصبانه (a. zf.) : müteas-sıbça.

müteassif متعسف (a. s.) : teassüf eden, doğru yoldan sapan, yolsuzluk eden.

müteassir, müteassire متعسر، متعسره (a. s. usr'den) : teassur eden, güçleşen, güç, zor, çetin. (bkz : müteâsir). **Umûr-i müteassire** : çetin işler.

müteâşır متعاشر (a. s.) : muâşeret eden, birbiriyle iyi geçinen.

müteassık متعشق (a. s.) : taassık eden, âşık olan, delicesine seven.

müteâtıf متعاطف (a. s. atf'dan) : 1. teâtuf eden, birbirini seven. 2. kendisine atfolunan, bağlanan.

müteâtî متعاطى (a. s.) : teâtî eden, birbirine veren, verişen.

müteattıf متعطف (a. s. atf'dan) : taatuf eden, esirgeyen, şefkat eden, bağışlıyan.

müteattıf-âne متعطفانه (a. f. zf. atf'dan) : esirgiyerek, şefkat göstererek, bağışlıyarak.

müteattıs متعطس (a. s.) : aksıran.

müteâvin متعاون (a. s. avn'den) : birbirine yardım eden, yardımlaşan.

müteavvık متعوق (a. s.) : taavvuk eden, eğlenen, geciken, oyalanan.

müteavviz متعوض (a. s. ivaz'dan) : ivaz, bedel alan.

müteavvic متعوج (a. s.) : taavvüceden, eğrileşen, eğri. **Nihâl-i müteavvic** : eğri fidan.

müteavvid متعود (a. s.) : taavvüdeden, âdet edinen, alışılmış.

müteavviz متعوز (a. s.) : istiâze eden, sığınan.

müteayyin متعين (a. s. ayn'dan. c. : müteayyinân) : 1. taayyün eden, belli, meydana olan, meydana çıkan. 2. karar verilmiş. 3. eşraftan, belli, ileri gelen kimse.

müteayyinân متعينان (a. s. ayn'dan) : 1. taayyün edenler, belli, meydana olanlar. 2. karar verilmişler. 3. eşraftan, ileri gelen kimseler.

müteayyış متعيش (a. s. ays'dan) : taayyüş eden, yaşıyan, yiyip içen, geçinen.

müteâzıd متعاضد (a. s. adad'dan) : kol kola tutunan, birbirine kol veren, yardım eden.

müteâzım متعاطم (a. s.) : taâzum eden, gözde büyüyen, göze büyük görünen. (bkz : mütekâbir, mütekebbir).

müteazzım متعظم (a. s. azamet'den) : taazzum eden, benlik satan, büyüklük taslıyan. (bkz : mütekebbir, azamet-furûş).

müteazzım-âne متعظمانه (a. f. zf. azamet'den) : büyüklük taslıyarak, benlik satarak.

müteazî متعذى (a. s. uzv'dan) : organlaşmış, fr. **organisé**.

müteazzib متعذب (a. s. c. : müteazzibîn) : taazzübeden, evlenmiyen, bekâr kalan.

müteazzib-âne متعذبانه (a. f. zf.) : evlenmiyene, bekâr kalana yâkışacak yolda.

müteazzibîn متعذبين (a. s. müteazzib'in c.) : taazzübedenler, evlenmiyenler, bekârlar.

müteazzil متعزل (a. s. azl'den) : taazzül eden, ma'zul olan, azledilmiş, işinden çıkarılmış.

müteazzır متعذر (a. s. özr'den) : 1. taazzür eden, özürlü, özürü bulunan. 2. mümkün olmıyan, güç, zor.

müteazziz متعزز (a. s.) : taazzüzeden, izzet, kuvvet, kudret, kıymet, yücelik kazanan.

mütebâdil متبادل (a. s. bedel'den) : 1. tebâdül eden, birbirinin yerine geçen. 2. geo. karşılıklı.

mütebâdir متبادر (a. s. büdür'dan) : tebâdür eden, birdenbire akla gelen.

mütebagız متبغض (a. s.) : buğz, kin gösteren.

mütebâgız متباغض (a. s.) : tebâguz eden, buğz, kin güden.

mütebahhir متبخر (a. s. buhâr'dan) : tebahhur eden, buharlaşan, buğu hâline gelen, du-manlanan, tütsülenen.

mütebahhir

mütebahhir متبحر (a. s. bahr'den. c. : mütebahhirîn) : bilgisi, deniz gibi geniş ve engin olan. (bkz : allâme).

mütebahhir-âne متبحرانه (a. f. zf.) : mütebahhir, bilgisi deniz gibi geniş ve engin olana yakışacak yolda.

mütebâlî متباهى (a. s.) : övünen. (bkz : mubâhî, mütefâhîr).

mütebahhirîn متبحرين (a. s. mütebahhir'in c.) : bilgileri, deniz gibi geniş ve engin olanlar.

mütebahhirîn-i ulemâ : âlimlerin en geniş bilgileri.

mütebâhiyâne متباهيانه (a. f. zf.) : övünerek. (bkz : mütefâhîr-âne).

mütebahîr متبختر (a. s.) : kibirle, gururla, kendini beğenmiş olarak yürüyen.

mütebahîr-âne متبخترانه (a. f. zf.) : kibirle sallana sallana yürüyene yakışacak yolda.

mütebâid متباعد (a. s. bu'd'dan) : tebâüdeden, uzaklaşan, birbirinden uzak bulunan.

mütebâkî متباقى (a. s. beka'dan) : bâkî kalan, geri kalan, artan.

mütebâkî متباكى (a. s. bükâ'dan) : tebâkî eden, ağlar gibi görünen, yalandan ağlıyan.

mütebâli متبالى (a. s.) : birini sınyan.

mütebâlih متباله (a. s.) : ebleh gibi görünen, eblehlik, bönlük tavrı takınan.

mütebâriz متبارز (a. s. bürûz'dan) : tebâ-rüz eden, meydana çıkan, beliren, bâriz, âşikâr. (bkz : müteberriz).

mütebârizîn متبارزين (a. s. mütebâriz'in c.) : tebâ-rüz edenler, meydana çıkanlar, belirenler.

mütebasbıs متبصص (a. s. basbasa'dan. c. : mütebasbısın) : tabasbus eden, yaltaklanan.

mütebasbıs-âne متبصصانه (a. f. zf.) : tabasbus ederek, yaltaklanarak.

mütebasbısın متبصصين (a. s. mütebasbısın c.) : tabasbus edenler, yaltaklananlar.

mütebasır متبصر (a. s. basar'dan) : tabassur eden, basîretli, gözü açık, iyice düşünen, ilerisini gören.

mütebasır-âne متبصرانه (a. f. zf.) : basîretle, iyice düşünerék, ileriýi görerek.

mütebasıt متبسط (a. s.) : yayılmış, se-rilmiş olan.

mütebâyân متبايمان (a. i. c.) : alıcı ile satıcı. (bkz : âkıdeyn).

mütebâyin, mütebâyine متباين ، متباينه (a. s. beyn'den) : zıt, birbirine uymıyan, uyuşmaz. **Ef'âl-i mütebâyine** : birbirine uymıyan, zıt işler.

mütebeddi' متبدع (a. s.) : sünnet ehli iken bid'at ehli olan.

mütebeddil متبدل (a. s. bedel'den) : 1. tebeddül eden, değışen, başka hâle giren. (bkz : mütehavvil). 2. kararsız.

mütebehhic متبهج (a. s.) : şen, keyifli.

mütebekkim متبكم (a. s. bekem'den) : dilsizlenen, söz söylerken tutulup kalan. (bkz : lâl).

mütebekkim-âne متبكمانه (a. f. zf.) : söz söylerken tutulup kalarak, tutularak.

mütebellid متبلد (a. s.) : tebellüdeden, ağır davranan, tenbel.

mütebellil متبلل (a. s.) : 1. tebellül eden, ıslanan, nemlenen [şey]. 2. altını ıslatan. (bkz : selfs-ül-bevl).

mütebellir متبلر (a. s. billûr'dan) : 1. tebellür eden billûrlaşan. 2. kim. billûrlaşmış. 3. mec. beliren, belirgin.

mütebenni متبنى (a. s.) : birini oğuledinen.

müteberkı' متبرقم (a. s.) : teberku' eden, peçelenen, maskelenen.

müteberri متبري (a. s.): teberri' eden, yüz çeviren, uzaklaşan.

müteberri' متبرع (a. s.): teberru' eden, bağışlayan, bağıшта bulunan.

müteberrid متبرد (a. s.): teberrüdeden, soğuyan. **Mâ-i müteberrid**: soğuyan su.

müteberrik, **müteberrike** متبرك, متبركة (a. s. be-reket'den): teberruk eden, mübârek sayılan, uğurlu.

müteberriken متبركا (a. zf.): uğurluluk. la, uğurlu sayılarak.

müteberrir متبرر (a. s.): teberrür eden, Allah'a derinden itâat eden.

müteberriz متبرز (a. s.): teberruz eden, meydana çıkan, baliren. (bkz: mütebâriz).

mütebessil متبسل (a. s.): tebessül eden, kızgınlık veya cesâretten dolayı yüzünü ekşiten.

mütebessim متبسم (a. s. besm'den): te-bessüm eden, gülümsiyen, gülen.

mütebessim-âne متبسمانه (a. f. zf.): müte-bessim olarak, gülümsiyerek, gülerlek.

mütebessir متبسر (a. s.): tebessür eden, sivilce çıkaran.

mütebeşbiş متبشش (a. s.): tebeşbüş eden, güler yüz gösteren.

mütebettil متبتل (a. s. betl'den): tebet-tül eden, Allah'a yönelen.

mütebettilen متبتلا (a. zf.): Allah'a yönelerek.

mütebevvi متبول (a. s.): tebevvi' eden, işiyen. [yapma kelimelerdendir].

mütebeyyin متبين (a. s. beyân'dan): tebeyyün eden, meydana çıkan, anlaşılan.

mütecâdil متجادل (a. s. cedl'den): mücâ-dele eden, savaşılan, uğraşan.

mütecâhil متجاهل (a. s. cehl'den): tecâhül eden, câhil gibi görünen, bilmemezlikten gelen, bilmez görünen. (bkz: mütenâkir).

mütecâhil-âne متجاهلانه (a. f. zf.): bilme-mezlikten gelerek, bilmez görünerek.

müteca'id متعهد (a. s. ca'd'dan): teca'üd eden, kıvırcık olan, kıvrık.

müteca'id-ül-es'âr: saçları kıvırcık olan, kıvrık saçlı.

mütecânib متجانب (a. s. cenb'den): ictinâ-beden, sakınan, çekinen, uzaklaşan, kendini bir ya-na çeken, karışmayan. (bkz: müctenib).

mütecânis متجانس (a. s. cins'den): 1. bir cinsten olan. (bkz: hem-cins). 2. felsef. bir cinsten. 3. fiz. kim. *homogen, fr. homogène. 4. gr. *eşsesli.

mütecâsir متجاسر (a. s. cesâret'den. c. s. mütecâsirin): tecâsür eden, cür'et gösteren, ...e kalkışan, yeltenen; küstah.

mütecâsir-âne متجاسرانه (a. f. zf.): küstah-çasına.

mütecâsirîn متجاسرين (a. s. mütecâsir'in c.): cür'et edenler, cesâretlenenler; ...e kalkışanlar, yeltenenler; küstahlar.

mütecavib متجاوب (a. s.): tecâvübeden, cevap veren.

mütecâvil متجاول (a. s.): cevelân eden, dolaşan.

mütecâvir متجاور (a. s. civâr'dan): bir civarda olan, komşu. **Zâviyetân-ı mütecâvire-tân**: geo. *yöndeş *açılar.

mütecâviz متجاوز (a. s. cevâz'dan. c. s. mütecâvizin): 1. tecâvüz eden, geçen, aşan. 2. sataşan, saldıran; sarkıntılık eden. 3. fazla, çok.

mütecâvizâne متجاوزانه (a. f. zf.): mütecâ-viz olana yaraşır sûrette; tecâvüz ederek, sarkıntılıkla.

mütecâvizîn متجاوزين (a. s. mütecâviz'in c.): tecâvüz edenler, saldıranlar, sarkıntılık edenler.

mütecâzib

mütecâzib متجاذب (a. s.) : cezbeden, çeken.

mütecebbir متعبر (a. s. cebr'den) : 1. tecebbür eden, zorbalâşan, cebir ve zor kullanan. 2. kibirlenen.

mütecebbir-âne متعبرانه (a. f. zf.) : zorbalıkla. (bkz : cebren).

müteceddid متجدد (a. s. cedd'den. c. : müteceddidîn) : teceddüdeden, yenilenen, yenileşen.

müteceddid-âne متجددانه (a. f. zf.) : müteceddid olana, yenileşene yakışacak sûrette.

müteceddidîn متجددين (a. s. müteceddid'in c.) : teceddüdedenler, yenilenenler, yenileşenler.

müteceffif متعفف (a. s.) : teceffüf eden, kuruyan, içi boşalan, koflaşan. [kabuklu meyve]. (bkz : mütecevvif, müteyebbis).

mütecehhiz متجهز (a. s. cihâz'dan) : tec-hizatlı, donanmış.

mütecelli متجلي (a. s. celâ' ve celv'den) : 1. tecellî eden, görünen, meydana çıkan. 2. parlak. (bkz : rûşen).

mütecellid متجلد (a. s. c. : mütecellidîn) : tecellüdeden, celâdet, kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mütecellid-âne متجلدانه (a. f. zf.) : celâdetle, kahramanlıkla, yiğitlikle.

mütecellidîn متجلدين (a. s. mütecellid'in c.) : celâdet gösterenler, kahramanlar, yiğitler.

mütecemmi' متجمع (a. s. cem'den. c. : mütecemmiîn) : tecemmü' eden, toplanan, biriken, yığılan.

mütecemmid, mütecemmide متجمد، متجمدة (a. s.) : donan, donmuş. (bkz : müncemid). **Enhâr-ı mütecemmide** : donmuş nehirler.

mütecemmiîn متجمعين (a. s. mütecemmi'in c.) : tecemmü' edenler, toplananlar, birikenler, yığılanlar.

mütecemmil متجمل (a. s. cemâl'den. c. : mütecemmilîn) : tecemmül eden, süslenen, bezenen; donanan.

mütecemmil-âne متجملانه (a. f. zf.) : süslenerek, bezenerek, donanarak.

mütecemmilîn متجملين (a. s. mütecemmil'in c.) : tecemmül edenler, süslenenler, bezenenler; donananlar.

mütecennî متجنى (a. s.) : 1. meyva toplıyan. 2. iftirâ eden, suç atan. (bkz : müfterî).

mütecennib متجنب (a. s.) : ictinâbeden, sakınan, kaçınan, çekinen. (bkz : müctenib).

mütecennîn متجنين (a. s. cenn ve cünûn'dan) : tecennün eden, delirmiş olan, çıldırmış. (bkz : mecnûn).

mütecennin-âne متجنينانه (a. f. zf.) : delirerek, delicesine, çıldırmışçasına.

mütecerrî' متجرع (a. s.) : tecerrü' eden, yudumliyerek içen.

mütecerrid متجرد (a. s. cered'den) : 1. tecerrüt eden, soyunan, çıplak olan. 2. evli olmıyan. 3. tek başına kalan. 4. tas. dünyâ işlerinden vazgeçip Allah'a yönelen.

mütecessid متجسد (a. s. cesed'den) : te-cessüt eden, ceset hâline gelen, vücut peydâ eden.

mütecessim متجسم (a. s. cism'den) : te-cessüm eden, cisimlenen, gözle görünen.

mütecessis متجسس (a. s. cess'den c. : mütecessisîn) : 1. teccüss eden, gizliyi arıyan, gizliyi gözetliyen. 2. meraklı.

mütecessis-âne متجسسانه (a. f. zf.) : gizli şeyleri öğrenmiye çalışarak; merakla..

mütecessisîn متجسسين (a. s. mütecessis'in c.) : teccüss edenler, gizliyi arıyanlar, gizliyi gözetliyenler; meraklılar.

mütecevşin متجوش (a. s.). (bkz : mütecerri').

mütecevvif متجوف (a. s.) : tecevvüf eden, içi boşalan, kof olan; kovuk olan. (bkz : mütehallî).

mütecevviz متجوز (a. s.) : 1. câiz olmiyan şeyi câiz gören. 2. mecazlı söz söyleyen.

mütecevviz-âne متجوزانه (a. f. zf.) : 1. câiz olmiyan şeyi câiz görürcesine. 2. mecazlı söz söyleyerek.

mütecevvizin متجوزين (a. s. mütecevviz'in c.) : 1. câiz olmiyan şeyleri câiz görenler. 2. mecazlı söz söyleyenler.

mütecezzi متجزى (a. s. cüz'den) : 1. cüz cüz, parça parça ayrılan. 2. jeol. ufalanmış. **Gayr-i mütecezzi** : ayrılamıyan, bölünemiyen.

mütedâfi' متدافع (a. s.) : 1. tedafü' eden, itişen, kakışan. 2. düşmanı defeden.

mütedâfian متدافاً (a. zf.) : 1. itişerek, kakışarak. 2. düşmanı defederek.

mütedâfiâne متدافانه (a. f. zf.) : itişir kakışırçasına; düşmanı defedercesine.

mütedâhik, mütedâhike متضاحك، متضاحكة (a. s.) : tedâhük eden, karşılıklı gülüşen. **Etfâl-i mütedâhike** : gülüşen çocuklar [karşılıklı].

mütedâhil متداخل (a. s. dühûl'den) : 1. tedâhül eden, birbirine geçen, karışan. 2. gecikmiş, ödenmemiş [maaş].

mütedâir متدائر (o. s. devr'den) : dâir, ...le ilgili; âit, için, dolayı, üzerine.

mütedârib متضارب (a. s. darb'dan) : tedâ-rübeden, birbirine vuran, vuruşan. (bkz : müte-zârib).

mütedârik متدارك (a. s. derk'den) : tedâ-rik eden, bulup hazırlıyan. **Bahr-i mütedârik** : (bkz : bahr).

mütedâvî متداوى (a. s. devâ'dan) : te-dâvî eden, kendi kendine ilâç yapan ve bakan.

mütedâvil, mütedâvile متداول، متداولة (a. s. devlet'den) : tedâvülde bulunan, elden ele gezen; geçen, kullanılan. **Nukud-ı mütedâvile** : tedâvülde bulunan, kullanılan paralar.

mütedebbir متدبر (a. s.) : tedbirli, ilerisini gören, ölçülü hareket eden.

mütedebbir-âne متدبرانه (a. f. zf.) : tedbirli olarak, ilerisini görerek, ölçülü olarak.

mütedeffin متدفن (a. s.) : defnedilen, gömülen.

mütedehhi متدهى (a. s.) : dehâ, üstün zekâ ve anlayış sâhibi gibi harekette bulunan.

mütedehhin متدهن (a. s. dehn'den) : tedenhün eden, bağlanan.

mütedehhiyâne متدهيانه (a. f. zf.) : dehâ sâhibine, üstün zekâ ve anlayış sâhibi gibi harekette bulunana yaraşır yolda.

mütedelli متدلى (a. s.) : tedellî eden, nazlanan.

mütedelliyâne متدليانه (a. f. zf.) : tedellî edene, nazlanana yaraşır yolda, nazlanırcasına.

mütedenni متدنى (a. s.) : tedennî eden, geriliyen, aşağılıyan.

mütedennis متدنس (a. s.) : tedennüs eden, kir peydâ eden, kirlenen.

mütederri' متدرع (a. s.) : tederri' eden, zırhlanan, zırh giyen. (bkz : mütecevşin).

mütederris متدرس (a. s.) : (bkz : müteallim).

mütedessir متدثر (a. s.) : libâsâ bürünme, elbise giyme. (bkz : müddessir, mütezemmil).

mütedeyyin متدين (a. s. dîn'den) : 1. dîne bağlı. (bkz : dîn-dâr). 2. borç edilen, borçlanılan.

müteaddi متأدى (a. s.) : edâ edici, eden, ödiyen, ödeyici.

müteeddib

müteeddib متأدب (a. s. edeb'den. c. : müteeddibin) : teeddübeden, edeplen, utanç duyan, utanan.

müteeddibâne متأدبانه (a. f. zf.) : edepli, terbiyeli olana yakışacak sûrette, edeplenerek, utanç duyarak.

müteeddibin متأدبين (a. s. müteeddib'in c.) : teeddübedenler, edepleneler, utanç duyanlar, utananlar.

müteehhib متأهب (a. s.) : kendi kendini yetiştirmiş [kimse].

müteehhil متأهل (a. s. ehl'den) : teehhül etmiş, evlenmiş, evli.

müteekkîd متأكد (a. s. te'kid'den) : te'kidedici, tekrarlanan, sağlamlaşan.

müteellif مؤلف (a. s. ülfet'den) : ülfet peydâ eden, alışmış, alışkın.

müteellih متاله (a. s. c. : müteellih'in) : Allah'ın birliğine inanan.

müteellihîn متألّهين (a. s. c.) : Allah'a tapınanlar, İslâm âlimleri.

müteellim متعلم (a. s. elem'den) : teellüm eden, elemilenen, içi sızlıyan, acı duyan.

müteellim-âne متعلمانه (a. f. zf.) : içi sızlıyarak, acı duyarak.

müteemmil متامل (a. s. emel'den) : teem-mül eden, derin düşünen, dalgın.

müteemmil-âne متاملانه (a. f. zf.) : teem-mül edene, derin düşünene yaraşır sûrette.

müteemmir متأمّر (a. s.) : teemmür eden, âmirlenen, âmirlik eden.

müteenni متأنى (a. s. eny'den) : teen-nî eden, acele etmiyen, ağır davranan, temkinli, sakıngan.

müteenniyâne متأنّيه (a. f. zf.) : temkinli olarak, sakınarak, çekinerek.

müteessif متأسف (a. s. esef'den) : teessüf eden, eseflenen, kederlenen.

müteessifâne متأسفانه (a. f. zf.) : müteessif olarak, eseflenerek, kederlenerek.

müteessifen متأسفاً (a. zf.) : teessüf ederek, müteessif olarak, üzüntü duyarak.

müteessir متأثر (a. s. esr ve esâret'den) :

1. teessüre kapılan, hüznülü, kederli, üzüntülü. 2. birinin acısıyla acılanan. 3. psik. *duygulanmış. [müteessir olma : *etkilenme].

müteessirâne متأثرانه (a. f. zf.) : teessürle, üzüntü ile.

müteeyyid متأيّد (a. s. te'yîd'den) : teey-yüdeden, kuvvetlenen.

müteezî متأذى (a. s. ezâ'dan) : eziyet çeken, sıkılan, incinen; üzgün, üzülmüş.

mütefahhîs متفحس (a. s. fahs'dan)* : tefahhus eden, içyüzünü dikkatle araştıran.

mütefahhîr متفخر (a. s. fahr'den) : tefahhür eden, gururlanan, övünen. (bkz mütefâhîr).

mütefahhîr-âne متفخرانه (a. f. zf.) : tefahhür ederek, övünerek, kurularak.

mütefâhîr متفاخر (a. s. fahr'den) : tefâhür eden, övünen, kurulan, kurum satan. (bkz : mütefahhîr).

mütefakkîh متفقه (a. s. fikh'dan. c. : mütefakkîhîn) : fıkıh âlimi (*bilgini); fıkıhla uğraşan.

mütefakkîhîn متفقهين (a. s. mütefakkîh'in c.) : fıkıh âlimleri (*bilginleri); fıkıhla uğraşanlar.

mütefakkîd متفقد (a. s. fakd, fıkân ve fukud'dan) : araştırıp soran. (bkz : müdekkik).

mütefassım متفصم (a. s.) : 1. inşisâm eden, kırılan, üzülen. 2. süttten kesilen.

mütefattın متفطن (a. s. fatn'dan) : tefattun eden, derhal farkına varan.

mütefattır متفطر (a. s.) : inifâr eden, yarılan.

mütefâvit, mütefâvite متفاوت ، متفاوتة (a. s. fevt'den) : birbirinden farklı, çeşitli olan, aralarında fark bulunan. (bkz : mütenevvi').

mütefâйд متفاید (a. s.) : faydalanan [birbirinden].

mütefâzıl متفاضل (a. s. fazl'dan) : 1. fazilet ve bilgi yarışına çıkan. 2. fazla, artık.

mütefazzıl متفضل (a. s. fazl'dan. c. : mütefazzılın) : fazilet, meziyet ve bilgi yarışına çıkan. (bkz : mütefâzil¹).

mütefazzıl-âne متفضلانه (a. f. zf.) : fazilet, meziyet ve bilgi yarışına çıkana yakışır sûrette.

mütefazzılın متفضلين (a. s. mütefazzıl'ın c.) : fazilet ve meziyet yolunda yarış edenler.

mütefecci' متجعج (a. s.) : acıklanan, acınan, dertli olan.

mütefeccir متفجر (a. s. fecr'den) : tefeccür eden, açılan, görünen.

mütefehhim متفهم (a. s.) : tefeühüm eden, anlıyan.

mütefe'il متفال (a. s. fâl'den. c. : mütefe'ilin) : 1. fal açan, fala bakan. 2. hayra yoran, hayrın başlangıcı, uğur sayan.

mütefe'il-âne متفالانه (a. f. zf.) : fal açarcasına; hayra yorarak.

mütefe'ilin متفالين (a. s. mütefe'il'in c.) : 1. fal açanlar, fala bakanlar. 2. hayra yoranlar.

mütefekik متفكك (a. s. fekk'den) : dalgın [adam].

mütefekkir متفكر (a. s. fikr'den. c. : mütefekkirin) : tefekkür eden, düşünen, *düşünür, düşünce sâhibi. **Kuvve-i mütefekkir** : düşünme kuvveti.

mütefekkir-âne متفكرانه (a. f. zf.) : tefekkür ederek, düşünüp taşınarak.

mütefekkir متفكره (a. i. fikr'den). (bkz : müfekkir).

mütefekkirin متفكرين (a. s. mütefekkir'in c.) : *düşünürler, düşünce sâhipleri.

mütefellik متفلق (a. s.) : iniflâk eden, patlıyan, yarılan, açılan.

mütefellis متفلس (a. s.) : müflis olan.

mütefelsif متفلسف (a. s. felsefe'den) : filozoflaşan; felsefe yapan.

mütefennin متفنن (a. s. fenn'den) : tefennün eden, teknik bilgi sâhibi, fen âlimi.

mütefennin-âne متفنانه (a. f. zf.) : mütefennin olana yaraşır yolda.

mütefer'in متفرعن (a. s.) : 1. firavnlaşan, firaun tavrı takınan, firaun kesilen. 2. kibirli. (bkz : mağrûr, müteazzım).

müteferri' متفرع (a. s. fer'den) : 1. teferru' eden, bir kökten ayrılan; dal budak salan. 2. bir kökle ilgili olan.

müteferriât متفرعات (a. i. müteferri'in c.) (bkz : teferruât).

müteferriç متفرج (a. s. ferc'den. c. : müteferriçin) : teferrüceden, gezinen, hava almiya, gezmiye, eğlenmiye giden.

müteferriçin متفرجين (a. s. müteferriç'in c.) : teferrücedenler, gezinenler, hava almiya, gezmiye, eğlenmiye gidenler.

müteferrid متفرد (a. s. ferd'den. c. : müteferridin) : teferrüdeden, tek ve yalnız olan, eşî emsâli olmıyan.

müteferrid-âne متفردانه (a. f. zf.) : teferrüdederek, tek ve yalnız kalarak.

müteferridin متفردين (a. s. müteferrid'in c.) : teferrüdedenler, tek ve yalnız olanlar, eşî emsâli olmıyanlar.

müteferriğ متفرغ (a. s.) : ferâgat eden, vaz geçen.

müteferrih

müteferrih متفرح (a. s. ferah'dan) : ferahlanan, içi açılan.

müteferrik متفرق (a. s. fark'dan) : teferrük eden, dağınık, ayrı ayrı.

müteferrik-ul-vüreykat-ı ke'siyye : bot, *ayrı çanak-yapraklılar.

müteferrika متفرقه (a. i.) : 1. ufak tefek masraflar için ayrılan para. **Masârif-i müteferrika**: ufak tefek masraflar. 2. çeşitli işler gören. 3. pâ-dişah, sadrâzam ve vezirlerin emirlerini götüren kimse. 4. emniyet teşkilâtında, hırsız, dilenci, mecnun, esrarkeş ve benzeri gibi kimselerin ilgili makamlara sevk edilmek üzere barındırıldıkları kısım.

müteferriş متفرس (a. s. ferâset'den) : teferrüş eden, anlıyan, anlayışlı, sezışli.

müteferriş متفرش (a. s.) : teferrüş eden, mefrûş olan, döşenen.

müteferriş متفرز (a. s.) : teferrüz eden, ayrılan. (bkz : müfrez).

mütefessih متفسخ (a. s. tefessüh'den) : tefessüh etmiş, çürümüş, bozulmuş, kokmuş.

mütefessih متفسح (a. s. füşhat'den) : bollaşan, genişliyen.

mütefettit متفتت (a. s.) : tefettüt eden, ufak ufak parçalanan.

mütefevvih متفوه (a. s.) : 1. tefevvüh eden, ağzına alan, söyleyen. 2. dil uzatan.

mütefevvik متفوق (a. s. fevk'den. c. : mütefevvik'in) : tefevvuk eden, üstün gelen, üstün.

mütefevvik-âne متفوقانه (a. f. zf.) : üstün gelerek, üstünlükle.

mütefevvik'in متفوقين (a. s. mütefevvik'in c.) : tefevvuk edenler, üstün gelenler, üstün olanlar.

mütefevviz متفوض (a. s. c. : mütefevviz'in) : 1. tefevvuz eden, uhdesine, üzerine alan. 2. gayrimenkul malların tasarruf, sâhip olma, kullanma hakkını satın alan.

mütefevviz'in متفوضين (a. s. mütefevviz'in c.) : (bkz : mütefevviz).

mü'tefik مؤتفك (a. s.) : tersine dönen, dönmüş.

mü'tefikât مؤتفكات (a. i. c.) : Lût kavminin darmadağın olan şehirleri.

müteğabî متغابی ("ga" uzun okunur. a. s.) : kendini gabî gösteren, ahmak tavrı takınan.

müteğabîn متغابن ("ga" uzun okunur. a. s. gabn'den) : teğabün eden, birbirini aldatan.

müteğabiyâne متغابياته ("ga" uzun okunur. a. f. zf.) : gabîcesine, ahmakçasına.

müteğaddî متغدى (a. s.) : tağaddî eden, gıdâlanan, gıda alan. (bkz : müteğazzî).

müteğaffil متغفل (a. s.) : teğaffül eden, gaflette bulunan, bilmiyor görünen.

müteğafil متغافل ("ga" uzun okunur. a. s. gaflet'den) : teğaffül eden, gafil görünen, gafil gibi davranan.

müteğafil-âne متغافلانه ("ga" uzun okunur. a. f. zf. gaflet'den) : gafil gibi davranarak.

müteğalib متغالب ("ga" uzun okunur. a. s. galebe'den) : -sıra ile birbirine galip olan, üstün gelen.

müteğallî متغلى (a. s.) : teğallî eden, galiye (misk ve amberden meydana gelen güzel koku) sürünen.

müteğallib متغلب (a. s. galebe'den. c. : müteğallib'in) : zorba.

müteğallib-âne متغلبانه (a. f. zf.) : zorba-casına.

müteğallibe متغلبه (a. i.) : zorba takımı, derebeyi.

müteğallibîn متغلبين (a. s. müteğallib'in c.) : zorbalar.

mütegallif متغلف (a. s.) : gılaflanmış, kılıflı, kın içinde bulunan. (bkz : mütegammid).

mütegallît متغلط (a. s.) : tegallût eden, galata, yanlış düşün, yanlış.

mütegamız متغامز ("ga" uzun okunur. a. s. c. : mütegamızın) : göz ucu ile işaret eden [birbirine].

mütegamızın متغامزين ("ga" uzun okunur. (a. s. mütegamızın) : göz ucu ile işaret edenler [birbirlerine].

mütegammid, mütegammid متغمد ، متغمد (a. s. gamd'den) : kınlı; örtülü. (bkz : mütegalîf).

mütegammid متغمد (a. i.) : zool. kın kanadlılar.

mütegammidet-ül-cenâh : kınkanadlı böcekler.

mütegannî متغنى (a. s. gınâ'dan) : tegannî eden, nağme eden, ırlıyan. (bkz : müterennim).

mütegannc متغنى (a. s. ganc'den) : tegannüceden, nazlanan, naz gösteren.

müteganneyâne متغنيانه (a. f. zf.) : tegannî ederek.

mütegarrib متغرب (a. s. gurbet'den. c. : mütegarribin) : gurbete çıkan.

mütegarribin متغربين (a. s. mütegarrib'in) : c.) : gurbete çıkanlar.

mütegarrid, mütegarride متغرد ، متغرد (a. s.) : tegarrüdeden, güzel nağmeler çeviren [çok zaman kuş hakkında söylenir]. **Bülbül-i mütegarrid** : güzel öten bülbül. **Tuyûr-i mütegarride** : güzel öten kuşlar.

mütegarriif متغري (a. s.) : igtîrâr eden, gururlanan, güvenilmiyecek şeye güvenen.

mütegassil متغسل (a. s.) : 1. gusl eden, yıkanan. 2. gasl eden, yıkayan.

mütegaşî متغشى (a. s. gaşy'den) : 1. tegaşî eden, bürünen, örtünen. 2. gaşyolan, kendinden geçen.

mütegavvil متغول (a. s.) : 1. tegavvül eden, uğraşan. 2. bir şeyin rengine giren. (bkz : mütelevvin).

mütegavvir متغور (a. s.) : tegavvür eden, derine dalan.

mütegayir متغايير (a. s.) : mugayir, zıt olan [birbirine].

mütegayyib, mütegayyibe متغيب ، متغيبه (a. s. gayb'den) : tagayyübeden, gözden kaybolan, uzaklaşan, görünmez olan. **Eşhas-ı mütegayyibe** : kaybolan, kaybolmuş kimseler.

mütegayyim متغيم (a. s. gaym'den) : tagayyüm eden, bulutlu [hava].

mütegayyir متغير (a. s. gayr'den) : 1. tagayyür eden, değişen, başkalaşan. 2. bozulmuş, bozuk.

mütegayyir-âne متغيرانه (a. f. zf.) : değişmiş, bozulmuşçasına.

mütegayyiz متغيز (a. s. gayz'dan) : tagayyüz eden, kızan, kızmış, kırgın [kimse].

mütegazî متغذى (a. s.) : tagazî eden, gızâlanan, gıdalanan. (bkz : mütegaddî).

mütegaziz متغضب (a. s.) : tegazzûbeden, gazabe gelen, hiddetlenen.

mütegazil متغزل (a. s.) : 1. gazel söyleyen, gazel okuyan. (bkz : gazel-hân, gazel-serâ). 2. gazel yazan. (bkz : gazel-nûvîs).

mütehâbb, mütehâbbe متحاب ، متحابه (a. s. hubb'dan) : birbirini dost sayan. **Düvel-i mütehâbbe** : birbirlerini dost sayan devletler.

mütehabbir متخبر (a. s.) : iyi bilen, kökten bilen.

mütehabbis متحجب (a. s.) : kendini kaybeden, bir yere kapanan.

mütehabbis-âne متحسانه (a. f. zf.) : kendini hapsedene, bir yere kapanana yaraşır yolda.

mütehaccim

mütehaccim متحجم (a. s.) : hacimlenmiş, hacimli, cüsseli.

mütehaccir متحجر (a. s. hacir'den) : tahaccür etmiş, taş hâline gelmiş, taşlaşmış.

mütehâci متهاجي (a. s. hecv'den) : birbirini hicveden, birbirini yeren; hicveden.

mütehâcim متهاجم (a. s. hücum'dan. c. : mütehâcimîn) : tehâcüm eden, birbirine hücum eden, saldıran.

mütehâcim-âne متهاجمه (a. f. zf.) : hücum edercesine, saldıırıcısına.

mütehâcimin متهاجمين (a. s. mütehâcim'in c.) : tehâcüm edenler, birbirine hücum edenler, saldıranlar.

mütehâciyâne متهاجيه (a. f. zf.) : hicvedercesine.

mütehaddir متخضر (a. s.) : tahaddur eden, yeşillenen, yeşil renk bağliyan. (bkz : mütehazzır).

mütehaddi' متخدع (a. s. hud'a'dan) : tahaddu' eden, bilerek aldanan.

mütehaddi متحدى (a. s.) : tahaddî eden, çekişen.

mütehaddib متحدب (a. s.) : tahaddüb eden, kanbur olan, kanburlaşan.

mütehaddir, mütehaddire متخدر ، متخدره (a. s.) : tahaddür eden, örtünen, bürünen; mec. nâmuslu. **Nisvân-ı mütehaddire** : örtülü, nâmuslu kadınlar.

mütehaddir متحذر (a. s.) : yokuş aşağı giden, hızla aşağı doğru inen, yuvarlanan. (bkz : münhadir).

mütehaddis, mütehaddise متحدث ، متحدثه (a. s. hudûs'dan) : tehaddüs eden, meydana gelen veyâ çıkan, peydâ olan. **Vakayi'-i mütehaddise** : ortaya çıkan vak'alar.

mütehaddiş متخدش (a. s.) : tahaddüş eden, tırmalanan; ızdırıp çeken.

mütehâdî' متخادع (a. s.) : aldanmamış iken aldanmış gibi görünen.

mütehaffız متحفظ (a. s. hıfz'dan. c. : mütehaffızın) : tahaffuz eden, korunup sakınan.

mütehaffızın متحفظين (a. s. mütehaffız'ın c.) : tahaffuz edenler, korunup sakınanlar.

mütehaffif متخفف (a. s.) : 1. tahaffüf eden, hafifliyen. 2. ayağa mest, çizme gibi konçlu bir şey giyen.

mütehâfit متهافت (a. s. heft'den) : bir şeyin üzerine istekle saldıran.

mütehâfit-âne متهافته (a. f. zf.) : bir şeyin üzerine istekle saldıırıcısına.

mütehakkık متحقق (a. s. hakk'dan) : tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.

mütehakkid متأكد (a. s.) : tahakkud eden, kin tutan. (bkz : kîn-dâr).

mütehakkim متحكم (a. s. hükm'den. c. : mütehakkimîn) : 1. tahakküm eden, hâkimlik takınan. 2. zorba.

mütehakkim-âne متحكمه (a. f. zf.) : tahakkümler; zorbalıkla.

mütehakkimîn متحكمين (a. s. mütehakkim'in c.) : 1. tahakküm edenler, hâkimlik takınanlar. 2. zorbalar.

mütehalıl متحلل (a. s.) : açılıp parçaları ayrılmış olan; kabarık, kabartılmış olan.

mütehalîf متحالف (a. s. half'den) : iki düşmandan ikisine de yemin veren.

mütehalîf متخالف (a. s. hulf'den) : tehâlüf eden, birbirine uymıyan.

mütehalîf-ül-merkez : merkezi bir olmıyan. **Devâir-i mütehalîfet-ül-merâkiz** : merkezî yerler olmıyan dâireler.

mütehalîlik متهلك (a. s. helâk'dan) : tehâlûk eden, kendini tehlikeye düşürecek kadar acele ile bir işe koşan.

mütehâlik-âne متهمالكانه (a. f. zf.) : büyük bir acele ile, çabuklukla.

mütehalli متحلى (a. s. haly'den) : tahallî etmiş, süslenmiş, donanmış [maddî, mânevî].

mütehalli متخلى (a. s.) : tahallî eden, boşalan, boş kalan. (bkz : mütecevvif).

mütehallid متخلد (a. s.) : tahallüd eden, bir yerde dâimî olarak kalan. (bkz : ebedî, hâlid, sermedî).

mütehallif متخلف (a. s.) : tahallût eden, uygun gelmiyen, uymıyan.

mütehallik متحلق (a. s. hulk'dan) : ahlâk peydâ eden, huy edinen, yeni bir huy kazanan.

mütehallil متخلل (a. s.) : 1. tahallül eden, bozulan. 2. araya giren, araya sokulan.

mütehallil متحلل (a. s. hall'den) : tahallül eden, hallolmuş, erimiş, çözülmüş.

mütehallim متحلم (a. s. hilm'den) : 1. yumuşak huylu imiş gibi görünen. 2. anat. memeleşen, meme gibi yuvarlaklaşan.

mütehallis متخلص (a. s. hulûs'dan) : 1. halâs bulan, kurtulan. 2. mahlâs alan, [ikinci] ad takinan.

mütehallit متخلط (a. s.) : tahallut eden, karışan, karışık olan.

mütehâmî متحامى (a. s.) : kendini himâye eden, sakınan, korunan. (bkz : mütehammî).

mütehâmik متحامق (a. s. humk'dan) : kendini ahmak gösteren. (bkz : mütehammik).

mütehâmik-âne متحامقانه (a. f. zf.) : ahmak casına.

mütehâmiyane متحاميانه (a. f. zf.) : kendini himâye edercesine; sakınarak, korunarak.

mütehammız متحامض (a. s. hızm'dan) : tahammüz eden, ekşiyen. (bkz : mütehammir).

mütehammî متحمى (a. s.) : kendini himâye eden; korunan. (bkz : mütehâmî).

mütehammik متحمق (a. s. humk'dan) : ahmaklaşan, ahmak gibi davranan veya konuşan. (bkz : mütehâmik).

mütehammil متحمل (a. s. haml'den. c. : mütehammilîn) : tahammül eden, dayanan; yük altında bulunup ses çıkarmıyan [maddî, mânevî].

mütehammil-âne متحملانه (a. f. zf.) : 1. tahammül ederek, dayanarak. 2. yüklenerek.

mütehammilîn متحملين (a. s. mütehammil'in c.) : tahammül edenler, dayananlar; yük altında bulunup ses çıkarmıyanlar.

mütehammir متخمير (a. s.) : tahammür eden, mayalanan, ekşiyen, fr. fermenté. (bkz : mütehammiz).

mütehannî متحنى (a. s.) : münhanî olan, eğrilen.

mütehannin متحنين (a. s.) : çok göreceği gelen, özliyen. (bkz : mütehassir).

mütehârib, mütehâribe متحارب، متحاربة (a. s. harb'den) : harbeden, savaşan. **Düvel-i mütehâribe** : birbiriyle savaşan devletler.

mütehârim متهارم (a. s. c. : mütehârimîn) : tehârüm eden, ihtiyar gibi görünen, yalandan ihtiyarlık gösteren.

mütehârim-âne متهارمانه (a. f. zf.) : yalandan ihtiyar gibi görünerek.

mütehârimîn متهارمين (a. s. mütehârim'in c.) : tehârüm edenler, ihtiyar gibi görünenler, yalandan ihtiyarlık gösterenler.

mütehâriş متخارش (a. s.) : tehârûş eden, hırıldayıp dalaşan.

müteharrik متخرق (a. s.) : taharruk eden, yırtılan.

müteharri متحرى (a. s.) : taharrî eden, araştıran.

müteharrik

müteharrik متحرك (a. s.) : 1. hareket eden, kimıldayan, oynayan. 2. fels., fiz. hareketli, işler.

müteharrik bi-zât (kendi işler) : otomobil, otomat. 3. a. gr. hareketi olan, hareketli [harf].

müteharrim متحرم (a. s.). (bkz : mütehazzir).

müteharrim-âne متحرمانه (a. f. zf.). (bkz : mütehazzir-âne).

müteharriş متخرش (a. s.) : taharrüş etmiş, tırmalanan, tırmık yiyen.

müteharrişiyet متخرشيت (a. i.) : irkiticilik, fr.irritabilité.

müteharriyâne متحرمانه (a. f. zf.) : taharrî edene, araştıranı yaraşır yolda.

müteharriz متحرز (a. i.) : sakınan, korunan.

mütehâsım متخاصم (a. s. husûmet'den. c. : mütehâsımın) : 1. 'birbirlerine hasım olan, karşılıklı düşmanlık eden. 2. karşılıklı dâvâ edenlerden her biri.

mütehâsımın متخاصمين (a. s. mütehâsımın c.) : birbirlerine hasım olanlar, karşılıklı düşmanlık edenler; karşılıklı dâvâ edenler.

mütehâsıd متحاسد (a. s.) : biri birine hasıdeden, biri birini kıskanan, çekemiyen.

mütehassıl متحصل (a. s. husûl'den) : hâsil olan, meydana gelen.

mütehassın, mütehassına متحصن , متحصنه (a. s. hısn'dan) : tahassun eden, kaleye, istihkâmlı bir yere kapanmış. **Asâkir-i mütehassına** : kaleye, istihkâmlı bir yere kapanmış askerler, erler.

mütehassıs متخصص (a. s. husûs'dan) : ihtisâsı olan, bir işin bir şubesini çok iyi bilen, *uzman.

mütehassır متحسر (a. s. hasr'den) : tahassür eden, pıhtılaşmış. **Dem-i mütehassır** : pıhtılaşmış kan.

mütehassır متحسر (a. s. hasr'den) : hasret çeken, özliyen. (bkz : mütehannin).

mütehassır-âne متحسرانه (a. f. zf.) : hasret çekerek, özliyerek.

mütehassıs متحسس (a. s. hiss'den) : hislenen, duygulanan.

mütehassıs-âne متحسسانه (a. zf.) : hislenerek, duygulanarak.

mütehâşî متخاشي (a. s. huşû'dan) : haşyet gösteren, korkup çekinen.

mütehâşî متخاشي (a. s. haşy'den) : tehâşîf eden, sakınan, çekingen. (bkz : mütehâşî).

mütehâşî' متخاشع (a. s. huşû'dan) : huşû ile eğilen.

mütehâşiyâne متخاشيانه (a. f. zf.) : sakınganlıkla, çekingenlikle; kaçınırcasına.

mütehâşî متخشي (a. s.) : tehâşîf eden, korkan, saygı ile karışık korkup çekinen. (bkz : mütehâşî).

mütehâşî' متخشم (a. s. huşû'dan) : tahaşşu' eden, alçakgönüllü. (bkz : mütevâzî).

mütehâşşib متخشب (a. s. haşeb'den) : odunlaşan, odunlaşmış.

mütehâşşid, mütehâşşide متحشد , متحشده (a. s. haşd'den. c. : mütehâşşidîn) : tahaşşüd eden, biriken, toplanan. **Asâkir-i mütehâşşide** : biriken, toplanan asker [bir yerde].

mütehâşşidîn متحشدين (a. s. mütehâşşid'in c.) : tahaşşüdedenler, birikenler, toplananlar.

mütehâşşin متخشن (a. s.) : hüşûnet, sertlik gösteren. (bkz : haşîn).

mütehâşşiyâne متخشنيانه (a. f. zf.) : mütehâşşî'ye, saygı ile karışık korkana yaraşır yolda.

mütehâtıb متخاطب (a. s.) : birbirine hitâbeden, söyleşen.

mütehâtir متهاير (a. s.) : birbirini tekzîbeden, yalanlıyan.

mütehattır منخطر (a. s. hutûr'dan) : tahattır eden, hatırlıyan.

mütehattır-ı eyyâm-ı mâzî : geçmiş günleri hatırlıyan.

mütehattî منخطى (a. s.) : 1. atlayıp geçen. 2. hatâ işliyen, yanılan.

mütehattim منحطم (a. s. hatm'den) : lüzumlu, gerekli.

mütehâvin متهاون (a. s. hev'n'den) : bir işi mühimsemiyen, işinde gevşek ve kayıtsız davranan. (bkz : mütekâsîl).

mütehâvir متهاور (a. s.) : tehâvür eden, birbiriyle konuşan.

mütehavvif متخوف (a. s.) : havfe düşen, korkak.

mütehavvif-âne متخوفانه (a. f. zf.) : korkacasına, korkarak.

mütehavvil متحول (a. s. havl'den) : 1. tahavvül eden, değişen, değişmiş, değişik, karsısız. 2. mat. *değişken.

mütehayyil متخیل (a. s. hayâl'den) : tahayyül eden, hayâle dalan, hayal kuran.

mütehayyil-âne متخیلانه (a. f. zf.) : hayal kurarak, hayâle, düşünceye dalarak.

mütehayyile متخیله (a. i. hayâl'den) : hayal kurma merkezi, fr. *imagination*. (bkz : muhayyile).

mütehayyir متحير (a. s. hayret'den. c. : mütehayyirîn) : hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış. (bkz : mebhût).

mütehayyir-âne متحيرانه (a. f. zf.) : şaşkın şaşkın, şaşkınca, şaşırarak.

mütehayyirîn متحيرين (a. s. mütehayyir'in c.) : hayrette kalanlar, şaşmışlar, şaşırmışlar.

mütehayyiz متحيز (a. s. hayz'den. c. : mütehayyizân, mütehayyizîn) : 1. tehayyüz eden, yer tutan. 2. itibarlı, mühim, ileri gelen [kimse].

mütehayyizân متحيزان (a. s. mütehayyiz'in. c.). (bkz : mütehayyizîn).

mütehazzi' متخضع (a. s.) : huzû' gösteren, alçak gönüllülük eden. (bkz : mütevâzî').

mütehazzi-âne متخضعانه (a. f. zf.) : alçakgönüllülükle.

mütehazzır متخضر (a. s.) : tahazzur eden, yeşillenen, yeşil renk bağlıyan. (bkz : mütehaddır).

mütehazzır متحضر (a. s.) : huzurda bulunan, hazır [olan].

mütehazzib متحزب (a. s.) : hizip hizip, küme küme toplanan.

mütehazzin متحزن (a. s.) : hüznülü, kederli.

mütehazzır متحذر (a. s. hazer'den) : dik-katli davranan, sakınan, çekinen.

mütehazzır-âne متحذرانه (a. f. zf.) : sakınarak, çekinerek.

müteheccî متهجي (a. s. hecâ'dan) : heceliyen.

müteheccid متهجد (a. s.) : teheccüdeden, gece uyanıp namaz kılan.

müteheddî متهدى (a. s. hedy ve hid-yet'den) : 1. ihtidâ eden, doğru yola giren, İslâm dînini kabûl eden. 2. hediye gönderen.

müteheddîm متهدم (a. s. hedm'den) : te-heddüm eden, inhidâm eden, yıkılan. (bkz : münhedim).

mütehekkim متحكم (a. s. tehekküm'den) : tehekküm eden, alay eden.

mütehekkim-âne متحكمانه (a. f. zf.) : alay edercesine.

mütehelli

mütehelli متهلل (a. s.) : tehellül eden, sevinçten yüzü gülen.

mütehennic متهنج (a. s.) : tehennüce-den, ansızın karnında canlanıp kımıldamıya başlıyan çocuk.

mütehettik متهتك (a. s. hetk'den) : 1. tettük eden, yırtılan. 2. utanmaz, edepsiz, yırtık.

mütehevvid متهود (a. s.) : tehevvid-eden, Yahudi olan.

mütehevvir متهور (a. s. hevr'den) : tehevür eden, birdenbire hiddetlenen, osuruğu cinli, öfkeli, kızgın.

mütehevvir-âne متهورانه (a. zf.) : ânî öfke ile, hiddet ile saldırarak [sonunu düşünmeden].

müteheviren متهوراً (a. zf.) : öfke ile, kızgınlıkla [sonunu düşünmeden].

müteheyi' متهي (a. s.) : hazırlanan, hazırlanmış, hazır.

müteheyi'-i hareket : harekete, gitmeğe hazırlanmış.

müteheyib متهيّب (a. s.) : teheyüb-eden, heybetli, korku ve saygı duygusunu veren.

müteheyic متهيج (a. s. heyecân'dan) : teheyüceden, heyecâna gelen, coşan, coşkun.

müteheyic-âne متهيجانه (a. f. zf.) : heyecâna gelerek, coşarak, coşkunlukla.

müteheyim متهمم (a. s. c. : müteheyimîn). (bkz : mütehayyir).

müteheyim-âne متهممانه (a. f. zf.). (bkz : mütehayyir-âne).

müteheyimîn متهممين (a. s. mütehayyim'in c.). (bkz : mütehayyirîn).

mütehezzic متهزج (a. s. c. : mütehezzicîn) : tehezzüceden, makamla şarkı söyleyen.

mütehezzic-âne متهزجانه (a. f. zf.) : makamla şarkı söylercesine.

mütehezzicîn متهزجين (a. s. mütehezzicîn c.) : tehezzüc edenler, makamla şarkı söyleyenler.

mütehezziz متهزز (a. s.) : ihtizâz eden, titreyen, zingirdiyan.

mütekabbız متقبض (a. s. kabz'dan) : 1. asık suratlı. 2. toplanıp çekilen. 3. buruşup kasılan [adale].

mütekabbil متقبل (a. s. kabûl ve kubûl'den) : kabûl eden, üstüne alan.

mütekabil, mütekabile متقابل (a. s. kabûl'den) : 1. tekabül eden, biri, ötekinin karşısında olan. **Muâmele-i mütekabile** : (bkz : mukâbele bi-l-misl). 2. mat. *karşıt.

mütekabil-ül-kadem : bot. antipot.

mütekabilen متقابلان (a. s. "ka" uzun okunur. a. zf.) : 1. karşılıklı olarak. 2. mat. *karşıt olarak.

mütekabiletân متقابلتان (a. s. "ka" uzun okunur. a. i. c.) : birbirine mütekabil (*karşıt) olan iki şey. **Zâviyetân-ı mütekabiletân** : geo. birbirine mütekabil (*karşıt) olan zâviyeler (*açılar).

mütekabiliyyet متقابليت (a. s. "ka" uzun okunur. a. i.) : 1. karşılıklı vaziyet. 2. fels. *karşıtlık.

mütekâbir متكابر (a. s. kibr'den) : kendini büyük gören.

mütekaddim, mütekaddime متقدم (a. s. kadm' ve kudûm'den. c. : mütekaddimîn) : 1. tekaddüm eden, öne geçen, ileri geçen, önde bulunan, baştaki. 2. geçmiş, eskimiş, eski. **Ezmine-i mütekaddime** : eski zamanlar, evvel zamanlar. 3. takdîm olunan, sunulan.

mütekaddimîn متقدمين (a. s. mütekaddim'in c.) : evelden gelip geçenler, eskiler, eski insanlar.

mütekaddimîn-i şuarâ : eski şâirler.

mütekaddis متقدس (a. s. kuds'den) : ta-kaddüs eden, kutsal olan, çok temiz olan.

mütekadim متقاد ("ka" uzun okunur.

a. s.) : tekadüm eden, geçmiş bulunan.

mütekâfi, mütekâfiyye متكافى , متكافيه

(a. s.) : birbirine küfûv, akran, denk olan, berâ-berleşen. **Nisbet-i mütekâfiyye** : aynı ölçüde olan.

mütekâfiyen متكافيه (a. zf.) : birbirine

küfûv, akran, denk olarak.

mütekâfiyen mütênâsib : fiz. münâsebeti olan veyâ nisbet olunan şeyin çoğalmasıyla bir şeyin azalması veyâ münâsebeti bulunan şeyin azalmasıyla bir şeyin çoğalması.

mütekâhil متكاهل (a. s.) : üşengeç,

tenbel.

mütekaid متقاعد ("ka" uzun okunur. a.

s. ve i. kuûd'dan c. : mütekaidîn) : tekaüt olup oturan, emekliye ayrılmış, emekli.

mütekaidîn متقاعدين ("ka" uzun okunur.

a. s. ve i. mütekaid'in c.) : tekaüt olanlar, emekliye ayrılmışlar, emekliler.

mütekâlib متكالب (a. s. kelb'den. c. : mü-

tekâlibîn) : tekâlûbeden, köpek gibi birbirinin üzerine sıçrıyan.

mütekâlib-âne متكالبانه (a. f. zf.) : bir-

birinin üzerine sıçrıyarak [köpek gibi].

mütekâlibîn متكالبين (a. s. kelb'den. müte-

kâlib'in c.) : köpek gibi birbirinin üstüne sıçrayanlar.

mütekallib متقلب (a. s.) : takallûbeden,

dönen, değişen.

mütekallid متقلد (a. s. kılâde'den. c. : müte-

kallidîn) : 1. takallûdeden, boynuna takan. 2. takınan, kuşanan. 3. üzerine alan [bir işi].

mütekallidîn متقلدين (a. s. mütekallid'in

c.). (bkz : mütekallid).

mütekallil متقلل (a. s. killet'den) : az,

azalmış olan.

mütekallis, mütekallise متخلص , متخلصه

(a. s. kulûs'den) : tekallüs eden, gerilen, çekilip toplanan, gerilmiş, gerilen. **Adalât-ı mütekallise** : tekallüs etmiş, gerilmiş adaleler, *kaslar.

mütekamir متقامر ("ka" uzun okunur.

a. s.) : kumar arkadaşı, birbiriyle kumar oynayan.

mütekâmil متكامل (a. s. kemâl'den. c. :

mütekâmilîn) : olgun. (bkz : mütekemmil).

mütekâmil-âne متكاملانه (a. f. zf.) : olgun-

lukla, olgunluk göstererek.

mütekâmilîn متكاملين (a. s. kemâl'den. mü-

tekâmil'in c.) : olgun kimseler.

mütekammis متقمص (a. s.) : takammüs

eden, kamîs, gömlek giyen.

mütekarib متقارب ("ka" uzun okunur.

a. s. kurb'dan) : 1. tekarûbeden, yaklaşan, yakın, gittikçe birbirine yaklaşan. 2. ed. (bkz : bahri mütekarib). 3. fiz. ve mat. yakınsak, gittikçe birbirine yaklaşarak uzanan [şuâlar, ışınlar, çizgiler].

mütekarin متقارن ("ka" uzun okunur. a.

s. karn'den) : 1. tekarûn eden, yakınlaşmış, yaklaşmış. 2. birbirine bitişmiş.

mütekarrib متقرب (a. s. kurb'dan. c. :

mütekarribîn) : takarrûbeden, yaklaşan, yakın [olan].

mütekarrib-ül-hulûl [olan] : girmesi yaklaşan [ay].

mütekarribîn متقربين (a. s. mütekarrib'in

c.) : takarrûbeden, yaklaşan, yakın [olanlar].

mütekarrih متقرح (a. s. karh'tan) : kar-

halı, yaralı, çıbanlı, cerahatlı [yara, çıban].

mütekarrir متقرر (a. s. karâr'dan) : ta-

karrür eden, kararlaşan; yerleşip kuvvet bulan. (bkz : mukarrer).

mütekasım متقسم ("ka" uzun okunur.

a. s. kısm'dan. c. : mütekasımîn) : 1. tekasüm eden, paylaşılan, bölüşen. 2. andlaşılan.

mütekasımın

mütekasımın متقاسمين ("ka" uzun oku-
nur. a. s. mütekasım'ın c.) : bir şeyi aralarında
bölüşüp paylaşanlar ve andlaşmalar.

mütekasır متقاسر ("ka" uzun okunur.
a. s. kasr'dan. c. : mütekasırın) : 1. tekasür eden,
elinden geldiği halde iş yapmıyan. 2. kısalık gös-
teren. (bkz : mukassır).

mütekasır-âne متقاسرانه ("ka" uzun oku-
nur. a. f. zf.) : mütekasır olana, iş yapmıyana;
kısalık gösterene yakışır sûrette.

mütekasırın متقاسرين ("ka" uzun okunur.
a. s. mütekasır'ın c.) : 1. ellerinden geldiği halde
iş yapmıyanlar. 2. kısalık gösterenler.

mütekâsif متكاسف (a. s. kesâfet'den) :
tekâsûf eden sıklaşan, koyulaşan, yoğunlaşan.

mütekâsil متكاسل (a. s. kesel'den. c. : mü-
tekâsılın) : tekâsül gösteren, üşenen, üşengeç, ten-
belce davranan.

mütekâsil-âne متكاسلانه (a. f. zf.) : üşengeç-
likle, tenbelce davranarak.

mütekâsılın متكاسلين (a. s. kesl'den. müte-
kâsıl'ın c.) : tekâsül gösterenler, üşenenler, ten-
belce davrananlar.

mütekâsiliyye متكاسليه (a. i.) : dilencilik
etmek sûretiyle eline geçeni yiyerek can beslemek
üzere dünyaya gelmiş olduklarına inanan bir
tarikat.

mütekâsır متكاسر (a. s. kesret'den) : 1.
tekâsür eden, çoğalan, çoğalmış, çok. 2. ed. aruz
ölçüsü.

mütekassî متقصى (a. s.) : tekassî eden,
dikkatle araştıran.

mütekâşî متقشع (a. s. kaş'dan) : 1. bal-
gam söktüren [ilâç]. 2. balgam çıkaran [hasta].

mütekâtî متقاطع ("ka" uzun okunur.
a. s. kat'dan) : 1. tekatu' eden, birbirini kesen.
2. geo. kesişen, birleşen. **Matteyn-i mütekâtıeyn** :
kesişen, birbirini kesen iki çizgi.

mütekatıl متكاتل ("ka" uzun okunur.
a. s.) : [karşılıklı olarak] birbirini katleden,
öldüren.

mütekatır متقاطر ("ka" uzun okunur.
a. s. katr, kutûr ve katarân'dan) : katre katre
dökülen; damlıyan.

mütekattî متقطع (a. s. kat'dan) : 1.
bir düziye olmıyan, kesik. 2. coğr.; fels. kesiklik.

mütekattır متقطر (a. s.) : takattur eden,
katre katre dökülen, damlıyan.

mütekavvem متقوم (a. s.) : toplanmış,
biçilmiş, kesilmiş.

mütekavvî متقوى (a. s. kuvvet'den) : kuv-
vet bulan, kuvvetlenen. **Mariz-i mütekavvî** : kuv-
vetlenen hasta.

mütekavvil متقول (a. s. kavil'den. c. :
mütekavvilin) : tekavvül eden, kendiliğinden -mec-
bur olmadan- yalan söyleyen.

mütekavvil-âne متقولانه (a. f. zf.) : mü-
tekavvil olana, mecbûr olmadan yalan söyleyene
yaraşır yolda.

mütekavvilin متقولين (a. s. kavil'den. müte-
kavvil'in c.) : tekavvül edenler, kendiliğinden
-mecbur olmadan- yalan söyleyenler.

mütekavvim متقوم (a. s.) : 1. takavvüm
eden, eğri iken, bozuk iken düzelen, doğrulan.
Nihâl-i mütekavvim : doğrulan dal. 2. gerekli itti-
râdı icâbettiren. 3. teşkil edilmiş, kurulmuş; mü-
esses; sağlam. 4. iyi idâre edilen.

mütekavvis متقوس (a. s. kavs'den) : ka-
vislenen, yay şekline giren; yay gibi eğri; eğrilmiş,
bükülmüş.

mütekavvit متقوت (a. s.) : (bkz :
mütegaddî).

mütekâyid متكيد (a. s. c. : mütekâyi-
dîn) : tekâyüdeden, birbirine hîle eden. (bkz :
hîle-bâz).

mütekâyid-âne متكيدانه (a. f. zf.) : hîle ile,
düzenbazlıkla.

mütekâyidin متكايدين (a. s. mütekâyid'in c.) : tekâyüdedenler, birbirine hîle edenler.

mütekayyid متقييد (a. s. kayd'dan. c.) : mütekayyid'in) : takayyüdeden, kayıtlı bulunan, dikkatli davranan.

mütekayyid-âne متقييدانه (a. f. zf.) : kayıtlı bulunarak, dikkatli davranarak.

mütekayyidin متقيدين (a. s. kayd'dan. c.) : takayyüdedenler, kayıtlı bulunanlar, dikkatli davrananlar.

mütekayyih, mütekayyiha متقييح ، متقيحه (a. s. kayd'dan) : takayyuh eden, irinli, cerâhatli. **Cürûh-i mütekayyiha** : irinli, cerahatli yaralar

mütekazî متقاضى ("ka" uzun okunur. a. s. takaza'dan) : tekazî eden, borçluyu -ödemesi için- sıkıştıran.

mütekebbir متكبر (a. s. kibr'den. c.) : mütekebbir'in) : tekebbür eden, kibirlenen, kibirli, kendini beğenmiş. (bkz : müstekbir, müteazzım).

mütekebbir-âne متكبرانه (a. f. zf.) : kibirlilikle, kendini beğenmişlikle.

mütekebbirîn متكبرين (a. s. mütekebbir'in c.) : tekebbür edenler, kendini beğenmişler. (bkz : müstekbirin).

mütekeddir متكدر (a. s. keder'den. c.) : mütekeddir'in) : 1. tekeddür eden, kederlenen, kederli. 2. bulanan, bulanık. **Mâ-i mütekeddir** : bulanık su.

mütekeddir-âne متكدرانه (a. f. zf.) : 1. kederli bir halde. 2. bulanarak.

mütekeddirîn متكدرين (a. s. mütekeddir'in c.) : 1. tekeddür edenler, kederlenenler, kederliler. 2. bulananlar, bulanık şeyler.

mütekeffil متكفل (a. s. kefâlet'ten. c.) : mütekeffil'in) : tekeffül eden, kefil olan.

mütekeffil-âne متكفلانه (a. f. zf.) : tekeffül ederek, kefil olarak.

mütekeffilîn متكفلين (a. s. mütekeffil'in c.) : tekeffül edenler, kefil olanlar.

mütekehhil متكحل (a. s. c. : mütekehhilîn) : tekehhül eden, gözüne sürme çeken.

mütekehhilîn متكحلين (a. s. mütekehhil'in c.) : tekehhül edenler, gözüne sürme çekenler.

mütekehhin متكهين (a. s. kehânet'den. c.) : mütekehhin'in) : kâhinlik, falcılık eden, gaipden bilen. (bkz : kâhin).

mütekehhin-âne متكهينانه (a. f. zf.) : kâhincisine, falcılıkla.

mütekehhinîn متكهينين (a. s. mütekehhin'in c.) : kâhinlik, falcılık edenler.

mütekellif متكلف (a. s. külfet'den. c. : mütekellifin) : tekellûf eden, külfetli, zahmetli bir iş tutan.

mütekellif-âne متكلفانه (a. f. zf.) : külfetli, zahmetli iş tutanlara yakışacak yolda.

mütekellifin متكلفين (a. s. mütekellif'in c.) : tekellûf edenler, külfetli, zahmetli iş tutanlar.

mütekellim متكلم (a. s. kelâm'dan. c. : mütekellimîn, mütekellimûn) : 1. tekellüm eden, söyleyen, konuşan. (bkz : mütelâffız). 2. gr. birinci şahıs. 3. nutuk söyleyen.

mütekellim ale-l-vakf : [eskiden] mütevellî.

mütekellimîn متكلمين (a. i. c.) : İslâmî ilimlerle meşgul olanlar, ilm-i kelâm âlimleri.

mütekellis متكلس (a. s. kils'den) : kireçleşmiş, kireçlenmiş.

mütekemmil متكمل (a. s. kemâl'den) : tekemmül eden, olgunlaşan, olgun. (bkz : mütekâmil).

mütekemmil-âne متكملانه (a. f. zf.) : tekemmül ederek, olgunlaşarak.

mütekemmilîn متكملين (a. s. kemâl'den. c.) : tekemmül edenler, olgunlaşanlar, olgunlar.

mütekemmin

mütekemmin متكمين (a. s. kemîn'den) : tekemmün eden, gizlenen; pusuya giren, pusuya yatmış olan, pusuda. **Leşker-i mütekemmin** : pusuya yatmış asker.

mütekerrih متكره (a. s.) : 1. tekerrüh eden, kerih gören, tiksinen. 2. surat asan.

mütekerrih-âne متكرهانه (a. f. zf.) : tiksiniresine; surat asarcasına.

mütekerrir, mütekerrire متكرر، متكرره (a. s. kürûr'dan) : 1. tekerrür eden, tekrarlanan, birden fazla vuku' bulan, birkaç kere olan. **îfâdât-ı mütekerrire** : tekrarlanan îfâdeler. 2. ed. murabbâ, muhammes, müseddes gibi bendli manzûmelerin birinci bendi sonunda mısraın tekrar edilmiş olanı.

mütekessir متكسر (a. s. kesr'den) : tekessür eden, kırılan; parçalanın. **Peymâne-i mütekessir** : kırılan bardak, kadeh.

mütekessir متكسر (a. s. kesret'den) : tekessür eden, çoğalan, artan, çok.

mütekeşşif متكشف (a. s.) : tekeşşüf eden, açılan, açılmış.

mütekevvin متكون (a. s. kevn'den) : tekevvin eden, hâsıl olan, mevcut bulan, vâr olan.

mütekeyyif متكيف (a. s.) : tekeyyüf eden, bir keyfiyetle vasıflandıran, keyfiyetlenen.

mütekeyyis متكيس (a. s. c. : mütekeyyisîn) : tekeyyüs eden, zekî, akıllı görünen, akıllılık taslıyan.

mütekeyyis-âne متكيسانه (a. f. zf.) : akıllılık taslıyana yakışacak yolda.

mütekeyyisîn متكيسين (a. s. mütekeyyis'in c.) : tekeyyüs edenler, akıllılık taslıyanlar.

mütelâffız متلفظ (a. s. lâfz'dan) : telâffuz eden, bir sözü ağızından çıkaran, söyleyen. (bkz : mütekellim).

mütelâfi متلافى (a. s. lefâ'dan) : telâfi eden, kaybını, zararını karşılayacak başka bir şey kazanan.

mütelâhhız متلحز (a. s.) : telâhhız eden, ekşi bir şey yiyenin yanında ağzı sulanan.

mütelâhız متلاحظ (a. s.) : telâhız eden, gözücu ile birbirine bakan.

mütelâhi متلاهي (a. s. lehv'den) : sazla, oyunla uğraşın, oynıyan. (bkz : mütelehht).

mütelâhik متلاحق (a. s. lühûk'dan) : telâhuk eden, birbirine mülhak olan, birbiri ardından gelen, birbiri ardından yetişip birleşen, birbirine katılan, katışın.

mütelâhime متلاحمه (a. i.) : deri ile berâber epeyce de et kesilmiş olan bir yara.

mütelâhiyâne متلاهيانه (a. f. zf.) : sazla, oyunla uğraşarak, oynıyarak.

mütelâhız متلاحظ (a. s. c. : mütelâhizîn) : telâhız eden, gözücu ile bakışanlardan herbiri.

mütelâhizîn متلاحظين (a. s. mütelâhiz'in c.) : telâhız edenler, gözücu ile bakışanlar.

mütelâib متلاعب (a. s. lâ'b'dan) : oynıyan, oyun ile meşgul olan.

mütela'ib متلب (a. s. lâ'b'dan) : telâ'ub eden, oynıyan, oyunla meşgul olan.

mütelâin متلاعن (a. s.) : telâun eden, lânetleşen, uğursuzlaşın.

mütelâki متلاق (a. s. lika'dan) : telâkî eden, kavuşın, kavuşmuş, ulaşmış.

mütelâkim متلاكم (a. s.) : telâküm eden, birbirine yumruk atan.

mütelâkkıb متلقب (a. s. lâkab'dan. c. : mütelâkkıbîn) : telâkkubeden, lâkab alan, lâkab takınan.

mütelâkkıbîn متلقبين (a. s. mütelâkkıb'in c.) : telâkkubedenler, lâkab alanlar, lâkab takınanlar.

mütelâkkım متلقم (a. s.) : telâkkum eden, lokma yutan.

mütelâkkıt متلقط (a. s.) : iltikat eden, şurdan burdan dörüp devşiren.

mütelâkkı متلقى (a. s.) : telakkî eden, kabûl eden, alan, ...nazariyle bakan.

mütelâkkıb متلقب (a. s. lâkab'dan) : lâkaplanmış.

mütelâl, mütelâli متلال ، متلالی (a. s.) : parıldayan, ışıldıyan [şimşek gibi çakarak].

mütelâsık, mütelâsıka متلاصق ، متلاصقه (a. s. lusûk'dan) : telâsuk eden, birbirine bitişen, bitişik. **Hutût-ı mütelâsıka** : birleşmiş hatlar, çizgiler.

mütelâsık-ül-fekkeyn : zool. yapışık çeneliler.

mütelâsık-ül-vüreykat-ı ke'siyye : bot. bitişik *çanakyaapraklılar.

mütelâ'sım متلسم (a. s. c. : mütelâ'si-mîn) : telâ'süm eden, kemküm eden, saçmasapan cevap veren.

mütelâ'sım-âne متلسمانه (a. f. zf.) : kemküm ederek, saçmalayarak.

mütelâ'sımın متلسمین (a. s. mütelâ'sım'ın c.) : kemküm edenler, saçmalayanlar.

mütelâssıs متلصص (a. s. lüss'den) : hırslılık eden.

mütelâşi متلاشی (o. s.) : telâş eden, acele eden, acelecî.

mütelâşiyâne متلاشیانه (o. f. zf.) : telâş ile, acele ile.

mütelâtıf متلطف (a. s. lûtf'dan) : lûtf ile muâmele eden, muâmelesi kibar ve nâzik olan. (bkz : mültefit).

mütelâtım, mütelâtıma متلاطم ، متلاطمه (a. s.) : telâtım eden, birbirine çarpan, çalkalanan, dalgalanan, çırpıntılı; dalgalı. **Deryâ-yi müte-**

lâtım : dalgalı deniz. **Emvâc-ı mütelâtıma** : birbirine çarpan dalgalar.

mütelâttıf متلطف (a. s. lûtf'dan) : telâttuf eden, ince, nâzik davranan.

mütelâttıf-âne متلطفانه (a. f. zf.) : incelikle, nâziklikle.

mütelattıh متلطخ (a. s.) : telâttuh eden, bulaşan, bulaşık olan [çamur, yağ v.b.].

mütelâzzî متلاظی (a. s.) : telâzzî eden, alev çıkaran, alevlenen.

mütelebbis متلبس (a. s. libâs'dan) : te-lebbüs eden, giyinen, giyinmiş.

müteleclic متلجلج (a. s.) : teleclüc eden, dilini çiğneyerek, basık basık konuşan.

müteleffif متلفف (a. s.) : teleffûf eden, sarılıp bürünen.

müteleffit متلفت (a. s.) : teleffüt eden, iltifat eden.

müteleffit-âne متلفتانه (a. zf.) : iltifat edercesine.

mütelehhî متلهی (a. s. lehv'den) : sazla, oyunla vakit geçiren. (bkz : mütelâhî).

mütelehhib متلهب (a. s. leheb'den) : telehhübeden, alevlenen, alev çıkaran.

mütelehhif متلهف (a. s. lehef'den. c. : mütelehhifin) : telehhüf eden, hasret çeken, hü-zünlü olan, yanıp yakılan.

mütelehhif-âne متلهفانه (a. f. zf.) : hasret çekerek, tasalı, kaygılı olarak, yanıp yakılarak.

mütelehhifin متلهفین (a. s. mütelehhif'in c.) : hasret çekenler, kederli, tasalı olanlar, yanıp yakılanlar.

mütelemmi' متلمع (a. s. lem'den) : telemmü' eden, parıldayan. **Seyf-i mütelemmi'** : parıldayan kılıç.

mütelemmis

mütelemmis متلمس (a. s. lems'den) :
telemmüs eden, dokunan [el ile].

mütelemmiz متلمذ (a. s. c. : mü-
telemmiz'in) : telemmüz eden, talebelik etmek sô-
retiyle öğrenen.

mütelemmiz-âne متلمذانه (a. f. zf.) : talebe-
lik etmek sôretiyle, öğrenene yakışacak yolda.

mütelemmiz'in متلمذين (a. s. mütelemmiz'in
c.) : telemmüz edenler, talebelik etmek sôretiyle
öğrenenler.

mütelessim متلثم (a. s. c. : mütelessi-
m'in) : telessüm eden, yüzü peçeli; yaşmaklı.

mütelevvîn متلون (a. s. levn'den) : 1.
televvün eden, renkli, boyalı. 2. renkten renge
giren, bir halde durmıyan, sebatsız, kararsız.

mütelevvîn-ül-mizâc : gelgeç [kımse].

mütelevvîn-âne متلونانه (a. f. zf.) : mü-
televvîn olana, renkten renge girene yakışacak
sûrette.

mütelevvîs متلوث (a. s. levs'den) : telev-
vüs eden, kirli, pis, mundar. (bkz : mütevessih).

müteleyyîn متلين (a. s. leyin'den) : te-
leyyün eden, yumuşak olan, yumuşıyan.

* **müteleyyis'** متليث (a. s.) : arslan yü-
rüyüşlü, arslan yürekli.

müteleyyis-âne متليثانه (a. f. zf.) : arslan-
casına, arslan gibi. (bkz : şîrâne).

mütelezzic متلزعج (a. s.) : telezzüceden,
lüzüccetli, yapışkan olan, yapışkan.

mütelezziz متلذذ (a. s. lezzet'den) : te-
lezzüz eden, lezzet bulan, tad alan, hoşlanan.

mütelezziz-âne متلذذانه (a. f. zf.) : tad
alarak, hoşlanarak.

mü'telif مؤتلف (a. s. ülfet'den) : 1. ülfet
eden, alışan, alışık. 2. uygun, denk. (bkz : muvâ-
fik). [zıddı : muhtelif].

mütemâcid متماجد (a. s.) : şeref ve hay-
siyeti ile övünen.

mütemâdî متمادي (a. s. temâdî'den) : 1.
temâdî eden, uzayan, süren. 2. fâsılasız, arası.

mütemâdiyen متمادياً (a. zf.) : temâdî
ederek, arkası kesilmiyerek, devamlı, sürekli ola-
rak. (bkz : bilâ-fâsıla, bilâ-inkıtâ').

mütemâdiyyet متمادييت (a. i.) : devamlılık,
*sürerlik.

mütemahhıt متمخط (a. s.) : temahhut
eder, sümüküren.

mütemahhız متمحض (a. s. c. : müte-
mahhızın) : inanarak can ve gönülden çalışan.

mütemâlik متمالك (a. s.) : nefsine hâkim
olan, nefsine sözü geçen.

mütemâriz متمارض (a. s. maraz'dan. c. :
mütemâriz'in) : temâruz eden, hasta gibi görünen,
yalandan hasta olan.

mütemâriz-âne متمارضانه (a. f. zf.) : yalan-
dan hastalanarak.

mütemâriz'in متمارضين (a. s. mütemâriz'in
c.) : temâruz edenler, hasta gibi görünenler, yalan-
dan hasta olanlar.

mütemâsik متماسك (a. s.). (bkz : müte-
messik).

mütemâsil متماثل (a. s. mesl'den) : 1.
temâsül eden, birbirine benziyen. 2. mat. homo-
log, fr. homologue.

mütemâss متماس (a. s.) : temâs eden,
değen, dokunan.

mütemâşî متماشى (a. s.) : 1. seyre çı-
kan. 2. sebeplenip çıkan.

mütemaşşıt متمشط (a. s.) : temaşşut eden,
sağını, sakalını tariyan.

mütemattır متمطر (a. s.) : tamattur
eden, -serinlemek gibi bir maksatla- yağmura çıkan.

mütemâyil متمايل (a. s. meyl'den) : 1. temâyül eden, meyillenen, istekli görünen, gönlü yatmış. 2. tarafdar görünen, yönelen.

mütemâyil-âne متمايلانه (a. f. zf.) : temâ-yül ederek, tarafdarcasına, gönlü yatmış olarak.

mütemâyiz متمايز (a. s.) : 1. temâyüz eden, sivrilen, kendini gösteren. 2. (Tanzîmat'tan sonra) sâniye rütbesinin birinci sınıfı [askerlikte : mirâlay (albay) karşılığı].

mütemâzih متمازح (a. s.) : mizahlanan, birbiriyle şaka, lâtife eden, şakalaşan.

müt'eme متأمة (a. i.) : ikiz doğma.

mütemeccid متعجد (a. s. mecd'den) : temeccüdeden, ululanan.

mütemeccis متعجس (a. s.) : temeccüs eden, mecûs, zerdüş olan.

mütemeddih متمدح (a. s. medh'den. c. : mütemeddih'in) : temeddüh eden, kendini öven, övünen.

mütemeddih-âne متمدحانه (a. f. zf.) : övünerek, kendini medhederek.

mütemeddih'in متمدحين (a. s. mütemeddih'in c.) : övünenler, kendini medhedenler.

mütemeddin, mütemeddine متمدن , متمدنه (a. s. medden'den) : temeddün eden, medenî bir halde bulunan, medenî. **Akvâm-ı mütemeddine** : medenî kavimler.

mütemehdi متمهدى (a. s. mehd'den) : mehdilik iddiâsına kalkışan.

mütemehdiyâne متمهدیانه (a. f. zf.) : mehdilikle, mehdilik iddiâsında bulunarak.

mütemehhid متمهد (a. s. mehd'den) : temehhüdeden, yayılıp döşenen, yayılmış, serilmiş.

mütemehhil متمحل (a. s.) : 1. hîle eden. 2. bir kimsenin hakkını ve isteğini vermek husûsunda onu külfet ve zahmete sokan.

mütemehhir متمهر (a. s. c. : mütemeh-hir'in) : temehhür eden, mâhir olan, eli uz, uzelli.

mütemehhir'in متمهرين (a. s. mütemehhir-in c.) : mâhirler, eliuзlar, uzelliler.

mütemekkin متمكن (a. s. mekânet'den) : temekkün eden, mekânlanan, yerleşen, yerleşmiş [bir yere], oturan.

mütemelli متملى (a. s.) : uzun ömürlü ve rahat yaşayan.

mütemellik متعلق (a. s. melik'dan) : temelluk eden, yaltaklanan, alçakçasına yalvaran.

mütemellik-âne متعلقانه (a. f. zf.) : yaltaklanarak, alçakçasına yalvararak.

mütemellik متملك (a. s. melk ve mülk'-den) : temellük eden, mülk edinen, malın sâhibi olan.

mütemellil متملل (a. s. millet'den) : temellül eden, bir millettten (dinden) olan.

mütemelmil متململ (a. s.) : psik. taşkın.

mü'temen مؤتمن (a. s. emn'den) : em-niyetli, güvenilir, inanılır.

mütemennâ متمنى (a. s.) : temennî olu-nan, istenilen, istenen, dilenir olan [dilemekten].

mütemennî متمنى (a. s.) : temennî eden, istiyen, dileyen.

mü'temer مؤتمر (a. i.) : kongre, fr. congré.

mütemerkiz متمركز (a. s. merkez'den) : merkezlenmiş, bir yere toplanmış.

mütemerrik متمرق (a. s.) : temerruk eden, idman eden, alışmak üzere çalışan.

mütemerrid متمرد (a. s. merâdet'den. c. : mütemerrid'in) : temerrüdeden, dikbaşlılık eden, dikkafalı.

mütemerrid-âne

mütemerrid-âne متمرده (a. f. zf.) : dikbaşlılıkla, dikkafalılıkla.

mütemerridin متمردين (a. s.) : temerrüde-
denter, dikkafalılık edenler.

mütemerrin متمرن (a. s.) : öğrenmek,
alışmak için temrin, ekzersiz yapan.

mütemeshir متمسخر (a. s.) : maskara-
lık eden, eğlenen.

mütemeshir-âne متمسخرانه (a. f. zf.) : mas-
karalılıkla.

mütemeshirin متمسخرين (a. s. mütemeshir'in
c.) : maskaralık edenler, eğlenenler.

mütemeskin متمسكين (a. s.) : miskinleşen,
miskinlik gösteren.

mütemessel متمثل (a. s.) : bir şeye
benzetilen.

mütemessih متمسح (a. s.) : 1. temes-
süh eden, mesheden, bir şeye el süren, sıvazlıyan.
2. bir şeye sürünen.

mütemessih متمسح (a. s.) : temessüh
eden, çirkin kılığa giren.

mütemessik متمسك (a. s. mesâket'den) :
1. temessük eden, bir şeyi sımsıkı tutan. 2. bir
şeyi delil ve şahid gösteren, dayanan [ona].

mütemessil متمثل (a. s. misl'den) : 1.
temessül eden, bir şeyin şekline giren. 2. cisimle-
nen, cisimlenip görünen. (bkz : mütecessim). 3.
bir sözü mesel olarak söyleyen.

mütemeşşik متمشق (a. s.) : temeşşuk
eden, meşk alan, meşk eden.

mütemeşşi متمشي (a. s. meşy'den) : te-
meşşi eden, yürüyen.

mütemetti' متمتع (a. s. mütü'dan) :
temettu'eden, faydalanan, kâr eden, kazanan.

mütemevvic متموج (a. s. mevc'den) : 1.
temevvüceden, dalgalanan, dalgalı. **Bahr-i müte-**

mevvic : dalgalı deniz. 2. kararsız, bir kararda
durmayan, hercâi tabiatlı. (bkz : zehhâr).

mütemevvil متمول (a. s. mâl'den. c. :
mütemevvil'in) : temevvül eden, mal sâhibi;
zengin.

mütemevvil-âne متمولانه (a. f. zf.) : zen-
gin, mal sâhibi olana yakışır yolda.

mütemevilin متمولين (a. s. mütemevvil'in
c.) : temevvül edenler, mal sâhibi bulunanlar;
zenginler.

mütemeyyi' متميع (a. s. mey'den) : te-
meyyü' eden, mâyi hâline gelen, sıvık olan, sıvıkla-
şan; sulanıp akan.

mütemeyyiz متميز (a. s. c. : mütemeyyi-
zîn) : 1. temeyyüz eden, seçilen, seçkin. 2. **fels.**
*seçik.

mütemeyyizân متميزان (a. s. mütemeyyiz'in
c.) : (bkz : mütemeyyizîn).

mütemeyyizîn متميزين (a. s. mütemeyyiz'in
c.) : seçilen, seçkin kişiler.

mütemezzik متمزق (a. s.) : temezzuk
eden, yırtılan, paralanan.

mü'temin مؤتمن (a. s.) : emniyet eden,
güvenen.

mütemmem متمم (a. s. temâm'dan) :
tamamlanmış, eksiği kalmamış.

mütemmim, mütemmime متمم ، متممه (a. s. temâm'dan) : 1. itmâm eden, tamamlayan,
bitiren. 2. **gr.** *tümleç, herhangi bir kelimenin
mânâsını tamamlayan. 3. **fels.** *tümleç. 4. **geo.**
*bütünler, tamam, bütün hâline getiren.

mütenâci متاجي (a. s.) : tenâci eden,
fısıldaşan.

mütenâciyâne متاجيانه (a. zf.) : tenâci
edene, fısıldaşana yakışır yolda.

mütenâdd متناد (a. s.) : birbirinden
ürken.

mütenâdi متنادی (a. s. nidâ'dan) : bir-
birine nidâ eden, birbirini çağıran.

mütenâdim متنادم (a. s. nedem'den) :
tenâdüm eden, nedimlik eden, içki meclisinde ar-
kadaşlık eden.

mütenâdir متنادر (a. s. nedret'den) : az
bulunur. (bkz : nâdir).

mütenâfi متنافی (a. s. nefy'den) : birbi-
rine zıt olan.

mütenâfir متنافر (a. s. nefret'den) : tenâ-
für eden, birbirinden nefret eden, birbirinin yüzü-
nü görmek istemiyen.

mütenâfis متنافس (a. s.) : birbiriyle mü-
nâkaşa eden, ağız dalaşı yapan.

mütenaggim متغيم (a. s. nağme'den) :
şarkı söyleyen.

mütenahhi متناهي (a. s.) : alarga duran,
bir tarafa çekilen.

mütenahhim متناخم (a. s.) : balgam
çıkaran.

mütenâhi متناهي (a. s. nihâyet'den) :
1. nihâyet bulan, biten, sona eren. **Gayr-i mütenâhi**,
Nâ mütenâhi : sonu olmiyan, uçsuz bucaksız, bit-
mez tükenmez. 2. **mat.** sonsuz.

mütenâhiz متناهض (a. s.) : erişip ulaşan.

mütenahnih متناهنح (a. s. c. : mütenahni-
hîn) : tenahnüh eden, hırıltı ile ses çıkaran, so-
luyan [boğazından-].

mütenahnih-âne متناهنحانه (a. f. zf.) :
hırıltı ile ses çıkarak, soluyarak.

mütenahnihin متناهنحين (a. s. mütenahnih'-
in c.) : hırıltı ile ses çıkaranlar, soluyanlar.
[boğazından-].

mütena'im متنيم (a. s. ni'met'ten. c. :
mütena'imîn) : tenâ'üm eden, varlık içinde ve
nazlı büyüyen.

mütena'im-âne متنيمانه (a. f. zf.) : naz
ve na'im içinde büyüyerek.

mütena'imîn متنيمين (a. s. mütena'im'in
c.) : tenâ'üm edenler, nazlı ve varlık, bolluk
içinde büyüyenler.

mütenâkis متناقص (a. s. noksân'dan) :
tenâkus eden, gittikçe azalan, eksilen.

mütenâkız متناقص (a. s. nakz'dan) : 1. te-
nâkuz eden, birbirine muhâlif, zıt olan. 2. ikinci
sözü birinci sözüne zıt olan, uymıyan. 3. **mant.**
*çelişik.

mütenâkih متناكح (a. s.) : nikâhlanan,
birbirine karı veyâ koca olan.

mütenâkir متناكر (a. s.) : bilmemezlikten
gelen, bilmez görünen. (bkz : mütecâhil).

mütenakkıl متناقل (a. s.) : tenakkul eden,
bir yerden bir yere nakleden, göçen. (bkz :
müntakıl).

mütenâsik متناسق (a. s. nesak'dan) : bir
boyda, benzeşen.

mütenâsir متناصر (a. s. nâsir'dan) : yar-
dım laşan, birbirine yardım eden.

mütenâsib, mütenâsibe متناسب، متناسبة (a. s. nisbet'den) : 1. münâsib, uygun olan, her
bakımdan birbirine uygun, denk.

mütenâsib-ül-a'zâ : vücut âzâsı birbirine uygun
olan. 2. **mat.** *orantılı, **fr. proportionnel. Ma'kûsen**
mütenâsib : **mat.** ters *orantılı, **fr. inversement**
proportionnel. Mabsûten mütenâsib : **mat.** doğru
orantılı, **fr. directement proportionnel.**

mütenâsil متناسل (a. s. nesl'den) : tenâ-
sül eden, doğup büyüyen. (bkz : mütevâlid).

mütenâsir متناثر (a. s. nesr'den) : intisâr
eden, saçılan.

mütenassib متنصب (a. s.) : tanassubeden,
dikilen, dikilip duran [ayakta].

mütenassih متنصح (a. s. nush'dan) : tenas-
suh eden, nasihat kabûl eden, öğüt dinleyip usla-
nan.

mütenassih-âne

mütenassih-âne متصحّاه (a. f. zf.) : nasihat, öğüt dinleyerek.

mütenassır متصر (a. s. nasr'dan) : tenasür eden, Hristiyanlığı kabûl eden, Hristiyan olan.

mütenassis متاصص (a. s.) : 1. delil ile sabit olan. 2. incelendikten sonra karar verilen.

mütenâşid متاشد (a. s.) : tenâşüd eden.

mütenâtih متناطح (a. s.) : tenâtuh eden, süsüşen, birbirini süsen.

mütenâvib متاوب (a. s. nevb'ten) : 1. nöbetleşe. 2. mant. alternative.

mütenâvil متاول (a. s. nevl'den. c. : mütenâvilin) : tenâvül eden, alıp yiyen.

mütenâvilin متاولين (a. s. mütenâvil'in c.) : tenâvül edenler, alıp yiyenler.

mütenâvim متاوم (a. s. nevm'den. c. : mütenâvimin) : tenâvüm eden, uyur gibi görünen, yalandan uyuyan.

mütenâvim-âne متاوامانه (a. f. zf.) : uyur gibi yaparak, uyur gibi görünerek.

mütenâvimin متاومين (a. s. mütenâvim'in c.) : uyur gibi görünenler, yalandan uyuyanlar.

mütenâzir متناظر (a. s. nazar'dan) : 1. tenâzur eden, birbirinin karşısında bulunan, birbirine bakan. 2. mat. *bakışık, simetrik, fr. symétrique. 3. kim. bakışık. 4. sosy. karşılık.

mütenâzıran متناظراً (a. zf.) : bakışık olarak, simetrik olarak, fr. symétriquement.

mütenâzi' متنازع (a. s. nez'den) : münâzaa, kavga eden.

mütenâziayn متنازعين (a. i. c.) : huk. nizâlaşan müddeî ile müddeâaleyh.

mütenazzım منتظم (a. s.) : muntazam, düzgün olan.

mütenazzır منظر (a. s.) : düşünerek dikkatle bakan, dikkatle bakarak düşünen.

mütenazzır-âne منظرانه (a. f. zf.) : dikkatle bakıp düşünerek.

mütenazzıf منتظف (a. s.) : tenazzuf eden, temizlenen, paklanan [maddeten].

mütenebbi متنبی (a. s. nebe'den) : 1. nübüvvet iddiâsında bulunan, peygamberlik taşıyan; yalancı peygamber. 2. h. i. Arap şâirlerinden Ebüttayyib Ahmed.

mütenebbic متنبج (a. s.) : hek. üfürül-müs, şişirilmiş [vücut].

mütenebbih متنبه (a. s. nübh'den) : intibâh eden, uyanan, uyanık; uslanan, aklını başına toplıyan.

mütenebbit متنبت (a. s.) : tenebbüt eden, yerden biten [ot gibi].

müteneddim متندم (a. s. c. : müteneddîmîn) : teneddüm eden, nedâmet duyan, pişmân olan.

müteneddim-âne متندمانه (a. f. zf.) : nedâmetle, pişmanlıkla.

müteneddîmin متندمين (a. s. müteneddîm'in c.) : nedâmet duyanlar, pişmân olanlar.

müteneffih متنفخ (a. s.) : 1. teneffüh eden, övünen. 2. şişmiş, kabarmış, şişen, uru olan. 3. i. armut şeklinde çiçek kadehi.

müteneffil متنفل (a. s.) : nâfile namaz kılan.

müteneffir متنفر (a. s. nefret'den) : nefret eden, öğrenen, tiksinen.

müteneffir-âne متنفرانه (a. f. zf.) : nefret edercesine, tiksinererek, iğrenç.

müteneffis متنفس (a. s. nefes'ten) : 1. teneffüs eden, nefes, soluk alan, soluyan. 2. yorgunluk alan, dinlenen.

müteneffiz متنفذ (a. s. c. : müteneffîzân) : nüfuzlu, sözü geçen [kimse]. (bkz : nâfiz).

müteneffizân متنفذان (a. s. müteneffiz'in c.) : nüfuzlu, sözü geçen, hatırlı kimseler.

mütenekkîd متنفذ (a. s.) (bkz :münekkîd).

mütenekkîr متنكر (a. s. nekre'den) : tenekkür eden, kıyâfet değiştiren, tanınmıyacak kılığa giren; [takma bir adla] kendini tanıtmak istemiyen.

mütenekkîr-âne متنكرانه (a. f. zf.) : mütenekkîre, kıyâfet değiştirip kendini tanıtmıyana yakışır sûrette.

mütenekkîren متنكرأ (a. zf.) : mütenekkîr olarak, kıyâfet değiştirip kendini tanıtmıyarak.

mütenekkîs متنكس (a. s.) : tenekküs eden, başaşağı olan, ters dönen [kimse, canbaz].

mütenemmîl متمم (a. s.) : karınca gibi kaynaşan.

mütenemmîr متمم (a. s.) : 1. tenemmür eden, kaplanlaşan, kaplan huylu olan. 2. sert bir dille korkutan.

mütenemmîr-âne متممائه (a. f. zf.) : 1. kaplanlaşarak. 2. sert bir dille korkutarak.

mütenessic متنسج (a. s. nesc'den) : 1. tenessüceden, dokunan, örülen. 2. kumaş, zar, perde gibi tel tel örülmüş, dokunmuş şey.

mütenessik متنق (a. s. nask'dan) : tenessuk eden, yeknasak, biteviye olan.

mütenessik متنك (a. i.) : kulluk eden.

mütenessim متنسم (a. s. nesim'den) : tenessüm eden, rüzgâr koklıyan, rüzgâr kokusu alan.

mütenessim-âne متنسمائه (a. f. zf.) : rüzgâr koklıyarak, rüzgâr kokusu alarak.

mütenessir متنسر (a. s. nesr'den) : tenessür eden, saçılan.

mütenessîr متنشط (a. s.) : neşat (sevinç, neşe) elde eden.

mütenessîb متشب (a. s.) : teneşşübeden, bir şeye ilişip tutulan.

mütenessîf متنشف (a. s.) : teneşşüfeden, suyu, rutûbeti çeken, emen; kim. hidroskobik.

mütenessîr متنشر (a. s.) : intîşar eden, dağılan, yayılan. (bkz : müntesîr).

mütenevvî', mütenevvîa متنوع ، متنوعه (a. s. nev'den) : tenevvü' eden, nevîlenen; türlü, çeşitli, çeşit çeşit değişik. (bkz : gönâ-gön). **Mesâil-i mütenevvîa** : değişik işler. **Nebâtât-ı mütenevvîa** : türlü türlü nebatlar (*bitkiler).

mütenevvîh متنوح (a. s.) : tenevvüh eden, feryâdeden; ağlıyan.

mütenevvim متنوم (a. s. nevm'den) : uyuklıyan, uyuyan; rüyâ gören.

mütenevvir متنور (a. s. nûr'dan) : tenevvür eden, nurlanan, parlıyan.

mütenezzihi متنزّه (a. s. c. : mütenezzi-hât) : 1. tenezzüh eden, gezintiye çıkan, gezip eğlenen. 2. temize çıkan aklanan.

mütenezzihi-âne متنزّهائه (a. f. zf.) : mütenezzihiyesine.

mütenezzihihât متنزّهات (a. s.) : 1. tenezzühe, gezintiye çıkanlar. (bkz : mütenezzihi'n). 2. temize çıkanlar, aklananlar.

mütenezzihi'n متنزّهين (a. s. mütenezzihi'n c.) : gezintiye çıkanlar. (bkz : mütenezzihihât¹).

mütenezzil متنزل (a. s. nüzûl'den. c. : mütenezzilîn) : 1. tenezzül eden, aşağı inen; alçalan. 2. gönül alçaklığı gösteren, alçak gönüllü. (bkz : mütevâzî').

mütenezzil-âne متنزلائه (a. f. zf.) : mütenezzil olana, alçalana yaraşır yolda.

mütenezzilen متنزلا (a. zf.) : tenezzül ederek, alçalarak.

mütenezzilîn

mütenezzilîn متنزّلين (a. s. mütenezzil'in c.). (bkz : mütenezzil).

müterabbis مترابّس (a. s.) : tarabbus eden, bekliyen.

müterabbi' مترابّع (a. s.) : bağdaş ku-rup oturmuş.

müterâdif, müterâdife مترادف ، مترادفه (a. i. ridf'den) : 1. terâdüf eden, birbirine tâbî bağı olan; birinin ardı sıra giden. 2. gr. yazılışı ayrı, mânâsı bir olan [kelime], *eşanlamlı, *anlamdaş, fr. synonyme. **Elfâz-ı müterâdife** : *eşanlamlı kelimeler; [esed, şîr, gazanfer, haydar.. gibi]. (bkz : müterâdif).

müterâfik مترافق (a. s.) : 1. refâkat, arkadaşlık eden, berâber bulunan. 2. karışık, karışmış, bir arada.

müterâfi' مترافع (a. s.) : mürâfaaya giden, duruşma için hâkime giden.

müterâfiân مترافان (a. i. c.) : mürâfaa, duruşma istiyen iki taraf.

müterahhil, müterahhile متراحل ، متراحله (a. s.) : terahhül eden, göç eden, bir yerden bir yere göçen. **Kavâfil-i müterahhile** : göç eden kafileler.

müterahhim مترحم (a. s. rahm'den) : merhamet eden, acıyan.

müterahhim-âne مترحمانه (a. f. zf.) : merhamet ederek, acıyarak.

müterahhir مترخر (a. s.) : deniz gibi dolup taşan; dolup taşan.

müterâhi متراحي (a. s.) : terâhî eden, geri çekilen, ağır davranan, yavaş hareket eden.

mütera'id مترعد (a. s.) : irtîâdeden, titreyen.

müterâkib متراب (a. s. rükûb'dan) : ki-remit gibi bir biri üstüne binmiş olan.

müterâkim, müterâkime متراكم ، متراكمة (a. s.) : terâküm eden, biriken, birikmiş, toplanmış, yığılmış. **Evrâk-ı müterâkime** : birikmiş evrak. **Nukud-ı müterâkime** : birikmiş paralar.

müterakkib مترقّب (a. s. rükûb'dan) : terakkubeden, bekliyen, gözliyen, uman.

müterakkis مترقّص (a. s.) : bir düziye yukarı çıkıp aşağı inen, bir düziye sallanıp raks ve hareket eden.

müterakkıyâne مترقّيانه (a. f. zf.) : terakkî edene, ilerileyene yaraşır yolda.

müterakkî, müterakkiye مترقّی ، مترقّيه (a. s. raky'den) : terakkî eden, ilerileyen, ileri, ilerilemiş. **Milel-i müterakkiye** : ileri milletler.

müterâsif متراصف (a. s.) : terâsuf eden, saf sûretinde birbirine yavaş sıkışmış olan.

müterâsil متراسل (a. s.) : terâsül eden, haberleşen, mektuplaşan.

müterassid مترصد (a. s. rasad'dan) : tarassudeden, dikkatle gözeten, bekliyen, kolliyan.

müterassidin مترصدین (a. s. müterassid'in c.) : tarassudedenler, dikkatle gözetenler, bekliyenler, kolliyanlar.

müterâzî متراضی (a. s. rızâ'dan) : karşılıklı olarak birbirinden râzî ve hoşnut olan.

mütercem مترجم (a. s. ve i. terceme'den.) : tercüme olunmuş, bir dilden başka bir dile çevrilmiş.

mütercim مترجم (a. s. ve i. terceme'den. c.) : mütercim'in) : tercüme eden, bir dilden başka bir dile çeviren [yazı ile].

mütercimîn مترجمین (a. s. ve i. mütercim'in c.) : tercüme edenler, bir dilden başka bir dile çevirenler [yazı ile].

müterecci مترجی (a. s. recâ'dan) : 1. ümideden, uman. 2. yalvaran.

mütereddi مترددی (a. s. redy ve redeyân'dan) : soysuzlaşmış.

mütereddid متردد (a. s. redd'den) : 1. bir yere gidip gelen. 2. mec. tereddüdeden, karar veremiyen, kararsız, ikircimli.

mütereddid-âne مترددانه (a. f. zf.) : 1. bir yere gidip gelerek. 2. mec. tereddüdederek, kararsızlıkla.

mütereddidin مترددین (a. s. mütereddid'in c.) : 1. bir yere gidip gelenler. 2. tereddüd edenler, karar veremiyenler, kararsızlar.

mütereffi' مترفع (a. s. ref'den) : 1. terrefu'eden, yukarı kalkan, yükselen. 2. ululuk gösteren.

mütereffih مترفعه (a. s. refh'den) : refah bulan, rahat ve bolluk içinde yaşayan.

mütereffih-âne مترفعانه (a. f. zf.) : refah bulana, rahat ve bolluk içinde yaşiyana yaraşır yolda.

mütereffihin مترفعين (a. s. mütereffih'in c.) : refah bulanlar, rahat ve bolluk içinde yaşyanlar.

mütereffik مترفع (a. s. c. : mütereffikîn) : teraffuk eden, sükûnetle, yumuşaklıkla davranan.

mütereffik-âne مترفعانه (a. f. zf.) : sükûnetle, yumuşaklıkla davranana yaraşır sûrette.

mütereffikîn مترفعين (a. s. mütereffik'in c.) : teraffuk edenler, sükûnetle, yumuşaklıkla davrananlar.

müterehhib مترهب (a. s. c. : müterehhibîn) : terehhubeden, râhip olan, râhip gibi ibâdetle meşgul bulunan.

müterehhib-âne مترهبانه (a. f. zf.) : râhip gibi ibâdetle meşgul olarak.

müterehhibin مترهبين (a. s. müterehhib'in c.) : râhip gibi ibâdetle meşgul olanlar.

müterekkib مترکب (a. s. rükûb'dan) : terek-kübetmiş, bir şey başka bir şeyle birleşmiş. (bkz : müteşekkil).

müterekkin مترکبن (a. s.) : 1. terekkün eden, erkândan olan. 2. ma'nen kuvvet bulan.

mütererim مترمرم (a. s. c. : mütererimîn) : teremrüm eden, bir şey söyleyecekmış gibi davrandığı halde susan.

mütererim-âne مترمرمانه (a. f. zf.) : mütererimcesine, bir şey söyleyecekmış gibi davrandığı halde susana yakışır yolda.

mütererimin مترمرمين (a. s. mütererim'in c.) : teremrüm edenler, bir şey söyleyecekmış gibi davrandığı halde susanlar.

müterennih مترنح (a. s.) : sarhoşluktan veya başka bir hâlden dolayı iki tarafa sallanarak yürüyen.

müterennih-âne مترنحانه (a. f. zf.) : sarhoşluktan veya başka bir hâlden dolayı iki tarafa sallanarak yürüyene yaraşır yolda, böyle yürüyerek.

müterennim مترنم (a. s. renim'den. c. : müterennimîn) : terennüm eden, güzel sesle yavaş yavaş şarkı söyliylen. (bkz : mütegannî).

müterennim-âne مترنمانه (a. f. zf.) : terennüm edene, şarkı söyliyene yakışır sûrette, şarkı söyliyerek.

müterennimin مترنمين (a. s. müterennim'in c.) : terennüm edenler, güzel sesle yavaş yavaş şarkı söyliylenler.

müteressib مترسب (a. s. rüsûb'dan) : teressübeden, dibe çöken, durulan, tortulanan.

müteressim مترسم (a. s. resm'den) : teressüm eden, resmeyliyen.

mütereşşif مترشف (a. s.) : irtişâf eden, emerek azar azar içen.

mütereşşih مترشح (a. s. resh'den) : 1. tereşşüh eden, ter gibi sızan, terliyen. 2. mec. işitilen. (bkz : mesmû').

müterettib مترتب (a. s. retb'den) : 1. sıralanmış. 2. âit olan, ... üstüne düşen. 3. îcâbeden, gereken. 4. meydana gelen, dolayı.

müterevvih متروح (a. s.) : terevvüh eden, bir şeyden râyiha, koku alan, kokulanan. (bkz : müteşemmim).

mütesabbır متصبر (a. s.) : sabreden.

mütesabbi

mütesabbi متصبى (a. s.) : sabileşen, çocuk tavrı takınan, çocuklaşan.

mütesabbîyâne متصبىانه (a. f. zf.) : çocuklaşarak, çocuk tavrı takınarak.

mütesâbik متسابق (a. s.) : müsâbaka yapan, birbirini yarışta geçmeğe çalışan, birbiriyle yarışan.

mütesâbî متصابى (a. s.) : tesâbî eden, bir kadına, aşkından, sevgisinden bahseden.

mütesâbîyâne متصابىانه (a. f. zf.) : aşkından, sevgisinden bahsederek [bir kadına].

mütesâdif متصادف (a. s. tesâdüf'den. c. : mütesâdifin) : tesâdüfeden, rast gelen. (bkz : mütesâdim).

mütesâdifin متصادفين (a. s. mütesâdif'in c.) : tesâdüf edenler, rastgelenler.

mütesâdim متصادم (a. s. sadme'den) : tesâdüm eden, birbirine çarpan, birbiriyle çarpışan.

mütesâfih متصافح (a. s.) : müsâfaha eden, selâm ve dostluk için elele veren.

mütesâgır متصاغر (a. s.) : tesâgür eden, küçük görünen, küçülen.

mütesahhin متصحن (a. s.) : tesahhun eden, ısınan, kızan.

mütesâhib متصاحب (a. s. c. : mütesâhibîn) : tesâhûbeden, sâhip çıkan, arka olan.

mütesâhibîn متصاحبين (a. s. mütesâhib'in c.) : tesâhûbedenler, sâhip çıkanlar, arka olanlar.

mütesâhil متساهل (a. s. c. : mütesâhilîn) : tesâhûl eden, yumuşak muâmelede bulunan.

mütesâhil-âne متساهلانه (a. f. zf.) : tesâhûl edene, yumuşak muâmelede bulunana yakışır şûrette, böyle muâmele ederek.

mütesâhilin متساهلين (a. s. mütesâhil'in c.) : tesâhûl edenler, yumuşak muâmelede bulunanlar.

mütesâib متشاب (a. s.) : tesâûbeden, esniyen.

mütesa'ib متصب (a. s.) : güç olan, güçleşen.

mütesâid متصاعد (a. s. suûd'dan) : suûd eden, yukarı çıkan, yükselen, ağan. (bkz : mütesa'id).

mütesa'id متصعد (a. s.) : (bkz : mütesâid). yukarı çıkan, yükselen.

mütesâil متسائل (a. s.) : tese'ül eden, dilemen, dilenci.

mütesâkıl متساقط (a. s.) : 1. tesâkul eden, üşenip ağırlaşan 2. savaşa girmeye teşvîk edilmiş iken oyalanıp kalan.

mütesâkıt متساقط (a. s.) : birbiri ardınca dökülüp düşen. **Katarât-ı mütesâkıt** : birbiri arkasından dökülen damlalar.

mütesakkıb متتقب (a. s.) : tesakkubeden, deliklenen, delinen.

mütesakkıf متتقف (a. s.) : 1. tesakkuf eden, bir Hristiyan papazlığı takınan; papaz olan. 2. tavanlanan, tavan olan.

mütesâlib, mütesâlibe متصالبه (a. s. salb'den) : çapraz, haçvârî, fr. crucial.

mütesâlif متسالف (a. s.) : birbiriyle canak olan.

mütesâlih متصالح (a. s. sulh'den) : tesâlüh eden, sulh yapan.

mütesâlih متصالح (a. s.) : tesâlüh eden, sağır gibi görünen, sağırılık gösteren.

mütesâlihîn متصالحين (a. s. mütesâlih'in c.) : tesâlüh edenler, sağır gibi görünenler, sağırılık gösterenler.

mütesâlik متسابق (a. s.) : 1. tırmanıcı, tırmanan. 2. uçucu, uçan. (bkz : tâir, tayyâr).

mütesallik متسلق (a. s.) : bot. etrâfindaki şeylere dolanarak yukarı doğru çıkan, tırmanan.

mütesallika متسلقه (a. i.) : zool. ayakları çengelli kuşlar [papağan, duduk gibi].

mütesallit متسلط (a. s. c. : mütesallitîn) : tasallut eden, musallat olan, sırnaşan, peşini bırakmayan.

mütesallit-âne متسلطانه (a. f. zf.) : tasallut edercesine, musallat olarak.

mütesallitîn متسلطين (a. s. mütesallit'in c.) : tasallut edenler, musallat olanlar, sırnaşanlar, peşini bırakmayanlar.

mütesâmiḥ متساخ (a. s.) müsâmaḥa eden, göz yuman, hoş gören.

mütesâri' متسارع (a. s.) : çabucak.

mütesâri-ül-fesâd : çabucak bozulan şeyler. [et, balık, tâze sebze ve meyvalar gibi].

mütesâvi متساوي (a. s. sivâ'dan) : birbirine müsâvî (*eşit), eş olan.

mütesâviyen متساويًا (a. zf.) : birbirine eş değerde.

mütesâyif متساييف (a. s.) : tesâyüf eden birbirine kılınçla vuran.

mütesebbib متسبب (a. s.) : tesebbüb eden, sebeb olan, bir şeyin olmasına yol açan.

mütesebbit متثبت (a. s.) : sebat eden, sebat gösteren, dayanan.

müteseccid متسجد (a. s.) : secde eden, secdeye kapanan.

müteseffih متسفه (a. s.) : tesseffüh eden, sefih, zevk ve eğlenceye düşkün.

müteseffil متسفل (a. s. c. : müteseffilîn) : tesseffül eden, sefil, aşağı, bayağı olan, bayağılaşan.

müteseffil-âne متسفلانه (a. f. zf.) : sefil, aşağı, bayağı olana yaraşır yolda, bayağılaşırına.

müteseffilîn متسفلين (a. s. müteseffil'in c.) : tesseffül edenler, sefil, aşağı, bayağı olanlar, bayağılaşanlar.

mütesehhir متسهر (a. s. c. : mütesehhirîn) : gece uyuyamayıp sabahlıyan. **Âşık-ı mütesehhir** : uyuyamıyan âşık.

mütesehhir-âne متسهرانه (a. f. zf.) : gece uyuyamıyarak, sabahlıyarak.

mütesehhirîn متسهرين (a. s. mütesehhir'in c.) : gece uyumayıp sabahlıyanlar.

mütese'il متسأل (a. s.) : tesâül eden, dilenen, dilenci.

mütese'il-âne متسألانه (a. f. zf.) : dilencicesine, dilenerek.

mütese'ilîn متسألين (a. s. mütese'il'in c.) : tesâül edenler, dilenenler, dilenciler.

mütesekkin متسكن (a. s.) : 1. sükûnet bulan, yatışan. 2. teskîn edici, yatıştırıcı. (bkz : müsekkîn).

mütesekkir متسكرك (a. s.) : tessekkür eden, sarhoş olan.

müteselli متسل (a. s. sülân'dan) : tesellî bulan, avunan, acıyı, kederi unuttur gibi olan.

mütesellib متسلب (a. s.) : tesellüb eden, kocasının ölümü dolayısıyla siyah giyip yas tutan.

mütesellih, müteselliha متسلح (a. s. c. : mütesellihîn) : silâh kuşanan, silâhlanan. **Cüyûş-i müteselliha** : silâhlı askerler.

mütesellihîn متسلحين (a. s. mütesellih'in c.) : silâh kuşananlar, silâhlananlar.

mütesellim متسلم (a. s. selm'den) : 1. tesellüm eden, teslim edileni alan. 2. i. vergi tahsildarı. 3. i. [eskiden mülki teşkilâtta] kaymakam.

müteselliyâne متسليانه (a. f. zf.) : tesellî bulmuşcasına, avunurcasına, avunarak.

müteselsil, müteselsile متسلسل (a. s. silsile'den) : teselsül eden, zincir gibi birbirine bağlı olan, zincirleme, zincirleme giden. **Cibâl-i müteselsile** : sıra dağlar.

müteselsilen

müteselsilen متسلسلا (a. zf.) : sıra ile, birbiri peşi sıra.

mütesemmî متسمى (a. s.) : müsemmâ olan, bir ad ile adlanan.

mütesemmim متسمم (a. s. semm'den) : tesemmüm eden, zehirlenen.

mütesemmin متسمن (a. s.) : tesemmün eden, semen kazanan, semiren.

mütesennih متسنه (a. s.) : tesennüh eden, küflenen, küflü.

müteserri متسرى (a. s.) : teserrî eden, odalık edinen.

müteserri' متسرع (a. s. sür'at'den) : teserrü' eden, sür'at gösteren, koşan.

mütesettir متستّر (a. s.) : tesettür eden, örtünen, gizlenen.

mütesevvî متسوى (a. s. sivâ'dan) : tesevvî eden, düzlenen, düz olan.

mütesevvib متشوب (a. s.) : 1. sevap kazanan. 2. farzdan sonra nâfile namaz kılan.

mütesevvik متسوك (a. s.) : misvak kullanan.

müteseyyib متثيب (a. s.) : teseyyübeden, dul kalan kadın. (bkz : seyyibe).

müteseyyib متسبب (a. s. c. : müteseyyibîn) : teseyyübeden, kayıtsız davranan, aldirış etmiyen.

müteseyyib-âne متسببانه (a. f. zf.) : teseyyübeden, kayıtsız davranana, aldirış etmiyene yaraşır yolda, kayıtsız davranarak, aldirış etmiyerek.

müteseyyibîn متسبين (a. s. müteseyyib'in c.) : teseyyübedenler, kayıtsız davrananlar, aldirış etmiyenler.

müteseyyid متسديد (a. s.) : seyyidlik tasliyan, seyyid olmadığı halde kendini seyyid gibi gösteren.

mütesâbih متشابه (a. s. şebah ve şibh'den. c. : mütesâbihât) : 1. teşâbüh eden, birbirine benziyen. 2. Kur'ân-ı Kerîm'in mecâzî mânâya elverişli âyeti. (bkz : muhkemâ).

mütesâbihât متشابهات (a. i. mütesâbih'in c.) : 1. birbirine benziyenler. 2. Kur'ân-ı Kerîm'in mecâzî mânâya elverişli âyetleri. (bkz : muhkemât).

mütesâcir متشاجر (a. s. c. : mütesâcir'in) : teşâcür eden, ağaçla, sopa ile birbirine vuran.

mütesâcir-âne متشاجرانه (a. f. zf.) : ağaçla sopa ile birbirine vurucasına.

mütesâcirin متشاجرين (a. s. mütesâcir'in c.) : teşâcür edenler, ağaçla, sopa ile birbirine vuranlar.

mütesâddık متشدد (a. s.) : 1. avurt çatlatarak konuşan. 2. istilahlı konuşan.

mütesahhıs متشخص (a. s. şahs'dan) : 1. teşahhus eden, şahıslanan, gözle görünür hâle gelen. 2. şahsını tanıyan. 3. şahsı farkedilmiş olan.

müteşa'ib متشعب (a. s. şa'b'dan) : 1. teşâ'ubeden, şöbelenen, dallanan, kollara ayrılan. 2. çatallı, dallı budaklı.

müteşa'ir متشعر (a. s. şaar'dan) : saçlı, kıllı, kılı çok olan.

müteşâir متشاعر (a. s. şî'r'den c. : müteşâirin) : şâirlik tasliyan, tavuk pazarı şâiri.

müteşâir-âne متشاعرانه (a. f. zf.) : şâirlik tasliyana yaraşır yolda, tavuk pazarı şâirlerine yaraşırçasına.

müteşâirin متشاعرين (a. s. müteşâir'in c.) : şâirlik tasliyanlar, tavuk pazarı şâirleri.

müteşâiriyet متشاعريت (a. i.) : şâirlik taslama, tavuk pazarı şâirliği.

müteşâki متشاكى (a. s.) : hallerinden şîkâyet edenlerden herbiri [birbirine].

müteşâkil متشاكل (a. s. şekl'den) : 1. bir şekilde olan, şekli birbirine benziyenlerden herbiri.

2. ed. aruz bahirlerinden, fâilâtün mefâilün mefâilün vezni.

müteşârik متشارك (a. s.) : müşârekette bulunan, birbiriyle ortak olan.

müteş'a'sı' متشعشع (a. s.) : 1. teş'a'su' eden, şa'saalanın, parıldıyan. 2. gösterişli.

müteşâtim متشائم (a. s.) : teşâtüm eden, sövüşen, birbirine söven.

müteşâvir متشاور (a. s.) : teşâvür eden, danışan [birbirine].

müteşebbek متشبع (a. s. şebk'den) : ağ gibi birbirine geçen.

müteşebbih متشبه (a. s. şebih ve şibh'den. c. : müteşebbihin) : teşebbüh eden, benziyen, andıran.

müteşebbih-âne متشبهانه (a. f. zf.) : teşebbüh edene, benziyene, andırana yakışır yolda.

müteşebbihin متشبهين (a. s. müteşebbih'in c.) : teşebbüh edenler, benziyenler, andıranlar.

müteşebbik متشبع (a. s.) : teşebbük eden, şebeke şeklinde bulunan, ağ gibi birbirine geçen.

müteşebbis متشبت (a. s. şebes'den. c. : müteşebbisin) : teşebbüs eden, bir işe girişen.

müteşebbis-âne متشبتانه (a. f. zf.) : teşebbüs ederek, bir işe girişerek.

müteşebbisin متشبتين (a. s. müteşebbis'in c.) : teşebbüste bulunanlar, bir işe girişenler.

müteşecci' متشجع (a. s. c. : müteşecci'in) : şeci', yiğit, yürekli gibi görünen. (bkz : mütecessir).

müteşecci-âne متشجعانه (a. f. zf.) : yiğit, yürekli olana yarışır yolda.

müteşecciin متشجعين (a. s. c. : müteşecci'in c.) : şeci', yiğit, yürekli gibi görünenler.

müteşeccir متشجر (a. s.) : ağaçlanan kaba ot.

müteşeddîd متشدد (a. s. şiddet'den) :

1. şiddetlenen, hızlanan. 2. katılmış, sertleşmiş olan. 3. işini sert ve hiddetli tutan.

müteşeddik متشدق (a. s. c. : müteşeddik'in) : teşeddük eden, söz ebeliği eden.

müteşeddik-âne متشدقانه (a. f. zf.) : müteşeddikcesine, söz ebeliği edercesine.

müteşeddikîn متشدقين (a. s. müteşeddik'in c.) : teşeddük edenler, söz ebeliği edenler.

müteşeffi متشفى (a. s. şifâ'dan) : 1. şifâ bulan, iyileşen. 2. öcünü alarak yüreği rahat eden.

müteşehhî متشهى (a. s.) : iştahlanan, iştahlı.

müteşehhid متشهد (a. s.) : namazın ka'delerinde "ettehiyyâtü" duâsını okuyan.

müteşe'im متشائم (a. s.) : teş'eüm eden, uğursuz sayan, üzerine uğursuzluk geliyor gibi sanan.

müteşekki متشكى (a. s. şekvâ'dan) : şikâyetle bulunan, şikâyetçi, sızlanan. (bkz : müşteki).

müteşekkik متشكك (a. s.) : şek ve şüphede kalan, şüpheden kurtulamayan.

müteşekkil متشكل (a. s. şekl'den) : 1. şekköl etmiş, şekillenmiş, şekillen. 2. meydana gelmiş, kurulmuş, olmuş, olma.

müteşekkir متشكر (a. s. şükr'den) : teşekkür eden, iyilik bilen, iyiliğe karşı nâzik davranan.

müteşekkir-âne متشكرانه (a. f. zf.) : teşekkürle, iyilikbilirlikle, iyiliğe karşı nâzik davranışla.

müteşelşil متشلسل (a. s.) : teşelşül eden, şarıl şarıl akıp çağıyan.

müteşemmil متشممل (a. s.) : teşemmil eden, ihrâma bürünen.

müteşemmim

müteşemmim متشمم (a. s.) : teşemmüm eden, koklıyan. (bkz : müterevvih).

müteşemmîr متشممر (a. s. şemer'den) : teşemmür eden, işe hazırlanan, kollarını sıvayan.

müteşemmis متشمس (a. s. şems'den) : teşemmüs eden, güneşe çıkan, güneşlenen.

müteşennic متشنج (a. s.) : 1. teşennüç eden, buruşan. 2. azan [yara]. 3. hek. büzülen, daralan, kasılan, spazm yapan [adale, sinir].

müteşennif متشنف (a. s.) : teşennüf eden, küpe takınan.

müteşerri' متشرع (a. s. şer'den) : 1. teşerru' eden, şeriat işleriyle uğraşan. 2. şeriat ve fıkıh işlerinde geniş bilgisi olan.

müteşerri-âne متشرعانه (a. f. zf.) : şeriat işleriyle uğraşana ve bu yolda geniş bilgisi olana yakışır volda.

müteşerrif متشرف (a. s.) : teşerrüf eden, şereflenen, şeref duyan.

müteşetti متشقى (a. s.) : teşetti eden, bir yerde kışlıyan, kışı geçiren.

müteşettit, müteşettite متشئت، متشئتة (a. s.) : teşettüt eden, dağılan, karışan, perîşân olan. **Ârâ-yi müteşettite** : dağılan reyler.

müteşevvik متشوق (a. s. şevk'den. c. : müteşevvikîn) : teşevvuk eden, çok istekli. (bkz : hâhiş-kâr).

müteşevvik-âne متشوقانه (a. f. zf.) : teşevvuk edene, çok istekli olana yaraşır volda.

müteşevvikîn متشوقين (a. s. müteşevvik'in c.) : teşevvuk edenler, çok istekliler.

müteşevviş متشوش (a. s. teşevvüş'den) : teşevvüş eden, karmakarışık, anlaşılmaz, içinden çıkılmaz. **Umûr-ı müteşevvişe** : karmakarışık işler.

müteşeytın متشيطان (a. s.) : şeytanlık eden, şeytanca hareketlerde bulunan.

müteşeyyi' متشيخ (a. s. ve i.) : şîâ'dan c. : müteşeyyiîn) : teşeyyü' eden, Şîî mezhebine girmiş olan, Şîî, Şîîlik taslıyan.

müteşeyyid متشيد (a. s.) : teşeyyüdeden, yükselten, sağlamlaştıran.

müteşeyyih متشيخ (a. s.) : teşeyyüh eden, şeyh gibi görünen, şeyh tavrı takınan, sahte şeyh veyâ ihtiyar.

müteşeyyiîn متشيخين (a. s. i. müteşeyyi'in c.) : teşeyyü' edenler, Şîî mezhebine girmiş olanlar, Şîîler; Şîîlik taslıyanlar.

mütetabbî' متطبع (a. i.) : tatabbueden, tabîatlanan.

mütetabbib متطب (a. s. ve i.). (bkz : muta-tabbib).

mütetâbî', mütetâbia متتابع، متتابعة (a. s. teba'dan) : tetâbu' eden, birbiri ardınca gelen, peyderpev olan. (bkz : mütetâlî, mütevâlî).

İzâfât-i mütetâbis : arka arkaya sıralanan izâfetler. (bkz : tetâbu-i izâfât).

mütetâbian متتابعاً (a. zf.) : birbiri ardınca.

mütetâbî'ül-vürûd متتابع الورد (a. b. s.) : ardı arkası kesilmeyen.

mütetahir متطهر (a. s. tahâret, ruhr ve tuhur'den) : tetahhur eden, temizlenen [maddî, mânevî].

mütetâlî متتالى (a. s.) : birbiri ardınca giden. (bkz : mütetâbî').

mütetayyib متطيب (a. s.) : tetayyüb eden, güzel kokulu şey sürünen.

mütetayyir متطير (a. s. tayr'dan. c. : mütetayyirîn) : tetayyur eden, uğursuz sayan; üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılan.

mütetayyir-âne متطيرانه (a. zf. tayr'dan) : üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılarak.

mütetayyirîn متطيرين (a. s. tayr'den) :

tetayyur edenler, uğursuz sayanlar; üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılanlar.

mütetebbi' متابع (a. s. tib'den) : tete-

bu' eden, dikkatle araştıran.

mütetevvec متزوج (a. s. tâc'dan) : taç

giydirilmiş.

mütetevvic متزوج (a. s. tâc'dan) : 1. taç

giymiş, taçlı. 2. bot. *taçyapraklı.

mütevâcid متواجد (a. s.) : sahte, yapma

olarak vecde gelen.

mütevâcîh متواجه (a. s.) : yüzleşen, yüz

yüze gelen.

mütevâcîhen متواجهاً (a. zf.) : yüz yüze

gelerek; karşılaşılarak, karşı karşıya.

mütevâdd متوادع (a. s.) : birbirine sevgi

gösteren.

mütevâdi' متوادع (a. s.) : tevâdu' eden,

düşmanlığı bırakarak barışan.

mütevâfık متوافق (a. s. vefk'den) : tevâ-

fuk eden, birbirine uygun; uyan, uygun olan.

mütevâfir, mütevâfire متوافر، متوفر (a. s.

vüfûr'dan) : tevâfûr eden, çoğalan, bollanan. **Mâ-i-mütevâfire** : çoğalan, bollanan su.

mütevaggıl متوغل (a. s. vügul'den. c. :

mütevaggılın) : tevaggul eden, çok meşgul olan, fazla uğraşan; bir şeyin ilerisine, derinliğine varan.

mütevaggılın متوغلين (a. s. mütevaggıl'ın

c.) : tevaggul edenler, çok meşgul olanlar, fazla uğraşanlar; bir şeyin ilerisine, derinliğine varanlar.

mütevahhid متوحد (a. s.) (bkz :

müteferrid).

mütevahhiş متوحش (a. s. vahş'den) : te-

vahhuş eden korkan, ürken, ürkek, yadırgıyan.

mütevahhiş-âne متوحشانه (a. f. zf.) : tevah-

huş ederek, korkarak, ürken, yadırgıyarak.

mütevâid متواعد (a. s. va'd, den. c. :

mütevâidin) : vâidleşen, sözleşen, birbirine söz veren.

mütevâidin متواعدين (a. s. mütevâid'in c.) :

vâidleşenler, sözleşenler, birbirine söz verenler.

mütevâkil متواكل (a. s.) : birbirini vekil

eden.

mütevakkı' متوقع (a. s. vak'dan) :

tevakku' eden, medet eyliyen, bekliyen, uman.

mütevakkı-âne متوقعانه (a. f. zf.) : müte-

vakkî olana, ümîd edene yakışacak sûrette.

mütevakkıd متوقد (a. s.) : tevak kud-

eden, tutuşup yanan. **Âteş-i mütevakkıd** : tutuşan, yanan ateş.

mütevakkıf متوقف (a. s. vukûf'dan) : 1.

tevakkuf eden, duran, bekliyen, eğlenen. 2. bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen. (bkz : vâbeste).

mütevakkır متوقر (a. s. vakar'dan. c. :

mütevakkırın) : vakarlanan, onurlanan.

mütevakkırın متوقرين (a. s. mütevakkır'ın

c.) : vakarlananlar, onurlananlar.

mütevakkı متوق (a. s. vikaye'den) :

tevakki eden, kendini gözetten, sakınan, çekinen.

mütevâlî متوالى (a. s. verâ'dan) : tevârî

eden, birbiri ardınca giden; art arda gelen, üstüste, bir düziye olan.

mütevâlid متوالد (a. s.) : birbirinden

doğup üreyen. (bkz : mütenâsil).

mütevâliyen متواليها (a. zf.) : art arda,

üst üste, bir düziye, aralık vermeden.

mütevârî متوارى (a. s. verâ'dan) : tevârî

eden, gizlenen; gizli, saklı.

mütevârid, mütevârîde متوارد، متوارده (a. s.

vürûd'dan) : tevârûdeden, gelen. **Mekâtib-i mütevârîde** : gelen mektuplar.

mütevâris

mütevâris متوارث (a. s. verâset'den) : 1. tevârüs eden, birinden birine miras kalan. 2. babadan oğula geçen. [maddî, mânevî].

mütevâsık متواثق (a. s.) : tevâsuk, birbirine güvenmek sûretiyle anlaşılan.

mütevâsıl, mütevâsıla متواصل، متواصله (a. s. vâsıl'dan) : birbirine vâsıl olan, gelen; birbirine bitişmiş. **Hutût-ı mütevâsıla** : birbirine bitişmiş çizgiler.

mütevâsî متواسى (a. s.) : birbirine tevec-cüh eden, yönelen, birbirine tavsiye eden.

mütevâsib متواب (a. s.) : birbirinin üzerine sıçıyan.

mütevâsıl متوصل (a. s.) : 1. vâsıl olan, kavuşan. 2. münâsebet ve yakınlık kuran.

mütevâşşih متوشح (a. s.) : süslenen, takıp takıştıran.

mütevâtî متواطى (a. i.) : 1. birbirine ben-ziyen. 2. fels. *tekanlamlı, fr. univoque.

mütevâtir متواتر (a. s. vetr'den) : tevâtür eden, ağızdan ağıza dolaşan, halk arasında söylenilen.

mütevâtiren متواتراً (a. zf.) : tevâtür edilerek, ağızdan ağıza dolaşarak, halk arasında söylenerek.

mütevâtîn متوطن (a. s. vatan'dan) : tavattun etmiş, bir yeri vatan edinmiş, yurt tutmuş, yurtlanmış.

mütevâzî متواضع (a. s. yaz'dan. c. : mütevâzî'n) : 1. tevâzu eden, alçakgönüllü, kibirsiz. 2. gösterişsiz.

mütevâzî-âne متواضاعة (a. f. zf.) : 1. tevâzû, alçakgönüllülükle, kibirsizlikle. 2. gösterişsiz olarak.

mütevâzî'n متواضعين (a. s. mütevâzî'n c.) : tevâzû edenler, alçakgönüllüler, kibirsizler.

mütevâzî متوازى (a. s. vezy'den) : 1. bir-birine muvâzî (paralel) olan. 2. geo. paralel, fr. parallèle.

mütevâzî-l-adlâ' : geo. paralelkenar, fr. paralélogramme.

mütevâzî-s-sütûh : geo. paralelyüz, fr. parallélépipède. 3. ed. vezin ve kafiye bakımından birbirine uygun seci'ler. Meselâ : **sen'** darülfünûn² bütün **fünûniyle**³ **mütefennin'** olunciya kadar, **ben'** darülcünûn² bütün **cünûniyle**³ **mütecennin'** ola-cağım.. gibi.

mütevâzîn متوازن (a. s. vezn'den) : tevâzûn eden, tartıları bir olan, ikisinin ağırlığı birbirine denk, uygun olan; denk.

mütevâziyen متوازياً (a. zf.) : muvâzî, paralel olarak.

mütevazzih متوضح (a. s. vuzûh'dan) : tevazzuh eden, açıklanan, açıklık peydâ eden.

mütevazzî متوضى (a. s.) : tevazzu' eden, abdest alan.

müteveccî متوجع (a. s.) : 1. veca'lanan, ağrı duyan. 2. sıkıntılı, dertli.

müteveccî-âne متوجعانه (a. f. zf.) : ağrı du-yarak; sıkıntı ile.

müteveccid متوجهد (a. s.) : vecde gelen, kendinden geçecek derecede dalgınlık gösteren; tas. kendinden geçerek Allah sevgisine dalan.

müteveccih متوجه (a. s. vech'den. c. : müteveccihîn) : 1. teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen. 2. birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan. 3. bir tarafa gitmiye kalkan.

müteveccih-âne متوجهانه (a. f. zf.) : te-veccüh ederek, bir yana dönerek, yönelerek.

müteveccihen متوجهاً (a. zf.) : 1. tevec-cüh ederek, yönelerek. 2. gitmek üzere [bir yere doğru]. 3. niyetlenerek.

müteveccihîn متوجهين (a. s. müteveccih'in c.) : teveccüh edenler, bir yana dönenler, yönelenler.

müteveddid متودد (a. s.) : dostluk, muhabbet gösteren, kendini sevdiren.

müteveffâ متوفى (a. s. vefât'dan) : vefât etmiş olan, ölen, ölmüş, ölü.

müteveffât متوفات (a. s. vefât'dan) : vefât etmiş, ölmüş [kadın, kız].

müteveffık متوفى (a. s.) : muvaffak olan.

mütevehhim متوهم (a. s. vehm'den. c. : mütevehhimîn) : tevehhüm eden, vehimlenen, kuruntulu.

mütevehhim-âne متوهانه (a. f. zf.) : vehimlenircesine.

mütevehhimin متوهين (a. s. vehm'den. mütevehhim'in c.) : tevehhüm edenler, vehimlenenler, kuruntulular.

mütevekkil متوكل (a. s. vekl'den) : tevekkül eden, işini Allah'a veyâ oluruna bırakan, kadere boyun eğin.

mütevekkil-âne متوكلا (a. f. zf.) : tevekkül ile, kadere boyun eğerek, işi oluruna bırakarak.

mütevekkilen متوكلا (a. zf.) : mütevekil olarak, kadere boyun eğmiş, işi oluruna bırakmış olarak.

mütevekkilen al-Allah متوكلا على الله (a. b. zf.) : Allah'a tevekkül ederek, Allah'a sığınarak.

müteveli متولى (a. s. ve . vely'den) : 1. birinin yerine geçen. 2. bir vakfın idâresi, kendisine verilmiş olan kimse.

mütevellid متولد (a. s. vilâdet'den) : 1. tevellüdeden, doğan, dünyâya gelen. 2. meydana gelmiş, doğmuş. 3. ilerigelmış.

mütevellih متوله (a. s.) : tevellüh eden, hayran olan, olmuş. şaşan, şaşmış, akli başından giderek sersem ve hayrân olan.

mütevellih-âne متولها (a. f. zf.) : sersem ve hayranlıkla.

mütevelvil متولول (a. s.) : tevelvül eden, velvele, gürültü, patırdı, şamata eden.

müteverrik متورق (a. s.) : teverruk eden, yapraklanan, yapraklı, **Şecer-i müteverrik** : yapraklanmış, yapraklı ağaç.

müteverri' متورع (a. s. verâdan) : tever-rü' eden, dinin emrettiği şeylere sınırsız bağlı kalan. (bkz : perhîz-kâr).

müteverri-âne متورعانه (a. f. zf.) : müteverri' olana, dinine sınırsız bağlı kalana yaraşır sûrette.

müteverrid متورد (a. s.) : teverrüdeden, gül gibi kızaran.

müteverrik متورك (a. s.) : teverrük eden, namazda kaynağını sağ ayağı üzerine koyup oturan veyâ kaynakların birini veyâ ikisini yere koyan.

müteverrim متورم (a. i. verem'den. c. : müteverrimîn) : 1. şiş, kabarık. 2. s. teverrüm etmiş, veremli, ince hastalıklı.

müteverrimen متورماً (a. zf.) : teverrüm ederek, verem olarak, ince hastalığa tutularak.

müteverrimin متورمين (a. s. müteverrim'in c.) : veremliler.

müteverris متورث (a. s.) : (bkz : mütevâris).

müteverrit متورط (a. s.) : tevarrut eden, zor bir işe rastlıyan.

mütevessi' متوسع (a. s. vüs'at'den) : tevessü' eden, genişliyen, geniş.

mütevessib متوئب (a. s.) : tevessübeden, sıçıyan, atlıyan.

mütevessid متوسد (a. s.) : tevessüd eden, yastığa dayanan.

mütevessiden متوسداً (a. zf.) : yastığa dayanarak.

mütevessih

mütevessih متوسخ (a. s.). (bkz : müte-
dennis).

mütevessik متوقق (a. s. sikat ve vüsûk'-
dan) : bir işe sınıksız sarılan.

mütevessik-âne متوققانه (a. f. zf.) : bir işe
sınıksız sarılarak.

mütevessil متوسل (a. s. vesîle'den) : 1.
tevessül eden, sarılan; inanan. 2. sebep tutan.
3. başvuran, giren.

mütevessilen متوسلا (a. zf.) : 1. tevessül
ederek, sarılarak; inanarak. 2. sebep tutarak. 3.
baş vurarak, girerek.

mütevessim متوسم (a. s.) : tevessüm
eden, bir şeyi gözmiye çalışan.

mütevettir, mütevettire متوتر , متوتره (a. s.
vetr ve vitret'den) : tevettür eden, gerilen, gergin
olan. A'sâb-ı mütevettire : gergin sinirler.

müteveyyil متويل (a. s. veyl'den) :
teveyyül eden, vâveylâ çağırın, çığlık atan, feryâd-
eden.

mütevezza' متوزع (a. s.) : tevzi' olun-
muş, dağıtılmış.

mütevezzî' متوزع (a. s.) : tevzi' eden,
dağıtan. (bkz : müvezzî').

müteyakkın متيقين (a. s. yakın'den) : te-
yakkun eden, yakın, kat'i olarak bilen.

müteyakkız متيقظ (a. s. yakaz'dan) : 1.
teyakkuz eden, uyanık bulunan, uyanmış, tetikte.
2. gözü açık olan.

müteyakkız-âne متيقظانه (a. f. zf.) : teyak-
kuzla, uyanık bulunarak, uyanıklıkla, göz açıklığı
ile.

müteyebbis متيبس (a. s.) : teyebbüs eden,
kuruyan, kuru olan. (bkz : müteceffif).

müteyemmen متيمن (a. s. yümn'den) :
meymenetli, uğurlu, mübarek, kutlu.

müteyemmin متيمم (a. s.) : teyemmüm
eden. (bkz : teyemmüm).

müteyemmin-âne متيممانه (a. f. zf.) : te-
yemmüm edercesine.

müteyemmimen متيمما (a. zf.) : teyem-
müm ederek.

müteyemmin متيمن (a. s. yümn'den) :
teyemmün eden, meymenetli, uğurlu sayan.

müteyessir متيسر (a. s. yüsr'den) : mü-
yesser olan, kolaylıkla meydana gelen; kolay ya-
pılan, yapılması kolay.

mütezâdd, mütezâdde متضاد , متضاده (a. s.
zidd'dan) : birbirine zıt olan, birbirinin zıddı olan.
Efkâr-ı mütezâdde : birbirine zıt düşünceler.

mütezahhir متظهر (a. s. zahr'dan) : 1.
karısına, nikâhı bozacak bir söz söyleyen. 2.
biri tarafından yardım edilen, tarafı olan.

mütezâhif متزاحف (a. s. c. : mütezâhifin) :
savaşa birbirinin üzerine yürüyüp çatan.

mütezâhif-âne متزاحفانه (a. f. zf.) : savaş-
ta birbirinin üzerine yürüyüp çatana yarasır yolda.

mütezâhim متزاحم (a. s. zihâm'dan. c. :
mütezâhimîn) : kalabalıktan sıkışan, birbirinin üs-
tüne çıkan.

mütezâhimîn متزاحمين (a. s. mütezâhim'in
c.) : kalabalıktan sıkışanlar, birbirinin üstüne
çıkanlar.

mütezâhir متظاهر (a. s.) : tezâhür eden,
görünen, çıkan.

mütezâif متضاعف (a. s. zıf'dan) : te-
zâüf eden, kat kat artan, iki veyâ daha çok katı
olan. [maddî, mânevî].

mütezakkım متزكم (a. s. c. : müte-
zakkımîn) : tezakkum eden, güçlkle yutan.

mütezakkım-âne متزكمانه (a. f. zf.) : tezak-
kum ederek, güçlkle yutarak.

mütezzakkımın متزققين (a. s. mütezakkım'-in c.) : tezakkum edenler, güçlükle yutanlar.

mütezzârib متضارب (a. s.). (bkz : mütedârib).

mütezzâvil متزاول (a. s.) : 1. tezâvül eden, bir şeyi bir şeye yaklaştıran. 2. bir şey meydana getirmeye çalışan.

mütezzâvir متزاور (a. s. c. : mütezâvirin) : birbirini ziyâret eden, birbirini gidip gören.

mütezzâvirin متزاورين (a. s. mütezâvir'in c.) : birbirini ziyâret edenler, birbirini gidip görenler.

mütezzâyid متزايد (a. s. ziyâde'den) : tezâyüdeden, ziyâdeleşen, çoğalan, artan.

mütezzâyif متضايف (a. s.) : fels. fr. connotatif.

mütezzayyk متضيق (a. s.) : tazayyuk eden, darlaşan.

mütezebbid متزبد (a. s.) : 1. tezebbüd eden, köpüklenen, köpüren. 2. kaymak bağliyan. **Leben-i mütezebbid** : kaymaklı süt.

mütezezbiz متذبذب (a. s.) : tezezbübeden, kararsız. (bkz : mütereddid).

mütezehhid متزهده (a. s. c. : mütezehhid'in c.) : zâhîr olan, dîne son derecede bağli bulunan.

mütezehhid-âne متزهدهانه (a. f. zf.) : zâhid olana, dîne son derecede bağli bulunana yaraşir yolda.

mütezehhidin متزهدين (a. s. mütezehhid'in c.) : zâhîr olanlar, dîne son derece bağli bulunanlar.

mütezehhir متزهري (a. s.) : 1. parlıyan. 2. çiçeklenen, çiçekli. (bkz : müzezhher).

mütezekki متزكي (a. s.) : tezekki eden, temize çıkan [kimse].

mütezekkir متذكر (a. s.) : 1. tezekkür eden, hatırlıyan. 2. bir işe dâir söyleşen.

mütezellik متزلق (a. s.) : tezelluk eden, kayan, sürçen. **Pây-i mütezellik** : kayan, sürçen ayak.

mütezellil متذلل (a. s. zillet'den) : tezel-lül eden, kendini zelil gösteren, zillete, alçaklığa katlanan.

mütezellil-âne متذللانه (a. f. zf.) : zelil, alçak olana yakışacak sûrette, alçakcasına.

mütezelzil متزلزل (a. s. zelzele'den) : tezelzül eden, titriyen, ırgalanan, sarsılan, sallanan, oynıyan, zıngırdıyan. **Arz-ı mütezelzil** : titriyen, sarsılan toprak. **Binâ-yi mütezelzil** : sallanan binâ.

mütezemmil متممل (a. s.) : tezemmil eden, elbiseye, örtüye bürünen. (bkz : müddessir, mütedessir, müzzemmil).

mütezenbir متزنبير (a. s.) : tezenbür eden, kibirlenen, büyüklenen, kurulan; can sıkıcı bir tavır takınan. (bkz : mütekebbir).

mütezendik متزندق (a. s.) : tezenduk eden, zındık olan, kâfir olan.

mütezevvic متزوج (a. s. zevc'den c. : mütezevvic'in) : tezevvüceden, zevce edinen, evlenen, evli, evlenmiş. (bkz : zât-üz-zevc).

mütezevvic'in متزوجين (a. s. mütezevvic'-in c.) : tezevvücedenler, zevce edinenler, evlenenler, evliler, evlenmişler.

mütezevvid متزود (a. s. zâd'dan c. : mütezevvid'in) : tezevvüdeden, yanına erzak, azık alan.

mütezevvidin متزودين (a. s. mütezevvid'-in c.) : tezevvüdedenler, yanına erzak, azık alanlar.

mütezevvik متزودق (a. s. zevk'den) : 1. tadını tadan. 2. zevk ve safâ eden.

mütezeyyin متزين (a. s. zînet'den) : zînetlenen, süslenen, bezenen.

müt'ib متمب (a. s. ta'b'dan) : it'âbeden, yorgunluk veren, yoran.

mütimm

mütimm متمع (a. s. temâm'dan) : tamamlayan, tamamlayıcı, tamamlamaya yarıyan.

mütlif متلف (a. s. telef'den) : 1. telef eden, öldüren, yok eden. (bkz : mühlik). 2. tehlikeli.

müttakî متقى (a. s. vaky ve vikaye'den) : 1. ittika eden, sakınan, çekinen. 2. Allah'dan korkan. (bkz : âbid, zâhid).

müttebi' متبع (a. s.) : ittibâ eden, tâbi olan, uyan. (bkz : muktedî).

müttetikun-aleyh متفق عليه (a. b. s.) : üzerine ittîfâk edilmiş, anlaşmış olan.

müttetik, müttetika متفق ، متفقه (a. s. vefk'den) : 1. bağlaşmış, birleşmiş, anlaşmış. (bkz : müttehid). 2. fikirce berâber olan. (bkz : hem-fikr, hem-rey). **Düvel-i müttetika** : bağlaşmış, anlaşmış devletler.

müttetik-ül-kavl : söz birliği.

müttetik-ül-menfaa : menfaatleri bir olan, birleşen.

müttetikan متفقاً (a. zf.) : elbirliğiyle, hep berâber, birlikte.

müttehaz, müttehaza متخذ ، متخذة (a. s. ahz'dan) : ittihâz olunan, kabûl edilen; kullanılmakta, yürürlükte bulunan. **Usûl-i müttehaza** : tutulan kaideler.

müttehem متهم (a. s. vehm'den) : kabahatli, suçlu. (bkz : müttehim).

müttehemiyet متهميت (o. i.) : suçluluk, suçlandırılma. [yapma kelimelerdendir].

müttehid, müttehida متحد ، متحدة (a. s. vahdet'den) : ittihâdetmiş, birleşmiş, birlik olmuş, birleşik. (bkz : müttetik). **Memâlik-i müttehida** : birleşmiş memleketler.

müttehiden متحداً (a. zf.) : ittihâdederek, birlikte, berâber olarak.

müttehim متهم (a. s. vehm'den) : töhmetli, kabahatli, suçlu görülen, suçlanan.

müttehiz متخذ (a. s. ahz'den) : ittihâz eden, kabûl eden; sayan.

müttekâ متكا (a. i.) : ittikâ olunacak, dayanılacak âlet; koltuk değneği; asâ. **müttekâ-yi zer-keş** : altın kakmalı asâ.

müttekin متقن (a. s.) : iyice bilen, bir şeyin bir türlü olmasına aklı yatan.

mütteki متكى (a. s.) : ittikâ eden, dayanan, dayanmış.

müttesi' متسع (a. s.) : tevessü' eden, genişliyen.

müttesim متسم (a. s.) : vesimli, kızgın damga vurulmuş; husûsî bir âlameti veyâ nişanı olan.

müttezih متضح (a. s.) : ittizâh eden, açık, meydanda olan.

mütûn متون (a. i. metn'den. c.) : bir yazıyı şekil ve noktalama husûsiyetleriyle birlikte meydana getiren kelimeler. **Şerh-i mütûn** : metinlerin şerhi, açıklanması.

müvâkil مواكل (a. s.) : yapamadığı işi başkasına yaptıran.

müvecceh موجه (a. s. vech'den) : 1. tevcih edilmiş, yüzü bir tarafa döndürülmüş. 2. herkesin teveccüh ettiği, makbul, münâsip, uygun. 3. mant. fr. modales.

müveffer موفر (a. s.) : tevfir edilmiş, çoğaltılmış.

müvekkel موكل (a. s. vekâlet'den) : vekil tâyin edilen, vekil edilen kimse [biri tarafından].

müvekkelün-bih موكل به (a. b. s.) : müekkil tarafından, müekkele (vekil) bildirilen şey.

müvekkil موكل (a. s. ve i. vekâlet'den). (bkz : müekkil).

müvellâ مولى (a. i. veli'den) : 1. bir iş tâkibi için şeriatçe vazifelendirilen me'mur. 2. huk. bir kazâda vâkı bazı muayyen dâvaları o kazâ hâ-

kiminin görmesinde mahzur veyâ mânî bulunduğu sûrette yalnız mezkûr dâvâları istimâ ve fasletmek üzere tâyin olunan hâkim [yargıç].

müvellid, müvellide مولد ، مولدة

(a. s. vilâdet'den) : 1. tevlîdedilmiş, doğmuş, doğurulmuş, doğma. 2. melez, kanı karışık. 3. aslında yok iken sonradan meydana gelmiş. **Kelimât-ı müvellide** : yapma kelimeler.

müvellidât مولدات (a. s. c.) : 1. doğmakla meydana gelmiş canlılar. 2. yapma kelimeler.

müvellid مولد (a. s. vilâdet'ten) : 1. tevlîdeden, doğuran. 2. doğurtan, doğurtucu, ebe. **kim**. meydana gelen, meydana getiren.

müvellide مولدة (a. i. vilâdet'den) : ebe [kadın].

müvellid-ül-humûza مولد الجوزة (a. b. i.) : **kim**. oksijen, **fr.** oxygène.

müvellid-ül-mâ' مولد الماء (a. b. i.) : **kim**. hidrojen, **fr.** hydrogène.

müverrah مورخ (a. s. îrâh'dan) : târihli, târihi atılmış.

müverrahan مورخاً (a. zf.) : târihli olarak.

müverrih مورخ (a. s. ve i. îrâh'dan. c. : müverrihîn) : 1. târih yazan, târihçi. 2. "ebced" hesabına göre manzûm olarak târih düşüren kimse [bir hâdise hakkında].

müverrihîn مورخين (a. s. ve i. târih'den. müverrih'in c.) : 1. târih yazanlar, târihçiler. 2. "ebced" hesabına göre manzûm olarak târih düşürenler [bir hâdise hakkında].

müvessah موصح (a. s.) : tevsîh edilmiş, kirli, kirlenilmiş.

müvessi' موصع (a. s. vesü' ve saat'den) : tevsî' eden, genişleten.

müvessih موصح (s. s.) : tevsîh eden, kirleten.

müvesvis موصوس (a. s. vesvese'den) : kuruntucu, kuruntu eden.

müvezzi' موزع (a. s. vez'den. c. :

müvezziîn) : 1. tevzi' ve taksîm eden, dağıtan. 2. i. postacı, posta, mektup, telgraf gibi şeyleri ev ev dağıtan kimse. 3. gazeteci, evlere gazete dağıtan kimse.

müvezziîn موزعين (a. s. ve i.). (bkz : müvezzi').

müyâdât ميادات (a. i.) : 1. mükâfat. 2. elden ele verme.

müyâveme مياومه (a. i. yevm'den) : günlüğüne tutma, gündelik ile muâmele.

müyemmen ميمين (a. s.) : yümünlû, bereketli.

müyesser ميسر (a. s. yûsr'den) : kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

müyessir ميسر (a. s. yûsr'den) : kolayını bulup yapan; kolaylıkla meydana getiren.

müyûl ميول (a. i. meyl'in c.). (bkz : meyl).

müyûn ميون (a. i. meyn'in c.) : yalan söylemeler; yalanlar.

müzâb مذاب (a. s. zevebân'den) : izâbe edilmiş, eritilmiş, erimiş. **La'l-i müzâb** : şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ).

müzâd مزاد (a. s. ziyâde'den) : çoğaltılmış, artırılmış.

müza'fer مزعفر (a. s.) : safranlanmış, sarı renge boyanmış.

müzâh مزاح (a. i.). (bkz : mizâh). [aslı "müzâh" olduğu halde "mizâh" şekli yaygındır].

müzâhaf مزاحف (a. s.) : ed. zihafî, şiirde vezin zarûretinden, bir harfi düşürülmüş, okunmamış veyâ memdud (uzun) iken kısa okunmuş olan kelime.

müzâhame مزاحمه (a. i. zahm'den) : 1. zahmet, sıkıntı verme. 2. kalabalık; itişe kakışa hücûm etme [bir yere]. (bkz : izdihâm).

müzâhe مزاحه (a. i.). (bkz : mizâh).

müzâheret مظاهرت (a. i. zahr'den) : arka-
lama, yardım etme, koruma.

müzâh-gû مزاحگو (a. f. s.). (bkz :
mizâh-gû).

müzâh-gû-yâne مزاحگویانه (a. f. zf.) : mizâhgû
olana yakışır sûrette.

müzâhim مزاحم (a. s.) : 1. zahmet, sı-
kıntı veren. 2. aykırı gelen.

müzâhir مظاهر (a. s. zahr'dan) : 1. za-
hîr olan, arka, taraflı çıkan, yardım eden, koru-
yan. 2. i. erkek adı.

müzahref مزخرف (a. s.) : 1. yalancı,
sahte yaldız, tel, pul, boya gibi şeylerle süslü. 2.
(c. : müzahrefât) : süprüntü, pislik.

müzahrefât مزخرفات (a. s. müzahref² nin
c.) : süprüntüler, pislikler.

müzâkerât مذاكرات (a. i. müzâkere'nin
c.) : müzâkereler.

müzâkere مذاكره (a. i. zikr'den, c. :
müzâkerât) : 1. bir iş hakkında konuşma, danış-
ma. 2. talebenin dersini hazırlıyabilmek için çalış-
ması. 3. fels. *oylaşım, fr. *délibération*.

müzâl مزال (a. i.) : 1. etek, kuyruk.
2. ek, ilâve. (bkz : zeyl).

müzâraa مدارعه (a. i.) : zira' ile satma.
[zira, 75 - 90 santimlik bir uzunluk ölçüsü].

müzâraa مدارعه (a. i.) : 1. ekincilik üze-
rine yapılan işler. 2. fık. toprağa, çalışmaya ve
kazanca ortak olmak üzere kurulan şirket.

müzâvece مزاجه (a. i. zevc'den) : 1. ev-
lenme. 2. çift olma.

müzâvele مزاوله (a. i.) : 1. bir şeyi, baş-
ka bir şeye yaklaştırmak. 2. bir şey meydana getir-
mek için çalışma.

müzâyaka مضايقه (a. i. zik, zayk ve dik,
dayk'dan) : sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk.

müzâyede مزایده (a. i. ziyâde'den) :
artırma.

müzâyeye مزایله (a. i.) : birbirinden
ayırılma.

müzçât مزجات (a. s.) : az, az nesne.
(bkz : endek, kalîl).

müzd مزد (f. i.) : 1. ücret, karşılık.
2. kirâ. 3. mükâfât.

müzd-i dendân : diş kirâsı.

müzdâd مزداد (a. s. ziyâde'den) : 1.
ziyâdeleşmiş, artmış, çoğalmış. 2. i. kadın adı.

müzdecir مزدجر (a. s.) : edilen yasağı
kabûl eden ve o yolda davranan.

müzdeham مزدحم (a. s. zahm'den) : iz-
dihamlı, kalabalık.

müzdehim مزدحم (a. s. zahm'den) : iz-
dihamlı, kalabalıklı.

müzdehim-gâh مزدحمگاه (a. f. b. i.) : ka-
labalık yer.

Müzdelife مزدلفه (a. h. i.) : Kâbe'de,
"Arafat" ile "Minâ" arasında bulunan kutsal bir
yer.

müzdevic مزدوج (a. s.) : 1. izdivâceden,
evlenen. 2. bir kelimeye kafiye olan. (bkz : mu-
kaffâ).

müzdevice مزدوجه (a. i.) : bot. kavuşur
suyosunları.

müzd-ver مزدور (f. b. i.) : ücretle
çalışan.

müzebbak مزبک (a. s.) : zıbaklanmış,
üstüne cıva sürülmüş.

müzebzeb مذبذب (a. s. zebzebe'den) : 1.
bir şeye karar veremiyen, ikircimli; beceriksiz.
2. karmakarışık.

müzebzib مذبذب (a. s. zebzebe'den) : 1.
karıştıran, karmakarışık eden. 2. (bkz :
müzebzeb¹).

müzeffet مزفت (a. s.) : ziftli, ziftlenmiş,
zift sürülmüş.

müzehheb مذهب (a. s. zeheb'den) : 1. tezhibolunmuş, altın suyuna batırılmış. (bkz : müzerkeş). 2. yıldızlanmış.

müzehhib مذهب (a. s. zeheb'den) : 1. tezhibeden, altın suyuna batıran, tezhipçi. 2. yaldıza batıran, yaldızcı.

müzehher مزهر (a. s. zühre'den) : 1. çiçekli; çiçeklenmiş, çiçek açmış. 2. i. kadın adı. **müzehher küfi** : i. g. s. bir yazı stili.

müzekkâ مزرک (a. s. zekât'dan) : 1. teziye edilmiş, paklanmış, aklanmış. 2. Allah'ın adı anılarak kesilmiş hayvan. 3. zekât verilmiş.

müzekker مذکر (a. s. ve i. zikr'den) : 1. erkek, er. 2. a. gr. *eril, kelimeyi erkek gösteren [isim, zamir, sıfat, fiil].

müzekker-i semâi : gr. erkeklere mahsus olduğu kulaktan duyulan kelime.

müzekkî مزرکی (a. s. zekât'dan) : 1. teziye eden, temizliyen, aklıyan. 2. şahitlerin vaziyetini inceliyerek şahitlerinin kabûl edilebileceğini ispat eden. 3. cenâze töreninde teziye eden.

müzekki-n-nüfûs : 1) nefisleri arıtan; 2) 1469 (874) da ölen Şeyh Eşrefoğlu Abdullah'ın öğrencileri hâvî dînî bir eseri.

müzekkir مذکر (a. s. zikr'den) : 1. zikr ettiren, hatıra getiren, andıran. 2. zikreden, ibâdet eden.

müzekkire مذکره (a. i. zikr'den) : bir iş için üstün makama yazılan resmî kâğıt.

müzellak مزلق (a. s.) : ayağı kaydırılmış.

müzellef مزلف (a. s.) : yüzünde yeni yeni tüyler çıkan. (bkz : şâbb-ı emred). [yapma kelimelerdendir].

müzellil مذلل (a. s. züll ve zillet'den) : zelilleştiren, hakirleştiren.

müzemmele مزمله (a. i.) : soğuk su testisi.

müzemmam مذمم (a. s.) : bayağı, aşağılık, fenâ, küstah [adam].

müzemmil مزمل (a. s.) : tezemmül etmiş, bir şeye sarılmış, sargılanmış.

müzenned مزند (a. i.) : 1. dar yer. 2. tamahkâr, elisiki.

müzennid مزند (a. s.) : çakmak ile ateş çakan.

müzerkeş مزرکش (a. f. b. s.) : altın sırmalı, altın sırma ile işlenmiş. (bkz : müzehheb). **Seccâde-i müzerkeş** : altın sırma ile işlenmiş seccâde.

müzerri' مزروع (a. s. zer'den) : tohum eken [makine].

müzevvâ مزوی (a. s. zâviye'den) : zâviyeli, köşeli.

müzevveb مذوب (a. s.) : tezvîbedilmiş, eritilmiş.

müzevvec مزوج (a. s. zevc'den) : tezvîc edilmiş, çiftleştirilmiş.

müzevvek مزوق (a. s.) : civa ile yaldızlanmış.

müzevver مزور (a. s. zever'den) : tezvîr olunmuş, uydurulmuş, düzme [söz, haber..].

müzevvib مذوب (a. s. zevebân'dan) : tezvîbeden, eriten.

müzevvir مزور (a. s. zever'den. c. : müzevvirîn) : tezvîr eden, yalanı tetleyip pullıyan, arabozucu. (bkz : müfsid).

müzevvir-âne مزورانه (a. f. zf.) : tezvircilikle, arabozuculukla.

müzevvirîn مزورین (a. s. müzevvir'in c.) : tezvirciler, arabozucular.

müzeyyel مزیل (a. s. zeyl'den) : 1. zeyli, ilâvesi, katılmış nesnesi olan. 2. eklentisi olan. 3. cevâbı altına yazılıp geri gönderilen [tezkere].

müzeyyelât مزیلات (a. i. c.) : katılmış şeyler, eklentiler.

müzeyyelen

müzeyyelen مزيلا (a. zf.) : kâğıdın altına, ek karşılığı yazılarak.

müzeyyen مزين (a. s. zînet'den. c. : müzeyyenât) : 1. zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü. 2. i. kadın adı.

müzeyyenât مزينات (a. s. müzeyyen'in c.) : zînetlendirilmiş, süslenmiş şeyler, süslü şeyler.

müzeyyif مزيف (a. s.) : 1. tezyîf eden, kalp olduğunu gösteren. 2. eğlenen.

müzeyyif-âne مزيفانه (a. f. zf.) : 1. tezyîf ederek, alay ederek, eğlenerek, eğlenircesine. 2. aşağı görürcesine.

müzeyyin مزين (a. s. zînet'den) : tezyîn eden, süsliyen.

müzhere مزهره (a. i. c. : mezâhir) : çiçekli yer, çiçek bahçesi.

müz'ic مزعج (a. s. za'c'dan) : iz'âceden, rahatsızlık veren, usandıran.

müzil مزيل (a. s. zevâl'den) : izâle eden,

yok eden, gideren.

müzil-ül-levn : kim. renk gideren.

müzill مذل (a. s.) : izlâl eden, zelim kılan.

müzill مزل (a. s. zelle'den) : 1. ayak kaydırıcı. 2. yanlış yaptıran, yanlış iş gördüren.

müzmen مزمن (a. s.) : müzmin hâle gelmiş. mec. zayıflamış, halsiz düşmüş.

müzmin, müzmine مزمنه (a. s.) : hek. üzerinden zaman geçmiş, eskimiş, süregelen [hastalık], fr. *chronique*. illet-i müzmine : süregelen hastalık.

müzniib مذنب (a. s. zeneb'den. c. : müznibîn) : günah, suç işliyen, suçlu. (bkz : günâh-kâr).

müzniibîn مزنيبين (a. s. müznib'in c.) : günah işliyenler, suç işliyenler.

müzzemmel مزمل (a. s.) : tezmîl edilmiş, elbise içine sarılmış.

müzzemmil مزمل (a. s.) : tezmîl eden, elbise içine saran. (bkz : mütezzemmil).

N

nâ- نا (f. e.) : başa gelerek kelimeyi menfileştiren bir edat : **Nâ-bedid** : gözükmiyen. görünmiyen. **Nâ-pâk** : temiz-olmıyan, pis. **Nâ-puh-te** : pişmemiş, ham [adam]. [farsçada "nâ" ile "bî" edatları arasında fark vardır. "Bî" kat'î nefy edâtıdır. "Nâ" ise nefy fiilinin vukuunu bildirir. "Bî" isimlerin başına gelir; "nâ" fiilerden türeme kelimelerle sıfatların başına konur].

nâ-âgaz نا آغاز ("ga" uzun okunur. f. b. s.) : geçmişin başlangıcı olmıyan gün.

nâ-âşnâ نا آشنا (f. b. s.) : bilinmiyen, yabancı. (bkz : bî-gâne). [bâzan nazımda: "nâşnâ" şeklinde de kullanılır].

nâb ناب (a. i. c. : enyâb) : 1. azı dışı. 2. yaşlı deve.

na'b ناب (a. i.) : karga veyâ horoz gibi ötmek.

nâb ناب (f. s.) : 1. hâlis, saf, arı. 2. katıksız. 3. berrak. 4. i. oluk.

nâ-bâlig نا بالغ (f. a. b. s.) : bâliğ olmıyan, henüz bülûğa ermemiş.

nabazân نبضان (a. i.) : damar vurmaları, nabız atması.

nâ-bercâ نا بجا (f. b. s.) : yersiz, yolsuz, yerinde değil, münâsebetsiz, uygunsuz. (bkz : nâ-bercâ).

nâ-bedid نا بديد (f. b. s.) : görünmez, bellîsiz, kayıp.

nâ-be-hengâm نا بهنگام (f. b. s.) : mevsimsiz, vakitsiz, zamânından önce.

nâ-behre نابهرة (f. b. s.) : 1. ulu. (bkz : azîm). 2. soysuz. (bkz : fûrûmâye). 3. karışık. (bkz : mağşûş).

nâ-be-hencâr نابهنجار (f. b. s.) : usûlsüz, yolsuz.

nâ-be-kaide نابهقاعده ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : kaideye uymıyan, kurala aykırı, kaidesiz.

nâ-bekâr نابكار (f. a. b. s.) : 1. işsiz, işe yaramaz. 2. haylaz, yaramaz, hayırsız.

nâ-be-mahal نابهماحل (f. a. b. s.) : mahal-siz, yersiz, yolsuz, yerinde olmiyan.

nâ-bercâ نابرجا (f. b. s.) : yersiz, yolsuz. (bkz : nâ-becâ).

nâ-besî نابسى (f. j.) : yokluk. (bkz : adam).

nâ-be-sûd نابهسود (f. b. s.) : el değmemiş, el dokunmamış, yeni şey. **Câme-i nâ-be-sûd** : yeni elbise.

nâbız نابض (a. s.) : nabazan eden, vuran.

nâbıza نابضه (a. i. c. : nevâbız) : anat. nabız damarı.

nâbî نابى (a. i.) : 1. haberci, haber veren. (bkz : muhbîr). 2. i. erkek adı.

nâbî', **nâbia** نابيع، نابيه (a. s. nebeân'dan) : yerden çıkıp fışkıran, kaynıyan, akan.

Nâbî نابى (a. h. i.) : büyük Türk şâiridir; 1626 da Urfa'da doğmuştur. Dördüncü Sultan Mehmed devrinde (1648-1687) İstanbul'a gelerek Musâhib-i Şehriyârî Mustafa Paşa dâiresine intisab ile onun dîvan kâtipliğini yapmış ve bir ara Hicaz'a da gitmiştir. Mustafa Paşa ölünce Halep'e çekilerek uzun müddet orada yaşamıştır; Halep Vâlisî Baltacı Mehmed Paşa ile birlikte yeniden İstanbul'a gelmiştir (1710). İstanbul'da hayatının son yıllarında baş muhâsebecilik vazîfesi görmüş ve 1712 de ölmüştür. Başlıca eserleri şunlardır : Mürettep Divan, Hayriyye, Hayr-âbâd, Surnâme, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Tuhfet-ül-Haremeyn, Münşeât. Vâdî sâhibi büyük bir şâirdir; şiirleri daha çok hikemîdir. Ebû'l-Hayr ve Emin adlı iki

oğlu olmuştur. Âlimdir, müzikte Seyyid Nuh müstear adıyla besteleri vardır; yazısı da pek güzeldir.

nâbiga نابغه (a. s. c. : nevâbig) : 1. şanı, şöhreti büyük adam. 2. sonradan şâir olan. 3. büyük Arap şâiri Nâbigatü-z-Zübânî.

nâ-bînâ نابينا (f. b. s. c. : nâ-bînâyân) : a'mâ, gözü görmez, anadan doğma kör. (bkz : a'mâ, darîr, kûr).

nâ-bînâ-yân نابينايان (f. b. s. nâ-bînâ'nın c.) : a'mâlar, gözü görmezler, anadan doğma körler. (bkz : adirrâ, azırrâ).

nâ-bînâyî نابينايى (f. b. i.) : körlük, a'mâlık.

nâbit نابت (a. s. nebât'dan) : yerden biten, yerden çıkıp büyüyen. [müen. : "nâbite"].

nâbite نابته (a. i.) : bir kabilede yeni çıkan küçük evlât.

nâbiz نابذ (a. i.) : savaşan, savaşçı. (bkz : muhârib).

Nabt نبط (a. h. i.) : Arap yarımadasının kuzeyinde oturan Suryânîlerden bir kısım.

Nabtî نبطى (a. s.) : Nabt kavmine mensup, onunla ilgili.

nâ-bûd نابود (f. b. s.) : 1. yok olan, bulunmıyan. (bkz : ma'dûm). 2. sonradan yok olan. 3. iflâs etmiş, perişan olmuş. (bkz : muzmahil).

nâ-bûd-mend نابودمند (f. b. s.) : fakir, yoksul.

nabz نبض (a. i.) : 1. biy. atar damar, vurur damar. 2. mec. hâlet-i rûhiyye, psikoloji.

nabza نبضه (a. i.) : damarın bir kere atması.

nabz-âşnâ نبض آشنا (a. f. b. s.) : nabızdan anlıyan, mizaç bilen.

nabz-gîr نبض گیر (a. f. b. s.) : nabza, mizâca göre davranmasını bilen, yaranmasını bilen [birine-].

nabzi نابضی (a. s.) : damarın atrnasiyle ilgili.

nâ-câiz ناجائز (f. a. b. s.) : câiz değil, yapılmaz.

na'cât نجات (a. i. na'ce'nin c.) : dışı koyunlar. (bkz : niâc).

na'ce نجه (a. i. c. : niâc, na'cât) : dışı koyun.

nâci ناجی (a. s. necât'dan) : 1. necat bulan, kurtulan, selâmete kavuşan. 2. cehennemden kurtulmuş, cennetlik. 3. i. erkek adı. [müen. : nâciye].

Nâci ناجی (a. h. i.) : İstanbul'da saraç esnâfından Ali ağa adında nâmuslu bir adamın oğlu olup meşhur muharrirlerden Ahmed Midhat Efendi'nin dâmâdıdır. Babasının ölümünden sonra Rumeli'ye gidip Varna medreselerinde sağlam bir tahsil görmüş, yine orada rüştiye hocalığında bulunmuş, sonra İstanbul'a gelerek "Tercemân-ı hakikat" gazetesine intisâbetmiştir. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı çok iyi bilen Nâci 1893 de kırk dört yaşında iken İstanbul'da vefât etmiştir. Manzûm eserleri şunlardır : Âteşpâre, Şerâre, Fûrûzân, Hamiyyet, Zâtünnitâkayn, Ertuğrul Gazi, Terkîb-i bend, Yedigâr-ı Nâci, Taktî' yâhut Aruz nümûnesi, Mesnevî-i Muallim Nâci. Neşir olarak yazdıkları : İcâz-ı Kur'ân, Muammâ-yi İlâhî, Sânihât-ül-Arab, Sânihât-ı Acem, Emsâl-i Alî, Hikm-ür-rufâî, Nevâdir-ül-ekâbir, Sâib'de söz, Hulâsat-ül-ahlâs, Ubeydiyye, Mütercim, Medrese hâtıraları, Mecmûa-i Muallim, İstilahât-ı edebiyeye, Numûne-i suhen, Esâmî, Osmanlı şâirleri, Muhammed Muzaffer mecmûası, Muhâberât, Mektupları. [Lûgat-i Nâci, "fetvâ" kelimesine kadar kendi tarafından hazırlanmış, alt tarafı, Müstecâbîzâde İsmet Bey tarafından tamamlanmıştır].

nâci' ناجع (a. s.) : hazmı kolay yiyecek.

nâcil ناجل (a. s.) : soyu soppu temiz olan [insan, hayvan].

nâcins ناجنس (f. a. b. s.) : 1. cinsi bozuk. 2. aynı cinsten olmıyan.

nâcir ناجر (a. i.) : ağaçlarda yaprak saplarının dibindeki filiz.

nâcis ناجس (a. i.) : onulmaz hastalık.

nâciş ناجش (a. i.) : avı ürktüp avcı tarafına kovalıyan adam.

nâciz ناجذ (a. i. c. : nevâciz) : azı dışı.

nâcû ناجو (f. i.) : çam ağacı. (bkz : nâ-cûv).

nâcûd ناجود (f. i.) : büyük kadeh. (bkz : peymâne).

nâ-cünbân ناجبان (f. b. s.) : kıymıldanmaz, duragan.

nâ-cüsân ناجسان (f. b. s.) : (bkz nâ-çeşpân).

nâ-cûv ناجو (f. i.) : çam ağacı. (bkz : nâcû).

nâ-çâr ناجار (f. b. s.) : 1. çâresiz, ister istemez. 2. .. zorunda kalmış. (bkz : mecbur, muztar). 3. zavallı. (bkz : bî-çâre). Çâr-nâ-çâr : ister istemez. (bkz : mutlaka).

nâ-çârî ناجارى (f. b. i.) : çâresizlik.

nâ'ce ناعجه (a. f. i.) : yumuşak yer.

nâ-çeşpân ناجسپان (f. b. s.) : yaraşmaz, lâyıf, uygun olmıyan.

nâ-çîz ناجيز (f. b. s.) : hiç hükmünde olan, değersiz, ehemmiyetsiz, çok küçük [şey].

nâ-çîzâne ناجيزانه (f. zf.) : pek küçük, ehemmiyetsiz bir şey olarak.

nâ-çîzî ناجيزى (f. b. i.) : nâcizlik, değersizlik, ehemmiyetsizlik.

nâ-dân نادان (f. b. s.) : 1. bilmez. (bkz : câhil). 2. nobran, kaba, terbiyesi kıt.

nâdânî نادانى (f. b. i.) : 1. bilmezlik. (bkz : cihâlet). 2. nobranlık, kabalık.

nâ-dânîst, nâ-dâniste نادانسته (f. b. s.) : bilmez, câhil.

nadar, nadâret نضر، نضارت (a. i.) : altın. (bkz : zeheb, zer).

nâ-dâşt نداشت (f. b. s.) : utanmaz, havâsız. (bkz : halî-ül-izâr).

nâdc ناضج (a. i.). (bkz : nazc).

nâdd ناد (a. i.) : rızık, azık.

nâ-dem-saz نادمساز (f. b. s.) : âhenksiz, uygunsuz.

nâ-derîde نادریده (f. b. s.) : delinmemiş, delik açılmamış. (bkz : gayr-ı meskub, nâ-süfte).

nâdh ناضح (a. i.). (bkz : nazh).

nâdic ناضج (a. s. c. : nevâdic) : kıvâma gelmiş, olgunlaşmış.

nâdî نادى (a. s. nidâ'dan) : 1. nidâ eden, haykıran, çağırان. (bkz : münâdî). 2. a. i. c. : nevâdî. meclis, encümen, toplantı. (bkz : bezm). 3. i. erkek adı.

nâdib نادب (a. i.) : ağıt yakan, ağıt ağılayan. (bkz : nâiha, nevvâh).

nâdic نادج (a. s.) : 1. iyi pişmiş et. 2. olgun meyva.

nâ-dîde نادیده (f. b. s.) : 1. görülmemiş, görülmedik. 2. pek seyrek bulunan, çok değerli. 3. i. kadın adı.

nâdim نادم (a. s. nedâmet'den. c. : nâdimân) : nedâmet duyan, pişmân olan.

nâdimân نادمان (a. s. nâdim'in c.) : nedâmet duyanlar, pişmân olanlar.

nâdim-âne نادمانه (a. f. zf.) : pişmân olarak, pişmanlıkla.

nâdimiyyet نارمیت (a. i.) : pişmanlık.

nâdir نادر (a. s.). (bkz : nazîr).

nâdir نادر (a. s. nedret'den. c. : nâdirât, nevâdir) : 1. seyrek, az, ender bulunur. **En-nâdirü ke-l-ma'dûm** : nâdir olan, az bulunan şey, yok gibidir. (bkz : mütenâdir). 2. i. erkek adı.

nâdir-ül-vücûd : benzeri pek az bulunan [insan].

nâdirât نادرات (a. s. nâdir'in c.) : seyrek, az, az bulunan şeyler. (bkz : nevâdir).

nâdire نادره (a. i. ve s.) : 1. nâdir olan şey. 2. kadın adı.

nâdire-dân نادره دان (f. b. s.) : âlim, zarîf. (bkz : hurde-dân).

nâdire-gû نادره گو (f. b. s.). (bkz : nâdire-senc).

nâdire-kâr نادره کار (f. b. s.) : nâdir işler, san'atler yapan.

nâdiren نادراً (a. zf.) : nâdir olarak, az olarak, pek az bulunur, çok aralıklı.

nâdire-perdâz نادره پرداز (f. b. s.) : güzel ve ince söz söyleyen.

nâdire-senc نادره سنج (f. b. s. c. : nâdire-sencân) : güzel fıkralar anlatan, nükteli sözler söyleyen, zarîf [kimse]. (bkz : nâdire-gû, nükte-dân).

nâdire-sencân نادره سنجان (f. b. s.) : güzel fıkralar anlatanlar, nükteli söz söyleyenler, zarîf kimseler.

nâdret ناضرت (a. i.). (bkz : nazret).

nâ-dürüst نادرست (f. b. s.) : 1. doğru olmıyan, eğri. 2. sağlam, gerçek olmıyan. 3. haksız, yanlış.

nâ-dürüstî نادروستی (f. b. i.) : doğru, gerçek olmama.

nâ-ehl نا اهل (f. a. b. s. c. : nâ-ehlân) : ehil olmıyan, ehliyetsiz.

nâ-ehlân نا اهلان (f. b. s. na-ehl'in c.) : ehil olmıyanlar, ehliyetsizler.

nâ-encâm نانجام (f. b. s.) : geleceğin sonu olmıyan gün.

nâ-endâm ناندانم (f. b. s.) : biçimsiz, gayrimuntazam.

nâ-endiş

nâ-endiş نَا اَنْدِيش (f. b. s.) : uzun uzadıya düşünmeye değmez, açık, mutlak, muhakkak, düşünmiyen. **Âkıbet-nâ-endiş** : sonu düşünmiyen.

nâ-endişide نَا اَنْدِيشِید (f. b. s.) : düşünülmemiş.

nâevs نَا اَوْس (f. i.) : kilise, manastır.

nâf نَاف (f. i.) : 1. göbek. (bkz : sürre).

2. mec. orta. (bkz : nâh, vasat).

nâf-i âlem : Mekke-i Mükerreme.

nâf-i şeb : gece yarısı. (bkz : nisf-ül-leyl).

nâf-i zemîn : Mekke-i Mükerreme.

nafaka نَفَقَه (a. i. c. : nafakat) : 1. yiyecek parası, geçimlik. 2. birinin kanûnen geçindirmek mecbûriyetinde bulunduğu kimselere mahkeme karârıyla bağlanan aylık.

nafaka-i iddet : huk. [eskiden] kadın'ın iddeti içinde lâzımgelen nafaka. [çünkü koca boşadığı karısını iddeti bitinceye kadar infakla mükelleftir].

nafaka-i makziyye : huk. hâkim tarafından takdir olunan nafaka.

nafaka-i marziyye : huk. nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun rızâlarıyla aralarında kararlaştırdıkları nafaka.

nafaka-i mefrûza : huk. kazâ veyâ rızâ ile takdir ve tâyin olunan nafaka.

nafaka-i memâlik : huk. [eskiden] köle ve câriye nafakaları.

nafaka-i muaccele : huk. işlemeyen verilen nafaka.

nafaka-i müstedâne : huk. borç ile tedârik olunan nafaka. [veresiye mal almakla olabileceği gibi ödünç para almakla da olur].

nafakat نَفَقَات ("ka" uzun okunur, nafaka'nın c.) : nafakalar.

nafata نَفَطَه (a. i.) : hek. 1. çocuklarda çıkan çiçek. 2. vücutta çıkan sivilce, kabarcık.

nâfe نَافَه (f. i.) : 1. misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. 2. derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. 3. mec. güzelin, sevgilinin saçı.

nâ-fercâm نَافِرْجَام (f. b. s.) : sonu çıkmaz, boş, faydasız [şey, iş].

nâfe-rîz نَافِه رِيز (f. b. i.) : 1. göbek düşüren. 2. koku saçan.

nâfia نَافِیَه (a. i.) : 1. bayındırlık işleri. 2. kadın adı.

nâfi نَافِی (a. s. nefy'den) : gideren, giderici, yok eden, yok edici.

nâfi' نَافِیْع (a. s. nefy'den) : 1. menfaatlı, faydalı, karlı. 2. i. Allah adlarındandır. [Abd-ün-nâfi' : Hz. Muhammed'in kölesinin adı]. 3. h. i. "Abd-ün-nâfi'" adından bozularak erkek adı. 4. Zemahşeri'nin "mutavvel" adlı edebî eserini şerheden, vâlîliklerde bulunmuş Adanaî âlim.

nâfic نَافِیْع (a. i. c. : nevâfic) : kaburga kemiklerinin sonu, eğe.

nâfice نَافِیْجَه (a. i.) : mis göbeği. (bkz : nâfe).

nâfih نَافِیْح (a. s. nefh'den) : nefh edici, eden, üfüren, üfürücü, üfleyici.

nâfile نَافِیْلَه (a. s. c. : nevâfil) : 1. lüzumlu değil iken yapılan iş. 2. farzların dışında kılınan namaz. 3. faydasız, işe yaramaz, boş [şey].

nâfir نَافِر (a. s. nefret'den) : 1. nefret eden. 2. korkan, ürken.

nâfiz نَافِذ (a. s. nüfûz'dan) : 1. delen, delip geçen. 2. içeriye giren, işleyen. 3. te'sir yapan, sözü geçen. **Hükm-i nâfiz** : te'sir edici hüküm. (bkz : müte'nezzil).

nâfiz-ül-emr : 1) emri geçen, sözü dinlenen; 2) kendisine boyun eğilen.

nâfiz-ül-kelim : sözü geçen.

nâfiz-ül-kelimeteyn : "olsun", "olmasın" şeklindeki sözü ve emri geçen [kimse]. 4. i. erkek adı.

nâfiziyyet نَافِذِیَّت (a. i.) : nâfizlik, sözü geçerlik.

nâfür, nâfüre نَافُور، نَافُورَه (a. i.) : fısıkiye. (bkz : fevvâre).

nâ-gâh نَافِیْه (f. b. s.) : 1. vakitsiz. 2. zf. ansızın, birdenbire. (bkz : nâ-geh). **Gâh ü nâ-gâh** : vakitli - vakitsiz.

nagam نغم (a. i. nağme'nin c.) : âhenkler, ezgiler, güzel sesler.

nagamât نغمات (a. i. nağme'nin c.) : âhenkler, ezgiler, güzel sesler.

nagamât-ı aşk : aşk nağmeleri.

nagam-kâr نغمکار (a. f. b. s.) : ezgici, nağmeler söyleyen.

nagam-perver نغم پرور (a. f. b. s. c. : nagam-perverân) : 1. nağme seven, nağme besleyen. 2. nağmeci, türkü söyleyen.

nagam - perverân نغم پروران (a. f. b. s. nagam-perver'in c.) : 1. nağme sevenler. 2. nağmeciler, türkü söyleyenler.

nâ-geh ناگه (f. b. s. zf.). (bkz : nâ-gâh).

nâ-gehân, nâ-gehâne, nâ-gehâni ناگهان (f. zf.) : ansızın, birdenbire. **Kazâ-yi nâ-gehâni** : ansızın gelen kazâ.

nâgeh-zuhûr ناگه ظهور (f. a. b. s.) : ansızın olan, oluveren.

nâgız ناغض (a. s.) : 1. hayret eder gibi başını sallıyan. 2. sallıyan.

nağme نغمه (a. i. c. : nagamât) : âhenk, ezgi, güzel ses.

nağme-i kâbil : müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nağme-ger نغمه گر (a. f. b. s.) : öten, türkü söyleyen.

nağme-hân نغمه خوان (a. f. b. s.) : şarkı söyleyen, türkü söyleyen. (bkz : nağme-keş, nağme-perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-hânî نغمه خوانی (a. f. b. i.) : şarkı, türkü söyleyicilik. (bkz : hânende-gî).

nağme-hîz نغمه خیز (a. f. b. s.) : nağme kaldıran, âhenk uyandıran, türkü, şarkı söyleyen.

nağme-keş نغمه کش (a. f. b. s.) : şarkı söy-

liyen, türkü söyleyen. (bkz : nağme-hân, nağme-perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-perdâz نغمه پرداز (a. f. b. s.) : şarkı

söyleyen, türkü söyleyen. (bkz : nağme-hân, nağme-keş, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-sâz نغمه ساز (a. f. b. s.) : şarkı söyleyen. (bkz : nağme-hân, nağme-keş, nağme-perdâz, nağme-zen).

nağme-sâz-ı hevâ : heves ve arzu türküleri söyleyen.

nağme-serâ نغمه سرا (a. f. b. s.) : türkü söyleyen, şarkı okuyan.

nağme-zen نغمه زن (a. f. b. s.) : şarkı

söyleyen, türkü söyleyen. (bkz : nağme-hân, nağme-perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nâ-güşade ناگشاده (f. b. s.) : açılmamış, kapalı. (bkz : gayr-i meftûh).

nâ-güvâr, nâ-güvâre ناگوار، ناگواره (f. b. s.) : 1. mîdede zor hazmedilen [şey]. 2. içilmesi, yenilmesi acı olan [şey]. (bkz : nâ-hoş-güvâr).

nagz نغز (f. s.) : güzel, iyi, göze hoş görünen. **Şî'r-i nagz** : güzel, hoş şiir.

nâh ناخ (f. i.) : göbek. (bkz : nâf, sürre)

nah' ناخت (a. i.) : kesme, boğazlama. (bkz : nahr, zebh).

nah ناخت (f. i.) : 1. tel. 2. ip. (bkz : rişte).

nahâfet نحاقت (a. i.) : zayıflık, cılızlık, arıklık.

nahâfet نحاقت (a. i.) : aksırma.

nâ-hâh ناخواه (f. zf.) : istemiyerek, zorâki. **Hâh-nâ-hâh** : ister istemez. (bkz : tav'an ve kerhan). (bkz : kerhan).

nâ-hakk ناحق (f. a. b. s.) : 1. haksız. 2. bîhûde, boş.

nâ-halef ناخلف (f. a. b. s.) : soyuna çekmiyen hayırsız evlâd.

nâ-hânde

nâ-hânde ناخوانده (f. b. s.) : okumamış, câhil. (bkz : ümmî).

nahârîr نهارير (a. i. nihrîr'in c.) : bilgili, tecrübeli, âlim, fâzıl, mâhir kimseler.

nâ-hâst ناخواست (f. b. s.) : kötürüm.

nahâset نخواست (a. i.) : 1. canbazlık. 2. esircilik.

nâ-hâst ناخواست (f. b. s.) : istenilmemiş, isteksiz; zf. istemeden.

nahb نخب (a. i.) : ölüm, ecel.

nahb نخب (a. i.) : 1. çekip çıkarma. 2. şerefe içilen kadeh.

nahçîr نخبير (f. i.) : 1. av. (bkz : sayd). 2. yaban-keçisi. 3. av yeri.

nahçîr-gâh نخبيرگاه (f. b. i.) : avlak, av yeri. (bkz : mısıyed, mısıyede).

nahçîr-gîr نخبيرگير (f. b. i.) : avcı. (bkz : nahçîr-vân, sayyâd).

nahçîr-vân نخبيروان (f. b. i.) : avcı. (bkz : nahçîr-gîr).

nâ-hemtâ ناهمتا (f. b. s.) : müsâvî olmiyan, eş ve denk olmiyan.

nâ-hem-vâr ناهموار (f. b. s.) : 1. düz olmiyan, eğri. 2. uygunsuz. 3. uymıyan. (bkz : gayr-i mutâbık).

nâ-hemvârî ناهمواري (f. b. i.) : 1. düz olmama, eğrilik. 2. uygunsuzluk; uymazlık.

nâ-hencâr ناهنجار (f. b. s.) : yolsuz, doğru olmiyan.

nahham نحم (a. s.) : 1. çok balgam çıkaran adam. 2. tamahkâr, cimri, pinti. (bkz : bahîl, hasîs).

nahhâs نחס (a. s. i.) : 1. hayvan alıp satan, canbaz. 2. esirci, esir satıcısı.

nahhâs نחס (a. i.) : bakırcı.

nahhât نحات (a. i.) : kereste kesicisi, doğramacı; marangoz; tahta, ağaç oymacısı

nahhât نحات (a. s.) : kibirli, gururlu.

nâhi ناهي (a. s. nehy'den) : men'eden, yasak eden, önliyen.

nâhi ناهي (a. i. c. : nuhat) : nahiv (syntaxe) âlimi.

nâhib ناهب (a. s. nehb'den) : yağma eden, talanlayan, yağmacı, talancı, çapulcu. (bkz : yağmâ-ger).

nâhib نخب (a. s.) : korkak. (bkz : cebîn).

nâhib نخب (a. i.) : avaz avaz ağlama.

nâhidât ناهيدات (a. s. nâhide'nin c.). (bkz : nevâhid).

nâhid, nâhide ناهيد، ناهيده (f. i.) : 1. Venüs (Zühre) gezeğeni, Çulpan. 2. yeni yetme kız. (bkz : nâhid, nâhide).

nâhid, nâhide ناهيد، ناهيده (a. s. c. : nevâhid) : 1. turunc memeli kız. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nahif نخبف (a. i.) : genizden gelen ses.

nahif نخبف (a. s. nehâfet'den) : zayıf, arık. (bkz : lâgar, zebûn).

Nahîfi نخبفي (a. h. i.) : Süleyman Nahîfî İstanbul'da doğmuştur. Çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş 1738 de İstanbul'da ölmüştür. Nahîfî iyi bir gazel şâiri olmakla berâber, ona ün kazandıran asıl eseri Mesnevî Tercümesi'dir. Mevlânâ'nın 6 ciltlik bu büyük eserini 1712 de aynen ve manzum olarak tercümeye başlamış, 1730 da tamamlamıştır. Bundan başka bir dîvânı ile bir kaç eseri daha vardır.

nâhik ناهق (a. s. nehak'dan) : merkep gibi anıran, eşek sesli.

nâhika ناهقه (a. i. c. : nevâhik) : dudaklı hayvanların göz pınarı.

nahl نخل (a. i.) : 1. hurma ağacı. 2. (nahl'in c.) : hurma ağaçları, hurmalık.

nâhil, nâhile ناهله , ناهل (a. s.) : ince, zayıf, arık.

nâhil ناهل (a. s.) : susuz, suyu olmayan. (bkz : beyâbân).

nâhil ناهل (a. i.) : kalburcu.

nâhile ناهيله (a. i.) : huy, tabiat.

nâhir ناهر (a. i.) : 1. çürüyüp ufalanmış kemik. 2. hayvan kırımında kemikleri kırıp, eritip çerviş yağı yapan kasap.

nahîr نخير (a. s. nahr'den) : boğazlanmış, kesilmiş. (bkz : mezbuh). **Üştür-i nahîr** : boğazlanmış deve.

nahîr نخير (a. i.) : burundan hırlama.

nâhire ناهره (a. i.) : 1. ayın birinci günü. 2. ayın sonu, son gecesi.

nâhire نخيره (a. i.) : ayın ilk günü veya son gecesi.

nâhis ناحس (a. i.) : kıtlık yılı.

nâhis ناحيس (a. s.) : 1. uğursuz, yümünsüz. 2. i. kıtlık : **Sâl-i nâhis** : kıtlık yılı.

nahît, nahîte نحيته , نحيته (a. i.) : inilti.

nâhiye ناهيه (a. i. c. : nevâhî) : 1. yan taraf, kenar, yan. 2. civar, çevre. 3. küçük yer; bölge. 4. mülkî taksımatla kazâdan küçük, köyden büyük yurt parçası.

nâhiye-i ıbtıyye : anat. koltukaltı bölgesi.

nâhiye-i katâniyye : anat. bel bölgesi.

nâhiye-i rakabiyye : anat. ense nâhiyesi.

nâhiye-i zahriyye : anat. arka nâhiyesi.

nâhiye-i us'ûsiyye : anat. kuyruk sokumu nâhiyesi. 5. (c. : nevâhî) *bucak.

nahîz نخير (f. s.) : pusu. (bkz : kemîn).

nahîz-gâh نخيرگاه (f. b. i.) : pusu yeri. (bkz : kemîn-gâh).

nahl نخل (a. i. c. : nühûl) : arı, bal arısı. (bkz : ya'sûb, zünbûr).

nahl نخل (a. i.) : 1. hurma ağacı. 2. gümüş veya mumdan yapılarak gelinlerin önünde götürülmesi ve sonra gelin odasına konulması, vaktiyle âdet olan süs ağacı.

nahl-i ergvân : meşhur bir çeşit lüle.

nahl-i Meryem : Hz. İsa'nın doğumu sıralarında Hz. Meryem'in doğum sancılarında ızdıraplı bir halde tutunduğu, altında oturduğu hurma ağacı.

nahl-i mâtem, nahl-i tâbût : evvelce İran'da, ölen pek yaşlı kimselerin tabutu üzerine konulan bir çeşit süslü tâç.

nahl-i tür : Hz. Mûsâ'nın Eymen Vâdîsi'nde, üzerinde tecellî eden İlâhî nurları görmüş olduğu mukaddes ağaç. (bkz : şecer-i tür).

nahl-bend نخلبند (a. f. b. i.) : 1. ağaç budayıp tanzim eden kimse. 2. balmumundan taklit süs ağacı yapan kimse, balmumcu. (bkz : kalem-kâr).

nahle نخله (a. i.) : 1. bir fidan. 2. bir tâne hurma ağacı.

nahle نخله (a. i.) : bir tek arı.

nahliyye نخلية (a. i.) : bot. hurmalar, fr. palmiers.

nahl-sitân نخلستان (a. f. b. i.) : 1. hurmalık, hurma fidanlılığı. 2. fidanlık, ağaçlık. (bkz : nahl-zâr).

nahl-zâr نخلزار (a. f. b. i.) : (bkz : nahl-istân).

nahme نحه (a. i.) : göğüsten çıkan ses.

nahnaha نحنه (a. i.) : 1. öksürük. 2. hırıltılı soluma.

nâ-hôş ناخوش (f. b. s.) : hoşla gitmeyen, beğenilmeyen.

nâ-hôşî ناخوشی (f. b. i.) : fenâlık, iğrençlik.

nâ-hoşnûd ناخشنود (f. b. s.) : hoşnut olmayan, râzı olmayan. (bkz : gayr-i memnûn).

nâ-hoş-güvâr

nâ-hoş-güvâr ناخوشگوار (f. b. s.) : haz-
mi zor, tatsız. (bkz : nâ-güvâr).

nâ-hoşnûdî ناخشنودی (f. b. i.) : hoşnut-
suzluk.

nahr نحر (a. i.) : boğazlama, kesme.
Yevm-ün-nahr : kurban bayramının ilk, zilhiccenin
onuncu günü. (bkz : nah, zebh).

nahs نحس (a. i.) : 1. uğursuzluk, yü-
münsüzlük. 2. s. uğursuz, bahtsız.

nahs-i asgar : astr. Merih (Mars) gezeğeni.

nahs-i ekber : astr. Zühal (Satürn) gezeğeni.

nahs-i felek : astr. Zuhal ve Merrih gezeğenleri.

nahs نحس (a. i.) : zayıflama.

naht نحت (a. i.) : 1. yonma, yonulma,
oyma, oyulma, tahta, ağaç oymacılığı. 2. iki keli-
meden tek kelime meydana getirme : "Elhamdü-
lillâhi, Bismillâhi" yerine "hemdele, besmele" gibi.
(bkz : menhût).

nâ-hudâ نا خدا (f. b. s.) : 1. Allahsız,
Allahtan korkmaz. 2. gemi kaptanı.

nâ-hudâ-yi Hudâ-nâ-şinâs : Allah'ı tanımayan ge-
mici : [Süleyman Nazif'in kullandığı cınaslı bir
tâbir]. (aslî : "nâv-ı hudâ : tekne sahibi" dir).

nâhun ناخن (f. i.) : tırnak. (bkz : zıfr).

nâhun-ı âf-tâb : ateş.

nâhun-ı hâme : kalemin ucu, burnu.

nâhun-âftâb ناخن آفتاب (f. b. i.) : ateş.

nâhun-be-dendân ناخن دندان (f. b. s.) :
kederden veyâ hayretten dolayı, parmağını dişleri
arasına kistirmiş olan.

nâhun-bür ناخن بر (f. b. i.) : tırnak makası
veyâ çakısı. (bkz : nâhun-bürâ, nâhun-gîr).

nâhun-bürâ [y] ناخن برا [ی] (f. b. i.) :
tırnak makası, tırnak çakısı. (bkz : nâhun-bür,
nâhun-gîr).

nâhune ناخنه (f. i.) : 1. tanbur mızrabı.
2. tırnak.

nâhun-gîr ناخن گیر (f. b. s.). (bkz :
nâhun-bür, nâhun-bürâ).

nâhun-hâre ناخن خواره (f. b. i.) : hek. dola-
ma. (bkz : nâhun-pâl).

nâhun-pâl ناخن پال (f. b. i.) : hek. dola-
ma. (bkz : nâhun-hâre).

nâhun-pîrâ ناخن پیرا (f. b. i.). (bkz : nâ-
hun-tîrâş).

nâhun-tîrâş ناخن تراش (f. b. i.) : tırnak
çakısı veyâ makası. (bkz : nâhun-gîr).

nahv نحو (a. i.) : 1. (c. : enhâ) yan,
yön, taraf, cihet. 2. yol. 3. e. gibi, benzer. (bkz :
mânend). 4. *sözdizimi, sintaks, fr. syntaxe.

nahve نحوه (a. i.) : çörek otu. (bkz :
habbe-i sevdâ).

nahvet نحوت (a. i.) : kibir, gurur, bü-
yüklenme, ululanma, kurulma, böbürlenme. (bkz :
taazzum, tekebbür).

nahvet-i cündiyâne : binicilik güruru.

nahvet-fürûş نحوت فروش (a. f. b. s.) : bü-
yüklük satan, böbürlenlen. (bkz : nahvet-pîşe).

nahvet-pîşe نحوت پیشه (a. f. b. s.). (bkz :
nahvet-fürûş).

nahvî نحوی (a. s.) : *sözdizimi, sintaksla
ilgili, fr. syntaxique.

nahviyyûn نحویون (a. s. ve i.) : gramerci-
ler, gramer uzmanları.

nahz نحر (a. i.) : 1. bir şeyle dürtme.
2. biber gibi şeyleri havanda dövme.

nahz نحض (a. i.) : 1. kemiğin etini ayık-
lama. 2. cerrahlıkta ameliyatta kesilecek kemiği
açma.

nâî ناعی (a. s.) : kara haberci, şom ağızlı.

naîb نعیب (a. i.) : karga ve çirkin sesli
kuşların ötüşü.

nâib نَائِب (a. s. ve i. nevb'den. c. : nüvab) :

1. vekil, birinin yerine geçen.
2. kadı vekîli.
3. kadı, şerfat hükümlerine göre hüküm veren hâkim.
4. nöbet bekliyen, nöbetle gelen.

nâib-i fâil : gr. meçhul (*edilgen) fiil mevzûu olan kelime. Meselâ : **kuddise sirruhu'da**, kuddise : meçhul fiil, sirruhu : nâib-i fâil. [arapçada nâib-i fâil'in harekesi merfû (mazmumî) olur].

nâibât نَائِبَات (a. i. nâibe'nin c.). (bkz : mesâib).

nâibe نَائِبَة (a. i. c. : nâibât, nevâib) :

1. nâib'in müennesi.
 2. belâ, kazâ, musîbet.
 3. nöbetle gelen.
- Hummâ-yi nâibe** : hek. nöbetli sıtma.

nâibe-i leyâl : Ay'dan veyâ yıldızlardan kinâye.

naif نَعِيف (a. s.) : zayıf. [zaif ile birlikte kullanılır].

nâiha نَائِحَة (a. i. c. : envâh, nevh) :

ağıt yakan, ağıt ağlıyan [kadın].

naik نَائِق (a. s.) : 1. karga ötüşü. 2. horoz sesi.

nâil نَائِل (a. s. neyl'den) : 1. murâdına eren, ermiş, ele geçiren. 2. i. erkek adı.

Nâilî نَائِلِي (a. h. i.) : Divan Edebiyatı

şâirlerinden olup asıl adı Sâlih'tir. Manastır'da doğmuştur. Mısırlı zengin bir âile yanında hocalık için gittiği Mısır'da 1876 da ölmüştür.

Nâilî-i Kadim نَائِلِي قَدِيم (a. h. i.) : değerli Türk şâirlerinden olup İstanbul'ludur; ismi Mustafa'dır. Şâir Nef'i ile çağdaş yaşamış ve (1077) de vefât etmiştir. Sebk-i Hindî tarzında şiirleri yazmıştır.

nâiliyyet نَائِلِيَّة (o. i.) : murâda erme, ele geçirme [yapma kelimelerdendir].

nâim نَائِم (a. s. nevm'den. c. : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüvvem, nüyyem.) : uyuyan, uykuda bulunan **Dil-ber-i nâim** : uyuyan güzel. **Tıf-l nâim** : uyuyan çocuk. (bkz : hâbîde, huft).

nâim نَائِم (a. s.) : 1. tâze, körpe, kılçıksız nebat (*bitki). 2. etli sebze. 3. yumuşak, kemiksiz [şey].

nâim نَائِم (a. i.) : 1. bollukta yaşayış. 2. h. i. cennetin bir kısmı. **Dâr-ün-nâim** : cennet 3. erkek adı.

Nâimâ نَائِمَا (a. h. i.) : Haleb'de doğmuş-tur, asıl adı Mustafa Naim'dir. Kendisini tanıtan; **Ravzat-ül-Hüseyn fî Hulâsa-i Ahbâr-il-Hâfikayn** dır. Hicri 1000 yılından 1070 yılına kadar olan vakalardan bahseder. Nâimâ'nın şâirliği de vardır. Fazla olmiyan şiirlerinin çoğu güzel sayılabilir. (d. : 1652 - ö. : 1715).

nâimât نَائِمَات (a. s. nâime'nin c.). (bkz : nâime).

nâime نَائِمَة (a. s.) : 1. nazlı büyütül-müş [kadın, kız]. 2. i. zool. *yumuşakçalar, fr. mollusques.

nâime-i mücerrede : zool. kabuksuz nâimeler.

nâime-i sedefiyye : zool. kabuklu nâimeler.

nâimîn نَائِمِينَ (a. s. nâim'in c.) : uyuyanlar, uykuda bulunanlar. (bkz : hâbîdegân, huf-tegân, niyâm, nüvvâm, nüvvem, nüyyem).

nâ-insâf نَائِنِصَاف (f. a. b. s.) : insafsız. [daha çok "bî-insâf" şekli kullanılır].

naîr نَاعِير (a. s.) : haykıran, na're atan.

nâire نَائِرَة (a. i. c. : nevâir) : 1. ateş, alev. 2. sıcaklık. (bkz : harâret).

nâiz نَاعِظ (a. s.) : kuvvetlendiren; kal-dıran. (bkz : intiâz).

-nâk نَاك (f. e.) : isimlere takılarak sıfat meydana getiren bir edat olup "-li, -lü" mânâsını verir. [**derd-nâk** : dertli, **elem-nâk** : elemli.. gibi].

nak' نَاعِق (a. i.) : 1. suda ıslanma. 2. sıcak suda haşlama. 3. ilaç olarak çıkarılan su. 4. hayvanın yiyeceğini soğuk su ile ıslatma. 5. toz. (bkz : gubâr).

naka' نَقَاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : temiz olma, pâklenme.

nâka ناقه (a. i.) : dişi deve, maya.

nâ-kabil ناقابل ("ka" uzun okunur. f. a. b. s. c. : nâ-kabilân) : 1. olmayacak, olamayacak. 2. kabiliyetsiz, câhil.

nâ-kabûl ناقبول (f. a. b. s.) : istîdatsız, kabiliyetsiz.

nâ-kâfi ناكافي (f. a. b. s.) : kâfi de ğil, yetmez. (bkz : gayr-ı kâfi).

nakale نقله (a. s. nâkıl'ın c.) : nakle-denler, haberciler.

nâ-kâm ناكام (f. b. s.) : maksadına erişememiş. (bkz : bed-baht, mahrûm).

nâ-kâmî ناكامي (f. b. i.) : bahıtsızlık, mahrûmiyet.

nâ-kâmî-i düşmen : düşmanın murâdına nâil olmaması, düşmanın mahrûmiyeti.

nakarât نكرات (a. i. nakra'nın c.) : 1. müz. bir müzik parçasında (güfteli eserlerde) güftenin tekrar edilen kısmı. 2. mec. usanç verecek kadar sık sık tekrarlanan söz.

nakare نكارة ("ka" uzun okunur. f. i.) : 1. davul, kös. [nazımda "nakkare" şeklinde de geçer]. 2. dümbelek.

nâ-ka'ryâb ناقرياب (f. a. b. s.) : dibi bucağı bulunmayan, dipsiz. **Bahr-i nâ-ka'ryâb** : dibi bucağı bulunmayan deniz.

nâ-kâste ناكاسته (f. b. s.) : noksan-sız, eksiksiz.

nakb نقب (a. i.) : 1. delme. 2. delik veyâ lağam açma.

nakb-zen نقبزن (a. f. b. i.) : lağamcı, lağam açıcı.

nakd نقد (a. i. c. : nukud) : 1. akçe, mâden para. 2. para olarak bulunan servet. 3. peşin para.

nakd-i cân : en kıymetli şey.

nakd-i mevcûd : elde bulunan para.

nakd-i tevfir etmek : parayı bol bol harcamak.

nakden نقداً (a. zf.) : 1. para olarak, para ile. 2. peşin, elden.

nakdi نقدي (a. s.) : nakde mensup, nakitle ilgili, para bakımından olan, paraca.

nakdine نقدينه (f. i.) : 1. hazır ve peşin para. 2. kıymetli mal.

nakdine-i hayât : hayâtın kıymeti.

nâ-kerde ناكردنه (f. b. s.) : yapılmamış, olmamış.

nâ-kes ناكس (f. b. s. c. : nâ-kesân) : 1. nekes, cimri, pinti. 2. insâniyetsiz, alçak.

nâ-kesân ناكسان (f. b. s. nâ-kes'in c.) : 1. nekesler, cimriler, pintiler. 2. insâniyetsizler, alçaklar.

nâ-kesâne ناكسانه (f. zf.) : 1. nekeslikle. 2. alçakçasına.

nâ-kesî ناكسي (f. b. i.) : nekeslik.

nâkîd ناقيد (a. s.) : 1. paranın kalbını anlıyan. 2. bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. 3. i. dirhem, dinar.

nâkîl ناقل (a. s. nakl'den. c. : nâkılân) : 1. taşıyan. 2. geçiren. 3. çeviren [bir dilden-]. 4. işittiğini anlatan. 5. fiz. *iletken, fr. *conducteur*.

nâkîl-i ahhâr : haberler nakledici. [müen. : "nâkîle"].

nâkîliyyet ناقلية (a. i.) : 1. geçirme vasfı. 2. fiz. *iletkenlik, fr. *conductibilité* [yapma kelimelerdendir].

nâkîl-meclis ناقل مجلس (a. b. s.) : söz taşıyan. (bkz : münâfık, gammâz).

nakîmet نكمت (a. i.) : (bkz : nakmet).

nâkîr ناكير (a. i.) : nişana isâbet eden ok.

nâkıs, nâkîsa ناقص، ناقصة (a. s.) : 1. noksan, eksik; tam olmayan. 2. kusûru olan, kusurlu. (bkz : kem). 3. mat. *eksi [—] işâreti.

Mahrût-i nâkıs : kesik koni. 4. a. gr. yalnız lâ-m-ül-fi'li "son harfi" harf-i illet olan kelime : remy, sehv.. gibi.

nâkısât-ül-akl (aklı kısa) : mec. kadın.

nâkıs-ül iyâr : ayârı eksik, bozuk.

nâkısât ناقصات (a. s. nâkıs'ın c.) : ek-siği olanlar.

nâkısât-ül-akl (aklı kısa olanlar) : mec. kadınlar.

nâkız ناقض (a. s. nakz'dan) : bozan, bozucu.

nakî نقي (a. s.) : 1. temiz, pâk. 2. i. erkek adı.

nakî' نقيع (a. s.) : kandırıcı, kandıran.

nakia نقيه (a. i.) : ziyâfet; dâmat için hazırlanan yemek [zıfâf gecesinde].

nakîb نقیب (a. s. ve i. nakabet'den. c. : nu-kabâ) : 1. bir kavim veya kabîlenin reisi veya vekîli. 2. bir tekkede, şeyhin yardımcısı olan en eski dervîş veya dede.

nakîb-i imâret : imâret şeyhinin (âmirinin) yardımcısı.

nakîb-ül-eşrâf : Peygamber soyundan olanların işlerini görmek üzere işlerinden hükûmetçe tâyin olunan me'mur.

nakîb-ül-eşrâf kaymakamı : taşralarda bu işle vazîfeli olan kimseler.

nakîbe نقيبه (a. i.) : 1. insan ruhu. 2. akıl. (bkz : hûş).

nakîh نقيه (a. s. nekahet'den) : hastalıktan yeni kalkıp henüz zayıf olan [kimse].

nakîiyye نقيييه (a. i.) : zool. *haşlam-lılar, fr. infusoires.

nakîk نقيق (a. s.) : kurbağa, tavuk, kedi gibi hayvanların boğuk sesi.

nakîl ناكلي (a. s.) : 1. nükûl eden, dö-nen. 2. kaçınan, çekinen. (bkz : muhteriz).

nakîme نقيمه (a. i.) : nefis, kendi; asıl, cevher.

nakîr نقير (a. i.) : 1. hurma çekirde-ğinin arkasındaki beyaz çukur. 2. pek küçük, ehemmiyetsiz şey.

nakîr ü kıtmîr : takımıyle, hepsi, iğneden ipliğe kadar.

nakîs ناقص (a. s. noksân'dan) : eksik. (bkz : nâ-temâm).

nâkis ناكس (a. s. c. : nevâkis) : başını dâimâ öne eğen [adam].

nakîse نقيسه (a. i. c. : nekais) : eksik-lik, kusur; kabahat, ayıp.

nakîse-dâr نقيسه دار (a. f. b. s.) : ku-surlu, eksiki olan.

nakîz نقيض (a. s. nakz'dan) : zıt, karşı.

Müsemmâ bin-nakîz : adı, vaziyetine ve hareketine uymıyan.

nakîz-i müddeâ : mant. antitez, karşı iddiâ.

nakîza نقيضة (a. s. c. : nakâiz) : birbiri-ne karşı, zıt olan şey, iş.

nakîzeyn نقيضين (a. b. s.) : birbirine zıt olan iki şey.

nakkab نقاب ("ka" uzun okunur. a. s. nakb'den c. : nakkabân) : delik açıcı, delici.

nakkabân نقابان ("ka" uzun okunur. a. s. nakkab'ın c.) : delik açıcılar, deliciler.

nakkad نقاد ("ka" uzun okunur. a. s. nakd'den. c. : nakkadân) : 1. nakd eden, paranın kalpını sağlamından ayıran. 2. bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. 3. tenkidçi. 4. imam, hatip; kayyûm.

nakkad-ı erz : imârette pişirilen pilâvın pirincini ayıklayan hademe.

nakkadân نقادان ("ka" uzun okunur. a. s. nakkad'ın c.). (bkz : nakkad).

nakkaf نقاف ("ka" uzun okunur. a. s.) : iyi niyet sâhibi, temkinli kimse.

nakkal

nakkal نَقَال ("ka" uzun okunur. a. s. nakl'den) : nakledici, hikâyeci, masalcı.

nakkar نَقَار ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. çalgı; müzik. 2. taş oyma sanatkârı. 3. s. gagalıyan.

nakkar-kâre نَقَارَه ("ka" uzun okunur. a. i.) : çiftenâra, dümbelek.

nakkar-hâne نَقَارْ حَانَه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : çalgı takımı, çalgı yeri. (bkz : mehter-hâne).

nakkaş نَقَاش ("ka" uzun okunur. a. i. nakş'dan) : yağlı boya ile duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkârı.

nakkaş-ı ezel : Allah.

nakl نَقْل (a. i.) : 1. bir şeyi başka bir yere götürme. 2. taşıma, aktarma, geçirme.

nakl-i hümayûn : pâdişâhın taşınması.

nakl-i şahâdet. (bkz : kitâb-ı hükmî).

nakl-üd-dem : fizy. kan aktarma. 3. aynını başka bir şey üzerine alma. 4. anlatma, söyleme [hikâye, masal..]. 5. tercüme etme.

nakl-bend نَقْلَبَنْد (a. f. b. s.) : hikâyeci, masal, hikâye bağliyan, uyduzan.

naklen نَقْلًا (a. z. f.) : 1. nakil yoluile. 2. anlatma veya hikâye yoluile.

nakli نَقْلِي (a. s.) : 1. taşıma ile ilgili. 2. akla değil, nakle dayanan, vâni, söylenen [hikâkat]. **Mâzi-i nakli gr. -miş'li** geçmiş : sevmiş, gitmiş.. gibi.

nakliyyât نَقْلِيَّات (a. i. nakliyye'nin c.) : 1. taşıma işleri. 2. anlatılanlardan öğrenilen şeyler.

nakliyye نَقْلِيَّه (a. i. c. : nakliyyât) : 1. eşyâ taşıma işi. 2. taşıma parası, taşımalık. **Masârif-i nakliyye** : taşıma parası.

nakm نَقْم (a. i.) : intikam, öc alma, ezâ vererek cezalandırma.

nakmet نَقْمَت (a. i.) : intikam, öc alma, ezâ vererek cezalandırma.

nakr نَقْر (a. i.) : 1. vurma. 2. kuşun yem toplaması. 3. oyma, kazma, taş oyma, heykel yapma, taş oymacılığı. **Fenn-i nakr** : heykeltıraşlık, fr. sculpture.

naks نَقْص (a. i.) : 1. noksan, eksiklik. 2. eksiltme, azaltma.

nakş نَقِش (a. i.) : 1. resim. 2. duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veya sulu boya resim, süsleme sanatı. 3. ipekle, sırma ile işleme. 4. mec. hîle, renk.

nakş-ı ber-âb : devamsız, süreksiz şey.

nakş-ı cebîn : alın yazısı. (bkz : ser-nüvişt).

nakş-ı dil-firib : gönül aldatıcı sûret.

nakş-ı kadem-ı pâv : ayak izi. 5. **müz.** beste ve semâi **forme** larının husûsî bir şekline verilen isim.

nakş-ı peleng : gs. bir kumaş ve çini motifi.

nakş-bend نَقِشْبَنْد (a. f. b. i.) : kumaşların nakışlarını bağliayıp ipek tellerle tezgâha hazırlıyan kimse, süslemeli dokuma sanatkârı. (bkz : nakkaş, ressam).

nakş-bendi نَقِشْبَنْدِي (a. f. b. i.) : 1. nakışbendilik, ressamlık; süslemeli dokuma sanatı. 2. Şeyh Muhammed Bahâüddîn Nakşbend'in kurduğu zühde, mürâkabe ve hafî zikre dayanan tarikatine girmiş kimse.

nakş-beste نَقِش بَسْتَه (a. f. b. i.) : **müz.** iki hâneli beste şekli olup nâdir kullanılmıştır. Nakış bestelerde, bir gelenek olarak hemen dâimâ lenk-fâhte usûlü kullanılmıştır.

nakş-perdâz نَقِش پَرْدَاز (a. f. b. s. ve i.) : nakış yapan, ressam.

nakş-perdâzi نَقِش پَرْدَازِي (a. f. b. i.) : ressamlık.

nakş-semâi نَقِش سَمَاعِي (a. b. i.) : **müz.** iki hâneli beste veya semâi.

nakş-tırâz نَقِش طَرَّاز (a. f. b. i.) : süslü işlemeler.

nâkur نَاقُور ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. düdük. 2. boru.

nâkus ناقوس ("ku" uzun okunur. a. i. c. nevâkfs) : Hristiyanlarda ibâdet vaktini bildir-mek üzere kilisede çalınan çan.

nakvet نقوت (a. i. ve i.) : bir şeyin seçkini.

nakz نقض (a. i.) : 1. bozma, çözme; kırma. 2. bir sözleşmeyi yok sayma.

nakz-i sinn : çürüyüp kırılan dişin çukurunda kalan kök parçası.

nakzen نتضاً (a. zf.) : nakzederek, bozarak.

nâl نال (f. i.) : 1. kâmiş düdük. (bkz : mizmâr). 2. kâmiş. 3. kâmiş kalemin içindeki saz. 4. şeker kâmişi. 5. s. inliyen, inleyici.

na'l نسل (a. i.) : 1. ayakkabı, papuç. 2. nal. 3. oturacak yerlerin en aşağısı.

nâlân نالان (f. s.) : inleyici, inliyen.

nâ-lâyık نالايق (f. a. b. s.) : lâyıksız, lâyıık değil. (bkz : nâ-revâ, nâ-sezâ).

na'l-bend نلبند (a. f. b. i.) : nalbant.

na'l-bur نلبور (a. f. b. i.) : nalbur, nal, çivi gibi şeyler yapan kimse.

na'lçe نلچه (a. f. b. i.) : nalça.

nâle ناله (f. i.) : inleme, inilti. (bkz : feryâd).

nâle-i bûlbûl : bûlbûlün feryâdı.

nâle-kâr ناله کار (f. b. s.) : inliyen. (bkz : nâle-senc, nâle-zen).

nâle-künân ناله کنان (f. zf.) : inliyerek, feryâdederek.

nâlende نالنده (f. s.) : inleyen, inleyici.

nâle-senc ناله سنج (f. b. s.) : inliyen, inil-diyen. (bkz : nâle-zen).

nâle-senci ناله سنجی (f. b. i.) : feryâd-edicilik.

na'leyn نعلین (a. i. c.) : 1. bir çift ayakkabı. 2. bir çift nalın.

na'leyn-tırâş نعلین تراش (a. f. b. s. ve i.) : nalıncı.

nâle-zen ناله زن (f. b. s.) : inliyen, inildiye. (bkz : nâle-senc).

nâle-zenân ناله زنان (f. zf.) : inliyerek, inildiyerek.

nâle-zenî ناله زنی (f. b. i.) : (bkz : nâle-senci).

na'li نعلی (a. s.) : nal biçiminde olan.

nâliş نالیش (f. i.) : inleyiş, inleme, inilti.

nâliş-kâr, nâliş-ker نالشکار، نالشکر (f. b. s.) : inleyen, inildiye.

nâliş-zen نالشزن (f. b. s.) : inildiye.

na'l-tırâş نعلین تراش (a. f. b. i.) : 1. ağaç ayakkabı yapan sanatkâr. 2. nalıncı.

nâm نام (f. i. c. : nâmân) : 1. isim, ad. 2. ün, lâkab. 3. adres. 4. yerine, vekillik.

nâm-ı müsteâr : kendi adından başka eğreti alınan ad.

nâm-ı şerîf : şerefli isim, mubarek ad.

na'mâ أسماء (a. i.) : ihsan, bahşış, nî-met, insanı refâha kavuşturucu şey.

nâ-ma'dûd نامعدود (f. a. b. s.) : sayılmaz, sayısız, çok.

nâ-mahdûd نامحدود (f. a. b. s.) : hudutsuz, sınırsız.

nâ-mahrem نامحرم (f. a. b. s.) : 1. mahrem olmıyan. 2. nikâh düşmiyen. 3. yabancı erkek tarafından görölmesi câiz olmakla kendisinden ka-çılan. 4. yabancı. (bkz : bîgâne).

nâ-mahremiyyet نامحرمیت (f. a. b. i.) : na-mahremlik.

nâ-mahsûr ناهصور (f. a. b. s.) : sonu ol-
miyan, sonsuz, sınırlanmamış.

nâ-makbûl نامقبول (f. a. b. s.) : makbûl
olmiyan, kabûl olunmamış, beğenilmemiş.

nâ-ma'kul نامعقول ("ku" uzun okunur.
f. a. b. s.) : ma'kul olmiyan, akla uygun gelmiyen.

nâ-ma'lûm نامعلوم (f. a. b. s.) : bilinmi-
yen, bilinmemiş. (bkz : mechûl).

nâmân نامان (f. i. nâm'ın c.) : isimler,
adlar.

nâ-ma'rûf نامعروف (f. a. b. s.) : ma'rûf
olmiyan, tanınmiyan, bilinmiyen.

nâ-marzî نامرضی (f. a. b. s.) : arzuya,
isteğe uygun olmiyan.

nâ-matbû نامطبوع (f. a. b. s.) : 1. tabîa-
ta uygun olmiyan. 2. basılmamış olan [yazı].

nâm-âver نامآور (f. b. s. c. : nâm-âve-
rân) : ad salmış, ünlü. (bkz : meşhûr, nâm-berde,
nâm-dâr, nâm-ver).

nâm-âverân نامآوران (f. b. s. nâm-âver'in
c.) : ad salmış olanlar, ünlüler. (bkz : meşâhîr,
nâm-verân).

namâz نماز (f. i.) : namaz. (bkz : salât).
namâz-ı şâm : akşam namazı.

namâz-gâh نمازگاه (f. b. i.) : [çok zaman]
açıkta namaz kılmak üzere yapılan yer olup kible
tarafında mihrap yerine bir dikili taşı bulunur,
üstü açık mescid.

namâz-güzâr نمازگذار (f. b. s.) : namazlarını
edâ eder olan.

nâm-ber-dâr نامبردار (f. b. s.) : namlı, adlı
sanlı. (bkz : meşhûr, nâm-âver, nâm-berde, nâm-
dâr, nâm-ver).

nâm-berde نامبرده (f. b. s.). (bkz : meş-
hûr, nâm-âver, nâm-dâr, nâm-ver).

nâm-cû [y] نامجو (f. b. s. c. : nâm-
cûyân) : 1. nam arıyan, ün arıyan. 2. yiğit.

nâm-cûyân نامجویان (f. b. s. nâm-cû'nun c.) :
1. nam arıyanlar, ün arıyanlar. 2. yiğitler.

nâm-dâr نامدار (f. b. s. c. : nâm-dâ-
rân) : namlı, ünlü. (bkz : meşhûr, müştahir, nâm-
ber-dâr, nâm-ver).

nâm-dârân نامداران (f. b. s.) : nâm-dâr'ın
c.) : namlılar, ünlüler. (bkz : meşâhîr, nâm-âve-
rân, nâm-verân).

nâm-dârî نامداری (f. b. i.) : namdarlık,
şöhret, ünlülük.

nâme نامه (f. i.) : 1. mektup. 2. sev-
giye ve aşka dâir yazılmış mektup. 3. kitap,
mecnûa.

nâme-i hicrân : ayrılık mektubu.
nâme-i hümayûn : [eskiden] pâdişah tarafından
bir hükümdara gönderilen mektup.

nâme-i siyahlika : kara yüzlü, felâket haberli
mektup.

-nâme نامه (f. s.) : "yazılı, yazılmış,
küçük kitap" mânâlarına gelerek mürekkep (*bir-
leşik) kelimeler meydana getirir : [emir-nâme,
kanûn-nâme, karar-nâme.. gibi].

nâme-âver نامهآور (f. b. s.) : mektup gö-
türen. (bkz : nâme-ber).

nâme-ber نامهبر (f. b. s.) : mektup gö-
türen **Kebûter-i nâme-ber** : posta güvercini. (bkz :
nâme-âver).

nâ-mefhûm نامفهوم (f. a. b. s.) : mânâsız,
anlaşılmaz.

nâ-me'mûl نامأمول (f. a. b. s.) : umulma-
dık, beklenmedik.

nâme-nûvis نامه نویس (f. b. i.) : tar.
Bâbîâlî'de, dîvân me'murluklarından biri.

nâ-merbût نامربوط (f. a. b. s.) : râbitasız,
mânâsız, saçmasapan.

nâ-merd نامرد (f. b. s.) : 1. merd olmi-
yan, alçak [kimse]. 2. korkak. (bkz : cebîn).

nâ-merd-âne ناسردانه (f. zf.) : nâmertlikle, insâniyetsizlikle, alçaklıkla.

nâ-merdî نامردی (f. b. i.) : 1. nâmertlik, insâniyetsizlik, alçaklık. 2. korkaklık.

nâ-me-res, nâ-me-resân نامه رسان (f. b. s.) : nâme eriştiren, mektup ulaştırıcı.

nâ-me-resânî نامه رسانى (f. b. i.) : nâme, mektup eriştiricilik.

nâ-mergub نامرغوب ("gu" uzun okunur. f. a. b. s.) : rağbet olunmayan, beğenilmeyen.

nâ-mer'î نامرئى (f. a. b. s.) : görölmez.

nâ-mesbûk نامسبوق (f. a. b. s.) : sebketmemiş, geçmemiş.

nâ-mesmû' نامسموع (f. a. b. s.) : 1. işitilmemiş. 2. işitilmiye değmez.

nâ-mestûr نامستور (f. a. b. s.) : 1. örtülmemiş. (bkz : uryân). 2. açık, meydanda. (bkz : iyân).

nâ-mes'ûd نامسعود (f. a. b. s.) : mes'ud ve mübârek olmıyan, kutsuz.

nâ-mevzûn ناموزون (f. a. b. s.) : 1. vezinsiz, ölçüsüz. 2. ed. vezni bozuk [manzûme].

nâ-meysûr ناميسور (f. a. b. s.) : 1. işi kolaylaştırılmamış. 2. elde edememiş, ele geçirememiş.

nâmik نامق (a. i.) : 1. yazıcı, kâtip (bkz : nüvîsende). 2. erkek adı.

nâmi نامى (f. s. nâm'dan) : 1. namlı, şöhretli, ünlü. 2. i. erkek adı.

nâmi نامى (a. s. nûmüvv'den) : yerden biten, yetişen, büyüyen, artan. [müen. : "nâmiye"]. (bkz : nâbit).

nâ-mihr-bân نامهربان (f. b. s.) : muhabbet-siz, vefâsız, sevgisiz.

nâ-mihr-bânî نامهربانى (f. b. i.) : muhabetsizlik, vefâsızlık, sevgisizlik.

nâmiye ناميه (a. i.) : olma, yerden bitme kuvveti. **Kuvve-i nâmiye** : olma, yerden bitme kuvveti.

nâmiye-bâr ناميه بار (a. f. b. s.) : hayat verici.

nâ-mizâc نامزاج (f. a. b. s.) : mizaç-sız, keyifsiz, rahatsız, hasta.

nâ-mizâcî نامزاجى (f. a. b. i.) : mizaçsızlık, keyifsizlik, rahatsızlık, hastalık.

nâ-murâd نامراد (f. b. s.) : 1. murâdına erişememiş. 2. i. **müz**. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nûmûnesi yoktur.

nâmûs ناموس (a. i. c. : nevâmîs) : 1. kanun, nizam. 2. ar, edep, hayâ, ırz. 3. temizlik, doğruluk. 4. Allah'a yakın olan büyük melek. [arapçada : "esrâr sâhibi" mânâsına da gelir; aslı : yunancadır].

nâmûs-i dilberî : dilberlik nâmusu, güzellik şeref ve haysiyeti.

nâmûs-i ekber : Cebârîl.

nâmûsiyye ناموسيه (a. i.) : 1. yatanların görülmemesi için yatağın etrafına çekilen perde 2. cibinlik.

nâmûs-kâr ناموسكار (a. f. b. s.) : 1. nâmuslu. 2. doğru. [adam].

nâmûs-kârâne ناموسكارانه (a. f. zf.) : nâmuslulukla. (bkz : nâmûs-perverâne).

nâmûs-perver ناموس پرور (a. f. b. s.) : nâmuslu.

nâmûs-perverâne ناموس پرورانه (a. f. zf.) : nâmuslulukla. (bkz : nâmûs-kârâne).

nâmûs-perverî ناموس پرورى (a. f. b. i.) : nâmusluluk.

nâ-mutasavver نامنصور (f. a. b. s.) : hatıra ve hayâle gelmeyen.

nâ-muvâfık ناموافق (f. a. b. s.) : muvâfık, uygun olmıyan, uymaz.

nâ-mübârek

nâ-mübârek نَامُبَارَك (f. a. b. s.) : uğursuz, meymenetsiz.

nâ-mühezzeb نَامُهَذَّب (f. a. b. s.) : ıslah edilmemiş, terbiye görmemiş.

nâ-mülâyim نَامُلَايِم (f. a. b. s.) : 1. uymaz, uygunsuz. 2. sert, çetin.

nâ-münâsib نَامُنَاسِب (f. a. b. s.) : uygun olmiyan, münâsebeatsız, yakışıksız, uygunsuz.

nâ-müsâid نَامُسَايِد (f. a. b. s.) : müsâit olmiyan, bir işi güç bir hâle sokan.

nâ-müstahikk نَامُسْتَحِق (f. a. b. s.) : 1. ıstihkak olmiyan. 2. ıstihkak olunmamış, hakedilmemiş.

nâ-müstaid نَامُسْتَايِد (f. a. b. s.) : ıstıfatsız, kabiliyetsiz.

nâm-müsteâr نَامْمُسْتَعَار (f. a. b. i.) : takma ad [kendini belli etmemek için alınan-].

nâ-mütenâhi نَامْمُتَنَاهِي (f. a. b. s.) : sonsuz, uçsuz bucaksız. **Fezâ-yi nâ-mütenâhi** : sonsuz gibi görünen boşluk.

nâ-müveccih نَامْمُوَجَّه (f. a. b. s.) : tevcih edilmemiş, yöneltilmemiş.

nâ-müyesser نَامْمُيَسَّر (f. a. b. s.) : müyesser olmiyan, elden gelmiyen.

nâm-ver نَامْوَر (f. b. s. c. : nâm-verân) : namlı, adlı, ünlü. (bkz : meşhûr, nâm-âver, nâm-berdâr, nâm-dâr).

nâm-verân نَامْوَرَان (f. b. s. nâm-ver'in c.) : namlılar, adlılar, ünlüler. (bkz : meşâhîr, nâm-âverân, nâm-dârân).

nâm-zed نَامَزِد (f. b. s.) : 1. nişanlı, sözlü, yavuklu. 2. *aday.

nân نَان (f. i.) : ekmek. (bkz : hubuz).

nân-ı aziz : ekmek.

....nân-ı aziziyle perverde olmak : birinin ekmeğiyle beslenmek.

nân-ı cevîn : arpa ekmeği.

nân-ı gülâc : ekmek, kadayıfı, güllaç baklavası.

nân-ı huşk : kuru ekmek.

nân-ı keşkin : buğdaydan başka hubûbatla yapılan ekmek.

nân-ı telh : acı ekmek.

nân ü nemek : tuz ve ekmek [hakkı].

nân ü ni'met : iyilik, bağış. (bkz : âtfet, ihsân).

na'na' نَاعِنَاع (a. i.) : nâne. (bkz : na'na').

na'na' نَاعِنَاع (a. i.) : nâne.

nân-cû [y] نَانَجُو [ی] (f. b. s. ve i.) : "ekmek arıyan" : dilenci. (bkz : gedâ, nân-hôr).

nân-hâh نَانْخَوَاه (f. b. s.) : "ekmek isteyen" : dilenci.

nân-hâr نَانْخَوَار (f. b. i.) : tar. ölen Yemençerilerin çocukları.

nân-hôr نَانْخَوَار (f. b. s. ve i.) : dilenci. (bkz : gedâ, nân-cû [y], nân-hâh).

nân-kör نَانْكَوَر (f. b. s.) : gördüğü iyiliği unutan; tuz, ekmek hakkını bilmiyen.

nân-pâre نَانْپَارِد (f. b. i.) : 1. ekmek parçası, bir lokma ekmek. 2. geçime yarıyan iş, me'murluk.

nân-püz نَانْپُز (f. b. i.) : ekmekçi, ekmek pişirici. (bkz : habbâz).

nânû نَانُو (f. i.) : ninni.

nâ-pâk نَاپَاك (f. b. s. c. : nâ-pâkân) : pis, murdar.

nâ-pâkân نَاپَاكَان (f. b. s. nâpâk'in c.) : pisler, mundarlar.

nâ-pâki نَاپَاكِي (f. b. i.) : pislik, murdarlık. (bkz : hubs).

nâ-paydâr نَاپَايِدَار (f. b. s.) : sebatsız, kârârsız; süreksiz.

nâ-pervâ نَاپَرَوَا (f. b. s.) : 1. pervâsız, korkusuz, çekinmez, aldırışsız. (bkz : bî-pervâ). 2. sersem.

nâ-pesend, nâ-pesendide ناپسند و ناپسندید (f. b. s.) : beğenilmez.

nâ-peydâ ناپیدا (f. b. s.) : 1. bellisiz, görünmiyen, gizli. 2. kaybolmuş. (bkz : nâ-bûd). **Peydâ vü nâ-peydâ** : belli belirsiz.

nâ-pezîr ناپذیر (f. b. s.) : 1. kabûl etmez. 2. olamaz, olmaz.

nâ-puhte ناپخته (f. b. s.) : 1. pişmemiş, çiğ. 2. mec. tecrübesiz, acemi.

nâr نار (f. i.) : bot. nar.

nâr نار (a. i.) : 1. ateş, od. 2. cehennem. **Ehl-i nâr** : cehennemlik olan. **El-intizârü eşeddü min-en-nâr** : bekleme, ateşten daha şiddetlidir. **İhrâk-bi-n-nâr** : ateşle yakma. 3. yakıcı şey [ateş gibi]. **Küre-i nâr** : jeol. ateş küre.

nâr-ı beyzâ : kim. akkor.

nâ-râst ناراست (f. b. s.) : doğru olmiyan, eğri.

nâr-bün ناربن (f. b. i.) : nar ağacı.

nârcîl نارچیل (a. i.) : Hindistan cevizi.

nârcîl نارچیل (f. i.) : Hindistan cevizi. (bkz : nârgîl).

nârdâ نارد (f. b. s.) : lâıyk değil. (bkz : nâ-ğespân).

nâr-dân ناردان (f. b. i.) : 1. nar tâne-leri. 2. göz yaşı damlaları.

nârdenk ناردنک (f. i.) : nâr, erik, kızılıcık, elma gibi meyvalardan çıkarılan ekşimsi pekmez.

nâr-dîn ناردین (f. i.) : bot. sünbül-i rûmî denilen bir çiçek.

na're نعره (a. i.) : nâra, yüksek sesle bağırma.

na're-i hayyâk Allah : "Allah canını bağışlasın!" tarzındaki bağırma.

na're-i mestâne : sarhoş gibi nâra atma.

na're-endâz نعره انداز (a. f. b. s.) : nâre atan.

nâ-refte نارفته (f. b. s.) : gidilmemiş, geçilmemiş, kimsenin geçmediği [yer].

nârenc نارنج (f. i.) : 1. turunc. 2. portakal.

nârenci نارنجی (f. s.) : turuncu, turunc renginde.

nârenciyye نارنجیه (a. i.) : bot. turuncgiller [portakal, mandalina, limon gibi şeyler].

nâreng نارنگ (f. i.) : (bkz : nârenc).

nârengî نارنگی (f. i.) : (bkz : nârenci).

nâ-resâ نارسا (f. b. s.) : 1. münâsîp, uygun olmiyan. 2. yetişmemiş, hâm.

nâ-resâyî نارسایی (f. b. i.) : 1. hamlık. 2. uygunsuzluk. [aslı : "nâ-resâî"dir].

nâ-resîde نارسیده (f. b. s.) : 1. olmamı ham. 2. bülûğa ermemiş. (bkz : nâ-bâliğ).

nâ-reşîd نارشید (f. a. b. s.) : olgunlaşmamış, kemâle ermemiş.

nârevâ ناروا (f. b. s.) : yakışmaz. (bkz : nâ-sezâ).

na're-zen نعره زن (a. f. b. s.) : nâre atan, kuvvetli bağırma.

nârgîl نارگیل (f. i.) : hindistan cevizi. (bkz : nârcîl).

nârgile نارگله (f. i.) : nargile.

nârgile-keş نارگله کش (f. b. s.) : nargile içen.

narh نرخ (f. i.) : nark, çarşıda, pazarda satılan şeyler için resmî makamlarca gösterilen fiat. [kelimenin aslı "nirh" dir].

narh-ı metâ-i derd ü belâ : dert ve belâ malının narhı, değeri.

nârî ناری (a. i.) : 1. ateşe mensup; ateşle ilgili. 2. cehennemlik. (bkz : dûzehî). 3. i. cin, peri.

nâr s نارس (f. i.) : ham meyva.

nâr-pistân نارپستان (f. b. i.) : 1. nar gibi top olan meme. 2. s. memesi nar gibi top olan [kız veyâ kadın].

nârven نارون (f. i.) : bot. karaağaç.

nâs ناس (a. i. ins'in c.) : insanlar, halk, herkes. **Alâ mele-in-nâs** : herkesin içinde, herkesin karşısında. **Beyn-en-nâs** : halk arasında. **Hayr-ün-nâs men yenfau-n-nâs** : insanların hayırlısı, halka faydası dokunanıdır.

nâ's, **nâ'se** ناسه (a. i.) : uykusu gelme, uyku bastırma, ımızganma. (bkz : sine).

nâ-sâf ناصاف (f. a. b. s.) : saf olmiyan hâlis olmiyan karışık.

nasaf نصف (a. i.) : uşak, hizmetçi.

nasafet نصفت (a. i.) : [bu şekli asıl olmakla berâber; "nasfet" şekli yaygındır]. (bkz : nasfet).

nasâib نصائب (a. i. nasîbe'nin c.) : dikili taşlar.

na'sân نسان (a. s.) : uykusu gelmiş, uyku bastırmış [adam].

nasârâ نصارى (a. i. nasrânî'nin c.) : Hristiyanlar.

nâ-savâb ناصواب (f. a. b. s.) : doğru olmiyan, yanlış, haksız. **Cevâb-ı nâ-savâb** : yanlış, haksız cevap.

nasâyih نصائح (a. i. nasîhat'ın c.) : öğütler.

nasâyih-i pederânê : babacasına öğütler. [aslı : "nasâih" dir].

nâ-sâz ناساز (f. b. s.) : uymaz, uygunsuz. **Tâlî-i nâ-sâz** : uygunsuz tâlih.

nâ-sâzi ناسازی (f. b. i.) : uymazlık, uygunsuzluk.

nâ-sâz-kâr ناسازکار (f. b. s.) : 1. uygun görmiyen, muhâlif. 2. münâsebetsiz işle uğraşan. 3. işitilmemiş, beklenmemiş.

nâ-sâz-kârî ناسازکاری (f. b. i.) : 1. uygunsuzluk; zıtlık. 2. uygunsuz, münâsebetsiz iş görme.

nasb نصب (a. i.) : 1. dikme, saplama.

nasb-ı hıyâm : çadırları dikme.

nasb-ı nigâh : göz dikme. 2. bir me'murluğa tâyin. 3. a.gr. ismin i'râbı, harfin üstün (e) okunması.

nasb-ı ayn [etmek] : gözü dikme [k].

nâ-sencide ناسنجيده (f. b. s.) : 1. tartılma-
mış, ölçülmemiş. 2. değerlenmemiş. 3. iyi düşü-
nülmemiş.

nâsere ناسره (f. i.) : ayarı bozuk [para].

nâ-sezâ ناسزا (f. b. s.) : yakışmaz. (bkz : nâ-revâ).

nasfet نصفت (a. i.) : insaf, haklılık, doğ-
ruluk. [aslı : "nasafet" dir].

nâsib ناصب (a. s. nasb'dan) : 1. nasbe-
den, (bir yere) diken. 2. a. gr. harfi üstün (e)
okutan.

nâsîf ناصف (a. i.) : geo. açı ortay, açığı
iki eşit parçaya bölen *doğru, fr. *bissectrice*.

nâsîh, **nâsîha** ناصح، ناصحة (a. s. nush'dan) :
1. nasîhat eden, öğüt veren. (bkz : pend-kâr, vâiz).
2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nâsîh-ül-ceyb : kalbi temiz [adam].

nâsîh-i emîn : Hz. Nüh.

nâsîh-âne ناصحانه (a. f. zf.) : nasîhat ede-
rek, öğüt vererek.

nâsîr ناصر (a. s. nasr'dan c. : nâsîrîn) :

1. yardımcı, yardım eden. (bkz : muîn). **Hayr-ün-nâsîr** (yardım edicinin en hayırlısı) : Allah. 2. i. erkek adı.

nâsîrîn ناصرين (a. s. nâsîr'ın c.) : yardım-
cılar, yardım edenler.

nâsiye ناصيه (a. i. c. : nevâsî) : alın.
(bkz : cebîn, pîşânî).

nâsiye-i hâl : yüzün gösterişi, tavır, vaziyet.

nâsiye-pîrâ ناصيه پيرا (a. f. b. s.) : alını süsliyen.

nâsiye-sâ ناصيه سا (a. f. b. s.) : alını yere süren.

nâsiye-sâzi ناصيه سازي (a. f. b. s.) : alını yere sürme.

nâsî ناسي a. s.) : nisyân edici, eden, unutan, unutucu.

nasib نصيب (a. i.) : 1. pay, hisse. 2. birinin elde edebildiği şey. 3. Allah'ın kismet ettiği şey.

nasîb almak : [Bektaşilikte] tarîkata girme töreni yapılmak.

nasîb-dâr نصيبدار (a. f. b. s.) : hissedâr.
(bkz : behre-mend).

nasîb-dâş نصيبداش (a. f. b. s.) : hissede berâber, nasipde eş olan. (bkz : hem-hisse).

nasîbe نصيبه (a. i. c. : nasâib) : dikili taş, yollara nişan için dikilen taş.

nâsîc ناسيج (a. s. nesc'den) : 1. nesceden, dokuyan. 2. sıralıyan, düzenliyen.

nâsîh ناسخ (a. s. nesh'den) : 1. nesh ve ibtâl eden, battal eden. 2. istinsâh eden, kopmasını çıkaran.

nasîh نصيح (a. s. c. : nusahâ) : nasîhat, öğüt veren.

nasîhat نصيحت (a. i. c. : nasâyih) : öğüt.
(bkz : iza, pend, va'z).

nasîhat-âmîz نصيحت آميز (a. f. b. s.) : kendisinden öğüt alınacak söz.

nasîhat-ger نصيحتگر (a. f. b. s.) : öğüt veren.

nasîhat-kâr نصيحتکار (a. f. b. s.) : öğüt veren.

nasîhat-nâ-pezîr نصيحت ناپذير (a. f. b. s.) : öğüt dinlemez.

nasîhat-pezîr نصيحت پذير (a. f. b. s.) : öğüt dinler.

nâsik ناسق (a. s. nesak'dan) : tertibeden, düzenliyen.

nâsik ناسك (a. s.) : Allah yolunda ibâdet eden, dîne bağlı. (bkz : âbid, zâhid).

nâsil ناسل (a. i.) : kıl dökücü ilaç.

nâ-sîpâs ناسپاس (f. b. s.) : şükretmiyen, nankör.

nâsir ناسر (a. s. nesr'den) : 1. yayan, saçan. 2. nesir yazan.

nasîr نصير (a. s. nasr'dan) : nusret eden, yardımcı. (bkz : meded-kâr, muîn).

nasî نصل (a. i. c. : nisâl, nusûl) : temren, ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir.

nasr نصر (a. i.) : 1. yardım. 2. üstünlük. (bkz : zafer). **Sûre-i nasr** : Kur'ân'ın 110. sûresi.

nasr ullah : Allah'ın yardımı.

nasrun-min-Allahi ve fethün karîb : "yardım Allah'dandır, fetih de yakındır." mânâsına gelen bir "âyet-i kerîme".

nasr-üd-dîn : 1) dîne yardımı dokunan; 2) dilimizde "nasreddin" şeklinde kullanılan erkek adı.

nasrânî نصراني (a. i. c. : nasârâ) : Hristiyan. [Hz. İsa'nın oturduğu "Nasıra" köyüne mensup demektir].

nasrâniyyet نصرانیت (a. i.) : Hristiyanlık.

nasrî نصري (a. s.) : Allah yardımı ile üstünlük ve ülke almakla ilgili.

nass نص (a. i. c. : nusûs) : 1. sarırlık, açıklık, kat'îlik. 2. mânâsında sarırlık, kat'îlik bulunan Kur'an âyetinin delil olarak gösterileni.

nass-ı katı' : mânâsı sarf, açık olan Kur'ân âyetlerinden delil olarak gösterilen âyet.

nassiyye نصيه (a. i.) : *inakçılık, doğmatizm, fr. **dogmatisme**.

nâ-sûde ناسوده (f. b. s.) : istirahat etmemiş, dinlenmemiş.

nasûh نصح (a. s. nush'dan) : 1. nasihatçı, öğütçü. 2. hâlis, temiz. **Tevbe-i nasûh** : bozulması imkânsız tövbe. 3. i. erkek adı.

nasûhî نصوحى (a. s.) : 1. bozulmaz şey. kilde tövbe edici. 2. erkek adı. [müen. : "nasûhiyye"].

Nasûhiyye-i Halvetiyye نصوحيت خلوتيه (a. st.) Halvetiyye tarikatı şubelerinden biri.

nâsûr ناسور (a. i. c. : nevâsîr) : bâsûr deliği, fr. **fistule**.

nâsûr-i bevli : hek. idrar yolları dokularının marazî olarak sertleşmesi.

nâsûr-i dem'i : hek. kanlı bâsûr.

nâsûr-ı şercî : hek. bâsûr.

nâsût ناسوت (a. i.) : insanlık, mahlûkiyet, insanlık câmiası, insanlığa âit şeyler. **Âlem-i nâsût** : insanlık âlemi. [lâhût'un zıddı].

nâsûtî ناسوتى (a. s.) : dünyâya, insanlığa mensup, dünyâ ile, insanlıkla ilgili.

nâsûtîyân ناسوتيان (a. i. c.) : insanlar.

nâ-sûfte ناسفته (f. b. s.) : delinmemiş.

Dûrr-i nâ-sûfte : delinmemiş inci (bkz : lû'lü-i gayr-i meskeb). **mec.** evlenmemiş güzel kız.

na's ناس (a. i.) : içinde ölü bulunan tabut, cenâze, kefene sarılıp tabuta konmuş ölü. (bkz : cenâze, meyyit).

nâ-şâd ناشاد (f. b. s.) : hüznülü, gamlı, kederli, tasalı.

nâ-şâdî ناشادى (f. b. i.) : gamlılık.

nâ-şâyeste ناشايسته (f. b. s.) : lâıyk olmıyan, lâıyk değil. (bkz : nâ-sezâ).

nâ-şekib, nâ-şekib ناشكيب (f. b. s.) : (bkz : nâ-şikib, nâ-şikib).

nâ-şekibâne ناشكيبانه (f. zf.) : (bkz : nâ-şikib-âne).

nâ-şekibânî ناشكيبانى (f. b. i.) : (bkz : nâ-şikibânî).

nâ-şekibi ناشكى (f. b. i.) : (bkz : nâ-şikibî).

nâşit ناشيط (a. s.) : şen, neşeli [adam].

nâşî ناشى (a. s. neş'et'den) : 1. neşet eden, edici, ileri gelen. 2. zf. ötürü, dolayı, sebebiyle.

nâşid, nâşide ناشد , ناشده (a. s. neş'et'den) : 1. şiir okuyan, şiir söyleyen, şiir yazan. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nâ-şikib ناشكيب (f. b. s.) : sabırsız.

nâ-şikib ناشكيب (f. b. s.) : sabırsız. **Âşık-ı nâ-şikib** : sabırsız âşık. [şiirde "nâ-şikibâ" şeklinde de kullanılır].

nâ-şikib-âne ناشكيبانه (f. zf.) : sabırsızlıkla.

nâ-şikibânî ناشكيبانى (f. b. i.) : sabırsızlık. (bkz : nâ-şekibî).

nâ-şikibî ناشكى (f. b. i.) : sabırsızlık. (bkz : nâ-şekibânî).

nâ-şinâs ناشناس (f. b. s.) : 1. bilmez. (bkz : câhil). 2. tanımaz olan. **Hakk-nâ-şinâs** : hak bilmez, hak tanımayan.

nâ-şinide ناشيده (f. b. s.) : işitilmemiş, duyulmamış. **Kavl-i nâ-şinide** : işitilmemiş söz.

nâşir ناشر (a. s. neş'et'den) : 1. neşreden, dağıtan, saçan, yayan, açan. 2. bir kitap neşreden, *yayınlayan.

nâşir-ül-harâre : kim. *ısıveren.

nâşire ناشره (a. i.) : anat. kolu açan adale.

nâ-şitâ ناشتا (f. b. i.) : sabahtanberi bir şey yememiş olma.

nâşiz ناشز (a. s.) : 1. dâima kalkmış, kabarmış, atan [damar]. 2. karısına karşı çok zâlim olan [koca]. 3. heyecanla coşma [kalb].

nâşize ناشزه (a. s.) : itaatsizlikte direnen [kadın].

nâ-şüküfte ناشكفته (f. b. s.) : açılmamış. Zühre-i nâ-şüküfte : açılmamış çiçek.

nâ-şüste ناشسته (f. b. s.) : yıkanmamış.

nat' ناطع (a. i. c. : entâ', nutû') : 1. sofra bezi. 2. meşinden yapılan döşek, fr. natte.

nat'-ı zemîn : yer yüzü. (bkz : rû-yi zemîn).

na't نعت (a. i. c. : nuût) : 1. bir şeyi medhederek anlatma, vasıflandırma. 2. ed. Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler.

nâ-temâm ناتمام (f. a. b. s.) : tamamlanmamış, bitmemiş.

nâ-temâmî ناتمامی (f. a. b. i.) : noksanlık, eksiklik.

na't-gû نعت گو (a. f. b. s.) : na't söyleyen.

nath نطح (a. i.) : süsme, boynuzla vurma.

na't-hân نعت خوان (a. f. b. s.) : 1. na't, kasîde okuyan. 2. cumâ günleri bâzı selâtin câmîleriyle tekkelerde güzel sesle "na't-i şerif" okuyan adam.

nâtih ناطح (a. s. c. : nevâtih) : 1. süsen, boynuzıyla vuran [hayvan]. 2. sıkıntı, keder. (bkz : elem, mihnet).

nâtik ناطق (a. s. nutk'dan) : 1. söyleyen, konuşan, lâkirdi eden. (bkz : gûyâ, gûyende, suhan-senc). Gayr-i nâtik : konuşma ve düşünce. den mahrum. 2. idrâk eden, düşünen. 3. bir ifâdesi olan. 4. bir şeyi gösteren. 5. beyân eden, bildiren, bildirici. Hayvân-ı nâtik (konuşan hayvan) : insan. 6. erkek adı. [müen. "nâtika"].

nâtika ناطقه (a. i.) : 1. düşünüp söyleme hassası, kuvveti. 2. düzgün, dokunaklı söz söyleme.

nâtika-i cem'iyet : cemiyetin nâtikası, söz söyleme kudreti.

nâtika-perdâz ناطقه پرداز (a. f. b. s.) : düzgün ve dokunaklı söz söyleyen.

nâtika-pîrâ ناطقه پیرا (a. f. b. s.) : sözünü, dokunaklı, düzgün kelimelerle süsleyen.

nâtıkriyyet ناطقیت (a. i. nutk'dan) : nâtiklik, konuşmaklık, söz söylemeklik. [yapma kelimelerdendir].

nâtır ناطر (a. i. c. : natare, nuttâr, nû-terâ) : 1. bağ, bahçe bekçisi. 2. hamam natırı, hizmetçisi. [bizde cemî şekilleri kullanılmamıştır].

nâ-tırâş, nâ-tırâşide ناتراش ، ناتراشیده (f. b. s.) : yontulmamış, tıraş olmamış, terbiye görmemiş, ham kaba.

nâtis ناطس (a. s.) : bilgili, faziletli [adam]. (bkz : dânâ).

natih نطيع (a. i.) : 1. çifteli at. 2. mec. şom.

natış نطیش (a. i.) : kuvvet ve hareket.

natrûn نظرون (a. i.) : 1. güherçile. 2. boraks.

nats نطس (a. i.) : nadas.

natş نطش (a. i.) : bünye ve yaradılışın kuvvetli, şiddeti.

natûh نطوح (a. s.) : çok süsen, süseşen [hayvan].

natûk نطوق (a. s. nutk'dan) : güzel, düzgün söz söyleyen.

nâtûr ناطور (a. i. c. : nevâtîr). (bkz : nâtır).

nâ-tûvân ناتوان (f. b. s.) : zayıf, kuvvetsiz. (bkz : zebûn).

nâ-tüvânî ناتوانى (f. b. i.) : zayıflık, kuvvetsizlik.

nâûr ناغور (a. s.) : 1. kanı kesilmiyen [damar]. 2. i. değirmen kanadı.

nâûre ناغوره (a. i. c. : nevâîr) : bostan dolabı.

nâûs نا اوس (f. i.) : kilise, manastır; me-cûsî ateşkedesi. (bkz : deyr, sûmnât). ["nâvûs" şekli de vardır].

nâ-ûmîd نا امید (f. b. s.) : ümitsiz, ümi-di kırılmış. (bkz : nev-mîd).

nâ-ûmîdî نا امیدى (f. b. i.) : ümitsizlik, ümitkırıklığı. (bkz : kunût, me'yûsiyyet, nev-mîdî).

nâ-üstüvâr نا استوار (f. b. s.) : 1. sağlam olmiyan, dayanıksız. 2. münâsebetsiz.

nâ-üstüvârî نا استوارى (f. b. i.) : 1. sağlam olmama. 2. münâsebetsizlik.

nâv ناو (f. i.) : 1. içi kövuk, oyuk şey. 2. küçük gemi; kayık.

nâv-dân ناودان (f. b. i.) : oluk. (bkz : mîzâb).

nâv-dân-ı hâme : kalem oyuğu.

nâve ناوه (f. i.) : çamur ve hamur teknesi.

nâvek ناوك (f. i.) : ok. (bkz : nebl, sehm, tîr).

nâvek-i kalbî : içten çekilen âh.

nâvek-i seherî : seher vaktinde edilen bedduâ (ileng).

nâvek-endâz ناوك انداز (f. b. s.) : ok atıcı, okçu. (bkz : kemân-keş, tîr-endâz).

nâvek-endâzî ناوك اندازى (f. b. i.) : ok atıcılık.

nâvek-müjgân ناوك مرگان (f. b. s.) : 1. ok gibi olan kirpik. 2. kirpiği ok gibi olan dilber.

nâver ناور (f. s. c. : nâverân) : müm-kün, kabil, olabilir.

nâverân ناوران (f. s. nâver'in c.) : müm-kün olan, olabilir şeyler. (bkz : mümkinât).

nâverd ناورد (f. i.) : savaş; döğüş. (bkz : ceng, harb, heycâ, neberd, perhâş, vega).

nâverd-gâh ناوردگاه (f. b. i.) : savaş meydanı.

nâverd-hâh ناورد خواه (f. b. s.) : savaş isti-yen. (bkz : ceng-cû).

nâvî ناوى (f. s.) : 1. içi oyuk şey 2. i. üç direkli gemi.

nâvice ناويجه (f. s.) : pis, murdar, mü-levves. (bkz : habîs).

nây ناي (f. i.) : 1. kamış. 2. müz. ney, kamıştan yapılan düdük.

nây-i enbân : müz. gayda, tulumlu boru.

nây-i gülû : anat. boğaz. (bkz : hûlkum).

nây-i rûyîn, nây-i rûyîne : müz. eski savaşlarda çalınan tuncdan yapılmış bir boru.

nây-i türki : müz. zurna.

-nây ناي - (f. e.). (bkz : nâ-).

na'y نامى (a. i.) : ölüm haberi getirme.

nâ-yâb ناياب (f. b. s.) : 1. bulunmaz. Ka'r-ı nâ-yâb : dibi bulunmaz. 2. benzeri olmaz. (bkz : ender, nâdir).

nây-bân نايبان (f. b. s.) : ney çalan. nây-bân, nây-zen, ney-zen).

nây-çe نايچه (f. b. i.) : küçük ney.

nâ-yeste نايسته (f. b. s.) : lâyıık olmi-yan. (bkz : nâ-şâyeste).

nâyî نايى (f. i.) : ney çalan. (bkz : nây-bân, nây-zen, ney-zen).

nâyiha نايحه (a. i. c. : nâyihat) : para ile ölüye ağlıyan kadın, sağucu. (bkz : nevâha).

nâyîn نايين (f. s.) : kamıştan yapılma, sazdan.

nây-veş نايوش (f. b. s.) : ney gibi.

nây-zen نايزن (f. b. s. ve i.) : neyzen, ney çalan. (bkz : nây-bân, nâyî, ney-zen).

nâz ناز (f. i.) : 1. kendini beğendir-
mek için takınılan yapmacık. (bkz : cilve, işve,
şive). 2. bir şeyi beğenmiyormuş gibi gözükme.
3. şımarıklık. 4. yalvarma, ricâ.

na'z نعط (a. i.). (bkz : intiâz).

nâ-zâd, nâ-zâde نازاد (f. s.) : 1.
doğmamış. 2. olmayacak.

nazâif نظائف (a. s. nazîf'in c.) : nazîf,
nezâfetli, temiz, pâk olanlar.

nazâir نظائر (a. i. nazîre'nin c.). (bkz :
nazîre).

nâzân نازان (f. s.) : 1. nazlı. 2. i.
kadın adı.

nazar, nazâret نضر، نصارت (a. i.) : 1.
altın. (bkz : zeheb, zer). 2. tâzelik. (bkz : nadar).

nazar نظر (a. i. c. : enzâr) : 1. bak-
ma, göz atma. 2. düşünme. (bkz : mülâhaza). 3.
göz değme. (bkz : isâbet-i ayn). 4. iltifat. 5. îti-
bar. 6. yan bakış. **Atf-ı nazar** : bakma. **Câ-yi na-
zar** : düşünme. **Hüsn-i nazar** : iyi gözle görme.
İm'ân-ı nazar : bakıp süzme. **Nûr-i nazar** : göz
nuru. **Sarf-ı nazar** : şöyle dursun. **Sarf-ı nazar et-
mek** : vazgeçmek.

nazar-ı istihcân : müstehcen telâkkî etme bakışı.

nazar-ı istilâ-kârâne : istilâcılara yaraşan bakış.

nazar-ı şekk ü tedkik : şüphe ve tetkik bakışı.

nazar-ı takdîr : kıymet biçme bakışı.

nazaran نظراً (a. zf.) : 1. göre,.. bakıma
göre, bakarak, bakılırsa. 2. nisbeten, nisbetle,
kıyaslayarak.

nazar-bâz نظرباز (a. f. b. s.) : şuh-
lukla, neşe ile bakan.

nazar-bâzî نظربازی (a. f. b. i.) : şuhlukla,
neşe ile bakış.

nazar ber kadem نظر بر قدم (a. b. i.) :
tas. nakşî tarikatında bulunan on iki tâbirden biri
[diğerleri : hoşderdem, sefer der vatan, halvet
der encümen, yad kerd, bâz keşt, nigâh dâşt,
yâd-dâşt, vukuf-ı zamanî, vukuf-ı adedî, vukuf-ı
kalbî'dir].

nazar-endâz نظرانداز (a. f. b. s.) : göz atan,
bakan.

nazar-firib نظرفریب (a. f. b. s.) : göz
aldatan.

nazar-ı firib-i efkâr : fikirlerin gözünü aldattıcı.

nazar-gâh نظرگاه (a. f. b. i.) : nazar edi-
len, bakılan veyâ bakılacak yer.

nazar-geh نظرگه (a. f. b. i.). (bkz : na-
zar-gâh).

nazarî نظری (a. s.) : 1. nazar'a, bakışa
âit, nazarla, bakışla ilgili. 2. yalnız görüş hâlinde
bulunan, tatbik edilmemiş, teorik, **fr. théorique**.

nazariyyât نظریات (a. i. nazariyye'nin c.) :
ilmî görüşler, düşünüşler.

nazariyyât-ı hikemiyye : nazarî (teorik) fizik,
fr. théories physiques.

nazariyye نظریه (a. i. c. : nazariyyât) :
1. mat. teori, **fr. théorie**.

nazariyye-i kıyâmet : biy. kıyâmet teorisi. 2.
ilmî görüş, ilmî düşünüş.

nazar-rûbâ نظربا (a. f. b. s.) : göz çeken.

nâz-bâlin نازبالین (f. b. i.) : yastık. (bkz :
nâz-bâliš).

nâz-bâliš نازبالش (f. b. i.) : yastık. (bkz :
nâz-bâlin).

nazc نضج (a. i.) : 1. pişme, olma, kıvam
bulma, olgunluk. 2. bülûğa erme.

nazc-ı kabl-el-vakt : zamânından önce bülûğa
erme.

nâz-dâr نازدار (f. b. s.) : 1. nazlı. 2. i. meşhur bir çeşit lâle.

nâzekî نازکی (f. i.) : naziklik, incelik [aslı : "nazûkî" dir].

nâzende نازنده (f. s.) : naz edici, nazlı, hoş edâlı. (bkz : işve-bâz, işve-kâr).

nâzende-âl : meşhur bir çeşit lâle.

nâzende-i tannâz : alaycı, nazlı güzel.

nâzenin نازنین (f. s.) : 1. cilveli, oynak. 2. çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık. 3. nârin, ince yapılı. 4. mahut. **Tarîk-ı nâzenin** : Bektâşî tarîkatı.

nâzenin-i dil rûbâ-yi temeddün : medenîleşme nin gönüli çeken güzeli.

nâzh ناضح (a. i.) : su çekme. (bkz : nadh).

nâzıc ناضج (a. s.) : olgun, yetişmiş, pişmiş, kıvâma gelmiş [et, meyva].

nâzım نازم (a. s. c. : nâzımîn) : 1. tanzîm eden, nizâma koyan, düzenliyen. 2. ed. nazım hâline koyan, manzûme yazan.

nâzım-i menâzım-i umûr-i cumhûr : halkın işlerini sıraya koyan, düzenliyen. 3. fiz. düzengeç, fr. **régulateur**. 4. mat. normal. 5. i. erkek adı. [müen. nâzime, kadın adı olarak da kullanılır].

nâzım-âne نازمâne (a. f. zf.) : nâzım olana yakışacak yolda.

nâzımîn نازمین (a. s. nâzım'ın c.) : tanzîm edenler, nizâma koyanlar, düzenliyenler.

nâzır ناظر (a. s. nazar, nezâret'den. c. : nuzzâr) : 1. nazar eden, nezâret eden, bakan, gözeten. 2. i. (eskiden) vekîl, bakan [kabînedeki]. (bkz : vezîr). 3. bir yüzü bir tarafa olan.

nâzır-ı vakf : huk. [eskiden] mütevellîye vakfa âit işlerde nezâret etmek ve bu işlerde rey bakımından mütevellîye mercî olmak üzere nasbolunmuş olan zat.

nâzıra ناظره (a. s.) : 1. nâzır'ın müennesi. 2. i. göz. (bkz : çeşm, dîde).

nâzıra-hân ناظره خوان (a. f. b. s.) : bakarak taklîdeden.

nâzıc ناضج (a. s.) : pişmiş, yetişmiş, kemâlini bulmuş.

nâzîd, nazîde ناضید، ناضید (a. s.) : 1. yerli yerinde, tertipli. 2. yastık, minder, şilte gibi ev eşyası.

nâzîf نطف (a. s. nezâfet'den) : 1. temiz. (bkz : pâk, pâkize, tâhir). 2. i. erkek adı. [müen. : "nazîfe"].

nâzik نازک (f. s.) : 1. ince. (bkz : nârin, rakîk). 2. terbiyeli, saygılı. 3. güzel, zarif. [kelimenin aslı : "nâzûk" dır].

nâzik-âne نازکانه (f. zf.) : nezâketle, incelik, kibarlıkla.

nâzik-beden نازک بدن (f. a. b. s.) : bedeni, vücûdu nâzik olan.

nâzik-edâ نازک آدا (f. b. s.) : nâzik davranışlı.

nâzik-endâm نازک اندام (f. b. s.) : nâzik endamlı, güzel vücutlu. (bkz : nâzik-ten).

nâzik-güzîn نازک گرین (f. b. s.) : çok nâzik. (bkz : nâzik-ter).

nâzik-hayâlân نازک خیالان (f. a. b. s.) : 1. Allah'ın yarattıklarını düşünenler, ârifler. 2. şâirler.

nâzik-hulk نازک خلق (f. a. b. s.) : tabîatı, yaradılışı nâzik olan.

nâzikî نازکی (f. i.) : nâziklik. (bkz : nezâket).

nâzik-mizâc نازک مزاج (f. a. b. s.) : nâzik tabîatlı.

nâzik-ten نازک تن (f. b. s.) : nâzik vücutlu. (bkz : nâzik-endâm).

nâzik-ter نازک تر (f. b. s.) : fazla nâzik. (bkz : nâzik-güzîn).

nâzik-terîn نازکترین (f. b. s.) : daha nâzik, en nazik.

nâzik-vücûd نازك وجود (f. a. b. s.) : vücûdu nâzik ve lâtif olan.

nâzil نازل (a. s. nüzûl'den) : 1. yukarıdan aşağı inen, inici. 2. bir yere konan, bir yerde konaklıyan.

nâzile نازله (a. i.) : 1. belâ, sıkıntı. (bkz : mihnet, dâhiye). 2. inme. (bkz : nüzûl). 3. nezle.

nazım نظم (a. i.) : 1. sıra sıra, dizi dizi olan şey. 2. XVIII. asırdaki büyük şâirlerimizden biri.

nazır نظير (a. s.) : 1. tâze. (bkz : âb-dâr). 2. altın. (bkz : nazar, zeheb, zer).

nazır نظير (a. s. nazar'dan) : benzer, eş. (bkz : küfv, şebîh, mânend, mesîl).

nazîre نظيره (a. i. c. : nazâir) : 1. örnek, karşılık. 2. ed. bir şâirin manzum bir eserine (çok zaman gazeline) başka bir şâir tarafından aynı vezin ve kafiye olmak üzere yapılan benzer. 3. kadın adı.

nazîre-gû نظيره گو (a. f. b. s.) : nazîre söyliyên.

nâziş نازش (f. i.). (bkz : nâz).

nazm نظم (a. i.) : 1. dizme, tertîbetme, sıraya koyma. 2. sıra, tertip. 3. ed. vezinli, kafiye söz.

nazm-ı cihângîr : cihânı tutan nazım, dünyâyâ yayılan şiir.

nazm-ı garrâ : parlak nazım.

nazmen نظماً (a. zf.) : manzum olarak, nazım ile. [ziddî : "nesren"].

nazmiyyât نظميات (a. i. nazm'ın c.) : manzum yazılar.

nâz-perdâr ناز پردار (f. b. s.) : birinin nazını çeken.

nâz-perdârî ناز پردارى (f. b. i.) : naz çekme.

nâz-perver ناز پرور (f. b. s.) : naz eden.

nâz-perver-âne ناز پرورانه (f. zf.) : nazlanarak.

nâz-perverd, nâz-perverde ناز پرورده (f. b. s.) : naz içinde büyümüş, terbiye olmuş, nazlı.

nâz-perverî ناز پرورى (f. b. i.) : naz ederlik, nazlanma.

nazra نظره (a. i.) : [bir tek] bakış.

nazra-gâh نظره گاه (a. f. b. i.) : bakış yeri; gözle bakılan yer; göz önü.

nazra-künân نظره کنان (a. f. zf.) : bakarak, seyrederek.

nazre* نظرت (a. i.). (bkz : nezâret).

nâzûk نازك (f. s.). (bkz : nâzik).

nâzûkî نازكى (f. i.) : nâziklik, incelik.

nâzûk-âne نازكانه (f. zf.). (bkz : nâzik-âne).

nâzûk-beden نازك بدن (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-beden).

nâzûk-edâ نازك ادا (f. b. s.). (bkz : nâzik-edâ).

nâzûk-endâm نازك اندام (f. b. s.). (bkz : nâzik-endâm).

nâzûk-güzîn نازك گزين (f. b. s.). (bkz : nâzik-güzîn).

nâzûk-hayâlân نازك خيالان (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-hayâlân).

nâzûk-hulk نازك خلق (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-hulk).

nâzûkî نازكى (f. i.). (bkz : nâzikî).

nâzûk-mizâc نازك مزاج (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-mizâc).

nâzûk-ten نازك تن (f. b. s.). (bkz : nâzik-ten).

nâzûk-ter

nâzûk-ter نازك تر (f. b. s.). (bkz : nâzik-ter).

nâzûk-terin نازكترين (f. b. s.). (bkz : nâzik-terin).

nâzûk-vücûd نازك وجود (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-vücûd).

ne نه (f. e.) : değil, yok.

neâb نعلاب (a. i.) : 1. karga yavrusu. 2. karga veyâ horoz gibi ötme.

neâim نعام (a. i. neâme'nin c.) : deve kuşları. (bkz : neâmât).

ne'al نعال (a. i.) : nalbant.

neam نعم (a. e.) : 1. evet, pek güzel, hay hay; öyledir. **Lâ ve neam** : evet ve hayır; evet ve hayır demeyip susma. 2. (c. : en'âm) deve, öküz, koyun gibi dört ayaklı hayvan.

neâmât نعمات (a. i. neâme'nin c.) : zool. deve kuşları. (bkz : neâim).

neâme نعامه (a. i. c. : neâmât) : zool. deve kuşu.

ne'âr نعار (a. s.) : kafa tutan, baş kaldıran. (bkz : âsî, ser-keş).

ne'âre نعاره (a. s. i.) : fâhişe, orospu.

neb' نبع (a. i.). (bkz : nebeân).

nebâgat نباغت (a. i.) : âşîkar olma, meydana çıkma

nebâhat نباهت (a. i.) : 1. şan, şeref, onur. 2. şan ve şeref sâhibi. 3. kadın adı.

nebâil نبائل (a. s. nebîle'nin c.) : yüceler, yüksekler.

nebâir نباير (a. i. nebîre'nin c.) : torunlar. (bkz : esbât). [yapma kelimelerdendir].

nebâlet نباك (a. i.) : 1. zekîlik. 2. büyüklük, ululuk. 3. cömertlik.

nebât نبات (f. i.) : nöbet şekeri.

nebât نبات (a. i. c. : nebâtât) : topraktan biten, çıkan her türlü şey, bitki.

nebâtât نباتات (a. i. nebât'ın c.) : 1. nebat (*bitki) lar. 2. botanik, fr. *botanique*.

nebâtât-ı ibtidâiyye : bot. bir hücreli *bitkiler, fr. *protophytes*.

nebâtât-ı kesir-ül-hücerât : bot. çok hücreli *bitkiler, fr. *métaphytes*.

nebâtât-ı müteşebbise : bot. sarmaşan, sarılıcı *bitkiler, fr. *liane*.

nebâtât-ı süfliyye : bot. aşağı *bitkiler, fr. *plantes inférieures*.

nebâtât-ı zât-ül-büzûr : bot. tohumlu *bitkiler, fr. *spermatophytes*.

nebâtî نباتي (a. s.) : 1. nebâta (*bitkiye) mensup, nebat (*bitki) ile ilgili. 2. nebat (*bitki)-dan yapılmış. 3. coğr. biktisel, fr. *végétal*.

nebâtîyyûn نباتيون (a. i. c.) : botanik âlimleri (*bilginleri).

nebbâc نجاج (a. s.) : sesi sert olan.

nebbâh نجاج (a. s.) : havlayıcı.

nebbâl نبال (a. i.) : okçu, ok yapan ve satan adam.

nebbâş نباش (a. s.) : mezar soyucu, kefen soyucu.

nebe' نباء (a. i. c. : enbâ) : haber. (bkz : peygam).

nebeân نبعان (a. i.) : pınar suyunun yerden kaynaması.

nebe'-âver نبأ آور (a. f. b. s.) : haber getiren. (bkz : peyâm-âver, peygam-âver).

neberd نبرد (f. i.) : harp, savaş. (bkz : ceng, cidâl, perhâş).

neberd-azma نبرد آزما (f. b. s.) : çok savaşlara girmiş çıkmış tecrübeli kimse.

neberde نبرده (f. i.) : savaşçı. (bkz : ceng-cû, cidâl-cû).

neberd-gâh نبردگاه (f. b. i.) : savaş yeri.

neberd-pîşe نبردپیشه (f. b. s.) : savaşçı, savaşı sanat edinmiş kimse.

nebevî نبوی (a. s.) : nebî'ye, peygambere âit, onunla ilgili. **Hadîs-i nebevî** : peygambere âit hadîs.

nebi نبی (a. i. nebe'den. c. : enbiyâ) : 1. haberci. 2. peygamber. [birinci mânâ, hemen hemen hiç kullanılmaz].

nebih, nebîhe نبیه , نبیه (a. s.) : namlı, şerefli. (bkz : necîb).

nebil, nebîle نبیل , نبیل (a. s.) : 1. yüksek meziyet ve onur sâhibi. 2. akıllı, anlayışlı. 3. bilgili ve faziletli [kimse]. 4. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nebir نبر (a. i.) : torun. [erkek]. (bkz : hafîd).

nebîre نبیره (a. i.) : torun [kız]. (bkz : hafîde, nebîse).

nebîse نبیسه (a. i.) : torun [kız]. (bkz : hafîde, nebîre).

nebiz نبید (a. i.) : hurma veya arpadan yapılan bir çeşit içki.

nebk, nebk, nıbk نبق , نبق , نبق (a. i.) : bot. yaban kirazı.

nebl نبیل (a. i.) : 1. ok. (bkz : nâvek, sehm, tîr). 2. ok yapma.

nebş نبش (a. i.) : 1. gömülü şeyi eşip yerden çıkarma. 2. bir şeyi başka bir şey ile meydana çıkarma.

nebt نبت (a. i.) : 1. yerden çıkma, bitme. 2. ot. (bkz : giylâh).

nebz نبذ (a. i.). (bkz : ilka', i'lâm).

nebz-i ahd : huk. [eskiden] muâhedeyi feshetme.

nebze نبذ (a. i.) : 1. az şey, bir parça. 2. bir şeyin artığı.

necâbet نجابت (a. i.) : soyluluk, soy temizliği.

necâbetlû نجابتلو (a. t. b. s.) : 1. soylu, soyu temiz. 2. "devletlû" kelimesiyle birlikte şehzâdeler için kullanılan bir ünvan idi.

necâdet نجادت (a. i.) : kahramanlık, yiğitlik, efelik. (bkz : necdet).

necâh نجاه (a. i.) : 1. isteğine ulaşma. 2. kurtulma. (bkz : felâh, halâs).

necâib نجائب (a. s. necîbe'nin c.) : necip, asil, şerefli, temiz kimseler veya şeyler.

necâib-ül-Kur'ân : Kur'ân'ın ihlâs, En'âm sûreleriyle Âyet-ül-Kürsî gibi ruhlara ufuk açıcı kısımları.

necâset نجاست (a. s.) : 1. pislik, murdarlık. 2. ters, kazûrat.

necâşî نجاشی (a. i.) : Habeş imparatorunun ünvanı.

necât نجات (a. i.) : kurtulma, kurtuluş. (bkz : halâs, rehâ, selâmet). **En-necâtü fi-s-sıdk** : selâmet, kurtuluş doğruluktur.

necâtî نجاتی (a. s.) : 1. necâta, kurtulmayı mensup, kurtuluşla ilgili. 2. i. XV. asrın meşhur Osmanlı şâiri olup asıl adı İsâ'dır, 1508 de ölmüştür. Bir Dîvânı vardır. 3. i. erkek adı.

neccâd نجاد (a. i.) : yorgancı, yatak, yorgan yastık gibi şeyler yapan.

neccâh نجاه (a. i.) : yorgancı.

neccâm نجم (a. s.) : astronomi âlimi, fr. astronome.

neccâr نجار (a. i.) : 1. dülger. 2. marangoz.

neccâş نجاش (a. i.) : hayvan sürücüsü.

necd نجد (a. s. c. : encâd, nicâd, nücûd) : 1. yüksek yer. 2. i. yiğitlik hâli. 3. i. gamlılık. 4. i. yol.

Necd نجد (a. h. i.) : Arap yarımadasının orta bölgesi.

necdet نَجْدَت (a. i. necd'den) : 1. kahramanlık, yiğitlik, efelik. (bkz : necâdet). 2. erkek adı.

necf, **necfe** نَجْفَة (a. i.) : yüksek, tümsek yer, sırt, tepe.

Necf نَجْف (a. h. i.) : Kûfe civârında Hz. Ali'nin türbesi olan yer.

necfe نَجْفَة (a. i.) : büyük askı kandil.

neces نَجِس (a. i.) : pislik, murdarlık. (bkz : necâset).

necîb نَجِيب (a. s. c. : encâb, necâib, nüce-bâ) : 1. soyu sopu temiz, nesli pâk olan kimse. 2. erkek adı.

necibe نَجِيبَة (a. s.) : 1. [necîb'in müennesi]. (bkz : necîb). 2. kadın adı.

necîd نَجِيد (a. s.) : 1. yürekli [adam]. 2. i. arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, leys, şîr).

necîl نَجِيل (a. s.) : 1. soylu, soyu sopu temiz, kişizâde. **Necî-i necîl** : soyu temiz, asîl çocuk. 2. i. erkek adı.

neciliyye نَجِيلِيَّة (a. i.) : bot. (bkz : necliyye).

necîre نَجِيرَة (a. s.) : üstü örtülü tahta sofa.

necis نَجِس (a. s.) : pis, murdar. (bkz : nâ-pâk).

necîs نَجِيس (a. s.) : 1. necâsetli, pis, murdar, kirli. 2. onulmaz hastalık.

neciyy نَجِي (a. i.) : sırdaş. (bkz : hem-râz).

necî نَجِيل (a. i. c. : encâl) : 1. oğul, ev-lât, çocuk. (bkz : ferzend).

necî-i necîb : soyu temiz çocuk. 2. nesil, sülâle, kuşak.

necî نَجِي (a. s.) : necle; oğula, sülâleye mensup, bunlarla ilgili.

necliyye نَجِيلِيَّة (a. i.) : bot. *buğdaygiller, fr. graminées.

necm نَجْم (a. i. c. : encâm, encüm, nü-cüm) : 1. yıldız. (bkz : ahter, kevkeb, sitâre). 2. Kur'ân. (bkz : Fûrkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Nûr, Zikr).

necm-i gîsu-dâr : astr. kuyruklu yıldız.

necmî نَجْمِي (a. s.) : 1. yıldızla ilgili 2. i. erkek adı. [müen. : "necmiyye"].

necm-üd-dîn نَجْمُ الدِّين (a. b. i.) : 1. dînin yıldızı. 2. erkek adı olup dilimizde "necmettin" şekli yaygındır.

necş نَجِش (a. i.) : avı yatağından çıkarma.

necvâ نَجْوَى (a. i.) : fısıltılı, gizli söz.

necve نَجْوَة (a. i.) : tümsek ve yüksek yer.

nedâ نَدَى (a. i.) : çiy; nem, rütûbet. (bkz : şeb-nem).

nedâîd نَدَائِد (a. i. nedîd ve nedîde'nin c.) : eşler, emsaller, akranlar.

nedâlet نَدَالَت (a. i.) : 1. kir, pislik. 2. çalma, aşırma.

nedâmet نَدَامَت (a. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet-kârî, nedem).

nedâmet-gâh نَدَامَتِغَاه (a. f. b. i.) : nedâmet, pişmanlık yeri.

nedâmet-kâr نَدَامَتَكَار (a. f. b. s.) : pişman olan.

nedâmet-kârâne نَدَامَتَكَارَانَة (a. f. zf.) : pişmanlıkla.

nedâmet-kârî نَدَامَتَكَارِي (a. f. b. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet).

-nedân نَدَان (f. s.) : "bilmez, bilmeyen" mânâlarıyla kelimelere eklenir.

nedâret نَضَارَت (a. i.) : tâzelik, parlaklık.
(bkz : letâfet, nezâret, tarâvet).

nedâvet نِدَاوَت (a. i.) : yaşlık, nemlilik.
(bkz : rütûbet).

nedb نَدَب (a. i.) : ağıt ağlama. (bkz : nüdbe).

nedbe نَدْبَة (a. i. c. : nedebe, nüdûb) : yara izi.
[aslı : "nedebe" dir].

neddâb نَدَاب (a. i.) : ölü ağlayıcısı. (bkz : nevha-ger).

neddâf نَدَاف (a. i.) : hallâç.

nedebe نَدَب (a. i. nedebe'nin c.). (bkz : nedebe).

nedebe نَدْبَة (a. i.) : yara yeri, kırık yeri.

nedem نَدَم (a. i.) : pişmân olma, pişmanlık. (bkz : nedâmet). **Yevm-i nedem** : kıyâmet günü.

nedf نَدَف (a. i.) : pamuk atma, pamuk ditme.

nedfi نَدْفِي (a. s.) : nedfolunmuş, didilmiş yün topağı.

nedib نَدِيب (a. i.) : yara eseri kalan organ.

nedibe نَدِيبَة (a. i.) : fizy. yumurtanın en mühim, tohumu teşkil eden kısmı.

nedid, nedide نَدِيد-نَدِيدَة (a. i. c. : nedâid) : eş, emsal, akran. (bkz : hem-tâ).

nedif نَدِيف (a. i.) : atılmış pamuk; yün.

nedim نَدِيم (a. i. c. : nedmân, nüdemâ) : 1. meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı. (bkz : hem-bezm, hem-sohbet). 2. s. büyükleri, fıkra ve hikâyeleriyile eğlendiren. 3. s. güzel hikâye anlatan, tatlı konuşan. 4. erkek adı.

Nedim نَدِيم (a. h. i.) : Osmanlı şâirleri arasında en çok değer kazananlardan biridir. Adı Ahmed'dir. Sultan İbrâhim zamânında kazasker

bulunan Mustafa Efendi'nin torunudur. Mahmud Paşa mahkemesinde hâkimlik etmiştir. Meşhur Damat İbrâhim Paşa'nın kitapçısı ve nedîmi idi. 1730 da ölmüş ve İstanbul'da Karaca Ahmed mezarlığına gömülmüştür. Divânı ile Sahâif-ül-ahbâr tercümesi olan "Müneccimbaşı târihi" başlıca eserlerindendir.

nedime نَدِيمَة (a. i.) : 1. kadın nedim. 2. zengin veya itibarlı bir kadının arkadaşı. 3. i. kadın adı.

Nedim-i Kadim نَدِيم قَدِيم (a. h. i.) : asıl adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Medrese tahsîli gördükten sonra müderris olmuş ve 1670 yılında İstanbul'da ölmüştür. Türkçe, arapça, farsça şiirleri vardır. [Şâir Halil Nihad Boztepe, sonraki Nedim'in divânını bastırırken bu nedim'in şiirlerinden bir kısmını da divânın sonuna ilâve etmiştir].

nediyy نَدِي (a. s.). (bkz : nâdî).

nedmân نَدْمَان (a. i.) : 1. pişmân olma, pişmanlık. (bkz : nedâmet). 2. şarap, kadeh arkadaşı.

nedret نَدْرَت (a. i.) : 1. azlık; seyreklik, az bulunma. 2. erkek ve kadın adı.

nedve نَدْوَة (a. i.) : görüşme; konuşma.

Dâr-ün-nedve : Câhiliyet zamânında Mekke'de kabile işlerini konuşmak için yapılmış olan meşhur ev.

nef' نَفْع (a. i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.

nef'-i hazîne : devlet hazînesinin çıkarına.

nef'ü zarar : kâr ve zarar.

nefâd نَفَاد (a. i.) : bitme, tükenme. **Bi-nefâd** : tükenmez.

nefâis نَفَائِس (a. s. nefise'nin c.) : nefis, güzel, beğenilir şeyler.

nefâis-perest نَفَائِس پَرِسْت (a. f. b. s.) : nefis güzel şeyleri seven.

nefâis-perestî نَفَائِس پَرِسْتِي (a. f. b. i.) : güzel şeyleri sevmeye, güzelliklere olan düşkünlük.

nefâset نَفَاسَت (a. i.) : 1. nefislik, nefis olma hâli. 2. kıymetlilik.

nefâz

nefâz نَفَاز (a. i.) : 1. geçme, işleyip öteye geçme. 2. sözü geçme. 3. huk. hukukî tasarruflar üzerine o tasarruf hükmünün terettübetmesi.

nefed نَفَد (a. i.) : bitirme, bitirilme, tükenme. (bkz : infâd).

nefehât نَفَحَات (a. i. nefha'nın c.) : üfürme-ler; esintiler.

nefehât-ül-üns : tas. XV. asırda İrân'ın büyük mutasavvıf şâir ve mütefekkirlerinden Molla Câmi'nin evliyâ menâkıbine dâir yazdığı farsça eser ki Bursalı Osman Lâmiî tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

nefel نَفْل (a. i.) : 1. düşmandan alınan mal. (bkz : ganîmet). 2. ülül-emrin müsaadesini almadan düşmana karşı çıkan sayısı az bir cemaat.

nefer نَفَر (a. i. c. : enfâr, neferât) : 1. bir adam, tek kişi. 2. er, asker. 3. insan sayısı bildirilen sözler için kullanılır.

neferât نَفَرَات (a. i. nefer'in c.) : askerler, erler.

neferiyye نَفَرِيَّة (a. i.) : bot. bir çeşit küçük salkımlı üzüm.

nefes نَفَس (a. i. c. : enfâs) : 1. soluk.

Dik-i nefes : tiknefes, nefes darlığı. 2. soluk alacak kadar geçen zaman, an. 3. okuyup üfleme. 4. ş. bektâşi tekkelerinde okunan manzum söz.

nefes-i vâpsin : son nefes.

neffâ' نَفَاع (a. s. nef'den) : çıkarı çok olan [kimse].

neffâc نَفَاج (a. s.) : 1. kendini beğenmiş. (bkz : mağrur, mütekebbir). 2. şişkin.

neffâh نَفَاح (a. s.) : 1. hayırlı kimse, hayır ve iyilik sâhibi kimse. 2. kokusu çok.

neffâs نَفَاس (a. s.) : büyü yapan, büyücü [adam]. (bkz : râib, rukye-hân, sâhir).

neffâsât نَفَاسَات (a. i. neffâse'n'in c.) : büyü-cü karılar.

neffâse نَفَاسَة (a. s. c. : neffâsât) : büyü-cü karı. (bkz : sâhire).

neffâta نَفَاطَة (a. i.) : "yağlı paçavra" denilen bir harb âleti.

nefh نَفْح (a. i.) : 1. güzel kokunun yayılması. 2. rüzgâr esme.

nefh نَفْخ (a. i.) : 1. üfürme. 2. boru ve sâireyi üfleme.

nefh-i sûr : İsrâfil'in kıyâmette çalacağı borunun üflenmesi, kıyâmet kopması.

nefha نَفْحَة (a. i. c. : nefehât) : 1. güzel koku. 2. bir isim yel, rüzgârın bir kere esmesi. 3. üfürük, nefes üfürme.

nefhât-ül-fer' : İsrâfil'in, sûr'u birinci defa üflemesi.

nefhât-ül-ba's : İsrâfil'in, sûr'u ikinci defa üflemesi.

nefha نَفْجَة (a. i.) : 1. üfürük. 2. karın şişmesi, şişkinlik. [kelimenin : "nifha, nüfha" şekilleri de vardır].

nefi' نَفْي (a. s.) : çıkar ile ilgili; faydacı.

Nef'i نَفْي (a. h. i.) : Dîvân Edebiyatı'nın en yüksek kasıdecisi ve en muvaffakiyetli bir şâiri olup asıl adı Ömer'dir. Erzurumun Hasankale kazasında doğmuştur. Birinci Sultan Ahmed zamânında Kuyucu Murad Paşa tarafından İstanbul'a gönderildiği rivâyet edilir. İyi bir tahsil görmüştür. Farsçayı çok iyi bilen şâir İstanbul'da dört pâdişâhin zamânına yetişmiş asıl şöhreti ve kudreti dördüncü Murad zamânında görülmüştür. Nefi'nin meşhur türkçe dîvânı, bir de farsça şiirlerinden meydana gelen bir divançesi vardır. **Sihâm-ı Kazâ** adındaki kitapta toplanmış olan hicivler içinde çok şiddetlileri vardır. Bâzı nesir yazıları varsa da bunlar ehemmiyetsizdir. Doğum târihi belli değildir. 1634 yılında yaşı elliye yakın olduğu halde bir hicviyesinden dolayı IV. Murat devrinde Bayram Paşa tarafından boğdurtularak Sarayburnundan denize atılmıştır.

nefir نَفِير (a. i.) : 1. cemaat, topluluk.

nefir-i âmm : cemaati toplama, halkı askere sürme. **Yevm-i nefir** : hacıların Mînâ'dan Mekke'ye dönmeleri. 2. boynuzdan yapılan boru. 3. çılgıntı, bağırıtı. (bkz : figan, nâle). 4. canlarına, mallarına, çoluk ve çocuklarına, saldırmak üzere düşmanın gelmekte olduğunu belde halkına bildirme.

nefirî نَفِيرِي (a. i.) : nefir çalan kimse.

nefir-i hâss : muhârebe için yalnız bir kısım efradın seferber hâle gelmesi.

nefis نفيس (a. i. c. : enfüs, nüfûs). (bkz : nefis).

nefis, nefise نفيسه (a. s.) : pek hoş, çok hoş giden, en güzel, çok beğenilen. **Sanâiy-i nefise** : güzel san'atlar.

nef'iyye نفعية (a. i.) : fels. *faydacılık, fr. utilitarisme.

nefl نفل (a. i.) : vâcib olmiyan ibâdet, fazladan ibâdet.

nefr نفر (a. i.) : ürküp kaçma.

nefret نفرت (a. i.) : 1. ürküp kaçma. 2. tikslenme, iğrenme.

nefret-i teceddüd : psik. yenilik korkusu.

nefret-bahş نفرت بخش (a. f. b. s.) : insana nefret veren, verici.

nefrin نفرين (f. i.) : 1. ilenç. (bkz : bed-duâ). 2. lânet okuma, sövüp sayma.

nefrin-hân نفرين خوان (f. b. s.) : sövüp sayan.

nefrin-künân نفرين كنان (f. zf. s.) : ilenerek, ilenen, lânet okuyan, sövüp sayan.

nefs نفث (a. i.) : tükürükle üfleme, üfleme.

nefs-üd-dem : hek. gırtlakta sümüksel zarın kanamasiyle kan tükürme.

nefs نفس (a. i. c. : enfüs, nüfûs) : 1. ruh, can, hayat. 2. insanın yeme içme gibi biyolojik ihtiyaçları. 3. kendi, şahıs. **Bi-n-nefs** : bizzat. 4. asıl, maya, cevher. 5. bir şeyin tâ kendisi. 6. döl-suyu.

nefs-i emmâre (çok zorlıyan nefis) : insanı kö-tülüğe sürükliyen nefis.

nefs-i hayvânî (canlılık nefsi) : canlılardaki hareket ve kuvvetler. 7. iç, iç taraf.

nefs-i Ankara : Ankara'nın içi.

nefs-i kudsiyye : kudse mensup, ilâhî nefis.

nefs-i küll (bütün nefis) : "arş-ı a'lâ" dan kinâyeye.

nefs-i levvâmme (azap verici nefis) : kötülükten sonra içe huzursuzluk, rahatsızlık veren nefis.

nefs-i mutmaine : iyilikle kötülüğü ayırdeden, temizlenerek kişiyi Allah'a yaklaştıran kuvvet.

nefs-i mütekellim : gr. birinci şahıs.

nefs-i mütekellim vahde : gr. birinci şahıs müfredi.

nefs-i mütekellim maa-l-gayr : gr. birinci şahıs şıgasının tesniye (ikilik) ve cemi (*çoğulu).

nefs-i nâtika : insan ruhu, insanın canlılar arasındaki yerini belli eden cevher.

nefs-i rahmânî : rahmân'a, Tanrı'ya mensup nefis.

nefsâ' نفساء (a. i. c. : nefisâvât, nevâfis, ni-fâs, nüfûs) : loğusa, yeni doğurmuş kadın.

nefsânî نفسانى (a. s.) : 1. canlılığın uyan-dırdığı arzularla ilgili. 2. kin ve garezle ilgili.

nefsâniyyet نفسانيت (a. i.) : gizli düşmanlık, kin, garez.

nefsî نفسى (a. s.) : 1. nefisten doğan şeyle ilgili. 2. kişiye, kendisine âit, onunla ilgili.

nefs-perest نفسپرست (a. f. b. s.) : nefisini se-ven, nefisine düşkün.

nefs-ül-emr نفس الامر (a. b. i.) : işin hakikati, aslı.

neft نفت (f. i.) : neft yağı.

neft نفت (a. i.). (bkz : neft : نفت) [arapçada : "nift" şekli fasihtir].

nefti نفتى (f. s.) : nefti, neft yağı renginde olan, koyu yeşil ile kahve rengi arasında bir renk, siyaha yakın koyu yeşil.

nefûr نفور (a. s.) : 1. ürken, ürkek. 2. her-kese iyiliği olan kimse.

nefy نفى (a. i.) : 1. sürme, sürgün etme.

nefy an-il-beled : şehirden sürme.

nefy-i âlem : fels. fr. acosmisme.

nefy-i ebed : bir daha dönmemek üzere sürme.

nefy-i mülk : bir malın başkasına âit olduğunu söyleme. 2. gr. neft (*olumsuzluk). **Edât-ı nefy** : gr. neft (*olumsuzluk) edâtı.

nefz نفّس (a. i.) : sağma, yayma. (bkz : neşr).

negühîde نگوھیدد (f. b. s.) : kötü, çirkin.

ne-güfte نگفته (f. b. s.) : söylenmemiş.

nehâbîr نہابیر (a. i. nühbûr'un c.) : kum tepeleri, kum yığınları.

nehâk نہاق (a. i.) : eşek anırtısı.

nehâr نہار (a. i. c. : enhûr, nühûr) : gündüz. (bkz : rûz). **Leyl ü nehâr** : gece - gündüz. **Mu'dil-ün-nehâr** : coğr. ekvator. **Nısf-ün-nehâr** : coğr., astr. meridyen.

nehâren نہاراً (a. zf.) : gündüzün, gündüz vakti.

nehârî نہاری (a. s.) : 1. gündüzle ilgili, gündüzcü. 2. yatısız [mektep, talebe].

nehb نہب (a. i. c. : nihâb) : yağma, çapul. (bkz : garet).

nehc نہج (a. i.) : 1. doğru yol. 2. yol, usûl. **Ber nehc-i şer'î** : şeriat yolunda olarak.

nehc-ül-ferâdis (cennetlerin yolu) : XIV. asırda yaşamış Çağatay şâirlerinden Mahmut bin Alî tarafından mensur olarak yazılmıştır. XIV. asrın en önemli eserlerinden sayılan bu eser o devrin nesri-ne âit en güzel ve zengin bir örnektir.

nehem نہم (a. i.) : 1. yemeğe şiddetli arzu duyma. 2. deve homurtusu.

neheng نہنگ (f. i. c. : nehengân) : zool. timsah.

nehengân نہنگان (f. i. neheng'in c.) : zool. timsahlar.

neher نہر (a. i.) : 1. nehir. 2. genişlik, bolluk.

nehhâb نہاب (a. s. nehb'den) : çapulcu, yağmacı.

nehhâc نہاج (a. i. nehc'den) : kılavuz, doğru yol gösterici. (bkz : mürşid).

nehîb نہیب (a. s. nehb'den) : 1. yağmacı, çapulcu. (bkz : gasıb, yağma-ger). 2. dehşet, korku.

nehîk نہیق (a. i.) : eşek anırtması, anırtı.

nehîm نہیم (a. i.) : 1. arslan kükremesi ve fil sesi. 2. s. aç gözlü, doymaz. 3. yırtıcı.

nehk نہق (a. i.) : eşek anırtısı.

nehme نہمه (a. i.) : çocukların ve hastaların yiyeceğe karşı olan olanı hırsı, oburluğu.

nehmet نہمت (a. i.) : yüksek himmet.

nehr نہر (a. i. enhâr, enhûr, nühûr) : akar-su, çay; ırmak. **Mâ-beyn-en-nehreyn** "Dicle ile Fırat arasındaki yer" : Mezopotamya, Elcezîre. (bkz : nehreyn).

nehr-i âmm : fık. suyu umûma âit olan nehir ki, bunda şüf'a câri olmaz.

nehr-i dûr : uzak nehir.

nehr-i hâss : fık. suyu, muayyen kimselerin arâzisine taksîm olup o arâzînin sonuna varınca kaybolan akar su.

nehren نہراً (a. zf.) : nehir yoluyla, nehirden.

nehreyn نہرین (a. i. c.) : iki nehir. **Mâ-beyn-en-nehreyn** (iki nehir arası) : Fırat ve Dicle arası, Mezopotamya. (bkz : nehr).

nehri, **nehriyye** نہری ، نہریه (a. s.) : nehre mensup, nehirle ilgili. **îdâre-i nehriyye** : nehirde işliyen vapurlar idâresi.

nehs, **nehs**, **nehşe** نہش ، نہش ، نہشه (a. i.) : 1. yılan sokması. 2. öndişiyile ısırır gibi tutma.

nehûd نہود (f. i.) : nohut. (bkz : hummus).

nehûdî نہودی (f. s.) : nohûdî, nohut renginde.

nehy نہی (a. i.) : 1. yasak etme. 2. gr. emir sığasının (kipinin) menffisi (*olumsuzu) : [gelmesin!, yapmasın! gibi]. **Emr ü nehy** : emretme ve yasak etme.

nehy an-il-münker : şerîatin yasakettiği şeyleri yaptırmama.

nehz, nehzât نهضات (a. i.) : davranma, kalkışma.

nehzat نهضت (a. i.) : hareket, yola çıkma.

nejâd نجاد (f. i.) : 1. [aslı : "nijâd" dir]. (bkz : nijâd). 2. erkek adı.

nekabet نكابت ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. nakiblik, ululuk, bir topluluğun vaziyetine nezâret eden büyük kimselerin hâli, vasfı. 2. muayyen zümrelerin başları.

nekabet-i eşrâf : eşrâfın başı olma.

nekabet-i ulemâ : ulemânın başı olma.

nekâbet نكابت (a. i.) : dönme, vazgeçme, cayma.

nekahet نكاهت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hastalıktan sonraki zayıflık.

nekais نکائس ("ka" uzun okunur. a. s. nakîsa'nın c.) : noksanlar, eksiklikler. (bkz : nevâkis).

nekaiz نکائز ("ka" uzun okunur. nakîza'nın c.) : birbirine zıt olan, birbirini çelen şeyler.

nekâl نکال (a. i.) : azap, işkence. (bkz : ukubet).

nekarîs نکاريس ("ka" uzun okunur. a. i. nikrîs'in c.) : nikrisler, fr. gouttes. (bkz : nikris, nikrîs).

nekave نکاوه ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. her şeyin iyisi. 2. temizlik, pâklık. (bkz : nuka-ve^{1, 2}).

nekavet نکاوت ("ka" uzun okunur. a. i.) : pâklık, temizlik.

nekavet-i vicdân : vicdan temizliği.

nekayî' نکايي' ("ka" uzun okunur. a. s. nakîa'nın c.) : ziyâfetler.

nekb نكب (a. i.) : kedere, musîbete uğrama.

nekbet نكبت (a. i. c. : nekebât, nükûb) : 1. tâlihsizlik, bahtsızlık. 2. düşkünlük. 3. felâket, musîbet. **Dâr-ı nekbet** : mihnethâne, musîbete uğrıyanın evi.

nekbet-hâne نكبتخانه (a. f. b. i.) : tâlih-sizlik yuvası; mec. (bu) Dünyâ.

nekbetî نكبتی (a. f. s.) : uğursuz; tâlihsiz.

nekbet-zede نكبتزده (a. f. b. s.) : tâlihsiz, felâket görmüş.

nekebât نكبات (a. i. nekbet'in c.). (bkz : nükûb).

neked نكد (a. i.) : sıkıntı, deri; belâ.

nekes نکس (o. s.) : cimri, elisiki. [farsça : "nâ+kes" den bozma].

nekîr نکير (a. s.) : bilinmemiş şey ["ma-ruf" un zıddı].

Nekîr نکير (a. h. i.) : mezarda ölüleri sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı. [ötekinin adı : "Münkir" dir]. (bkz : Münkir³).

nekkâd نکاد (a. s. neked'den) : acıklı, kederli.

nekl نكل (a. i.) : 1. ezâ cefâ ve işkenceye yarıyan şey. 2. at gemi, yular. (bkz : licâm).

nekre نكرد (a. s. ve i.) : 1. gr. belirsiz isim : [oda kapısı gibi. Odanın kapısı olursa ma'rifedir]. 2. tuhaf sözler, garip ve gülünç hikâyeler anlatan [kimse]. 3. garip ve gülünç fıkralar.

nekre-gû نكردگو (a. f. b. s.) : gülünç sözler söyleyen, tuhaf fıkralar, hikâyeler anlatan.

neks نکس (a. i.) : çok çekinme, kaçınma [bir şeyden-].

nekb نكبت (a. i.) : çok çabalama, gayret etme.

nem نم (f. i.) : 1. hafif ıslaklık, az yağlık. (bkz : rutûbet).

nem-i dide : göz yaşı. 2. havada, yeni yapılarda ve duvarlardaki yağlık. 3. çiğ. (bkz : şeb-nem).

nemâ نما (a. i.) : 1. artma, çoğalma. 2. büyüme, uzanma. **Neşv ü nemâ** : nebatların (*bitki) gelişmesi. 3. fâiz. (bkz : ribâ, ribh).

nemâ-dâr نما دار (f. b. s.) : 1. artan, büyüyen. 2. çoğalan. 3. fâiz getiren, fr. *lucratif*.

nemâik نمائیک (a. i. nemîka'nın c.) : mektuplar.

nemâim نمائیم (a. i. nemîme'nin c.) : koğuculuklar, çekiştiricilikler, dedikoduculuklar.

nemârik نماریک (a. i. nemraka'nın c.) : yastıklar.

nemat نعط (a. i. c. : nimât) : 1. usûl, yol, tarz.

nemât-ı takrîr : söyleme tarzı. 2. örtü; ihram; keçe.

nemâyim نماییم (a. i. nemîme'nin c.). (bkz : nemâim).

Nemçe نمچه (o. i.) : Avusturya, Avusturyalı.

nem-dâr نمدار (f. b. s.) : nemli, yaş. (bkz : nem-nâk, râtib).

nemed نمد (f. i.) : keçe, kebe.

nemedin نمدین (f. s.) : keçeden, kebeden yapılma.

nemed-pâre نمد پاره (f. b. i.) : keçe parçası.

nemed-pûş نمد پوش (f. b. s. ve i.) : keçe veya kebe giyen; derviş.

nemed-zîn نمد زین (f. b. i.) : teğelti, at eğeri altına konulan keçe. (bkz : bergüstvân).

nemek نمک (f. i.) : 1. tuz. (bkz : milh). **Bî-nemek** : tuzsuz. 2. tat, lezzet. 3. hak, bağlılık.

nemek-be-harâm نمک بحرام (f. a. b. s.) : (bkz : nemek-harâm).

nemek-çeş نمکچش (f. b. i.) : tatma, tadına bakma.

nemek-dân نمکدان (f. b. i.) : 1. tuzluk. 2. mec. sevgilinin dudağı.

nemek-efşân نمک افشان (f. b. s.) : 1. tuz serpen. 2. tat veren.

nemek-harâm نمک حرام (f. a. b. s.) : "tuz hâini" : nankör.

nemek-harâmî نمک حرامی (f. a. b. i.) : "tuz hâinliği" : nankörlük.

nemek-helâl نمک حلال (f. a. b. s.) : tuz hakkı tanıyan, sâdık, bağlı kimse.

nemekîn نمکین (f. s.) : 1. tuzlu, tadı yerinde, lezzetli. 2. tuzlu [gözyaşı]. 3. tatlı [dudak].

nemek-pâş نمکپاش (f. b. s.) : tuz eken.

nemek-perver نمکپور (f. b. s.) : sâdık, bağlı kimse.

nemek-sâr نمکسار (f. b. i.) : tuzla. (bkz : nemek-zâr, memlaha).

nemek-sûd نمکسود (f. b. s.) : 1. tuzlu şey. 2. i. pastırma.

nemek-şinâs نمکشناس (f. b. s.) : iyilik bilen.

nemek-zâr نمکزار (f. b. i.) : tuzla. (bkz : nemek-sâr, memlaha).

nemf نمف (a. i.) : küçük kurt. [böcek].

nemîka نمیکه (a. i. c. : nemâik) : 1. mektup. (bkz : nâme). 2. kadın adı.

nemîm نمیم (a. i.) : 1. fısıltı. 2. koğucu. (bkz : nemmâm).

nemîme نیمه (a. i. c. : nemâim) : koğuculuk, çekiştiricilik, dedikoduculuk. (bkz : gıybet).

nemîme-kâr نیمه کار (f. b. s.) : koğucu, münâfık, arabozan. (bkz : nemmâl, nemmâm,

nemmâs, zemmâm).

nemîn نَمِين (a. i.) : 1. fısıltı. 2. koğucu.

nemîr نَمِير (a. s.) : tatlı su. (bkz : âb-î şîrîn).

neml نَمْل (a. i.) : 1. karınca. (bkz : mûr).

2. kaşındırıcı bir ot.

nemle نَمْلَة (a. i.) : 1. (bkz : neml¹).

2. bir tek karınca. 3. hek. vücutta olan karınca-
lanma.

nemliyye نَمْلِيَّة (a. i.) : zool. karıncalar,
fr. formicidéés.

nemm نَم (a. i.) : söz getirip götürme,
koğuculuk etme.

nemmâl نَمَال (a. s.) : koğucu, münâfık, ara
bozan. (bkz : nemmâm, nemmâs, zemmâm).

nemmâm نَمَام (a. s.) : koğucu, ara bozan.
(bkz : nemmâl, nemmâs, zemmâm).

nemmâs نَمَاس (a. s.) : koğucu, münâfık,
ara bozan. (bkz : nemîn², nemmâl, nemmâm,
zemmâm).

nem-nâk نَمَنَّاك (f. b. s.) : nemli, yaş.
(bkz : nem-dâr, râtib).

nem-nâkî نَمَنَّاكِي (f. b. i.) : nemlilik,
yaşlılık. (bkz : rutûbet).

nem-keşide نَمَكَشِيدَة (f. b. s.) : nemli,
ıslak.

nemreka نَمْرَقَة (a. i. c. : nemârik) :
yastık.

Nemrûd نَمْرُود (a. h. i.) : Bâbil'in kuru-
çusu denilen hükümdâr (M. Ö. 2640) olup Hz.
İbrâhîm'i ateşe attırmıştır. [Bâbil Kulesi'nin bunun
zamânında yapıldığı söylenir].

nemş نَمَش (f. i.) : hîle, dalavere, dek.
(bkz : desîse, hud'a).

neng نَنْگ (f. i.) : 1. ayıp, utanma. Per-
de-i neng : utanma perdesi. (bkz : âr). 2. şöret,
ün. Bi-neng : nâmuşsuz, utanmaz. Nâm ü neng :
ad ve ün.

ner نَر (f. s.) : er, erkek. Engüşt-i ner :
baş parmak. Şîr-i ner : erkek arslan [nerre şekli
de vardır].

nercis نَرْجِس (a. i.) : nergis. (bkz :
nergis).

nerd نَرْد (f. i.) : tavla, tavla oyunu.
Mühre-i nerd : tavla taşı. Tahta-i nerd : tavla
tahtası.

nerd-bân نَرْدْبَان (f. b. i.) : merdiven.
(bkz : mıs'âd).

nerd-bâz نَرْدْبَاز (f. b. s.) : tavla oynayan.

nerd-bâzî نَرْدْبَازِي (f. i.) : tavla oynayı-
cılığı.

nere نَرَة (f. i.) : 1. dalga.

nere-i âb : su dalgası. 2. erkek.

nergis نَرْجِس (f. i.) : 1. *nergisgillerden,
çiçekleri ayrı veya bir köksap üzerinde şemsiye
vaziyetinde bulunan ve beyaz, sarı neveleri de olan
bir süs çiçeği, lât. narcissus. (bkz : nercis). 2.
mec. güzelin gözü.

nergis-i fettân : fettân göz, gönlü allak bullak
eden göz.

nergis-i şehlâ : şehlâ göz, güzel ve baygın bakışlı
göz.

nergis-dân نَرْجِسْدَان (f. b. i.) : nergis saksısı.

nergise نَرْجِسَة (f. i.) : 1. nergis şeklinde,
fil ve başka hayvanların kemiklerinden yapılarak ta-
vanlara süs olarak asılan yapma çiçek. 2. içine
nergis konulan şişe. 3. h. i. astr. Ülker. (bkz :
Süreyyâ).

nergisi نَرْجِسِي (f. s.) : nergis şeklinde ke-
silip yapılan bir çeşit hamur işi.

nergisiyye نَرْجِسِيَّة (f. a. i.) : *nergisgiller,
fr. amaryllidacées.

nerim, **nerimân** نریم . نریمان (f. s.) : pehlivan, yiğit. (bkz : bahâdır).

Neriman نریمان (f. h. i.) : 1. Rüstem'in dedesi olan Sâm'in babası. 2. kadın adı.

nerimânî نریمانی (f. i.) : nerîmanlık, kahramanlık, yiğitlik.

nerm نرم (f. s.) : yumuşak. (bkz : lâtif, mülâyim).

nerm-âhen نرم آهن (f. b. s.) : gevşek şey.

nerm-dil نرم دل (f. b. s.) : "yüreği yumuşak" : merhametli.

nerm-gû نرمگو (f. b. s.) : yumuşak sözlü.

nermî نرمی (f. i.) : yumuşaklık, gevşeklik.

nermîn نرمین (f. s.) : 1. yumuşak. 2. i. kadın adı.

nermiyyet نرمیت (o. i.) : yumuşaklık.

nerm-ligâm نرم لگام (f. b. s.) : 1. başı sert olmiyan at. 2. itaatli, söz dinler. (bkz : mutî, munkad).

nerm nerm نرم نرم (f. zf.) : yavaş yavaş. (bkz : âheste âheste).

nerm-sâz نرم ساز (f. b. s.) : yavaş, yumuşak [adam].

nerrâd نراد (a. s.) : çok güzel tavla oynayan.

nerre-şîr نر شیر (f. b. i.) : erkek arslan. (bkz : şîr-i ner).

nes' نسأ (a. i.) : "eşhür-ül-hurum" un muayyen vaktini geciktirme.

nesâ نسا (a. s.) : hek. kalça kemiğinden ayakların ucuna kadar uzanan sinif. **Arak-un-nesâ** : hek. siyatik.

nesâic نسايج (a. i. nesîce'nin c.) : dokunmuş şeyler, dokumalar.

nesâik نساك (a. i. nesîke'nin c.) : kesilen kurbanlar.

nesâim نسائم (a. i. nesîm'in c.) : hafif ve lâtif rûzgârlar.

nesâis نسايس (a. i. nesîse'nin c.) : fiske, fiske, fiske için edilen fiske.

nesak نسق (a. i.) : tarz, şekil, üslûp, yol. **Yek-nesak** : birteviye.

nesak-ı vâhid : tek tarzda, tek şekilde.

nesak-sâz نسق ساز (a. f. b. s.) : tertibeden, düzenliyen; düzen veren.

nesc نسج (a. i. c. : ensâc) : 1. dokuma. örme, dokunuş. 2. anat. *doku.

nesc-i adalî : anat. *kas doku, fr. **tissu musculaire**.

nesc-i asabî : anat. *sinir doku, fr. **tissu nerveux**.

nesc-i azmî : anat. *kemik doku, fr. **tissu osseux**.

nesc-i beşere-i muhatıyye : anat. epitelyum, fr. **épithélium**.

nesc-i dâimî : anat. *değişmez doku, fr. **tissu permanent**.

nesc-i demevî : anat. kan doku, fr. **tissu sanguin**.

nesc-i gudrûfî : anat. kırıldak doku, fr. **tissu cartilagineux**.

nesc-i isfencî : anat. sünger doku, fr. **tissu spongieux**.

nesc-i kavî : anat. pek doku, fr. **collenchyme**.

nesc-i kesîf : anat. tıkkız doku, fr. **tissu compact**.

nesc-i muhâtî : anat. sümük doku, fr. **tissu muqueux**.

nesc-i muîn : anat. destek doku, fr. **tissu de soutien**.

nesc-i rasafî : anat. kaldırımsı doku, fr. **tissu pavimenteux**.

nesc-i temessül : anat. *özümleme dokusu, fr. **tissu d'assimilation**.

nescî نسجى (a. s.) : dokuma ile, doku ile ilgili.

nes'e نَسْءَ (a. i.) : veresiye alma.

neseb نَسَب (a. i. c. : ensâb) : nesil, soy.

neseb-bi-l-amûd : huk. [eskiden] aşağı doğru inen neseptir ki, çocuklar ve torunlar ve bunların çocukları arasındaki hısımlık gibi.

neseb-bi-l-arz : huk. [eskiden] arzan olan neseptir ki, kardeşler ve oğulları ve amcalar ve oğulları arasında olan hısımlık.

neseb-bi-t-tûl : huk. [eskiden] yukarıya doğru uzanan neseptir ki, babalar ve dedeler arasında olan ittisal.

neseb-i vâkıf : vakfedenin çocukları ve torunları.

neseben نَسَبًا (a. zf.) : soyca, soy bakımından.

nesebî نَسَبِي (a. s.) : soya, kuşağa âit, onunla ilgili.

nesem نَسَم (a. i.) : 1. soluma, soluk alıp verme. 2. rüzgârın hafif hafif esmesi. 3. nefes, ruh.

nesevî, neseviyye نَسَوِي، نَسَوِيَّة (a. s.) : nisâ'ya, kadına mensup, kadınla ilgili, kadınlık. **Fazâil-i neseviyye** : kadınlık faziletleri.

neseviyyet نَسَوِيَّة (o. i.) : kadınlık. [yapma kelimelerdendir].

nesf نَسَف (a. i.) : bir binâyı temelinden yıkma. (bkz: hedm).

nesg نَسَغ (a. i. c. : nûsûg) : bot. ağaçlara su yürümesi.

resh رَسَخ (a. i.) : 1. fesih ve lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. 2. Kur'ân-ı Kerim'in sonda gelen bir âyetinin, önce gelmiş bir âyetteki hükmü değiştirmesi, kaldırması. 3. bir şeyin sûretini, aynını çıkarma, bir şeyi kopye etme. (bkz: istinsâh). 4. hoca İmâdüddin-i Yakut-i Mûs'tasamî'nin icâdettiği yazı usulü. (bkz: hatt-ı nesh).

nesh hurdası : g. s. bir yazı sitili.

neshî نَسْخِي (a. s.) : 1. nesh'e âit, neshle ilgili. 2. s. bir yazı sitili.

nesî نَسِي (a. s.) : câhiliyet devrinde muayyen vakti geciktirilmiş eşhür-ülhurum.

nesî نَسِي (a. s.) : unutkan.

nesib نَسِيب (a. s. neseb'den) : 1. soylu, soyu temiz [babadan-], soydan. (bkz: âlî-neseb). 2. ed. kasîdenin başlangıcındaki tasvir kısmı. (bkz: teşbîb).

nesic نَسِيج (a. s. nesc'den. c. : nûsûc) : nescolummuş, dokunmuş.

nesice نَسِيجَة (a. s. c. : nesâyic) : nescolummuş, dokunmuş şey. ["nesic"ın müennesi]. (nesâyic'in aslı : "nesâic" dir).

nesie نَسِيَّة (a. i.) : veresiye alış veriş. (bkz: pesâdest).

nesif نَسِيف (a. i.) : iki kişi arasında olan sır.

nesik نَسِيق (a. s.) : nizamlı, düzenli; bezenmiş, süslü.

nesike نَسِيكَة (a. i. c. : nesâik) : kesilen kurban.

nesim نَسِيم (a. i.) : 1. hafif rüzgâr.

nesim-i galiye : güzel kokulu bir maddenin rüzgârı.

nesim-i nev-bahâr : ilkbahar rüzgârı.

nesim-i seher : tan yeli, lâtif sabah rüzgârı.

nesim-i subh : sabah rüzgârı.

nesim-i subh-dem : sabah rüzgârı, sabah vakti esen rüzgâr. 2. s. hoş, mülâyim. 3. müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nûmûnesi yoktur. [müen. : "nesîme", kadın adı olarak kullanılır].

nesimî نَسِيمِي (a. s.) : nesim ile, hafif ve lâtif esen rüzgârla ilgili. **Havâ-yi nesimî** : hava, fr. atmosphère.

Nesimî نَسِيمِي (a. h. i.) : XIV. asrın en büyük Türk şâirlerinden olup Hurûfî akidesinden-dir. Rivâyete göre Bağdâd'ın Nesim kasabasında doğduğu için **nesimî** mahlâsını kullanmıştır. Şerîata aykırı söz ve hareketlerinden (belki de siyâsî te-

mâyüllerinden) dolayı, şeriat ulemâsının verdiği fetvâ üzerine 1417-1418 yılında Halep'de derisi yüzölerek öldürülmüştür, kabri adı geçen şehirde Kalealtı'ndadır. Asıl adı Ömer İmâdüddîn'dir.

nesir نسير (a. i.) : hayvan aksırması.

nesis نيس (a. i.) : 1. çok açlık. 2. insanın en son tâkatı. 3. son nefes. (bkz : nefes-i vâpsîn).

nesîse نيسه (a. i. c. : nesâis) : fesatlık için edilen fısıltı.

nesl نسل (a. i. c. : ensâl) : 1. nesil, kuşak. (bkz : batn). 2. soy, döldöş.

nesi-i vâkif : huk. vâkîfın, çocuklarını ve to-
runlarını ifâde eder. (bkz : zürriyyet).

nesme نسمه (a. i. c. : nesemât). (bkz : nesem).

nesnâs نسناس (a. i.) : 1. yarısı insan, tek
elli ve tek ayaklı olup sığıyarak yürüyen efsânevi
bir hayvan. 2. goril, şempanze, orangutan gibi bü-
yük maymun cinslerinin adı.

nesr نسر (a. i. c. : ensür, nüsûr, nisâr) :
1. akbaba [kuş]. 2. kartal. 3. Nöh kavminin put-
larından biri.

nesr-i tâir veya **nesr-üt-tâir** : astr. batı yönünde
görülen parlak bir yıldız. Kartal burcunun T şek-
lindeki yapısında iki hattın birleşme yerinde bu-
lunan bu burcun en parlak yıldızı, (alpha Aquila).
fr. **Altair**.

nesr-i vâkı' : astr. Güney yönünde görülen par-
lak bir yıldız.

nesr نسر (a. i.) : 1. yayma, saçma. 2.
manzum olmıyan söz.

nesre نثره (a. i.) : 1. anat. geniz. 2. üst
dudağın üstünde, burun deliklerinin ortasına doğ-
ru olan çukur. 3. astr. bir yıldızın adı.

nesren نثراً (a. zf.) : nesir olarak, nesir
ile, nazımsız, vezinsiz.

nesrin نسرین (f. i.) : 1. yaban gülü,
Ağustos gülü. 2. mısır gülü. 3. Van gülü. 4. ka-
dın adı. [nısrin şekli de vardır].

nessâb نساب (a. i. neseb'den) : ilm-ül-en-
sâb mütehasısı, silsilenâme yapan adam, fr.
généalogiste.

nessâbûn نسابون (a. i. c.) : silsilenâme ya-
pan âlimler, fr. **généalogistes**.

nessâc نجاج (a. i. nesc'den) : çulha,
dokumacı.

nessâr نثار (a. s. nesr'den) : nesreden,
sağan, dağıtan.

nesta'lik نستعلیق (f. b. i.) : tâlik yazı.
[İranlılar, nisih ile tâlik'den bozma olan bu yazı-
ya "nesta'lik" demişlerdir].

nester, **nesteren**, **nesterûn**, **nesterîn** نستر
(f. i.) : Ağustos
gülü, yaban gülü.

nesterîn-zâr نستین زار (f. b. i.) : gülük,
gül bahçesi.

nestûrî, **nestûriyye** نستوریه (a. s. ve
i) : Suryânî papazlarından Nestorius'un kurduğu
mezhepte olan ve onlarla ilgili.

nesy نسی (a. i.) : 1. unutmama. 2. s. unu-
tulmuş. (bkz : ferâmûş, nisyân).

nesyen mensiyyen نسیاً منسیاً (a. b. s.) :
tamâmiyle unutulmuş.

neşâ نشا (a. i.) : nişasta.

neşâbet نشابت (a. i.) : okçuluk san'atı.

neşâid نشائد (a. i. neşide'nin c.) : 1.
manzûmeler, şiirler. 2. atasözü derecesinde kulla-
nılan meşhur beyitler veya mısırâlar.

neşak نشق (a. i.) : burna çekme [su, v. b.].

neşâstec نشاستع (a. i.) : nişasta.

neşât نشاط (a. i.) : sevinç, neşe, şenlik.
(bkz : sürûr).

neşât-âver نشاط آور (a. f. b. s.) : sevinç
getiren.

neşât-bahş نشاط بخش (a. f. b. s.) : sevinç, neşe bağışlayan.

neşât-efzâ نشاط افزا (a. f. b. s.) : sevinç artıran. (bkz : neşât-engîz).

neşât-engîz نشاط انگیز (a. f. b. s.) : sevinç uyandıran. (bkz : neşât-efzâ).

neşb نشب (a. i.) : batma. [iğne ve diken gibi şeyler].

neş'e نشئه (a. i.) : 1. yeniden meydana gelme. 2. neşe, keyif, sevinç. 3. az sarhoşluk, çakırkeyif.

neş'e-i uhrâ. (bkz : neş'et-i uhrâ).

neş'e-i Olâ : rûhun bedene girmesi. [doğrusu "neşve" dir].

neş'e-nisâr نشئه نثار (a. f. b. s.) : neş'e dağıtan.

neş'e-nisâr-ı tarab : âhenk neşeleri dağıtan.

neş'et نشأت (a. i.) : 1. meydana gelme, ileri gelme. 2. çıkma, yetişme.

neş'et-i uhrâ : rûhun vücuttan çıkışı. 3. erkek adı.

neş'et-i Olâ : rûhun vücûda girmesi.

neş'e-yâb نشئه ياب (a. f. b. s.) : neşeli, keyifli.

neşf نشف (a. i.) : 1. suyu çekip emme, soğurma. (bkz : mass). 2. sızma.

neşîd نشيد (a. i.). (bkz : neşîde).

neşîde نشيده (a. i. c. : neşâid) : 1. [bir toplulukta okunmaya değer]manzûme, şiir. 2. atasözü derecesinde kullanılan meşhur beyit veya mısra. 3. müz. eski Arap müziğinde, usullü olmak şartıyla, irticâlen veya hazırlanarak söylenen güfteli müzik eseri.

neşîde-hân نشيده خوان (a. f. b. s.) : neşîde okuyan.

neşîde-hânî نشيده خوانی (a. f. b. i.) : neşîde okuyuculuk.

neşît نشيط (a. s.) : sevinçli, neşeli, şenlikli. (bkz : mesrûr).

neşk نشق (a. i.) : buruna çekme. (bkz : istinşâk).

neşr نشر (a. i. c. : nüşûr) : 1. yayma, dağıtma, saçma, açma. 2. herkese duyurma. (bkz : işâa). 3. gazeteye yazma, yazdırma. 4. kıyâmette bütün insanların dirilmesi. Yevm-ün-neşr : herkesin dirileceği kıyâmet günü.

neşren نشرأ (a. zf.) : neşir yoluyla, gazeteye vererek.

neşrî نشری (a. s.) : neşr'e mensup, neşir ile ilgili.

neşriyyât نشریات (a. i.) : 1. *yayın, matbûatın yazdığı şeyler. 2. basılıp dağıtılan yazılar, eserler, makaleler.

neşriyyât-ı kâzibe : yalandan, uydurma sözler.

neşş نش (a. i.) : 1. karıştırmak. 2. kaynama. (bkz : galeyân).

neşşâb نشاب (a. i.) : okçu, ok atan. (bkz : tîr-endâz).

neşşâf نشاف (a. s.) : 1. çok neşf eden, emen, soğuran. 2. bir şeyi kendine çeken.

neşşâl نشال (a. s.) : pişmemiş yemeğe saldıran.

neşter نشتر (f. i.) : hekim bıçağı. [aslı : "nîşter" dir].

neşûr نشور (a. s. neşr'den) : çok neşreden, dağıtan, saçan.

ne-şüküfte نشكفته (f. b. s.) : açılmamış. (bkz : nâ-şüküfte).

neşv نشو (a. i.) : canlının büyümesi, boy atması; yeniden peydâ olup hayâta gelme.

neşv ü nomâ : yetişip büyüme, sürüp çıkma.

neşvân نشوان (a. s.) : çakırkeyif, sarhoş. (bkz : bed-mest, sekrân).

neşvât نشوات (a. i. neşvet'in c.) : keyif-fer, sevinçler.

neşve نشوه (a. i.) : sevinç, hafif sarhoşluk, keyif, neş'e. [bizde yanlış olarak "neş'e" şekli yaygındır].

neşve-bahş نشوه بخش (a. f. b. s.) : neş'elendiren, keyif veren.

neşve-bahşâ نشوه بخشا (a. f. b. i.) : neş'elendirici, keyif verici.

neşve-dâr نشوه دار (a. f. b. s.) : neş'eli, keyifli.

neşve-dârâne نشوه دارانه (a. f. z. f.) : neş'elilikle, keyiflilikle.

neşve-gâh نشوه گاه (f. b. i.) : neş'e yeri, keyif yeri.

neşve-mend نشوه مند (f. b. s.) : neş'eli, keyifli,

neşve-rübâ نشوه ربا (a. f. b. s.) : neş'e çekici, neş'e verici.

neşvet نشوت (a. i.) : keyif, sevinç sarhoşluk. (bkz : neşve).

neşve-yâb نشوه ياب (f. b. s.) : keyifli, neş'eli.

netâc نتاج (a. i.) : hayvanın-kendi kendine doğurması.

netâic نتایج (a. i. netice'nin c.) : neticeler, *sonuçlar.

netâyic نتایج (a. i. netice'nin c.) : [aslî : "netâic" dir]. (bkz : netâic)
netâyic-i ef'âl : işlerin neticeleri.

netf نطف (a. i.) : kıl yolma.

neth نتح (a. i.) : fizy. ter.

netha نتحه (a. i.) : hek. vücuttaki kan suyunun veya başka bir sıvının bulunduğu yerden dışarıya sızması, fr. *exsudat*.

nethavî نتحوى (a. s.) : hek. netha yoluyla olmuş, sızıntı ile ilgili.

netice نتیجه (a. i. c. netâic) : 1. *sonuç, son. (bkz : âkıbet, nihâyet). 2. öz, *özet. (bkz : hulâsa). 3. fels. *sonurgu, fr. *conséquence*. 4. yemiş.

netice-i hayât : ömrün neticesi, yaşamaktan hâsıl olan şey.

netice-i istidlâl : fels. *vargı, fr. *conclusion*.

netice-i kelâm : sözün kısıası.

netice-bahş نتیجه بخش (a. f. b. s.) : netice veren, neticelendiren.

netice-pezir نتیجه پذیر (a. f. b. s.) : netice lenmiş, son bulmuş.

netn نتن (a. i.) : fenâ kokma; kokma, çürüme.

neûzû-b-illâh نموز بالله (a. n.) : 1. "Allah'a sığınırız". 2. Allah korusun.

nev نو (f. s.) : 1. yeni. 2. yeni, son zamanlarda çıkmış. 3. tâze, körpe. **Tarz-ı nev** : yeni tarz.

nev' نوع (a. i. c. envâ') : 1. çeşit, türlü. 2. cins. 3. sınıf. **Benî-nev'** : kendi nevinden, sınıfindan. (bkz : hem-cins).

nev'-i beşer : insan soyu, insanlar.

nev-i teşhîr : teşhîr çeşidi, teşhîr tarzı.

nevâ [y] نوا (f. i.) : 1. ses, sadâ, makam, âhenk, nâme. **Mürg-i hoş-nevâ** : güzel sesli kuş.

nevâ-yi bülbül : bülbül nağmesi. 2. refah. 3. levâzım, kuvvet, zenginlik. 4. nasîp, behre : **Bi-nevâ** : behresiz, mahrum. 5. müz. Türk müziğinin 7 numaralı basit makamı olup en eski makamlardan biridir. Uşşak dörtlüsüne rast beşlisinin ilâvesinden meydana gelmiştir. Seyri çıkıcıdır (inicesine **tâhîr** denilir). Durak düğâh (lâ) ve güçlü-dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan-nevâ (re) dir. Donanımına si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi konulur (ilk âriza uşşak dörtlüsü, ikincisi rast beşlisi için). Orta sekizliedeki sesleri pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : düğâh, segâh, çargâh, nevâ, hüseyinî, evic, gerdâniye ve muhayyer. Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tâ-

ne bulunur; mülâyimdir. Bâzı eserlerde inici-çıkıcı olarak da kullanılmıştır; makamlar arasında sıra îtibârıyla 22 nci gelmektedir.

nevâ-yi Husrevânî : meşhur Bârbed'in Husrev-i Pervîz'in meclisinde okuduğu bir şarkı.

nevâ-yi sünbûle : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup bir nümûnesi kalmamıştır.

nevâ-yi uşşâk : müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâ-aşîrân نوا عشران (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nev-âbâd نو آباد (f. b. s.) : yeni şenelmış.

nev-âbâd kasrı : IV. Murad tarafından Kandilli-de 1042 (1632-33) de yaptırılan kasır.

nevâbız نوابض (a. i. : nâbîza'nın c.) : nabız damarları.

nevâbig نوابغ (a. s.) : nâbiga'nın c.) : 1. ulu, şerefli kimseler. 2. sonradan şâir olanlar.

nevâbit نوابت (a. s. nâbite'nin c.) : verden bitenler, yerden çıkıp büyüyenler.

nevâciz نواجذ (a. i. nâcîz'in c.) : azı dişle-
rinin sonundaki altı üstlü bulunan dişler.

nevâd نواد (f. i.) : 1. mahzen. 2. zarar ziyan. (bkz : hasâr). 3. dil. (bkz : zebân).

nevâde نواده (a. i.) : torun. (bkz : haffid).

nevâdic نواضج (a. s. nâdic'in c.). (bkz : nevâzic).

nevâdî نوادی (a. i. nâdî'nin c.) : meclis-
ler, toplantılar.

nevâdî-i üdebâ : ediplerin toplantıları.

nevâdir نوادر (a. s. nâdire'nin c.) : nâdir olan, az bulunan şeyler. (bkz : nâdirât).

nevâfic نوافج (a. i. nâfic'in c.). (bkz : nâfic).

nevâfil نوافل (a. i. nâfile'nin c.) : farz ve vâcib'den mâdâ yapılan ibâdetler.

nevâfis نوافس (a. i. nefâs'nın c.) : loğusalar.

nevâger نواگر (f. i.) : hânende, okuyucu.

nevâ-gerdâniyye نواگردانیه (f. b. i.) müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâ-geveşt نوا گوست (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâhî نواحي (a. i. nâhiye'nin c.) : 1. yanlar, taraflar. 2. nâhiyeler, bucaklar.

nevâhî-i kazâ : bir kazâ'ya bağlı olan nâhiyeler.

nevâhî-i muhterika : jeol. eski devirlerde sönmüş yanardağların etrâfında volkan eserleri görülen yerler.

nevâhî نواهی (a. i. nehy'in c.) : yasak şeyler.

nevâhid نواهد (a. s. nâhid'in c.) : turunç memeli kızlar.

nevâhik نواحق (a. i. nâhika'nın c.) : dudaklı hayvanların göz pınarları.

nevâht نواخت (f. i.) : 1. okşama. 2. saz çalma.

nevâhte نواخته (f. s.) : 1. okşanmış. 2. saz çalmış.

nevâî نوائی (f. s.) : 1. makam, âhenk ve nasip ile ilgili. 2. h. i. Ali Şîr'in lâkabı.

Nevâî (Ali Şîr-) نوائی (f. h. i.) : İlk Çağatay lehçesini kullanan büyük Türk şâiridir. Herat'da doğmuştur; çocukluğunda Hüseyin Baykara ile süt kardeş olmuş ve aynı mektepte okumuştur. Baykara, Herat hükümdarı olunca eski mektep arkadaşı ve süt kardeşi Nevâî'yi yanına almış evvelâ mühürdarlığına, sonra da nedimliğine tâyin etmiştir. Sultan'dan sonra devletin en yüksek resmî şahsiyeti olarak yaşamış ve altmış yaşında iken Herat'da ölmüştür. Başlıca eserleri şunlardır : Muhâkemet-ül-lûgateyn, Ferhâd ve Şîrîn, Mecnûn ve Leylî, Münşeât-ı Türkî, Mecâlis-ün-nefâis. (d. : 1441 - ö. : 1501).

nevâib

nevâib نَوَائِب (a. i. nâibe'nin c.) : musibetler, kazâlar, belâlar. (bkz : mesâib, nâibât).

nevâib-i eyyâm : günlerin musibetleri.

nevâir نَوَائِر (a. i. nâire'nin c.) : ateşler, alevler.

nevâir نَوَائِر (a. i. nâûre'nin c.) : bostan dolapları.

nevâkil نَوَائِل (a. i. nâkile'nin c.) : (bkz : nâkil).

nevâkis نَوَائِص (a. i. nakîsa'nın c.) : noksanlar, eksikler. **İkmâl-i nevâkis** : eksiklikleri tamamlama.

nevâkis نَوَائِص (a. s. nâkis'in c.) : başlarını dâimâ önüne eğen adamlar.

nevâkis نَوَائِص (a. i. nâkus'un c.) : ibâdet zamanlarında kilisede çalınan çanlar. **Tanîn-i nevâkis** : çan sesleri.

nevâ-kürdî نَوَاكِرْدِي (f. a. b. i.) : müz. III. Selim tarafından terkibedilmiş mürekkep makamlardan biridir. (şu halde 1,5 asırlık veya birkaç sene daha eskidir). Nevâ makamına kürdî dörtlüsü ilâvesinden meydana gelmiştir. Kürdî dörtlüsü ile -nevâ'nın da, durak perdesi olan- düğâh "lâ" da kalır. Güçlüler, birinci derecede de nevâ'nın güçlüsü olan nevâ, "re" ve ikinci derecede çargâh "do" dur. Nevâ gibi "si" küçük mücenneb bemolü kullanılır.

nevâl نَوَال (a. i.) : 1. tâlih, kısmet. 2. bahış, bağış. **Deryâ-nevâl** : bağışı deniz gibi çok olan.

nevâle نَوَالِه (a. i.) : 1. vergi, bağış. (bkz : nevâl²). 2. nasib, tâlih, kısmet. (bkz : nevâl¹). 3. yiyecek, içecek; bir tek porsiyon.

nevâle-çîn نَوَالِه چين (a. f. b. s.) : kısmetini alan, yiyecek toplayan.

nevâ-mâye نَوَامِيَه (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir örneği yoktur.

nev-âmed, **nev-âmede** نَوَاآمِدَه (f. b. s.) : yeni gelmiş, yeni yetme.

nevâmis نَوَامِيس (a. i. nâmus'un c.) : kanunlar, şeriatler.

nevâmis-i ilâhiyye : ilâhî kanunlar.

nevâmis-i tabîat : tabîat kanunları.

nevâmis-i tabîiyye : tabîî kanunlar.

nev-âmûz نَوَاآمُوز (f. b. s.) : yeni alıšan, acemî.

nev'an نَوَاعَا (a. zf.) : 1. nevi, çeşit bakımından, cinsce. 2. biraz.

nev-â-nev نَوَا نَوَا (f. zf.) : yeni yeni.

nevâ-nevrûz نَوَا نَوْرُوز (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir eseri yoktur.

nev'an-mâ نَوَاعَا مَا (a. zf.) : bir türlü, bir sûretle, bir dereceye kadar, bir bakıma göre.

nevâ-pûselik نَوَا پُوسَلِك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam. III. Selim tarafından terkibedilmiş olan mürekkep makamlardan biridir. (1,5 asırlık veya bir kaç sene daha eskidir). Nevâ makamına pûselik beşlisi veya tam dizisi ilâvesinden meydana gelmiştir : Pûselik ile düğâh "lâ" perdesinde kalır : Güçlüler birinci derecede nevâ'nın güçlüsü nevâ "re", ikinci derecede de pûselik'in güçlüsü hüseyinî (mî) perdelidir : Donanımına nevâ gibi si koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Pûselik için nota içinde "si" bekar "fa" bekar, yedende de "sol" bakıyye diyezi kullanılır. Bu makamın yerine ikinci şekli olan tâhir-pûselik çok kullanılmıştır.

nev-arûs نَوَا عَرُوس (f. a. b. s. c. : nev-arûsân) : yeni gelin.

nev-arûsân نَوَا عَرُوسَان (f. a. b. s. : nev-arûs'un c.) : yeni gelinler.

nevâ-sâz نَوَا سَاز (f. b. s.) : çalgıcı, okuyucu. (bkz : hânende, mugannî).

nevâ selmek نَوَا سَلْمَك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevâsib نَوَاصِب (a. i. nâsib'dan) : a. gr. dâhil oldukları isim veya fiili mansup kılan harfler.

nevâsi نواصى (a. i. nâsiye'nin c.) : 1. alınlar. 2. ilerigelenler, ulular.

nevâsir نواسير (a. i. nâsûr'un c.) : bâsur delikleri, fr. fistules.

nevâ-sehnâz نوا شهناز (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevât نوات (a. i. c. : nevey, neveyât) : 1. hurma çekirdeği. 2. çekirdek. 3. s. çekirdek şeklinde ve hâlinde olan [şey]. 4. bot. besler çekirdek.

nevâtih نواطح (a. i. nâtih'in c.). (bkz : nâtih).

nevâtî نواتى (a. i. nôtî'nin c.) : gemiciler.

nevâtîr نواطير (a. i. nâtûr'un c.) : 1. natırlar, hamam hizmetlileri. 2. bostan bekçileri.

nev-âyende نو آئنده (f. b. s. c. : nev-âyende-gân) : yeni gelmiş olan.

nev-âyendegân نو آيندگان (a. b. s. nev-âyende'nin c.) : yeni gelmiş olanlar.

nev-âyîn نو آين (f. b. s.) : 1. yeni üslup. 2. yeni üslup çıkaran.

-nevâz نواز (f. s.) : "okşayan, okşayıcı" mânâlarıyla kelimelere eklenir. [nevâhten mastarından]. **Dil-nevâz** : gönül okşayan. **Ruh-nevâz** : okşayıcılık.. gibi

nevâzende نوازنده (f. s.) : okşayan, okşayıcı.

nevâzic نواضج (a. s. nâzic'in c.) : kıvama gelmişler, olgunlaşmışlar.

-nevâzî نوازى (f. i.) : nevaz "okşama" ile yapılan kelimeleri isimleştirir : **Bende-nevâzî** : bende, köleye iltifat edicilik. **Dil-nevâzî** : gönül okşayıcılık, gibi.

nevâzil نوازل (a. i. nâzile'nin ve nezle'nin c.) : 1. hâdiseler. 2. belâlar. 3. nezleler.

nevâzîş نوازش (f. i.) : okşama, gönül alma, iltifat.

nevâziş-gâr نوازشگار (f. b. s.) : okşayan, gönül alan, iltifat eden.

nevâziş-gârâne نوازشگارانہ (f. zf.) : okşayarak, gönül alarak, iltifat ederek.

nevâziş-ger نوازشگر (f. b. s.). (bkz : nevâziş-gâr).

nev-bâde نو باده (f. b. i.) : taze şarap.

nev-bahâr نو بهار (f. b. i.) : 1. ilkbahar. (bkz : rebî, evvel bahar).

nev-bahâr-ı ömr : ömrün ilkbaharı.

nev-bahâr-ı vuslat : kavuşma baharı. 2. müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nev-bahârî نو بهارى (f. b. s.) : ilkbaharla ilgili.

nev-bâre نو باره (f. b. s. ve i.). (bkz : nev-bâve).

nev-bâve نو باوه (f. b. s. ve i.) : 1. turfanda yemiş. 2. yeni yeşillik. 3. hediye.

nev-be-nev نو بنو (f. zf.) : yeniden yeniye, tâzeden tâze.

nevber نور (f. i.) : 1. turfanda çıkan meyve ve çiçek. 2. memeleri yeni gelişen kız.

nevbet نوبت (f. i.) : resmî yerlerde muayyen vakitlerde çalınan davul, dümbel gibi şeyler, bando mızıkası. (bkz : gûlbâng).

nevbet نوبت (a. i. c. : nüveb) : 1. sıra; sıra ile görülen iş.

nevbet-i mürettep : müz. birbiriyle ilgili olan dört parçadan olma güfteli bir müzik.

nevbet-i sultânî : [eskiden] muayyen vakitlerde sarayla muhtelif yerlerde mızıkası çalınması.

nevbet-i telebbüs : giyilme sırası. 2. hastalık ateşi. 3. hek. vakit vakit ortaya çıkan aynı cinsten fizyolojik bozuklukların hepsi. 4. karakol, nokta hizmeti.

nevbet-hâne نوبتخانه (a. f. b. i.) : nöbet çalan mûsiki takımının yerl. (bkz : mehter-hâne).

nevbet-zen نوبتزن (a. f. b. s.) : nöbet çalan, muayyen vaktin geldiğini bildiren.

nevbeti نوبتی (f. i.) : mehter başı [bando zâbiti].

nev-bünyân نوبنیان (f. b. s.) : yeni yapılmış, yeni yapıllı.

nev-bürîde نورید (f. b. s.) : yeni kesilmiş, yeni koparılmış.

nev-câh نوجاد (f. b. i.) : bir makama veyâ me'mûriyete yeni geçmiş olan.

nevcet نوجت (i.) : 1. erâtın yatak bandıralarını bağladıkları ince ip. 2. (a. i. c. : nevc) : fırtına.

nev-civân نوجوان (f. b. s.) : tâze, genç delikanlı. [aslı : "nev-cüvân" dır].

nev-civânî نوجوانی (f. b. i.) : tâzelik, gençlik, delikanlılık. [aslı : "nev-cüvânî" dir].

nev-devlet نودولت (f. a. b. s. c. : nev-dev-letân) : yeni görmüş, sonradan görmüş, sonradan görme, büyüklüğü sindirememiş.

nev-devletân نودولتان (f. a. b. s. nev-devlet'in c.) : sonradan görmeler, büyüklüğü sindirememiş olanlar.

neve نومه (f. i.) : torun. (bkz : hafid).

neved نود (f. s.) : doksan : 90. (bkz : tis'in, tis'ün).

nev-edâ نوأدا (f. a. b. i.) : 1. yeni tarz, yeni edâ. 2. müz. notacı Hacı Emin Ef. tarafından tahmînen altmış sene evvel terkîbedilmiş bir mürekkep makam olup Emin Ef. tarafından bir peşrev ile saz semâîsi ve "sâz-ı âhım dinleyin.." güfteli bir şarkı bestelenmiş, başka bir bestekâr tarafından kullanılmıştır.

nevend, nevende نوند، نونده (f. i.) : 1. hızlı giden at. 2. postacı, atlı postacı.

-neverd نورد (f. s.) : "dönen, dolaşan, gezen" mânâlarıyla kelimelere katılır. **Reh-neverd** : yolda gezen, dolaşan.

nevesân نوصان (a. i.) : hareket etme, kımıldama. (bkz : nevs).

nev-eser نوأر (f. a. b. i.) : müz. Dede

Ef. tarafından tahmînen 1,5 asır önce veyâ biraz daha sonra terkîbedilmiş bir mürekkep makamdır. Dizisi bir sekizli içinde ifâde edilebilen basit görünüşlü bir terkîbolan nev-eser, nikriz beşlisi-ne hicaz dörtlüsünün ilâvesinden mürekkeptir. Durağı rast (sol) ve güçlüsü -beşlinin dörtlü ile birleştiği beşinci derece olan- nevâ (re) dir. Dizisi inici -çıkıcı olarak seyreder. Donanımına "si" ve "mi" bakiyye bemollerî ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konur. "Si" bemol ile "do" diyez nikriz beşlisi, "mi" bemol ile "fa" diyez de hicaz dörtlüsü içindir (aynı donanım şedaraban makamında da görülür ve esâsen bu iki makam birbirine pek benzer). Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru olmak üzere şöyledir : rast, düğâh, dik-kürdî, nim-hicâz, nevâ, hisar evic ve gerdâniye. Bu dizide niseb-i şerîfeden 6 tâne olduğu için, gizli mütênâfir itibâr edilir : Nev-eser pek çok kullanılmamakla berâber, çok güzel, hayâl ve "mélancolie" tasvirlerine müsâit bir makamdır.

nevey, neveyât نوي، نويات (a. i. nevât'in c.) : çekirdekler.

nevfel نوفل (a. i.) : 1. deniz. (bkz : deryâ, bahr). 2. i. erkek adı.

nev-güşâde نوگشاده (f. b. s.) : yeni açılmış.

nevha نوح (a. i. nâiha'nın c.) : ağıt yakan, ağıt ağlıyan kadınlar. (bkz : envâh).

nevha نوح (a. i.) : 1. ölüye avaz avaz ağlama. 2. güvercinin nağme ile ötmesi.

nevha نوحه (a. i. c. : nevhat) : ölüye sesle ağlama.

nevha-gâh نوحه گاه (a. f. b. i.) : ölüye ağlanacak yer.

nevha-geh نوحه گه (a. f. b. i.). (bkz : nevha-gâh).

nevha-ger نوحه گر (a. f. b. s. c. : nevha-gerân) : ölü ağlayıcısı.

nevha-gerî نوحه گری (a. f. b. i.) : ölü ağlayıcılığı.

nev-hâst نوحاست (f. b. s.) : genç, tâze hayvan.

nev-hât نوحات (a. i. nevha'nın c.) : ölüye yüksek sesle ağlamalar.

nev-hatt نوحط (f. a. b. s.) : sakal başı yeni çıkmıya başlamış [genç].

nev-heves نوهوس (f. b. s. c. : nev-heve-sân) : 1. bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlıyan. 2. çabuk hevesi geçen, maymun iştahlı.

nev-hevesân نوهوسان (f. b. s. nev-heves'in c.) : 1. bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlıyanlar. 2. çabuk hevesi geçenler, maymun iştahlılar.

nev-hîz نوخیز (f. b. s.) : 1. yeni yetişmiş, yeni çıkmış. 2. genç, tâze. Nihâl-i nev-hîz : genç, tâze fidan.

nevi نوی (f. i.) : yenilik.

nev'î نوعی (a. s. nev'den) : nevi ile, çeşitle, cinsle, sınıfla ilgili.

Nev'î نوعی (a. h. i.) : 1533 de Malkara'da doğmuştur. Asıl adı Yahyâ'dır; medrese tahsilinden sonra müderrislik, kadılık, kazaskerlik gibi vazifelerde bulunmuş, 1599 da ölmüştür. Bir divânı, edebî risâleleri ve bâzı ilmî eserleri vardır.

nev-icâd نوایجاد (f. a. b. s.) : yeniden meydana getirilmiş, evvelce yok iken sonradan yapılmış.

nevîd نوید (f. i.) : iyi, sevinçli haber, müjde. (bkz : beşâret).

nevîn نوین (f. s.) : 1. yepyeni, yeni şey, yeni olma. 2. i. kadın adı.

nev-inân نوعنان (f. a. b. s.) : bineğe yeni atıştırılan at, acemi, torlak at.

nev'iyet نوعیت (a. i.) : fels. *özgüllük, türsellik, fr. spécificité.

nevk نوك (f. i.) : sivri uc.

nevk-i kalem : kalemin sivri ucu.

nevk-i müjgân : kirpiklerin ucu.

nev-kâr نوکار (f. b. s.) : yeni işe başlamış, acemi.

nevl نول (a. i.) : 1. bahşiş. (bkz : atıyye). 2. navlun, gemi kirâsı; yolcuların verdiği vapur parası.

nevm نوم (a. i.) : 1. uyku. (bkz : hâb, nüâs, sine). 2. rüyâ. En-nevm uhuvv-ül-mevt : uyku ölümün kardeşidir. Bevn-en-nevm-ve-l-yakaza : uyku ile uyanıklık arası.

nevm-i müstecleb : fels. fr. provoqué (sombulisme).

nevm-i sinâî : psik. hipnoz, sözle, bakışla telkin yapılarak meydana getirilen bir çeşit uyku, fr. hypnose.

nevmi, nevmiyye نومي، نومي (a. s.) : uykuya mensup, uyku ile ilgili.

nevmid نوמיד (f. s. : "nâ-ümîd'-den) : ümitsiz, ümidi kırık. (bkz : kanût, me'yûs).

nevmid-âne نوמידانه (f. zf.) : ümitsizcesine, ümitsizlikle. (bkz : me'yûsâne).

nevmidî نوמידی (f. i.) : ümitsizlik. (bkz : kunût).

nev-nihâl نونهال (f. b. s.) : tâze fidan, ağacın tâze sürgünü.

nev-niyâz نونياز (f. b. s.) : 1. işe yeni başlıyan, yeni meşk alan [çocuk]. 2. tas. müptedî sâlik hakkında kullanılır, Mevlevî tâbirlerindendir. [bunlar bin bir günden ibâret olan çile müddetini matbahta (mutvakta) doldururlardı].

nev-peydâ نوپیدا (f. b. s.) : yeni çıkma.

nevr نور (a. i. c. : envâr) : 1. parlaklık. 2. ağaç çiçeği.

nev-râh نوراه (f. b. i.) : 1. yeni yolcu, ilk olarak yolculuğa çıkan. 2. yeni yol.

-nevred نورد (f. s.) : "gezen, dolaşan, yol alan" mânâlarında *birleşik sıfat yapar. Reh-nevred : yol alan. Sahrâ-nevred : sahrâlarda gezen, göçebe.

nevrêgân نورگان (f. i.) : mukavva ve deri oymakta kullanılan bir mücellit âleti.

nev-res نورس (f. b. s.) : 1. yeni yetişen, yeni biten. 2. i. kadın, bâzen erkek adı.

nev-resîd نورسید (f. b. s.) : yeni yetişme, yeni yetişmiş.

nev-resîde نورسیده (f. b. s. c. : nevresîde-gân) : yeni yetişmiş, yeni olgunlaşmaya başlamış, genç, tâze.

nevresîde-gân نورسیدگان (f. b. s. nev-resîde'nin c.) : yeni yetişmişler, yeni olgunlaşmaya başlamış olanlar, gençler, tâzeler.

nev-resm نورسم (f. a. b. i.) : 1. [yeni çıkma] yakası büyük, kolsuz, harmâni gibi, kırma-lı bir çeşit kaput. 2. yeni moda.

nev-reste نورسته (f. b. s. c. : nev-reste-gân) : yeni bitmiş, yeni yetişmiş, yeni meydana gelmiş.

nev-restegân نورستگان (f. b. s. nevreste'nin c.) : yeni bitmişler, yeni yetişmişler, yeni meydana gelmiş olanlar.

nev-restegân-ı maârif : bilgide yeni yetişenler.

nev-rûz نوروز (f. b. i.) : 1. yeni gün. 2. Güneş'in koç burcuna girdiği gün olup rûmî martın dokuzuna rastlar, ilkbahar başlangıcı ve Celâfî takvîmine göre yılbaşısıdır. 3. müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biridir. Ürmîyeli Safiyüddîn'in kitabına yazmış olduğu arapça güfteli bir remel beste bu makama misaldir. Son zamanlarda İ. Hakkı Bey, bu makamdan darbeyn ve hafif besteler ile aksak ve yürük semâîler, 2 de şarkı bestelemiştir.

nev-rûz-i Acem : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-i Arab : müz. 3-4 asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i asl : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i beyâtî : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i büzürg : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i hârâ : müz. Türk müziğinin en az 3-4 asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i hicâz : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-i hüseyî : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-i ırak : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-i isfahân : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-i rûmî : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i sultânî : 1) Sultan Celâlüddîn Melîk-şâh'ın takvîmindeki nev-rûz; 2) müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-i uşşâk : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûziyye نوروزیه (f. b. i.) : nevrûz günü için hazırlanan bir çeşit mâcun, o gün için hazırlanan kasîde. [fasâhat kaidelerine aykırıdır].

nev-rûz-kûçek نوروز کوچک (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûz-nevâ نوروز نوا (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi zamânımıza kalmamıştır.

nev-rûz-pûselik نوروز پوسلك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-râst نوروز راست (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nev-rûz-rehâvî نوروز رهاوی (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az beş-altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-sabâ نوروژ صبا (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az 5-6 asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-zengûle نوروژ زنگوله (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nev-rûste نورسته (f. b. i.) : yeni yetişme.

nevs نوص (a. i.) : asılı olan bir nesnenin, öteye beriye sallanması, hareket etmesi, kımıldanma, hareket etme. (bkz : nevesân).

nev-sâle نوساله (f. b. s.) : genç; tâze; küçük.

nev-sefer نوسفر (f. a. b. s.) : yeni yolculuğa çıkan.

nev-sefer-i nûr-tal'at : parlak yüzü yolcu.

nev-şâh نوشاخ (f. b. i.) : 1. yeni dal. 2. yeni bitmiş geyik boynuzu.

nev-şükûfte نوشکفته (f. b. s.) : yeni açılmış [çiçek]. Gonca-i nev-şükûfte : yeni açılmış gonca.

nevt نوط (a. i. c. : envât, niyât) : asma [bir yere]. (bkz : ta'lîk).

nevti نوتی (a. i.) : gemici. (bkz : keştî-bân, nûtf).

nev-ummâ نوحما (a. zf.) : bir sûretle, bir derece.

nevvâb نواب (a. s.) : nâiplik eden, vekil-lik eden.

nevvâh نواح (a. s. nevh'den) : 1. ağlıyan, çığlık koparan. 2. ölünün arkasından ağlamak üzere para ile tutulan [adam].

nevvâhe نواحه (a. s. nevh'den) : 1. ağlıyan, çığlık koparan [kadın, kız]. 2. ölünün arkasından ağlamak üzere para ile tutulan [kadın, kız].

nev-zâd نوزاد (f. b. s.) : 1. yeni doğmuş, yeni doğan. Tıfl-ı nev-zâd : yeni doğmuş çocuk. 2. i. erkek adı.

nev-zemîn نوزمین (f. b. s.) : yeni tarz, yeni çeşit.

nev-zuhûr نو ظهور (f. a. b. s.) : yeni çıkma.

ney نی (f. i.). (bkz : nây).

ney-i bezm-i gam : gam meclisinin neyi.

ney-çe نیچه (f. i.) : küçük ney. (bkz : nây-çe).

neyelân نیلان (a. i.) : isteğe ulaşma.

ney-istân نیستان (f. b. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : maksebe, ney-zâr).

neyl نیل (a. i.) : 1. merâma erişme; isteğe ulaşma. 2. s. ulaşılan şey.

ney-pâre نی پاره (f. b. i.) : kamış parçası.

neyrenc نیرنج (a. i. c. : neyrencât) : tılsım. (bkz : nîreng).

neyrencât نیرنجات (a. i. neyrenc'in c.) : tılsımlar.

neyrûz نیروز (f. i.). (bkz : nev-rûz).

ney-sitân نیستان (f. b. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : maksebe, ney-zâr).

ney-şeker نیشکر (f. b. i.) : şeker kamışı.

neytal نیطل (a. i.) : 1. musîbet, belâ. (bkz : dâhiye, meşakkat). 2. koğa.

neyy نی (a. s.) : çiğ, pişmemiş [et v. b.].

neyyir نیر (a. s. nûr'dan) : 1. nurlu, parlak. (bkz : ziyâ-dâr). 2. ışıklı cisim; cisimlenmiş nur. 3. Güneş. (bkz : Âftâb, Hürşîd, Mihr, Şems).

neyyir-i asgar : astr. Ay.

neyyir-i a'zam : astr. Güneş.

neyyireyn نیرین (a. i. c.) : "cisimlenmiş iki nur" : Güneş ile Ay.

ney-zâr نيزار (f. b. i.) : kamışlık; sazlık.
(bkz : ney-sitân).

ney-zen نى زن (f. b. i.) : (bkz : nây-zen).

ney-zenâne نيزانه (f. zf.) : neyzene ya-
kışacak yolda. **Nigâh-ı neyzenâne** : neyzen gibi yan
bakış.

nez' نَزْء (a. i.) : bozma; halkı birbirine
düşürme. (bkz : ifsâd).

nez' نَزْع (a. i.) : 1. bir şeyi yerinden ko-
parma, sökme. 2. kaldırma, yok etme. 3. can
çekişme. **Hâlet-i nez'** : can çekişme. (bkz : hâl-i
ihtizâr).

nezâfet نطافت (a. i.) : temizlik, pâklık.
En-nezâfetü nin-el-îmân : temizlik îmandan gelir.

nezâhet نِزَاهَت (a. i.) : 1. temizlik, paklık. 2.
incelik. (bkz : rikkat). 3. kadın adı.

nezâket نِزَاكَة (o. i.) : 1. nâzîklık. 2. za-
riflik, incelik. 3. terbiye. (bkz : edeb). 4. ehem-
miyet. [yapma kelimelerdendir].

nezâre نِزَاَرَة (a. i.) : bakma, seyir.

nezâret نِزَاَرَت (a. i.) : tâzelik, parlaklık.
(bkz : letâfet, nedâret, tarâvet).

nezâret نِزَاَرَت (a. i. nazar'dan) : 1. bakma,
bakış, etrâfı görme, seyir. (bkz : manzara). 2.
gözetme, gözden geçirme. 3. idâre; reislik. 4. nâ-
zırlık, vekillik.

nezd نِزْد (f. zf.) : 1. yan, kat. (bkz : ind).
2. göre, nazarında, fikrinde.

nezdik نِزْدِيك (f. s.) : yakın. (bkz : karîb).

nezevân نِزَوَان (a. i.) : sıçrama, atlama.

nezf نِزْف (a. i.) : 1. kuyunun suyunu ta-
mânen boşaltma.

nezf-i câh : kuyuyu boşaltma. 2. hek. kan git-
me, kanama, fr. hémorragie.

nezf-i rahm : hek. kadınların aybaşı hallerinde
fazla hayız görmeleri.

nezf-ül-enf : hek. burun kanaması.

nezfî نِزْفِي (a. s.) : kanamakla ilgili.

nezîf نِزِيف (a. s.) : fazla kan kaybindan
bitkin hâle gelen [kimse].

nezîh نِزِيَه (a. s.) : 1. temiz, pâk. 2. i.
erkek adı.

nezîhe نِزِيَهَة (a. s.) : 1. [nezîh'in muen.]
temiz, pâk. 2. i. kadın adı.

nezîl نِزِيل (a. i.) : misâfir, konuk.

nezîr نِزِير (a. i. nezr'den. c. : nûzerâ, nü-
zür) : 1. birini, doğru yola sokmak için gözdağı
vererek korkutma. 2. Hz. Muhammed'in adlarının
dandır.

nezîre نِزِيرَة (a. i.) : nezredilen şey, adak.

nezle نِزْلَة (a. i.) : hek. nezle, burun
akması.

nezle-i müzmine : hek. yerleşmiş, kronik nezle.

nezle-i sadriyye : hek. göğüse inen nezle, göğüs
nezlesi.

nezle-i süfliyye : hek. belsoğukluğu.

nezlî نِزْلِي (a. s.) : hek. nezleye âit, nezle
ile ilgili.

nezr نِزْر (a. i. c. : nüzör) : adak, adama.

nezzâm نِزَام (a. s. nizâm'dan) : nizam
veren, tertipliyen, düzenliyen.

nezzâre نِزَاَرَة (a. i.) : 1. seyirci. 2. bir şeye
bakma. (bkz : nezâret).

nıkmîet نِقْمَت (a. i.) : (bkz : nakmet).

nısfâf نِصَاف (a. i.) : bir şeyi tam olarak
ikiye bölme.

nısf نِصْف (a. s. c. : ensâf) : 1. yarım,
yarı. 2. i. g. s. bir yazı sitili.

nısf-ıl-cenâh : zool. yarımkanadlılar.

nısf-ı kutr : geo. yarı çap, fr. rayon.

nısf-ı kutr-ı kaim : geo. 1. *ıçyarıçap, fr. apot-
hème. 2. yanal yükseklik, fr. apothème.

nısf-ı kutr-ı zâhiri : geo. görünüm yarıçapı, fr. diamètre apparent.

nısf-ı küre : astr. kürenin yarısı; yarımküre; coğr. yarıküre, fr. hémisphère.

nısf-ı müstakim : geo. yarım doğru, fr. demi droite.

nısf-ül-leyl : gece yarısı.

nısf-ün-nehâr astr., coğr. 1. günün ortası, öğle vakti. 2. meridyen, fr. méridien.

nısf-ün-nehâr dâiresi : astr., coğr. meridyen dâiresi.

nısf-ün-nehâr müstevisi : astr. meridyen *düzlemi, fr. plan méridien.

nısfet نصف (o. i.) : yarımlik. [yapma kelimelerdendir].

nısfıyye نصفیه (a. i.) : bir çeşit kısa ney.

nısfıyyet نصفیت (a. i.) : yarımlik, yarı yarıya bölme.

nısfıyye-zen نصفیه زن (a. f. b. s.) : nısfıye çalan sanatkâr. (bkz : ney-zen).

nısf küre-i cenûbî نصف کره جنوبی (a. b. i.) : Arz'ın hatt-ı istivanın (ekvator) güneyinde kalan yarısı.

nısf küre-i semavî-i cenûbî : astr. hatt-ı istivâ-i semâvî'nin güneyinde kalan semâ yarım küresi.

nısf küre-i semavî-i şimalî : astr. hatt-ı istivâ-i semâvî'nin kuzeyinde kalan semâ yarım küresi.

nısf küre-i şimâlî نصف کره شمالی (a. b. i.) : astr. Arz'ın, hatt-ı istivânın (ekvator) kuzeyinde kalan yarısı.

nıt' نطح (a. i.) : anat. ağız tavanının pütür yerleri.

nî- نى (f. e.) : nefy edatı. (bkz : bîlâ).

niâc نجاج (a. i. na'ce'nin c.) : dişi koyunlar. (bkz : na'cât).

niâl نعال (a. i. na'l'in c.) : 1. nallar. 2. ayakkapları. **Saff-ı niâl** : 1) papuçluk, ayakkapların brakıldığı yer; 2) bir yerde oturulacak yerlerin en aşağısı.

niam نيم (a. i. ni'met'in c.) : nimetler.

Veliyy-ün-niam : lûtufta bulunan insan.

nibâh نباح (a. i.) : köpek havlaması. (bkz : av'ave, nübâh).

nibâl نبال (a. i. nebl'in c.) : oklar.

nicâd نجاد (a. i.) : kılıç bağı. **Tavil-ün-nicâd** : uzun boylu adam.

nidâ نداء (a. i.) : 1. çağırma, bağırma, seslenme. 2. ses verme. 3. gr. *ünlem, fr. interjection.

nidâ-yi hayşûmî : genizden gelen bağırtı.

nidd ند (a. i. c. : endâd) : benzer, eş. (bkz : mânend, nazîr).

nifâ' نفاع (a. i.) : menfaat, çıkar, fayda.

nifâk نفاق (a. i.) : münâfıklık, iki yüzlülük, ara bozukluğu, bozuşukluk.

nifâkî نفاقى (a. s.) : nifakla, iki yüzlülükle ilgili.

nifâr نفار (a. i.) : 1. korkma, ürkme. 2. nefret gösterme.

nifâs نفاس (a. i.) : loğusalık hâli. [Hanefî mezhebinde 40, Şâfiî mezhebinde 60, diğer mezheplerde 30 gündür].

nifâsî نفاسى (a. i.) : loğusalığa âit, loğusalıklı ilgili. **Hummâ-i nifâsî** : hek. albastı, doğumdan sonra meydana gelebilen ve ekseriyâ tehlikeli olan bir hastalık.

nifha نفحه (a. i.) : (bkz : nefha)

nigâh نگاه (f. i.) : 1. bakış, bakma. **Âhû-nigâh** : âhû bakışlı, ceylân bakışlı. **Atf-i nigâh** : bakiverme. (bkz : nazar, nigeht).

nigâh-ı gazab : kızgınlık bakışı, öfkeli bakış.

nigâh-ı intihâb : seçme, beğenme bakışı.

nigâh-ı işve : güzel, sevinçli ve hareketli bakış.

nigâh-ı nâz : naz bakışı.

nigâh-ı pür-fen : hilekâr bakış.

nigâh-ı tegafül : tegafül bakışı, maksadı ve hâli anlamazlıktan gelen bakış.

nigâh-ı tedkik : araştırma bakışı. 2. göz. (bkz : ayn, çeşm).

nigâh-bân نگاهبان (f. b. s. ve i.) : 1. gözcü; bekçi. (bkz : hâris, nigh-bân). 2. kadın adı.

nigâh-bânî نگاهبانی (f. b. i.) : gözcülük, bekçilik. (bkz : harâset).

nigâh-dâr نگاهدار (f. b. s. ve i.) : 1. gözcü, bekçi. 2. saklayıcı, koruyucu. (bkz : hâfiz, hâmi).

nigâl نیکال (f. i.) : ateşli kömür parçası.

nigâr نگار (f. i.) : 1. resim. 2. (resim gibi güzel) sevgili. 3. s. resmedilmiş, resmi yapılmış. **Hâtır-nigâr** : hatırdan resmolunmuş gibi yerleşen. 4. put. (bkz : sanem). 5. **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır (muradnâme). Bir zamanlar unutulmuş olduğu III. Selim'in **sûz-i dil-ârâ** ismiyle aynı terkipte fakat başka adla bir makam yapmasından anlaşılmıştır. 6. kadın adı.

nigâr-ı nîk : **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nigâr-ı nîk-acem : **müz**. en az iki üç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

Nigâr نگار (f. h. i.) : meşhur kadın şâir-lerimizdendir. Osman Paşa'nın kızıdır. Avrupa edebiyatını iyice tetkik etmiş ve Tanzîmat'tan sonra yetişen büyük şahsiyetlerin bilhassa Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem'in te'siri altında kalmıştır. İmzâsını dâima (Nigâr bint-i Osman) diye atardı. **Aks-i sadâ**, **Efsûs**, **Nîran** adında eserleri vardır. (d. : 1856 - ö. : 1918).

nigâr-çek نگارچک (f. b. i.) : **müz**. Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nigârek نگارک (f. i.) : **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nigârende نگارنده (f. i.) : [eskiden] res-sâm. [insan resimleri yapardı].

nigâr-hâne نگارخانه (f. b. i.) : 1. resim ve heykellerle süslenmiş olan yer; resim ve heykel sergisi. 2. puthâne. 3. güzelleri çok olan yer. 4. resim yapanların çalıştıkları atölye. (bkz : nigâr-istân 1, 2, 3).

nigârî نگاری (f. i.) : (bkz : nigârende).

nigârîn نگارین (f. s.) : 1. resimlerle, na-kışlarla süslü. 2. i. resim gibi güzel sevgili.

nigâr-istân نگارستان (f. b. i.) : 1. resim ve heykellerle süslenmiş olan yer; resim ve heykel sergisi. 2. puthâne. 3. güzelleri çok olan yer. (bkz : nigâr-hâne 1, 2, 3). 4. Gaffârî'nin meşhur eseri.

nigârîş نگاریش (f. i.) : resim yapma.

nigâste نگاشته (f. s.) : 1. resmolunmuş. (bkz : musavver). 2. yazılmış. (bkz : muharrer, mektub¹, merkur¹).

nigeh نگه (f. i.) : bakış, bakma. (bkz : nazar, nigâh).

nigeh-i çeşm-i yâr : sevgilinin (gözünün) bakışı. **nigeh-i hayret** : hayret bakışı.

nigeh-bân نگهبان (f. b. s. ve i.) : (bkz : nigâh-bân).

nigeh-bânî نگهبانی (f. b. i.) : (bkz : nigâh-bânî).

nigeh-dâr نگهدار (f. b. s. ve i.) : (bkz : nigâh-dâr).

nigeh-endâz نگه انداز (f. b. s.) : bakıveren. (bkz : nigerân).

nigeh-fürûz نگهفروز (f. b. s.) : bakışı göz nurlandırıcı olan.

nigerân نگران (f. s.) : bakıveren, bakıcı, bakan, baka kalan.

nigîn نگین (f. i.) : 1. mühür. (bkz : hâtem¹). 2. yüzük. (bkz : engüşter).

nigîn-dân نگیندان (f. b.) : yüzük kutusu, yüzük mahfazası.

nigîn-sây نگینسای (f. b. i.) : hakkâk, mü-hür kazıcı.

nigû نگو (f. s.) : güzel, iyi. (bkz : hasen, hûb, nigû).

nigû-hâh نگو خواہ (f. b. s.) : iyilik isteyen, hayır diliyen.

nigûhende نگوہندہ (a. s.) : çekiştirici, yeric.

nigûhîde نگوہیدہ (f. s.) : çekiştirilmiş, yerilmiş. (bkz : mezmûm).

nigûhiş نگوہش (f. i.) : çekiştirme, verme. (bkz : gıybet², zemm).

nigûn نگوں (f. s.) : 1. tersine dönmüş, altüst olmuş. 2. ters, aksi, uğursuz. **Ser-nigûn** : başaşağı olmuş, altı üstüne gelmiş.

nigûn-baht نگوں بخت (f. b. s.) : tâlihsiz. (bkz : bed-baht).

nigûn-sâr نگوں سار (f. b. s.) : başaşağı. [şirde. "nigû-sâr" şeklinde de geçer].

nigûn-taş نگوں طشت (f. b. i.) : 1. taştı, leğeni tersine dönük. 2. mec. gökyüzü. (bkz : asmân, semâ).

-nih نہ (f. i.) : 1. şehir, belde. 2. fi. **nihâ**-den masterından emr-i hâzir : "koy!"

-nih نہ (f. s.) : "koyan" mânâsıyla *birleşik kelimeler yapar. **Kadem-nih** : ayak / koyan, ayak basan. (bkz : kadem-nihâde).

nihâb نہاب (a. i. nehb'in c.) : yağmalar, çapullar. (bkz : garât).

nihâd نہاد (f. i.) : 1. tabiat, huy, yaradılış. **Bed-nihâd** : aslı kötü, yaradılışı fenâ. 2. erkek adı.

nihâde نہادہ (f. s.) : konmuş, konulmuş, koymuş, komuş. **Fürû-nihâde** : aşağı indirilmiş, çıkarılmış. **Kadem-nihâde** : ayak koymuş, ayak basmış.

nihâdî نہادی (f. s.) : yaradılıştaki olan. (bkz : cibillî, fıtrî, hılkî, tabiat, mizâc).

nihâf نہاف (a. s. nahîf'in c.) : zayıflar, cılızlar.

nihâî نہائی (a. s.) : son ile ilgili, sonuncu.

nihâl نہال (f. i. c. : nihâlân) : 1. taze, düzgün fidan, sürgün. **Nev-nihâl** : taze fidan. (bkz : nihâl¹). 2. kadın adı.

nihâl-i çemen : gül bahçesinin fidanı.

nihâl-i işve : naz fidanı.

nihâl-i serv-i ser-efrâz : başı yüksek servi fidanı.

nihâl-i zarîf : ince, güzel dal.

nihâlân نہالان (f. i. nihâl'in c.) : taze, düzgün fidanlar, sürgünler.

nihâle نہالہ (f. i.) : 1. yeni yetişmiş düzgün fidan. (bkz : nihâl). 2. Avcı korkuluğu. 3. döşeme, dönecek şey. 4. sahan altlığı.

nihâli نہالی (f. i.) : nihâli, sahan altlığı. (bkz : nihâl⁴).

nihâl-istân نہالستان (f. b. i.) : fidanlık.

nihân نہان (f. s.) : 1. gizli, saklı. (bkz : mahcûb¹, mahfi, mestûr). 2. bulunmıyan; görünmiyen. 3. i. sır.

nihân-hâne نہانخانہ (f. b. i.) : saklanılacak yer; mağara; mahzen; bodrum.

nihâni نہانی (f. i.) : 1. gizlilik, saklılık. 2. s. gizli, saklı.

nihân-peykerân نہان پیکران (f. b. i.) : büyük melekler.

nihân-sû نہانسو (f. b. i.) : yüce âlem.

Nihâvend نہاوند (f. h. i.) : İran'ın batısında bulunan meşhur bir şehir.

nihâvend نہاوند (f. i.) : müz. Türk müziğinde bir makam. En eski makamlardan olup eskiden nihâvend-i kebîr'den ayırmak için nihâvend-i rûmî diye de adlandırılmıştır. Fakat son bir asırdan beri pek-büyük bir rağbetle kullanılmıştır. Nihâvend, garb müziğindeki sol minör'dür. Yâni püselik makamının bir perde peste göçürülmüş şeddidir. Rast perdesinde durur. Güçlüsü -beşinci derece olan- nevâ (re) dir. Donanımına "si" ve "mi" için iki küçük mücenneb bemolü konulur; yedeninin "fa" bakiyye diyezi, nota içinde ilâve

nihâvend-i cedîd

edilir. Çıkıcı-inici bir seyri vardır. Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru olmak üzere şöyledir: rast, düğâh, kürdî, çargâh, nevâ, nim-hisar, evic, gardâniye. Dizisinde niseb-i şerîfeden 7 tâne olmakla mülayım sayılır. Elimizde, makamlar arasında sayı itibâriyle 7 olarak nihâvend'den eser bulunmaktadır.

nihâvend-i cedîd : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nihâvend-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamıdır; pûselik'in iki şeddi olan nihâvend ile sultânî-yegâh'den mürekkeptir ve bundan dolayı nihâvend-i kebîr denilmiştir. İnci-çıkıcı olarak her iki makamda karışık gezinen nihâvend-i kebîr, nihâvend ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlülere birinci derecede nihâvendin güçlüsü ve sultânî-yegâh'ın durağı olan re (nevâ), ikinci derecede de sultânî-yegâh'ın güçlüsü olan düğâh (lâ) dir. Donanımına nihâvend gibi si ve mi için iki tâne küçük mücenneb bemolü konulur. Nihâvend'in yeden fa bakıyye diyezi gibi sultânî-yegâh'ın "mi" bekar ve "do" bakıyye diyezi de ("si" bemol müşterektir) nota içinde kullanılır.

nihâvend-i rûmî : müz. nihâvend'e vaktiyle verilen bir ad.

nihâvend-i sagir : müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nihavendi نِهَآوَنَدِي (f. s.) : 1. Nihâvend şehrine âit, ora ile ilgili, orâlî. 2. f. müzikte bir perde.

nihâye, nihâyet نِهَآيَة (a. i. c. : nihâyât) 1. son, uc. (bkz : âkîbet). 2. son derece. **Bî-nihâye** : nehâyetsiz, sonsuz. **Îlâ-nihâye** : son dereceye kadar.

nihâyet-i azm : anat. kemik ucu.

nihâyet-i şiddet-i sermâ : ikinci kânûn (ocak) yirmi dördüncü günü olan ve karla berâber çıkan bir fırtına.

nihâyet-ül-emr : netîce, işin sonunda. (bkz : gayet-ül-gaye).

nihâyet-ün-nihâye : âkîbet, en sonunda.

nihle نِهْلَة (a. i.) : mezhep, din şûbesi.

nihrîr نِهْرِيْر (a. s. c. : nahârîr) : bilgili, tecrübeli, âlim, fâzıl, mâhir kimse.

nihvâr نِهْوَار (f. s.) : kendini beğenmiş, ki-birli, gururlu [adam].

nijâd نِهَاد (f. i.) : 1. soy; nesil, neseb.

Pâk-nijâd : soylu, soydan. 2. tabîat, cibilliyet. **Âlî-nijâd** : yüksek tabiatlı.

nijm نِهْم (f. i.) : bâzı kış sabahları inen koyu sis.

nik نِهْك (f. s. c. : nîkân) : iyi, hoş, güzel, beğenilen. (bkz : hûb).
nik ü bed : iyi, kötü.

nikab نِهْكَاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. peçe, yüz örtüsü. (bkz : bürka', lesme).

nikab-ı zulmânî : karanlık peçe. 2. perde, örtü. (bkz : hicâb).

nikâb نِهْكَاب (f. i.) : kuşçu eldiveni. (bkz : nikâf).

nikabet نِهْكَابَت ("ka" uzun okunur. a. i.) : nakib'lik. (bkz : nakîb).

nikâbet نِهْكَابَت (a. i.) : rüzgârın ters yönlerden esmesi.

nikâf نِهْكَاف (f. i.). (bkz : nikâb).

nikâh نِهْكَاح (a. i.) : nikâh, kanûnî evlenme töreni. [asıl mânâsı : vaty dir. (bkz : vaty)].

nikâh-bi-l-kitâbe : huk. şahitlerin münderecâtını işitmeleri veya maznûnuna muttalî bulunmaları şartıyla gaip hakkında mektupla aktedilen nikâh.

nikâh-ı dâhili : sosy. içerden evlenme, akrabâdan kız alma, fr. *indogamie*.

nikâh-ı hârici : sosy. dışardan evlenme, akrabâ hâricinden evlenme, fr. *exogamie*.

nikâh-ı hezl : huk. [eskiden] hakikî veya me-câzî mânâ kasdolunmıyarak lâtife sûretiyle yapılan nikâhtır ki gerçekten yapılan nikâh gibi sahihtir.

nikâh-ı fâsid : ...huk. [eskiden] sıhhat şartlarını câmi olmıyan nikâh. [şâhidsiz veya bir şâhitle veya hürmet (haramlık) sebeplerinden biri mevcut iken akdedilen nikâhlar gibi].

nikâh-ı füzûlî : huk. [eskiden] asil veya velî veya vekil olmıyan kimsenin başkası nâmına akdettiği nikâh.

nikâh-ı gayr-i lâzım : huk. [eskiden] sahih olmakla berâber feshi kabil olan nikâh.

nikâh-ı bâtil : huk. [eskiden]. (bkz : nikâh-ı fâsid).

nikâh-ı lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olmıyan nikâh.

nikâh-ı mevkuf : huk. [eskiden] başkasının icâzetine bağlı olan nikâh.

nikâh-ı muallak : huk. [eskiden] şarta ta'lik edilen nikâh.

nikâh-ı muvakkat : huk. [eskiden] müddet bildirilerek akdedilen nikâh olup câiz değildir.

nikâh-ı müt'a : huk. [eskiden] müt'a veya temettü gibi intifâ mânâsına olan bir lâfız ile icrâ edilen nikâh. [bu nikâh bâtıldır].

nikâh-ı nâfiz : huk. [eskiden] sıhhat ve şartlarını tamâmen câmi olup icâzete mevkuf olmayan nikâh.

nikâh-ı rakik : huk. [eskiden] köle ve câriye-nin nikâhı. [nâfiz olması, mâlikinin icâzetine mevkuttur].

nikâh-ı sahîh : huk. [eskiden] sıhhat şartlarını câmi olan nikâh.

nikâh-ı tenezzühî : huk. [eskiden] mevlânın câriyesini kendisine nikâh etmesi. [buna : "nikâh-ı ihtiyârî" de denir].

nik-ahter نيك اختر (f. b. s.) : yıldızı iyi, tâlihli, mutlu. (bkz : nik-baht).

nikâl نكال (f. i.) : ateşli kömür parçası.

nikam نقيم (a. i. nakmet, nakimet ve nikmet'in c.) : intikamlar, öcalmalar.

nikân نيكان (f. s. nîk'in c.) : iyiler, hoşlar, iyi kimseler.

nikar نكار ("ka" uzun okunur. a. i.) : kin; inat.

nikât نکات (a. i. nükte'nin c.) : 1. herkesin anılamadığı ince mânâlar [yazıda, resimde, sözde, harekette-]. (bkz : ânât). 2. ince mânâlı, zârif ve şakalı sözler. (bkz : nüket).

nikat نقاط ("ka" uzun okunur. a. i. nokta'nın c.) : noktalar. (bkz : nukat).

nikat-ı cihât : koz. rüzgârların yönünü göstermek için bâzı harita ve pusulaların üzerinde bulunan resim.

nikat-ı müzdevce : ikizli noktalar.

nikâyet نکایت (a. i.) : düşmanı kırıp geçirme, kılgıtan geçirme.

nik-baht نيكبخت (f. b. s.) : bahtı iyi, tâlihli. (bkz : nik-ahter).

nik-bâz نيكباز (f. b. s.) : davranışları, işleri iyi olan.

nik-bin نيكبين (f. b. s.) : *iyimser, işleri iyi tarafından olan, iyi gören, fr. **optimiste**. [zıddı : *kötümser, fr. **pessimiste** dir].

nik-bînî نيكبينى (f. b. i.) : nikbinlik, *iyimserlik, fr. **optimisme**.

nik-endiş نيك اندیش (f. b. s.) : iyilik düşünen, herkesin iyiliğini isteyen. (bkz : hayr-hâh, nik-hâh).

nik-fâl نيكفال (f. b. s.) : falı hayırlı olan, uğurlu, uğura âlâmet olan.

nik-fercâm نيكفرجام (f. b. s.) : âkıbeti, sonu hayırlı olan, sonu iyi.

nik-hâh نيك خواه (f. b. s.) : (bkz : hayr-hâh, nik-endiş).

nik-haslet نيكخصلت (f. a. b. s.) : ahlâkı, huyu iyi olan.

nik-hû نيكخو (f. b. s.) : iyi huylu, huyu güzel.

nikî نيكى (f. i.) : iyilik; iyi olma.

nik-kirdâr نيك کردار (f. b. s.) : hareketi hoş a giden, beğenilen.

nik-manzar نيكمنظر (f. a. b. s.) : görünüşü güzel olan.

nikmet نكمت (a. i. c. : nakım, nakimet) : şiddetli cezâ.

nik-nâm نيكنام (f. b. s.) : iyi nam kazanmış, iyi adlı, iyi ünlü.

nik-nâmî نيكنامى (f. b. i.) : iyi nam, iyi ün sâhibi olma, hayırla anılma.

nik-nihâd نيكنهاذ (f. b. s.) : yaradılışı, aslı, mayası iyi olan.

nikris

nikris, nikris نقرس ، نقریس (a. i. c. : nekarîs) : **hek.** nikris, ayak parm. 'larında, topuklarda ve mafsallarda meydana gelen ağrılı hastalık, **fr.** goutte.

nikriz نیکریز (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. (eskiden "nîriz" denilirdi). Dizisi bir sekizli içinde gösterilebilen (yânî bir dörtlü ile bir beşli'den yapılmış olan) basit görünüşlü mürekkep makamlarındandır. Nikriz beşlisi ile rast dörtlüsünden, ikinci şekli ise, gene nikriz beşlisi ile pûselik dörtlüsünden müteşekkildir. (mevzûu bahs pûselik dörtlüsü, nevâ (re) perdesindedir : nevâ, hüseyinî, acem ve gerdâniye). Çıkıcı-inici olarak seyredir; umûmiyetle sona doğru inici bir karakter olarak nikriz beşlisi ile rast (sol) perdesinde karar eder. Güçlüsü-beşli ile dörtlünün birleştikleri yer olan-nevâ (re) perdesidir. Donanımına "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (Hicaz gibi); eğer pûselik dörtlüsü kullanılıyorsa "fa" bekar yapılır (hümâyün gibi). Dizisinde niseb-i şerîfe'den 5 tâne bulunmakla, gizli mütenâfir itibâr edilir. Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, dik kürdî, nîm hicaz, nevâ, hisar, evic (veyâ acem) ve gerdâniye. Kederli bir azamet, esrarlı bir hüznü taşıyan nikriz, orta derecede kullanılmıştır.

nikriz-i kebir : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nikriz-i segâh : **müz.** müstear makamının bir başka adı.

nikriz-i sagir : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

niks نکس (a. s.) : 1. zayıf [adam]. 2. ters doğan [çocuk].

nîkter نیکتر (f. b. s.) : çok iyi, ziyâde beğenilmiş.

nik-terin نیکترین (f. b. s.) : çok iyi, hepsinden iyi olan.

nikû نیکو (f. s.) : iyi, hoş. (bkz : tayyib).

nikû-baht نیکو بخت (f. b. s.) : bahtı açık.

nikû-kâr نیکو کار (f. b. s.) : iyi işli, işleri iyi ve doğru olan.

nikû-hârî نیکو کاری (f. b. i.) : nikû-kâr'lık.

nikûyî نیکویی (f. i.) : iyilik, güzellik.

nikz نقض (a. i. c. : enkaz) : binâ yıkıntısı, binâ bozuntusu.

nîl نیل (f. i.) : çivit otu.

Nil نیل (a. h. i.) : Mısır'dan geçen, Akdenize dökülen meşhur nehir.

Nil-i ebyaz : Nil'in başı.

Nil-i ezrak : Habeş Nili.

Nil-i zenc : Sudan'da Cavala nehri.

nîle نیله (f. i.) : çivit.

nîlec نیلج (a. i.) : çivit. (bkz : nîle).

Nileyn نیلین (a. h. i. c.) : "iki nil" : Seyhun ve Ceyhun nehirleri; Fırat ve Dicle nehirleri.

nîl-fâm نیلفام (f. b. s.) : çividi, çivit renginde, lâcivert.

nîl-gûn نیلگون (f. b. s.) : (bkz : nîl-fâm).

nîli نیلی (f. s.) : çividi, mâvi.

nîli-perde', **nîli hokka** : gökyüzü.

nîlû-berg نیلورگ (f. b. i.) : nilüfer. (bkz : nîlû-per).

nîlûfer نیلوفر (f. i.) : bot. nilüfer, lât. nymphaea.

nîlûper نیلور (f. i.) : bot. (bkz : nîlûfer).

nîm نیم (f. s.) : 1. yarı, yarım, buçuk. (bkz : nisf, nîme).

nîm-bismil : yarı boğazlanmış, usûlüne göre kesilmemiş hayvan.

nîm-hilâl : **mec.** güzelin dudağı. **2. müz.** Türk müziğinde birbirinden farklı üç mânâda kullanılır : 1) usul isimlerinin başına gelirse o usûlün yarısına müsâvî bir usûl teşkil eder : nîm-bereşân, nîm-çenber, nîm-devir, nîm-evsat, nîm-hafif, nîm-sakîl, nîm-sofyan, nîm-fahte ki, bu usuller bereşân, çenber, evsat, hafif, sakîl, sofyan, fâhte usulleri-

nin yarısıdır; yalnız nîm-devir, devr-i kebîr'in yarısı değildir. Ekseriyâ lenk-fâhte denilen nîm-fah-te de, fah-te'nin yarısıdır; 2) perde isimlerinin başına gelirse o perdenin bir koma pestindeki perdeyi işâret eder : nîm-hicaz, nîm-hisar ve nîm-zengüle ile nîm-şehnaz.

nîm kavi : usulde, kavî zaman ile zaif zaman arasında orta kuvvette bulunan zaman.

nîm berefşân نیم بر افشان (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin büyük usullerindendir. 16 zamanlı ve 12 darblıdır; berefşân'ın yarısıdır; yâni her darbi, berefşândaki mukabilinin yarı kıymetindedir ve son "te ke te ke" burada sâdece bir "te ke" şeklinde bulunur 16 zamanlı diğer usuller şunlardır : 13 darblı nîm-hafif, 12 darblı fer', 8 darblı çifte-düyek ki bu 16 zamanlı usuller, en küçük büyük usuldürler. Bu usul ile peşrev ve besteler ölçülmüş 16/8 yürük nîm-berefşân mertebesi de kullanılmıştır. Son asırlarda kullanılmamış, yerine tamamen berefşân kaim olmuştur. Bu usul sırasıyla semâî, Türk aksağı, sofyana, ge sofyân'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (1 zaman, nîm kavi), düm (1 zaman, zaif), tâhek (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm kavi), ke (1 zaman, zaif).

nîm-bismil نیم بسمیل (f. b. s.) : ikiye boğazanmamış, yarı kesilmiş olan.

nîm-çehre نیم چهره (f. b. i.) : nesnas da denilen korkunç masal hayvanı [aslı "nîm-çihre" dir].

nîm-çenber نیم چنبر (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin küçük usullerindendir; 12 zaman ve 7 darblıdır; yâni çenber'in yarısı olup, onun yarı yarıya sâdeleştirilmiş şeklidir. 12 zamanlı diğer usuller şunlardır : ikiz aksak, firençin, devr-i remel. Bu usul ile birkaç asır evvel peşrev ve besteler ölçülmüştür; bugün elde bir nümûnesi yoktur. Türlü şekillerde vaz edilmiş 2 adet yürük semâiden mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm kavi), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tâhek (4 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm kavi), ke (1 zaman, zaif).

nîm-devir نیم دور (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 18 zamanlı ve 9 darblıdır. Devr-i kebîr'den farkı son dört küçük zamanlı darbdan evvelki üç uzun darbin, burada bulunmamasıdır; başka bir farkı yoktur. 18 zamanlı olarak, bir de 3 darbi Türkî vardır ki, bu iki usul birbirine çok benzer. Nîm devir ile peşrev,

beste, ilâhi gibi şekiller ölçülmüştür. Bir yürük semâisi ile -iki muhtelif şekilde konulmuş- 3 tâne sofyân'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı, nîm kavi), tek (2 zamanlı, nîm kavi), düm (4 zamanlı, kavi), te (1 zamanlı, kavi), ke (1 zamanlı, zaif), te (1 zamanlı, nîm kavi), ke (1 zamanlı, zaif).

nîm-düyek نیم دویک (f. b. i.) : müz. nîm sofyana verilmiş bir addır ki, nazariyet bakımından doğru değildir; çünkü usul, düyek'in değil, sofyân'ın yarısıdır.

nîmâl نیمال (a. i. neml'in c.) : karıncalar.

nîmâr نیمار (a. i. nîmr'in c.) : kaplanlar. (bkz : enmâr, nümûr).

nîmât نیماط (a. i. nemat'ın c.) : örtüler, ihramlar.

nî'me نیمه (a. e.) : ne güzel, ne âlâ. ["bi'se'nin zıddı].

nî'me-l-matlûb : tam aradığımız.

nî'me-t-tesâdüf : ne güzel tesâdüf.

nî'me-l-vesîle : ne güzel vesîle.

nîme نیمه (f. i.) : yarı, yarım, buçuk. (bkz : nîsf, nîm) **Dü-nîme** : ikiye bölünmüş. **nîme-i rûz** : gün ortası, yarım gün.

nîme nîme نیمه نیمه (f. zf.) : yarım yarım, parça parça.

nîme-rûz نیمه روز (f. b. i.) : gün ortası, yarım gün. [aslı : "nîme-i rûz"dur].

nî'met نعمت (a. i. c. : nîam) : 1. iyilik, lûtufl, ihsan, bahşış. 2. azık, yiyeceğe, içeceğe dâir şeyler; ekmek. 3. saâdet, mutluluk. **Veliyy-i nî'met** : velinîmet, nîmet sâhibi, besliyen, yedirip içiren.

nî'met-i ilâhiyye : Allah'ın bahşettiği her türlü rızık. 4. kadın ve nâdiren erkek adı.

nî'met-şinâs نعمت شناس (a. f. b. s.) : iyilik bilir. (bkz : kadr-şinâs).

nîm-evsat نیم اوسط (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin küçük usullerindendir; 13 zamanlı ve 6 darblıdır. Evsat'ın şu şekilde yarısıdır ki, evsat'daki ilk dört darb ile son üç darb arasındaki yedi

darb burada mevcut değildir. 13 zamanlı olarak bir de şarkı devr-i revânı usûlü vardır. Eskiden ilâhî, beste, peşrev gibi şekillerde kullanılmış, sonraları yerini evsata terketmiştir; bu usûlden elde yalnız birkaç nûmûne vardır. Bir Türk aksağı ile iki tâne sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : te (1 zaman, kavi), ke (1 zaman, zaif, te (1 zaman, nîm-kavi), (kâ (2 zaman, kavi), düm (4 zaman, kavi), düm (4 zaman, kavi).

nîm-germ نیم گرم (f. b. s.) : pek sıcak olmayan, ılık.

nîm-hâb نیم خواب (f. b. s.) : yarı uykulu, mahmur. (bkz : nuâs, sine).

nîm-hafif نیم خفیف (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 16 zamanlı ve 13 darblıdır. Hafif'in şu şekilde yarısıdır ki, hafifdeki 8 adet sofyan'dan ortada bulunan 4 tânesi burada yoktur; yalnız ilk ve son ikişer sofyan muhâfaza edilmiştir. 16 zamanlı diğer usuller şunlardır : 12 darblı nîm-bereşan, 12 darblı fer' ve 8 darblı çifte düyek. Eskiden peşrev, beste, ilâhî gibi şekillerin ölçülmesinde kullanılan bu usulden bugün bir nûmûne kalmamıştır; fakat darb-ı fetih ve hâvî usullerinin son kısmında nîm-hafif aynen mevcuttur. Üç muhtelif şekilde vazedilmiş 4 tâne sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (1 zaman, nîm-kavi), düm (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm-kavi), he (1 zaman, zaif).

nîm-hande نیم خنده (f. b. i.) : yarım gülüş, gülümseme. (bkz : tebessüm).

nîm-küşte نیم کشته (f. b. s.) : yarı kesilmiş, yarı öldürülmüş.

nîm-lâhza نیم لحظه (f. a. b. i.) : 1. yarım bakış, gözuciyle bakış. (bkz : nîm-nigâh). 2. çok kısa zaman.

nîm-manzûr نیم منظور (f. a. b. s.) : yarı görülen, bulanık görülen.

nîm-mest نیم مست (f. b. s.) : sarhoşça, biraz sarhoş.

nîm-muzlim نیم مظلم (f. a. b. s.) : yarı karanlık. (bkz : nîm-zulmet).

nîm-mürde نیم مرده (f. b. s.) : ölüm derecesinde olan.

nîm-nigâh نیم نگاه (f. b. i.) : yarı bakış, gözuciyle bakma. (bkz : nîm-lâhze¹).

nîm-nime نیم نمه (a. i.) : 1. birbirine yakın çizgiler. 2. tırnakta olan beyazlık.

nîm-nimeteyn نیم نمتین (a. i. c.) : tırnak, giyme " " işareti.

nîm-puhte نیم پخته (f. b. s.) : yarı pişmiş, yarı çiğ [olan].

nîmr نیمر (a. i. c.) : enmâr, nîmâr, nûmûr) : kaplan. (bkz : peleng).

nîmre نیمره (a. i.) : dişi kaplan.

nîm-res نیم رس (f. b. s.) : yarı yetişmiş, yarı ham olan.

nîm-ruh نیم رخ (f. b. i.) : kadınların başörtüsü dışında kalan saçlarını alından kulaklara doğru açık bıraktıkları kısım.

nîm-rûz نیم روز (f. b. i.) : yarı gün, öğle. (bkz : nîme-rûz).

nîms نیمس (a. i.) : Fireun fâresi.

nîm-sakil نیم ثقیل (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 24 zamanlı ve 16 darblıdır. Sakil usûlünün yarısı çıkarılarak elde edilmiştir. 24 zamanlı olarak, bir de 14 darblı çenber vardır. Kâr, beste, ilâhî, peşrev gibi eserler ölçülmüştür. Türlü şekillerde vazedilmiş olan sırasıyla sofyan, yûrük semâî, sofyan, sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm-kavi), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm-kavi), te (1 zaman, nîm-kavi), ke (1 zaman, zaif), te (1 zaman, nîm-kavi), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tek (2 zaman, nîm-kavi), tâhek (4 zaman, kavi), te (1 zaman, kavi), ke (1 zaman, zaif), te (1 zaman, nîm-kavi), ke (1 zaman, zaif).

nîm-sofyân نیم صوفیان (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin küçük usullerindendir. 2 zamanlı ve 2 darblıdır. Nîm sofyan, en küçük usul olup, aynı zamanda, 2 basit usulden biridir. Sofyan'ın

yarısıdır. Tabîî mertebesi 2/4 ile yazılır; 2/8 yü-rük nîm sofyân sayılır. Bu usul ile oyun havaları ve nâdiren de şarkılar ölçülmüştür. Darbları şöyledir : düm (1 zamanlı, kavi), tek (1 zamanlı, nîm kavi).

nîm-süfte نيم سفته (f. b. s.) : yarım olarak denmiş, söylenmiş.

nîm-şeb نيم شب (f. b. i.) : gece yarısı. (bkz : nisf-ül-leyl).

nîm-ten نيم تن (f. b. i.) : mintan.

nîm-zencir نيم زنجير (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin büyük usullerindendir. 60 zamanlı ve 36 darblıdır. Zencir'in yarısıdır : zencir'deki gîfte düyek yerine burada düyek, fahte yerine lenk-fahte, çenber yerine nîm-çenber, devr-i kebîr yerine devr-i revân, berefşan yerine nîm berefşan kaim olmuştur. 60/8, yü-rük nîm zencir mertebesi olur. 60 zamanlı olarak bir de, 26 darblı (devr-i kebîr + berefşan) şeklindeki darbeyn usulü mevcuttur. Eskiden bu usûl ile peşrev, beste, ilâhi gibi şekiller ölçülmüş, sonradan yerini zencir'e terketmiştir. Muzaffer'in bu usul ile olan bir hüseyîni peşrevi, bugün de elimizdedir ve nîm zencir'in yegâne nümûnesidir. Darbları şöyledir : Düm (1 zaman, zaif), te (2 zaman, kavi), tek (1 zaif), düm (2 zaif), tek (2, nîm kavi; düyek bitti), düm (2, nîm kavi), tek (3, kavi), düm (1, zaif), tek (2, kavi), te (1, nîm kavi), he (1, zaif; lenk-fahte bitti), düm (2, kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif), düm (2, nîm kavi), tek (4 kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif; nîm çenber bitti), düm (3, kavi), düm (2, kavi), tek (2, nîm kavi), düm (3, kavi), tek (2 kavi), tek (2 nîm kavi; ağır devr-i revân bitti), düm (2, kavi), tek (1, zaif), düm (2, kavi), tek (1, zaif), düm (2, kavi), düm (1, zaif), tek (1, kavi), tek (1, zaif), düm (1 nîm kavi), (1, zaif), tek (2, kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif; nîm berefşan bitti).

nîm-zulmet نيم ظلمت (f. a. b. s.) : yarı karanlık. (bkz : nîm-muzlim).

nînân نينان (a. i. nûn'un c.) : balıklar. (bkz : esmâk, simâk).

nîrân نيران (a. i. nâr ve nûr'un c.) : 1. aydınlıklar, parıltılar, ışıklar. 2. cehennem, tamu. (bkz : dâr-üs-sâir, dûzah).

nîrenc نيرنج (a. i. c. : nîrencât) : 1. hîle, düzen. 2. afsun, büyü. 3. resim, taslak. (bkz : nîreng).

nîreng نيرنگ (f. i.) : 1. hîle, düzen. 2. afsun, büyü. 3. resim, taslak. (bkz : nîrenc).

nîrengi نيرنگي (f. i.) : jeod. haritasını çıkarmak üzere bir sâhayı üçgenlere bölme işi, nîrengi şebekesi kurma.

nîrengi noktası. jeod. nîrengi ve muvâzene hesaplarıyla diğer noktalarla olan mesâfeleri ve râkımı ölçülmüş yer. [1, 2, 3, 4 derece olurlar].

nîrizi نيريزي (f. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nîrû نيرو (f. i.) : zor, kuvvet, güc. (bkz : zûr).

nîrû-mend نيرودند (f. b. s.) : zorlu, kuvvetli, güçlü.

nîrû-mendi نيرودندی (f. b. i.) : güçlülük, kuvvetlilik.

nisâ نساء (a. i. mere'nin c.) : kadınlar. (bkz : nisvân, zenân).

nisâb نصاب (a. i.) : 1. asıl, esas. 2. bir malın zekâtını vermek üzere varılması gereken miktar. 3. sermaye, mal. 4. derece, istenilen had.

nisâb-i ekseriyyet : *çoğunluk derecesi. 5. hisse, nasib.

nisâb-ı rûşd : rûşt çağı.

nisâb-ı sirkat : huk. [eskiden] bir dinar veya hâlis gümüşten on dirhem sikke. [kıymetçe bu miktardan az olan bir malı çalmak hadd-i sirkatı icâbetmez].

nisâcet نيساجت (a. i.) : dokumacılık, çulhalık.

nisâl نصال (a. i. nasl'ın c.) : temrenler, ok, kargı gibi şeylerin uçlarındaki sivri demirler.

nisân نيسان (i.) : nisan ayı. **Ebr-i nisân** : (nisan bulutu) = mec. bolluk, bereket, cömertlik.

nisâr نشار (a. i.) : 1. saçma, serpmeye. 2. saç, düğünde saçılan para.

-nisâr نشار (a. s.) : "saçan, saçıcı" mânâsına kelimeleri sıfatlandırır. **Pertev-nisâr** : ışık saçan. **Zer-nisâr** : altın saçan. gibi.

nisâr-çîn

nisâr-çîn نشار چین (a. f. b. s.) : saçılan şey-
leri toplayan.

nîsbet نسبت (a. i.) : 1. bağılılık, ilgi. (bkz : mensûbiyyet, merbûtiyyet). 2. kıyaslama, ölçü. 3. mat., fels. *oran, fr. rapport. 4. inat olsun diye yapılan iş. 5. zf. inat olarak. (bkz : rağmen).

nîsbet-i a'dâd : mat. adetler arasında olan mukayese, ölçü.

nîsbet-i inşâiyye : mant. doğru ve yalan ihtimâlini düşünnüme ihtiyaç olmıyan söz.

nîsbet-i muzâafa : mat. herhonisiz oran, fr. rapport anharmonique.

nîsbet-i nâkisa : mant. arkasının beklenmesi gerekli olan söz.

nîsbet-i tämme-i haberiyye : mant. arkasının beklenmesi gerekli olmıyan söz.

nîsbeten نسبة (a. zf.) : 1. göre, yanında. 2. öncekine göre, bir dereceye kadar, şöyle böyle.

nîsbî نسبي (a. s. nisbet'den) : 1. nisbetle olan, kıyaslama ile olan, *görelî. (bkz : izâfî). 2. birbirine göre, öncekine göre, fr. proportionnel.

nîseb نسب (a. i. nisbet'in c.) : nisbetler.

nîseb-i a'dâd : huk. [eskiden] adetlerin nisbeti, adetler arasında mukayese. [iki adet birbiriyle mukayese edilince dört nisbet hâsıl olur : temâsül, tedâhül, tevâfuk, tebâyün].

nîseb-i şerife : 1) şerefli nisbetler; 2) müz. bir sekizlikteki, tam sekizli (5 T, 2 B), tam beşli (3 T, 1 B) ve tam dörtlü (2 T, 1 B) sayısının yekûnuna Türk müziğinde verilen bir ad ["şu makamların nîseb-i şerife'si 6 dır.veyâ şu makamda nîseb-i şerifeden 6 tâne vardır." demek o makamın sekizlisindeki tam sekizli, tam beşli ve tam dörtlü sayısının yekûnu 6 dır demektir].

nîst نیست (f. e.) : yoktur, değildir.

nîstî نیستی (f. i.) : yokluk. (bkz : adem).

Âlem-i nîstî : yokluk âlemi. **Hestî vü nîstî** : varlık ve yokluk.

nîsûn نسوان (a. i. nisvân'ın c.) : kadınlar.

nîsvân نسوان (a. i. c. : nîsûn) : kadınlar (bkz : nisâ, zenân).

nîsve نسوة (a. i.). (bkz : nisvân).

nîsvî نسوی (a. s.) : nisâ tâifesine mensup.

nîsyân نسیان (a. i.) : unutma. (bkz : ferâ-mûş).

nîsyân-ı ebedî : ebedî unutma.

nîş نیش (f. i.) : 1. iğne [arı, akrep-gibi böceklerde-]. 2. diken. 3. zehir, ağı.

nîşâ نشا (f. i.) : nişasta.

nîşâbur نیشابور (f. i.) : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamıdır. Sultânî-yegâh makamının pest tarafına (pûselik, nîm hicaz ve nevâ) perdelerinden müteşekkil bir (nişâbur ölçüsü) ilâvesinden mürekkeptir (ki bu, bir küçük üçlüdür). Makam bu üçlü ile pûselik (si naturel) perdesinde karar eder (ki bu perdede kalan yegâne klasik Türk müziği makamıdır). Donanımına gerek sultânî yegâh'da, gerekse mevzuubahs üçlüde bulunan do bakiyye diyezli konulur; sultânî-yegâh'ın si küçük mücenneb bemolü, icâbeden yerlerde nota içinde ilâve edilir (Dr. Suphi Ezgiye göre). Nîşâbur, aşağıdaki dizilerde karışık olarak seyredir; çargâh beşlisi, pûselik sekizlisi, kürdî dörtlüsü ve uşşak dörtlüsü. Pûselik (si) perdesinde kalır. Güçlüsü re (nevâ) perdesidir.

nîşâburek نیشابورك (f. b. i.) : 1. küçük nişâbur. 2. müz. Türk müziğinin tamamen üç asırlık bir mürekkep makamıdır. Rast makamının düğâh (lâ) perdesindeki şeddi ile, uşşak makamının pûselik "si" perdesindeki şeddinden mürekkeptir. Rast dizisi ile düğâhta kalır. Umûmiyetle inici olarak seyredir. Güçlüleri birinci derecede -terkîbindeki her iki makamın da güçlüsü olan- hüsey-nî (mî), ikinci derecede de -pûselik'de uşşak'ın durağı olan - pûselik (si) dir. Donanımına fa küçük mücenneb, do bakiyye ve sol bakiyye diyezleri konulur; bu ârizalar, terkibindeki her iki dizide de müşterektir. Pûsek'de uşşak makamı şudur (tizden peste) : tîz pûselik, muhayyer, nîm-şehnâz, mâhur, hüsey-nî, nevâ, nîm-hicaz ve pûselik. Düğâh'da rast makamı da şudur (tizden peste) : muhayyer, nîm-şehnâz, mâhur, hüsey-nî, nevâ, nîm-hicaz, pûselik ve düğâh. Nîşâbürek, orta derecede kullanılmış makamlardandır.

nîşâdır, nîşâdur نشادر، نشادور (a. i.) : nişadır.

nîşân نشان (f. i.) : 1. nişan, iz, belirti. (bkz : alâmet). 2. işaret, fabrika işareti. 3. yara izi. 4. amaç, hedef, vurulması istenilen nokta. 5.

vurulacak noktaya silâhı çevirme. 6. yavukluluk işâreti. 7. bu işâreti takmak üzere yapılan tören. 8. hâtıra için dikilen taş. 9. tuğra. 10. taltif için verilen madalya. 11. ferman.

nişân-ı tîr-i sitem : zulüm okunun nişanı, hedefi.

nişânde نشانده (f. s.) : nişan, hedef olarak dikilmiş şey.

nişâne نشانه (f. i.) : iz, alâmet, belirti.

nişân-gâh نشانگاه (f. b. i.) : 1. nişan tahtası, hedef yeri. 2. silâh namlısının üstündeki nişan alınacak kısım [arpacık ve qez].

nişân-gîr نشانگیر (f. b. i.) : çizgi çizme-yeye mahsus marangoz âleti.

nişân-keş نشانکش (f. b. i.) : marangoz ve dülgelerin rendeliyecekleri tahtalara işâret çekmek üzere kullandıkları bıçaksız âlet.

nişâpur نیشاپور (f. i.) : müx. (bkz : nişâbur).

nişâste نیشاسته (f. i.) : nişasta, fr. amidon.

nişdet نشدت (a. i.) : 1. kaybolan şeyi arama. 2. araştırıp sorma. (bkz : cüst ü cû).

nişe نیشه (f. i.) : kaval, çoban düdüğü. (bkz : mizmâr, nây-çe, ney, ney-çe).

nişest نشست (f. i.) : oturan. ["nişesten" masterından]. (bkz : mekîn, mukîm, nişin).

nişeste نیسته (f. i. c. : nişeste-gân) : oturmuş, oturan.

nişeste-gân نشستگان (f. b. s. nişeste'nin c.) : oturmuşlar, oturanlar.

nişest-gâh, nişest-geh نشستگاه (f. b. i.) : oturacak yer.

niş-hâr نیشخار (f. b. s.) : diken batmış.

nişib نشیب (f. i.) : iniş, iniş aşağı. [yokuşun zıddı].

nişib ü firâz : iniş ve yokuş.

nişib-gâh نشیبگاه (f. b. i.) : çukur yer.

nişîmen نشیمن (f. i.) : oturacak yer.

nişîmen-gâh — -geh نشیمنگاه (f. b. i.) : yurt, durak; toplanılacak yer.

-nişîn نشین (f. s.) : "oturan, oturmuş" mâ-nâsiyle kelimeleri sıfatlandırır. **Kûşe-nişîn** : köşede oturan. **Medrese-nişîn** medresede oturan. **Sâhil-nişîn** : sâhilde, kıyıda oturan. **Tekye nişîn** : tekke şeyhi.

nişînende نشیننده (f. s.) : oturucu, oturan.

nişter نشتر (f. i.) : neşter. [nişter'in muhaffefi].

nişter نیشتر (f. i.) : neşter, hekim bıçağı.

nitâ' نطاع (a. i. c. : nutû') : deri döşek.

nitâc نتاج (a. i.) : yavru doğurma, yavrulama.

nitâf نطاف (a. i. nutfе²'nin c.) : duru sular, saf sular. (bkz : nutfе).

nitâh نطاح (a. i.) : tos vurma, boynuzla vurma.

nitâk نطاق (a. i.) : 1. kuşak, kemer. 2. peştemal. 3. kuşak yeri. 4. bir çeşit Arap elbisesi. **nitâk-ül-cevzâ** : Hz. Ebûbekir'in kızının ünvânı. (bkz : zât-ün-nitâkayn). [Mekke'den Medîne'ye hicret gününde Hz. Ebûbekir'in kızı Esmâ'nın Hz. Peygamberle birlikte göç edecek olan babasına yükleri bağlamak üzere ikiye bölüp verdiği kuşak ki, kendisine cennette iki kuşak verileceği müjdelenmiştir].

nitâkayn نطاقین (a. i.) : bir nitâk'ın ikiye bölünmüş parçalarından herbiri. **Zât-ün-nitâkayn** : Hz. Ebûbekir'in kızı Esmâ'nın ünvânı ki, Hz. Peygamber, Ebûbekir'le Mekke'den hicrete hazırlanırken bağlamak üzere kuşağını ikiye bölmeye üzerine Hz. Peygamber tarafından : "Allah sana yarın Cennette iki kuşak verecektir" denilmiştir.

nitâset نطاست (a. i.) : (bkz : tabâbet).

nitâsî نطاسی (a. i.) : anlayışlı hekim, doktor.

nîvâr نیوار (f. i.) : yerle gök arası, boşluk. (bkz : fezâ).

nive نيوذ (f. i.) : ağlama, inleme, sızlanma. (bkz : bükâ, nevha).

nivend نيوند (f. i.) : akıl, idrâk, anlayış. [bizde kullanılmıyan bir mânâsı da : "üzerlik tohumunun kırmızısı" dır].

niver نيور (f. i.) : âlemde meydana gelen haller, hâdiseler.

niyâ نيا (f. i. c. : niyâgân) : dede. (bkz : cedd).

niyâb نياب (a. i. nâb'ın c.). (bkz : nâb).

niyâbe نيابه (a. i.) : nöbet.

niyâbet نيابت (a. i.) : 1. nâiblik, vekâlet, vekillik. 2. kadı vekilliği, kadılık.

niyâgân نياگان (f. i. niyâ'nın c.) : dedeler. (bkz : ecdâd).

niyâh, niyâhat نياح، نياحت (a. i.) : ağıt, ölü üzerine, iyiliklerini sayıp dökerek, ağlama.

niyâm نيام a. s. nevm'den. nâim'in c.) : 1. (bkz : nâimîn, nüvvâm, nüvvem, nüyyem). 2. uyuyanlar, uykuda olanlar. (bkz : hâbide-gân).

niyâm نيام (f. i.) : kın, kılıç kını; kılıf.

niyâm-ger نيامگر (f. b. i. c. : niyâm-gerân) : kın yapan sanatkâr.

niyâm-geri نيامگري (f. b. i.) : kın yapıcılık.

niyâr نيار (a. i. nâr'ın c.) : ateşler. (bkz : niyere).

niyât نياط (a. i. nevt'in c.) : âsmalar [bir yere].

niyâz نياز (f. i.) : 1. yalvarma, yakarma. 2. duâ. 3. bâzı tarikatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı. 4. ihtiyaç, muhtaçlık. 5. bektâşî edebiyâtında ricâ ve duâyı muhtevî manzum veyâ mensur sözler. 6. müz. Şeyh Abdül-bâki Dede Ef. tarafından tertibedilmiş mürekkep makamlardan biridir, 1,5 asırlık olacaktır.

niyâzi نيازي (f. s. c. : niyâziyân) : 1. niyazla ilgili; niyaz edici, yalvarıcı. 2. i. erkek adı. 3. sevgili. (bkz : mahbûb). 4. h. i. XVIII. asrın vahdet-i vücûda kail olan, bu yüzden tâkibata mâruz kalan büyük Türk mutasavvıfı, Niyâzi-i Mısırî.

Niyâzi نيازي (a. h. i.) : XV. asrın dîvan şâirlerindendir. Bursa'da bulunmuş ve Ahmed Paşa'nın zamânında yaşamıştır. Hayâtı hakkında etraf-ı mâlûmat olmiyan bu şâirin epeyce kasidesi bulunduğunu arapça, farsça ve Türkçe üzerine mürettep dîvânı varsa da sonradan kaybolduğunu Lâtîfî yazmaktadır.

niyâz-kâr نيازكار (f. b. s.) : 1. yalvaran. 2. ihtiyâci olan. (bkz : niyâz-mend).

niyâz-kârâne نيازكارانه (f. zf.) : 1. yalvararak. 2. muhtaçlıkla, muhtaç olarak. (bkz : niyâz-mendâne^{1,2}).

niyâz-mend نياز مند (f. b. s. c. : niyâz-mendân) : 1. yalvaran. 2. ihtiyâci olan, muhtaç. (bkz : niyâz-kâr).

niyâz-mendân نياز مندان (f. b. s. niyâz-mend'in c.) : 1. yalvarmalar. 2. ihtiyâci olanlar, muhtaçlar.

niyâz-mendâne نياز مندانه (f. zf.) : 1. yalvararak. 2. ihtiyaçla, muhtaçlıkla. (bkz : niyâz-kârâne).

niyere نييره (a. i. nâr'ın c.) : ateşler. (bkz : niyâr).

niyet نيت (a. i.). (bkz : niyyet).

niyyât نيات (a. i. niyyet'in c.) : niyetler.

niyyet نيت (a. i. c. : niyyât) : 1. niyet, meram, kurma. 2. namazdan, oruçtan önce başlama duâsını okuma. [namazın ve orucun şartlarındandır]. 3. kuşların çektiği veyâ karamela şekerlerinin sarılı bulunduğu kâğıtlardaki, fal yerine geçen, yazılar.

nizâ' نزاع (a. i. nez'den) : çekişme, kavga. (bkz : münâzaa). **Kat'ı nizâ'** : kavgayı yatıştırma. **nizâ-i lâfzî** : boşuna çene yarışırma.

nizâm نظام (a. i. c. : nizâmât) : 1. dizi, sıra. 2. düzen, usul, tertip yol; kaide. 3. zamâ-

nın icablarına göre konulan esaslar. 4. Hindistan'da müstakil küçük devletler hâlindeki ülkelerin hükümdarlığı.

nizâm-ı cedid : "yeni kanun, yeni sistem asker": III. Selim zamânında kurulmuş olan yeni askerlik.

nizâm-ü-dîn : 1) dînin nizâmı, düzeni; 2) dilimizde : "nizâmettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

nizâmât نظامات (a. i. nizâm'ın c.) : nizâmlar, düzenler; kanun hükümleri.

nizâmât-ı lâzime : gerekli nizâmlar.

nizâmen نظاماً (a. zf.) : nizâma, kanuna uyarak, nizâma, usûle göre, yolunca.

nizâmî نظامی (a. s.) : 1. usûlüne uygun, tertipli, düzenli. 2. kanun ve nizâma âit, onunla ilgili. 3. İran'ın en büyük şâirlerinden olup Gence'lidir. 4. i. erkek adı.

nizâmiyye نظامیه (a. i.) : 1. ilk askerlik devresi. 2. bu türlü askerlik işleriyle uğraşan dâire.

nizâmiyye hazinesi : [eskiden] Harbiye Nezâreti veznesi, hazinesi.

nizâmiyye kapısı : kışılarda veya garnizonlarda, umûmun girip çıkmasına mahsus büyük kapı, cümle kapısı.

nizâmiyye karakolu : nizâmiye kapısında nöbet tutan askerî karakol.

nizâm-nâme نظامنامه (a. f. b. i.) : *tüzük, konulan nizâm ve usûlü içine alan ve ne yolda hareket edileceğini bildiren resmî hükümler. [ilgili vekâlet veya dâirece tesbit, Devlet Şûrâsınca (Danıştay) tetkik, İcrâ Vekilleri Heyetince kabûl edilir].

nizâm-nâme-i dâhili : *içtüzük.

nizâm-şâhi نظامشاهی (a. f. b. i.) : g. s. güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

nizâr نزار (f. s.) : zayıf, arık, lâgar.

nizâret نذارت (a. i.) : korkutup, uygunsuz şeylerden vazgeçirmek için söylenilen söz.

nize نيزه (f. i.) : kargı, mızrak; süngü, harbe.

nize-i gül-günî : meşhur bir çeşit lâle.

nize-i rummânî : meşhur bir çeşit lâle.

nize-i sinân : meşhur bir çeşit lâle.

nize-dâr نيزه دار (f. b. s.) : kargılı, mızraklı; süngülü.

nizek نيزك (f. i.) : 1. câriye. (bkz : kenîzek). 2. küçük mızrak, süngü.

nize-zen نيزه زن (f. b. i.) : 1. mızrakçı. 2. mızrakla vuran.

noksân نقصان (a. i.) : 1. eksiklik, azalma, azlık. 2. s. eksik, kusurlu. (bkz : nâkıs). 3. yokluk. (bkz : fıkdan).

noksân-ı arz : fık. bir yerin ekilmenden önceki değeriyle ekildikten sonraki değeri arasındaki ücret farkı.

noksân-ı fâhiş : fık. bir şeyin dörtte bir değeri ölçüsünde veya daha çok olan kısmı.

noksân-ı semen : huk. [eskiden] bigaraz bilir kişinin ihbârıyla mâlûm olan semen noksânı.

noksân-ı yesir : fık. bir şeyin dörtte bir değerini bulmayan noksânı.

noksânî نقصانی (a. s.) : eksiklikle ilgili.

noksâniyyet نقصانیت (o. i.) : eksiklik. [yapma kelimelerdendir].

nokta نقطه (a. i. c. : nikat, nûkat) : 1. nokta. 2. benek, leke. 3. mat. hiç bir buut (boyut) u olmayan işaret. 4. yer. 5. mevzu, *konu. 6. tek nöbetçi, tek polis me'muru bulunan küçük kulûbe, gözücü.

noktacı : [eskiden] imârethânelerde, medreselerde inzibat işlerine bakan me'mur.

nokta-i avrâ : anat. körbağırsak noktası, lât. punctum coecum.

nokta-i binîş : gözbebeği.

nokta-i feyz : feyiz ve bereket noktası.

nokta-i harifi : coğr. güz noktası.

nokta-i in'itâf : mat. büküm noktası.

nokta-i irtifâ : mermi mahrekini en yüksek noktası.

nokta-i galeyân : suyun buhara çevrildiği harâret derecesi.

nokta-i hendese : geo. kendisinde üç buut (*boyut) dan hiçbirini tasavvur olunmayan şey.

nokta-i incimâd : fiz. *damıtık suyun donduğu harâret derecesi.

nokta-i maddiyye : fiz. madde noktası.

nokta-i mevhûme

nokta-i mevhûme : görünüşte hissedilmeyip farzedilen nokta.

nokta-i nazar : görüş.

nokta-i rebîi : coğr. bahar noktası.

nokta-i sukut : merminin düştüğü nokta.

nokta-i tatbîk : fiz. uygulama noktası.

nokta-i temâs : geo. değme noktası.

nokta-i zemîn : jeod. üzerine âlet kurulması mümkün olmayan herhangi bir nîrengi noktasını kullanılabilecek bir hâle getirmek için yerde tesis edilen ve bu nîrengiye rasat ve ölçülerle bağlanan nokta.

nokta-i zerrîn : Güneş.

noktateyn نقطتين (a. i. c.) : iki nokta (:))

noktateyn-i mütekeleyn : astr. karşılıklı iki yıldızın bulunduğu noktalar.

nuara نعره (a. i.) : eşek sineği.

nuâs نواس (bkz : nûâs).

nûf نوف (f. i.) : yankı, fr. *accoustique*. (bkz : sadâ).

nufâha نفاحه (a. i.) : su üzerindeki ka-barcık.

nûfe نوفة (f. i.) : çiğilti.

nûger نوگر (f. i.) : kul, köle. (bkz : abd, bendegî, çâkerî).

nûgerî نوگری (f. i.) : kulluk kölelik. (bkz : bendegî, çâkerî).

Nûh نوح (a. h. i.) : Nûh Peygamber, Kur'an'daki kronolojik sıraya göre yirmibeş peygamberin baştan üçüncüsü. **Sefîne-i Nûh** (Nûh'un gemisi) : Hz. Nûh'un Tûfân'dan korunmak üzere bütün canlılardan birer çift aldığı gemi; **mec.** her çeşit insanın bir araya geldiği toplantı yeri.

nuhâ' نوحاء (a. i.) : anat. mundar ilik.

nuhâ-i şevkî : anat. omurilik, fr. *moelle épinière*.

nuhâme نوحامه (a. i.) : balgam.

nuhâs نحاس (a. i.) : 1. bakır. 2. bakır para.

nuhâsî نحاسی (a. s.) : bakırla ilgili, bakırlı, bakırdan.

nuhât نحات (a. i. nâhî'nin c.) : nahiv (syntaxe) âlimleri.

nuhât نحاط (a. i.) : hıçkırma.

nuhbe نخبه (a. i.) : 1. herşeyin iyisi, seçkini. 2. seçkin, seçilmiş. (bkz : güzîde, müntahab).

nuhbe-i âmâl : emellerin en sonu, ideal. 3. meclis (içki) arkadaşı; sıkı fıkı arkadaş. 4. Sünbülzâde Vehbî'nin lûgata âit manzum eseri.

nûhî نوحى (a. s.) : 1. Nûh'a âit, Nûh ile ilgili. 2. pek eski.

nuhre نخره (a. i.) : kemik dokusunun çürümesi.

nuhûset نحوست (a. i.) : uğursuzluk. (bkz : şeâmet).

nuhust نخت (f. s.) : ilk, birinci. (bkz : evvel, nuhustîn, vâhid).

nuhustîn نخستين (f. s.) : ilk, birinci. (bkz : evvel, nuhust, vâhid).

nuhust-zâd, nuhust-zâde نخستزاده (f. b. s.) : evvel doğan, ilk doğmuş olan.

nûk نوك (f. i.) : 1. kuş gagası. 2. gaga gibi ucu sivri olan şey. 3. okun ucu, temren.

nukaa نقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : içinde ilâç ıslatılan su.

nukab نقب (a. i. nukbe'nin c.) : (bkz : nukbe).

nukaba' نقباء (a. s. i. nakîb'in c.) : nakîbler. (bkz : nakîb).

nukat نقط (a. i. nokta'nın c.) : noktalar. (bkz : nikat). **Bî-nukat** : "ebced" hesabında noktasız harf. (bkz : mühmel).

nukave نقاود ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. herşeyin iyisi. 2. temizlik, pâklık. (bkz : nakave).

nukbe نقبه (a. i. c. : nukab) : 1. renk. (bkz : levn). 2. pas. (bkz : jeng, jengâr). 3. paçasız don. 4. yırtık, astar yırtığı. 5. yol.

nukl نقل (a. i.) : meze, çerez.

nukre نقره (a. i.) : 1. külçe hâlinde gümüş.

nukre-i hâm : işlenmemiş, ham gümüş külçesi. 2. ense çukuru.

nukre-i kafâ : ense çukuru.

nukud نقود ("ku" uzun okunur. a. i. nakd'in c.) : nakitler, paralar. **Fıkâdân-ı nukud** : para yokluğu, para darlığı.

nukud-ı mevkufe : huk. vakfolunan paralar.

nukul نقول ("ku" uzun okunur. a. i. nakl'in c.) : nakiller, hikâyeler, rivâyetler.

nukuş نقوش ("ku" uzun okunur. a. i. nakş'ın c.) : nakışlar, resimler.

nukz نقض (a. i. c. : enkaz) : binâ yıkıntısı.

nûl نول (f. i.) : kuş. gagası. (bkz : minkar).

nu'mân نيمان (a. i.) : 1. kan. (bkz : dem).

Şakayık-un-nu'mân : bot. gelincik. 2. ha. i. (büyük "n" ile) İmâm-ı A'zam'ın adı. 3. erkek adı.

numruka نمرقه (a. i. c. : nemârik) : küçük yastık.

nun ن (a. h.) : 1. Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi olup "ebced" hesabında elli sayısının karşılığıdır. 2. arabî târihlerde ramazana işârettir. 3. farsçada, fiillerde nefy (*olumsuz) edâtıdır : [hudâne-kerde : Allah göstermesin.. gibi]. 4. (i. c. : envân, nînân) balık. (bkz : semek). **Zûn-nûn** : Hz. Yûnus. 5. Kur'an-ı Kerim'in 68. sûresinin kalemden başka adı. 6. aynı sürenin başındaki müteşâbih harf ki, mürekkep hokkası diye tefsir edilir.

nûr نور (a. i. envâr, nîrân) : 1. aydınlık, parlaklık. **Cebel-i nûr**, **Cebel-ün-nûr** (Nur dağı) : Mekke'deki Harra dağı. **Zûn-nûreyn** : iki nur sâhibi, [Hz. Peygamberin iki kızını almış olması dolayısıyla] Hz. Osman. **Sûret-ün-nûr** : Kur'an'da bir sûre.

nûr-i ayn, — **i çeşm**, — **i dide** : pek sevgili kimse. [en çok evlât için kullanılır].

nûr-i cenân : meşhur bir çeşit lâle.

nur-i ilâhî : ilâhî nûr, Allah'a âit nur.

nûr-i imân : iman aydınlığı.

nûr-i mübin, — **i nuhustîn** : Hz. Muhammed'in rûhâniyeti.

nûr-ün alâ nûr (nur üstü nur) : daha iyi, daha âlâ.

nûr-üs-semâvâtî ve-l-arz : Cenâbı Hak. 2. Kur'an-ı Kerim. (bkz : Furkan, Hitâb, Hüdâ, Kitâb, Mus-haf, Necm, Zikr).

nûrânî نورانى (a. s.) : 1. nurlu, ışıklı. (bkz : münevver, rûşen). 2. saygı uyandıran bir yüz.

nûrâniyyet نورانيت (o. i.) : 1. nurluluk, parlaklık. 2. parlak, nurlu olanın hâli.

nûr-bahş نور بخش (a. f. b. s.) : nur veren, etrâfı aydınlatan.

Nûr-bahşiyye نور بخشیه (a. f. h. i.) : tas. Kibreviyye tarikatı şübelerinden biri : [kurucusu : Muhammed'ün Nurbahş-ün-Neccâr'a nispetle bu adı almıştır].

nûr-efşân نور افشان (a. f. b. s.) : nur saçan, etrâfı aydınlatan.

nûr-feşân نور فشان (a. f. b. s.) : (bkz : nûr-efşân).

Nûriyye نوريه (a. h. i.) : Rufâî tarikatı şübelerinden biri. [kurucusu : Nûreddîn Habîbul-lah-i Hadîsî'dir].

nûr-pâş نور پاش (f. b. s.) : nûr saçıcı, nûr saçan.

nûr-tal'at نور طلعت (a. b. s.) : nur yüzlü.

nusahâ نصحا (a. s. nasîh'in c.) : öğüt verenler.

nusarâ نصراء (a. s. nasîr'in c.) : yardımcılar. (bkz : avene, ensâr, nussâr).

Nusayri نصيري (a. s. ve i.) : Nusayr'e mensup, yezdiliğin bir kolu olan, Nusayr'ın mezhebinden olan.

nush نصح (a. i.) : nasihat verme, öğüt. (bkz : pend, va'z).

nusret نصرت (a. i.) : 1. yardım. 2. Allah'ın yardımı. 3. başarı, üstünlük. 4. erkek adı.

nussâh نصاح (a. s. nâsih'in c.) : nasihat edenler, öğüt verenler. (bkz : vu'âz).

nussâr نصار (a. s. nâsir'in c.) : yardımcıları. (bkz : avene, ensâr, nusarâ).

nusûl نصول (a. i. nasl'in c.) : temrenler, mızrağın ucundaki sivri demirler.

nusûs نصوص (a. i. nass'in c.) : naslar, fr. dogmes. (bkz : nass.).

nûş نوش (f. i.) : 1. tatlı; bal. 2. içki, iştret. **îş ü nûş** : zevk ve safâ, cünbüş.

-nûş نوش (f. s.) : "içen, içici" mânâlarıyla kelimelere takılır. **Bâde-nûş** : şarap içen.. gibi ["nûşiden" mastarından].

nûşâbe نوشابه (f. i.) : içene ebedî hayat sağlıyan efsânevî su, bengisu. (bkz : âb-ı câvidânî, âb-ı hayât, âb-ı hızır, âb-ı zinde-gânî...).

nûşâdur نوشادر (f. i.) : nişadır.

nûş-â-nûş نوشانوش (f. zf.) : içtikçe içerek, içe içe, tekrar tekrar içerek.

nûş-dârû نوشدارو (f. b. i.) : 1. tiryak. 2. panzehir. 3. şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ, mey).

nûşende نوشنده (f. i. c. : nûşende-gân) : içki içen, içki düşünüşü.

nûşende-gân نوشندگان (f. i. nûşende'nin c.) : içki içenler, içki düşünüşleri. (bkz : müdmin-i hamr, şârib-ül-levl ve-n-nehâr).

nûş-hand نوش خند (f. b. s.) : tatlı gülüşlü.

nûşîn نوشین (f. s.) : tatlı, lezzetli.

nûşîne نوشينه (f. i.) : tatlı şarap.

Nûşirevân نوشروان (f. h. i.) : İran'da 531

den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sâsânî şahı ki "âdil" lâkabiyle anılır.

nutfe نطفه (a. i. c. : nutuf) : 1. fizy. döl suyu, atmik, sperma, fr. sperme. (bkz : menî). 2. (c. : nitâf) duru, saf su.

nûtî نوتی (a. i. c. : nevâtî) : gemici. (bkz : nevtî).

nutk نطق (a. i.) : 1. söz, lâkırkı; konuşma. 2. nutuk, söylev, bir kalabalığa karşı söylenilen söz. 3. söyleyiş, söyleme kuvvet ve hassası. 4. ed. eski dervişlerce büyük bilinen kimselerin manzum sözleri.

nutk-i iftitâhî : açış nutku.

nutku müteazzir olmak : ne söyleyeceğini şaşırmak.

nutû نطوع (a. i. nat'ın c.) : 1. sofrâ bezleri. 2. meşinden yapılan döşekler, fr. nattes.

nutuf نطف (a. i. nutfe'nin c.) : fizy. döl-suları, atmiklar, spermalar, fr. spermes.

nuûmet نعمت (a. i.) : yumuşaklık.

nuût نعت (a. i. nat'ın c.) : 1. medhederek anlatılan şeyler, vasıflandırmalar. 2. ed. Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler. [Hz. Alî için yazılan şiirlere de "na't" dendiği olur].

nuûz نموظ (a. i.) : (bkz : intiâz). fr. érection.

nuûz-i mü'lim : hek. fr. priapisme.

nuûziyyet نموظيت (a. i.) : intiâz olma, fr. érectilité. (bkz : intiâz).

nûyân نويان (f. i.) : pâdişah oğlu; şehzâde.

nuzerâ نظرا (a. i. nazîr'in c.) : eşler, akranlar.

nuzzâr نظار (a. i. nâzîr'in c.) : (bkz : dîde-bânân, nâzîr).

mûâme نمايه (a. i.) : çark ve çıkırık ortasındaki mihver, eksen.

nüâmi نعامي (a. i.) : güney rüzgârı.

nüâs نعامس (a. i.) : uyuklama, pinekleme, umızganma.

nüâsî نعامسي (a. s.) : 1. uyuklama ile ilgili.

2. fels. fr. hypnagogique.

nübâh نباح (a. i.) : havlama. (bkz : nibâh).

nübeâ نبأ (a. i. nebî'nin c.) : peygamberler. (bkz : enbiyâ).

nübüvvet نبوت (a. i.) : nebîlik, peygamberlik, Tanrı haberciliği. (bkz : risâlet, peygamberî).

nübüvvet-penâh نبوتپناه (a. f. b. i.) : peygamber. (bkz : nebî).

nücebâ نجيبا (a. s. necib'in c.) : soyu sopu temiz, nesli pâk olan kimseler; ricâl-i gaybın bir zümresi. (bkz : encâb, necâib).

nücmه نجمه (a. i.) : bot. ayrik otu.

nücûm نجوم (a. i. necm'in c.) : yıldızlar. (bkz : kevâkib). **Ehl-i nücûm : fr. astrologue. ilm-i nücûm : fr. astrologie.**

nücûmî نجومى (a. s.) : astr. 1. yıldızlarla ilgili. 2. yıldızla uğraşan, **fr. astrologue.** (bkz : elh-i nücûm).

nüdbe نديه (a. i.) : ölüye ağlama, ağıt. (bkz : nedb).

nüdemâ ندما (a. i. nedîm'in c.) : nedimler. (bkz : nedîm).

nüdûb ندوب (a. i. nedebe'nin c.) : nedbeler, yara izleri.

nüfesâ نفساء (a. i.) : lohusa. (bkz : nefsa).

nüfha نفحه (a. i.). (bkz : nefha).

nüfûr نفور (a. i.) : 1. ürküp kaçma, dağılma. 2. hacıların Mînâ'dan Mekke'ye doğru süratle yola çıkmaları.

nüfûs نفوس (a. i. nefis'in c.) : 1.

ruhlar, canlar.

nüfûs-i kudsiyye : kutsal melekler.

nüfûs-i zekiyye : arınmış ruhlar. 2. insanlar, kimseler. (bkz : eşhâs). **Kesâfet-i nüfûs** : her metrekareye düşen nüfûs adedi, nüfûs sayısı.

nüfûz نفوذ (a. i.) : 1. içe geçme, işleme.

2. sözü geçme, sözü dinlenme.

nüh نه (f. s.) : dokuz.

nühfelek, — kubbe, — tak : dokuz gök.

nühâ نهى (a. i. nühye'nin c.) : akıl, us (bkz : hired, hûş). **Ulû-n-nühâ** : akıllı kimseler; akıl sâhipleri.

nühâk نهاق (a. i.) : eşek anırtısı. (bkz : nahik).

nühbe نهبه (a. i.) : akıl, müdrike.

nühbûr نهبور (a. i. c. : nehâbîr) : kum tepe, kum yığını.

nühûl نحول (a. i. nahl'in c.) : 1. arılar, bal arıları. (bkz : zenâbîr). 2. çok zayıflık, anıklık, lâgarlık.

nühûr نحر (a. i. nahr'in c.) : kurbanlar.

nühûr نهور (a. i. nahr'in c.) : akarsular, çaylar, ırmaklar. (bkz : enhâr, enhûr).

nühûr نهور (f. i.) : göz. (bkz : ayn, basar, çeşm).

nühûz نهوض (a. i.) : hareket etme.

nühüft نهفت (f. s.) : 1. gizli, saklı. [nühüften masterından]. (bâzı lûgatlerde "nihüft" şeklinde de geçer. 2. **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır (Murâdnâme'de ve ondan eski kitaplarda mevcut). Nühüft, yegâh mürekkep makamına "mî" perdesine **hüseyinî-aşîran** nakledilmiş bir uşak dörtlüsü (tizden peste : dügâh, rast, ırak ve hüseyinî-aşîran) ilâvesinden mürekkeptir. Bu dörtlü ile hüseyinî-aşîran (mî) perde-sinde durur. Güçlüleri -yegâhda olduğu gibi- birinci derecede nevâ (re) ve ikinci derecede de dü-

gâh (lâ) perdeleridir. Umûmiyetle inici olarak sey-
reder. Donanımına yegâh gibi "si" koma bemolü ile
"fa" bakiyye diyezi konulur. İkinci ârıza olan "fa"
diyez, hüseyinî-aşîran'daki uşşak dörtlüsünde de
mevcuttur. Yegâh'ın terkibindeki nevâ üzerine gö-
çürülmüş rast için, nota içinde "si" bekar ve "do"
bakiyye diyezi kullanılır.

nühüft-i kadim : müz. Türk müziğinin eski
mürekkap makamlarından biri olup zamânımıza
bir nümûnesi kalmamıştır.

nühüfte نهفته (f. s.) : gizli, saklı. (bkz :
mahfi). [bâzı lûgatlerde : "nihüfte" şeklinde de
geçer].

nü hūfte-gi نهفتگی (f. i.) : gizlilik, saklılık.

nühüm نهيم (f. s.) : dokuzuncu. (bkz :
tâsi').

nühye نهيه (a. i. c. : nühâ) : akıl. (bkz :
hired). **Eshâb-ı nühye** : akıl sâhipleri.

nükâs نكاس (a. i.) : (bkz : nüks).

nükbe نكبه (a. i. c. : nûkeb) : yığılmış
buğday harman.

nüket نكت (a. i. nükte'nin c.) : nükte-
herkesin anlıyamıyacağı ince, zarif, mânâlı sözler.
(bkz : nikât).

nükhet نكحت (a. i.) : koku. (bkz :
bô [y], fâyîha, galiye, nefha). ["nekhet" şekli de
vardır].

nüks نكس (a. i.) : hastalığın geri dönmesi,
tepresmesi.

nükte نکته (a. i. c. : nikât, nüket) : 1.
herkesin anlıyamadığı ince mânâ, fr. *esprit*. [yazı-
da, sözde, resimde, harekette]. 2. ince mânâlı,
zarif ve şakalı söz.

nükte-âmîz نکته آميز (a. f. b. s.) : nükte
karıştıran.

nükte-bîn نکته بين (a. f. b. s.) : nükteyi,
inceliği gören, anlıyan, anlayışlı, kavrayışlı.

nükte-dân نکته دان (a. f. b. s.) : nükte bilen,
zarif, ince [kimse]. (bkz : nükte-şinâs).

nükte-dânî نکته دانی (a. f. b. i.) : nüktedan-
lık, nüktecilik.

nükte-dâr نکته دار (a. f. b. s.) : nükte-
li.

nükte-gû نکته گو (a. f. b. s.) : nükte-
li söz söyleyen.

nükte-gûyî نکته گوی (a. f. b. i.) : nükte-
li söz söyleme. (bkz : nükte-perdâzî).

nükte-perdâz نکته پرداز (a. f. b. s. c. : nük-
te-perdâzân) : nükte-
li söz bulup söyleyen. (bkz :
nükte-gû).

nükte-perdâzân نکته پردازان (a. f. b. s. nükte-
perdâz'ın c.) : nükte-
li söz söyleyenler.

nükte-perdâzî نکته پردازي (a. f. b. i.) : nük-
te-
li söz bulup söyleme. (bkz : nükte-gûyî).

nükte-senc نکته سنج (a. f. b. s. c. : nükte-
-sencân) : nükte tartıcı, nükteyi değerlendiren.

nükte-sencân نکته سنجان (a. f. b. s. nükte-senc'-
in c.) : nükte tartanlar, nükteyi değerlendirenler.

nükte-şinâs نکته شناس (a. f. b. s. c. : nükte-
-şinâsân). (bkz : nükte-dân).

nükte-şinâsân نکته شناسان (a. f. b. s. nükte-şî-
nâs'ın c.) : nükte anlıyanlar.

nükte-şinâsî نکته شناسي (f. b. i.) : nükte anla-
yıcılık. (bkz : nükte-dânî).

nükte-ver نکته ور (a. f. b. s.) : nükte bilen,
nükteyi anlamakta mâhir olan.

nükûb نكوب (a. i. nekbet'in c.) : tâlihsiz-
likler; düşkünlükler, felâketler, musîbetler; yoldan
sapmalar.

nükûl نکول (a. i.) : vazgeçme, kaçınma,
geri dönme, cayma.

-nümâ نما (f. s.) : "gösteren, bildiren"
mânâlarıyla kelimelere katılır. **Reh-nümâ** : yol gös-
teren. **Rû-nümâ** yüz gösteren.. gibi. ["nümûden"
masterından].

nümâyân نمایان (f. b. s.) : görünücü, görünen; meydanda. (bkz : âşkâr, peydâ, zâhir).

nümâyân-ter نمایانتر (f. b. s.) : en çok görünen.

nümâyende نمایند (f. b. s.) : gösterici, görünücü.

nümâyîş نمایش (f. i.) : 1. gösteriş; gösteri; görünüş. 2. yalandan gösteriş, göz koyma.
nümâyîş-i âb (su gösterişi) : serap, ılgım.

nümâyîş-gâh نمایشگاه (f. b. i.) : gösteri yeri.

nümâyîş-geh نمایشگاه (f. b. i.). (bkz : nümâyîş-gâh).

nümâyîş-kâr نمایشکار (f. b. s.) : gösterişli.

-nümûd نمود (f. s.) : "gösteren, görünen, benziyen" mânâlarıyla kelimeleri sıfatlandırır. **Çihre-nümûd** : surat gösteren. **Kerem-nümûd** : kerem gösteren. **Zafer-nümûd** : zafer gösteren.

nümû-dâr نمودار (f. s.) : 1. görünen, görünücü. 2. i. örnek. (bkz : nümûne).

nümûde نموده (f. s.) : gösterilmiş, görünmüş, gözükmüş.

-nümûn نمون (f. s.) : "gösteren" mânâsıyla kelimelere katılır. **Reh-nümûn** : yol gösteren, kılavuz. **Zafer-nümûn** : zafer gösteren.

nümûne نمونه (f. i.) : örnek. (bkz : nümûdâr²).

nümûne-i imtisâl : misal getirilecek örnek.

nümûne-hâne نمونه خانه (f. b. i.) 1. örneklik şeylerin konulduğu yer. 2. müze. (bkz : methaf).

nümûr نمور (a. i. nîmr'in c.) : kaplanlar. (bkz : enmâr, nîmâr).

nümûzec نمودج (a. i.) : örnek. (bkz : enmûzec, nümûne).

nümûr نمور (a. i. nîmr'in c.) : kaplanlar.

nümûvv نمو (a. i.) : büyüme, yetiştirme, bitme, gelişme. (bkz : neşv, nemâ).

nüşâfe نسافه (a. i.) : buğdaydan ayrılan saman.

nüşah نسخ (a. i. nüşa'nın c.) : nüshalar. (bkz : nüşa). **Tekmîl-i nüşah etmek** : medresede takîbedilmesi şart olan bütün dersleri okuyup bitirmek.

nüşâl نسال (a. i.) : hayvandan dökülen tüyler.

nüşâle نساله (a. i.) : tiftik.

nüşâre نشاره (a. i.) : 1. saçıntı, saçılan şey. 2. yemek döküntüsü.

nüşg نسخ (a. i.) : bot. *besisuyu, fr. sève.

nüşg-i kebîr : bot. ilkbaharda devran eden besisuyu.

nüşg-i sagîr : bot. yaz sonuna doğru devran eden besisuyu.

nüşg-i sâid : bot. kökten başlayıp yapraklara kadar çıkan besisuyu.

nüşha نسخه (a. i. c. : nüşah) : 1. yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan sûret. 2. gazete ve dergilerde sayı. 3. muska. (bkz : nüşre).

nüşhateyn نسختين (a. i.) : iki nüşha.

nüşk نسك (a. i.) : Allah'a yolunca ibâdet etme. [Kur'an'daki şekli "nüşük" dır].

nüşû نسوع (a. i.) : diş etleri sıyrılarak dişlerin sırtması.

nüşûl نسول (a. i.) : tüy dökme.

nüşûr نسور (a. i. nesr'in c.) : 1. zool. akbabalar [kuş]. 2. zool. kartallar.

nüşûk نسك (a. i.). (bkz : nüşk).

nüşâb نشاب (a. i. nüşâbe'nin c.) : temrenli oklar.

nüşâbe نشابه (a. i. c. : nüşâb) : temrenli ok.

nüşâre

nüşâre نشاره (a. s.) : biçilen ağaçtan dökülen talaş, yonga.

nüşbe نشبه (a. i.) : sırnaşık, yapışkan adam.

nüş-hâr نشخوار (f. b. i.) : geviş. (bkz : ictirâr).

nüşre نشره (a. i.) : muska, efsun, büyü. (bkz : nüşha³).

nüşû' نشوء (a. i.). (bkz : neşv).

nüşuk نشوق (a. i.) : 1. buruna çekme. 2. buruna çekilen toz, ilâç, enfiye.

nüşûr نشور (a. i. neşr'in c.) : 1. neşretmeler, dağıtmalar, yaymalar. 2. öldükten sonra dirilmeler. **Yevm-i nüşûr** : kıyâmet, mahşer günü.

nüşût نشوط (a. i.) : tohumun uc göstermesi, baş vermesi. (bkz : intâş).

nüşûz نشوز (a. i.) : kadının, kocasından nefret edip kaçması.

nüşûvv نشو (a. i.) : **fels. fr. développerment.**

nütû' نتوء (a. i.) : kemik çıkıntısı; yumru. (bkz : nütüvv).

nütû-i azm : biy. kemik çıkıntısı, **fr. apophyse.**

nütû-i gurâbî : biy. kargaburun çıkıntısı, **fr. coracoïde.**

nütû-i şevkî : biy. *dikensi çıkıntı, **fr. apophyse épineuse.**

nütüvv نتو (a. i.). (bkz : nütû').

nüvâh نواح (a. i.) : ağıt ağlama. (bkz : nevha).

nüvaht نوخت (f. i.) : çalgı çalma. ["nevaht" şekli de vardır].

nüve نوه (a. i.) : **bot.** çekirdek [hücre].

nüve-i müvellide : **bot.** döller çekirdek.

nüveb نوب (a. i. nevbet'in c.). (bkz : nevbet).

nüveyt نويت (a. i.) : çekirdekçik.

nüvid نويد (f. i.) : 1. müjde, mustu. (bkz : beşâret).

nüvid-i cânân : sevgilinin müjdesi. 2. hayırlı haber. 3. erkek adı. [müen. : "nüvide"].

-nüvis نویس (f. s.) : "yazan, yazıcı" mânâ-larıyla kelimelere eklenir. **Dür-nüvis** (uzak yazan) : telgraf [bir ara "grappe" sonekini karşılamak üzere kullanılmış da tutmamıştır]. **Vak'a-nüvis** (vak'aları, hâdiseleri yazan) : resmî târihçi.

nüvisende نویسند (f. i.) : yazıcı, kâtip. (bkz : nâmık).

-nüvişt نوشت (f. s.) : "yazılı, yazılmış" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Ser-nüvişt** : alın yazısı.. gibi.

nüvişt, nüvişte نوشته (f. s.) : 1. yazılı, yazılmış. **Ser-nüvişt** : alın yazısı. (bkz : kader). 2. i. mektub. [cemi olan **nüviştecât** : yanlış bir teşkilidir].

nüviştecât نوشتجات (f. s. nüvişte'nin c.) : mektuplar, yazılmış nesneler. [galat olmakla beraber kullanılmıştır].

nüvvâb نواب (a. s. ve i. nevb'den. nâib'in c.) : (bkz : nâib). **Mekteb-i nüvvâb** : nâip yetiştiren mektep (*okul). (bkz : mekteb-i kuzât).

nüvvâm نوام (a. s. nevm'den. nâim'in c.) : (bkz : huftegân, hâbidegân, nâimîn, niyâm, nüvvem, nüyyem).

nüvvem نوم (a. s. nevm'den. nâim'in c.) : (bkz : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüyyem).

nüyûb نيوب (a. i. nâb'in c.) : azı dişleri. (bkz : enyâb).

nüyyem نيم (a. s. nevm'den. nâim'in c.) : (bkz : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüvvem).

nüzerâ نذرا (a. i. nezîr'in c.) : doğru yola getirmek üzere gözdağı vermeler, korkutmalar.

nüzhe نزه (a. i.) : **müz.** [eski] kanuna benzer bir sâz.

nûzhet نزهت (a. i.) : 1. neşe, eğlence, eğlenecnek yerleri gidip gezme. 2. tâzelik; sevinç; ferahlık. (bkz : teferrûc). 3. erkek ve kadın adı.

nûzhet-efzâ نزهت افزا (a. f. b. s.) eğlençeli, gönül açan. (bkz : nûzhet-fezâ).

nûzhet-fezâ نزهت فرا (a. f. b. s.). (bkz : nûzhet-efzâ).

nûzhet-gâh, nûzhet-geh نزهتگاه، نزهتگاه (a. f. b. i.) : gezinti yeri. (bkz : teferrûc-gâh).

nûzhet-gede نزهتگاه (a. f. b. i.). (bkz : nûzhet-gâh).

nûzhet-pezir نزهتپذیر (a. f. b. s.) : safâ, neşe bulmuş olan.

nûzl نزل (a. i. c. : enzâl) : 1. konak yeri.

2. misâfir için hazırlanan yemek.

nûzûl emini : tar. konakçı başı.

nûzûl نزول (a. i.) : 1. aşağı inme. 2. ko-nağa inme, konaklama. 3. hek. nûzûl inme.

nûzûl an-il-vezâif : huk. [eskiden] mütevellî, nâzır, câbî, gibi cihât sâhiplerinin uhdelerindeki hizmetlerden başkalarına verilmek üzere istifâ etmeleri. [bu sûretle cihetin kendisine verilmesi matlubolan kimseye "menzûl-ün-leh" denir].

nûzûl-i hüccâc : hacıların Mekke-i Mükerreme civârında (Mînâ) denilen yere inmeleri.

nûzûl-i sefine : geminin denize inışı.

nûzûr نذور (a. i. nezr'in c.) : adaklar, adamalar.

nûzûr نذر (a. i. nezr'in). (bkz : nûzerâ).

O

O اوع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinde elif ve ayın harflerinin kalın zamme (ötre) lilerinin sesini karşılar.

Ocak اوجاق (t. i.) : [kelime türkçe olmakla berâber osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler meydana getirilmiştir : **ocâg-ı mihmân-nevâz** : misâfir ağırliyan ocak (hânedan). **Serâmedân-ı ocâg** : ocağın ileri gelenleri.. gibi].

okka اوقه (o. i.). (bkz : Ökiyye).

Okyânûs اوقيانوس (a. h. i.) : 1. (bkz : Bahr-i muhît). 2. Osean, fr. **Océan**.

ordu اردو (t. i.) : [kelime türkçe olmakla berâber osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler ve *birleşik kelimeler meydana getirilmiştir : **Ordû-yi hümâyûn** = pâdişah ordusu. **Ordû-gâh** : ordunun konakladığı yer.. gibi].

ordu-gâh اردوگاه (t. f. b. i.) : ordunun konakladığı yer. (bkz : muâşker).

Osman عثمان (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in dâmâdı, üçüncü halîfe. [Hz. Muhammed'in : Rukıyye ve Zeyneb adında iki kızıyla evlendiği için "Osmân-ı Zi-n-nûreyn" lâkabıyla anılır].

Osmânî, Osmânîyye عثمانی، عثمانیة (a. s. c. : Osmaniyan) : Osmanlı Devleti'ne mensup, Osmanlılar'a âit, Osman Oğulları'yle ilgili. **Devlet-i Osmâniyye** : Osmanlı Devleti. **Kavâid-i Osmâniyye** : Osmanlıca gramer.

osmâniyân عثمانیان (a. s. osmânî'nin c.) : Osmanlılar, Osman Oğulları.

otâg اوتاغ (t. i.) : [çok eskiden dilimize toharcadan geçtiği ileri sürülen bu kelime türkçe kabûl edilegelmiş ve osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler yapılmıştır : **otâg-ı hümâyûn** : pâdişah çadırı.. gibi].

otâg-gerân اوتاغ گران (t. f. b. i. c.) : otağ, çadır yapanlar.

otâga اوتاغه (f. i.) : sorguç.

Ö

ö ع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinde elif ve ayın harflerinin hafif zamme (ötre) lilerinin sesini karşılar.

Ömer عمر (a. h. i.) : 1. ikinci halife Hz. Ömer. [haklıyı haksızdan ayırdederek, adâleti tam yerine getirmekte kazandığı için **Fârûk** kelimesiyle adlandırılmıştır]. (bkz : ibn-ül-hattâb). 2. erkek adı.

Ömereyn عمرين (a. h. i.) : "iki Ömerler" : 1. birinci halife Hz. Ebûbekir ile ikinci halife Hz. Ömer. 2. ikinci halife Ömer ile Ömer bin Abdülazîz.

ömr عمر (a. i.) : ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

ömr-i câvid : ebedî hayat.

ömr-i güzeste : geçmiş ömür.

ömr-i hazin : hüznü ömür.

ömr-i me'yûs : yeisli ömür.

ömr-i pür-şitâb : acele geçen ömür.

ömr-i sefil : sefâletli ömür.

ömr-i taviil : uzun ömür.

[arapçada doğrusu "ömür" dür].

örf عرف (a. i.) : 1. âdet, hüküm; gelenek. 2. sarıklıların giydikleri bir çeşit kavuk [Tanzîmat'tan önce] [arapçadaki okunuş şekli "urî" dır].

örf-i âmm : huk. [eskiden] vâzı müteayyen (taayyün etmiş) olmayıp beldelerinin hepsinde veyâhut ekserisinde cârî olan örf.

örf-i hâss : huk. [eskiden] bir meslek müntesiplerine yâhut bir kavme veyâ bir belde ahâlîsine mahsus olan örfler.

örf-i kavli : huk. [eskiden] bir cemâatin bir lâfzı bir mânâda kullanmalarıdır ki, o lâfzı işiten kimsenin aklına başka mânâ gelmez. Meselâ : ["sobayı veyâ lâmbayı yak!" denilmesinde olduğu gibi].

örf-i târî : huk. [eskiden] örf ve âdete hamlo-lunacak şeyin vukuu zamânında ve ondan önce bulunmayıp sonradan hâdis olan örf.

örfen عرفا (a. zf.) : âdet üzere.

örfî, örfiyye عرفي، عرفيه (a. s. ve i.) : örfle, âdetle ilgili, icâbettığı zaman- sivil idâre yerine askerî idâre. **idâre-i örfiyye**. sıkı *yönetim.

örfiyyât عرفيات (a. i. c.) : âdete, geleneğe bağlı olan şeyler.

öşr عشر (a. i. c. : a'sâr) : öşür, onda bir, ondalık, onda biri alınan vergi [esâsı, şeriat-tan alınmıştır].

özr عذر (a. i. c. : a'zâr) : 1. bir kusur veyâ suçun hoş görülmesini gerektiren sebep. (bkz: ma'zeret). 2. suçun bağışlanması. 3. engel. 4. kusur, eksiklik.

özr-hâh عذر خواه (a. f. b. s.) : özür diliyen, özür bildirerek af istiyen.

P

pâ پا (f. ha.) : "pe" harfinin bir adı.

pâ-yi fârisi : farsca pe, Fars pe'si.

pâ-yi müsellese : "pe" harfinin bir adı. [Üç noktalı olmasından kinâye olarak].

pâ پا (f. i.) 1. ayak. (bkz : pây). 2. [farsçada] tâkat, mukâvemet; iz.

pâ-bend پابند (f. b. i.) : 1. ayak bağı, pay-

vant. 2. köstek. 3. mânî, engel. (bkz : pâ-y-bend, ikal).

pâ-ber-câ پا برجا (f. b. s.) : ayağı yerde; yerinde duran. (bkz : dâim, kaim, sâbit).

pâ-ber-câ-yî hareket : hâreket etmek üzere bulunan. (bkz : âmâde, müheyyâ).

pâ-be-rikâb پا برکاب (f. b. s.) : ayağı üzengide, hareket etmek üzere bulunan. (bkz : âzim, pâ-be-rikâb, pâ-der-rikâb).

pâ-be-rikâb پا برکاب (f. b. s.) : ayağı üzengide, hareket etmek üzere bulunan. (bkz : âzim, pâ-be-rikâb, pâ-der-rikâb).

pâ-beste پا بسته (f. b. s.) : ayağı bağlı, hareketsiz. (bkz : pâ-y-beste).

pâ-bûs پا بوس (f. b. s.) : 1. ayak öpen, ayak öpücü. 2. ayak öpme töreni.

pâ-bûsî پا بوسی (f. b. i.) : ayak öpme (klik).

pâ-bürehne پا برهنه (f. b. s.) : yalın ayak.

pâ-câme پا جامه (f. b. i.) : 1. don, şalvar, çakşır. 2. pijama.

pâ-çân پا چان (f. s.) : saçıcı, saçan. (bkz : pâ-şân).

pâ-çâvre پا چاوره (f. i.) : paçavra, kirli bez.

pâ-çe پاچه (f. i.) : 1. küçük ayak. (bkz : pâ-y-çe). 2. paça, pantolon, şalvar gibi şeylerin dizden aşağı olan kısmı. 3. koyun, keçi, siğir ayağı. 4. koyun, keçi siğir ayağından yapılan yemek.

pâ-çek پاچک (f. i.) : tezek, mayıs.

pâ-çeng پاچنگ (f. i.) : küçük pencere, delik, baca. (bkz : menfez).

pâ-çile پاچيله (f. b. i.) : selbûr, karda yürüyüş yol açmak üzere ayağa giyilen kalburumsu bir çeşit ayakkabı.

pâ-ç-nâme پاچانه (f. b. i.). (bkz : lâkab).

pâd پا د (f. s.) : 1. hıfzeden, saklıyan.

(bkz : hâfız). 2. koruyan, bekliyen. (bkz : mu-hâfız). 3. büyük, ulu.

pâ-dâm پادام (f. b. i.) : tuzak, kuş tuzağı (ayaktan tutan).

pâ-dâş پاداش (f. i. c. : pâdâşân) : 1. mü-kâfat. (bkz : ecr, ivaz). 2. ayakdaş. (bkz : hem-râh, refik).

pâ-dâşân پاداشان (f. i. pâdâş'ın c.) : 1. mü-kâfatlar. 2. arkadaşlar, ayakdaşlar. (bkz : hem-râhân, rûfeka).

pâ-dâşt پاداشت (f. b. i.). (bkz : pâ-deş).

pâ-dâv پاداو (f. i.) : kocakarı. (bkz : pâ-râv, pâ-rû, pâ-rûb).

pâ-de پا ده (f. i.) : 1. hergele, eşek ve sığır sürüsü. (bkz : hayl²). 2. yayla. 3. çoban sopası.

pâ-der-gil پادرگل (f. b. s.) : "ayağı çamur-da" mec. 1. davranamaz. 2. sıkıntıda. (bkz : pâ-y-der-gil).

pâ-der-havâ پادر هوا (f. b. s.) : "ayağı havada" : mec. çürük, temelsiz. (bkz : pâ-y-der-havâ).

pâ-der-ikal پادر عقال ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : ayağı köstekli, ayağı bağlı, hareketsiz.

pâ-der-rikâb پادر رکاب (f. a. b. s.). (bkz : pâ-be-rikâb, pâ-ber-rikâb).

pâ-der-pâ پادر پا (f. zf.) : ayak ayağa, yanyana.

pâ-deş پادش (f. b. s.) : mükâfât.

pâ-dgâne پادگانه (f. i.) : 1. yüksek dam. 2. kapı içinde olan yüksek pencere ve kapı.

pâ-d-şâh پادشاه (f. b. i.) : pâdişah, hükümdar. (bkz : melik).

pâ-d-şâhâne پادشاهانه (f. zf.) : pâdişâha yakışacak sûrette.

pâ-d-şâhî پادشاهی (f. b. i.) : pâdişâha âit, pâdişah ile ilgili.

pâd-şeh پادشه (f. b. i.). (bkz : pâd-şâh).

pâdzehr پادزهر (f. i.) : panzehir. (bkz : pâjîr).

pâ-fersûd پافرسود (f. b. s.) : ayağı incinmiş, aşınmış olan. (bkz : pâ-y-fersûd).

pâgand پاغند (f. i.). (bkz : pâgande).

pâgande پاغنده (f. i.) : 1. atılmış pamuk.

2. atılmış pamuktan yapma yumak.

pâgar پاغر (f. i.) : taban, kiriş direği.

pâguş پاغوش ("gu" uzun okunur. f. i.) : dalga çarpma; suya dalma.

pâh پاخ (f. i.) : derinin tıraşından çıkan parça.

pâ-hâst پاخاست (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş olan. (bkz : pâ-y-mâl).

pâjeh پاؤخ (f. i.) : inilti, inleme.

pâjîr پژير (f. i.) : panzehir. (bkz : pâdzehr).

pâk پاک (f. s.) : 1. temiz, arık, pâk. (bkz : tâhir). Âb-ı pâk : temiz su. 2. saf, hâlis; hîlesiz. 3. kutsal, mübârek.

pâkân پاکان (f. s. pâk'ın c.) : 1. temizler, arıklar. 2. mec. velîler, ermişler, evliyâ.

pâkâr پاکار (f. i.) : tahsildar.

pâkârî پاکاری (f. i.) : tahsildarlık. (bkz : câbî).

pâk-bâz پاکباز (f. b. s. c. : pâk-bâzân) : "temiz oynayıcı, oynayan" : mec. sadakatli âşık.

pâk-bâzân پاکبازان (f. b. s. pâk-bâz'ın c.) : "temiz oynayıcılar" : mec. sadakatli âşıklar.

pâk-bâzâne پاکبازانه (f. zf.) : pâk-bâz olana yakışır sûrette.

pâk-bâzi پاکبازی (f. b. i.) : "temiz oynayıcılık" : sâdik âşıklık.

pâk-dâmân پاکدامان (f. b. s.). (bkz : pâk-dâmen).

pâk-dâmânî پاکدامانی (f. b. i.). (bkz : pâk-dâmenî).

pâk-dâmen پاکدامن (f. b. s.) : "eteği temiz" : nâmuslu. (bkz : afif).

pâk-dâmenî پاکدامنی (f. b. i.) : "eteği temizlik" : nâmusluluk.

pâkend پاکند (f. i.) : 1. yakut. 2. şarap. (bkz : bâde, sahbâ, mey).

pâkî پاکى (f. i.) : 1. ustura. 2. temizlik, arılık.

pâkîze پاکیزه (f. b. s.) : 1. temiz, lekesiz. 2. hâlis, saf. 3. i. kadın adı.

pâk-meşreb پاک مشرب (f. a. b. s.) : yaradılışı, gidişâtı temiz, iyi olan.

pâ-kûb پاکوب (f. b. i.) : çengi. (bkz : pâ-y-kûb).

pâk-zâd پاک زاد (f. b. s.) : temiz asıllı.

pâlâ پالا (f. i.) : 1. yede' at. 2. süzgeç. 3. s. asılı, asılmış.

pâlâd, pâlâdede پالاد (f. i.) : yedek at.

pâlâde پالاده (f. s.) : ayıp arıyan, kötü söyleyen. (bkz : ayb-cû).

pâlâheng پالاهنگ (f. i.) : 1. dizgin, yular. 2. bir çeşit büyük kement.

pâlân پالان (f. i.) : palan, semer; eğer.

pâlân-dûz پالاندوز (f. b. i.) : palancı, semer dikici, semerci.

pâlân-dûzî پالاندوزى (f. b. i.) : palancılık, kaba saraçlık.

pâlânî بالانى (f. i.) : semerci.

pâlâr بالار (f. i.) : çatı direği.

pâlâs بالاس (f. i.). (bkz : pelâs).

pâlâs-pâre بالاسپاره (f. b. s.). (bkz : pelâs-pâre).

pâlâs-pûş بالاسپوش (f. b. s.). (bkz : pelâs-pûş).

pâlâvân, pâlâven بالاون، پالون (f. i.) : süzgeç, helvacı süzgeci.

pâlây پالای (f. i.) : 1. yedek at. 2. süzgeç. (bkz : pâlâ^{1,2}).

pâldüm پالدم (f. i.) : paldum, hayvanın, semerinin ileri kaymaması için arka ayaklarının kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

pâlêheng پالهنك (f. i.). (bkz : pâlâheng).

pâleng پالنگ (f. i.) : 1. postal. 2. çarık. pâleng-i fersûde : eski çarık.

pâlheng پالهنك (f. i.). (bkz : pâlâheng).

pâlî پالى (hintçe - f. i.) : leng. Budda dinindeki mukaddes kitapların yazılmış olduğu orta Hindû dili.

pâlîde پاليدم (f. s.) : 1. süzölmüş, durulmuş. 2. büyümüş, ziyâde olmuş. ["pâlîden" mاستارından].

pâlikâne پالكانه (f. i.) : enik kapı, büyük han kapılarının ortasındaki küçük kapı.

pâlû پالو (f. i.) : fizy. siğil.

pâlûde پالودم (f. s.) : 1. saf hâle getirilmiş, süzölmüş. 2. i. pâlûze, pelte.

pâlûş پالوش (f. s.) : karışık. (bkz : mağuş).

pâlvâne پالوانه (f. i.) : dağ kırlangıcı, lât. *cypselus alpinus*. (bkz : pâlvâye).

pâlvâye پالوايه (f. i.) : dağ kırlangıcı, lât. *cypselus alpinus*. (bkz : pâlvâne).

pâ-mâl پامال (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pây-mâl, pâ-zede, pây-zede).

pâ-mâl-i adû : düşmanların ayakları altında çiğnenmiş.

pâ-mûzd پامزد (f. b. i.). (bkz : pây-mûzd).

pâ-nihâde پانهاده (f. b. s.) : 1. ayak basmış, ayak koymuş; vâsıl olmuş, gelmiş. 2. tevel-lüdetmiş, doğmuş. (bkz : kadem-nihâde).

pânzde پانزده (f. b. s.) : onbeş.

pâpez پاپز (f. i.) : inişli yokuşlu yer.

pâpûre پاپوره (f. i.) : iki çift öküz koşulan bir çeşit ağır saban.

pâ-pûş پاپوش (f. b. s. i.) : "ayak örten" : pabuç, ayakkabı. (bkz : na'leyn¹).

pâr پار (f. i.) : 1. geçen yıl, bıldıır. (bkz : pâr-sâl). 2. para. 3. sepiyenmiş deri.

pârâv پاراو (f. i.) : kocakarı. (bkz : acûze, fertûte, pâdâv).

pâr-çe پارچه (f. i.) : ufak, küçük şey, parça.

pâr-dûz پاردوز (f. b. i.) : eskici, yamacı. (bkz : pâre-dûz, pîne-dûz).

pârdüm پاردم (f. i.) : paldum.

pâre پار (f. i.) : 1. parça, Dû-pâre : iki parça. 2. sayı, bölük. 3. para.

-pâre پار - (f. i.) : "parça" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Meh-pâre** : ay parçası; güzel. **Şems-pâre** : güneş parçası; güzel. **Yek-pâre** : bir parça, tek parça, blok. gibi.

pâre-dûz پار دوز (f. b. s. i.) : eskici, yamacı. (bkz : pâr-dûz, pîne-dûz).

pâre-dûzi

pâre-dûzi پاره دوزی (f. b. i.) : eskicilik mesleği.

pâre-kâr پاره کار (f. b. s.) : şifeli olan, şen, şuh.

pâ-renc پارنج (f. i.) : 1. ayak teri, ücret. 2. parsa.

pâre pâre پاره پاره (f. zf.) : parça parça.

pârgi پارگی (f. i.) : 1. orospuluk. 2. banyo ve mutfak sularının biriktiği çukur.

pârin, pârine پارینه , پارين (f. s.) : geçen seneki, geçen yıl olan, bildirki.

pârîr پاریر (f. i.) : direk, dayak, destek.

pârs پارس (f. i.) : zool. pars, fr. panthère.

Pars پارس (f. h. i.) : İran, Fars iklimi, Acemistan.

parsâ پارسا (f. s.) : 1. sofu, dîne bağlı [kimse]. (bkz : âbid, zâhid). 2. iffetli, nâmuslu, temiz, doğru [kimse].

parsâi پارسائی (f. i.) : 1. sofuluk, dîne bağlılık. 2. iffetlilik, nâmusluluk.

pâr-sâl پارسال (f. b. i.) : geçen yıl, bildir. (bkz : pâr).

pârse پارسه (f. i.) : 1. parsa. 2. dilencilik. (bkz : deryûze, su'âl³, tese'ül).

pâr-seng پارسنگ (f. i.) : persenk, terâzi-yi denkleştirmek için kefesine konulan şey.

pârsi پارسی (f. s.) : 1. fârisî, farsça. 2. İran ülkesine âit, İran ile ilgili; İran'da konuşulan dil.

pârû پارو (f. i.) : kocakarı. (bkz : acûze, fertûte, pârûb).

pârûb پاروب (f. i.) : kocakarı. (bkz : pādâv, pârâv, pârû, pârûb).

pârûle پاروله (f. i.) : 1. yonga. 2. s. lâtf-feci, şakacı. (bkz : mizâh-gû). 3. s. hayırsız, işe yaramaz [kimse].

pâr-yâ پاریا (f. b. i.) : (bkz : pâ-r-yâb).

pâryâb پاریاب (f. i.) : çay ve ırmak suyu ile sulanan ekin. (bkz : fâr-yâb.).

pâr-yâv پاریاو (f. b. i.) : (bkz : pâ-r-yâb).

pârxede پارزده (f. i.) : bot. 1. kasnı. 2. çocuk göğüsülüğü.

pâs پاس (f. i.) : 1. gecenin sekizde biri. 2. bekleme, gözetleme. 3. gam, keder, gönül üzüntüsü, iç sıkıntısı.

pâ-sâr پاسار (f. i.) : tepme, tekme. (bkz : pâs-dâr).

pâs-bân پاسبان (f. b. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-dâr, hâris).

pâs-bânî felek, — i târûm : astr. Zuhâl (Satürn) gezegeni.

pâsbânî پاسبانی (f. i.) : 1. bekçilik. (bkz : hırâset). 2. mûz. Türk müziğinin eski ve nümûnesi zamânımıza kalmamış mürekkep makamlarındandır.

pâsdâr پاسدار (f. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-bân, pâs-vân).

pâs-dâri پاسداری (f. b. i.) : bekçilik, gözcülük. (bkz : hırâset).

pâ-sebûk پاسبک (f. b. s.) : ayağına hafif, işine sarılmış.

pâsek پاسک (f. i.) : esneme, esneyiş. (bkz : hamyâze).

pâ-seng پاسنگ (f. b. i.) : (bkz : pâ-r-seng).

pâ-sitâde پاستاده (f. b. s.) : ayakta duran. (bkz : kaim).

pâs-pâr پاسپار (f. b. i.) : tekme. (bkz : pâ-sâr).

pâsuh پاسخ (f. i.) : cevap, karşılık.

pâsuh-güzâr پاسخ گذار (f. b. s.) : cevap veren.
(bkz : mücîb).

pâsuh-şinev پاسخ شنو (f. b. s.) : cevâbı dinliyen.

pâ-süvâr پاسوار (f. b. i.) : yaya, piyâde.

pâsvân پاسوان (f. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-bân, pâs-dâr).

-pâş - پاش (f. s.) : "serpen, saçan, dağıtan" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar : Eşk-pâş : gözyaşı saçan. Hûn-pâş : kan serpen. Ziyâ-pâş : ışık saçan.

paşa پاشا (t. i.) : general. [kelime türkçe olmakla beraber yabancı kelimelerle birlikte ve terkip hâlinde kullanılır olmuştur].

pâşâ-yî-bî-karîne : eşi olmıyan paşa.

pâşân پاشان (f. s.) : saçıcı, saçan. (bkz : pâçân).

paşa-vât پاشاوات (o. i. paşa'nın c.) : paşalar. [yapma kelimelerdendir].

pâşende پاشنده (f. s.) : saçıcı, saçan.

pâşeng, pâşenge پاشنگ، پاشنگه (f. i.) : kurumuş üzüm hevangi.

pâşîb پاشیب (f. i.) : merdiven, basamak.
(bkz : pâye³).

pâşîde پاشیده (f. s.) : saçılmış, serpilmiş, dağılmış.

pâşnâ پاشنا (f. i.) : ökçe, topuk. (bkz : akab¹).

pâşne پاشنه (f. i.). (bkz : pâşinâ).

pâşnin پاشنین (f. i.) : tahta ve ağaç parçaları.

pâş pâş پاش پاش (f. s.) : 1. dağınık. 2. zf. parça parça, ufak ufak.

pâtîle, pâtile پاتيله، پاتيله (f. i.) : tencere.

pâtini پاتینی (f. i.) : harman yabası.

pây پای (f. i.) : 1. ayak. (bkz : kadem, pâ, ricl). 2. kök, dip.

pây-i draht : ağaç dibi.

pây-i hum : küp dibi.

pây-i hum-i mey : şarap küpünün ayağı, dibi.
3. esas, kaide.

pây-i dâr : darağacının dibi.

pây-i semend : at ayağı.

pây-i tarab : şenliğin, eğlencenin ayağı.

pâ-yâb پایاب (f. b. i.) : 1. kuvvet, tâkat.
2. havuzun dibi 3. pınarın ayağı. 4. su birikintisi.
5. kuyu basamağı. 6. son, nihâyet. Bi-pâ-yâb : dipsiz, derin.

pâyân پایان (f. i.) : 1. son, nihâyet.
(bkz : âkıbet, gayet). 2. uc, kenar. 3. tas. sofinin ulaşacağı birlik âlemi. Bi-pâyân : sonsuz.

pây-bâf پای باف (f. b. i.) : çulha. (bkz : cüllâh).

pây-bend پای بند (f. b. i.) : 1. ayakbağı, payvant. 2. köstek. (bkz : ıkal). 3. mânî, engel.
(bkz : pâ-bend).

pây-bend-i dâm-geh-i hayât-ı nâm u neng : nâm ve şân kaydının tuzağının esiri.

pây-beste پای بسته (f. b. s.) : ayağı bağlı, hareketsiz. (bkz : pâ-pesté).

pây-bûs پای بوس (f. b. s.). (bkz : pâ-bûs).

pây-çe پای چه (f. b. i.). (bkz : pâ-çe).

pây-dâm پایدام (f. b. i.). (bkz : pâdâm).

pây-dâr پایدار (f. b. s.) : iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli. (bkz : dâim, bâkî, bedî, kaim, muhkem, sâbit, sermedî).

pây-dârî پایداری (f. b. i.) : devamlılık, sürekli. (bkz : devâm, temâdî).

pây-der-gil پای درگل (f. b. s.) : "ayağı çamurda" : 1. mec. davranamaz. 2. sıkıntıda. (bkz : pâ-der-gil).

pây-der-havâ پای در هوا (f. b. s.) : "ayağı havada" : mec. çürük, temelsiz. (bkz : pâ-der-havâ).

pây-der-ikal پای در عقال ("ka" uzun okunur. f. b. s.) : ayağı köstekli.

pâye پایه (f. i.) : 1. rütbe, derece. 2. ilmiyenin, sarıklıların bir rütbesi. **Bâ-pâye-i** : .. rütbe ile 3. basamak, merdiven basamağı. (bkz : pâşib).

pâye-dâr پایه دار (f. b. s.) : pâyeli, rütbeli, itibarlı.

pâye-dârî پایه داری (f. b. i.) : pâyedarlık, rütbelilik, itibarlılık.

pây-efzâr پای افزار (f. b. i.) : ayakkabı. (bkz : pâ-y-zâr).

pây-endâz پای انداز (f. b. s.) : 1. ayak atan, ayak atmış. 2. i. büyük kimselerin geçeceği yerlere serilen halı ve benzeri gibi şeyler. 3. duvar ve möbelleri kaplamak için kullanılan bir çeşit kumaş.

pâyende پاینده (f. s. c. : pâyendegân) : 1. duran, sürekli. (bkz : dâimî). 2. i. payanda, destek, dayak. (bkz : râbita).

pâyendegân پایندگان (f. s. pâyende'nin c.) : ötekî dünyâda bâkî kalacak olan şeyler, öbür dünyâ insanları.

pâyende-gî پایندگی (f. i.) : süreklilik. (bkz : beka, devâm).

pây-fersûd پای فرسود (f. b. s.) : ayağı incinmiş, aşınmış. (bkz : pâ-fersûd).

pây-gâh پایگاه (f. b. i.) : 1. derece, rütbe. (bkz : mertebe). 2. pabuçluk.

pây-geh پایگاه (f. b. i.). (bkz : pâ-y-gâh).

pây-hâne پایخانه (f. b. i.) : ayak yolu. (bkz : halâ², kenîf, memşâ, müsterah²).

pây-i taht پایتخت (f. b. i.) : başşehir, başkent.

pâyîn پایین (f. i.) : 1. aşağı, aşağı taraf. (bkz : taht, zîr). 2. merdivenin ilk basamağı.

pâyîz پاییز (f. i.) : 1. sonbahar, güz. (bkz : harîf). 2. köhne, eski, yıpranmış. (bkz : fersûde). **Behâr-ı pâyîz** : köhne bahar; sonbahar, güz.

pây-kûb پای کوب (f. b. s.) : "ayak vuran" : mec. rakseden; köçek.

pây-mâl پایمال (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pâ-mâl, pâ-zede, pâ-y-zede).

pây-mûzd پایمزد (f. b. i.) : ayak teri, bahşış.

pây-sûvâr پای سوار (f. b. s.). (bkz : pâ-sû-vâr).

pây-vend پایوند (f. b. i.) : köstek. (bkz : ikal, pâ-bend, pâ-y-bend).

pây-zâr پایزار (f. b. i.) : ayakkabı. (bkz : pâ-y-efzâr).

pây-zede پایزده (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pâ-mâl, pâ-y-mâl, pâ-zede).

pây-zen پایزن (f. i.) : 1. payzan, hapsedilmiş; ayağına pranga vurulmuş. (bkz : mahbûs). 2. hizmetçi, uşak. 3. esir. 4. suçlu. 5. rençper.

pây-zen-i sabâ : müz. Türk müziğinin en az iki üç asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pâzâc پازاج (f. i.) : 1. ebe kadın. (bkz : kabile). 2. sütüne, dadı. (bkz : dâye).

pâ-zede پایزده (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pâ-mâl, pâ-y-mâl).

pâ-zede-i huyûl : atların ayakları altında ezilmiş, mahvolmuş.

pâzen پازن (f. s.) : pezevenk. (bkz : kavvâd, pâzeng).

Pâzend پازند (f. h. i.) : Mecûsîlerin din kitabı olan Zendavesta'ya Zerdüş't tarafından pehlevî dilinde yazılan tefsîr.

pâzeng پازنگ (f. s.) : pezevenk. (bkz : kavvâd, pâzen).

pâzin پازین (f. i.) : gecenin bir kısmı.

pâzir پازیر (f. i.) : payanda, destek.

pe پ (f. ha) : Acem ve Türk alfabesinin üçüncü harfi olup "ebced" hesâbında "b" gibi iki sayısının karşılığıdır. [Arap alfabesinde yoktur, İbrânî'de, Habeşçe'de vardır].

peçe پچه (f. i.) : 1. bot. sarmaşık. 2. (c. : peçegân) insan veyâ hayvan yavrusu. 3. çocuk, oğlan. **Mug-peçe** : meyhâneci çırağı, meyhâne miçosu.

peçe-gân پیچگان (f. i. peçe²'nin c.) : insan veyâ hayvan yavruları.

peçel پچل (f. s.) : üstü başı pîs, iğrenç adam.

pede پده (f. i.) : 1. kavak ağacı. 2. kav, çakmak.

pedender پدندر (f. i.) : babalık, üvey baba.

peder پدر (f. i.) : baba. (bkz : eb).

peder-i âile : âile babası.

peder-âne پدرانه (f. zf.) : babaya yakışacak yolda, babacasına.

pederî پدری (f. i.) : pederlik, babalık. (bkz : übüvvet).

peder-şâhî پدر شاهی (f. b. i.) : sosy. *ataer-kil, âilede babanın kayıtsız şartsız hâkimiyeti esasına dayanan yaşama tarzı, fr. patriarcat.

pederze پدرزه (f. i.) : bohça, çıkın.

pedid پدید (f. s.) : görünür, açık, belli. (bkz : aşkâr, ayân, hüveydâ, zâhir).

pedidâr پدیدار (f. s.) : (bkz : bedidâr).

pedme پدمه (f. i.) : hisse, pay, nasîp, kısmet.

pedrûd پدرود (f. i.) : vedâ, vedâlaşma.

pehin پهن (f. s.) : çok enli.

pehle پهله (f. i.) : mezar sandukalarının yan taşlarına verilen bir ad.

pehlev پهلو (f. i.) : 1. şehir. (bkz : bel-de). 2. s. kahraman, yiğit. 3. (bkz : Pehlevi).

pehlevân پهلوآن (f. i.) : pehlivan, güreşçi, yiğit.

pehlevân-âne پهلوآنانه (f. zf.) : pehlivanlıkla, pehlivancasına, yiğitlikle, yiğitçesine.

pehlevânî پهلوآنی (f. i.) : pehlivanlık, güreşme; yiğitlik.

Pehlevî پهلوئی (f. s.) : İran'da İsfahan ile havâlisindeki bölge halkı ve bu bölgenin dili.

pehlû پهلو (f. i.) : vücudun iki yanından biri, yan. (bkz : cenb). **Lezzet-i pehlû** : yan lezzeti, yanyana bulunma lezzeti.

pehn پهن (f. s.) : 1. enli, yassı, geniş. (bkz : vâsî'). 2. enlilik, genişlik. (bkz : vûs'at).

pehnâ پهنا (f. s.) : geniş, enli, yaygın. (bkz : vâsî').

pehnâne پهنايه (f. i.) : 1. bir nevi maymun. 2. beyaz pide.

pehnâ-ver پهناور (f. b. s.) : 1. solmuş, soluk. 2. (bkz : pehnâ).

pehnâ-verî پهناوری (f. i.) : genişlik, enlilik. (bkz : vûs'at).

pehnâ-yî پهنايي (f. i.) : (bkz : pehnâ-verî).

pehn-gîr پهنگير (f. b. s.) : 1. tahtanın enini almak için doğramacıların kullandıkları bir âlet. 2. bir nevi çıkırıkçı âleti.

pehpeh پَه پَه (f. e.) : beğenme bildirir bir edat.

pejgâle پَیْگَالَه (f. i.) : 1. hisse, pay. 2. parça, yırtık, yama.

pejm پَیْم (f. i.) : duman, sis.

pejmân پَیْمَان (f. s.) : 1. pişman. (bkz : nâdim). 2. hüznü, kederli, solgun.

pejmürde پَیْمُردَه (f. b. s.) : 1. eski püskü, yırtık. 2. dağınık. 3. süflü, perişan.

pejmürde-hâl پَیْمُردَه حَال (f. a. b. s.) : üstü başı pis bir halde olan. (bkz : pejmürde-kıyâfet).

pejmürde-kıyâfet پَیْمُردَه قِیَافَت (f. a. b. s.) : kılığı kıyâfeti pis olan. (bkz : pejmürde-hâl).

pejûh پَیْجُوَه (f. i.) : soruşturma, araştırma.

pejûhende پَیْجُوَه نْدَه (f. s.) : meraklı, gizli şeyleri arıyan. (bkz : müteccsis).

pejûhîde پَیْجُوَه یدِه (f. s.) : çok akıllı, bilgili, olgun.

pejûlîde پَیْجُوَلِیدِه (f. s.) : solmuş, bozulmuş, karışmış, dağılmış.

pejvîn پَیْجُوین (f. s.) : pis, kirli, çirkin. (bkz : pelîd).

pelâde پِلَادِه (f. s.) : fesatçı. (bkz : müfsid).

pelâs پِلَاس (f. i.) : 1. eski kilim, keçe. 2. aba, çul.

pelâs-pâre پِلَاس پَارِه (f. b. s.) : palaspâre, eski püskü, yırtık pırtık [giyecek].

pelâs-pûş پِلَاس پُوش (f. b. s.) : eski abaya, çula bürünen, fakir.

pele پِلَه (f. i.) : terâzi kefesî.

peleng پِلَنگ (f. i. c. pelengân) : zool. panter, fr. léopard.

pelengâne پِلَنگَانَه (f. zf.) : pars gibi, parşasına.

pelengin, pelengine پِلَنگین , پِلَنگینَه (f. s.) : zool. parsa âit, parsla ilgili.

pelid پِلید (f. s.) : 1. pis, mundar. (bkz : pejvîn). 2. alçak, rezil [kimse].

pelite پِلیتَه (f. i.) : 1. fitil, lâmba, kandil fitili. 2. yaralarda kullanılan fitil.

pelle پِلَه (f. i.) : 1. (bkz : pele). 2. derece. 3. merdiven basamağı. (bkz : pâşib, pâye⁸).

pelme پِلْمَه (f. i.) : yazı tahtası.

pelûs پِلُوس (f. s.) : hileci.

pelvâs پِلَوَاس (f. i.) : yaltaklanma. (bkz : temelluk).

penâ-gâh پَنَاگَاَه (f. b. i.) : sığınacak yer; sığınak. (bkz : melce').

penâ-geh پَنَاگَه (f. b. i.) : (bkz : penâ-gâh).

penâh پَنَاه (f. i.) : sığınma, sığınacak yer. (bkz : melâz, melce').

-penâh -پَنَاه (f. i.) : [bir şeyin] sığınağı, koruyucusu, dayanağı mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar. **Adâlet-penâh** : adâletin sığındığı yer. **Cihân-penâh** : dünyanın koruyucusu olan.. gibi.

penâh-âverde پَنَاه آوَرْدَه (f. b. s.) : sığınmış. (bkz : mültecî).

penâh-bürde پَنَاه بُرْدَه (f. b. s.) : (bkz : penâh-âverde).

penâhende پَنَاهَنْدَه (f. s.) : sığınan, sığınıcı. (bkz : mültecî).

penâh-gâh پَنَاه گَاَه (f. b. i.) : sığınacak yer. (bkz : melce').

penâhi پَنَاهِی (f. s.) : sığınma. **Zemân-ı vezâret penâhilerinde...** : vezirlik zamanlarında.

penâhîde پناهیدم (f. s.) : ilticâ etmiş, sığınmış.

penâm پنم (f. s.) : gizli, örtülü.

penbe پنبه (f. i.) : 1. pamuk.

penbe-der-gûş (kulağı pamuk tıkalı) : lâf anlamaz, söz dinlemez, câhil. 2. s. açık kırmızı. 3. 1. kadın adı.

penbe-zâr پنبه زار (f. b. i.) : 1. pamuk tarlası. 2. altı pamukla bürümcük, üstü bütün bürümcük dokunmuş gömleklik bez.

penbe-zen پنبه زن (f. b. i.) : hallaç.

penc پنج (f. s.) : 1. beş. (bkz : hamse).

penc-berg (beş yaprak) : g. s. tezhipte (süslemeye) kullanılan beş petalli bir çiçek motifi.

penc-erkân : (İslâmın beş şartı) : tevhit, namaz, oruç, hâc, zekât. 2. 1. g. s. süslemeye beş petal'den mürekkep sitilize bir çiçek motifi.

pencâh پنجاه (f. s.) : elli [sayı].

pencâhe پنجاهه (f. s.) : papasların elli günlük -bir yere kapanıp- ibâdetleri.

pencâh-sâle پنجاه ساله (f. b. s.) : elli yaşında.

pence پنجه (f. i.) : 1. pençe, yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları. 2. mec. zorlu el. 3. meşhur bir çeşit lâle.

pence-i âl-i abâ : Hz. Muhammed, Hz. Alî, Hz. Fâtîme, Hz. Hasan ve Hüseyin isimlerinin el pençesi şeklinde yazılan levhalara verilen bir ad.

pence-i girye : bot. salkım söğüt.

pence-i Meryem : bot. meryemeli, buhuru-meryem.

pencere پنجره (f. i.) : pencere. (bkz : revzen).

pence-zen پنجه زن (f. b. s.) : 1. pençesiy-le vuran, pençe atan. 2. el uzatan; saldıran. 3. imzâ atan, işâretliyen.

penc-gâne پنجگانه (f. b. s.) : beşten ibâret, beşli. **Nemâx-ı penc-gâne** : beş vakit namaz. (bkz : evkat-ı hamse).

penci پنچی (f. i.) : g. s. fildişi oyma ve kakmalarda görülen *beşgen motif.

penciş پنجش (f. i.) : 1. üzenme, üzeniş. 2. incinme.

penc-kûşe پنج گوشه (f. b. s.) : beş köşeli. (bkz : muhammes).

penc-pâ [y] [ی] پنج پا (f. b. i.) : "beş ayaklı" : yengeç.

penc-rûze پنج روزه (f. b. s.) : "beş günlük" : pek az, süreksiz.

penc-sâle پنج ساله (f. b. s.) : beş yaşında.

pencşenbih پنجشنبه (f. i.) : "beşinci gün" : perşembe.

penc ü dü پنج و دو (f. b. s.) : beş (ile) iki [zar oyununda].

pencüm پنجم (f. s.) : beşinci. (bkz : hâmis, pencümîn). **Sipîhr-i pencüm** : beşinci kat gök.

pencümîn پنجمین (f. s.) : beşinci. (bkz : hâmis, pencüm).

penc ü se پنج و سه (f. b. s.) : beş (ile) üç [zar oyununda].

penc ü yek پنج و يك (f. b. s.) : beş (ile) bir [zar oyununda].

pençâh پنجاه (f. s.) : elli sayısı. (bkz : hamsîn, hamsûn, mer).

pençe پنجه (f. i.) : (bkz : pence).

pençe-i âhen-destâne : demir el gibi pençe.

pençe-i igtisâb : gasp pençesi.

pençe-i kahr : kahir pençesi, mahveden el.

penç-gâh پنجگاه (f. b. s.) : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Asırlarca önce rağbetle kullanılırken, sonra itibar-

penç-gâh beşlisi

dan düşmüştür. Makam, rast ve beyâtî dizileri ile pençgâh beşlisinden ibârettir. Pençgâh beşlisi ile rast'ın da durağı olan, sol (rast) perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede rast ve beyâtî'nin güçlüleri olan re (nevâ), ikinci derecede de beyâtî'nin durağı olan lâ (dügâh) dır. Makam incici-çıkıcı olarak seyredir. Donanımına rast dizisinin si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Beyâtî için "fa bekar", pençgâh beşlisi için de "si bekar" ile "do bakıyye diyezi" kullanılır (mevzuubahis beşlide fâ sesi geçmez).

penç-gâh beşlisi : müz. rast dörtlüsünün dügâh (lâ) perdesindeki şeddinin başına bir ses ilâvesi ile yapılmış olan ve pençgâh makamının terkibinde bulunup dörtlüsü kullanılmamıştır.

penç-gâh-ı asl : müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Pençgâh beşlisinin sadece bir geçki mâhiyetinde bulunup rast ile karar veren pençgâh nevidir.

penç-gâh-ı zâid : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Pençgâh beşlisi ile karar veren ve bu beşlinin kuvvetli rolü bulunan pençgâh nevidir.

pend پند (f. i.) : nasihat, öğüt. (bkz : iza, nush, va'z).

pend-kâr پندکار (f. b. s. c. pend-kârân) : nasihat eden, öğüt veren.

pend-nâme پندنامه (f. b. i.) : öğüt kitabı.

Pend-nâme-i Attâr : Feridüddin Attâr'ın manzum kitabı.

pendûz پندوز (f. i.) : çuvaldız.

penîr پنیر (f. i.) : peynir. Nân ü penîr : peynir ekmek.

pepe پپه (f. e.) : alay makamında kullanılan bir beğenme edâtı.

per پر (f. i.) : 1. kanad. (bkz : bâl, cenâh). 2. yelek, kuş kanadının büyük tüyleri. (bkz : rîş). **Şeb-per** : gece uçan; yarasa. (bkz : huffâş, şeb-pere).

perahş پرخش (f. i.) : sağrı.

perâkende پراکنده (f. s.) : 1. dağınık, darmadağan; dağıtma. 2. azar azar (yapılan, satılan) [ziddi : "toptan"]. [İranlılar "perâgende" derler].

perâkende-gû پراکنده گو (f. b. s.) : saçmalayan, saçma konuşan. [İranlılar "perâgende-gû" derler].

perandâh پرانداخ (f. i.) : sahtiyan, sepillemiş deri.

per-âver پرآور (f. b. s.) : kanad açıcı, keskin uçucu. (bkz : per-güşâ).

perazvâne پرازوانه (f. i.) : kalemtırâş, bıçak, kılıç gibi şeylerin saplarıyla ağzını birleştirip pekitmek için piring, gümüş veya altından yapılan bilezik.

perçem پرچم (f. i.) : 1. kâkül. 2. tepede bırakılan saç. 3. yele. 4. mızrak, bayrak gibi şeylerin başlarına konulan püşkülümsü şeyler. (bkz : ca'd, ferhâl, zülf).

perçîn پرچین (f. i.) : perçin.

perd پرد (f. i.) : kıvrık, kat, büküm.

perdâ پردا (f. zf.) : yarın. (bkz : ferdâ).

perdâht پرداخت (f. i.) : 1. cilâ, parlaklık, parlama. 2. perdah.

perdâhte پرداخته (f. s.) : 1. tertiplenmiş, düzenlenmiş. 2. cilâlanmış, parlatılmış. (bkz : mücellâ).

-perdâz پرداز (f. s.) : "tertipliye, düzenliyen, düzeltici". mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Galat-perdâz** : yanlış söyliyen. **Nükte-perdâz** : nükteli, kinâyeli söz söyliyen. **Suhen-perdâz** : güzel söz söyliyen. (bkz : fasîh, belîğ).

perde پرده (f. i.) : 1. kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü.

perde-i nilgün : gökyüzü. 2. iki yeri birbirinden ayıran şey, gergi. (bkz : hâil, hicâb, mâni'). 3. **müz.** bir müzik parçasını meydana getiren seslerden herbiri. 4. bir sahne eserinin büyük kısımlarının herbiri. 5. ekran. 6. **hek.** aksu. 7. hakikati görmeyi engelliyen şey. 8. **mec.** nâmus. **Ehl-i perde** : nâmuslu.

perde-ber-dâr پرده بردار (f. b. s.) : perde açıcı, perde kaldıracı.

perde-ber-endâz پرده برانداز (f. b. s.) : perdeyi

kaldırıp atan, utanmayı bırakan, hayâsız. (bkz : bî-edeb, bî-hayâ).

perde-ber-endâzâne پرده براندازانه (f. zf.) :

hayasızcasına, utanmıyana yakışacak sûrette.

perde-bîrûn پرده بیرون (f. b. s.) : utanmaz,

açık saçık konuşan.

perde-bîrûnâne پرده بیرونانه (f. zf. ve s.) :

utanmazcasına; açık saçık [söz].

perde-dâr پرده دار (f. b. s.) : tar. perde-

cî, büyük bir kimsenin kapısında bekleyip içeri gireceklere kapı perdesini açmakla vazîfeli kimse. (bkz : hâcib).

perde-dâr-i felek : astr. Ay. (bkz : Kamer).

perde-dâr-ı harem : tar. haremın perdecisi, haremî yabancılarından saklıyan.

perde-dârî پرده داری (f. b. i.) : perdedarlık.

(bkz : hicâbet¹).

perde-der پرده در (f. b. s.) : perde yırtan,

hayâsız. (bkz : halî-ül-ızzâr).

perdegî پرده گى (f. i. c. perdegîyân) : iyi

örtünmüş, nâmuslu kadın.

perdegîyân پرده گیان (f. s. perdegî'nin c.) :

kapalı, nâmuslu kadınlar.

perde-kâr پرده کار (f. b. s.) : perdeli, per-

de ile örtülü [yer].

perde-keş پرده کش (f. b. s.) : perde çekici,

örtücü; engel.

perde-nişîn پرده نشین (f. b. s.) : perde ar-

dında oturan, temiz, nâmuslu.

perde-pûş پرده پوش (f. b. s.) : örtücü,

örtin.

perde-serâ پرده سرا (f. b. s.) : 1. saz çalan,

çalıcı. 2. şarkı söyleyen, şarkıcı. 3. i. küçük çadır. (bkz : perde-serây¹).

perde-serây پرده سرای (f. b. i.) : 1. küçük

çadır. (bkz : perde-serâ³). 2. saz çalan, çalgıcı. (bkz : sâzende). 3. şarkıcı, şarkı söyleyen. (bkz : hânende).

perde-şinâs پرده شناس (f. b. s.) : şarkıcı,

okuyucu. (bkz : hânende).

pere پره (f. i.) : kenar, uç.

pere-i bînî : burun ucu.

pere-i deşt : 1. ovanın kenarı. 2. ufuk.

pere-i kûh : dağ eteği.

peren پرن (f. i.) : astr. Ülker yıldızı.

(bkz : Pervin, Süreyyâ).

perend پرند (f. i.) : 1. ipekten dokun-

muş, düz, nakışsız kumaş, atlas. 2. kılıç veya hançer cevheri.

perend-âver پرند آور (f. b. i.) : çok kes-

kin kılıç, hançer, pala. (bkz : tîg-i bürrân).

perende پرنده (f. i.) : 1. uçucu, uçan.

(bkz : tâir, tayyâr). 2. av kuşu. 3. perrende, çark gibi dönerek atılan takla [nazımda : "perrende" şeklinde kullanılabilir]. 4. semâ hâlinde Mevlevî dervîşi.

perende-bâz پرنده باز (f. b. s. ve i.) : perende,

takla atan oyuncu, canbaz.

perendek پرندك (f. i.) : küçük tepe, bü-

yük yığın.

perendîn پرندین (f. i.) : ipek kumaş;

ipek elbise, mendil, kuşak v.b. (bkz : pernûn).

perendû پرندو (f. i.) : (bkz : perendûn).

perendûn پرندون (f. i.) : evvelki gece.

(bkz : perendûş, perendvâr).

perendûş پرندوش (f. i.) : evvelki gece.

(bkz : perendûn, perendvâr).

perendûşîne پرندوشینه (f. b. s.) : dün ge-

ceki şey.

perendvâr پرندوار (f. i.) : evvelki gece.

(bkz : perendûn, perendûş).

pereng پرننگ (f. i.) : suyu iyi verilmiş kılıç.

-perest پرست (f. s. c. : perestân) : "tapan, tapınan, taparcasına seven" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapılır. **Âteş-perest** : ateşe tapan, **Hod-perest** : kendini beğenen. **İkbâl-perest** : dalkavuk. **Menfaat-perest** : menfaatine düşkün.

perestân پرستان (f. i.) : 1. tavus gibi güzel tüylü bir kuş. 2. ocak, fırın. 3. (f. s. perest'in c.) tapanlar, tapınanlar, taparcasına sevenler.

perestâr پرستار (f. i. c. : perestârân) : 1. hizmetçi, besleme. 2. kul. (bkz : bende). 3. s. dalkavuk. 4. tapan, tapıcı. (bkz : perestîş-kâr). **perestâr-ı hayâl** : şâir, ozan.

perestârân پرستاران (f. i. perestâr'ın c.) : 1. hizmetçiler, beslemeler. 2. kullar, köleler. (bkz : bendegân). 3. s. dalkavuklar. 4. tapanlar, tapıcılar.

perestâr-âne پرستارانه (f. zf.) : hizmetçiye, kula yakışacak şekilde.

perestârî پرستاری (f. i.) : 1. perestarlık, hizmetçilik. 2. kulluk. 3. dalkavukluk. 4. tapıcılık.

pereste پرسته (f. i.) : 1. Tanrı, Çalap. (bkz : ilâh, ma'bût). 2. s. tapılmış, tapılmağa lâıyık görülmüş.

perestende پرستنده (f. s.). (bkz : perestîş-kâr).

perestide پرستیده (f. s.) : sevgili, sevilen. (bkz : mahbûb).

perestîş پرستش (f. i.) : tapınış; şiddetli sevgi, gönül akışı.

perestîş-kâr پرستشکار (f. b. s. perestîş-kârân) : 1. tapan, tapınan, tapınırcasına seven. 2. çok seven saygı besliyen. (bkz : perestar¹).

perestîş-kârân پرستشکاران (f. b. s. perestîş-kâr'ın c.) : tapınanlar, tapınırcasına sevenler.

perestîşkâr-âne پرستشکارانه (f. zf.) : taparcasına, tapınırcasına.

perestîş-kârî پرستشکاری (f. b. i.) : perestîş-kârılık, tapınırcasına sevme, düşkünlük. (bkz : meftûniyyet).

pergâl پرگال (f. i.) : geo. pergel. (bkz : pergâr).

pergâle پرگاله (f. i.) : 1. parça. 2. kaba iplikten yapılan bir çeşit dokuma.

pergâle-pâş پرگاله پاش (f. b. s.) : "parça saçan" : yuvarlak tahta kesmiye mahsus testere.

pergâle pergâle پرگاله پرگاله (f. zf.) : parça parça.

pergâm پرگام (f. i.) : döş yatağı. (bkz : rahm).

pergâr پرگار (f. i.) : geo. pergel. (bkz : pergâl).

pergâr-vâr پرگار وار (f. b. s.) : pergel gibi.

pergaze پرغازه ("ga" uzun okunur. f. i.) : kuş kanadının vücûda yapışık olan kısmı.

pergem پرگم (f. s.) : işsiz güçsüz, boşta gezen [adam].

pergende پرگنده (f. s.). (bkz : perâkende).

pergul پرغول ("gu" uzun okunur. f. i.) : 1. bulgur. 2. bulgur pilâvı. 3. un helvası.

pergune پرغونه ("gu" uzun okunur. f. s.) : çirkin, yakışsız.

per-güşâ پرگشا (f. b. s.) : 1. kanad açıcı, (bkz : tâir). 2. keskin uçucu. (bkz : per-âver). **per-güşâ-yi şitâb** : acele gitmek için kanat açan.

perh پرخ (f. i.) : 1. hisse. 2. değersiz mal. 3. evbark. (bkz : hân mân).

perhâş پرخاش (f. i.) : harb, savaş; kavga. (bkz : ceng, cidâl, erdeb, nez').

perhâş-ı dil-hirâş : çok acıklı savaş.

perhâş-cû [y] [y] پرخاشجو (f. b. s.) : kavgacı.

perhâş-hâh پرخاشخواد (f. b. s.) : kavga istiyen, kavgacı (bkz : perhâş-cû, perhâş-hôr).

perhâş-hôr پرخاشخور (f. b. s.) : (bkz : perhâş-hâh).

perhîde پرخیده (f. s.) : işâret olunmuş.

perhîz پرهیز (f. i.) : 1. pehrîz. 2. dince yasak edilen şeylerden tamâmiyle uzak kalma.

perhîz-kâr پرهیزکار (f. b. s.) : mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu. (bkz : zâhid).

perhîz-kârâne پرهیزکارانه (f. zf.) : sofucasına. (bkz : zâhidâne).

perhîz-kârî پرهیزکاری (f. b. i.) : sofuluk.

perhûde پرهوده (f. i.) : 1. saçma, saçmasapan söz. (bkz : hezeyân). 2. ateşten saraşmış eşyâ.

perhûn پرهون (f. i.) : pergelle çizilmiş dâire, halka, çenber.

perî پری (f. i.) : cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişîlerine verilen bir ad.

perî-çihre پری چهره (f. b. s.) : perî yüzlü, güzel yüzlü.

perî-dâr پردار (f. b. s.) : perili, kendini cîn tutmuş [kimise].

peride پریده (f. s.) : 1. uçmuş; mec. soluk solmuş. 2. i. kadın adı.

peride-reng پریده رنگ (f. b. s.) : rengi uçmuş, solmuş, soluk.

perî-duht پری دخت (f. b. s.) : İran mitolojisinde Fağfûr-ı Çîn'in kızı ve San bin Nerîman'ın sevgilisi olup meşhur Zal, bundan hâsıl olmuştur.

perî-efsâ [y] پری افسا (f. b. s.) : efsuncu, büyücü.

perî-girifte پری گرفته (f. b. s.) : (bkz : perî-dâr).

perî-hân پری خوان (f. b. s.) : efsuncu, büyü-cü, perileri dâvet eden.

perî-hân پریخان (f. b. i.) : 1. perî pâdjî-şâhı. 2. kadın adı.

perî-peyker پری پیکر (f. b. s.) : perî yüzlü, perî suratlı, çok güzel.

perî-ruh پری رخ (f. b. s.) : perî yanaklı.

perîr پریر (f. zf.) : evvelki gün, öteki gün.

perî-rû پری رو (f. b. s.) : perî yüzlü, çok güzel. (bkz : perî-ruhsâr).

perî-ruhsâr پری رخسار (f. b. s.) : perî yanaklı, çok güzel. (bkz : perî-rû).

perîşân پریشان (f. s.) : 1. dağınık, karışık, dağınık sac. **Gîsûy-i-perîşân** : dağınık sac. **Kakûl-i perîşân**, **Zülf-i perîşân** : karışık, dağınık sac. **Hâb-i perîşân** : karışık rû'yâ, sevgilisinin açık saçık yatması. 2. bozuk, düzensiz. 3. kederli, kaygılı.

perîşân-hâl پریشان حال (f. a. b. s.) : hâlî perîşân olan, acınacak halde bulunan, gamlı, kasâvetli.

perîşânî پریشانی (f. i.) : 1. perîşanlık, dağınıklık. 2. bozgunluk, düzensizlik. 3. yoksulluk. 4. tar. subaşı, şehir kadısının kethüdâsı qibi aşağı derecedeki me'murların giydikleri başlık.

perîşân-hâtîr پریشان خاطر (f. a. b. s.) : düşün-celi, dalgın.

perîşân-rûzgâr پریشان روزگار (f. b. s.) : düşkün.

perî-şekl پری شکل (f. a. b. s.) : perî kıyâ-fetli, periye benzeyen.

perî-vâr پری وار (f. b. s.) : perî gibi.

perî-veş پری وش (f. b. s.) : perî gibi, çok güzel.

perîz پریز (f. i.) : 1. bağırma, haykırma. (bkz : feryâd). 2. su kenarında yetişen yeşil saz, ot.

peri-zâd پری زاد (f. b. i.) : 1. peri çocuğu, peri çocuğu olacak kadar güzel, çok güzel. 2. kadın adı.

perîze پریزه (f. i.) : 1. kırmızı altın. 2. ateşte pişirilen ekmek.

permer پرمر (f. i.) : umma, bekleme. (bkz : intizâr).

permûn پرمون (f. i.) : bezek, süs.

pernih پرنیخ (f. i.) : ince, düz taş.

perniyân پرنیان (f. i.) : ipekten dokunmuş, bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas.

perniyân-hû [y] پرنیانخو [ی] (f. b. s.) : güzel, nâzik huylu.

pernû پرو (f. i.). (bkz : pernûn).

pernûn پرنون (f. i.) : ince ve şık dokunmuş, nakışlı zarif ipek kumaş. (bkz : perendîn).

perr پر (f. i.). (bkz : per, tâir, tayyâr).

perrân پران (f. s.) : uçan, uçucu.

perre پره (f. i.). (bkz : pere).

perseng پرسنگ (f. i.). (bkz : pâs-seng).

pertâb پرتاب (f. i.) : 1. atılma, sıçrama. 2. geriden koşarak hız alıp atılma. 3. uzağa düşen ok. 4. uzağa düşen şey.

pertâv پرتاو (f. i.). (bkz : pertâb).

pertev پرتو (f. i.) : 1. ışık, parlaklık, yalın. (bkz : revnak, ziyâ). 2. erkek adı.

pertev-i mihr : Güneş ışığı, parlaklığı.

pertev-eşân پرتوافشان (f. b. s.) : ziyâ saçı, ışık saçan. (bkz : pertev-endûz, pertev-feşân, pertev-nisâr, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-endâz پرتو انداز (f. b. s.) : nurlandıran, ziyâ veren, ışık veren. (bkz : münîr, ziyâ-dâr).

pertev-endâzi پرتو اندازی (f. b. i.) : ışık saçma, ışık verme.

pertev-feşân پرتو فشان (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-eşân, pertev-nisâr, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-nisâr پرتو نسار (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-eşân, pertev-feşân, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-pâş پرتو پاش (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-eşân, pertev-feşân, pertev-nisâr, pertev-rîz).

pertev-rîz پرتو ریز (f. b. s.) : (bkz : pertev-endâz, pertev-eşân, pertev-feşân, pertev-pâş, pertev-nisâr).

pertev-sûz پرتو سوز (f. b. s.) : pertavsız.

perûş پروش (f. i.) : sivilce, küçük çiban. (bkz : bisre).

pervâ پروا (f. i.) : 1. korku. (bkz : havf). 2. çekingenlik. (bkz : ihtirâz). 3. ilgi, bağ. (bkz : alâka). **Bi-pervâ** : korkusuz. **Bilâ-pervâ** : korkmadan; çekinmeden.

pervâne پروانه (f. i.) : 1. (c. pervâne-gân) : geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek. 2. fırıldak. 3. çark. 4. haberci, kılavuz.

pervâne-gân پروانگان (f. b. i. pervâne¹'in c.) : gece kelekleri.

pervâne پروانک (f. i.) : 1. karakulak denilen hayvan. 2. ask. öncü. (bkz : pîş-dâr).

pervâne-vâr پروانه وار (f. b. s.) : pervâne gibi.

pervâr پروار (f. s.) : besili, beslenmiş. **Gâv-i pervâr** : besilli öküz. (bkz : pervâre, pervârî).

pervâre پرواره (f. s.). (bkz : pervâr, pervârî).

pervârî پرواری (f. s.). (bkz : pervâr, pervâre).

pervâs پرواس (f. i.) : el ile dokunma, el ile yoklama. (bkz : lems).

pervâz پرواز (f. i.) : 1. uçma, uçuş. (bkz : tayerân). 2. saçak [dam ve elbisede]. 3. hücre. 4. ayna. 5. dolap. 6. aynalı ince uzun tahta.

-pervâz پرواز - (f. s.) : "uçan, uçucu" mânâ-lariyle *birleşik kelimeler yapar. **Bâlâ-pervâz** (yük-sekten uçan) : atıp tutan. **Bülend-pervâz** : iddiâci, inatçı.. gibi.

pervâze پروازه (f. i.) : 1. kır, gezinti için hazırlanan yemek. 2. gece eğlencesi ışığı. 3. altın ve gümüş yaprakların kırıntısı. (bkz : rîze-i sî-mîn, rîze-i zer).

pervâze-ger پروازه گر (f. b. s.) : altın ve gümüş yaprağı yapan.

pervâz-gâh پرواز گاه (f. b. i.) : uçacak, uçulacak yer, tayyâre meydanı, *uçak alanı.

pervâz-geh پرواز گه (f. b. i.). (bkz : per-vâz-gâh).

pervâzî پروازی (f. i.) : [eskiden] Divân-ı hümâyûn ve Defter-i hâkanî kalemlerine devâm ve hizmet etmeden ve hâcegândan olmadan yolunu bularak bu kalemlerden birinde ketebeden oldu-ğuna dâir kayıtlarına şerh verilen kimse.

-perver پرور - (f. s. c. : perverân) : "besli-yen, besleyici, büyüten, yetiştiren, yetiştirici, ko-ruyan, terbiye eden" mânâ-lariyle *birleşik kelimeler yapar. **Dehâ-perver** : dehâ öğretene, dâhî yetiştiren. **Figân-perver** : figâna, acıya sebeb olan. **Fu-karâ-perver** : fukarâ besliyen, gözetene. **Hamîyyet-perver** : hayal ile yetiştirilmiş. **Maârif-perver** : maârifî koruyan, ilerlemesine çalışan.. gibi.

perverân پروان (f. s. perver'in c.) : besli-yenler, yetiştirenler, koruyanlar, terbiye edenler.

perverd پرورد (f. i.). (bkz : perver).

perverde پرورده (f. s.) : 1. beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş. 2. f. i. izüm sırasından yapılan bir çeşit tatlı.

perverd-gâr پروردگار (f. b. s.) : "besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı" : Allah.

perverende پرورنده (f. s.) : 1. terbiye edici, yetiştirici. 2. besleyici, büyütücü.

perverî پروری (f. i.) : besleyicilik, büyü-tücülük; terbiye.

perverîş پرورش (f. i.) : 1. besleyiş, besleme; beslenme. 2. terbiye etme, yetiştirme. 3. ilerileme. (bkz : terakkî). 4. kadın adı.

perverîş-yâb پرورش یاب (f. b. s.) : 1. besle-nen. 2. terbiye gören, terbiye edilen, yetiştirilen.

perverîş-yâfte پرورش یافته (f. b. s.) : büyütül-müş, terbiye edilmiş, bakımlı, terbiyeli.

pervez پروز (f. i.) : pervaz.

pervîn پروین (f. i.) : 1. astr. Ülker yıldızı. (bkz : Süreyyâ). 2. kadın adı.

pervîz پرویز (f. s.) : 1. üstün. (bkz : ga-lib, muzaffer). 2. elek. 3. süzgeç. 4. balık. (bkz : mâhî). 5. güzellik. 6. h. i. İran hükümdarı Husrev'in lâkabı. 7. cilve.

pervîz-i felek : Güneş.

pervîzen پرویزن (f. i.) : elek, kalbur. (bkz : gırbâl).

pes پس (f. i.) : 1. ard, arka, geri. **Piş ü pes** : arka ve ön. 2. zf. öyle ise; imdi.

pes-i divâr : duvarın arkası.

pes-i perde : perde arkası.

pes ü piş : arka ve ön.

pesâdest پسادت (f. b. i.) : veresiye alış veriş. (bkz : nesîe).

pesâvend پساوند (f. i.) : kafiye.

-pesend پسند - (f. s.) : "beğenen, beğenmiş" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Avâm-pesend** : herkes tarafından beğenilen. **Hod-pesend** : kendini beğenmiş, kendini beğenen. **Müşkil-pesend** : güç beğenir.. gibi.

pesend پسند (f. i.) : 1. beğenme, seçme. 2. bir çeşit iğne işi. 3. g. s. esmerleşmiş altın, mat altın. 4. g. s. mushaflarla yazmaların ilk sahifala-riyle süre veya bahis başlarında boya ile perdâh olunarak altınla karışık yapılmış olan şekiller.

pesend-âne

pesend-âne پسندانه (f. zf.) : beğenecek volda.

pesende پسند (f. s.). (bkz : pesendîde).

pesendide پسندیده (f. s.) : 1. beğenilmiş, seçilmiş. (bkz : mergub, müntehab). **Nâ-pesendide** : beğenilmemiş. (bkz : gayrı makbûl). 2. i. müz. Türk müziğinin bir mürekkep makamıdır. III. Selim tarafından terkibedilmiştir. Aşağı yukarı bir buçuk asırlıktır.

pesin پسین (f. s.) : sonraki, en son.

Sadâ-yi pesin : en son seda.

pes-mânde پس ماند (f. b. s.) : 1. geri kalmış, geride bulunan. 2. artık, artmış. (bkz : bakıyye).

pes-mânde-hor پس ماند خور (f. b. s.) : artık yiyen.

pes-perde پس پرده (f. b. s.) : perde arkası, gizli [iş].

pes-rev پس رو (f. b. s.) : "arkadan gelen" : uşak.

pest پست (f. s.) : 1. alçak, aşağı. 2. hafif sesle söylenen.

pest-baht پست بخت (f. b. s.) : bahtsız, kısmetsiz.

pestenkirâni پستنکیرانی (f. s.) : saçmasapan söz.

pest-fitret پست فطرت (f. a. b. s.) : yaradılışı alçak. (bkz : pest-tinet).

pestî پستی (f. i.) : alçaklık, âdilik.

pest-pâye پست پایه (f. b. s. c.) : pest-pâye-gân) : pespâye, pâyesi, derecesi aşağı, bayağı olan.

pest-pâyegân پستپایگان (f. b. s. pest-pâye? nin c.) : pespâyeler, pâyesi, derecesi aşağı, bayağı olanlar. (bkz : evbâşân, hazele).

pest-perde پست پرده (f. zf.) : alçak, hafif sesle.

pest-sadâ پست صدا (f. b. i.) : hafif ses.

pest-tinet پست تینت (f. a. b. s.) : yaradılışı alçak, âdi. (bkz : pest-fitret).

pest-zinde پست زنده (f. b. i.) : arta kalma, fr. surviance.

peş پش (f. i.) : stalaktit şeklindeki sütun başlıklarında en altta bulunan motif parça fr. queue.

peşe پشه (f. i.) : sivrisinek. (ekseriyâ "peşşe" şeklinde kullanılır).

peşe-gir پشه گیر (f. b. s.) : 1. sinek avlayan. 2. mec. işsiz, güçsüz, boş gezenin boş kalfası.

peşe-hâne پشه خانه (f. b. i.) : cibilik. (bkz : peşşe-bend).

peşeng پشنگ (f. b. s.). (bkz : pîş-âheng).

Peşeng پشنگ (f. h. j.) : Efrasyâb'ın babası.

peşimân پشیمان (f. s.) : pişman. (bkz : nâdim).

peşimâni پشیمانی (f. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet). **Rûz-i peşimâni** : mahşer günü. (bkz : yevm-i haşr, yevm-i kıyâmet).

peşin پشین (f. s.). (bkz : pişin).

Peşin پشین (f. h. i.) : tar. Keykubad'ın üçüncü oğlu.

peşinât پشینات (o. i. c.) : peşin verilen paralar.

peşiz, peşize پشیز، پشیزه (f. i.) : 1. pul, akçe, mangır. 2. balık pulu. 3. peğiz oyunu.

peşleng, peşeng پشلنگ، پشنگ (f. s.) : 1. geri kalmış, geri kalan. 2. tereke.

peşm پشم (f. i.) : 1. yün, yapağı. (bkz : sûf). 2. keten helvası.

peşm-i devât : [eskiden] mürekkep hokkasına konulan lif.

peşmek پشمك (f. i.) : ufak yapağı.

peşmîn, peşmine پشمین، پشمینه (f. i.) : 1. yünden, yapağıdan yapılma. 2. sof elbise; sofuların giydiği sade, süssüz elbise.

peşrev پشرو (f. b. i.) : 1. müz. Türk müziğinin en mâruf saz eseri forme'dur. Klâsik fasılda bu eserin yeri -eğer baş taksimi yapılmışsa- ilk öncedir. Peşrev, umûmiyetle 4 hâne, nâdiren 3,5 çok nadiren 2 hâne olur. Her hâne "mülâzime" denilen kısım la son bulur ve bu kısım aynı nağmelerden yapılmıştır ve değişmez. [aslı : "pîşrev" dir]. 2. güreşten önce pehlivanların ellerini birbirine ve dizlerine çarparak ve biraz sığırarak yaptıkları oyun. 3. tar. binyüzcüler, yani yalnız binyüz gezlik menzil atışlarına katılan kemankeşlerin kullandığı bir çeşit ok.

peşşe پشه (f. i.) : sivrisinek. (bkz. peşe).

peşşe-gir : "sinek avlıyan" : işsiz güçsüz [kimse].

peşşe-bend پشه بند (f. b. i.) : cibinlik. (bkz : peşe-hâne).

peş-tahta پشخته (f. b. i.) : (bkz : pîş-tahta).

peşte-mâl پشتمال (f. b. i.) : [aslı : "püşt-mâl" dir]. (bkz : püşt-mâl).

peter پتر (f. i.) : düz mâden levha.

petgîr پتگیر (f. i.) : kıl elek.

pey پی (f. i.) : 1. (bkz : pâ, pây). 2. iz, işaret. 3. ard, arka. (bkz : akab). 4. pey, pey akçesi.

peyâm پیام (f. i.) : haber, başkasından alınan bilgi. (bkz : nebe', peygam).

peyâm-âver پیام آور (f. b. s. c. : peyâm-âverân) : haber getiren. (bkz : peygam-âver, nebe'-âver).

peyâm-âverân پیام آوران (f. b. s. peyâm-âver'in c.) : haber getirenler. (bkz : peyâm-âverdegân).

peyâm-âverde پیام آورده (f. b. s. c. : peyâm-âverdegân) : haber getiren. (bkz : peyam-âver, nebe'-âver, peyâm-ber).

peyâm-âverdegân پیام آورندگان (f. b. s.

peyâm-âverde'nin c.) : haber getirenler. (bkz : peyâm-âverân).

peyâm-ber پیامبر (f. b. s. ve i.) : haber getiren, peygamber. (bkz : nebi', resûl).

pey-â-pey پیانی (f. zf.) : 1. birbiri ardınca. 2. azar azar. (bkz : pey-der-pey, pey-ender-pey, tedricen).

peydâ پیدا (f. i.) : 1. meydanda, açıkta. Nâ-peydâ : görünmez, bulunmaz. (bkz : âş-kâr, zâhir). 2. hazır, mevcut.

pey-der-pey پیدرپی (f. zf.) : birbirinin ardı sıra, yavaş yavaş. (bkz : pey-â-pey, pey-ender-pey).

peyem پیام (f. i.) : (bkz : peyâm).

peyem-ber پیامبر (f. b. s. ve i.) : (bkz : peyâm-ber).

peyem-res پیمرس (f. b. s.) : haber ulaştırıcı, haber getiren, haberci. (bkz : peyâm-ber, peyem-ber, peyâm-âver, peygam-âver).

pey-ender-pey پی اندر پی (f. zf.) : arka arkaya, ardisıra, durmadan; azar azar. (bkz : pey-â-pey, pey-der-pey).

peygam پیغام ("ga" uzun okunur. f. i.) : haber. (bkz : peyâm).

peygam پیام (a. i.) : haber. (bkz : nebe', peygam).

peygam-âver پیغام آور ("ga" uzun okunur. f. b. s.) : haber getiren. (bkz : peyâm-âver).

peygam-ber پیامبر ("ga" uzun okunur. f. b. i. c. : peygam-berân) : peygamber, Allah tarafından haber getiren, Allah'ın emirlerini insanlara haber veren. (bkz : resûl).

peygam-berân پیغمبران (f. i. peygam-ber'in c.) : peygamberler.

peygam-berâne پیغمبرانه (a. f. zf.) : peygamberlere yakışır sûrette.

peygam-berî

peygam-berî پیغامبری ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : 1. peygamberlik. 2. s. peygamberle ilgili. (bkz : nübüvvet, risâlet).

peygam-güzâr پیغامگذار (f. b. s.) : peygam (haber) getirici.

peygâr پیگار (f. i.) : savaş, kavga. (bkz : ceng, cîdâl, perhâş).

peygare پیغاره ("ga" uzun okunur. f. i.) : iftirâ.

peygem-ber پیغمبر (f. b. i.) : peygamber. (bkz : nebî, resûl).

peygem-berî پیغمبری (f. b. i.) : peygamberlik. (bkz : nübüvvet, risâlet).

peygule پیغوله ("gu" uzun okunur. f. i.) : köşe, bucak. (bkz : zâviye).
peygule-i nisyan : unutulma köşesi.

peygule-güzîn پیغوله گزین ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : köşeye çekilmiş, bir köşede oturan, (bkz : peygule-nişîn).

peygule-nişîn پیغوله نشین ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : dünyâ ile ilgisini kesip bir köşeye çekilen. (bkz : peygule-güzîn).

peygule-nişînî پیغوله نشینی ("gu" uzun okunur. f. b. i.) : köşede oturuculuk.

peygun پیغون ("gu" uzun okunur. f. i.) : and, şart. (bkz : ahd, peymân).

peyk پیک (f. s.) : 1. haber ve mektup getiren.

peyk-i ecol : Azrâil. 2. i. astr. *uydu, fr. satellite. 3. mec. her hareketinde birine bağlı bulunan. 4. i. Yeniçeri teşkilâtında atlıların yanbaşında koşarak giden kimse.

peyk-i felek : astr. Ay.

peykân پیکان (f. i.) : temren, başak, okun ucundaki sivri demir.

peyke پیکه (f. i.) : tahta sedir, kuru kanepe. [aslî : "pây-kâh" tır].

peyker پیکر (f. i.) : yüz, surat. (bkz : çehre). **Zen-peyker** : kadın çehreli.

peym پیم (f. i.) : haber. (bkz : peymân).

-peymâ پیمّا (f. s.) : "ölçen, ölçücü" mânâ-larıyla *birleşik kelimeler yapar. **Bâd-peymâ** : 1) rüzgârı ölçen, pek çabuk giden; 2) serseri, başıboş. **Bâde-peymâ** (şarap ölçen) : sarhoş, bekri.. gibi.

peymân پیمان (f. i.) : yemin, and. (bkz : ahd).

peymâne پیمانه (f. i.) : büyük kadeh; şarap bardağı. (bkz : nâcûd).

peymâne-i muhabbet : aşk kadehi.

peymâne-keş پیمانه کش (f. b. s. c.) : peymâne-keşân) : içki içen.

peymâne-keşân پیمانه کشان (f. b. s. peymâne-keş' in c.) : içki içenler.

peymâne-peymâ پیمانه پیمّا (f. b. s.) : şarap içen. (bkz : bâde-nûş).

peymâne-şiken پیمانه شکن (f. b. s.) : kadeh kıran, sofu.

peymâne-şikest پیمانه شکست (f. b. s.) : kadehi kırık.

peymân-şiken پیمان شکن (f. b. s.) : andını bozan.

peymân-şikenî پیمان شکنی (f. b. i.) : yemin-bozarlık.

peymây پیمای (f. s.) : ölçücü, tartıcı.

peymûde پیموده (f. s.) : ölçülmüş.

pey-rev پی رو (f. b. s.) : arkası sıra giden; izinden giden, uyan.

pey-revî پی روی (f. b. i.) : birinin izinden gitme, birine uyma.

pey-siper پی سپر (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

peyûg پیوگ (f. i. c.: peyûgân) : gelin.
(bkz : arûs).

peyûgân پیوگان (f. i. peyûg'ün c.) : gelinler. (bkz : arûsân).

peyvend پیوند (f. i.) : 1. ulaşma, varma.
2. bağ, ilgi.

-peyvest پیوست (f. s.) : "ulaşma, kavuşma" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Dest-i kerem-peyvest** : keremle dolu olan el, cömert eli.. gibi.

peyveste پیوسته (f. s. c.: peyveste-gân) :
1. ulaşmış, bitişik. (bkz : muttasıl). 2. zf. dâimâ.
(bkz : hemîşe).

peyveste-gân پیوستگان (f. s. peyveste'nin c.) :
(bkz : peyveste).

peyvestegî پیوستگی (f. i.) : ulaşma, bitişme, bitişiklik.

-pezîr پذیر (f. s.) : "kabûl eden, edici, alan; kabûl edebilir" mânâlarıyla arapça ve farsça kelimelere eklenerek *birleşik kelimeler yapar. **Hitâm-pezîr** : hitam bulan, sona eren. **Şifâ-pezîr** : şifâ bulan. **Terbiye-pezîr** : terbiye edebilir.. gibi.

pezîrâ پذیرا (f. s.) : kabûl eden. **Nâ-pezîrâ** : kabûl etmiyen. (bkz : pezîr).

pezîrây-hitâm پذیرای ختام (f. b. s.) : hitam bulan, sona eren. (bkz : hitâm-pezîr).

pezîre پذیره (f. i.) : karşılama, karşılayış. (bkz : istikbâl).

pezîriş پذیرش (f. s.) : kabûl edilmiş, kabûl ediş.

pîç پیچ (f. i.) : 1. büküm, kıvrım, dolaşık.

pîç ender pîç : pek dolaşık, karmakarışık.

pîç ü tâb : ızdırıp, sıkıntı, endişe, telâş, şaşkınlık.

pîç-â-pîç پیچا پیچ (f. zf.) : pek dolaşık, karma karışık, kıvrım kıvrım.

pîçân پیچان (f. s.) : büküm büküm, kıvrım kıvrım olan.

pîçide پیچیده (f. s.) : karışmış, bükülmüş, kıvrılmış.

pîçide-mûy پیچیده موی (f. b. s.) : saçı kıvrılmış. **Hâme-i pîçide-muy** : 1) ucuna kıl dolaşmış kalem; 2) mec. âcizlik, beceriksizlik.

pîçiş پیچش (f.) : kıvrım, büküm.

pîç-pâ پیچ پا (f. b. i.) : zool. yengeç.

pîçtâb پیچتاب (f. i.) : telâş, sıkıntı; şaşkınlık.

pih پیه (f. i.) : içyağı. (bkz : şahm).

pih پیخ (f. i.) : göz çapağı.

pih-sûz پیسوز (f. b. s. ve i.) : "yağ yakıcı" : toprak kandil.

pîjuh پیوه (f. s.) : soruşturma, araştırma. (bkz : pejûh).

pil پیل (f. i.) : 1. ökçe, topuk. 2. çadır eteği tutturmada kullanılan küçük ağaç parçaları. 3. çelik çomak oyunu.

pîl پیل (f. i.) : zool. fil.

pîl-bân پیلبان (f. b. i.) : filci, file bakan, fil besliyen. (bkz : feyyâl).

pîle پیله (f. i.) : ipek kozası, ipek. **Kirm-pîle** : ipekböceği.

pîleste پیلسته (f. i.) : fildişi.

pîle-ver پیله ور (f. b. i.) : gerçi.

pîle-veri پیله وری (f. b. i.) : gerçilik.

pîl-ten پیل تن (f. b. s.) : fil vücutlu, fil gibi.

pîlvâye پیلوايه (f. i.) : zool. kırlangıç. (bkz : pîristû, pîristök).

pîl-xûr پیل زور (f. b. s.) : fil kuvvetinde, fil gibi zorlu.

pindâr

pindâr, pindâre پنداره (f. i.) : 1. sanma, sanış. (bkz : zann). 2. böbürlenme. [asil : mânâsı "plç, veledizinâ" dir].

pindârî پنداری (f. i.) : böbürlenme, (bkz : pindâr, pindâre²).

pîne پینه (f. i.) : yama.

pîne-dûz پینه دوز (f. b. s.) : eskici, ayak-kabı tâmir eden, yamacı. (bkz : pâ-r-dûz, pâre-dûz).

pîne-dûzî پینه دوزی (f. b. i.) : yamacılık, eskicilik.

pingân پنگان (f. i.) : fincan, tas. (bkz : fîncân).

pingân-ço پنگانچه (f. i.) : fincancık, küçük fincan.

pinhân پنهان (f. s.) : gizli. (bkz : haft, mahfi, mestûr, muhtefi, müstetir).

pîr پیر (f. s. c. : pîrân) : 1. yaşlı, ihtiyar. (bkz : sâl-hûrdê).

pîr-i fânî : pek yaşlı ve zayıf adam. 2. i. bir tarikatın ilk kurucusu. **Hazret-i pîr Mevlânâ**. 3. her meslek ve sanatın kurucusu, öncüsü. **Pîrimiz üstadımız...**

pîr-i mugan : meyhaneci. 4. zf. adamakıllı, iyice.

pîr ü bernâ : ihtiyar ve genç.

-pirâ پیرا (f. s.) : "donatıcı, süsleyici, düzenleyici" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Belâgat-pirâ** : belâgate sūs veren, süslü söz söyleyen. **Nazar-pîra** : bakışı sūsliyen, bakışa sūs veren.. gibi.

pîrâhen پیراهن (f. i.) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrehen).

pîrâhen-i ismet : nâmus perdesi.

pîrâhen-i mesmûm (zehirli gömlek) : îdâm edileceklere giydirilen gömlek.

pîrâmen پیرامن (f. i.) : etraf, yan, çevre. (bkz : pîrâmûn).

pîrâmen-gerd پیرامن گرد (f. b. s.) : etrafında, çevresinde dolaşan.

pîrâmûn پیرامون (f. i.) : etraf, yan, çevre. (bkz : pîrâmen).

pîrân پیران (f. s. pîr'in c.) : ihtiyarlar, yaşlılar, ulu erenler; ermişler.

pîr-âne پیرانه (f. zf.) : yaşlılara yakışır sûrette.

pîrâste پیراسته (f. s.) : tertiplenmiş; düzenlenmiş, donatılmış, süslü.

pîrâsteğî پیراستگی (f. i.) : intizam, düzen.

pîrâye پیرایه (f. i.) : 1. sūs. (bkz : zînet). 2. kadın adı.

pîrâye-bahş, pîrâye-bahşâ پیرایه بخش، پیرایه بخشا (f. b. s.) : sūs veren, süsleyici.

pîrâyende پیراینده (f. s.) : donatıcı, süsleyici. (bkz : pîrâyışde).

pîrâye-sâz پیرایه ساز (f. b. s.). (bkz : pîrâye-bahş).

pîrâyış پیرایش (f. i.) : 1. tertip, düzen. (bkz : intizâm, nizâm). 2. sūs. (bkz : zînet).

pîrâyışde پیرایشده (f. s.) : donatıcı, süsleyici. (bkz : pîrâyende).

pîrehen پیرهن (f. i.) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrâhen).

pîre-zen پیره زن (f. b. i.) : kocakarı. (bkz : acûze, fertût, fertûte, pîr-zen).

pîri پیری (f. i.) : ihtiyarlık. (bkz : şey-hûhet). **Hîrs-ı pîri** : ihtiyarlığın verdiği bir hîrs.

pîrinc پیرنج (f. i.) : bot. pîrînc. (bkz : erz).

pîristû, pîristûk پرستو، پرستوک (f. i.) : kırlangıç [kuş]. (bkz : pîlvâye).

piristû-beçe پړستو بچه (f. b. i.) : kırlangıç yavrusu.

piristûk پړستک (f. i.) : kırlangıç. (bkz : piristû, piristûk).

pir-sâl پړسال (f. b. s.) : kocamış, yaşlı.

pirûz پړوز (f. s.) : kutlu, hayırlı, uğurlu. **Rûz-i pirûz** : uğurlu gün. (bkz : firûz).

pirûze پړوزه (f. i.) : firûze, mâvi renkli ve değerli bir süs taşı.

pirûzî پړوزی (f. i.) : bahtlılık, uğurluluk.

pir-zen پړزن (f. b. i.) : kocakarı. (bkz : pîre-zen).

pîs پړس (f. i.) : **hek**. vücutta yer yer beyaz veya kırmızımsı siyah lekeler bırakan bir hastalık. (bkz : baras).

pise پړسه (f. s.) : 1. alaca [renk]. 2. i. saksağan.

pistân پړستان (f. i.) : meme. (bkz : sedy).

pistân-ı mâder : ana memesi.

piste پړسته (f. i.) : fistic.

piste-i handân : ağız açık fistic.

pister پړستر (f. i.) : yatak, döşek. (bkz : bister).

piş پړش (f. i.) : ön, ileri, ön taraf. (bkz : huzûr).

piş-i nazâr : göz önü.

pişâdest پړشادست (f. b. i.) : 1. peşin para ile alış veriş. 2. işçiye çalıştıktan sonra verilen para.

piş-âheng پړش آهنگ (f. b. s.) : öne düşen, önde giden. (bkz : piş-dâr).

pişân پړشان (f. s.) : en ileri, en ön.

pişâni پړشانی (f. i.) : alın. (bkz : cebhe, cebîn, nâsiye). **Fersûde-pişâni** : alının damarı çatlamış, yüzüstü. (bkz : halî-ül-izâr). **Güşâde-pişâni** : alını açık.

pişâni-dâr پړشانی دار (f. b. s.) : yüzüstülikle işini beceren.

piş-bîn پړش بین (f. b. s.) : ilerisini gören, ihtiyatlı, basiretli.

piş-dâr پړشدار (f. b. s.) : önden giden, öne düşen, ön tarafı emniyete alan, tutan, öncü [asker]. (bkz : piş-âheng, mukaddimet-ül-ceyş).

pişe پړشه (f. i. c. : pişe-gân) : 1. san'at, meslek. (bkz : hîrfet). 2. iş. (bkz : amel). 3. huy, tabiat, âdet, alışkanlık.

-pişe پړشه - (f. s.) : "alışmış, huy edinmiş" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Fesâd-pişe** : fenâlık peşinde olan. **Hasenât-pişe** : iyi şeyleri âdet etmiş olan.. gibi.

pişe-gâh پړشه گاه (f. b. i.) : iş yeri, fabrika.

pişe-gân پړشگان (f. i. pişe'nin c.) : 1. san'atlar, meslekler; işler. 2. huylar; tabiatlar, âdetler.

pişe-geh پړشه گه (f. b. i.) : (bkz : pişe-gâh).

pişe-ger پړشه گر (f. b. i.) : sanatkâr, işçi.

pişe-geri پړشه گری (f. b. i.) : sanatkârlık. (bkz : pişe-verî).

pişe-kâr پړشه کار (f. b. i.) : 1. sanatkâr, oyuncu. (bkz : peşe-kâr). 2. orta oyununda kavuklu ile konuşarak oyunu açan oyuncu.

pişe-ver پړشه ور (f. b. i.) : sanat ehli, işçi. (bkz : sanat-kâr).

pişe-verî پړشه وری (f. b. i.) : sanatkârlık, işçilik. (bkz : pişe-gerî).

piş-gâh پړشگاه (f. b. i.) : ön. (bkz : kudâm, huzûr).

piş-geh پړشگه (f. b. i.) : ön. (bkz : huzûr, piş-gâh, kuddâm).

piş-gîr پړشگیر (f. b. i.) : peşkir, havlu.

piş-hân پیشخان (f. b. i.) : sofrabaşı.

piş-hâne پیشخانه (f. b. i.) : 1. balkon
2. bir yere gidileceği zaman önden gönderilen çadır ve eşyâ.

piş-hayme پیش خیمه (f. b. i.) : pâdişah veya vezirlerin dîvan çadırı.

pişî پیشی (f. i.) : ilerileme, üstünlük. (bkz : tefevvuk).

pişîn پیشین (f. zf. ve s.) : 1. peşin, önden, önce. (bkz : akdem, mukaddem). 2. s. önden verilen.

pişîne پیشینه (f. s.). (bkz : pişîn).

pişîni پیشینی (f. i. c. : pişîniyân) : evvel zaman adamı. (bkz : mütekaddim).

pişîniyân پیشینیان (f. i. c.) : evvel zaman adamları. (bkz : mütekaddimîn).

piş-kadem پیش قدم (f. a. b. i.) : tekkelerde âyin için önayak olan ve şeyhin muâvini sayılan derviş.

piş-keş پیشکش (f. b. i. : peşkeş, hediye, armağan. (bkz : hediiye, hîbe, tuhfe).

piş-müzd پیش مزد (f. b. i.) : pey, pey akçesi.

piş-nemâz پیش نماز (f. b. i.) : imam.

piş-nihâd پیش نهاد (f. b. i.) : 1. temel.
2. usul, kanun.

piş-rev پیشرو (f. b. s.) : 1. önden giden. 2. i. müz. (bkz : peşrev¹). 3. bkz : peşrev²).

piş-tahta پیشتخته (f. b.) : çekmece, küçük sandık.

pişvâ پیشوا (f. i. c. : pişvâyân) : reis, başkan. (bkz : muktedâ).

pişvâyân پیشوایان (f. i. pişvân'ın c.) : reisler, başkanlar.

pîve پیوه (f. i.) : güve.

piyâde پیاده (f. i.) : 1. yaya. 2. paytak, satranç taşlarından biri. 3. ask, bir sınıf.

piyâle پیاله (f. i.) : kadeh, şarap bardağı.

piyâle-keş پیاله کش (f. b. s.) : içki içen. (bkz : mey-hâr, piyâle-nûş).

piyâle-keşî پیاله کشی (f. b. i.) : şarap içicilik, içkiye düşkünlük.

piyâle-nûş پیاله نوش (f. b. s.) : içki içen. (bkz : mey-hâr).

piyâle-nûşî پیاله نوشی (f. b. i.). (bkz : piyâle-keşî).

piyâz پیاز (f. i.) : 1. soğan. (bkz : basal).
2. zeytinyağlı ve sirkeli fasulye haşlaması.
piyâz-ı kûhî : bot. dağ soğanı.

pôst پوست (f. i.) : 1. tüylü hayvan derisi. 2. mec. makam, mevki, sandalye.

pôstîn پوستین (f. i.) : kürk. (bkz : ferve).
pôstîn-i bâz-gûne : 1) ters kürk; 2) münâse-betsizlik.

pôstîn-dûz پوستین دوز (f. b. s.) : kürk diken.

pôstîn-pûş پوستین پوش (f. b. s.) : kürk giyen.

pôst-nişîn پوست نشین (f. b. s.) : 1. post'da oturan, post'a geçen. 2. tekke şeyhi.

pôst-pîrâ پوست پیرا (f. b. s.) : tabak. (bkz : debbâğ).

pû [y] [ی] (f. i.) : 1. araştırma, arama.
2. koşma. (bkz : şitâb).

pûç پوچ (f. i.) : 1. boş, faydasız şey, hiç.
2. çirkin, kaba. **Va'de-i pûç** : boş, faydasız şeyler vâdetme. 3. içi boş, kavlak. (bkz : ceff).

pûç-magz پوچ مغز (f. b. s.) : boş kafalı, beyinsiz.

pûd بود (f. i.) : argaç, dokumada enli-
femesine atılan atkı. **Târ u pûd** : arış ile argaç.

puhte پخته (f. s. c. : puhtegân) : pişmiş,
pişkin; olgun, gün görmüş adam. **Nâ-puhte** : 1)
pişmemiş, çiğ; 2) tecrübesiz, toy [kimse]. **Nân-i**
puhte : güzel pişmiş ekmek.

puhtegân پختگان (f. s. puhte'nin c.) : piş-
miş, olgun kişiler.

puhte-gî پختگی (f. i.) : pişkinlik olgunluk.

puhti پختی (f. s.) : pıhtı.

pûjine پوزینه (f. i.) : kantar.

pûl پول (f. i.) : para. (bkz : nakd).

pûlâd پولاد (f. i.) : polat, çelik. (bkz :
fûlâd).

pûlâd-ı zer-efşân : g. s. oyularak içine altın tel-
ler kakmak sûretiyle yapılan çelik işleri.

pûlâd-bâzû پولاد بازو (f. b. s.) : "çelik pa-
zulu" : kuvvetli; pehlivan.

pûlâd-reg پولاد رگ (f. b. s. i. : sert damar-
lı, dayanıklı at.

pûlâd-senc پولاد سنج (f. b.) : iyi dövüşen,
güzel silâh atan.

pûr پور (f. i. c. : pûrân) : oğul. (bkz :
veled, ibn, ferzend, püser).

pûr-i a'râbî : Hz. Muhiddîn-i Arabî.

pûr-i Âzer : Hz. İbrâhim.

pûr-i duht : hemşîrezâde, yeğen.

pûr-i Hâcer : Hz. İsmâil.

pûr-i Meryem : Hz. İsâ.

pûrân پوران (f. i. pûr'un c.) : oğullar.
(bkz : ebnâ, evlâd, ferzendân, püserân).

pûr-mend پور مند (f. b. s.) : evlât sâhibi.

pûselik پوسه لك (f. t. b. i.) : müz. Türk
müziğinin 2 numaralı basit makamı ve garb mü-
ziğindeki "mineur"ün mukabilî. En eski makamlar-
dandır. Pûselik beşlisi ile hicaz dörtlüsünden ibâ-
rettir. Durağı düğâh (lâ), güçlüsü beşinci derece
olan hüseyî (mî) dir. Dizisi çıkıcıdır; inici şekli
şehnâz-pûselik adını alır. Orta sekizlisindeki ses-

leri pestden tize doğru şöyledir : düğâh, pûselik,
çârgâh, nevâ, hüseyî-acem, nîm-zengûle ve mu-
hayyer. Dizisi mülâyim ve 9 nihse-i şerîfelidir. Do-
nanımı, çârgâh gibi boştur; yedeninin diyezi, nota
içinde kullanılır. Makamın türlü şedleri Türk mü-
ziğinde çok kullanılmıştır. Nihâvend (sol mineur),
Sultânî yegâh (re-mineur), ruhnevâz (mi-mineur),
çârgâh'da pûselik (do mineur). Pûselik, orta dere-
cede kullanılmış makamlardandır.

pûselik-aşiran پوسه لك اشيران (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Aşî-
ran-pûselik de denilen bu makama, aşîran'da uşşak
ile pûselik makamlarından mürekkeptir. Pûselik
beşlisi veyâ sekizlisi ile düğâh (lâ) da kalır. Güç-
lülere birinci derecede aşîran'da uşşak durağı olan
hüseyî-aşîran (mî), ikinci derecede de lâ ve mî'nin
muhtelif sekizlileridir. Pûselik'in güçlüsü mî,
aşîran'da uşşakinki lâ'dır. Donanımına aşîran'da
uşşak için fa bakiyye diyezi konulur. Pûselik için
nota içinde fa bekar ile sol bakiyye diyezi kulla-
nılır. Makam inici olarak seyredir.

pûselik-gerdâniye پوسه لك گردانيه (f. t. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürek-
kep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi
yoktur.

pûselik-gevest پوسه لك گوشت (f. t. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep
makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-mâye پوسه لك مایه (f. t. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep
makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-selmek پوسه لك سلمك (f. t. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mü-
rekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi
yoktur.

pûselik-şehnâz پوسه لك شهناز (f. t. b. i.) müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep
makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûside پوسيده (f. s.) : 1. çürümüş, çürük.

Meyve-i pûside : çürük yemiş. **Üstühân-ı pûside** :
çürümüş kemik. (bkz : azm-i remîm). 2. paslan-
ıp çürümüş. **Tiğ-i pûside** : paslanıp çürümüş
kılıç.

-pûş پوش (f. s.) : "örtlen; giyen, giyin-

miş" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar.
Pâ-pûş (ayağı örtlen) : papuç. **Ser-pûş** (başı ör-
ten) : serpuş.. gibi.

püş پوش (f. i.) : 1. örtü, örtünecek şey; elbise. 2. zırh.

püşe پوشه (f. i.) : örtü; perde. (bkz : püş¹).

püşende پوشنده (f. s.) : örtücü, örten.
püşende-i hatâ : ayıp örten.

püşide پوشیده (f. s.) : 1. örtülmüş. (bkz : mestûr). 2. örtü. **Râz-püşide** : sır gizliyen.
püşide-i Beyt-i Muazzam : Kâbe örtüsü.

püşide-ceşm پوشیده چشم (f. b. s.) : habersiz, dikkatsiz. (bkz : gafil).

püşideni پوشیدنی (f. i.) : 1. örtü. 2. giyecek, örtünecek şey.

püşide-râz پوشیده راز (f. b. s.) : sırrı gizli.

püşiş پوشش (f. i.) : örtü, örtecek şey.

püte پوته (f. i.) : 1. içinde mâden eritilen tava. 2. nişan tahtası.

püyâ پویا (f. s.) : koşan. [en çok at hakkında]. (bkz : serî-üs-seyr).

püyân پویان (f. s.) : koşan. [en çok insan hakkında].

püye پویه (f. i.) : seğırtme, koşma. (bkz : şitâb).

püye-ger پویه گر (f. b. s.) : seğırtici, koşucu. (bkz : püyende).

püyende پوینده (f. s.) : seğırtici, koşucu. (bkz : püye-ger).

püzen پوزن (f. i.) : nadas edilmiş, sürülmüş tarla.

püzine پوزینه (f. i.) : maymun. (bkz : kird).

püzış پوزش (f. i.) : mâzeret, özür.

püzış-pezir پوزش پذیر (f. b. s.) : mâzeret, özür, kabûl eden, affeyliyen.

püf پف (f. i.) : bir şeyi söndürmek için dudaklar büzülerek çıkarılan nefes, püf.

püf-kerde پف کرده (f. b. s.) : söndürülmüş.

pül پل (f. i.) : köprü. (bkz : cisr, kantara)

pülpül پلپل (f. i.) : karabiber. (bkz : fülül).

pünçüşk پنچشک (f. i.) : serçe. (bkz : usfûr)

pür- پر (f. s.) : 1. dolu. (bkz : mem-lû, leb-â-lep). 2. çok fazla. 3. sâhip, mâlik. [bu kelime ile *birleşik kelimeler yapılır]. **Pür-dil** : yürekli, cesur. **Pür-sûz** : çok yanık; çok yakıcı.. gibi.

pür-âmâl پر آمال (f. a. b. s.) : emellerle, isteklerle dolu.

pür-bâd پر باد (f. b. s.) : 1. çok rüzgârlı. 2. kibirli.

pür-bâr پر بار (f. b. s.) : 1. yüklü. 2. üzerinde yemişi çok olan.

pür-bîm پر بیم (f. b. s.) : korkmuş.

pür-bîm-i bî-vefâ-yi ahhâb : dostların vefâsızlığından korkmuş olan.

pür-çin پر چین (f. b. s.) : çok bükülmüş, çok buruşuk ve karışık.

pür-dil پر دل (f. b. s. c. : pür-dilân) : yürekli, cesur.

pür-dilân پردلان (f. s. pür-dil'in c.) : yürekli, cesurlar.

pür-dilî پردلی (f. b. i.) : yüreklilik. (bkz : cesâret).

pür-dûd پردود (f. b. s.) : çok tüten, çok dumanlı.

pür-fer پر فر (f. b. s.) : çok parlak, aydınlık.

pür-füsûn پرفسون (f. b. s.) : çok sihirli, büyü ile dolu.

pür-gazab پر غضب (f. a. b. s.) : kızgın, hırslı.

pür-gû پرگو (f. b. s.) : çok söyleyen, bol konuşan, çalçene.

pür-gubâr پرغبار (f. a. b. s.) : çok tozlu, toz içinde.

pür-hayâl پرخیال (f. a. b. s.) : hayâl ile dolu, hülyalı.

pür-hayâl-i ümid : hülyalı ve ümitli.

pür-hazân پرخران (f. b. s.) : sonbahara, uğramış, solup sararmış.

pür-heyecân پرهیجان (f. a. b. s.) : heyecan dolu.

pür-hûn پر خون (f. b. s.) : kan içinde.

pür-kîne پرکینه (f. b. s.) : düşmanlık ve gazap dolu.

pür-pâye پرپایه (f. b. i.) : zool. kırkayak.

pürsâ, pürsân پرسا, پرسان (f. s.) : soran, sorucu. (bkz : sâil¹).

pür-sâle پرساله (f. b. s.) : yaşı dolgun, yaşlı.

pürsiş پرسش (f. i.) : suâl ediş, soruş.

pürsiş-i hâtır : hatır sorma.

pür-sûz پرسوز (f. b. s.) : 1. çok yanık. 2. fazla yakıcı.

pürz پرز (f. i.) : kumaş havı.

püsen-der پسندر (f. b! i.) : üvey oğul.

püser پسر (f. i. c. : püserân) : oğul, erkek çocuk. (bkz : ferzend, ibn, pûr, veled).

püserân پسران (f. i. püser'in c.) : oğullar, erkek çocuklar. (bkz : ebnâ, evlâd, ferzendân, pûrân).

püşt پشت (f. i.) : arka, sırt. (bkz : zahr).

püşt-i pâ : taban.

püşt-i pâzen : 1) ayağıyla nîmetini tepen; 2) bozularak, sığın olarak kaçan.

püşt-ber-divâr پشت بر دیوار (f. b. s.) : "hayreti duvarda" : mec. şaşırılmış. (bkz : mütehayyir).

püşte پشته (f. i.) : yığın, tepe. (bkz : tûde).

püşte-i bâğ : çayırılık, çimenlik.

püşter پشتتر (f. i.) : arka, sırt. (bkz : zahr).

püştibân پشتیبان (f. i.) : 1. dayanak, destek, payanda. (bkz : püştîvân). 2. s. yardımcı. (bkz : muîn, nasîr, zahîr).

püştîvân پشتیوان (f. i.) : 1. dayak, destek, payanda. (bkz : püştibân) : 2. s. yardımcı. (bkz : muîn, nasîr, zahîr).

püşt-mâl پشتمال (f. b. i.) : "arka örten şey" : peştemal.

püşt-pâ پشت پا (f. b. i.) : ayak tabanı.

püşt-vâre پشتواره (f. b. i.) : bir arkalık yük, bir hamal yükü.

R

râ را (a. ha.) : Rebûilevvel ayına işârettir. r sesini verir.

râ' راء (a. ha.) : "rı" harfinin bir adı.

râ-i mühmele : [noktalı "ze" den ayırmak için] "rı" harfine verilen bir ad.

ra'âd رعاد (a. i.) : 1. zool. uyuşturan balığı, torpil balığı, lât. *gymnotus electricus*, *raia torpedo*. 2. s. geveze, çalçene [adam].

ra'âde رعاده (a. i.) : torpil. (bkz : ra'diyye).

rab' ربع (a. i.) : avlulu ev.

rabb

rabb رب (a. i.) : efendi, sâhib.

rabb-üd-dâr : ev sâhibi.

rabb-ül-mâl : sermâye, mal sâhibi.

rabb-üs-selem : huk. (bkz : sâhib-üs-selem).

Rabb رب (a. h. i.) : Allah. **Yâ-Rabb** : Allahım! (bkz : rabbî) [Yâ-Reb şeklinde de kullanılır].

râbb رب (a. i.) : sütbaba; üveybaba.

rabbânî, rabbâniyye ربانيه (a. s. rab'dan. c. : rabbâniyyûn) : 1. Rab'la ilgili. (bkz : ilâhî). 2. kendini olanca gücüyle Rabb'e, veren. **Aşây-ı Rabbânî** (Allah'ın yemeği) : kudâs âyinnide şarapla eklemek yeme ve bu sırada okunan ilâhî. (bkz : keddâs).

rabbâniyyîn ربانيين (a. s. rabbânî'nin c.). rabbâniyyûn).

rabbâniyyûn ربانيون (a. s. rabbânî'nin c.) : kendilerini olanca güçleriyle Rabbe, Allah'a vermiş olanlar, vesenî (putla ilgili) akideye sâlik olmuşlar.

rabbât ربات (a. i. c.) : kadınların kocaları.

rabbât-ül-hicâl : güveyiler.

râbbe رابه (a. i.) : üveyana.

Rabbî ربي (a. h. i.) : Rabbim. **Yâ-Rabbî** : Ey Rabbim! (bkz : Rabb).

Rabb-ül-erbâb رب الارباب (a. b. h. i.) : Allah.

râbit رابط (a. s. rabt'dan) : 1. rapteden, bağliyan, bitiştiiren. 2. nefsinî dünyâdan menedip âhirete bağlamış olan. (bkz : mürâbit, zâhid).

râbita رابطه (a. i. rabt'dan) : 1. iki şeyi birbirine bağliyan şey, bağ. 2. münâsebet, ilgi. (bkz : alâka). 3. bağlilik, mensûbolma. (bkz : mensûbiyyet). 4. sıra, tertîp, usûl, düzen.

râbita-bend رابطه بند (a. f. b. s.) : raptedici, bağlayıcı.

râbi' رابع (a. s.) : dördüncü. (bkz : çihârüm, çârüm).

râbi'-i aşer : ondördüncü.

râbia رابه (a. s.) : 1. râbi'in müennesi. 2. i. saatteki sâlisinin altmışta biri. 3. i. [Tanzimat'tan sonra] kolağası derecesinde olan sivil memurlukta bir rûtbe. [elkabi : "fütüvvetlü" dūr]. 4. i. kadın adı.

Râbiat-ül-Adeviyye : İslâmın ilk devirlerinde yetişmiş meşhur kadın velî.

râbian رابعا (a. zf.) : dördüncü olarak.

râbih, râbiha رايحه (a. s. rihb'den) : kârlı, kazançlı, faydalı, alışverişte kazanan. **Ticâret-i râbiha** : kazançlı alışveriş.

rabîr ربط (a. s.) : bağlanmış, bağli. (bkz : merbût).

rabîta ربطه (a. i.) : eski yazma kitaplar-da sahife numarası yerine kaim olmak üzere soldaki sahifenin, sağdaki sahifenin altına yazılan ilk kelimesi. (bkz : rakîb, pâyende).

rabt ربط (a. i.) : 1. bağlama, bağlanma, ilişirme. 2. ed. cümleleri lüzumlu harf ve edatlarla birbirine bağliyerek yoliyle sıralama. **Edât-ı rabt** (bağlama edâtı) : gr. *bağlaç, fr. **conjonction**. 4. tamamıyla bir şeye bağlanma. **Zabt-ü-rabt** : memleketin düzen ve güveni, ask. disiplin.

rabt-ı kalb : gönül bağlama.

râbtî, rabtiyye ربطيه (a. s.) : bağ'a ve bağlamıya âit, bunlarla ilgili. **Sîga-i rabtiyye** : *ulaç, bağ-fiil, fr. **gérondif**.

rabtiyye ربطيه (a. i.) : raptiye, pünez; bağliyacak şey.

râc راج (f. i.) : mide.

râcî, râcia راجع (a. s. rüchân'dan) : 1. geri dönen. 2. münâsebeti, ilgisi olan. (bkz : âid, dâir). 3. gr. bir şahıstan kinâye olan zamir.

râcî راجي (a. s. recâ'dan) : 1. ricâ eden, yalvaran. (bkz : niyâzmend). 2. ümitli. (bkz : üm mid-vâr). 3. i. erkek adı.

râcîf راجف (a. s.) : titretici [ısıtma].

râcife راجفه (a. i.) : sûr'un kıyâmette bütün canlıları öldürecek olan ilk üflenşi.

râcih راجح (a. s. rüchan'dan) : 1. değerinden evvel, üstün, önce. (bkz : fâik, mu'teber, müreccah). 2. fık. bürhan ve delillerin tercihiinde, delîli önce ve makbul olan taraf.

râcih-i mercûh : fık. bürhan ve delillerin tercihi, üstünlük esasları.

râcil راجل (a. s.) : 1. yaya. (bkz : piyâde). 2. mec. bilgisiz.

râcilen راجلاً (a. zf.) : yaya olarak, yürü-yerek. (bkz : mâşiyen).

râciyâne راجيانه (a. f. zf.) : yalvarırcasına, yalvarır yollu.

ra'd رعد (a. i.) : gök gürlemesi.

ra'd ü berk : gök gürlemesi ve şimşek.

râd راد (f. s.) : 1. cömert, eliaçık. (bkz : sahî). 2. fazîletli, erdemli, üstün, değerli.

râdd راد (a. s.) : reddeden, geri döndü-ren, geri çeviren, geri bırakan.

râd-üs-selâm : başkasının verdiği selâmı alan.

râdde راده (a. i.) : 1. sır, mertebe, derece, kerte. 2. çizgi. (bkz : hatt). 3. aşağı yukarı tah-mîn edilen miktar veyâ zaman. [arapçada : "fay-da, menfaat ve araba oku" mânâlarına da gelir].

ra'de رعد (a. i.). (bkz : ra'se).

ra'd-endâz رعد انداز (a. f. b. s.) : gürleyici, gök gürültüsü gibi ses veren..

radh رضح (a. i.) : 1. az bir şey verme; az verilen şey. 2. mec. cihâda katılan kadınlara, çocuklara, kölelere, zimmîlere ganîmet malından verilen bir miktar mal.

radî' رضيع (a. i. redâ'dan. c. : ruzaâ') : 1. süt emen çocuk. 2. süt kardeş.

râdî, râdiyye راضی، راضيه (a. s.) : 1. rızâ gös-teren, kabûl eden, boyun eğen. 2. [birincisi] er-kek, [ikincisi] kadın ad. (bkz : râzî, râziyye).

râdife رادفه (a. i.) : 1. kıyâmette üfürülecek sûr'un ikincisi. 2. kadın adı.

ra'dîn رعدین (a. s.) : gürültülü, gürliyen.

radiye رضى (a. f.) : râzî olsun!

radiyallahü anh : Allah ondan râzî olsun. [aslın-da "râzî oldu" mânâsındadır].

ra'diyye رعديه (o. i.) : torpil. [yapma kelimelerdendir]. (bkz : ra'âde).

râfız رافض (a. s.) : bırakan, salıveren.

râfıza رافضة (a. i. rafz'dan) : bir şîî fırkası. [Hz. Alî'nin çocuklarına şeriat ve târihî hakikat dışı muhabbet gösterip tarafdâr olmakla ayrılır].

râfızıyyûn رافضيون (a. s. i. râfızî'nin c.) : râfızîler.

râfızî رافضى (a. s. ve i. c. : râfızıyyûn) : râfıza fırkasından olan, Hz. Ebûbekir ile Ömer'in halîfeliğini kabûl etmeyen, onlara dil uzatan.

râfi' رافع (a. s. ref'den) : 1. kaldıran, yük-selten. 2. i. Allah adlarındandır. 3. anat. i. göz kapağı gibi bâzı uzuvları yukarı kaldırmaya yarayan [adale, sinir]. 4. i. erkek adı.

râfia رافه (a. i.) : 1. her çeşit ayaklık ve destek. 2. kadın adı.

râfih رافه (a. s.) : refah ve rahat ile ya-sıyan. (bkz : refih).

râfihen رافهاً (a. zf.) (bkz : müreffehen).

rafz رفض (a. i.) : 1. bırakma. 2. râfî-zîlik. (bkz : râfızî).

râg راغ (f. i.) : 1. dağ eteği. 2. çayırılık, çimenlik, bağlık, bahçelik. Bâg u râg : güzel. (bkz : seyrân-gâh).

ragabât

ragabât رغبات (a. i. rağbet'in c.) : istekle karşılaşmalar.

ragad رغد (a. i.) : 1. refah, genişlik, kolaylık. 2. geçim kolaylığı.

rağbet رغبته (a. i. c. : ragabât) : 1. istekle karşılaşma. 2. istek, arzu. 3. iyi kabûl edilme.

rağbet-i umûmiyye : herkes tarafından istenme, beğenilme.

rağbeten رغبةً (a. zf.) : rağbet ederek, istekle, dileyerek.

rağıb راغب (a. s. rağbet'den) : 1. istekli, isteyen, rağbet eden. (bkz : arzû-mend). 2. i. erkek adı [müen. : "râğıba" kadın adı olarak kullanılır].

rağibe رغبیه (a. i. c. : ragaib) : 1. rağbet olunan, rağbetle istenilen şey. 2. bol hediye.

ragif رغيف (a. i.) : yufka, pide.

rağm رغم (a. i.) : aksine yapma, inadına, zıddına davranma; körlük ve nisbet. **Alâ rağm-il-adû** : düşmanın inâdına, düşmanı müteessir etmek üzere.

rağmen رغمًا (a. zf.) : 1. rağmolarak, inâdına, zıddına. 2. -diği halde, ise de, amma, yine de. **rağmen alâ enfihî** : tahkir maksadiyle, birinin burnunu kırmak için.

rağmiyyât رغبیات (a. i. c.) : inâdına, aksine, zıddına yapılan işler.

râh راه (f. i.) : 1. yol. (bkz : sırât, tarîk). 2. tutulan yol, meslek, usul.

râh-ı aşk : aşk yolu.

râh-ı vatan : vatan yolu.

râh-ı hakk : hak yolu, Allah yolu.

râh-ı râst, —ı savâb : doğru yol.

râh راه (f. i.) : 1. kaygı, keder. 2. zan, sanma.

râh راه (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

rahâ رحى (a. i.) : değirmen. (bkz : âşyâb). **Feres-ür-rahâ** : değirmen beygiri.

rahal رحل (a. i. c. : riḥâl) : semer; palan.

rahamût رحمت (a. i.) : büyük merhamet.

râhat راحت (a. i.) : 1. üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde bulunma. 2. gönlü rahat. (bkz : müsterih).

râhat-ı dil : gönül rahatı.

râhat-ı hulkum : lâtilokum.

râhat-efzâ راحت افزا (a. f. b. s.) : 1. rahat artıran. 2. i. **mûz**. Türk müziğinin bir mürekkep makamı olup, Hicaz-aşîran da denilen bu makamı pek kuvvetli bir tahmîn ile İsmet Ağa terkîbetmiştir; aşağı yukarı bir asırlıktır. Makam hümâyûn veya hicaz yâhut en çok uzzâl makamı ile aşîran'da Uşşak'dan mürekkeptir. İnici olarak ikinci makam ile aşîran (mî) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede düğâh (lâ) ki birinci makamın durağı ve ikincisinin de güçlüsüdür; ikinci derecede nevâ (re) dir. Donanımına uzzâl veya hicaz'ın si bakiyye-bemolü ile fa ve do bakiyye diyezleri (hümâyûn'da fa bakar) konulur. Aşîran'da uşşak için "si" ve "do" bekar yapılır. (fa bakiyye diyezi müsterektilir).

râhat-nişîn راحت نشین (a. f. b. s.) : rahat oturan, rahat eden.

râhat-ül ervâh راحة الارواح (a. b. i.) : 1. ruhların rahatı. 2. **mûz**. Türk müziğindeki mürekkep makamlardan biridir. En eski terkiplerden olmakla beraber son asırlarda az kullanılmıştır; hicaz veya hümâyûn yâhut daha çok uzzâl makamı ile Irak'dan veya Irak dizisinin bir parçasından (meselâ pest dörtlüsünden) mürekkeptir. İnici olarak Irak makamıyla Irak perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede düğâh (lâ) (hicaz'ın durağı ve Irak'ın güçlüsü) ikinci derecede de nevâ'dır. Donanımına hicaz ve uzzâl'in "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri (Hümâyûn'da fa bekar'dır) konulur. Irak için "si" bekar ve koma bemolü ile de bekar kullanılır. 3. XVI. asır bilgînlerinden Burdurlu Mahmut Raûfî bin a'mâ vâiz Murad'ın, İslâm ahlâkından ve dinin âdâb ve erkânından bahseden mensûr kitabı.

râh-ber راهبر (f. b. s. ve i.). (bkz : delil, rehber).

râh-dân راهدان (f. b. s.) : yol bilen.

râh-dâr راهدار (f. b. s.) : dar geçitlerde oturan gümrükçü, kolcu.

râhe راحة (a. i.) : el ayası, avuç içi. (bkz : keff).

râhet-ül-kadem : anat. ayak ayası.

râhet-ül-yed : anat. el ayası.

râhî راحی (a. s.) : 1. rahat yürüyüşlü [binek]. 2. rahat, sâkin.

râhî راحی (f. s. râh'dan) : yola âit, yolla ilgili.

rahîb رحیب (a. s.) : geniş, bol. (bkz : vâsî').

rahîb-ür-râhe : eli geniş, cömert. (bkz : sahî).

rahîb راهب (a. i. c. : râhibân, rehebân, ruh-bân) : evlenmez papaz.

râhibân راهبان (a. i. râhib'in c.) : evlen-miyen papazlar. (bkz : rehebân, ruh-bân).

râhibe راهبه (a. i.) : Manastırda yaşayan kadın râhip.

rahîk رحيق (a. i.) : [kızıl renkli] duru ve temiz şarap. (bkz : bâde habûk, hamr, mey, sahbâ).

râhil راحل (a. s. rihlet'den) : 1. göçen, göç eden. 2. ölen.

rahîl رحيل (a. i.) : göçme göç. **Kûs-i rahîl** : 1) göç davulu; 2) ölüm.

râhile راهله (a. i. c. : revâhil) : 1. yük de-vesi. 2. yük hayvanı.

râhile-zen راحله زن (a. f. b. s.) : yük hay-vanını süren.

rahim رحم (a. i. c. : erhâm) : anat. 1. dölyatağı. 2. hisimlik, akrabâlık [ana tarafından]. **Sıla-i rahim** : gurbetten memleketine dönüp akra-bâsına kavuşma. **Zî-rahim** : hisimlik, akrabâlık.

rahim رحيم (a. s. rahmet'den. c. : ru-hamâ) : merhametli, esirgiyen, koruyan, acıyan, âhirette mü'min kullarına keremiyle muâmelede bulunan Cenâb-ı Hak [Allah adlarındandır].

rahîm, rahîme رحيم ، رحيمه (a. i.) : hafif sesli, lâtif sözlü kız.

râhim راحم (a. s. rahm'den. c. : râhi-mîn, râhimûn) : merhametli, acıyan, acıyıp esirgiyen.

râhim-âne رحيمانه (a. f. zf.) : merhametli olana mensup, onunla ilgili; acıyarak.

rahime رحم (a. f. i.) : rahmet eylesin.

rahim-Allah! : Allah merhamet eylesin!

rahimî رحمي (a. s.) : anat. dölyatağına mensup, bununla ilgili.

râhimîn راحين (a. s. râhim'in c.) : mer-hametliler, acıyanlar, acıyıp esirgiyenler. (bkz : râhimûn) : **Yâ erham-er-râhimîn** : ey merhametli-lerin en merhametlisi olan [Allah!].

râhimûn راحمون (a. s. râhim'in c.) : mer-hametliler, acıyanlar, acıyıp esirgiyenler. (bkz : râhimîn, ruhamâ).

râhin راهن (a. s.) : malını rehine ko-yan ipotek eden.

râhin-i müsteir : fık. başkasından eğreti aldığı malı rehin eden adam.

rahîs رخيص (a. s.) : 1. ehven, ucuz. 2. yumuşak elbise. 3. ansızın ölüm. **Mevt-i rahîs** : ansızın ölüm. (bkz : mevt-i müfâcât). [müen. : "rahîse" dir].

râhiye راهيه (a. i. c. : revâhî) : bal arısı. (bkz : nahl).

râhiyye راهيه (o. s.) : yolluk. **Masârif-i râhiyye** : yol harçlığı, yolluk.

rahl رحل (a. i. c. : rihâl) : 1. semer; palan. **Şedd-i rahl** : yola çıkma, yolcu olma. 2. yağmurluk ve sâire gibi yol levâzımı.

rahle رحله (a. i.) : üzerinde kitap okumak, yazı yazmak için yapılmış küçük ve dar masa.

rahle-i tedris : ders görme masası.

rahm رحم (a. i.) : acıma, esirgeme, koru-ma. [doğrusu : "ruhm" ve "ruhum" dur].

Rahmân

Rahmân رحمان (a. i.) : dünyâda her canlıya, mü'min, kâfir ayırdetmeksizin herkese merhamet eden Allah [Allah adlarındandır].

Rahmânî رحمانی (a. s.) : Allah'a mensup, Allah'dan gelen ve hayırlı olan. [zıddı : şeytânî].

rahmâniyyûn رحمانیون (a. i. c.) : tas. evliyâ tabakalarından birini teşkil edenler.

rahmet رحمت (a. i.) : 1. acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama. (bkz : merhamet).

rahmet-i Hüdâ : Allah'ın ihsânı.

rahmet-ullahi aleyh : Allah'ın rahmeti -onun- üzerine olsun! 2. Hz. Muhammed. 3. Kur'ân-ı Kerîm. 4. yağmur. (bkz : bârân, gays, matar).

rahmi رحمی (a. s.) : 1. rahmete mensup, rahmetle ilgili. 2. i. erkek adı.

râh-nâme راهنما (f. b. i.) : yol târifi, yolları gösteren kâğıt, harita.

rahne رخنه (f. i.) : 1. gedik, yarık, yırtık ve bozuk yer. 2. zarar, ziyan, bozukluk.

rahne-dâr رخنه دار (f. b. s.) : 1. gediği, yıkığı olan. 2. eksiği, bozuğu olan 3. zarara uğramış.

râh-nümâ راهنما (f. b. s.) : yol gösteren, kılavuz.

râh-rev راهرو (f. b. i.) : yolcu. (bkz : reh-rev).

rahş رخش (f. s.) : 1. gösterişli, yürük ve güzel [at].

rahş-i bahâr : baharın devamlı ve bulutlu rüzgârı.

rahş-i gayret : ateşli gayretlenme.

rahş-i hûrşid : güneşin aydınlığı.

rahş-i sabâ-reftâr : çok hızlı giden at. 2. i. Zal oğlu Rüstem'in atı.

rahşâ, rahşân رخشا, رخشان (f. s.) : parlak. (bkz : tâbân, ziyâ-dâr). **Necm-i rahşân** : parlak yıldız.

rahşende رخشنده (f. s.) : parıldayan, parıldayıcı. (bkz : rahşâ, rahşân, tâbân).

rahşîş رخشش (f. i.) : parlayış.

rahşîyye رخشیه (f. i.) : ed. at için yazılan kasîde ve mersiye.

raht رهط (a. i.) . (bkz : reht).

raht رخت (f. i. arapça c. : ruhût) : 1. at takımı. 2. yol levâzımı. 3. döşeme ve ev takımı. 4. kapı ve pencere kanatlarının menteşe takımı.

raht-ı arûs : gelin eşyâsı.

raht-ı hümâyûn : pâdişâhın mücevherli eyer takımı.

rahtî رهطی (a. s.) : cinsî, fr. *sexuel*.

raht-lamak رختلامق (f. t. m.) : ata raht ve takım takmak.

raht-vân رختوان (f. b. i.) : at gaşiesinin (eğer örtü, haşa) sırmalı kaytanı.

raht-vân-ı evvel, raht-vân-i hâss : tar. pâdişâhın mücevherli eyer takımlarına bakanların başı.

raht-vân-ı sâni : tar. pâdişâhın mücevherli eyer takımına bakanlardan ikinci derecedeki me'mur.

rahv رخو (a. s.) : rahâvetli, gevşek, sölpük. (bkz : rihv).

râh-vâr راهوار (f. b. i.) : 1. atın rahvan, eşkin sarsmadan yürüyüşü. 2. rahvan, eşkin, sarsmadan yürüyen at, rahvan at.

rahvân رحيان (a. i.) : anat. kaburganın omuz kemiği ile bitişmesi.

rahye رحیه (a. i.) : düz meydan.

râh-zen راهزن (f. b. s. ve i.) : yol vuran (kesen) eşkiyâ. (bkz : kuttâ-i tarîk).

râh-zenî راهزنی (f. i.) : yol kesicilik, haydutluk.

râi, râiye راعی, راعیه (a. s. ra'y'den) : 1. çoban, sığırtmaç. 2. ed. *çobansı, çoban ve kır hayatını anlatan [şiir]. **Eş'âr-ı râiye** : çobansı şiirler, fr. *poésies pastorales*.

râi, râiyye رائى ، رائيه (a. s.) : 1. rü'yeteden, görücü, gören. 2. "r" harfine mensup, "r" ile ilgili. **Kâsîde-i râiyye** : "r" kafiyesi kasîde.

râib راعب (a. s.) : büyücü, göz bağlayıcı. (bkz : neffâs, sâhir) .

râib رعب (a. s.) : korkmuş. (bkz : mer'ûb).

râic رائج (a. s. i.) : revaçta olan, sürümü olan, sürüm değeri.

râic-i mâl : malın pahası, değeri.

râic-i vakt : bir şeyin hâlihâzırdaki değeri, pahası.

râid راعد (a. s. ra'd'den) : gürliyen, gürülleyen.

râide راعده (a. i. c. : revâid) : gürliyen bulut.

râif, râife رائف ، رائفه (a. s.) : 1. re'fetli, merhametli. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

râik, râika رائك ، رائكه (a. s. revk'den) : 1. sâde, sâf, hâlis. **Leben-i râik** : saf süt. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

râiş رائش (a. s. rîş'den) : **huk.** rüşvet alanla rüşvet veren arasında aracılık eden [adam] [müen. : "râişe" dir].

râiyâne راعيانه (a. f. s.) : çobanlığa âit, çobanca.

râiyye, raiyyet رعيه ، رعيت (a. i.) : 1. sürü, otlatılan hayvan sürüsü. 2. bir hükümdar idâresi altında bulunan ve vergi veren halk.

râiyyet-perver رعيت پرور (a. f. b. s.) : tebasına, halkına iyi bakan [hükümdar].

râiyyet-perverâne رعيت پرورانه (a. f. zf.) : raiyyetperver olana yakışacak yolda.

râiz, râyiz راض ، راضى (a. s.) : kızgın, öfkeli.

rak' رقع (a. i.) : yama vurma.

rakabât رقبات (a. i. rakabe'nin c.) : 1. ense kökleri, boyunlar. 2. kullar, köleler, câriyeler.

rakabe رقبه (a. i. c. : rakabât, rikab, rikbân) : 1. ense kökü, boyun. (bkz : unk). 2. kul, köle, câriye. **Fekle-i rakabe** : kul azâdetmek. 3. bir malın sâhipliği.

rakabî رقبى (a. s.) : **fık.** boyuna âit, boyunla ilgili.

rakadân رقدان (a. i.) : oynayıp sıçrama.

rakadân-ı sıbyân : çocukların oynayıp sıçramaları.

rakam رقم (a. i. c. : erkam, rukum) : 1. yazı yazma. 2. yazı ile işâret. 3. **mat.** sayıları göstermek için kullanılan işâretlerden her biri.

rakamî رقمى (a. s.) : rakama, sayıya âit, bununla ilgili.

rakam-keş رقص (a. f. b. s.) : rakam atan; yazan çizen.

rakam-zede رقص زده (a. f. b. s.) : yazılmış, söylenen, yazılan.

rakam-zen رقص زن (a. f. b. i.) : yazan, yazıcı; kayıt ve işâret eden.

rakd رقد (a. i.) : uyumak üzere bulunma, henüz dalar gibi olma. (bkz : nûâs, sine).

rakde رقده (a. i.) : uyku.

râkıb راقب (a. s.) : 1. gözeten, bekliyen. 2. i. erkek adı.

râkım راقم (a. s. rakm'dan) : 1. yazan, çizen.

râkım-ı hurûf, râkım-ül-hurûf (eserin muharriri, müellifi). [eskiden bir şey yazanlar, tevâzû yoluyla çok defa kendilerinden böyle bahsederlerdi]. 2. i. kot, bir yerin denizden olan yüksekliği, **fr. cote**. 3. i. erkek adı.

râki' راكم (a. s. rûkû'dan) : namazda rûkû eden, ellerini dizlerine dayıyarak eğilen.

râkian راکما (a. zf.) : rûkû hâlinde, iki büküm olarak.

râkiâne رَاكِئَانَه (a. f. zf.) : rükû eder gibi, iki bûklüm olarak.

rakib رَقِيب (a. i.). (bkz : pâyende, rabîta).

râkib رَاكِب (a. s. rükûb'dan. c. : rûkbân) : 1. binici, binen, binmiş. (bkz : sûvâr). 2. bir nakil vâsitasına binmiş olan.

rakib رَقِيب (a. s. ve i. rekabet'den. c. : rakîbân, rukabâ) : 1. her hangi bir işte birbirinden üstün olmağa çalışanlardan her biri. 2. bekçi. (bkz : hâris). 3. Allah adlarından olup : "görüp gözetin" demektir.

rakibân رَقِيبَان (a. f. s. ve i. rakîb'in c.) : 1. rakîpler. 2. bekçiler. (bkz : rukabâ).

râkiben رَاكِبًا (a. zf.) : binmiş olarak, binerek.

râkid, **râkide** رَاكِد، رَاكِدَة (a. s. rükûd'dan) : hareketsiz, durgun. **Mâ-i râkid** : durgun su. **Mi-yâh-ı râkide** : durgun sular.

rakik, **rakika** رَقِيق، رَقِيقَة (a. s. rikkat'den. c. : rikak) : 1. ince. **Em'â-yi rakika** : ince bağır-saklar. 2. köle veya câriye. 3. yufka yürekli.

rakik-ül-kalb : kalbi yufka, çok merhametli.

rakik ü nizâr : ince ve zayıf.

rakim رَقِيم (a. i.) : yazı yazacak levha.

rakime رَقِيمَة (a. s.) : yazılmış şey, mektup, kâğıt. **Hâmil-i rakime** : yazıyı getiren. (bkz : hâmil-i varaka).

rakk رَق (a. i. c. : rukuk) : üzerine yazı yazılan tabaklanmış ince deri.

rakka' رَقَاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : büyük ve mâhir büyücü.

rakkas رَقَّاص ("ka" uzun okunur. a. s. raks'dan) : 1. oynayan, danseden, köçek. 2. fiz. *sarkaç.

rakkase رَقَّاصَة ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. raks'dan) : dans eden [kadın], çengi, fr. danseuse.

raks رَقَس (a. i.) : hora tepme, sıçrıyarak oynama, dans etme. **Dâ-ür-raks** : hek. vücûdun bir yerine musallat olan ve orayı dâimî harekette bulunduran asabî bir hastalık.

raks-ı mükerrer : tekrar tekrar yapılan raks, döne döne oynama.

raks-aksağı رَقَس اَقْصَاغِي (a. t. b. i.) : müz. Türk müziğinin küçük usûllerindendir; 9 zamanlı ve 4 darblı olup çok güzel ve kıvrak bir husûsiyete mâliktir; eskiden bu usul ile raks havaları bestelendiği, isminden anlaşıyorsa da, böyle bir eser zamânımıza kalmış değildir. 9 zamanlı diğer usuller şunlardır : hepsi 6 darblı olmak üzere aksak, evfer ve oynak. Raks-aksağı ile birkaç şarkı ve oyun havasından başka bir şey ölçülememiştir. Darbları şöyledir : düm. (2 zamanlı, kavi), tek. (3 zamanlı, kavi), düm, (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı, zayıf). Bir Türk aksağı ile bir sofyan'dan mürekkeptir (yanî aksak bir evfer'in tersi oluyor).

raksân رَقْصَان (a. i.) : 1. rakseden, oynayan, danseden. 2. müz. Türk müziğinin küçük usullerindendir. 15 zamanlı ve 10 darblıdır. Bâzı tür-külerde görülmüştür. 15 zamanlı olarak bir de 9 darblı Bektâşi raksânı vardır. Usul semâî, aksak semâî ve nîm-sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir. Düm (1 zamanlı, kavi), tek (1 zamanlı, nîm kavi), tek (1 zamanlı, zayıf), düm (2 zamanlı, kavi), te (1 zamanlı, zayıf) kâ (2 zamanlı, nîm kavi), (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı, kavi), te (1 zamanlı, zayıf), kâ (2 zamanlı, kavi).

raks-künân رَقَس كُنَّان (a. f. b. s.) : raksede-rek, raksede ede, oynıya oynıya.

rakş رَقَش (a. i.) : nakşetme, renkli bo-yalarla boyama, süsleme. (bkz : nakş).

raktâ' رَقْطَاء (a. i.) : 1. ed. her kelimesi-nin bir harfi noktalı, öteki noktasız olarak söyle-nen söz. 2. s. alacalı hayvan mânâsına gelen "er-kat" ın müennesi.

râm رَام (f. s.) : itâat eden, boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan. (bkz : fer-mân-ber, mutî, münkad).

ramak رَمَق (a. i.) : 1. hayat kalıntısı, ancak nefes alacak kadar vücutta kalan hayat. 2. pek az şey. **Sedd-i ramak** : ölmeyecek kadar şeyle geçinme.

ramas رمص (a. i.) : hek. göz çapağı.

ramazân رمضان (a. i.) : 1. kamer takvîminin dokuzuncusu, üç ayların sonuncusu, oruç ayı. 2. erkek adı. [çok defa bu ayda doğmuş olanlara verilir].

ramazâniyye رمضانیه (a. i.) : ed. eski şâirlerin ramazanlarda pâdişâha ve sâir devlet ricâline sundukları, başlangıç kısmını ramazan mevzuuna tahsis ettikleri kasîde.

Ramazâniyye-i halvetiyye : tas. Halvetî tarîkatinin üçüncü şûbesini teşkil eden "Ahmediyye-i Halvetiyye"nin kollarından birinin adıdır. [kurucusu : Şeyh Ramazânüddîn-i Mahfî efendidir. d. : 949 (1542-43) - ö. : 1025 (1616)].

râmî رامى (f. s.) : çok itaatlı ve boyun eğici. (bkz : mutî', münkad).

râmî رامى (a. s. remy'den) : atan, atıcı. [ok, mermi v.b...].

râmiḥ راح (a. s.) : süngü batıran, mızrak saplayan. Semâk-i râmiḥ : astr. sıgırtmaç takım yıldızının baş yıldızı.

râmiş-ger رامشگر (f. b. s. ve i.) : çalgıcı. (bkz : mutrib, sâzende).

râmiş-gerî رامشگرى (f. b. i.) : sâzendelik, çalgıcılık.

râmişî رامشى (f. s. ve i.) : (bkz : râmiş-ger).

ramt رمت (a. i.) : ayıplama. (bkz : ta'n).

rân ران (f. i.) : anat. oyluk. (bkz : fahz).

-rân ران - (f. s.) : "süren, sürücü, hükmeden" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. Esb-rân : at süren, at koşturan. Hüküm-rân : hüküm sürücü, süren. Kâm-rân : safâ süren.

ra'nâ رنا (a. s.) : 1. güzel; lâtif, hoş görünen. 2. i. kadın adı [erkek adı olarak da kullanılmıştır]. (ârapçada "er'an" kelimesinin muenesi olup : "ahmak, sünepe kadın mânâsındır).

rânin رانين (f. s.) : şalvar; pañtolon; don.

râs راس (f. i.) : (bkz : râh, reh, sırât, tarîk).

rasad رصد (a. i.) : 1. gözetme, bekleme, puslu tutma. 2. astr., jeod. gözleme, ölçme (rasad âleti ile).

rasad-gâh رصدگاه (a. f. b. i.) : 1. gözetme, bekleme yeri. 2. astr. *gözlemevi.

rasad-hâne رصدخانه (a. f. b. i.) : astr. *gözlemevi.

rasadî, rasadiyye رصدى، رصدیه (a. s.) : rasada mensup, rasatla ilgili.

rasaf رصف (a. i.) : 1. kaldırım. 2. kaldırım, döşeme.

rasafe رصفه (a. i. c. : rasafât). (bkz : rasaf).

rasâfet رصافت (a. i.) : sağlamlık dayanıklılık. (bkz : rasânet).

rasafi رصنى (a. s.) : hek. kaldırım taşı gibi dizilmiş olan uzvî hücrelerin nesîç (doku) hâli.

rasânet رصانت (a. i.) : sağlamlık, dayanıklılık. (bkz : metânet, rasâfet).

rasâs رصاص (a. i.) : 1. kurşun. 2. kalay. rasâs-ı ebyaz : beyaz kalay.

rasâs-ı esved : kurşunlu kalay.

rasâs-ı müzâb : eritilmiş kalay.

rasâsî رصاصى (a. s.) : 1. kurşun renginde olan. 2. i. kalaycı. (bkz : rassâs).

rasf رصف (a. i.) : kaldırım döşeme, döşenme, kaldırımlanma.

râsîd راصد (a. s. rasad'dan. c. : râsîdan) : 1. gözeten, dikkatle bakan, gözliyen. 2. astr. gözleyici.

râsîdân راصدان (a. s. râsîd'ın c.) : 1. gözetenler, dikkatle bakanlar, gözliyenler. 2. astr. *gözleyiciler.

râsi راسي (a. s.) : 1. kımıldamıyan, oynamıyan, sâbit. 2. lenger atmış olan, demir üzerinde bulunan gemi.

rasia رصيه (a. i. c. : rasâi') : 1. kabara. 2. kabara gibi yer yer konulan süs.

râsib, râsibe راسب، راسبه (a. s.) : dibe çöken, tortulaşan. **Ecsâm-ı râsibe** : dibe çöken, tortulaşan cisimler.

rasif رصيف (a. s.) : 1. sağlam, dayanıklı. (bkz : rasin). 2. i. denizin yüzüne çıkmış kayalar. 3. i. taş temel, rıhtım.

rasife رصينه (a. i.) : rıhtım, su içinde yapılan sed.

râsih راسخ (a. s. rûsûh'dan. c. : râsihîn, râsihûn) : 1. sağlam, temeli kuvvetli. 2. bilgisi (din bilgisi) çok geniş olan. 3. i. erkek adı.

râsihîn راسخين (a. s. râsih'in c.) : 1. sağlam, temeli kuvvetli olanlar. 2. bilgisi (din bilgisi) çok geniş olanlar.

râsihûn راسيخون (a. s. râsih'in c.) : (bkz : râsihîn).

râsim راسم (a. s. resm'den) : 1. resim yapan, çizgi çizen. 2. i. erkek adı.

râsime راسمه (a. i.) : 1. âdet, eskiden kalma âdet. 2. [Tanzimat'tan önce] merâsim, tören. (bkz : ihtifâl).

rasin رصين (a. s. rasânet'den) : sağlam, dayanıklı. (bkz : rasîf¹).

râsiye راسيه (a. i. c. : revâsî) : büyük taş.

rasa' رصع (a. i.) : benekli ve noktalı yapma, fr. *marqueter*.

rasâd رصاد (a. s. rasad'dan) : rasatta bulunan. (bkz : râsîd).

rasâs رصاص (a. i.) : kalaycı. (bkz : rasâsî²).

râst راست (f. s.) : 1. doğru. (bkz : mü-

takim). **Reh-i râst** : doğru yol. 2. sağ. **Çep ü râst** : sağ ve sol. 3. c. râstân : haklı, doğru, gerçek. 4. uygunluk. (bkz : muvaffakiyyet. 5. i. **müz**. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. 4 numaralı basit makam olan rast, rast beşlisi ile rast dörtlüsünden müteşekkildir. Durağı rast (sol) ve güçlüsü -beşli ile dörtlünün birleşmiş olduğu beşinci derece. nevâ (re) dir. Makam çıkıcıdır. Mülâyim olup dizisinde niseb-i şerife'den 8 tâne vardır. Donanımına si koma bemolü ile fa bakiyye diyezi konulur. Orta sekizlisindeki sesleri pestten tize doğru olmak üzere şöyledir : rast, düğâh, segâh, çargâh, nevâ, hüseyri, evic ve gerdâniyye. Rast en çok kullanılmış makamlardandır; en eski devirlerden zamânımıza kadar bu ehemmiyetini ve rağbetini muhâfaza etmiştir.

rast-ı cedid : **müz**. tahminen III. Selim tarafından terkibedilmiş ve az kullanılmış bir mürekkep makam. Yegâh'ta hicaz ile rast'dan ibârettir. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır ve onun gibi si koma bemolü ve fa bakiyye diyezi ile donanır. Yegâh'da hicazın işaretleri nota içinde gösterilir (mi bakiyye bemolü; diğer iki ârıza müsterekler). Güçlüler birinci derecede nevâ (re) (ilk makamın durağı ve rast'ın güçlüsü), ikinci derecede evic'dir (rast aynı zamanda ilk makamın güçlüsüdür). Bu şekilde, yalnız mi perdesini değiştirerek geçki yapılmış demek oluyor ve geçki, makamı rast'dan ayırıyor.

râstân راستان (f. s. râstân c.) : doğru olanlar, haklılar.

râst-bîn راست بين (f. b. s.) : her şeyin doğrusunu gören.

râst-gerdâniyye راست گردانيه (f. b. i.) : **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

râst-gevešt راست گوشت (f. b. i.) : **müz**. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

râst-gû راستگو (f. b. s. c. : râst-gûyân) : doğru söyliyen. (bkz : sâdık-ül-kavl, sâdık-ül-ke-lâm).

râst-gûyân راستگويان (f. b. s. râst-gû'nun c.) : doğru söyliyenler.

râst-gûyi راست گويي (f. b. i.) : doğru sözlülük.

râstî راسـتی (f. i.) : doğruluk, gerçeklik.
(bkz : istikamet).

râst-kâr راستکار (f. b. s.) : doğru adam.

râst-kürdi راست کردی (f. a. b. i.) : müz. kemânî Serkis efendinin terkibettiği bir mürekkep makamıdır (aşâğı yukarı yarım asırlık). Rast'a kürdi dörtlüsü ilâvesinden ibârettir. Bu dörtlü ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede rast'ın durağı olan rast (sol), ikinci derecede de güçlüsü olan nevâ (re) dir. Donanımına rast'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakiyye diyezi konulur; kürdi dörtlüsü için (si) bekarı müteâkip (si) küçük mücenneb bemolü kullanılır. [Kemânî Serkis'in peşrevi makama nümunedir].

rast-mâhûr راست ماهور (f. b. i.) : müz. rast ile mâhûr'dan mürekkeptir. Mâhûr ile rast (sol) da kalır. Güçlüsü -iki makamın da güçlüsü olan nevâ (re) dir (rast, aynı zamanda rast'ın durağıdır). Donanımına mâhûr'un küçük mücenneb diyezi (fa için) konulur, rast için nota içinde (si) koma bemolü ile, (fa) bekar ve (fa) bakiyye diyezi kullanılır.

râst-mâye راست مایه (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. En az beş altı asırlık olmalıdır. Rast-mâye, uşşak, segâh (yânî mâye) ile rast'dan ibârettir. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Donanımına rast gibi (si) koma bemolü ile (fa) bakiyye diyezi konulur; mâyenin işaretleri nota içinde kullanılır.

râst-nevrûz راست نوروز (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, nümunesi yoktur.

râst-selmek راست سلمك (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır.

râst-şehnâz راست شهنـاز (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümunesi yoktur.

râsuht راستخت (f. i.) : rastık. (bkz : hizâb).

râsûht راستخت (f. i.). (bkz : râsuht).

ra'sân رعشان (a. i.) : titreme, titreyiş.

ra'se رعشه (a. i.) : titreme, titreyiş.
[korku veya soğuktan] ürkmek.

râ'se-i dest : el titremesi. (bkz : hüzâl).

ra'se-âver رعشه آور (a. f. b. s.) : titretici.

ra'se-dâr رعشه دار (a. f. b. s.) : titriyen, ürken. (bkz : ra'se-nâk).

ra'se-nâk رعشه ناک (a. f. b. s.). (bkz : ra'se-dâr).

ra'se-ver رعشه ور (a. f. b. s.) : titretici.

râşî راشی (a. s. rüşvet'den) : rüşvet veren.

râşîd راشد (a. s. rüşd'den. c. : râşîdîn, râşîdûn) : 1. akıllı. 2. doğru yola giden, hak yolunu kabul etmiş olan. (bkz : reşîd). 3. i. erkek adı.

râşîdîn راشـدین (a. s. râşîd'in c.) : 1. akıllılar. 2. doğru yolu bulanlar, hak yolunu kabul etmiş olanlar. **Hulefâ-i râşîdîn** : Hz. Ebu-bekir, Hz. Ömer, Osman, Hz. Alî. (bkz : çihâr-dost, çihâr-ı yâr-i güzîn).

râşîdûn راشـدون (a. s. rüşd'den). (bkz : râşîdîn).

ratâbet رطابت (a. i. ratb'dan) : rutûbet, yaş, nem.

ratânet رطانت (a. i.) : arapçadan başka bir dille konuşma.

ratb رطب (a. s.) : 1. taze, yeşil, yaş [yemiş]. **Meyve-i ratb** : yaş, sulu yemiş. 2. mülâyim, yumuşak.

ratb-ül-lisân : yumuşak sözlü.

ratb ü yâbis : kurudan yaştan, münâsebetli münâsebitsiz söz. 3. yanlış doğru ağıza geleni söyleme.

ratbe رطبه (a. i. c. : ritâb) : 1. ratb'ın müennesi. 2. bot. yonca otu. 3. s. genç, güzel sevgili.

râtib راطب (a. s.) : rutûbetli, ıslak, nemli, yaş. [kelimenin arapçadaki aşlı : "ratîb" dir].

râtık راتق (a. s.) : bir şeyin yarığını, yirtığını kavuşturup bitıştiren.

râtib رطب (a. s.). (bkz : ratb).

râtib راتب (a. s.) : 1. tertîbeden, sıraya koyan. 2. i. erkek adı.

râtibe راتبه (a. i. c. : revâtib) : 1. maaş; vazîfe; ta'yin. 2. i. kadın adı.

râtibe-hâr راتبه خوار (a. f. b. s.) : maaş ve ta'yin sâhibi, vazîfeli.

râtîn راتین (a. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtînc).

râtîneç راتینچ (a. i.) : reçine.

râtîneçiiyye راتینچیه (a. i.) : zamklı, sakızlı ağaçlar nevi, fr. *gluciaceés*.

râtîneçiiyyât راتینچیات (a. i. c.) : reçine nevinden olan şeyler, *birleşikler.

râtîyân, râtîyâne راتیان، راتیانه (f. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtîyânec).

râtîyânec راتیانچ (f. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtîyân, râtîyâne).

ratl رطل (a. i.) : 1. bir litre kadar olan bir mâyi (sıvı) ölçüğü. 2. büyük kadeh. (bkz : piyâle).

ratl-ı girân : büyük, ağır ve dolu kadeh.

raûf رؤف (a. s. re'fet'den) : 1. pek esirgeyen, çok merhamet eden. 2. Allah'ın adlarından biri. 3. [Abdür-raûf'dan kısaltma olarak] erkek adı.

Raûfiyye رؤفیه (a. h. i.) : tas. Halvetî tarikatının üçüncü şubesini teşkil eden "Ahmediyye-i Halvetiyye"nin kollarından "Ramazâniyye-i Halvetiyye"nin ayrı bir kolu. [kurucusu Şeyh Seyyid Ahmet Rifâî'ye nispetle bu adı almıştır].

râvend راوند (f. i.) : bot. kökleri ve sapları ilâç olarak kullanılan karabuğdaygillerden bir nebat (*bitki), lât. *rheum*.

râvendiyye راوندیه (a. i.) : bot. karabuğdaygiller, fr. *polygonacées*.

râvî راوی (a. s. rivâyet'den, c. : râviyân, ruvât) : rivâyet eden, söyleyen, hikâye eden, anlatan.

râvî-i hadîs : hadîs rivâyet eden.

râvî-i kıssa : hikâye anlatan, bir hâdiseyi hikâye eden. (bkz : kassâs).

râviyân راویان (a. f. s. râvî'nin c.) : rivâyet edenler, söyleyenler, hikâye anlatanlar.

râviyân-ı ahbâr : haberleri rivâyet edenler.

ravz روض (a. i.) : bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler. (bkz : riyât).

ravza روضه (a. i. c. : ravzât, riyâz) : ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe.

ravza-i mutahhara : Hz. Muhammed'in kabri.

ravza-i Rıdvân : Cennet. (bkz : Adn, Firdevs).

ravzat-ül-envâr : İslâm dünyâsının büyük bilginlerinden olan İznikli Ahmet Hayâlî'nin ahlâk ve tasavvufî bahsedilen manzum eseri. [1449 (H. 853) yılında yazılmış ve Fâtih Sultan Mehmed'e sunulmuştur].

ravzât روضات (a. i. ravza'nın c.) : bahçeler, suyu ve çimeni bol bahçeler.

rây رای (a. i.) : 1. rey, fikir, *oy. [nazımda "râ" şeklinde kullanılır]. **Hed-râ, Hed-rây** : bildiğinden şaşmıyan. 2. Raca, Hint hükümdarı. 3. (râyet'in c.) : sancak, bayrak. (bkz : râyât).

ra'y رعی (a. i.) : 1. otlama. 2. otlatma, gütmeye. 3. teslim olma.

râyât رایات (a. i. râyet'in c.) : sancaklar, bayraklar. (bkz : rây).

râyet رایت (a. i. c. : râyât) : sancak, bayrak.

râyet-i istilâ : istilâ bayrağı.

râygân رایگان (f. s.) : 1. bedâva, parasız. 2. pek çok, pek bol.

râyic رایج (a. s.). (bkz : râic).

râyiha رائحه (a. i.) : koku. [aslî : "râi-ha" dır, c. : revâih gelir].

râyiha-dâr رائحه دار (a. f. b. s.) : kokulu.

râyiha-nisâr رائحه نثار (a. f. b. s.) : koku saçan.

râyış رایش (a. s.) : rüşvet verenle rüşvet alan arasında vasıta olan kimse.

râyiz رايض (a. i.) : sayıs. (bkz : sâyis).

raz رض (a. i.) : (bkz : razz).

râz راز (f. i.) : sır, gizlenilen şey. **İfşâ-yi**

râz : sır söyleme, sırrı yayma. **Keşf-i râz** : gizli bir şeyin farkına varma. **Ketm-i râz** : sır vermeme, sır saklama.

râz-ı derûn : içteki gizli şey, sır.

râz-ı nihân : gizli tutulan sır.

râz-âşnâ راز آشنا (f. b. s.) : bir sırrı bilen.

râz-dân رازدان (f. b. s.) : sırrı bilen [dost].

râzia راضيه (a. s. ve i.) : emzikli, çocuklu kadın.

râzık رازق (a. s. rızık'dan) : rızık veren.

Râzık-i hakikî : Allah. (bkz : Rezzâk).

râzıkî رازقى (a. i.) : razakî üzümü.

Râzî رازى (a. s.) : 1. "Rey" şehrine mensup, bu şehirle ilgili olan. 2. İran'ın "Rey" şehrinden olan. 3. râza (sırna) mensup.

râzî, râziyye راضى, راضيه (a. s. rızâ'dan) : 1. rızâ gösteren, kabûl eden, boyun eğen. (bkz : kail). 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. (bkz : râdî, râdiyye).

razi راضع (a. i. c. : ruzâa). (bkz : radî).

râziyâne رازيانه (f. i.) : bot. rezene, lât. foeniculum dulce.

râziyânec رازيانج (a. i.) : bot. rezene, lât. foeniculum dulce.

râz-pûş راز پوش (f. b. s.) : sır gizliyen.

razz رض (a. i.) : 1. hek. berelenme, bere [organda]. 2. bir şeyi döküp bulgur gibi ufaltma.

râzz راض (a. s.) : kesmez âlet.

râzze راضه (a. s. razz'dan) : ezici, ezen.

Âlet-i râzze : -tokmak gibi- ezici âlet.

reâyâ رعايا (a. i. raiyye, raiyyet'in c.) :

1. bir hükümdar idâresi altında bulunan ve vergi veren halk. 2. bütün halk. 3. Hristiyan tebaa. (bkz : zimmî).

reb' ربع (a. i. c. : ribâ', rübû', erbu', erbâ') : 1. ev. [bahçesiyle birlikte]. 2. barınılan yer. 3. arâzî.

rebâb, rebâbe رباب, ربابه (a. i.) : mûz. bir çeşit kemançe. (bkz : rübâb).

rebâbî ربابى (a. i.) : mûz. rebab çalan adam.

rebâze ربازه (a. s.) : zeki, anlayışlı, zarif [kimse].

rebi' ربيع (a. i.) : bahar. **Ebû-r-rebi'** : çavuş kuşu. (bkz : hüdühüd). **Nokta-i rebî** : Rûmî'nin 9 uncu günü Güneş'in burçlar üzerinde bulunduğu nokta.

rebi-i evvel : ilkbahar.

rebi-i sâni : sonbahar. (bkz : rebî-ül-âhır).

rebîb ربیب (a. i.) : üvey oğul. (bkz : rebûb).

rebibe ربیبه (a. i.) : 1. üvey kız. 2. dadi. (bkz : dâye).

rebîi ربیى (a. s.) : 1. bahara âit, baharla ilgili. 2. i. erkek adı.

rebiyye ربیعیه (a. i.) : 1. kış sonlarında yapılan ekim. 2. bot. çuhaçiçeğigiller. 3. ed. es-kiden şairlerin, bahar mevsiminin girmesi vesilesiyle büyüklere sundukları kasîde. (bkz : bahâriyye).

rebî-ül-âhır ربيع الآخر (a. b. i.) : "sonbahar" : arabî ayların dördüncüsü. (bkz : rebî-i sâni).

rebî-ül-evvel ربيع الاول (a. b. i.) : "ilkbahar" : arabî ayların üçüncüsü.

rebûb ربوب (a. i.) : 1. üvey oğul. 2. üvey baba.

rebûbî ربوبى (a. s. rab'dan) : Allah'a âit, Allah ile ilgili. **İlm-i rebûbî** : ilham tarîkiyle verilen ilim, bilgi.

rebûn ربون (a. i.) : pey akçesi.

rec' رجع (a. i.) : geri döndürme. (bkz : ircâ).

rec'a رجه (a. i. c. receât) : öldükten sonra dünyâyâ geliş.

recâ' رجاء (a. i.) : 1. ümit, umma. **Münkati'-ür-recâ** : ümîdi kesilmiş. 2. yalvarma. (bkz : niyâz). 3. istek, dilek. (bkz : arzû).

recâî رجائى (a. s.) : 1. ricâyâ mensup; ricâcî. 2. i. erkek adı.

recc رج (a. i.) : sallayıp sarsma, sallanıp sarsılma.

receât رجاء (a. i. rec'a'nın c.) : öldükten sonra dünyâyâ gelişler.

receb رجب (a. s.) : 1. heybetli, gösterişli, azametli. 2. i. arabî ayların yedincisi ve kutlal sayılan üç ayların birincişi.

receb-ül-ferd : recep ayı. 3. i. erkek adı.

recebân رجبان (a. i. c.) : recep ile şâban ayları.

recefân رجفان (a. i.) : 1. şiddetle sarsılma, sallanma. 2. şiddetle gürüldeme. 3. hek. bir organın sarsılması.

recefân-i dimâğ : dimağın sarsılmasından meydana gelen hastalık.

recez رجز (a. i.) : 1. ürcûze. (bkz : bahar-i recez). 2. kasîde tarzında ve recez vezninde yazılan şiir.

recf رجف (a. i.) : (bkz : recefân).

recfe رجفه (a. i. c. : recefât) : jeol. deprem. (bkz : zelzele). **Amûdî recfe** : jeol. aşağıdan yukarıya vuran *deprem. **Ufkî recfe** : jeol. yandan gelen *deprem.

recil رحيل (a. s.) : çok yürüyen.

recim رحيم (a. s. recm'den) : 1. taşlanmış. 2. lânetlenmiş, mel'un [şeytan hakkında].

recm رجم (a. i. c. : rücûm) : 1. taşla tutma, taşlama. 2. birine atılan taş. 3. fık. suçluyu beline kadar toprağa gömüp taşıyarak idâm etme. 4. lânetleme, söğme. 5. zan üzerine konuşma.

recrece رجرجه (a. i.) : titreme, sarsılma, sallanma.

recs, recse رجس، رجسه (a. i.) : 1. şiddetli ses. 2. şiddetli gök gürültüsü.

recûlet رجولت (a. i.) : (bkz : recûliyyet).

recûliyyet رجوليت (a. i.) : (bkz : recûliyyet).

recül رجل (a. i. c. : ricâl) : 1. ergin, yetişmiş erkek, insan. 2. ehil, becerikli, elinden iş gelir.

recül-i hâssa, recül-i kâmil : bir kısım mânevî kuvvet sâhipleri hakkında kullanılan bir tâbir.

recül-ül-ankebût : zool. örümcek ayağı.

recûliyyet رجليت (a. i.) : erkek olma, erkeklik.

red' ردع (a. i.) : reddetme, geri verme.

red'-i ceyb : mec. içinden sıkıntıyı atma.

redâ' رداء (a. i.) : önleme, yasak etme. (bkz : men').

redâ' رضاع (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâ').

redâat رضاء (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâat).

redâet رذات (a. i.) : 1. kötülük, fenâlık, bayağılık.

redâet-i ahlâk : ahlâk bayağılığı, kötülüğü. 2. hek. hastalık ve yara azgınlığı.

redâi رضاعی (a. s.) : süt emmekle ilgili.

redâne رذانه (a. i.) : tentelerin kenarlarında açılan ufak deliklerin yırtılmaması için o deliklere geçirilen mâden halka.)

redd رد (a. i.) : 1. geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevirilme; kabûl etmeme; kabûl edilmeme. 2. tanımama, inkâr etme. 3. huk. çürütme, cerhetme, iptâl etme.

redd-i cevâb : cevap verme, karşılık verme.

redd-i fitik : kasık çıkığını yerine koyma.

redd-i hâkim : huk. hâkimi istememe, kabûl etmeme, reddetme.

redd-i kelâm : söze îtirâz etme, karşılık verme.

redd-i selâm : verilen selâmı alma, selâma karşı selâm verme.

redd-i matla' : ed. matlâin bir mısraını gazelin sonunda tekrarlama.

redd-i mısra' : ed. gazel maktâindakilerden başka bir mısraî maktâda tekrarlama.

redd-ül-acz al-es-sadr : ed. bir fıkra veyâ mısraın sonunda zikrolunan ikinci kelimeyi, fıkranın veyâ mısraın evvelinde söyleme san'atı. Meselâ : "ey vücûd-i kâmilin esrâr-ı hikmet (masdarı)* (masdarı) zâtın olan eşyâ sıfâtın (mazharı)* (mazharı) her hikmetin...." gibi.

reddet ردت (a. i.) : 1. güzellikler arasından göze batan çirkinlik. 2. bir kerre reddediş.

reddiyye ردیه (a. i.) : 1. bir fikri reddetmek için yazılan yazı. 2. sehimler mecmûunun mahreçten eksik çıkması hâli.

reddiyye-i temessük : taahhütlerini yerine getiren hazine sarraflarından kefâlet senetleri geri verilirken alınan harç.

rede رده (a. i.) : sıra; bir duvarın tuğla veyâ taş sırası.

redi, **redie** رديه (a. s.) : 1. kötü, fenâ; bayağı. 2. hek. azgın, vahim.

redi-üt-tabia : hek. 1. tabiatı aşağı, bayağı, âdi tabiatlı. 2. frengi, seretan gibi sonu vahim olan hastalıklar sınıfı.

redif ردیف (a. s.) : 1. hayvanda birinin arkasına binen. 2. arkadan gelen, birinin ardından giden. 3. terhîs edilerek ihtiyata geçirilen kur'a askerlerine verilen bir ad. 4. ed. her beytin sonunda kafiye sonu tekrarlanan kelime. Meselâ : "Merhabâ ey cân-ı cânân merhaba* merhaba ey derde derman merhabâ" beytindeki sonda merhaba kelimeleri rediftir. (bkz : revîyy).

redig رديغ (a. s.) : 1. yere vurulmuş. 2. ahmak, nâdan.

redm ردم (a. i. c. : rüdûm) : 1. kapı, pencere ve delik gibi şeyleri güzelce kapama, tıkkama. 2. bir şeyin önüne sed yapma. 3. sed, bend. Hedm-i redm : yıkma, açma. Red-i redm : sed ve bend etme.

ref رفع (a. i.) : 1. kaldırıma, yüceltme. 2. yukarı kaldırma. 3. lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. 4. arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma.

ref-i cidâl, —i nizâ' : çekişme, kavgaya son verme.

ref-i zevâid : hek. yaranın çürük etlerini yoketme.

refâgat رفاغت (a. i.) : bolluk içinde geçinme.

refâgiyet رفاغيت (a. i.) : (bkz : refâgat).

refâh, **refâhet**, **refâhiyet** رفاهت (a. i.) : bolluk, rahatlık, bollukta geçinme.

refâid رفايد (a. i. rifâde'nin. c.) : hek. kompresler, yara üzerine konulan bez baskılar.

refâkat رفاقت (a. i.) : 1. refiklik, arkadaşlık, yoldaşlık.

Hasb-er-refâka : arkadaşlık, yoldaşlık hasebiyle. (bkz : hem-râhî). 2. müz. eşlik.

refârif رفاريف (a. i. refref'in c.) : (bkz : refref).

re'fet رافت (a. i.) : 1. merhamet etme [k], acıma [k], esirgeme [k].

re'fet-lü : serdarlara, kumandanlara mahsus resmî ünvan. 2. erkek adı.

re'fet-meâb رَفْتَمَعَاب (a. f. b. s.) : ziyâde merhametli.

re'fet-meâbi رَفْتَمَعَابِي (a. f. b. i.) : ziyâde-siyle merhametlilik.

reff رَف (a. i.) : raf.

refhân رَفْهَان (a. i. refâh'dan) : varlık içinde yaşıyan. (bkz : mütemevvil).

refi' رَفِيع (a. s. rif'at'den) : 1. yüksek, yüce. (bkz : âlî, bülend).

refi'-üd-derecât : derecesi, îtibârı yüksek olan. (bkz : âlî-şân, bülend).

refi'-ül-kadr : şânı, değeri yüce olan. (bkz : âlî-kadr). 2. i. erkek adı. [müen. : "refîa"].

refig رَفِيع (a. s.) : rahat ve bolluk içinde geçinen adam.

refih رَفِيه (a. s.) : refah ve rahat ile yaşıyan. (bkz : râfih).

refik رَفِيق (a. i. rıfk'dan. c. : rüfeka) : 1. arkadaş, yoldaş.

refik-i a'lâ : Cenâb-ı Hak.

refik-i râh : yol arkadaşı. 2. ortak. (bkz : şerik). 3. yordak, yamak. (bkz : muâvin). 4. koca. (bkz : zevce). 5. s. uslu, izanlı. 6. i. erkek adı.

refika رَفِيقَه (a. i.) : 1. kadın eş. (bkz : halîle, zevce). 2. kadın arkadaş. 3. kadın adı.

ref'iyyet رَفِيعِيَّت (o. i.). (bkz : ref').

ref'iyyet hakkı : huk. bir gayrimenkulün mâliki veyâ zilyedi bulunan kimsenin bu vaziyeti bir başkası tarafından herhangi bir sebeple ihlâl edildiği takdirde eski hâle iâdesi için mâlikin idârf yolla tecâvüzün ref'ini istemesi hakkı. (2311 No. lu kanun ve 25 Kânûnuevvel 1933 tarihli Nz.).

refiz رَفِيز (a. s. rafz'dan) : bırakılmış, atılmış. (bkz : metrûk).

refref رَفْرَف (a. i. c. : refârif) : 1. ince, yumuşak kumaş. 2. kenar saçığı. 3. düşek; düşeme, minder, yastık. 4. kuşu çok olan çimenlik. 5. dalları salkım salkım olan ağaç.

refrefe رَفْرَفَه (a. i.) : kışun, kanatlarını oynatması, açıp yayması.

refs رَفْث (a. i.) : 1. edep dışı söz söyleme. 2. kadınlara söz atma. [refs : Kur'ân'da zevcî münâsebetten kinâye olarak geçer].

refş رَفْش (a. i.) : zir. 1. çapa; küçük kazma. 2. bir nevi nehir kaplumbağası [Fırat ve Dicle'de bulunur]. 3. büyük kulaklık, kulağı büyük olma.

refth رَفْث (a. i.) : bir şeyi ufaklama, kırıntı hâline getirme. (bkz : fett).

reft رَفْت (f. i.) : 1. gitme, gidiş. Âmed ü reft : gelip gitme. 2. tar. Yeniçeri ocağıyla sonraları askerlik dâirelerinde efrat için tutulan künye defterlerinde "ayrıldı" yerinde kullanılan bir kelime. ["reft" veyâ "refth" şeklinde kullanılırdı.].

reftâr رَفْتَار (f. i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edâlî yürüyüş.

refte رَفْتَه (f. s.) : gitmiş, geçmiş
Nâ-refte : gitmemiş, gidilmemiş.

refte refte رَفْتَه رَفْتَه (f. zf.) : gitgide, gide gide, azar azar.

reftiyye رَفْتِيَّه (a. i.) : [eskiden] memleketten çıkarılan eşyâdan alınan vergi.

refûşe رَفُوشَه (f. i.) : 1. şaka, lâtife. 2. günah, suç.

reg رَغْ (f. i.) : damar. (bkz : viâ').

Bed-reg : damarsız, huysuz.

reg-i cân : anat. can damarı, şah damarı. (bkz : şiryân-ı sübâtî).

regad رَغْد (a. i.) : varlık, genişlik.

regaib رَغَائِب ("ga" uzun okunur. a. i. ragîbe'nin c.) : 1. rağbet olunan, rağbetle istenilen şeyler. 2. bol hediyeler. **Leyle-i regaib** : Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'e gebe kaldığı, kamer aylarından receb'in ilk cumâ gecesidir ki kandildir.

regaibiyye رَغَائِبِيَّه ("ga" uzun okunur. a. i.) : regaip gecesî münâsebetiyle yazılan manzûme.

reg-zen رگزن (f. b. s. ve i.) : kan alıcı, hacamatçı, operatör. (bkz : fessâd).

reh ره (f. i.) : yol. (bkz : sebîl¹, sırât, tarîk). ["râh"ın hafifletilmesi].

reh-i aşk : aşk yolu.

reh-i beka : bâkîlik yolu.

reh-i cennet : cennet yolu.

reh-i mihr-i tal'at : güzellik güneşinin yolu.

reh-i seng-sâr : taşlık yol.

rehâ رخا (a. i.) : 1. bolluk, genişlik. 2. varlık içinde bulunma. 3. gevşeklik, sölpüklük.

rehâ رها (f. i.) : 1. kurtulma, kurtuluş. (bkz : halâs). 2. erkek adı.

rehâbîn, rehâbine رهاين، رهابنه (a. i. ruh-bân'ın c.) : râhipler, papazlar.

rehâ [bulmak] رها [بولق] (f. t. m.) : kurtulma[k].

rehâ-feşân رها فشان (f. b. s.) : kurtarıcı.

rehâîn رهاين (a. i. rehîne'nin c.) : rehî-neler, bir şeye garanti olarak elde tutulanlar.

rehak رهاق (a. i.) : suç, günah.

rehâ-kâr رهاكار (f. b. s. c. rehâ-kârân) : kurtarıcı.

rehâ-kârân رهاكاران (f. b. s. rehâ-kâr'ın c.) : kurtarıcılar. (bkz : halâs-kârân).

rehâmet رها مت (a. i.) : sesin, sözün ince, yavaş ve tatlı olması.

rehâset رها ست (a. i.) : 1. tâzelik, yumuşaklık. 2. ucuzluk.

reh-âverde ره آورده (f. b. s.) : yolcunun getirdiği hediye. (bkz : tuhfe).

rehâvet رها وت (a. i.) : 1. gevşeklik, sölpüklük. 2. tenbellik, dikkatsizlik, ihmâlkârlık.

rehâvi رهاوي (f. i.) : müz. Türk müziğinin bir mürekkep makam olup en eski terkiplerdendir. Makam, beyâtî ve rast dizilerinden mü-

rekkeptir. Dizisi inici-çıkıcı olarak seyredir. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede her iki makamın da güçlüsü bulunan nevâ (re), ikinci derecede de beyâtî'nin durağı olan dügâh (lâ) dir. Rast'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakiye diyezi ârizalarını alarak donanır. Beyâtî için fa bekar yapılır. [kelimenin aslı : "ruhâvî" dir].

rehâvi-gerdâniyye رهاوي گردانيه (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin zamânımıza nümûnesi kalmamış en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. [aslı : "ruhâvî-gerdâniyye" dir].

rehâvi-geveşt رهاوي گوهشت (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık, zamânımıza nümûnesi kalmamış bir mürekkep makamıdır. [aslı : "ruhâvî-geveşt" dir].

rehâvi-mâye رهاوي مايه (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-mâye" dir].

rehâvi-nevrûz رهاوي نوروز (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : rühâvî-nevrûz" dur].

rehâvi-selmek رهاوي سلمك (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-mâye" dir].

rehâvi-şehnâz رهاوي شهناز (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-şehnâz" dir].

rehâ-yâb رهاياب (f. b. s.) : kurtulan, kurtulucu; yolcu olan.

rehâ-yâfte رها يافته (f. b. s.) : kurtulmuş.

rehâyî رهايي (f. i.) : kurtulma. (bkz : necât, halâs).

rehb ره ب (a. i.) : (bkz : reheb).

rehbâniyyet رهبانيت (a. i.) : râhiplik, keşişlik. (bkz : ruhâbâniyyet).

reh-ber ره بر (f. b. s. ve i.) : yol gösterici, kılavuz. (bkz : delîl).

reh-berî رهبرى (a. i.) : kılavuzluk. (bkz : hidâyet, hüdâ).

rehbet رهبت (a. i. c. : rehbât) : korku, çekingenlik, yılgınlık.

reheb رهب (a. i.) : korku. (bkz : havf, hirâs, ters).

rehebân رهبان (a. i. râhib'in c.). (bkz : ruhbân).

rehbeten رهبة (a. zf.) : korka korka, çekingenlikle.

rehc رهج (a. i.) : 1. toz. (bkz : gubâr). 2. s. fitne.

rehd رهد (a. i.) : bastırarak ezme.

rehebât رهبات (a. i. rehbet'in c.) : korku-lar, çekingenlikler, yılgınlıklar.

rehf رهف (a. i.) : bilmek, keskinletmek.

reh-gûzâr رهگذار (f. b. i.) : geçit, geçecek yol.

reh-gûzâr-ı kalb : kalb geçidi; gönül yolu.

reh-gûzer رهگذر (f. b. i.). (bkz : reh-gûzâr).

rehide رهيد (f. s.) : dert ve sıkıntıdan kaçmış olan.

rehin, **rehine** رهين ، رهينه (a. s. rehâin) : rehîn edilmiş; bir şeye garanti olarak tutulmuş.

rehk رهق (a. i.) : 1. yürüme. 2. arkadan yetişip yaklaşma. 3. kötü şeylere düşkünlük. 4. şaşa kalma.

rehket رهكت (a. i.) : zayıflık, güçsüzlük, kuvvetsizlik.

rehl رهل (a. i.) : hek. 1. doğumdan önce gelen sarı bir su. 2. doğumda, çocuğun içinde yüzdüğü mayı, amniyus mâyiî. **Gışâ-i rehl** : amniyus zarı, doğumda çocuk ile içinde yüzdüğü mâyiîin iç mahfazası.

rehle رهله (a. i.). (bkz : rehlet).

rehlet رهلت (a. i.) : şişme, şişkinlik.

rehmet رهمت (a. i.) : rahmet, yağmur.

rehn رهن (a. i. c. : rihân, rühûn, rühn, rühûn) : tutu, ödünç alınan eşyâ, para karşılığında gösterilen şey, ipotek.

rehn-i müsteâr : fık. birinin malını ödünç alıp kendisinin izniyle rehîn etme.

reh-neverd رهنورد (f. b. i.) : "yol tutan, yola çıkan" : yolcu. (bkz : ibn-üs-sebîl, reh-rev).

reh-nümâ رهنما (f. b. s.) : yol gösteren, kılavuz. (bkz : delîl, râh-ber, râh-nümâ).

reh-nümûn رهنمون (f. b. s.). (bkz : reh-nümâ).

reh-nümûnî رهنمونی (f. b. i.) : kılavuzluk. (bkz : hidâyet, hüdâ).

reh-peymâ رهپما (f. b. s.) : yol ölçen.

reh-peymâyî رهپمایى (f. b. i.) : yolculuk.

reh-rev رهرو (f. s.) : yola giden, yolcu. (bkz : ibn-üs-sebîl, râh-rev, reh-neverd, reh-revân).

reh-revân رهروان (f. b. s.) : yolcu, yola giden. (bkz : reh-rev).

reh-revî رهروی (f. b. i.) : yolculuk.

rehs رهس (a. i.) : bir şeyi ayakla çiğni-yerek ezme.

reht رهط (a. i. c. : erhât) : 1. cemaat, kalabalık. 2. kabîle.

reh-vâr رهوار (f. b. i.). (bkz : râh-vâr).

reh-yâb رهياب (f. b. s.) : yolunu bula-bilen; girebilen.

reh-zen رهزن (f. b. i.) : yol kesen. (bkz : kutta-i tarîk, râhzen).

reh-zenî رهزنى (f. b. i.) : haydutluk, hırsızlık.

reis رئيس (a. s.) : baş, başkan. (bkz : re's).

reis-i kabîle : kabîle reisi.

reis-i vükelâ (vekillerin başı) : başvekil (*baş-bakan).

reis-ül küttâb : eskiden Osmanlı Hariciye vekillerinin ünvânı.

rekabet رِكَابَت ("ka" uzun okunur. a. i.) :

1. gözleme, gözetleme. 2. rekibolma hâli, birbirini çekememe. 3. kıskanma. 4. benzerleriyle yarışa çıkma, fr. **concurrence**.

rekaik رِقَائِك ("ka" uzun okunur. a. s. rakîk, rakîka'nın c.) : ince nâzîk olan şeyler.

rekâket رِكَاكَت (a. i.) : 1. gevşeklik, zayıflık, dermansızlık. 2. ed. sözün kusurlu, bağlantısız olması. ["selâset" in zıddı]. 3. kekemelik, pepemelik, tutukluk.

rekânet رِكَانَت (a. i.) : ağırbaşlılık; gururluluk.

rek'at رِكَاة (a. i. c. : rekeât) : namazda bir kıyam (ayakta durma), bir rükû (ayakta iken eğilme) ve iki sücûd (yere kapanma) dan ibâret hareket. [aslı : belî eğip yüzüstü kapanmak'tır; "rük'at" okunuşu da vardır].

rek'at-i sâniye : ikinci rek'at.

rek'at-i ûlâ : birinci rek'at.

rek'ateyn رِكَاةَيْن (a. i. c.) : iki rek'ât.

rekayık رِقَائِيك ("ka" uzun okunur. a. s. rakîk, rakîka'nın c.). (bkz : rekaik).

rekb رِكْب (a. i. râkib'in c.) : 1. süvâri takımı, atlılar alayı. 2. müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rekb-i nevrûz : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rekd رِكْد (a. i.) : kımıldama, durgun ve sessiz olma.

rekeât رِكَاة (a. i. rek'at'ın c.) : rekâtlar.

rekik رِكِيك (a. s. rekâket'den) : kekeme, pepeme, tutuk; kusurlu.

rekik-ül-lisân : dili tutuk.

rekîn رِكِين (a. s.) : 1. gururlu, ağırbaşlı. 2. yüksek. (bkz : âlî, bülend). 3. i erkek adı.

rekiz رِكِيز (a. s. rekz'den) : 1. gizli, gömülü [defîne]. 2. sağlam, adamakıllı.

rekm رِكْم (a. i.) : yığma, biriktirme.

reks رِكْس (a. i.) : geri döndürme, çevirme. (bkz : redd).

rekûb, rekûbe رِكْوَب، رِكْوَبَة (a. i.) : binek hayvanı. (bkz : matiyye).

rekud رِقْوُد ("ku" uzun okunur. a. s.) : uyumuş. (bkz : hâbîde).

rekz رِكْز (a. i.) : yere saplama, dikme, kurma.

rekz-i hiyâm : çadır kurma.

rekz-i alem : bayrağı bir yere dikme.

rekz رِكْض (a. i.) : 1. tepme, tepinme.

rekz-i arz : toprak üzerinde tepinme. 2. hayvanı yürütmek, koşturmak için tepme.

rem رَم (f. i.) : 1. ürkme. 2. titreme. (bkz : ra'se). 3. sürü.

remâd رِمَاد (a. i.) : kül.

remâdet رِمَادَت (a. i.) : insan veyâ hayvan kırımı.

remâdi, remâdiyye رِمَادِي، رِمَادِيَّة (a. s.) : 1. küle mensup, kül ile ilgili. 2. kül renginde olan, gri.

remân رِمَان (f. i.) : sürü.

reme رِمَة (a. s.) : ürken, ürkek. (bkz : remende). **Esb-i reme** : ürkek at.

remed

remed رمد (a. i.) : göz ağrısı, göz ağrısı. (bkz : sâd).

remed-i mütekayyih : hek. irinli göz nezlesi.

remel رمل (a. i.) : (bkz : bahr-i remel).

remel-i kasır : müz. vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

remel-i tavil : müz. vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup, zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

remende رمنده (f. s.) : ürkücü, ürkek. (bkz : remân).

remes رمث (a. i. c. : ermâs) : sal.

rem-gerde رمگرد (f. b. s.) : 1. ürkmüş, ürkek. 2. titremiş. (bkz : mürteiş).

remide رمیده (f. s.) : ürkmüş, korkmuş

remim, remime رميمه (a. s.) : çürümüş, çürük [en çok kemiğin, bilhassa ölmüş insan kemiğinin sıfatıdır]. **Azm-i remim** : çürümüş kemik. **izâm-ı remime** : çürümüş kemikler. (bkz : rûfât).

remil رمل (a. i. c. : rimâl, c. c. : erâmil) : 1. kum. (bkz : rîg). 2. bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber dolandırıcılığı, remil.

remm رم (a. i.) : onarma.

remmâh رماح (a. s.) : mızrakçı, süngücü.

remmâl رمال (a. s.) : remil döken, fal açan, kayıptan haber vermek iddiasında bulunarak dolandırıcılık eden [adam].

remmâz رماز (a. s. remz'den) : işâretlerle konuşan.

remis رمس (a. i. q. : rumûs) : sin, mezar, kabir. (bkz : gûr¹, medfen, merkad).

remy رمى (a. i.) : atma, tüfek atma. (bkz : endâht).

remz رمز (a. i. rümûz, rümûzât). 1. işâret, işâretle anlatma. (bkz : îmâ). 2. gizli ve kapalı bir sûrette söyleme. 3. müz. müzikte perdelerin

veyâ aralıkların yerine, onları anlatmak üzere kullanılan işâretler.

remz-âşnâ رمز آشنا (a. f. b. s.) : (bkz : remz-şinâs).

remzî, remziyye رمزی، رمزیه (a. s.) : 1. remze mensup, remiz ile ilgili. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

remz-şinâs رمز شناس (a. f. b. s.) : 1. gizli kapaklı anlatılan şeyleri ve işâretleri bilen. 2. bir maksat anlatan resim şekil ve saire. (bkz : muammâ).

renânet رنات (a. i.) : inleme, sesle inleme.

renc رنج (f. i.) : 1. ağır, sızı. 2. zahmet, eziyet, sıkıntı. **Bi-renc** : sıkıntısız, kolayca.

renc-i sefer : sefer zahmeti; yolculuk meşakkatı. 3. hışım, öfke, gazab.

renc-ber رنجبر (f. b. i.) : rengper, ırgat, [renc : sıkıntı + ber : çeken = sıkıntı çeken, meşakkatli, ağır işlerde bulunan].

rence رنجه (f. i.) : (bkz : rencûr).

rencide رنجیده (f. s.) : incinmiş, kırılmış.

rencidegi رنجیدگی (f. i.) : 1. incinmiş, hatırı kırılmış olma, güceniklik. 2. kederlilik, dertlilik. (bkz : âzürdegi, rencûrî).

rencide-hâtır رنجیده خاطر (f. a. b. s.) : hatırı kırılmış, gücenmiş. (bkz : âzürde-hâtır).

renciş رنجش (f. i.) : inciniş, sızlanış, eziyet veriş; azar; keder.

rencûr رنجور (f. s.) : sıkıntılı, incinmiş; rahatsız, hasta, dertli. **Dil-i rencûr** : incinmiş, hasta gönül. (bkz : âzürde).

rencûrî رنجوری (f. i.) : incinmiş olma, rahatsızlık, dertlilik, hastalık. (bkz : rencidegi, âzürdegi).

rende رنده (f. i.) : rende.

rendide رندیده (f. s.) : rendelenmiş.

reng رنگ (f. i.) : 1. renk. (bkz : levn).

2. müz. türlü sazların ses benzerliği; meselâ : nefesli sazlardan flüt ile trombon ayrı ayrı reng arzederler. Ney ile girift yakın rengde sese mâlik-tirler. Soprano, alto v. b. klarnetler, aynı rengin nüanslarıdır. 3. hîle, oyun. 4. sûret, şekil.

reng-i dil : müz. Türk müziğinde bir makam. Muâsır müzisyenlerden mühendis Hâlis bey tarafından nev-eser makamının bir derece pesti olan acem-aşîran (fa) perdesindeki şeddine verilmiş isimdir. Güçlü, beşinci derece olan çârgâh (do) dır. Donanımına "sî" ve "mî" koma, "lâ" ve "re" bakiyye bemolleri konulur. İnici-çıkıcı olarak seyreder. Dizisi gizli mütênâfir'dir (niseb-i şerîfe sayısı : 6). Orta sekizlisindeki sesleri, pestten tize doğru olmak üzere şöyledir : acem-aşîran, rast, zengûle, seğâh, çârgâh, hicaz, dik-hisar ve acem.

reng-âmîz رنگاميز (f. b. s.) : renk renk, türlü renkli. (bkz : mülevven).

reng-â-reng رنگارنگ (f. b. s.) : çeşit çeşit, renkli. (bkz : gûnâ-gûn, mülevven).

reng-â-reng-i âheng : âhengin bin bir türlü renkleri.

reng-âver رنگ آور (f. b. s.) : hîleci, dalave-reci. (bkz : haddâ', hayyâl).

rengin رنگين (f. s.) : 1. renkli, parlak renkli; boyalı. (bkz : mülevven). 2. güzel, lâtif, hoş. 3. süslü.

renin رنين (a. i.) : 1. haykırma, bağırma. 2. inilti, inleme.

rennân رنآن (a. s.) : çok ses çıkaran, inleyip duran; çınlayan. (bkz : tanîn-endâz, tannân).

re's رأس (a. i.) : 1. baş, kafa. (bkz : ser). Ale-r-re's : başüstüne. Bi-re'sihî : kendi başına. Maskat-i re's : bir kimsenin doğduğu yer, vatan. 2. baş, başkan.

re's-i cumhûr : cumhurreisi, cumhur başkanı. 3. baş, başlangıç. 4. coğr. burun. 5. uç, tepe. 6. koyun, keçi gibi canlı hayvan. 7. anat. baş. 8. geo. tepe. 9. bot. nebatların (*bitkilerin) kökten en uzak olan noktası.

re's-i kâr : iş başı, devleti idâre mevki.

re's-i sene-i efrenciyye (efrencî senenin başı) : 1 ocak. [bugünkü Türk takvîmine göre de 1 ocak].

re's-i sene-i hicriyye (hicrî senenin başı) : 1 Muharrem.

re's-i sene-i mâliyye (mâlî senenin başı) : 1 Mart.

re's-i sene-i milâdiyye (milâdî senenin başı) : 1 veyâ 14 ocak.

re's-i sene-i rûmiyye (rûmî senenin başı; garplı Efrencî takvîmini kabûl etmemiş olan Şark Hiris-tiyanları için) : 1. ocak. [bugünkü Türk takvîmi-ne göre 14 ocak]. (Türklerde re's-i sene-i rûmiyye " = rûmî sene başlangıcı" : 1 mart idi).

re's-ül-hikmeti mahâfetz-ullah veyâ mahabbet-ul-lah : hikmetin (düşüncenin) başı, Allah korku-sudur veyâ sevgisidir.

-res رس (f. s. c. : -resân) : "erişen, ye-tişen, ulaşan" mânâlarıyla *birleşik kelimeler ya-par : Dest-res : el yetiştirici, elli, isteğine ulaşan. Feryâd-res : feryâde yetişen. Nev-res : yeni yetiş-me.. gibi.

-resâ رسا (f. s.) : yetişen, yetiştiren, erişen. Müjde-resâ : müjde yetiştiren, müjdecî. Nâ-resâ : yetişmez, elvermez.

resâil رسائل (a. i. risâle'nin c.) : 1. mek-tuplar. 2. küçük kitaplar. 3. mecmûalar, dergiler.

resâlet رسالت (a. i.) : 1. (bkz : risâlet). 2. deveyi eşkin yürütme. 3. saçı salıverme.

-resân رسان (f. s. -res'in c.) : "erişen-ler, yetişenler, ulaşanlar" mânâlarıyla birleşik ke-limeler yapar : Şeref-resân : şerefe ulaşanlar.. gibi.

resâne رسانه (f. i.) : 1. hasret. (bkz : iştiyâk, tahassür). 2. teessüf. (bkz : telehhüf).

resâne-hâr رسانه خوار (f. b. s.) : hasret çekici.

resânende رساننده (f. s.) : getirici, ulaştırıcı.

resâset رسائت (a. i.) : eskilik, köhnelik, yıpranmış olma.

resâtîk رساتيق (a. i. rustâk'ın c.) : köy-ler. [farsçadan arapçaya geçmiştir].

resâye رسايه (a. i.) : ağıtlama.

resâyi' رصايع (a. i. resâ'nın c.) : kaba-ralar, kabara gibi bir yere konulan süsler.

resed

resed رَسَد (f. i.) : lâyük. (bkz : cedîr, çespân, sezâ, şâyân, şâyeste).

resen رَسَن (f. i.) : ip, urgan; halat. (bkz : habl).

re'sen رَأْسًا (a. zf.) : kendi kendine, kendi başına, kimseye danışmadan. (bkz : müstakill).

re'sen mukabil zâviye : geo. ters açı, fr. angle opposé par le sommet.

resen-bâz رَسَن بَاز (f. b. s.) : "iple oynamak" : ip canbazı.

resen-bend رَسَن بَنَد (f. b. s.) : halat atmış, bağılı.

resia رَصِيْعَة (a. i. c. : resâyi') : kabara, kabara gibi bir yere konulan süs.

resid رَسِيْد (f. fi.) : 1. yetişti, erişti. 2. i. alınan bir paranın îadesiyle kaydının silinmesi, hesabın hükümsüzlüğüne dâir edilen işâret [residen mastarından].

reside رَسِيْدَة (f. s. c. : resîdegân) : erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış. **Nâ-reside** : erişmemiş, pişmemiş, körpe. **Nev-reside** : 1) yeni yetişmiş; 2) genç.

reside-i hitâm : hitâma ermiş, bitmiş.

resil رَسِيْل (a. i. c. : rûsûl, rûselâ) : elçi. (bkz : resûl).

resis, resise رَسِيْسَة (a. i.) : hek. hastalık başlangıcı.

resis, resise رَسِيْسَة (a. s.) : eskimiş, yıpranmış, eski, köhne.

resiyv رَسِيْ (a. s.) : 1. hayırda veya şerde ısrar eden, direnen. 2. çatıyı ayakta tutan direk.

resm رَسْم (a. i.) : 1. yazma, çizme; desen, pentür. 2. eser iz, nişan, alâmet. 3. sûret. 4. tertip, plân, taslak. 5. resim, fotoğraf resmi. 6. tarz, üslûp. 7. âdet, usul; tavır, davranış. 8. alay, tören. (bkz : merâsim).

resm-i geçit : geçit resmi.

resm-i gûşâd, — iftîhâh : açılış töreni.

resm-i kadîm : eski usul.

resm-i selâm : selâm resmi, askerî protokola göre yapılan tören. 9. s. resmi : **Min-gayr-i resm** : resmî olarak, *özel olarak. 10. vergi.

resm-i gûmrûk : gûmrûk vergisi.

resmen رَسْمًا (a. zf.) : 1. resmî olarak, devlet adına, devlet tarafından. 2. âdet yerini bulsun diye; nezâket icâbı olarak, görünüşte. 3. bile bile, isteye isteye. 4. kat'î olarak, anlaşıldığına göre.

resmî, resmiyye رَسْمِيَّة (a. s. c. : resmiyyât) : 1. devlet tarafından veya devlet adına olan. 2. alayla, merâsimle olan. 3. resme, yazıya, çizgiye âit. 4. çok ciddi, çok sert. 5. teklifli. **Gayr-i resmî** : resmî olmayan. **Nim-resmî** : yarı resmî, bir dereceye kadar resmîyeti olan. **Sûret-i resmiyyede** : resmî olarak. **Hâ-i resmiyye** : kelimenin sonunda olup fetha (üstün), yı sağlamlaştıran **he** [bende kelimesindeki **he** gibi].

resmiyyât رَسْمِيَّات (a. i. c.) : resmî olan, husûsî olmıyan işler.

resmiyyet رَسْمِيَّت (a. i.) : resmîlik.

ress رَس (a. i.) : 1. içi taşla örülmüş kuyu. 2. Semûd kavminin peygamberleri Hanzale bin Safvan'ı içine attıkları kuyu. **Benî ress, Es-hâb-ür-ress** : Semûd kavmi.

ressâm رَسَام (a. i. resm'den) : resim yapan, resim çizen san'atkâr; artist; desinatör; illüstratör.

reste رَسْتَة (f. s. c. : restegân) : kurtulmuş.

restegân رَسْتِگَان (f. s. reste'nin c.) : kurtulmuş olanlar.

rest-gâr رَسْتِگَار (f. b. s.) : kurtulucu, kurtulan.

rest-gârî رَسْتِگَارِي (f. b. i.) : kurtulma. (bkz : halâs, necât).

resûl رَسُوْل (a. i. c. : rûsûl, rûselâ, ersûl) : 1. elçi. 2. peygamber, yalavaç. (bkz : mürsel, rasîl, nebî).

Resûl-i Ekrem : Hz. Muhammed.

Resûl-ullah : Hz. Muhammed. **3. huk.** tasarrufta hakkı olmaksızın birinin sözünü olduğu gibi bir başkasına bildiren kimse.

re's-ül-mâl رأس المال (a. b. i.) : ana para.

fr. capital. (bkz : sermâye).

resy رثى (a. i.) : ağıt ağlama.

resye رثيه (a. i.) : hek. romatizma.

resye-i adaliyye : hek. adale romatizması.

resye-i mafsaliyye : hek. mafsal romatizması.

resye-i cenbiyye : hek. satlıcan, zatülcenb.

reşâd رشاد (a. i.) : 1. mânevî doğru yolu bulup o yola girme, hak yolunda yürüme. **2.** Sultan Reşad adına basılan altın. **3.** erkek adı.

reşâdetlü رشادتلو (a. s.) : şeyhler. [tahsîsen çelebiler] hakkında kullanılan resmî lâkab.

reşâkat رشاقت (a. i.) : 1. bel inceliği. **2.** davranma ve kıymıldanıştaki hoşluk ve incelik.

reşâş, reşâşe رشاش, رشاشه (a. i.) : çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur.

reşâşe-pâş رشاشه پاش (a. f. b. s.) : serpinti saçıcı.

reşehât رشحات (a. i. reşha'nın c.) : sızıntılar, damlalar.

reşehât-ı kalem (kalem damlaları, sızıntıları): kalemde dökülen fikir mahsulü.

reşehâtü ayn-il-hayât : İran'ın büyük mutasavvif şâirlerinden Molla Hüseyin Kâşîfî'nin evliyâ menâkibine âit eserinin adı.

reşen رشن (i.) : Yeniçeri mevâcibinin üçüncü üç aylığı.

reşf رشف (a. i.) : suyu emerek içme, suyun, emilerek içilmesi.

reşh رشح (a. i.) : sızma, sızıntı, terleme. (bkz : tereşşüh).

reşha رشحه (a. i. c. : reşehât) : hek. sızıntı, damla, **fr. transsudat.**

reşha-pâş رشحه پاش (a. f. b. s.) : damla saçan, saçıcı.

reşha-rîz رشحه ریز (a. f. b. s.) : damla dökken, dökücü.

reşha-yâb رشحه ياب (a. f. b. s.) : sızıntı bulmuş.

reşîd رشيد (a. s. rüşd'den) : 1. doğru yol tutan. 2. iyi hareket eden, akıllı. 3. ergin. (bkz : âkıl, bâliğ). 4. i. erkek adı. [mürşid "doğru yolu gösteren" mânâsına Allah sıfatlarındandır]. (müen : "reşide" kadın adıdır).

reşîdiyye رشيدية (a. s.) : 1. reşid olanla ilgili. 2. i. nişasta ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı.

reşîh رشيع (a. i.) : ter. (bkz : arak).

reşîk رشيق (a. s.) : boyu uzun ve biçimli olan [adam]. (bkz : bülend-kadd, serv-endâm).

reşk رشك (f. i.) : 1. kıskanma, hased günü. 2. s. kıskanılmış.

reşk-i âlem : herkesi kıskandıracak kadar üstün durumda olan.

reşk-âver رشك آور (f. b. s.) : hasede düşü. ren, kıskanmayı uyandıran.

reşk-endâz رشك انداز (f. b. s.) : gıpta ettirici, imrendirici.

rek-engîz رشك انگيز (f. b. s.) : (bkz : reşk-âver).

reşkin رشكين (f. s.) : hasetçi, kıskanç. (bkz : hâsîd, hasûd).

reşk-sâz رشك ساز (f. b. s.) : gıpta saçan, gıpta ettiren.

reşş رش (a. i.) : 1. serpme, püskürtme. 2. serpinti yağmur, çisenti.

retâim رتائم (a. i. retîme'nin c.) : bir şeyi hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplikler. (bkz : ritâm).

retel رتل (a. s.) : hoş, muntazam;
gönül çeken.

retîme رتيمه (a. i. c. : retâim) : bir şeyi
hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplik.

retk رتق (a. i.) : yırtığı ve yarığı yapış-
tırıp tâmir etme.

retk ü fetk : iyi idâre etme.

retka' رتقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) :
üreme organında cimağa mânî olacak sûrette bi-
tişiklik olan [kadın].

retm رتم (a. i.) : bot. katırtırnağı.

retme رتمه (a. i.) : (bkz : retîme).

retve رتوه (a. i.) : adım. (bkz : hatve).

-rev رو (f. s.) : "giden, yürüyen" mânâ-
ları ile *birleşik kelimeler yapar. **Âheste-rev** : ağır
giden. **Pîş-rev** : önden giden. (bkz : pîş-dâr).
Tîz-rev : çabuk giden.. gibi. **Kalem-rev** : bir kim-
senin sözünün veyâ bir hükümdârın emrinin geç-
tiği yer.

rev', rev'a روع ، روعه (a. i.) : 1.
korku. (bkz : havf, hîrâs). 2. halecan.

revâ روا (f. s.) : yakışır, uygun, yerinde.
(bkz : ahrâ, cedir, ecder, hariyy, lâyık, şâyân,
şâyeste).

revâbit روابط (a. i. râbîta'nın c.) : 1.
bağlar. 2. münâsebetler, ilgiler. 3. bağılılıklar. 4.
tertipler, sıralar, usuller, düzenler.

revâc رواج (a. i.) : 1. sürüm, geçerlik.
2. kıymet, değer. **Bi-revâc** : sürümsüz, îtibarsız.

revâc-dâr رواجدار (a. f. b. s.) : revaçlı,
sürümlü îtibarlı [mal].

revâ-dâste رواداشته (f. b. s.) : uygun
bulmuş.

revâfiz روافض (a. i. râfîza'nın c.) : Şîa
mezhebinin ifrâta kaçan koluna mensup kimseler.

revâh رواح (a. i.) : 1. bir şeyi elde
etmeden doğan neşe. 2. güneş battıktan sonra gece
olunciya kadar geçen zaman.

revâhî رواهى (a. i. râhiye'nin c.) : bal
arıları.

revâhil رواحل (a. i. râhile'nin c.) : 1.
yük develeri. 2. yük hayvanları.

revâid رواعد (a. i. râide'nin c.) : gürliyen
bulutlar.

revâk رواق (a. i. c. : ervika) : 1. üstü
örtülü, önü açık yer. 2. kemeraltı; sundurma;
saçak altı; çardak.

revâk-ül-ayn : kaş.

revâk-ül-leyl : gecenin öncesi.

revâkiyyûn رواقيون (a. i. c.) : eski Yu-
nan feylesoflarından bir fırkanın adı, **fr. Stoiciens**.
[Zenon adında bir feylesofun, kapılarında birinin
revâkı altında ders vermesinden kinâye olarak ta-
kılan bir ad].

revâki رواقى (a. s. c. : revâkiyyûn) : 1.
revâka âit, revâkla ilgili. 2. i. Zenon yolunda olan
feylesof.

revâkid رواكد (a. s. râkid'in c.) : duran,
durgun olan şeyler.

revâkiyye رواقيه (a. i.) : fels. Zenon fel-
sefesinin adı. **fr. portique, stoïcisme**.

revân روان (f. s.) : 1. yürüyen, giden,
akan, su gibi akıp giden [söz]. **Âb-ı revân** : akar
su. (bkz : mâ-i cârif). **Taht-ı revân** : tahtaravan.
(bkz : mahfe). 2. i. ruh, can; nefis-i nâtika.

revân-ı pāk : temiz ruh. 3. i. müz. vaktiyle Türk
müziğinde kullanılıp zamânımıza nümûnesi intikal
etmemiş usullerden biri.

revân-bahş, revân-bahşâ روان بخش، روان بخشا
(f. b. s.) : canlandırıcı, can başıslayıcı.

revâne روانه (f. s.) : giden, yürüyen.

revânî روانى (f. s.) : 1. revaçlı, rağbet-
li, değerli. 2. o. revânî tatlısı. (bkz : revganî).

revânî-furûş روائى فروش (f. b. i.) : revânî satan, revânîci.

revâsî رواسى (a. i. râsiye'nin c.) : büyük dağlar.

revâsib روااسب (a. i. rûsûb'un c.) : tortular.

revâsib-i remliyye : kum tortuları.

revâtib رواتب (a. i. râtime'nin c.) : 1. vazifeler. 2. maaşlar.

revâyah روايح (a. i. râyiha'nın c.) : kokular. (bkz : fevâyah). [aslı : "revâih" dir].

revâzin روازن (a. ve f. revzen'in c.) : pencereler.

revende رونده (f. s.) : 1. gidici, giden. 2. çok yürüyen. **Âyende vü revende** : gelen giden.

revende-gân روندگان (f. i. revende'nin c.) : gidenler, yürüyenler.

revgan روغن (f. i.) : 1. yağ.

revgan-ı gül : gül yağı.

revgan-ı hûş : susam yağı.

revgan-ı sâde : sağ yağ.

revgan-ı zeyt : zeytin yağı. 2. rugan, parlak deri. 3. üstü yağ gibi kayan parlak şey. 4. hafif hafif esen rûzgârın verdiği serinlik.

revgan-dân روغنदान (a. f. b. i.) : yağ kandili. (bkz : kandil).

revganî روغنى (f. i.) : revânî tatlısı.

revh, revha روح ، روحه (a. i.) : 1. rahat, gönül rahatlığı.

revh-i rûh : can rahatı. 2. rahmet.

revh-ullah : Allah'ın rahmeti.

revh ü reyhan : rahat ile rızık. 3. hafif esen rûzgârın verdiği tatlılık, canlılık.

revhânî روحانى (a. s.) : gönüle ferahlık veren, gönül açan, güzel görünüşlü, havadar [yer].

revhâniyyet روحانيت (a. i.) : revhânilik, gönül açıcılık, güzel görünüşlülük.

revîş روش (f. i.) : 1. gidiş, yürüyüş. 2. tarz, üslûp. 3. tutum, yol. 4. geçiş, oluş.

reviyy روى (a. i.) : ed. kafiye olan kelimenin son harfi.

reviyy-i mutlak : ed. isim hâlinde kelimelere dayanan revî.

reviyy-i müfid : ed. sıfat ve fiil hâlinde kelimelere dayanan revî.

reviyyet رويت (a. i. c. : reviyât) : bir işin her tarafını iyice düşünüp taşınma. **Bilâ-reviyyet** : düşünmeksizin.

revk روك (a. i. c. : ervâk) : 1. perde. (bkz : hicâb, sûtire). 2. ev önü. 3. s. saf, hâlis. 4. boynuz.

revk-üş-şebâb : gençlik başlangıcı.

revm روم (a. i.) : 1. meram, maksat. 2. kelime de sükûndan ayırdilemiyecek derecede gizli ve belirsiz olan hareke.

revnak رونق (a. i.) : parlaklık, güzellik, tazelik, süs.

revnak-ı bahâr : bahârın güzelliği, tazeligi.

revnak-ı cemâl : yüzün güzelliği, parlaklığı.

revnak-bahş رونقبخش (a. f. b. s.) : 1. parlaklık, güzellik, tazelik veren. 2. i. meşhur bir çeşit lâle.

revnak-dâr رونقدار (a. f. b. s.) : parlak.

revnak-efzâ رونق افزا (a. f. b. s.) : bir şeyin güzelliğini, zenginliğini artıran.

revnak-efzâ-yi mevkî-i ittibâr : itibar mevkiinin zenginliğini artıran.

revnak-nümâ رونق نما (a. f. b. i.) : 1. parlaklık, tazelik, güzellik gösteren. 2. **mûz**. Türk müziğinde bir mürekkep makam. Tahmînen bir asır evvel tertibedilmiş ve pek az kullanılmıştır, müstear ile irak makamlarından mürekkeptir. Irak ile irak perdesinde kalır. Güçlüsü birinci derecede segâh (müstear'ın güçlüsü), ikinci derecede de dügâh (lâ) (Irak'ın güçlüsü) perdeleridir. Donanımına müstear gibi "sî" ve "mî" koma bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (müstear'ın "lâ" bakiyye diyezi, Irak'ın "mî" ve "do" bekârı nota içinde kullanılır). Bu makamın terkîbi hüzzâm-ı cedit ve rû-yi irak makamlarında olduğu tarzdadır.

revse رَوْشَه (a. i.) : 1. tezek, mayıs, fiş-kı. 2. pislik. (bkz : neces, rics²).

revzen رَوَزَن (f. i. a. c. : revâzin) : pence-re. (bkz : deriçe).

revzen-i mahlû : indirilmiş pencere.

revzene رَوَزَنَه (a. i.) : pencere. (bkz : revzen).

rey رَيع (a. i.) : nemâ, galle.

re'y رَأَى (a. i. c. : ârâ) : 1. görme, görüş.

re'y-el-ayn : kendi göziyle görerek. 2. fikir, düşünce. 3. oy, fr. vote.

re'y-i âmm : umûmun reyî, *genel oy.

re'y-i hûd : kendi reyî.

re'y-i sâlim : doğru fikir, doğru düşünce.

reyâhin رِيَّاحِينَ (a. i. reyhân'ın c.) : bot. fesleğenler.

rey'ân رِيَّان (a. i.). (bkz : reyeân).

reyb رِب (a. i.) : şüphe. (bkz : gümân, sekk). **Bilâ-reyb** : şüphesiz.

reyb ü gümân : şüphe ve zan.

reyb-ül-menûn : dünyâ hadiseleri.

reybî رَيْبِي (a. s.) : fels. şüpheci, fr. sceptique.

reybiyyûn رَيْبِيُون (a. s. reybî'nin c.) : fels. şüpheciler.

reyeân رِيَّان (a. i.) : 1. her şeyin evveli, tâzelik zamânı.

reyeân-ı şebâb : gençlik çağı. 2. artma, bereketlenme.

reyhân رِيَّحَان (a. i. c. : reyâhîn) : 1. bot. fesleğen. 2. kadın adı.

reyhâne رِيَّحَانَه (a. i.) : 1. bir demet fesleğen. 2. rızık, geçinecek şey.

reyhânî رِيَّحَانِي (a. s.) : 1. fesleğen gibi ince nakışlı. 2. i. (bkz : hatt-ı reyhânî).

reyhukan رِيَّحَان (a. i.) : 1. tezek, mayıs, fiş-kı. 2. pislik. (bkz : neces, rics²).

reyn رَيْن (a. i.) : 1. kir pas. (bkz : vesah). 2. gönül sıkıntısı, iç üzüntüsü [işlenen bir günahtan dolayı].

reyyâ رِيَّا (a. i.) : güzel koku. (bkz : galiye).

reyyâ-yi karanfil : karanfilin güzel kokusu.

reyyân رِيَّان (a. s. c. : rivâ) : suya kanmış.

rez رَز (f. i.) : asma, bağ kütüğü. **Duht-i** veya **Duhter-i rez** (üzüm ağacının kızı) : şarap. (bkz : bâde, hamr, şahbâ şerâb).

rezâ رِضَاع (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâat).

rezâat رِضَاعَت (a. i.) : süt emme.

rezâî رِضَاعِي (a. s.) : süt emmekle ilgili.

rezâil رِذَائِل (a. i. rezîle'nin c.) : utanılacak alçakça işler, ayıp hareketler. **Umm-ür-rezâil** (utanılacak, alçakça işlerin anası) : bilgisizlik.

rezâlet رِذَالَت (a. i.) : 1. rezillik, alçaklık. 2. utanılacak hal, utanç verici şey. 3. arsızlık. 4. maskaralık.

rezân رِزَان (a. s.) : 1. ağır, ağırbaşlı, vakarlı, temkinli [kimse]. 2. i. kadın adı.

rezânet رِزَانَت (a. i.) : vakarlılık, temkinlilik, ağırlık, ağırbaşlılık.

rezâyâ رِزَايَا (a. i. rezîe'nin c.) : belâlar, musîbetler, felâketler.

rez-bân رِزْبَان (f. b. i.) : bağcı; bağ bekçisi. (bkz : bâğ-bân).

rezîe رِزِيَه (a. i. c. : rezâyâ) : belâ, musîbet, felâket.

rezil رِذِيل (a. s. c. : rüzelâ) : 1. alçak, bayağı, soysuz, hayâsız, utanmaz. (bkz : fûrûmâyê pespâyê). 2. maskara.

rezile رذيله (a. i. c. : rezâil) : kötü, fenâ huy.

rezin رزین (a. s.) : 1. vakarlı, temkinli, ağır, ağırbaşlı. 2. mec. sağlam. **Re'y-i rezin** : sağlam fikir.

rezm رزم (f. i.) : kavga, savaş, cenk. (bkz: cidâl, perhâş).

rezm-gâh رزمگاه (f. b. i.) : savaş meydanı.

rezm-geh رزمگه (f. b. i.). (bkz : rezm-gâh).

rezmî رزمی (f. s.) : savaşa mensûp, sa-vaşla ilgili.

rezm-yûz رزم یوز (f. b. s.) : kavgacı, sa-vaşçı. (bkz : ceng-cû, muhârib).

rezzâk رزاق (a. s. rızk'dan) : 1. bütün mahlûkların rızkını veren Allah. 2. i. [Abdurrez-zak'dan kısaltarak] erkek adı.

rezzâk-ı âlem : dünyânın rızkını veren Allah.

rezze رزد (a. i.) : 1. reze, kapıyı açıp ka-pamıya yarıyan ve baş parmakla basılarak işle-tilen kapı demiri. 2. ufak çengel.

rı ر (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi olup, "ebced" hesabında ikiyüz sayı-sının karşılığıdır. Arabî aylarında da Rebîülâhire işârettir; "re" harfinin karşılığıdır.

ridâî رضاعی (a. s.). (bkz : redâî).

ridvân رضوان (a. i.) : 1. râzı olma, hoşnutluk. (bkz : rızâ).

ridvân-Allahü aleyh, ridvân-Allahü teâlâ : Allah râzı olsun! 2. erkek adı.

Rıdvân رضوان (a. h. i.) : Cennet'in kapı-cısı olan büyük melek.

rıfk رفق (a. i.) : yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık.

rıfkı رفقی (a. s.) : 1. yumuşaklığa, ya-vaşlığa, tatlılığa mensup, onunla ilgili. 2. i. er-kek adı. [müen. : "rıfkıyye"].

rihlet رحلت (a. i.). (bkz : rihlet).

rihvet رخوت (a. i.) : gevşek, sölpük olma. (bkz : rahâvet).

rık'a رقه (a. i.). (bkz : hatt-ı rık'a).

rık'a divânî : g. s. bir yazı sitili.

rık'a kırma : g. s. bir yazı sitili.

rık'a رفاع ("ka" uzun okunur. a. i. ruk'a'nın c.) : 1. üzerine yazı yazılan kâğıt ve deri parçaları. 2. kısa mektuplar. 3. yamalar. 4. dilekçeler.

rıkk رق (a. i.) : fık. kulluk, esirlik, kölelik. **Kayd-ı rıkk** : kölelik kaydı, bağı. 2. kul köle.

rıkk-ı nâkıs : kendisine bir nevi azatlık bahis mevzuu olan köle, câriye.

rıkk-ı vâfir : azâdedilmesi mevzûbahs olmıyan köle, câriye.

rıkk u fık : işlerin düzenlenmesi.

rıkkıyyet رقيت (a. i.) : fık. kulluk, kö-lelik. (bkz : memlûkiyyet).

ritl رطل (a. i.). (bkz : ratl).

rızâ' رضاع (a. i.). (bkz : rezâ).

rızâ' رضاء (a. i.) : 1. hoşnutluk, mem-nunluk. **Rızâen-İl-ilâh** : Allah'ı hoşnut etmek için. 2. râzı olma, pekiy deme. 3. istek, kendi isteği.

rızâ-i Bârî : Allah'ın isteği.

rızâ-i tarafeyn : iki tarafın isteği.

rızâat رضائت (a. i.). (bkz : rezâat).

rızâ-cû رضاجو (a. f. b. s.) : râzı etmeyi gaye edinen, Allah'ın rızâsını arıyan.

rızâ-cûyâne رضاجویانه (a. f. zf.) : râzı etme-ye çalışırcasına.

rızâ-cûyî رضاجوی (a. f. b. i.) : râzı etme-ye çalışma.

rızâ-dâde رضاداده (a. f. b. s.) : râzı ol-muş. (bkz : marzî).

rizâi رضاعی (a. s.). (bkz : rîdâî).

rizâm رضام (a. i.) : büyük kaya parçası.

rizâm-ı seyyâre, —ı dâlle : jeol. bâzı geniş ovaların ortasında bulunan 100 ve 150 bin kantar ağırlığındaki muazzam taşlar.

rızk رزق (a. i. c. : erzâk) : 1. azık, yiyecek içecek şey. 2. Allah'ın herkese bahşettiği nîmet.

rızk-ı maksûm : Allah'ın ayırdığı kısmet.

rızk-ı mukadder : Allah'ın takdîr edip ayırdığı nîmet.

rızvân رضوان (a. i.). (bkz : rîdvân).

riâ' رياء (a. i.). (bkz : riyâ).

riâset رياست (a. i.). (bk : riyâset).

riât ریأت (a. i. rie'nin c.) : akciğerler.

riâyet رعایت (a. i.) : 1. gütme, gözetme. 2. sayma; saygı. (bkz : hürmet, i'tibâr). 3. ağırlama.

riâyeten رعایة (a. zf.) : sayarak, saygı göstererek.

riâyât-kâr رعایتکار (a. f. zf.) : saygı gösteren, sayan.

riâyât-kârâne رعایتکارانه (a. f. zf.) : saygı göstererek, sayarak.

ribâ ربا (a. i.) : 1. bir şey arttırma, çoğaltma. 2. tefecilikle alınan fâhiş fâiz.

ribâ' رباع (a. i. reb'in c.) : 1. evler [bahçesiyle birlikte]. 2. barınılan yerler. 3. arâzîler.

ribâc رباج (a. i.) : kanadlarının ortasındaki küçük kapısı olan büyük kapı.

ribâh رباح (a. i. ribih'in c.) : tic. kârlar, kazançlar.

ribâ-hâr رباخوار (a. f. b. s.) : tefeci, fâhiş fâizle para işleten.

ribâ-hôr رباخور (a. f. b. s.) : fâizci. (bkz : ribâ-hâr).

ribât رباط (a. i. c. : ribâtât) : 1. bağ, ip. 2. sağlam yapı. 3. konak han; tekke. 4. anat. (c. : erbita, rûbut) : sinirler.

ribât-ı arız : anat. enli bağ, fr. ligament large.

ribât-ı beyn-el-mafsal : anat. *eklem bağı, fr. ligament interarticulaire.

ribât-ı muallik : anat. asıcı bağ, fr. ligament suspenseur.

ribât-ı müdevver : anat. yuvarlak bağ, fr. Ligament rond.

ribâtet رباطت (a. i.) : 1. kalbi sağlam olma. 2. kalb kuvveti. 3. sabır, tahammül.

ribâtî رباطی (a. i.) : hancı, odacı.

ribbî ربی (a. i. c. : ribbiyyûn) : büyük kalabalık.

ribbiyyûn ربیون (a. i. ribbî'nin c.) : büyük kalabalıklar.

ribet ریت (a. i. c. : riyebe) : şüpheye düşme, şüphelilik.

ribh ربح (a. i. c. : ribâh) : tic. kâr, kazanç, fâiz.

ribka رقبه (a. i.) : kemend, kemend bağı, ilmekli ip.

ricâ رجا (a. i.). (bkz : recâ).

ric'a رجعه (a. i.) : fık. bir veyâ iki defâ boşayan erkeğin tekrar karısına dönmesi.

ricâl رجال (a. i. recül'ün c.) : 1. erkekler. 2. (râcîl'in c.) : yayan, yaya olanlar. 3. belli mevki sâhibi kimseler.

ricâl-i ayn-üt-tahakküm ve-z-zevâid : tas. bir kısım evliyâ.

ricâl-i devlet : devlet ricâli, devletin ileri gelenleri.

ricâl-i dudmân-ı bektâşîyan : tar. Yeniçeri ocağının yüksek rütbeli subayları.

ricâl-i gayb, —ül-gayb : her devirde olan fakat görülmiyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idâreye çalışan mübârek kimseler.

ricâl-i ilâhiyye : tas. mânevî kudret ve kuvvet sâhibi olan evliyâ.

ricâl-ullah : tas. mânevî kudret ve kuvvet sâhibi olan evliyâ.

ricâl-ül-feth : tas. bir kısım mânevî kudret sâhipleri.

ricâl-ül-mennân : tas. evliyânın bir kısmı.

ricâl-üt-taht-el-esfel : tas. evliyânın bir kısmı.

ric'at رجعت (a. i.) : 1. geri dönme. 2. gerileme, çekilme; geri kaçma. **Hatt-ı ric'at** : geri çekilme hattı, yolu.

ric'at-ı illet : hek. hastalığın geri dönmesi. (bkz: nüks).

ric'at-i kakhariyye : ask. intizamsızlık ve başarısızlıkla geri dönme.

ric'at-i kevâkib : astr. yıldızların mihverinden geri dönmesi.

ric'î رجعى (a. s.) : geri dönmeye âit, onunla ilgili. **Talâk-ı ric'î** : tekrar karısına dönmesi mümkün ve câiz olacak şekilde erkeğin karısını boşaması; **fels. fr. rétrospectif (-regard); récurrence.**

ricl رجل (a. i. c. : ercâl, ercül) : ayak. (bkz : kadem).

ricl-ül-bahr : coğr. körfez.

ricl-ül-cebbâr : astr. elcebbar (orion) burcu. nun ikinci dereceden parlak yıldızı olup dörtgenin sağ alt köşesinde bulunur, (Rigel), lât. **Beta Orion.**

rics رچس (a. i. c. : ercâs) : 1. dînin yasak ettiği şey, günah. 2. pislik, murdarlık. (bkz : neces, revse²).

ricz رچز (a. i. c. : ercâz) : 1. azap. 2. puta tapma. 3. pislik [maddî, mânevî].

riçâl رچال (f. i.) : reçel. (bkz : riçâr). rîsâr).

riçâr رچار (f. i.) : reçel. (bkz : riçâl, rîsâr).

ridâ' رداء (a. i.) : 1. belden yukarı örtülen örtü. 2. hırka. 3. dervişlerin omuzlarına attıkları post.

ridâ-yi memât : ölüm örtüsü.

ridâyî ردایى (a. i.) : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

riddet ردت (a. i.) : islâm dîninden dönme. (bkz : irtidâd).

ridf ردف (a. i. c. : erdâf) : 1. arka. 2. rediften önce gelen "elif, he, ye" harfleri.

ridfân ردفال (a. i.) : gece ve gündüz. (bkz : leyl ü nehâr, rûz u şeb).

rie رة (a. i. c. : riât) : akciğer. **İntifâh-ı rie** : hek. **Sill-ür-rie** : verem. **Haşîset-ür-rie** : bot. civan perçemi, ciğerotu. **Zât-ür-rie** : akciğer zarı iltihâbı, **fr. pneumonie.**

rieteyn ريتين (a. i. c.) : [sağlı ve sollu] iki akciğer.

rievî, **rieviyye** ريوئى، ريوئيه (a. s.) : akciğere âit, akciğerle ilgili. **Sekte-i rieviyye** : hek. akciğer nezlesi.

rieviyye ريوئيه (a. i.) : zool. akciğerliler.

rifâde رفاده (a. i. c. : refâjd) : hek. yaraların üzerine konulan bez baskı, kompres.

rifâiyye رفاعيه (a. h. i.) : sofîyenin büyüklerinden Ahmed-ür-Rifâî tarafından kurulan bir tarikat. [Ahmed-ür-Rifâî. d. : 512 (1118-19) - ö. : 578 (1182-83)].

rif'at رفعت (a. i.) : 1. yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe. 2. erkek adı.

rif'atlü رفعتلو (a. t. s.) : askerlikte binbaşılarda mülkiyede üçüncü rütbe sâhiplerinin ünvanı [eskiden].

rifd رفد (a. i. c. : erfâd, rufûd) : bahşış.

rig ريگ (f. i.) : 1. toz. (bkz : gubâr). 2. rih, yazı kurutma yarıyan ince kum. 3. kum. (bkz : reml).

rig-i beyâbân-ı gamm : gam çölünün kumu.

rig-i revân : akar kum.

rig-dân ريگدان (f. b. i.) : rih hokkası.

rih ريح (a. i. c. : eryâh, riyâh) : 1. yel, rûzgâr. (bkz : bâd). 2. romatizma, yel, ağrı.

rih-i cenûbî : coğr. "güney rûzgârı" : lodos.

rih-i şimâli

rih-i şimâli : coğr. "kuzey rüzgârı" : poyraz.

rih-i tayyâr : romatizma, yel.

rihâl رحال (a. i. rahl'in c.) : deve palanları.

rihâle رحاله (a. i.) : eyer, at semeri.

rihân رهان (a. i. rehn'in c.) : (bkz : mü-râhene, rehn).

rihlet رحلت (a. i.) : 1. göç, göçme. 2. ölme. (bkz : vefât).

rihte ريخته (f. s.) : dökülmüş, akıtılmış.

rihteciân ريخته‌چيان (f. b. c.) : tar. top döken sanatkarlar.

rihte-gân ريخته‌گان (f. b. i. c.) : tar. top döken sanatkarlar.

rihte-ger ريخته‌گر (f. b. i. c. : rihte-gerân) : dökmeçi.

rihte-gerân ريخته‌گران (f. b. i. rihte-ger'in c.) : dökmeçiler.

rihtım ريختم (f. i.) : rihtım. (rih = kum) demektir, rih + tım = [aslında] kumsal demektir.

rihv رخو (a. s.) : rahâvetli, gevşek, sölpük. (bkz : rahv).

rik ريق (a. i.) : fizy. salya, ağız suyu.
Ale-r-rik : aç karnına.

rik-ul-habîb : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık mürekkep makamı olup, zamânımıza kalmış nümunesi yoktur.

rikab رقاب ("ka" uzun okunur. a. i. rakabe'nin c.) : boyun, ense kökü. (bkz : rakabât).

rikâb ركاب (a. i. c. : rüküb) : 1. üzengi. 2. büyük bir kimsenin katı, önü. 3. müz. vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış usullerden biri olup zamânımıza kalmış nümunesi yoktur.

rikâb-dâr ركابدار (a. f. b. s.) : üzengi tutan [hükümdârın ata binerken üzengisini tutan].

rikâbiyye ركبیه (a. i.) : sadrâzâm, vezirler ve bâzı devlet ricâli tarafından muayyen zamanlarda pâdişâha verilen hediyeler.

rikâz ركاز (a. i.) : yer altında tabii olarak bulunan mâdenler ve defîneler.

rikbân رقبان (a. i. rakabe'nin c.). (bkz : rakabât).

rikkat رقت (a. i.) : 1. rakiklik, yufkalık, incelik. 2. merhamet, acıma.

rikkat-i kalb : gönül yufkalığı.

rikkat-âmîz رقت‌آمیز (a. f. b. s.) : kalbe hüzn verecek olan.

rikkat-âver رقت‌آور (a. f. b. s.) : merhamet, acıma uyandıran.

rikkat-efzâ رقت‌افزا (a. f. b. s.) : rikkat artıran, merhamet uyandıran.

rikkat-engîz رقت‌انگیز (a. f. b. s.) : acıklı; dokunuklu.

rikkat-fezâ رقت‌فزا (a. f. b. s.). (bkz : rikkat-efzâ).

rikkat-yâb رقتیاب (a. f. b. s.) : acıyan. merhamet eden, incelik gösteren.

rim ریم (a. i.). (bkz : rimm).

rim ریم (f. i.) : 1. irin. 2. Roma'nın bir adı.

rim-i âhen : demir boku.

rim-i asel : bal mumu.

rimâh رماح (a. i. rumh'un c.) : mızraklar, süngüler, kargılar.

rimâh-ül-cin : hek. taun.

rimâhat رماحت (a. i.) : mızrakçılık san'atı.

rimâl رمال (a. i. reml'in c.) : kumlar.

rimâyet رمايت (a. i.) : atıcılık, ok, kurşun, gülle gibi şeyleri atmada mâhir olma.

rîme ريمه (f. i.) : çapak.

rîme-i çeşm : göz çapağı.

rimm, rimme ريمه (a. i.) : çürümüş kemik. (bkz : rûfât).

rim-nâk ريمناك (f. b. s.) : 1. irinli. 2. pis, mürdar.

rind رند (f. s. c. : rindân) : kalender, dünyâ işlerini hoş gören kimse, aldırırsız.

rindân رندان (f. s. rind'in c.) : kalenderler, dünyâ işlerini hoş görenler.

rindân-ı Hüdâ : hak erenler.

rindâne رندانه (f. zf.) : rind olana yakışır yolda.

rindek رندك (f. s.) : rintliği taklideden, sahte rint, sahte kalender.

rindî رندى (f. i.) : rintlik, kalenderlik.

ris ريس (f. i.) : öfke. (bkz : gayz, gazab).

risâ', risâyet رثاء, رثايت (a. i.) : ağıt ağlama.

risâle رساله (a. i. c. : resâil) : 1. mektup. (bkz : nâme). 2. kısa yazılmış küçük kitap. 3. mecmûa, dergi.

risâle-i nâme : tar. (bkz : lâle-nâme).

risâlet رسالت (a. i.) : 1. elçilik, sefâret. 2. peygamberlik.

risâlet-meâb رسالتمايب (a. b. i.) : 1. elçilik eden. 2. Hz. Muhammet.

risâlet-penâh رسالتپناه (a. f. b. i.) : Hz. Muhammet.

risâr ريسار (a. i.) : reçel. (bkz : riçâl, riçâr).

risâyet رثايت (a. i.) : ağıt yakma, ağıt söyleme, ağıtlama.

rismân, rismân ريسان, ريسمان (f. i.) : ip; halat. (bkz : habl). **Âsmân ü rismân** : akıllı sözü ile saçma söz.

rismân-bâz ريسان باز (f. b. s.) : "ip oynayan" : canbaz.

riş ريش (f. i.) : 1. yara. 2. s. yaralı. **Dil-riş** : yüreği yaralı. (bkz : mecrûh-ül-fuâd). 3. sakal. (bkz : lihye). 4. tüy, kıl. 5. anat. telek.

rişâ رشا (a. i. rişvet'in c.) : rüşvetler. (bkz : rüşâ).

rişâs, rişâşe رشاش, رشاشه (a. i.) : döküntü, serpinti.

riş-büz ريش بز (f. b. i.) : keçi sakalı gibi sivri olan sakal.

riş-dâr ريشدار (f. b. s.) : sakallı.

rişdet رشدت (a. i.) : dürüstlük, doğruluk, temizlik.

rişe ريشه (f. s.) : 1. saçak, püskül. 2. bot. ince, saçaklı kök.

rişe-gîr ريشه گير (f. b. s.) : kök, tutmuş, kökleşmiş.

riş-hand ريشخند (f. b. i.) : bıyık altından gülme, alay.

riş-sâz ريشساز (f. b. i.) : cerrah.

riş-tâb ريشتاب (f. b. i.) : kıvrıkcık saç ve sakal.

rişte رشته (f. i.) : 1. iplik, tire. **Ser-rişte** : ip ucu, tutamak. 2. ilgi, bağ. (bkz : alâka). 3. g. s. sanatkârâne yapılmış bir yazıyı veya yapılmış bir minyatürü çevreleyen tezhîbin iç kısmına sınır olarak tek, çift, eşit veya farklı kalınlıklarda çekilen çizgi. [fiili : rişte çekmek].

rişte-i cân : can ipliği, can bağı.

rişte-i eşk : gözyaşı ipliği.

rişte-fürûş

rişte-fürûş رشته فروش (f. b. s.) : iplikçi, iplik satan. (bkz : habbâl).

rişvet رشوت (a. i. c. : rişâ, rüşâ) : rüşvet.

rişvet-hâr رشوتخوار (a. f. b. s.) : rüşvet yiyen. (bkz : rüşvet-hâr).

rişvet-hôr رشوتخور (a. f. b. s.) : rüşvet yiyen. (bkz : rişvet-hâr).

ritâm رتلم (a. i. retîme'nin c.) : bir şeyi hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplikler. (bkz : retâim).

ritic رتج (a. i.) : 1. haram, memnû olan şey. 2. çıkmaz yol.

ritic-i kebîr : anat. mîdenin boğaz borularıyla birleştiği yerde ve sol tarafta bulunan büyük çukur.

ritic-i sagîr : anat. mîdenin barsaklara açıldığı yerde ve sağ tarafta olan küçük çöküntü.

ritl رتل (a. s.) : hoş, lâtif, güzel.

riv ريو (f. i.) : dek, düzen, hîle. (bkz : hud'a).

rivâ روا (a. s. reyyân'ın c.) : suya kanmışlar.

rivâk رواق (a. i.) : (bkz : revâk).

rivâki رواقی (a. s. c. : rivâkiyyûn). (bkz : revâkî).

rivâyât روایات (a. i. rivâyet'in c.) : rivâyetler, *söylentiler.

rivâyet روایت (a. i. c. : rivâyat) : 1. *söylenti, bir haber, söz veyâ hâdisenin hikâyesi. 2. hikâye edilen bir haber, söz veyâ hâdise.

rivâyet-kerde روایت کرده (a. f. b. s.) : rivâyet edilen, söylenilen.

rivâ' رياء (a. i.) : özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük. (bkz : sâlûsî).

riyâh رياح (a. i. rih'in c.) : 1. rüzgârlar. **Mürsil-ür-riyâh** (rüzgârlar gönderen) : Allah. 2. yeller, ağrılar, romatizmalar.

riyâh-ı gayr-i muntazama : coğr. istikametleri ekseriyâ değişik olan ve ne zaman tekrar esecekleri belli olmayan rüzgârlar.

riyâh-ı muntazama : coğr. altı ay bir cihetten, altı ay aksi cihetten esen rüzgârlar, mevsim rüzgârları.

riyâ-kâr ریاکار (a. f. b. s.) : ikiyüzlü.

riyâ-kârâne ریاکارانه (a. f. zf.) : ikiyüzlülük.

riyâset ریاست (a. i.) : reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

riyâset-penâh ریاست پناه (a. f. b. s.) : reislik, başkanlık makamında bulunan, başkan olan, başkanlık eden.

riyâset-penâhî ریاست پناهی (a. f. b. i.) : 1. reise, başkana âit, onunla ilgili. 2. reis, başkan olmaklık.

riyâz رياض (a. i. rayza'nın c.) : bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler.

riyâz-ı Cennet, riyâz-ı Rıdvân : Cennet bahçeleri.

riyâzet ریاضت (a. i.) : nefsi kırma, dünyâ lezzetlerinden ve rahatından sakınma, perhizle, kanaatle yaşama.

riyâzet-i bedenîyye : cimmastik.

riyâzî, riyâziyye ریاضی، ریاضیه (a. s.) : 1. hesaplama, matematikle ilgili. **Ulûm-i riyâziyye** : riyâzî ilimler, matematik. 2. i. g. s. bir yazı sitili.

riyâziyyat ریاضیات (a. i. c.) : matematik bilgisi.

riyâziyyât-ı âliye : yüksek matematik.

riyâziyye ریاضیه (a. i.) : hesap ilmi, matematik bilgisi.

riyâziyyûn ریاضیون (a. i. riyâzî'nin c.) : matematik âlimleri (*bilginleri).

riyeb ريب (a. i. ribet'in c.) : şüpheye düşmeler, şüphelilikler.

riz رز (a. i.). (bkz: rizz).

-riz ريز - (f. s.) : "döken, akıtan, saçan" mânâlarıyla *bileşik kelimeler yapar. **Eşk-riz** : göz-yaşı döken. **Hûn-riz** : kan döken. **Şeref-riz** : şeref saçan.

rizâm رزام (a. s.) : serkeş adam veya at.

rizân ريزان (f. s.) : dökülen, akan.

rize ريزه (f. i.) : kırıntı, döküntü, saçıntı, ufak parça.

rize-i âhen : harârete gösterilen demirin yüzünde meydana gelip, soğuduktan sonra çekiçle vurulduğu zaman kolaylıkla ayrılabilen küçük küçük parçalar.

rize-i elmâs : pek küçük elmas parçaları.

rize-i simin : 1) gümüş döküntüsü; 2) yıldızlardan kinâye.

rize-i zer : altın kırıntısı. (bkz: pervâze).

rize-çin ريزه چين (f. b. s.) : döküntü; kırıntı toplan.

rize-hâr ريزه خوار (f. b. s.) : döküntü; kırıntı yiyen. (bkz: rize-hôr, lukata-hâr).

rize-hôr ريزه خور (f. b. s.) : döküntü, kırıntı yiyen. (bkz: rize-hâr).

rize ريزه ريزه (f. zf.) : ufak ufak; parça parça.

riziş ريزش (f. i.) : dökülüş, akış.

rizz رز (a. i.) : gizli ses.

-rû رو - (f. s.) : "biten, olan" mânâlarına gelerek *bileşik kelimeler yapar. **Hod-rû** : kendiliğinden.. gibi.

rû [v] [ی] دو (f. i.) : yüz, çehre.

rû-yi aşîrân : müz. Türk müziğinin en az beş, altı asırlık mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rû-yi deryâ : denizin yüzü.

rû-yi hicâz : müz. Türk müziğinin yeni mürekkep makamlarından biri.

rû-yi hûb : güzel yüz.

rû-yi irâk : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Segâh'a irak makamındaki bir dördtlünün (irak'da segâh dördtlüsünün) ilâvesinden mürekkeptir. Bu dördtlü ile irak perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede -segâh'ın durağı olan- segâh, ikinci derecede -irak'ın güçlüsü olan- dügâh, üçüncü derecede de -segâh'ın güçlüsü olan- nevâdır-. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyredir. Donanımına irak'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakıyye diyezî yazılır, segâh'ın (mi) koma bemolü (lâ) bakıyye diyezî nota içerisinde kullanılır (donanımındaki ârızalar, segâh'da da vardır). Bu terkip hüzzâm-ı cedîd'e pek benzemektedir.

rû-yi lâle-reng : lâle renkli, kırmızı, sıhhatli yüz.

rû-yi nigâr : 1) sevgilinin yüzü; 2) penbe tâneli bir cins üzüm; 3) bir çeşit zanbak.

rû-yi zemin : Yeryüzü, Dünyâ.

rû-yi zerd : sarı, solgun yüz.

rû-yi zerd-i sefâlet : sefâletin sarı yüzü.

rû-yi zîst : çirkin yüz.

ruâf رواف (a. i.) : hek. burun kanaması.

ruâm رعام (a. i.) : hek. sakağı (man-kafa) hastalığı.

ruât رعات (a. i. râi'nin c.) : çobanlar.

ru'b رعب (a. i.) : 1. korku. (bkz: havf, rehb). 2. fels. fr. cataplexie.

rûb روب (f. i.) : 1. süpürme. 2. süpürge.

Reft ü rûb (silip süpürme) : mec. gezip tozma.

rub' ربع (a. s. c. : erbâ', rubû') : dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan bir kısmı.

rub'-ı ceyb : astr. İslâm âleminin kullandığı, Türkler tarafından icâdedilen ve eski bir astronomi âleti olan rubu' tahtasının bir çeşit logaritmik abak veya trigonometrik hesap cetveli mâhiyetindeki bir yüzü.

rub'-i dâire : dâirenin dörtte biri.

rub'-i meskûn : dünyânın kara olan dörtte bir kısmı.

rub'-i mukantara : astr. İslâm âleminin kullandığı, Türkler tarafından icâdedilen ve eski bir el astronomi âleti olan rubu' tahtasının üstüne semânın irtisâmı çizilmiş bulunan bir yüzü.

rûbâh, rûbeh روباه ، روبه (f. i.) : 1. tilki. 2. mec. hilekâr, kurnaz.

rubb رب (a. i.) : meyva suyu.

rubbân ربان (a. i.) : kaptan. (bkz : keştî-bân, nâ-hüdâ).

rubbe رب (ha. cerr) : öylesi var ki...

rûbeh-âne روبهانه (f. zf.) : tilkicesine, kurnazca.

rûbehî روبهی (f. i.) : tilkilik; kurnazlık.

rû-be-râh روبراه (f. b. s.) : yüzü yola doğru; gitmiye hazır.

rû-be-rû روبرو (f. b. s.) : yüzyüze.

rub'yye ربعیه (a. i.) : 1. çeyrek altın, [eskiden] kullanılan bir altın liranın dörtte biri. 2. bot. öküzgözü.

rubû' روبوع (a. s. rub'un c.) : dörtte birler.

rubûbî ربوبی (a. s.) : 1. sâhib'e, efendiye mensup. 2. Allah'a mensup. **İlm-i rubûbî**. (bkz : ilâhiyyât).

rûd رود (f. i.) : 1. ırmak, çay. (bkz : nehr). 2. kemeçe. 3. saz kirişi, saz teli.

rudaâ رضاء (a. i. radî'nin c.) : 1. süt kardeşler 2. süt emen çocuklar.

rûd-âverd رودآورد (f. b. i.) : nehir sularının etraftan alarak getirdiği ağaç, dal gibi şeyler.

rûd-bâr رودبار (f. b. i.) : 1. büyük ırmak. 2. ırmak kenarı.

rûde روده (f. i. c. : rûde-gân) : anat. bağirsak.

rûde-bîn رودبین (f. b. s.) : hayvanın bağırsağına bakarak göya gayiptan haber veren falcı.

rûde-gân رودگان (f. i. rûde'nin c.) : anat. bağırsaklar.

rûd-sâz رودساز (f. b. i.) : çalgıcı. (bkz : sâzende).

rufûd رفود (a. i. rifd'in c.) : bahşışler.

ruga' رغاء ("ga" uzun okunur. a. i.) : ses, sadâ.

rûganîn, rûganîne روغنین، روغينه (f. i.) : "kadî lokması" denilen bir hamur işi, gözleme; poğaçâ

rû-gerdân روگردان (f. b. s.) : yüz çeviren, yüz döndüren.

rû-gerdânî روگردانی (f. b. i.) : yüz çeviricilik, yüz döndürücülük.

rûh روح (a. i. c. : ervâh) : 1. can, nefes. 2. canlılık, his, duygu. 3. en mühim nokta, öz. **Merkez-i rûh-i hayvânî** : kalb. **Merkez-i rûh-i nefsânî** : dimağ. **Merkez-i rûh-i tabîî** : kan. kîm. esans. 5. ispirto gibi uçucu gaz.

rûh-ullah : Hz. îsâ.

rûh-ül-emîn, — ü-l-kudûs : Cebrâil. 6. müz. Türk müziğinde en az beş altı-asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ruh رخ (f. i.) : 1. yanak, yüz, çehre. (bkz : hadd, izâr, ruhsâr, ruhsâre).

ruh-i dil-dâr : sevgilinin yanağı.

ruh-i yâr-i dil-sitân : gönül alan sevgilinin yanağı. 2. anka kuşu. 3. bu kuşun adına verilen satranç taşlarından biri.

ruh-üş-şatranç (şatranç taşı) : itibarlı, saygılı. 4. dizgin. 5. taç. (bkz : efser, iklîl). 6. taraf, yön. (bkz : cânib). 7. hasirotu.

ruhâm رخام (a. i.) : mermer.

ruhâm-i hâm : işlenmemiş mermer.

ruhamâ رحماء (a. i. rahîm'in c.) : rahîm olanlar. (bkz : râhimîn, râhimûn).

ruhâmî رخامی (a. s.) : 1. mermere âit, mermerle ilgili. 2. mermerden yapılmış.

rûhânî روحانی (a. s. rûh'dan) : 1. rûha âit, ruh ile ilgili. 2. gözle görülemeyen, cismî olmayan. 3. mezhep işlerine âit, âhiretle ilgili olan.

Meclis-i rûhânî : Hristiyanların, mezheplerine âit işlerin tetkikiyle vazîfeli bulunan hey'etleri. **Reis-i rûhânî** : papas, piskopos. **4. i.** ruhtan meydana gelmiş olan melek.

rûhânîyân روحانيان (a. i. rûhânî'nin c.) : ruhtan meydana gelmiş olan melekler.

rûhânîyyât روحانيات (a. i. rûhânî'nin c.) : (bkz : rûhânîyân, rûhânîyyûn).

rûhânîyyet روحانيت (a. i.) : **1.** rûhânîlik, ruhtan ibâret olanın hâli. **2.** ölmüş bir kimsenin devâm etmekte olan rûhunun kudreti.

rûhânîyyûn روحانيون (a. i. rûhânî'nin c.) : (bkz : rûhânîyân, rûhânîyyât).

ruhas رخص (a. i. ruhsat'ın c.) : izinler, müsaadeler.

ruhb رهب (a. i.) : (bkz : reheb, rehb).

ruhbân رهبان (a. i. râhib'in c.) : evlenmeyen papazlar. (bkz : râhibân, rehebân).

ruhbânîyyet رهبانيت (a. i.) : ["rehbânîyyet" şekli doğrudur]. (bkz : rehbanîyyet).

rûh-efzâ روح افزا (a. f. b. s.) : **1.** rûha tâzelik veren, cana can katan. **2. müz.** Türk müziğinin de en az iki asırlık bir mürekkep makâm olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rûh-firib روح فریب (a. f. b. s.) : ruh avlayıcı; ruh eğlendirici.

rûhî روحی (a. s.) : rûha âit, ruhla ilgili, ruhca.

Rûhî روحی (a. h. i.) : XVI. asırda yetişen vâdî sâhibi büyük Osmanlı şâiri Rûhî-i Bağdâdî.

rûhiyyât روحيات (a. i.) : psikoloji, *ruh-bilim, fr. psychologie.

rûhiyye روحیه (a. i.) : **1. fels.** *tinselcilik, fr. spritualisme. **2. hek.** dibi iltihaplı ve yassı bir takım kabarcıklar ile meydana gelen bir nevî cilt hastalığı.

rûh-nevâz روح نواز (a. f. b. i.) : **1.** ruh okşayan. **2. müz.** Türk müziğinde bir makam. Dr. Suphi Ezgi tarafından, pûselik'in aşîran (mî) perdesindeki şeddine verilmiş isimdir. Güçlü - beşinci derece olan -si (pûselik) perdesidir. Donanımına (fa) için bir küçük mücennep diyezi konulur (yâni mî "mineur" ün aynıdır). Yedenine "re" diyezi, nota içinde kullanılır. Sesleri, pestden tize doğru şöyledir : hüseyinî-aşîran, mâhur, rast, dügâh, çâr-gâh, nevâ, nîm hisar (veyâ hisar) ve hüseyinî. Niseb-i şerîfe'den 9 adedine mâliktir (mülâyim), Umûmiyetle çıkıcı olarak seyredir.

rûh-perver روح پرور (a. f. b. s.) : ruh besliyen, rûha kuvvet ve ferahlık veren.

ruhsâr, ruhsâre رخسار، رخساره (f. i.) : **1.** yanak. (bkz : ruh¹, hadd, izâr). **2.** yüz, çehre. (bkz : ruh²). **Hatt-ı ruhsâr** : yüzde sakaldan önce çıkan ayva tüyleri.

ruhsat رخصت (a. i. c. : ruhas, ruhsât) : izin, müsaade.

ruhsat-ı nezzâre : bakma izni, bakmaya müsaade etme.

ruhsat-ı niyâz : yalvarma izni.

ruhsât رخصات (a. i. ruhsat'ın c.) : izinler, müsaadeler.

ruhsatiyye رخصتیه (a. i.) : izin kâğıdı [ticâret veyâ sanat için verilen].

ruhsat-nâme رخصتنامه (a. f. b. i.) : izin kâğıdı.

ruhsat-yâb رخصتياب (a. f. b. s.) : izin alma.

ruh-sûde رخسوده (f. s.) : yanağını, yüzüne süren, yüzünü sürmüş.

ruh-sûdegi رخسودگی (f. b. i.) : "ruh-sûde"lik, yüz sürmüşlük.

ruk'a رقعہ (a. i. c. : ruka', rika') : **1.** üzerine yazı yazılan kâğıt, deri parçası. **2.** kısa mektup. (bkz : şukka). **3.** yama. **4.** dilekçe.

ruka' رقع (a. i. ruk'a'nın c.) : (bkz : rika').

rukabâ' رقباء (a. s. rakib'in c.) : 1. rakipler; ricâl-i gayb'den bir zümre. 2. i. bekçiler. (bkz : rakibân).

rukad رقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyuma, uyku. (bkz : nevm).

rukbâ رقبى (a. i. irtikab'dan) : huk. [eskiden] "ben senden önce ölürsem senin olsun, sen benden önce ölürsen benim olsun" diyerek bir şeyi hibe etme.

rukud رقاد ("ku" uzun okunur. a. i.) : uyuma. (bkz : nevm, rukad).

rukum رقوم ("ku" uzun okunur. a. i. rakam'in c.) : rakamlar.

rukye رقيه (a. i.) : büyücü ve üfürükçülerin okudukları şey, afsun. (bkz : nefis).

rukye-hân رقيه خوان (a. f. b. s.) : afsuncu, üfürükçü. (bkz : neffâs, neffâse, sihr-bâz).

rûm روم (a. .) : 1. Romalı. 2. Arap ilinden başka ilden olan kimse. 3. Anadolu. 4. Osmanlı. **Mollâ-yî Rûm** : Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî.

rû-mâl رومال (f. b. s.) : yüz süren, yüz sürücü.

rûmâli رومالى (f. b. i.) : yüz sürücülük.

rûmî رومى (a. s.) : 1. (bkz : rûm²) 2. i. rum ülkesinden; Anadolulu. 3. i. g. s. süslemeye (tezhip) sivilize edilmiş yaprakları andıran ve umûmiyetle zıd kıvrımlı iki parçacıktan, bâzan tek parçadan ibâret olan motiflerle bir göbeğe bağlı olarak spiral kıvrımları hâlinde yapılan süsleme nev'i ve süslemedeki motiflerden her biri.

Rûmiyye روميه (a. h. i.) : tas. Abdülkadir-i Geylânî tarafından kurulan "Kadiri" tarikatı şubelerinden biri. [kurucusu Şeyh İsmâil Rûmî'ye nispetle "İsmâiliyye" de dendir].

rumûs رموس (a. i. rem's'in c.) : sinler, mezarlar, kabirler. (bkz : kubûr).

rumûz رموز (a. i. remz'in c.) : remizler, işaretler; mânâsı gizli olan sözler.

rumûz-i istiklâl : İstiklâl remizleri.

rumûz-i millîyyet : millîyyet remizleri, işaretleri.

rumûzât رموزات (a. i. rumûz'un c.) : rumuzlar, işaretler.

rû-nümâ رونما (f. b. s.) : 1. yüz gösteren, meydana çıkan. 2. i. yüz görümlüğü.

rû-nümâyî رونمايى (f. b. i.) : yüz göstericilik, meydana çıkma.

rû-nümûn رونمون (f. b. s.) : yüz gösterici, meydana çıkan. (bkz : rû-nümâ).

rû-pûş روپوش (f. b. s. ve i.) : 1. yüz örtüsü. 2. yüz örtücü, yüz örten.

rusg رسغ (a. i.) : anat. bilek.

rusg-ül-kadem : anat. ayak bileği.

rusg-ül-yed : anat. el bileği.

rû-siyâh روسياد (f. b. s.) : kara yüzlü, yüzü kara, ayıbı olan.

rû-siyeh روسيه (f. b. s.) : (bkz : rû-siyâh, siyeh-rû).

rûspi روسپى (f. i.) : orospu. (bkz : fâhişe).

rûstâ روستا (f. i.) : köy. (bkz : diih, karye, rustâk).

rûst-â-hîz روستا خيز (f. i.) : kıyâmet günü. (bkz : rûst-â-hîz, rûst-e-hîz, yevm-i kıyâmet).

rustâi, rustâyî روستائى، روستايى (f. i.) : köylü. (bkz : rûstâi, rûstâyî).

rustâk رستاق (a. i. c. : resâtîk) : köy. (bkz : diih, karye, rûstâ).

rustâki رستاقى (a. s.) : köylü. (bkz : diihkan).

rûşen روشن (f. s.) : 1. aydın, parlak. 2. belli, meydanda. (bkz : ayân, âşkâr, müşa'şâ¹, zâhir). 3. i. erkek adı.

rûşenâ روشنا (f. s.) : (bkz : rûşen).

rûşenâyî روشنائی (f. i.). (bkz : rûşenî^{1,2}).

rûşen-be'yân روشن بیان (f. a. b. s.) : açık söyleyen, fasih konuşan.

rûşen-dil روشن دل (f. b. s. c. : rûşen-dilân) : gönlü aydınlık, hakikatleri bilen. (bkz : rûşen-zâmir).

rûşen-dilân روشن دلان (f. b. s. rûşen-dil'in c.) : gönlü aydınlık olanlar, hakikatleri bilenler.

rûşen-fuâd روشن فؤاد (f. a. b. s.) : aydın yürekli.

rûşen-gîr روشگیر (f. b. s. ve i.) : parlatıcı, cilâci, cilâ veren.

rûşenî روشنی (f. i.) : 1. aydınlık, açıklık 2. belli olma. 3. bir tarikatın adı. 4. Halvetiye'nin Rûşenî kolunun kurucusu olan Aydınî Ömer dede.

Rûşeniyye روشنيه (a. h. i.) : tas. Halvetiyye tarikati şubelerinden biri. [kurucusu Şeyh Dede Ömer Rûşenî'ye nispetle bu adı almıştır].

rûşen-zamîr روشن ضمیر (f. a. b. s.). (bkz : rûşen-dil).

rû-şinâs روشناس (f. b. s.) : bilen, tanıyan.

rû-şinâsî روشناسی (f. b. i.) : âşinâlık, tanırılık.

rutab رطب (a. i.) : hurma, olgun hurma.

rutûbet رطوبت (a. i.) : yaşlık, nem. (bkz : bell).

ruûnet رعوت (a. i.) : 1. bölnlük, sünepelik. 2. insana ağır gelecek hallerde bulunma.

ruvât روات (a. s. râvî'nin c.) : rivâyet edenler, hikâye edenler. (bkz : peyâm-âverân, peyâm-âverdegân, râviyân).

rûy روی (f. i.) : tunç.

rûyâ رویا (f. s.) : yerden biten, bitici. (bkz : nâbit).

rûyîn رویین (f. s.) : 1. tunçtan. 2. i. tunç.

rûyîn-ten رویین تن (f. b. s.) : tunç vücutlu, güçlü kuvvetli.

rûy-ver رویور (f. s.) : tunçtan.

rûz روز (f. i. c. : rûzân) : 1. gün. (bkz : yevm). 2. gündüz. (bkz : nehâr).

rûz-i cezâ, —-i haşr, —- hisâb : Kıyâmet günü. (bkz : mahşer).

rûz ü şeb : gece ve gündüz. (bkz : Leyl ü nehâr).

ruzaâ' رضاء (a. i. razî'in c.) : 1. süt kardeşler. 2. süt emen çocuklar.

rûzân روزان (f. i. rûz'un c.) : günler; gündüzler. (bkz : eyyâm).

rûzâne روزانه (f. i.) : gündelik. (bkz : rûzîne, yevmiyye).

rûz-bân روزبان (f. b. i.) : kapıcı.

rûz-be-rûz روز بروز (f. zf.) : günden güne. (bkz : yevmen-fe-yevmen).

rûze روزه (f. i.) : oruç. (bkz : savm, sıyâm).

rûze-dâr روزه دار (f. b. s.) : oruçlu. (bkz : sâim).

rûz-efrûz روز افروز (f. zf.). (bkz : rûz-be-rûz).

rûz-efzûn روز افزون (f. b. s.) : 1. uzun ömürlü. 2. ömür uzatan.

rûze-gûşâ روزه گشا (f. b. s.) : oruç açan, oruç bozan, iftar eden.

rûze-hâr روزه خوار (f. b. s.) : oruç yiyen, oruçsuz.

rûz-zerd روززد (f. b. s.) : sarı yüzlü, sararmış.

rûzgâr روزگار (f. i.). (bkz : rûzgâr).

rûzî روزى (f. s.) : 1. gündüze âit, gündüze ilgili. 2. i. rızık, azık; nasip, kismet.

rûzî-dih روزى ده (f. b. i.). (bkz: rûzî-resân).

rûzî-hâr روزى خوار (f. b. s.) : rızık, azık yiyici; mahlûk, canlı.

rûzîne روزينه (f. i.) : gündelik. (bkz: rûzâne, yevmiye).

rûzîne-dâr روزينه دار (f. b. s. ve i.) : gündelikçi.

rûzî-resân روزى رسان (f. b. s.) : rızık ulaştırıcı, Allah.

rûz-merre روز مره (f. s.) : her günkü, her günlük. (bkz: yevmî).

rûz-nâmçe روز نامه (f. b. i.) : "vukuât-ı yevmiye defteri", günlük hâdiselerin yazıldığı defter.

rûz-nâme روز نامه (f. b. i.) : 1. yevmiye defteri. 2. takvim. 3. günlük hâdiselerin yazıldığı kâğıt, gazete. 4. *gündem.

ruz-nâme-i havâdis : vaktiyle Çörçil adında bir İngiliz'in türkçe olarak İstanbul'da çıkardığı gazetenin ismi.

-rûbâ ربا (f. s.) : "kapan, kapıcı" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Âhen-rûbâ** : demir kapıcı, mıknaş. **Dil-rûbâ** : gönül kapan.. gibi.

rûbâb رباب (a. i.) : müz. (bkz: rebâb).

rûbâb-ı şikeste (kırık rûbap, saz) : şâir Tevfik Fikret'in manzum şiir kitabı.

rûbâb-nâme رباب نامه (a. f. b. i.) : Sultan Velâd'in tasavvufî fikirlerini ifâde etmek için yazdığı eser.

rûbâî رباعى (a. s. c. : rûbâiyyât) : 1. dört'e mensup, dörtle ilgili. 2. i. ed. aynı esasta 24 şekilli vezinle yazılan dört mısralık şiir. 3. i. mastarı dört harfli fiil.

rûbâî-l-adlâ : geo. dört kenarlı şekil.

rûbâî-l-büzür : bot. dört çekirdekli meyve.

rûbâ-il-cenâh : zool. dört kanatlı haşerat.

rûbâî-l-esâbî : bot. dört yapraklı [çiçek, ağaç].

rûbâî-l-ezhâr : bot. dört çiçekli nebat (*bitki).

rûbâî-mezîd-ün-fih : gr. mastarını meydana getiren dört harften üçü aslî olup biri veya ikisi sonradan katılarak meydana getirilen kelimeler : ["tedahrec.." gibi].

rûbâî-t-terkîb : azot, oksijen, hidrojen, karbon dan olma.

rûbâî-mücerred : gr. mastarını meydana getiren dört harften hepsi de aslî olan kelimeler : [dah-rec.. gibi].

rûbâî-yî mûsarra' : gr. üçüncü mısraı da kafiye li olan rûbâî.

rûbâî-l-vücûh : geo. dört yüzlü [şekil].

rûbâî-z-zevâyâ : geo. dört köşeli şekil.

rûbâiyyât رباعيات (a. i. rûbâî'nin c.) : rûbâîler.

rûbâiyyât-ı Hayyâm : Hayyâm'ın rûbâîleri.

rûbâiyye رباعيه (a. i.) : ön dişler ile azı dişleri arasında ve ikisi altta bulunan dört diş.

rûbbemâ ربما (a. zf.) : ba'zan, bazı kere.

rûbû ربوع (a. i. reb'in c.). (bkz : ribâ).

rûbûbiyyet ربوبيت (a. i. rabb'den) : 1. efendilik. 2. tanrılık, ulûhiyyet.

rûbûde ربوده (f. s.) : kapılmış, kapılan. (bkz : mübtelâ). **Dil-rûbûde** : gönlü kapılmış. (bkz : meftûn).

rûchân رجحان (a. i.) : üstünlük, üstün olma. (bkz : efdaliyyet, fâikiyyet). **Esbâb-ı rûchân** : üstünlüğe sebeb olan şeyler. [aslî : **recehân** olup : terâzinin bir kefesini ağır basmak mânâsındadır.].

rûchâniyyet رجحانيت (o. i.) : üstün olma. (bkz : fâikiyyet).

rûcû' رجوع (a. i.) : 1. dönme, geri dönme. 2. cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma.

rûcû-i bahr : coğr. denizin çekilmesi.

rûcûm رجوم (a. i. recm'in c.) : 1. taşlama lar, taş tutmalar. 2. akan yıldızlar.

rûcûm رجم (a. i.) : akan yıldız, meteor. (bkz : şihâb).

rûcz رجز (a. i.). (bkz : ricz).

rûdûm ردوم (a. i. redm'in c.) : sedler, bendler.

rûseâ' رؤساء (a. i. reîs'in c.) : reisler, başkanlar.

rûfât رفات (a. i.) : çürümüş, unufak olmuş şey. **Azm-i rûfât** : çürümüş kemik.

rûfedân رفدان (a. i.) : rafadan yumurta.

rûfeka' رفقاء ("ka" uzun okunur. a. i. refik'in c.) : arkadaşlar. (bkz : hem-râhân, pâdâşân).

rûft رفت (f. i.) : süpürme.

rûft ü rûb (süpürüp temizleme) : **mec.** gezip tozma.

rûfû رفو (f. i.) : dikişi bellisiz yama; örgü.

rûfû-gârî رفوگاری (f. b. i.) : örücülük.

rûfû-ger رفوگر (f. b. i.) : örücü, örgücü.

rûhâvî رهاوی (f. i.) : 1. ruha (Urfa) halkından olan. 2. kurulunca kendi kendine çalan sandıklı bir çalgı. [müzikte "rehâvî" şeklinde kullanılmıştır].

rûhn رهن (a. i. rehn'in c.). (bkz : rûhûn).

rûhûn رهون (a. i. rehn'in c.) : rehinler. (bkz : rehn).

rûhûn رهن (a. i. rehn'in c.). (bkz : rûhûn).

rûkbân ركبان (a. s. râkib'in c.) : binenler, binmişler, biniciler. (bkz : fûrsân).

rûkbe ركيه (a. i. c. : rûkeb, rûkebât) : **anat.** diz, dizkapakçı.

rûkeb ركب (a. i. rûkbe'nin c.) : **anat.** dizler, dizkapakları. (bkz : rûkebât).

rûkebât ركبات (a. i. rûkbe'nin c.) : **anat.** dizler, dizkapakları. (bkz : rûkeb).

rûkn ركن (a. i. c. : erkân) : 1. bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği. 2. kolon, direk. (bkz : sûtûn). 3. nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse.

rûkn-ül-bey' : **fık.** satış şartı.

rûkn-üd-dîn ركن الدين (a. b. i.) : erkek adı olarak biz de "rûkneddîn" şeklinde kullanılan bu kelime : "dinin en sağlam olanı, dinin temel direği" demektir.

Rûkniyye ركنيه (a. h. i.) : **tas.** Kibre-viyye tarikatı şûbelerinden biri. [Fırdevsiyye de denilir. Kurucusu Rûkneddîn-ül-Fırdevsî'ye nispetle bu adı almıştır].

rûkû' ركوع (a. i.) : 1. öne doğru eğilme. 2. namazda dizlere tutunarak vücudun belden yukarısı yere müvâzî gelecek şekilde eğilme hareketi.

rûkûb ركوب (a. i.) : 1. binme. 2. bir vasıtaya binme.

rûkûd ركود (a. i.) : râkidlik, râkid olma, durulma, durgunluk. (bkz : rûkûdet).

rûkûd-i hevâ : durgun hava.

rûkûdet ركودت (a. i.) : durulma, durgunluk. (bkz : rûkûd). [yapma kelimelerdendir].

rûkûn ركون (a. i.) : can ve gönülden meyl.

rûkûnet ركونت (a. i.) : ağırbaşlılık, gururluluk. (bkz : rekânet, vakar).

rûkûb ركب (a. i. rikâb'in c.) : üzengiler.

rûmh رمح (a. i. c. : rimâh) : 1. kargı, mızrak, süngü. 2. **mec.** fıkâralık, yoksulluk.

rûmhî رمحي (a. s.) : 1. kargıya, mızrağa, süngüye mensup, bunlarla ilgili. 2. i. yaprağının ucu sivri olan nebat (*bitki).

rûmis رمث (a. s.) : ipi çürük [kimse], sözüne güvenilmiyen [adam].

rûmmân رمان (a. i.) : **bot.** nar. (bkz : enâr).

rümmânî رمانى (a. s.) : 1. nar çiçeği renginde olan. 2. kır ile doru arasında bir donu olan at.

rümmânîyye رمانيه (a. i.) : *nargiller.

rüselâ رسلا (a. i. resûl'ün c.) : peygamberler. (bkz : rüsûl).

rûsl رسل (a. i. resûl'ün c.). (bkz : rüselâ, rüsûl).

rûst-â-hîz رستاخيز (f. i.) : kıyâmet, mahşer.

Rûz-i 'rest-â-hîz : kıyâmet günü. (bkz : yevm-i kıyâmet).

rûstâî, rûstâyî رستايى (f. s.) : 1. köy ile ilgili. 2. i. köylü. (bkz : rustâî, rustâyî). 3. ed. pastoral nevi.

-rûste رسته (f. s.) : "bitmiş, çıkmış, yetişmiş" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Nev-rûste** : yeni yetişmiş [nebat (*bitki)].

rûst-e-hîz رستاخيز (f. i.). (bkz : rest-â-hîz).

Rûstem رستم (f. h. i.) : 1. İran'ın ünlü pehlivanı ve savaşçısı. 2. erkek adı.

rûstî رستى (f. i.) : 1. yiğitlik. (bkz : fütüvvet). 2. üstünlük. (bkz : muvaffakiyyet). 3. kuvvet. (bkz : nîru).

rûsûb رسوب (a. i. c. : rûsûbât) : tortu, çöküntü. (bkz : dürdî).

rûsûb-ül-hamr : şarap tortusu

rûsûbât رسوبات (a. i. rûsûb'un c.) : tortular, çöküntüler.

rûsûbî رسوبى (a. s.) : jeol. *tortusal.

rûsûh رسوخ (a. .) : 1. muhkem, sağlam olma. 2. bir ilmin derinliğine, inceliğine varma. 3. mahâret, meleke.

rûsûhiyyet رسوخيت (o. i.) : 1. sağlamlık. (bkz : metânet). 2. mahâret, meleke, hazâkat; incelik.

rûsûm رسوم (a. i. resm'in c.) : 1. vergiler, gümrük vergileri. 2. usûl, merâsim.

rûsûm-i lütf ü kerem : lütuf ve kerem âdetleri; iyilik ve ihsan usulleri.

rûsûm-i sitte : "ipek, tütün, balık avı, tuz, içki ve pul" dan alınan vergiler.

rûsûmât رسومات (a. i. rûsûm'un c.) : gümrük idâresi.

rûsûmî رسمى (a. s.) : rûsûm'a âit, rûsum, vergi ile ilgili.

rûsûl رسل (a. i. resûl'ün c.) : peygamberler. (bkz : rüselâ). **Hâtem-ür-rûsûl** (peygamberlerin en son geleni, son peygamber) : Hz. Muhammed.

rûsvâ [y] رسوا (f. s.) : rezil, îtibarsız, haysiyetsiz. (bkz : hazûl).

rûsvây-i âlem : en bayağı, çok aşağılık adam.

rûsvâyî رسوائى (f. i.) : rezillik, haysiyetsizlik, îtibarsızlık. (bkz : hiz.).

rûşâ رشا (a. i. rişvet'in c.) : rüşvetler. (bkz : rişâ).

rûşd رشد (a. i.) : 1. doğru yolu bulup gitme, doğru yolda gitme. 2. doğru düşünme, akıl sâhibi olma. 3. bâliğ olma, büyüğe erme, erginlik. **Hadd-i rûşd** : erginlik çağı. **İsbât-i rûşd** : erginliğini şer'an ve resmen isbât ettirme.

rûşdî, rûşdiyye رشدى ، رشديه (a. s.) : 1. rûşd'e, erginliğe âit, erginlikle ilgili. 2. i. ortaokul. [eskiden iptidâî ile i'dâdî arasında -üçü ilk, üçü orta olmak üzere- altı sınıflık bir mektep idi]. 3. i. birincisi erkek adı.

rûşeym رشيم (a. i.) : biy. oğulcuk, fr. **embryon**. 2. bot. embriyon.

rûşvet رشوت (a. i.). (bkz : rişvet).

rûtbe رتبه (a. i. c. : rûteb) : 1. sıra, derece, basamak.

rûtbe-i akl : aklın derecesi. 2. me'murluk mevkii, derecesi.

rûtbe-şinâs رتبه شناس (a. f. b. s.) : rûtbe tanıır, derece bilir.

rûtbet رتبت (a. i.). (bkz : rûtbe).

rûtbetlû رتبتلو (a. t. s.) : Hristiyan, rûhânî reislere ve patriklere verilen ünvan.

rûtbî, rûtbiyye رتبیہ (a. s.) : rûtbeye mensup, derece, rûtbeye ile ilgili.

rûteb رتب (a. i. rûtb'e'nin c.) : rûtbeler, dereceler.

rûteb-i askeriyye : askerlik rûtbeleri.

rûteb-i ilmiyye : sarıklılar sınıfında bulunanların rûtbeleri.

rûteb-i mülkiyye : sivil memurlara mahsus rûtbeler, dereceler.

rûteylâ رتیلہ (a. i.) : zehirli ve iri bir cins kır örümceği.

rûûs رؤس (a. i. re's'in c.) : 1. başlar. 2. sadrazâm'ın verebileceği küçük rûtbeler için verilen resmî yazı. 3. ilmiye, sarıklı ulemâ derecelerinden biri.

rûvâk رواق (a. i.). (bkz : revâk).

rûvâkî رواقی (a. s. c. : rûvâkiyyûn). (bkz : revâkî).

rûveyde رویدہ (a. s.) : 1. hoş, ince, nâzik. 2. kadın adı.

rûveyha رویحہ (a. i.) : 1. incelik, zariflik. 2. felse. fr. *élégance*.

rû'yâ رؤیا (a. i.) : düş.

rû'yet رؤیت (a. i.) : 1. görme, bakma, görülme. **Cihâz-ı rû'yet** : hâk, görme cihâzı. 2. idâre etme, çevirme, yönetme. 3. araştırma.

rû'yet-i muhâsebe : huk. vasiye âit hesâbın hâkim (yargıç) tarafından görülmesi.

rûzelâ رذلاء (a. s. rezîl'in c.) : reziller. (bkz : evbâşân, hazele).

rûzgâr روزگار (f. i.) : 1. zaman, devir. (bkz : hengâm, vakt). 2. dünyâ. (bkz : âlem). 3. yel. (bkz : bâd, rih).

rûzgâr-ı külli : koz. (bkz : nikat-ı cihât).

S

sâ ساء (a. ha.) : "se" harfinin arapça adı.

sâ-i müsellese : üç noktalı "se" harfi.

sâ سا (f. s.) : benzetme edâtı olan "âsâ"nın hafifletilmiş **Anber-sâ** : anber gibi. **Gayr-sâ** : gayır gibi.

sâ [y] ساء [ی] (f. s.) : "süren, sürücü" mânâlarıyla *birleşik kelimeler yapar. **Cebhe-sâ** : yüz süren. **Cebîn-sâ [y]** : alın süren. gibi.

sâ صاع (a. i. c. : esvâ) : bin dirhemlik bir hububat ölçüğü.

saa ساعہ (a. i.). (bkz : sia).

saâde, saâdet سعادہ (a. i.) : mutluluk. **Bâb-ı saâdet** (Bâb-üs-saâde) : İstanbul'da, Topkapı Sarayında karaağaların beklediği kapı. **Asr-ı saâdet, Vakt-i saâdet, Zemân-ı saâdet** :

Hız. Muhammet zamânı.

saâdet-i uzmâ : felse. *Üsmut, fr. *béatitude*.

saâdet-bahş سعادت بخش (a. f. b. s.) : saâdet verici.

saâdet-hâne سعادتخانه (a. f. b. i.) : büyük bir zâtın evi.

saâdetlû سعادتلو (a. t. s.) : askerlikte mîralay (albay) ile birinci ferik (korgeneral), sivilde vezir ile mîrülümerâlik rûtbeleri arasındaki kimselerin resmî ünvanı.

saâdet-meâb سعادتآب (a. f. b. s.) : saâdet sâhibi.

saâdet-mend سعادتمند (a. f. b. s.) : mutlu. (bkz : bahtiyâr, mes'ûd).

saâdet-mendi سعادتمندی (a. f. b. i.) : bahtı-
yarlık, mutluluk.

saâdet-nâme سعادتنامه (a. f. b. i.) : 1. İranlı Hüseyin Vâiz'in Kerbelâ fâciasını hikâye eden "Ravzat-üş-şühedâ" adlı eserinin çevirmesidir. Çeviren 1505 (H. 911) de İstanbul'da ölen Balikesirli Mehmed Muhiddin Câmi'dir. 2. XVI. asrın şâir ve bilginlerinden Pirizrenli Şem'i'nin III. Murad'ın yakınlarından Zeyrek Ağa adına Feridüddîn-i Attâr'ın Pendnâmesi üzerine yaptığı muhtasar şerhdir.

saâlib سالب (a. i. sa'leb'in c.) : tilkiler.

saâlik صالک (a. i. su'lûk'ün c.) : 1. dîlenciler; dervişler; kâlerler. 2. serseriler.

sâât ساعة (a. i. c. : sâât) : 1. saat. 2. vakit, zaman. 3. muayyen vakit. 4. kıyâmet. **Esrât-ı sâât** : kıyâmet alâmetleri. **Eşref-i sâât** : uğurlu zaman.

saat-i hakiki : astr. Güneş'ten irtifâ alınmak sûretile bulunan saat ki, bu, ölçünün yapıldığı mahallin hakiki saatidir.

sâât-i muhtâr : uğurlu vakit.

sâât-i nücûmî : astr. bir yıldızın i'tidâl-i rebîî noktasından veyâ mahallin nisf-ün-nehâr'ından (meridiyen) arka arkaya iki geçişi arasındaki zamanın 24 de biri : (cideral time).

sâât-i vasatî : astr. hakikî Güneş'e tâbî olmak üzere muntazam hareket ettiği tasavvur olunan mevhum bir güneşin, mahallin nisf-ün-nehâr'ından (meridiyen) arka arkaya iki defa geçişi arasındaki zamanın 24 de biri. (mean time).

saat zâviyesi : astr. her hangi bir yıldızın saat zâviyesi, o yıldızın mürûr-i ulyâ'dan nisf-ün-nehâr (meridiyen) dâiresine kadar hareketi sırasında meydana gelen, açının saat cinsinden ifâdesidir. (1 saat 15 derecedir). (bkz : mürûr-i ulyâ).

sâât ساعات (a. i. sâât'in c.) : saatler.

sa'b, sa'be صعب (a. s. suûbet'den c.) : sıâb) : 1. güç, zor, çetin. **Umûr-ı sa'be** : zor, çetin işler. (bkz : asîr).

sa'b-ül-fehm, sa'b-ül-meâl : anlaşılması güç olan.

sa'b-ül-husûl : meydana gelmesi güç olan.

sa'b-ül-mürûr : geçilmesi güç olan. [en çok yalçın dağlar hakkında kullanılır]. 2. kuvvetli, zorlu.

sabâ صبا (a. i.) : 1. gün doğusundan esen hafif ve lâtif rüzgâr. **Esb-i sabâ-reftâr** : rüzgâr gibi uçan at. 2. müz. Türk müziğinin en eski

ve mâruf makamlarındandır. Türk müziğinin en orijinal ve karakteristik makamlarından biri olan sabâ, yürekler parçalayıcı, gönüller yakıcı bir hü-zün, elem, zühed ve pişmanlık duygusunu gayet net olarak bildirir. Rağbetle kullanılmış bir makamdır. Çargâh'da zengûle (ki bu makam şekv-efzâ'nın terkibinde de mevcuttur) ile sabâ dörtlüsünden mürekkeptir. Bu dörtlü ile düğâh (lâ) perdesinde kalır. Zengûle'nin durağı çargâh perdesi, sabâ'da çok mühim bir rolü olan güçlüdür. Çargâh'da zengûle'nin güçlüsü olan rast (sol) perdesi gibi ikinci bir güçlünün, fazla kıymeti yoktur. Donanımına "si" koma bemoîlü ile "re" bakiyye bemoîlü konulur. Çargâh'da zengûle'nin "lâ" bakiyye bemoîlü; nota içinde kullanılır.

sabâ-aşîrân صبا اشيران (a. f. b. i.) : müz.

elde yalnız nümûnelik fahte usûlünde "lâ" bir peşrevle "lâ" bir saz semâsi bulunan mürekkep makam. Sabâ ile aşîrân'da uşşâk'dan ibârettir. Umûmiyetle inici olarak seyrettikten sonra, ikinci dizi ile aşîrân (mi) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede sabâ'nın güçlüsü çargâh (do), ikinci derecede de aşîrân'da uşşâk'ın güçlüsü ve sabâ'nın durağı düğâh (lâ) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "s" koma bemoîlü ile "re" bakiyye bemoîlü konulur. Sabâ'nın "lâ" bakiyye bemoîlü, aşîrân'da uşşâk'ın iki bekar ile "fa" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır.

sabâ-berâber صبا برابر (a. f. b. s.) : sabâ rüzgârı gibi hafif ve lâtif.

sabâbet صبايت (a. i.) : âşıklık, sevgi.

sabâh صباح (a. i.) : sabah. **Ale-s-sabâh** : sabahleyin erkenden.

sabâh-ı mahşer : kıyâmet sabahı.

sabâhat صباحت (a. i.) : 1. güzellik, lâtiflik, yüz güzelliği.

sabâhat-i simâ : yüz güzelliği. 2. kadın adı.

sabâh-gâh صباحگاه (a. f. b. i.) : sabah vakti, (bkz : bâm-dâd).

sabâh-ül-hayr صباح الخير (a. b. i.) : bâzı atların alnında bulunan beyaz leke. [bu beyazlık, alnından burnunun üstüne kadar uzarsa buna "akıtma" derler].

sabâ-pûselik صبا پوسلك (a. f. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen bir buçuk asır evvel veyâ biraz daha yakın bir zamanda Dede Ef. tarafından terkibedilmiştir. Makam, sabâ'nın sonuna pûselik beşlisi veyâ tam

dizisi ilâvesinden ibârettir. Pûselik ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede sabâ'nın güçlüsü çargâh (do), ikinci derecede de pûselik'in güçlüsü hüseyî (mi) perdeleridir. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder. Donanımına sabâ'nın "si" koma ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Sabâ'nın "lâ" bakiyye bemolü ile pûselik'in iki bekarı ve "sol" bakiyye diyezi nota içinde kullanılır.

sabâ-reftâr صبارفتار (a. f. b. s.) : rüzgâr gibi hafif ve çabuk giden [en çok at hakkında kullanılır].

sabâret صبارت (a. i.). (bkz : kefâlet).

sabâ-uşşâk صبا عشاق (a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sabâvet صباوت (a. i.) : sabîlik, çocukluk.

sabâyâ صبايا (a. i. sabiyye'nin c.) : küçük kızlar, kız çocukları.

sabâ-zemzeme (veyâ **sabâ kürdî**) صبا زمزمه (a. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır : sabâ ile kürdî dörtlüsünden mürekkeptir. Bu dörtlü ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede sabâ'nın güçlüsü olan çargâh (do), ikinci derecede de nevâ (re) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "si" koma ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Sabâ'nın "lâ" bakiyye bemolü, kürdî dörtlüsünün iki bekarı ile "si" küçük mücennep bemolü, nota içinde kullanılır.

sabb صب (a. i.) : dökme, dökülme; boşaltma boşaltılma.

sabbâg صباغ (a. s. ve i.) : 1. boyayan; boyacı. 2. deri altındaki boyalı madde.

sabbâr صبار (a. i.) : bot. 1. atlas çiçeği (kaktüs). 2. frenk inciri.

sabbâr صبار (a. s.) : çok sabırlı, sabrı çok olan. (bkz : sabûr).

sabbâriyye صباريه (a. i.) : bot. atlasçi-çeğigiller, fr. *cactées*.

Sâbbe سابه (a. h. i.) : tas. bid'at ve delâlet ehli arasındaki "Şia" şübelerinden biri.

sabg صبغ (a. i.) : 1. boyama, boyanma. 2. bazı nebat köklerine ispirto, eter gibi şeyler karıştırılarak yapılan ilâç.

sâbık, sâbika سابق، سابقه (a. s. sebk'den) :

1. geçici, geçen, geçmiş. **Sene-i sâbika** : geçen yıl. 2. şimdikinden bir evvel me'mûriyette bulunmuş olan. 3. ilerde bulunan, zamanca, rûtbece önde bulunan.

sâbık-ül-bevân, sâbık-üz-zikr : zikri geçmiş, yu. karıda söylenilmiş.

sâbika سابقه (a. i. c. : sâbikat, sevâbık) :

1. geçmiş şey, geçmiş hal ve vak'a. 2. geçmişte işlenmiş suç.

sâbika-i mükerrere : birden fazla suç işleme.

sâbika-i mükerrere eshâbından : birkaç kerre mahkûm ve suçlu olmuş kimse.

sâbikan سابقاً (a. zf.) : evvelce, bundan önce.

sâbıkîn سابقين (a. s. sâbık'ın c.) : sâbıklar, geçmişler, önce gelmiş olanlar. (bkz : sâbikun).

sâbıkîn-i İslâm : en önce İslâm olan kırk zat. (bkz : sâbikun-i evvelün).

sâbî' صائب (a. i. ve s.) : yıldızlara tapanlardan sebea'lı.

sabî صبي (a. i. c. : asbiye, sıbyân, sıbvân, sabye, sıbye, subye) : 1. henüz memeden kesilmemiş erkek çocuk. 2. üç yaşını tamamlamayan erkek çocuk.

sabî-i muabbir : huk. [eskiden] söyleyen ve söylediğini bilen çocuk.

sâbî', sâbia سابع، سابعة (a. s.) : yedinci. (bkz : heftüm). **Bâb-ı sâbî'** : yedinci bab.

sâbî'-aser : on yedinci.

sâbîan سابئاً (a. zf.) : yedinci olarak, yedinci olmak üzere.

sâbig, sâbiga سابق، سابقة (a. s.) : tam, uzun, tafsîlâtlı.

sabîh, sabîha صبيح، صبيحة (a. s. subh'dan) : 1. güzel, lâtif, şirin. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sâbih ساج (a. s. sibâhat'den) : yüzen, yüzücü. **Havz-ı sâbih**: yüzer havuz.

sâbiha ساجه (a. i. c. : sâbihât) : gemi. (bkz : keştî, sefine).

sâbihât ساجات (a. i. sâbiha'nın c.) : 1. gemiler. 2. yıldızlar. 3. imanlıların ruhları.

sâbiin صابئين (a. i. sâbi'in c.) : yıldıza tapanlar.

sâbikun سابقون ("ku" uzun okunur, a. s. sâbık'ın c.) : geçmişler, öne gelip geçmiş olanlar. (bkz : sâbikîn).

sâbikun-ı evvelün : ilk defâ Müslüman olanlar. [40 kişidir ki ilki erkeklerden Hz. Ebûbekir; kadınlardan Hz. Hadîce çocuklardan Hz. Ali; sonuncusu Hz. Ömer'dir].

sâbir صابر (a. s. sabr'dan) : sabreden, dayanan, acelesiz bekleyen, dişini sıkan. (bkz : sabûr).

sâbirin صابرين (a. s. sâbir'in c.) : sabırlılar. **Fukarâ-i sâbirin** : yoksulluğun ıztıraplarına katlanan fakirler.

sâbit ثابت (a. s. sebât, sübût'dan) : 1. hareketsiz, kımıldamıyan, yerinde duran. 2. ispât edilmiş, anlaşılmış. 3. i. erkek adı.

Sâbit ثابت (a. h. i.) : meşhur Türk şâirlerindendir Bosna'da Öziçe kasabasında doğmuştur; asıl adı Alâeddin'dir; Şâir Nâbi ile muasırdır. Şiirlerinde tâbir ve atasözü kullanmaya çok merak salmıştır. İstanbul'da tahsil görerek Bosna, Konya, Diyarbekir mevleviyetlerine eriştikten sonra (H. 1124) de ölmüştür. Dili tutuk olduğundan doğru dürüst konuşamadığı için münâsebet düş-tükçe : "ben konuşamıyorum, bereket versin kale-mim biraz konuşuyor, o da konuşmazsa çatlardım" dermiş. Mürettep divânı vardır ve yazmadır. Bilhassa "Derenâme" adlı eserinde Argoya da yer vermiştir.

sâbitât ثابتات (a. s. sâbite'nin c.) : sey-yar (gezeğen) olmiyan, yerinde durur gibi görü-nen yıldızlar. [seyyârâtın zıddı].

sâbite ثابتة (a. s. c. : sâbitât, sevâbit) : 1. seyyar (gezeğen) olmiyan ve yerinde durur gibi görünen yıldız [seyyâre'nin zıddı]. 2. kadın adı.

sâbit-kadem ثابت قدم (a. b. s.) : 1. ayağına sağlam. 2. yerinde veya sözünde duran.

sabiyye صبيه (a. i. c. : sabâyâ) : küçük kız, kız çocuğu.

sabr صبر (a. i.) : 1. sabır.

sabr-i cemil : Allah'dan gelen bir acıya dayanma.

sabr-i Eyyûb : Hz. Eyyûb'un -dillere destân olan-sabır. 2. **bot**. Sokatra adasında çıkan, sarı sabır da denilen ve özü hekimlikte kullanılan bir nebat (*bitki).

sabûh صبح (a. i.) : 1. sabahleyin sağılan süt. 2. sabah vakti içilen şarap. 3. mahmurluk bozan içki.

sabûhi صبحي (a. s.) : sabah içkisiyle ilgili.

sâbûn صابون (a. i.) : sabun.

sâbûni, sâbûniyye صابوني، صابونية (a. s.) : 1. sabuncu, sabun yapan ve satan. 2. sabunlu, sa-bun karışık. 3. sabun çeşidinden.

sâbûniyye صابونية (a. i.) : nişasta helvası-nın bir çeşidi.

sabûr صبور (a. s. sabr'dan) : çok sabır-lı. (bkz : sabbâr). [Allah adlarındandır].

sabûr-âne صبورانه (a. f. zf.) : sabırlı ola-na yakışacak yolda, sabırla.

sabye صبيه (a. i. sabî'nin c.) : küçük erkek çocukları, oğlancıklar. (bkz : sıbyân) [ke-limenin : "sıbye, subye" şekilleri de vardır]. (bkz : sıbyân).

sâc ساج (a. i.) : Hindistan'dan gelen, kerestesi makbul ve sert bir ağaç.

sâci' ساجع (a. s.) : 1. seci'li, kafiyele söz söyliyen. 2. (bkz : mukaddem).

sâcid ساجد (a. s. secde'den c. : sücced) : 1. secde eden, alnını yere koyan. 2. i. erkek adı. [müen. : "sâcide" dir].

sad ص (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup, "ebced" hesabında doksan sayısının karşılığıdır; "s" sesini verir.

sad-ı mühmele : "sad" harfinin bir adı. [noktasızlığından dolayı].

sad صد (f. s.) : yüz [sayı]. (bkz : mie).

sa'd سعد (a. i.) : 1. kutluluk. 2. uğur. 3. s. kutlu; uğurlu.

sa'd-ı asgar : astr. Venüs (Zühre, Nâhid) gezegeni.

sa'd-ı ekber : astr. Jüpiter (Müşteri) gezegeni.

sa'd-üd-dîn : dilimizde "sâdetin" şeklinde erkek adı olarak kullanılan bu kelime : dînin mübârekliği, dini uğurlu, kutlu kılan demektir.

sa'd-ullah : 1) Allah'ın kutlu, tâlihli kıldığı "mânâsınadır"; 2) erkek adı.

sâd ساد (a. i.) : göz ağrısı, göz hastalığı. (bkz : remed).

sadâ صدا (o. i.) : 1. ses. (bkz : savt âvâz). 2. a. yankı.

sadâ-vi basit : sesin bir defâ tekrârı.

sadâ-yi mürekkeb : sesin bir çok defâlar tekrârı.

sadaka صدقة (a. i. c. : sadakat). 1. sadaka. 2. zekât.

sadaka-i fitr : fitre, şeker bayramında aynen 1667 gram buğday, buğday unu; 3334 gram arpa, arpa unu, kuru üzüm, hurma veyâ râyice göre bunların bedelleri üzerinden yoksullara verilen sadaka.

sadaka-i mahbûse : huk. [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i mevkufe : huk. [eskiden] vakfı inşâ için kullanılan sarıh sözlerdendir. "Vakfettim, hapseyledim" gibi "sadaka-ı mevkufe kıldım" da denilebilir ve bu sözle de vakıf inşâ edilmiş olur.

sadaka-i muharreme : [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i muhbesse : huk. [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i müebbede : huk. [eskiden] (bkz : vâkif).

sadakat صدقات ("ka" uzun okunur. a. i. sadaka'nın c.) : sadakalar.

sadâkat صداقت (a. i. sıdk'dan) : dostluk, ve fâilîlik, içten bağlılık; doğruluk, yürek doğruluğu.

sadâkat-kâr صداقتکار (a. f. b. s.) : sadâkatli, hakikatli, sâdik, doğru.

sa'dân سعدان (a. i. c.). (bkz : sa'deyn).

sadâret صدارت (a. i. sadr'dan) : 1. başta bulunma, öne geçme. 2. sadrâzamlık, sadrâzâmın işi ve makamı. 3. Rumeli ve Anadolu kazaskerliği.

sadâret hatt-ı hümayunu : tar. sadrâzâmın değişmesi münâsebetiyle pâdişâh tarafından çıkarılan ferman.

sadâret-penâh صدارتپناه (a. f. b. s.) : sadrâzam bulunan [kimse].

sadâret-penâhi صدارتپناهی (a. f. b. s.) : sadrâzama âit, sadrâzâmla ilgili.

sâdât سادات (a. i. seyyid'in c.) : 1. seyyitler, ulular. 2. Hz. Hasan neslinden gelmek üzere Hz. Muhammed'in soyundan olanlar. [Hz. Hüseyin neslinden gelenlere de "şürefâ" derler].

sâdât-ı kabîle : kabîlenin ileri gelenleri.

sad-bâr صدبار (f. z. f.) : yüz kere.

sad-berg صدبرك (f. b. s. ve i.) : yüz yapraklı, katmerli. **Gül-i sad-berg** : yüz yapraklı sanılan, katmerli, makbul bir gül çeşidi.

sâdd ساد (a. s. sedd'den) : 1. kapıyan, örten, engel olan. 2. hek. aksu denilen göz perdesi.

sâde ساده (a. i. seyyid'in c.) : seyyidler.

sâde ساده (f. s.) : 1. düz, basit, yalın, gösterişsiz. 2. süssüz. 3. karışksız, katkısız. 4. derin düşünemiyen, bön, saf [adam]. 5. zf. yalnız, ancak.

sâdec سادج (a. i.) : "sâde"nin arapça-laştırılmışı.

saded صدد (a. i.) : 1. yakınlık, civar. 2. fikir, niyet, kasid; teşebbüs. 3. konuşulan madde, asıl mevzu. **Hâric-az-saded** : mevzû dışı. **Sadede gelmek** : mevzûa dönmek, mevzû dışı sözleri bir yana bırakmak.

sâde-dil سادہ دل (a. f. b. s. c. : sâde-dilân):

1. temiz yürekli. 2. saf, bön. (bkz : sâde-levh).

sâde-dilân سادہ دلان (a. f. b. s. sâde-dil'in

c.) : temiz yürekli, saflar, bönler.

sâde-dilâne سادہ دلانہ (f. zf.) : saflıkla,

bönlükle. **Hissiyyât-ı sâde-dilâne** : ed. saf, laübâlî sözlerle dolu olan ibâre.

sâde-dilî سادہ دلی (a. f. b. i.) : saflık,

bönlük.

sâdef صدف (a. i. c. : esdâf) : sedef, inci

kabuğu.

sâdef-çe صدفچه (a. f. b. i.) : küçük sedef.

sâdegî سادگی (f. i.) : sâdelik, düzlük,

süssüzlük.

sâdegî-i ifâde : ifâde sâdeliği.

sâdegî-i libâs : giyim sâdeliği.

sâde-kâr سادہ کار (a. f. b. i.) : kuyumcu

taslakçısı.

sâde-levh سادہ لوح (a. b. s.) : saf, bön.

(bkz : sâde-dil²).

sademât صدمات (a. i. sadme'nin c.) : 1.

çarpmalar, tokuşmalar, çatmalar. 2. ansızın başa gelen belâlar. 3. kim. patlamalar.

sâde-rû سادہ رو (a. f. b. s. c. : sâde-rûyân):

yüzü tüysüz, genç delikanlı.

sâde-rûyân سادہ رویان (a. f. b. s. sâde-rû'nun

c.) : sakalı, bıyığı çıkmamış gençler.

sâdet سادت (a. i.) : hek. üzerine aksu

denilen perde gelmiş göz.

sa'deyn ساعدین (a. i. c.) : astr. "iki uğur-

lular" : Venüs (Zühre) ile Jüpiter (Müşteri) gezegenleri. **Kırân-ı sa'deyn** : Venüs ile Jüpiter'in aynı durumda olması ki, kutluluk işâreti sayılır.

sâd-güne سادگونیہ (f. b. s.) : yüz türlü,

çeşitli.

sad-hexâr صد هزار (f. b. s.) : yüz bin.

sâdık صادق (a. s. sıdk'dan. c. : asdika) :

1. doğru, gerçek. (bkz : sahih). 2. sadâkati, içten bağlılığı olan. (bkz : vefâ-kâr).

sâdık-ül-kavî : doğru sözlü. (bkz : râst-gû; sâdık-ül-kelâm).

sâdık-ül-kelâm : doğru söyleyen. (bkz : râst-gû, sâdık-ül-kavî).

sâdık-ül-va'd : va'dinde, sözünde duran. 3. i. erkek adı.

sâdikan صادقان ("ka" uzun okunur. a. s.

sâdık'ın c.) : 1. doğru kimseler. 2. sadâkatli, içten bağlılığı olan kimseler.

sâdikan-ı aşk : aşkta sâdık olanlar.

sâdikane صادقانه ("ka" uzun okunur. a.

zf.) : sâdık olana yaraşır yolda.

sâdir, sâdire صادر، صادره (a. s. sudûr'dan) :

çıkan. **Şeref-sâdir** : şerefle çıkan [pâdişah emri]. **Kelimât-ı sâdire** : çıkan kelimeler.

sa'dî سعدی (a. s.) : müz. 1. saâdete,

uğura mensup. 2. i. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. 3. i. erkek adı. 4. İrân'ın büyük mutasavvıf ve mütefekkir şâiri (Şeyh Sa'dî).

sâdic سادج (a. s.) : (bkz : sâde).

sâdid صدید (a. i.) : hek. irin, yaradan

akan sarı su.

sâdid-i seretânî : hek. seretan denilen yara-

dan akan irin.

sâdik صديق (a. s. c. : asdika, sudeka, sud-

kan) : 1. doğru, gerçek dost. 2. doğru sözlü [adam]. (bkz : rast-gû).

sâdin سادان (a. i. c. : sedene) : kapıcı;

perdedar; Kâbe-i Mükerrreme kapıcısı.

sâdir سادر (a. s.) : hayrette kalan, şa-

şan. (bkz : hâir, hayrân, mütehayyir, velhân).

sâdis سادس (a. s.) : altıncı. (bkz :

şeşüm). **Dâire-i sâdis** : altıncı dâire [Beyoğlu Belediye Dâiresi].

sâdis-aşer : onaltıncı, onaltı.

sâdisen سادساً (a. zf.) : altıncı olarak, altıncı olmak üzere, altıncı derecede.

sa'diyye سدييه (o. i.) : bot. papirüs-giller, fr. cypéracées.

Sa'diyye سدييه (a. h. i.) : tas. Sâ'düddin-i Cevâbî tarafından kurulmuş olan tarikat.

sadme صدمه (a. i. c. : sademât) : 1. çarpma, tokuşma, çatma. 2. ansızın başa gelen belâ. 3. kim. patlama.

sadme-i inkılâb : inkılâp sadmesi, hayattaki değişiklik darbesi

sadme-i mün'akise : fiz. bir te'sirden sonra onun zıddına aksi taraftan çıkan te'sir.

sad-pâ صد پا (f. b. s.) : yüz ayaklı [olan].

sad-pâre صد پاره (f. b. s.) : yüz parça; parça parça olmuş. (bkz : rîze rîze).

sadr صدر (a. i. c. : sudûr) : 1. göğüs. (bkz : ber, sîne). 2. yürek. 3. herşeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş. 4. oturulacak en iyi yer. 5. baş, başkan. (bkz : reis). 6. kazasker. 7. sad-râzam sözünün kısaltılmışı.

sadre şifâ vermek : gönül ferahlatmak.

sadr-ı âlî : vezirlerin, vekillerin başı, sadrâzam.

sadr-ı Anadolu : Anadolu kazaskeri.

sadr-ı a'zam : "sadrâzam" : [saltanat devrinde] başvekil.

sadr-ı cehân : dünyânın en itibarlı mevkiinde bulunan.

sadr-ı Rûm : Rumeli kazaskeri.

sadreyin صدرين (a. i. c.) : "iki sadır" : Rumeli ve Anadolu kazaskerliği.

sadr-gâh صدرگاه (a. f. b. i.) : en mühim yer; tam orta yer.

sadri, sadriyye صديريه (a. s.) : göğüse âit, göğüsle ilgili. **Emrâz-ı sadriyye** : göğüs hastalıkları.

sadriyye صديريه (a. i.) : çocuğun anaya nispetinde kullanılan bir kelime. [babaya nispetinde sulbî, sulbiyye denildiği gibi].

sadr-nişin صدر نشين (a. f. b. s.) : baş se-dirde, üst başta oturan [toplantıda].

sad-sâl صد سال (f. b. i.) : yüzyıl, asır.

saf صف (a. i.) : (bkz : saff).

sâf, sâfi صافي (a. s. safâ, sarvet'den) :

1. temiz, hâlis, katkısız, karışık olmıyan. 2. bön, kolay aldatılabilen, kurnazlığa akli ermiyen. [mü-en. : "sâfiyye"]

safâ' صفاء (a. i.) : 1. saflık, berraklık.

(bkz : safvat). 2. gönül şenliği, kedsizlik, eğ-lence. **Ehl-i safâ** : safâ adamı, keyif adamı. 3. **mûz**. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep ma-kamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

safâ-yi bâtın : iç saflığı; rûhun kedsizliği.

safâ-yi gülşen : gülşen safâsı; gül bahçesi eğlencesi.

safâ-yi hilkat : yaradılışın zevki. 4. erkek adı.

Safa صفا (a. h. i.) : Mekke civârında bir yer olup hacılar, burası ile Merve denilen yer arasında Hz. Hacer'in gidiş geliş hareketini remzede-rek dört defa gidip. üç defa gelirler.

safâ-bahş صفا بخش (a. f. b. s.) : safâ veren, eğlendiren, rahatlandıran.

safâ-cû صفا جو (a. f. b. s. c. : safâ-cûyân) : rahat, eğlence arıyan.

safâ-cûyân صفاجویان (a. f. b. s. safâ-cû'nun c.) : rahat, eğlence arıyanlar.

safahât صفحات (a. i. safha'nın c.) : 1. sa-fahalar. 2. Mehmet Âkif'in meşhur eserinin adı [7 kitaptan ibârettir].

safâih صفايح (a. i. safiha'nın c.) : düz, yassı şeyler; mâdenî levhalar.

safâ-perver صفا پرور (a. f. b. s.) : safâlı, safâ veren, iç açan.

safâ-ârâ صف آرا (a. s.) : (bkz : saff-ârâ).

safâ-yâb صفاياب (a. f. b. s.) : safâlanmış, safâ bulmuş.

saff-beste صف بسته (a. s.). (bkz : saff-beste).

saff-der صف در (a. f. b. s.). (bkz : saff-der).

saff-derân صف دران (a. s.). (bkz saff-derân).

saff-derâne صف درانه (a. zf.). (bkz saff-derâne).

saff-derî صفدری (a. s.). (bkz : saff-derî).

sâf-derûn صافدرون (a. f. b. s. c. : sâf-derûnân) : bön, kalbitemiz, içi saf, kolay aldatılabilen.

sâf-derûnân صافدرونان (a. f. b. s. c. : sâf-derûn'un c.) : bönler, kalbi temiz, içi saf olanlar.

sâf-derûnâne صافدرونانه (a. f. zf.) : bön-lükle, saflıkla. (bkz : sâf-dilâne).

sâf-dil صافدل (a. f. b. s.) : kolay aldatılan, saf, bön. (bkz : sâf-derûn).

sâf-dilâne صافدلانه (a. f. zf.) : yürek saflığıyla, bönlükle. (bkz : sâf-derûnâne).

sa'fe سافه (a. i.) : hek. kel.

safer صفر (a. i. c : esfâr). (bkz : sefer).

Safevi صفوی (a. s. c. : safeviyyân) : Safi adındaki kimsenin soyundan olan; Fars hükümdârı şah İsmâil'in soyu.

Safeviyyân صفویان (a. s. safevî'nin c.) : safevîler.

Safeviyye صفویه (a. h. i.) : tas. Safiyüd-dîn-i Erdebîlî tarafından kurulmuş olan tarikatın adı. [kurucusuna nispetle : "Erdebîliyye" de denilir].

saff صف (a. i. c. : sufûf) : 1. dizi, sıra; câmide cemâatin sırası.

saff-i düşmenân : düşmanların safı. 2. bir sıraya dizilmiş asker.

saff-ı harb : ask. : savaş hattını meydana getiren asker dizisi.

saff-ı niâl : ayakkabıların dizildiği sıra, papuçluk; meclisin en aşağı yeri.

saff-ı sipâh : asker safı, dizisi.

saff-ârâ صف آرا (a. f. b. s.) : sırayı, asker saflarını süsleyen.

saff-beste صف بسته (a. f. b. s.) : saf bağlanmış, sıra sıra dizilmiş.

saff-der صفدر (a. f. b. s. c. : sarff-derân) : düşman saflarını yaran yiğit. (bkz : saff-zen).

saff-der-i yegâne : biricik, eşsiz kahraman.

saff-derân صفدران (a. f. b. s. saff-der'in c.) : düşman saflarını yırtan yiğitler.

saff-derâne صفدرانه (a. f. zf.) : yiğitcesine.

saff-derî صفدری (a. f. b. s.) : saf-der'e düşman saflarını yırtan kimseye âit, bununla ilgili.

saffet صفت (a. i.). (bkz : safvet).

saffeyn صفین (a. i. c.) : 1. iki sıra. 2. savaşta karşılaşılan iki taraf.

saff saff صف صف (a. zf.) : sıra sıra, dizi dizi.

saff-şikâf صف شکاف (a. f. b. s.) : düşman saflarını yaran, bozan [yiğit].

saff-şiken صف شکن (a. f. b. s. c. : saff-şikenân). (bkz : saff-şikâf).

saff-şikenân صف شکنان (a. f. b. s. saff-şiken'in c.) : düşman saflarını yırtan yiğitler.

saff-zen صفزن (a. f. b. s.) : düşman saflarını vuran, yaran yiğit. (bkz : saff-der).

safh صفح (a. i.) : 1. yüz çevirme. 2. affetme, suç bağışlama. (bkz : afv).

safha صفحه (a. i. c. : safahât) : 1. bir şeyin düz yüzü. 2. bir cismin görünen tarafları. 3. yazılmış veya yazılabilir sahife. 4. ince, yassı ve geniş cisim, levha; yufka. 5. bir hâdisede bir-biri ardınca görülen hallerin her biri.

safih صفيح (a. i.) : 1. gökyüzü. 2. yassı, düz olan şey.

safiha صفيحة (a. i. c. : safâih) : 1. düz, yassı yüz. 2. mâdenî levha.

sâfil سافل (a. s.) : aşağı, alçak. **Merd-i sâfil** : alçak adam. **Taraf-ı sâfil** : aşağı taraf.

sâfil ثافل (a. s.) : çökelek, tortu. (bkz : rûsûb, dürdi).

sâfile سافله (a. i.) : dip, alt, bir şeyin aşağısı, altı, alt tarafı.

sâfiliyyet سافليت (a. i.) : aşağılık, alçaklık.

sâfin صافن (a. i. c. : sâfinât) : cins at, soy at.

sâfinât صافات (a. i. sâfin'in c.) : cins, soy atlar.

sâfir, **sâfire** سافر، سافره (a. s. sefer'den c. : süffâr) : yola çıkmıya hazır, yolcu. **Asâkir-i sâfire** : sefere hazır askerler.

safir, **safire** صفير، صفيره (a. i.) : 1. ıslık. 2. ince, güzel ses. 3. leng. ıslığımsı [ses]. **Hurûf-i safire** : ıslık harfleri "i, ş" gibi. **fr. sifflant**. 4. gök yakut.

safiri, **safiriyye** صفيری، صفيریه (a. s.) : ıslı-ğımsı [soluk]. **Harâhir-i safiriyye** : hek. ciğer hastalarında, nefes alırken duyulan ıslığımsı hırıltılar.

safiyy صفي (a. s.) : temiz, pâk, saf, arı.

safiyy-üd-din (dini temiz, dini pâk) : erkek adı.

safiyy-ül-kalb : kalbi temiz.

safiyy-ullah : Hz. Âdem.

sâfiyyet صافيت (a. i.) : 1. saflık. 2. bölnlük.

safka صفقه (a. i.) : 1. bir satış sırasında satıcı ile müşterinin tokalaşarak hayrını gör demeleri. 2. yapılan satış.

safka-i vâhîde : bir pazarlık sonunda karar verildi diye satıcı ile alıcının el sıkışması.

safrâ صفر (a. i.) : hek. 1. öd. 2. [eski-lerin] "ahlât-ı erbaa" dedikleri şeylerden biri olup esası, ödeki yeşilimsi sarı mâyi (sıvı) dir. 3. s. sarı. 4. safra.

safrâvi صفرای (a. s.) : 1. hek. safraya, öde mensup, öd ile ilgili. 2. safra'ya âit. 3. atik, hırçın, zayıf ve esmer olanların yaradılışına verilen bir sıfat [eski hekimlikte].

saf-sâf صنفاف (a. i.) : bot. söğüt ağacı. lât, salix. (bkz : bîd).

saf-saf صف صف (a. zf.) : (bkz : saff-saff).

safsâfin صنفافین (a. i.) : hek. söğüt ağa-cının hazim güçlüğüne karşı kullanılan te'sirli bir cevheri.

safsâfiyye صنفافیه (a. i.) : bot. söğütgiller, fr. salicinées.

safsata سفسته (a. i.) : 1. görünüşte doğ-ru gibi görüldüğü halde gerçekte yanlış olan kıyas, *tasım. 2. fels. *bilgicilik, fr. sophisme.

safsata-perdâz سفسته پرداز (a. f. b. s.) : saf-sata kabîlinden söz söyleyen [adam].

saf-şikâf صف شكاف (a. f. b. s.) : (bkz : saff-şikâf).

saf-şiken صف شكن (a. f. b. s.) : (bkz : saff-şiken).

saf-şikenân صف شكنان (a. f. b. s.) : (bkz : saff-şikenân).

safvet صفوت (a. i.) : 1. saflık, hâlislik, temizlik, paklık, arılık. 2. erkek adı.

safvet-i vîcdân : vîcdan saflığı.

safvet-ullah : Hz. Muhammed.

saf-zen صفزن (a. i.) : (bkz : saff-zen).

sagair صغائر ("ga" uzun okunur. a. s. sagîre'nin c.) : küçük günahlar.

sâgar ساغر (f. i.) : kadeh, içki bardağı. (bkz : nâcûd, piyâle).

sâgar-ı gerdân : dönen kadeh [elden ele-].

sâgar-ı keşide

sâgar-ı keşide : çekilmiş, içilmiş kadeh.

sâgar-ı sahbâ : şarap kadehi.

sagîr صغیر (a. s. c. : sigar) : 1. küçük, ufak. (bkz : hurd) : 2. bülûğa ermemiş, erginlik çağına gelmemiş çocuk.

sagîr-i gayr-i mümeyyiz : alıma, satıma akli er-miyen, alışverişte aldanan çocuk.

sagîr-i mümeyyiz : alıma satıma akli eren, alış-verişte aldanmıyan çocuk.

sagîr ü kebîr : küçük ve büyük.

sagîr-üs-sinn : yaşı küçük. (bkz : hurd-sâl).

sagîre صغیره (a. s. c. : sagair) : 1. kü-çük. 2. [öldürme, zinâ, hırsızlık çeşidinden olma-yan] küçük günah.

sagr ثغر (a. i. c. : sugur) : sınır, düş-man ağızı olan yer.

sah ساح (a. i. sahâ'nın c.). (bkz : sâhât).

sah صح (a. i.). (bkz : sahh).

sahâ' سحاء (a. s.) : cömertlik, elâçıklığı. (bkz : sahâvet, semâhat).

sâha ساحة (a. i. c. : sâh, sâhât) : meydan, avlu, alan.

sâha-i mıknaşisiyye : fiz. magnetik alan.

sâha-i zuhûr : görünme meydana.

sahâbe صحابه (a. i. sâhib'in c.) : 1. sâhipler, sâhip çıkanlar, tutanlar. (bkz : eshâb). 2. (bkz : sahâbî).

sahâbet صحابت (a. i.) : 1. sâhip çıkma. 2. koruma, arka olma, yardım etme.

sahâbet-kâr صحابتکار (a. f. b. s.) : sâhip çıkan, koruyan.

sahâbî صحابی (a. i.) : Hz. Muhammed'i gör-müş ve Kendilerinin sohbetlerinde bulunmuş olan mü'min kimse. [müen. : "sahâbiyye" dir].

sahâfet سخافت (a. i.) : 1. zayıflık; bo-zukluk. 2. hafiflik, akılsızlık.

sahâif صحائف (a. i. sahîfe'nin c.) : sahi-feler, yapraklar. (bkz : suhuf).

sahâif-i ikbâl : bahtiyarlık sahifeleri.

sahâ-kâr سخاکار (a. f. b. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : sahî)

saham سهم (a. i.) : güneşde yanma [biri].

sahanân سخنان (a. s.). (bkz : sahnân, suhnân).

sahânet سخانت (a. i.) : sıcaklık, kızgınlık. (bkz : suhûnet).

sahar صحر (a. i. sahré'nin c.). (bkz : suhûr).

sahârâ صحارى (a. i. sahrâ'nın c.) : sah-râlar, kırlar; çöller. (bkz : sahârî).

saharât صحرات (a. s. sahré'nin c.). (bkz : suhûr).

saharî صحرى (a. s.) : kaya ile ilgili; kaya cinsinden.

sahârî صحارى (a. i. sahrâ'nın c.) : sahrâ-lar, kırlar; çöller. (bkz : sahârâ; sahrâvât).

sâhât ساحات (a. i. sâha'nın c.) : açık yer-ler, meydanlar, avlular, alanlar.

sahâvet سخاوت (a. i.) : 1. cömertlik, el-açıklığı. (bkz : sahâ, semâhat). 2. kadın adı.

sahâvet-kâr سخاوتکار (a. f. b. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : cevâd, sahî).

sahâvet-kârâne سخاوتکارانه (a. f. zf.) : cö-mertlikle, cömertçesine.

sahb صحب (a. s. sâhib'in c.) : sâhipler, yakın dostlar. (bkz : eshâb).

sahb صحب (a. i.) : gürlütü, patırdı etme. (bkz : tevelvül).

sahbâ صبا (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey). [asıl mânâsı : "ashab" ismi tafdilinin müennesi olup "al, kızıl" mânâsına gelir].

sahh صح (a. fi. sıhhat'den) : "doğrudur, yanlışsızdır" mânâsına resmî yazılara konulan bir işaret.

sahhâf صحاف (a. i. sahf'den) : (eski) kitap alıp satan kimse, kitapçı.

sahhâka سحاقه (a. i.) : sevicî kadın. (bkz : sâhika²).

sâhit سائح (a. s.) : kırılgın, dargın.

sahî سخي (a. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : fetâ², sahâ-kâr).

sâhî ساهي (a. s. sehv'den) : hatâ işliyen, yanılan.

sahib صاحب (a. s. ve i. sahb'den. c. : eshâb) : 1. sâhip. (bkz : mâlik). 2. bir vasfı olan. (bkz : hâiz). 3. koruyan. (bkz : hâmi). 4. bir iş yapmış olan. (bkz : müellif, musannif).

sâhib-i arz : devlet; devleti temsil eden zat.

sâhib-i hâne : ev sâhibi. (bkz : sâhib-ül-beyt).

sâhib-i hayrât : hayırlı işler yapmış olan kimse [câmi gibi, çeşme gibi].

sâhib-i imtiyâz : imtiyaz sâhibi.

sâhib-i mâide : "sofra sâhibi" : huk. [eskiden] evinde yemek pişirip ehil ve ıyâline yediren kimse. [sâhib-i mâide olmak için, nafakası üzerine vâcib olmyanları beslemek şart değildir].

sâhib-i menzil : eskiden ok atışlarında birincilik alarak, oku düşürdüğü yere kendi adına kitabe diktiren atıcı.

sâhib-ül-beyt : ev sâhibi. (bkz : sâhib-i hâne).

sâhib-ül-mekasım : huk. [eskiden] ganîmet mallarını mücâhitler arasında tâyin ve tevzîa me'mur olan kimse.

sâhib-üs-selem : selemde para veren müşteri.

sâhibât صاحبات (a. i. sâhibe'nin c.) : sâhibeler, kadın sâhipler.

sâhibe صاحبه (a. i. c. : sâhibât) : 1. sâhib'in müennesi.

sâhibe-i cemâl : güzelliği olan kadın.

sâhibet-ül-beyt : ev sâhibesi, kadın ev sâhibi. 2. kadın adı.

sâhib-fırâş صاحبفراش (a. f. b. s.) : yatağa düşmüş, hasta.

sâhib-hurûc صاحب خروج (a. f. b. s.) : ayaklanarak idâreyi ele geçirmiş [kimse]; ayaklanmış, âsi.

sâhib-kemâl صاحبكمال (a. b. s.) : kemal sâhibi, olgun [kimse].

sâhib-kırân صاحبقران (a. f. b. i.) : 1. her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar. 2. meşhur bir çeşit lâle.

sâhib-nazar صاحبنظر (a. b. s.) : tecrübesi, görüşü, düşüncesi kuvvetli olan.

sâhib-vücûd صاحب وجود (a. b. s.) : mevkî sâhibi, varlığı sayılır, sözü geçer [kimse].

sâhib-zuhûr صاحب ظهور (a. b. s.) : ayaklanan, baş kaldıran, başa geçen.

sahîf سخي (a. s. sahâfet'den) : 1. zayıf, hafif. 2. gevşek, boş. 3. seyrek dokunmuş bez.

sahîfe صحيفه (a. i. c. : sahâif, suhuf) : sayfa.

sahife-i hâliyye : boş sahife.

sâhîh, sahîha صحيح، صحيحة (a. s. sıhhat'den. c. : sıhâh) : 1. gerçek, doğru. 2. hâlis, kusursuz, ayıpsız. **Efkâr-ı sahîha** : gerçek fikirler. 3. ed. lafzî ve mânevî nakiselerden ârî üslûp. 4. a. gr. kelimenin ana harfleri (hurûf-ı asliye). 1) hemze (başta "elif", orta veyâ sonda hamze) den; 2) tazîf (iki aynı harf yanyana geldiği zaman yalnız biri yazılıp üzeri şeddelenmek) den; 3) harf-i illet (değişmeyi kabûl eden "ve", "ye" ile bunlardan kalbolunan "elif") den sâlim bulunursa kelime sahihtir. Meselâ : şerk, şâkir "şûkr", ma'kul "akl", efdal "fazl", mezâhib "mezheb" gibi.

sahîhan صحیحاً (a. zf.) : gerçekten. (bkz : cidden, hakikaten).

sahîk سحيق (a. s.) : 1. uzak. (bkz : baîd). 2. çok karışık anlaşılmaz söz.

sâhik ساحق (a. s.) : ezip döğen.

sâhika ساحقه (a. s.) : 1. sâhik'in müennesi. 2. i. sevicî kadın.

sâhil صاهل (a. s.) : kişneyici, kişneyen.
sahil صهيل (a. s.) : at kişnemesi. (bkz : şihe).

sâhil ساحل (a. i. c. : sevâhil) : deniz, nehir, göl kenarı, yalı, kıyı.

sâhil-hâne ساحلخانه (a. f. b. i.) : yalı evi.

sâhil-reside ساحلرسيد (a. f. b. s.) : kıyıya ulaşmış.

sâhil-serây ساحلسرائى (a. f. b. i.) : büyük yalı kasrı.

sâhin, sahine سخين، سخينه (a. s. suhûnet'-den) : sıcak, kızgın, ısınmış. **Mâyiât-ı sahine** : sıcak sular.

sâhin, sahine سخين، سخينه (a. s. sihan'den) : 1. kalın. 2. sik. 3. katı, pek. **Abâ-i sâhin** : kalın aba.

sâhir ساحر (a. s. sihr'den. c. : sâhirîn, sâhirûn, sehere) : 1. büyücü (bkz : efsûn-ger, fûsûn-kâr, sihr-bâz). 2. büyüleyici te'sir yapan güzel.

sâhir ساحر (a. s. seher'den) : 1. gece uyumıyan, uykusuz. 2. erkek adı. [müen. sâhire].

sâhir ساحر (a. s.) : maskaralık eden. (bkz : mashara).

sâhir-âne ساحرانه (a. f. zf.) : büyülercesine; büyüleyici gibi.

sâhirât ساحرات (a. s. sâhire'nin c.) : büyü-cü kadınlar. (bkz : sevâhir).

sâhire ساحره (a. i.) : 1. yer yüzü.

sâhire-i gabrâ : yer yüzü. 2. çöl. (bkz : beyâbân).

sâhire ساحره (a. s. c. : sâhirât, sevâhir) : büyücü kadın.

sâhîret-ün-nisâ : 1) kadınların sihirbazı; 2) kadınların erkekleri kendine en ziyâde bağlayanı.

sâhirîn ساحرين (a. s. sâhir'in c.) : büyü-cüler büyüleyiciler (bkz : sâhirûn).

sâhir-pişe ساحرپشه (a. f. b. s.) : 1. sihirbaz huylu; sihirbazlığı iş edinmiş olan. 2. güzelliğiyle insanı büyüleyen dilber.

sâhirûn ساحرون (a. s. sâhir'in c.) : büyü-cüler, büyüleyiciler. (bkz : sâhirîn).

sahk سحق (a. i.) : 1. döğme, döğülme, ezme, kırma, kırılma, döğüp yumuşatma. 2. sürtme.

sahl صحل (a. i.) : ses boğukluğu, ses kısıklığı.

sahleb سحلب (a. i.) : sâlep, lât. orchis.

sahlebi سحلبى (a. i.) : sâlepçi, sâlep satan.

sahlebiyye سحلبيه (a. i.) : bot. sâlepgiller, fr. orchidacées.

sahn سخن (a. i.) : sıcaklık, harâret.

sahn سخن (a. i. c. : suhûn, sihân) : 1. avlu. 2. evin ortasındaki açıklık. 3. oyuk, boşluk, boş yer. 4. orta, meydan, aralık; câmi ve medreselerde umûmun toplanmasına mahsus üstü kubbeli, örtülü yer. 5. büyük kâse. 6. sahan. 7. sahne. 8. zil.

sahn-i dûreng : Dünyâ [gece ve gündüz olması itibâriyle].

sahn-i çemen : bahçenin ortası, meydanı.

sahn-i gülşen : gül bahçesinin ortası.

sahn-i lâle-zâr : lâle bahçesinin ortası.

sahn-i seman [ibtidâ-yi hâric ve ibtidâ-yi dâhil kısımlarından sonra gelen] (sekiz medrese meydanı). Fâtih medresesi, Fâtih câmiinin iki tarafındaki kârgir ve kurşunlu sekiz medrese ilmiye (sarıklıların) medrese tedrisâtında bir derece.

sahn سخن (a. i.) : kırma. (bkz : kesr).

sahnân سخنان (a. s.) : (bkz : sahanân, suhnân).

sahnân سخنان (a. i. c.) : çifte zil. (bkz : sahneyn).

sahne صحنه (a. i. c. : sahanât) : sahne, şano. [aslı : taşlık tepelerdeki "düzlük" demektir].

sahneyn صحنین (a. i. c.) : çifte zil. (bkz : sahnân).

sahr صخر (a. i. c. : suhûr) : kaya.

sahr صخر (a. i. sahrê'nin c.). (bkz : suhûr).

sahrâ صحراء (a. i. c. : saharâ, saharî, sahrâvât) : kır, ova, göl. (bkz : bâdiye, dest, feyfâ).
sahrâ-yi adem : yokluk çölü; ölüm.

sahrâ-yi kebir : güneyde Çat gölü hizâsından doğuya doğru ve kuzeyde Cezâyir, Tunus, Libya altına kadar uzanan Afrika'nın en büyük çölü.

sahrâi صحرائی (a. i.) : sahrâya, kıra, ovaya âit.

sahrâ-neverd صحرا نورد (a. f. b. s.) : çölde, kırdâ dolaşan.

sahrâ-nişîn صحرا نشین (a. f. b. s.) : kırdâ, çölde oturan. (bkz : bedevî).

sahrâvât صحراوات (a. i. sahrâ'nın c.) : ovalar, kırlar; çöller. (bkz : saharî).

sahre [t] صخره (a. i. c. : sahr, sahar, suhûr, saharât) : 1. kaya. 2. jeol. külte.

sahre-i indifâiyye : jeol. püskürme külte.

sahre-i mültesika : jeol. yapışık külte.

sahre-i müştâile : jeol. yanar külte.

sahret-ullah صحرة الله (a. b. i.) : Beyt-i Mukaddes (Beyt-ül-Makdis) de Beniisrâil peygamberlerinin ibâdet ettikleri meşhur kaya ki Hz. Peygamber Mîrac gecesinde semâya buradan urûc etmişti.

sahrınc صهرنج (a. i.) : sarnıç.

sahrınc-ı peke : anat. peke sarnıcı.

sahrıc صهرنج (a. i.). (bkz : sahrınc).

saht سخت (f. s.) : 1. katı, sert, çetin, pek. 2. kuvvetli, güçlü, sağlam. 3. güç, zor.

saht-bâzû سخت بازو (f. b. s.) : kolu kuvvetli.

saht-dil سختدل (f. b. s.) : katı yürekli.

sâhte ساخته (f. s.) : 1. düzme, düzmece, yapmacık; yalandan; taklit 2. kalp; karışık.

sâhtegi ساختگی (f. i.) : sahtelik, kalplık; yalan, düzme.

sâhte-kâr ساخته کار (f. b. s.) : 1. sahteci. 2. kalpazan. (bkz : hîle-kâr).

sâhte-kârî ساخته کاری (f. b. i.) : sahtekârlık, hîlekârlık.

sahte-vekâr ساخته وقار (f. a. b. s.) : yapma tavırlar takınan, kendini satmıya çalışan.

saht-gîr سخت گیر (f. b. s.) : bir şeyi sıkıca tutan.

sahti سختی (f. i.) : 1. katılık, sertlik. 2. güçlük, sıkıntı.

sahtiyân سختیان (f. i.) : 1. sepiyenerek boyanmış ve cilâlanmış deri. 2. s. bu deriden yapılmış. [aslında "sahtiyân" dır].

sahtiyânî سختیانی (f. s.) : sahtiyân (deri) yapan veyâ satan.

saht-ligâm سخت لگام (f. b. s.) : başı sert, gem almaz [at].

saht-rû سخت رو (f. b. s.) : 1. pek yüzlü. 2. dargın, suratı asık.

sahûr سحور (a. i.) : sahur, temcit yemeği.

sâhûr ساهور (a. i.) : 1. gece uyanıklığı, uykusuzluk. 2. ay ağılı. (bkz : hâle).

sâhûr صاهور (a. i.) : Dünyâ'nın Ay'a düşen, husûfu (Ay'ın tutulmasını) meydana getiren gölgesi.

sahûrî سحوری (a. i.) : 1. sahur davulcusu. 2. sahurdaki davul gürültüsü.

sahv صحو (a. i.) : 1. ayılma, ayıklık, kendine gelme. 2. hastanın iyileşmesi. 3. taş. sekr (kendinden geçme) hâlinin zıddı olup bîhudluk (kendinden geçme) hâlinin sonra his âlemine tekrar dönme.

sahve صحوه (a. i.) : ayıklık, uyanıklık.

sâi ساعي (a. s. sa'y'den. c. : sâûn) : 1. çalışan. 2. hızlı yürüyen. 3. haberci; haber götürün; koçuculuk eden.

sâi-bi-l-fesâd : ortalığı birbirine katan fesatçı.

sâib سائب (a. s.) : bir yerle, bir şeyle ilişkisi olmayan.

sâib صائب (a. s. sevâb'dan) : 1. yanlışsız, doğru, yanlışlık yapmayan. 2. maksada, hedefe uygun. 3. hedefe doğru ulaşan. **Sehm-i sâib** : hedefe ulaşan ok. 4. i. erkek adı.

sâib ثائب (a. i.) : yağmur getiren borak.

sâib-ül-bahr : denizin med ve cezr'den sonra kıyıyı basıp doldurduğu su.

sâibe سائبة (a. i.) : başı boş bırakılmış hayvan.

sâibi صائبي (a. i. c. : sâibiyyûn) : yıldızlara tapan.

sâibiyyûn صائبون (a. i. sâibî'nin c.) : yıldızlara tapanlar.

sâid سعيد (a. s.) : 1. mutlu, uğurlu. (bkz : ferhunde, mes'ûd, mubârek). 2. âhiretini hazırlamış [kimse]. 3. i. erkek adı.

sâid صاعد (a. s. suûd'dan) : yukarı çıkan, yükselen, kalkan, kalkıcı.

sâid صعيد (a. s. suûd'dan) : 1. yüksek. 2. yukarı çıkan.

sâid ساعد (a. i. c. : sevâid) : kolun dirsek ile bilek arasındaki kısmı. (bkz : mirfak).

sâid-i billûr : bembeyaz kol.

sâid-i simin : gümüş gibi kol.

sâidân ساعدان (a. i. c.) : kol ve bacak. [her ikisi birden].

sâig, sâiga سائغ، سائغة (a. s.) : kolay yutulan [yiyecek ve içecek].

sâik سائق (a. i. c. : sâika) : ask. ardçı.

sâik, sâika سائق، سائكة (a. s. sevk'den) :

1. sevkeden, götürün. 2. süren, sürücü.

sâika صائكة (a. i. c. : savâik) : yıldırım.

Siper-i sâika : yıldırımsavar, paratoner, fr. paratonnerre.

sâika سائكة (a. s.) : sevkeden, sürükliyen, götürün hal; sebep.

sâika-zede صائكة زده (a. f. b. s.) : yıldırım çarpmış.

sâil صائل (a. s. savlet'den) : saldırcı, saldıran. (bkz : mütecâviz).

sâil سائل (a. s. suâl'den) : 1. suâl eden, soran. 2. i. dilenci. (bkz : deryûze-ger, gedâ). 3. (seyelân'dan) akıcı, akan.

sâiliyyet سائلييت (o. i.) : akıcılık, akan şeylerin hâli. 2. dilencilik.

sâim صائم (a. s. savm'den. c. : sâimîn, sâimûn, suvvâm) : 1. oruç tutan, oruçlu. 2. i. erkek adı. [müen. : "sâime" kadın adıdır].

sâime سائمة (a. i. c. : sevâim) : çayıra başıboş olarak salıverilen hayvan.

sâimîn صائمين (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimûn, suvvâm, suvvem).

sâimôn صائمون (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, suvvâm, suvvem).

sâir سائر (a. i.) : 1. ateş, alevli ateş. 2. Tamu, Cehennem. **Azâb-ı sair** : Cehennem azâbı.

sâir سائر (a. s. seyr'den) : 1. seyreden, harekette olan, yürüyen. (bkz : câil). 2. bir şeyden kalan başka şey. 3. geçen, dolaşan. 4. diğer, başka, gayri.

sâire سائرة (a. s.) : 1. "sâir" in müen. nesî. 2. seyr ve hareket eden.

sâir-fi-l-menâm سائر في المنام (a. b. s.) : uyurgezer, fr. somnambule.

sâis سائس (a. i. siyâset'den). (bkz : sâyis, râyiz).

sâit سَائِت (a. s. savt'dan) : 1. sesli; ses çıkartan. 2. gr. sesli [harf], fr. voyelle.

sâiyân سَاعِيَان (a. f. s. sâi'nin c.) : 1. çalışanlar. 2. haberciler, haber götürenler. (bkz: sâûn).

sâk سَاق (a. i. c. : sikan, sûk) : 1. anat. baldır, incik. 2. bot. sap.

sâk-ı cezri : bot. köksap.

sâk-ı mültesik : bot. yapışık sap.

sâk-ı mütehâfit : bot. sarılgan sap.

sâk-ı zâhif : bot. sürüngen sap.

sâk-ül-esved : bot. baldırıkara denilen nebat (*bitki). 3. geo. kenar.

sak صَكَ (a. i.). (bkz : sakk).

sa'ka صَعَقَه (a. i.) : hek. bayılma, baygınlık. (bkz : gaşy).

sa'ka-i hafife : hafif baygınlık.

sa'ka-i şedide : şiddetli baygınlık.

sâka سَاقَه (a. i. sevk'den. sâik'in c.) : ask. ardçılar, ordunun gerisinde bulunan askerler.

sâkat-ül-ceyş : ardçılar, ordunun gerisinde bulunan askerler.

sakalân سَقْلَان (a. i. c.). (bkz : sakaleyn).

sakaleyn سَقْلَيْن (a. i. c.) : insan ve cin.

Resûl-üs-sakaleyn, Seyyid-üs-sakaleyn : [ins ve cinnin Peygamberi olması hasebiyle] : Hz. Muhammed.

sakalibe سَقَالِبَه ("ka" uzun okunur. a. h. i. sıklâb'in c.) : İslâvlar.

sakam سَكَم (a. i. c. : eskam) : hastalık, illet. (bkz : sakam, maraz).

sakam سَقَام ("ka" uzun okunur. a. i. c. : eskam) : hastalık, illet.

sakamet سَقَامَت ("ka" uzun okunur. a. i.) : sakimlik, bozukluk, noksanlık, sakatlık; yanlışlık.

sakankur سَقَنْقُور (a. i.) : 1. Mısır'da bulunan kum kertenkelesi. 2. sahangur denilen bir tülbent; sargı; bir çeşit ince tül.

sakar سَقَر (a. i.) : cehennem, tamu. (bkz : dûzah).

sakar-makarr سَقَر مَقَر (a. b. s.) : mekânı cehennem olan, cehenneme giden.

sakat سَقَط (a. s.) : 1. bir şeyin düşük ve işe yaramaz kısmı. 2. fenâ ve faydasız şey. 3. yanlış. 4. bir tarafı hasta veya eksik olan. (bkz : alil). 5. bozuk, yanlış.

sakatât سَقَطَات (a. i. sakta'nın c.) : 1. düşük yerler, eksikler, yanlışlar (sözde, konuşmada). 2. eti yenen hayvanların paça, ciğer, işkenbe, baş gibi uzuvları.

sakati سَقَطِي (a. s.) : 1. kötü, fenâ mal satan. 2. yanlışları çok olan [muharrire, şâir].

sakatiyyûn سَقَطِيَّوْن (a. s. sakatî'nin c.) : çok yanlış yapan muharrireler, şâirler.

sâkayn سَاقَيْن (a. i. c.) : *ikizkenar.

sâkayn-i şibhi münharif : geo. *ikizkenar *yamuk, fr. trapèze isocèle.

sakb سَقَب (a. i. c. : sukub) : 1. delme, delinme. 2. bir taraftan öteki tarafa kadar açık olan delik. (bkz : sukub).

sakb-ı müteşâri : hek. vücûdun türlü organlarını delmiye mahsus âlet.

sakf سَقْف (a. i. c. : sukuf) : tavan, çatı, dam.

sâkib سَاقِب (a. s. sakb'dan) : 1. delen, delik açan, bir taraftan öbür tarafa delip geçen. 2. parlak ışıklı. **Necm-i sâkib** : parlak yıldız. 3. i. erkek adı.

sâkıt سَاقِط (a. s. sukut'dan) : 1. düşen, düşücü, düşmüş. 2. hüküm ve itibardan düşmüş, hükümsüz. 3. düşük, vaktisiz rahimden düşen çocuk. [müen. : "sâkita"].

sâkiye سَاقِيَه (a. saky'den. c. : sâkiyât) : 1. içki dağıtan kadın. 2. (c. : sevâkî) su dolabı, su arki.

saki صَقِيْع (a. i.) : kıracağı, çiy. (bkz : jâle, şeb-nem).

sâki ساقى (a. s. saky'dan. c. : sukat) :

1. su veren. su dağıtan. 2. kadeh, içki sunan. 3. (sak'dan) baldıra veya baldır kemiğine âit, onunla ilgili.

sâkib, sâkibe ساكب , ساكبه (a. s.) : dö-külen, dökücü. **Dem'-i sâkib** : dökülen gözyaşı. **Miyâh-ı sâkibe** : dökülen sular.

sakil ثقیل (a. s. siklet'den c. : sikal, su-kalâ) : 1. ağır. (bkz : girân). 2. sıkıntılı, can sı-kan. 3. grkin. 4. gr. ağır ve kalın okunan [hece].

sakil-i remel : müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış bir büyük usul.

sakil-ür-rûh : rûhu ağır, kanı ağır, insana sı-kıntı veren. [kimse]. (bkz : girân-cân).

sâkil-ül-hezec ثقیل الهزج (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış bir bü-yük usul.

sakim سقيم (a. s. sakamet'den) : 1. has-ta, hastalıklı. (bkz : marız). 2. yanlış. 3. rivâyeti doğru, sağlam olmıyan [hadis].

sâkin, sâkine ساكن , ساكنه (a. s. sükûn'dan) : 1. hareketsiz olan, oynamıyan. 2. uslu, kendi hâ-linde olan, yavaş. 3. (c. : sâkinân) oturan (bir verde). (bkz : mukim). a. gr. hareke ile okun-mıyan [harf]. **Murûf-i sâkine** : sâkin harfler, hare-kesiz harfler.

sâki-nâme ساقى نامه (a. f. b. i.) : ed. sâki ve şarabı överek, sâkiden şarap istemiye dâir dî-van şâirlerinin yazmış oldukları manzûme.

sâkinân ساكنان (a. f. s. sâkin'ün c.) : sâkinler, oturanlar [bir yerde].

sâkinâne ساكنانه (a. f. zf.) : sessizce; sâ-kin olana yaraşır yolda.

sâkit, sâkite ساكت , ساكته (a. s. sükût'dan) : susan, ses çıkarmıyan. (bkz : hâmûş).

sâkit-âne ساكتانه (a. f. zf.) : sessizce, ses çıkarmıyarak. (bkz : sâmit-âne)

sakk صك (a. i. c. : sikâk sukûk) : 1. **huk.** şer'î mahkemeden verilen îlâm, berat, kadı

hücceti ve bu gibi yazılardaki tâbirler, *deyimler. 2. **huk.** vesikalar.

sakka سقا ("ka" uzun okunur. a. i. saky'dan) : su dağıtan; saka.

sakkâk صحكاك (a. s. sakk'den) : i'lâm, berat, hüccet yazmada mahâreti olan, şeriat mah-kemesi kâtibi.

saki صقل (a. i.) : törpü ile eğeleme; cilâlama.

sakmûniya سقمونيا (a. i.) : **hek.** bir gözotu, müşhil gibi kullanılan bir madde. [aslı yunan-cadır].

sakr صقر (a. i. c. : sîkar, sukur) : **zool.** tepeli doğan.

sakta سقطه (a. i. c. : sakatât) : sözdeki yanlışlık, bozukluk.

saky سقى (a. i.) : sulama, su içirme. (bkz : ırvâ; iska).

saky-i mâ' : su dağıtma.

sal' صلح (a. i.) : baş tepesinin dazlaklığı, kılsızlığı.

sâl سال (f. i.) : yıl. (bkz : âm, sene). **sâl-i hâl** : içinde bulunulan yıl.

salâ' صلاة (a. i.) : 1. cumâ namazına ve bâzı yerlerde cenâzeye çağırarak için minârelerde okunan salavât. 2. meydan okuma, "kendine güve-nen varsa çıksın!" diye bağırma. 3. bir mahalle çocuklarının, başka bir mahalle çocuklarıyla taş kavgalarına çıkmaları. ["es-salâ" şeklinde de kulla-nılır].

salâbet صلابت (a. i. sulb'den) : 1. peklik, katılık, sağlamlık. 2. mânevî kuvvet, dayanma. (bkz : sebât).

salâbet-i dîniyye : dîn sağlamlığı. 3. bir mâdeni başka bir mâdeneye sürterek çizmek için sarfolunan kuvvete karşı çizilen mâdenin gösterdiği mukave-met.

salâh صلاح (a. i.) : 1. düzelme, iyileşme, iyilik. 2. rahatlık, barış. 3. dîne olan bağlılık.

salâh-ı hâl : hâlin, durumun düzelmesi.

salâh-üd-dîn : salâhaddîn şeklinde yaygın olan bu kelime "dîne bağlı" mânâsına gelen bir erkek adıdır.

salâ-hân صلاحان (a. f. b. s.) : 1. mî-nârede salat veren, cumâ veyâ cenâze namazına dâvet için salavat okuyan müezzin. 2. meydan okuyan, "kendine güvenen varsa çıksın!" diye bağırın.

Salâhiyye-i Halvetiyye صلاحية خلوتية (a. h. i.) : tas. Halvetiyye tarikatı şubelerinden biri. [kurusu, Balıkesirli Abdullah Salâhaddîn efendiye nispetle bu adı almıştır].

salâhiyyet صلاحيت (o. i.) : 1. yetki, bir işe karışmaya veyâ vazife icâbı bir iş yapmaya, bir harekette bulunmaya haklı olma. 2. bir dâvâyâ bakabilme. **Adem-i salâhiyyet** : salâhiyetsizlik (*yetkisizlik).

salâhiyyet-dâr صلاحيتدار (o. b. s.) : salâhiyet-li (*yetkili). (bkz : vazife-dâr).

sal'am سلم (a. cü) : "sallallahü aleyhi ve sellem" cümlesinin kaynaştırılıp, kısaltılmış şekli.

sâlâr سالار (f. i.) : baş, kumandan, baş-buğ, en büyük âmir. **Kafile-sâlâr** : kafilenin başı. **sâlâr-ı tâife** : tâifenin büyüğü.

salât صلاة, صلوة (a. i. c. : salâvât) : 1. namaz.

salât-ı aşâ : akşam namazı.

salât-ı fecr : sabah namazı.

salât-ı hamse (beş vakit namaz) : sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazları.

salât-ı havf : muhârebeden evvel kılınan iki rekât namaz.

salât-ı id : bayram namazı.

salât-ı istiska : yağmur duâsına çıkıldığı zaman kılınan namaz.

salât-ı işrak : güneş çıktıktan sonra kılınan namaz.

salât-ı sefer : yola çıkıldığı zaman kılınan iki rekât namaz.

salât-ı vitr : yatsı namazının son iki rekâtlik sünnetinden sonra (Hanefîlerce vâcip, diğer mezheplerce sünnet) olarak kılınan üç rekâtlik namaz. 2. Hz. Muhammed'e : aleyhisselâti vesselâm, salâvâtullahî aleyh, sallallahü aleyhi ve sellem duâlarından birini okuma.

salât-ı ümmiyye : müz. salât'ın bir nev'ine Türk müziğinde verilen ad. Bâzı dinî âyinlerde muayyen dinî günlerde Hz. Muhammed'e âit eşânın merâsim ile ziyâretinde okunur. Câmî mûsikisine âit şekillerdendir. [bugün elimizde bulunan "salât-ı ümmiyye", İtrî'nin olup segâh makamında semâi usulündedir ve Türk dinî müziğinin en belîğ şaheserlerinden biridir].

salavât صلوات (a. i. salât²'nin c.) : Hz. Muhammed'e edilen duâlar.

salb صلب (a. i.) : 1. asma, darağacına çekme. 2. çarmıha germe.

salben صلباً (a. zf.) : asarak, asmak sûretiyle [idam].

sâl-dide سالديده (f. b. s.) : ihtiyar, yaşlı; tecrübeli. (bkz : sâl-hürde).

sâle ساله (f. s.) : 1. senelik, yıllık. **Sad-sâle** : yüz senelik. 2. (bkz : sâka).

sa'leb ثعلب (a. i. c. : saâlîb) : tilki. **Dâ-üs-sa'leb** : hek. saç, sakal, kıl dökülmesi, fr. alopecie. İneb-üs-sa'leb : itüzümü.

salhâ سالها (f. i. sâl'in c.) : yıllar. (bkz : a'vâm, senevât, sinîn).

sâl-hürde سالخورده (f. b. s.) : pek ihtiyar, çok yaşlı. (bkz : sâl-dide).

salib صليب (a. i. c. : silâb) : haç. (bkz : çelîpâ). **Ehl-i salib** : haçlılar, fr. croisades. **İlka-üs-salib fi-l-mâ** : haçı suya atma.

salib-i ahmer : kızılhaç.

salib-i cenûbî (cenup haçı) : Cenup (güney) kutup yıldızı, Beta Croix Austral; ing. : southern Cross.

sâlib سالب (a. s. selb'den) : 1. kapıp götürën, alan, alıp yok eden. 2. menfileştiren. 3. inkâr eden. [müen. : "sâlîbe"].

sâlîbe سالبة (a. i.) : fel's. négatif.

salibi صليبي (a. s.) : 1. salîbe, haç mensup, putla ilgili. 2. salîb, haç şeklinde olan. 3. Hristiyan. 4. haçlılardan olan.

salibiyye صليبيه (a. i.) : bot. turpgiller.

salibiyyûn صليبيون (a. i. c.) : Hristiyanlar.

sâlif سالف (a. s. selef'den) : geçen, geçmiş.

sâlîfe سالفه (a. s. selef'den) : 1. [sâlif'in müen.] geçen, geçmiş. 2. anat. kulak memesinden köprücük kemiğinin çukuruna kadar olan kısım.

sâlîf-ül-beyân سالف البيان (a. b. s.) : beyânı geçmiş, bildirilmiş.

sâlîf-üz-zikr سالف الذكر (a. b. s.) : zikri geçen, bildirilen. (bkz : mezkûr).

sâlih صليح (a. s. c. : sulehâ). (bkz : sâlih).

sâlih, sâliha صالح, صالحة (a. s. salâh'den. c. : sâlihûn, sulehâ) : 1. yarar, elverişli, iyi, uygun, yakışır. 2. salâhiyeti (yetkisi) ve hakkı olan. 3. dînin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan. A'mâl-i sâliha : dince makbul olan işler. 4. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sâlihât صالحات (a. i. sâliha'nın c.) : 1. şerâfâtın emrettiği, ahlâk ve insâniyetçe beğenilen işler. 2. hayır ve hasenat sâhibi Müslüman kadınlar.

sâlihât-ı nisvân : dindâr, iffetli, temiz Müslüman kadınlar.

sâlihât-ı ümmet : Allah'ın emirlerine uyarak hayırlı işlerde bulunan İslâm kadınları.

sâlihûn صالحون (a. s. sâlih'in c.) : sâlihler, günahkâr olmıyanlar. (bkz : sulehâ).

sâlik سالك (a. s. sülûk'den. c. : sâlikân, sâlikîn) : 1. bir yola giren, bir yolda giden. (bkz : münselik). 2. bir tarîkate girmiş bulunan. (bkz : mürid).

sâlikân سالكان (a. f. s. sâlik'in c.) : sâlikler, bir tarîkate bağlanmış, bir şeyhe uymuş olanlar. (bkz : sâlikîn).

sâlikân-ı arş : büyük melekler.

sâlikîn سالكين (a. s. sâlik'in c.) : sâlikler, bir tarîkate veyâ bir mesleğe bağlanmış olanlar. (bkz : sâlikân).

sâlim سالم (a. s. silm'den. c. : sâlimîn) : 1. sağ, sağlam. 2. eksiksiz, sakatı, noksanı olmi-

yan. 3. korkusuz, emîn. (bkz : mutmain, müsterih. 4. a. gr. içinde illet harflerinden biri (elif, vav, ye) bulunmıyan kelime.

sâlimen سالماً (a. zf.) : 1. sağ, sağlam, sıhhatte olarak. 2. emniyetle, güvenle.

sâlimîn سالمين (a. s. sâlim'in c.) : sağ ve sağlam olanlar.

sâlis ثالث (a. s.) : üçüncü. Şahs-i sâlis : bir işle ilgili karşılıklı iki tarafın dışında kalan bir üçüncü şahıs.

sâlisât ثالثات (a. s. sâlise'nin c.) : sâliseler.

sâlise ثالثه (a. s. c. : sâlisât, sevâlis) : 1. üçüncü ["sâlis" in münnesi]. 2. i. sâniyenin altmışta biri. 3. i. binbaşılık derecesinde mülkî bir rütbe olup elkabı : "rif'atlı" dır. 4. i. kadın adı.

sâlisen ثالثاً (a. zf.) : üçüncü olarak.

sâliyye ساليه (f. i.) : ed. yeni yılın kutlanmasını ve târihini ele alarak muharremde yazılıp sunulan medhiye. [yapma kelimelerdendir].

sallâ صلى (a. n.). (bkz : sal'am).

sallallahü teâlâ : Allah onun şânını yüceltsin!

sâl-nâme سالنامه (f. b. i.) : yıllık. [muayyen mevzûlara dâir yıldan yıla çıkarılan dergi, kitap].

salsâl صلسال (a. i.) : jeol. 1. kumla karışık ince çamur. 2. lüleci çamuru.

salsâlî صلسالى (a. s.) : salsal'la ilgili, lüleci çamuru hâlinde olan.

saltanat سلطنت (a. i.) : 1. sultanlık; pâdişahlık, hükümdarlık. 2. bolluk ve zenginlik, şatafatlı hayat. (bkz : dârât, debdebe, tantana).

saltanat-ı seniyye : Osmanlı imparatorluğunun bir adı.

sâlûs سالوت (f. s.) : riyakâr, ikiyüzlü. (bkz : münâfik, zerrâk). Merd-i sâlûs : riyakâr adam.

sâlûs ثالوث (a. i.) : fels. fr. trivium.

sâlûsî سالوسى (f. i.) : riyâkârlık, ikiyüz-lülük. (bkz : riyâ).

salvele صلوله (a. i.) : Hz. Muhammed'e okunan : "besmele, hamdele" ile birlikte "vesse-lâtü vesselâmü alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn" şeklindeki duâ.

salyân, salyâne ساليان، ساليانه (f. i.) : yılda bir alınan vergi; Tanzîmat'tan önce bir kısım me'murlarla müstahdemlere yıllık olarak verilen vazîfe (ücret).

sâm سام (f. i.) : 1. eleğimsağma, gök kuşağı. (bkz : âdyende, âlâim-i semâ, kavsi-kuzah). 2. ateş, od. 3. sersemlik hastalığı.

Sâm سام (f. h. i.) : Hz. Noh'un oğlu ki semitik kavimler bunun neslindendir.

sâmân سامان (f. i.) : 1. servet, zenginlik. 2. rahat; dinçlik. 3. düzen. (bkz : âsâyiş). Bî-ser ü sâ mân : perişan hal.

Sâmân سامان (a. h. i.) : Sâ mânî devletinin kurucusu.

samânî صمانى (t. a. s.) : saman renginde, açık sarı.

sâmân-sûz سامانوسوز (f. b. s.) : rahatı, huzuru bozan.

samed صمد (a. s.) : 1. pek yüksek, ulu, dâim. 2. (h. i.) : kimseye ve hiç bir şeye muhtaç olmıyan Allah. 3. i. (Abdüssamed'den) erkek adı.

samedânî, samedâniyye صمدانى، صمدانيه (a. s.) : Allah'a ve O'nun ezeli kuvvet ve kudretine mensup, Allah ile ilgili olan. Avn-i samedânî : Allah'ın yardımı. Eltâf-ı samedâniyye : ilâhî lûtuflar.

samedâniyyet صمدانيت (a. i.) : samedânîlik, Tanrılık. (bkz : ulûhiyyet).

samem صمم (a. i.) : sağırılık.

samg صمغ (a. i. c. : sumûg) : zambak.

samgى صمغى (a. s.) : zambak hâlinde veya zambak gibi olan.

sâmî سامى (a. s. sümûvv'den) : 1. yüksek, yüce. (bkz : âlî). [sadrâzamlı ilgili olan ve o makamdan çıkan işler için kullanılırdı]. Emir-nâme-i sâ mî : sadâret makamından çıkan yüksek emir kâğıdı. 2. i. erkek adı. [müen. : "sâmiye"-dir].

sâmî' سامع (a. s. sem'den. c. : sâmiîn, sâmiûn.) : 1. işiten. 2. dinliyen, dinleyici. Üzn-i sâ mî' : işiten, dinliyen kulak.

Sâmî سامى (a. s.) : Sâm soyundan olan.

sâmî صامى (a. i.) : katılık, sertlik; kuruluk.

Sâmî سامى (a. h. i.) : XVIII. asırda yaşamış Osmanlı şâirlerinden biri olup Arpa Emîni Zâde diye meşhurdur.

Sâmî سامى (a. i.) : 1. beyaz ırkın Asurca, İbranca, Habeşçe gibi dilleri konuşan çeşitli kavimlerinin toplandığı kol. 2. s. bu koldan olan.

sâmîa سامه (a. s.) : 1. sâmi'in müennesi. 2. kulaktaki işitme kuvveti, biy. *işidim. Kuvve-i sâ mi a : işitme kuvveti.

sâmîh ساح (a. s. semâha'den) : 1. cömert, eliaçık. (bkz : sahi). 2. i. erkek adı.

sâmîîn سامين (a. s. sâmi'in c.) : 1. işitenler. 2. dinliyenler, dinleyiciler.

samîm, samîme صميم، صميه (a. i.) : 1. iç, öz, asıl; merkez, göbek [insan hakkında]. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. An samîm-il-kalb : can ve gönülden.

samîm-ül-kalb : kalbin, gönülün içi.

sâmîmâne صميمانه (a. f. zf.) : samîmî olarak, içten, gönülden gelerek.

samîmî صميمى (a. s.) : 1. içten, candan, gönülden. 2. içli dışlı, senli benli.

samîmiyyet صميميت (a. i.) : samîmîlik, senli benli, içli dışlı olma hâli.

sâmin سامن (a. s.) : yağlı, semiz.

sâmin ثامن (a. s.) : sekizinci. (bkz : heştüm). Cild-i sâmin : sekizinci cild. [müen. : "sâmine"].

sâminen ثامنًا (a. zf.) : sekizinci olarak, sekizinci derecede.

sâmir سامر (a. i.) : gece toplantıları.

sâmir ثامر (a. s.) : meyvalı, meyva tutmuş. (bkz : mîve-dâr). Diraht-i sâmir : meyvalı ağaç.

Sâmiri سامري (a. h. i.) : yaptığı bir buzağıya, Hz. Mûsâ Tûr-i Sînâ'da Allahla konuşurken, halkı taptırma kalkışan herif. (bkz : icl-i sâmiri).

sâmit صامت (a. s. samt'dan) : 1. sesi çıkmıyan, susan. (bkz : sâkit). 2. sessiz, ses çıkarmaz, sağır. 3. cansız [mal]. 4. gr. sessiz harf, fr. *consonne*.

sâmit ü lerzân : susmuş ve titrek.

sâmit-âne صامتانه (a. f. zf.) : sessizce, ses çıkarmaksızın. (bkz : sâkit-âne).

sâmiûn سامون (a. i.). (bkz : sâmiîn).

saml صمل (a. i.) : katılık, sertlik, kuruluk, diklik. (bkz : sumûl).

samlâh صلاح (a. i.) : 1. kulak deliği. 2. kulak pası, kulak kiri.

sâmm, sâmmه سامه (a. s. sem'den) : zehirliyen, ağılı. Nebâtât-ı sâmmه : zehirli otlar.

sammâ صما (a. s.) : 1. sağır ve dilsiz. [esamm'ın müennesi]. 2. sesi çıkmıyan 3. katı ve som kaya. 4. anat. mideye yakın bağırsaklar.

sâmmه سامه (a. s. c. : sevvâm) : (yılan, akrep gibi) zehirli [hayvan].

samsâm صسام (a. i.) : keskin kılıç. (bkz : seyf-i bürrân).

samsâme صصامه (a. i.) : Amr'ın kılıcı. [Zülfekar'dan sonra gelen meşhur kılıç].

samt صمت (a. i.) : susma. (bkz : hâmûşî, sükût).

samû صمو (a. i.) : iyi olma, âfiyet bulma. (bkz : ifâkat)

samût صوت (a. s. samt'dan) : 1. az konuşan. 2. susmuş; surat asarak susan.

-sân سان (f. s.) : "benzer, andırır" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. Yek-sân : bir gibi; bir düziye.

sanâcık سناجق (o. i. c.) : Türkçe "san-cak" kelimesinin arapça cemî şekli.

sanâdid صناديد (a. i. sindid'in c.) : başkanlar; ileri gelenler.

sanâdid-i Arab : Câhiliyet devri Araplarının büyükleri, başları.

sanâdid-i Bektâşîyân : ask. tar. ocak ağaları.

sanâdik صناديق (a. i. sundök'un c.) : sandıklar.

sanâi' صنائع (a. i. şanîa'nın c.) : düzme, tertipli işler, hileler, tuzaklar.

san'at صنت (a. i. c. : san'ât) : sanat, ustalık; hüner, mârifet.

san'ât صناعات (a. i. san'at'ın c.) : sanatlar, ustalıklar, hünerler, mârifetler.

san'at-ger صنعتگر (a. f. b. s.) : sanatçı.

san'at-kâr صنعتکار (a. f. b. i.) : 1. sanatçı, usta. 2. artist.

san'at-kârâne صنعتکارانه (a. f. zf.) : sanat-kârca, bir sanatkâra yakışacak yolda.

sanâyi' صنایع (a. i. sinâat'ın c.) : san'atlar, zanaatlar. (bkz : sinâat). [aslî : "sinâi" dir].

sanâyi'-i lâfziyye : ed. cinas ve sâire gibi şekil hünerleri.

sanâyi'-i ma'neviyye : teşbih ve istiâre gibi mânâ şekilleri.

sanâyi'-i nefise : güzel san'atlar, fr. *beaux-arts*.

sanâyi' ü hîref : sanatlar ve rızka, geçinmiye yarayan işler.

sancâk سنجاق (t. i.) : ask. alay bayrağı.

[kelime Türkçe olmakla berâber **sancâk-ı şerîf** gibi terkip hâlinde kullanılmış ve Osmanlıcada "sanâcık" şeklinde cemilendirilmiştir].

sancâk-dâr سنجاقدار (t. f. b. s.) : sancak taşıyan. (bkz : alem-dâr).

sand, sandal صندل (a. i.) : Hindistan'dan getirilir kuvvetli ve güzel kokulu sert bir ağaç.

sandel, sandeli صندلي (a. s.) : 1. sandal ağacı ile ilgili. 2. i. sandal ağacından yapılmış sandalye, iskemle. 3. i. Avrupa hükümdarlarının oturdukları hükûmet kürsüsü.

sandûk صندوق (a. i. c. : sanâdîk) : sandık. [aslı : "sundûk" dur].

sandûka صندوقه (a. i.) : mermerden veya çuhadan yapılmış mezar üstü.

sandûka-i tabl : anat. orta kulak. (bkz : üzn-i mutavassıt).

sandûk-çe صندوقچه (a. f. b. i.) : küçük sandık.

sandûk-kâr صندوقکار (a. f. b. i.) : veznedar.

sanem صنم (a. i. c. : esnâm) : 1. put. (bkz : bût, cibî, çelîpâ, salîb). 2. güzel kimse. **sanem-i mahlika** : Ay yüzlü güzel.

sanem-hâne صمنخانه (a. f. b. i.) : puthâne, tapınak. (bkz : bût-hâne).

sanevber صنوبر (a. i.) : 1. çam fıstığı ağacı. 2. çam fıstığı kozalağı. 3. sevgilinin boyu bosu

sanevberi صنوبری (a. s.) : kozalak şeklinde, koni biçiminde.

sanevberiyiye صنوبریه (a. i.) : bot. kozalaklılar, fr. conifères.

sânevi ثانوی (a. s.) : ikinci. **Keyfiyyât-ı sâneviyye** : fels. fr. qualités secondaires.

sani' صنيع (a. i.) : görülen iş. (bkz : amel).

sânî ثانى (a. s. seny'den) : ikinci. (bkz : düvüm). **Cild-i sânî** : ikinci cilt.

sânî aşer : on ikinci.

sânî' صانع (a. s. sun'dan) : 1. yapan, işliyen, yapıcı. 2. yaradan, san'at eseri olarak meydana getiren. 3. (h. i.) Allah.

sânî-i hakîkî, —i lem-yezel : Allah.

sânî-i hakîm : hikmet sâhibi olan yaratıcı; Allah.

sânî-i kâinât : fels. epiten, demiürgos (halk için çalışan) fr. **démiurge**.

sânî-üs-semâvâtî ve-l-arz : gökleri ve yeri yaratan Allah.

sanîa صنيعه (a. i. c. : sanâî', sanîât) : düzme, uydurma iş, tuzak, hîle.

sanîât صناعات (a. i. sanîa'nın c.). (bkz : sanâî').

sânih, sâniha سانحه (a. s. sünûh'dan) : zihîn ve fikirde hâsıl olup çıkan, fikre doğan. **Şeref-sânih** (pâdişahın irâdesi hakkında kullanılır) : şerefle çıkan. **Efkâr-ı sâniha** : doğan fikirler.

sâniha سانحه (a. i. c. : sânihât) : çok düşünmeden fikre doğan, akla gelen şey.

sâniha-ârâ سانحه آرا (a. f. b. s.) : sünûh eden, akla, hatıra gelen.

sânihât سانحات (a. i. sâniha'nın c.) : çok düşünmeden fikre doğan, akla gelen şeyler.

sânihât-ı Seyrânî : Seyrânî'nin içinden gelen duyguları ifâde eden şiirleri.

sâniye ثانیه (a. i. c. : sâniyât, sevânî) :

1. s. sâni'nin müennesi. 2. dakikanın altmışta biri. 3. yarıyıl derecesinde mülkî bir rütbe olup elkabı : "izzetlü"dür. 4. kadın adı.

sâniyen ثانیاً (a. zf.) : ikinci derecede, ikinci olarak.

sar' صرع (a. i.) : hek. (bkz : sar'a).

-sâr سار (f. s.) : "yer" bildirerek
*birleşik kelimeler yapar. Çeşme-sâr : çeşmeleri
çok olan yer. Kûh-sâr : dağlık yer.

sâr سار (a. i.) : öc, intikam. Ahz-i sâr :
öcalma. [aslı : "se'r" dir].

sar'a صرعه (a. i.) : hek. tutarik, tutarak,
bayıltıcı, ağız köpürtücü ve çırpındırıcı bir sinir
hastalığı.

sârâ سارا (f. s.) : hâlis, katkısız. Anber-i
sârâ : hilesiz, katkısız anber.

sarâhat صراحت (a. i.) : açıklık, ibârede
açıklık.

sarâhaten صراحة (a. zf.) : açıkça, açıktan
açığa, açık olarak.

sarâih سرائح (a. s. sarîh⁴ün c.) : hâlis
Arapkanî [atlar]. (bkz : sarîh⁴).

sarâmet صرامت (a. i.) : yiğitlik.

sarâsır صراسر (a. i. sarsar'ın c.) : şiddetli
gürültülü rüzgârlar.

saray سراي (f. i.). (bkz : serây).

sâr-bân ساربان (f. b. i.) : deveci, deve
sürücüsü. (bkz : sûtür-bân, üstür-bân).

sâr-çe سارچه (f. b. i.) : serçe [kuş]. (bkz :
usfûr).

sarf صرف (a. i.) : 1. (c. : sarfiyât) harca-
ma, masraf etme, gider. 2. para bozma. 3. çevir-
me, döndürme.

sarf-ı mohâret : mahâret sarfetme.

sarf-ı nâzar : vazgeçme. 4. vazgeçme. 5. de-
ğişme. 6. (c. : surûf) gramer, *dilbilgisi.

sarf-i zihn : akıl sarfetme.

sarf ü nahv : gr. *dilbilgisi, fr. grammaire.

sarfe صرفه (a. i.) : 1. astr. menâzil-i
kamerden biri. (bkz : menâzil-i kamer). 2. boncuk.

sarfi, sarfiyye صرفي، صرفیه (a. s.) :
1. harcama ile, giderle ilgili. 2. gramerle, *dilbil-
gisi ile ilgili.

sarfiyât صرفیات (a. i. sarf 1,2'nin c.) : 1.
harcamalar, masraf etmeler, giderler. 2. biy. vü-
cutça sarf edilen, vücudun çıkarttığı şeyler, salgılar.
(bkz : ifrâzât).

sarfiyyûn صرفيون (a. i. c.) : gramerle uğ-
raşanlar, gramerciler. (bkz : nahviyyûn).

sarh صرح (a. i. c. : surûh) : köşk.
(bkz : kâh, kasr kâşâne).

sar'î صرعى (a. s.) : sar'a hastalığı ile
ilgili.

sârî ساری (f. s.) : sürücü, süren.

sarî' صريع (a. s.) : [yere yıkılmış] sar'alı
kimse.

sârî, sârîye ساری، ساریه (a. s. sirâyet'den) :
bulaşan, bulaşıcı, fr. contagieux. Emrâz-ı sârîye :
hek. bulaşıcı hastalıklar, fr. maladies contagieuses.

sârif صارف (a. s. sarf'dan) : 1. sarfeden,
harcıyan. 2. de-
ğiştiren.

sârîfe صارفه (a. i. c. : savârif) : de-
ğişik-
lik, de-
ğişme.

sarîh صريح (a. i. sarâhat'den) : 1. açık,
meydanda. 2. belli. (bkz : aşkâr, hüveydâ). 3.
(c. : sühâ) saf, hâlis [ırk]. 4. (c. : sarâih)
hâlis Arapkanî [at]. (müen. : "sârîha").

sarihan صريحاً (a. zf.) : açıkca, açık, mey-
danda olarak.

sârik سارق (a. s. sirkat'den) : 1. çalan,
hırsızlık eden. 2. i. hırsız, uğru. (bkz : düzd,
lass).

sârim, sârime صارم، صارمه (a. s.) : keskin,
kesici. (bkz : bürrân). Seyf-i sârim : keskin kılıç.
Suyûf-ı sârime : keskin kılıçlar.

sarîr صرير (a. i.) : cızırtı, gıcirtı. [ka-
lem, kapı gibi şeylerde].

sarîr-i hâme : kalem cızırtısı.

sarîr-ül-bâb : kapı gıcirtısı.

sârr, sârre سار، ساره (a. s. sūrûr'dan) :
sevindirici, sevinçli : Peyâm-ı sârr : sevinçli haber.
Âsâr-ı sârre : sevindirici eserler.

sarrâf صرف (a. s. c. : sarrâfân) : 1. sar-feden. 2. i. sarraf.

sarrâfân عرافان (a. i. sarrâf'ın c.) : sarraflar.

sarrâfiyye صرافيه (a. i.) : 1. sarraflık hakkı. 2. sarraflığa âit, sarraflıkla ilgili.

sarsar صرصر (a. i. c. : sarâsır) : şiddetli, gürültülü rüzgâr.

sa'ter سقتر (a. i.) : bot. zater, kekik.

sa'ter-i berri : bot. kekik otu, lât. thymus serpyllum.

sa'teri سقتری (a. i.) : 1. soytarı. 2. şen, keyifli kimse. 3. kekik otu ile ilgili.

satevât سطوات (a. i. satvet'in c.) : satvetler.

sath سطح (a. i. c. : sutûh) : 1. ev damı. (bkz : bâm). 2. bir şeyin dış tarafı, dış yüzü. 3. üstten görünen kısım. 4. geo. *yüzey.

sath-ı arz : coğr. Yeryüzü. (bkz : rûy-i zemîn). sath-i cânibi : geo. *yanal yüzey, fr. surface latérale.

sath-ı dâhili : kamerin, altından görünen yüzü.

sath-ı deryâ : denizin yüzü.

sath-ı mâil : coğr. *aklan, dağ yamacı, fr. versant.

sath-ı mâil-i hevesât : ed. heveslerin eğik sat-hı, heves uçuşumu.

sath-ı muhaddeb : geo. yüzü kabarcık, çıkıntılı olan satih.

sath-ı muka'ar : geo. üzeri çöküntülü olan cisim.

sath-ı münhanî : geo. eğri *yüzey, fr. surface courbe.

sath-ı müstevî : geo. *düzlem, fr. plan.

sathen سطحاً (a. zf.) : dıştan, dış yüzden.

sathi سطحی (a. s.) : 1. dışyüzeyle ilgili.

2. mat. *yüzeysel, fr. superficiel. Mesâha-i sat-hiyye : yüz *ölçümü. 3. zf. üstünkörü.

sathiyyât سطحیات (a. i. c.) : sathî, âdi şeyler.

sathiyyen سطحياً (a. zf.) : 1. dış yüz-den, dıştan. 2. üstten, derinleştirmeden, sudan.

sâtî', sâtia ساطع، ساطع (a. s. sutû'dan) : yükselip meydana çıkan, yükselen, yükseldikçe yükselen. Alem-i sâtî' : yükselen bayrak. Envâr-i sâtia : yükselen ışıklar.

sâtih ساطح (a. s.) : yer yüzünü açan Allâh.

sâtir ساتر (a. s. setr'den) : örten, ka-patan. Lihâf-ı sâtir : kabuk, zar, deri.

sâtir-ül-uyûb : ayıpları (günahları) örten Allah. [settâr-ül-uyûb, daha yaygındır].

satl سطل (a. i.) : 1. tas, kova. 2. küçük leğen. 3. at sulama koğası.

satr سطر (a. i. c. : sutûr) : yazı sırası.

sâtur ساطور (a. i. c. : sevâtîr) : satır [bıçak].

satvet سطوت (a. i. c. : satevât) : 1. birin-in üzerine şiddetle sıçrama. 2. ezici kuvvet; zorluluk.

satvet-medâr سطوت مدار (a. b. s.) : satvet sebebi, satvet vesîlesi.

sâûn ساعون (a. s. sâî'nin c.) : (bkz : sâî).

sâûr ساعور (a. i.) : ocak; fırın. (bkz : tennûr).

saût سموط (a. i.) : enfiye gibi buruna çekilen toz ilâçlar.

savâb صواب (a. i.) : 1. doğruluk, dürüst-lük; doğru hareket, doğru davranış, doğru düşün-ce. 2. s. doğru, dürüst.

savâb-dide صواب دیدہ (a. f. b. s.) : doğru, haklı görülmüş; beğenilmiş.

savâb-endiş صواب اندیش (a. s.) : düşüncesi, görüşü doğru olan.

savâb-nümâ صواب نما (a. f. b. s.) : doğ-ruyu gösteren; doğruya benzer.

savâik صواعق (a. i. sâika'nın c.) : yıl-
dırımlar.

savâlic صواعج (a. i. savlecân'ın c.) : çev-
gânlar, cirit oynanılan eğri sopalar.

savâmi' صوامع (a. i. savmaa'nın c.) :
ibâdet yerleri, tekkeler, *özel tapınaklar. (bkz :
biya').

savârim صوارم (a. i. sârim'in c.) : kes-
kin kılıçlar.

savârif صوارف (a. i. sârif'e'nin c.) :
değişiklikler, değişmeler.
savârif-i dehr : dünyâ değişiklikleri.

sa'vât صعوات (a. i. sa've'nin c.) : kuyruk
sallıyan kuşları. (bkz : siâ).

savb صوب (a. i.) : taraf, cihet, yön.
savb-ı âli : yüksek taraf.

sa've صعود (a. i. c. : sa'vât, siâ) : kuy-
ruk sallıyan [kuş].

Sâviye-i Halvetiyye صاوية خلوتيه (a. h. i.) :
Halvetiyye tarikatı şubelerinden, Dürdiriyye-i Halve-
tiyye kollarından biri. [kurucusu Şeyh Seyyid Ah-
med bin Muhammed-ül-Mâlikî-yüs-Sâvî'ye nispetle
bu adı almıştır].

savl صول (a. i.) : saldırış, atılış. (bkz :
savlet).

savlecân صولجان (a. i. c. : savâlic) :
çevgân, cirit oynanılan eğri sopa.

savlet صولت (a. i.) : şiddetli hücum,
saldırma.

savlet-i seyf ü kalem : kılıcın ve kalemin
saldırışı.

savm صوم (a. i. c. : sıyâm) : oruç.
Şehr-i savm : oruç ayı, ramazan.
savm-ı Dâvûd : bir gün oruç tutup, bir gün
iftar etme.

savmaa صومه (a. i. c. : savâmi') : 1.
ibâdet yeri, tekke, *özel tapınak. 2. Nesârâ râhip-
lerinin halktan inkıtâ' ve inzivâsı için te'sis edil-
miş olan hücre.

savmaa-nişin صومه نشین (a. f. b. s.) : tekke-
de, *özel ibâdet yerinde, tapınakta oturan.

savn صون (a. i.) : koruma. (bkz : muhâ-
faza, siyânet, vikâye).

savt صوت (a. i. c. : esvât) : ses, sadâ.

Meleke-i savt fiz. suda ses çıkarmak hassası bulu-
nan bir âlet.

savt-i bülend : yüksek ses.

savt-i hazin : hüzünlü ses.

savt-ı taklidi : yansıma, fr. onomatopée.

savt سوط (a. i. c. : esvât, siyât) : kamçı,
kırbaç. (bkz : tâziyâne).

savti, **savtiyye** صوتی، صوته (a. s.) : sese
âit, sesle ilgili; ses çıkaran harf. **Hurûf-i savtiyye** :
sesli harfler.

savtiyyât صوتيات (a. i. c.) : leng. *sesbi-
limi, fonetik, fr. phonétique.

savvâg صواغ (a. i.) : kuyumcu. (bkz :
sayyâg).

sa'y سعی (a. i. c. : mesâi) : 1. çalış, ça-
balama, gayret, emek. 2. geçinmek için iş işleme.
3. koşma, yürüme [hac'da "safâ" ile "Merve"
arasında].

sa'y-i belîğ : emek harcıyıp gereği gibi çalışma.

sa'y-i miri : devlet adına alınan eşyâ ile mûta-
hitlerin taahhüt bedellerinden indirilen kısımlar.

sayâkile صياقه (a. i. saykal'ın c.) : 1.
cilâcılar. 2. cilâ âletleri.

sayd سيد (a. i.) : 1. av. (bkz : şikâr).
2. avlama, avlanma.

sayd-i mâhi : balık avı.

sayârif صيارف (a. s. sayreff'nin c.) : 1.
işini bilir, kurnaz kimseler. 2. i. sarraflar.

saydelâni صيدلانی (a. i.) : 1. eczacı; ispen-
çiyar. **Fenn-i saydelâni** : eczacılık ilim ve fenni,
ispençiyârî. 2. s. eczacılıkla ilgili.

saydele صيدله (a. i.) : eczacılık.

sayd-gâh صيدگاه (a. f. b. i.) : avlak, av yeri. (bkz : şikâr-istân).

sayd-ger صيدگر (a. f. b. i.) : avcı. (bkz : sayyâd).

sâye سایه (f. i.) : 1. gölge. (bkz : zill).
2. koruma, sâhip çıkma. (bkz : himâye, siyânet).
3. yardım. (bkz : muâvenet).

sâye-i bîcân : cansız gölge.

sâye-i feyz-i hamîyyet : hamîyet feyzinin sâyesi.

sâye-i lûtf ü kerem : iyilik ve ihsan gölgesi.

sâye-i medîd : uzun gölge.

sâye-bân سایبان (f. b. i.) : 1. sayvan, gölgelik. (bkz : sâye-gâh). 2. büyük çadır. 3. s. koruyan. (bkz : hâfız, hâmi).

sâye-dâr سایه دار (f. b. s.) : 1. gölgeli, gölgesi olan, gölge eden. 2. koruyan, sâhip çıkan. (bkz : hâmi).

sâye-endâz سایه انداز (f. b. s.) : gölge salan, mec. koruyuculuk eden.

sâye-gâh سایه گاه (f. b. i.) : gölgelik, gölge yer. (bkz : sâye-bân¹).

sâye-güster سایه گستر (f. b. s.) : 1. gölge eden, gölge salan. 2. koruyan. (bkz : sâye-dâr^{1,2}).

sâye-hâh سایه خواه (f. b. s.) : himâye, koruma istiyen.

sâye-nişin سایه نشین (f. b. s.) : 1. gölgede oturan. 2. bir şeyin gölgesine sığınan, korunan. (bkz : mahmî).

sâye-nişin-i emân : emniyet gölgesi altında oturan.

sâye-perver سایه پرور (f. b. s.) : gölgelendiren, gölge veren; koruyan.

sâye-zâr سایه زار (f. b. s.) : gölgelik. (bkz : mazalle).

sayf صيف (a. i. c. : esyâf, suyûf) : yaz [mevsim].

sayfi صيفي (a. s.) : yaza âit, yazla ilgili.

sayfiyye صيفيه (a. i.) : yazlık, yazlık ev.

sayha صيحة (a. i. c. : siyâh) : bağıрма, nâra atma.

sayha-i ümîd : ümit haykırışı.

sâyide ساييده (f. s.) : 1. sürülmüş; ezilmiş. 2. eskimiş, yıpranmış.

sâysis سايس (a. i. siyâset'den) : seyis, at uşağı. [aslı : "sâis" dir]. (bkz : râyiz).

sâysis-hâne سايسخانه (a. f. b. i.) : üzerine yük konulup yolcunun da bindiği hayvan.

saykal صيقل (a. i. c. : sayâkile) : 1. cilâcı. 2. cilâ âleti.

saykal-kâr صيقلکار (a. f. b. i.) : yaldızcı. (bkz : saykal-zen, tilâ-kâr).

saykal-kârî صيقلکاری (a. f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-zenî, tilâ-kârî).

saykal-zede صيقلزده (a. f. b. s.) : cilâlî, cilâlanmış. (bkz : musaykal).

saykal-zen صيقلزن (a. f. b. i.) : yaldızcı. (bkz : saykal-kâr, tilâ-kâr).

saykal-zenî صيقلزنى (f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-kârî, tilâ-kârî).

sayref, sayrefi صيرفي (a. s. c. : sayârif, sayârife) : 1. işini bilir, kurnaz. 2. i. sarraf.

sayrûret صيرورت (a. i.) : olma, edilme, kılınma, bir halden başka bir hâle değişme.

sayvân صيوان (a. i.) : 1. kırma, pervaz kıvrım.

sayvân-i üzn : kulak kepçesi, fr. pavillon de l'oreille. 2. bot. şemsiye.

sayyâd صياد (a. i.) : avcı. (bkz : sayd-ger).

sayyad-ı bi-insâf : insafsız avcı.

Sayyâdiyye سيادييه (a. h. i.) : tas. Rifâiyye tarikatı kollarından biri. [Ahmed İzzettin-Üs-Sayyâd tarafından kurulmuş ve bu sebeple adına

sayyâg

nispet edilmiştir. (d. : 508 (1114) - ö. : 620 (1223)].

sayyâg صياغ (a. i. sıyâgat'den) : kuyumcu. (bkz : savvâg).

sâz ساز (f. i.) : 1. müz. çalgı. 2. silâh.

3. at takımı. 4. sıra, düzen. 5. kuvvet, kudret. 6. öğrenme. 7. ustalık. 8. hile. 9. eş, benzer. 10. menfaat.

-sâz ساز (f. s.) : "yapan, uyduran, düzen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Çâre-saz** : çâre bulan. **Hâtır-sâz** : hatır, gönül yapıcı. **Nâ-sâz** : münâsebetsiz, uygunsuz.

sâzec سازج (a. s. c. : sevâzic) : sâde. (bkz : basît).

sâzende سازنده (f. i. c. : sâzende-gân) :

1. çalgıcı. (bkz : mutrib). 2. s. yapıcı, düzenleyici.

sâzende-gân سازندگان (f. b. i. sâzende'nin c.) : 1. çalgıcılar. 2. s. yapıcılar, düzenleyiciler.

sâzi سازی (f. i.) : yapıcılık, düzenleyicilik.

sâz-kâr سازکار (f. b. s.) : 1. uygun. (bkz : muvâfık). 2. müz. i. saz çalan sanatkâr. (bkz : sâzende). 3. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. En az altı asırlıktır. Fakat son asırlarda az kullanılmıştır. Segâh, uşşak dörtlüsü ve rast'dan mürekkeptir. Son makam ile rast (sol) persinde durur Güçlüler, birinci derecede -her üç dizinin de güçlüsü olan- nevâ (re), ikinci derecede -segâh'ın durağı olan- segâh, üçüncü derecede de -uşşak dörtlüsünün durağı olan- dügâh (lâ) dir. Yalnız her üç dizinin müşterek ârızası olan "si" koma bemoî ile donanır. Segâh için "mi" koma bemoî, "fa" ve "lâ" bakiyye diyezleri, rast için "fa" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır.

sâz-kârî سازکاری (f. b. i.) : uygunluk. (bkz : muvâfakat).

saz-semâisi سازسمایی (f. a. b. i.) : müz.

Türk müziğinin mâruf saz eseri "forme"udur. Vaktiyle semâilere **beste semâisi** buna mukabil **aksak semâi**, **yürük semâi** gibi semâi usulleriyle yazılan peşreve de "saz semâisi" denilirdi. Bu **forme** pek eskidir. En eski bir nümüne olarak Sultan Veled'in 7. asırlık bir saz semâisi elimizdedir. Saz semâisi klâsik asrın son eseridir. (bâzan ondan sonra bir oyun havası da çalınabilir; fakat bu klâsik fasılda

yapılmaz). Vaktiyle saz semâileri aksak semâisi gibi sengin semâi (veyâ bir mertebe yürüğü olan yürük semâi) curcuna (aksak semâinin bu mertebe yürüğü) usulleri ile de ölçülmüşse de artık yalnız 10/8 aksak semâi kullanılmaktadır. Saz semâileri umûmiyetle 4 hâne olur. 3 hâneliler nâdirdir. 5 hâneliler ise pek azdır.

se س (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin beşinci harfi olup "ebced" hesabında beşyüz sayısının karşılığıdır; s sesini verir.

se سه (f. s.) : 1. üç. (bkz : selâs, selâse). 2. tavla zarının üzerindeki üç nokta. **Penc ü se** : beş (ile) üç [zar oyununda].

sea سعة (a. i.) : fels. güc, iktidar, fr. **capacité**.

seâbib تسابب (a. i.) : salya.

seâbib سماعب (a. i. su'bûb'un c.) : saf su akan yerler.

seâbin تسابین (a. i. su'bân'ın c.) : büyük yük yılanlar, ejderhalar.

seâilil تساليل (a. i. sü'lûl'ün c.) : 1. memeler. 2. vücutta meydana gelen şişgiller.

seb' سبع (a. s.) : yedi [sayı]. (bkz : heft).

seb'a سبعة (a. s.) : yedi [sayı]. (bkz : heft).

seb'a-i iklim : iklimlerin yedisi, yedi diyar.

seb'a-i seyyâre (yedi gezeğen) : Utârid (Mer-kür), Zühre (Venüs), Mirrih (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zühal (Satürn), Neptün, Plüton.

Sebâ سبأ (a. h. i.) : Hz. Süleyman'ın zevcesi Belkîs'in Yemen'de hükmü altında bulunduğ u mâmur olan şehir.

se-bâ-dü سه بادو (f. b. s.) : üç (ile) iki [zar oyununda].

sebâhat سباحة (a. i.) : [aslı : "sibâhat" dir]. (bkz : sibâhat).

se-bahr سه بحر (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebâik سبائك (a. i. sebîke'nin c.) : eritilip kalıba dökülmüş mâdenler, külçeler.

sebak سبق (a. i. c. : esbâk) : 1. ders. 2. öndül.

sebak-âmûz سبق آموز (a. i.) : muallim (*öğretmen).

sebak-dâş سبق داش (a. f. b. i.) : ders arkadaşı.

sebak-gâh سبقگاه (a. f. b. i.) : mektep, medrese.

sebak-hân سبقخوان (a. f. b. i.) : ders okuyan.

sebât ثبات (a. i.) : yerinde durma, kılmıdamama, sözünden, kararından vazgeçmemek. **Bî-sebât** : sebatsız. **Bî-sebâtî** : sebatsızlık.

sebât-ı kadem : ayak direme; dayanma.

sebât-ı pâ-y-i erbâb-ı metânet : metânet sâhiplerinin ayak diremesi.

sebâtî ثباتی (a. i.) : 1. sebatlılık, sözünde, kararında durma. 2. erkek adı.

sebât-kâr ثباتکار (a. f. b. s. c. : sebât-kârân) : sebât eden, sözünde, kararında duran. (bkz: mukdîm).

sebât-kârân ثباتکاران (a. f. b. s. sebât-kâr'ın c.) : sebât edenler, sözünde, kararında duranlar.

sebât-kârâne ثباتکارانه (a. f. zf.) : sebât ederek, sözünde durarak; yılmadan, yorulmadan.

sebât-kârî ثباتکاری (a. f. i.) : sebatkârlık.

sebâyâ سبايا (a. i. sebî'nin c.) : savaşta esir düşenler. [ekseriyâ kadınlar hakkında kullanılır].

sebâ yü dü (sebâidü) سهباى و دو (f. b. s.) : üç (ile) iki [zar cyununda].

sebb سب (a. i.) : sövme, sövüp sayma. (bkz : düşnâm, şetm, ta'n).

sebbâb سبب (a. s. sebb'den) : çok küfür eden. (bkz : küfr-bâz, şâtîm, şettâm).

sebbâbe سبابه (a. i.) : şehâdet parmağı. başparmağın yanındaki parmak.

sebbâbe-gezâ سبابه گزا (a. f. b. s.) : şaşarak parmağını ısırarak. (bkz : engüşt ber-dehân).

sebbâh سباح (a. s. sibâhat'den) : 1. suda yüzen, yüzücü. (bkz : sâbih). 2. i. yüzgeç.

sebbâhe سباحه (a. i.) : yüzücü kuşlar sınıfı.

sebbak سباق (a. i.) : yüğük at.

sebbâk سباك (a. s.) : eritici, eritip kalıba döken.

sebbî سبى (a. s. seby'den) : esir edilmiş, esir olan.

sebbûre سبورده (a. i.) : yazı tahtası; yazboz tahtası.

Sebe' سبا (a. h. i.) . (bkz : Sebâ).

sebeb سبب (a. i. c. : esbâb) : 1. sebep.

Bilâ-sebeb : sebepsiz, hiç yoktan. **Li-sebebin** : bir sebepden, bir maksattan dolayı. 2. bahâne. 3. alâka, ilgi. 4. vâsita. 5. âlet. 6. ed. harekeli bir harf ile sâkin bir harften veyâ iki harekeli harften meydana gelen parça.

sebeb-i hafif : ed. iki harften, harekeli bir harfle sâkin bir harften ibâret olan ["ben, ten, sen..." gibi].

sebeb-i hayât : 1) ana ve baba. 2) hayâtına, yaşamasına sebeb olan kimse.

sebeb-i sakîl : iki harekeli harften ibâret olan : ["hareket", "azamet..." gibi].

sebeb-i terk-i cân : can verme sebebi.

sebeb-i vücûd : varlık sebebi.

sebebî, sebebîyye سببى سببیه (a. s.) : sebeple ilgili.

sebebiyyet سببیت (o. i.) : sebeb olma, icâbettirme. [yapma kelimelerdendir].

sebed سبید (a. i.) : sepet.

sebel

sebel سبيل (a. i.) : **hek.** göze inen perde, dumanlı, bulanık görme hastalığı. (bkz : sadd).

sebele سبله (a. i.) : bıyık. (bkz : şârib).

sebel-nâk سبلناك (a. f. b. s.) : sebel hastalığına tutulmuş, gözü perdeli.

se-berg سه برگ (f. b. i.) : **g. s.** tezhipte kullanılan silitize üç petallı bir çiçek motifi. [aslı : "si-berg"].

sebh سبح (a. i.) : yüzine [suda]. (bkz : sibâhat).

sebhale سبلاله (a. n.) : "sübân-Allah" demek.

sebi سبي (a. i. c. : sebâyâ) : savaşta esir düşen kimse.

seb'i سبى (a. i.) : **hek.** yedi günde bir gelen sıtma.

sebiha سبلحه (a. i.) : gecelik, gecelik elbisesi.

sebike سبيكه (a. i. c. : sebâik) : eritiile-rek kalıba dökülmüş şey, külçe

sebike-i zehebiyye : altın külçesi.

sebil سبيل (a. i. c. : sübül, sübül) : 1. yol, büyük cadde. 2. sebil, su dağıtılan yer. 3. hayrat olarak, parasız dağıtılan su. **Ebnâ-yî sebil** : yolcular, yola gidenler. **Fi-sebil-illâh** : Allah yolunda, hayrat olarak. **İbn-üs-sebil** : yolcu. **Tahliye-i sebil** : kapıp salıverme.

sebil-hâne سبلخانه (a. f. b. i.) : sebil, hayrat olarak gelip geçenlerin su içmesine mahsus yer.

seb'in سبعين (a. s.) : yetmiş sayısı. (bkz : seb'ün, heftâd).

sebit سبيت (a. s.) : (bkz : sâbit).

seb'iyye سبعيه (a. i.) : Şîa'nın 7 imama inanan kısmı.

sebk سبق (a. i.) : 1. ileri geçme, ilerileme, evvelce geçme, vâki olma. 2. koşuda kazanan hayvan.

sebk سبك (a. i.) : 1. bir şeyi eritme, kalıba dökme. 2. ed. ibârenin tarz ve tertibi.

sebk-i mefsûl : ed. ayrı ayrı, kesik kesik yazma tarzı.

sebk-i mevsûl : ed. cümleleri bağlayarak birleştirme tarzı.

sebk-i mürekkeb : ed. hem kısa, hem uzun, cümleli ifâde tarzı.

sebkât سبكات (a. i.) : geçme, ilerleme.

seblâ' سبلاء (a. s.) : 1. uzun kirpikli [göz] **Ayn-i seblâ** : uzun kirpikli göz. 2. kadın adı.

seblet سبلت (a. i.) : (bkz : sebele).

sebr سبر (a. i.) : **fels. fr.** résidus (méthode des-).

sebsebiyye سبلبيه (a. h. i.) : Rifâiyye tarikâtı kollarından biri. [kurucusu : Şeyh Süleymân Sebsebi'dir].

sebt سبت (a. i.) : yazma, kaydetme, deftere geçirme.

sebt-i defter : deftere geçirme.

sebt سبت (a. i.) : cumartesi. (bkz : yok-şenbih). **Eshâb-üs-sebt** : Müsevîler. **Yevm-üs-sebt** : cumartesi günü.

sebtiiyûn سبتيون (a. i. c.) : Hristiyanlıkta "cumartesi gününü" kutsal sayan bir mezhep, cumartesiciler.

sebu سبو (f. i.) : 1. testi. 2. şarap kabı.

sebu-yi tehi : boş testi.

sebu' سبع (a. i. c. : sibâ') : yırtıcı hayvan, canavar.

sebuçe سبوچه (f. i.) : 1. küçük kap. 2. küçük testi.

sebuh سبوح (a. s. sibh'den) : yüzgeç.

sebuî سبى (a. s.) : yırtıcıya mensup, canavarla ilgili.

sebuıyyet سبعت (a. i.) : yırtıcılık.

seb'ün سبون (a. s.) : yetmiş : 70. (bkz : heftâd, seb'in).

sebük سبك (f. s.) : 1. hafif, yeğni. 2. çabuk. 3. ağırlığı, ağırbaşlılığı olmayan.

sebük-bâr سبكبار (f. b. s.) : yükü hafif, eşyâsı az olan.

sebük-endiş سبك اندیش (f. b. s.) : sathî düşünen, derin düşünemiyen.

sebük-hız سبك خيز (f. b. s.) : çabuk kal-kan, hareket eden.

sebükî سبكي (f. i.) : hafiflik, yeğnilik.

sebük-inân سبكمنان (f. a. b. s.) : çabuk koşan.

sebük-magz سبكمنز (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız. (bkz : sebük-sâr).

sebük-magzâne سبكمنزانه (f. zf.) : akılsızca.

sebük-mâye سبكمايه (f. b. s.) : değersiz. itibarsız.

sebük-mizâc سبكمزاج (f. a. b. s.) : hafif mizaçlı, hoppa [adam].

sebük-pây سبكپاي (f. b. s.) : ayağına çabuk olan. (bkz : bâd-pâ).

sebük-pervâz سبكپرواز (f. b. s.) : çabuk uçucu.

sebük-rev سبكرو (f. b. s.) : çabuk gi-den. (bkz : çâbü-k-pâ).

sebük-re'y سبك رأى (f. b. s.) : hafif fi-kirli, düşüncesiz. (bkz : sebük-magz).

sebük-rûh سبكروح (f. a. b. s.) : 1. hafif ruhlu, içi tez. 2. hoşsohbet, zarif, şen olan; mec. lâübâlî.

sebük-sâr سبكسار (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız. (bkz : sebük-magz).

sebük-ser سبكسر (f. b. s.) : 1. hafif dü-şünceli. 2. aşağılık, sefîh.

seby سبي (a. i.) : harbde esir olma, alınma.

sebz سبز (f. s.) : yeşil, yeşil renkli. (bkz : ahdar). **Berg-i sebz** : 1) yeşil yaprak; 2) gönül almak üzere verilen ufacık hediye **Hatt-ı sebz** : delikanlılarda sakal ve bıyıktan önce çıkan ince tüy.

sebz-i hisâr : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-i tâze : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebzâ سبزه (f. i. c. : sebze-vât) : 1. yeşil-lik, çimen. 2. yemeği yapılan yeşillik.

sebze-vât سبزوات (f. a. i. sebze'nin c.) : zerzevat. [farsça olan bu kelimeyi Arap kaidesine göre cemîlendirmek yanlış bir teşkil olmakla be-râber kullanılır olmuştur].

sebze-zar سبزه زار (f. b. i.) : 1. yeşillik, çayırılık, çimenlik. 2. sebze tarlası, bostan.

sebz-ender-sebz سبز اندر سبز (f. b. i.) : 1. yeşillik içinde yeşillik. 2. müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup nümû-nesi kalmamıştır.

sebz-ender-sebz-i hisâr : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamâ-nımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-ender-sebz-i kadîm : müz. Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı olup zamâ-nımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-fâm سبز فام (f. b. s.) : yeşil renkli. (bkz : sebz-reng).

sebzî سبزي (f. s.) : 1. yeşille ilgili, ye-şilli. 2. müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümû-nesi yoktur.

sebzîn سبزین (f. s.) : yeşil renkli, rengi yeşil. (bkz : ahdar).

sebz-pûş

sebz-pûş سبز پوش (f. b. s.) : yeşil örtülü, yeşil elbiseli.

sebz-renq سبز رنگ (f. b. s.) : yeşil renkli. (bkz : sebz-fâm).

sec' سجع (a. i. c. : escâ') : 1. nesirde yapılan kafiye. 2. ibârenin kafiyeyle olan cümle sonlarından her biri. 3. kumru, güvercin gibi kuşların ötüşü.

sec'-i murassa' : ed. her iki fâsılanın kelimeleri sayıca ve her bir kelime, karşılığı olan kelime ile vezin ve harf adedi itibâriyle uygun düşmesi : **Zübde-i' vâkıfân-ı² rumûz-ı³ dekayık⁴ * ve umde-i' sâkinân-ı² künûz-ı³ hakayık⁴** gibi.

sec'-i mutarref : ed. hiç bir şarta mânî olmaksızın yalnız fâsılları kafiyeyle olan seci' : **andelîb-i hoş-efrâz**, **nagamatîyle sâmia-nevâzîr**.. gibi.

sec'-i müvâzî : ed. sayıca mûsâvî olmıyan, müte-kabil kelimeleri kâmilten kafiyeyle olmıyan, yalnız vezin ve kafiyelede birleşen seci' : **hamd-i nâ ma'dûd** ve **senâ-yi nâ-mahdûd**.. gibi.

secâhat سجات (a. i.) : yumuşak huyluluk.

secâvend سجاوند (f. i.) : Kur'ân-ı mâ-nâya uygun doğru okumak için konulan işaret. [Meselâ : "kaf : durmayı", "sad" : geçmeye ruh-satı", "cim : durma veyâ geçmenin câiz olduğunu", "mim : muhakkak sûrette durmayı" gösterir; ke-lime, bu işaretleri koyan zâtın memleketi olan "Secâvend" şehrinden alınmıştır].

secâyâ سجایا (a. i. seciyye'nin c.) : seçiyyeler, huylar, tabîatlar, karakterler.

secc سج (a. i.) : akma [su-].

seccâc سجاج (a. i.) : çağılıyan.

seccâde سجادة (a. i. secde'den c. : secâ-cid) : 1. seccâde, üzerinde namaz kılınan küçük kilim, küçük halı. 2. yazmalarda görülen belli başlı bir motifin adı.

seccâde-nişîn سجاده نشین (a. f. b. s.) : "sec-câdede oturan" : şeyh; imam.

seccân سجان (a. i. sicn'den) : gardiyan, hapishâne me'muru.

secde سجدة (a. i. c. : secdât) : namazda

alını, el ayaclarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibâret ibâdet vaziyeti.

secde gülû : g. s. bir çeşit süsleme olan hal-kârda görülen gül motifinin bir nev'i.

secde-i sehv : namazda yapılan bir yanlış için secde etme.

secde-i şûkrân : büyük bir sevince karşılık ya-pılan secde.

secde-i tilâvet : Kur'ân-ın 14 yerindeki secde âyetlerini okuyunca, okuyan ve işiten için yapılması lâzımgelen secde.

secde-gâh سجده گاه (a. f. b. i.) : ibâdet edilecek, namaz kılınacak yer. (bkz : mescid).

secde-geh سجده گه (a. f. b. i.) : (bkz : secde-gâh).

secde سجده (a. s. sâcid'n c.) : secde edenler. (bkz : sücâd, sücceed, sücûd).

secancel, secencele سجنجل، سجنجله (a. i.) : ayna. (bkz : mir'ât).

sech سچ (a. i.) : 1. hek. bir şeyin de-risini, kabuğunu soyup sıyırma. 2. tırmalama.

secir سجير (a. i.) : cibre, posa. (bkz : asîre).

secir-i ineb : üzüm posası.

seciyye سجيye (a. i. c. : secâyâ) : huy, tabîat, karakter (bkz : meşreb).

secl سجل (a. i. c. : sicâl) : içi su dolu kova.

sedâ ثدى (a. i. c. : sedâyâ) : (bkz : sîdy, sedy).

sedâb سداب (a. i.) : bot. sedefotu.

sedâcet سداجت (a. i.) : sâdelik.

sedâcet-i kelâm : söz sâdeliği.

sedâd سداد (a. i.) : 1. doğruluk, hatâsız-lık; doğru ve haklı şey. 2. erkek adı.

sedâ-nüvis صدا نویس (f. b. i.) : gramo-fon plâğı; teyp.

sedâil سدايل (a. i. sedîl'in c.) : askılar; perdeler, zarlar, örtüler.

sedâyâ سدايا (a. i. sedâ, sedy, sidy'in c.) : memeler. **Zât-üs-sedâyâ** : zool. memeliler, fr. **mammifères**.

sedd سد (a. i.) : 1. kapama, tıkama; kapanma, tıkanma, engel olma. 2. mânîa, perde. (bkz : hâciz, hâil) 3. set, tümsek. 4. baraj, bütet. 5. rıhtım.

sedd-i âhenin : demir duvar, demir perde.

sedd-i bâb : kapı örtme.

sedd-i hâil : araya giren, engel olan set.

sedd-i nutk : susma.

sedd-i rahne : gediği kapama, tıkama.

sedd-i ramak : ölmeyecek kadar yiyip içme.

seddâd سداد (a. i.) : 1. şişe tıpası. 2. tampon.

sedeb سداب (a. i.). (bkz : şedab).

sedebiyye سدييه (a. i.) : bot. sedefotu-giller, fr. **rutacées**.

sedefe صدفه (a. i.) : 1. bir tek sedef kabuğu. 2. anat. kulak kepçesi.

sedefe-i üzniyye : hek. kulak sayvanı, fr. **pavillon de l'oreille**.

sedefi صدفي (a. s.) : sedefe mensup, sedefle ilgili.

sedene سدينه (a. i. sâdin'in c.) : kapıcılar, perdedarlar, Kâbe-i Mükerrreme kapıcıları.

sedg سدغ (a. i.) : 1. baş yarma. 2. baş yarığı.

sedîd سديد (a. s. sedâd'dan) : doğru, hak. (bkz : sedâd).

sedil سديل (a. i. c. : sedâil) : askı; perde, zar, örtü.

sedin سدين (a. s.) : etli, vücutlu, toplu, cüsseli [kimse].

sedir سدير (o. i.) : 1. odanın baş ta-rafına konulan döşenmiş kerevet. 2. karyola.

sedm سدم (a. i.) : dik fışkıran su.

sedn سدن (a. i.) : 1. puthâne. 2. tapınak.

sedn سدن (a. i.) : vücut âzâlarının anormal şekilde gelişmesi.

sedy سدى (a. i. c. : sedâyâ) : meme, emcik. (bkz : pistân).

sedy-i kesir-ül-leben : çok sütlü meme.

seele سئله (a. i. sâil'in c.) : dilenciler.

sefâh سفاه (a. i.). (bkz : sefâhat).

sefâhat سفاهت (a. i.) : 1. zevk ve eğlen. ceye -aşırı derecede- düşkünlük. 2. akılsızlık. 3. har vurup harman savurma.

sefâin سفائن (a. i. sefine'nin c.) : gemiler. (bkz : süfün).

sefâin-i harbiyye : harb gemileri.

sefâlet سفالت (a. i.) : 1. sefillik, hakirlik, düşkünlük, aşağılık. 2. yoksulluk.

sefâret سفارت (a. i. c. : sefârât) : sefirlik, elçilik. [aslı : "sifâret" dir].

sefâret-hâne سفارتخانه (a. f. b. i.) : elçilik konağı, elçilik.

sefâric سفارج (a. i. sefercel'in c.) : ayvalar.

sefat سفت (a. i.) : 1. sepet, sele. 2. balık ve ağaç pulu.

sefâtîc سفاتيچ (a. i. süftece'nin c.) : tic. poliçeler.

sefeh سفه (a. i.) : akılsızlık.

sefele سفله (a. s. sâfil'in c.) : aşağı kim-seler, alçaklar.

sefen سفن (a. i.) : nasır.

sefer صفر (a. i. c. : esfâr) : arabî aylarının ikincisi [yılbaşı Muharrem olmak itibâ-riyle-].

sefer

sefer سفر (a. i. c. : êsfâr) : 1. yolculuk. 2. savaşa gitme. 3. savaş. 4. askerin savaş hâlinde veya savaşa hazır bulunması hâli. 5. defâ, kerre, kez.

sefer in'âmı : ask. tar. harb dolayısıyla Yeniçeri ocağı asker ve subaylarına verilen bahşış.

sefer-ber سفربر (a. f. b. i.) : savaşa gönderilmiş veya gönderilmek üzere bulunan [asker]; savaşa hazırlanmış devlet.

sefercel سفرجل (a. i. c. : sefâric) : ayva.

sefer-güzin سفرگزین (a. f. b. s.) : yolculuk eden, yol giden.

seferî, seferiyye سفرى , سفریه (a. s.) : 1. seferle, yolculukla ilgili olan. 2. savaş ile ilgili. 3. şer'an en az 18 saatlik yere gitmek üzere yola çıkan kimse, yolcu. ["hazeri"nin zıddı].

seff سف (a. i. c. : süfûf) : 1. ilâcî toz hâline getirme. 2. toz hâline getirilmiş ilâç.

seffâh سفاح (a. s.) : 1. hatîp, güzel söz söyleyen. 2. cömert, eliaçık. (bkz : civân-merd). 3. kan dökücü, gaddar.

seffâk سفاك (a. s. sefk'den) : 1. kan dökücü. (bkz : hûn-riz). 2. (bkz : seffâh¹).

sefid سفید (f. s.) : ak (bkz : beyzâ, ebyaz). **Bahr-i-sefid** : Akdeniz. **Rîş-i sefid** : ak sakal.

sefid ü siyâh : akla kara.

sefidâ, sefidâc سفیداء , سفیداج (f. i.) : üstübec.

sefidi سفیدی (a. i.) : aklık, beyazlık.

sefih سفیه (a. s. c. : süfehâ) : zevk ve eğlenceye düşkün, parasını pulunu isrâf eden akılsız.

sefil, sefile سفيلى , سفيله (a. s. sefâlet'den, c. : sefilân, süfelâ) : 1. sefâlet çeken, yoksul. 2. alçak. 3. uslu tabiatlı. [kelimenin doğrusu "sâfil" dir].

sefilân سفيلان (a. s. sefil'in c.). (bkz : süfelâ).

sefile سفيله (o. s.) : mec. orospu. (bkz : fâhişe, zâniye).

sefine سفينة (a. i. c. : sefâin, süfün) : gemi, vapur. (bkz : keştî).

sefine-i Nûh : 1) Nûh'un gemisi; 2) astr. semâ-nın güney yarım küresinde bulunan bir burcun adı.

sefinet-üş-şuârâ : ed. dîvan şâirlerinden toplanan şiir mecmûası.

sefir سفير (a. i. sefâret'den, c. : süferâ) : elçi.

sefir-i kebîr : büyük elçi.

sefk سفك (a. i.) : dökme, akıtma.

sefk-i dimâ' : kan dökme, kan dökücülük.

sefl سفل (a. i.) : (bkz : kazûrât).

sefsefe سفسهفه (a. i.) : un, nişasta gibi toz hâlindeki şeyleri eleme.

seftece سفتجه (a. i. c. : sefâtîc) : poliçe.

seg سگ (f. i.) : köpek, it. (bkz : kelb).

segabet سغابت ("ga" uzun okunur, a. i.) : açlık. (bkz : cû').

seg-âbi سگابی (f. i.) : zool. kunduz. [seg-i âbî'den].

segâh سگاه (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Kuvvetli bir zühd ve açık bir hüznü bildirir. En eski devirlerden beri râğbetle kullanılmıştır. Segâh beşlisi ile hicaz dörtlüsünden mürekkeptir. (şu halde, dizisi bir sekizli dâhilinde ifade edilebilen mürekkep makamlardan olmuş oluyor). Donanımına "si" ve "mi" koma bemolleri ile "fa" bakiyye diyezi konulur, hicaz dörtlüsünün "lâ" bakiyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Makam dizisi niseb-i şerîfeden 5 tânesini içine aldığından, gizli mütenâfir sayılır. Durağı segâh, güçlüsü -üçüncü derecesi olan-nevâ (re) perdeleridir. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyredir. Orta sekizlisindeki sesleri -pest-den tîze doğru olmak üzere- şöyledir : segâh, çâr-gâh, nevâ, dik hisar, evic, gerdâniye, sünbûle ve tiz segâh.

segâh-acem سگاه اعجم (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

segâh-mâye سگاہ مایه (f. b. i.) : **mûz**, mâ-ye makamının, segâh ile segâh perdesinde kalan nev'ine -dügâh perdesinde kalandan tefrik maksadıyla- bâzan verilen bir adı.

segâh muhayyer سگاہ مخیر (f. a. b. i.) : **mûz**, Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış numûnesi yoktur.

seg-bân سگبان (f. i.) : 1. seymen, yeni-çeri ocağına bağlı bir sınıf asker. 2. Osmanlı saraylarında av köpeklerine bakan kimse.

seg-bân-ı cedid : **tar**, eski sekban teşkilâtının lâğvından sonra kurulan yeni sekban teşkilâtı.

seg-cân سگ جان (f. b. s.) : it canlı

seg-peçe سگ پچه (f. b. i.) : köpek yavrusu, it eniği.

segrî سغری (f. i.) : sağrı, hayvanın beli ile kuyruğu arasındaki dolgunça yer.

sehâ' سحاء (a. i. c. : eshiye) : **anat**, beyin zarı.

sehâb سحاب (a. i.) : 1. bulut. (bkz : ebr, gays², mîg). 2. karanlık. 3. bulut gibi uçuşan böcekler.

sehâb-ı matir : yağmur bulutu.

sehâb-ı rahmet : rahmet bulutu.

sehâb-âlûd سحاب آلود (a. f. b. s.) : bulutlu. (bkz : ebr-âlûd).

sehâbe سحابه (a. i.) : tek bulut.

sehâbî سحابی (a. s.) : bulutumsu, bulutla ilgili.

sehâî سحائى (a. s.) : beyin zarına âit, onunla ilgili.

sehâib سحابه (a. i. sahâbe'nin c. : bulutlar.

sehâib-i meftûr : durgun, ağır bulutlar.

sehânet سخاوت (a. i.) : 1. kalınlık. (bkz : sihan). 2. sıklık. 3. katılık, peklik.

sehâyâ سحایا (a. i. sehâ'nın c.) : beyin zarları. ["sehâ"nın asıl cemi : "eshiye" olup "se-

hâyâ" kelimesi, Cemiyet-i Tıbbiyye-i Osmâniyye tarafından kabûl edilmiş ise de yanlıştır]. **iltihâb-ı sehâyâ hek**, beyin zarı iltihâbı, menenjit. **Nezf-i sehâyâ hek**, beyin zarı kanaması.

seher سحر (a. i. c. : eshâr) : 1. tan yeri ağırmadan biraz önceki vakit. **Ale-s-seher** : sabah erkenden. 2. kadın adı.

seher سهر (a. i.) : **hek**, uykusuzluk, gece uyuyamama hastalığı. **illet-i seher** : uykusuzluk hastalığı.

sehere سحره (a. s. sâhir'in c.). (bkz : sâhir).

seher-gâh, — geh سحرگاه (a. f. b. i.) : seher vakti, sabahın erken saati.

seher-hîz سحر خیز (a. f. b. s.) : 1. erkenci, sabahları erken kalkan. 2. şabahleyin esen.

seherî, seheriyye سحرى (a. s.) : sabah ve şafakla ilgili. **ibâdet-i seheriyye** : seher vakti ibâdeti. **Mürg-i seherî** : bülbül.

sehhâka سحاقة (a. s.) : sevicî kadın.

sehhâr سحار (a. s. sihr'den) : 1. (pek) büyücü. (bkz : sâhir, sihr-bâz). 2. büyü gibi bir kuvvetle çeken, büyüleyici.

sehhâre سحاره (a. s.) : 1. sehhâr'ın müenesi. 2. i. büyüleyici, çok güzel mânâsına kadın adı.

sehî سهى (f. i.) : 1. düz, doğru. 2. fidan gibi [boy].

sehî-kamet سهى قامت ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : düz, düzgün boy.

sehîm سهيم (a. s.) : hisse sâhibi.

sehl سهل (a. i.) : 1. kolay. (bkz : âsân). 2. sâde.

sehl-i mûmteni : ed. kolay ve sâde görüldüğü halde, bulunup söylenmesi ve taklidi zor olan söz.

sehl-ül-me'haz : kolay olarak alınacak ve elde edilecek şey.

sehlen

sehlen سهلا (a. zf.) : kolaylıkla, kolay olarak. **Ehlen ve sehlen** : safâ geldiniz, hoş geldiniz.

sehl-ter سهلتر (f. b. s.) : çok kolay, en kolay.

sehm سهم (a. i. c. : sihâm) : 1. ok. (bkz : tîr). 2. yay. 3. (c. : eshâm) aksiyon, hisse bedeli. 4. kısım, hisse, pay. 5. or. eğrilik payı [tomruk-lardâ].

sehm سهم (f. i.) : korku, dehşet. (bkz : bîm).

sehm-gîn سهمگین (f. b. s.) : korkunç; korkulu. (bkz : sehm-nâk)

sehm-nâk سهمناک (f. b. s.) : korkunç, korkulu. (bkz : sehm-gîn).

sehrân سهران (a. s.) : geceleri uyanık duran.

sehtâr سه تار (f. b. i.) : müz. telli sazlar-dan üç telli bir saz.

sehv سهو (a. i. c. : sehviyyât) : 1. yanlış. (bkz : hatâ). 2. yanlışla. (bkz : gaflet).

sehv-i kalem : yanlışlıkla yazma.

sehv-i mürettib : mürettip yanlış.

sehv-i sarîh : pek açık yanlış.

sehv-i tertib : tertip, dizme yanlış.

sehven سهواً (a. zf.) : yanlışlıkla, yanlış olarak.

sehviyyât سهويات (a. i.) : sehv'in c.) : yanlışlar.

sekam سقم (a. i. c. : eskam) : hastalık, illet.

sekârâ سكارى (a. s. sekrân'in c.) : (bkz : sükârâ).

sekb سكب (a. i.) : suyu dökme; su dökülme.

sekbe سكب (a. i. c. : sekebât) : 1. baş. takî kepek. 2. takke.

sekebât سكبات (a. i. sekebe'nin c.) :

1. baştaki kepekler. 2. takkeler.

sekenât سکنات (a. i. sekne'nin c.) :

durma [lar], duruş [lar]. **Harekât ü sekenât** (kı-mıldamalar ve duruşlar) : davranış. [kelime dili-mizde müfret gibi kullanılır].

sekene سکنه (a. s. sâkin'in c.) : sâkin olanlar, oturanlar.

sekene-i karye : köy sâkinleri, köyde oturanlar.

sekerât سكرات (a. i. c.) : sarhoşluklar.

sekerât-ül-mevt : can çekişirken gelen baygın-lık, dalgınlık. (bkz : ihtizâr).

sekîne, sekînet سکینه ، سکینت (a. i. c. : sekâin) : 1. karar, rahat, sâkinlik, dinlenme. 2. gönül rahatlığı. 3. İsrâil oğullarına ihsan olunan bir mucize. [abûta gezdirilir, kendilerine güven, düşmanlarına korku verirmiş].

sekkâk سكاك (a. i.) : bıçakçı, çakıcı.

sekr سكر (a. i.) : sarhoşluk. (bkz : bed-mestî).

sekrân سكران (a. s. sekr'den. c. : sükârâ) : sarhoş. (bkz : bed-mest, mest, ser-hoş, ser-mest).

sekr-âver سكرآور (f. b. s.) : sarhoşluk veren, sarhoş eden, baş döndüren. (bkz : müskir).

sekre سكره (a. i.) : 1. sarhoşluk. 2. şaşma. (bkz : hayret). 3. şiddet.

sekt سكت (a. i.) : 1. sesini soluk alma. dan durdurma. 2. ed. şiirde bir hareketin düşme-sinden meydana gelen âhenk kırıklığı.

sekt-i melîh : ed. hafif âhenk kırıklığı : "mef. ölü mefâilün faülün" vezni "mef'ölün fâilün faülün" hâline koyma.

sekte سكته (a. i.) : 1. durma; durgun-luk. 2. kesilme. 3. bozukluk, zarar. 4. kanın bir denbire durması. 5. (bkz : sekt).

sekte-i dimâgiyye : hek. beyin inmesi.

sekte-i kalb : kalb sektesi, kalbin durması.

sekte-i reeviyye : hek. akciğere kan hücumu.

sekte-dâr سكتہ دار (a. f. b. s.) : 1. sekteye uğramış, bozulmuş. zarara uğramış. 2. âhengi, düzeni bozulmuş.

sel سيل (a. i.). (bkz: seyl).

sel'a سلمه (a. i. seleât sila') : hek. 1. hiyarcık. 2. ur. 3. başta olan yarık.

selâ' سلاء (a. i.) : anat. cenin torbası, son.

selâcika سلاجقه (a. i. selçûk'un c.) : selçuklular. **Selâtin-i selâcika** : selçuklu sultanları.

selâhif سلاحف (a. i. sulhafât, sulahfât'ın c.) : zool. kaplumbağalar.

selâik سلائق (a. i. selîka'nın c.) : selîka-lar, güzel söyleme ve yazma istidatları.

selâlim سلام (a. i. süllem'in c.) : merdivenler.

selâm سلام (a. i.) : 1. barış, rahatlık. 2. sonu iyi ve hayırlı çıkma. 3. fânî, gelip geçici olmama, zevsizlik. [Allah adlarından biri]. 4. âşinâlık, bildik. 5. selâm. **Dâr-üs-selâm** : Cennet. **Medinet-üs-selâm** : Bağdat **Aleyh-is-selâm** : onun üzerine selâmet olsun.

selâme, selâmet سلامة، سلامت (a. i.) : 1. sâlimlik, eminlik, korku ve endişeden uzak olma. 2. selâmete çıkma, kurtulma. 3. iyi netîce. 4. kurtulma. (bkz : hâlâs, necât, rehâ). 5. ed. cümlelerin düzgün ve doğru olması.

Selâmiyye سلاميه (a. h. i.) : tas. Celvetiyye tarikatı şubesinden biri. [kurucusu : Selâmi Ali efendidir 1103 (1691) de ölmüştür].

selâmün-aleyküm سلام عليكم (a. cü.) : "selâmet üzerine olsun!" mânâsına bir selâmlama sözü.

selâs ثلاث (a. s.) : üç. (bkz : se).

selâse ثلاثه (a. s.) : üç. **Şuhûr-i selâse** : üç aylar.

selâse-aşer : on üç.

selâse-i gassâle : şarabı üçleme, üçüncü bardağı içme.

selâset سلاست (a. i.) : ed. [sözün] akıcı olma hâli, akıcılık.

selâsil سلاسل (a. i. silsile'nin c.) : 1. zincirler. 2. zincirleme giden şeyler. 3. sıradağlar.

selâsil-i müşğîn : sevgilinin saçı.

selâsîn ثلاثين (a. s.) : otuz. (bkz : selâsûn).

selâsîn سلاسين (a. i.) : selâsîniye fasîlesinden yaprakları pek küçük bir ağaççık.

selâsûn ثلاثون (a. s.) : otuz. (bkz : sî, selâsîn).

selâtin سلاطين (a. i. sultân'ın c.) : sultanlar.

selâtin-nâme سلاطين نامه (a. f. b. i.) : Edirne Hasköy'ünde Adnî Mahmud Paşa medresesi müderrisi Sarıca Kemâl'in 1489 (H. 895) yılında kaleme aldığı 3600 beyitlik manzum Osmanlı târihidir. [bir adı da "Tevârih-i Âl-i Osmân" dır].

selb سلب (a. i.) : 1. kapma zorla alma. 2. kaldırma, giderme. (bkz : ibtâl, izâle). 3. menfileştirme, olumsuzlaştırma. 4. inkâr etme. 5. fels. fr.négation.

selben سلباً (a. zf.) : 1. kaldırarak, yok ederek, gidererek. 2. inkâr yoluyla.

selbi سلبى (a. s.) : menfilikle (*olumsuzlukla) ilgili.

selc سلج (a. i. c. : sülûc) : kar. (bkz : berf).

selce سلجه (a. i.) : zool. istiridyeye.

selcem سلجم (a. i.) : bot. şalgam.

selcûki سلجوقى (a. s.) : selçuklu.

seleât سلمات (a. i. sel'a'nın c.) : hek. hiyarcıklar; ular.

seleb سَلَب (a. i. c. : eslâb) : 1. birinden kapılıp alınan şey. 2. soyularak birinden alınan şey. 3. savaş âleti.

selef سَلَف (a. i. c. : eslâf, süllâf) : 1. bir yerde, bir işte, bir vazifede başka birinden önce bulunmuş olan kimse. ["halef" in zıddı]. 2. eski adam. (bkz : cedd).

Selefiyye سَلَفِيَّة (a. h. i.) : sahâbe ile Tâbi'in mezhebinde bulunan fukahâ muhaddisîn. [bunun yerine Eseriyye de kullanılır; Selefiyyenin yolu Kur'an yoludur].

selem سَلَم (a. i.) : dış gediği.

selem سَلَم (a. i.) : peşin para ile veresiye mâl alma.

selh سَلَح (a. i.) : 1. yüzmeye, soyma, derisini çıkarma. 2. her arabî ayının son günü. [ilk gününe "gurre" denilir].

selh-hâne سَلْحَانَه (a. f. b. i.) : salhâne. (bkz : mezbaha).

selib سَلِيب (a. s.) : 1. soyulmuş, alınmış, giderilmiş. 2. aklı başından alınmış. 3. traş olunmuş.

seliha سَلِيحَه (a. s.) : 1. soyulmuş, bozulmuş şey. 2. kabuk.

selika سَلِيكَه (a. i. c. : selâik) : güzel söyleme ve yazma istîdâdı.

seliki, selikiyye سَلِيْقِيَّة (a. s.) : selikaya mensup, bununla ilgili. **Letâfet-i selikiyye** : selika güzelliği.

selil سَلِيل (a. i.) : 1. yeni doğmuş erkek çocuğu. 2. netice. (bkz : semere).

selil-i meyyit : ölü doğmuş çocuk.

selile سَلِيلَه (a. i.) : yeni doğmuş kız çocuğu.

selim سَلِيم (a. s. selâmet'den) : 1. sağlam, kusursuz, doğru. (bkz : sahîh). **Akl-ı selim** : *sağduyu. **Zevk-i selim** : güzel tabiat, güzel zevk sâhibi. 2. i. erkek adı.

selim-ül-kalb : temiz yürekli adam.

selimî سَلِيمِي (a. i.) : tar. bir çeşit başlık. [Yavuz Sultan Selim'e nispetle bu adı almıştır; 65 santim boyunda, yukarısı ağzından genişçe, tepesi yarık değil düzdür ve üzerine tülbent sarılır].

selimiyye سَلِيمِيَّة (a. i.) : eski ve zarif kumaşlardan birinin adı. [Üsküdar'da Selimiye'de dokunduğu için III. Selim'e nispet edildiği kayıtlardan anlaşılmıştır].

selis سَلِس (a. s.) : 1. kolay, yumuşak. 2. bağı, boyun eğmiş. **selis-ül-bevl** : hek. 1) sidiğin dâimî akıntısı; 2) sidiğini tutamayan [adam].

selis سَلِيس (a. s. selâset'den) : 1. düzgün, akıcı [ibâre, anlatış]. 2. **mûz**. Türk (Anadolu) halk şiiri ve müziğinin XIX. asır başlarında meydana çıktığı anlaşılan bir şeklidir. Arûz'un "feilâtün - feilâtün - feilâtün - feilün" vezni ile yazılır; "forme" olarak gâzel, bâzan murabbâ, muhammes ve müseddes kullanılır. Şehirli âşıklar tarafından seyrek olarak yazılmıştır.

selit سَلِيط (a. s.) : 1. ağız bozuk. 2. i. zeytin yağı.

selita سَلِيطَه (a. i.) : 1. içine zeytinyağı konulan salafâ. 2. s. selit'in müennesi.

sell سَل (a. i.) : 1. sıyırma, sıyırılma. 2. çıkarma, çıkarılma; çekme, çekilme. **sel-i seyf** : kılıç çekme.

sellâc سَلَّاج (a. i.) : buz ve kar satan adam.

sellâh سَلَّاح (a. i. selh'den) : kasaplık hayvan kesen, yüzen.

sellât سَلَات (a. i. selle'nin c.) : seleler, sepetler.

selle سَلَا (a. i.) : koyun, keçi sürüsü.

selle سَلَا (a. i. c. : sellât, silâl) : sele, sepet.

selle-bâf سَلَا بِاف (a. f. b. i.) : sele, sepet, küfe, zenbil ören kimse, sepetçi.

sellem سلم (a. f. i.) : "selâmete er-

dirsin!" mânâsıyla duâlarda geçer

selm سلم (a. i.). (bkz : silm).

selmânî سلماني (a. i.) : niyaz kabûl eden

derviş. [Selmân-ı Fârisî'ye nispetle bu adı almıştır; bektâşilikle mevlevilikte sadaka kabulü, dilencilik câiz değildir. Yapılan yardım "niyaz" adı altında kabûl edilir].

selme سلمه (a. i.) : gedik, rahne.

selmek سلمك (f. i.) : müz. Türk müzi-

ğinde en eski bir mürekkep makamıdır. Az kullanılmış, son asırlarda hiç rağbet edilmemişken, R. Fersan 1948 de -makamın mâhiyetini H. Saadettin Arel'den bilvasıta öğrenerek- bir saz semâisi yazmıştır; elimizde başka bir nümûnesi yoktur. Selmek, hüseyinî geçkili bir rast makamıdır. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede rastın güçlüsü -nevâ (re), ikinci derecede hüseyinînin durağı- düğâh (la), üçüncü derecede de -hüseyinînin güçlüsü. hüseyinî (mi) perdeleridir. Donanımına rast ve hüseyinînin müsterek ârızaları olan "si" koma bemoîlü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Esâsen her iki dizinin ortak seslerinden istifade edilerek terkibedilmiştir. Hüseyinî, rastın her yerinde geçki olarak kullanılabilmeyle beraber selmek'in gerdâniye makamının tersi olduğu görülüyor.

selmek-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-i sagîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-büzûrk سلمك بزرك (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-hicâz سلمك حجاز (f. a. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-hüseyinî سلمك حسينى (f. a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-irâk سلمك عراق (f. a. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-ısfahân سلمك اصفهان (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-kûçek سلمك كوچك (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-râst سلمك راست (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-rehâvî سلمك رهاوى (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "selmek-ruhâvî"dir].

selmek-zengûle سلمك زنگوله (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selsâl سلسال (a. i.) : tatlı, lezzetli;

hafif su.

selsebîl سلسيل (a. i.) : 1. tatlı ve hafif

su. 2. Cennette bir çeşmenin adı. 3. (bkz : sebîl). 4. g. s. suyunun aktığı yer kademeli olan bir çeşit çeşme, fr. *fontaine à cascades*.

selûkiyye سلوقيه (a. i.) : kaptan kamarası.

selûl سلول (a. s.) : ölü olarak doğmuş

çocuk.

selvâ سلوى (a. i.) : 1. bal. (bkz : asel).

2. İsrâîloğullarının Tih sahrâsında bulunduğu müddetçe "menn" ile Allah'ın ihsânı olan (bildircine benzer) bir kuş.

selvet سلوت (a. i.) : gönül rahatı.

sem' سمع (a. i.) : 1. işitme, işitiş. 2.

dinleme, kulak verme. 3. (c. : esmâ') kulak. (bkz : gûş, ūzn).

sem-i mülevven : psik. renkli işitme, fr. *audition colorée*.

semâ' سماء (a. i. c. : semâvât) : gök-

yüzü. (bkz : âsmân).

semâ-yi lâciverdi : lâcivert renkte gökyüzü.

semâ' سماع (a. i.) : 1. işitme, duy-
ma. 2. mevlevî âyinlerinde tarîkat mensuplarının
cezbe hâliyle ayakta dönmesi, zikretmesi. (bkz :
mukabele).

semâ-i râh : tas. yolda yapılan semâ. [mevlevî
tâbirlerindendir].

semâcet سماعت (a. i.) : 1. çirkinlik, fenâ
görünüş. 2. söz çirkinliği :

semâcet-i ibtidâ' : sözün başlangıcındaki
çirkinlik.

semâcet-üt-tahallüs : ed. kasîde başlangıcı de-
mek olan "nesib" veya "teşbîb" ile girizgâhın çir-
kin olması.

semâen سماعاً (a. zf.) : işiterek.

semâ-hâne سماعخانه (a. f. b. i.) : mevlevî
tekkesinin semâ edilen geniş divanhânesi.

semâhat سمات (a. i.) : 1. cömertlik, el-
açıklığı; iyilikseverlik. (bkz : sahâ). 2. erkek
ve kadın adı.

semâhat-lü سماتلو (a. t. b. s.) : eski.
den din âlimleri arasında kazaskerlik pâyesinde
bulunanlara mahsus resmî lâkab.

semâi سماعى (a. s.) : 1. semâ'a mensup,
hiç bir kaideye bağlı kalmadan, işitilerek öğreni-
len. 2. müz. Türk (Anadolu) halk şiirinde (yânî
klâsik şiirin te'sîrî altında olmiyan veya pek az olan
asıl halk şiirinde) bir "forme" un adıdır. Saz
şâiri tarafından bestelenir ve semâi adı altında
okunur. Şekil itibâriyle aynen koşma gibidir; on-
dan farkı hecenin 4+4=8 vezni ile yazılmasın-
dandır. Mevzuu itibâriyle de koşmadan farklıdır;
semâide âdetâ bir takım tekerlemeler vardır; fa-
kat bunlar oldukça bir mânâ arzederler, mânide
olduğu gibi mânâsız değildirler.

semâi (müzik "forme" u) سماعى (موزيك فورمى)
(a. i.) : müz. Türk müziğinin mâruf "composition
forme'u". Lâdinî ve güfteli eserlere mahsus bir şek-
lidir. ("saz semâisi" "forme" unun dışında kalır).
Güfte, 4 mısra ile birtakım "terennüm" denilen
lâfızlardan ibâret olur. Her mısraî müteakip gelen
terennüm, hâneleri karakterize eder ve şarkının
"nakarat", peşrevin "mülâzime"si rolünde bulu-
nur. Eğer iki mısraî arkâ arkaya okunup da sonra
terennüm gelirse, semâiye "nakış semâi" denilir.
Bu şekilde eserin sâdece 2 hâne olacağı tabî'dir.
Şu halde, 2 hâneli semâiye "nakış semâi" denilir.
İki hâneli eserde ise mülâzime dört defâ değil,
fakat sâdece iki defâ tekrar edildiği için, uzun,

süslü ve hattâ bâzan bir takım mısralardan ibâret
olabilir; bunun için "nakış" denilmiş olacaktır.
Nakış semâi, semâiden (yânî 4 hânelisinden) daha
çok kullanılmıştır. Semâinin yegâne denilecek baş-
ka hiçbir "forme" da bulunmiyan husûsiyeti, sâ-
dece semâi usulleri (aksak semâi, yürük semâi ve
bunların mertebeleri) ile ölçülebilesidir.

semâi (usul) سماعى (اصول) (a. i.) : müz.

Türk müziğindeki iki basit usulden biri ve nîm
sofyanın sonra en küçüğü. Bütün diğer usuller,
bu ikisinin muhtelif şekillerde terkibinden ibâret-
tir. Semâi usûlü 3 zamanlı ve 3 barlıdır. Darbları
şöyledir : düm (1 zamanlı, kavî), tek (1, nîm
kavî) ve tek (1, zayıf). Şarkıda ve başka yerler-
de kullanılmış bir usuldür (saz semâilerinde son
hâne, muhtelif fantazi eserler, İtrî'nin salât-ı üm-
miyyesi v.s.). Bu usul ile ölçülmüş hiç bir yürük
veyâ sengin semâi yoktur; onun için bâzı noktalar
da -diğer birkaç usul gibi basit oldukları halde-
6/8 veya 6/4 usullerinin ikiye bölünerek yazılması
cehâlet eseridir; bu şekilde, esas usûlün husûsiyet
ve mâhiyetindeki mânâ bozulmuş olur.

semân سمان (a. s.) : sekiz. (bkz : heşt,

semâniye). **Sahn-i semân** : eski medreselerdeki tah-
sil sonunda elde edilen ders-i âm'dan evvelki ilmi
rütbe.

semân-aşere : on sekiz.

sem'an سماعاً (a. zf.) : 1. işiterek. 2.
dinliyerek.

sem'an ve tâaten : başüstüne.

semân سمان (f. i.) : 1. (bkz : âsmân).
2. güneş ayının yirmi yedinci günü. 3. bildircin.

semâne سمانه (f. i.) : 1. tavan. 2.
bildircin.

semânet سمات (a. i.) : semizlik, besililik.

semânin سمانين (a. s.) : seksen. (bkz :
semânün).

semâniye سمانيه (a. s.) : sekiz. (bkz :
semân).

Semâniyye-i Halvetiyye سمانيه خلوتيه (a. b.
h. i.) : tas. Halvetiyye tarîkatı şubelerin-
den Bekriyye-i Halvetiyye kollarından biri. [kuru-
cusu Şeyh Muhammed bin Abdülkerîm-ül-Medenî-üs-
-Semânî'ye nispetle bu adı almıştır. (d. : 1132
(1719) - ö. : 1189 (1775)].

semânûn سمانون (a. s.) : seksen. (bkz : heştâd, semânîn).

semâ-pâre سما پاره (a. f. b. i.) : gök parçası.

semâr شمار (a. i.) : meyva. (bkz : semere).

semâsire سماءسره (a. s. simsâr'ın c.) : ko-misyoncular, tellâllar.

semâvât سموات، سموات (a. i. semâ'nın c.) : gökler.

semâvî, semâviyye سماوی، سماویه (a. s.) : 1. semâya mensup, semâ ile ilgili. 2. Allah'dan olan. (bkz : ilâhî), Allah'ın işi. **Kütüb-i semâviyye** : Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an.

semâviyyât سماءیات (a. i. c.) : semâvî olan şeyler, gökcisimleri.

semâ'-zen سماءزن (a. f. b. s.) : semâ yapan, törenle dönen [mevlevî]. **Ser-semâ'-zen** : semâzenlerin dönüşlerine nezâret eden zat.

semek سمك (a. i. c. : esmâk, simâk) : balık. (bkz : mâhî).

semeke سمكه (a. i. c. : esmâk, simâk) : (bkz : semek).

semen سمن (a. s.) : semizlik, yağlılık. [aslı : "semn" ve "simen" olduğu halde bu şekli yaygındır]. (bkz : semn).

semen سمن (f. i.) : yâsemin. **Berg-i semen** : yâsemin yaprağı.

semen سمن (a. i. c. : esmân) : baha, kıymet, değer, tutar.

semen-i hâl : huk. peşin olan semen, kıymet.

semen-i misl : bilirkîşi tarafından hakikî kıymetini tâyin etme.

semen-i müsemînâ : iki tarafın isteğiyle değeriendirilen kıymet.

semen-i râyic : geçer değer, sürümü olan kıymet.

semen-ber سمنبر (f. b. i.) : göğsü yâsemin gibi beyaz olan, yâsemin göğüslü [sevgili].

semen-bû سمنبو (f. b. s.) : yâsemin kokulu.

semend سمنند (f. i.) : 1. kula at. 2. çevik ve güzel at.

semend-i hâme : kalemî, çevik ve güzel bir ata benzetme.

semender سمندر (f. i.) : 1. zool. kur-bağagillerin kuyruklu takımından bir hayvan lât. **salamandra maculosa**. 2. ateşte yaşar bir masal hayvanı. [kelimenin "sam+ender" in muhaffefi olduğu lûgatlerde yazılıdır].

semen-râm سمنرام (f. b. i.) : yâsemin renkli.

semenî سمنی (a. i.) : tereyağı.

semen-sâ سمنسا (a. f. b. s.) : 1. yâsemin döşiyen. 2. yâseminimsi.

semer سمر (a. i. c. : esmâr, simâr) : 1. meyva, yemiş. 2. mahsul, verim. 3. netîce. **Bî-semer** : meyvatsız; neticesiz. **Şecer-i bî-semer**, **Diraht-ı bî-semer** : meyvatsız ağaç. **İktitâf-ı semer** : netîce elde etmek.

semer-i ar'ar : bot. ardıc.

semer-i baklî : bot. baklamsı meyva.

semer-i fakîr : bot. kapçık meyva. fr. akène, achene.

semer-i inebî : bot. üzümşü meyva.

semer-i mücevvez : bot. buğdaysı meyva.

semerât سمرات (a. i. semere'nin c.) : 1. yemişler, meyvalar. 2. faydalar, verimler. 3. netîceler. 4. devlete âit mülk ve akarlarla topraklarından ve mukataalardan alınan îrat, gelir.

semere سمره (a. i. c. : semerât) : 1. meyva, yemiş. 2. fayda, verim. 3. netîce.

semere-i fuâd (gönül meyvası) : evlât.

semere-dâr سمره دار (a. f. b. s.) : 1. yemiş veren. 2. verimli, kârlı. (bkz : mîve-dâr, mûsmîr).

semi' سمیع (a. s. sem'den) : 1. işiten, işitme kuvveti olan. 2. Allah adlarından.

semi'-üd-duâ (duâyı işiten) : Allah.

semic

semic سميح (a. s.) : çirkin.

semile شمله (a. i.) : 1. artmış, artık sey. 2. dere içinde kalan su artığı.

semîn سيدن (a. s. c. : simân) : semiz, şişman, besli, yağlı.

semîn, semîne شمين، شمينه (a. s.) : 1. pahalı, kıymetli. **Dürr-i semîn** : kıymetli inci. 2. i. [ikinci] kadın adı.

semir شمير (a. s.) : meyva veren, meyvalı. (bkz : zât-ül-esmâr).

semir سميمير (a. i.) : arkadaş. (bkz : hem-dem, musâhib, refik). [arapçada : "gece vakti birlikte sohbet eden" mânâsınadır].

semiyy سمي (a. i.) : adaş, adları bir olan. (bkz : hem-nâm).

semm سم (a. i. c. : simâm, sümûm) : zehir, ağı.

semm-i katl : öldürücü te'siri olan zehir.

semm-ül-fâr : sıçanotu.

semm-üs-semek : bot. balıkotu denilen nohut büyüklüğünde zehirli bir nebat, *bitki.

semmâk سمك (a. i.) : balıkçı.

semmân سمان (a. i.) : hâlis, süzme yağ yapan veya satan [kimse].

semm-dâr سمدار (a. f. b. s.) : zehirli. (bkz : zehr-nâk).

semmî, semmiyye سمي، سمية (a. s.) : zehirli, zehirle ilgili.

semmûr سمور (a. i. c. : semâmîr) : zool. samur.

semmûriyye سمورية (a. i.) : zool. susamurugiller, fr. mustélidés.

semm-üs-semekiyye سم السمكية (a. b. i.) : semmüsemek (balıkotu) denilen nebâtın bağlı olduğu sınıf.

semn سمن (a. b.) : 1. tereyağı. 2.

semizlik, yağlılık.

sempati [fr. olan bu kelime : (sempati-i **kebir** : büyük sempatik, fr. **grand sympathique**) şeklinde yanlış bir terkip olarak hekimlik diline girmiştir].

semrâ سمر (a. s.) : 1. esmer. 2. i. kadın adı. ["esmer" in müennesi].

semt سمت (a. i. c. : sumût) : 1. taraf, cihet, yön. 2. astr. açıklık.

semt açısı : jeod. rasat hattının kuzey-güney istikametiyle yaptığı açı. [doğu ve batı olmak üzere iki türüdür].

semt-i kadem : astr. ayakucu.

semt rasadı : top., jeod. her hangi bir yerde üzerinde rasat âleti bulunan belli bir nokta ile koordinatları bilinen ikinci bir noktanın hakikî kuzey istikametiyle teşkil ettiği açıyı, yâni semt açısını bulmak için kutup yıldızına veya başka yıl. dızlara, yahut Güneş'e yapılan rasatlara dayanan hesap ameliyesi.

semt-ün-nazir : astr. bir şakulî hat her iki tarafta doğru sonsuz olarak uzatılırsa, bu mevhum hattın semâ küresini biri ufku altında, diğeri üstünde iki noktadan keser -râsıdın bulunduğu yere göre- alttaki noktanın adı **semt-ün nazir**'dir.

sem-ür-re's : astr. başucu. fr. **zenith**.

semt-ür-re's dâiresi : astr. her hangi bir yerin semt-ür-re's noktası ile Arz'ın merkezini içine alan düzlemlerden her hangi birinin semâ küresi ile ara kesiti.

semt-ür-re'si : astr. *başucul, fr. **zenithal**.

semûh سموح (a. s. semâhat'den) : çok cömert. **Nasûh-i semûh** : çok öğüt veren.

semûm سموم (a. i.) : 1. sam yeli, sıcak rüzgâr. 2. zehirli şey.

senâ' سناء (a. i. c. : esniye) : övme, övüş. (bkz : medh).

senâ' سناء (a. i.) : 1. meyva ve yaprak, larının karışmasından meydana gelen baklagillerden iç sürdürücü bir ot.

senâ-i Hindî : Hindistan'dan gelen senâ.

senâ-i kâzib : yabânî sinâmeki.

senâ-i mekkî : sinâmeki. [sürgün vermesi için kullanılır].

senâ-i Mısıri : Mısır'dan gelen senâ. 2. şimşek parıltısı.

senâbik سنابك (a. i. sünbük'ün c.) : at, katır gibi tek tırnaklı hayvanların tırnakları.

senâbil سنابل (a. i. sünbûle'nin c.) : bot. başaklar. (bkz : sünbülât).

senâ-gû ثناگو (a. f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-hân, senâ-kâr, senâ-ver).

senâ-güyâne ثناگویانه (a. f. zf.) : överce-sine. (bkz : senâ-kârâne).

senâ-gûyi ثناگویي (a. f. b. i.) : medhetme, övme, övücülük.

senâ-hân ثناخوان (a. f. b. s.) : [birini] öven, medheden. (bkz : senâ-gû, senâ-kâr, senâ-ver).

senâi ثنائی (a. i.) : mecûs. (bkz : vesenî).

senâiyye ثنائیه (a. i.) : ed. birini övmek için yazılan manzûrme. (bkz : medhiyye).

senâ-kâr ثناکار (a. f. b. s.) : öven, medheden. (bkz : senâ-gû, senâ-hân, senâ-ver).

senâ-kârâne ثناکارانه (a. f. zf.) : övene, medhedene yakışacak yolda, övercesine.

senâ-kârî ثناکاری (a. f. b. i.) : senâkârlık, övücülük.

senâm سنم (a. i. c. : esnâm) : deve hörgücü. **Sûre-i senâm-ül-Kur'ân** : Kur'ân'ın ilk sûresi; Fâtîha.

senâm-ün-naka : devenin hörgücü.

senân سنان (a. s.) : ışıkl, parlak. (bkz : rûşen, ziyâ-dâr).

senânir سناینر (a. i. sinnevr'in c.) : kediler.

senâ-ver ثناور (a. f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-gû, senâ-hân, senâ-kâr).

senâ-verâne ثناورانه (a. f. zf.) : birini övene âit, onunla ilgili.

senâ-veri ثناوری (a. f. b. s.) : birini medhedene, övene âit, onunla ilgili.

senâyâ سنایا (a. i. seniyye'nin c.) : ön dişler, önlerekt dört diş [ler].

-senc سنج (f. s.) : "tartan, ölçen, değerlendirer" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Nükte-senc** : nükteyi yerinde kullanan; nükteden anıyan. **Suhan-senc** : söylediği sözün mânâsını hakkiyle bilen, sözün mâhiyetini takdir edebilen.

sencide سنجیده (f. s.) : 1. tartılı, ölçülü, yerinde [söz]. **Suhan-i sencide** : ölçülü, tartılı söz. 2. i. g. s. tezhipte (süslemeye) bir kıvrıma bağlı yaprak motifinin kıvrımın mukabil tarafına konulan ikinci motifin adı.

sendânî سندانى (a. s.) : örse benziyen, örsü andıran. **Azm-i sendânî** : anat. kulağın içinde bulunan ve örse benziyen bir kemik.

sendel سندل (f. i.) : 1. sandal. 2. bot. sandal ağacı.

senderûs سندروس (f. a.) : sandalos, kehlibar nevinden, kupal ağacından çıkan bir zamk.

sene سنه (a. i. c. : senevât, sinîn) : yıl. (bkz : âm, sâl). **Re's-i sene** : yılbaşı.

sene-i avâm : kesirsiz yıl. [365 veyâ 366 gün].

sene-i efrenciyye (efrencî takvîmine göre sene). (bkz : re's-i sene-i efrenciyye).

sene-i hicriyye : Hz. Muhammed'in Mekke'den Medîne'ye hicreti, başlangıç sayılan sene. [Muharrem ayı, buna başlangıç sayılmıştır].

sene-i kameriyye (kamer yılı) : on iki kamer ayından ibâret zaman olup Muharrem'in birinde başlar, Zilhicce ile biter ve 354 veyâ 355 gün sürer.

sene-i kebise : astr. artık yıl. [dört yılda bir gelen 366 günlük yıl].

sene-i mâliyye (mâlî yıl) : 1 Marttan itibaren başlaması mâliyece kabûl edilen yıl.

sene-i milâdiyye : Hz. İsa'nın doğum târihi, başlangıç olarak kabûl edilen yıl. (bkz : re's-i sene-i milâdiyye).

sene-i rûmiyye (rûmî takvîmine göre sene) : (bkz : re's-i sene-i rûmiyye).

sene-i şemsiyye : 22 Marttan, müteâkip 21 Marta kadar süren yıl. [İranlılar'ın millî takvîmi].

sene-be-sene

sene-be-sene سنه بسنه (a. zf.) : seneden seneye, yıldan yıla, yıllar geçtikçe.

sened سند (a. i. c. : senedât) : 1. da-
yanılacak şey. 2. *belgî.

3. tapu. 4. kuvvetli delil olabilecek söz.

sened-i âdî : âdî senet, tasdik edilmemiş senet.

sened-i bahrî : den. bir geminin kime âit oldu-
ğunu gösteren senet.

sened-i hâkanî : tapu senedi.

sened-i müsbî : ispât edici senet.

sened-i resmî : resmî senet, resmen tasdik edil-
miş senet.

seneteyn سنتین (a. i. c.) : iki sene, iki
yıl.

senevât سنوات (a. i. sene'nin c.) : sene-
ler, yıllar. (bkz : sînîn).

senevî, seneviyye سنوی سنویه (a. s.) :
seneye mensup, sene ile ilgili, bir yıllık. **Vâri-
dât-ı seneviyye** : yıllık gelir.

senevî شوی (a. i. sünâî'den) : biri hayr,
öteki şer için olan iki yaratıcının bulunduğu
inanınan mecûsî tâifesinden olan kimse.

seneviyye سنویه (a. i.) : mecûsî tâifesi.

seng سنگ (f. i.) : 1. taş. (bkz : hâcer).

seng-i as-yâb : değirmen taşı.

seng-i felâhan : saban taşı.

seng-i hârâ : mermer taşı, pek sert taş.

seng-i ibret : tar. Topkapı Sarayı'nın ikinci ka-
pısı olan orta kapının önündeki dikili taş. [idâm
edilenlerin başları bunun üzerine konulup teşhîr
edildiği için bu adı almıştır. Tanzîmat'tan sonra
kaldırılmıştır].

seng-i kabîr : mezar taşı.

seng-i melâmet : birini kınarken sözle atılan taş.

seng-i mihek : mehenk taşı.

seng-i sebûk (hafif taş) : küfeği taşı. 2. tartı,
ölçü; ağırlık.

seng-a-seng سنگا سنگ (f. b. i.) : türlü
tүrlü taşlık.

seng-dil سنگدل (f. b. s.) : taş yürekli.

seng-dil-âne سنگدلانه (f. zf.) : katı yürekli-
lere yakışacak yolda, katı yüreklilikle.

seng-endâz سنگ انداز (f. b. s.) : taş
atan, donunaklı söz söyleyen, dokunduran.

senger سنگر (f. i.) : 1. büyük oklu kirpi.
2. istihkâm.

sengin سنگین (f. s.) : taştan, taştan ya-
pılmış. **Dil-i sengin** : taştan yürek, katı kalb.

sengin devr-i hindi سنگین دور هندی (f. a.
b. i.) : **müz.** başka usullerin muayyen mer-
tebelerine "ağır" denilirken, "sengin" ismi bazı
teknik mecbûriyetler dolayısıyla de yalnız "yürük
semâî" usûlünün ağır mertebesine mahsus iken l.
Hakkı Beyin bastırmış olduğu binlerce notada 7/4
ağır devr-i hindî usûlünün bu isim altında olduğu
görülür (salâhiyet sâhibi olmıyan ve mevzûda bil-
gileri tam bulunmıyanlar, işte böyle bir ismin
Türkî'si yerine Farîsî'sini ikame etmekle bile yanı-
lmış olurlar).

sengin semâî سنگین سمایی (f. a. b. i.) :
müz. ağır semâîlerden 6/4 usûlü ile ölçülmüş
olanlara -aksak semâîlerden tefrîk maksadiyle- ve-
rilen isim; 6/2 usûlü ile ölçülmüşse, "ağır sen-
gin semâî" denilir.

sengin semâî (usûlü) سنگین سمایی (اصولی)
f. a. b. i.) : **müz.** yürük semâî usûlünün bir ağır
mertebesine (6/4) verilen isimdir; bir mer-
tebe daha ağırlına "ağır sengin semâî" (6/2) denilir.
Bu usuller, aynı zamanda kendileri ile ölçülmüş
bulunan semâî "forme"undaki eserleri de işâret
ederler; onun için sengin semâî yerine "ağır se-
mâî veya "semâî" denilemez ve bu husustaki kaide
bozulmuş olur. (çünkü "ağır semâî", semâî forme-
unun muayyen bir çeşitinin umûmî ismi olduğu
gibi "semâî" de bambaşka bir usûlün ismidir).

seng-istân سنگستان (f. b. i.) : taşlık, taşı
çok olan yer. (bkz : seng-lâh¹, seng-zâr).

seng-lâh سنگلاخ (f. b. i.) : 1. taşlık, taşı
çok olan yer. (bkz : seng-istân seng-zâr). 2. Af-
şarlı Nâdir Şâh'ın kâtibi olan Mirza Mehmed Meh-
dî Hân'ın -başlıca Ali Şîr Nevâî'nin eserlerine da-
yanarak- Çağatay Türkçesi'nin lûgat ve gramerini
veren eseri.

seng-pâre سنگپاره (f. b. i.) : taş parçası.

seng-sâr سنگسار (f. b. i.) : taş bol yer.

seng-traş سنگتراش (f. b. i.) : taş yontucu (sanatkâr).

seng-traşî سنگتراشی (f. b. i.) : taş yontmacılık.

seng-zâr سنگزار (f. b. i.) : taşlık, taşlı yer. (bkz : seng-istân, seng-lâh).

seniyy, seniyye سنیه، سنی (a. s.) : yüksek, yüce. **îrâde-i seniyye** : yüce buyruk.

seniyy-ül-cevânib : her yanı yüceliklerle dolu olan.

seniyye سنیه (a. i. c. : senâyâ) : öndeki dört diş.

se-pâ سه پا (f. i.) : üç ayaklı. (bkz : seh-pâ).

seped سپد (f. i.) : sepet.

sepid سپید (f. s.) : beyaz, ak. (bkz : beyzâ, ebyaz, sefid).

sepipe سپیده (f. i.) : tan vakti.

sepipe-dem سپیده دم (f. b. i.) : sabah aydınlığı.

sepidî سپیدی (f. i.) : beyazlık, aklık.

ser سر (f. i.) : 1. baş, kafa, kelle. (bkz : re's). 2. baş, başkan. (bkz : reis). 3. tepe, doruk. (bkz : zirve). 4. uç, kenar. 5. nihâyet, son.

ser-i dâr : darağacının başı, üstü.

ser-i eşcâr : ağaçların başı.

ser-i kûy : sevgilinin bulunduğu yer.

ser-i mü [y] : 1) kılucu; 2) pek az şey.

ser- سر (f. s.) : "baş, başkân" mânâ-larıyla başa gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Ser-kâtib** : başkâtib. **Ser-muharrir** : başmuharrir, *başyazar.. gibi.

serâ سرا (f. i.) (bkz : serây).

-serâ سرا (f. s.) : "şarkı söyleyen" mânâsıyla *birleşik kelimeler meydana getirir. **Nağ-me-serâ** : türkü, şarkı söylenen.. gibi.

serâ ثرى (a. i.) : toprak. (bkz : arz, türâb). **Eyn-es- Süreyyâ ve-s-serâ** : aralarında yerle gök kadar fark vardır. **Fevk-as-serâ** : yer yüzü, toprak üstü. **Baht-es-serâ** : yer altı, mezar.

serâb سراب (a. i.) : 1. ılgım, fr. mirage. 2. mec. öteki dünya. 3. kadın adı.

serâbî سرابی (a. s.) : 1. serapla ilgili. 2. serap gibi.

serâbil سراپیل (a. i. sirbâl'in c.) : gömlekler. (bkz : akmise).

serâb-istân سراپستان (a. f. b. i.) : 1. serap görünen yer. 2. bu dünyâ.

serâ-çe سراچه (f. b. i.) : saraycık, küçük saray, küçük konak; evceğiz.

ser-âgaz سراغاز ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : yeniden, baştan başlama.

serâh سراح (a. i.) : boşama [eşini-]. (bkz : tatlik).

ser-âheng سرآهنگ (f. b. i.) : çalgıcıların başı, orkestra şefi.

serâhin سراحین (a. i. sirhân'ın c.) : kurtlar [yırtıcı hayvan].

serâid سرائد (a. i.) : serîde'nin c.) : tiritler.

serâir سرائر (a. i. serîre'nin c.) : gizli şeyler.

serâir-hâne سرايرخانه (a. f. b. i.) : sırlar evi. **serâir-hâne-i tabîat** : tabîat sırlarının toplandığı yer.

serâmâc سراماج (f. i.) : boyunduruk.

ser-âmed سرآمد (f. b. s. c. : ser-âmedân) : başta bulunan, ileri gelen (bkz : sindid).

ser-âmedân سرآمدان (f. b. s.) : ser-âmedân'ın c.) : başta bulunanlar, ileri gelenler.

ser-â-pâ سراپا (f. zf.) : baştan ayağa kadar, baştan başa, bütün, hep. (bkz : ser-tâ-pâ, ser-tâ-ser).

serâ-perde سراپرده (f. b. i.) : 1. saray perdesi, harem dâiresinin önüne çekilen büyük perde. 2. otağ, pâdişah çadırı.

serâr, sirâr سرار، سرار (a. i. c. : esirre) : ayın son gecesi.

serârî سراری (a. i. süriyye'nin c.) : câriyeler, odalıklar.

ser-â-ser سراسر (f. zf.) : 1. baştan başa, büsbütün. 2. altın veya gümüş telle dokunmuş bir çeşit kıymetli kumaş.

ser-â-ser şalvâr : eskiden kullanılan bir çeşit şalvar.

serâsime سراسیمه (f. s.) : (bkz : serâsime).

serâsime سراسمه (f. s.) : sersem.

serâsime-gi سراسمگی (f. b. i.) : sersemlik.

ser-asker سرعسكر (f. a. b. i.) : 1. asker ve ordu kumandanı. 2. harbiye nâzırı (millî müdâfaa vekili) [Tanzîmat'tan sonra].

ser-askerî سرعسکری (f. a. b. s.) : ser askerlikle ilgili, millî müdâfaa vekilliğine âit [Tanzîmat'dan sonra]. **Bâb-i ser-askerî** (serasker kapısı) : serasker dâiresi, Harbiye Nezâretî. [Bayezit yangın kulesinin dibindeki -şimdiki Üniversite binası- idi].

serâvil سراويل (a. i. c. : serâvilât) : 1. şalvar. 2. dön.

serâvilât سراويلات (a. i. sirvâl'in c. olan. serâvil'in c.) : 1. şalvarlar. 2. donlar.

serây سرای (f. i.) : 1. saray. 2. büyük konak. (bkz : kâh, kasr). 3. hükûmet konağı.

serây-i âsafi : tar. sadrâzam dâiresi.

serây-i atik-i âmire : tar. Sultan Fâtih Mehmed tarafından Bayezit'te yaptırılan sarayın adı.

serây-i cedîd, serây-i cedîd-i âmire : Topkapı sarayının Fâtih devrindeki adı.

serây-ı hümâyûn : pâdişah sarayı.

serây-i serâir-i mahabbet : muhabbet sırlarının sarayı.

serâyâ سرايا (a. i. seriyye'nin c.) : düşman üzerine gönderilen küçük süvârî müfrezeleri.

serây-dâr سرايدار (f. b. i.) : ayvaz; büyük yerlerde yemek ve sofrâ işlerine bakan kimse. [bunlar ekseriyâ Vanlı Ermeni veya Kürd uşağın-dan olurdu].

serâyende سراینده (f. b. s.) : şarkı söyleyen.

ser-âzâd سرآزاد (f. b. s.) : 1. serbest, hür, başı boş. 2. rahat, dertsiz.

serb ترب (a. i. c. : sürûb) : 1. içyağı, bağırsakları saran yağ. 2. azarlama; çekiştirme, beğenmeme.

ser-bâlin سربالین (f. b. i.) : baş yastığı. (bkz : bâlin-i ser'den).

ser-bâz سرباز (f. b. s. c. : ser-bâzân) : 1. cesur, yiğit. 2. İran'da bir sınıf asker.

ser-bâzân سربازان (f. b. s.) : serbâzlar.

ser-bâzî سربازی (f. b. i.) : cesurluk, yiğitlik.

ser-be-ceyb سربچیب (f. b. s.) : düşün-ceden, utanmaktan veya kederden başını göğsü-nün üzerine sarkıtmış olan.

ser-behâ سر بها (f. b. i.) : baş pahası; diyet, haraç.

ser-bend سربند (f. b. i.) : başa sarılan veya bağlanan şey

ser-berg سربرگ (f. b. i.) : usûle göre tezhipte (süslemeye) motiflerin çıkmasına yarıyan yaprak şekilli ilk motif, ana motif.

ser-be-ser سر بر سر (f. zf.) : başbaşa; baştan başa, büsbütün.

ser-best سر بست (f. b. s.) : 1. başı boş; kayıtsız. 2. istediği gibi hareket eden. 3. sıkılmıyan. 4. engelsiz.

ser-bestâne سر بستانه (f. zf.) : serbestçe.

ser-beste سر بسته (f. b. s.) : 1. başı bağlı. 2. örtülü, gizli, kapalı.

ser-bestî سر بستى (f. b. i.) : serbestlik.

ser-bestiyyet سر بستیت (f. b. i.) : serbestlik. (bkz : ser-bestî).

serbest-nazm سر بست نظم (f. a. b. i.) : ed. beyitlerin tertibi ya muntazam veyâ gayri muntazam olan, muntazam tertipli beyitler; mütenâzir bir şekilde sıralanan, gayri muntazam tertipdeki beyitler ise türlü ölçülerde olan ve çok defa ka-fiyesi de bulunmayan şiir şekli ki son 30-40 yıl içinde moda olmuştur, fr. vers libres.

ser-be-süçüd سر بسجود (f. a. b. s.) : secde edici, başını yere değdirici.

ser-be-zemîn سر بزمین (f. b. i.) : başı yere eğilmiş olan. (bkz : ser-zemîn).

ser-bülend سر بلند (f. b. s. c. : ser-bülen-dân) : 1. başı yüksek; yüce. 2. müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ser-bülendân سر بلندان (f. b. s. ser-bülend'-in c.) : başı yüksek olanlar; yüceler.

ser-bülendî سر بلندى (f. b. i.) : başı yükseklik; yücelik.

serc سر ج (a. i. c. : sürûc) : eyer, at takımı. (bkz : bergüstvân).

serc-i feres : at eyeri.

serc-i terekî : anat. ense kemiğinin üstündeki çukur.

ser-cümle سر جمله (f. a. zf.) : bütün, hepsi. (bkz : bi-l-cümle).

ser-cümle-i âlem : âlemin hepsi, herkes.

ser-çeşme سر چشمه (f. b. i. c. : ser-çeşme-gân) : 1. çeşme başı, pınar, su başı. 2. yardımcı

askerlerin maaş ve sâire gibi işlerine bakan kimse [Tanzimat'tan önce]. 3. pîr [şeyh]; baş.

ser-çeşme-i cân : can pınarı.

ser-çeşmegân سر چشمگان (f. b. i.) : serçeşmeler.

ser-çini سر چینی (f. b. i.) : baş pişirici.

serd سرد (f. s.) : 1. soğuk. (bkz : bârid). **Âb-ı serd** : soğuk su. 2. sert, haşın, çirkin. 3. sert, kaba, hoyrat.

serd سرد (a. i.) : [söz] düzgün ve münâsebetli söyleme.

serd سرد (a. i.) : doğrama, doğranma.

serdâb سرداب (f. i.) : 1. sıcak memleketlerde çok sıcak günlerde barınılan derin yer altı odası. 2. tar. pâdişah saraylarının sağ ve sol taraflarında bir yâhut birer oda bulunan üç köşe sofa.

serdâbe سردابه (f. i.) : (bkz : serdâb).

ser-dâde سرداده (f. b. s.) : baş vermiş, baş göstermiş olan.

ser-dâr سردار (f. b. i. c. : ser-dârân) : 1. asker başı, kumandan, *komutan.

ser-dâr-ı ekrem : başkumandan, *başkomutan; başbuğ.

ser-dâr-ı galib : galip kumandan, *komutan.

ser-dâr-ı ulemâ : tar. zamânın en yaşlı ve bilgili âlimi 2. pâdişah hocaları.

ser-dârân سرداران (f. b. i. ser-dâr'ın c.) : kumandanlar, *başkomutanlar.

ser-dârî سردارى (f. b. i.) : serdarlık, başkumandanlık.

ser-defter سر دفتر (f. a. b. i.) : defterin başında yazılı olan, en başta bulunan, en ileri geçen.

serdî سردى (f. i.) : 1. sertlik, kabalık, hoyratlık 2. soğukluk. (bkz : bürûdet).

serdî-i hevâ : havanın sertliği.

serdî-i tabiât : huy, tabiât sertliği.

ser-dûz

ser-dûz سردوز (f. b. i.) : kenarında altın veyâ gümüş tellerle işlenmiş motifler bulunan bez kaplamalı mukavva cilt.

sergef سرف (a. i.) : lüzumsuz harcama. (bkz : isrâf).

ser-efgende سرافگنده (f. b. s. c. : ser-efgen-degân) : başını eğen.

ser-efgendegân سرافگندگان (f. b. s. ser-ef-gende'nin c.) : başını eğenler.

ser-efrâz سرفراز (f. b. s.) : başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan.

sereka سرقه (a. s. sârik'in c.) : hırsızlar.

serem ثرم (a. i.) : ağızdaki dişin kökünden kırılması.

ser-encâm سرانجام (f. b. i.) : 1. bir işin sonu. 2. başına gelen. 3. vak'a.

ser-endâz سرانداز (f. b. s. c. : ser-endâ-zân) : 1. çekinmez, korkusuz, fedâkâr, pervâsız. 2. müz. vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ser-endâzân سراندازان (f. b. s. ser-endâz'ın c.) : fedâkârlar, serdengeçtiler, pervâsızlar, korkusuzlar.

ser-endâzi سراندازی (f. b. i.) : pervâsızlık, fedâkârlık, çekinmezlik.

ser-engüş سرانگشت (f. b. i.) : parmak ucu. [aslı : ser-i engüş].

seretân سرطان (a. i.) : 1. yengeç, çağanoz.

seretân-ı bahrî : zool. deniz yengeci. 2. hek. yenirce. 3. astr. Güneş'in (22) hazîranda girdiği Yengeç burcu ki "cevzâ" burcu ile "esed" burcunun arasındadır.

seretân-medârî : Yengeç *dönencesi (burcu).

sereyân سریان (a. i.) : dağılma, yayılma. (bkz : sirâyet).

ser-firâz سرفراز (f. b. s.). (bkz : ser-efrâz).

ser-firâzi سرفرازی (f. b. i.) : serfirâzlık.

serfürû سرفرو (f. i.) : başeğme, söz dinleme. (bkz : inkıyâd, itâat).

ser-fürû-bürde سرفروبرده (f. b. s.) : 1. baş eğmiş. 2. düşünceye dalmış.

ser-gerdân سرگردان (f. b. s.) : 1. başı dönen, sersem, şaşkın. (bkz : ser-geşte). 2. perîşan.

ser-gerdâni سرگردانی (f. b. i.) : sergerdanlık, başı dönme, sersemlik.

ser-germ سرگرم (f. b. s.) : 1. kafası kızmış, kızgın. 2. sarhoş; neşeli. (bkz : mest).

ser-geşte سرگشته (f. b. s.). (bkz : ser-gerdân¹).

ser-geştegân سرگشتگان (f. b. s. ser-geşte'nin c.) : başı dönenler; sersemiler; şaşkınlar.

ser-geştegi سرگشتگی (f. b. i.) : sergeştelik, şaşkınlık.

sergîn سرگین (f. i.) : gübre, fışkı.

ser-girân سرگران (f. b. s.) : "başı ağır" : çok sarhoş.

ser-girâni سرگرانی (f. b. i.) : çok sarhoşluk.

ser-güzeşt سرگذشت (f. b. i.) : serüven, birinin başından gelip geçen şey. (bkz : mâcerâ).

ser-hadd سرحد (f. a. b. i. c. : ser-haddât) : serhat, hudut, sınır.

ser-hadd-dâr سرحددار (f. a. b. i.) : sınır muhâfızı.

ser-haddât سرحدات (f. a. b. i. ser-hadd'in c.) : serhatler, hudutlar sınırlar.

serhaddî سرحدی (a. b. i.) : kısa, serâser kaplı samur kürk.

serhân سرحان (a. i.) : kurt, canavar.

serhas سرخس (a. i.) : sivri uçlu nebat

(*bitki).

serhas-ı müzekker : bot. eğreltiotu, fr. *fougère mâle*.

serhasiyye سرخسيه (a. i.) : bot. eğrelti-
otugiller.

serhasiyye-i kebire : bot. kiral otu, lât. *peucedanum ostruthium*.

ser-hayl سرخيال (f. a. b. i.) : 1. kervan
ve kafil başı. (bkz : sâr-bân). 2. baş, başkan.
(bkz : sindid).

serheng سرهنگ (f. i. c. : serhengân) :
1. çavuş; kavas; yasakçı. 2. müz. Türk müziğinde
bir kaç asırlık bir mürekkep makam olup zamâ-
nımıza kalmış nümûnesi yoktur.

serhengân سرهنگان (f. i. serheng'in c.) :
çavuşlar; kavaslar; yasakçılar.

ser-hôş سرخوش (f. b. s.) : sarhoş. (bkz :
bed-mest, mest, sekrân).

ser-hôşâne سرخوشانه (f. zf.) : sarhoşça,
sarhoşçasına. (bkz : mest-âne).

seri', **seria** سريع , سريه (a. s. sür'at'den.
c. : sirâ') : 1. çabuk, hızlı. 2. ed. aruzda âhengi
hızlıca bir vezin olup bizde kullanılmış şekli şü-
dur : "müfteilün müfteilün fâilün".

seri-ül-hareke, — **-üs-seyr** : hızlı giden.

seri-ül-infiâl, — **-üt-teessür** : çabuk gücenen.

seri-ül-intikâl : çabuk anlıyan, pek zeki.

seri-üz-zevâl : çabuk. keybolan, süreksiz.

serian سريان (a. zf.) : sür'atle, çabuk,
hemen, çarçabuk. (bkz : aceleten).

serid سريد (a. i.) : tirit denilen yemek.

serika سريقه (a. i.) : çalınmış, çalınmış şey.
(bkz : mesrûk).

serikat سرقت (a. i.) : çalınmış nesne.

serikat-ı muhtelifa : huk. gerek bir kimseye ve
gerek başka başka kimselere âit olup muhtelif hız-
larda bulunan mallar hakkındaki şirketler.

serikat-ı müttehida : huk. başka başka kimselere
âit olduğu halde bir mahallî hızda bulunan mal-

lar hakkındaki şirketler.

serikûy سرکوى (f. i.). (bkz : ser-kûy).

serir سرير (a. i. c. : esirre sürür) : 1.
taht. (bkz : erike). 2. yatacak yer.

serir-i mecrûhîn : yaralı hasta yatağı.

serir ü efsar : taht ve taç.

serir-ârâ سرير آرا (a. f. b. s.) : "tahtı
süsliyen" : pâdişah. (bkz : serir-nişin).

serire سريره (a. i. c. : serâir) : 1. gizli
şey, sır; gizli fikir ve hal. 2. yatak.

serire-dân سريره دان (f. b. s.) : içteki sırrı
bilen.

serirî سريري (a. s.) : yatırarak hastaya
bakma, klinik, fr. *clinique*.

serirriyyât سريرييات (a. i. serire'nin c.) :
1. yataklar. 2. klinikler, hekim yetişeceklerin has-
ta başında ders gördükleri hasta koşulları; hasta
bakılan yerler, klinikler.

serirriyyât-ı dâhiliyye : hek. iç hastalıkları kliniği.

serirriyyât-ı hâriciyye : hek. dış hastalıkları
kliniği.

serir-nişin سرير نشين (a. f. b. s.) : "tahtta
oturan" : pâdişah. (bkz : serir-ârâ).

seri-ül-hezec سريعه الهزج (a. b. i.) : müz. Türk
müziğinin vaktiyle kullanılmış usullerinden biri
olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

seriyye سريه (a. i. c. : serâyâ) : düşman
üzerine gönderilen küçük süvâri müfrezesi.

ser-kâr سرکار (f. b. i.) : işbaşı, müdür;
kâhya.

ser-karîn سرقرين (f. a. b. i.) : baş mâbe-
yinci. (bkz : ser-kurenâ).

ser-kâtib سرکاتب (f. a. b. i.) : baş kâtip,
mâbeyn kâtiplerinin başı, hükümdarların başkâ-
tipleri [Tanzîmat'tan sonra].

ser-kehhâl سرکهال (f. a. b. i.) : pâdişahın
baş gözhekimi.

ser-kerde

ser-kerde سر کرده (f. b. i.) : bir gürûhun başı, bir takımın başı, baş. [fenâ mânâda].

ser-kerde-i eşkiyâ : çete reisi.

ser-keş سرکش (f. b. s.) : dikbaşı, baş-kaldıran; inatçı; itâatsiz.

ser-keşâne سرکشانه (f. zf.) : itâatsizlikle, inatla, dikbaşılıkla.

ser-keşi سرکشی (f. b. i.) : serkeşlik, inatçılık, itaatsizlik, dikbaşılık.

ser-kûb سرکوب (f. b. s.) : 1. başa vuran, başa kakan. 2. başa vuracak şey.

ser-kûçe سرکچه (f. b. i.) : sokak başı.

ser-kudûmû سرقدومی (f. a. b. i.) : tas. Mevlevî âyinlerini idâre eden kimse, orkestra şefi.

ser-kurenâ سرقرنا (f. a. b. i.) : baş mâbeyinci. (bkz : ser-karîn).

ser-kûy سرکوی (f. b. i.) : mahalle, sokak başı.

ser-levha سرلوحة (a. f. b. i.) : başlık [yazıda].

serm سرم (a. i.) : birinin dişlerini kırmâ.

sermâ سرما (f. i.) : kış, soğuk. (bkz : şitâ).

sermâ-dide سرمادیده (f. b. s.) : çok üşümüş, donmuş. **Mâr-ı sermâ-dide** (kış geçirmiş yılın) : **mec.** eski kurt, tecrübeli kurnaz adam.

ser-mâye سرمايه (f. b. i.) : 1. anamal. 2. anapara. 3. bilgi, ustalık. 4. genelev kadını. **Mütedâvil sermâye** (döner sermâye) : bir ticâret işini çevirmek ve yaşatmak için bütçede ayrılan sermâye.

sermâye-dâr سرمايه دار (f. b. s.) : sermâyesi olan. (bkz : mâl-dâr).

sermed سرمد (f. s.) : 1. dâimî, sürekli. (bkz : câvid, câvidân, dâim, ebedî). 2. i. erkek adı.

sermedî سرمدی (f. s.) . (bkz : sermed).

sermediyyet سرمدیت (f. i.) : 1. dâimîlik, dâimlik, sürerlik, süreklilik. (bkz : beka, ebediyyet). 2. fels. éternité.

ser-menzil سرمنزله (f. a. b. i.) : durak yeri.

ser-mest سرمست (f. b. s.) : sarhoş. (bkz : bed-mest, ser-hoş, sekrân).

ser-mest-i gurûr : gurur sarhoşu.

ser-mestî سرمستی (f. b. i.) : sarhoşluk.

ser-muharrir سرمحرر (f. a. b. i.) : baş-muharrir, *başyazar.

ser-mücellid سرمجلد (f. a. b. i.) : 1. başmücellit. 2. saray mücellitlerinin başı.

ser-müneccim سرمنجم (f. a. b. i.) : münec-cimbaşı; vaktiyle saraylarda yıldız bakarak hü-küm çıkaran vazîfeli kimse.

ser-nâme سرنامه (f. b. i.) : 1. mektup başlığı. 2. bir tâifenin başı.

ser-nigûn سرنگون (f. b. s.) : 1. başaşağı olmuş, ters dönmüş. (bkz : ma'kûs). 2. tâlihsiz, bahtsız.

ser-nüvişt سرنوشت (f. b. s.) : 1. başa yazılan, alın yazısı. (bkz : mukadderât). 2. yazı başlığı. (bkz : ser-nâme, ünvân).

serpâş سرپاش (f. i.) : 1. çomak; gürz. 2. [eskiden] savaşta giyilen demir başlık.

ser-penâh سرپناه (f. b. i.) . (bkz : bühtân).

ser-pençe سرپنجه (f. b. i.) : güçlü kuvvetli kimse.

ser-pençegi سرپنچگی (f. b. i.) : serpençelik, güçlülük, kuvvetlilik.

ser-pûş سرپوش (f. b. i.) : başa giyilen şey, başlık.

ser-pûşe سرپوشه (f. b. i.) : başörtüsü.
(bkz : bürka').

ser-pûşene سرپوشنه (f. b. i.) : başörtüsü.
(bkz : ser-pûşe).

serrâ' سراء (a. i.) : genişlik, kolaylık.
serrâ' ve **darrâ** : genişlik ve darlık (sıkıntı).

serrâc سراج (a. i.) : saraç.

serrâc-hâne سراجخانه (a. f. b. i.) : sarâçhâne, saraçların bulunduğu çarşı.

ser-rişte سر رشته (f. b. i.) : ipucu, tutamak.

ser-sâm سرسام (f. b. i.) : sersem; insana sersemlik veren bir hastalık.

sersâr سرشار (a. s.). (bkz : herze-gû).

serserî سرسری (f. s.) : 1. serserî, ötede beride başı boş gezen. 2. boş, beyhûde söz.

serseriyâne سرسریانه (f. zf.) : serserice.

ser-şâr سرشار (f. s.) : 1. ağızına kadar dolu, taşkın. (bkz : leb-â-leb). 2. sınırı aşan, ileri giden.

ser-şârî سرشاری (f. i.) : doluluk, taşkınlık.

ser-şikeste سرشکسته (f. b. s.) : başı kırık; ucu kırılmış olan.

ser-tâb سرتاب (f. b. s.) : inatçı. (bkz : anûd).

sertâb سرتاب (f. i.) : cildin tamamlayıcısı olarak yapılan ve kitabın üst kısmını örten miklab'ın açıkta duran üst kısmı.

ser-tabbâl سرتابل (f. a. b. i.) : tar. baş da vulcu.

ser-tâ-be-pâ سرتابپا (f. b. s.) : baştan ayağa, baştan başa. (bkz : ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-tâ-pâ, ser-tâ-ser).

ser-tâc سرتاج (f. b. s.) : baş tâcî olan, çok sevilen, sayılan.

ser-tâk سرتاق (f. b. i.) : evin üstünde bulunan etrafı açık oda, dâire.

ser-tâ-pâ سرتاپا (f. zf.) : baştan ayağa, baştan aşağı, baştan başa. (bkz : ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-tâ-ser).

ser-tarik سرطریق (f. a. b. i.) : tar. çelebi efendinin muâvini ve Konya Mevlevihânesinin şeyhi yerindeki kıdemli dedenin ünvânı. [Mevlevî tâbirlerindendir].

ser-tâ-ser سرتاسر (f. zf.) : baştan başa, hep, bütün. (bkz : ser-â-pâ, ser-tâ-pâ).

ser-te-ser سرتاسر (f. zf.). (bkz : ser-â-ser, ser-tâ-ser).

ser-tiz سرتیز (f. b. s.) : ucu, baştarafı sivri olan; keskin. **Tig-i ser-tiz** : keskin kılıç. (bkz : seyf-i bürrân).

serû سرو (f. i.) : 1. boynuz. (bkz : karn). 2. şarap kadehi.

ser ü pâ [y] سروپای (f. i.) : tas. derşivin tarikat ve mevlevihâne ile bağını kesme. [Mevlevî tâbirlerindendir].

serv سرو (f. i.) : 1. servi, selvi. 2. mec. sevgilinin boyu bosu.

serv-i âzâd : çok uzayan düz bir selvi.

serv-i çemân : naz ve edâ ile salına salına yürüyen sevgili.

serv-i hırâmân : 1) nazlı sallanan selvi; 2) mec. (bkz : serv-i çemân).

serv-i nâz : dalları yana sarkan selvi; mec. uzun boylu sevgili.

serv-i revân : yürüyen selvi; mec. uzun boylu sevgili.

serv-i sehî : doğru büyümüş iki daldan ibâret selvi. [güzellerin boyu buna benzetilir].

serv-i ser-efrâz : başı yüksek selvi; baş çeken selvi.

serv-i simîn (gümüş selvi) : ayışığının denizde yaptığı ışık yol.

servâ سروا (f. i.) : söz; masal.

ser-vakt

ser-vakt سروقت (f. i.) : kimse bulunmı-
yan boş oda, dâire; yalnız görüşülecek yer.

serv-endâm سرواندام (f. b. s.) : servi
boylu, boyu uzun ve biçimli olan [kimse]. (bkz :
reşik).

server سرور (f. i. c. : serverân). 1. baş,
başkan, reis, ulu.

server-i enbiyâ, —i kâinât (Peygamberlerin
başı, kâinâtın en büyüğü) : Hz. Muhammed. 2.
erkek adı.

serverân سروران (f. i. server'in c.) : başlar,
başkanlar, reisler; ulular.

serverî سروری (f. i.) : 1. başlık, başkanlık.
(bkz : riâyaset). 2. ululuk.

servet ثروت (a. i.) : 1. zenginlik, varlık.
(bkz : qinâ). **ilm-i servet** : iktisat, fr. *économie*.

servet-i akl : akıl zenginliği, akıllılık.

servet-i ilmiyye : ilim zenginliği, bilgililik. 2.
erkek veyâ kadın adı.

servistân سروستان (f. b. i.) : servilik, sel-
vilik.

serviyye سرويه (f. a. i.) : bot. servigiller.

serv-kadd سروقد (f. a. b. s.) : servi boylu.

ser-zagarî سرزغری (f. b. i.) : tar. Yeniçeri
cemâat ortalarından atmış dördüncü ortanın ku-
mandanı.

ser-zede سرزده (f. b. s.) : baş göstermiş, uc
vermiş, çıkmış.

ser-zemîn سرزمین (f. zf.) : başını yere
koyarak. (bkz : ser-be-zemîn).

ser-zeniş سرزنش (f. b. i.) : başa kak-
ma, takaza.

ser-zeniş-kâr سرزنشکار (f. b. s.) : başa
kakan, sitem eden, kışan.

ser-zergerân سرزرگران (f. b. i.) : tar. kuyum-
cu başı.

ser-zevvâkin-i hâssa سرزواقين خاصه (f. a.
b. i.) : tar. çeşnigirbaşı.

setâ ستا (f. i.) : müz. üç telli saz; tan-
bur. [aslı : "seh-tâ" dır].

setâir ستائر (a. i. sitâre'nin c.) : örtü-
nülecek, perdelenecek şeyler.

se-târe سه تاره (f. b. i.) : müz. üç telli saz.
2. düzen, uyum.

setir ستير (a. s. setr'den) : örtülmüş,
kapalı. (bkz : mestûr).

setire ستيره (a. s.) : 1. setir'in müennesi.
2. i. örtü.

setr ستر (a. i.) : örtme, kapama, gizleme.
setr-i avret : ayıp yerlerini kapama.

setr-i hüsn : güzelliği örtüp gizleme.

setrî ستري (a. i.) : düz yakalı, önü tek
ilikli, çuhadan yapılmış elbise.

settâr ستار (a. s. setr'den) : 1. örten;
Allah.

settâr-ül-uyûb : ayıpları (günahları) örten, ha-
ğışlıyan Allah; **mec.** ayıpları örten eski püskü el-
bise. 2. i. [abdüssettâr'dan kısaltma olarak] erkek
adı.

sevâ' سواء (a. i.) : berâber olma, berâ-
berlik, denk, *eşit. (bkz : müsâvî).

sevâb ثواب (a. i.) : 1. Allah tarafından
mükâfatlandırılan hareket. 2. hayırlı hareket, hayır
işleme.

sevâbık سوابق (a. i. sâbık'a'nın c.) : geç-
miş şeyler, geçmiş haller; geçmişte işlenmiş suçlar.

sevâbit ثوابت (a. i. sâbite'nin c.) : sey-
yar (*gezeğin) olmiyan ve yerinde durur gibi gö-
rünen gök cisimleri, yıldızlar.

sevâd سواد (a. i.) : 1. karalık, siyahlık,
karartı. 2. yazı, karalama. **Teksîr-i sevâd** : boş
yere yazı yazma. 3. uzaktan karartı hâlinde gö-

rülen kalabalık. 4. bir şehrin çevresindeki kararı hâlinde görünen bağ, bahçe ve bostanlar. 5. s. kara, siyah.

sevdâ-ı a'zam : "ulu şehir" : Mekke-i Mukerreme.

sevdâ-ı batn : anat. karaciğer.

sevdâ-ı Müslimîn : İslâm cemâati.

sevdâ-ül-ayn : hek. gözbebeği.

sevdâ-ül-kalb : yüreğin ortasında -var sayılan kara benek.

sevdâ-ül-vech fi-d-dâreyn : tas. bîlküllîye fenâ fi-llâhdan ibârettir. Bir şekildaki sâhibinin aslen ve katen, zâhiren ve bâtınen, dünyâ ve âhireten vücudu yoktur. Bu merite fakr-i hakiki makamı olup adem-i asl'ye rücû' neşesidir. Bunun için

إذا تم الفقر فهو الله demişlerdir.

sevdâ-hân سواد خوان (f. b. s.) : yazı okuyabilen, söktürebilen.

sevdâfil سوافل (a. s. sâfil'in c.) : alçaklar [insan ve yer hakkında].

sevdâhil سواحل (a. i. sâhil'in c.) : yalılar, kıyılar.

sevdâhil-i bahr-i siyâh : Karadeniz kıyıları.

sevdâhîr سواحر (a. s. sâhire'nin c.) : büyü kadınlar. (bkz : sâhirât).

sevdâî سوائى (i.) : ipek [kumaş].

sevdâid سواعد (a. i. sâid'in c.) : dirsekten bileğe kadar olan kısımlar. (bkz : merâfık'1).

sevdâim سوائم (a. i. sâime'nin c.) : 1. çayıra başı boş olarak salıverilen hayvanlar; otlak hayvanı. 2. üzerine zekât terettübeden koyun, keçi, siğir, deve gibi çift tırnaklı hayvanlar.

sevdâkib سواكب (a. i. sâkibe'nin c.) : parlak yıldızlar.

sevdâkıt سواقط (a. i. sâkıt'nın c.) : düşükler, düşmüşler.

sevdâkıt-ı fâtiha : fâtiha sûresinde bulunmayan harfler.

sevdâki سواكى (a. i. sâkiye'nin c.) : sâkiyeler, su yerleri. (bkz : sukat).

sevdâkin سواكن (a. s. sâkin'in c.) : 1. sâkin olanlar, oturanlar. 2. atmıyan damarlar.

sevdâlif سوافل (a. i. sâlif, sâlife'nin c.) : geçmişler, geçmiş insanlar.

sevdâlis نوافل (a. s. sâlise'nin c.) : (bkz : sâlisât).

sevdâmm سوام (a. i. sâmm'e'nin c.) : zehirli hayvanlar.

sevdâni ثوانى (a. i. sâniye'nin c.) : 1. sâniyeler. 2. ikinci derece şeyler. (bkz : sâniyât).

sevdânih سوانح (a. i. sâniha'nın c.) : içe doğan şeyler.

sevdâtı سواطع (a. i. sâtı'nın c.) : belli ve yüksek olan şeyler.

sevdâtır سواطير (a. i. sâtûr'un c.) : satırlar [bıçak].

sevdâzic سوازج (a. s. sâzec'in c.) : sâde, basit şeyler.

sevb ثوب (a. i. c. : sevâb, siyâb) : 1. bez. 2. elbise. (bkz : câme).

sevdâ' سوداء (a. s. c. : sûd) : 1. çok kara, çok siyah. ["esved" in müennesi]. 2. i. eski-lerin insan mizâcında kabûl ettikleri dört hılttan biri. 3. (bkz : sevdâ-ül-kalb).

sevdâ سودا (f. i.) : 1. aşk, sevgi. 2. aşırı sevgiden doğan bir çeşit hastalık. 3. istek, heves, arzu.

sevdâ-ül-kalb : yürekte olan siyah nokta. (bkz : süveydâ-ül-kalb).

sevdâ-fezâ سودافزا (f. b. s.) : sevdâ artıran.

sevdâ-ger سوداگر (f. b. s.) : sevdâlı, âşık. (bkz : meftûn, sevdâ-zede).

sevdâ-geri سوداگرى (f. b. i.) : sevdâlılık, âşıklık.

sevdâ-kâr سوداكار (f. b. s.) : sevdâli.

sevdâ-perest سودا پرست (f. b. s.) : 1. tahkâr. 2. pek düşkün, tutkun.

sevdâvî سوداوی (f. b. s.) : meraklı, kuruntulu.

sevdâ-zede سودا زده (f. b. s.) : sevdâli, âşık. (bkz : meftûn, sevdâ-ger).

sevebân ثوبان (a. i.) : sağalma, hastanın iyileşmesi.

severân ثوران (a. i.) : tozun, dumanın kalkması, tozup kalkma.

sevgend سوگند (f. i.) : and, yemin, kasem.

sevik سوق (a. i.) : bot. kavut, kavurulmuş un.

seviyî سوی (a. s.) : 1. düz, doğru. 2. berâber, bir.

seviyye سويه (a. s.) : 1. müsâvilik, berâberlik. 2. düzlük, doğruluk. Hem seviyye : bir düzlükte, bir yükseklikte.

seviyye-i mâ' : su seviyesi, suların yüzündeki düzlük.

seviyye-i zihniyye : psik. zihin seviyesi.

seviyyen سويًا (a. zf.) : 1. bir düziye. 2. müsâvî olarak, hep bir olmak üzere.

seviyyet سوية، سويت (o. i.) : müsâvilik, *eşitlik, denklik.

sevk سوق (a. i.) : 1. önüne katıp sürme, ileri sürme. 2. (sebebolup) bir neticeye bağlama. 3. yollama, gönderme. (bkz : irsâl).

sevk-ı tabîi : psik. *içgüdü, fr. instinct.

sevkıyât سوقيات (a. i.) : asker gönderme işi ve dairesi.

sevk-ül-ceyş سوق الجيش (a. b. i.) : askerî birliklerin hazır bulunması gereken yerleri kararlaştırıp bu birlikleri oralara sevk etme işi ve bu işi araştıran ilim, strateji, fr. stratégie.

sevm سوم (a. i.) : satılık bir şeye paha biçme.

sevm-i nazar : bir malı görüp göstermek üzere alıp senet verme.

sevm-i şîrâ : bir malın değeri tâyin edilerek satın alma yolu.

sevr ثور (a. i. c.) : esvâr, sivere, sîrân, sîre, siyere, siyâr, siyâre) : 1. öküz, boğa. (bkz : gâv, gâve). 2. astr. boğa burcu, semânın kuzey yarım küresinde bulunan bir burç. [Dübb-i Ekber'in "alpha" yıldızını Ayyuk'a birleştirdikten sonra hemen ona yakın bir mesâfe ile mâilen gidecek olursa kırmızı renkli bir yıldızla tesâdüf olunur ki, bu yıldız sevr burcunun en parlak yıldızı olan "Ayn-üs-sevr" veya "E-d-deberân" dır], lat. : Taurus; fr. Taureau. [arapçada : "reis" mânâsında da kullanılır.]

sevret سورت، سورة (a. i.) 1. öfke, kızgınlık. 2. tezlik. 3. hücûm; -توتق. 4. hükümdârın şiddeti, kudreti.

sevsen سوسن (a. i.) : bot. susam. (bkz : süsen).

sevseniyye سوسنيه (a. i.) : bot. süsengiller, fr. iridacées.

se vü yek سه ويك (f. b. s.) : (se yek) üç (ile) bir [zar oyununda].

sevvâb ثواب (a. s. ve i.) : esvap satan, elbiseci.

sevvâm سوام (a. i. sâmm'e'nin c.) : (yılan, akrep gibi) zehirli hayvanlar.

seyâhat سياحت (a. i.) : yolculuk, gezi. [aslı "siyâhat" olduğu halde bu şekli yaygındır].

seyâhat-nâme سياحتنامه (a. f. b. i.) : [aslı : "siyâhat-nâme" dir]. (bkz : siyâhat-nâme).

seyehân سيحان (a. i.) : 1. seyâhat, gezi. 2. gölgenin güneşle berâber dönmesi.

seyehân سيخان (a. i.) : batma [vapur v.b.].

seyelân سيلان (a. i.) : 1. akma. (bkz : cereyân).

seyelân-ı dem : hek. kan akma, fr. **hémorragie**.

seyelân-ı ebyaz : hek. (bkz : seyelân-ı menî).

seyelân-ı leben : sütün, çokluğundan dolayı, meden kendi kendine akması.

seyelân-ı menî : hek. menî'nin durmadan akması, menî akıntısı.

seyelân-ı üzn : hek. müzmin kulak iltihâbında ki cerahatlı akıntı. **2. fiz.** *akı, fr. **flux**. **3. coğr.** sellenme, fr. **ruissellement**.

seyf سيف (a. i. c. : esyâf, süyûf) : kılıç. (bkz : tığ).

seyf-üd-dîn : **1**) dînin kılıcı, dînin askeri; **2**) seyyeddin şeklinde kullanılan erkek adı.

seyf-ullah : **1**) Allah'ın kılıcı yâni askeri; **2**) er' kek adı.

seyfi, **seyfiyye** سيفيه , سيفي (a. s.) : **1.** kılıçla ilgili, askerliğe âit. **2.** kılıç şeklinde. **3. i.** asker zümresi.

seyh شيخ (a. i. c. : süyûk ve esyâh) : **1.** akar su. (bkz : mâ-i cârî). **2.** çizgili elbise.

Seyhân سيحان (a. h. i.) : **1.** Ürdün'ün ötesinde, Hz. Mûsâ'nın mezarı bulunduğu şehir. **2.** Adana ovasını yararak İskenderun körfezine dökülen nehir. **3.** erkek ve kadın adı.

seyl سيل (a. i. c. : süyûl) : **1.** sel. **2.** şiddetle gelen şey.

seyl-i belâ : belâ seli.

seyl-i sirişg-i dide : gözyaşı seli.

seyl-ül-arim : Sebâ şehrini batıran meşhur sel âfeti.

seylâb, **seylâbe** سيلاب , سيلابه (f. i.) : sel, sel suyu.

seylâbe-i hûn : kan seli.

seyl-hiz سيلخيز (a. f. b. s.) : taşkın, coşkun [su].

seyr سير (a. i.) : **1.** yürüme, yürüyüş; gitme, hareket. **2.** yolculuk. **3.** gezme, gezinme. (bkz : teferrüc). **4.** eğlenmek üzere bakma. (bkz : temâşâ). **5.** uzaktan bakıp karışmama. **6.** gezilecek, görülecek şey.

seyr-fi-l-menâm : *uyurgezerlik, fr. **somnambulisme**.

seyr-i sefâin (gemilerin yürümesi) : Akay idaresi iken şimdi Denizbank olan müessese. **7. müz.** Türk müziğinde makamların karakteristik yürüyüşü.

seyrân سيران (a. i.) : **1.** gezinme. (bkz : teferrüc). **2.** bakıp seyretme. (bkz : temâşâ). [aslı : "seyerân" dir].

seyrân-gâh سيرانگاه (a. f. b. i.) : seyir yeri, eğlence yeri, gezme yeri.

seyr maallah سير مع الله (a. b. i.) : **tas.** sâlikin her mertebede Allah ile olan seyri. [seyr ü sülûk'ün dört mertebesinden üçüncü mertebesi hakkında kullanılır].

seyr ü sülûk سروسلك (a. b. i.) : **tas.** tarîkat-te tâkibolunan usûl. [dört mertebesi vardır : Seyr-illallah; seyr-fillâh; seyr-maallah; seyr-anillâh].

seyr ü sefer سير وسفر (a. b. i.) : gidiş geliş, trafik.

seyyâf سيف (a. s. ve i. seyyâf'den) : **1.** kılıç yapan, kılıççı. **2.** kılıçlı. **3.** cellât.

seyyâh سياح (a. s. ve i. siyâhat'den c. : seyyahûn, seyyâhîn) : yolcu; gezici, fr. **touriste**.

seyyâhîn سياحين (a. i. seyyâh'ın c.) : seyyahlar, turistler.

seyyâhûn سياحون (a. i. seyyâh'ın c.) : seyyahlar. (bkz : seyyâhîn).

seyyâl سيال (a. s. seyelân'dan) : **1.** akıcı, akan. (bk : mâyi'). **2. fiz.** *akışkan, fr. **fluide**.

seyyâlât سيالات (a. i. seyyâle'nin c.) : seyyâleler.

seyyâle سياله (a. i.) : su gibi akan şey; mâyi, sıvı; akıntı.

seyyâle-i berkiyye : elektrik akımı, cereyânı.

seyyâr سيار (a. s. seyr'den) : **1.** gezi-ci; gezen, dolaşan. **2.** yerli olmayıp, istenilen tarafa taşınabilen, fr. **portatif**. **3. astr.** bir yerde durmayıp dolaşan, yer değiştiren gök cismi.

seyyârât

seyyârât سيارات (a. i. seyyâre'nin c.) :
astr. *gezeğenler.

seyyârât-ı gayr-i mer'îyye : gözle görülemiyen ve ancak büyük rasat dürbünleri ile görülebilen seyyareler.

seyyâre سياره (a. i. c. : seyyârât) : 1.
astr. Güneş'in etrâfında dolaşan *gezeğen. 2. ker-
van, kabile. [modern arapçada "otomobil"dir].

seyyi' سىي (a. s.) : fenâ, kötü. (bkz :
bed).

seyyiât سيات (a. i. seyyie'nin c.) : 1.
fenâlıklar, kötülükler. 2. suçlar, günahlar. 3. kö-
lûge karşılık çekilen sıkıntılar.

seyyib, seyyibe سيب، سيبه (a. i. c. : seyyi-
bât) : dul kadın. [seyyibe, yanlış olmakla berâ-
ber kullanılır olmuştur].

seyyibât ثيبات (a. i. seyyib'in c.) : dul
kalmış kadınlar. (bkz : seyyibûn).

seyyibûn ثيبون (a. i. seyyib'in c.) : dul
kalmış kadınlar. (bkz : seyyibât).

seyyid سيد (a. i. c. : sâdât) : 1. efen-
di; bey; ağa; ileri gelen, baş, başkan. 2. Hz. Mu-
hammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan
kimse.

seyyid-i nev-i beşer : insanların efendisi, ulusu;
Hz. Muhammed. 3. bizde "seyit" şeklinde erkek
adı olarak kullanılır.

seyyid-ül-enâm : bütün halkın efendisi.

seyyid-üs-sakaleyn (iki cihânın efendisi) : Hz.
Muhammed.

seyyidân سيدان (a. i. c.) : Hz. Hasan ve
Hüseyin.

seyyide سيده (a. i.) : [muhterem] kadın.
(bkz : bânû, sitt).

seyyidi سيدى (a. s.) : 1. seyyide
mensup, seyyid'le ilgili. 2. n. "ey benim efendim!"
hitâbı.

seyyie سيئه (a. i. c. : seyyiât) : 1.
fenâlık, kötülük. 2. suç, günah. (bkz : hatîa). 3.
kötülük karşılığı çekilen sıkıntı.

sezâ سزا (f. s.) : münâsîp, uygun, ya-
raşır. (bkz : çespân, lâyık, şâyân, şâyeste).

sezâ-yi sîne : göğüse yakışan, göğüste taşıyıcı
lâyık olan.

sezâ-yi takrîz : öğmeye lâyık.

sezâ-yi tezlil : alçak görülmeye, tahkir edilmiye
lâyık olan.

sezâb سزاب (f. i.) : bot. su teresi.

sezâb سذاب (a. i.). (bkz : sedâb).

sezâbiyye سدابيه (a. i.) : bot. sedef-
otugiller.

sezâiyye سزايه (a. i.) : tas. Halvetiyye
tarikatının Gülşenîyye şubesi kollarından biri.
[kurucusu, Morevî Hasan Sezâî bin Aliy-yür-Râmî'-
ye nispetle bu adı almıştır].

sezâ-vâr سزاوار (f. b. s.) : münâsîp, uy-
gun, yaraşır. (bkz : çespân, lâyık, sezâ, şâyân,
şâyeste).

sezâ-vârî سزاواری (f. b. i.) : münâsîplik,
uygunluk, yaraşırılık. (bkz : liyâkat, şâyestegî).

sâ صا (a. i. sa've'nin c.) : kuyruk sallı-
yan kuşları. (bkz : sa'vât).

sâb صواب (a. s. sa'b'in c.) : güç, zor,
çetin [şeyler].

sıbâğ صباغ (a. i. c. : esbiga) : 1. boya.
2. yaradılış.

sıbg, sıbga صبغه، صباغه (a. i.) : 1. içine
kumaş ve sâire batırılan boya. 2. Hristiyanların
vaftizi. 3. din, mezhep.

sıbgat-ullah : Allah'ın yaratıcı kuvveti, İslâm'ın
yaratılışı. 4. ispirto ve lokman ruhu içinde eritil-
miş boya maddeleri, fr. **teinture**.

sıbt سبط (a. i. c. : esbât) : torun.
(bkz : nebîre, hafid).

sıbtân سبطان (a. i. c.). (bkz : sıbteyn).

sıbteyn سبطين (a. i. c.) : iki torun.

Sıbteyn-i Mükerreameyn : Hz. Muhammed'in iki
torunu : Hz. Hasan ile Hüseyin.

sıbvân صَبْوَان (a. i. sabî'nin c.). (bkz : sıbyân) :

sıbye صِيَه (a. i. sabî'nin c.). (bkz : sabye, sıbyân, subye).

sıbyân صِيَان (a. i. sabî'nin c.) : çocuklar.

sıdâk صِدَاق (a. i.) : nikâh akçesi, kalın. (bkz : kâbîn, mehr).

sıddîk صِدِّيق (a. s. sıdk'dan. c. : sıddîkun) :

1. pek doğru, sözünün eri [kimse]. 2. İslâm âleminin ilk halifesi ve Hz. Muhammed'in vefâlı dostlarından Hz. Ebûbekr'in lâkabı. [Hz. Ebûbekir, yaşlı erkeklerden ilk Müslüman olan ve Aşere-i Mübeşşere'den birincisidir (571 - 634)]. 3. i. erkek adı. [müen. : "sıddîka" dilimizde "sıdika" şeklinde kadın adı olarak kullanılır].

Sıddika صِدِّيقَه (a. h. i.) : "dosdoğru kadın" : 1. Hz. Âişe. 2. Hz. Meryem. 3. kadın adı.

sıdk صِدْق (a. i.) : 1. doğruluk, gerçeklik. (bkz : hakîkat). 2. iç, yürek temizliği. (bkz : hâlisîyyet, muhâlasat).

sıdk-ı derûn : yürek temizliği.

sıdk u kizb : doğruluk ve yalan.

sıdk u sebât : doğruluk ve sebat.

Sıfâhân صِفْهَان (f. h. i.) : İsfahan şehri.

sıfâk صِفَاق (a. i. c. sıfâkat) : hek. adalıkları (*kasları) örten ve koruyan ince zarlar.

sıfâr صِفَار (a. i.) : 1. kene. 2. s. sarı.

sıfat صِفَت (a. i. vasf'dan. c. : sıfât) : 1. hal, keyfiyet, sûret, şekil, varlık. (bkz : vasf).

sıfat-ı ârıza : ticâret, kâr, ayıp ve illel gibi mev-sûfa sonradan ârız olan hâlet.

sıfat-ı asliyye : Allah'ın vücut sıfatı. 2. nişan, âlâmet. (bkz : şîâr). 3. yüz ve kılık. (bkz : kışve, kisvet). 4. bir şahıs veyâ şeyin hâli. 5. lâkab, ünvan. 6. gr. sıfat, bir şahsın veyâ şeyin hal ve şânını, renk veyâ sayısını, derecesini gösteren kelime, fr. *adjectif*. 7. gr. [terkiplerde] *belirten. (bkz : mevsûf).

sıfât صِفَات (a. i. vasf'dan, sıfat'ın c.) : sıfatlar, vasıflar.

sıfât-ı adediyye : gr. sayı sıfatları

sıfât-ı cemâliyye : tas. lûtf ve merhamet ile ilgili vasıflar.

sıfât-ı ilâhiyye : tas. kendisini ve zıddını Cenâb-ı Hakk'a nispet câiz olan vasıflar. [rızâ, rahmet, sıhhat, gazap.. gibi].

sıfât-ı istifhâmiyye : gr. soru sıfatları.

sıfât-ı işâriyye : gr. işaret sıfatları.

sıfât-ı kıyâsiyye : gr. bir kaideye (*kurala) bağlı ve uygun olarak meydana gelen sıfatlar.

sıfât-ı mübheme : gr. *belgisiz (mübhem) sıfatlar.

sıfât-ı semâiyye : gr. bir kaideye (*kurala) bağlı olmayıp işitilmekle öğrenilen sıfatlar.

sıfât-ı selbiyye : tas. mânâsında selb mümkün olan sıfatlar : kıdem, beka, vahdâniyyet, muhâlefetün ilhavadis, kıyam .binefsihi. (bkz : sıfât-ı zâtiyye).

sıfât-ı subûtiyye : tas. Allah'ın sıfatları : hayat, ilim, semî, basar, irâde, kudret, kelâm, tekvîn.

sıfât-ı tavsifiyye : gr. *niteleme sıfatları, fr. *adjectifs qualificatifs*.

sıfât-ı ta'yiniyye : gr. belirtme sıfatları, fr. *adjectifs determinatifs*.

sıfat terkibi : gr. sıfat takımı.

sıfât-ı zâtiyye : tas. (bkz : sıfât-ı selbiyye).

Sıffin صِفِّين (a. h. i.) : Fırat havâlisinde, Rıkkâ yakınında bir yer olup Hz. Ali ile Muâviye arasında geçen savaştan dolayı ün kazanmıştır.

sıfr صِفْر (a. i. c. : asfâr) : sıfır, hiç.

sıfr-ül-yed : eli boş; mahrum.

sıhâf صِفَاف (a. i. sahfe'nin c.) : geniş, düz kablâlar.

sıhha صِحْه (a. i.). (bkz : sıhhat). **Hıfz-ı sıhha** : sağlık koruma bilgisi.

sıhhat صِحْت (a. i.) : 1. sâhihlik, doğruluk, gerçeklik. 2. sağlamlık, sağlık. 3. ed. sözün yanlış ve eksik olmaması. (bkz : hakîkat).

sıhhat-nâme صِحْتَانَمَه (a. f. b. i.) : ed. hastalanan birinin iyileşmesi dolayısıyla yazılan manzûme.

sıhhi صِحِّي (a. s.) : 1. sıhhatle, sağlıkla ilgili, sıhgate, sağlığa yarar. 2. hekimliğe âit.

sıhhiyye صِحْيَة (a. i.) : 1. hekimlik iş-
leriyle, sağlık işleriyle uğraşan dâire. 2. sağlık
işleri.

sıhhiyyûn صَحْيُون (a. i.) : [eskiden] he-
kimlerin, sağlık işlerine çok ehemmiyet veren kıs-
mı, fr. *hygiénistes*.

sıhr صَهر (a. i. c. : eshâr, suharâ) :
1. kız alıp kız vermekle akrâbadan olan kimse.
2. evlenmekle meydana gelen yakınlık.

sıhrî صَهْرِي (a. s.) : evlenmelerden mey-
dana gelen [akrabâlık].

sıhriyyet صَهْرِيَّة (a. i.) : evlenmek yoluyla
olan akrabâlık.

sikar صِقَار ("ka" uzun okunur. a. i.
sakr'ın c.) : zool. tepeli doğanlar.

sıkl ثَقْل (a. i. c. : eskal). (bkz : sıklet).

sıklâb صِقْلَاب (a. h. i. c. : sakalibe) :
İslâv.

sıklet ثَقْلَت (a. i.) : 1. ağırlık, yük.
2. sıkıntı.

sıklet-i izâfiyye : fiz. cisimlerin bir santimetre
küpünün ağırlığı, yoğunluk (kesâfet).

sıkt سَقَط (a. i.) : hek. düşük, ölü düşen
çocuk.

sıkt-üz-zend : 1) çakmaktan çıkan kıvılcım; 2)
Ebû-I-Alâ-il Maarri'nin meşhur şiir mecmûası.

sıla صِلَة (a. i. vasil'dan. c. : sılât) : 1.
memleketine gitme, akrabâsına ulaşma.

sıla-ı rahm : ana, baba ve akrabâsını ziyâret va-
zifesini yapma. [bunu terke : "kat'ı rahm" denir].
2. bahşış, hediye. 3. gr. rabıt sığası, *bağ-fiil,
ulaş, fr. *gérondif*.

sılât صِلَات (a. i. sıla'nın c.) : 1. sılalar. 2.
armağanlar, bahşişler.

sıla صِلَة (a. i.) : bir şâire, yazdığı med-
hiye karşılığı olarak verilen para.

sımâd صِمَاد (a. i.) : şişe tıpası, tıka-
cı. (bkz : sımâm).

sımâh صِمَاح (a. i.) : 1. kulak. (bkz :
gûş, Üzn). 2. kulak deliği.

sımâh-ı bevli : anat. kadîbin ucundaki delik.

sımâh-ı cân : can kulağı.

sımâm صِمَام (a. i.) : şişe tıpası. (bkz :
sımâd).

sımâme صِمَامَة (a. i.) : kan damarlarında
tikanıklık yapan kan pıhtısı.

sımlâh صِمْلَاح (a. i.) : kulak kiri.

sımt سِمَط (a. i.) : dizi, dizilmiş şey.

sımt-ı lü'lü' : inci dizisi.

sımtî سِمَطِي (a. i.) : ed. üçüncü, dördüncü
mısraları kafiyeli olup diğerleri bir kafiyede olmi-
yan şiir.

sınâât صِنَاعَات (a. i. sınâat'ın c.) : san'-
atler, zanaatler. (bkz : sanâyi').

sınâat صِنَاعَت (a. i. c. : sınâât, sanâyi') :
san'at, zanaat, ustalık, mahâret.

sınâb صِنَاب (a. i.) : hardal.

sınâî, sınâiyye صِنَاعِيَّة (a. s.) : 1. sa-
natle ilgili. 2. tabîatten olmiyan, insan yapısı.
Ezhâr-ı sınâiyye : yapma çiçekler.

sınâât-ı seb'a صِنَاعَاتُ سَبْعَة (a. b. i.) : 'fels.
arts libéraux.

sınâiyyât صِنَاعِيَّات (a. i. sınâî'nin c.) : 1.
sanatle ilgili olan şeyler. 2. insan yapısı şeyler.

sınâr صِنَار (a. i.) : bot. çınar.

sındid صِنْدِيد (a. i. c. : sanâdîd) : baş,
başkan, ileri gelen.

sınf صِنْف (a. i. c. : esnâf, sunûf) : sınıf.

sınv صِنْو (a. i.) : dal, budak, bir kökten
çatallanan dallar. **El-veledü alâ-sınvî ebîh** : erkek
evlâd babanın budağı üzerinde, onun hâлиндedir.

sırât صراط (a. i.) : 1. yol. (bkz : râh, tarîk).

sırât-ı müstakim : 1) doğru yol; 2) vaktiyle İstanbul'da çıkan (1909) ve Mehmet Âkif'in yazılarını yayan bir dergi. 2. sırât köprüsü, üstünden geçip Cennete gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü.

sırf صرف (a. s. ve zf.) : 1. sâde, yalnız, ancak. 2. tamâmiyle, büsbütün, baştan aşağı kadar. (bkz : kâmilen).

sırr سر (a. i. c. : esrâr) : 1. gizli tutulan, kimseye söylenmeyen şey. **ıfşâ-yi sırr** : gizli şeyi herkese söyleme. (bkz : râz). 2. Allah'ın akıl ermiyen hikmeti.

sırr-ı icâd : icat sırrı, yaradılışın gizli sebebi.

sırr-ı istivâ : tas. siyah bir şerit adı olan istivâ, yüksek bir âlâmet sayılırdı. Cenâb-ı Mevlânâ'dan kalmış olup iki yollu olan külâh-ı seyfi veya kılıcı tâğ yollarına takılan şerif. [Mevlevî tâbirlerindedir, bu tâci ancak cezbe-i Rahmân ile istivânın sırrına vâkıf olan mümtaz zatlar giyebilirdi].

sırr-ı rübûbiyyet : tas. rübûbiyyetin merbûb üzerindeki nişanı. [tasavvufî eserlerde : sırr-ı rübûbiyyet, bir sırdır ki eğer zâhir olsa, mütevakıf-ün-aleyh olduğu şeyin butlânı sebebiyle bâtil olur].

sırr-ı tecelliyât : tas. "kalbe tecellî-i evvel'in inkişâfıyla meydana gelen ve cem'-i esmâ beyninde ehâdiyyet-i cem'iyyeyi izhâr eden şuhûd ve zuhûr.

sırr-us- sırr : tas. icmâl ve cem'-i ehâdiyyette hakaikın tafsilât-ı kâmilelerine ve hakayığın müştemil olduğu kâffe-i mûtaallikata hakikatleri veçhile ilim gibi hakkın âbiddin teferrüdüne bâis olan şey.

sırr-daş سرداش (a. t. b. s.) : 1. sırları bir olan, birbirinin sırrını bilen. 2. sır saklayan.

sırrî, sırrıyye سرى، سرىه (a. s.) : 1. sır ile, gizlilikle ilgili. 2. i. [birincisi] erkek adı.

sırran سرراً (a. zf.) : gizlice, gizli olarak. (bkz : hafiyyen).

sırran tezkiye : [eski huk.] kadının, mestûre denilen varaka (yazılı kâğıt) ile bir şahidin âdil olup olmadığının mensûbolduğu yerden tahkik etmesi.

siyag صيغ (a. i. sigâ'nın c.) : gr. sigalar, *kipler.

siyag-ı muhtelif : mâzî, muzârî, emir v.b. gibi türlü sîgalar.

siyâgat صياغت (a. i.) : kuyumculuk.

siyâh صياح (a. i. sayha'nın c.) : bağırmalar, haykırışlar.

siyâh-ı mâtem : mâtem haykırışları.

siyâl, siyâlet صيالت، صيال (a. i.) : hamle etme, saldıрма, üzerine atılma. (bkz : savlet).

siyâm صيام (a. i.) : oruç. **Hâl-i siyâm** : oruç hâli. **Şehr-i siyâm** : oruç ayı, ramazan.

siyânet صيات (a. i.) : koruma, koruma. (bkz : hıfz, himâye, muhâfaza).

siyâs, siyâsî صياص، صياصى (a. i. siysa'nın c.) : 1. kaleler. 2. köşkler. 3. sığınacak yerler.

siysâ صياصه (a. i. c. : siyâs, siyâsî) : 1. kâle. 2. köşk. 3. sığınacak yer.

sî سى (f. s.) : otuz.

sî vü dü : otuz iki. [Hurûfîlere göre eski alfabeyi teşkil eden 32 harfin ifâde ettiği insânî hüviyet].

sia سماء (a. i. vüs'at'den) : genişlik, bolluk.

sia-i hâl : genişlik, rahatlık, bolluk.

sia-i magrib : astr. Güneş'in ufuk üzerinde battığı nokta ile hakikî batı noktası arasındaki uzaklık.

sia-i maşrik : astr. Güneş'in ufuk üzerinde doğduğu nokta ile hakikî doğu noktası arasındaki uzaklık.

siâye سماء (a. i.) : huk. [eskiden] mü-kâtebin kitâbet bedelini te'diye edebilmesi için çalışması.

siâye-i milk : huk. [eskiden] kazancı mevlâsının milki sayılan memlûkûn çalışması. [müdebber gibi ki bunun kisbi mevlâsına âittir. Hattâ mevlâsının vefâtından sonra borcu için kıymeti nispetinde çalışmaya mecbur olur].

siâye-i zamân : huk. [eskiden] kazancı mevlâsının milki sayılmıyan ve yalnız kendi borcunu ödemek için çalışan memlûkûn sâyidir. [mükâtep gibi ki bu, mevlâsına karşı yalnız zâmin olduğu bedel-i kitâbeti te'diye için çalışır].

siâyet سعات (a. i.) : koğuculuk, adam çekiştiricilik, dedikodu. (bkz : gıybet).

sib سيب (f. i.) : elma. (bkz : sîv, tuffâh).

sib-i zenahdân : sevgilinin elmayı andıran genesi.

sibâ' سبع (a. i. sebu'un c.) : yırtıcı hayvanlar, canavarlar.

sibâb سباب (a. i.) : sövme, küfür etme.

sibâhat سباحة (a. i.) : suda yüzme ["sa-bâhat" şekli daha yaygındır].

sibâk سباق (a. i. sebk'den) : 1. bir şeyin üst tarafı, geçmiş. 2. bağ, bağlantı.

sibâk u siyâk. (bkz : siyâk u sibâk).

sicâl سجال (a. i. secl'in c.) : içi su ile dolu olan kovalar. (bkz : sücûl).

sicill سجل (a. i. c. : sicillât) : 1. resmî vesîkaların kaydedildiği kütük. 2. me'murların durumu için tutulan dosya.

sicill-i ahvâl : me'murların hal tercümelerinin resmî işlerle ilgili bulunan hususları.

sicillât سجلات (a. i. sicill'in c.) : 1. resmî vesîkaların kaydedildiği kütükler. 2. me'murların durumunu gösteren dosyalar. 3. g. s. bir yazı titili.

sicn سجن (a. i. c. : sücûn) : hapisâne, cezaevi. (bkz : mahbes, zindân).

sîdâd سداد (a. i.) : 1. şişe tıpası. (bkz : sîmâd). 2. delik, yarık kapatacak şey. 3. hek. tıkaç, tampon.

sîdrât سدرات (a. i. sidre'nin c.). (bkz : sîdrât).

sîdr سدر (a. i. sidre'nin c.) : Arabistan kirazları. (bkz : sîdrât).

sîdrât سدرات (a. i. sidre'nin c.) : Arabistan kirazları. (bkz : sîdr).

sîdre سدرة (a. i. c. : sîdr, sîdrât) : bot. Arabistan kirazı.

si dret-ül-müntehâ : arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiç bir mahlûk geçemez. [sidret-ül-müntehâ" yi, beşerî ilmin son haddi olarak îzah edenler vardır; ötesi Allah'ın zât âlemidir].

sidre-nişînân سدرة نشینان (a. i. c.) : sidret-ül-müntehâ hudûdunda duran melekler.

sîdy سدى (a. i. c. : sedâyâ). (bkz : se-dâ, sedy).

sîfâd سفاد (a. i.) : hayvanların çiftleşmesi. **Mevsim-i sîfâd** : hayvanların çiftleşme zamanı.

sîfâl سفالة (f. i.) : 1. testi ve sakı parçaları. 2. çanak, çömlek. 3. fıstık, ceviz, bâdem kabuğu. 4. orak.

sîfâlin سفالین (f. i.) : çanak çömlek gibi şeyler; çamurdan yapma şey. **Kûze-i sîfâlin** : top-rak testi.

sîfânet سفانت (a. i.) : marangozluk. (bkz : dürügerî).

sîfâriş سفارش (f. i.). (bkz : sipâriş).

sîfle سفله (a. s.) : alçak, âdi; terbiyesiz.

sîfle-kâm سفله کام (a. f. b. s.) : âdilerin, bayağıların işine yarıyan.

sîfle-perver سفله پرور (f. b. s.) : alçak, âdi kimseleri tutan, koruyan ve kullanan.

sîfr سفر (a. i. c. : esfâr) : 1. yazılı şey; kitap, cüz; mektup. 2. tevrâtın beş kitabından her biri.

sîga صيغة (a. i. c. : sıyag) : gr. *kip, fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden her biri.

sîga-i ihbâriyye : gr. bildirme *kipi, fr. indicatif.

sîga-i inşâiyye : gr. dilek *kipleri, fr. subjonctif.

sîga-i iltizâmiyye : gr. istek *kipi, fr. optatif-subjonctif.

sîga-i rabtiyye : gr. ulaş, bağ-fiil, fr. gérondif.

sîga-i şartiyye : gr. şart sîgası (*kipi). ["gelirse söylerim.." gibi].

sigâl سِغَال (f. i.) : 1. fikir, düşünce. 2. kuşuntu. (bkz : endişe). **Bed-sigâl** : fenâ fikirli.

sigâliş سِغَالِش (f. i.) : düşünüş, kuruş.

sigar صِفَار ("ga" uzun okunur. a. s. sagîr'in c.) : küçükler.

sigar ü kibâr : küçükler ve büyükler.

sigar صِفَر (a. i.) : küçüklük, ufaklık.

sigar-i cirm : cüsse küçüklüğü.

sigar-i cürm : suç küçüklüğü.

sigar-i sinn : yaş küçüklüğü, çocukluk. (bkz : sabâvet).

sih سِيح (f. i.) : 1. demir şiş. 2. ke-bap şişi.

sihâm سِهَام (a. i. sehm'in c.) : 1. oklar.

sihâm-ı kazâ (mukadderât okları) : şâir Nefî'nin meşhur hiciv mecmûası. 2. sehimler, hisseler.

sihâm-ı mefrûza : huk. [eskiden] taktîr ve tâ-yin olunan sehimler.

sihan سِيْحَن (a. i.) : kalınlık, içi boş olan şeylerin kalınlığı. (bkz : sehânet).

sihr سِحْر (a. i.) : 1. büyü; gözbağcılık, büyücülük. (bkz : efsûn). 2. büyü kadar te'siri olan şey, fettanlık. 3. şiir ve güzel söz söyleme gibi insanı meftûn eden hüner, sanat.

sihr-i helâl (helâl olan büyücülük) : ed. her iki tarafa bağlanması mümkün olan bir ara cümle ve-yâ kelimeyi muhtevî mısra veyâ beytin rûha hoş gelmesi hâli. [Meselâ, Nedîm'in : "gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam" hiç bir çâre bilir mi dil-i bîmâre aceb" beytindeki "sorsam" kelime-si sihr-i helâl'dir].

sihr-âmiz سِحْر آمِيز (a. f. b. s.) : büyü gibi te'sirli olan, büyüleyici.

sihr-bâz سِحْر بَاز (a. f. b. s.) : büyü yapan, büyücü. (bkz : neffâs, neffâse, sâhîr).

sihr-bâzâne سِحْر بَازَانَه (a. f. zf.) : büyücülük-le, büyücü gibi, fettanlıkla.

sihr-bâzî سِحْر بَازِی (a. f. b. i.) : sihirbazlık, büyücülük.

sihrî, sihriyye سِحْرِيّ، سِحْرِيَّة (a. s.) : büyü ile ilgili.

sihr-sâz سِحْر سَاز (a. f. b. s.) : büyücü. (bkz : sihr-bâz).

sika' سِقَاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : kırba, sakaların içine su koydukları köseleden yapılmış kab.

sika سِقَاة (a. i. vüsûk'dan. c. : sikat) : 1. güven, emniyet. 2. inanılır, güvenilir kimse.

sikâk سِكَاك (a. i. sakk'in c.) : şer'î mahkemelerden verilen hüccetler, îlâmlar, beratlar. (bkz : sukûk).

sikal سِقَال ("ka" uzun okunur. sakîl'in c.) : 1. ağır şeyler. 2. ağırca kimşeler.

sikâliş سِكَالِش (f. i.) : düşünüş, kuruş.

sikan سِيْقَان ("ka" uzun okunur. a. i. sak'ın c.) : saklar.

sikat سِقَات ("ka" uzun okunur. a. i. si-ka'nın c.) : inanılır kimşeler.

sikaye سِقَايَه ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. su içecek kab. 2. içilecek suyun toplanması için yapılan yer, bûğet.

sikayet سِقَايَت ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. birine içecek su verme. 2. Kâ'be sakılığı, Mekke'de hacılara zenzem dağıtma işi.

sikek سِكَاك (a. i. sikke'nin c.) : sikkeler.

sikencübin سِكَنْجَبِين (a. i.) : bal ile sirke-nin karıştırılmasından meydana gelen bir şerbet.

Sikender سِكَنْدَر (f. h. i.) : (bkz : İskender).

sikengübin سِكَنْجَبِين (f. i.) : (bkz : siken cübîn).

sikke سِكَاة (a. i. c. : sikek) : 1. para üzerine vurulan damga. 2. mâdenî para, akçe. 3. düz sokak, düz yol. 4. mevlevî külahı.

sikke-i hâlise

sikke-i hâlise : hâlis altın veyâ gümüş akçe.

sikke-i hasene : para.

sikke-i şerife : Mevlevî tarikatı mensuplarının başlarına giydikleri külah.

sikket-ül-hadid : demiryolu.

sikke-hâne سكه خانه (a. f. b. i.) : para basılan yer.

sikke-ken سكه كن (a. f. b. s.) : mâdenî paranın kalıbını hakmeden, kazan; para ressamı.

sikke-pûş سكه پوش (a. f. b. i.) : sikke denilen başlığı giyen.

sikke-sûret سكه صورت (a. b. i.) : para gibi kendini parlak gösterme, yüzünü gözünü boyama.

sikke-şinâs سكه شناس (a. f. b. s.) : nümis-mat, meskûkât uzmanı.

sikke tekbirî سكه تكبرى (a. b. i.) : tas. tarîkata yeni girenlerin başına sikke giydirilirken yapılan duâ. [Mevlevî tâbirlerindendir].

sikke-zen سكه زن (a. f. b. s.) : mâdenî para basan.

sikkîn سكين (a. i.) : bıçak.

silâ' سلع (a. i. c. : seleât) : hek. hiyar-cıklar; ırlar.

sil'a سلمه (a. i.) : 1. ticâret malı. 2. vücutta olan ur. 3. sülûk.

silâh سلاح (a. i. c. : esliha) : silâh.

silâh-dâr سلاحدار (a. f. b. s.) : silâhları muhâfaza eden me'mur.

silâh-endâz سلاح انداز (a. f. b. s.) : îcâbında karaya çıkarılan tüfekli deniz eri.

silâh-hâne سلاحخانه (a. f. b. i.) : silâhların saklandığı yer, askerî depo.

silâh-şôr سلاحشور (a. f. b. i.) : silâhlı adam, silâh eri, savaşçı.

silâl سلال (a. i. selle'nin c.) : seleler, sepetler.

sili سيلي (f. i.) : şamar, tokat.

silif سلف (a. i.) : bacanak.

silih سلاح (a. i.). (bkz : silâh).

sili-hâr سيلي خوار (f. b. s.) : şamar yiyen, tokat yiyen. (bkz : sili-hôr).

silih-dâr سلاحدار (a. f. b. s.). (bkz : silâh-dâr).

sili-hôr سيلي خور (f. i.) : sille, şamar, tokat. yiyen. (bkz : sili-hâr).

silih-şôr سلاحشور (a. f. b. s.). (bkz : silâh-şôr).

sili-zen سيلي زن (f. b. s.) : tokat vuran.

silk سلق (a. i.) : bot. pancar.

silk سلك (a. i.) : 1. iplik. 2. sıra, dizi. 3. yol; meslek, tutulan yol.

silk-i askeri : askerlik mesleği.

silk-i leâlî : inci dizisi.

sill سل (a. i.) : 1. erime. (bkz : zevbân). 2. hek. verem.

sill-i hanâzîr. (bkz : dâ-ül-hanâzîr).

sill-ür-rie : verem, akciğer veremi.

silm سلم (a. i.) : barış, barışıklık. (bkz : âsâyîş, sulh).

silsile سلسلة (a. i. c. : selâsil) : 1. zincir, zincirleme olan şey. 2. art arda gelen şeylerin meydana getirdiği sıra. 3. soysop, ocak. 4. babadan oğula sıra ile yazılarak meydana gelen kuşak, soy defteri. 5. jeol. sıradağ. 6. mat. seri, dizi, fr. série.

silsile-i ale-l-vilâ : mat. dizi, fr. progression.

silsile-i cibâl : coğr. sıradağ

silsile-i merâtib : büyükten küçüğe veyâ küçükten büyüğe doğru [rütbe sırasına göre]; sosy. *koram, hiyerarşi, fr. hiérarchie.

silsilet-üz-zeheb : tas. "On iki imam'ı tasdik etmek, candan sevmek" yerinde kullanılan bir tâbir.

silsile-nâme سلسله نامه (a. f. b. i.) : meşhur bir kimsenin silsilesini gösteren cetvel.

silta سلطه (a. i.) : şilte.

sim سيم (f. i.) : 1. gümüş. (bkz : fid-da). 2. gümüş para. 3. s. gümüşten, sırmadan. 4. s. gümüş taklidi sırma veyâ mâden tel.

sim ü zer : gümüş ve altın.

simâ سيماء (f. i.) : 1. yüz, çehre, beniz. (bkz : vech). 2. kimse. **Şecer-i simâ** : bot. aylan-duz, lât. *ailanthus glandulosa*.

simâ' سماع (a. i.) : çalgı dinleme; çalgılı tören.

sim-âb سيماب (f. i.) : cıva. (bkz : zîbak).

simâk سيماك (a. i.) : 1. bir şeyi yükseltip kaldıracak âlet; vâsita, sebep.

simâk-i a'zel : astr. semânın kuzey yarım küresinde bulunan sünbüle burcunun en parlak yıldızı, fr. l'Epi. [alpha Virgo].

simâk-i râmiîh : astr. semânın kuzey yarım küresinde bulunan el-Avvâ burcunun en parlak yıldızı, Arcturus. [alpha Boötes]. 2. (a. i. semek'in c.) : balıklar. (bkz : esmâk).

simâkân سيمكان (a. i. c.) : astr. simâk-i a'zel ile simâk-i râmiîh.

simâm سمام (a. i. semm'in c.) : zehirler, ağırılar. (bkz : sümûm).

simân سمان (a. s. semîn'in c.) : semizler, besliler, yağlılar.

simâr شمار (a. i. semer'in c.) : meyvalar, yemişler.

simâr-ı bakliyye : bot. bakla, fasulya gibi *bitkiler.

simâr-ı cerâbiyye : bot. kuru tohumlu *bitkiler.

simâr-ı harnûbiyye : bot. keçiyoynuzu ve benzeri gibi çok çekirdekli *bitkiler.

simâr-ı hayvâniyye : bot. tek hücreli ve yuvarlak bir çizgi üzerinde açılan meyvalar.

simâr-ı mücennaha : bot. ekseriyâ bir tohumlu ve kanat biçiminde olan meyvalar.

simâr-ı mültesika : bot. bir kütle içinde birçok kendine kıvrılmış yaprakların birleşmesiyle meydana gelen meyvalar.

simâr-ı nevâiyye : çok çekirdekli meyvalar.

simâr-ı tuffâhiyye : elma cinsinden meyvalar.

simât سباط (a. i.) : 1. sofra, yemek masası. (bkz : mâide). 2. sofraya gelmiş yemekler. 3. ziyâfet.

simât-ut-taâm : sofraya dizilmiş yemekler.

simât سمات (a. i.) : nişan, alâmet; damga, iz.

-simât سباط (a. i. sime'nin c.) : damgalar, işaretler, izler. **Fazâil-simât** : alâmetleri faziletten ibâret olan.

sim-ber سيمبر (f. b. s. c. : sim-berân) : göğsü gümüş gibi olan.

sim-berân سيمبران (f. b. s. sim-ber'in c.) : göğsü gümüş gibi olanlar.

sime سمة (a. i. c. : simât) : damga, işaret, iz; fels. fr. schème.

simen سمن (a. i.) : semen, semizlik.

sim-endûd سيم اندود (f. b. s.) : gümüş kaplı, gümüş yaldızlı.

simeviyye سميويه (o. i.) : sime'ye mensup, fr. schématique.

simhâk سمحاق (a. i.) : anat. kemikleri örten ince deri veyâ zar.

simîn سيمين (f. s.) : gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer. **Piyâle-i simîn** : gümüş kadeh.

simîn-ber سيمين بر (f. b. s.) : gümüş vücutlu, vücudu gümüş gibi olan.

simîn-fevâre سيمين فواره (f. a. b. s.) : Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

simîn-ten سيمين تن (f. b. s.) : gümüş tenli, gümüş gibi parlak ve beyaz vücutlu. (bkz : sim-ten).

simiyâ سيميا (a. i.) : eski, bâtıl kimyâ ilmi.

sim-keş سيم كمش (f. b. i. c. : sim-keşan) : haddeden gümüş tel çeken sanatkâr.

sim-keşân سیم کشان (f. b. i. sim-keş'in c.) :
gümüş tel çekenler, sırma işleyiciler.

sim-keş-hâne سیم کش خانه (f. b. i.) :
sırma tel işlenilen yer.

simsâr سمسار (a. i. c. : semâsire) : sim-
sar, tellal, komisyoncu.

simsâriyye سمساریه (a. i.) : simsarın, alı-
cıdan veya satıcıdan aldığı para.

simsim سسم (a. i.) : susam. (bkz :
sûsen).

sim-ten سیم تن (f. b. s.) : gümüş tenli.
(bkz : simîn-ten).

simürg سیورغ (f. i.) : anka kuşu, masâi
kuşu.

sin س (a. ha.) : 1. Osmanlı alfabesi-
nin on. beşinci harfi olup "ebced" hesabında alt-
mış sayısının karşılığıdır; s sesini verir.

sin-i mûhmele : "sin" harfinin bir adı. [nokta-
sızlığından dolayı]. 2. "sual" kelimesinin kısaltıl-
mış şekli.

sin سن (a. i.). (bkz : sinn).

Sin صین (a. h. i.) : Çin.

Sînâ سینا (a. h. i.) : Arap Yarımada-
sı'nın Mısır ile birleştiği yerde bir müselles (*uç-
gen) teşkil eden yarımada. [İsrâîloğulları Hz.
Mûsâ ile kırk sene yol bulamayıp buradâ dolaş-
mışlar ve Hz. Mûsâ buradaki Tûr-i Sînâ'da Allah'ın
hitâbına nâil olmuştur].

sinân سنان (a. i. c. : esinne) : 1. mız-
rak, süngü. 2. erkek adı.

Sinâniyye سنائییه (a. h. i.) : tas. Ahme-
diyye-i Halvetiyye'nin kollarından biri. [kurucusu
İbrâhîm bin Abdurrahman-ül-Halvetî'nin mahlası
olan "Ümmî Sinan" a nispetle bu adı almıştır].

sincâb سنجاب (f. i.) : sincap, teyîn,
çökelez.

sincâbî سنجابی (f. s.) : sincap rengine
olan, kahve rengi ile kurşûni arasında bir renk.

sincerf سنجرف (f. i.) : sülûğen boya.

sindân سندان (f. i.) : örs. ["sendân"
şeklinde arapçalaştırılmıştır].

sindiyan سندیان (a. i.) : bot. pelit ağacı.

sine سنه (a. i. c. : sinevât) : uyuklama,
uyku bastırma, ımızganma. (bkz : na's, na'se).

sine سینه (f. i.) : 1. göğüs. 2. yürek
(kalb).

sine-i billûr : çok beyaz göğüs.

sine-i pür hırs : hırs dolu göğüs, yürek.

sine-i pür-kine : kin ile dolu yürek.

sine-i sâf : temiz göğüs.

sine-i simin : gümüş gibi beyaz olan göğüs.

sine-i ter : tâze göğüs.

sine-bend سینه بند (f. b. i.) : göğüs
bağı, sutyen.

sine-çâk سینه چاک (f. b. s.) : göğsü, yü-
reği yaralı. (bkz : mecrûh-ül-kelb).

sine-gâh سینه گاه (f. b. i.) : göğüs.

sine-güşâ سینه گشا (f. b. s.) : göğüs açan.

sine-sâf سینه صاف (f. a. b. s.) : sarılıp ku-
caklaşmış.

sine-sûz سینه سوز (f. b. s.) : yürek yakan.

sinevât سنوات (a. i. sine'nin c.) : uyukla-
malar, ımızganmalar.

sine-zen سینه زن (f. b. s.) : göğüs döven,
göğsünü döverek yas tutan.

sinh سنخ (a. i. c. : esnâh, sünûh) : diş
yuvası, diş çukuru.

sinî سنی (f. i.). (bkz : sînî).

sînî سینى (f. i.) : sinî, büyük tepsi.

Sinî صینی (a. h. i.) : Çinli.

Sinimmâr سنيمار (a. h. i.) : Nu'man

İbn-i Münzir'in Havernak adıyla yaptırdığı köşkün mi'marı. [köşk bittikten sonra bir benzerini daha yapmasını diye sarayın damından atılarak öldürülmüştür].

sinin سين (a. i. sene'nin c.) : yıllar.

(bkz : a'vâm, sâlhâ, senevât).

sinin-i sâlife : geçen yıllar.

Sinin سينين (a. h. i.) : Sînâ dağı. (bkz :

Tûr-i Sînâ).

sinn سن (a. i. c. : esinne, esnân, esünn) :

1. diş. (bkz : dendân). 2. yaş, ömrün derecesi. **Cezr-üs-sinn** : diş kökleri. **Hadâset-i sinn** (yaş tâzeliği) : gençlik. **İnficâr-ı sinn** : ağızda ilk dişlerin çıkışı. **Lebb-üs-sinn** : hek. dişin hassas olan kısmı. **Tahdid-i sinn** : yaş haddi. **Tâc-üs-sinn** : hek. dişin, etden dışarı çıkmış kısmı. **Unk-üs-sinn** : dişin kökü ile, etten dışarı çıkan kısmı arasındaki yer.

sinn-i buhrân. (bkz : sinn-i ye's).

sinn-i cevânî : onbeş yaşından otuz yaşına kadar geçen ömür.

sinn-i kühûlet : otuz yaş ile elli yaş arasındaki zaman.

sinn-i lâhime : zool. *etobur dişi.

sinn-i nâbî : köpek dişi.

sinn-i sabâvet : doğduğu zamandan erginlik çağına kadar geçen onbeş yıllık zaman.

sinn-i sâmit : gr. *dişsel, diş sessizi, fr. dentale.

sinn-i şebâb : yedi yaşından onbeş veyâ yirmi yaşına kadar olan zaman.

sinn-i seyhûhet : elli yaşından sonraki zaman.

sinn-i temyiz : ayırdetme yaşı.

sinn-i tufûliyyet : süt dişlerinin düşmesiyle onların yerine sâbit dişlerin çıkmaya başladığı zaman. [insanlarda hayâtın yedinci senesidir].

sinn-i vukuf : duraklama yaşı.

sinn-i ye's : kadınların âdetten kesildiği yaş. [en çok 45-50 yaş arasında olur].

sinnen سنين (a. zf.) : yaşça, yaş bakımından.

sinnevr سنور (a. i. c. : senânîr) : kedi.

(bkz : gürbe, hirre, kıtt).

sinnevr-i cebeli : dağ kedisi.

sinni سني (a. s.) : dişe âit, dişle ilgili.

sipâh سپاه (f. i. c. : sipâhân) : 1. asker.

(bkz : ceyş, leşker, sipeh). 2. ordu. (bkz : cünd)

sipâh-dâr سپاهدار (f. b. i.) : en büyük asker. (bkz : ser-asiker).

sipâhi سپاهي (f. i. c. : sipâhiyân) :

timar sâhibi sūvârî askeri. [eski Osmanlı ordu-sunda bir sınıf sūvârî olup, öşrünü aldıkları arâziye karşılık, savaşa kendi yetiştirdikleri hayvan-larıyla katılırlar, fakat cephâneyi hükûmetten alırlardı].

sipâhiyân سپاهيان (f. i. sipâhi'nin c.) : sipâ-hiler, timar sâhibi sūvârî askerleri.

sipâhiyâne سپاهيانه (f. zf.) : sipâhice, si-pâhiye yakışır sūrette.

sipâh-sâlâr سپاهسالار (f. b. i.) : askerlerin en büyüğü. (bkz : sipâh-dâr, ser-asiker).

-sipâr سپار (f. s.) : "fedâ eden, veren"

mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Cân-sipâr** : canını fedâ eden.. qibi.

si-pâre سپاره (f. b. i.) : 1. Kur'ân'ın her bir cüzü. 2. mecmûa, küçük kitap. [30 cüz demektir].

sipârîş سپارش (f. i. c. : sipârîşât) : 1. ismarlama, ismarlayış. 2. bir şeyin yapılmasını ismarlama. 3. birinin, başka yerde bulunan akrabâ-sından birine kendi aylığından ayırtıp verdirdiği para.

sipârîşât سپارشات (f. i. sipârîş'in c.) : sipârîşler.

sipâs سپاس (f. i.) : şükretme, duâ et-me. **Hamd ü sipâs** : Allah'a şükür.

sipâs-dâr سپاسدار (f. b. s.) : hamdeden, şükreden.

sipâs-dârî سپاسداري (f. b. i.) : şükreder-lik, şükretme. (bkz : sipâs-güzârî).

sipâs-güzâr سپاسگذار (f. b. s.) : şükreden, Allah'a duâ eden.

sipâs-güzârî سپاسگذاری (f. b. i.) : şükre-
derlik, şükretme. (bkz : sipâs-dârî).

sipeh سپه (f. i.) : 1. asker. (bkz :
ceyş, leşker, sipâh). 2. ordu. (bkz : cünd).

sipeh-i belâ : belâ askeri; belâ ordusu.

sipeh-bûd سپهبد (f. b. i.) : başbuğ, baş-
kumandan. ["sipeh-bed" şekli de var]

sipeh-dâr سپهدار (f. b. i.). (bkz : si-
pâh-dâr).

sipeh-dârî سپه‌داری (f. b. i.) : seraskerlik,
*başkomutanlık.

sipeh-keş سپهکش (f. b. s.) : "er güder"
başkumandan (*başkomutan).

sipeh-sâlâr سپهسالار (f. b. i.). (bkz :
sipâh-sâlâr).

sipeh-sâlârî سپهسالاری (f. b. i.). (bkz :
sipeh-dârî).

sipenc سپنج (f. i.) : 1. misâfirhane,
otel. 2. mişâfir. 3. (bu) Dünya. **Serây-i sipenc** :
Dünyâ.

sipend سپند (f. i.) : üzerlik tohumu
[tütsü. olarak kullanılır].

siper سپر (f. i.) : 1. arkasına sakla-
nılacak şey. 2. koruyucu engel. 3. gizlenilip sa-
vaşılacak yer veya şey. 4. s. kuytu, korunulabilen
[yer]. 5. şapka kenarı, önü.

siper-i sâika : yıldırımsavar, paratoner, fr.
paratonnerre.

siper-i şems, şems-i siper : şapka kenarı.

sipergam سپرغم (f. i.) : bot. fesleğen,
lât. ocymum basilicum.

sipihr سپهر (f. i.) : 1. (bkz : asmân,
semâ). 2. tâlih. 3. müz. Türk müziğinde bir mü-
rekkep makam olup en az altı asırlıktır; az kul-
lanılmıştır. İki çeşidi vardır. Birinci nevi şehnaz
ile hisardan mürekkeptir. İkinci nevi ise hisar
ile köçekten müteşekkildir. Birinci çeşite "eski
sipihr" diyebiliriz; çünkü eskiden kullanılmıştır

ve muahhar eserler ikinci nev'e dâhildir. Her iki
çeşit de düğâh (lâ) perdesinde kalır (ilki hisar,
ikincisi köçek ile). Güçlü, birinci derecede her iki-
sinde de hüseyî (mî) perdesidir, ikinci derecede
güçlü, eski sipihr'de nevâ, diğerinde ise çargâh'dır.
Donanım hisar'ın "sol" ve "re" bakiyye di-
yezleri konulur; hisarda mevcut hüseyî için, bu
iki perde bekar yapılarak "sî" koma bemolü ile
"fa" bakiyye diyezi kullanılır. Şehnâz ve diğer
sipihr'deki köçek için icâbeden işaretler, nota içe-
risinde kullanılır. (ikinci bir donanım açılabilir).
Mâmâfih, makamı terkibeden dizilerin bâzan tamâ-
mı değil, bir parçası kullanılır.

sipihr-hüseyî سپهرحسینی (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep ma-
kamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sipihr-uşşâk سپهرعشاق (f. a. b. i.) : müz.

Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep ma-
kamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sipürde سپرده (f. i.) : müz. Türk müzi-
ğinde diapazon'un lâ'sını hüseyî (mî) olarak alan
ahenk ki, "ahterî" de denilir.

sîr سير (f. s.) : 1. tok, doymuş. **Dil-sîr** :
gönlü tok, kanmış. 2. sarmısak. (bkz : fûm).
sîr ü piyâz : sarmısak ve soğan.

sî'r سير (a. i. c. : es'âr) : nârk.

sîr-âb سیرآب (f. b. s.) : 1. suya kanmış.
2. tâze, körpe. **Gül-i sîr-âb** : tâze gül.

sîrâc سراج (a. i. c. : sürüc) : ışık,
kandil, mum.

sîrâc-ı râh-ı hidâyet : doğru yolun ışığı; Hz.
Muhammed.

sîrâc-üd-dîn : 1) dinin kandili; 2) [sıraceddin
şeklinde kullanılan] erkek adı.

sîrâce سراج (a. i.) : hek. sıracı. (bkz :
dâ-ül-hanâzîr).

sîrâd سراد (a. i.) : ayakkabıcı bizi.
(bkz : bîz).

sîrân سیران (a. i. sîr'un c.) : kaleler,
hisarlar.

sîrâyet سرایت (a. i.) : geçme, bulaşma;
yayılma; dağılma.

sirâyet-fi-l-cinâye : huk. işlenen bir cinâyet neticesinde çıkan şecce (baş yarığı) veyâ cerâhatin dâiresini genişletmesi veyâ vefâta müeddî olması.

sirbâl سربال (a. i. c. : serâbîl) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrâhen).

si-reng سرنگ (f. b. s.) : 1. üç renk üç renkli. 2. XV., XVI. asırlardan, XVIII. asra kadar kullanılan bir çeşit ipekli kumaş.

sîreng سیرنگ (f. i.) : 1. anka denilen hayâlî kuş. 2. mûz. Türk müziğinin en az iki üç asırlık mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nûmûnesi yoktur.

sîret سیرت (a. i. c. : siyer) : 1. bir kimsenin içi, hâli, tavrı, qıdışı, ahlâkı. 2. hal tercümesi, fr. *biographie*.

sîret-i hasene : güzel, iyi ahlâk.

sîrhân سرخان (a. i. c. : serâhîn) : kurt [yırtıcı hayvan]. (bkz : gûrg, zi'b).

sîrişk سريشك (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem', eşk).

sîrişt سرشت (f. i.) : yaradılış, tabîat, huy. (bkz : hilkat, tabîat).

sîrişt-i hûb : güzel tabîat, ahlâk.

sîrişte سرشته (f. s.) : yuğrulmuş; karıştırmış.

sîrkat سرقت (a. i.) : hırsızlık, çalma, çalınma.

sirke سرکه (f. i.) : sirke.

sirke-i dih-sâle (on yıllık sirke) : kin, düşmanlık.

sirke-furûş سرکه فروش (f. b. s.) : 1. sirke satan, sirkeci. 2. mec. ekşimiş yüzlü [kimse].

sirke-furûşî سرکه فروشی (f. b. i.) : sirke satıcılık, sirkecilik.

sirkencübîn سرکنجبین (a. i.) : bal ile sirke-nin karıştırılmasından meydana gelen bir şerbet.

sirkengübîn سرکنگبین (f. i.). (bkz : sirkencübîn).

sîrvâl سروال (a. i. c. : serâvîl) : şalvar. (bkz : şervâl).

sîsâ سیسآه (a. i.) : hek. omurga kemiklerinin dizildiği yer.

sîsâî, sîsâiyye سیسائی،سیسائییه (a. s.) : sîsaya âit. **Basala-i sîsâiyye** : hek. soğan ilik.

sît صیت (a. i.) : 1. ün, iyi şöhret. (bkz : zîkr-i cemil). 2. çatırdı, patırdı.

sît-i safâ : nes'e sesi.

sîtâd ستاد (f. i.) : alma, alış. **Dâd ü sîtâd** : alış, alım satım. (bkz : ahz ü i'tâ).

sîtâm ستام (f. i.) : altınla, gümüşle işlemeli at başlığı.

-sîtân -ستان (f. e.) : yer adı yapmıya yarıyan ek. (bkz : -istân). **Gül-sîtân** : gül yeri, gül bahçesi, güllük. **Seng-sîtân** : taşlı yer, taşlık. (bkz : seng-lâh).

-sîtân -ستان (f. s.) : "alan, alıcı" mânâ-larıyla *birleşik kelimeler yapar : **Cân-sîtân** : can alan. **Dîl-sîtân** : gönül alan.

sîtâre ستاره (a. i. setr'den. c. : setâir) : örtünülecek, perdelenecek şey.

sîtâre ستاره (f. i. c. : sitâregân) : astr. yıldız. (bkz : ahter, kevkeb, necm).

sîtâre-i rahşân : parlak yıldız.

sîtâregân ستارگان (f. i. sitâre'nin c.) : astr. yıldızlar. (bkz : kevâkib, nücûm).

sîtâre-şinâs ستاره شناس (f. b. i.). (bkz : mûneccim).

sîtâyiş ستایش (f. i.) : 1. övme, övüş. (bkz : medh, senâ). 2. s. öven.

sîtâyiş-kâr ستایشکار (f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-hân).

sîtâyiş-nâme ستایشنامه (f. b. i.) : ed. medhiyye.

sitebr ستر (f. s.) : kalın, yoğun;
kaba.

sited ستد (f. i.). (bkz : sitâd).

sitem ستم (f. i.) : 1. zulüm, haksızlık. 2. eziyet. 3. çıkışma.

sitem-âlûd, sitem-âlûde ستم آلود، ستم آلوده (f. b. s.) : sitemle bulaşmış; sitemle karışık, sitemli.

sitem-âmiz ستم آمیز (f. b. s.) : işine zulüm karıştıran, hâin; haksız, insafsız.

sitem-dide ستم دیده (f. b. s. c. : sitem-dî-degân) : haksızlık görmüş, zulme uğramış.

sitem-didegân ستم دیدگان (f. b. s. sitem-dî-de'nin c.) : haksızlık görmüş olanlar, zulme uğramış kimseler.

sitem-gâr ستم گار (f. b. s.) : zulmeden, haksızlık eden; zâlim. (bkz : sitem-ger, sitem-kâr).

sitem-ger ستم گر (f. b. s. c. : sitem-gerân) : zulmeden, haksızlık eden; zâlim. (bkz : sitem-gâr, sitem-kâr).

sitem-gerân ستم گران (f. b. s. sitem-ger'in c.) : zulmedenler haksızlık edenler.

sitem-gerî ستم گری (f. b. i.) : zulüm, eziyet, zorbalık.

sitem-kâr ستم کار (f. b. s. c. : sitem-kârân) : zulüm ve haksızlık eden.

sitem-kârân ستم کاران (f. b. s. sitem-kâr'in c.) : zulüm ve haksızlık edenler.

sitem-keş ستم کش (f. b. s.) : zulüm çeken, zulme uğriyan (bkz : sitem-dide).

sitem-reside ستم رسیدہ (f. b. s.) : siteme (zulme) uğramış.

sitiz, sitize ستیز، ستیزه (f. i.) : kavga, çekişme. (bkz : cidâl, gavga, perhâş). **Pür-sitiz** : çok kavgacı.

sitize-cû ستیزه جو (f. b. s.) : kavga arayan, kavgacı.

sitize-kâr ستیزه کار (f. b. s.) : kavgacı.

sitiz-ger ستیز گر (f. b. s.) : kavgacı; inatçı.

sitr ستر (a. i. c. : estâr, sûtûr) : 1. perde. 2. örtü.

sitt ست (a. i.) : 1. hanım. (bkz : bâ-nû, seyyide). 2. s. altı [sayı]. (bkz : sitte, şeş).

sitte ستة (a. s.) : 1. altı [sayı]. (bkz : şeş). 2. i. altılık. **Cihât-ı sitte** : doğu (şark), batı (garp), kuzey (şimal), güney (cenup), başucu (yukarı), ayakucu (aşağı), **Rûsûm-i sitte** : Osmanlı idâresindeki Düyûn-ı Umûmiye'ye bırakılmış olan altı vergi.

sitte-i sevr : Güneş'in sevr (boğa) burcunda bulunduğu nisan ayında fırtınalarıyla meşhur olan altı gün. 3. ilmiye rütbesi.

sittî سیتی (a. n.) : "benim hanımım!" mânâsına bir nidâ.

sittin ستین (a. s.) : altmış.

sittin-sene ستین سנה (a. zf.) : altmış sene (pek uzun zamandan kinâye). (bkz : ilâ-nihâye).

sittûn ستون (a. s.) : altmış. (bkz : sittîn).

siv سیو (f. i.) : elma. (bkz : sib, tuffâh).

sivâ سوا (a. i.) : başka, gayri. **Mâ-sivâ** : (bkz : mâ-sivâ).

sivâg سواغ (a. i.) : kuruyu, yumuşatarak veyâ eriterek suluyu da koyulaştırarak istenilen kıvama getiren kimyevî bir madde.

sivâr سوار (a. i. c. : esâvir, esâvire, suûr, esvire) : bilezik. (bkz : berencen, berencîn, ebrençen, yâre).

sivâr-ı zerrin : altın bilezik

Sivâsiyye-i Halvetiyye سواسية خلوتيه (a. h. i.):

tas. Halvetiyye tarikatı şûbe'lerinden Şemsiyye-i Halvetiyye'nin kollarından birinin adı. [kurucusu Şeyh Abdülehad-ün-Nûrî-i Sivâsî'ye nispetle bu adı almıştır].

siyâb ثياب (a. i. sev'b'in c.) : giyecekler.

siyâbî ثيابى (a. i.) : hamamda çıkarılan elbiseleri muhâfaza eden kimse, esvapçı.

siyâdet سيادت (a. i.) : 1. seyyidlik, efendi-lik, beğlik, sâhiplik. 2. Hz. Hasan vâsitasıyla Hz. Muhammed'in soyundan olma hâli. (bkz : şerâfet).
siyâdet-lû : Hz. Muhammed'e intisâb şerefinde bulunan zat.

siyâh سياه (f. s.) : 1. kara. (bkz : esved). **Bahr-i siyâh** : Karadeniz. **Baht-ı siyâh** : kötü tâlih. **Zülf-i siyâh** : kara saç. 2. (i. c. : si-yâhân) : zencî.

siyâhân سياهان (f. i. siyâh²'nin c.) : zencîler.

siyâhat سياحت (a. i.). (bkz : seyâhat).

siyâhat-nâme سياحتنامه (a. f. b. i.) : 1. bir seyyahın (turist) gezip gördüğü yerlere âit yazdığı kitap, 2. Evliya Çelebi'nin on ciltlik ünlü eseri.

siyâh-baht سياه بخت (f. b. s.) : kara baht. lı, tâlihsiz. (bkz : siyâh-rûz).

siyâh-çerde سياه چرده (f. b. s.) : esmer, karayağız olan. (bkz : siyeh-çerde).

siyâh-dil سياه دل (f. b. s.) : fenâ yürekli.

siyâh-fâm سياه فام (f. b. s.) : siyah renkli.

siyâh-gûş سياهگوش (f. b. i.) : zool. kara-kulak denilen hayvan.

siyâhî سياهى (f. s.) : 1. siyaha mensup, siyahla ilgili. 2. i. siyahlık. 3. i. zencî.

siyâh-kâr سياهكار (f. b. s.) : günahlı, suçlu.

siyâh-kede سياهكده (f. b. s.) : kapkara yer. (bkz : siyeh-kede).

siyâh-lika سياهلکا ("ka" uzun okunur.

f. b. s.) : kara yüzlü.

siyâh-pûş سياهپوش (f. b. s.) : 1. kara-lar giymiş 2. yaşlı, mâtemli.

siyâh-reng سياه رنگ (f. b. s.) : kara renkli.

siyâh-rû سياهرو (f. b. s.) : kara yüzlü, yüzü kara; ayıbı olan. (bkz : rû-siyâh, siyeh-rû).

siyâh-rûz سياه روز (f. b. s.) : tâlihî kara, bahtsız. (bkz : siyâh-baht).

siyâk سياق (a. i. sevk'den) : sözün gelişi, ifâde şekli.

siyâk u sibâk : sözün gelişi, sözün (öncesinin sonrasına olan) uygunluğu.

siyâkat سياقت (a. i.) : 1. binek hayvanını arkasından sürme. 2. (bkz : hatt-ı siyâkat).

siyâkat-ül-a'dâd : ed. bir fıkrada bahsedilen birkaç ismi, bir münâsebetle birbirine bağlamak-tan ibâret bir san'at.

siyâkat vavı : mec. kanbur.

siyâset سياست (a. i.) : 1. seyislik, at idâ-re etme, at işleriyle uğraşma. 2. memleket idâre-si. 3. huk. cezâ; idâm cezâsı. 4. politika. 5. diplo-matlık. **Erbâb-ı siyâset** : siyâset adamları, diplo-matlar. **Meydân-ı siyâset** : idâm cezâsının tatbik edildiği meydan.

siyâset-i âmme : huk. bütün bir cemiyetin salâh ve intizâmı için iltizâm olunan bir kısım hükümler.

siyâset-i hâssa : huk. bâzı cürüm işliyenler hakkında, vev katil sûretiyle olsun, vuku bula-cak zecir ve te'dip. [nehv ve garet gibi, fisk ve fücür gibi memnû fiillere mükerreren cüret eden-lerin kahr ve tenkîl edilmesi bu kabildendir].

siyâset-i şer'iyye : huk. [eskiden] beşeriyetin salâh ve intizâmı için islâmîyetin kabûl ve iltizam ettiği hükümler.

siyâseten سياسته (a. zf.) : siyâset bakı-mından; diplomatikça.

siyâset-gâh سياستگاه (a. f. b. i.) : siyâset bakımından öldürülmesi gereken kimselerin öldü-rüldüğü yer.

siyâsi

siyâsi سياسى (a. s.) : 1. siyâset icâbî olan. 2. diplomatça olan, politik 3. siyâset adamı.

siyâsiyyât سياسيات (a. i.) : politika, siyâset işleri.

siyâsiyyûn سياسيون (a. i. c.) : diplomatlar, politikacılar.

siyât سياط (a. i. savt'ın c.) : kamçılar, kırbaçlar.

siyeh سيه (f. s.) (bkz : siyâh).

siyeh-baht سيهخت (f. b. s.) : kara tâlihli.

siyeh-çerde سيهچرده (f. b., s.) (bkz : siyâh-çerde).

siyeh-dil سيهدل (f. b. s.) : kötü yürekli.

siyeh-fâm سيهفام (f. b. s.) (bkz : siyâh-fâm, siyeh-reng).

siyeh-kâr سيهكار (f. b. s.) : kötü işler yapan, günaha giren (bkz : fâsık, siyâh-kâr).

siyeh-kede سيهكده (f. b. s.) : kapkara yer. (bkz : siyâh-kede).

siyeh-mest سيهست (f. b. s.) : fazla sarhoş. (bkz : bed-mest, sekrân).

siyeh-neş'e سيهسته (f. b. s.) : kötü, kara neşeli.

siyeh-pûş سيهپوش (f. b. s.) : karalar giymiş; mâtemli. (bkz : siyâh-pûş).

siyeh-reng سيهرنگ (f. b. s.) (bkz : siyeh-fâm, siyâh-reng).

siyeh-rû سيهرؤ (f. b. s.) : yüzü kara olan, rezil. (bkz : rû-siyeh).

siyeh-rûz سيهرؤز (f. b. s.) : bahtı kara. (bkz : siyâh-rûz).

siyemmâ سيم (a. zf.) : "lâ-siyemmâ velâ siyemmâ" şekilleriyle : "hele, husûsiyle, bâhusus, her şeyden önce" mânâlarına gelir.

siyer سير (a. i. sîret'in c.) : 1. ahlâk ve yüksek vasıflar. 2. mevzuu Hz. Muhammed'in hayâtı olan kitap. 3. (bkz : hadîs). **Ehl-i siyer** : Hz. Muhammed'in hayâtını yazan kimse.

siyer-i darîr : Erzurumlu Mustafa Darîr bin Yûsuf'un 1388 (H. 790) yılında Mısır hükümdârı Berkok nâmına Ebû-l-Hasen-il-Bekrî ile Abdülmelik bin Hişâm'ın siyer kitaplarından birbirini tamamlar şekilde seçerek dilimize çevirdiği 5 ciltlik mensur siyer-i nebevî'dir.

siyyân سيان (a. i. siyy'in c.) : birbirine denk (*eşit). (bkz : müsâvî). [müfredi "siyy" bizde kullanılmaz].

siyyânen سياناً (a. zf.) : birbirine denk, müsâvî (*eşit) olarak.

sofyân صوفيان (f. i.) : 1. İran Azerbeycanında küçük bir şehrin adı. 2. müz. Türk müziğinde bir küçük usul; mürekkep usullerin en küçüğü olup, 2 tâne nîm sofyandan mürekkeptir. 4 zamanlı ve 3 darblıdır. Darbları şöyledir : düm (2 zamanlı, kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zayıf). Tabîî mertebesi 4/4 olup, 4/2 ağır sofyân ile 4/8 yürük sofyân nâdir kullanılmıştır. Garb müziğindeki sofyân olmayıp, 4 darblı (kavi, zayıf, kavi, zayıf) bir usûldür. Sofyân ile ilâhîler, şarkılar, peşrevler, oyun havaları, tevşihler hattâ besteler v.b. ölçülmüştür.

sofyân-ı kule : tar. saray kapıcılarının bir kısmı.

sohbet صحبت (a. i.) : görüşüp konuşma; arkadaşlık. **Âdâb-ı sohbet** : konuşmanın yolu yordamı.

sohbet-i yârân : dostlar sohbeti.

sû' سوء (a. i.) : 1. kötülük, fenâlık. 2. kötü, fenâ.

sû-i ahlâk : ahlâk kötülüğü, kötü ahlâk.

sû-i hâl : hal kötülüğü, fenâ, kötü hal.

sû-i hareket : fenâ davranış

sû-i idâre : kötü idâre.

sû-i hazm : hazım bozukluğu.

sû-i isti'mâl : kötüye kullanma.

sû-i i'tiyâd : alışıklık fenâlığı.

sû-i kasd : cana kıymıya hazırlanma.

sû-il-kınye : hek. umûmî halsizliğe yol açan, is-hal (sürgün) ve benzerleri gibi hastalık.

sû-i muâmele : fenâ muâmele.

sû-i niyyet : kötü, bozuk niyet.

sû-i telâkkî : kötüye çekme.

sû-i teşekkül : vücut yapısının kötü kuruluşu.

sû-i zann : fenâ, kötü sanış.

sû [y] [سو [ی]] (f. i.) : taraf, cihet, yan. (bkz : cânib).

suâl سوال (a. i. c. : es'ile, suâlât) : 1. sormâ, sorulma, soruşturma, soru. 2. (c. es'ile) sorulan şey. 3. dilenme, dilencilik.

suâl سوال (a. i.) : öksürük. (bkz : sürfe).

suâl-i diki : boğmaca öksürüğü.

suâl-i kelbî : durup durup gelen şiddetli öksürük.

suâlât سوالات (a. i. suâl'in c.) : sualler. (bkz : es'ile).

sub' سبع (a. r.) : yedide bir : 1/7.

su'bân ثعبان (a. i. c. : saâbîn) : 1. bü-yük yılan, ejderhâ. (bkz : bürsân). **Haşeb-i su'bân** : bot. baklagillerden bir *bitki. **Lûf-i su'bân** : bot. yılanotu. 2. **astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan Tinnîn burcunun çevirdiği büyük kavsın ortasında ve Küçükayı dörtgeninin tam karşısında bulunan en parlak yıldız. (**Alpha Draco**).

subât سيات (a. i.) : 1. uyku, hafif uy-ku. 2. soğuk sıtma denilen uzun uyku, koma.

subbâh سبح (a. s. sâbih'in c.) : yüzen-ler, yüzücüler [suda-].

sû-be-sû سوبسو (f. zf.) : taraf taraf, her tarafa, her yana, her tarafta, her yanda.

subh صبح (a. i. c. : esbâh) : sabah, sabah vakti. **Salât-ı subh** : sabah namazı.

subh-i behâr : meşhur bir çeşit lâle.

subh-i kâzib : fecirden önce, geçici olarak, tan yerinin ağarması.

subh-i sâdık : tan yerinin ağarması.

subh ü mesâ : sabah ve akşam.

subha صبحه (a. i.) : tas. binefsihi âşi-kâr mevcut olmayıp fakat eşyânın sûreti ile vuzûh bulduğu için heyûla denilen (hebâ) güneşin ışığın-da görülen ince toz.

subh-dem صبحدم (a. f. zf.) : sabah vakti (bkz : ale-s-sabâh).

subh-gâh صبحگاه (a. f. b. i.) : sabah vak-ti. (bkz : subh-dem).

subre صبره (a. i.) : yığın, birikinti.

subu' سبع (a. s.) : (bkz : sub').

su'bûb سموب (a. i. c. : seâbîb) : saf su akan yer.

subye صايه (a. i. sabî'nin c.) : (bkz : sab-ye, sıbye, sıbyân).

sûd سود (f. i.) : fayda, kâr, kazanç.

Bî-sûd : faydasız, kârsız. **Çi-sûd** : ne fayda, neye yarar.

sûd سود (a. s. ve i. sevdâ'nın c.) : sevdâlar.

sudâ' صداع (a. s.) : 1. baş ağrısı. 2. rahatsız etme, rahatsızlık.

sûdâ-ger سوداگر (f. b. i.) : tüccar, bezirgân.

sudâ-gerî سوداگری (f. b. i.) : ticâret.

sûde سوده (f. s.) : 1. sürmüş, sürülmüş.

Ruh-sûde : yüzünü sürmüş. 2. ezilmiş, dövülmüş.

sudeka صدقاء ("ka" uzun okunur. a. s. sadîk'in c.) : doğru, hakiki dostlar. (bkz : sudkan).

sûde-rû سوده رو (f. b. s.) : sürülmüş yüz.

sudfe صدفه (a. i.) : fels. tesâdüf, fr. hasard.

sudg صدغ (a. i. esdâg) : 1. şakak. 2. şakaklardan sarkan saç.

sudgî

sudgî صدغى (a. s.) : şakağa âit, şakakla ilgili. **Azm-ı sudgî** : şakak kemiği.

sudkan صدقان ("ka" uzun okunur, a. s. sadık'ın c.) : doğru, hakikî dostlar, (bkz : sudeka).

sûd-mend سودمند (f. b. s.) : faydalı, kârlı, kazançlı.

sudûr صدور (a. i. sadr'ın c.) : 1. göğüşler. 2. sadrâzamlar. 3. kazaskerler.

sudûr صدور (a. i.) : sâdır olma, meydana çıkma, olma. (bkz : vuku' zuhûr).

sûf صوف (a. i. c. : esvâf) : 1. sof, yün, yapağı. 2. yün dokuma.

sûfâr سوفار (f. i.) : 1. iğne deliği. 2. ok gezi.

sufef صفف (a. i. sofa'nın c.) : sofalar.

sufeyha صفيحه (a. i.) : levhacık.

sufeyha-i azmiyye : anat. kemik levhacığı, fr. lamelle osseuse.

suffe صفة (a. i. c. : sufef) : sofa.

Çemen-i suffe : çimenlik, çimenli yer.

sûfi صوفى (a. i. ve s. c. : sûfiyyûn) : 1. tasavvuf ehli. 2. sofı. (bkz : mutasavvıf).

sûfiyye صوفيه (a. s. ve i.) : tasavvufçular.

sûfiyyûn صوفيون (a. s. ve i. sûfi'nin c.) : 1. tasavvuf ehli olanlar. 2. sofular.

sufre صفر (a. i.) : bakır, piring, tunç.

sufret صفرت (a. i.) : 1. sarılık, sarı renk. 2. beniz solukluğu.

sufûf صفوف (a. i. saff'ın c.) : sıralar, diziler.

ugrâ صغرى (a. s.) : 1. daha (pek, en, çok) küçük ["asgar"ın müennesi]. 2. i. mant. küçük *önerme, fr. mineure.

sûgvâr سوگوار (f. s.) : acılı, kederli.

suhâf سحاف (a. i.) : akciğer veremi.

suhan سخن (f. i.) (bkz : kavl, kelâm, sühan). ["suhun" şekli de vardır].

sûhân سوهان (f. i.) : törpü.

sûhân-ı rûh : ömür törpüsü.

suhan-serâ سخنرا (f. b. s. c. : suhan-serâyân) : âhenkli söz söyleyen.

suhan-serâyân سخنرایان (f. b. s. suhan-serâ'nın c.) : âhenkli söz söyleyenler.

suharâ صهرا (a. i. sıhr'ın c.) (bkz : sıhr).

suhnân سخنان (a. s.) : 1. sıcak gün. 2. sıcak, kızgın. **Âsâr-ı suhnân** : fiz. ütü ve soba gibi çok kızdırılmış bir mâdenî satıh üzerine ser-pilen mâyiin derhal ufak küre şeklinde bir takım kısımlara ayrılarak herbirinin döner bir hareket-te bulunması hal ve keyfiyeti, fr. phénomènes de caléfaction.

suhre سخره (a. i.) : biriyle alay etme; maskaralık.

suhrê-kâr سخره کار (a. f. b. s.) : maskaralık eden, maskara.

sûhte سوخته (f. s.) : 1. yanmış, tutuşmuş, yanık. (bkz : mahruk). **Dil-sûhte** : gön-lü yanmış, kederli. 2. i. (c. : sûhte-gân) softa, medrese talebesi.

sûhte gân سوختگان (f. i. sûhte'nin c.) : softalar, medrese talebeleri.

sûhtevân سوختوان (f. i. sûhte'nin c.) : softalar, kaba sofular.

suhub سحوب (a. i. sehâbe'nin c.) : bulutlar. (bkz : sehâib).

suhuf صحف (a. i. sahîfe'nin c.) : sahifeler, yapraklar. (bkz : sahâif). [Allah'ın dört ki-taptan başka Cebrâil vâsıtasıyla bâzı peygamberlere yolladığı emirler ki yüz tânedir : 10 Hz.

Âdem'e; 50 Hz. Şit'e; 30 Hz. İdris'e; 10 Hz. İb-rahîm'e].

suhun سخن (f. i.). (bkz : suhan).

suhûn صحن (a. i. sahne'nin c.) : sahneler. (bkz : sahanât).

suhûr صخور (a. i. sahr ve sahre. [t]'nin c.) : büyük taşlar; kayalar; mâden kütleleri.

suhûr-i bürkânîyye, — **-i indifâiyye** : jeol. volkanik taşlar, kayalar.

sûk سوق (a. i. sâk'ın c.). (bkz : sîkan).

sûk سوق (a. i. c. : esvâk) : çarşı, pazar, alım satım yeri

sûk-ı suftânî : mezar yeri.

sûk-ı Ukâz : İslâmdan önce, Arap Yarımadasında bulunan ve Arap şâirlerinin toplanıp şiir yarışları yaptıkları Nahle ile Tâif arasında kurulan meşhur bir panayırın adı.

sûka سوقا ("ka" uzun okunur. a. s.) : çarşı mensûbu, esnaf.

sukab ثقب (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : sukabât, sukub).

sukabât ثقبات (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : sukab, sukub). ["sukubât" şekli de vardır].

sukat سقات ("ka" uzun okunur. a. s. saky'den) : sâkiler. (bkz : sevâkî).

sukata سقاطه ("ka" uzun okunur. a. i.) : kırıntı, döküntü; artık. (bkz : rîze).

sukata-çîn سقاطه چین ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : kırıntı, artık toplayan. (bkz : rîze-çîn).

sukata-hâr سقاطه خوار ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : kırıntı, artık yiyen. (bkz : rîze-hâr).

sukaybe ثقبیه (a. i.) : delikçik.

sukaybe-i külliyye : bot. kapıcık, fr. micropyle.

sukb ثقب (a. i. c. : sukub). (bkz : sakb).

sukbe ثقبه (a. i. c. : sukub, sukab, sukabât) : delik.

sukbe-i fıkariyye : biy. anat. omur deliği, fr. trou vertébral.

sûkî سوقی (a. s.) : 1. çarşı, pazar ile ilgili. 2. çarşılı, pazarlı.

sukub ثقب (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : sukab, sukabât).

sukub ثقب ("ku" uzun okunur. a. i. sakb'ın ve sukub'un c.) : 1. delmeler, delinmeler. 2. bir taraftan öteki tarafa kadar açık olan delikler.

sukuf سقف ("ku" uzun okunur. a. i. sakf'ın c.) : damlar, tavanlar, çatılar.

sukuf-i büyüt : evlerin damları.

sukuf-i münakkaşa : nakışlı, süslü tavanlar.

sukûk صكوك (a. i. sakk'ın c.) : şeriat mahkemesinden verilen ilâmlar, beratlar, hüccetler ve bunlarda geçen *terimler, tâbirler, *deyimler.

sukur صقور ("ku" uzun okunur. a. i. sakr'ın c.). (bkz : sîkar)

sukut سقوط ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. düşme, aşağı inme. 2. sarkma. 3. büyük bir vazifeden ayrılma. 4. çocuğun eksik veya ölü olarak doğması.

sukut-ı hakk : hakkın sukutu, hakkın düşmesi, kaybolması.

sukutiyye سقوطیه ("ku" uzun okunur. a. i.) : paraşüt.

sulahfât سلحفات (a. i. c. : selâhif) : kaplumbağa.

sulb صلب (a. i. c. : aslâb) : 1. omurga kemiği, bel kemiği. 2. döldöş. (bkz : zürriyyet). 3. döl. 4. (s. salâbet'den) sert, katı. 5. s. fiz. katı. 6. s. taş gibi.

sulbî صلبی (a. s.) : birinin sulbünden gelme, kendi evlâdı, oğlu.

sulbiyye صلبیه (a. i.) : birinin sulbünden gelme.

sulbiyyet

sulbiyyet صلييت (o. i.) : 1. katılık, sertlik. 2. cisimlerin katı hâli. 3. duygusuzluk, taş gibi olma.

sulehâ صلحاء (a. s. sâlih ve salîh'in c.) : sâlih, iyi, yarar, selâhiyetli, günah işlemiyen kimseler.

sulh صلح (a. i.) : 1. barış, barışma, barışıklık. (bkz : musâlaha, müsâlemet). 2. rahatlık. (bkz : âsâyiş). 3. uyuşma, uzlaşma.

sulh-âmiz صلح آميز (a. f. b. s.) : barıştırtıcı, ara bulucu.

sulhen صلحا (a. zf.) : sulh, barış yolı ile, uzlaşarak.

sulhî, sulhiyye صلحي، صلحية (a. s.) : 1. sulha, barışa âit, barışla ilgili. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sulhiyye صلحية (a. i.) : ed. savaştan barışıklığa geçilmesi münâsebetiyle yazılan şiir.

sulh-nâme صلحنامة (a. f. b. i.) : sulh, barış kâğıdı.

sulta سلطة (a. i.) : baskı, fr. autorité.

sultân سلطان (a. s. c. : selâtin) : 1. pâ-dişah, hükümdar. 2. hükümdar âilesinden olan [anne, kız kardeş, kız çocuk gibi] kadınlardan her biri. Hanım sultan : sultan kızı.

sultânî, sultânîyye سلطاني، سلطانية (a. s. selâtet'den) : sultana, hükümdâra âit, sultanla, hükümdarla ilgili. Mekâtib-i sultânîyye : liseler. Mek-teb-i sultânî : Galatasaray lisesi.

sultânî سلطاني (a. i.) : Mısır, Trablus, Tunus ve Cezâyir darphânelerinde basılan Osmanlı altınları hakkında oralarca alem olmuş bir tâbir.

sultânî cedîd : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Üdî Cemil Ef. tarafından terkibedilerek bir peşrev ile bir saz semâisi bestelenmiştir. Şedaraban ile ferahnümâ makamlarının karışık olarak kullanılmasından ibârettir. Şedaraban ile yegâh (re) perdesinde kalır (bu perde, ferahnümâ'nın da durağıdır). Güçlüler, birinci derecede -şedaraban güçlüsü olan- düğâh (lâ), ikinci derecede de -ferahnümânın güçlüsü olan- rast (sol)

dur. Şedarabanın "si" ve "mi" bakiyye bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri donanımına konur. Ferahnümâ için nota içerisinde bu dört ârıza bekar yapılarak "si" ve "mi" küçük mûcenneb bemolleri kullanılır.

sultânî-hüzzâm سلطاني هزام (a. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [galibâ bir asır kadar veyâ az daha önce terkibedilip hemen unutulmuştur].

sultânî-îrak سلطاني عراق (a. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen üç asırlık olup az kullanılmıştır (elimizde 17 kadar eser vardır). İsfahan ile irak makamından bir dizinin (meselâ makamın pest dörtlüsü olan irak'da segâh dörtlüsünden) birleşmesinden mürekkeptir. Mevzuubahis dörtlü ile irak perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede İsfahanın durağı ve irakın güçlüsü olan- düğâh (lâ), ikinci derecede de -İsfahanın güçlüsü olan- nevâ (re) perdeleridir. Donanımına irak gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. İsfahan için nota içerisinde "si" bekar, "fa" bekar, "do" bakiyye diyezi gibi değişiklikler yapılır, böylece, bu makamın, beste-İsfahandan pek az farklı olduğu anlaşılmış olur.

sultânî-nevâ سلطاني نوا (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Nümûne olarak yalnız elimizde Kantemiroğlu'nun bir aksak semâisi vardır. Sultânî nevâ ile bir rast beşlisinden müteşekkildir. Bu rast beşlisi çıkıcı bir şekilde icrâ edilerek, tiz durağı olan nevâ (re) perdesinde karar verilir. Güçlü, makamın terkibindeki her iki dizinin de durağı olan düğâh (lâ) perdesidir. Donanımına nevâ gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur (ki ilk ârıza rast beşlisinde de müşterek olup ikinci ârıza bulunmaz).

sultânî-segâh سلطاني سگاه (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Galibâ bir asır önce terkibedilmiştir (Arap müziğinde de kullanılır). Segâh ve müstear ile şedaraban makamlarının birleşmesinden doğmuştur. Şedaraban ile yegâh (re) perdesinde kalır (ki bu perde, diğer iki makamın da güçlüsüdür). Güçlüler birinci derecede -ilk iki makamın durağı olan- segâh ikinci derecede de -şedarabanın güçlüsü olan- düğâh (lâ) dir. Donanımına segâh "si" ve "mi" koma bemolleri ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Segâh'ın "lâ" bakiyye diyezi, müstear'ın "do" bakiyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Şedaraban için donanım değiştirilerek, "si" bekar, "mi" bekar, "si" ve "mi" bakiyye bemolleri, "do" ba-

kiyye diyezi ilâve edilir ("fa" bakiyye diyezi müş-terektir). Umûmiyetle inici olarak seyredir.

sultânî-yegâh سلطانی یگاہ (a. f. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir makamdır. Dede ef. tarafın-
dan -II. Sultan Mahmud'a ithâfen- tesmiye edilmiş-
tir (ki 4 parçalık faslı, pâdişah vasfında medhi-
yedir) [şu halde tahmînen 130 seneliktir], Sul-
tânî-vegâh, pûselik makamının re (yegâh) perde-
sindeki şeddîdir (re mineur). Güçlüsü -beşinci de-
rece olan- dügâh (lâ) perdesidir. Umûmiyetle inici
olarak seyredir. Donanımına "si" için bir küçük
mücenneb bemolü konulur; yeden'in "do" bakiyye
diyezi, nota içerisinde kullanılır. Dizisinde niseb-i
şerîfeden -pûselikte olduğu üzere- 9 tânesi mev-
çuttur (hepsi) ve şu halde "mülâyim" dir. Orta
sekizlisindeki sesleri -tizden peste olmak üzere-
şöyledir : nevâ, nim hicaz, kürdî, dügâh, rast,
acem-aşîran, hüseyinî-aşîran ve yegâh. Makam, rağ-
betle kullanılmıştır (elimizde 149 kadar eser yar-
dır). Gayet güzel bir diziye mâlik olup, hayal
dolu "lyrique" ve şuh aşk parçaları için tercih
edilebilir. Bir zamanlar, makamın ismi "millî-ye-
gâh (?!)" diye değiştirilerek, zamânın "tragî-co-
mique" timsallerinden biri yaratılmıştır.

Sultan Veled (Mehmed Behâüddin-)

سلطان ولد (محمد بهاء الدین-) (a. b. h. i.) : meşhur
Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî'nin oğludur. 1226
yılında doğan Sultan Veled, babasının mevlevî ta-
rikatini bir kaide ve sistem altına almıştır. Dîvâ-
nından başka İbtidânâme, İntihânâme, Rebâbnâme
adında üç manzum ve Maarif adında da bir men-
sûr eseri vardır. Sultan Veled, on üçüncü asrın
ikinci yarısında Anadolu Oğuz lehçesi edebiyâtında
mühim bir varlık olarak kendini tanıtmıştır. Şiir-
leri daha ziyâde didaktiktir. (d. : 1226 - ö. :
1312).

su'lûk صملوك (a. i. c. : saâlik) : 1. fakir.

2. serseri. 3. dilenci.

sûm سوم (a. i.) : sarmisak. (bkz : fûm,
sîr²).

summ صم (a. s. asamm'ın c.) : sağırlar.

summâkî سماقی (a. i.) : ebrûli, gayet
sert, parlak ve değerli bir taş.

summân صمان (a. i. asamm'ın c.). (bkz :
summ).

sumnât سومات (f. i.) : puthâne, kilise.
(bkz : deyr, nâûs).

Sûmnât سومات (a. h. i.) : Hindistan'da
Gücerat diyârında bulunan meşhur bir puthâne-

nin adı. [Mahmûd-i Gaznevî'nin fethi sıralarında
yıkıldığı rivâyet edilir].

sumûg صموغ (a. i. samg'ın c.) : zamklar.

sumûl صمول (a. i.) : sertlik, kuruluk, ka-
tılık, diklik.

sumûl-i meyyitî : ölünün dimdik olması, katıl-
ması.

sumût صموت (a. i.) : 1. susma. (bkz :
sükût). 2. somurtma.

sun' صنع (a. i.) : 1. yapış, yapma,
(bkz : eser). 2. te'sir, kudret.

sun'-i bedî' : güzel eser.

sun'-i beşer : insan işi, insanın elinde olan şey.

sun'-ullah : 1) Allah'ın kudreti, te'siri; 2) er-
kek adı.

sun'î صنعی (a. s.) : yapma, takma. (bkz :
ma'mûl, masnû').

sunûf صنوف (a. i. sınıf'ın c.) : sınıflar.

sunûf-i âliye : yüksek sınıflar.

sûr سور (a. i. c. : esvâr, sîrân) : şehrin
etrâfına çekilen yüksek duvar, kale, hisar. **Dâhil-i**
sûr : şehir içi. **Hâric-i sûr** : şehir dışı.

sûr-i sultânî : Topkapı sarayını karadan çevi-
ren ve Bizans surlarına bitişen sûr.

sûr سور (f. i.) : 1. düğün. (bkz : ve-
lîme). 2. ziyâfet. 3. şenlik.

sûr-i hümâyûn : tar. pâdişahların erkek çocuk-
larının sünnetleri, kızlarının da evlendirilmeleri
münâsebetiyle yapılan düğün.

sûr صور (a. i.) : 1. boynuzdan yapılmış
büyük boru. (bkz : nâkur). 2. Kıyâmette Hz.
İsrâfîl'in üflüyeceği boru.

su'r سؤر (a. i. c. : es'âr) : artık [yiye-
cek, içecek hak.].

sûrâh سوراخ (f. i.) : delik, gedik. (bkz :
rahne, sukbe).

surâhi صراحی (a. i.) : surâhi, su' şişesi.

sûre سورة (a. i. c. : şüver) : Kur'ân'ın
ayrıldığı 114 bölümünden her biri.

sûre-i fâtır

sûre-i fâtır : Kur'ân'ın otuz beşinci sûresi.

sûre-i Fûrkan : Kur'ân'ın yirmi beşinci sûresi.

sûre-i hucerât : Kur'ân'ın kırk dokuzuncu sûresi... v. b. [sûre, aslında İbranca olup : 1) duvarda, dizilmiş bir taş tabakası; 2) yazı satırı; 3) yazılmış nesne mânâlarına gelir].

suredân صردان (a. i.) : hek. dil altında bulunan iki siyah kan damarı.

sûret صورت (a. i. c. : suver) : 1. biçim, görünüş, kılık. 2. tarz, yol, gidiş. 3. çâre.

sûret-i hâl : hâlin nasıl olduğu.

sûret-i husûl : meydana geliş yolu.

sûret-i suûd : yükselme tarzı.

sûret-i tesviye : hal çâresi. 4. yazı veya resim kopyası. 5. resim. 6. surat, aksilik, yüz ekşiliği. 7. mat. pay, fr. numérateur.

sûretâ صورتا (a. zf.) : görünüşte. (bkz : zâhiren).

sûret-bend صورتبند (a. f. b. s.) : tasfir yapan; resimci.

sûret-ger صورتگر (a. f. b. s. ve i.) : sûret, resim yapan, ressam.

sûret-nümâ صورتناما (a. f. b. s.) : şekil ve sûretini gösteren, meydana gelen. (bkz : sûret-yâb, sûret-pezir).

sûret-perest صورتپرست (a. f. b. s.) : sûrete tapan, sûrete ehemmiyet veren.

sûret-pezir صورتپذیر (a. f. b. s.) : hâsıl olan, meydana çıkan. (bkz : sûret-nümâ, sûret-yâb).

sûret-yâb صورتیاب (a. f. b. s.) : şekil ve sûret bulan, meydana gelen. (bkz : sûret-nümâ, sûret-pezir).

sûrî سوری (f. s.) : düğüne âit, düğünle ilgili.

sûrî صوری (a. s.) : 1. görünürde olan, hakikî ve içten olmıyan. (bkz : zâhirî). 2. gösterişten ibâret olan, gösterişlik.

sûriyye سوريه (f. i.). (bkz : sûr-nâme).

sûr-nâ [y] [ی] سورنا (f. b. i.) : zurna.

sûr-nâî سورنائی (f. b. i.) : zurnacı.

sûr-nâme سورنامه (f. b. i.) : ed. düğün, ziyâfet, şenlik gibi şeyleri tasvîr için yazılan manzum, mensur yazı.

surnâ-pâ سرناپا (f. b. i.) : zool. zürâfa.

surnây سرنای (f. i.) : müz. zurna. (bkz : sûr-nâ).

surnâ-zen سرنازن (f. b. i.) : zurnacı.

surre صره (a. i. c. : surer) : 1. para kesesi, para çıkını. 2. Hac zamanlarında pâdişah tarafından Mekke ve Medîneye her yıl gönderilen para ve sâire.

surre emîni : bu parayı göndermekle vazîfelen-dirilen kimse.

surre-i hümâyûn : tar. Hac münâsebetiyle harameyn'e gönderilen para ve hediyeler.

surûf صروف (a. i. sarf'ının c.) : gramerler, dilbilgisi kitapları.

surûh صروح (a. i. sarh'ın c.) : köşkler, yüksek binâlar. (bkz : kusûr).

sûs سوس (a. i.) : 1. tabiat, huy. (bkz : tânet). 2. miyan kökü.

sûs سوس (f. i.) : 1. güve. 2. kurtçuk. (bkz : sürfe).

sûsen سوسن (f. i.) : bot. susam, lât. sesamum. (bkz : sevsen, simsim).

sûsmâr سوسمار (f. i.) : keler, kertenkele. (bkz : yerbû').

sutû' سطوع (a. i.) : 1. yükselme, yukarı çıkma. (bkz : suûd). 2. belli olma, yayılma [koku, toz v.b..].

sutûh سطوح (a. i. sath'ın c.) : geo. *yüzeyler, fr. surfaces.

sutûh-ı yesâriyye : geo. açılmıyan satırlar, *yüzeyler.

sutûr سطر (a. i. satr'ın c.) : satırlar, yazı dizileri. (bkz : estâr).

suturlâb سطرلاب (f. i.) : fiz. usturlab.

suûbet صوبت (a. i.) : güçlük, zorluk.

suûbet-i telaffuz : psik. dil tutukluğu, anartri, fr. *anarthrie*.

suûd سعود (a. i. sa'd'ın c.) : 1. mübârek sayılan yıldızlar. 2. erkek adı.

suûd صعود (a. i.) : 1. yukarı çıkma, yükselme. 2. erkek adı.

suûr سؤور (a. i. sivâr'ın c.) : bilezikler.

suût سعوط (a. i.) : enfiye.

suvâ' سواع (a. i.) : Câhiliyet devrinde Hüzeyl kabîlesinin taptığı put.

suver صور (a. i. sûret'in c.) : sûretler.

suver-i âlem : âlemin sûretleri; mevcûdâtın görünüşleri; dünyâ manzaraları ve halleri.

suvvâm صوام (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, sâimûn, suvvem).

suvvem صوم (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, sâimûn, suvvâm).

sûy سوي (f. i.) : taraf, cihet, yön. (bkz : cânib).

su-yûf صيوف (a. i. sayf'ın c.) : yaz mevsimleri.

sûz سوز (f. i.) : yanma, tutuşma; ateş, sıcaklık.

sûz-i ciger : ciğerin yanması; ciğer yanıklığı.

sûz u gûdâz : yanıp yakılma.

sûz ü tâb-ı giryê : ağlamanın ateşi ve harâreti.

-sûz سوز (f. s.) : "yakan, yakıcı" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir : **Dil-sûz** : gönül yakan, yakıcı. **Vicdân-sûz** : vicdan yakan.

sûzân سوزان (f. s.) : 1. yakan, yakıcı. 2. yanan, yanıcı. 3. i. kadın adı.

sûzen سوزن (f. i.) : iğne. **Çeşm-i sûzen** : iğne gözü, iğne deliği.

sûzen-dân سوزندان (f. b. i.) : iğnelik, iğnedanlık.

sûzende سوزنده (f. s.) : yakan; yakıcı. (bkz : sûzân).

sûzen-ger سوزنگر (f. b. s.) : iğneci, iğne yapan.

sûzeni سوزنی (f. s.) : 1. iğne ile ilgili. 2. i. ince iğne işi, bir çeşit ince nakış, kasnak işi (nakış).

sûzi سوزی (f. s.) : 1. yanma, tutuşma ile ilgili. 2. i. erkek adı.

sûz-i dil سوزدل (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir şed makamıdır. Tahmînen Abdülhalim Ağa'nın ihtirâ ve 180 seneliktir. Çok kudretle ve bârız olarak his tebliğ eden sûz-i dil'de aşk ızırâbı, mâzî hasreti gibi duygular sezilir. Rağbetle kullanılmıştır (elimizde 178 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 19. olur). Zengüle'nin hüseyinî-aşîran (mî) perdesindeki şeddîdir. Güçlüsü -beşinci derecede olan- pûselik (sî) dir. Umûmiyetle inici olarak seyredir. Niseb-i şerîfe'den -Zengüle gibi- 7 tânesine sâhip olmakla "mülâyim" dir.

sûz-i dil-ârâ سوزدل آرا (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. III. Selim tarafından terkibedilmiştir (şu halde, tahmînen 160 senelik). Az kullanılmıştır (elimizde 30 kadar eser vardır). Murad-nâmede de bildirildiğine göre en az altı asırlık bulunması lâzım gelen nigâr makamının terkibi, sûz-i dilâra ile aynıdır; sonradan nigâr makamının tamâmı ile unutulmuş olduğu III. Selim'in sûz-i dilârâ'yı terkibinden anlaşılmaktadır. Gene Abdülkadir Merâgî'nin Câmi'-ül-elhân'ında "çargâh-mâhûr" makamı geçmektedir ki, bu da aynı terkipte bulunsunsa gerektir. Sûz-i dilârâ, çargâh ile şeddi olan mâhûr'dan mürekkeptir. Mâhûr ile rast perdesinde (sol) kalır (ki bu aynı zamanda çargâh'ın güçlüsüdür). Güçlüsü birinci derecede -çargâhın durağı olan- çargâh (do), ikinci derecede de -mâhûr'un güçlüsü olan- nevâ (re) dir. İnici-çıkıcı karışık bir şekilde seyredir. Donanımına mâhûr'un "fa" küçük mücenneb diyezi ârızası konulur ve çargâh için bu perde, nota içerisinde bekar yapılır. Bâzi beslekârlar sûz-i dilârâ'da hüseyinî geçkisi yapmağı

âdet edinmişlerse de, bu, makamın terkibinde mevcut değildir.

sûzis سوزش (f. i.) : 1. yanma, yakma. 2. te'sîr etme, dokunma. 3. yürek yanması, büyük acı.

sûziş-i nihân : gizli yanma; için için yanma.

sûz-nâk سوزناک (f. b. s.) : 1. yakan, yakıcı. 2. dokunaklı. (bkz : müessir). 3. müz. Türk müziğinin 13 numaralı (sonuncu) basit makamıdır. Basit makamlardan yegâne yeni olanı olup, bütün diğerleri pek eskidir. Sûz-nâk, tahminen 1780 senelerinde Abdülhalim Ağa, Ahmet Ağa, Mehmet Ağa'dan biri tarafından icâdedilmiştir. O zamandan beri, en ziyade rağbet edilen makamlardan biridir (sûznâk ve zengüle'li sôznâk'den elimizde 462 kadar eser var ki makamlar arasında 8. gelmektedir). Net olarak içli bir hüznün telkin eder. Sûznâk, rast beşlisi ile hicaz dörtlüsünden yapılmıştır. Rast beşlisi ile rast (sol) perdesinde durur. Güçlüsü, beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derecede olan nevâ (re) dir. İnici - çıkıcı karışık bir şekilde seyredir. Domanımına "si" koma bemolü, "mi" bakîyye bemolü ve "fa" bakîyye diyezi konulur (ilki rast beşlisi ve son ikisi de hicaz dörtlüsü için). Niseb-i şerîfe'den dizisinde 7 tâne bulunmakla "mülâyim" sayılır. Orta sekizlisindeki sesleri -pestden tîze doğru olmak üzere- şöyledir : rast, dügâh, segâh, çârgâh, nevâ, evic ve gerdâniye. Bu asıl sôznâk'dır. Bir de durak üstü olarak dügâh perdesi yerine zengüle kullanan sôznâk vardır ki, buna "zengüleli sôznâk" derler ve zengüle makamının rast (sol) perdesindeki şeddi (hicazkâr) gibidir. Hicazkârdan farkı, dâima değil, fakat ancak karara doğru karakteristik olarak zengüle perdesini bir nevi üst-yeden olmak üzere kullanmasıdır.

sûbâî سبائی (a. s.) : yedi harfli, yedizli; yedili [kelime v.b.].

sûbât سبات (a. i.) : 1. hek. dalgınlık, hastanın dalması, koma, fr. *léthargie*. 2. uyku, hafif uyku.

Sûbbûh سبوح (a. h. i.) : Allah. (bkz : Rabb).

sûbha سبحة (a. i.) : 1. çekilen tesbih. 2. tesbih tânesi.

sûbha-i zâkir : zikreden tespihi.

sûbha-dâr سبحة دار (a. f. b. s.) : tespihli.

sûbha-gerd, sûbha-gerdân سبحة گرد (a. f. b. s.) : tespih devr eden, edici.

sûbha-keş سبحة کش (a. f. b. s.) : tesbih çeken. (bkz : sûbha-şûmâr).

sûbhale سبحة (a. i.) : "sûphânallah" demek.

sûbhân سبحان (a. h. i.) : Allah.

sûbhâne سبحانه (a. n.) (bkz : sûbhân-Allah).

sûbhân-Allah سبحان الله (a. i. n.) : 1. "Allah'ı her türlü arazlardan, kusur, ayıp ve eksikliklerden tenzîh ederim" mânâsıdır. 2. şaşma anlatmak için kullanılır.

sûbhânî, sûbhâniyye سبحانی، سبحانی (a. s.) : Allah'a âit, Allah ile ilgili. (bkz : rabbânî).

sûbha-şûmâr سبحة شمار (a. f. b. s.) : tespih çeken. (bkz : sûbha-keş).

sûbûl سبول (a. i. sebil'in c.).. (bkz : sûbûl).

sûbûr ثبور (a. i.) : azap, sıkıntı; mahvolma.

sûbût ثبوت (a. i.) : sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma. ["bulmak" fiili ile kullanılır].

sûbût سبوت (a. i. sebt'in c.) : cumartesiler, cumartesi günleri.

sûbûl سبيل (a. i. sebil'in c.) : sebiller, yollar, caddeler. (bkz : sebil). **Hâdi-s-sûbûl** : hayır ve şer gösteren; Hz. Muhammed.

süccâd سجاد (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler. (bkz : secde, sücced, sücûd).

sücced سجد (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler, secde edip yere kapananlar. (bkz : secde, süccâd, sücûd).

sücûd سجود (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler, secde edip yere kapananlar. (bkz : secede, süccâd, sücced).

sücûd سجود (a. i.) : secde etme, namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan vaziyet.

sücûf سجوف (a. i. secf'in c.) : perdeler, örtüler.

sücûl سجول (a. i. secl'in c.) : içi su ile dolu olan kovalar. (bkz : sicâl).

sücûn سجون (a. i. sicn'in c.) : hapishâneler, cezâ evleri, zindanlar.

südâsî سداسى (a. s.) : 1. altılı. 2. altılık. **südâsî-l-adlâ** : altı kenarlı.

südâsî-l-büzûr : altı tohumlu nebat (*bitki).

südâsî-l-vücûh : geo. altı yüzlü.

südâsî-l-vüreykat : bot. altı yapraklı çiçek.

südde سده (a. i. c. : süded) : 1. kapı. (bkz : bâb). 2. eşik. (bkz : âstân, atebe, vasîd). 3. biy. vücuttaki tutkunluk.

südde-i devlet-meâb : devletlinin, pâdişâhın kapısı.

süded سدد (a. i. südde'nin c.) : kapılar; eşikler.

süds سدس (a. s.) : altıda bir : 1/6. (bkz : südüs).

südüs سدس (a. s.) : altıda bir : 1/6. (bkz : süds).

süedâ' سعاد (a. s. saîd'in c.) : 1. kutlu, uğurlu kimseler. 2. i. kadın adı.

süfehâ سفها (a. s. sefih'in c.) : sefhiler.

süfelâ' سفلاء (a. i. sefil'in c.) : sefiller.

süferâ سفراء (a. i. sefir'in c.) : elçiler.

Reis-üs-süferâ : bir memlekette bulunan sefirlerle rin kıdemlisi.

süferâ-yi ecnebiyye : yabancı devlet elçileri.

süffâr سفار (a. s. sâfir'in c.) : yolcular.

süfl ثفل (a. i.) : çöküntü, tortu. (bkz : dürdi, rüsûb).

süfl-i şerâb : şarap tortusu.

süflâ سفلى (a. s. sâfil'den) : daha (en, pek, çok) alçak, aşağı olan. ["esfel" in müennesidir].

süfli, süfliyye سفلى، سفلي (a. s.) :

1. aşağıda bulunan. (bkz : tahtânî). 2. alçak, bayağı. (bkz : denî). **Hidemât-ı süfliyye** : çöpgülük, süprüntücülük gibi şeyler. 3. kılıksız kıyâfetsiz. 4. i. astr. Utarit (Merkür) ile, Venüs (Zühre) gezeğenleri.

süfli ثفلى (a. s.) : 1. tortuya, döküntüye âit. 2. i. çıkartı. (bkz : gaita). **Hummâ-yi süfliyye** : gaitanın bağırsaklarda emilmesinden meydana gelen sıtma, ateş, nöbet.

süfliyyât سفليات (a. i. c.) : tas. dünyâ ile ilgili bayağı işler, hususlar, şeyler.

süfliyyât-ı maddiyye : maddî bayağılıklar, aşağılıklar.

süfliyyeyn سفليين (a. i. c.) : "iki süflü" : Utarit (Merkür) ile Venüs (Zühre) gezeğenleri.

süfliyyet سفليت (a. i.) : süflülük, alçaklık, bayağılık.

süfre سفره (a. i.) : sofrâ. (bkz : hân, mâide).

süfre-i ziyâfet : ziyâfet sofrası.

süfte سفته (f. s.) : delinmiş, delikli. (bkz : meskub). **Dürr-i süfte** : delinmiş inci.

süftece سفته (a. i. c. : sefâtîc) : tic. poliçe.

süfte-gûş سفته گوش (f. b. s.) : 1. kulağı delinmiş. 2. mec. kulağı delik. (bkz : ârif, vâkıf).

süfûf سفوف (a. i. seff'in c.) : (bkz : seff).

süfün سفن (a. i. sefine'nin c.) : gemiler. [en çok harp gemileri]. (bkz : sefâin).

sügur سُغُور (‘‘gu’’ uzun okunur. sagr’-in c.) : sınırlar, düşman ağzı olan yerler.

Sühâ سِهَا (a. i.) : 1. astr. Büyükayı yıldız kümesinden en küçük yıldız. [eskiden, gözlerin görüş derecesi bu yıldızla tecrübe olunurmuş]. 2. erkek adı.

sühan سُحْن (f. i.) : söz, lâkırdı. (bkz : kavl, kelâm, lâfz).

sühan-ârâ سُحْن آَرَا (f. b. s.) : güzel, düzgün söz söyleyen.

sühan-ârâyi سُحْن آَرَايِي (f. b. i.) : güzel, düzgün söz söyleyicilik.

sühan-çin سُحْن چين (f. b. s.) : söz top-
layan, söz getirip götür, dedikoducu.

sühan-dân سُحْن دَان (f. b. s.) : sözbilen, güzel söz söyleyen.

sühan-dânî سُحْن دَانِي (f. b. i.) : sözbilirlilik, güzel söz söyleyicilik.

sühan-fehm سُحْن فِهْم (f. a. b. s.) : sözün değerini takdir eden.

sühan-gû سُحْن گُو (f. b. s.) : söz söyleyen, söz söyleyici.

sühan-güzâr سُحْن گُزَار (f. b. s.) : güzel söz söyleyen.

sühan-perdâz سُحْن پَرْدَاز (f. b. s.) : düz-
gün, güzel söz söyleyen.

sühan-perdâzi سُحْن پَرْدَازِي (f. b. i.) : düz-
gün, güzel söz söyleyicilik.

sühan-pîrâ سُحْن پِيرَا (f. b. s.) : süslü söz söyleyen.

sühan-rân سُحْن رَان (f. b. s.) : güzel söyleyen.

sühan-rânî سُحْن رَانِي (f. b. i.) : güzel söyleyicilik.

sühan-senc سُحْن سِنَج (f. b. s. c. : sü-
han-sencân) : hesaplı, ölçülü konuşan.

sühan-sencân سُحْن سِنَجَان (f. b. s. sü-
han-senc’in c.) : hesaplı, ölçülü konuşanlar.

sühan-senci سُحْن سِنَاجِي (f. b. i.) : hesaplı, ölçülü konuşma.

sühan-şinâs سُحْن شِنَاس (f. b. s.) : söz bi-
lir, sözün kıymetini takdir eden.

sühan-ver سُحْن وَر (f. b. s.) : düzgün konuşan.

sühan-verî سُحْن وَرِي (f. b. i.) : düzgün konuşma.

süheyl سُهَيْل (a. i.) : 1. semânın güney yarım küresinde bulunan sefine-i Nûh burcunda-
ki parlak ve büyük bir yıldızın adı, fr. **canopus**. Yemen’den daha iyi görüldüğü için buna ‘‘süheyl-i yemânî’’ de derler. 2. erkek adı.

süheyl-i ferd veya Şam : Astr. şücâ’ burcu-
nun bir yıldızı. (bkz : şücâ’).

süheyl-i Huzzâr : astr. Sefine-i Nûh ile ‘‘sü-
heyl-i rakkaş’’ arasına çekilen hat üzerinde bulu-
nan ve ‘‘Sefine-i Nûh’’a yakın olan yıldız.

Süheyl-i Mahlef : astr. ‘‘Sefine-i Nûh’’ ile ‘‘Sü-
heyl-i Rakkaş’’ arasına çekilen hat üzerinde bu-
lunan ve ‘‘süheyl-i Huzzâr’’dan sonraya kalan yıldız.

Süheyl-i Rakkaş : astr. ‘‘Sefine-i Nûh’’ ile ‘‘Sü-
heyl-i Mahlef’’den geçen hat üzerinde ‘‘Süheyl-i Mahlef’’den sonra gelen yıldız.

Süheyl-i Yemânî : astr. ‘‘Sefine-i Nûh’’ ile ‘‘Re-
cûl-i Yesâr-i Cevzâ’’ arasına çekilen hat üzerinde ‘‘Sefine-i Nuh’’dan sonra gelen yıldız. [Süheyl doğ-
duğu zaman Yemen’de çıkan akik taşı, rengini ondan almış].

Süheyl ü Nevbahâr : XIV. asır Anadolu türkçe-
sinin şiir dilindeki ilk güzel örneklerini veren Fer-
henknâme-i Sa’dî mütercimi Hoca Mes’ud Gölşehri tarafından farsçadan türkçeye tercüme edilmiş, Çin Hükümdarının kızı Nevbahar’a âşık olan Yemen hükümdarının oğlu Süheyl’in Çin’e seyahatini ve bir çok mâcerâlarını anlatan manzum bir hikâye kitabıdır.

süheylâ سُهَيْلَا (a. i.) : 1. yumuşacık huylu kadın. 2. kadın adı.

sühre سحره (a. i.) : yalancı fecir.

sühreverdiyye سهروردیه (a. h. i.) : tas.

Şeyh Ömer Şahâbetin Sühreverdî tarafından kurulan tarikat.

sühûlet سهولت (a. i.) : 1. kolaylık. 2.

kolaylık vasıtası. 3. yavaşlık, usul; nâzik muâmele. 4. s. elverişli, kullanışlı. 5. paraca kolaylık.

sühûlet-bahş سهولتبخش (a. f. b. s.) : ko-

laylık veren, kolay kullanılan, pratik.

sühûmet سهومت (a. i.) : hisimlik, ak-

rabâlık. (bkz : karâbet).

sühûnet سخونت (a. i.) : sıcaklık, kızgın-

lık. (bkz : harâret).

sühûnet سخونت (a. i.) : katılık, peklik.

(bkz : sehânet).

sûkalâ' ثقلاء (a. s. sakîl'in c.) : ağır-

lar; çirkinler; kabalar; sözü sohbeti çekilmiyen kimseler.

sûkârâ سكارى (a. s. sekrân'ın c.) :

sarhoşlar. (bkz : mestân).

sûkkân سكان (a. s. sâkin'in c.) : otu-

ranlar.

sûkkân-ı belde : şehir sâkinleri; şehirde oturanlar.

sûkkân-ı hâne : hâne sâkinleri, evde oturanlar.

sûkkân-ı semâvat ü zemîn : göklerin ve yer yüzünün sâkinleri.

sûkker سكر (a. i.) : şeker. Tebevül-i

sûkker : şeker işeme.

sûkker-i inçb : glikoz veyâ levüloz.

sûkker-i mükerrer : nöbet şekerî.

sûkkerî سكرى (a. s. ve i.) : 1. şekerle il-

gili. 2. sekerden yapılan tatlı.

sûkkerî mermer : zool. şekerimsi mermer.

sûknâ سكنى (a. i.) : oturulacak yer,

konak. Kabil-i sûknâ : oturmaya elverişli yer. Te-timme-i sûknâ : oturmak üzere verilen lüzûmu kadar arsalar.

sûkub ثقب (""ku" uzun okunur. a. i.

sakb'ın, sukb'un c.) : delikler.

sûkûn سکون (a. i.) : 1. durma, kımıl-

damama. 2. hareketsizlik, durgunluk. 3. dinme, kesilme. 4. a. gr. hareketsizlik : [azm kelimesindeki z harfinin hâli gibi].

sûkûn-i dem : soğukkanlılık.

sûkûn-i mu'tâdî : her zamanki sessizlik.

sûkûn ü hâb : durgunluk ve uyku.

sûkûnet سکونت (o. i.) : 1. durgunluk,

dinginlik, dinme, azalma. 2. rahat.

sûkûnet-gâh سکونتگاه (a. f. b. i.) : din-

lenme yeri; mec. mezar.

sûkûnet-perver سکونتپور (a. f. b. s.) :

rahatlandırıcı, dinlendirici.

sûkûnet-yâb سکونتياب (a. f. b. s.) : sù-

kûnet bulan, durgunlaşan, duran; durulan; dinen.

sûkût سكوت (a. i.) : susma, söz söy-

lememe. (bkz : samt).

sûkût-i istihâm : sorgu sessizliği.

sûkûtî سكوتى (a. s.) : 1. susmayı se-

ven, az konuşan. 2. i. erkek adı.

sûlâf, sülâfe سلاف ، سلافه (a. i.) : şarap.

(bkz : bâde, hamr, sahbâ).

sûlâle سلالة (a. i.) : soy sop, döş,

ocak.

sûlâle-i tâhire : Hz. Muhammed'in temiz sülâlesi.

sûlâm, sülâmî سلام ، سلامى (a. i. c. : sülâ-

miyât) : hek. el ve parmak kemiği.

sûlâmiyât سلاميات (a. i. sülâmî'nin c.) :

hek. el ve parmak kemikleri.

sûlâsâ ثلاثاء ، ثلاثاء (a. i.) : salı

sûlâsî ثلاثى (a. s. selâse'den) : 1. üçü,

üç şeyden meydana gelen.

sûlâsi-l-ezhâr : bot. bir sapta üç çiçeği bulunan *bitki.

sülâsi....

sülâsi mezidûn fih : a. gr. zâid harf almış üçlü kelime.

sülâsi mücerred : a. gr. üç harfli aslı kelime kökü.

sülâsi-r-re's : üç kafalı (hayvan). 2. a. gr. aslı üç harf olan [fiil].

Süleyman Çelebi سليمان چلی (a. h. i.) :

Bursa'da doğmuştur. Babasının adı Ahmet Paşa'dır. Önce Sultan Yıldırım Bayezit'in, sonra Emir Süleymanın yakınlarından olmuştur. Peygamberimiz hakkında yazdığı Mevlidi ile pek çok İslâm şâirine nasıbolmayan bir şöhet kazanmış, mevzuunu yüksek bir samimiyet ve heyecanla ifade etmeğe çalışmıştır. Eşerini Âşık Paşanın "Garibnâ-nâme"si ile Kadî Darîr'in "Siyer-i Nebevî tercümesi"nden ilhâm alarak 1409 senesinde tamamlamıştır. Hz. Muhammed'e karşı samimî bağlılığını, derin tahassüsleriyle ve İslâm ümmetinin dînî heyecanlarıyla mezc ederek nakle muvaffak olduğu için bu manzum eser, bu sâhada yazılmış bütün eserler arasında en çok saygı ve kıymet kazanmıştır. (d. : ? - ö. 1421).

süleymânî سليمانى (a. i.) : 1. kemer tokaşı ve sâire yapmakta kullanılan kıymetli bir taş. 2. süleyman'a âit, süleymanla ilgili. 3. i. g. s. güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi : [tezhîp, hat, minyatür v. b.].

süleyme سليمه (a. i.) : hek. el ve ayak parmaklarının ikinci kemiği, fr. phalange.

süleyme-i sagire : anat. parmak üçüncü kemiği, fr. phalangelette.

sülhafâ سلحفا (a. i.) : kaplumbağa.

sülhafâ-i azb : zool. tatlı su kaplumbağası.

sülhafâ-i bahriyye : zool. deniz kaplumbağası.

sülhafâ-i berriyye : zool. kara kaplumbağası.

sülhafâ-i mezragiyye : zool. nehir, göl ve bataklıkların kenarında yaşayan, kara kaplumbağasına benzer bir cins kaplumbağa.

sülhafât سلحفات (a. i. c. : selâhif) : zool. kaplumbağa. (bkz : sülhafâ)

sülhafiyye سلحفيه (a. i.) : zool. kaplumbağalar, fr. chéloniens.

süllâ' سلاء (a. i.) : nebatların (*bitki) kabukları üzerinde bulunan ve kolaylıkla kopan dikenler.

süllâf سلاف (a. i. selef'in c.) : selefler, önce gelip geçmişler. (bkz : eslâf).

sülle سلة (a. i.) : 1. çok para. 2.

insan topluluğu, kalabalık. **Lâ-yüfferriku beyne-s-sülle ve-s selle** : koyun sürüsü ile insan kalabalığını farketmez; çok aptal.

süllem سلم (a. i. c. : selâlim) : 1. merdiven. (bkz : mi'râc¹, mirkat) : 2. hek. kuşağın içindeki merdiven şeklinde olan boşluk.

sülme ثلمه (a. i.) : gedik, çatlak. (bkz : sahre).

sülüç ثلوج (a. i. selc'in c.) : karlar.

sülük سلوك (a. i. silk'den) : 1. bir yola girme, bir yol tutma. 2. husûsî bir sınıfa, bir gruba katılma. 3. bir tarîkata intisâbetme.

sü'lûl ثؤلؤل (a. i.) : 1. meme başı. 2. vücutta meydana gelen siğil.

sülüs ثلث (a. i.) : 1. üçte bir. 2. (bkz : hatt-ı sülüs).

sülüs celisi : g. s. bir yazı sitili.

sülüs grossi : g. s. bir yazı sitili. [hattat Râkım'ın îcâdidir].

sülüsân ثلثان (a. s.) : üçte iki, üç kısımda iki kısım. (bkz : sülüseyn).

sülüseyn ثلثين (a. s. c.) : üçte iki, üç kısımda iki kısım. (bkz : sülüsân).

sülüsi ثلثي (a. s.) : 1. sülüisle, üçte bir ile ilgili. 2. i. bir yazı sitili.

sülvân, sülvâne سلوان، سلوانه (a. i.) : yüreğe ferahlık veren ruh; iç açıcı ilâç.

süm سم (f. i.) : dört ayaklı hayvanların tırnağı.

süm'a سمعه (a. i.) : görsünler, işitsinler diye yapılan göstermecilik. (bkz : riya).

sümeyre شميره (a. i.) : 1. meyva çağası. 2. bot. kendi üzerine kıvrılmış yaprak.

sümmâk سماع (a. i.) : somak, kebaba, hamura konulan ekşice ve kırmızı taneler.

sümme سُم (a. zf.) : sonra. (bkz : ba'de, hu, pes).

sümme-t-tedârik سُم التَدَارِك (a. b. s. ve zf.) : tedârikten sonra, iş olduktan sonra düşünülüş, sonradan uydurma. [aslı : "sümme-t-tedârük" dır].

sümpâre سَمِيارَه (o. i.) : zımpara. (bkz. sünbâde).

sümre, sümret سُمْرَه ، سَمْرَت (a. i. : esmerlik, karayağızlık).

süm-tırâş سَمْتَرِاش (f. b. i.) : suntraç, nalbantların tırnak kesme âleti.

sümühat سَمُوْحَت (a. i.) : elaçıklığı, cömertlik. (bkz : semâhat).

sümüm سَمُوْم (a. i. semm'in c.) : zehirler, ağılar. (bkz : simâm).

sümüv سَمُوْط (a. i. simât'in c.) : 1. sofralar, yemek masaları. 2. sofraya gelmiş yemekler.

sümün سَمُوْن (a. i.) : sekizde bir : 1/8. ("sümün" de denilir).

sümüvv سَمُوْوَ (a. i.) : yükseklik, yücelik. (bkz : rif'at, ulüvv). [maddî, mânevî kullanılır].

sünâi سُنَائِي (a. s.) : 1. ikili, ikilik, iki kısımdan olma. 2. gr. aslî harfi iki olan [kelime]. s. fels. *ikincil, fr. *secondaire*.

sünâi-yül-mesken : bot. iki evcikli, fr. *dioïque*.

sünâiyye سُنَائِيَّة (a. i.) : fels. fr. *dualisme*. (bkz : isneyniyet).

sünbâde سُنْبَادَه (f. i.) : zımpara. (bkz : sümpâre).

sünbâdec سُنْبَادَج (a. i.). (bkz : sünbâde).

sünbük سُنْبُك (a. i. c. : senâbik) : toy-nak, at, eşek gibi tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

sünbül سُنْبُل (f. i.) : 1. sünbül. 2. güzellerin saçı.

sünbül-i müzekker : bot. tırtılımsı, fr. *châton*.

sünbül-i rûmî : bot. hind sünbülü, nardin yağı.

sünbül-i sır-âb : tâze, tarâvetli sünbül.

sünbülât سُنْبُلَات (a. i. sünbüle'nin c.) : başaklar.

sünbüle سُنْبُلَه (a. i. senâbil, sünbülât) : 1. başak. 2. astr başak burcu, semânın kuzey yarım küresinde bulunan yedi parlak yıldızdan müteşekkil bir dörtgen ve iki kuyruklu bir burç, lât. *virgo*; fr. *vierge*. [Güneş ağustosta bu burca girer]. 3. müz. muhayyer sünbüle makamının XIX. asırdan evvel kullanılan ismi [mâmâfih, bu iki makam arasında ehemmiyetsiz bir farkın bulunduğu anlaşıyor]. Sünbüle en eski makamlardandır.

sünbüle-i kadîm : müz. Türk müziğinde eski bir mürekkep makamdır.

sünbüle-nihâvend سُنْبُلَه نِهَآوَنْد (a. f. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümunesi yoktur; en az iki asırlıktır.

sünbülü سُنْبُلِي (f. s.) : 1. sünbüle mensup, sünbülle ilgili. 2. yağmursuz kapalı hava. 3. Halvetiyye tarikatının Sünbül Sinan Efendi bölümüne mensup. 4. i. g. s. bir yazı stili.

Sünbüliyye-i Halvetiyye سُنْبُلِيَّة خَلَوْتِيَّة (f. a. h. i.) : tas. Halvetiyye tarikatı şubelerinden "Cemâliyye-i Halvetiyye" nin kollarından biri. [Sünbül Sinan adıyla meşhur Sinâneddîn-i Borlovî tarafından kurulduğu için bu adı almıştır].

sündüs سُنْدُس (a. i.) : parlak renkli, çiçekli altın veya gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş.

sündüsi سُنْدُسِي (a. s.) : sündüsten yapılmış şey.

sünen سُنَن (a. i. sünnet'in c.) : sünnetler.

sünen-i seniyye : Hz. Muhammed'in işledikleri kutsal işler.

sünnet سُنَنَت (a. i. c. : sünen) : 1. iyi ahlâk, iyi tabiat. 2. Hz. Muhammed'in sözleri, işleri ve tasvibleri [misvak kullanma, cemaatle namaz kılma v.b. gibi]. (bkz : hadîs) **Ehl-i sünnet** :

sünnet-i gayr-i müekkede

Şîa'nın hâricindeki İslâm mezheplerine mensup olan çoğunluk.

sünnet-i gayr-i müekkede : Hz. Peygamberin çok defâ edâ edip bâzan terk ettikleri sünnet [namazda uzun okuma, ikindi ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri gibi..]

sünnet-i müekkede : Hz. Peygamberin hemen hemen dâimâ edâ ettikleri (sabah, öğle, akşam namazlarındaki) sünnetler. **3.** çocuğu sünnet etme. (bkz : hitân).

sünnet-ullah : Allah'ın koyduğu nizam.

sünnî, sünniyye سنن (a. s.) : sünnet ehlinde olan kimse. [aksî : şîî].

sünûh سنوح (a. i. c. : sünûhât) : **1.** sağlam ve emîn olma. **2.** adamakıllı bilme. **3.** (sinh'in c.) : diş yuvaları, diş çukurları.

sünûh سنوح (a. i. c. : sünûhât) : **1.** akla, hatıra gelme, içe doğma. **2.** çıkma, zuhûr etme, vâkı olma. **Şeref-sünûh** : şerefle akla gelen.

sünûhât سنوحات (a. i. sünûh'un c.) : akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler.

sünûhî سنوحى (a. s.) : **1.** içe doğma hâline mensup, hatıra gelmekle ilgili. **2.** erkek adı.

sünûn سنون (a. i. sene'nin c.) : yıllar. (bkz : sinîn).

-süpâr سپار (f. s.) : (bkz : -sipâr).

süpâre سپاره (f. b. i.) : **1.** Kur'an'ın her bir cüzü. **2.** mecmûa, küçük kitap. [aslı : "sî-pâ-re = 30 cüz" dır].

süpürde سپرده (f. s.) : **1.** ismarlanmış, sipârîş olunmuş. **2.** verilmiş, bırakılmış.

sürâdık سرادق (a. i. c. : sürâdikat) : **1.** büyük pâdişah çadırı. **2.** saray perdesi. (bkz : serâ-perde).

sürâdikat سرادقات ("ka" uzun okunur a. i. sürâdık'ın c.) : **1.** saray perdeleri, harem dâirelerinin önüne çekilen büyük perdeler. **2.** otağlar, pâdişah çadırları.

sürâg سراغ (f. i.) : iz, eser, işaret.

sür'at سرعت (a. i.) : çabukluk, hız.

sür'at-i infîâl : çok çabuk gücenen, darılan.

sür'at-i intikal : çabuk anlama, çabuk kavrama.

sür'at-i mümkin : mümkün olan çabukluk.

sür'at-i seyr : gidiş hızı.

sürb سرب (f. i.) : kurşun; kalay; kurşun ve kalay karışımı.

sürbe سربه (a. i. c. : süreb, sürüb) : **1.** sürü. **2.** gürûh, cemâat.

süreahâ' صرحاء (a. s. sarîh'in c.) : saf ırklar.

sürer سرر (a. i. sürre'nin c.) : anat. göbekler.

Süreyyâ ثريا (a. h. i.) : **1.** Ülker yıldızı. [semânın kuzey yarım küresinde Sevr burcunun en parlak yıldızı olan Edeberân'ın ilerisinde ve Feres-i a'zam istikametinde görünen güzel bir yıldız kümesi (Pleiades)]. (bkz : Pervîn). **İkd-Süreyyâ astr.** Ülker [gerdanlığa benzetilmesinden dolayı bu ad verilmiştir]. **2.** erkek ve kadın adı.

sürfe سرفه (a. i.) : biy. kurtçuk.

sürfo سرفه (f. i.) : öksürük. (bkz : suâl).

sürh سرخ (f. s.) : **1.** kırmızı, kızıl. (bkz : ahmer). **2.** kırmızı mürekkep. **3.** bab ve yâ fasıl başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan yazma kitap.

sürh-âb سرخ آب (f. b. i.) : kırmızı su [kan ve şarap].

sürh-âbi سرخابی (f. b. i.) : kırmızı ördek.

sürhî سرخی (f. i.) : kırmızılık, kızılık. (bkz : humret).

sürhî-i hicâb : utançtan doğan kırmızılık.

sürh-ser سرخسر (f. b. s. ve i.) : kızılbaş. (bkz : râfîzi).

süriyye سريه (a. i. c. : serârî) : câriye, odalık. (bkz : kenîzek, memlûke).

sürm سرم (a. i.) : anat. kalın bağırsa-
ğın alt kısmı. **Nezf-i sürm** : bâsur.

sürme سرمه (f. i.) : sürme. (bkz : köhl).

sürme-çûb سرمه چوب (f. b. s.) : göze sür-
me çekmek için kullanılan mil.

sürme-dân سرمه دان (f. b. i.) : sürme
kabı, sürme hokkası.

sürme-keş سرمه کش (f. b. s.) : sürme
çekmiş; sürme çeken, sürme çekici.

sürr سر (a. i.) : anaç. yeni doğmuş
çocuğun kesilmiş göbeği.

sürrâk سراق (a. s. sârik'in c.) : hırsız-
lar. (bkz : düzdân).

sürrât سرات (a. i. sürre'nin c.). (bkz :
sürer).

sürre سرم (a. i. c. : sürer, sürrât) :
1. göbek (bkz : nâf).

sürre-i bâtına : yumurtanın sarısı, iç göbek, fr.
chalaze. [tam ortasında bulunmasından kinâye].
sürre-i rie : anat. akciğer göbeği, fr. hile pulmo-
naire. 2. s. erkeğin hoşlandığı [kadın].

sürrî سرى (a. s.) : göbeğe âit, göbekte
ilgili.

sürûb روب (a. i. serb'in c.) : 1 içyağ-
ları 2. azarlamalar, çekirtmeler, beğenmeler.

sürûc سروج (a. i. serc'in c.) : eyerler,
at takımları.

sürûd سرود (f. i.) : şarkı; türkü.

sürûd-i hezâr : bülbül nağmesi.

sürûd-i husrevânî : müz. İran sâsânî müziğinde
halk türkülerine verilen isimlerden biri. [kısaca :
husrevânî de denilir].

sürûr سرور (a. i.) : sevinç. **Dâr-üs-sürûr** :
sevinç evi, sevinçli yer.

Surûrî سرورى (a. h. i.) : XVIII. asrın
ikinci yarısında yaşamış olan bu şâirin asıl adı
Osman'dır. Adanalıdır. Şiirde önce "Hüznî" sonra

da "Sürûrî" mahlasını kullanmıştır. Birçok şiir-
ler yazmış ve bunlardan bir divan tertibetmiştir.
Şiirlerinin çoğu hiciv ve mizâha âittir. Zamânî
şâirlerinden Sünbülzâde Vehbî ile Şeyh Galibî de
hicvetmiştir. Sürûrî'nin asıl şöret ve muvaffaki-
yeti "ebced" hesabıyla tertibettiği manzum tâ-
rihlerindedir. Târihlerinden bir kısmı sonradan
"Sürûrî Mecmûası" adıyla neşredilmiştir. (d. : ? -
ö. : 1813).

sürûş سروش (f. i.) : 1. (c. : sürûşân) :
melek. (bkz : firîşte). 2. Cebbrâil.

sürûşân سروشان (f. i. sürûş'un c.) : me-
lekler. (bkz : firîşteğân).

sürûşe سروشه (f. i.). (bkz : sürûş).

sürûc سرج (a. i. sirâc'in c.) : ışıklar,
kandiller, mumlar.

sürûr سر (a. i. serîr'in c.) : 1.
yatacak yerler. 2. tahtlar.

süryânî سريانى (a. s. ve i.) : eski Suriye
(Şam) halkından, onların eski dinlerinden olanlar.

süst سست (f. s.) : gevşek, sölpük, mec.
tenbel.

süstî سستى (f. i.) : gevşeklik, sölpük-
lük, tenbellik.

süst-peymân سست پيمان (f. b. s.) : sözü,
andı gevşek olan, sağlam olmıyan.

sütâ' نطاع (a. i.) : nezle. (bkz :
zükâm)

sütre سترة (a. i.) : perde, örtü.

sütre-i beyzâ : beyaz perde.

sütre-i hadrâ : yeşil perde.

sütüde ستوده (f. s.) : övülmüş; övül-
meye değer.

sütüde-sıfât ستوده صفات (f. a. b. s.) :
sıfatı, vasfı övülmüş, iyi vasıflı.

sütüde-şim ستوده شيم (f. b. s.) : ahlâkı övül-
müş, iyi ahlâklı

sütüh ستوه (f. s.) : 1. kederli, sıkıntılı.
2. yorqun. 3. beceriksiz.

sütön ستون (f. i.) : 1. direk. 2. gazete, kitap veya dergi gibi şeylerde sahifenin, yukardan aşağı doğru bölünmüş olduğu kısımlardan herbiri, kolon.

sütür ستور (f. i.) : binek ve yük hayvanı.

sütür ستور (a. i. sitr'in c.) : 1. perdeler. 2. örtüler.

sütür-bân ستوربان (f. b. i.) : seyis, hayvana bakan.

sütür-dân ستوردان (f. b. i.) : ahır.

sütürde سترده (f. s.) : tıraş edilmiş, yontulmuş.

sütüre ستره (f. i.) : ustura.

sütürg سترگ (f. s.) : büyük, iri. (bkz : muazzam).

süöl سؤل (a. i.) : etbeni.

süvâr سوار (f. s. c. : süvârân) : 1. ata binmiş, binici. 2. "binen, binici" mânâlarına

gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir : **Esb-süvâr** : ata binen, ata binici. **Ester-süvâr** : katıra binen.. gibi.

süvâri سوارى (f. i.) : 1. atlı. 2. atlı asker. 3. gemi kaptanı.

süver سور (a. i. sûre'nin c.) : sûreler.

süveydâ سويدا (a. i.) : 1. kalbin ortasında bulunduğu sanılan kara benek. 2. kalbdeki gizli günah. 3. bot. *besidoku, fr. endosperme. 4. bot. besiörü, fr. albumen.

süveydâ-ül-kalb : yürekte olan siyah nokta. (bkz : esved-ül-kalb, habbet-ül-kalb, sevdâ-ül-kalb).

süveyk سوق (a. i.) : bot. sapçık.

süvüm سوم (f. s.) : üçüncü. (bkz : sâlis).

süyüf سيوف (a. i. seyf'in c.) : kılıçlar. (bkz : esyâf) **Bakıyyet-üs-süyüf** : kılıçtan arta kalanlar, savaştan ölmeden kurtulabilenler. **Ehl-i süyüf** : kılıç ehli, askerler.

süyüh سيوح (a. i. seyh'in c.) : 1. akar sular. 2. çizgili elbiseler. (bkz : esyâh).

süyül سيول (a. i. seyl'in c.) : seller.

Ş

şââbîn شماين (a. i. şa'bân'in c.) : şa'ban-ı far.

şââyir شعائر (a. i. şa'ire'nin c.) : hek. arpacıklar, fr. orgelets.

şâb شاب (f. i.) : şap.

şâ'b شعب (a. i. c. : şuûb) : 1. ce-maat, tâife; kabîle. 2. Kızıldenizden çıkarılan dal-lı budaklı taşlar.

şâ'bân شعبان (a. i. c. : şaâbîn) : 1. arabî aylarının sekizincisi, ramazandan önce ge-len ay. 2. erkek adı.

Şa'bâniyye-i Halvetiyye شعبانية خلوتيه (a. b. h. i.) : tas. Halvetiyye Tarikatı aslı şübelerinden biri. [kurucusu : Şa'bân-ı Velt'dir].

şâbâş شاباش (f. i.) : takdîr etme, beğen-me, "âferin!" deme. (bkz : hûşâ).

şâbâş-hân شاباش خان (f. b. s.) : beğenip alkışlayan, âferin diyen. (bkz : âferîn-hân, tah-sîn-nân).

şâbb شاب (a. s. ve i. şebâb'dan. c. : şübbân) : genç, delikanlı; yiğit. **Şeyh ü şâbb** : ihtiyar ve genç. **şâbb-ı emred** : henüz sakalı, bıyığı çıkmamış olan genç.

şâ'beze شعبه (a. i.) : el çabukluğu, hok-kabazlık. (bkz : şu'bede).

şâ'beze-bâz شعبه باز (a. f. b. s. ve i.) : hok-kabaz.

şâb-hâne شابخانه (f. b. i.) : şap çıkarılan yer.

şâd شاد (f. s.) : sevinçli (bkz : memnûn, mesrûr). **Dil-şâd** : gönlü sevinçli.

şâd-âb شاد آب (f. b. s.) : suya kanmış, sulu; tâze. (bkz : reyyân).

şâd-âbî شاد آبى (f. b. i.) : suya kanmış, lık, sulu olma; tâzelik.

şâd-âb-ter شاد آب تر (f. b. s.) : çok, aşırı sulanmış, su verilmiş.

şâdân شادان (f. s.) : 1. sevinçli, keyifli. 2. şad kimseler. 3. i. erkek adı.

şâd-hâb شاد خواب (f. b. s.) : uykusu tatlı.

şâdî شادى (f. i.) : 1. memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı. (bkz : mesrûriyyet). 2. erkek adı. **Mürde-i şâdî** : çok sevinçten gelen ölüm. [müen. : "şâdiye"].

şâdî شادى (a. i.) : 1. mahkeme hade-mesi; mübâşir. 2. tar. vaktiyle sultan sarayına odun götüren yenîçeri; odun anbarı me'muru. 3. nağme ile şiir okuyan. 4. ilimden, edebiyattan hissesi olan. 5. tar. torba oğlanı, Acemî Ocağı neferi.

şâd-kâm شاد کام (f. b. s.) : çok sevinçli.

şâd-kâmî شاد کامى (f. b. i.) : çok sevinçlilik.

şâd-mân شادمان (f. s.) : sevinçli. (bkz : mahzûz, memnûn, mesrûr).

şâd-mânî شادمانى (f. i.) : sevinç. (bkz : mahzûziyyet, mesrûriyyet). **İzhâr-ı şâd-mânî** : sevincini gösterme.

şâd-merg شاد مرگ (f. b. i.) : sevinç ölümü, çok sevinmeden doğan ölüm.

şâd-nâk شادناك (f. b. s.) : gönlü memnun. (bkz : mesrûr).

şâdurvân شادروان (f. i.) : şadırvan, en çok câmi avlularında bulunan, etrafı çok musluklu duvarla çevrili su haznesi.

şâe شاء (a. fi.) : istedi. **İn-şâa-İllah** (inşallah) : Allah istedi ise; Allah isterse.

şafak شفق (a. i.) : 1. gürubdan sonraki alaca-karanlık. 2. Güneş doğmadan önceki alacalık.

şafak-âlûd شفق آلود (a. f. b. s.) : şafak renginde, şafak gibi.

şafak-gûn شفقگون (a. f. b. s.) : şafak renkli, kızıl.

şâfi' شافع (a. s. şefâat'den) : şefâat eden, kabahatli kimsenin afvı için araya girip yalvaran. (bkz : şeff').

şâfi-i rûz-i cezâ (cezâ gününün şefaatçisi) : Hz. Muhammed.

şâfi-i yevm-i arasât [arasat (meydan) gününün şefaatçisi] : Hz. Muhammed.

şâfi شافى (a. s. şifâ'dan) : 1. şifâ veren, verici, hastayı iyi eden. **Edviye-i şâfiye** : şifâlı ilâçlar. 2. kifâyet eden, yeter görünen. (bkz : muknî). **Cevâb-ı şâfi** : yeter görülen cevap.

Şâfiî شافى (a. h. i.) : İmâm-ı Şâfiî mezhebinden olan kimse.

Şâfiî شافى (a. h. i.) : sünnet ehlinin sâlik bulundukları dört mezhepten birinin imâmı olan zat [Gazzeli olup asıl adı İdris'dir]. (Hicrî : d. : 150 - ö. : 204).

şâfiyy-ül-mezhep : Şâfiî mezhebinden olan kimse.

şâgil شاغل (a. s.) : 1. meşgul eden, edici. 2. meşgul olmayı gerektiren. 3. işgal eden; tutan. 4. bir mülkte oturan.

şâgird شاگرد (f. i. c. : şâgirdân). (bkz : şâkird).

şâgirdi شاگردى (f. i.) : şakirtlik, çıraklık.

şâh شاخ (f. i.) : 1. dal, budâk. (bkz : gusn).

şâh-ı gül : gül dalı. 2. geyik ve benzeri gibi hayvanların dallı boynuzu. (bkz : karn).

şâh-ı âhû

şâh-ı âhû : ceylân boynuzu. 3. parça.

şâh şâh : parça parça. 4. kadeh. 5. parmak uçlarından koltuğa kadar insan eli. 6. su arkı. 7. ege kemiği. 8. alın. 9. elbise tirizi.

şâh شاه (f. i. c. : şâhân) : 1. pâdişah. (bkz : husrev, pâd-şâh, şeh, şehen-şâh). 2. İran veya Efgan hükümdarı. 3. satranç taşlarının en mühimi.

şâh-ı gedâ-nihâd : fakir mizaçlı şâh, kibirli olmayan hükümdar.

şâh-ı Kerbelâ (Kerbela şâhı) : Hz. Hüseyin.

şâh-ı Keşneyn : "İki Dünyânın şâhı" : Hz. Muhammed.

şâh-ı Levlak : Hz. Muhammed.

şâh-ı merdân, şâh-ı velâyet : Hz. Ali.

şâh-ı Risâlet : Hz. Muhammed.

şâh-ı şîr-çeng : arslan pençeli pâdişah.

şâh-ı zü'l-fekar : Hz. Ali.

şâha شاحه (f. i.) : boyunduruk.

şâhâdet شهادت (a. i.) : 1. şahitlik, şahitlik etme, *tanıklık. 2. bir şeyin doğruluğuna inanma. 3. delâlet, alâmet, işâret. 4. "eşhedü en lâ ilâhe il lallâh..." cümlesini söyleme. 5. şehitlik, şehit olma. 6. gözle görülen şeyler, varlıklar, dünyâ. Âlem-i şâhâdet : Dünyâ, cihân. Âlim-ül-gayb ve-ş-şâhâde (görülen ve görülmeyen şeyleri bilen) : Allah.

şâhâdet-nâme شهادتنامه (a. f. b. i.) : 1. diploma. 2. vesika, *belge.

şâhâmet شحات (a. i.) : yağlılık, semizlik, şişmanlık, şişman olma.

şâhân شاهان (f. i. şâh'ın c.) : şahlar.

şâhârie شاهانه (f. zf.) : 1. hükümdara âit, hükümdarla ilgili. 2. hükümdara yakışacak şekilde olan, çok mükemmel.

şâh-bâl شامبال (f. b. i.) : kuş kanadının en uzun tüyü. (bkz : şeh-bâl).

şâh-bâz شاهباز (f. b. i.) : 1. bir cins iri ve beyaz doğan. 2. s. yiğit, şanlı, gösterişli [adam].

şâh-bender شاهبندر (f. b. i.) : (bkz : şeh-bender).

şâh-beyt شاه بيت (f. a. b. i.) : ed. bir şiirin en güzel beyti; gazelde matla'dan sonraki beyit.

şâh-dâne شاهدانه (f. b. i.) : 1. iri inci tânesi. 2. kenevir tohumu.

şâh-dâr شاخدار (f. b. s.) : 1. dallı, budaklı [ağaç]. 2. dallı boynuzu olan [hayvan].

şâh-dârû شاهدارو (f. b. i.) : şarap. (bkz : bâde, sahpâ).

şâhen-şâh شاهنشاه (f. b. i.) : en büyük pâdişah, şah, pâdişahlar pâdişahı, şahlar şâhı.

şâhen-şâhi شاهنشاهی (f. b. i.) : ulu pâdişahlık, yüce hükümdarlık.

şâhen-şeh شاهنشيه (f. b. i.) : (bkz : şâhen-şâh, şehen-şeh).

şâh-eser شاه اثر (f. a. b. i.) : 1. üstün eser, fr. chef-d'oeuvres. 2. üstün değerde. (bkz : şâh-kâr). 3. ed. bir şâirin, bir muharririn en güzel eseri.

şâhıs شاخص (a. i. şahs'dan) : 1. belirsiz. 2. ölçmek için dikilen, bir buçuk metre kadar uzunluğunda bulunan ağac kazıklar.

şâhi شاهی (f. s.) : 1. şaha, hükümdara mensup, şah ile ilgili. 2. i. şahlık, hükümdarlık. 3. i. yumurtalı, nişastalı bir helva. 4. i. mermer-şâhi de denilen ince ve makbul bir patiska. 5. i. eski topların bir çeşidi. 6. i. eskiden gümüşten, sonraları bakırla nikelden yapılan ve kirân'ın (bkz : kirân) yirmide biri değerinde olan bir İran parası.

şâhid شاهد (a. s. ve i. şehâdet'den. c. : sevâhid) : 1. şahit (*tanık). 2. senet yerine geçecek şekilde büyük bir eserden veyâ kimseden alınan örnek.

şâhid-i âdil : doğru sözlü şahit.

şâhid شاهد (f. s.) : 1. sevgili. (bkz : mahnûbe). 2. güzel (bkz : dil-ber).

şâhid-i bâzâr : orta malı güzel [kadın].

şâhid-i devrân : ünlü güzel.

şâhid-i zibâ : yakışıklı güzel.

şâhide شاهده (a. i.) : mezara dikine dikilen ve üzerinde yazı ve çiçek bulunan mermerden baş ve ayak taşı.

şâhid-zôr شاهد زور (a. f. b. s.) : yalancı şahit.

şâhik شاهیک (a. s.) : yüksek, yüce [dağ, binâ, yapı..].

şâhika شاهقه (a. i. c. : şevâhik) : dağ tepesi, dağ doruğu. (bkz : zirve).

şâhim شحيم (a. s.) : yağlı, semiz, şişman.

şâhin شاهين (f. i. arapça c. : şevâhîn) : zool. doğan [kuş], lât. *falco peregrinus*.

şâh-kâr شاهکار (f. b. i.) : baş eser, en güzel eser. (bkz : şâh-eser)

şahm شحم (a. i. c. : şuhûm) : 1. iç yağı, etler arasında bulunan yağ. 2. kim. katıyağ, don yağı.

şahm-ı ma'denî : mineral yağ.

şahme شحه (a. i.) : [bir parça] içyağı.

şahmet-ül-üzün : kulak memesi.

şâh-merdân شاهمردان (f. b. s.) : şahmerdan, aşağı yukarı çıkan büyük demir tokmak.

şâh-nâme شاهنامه (f. b. i.) : 1. hükümdarların biyografisini manzum olarak anlatan eser. 2. h. i. Tus'lu Firdevsî'nin ünlü manzum destanı.

şahne شحنة (a. i.) : 1. inzibat me'muru, emniyet me'muru. [aslı : "şihne" dir]. 2. harmanlara nezâret eden kimse.

şâh-nişin شاهنشین (f. b. i.) : odanın sokak tarafına olan çıkıntısı, dışarıya doğru uzanan kısmı.

şâh-per شاه پر (f. b. i.) : (bkz : şâh-bâl).

şâh-râh شاهراه (f. b. i.) : 1. büyük, işlek yol, ana yol, cadde. 2. şaşırılması mümkün olmayan doğru ve açık yol.

şâh-reg شاهرگ (f. b. i.) : şah damar, büyük yük damar. (bkz : şiryân-ı ebher).

şahs شخص (a. i. c. : şihâs, şuhûs, eş-hâs) : 1. kişi, kimse. 2. gr. şahıs.

şahs-ı ma'nevî : kendisine bir şahıs muâamelesi yapılan banka, şirket v. b. gibi ortaklıklar.

şahs-ı sâlis (üçüncü şahıs) : dâvâda her iki tarafı da tutmıyan.

şâh-sâr شاخسار (f. b. s.) : dallık, ağaçlık, koruluk.

şahsen شخصاً (a. z. f.) : 1. şahıs itibâriyle, şahısca, cisimce. 2. kendi [kendim, kendin, kendiniz...]. 3. yalnız uzaktan görerek.

şâhsî, şahsiyye شخصى، شخصية (a. s.) : şahsa, kişiye, kendine âit, şahısla, kendi ile, kişi ile ilgili. Ef'âl-i şahsiyye : şahsî işler. Zamîr-i şahsî : şahıs zamîri : ben, sen, o.. gibi.

şahsiyyât شخصيات (a. i. c.) : 1. kişinin kendine, şahsına âit sözler. 2. birinin şahsına âit münâsebetsiz sözler.

şahsiyyet شخصيت (a. i.) : 1. kişilik, kişihusûsiyeti (*özellîği). 2. kişi, kimse, yüksek kişi.

şahsiyyet-i hükmiyye : sosy. *tüzel kişilik.

şah-süvâr شاهسوار (f. b. s.) : ata iyi binen. (bkz : şeh-süvâr).

şah-tere شاهتره (f. b. i.) : şahtere, lât. *fumaria anotolica*. (arapçası "şahterec" dir).

şah-tericiyye شاهترجيه (a. i.) : bot. şahteregiller, fr. *fumariacées*.

şâhûr شاخور (f. i.) : ekmek fırını, ekmek tandiri (bkz : tennûr).

şâh-vâr شاهوار (f. b. s.) : 1. şâha, hükümdâra yakışacak sûrette. 2. i. iri ve iyi cins inci.

şâh-zâde شاهزاده (f. b. i.) : şah oğlu, hükümdar, pâdişah oğlu, prens.

şâibe شَائِبَة (a. i. şevb'den. c. : şevâib) :

1. leke, kusur; noksan, nakîsa. (bkz : ayb). 2. kötü eser, iz.

şâibe-i şemsiyye : astr. Güneş'in üzerinde bulunan siyah lekeler. 3. şüphe. (bkz : gümân).

şâik, şâika شَائِكَة (a. s.) : 1. şevkli, hevesli, istekli. (bkz : arzû-mend). 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

şâik شَائِك (a. s.) : dikenli.

şâik-ane شَائِكَانَة ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : isteklice, şevkli olarak.

şâike شَائِكَة (a. i. şevk'den) : bot. dikenliler familyası.

şâir شَاعِر (a. i.) : arpa. (bkz : cev). Hubz-i şâir : arpa ekmeği.

şâir شَاعِر (a. i. şîr'den. c. : şâirân, şuarâ) : şâir, ozan.

şâirân شَاعِرَان (a. i. şîr'den). (bkz : şuarâ).

şâir-âne شَاعِرَانَة (a. f. zf.) : 1. şâirce, şâire yakışacak yolda. 2. s. mevzuu şiir sayılabilecek kadar hoş, lâtif olan şey.

şâire شَاعِرَة (a. i. c. : şâirât, şevâir) : kadın şâir.

şâire شَاعِرَة (a. i.) : 1. arpa tânesi, bir tek arpa. 2. (a. i. c. : şââyir) hek. arpacık, fr. orgelet.

şakaik شَقَائِك ("ka" uzun okunur. a. i. şakîka'nın c.) : şakayık, Şakaik-ün-nu'mân : bot. gelincik. [şakîka : arapçada "yarık, çatlak şey; yarım baş ağrısı" mânâlarına gelir].

şakâik-i nu'mâniyye : ed. XVI. asır âlimlerinden Taşköprülü Zâde Ahmed Şemsettin Efendinin arapça olarak yazmış olduğu meşhur biyografya eseridir. [Mecdi Efendi tarafından tercüme edilmiştir. Bu esere yazılmış olan zeyiller arasında Atâî'nin, Şeyhî'nin ve Uşşâkî Zâdeninkiler meşhurdur].

şakayıkıyye شَقَائِكِيَّة (a. i.) : bot. deniz şakayıkları, fr. actinares.

şakırrâk شَقَارَاك (a. i.) : yeşil, kırmızı ve beyaz renklerle süslü bir kuş. ["şakırrâk" şekli de kullanılır].

şâki شَاكِي (a. s. şikâyet'den) : şikâyetçi, şikâyet eden. (bkz : müşteki).

şâki's-silâh : âletleri ve silâhları pek keskin olan kimse.

şaki شَقِي (a. s. şekavet'den) : 1. bahtsız, fenâ hareketli, haylaz, habîs. 2. haydut, yol kesen.

şakik شَقِيْق (a. s.) : 1. ikiye bölünmüş bir şeyin her parçası. 2. i. anabababir olan erkek kardeş.

şakika شَقِيْقَة (a. s. c. : şakaik) : 1. yarık, çatlak, ortasından yarılmış şey. 2. i. ana baba bir olan kız kardeş. 3. yarım baş ağrısı.

şakikiyye شَقِيْقِيَّة (a. i.) : bot. düğünçi-çeğigiller, fr. renonculacées.

şâkile شَاكِلَة (a. i. c. : şevâkil) : 1. yol, tarîk, mezhep, meslek. 2. yaradılış. (bkz : tiynet).

şâkir شَاكِر (a. s. şükr'den) : 1. şükreden, gördüğü iyiliğe karşı duâ eden. (bkz : müteşekkir). 2. i. erkek adı.

şâkird شَاكِرْد (f. i. c. : şâkirdân) : 1. talebe (*öğrenci). 2. çırak, yamak. 3. stajyer [aslı : "şâgird" olduğu halde "şâkird" şekli yaygındır].

şâkirdân شَاكِرْدَان (f. i. şâkird'in c.) : şâkirtler. [aslı : "şâgirdân" dır].

şâkirdân-ı ehl-i hiref : tar. sarayda ehl-i hiref denilen sanatkarların yanında çırak olarak çalışan kişiler.

şakk شَقَق (a. i. c. : şükuk) : 1. yarma, yarıma, çatlama; yırtma, paralama; kırma. 2. yarıma, çatlak.

şakk-ı şefe : ağız açma, konuşma.

şakk-ı silviyüs : biy. silviyüs yarığı.

şâkk, şâkka شاق , شاقه (a. s. meşakkat'-den) : zahmetli, eziyetli. **Hidemât-ı şâkka** : zahmetli ve kaba işler : [toprak kazmak, taş taşımak gibi-].

şâkk-ı asâ : değneği yarmak; **mec.** topluluktan ayrılmak.

şakrak شقراق (a. i.) : sarı asma nevin-den bülbül gibi öter bir kuş.

şâkul شاقول ("ku" uzun okunur. a. i.) : **geo.** *çekül, **fr.** fil à plomb.

şâkulî شاقولى ("ku" uzun okunur. a. s.) : **mat.** 1. şâkule mensup, şâkul ile ilgili. 2. **geo.** *düşey, **fr.** vertical.

şâl شال (f. i.) : şal.

şâlâkî شالاکى (f. i.) : şal taklidi kumaş. ["şâl-i hâkî" den bozma olduğu söylenir].

şâlî شالى (f. s.) : 1. şala mensup, şalla ilgili. 2. i. şalın ince ve zarif bir çeşidi.

şâm شام (a. i. şâme'nin c.) : benler [vücuttaki]. (bkz : şâmât).

şâm شام (f. i.) : akşam.

şâm-ı muğber : dargın, gamlı akşam.

şâm u seher : akşam sabah.

şâmât شامات (a. i. şâme'nin c.) : benler [vücuttaki-]. (bkz : şâm).

şâme شامه (f. i.) : [kadın] başörtüsü. (bkz : burka', lesme).

şâme شامه (a. i. c. : şâm, şâmât) : ben [vücuttaki-]. (bkz : hâl).

şâme-geş شامه گش (f. b. s.) : başına örtü alan.

şâme-güşâ شامه گشا (f. b. s.) : başörtüsü-nü açan kadın.

şâm-gâh شامگاه (f. b. i.) : akşam vakti. (bkz : şâm-geh).

şâm-geh شامگاه (f. b. i.) : akşam vakti. (bkz : şâm-gâh).

şâmî شامى (o. s.) : 1. Şamlı. 2. Şam şehri ile ilgili. (bkz : Dimişkî).

şâmih, şâmiha شامخ , شامحه (a. s. c. : şevâ-mih) : 1. yüksek (bkz : âlî, mürtefi'). **Cibâl-i şâmiha** : yüksek dağlar. 2. kibirli, azametli.

şâmiha شامحه (a. i.) : **hek.** beyinde, kemikte ve vücudun başka yerlerinde tabii olarak görülen çıkıntılar.

şâmil, şâmile شامل , شامله (a. s. şümûl'-den) : 1. içine alan, kaplıyan, çevreliyen. 2. [birincisi] erkek adı.

şâmm شام (a. s. şemm'den) : koku alan, koku alıcı; koklıyan. [müen. : "şâmme"]. **Kuvve-i şâmme** : koku alma kuvvet ve hassası.

şân شان (a. i.) : 1. şan, şöhret, ün. 2. hal, keyfiyet. **Azîm-ü-şân** : şânı, şöhreti, keyfiyeti büyük olan. 3. gösteriş, çalım. 4. âdet, tabiat, huy. (bkz : i'tiyâd).

şân-ı insâf : insafın şânı, insafa yakışan şey.

şâne شانه (f. i.) : tarak. (bkz : muşt).

şâne-sâz شانه ساز (f. b. s. ve i.) : tarak yapan, tarakçı. (bkz : meşşât).

şâne-zede شانه زده (f. b. s.) : tarakla saçları taranmış.

şâne-zen شانه زن (f. b. s.) : 1. baştariyan. (bkz : meşşâta). 2. **mec.** güçlükleri, zorlukları çözen.

şâ'r شعر (a. i. c. : eş'âr, şîâr, şuûr) : kıl. (bkz : müy).

şâ'r-ı şârib : bıyık kılı.

şâr شار (f. i.) : şehir. (bkz : belde).

şarâb شراب (a. i. c. : eşribe) : 1. içilecek şey. 2. şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahpâ).

şarâb-ı bî-gaş : hilesiz ve katkısız şarap.

şarâb-ı nâb : katkısız şarap.

şarâb-ı nûhi

şarâb-ı nûhi : bin senelik eski şarap.

şarâb-ı rummânî : nar rengindeki şarap.

şarâbet-ür-râiyye شرابة الراعي (a. b. i.) :
bot. çobanpüskülügiller, fr. aquifoliacées.

şarâb-hâne شرابخانه (a. f. b. i.) : 1. şarap-
evî, şarap yapılan veya satılan yer. 2. büyük şarap
fiçisi.

şarâb-hâr شرابخوار (a. f. b. s.) : şarap
içen.

şarâbî شرابی (a. i.) : 1. şarapçı. 2. s.
kırmızı şarap renginde olan.

şârik, şârika شارق ، شارقه (a. s. şark-
dan) : doğan, parlayan, parlayıcı; parlak. Necm-i
şârik : parlayan yıldız. Nücûm-i şârika : parlayan,
parlak yıldızlar.

şârika شارقه (a. i. c. : şevârik) : ay-
dınlık, ışık. (bkz : nûr, ziyâ).

şâri' شارع (a. s. şer'den) : 1. şeriat
koyan, kanun koyan. (bkz : vâzi-ül-kanûn) : Allah.
2. Hz. Muhammed.

şâ'ri, şâ'riyye شعري ، شعريه (a. s.) : 1.
kıla mensup, kıl ile ilgili. 2. fiz. kılcal. Cümle-i
şâ'riyye : hek. kırmızı ve siyah kan damarları ara-
sında bulunan saç gibi ince damarlar. Ev'iye-i
şâ'riyye : *kılcal damarlar.

şârib شارب (a. s. şûrb'den) : 1. içen,
içici.

şârib-ül-leben : süt içen.

şârib-ül-leyli ve-n-nehâr : gece gündüz içen, içki
düşkün. 2. (i. c. : şevârib) bıyık.

şârid شارد (a. i.) : tutunmuş, beğenil-
miş ve yayılmış şiirler; şiir tarzındaki ata sözleri.

şârih شارح (a. s. ve i. şerh'den. c. : şur-
râh) : bir kitabı şerh eden, bir kitaba *açıklama
yazan kimse. Hz. Şârih : Mesnevî'nin şârihi İs-
mâil Resûhi Dede. Kavî-i şârih : mant. târif.

şâ'riyye شعريه (o. i.) : şehriye, çorbalık
makarna. [“şâ'r : kıl gibi ince olmasından
kinâye].

şâ'riyyet شعريت (a. i.) : fiz. *kılcallık,
fr. capillarité.

şark شرق (a. i.) : 1. Doğu. 2. Avrupa
kültürünün dışında kalan Müslüman ülkeleri. Şark
ve garb (Doğu ile Batı) : bütün dünyâ.

şark-ı cenûbî : coğr. güney doğu. [“cenûb-ı
şarkî” şekli yaygındır].

şark-ı şimalî : coğr. kuzey doğu. [“şimâl-i şarkî”
şekli yaygındır].

şarkan شرقاً (a. zf.) : gün doğusu tara-
fından; şarkında, doğusunda.

şarkıyyât شقيقات (a. i. şark'dan) : 1.
doğu dili, târihi ve edebiyatlarıyla uğraşan ilim
kollarına toplu olarak verilen bir ad. 2. müz. dört,
beş, altı ve daha çok mısralı şiirlerden terennüm
güftesi yapılan ezgilere verilen bir ad.

şarkıyyûn شرقيون (a. i. c.) : şarklılar,
doğulular.

şarkî, şarkıyye شرقى ، شرقيه (a. s.) : 1.
şarkla, doğu ile ilgili. 2. şark, doğu ülkeleriyle
ilgili. Cenûb-i şarkî : coğr. güney doğu. Şimâl-i
şarkî : coğr. kuzey doğu. Elsine-i şarkıyye : (ya-
şayan) şark dilleri : [Türk, Arap, Fars, Ordu, Çin,
Hin, Kore, Tibet, Şiir ve sâire gibi Asya'da kul-
lanılan diller].

şart شرط (a. i. c. : şûrût) : 1. şart. 2.
vaziyet, hal. 3. yemin.

Şart-ı arz (arz şartı) : jeod. herhangi bir yük-
sek dereceli nîrengi şebekesinde evvelce hesaplan-
mış bir dıl'a (bâz) dayanan bir nîrengi şebekesi
kurulduğu takdirde ölçülerden hareketle bütün şe-
bekeyi dolaşıp tekrar baza dönüldüğünde bazı sı-
nırliyan noktalarda tahassül edecek arz farkını
gidermek için muvâzene hesabı sırasında kurulan
hususî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gös-
terdiği şart.

şart-ı bâtil : huk. [eskiden] vâkıfın fayda ve
maslahattan âri ve vakfın gayesine muhâlif olan
arzusu. [hâin mütevellinin azlolunmaması, mevkuf
akarin şu miktardan fazlaya kirâlanmaması gibi].

şart-ı bâz (bâz şartı) : jeod., astr. herhangi bir
nîrengi şebekesinde birden fazla baz bulunduğu
takdirde, birinci bazdan mevcut ölçülere dayana-
rak ikinci bazın üstüne kadar bütün üçgenler do-
laşılarak varıldığından ölçü hatâlarından doğan in-
tibaksızlığı gidermek için kurulan hususî muâdele
(denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı câiz : huk. [eskiden] akd-i bey'in muktezâsından olan, yâhut akdin muktezâsını te'yîdeden, yâhut müteâref, yâni örf ve âdet-i belde de cârî ve şart-ı hıyâr gibi meşrû olan şarttır ki bu şartla beyi' sahih ve müteberdir.

şart-ı dil' (dil'i şartı) : jeod., astr. herhangi bir nîrengi şebekesinde, şebekenin bir dil'ından kalkıp bütün üçgenleri dolaştıktan sonra ayın dil'i üzerine kulak yapmaksızın, yâni dil'i sınırlıyan noktalar devirden sonra üstüste gelecek şekilde doğru hesaplayabilmek üzere muvâzenede tatbik edilen muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı lâğv : huk. [eskiden] akd-i bey'in muktezâsından olmayıp ve muhtezây-i akdi teyid dahî etmeyip, müteâref olmıyan ve akdi yapan taraflardan birine veyâ ma'kud-ün-aleyhe faydası bulunmıyan şarttır ki bu şartla beyi' sahih, lâkin şart lâğv olur. [başkasına satmamak, yâhut mer'aya salıvermek şartıyla bir hayvanı satmak gibi].

şart-ı müfsid : huk. [beyide] akd-i bey'in muktezâsından olmayıp ve akdin muktezâsını teyid dahî etmeyip, müteâref ve meşrû olmıyan ve fakat âkitlerden birini faydalı olan şarttır ki bu şart müfsit ve bu şartla beyi' fâsittir. [arasıra binmek şartıyla bir atı satmak gibi].

şart-ı müteahhir : huk. vakfiyedeki müteâriz şartlardan sonraki şart.

şart-ı müteâriz : huk. [vakıfta] vâkıfın vakfiyesinde yekdiğerine muâriz ve muhâlif zikrolunan şartlara itlak olunur ki hepsini îmal mümkün olmazsa sonraki şart evvelki şartın hükmünü nesheder.

şart-ı mütekaddim : huk. [vakıfta] vakfiyedeki müteâriz şartlardan ilk şart olup buna : şart-ı evvel de denir.

şart-ı nâsih : huk. vakfiyede müteâriz şartlardan sonuncusu.

şart-ı sâni : huk. vakfiyede müteâriz iki şarttan ikinci şart olup önceki şartın hükmünü kaldırmış sayılır.

şart-ı sarîh : huk. [vakıfta] yekdiğerine atıf sûretiyle kullanılan tâbirleri muttasıl olarak tâkîbedip onlara vuzuh veren kayıt. ["çocuğuma ve çocuğumun çocuğuna ve neslime vakfeyledim" diye sayılan meşrû-ün-leh'leri tâkiben zikrolunan "erkek" lâfzı gibi ki bütün sayılanlar için müteber bir kayıt addolunur].

şart-ı semt (semt şartı) : jeod., astr. evvelce hesaplanmış, binaenaleyh iki ucu arasındaki tul ve semti belli bir dil'a (baz) dayanan herhangi bir nîrengi şebekesinde ölçülerden hareket sûretiyle bütün üçgenler dolaşıldıktan sonra baza varıldığında tahassül edecek semt farkını gidermek üzere muvâzene hesapları yapılırken kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı takyidi : huk. [eskiden] akdi takyideden şarttır ki "üzere" ve "şartiyle" gibi lâfızlarla ifâde olunur.

şart-ı tûl (tul şartı) : jeod. herhangi bir yüksek dereceli nîrengi şebekesinde evvelce hesaplanmış bir dil'a (baz) dayanan bir nîrengi şebekesi kurulduğu takdirde ölçülerden hareketle bütün şebekeyi dolaşıp tekrar baza dönüldüğünde bazı sınırlıyan noktalarda tahassül edecek tul farkını gidermek için muvâzene hesabı sırasında kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı vâkıf : vakfedenin, vakfı yapanın koştuğu şart.

şart-ı zû erbaat-il-adlâ (dörtgen şartı) : jeod. herhangi bir nîrengi şebekesinde iç açılırları toplamı dörtyüz grât olması gereken dörtgenin ölçü hatâlarından doğan grât farkını gidermek üzere muvâzene hesabı sırasında kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şarteyn شرطین (a. i. c.) : koz. hamel burcundaki iki yıldızın adı.

şartı, şartiyye شرطیہ، شرطی (a. s.) : şart ile ilgili, şart gibi olan; şartlı. Sığa-i şartiyye : şart sığası (*kipi) ["gelirse söylerim" gibi].

şartiyyet شرطیت (a. i.) : şartlılık, şarta bağlı olmaklık. fr. conditionnalité.

şart-nâme شرطنامه (a. f. b. i.) : yerine getirilmesi gerekli olan şartların yazıldığı resmî kâğıt. (bkz : mukavele-nâme).

şast شصت (f. i.) : 1. (bkz : şest¹, 2). 2. s. altmış : 60.

şa'saa شمسہ (a. i.) : 1. parlaklık, parlama. 2. gösteriş, yaldız.

şa'saa-dâr شمسہ دار (a. f. b. s.) : şa'saali, gösterişli, parlak.

şa'saa-pâş شمسہ پاش (a. f. b. s.) : parıltı sağan, parıltılı.

şât شات (a. i.) : koyun. (bkz : ganem).

şathıyyât شطحيات (a. i. c.) : 1. alaylı, eğlenceli hikâyeler. (bkz : heziyyât). 2. ed. dudaklarda bir tebeşşüm uyandırmak maksadiyle söylenen manzûme. [Dertli'nin : girdâb-ı mihnette

kapandın kâldın * vermedin bir yandan ses kara bahtım * anladım gafilsin, uykuya daldın * deli poyraz gibi es kara bahtım.. v.s.].

şathiyyât-ı söfiyâne : ed. bâzı meczupların sözlerini taklit sûretiyle yazılmış, zâhırde saçma görülen, fakat şerh ve tahlîli hâlinde mânîdâr olduğu anlaşılan manzûmeler hakkında kullanılan bir deyim. [Kaygusuz Abdal'ın şathiyyâtı, dindarlar nazarında küfriyyattan sayılırdı].

şathiyye شطيه (a. i.) : âhiret ahvâlini alaylı bir dille anlatan daha çok manzum sözler.

şâtiiyye شاطيه (a. i.) : zool. uzun-bacaklılar, fr. échassiers.

şâtır شاطر (a. s. şetâret'den. c. : şut-târ) : 1. neş'eli, keyifli, şen. 2. i. büyük bir kim-senin atı yanında gitmekle vazîfeli ağa.

şâti شاطي (a. s. c. : şevâtî) : kıyı, ke-nar.

şâtım شاتم (a. s. şetm'den) : sövüp sa-yan, küfür eden.

şatranc شطرنج (a. i.) : 1. satranç oyunu. (bkz : sad-reng). 2. fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satırla, kakılan parçanın zigzaklı olarak ka-reler teşkil etmesi sûretiyle meydana gelen motif.

şatt شط (a. i. c. : şutôt) : büyük nehir.

şatt-ül-Arab : coğr. Dicle ve Fırat nehirlerinin Korna'da birleşmesinden meydana gelen büyük ne-hir.

şavt شوط (a. i.) : Beyt-i Şerîf ziyâretinde Hacer-i Esved'den başlayıp şartı üzere dolanarak yine Hacer-i Esved'e gelmek üzere yapılan tavâf.

şâyân شایان (f. s.) : yakışır, yaraşır, de-ğer. (bkz : ahrâ, çespân, lâyık, münâsib).

şâyân-ı hayret : şaşmaya değer, şaşılacak, hay-ret edilecek.

şâyân-ı senâ : öğmeğe lâyık olan

şâyân-ter شایانتر (f. b. s.) : daha (pek, en) lâyık. (bkz : elyak).

şâyed شاید (f. e.) : eğer; olaki, olabilir ki, olur ki.

şâyeste شایسته (f. s.) : yakışır, yaraşır; uygun. (bkz : ahrâ, cedir, çespân, lâyık, müsta-hik, sezâ, şâyân).

şâyeste-i tevfi-k-i Cenâb-ı müteâl : Cenâb-ı Hakk'ın yardımına lâyık olan.

şâyestegi شایستگی (f. i.) : yaraşırılık, uy-gunluk. (bkz : liyâkat).

şâygân شایگان (f. s.) : 1. lâyık, yakışır, münâsib, yaraşır. (bkz : çespân, lâyık, sezâ). 2. ucuz, bol, çok. (bkz : mezbûl, vâsî'). **Genc-i şây-gân** : Husrev Pervîz'in hazînesi. **Vasî ü şâygân** : ed. kafiyelerde revî harfinden sonra tekrarlanan zamir veya edat. [meselâ : "âbâde, feryâde" ka-fiyelerinde a lar; "işâretimiz, beşâretimiz" ka-fiyelerinde "mizler" vasî ü şâygândır].

şâygânî شایگانى (f. i.) : 1. şâyegânlık, ucuzluk, çokluk, bolluk. (bkz : vefret). 2. lâyık-lık, münâsiplik, yakışırılık, uygunluk.

şâyî شایع (a. s. şüyû'dan) : 1. duyulmuş, herkesçe bilinmiş. 2. taksim olunmamış müşterek hisse.

şâyia شایعه (a. i. c. : şâyîât) : şâyî' ol-muş, yayılmış haber, yaygın olan *söylenti. **Hisse-i şâyia** : hissedarların, ayrılmamış, bölünmemiş mal-daki hisseleri.

şâyian شایعاً (a. zf.) : şâyî olarak.

şâyian tasarruf : huk. [eskiden] bir mîrî arâ-ziyi birçok kimsenin müştereken tasarrufu.

şâyîât شایات (a. i. şâyia'nın c.) : şâyialar.

şâzeliyye شاذلیه (a. h. i.) : tas. Eb-ül-Ha-san Takiyüddîn-i Ali bin Abdullâh-üş-Şâzelî tarafın-dan kurulmuş olan tarikat. [Ali bin Eb-ül Hasan-üş-Şâzelî, hicrî 593 (Milâdî 1196-1197) yılında Afrika'da Septe civârındaki gamâre nâhiyesi köy-lerinden birinde doğmuştur].

şaziyye شظیه (a. i. c. : şezâyâ) : 1. yay, kavis. 2. anat. incik kemiği. 3. ağaç kıymığı gibi bir şeyden kopmuş parça. 4. hek. incik denilen baldır kemiğinin yanındaki ince uzun kemik. 5. kı-rılan kemikten meydana gelen parçalar.

şâzz, şâzze شاذ، شاذه (a. s. c. : şüzûz) : kaide (* kural) dışı, kaideye (* kurala) uymıyan.

Kelimât-ı şâzze : kaide (kural) dışı olan kelimeler. (bkz : müstesnâ).

şâir شاعر (a. i. şâire'nin c.) : âdetler; törenler. [müfredi "şâire : alâmet, işâret" mânâsınadır].

şâemât شأ مات (a. i. şâemet'in c.) : uğur-suzluklar.

şâemet شأمت (a. i. c. : şâemât) : uğur-suzluk.

şeb شب (f. i. c. : şebân) : gece. (bkz : leyl, şev). **Rûz ü şeb** : gündüz ve gece.

şeb-i arûs : gelin gecesi; Mevlânâ'nın öldüğü gece.

şeb-i aşk : aşk gecesi.

şeb-i gamm : gam gecesi.

şeb-i hicrân : hicran gecesi, ayrılıkla geçirilen gece.

şeb-i târik : karanlık gece.

şeb-i yeldâ : yılın en uzun gecesi. [22 Aralık].

şeb ü rûz : gece gündüz.

şebâat شباعت (a. i.) : tokluk, tamamlık, dolgunluk. (bkz : şibâ').

şebâb شباب (a. i.) : gençlik, tâzelik, civanlık.

şebâbet شبابت (o. i.). (bkz : şebâb).

şebâh شبح (a. i. c. : eşbâh) : ceset; cüse, cisim, şahıs.

şebâhet شباهت (a. i.) : benzeme, benze-yiş. (bkz : müşâbehet).

şebâik شبائك (a. i. şebîke'nin c.). (bkz : şebeke).

şebâket شباکت (a. i.) : ağ ve kafes gibi örülme.

şeb'ân شبان (a. s. şib'den. c. : şibâ') : tok, doymuş. (bkz : sır). **Batn-ı şeb'ân** : tok karın, karnı tok.

şebân شبان (f. i. şeb'in c.) : geceler.

şebâne شبانه (f. s.) : geceye âit, gece ile ilgili, gecelik, gece vakti olan.

şebân-gâh شبانگاه (f. b. i.) : 1. gecele-yin, gece vakti. 2. gecelenecek yer.

şebân-geh شبانگه (f. b. i.). (bkz : şebân-gâh).

şebân-rûz شبانروز (f. b. s.) : "gece gün-düz" : 24 saatlik zaman.

şeb-âviz شب آویز (f. b. i.) : ishak kuşu. [ayağından asılarak baş aşağı sarkar ve öter].

şebb شب (a. i.) : şap.

şeb-büy شبوی (f. b. i.) : bot. şebboy, lât. **matthiola incana**.

şeb-çirâğ شبچراغ (f. b. i.) : gece parlıyan yakut.

şeb-diz شبديز (f. b. s.) : "gece renkli" : 1. karayağız at. 2. Hüsrev Pervîz'in meşhur atının adı.

şeb-efrûz شب افروز (f. b. s.) : geceyi aydınlatan.

şebah شبه (a. i.) : benzer, benzeyiş.

şebeke شبکه (a. i. c. : şibâk) : 1. avcı; balık ağı. 2. ağ gibi yapılmış, gerilmiş hat ve yolların mecmûu. 3. s. kafes şeklinde olan. 4. ıskara. 5. anat. ağ şeklinde olan nesigler (*dokular). 6. kötü niyetlerle gizli kurulan topluluk.

şebekî شبکی (a. s.) : 1. şebekeye men-sup, şebekâ ile ilgili. 2. anat. ağsı, ağımsı.

şeb-engiz شب انگيز (f. b. s.) : gece kuşu, yarasa.

şeb-gerd شبگرد (f. b. i.) : 1. gece do-laşan kol, bekçi. 2. Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

şeb-gîr شبگیر (f. b. s.) : 1. gece uyumu-yan. 2. gece giden kervan. 3. sabah vakti. 4. sabah kuşu.

şeb-giri

şeb-giri شبگیري (f. b. i.) : gece uyuyama-
ma, uykusuzluk, fr. *agrypnie*.

şeb-gûn شبگون (f. b. s.) : "gece renkli" :
kara. (bkz : şeb-reng).

şeb-hân شبخوان (f. b. s.) : gece öten bir
cins bülbül.

şebhiz شبخيز (f. b. s.) : geceleri uyanıp
kalkan ve iş gören.

şeb-hûn شبخون (f. b. i.) : gece baskı-
nı. (bkz : şebîhûn).

şebîh شبیه (f. s. şibh'den) : benziyen, ben-
zeyici. (bkz : mânend, mûmâsil, müşâbih, nazîr).

şebîhûn شبخون (f. i.) : gece baskını. (bkz :
şeb-hûn).

şebike شبكه (f. i.) : 1. (bkz : şebeke).
2. batı taraflarında Arapların giydikleri hasırdan
örülmüş bir başlık.

şeb-istân شبستان (f. b. i.) : 1. yatak oda-
sı. 2. gece ibâdetine mahsus oda. 3. harem dâi-
resi.

şeb-külâh شبكلاه (f. b. i.) : gecelik külâh.

şeb-nem شبنم (f. b. i.) : çiy. (bkz : nedâ).

şeb-pere شبيره (f. b. i.) : zool. yarası.
(bkz : huffâş).

şeb-reng شب رنگ (f. b. s.) : "gece rengin-
de olan" : siyah.

şeb-rev شبرو (f. b. s.) : gece giden, gece
yolculuğu eden.

şeb-tâb شبتاب (f. b. i.) : ateş böceği.

şeb-tâ-be-seher شب تا بسخر (f. a. zf.) :
geceden sabaha kadar.

şeb-zinde-dâr شب زنده دار (f. b. s.) : 1.
geceleri işle meşgul olan. 2. gece uyumayıp ibâdet
eden. 3. gece bekçisi.

şeb-zinde-dâr-ı sohbet : sohbetin şezzindedârı;
sohbetle sabahlıyan.

şec شج (a. i.) : baş yarma.

şecâat شجاعت (a. i.) : yiğitlik, yüreklilik.
(bkz : besâlet, hamâset).

şecc شج (a. i.) : geminin denizi yararak
yol alması.

şeccât شجات (a. i. şecce'nin c.) : başta ve
yüzde meydana getirilen yaralar.

şecce شجه (a. i. c. : şeccât, şicâc) : **fık**.
başa ve yüze vurarak meydana getirilen yara

şecce-i âmmе : **hek**. beynin en üstteki zarının
yırılması.

şecce-i bâzıa : **hek**. derisi kesilen yara.

şecce-i dâmia : **fık**. kan çıktığı halde cerâhat ye-
rinde birikip akmayan yara.

şecce-i dâmiyye : **fık**. kanı akan yara.

şecce-i hârısa : **fık**. derisi yırtıldığı halde kan
çıkmayan yara.

şecce-i muvazzaha : **fık**. kemiği meydana çıkıp
görünen yara.

şecce-i münakkale : **fık**. kemik kırılmakla berâ-
ber yerinden oynamış olan yara.

şecce-i mütelhîme : **fık**. deri ile etin de kesil-
miş olduğu yara.

şecce-i simhâk : **fık**. kemik üzerindeki zar gibi
ince deriye kadar yırtılıp fakat o deri yırtılmamış
olan yara.

şecen شجن (a. i. c. : eşcân, sücûn) : dal,
budak, kol. **Zû-şecen** : dallı, budaklı.

şecer شجر (a. i. c. : eşcâr) : ağaç. (bkz :
dirâht).

şecer-i ketira : **bot**. geven.

şecer-i lâden : **bot**. lâden ağacı

şecer-i lîsân-ı usfûr : **bot**. dişbudak ağacı.

şecer-i mişmiş : **bot**. kayısı ağacı.

şecer-i rummân : **bot**. nar ağacı.

şecer-i süleymân : **bot**. katran ağacı.

şecer-i temr : **bot**. hurma ağacı.

şecer-i tin : **bot**. incir ağacı.

şecer-i tuffâh : **bot**. elma ağacı.

şecer-i tûr. (bkz : nahl-i tûr).

şecer-ül-bellût : **bot**. meşe ağacı.

şecer-ül bunduk : bot. fındık ağacı.

şecer-ül-hubz : bot. ekmek ağacı.

şecer-ül-hür : bot. kavak.

şecer-ül-levz : bot. bâdem ağacı.

şecer-ül-hür-i beyzâ : bot. akkavak.

şecer-ül-levz : bot. bâdem ağacı.

şecer-ün-neb' : bot. kayın ağacı.

şecer-üs-sinâr : bot. çınar ağacı.

şecerât شجرات (a. i. şecere'nin c.) : şecereler.

şecere شجرة (a. i. c. : şecerât) : 1. küçük ağaç, bir tek ağaç

şecere-i hayat : biy. hayat ağacı. 2. soy ağacı, bir âilenin soyunu sopunu gösteren cetvel. (bkz : silsile-nâme).

şeceri شجری (a. s.) : şecerle ilgili, şecere, ağaca âit. Hatt-ı şeceri. (bkz : hatt). Hurûf-i şeceriyye : ağaç dallarıyla çizilen harfler.

şecer-istân شجرستان (a. f. b. i.) : ormanlık, ağaçlık yer. (bkz : meşcere).

şecî, şecîa شجیع، شجیعہ (a. s. şecâat'den. c. : şicâ', şüceâ, şüc'ân) : cesur, yürekli, yiğit.

şecir شجیر (a. i.) : kısa, küçük ağaç.

şedâid شدائد (a. s. şiddet'den; şedide'nin c.) : zahmetli, meşakkatli, eziyetli haller, sıkıntıları.

şedarabân (şedd-i arabân) شد عربان

(a. b. i.) : müz. Türk müziğinde bir şed makam olup en az beş asırlıktır. İfade kudretini hâiz, tahassür, tahattur gibi hissiyâtın tasvirine pek müsâait bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır (elimizde 177 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 20, gelmektedir). Şedaraban, zengüle makamının yegâh (re) perdesindeki şeddidir. Güçlüsü -beşinci derece olan- düğâh (lâ) perdesidir. Donanımına "sî" ve "mî" bakiyye bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur. Umûmiyetle incî olarak seyreder. Niseb-i şerîfe adedi -zengüledeki gibi- 7 olmakla, mülâyimdir. Orta sekizlisindeki sesleri -tizden peste doğru olmak üzere- şöyledir : nevâ, nim hicaz, dîk kürdî, düğâh, rast, ırak, kaba hisar ve yegâh. Bu makamın bir sekizli tizine (yânî nevâ perdesinde kalanına) araban denilmiştir.

şedd شد (a. i.) : 1. sıkı bağlama, sıkı bağlanma, sıkma.

şedd-i nitâk-ı himmet : himmet kuşağını kuşanma, işe sıkı başlama.

şedd-i rihâl : hayvanın semerini bağlama, hayvana semer vurma [yolculuk maksadiyle].

2. tasvir. 3. müz. bir diziyi, bulunduğu yerden başka bir perde üzerine nakletmek. Tabîî aralıkların aynı kalması elzemdir. Aynı aralıkları te'mîn etmek için, bâzı perdelere muhtelif değiştirme işâretleri koymak icâbeder. Meselâ düğâh (lâ) perdesinde bulunan hüseyinî beşlisinin yegâne ârızası "sî" koma bemolü'dür; bu beşliyi hüseyinî aşırın (mî) perdesine nakledecek olursak, sî bekarlaşır.

şedd-i arabân. (bkz : şedarabân).

Şeddâd شداد (a. i.) : Yemen'de Âd kavminin hükümdârı. [büyük binâlarla ve bu arada Cennete benzetmek arzusuyla vaptırdığı "İrem bağı" ile ün almıştır. Bu bağdaki köşke girmek nasîbolmadan Tanrı gazabına uğrıyarak hepsi yer ile bir olmuştur].

şeddâdî شدادی (a. s.) : çok büyük ve sağlam [yapı].

şeddâd-âne شدادانه (a. f. zf.) : Şeddâd'inki gibi, o yolda yapılmış. [en çok, büyük, sağlam yapılar hakkında kullanılır].

şedde شده (a. i.) : gr. Arapçada ve Farsça'da iki defâ okunması icâbeden bir harfin üzerine konulan şu (ـ) işâret : cerr; bürrân.. qibi.

şedîd, şedîde شدید، شدید (a. s. şiddet'den. c. : şidâd) : şiddetli, sert, katı; sıkı. Zârûret-i şedîde : şiddetli, sıkı ihtiyaç.

şedîde شدید (a. i. c. : şedâid) : belâ, musîbet, büyük sıkıntı.

şef' شفع (a. s.) : çift [tek'in ziddi] (Kur'ân tâbirlerindendir).

şefâat شفاعة (a. i.) : birinin suçundan geçilmesi veya dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.

şefâfet شفاف (o. i.) : şeffaflık, şeffaf olma, saydamlık.

şefakat

şefakat شفت (a. i. c. : eşfâk) : şefkat, acıyarak ve esirgiyerek sevmek.

şefakat-ı nişân-ı hümâyûnî : ikinci Sultan Hamîd'in kadınlara verilmek üzere çıkarttığı nişan.
şefakat-ı übüvvet : babalık şefkati.

şefakat-nisâr شفقت نشار (a. f. b. s.) : şefkat saçan, şefkat dağıtan.

şefe شفه (a. i. c. : şefevât, şifâh) : 1. dudak. (bkz : leb). **Bint-üş-şefe** (dudağın kızı) : söz, lâkırdı. **Şakk-ı şefe** : ağız açmak, lâkırdı etmek. 2. kenar. **Hurûf-i şefe** (dudak harfleri) : b, p, f, m, v harfleri.

şefet-ül-erneb : tavşan dudağı denilen ve yukarıdan aşağıya kadar yırtık olan dudak.

şefef شفف (a. i.) : yaradılışı kötü olan kimse.

şefetân شفتان (a. i. c.) : iki dudak. (bkz : şefeteyn).

şefeteyn شفتين (a. i. c.) : iki dudak. (bkz : şefetân).

şefevât شفوات (a. i. şefe'nin c.) : 1. dudaklar. 2. kenarlar.

şefevî, şefeviyye شفوى، شفوية (a. s.) : dudağa mensup, dudakla ilgili. **Hurûf-i şefeviyye** (dudak harfleri) : b, p, f, m, v.

şefeviyye شفوية (a. i.) : bot. ballıbabagiller.

şeffâf شفاف (a. s.) : saydam, içinden, bakişın ve ışığın geçmesine mânî olmayan cisim : **Nim şeffâf** : yarı şeffaf, yarı saydam.

şefî' شفيع (a. s. şefâat'den. c. : şü-feâ) : şefa'at eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden. (bkz : şâfi').

şefî-i câr : fık. bitişik komşu evinin satılmasından dolayı aynı para ile bu evi satın alma hakkı üstünlüğüne mâlik olan kimse.

şefî-i müznibîn, —i rûz-i cezâ (kıyâmet gününde günahlılarının şefa'atçisi) : Hz. Muhammed.

şefif, şefife شفيف، شففة (a. s.) : (bkz : şeffâf).

şefik شفيق (a. s. şefakat'den) : 1. şefkatli, merhametli, acıyıcı, esirgeyici. 2. i. erkek adı. [müen. "şefika" kadın adı olarak kullanılır].

şeft-âlû شفتآلو (f. b. i.) : 1. "semiz erik" : şeftâli. 2. mec. öpücük. (bkz : bûse).

şegab شغب (a. s.) : fitne uyandıran.

şegaf شفاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : hek. kalb zarı. **İltihâb-ı şegaf** : kalb zarı iltihâbı. **şegaf-ı dâhili-i kalb** : anat. iç yürek zarı.

şegaf-ı hârici-i kalb : anat. dış yürek zarı.

şegaf شغف (a. i.) : delicesine sevmek.

şegaf-dâr شغفدار (a. f. b. s.) : delirtici.

şegafî شغافى ("ga" uzun okunur. a. s.) : kalb zarına âit, bununla ilgili.

şegal شغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : çakal. (bkz : şegâl, va').

şegâl شغال (f. i.) : çakal. (bkz : şegal).

şeh شه (f. i.) : (bkz : şâh).

şehâ شها (f. n.) : ey şah!, ey pâdişah!

şehâdet شهادت (a. i.) : (bkz : şahâdet).

şehâmet شهامت (a. i.) : 1. zekâ ve akıl. İllikle berâber olan cesâret, yiğitlik. 2. İrân şâhının bir ünvanı.

şehâmet-lü : İrân şâhının lâkabı

şehd-âmîz شهد آميز (f. b. s.) : balla karışık; bal gibi tatlı.

şehbâ' شهباء (a. s.) : 1. kır, lakırlı [at donlarından olup "eşheb'in" müennesidir]. 2. Haleb şehri. **Haleb-üş-şehbâ** : [uzaktan kırçıl görünüş] Haleb.

şeh-bâl شهبال (f. b. i.) : kuş kanadının en uzun tüyü. (bkz : şâh-bâl).

şeh-bâz شهباز (f. b. i. ve s.) : (bkz : şâh-bâz).

şeh-bender شهبندر (f. b. i.) : konsolos.

şeh-bender-hâne شهبندر خانه (f. b. i.) :
şehbenderlik, konsolosluk, konsoloshâne.

şeh-beyt شه بيت (f. a. b. i.). (bkz : şâh-
-beyt).

şehd شهد (a. i. c. : şihâd) : 1. bal. (bkz :
asel). 2. gümeç balı.

şehd-âb, şehd-âbe شهداب، شهدابه (a. f.
b. i.) : bal şerbeti.

şeh-dâne شهدانه (a. b. i.). (bkz : şâh-dâ-
-ne^{1, 2}).

şeh-dâneç شهدانچ (a. b. i.). (bkz : şâh-dâ-
-ne^{1, 2}, şeh-dâne).

şehd-hân شهد خان (a. b. i.) : baî sofrası.

şehd-kâm شهد کام (a. f. b. s.) : tadı da-
mağında kalmış.

şehen-şâh, shehen-şeh شهنشاه، شهنشه (f. b. i.).
(bkz : şâhen-şâh).

şehvât شهوات (a. i. şehvet'in c.) : şeh-
vetler, nefis düşkünlükleri, aşırı istekler. (bkz :
şehvât).

şehid شهيد (a. s. ve i. şehâdet'den. c. : şühe-
dâ). 1. dîn veyâ yüksek bir ülkü uğrunda ölen
kimse; savaştta ölen.

şehîd-i hancer-i müjgân : hançere benziyen kır-
piklerin şehîdi.

şehîd-i Kerbelâ (Kerbelâ şehîdi) : Hz. Muham-
med'in torunu Hz. Hüseyin.

şehik شهيق (a. i.) : 1. nefesi içeri alır-
ken seslenme; hıçkırık. 2. soluk alma.

şehik-i tenhâyi : yalnızlık nefesi.

şehim شهيم (a. s. şehâmet'den) : şehâ-
metli, akıllı ve kurnaz yiğit. [müen. : şehîme"].

şehir شهر (a. s. şöhet'den) : namlı, ün-
lü. (bkz : meşhûr, nâm-dâr).

şehiyy, şehiyye شهيه، شهيه (a. s. şeh-
vet'den) : iştahlandırıcı, isteklendiren. **Et'ıma-i şe-
-hiyye** : iştah uyandıran yemekler.

şehka شهقه (a. i.) : hıçkırık, keskin çığ-
lık.

şehka-i bükâ : ağıt hıçkırığı.

şeh-kâr شهكار (f. b. s.) : üstün eser,
fr. chef d'oeuvre. (bkz : şâh-eser).

şehlâ' شهلاء (a. i.) : 1. elâ göz, koyu
mâvi göz. 2. s. elâ gözülü [kadın]. 3. tatlı şâşi.
["eşhel" in müennesi]. **Ayn-ı şehlâ, Çeşm-i şehlâ** :
elâ göz veyâ tatlı şâşi bakan göz.

şeh-levend شهلوند (f. b. s.) : boylu
boslu, şeh, güzel genç.

şeh-nâme شهنامه (f. b. i.) : Osmanlı
târihine âit muhârebelerin evvelâ manzum, sonra
manzum ve mensur olarak karışık yazılmışı (bkz :
şâh-nâme).

şehnâz شهنواز (f. i.) : müz. Türk müziğinin
en eski mürekkep makamlarındandır. Çok güzel ve
karakteristik bir makam olup, hicazkârın daha yu-
muşâğı ve nazlısı, masal edâsına çok müsâit bir
nev'idir. Eskiden pek çok kullanılmıştır; son za-
manlarda orta derecede kullanılmıştır. (elimizde
148 kadar parça var ki, makamlar arasında 26.
gelmektedir). Şehnâz, uzal veyâ hicaz veyâ hü-
mâyûn makamına, hüseyinî aşîran (mî) perdesine
göçürülmüş bir hümâyûn ilâvesinden mürekkeptir.
Uzal veyâ hicaz veyâ hümâyûn ile düğâh (lâ) per-
desinde kalır. (bu perde, hüseyinî aşîran'da hümâ-
yûn'un da güçlüsüdür). Güçlüler, birinci derece-
de-hümâyûn ile hicâz'ın güçlüleri olan- nevâ (re),
ikinci derecede de-uzal'ın güçlüsü ve hüseyinî
aşîran'da hümâyûnunun, durağı olan- hüseyinî (mî)
perdeleridir. Karışık ve fakat daha çok inîci bir
seyri vardır (ve muhayyer perdesini çok kullanır).
Donanımına "sî" bakıyye bemolü, "fa" koma di-
yezi, "do" ve "sol" bakıyye diyezleri konulur.
(ikinci ve dördüncü ârızaları hüseyinî aşîranda hü-
mâyûn içindir; diğer ikisi de hümâyûnunun ârızaları-
dır). Eğer uzal veyâ hicaz kullanılmışsa "fa" ba-
kıyye diyezi ("fa" bekardan sonra) ve "sol" bekar
yapılır.

şehnâz-büzürk شهنواز بزرگ (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürek-
kep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi
yoktur.

şehnâz-hâverân شهنواز خاوران (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahminen bir, bir buçuk asır veya daha evvel terkibedilmiştir. Dellâl zâde'nin ilâhisi, Musullu hâfiz Osman Ef. nin ilâhisi makama misâldir. Şehnâz ile ırak makamlarından mürekkeptir. ırak ile ırak perdesinde kalır.

şehnâz-hicâz شهنواز حجاز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-hüseynî شهنواز حسيني (f. b. i.) : **müz.**

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-ırâk شهنواز عراق (f. a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-kûçek شهنواز کوچک (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-nevâ شهنواز نوا (f. b. i.) : **müz.**

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-pûselik شهنواز پوسلك (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde en az altı asırlık bir makamıdır, (elimizde 64 kadar eser vardır). Makamın 2 çeşidi vardır; birinci çeşidi basit, ikincisi mürekkeptir. Basit olanı 2 numaralı basit makamımız pûselik'in incisi şeklinden ibârettir. Pûselik'de olduğu üzere, pûselik beşlisi ile hicaz dörtlüsünden ibârettir. Güçlüsü- beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derece bulunan -hüseynî (mî) perdesidir. İnci bir şekilde seyrederek düğâh (lâ) perdesinde kalır. Muhayyer perdesi çok mühimdir. Donanımı -la mineur gibi -beş olup yedeninin sol bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır. Niseb-i şerîfe'den 9 una (hepsine) mâlik olmakla dizisi mülâyimdir. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste- doğru olmak üzere -şöyledir : muhayyer nîm şehnâz, acem, hüseyinî,nevâ, çargâh, pûselik ve düğâh -ikinci (mürekkep) şekli ise, şehnâz ile pûselik beşlisinden ibârettir. Bu beşli ile düğâh (lâ) perdesinde durur. Güçlüler birinci derecede -şehnâz'ın birinci güçlüsü olan -nevâ(re), ikinci derecede de -şehnâz'ın ikinci güçlüsü ve pûselik beşlisinin en tîz sesi olan -hüseynî (mî) perdeleridir. Muhayyer

perdesi, çok mühimdir. İnci olarak seyredir. Donanımına şehnâz'ın, "si" bakiyye bemolü, "fa" koma diyezi, "sol" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (gene şehnâz için eğer icâbederse "fa" bekar ve "fa" bakiye diyezi, "sol" bekar kullanılır). Pûselik beşlisi için "si" bekar, "do" bekar yapılır).

şehnâz-râst شهنواز راست (f. b. i.) : **müz.**

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-rehâvî شهنواز رهاوی (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "şehnâz-ruhâvî" dir].

şehnâz-uşşâk شهنواز عشاق (f. a. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-zengüle شهنواز زنگوله (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şeh-nişîn شهنشین (f. b. i.) : pencere

çıkması, balkon. (bkz : şâh-nişîn).

şeh-per شهر (f. b. i.) : kuş kanadının

en uzun tüyü. (bkz : şâh-bâl, şâh-per).

şehr شهر (a. i. c. : eşhür, şühûr) : 1.

yeni av. (bkz : hilâl). 2. ay, otuz günlük zaman.

şehr-i ramazân : ramazan ayı.

şehr شهر (f. i.) : şehir, büyük belde, büyük kent, il.

şehr-emâneti : belediye.

şehr-emîni : belediye reisi.

şeh-râh شهرراه (f. b. i.) (bkz : şâh-râh).

şeh-râh-ı terakki : terakkinin, ilerilemenin büyük yolu.

şehr-ârâ شهرآرا (f. b. s.) : şehri süs-

liyen, şehre süs veren.

şehr-âşûb شهر آشوب (f. b. s.) : şehri

fesâda veren.

şehr-âyin شهر آيين (f. b. i.) : donanma,

şenlik.

şeh-reg شهرگ (f. b. i.). (bkz : şâh-reg).

şehr-engiz شهر انگیز (f. b. s.) : "şehir ka-
rıştırın" : ed. bir yerin tabîi ve sosyal özelliklerin-
den bahseden bir nazım türü [çoğunlukla bu çe-
şit eserler, sosyal hayat bakımından bir takım de-
dikodulara sebebiyet verecek mâhiyetle idi; XVI.
asır şâirlerimizden Fakîrî'nin şehrengîzi göze çar-
par].

şehrî, şehriyye شهرى، شهریه (a. s.) : aylık,
aya mensup, ayla ilgili.

şehriyye-i dekâkin : temettü' (kazanç) vergisi.

şehrî شهرى (f. s.) : 1. şehirli : 2. İstanbul-
lu, İstanbulda doğup büyüme. 3. mec. ince, kibar.

şehr-i nâz شهر ناز (f. b. i.) : müz. Türk
müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı
olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehr-istân شهرستان (f. b. i.) : büyük şe-
hir.

şehr-rûd شهرود (f. b. i.) : büyük çay, nehir.

şehr-yâr شهریار (f. b. i. c. : şeh-r-yârân) :
pâdişah, hükümdar.

şehr-yârân شهریاران (f. b. i. şeh-r-yâr'ın
c.) : hükümdarlar, pâdişahlar.

şehr-yârâne شهریارانه (f. zf.) : hüküm-
dara, pâdişaha yakışacak sûrette.

şehr-yârî شهریارى (f. b. s.) : 1. hüküm-
dara, pâdişaha mahsus, hükümdarla, pâdişahla il-
gili. 2. şehriyarlık, hükümdarlık, pâdişahlık.

şehr-süvâr شهرسوار (f. b. s.). (bkz : şâh-
-süvâr).

şehr-süvâr-i mülk-i saâdet : saâdet ülkesinin ün-
lü binicisi.

şehr-tâne شهرتانه (f. b. i.). (bkz : şâh-dâne).

şehr-tere شهرترة (f. b. i.). (bkz : şâh-tere).

şehtiye شهرتیه (i.) : brik nevinden iki di-
rekli beğlik (devlete âit) gemi.

şehvânî شهوانى (a. s.) : 1. şehvete men-
sup, şehvetle ilgili. 2. şehvete çok düşkün olan
[kimse].

şeh-vâr شهروار (f. b. s.). (bkz : şâh-vâr).

şehvât شهوات (a. i. şehvet'in c.) : şeh-
vetler, nefis düşkünlükleri, aşırı istekler. (bkz :
shevât).

şehvet شهوت (a. i. c. : şehvât) : 1. aşır-
rı istek. 2. nefis. 3. * cinsel istek.

şehvet-engiz شهوت انگیز (a. f. b. s.) :
şehvet, istek, iştihâ uyandıran.

şehvet-perest شهوت پرست (a. f. b. s.) :
şehvetine, nefisine çok düşkün [kimse].

şeh-zâde شهرزاده (f. b. i. c. : şeh-zâdegân) :
hükümdar oğlu, prens. (bkz : şâh-zâde).

şeh-zâdegân شهرزادگان (f. b. i. şeh-zâde-
nin c.) : şehzâdeler, pâdişah, hükümdar oğulları,
prensler.

şeka' شقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1.
bedbahtlık, bahtıkaralık, kutsuzluk. 2. rezillik, al-
çaklık. (bkz : denâet).

şekâim شکائم (a. i. şekîme'nin c.) : şekî-
meler.

şekavet شقاوت ("ka" uzun okunur. a.
i.) : 1. betbahtlık, bahtıkaralık, kutsuzluk. 2. eş-
kıyalık, haydutluk.

şeker شکر (f. i.) şeker (nazımda :
"şekker" şekli de kullanılır). Şîr ü şekker (süt-
le şeker) : senli benli halde olan; uygun. (bkz :
mûnis, muvâfık).

şeker-âb شکر آب (f. b. s.) : dostluk ara-
sına giren soğukluk, kırınglık [şekerle su gibi uyu-
şamazlık.] (bkz : şeker-reng²).

şeker-bâr شکر بار (f. b. s.) : şeker yağdı-
ran, etrâfa şeker saçarcasına tatlı. Hande-i şeker-
-bâr : tatlı gülüş.

şeker-güftâr شکر گفتار (f. b. s.) : sözü
şeker gibi tatlı olan.

şeker-güzâr

şeker-güzâr شکر گذار (f. b. s.) : teşekkür eden, iyilik bilen.

şeker-güzârî شکر گذاری (f. b. i.) : teşekkür etme, iyilik bilme.

şeker-hâb شکر خواب (f. b. i.) : otururken gelen tatlı uyku. (bkz : nûâs, sinne).

şeker-hand, şeker-hande شکر خند ، شکر خنده (f. b. s.) : sevgilinin tatlı tatlı gülüşü. [zıddı : "zehr-hand"].

şekerî شکرى (f. s.) : şekerle âit, şekerle ilgili.

şeker-istân شکرستان (f. b. i.) : şeker kamışı tarlası.

şeker-kand شکر قند (f. b. i.) : nebat şekeri.

şeker-leb شکر لب (f. b. s.) : 1. dudağı şeker gibi tatlı. 2. tatlı dudaklı, tatlı sözlü.

şeker-pâre شکر پاره (f. b. i.) : 1. çok şekerli ve tatlı olan bir kayısı nev'i. 2. bir çeşit nar.

şeker-reng شکر رنگ (f. b. s.) : 1. sarıya çalar beyaz [renk]. 2. araları açık, bozuşuk, bozuk, pek yolunda olmıyan [ahbablık]. (bkz : şeker-âb).

şeker-rîz شکر ریز (f. b. s.) : 1. şeker saçan, pek tatlı. 2. sevinçten gelen gözyaşı.

şekvât شکوات (a. i. şekve'nin c.) : şikâyetler, sızıltılar. (bkz : şikâ).

şekîb شکيب (b.) : 1. sabır, tahammül (bkz. sabr). **Nâ şekîb** : sabırsız. 2. erkek adı. [aslı : "şikîb" dir].

şekîbâ شکیبا (f. s.) : sabırlı. (bkz : mütehammil, sâbir, sabûr, şekî-bende). [aslı : "şikîbâ" dir].

şekîbâî شکیبائی (f. i.) : sabırlılık. [aslı : "şikîbâî" dir].

şekîbende شکيبنده (f. s.). (bkz : şekîbâ). [aslı : "şikîbende" dir].

şekîme شکيمه (a. i. c. : şekâim) : 1. dayanma. (bkz : mukavemet). 2. gem. (bkz : lîcâm). **Kaviyy-üş-şekîme, Şedîd-üş-şekîme** : çok mukavemeti dayanması olan.

şekk شك (a. i. c. : şükûk) : şüphe, zan, tereddüt. (bkz : gümân, reyb, şübhe, zann, zu'm). **Bilâ-şek, Bi-şek** : şüphesiz. **Yevm-üş-şekk** : hilâlin görülmemesi sebebiyle şâban'ın otuzuncu günü mü, yoksa ramazanın birinci günü mü olduğunda tereddüt hâsıl olan gün.

şekkerin شکرين (f. s.) : tatlı, şekerli.

şekl شكل (a. i. c. : eşkâl) : 1. şekil, biçim, kılık (bkz : hey'et, sûret). 2. resim, pilân, taslak. 3. türlü, cins, nevi, çeşit. 4. çehre, beniz. 5. ed. bir manzûmenin mısraları sayısına ve kafiyeleri sırasına göre aldığı biçim.

şeklen شكلا (a. zf.) : şekilce, şekil bakımından.

şekli شكلى (a. s.) : şekle mensup, şekille ilgili.

şekliyyât شكليات (a. i.) : leng. şekil bilgisi, fr. morphologie.

şekm شكم (a. i.) : 1. sertlik. 2. güc. 3. kuvvet.

şekûr شكور (a. s. ve i.) : 1. Allah'ın 99 adından biri. 2. çok şükreden.

şekvâ شكواءشكوى (a. i.) : şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk (bkz : şekve).

şekvâ-eser شكوى اثر (a. b. i.) : şikâyetçi, şikâyet uyandıran.

şekve شكوه (a. i. c. : şikâ, şekvât) : (bkz : şekvâ).

şekve-kâr شكوه كار (a. f. b. s.) : şikâyet eden. (bkz : şâkî).

şekve-rîz شكوه ريز (a. f. b. s.) : şikâyet saçan, sızıltı yayan.

şekve-tirâz شکوه طراز (f. b. s.) : şikâyet donatan.

şelâcim شلاج (a. i. şelcem'in c.) : şalgamlar.

şelâlât شلالات (a. i. şelâle'nin c.) : büyük çağlıyanlar.

şelcem شلجم (a. i. c. : şelâcim) : şalgam.

şel شل (a. i.) : 1. (bkz : şell). 2. biy. vücuttaki renkli lekeler. 3. iskorbüt. 4. hek. sarı benek, gözde ağtabakanın en hassas noktası.

şel-i asfer : biy. sarı benek.

şel-i intâşiyye : bot. çimlenme beneği.

şel-i sem'i : anat. işitme beneği.

şeleng شلنگ (f. i.) : oyuncunun, soytarıların sıçramaları, perende atmaları ve ayakları kıçlarını döve döve koşarak idman yapmaları.

şelgam شلغم (f. i.) : şalgam.

şell شل (a. i.) : çolaklık, elin, kolun eğri oluşu.

şellâle شلاله (a. i. c. : şelâlât) : büyük çağlıyan.

şelvâr شلوار (f. i.) : şalvar.

şelvâr-bend شلوار بند (f. b. i.) : uçkur.

şelyâk شلياق (a. h. i.) : astr. Lyra burcu, lât. : Lyrae; fr. la Lyre. [Herkül burcunun yanındadır].

şem' شمع (a. i. c. : şümû') : 1. balmumu. 2. mum.

şem'-i asel : bal mumu.

şem'-i kâfûr : kâfurdan yapılan beyaz mum.

şem'-i külb-i ahzân : hüzünler kulübesinin mumu; mec. Hz. Yusuf.

şem' i meclis-ârâ : meclisi süsleyen, meclise zevk veren mum; mec. topluluğa neşe veren güzel.

şem'-i şeb-istân : gece mumu, gece kandili.

şem'a شمعہ (a. i.) : mumlu fitil, muma batırılmış fitil.

şemâil شمائل (a. i. şimâl'in c.) : huylar, tabâatler, ahlâklar.

şemâil-i şerife : Hz. Muhammed'in mübârek tavırları.

şemâim شمائم (a. i. şemîme'nin c.) : kokular. (bkz : revâiyih).

şemârih شماريخ (a. i. şimrâh'ın c.) : 1. hurma veya üzüm budakları, salkımları. 2. dağ tepeleri.

şemâte, şemâtet شماتہ، شمات (a. i.) : şamata, qürûltü, patırdı.

şem'dân شمعدان (a. f. b. i.) : şamdan.

şem-dânî شمعدانی (a. f. b. i.) : şamdancı.

şemelât شملات (a. i. şemle'nin c.) : Arapların baş örtüleri; kıldan yapılmış örtüler; sarıklar.

şem'i شمی (a. s.) : 1. şem'a, ışığa mensup. 2. i. şâir; Hâfız Dîvânı'nın şârihi. 3. erkek adı.

şemîm شميم (a. s.) : güzel kokan, güzel kokulu; güzel koku.

şemîm-i cibâl : dağların kokusu.

şemîm-i kâkül : kahkülün kokusu.

şemîme شميمه (a. i. c. : şemâim) : güzel kokulu şey. (bkz : nefha, râyiha).

şeml شمل (a. i.) : 1. örtme, bürüme; kavrama, içine alma. 2. topluluk, insan yığını.

şemle شمله (a. i. c. : şemelât) : Arapların baş örtüsü; kıldan yapılmış örtü; sarık.

şemm شمم (a. i.) : koklama, koklanma, koku alma. **Hiss-i şemm** : koku duyma hassası.

şemmâmât شمائمات (a. i. şemmâme'nin c.) : şamamalar.

şemmâme شمامه (a. i. c. : şemmâmât) : şamama, yenmiyen kokulu bir cins kavun.

şemmâs

şemmâs شمس (a. i.) : 1. başının tepesi tıraşlı olan bir papas sınıfı. 2. kilise kandilcisi.

şemme شمه (a. i.) : 1. bir kere koklama. 2. pek az şey.

şemmî شمی (a. s.) : koklamaya âit, koklama ile ilgili.

şems شمس (a. i. c. : şumûs) : 1. Güneş. (bkz : Âftâb, Horşîd, Mihr). **Grûb-i Şems** : Güneşin batması. **Tulû-i Şems** : Güneşin doğması. **Ke-ş-Şems** : Güneş gibi. **Şems ü Kamer** : Güneşle Ay.

Şems-i Münîr : parlak Güneş. 2. müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nûmûnesi yoktur.

şems-âbâd شمس آباد (a. f. b. s.) : günlük Güneşlik [yer].

şemse شمسه (a. i.) : 1. Güneş şeklinde yapılan işleme resim. 2. yazma kitapların başına yapılan süs; cildin orta kısmında bulunan beyzî süsleme.

Şemseddin Sâmî شمس الدین سامی (a. h. i.) : 1850 yılında Rumelîde "Fraşeri" kasabasında doğmuştur. Babasının adı Hâlid'dir. Merhum büyük bir dil âlimi idi. Arapça, Farsça, Fransızca, Rumca ve biraz da İtalyanca bilirdi. İlk eseri "Muhtasar Târih-i Fransa" adlı bir tercümedir. 1872'de "Taaşşuk-ı Tal'at ve Fitnat" adlı büyük hikâyesini yazdı. sonra "Gâve", "Besâ" piyeslerini, "Hafta" ve "Âile" mecmûalarını neşretti. Onun en büyük hizmeti,, altı ciltlik "Kamûs-ul-a'lâm'ı"; "Kamûs-ı Türkî'si, Fransızca'dan Türkçe'ye, Türkçe'den Fransızca'ya olan kamusları iledir. (d. : 1850 - ö. : 1904).

şemseli : g. s. ortasında beyzî (oval) bir göbek bulunan halı.

şemsi شمسى (a. s.) : 1. Güneşe âit, Güneşle ilgili. 2. i. erkek adı.

şemsiyye شمسيه (a. i.) : 1. şemsiye. 2. Güneşle ilgili. **Hurûf-ı şemsiyye** : (bkz : hurûf). **Manzûme-i şemsiyye** : astr. Güneş sistemi. [Utârid (Merkür), Zühre (Venüs), Arz, Merih (Mars), Müsteri (Jüpiter), Zuhâl (Satürn), Uranüs, Neptün, Plûton].

şems-pâre شمسياره (a. f. b. i.) : 1. Güneş parçası. 2. mec. çok parlak.

şems-siper شمس سپر (f. b. i.) : 1. Güneşten korunmak üzere başa giyilen en çok beyaz bezden yapılan başlık. 2. şapka siperi.

şems-üd-dîn شمس الدين (a. b. i.) : 1. dînin Güneşi. 2. erkek adı. [yanlış olarak "şemset-tin" şekli yaygındır].

şems-ül-mekâtîb (mekteplerin Güneşi) : İstanbul'da, Ortaköyde bulunan bir mektep (* okul).

şemşîr شمشير (f. i.) : kılıç. (bkz : seyf, tîg).

şemşîr-i Hindî : Hindistan'da çelikten yapılan makbul bir kılıç.

şemşîr-i tâb-dâr : parlak kılıç.

şemşîr-i zulm : zulüm kılıcı.

şemşîr-be-dest شمشير بدست (f. b. s.) : elinde kılıç tutan.

şemşîr-ger شمشيرگر (f. b. i. c. : şemşîr-gerân) : kılıççı.

şemşîr-gerân شمشيرگران (f. i. şemşîr-ger'in c.) : 1. kılıççılar. 2. tar. sarayın kılıççıları.

şemşîr-zen شمشير زن (f. b. s.) : kılıçla vuran, kılıç çeken.

şe'n شأن (a. i. c. : şîân, şüûn) : 1. iş. (bkz : fi'l, kâr). 2. yeni iş, yeni çıkan hal, hâdise.

şen شن (f. i.) : 1. naz ve edâ. 2. göze ve gönüle hoş görünen hal. 3. s. ferahlı, sevinçli. 4. kendir. 5. s. bayındır. (bkz : ma'mûr).

şenâat شناعة (a. i.) : kötülük, fenâlık. (bkz : habâset).

şenâr شنار (a. i.) : büyük utanc, ayıp.

şenâyi' شنایى (a. i. şenâ'nın c.) : kötü işler, ayıp işler, yakışsız hareketler. [aslı : "şenâi'" dir].

şenbih شنبه (f. i.) : 1. gün. 2. cumartesi. : **Cehâr-şenbih** : Çarşamba. **Dü-şenbih** : pazar-tesi. **Penc-şenbih** : perşembe. **Se-şenbih** : salı. **Yek-şenbih** : pazar.

şeng شنگ (f. i.) : 1. haydut, eşkiyâ. (bkz : şakî). 2. s. neşeli, kıvrak.

şengare, şengâret شغره ، شغرت (a. i.) : kötü huyluluk.

şengerf شنگرف (f. i.) : zincifre denilen boya.

ş'e'nî شئى (a. s.) : fels. gerçek, fr. réel.

şeni' شنيع (a. s. şenâat'den) : fenâ, kötü, ayıp, utanılacak. **Fi'l-i şeni'**. (bkz : zinâ). [müen. : "şenîa"].

şenîa شئعه (a. i. c. : şenâyî') : kötü iş, ayıp iş, yakışsız iş.

ş'e'niyyet شأيت (a. i.) : fels. gerçek, gerçeklik, fr. réalité.

şenn شن (a. i. c. : eşnân) : şaraba su karıştırma.

şennâr شنار (a. i. c. : şenâir) : ayıp; utanç; kötülük.

şenşene شنشنه (a. i.) : âdet; usûl.

şenşene-i azamet ve ikbâl : ikbal ve azamet âdeti.

şer' شرع (a. i.) : Allah'ın emri, âyet, hadîs, icmâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri. (bkz : şerîat). **Mâkim-üş-şer'** : şer'îye mahkemesi reisi, kadı.

şer'-i şerif : İslâm şerîati.

şerâfe شرافه (a. i.) : (bkz : şerâfet).

şerâfet شرافت (a. i.) : 1. şerefli olma, şerefli-lik. 2. kişizâdelik, soydanlık. 3. Hz. Muham-med soyundan gelme. (bkz : siyâdet).

şerâfet-i Mekke-i Mükerreme : Mekke şerifliği.

şerâif شرائف (a. i. şerîfe'nin c.) : mut-lular, kutlular.

şerâih شرائح (a. i. şerîha'nın c.) : et di-limleri; vücuttan kopmıyarak ayrılmış olan et par-çaları.

şerâit شرائط (a. i. şart ve şarîta'nın c.) : şartlar. [aslında "şarîta"nın c. olmakla berâber ancak mânâca büyük bir fark olmadığından bizde "şart"ın c. olarak da kullanılır].

şerâit-i istibdâl : huk. [eskiden] istibdal tasar-rufunu inşâ için aranan kayıt ve şartlardır ki vakıf akarın intifâ edilemez bir hâle gelmesi, tâmiri için gallenin bulunmaması, hâkimin izni, ülûlemlr'in emri, bedel alınacak -milk akarın mahal ve mev-kiinin vakıf akarın mahal ve mevkiinden şeref ve rağbetçe aşağı olmaması hallerinden ibârettir.

şerâit-i mevkîiyye : coğr. *konuş, bir yerin çev-resi içindeki durumu.

şerâket شراكت (a. i.) : 1. şeriklik, ortak-lık. 2. arkadaşlık. (bkz : refâket).

şer'an شرعاً (a. z.) : şeriatça, şeriat hük-münce, şerîata uygun olarak.

şerâre شراره (a. i. c. : şerer) : kıvılcım.

şerâr, şerâre شرار ، شراره (a. i.) : kıvılcım.

şerâre-i elektrikiyye : fiz. müsbet (anot) ve menfi (katot) elektriğin birbirine değmesinden meydana gelen kıvılcım.

şerâre-figen شراره فگن (f. b. s.) : kı-vılcım saçan.

şerâret شرارت (a. i.) : şerirlik, şer işle-me, fenâlık, kötülük.

şerâset شراست (a. i.) : titizlik, huysuzluk; geçimsizlik.

şerâsif شراسيف (a. i. şersûf'un c.) : anat. kaburga kemiklerinin ön- taraf uçlarındaki kıkır-daklar.

şerat شرط (a. i. c. : eşrât) : 1. alâmet, nişan, iz, işaret. 2. bir şeyin en bayağısı, en aşa-ğısı.

şerâyi' شرايع (a. i. şerîat'ın c.) : şerî-atlar, şerîat hükümleri [aslı : "şerâi", dir].

şerâyin شرايين (a. i. şiryân'ın c.) : anat.

* atardamarlar, fr. artères.

şerâyîn-i harkafiyye

şerâyîn-i harkafiyye : anat. harkafa denilen uy-luk kemiğinin içinden ve dışından geçen kırmızı veyâ siyah kan damarları.

şerâyîn-i kilievi : anat. böbreklere kan dağıtan damarlar.

şerâyîn-i masarikiyye : anat. bağırsaklara kan dağıtan damarlar.

şerâyîn-i sübâtiyye : anat. şahdamarları, boynun iki tarafında kalbden kafaya çıkan iki kalın atarda-mar.

şerâzım شراذم (a. i. şirzime'nin c.) : kü-çük, az olan topluluklar.

şerbet شربت (a. i. şürb'den) : 1. şerbet, içilecek tatlı şey. 2. bardakla müşhil olarak içilen ilâç. 3. bazı maddelerin suda eritilmiş [suda eri-tilmiş çimento, suda eritilmiş gübre. gibi].

şerc شرح (a. i.) : anat. kıç, dübü, anus. [Arapça'da : "ferc" mânâsına da gelir].

şeref شرف (a. i.) : 1. [ma'nen] büyüklük, yükseklik, ululuk. 2. övünme. (bkz : iftihâr). 3. üstünlük. (bkz : mümtâziyyet). 4. erkek adı.

şeref-i ârizî, —i izâfî : mevki ve rütbeden gelen büyüklük.

şeref-i hamidî : müz. sermüezzin Tefvik Beyin terkibederek II. Abdülhamid'e ithâf ettiği makam ki, ismi sonraları Dr. Suphi Ezgi tarafından "şeref-nü-mâ" olarak değiştirilmiştir. (bkz : şeref-nümâ).

şeref-i zâtî : kendi öz vasıflarından ve faziletle-rinden doğan büyüklük.

şeref-üd-dîn : 1) dinin şerefi; 2) dilimizde "şe-râfettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

şeref-ül insân : XVI. asır bilginlerinden Bursalı Lâmiî Çelebî'nin Kanunî Sultan Süleyman adına kaleme aldığı eserdir. [insanların yaradılışta hay-yanlardan her sûretle üstün olduklarını belirtmek için yazılmıştır].

şeref-ül-mekân bi-limekân : mekânın şerefi me-kîn (oturan) ile dir.

şeref-bahş, şeref-bahşa شرف بخش

şeref بخش (a. f. b. s.) : şeref veren, şereflen-diren.

şerefe شرفه (a. i. c. : şüref, şürefât, şürü-fât) : 1. yüksek bir yerin çıkıntısı. 2. minârede ezan okunan yer. (bkz : şürfe).

şeref-efzâ شرف افزا (a. f. b. s.) : şeref artıran, artırıcı.

şeref-hâh شرفخواه (a. f. b. s.) : şeref di-leyen; onur sağlıyan.

şerefiyye شرفیه (a. i.) : bir yerin îmarîy-le civarda bulunan mülklerin artan kıymeti gözö-nünde tutularak bunların şâhiplerinden belediyece alınan vergi veyâ bu emlakın arasından sokağa terk olunan yer.

şeref-nümâ شرفنما (a. f. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. Asıl adı "şeref-i hamidî" olup Dr. Suphi Ezgi tarafından sonradan bu ad verilmiştir. Ser müezzin Tefvik Bey tarafından II. Abdülhamid'in şerefine terkibedil-miştir; tahminen 60 senelik kadardır. Hicaz ve aşî-ran'da beyâtî ile yegâh'da rast makamlarından mü-rekkeptir. Son makam ile yegâh perdesinde durur (bu perde, hicazın da güçlüsüdü). Güçlülere, bi-rinci derecede, hicazın durağı ve iki makamın da güçlüsü olan- düğâh (lâ), ikinci derecede de- yegâh'ın sekizlisi bulunan -nevâ (re) perdeleridir. Donanımına hicazın "si" bakiyye bemoî ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur. Aşîranda beyâtî için "si" bekar ve "do" bekar (fa diyez müsterek-tir), yegâhda rast için de "si" bekar (diğer iki ârizî müsterek) nota içerisinde kullanılır. İnci çıkıcı karışık bir şekilde seyredir.

şeref-pezir شرف پذیر (a. f. b. s.) : şeref ve itibar bulan.

şeref-resân شرفرسان (a. f. b. s.) : şeref eriştirici, şeref eriştiren, ulaştırıcı.

şeref-riz شرفریز (a. f. b. s.) : şeref veren.

şeref-sâdir شرفصادر (a. b. s.) : şerefle çıkan [pâdişah emri]. ("olan" yardımcı fiili ile kullanılır).

şeref-sânih شرفساز (a. f. b. s.) : şerefle hatırlanan [pâdişah emri]. ("olan" yardımcı fiili ile kullanılır).

şeref-sudûr شرفصدور (a. b. s.) (bkz : şe-ref-sâdir). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-sünûh شرفسنوح (a. f. b. s.) (bkz : şeref-sânih). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-tevârüd شرفتوارد (a. b. s.). (bkz : şeref - vârid). ["eden" yardımcı fiil ile kullanılır].

şeref-vârid شرفوارد (a. b. s.). şerefle gelen. ["olan" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-vâsil شرفواصل (a. b. s.) : şerefle gelen.

şeref-vurûd شرفورود (a. b. s.). (bkz : şeref-vârid) ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-vusûl شرفوصول (a. b. s.). (bkz : şeref-vâsil).

şeref-yâb شرفياب (a. f. b. s.) : şeref bulan, şeref kazanan.

şeref-zâhir شرفظاهر (a. b. s.) : şerefle çıkan. ["olan" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-zuhûr شرفظهور (a. b. s.). (bkz : şeref-zâhir). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şereh شره (a. i.) : şiddetli hırs, tamahkârlık, açgözlülük.

şereng شرننگ (f. i.) : zehir. (bkz : semm).

şerer شرر (a. i. şerâre ve şerere'nin c.) : kıvılcımîr.

şerere شرره (a. i. c. : şerer) (bkz : şerâre).

şerer-feşân شرر فشان (a. f. b. s.) : kıvılcım saçan.

şerer-nâk شرر ناک (a. f. b. s.) : kıvılcım saçan.

şerh شرح (a. i. c. : şürûh) : 1. açma, ayırma. 2. açıklama, * açıklama [bir ibâreyi veya eseri-]. 3. bir kitabın ibâresini kelime kelime açık izah ederek yazılan kitap. 4. açık anlatma. (bkz : izâh, tafsîl).

şerha شرحه (a. i.) : dilim, kesilmiş, dilinmiş şey, parça.

şerha şerha : dilim dilim, parça parça.

şerhân شرهان (a. i.) : çok tamahkâr, açgözlü. (bkz : harîs).

şer'î, şer'iyye شرعى ، شرعية (a. s.) :

şerîata âit, şerîatla ilgili; şerîata uygun. **Hükûm-i şer'î** : şerîata uygun hüküm. **Mahkeme-i şer'iyye** : şer'î mahkeme, şeriat hükümlerine göre dâvâlara bakan mahkeme.

şer'iyye vekâleti : 27 Mayıs 1336 târih ve 3 No. Büyük Millet Meclisi İcrâ Vekillerine dâir kanunla teşkil olunan vekâlet. [3 Mart 1340 târih ve 429 Nolu Şer'iye ve Evkaf ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâletlerinin ilgasına dâir olan kanunla ilga edilmiş ve yerine aynı kanunla "Diyânet İşleri Re-işliği" makamı tesis olunmuştur].

şeriat شريعت (a. i. c. : şerâi') : 1. doğru yol. 2. Allah'ın emri. 3. âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri. (bkz : şer').

reşiat-ı garrâ : İslâm dîni.

şeriat-ı İseviyye : Hz. İsa'nın şerîati.

şeriat-ı İslâmiyye, —-ı muhammediyye, —-ı Ahmediyye : İslâm şerîati.

şeriat-ı mûseviyye : Hz. Mûsâ'nın şerîati.

şeriat-ı sâbie : Hz. İbrâhîm'in şerîati.

şerif شريف (a. s. şeref'den. c. : eşrâf) :

1. şerefli, mubârek, kutsal. 2. soylu, temiz. 3. (a. s. c. : şürefâ) Hz. Hüseyin vâsîtiyle H. Muhammed soyundan olan. 4. i. erkek ve kadın adı. [mü-en. "şerîfe"].

şerih شرح (a. s.). (bkz : şerhân).

şerîha شريحه (a. i. c. : şerâih) : 1. et dilimi. 2. vücuttan kopmıyarak ayrılmış olan et parçası.

şerik شريك (a. s. ve i. c. : şürekâ) : 1. ortak. 2. ders, mektep, medrese arkadaşı.

şerik-i cürm : huk. suç ortağı.

şerîr شرير (a. s. şer'den c. : eşirrâ, eşrâr) : kötü, kötülük işliyen, hayırsız [adam], fesatçı. [aslı : "şirîr" dir].

şerîr, şerîti شريط ، شريطي (a. i. c. : şerâit) : şerit. **Menkûşât-ı şerîtiyye** : şerit şeklinde olan mîmârî süsler.

şerîta شريطه (a. i. c. : şerâit) : husûsî şart, mukaveleyi, sözleşmeyi meydana getiren maddelerden her biri.

şer'îyyât

şer'îyyât شریات (a. i. c.) : şer'î işlere, islâmî şerîata uygun ve bununla ilgili olan hususlar.

şer'îyyet شریعت (a. i.) : şerîata uygun olma.

şerm شرم (f. i.) : utanma. **Bî-şerm** : utanmaz. (bkz : hicâb, mahcûbiyyet).

şermende شرمندہ (f. s.) : (bkz : şerm-gîn, şerm-sâr).

şermendegi شرمندگی (f. i.) : utangaçlık. (bkz : şerm-sârî).

şerm-gîn شرمگین (f. b. s.) : utangaç. (bkz : şerm-sâr).

şerm-nâk شرمناک (f. b. s.) : utangaç, mahcup. (bkz : şermende, şerm-gîn, şerm-sâr).

şerm-sâr شرمسار (f. b. s.) : utangaç. (bkz : mahcûb, müstahyî).

şerm-sârî شرمساری (f. b. i.) : mahcupluk, utangaçlık. (bkz : mahcûbiyyet).

şerr شر (a. i. c. : şürûr) : 1. kötülük, fenâlık; kötü iş. [zıddı : "hayır" dir]. 2. kavga, gürültü. (bkz : nizâ').

şerr ü fesâd : kötülük ve bozukluk.

şerr شر (a. s. ve i. c. : eşrâr) : 1. fenâ, fenâlık eden adam, kötü adam. (bkz : fâsid, fâsik, muzır). 2. daha (pek, en) kötü.

şerr-ün-nâs : insanların en zararlısı, en kötüsü.

şerrî شری (a. s.) : kötülüğe âit, kötülükle ilgili.

şersûf شرسوف (a. i. c. : şerâsîf) : anat. kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kırındak.

şersûfi, şersûfiyye شرسوفیه (a. s.) : şersûfa âit, şersufla ilgili.

şerûd شروء (a. i.) : ed. atasözü yerine geçen güldürücü ve manzum söz.

şerûm شروم (a. s.) : ferici ile şerci birleşip arası kaybolmuş [kadın].

şervâl شروال (a. f. i.) : şalvar. (bkz : sirvâl).

şerze شرزه (f. s.) : kudurmuş, kuduruk. (bkz : akur).

şest شست (f. i.) : 1. okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. (bkz : zih-gîr). 2. balık oltası.

şes شش (f. s.) : altı [sayı]. (bkz : sitt). **Dü-şes 1)** 6 (ile) 6, iki zarın 6 sayılı iki yüzünün yanyana gelmesi; **2) mec.** güzel bir tesâdüf, rastgele.

şes-cihet : altı cihet, altı yön.

şes-kalem (altı kalem) : islâmî yazının Türklerce kullanılan sitillerine esas teşkil eden 6 sitilin müşterek ismi. [şes kalemi : 1) muhakkak; 2) revhânî; 3) sülûs; 4) tevkîf; 5) nesih; 6) rık'a].

şes ü beş (şesbeş) 6 (ile) 5. [zar oyununda].

şes ü dü (şesidü) : 6 (ile) 2. [zar oyununda].

şes ü şihâr (şesçihar) : 6 (ile) 4. [zar oyununda].

şes ü se (şesise) : 6 (ile) 3. [zar oyununda].

şes ü yok (şesiyek) : 6 (ile) 1. [zar oyununda].

şes-arûs شش عروس (f. a. b. i.) : astr. "altı gelin" : [Utârid (Arzitlek), Zühre (Venüs), Arz, Merîh (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zuhâl (Satürn)]. (bkz : şes-bânû).

şes-bânû شش بانو (f. b. i.) : astr. "altı hanım" : [Utârid (Arzitlek), Zühre (Venüs), Arz, Merîh (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zuhâl (Satürn)]. (bkz : şes-arûs).

şes-berg (altı yaprak) شش برگ (f. b. i.) : g. s. fildişi oyma ve kakmalarda görülen ucu sivri 6 petalli çiçek motifi.

şes-gâh ششگاه (f. b. i.) : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şes-hâne ششخانه (f. b. i.) : 1. şişâne, namlısında 6 yivi bulunan tüfek veya top. 2. g. s. tezhîpte kullanılan 6 petalli bir çiçek motifi.

şeshâne-nokta : g. s. tezhipte (süslemeye) kul-
lanılan bir süsleme motifi.

şef-pâ شفا (f. b. s.) : altı ayaklı.

şef-per شپر (f. b. i.) : 1. altı kanat. 2.
eski harp âletlerinden 6 dilimli topuz.

şef-tâ شتا (f. b. i.) : 6 telli tanbur.

şef-târ شتار (f. b. i.) : 1. altı telli. 2.
müz. Eskiden Türk müziğinde ve umûmiyetle
İslâm müziğinde kullanılan bir mızraplı saz olup
üç asırdanberi Türk müziğinde tanbur bu çalgıyı
unutturmuştur.

şef-târî شتاری (f. b. i.) : müz. şestar
çalan san'atkar.

şef-üm ششم (f. s.) : altıncı. (bkz : sâdis).
Mâh-i şef-üm : altıncı ay.

şefâret شطارت (a. i.) : 1. neşe, şenlik,
sevînc. 2. bâzı Arap halayıklara verilen bir ad.
[Arapça'daki asıl mânâsı : "hilekârlık", "sakla-
banlık" dır].

şetîm شتم (a. s.) : sövülmüş, küfredilmiş
[kimse].

şetîme شتیه (a. i.) : sövüş, sövme, sövüp
sayış. (bkz : düşnâm; şetm).

şetîr, şetîte شتیت : شتیت (a. s. c. :
şettâ) : ayrı, dağınık; çeşitli; türlü. Eşyâ-yi şetîte :
dağınık eşyâlar.

şetm شتم (a. i. c. : şütüm) : sövme, sö-
vüp sayma. (bkz : düşnâm, sebb). Sebb ü şetm :
sövüp sayma.

şetm-i galiz : edepsizce sövme.

şett شت (a. i. eşât, şütüt) : ayrı, dağı-
nık olma.

şettâ شتی (a. s. şetî'in c.) : 1. değişik,
çeşitli, türlü [şeyler]. Mevâdd-ı şettâ : çeşitli
maddeler. Ulûm-ı şettâ : çeşitli ilimler. 2. gazete-
lerin siyasî meselelerden bahsetmiyen husûsî kısmı.

şettâm شتام (a. s. şetm'den) : çok küfür
eden. (bkz : sebbâb, şâtîm).

şev شو (f. i.) : gece. (bkz : leyl, şeb).

şevâgil شواغل (a. i. şağile'nin c.) : meş-
gûliyetler, uğraşmalar.

şevâhid شواهد (a. i. şâhid'in c.) : şâhit-
ler (* tanıklar).

şevâî' شوائع (a. i. şâyi'in c.) : şâyi olan-
lar, yayılmış bulunanlar.

şevâib شوائب (a. i. şâibe'nin c.) : 1. le-
keler, kusurlar, ayıplar; noksanlar. 2. eserler, iz-
ler. 3. şüpheler.

şevâhik شواہک (a. i. şâhika'nın c.) :
yüksekler, tepeler; dağtepleri, dağ dorukları.

şevâhîn شواہین (a. i. Farsça : şâhîn'in
c.) : şâhinler, doğanlar.

şevâil شواعل (a. i. şâile'nin c.) : ateş
alevleri.

şevâir شواعر (a. i. şâire'nin c.) : kadın
şâirler.

şevâkil شواکل (a. i. şâkile'nin c.) : yollar,
tarikler, mezhepler; meslekler; yaradılışlar.

şevâmih شواہخ (a. s. şâmiha'nın c.) :
yüksekler, yüksek şeyler, yüksek tepeler.

şevâmil شواہل (a. s. şâmile'nin c.) : içine
alanlar, kaplıyanlar, çevreleyenler.

şevârik شوارق (a. i. şârika'nın c.) : ay-
dınlıklar.

şevâri' شوارع (a. i. şâri'in c.) : şâri'ler.

şevârib شوارب (a. i. şârib'in c.) : bıyıklar.

şevârid شوارد (a. i. şâride'nin c.) : dağıl-
mış, dağınık şeyler.

şevâti شوائی (a. i. şâtî'nin c.) : kıyılar,
kenarlar.

şevâzi شوائی (a. i. c.) : dağların dik taraf-
ları.

şevâzz شواز (a. i. şâzze'nin c.) : şâzlar, müstesnâlar; kaide dışı olanlar.

şevher شوهر (f. i.) : koca. (bkz : şûy, zevc).

şevk شوك (a. i. c. : eşvâk) : diken. (bkz : hâr).

şevk شوق (a. i. c. : eşvâk) : şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç. [Türkçe'de : "ışık" mânâsınadır].

şevk-i cedid : müz. araban kürdî makamının bir adı.

şevk-i dil : 1) gönül şevki, gönül neş'esi, sevinci; 2) müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en az bir buçuk asırlıktır (belki Abdullah Ağa tarafından terkîbedilmiştir). Şevk-i dil, rast ile sûznâk makamlarından mürekkep olup, her iki dizinin müşterek seslerinden istifade edilmiştir. Sûznâk ile rast (sol) perdesinde kalır (ki bu perde, aynı zamanda rast'ın da durağıdır). Her iki makamın da güçlüsü olan nevâ (re), şevk-i dil'de de güçlüdür. Donanımına rast gibi "si" koma bemo-lû ile "fa" bakiyye diyezi konulur ve sûznâk'ın "mi" bakiyye bemo-lû, nota içerisinde bunlara ilâve edilir (icâbında zengüle'li sûznâk'ın "lâ" bakiyye bemo-lû de böyle kullanılır).

şevk-i hüsn : güzelliğin şevki, neş'esi.

şevk-i sûride : perişan neşe, iki yakası bir araya gelmiyen sevinç.

şevk-i teheyÿc : psik. coşku.

şevk ü tarab شوق و طرب (a. b. i.) : 1. neşe, sevinç ve coşkunluk. 2. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. III. Selim tarafından terkîbedilmiştir (elimizde 48 kadar eser vardır). Şevk ü tarab, sabâ ve acem aşîran ile hüseyinî aşîrandâ (mi) kürdî dördlûsünden mürekkeptir. İnici çıkıcı olarak karışık bir şekilde seyreder. Kürdî dördlûsü ile, hüseyinî aşîrandâ kalır. Bâzan acem-âşîran kullanılmaz, ki, bu şekilde makam, aşîran perdesinde kalan bir sabâ zemzeme manzarası arzeder. Güçlüler, birinci derecede -sabâ ile acem-aşîran güçlüleri olan-çârgâh (do), ikinci derecede -sabâ'nın durağı ve kürdî dördlûsünün tiz sesi olan -dügâh (lâ), üçüncü derecede de acem aşîranın durağı olan -acem aşîran (fa) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "si" koma bemo-lû ile "re" bakiyye bemo-lû konulur. Sabânın tiz "lâ" bakiyye bemo-lû, acem aşîranın "si" bekar ve "si" küçük mücenneb bemo-lû ile "re" bekarı, kürdî dördlûsünün "si" ve "re" bekarları, nota içerisinde icâbettikçe kullanılır. Makamın birde ikinci çeşidi vardır ki, bunda

kürdî dördlûsü bulunmaz ve doğrudan doğruya acem aşîran ile acem aşîran perdesinde kalır.

şevk, şevke شوك ، شوكه (a. i. c. : eşvâk) : bot. deve dikenli.

şevk-âlûd شوق آلود (a. f. b. s.) : şevkli, keyifli, neşeli, sevinçli.

şevk-âver شوق آور (a. f. b. s.) : 1. neşe getiren, neşe veren.

şevk-âver-i derûn : gönüle neşe veren. 2. i. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, Arif Mehmet Ağa tarafından terkîbedilmiştir. Çârgâhda rast ve nihâvend ile acem-aşîran makamlarından mürekkeptir. Şu haliyle tarz-ı cedîd makamına çok yakındır. Acem aşîran ile acem aşîran (fa) perdesinde durur. Güçlüleri birinci derecede çârgâhda rastın durağı ve acem aşîranın güçlüsü olan-çârgâh (do), ikinci derecede -nihâvendin durağı ve çârgâhda rastın güçlüsü olan -rast (sol), üçüncü derecede de -nihâvendin güçlüsü olan nevâ (re) perdeleridir. Donanımına acem-aşîran'ın "si" küçük mücenneb bemo-lû konulur. Nihâvend için "mi" küçük mücenneb bemo-lû ilâve edilir (keza "fa" bakiyye diyezi); çârgâhda rast için ise "si" bekar ve "si" koma bemo-lû ile "mi" koma bemo-lû kullanılır.

şevk-bahş شوق بخش (a. f. b. s.) : 1. şevk veren. 2. meşhur bir çeşit lîle.

şevk-efzâ شوق افزا (a. f. b. s.) : 1. şevk-lendiren, neşe arttıran. 2. i. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, kuvvetli bir tahmin ile III. Selim tarafından terkîbolunmuştur (tahminen bir buçuk asırlık). Biraz kasvetli, lyrique ve içli bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır (elimizde 159 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 24. cü geliyor). Şevk-efzâ, acem aşîran, çârgâh'da zengüle ve acem aşîran'da nikriz beşlisinden mürekkeptir. İnici çıkıcı karışık bir şekilde seyreder. Nikriz beşlisi ile acem aşîran (fa) perdesinde kalır (ki acem aşîran'ın da durağıdır). Güçlüleri, birinci derecede -çârgâhda zengüle'nin güçlüsü olan -gerdâniye (sol), ikinci derecede de -acem aşîran'ın güçlüsü ve çârgâhda zengülenin durağı olan -çârgâh (do) perdeleridir. Donanımına Acem aşîranın küçük mücenneb bemo-lû (si için) konulur; çârgâhda zengüle için "si" bekar ve "si" koma bemo-lû, "mi" koma bemo-lû, "lâ" ve "re" bakiyye bemo-lû ile acem aşîrandâ nikriz beşlisi için de "si" bekar ve "si" koma bemo-lû, "lâ" bakiyye bemo-lû, nota içerisinde kullanılır. Bâzi şevkefzâ eserlerin, mevzuubahis nikriz beşlisini kullanmaksızın acem aşîran makamı ile karar verdiği de görölür

şevk-engiz شوق انگيز (a. f. b. s.) : 1. keyf, neşe, sevinç, arzu koparan, yaratan. 2. i. müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şevkerân شوكران (f. i.) : bot. baldıran otu.

şevkerân-ı mâi : bot. su rezene [râziyâne] si veyâ küçük baldıran.

şevket شوكت (a. i.) : 1. büyüklük, heybet [pâdişahlar için kullanılırdı]. (bkz : azamet, celâl). 2. erkek adı.

şevket-lü شوكتلو (a. t. b. s.) : şevketli, azamet ve heybet sâhibi [pâdişahın vasfıdır].

şevket-meâb شوكتمايب (a. f. b. s.) : (bkz : şevket-penâh).

şevket-penâh شوكتپناه (a. f. b. s.) : şevketin âit olduğu, şevketin bulunduğu yer, pâdişah.

şevket-ül-yahûd شوكة اليهود (a. b. i.) : bot. * tekkeneklilerden * salepgillere mensup, çiçeklerinin zarıflığıyla meşhur bir * bitki.

şevkinize !... شوقنيزه (o. dev.) : tar. tîren-dazların müsâbakaya başlamadan önce yaziyet alarak seyircilerden büyük rûtbeye bulunanlara dönüp atış müsaadesi istemek için kullandığı tâbir. [bu tâbirin cevabı : "kuvvet ola!" dir].

şevkî شوقى (a. s.) : 1. şevkle, neşe ile ilgili. 2. i. erkek adı.

şevkî شوكى (a. s.) : dikenle âit, dikenle ilgili. A'sâb-ı şevkiyye : anat. fıkraların yan deliklerinden geçerek vücûda yayılan sinirler. İltihâb-ı muhh-i şevkî-i hâdd : hek. müzmin omurilik iltihâbı. İltihâb-ı sehâyâ-yi dimâğî-i şevkî : hek. menenjit. Mihver-i dimâğî-i şevkî : anat. dimağ, dimağca, basala-i sîsâie ve nuhâ-i sevkînin hepsi. Nûtû-i şevkî : anat. omuriliği teşkil eden fıkraların yan ve ön kısımlarındaki dikenimsi çıkıntılar.

şevk-istân شوكتستان (a. f. b. s.) : dikenlik.

şevlet شولات (a. i.) : astr. 1. menâzil-i kamerden birinin adı. (bkz : menâzil-i kamer). 2. akrep kuyruğunun yukarlık kısmı.

şevne شونه (a. i.) : anbar. [Mısır'da kullanılır].

şevvâl شوال (a. i.) : arabî ayların onuncusu olup, ilk üç günü şeker bayramıdır.

şey شىء (a. i. c. : eşyâ) : şey, nesne.

şeyâtîn شياطين (a. i. şeytân'ın c.) : şeytanlar.

şeyb شب (a. i.) : saç sakal ağarması, kocama, ihtiyarlık.

şeybiyye شيبية (a. i.) : likenter, fr. lic-hénées.

şeydâ شيدا (f. s.) : aşktan aklını kaybetmiş, divâne, düşkün, şaşkın.

şeydâî شيدائى (f. i.) : sevgiden ileri gelen divânelik, şaşkınlık.

şeyh شيخ (a. i. şeyhûhet'den. c. : eşyâh, meşâyih, şüyûh) : 1. yaşlı adam, ihtiyar. 2. (c. meşâyih, şüyûh) bir tekke veyâ zâviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse. 3. kabîle ve aşîrât reisi. [Arabistan'da].

şeyh-i fânî : huk. kîtâle, ihbâle, safların iltikası esnâsında sayhaya kadir olmıyan ihtiyar kimse ki katli câiz değildir. VeleVKi akıl ve şuûru kâmil olsun.

şeyh-i necdî : mec. şeytan, iblis.

şeyh-ül-ekber : Muhyiddîn-i Arabî.

şeyh-ül-harem : Herem-i 'şerîf'e âit kutsal vazîfeyi ifâya me'mur olan heyetin reisi.

şeyh-ül-İslâm : şeyhişlâm.

şeyhân شيخان (a. h. i. c.) : fık. Hanefiyye fukahâsınca İmâm-ı Ebû Hanîfe ile İmâm-ı Ebû Yûsuf.

şeyhayn شيخين (a. i. c.) : "iki şeyh" : huk. siyer kitaplarında : Hz. Ebû Bekr ile Hz. Ömer'e; İslâm hukukunda ise : Hz. İmâm-ı A'zam ile Hz. İmâm-ı Yûsuf'a verilmiş olan ünvan.

Şeyh Galib شيخ غاليب (a. h. i.) : 1757 de İstanbul'da doğdu. Divânını 1780 de tertibetti, 1782 de Hüsn ü aşk'ı yazdı. Konya'ya seyahati vardır. Küçükten mevlevîliğe girmiştir. 1785 de derviş olarak Yenikapı Mevlevîhânesine girdi. 1790 da

Şeyhî

Galata Mevlevihânesi Şeyhi oldu. 1798'de İstanbul'da öldü. Eserleri : Dîvân'ı ile Hüsn ü Aşk'ından ibârettir.

Şeyhî شَيْخِي (a. h. i.) : Germeyanlı olan şâirin asıl adı Sinan'dır. Dîvanından başka "Hüsrev ve Şîrin", "Harnâme" adında ve mesnevî tarzında iki eseri vardır. 1422 yılında Kütahya'da ölmüştür. Dîvânı, Türk Dil Kurumu tarafından 1942'de bastırılmıştır.

Seyhî شَيْخِي (a. h. i.) : Şeyhî, tarihî bilgisi, hâl tercümeleri üzerindeki tetkikleri ve araştırmaları ile tanınmıştır. Şeyhî'yi en çok tanıtan eseri Nev'izâde Atâî'nin "şakayık-ı Nu'mânîyye Zeyli" ne zeyil olarak yazdığı "Vekayi-ül-fuzalâ" adındaki tezkiyesidir. Şeyhî, bu eserinde (Hicrî : 1044-1143) arasında yetişmiş âlim, şâir ve devlet adamlarının hâl tercümelerini yazmaktadır. (d. : 1667-ö. : 1732).

Seyhi شَيْخِي (a. h. i.) : Sivas'ta doğmuştur. Asıl adı Abdülhamîd'dir. Halvetiye tarikatındandır. Dîvânından başka yirmiden fazla eseri vardır. İlmî, târihî bilgisi ve şâirliği ile tanınmış bir şahsiyet idi. 1639 yılında ölmüştür, Dîvânı basılmıştır.

şeyhûhet شَيْخُوْهَتْ (a. i.) : şeyhlik, yaşlılık, ihtiyarlık.

şeyhûhiyyet شَيْخُوْهِيَّتْ (a. i.). (bkz : şeyhûhet).

şey'î شَيْئِي (a. s.) : âfâkî, * nesnel, fr. **objectif**. [aksi : enfûsî].

şey'iyet شَيْئِيَّتْ (a. i.) : fels. * nesnellik, fr. **objectivité**.

şeyn شَيْن (a. i.) : leke, ayıp, kusur.

şeypûr شَيْپُور (f. i.) : müz. Sâsânî ve Arap müziklerinde kullanılmış basit bir nefesli saz.

seytân شَيْطَان (a. i. c. : şeyâtîn) : şeytan.

şeytanet شَيْطَانِيَّتْ (a. i.) : şeytanlık, kurnazlık, hilekârlık.

şeytanet-kârâne شَيْطَانِيَّتْكَارَانَه (a. f. zf.) : şeytanlıkla, hîle ve fesatla.

şeytânî شَيْطَانِي (a. s.) : şeytana âit, şeytanla ilgili, şeytana yakışır.

şeytaraciyye شَيْطَرَاكِیْیَه (a. i.) : bot. *dişo-tugiller, fr. **plumbaginées**.

şeyyâd شَيْيَاد (a. i. şeyd'den.) : 1. sıvacı. 2. riyâkâr, yüze gülen. (bkz : mürâî). 3. helâk eden (kendini-).

şezâ شَذَا (a. i.) : kokulu şeylerin kokusu.

şezzerât شَزَزَرَاتْ (a. i. şezre'nin c.) : 1. işlenmeden mâdenin içinden toplanılan altın parçaları. 2. süs olarak kullanılan inci ve altın tâneleri.

şezr شَزْر (a. i. c. : şüzûr) : 1. işlenmeden mâdenin içinden çıkarılan altın. 2. süs olarak kullanılan inci ve altın.

şezre شَزْرَه (a. i. c. : şezzerât, şüzûr) : 1. işlenmemiş ham altın. 2. süs için asılan inci ve altın.

şihne شَحْنَه (a. s.) : inzibat me'muru, emniyet me'muru. (bkz : muhtesib, şahne).

şihnet-ün-necof : Hz. Ali.

şikk شَقْ (a. i.) : 1. ikiye bölünmüş şeyin her parçası. 2. bir işin iki cihetinden her biri. **iki şiktan bîrini tercihi!**... : ya onu, ya bunu yapma.

şikkayn شَقَيْن (a. i. c.) : bir işin iki ciheti.

şın, şun ش (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on altıncı harfi olup, "ebced" hesabında üçyüz sayısının karşılığıdır; "ş" sesini verir.

şîâ شِعَاع (a. i. şuâ'nın c.). (bkz : şuâât).

şîa شِيَمَه (a. i. eşyâ, şîyâ) : 1. taraflılar, yardımcıları. 2. Hz. Ali taraflısı.

şîâb شِمَاب (a. i. şî'b'in c.) : dar yollar, dağ yolları, patikalar, keçi yolları.

şîâb شِمَاب (a. i. şu'be'nin c.). (bkz : şuabât).

şîân شَان (a. i. şe'n'in c.). (bkz : şüün).

şîâr شَار (a. i. şa'r'ın c.) : kıllar. (bkz : şuûr).

-şîâr شَار (a. s.) : "iyi, üstünlük veren işâret, âdet" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Merhamet-şîâr** : (hep) merhametli. **Şöhret-şîâr** : şöhretli, ünlü, şöhret kazanmış. **Zafer-şîâr** : (dâima) zafer kazanmış, üstün gelmiş.

şîâr شَار (a. i. c. : şaâyir) : 1. alâmet, işâret, iz. 2. ayırıcı işâret, ayırdedici âdet.

şîb شب (f. i.) : iniş; aşağı doğru eğiklik. (bkz : nişîb).

şî'b شب (a. i. c. : şîâb) : 1. dar yol, keşiyolu, dağ yolu. 2. oymak [kabîle].

şîb' شِيع (a. i.) : doyma, tokluk. (bkz : şîbâ').

şîbâ' شِيع (a. i.) : doyma, tokluk. (bkz : şîb').

şîbâ' شِيع (a. s. şeb'ân'ın c.) : toklar, karnı doymuşlar.

şîbâk شِبَاك (a. i. şebeke'nin c.) : ağılar, tuzaklar, kafesler.

şîbh شِبْه (a. i. c. : eşbâh) : 1. benzeme, benzeiş. 2. bir şeyin benzeri. 3. benziyen şey.

şîbh akd : sözleşme benzeri, fr. *quasi-contrat*.

şîbh-i amd : huk. katli meşrû olmıyan bir insanı âlât-ı cârihâdan sayılmıyan bir şey ile kasden öldürme. [buna : "şîbh-ül-hatâ" da denir].

şîbh-i beşer. zool. insanımsılar, urangutan, şempanze, goril gibi kısmen insana benziyen maymunlar, fr. *anthropoïde* (bkz : şîbh-i insâniyye).

şîbh-i beşere : anat. üst derimsi, fr. *épidermoïde*.

şîbh-i billûrî : billurumsu, fr. *crystalloïde*.

şîbh-i coşire : coşır. yarımada, fr. *presqu'île*.

şîbh-i coşri : bot. kökümsü, fr. *rhizoïde*.

şîbh-i cild : anat. cildimsi, fr. *dermoïde*.

şîbh-i hüsn-i tâlîl : ed. bir hadîsenin vukuuna şâirâne olmakla berâber kat'î olmıyan bir sebep göstermek. ["nîçin hamîdêsîn ey çarh; söyle boy-

nunda *birikmiş ahların mı vebâli kalmıştır" beytindeki "birikmiş ahların vebâli" şîbh-i hüsn-i tâlîl dir].

şîbh-i insâniyye : zool. (bkz : şîbh-i beşer).

şîbh-i isfenci : süngerimsi, fr. *spongoïde*.

şîbh-i kalevî : kim. alkaloit, fr. *alcaloïde*.

şîbh-i ma'den : mâdenimsi, fr. *métalloïde*.

şîbh-i münharif : geo. yamuk, fr. *trapèze*.

şîbh-i necliyye : bot. buğdayımsılar, fr. *graminidées*.

şîbh-i zîll : fiz. yarıgölge, fr. *pénombre*.

şîbl شِبل (a. i.) : arslan yavrusu.

şîbr شِبْر (a. i.) : 1. karış. 2. astr. gökteki bir derecelik kavis, yay.

şîcâ' شِجَاع (a. s. şec'în c.) : cesurlar, yiğitler, yürekli, (bkz : şüceâ).

şîcâc شِجَاج (a. i. şecce'nin c.). (bkz : şecât).

şîc'ân شِجَاعَان (a. s. şic'ân c.). (bkz : şüc'ân).

şîd شِيد (f. i.) : Güneş, nur, aydınlık.

şîdâd شِدَاد (a. s. şedîd'in c.) : sertler, katılar. **Seb'ün şîdâd** : Hz. Yûsuf zamânında Mısır'da geçirilen yedi kurak yıl.

şîddet شِدْت (a. i. c. : şided) : 1. sertlik, katılık. 2. fazlalık. 3. sıklık.

şîddet-i havâss : psik. duyum keskinliği.

şîddet-i şehvet : ihtiras şiddeti.

şîddet-i tazyik : zorlamanın, sıkıştırmanın şiddeti.

şided شِدَد (a. i. şiddet'in c.) : şiddetler.

şîfâ' شِفَاء (a. i. c. : eşfiye) : hastalıktan kurtulma, iyi olma, seğalma. **Dâr-üş-şîfâ** : hastahâne.

şîfâ-i âcil : [hastalıktan] çabuk kurtulma.

şîfâ-i sadr : öc almış olma, gönü ferahlama.

şîfâ-bahş شِفَا بِحَش (a. f. b. s.) : şîfâ verici, veren, iyilik veren, iyileştiren.

şîfâh شِفَاه (a. i. şefe'nin c.) : dudaklar. (bkz : şefeât).

şifâ-hâne

şifâ-hâne شفاخانه (a. f. b. i.) : 1. hasta-hâne. (bkz : dâr-üş-şifâ).

şifâ-hâne-i mestûrân : kadın hastahânesi. 2. timarhâne.

şifâhen شفاهاً (a. zf.) : ağızdan, sözle. (bkz : şifâhî).

şifâhî شفاهى (a. s.) : ağızdan, sözlü. (bkz : şifâhen).

şifâhiyyât شفاهيات (a. i. c.) : şifâhî olan, ağızdan alınan, sözlü ifadeler.

şifâ-nâ-pezir شفا ناپذير (a. f. b. s.) : şifâ kabûl etmez, tedâvî edilemez, onulmaz.

şifâ-pezir شفا پذير (a. f. b. s.) : iyileşebilir, geçebilir, onulur.

şifâ-resân شفا رسان (a. f. b. s.) : şifâ ulaştıran, iyi eden.

şifâ-sâz شفا ساز (a. f. b. s.) : iyi eden. (bkz : şifâ-bahş, şifâ-resân).

şifâ-yâb شفا ياب (a. f. b. i.) : şifâ bulma. ["olmak" yardımcı fiiliyle berâber kullanılır].

şifte شيفته (f. s.) : kaçık, düşkün, tutkun. (bkz : meftûn, şeydâ).

şifte-dil شيفته دل (f. b. s.) : gönül vermiş, tutkun.

şiftegi شيفتگي (f. i.) : kaçıklık, düşkünlük, tutkunluk. (bkz : meftûniyyet).

şihâb شهاب (a. i. c. : şihbân, şühüb) : 1. kıvılcım. 2. akan yıldız. 3. erkek adı. [Arapça'da : "cesur, yürekli kimse" mânâsınadır].

şihâb-ı sâkib : delip geçen kıvılcım.

şihâb-üd-dîn : dinin kıvılcımı. [dilimizde erkek adı olarak "şehâbettin" şeklinde kullanılır].

şihâs شخص (a. i. şahs'ın c.). (bkz : eşhâs).

şihbân شهبان (a. i. şihâb'ın c.) : 1. kıvılcımlar. 2. akan yıldızlar. (bkz : şühüb).

şihe شيهه (f. i.) : at kışnemesi. (bkz : sahîl).

şii شيعى (a. s. ve i.) : şîa mezhebinde olan, Hz. Ali taraflısı.

şiiyyet شيعيت (a. i.) : şîilik.

şikâ شكا (a. i. şekve'nin c.) : şikâyetler, sızıltılar. (bkz : şekevât).

-şikâf شكا ف (f. s.) : "yırtan, yaran" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Saf-şikâf** : saf yaran, saf yarıcı. **Mû-şikâf** : kıl yaran; kılı kırk yaran.. gibi.

şikâf شكا ف (f. i.) : 1. yarık, yırtık, çatlak.

şikâf-ı divâr : duvar çatlağı, yarığı.

şikâf-ı câme : elbise yırtığı. 2. g. s. boya ile yıldızın birlikte kullanılması sûretiyle yapılan süslemeler.

şikâfe شكا فه (f. i.) : mızrap, çalçık. (bkz : tâziyâne, zahme).

şikâfe-zen شكا فنه زن (f. b. i.) : çalgıcı (bk : sâzende).

şikak شكا ق ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyuşmazlık, anlaşmazlık, bozuşma. (bkz : ihtilâf, muhâlefet).

şikâl شكال (a. i.) : 1. devenin ayağının bağlandığı ip, bukağı, köstek; el ve ayak zinciri. 2. devenin palanını bağlayan ip. 3. üç ayağı sekili (beyaz) at.

şikâl-gâh : atın ayağına bukağı takılan yer.

şikâr شكار (f. i.) : 1. av. (bkz : sayd). 2. avlama. 3. avlanan hayvan. 4. ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal.

şikâr-i sûret : görünüşe av olma.

şikâr-gâh شكارگاه (f. b. i.) : avlak, av yeri, avı çok olan yer. (bkz : şikâr-istân).

şikârî شكارى (f. s.) : 1. ava mensup, avla ilgili. 2. i. [şâhin, doğan gibi] av kuşu. 3. i. pâ-dişâhin av hizmetçisi. 4. i. meşhur Türk târihçisi.

şikâr-istân شکارستان (f. b. i.) : avlak, av yeri, avı çok olan yer. (bkz : sayd-gâh, şikâr-gâh).

şikâyât شکایات (a. i. şikâyet'in c.) : şikâyetler, sızlanmalar.

şikâyet شکایت (a. i. c. : şikâyât) : sızlanma, yanıkma, yakınma.

şikâyet-nâme شکایتنامه (a. f. b. i.) : 1. şikâyet mektubu, şikâyet yazısı. 2. Fuzûlî'nin nişancı paşaya gönderdiği meşhur şikâyet yazısı.

şikem شکم (f. i.) : karın. (bkz : batn).

şikembe شکمبه (f. i.) : işkembe.

şikem-bende شکم بنده (f. b. s.) : karnına, miğdesine bağlı, düşkün, çok yiyen, pisboğaz. (bkz : ekûl).

şikem-derd شکم درد (a. b. i.) : karın ağrısı.

şikem-perest شکم پرست (f. b. s.) : boğazını seven, boğazına düşkün, obur. (bkz : şikem-perver).

şikem-perver شکم پرور (f. b. s.) : (bkz : şikem-perest).

şiken شکن (f. i.) : büküm, kıvrım. (bkz : şikence).

şiken-i kâkûl : kıvrıkcık saç.

-şiken شکن (f. s.) : "kıran, kırıcı" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Büt-şiken** : put kıran. **Dil-şiken** : gönül kıran, gönül kırıcı. **Hâtir-şiken** : hatır kıran. **Peymân-şiken** : yemininde durmıyan.

şikenc شکنج (f. i.) : büküm, kıvrım. (bkz : şiken).

şikenc-i gîsû : saç bükümü.

şikence شکنجه (f. i.) : işkence.

şikest شکست (f. s.) : 1. kırılmış, kırık. 2. i. kırma, kırılma. 3. i. yenilme. (bkz : mağlubiyyet).

şikeste شکسته (f. s.) : 1. kırık, kırılmış. (bkz : meksûr). 2. yenilmiş. (bkz : mağlûb, münhezim). **Leşker-i şikeste** : bozulmuş asker. 3. ta'lik'i andırır bir yazı şekli.

şikeste beste : kırık dökük, şöyle böyle.

şikeste-i şikeste-tâli' : tâlihsiz divâne.

şikeste-bâl شکسته بال (f. b. s.) : kırık kanadlı, kanadı kırık; kederli.

şikeste-dil شکسته دل (f. b. s.) : gönlü kırık, kederli, mahzun.

şikestegi شکستگی (f. i.) : kırıklık. (bkz : inkisâr).

şikeste-pâ شکسته پا (f. b. s.) : ayağı kırık.

şikeste-tâli' شکسته طالع (f. a. b. s.) : tâlihi kırık, tâlihsiz.

şikeste-zebân شکسته زبان (f. b. s.) : peltek.

şikeste-zebânî شکسته زبانی (f. b. i.) : pelteklik.

şikib شکیب (f. i.) : (bkz : şekîb)

şikibâ, şikibende شکیبانه (f. s.) : sabırlı. (bkz : sâbir).

şiküfte-ru شکفته رو (f. b. s.) : yüzü açık.

şimâl شمال (a. i.) : 1. sol, sol taraf. (bkz : yesâr). 2. coğr. kuzey. **Eshâb-üş-şimâl** : amel defterleri sol taraflarından verilen cehennemlik insanlar.

şimâl-i garbî : coğr. kuzey batı.

şimâl-i şarkî : coğr. kuzey doğu.

şimâlen شمالاً (a. zf.) : soldan, sol taraftan olarak, şimal, kuzey tarafından.

şimâli شمالی (a. s.) : şimâle âit, şimal ile, kuzeyle ilgili. **Kutb-i şimâli** : kuzey kutbu.

şime شیمه (a. i. c : şiyem) : huy, tabiat. (bkz : haslet).

Şimr شمر (a. h. i.) : Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyin'in başını kesen mel'ûn.

şimrâh شمرآخ (a. i. c. : şemârîh) : 1. hurma veya üzüm budağı, salkımı. 2. dağ tepesi. (bkz : tell).

şimrâhiyye شمرآخیه (a. i.) : Hz. Ali'ye muhâlefet eden hâricî zümresinin bir kolu.

şimşad شمشاد (f. i.) : şimşir ağacı.

şimşir شمشیر (f. i.) : kılıç. [aslı : "şemşir" dir]. (bkz : seyf, şemşir, tîg).

şimşir-i burrân : keskin kılıç.

şimşir-ger شمشیرگر (f. b. i.) : kılınççı. (bkz : şemşir-ger).

şimşir-zen شمشیرزن (f. b. s.) : kılıçla vuran, kılıç çeken. (bkz : şemşir-zen).

şinâh شنأه (f. i.) : suda yüzmeye. (bkz : şibâhet). ["şinâ" şekli/de vardır].

şinâr شنأر (f. i.) : yüzmeye [suda-]. (bkz : sebh).

şinâs شنأس (f. s.) : "anlıyan, tanıyan, bilen" mânâlarına gelerek * birleşik kelimeler meydana getirir. **Hâtir-şinâs** : hatır sayan, hatır kırmıyan, hatır bilen. **Târih-şinâs** : târih bilen, târihten anlıyan.. gibi.

şinâsi شنأسى (f. s.) : 1. tanıma mensup, tanımakla ilgili, tanıyıcı. 2. Tanzîmat devrimizin ünlü şâir ve gazetecisi.

şinâver شنأور (f. s.) : suda yüzen, yüzgeç. (bkz : sâbih).

şinâveri شنأورى (f. b. i.) : [suda] yüzgeçlik, yüzücülük. (bkz : şibâhet, şinâh).

şinev شنو (f. s.) : işiten, dinliyen. **Dûr-şinev** (uzağı işiten) : telefon.

şinid شنيد (f. i.) : işitme. (bkz : sem', istimâ').

şinide شنيدم (f. s.) : işitilmiş, duyulmuş. **Nâ-şinide** : işitilmemiş, duyulmamış. **Nev-şinide** : yeni işitilmiş. [fashî : "şenide" dir].

şî'r شعر (a. i. c. : eş'âr) : 1. anlama.

(bkz : fehîm, idrâk). 2. ed. şiir, edebî değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz. **Aksâm-ı şî'r** : ed. mısra, beyt, gazel, kasîde, rubâî, murabbâ, kıt'a, mesnevî medhiye, hicviye, fahriye, münâcât, tevhîd, tehlîl gibi şî'rîn beyan yolları.

şîr شیر (f. i.) : 1. arslan. (bkz : dırgam. esed, gazanfer, haydar, leys).

şîr-i Hudâ (Allah'ın arslanı) : Hz. Ali.

şîr-i jiyân : kızgın, kükremiş arslan.

şîr-i ner : erkek arslan. (bkz : nerre-şîr).

şîr-i Yezdân : Hz. Ali.

şîr ü hûşîd : İran devletinin en büyük nişanı. 2. süt. (bkz : şîre').

şîr-i mâder : ana sütü.

şîrâ' شراء (a. i.) : satın alma, satın alma. ["etmek" yardımcı fiili ile kullanılır]. **Bey'ü şîrâ'** : alım satım. **Sevm-i şîrâ'** : fık. bir malın satıcı tarafından fiyatlandırılıp muhayyer olarak satılması.

şîrâ' شراع (a. i.) : yelken, gemi yelkeni. (bkz : bâd-bân).

şî'râ' شعراء (a. i.) : astr. iki yıldızın adı.

şî'râ-ül-yemâni, **şî'râ-yi yemâni** : astr. semânın güney yarım küresinde bulunan Kelbülekbir (Büyük Köpek) burcunun ve bütün semânın görünen en parlak yıldızı, Sirius; lât. **alpha Canis Majoris**.

şî'râ-üş-şâmî, **şî'râ-yi şâmî** : astr. Küçük Köpek, Kelbülâsgar, burcunda en parlak yıldız, (Procyon); lât. **alpha Canis Minoris**.

şîr-âne شیرانه (f. zf.) : arslancasına, arslana yaraşır yolda. (bkz : esed-âne, gazanfer-âne, haydar-âne). **Hamle-i şîr-âne** : arslanca saldırış.

şîrâ-ül-hanek شراع الحناك (a. b. i.) : anat. damak eteği, fr. **voile du palais**.

şîrâz شیراز (f. i.) : müz. Türk müziğinde eski bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nûmûnesi yoktur. [hâlen Âzerî müziğinde de bu isimle bir makam vardır].

şîrâze شیرازد (f. i.) : 1. kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan, ibrişimden örülmüş ince şerit. 2. pelivan kispetinin paçası. 3. mec. esas, düzen, nizam.

şîrâze-bend شیراز بند (f. b. s.) : 1. şîrâze bağlayan. 2. düzen veren, düzenliyen.

şîrâz-sünbûle شیراز سنبله (f. a. b. i.) : müz. Türk müziğinde birkaç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şîrb شرب (a. i.) : su hissesi, suya âit hak; ekin ve hayvan sulama nöbeti.

şîrb-i hâss : huk. [eskiden] muayyen kimselere mahsus olan akar sudan su alma hakkı.

şîr-ceng شیر جنگ (f. b. s.) : arslan cenkli, arslan gibi savaşan.

şîrdân شیردان (f. i.) : şirden, geviş getiren hayvanların ikinci midesi, geviş bağırsağı.

şîr-der-zencîr شیر در زنجیر (f. b. s.) : zincire vurulmuş arslan.

şîr-dil شیردل (f. b. s.) : arslan yürekli, cesur. (bkz : şîr-merd).

şîre شیره (f. i.) : 1. süt. (bkz : şîr²). 2. şıra. (bkz : usâre).

şîre-i engûr : üzüm suyu; şarap.

şî'ren شمرأ (a. zf.) : şiir olarak, şiir yoluyla.

şîr-gîr شیرگیر (f. b. s.) : 1. arslanı tutacak derecede kuvvetli ve cesur olan. 2. çakırkeyif, yarı sarhoş.

şîr-hâr شیرخوار (f. b. s.) : 1. süt içen, henüz memede olan. (bkz : sabî). 2. tar. acemîliğe alınmıyan veyâ sayısı beşten eksik olan esirlerden bir kısmı.

şî'ri شعرى (a. s.) : şî're mensup, şiirle ilgili.

şîrin شیرین (f. s.) : 1. tatlı. 2. sevimli, cana yakın, sempatik. 3. müz. Türk müziğinde bir büyük usul olup şeyh Abdülbâki Dede tarafından terki edilmiştir. Herhalde zamânında bu usul ile hiç olmazsa bestekârı tarafından birkaç eser yazılmışsa da zamânımıza bir tek nümûnesi intikal etmiş değildir. 44 zamanlı ve 22 dârbılı olup peşrev ve beste gibi şekillere mahsustur. Muhtelif şekillerde vaz edil-

miş 11 tânê sofyandan mürekkeptir, darbları şöyledir : düm (4 zamanlı, kavi) : te (1, nim kavi), ke (1, zayıf); te (1, nim kavi), ke (1, zayıf); düm (2, kavi), tek (2, nin kavi); tek (4, kavi), te (2, nim kavi), ke (2, zayıf); te (2, nim kavi), ke (2, zayıf); düm (2, kavi), te (1, nim kavi), ke (1, zayıf); düm (2, kavi), düm (2, nim kavi), tek (4, kavi); te (2, kavi), te (2, nim kavi); te (2, kavi), ke (2, nim kavi);

Şîrin شیرین (f. h. i.) : Ferhâd (Husrev) ile Şîrin hikâyesinin kadın kahramanı.

şîrin-cemâl شیرین جمال (f. a. b. s.) : sevimli yüzü.

şîrin-edâ شیرین آدا (f. b. s.) : lâtif edalı.

şîrinî شیرینی (f. i.) : 1. tatlılık. 2. sevimlilik, canayakınlık, sempati.

şîrin-kâm شیرین کام (f. b. s.) : tatlılığı damağında kalmış, tadı damağında kalmış.

şîrin-kâr شیرین کار (f. b. s.) : tatlı, hoş muâmele eden.

şîrin-zebân شیرین زبان (f. b. s.) : tatlı dilli, dilîtatlı.

şîrk شرك (a. i.) : müşriklik, Allah'a şerik, ortak koşma, Allah'dan başka bir Allah bulunduğu-na inanma.

şîrket شرکت (a. i.) : ortaklık.

şîrket-i a'mâl : fık. çalışmayı sermâye olarak kabul eden şirket.

şîrket-i ayn : fık. muayyen ve mevcut olan mal-daki ortaklık.

şîrket-i dayn : huk. [eskiden] alacakta iştirâk.

şîrket-i emvâl : huk. [eskiden] şeriklerin ortaya sermâye olmak üzere birer miktar mal koyarak birlikte, yâhut ayrı ayrı, yâhut mutlaka ahz ü itâ etmek ve hâsıl olacak ribhî aralarında paylaşmak üzere kurdukları şirket.

şîrket-i ibâhe : fık. kimsenin malı olmıyan şeylerle (su gibi) sahip çıkmak salâhiyetinde âmmenin ortak olması.

şîrket-i ihtiyâriyye : müteşâriklerin fiilleri ile hâsıl olan iştirak. [iştirâ ve ittihap ve kabûl-i vasiyet ile halt-ı emvâl sûretlerinde hâsıl olan iştirâk gibi].

şirket-i inân

şirket-i inân : huk. [eskiden] şerikler arasında tam mûsâvât (eşitlik) şart edilmeksizin akdolunan şirket.

şirket-i milk : huk. [eskiden] esbâb-î temellükten olan iştirâ ve ittihaş ve kabûl-i vasiyet ve tecâvüz gibi bir sebeple, yâhut halt ve ihtilât-ı emvâl ile yâni malları kabil-i temyiz ve tefrik olmayacak sûrette karıştırmak, yâhut malları o sûrette yekdîğeri, ne karıştırmakla bir şeyin birden fazla kimseler arasında müşterek olması. Meselâ : [bir kimse bir malını iki kişiye hibe veya vasiyet edip de onlar da tescellüm ve kabûl etseler, mal, bir iki kişi arasında müşterek olur].

şirket-i mudârebe : fik. bir taraftan sermaye, diğer taraftan emek olmak üzere kurulan şirket.

şirket-i mufâvaza : fik. ortaklık sermayesi olabilecek malları ve sermaye miktarı ve hisseleri mûsâvî olarak bir iki veya daha çok kimselerin kurdukları şirket.

şirket-i vücûh : fik. kredi ile mal alıp satmak üzere kurulan şirket.

şir-merd شیر مرد (f. b. s.) : arslan yürekli, cesur. (bkz : şir-dil).

şir-pençe شیر پنجه (f. b. i.) : "arslan eli" hek. en çok ensede ve sırtta çıkan, çabuk genişleyen ve tehlikeli bir halde olabilen, çoğu istafilokok mikrobundan ileri gelen bir kan çabani.

şirret شررت (a. i.) : 1. şerirlik, kötülük. 2. (o.s.) geçimsiz, hırçın, huysuz, kavgacı.

şirrîr شرر (a. s. c. : eşirrâ, eşrâr) : [çok] şerîr, şer işliyen. (bkz : şerîr). ["şirrîr" şekli asıl olduğu halde bizde "şerîr" olarak kullanılır].

şiryân شریان (a. i. c. : şerâyîn) : anat. * atardamar.

şiryân-ı âdûdî : anat. bâzû da bulunan damar.
şiryân-ı ebher : anat. temiz, kırmızı kanı yürekten vücûda dağıtan atardamar.
şiryân-ı ikilî : anat. kalbi besliyen ve kırmızı kanı nakl ve sevk eden damar.

şiryân-ı ku'berî : anat. bilek damarı.
şiryân-ı rievî : anat. akciğerlerin içine dağılan ve kırmızı kanı dağıtan damar.

şiryân-ı sübâtî : anat. şahdamar [boynun iki yanında olan].

şiryân-ı şezen : anat. soluk borusu.

şiryân-ı taht-et-terkova : anat. köprücük altı damarı.

şiryân-ı zülâkî : anat. mîdeye giden damarların hepsi.

şirzime شيرزيمه (a. i. c. : şerâzim) : küçük, az olan topluluk.

şişe شیشه (f. i.) : şişe, sırça. (bkz : karûre).

şitâ شتا (a. i.) : kış. (bkz : zemistan).

Mevsim-i şitâ : kış mevsimi.

şitâb شتاب (f. i.) : acele, sür'at, çabukluk.

şitâbân شتابان (f. i.) : acele eden, çabuk olan, koşan, seçirten. ["olmak" yardımcı fiili ile kullanılır]. (bkz : mütehâlik).

şitâî شتائى (a. s.) : kışa âit, kışla ilgili.

şitâiyye شتاييه (a. s.) : 1. kışlık. 2. i. gırzîh kısmı kışdan bahseden veya kış tasviriyle başlıyan kasîde.

şitevî, şiteviyye شتوى، شتويه (a. s.) : 1. kışa âit, kışla ilgili. 2. i. kış sebzesi.

şivâz شواظ (a. i.) : 1. dumansız ateş. 2. su sama. (bkz : atş, şuvâz).

şive شيوه (f. i.) : 1. naz, edâ.

şive-i dil-ber : güzelin nazı, edâsı. 2. leng. söyleyiş, yerli veya yabancı konuşma tarzındaki telâffuz husûsiyetlerinin bıraktığı umûmî intibâlar, fr. accent.

şive-i refâtâr : yürüyüş tarzı, yürüyüşteki edâ.

şive-bâz شيوه باز (f. b. s.) : şiveli, cilveli. (bkz : işve-bâz).

şive-bâzî شيوه بازى (f. b. i.) : şive-bazlık, şivelilik, cilvelilik.

şive-ger شيوه گر (f. b. s.) : (bkz : şive-kâr).

şivegî شيوگى (f. b. s.) : (bkz : şive-kâr).

şive-kâr شيوه کار (f. b. s.) : 1. şiveli, işveli, cilveli. (bkz : gannâc, işve-bâz). 2. i. kadın ismi.

şiven شيون (f. i.) : mâtem, yas; inleme, sızlanma. (bkz : nevha).

şiven-gâh, şiven-geh شیونگاه، شیونگا

(f. b. i.) : mâtem, yas yeri, mâtem evi.

şive-nümâ شیونما (f. b. s.) : 1. naz gös-

teren. 2. i. müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, üç asırlık kadardır. Sabâ ile ferahfezâ'dan mürekkeptir (ferahfezâ, acem aşîran ile sultânî yegâh'dan ibâret olup, sonradan Ahmet Ağa tarafından, belki şivenümâ'dan ilham alınarak -tertîbedilmiştir; sultânî yegâh ise, bundan da sonra müstakil ve isim-i makam olarak -Dede Efendi tarafından -kullanılmaya başlanmıştır). Ferahfezâ (yânî sultânî yegâh) ile yegâh (re) perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derece -sabâ'nın durağı ve sultânî yegâh'ın güçlüsü olan -dügâh (lâ), ikinci derecede de sabâ ile acem aşîran'ın güçlüleri olan -cârgâh (do) perdeleridir. (Üçüncü derecede, acem aşîran'ın durağı acem aşîran da gösterilebilir). Donanımına sabâ ile "sî" koma bemolü ile "re" bakiyye, bemolü konulur ve sabâ'nın tiz "lâ" bakiyye bemolü, ferahfezânın "sî" bekar, "re" bekar, "sî" küçük mücenneb bemolü (ve sultânî yegâh'ın "do" bakiyye diyezi) icâbettikçe nota içerisinde kullanılır.

şiyâ' شیع (a. i. şîa'nın c.) : şîalar.

şiyem شیم (a. i. şîme'nin c.) : huylar, tabiatlar.

şöhre شهره (a. s.) : şöhetli, ünlü, şöhetli retî ağızlarda dolaşan.

şöhre-i şeh'r : bütün şehrin dilinde gezen.

şöhret شهرت (a. i.) : 1. ün, ad yapma. 2. ad, san.

şöhret-i âfâk : her tarafca meşhur.

şöhret-i kâzibe : yalancı şöhet.

şöhret-gîr شهرتگیر (a. f. b. s.) : şöhetli yapılmış, ün salmış.

şöhret-şîâr شهرتشعار (a. b. s.) : şöhetli, ünlü. (bkz : meşhûr).

şû [y] شو [ی] (f. i.) : yıkama. Şüst ü şû yıkama, temizleme.

-şû, -şûv شوى (f. s.) : "yıkıyan, temizleyen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. Câme-şûy : Çamaşır yıkıyan. Mürde-şûy : ölü yıkıyıcı. (bkz : gassal).

şuâ' شعاع (a. i. c. : eşî'a, şîâ', şuâât) : 1.

ışın, Güneş'ten veya başka bir ışık kaynağından uzanan 'tel tel' ışıklar. Hayt-üş-şuâ' : Güneş'in iplik iplik olan ışıkları. 2. vektör, fr. vecteur.

şuâât شعاعات (a. i. şuâ'ın c.) : şualar, ışınlar.

şuâât-i şemsiyye : fiz. Güneş ışınları.

şuâb شعاب (a. i. şu'be'nin c.) : (bkz : şua-bât).

şuabât شعبات (a. i. şu'be'nin c.) : şûbeler, bölükler, kısımlar, takımlar; dallar, budaklar.

şuâî شعاعی (a. s.) : şua'a mensup, şuâ ile, ışınla, vektörle ilgili.

şuâiyye شعاعیه (a. i.) : zool. * ışınılılar, fr. radiolaires.

şual شعل (a. i. şu'le'nin c.) : alevler, ateş alevleri.

şuarâ شعرا (a. i. şâîre'in c.) : 1. şâîrlar, ozanlar. (bkz : şâîrân).

şuarâ-yi câhiliyye : İslâm dîninden evvel Hicaz'da görünen Arap şâîrleri. 2. Kur'an'da 26 ncı sûre.

şubân شبان (f. i.) : çoban. (bkz : şûbân).

şubân-ı vâdî-i eymen : Hz. Mûsâ.

şûbân شويان (f. i.) : çoban. (bkz : şubân).

şu'be شعبه (a. i. c. : şîâb, şuaab, şuaabât) : 1. şûbe, bölük, kısım, takım, bölüntü. 2. dal, budak.

şu'bede شعبده (f. i.) : elçabukluğu, hokkabazlık. [Arapça'da : "şa'beze" dir].

şu'bede-bâz شعبده باز (f. b. i.) : hokkabaz.

şu'bede-bâzâne شعبده بازانه (f. zf.) : el çabukluğu ile, hokkabazcasına.

şuġl شغل (a. i. c. : eşġal, şuġul) : 1. iş, uğraşacak, meşgul olacak şey; dert, gaile. 2. müz. Türkler tarafından bestelenmiş Arapça güfteli ilâhî'lere verilmiş bir ad, ilâhîden başka bir dînî eserin güftesi Arapça ise, bu isim verilemez. Eski

Arap müziğinde şugl, bambaşka bir mânâdadır. Buna kıyasen hangi Türk bestekârının ilâhî şeklinin Arapça güftelerini tefrik için bu ismi verdiğini bilmiyoruz. Pek çok şugl elimizde mevcuttur. Meselâ Zekâî Dede 36şugl bestelemiştir.

şugul شُغُول (f. s.) : "gu" uzun okunur. a. i. şugl'ün c.) : işler, uğraşacak, meşgul olacak şeyler; dertler, gâileler.

şûh شَوْخ (f. s.) : 1. hareketlerinde serbest. 2. neşeli, şen ve oynak [kadın]. 3. açık saçık, hayasız [kadın].

şûh-i cefâ-cû : cefâkâr güzel.

şûhî شَوْحِي (f. i.) : şuhluk, oynaklık. (bkz : delâl).

şûh-meşreb شَوْخ مشرب (f. a. b. s.) : açık meşrepli, şen ve neşeli.

şuhûm شُحُوم (a. i. şahm'ın c.) : içyağlar; don yağları.

şuhûs شُخُوص (a. i. şahs'ın c.) : (bkz : eş-hâs).

şukka شَقَّة (a. i.) : 1. parça; kumaş veya kâğıt parçası. 2. küçük tezkere, yazı.

şukuk شُقُوق ("ku" uzun okunur. a. i. şakk'ın c.) : yarıklar, çatlaklar.

şu'le شَمَلَه (a. i. c. : şual) : alev, ateş alevi.

şu'le-i bî-zîyâ-yi hüzn-i kamer : Ay'ın hüznünün ışıksız parıltısı.

şu'le-i cihân-sûz : cihânı yakan alev.

şu'le-i şemşîr-i tâb-dâr : parlak kılıcın alevi, parıldaması.

şu'le-bâr شَمَلَه باز (a. f. b. s.) : ışıklı. (bkz : şu'le-dâr, şu'le-ver, şu'le-zen).

şu'le-dâr شَمَلَه دار (a. f. b. s.) : alevli, alevlenmiş. (bkz : şu'le-bâr, şu'le-ver, şu'le-zen).

şu'le-gîr شَمَلَه گیر (a. f. b. s.) : alev alan, tutuşan.

şu'le-nümâ شَمَلَه نما (a. f. b. s.) : alev gösteren, alevli.

şu'le-perver شَمَلَه پرور (a. f. b. s.) : alevlendirici, ışıklandıran.

şu'le-pûş شَمَلَه پوش (a. f. b. s.) : alevle örtülü, alev içinde kalmış.

şu'le-reng شَمَلَه رنگ (a. f. b. s.) : alev renkli.

şu'le-rîz شَمَلَه ریز (a. f. b. s.) : alev saçan, ısıldıyan.

şu'le-ver شَمَلَه ور (a. f. b. s.) : ışıklı, aydınlık. (bkz : şu'le-bâr şu'le-dâr, şu'le-zen).

şu'le-zen شَمَلَه زن (a. f. b. s.). (bkz : şu'le-bâr, şu'le-dâr, şu'le-ver).

şûm شُوم (f. s.) : şom, uğursuz. (bkz : menhûs, meş'ûm).

şun ش (a. ha.). (bkz : şın).

şûr شُور (f. s.) : 1. tuzlu. 2. kekremiş. 3. şamata, gürültü.

şûrâ شُورَى (a. i.) : 1. konuşmak için toplanma. 2. konuşma yeri.

şûrâ-yi devlet (devlet şûrâsı) : *danıştay, idâre dâvâlarına bakmak, hükûmetçe hazırlanan kanun tasarıları ve imtiyaz mukaveleleri üzerine düşüncesini bildirmek gibi vazifeleri olan ve üyeleri Büyük Millet Meclisince seçilen yüksek kurul.

şûrâ-yi saltanat : tar. Sevr muâhedesinin imzâsından önce, İstanbul'da bizzat Sultan'ın riyâseti altında pâdişahlığın büyük me'murlarından ibâret fevkalâde meclis.

şûrâb, şûrâbe شُورَاب شُورَابَه (f. s.) : kirli, acı su (bkz : üçâc) mec. gözyaşı.

şûr-baht شُور بخت (f. b. s.) : tâlihsiz, bahtsız. (bkz : bed-baht, bed-tâli', bî-baht).

şûre شُورَه (f. i. ve. s.) : çorak, verimsiz toprak.

şûr-efgen شُور افگن (f. b. s.) : kargaşalık çıkaran, karma karışık eden.

şûr-engîz شُور انگیز (f. b. s.) : şamata, gürültü yapan.

şûre-zâr شورہ زار (f. b. i.) : çoraklık yer. (bkz : şûr - istân).

şûr-gâh شور گاہ (f. b. i.) : kargaşalık yeri, kavga yeri.

şûri شوری (f. i.) : müz. Türk müziğinde eski bir mürekkep makam ve eskiden kullanılmış perde isimlerinden birisi. Kantemir oğlundaki "lâ" bir saz semâisi makama misaldir. Hâlen Âzerî müziğinde de bu isimde bir makam vardır.

şûride شوریدہ (f. s.) : 1. karışık, perîşan. 2. âşık, tutkun. (bkz : meftûn, şeydâ).

şûride-baht شوریدہ بخت (f. b. s.) : bahtsız, tâlihsiz.

şûridegî شوریدگی (f. i.) : 1. karışıklık. 2. tutkunluk, düşkünlük.

şûride-hâl شوریدہ حال (f. a. b. s.) : hâli perîşan olan.

şûride-hâtır شوریدہ خاطر (f. a. b. s.) : aklı dağınık, fikri perîşan [kimse].

şûr-istan شورستان (f. b. i.) : çorak, verimsiz yer. (bkz : şûre-zâr).

şûriş شورش (f. i.) : karışıklık, kargaşalık.

şûriş-gâh شورش گاہ (f. b. i.) : kavga, karışıklık yeri.

şurrâh شراح (a. s. ve i.) : şârihler, şerhciler, şerh edenler.

şurta شرطہ (a. i.) : 1. önde gidip düşman la savaşılan asker; çarhacı askerî. **Sâhib-i şurta** : inzibat me'muru. 2. [yelkene] uygun rüzgâr.

şurûb شروب (a. i.) : 1. şurup, çok kaynatılarak koyulaştırılmış şerbet. 2. sulu ve şekerli ilâç.

şurût شروط (a. i. c.) : (bkz : şerâit).

şurût-ı isticâr : kirâlama şartları.

şurût-ı salât : namazın şartları.

şutût شطوط (a. i. şattin' c.) : büyük nehirler.

şuûb شعوب (a. i. şa'b'ın c.) : 1. cemaatlar, tâifeler; kabîleler. 2. Kızıldeniz'den çıkarılan dallı budaklı taşlar.

şuûn شئون (a. i. şe'n'in c.) : işler, yeni çıkan işler, hâdiseler (*olaylar), vak'alar.

şuûn-ı dâhiliyye : iç *olaylar...

şuûn-ı hâriciyye : dış *olaylar.

şuûnât شئونات (a. i. şuûn'un c.) : hâdiseler, olaylar.

şuûr شعور (a. i.) : anlama, anlayış, hissetme, duyma. **Bi-şuûr** : şuursuz.

şuûr شعور (a. i. şa'r'ın c.) : kıllar. (bkz : şîâr).

şuvâz شواظ (a. i.) : 1. dumansız ateş. 2. susama. (bkz : atş, şivâz).

şuveyy شوی (a. s.) : yavaş.

şûy شوی (f. i.) : koca. (bkz : şevher, zevc).

şûyide شوییدہ (a. s.) : yıkanmış. (bkz : magsûl, merhûz).

şübbân شبان (a. i. şâbb'ın c.) : gençler, delikanlılar, yiğitler.

şubbân-ı vatan : vatan gençleri, vatan yiğitleri.

şübeh شبه (a. i. şübe'nin c.) : şüpheler, kuşkular.

şübbe شبهہ (a. i. c. : şübeh, şübühât) : şüphe, kuşku. (bkz : reyb, şekk, zann).

şübbe-i akd : huk. [eskiden] sûreten mevcut olan bir akdi nikâhtan hâsıl olan şüphedir ki buna şüphe-i nikâh da denir ve bununla had sâkit dir.

şübbe-i ibâha : huk. [eskiden] bir şeyin alınması mubah olması hakkındaki şüphe.

şübbe-dâr شبهہ دار (a. f. b. s.) : şüpheye kapılan, işkilli.

şübühât شبهات (a. i. şübe'nin c.) : (bkz : şübeh).

şücâ' شجاع (a. i.) : 1. şecâatli, cesur, yiğit.
2. astr. Aslan ve Yengeç arasında yıldız kümesi, fr. **hydre**. (bkz : eş-Şücâ').

şüc'ân شجآن (a. s. şecî'in c.). (bkz : şicâ', şüceâ').

şüceâ' شجاع (a. s. şecî'in c.) : cesurlar, yürekliiler, yiğitler. (bkz : şicâ').

şüceyr شجير (a. i.) : **bot.** (bkz : şüceyre).

şüceyre شجير (a. i.) : **bot.** ağaççık, çalı. (bkz : nihâl).

şücün شجون (a. i. şecen'in c.) : dallar, budaklar. (bkz : agsân). **Zû-şücün** : dallı budaklı; ka- rışık.

şüd شد (f. fi. i.) : qitti, geçti; gitme, gi- diş. [dâimâ "âmed" kelimesiyle birlikte kullanılır]. **Amed şüd**; **Âmed ü şüd** : geldi gitti; gelip gitme.

şüf'a شفعه (a. i.) : **fık.** bir mülk, kaça satın alınmışsa, o mülke o para ile sâhibolma. **Hakk-ı şüf'a** : satılık bir mala ortak veyâ komşu olanın, aynı para ile satın almak üzere başkalarına tercih olunması hakkı, fr. **droit de preemption**.

şüfeâ' شفاء (a. s. şefî'in c.) : şefaât eden- ler, ediciler, bir suçun bağışlanması için aracılık edenler.

şüfre شفرة (a. i. c. : eşfâr) : 1. yassı bı- çak. (bkz : sikkîn). 2. kılıç ağızı. 3. kirpik biten yerler.

şühedâ' شهداء (a. i. şehîd'in c.) : şehit- ler.

şühüd شهود (a. i.) : 1. (şâhid'in c.) : şâ- hitler, tanıklar. 2. s. maddî, mer'î. 3. vücut bulma, var olma, görünme. **Âlem-i şühüd** : görülen âlem [bu dünyâ]. 4. görme. (bkz : müşâhede).

şühûdî شهودى (a. s.) : şühüd ile ilgili.
Mâzî-i şühûdî. (bkz : mâzî).

şühûr شهر (a. i. şehîr'in c.) : aylar.

şühûr-i kameriyye : kamer ayları, arabî aylar : [muharrem, safer, rebîülevvel, rebîülâhîr, cemâzi-

yel evvel (cümâd-el-ülâ), cemâziyel âhîr (cümâd-el-âhîre), receb, şa'ban, ramazan, şevvâl, zil'ka'de, zil- hicce].

şühûr-i selâse (üç aylar) : receb, şa'ban, rama- zan.

şühûb شهب (a. i. şihâb'ın c.) : 1. kıvılcım- lar. 2. akan yıldızlar. (bkz : şihbân).

şükât شکات (a. i. şâkî'nin c.) : şikâyetçiler, şikâyet edenler.

şükür شكر (a. i.) : görülen iyiliğe karşı gös- terilen memnunluk, minnettarlık (bkz : teşekkür).

şükran شكران (a. i.) : 1. teşekkür etme, iyilik bilme. 2. kadın adı.

şükranê شكرانه (a. i.) : şükran alâmeti, iyi- lik bilme nişânesi.

şükranîyyet شكرانيت (o. i.) : şükran- lık.

şük-râvîz شكرآويز (a. f. b. i.) : **tas.** sôfiyenin başlarına giydikleri tâclara sarılan parça [buna : "risâle"de denilir].

şük-r-güzâr شكر گذار (a. f. b. s.) : teşekkür eden, iyilik bilen, iyilik bilir. (bkz : müteşekkîr).

şük-r-güzârî شكر گذارى (a. f. b. i.) : iyi- lik bilme.

şükûfe شكوفه (f. i.) : 1. çiçek. 2. g. s. süslemede sırf çiçek motiflerine dayanan bir tarzın adı. 3. kadın adı. [aslı : "şikûfe" dir].

şükûfe-zâr شكوفه زار (f. b. i.) : çiçek yeri, çiçek bahçesi.

şükûh شكوه (f. i.) : ululuk. (bkz : aza- met, celâl, mehâbet).

şükûk شكوك (a. i. şekk'in c.) : şekler, şüpheler, zanlar.

-şükûfte شكفته (f. s.) : "açılmış" mânâ- sına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Nev-şükûfte** : yeni açılmış.. gibi.

şümâr شمار (f. i.) : 1. hesap, sayı. **Bî-şümâr** : hesapsız, sayısız. (bkz : lâ-yuad).

-şümâr شمار (f. s.) : sayan, sayıcı, eden, edici" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Hatve-şümâr** : adım sayıcı. **Lokma-şümâr** : herkesin lokmasını sayan.. gibi. **Şükür-güzâr** : şükür ve duâ edici.

şümârende شمارنده (f. s.) : hesâbeden, sayan, sayıcı.

şümû' شموع (a. i. şem'in c.) : 1. bal mumları. 2. mumlar.

şümûl شمول (a. i.) : 1. içine alma [ma'nen], kaplama. (bkz : ihâta). 2. âit olma, delâlet etme; mânâları arasında bir mânâsı daha olma. 3. fels. * kaplam, fr. extension.

şümûs شمس (a. i. şems'in c.) : şemsler, güneşler.

şümürde شمرده (f. s.) : hesâbedilmiş, sayılmış. (bkz : ma'dûd).

şüpüş شيش (f. i.) : bit. (bkz : kaml).

şûrb شرب (a. i.) : içme, içilme.

şûrb-i hamr : şarap içme.

şûrb-i hâss : fık. sayılı kimselere mahsus olan akar sudaki içme hakkı.

şûrb-i müdâm : devamlı içme.

şûrb-ül-habeş شرب الحبش (a. b. i.) : bot. hekimlikte kullanılan kurt dökücü bir ilâç.

şûref شرف (a. i. şerefe, şürfe'nin c.) : şerefeler. (bkz : şürefât).

şürefâ' شرفاء (a. s. şerîf³ ün c.) : Hz. Hüseyin vâsıtasıyla Hz. Muhammed soyundan olanlar.

şürefât شرفات (a. i. şerefe, şürfe'nin c.) : şerefeler. (bkz : şürefât).

şürekâ شركا (a. i. şerik'in c.) : şerikler, ortaklar.

şürfe شرفه (a. i. c. : şüref, şürefât, şürûfât). (bkz : şerefe).

şürû' شروع (a. i.) : başlama. (bkz : mübâşeret).

şürûh شروح (a. i. şerh'in c.) : şerhler, izahlar, açıklamalar.

şürûr ضرور (a. i. şerr'in c.) : şerler, kötülükler, fenâlıklar; kavgalar, güürültüler.

şürût شروط (a. i. şart'ın c.) : şartlar.

şürûfât شرفات (a. i. şerefe, şürfe'nin c.). (bkz : şürefât).

şûs شس (f. i.) : akciğer. (bkz : rie).

şüst شست (f. i.) : yıkama.

şüst ü şû : yıkama.

şüste شسته (f. s.) : yıkanmış. **Nâ-şüste** : yıkanmamış.

şüş شش (f. i.) : karaciğer. (bkz : kebed).

şütüm شتوم (a. i. şetm'in c.) : küfürler, sövmeler, sövüp saymalar.

şütüm-i galîza : kaba küfürler.

şütür شتر (f. i.) : deve. (bkz : cemel).

şütürbân شتربان (f. b. i.) : deveci, deve çobanı. (bkz : cemmâl).

şütür-bâr شتربار (f. b. i.) : bir deve yükü kadar olan ağırlık.

şütür-dil شتردل (f. b. s.) : deve huylu, kinci. [aslı : "üştûr-dil" dir].

şütür-gâv شترگاو (f. b. i.) : zürâfâ.

şütür gürbe شترگره (f. b. i.) : deve ile ke-di, iyi ile kötü; münâsebetsiz, karışık; iyili fenâlı.

şütür-hâr شترخار (f. b. i.) : bot. deve dikenli.

şütür-leb شترلب (f. b. s.) : deve dudaklı, dudağı deveninki gibi sarkık.

şütür-mürg

şütür-mürg شتر مرغ (f. b. i.) : zool. deve kuşu.

şütür-pâ شتر پا (f. b. s.) : 1. deve ayaklı.
2. i. bot. kekik otu.

şütür-peçe شتر پچه (f. b. i.) : deve yavrusu.

şüün شئون (a. i. şe'n'in c.) : işler; yeni işler; hâdiseler.

şüünât شئونات (a. i. şüün'un c.) : hâdiseler, * olaylar.

şüyû' شيوخ (a. i.) : [herkeşçe] duyulma, yayılma, bilinme; dağılma.

şüyû-i aslî : huk. akit yapıldığı sırada mevcut olan şüyû. [bir maldan şâyi bir kısmının hibesindeki şüyû gibi].

şüyû-i târî : hak. akdin başlangıcında mevcut olmayıp sonradan ârız olan şüyû. [tamâmı hibe olunan malın şâyi hissesine bir müstehlik çıkarak zaptetmesiyle hâsıl olan şüyû gibi].

şüyûh شيوخ (a. i. şeyh'in c.) : 1. şeyhler. (bkz : meşâyiḥ). 2. yaşlılar.

şüzür شذور (a. i. şezre'nin c.) : 1. mâdenin içinden toplanan altın parçaları. 2. süs olarak kullanılan inci, altın gibi şeyler. **Eş-şüzür-üz-zehebiye** : Molla Sâlih'in XVI. asırda yazdığı tâbirler lûgatı olup kısmen Osmanlıca, kısmen de Mısır kıpçakçasıyla yazılmıştır.

şüzür-üz-zeheb : altın kırıntısı.

şüzûz شذوذ (a. s. şâzz'ın c.) : kaide (* kural) dışı olanlar, kâideye (* kurala) uymıyanlar.

şüzûzen شذوذاً (a. zf.) : şâz olarak.

T

t ت (a. h.) : Osmanlı alfabesinin dördüncü harfi olup "ebced" hesabında dörtyüz sayısının karşılığıdır; "te" harfini karşılar.

tâ تا (f. i.) : kat, büküm. **Dü-tâ** : iki kat, iki büküm. **Yek-tâ** : bir kat, tek, birinci. (bkz : bî-hem-tâ, bî-nazîr).

tâ تا (f. e.) : kadar, dek, değin. (bkz : ilâ).

tâ-be-ebed : ebediyen.

tâ-be-key : ne vakte kadar.

tâ-be-sabâh : sabaha kadar.

tâ-be-seher : sabaha kadar.

tâ تا (a. ha.) : Osmanlıca "te" ve "tı" harflerinin Arapça'daki adı. ["te" ince, "tı" kalın t fonemiyle söylenir.] **Kaside-i tâiyye** : ed. kafiyeleli t ile nihâyetlenen kasîde.

tâ-i fevkaniyye; **tâ-i müsennât** : iki noktalı te : (bkz : tâ-i tavîl).

tâ-i gird : yuvarlak t.

tâ-i meftûha : üstün (e) okunan te.

tâ-i tavîl : uzun te.

tâ' ط (a. f. h. a.) : "tı" harfinin bir adı.
tâ-i mühmele : noktasız tı ["zı" dan ayırmak için bu ad verilmiştir].

taab تعب (a. i.) : 1. yorgunluk. 2. sıkıntı, zahmet, meşakkat, eziyet. 2. hek. sinirlerin zayıflığı dolayısıyla adalelerde ve başka yerlerde duyulan şiddetli sancı. **İstihkar-ı taab** : yorgunluğu hiçe sayma, çalışkanlık.

taab-âver تعب آور (a. f. b. s.) : yorgunluk veren.

taabbuz تعبض (a. i.) : abaza çekme. (bkz : istimnâ-bi-l-yed).

taabbüd تعبد (a. i. abd'den c. : taabbüdât) : ibâdet etme, kulluk etme; tapma, tapınma.

taabbüdât تعبدات (a. i. taabbüd'ün c.) : ibâdetler; tapmalar, tapınmalar.

taabbüs تعبث (a. i.) : hek. sayıklama veya havadaki bir şeyi tutmaya çalışır gibi ellerini sallıyarak hareket ettirme.

taabbüs تعبس (a. i. c. : taabbüsât) : yüz ekşitme, surat asma.

taabbüsât تعبسات (a. i. taabbüs'ün c.) :

yüz ekşitmeler, surat asmalar.

taaccüb تعجب (a. i. aceb'den) : şaşakal-

ma. (bkz : tahayyür).

taaccül تعجل (a. i. acele'den c. : taaccü-

lât) : acele etme; acelecilik.

taaccülât تعجلات (a. i. taaccül'ün c.) : ace-

le etmeler; acelecilikler.

taaccün تعجن (a. i. acn'den) : mâcun

gibi olma, hamurlaşma, hamur hâline gelme.

taaddi تعدى (a. i. adû'dan c. : taaddi-

yât) : 1. geçme, öteye geçme, saldırma. (bkz : tecâvüz). 2. zulmetme; adâletsizlik. 3. örf, âdet ve kanunların sınırını aşma. 4. gr. fiilin geçer hal-
de olması.

taaddiyât تعديات (a. i. taaddî'nin c.) :

taaddîler.

taaddüd تعدد (a. i. add'den) : birden

çok olma, çoğalma, sayısı artma.

taaddüd-i ezvâc : çok kocalılık.

taaddüd-i zevcât : birkaç kadınla evlenip nikâhı
altında birkaç kadın bulundurma.

taaffüf تعفف (a. i. iffet'den) : iffetli ol-

ma, ahlâkdışı şeylerden kaçınma.

taaffün تعفن (a. i. ufûnet'den. c. : taaf-

fünât) : çürüyüp kokma, leş kokma, kötü koku
çıkarma.

taaffün-i nefes : nefesin kokması.

taaffünât تعفئات (a. i. taaffün'ün

c.) : fenâ, pis kokular. (bkz : tefessühât).

taahhüd تعهد (a. i. ahd'den. c. : taah-

hüdât) : 1. üstüne, üzerine alma, yapılması için
söz verme. 2. bir işin yapılması için resmî olarak
sözleşme. 3. postaya verilen bir şeyin yerine ulaş-
masını sağlama.

taahhüdât تعهدات (a. i. taahhüd'ün c.) :

üstüne alınan işler.

taahhüd-nâme تعهدنامه (a. f. b. i.) :

taahhüt kağıdı, bir şeyi yapmayı üstüne aldığını
bildiren resmî kâğıt.

taakkud تعقد (a. i. ukde'den) : dü-

ğümlenme; bağlanma; anlaşılmaz hâle gelme.

taakkud-ı mafsâl : hek. bir mafsâlin, hastalık
dolayısıyla, az hareket etmesi veya büsbütün hare-
ketsiz kalması.

taakkul تعقل (a. i. akl'dan. c. : taak-

kulât) : 1. akıl erdirmeye, zihin yorarak anlama. 2.
hatırlama, hatıra getirme.

taakkulât تعقلات (a. i. taakkül'ün c.) :

1. akıl erdirmeler, zihin yorarak anlamalar. 2. ha-
tırlamalar, hatıra getirmeler.

taalluk تعلق (a. i. alak'dan. c. : taal-

lukat) : 1. asılı olma, asılma. 2. ilişiği, ilgisi ol-
ma. 3. sevmeye. 4. âit olma. 5. tas. dünyâ ilgisi.

taallukat تعلقات ("ka" uzun okunur. a.

i. taalluk'un c.) : hısımlar, akraba. (bkz : mü-
teallikat).

taallül تملل (a. i. illet'den. c. : taallü-

lât) : vesîle ve bahâne arama, yalandan bahâne-
lerle bir işten kaçınma.

taallülât تمللات (a. i. taallül'ün c.) : ağır

davranma.

taallüm تعلم (a. i. ilm'den) : öğrenme,

öğrenilme, okuyarak, ders alarak öğrenme, elde et-
me.

taallün تملن (a. i.) : alenî, âşikâr, mey-

danda olma.

taâm طعام (a. i. c. : et'ime) : yemek,

aş. Ba'd-et-taâm : yemekten sonra. Kabl-et-taâm :
yemekten önce.

taâmiyye طعامية (a. i.) : 1. yemeklik,

yemek parası. 2. tekkelere bağlanan yemeklik.

taammî تعمى (a. i. amâ'dan) : kör olma,

görmez hâle gelme.

taammuk تعمق (a. i. umk'dan. c. : taam-
mukat) : derinleşme.

taammukat تعمقات ("ka" uzun okunur. a.
i. taammuk'unc.) : derinleşmeler.

taammüd تعمّد (a. i. amd'den) : bir işi
bilerek ve isteyerek yapma. (bkz : amd, kasd).

taammüdât تعمّدات (a. i. taammüd'ün c.) :
bilerek ve isteyerek yapılan işler.

taammüden تعمّداً (a. zf.) : bilerek ve
isteyerek, evvelden tasarlayıp kurarak [suç işleme].
(bkz : amden, kasden).

taammüden cürm : huk. bilerek ve isteyerek suç
işleme.

taammüdi, taammüdiyye تعمدي ، تعمديه (a. s.) : taammüd ile, kasid ve niyetle olan.
(bkz : kasdî).

taammüm تعمّم (a. i. umûm'dan) : 1.
umûmî olma, umûmîleşme. 2. (imâm'den) sarık
sarma. 3. (amm'dan) amca olma.

ta'ân, ta'âne طعان ، طعانه (a. s. ta'n'dan) :
çok söven, çok yeren, çok zemmeden, çekiştiren.

taannüd تعنّد (a. i. inâd'dan. c. : taan-
nüdât) : inâdetme, direnme, ayak direme. (bkz :
temerrüd).

taannüdât تعنّدات (a. i. taannüd'ün
c.) : inâdetmeler, direnmeler, ayak diremeler.

taannüf تعنف (a. i. unf'dan) : tekdîr et-
me, azarlama, darılma.

taannüt تعنت (a. i.) : herkesin yan-
lışını arama.

taarruk تعرق (a. i. arak'dan) : terleme.

taarrus تعرس (a. i. c. : taârrusât) : ko-
canın, karısına karşı sevgisini göstermesi.

taarruz تعرض (a. i. c. : taarruzât) :
1. ilişme, sataşma, takılma. 2. düşmana saldırma.

taarruzât تعرضات (a. i. taarruz'un c.) :
1. sataşmalar, takılmalar, ilişmeler. 2. düşmana sal-
dırmalar.

taarruzî, taarruziyye تعرضيه ، تعرضي (a. s.) :
taarruzla ilgili; taarruz yoluyla. **Hareket-i taarru-
ziyye** : saldırma hareketi.

taarrüb تعرب (a. i.) : araplaşma, arap
kılığına girme.

taarrüf تعرف (a. i.) : (bkz : tearrüf).

taarrüs تعرس (a. i.) : kocanın, karısına sevgi
göstermesi.

taassub تعصب (a. i. asab'dan) : 1. bi-
rine tarafdarlık etme. 2. kendi dînini çok üstün
tutarak başka dinden olanlara düşman olma, fr.
fanatisme.

taassub-kâr تعصبكار (a. f. b. s.) :
taassup gösteren. (bkz : müteassib).

taassub-kârâne تعصبكارانه (a. f. zf.) :
taassup gösterircesine.

taassub-kârî تعصبكارى (a. f. b. i.) : ta-
assubkârlık.

taassüf تعسف (a. i. c. : taassüfât). (bkz :
i'tisâf).

taassüfât تعسفات (a. i. taassüf'ün c.) :
doğru yoldan sapmalar; yolsuzluklar, haksızlıklar.

taassür تعسر (a. i. usr'dan) : güçleş-
me, güç olma. (bkz : teâsür).

taassuk تعشق (a. i. işk'dan) : âşık
olma.

tâat طاعت (a. i.) : Allah'ın emirlerini ye-
rine getirme, ibâdet.

tâat-gâh طاعتگاه (a. f. b. i.) : ibâdet
yeri. (bkz : ibâdet-gâh).

taattuf تعطف (a. i. atf'dan. c. : taattu-
fât) : 1. esirgeme. 2. acıma, merhamet etme, şef-
kat gösterme. 3. verme.

taattufât تعطفات (a. i. taattuf'un c.) :
lütüfler, ihsanlar, bağışlar.

taattul تعطل (a. i.) : işsiz kalma, iş-
lemez olma.

taattur تطار (a. i. itr'dan) : güzel ko-
kular sürünme.

taavvuk آموق (a. i. avk'dan) : oyalan-
ma, gecikme.

taavvuz آعوض (a. i. ivaz'dan) : bedel
alma, bir şeye karşılık alma; bir şey karşılığı ola-
rak alınma.

taavvuz-ı tams : hek. kadınların âdet görmesi.

taavvüc آعوج (a. i.) : eğri olma, eğril-
me. (bkz : i'vicâc) :

taavvüd آعود (a. i. âdet'den) : âdet
edinme, edinilme. (bkz : i'tiyâd).

taavvüz آعود (a. i. iyâz'dan) : "eûzübil-
lâh" deme, Allah'a sığınma. (bkz : istiâze).

taayyün آعين (a. i. ayn'den, c. : taay-
yünât) : 1. meydana çıkma, âşikar olma; belli ol-
ma; belirme. 2. âyân sırasına girme, itibarlanma,
belli başlı adam olma,

taayyünât آعينات (a. i. taayyün'ün c.) :
meydana çıkmalar, belli olmalar; adam sırasına
belli başlı adam olma.

taayyüş آعيش (a. i. aış'den) : yaşama,
geçinme. (bkz : intiâş, maîşet).

taayyüş-gâh آعيشگاه (a. f. b. i.) : ya-
şama yeri, geçinme yeri.

taâzum آعظم (a. i.) : gözünde büyüme,
büyük görünme.

taazzî آعضى (a. i.) : uzuv, peydâ etme,
şekillenme.

taazzum آعظم (a. i. azm'den c. : taaz-
zumât) : 1. büyüklük satma, kibirlenme. 2. ke-
mikleşme.

taazzumât آعظمت (a. i. taazzum'un c.)
1. kibirlenmeler. 2. kemikleşmeler.

taazzuv آعضو (o. i. uzv'dan). (bkz :
taazzî).

taazzüb آعزب (a. i.) : evlenmeyip bekâr
kalma.

taazzül آعزل (a. i.) : (bkz : i'tizâl).

taazzür آعذر (a. i. özr'den) : 1. özür bil-
dirme. (bkz : i'tizâr. 2. güçleşme, güç olma;
mümkün olmama.

taazzüz آعزز (a. i.) : 1. azîz kılma; aziz
sayma. 2. tenezzül etmeme. 3. çekinme.

tâb تاب (f. i.) : 1. güc, kuvvet, tâkat. Bi-
-tâb : takatsiz, güçsüz; yorğun. 2. ışık, parlaklık.
(bkz : nûr, ziyâ). 3. harâret.

tâb-ı Hurşîd : Güneş'in harâreti. 4. tâzelik.
(bkz : tarâvet). 5. kıvrım, büküm.

tâb-ı gîsû : yandan sarkan saçın kıvrımı, bük-
lümü.

tâb-ı zülf : perçemin kıvrımı. (bkz : tâ). 6. sı-
kıntı, eziyet. 7. öfke.

-tâb تاب (f. s.) : "parlıyan, parlatan, ay-
dınlatan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler
meydana getirir. **Âlem-tâb** : âlemi, dünyâyı aydın-
latan. **Cihân-tâb** : cihânı aydınlatan.. gibi. [tâbis-
ten masterından].

tab' طبع (a. i.) : 1. tabiat, huy, yara-
dılış. 2. mühür, damga basma. 3. kitap basma.
Bi-t-tabi' : tabit olarak, tabiatiyle.

tab'-ı yârân : dostların tabiatı, yaradılışı.

tab'a طبعه (a. i.) : bir kere basılma.

tab'a-i ûlâ : birinci baskı.

tabâbet طبابت (a. i.) : 1. hekimlik, dok-
torluk. 2. tıp ilmi.

tabâhat طباحت (a. i.) : aşçılık, yemek pi-
şirme sanatı.

tabak طبق (a. i. c. : etbâk, tıbâk) : 1. ta-
bak [kap]. 2. ince kat.

tabak-ül-arz : yer yüzü.

tabaka طبقه (a. i. c. : tabakat) : 1. kat,
* katman, tabaka.

tabaka-i karniyye

tabaka-i karniyye : anat. 1) saydam tabaka; 2) korun tabakası [deride].

tabaka-i kuzâhiyye : anat. iris.

tabaka-i mantâriyye : bot. mantar tabakası.

tabaka-i meşîmiyye : anat. damar tabaka.

tabaka-i müvellide : bot. *büyütken doku, fr. cambium.

tabaka-i müvellide-i felliniyye : bot. mantardoğuran, fr. phellogène.

tabaka-i palisadiyye : bot. palisat tabakası.

tabaka-i sulbe : biy. sert tabaka.

tabaka-i şebekiyye : biy. ağtabaka, fr. retiné.
2. topluluk, sınıf. 3. bir veyâ iki yapraklık kâğıt.
4. sigara paketi.

tabakat طبقات ("ka" uzun okunur. a. i. tabaka'nın c.) : tabakalar.

tabakat-ül-arz : jeoloji, fr. géologie.

tabakat-ül-fukahâ : fakîhlerin sınıf ve dereceleri-ne dâir biyografileri.

tabakat-üş-şuarâ : şâirlerin sınıfı, şâirlerin biyografisi.

tabak-çe طباقچه (a. f. b. i.) : küçük tabak.

tabâk-hâne طباقخانه (t. f. b. i.) : sepi yeri.

tab'an طبعا (a. zf.) : tabiî olarak, kendi-liğinden, yaradılıştan.

tâbân تابان (f. s.) : 1. ışıklı, parlak. Mâh-i

tabân : parlak ay. Necm-i tâbân : parlak yıldız.
Vech-i tâbân : parlak yüz. 2. i. erkek adı.

tabânco طبانچه (f. i.) : avuç içi, el ayası.

tab'âniyye طبعانية (a. i.) : natüralizm, fr. naturalisme.

tabân-keş طبانکش (t. f. b. s.) : taban tepen, yaya yürüyen.

tabasbus تبصص (a. i. basbasa'dan. c. : tabasbusât) : yaltaklanma, alçakça yalvarma.

tabasbus-ı keib-âne, —ı kelbi : köpekçesine yaltaklanma.

tabasbusât تبصصات (a. i. tabasbus'un c.) : yaltaklanmalar, alçakça yalvarmalar.

tabassur تبصر (a. i. basar'dan) : ileri-sini görüş, dikkatle bakıp esâsını kavrama.

tâb-âver تاب آور (f. b. s.) : güc yetiren, dayanan.

tâb-âver-i mukavemet : karşı durmak gücünde olan.

tabâyi' طبایع (a. i. tabiât'ın c.) : tabiât-ler.

tabâyi-i ahâli-i âlem : dünyâ halkının tabiâtları.

tabâyi-i zi-rûh : insanların yaradılışları.

tabbâh طباح (a. i. tabh'dan. c. : tabbâhîn) : aşçı. (bkz : aş-pez).

tabbâhîn طباحين (a. i. tabbâh'ın c.) : ah-çılar.

tabbâl طبال (a. i.) : davulcu.

tâb-dâde تابداد (f. b. s.) : yandırılmış, parlatılmış.

tâb-dâr تابدار (f. b. s.) : 1. parlak ışıklı. Didâr-ı tâb-dâr : parlak yüz. 2. kıvrımlı, büküm-lü. Gîsû-yî tâb-dâr : bükülmüş, bükülü saç.

tâb-dârî تابدارى (f. b. i.) : parlaklık.

tâb-dih تابده (f. b. s.) : 1. ışık veren. 2. i. iplik bükücü.

tâ-be تاب (f. zf.) : "e kadar" mânâsına gelerek kelimenin başına getirilir.

tâ-be-key : ne zamana kadar, niceye dek.

tâ-be-kıyâmet : kıyâmete kadar.

tâ-be-mahşer : mahşere kadar.

tâ-be-sabah : sabaha kadar.

tâbe طاب (a. cü. tayyib'den) : "iyi ve te-miz olsun!" mânâsındır.

tâbe serâh : "toprağı, kabri iyi ve temiz olsun!" mânâsına ölen için edilen duâ.

tâbe تابه (f. i.) : tava.

tâbe-i zer (altın tava) : mec. Güneş.

tâbel, tâbil تابيل، تابيل (a. i. c. : tevâbil) : yemeklere konulan bahar.

tâbende تابنده (f. s.) : parlıyan, ışık veren. (bkz : tâb-nâk) :

tâbende-izâr تابنده عذار (f. b. s.) : parlak yanaklı.

tabh طبخ (a. i.) : 1. pişirme, pişirilme. 2. ilâç kaynatma.

tâb-hâne تابخانه (f. b. i.) : 1. ocak veya soba ile ısıtılan kışlık yer; çiçek sobası. 2. nekahethâne. (bkz : dâr-üş-şifâ).

tab'-hâne طبخانه (a. f. b. i.) : matbaa.

tabh-hâne طبخانه (a. f. b. i.) : mutvak; lokanta.

tabhî طبخی (a. s.) : pişirmekle, pişirilmele ilgili.

tabî تابع (a. s. teb'den. c. : tâbiîn, tâbiûn, tebea, tevâbi') : 1. birinin arkası sıra giden, ona uyan. 2. boyun eğen, bağlı kalan; birinin emri altında bulunan. 3. a. gr. kendinden evvelki kelimeye göre hareke alan [kelime].

tabî cümle : gr. bağınlı cümle, yan cümle, fr. **proposition subordonnée**. 4. i. Hz. Muhammed'i görmüş olanları (eshâbî) görüp kendisinden hadîs dinlemiş olan.

tabî تابع (a. s. tab'dan) : 1. tab'eden, kitap basan; kitap bastıran. 2. i. matbaacı; editör.

tabîat طبیعت (a. i. c. : tabâi') : 1. tabîat, yaradılış, huy, âdet, mizaç. **Hüsn-i tabîat** : zevk güzelliği. 2. kâinat. **Kânûn-i tabîat** : tabîat kanunu, kâinatın düzenini devâm ettiren kanun. 3. büyük aptes etme kolaylığı veya zorluğu.

tabîb طبيب (a. i. tıbb'dan. c. : etibbâ, tabîbân) : hekim, doktor. **Ser-tabîb** : başhekim.

tabîbân طبیبان (a. i. tabîb'in c.) : hekimler, doktorlar.

tabîh طابخ (a. s. tabh'dan) : 1. pişiren, aşçı. (bkz : aşpez). 2. hek. ateş yapan, ateşli. **Hummâ-yi tâbih** : ateşli sıtma.

tâbiha طابخه (a. i.) : öğle sıcaklığı.

tabîi طبیعی (a. s.) : 1. tabîatle ilgili. 2. tabîat îcâbı olan. 3. olağan. [müen. : tabîiyye] [zıddı : "sun'î"].

tâbiîn تابعین (a. s. tâbi'in c.) : Hz. Muhammed'i görmüş olanları görüp kendilerinden hadîs dinlemiş olanlar. **Tebe-i tâbiîn** : tâbiînden birinden, yâni ikinci derecede olarak hadîs nakletmiş olan.

tabîiyyat طبیعیات (a. i. c.) : tabîî ilimler.

tabîiyye طبیعیه (a. i.) : 1. tabîat bilgisi. 2. natüralizm, fr. **naturalisme**.

tabîiyyet تابعیت (a. i.) : tâbi'lik, tâbî olma; bir devletin tebasından bulunma.

tabîiyyet-i asliyye : birinin, doğum târihinden îtibâren hâiz olduğu tabîiyyet.

tabîiyyet-i meksûbe : daha sonra, değiştirilerek girilen tabîiyyet.

tabîiyyûn تابعیون (a. i. c.) : tabîiyyeciler, tabîatı Allah addeden zümre, fr. **naturalistes**.

tâbil قابل (a. i. c. : tevâbil) : nâne, birer, tarçın, karanfil gibi şeyler. [yemeklere konulan].

ta'bîr تعبير (a. i. ubûr'dan. c. : ta'bîrât) : 1. ifâde, anlatma. 2. bir mânâsı olan söz. 3. *deyim. 4. *terim. 5. rû'yâ yorma. **Hüsn-i ta'bîr** : terbiye ve edep dâiresinde anlatma. **Sû-i ta'bîr** : edep ve terbiye dışı kullanılan sözle anlatma.

ta'bîrât تعبيرات (a. i. ta'bîr'in c.) : tâbirler, *terimler; *deyimler.

ta'bîr-nâme تعبيرنامه (a. f. b. i.) : rû'yâ kitabı, rû'yâların yorumlarını yapan kitap.

tâb-istân تابستان (f. b. i.) : yaz. (bkz : sayf).

tâb-istânî تابستانی (f. b. s.) : yaza mensup, yazla ilgili, yazlık [ekin] (bkz : sayf).

tâbiş تابش (f. i.) : parlayış, parıldayış. (bkz : revnak).

tâbiş-geh تابشگه (f. b. i.) : parıltı yeri.

tâbiûn تابعون (a. s. tâbi'in c.) : (bkz : tâbiîn).

ta'biye تعبیه (a. i.) : [askeri] yerli yerine koyup hazırlama; tertibetme.

ta'biyet-ül-ceyş : ask. strateji.

tabl طبل (a. i.) : 1. davul. 2. anat. kulak zarı.

tabl-bâz طبل باز (a. f. b. i.) : davulcu. (bkz : tabl-zen).

table-kâr طبله کار (t. f. b. i.) : 1. tabla taşıyan; başında tabla ile ufak tefek satan gezici esnaf. 2. yemek yenirken iş gören hizmetçi.

tabl-hâne طبلخانه (a. f. b. i.) : büyük davul.

tabli طبلی (a. s.) : 1. davula âit, davulla ilgili. 2. kulak zarına âit.

tabl-zen طبل زن (a. f. b. i.) : davulcu. (bkz : tabl-bâz).

tâb-nâk تابناک (f. b. s.) : parlak, ışıklı. (bkz : münevver, ziyâ-dâr).

tâb-nümâ تابنا (f. b. i.) : kuvvet ölçer, kuvvet tecrübe âleti.

tabtaba طبطبه (a. i.) : 1. tıptırtı. 2. su çağılıtsı.

tâbût تابوت (a. i. c. : tevâbût) : 1. ölü taşınan sandık. 2. İsrâilîoğulları için Hz. Mûsâya gelen mukaddes emirlerin konulduğu sandık.

tâbût-ül-ahd, **tâbût-üs-sekine** : Hz. Mûsâ-ya gelen ilâhî emirlerin içine konulduğu mukaddes sandık. 3. içine yumurta istif edilen uzun sandık.

tâc تاج (a. i. c. : etvâc, ticân) : 1. hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık. (bkz : dihim, efsar, iklîl) : 2. gelinlerin başlarına koydukları cevahirli süs başlık. 3. [eskiden] bazı tarikat ehli şeyhlerin giydiği başlık, terek. 4. sorğu, tarak, kuşların başlarındaki uzunca tüy. 5. eskiden kumaşlarda, en çok sultanların giydiği elbiselerde görülen bir motif şekli. 6. bot. çiçeklerin *çanak yapraklarından sonraki renkli kısım.

tâc-ı edhem : ed. istiğnâ'nın timsâli.

tâc-ı ser : baş tâci, en çok sevilen, çok itibâr edilen [şey veya kimse].

Tâc-ül-Arûs : 1) gelin tacı, gelin başlığı; 2) 1790 yılında ölen Seyyid Mürtezâ ez-Zebîdî'nin Kamûs-ül-Muhît üzerine yaptığı arapça şerhtir. [1306 yılında, Mısır'da, Matbaa-i Hayriyye'de büyük kıt'ada (4973) sahife olarak 10 cilt hâlinde basılmış olan bu eserin tam adı : Tâc-ül-Arûs min Cevâhir-il-Kamûs" dur].

Tâc-ül-Edeb : Amasyalı Ali Alâeddin bin Hüseyin'in 1453 (H. 857) yılında te'lifettiği ahlâk ve âdâbdan bahseden bir eseridir.

tâc ü serîr : tac ve taht.

tâc-üs-sinn : anat. diş tacı, fr. *couronne*.

Tâc-üt-Tevârih : Şeyhislâm Haca Saadettin Efendi'nin 2 ciltlik meşhur Osmanlı târihi [I. Selim'in nedimi Hasan Cân'ın oğludur]. (d. : ? ö. : 1008 - 1599).

tâc-bahş تاج بخش (f. b. s.) : taç veren, hükümdar yapan. (bkz : tâc-ver).

tâc-beyt تاج بیت (f. b. i.) : ed. bir kasidedin sonlarında nâzımının mahlûsı bulunan beyit.

tâc-dâr تاجدار (a. f. b. s. ve i. c. : tâc-dârân) : taçlı, taç, giyen, pâdişah, şehinşah, hükümdar.

tâc-dârân تاجداران (a. f. b. s. ve i. tâc-dâr'ın c.) : taçlılar, taç giyenler; pâdişahlar, şehinşahlar, hükümdarlar.

tâc-dârâne تاجدارانه (a. f. zf.) : hükümdarca, hükümdara yakışacak yolda.

tâc-dârî تاجداری (a. f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

tâc-gâh تاجگاه (a. f. b. i.) : hükûmet merkezi.

ta'cib تعجب (a. i. ucb'dan) : şaşdırma, hayrete düşürme.

tâcîk تاجیک (f. i.) : İran'a yakın komşu olan taî kabîlesinin aceme telâffuzıyla bütün Arapları ifâde eden etnik terim olmuştur; sonra, İslâmiyeti kabûl eden Fars ve Türk'lere de müşrik Türk'ler ve Parslar tarafından "tâcîk" denilmiştir. Türk'ler Müslüman olduktan sonra da Farsça konuşan kavimlere "tâcîk" demişlerdir. Bugün Orta Asya'da Farsça konuşan Buhârâ, Semerkand ehâlisine Türkler "tâcîk" derler.

ta'cil تعجيل (a. i. acele'den. c. : ta'cîlât) : acele ettirme, çabuklaştırma.

ta'cîlât تعجيلات (a. i. ta'cîl'in c.) : acele ettirmeler, çabuklaştırmalar.

ta'cīm تَعْيِم (a. i.) : noktalama, noktalatma.

ta'cīn تَعْيِن (a. i. acn'den) : yağurma, hamur yapma, hamur hâline getirme, getirilme.

tâcir تَاجِر (a. i. ticâret'den c. : tüccâr) : ticâretle uğraşan.

Tâcir-hâne تَاجِرْ حَانِه (a. f. b. i.) : sahtiyan tâcirlerinin "lonca" larının bulunduğu Mercan'daki yer.

ta'cîz تَعْيِيز (a. i. acz'den. c. : ta'cîzât) : rahatsız etme, canını sıkma, sıkıntı verme, tedirgin etme.

ta'cîz-i mükâteb : huk. [eskiden] kitâbet bedelini edâdan âciz olduğunu mükâtebin iddiâ ve îtiraf etmesi.

ta'cîzât تَعْيِيزَات (a. i. ta'cîz'in c.) : rahatsız etmeler, tedirginlikler.

tâc-ser تَاجِ سِر (f. b. i.) : mec. baştâci, muhterem, aziz, değerli kıymetli kimse.

tâc-ver تَاجُور (f. b. i.) : pâdişah, hükümdar. (bkz : tâc-dâr).

tâd طَاد (a. s.) : ağı [şey].

tadaccu' تَضَجْع (a. i.) : üşenme, gevşek davranma.

tadaccur تَضَجِر (a. i. ducret'den) : iç sıkılması; sıkıntı. (bkz : tazaccur).

ta'dâd تَعْدَاد (a. i.) : 1. sayma; sayı. 2. birer birer söyleme, sayıp dökme; sayım.

ta'dâd ve terkîm : sayıları okuma ve yazma; mat. sayılama, fr. numération.

tada'du' تَضَاع (a. i.) : 1. alçak gönüllük gösterme. 2. hor olma. 3. vîrân olma. 4. akınlı kaybetme [hasta].

tadarrus تَضَرَس (a. i.) : dış kamaşması.

tadcîr تَضَجِير (a. i.) : yürek daraltma, can sıkma.

ta'did تَعْدِيد (a. i.) : 1. hazırlanma, hazırlanılma. 2. sayma.

ta'dîl تَعْدِيل (a. i. adl'den. c. : ta'dîlât) : 1. doğrultma, doğrulama. 2. değişiklik.

tâ'dîl-i zemân : astr. gayri muntazam hareket eden şems-i hakikî ile muntazam hareket ettiği farzolunan şems-i mevhum arasında meydana gelen fark.

ta'dîl mâ beyn-es-satreyn : bir metin arasına, mânâyı değiştiren, tamamlıyan veya izah eden başka kelime ve cümleler sokulması, fr. : interpolation.

ta'dîlât تَعْدِيلَات (a. i. ta'dîl'in c.) : 1. doğrultmalar, doğrulamalar 2. değişiklikler.

ta'diye تَعْدِيَة (a. i.) : geçirme, tecâvüz ettirme. 2. gr. bir fiili, müteaddî (= *geçişli) hâle koyma. [bakmak'tan : baktırmak, koşturmak'tan : koşturmak.. gibi.] **Edât-ı ta'diye** : lâzım (= *geçişsiz) bir fiilin müteaddî (= *geçişli) kılınması için eklenen edat.

tadlîl تَضْلِيل (a. i.) : dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma, ayartma.

tadrîs تَضْرِيس (a. i.) : 1. tecrübe görmüş olma. 2. dış kamaştırma.

tadrîs-i a'sâb : sinirlere tazyîk yaparak ıztırap verme.

tafaddul تَفَضُّل (a. i. fadl'dan) : üstünlük taslama. (bkz : tafazzul).

tafarât تَفَارَات (a. i. tafra'nın c.) : ilmiyede (sarıklılar sınıfında) rütbelere, derece almalar.

tafattun تَفَظُن (a. i. fatânet'den) : anlama, akıl erdirmeye. (bkz : idrâk, taakkul, tefehüm).

tafattur تَفْطُر (a. i.) : yarıma, açılma ayrılma. (bkz : infitâr).

tafazzul تَفَاضُل (a. i. fazl'dan) : üstünlük taslama. (bkz : tafaddul).

tafdih تَفْضِيح (a. i.) : rezil etme. (bkz : tafzîh).

tafdil تفذیل (a. i. fadl'dan, c. : tafdilât) :

1. birini ötekilerinden üstün tutma. 2. gr. * en-üstünlük, fr. *superlatif*. İsm-i tafdil : mukayese ve üstünlük gösteren sıfat. [Arapça'da "ef'al" vezninde : "ekber, ahmer.." gibi; dilimizde "daha, en, pek, çok" edatlarıyla : "daha güzel, en güzel, pek güzel, çok güzel.." gibi, eski Türkçe'de : "-rek, rak" ekleriyle : "küçürek, ufarak.." gibi; Farsça'da : "-ter, -terin" edatlarıyla : "büyük-ter, büyük-terin.." gibi.. edatlarla yapılır].

tafdilât تفذيلات (a. i. tafdil'in c.) : tafdiller, * enüstünlükler.

tafra طفره (a. i.) : 1. yukarıya sıçrama, atlama. 2. yukarıdan atıp tutma. 3. (c. : tafarât) ilmiyyede (sarıklılarda) rütbe, derece alma.

tafra-endâz طفره انداز (a. f. b. s.) : (bkz : tafrâfurûş).

tafra-furûş طفره فروش (a. f. b. s.) : yukarıdan atıp tutan.

tafra-furûşâne طفره فروشانه (a. f. zf.) : yukarıdan atıp tutarak.

tafsil تفصيل (a. i. fasl'dan, c. : tafsîlât) : etrâfiyle, etrafı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama.

tafsilât تفصيلات (a. i. tafsîl'in c.) : etrafı olarak bildirmeler, uzun uzadıya anlatmalar, açıklamalar.

tafsilât-ı mâlâyânî : boş uzatmalar.

tafsilât-ı meşrûha : izah edilmiş tafsîlât.

tafsilen تفصيلاً (a. zf.) : uzun uzadıya. (bkz : mufassalan).

tâfte تافته (f. i.) : tafta, düz ve donuk olan bir çeşit ipekli kumaş.

tâft-hâne تافتخانه (f. b. i.) : matbaa, basımevi.

taftin تفتين (a. i. fatânet'den) : akıl erdirtme, anlatma. (bkz : tefhîm).

tafzih تفصیح (a. i. c. : tafzihât) : rezil etme.

tafzihât تفصیحات (a. i. tafzih'in c.) : rezil etmeler.

tafziz تفصیز (a. i.) : gümüşleme, gümüşlenme; gümüş kaplama.

tagaddî تغدى (a. i. gıdâ'dan, c. : tagaddiyyât) : gıdalanma, beslenme. (bkz : tagazzî).

tagaddiyyât تغديات (a. i. tagaddî'nin c.) : beslenmeler, gıdalanmalar. (bkz : tagazziyyât).

tagallüb تغلب (a. i. galebe'den, c. : tagallübât) : zorbalık, zorla hüküm sürme. (bkz : tahakküm).

tagallübât تغلبات (a. i. tagallüb'ün c.) : zorbalıklar. (bkz : tahakkümât).

tagamgum تغمغم (a. i.) : anlaşılmaz söz.

tagannî تغنى (a. i. gınâ'dan, c. : taganniyât) : 1. zenginleşme. 2. muhtac olmama; yetinme. 3. makamlı okuma.

taganniyât تغنيات (a. i. tagannî'nin c.) : tagannîler.

tagayyüb تغيب (a. i. gayb'den) : kaybolma, gözden uzaklaşma, görünmeme.

tagayyümât تغيمات (a. i. tagayyüm'ün c.) : bulutlanmalar.

tagayyür تغير (a. i. gayr'den) : 1. değişme, başkalaşma (bkz : tebeddül). 2. rengi değişme. 3. bozulma, kokma.

tagayyürât تغيرات (a. i. tagayyür'ün c.) : 1. değişmeler, başkalaşmalar. (bkz : tebeddülât). 2. renk değişmeler. 3. bozulmalar, kokmalar.

tagayyüzât تغيزات (a. i. tagayyüz'ün c.) : hiddetlenmeler, kızmalar.

tagazzî تغذى (a. i. gızâ'dan, c. : tagazziyyât) : beslenme, gıdalanma. (bkz : tagaddî).

tagazziyyât تغذيات (a. i. tagazzî'nin c.) : beslenmeler, gıdalanmalar. (bkz : tagaddiyyât).

tagbîr تَغْبِير (a. i. gutâr'dan. c. : tagbîrât) : 1. toza bulama, bulanma. 2. muğber etme, gücendirmeye.

tagbîrât تَغْبِيرَات (a. i. tagbîr'in c.) : 1. toza bulamalar, bulanmalar. 2. muğber etmeler, gücendirmeler.

tagdiye تَغْدِيَة (a. i. gıdâ'dan) : gıdâlandırma, gıdâlandırılma, besleme, beslenme. (bkz : iâşe).

tagfil تَغْفِيل (a. i. gaflet'den. c. : tagfilât) : gafil avlama, avlanma.

tagfilât تَغْفِيلَات (a. i. tagfil'in c.) : gafil avlamalar, avlanmalar.

tâgiye طَافِيَة (a. s.) : 1. aptal, kibirli ve inatçı [adam]. 2. i. yıldırım.

tâgî طَافِي (a. s. c. : tâgun, tugat) : azgın, isyân eden.

taglib تَغْلِب (a. i. galebe'den) : ed. bir ilişik ve ilgiden dolayı bir kelimeyi, başka bir mânâyı da içine alacak şekilde kullanma : baba ile anneye "ebeveyn" denilmesi gibi.

taglif تَغْلِيف (a. i. gılâf'dan) : kınına koyma. (bkz : tagmîd).

taglif-i süyûf (kılıçları kınına koyma) : sulh yapma.

taglik تَغْلِيْق (a. i. galak'dan c. : taglîkat) : 1. kapama, kapanılma. 2. kilitleme.

taglik-i ebvâb : kapıların kilitletmesi. 3. ed. muğlak, kapalı söz söyleme. (bkz : ibhâm).

taglikat تَغْلِيْقَات ("ka" uzun okunur. a. i. taglik'in c.) : kapamalar; kilitlemeler; kapalı sözler söyleme.

taglit تَغْلِيْط (a. i. galat'dan. c. : taglitât) : 1. yanlışlığını çıkarma. 2. yanıltma; yanıltılma.

taglitât تَغْلِيْطَات (a. i. taglit'in c.) : 1. yanlışlığını çıkarmalar. 2. yanıltmalar, yanıltılmalar.

tagliye تَغْلِيَة (a. i.) : 1. kaynatma. 2. palanma. (bkz : iğâ).

tagliz تَغْلِيْظ (a. i. bîzet'den.) : kaba ve galiz yapma, kaba söyleme.

tagmîd تَغْمِيْد (a. i.) : kınına koyma. (bkz : taglif).

tagmîs تَغْمِيْس (a. i.) : batırma, dalaşma.

tagniye تَغْنِيَة (a. i. gınâ'dan) : birini zengin etme.

tagrib تَغْرِيْب (a. i. gurbet'den) : 1. birini gurbete gönderme, gönderilme. 2. memleketten çıkarma, uzaklaştırılma. 3. kovma.

tagrîd تَغْرِيْد (a. i.) : (bkz : tegarrüd).

tagrik تَغْرِيْق (a. i. gark'dan) : suda boğma,

tagrîm تَغْرِيْم (a. i.) : ödenme, ödenilme; ödetme.

tagrîm-i düyûn : borçların ödenmesi.

tagrîr تَغْرِيْر (a. i. gurûr'dan. c. : tagrîrât) : müşteriye aldatma.

tagrîrât تَغْرِيْرَات (a. i. tagrîr'in c.) : müşteriye aldatmalar.

tagrîs تَغْرِيْس (a. i. gars'dan) : yere dikme, dikilme.

tagşîş تَغْشِيْش (a. i. gış'dan. c. : tagşîşât) : 1. karıştırma, saflığını giderme. 2. değerli bir şeyi değersiz bir şeyle karıştırma.

tagşîşât تَغْشِيْشَات (a. i. tagşîş'in c.) : 1. karıştırmalar, saflığını gidermeler. 2. değerli şeyleri değersiz şeylerle karıştırmalar.

tagşiye تَغْشِيَة (a. i. gış'dan) : 1. örtme, örtülme, bürünme. 2. (gayş'den) : kendinden geçirme, geçirilme.

tagtiye تَغْطِيَة (a. i.) : örtme, örtülme. (bkz : tagşiye).

tâgun

tâgun طاغون ("ga" uzun okunur. a. i. tâ-gi'nin c.) : azılı, azgın kimseler. (bkz : tugat).

tagût طاغوت ("gı" uzun okunur. a. s. ve i. c. : tavâgî, tavâgît) : 1. kayıptan haber veren, büyü-cü. 2. şeytan. İslâmdan önce Mekke'deki Lât ve Uzzâ putları

te, ye تنويه (a. i.) : baştan çıkarma, azılma. (bkz : igvâ).

tagyîr تغيير (a. i. gayr'den. c. : tagyîrât) : başkalaştırma; değiştirme; bozma. (bkz : tahvîl, tebdil).

tagyîrât تغييرات (a. i. tagyîr'in c.) : başkalaştırmalar; değiştirmeler; bozmalar.

tagyiz تغيط (a. i. gayz'den) : hiddetlen-dirme, kızdırma.

tagzît تنضيظ (a. i.) : 1. fiz. tazyik etme, fazla üzerine tazyik (basınç) yapma. 2. hek. çok sıkı bağlama.

tagziye تغذية (a. i. gızâ'dan). (bkz : tag-diye).

tagziye تغذية (a. i.) : gazâ ettirme, etti-rilme, din uğrunda savaşırma.

tahaccüm تحجم (a. i. hacm'den) : hacim-lenme, büyüme, irileşme.

tahaccür تحجر (a. i. hacr'den. c. : tahac-cürât) : taşlaşma, taş olma, taş gibi katılaşma.

tahaccürât تحجرات (a. i. tahaccür'ün c.) : taşlaşmalar, taş kesilmeler.

tahaddî تحدى (a. i. c. : tahaddiyât) : meydan okuma.

tahaddiyât تحديات (a. i. tahaddî'nin c.) : meydan okumalar.

tahaddu' تخضع (a. i. hudû', huzû'dan) : (bkz : tahazzu').

tahaddu' تخدع (a. i. hud'a'dan) : bilerek aldanma.

tahaddur تخضر (a. i. hıdr'dan). (bkz : tahazzur).

tahaddûb تحذب (a. i. hadeb'den) : kanbur-laşma, dışarıya doğru çıkıntı peydâ etme.

tahaddûr تخدر (a. i. hader'den) : 1. ör-tünmek [kadın]. (bkz : tesettür). 2. hek. uyuş-ma uyuşturulma.

tahaddûr تخدر (a. i. hadr'den) : 1. yokuş aşağı inme. (bkz : inhidâr). 2. yukarıdan aşağı akıp gitme.

tahaddûr-i miyâh : suların akıp gitmesi.

tahaddûs تحدث (o. i. hads ve hudûs'dan) : 1. psik. sezgi, fr. intuition. 2. yok iken pey-dâ olma, ortaya çıkma, meydana çıkma.

tahaddûsî تحدثى (a. s.) : psik. sezgili, fr. intuitif.

tahaddûsiyye تحدثيه (a. i.) : psik. sezgici-lik, fr. intuitionisme.

tahaddûş تخدش (a. i.) : 1. tırmalanma. tahaddûş-i ezhân : zihinlerin tırmalanması. 2. üzüntü duyma.

tahâdu' تخادع (a. i.) : aldanmış gibi gö-rünme.

tahâf تخاف (a. i.) : hafif ve şeffaf (say-dam) bulut.

tahaffuz تحفظ (a. i. hıfz'dan) : kendini muhâfaza etme, sakınma, korunma.

tahaffuz-hâne تحفظخانه (a. f. b. i.) : karantina yeri.

tahaffuzî تحفظى (a. s.) : korunma ile ilgili.

tahaffuz-kâr تحفظكار (a. f. b. s.) : kendi-ni muhâfaza eden, korunan, sakınan.

tahaffuz-kârâne تحفظكارانه (a. f. zf.) : kendini korumak için.

tahaffûf تخفف (a. i. hiffet'den) : 1. hafifleme, hafiflenme. 2. ayağa mest, çizme gibi konçlu bir şey giyme.

tahakkud تحكد (a. i.) : kin tutma, kin gütme. (bkz : tehâsüd).

tahakkuk تحقق (a. i. hakk'dan) : hakikat olarak meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma.

tahakküm تحكم (a. i. hükm'den c. : tahakkümât) : 1. hâkimlik takınma. 2. zorbalık etme.

tahakkümât تحکيمات (a. i. tahakküm'ün c.) : 1. hâkimlik takınmalar. 2. zorbalıklar.

tahalhul تخلص (a. i. halhal'den) : 1. ayağa halhal (bilezik) takma. 2. hava cereyânı olması. 3. bir cismin, hacminin kabarıp şişmesi.

tahalli تحلى (a. i. hâlâvet ve hulvân'dan. c. : tahalliyyât) : kendi kendini donatma, süslenme.

tahallî تحلى (a. i. halâ'dan) : 1. boşalma, boş kalma. 2. tenhaya çekilme, yalnız kalma.

tahalliyyât تحليات (a. i. tahallî'nin c.) : donatmalar, süslenmeler [kendi kendini-].

tahalluk تحلق (a. i. hulk'dan) : ahlâklanma, bir tabîat, huy edinme.

tahallut تحلط (a. i.) : karışma, karışık olma [eşyâ-].

tahallüb تحلب (a. i.) : 1. ter ve su sızma, (bkz : tereşşüh).

tahallüb-i rievî : hek. köpeğin dilini çıkararak soluması. 2. süt peydâ etme, sütlenme.

tahallüd تحلد (a. i. huld'den) : bir yerde dâimî olarak kalma.

tahallûf تخلف (a. i. hilâf'dan) : 1. geri de kalma, arkada bırakılma. 2. uygun gelmeme.

tahallül تحلل (a. i. halel'den. c. : tahallülât) : 1. halel bulma, bozulma. 2. ekşime, sirkeleşme. 3. araya girme.

tahallül تحلل (a. i. hall'den. c. : tahallülât) : 1. hallolma, cüzüleri birbirinden ayrılma. 2. kim. ayrışma.

tahallülât تحللات (a. i. tahallül'ün c.) : 1. hallolmalar, cüzüleri birbirinden ayrılmalar. 2. kim. ayrışmalar.

tahallülât تحللات (a. i. tahallül'ün c.) : tahallüller.

tahallüs تحلص (a. i. hulûs'dan) : 1. hâl olma, kurtulma. 2. ed. şiirde mahlas kullanma. **Hüsn-i tahallüs** : mahlasın yalnız lâfzını değil, mâ-nâsını da mürâdetme. [meselâ Bâkî'nin : "Minnet Hüdâya, devlet-i dünyâ fenâ bulur * Bâkî kalır sa-hîfe-i âlemde âdimız" beytindeki **bâkî** kelimesinin kullanılışı gibi].

tahammî تحمى (a. i. hamy, himâyet ve mahmiyet'den) : 1. kendini himâye etme, korunma. 2. perhiz etme.

tahammus تحمص (a. i.) : büzülme, büzülüp buruşma.

tahammuz تخمض (a. i. hazm'dan. c. : tahammuzât) : ekşime, oksitlenme.

tahammuzât تخمضات (a. i. tahammuz'un c.) : ekşimeler, oksitlenmeler.

tahammüd تخمد (a. i.) : ateşin sönmeye yüz tutması.

tahammül تحمل (a. i. haml'den. c. : tahammülât) : 1. yüklenme, bir yükü üstüne alma. 2. dayanma, katlanma. 3. kaldırma.

tahammülât تحملات (a. i. tahammül'ün c.) : tahammüller, dayanmalar.

tahammül-fersâ تحمفسا (a. f. b. s.) : tahammülü yıpratan.

tahammül-gezâ تحمگزا (a. f. b. s.) : dayanılmaz.

tahammül-güdâz تحمگداز (a. f. b. s.) : tahammülü eriten, yok eden. (bkz : tahammül-söz).

tahammül-sûz تحمّلوز (a. f. b. s.) : tahammülü mahveden, yakan. (bkz : tahammül-güdâz).

tahammür تحمّر (a. i. hamr'den. c. : tahammürât) : mayalanma, ekşime. (bkz : ihtimâr).

tahammürât تحمّرات (a. i. tahammür'ün c.) : mayalanmalar, ekşimeler.

tahânet طحّات (a. i.) : değirmencilik.

tahannî تحنّى (a. i. hany'den) : eğilmek, eğrilmek.

tahannüf تحنّف (a. i.) : Hanefî mezhebine girme; Hanefî mezhebinden olma.

tahâret طهّارت (a. i.) : 1. temizlik. (bkz : nezâfet). 2. temizlenme.

taharrî تحرى (a. i. hary'den. c. : taharriyyât) : arama, araştırma, araştırılma; aratma. (bkz : tefahhus, teftiş).

taharrî-i hakikat : hakikatin aranması, doğruyu arama.

taharriyyât تحريات (a. i. taharrî'nin c.) : aramalar, araştırmalar, araştırılmalar; aratmalar.

taharruk تحرق (a. i.) : 1. yırtılma. 2. yarılma.

taharrük تحرك (a. i. hareket'den) : 1. hareket etme, kımıldama, oynama.

taharrük-i a'sâb : hek. sinirleri oynatan bir hastalık, fr. nervomotilité. 2. a. gr. harekelenme, hareke alma, bir hareke ile okunma [harf-].

taharrükiyyet تحريّك (a. i.) : 1. fiz. hareketlilik, kımıldama hâli. 2. fels. fr. motilité.

taharrüm تحرم (a. i. harâm'dan) : haramdandır kaçınma; sakınma, çekinme.

taharrüs تحرس (a. i.). (bkz : taharrüz). ["taharrüs" maddiyatta; "taharrüz" ma'neviyatta kullanılır].

taharrüş تحرش (a. i. c. : taharrüşât) : tırmalanma, örselenme.

taharrüşât تحرشات (a. i. taharrüş'ün c.) : tırmalanmalar, örselenmeler.

taharrüz تحرز (a. i.) : çekinme, sakınma. (bkz : ihtirâz).

tahassul تحصيل (a. i. husûl'den) : hâsıl olma, netîce olarak çıkma.

tahassun تحسن (a. i. hısn'dan) : 1. kale ve hisara kapanma, istihkâma çekilme.

tahassus تخصص (a. i. husûs'dan) : husûsî ve mahsus olma. (bkz : ihtisâs).

tahassür تحسّر (a. i.) : hek. pıhtılaşma [kan-].

tahassür-i dem : hek. kanın pıhtılaşması.

tahassür تحسر (a. i. hasret'den. c. : tahassürât) : 1. hasret çekme. 2. çok istenilen ve ele geçirilemeyen şeye üzülmeye.

tahassürât تحسّرات (a. i. tahassür'ün c.) : tahassürler.

tahassüs تحسّس (a. i. hiss'den c. : tahassüsât) : hislenme, uygulanma, [Arapça'daki asıl mânâsı : iyi bir haber duyup emin olma'dır].

tahassüsât تحسّسات (a. i. tahassüs'ün c.) : uygulanmalar.

tahaşşî تخشى (a. i. haşyet'den) : ürperme.

tahaşşu' تخشع (a. i. huşû'dan) : alçakgönüllülük gösterme.

tahaşşüd تحشد (a. i. c. : tahaşşüdât) : birikme, yığılma, toplanma [asker hakkında].

tahaşşüdât تحشّدات (a. i. tahaşşüd'ün c.) : birikmeler, yığılmalar, toplanmalar [asker hakkında].

tahaşşün تخشّن (a. i. huşûnet'den) : sertleşme, katılaşma [maddî ve mânevî].

tahattî تَحَطَّى (a. i. hatve'den c. : tahat-tiât) : 1. bir şeyi atlayıp geçme, bir şey atlanıp geçilme; sınırı aşma. 2. saldırış.

tahattiât تَحْطِیَّات (a. i. tahattî'nin c.) : te-câvüzler, saldırışlar.

tahattiât-ı a'dâ : düşmanların saldırışları.

tahattur تَحْطُر (o. i. c. : tahatturât) : hatırlama, hatıra getirme, getirilme; unutulduktan sonra hatırlanan şey.

tahattur-ı mübhem : fels. fr. *réminiscence*.

tahatturât تَحْطُرَات (a. i. tahattur'un c.) : tahatturlar.

tahattüm تَحْتَم (a. i. hatm'den) : lâzım olma, lüzumlu olma.

tahattüm تَحْتَم (a. i. hatem'den) : 1. ha-tem, yüzük takınma. 2. tas. âriflerin gönüllerine Allah'ın koyduğu işaret.

tahavvüf تَحْوَف (a. i. havf'den) : korkuya düşme.

tahavvül تَحْوُل (a. i. hâl'den. c. : tahav-vülât) : değişme, dönme, bir halden bir şekilden, başka bir hâle, şekle girme.

tahavvülât تَحْوِلَات (a. i. tahavvül'ün c.) : değişme [ler], değişiklik [ler].

tahavvülât-ı külliye : büyük değişiklikler.

tahayyül تَحْيُل (a. i. hayâl'den. c. : tahay-yülât) : hayâle getirme, hayalde canlandırma, canlandırılma, hayâle dalma.

tahayyülât تَحْيِلَات (a. i. tahayyül'ün c.) : tahayyüller, hayâle getirmeler, hayalde canlandırmalar, hayâle dalmalar.

tahayyüli تَحْيِلِي (a. s.) : tahayyülle ilgili, tahayyül sûretiyle.

tahayyür تَحْيِير (a. i. hayret'den c. : ta-hayyürât) : hayrân olma, hayrete düşme, şaşakal-ma, şaşıрма. (bkz : taaccüb).

tahayyürât تَحْيِرَات (a. i. tahayyür'ün c.) : hayrân olmalar, hayrete düşmeler, şaşakalmalar, şaşırmalar.

tahayyüz تَحْيِيز (a. i. hayz'den) : 1. yer tutma, yer alma. 2. ehemmiyet kazanma. 3. fiz. her hangi bir cismin boşlukta yer alması.

tahayyüz-i ecsâm : cisimlerin boşlukta yer alması.

tahazzu' تَحْضَع (a. i. huzû', hudû'dan) : alçakgönüllülük gösterme. (bkz : tahaddu').

tahazzur تَحْضُر (a. i. hıız ve hıdr'dan) : yeşil-leşme, yeşil renk bağlama.

tahazzur تَحْضُر (a. i. hâzır'dan) : hazır olma, hazır bulunma.

tahazzüb تَحْزُب (a. i. hizb'den) : hiziplen-me, toplanma, birikme. (bkz : tecemmu').

tahazzün تَحْزُن (a. i. hüzn'den) : hü-zünlenme, kederlenme.

tahazzür تَحْذَر (a. i. hazer'den) : sakınma, korunma, çekinme.

tahbîr تَحْبِير (a. i. haber'den) : haber verme. (bkz : ihbârât).

tahbiz تَحْبِيز (a. i.) : "habbezâ" (ne gü-zel) deme[k].

tahcîl تَحْجِيل (a. i. hacle'den) : 1. gerde-ğe koyma. 2. atların ayağında beyaz siğil bulun-ması.

tahcîl-i arûs : gelini, gerdeğe koyma.

tahcîl تَحْجِيل (a. i. hacl'den. c. : tahcîlât) : utandırma.

tahcîlât تَحْجِيلَات (a. i. tahcîl'in c.) : utan-dırmalar.

tahcîr تَحْجِير (a. i. hacir'den) : 1. bir yere taş koyma, yığma. 2. vet. hayvanı dağlayıp nişan-lama. 3. fık. kimsenin girmemesi için arâzînin et-râfına taştan çit yapma.

tahdîb تَحْذِيب (a. i. hidab'dan). (bkz : tahzib).

tahdib

tahdib تحديب (a. i. hadeb'den) : kam-burlaştırma, kamburlaştırılma, kubbelen-dirme, kubbelenendirilme.

tahdid تحديد (a. i. hadd'den c. : tahdî-dât) : hudut tâyin etme, sınır çizme, sınırlama. (bkz : tahtît).

tahdid-i sinn : yaş haddi, tekaütlük, emeklilik.

tahdidât تحديات (a. i. tahdîd'in c.) : sınırlama[lar], kısıntı[lar].

tahdik تحديق (a. i. hadeka'dan) : gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma.

tahdir تحذير (a. i. hader'den) : örtülen-dirme, örtülendirilme, örtülü bulundurma.

tahdir تحذير (a. i.). (bkz : tahzîr).

tahdis تحديس (a. i. hudus'dan. c. : tah-disât) : 1. söyleme, anlatma, rivâyet etme. 2. şükür, teşekkür ile bildirme. 3. Hz. Peygamber'in sözünü tekrarlama. [asıl mânâsı : "görülen iyiliği herkese söyleme"].

tahdisât تحديات (a. i. tahdis'in c.) : 1. söylemeler, anlatmalar, rivâyet etmeler. 2. teşekkürle bildirmeler. 3. Hz. Muhammed'in sözünü tekrarlama.

tahdiş تحديش (a. i. hadeş'den c. : tah-dişât) : tırmalama, tırmakla incitme; kurcalama.

tahdiş-i ezhân : zihinleri kurcalama.

tahdişât تحديات (a. i. tahdiş'in c.) : tırmalamalar; kurcalamalar.

tahfif تخفيف (a. i. hiffet'den) : 1. hafif-letilme. 2. yükünü azaltma.

tahfif-i kadr-i şer' : şeriatın değerinin hafifletilmesi, düşürülmesi. 3. kolaylaştırma.

tahfifât تخفيفات (a. i. tahfif'in c.) : hafifletmeler, hafifletilmeler; yükünü azaltmalar; kolaylaştırmalar.

tahfir تحفیر (a. i. hufre'den. c. : tahfirât) : çukur kazma.

tahhân طحان (a. s. ve i. tahn'den) : öğüten, değirmenci.

tâhıl طاهل (a. s.) : bayat su, beklilik bozulmuş su.

tahille تحله (a. i.) : yeminden kurtulmak için verilen kefareti.

tahillet-ül-kasem : yemin kefareti.

tahin طحين (a. i.) : 1. öğütülmüş tahıl. 2. darı unu. 3. şekerle karıştırılarak helvası yapılan öğütülmüş susam.

tâhine طاحنه (a. i. c. : tavâhin) : hek. öğütücü diş, azı dişi, fr. molaire.

tâhir طاهر (a. s. tahâret'den) : 1. te-miz. (bkz : pâk). 2. abdest ve guslû bozan şeylerden biri bulunmayan. 3. i. erkek adı. 4. i. müz. Türk müziğinde en eski makamlardan biri olup eskiden çok kullanılmıştır; son zamanlarda az kul-lanılmış bulunuyor. (Bugün elimizde 54 kadar parça vardır.) Tâhir, nevânın incisi şeklini teşkil ettiğ-i cihetle girift bir makamdır. Nevâ gibi uşşak dörtlüsüne râst beşlisinin ilâvesinden yapılmıştır. Uşşak dörtlüsü ile düğâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlü -dörtlü ile beşlinin birleştiği müşterek ses olan -dördüncü derece nevâ "re" perdesidir. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur (İlki uşşak dörtlüsü, ikincisi de râst beş-lisi içindir). Dizisinde niseb-i şerîfeden 8 tâne bu-lunmakla mülâyimdir. Ekseriyâ tîz durağı olan mu-hayyer "lâ" perdesinden başlayıp incisi olarak sey-seder. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğ-ru olmak üzere- şöyledir : muhayyer, gerdâniye, eviç, hüseyî, nevâ, çârgâh, segâh, düğâh.

tâhir-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kal-mış nümûnesi yoktur.

tâhir-i sagir : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kal-mış nümûnesi yoktur.

tâhir-üs-sırr : tas. Cenâb-ı Hak'dan bir lâhze gafil olmayan kimse.

tâhir-üs-sırr ve-l-âlâniyye : tas. içi dışı temiz kimse; hem hakkın, hem de halkın haklarına ta-mâmiyle riâyetkâr olan kimse.

tâhir-üz-zâhir : tas. dışı temiz; Cenâb-ı Hakk'ın maâsiden koruduğu kimse.

tahiri طاهری (a. i.) : g. s. güzel sanat-larda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, kat, min-yatür v. b.].

tâhîr-pûselik طاهر پوسه لك (a. f. b. i.) : müz.

Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. Tahmînen iki asır evvel terkîbedilmiş, saf ve rebîî bir makamıdır. Oldukça râğbet edilmiştir. (Bugün elimizde 110 kadar parça vardır.) İsminden de anlaşılacağı üzere -tâhîr'e bir pûselik beşlisi veya tam dizisi ilâvesinden terekkûp eder. Bu dizi ile düğâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüler birinci dercede- Tâhîr'in güçlüsü olan- nevâ "re", ikinci perdede de- pûselik'in güçlüsü olan- hüseyîni "mi" perdeleridir. Donanımına Tâhîr'in "si" koma be-molü ile "fâ" bakiyye diyezi konulur; pûselik için si bekar, "sol" bakiyye diyezi kullanılır. İnci olarak seyreder. III. Selîm'in terkîbetmiş olduğu nevâ pûselik makamı, tâhîr-pûselik'in çıkıcı şeklidir ve aralarında başkaca bir fark yoktur.

tahîyyât تحيات (a. i. hayy'den) : "Allah ömürler versin!" demeler; selâmlar, hayır duâlar. 2. namazın ka'delerinde okunan "ettehiyyâtü" duâsı.

tahîyye تحية (a. i. hayy'den. c. tahîyyât) : 1. "Allah ömür versin!" deme. 2. selâm verme, hayır duâ etme. 3. mülk, mâlikîyyet.

tahîyyet-ül-mescid : sabah, öyle ikindi namazlarından evvel mescide girince henüz namaz vakti girmemişse oturmadan sevap niyetiyle kılınan iki rek'at namaz.

tahkik تحقيق (a. i. hakk'dan. c. : tahkikat) : 1. doğru olup olmadığını araştırma. 2. doğru olup olmadığını meydana çıkarma.

tahkikan تحقيقاً (a. zf.) : gerçekten. (bkz : hakikaten, sahîhen).

tahkikat تحقيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tahkik'in c.) : araştırmalar, soruşturmalar.

tahkikat-ı ibtidâiyye : huk. ilk soruşturma.

tahkîm تحكيم (a. i. hükm'den. c. : tahkîmât) : 1. hakem tâyin etme [bir dâvâ için-]. 2. sağlamlaştırma, berkitme.

tahkîm-bi-l-mekân : huk. [eskiden] bâzı hâdiseler hakkında vukû bulduğu mekânın medâr-ı hükmü addedilmesi. [bu, hukuk-ı şer'iyeye bir asıldır].

tahkîm-i delâlet-il-hâl : huk. [eskiden] bâzı hususlarda hâlin hakem ittihâz edilmesi. [bu hukuk-ı islâmiyeye müteber bir asıldır].

tahkîm-i hâl : huk. [eskiden] hâl-i hâzırı hakem kılmak demektir ki, istishap kabîlindendir. [bir değirmenin kirâ müddeti bittikten sonra müste'cir müddet-i icâre esnâsında suyun inkitâından dolayı o müddetin ücretten tenzîlini talebederek mücir ile aralarında ihtilâf vâki olur. Beyyine dahî olmadığı ve ihtilâfları inkıta keyfiyetinde olduğu takdirde hâl-i hâzır tahkîm olunur. Yâni hakem kılınır. Eğer vakt-i dâvâ ve husûmette su akıyorsa, söz yemin ile berâber müste'cirin olur].

tahkîmât تحكيمات (a. i. tahkîm'in c.) : ask. bir yeri düşmanın hücumuna karşı sağlamlaştırma veya düşman saldırmalarına karşı sağlamlaştırılmış yer.

takkîm-nâme تحكىمنامه (a. f. b. i.) : fik. mevcut bir ihtilâfın halli için tarafların yaptıkları yazılı mukâvele.

tahkir تحقير (a. i. c. : tahkirât) : 1. hakaret etme. 2. hor görme, küçük görme.

tahkir-âmîz تحقير آميز (a. f. b. s.) : hakaretle karışık. (bkz : muhakkir-âne).

tahkirât تحقيرات (a. i. tahkir'inc.) : hakaret etmeler, hor görmeler, küçük görmeler.

tahkiye تحكيه (o. i.) : hikâye etme, anlatma.

tahli' تخليع (a. i. hal'den) : söküp çıkarma; koparma.

tahlîât تخليعات (a. i.) : hıl'at giydirilmişler.

tahlid تخليد (a. i. huld'den) : dâimî olarak oturtma, oturtulma.

tahlîf تخليف (a. i. halef'den) : birini kendi yerine bırakma.

tahlif تخليف (a. i. half'den. c. : tahlîfât) : yemin ettirme, yemin verme, andırma, içirilme. **Resm-i tahlîf** : andırma merâsimi (*töreni).

tahlif-i şühûd : huk. şahidlere yemin ettirme [bidliğini olduğu gibi söyleyeceğine dâir-].

tahlîfât تخليفات (a. i. tahlîf'in c.) : yemin ettirmeler, andıçmeler, içirilmeler.

tahlîk

tahlîk تَحْلِيْق (a. i.) : tıraş etme, tıraş edilme.

tahlîl تَحْلِيل (a. i. hall'den) : ekşitme, sirkeleştirme.

tahlîl تَحْلِيل (a. i. hall'den: c. : tahlîlât) : 1. mürekkep bir cismi tetkik etmek için esas unsurlara ayırma, *çözümleme. 2. kim. analiz.

tahlîl-i elektriki : fiz. elektroliz.

tahlîl-i hacmî : kim. *hacimsal analiz, fr. analyse volumetrique.

tahlîl-i hurda-bînî : mikroskopla tahlil.

tahlîl-i kemmî : kim. * nicel analiz, fr. analyse quantitative.

tahlîl-i keyfi : kim. * nitel analiz, fr. analyse qualitative.

tahlîl-i rûhî : psik. psikanaliz.

tahlîl-i unsurî kim. *elementer analiz, fr. analyse élémentaire.

tahlîl-i veznî : kim. *tartıl analiz, fr. analyse gravimétrique, analyse pondérale.

tahlîlât تَحْلِيلَات (a. i. tahlîl'in c.) : tahliller, analizler.

tahlîm تَحْلِيم (a. i.) : hâlfmleştirme, sâkinleştirme. (bkz : teskîn).

tahlis تَحْلِيس (a. i. halâs'dan) : kurtarma, kurtarılma.

tahlis-i giribân : yakayı kurtarma, kurtulma.

tahlisiyye تَحْلِيسِيَّة (a. i.) : cankurtaran. **Vesâit-i tahlisiyye** : cankurtaran vâsıtaları.

tahlit تَحْلِيط (a. i. halt'dan: c. : tahlîtât) : 1. karıştırma, karıştırılma. 2. bir şeyin, hâlisliğini giderecek şekilde, içine başka şeyler karıştırma. 3. bozma.

tahlitât تَحْلِيطَات (a. i. tahlit'in c.) : 1. karıştırmalar, karıştırılmalar. 2. bir şeyin, hâlisliğini giderecek şekilde, içine başka şeyler karıştırmalar. 3. bozmalar.

tahliye تَحْلِيَّة (a. i. haly'den) : 1. süsleme, donatma, bezeme, donatılma. 2. kim. bir madde içine, hassasını veya kokusunu değiştirmek için, seker, bahârat ve benzeri gibi şeyler katma.

tahliye تَحْلِيَّة (a. i. halâ', halvet ve haly'den) : 1. boşaltma, boşaltılma, boş bırakma. 2. serbest bırakma, salıverme.

tahliye-i sebil : bir suçluyu salıverme

tahmîd تَحْمِيد (a. i. hamd'den: c. : tahmîdât) : hamdetme, elhamdülillâh deme, şükretme.

tahmîdât تَحْمِيدَات (a. i. tahmîd'in c.) : hamdetmeler, şükretmeler.

tahmîk تَحْمِيق (a. i. humk'dan: c. : tahmîkât) : "ahmak" deme, "ahmak" olduğunu söyleme.

tahmîkât تَحْمِيقَات ("ka" uzun okunur. a. i. tahmîk'in c.) : "ahmak" demeler, "ahmak" olduğunu söylemeler.

tahmîl تَحْمِيل (a. i. haml'den: c. : tahmîlât) : 1. yükleme, yükletme, yükletilme. 2. bir işi, birinin üzerine bırakma.

tahmîl-i minnet : birini minnet altında bırakma.

tahmîl-i zahmet : zor bir işi birine yükletme.

tahmîlât تَحْمِيلَات (a. i. tahmîl'in c.) : yüklemeler, yükletmeler, yükletilmeler.

tahmîm تَحْمِيم (a. i.) : hümmâ vermek. (bkz : hümmâ).

tahmîn تَحْمِين (a. i. hamn'den: c. : tahmînât) : aşağı yukarı bir fikir söyleme.

tahmînât تَحْمِينَات (a. i. tahmîn'in c.) : tahminler. (bkz : hadsiyyât).

tahmînen تَحْمِينًا (a. zf.) : aşağı yukarı. (bkz : takrîben).

tahmîni, tahmîniyye تَحْمِينِيَّة (a. s.) : tahmîne âit, tahminle ilgili, aşağı yukarı hesaplanan. **Kıymet-i tahmîniyye** : aşağı yukarı hesaplanan değeri [bir şeyin-].

tahmîr تَحْمِير (a. i. hamr'den: c. : tahmîrât) : 1. yuğurma, yuğurulma. 2. mayalandırılma.

tahmîr تَحْمِير (a. i. himâr'dan: c. : tahmîrât) : eşek deme [birine-].

tahmîrât تَحْمِيرَات (a. i. tahmîr'in c.) : eşek demeler.

tahmîrât تَحْمِيرَات (a. i. tahmîr'in c.) : 1. yuğurmalar, yuğurulmalar. 2. mayalandırılmalar.

tahmîs تَحْمِيس (a. i. hums'dan. c. : tahmîsât) : 1. bir şeyi beş kat veyâ beş köşeli yapma. 2. ed. bir şi'r'in her beytinin üstüne üçer mîsrâ katarak her beyti beşer mîsrâa çıkarma. (bkz : teşîr). **Mutarref tahmîs. ed.** tahmîs edilen gazelin her beytinin birinci ve ikinci mîsrâ'ları arasına üçer mîsrâ ilâve etmek sûretiyle vüçûda getirilen nazım.

tahmîs تَحْمِيس (a. i.) : 1. ateşte kızdırıp kavurma. 2. kahve kavruyan yer; kahve kavrulup satılan yer.

tahmîs تَحْمِيس (a. i.) : döğülmüş kahve satılan yer. (bkz : tahmîs²).

tahmîsât تَحْمِيسَات (a. i. tahmîs'in c.) : tahmisler.

tahmîs-hâne تَحْمِيسْهَانَه (a. f. b. i.) : kahvenin kavrulup döğülerek satıldığı yer.

tahn طَحْن (a. i.) : öğütme, öğütülme.

tahnîk تَحْنِيق (a. i. hanek'den) : boğma. (bkz : ihmâk).

tahnît تَحْنِيط (a. i.) : 1. ölüyü, bozulması için muayyen formül dâhilinde ilâçlama. 2. [bir cismi] dayanıklılığını artırmak için ilâçlama, **fr. imprégner.** [asıl mânâsı : ölünün kefenini buhurla tûtsüleme" dir].

tahnît-i meyyit : ölünün ilâçlanması.

tahnîyye طَحْنِيَه (a. i.) : 1. tahn'a âit, tahnla ilgili. 2. i. öğütme ücreti.

tahrîb تَحْرِيب (a. i. harâb'dan. c. : tahrîbât) : harâbetme, edilme, yıkıp bozma.

tahrîbât تَحْرِيبَات (a. i. tahrîb'in c.) : harâbetmeler, yıkıp bozmalar.

tahrîb-kâr تَحْرِيبْكَار (a. f. b. s.) : yıkıcı.

tahrîc تَحْرِيج (a. i. hurûc'dan. c. : tahrîcât) : 1. çıkartma. 2. diploma verme. 3. Hz. Peygamber'in sözünü ilk rivâyet edenî ortaya çıkarma.

tahrîf تَحْرِيف (a. i.) : genç bir adama bu naklîk isnâdetme.

tahrîf تَحْرِيف (a. i. harf'den. c. : tahrîfât) : 1. harflerinin yerini değıştirme, bozma, kalem oynatma, değıştirme. 2. bir ibârenin mânâsını değıştirme.

tahrîfât تَحْرِيفَات (a. i. tahrîf'in c.) : bozmalar, değıştirmeler, kalem oynatmalar.

tahrîk تَحْرِيق (a. i.) : 1. yırtma, yırtılma. 2. yarma, yarıma.

tahrîk تَحْرِيق (a. i. hark'den) : 1. çok yakma, yakılma. 2. susatma, susatılma.

tahrîk تَحْرِيك (a. i. hareket'den. c. : tahrîkât) : 1. kimildatma, kimildatılma, oynatma.

tahrîk-i sevda : sevda uyandırma, işletme. 2. kışkırtma, azdırma. 3. yola çıkarma. 4. uyandırma. 5. a. gr. meczum (cezimli) bir harfi hareke ile okuma : "ilm" kelimesini, "ilim" okuma. gibi.

tahrîk-âmîz تَحْرِيكْ آمِيز (a. f. b. s.) : kışkırtıcı.

tahrîkât تَحْرِيكَات (a. i. tahrîk'in c.) : kışkırtma. [müfret (*tekil) gibi kullanılır].

tahrîm تَحْرِيم (a. i. hîrmân'dan. c. : tahrîmât) : haram kılma, kılınma.

tahrîmât تَحْرِيمَات (a. i. tahrîm'in c.) : haram kılmalar, kılınmalar.

tahrîme تَحْرِيمَه (a. i.) : namaza başlarken "Allahü Ekber" sözüyle iki elinin baş parmaklarını kulak memelerine doğru kaldırarak tekbir alma.

tahrîmî, tahrîmiyye تَحْرِيمِي، تَحْرِيمِيَه (a. s.) : harâma âit, haramla ilgili. **Kerâhet-i tahrîmiyye** : harâma yakın olan kerâhet [at eti yemek gibi].

tahrîr تَحْرِير (a. i.) : 1. yazma, yazılma.

tahrir-i nüfûs

tahrir-i nüfûs : nüfus sayımı. **2. ed.** kompozisyon. **3.** kitap yazma. **4.** kaydetme. **5.** hür etme, azâdetme.

tahrir-i rakabe : köle azâdetme.

tahrirli : g. s. kontur çizgileri belirtilmiş süsleme motifi.

tahrîrât تحريرات (a. i. tahrîr'in c.) : bir dâirece yazılan resmî mektup [lar]. [kelime, müfret gibi kullanılır].

tahrîrât-ı vâride : gelen mektuplar, tezkereler.

tahrîrât-ı umûmiyye : eski idâre hukukunda "tâmim = genelge" mânâsınadır.

tahrîren تحريراً (a. zf.) : yazı ile, yazmak sûretiyle.

tahrîri, tahrîriyye تحریری، تحریری (a. s.) : yazı ile, yazı ile ilgili. **İmtihân-ı tahrîri** : yazılı yoklama. **Hey'et-i tahrîriyye müdiri** : (gazetelerde) yazı işleri müdürü.

tahrîs تحریص (a. i. hîrs'dan. c. : tahrîsât) : hırslandırma, hırslandırılma.

tahrîsât تحریصات (a. i. tahrîs'in c.) : hırslandırmalar, hırslandırılmalar.

tahrîş تحریش (a. i. c. : tahrîşât) : tırma-lama, tırmalanma. **2.** yakıp kaşındırma, azdırma.

tahrîşât تحریشات (a. i. tahrîş'in c.) : **1.** tırmalamalar, tırmalanmalar. **2.** yakıp kaşındırmalar, azdırmalar.

tahrîz تحریض (a. i. hîrz'dan. c. : tahrîzât) : kışkırtma, kışkırtılma. (bkz : tergib, teşvîk).

tahrîzât تحریضات (a. i. tahrîz'in c.) : kışkırtmalar.

tahsîl تحصيل (a. i. husûl'den) : **1.** hâsıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme. **2.** vergi veyâ îrat toplama. **3.** ilim öğrenme.

tahsîlât تحصيلات (a. i. tahsîl'in c.) : halktan vergi ve rûsum alımı; para alımı.

tahsîl-dâr تحصيلدار (a. f. b. i. c. : tahsîl-dârân) : halktan vergi ve vâridâtı tahsîl eden me'mur.

tahsîl-dârân تحصيلداران (a. f. b. i. tahsîl-dâr'ın c.) : tahsildarlar.

tahsîliyye تحصيلیه (a. i.) : tahsildarlık hakkı, tahsildarlık yüzdesi, topladıkları paradan tahsildarlara verilen hisse.

tahsîn تحسین (a. i. hüs'n'den. c. : tahsî-nât) : **1.** güzel bulup takdîr etme, beğenip alkış-lama. **2.** güzelleştirme, güzel kılma.

tahsîn-i lâfz : lâfzı, sözü güzelleştirme. **3.** er-kek adı.

tahsîn تحسین (a. i. hîsn'dan) : kale gibi sağlamlaştırma. (bkz : tahkîm, takviye, teşyîd).

tahsînât تحسینات (a. i. tahsîn'in c.) : **1.** beğenmeler, alkışlamalar. **2.** güzelleştirmeler, güzel kılmalar.

tahsîn-hân تحسین خوان (a. f. b. s.) : beğenip alkışlıyan, âferin diyen. (bkz : âferîn-hân, şâ-bâş-hân).

tahsîn-hânî تحسین خوانی (a. f. b. i.) : al-kışlayıcılık, âferin diyecilik.

tahsîn-kerde تحسین کرده (a. f. b. s.) : beğenilmiş. (bkz : makbûl, mergub).

tahsîn-nâme تحسین نامه (a. f. b. i.) : takdir-nâme, beğeni kâğıdı.

tahsîr تحسیر (a. i.) : hasret bırakma, bırakılma, hasret etme, edilme.

tahsîr تحسیر (a. i. hasâr'dan) : zarara uğ-ratma.

tahsîs تخصیص (a. i. husûs'dan. c. : tahsîsât) : **1.** bir şeyi birine veyâ bir yere mahsus kılma, ayırma. **Be-tahsîs.** (bkz : bi-l-hassa). **Bi-t-tahsîs** : mahsus, ayrıca, ayırarak. **2.** [aylık] bağ-lama.

tahsîsât تخصیصات (a. i. tahsîs'in c.) : **1. sosy.** * ödenek. **2.** bir dâire veyâ bir kimse için ayrılmış para.

tahsîsât-ı mestûre : * örtülü ödenek, devletin, mâlî formalitelere tâbî tutmaksızın gizli siyâsî iş-ler için bütçede tahsîs ettiği para.

tahsîsen تخصيصاً (a. zf.) : tahsis sûre-tiyle; hele, en çok.

tahşid تحشيد (a. i. c. : tahşidât) : yığma, biriktirme, toplama. [en çok asker hakkında kullanılır].

tahşidât تحشيدات (a. i. tahşid'in c.) : yığmalar, biriktirmeler, toplamalar [asker hakkında].

tahşim تحشيم (a. i.) : gazaplandırma, öfkelen-dirme.

tahşiye تحشية (a. i. haşy'den) : hâşiye yazma, yazılma. (bkz : der-kenâr).

tahşiye تحشية (a. i. haşyet'den) : ürpert-me, ürpertilme.

taht تخت (f. i.) : 1. hükümdarların otur-duğu büyük koltuk. 2. hükümdarlık makamı.

tâht تخت (f. i.) : yağma, çapul, soygun, talan. (bkz : gâret, târâc, târât).

taht تخت (a. i.) : 1. alt, aşağı. (bkz : zir) : ["fevk" ın zıddı].

taht-ı beşerevî anat. üstderi altı.

taht-ı edimme-i dâhiliyye : anat. iç deri altı.

taht-ı esâret : esâret altı.

taht-ı fâsıla : bot. *altfamilya.

taht-ı medâr : coğr. *astropika, fr. subtropi-que.

taht-ı medâri : coğr. *astropikal, fr. subtropi-cal.

taht-ı mümâs : geo. *teğet altı, fr. sous-tan-gente.

taht-ı mütezât : mant. *altkarşı, fr. subcontra-ire.

taht-ı nâxım : anat. *normalaltı, fr. sous-nor-male.

taht-ı revân : dört kişi ve ekseriyâ iki katır ta-rafından taşınan nakil vâsıtası.

taht-ı sınıf : bot. altsınıf.

taht-ı şûbe : alt şûbe. 2. s. elde.

taht-ı müzâkere : konuşulmakta olan.

taht-ı râhe : avucun içinde, küçük parmağın al-tındaki çıkıntı.

tahtânî, tahtâniyye تختانی، تختانی (a. s.) :

1. altta olan, alttaki. **Dâire-i tahtâniyye** : alt, alt-taki dâire. 2. noktası altta olan [harf].

tâhte تاخته (f. s.) : yağmalanmış, talan-lanmış.

tahte تخته (f. i.) : tahta.

tahte تحت (a. zf.) : alt, altta, altında.

tahte-l-arz تحت الارض (a. b. i.) : coğr. yeraltı.

tahte-l-bahr تحت البحر (a. b. i.) : den. "denizin altı" : denizaltı gemisi.

tahte-l-cild تحت الجلد (a. b. i.) : biy. de-rialtı.

tahte-l-hıfz تحت الحفظ (a. zf.) : muhâfaza altında. (bkz : mahfûzen).

tahte-pûş تخته پوش (f. b. i.) : taraça, tahtaboş.

tahte-s-serâ تحت التری (a. b. i.) : toprak altı.

tahte-ş-şuûr تحت الشعور (a. b. i.) : şuur altı, altşuur, fr. subconsciousence.

tahte-z-zemîn تحت الزمین (a. b. i.) : coğr. toprak altı. (bkz : taht-es-serâ).

taht-gâh تختگاه (f. b. i.) : 1. taht yeri. 2. başşehir. (bkz : dâr-üs-saltana).

taht-gâh-i saltanat : saltanat tahtının bulunduğu yer, idâre merkezi.

taht-geh تختگاه (f. b. i.) : (bkz : taht-gâh).

tahtie تخطئه (a. i. hatâ'dan) : yanlışını çıkarma.

tahtim تختیم (a. i. hatm'den) : mühür basma, mühürleme. (bkz : temhîr).

tahtit تخطيط (a. i. hatt'dan) : 1. çiz-me, çizilme, çizgi ile belli etme. 2. çizgi.

tahtit-i arâzi : topoğrafya.

taht-nişin

taht-nişin تَحْتِ نَشِين (f. b. s.) : "tahtta oturan" : hükümdar, pâdişah.

tâhûn, tâhûne طاحون , طاحونه (a. i. c. : tavâhîn) : su değirmeni. (bkz : âsyâb).

tâhûne طاحونه (a. i.) : 1. su değirmeni. (bkz : âsyâb). 2. en büyük azı dişi.

tahûr طهور (a. s. : tahâret'den) : çok temiz; temizleyici.

tahvîf تخويف (a. i. havf'den. c. : tahvîfât) : korkutma, korkuya düşürme.

tahvîfât تخويفات (a. i. tahvîf'in c.) : korkutmalar; korkuya düşürmeler.

tahvifen تخويفاً (a. zf.) : korkutarak.

tahvîl تحويل (a. i. havl'den) : 1. değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme. 2. (c. : tahvîlât) : borç senedi; aksiyon.

tahvîlât تحويلات (a. i. tahvîl² nin c.) : borç senetleri; aksiyonlar.

tahvîn تخوين (a. i. c. : tahvînât) : birisine hâin deme, denilme.

tahvît تحويط (a. i. havt'dan) : duvar çekme, çekilme.

tahyîb تخيب (a. i. hiyâb'den) : mahrum, kederli kılma, kılınma.

tahyîl تحييل (a. i. hayâl'den. c. : tahyîlât) : akla, fikre getirme, getirilme.

tahyîlât تحييلات (a. i. tahyîl'in c.) : akla, fikre getirmeler, getirilmeler.

tahyîr تحيير (a. i. hayr'den. c. : tahyîrât) : birini, iki şey arasından birini seçmek durumunda bırakma, istediğini seçmeyi teklif etme.

tahzi' تخذيع (a. i.) : 1. kesme, yarma. 2. hek. ameliyat, operasyon yapma.

tahzîb تحزيب (a. i. hizb'den) : takım takım toplama.

tahzîb تخضيب (a. i. hizab'dan) : boyama [saç, sakal-].

tahzib-i lihye : sakal boyama.

tahzil تخذيل (a. i.) : alçaltma, bayağlaştırma.

tahzîn تخمين (a. i. hüzn'den) : 1. kederlendirme, tasalandırma. 2. hazin hazin Kur'an okuma.

tahzîn تخزين (a. i.) : hazinede saklama.

tahzîr تحذير (a. i. hazer'den c. : tahzîrât) : 1. sakındırma, sakındırılma. 2. menetme.

tahzîr تحضير (a. i.) : 1. hazırlama. 2. ilâç hazırlama. 3. yeşillendirme, yeşil renk verme.

tahzîr تحذير (a. i.) : men'etme, önleme, önlenilme. (bkz : men').

tahzîrat تحذيرات (a. i. tahzîr'in c.) : sakındırmalar, sakındırılmalar.

tahzîz تخصيض (a. i.) : rağbet ettirme, işteklendirme. (bkz : tahrîk, teşvîk).

tâî تائي (a. s.) : t harfine mensup, t ile ilgili. Masdar-ı tâî : sonunda t bulunan masdar : sahâvet, sefâhet.. qibi.

Tâî طائي (a. h. i.) : Tayy kabîlesinden olan, Tayy kabîlesine âit, onunla ilgili.

tâib تاب (a. s. tevbe'den) : 1. tövbe eden. (bkz : tevbe-kâr). 2. i. erkek adı. 3. XVIII. asırda, Lâle Devri'nde şâirlerin reisi sayılan şâir.

tâif طائف (a. s. tavâf'dan) : 1. tavâf eden, etrâfını dolaşan, dönen. 2. Arabistan'da Mekke yakınında bir şehir.

tâife طائفة (a. i. c. : tavâif) : 1. bölük, takım, guruh, fırka. 2. kavim, kabîle. 3. tayfa, gemi işçisi.

tâife-i bâgiyye : isyân eden grup.

tâil طائل (a. i.) : fayda, yarar. **Bî-tâil** :

faydasız, boşuna. **Lâ-tâil** : menfaatsiz, beyhûde, boşuna.

tâir طائر (a. s. tayerân'dan) : 1. uçucu, uçan. 2. i. kuş. (bkz : mürğ). **Nesr-üt-tâir** :

astr. nesir burcu, kartal takımıydı.

tâir-i hayâl : muhayyile kuvveti.

Tâir-i kudûs : Cebrâil aleyhisselâm.

tâir-i pür-neş'e : neşeli kuş.

tâk طاق (a. i. c. : tâkat, etvâk, tîkan) :

1. binâ kemeri. 2. yarım dâire şeklinde kapı ve pencere üstü. 3. kubbe, kümbet. **Nüh-tâk** : dokuz kat gök.

tâk-i ebrû : kaş kemeri, kemer biçimindeki kaş.

tâk-i firûze, — -i hadrâ, — -i lâciverdî, — -i kemli, — -i nilûfer, — -i târim : gök. (bkz : semâ).

tâk-ı zafer : târihî bir hâdiseyi, zaferi anmak veya gelecek olan büyük bir kimseyi karşılamak için kurulan kemerli yapı.

tâk تالك (f. i.) : asma, üzüm kütüğü. (bkz : kerm.)

tâka طاقه (a. i.) : 1. kubbeli mahfe. 2. pencere.

tâka طاقه (a. i.). (bkz : tâb, tâkat).

takabbuz تقبض (a. i. kabz'dan c. : takab-buzât) : 1. büzülme, kısılma; toplanıp çekilme. 2. kabız, peklik olma.

takabbuzât تقبضات (a. i. takabbuz'un c.) : 1. büzülmeler, kısılmalar; toplanıp çekilmeler. 2. kabız, peklik olmalar.

takabbül تقبل (a. i. kabûl'den) : 1. kabûl etme, alma. 2. benimseme. 3. üstüne alma. (bkz : taahhüd). 4. öpülme.

takaddes تقدس (a. cü.) : "mukaddes olsun!" mânâsına.

takaddüm تقدم (a. i. kîdem'den) : 1.

önce gelme, önce davranma. 2. ileri geçme, ileride bulunma. 3. protokola göre öne geçme, daha yukarı oturma. **Hakk-ı takaddüm** : önde bulunma hakkı. **Fazl-ı takaddüm** : önde bulunma meziyeti.

takaddüm-i ahd : huk. [eskiden] bir hâdisenin vukuundan itibaren bir müddetin mürûr etmesi ki bu, bâzı hususlarda dâvânın rüyetine, şahâdetin istimâma bir mânî teşkil eder, buna "takaddüm-i zamân" da denir. [meselâ : sirkatten, gayri meş-rû mukarenetten dolayı had icrâsı husûsunda takaddüm-i zaman; şahâdetin kabûlüne mânidir. Bu müddetin miktârı hakkında muhtelif sözler vardır. Bunun en aşağı haddi altı ay veya bir ay, veya üç gündür. Bir kavle göre bunun takdir ve tâyini veliyyülemre muhavveldir].

takaddûs تقدس (a. i.) : mübârek, kutlu kılma.

takallüb تقلب (a. i. kalb'den. c. : takallübât) : 1. dönme, bir yandan bir yana çevrilme. 2. değişme, başka kalıba girme. (bkz : tahavvül, tebeddül).

takallübât تقلبات (a. i. takallüb'ün c.) : değişmeler. (bkz : tahavvülât, tebeddülât).

takallüd تقلد (a. i. kald'den.) : 1. takma, takınma, takınılma, gerdanlıklar gibi boyna geçirme, geçirilme. 2. (kılıç) kuşanma, kuşanılma. 3. bir işi üstüne alma.

takallüd-i kazâ : huk. hâkimliği kabûl.

takallül تقلل (a. i. killet'den) : az olma, azalma.

takallûs تقلص (a. i. kulûs'dan c. : takallûsât) : 1. kasılma, bir şeyin toplanıp büzülmesi. 2. hek. bir organın çekilip toplanması.

takallûsât تقلصات (a. i. takallûs'ün c.) : kasılmalar.

takammus تمص (a. i. kâmi's'den) : gömlek giyme.

takamimül تميل (a. i. kamî'den) : bitlenme, bitli olma.

takannün تفتن (a. i.) : kanunlaşma; değişmez, kat'î olarak belirme.

takarîz

takarîz تقاريز ("ka" uzun okunur. a. i. takrîz'in c.). (bkz : takrîzât).

takarruh تقرر (a. i. karh'dan) : 1. karhalanma, yara derinleşip büyüme. 2. yara çıban olma.

takarrüb تقرب (a. i. kurb'dan) : 1. yaklaşma yanaşma. 2. vakti yakın olma.

takarrüb-ile-l-arz : jeol. yere yönelme, fr. géotropisme.

takarrüm تقرر (a. i.) : tatlı tatlı yeme.

takarrür تقرر (a. i. karâr'dan) : 1. karar bulma, kararlaşma; karar kılma. 2. yerleşme.

takasdur تقصير (a. i.) : kim. kalaylanma.

takass تقاص ("ka" uzun okunur. a. i. kass'dan) : takas, ödeşme, hesaplama, mahsuplaşma, sayışma.

takassî تقصى (a. i.) : bir şeyin aslını, esâsını araştırma. (bkz : istikâsâ).

takasur تقاصر ("ka" uzun okunur. a. i. kasr'dan) : esîrgeme, elinde iken yapmama. (bkz : dirîg).

takaşşur تقشر (a. i. kışr'dan) : kabuklanma, kabuk tutma.

tâkat طاقت ("ka" uzun okunur. a. i. tâk'ın c.) : 1. taklar. (bkz : tîkan) : 2. (a. i. tâkat'ın c.) : tâkatler, güçler.

tâkat طاقت (a. i.) : güç, kuvvet.

tâkat-i visâl : kavuşma tâkatî; bulunma kudreti.

tâkat-fersâ طاقتفرسا (a. f. b. s.) : tâkat götürmez, dayanılmaz.

tâkat-güdâz طاقتگذار (a. f. b. s.) : tâkatî, gücü eriten, yakan mahveden.

tâkat-şiken طاقت شکن (a. f. b. s.) : tâkati tüketen.

takattub تقطب (a. i.) : 1. hek. buruşma. 2. kaşların çatılması.

takattur تقطر (a. i. katr, kutûr ve kataran'dan) : damlama, damla damla akma.

takatur تقاطر ("ka" uzun okunur. a. i. katre'den) : (bkz : tekatur).

taka'ur تقمر (a. i. ka'r'dan) : muka'ar olma, çukurlaşma.

takavîm تقاويم ("ka" uzun okunur. a. i. takvîm'in c.) : takvimler.

takavvî تقوى (a. i. kuvvet'den) : kuvvetlenme.

takavvül تقول (a. i. c. : takavvülât) : (bkz : tekavvül).

takayyû' تقيوء (a. i.) : kusar gibi olup kusahama.

takayyüd تقيد (a. i. kayd'dan, c. : takayyüdât) : 1. bağlanma, bağlı olma. 2. çalışma, çabalama, uğraşma, üstüne düşme. 3. dikkatli davranma. Adem-i takayyüd : kayıtsızlık, üzerine iş edinmeme.

takayyüdât تقيدات (a. i. takayyüd'ün c.) : takayyüidler, dikkatler.

takbîb تقبيب (a. i.) : kubbeleme, kubbe gibi yapma.

takbîh تقييح (a. i. kubh'dan, c. : takbîhât) : çirkin görme, beğenmeme.

takbîhât تقبيحات (a. i. takbîh'in c.) : çirkin görmeler, ayıplamalar.

takbil تقبيل (a. i.) : öpme. (bkz : tel-sîm).

tâk-çe طاقچه (a. f. b. i.) : 1. küçük tak, zafer tâkının iki yanındaki küçük kemerler. 2. küçük pencere.

tâk-dâne تاقدانه (f. b. i.) : üzüm çekirdeği.

takdih تقدح (a. i.) : beğenmeme, zemmetme.

takdîm تقديم (a. i. kîdem'den. c. : tak-

dîmât) : 1. öne geçirme, geçirilme, öne alma, ile-riye sürme, sürülme. 2. büyük bir kimsenin huzû-ruña bir şey götürme, verme. 3. sunma, küçük büyüğe bir şey verme. 4. birini, bir başkasına ta-nıtma.

takdîm-ül-ehemm-ale-l-mühimm : pek mühim ola-nı mühim olandan üstün tutma.

takdîm ü te'hîr : gr. metatez, bir ibâredeki söz-lerin yerlerini değiştirerek düzeltme, fr. *métathèse*.

takdime تقديمه (a. i. c. : tekadîm) : 1.

takdîm. 2. kendinden üstün kimseye sunulan ar-mağan.

takdimât تقديمات (a. i. takdîm'in c.) :

büyüğe sunulan şeyler.

takdir تقدير (a. i. kader'den. c. : takdî-

rât) : 1. beğenme, değer biçme, değer verme; ve-rilme. 2. [değerini, ehemmiyetini, lüzûmunu] an-lama. 3. ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler. (bkz : kader) . **Alâ-kil-et-takdireyn** : her iki su-rette. [-de hâli son takî olarak kullanıldığı zaman : vakit, vaziyet, şart" anlatır : o takdirde = o hal-de; geldiği takdirde = gelirse.. gibi].

takdirât تقديرات (a. i. takdîr'in c. : takdir-

ler.

takdiren تقديره (a. zf.) : takdir ederek,

değerini anlıyarak.

takdiri تقديرى (a. s.) : 1. takdire men-

sup, takdir ile ilgili, kaderden olan. 2. gr. görü-nürde olmayıp, itibârî olan, öyle denilen.

takdir-nâme تقديرنامه (a. f. b. i.) : beğen-

nilen bir işe karşı verilen yazılı kâğıt.

takdis تقدیس (a. i. c. : takdîsât) : 1. mu-

kaddesleştirme, kutsallaştırma, kutsal bilme, kut-sal tutma. 2. Allah'a şükretme. 3. ululama, büyük saygı gösterme.

takdisât تقدیسات (a. i. takdis'in c.) : tak-

dîsler; Allah'a şükretmeler, ululamalar.

tâ-key تاكى (f. zf.) : ne vakte kadar.

takfil تكفيل (a. i. kuf'l'den) : kilitleme,

kilitlenme.

takfiye تكفيه (a. i. kafâ'dan) : kafiye-

leme, kafiyeleme; kafiye bulma.

takhîr تكخير (a. i. kahr'dan. c. : takhîrât) :

kahretme.

takhîrât تكخيرات (a. i. takhîr'in c.) : kah-

retmeler.

takıyye تكية (a. i.) : 1. sakınma, çekin-

me. (bkz : ihtirâz). 2. birinin mensûbolduğu mezhebi gizlemesi.

tâkıyye طاقيه (a. i.) : takke.

tâkıyye-dûz طاقية دوز (a. f. b. s.) : takke

diken, takkeci.

takî تكى (a. s.) : 1. gûnahtan, haramdan

kaçınan, dinine bağlı [kimse]. (bkz : müttakî, zâ-hid). 2. h. i. iki imamdan biri.

ta'kîb تعقيب (a. i. akab'dan. c. : ta'ki-

bât) : 1. arkasına düşme, arkasından gitme veya gelme. 2. kovalama. 3. gütme.

ta'kîbât تعقیبات (o. i. ta'kîb'inc.) * ko-

vuşturma.

ta'kîben تعقیباً (a. zf.) : tâkib sûretiyle,

tâkibederek.

ta'kid تكيد (a. i. akd'den. c. : ta'kidât) :

1. düğümlleme, düğümlenme. 2. ed. ibâreyi veya cümleyi anlaşılmaz şekilde düzenleme.

ta'kid-i lâfzî : ed. sözün anlaşılmaz halde ifâ-de edilmesi.

ta'kid-i ma'nevî : ed. mânânın anlatılmaz halde ifâ-de edilmesi.

ta'kidât تعقيدات (a. i. ta'kid'in c.) : ta'-

kid'ler, düğümlmeler, düğümlenmeler; karışık, zor anlaşılır cümleler yapmalar.

takîe تكية (a. i.) : kayettirici maddeler

verme.

takiet-ür-ruhbân : yaprakları ishal verici ve kay-ettirici olan bir ot.

ta'kim تكيم (a. i. akm ve ukm'dan) : 1.

akamete uğratma, kısırlaştırma; neticesiz bırakma. 2. mikropsuzlaştırma, fr. *stérilisation*.

ta'kir تَعْكِير (a. i.) : 1. hek. bir uzvu (organı) yarararak sinirleri kesme. 2. (ka'r'dan) çukurlaştırma.

takli' تَقْلِيْع (a. i. kal'den) : kökünden söküp koparma.

taklib تَقْلِيْب (a. i. kalb'den. c. : taklibât) : 1. tersine çevirme, çevrilme. 2. bir yandan bir yana döndürme, döndürülme. 3. bir şeyin şekil ve kalıbını değiştirmek.

taklib-i hükümet : hükümetin başındakileri veya idare şeklini -kanunsuz olarak- değiştirmek. (bkz : darbe-i hükümet) 4. hek. doğumu kolaylaştırmak için ebenin, çocuğu rahimde çevirmesi.

taklid تَقْلِيْد (a. i. c. : taklidât) : 1. takma, asma, kuşatma.

taklid-i emâret : huk. [eskiden] emâret, yâni emirlik umûrunu bir zâta teffiz ve ihâle etme.

taklid-i hamâil : muska takma.

taklid-i kazâ : huk. [eskiden] bir kimseyi hâkimliğe nasp ve tâyin etme.

taklid-i kelâm : psik. * yankıca, ekolali, fr. écolalie.

taklid-i seyf : kılıç kuşatma. 2. benzetmeye veya benzetmeye çalışma. 3. birinin hareketlerini tekrarlayarak onunla alay etme, öykünme. 4. bir şeyin sahtesini yapma, çıkarma. **Ehl-i taklid** : din icablarını anlıyarak değil, başkalarına bakarak yapanlar. 5. **müz.** bir motif veya tema'yı eksiltme (diminution), artırma (augmentation), ters hareket (mouvement contraire), çeşitli usuller, uygular, geçkiler ve başka vâsıtalarla tekrarlama san'atı ki, contrepoin'ta başlı başına bir bahis teşkil eder ve pek çok çeşiti vardır (imitation à l'écriveuse, i. canonique, i. à l'unisson, i. par mouvement contraire, i. interrompue, i. simple (ou libre), i. liée, i. par augmentation, i. par diminution v.b.).

taklidât تَقْلِيْدَات (a. i. taklid'in c.) : taklitler.

takliden تَقْلِيْدًا (a. zf.) : 1. tıpkısını, benzerini yaparak. 2. gülünç tarafını belirterek.

taklidi تَقْلِيْدِي (a. s.) : taklitle yapılan. **Savt-i taklidi** : leng. fr. onomatopée.

taklif تَقْلِيْف (a. i.) : kalafatlama, kalafatlanma.

taklif-i sefâin : gemilerin kalafatlanması.

taklil تَقْلِيْل (a. i. killet'den) : azaltma, azaltılma, indirme. (bkz : tenkîs).

taklil-i masârif : masrafların azaltılması.

taklim تَقْلِيْم (a. i.) : [kalem, karnış, tirnak gibi şeyleri] kesme, yontma; yontulma.

taklis تَقْلِيْس (a. i.) : 1. büzme. 2. hek. bazı hastalıklardan sonra adalelerde meydana gelen sertlik, katılık.

takliye تَقْلِيْه (a. i.) : hek. ana rahmindeki çocuğun yedinci aya doğru hareket etmesi, dönmesi.

takmîs تَقْمِيْس (a. i. kamîs'den) : gömlek giydirmek, giydirilme.

taknîn تَقْنِيْن (a. i. kanûn'dan) : kanun koyma.

takrî' تَقْرِيْع (a. i. c. : takrîât) : başa kakma, azarlama, paylama.

takrîât تَقْرِيْعَات (a. i. takrî'in c.) : başa kakmalar, azarlamalar, paylamalar.

takrib تَقْرِيْب (a. i. kurb'dan) : 1. yaklaşturma, yaklaştırılma. 2. tahmîn. 3. yolunu bulma.

takriben تَقْرِيْبًا (a. zf.) : aşağı yukarı (bkz : tahmînen, tahmînî).

takribi تَقْرِيْبِي (a. s.) : aşağı yukarı. (bkz : tahmînî).

takrîn تَقْرِيْن (a. i. karîn'den) : yaklaşturma; berâber bulundurma.

takrîr تَقْرِيْر (a. i. karâr'dan. c. : takrîrât, tekarîr) : 1. yerleştirmek, yerleştirilme. 2. sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. 3. anlatma, anlatış. 4. *önerge, resmî olarak yazı ile bildirme. 5. siyâsî nota. 6. tapuda mülkünü başkasına sattığını söyleme. 7. [eskiden] resmî dâirelerden, sâdece mühürlenmiş olarak Bâbiâliye gönderilen yazı. **Hüsn-i takrîr** : maksadı, açık ve güzel bir ifâde ile bildirme.

takrîr-i âli : tar. sadrâzam tarafından pâdişaha yazılan yazı.

takrîr-i nebî : Hz. Muhammed'in, ümmetinden bir söz veya iş sudûrunu görüp te nehyetmiyerek sükûtetmesi.

takrîr-i sükûn kânûnu : 4 mart 1925 de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tahriklere ve tahrikçilere karşı çıkartılan bir kanun.

takrîrât تَقْرِيرَات (a. i. takrîr'in c.) : ağızdan anlatılan şeyler.

takrîren تَقْرِيرًا (a. zf.) : ağızdan anlatarak.

takrîz تَقْرِيز (a. i. karz'dan. c. : takarîz, takrîzât) : 1. ödünç verme. (bkz : ikrâz). 2. bir kitabın başına konulmak üzere tanınmış bir kimse-den istenen takdim ve takdir yazısı.

takrîz تَقْرِيز (a. i. c. : takrîzât) : 1. [bir eseri] tenkidetme. (bkz : intikad). 2. (bkz : takrîz تَقْرِيز).

takrîzât تَقْرِيزَات (a. i. takrîz'in c.) : 1. tenkidetmeler. 2. (bkz : takrîzât تَقْرِيزَات).

takrîzât تَقْرِيزَات (a. i. takrîz'in c.) : 1. ödünç vermeler. (bkz : ikrâzât). 2. kitabın başına konulmak üzere tanınmış kimselerden istenen takdim ve takdir yazıları. (bkz : takarîz).

taksîm تَقْسِيم (a. i. kısm'dan) : 1. mat. bölme, parçalara ayırma. 2. bölüm.

taksîm-i a'mâl : iş bölümü. 3. mat. bölü, fr. division.

taksîm-i guramâ : mat. 1) kârı veya zararı ortaklar arasında koydukları sermaye nisbetinde taksim etme; 2) fık. bir borçlunun terekesini alacaklıların borç miktarları nisbetinde aralarında taksim etme.

taksîm-i müsennâ : fels. ikili taksim (*bölü). 4. savak, akar suların ayrıldığı yer. 5. müz. şark müziğinde faslın başında ve ortasında yalnız bir çalgıcı tarafından akıldan yapılan bir gezinti.

taksîmât تَقْسِمَات (a. i. taksîm'in c.) : taksimler, bölmeler; bölümler; bölüntüler.

taksîr تَقْصِير (a. i. kasr'dan) : 1. kısaltma. 2. bir işi eksik yapma. 3. bir şeyi yapabilir iken çekinip yapmama. 4. (c. : taksîrât) kusur etme. 5. (c. : taksîrât) kabahat, suç, günah. **Pür-faksîr** : kusurlu, kabahatli.

taksîrât تَقْصِيرَات (a. i. taksîr^{4,5} in c.) :

1. kusurlar, suçlar. 2. alın yazısı. (bkz : kader).

taksît تَقْصِيط (a. i. kist'dan. c. : tekasît) :

bir borcun, kısım kısım ve belli zamanlarda ödenmesi gerekli olan parçalarından her biri.

taksîr تَقْشِير (a. i. kışr'dan) : kabuğunu

soyma, kabuğu soyulma.

taktî تَقْطِيع (a. i. kat'dan) : 1. kesme, kesil-

me, parça parça etme, parçalara bölme. 2. ed. (c. : taktîât) manzûmeyi vezin parçalarına göre ayırıp aralıklı okuma. **Meselâ** : merhebâ ey (fâilâtün) **hazret-i sâ** (fâilâtün) **hib-kurân-i** (fâilâtün) **ma'nevî** (fâilün).. gibi.

taktîât تَقْطِيعَات (a. i. taktî²'nin c.) : ed.

bir şiiri tefâile ayırmalar, her parçalarını aralıklı olarak okumalar.

taktîb تَقْطِيب (a. i.) : kaş çatıp yüz ekşitme.

taktîl تَقْطِيل (a. i. katl'den) : çok öldür-

me, öldürölme.

taktîn تَقْطِين (a. i.) : filiz sürme.

taktîr تَقْطِير (a. i. katr, kutur ve katarân'-

dan. c. : taktîrât) : 1. damla damla akıtma, dö-külme, damlama. 2. *damşma, inbikten çekme.

taktîr-i tedricî : kim. *ayrimsal *damıtma, fr. distillation fractionnée.

taktîr-i yâbis : kim. kuru *damıtma, fr. distillation sèche.

taktîrât تَقْطِيرَات (a. i. taktîr'in c.) : dam-

la damla akıtmalar, damlamalar; *damıtmalar, inbikten çekmeler.

taktîrî تَقْطِيرِي (a. s.) : taktîre mensup,

taktîr ile ilgili.

takvâ تَقْوَى (a. i. vikaye'den) : Allah'dan

korkma, Allah korkusuyla dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma. **Ehl-i takvâ** : dinin yasak ettiği şeye sınıksız bağlı kalan veya kalanlar. (bkz : mütteki).

takva-llah : Allah korkusu. (bkz : havf-i Bâri).

takvib تَقْوِيب (a. i.) : 1. yeri kazma. 2.

bir şeyi yerinden çekip koparma.

takvid

takvid تقويد (a. i.) : yetme, yederek çekme.

takvil تقويل (a. i. c. : takvilât) : iftirâ. (bkz : isnâd).

takvilât تقويلات (a. i. takvil'in c.) : iftirâlar. (bkz : isnâdât).

takvim تقويم (a. i. kavm, kıyâm'dan. c. : takavim) : 1. eğriyi doğrultma, eğri doğrultulma; düzeltme, kesme, yoluna koyma, biçime koyma. (bkz : tanzim, tertib). 2. takvim. **Ahsen-i takvim** : en güzel nizam, tertip, şekil ve sûret; **mec.** insan.

takvim-i arabî : Hicret'den 17 sene sonra görülen lüzum üzerine Hz. Ömer tarafından kamer senesi esas ve hicret târihi başlangıç sayılmak sûretiyle tertiplenen takvim.

takvim-i bahri : "deniz takvimi" : Güneş'in, Ay'ın sâbit ve gezeğenlerin; arz, tûl, meyl ve doğuşlarını ve diğer felakî mes'eleleri halle yardımı olan cetveller bulunan takvim.

takvim-i celâlî : Hicrî 468 yılında-başlangıcı neyruz olmak üzere-Melikşâh-î Selçûkî devrinde hazırlanan takvim.

takvim-efrencî (efrencî takvim) : Papa XIII. Gregorius tarafından 1582 de tashih edilip, şimdiye kadar umûmiyetle kullanılmakta olan ve 1926 dan beri de Türkiye'de kullanılan takvim.

takvim-i rûmî (rûmî takvim) : Mîlâttan 46 sene önce Julius Caesar tarafından tesis edilen takvim.

takvim-i vakayî : Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesi.

takvim-ü-l-büldân (şehirlerin takvimi) : şehirlerin adlarından ve kuruluşlarından bahseden meşhur Arapça eser.

takvim-çe تقويمچه (a. f. b. i.) : küçük takvim.

takvim-hâne تقويمخانه (a. f. b. i.) : **tar.** Devletin resmî gazetesi olarak neşri kararlaştırılan "Takvim-i vekayî"nin basılması için kurulan matbaa.

takvis تقويس (a. i. kav's'den) : kavislendirme, yay şekline koyma, konulma.

takvît تقويت (a. i.) : besleme. (bkz : te-gaddî).

takviye تقويه (a. i.) : kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme, (bkz : takviyet).

takviyet تقويت (a. i.) : (bkz : takviye).

takyid تقيد (a. i. kayd'dan. c. : takyî-dât) 1. kayıt ve şartla bağlama, şart koşma. 2. bağlama. 3. harfe nokta ve hareke koyma.

takziye تقضية (a. i. kazâ'dan) : kazâ etme, eksiği yerine getirme.

tâl تال (f. i.) : 1. zil [parmaklara takılan]. 2. gümüş veya bakır tepsi.

tal طلع (a. i.) : **bot.** çiçeklerin üreme organı olan sarı toz. **Gubâr-i tal** : **bot.** çiçektozu, **fr.** pollen.

tâlâc تالاج (f. i.) : 1. ses, sedâ. 2. meş'ale. 3. çılgılık. 4. kavgâ.

talâk طلاق (a. i.) : boşama, nikâhlı kadını bırakma. **Sûre-i talâk** : Kur'ân'ın 65. sûresi.

talâk-ı bâin : **fık.** zevcenin iddet müddeti (uç temizlenme devri) sona ermaksızın zevcine dönmeye hakkı olmayan talâk.

talâk-ı bid'îyy : **fık.** karısını mukarenet zamânındaki tuhr'da veya hayız ânında boşama.

talâk-ı farr : **fık.** [eskiden] karının talep ve muvâfakati olmaksızın kocanın maraz-ı mevtime bâinen îka ettiği talâk. [iddet içinde köca vefât edince mutlaka kendisine vâris olur].

talâk-ı muallak : **fık.** [eskiden] vukuu bir şartın husûlüne tâlik olunan talâk.

talâk-ı müncez : **fık.** [eskiden] bir şeye muallak ve bir zamana muzâf olmayan talâk.

talâk-ı ric'î : **fık.** [eskiden] karının iddeti içinde kocanın vazgeçmeğe hakkı olan talâk. [talâk-ı ric'î, iddet bitmedikçe zevciyeti izâle etmeyen ve iddet içinde zevcin zevcesine mürâcaat hakkı olan talâk].

talâk-ı selâse : **fık.** "Üçten dokuza boş ol!" demek sûretiyle kadın başka erkekle evlenmeden (hulleye girmeden) eski kocasına dönmesine imkân vermeyen talâk.

talâk-ı sünnî : **fık.** karısını mukarenet olmayan tuhr'da boşama.

talâkat طلاقت (a. i.) : 1. dil açıklığı, düzgün sözlülük. 2. gülieryüzülük.

talâk-nâme طلاقنامه (a. f. b. i.) : boşama kâğıdı, boş kâğıdı.

tâlân تالان (f. i.) : talan, yağma, çapul. (bkz : târâc).

tâlân-ger تالانگر (f. b. s.) : yağmacı, çapulcu.

tâlân-geri تالانگری (f. b. i.) : yağmacılık, çapulculuk.

tâlâr تالار (f. i.) : 1. dört direk üzerine yapılan, tahtaboşa benziyen ve geceleri yatılan yer. 2. büyük oda, salon.

tal'at طلعت (a. i.) : 1. yüz, surat, çehre. (bkz : didâr). 2. güzellik. **Mihr-i ta'lat** : güzellik güneşi.

tal'at-efrûz طلعت فروز (a. f. b. s.) : parıldatan. (bkz : tal'at-firûz).

tal'at-firûz طلعت فروز (f. b. s.) : parıldatan. (bkz : tal'at-efrûz).

talâvet طلاوت (a. i.) : güzellik, şirinlik, zarıflık.

talâyi' طلاعی (a. i. talâ'nın c.) : ask. öncüler. [Arapça'daki şekli "talâi'" dir].

talazzî تلّظي (a. i. lazâ'dan) : alevlenme, alev çıkarma.

tâle طال (a. cü. tavl'den) : "uzun olsun!" mânâsındadır.

tâle ömrühû : "Ömrü uzun olsun!" duâsı.

taleb طلب (a. i.) : 1. isteme, istenme, dileme. 2. istek. **Arz ü taleb** : aranan [eşyâ] ve piyasa çıkarılan [eşyâ], **fr. offre et demande**. (bkz : mürâvede).

taleb-i husûmet : huk. [eskiden] taleb-i takrîr ve işhatten sonra şefi'in hâkim huzûrunda dâvâ etmesi.

taleb-i müvâsebe : huk. [eskiden] şefi'in akd-i bey'i duyduğu mecliste derhal : "ben mebiin şefi-iyim", yahut : "biş-şüf'a talep ederim" demek gibi taleb-i şüf'aya delâlet eder bir söz söylemesi.

taleb-i tahrîr ve işhâd : huk. [eskiden] taleb-i müvâsebeden sonra lâzım olan taleptir ki şefi'in

iki kişi huzûrunda olarak mebiin yanında : "bu akarı filân kimse iştirâ etmiş" yahut müşterinin yanında : "sen filân akarı iştirâ etmişsin", yahut henüz bâyi yedinde iken onun yanında : "sen filân akarını filâna satmışsin ben ise şu cihetle onun şefi-iyim, taleb-i şüf'a etmiştim; şimdi dahî talep ederim şahit olunuz" demesi.

taleb-dâr طلبدار (a. f. b. s.) : alacaklı.

talebe طلبه (a. i. tâlib'in c.) : 1. istekliler 2. *öğrenci. (bkz : şâkird). [kelime, "tâlib" in c. olduğu halde "öğrenci" mânâsında müfret gi. bi kullanılır].

talebe-i ulûm : medrese talebesi.

taleb-kâr طلبکار (a. f. b. s.) : istekli.

talh طالع (a. i.) : bot. zamk ağacı.

tâli' طالع (a. i.) : 1. nişangâhın arkasına düşen ok. 2. tulû'eden, doğan. **Kamer-i tâli'** : doğan Ay. 3. tâlih, kısmet, kader, baht.

tâli, tâliye تالی ، تالية (a. s.) : 1. sonradan gelen; bir şeyin arkası sıra giden. 2. ikinci derecede olan. **Mekâtib-i tâliye** : iptidâiden sonra ve âlî'den önce gelen mektepler. **Mes'ele-i tâliye** : öncekinden sonra çıkan mes'ele. **Ulûm-i tâliye** : i'dâdi mekteplerinde gösterilen dersler. 3. Kur'ân okuyan. 4. mant. *sonurtu, **fr. conséquent**.

tâli cümle : mant. *bağınli cümle, yan cümle. (bkz : tâbi'cümle).

talîa طليعه (a. i. c. : talâyi') : ask. öncü. (bkz : mukaddimet-ül-ceyş).

tâlib طالب (a. s. c. : tullâb, tulleb, talebe) : 1. istiyen, istekli. (bkz : hâhiş-ger). 2. i. öğrenci. [müen. tâlibe].

tâlibe طالبة (a. s. c. : tâlibât) : mektepli kız. [tâlib'in müennesi].

tâlid تاليد (a. i.) : bir kimsenin evinde bulunan köle, câriye, hayvan.

tâlih طالع (a. s.) : yaramaz, faydasız. ["sâlih" in zıddı].

talik طليق (a. s.) : 1. güteryüzlü [adam] (bkz : mütebessim). 2. düzgün söz söyleyen [adam]. (bkz : fasîh-ül-lisân).

ta'lik

ta'lik تعلق (a. i. alak'dan. c. : ta'likat) :

1. asma, asılma. 2. bir şeye bağlı gösterme. 3. geciktirme, asıntıda bırakma, askıda bırakılma. 4. belli bir zamâna bırakma. (bkz : te'hîr). 5. (bkz : hatt-ı ta'lik).

ta'lik-ut-takrîr : huk. [eskiden] vakfa âit vazife tevcihlerinin hâkim tarafından bir şarta ta'lik edilmesi demektir ki sahihtir.

ta'lik-ut-takrîr fi-l-vezâif : huk. hâkimin (yargıç) bir zâte hitâben : "şu vazifenin sâhibi ölürse veya şöyle bir vazife inhilâl ederse sana tevcih ettim" demesi.

ta'likat تعلقات ("ka" uzun okunur. a. i. ta'lik'in c.) : bir kitabın açıklaması olarak kenarına veya ayrı bir eser olarak yazılan düşünceler, notlar.

ta'ilil تعليل (a. i. illet'den. c. : ta'ililât) : 1. sebep, bahâne gösterme, gösterilme. 2. fels. * tümdengelim, fr. *déduction*. Hüsni ta'ilil : ed. güzel, uygun bir sebep bulma.

ta'ilil bâ'd-el-vuku' : bir şeye sonradan uygun bir sebep uydurma.

ta'ililât تعليلات (a. i. ta'ilil'in c.) : ta'liller, sebep, bahâne göstermeler.

ta'lim تعليم (a. i. ilm'den. c. : ta'limât) : 1. öğrenme, öğretme, öğretim, öğretilme. 2. okutma, ders verme, verilme. 3. meşk ile yetiştirme. 4. askerlik idmanı. 5. egzersiz.

ta'lim ve terbiye : * öğrettim ve * eğitim.

ta'limât تعليمات (a. i. ta'lim'in c.) : bir iş görülmesi için ne yolda davranılacağını gösteren emir, fr. *directif*.

ta'limât-nâme تعليماتنامه (a. f. b. i.) : * yönetmelik.

ta'lim-hâne تعليمخانه (a. f. b. i.) : askerî tâlîme alışmasına mahsus yer, meydan.

ta'limî تعليمي (a. i.) : öğretici, fr. *didactique*.

ta'lim-nâme تعليمنامه (a. f. b. i.) : 1. bir me'mura verilen tenbihleri içinde toplıyan kitap. 2. Asker tâlîmine dâir yazılmış kitapçık.

ta'lin تلين (a. i.) : açığa vurma, vurulma. (bkz : i'lân).

ta'liye تالية (a. i.) : yükseltme [bir şeyi].

(bkz : i'lâ).

ta'liye-i nâme : mektuba başlık koyma.

talk طلق (a. i.) : mika, ören pulu; deri hastalıklarında kullanılan beyaz bir toz, podra.

taltif تلطيف (a. i. lûtf'dan. c. : taltifat) : 1.

gönül okşama, gönülü hoş etme. 2. yumuşatma; yumuşatacak bir ilâç kullanma. 3. rütbe, nişan, maaş artırımı gibi şeylerle sevindirme.

taltifât تلطيفات (a. i. taltif'in c.) : lûtuflar, ihsanlar, bağışlar.

taltifât-ı şâhâne : pâdişah tarafından gönderilen mükâfatlar, hediyeler.

taltifen تلطيفاً (a. zf.) : taltif sûretiyle.

taltih تلطيخ (a. i.) : bulaştırma, bulaştırılma, bulaşık etme.

talziye تلذيه (a. i. lezâ'dan) : alevlendirme, alevlendirilme.

tam' طمع (a. s. tam'dan) : tama' eden, tamacı.

ta'm طعم (a. i. c. : tuûm) : 1. yeme. (bkz : ekl). 2. tad, lezzet, zevk.

tama' طمع (a. i.) : doymazlık; çok isteme; açgözlülük.

tama'-ı ham : ham tamah, olmayacak istek.

tama'kâr طمعكار (a. f. b. s.) : 1. aç gözlü. 2. tamahkâr, cimri. (bkz : hasîs, nâkes).

tamâm تمام (a. i. temm'den) : 1. tamam, tam, eksiksiz, tam olma. 2. bitme, bitirme, son. 3. uygun, münâsip. 4. ne eksik ne fazla. **Bi-tamâmihi**, **Bitamâmihâ**, **Bi-t-tamâm** : tam olarak, eksiksiz. **Nâ-tamâm** : tam değil, eksik.

tamâm-ı ceyb : geo. kosinüs.

tamâm-ı logaritma : mat. her hangi bir adedin logaritmasının sıfırdan farkı.

tamâmen تماماً (a. zf.) : 1. bûsbütün. 2. tam ve eksiksiz olarak.

tamâmi تَمَامِي (a. s.) : noksan tamamlamı-
ya mahsus, onunla ilgili.

tamâmiyyet تَمَامِيَّة (a. i.) : tamamlık, büt-
tünlük.

tam'an طَمَأَ (a. zf.) : tamah ederek, ta-
mah sûretiyle.

tâmât طَامَات (f. i.) : uygunsuz, saçmasa-
pan söz.

tâmât-ı cühelâ : câhillerin saçma sapan sözleri.

tâmet-ül-kubrâ طَامَةُ الْكُبْرَى (a. it.) : kıyâ-
met günü. (bkz : rûz-i kıyâmet).

tâmi' طَامِع (a. s. tama'dan. c. : tumeâ) :
tamahçı, tamah eden.

ta'mid تَعْمِيد (a. i.) : vaftiz etme.

ta'mik تَعْمِيق (a. i. umk'dan. c. : ta'mî-
kat) : 1. derinleştirme, derin kazma. 2. esâsına
varacak şekilde araştırma, inceleme. (bkz : tah-
kik, tedkik).

ta'mikat تَعْمِيقَات ("ka" uzun okunur. a. i.
ta'mik'in c.) : derinleştirmeler; araştırmalar, ince-
lemeler. (bkz : tahkikat, tedkikat).

ta'mim تَعْمِيم (a. i. umûm'dan) : 1. umû-
mleştirme, umûmleştirilme. 2. *genelge, fr. cir-
culaire.

ta'mimât تَعْمِيمَات (a. i. ta'mim'in c.) : tâ-
mimler.

ta'mimen تَعْمِيمًا (a. zf.) : tâmim sûretiyle,
* genelge ile.

ta'mîr تَعْمِير (a. i. c. : ta'mîrât) : onarma,
düzeltme, bozuk şeyi düzeltme, eski şeyi düzeltip
yeni hâline getirme. (bkz : termîm).

ta'mîrât تَعْمِيرَات (o. i. ta'mîr'in c.) : tâmir-
ler, düzeltmeler, onarım.

ta'miye تَعْمِيَّة (a. i. amâ'dan) : 1. körletme,
kör etme. 2. kapalı şekilde anlatma. 3. ed. "ebced"
hesâbiyle düşürülen bir târihin, hesâbı doldurmak
için çıkartılacak veyâ eklenecek sayılarını işâ-

ret etme. [Meselâ : Sürûrî'nin 1206 sayısını gös-
termesi gereken : "rûh-i îsâ etdi eflâke urûc =
روح عيسى ايتدى أفلاکه عروج mısraı 1205 sa-
yısını gösterdiğinden : "âsmân târihe kıldı ser-fu-
rû" ta'miyesiyle, yâni â nın delâlet ettiği 1 sayısı-
nın katılmasıyla târih tamamlanmıştır].

tâmm, tâmmе تَامَ، تَامَم (a. s.) : bütün, ek-
siksiz, noksansız ; mükemmel, olgun. **Ma'lûmât-ı**
tâmmе : tam bilgi.

tâmm-ül-a'zâ : her uzvu (*organı) bütün, ta-
mam.

tammâ' طَمَاع (a. i. tama'dan) : son de-
rece tamah eden.

tâmmât طَامَات (a. i.) : kıyâmet.

tâmmî طَامَم (a. i.) : 1. kıyâmet. 2. kes-
kin çığlık.

tams طَمَ (a. i.) : âdet görme, aybaşı.
(bkz : hayz).

tams طَمَس (a. i.) : yoketme, belirsiz kılma.

ta'n طَمِن (a. i.) : sövme, yerme; ayıplama.

tanâbîr طَنَابِير (a. i. tunbûr [tanbur] ün
c.) : müz. tanburlar.

tanbûr, tanbûre طَنْبُور، طَنْبُورَة (a. i. c. :
tanâbîr) : müz. tanbur [aslî : "tunbûr" dur].
tanbûr-ı Horasân : müz. Türk müziğinde vaktiy-
le kullanılmış bir çeşit tanbur.

tanbûr-i kebîr-i Türki : müz. Türk müziğinde
kullanılmış bir çeşit tanbur.

tanbûr-i Türki : müz. Türk müziğinde vaktiy-
le kullanılmış olan bir çeşit tanbur.

tanbûrânî طَنْبُورَانِي (a. s.). (bkz : tan-
bûrî).

tanbûrî طَنْبُورِي (a. s.) : tanburu çok gü-
zel çalan mûsiki üstadı. (bkz : tanbûrânî).

ta'ne طَعَن (a. i.) : sövme; zemmetme, çe-
kiştirme, yerme.

ta'ne-zen طَعَنَ زَن (a. f. b. s.) : söven; zem-
meden, çekiştiren, yeren.

ta'nif تعنيف (a. i. c. : ta'nifât) : şiddetle azarlama, darılma. (bkz : ta'zîr, tekdîr).

ta'nifât تعنيفات (a. i. ta'nif'in c.) : şiddetle azarlamalar, darılmalar.

tanin طنين (a. i.) : 1. tınlama, cınlama. 2. vızlama, vızılta.

tanin-endâz طنين انداز (a. f. b. s.) : tınlayan, çınlayan.

tannân طنان (a. s.) : tınlayan, çınlayan.

tannâne طنانه (o. i.) : müz. senfoni.

tannâz طناز (a. s.) : herkesle eğlenen (bkz : müstehzî).

tannâz-âne طنازانه (a. f. zf.) : herkesle eğlenerek, eğlenircesine. (bkz : müstehziyâne).

tansib تنصيب (a. i.) : yükseğe kaldırma, kaldırıma.

tansif تنصيف (a. i. nisf'dan) : yarı yarıya bölme, iki müsâvî (*eşit) kısma ayırma.

tansif-i zâviye : geo. bir zâviyeyi (*açıyı) iki müsâvî (*eşit) kısma ayırma.

tansir تنصير (a. i.) : Hristiyanlaştırma.

tansis تنصيص (a. i. nass'dan) : 1. kayıtları ve teferruâtını inceden inceye tedkik etme. 2. Kur'an veyâ hadisten şahit göstererek bir dâvâyı müdâfaa etme, savunma.

tansis-ale-l-esâmi : huk. [eskiden] bir zümreden isimleri sayılmak sûretiyle gösterilen meşrû-ün-lehleri ifâde etmek üzere kullanılan bir ıstılah.

tantana طنطنة (a. i.) : 1. "tan tan" diye seslenme, ses çıkarma. 2. şaşaa, debdebe, patırtılı, gürültülü gösteriş.

tantana-i şevket ü iclâl : ululuk ve azamet gürültüsü.

tanz طنز (a. i.) : alay etme, eğlenme. (bkz : istihzâ).

tanzid تنصيد (a. i.) : istifetme, edilme.

tanzif تنظيف (a. i. nezâfet'den. c. : tanzîfât) : temizleme.

tanzifât تنظيفات (a. i. tanzîf'in c.) : temizlik işleri [Belediyece yaptırılan-].

tanzih تنصيح (a. i.) : gereği gibi pişirme, pişirilme.

tanzîm تنظيم (a. i. nazm'dan. c. : tanzîmât) : 1. düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma. 2. nesir veyâ nazım olarak yazma.

Tanzîmât تنظيمات (a. i. tanzîm'in c.) : 1. düzeltmeler, düzenlemeler, düzen vermeler, yoluna koymalar; nesir ve nazım olarak yazmalar. 2. Sultan Abdülmecit zamânında, 1839 yılının 3 Kasım günü Gülhânede okunan ve **Gülhâne Hatt-ı Hümayunu** adı altında anılan bir pâdişah fermanı olup Büyük Reşit Paşa tarafından ilân edilen ıslâhat tasarısı ve bu ıslâhâtın devri. [1877 Rus harbine kadar sürmekle sınırlandırılır. Asıl adı : "Tanzîmât-ı Hayriyye" dir].

tanzîr تنصير (a. i.) : tâzelendirme, tâzeleştirme

tanzîr تنظير (a. i. nazardan c. : tanzîrât) : 1. benzetme, benzetilme. 2. bir şiirin mânâca, şekilce benzerini yapma.

tanzîrât تنظيرات (a. i. tanzîr'in c.) : 1. benzetmeler. 2. benzerleri yapılmalar [şiir hak.].

tanzîren تنظيراً (a. zf.) : nazîre olarak; tanzîr, benzetme sûretiyle.

târ تار (f. s.) : 1. karanlık. (bkz : muzlim). **Şeb-i târ** : karanlık gece. 2. i. tel; saç teli. **târ-ı ud** : ud teli.

târ-ı zûlf : saç teli. 3. i. iplik.

târ târ : tel tel, iplik iplik. 4. (dokumada) arş. [ziddi : argaç]. 5. i. tepe.

târâ تارا (f. i.) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm).

tarab طرب (a. i. c. : etrâb) : sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme.

tarab-âmûz طرب آموز (a. f. b. s.) : tarap öğretme.

tarab-efsâ طرب افسا (a. f. b.) : ferahlığı, ve neşeyi artıran.

tarab-engiz طرب انگیز (a. f. b. s.) : 1. neşe uyandıran; sevindirici, coşturucu. 2. i. müz. vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usûl olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

tarab-gâh طربگاه (a. f. b. i.) : sevinç, coşkunluk yeri.

tarab-nâk طربناک (a. f. b. s.) : sevinçli, coşkun.

tarab-sâz طربساز (a. f. b. s.) : neşe ve sevinç veren; nağme düzen.

târâc تاراج (f. i.) : 1. yağma, çapul, talan. (bkz : garet). 2. yağma etme, talanlama.

târâc-ger تاراجگر (f. b. s. c. : târâc-gerân) : yağmacı. (bkz : yağmâ-ger).

târâc-gerân تاراجگران (f. b. s. târâc-ger'in c.) : yağmacılar.

târâc-kerde تاراجکرده (f. b. s.) : yağma edilmiş.

taraf طرف (a. i. c. : etrâf) : 1. yan, yön. 2. bölge, yer, memleket, ülke, kıt'a. 3. [bir kimşenin] yanı. 4. tarafdarlık, sâhip çıkma, koruma. 5. aralarında anlaşmazlık bulunan iki kişiden veyâ iki topluluktan her biri. **Bi-taraf** : tarafsız, hiç bir tarafı tutmıyan.

taraf-dâr طرفدار (a. f. b. s.) : bir tarafı tutan, bir tarafı kayıran. (bkz : taraf-gîr).

taraf-dârî طرفدارى (a. f. i.) : tarafdarlık, kayıricılık. (bkz : taraf.gîrî).

tarafeyn طرفین (a. i. c.) : iki taraf.

taraffuz ترفض (a. i.) : râfızî olma, râfî-zileşme.

taraf-gîr طرفگیر (a. f. b. s.) : bir tarafı tutan, bir tarafı kayıran. (bkz : taraf-dâr).

taraf-giri طرفگیری (a. f. b. i.) : tarafdarlık, kayıricılık. (bkz : taraf-dârî).

taraf taraf طرف طرف (a. zf.) : yer yer, semt semt her yanda.

tarâif طرائف (a. i. tarîfe'nin c.) : az bulunur şeyler.

tarâik طرائق (a. i. tarîkat'ın c.) : tarikatler, meslekler.

târân تاران (f. s.) : karanlık. (bkz : muzlim, târik).

tarassud ترصد (a. i. rasad'dan, c. : tarassudât) : gözetme, bekleme, dikkatle bakma, gözleme.

tarassudât ترصديات (a. i. tarassud'un c.) : tarassutlar, gözlemeler, gözetmeler.

târât تارات (f. i.) : yağma, çapul, talan. (bkz : tâht, târâc).

tarâvet طراوت (a. i.) : tâzelik, tâze olma.

tard طرد (a. i.) : 1. koğma, sürme, uzaklaştırma. 2. vazifeden, mektepten uzaklaştırma.

tard-ı rekib : ed. (bkz : tardıyye).

tard ü aks : ed. bir mısraın iki cüzünü metatez ile başka bir mısra meydana getirme ve bu sûretle bir beyit teşkil etme. [Meselâ : mümkün değil Hüdâ'yi bilmek de bilmemek de *bilmek de bilmemek de mümkün değil Hudâ'yi.. gibi].

tardıyye طردیه (a. i.) : ed. beşinci mısraî, birinci bendin dört mısraîyle kafiyeî olmiyan muhammes. [ŞeyhGalib'in Hüsn ü Aşk'ında tardiyelere rastlanır].

târe تاره (a. i.) : defâ, kere. (bkz : bâr, bâre).

târek تارك (f. i.) : tepe, başın tepesi.

târem طارم (f. i.) : kubbe, kümbet, dam. **târem-i firûze-fâm**, — -i nil-gûn : gök. (bkz : semâ).

târeten تارّة (a. i.) : defa, kerre.

târeten ba'de uhrâ : bir kaç kerre, defalarca.

tareyân

tareyân طریان (a. i.) : geliverme, oluverme, birdenbire çıkma.

tarf طرف (a. i.) : 1. bakış. 2. göz ucu.

tarfe طرفه (a. i.) : göz kapağının bir kerere açılıp kapanması.

tarfet-ül-ayn : bir kerre göz açıp kapayınca kadar olan an. (bkz : lemha-i basar).

tarh طرح (a. i.) : 1. atma, koma, bırakma. 2. dağıtma, bölme, ta'yin 3. kurma, tertipleme, düzenleme. 4. mat. çıkarma, fr. *soustraction*. 5. g. s. süslemeli desen.

tarh-i esâs : temel atma.

tarhâni ترخانی müz. Türk - Çağatay klâsik halk şiiri müziğinde XV. asırda kullanılmış bir şekil olup güftenin vezni "müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün"dür. [edebiyatta karşılığı : "müstatref" dir].

tarh-efgen طرح افغن (a. f. b. s.) : kuran, düzenliyen; temel kuran, binâ yapan.

tarh-endâz طرح انداز (a. f. b. s.) : temel atan, düzenliyen.

tarhûn طرحون (a. i.) : tuzla otu, hekimlikte kullanılan ıtırli bir nebat.

târik طارق (a. i. c. : etrâk, turrâk) : 1. sabah yıldızı, çulpan, Venüs, (Zühre). 2. erkek adı.

tari طری (a. s. tarâvet'den) : tarâvetli, tâze. **Lâhm-i tari** : tâze et.

târî طاری (a. s. tarâ'dan) : ansızın çıkan, birdenbire görünen [bir kimsede veya şeyde].

ta'rib تعريب (a. i. Arab'dan. c. : ta'ribât) : 1. Arapçalaştırma, Arapçalaştırılma. 2. birinin sözünü reddetme.

ta'ribât تعريبات (a. i. ta'rib'in c.) : 1. Arapçalaştırmalar, Arapçalaştırılmalar. 2. (bkz : takbîhât).

ta'ric تعريج (a. i. c. : teâric) : 1. çıkıntı, tümsek peydâ etme 2. anat. beyin büküntüleri arasındaki çıkıntılar.

târid طارد (a. s. tard'dan) : tardeden, kovan; sürüp çıkartan.

târid-i didân, —i dud : soğulcan düşüren ilâç.

târid-ül-hasât : hek. mesâneden taşları çıkaran.

tarid طريد (a. s.) : kovulmuş, çıkartılmış. (bkz : matrûd).

târif طارف (a. s.) : yeni. (bkz : cedîd, nevresîde).

tarif, tarife طرفه , طرف (a. s. turfa'dan) : az bulunan, nâdir, zarif şey.

ta'rif تعريف (a. i. irfân'dan. c. : ta'rîfât) : 1. etrâfiyle anlatma, anlatılma; etrâfiyle bildirme, bildirilme. 2. bir maddeyi bütün lüzumlu noktalarını içine alır şekilde bir ibâre ile anlatma. **Harf-i ta'rif** : a. gr. isimlerin mânâsını belirtmeye yarayan el harfi "el-ma'lûm" gibi.

ta'rifât تعريفات (a. i. ta'rif'in c. :) târifler.

ta'rife تعرفه (a. i.) : 1. fiat veya zaman gösteren cetvel. 2. bir şeyin kullanılışını anlatan kâğıt.

ta'rif-hân تعريف خوان (a. f. b. i.) : câmi ve tekkelerde namazdan önce Hz. Muhammed ile bû-yüklerin evsâfına dâir cemâate yüksek sesle izahlarda bulunan vazife şahipleri.

ta'rif-nâme تعريفنامه (a. f. b. i.) : bir şeyin yapılışını, kullanılışını anlatan yazı.

tarih تاريخ (o. i.) : işe yaramadığından dolayı bir yana atılmış şey.

târih تاريخ (a. i. c. : tevârîh) : 1. târih.

târih-i edebiyât : edebiyat târihi,

târih-i husûsî : husûsî (*özel) târih.

târih-i umûmî : umûmî (*özel) târih.

2. "ebced" hesabıyla düşürülen târih.

târih-i nebeân : çıkış, kaynama zamânı. [nehir hakkında].

târihi, târihiyye تاريخي , تاريخيه (a. s.) : târihe âit, târihle ilgili.

târih-nüvis تاريخ نويس (a. f. b. i.) : târih yazan. (bkz : müverrih).

tarik طريق (a. i. c. : turuk) : 1. yol. (bkz : râh). **Kuttâ-i tarik** : yol kesen haydut. **Ulâ-bi-t-tarik** : en iyi, en âlâ yol.

tarik-i Ahmed-i muhtâr : Hz. Muhammed'in yolu; Müslümanlık.

tarik-i âmm, —i sultânî : geniş yol, cadde. 2. usûl.

tarik-ı hâss : bir veyâ birkaç eve mahsus çıkmaz sokak.

tarik-i ratib : kim, toz hâline getirilen bir madde su ile karıştırılarak cins ve nevinin tahlîli usûlü. 3. meslek. 4. vâsita, sebep.

tarik-ı yâbis : harâretle bir mâdeni tahlîl etme usulü.

târik تارك (a. s. terk'den) : terk eden, bırakan, vaz geçen.

târik-i dünyâ : 1) dünyâ işlerinden elini ayağını çekip bir köşede oturan; 2) evlenmiyen papaz.

târik-i salât : namazı terk eden, namaz kılmıyan, beynamaz.

ta'rik تمریق (a. i. arak'dan) : terletme, tere yatırılma, terletilme.

ta'rik تمریک (a. i.) : 1. uğma. 2. balık ağı çekme.

târik تاریک (f. s.) : karanlık. (bkz : muzlim). **Şeb-i târik** : karanlık gece.

tarika طريقة (a. i.) : 1. (bkz : tarikat). 2. müz. "peşrev" isminden önce bu "forme" daki saz eserlerine verilmiş isim ki, bilhassa XVI. asırdan evvel kullanılmıştır.

tarikat طریقت (a. i. c. : tarâik) : Allah'a ulaşmak arzusuyle tutulan yol; tasavvufî meslek.

târik-baht تاریک بخت (f. b. s.) : bahtı kara, tâlihsiz.

târiki تاریکی (f. i.) : karanlık. (bkz : zulmet).

ta'ris تعریس (a. i.) : 1. düğün yapma. 2. bir kızı gelin etme.

târiye طاریه (a. i.) : ansızın gelen belâ. (bkz : dâhiye).

ta'riye تعریه (a. i.) : soyma, soyulma, çıplaklaştırma.

ta'rîz تعریض (a. i. c. : ta'rîzât) : 1. dokundurma [sözle-], dokunaklı söz söyleme, taş atma, taşlama, taş.

ta'rîzât تعریضات (a. i. ta'rîz'in c.) : dokundurmalar [sözle-], dokunaklı söz söylemeler, taş atmalar, taşlamalar, taşlar.

târ-mâr تارمار (f. s.) : karmakarışık; dağınık; perîşan. (bkz : târ ü mâr).

tarrâde طراد (a. i.) : dibi düz bir çeşit hafif kayık.

tarrâh طراح (a. s.) : 1. tarh eden. 2. i. g. s. süslemeli desen çizen sanatkâr 3. resim, daha çok bahçe resmî yapan kimse.

tarrâka طرافه (a. i.) : gümbürtü.

tarrâr طرار (a. i.) : yankesici.

tarsif ترصیف (a. i.) : birbirine bitiştirip kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tarsif-i cidâr : duvarın sağlamlaştırılması.

tarsin ترصین (a. i. rasânet'den. c. : tarsînât). sağlamlaştırma. (bkz : tahkîm, takviye).

tarsinât ترصينات (a. i. tarsîn'in c.) : sağlamlaştırmalar.

tarsis ترصیس (a. i. rasâs'dan) : 1. kurşunlama, kurşunlaştırma. 2. sağlamlaştırma. 3. kadının yalnız gözleri görünecek şekilde örtünmesi.

tarsis-ül-esnân : çürük dişlerin kurşunla doldurulması.

tartib ترتیب (a. i. ratâbet'den.) : 1. rû-tûbetlendirme, ıslatma, ıslatılma.

tartib-i lisân : güzel bir söz söyleyerek dili ma'nen tatlılaştırma. 2. tarâvet, tâzelik verme. 3. hoşlandırma, hoşlandırılma.

tartil ترتيل (a. i. ratl'dan) : saçı, yukarıdan boğarak örgüsünü, kıvrıkcıklarını açma.

târ ü mâr تارومار (f. b. s.) : karmakarışık; dağınık; perişan. (bkz : târ-mâr).

târ ü pûd تاروپود (f. b. i.) : arşak ile ar-
gaç, çözgü ve atkı [dokumacılıkta].

tarz طرز (a. i.) : 1. şekil, biçim, sûret, kılık. 2. usul, yol. (bkz : üslûb).

tarz-ı bârid : ed. : soğuk bir üslûb ile yazı yazma.

tarz-ı mefsûl : ed. kesik kesik cümlelerle söz söyleme.

tarz-ı müteallik, — **-ı mevsûl** : birçok mûnis olmayan kelimelerden dolayı okunması ve anlaşılması zor olan bir usûl.

tarz-ı cedid : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır, Kazasker Mustafa İzzet Ef. tarafından terkibedilmiştir. Sultânî yegâh veya yegâh ta rast mürekkeptir. İnici, çıkıcı olarak karışık seyrederek bu dizilerde gezinir. Acem-aşîran ile acem-aşîran "fa" perdesinde karar eder. Güçlülere, birinci derecede sultânî yegâh ile yegâhta rastın durağı ve nev-eser ile nihâvend'in güçlüsü olan nevâ "re", ikinci derecede- sultânî-yegâh ile yegâh da rast'ın güçlüsü -dügâh "lâ", üçüncü derecede-nihâvend ile nev-eser'in durağı olan rast "sol", dördüncü derecede de acem-aşîran'ın güçlüsü olan -çârgâh "do" perdeleridir. Donanımına "si" küçük mücenneb bemolü konulur. (Bu ârıza acem-aşîrandaki, nihâvend'de, nev-eser'de, sultânî yegâh'da bulunur, yâni makamın hemen bütün dizilerinde vardır). Ayrıca icâbettikçe nota içerisinde şu ârizalar ilâve olunur : sultânî yegâh'ın, yeden "do" bakiyye diyezi, yegâh'da rast'ın "si" bekarı ile fa ve "do" bakiyye diyezleri, nihâvend'in "mi" küçük mücenneb bemolü ile yeden "fa" bakiyye diyezi, nev-eser'in "mi" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri görülüyor ki, müşterek seslerden ve yakın dizilerden istifade edilmiştir; fakat hiçbir orijinalliği yoktur.

tarz-ı nevîn : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Haşim Bey tarafından terkibedilmiştir, (bugün elimizde 43 kadar eser vardır). Tarz-ı nevîn, nikrîz beşlisi kullanmayan ikinci çeşit şevk-efzâ (ki terkiibi çârgâh'da zengüle ile acem-aşîran'dan ibârettir) ile rast'ta kürdî dörtlüsü ve bâzan da bunun yerine rast' ta uşşak dörtlüsünden mürekkeptir. Sondaki dörtlü ile rast "sol" perdesinde durur. Güçlülere, birinci derecede -çârgâh'da zengülenin durağı ve acem-aşîran'ın güçlüsü olan -çârgâh "do", ikinci derecede -acem aşîran'ın du-

rağı olan -acem aşîran "fa" perdeleridir. Aynı zamanda tiz durak ve çârgâh'de zengülenin güçlüsü olan -gerdâniye "sol" büyük ehemmiyetle kullanılır (ikinci güçlü, aynı zamanda yedendir). (Birinci güçlü de, aynı zamanda sonda kullanılan mevzu bahis her iki dörtlünün de son sesidir. Donanımına şevk-efzâ gibi "si" küçük mücenneb ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Gene şevk-efzâ'nın -çârgâh'da zengüle dizisi için "si" bekar, "si" koma bemolü, "mi" koma bemolü, "lâ" bakiyye bemolü, rastta uşşak dörtlüsünün "lâ" koma bemolü, rastta kürdî dörtlüsünün "lâ" küçük mücenneb bemolü icâbeden yerlerde nota içerisinde ilâve edilir. (Son iki dörtlüde "re" sesi mevcut olmadığından, donanımın "re" bakiyye bemolünün te'siri bunlar için yoktur; gene donanımın "si" küçük mücenneb bemolü ise, her iki dörtlüde de müşterektir).

tarziye ترضيه (a. i. rızâ'dan) : 1. râzı ve hoşnûdetme. 2. işlenen bir kusûra karşı özür dileme. ["vermek, almak, istemek" yardımcı fiilleriyle kullanılır].

tarziz ترضيض (a. i.) : hek. cildin altındaki nesîçleri (dokuları) ezmek, dokuların ezilmesi.

tas طاس (f. i.) : tas, su kabı.

tasabbi تصبي (a. i. saby'den) : çocuklaşma, çocuk tavrı takınma.

tasabbu' تصبيع (a. i.) : parmak parmak ayrılma.

tasabbun تصبن (a. i.) : 1. sabun gibi köpürme. 2. kim. sabunlaşma.

tasabbur تصبر (a. i. sabr'dan) : sabırlanma.

tasaddi تصدى (a. i. c. : tasaddiyât) : bir işe girişme, başlama. (bkz : mübâşeret, ibtidar, teşebbüs).

tasaddu' تصدع (a. i.) : 1. dağılma. 2. yarılıp çatlama.

tasadduk تصدق (a. i. sadk'dan, c. : tasaddukatt) : sadâka olarak verme, verilme.

tasaddukat تصدقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasadduk'un c.) : sadakalar. (bkz : sadakat).

tasaddur تصدر (a. i. sadr'dan) : bas sedre geçme, en başta oturma.

tasaffi تصفى (a. i. sâf'dan) : saflaşma, durulma.

tasaffuh تصح (a. i.) : 1. levha levha alma; levha hâline konulma. 2. yaprak yaprak olma.

tasallut تسلط (a. i. salâtet'den c. : tasallûtât) : musallat olma, sataşma, başına ekşime.

tasallutât تسلطات (a. i. tasallut'un c.) : musallat olmalar, sataşmalar.

tasalluten تسلطاً (a. zf.) : tasallut ederek, musallat olarak, sataşarak.

tasallüb تصلب (a. i. sulb'den c. : tasallübât) : 1. katılaşma, sertleşme. 2. sağlamlaşma.

tasallüb-i cilt : anat. cildin katılaşması.

tasallüb-i dimağ : anat. beynin katılaşması.

tasallüb-i şerâyîn : anat. damarların sertleşmesi. 3. din hususunda fazla gayret ve taassub gösterme.

tasallübât تصلبات (a. i. tasallüb'ün c.) : 1. katılaşmalar, sertleşmeler. 2. din hususunda çok taassub ve gayret göstermeler.

tasallüf تصلف (a. i. c. : tasallüfât) : 1. övünme, kendi gücünün dışında olan fazîlet ve zarâfet iddiâsında bulunma. 2. ed. şâirin, fahiye (kendini övme) yolunda yazdığı şiir.

tasallüfât تصلفات (a. i. tasallüf'ün c.) : gösteriş olarak yapılan nezâketler.

tasannu' تصنع (a. i. sun'dan. c. : tasannuât) : 1. yapmacık. 2. bir şeyi olduğundan daha süslü, daha değerli gösterme.

tasannuât تصنعات (a. i. tasannu'un c.) : tasannu'lar, yapmacıklar.

tasârîf تصارىف (a. i. tasrîf'in c.) : Al-tah'in istediği yolda idâre ve irâdeleri.

tasarruf تصرف (a. i. sarf'dan. c. : tasarrufât) : 1. sâhibolma. 2. idâre ile kullanma, tu-

tum, ekonomi (bkz : iktisâd). **Bi-t-tasarruf** : tasarrufla. 3. artırma, artırılma [para, mal-]. 4. bir "zevce" muâmelesinde bulunma.

tasarruf-ı fi'li : huk. [eskiden] fiil ile olan tasarruf : bir malı istihlâk etmek gibi.

tasarruf-ı kavli : huk. [eskiden] beyi', icâr, kefâlet, havâle, ikrar, hibe, nikâh, talâk gibi söz ile yapılan tasarruflar.

tasarruf-ı müllâk : huk. [eskiden] bir milkte yalnız mal sâhibinin yapması câiz ve sahih olan tasarruf.

tasarruf-ı şer'î : huk. [eskiden] satmak, bağışlamak, vekâlet, kefâlet, havâle teslimi gibi muâmeleler.

tasarrufan تصرفاً (a. zf.) : idâre, tutum, iktisat maksadiyle.

tasarrufât تصرفات (a. i. tasarruf'un c.) : tasarruflar.

tasarrufât-ı fi'liyye : bir san'atın icrâsı tam bir salâhiyete mâlik olma.

tasarrufât-ı lisâniyye (dil tasarrufları) : dilde, herkesin kabûl edebileceği yenilikleri kullanma.

tasarrufi تصرفى (a. s.) : tasarrufa mensup, tasarrufla ilgili.

tasarrum تصرف (a. i.) : yığıtılma, cesêretlenme.

tasa'ub تصعب (a. i. suûbet'den. c. : tasa'ubât) : güçleşme.

tasa'ubât تصعبات (a. i. tasa'ub'un c.) : güçleşmeler.

tasa'ud تصعد (a. i. suûd'dan) : 1. yukarı çıkma, ağma. 2. yükselme, kalkma [buhar ve gaz].

tasa'udât تصعدات (a. i. tasa'ud'un c.) : tasa'udlar, buharlaşmalar.

tasa'udâ-ı merzagiyye : bataklık yerlerden yükselen. fenâ kokular.

tasâvîr تصاویر (a. i. tasvîr'in c.) : tasvirler, resimler

tasâvîr-i esâtîr : mitolojiye âit resimler.

tasavvuf

tasavvuf تصوف (a. i. sūf'dan c. : tasavvufât) : sofulaşma, gönlünü Allah sevgisine bağlama. **İlm-i tasavvuf** : tasavvuf ilmi, tasavvuf bilgisi.

tasavvufât تصوفات (a. i. tasavvuf'un c.) : tasavvurlar.

tasavvufi تصوفي (a. s.) : tasavvufa âit, tasavvufila ilgili.

tasavvur تصور (a. i. sûret'den. c. : tasavvurât) : 1. zihinde şekillendirme, kurma. 2. göz önüne getirme [zihinde]. 3. istek, arzu.

tasavvurât تصورات (a. i. tasavvur'un c.) : 1. tasavvurlar. 2. mant. kaziye (* önerme) lerin zihinde meydana gelişini ve bunların nazariyesini mevzu yapan bahis.

tasavvuri, tasavvuriyye تصویری، تصویری (a. s.) : tasavvura âit, tasavvurla ilgili. (bkz : hayâlî).

tasavvut تصوت (a. i.) : leng. * sesleme, fonasyon, fr. **phonation**.

tasayyud تصيد (a. i.) : avlanma, ava çıkma. (bkz : istiyyâd).

tasayyuf تصیف (a. i. sayf'dan) : yazlama, bir yerde yazı geçirme.

tasdi' تصدیع (a. i. sudâ'dan c. : tasdiât) : 1. baş ağrıtırma, baş ağrıtılma. 2. tâ'cizetme, can sıkma, rahatsız etme.

tasdiât تصديعات (a. i. tasdi'in c.) : baş ağrıtmalar, can sıkımlar. (bkz : ta'cizât).

tasdik تصدیق (a. i. sîdk'dan. c. : tasdikât) : 1. doğrulama, gerçeklendirme, gerçek olduğunu söyleme. 2. *onaylama. **Bi-t-tasdik** : tasdik ile, tasdik ederek. **Edât-ı tasdik** : "evet, öyle, doğru.." gibi tasdikâ delâlet eden edat.

tasdikân تصدیقاً (a. zf.) : tasdik sûretiyile, tasdik için.

tasdikât تصديقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasdik'in c.) : doğrulamalar, gerçeklendirmeler, *onaylamalar.

tasdir تصدير (a. i. sadr'dan. c. : tasdirât) : 1. başa koyma, başa geçirme. 2. kitabın başına önsöz koyma, konulma. 3. yazma, satır dizme. (bkz : tasfir). 4. çıkarma, çıkartma.

tasdiye تصديه (a. i.) : el çırpma, alkış.

tâse تاسه (f. i.) : tasa, kaygı.

tasfif تصنيف (a. i. saff'dan. c. : tasfifât) : saf saf dizme, dizilme, sıralama.

tasfifât تصنیفات (a. i. tasfif'in c.) : saf saf dizmeler, sıralamalar.

tasfih تصفيح (a. i. saffh'dan c. : tasfihât) : 1. el çırpma, alkışlama. 2. yassıltma, yufka hâline koyma, yaprak yaprak yapma.

tasfihât تصفيحات (a. i. tasfih'in c.) : 1. el çırpımlar, alkışlamalar. 2. yaprak hâline getirmeler.

tasfik تصفيق (a. i. c. : tasfikât) : kanad çırpma.

tasfik-i esnân : soğuktan dışlerin birbirine çarpması.

tasfikât تصفيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasfik'in c.) : kanad çırpımlar.

tasfir تصفير (a. i. safir'den. c. : tasfirât) : 1. ısıklık çalma, ısıklıkla seslenme. 2. sarartma, sarıya boyama.

tasfirât تصفیرات (a. i. tasfir'in c.) : 1. ısıklık çalmalar. 2. sarıya boyamalar.

tasfiye تصفيه (a. i. safv'dan) : saf kılma, kılınma, saflaştırma; temizleme.

tasfiye-i düyûn : borçların fâizlerini ödeyip hepsabını kapama.

tasfiye-i kalb : yüreğini temizleme.

tasgir تصغير (a. i. c. : tasgirât) : 1. küçültme, küçültülme, ufaltma, ufaltılma. 2. gr. isim veya sıfatı, küçük mânâsiyle kullanma. **Edât-ı tasgir** : küçültme edâtı, 1) Türkçede : "cak, cek, çağız, ceğiz" : "küçücek, kuşçağız.." gibi; 2) Farsça'da : "çe, kef (harf)" : merdümek, dîvânçe.." gibi; 3) Arapça'da : fiilin ikinci harfi ile

üçüncü harfi arasına sâkin bir y : abd'den (= ubeyd); tıfl'dan (= tufeyl). gibi edatlar getirilerek yapılır].

tasgîrât تصغیرات (a. i. tasgîr'in c.) : küçültmeler.

tashîf تصحيف (a. i. sahf'dan. c. : tashîfât) : yazı vazarken kelimeyi yanlış yazma, yanlış yazılıp yanlış kelime yazma.

tashîfât تصحيفات (a. i. tashîf'in c.) : yanlış yazılıp yanlış kelime yazmalar.

tashîh تصحيح (a. i. sıhhat'den. c. : tashîhât) : 1. sağlığına îade etme, iyiletme. (bkz : ifâkat).

tashîh be dergâh : tar. Yeniçeri ocağı kütüğüne isim yazılması keyfiyeti.

tashîh-i mizâc : sağaltma, hastalığı tedâvî etme. 2. yanlışlığı düzeltme, düzeltme; yanlış düzeltilme.

tashîh-i karâr : huk. temyiz mahkemesinden verilmiş olan bir karâra îtirâz ile o kararın tashîhini -mezkr mahkemeden- taleb ve istidâ etme.

tashîhât تصحيحات (a. i. tashîh'in c.) : tashihler, düzeltmeler.

tashîn تصحين (a. i. sahn'dan) : sahneye koma, sahnede oynanacak şekle koma.

tâsi' تاسيع (a. s. tis'a'dan) : dokuzuncu. (bkz : nühüm). **Cild-i tâsi'** : dokuzuncu cild.

tâsian تاسيماً (a. zf.) : dokuzuncu olarak, dokuzuncu derecede, dokuzuncuşu.

tas'ib تصيب (a. i. suûbet'den. c. : tas'ibât) : güçleştirme, güçleştirilme, zorlaştırma, zorlaştırılma.

tas'ibât تصيبات (a. i. tas'ib'in c.) : güçleştirmeler, zorlaştırmalar. ["teshîlât" ın zıddı].

tas'id تصعيد (a. i. suûd'dan) : 1. yukarı çıkarma, çıkarılma. 2. kim. bir cismin ısıtılarak buharlaştırılması, fr. **sublimation**.

ta'sil تيسيل (a. i. asel'den) : bâl katma, ballama, ballandırma.

ta'sil-i kelâm : sözü ballandırma, tatlılaştırma.

tas'ir تصير (a. i.) : kibirlilik yüzünden konuşurken, yüzünü başka tarafa çevirip karşısındakinin yüzüne bakmama.

ta'sir تيسير (a. i. usr'dan. c. : ta'sîrât) : güçleştirme, güçleştirilme. (bkz : tas'ib).

ta'sir تصير (a. i. asr'dan c. : ta'sîrât) : suyunu sıkma.

ta'sîrât تيسيرات (a. i. ta'sîr'in c.) : güçleştirmeler, güçleştirilmeler. (bkz : tas'ibât).

ta'sîrât تيسيرات (a. i. ta'sîr'in c.) : suyunu sıkmalar, sıkıp suyunu çıkarmalar.

taskil تصكيل (a. i. saykal'dan. c. : taskilât) : cilâ vurma, cilâlama.

taskil-i seyf : kılıcın cilâlanması.

taskilât تصكيلات (a. i. taskil'in c.) : cilâlamalar, cilâ vurmalar.

taslib تصليب (a. i. salb'den. c. : taslîbât) : 1. haça, çarpmıha gererek îdâm etme. 2. haç çıkarma 3. (sulb'den) katılaştırma, katılaştırılma.

taslîbât تصليبات (a. i. taslîb'in c.) : 1. haça, çarpmıha gererek îdâm etmeler. 2. haç çıkarmalar. 3. (sulb'den) katılaştırmalar, katılaştırılmalar.

taslît تسليط (a. i. salâtet'den c. : taslî-tât) : musallat etme, sataştırma, sataştırılma. [birini bir başkasına-].

tasliye تصليه (a. i. salevât'dan) : "aleyh-is-salavât" veya "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem.." duâsını okuma.

tasliye-hân تصليه خوان (a. f. b. s.) : tasliye okuyan, salevât-ı şerife getirici.

tâsme تاسمه (f. i.) : tasma, kayış halka.

tasmim تصميم (a. i. c. : tasmîmât) : tasımlama, tasarlama, kat'î (*kesin) olarak niyetlenme.

(tasmimât تصميمات (a. i. tasmîm'in c.) : tasımlanan, tasarlanan, yapılması kararlaştırılan işler, şeyler.

tasmît تسميط (a. i.) : ed. gazel veyâ kasîdeyi musammat denilen tarzda tanzîm etme; yânî, kafiyeley beyitleri dört kısım olarak tanzîm etme : [Erdi yine Urdu-Behîşt; oldu havâ anber-sirîşt* Âlem Behîşt-ender-Behîşt; her kûşe bir Bağ-ı İrem — Nef'î].

tasmît تصمیت (a. i.) : susturma. (bkz : iskât).

tasnî' تصنیع (a. i. sun'dan c. : tasnîât) : 1. yapma. 2. düzme, uydurma, yakıştıрма. 3. fels. yapıntı, fr. fiction.

tasnîât تصنییات (a. i. tasnî'in c.) : yapma, düzme, uydurma, yakıştıрма şeyler.

tasnîf تصنیف (a. i. sınıf'dan c. : tasnîfât) : sınıf sınıf, takım takım ayırma, sınıflama, bölümleme.

tasnîfât تصنیفات (a. i. tasnî'in c.) : tasnî edilmiş eserler.

tasrî' تصریع (a. i.) : ed. 1. bir beytin iki mîsrâını da kafiyeley yapma. (bkz : musarra'). 2. bütün mîsrâları kafiyeley manzûme yazma.

tasrîf تصریف (a. i. sarf'dan) : 1. (c. : tasârîf) istediği yolda idâre [Allah hak.] 2. (c. : tasrîfât) : gr. bir kelimenin çekimi, * çekim. ilm-i tasrîf : gr. gramer.

tasrîfât تصریفات (a. i. tasrîf'in c.) : gr. tasrifler, * çekimler.

tasrîh تصریح (a. i. sarh'dan c. : tasrîhât) : açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme, bildirilme, belirtme, belirtilme. Bi-t-tasrîh : tasrîh sûretiyle, açıktan açığa bildirerek (bkz : tasrîhen).

tasrîhât تصریحات (a. i. tasrîh'in c.) : açık söylemeler, belirtmeler.

tasrîhen تصریحاً (a. zf.) : açıktan açığa bildirerek.

tastih تسطیح (a. i. sath'dan) : bir şeyi yassı ve düz etme, yassılma.

tastîr تسطیر (a. i. satr'dan) : satır dizme, yata yazma, yazılma.

tasvîb تصویب (a. i. savâb'dan c. : tasvîb-oât). 1. doğru bulma. 2. uygun görme.

tasvîbât تصویبات (a. i. tasvîb'in c.) : doğru ru bulunan, uygun görülen şeyler.

tasvîben تصویباً (a. zf.) : tasvîbederek, doğru bularak, uygun görerek, görülerek.

tasvîb-kerde تصویب کرده (a. f. b. s.) : tasvîb olunmuş, doğru bulunmuş, uygun görülmüş.

tasvîg تصویغ (a. i. sığa'dan c. : tasvîgat) : kalıplaştırma, kalıp şekline koyma, konulma; eritip kalıba dökme.

tasvîgat تصویغات ("ga" uzun okunur. a. i. tasvîg'in c.) : kalıplaştırmalar; eritip kalıba dökme-ler.

tasvîr تصویر (a. i. sûret'den c. : tasvîrât, tesâvîr) : 1. resmini yapma. 2. resim; figür; portre. (bkz : sûret). 3. ed. yazıyla târif etme. (bkz : tavsîfâ).

tasvîr-i hümayûn : pâdişâhın resmi.

tasvîr-i mücasseme : canlı resim.

tasvîrât تصویرات (a. i. tasvîr'in c.) : tasvirler, resmini yapmalar.

tasvît تصویت (a. i. savt'den) : seslenme, seslendirilme, ses çıkarma.

-tâş تاش (f. e.) : "-daş" mânâsına gelir. ["dîn-dâş, sır-daş" da olduğu gibi].

ta'sîr تفسیر (a. i. ôsr'den c. : ta'sîrât) : 1. onda birini alma, onda biri alınma. 2. ona çıkarma. 3. ona böleme.

ta'sîrât تفسیرات (a. i. ta'sîr'in c.) : 1. onda birini almalar, onda birleri alınmalar. 2. on'a çıkarmalar. 3. on'a bölmeler.

taşt طشت (f. i.) : leğen.

taşt-ı sîmîn : gümüş leğen.

taşt-ı zerrîn : altın leğen.

taşt-gen طشتگن (f. b. i.) : leğen yapan, leğenci.

tât تات (f. i.) : Türk'lerden gayri olanlar. (bkz : tâcîk).

Tâtâr تاتار (f. i. c. : Tâtârân) : Tatar.

Tâtârân تاتاران (f. i. Tâtâr'ın c.) : Tatarlar.

Tâtârî تاتاری (f. s.) : Tatarlara âit, onlarla ilgili. (bkz : Tetârî).

tatarrub تطرب (a. i.) : tarablanma, keyiflenme, neşelenme.

tatarruf تطرف (a. i. tarafdân) : bir yana çekilme.

tatarruk تطرق (a. i. tark ve turûk'den) : 1. yol bulma; yol bulup gitme. 2. dövülme.

tatavvur تطور (a. i.) : fels. fr. modification.

tatayyub تطيب (a. i.) : güzel koku sürenme.

tatayyur تطير (a. i. tayerân'dan c. : tatay-yurât) : kötüye yorma, uğursuz sayma. (bkz : teşe'üm) :

tatayyurât تطيرات (a. i. tatayyur'un c.) : uğursuz saymalar, kötüye yormalar.

tatbîk تطبيق (a. i. tîbk'dan. c. : tatbîkat) : 1. uydurma, uydurulma, yakıştırma. 2. benzetme, uydurma. (bkz : temsîl). 3. karşılaştırma. (bkz : mukabele, mukayese. 4. bir kanunu, bir maddeyi * uygulama.

tatbîkan تطبيقاً (a. zf.) : tatbik suretiyle, * uygulayarak.

tatbîkat تطبيقات ("ka' uzun okunur. a. i. tatbîk'in c.) : tatbikler, amelî, pratik dersler, tâlimler.

tatbîki تطبيقي (a. s.) : tatbîka âit, tatbik, pratik ile ilgili.

tatbîl تطيل (a. i.) : davul çalma.

tatbîn تطبين (a. i.) : bir şeye çamur sürme.

tathîn تطين (a. i. tahn'dan. c. : tathînât) : öğütme, un yapma.

tathîn-ül-hasât : hek. mesânedeki taşların bir âletle öğütülerek ameliyatsız düşürülmesi.

tathînât تطحيئات (a. i. tathîn'in c.) : övütme, un yapmalar.

tathîr تطهير (a. i. c. : tathîrât) : temizleme, paklama.

tathîrât تطهيرات (a. i. tathîr'in c.) : temizlikler.

ta'tîl تمطيل (a. i. atal'den. c. : ta'tîlât) : çalışmaya ara verme, çalışmayı durdurma, durdurma, kesme.

ta'tîlât تمطيلات (a. i. ta'tîl'in c.) : tâtiler.

ta'tîl-nâme تمطينامه (a. f. b.) : [Tanzîmat'tan sonra] bir gazetenin muvakkat bir zaman için kapatılması hakkında gazete idârehânesine gönderilen resmî yazı.

ta'tîn تمطين (a. i.) : 1. kök, yaprak cinsinden ilaç olabilecek şeyleri bir sıvı içine koyarak bir müddet terketme. 2. anat, hayvanın iskeletini çıkarmak için etleriyle birlikte suya sokarak etlerin dökülmesini beklemek için yapılan ameliyat.

ta'tîr تعطير (a. i. itr'dan) : güzel koku ile kokulandırma.

ta'tîs تعطيس (a. i. atse'den) : aksırtma, aksırtılma.

ta'tiş تمطيش (a. i.) : susatma, susatılma.

tatlık تطليق (a. i. talâk'dan) : 1. [nikâhlı zevceyi] boşama, bırakma, ayırma. 2. dişi hurma, incir gibi bâzı ağaçları, erkeklerinin çiçeğini asarak, yemişlendirme.

tatliye تطليه (a. i. tılâ'dan) : sıvama, tıla; cılâ verecek bir şeyi sürüp sıvama.

tatmîn تطمين (a. i. c. : tatmînât) : kalbe emniyet verme, verilme, insanın yüreğini rahatlandırma; doyurma [ma'nen].

tatmînât تطمينات (a. i. tatmîn'in c.) : kalbe emniyet vermeler, verilmeler, insanın yüreğini rahatlandırmalar; ma'nen doymalar.

tatrib تطريب (a. i.) : keyiflendirme, neşelendirme.

tatrız تطرز (a. i.) : 1. elbiseye kenar işleme, işlenme. 2. bir şeyin etrâfına oya yapma, dantele dikme.

tâtûle تاتولة (f. i.) : bot. tatula. (bkz : tâtûre).

tâtûre تاتورة (f. i.) : hayvan ayağına vurulan köstek, bukağı, payvant.

tâtûre طاتورة (a. i.) : bot. tatula. (bkz : tâtûre).

tatvîk تطويق (a. i.) : boyuna gerdanlık takma, takılma.

tatvil تطويل (a. i. tûl'den. c. : tatvîlât) : uzatma, uzatılma.

tatvil bilâ tâil : ed. faydasız tafsilât.

tatvil-i kelâm : ed. sözü uzatma.

tatvilât تطويلات (a. i. tatvil'in c.) : boş, beyhûde, fazla sözler.

tatviş تطويش (a. i.) : iğdiş etme, burma.

tatyib تطيب (a. i. tayyib'den. c. : tatyibât) : hoş etme, edilme, hoşlandırma, gönlünü hoş etme, gönül hoş edilme, iyi davranma.

tatyib-i hâtır : gönlünü alma, gönlünü hoş etme.

tatyibât تطيبات (a. i. tatyib'in c.) : gönlünü hoş etmeler, iyi davranmalar.

tâûn طاعون (a. i. c. : tavâin) : hek. vebâ, yumurcak denilen salgın hastalık.

tâûnî طاعوني (a. s.) : hek. vebâ'ya âit, vebâ ile ilgili. (bkz : vebât).

tav' طوع (a. i.) : 1. itâat etme, boyun eğme, dinleme. 2. istiyerek bir şey yapma.

tavâf طواف (a. i.) : 1. etrâfını dolaşma. 2. hacı olmak üzere zamânında ve muayyen usul dâhilinde Kâbe'nin etrâfını dolaşarak ziyâret etme.

tavâgî طواغي (a. i. tâgut'un c.) : putlar.

tavâgît طواغيت (a. i. tâgut'un c.) : (bkz : tavâgî).

tavâhin طواحين (a. i. tâhine'nin c.) : öğütücü dişler, -azı dişleri.

tavâhin طواحين (a. i. tâhûn, tâhûne'nin c.) : 1. su değirmenleri. 2. öğütölmüş şeyler.

tavâif طوائف (a. i. tâife'nin c.) : tay-talar; güruhlar, fıkralar, bölükler.

tavâif-i mülûk : Abbâsî İmparatorluğunun yıkılmasından sonra İslâm âleminde teşekköl eden küçük devletler.

tavâin طواعين (a. i. tâûn'un c.) : vebâlar, yumurcak denilen salgın hastalıklar.

tavâli' طوابع (a. i. tâlî'in c.) : tâlihler, bahtlar, kısmetler.

tavâmîr طوامير (a. i. tûmâr'ın c.) : to-marlar, düöülmüş nesneler.

tav'an طوعاً (a. zf.) : istiyerek, kendi isteğıyle.

tav'an ve kerhen : hem istiyerek, hem istemiyerek.

tavârik طوارق (a. i. târik ve târika'nın c.) : 1. gece gelen belâlar. 2. tarikatlar; kabîleler.

tavassub توصب (a. i.) : hastalanıp perişan olma.

tavassut توسط (a. i. vasat'dan. c. : tavassutât) : araya girme, aracılık, ara bulma, aracılık etme.

tavassutât توسطات (a. i. tavassut'un c.) : araya girmeler, aracılıklar, ara bulmalar, aracılık etmeler.

tavâşi طواشى (a. i. c. : tavâşiye) : hadım ağası, harem ağası.

tavattun توطن (a. i. vatan'dan) : yerleşme, yurt tutma, yurtlanma.

tavâvis طاوويس (a. i. tâvus'un c.) : tavus kuşları.

tavazzû' توضع (a. i. vuzû'dan) : abdest alma.

tavazzuh توضح (a. i. vuzûh'dan) : açıklanma.

tavd طود (a. i. c. : atvâd) : dağ. (bkz : cebel, kûh).

tavefân طوفان (a. i.). (bkz : tavâf).

tavf طوف (a. i.). (bkz : tavâf).

tav-hâne تاوخانه (t. f. b. i.) : güçsüzler yurdu. (bkz : dâr-ül-aceze, tâb-hâne).

tav'î طوى (a. s.) : kendiliğinden, içinden; fels. spontané.

ta'vic تمويج (a. i.) : eğme; eğilme; eğriltilme; eğriltme.

ta'vid تعويد (a. i.) : âdet ettirme, ettirilme.

ta'vik تويق (a. i. avk'dan c. : ta'vikat) : oyalandırma, geciktirme, geciktirilme, asıntıya bırakma, asıntı.

ta'vik-i ihtimâr : hek. antiseptik madde kullanarak ekşimesini, bozulmasını önleme.

ta'vikat تعويقات ("ka" uzun okunur. a. i. ta'vik'in c.) : oyalamalar, geciktirmeler. (bkz : ta'vik).

tavil, tavile طويل , طوله (a. s. tûl'den c. : tîvâl) : 1. uzun. (bkz : dirâz). 2. çok süren. (bkz : medid). 3. ed. (bkz : bahr-i tavil).

tavilet-ül-ercül : zool. incikleri uzun olan kuşlar [leylek, devekuşu gibi].

tavile طوله (a. i.) : 1. hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan. 2. ahır, tavla. 3. çayıra koyuverilen hayvanın ayağına bağladıkları ip, tavla ipi.

taviyyet طويت (a. i.) : gönülde gizli olan kasid, niyet.

ta'vîz تعويد (a. i. iyâz'dan) : nazara ve başka kötülöklere karşı takılan muska. (bkz : hamâil, hîrz, nüsha).

ta'vîz تعويض (a. i. ivaz'dan. c. : ta'vîzât) : 1. bedel verme, karşılık olarak bir şey verme, verilme. 2. kim. bir cismin, bir başkası yerine geçmesi.

ta'vîzât تعويضات (a. i. ta'vîz'in c.) : ödünç verilen para; karşılık olarak verilen şeyler.

ta'vîzen تعويضاً (a. zf.) : karşılık alınmak sûretiyle; karşılık olarak; ileride gelirinden kesilmek şartıyla.

tavk طوق (a. i. c. : etvâk) : 1. gerdanlık.

tavk-ı zerrîn : altın gerdanlık. 2. halka, tasma. 3. bazı kuşların boyunlarındaki tüyden halka. 4. tâkat, güc.

tavk-ı beşer : insan gücü.

tavr طور (a. i. c. : elvât) : 1. hal, edâ, gidiş; davranış. 2. yapmacık; gösteriş, büyüklük. 3. mûsikîde tutulan şahsî ve üstadâne tarz.

tavsif توصيف (a. i. vasf'dan c. : tavsîfât) : 1. vasıflandırma, * niteleme. 2. ilim, bilgi.

tavsîf-ül-emrâz : hek. hastalıklar ilmi. **3. ed.** bir şeyin yalnız olduğu gibi değil, biraz da şâirce görüldüğü ve duyulduğu gibi anlatılması.

tavsîfât توصيفات (a. i. tavsîf'in c.) : vasıflandırılmalar, * nitelermeler.

tavsîl توصيل (a. i. vasl'dan) : ulaştırma, ulaştırılma, vardiırma, vardiırılma. (bkz : isâl).

tavsîlât توصيلات (a. i. vasat'dan c. : tavsîlât) : araya koma, konulma, aracılık ettirme, aracı bulma.

tavsîtât توصيات (a. i. tavsît'in c.) : araya komalar, konulmalar, aracılık ettirmeler, aracı bulmalar.

tavsiye توصيه (a. i.) : 1. vasiyet bırakma. 2. sipariş etme, ısmarlama. 3. öğütme. 4. 'kayırmalık'.

tavsiye-nâme توصيه نامه (a. f. b. i.) : birinin kayırılması için yazılan yazı.

tavtia توطئه (a. i.) : anlatılacak maksadı destekliyecek yolda önceden bâzı sözler söyleme.

tavtin توطین (a. i. vatan'dan) : 1. bir yerde yerleştirme, yurtlandırma. 2. bir şeye bağlanıp onu neticelendirme.

tâvus طاوس (a. i. c. : etvâs, tavâvis) : tavus kuşu. **Çeşm-i tâvus** : astr. tavus sûretinde görünen sâbit bir yıldız.

tâvus-i âteş-per : Güneş,

tâvus-i sidre : Cebrâil aleyhisselâm.

tavvâf طواف (a. s.) : 1. [daha, pek, çok, en] tavaf eden, etrâfını dolaşan. 2. Kâbeyi ziyâret eden. 3. resmî dâirelerde gece bekçisi.

tavvâfiyye طوافيه (a. i.) : resmî dâirelerdeki gece bekçilerine verilen ücret.

tavzîf توظيف (a. i. vazf'dan) : vazîfelendirme, işe alma, iş verme.

tavzih توضيح (a. i. vuzûh'dan. c. : tavzihât) : açıklama, açık anlatma, aydınlatma.

tavzihât توضيحات (a. i. tavzih'in c.) : açıklamalar, açık anlatmalar, aydınlatmalar.

tayâlis طيالىس (a. i. taylasân'ın c.) : 1. başa sarılan sarıkların omuzlar üzerine saliverilen uçları. 2. başa ve boyna sarılan şallar v. b..

tayâlise طيالىسه (a. i. taylasân'ın c.) : (bkz : tayâlis).

Taybe طيبة (a. h. i.) : Medîne-i Münevver. (bkz : Yesrib).

tayerân طيران (a. i.) : 1. uçma. 2. havada gaz olma.

tayf طيف (a. i. c. : tuyûf) : 1. uykuda görünen hayal. 2. korkudan karanlıkta görünen hayâlet. 3. fiz. tayf.

tayf-ı munkatî' : fiz. kesikli tayf, fr. **spectre discontinu**.

tayf-i mütemâdi : fiz. kesiksiz tayf, fr. **spectre continu**.

tayf-bîn طيفين (a. f. b. i.) : spektroskop.

Tayfûriyye طيفوريه (a. h. i.) : tas. Ebû Zeyd Tayfur bin İsâ bin Suruşân-il-Bestânî tarafından kurulan tarikat.

tâyî طايح (a. s. tav'dan) : bir işi istekle, kendi isteğiyle yapan.

tâyian طايماً (a. zf.) : istiyerek.

ta'yib تعيب (a. i. ayb'dan. c. : ta'yibât) : ayıplama.

ta'yibât تعيبات (a. i. ta'yib'in c.) : ayıplamalar.

ta'yîn تعيين (a. i. ayn'dan) : 1. ayırma, belli etme. 2. bir me'mûriyete koyma. 3. tayın, asker ekmeği. 4. erzak.

ta'yînât تعيينات (a. i. ta'yîn^{3,4} ün c.) : maaştan başka verilen yiyecek, erzak.

ta'yîn-kerde تعيين کرده (a. f. b. s.) : tâ-yîn edilmiş; belirtilmiş.

ta'yîr تَيمِير (a. i. c. : ta'yîrât) : kaba-hati yüze vurarak utandırma.

ta'yîrât تَيمِيرَات (a. i. ta'yîr'in c.) : kaba-hatleri yüzlemeler, yüze vurmalar.

ta'yîş تَيمِيش (a. i.). (bkz : îâşe).

taylasân طِيلَسَان (a. i. c. : tayâlis, tayâlise) :

1. başa sarılan sarıgın omuzlar üzerine saliverilen ucu. 2. başa ve boyna sarılan şal v. b..

tayr طَيْر (a. i. c. : atyâr, tuyûr) : kuş. (bkz : mûrg).

tayriyyûn طَيْرِيُون (a. i.) : kuşlar üzerinde tetkiklerde bulunan âlimler, fr. **ornithologistes**.

tayr-üd-devle (devlet kuşu) : hümâ.

tayy طَيَّ (a. i.) : 1. dürüp bükme, dürülüp bükülme, sarma, katlama. 2. atlama, üzerinden geçme.

tayy-i mekân, — -ı mesâfe, — -ı zemân : mekânı, mesâfeyi, zamânı atlarcasına geçme. 2. çıkarma, kaldırma, yok etme, lâğvetme.

tayyâr طَيَّار (a. i. tayerân'dan) : 1. uçucu, uçan. 2. fiz. gaz olan, havada gaza değişen. **Ca'fer-i Tayyâr** : Bir'i Maûne savaşında iki kolu kesilerek şehit olan Hz. Ca'fer ibnÜ Ebî-Tâlîb olup, kollarının yerinde kanatlar çıkıp Cennette uçtuğu Hz. Muhammed tarafından görülen zat ki Hz. Ali'nin kardeşi ve Peygamberimizin amcası oğludur. **Rih-i tayyâr** : ver değiştirerek esen yel. romatizma. 3. i. erkek adı.

tayyârât طَيَّارَات (a. i. tayyâre'nin c.) : havadan, beleşten gelen paralar.

tayyâre طَيَّارَة (a. i. c. : tayyârât) : havadan, beleşten gelen para. [bizde "uçak" mânâsına, gelen bu kelime, Osmanlıca olup, Fazıl Ahmed Aykaç tarafından yapılmıştır].

tayyib, tayyibe طَيِّب , طَيِّبَة (a. s.) : 1. iyi, güzel, hoş. **Kelimât-ı tayyibe** : hoşla gider, güzel söz. 2. i. [birincisi], erkek, [ikincisi] kadın adı.

tayyib-i hâtır : gönül hoşluğu.

tayyibât طَيِّبَات (a. i. tayyibe'nin c.) : iyi, güzel işler ve hareketler.

tayyibe طَيِّبَة (a. i. c. : tayyibât) : iyi, güzel iş ve hareket.

tâz تَاز (f. i.) : koşma, koşuş. ["tek" kelimesiyle **tek ü tâz** olarak kullanılır].

tazaccu' تَضَجُّع (a. i.) : üşenme, gevşek davranma. (bkz : tadaccu').

tazaccur تَضَجَّر (a. i.) : iç sıkılma; sıkıntı. (bkz : tadaccur).

tazallûl تَظَلُّل (a. i. zıll'dan) : gölgelenme, gölge altına girme, gölgede olma.

tazallûm تَظْلَم (a. i. zulm'den. c. : tazallûmât) : sızlanma, yanıp yakılma.

tazallûm-i hâl : hâlinde şikâyet etme, sızlanma.

tazallûmât تَظْلِمَات (a. i. tazallûm'un c.) : sızlanmalar, yanıp yakılmalar.

tazammud تَضَمُّد (a. i.) : yaranın merhemli bezle bağlanması.

tazammun تَضَمُّن (a. i. zımn'dan) : 1. içine alan, başka şeyler arasında bir şeyi daha hâvî olan. (bkz : indimâc). 2. (zımn'dan) kefil olma. (bkz : taahhüd, tekeffül).

tazanni تَظَنِّي (a. i.). (bkz : tazannün).

tazannün تَظَنُّن (a. i. zann'den) : zan ile iş görme.

tazarru' تَضَرُّع (a. i. c. : tazarruât) : kendini alçaltarak yalvarma.

tazarruât تَضَرُّعَات (a. i. tazarru'un c.) : 1. ricâlar, niyazlar, yalvarmalar. 2. XV. asır ediblerinden Sinan Paşa'nın meşhur tasavvufî eseri.

tazarruf تَظَرُّف (a. i. c. : tazarrufât) : zarâfet, zariflik taslama, satma, incelik gösterme.

tazarrufât تَظَرُّفَات (a. i. tazarruf'un c.) : zariflik taslamalar, satmalar, incelik göstermeler.

tazarru'-nâme تضرعنامه (a. f. b. i.) : 1.

bir şey istemek için kendini alçaltıp yalvararak yazılan tezkere, mektup, manzûme. 2. 1486 (H. 891) de ölen Hızır Bey Oğlu Sinan Paşa'nın Tanrıya valvarışlarını ve Peygamberle bâzı din ulularını öğüşlerini içine alan yer yer manzum, yer yer mensur bir eserdir.

tazarrur تضرر (a. i. zarr ve zurr'dan) : zarar, ziyâna uğrama, zarar görme.

tazavvu' تضرع (a. i.) : bir şeyin güzel kokusunun etrâfa yayılması.

tazayyuk تضيق (a. i. zîk, dîk' den) : daralma, sıkışma.

tazayyuk-ı kuddâmî : hek. sünnetsiz kimselerde gulfe (sünnet derisi) nin iltihaptan dolayı daralması; gulfenin sünnetsizlik neticesi olarak geriye doğru toplanıp daralması.

tâze تازه (f. s.) : 1. tâze, körpe; sulu, yaş. 2. genç.

tâzegî تازگی (f. i.) : 1. tâzelik, körpelik, yenilik. 2. gençlik.

tâzende تازنده (f. s. ve i.) : koşucu. **Esb-i tâzende** : koşucu at, yarış atı.

tazhîr تظهير (a. i. zahr'dan) : 1. arkiya atma, atılma, arkiya bırakma, bırakılma. 2. savsaklama. (bkz : ihmâl).

tâzî تازی (f. i. ve s.) : 1. (c. : tâziyân) : Arap; Arapça. **Esb-i tâzî** : Arap atı. **Lisân-ı tâzî** : Arap dili, arapça. **Zebân-ı tâzî** : Arap dili. 2. tazi, av köpeği [tavşan yakalamak için kullanılır].

ta'zîb تعذيب (a. i. azâb'dan. c. : ta'zîbât) : eziyet etme, boşuna yorma.

ta'zîb-i rûh : can sıkma.

ta'zîbât تعذبات (a. i. ta'zîb'in c.) : azaplar, eziyetler, boşuna yormalar.

taz'îf تضعيف (a. i. zîf'dan c. : taz'îfât) : 1. iki kat etme, bir o kadar daha artırma. 2. zayıflandırma.

taz'îfât تضعيفات (a. i. taz'îf'in c.) : 1. iki kat etmeler, bir o kadar daha artırmalar. 2. zayıflandırmalar.

ta'zîl تعزيل (a. i.) : bir hastanın güzel ve inandırıcı sözlerle teselli edilmesi.

ta'zîl تعذيل (a. i. c. : ta'zîlât) : ayıplama.

ta'zîlât تعذيلات (a. i. ta'zîl'in c.) : ayıplamalar.

ta'zîm تعظيم (a. i. c. : ta'zîmât) : 1. büyükleme, ululama, büyük sayma. 2. saygı gösterme, ikrâm etme.

ta'zîmât تعظيمات (a. i. ta'zîm'in c.) : hürmetler, saygılar.

ta'zîmen تعظيماً (a. zf.) : hürmet ve ikrâm ederek.

ta'zîr تعذير (a. i. özr'den. c. : ta'zîrât) : esassız özür bildirme, vesîle ve bahâne arama.

ta'zîr تعزير (a. i. c. : ta'zîrât) : 1. tekdîr etme, azarlama. 2. suçluyu suçuna göre sözle tekdîr etme.

ta'zîr-i ahissâ : huk. [eskiden] içtimâî vaziyetleri düşkün, sefeleden ma'dût kimseler hakkındaki tâzirdir ki hem mahkemeye bilcelp îlâm sûretiyle, hem de darp ve hapis sûretiyle yapılabilir.

ta'zîr-i eşrâf : huk. [eskiden] ümerâ, yüksek tüccar, köy âyanı gibi şerefli kimseler hakkındaki tâzirdir ki ya bilvâsita îlâm sûretiyle veya mahkemeye celbedilerek bilmuvâcehe ihtâr sûretiyle yapılır.

ta'zîr-i evsât : huk. [eskiden] içtimâî mevkileri orta halde bulunan kimseler hakkındaki tâzirdir ki hem mahkemeye bilcelp îlâm sûretiyle hem de hapis sûretiyle yapılır.

ta'zîr-i te'dîb : huk. [eskiden] âkil bâliğ olduğu halde henüz mükellefiyet çağında bulunmayan bir çocuğun yaptığı bir cürümden dolayı hakkında te'dip ve tezkîp maksadiyle yapılan tâzîr.

te'zîr-i ukubet : huk. [eskiden] mükellef bir şahıs tarafından irtikâp olunup da şer'an muayyen bir cezası bulunmayan bir cürümden dolayı ukubeten yapılan tâzîr, [mücrimin bu hususta Müslim ile gayrimüslim, hür ile abd (kök), erkek ile kadın olması müsavîdir].

ta'zîrât تَزِيرَات (a. i. ta'zîr'in c.) : esas-sız özür bildirmeler, vesîle ve bahâne aramalar.

ta'zîrât تَزِيرَات (a. i. ta'zîr'in c.) : tek-dirler, azarlamalar.

tâziyân تَازِيَان (f. i. tâzi'nin c.) : Arap-lar. (bkz : Urbân).

tâziyâne تَازِيَانَة (f. i.) : 1. kırbaç, kamçı. (bkz : savt). 2. müz. teze, mızrap. 3. mec. vâ-sita, sebep.

tâziyâne-i bârân : yağmurun kamçısı.

tâziyâne-i teşvik : şevklendirme kamçısı [vâsi-tası].

ta'ziye تَعْزِيَة (a. i. azv'den) : 1. başsağlığı dileme. 2. Ca'ferî mezhebinde olanların Muharrem ayında yaptıkları mâtem merâsimi.

ta'ziyet تَعْزِيَت (f. i.). (bkz : ta'ziye¹).

ta'ziyet-nâme تَعْزِيَتْنَامَة (f. b. i.) : başsağ-lığı dileyen yazı, mektup.

ta'zîz تَعْزِيز (a. i. c. : ta'zîz'ât) : izzetleme, izzetlendirme, şerefli, kutlu kılma.

ta'zîzât تَعْزِيزَات (a. i. ta'zîz'in c.) : izzet-lemeler, izzetlendirmeler, şerefli, kutlu kılmalar.

tazlîl تَظْلِيل (a. i.). (bkz : tadrîl).

tazlîl تَظْلِيل (a. i. zıll'dan) : gölgelendir-me, gölgelendirilme.

tazmîd تَضْمِيد (a. i.) : merhemli bezi ya-
raya bağlama; lâpa vurma.

tazmîn تَضْمِين (a. i. zımn, zımân'dan c. :
tazmînât) : 1. sebebunân zarar ve ziyânı öde-me; zarar ve ziyân ödeme. 2. ed. başkasına âit olan bir mısra-veyâ beyti isim tasrîh ederek veyâ etmiyerek intihal ve tevârüd olmaksızın kendi şiirine alma san'atı.

tazmînât تَضْمِينَات (a. i. tazmîn'in c.) : za-rar ödemeler.

tazrîr تَضْرِير (a. i.) : zarara uğratma.

tazyî' تَضْيِيع (a. i. ziyâ'dan. c. : tazyîât) : bırakıp kaybetme, kaybına sebeb olma.

tazyî-i evkat : boş yere vakit geçirme, vakit kay-betme.

tazyîât تَضْيِيعَات (a. i. tazyî'in c.) : kaybet-meler, kaybına sebeb olmalar.

tazyîk تَضْيِيق (a. i. zîk, dîk'den c. : tazyî-kat) : 1. daraltma, darılma. 2. darlaştırma, sıkış-tırma. 3. zorlama, baskı. 4. sıkıntı verme. 5. fiz. basınc.

tazyîkat تَضْيِيقَات ("ka" uzun okunur. a. i. tazyîk'in c.) : tazyîkler.

te ت (f. e.) : kadar, dek, değin. (bkz : ta). **Ser-te-ser** : baştan başa.

teâdî تَعَادِي (a. i. adû'dan. c. : teâdîyât) : düşmanlık, ara açılma. (bkz : adâvat, husûmet, muâdât).

teâdîyât تَعَادِيَات (a. i. teâdî'nin c.) : düş-manlıklar, ara açılmalar.

teâdud تَعَادُود (a. i. adud'dan) : 1. kol kola girme. 2. birbirini aralama, birbirine yardım etme. (bkz : teâvûn).

teâdül تَعَادُل (a. i. adl'den. c. : teâdülât) : berâberlik, denklik, birbirine denk gelme.

teadülât تَعَادُلَات (a. i. teâdül'ün c.) : be-râberlikler, birbirine denk gelmeler.

teâhüd تَعَاهُد (a. i. ahd'den. c. : teâhü-dât) : 1. sözleşme. 2. andlaşma.

teâhüdât تَعَاهِدَات (a. i. teâhüd'ün c.) : 1. sözleşmeler. 2. andlaşmalar.

teakküs تَعَكُّس (a. i. aks'den) : tersine dönme.

teâkub تَعَاكُب (a. i. akab'dan) : 1. birbiri arkasından gitme, birbirini ta'kîbetme. 2. fels. fr. consécution.

teâkud تَعَاكُد (a. i. akd'den) : akidleşme, bağlaşma.

teâküs

teâküs تماكس (a. i.) : fels. antagonisme.

teâlâ تعالى (a. cüm.) : "yüksek olsun!" mânâsına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır : Allahü-teâlâ, Hakk- teâlâ ve tekaddes".

teâl-Allah تعالى الله (a. cü.) : Allah yükselsin!

teâli تعالى (a. i. ulüvv'den) : yükselme, ululanma.

Teâlî-i İslâm (Cemiyeti) : kurtuluş savaşından önce kurulmuş olan bir cemiyet.

teâlî-perver تعالى پرور (a. f. b. s.) : yükselmeyi isteyen.

tealli تعلی (a. i. c. : tealliyât) : yükselme, yüksek olma. (bkz : i'tilâ).

tealliyât تعلیات (a. i. teallî'nin c.) : yükselmeler, yüksek olmalar.

teâlüm تعلم (a. i. ilm'den) : bir şeyi herkesin bilmesi, bir şey herkesçe bilinme. (bkz : teârüf¹).

teâmî تعمی (a. i. amâ'dan) : görmezlenme, görmez gibi görünme.

teâmül تعامل (a. i. amel'den c. : teâmülât) : 1. iş. (bkz : muâmele). 2. bir işin oluşu. 3. öteden beri olagelen muâmele.

teâmül-i kadîm : eskidenberi yapılageldiği için kanun gibi sağlamlaşan bir usul 4. kim. * tepkime, fr. réaction.

teâmülât تعاملات (a. i. teâmül'ün c.) : teâmüller.

teannî تعنی (a. i.) : zahmet çekme.

teânuk تعانق (a. i. unk'dan) : birinin boyuna sarılma. (bkz : muânaka).

teâric تعاریج (a. i. ta'ric'in c.) : 1. çıkıntılar, tümseklikler. 2. anat. beynin dış sathındaki çıkıntıları.

tearri تعری (a. i. ury ve uryet'den.) : 1. soyunma, çıplaklaşma. 2. bir şeyden, bir işten berî ve boş olma.

tearrüf تعرف (a. i.) : bir şeyi araştırarak öğrenme.

teâruz تعارض (a. i. araz'dan. c. : teâruzât) : birbirine zıt olma. (bkz : tebâyün, tehâlûf).

teâruzât تعارضات (a. i. teâruz'un c.) : birine zıt olmalar.

teârûf تعارف (a. i. aref'den. c. : teârûfât) : 1. bir şeyi herkes bilme, bir şey herkesçe bilinme. (bkz : teâlüm). 2. birbirini tanıma, tanışma.

teârûfât تعارفات (a. i. teârûf'ün c.) : 1. herkesçe bilinen şeyler. 2. birbirini tanımlar, tanışmalar.

teâsür تمائر (a. i.) : güzel geçinme, dirlik etme [halk ile].

teâsür تماسر (a. i. üsr'den) : bir şey güçleşme, güç olma. (bkz : taassür).

teâtî تعاطی (a. i. atâ'dan) : 1. verişme, birbirine verme.

teâtî-i efkâr : birbirlerine fikir verme.

teâtî-i mekâtib : birbirlerine mektup verme. 2. tic. her biri bir tarafta kalmak üzere iki veya daha çok nüsha olarak taraflar arasında mukavele yapma. 3. fık. pazarlıksız, lâkirdisiz olarak mal değişme, tırampa etme.

teattus تمطس (a. i.) : aksırma.

teâtuf تعاطف (a. i. âtîfet'den. c. : teâtufât) : 1. birbirine sevgi, şefkat gösterme. 2. birbirine bağlanma.

teâtufât تعاطفات (a. i. teâtuf'un c.) : karşılıklı sevgiler.

teâvîz تعاوید (a. i. ta'vîz'in c.) : boynasılan muskalar.

teâvîz-i sıbyân : çocukların muskaları.

teâvün تعاون (a. i. avn'den. c. : teâvünât) : yardımlaşma, birbirine yardım etme.

teâvünât تعاونات (a. i. teâvün'ün c.) : yardımlar.

teâzud تعاضد (a. i.) : 1. kol kola tutunma, birbirine kol verme; **meç.** yardım. / 2. **fels. fr.** mutualisme.

teb تب (f. i.) : 1. harâret. 2. **hek.** sıtma. (bkz : hummâ, urvâ').

teba' تبع (a. i.) : tâbî olma, uyma.

tebaa تبعه (a. i. tâbî'in c.) : *uyruk, bir devletin hükmü altında bulunan kimse[ler].

tebâb تباب (a. i.) : zarar, ziyan, kayıp. (bkz : hasar, helâk).

tebâbia تبابه (a. i. tubba'in c.) : 1. es-ki Yemen hükümdarlarının ünvanları. **Dâr-üt-tebâbia** : Mekke'de Hz. Muhammed'in doğduğu ev. 2. gölgeler. 3. arı beğleri.

tebâdü'l تبادل (o. i. bedel'den) : birbirine bedel olma, birbirinin yerini tutma, değişme.

tebâdü'lât تبادلات (a. i. tebâdü'l'un c.) : değişmeler.

tebâdür تبادر (o. i. c. : tebâdürât) : 1. ansızın akla gelme (bkz : sünûh). 2. iki şâirin birbirinden habersiz olarak aynı şiiri söylemesi. (bkz : tevârüd²).

tebagguz تبغض (a. i. buğz'dan) : sevmeme, kin besleme. (bkz : tebâguz).

tebâguz تباغض (a. i. buğz'dan. c. : tebâguzât) : sevişmeme, gizli düşmanlık besleme. (bkz : tebagguz).

tebâh تباه (f. i. ve. s.) : 1. bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma. 2. yıkılmış, yıkıntı; tükenme. (bkz : tebeh).

tebahhur تبجر (a. i. bahr'den) : 1. deryalanma, denizleşme. 2. bir şeyin içine dalma ve pek derinine varma. 3. bir ilimde derin ihtisas kazanma.

tebahhur تبخر (a. i. buhâr'dan. c. : tebahhurât). 1. buğulanma, buğu hâline girme. 2. tûtsülenme.

tebahhurât تبخرات (a. i. tebahhur'un c.) : buharlar, buğular.

tebâhî تباهى (a. i.) : övünme. (bkz : te-fâhûr, temeddüh).

tebâh-kâr تباهكار (f. b. s. c. : tebâh-kârân) : harâbeden, mahveden, bitiren. (bkz : tebeh-kâr).

tebâh-kârân تباهكاران (f. b. s.) : tebâh-kâr'in c.) : harâbedenler, mahvedenler, bitirenler. (bkz : tebeh-kârân).

tebâh-kârî تباهكارى (f. b. i.) : tebahkârlık, harâbetme, mahvetme, bitirme. (bkz : tebeh-kârî).

tebahtur تبختر (a. i.) : 1. kibirli kibirli yürüme. 2. dalgalanma, dalgalanır olma.

tebaiyyet تبعيت (a. i.) : tâbî olma, uyma.

tebaiyyeten تبعية (a. z. f.) : tâbî olarak, uyarak

tebâki تباكى (a. i. bükâ'dan) : yalandan ağlama, ağlar görünme.

tebânçe تبانچه (f. i.) : tokat.

tebâr تبار (f. i.) : asıl, soy. (bkz : ne-seb, nesl). **Âli-tebâr** : soyu yüksek; asil.

tebâr تبار (a. i.) : yok olma, bitme. (bkz : helâk).

tebârek تبارك (a. fi.) : "mübârek etsin!"
tebârek-Allah : Allah mübârek etsin!

tebâreke تبارك (a. i.) : Kur'ân'ın 67. sûresi. (bkz : sûret-ül-mülk).

tebârüz تبارز (a. i. bürûz'dan). 1. iki düşmanın çarpışmak üzere meydana çıkması. 2. **hek.** bir şeyin çıkıntılı olması, meydana bulunması. 3. görünme, gözükme. 4. belirme.

tebâşîr تباشير (a. i.) : 1. müjde. 2. her şeyin ilk zamanı, öncesi.

tebâşîr-i fecr, **tebâşîr-i subh** : sabahın olduğunu haber veren ilk aydınlık. (bkz : fecr-i kâzib).

tebâşîr تباشير (f. i.) : tebeşir.

tebattun تبطن (a. i.) : bir şeyin içini dışını iyice anlamaya çalışma.

tebâtu' تباطؤ (a. i.) : ağır davranma, batî hareket etme.

teba'uz تبعض (a. i.) : kısım kısım ayrılma, parçalanma.

tebâüd تباعد (a. i. bu'd'dan c. : tebâüdât) : uzaklaşma, birbirinden uzak düşme.

tebâüdât تباعدات (a. i. tebâüd'ün c.) : uzaklaşmalar, uzak düşmeler.

tebâül تباعل (a. i.) : karı koca çilvesi.

tebâyün تباین (a. i. beyn'den. c. : tebâyünât) : iki şey arasındaki zıddiyet, aykırılık. (bkz : teâruz).

tebâyün-i a'dâd : fer. iki adet arasında birden başka kasım-ı müşterek (ortak bölen) bulunmaması [5 ile 7, 9 ile 11 gibi].

tebâyün-i efkâr : düşüncelerin aykırılığı.

tebâyünât تباينات (a. i. tebâyün'ün c.) : iki şey arasındaki zıddiyetler, aykırılıklar.

tebâzü'l تبازل (a. i.) : [sakinmadan] bir birine verme.

tebb تب (a. i.) : 1. zarar, ziyan, kayıp. (bkz : tebâb, hasâr, helâk). 2. "zarara uğrasın!" mânâsında bedduâ cümlesi.

tebcîl تبجیل (a. i. becl ve bücûl'den. c. : tebcîlât) : ululama, ağırlama. (bkz : ta'zîm, tekrîm).

tebcîlât تبجیلات (a. i. tebcîl'in c.) : ululamalar, ağırlamalar. (bkz : ta'zîmât, tekrîmât).

tebcîlen تبجیلاً (a. zf.) : ululuyarak, ağırlıyarak. (bkz : ta'zîmen).

tebdî' تبدیع (a. i.) : 1. birine bid'at is-nâdetme. 2. biri için "dinini değiştirdi" deme.

tebdîl تبدیل (a. i. bedel'den. c. : tebdîlât) : değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme. (bkz : tagyîr, tahvîl).

tebdîl-i hevâ : hava değişikliği.

tebdîl-i mekân : yer değiştirme.

tebdîlât تبدیلات (a. i. tebdîl'in c.) : değiştirmeler, değiştirilmeler.

tebdîlen تبدیلاً (a. zf.) : değiştirerek, değiştirilerek.

tebea تبعه (a. s. tâbî'in c.) : tâbî olanlar, uyanlar, * uyruklar.

tebean تبعاً (a. zf.) : tâbî olarak, uyarak.

tebeddû' تبدع (a. i.) : 1. bid'ate sapma. 2. dînini değiştirme. (bkz : irtidâd). 3. iyi ah-lâkını değiştirme.

tebeddül تبدل (a. i. bedel'den. c. : tebeddülât) : değişme, başka hâle girme. (bkz : tagayyûr, tahavvül).

tebeddülât تبدلات (a. i. bedel'den. tebeddül'ün c.) : değişiklikler; değişiklik. (bkz : tagayyürât, tahavvülât).

tebeddülât-ı cesîme : büyük değişiklikler.

tebeh تبه (f. i. ve. s.) : 1. bozuk, çürük, berbat, yıkılmış, harap. 2. mahvolma; yıkıntı; tükenme. (bkz : tebâh).

tebehhül تهبل (a. i.) : tahsîl için sıkıntı çekme.

tebehhüm تهيم (a. i.) : müphem, şüpheli, belirsiz olma.

tebehhür تهير (a. i.) : hek. kısa ve sık nefes alma.

tebeh-kâr تهکار (f. b. s. c. : tebeh-kârân) : harâbeden, mahveden, bitiren. (bkz : tebah-kâr).

tebeh-kârân تهکاران (f. b. i. tebeh-kâr'ın c.) : harâbedenler, mahvedenler, bitirenler. (bkz : tebah-kârân).

tebeh-kârî تبهکاری (f. b. i.) : harâbetme, mahvetme, bitirme. (bkz : tebâh-kârî).

tebekkûm تبكیم (a. i. bekem'den) : söz söylerken tutulup kalma, dili tutulma.

tebelbül تبلبل (a. i. c. : tebelbülât) : dilin karışıklığı, anlaşılma hâle gelmesi.

tebelbül-i elsine : dillerin anlaşılma hâle gelmesi.

tebelbülât تبلبلات (a. i. tebelbül'ün c.) : dil karışıklıkları.

tebellüd تبلد (a. i.) : ağır, hareketsiz, tenbel olma.

tebellüg تبلغ (a. i. c. : tebellügat) : 1. yetişme, erişme. 2. anlayıp alma.

tebellügat تبلغات ("ga" uzun okunur. a. i. tebellüg'ün c.) : 1. yetişmeler, erişmeler. 2. anlayıp almalar.

tebellüh تبه (a. i. ebleh'den) : ahmaklaşma, ahmaklık gösterme.

tebellül تبلل (a. i.) : ıslanma, nemlenme.

tebellür تبلر (o. i. billûrdan) : billürleşme, fr. «crystallisation». [yapma kelimelerdendir].

tebennî تبني (a. i.) : evlât edinme.

teber تبر (f. i.) : 1. balta. 2. dervişlerin taşıdıkları uzun saplı ve yarım ay şeklindeki balta. 3. meşin 'bıçağı'.

teber-dâr تبردار (f. b. s. ve i. c. : teber-dârân) : teberli, baltacı, baltalı, [Yeniçeriler arasında] baltalı asker; solak sınıfı.

teber-dârân تبرداران (f. b. s. ve i. teber-dâr'ın c.) : baltacılar.

teber-dârân-ı hâssa : tar. pâdişah sarayındaki solaklara verilen bir ad.

teber-hûn تبرخون (f. b. i.) : 1. bot. kızıl-söğüt. 2. hünnap. 3. tarhun.

teberku' تبرقع (a. i. rub : berkaa) : peçelenme, yüzünü örtme. (bkz : telessüm).

teberku-i nisvân : kadınların örtünmeleri, peçelenmeleri.

teberrâ تبرآ (a. i. berâ'dan) : 1. uzaklaşma, uzak durma, çekilme. 2. sevmeyip yüz çevirme. [zıddı tevellâ].

teberrî تبرى (a. i. berâ'dan) : sevmeyip yüz çevirme. (bkz : teberrâ).

teberru' تبرع (a. i. burû'dan c. : teberruât) : bağış, bağışlama. (bkz : iâne).

teberrû تبرو (a. i.) : (bkz : teberrâ).

teberruan تبرعا (a. zf.) : bağış yoluyla, bağışlayarak.

teberruât تبرعات (o. i. teberru'un c.) : bağışlar, bağışlamalar.

teberrüd تبرد (a. i. berd'den. c. : teber-rüdât) : 1. soğuma.

teberrüd-i hevâ : havanın soğuması. 2. soğuk suya girme.

teberrük تبرك (a. i. bereket'den. c. : teberrükât) : mübârek sayma, uğur sayma.

teberrükât تبركات (a. i. teberrük'ün c.) : mübârek saymalar, uğur saymalar.

teberrüken تبركا (a. zf.) : uğur sayarak.

teberrür تبرر (a. i.) : Allah rızasına çalışma.

teberrüz تبرز (a. i.) : meydana çıkma, görünme.

tebertum تبرطم (a. i.) : 1. hiddetlenme. 2. büyüklük taslama.

teberzed تبرزد (f. i.) : nebat şekeri.

teberzîn تبرزين (f. i.) : eyer baltası, eyere asılan küçük savaş baltası.

tebessül

tebessül تبسل (a. i.) : surat asma, somurtma; yüzünü ekşitme.

tebessüm تبسم (a. i. besm'den. c. : tebesümât) : gülümseme. (bkz : ibtişâm).

tebessüm-i memnûniyet : sevinç gülümsemesi.

tebessümât تبسمات (a. i. tebessüm'ün c.) : gülümsemeler.

tebessüm-künân تبسمكان (a. f. zf.) : gülümsiyerek, gülümser halde.

tebessür تبسر (a. i.) : hek. sivilce çıkma.

tebeşbûs تبشيش (a. i.) : [küçükten büyüğe] güler yüz gösterme.

tebettül تبطل (a. i.) : dünyâ işlerinden el ayak çekerek Allah'a yönelme. (bkz : inzivâ, i'tikâf).

tebevvül تبول (a. i. bevl'den) : işeme.

tebevvül-i sükkerî : hek. idrarda şeker bulunması.

tebevvül-i zülâl : hek. idrarda albümin bulunması.

tebeyyün تبين (a. i. beyân'dan) : belli olma, anlaşılma, meydana çıkma.

tebezzuk تبزق (a. i. büzâk'dan) : tükürme.

tebezzül تبزل (a. i.) : yarıлма. (bkz : şakk).

tebhâl, tebhâle تبخال، تبخاله (a. i.) : hek. uçuk, dudak kabartısı.

tebhâle-dâr تبخاله دار (f. b. s.) : uçuklamış, uçuklu.

tebhîc تبهيج (a. i. behîc'den) : güzelleştirme, güzelleştirilme.

tebhîl تبخيل (a. i. bahal ve buhl'den) : birî için hasıs, pinti deme.

tebhîr تبخير (a. i. buhâr'dan. c. : tebhîrât) : 1. buğu hâline getirme. 2. tütüsleme, tütüslendirilme. 3. etüvden geçirme.

tebhîrât تبخيرات (a. i. tebhîr'in c.) : tütüsler.

tebî' تبىع (a. i.) : 1. yardımcı, yordak. (bkz : tâbî'). 2. sığır yavrusu; mal.

teb'id تبعيد (a. i. bu'd'dan) : 1. uzaklaştırma, uzaklaştırılma, uzağa sürme. 2. kovma.

te'bîd تابد (a. i. ebed'den. c. : te'bîdât) : ebedileştirme, sonsuzlaştırma, sonsuzlaştırılma.

te'bîdât تابدات (a. i. te'bîd'in c.) : ebedileştirmeler, sonsuzlaştırmalar.

te'bîn تابين (a. i.) : 1. bir kimseyi yüzüne ne karşı ayıplama. 2. ölmüş bir kimsenin iyiliklerini hatırlayıp söyleme.

te'bîr تابر (a. i.) : aşılama [ağaç]. (bkz : telkîh).

te'bîs تابيس (a. i.) : hakaret, horlama.

teb'iz تبعض (a. i.) : kısım kısım ayırma, paralama.

tebkîl تبكىل (a. i.) : 1. vesîka ile birini susturma. (bkz : iskât). 2. başa kakma.

tebkiye تبكيه (a. i. bükâ'dan) : dokunaklı sözlerle ağlatma, ağlatılma.

teb-lerze تب لرزه (f. b. i.) : sıtma titremesi.

teblîğ تبليغ (a. i. bulûğ'dan. c. : teblîğat) :

1. yetiştirme, eriştirme, bitiştirme. 2. götürme; taşıma (bkz : iblâğ). 3. ed. mübâlağanın birinci derecesi. (bkz : gulüvv, iğrâk).

teblîğat تبليغات ("ga" uzun okunur. a. i. teblîğ'in c.) : tebliğler.

teblîğat-ı resmîyye : resmî tebliğler.

teblîl تبليل (a. i.) : ıslatma, ıslatılma.

tebliye تَبْلِيه (a. i.) : eskitme, eskitilme.

tebn تَبْن (a. i. c. : etbân) : saman. (bkz : tibn) : **Tarîk-üt-tebn** : astr. samanyolu. ["tibn" şekli de kullanılır].

tebnî تَبْنِي (a. s.) : saman renkli. (bkz : tibnî).

tebrid تَبْرِيد (a. i. burûdet'den) : 1. soğutma, soğutulma. 2. mec. ara açılma.

tebrîe تَبْرِئَة (a. i.) : (bkz : tebrîye).

tebrîk تَبْرِيك (a. i. bereket'den. c. : tebrî-kât) : "mübârek, kutlu olsun!" deme, kutlama, uğurlu olmasını dileme.

tebrîkât تَبْرِيكَات (a. i. tebrîk'in c.) : tebrîkler, kutlamalar.

tebrîk-nâme تَبْرِيكَنَامَه (a. f. b. i.) : tebrîk yazısı, kutlama yazısı.

tebrîye تَبْرِيه (a. i. berâet'den) : 1. birini temize çıkarma, şüpheden kurtarma. 2. borçtan kurtarma.

tebrîye-i zimmet etmek : zimmetinde hükûmet parası olmadığını, bununla ilişkisi bulunmadığını ispat etmek, [aslı : "tebrîe" dir].

tebrîzî تَبْرِيزِي (a. i.) : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

tebsîra تَبْسِرَة (a. i. basâr'dan) : 1. insanın gözünü açacak keyfiyet. 2. Âkif Paşa'nın meşhur eseri.

tebsîl تَبْصِيل (a. i. basal'dan) : soyup sovana çevirme, soyulup sovana çevrilme.

tebsîr تَبْسِير (a. i.) : târif ve îzah [insanın gözünü açacak şekilde].

tebsîr تَبْشِير (a. i. beşr'den c. : tebsîrât) : müjde verme, müjdeleme, müjdelenme.

tebsîrât تَبْشِيرَات (a. i. tebsîr'in c.) : 1. müjdelemeler, müjde vermeler. 2. rüyâda alınan mânevî müjdeler.

teb'tia تَبْطِيَة (a. i. batî'den) : ağırlaşma, yavaşlama.

tebtîl تَبْطِيل (a. i.) : (bkz : tebettül).

tebvîb تَبْوِيب (a. i. bâb'dan) : bablara ayırma, kısım kısım ayırma.

tebvîe تَبْوِيَة (a. i.) : bir kadını boş bir evde oturtma.

tebyîn تَبْيِين (a. i. beyân'dan) : meydana çıkarma, belli etme; açıktan açığa anlatma.

tebyîz تَبْيِيز (a. i. beyâz'dan) : 1. beyazlatma, ağartma. 2. beyaza çekme [müsved-deyi].

teb-zede تَبْزَدَة (f. b. s. c. : teb-zedegân) : hümmâya, sıtmaya tutulmuş.

teb-zedegân تَبْزَدَغَان (f. b. s. teb-zede'nin c.) : hümmâya, sıtmaya tutulmuş olanlar.

tebzîl تَبْزِيل (a. i.) : 1. yarma, delme. 2. hek. bir uzun suyunu boşaltmak üzere o yeri bir âletle delme ameliyesi

tebzîr تَبْذِير (a. i. bezr'den. c. : tebzîrât) : 1. tohumu saçıp dağıtma. 2. har vurup harman savurma. (bkz : isrâf).

tebzîrât تَبْذِيرَات (a. i. tebzîr'in c.) : 1. tohum saçmalar. 2. isrâflar. (bkz : isrâfât).

tecâdüî تَجَادُل (a. i. cedel'den). (bkz : mücâdele).

tecâhül تَجَاهُل (a. i. cehl'den. c. : tecâhülât) : câhil gibi görünme, bilmemezlikten gelme.

tecâhül-i ârifâne : ed. bilinen bir şeyi, edebî bir nükte ile bilinmiyormuş veya başka türlü biliniyormuş gibi gösterme sanatı.

tecâhülât تَجَاهُلَات (a. i. tecâhül'ün c.) : câhil gibi görünmeler, bilmemezlikten gelmeler.

tecâhül-kâr تَجَاهُلْكَار (a. f. b. s.) : bilmemezlikten gelen.

tecâhül-kârî تجاهلکاری (a. f. b. i.) : bil-memezlikten gelme.

tecâhül-kârâne تجاهلکارانه (a. f. zf.) : bilmemezlikten gelircesine.

tecânüb تجانب (a. i. cenb'den.) : sakinma, çekinme.

tecânüs تجانس (a. i. cins'den.) : bir cinsten olma.

tecârib تجارب (a. i. tecrîbe ve tecrûbe'nin c.) : denemeler, deneyişler.

tecârib-i nazariyye : nazarî tecrübeler.

tecâsür تجاسر (a. i. cesâret'den.) : cesâretlenme. (bkz : ictisâr).

teca'üd تجدد (a. i. ca'd'den.) : kıvırcık, büküm büküm olma [saç-].

tecâvez-Allahü an seyyiâtihî تجاوز الله عن سيئاته (a. cü.) : Allah günâhını affetsin.

tecâvif تجاویف (a. i. tecvîf'in c.) : oyuklar, oyuk yerler.

tecâvif-i dimâğ : anat. beyrin içindeki boşlukları.

tecâvif-i kalb : anat. kalbin, ikisi sağda ve ikisi solda olmak üzere ayrıldığı dört boşluk.

tecâvüb تجاوب (a. i. cevâb'dan.) : cevaplaşma. (bkz : mücâvebe).

tecâvül تجاؤل (a. i. cevelân'dan. c. : tecâvülât) : cevelân etme, dolaşma.

tecâvülât تجاؤلات (a. i. tecâvül'ün c.) : cevelân etmeler, dolaşmalar.

tecâvür تجاوز (a. i.) : komşu olma.

tecâvüz تجاوز (a. i. cevâz'dan. c. : tecâvüzât) : 1. ötesine geçme, sınırı aşma, atlama. 2. saldırma, sataşma, sarkıntılık. 3. el uzatma, başkasının hakkına dokunma.

tecâvüzât تجاوزات (a. i. tecâvüz'ün c.) : tecâvüzler.

tecâvüzi, tecâvüziyye تجاوزی، تجاوزیه (a. s.) : tecâvüzle ilgili. **Harekât-ı tecâvüziyye** : ask. saldırma hareketi.

tecâvüz-kâr تجاوزکار (a. f. b. s. c. : tecâvüz-kârân) : tecâvüz eden, sataşan, saldıran.

tecâvüz-kârân تجاوزکاران (a. f. b. s. tecâvüz-kâr'ın c.) : sataşanlar, saldıranlar.

tecâvüz-kârâne تجاوزکارانه (a. f. zf.) : tecâvüz-kârcasına, saldırırcasına.

tecâvüz-kârî تجاوزکاری (a. f. i.) : tecâvüz-kârlık.

tecâzüb تجاذب (a. i. cezb'den). (bkz : mücâzebe); fels. fr. sympathie.

tecâzür تجاؤر (a. i.) : sövüşme. (bkz : müşâteme).

tecbin تحجین (a. i.) : korkak sayma, birisine : "korkaksın"! deme.

tecbir تحجیر (a. i. cebr'den) : kırık veya çukuk kemiği tâmir etme, sarıp iyi etme, edileme.

tecdi' تجديع (a. i.) : hek. 1. vücûdun bir yerini kesme. 2. çocuğu muzur şeylerle besleme ve gelişmesini önleme 3. bir kimseye onmasın diye bedduâ etme.

tecdîd تجدد (a. i. cidd'den. c. : tecdîdât) : yenileme, yenilenme, tâzeleme.

tecdîd-i nikâh : nikâh tâzeleme, yenileme.

tecdîd-i matla' : ed. kasîdenin orta yerlerine doğru yeni bir matla', söyleme.

tecdîdât تجديدات (a. i. tecdîd'in c.) : yenilemeler, yenilenmeler, tâzelemeler.

tecdîden تجديداً (a. zf.) : yenileterek.

tecdil تجديل (a. i.) : yere vurma, yere yıkma.

tecdir تجدير (a. i.) : çocuğun çiçek çıkarması.

tecebbür تَجَبُّر (a. i. cebr'den. c. : teceb-
bürât) : kibirlenme, büyükenme.

tecebbürât تَجَبُّرَات (a. i. tecebbür'ün.) :
kibirlenmeler, büyükenmeler.

teceddû تَجَدُّد (a. i.) : **hek**, kötü gıda-
dan veya neşvünemâ inkıtâından dolayı gözdeki
meşîme tabakasının arkadan yarılması.

teceddüd تَجَدُّد (a. i. cidd'den. c. : teced-
düât) : tâzelenme, yenilenme, yeni olma, **fr**.
renaissance.

teceddüdât تَجَدُّدَات (a. i. teceddüd'ün c.) :
teceddütler, yenilenmeler, yeni olmalar.

teceffüf تَجَفُّف (a. i. ceff'den) : kuruma
[yaş şey].

teceffüf-i cülûd : yaş derilerin kuruması.

tecehhüz تَجَهُّز (a. i. cihâz'dan) : cihazlan-
ma, hazırlanma; hazır bulunma. —

tecehhüz-i arûs : gelinin hazırlanması.

tecellâ تَجَلَّى (a. i. cîlv'den). (bkz : te-
cellî).

tecellî تَجَلَّى (a. i. celâ ve celv'den. c. : teced-
liyat) : 1. görünme; belirme. 2. kader, tâlih. 3.
Allah'ın lûtfuna nâil olma. 4. **tas**. hak nûrunun
tesîriyle makbul kulların kalbinde ilâhî sırların
ayân olması hâli. [ziddi : "setr"].

tecellî-i âsâr : **tas**. cismânî sûretteki şahâdet
âlemi.

tecellî-i ef'âl : **tas**. Allah'ın fiillerinden bir fi'l'in,
kulun kalbine münkeşif olması.

tecellî-i esmâ : **tas**. Allah'ın esmâ-i hüsnâsından
(Allah adlarından) bir ismin abdin kalbine mün-
keşif olması.

tecellî-i rahîmî : **tas**. Allah tarafından mü'minle-
re, siddiklere ifâza olunan kemâlât.

tecellî-i rahmânî : **tas**. Allah tarafından mevcû-
dâta ifâza olunan vücut.

tecellî-i sıfât : **tas**. Allah'ın sıfatlarından bir sı-
fatın kulun kalbinde münkeşif olması.

tecellî-i sıfâtî : **tas**. mebdî, zâten temeyyüz ve
taayyün edecek veçhile ilâhî sıfatlardan bir sıfatla
vuku' bulan tecellî.

tecellî-i şuhûdî : **tas**. nur ismi ile müsemmâ
(adlanmış) olan vücûdun zuhûru.

tecellî-i zâtî : **tas**. hiçbir sıfat îtibar etmeksizin
mebdî-i zât olan tecellî.

tecellî-senc تَجَلَّى سَنَج (f. b. s.) : tecellîyi
ölçüye vuran, tecellî tartan.

tecelliyât تَجَلِّيَّات (a. i. tecellî'nin c.) : teced-
lîler.

tecellî-zâr تَجَلَّى زَار (a. f. b. i.) : ilâhî
cîlvlerle dolu yer.

tecellüd تَجَلُّد (a. i. c - : tecedlûdât) : 1.
yalandan celâdet, yiğitlik gösterme. 2. inâdetme,
ayak direme. (bkz : isrâr).

tecemmu' تَجَمُّع (a. i. cem'den. c. : tecem-
muât) : toplanma, yığılma, birikme. (bkz : tehâ-
cüm).

tecemmuât تَجَمُّعَات (a. i. tecemmu'un c.) :
toplannmalar; yığılmalar, birikmeler.

tecemmüd تَجَمُّد (a. i. cemâl'den. c. : te-
cemmüdât) : donma; sertleşme, katılaşma. [yap-
ma kelimelerdendir].

tecemmüdât تَجَمُّدَات (a. i. tecemmüd'ün c. :
c.) : donmalar, sertleşmeler, katılaşmış, donmuş
şeyler; buzlar.

tecemmül تَجَمُّل (a. i. cemâl'den c. : te-
cemmülât) : süs, süslenme.

tecemmülât تَجَمُّلَات (a. i. tecemmül'ün) :
süslenmek üzere kullanılan eşyâ.

tecemmülât-ı beytiyye : ev eşyâsı, evde bulunan
eşyâ (bkz : esâs).

tecemmüm تَجَمُّم (a. i.) : büyüme; çoğal-
ma [nebat (* bitki)].

tecennî تَجَنَّى (a. i. cenn ve cünûn'dan) :
1. meyva devşirme, devşirilme. (bkz : ictinâ'). 2.
(cinâyet'den) : birine "sen cânîsin!" deme.

tecennüb تَجَنُّب (a. i.) : sakınma, çekin-
me. (bkz : ictinâb).

tecennün تَجَنُّن (a. i. cenn ve cünûn'dan) :
delirme, çıldırma.

tecerrru' تجرر (a. i. cur'a'dan) : yudum
yudum içme, içilme.

tecerrru-i gussa : gam yeme.

tecerrüd تجرد (a. i. cered'den) : 1. so-
yunma, çıplak olma.

tecerrüd-i evrâk : yaprakların dökülmesi. 2. her
şeyden boş olma. 3. tas. her şeyden vazgeçip Al-
lah'a yönelme. 4. bekâr kalma, evlenmeme.

tecessüd تجسد (a. i. cesed'den) : gövde-
lenme, gövde peydâ etme.

tecessüm تجسم (a. i. cism'den, c. : teces-
sümât) : 1. cisimlenme, görünme, belirme 2. göz
önüne gelme.

tecessüm-i hayâl : hayal görme.

tecessüs تجسس (a. i. c. : tecessüsât) : 1.
yoklama, araştırma, araştırılma. (bkz : tahkik,
tedkik). 2. bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını
çözmiye çalışma; gözetleme.

tecessüsât تجسسات (a. i. tecessüs'ün c.) :
yoklamalar, araştırmalar; gözetlemeler.

tecessüs-kâr تجسسكار (a. f. b. s.) : araş-
tırıcı, araştıran, meraklı. (bkz : mütecessis).

teceşşi تجشى (a. i.). (bkz : teceşşü').

teceşşü' تجشوء (a. i.) : fizy. geçirme.

tecevvü' تجوع (a. i. cû'dan) : aç kalma,
kendini aç bırakma.

tecevvüf تجوف (a. i. cev'f'den) : oyulma,
oyuk hâline gelme, içi boş olma; içine işleme.

tecevvüz تجوز (a. i. cevâz'dan. c. : tecev-
vüzât) : 1. cevaz verme, câiz görme, yapılmasını
uygun görme. 2. sözü mecaz olarak söyleme.

tecevvüzât تجوزات (a. i. tecevvüz'ün c.) :
tecevvüzler, yapılması uygun görülen şeyler.

tecevvüzen تجوزاً (a. zf.) : mecaz yo-
liyle.

teceyyüş تجيش (a. i. ceş'den). (bkz :
tehaşşüd).

tecezzi تجزى (a. i. cüz'den) : [aslî : "te-
cezzüv" dür] (bkz : tecezzüv).

tecezzi-i icthâd : huk. [eskiden] müctehidin
bâzı meselelerde müctehit olup, bâzılarında olma-
ması. [ekseri ulemâ bunun cevâzına ve bâzıları
adem-i cevâzına zâhip olmuşlardır].

tecezzür تجذر (a. i. cezr'den) : mat-
kökleri bir sıra üzere düzenleme.

tecezzüv تجزو (a. i. cüz'den) : kısım
kısım bölünme, doğranma, ufalma.

tecif تجيف (a. i. ceff'den) : kurutma,
kurutulma [yaş şey].

techil تجهيل (a. i. cehl'den. c. : techî-
lât) : birinin câhilliğini, bilgisizliğini meydana
koyma.

techiz تجهيز (a. i. cihâz'dan. c. : techî-
zât) : cihazlama, lüzumlu şeyleri tamamlama; do-
natma, * donatım.

techiz-i meyyit : ölünün yıkanıp, temizlenip, ke-
fen, pamuk ve sairesi tedârik edilerek hazırlanması.

techiz-i sefâin : gemilerin donatımı.

techiz ve tekfin : ölünün yıkanıp kefenlenmesi
işî.

techizât تجهيزات (a. i. techiz'in c.) :
donatım.

techizât-ı askeriyye : ask. askerî donatım.

te'cic تأجيج (a. i.) : tutuşturup alevlen-
dirme.

te'cic-i nâr : ateşi tutuşturma.

tec'id تجعيد (a. i. ca'd'dan) : saç kıvırt-
ma, kıvırtılma.

te'cil تأجيل (a. i. ecl'den. c. : te'cîlât) :
sonraya bırakma, geciktirme [belli bir zamana
kadar]. (ziddi : "ta'cîl").

te'cîlât تأجيلات (a. i. te'cîl'in c.) :
sonraya bırakmalar, geciktirmeler [belli bir zama-
na kadar].

teclid تجليد (a. i. cild'den) : 1. ciltle-
me, ciltlenme. 2. (celd'den) hayvanın derisini yüz-
me.

teclî-gâh تجليگاه (a. f. b. i.) : tecellî yeri.

teclî-geh تجليگه (a. f. b.). (bkz : teclî-gâh).

teclîl تجليل (a. i. cüll'den) : çul örtme, çul örtülme [hayvana-].
teclîl-i feres : ata çul örtme.

tecliye تجليه (â. i. cilâ'dan) : cilâ verme, verilme.

tecliye-i mir'ât : aynayı silip parlatma.
tecliye-i seyf : kılıca cilâ verme.

tecmîd تجميد (a. i.) : dondurma, dondurulma.

tecmîl تجميل (a. i. c. : tecmîlât) : süs. (bkz : tezyîn) :

tecmîlât تجميلات (a. i. tecmîl'in c.) : süsler. (bkz : tezyînat).

tecnîd تجنيد (a. i.) : askerleri sıralama, sıraya koyma.

tecnîs تجنيس (a. i. cinâs'dan) : ed. cinas yapma, iki mânâlı söz (veyâ mânî) söyleme.

tecnîz تجنيز (a. i.) : ölüyü tabuta koyma; ölü tabuta konulma.

tecrî' تجريع (a. i. cer' ve cere'den.) : yudum yudum içirme, içirilme.

tecrîb تجرب (a. i.) : deneme, sinama.

tecrîbe تجربيه (a. i. c. : tecârîb) : 1. tecrûbe, deneme, sinama. (bkz : tecrîb). 2. görgü. 3. görmüş geçirmişlik. fr. *expérimentation*.

tecrîbeten تجربه (a. zf.) : tecrûbe ederek, deneyerek, sinayarak. (bkz : bi-t-tecrîbe).

tecrîbî تجربى (a. s.) : deneme ile ilgili.

tecrîd تجريد (a. i. c. : tecrîdât) : 1. soyma, soyulma. 2. ayırma, bir tarafta tutma. 3. tas. her şeyden el ayak çekip Allah'a yönelme.

Ehl-i tecrîd (dünyâsından geçmiş olan) : dervişler. 4. fels. soyutlama, fr. *abstraction*. 5. fiz. *yalıtma, fr. *isolation*. 6. ed. bir şâirin kendini mücerred bir şahıs, yâni ayrı bir adam farzederek ona hitâbetmesi. (bkz : hitâb).

tecrîdât تجريدات (a. i. tecrîd'in c.) : tecritler.

tecrîden تجريداً (a. zf.) : 1. tecrîdederek; tek olarak, tekliyerek. 2. fels. *soyutliyerek.

tecrîh تجريح (a. i. cerh'den) : yaralama.

tecrîm تجريم (a. i. cürm'den. c. : tecrîmât) : birinden cerime alma, para cezâsı alma, birini cezâlandırma.

tecrîmât تجريمات (a. i. tecrîm'in c.) : tecrimler.

tecrûbe تجربه (a. i.) : [aslî : "tecrîbe" dir]. (bkz : tecrîbe).

tecsîm تجسيم (a. i. cism'den) : cisimlendirme, vücut verme, vücutlu gösterme, gösterilme.

tecsîmât تجسيمات (a. i. tecsîm'in c.) : cisimlendirmeler, vücutlu göstermeler, gösterilmeler.

tecvî' تجويع (a. i. cû'dan) : acıktırma, acıktırılma,

tecvîd تجويد (a. i. cevdet'den) : 1. bir şeyi güzel yapma. 2. Kur'ân-ı Kerîm'i usûlüne bağlı kalarak okuma ilmi. 3. bu okumayı öğreten kitap.

tecvîd-i hurûf : leng. seslerin mahreçlendirilmesi, boğumlandırılması, fr. *articulation*.

tecvîf تجويف (a. i. cevîf'den. c. : tecvîfât) : 1. oyma, oyulma, oyuk hâline koyma. 2. oyuk yer. 3. anat. kalbin boşluklarından her biri.

tecvîfât تجويفات (a. i. tecvîf'in c.) : 1. oymalar, oyulmalar, oyuk hâle koymalar. 2. oyuk yerler. 3. anat. kalbin boşlukları.

tecvîr تجوير (a. i. cevîr'den) : çevretme, zora, sıkıya koyma.

tecviz تجويز (a. i. cevâz'dan. c. : tecvî-zât) : câiz görme, görülme, izin verme, verilme.

tecvizât تجوزات (a. i. tecvîz'in c.) : câiz görmeler, görülme, izin vermeler, verilmeler.

tecviif تخفيف (a. i.) : 1. vurmak süre-
tiyle korkutmak. 2. çok korkmak.

tecviş تحييش (a. i. cevş'den). (bkz : tah-sîd).

teczi' تمجزي (a. i.). (bkz : teczie).

teczie تمجزة (a. i. cüz'den) : kısım kısım ayırma, bölme, doğrama, ufaltma.

teczim تجذيم (a. i.) : 1. kesme [kol, ka-nad gibi şeyleri-]. 2. cüzam illetine uğratma.

teczir تجذير (a. i. cezr'den) : mat. cez-rini bulma, kar'e kökünü alma.

tecziye تمجيزه (a. i. cezâ'dan) : cezâlan-dırma.

tedâbir تدابير (a. i. tedbîr'in c.) : tedbir-ler, yollar, çâreler.

tedâbir-i âkıl-âne : akıllıca tedbirler.

tedâfû' تدافع (a. i. def'den. c. : tedâ-fûât) : 1. birbirini def'etme, itişme, kakışma. 2. kendini koruma, * savunma.

tedâfûi, tedâfûiyye تدافعي، تدافعية (a. s.) : kendini koruma, *savunma ile ilgili. **Harb-i tedâfûi** : kendini müdâfaa ederek yapılan harb.

tedâhük تضاحك (a. i.) : gülüşme [karşı-lıklı-].

tedâhül تداحل (a. i. dühül'den. c. : tedâ-hülât) : 1. birbiri içine girme. 2. geri kalma [iş hakkında]. 3. bir taksitin ödenmeden ötekinin gel-mesi; ödemede gecikme. 4. yığılıp kalma, birikme. 5. karışma. (bkz : müdâhale).

tedâhül-fi-l- hudûd : huk. [eskiden] bir cinsten olan müteaddit esbâb-ı huduttan dolayı yalnız bir had ile iktifâ edilmesi hâli : [bir şahıs birkaç de-fa zinâda veya sirkatte bulunsa hakkında yalnız bir had ile iktifâ edilir].

tedâhül-fi-l-kazf : huk. [eskiden] birçok kazif-lerden dolayı yalnız bir had ile iktifâ edilmesi hâli. [bir şahıs bir veya daha ziyâde kimselere bir lâfz ile veya başka başka lâfızlar ile zinâ isnâdında bu-lunsa bunlardan dolayı hakkında yalnız bir "hadd-i kazf" icrâ edilir].

tedâhül-i a'dâd : fer. iki sayıdan birinin diğeri ile tamâmen yânî kesir bırakmaksızın taksîmi ka-bil olması. [Üç ile dokuz gibi].

tedâhül-i iddeteyn : fer. [eskiden] iki iddetin birbiri içine girmiş olması. [meselâ : bir kimse bâinen tatlik ettiği bir kadına iddet esnâsında ken-disine helâl olur zanniyle mukarenette bulunsa bu mukarenet sebebiyle ikinci olarak lâzımgelen id-det; kadının beklemekte olduğu birinci iddete te-dâhül eder. Busûretle kadın; birinci iddeti ikmâl ettikten sonra ikinci iddetin sebebinden itibâren noksan kalan miktârı tamamlar].

tedâhülât تداخلات (a. i. tedâhül'ün c.) : tedâhüller.

tedâi تداعي (a. i. da'vet'den) : bir şeyi hatıra getirme; **psik.** * çağırışım.

tedârüb تضارب (a. i. darb'dan) : dövüşme, vuruşma. (bkz : mudârebe).

tedârük تدارك (a. i. derk'den. c. : tedâ-rükât) : tedârik, hazırlama; araştırıp bulma, ele geçirme, edinme.

tedârükât تداركات (a. i.) : hazırlık[lar].

tedârükât-ı harbiyye, — ı seferiyye : harb ha-zırlıkları.

tedârüki تداركي (a. i.) : hek. bir has-talığın şiddeti ihtimâline karşı gereken tertîbâtı alma.

tedârûs تدارس (a. i.) : okuma; yazma.

tedâvi تدوي (o. i. devâ'dan. c. : tedâvi-yât) : ilâç verme, iyileştirmek için bakma. **Berâ-yi tedâvi** : tedâvi için.

tedâvi-bi-l-ineb : üzümle tedâvi; üzüm-kürü.

tedâvi-bi-l-mâ' : su ile tedâvi.

tedâvi-bi-n-nazir : soğuk alan bir hastayı yine soğuk şeylerle tedâvi ederek meydana gelecek aks-i-te'sirden faydalanma usûlü.

tedâvi-bi-z-zıdd ve **tedâvi bi-n-nakiz** : bir hastalı-ğa zıddıyla ilâç verme, menfî tedâvide bulunma.

tedâviyât تداويات (a. i. tedâvî'nin c.) : tedâvîler.

tedâvül تداول (a. i. deylet'den c. : tedâvülât) : elden ele gezme, dolaşma, kullanılma.

tedâvülât تداولات (a. i. tedâvül'ün c.) : tedâvüller.

tedâvür تداور (a. i. devr'den) : sıra ile yapma; karşılıklı yapma.

tedbîc تدبج (a. i.) : rûkû'da başı çok eğme.

tedbîr تدبير (a. i. dübûr'dan c. : tedâbîr) : bir şeyi te'min edecek veya önliyecek yol, çâre. **Hüsn-i tedbîr** : iyi düşünülerek tutulan yol. **Sû-i tedbîr** : yanlış tutulan yol.

tedbîr-i menzil : ev idâresi ile ilgili hususlardan bahseden ilim, ev idâresi bilgisi, fr. **économie domestique**.

tedbîr-i muallak : huk. [eskiden] bir şarta tâlik olunan tedbîr. ["sen şu işi yaparsan müdebberşin" denilmesi gibi]. Bu halde memlûk o işi mevlâsının hayatında yaparsa vefâtında malının üçte birinden azat olur].

tedbîr-i mukayyed : huk. [eskiden] mevlânın bir kayıt ile mukayyet olarak vefâtına muallâkan yaptığı tedbîr. ["ben bu hastalığımдан ölürsem" yahut "ben bu yolculuğum esnasında vefât edersem sen hürsün" denilmesi gibi].

tedbîr-i mutlak : huk. [eskiden] mevlânın alelîlak mevtine muzaf olan tedbîr. ["ben öldüğüm zaman sen hürsün" denilmesi gibi, "ben seni müdebber kıldım" denilmesi de bu kabildendir].

tedebbür تدبر (a. i. c. : tedebbürât) : 1. sonunu, hakikati düşünme. 2. arkasını dönme.

tedebbürât تدبرات (a. i. tedebbür'ün c.) : sonunu, hakikati düşünmeler.

tedeffün تدفن (a. i. defn'den) : defnolunma, gömülme.

tedehhî تدهي (a. i.) : dâhîleşme, dehâ eseri gösterme.

tedehhün تدهن (a. i. dehn'den) : yağlanma, yağ sürünme.

tedehhüş تدهش (a. i. deheş'den) : dehşete düşme, korkma, yılma.

tedellâ تدلى (a. i.) : tas. mukarriblerin, makamların son mertebesine yükseldikten sonra ifâkatbahş olan bir sahne nüzûlü.

tedellî تدلى (a. i. dell'den c. : tedellî-yât) : nazlanma.

tedellîyât تدليات (a. i. tedellî'nin c.) : nazlanmalar.

tedellük تدلك (a. i.) : sürme; uğuşturulma.

tedellül تدلل (a. i.) : nazlanma. (bkz : tegannüc).

tedemmu' تدمع (a. i. dem'den) : 1. gözün yaşarması. 2. hek. hastalık dolayısıyla gözden yaş gelme.

tedemmug تدمع (a. i. dimâğ'dan) : fels. beyinleşme, fr. **cérébration**.

tedemmül تدمل (a. i.) : toprağı gübreleme, toprağa gübre dökme.

tedenni تدنى (a. i. denâet'den c. : tedenniyât) : aşağı inme, aşağılama, gerileme. [zıddı : "terakki"].

tedenniyât تدنيات (a. i. tedenni'nin c.) : aşağılamalar, gerilemeler.

tedennüs تدنس (a. i.) : kirlenme, pisleşme.

tedennüs-i câme : elbisenin kirlenmesi.

tederru' تدرع (a. i.) : zırhlama, zırh giyme.

tederrüb تدرب (a. i.) : alışma, (bkz : ülfet).

tederrüc تدرج (a. i. derece'den) : derece derece, adım adım ilerleme.

tederrün

tederrün تدرون (a. i.) : bir uzun, bir organın şişmesi.

tederrüs تدرس (a. i. ders'den c. : teder-rüsât) : ders alma, ders olarak okuma.

tederrüsât تدرسات (a. i. tederrüs'ün c.) : ders almalar, ders olarak okumalar.

tedessür تدثر (a. i.) : elbise giyme.

tedeyyün تدین (a. i. dîn'den) : 1. dîne bağlı olma. 2. dîninde sınıksız bağlı kalma. 3. (deyn'den) borçlanma.

tedfin تدفين (o. i. defn'den) : defnetme, gömme.

tedhin تدخين (a. i. duhan'dan) : tütsüleme, dumanlama.

tedhin تدهين (a. i. dühn'den) : güzel kokulu yağ sürme, sürülme.

tedhiş تدهيش (a. i. c. : tedhişât) : dehşet verme, dehşete düşürme; şaşırtma, korkutma, yıldırma.

tedhiş-i ezhân : zihinlerde heyecan yaratma.

tedhişât تدهيشات (a. i. tedhiş'in c.) : tedhişler.

te'dib تأديب (a. i. edeb'den. c. : te'dîbât) : 1. edeplendirme, edeplendirilme. 2. terbiye etme, terbiyesini verme; haddini bildirme. **Hadd-i te'dib** : bir suç işliyen, başkalarına örnek olacak şekilde, cezâlandırma [muâhaze, tâzir, darb gibi].

te'dibât تأديبات (a. i. te'dîb'in c.) : 1. edeplendirmeler, edeplendirilmeler. 2. terbiye etmeler, terbiyesini vermeler.

te'diben تأديباً (a. zf.) : te'dip için, te'dip sûretiyle; tevbih ve takdir ederek.

te'diyât تأديات (a. i. te'diye'nin c.) : ödemeler.

te'diye تأدية (a. i. edâ'dan. c. : te'diyât) : 1. ödeme; ödenilme. 2. borcunu verme.

te'diye-i deyn : borç ödeme.

tedkik تدقيق (a. i. dikkat'den. c. : tedkikat) : dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme.

tedkikat تدقيقات ("ka" uzun okunur. o. i. tedkik'in c.) : tedkikler, inceden inceye araştırmalar, incelemeler.

tedkikat-ı şer'iyye : [eskiden] şeyhislâm kapısında, şer'î işlerle ilgili olan hükümlerin karara bağlandığı daire.

tedlik تدليك (a. i.) : sürme, uğalama.

tedlis تدليس (a. i.) : alışverişte satıcının mal kusurunu müşteriye saklaması, hile.

tedliye تدليه (a. i.) : 1. sarkıtma, sarkıtılma; yukarıdan aşağı bırakma, bırakılma. 2. delil, vesika hazırlama. 3. şaşırtma, dehşete düşme.

tedmîc تدميج (a. i.) : bir şeyi başka bir şeyin içine yerleştirme.

tedmîm تدميم (a. i.) : hek. kanın, bâzi sebepten dolayı, ciğerlerde, bağırsaklarda ve damarlarda çoğalması.

tedmîr تدمير (a. i. c. : tedmîrât) : yoketme, mahvetme, tepeleme.

tedmîrât تدميرات (a. i. tedmîr'in c.) : yoketmeler, mahvetmeler, tepelemeler.

tednîs تدنيس (a. i. c. : tednîsât) : kirlenme, kirlenilme.

tednîsât تدنيسات (a. i. tednîs'in c.) : kirlenmeler, kirlenilmeler.

tedrî' تدريع (a. i.) : zırh giydirmeye, giydirilme.

tedrî-i cüyûş : askerlere zırh giydirilme.

tedrib تدرب (a. i.) : ped. * yetiştirme.

tedrîbî تدريبي (a. s.) : fels. fr. empirique.

tedric تدريج (a. i. durû'dan c.) : ted-

ricât) : 1. derece derece, basamak basamak ilerle-
me, ilerletme; azar azar hareket. **Ale-i-tedric** : ted-
ric üzere. **Bi-t-tedric** : azar azar, yavaş yavaş. 2. ed.
ifâdenin derece derece yükselmesi. 3. fels. fr.
gradation.

tedric-i sâid : ed. ifâdenin yükselmesi.

tedric-i hâbit : ifâdenin alçalması.

tedricât تدريجات (a. i. tedric'in c.) :

tedricler.

tedricen تدريجاً (a. zf.) : derece de-

rece, yavaş yavaş, azar azar.

tedricî, tedriciyye تدريجي، تدريجية (a. s.) :

derce derece, yavaş yavaş olan, yapılan.

tedris تدريس (a. i. ders'den c. : tedri-

sât) : ders verme, verilme, okutma.

tedrisât تدريسات (o. i. tedris'in c.) : ted-

risler (* öğretim).

tedrisât-ı âliye : yüksek * öğretim.

tedrisât-ı ibtidâiyye : ilk öğretim.

tedrisât-ı taliye : * orta öğretim.

tedsîm تديم (a. i.) : nazar değmemesi

için küçük çocukların çene çukurlarına siyah benek
yapma.

tedsîr تدسير (a. i.) : kuşun, yuvasını dü-

zenlemesi, düzelmesi.

tedsiye تدسيه (a. i.) : baştan çıkarma,

azdırma.

tedvîn تدوين (a. i. divân'dan. c. : tedvî-

nât) : 1. ed. divân şekline sokma [manzûmelerî-].
2. kitap hâline getirme.

tedvinât تدوينات (a. i. tedvîn'in c.) :

tedvinler, divân şekline sokmalar; kitap yapmalar.

tedvîr تدوير (a. i. devr'den. c. : tedvî-

rât) : 1. döndürme, döndürülme, çevirme, çevril-
me. 2. değirmi şekle sokma, sokulma.

tedvîr-i âlem : dünyâyı döndürme, idâre etme.

3. ed. bir mîsrâdaki kelimelerin yerini değiştir-
mekle veznin ve mânânın bozulmaması, yâni, yine
aynı mânânın anlaşılması. Meselâ : "şöyle bir fikir
geldi aklıma; aklıma şöyle bir fikir geldi.." gibi.

tedviye تدويه (a. i. devâ'dan) : devâ, ilaç

verme.

tebbî تبابي (a. i. eb'den) : birini baba

edinme.

te'ebbüd تأبد (a. i.) : 1. ürküp çekin-

me. 2. evlenmeme, bekâr kalma.

teebbüh تأبه (a. i.) : 1. kibirlenme. 2.

âlîcenaplık, göztokluğu ile bir şeyden vazgeçme.

teebbün تأبن (a. i.) : birinin yolun-

dan gitme, izine uyma.

teeccüc تاجج (a. i.) : tutuşma, alevlen-

me [ateş].

teecül تأجل (a. i.) : belli bir zamana

kadar mehil, müddet isteme.

teecüm تأجم (a. i.) : öfkelenme.

teeddüb تأدب (a. i. edeb'den. c. : teed-

dübât) : edeplenme, edebini takınma, edepli
davranma, utanma; çekinme.

teeddübât تأدبات (a. i. teeddüb'ün c.) :

utanmalar, çekinmeler.

teeddüben تأدباً (a. zf.) : edep ve ter-

biye kaldesine riâyet ederek, edepli davranarak,
utanarak, çekinerek.

teeffüf تأفف (a. i.) : of çekme, oflama.

teehhî تأخي (a. i.) : birisiyle kardeş ol-

ma, birini kardeş edinme.

teehhül تأهل (a. i. ehl'den) : 1. ehlî-

leşme. 2. evlenme.

teehhür تأخر (a. i. te'hîr'den. c. : teehhü-

rât) : 1. sonraya, geriye kalma. 2. gecikme. **Bilâ-**
-teehhür : gecikmeden.

teehhürât تأخرات (a. i. teehhür'ün

c.) : sonraya kalmalar, gecikmeler.

teekküd تآكد (o. i. ekd'den) : sağlam-

laşma, kuvvet bulma.

teekkül تَعَكُّلٌ (a. i. ekl'den) : 1. hek-
yaranın, yenik gibi açılıp büyümesi, oyulup açılma-
sı. 2. eklolunma, yenme.

teellüf تَأْلَفٌ (a. i. ülfet'den c. teellüfât) :
alışma, hoş geçinme; bağdaşma.

teellüfât تَأْلَفَاتٌ (a. i. teellüf'ün c.) : alış-
malar, hoş geçinmeler; bağdaşmalar.

teellüm تَأْلَمٌ (a. i. elem'den. c. : teellü-
mât) : elemleme, kederlenme, tasalanma.

teellümât تَأْلَمَاتٌ (a. i. teellüm'ün c.) :
kederlenmeler, eseflenmeler, tasalanmalar.

teemmi تَأْمِيٌّ (a. i. emet'den) : câriye
edinme.

teemmül تَأْمُلٌ (a. i. emel'den. c. : teem-
mülât) : iyice, etraflıca düşünme. **Bilâ-teemmül** :
düşünmeden, düşünmeksizin.

teemmülât تَأْمَلَاتٌ (a. i. teemmül'ün
c.) : iyice, etraflıca düşünüp taşınmalar.

teemmülât-ı amika : derinden derine düşünüp
taşınmalar.

teemmüm تَأْمَمٌ (a. i. ümm'den) : ana
edinme.

teemmür تَأْمُرٌ (a. i. emr'den) : âmirlik
taslama.

teenni تَأْنِيٌّ (a. i. c. : teenniyât) : 1.
yavaş gitme, yavaş hareket etme, yavaşlık; gecik-
me. 2. ilerisini düşünerek acelesiz, dikkatli dav-
ranma. **Bilâ-teenni** : dikkatsiz, ihtiyatsız olarak.

teenniyât تَأْنِيَّاتٌ (a. i. teenni'nin c.) :
acelesiz ve düşünceli davranmalar.

teennüs تَأْنُسٌ (a. i. üns'den) : 1. mü-
ennes olma. 2. kadın gibi hareket etme, kadınlaş-
ma.

teerrüb تَأْرِبٌ (a. i.) : kendini zekî gös-
termiye çalışma.

teessi تَأْسِيٌّ (a. i.) : 1. tesellî verme,
avutma. 2. sabretme.

teessüf تَأْسَفٌ (a. i. esef'den. c. : tees-
süfât) : eseflenme, kederlenme, tasalanma; acıma.

teessüfât تَأْسَفَاتٌ (a. i. teessüf'ün c.) :
teessüfler.

teessüm تَأْتَمٌ (a. i. ism'den.) : gınahtan
kaçınma.

teessür تَأْسِرٌ (a. i.) : oyalandırma; iş-
ten alıkoyma.

teessür تَأْسِرٌ (a. i. esr ve esâret'den) c. :
teessürât) : 1. kederli ve üzüntülü olarak hislen-
me, içlenme. 2. bir şeyin te'sirini duyma. 3. acı,
keder duyma. **Mûcib-i teessür** : teessüre sebebolan,
Serî-üt-teessür : çabuk teessüre kapılan.

teessürât تَأْسِرَاتٌ (a. i. teessür'ün c.) :
teessürler, üzüntüler, üzülmeler, acılar, kederler.

teessür-bahş, teessür-bahsâ تَأْسِرٌ بِخَشَا
(a. f. b. s.) : hüzn ve keder veren,
tasaya düşüren.

teessüs تَأْسَسٌ (o. i. esâs'dan) : 1. te-
melleşme, yerleşme, kökleşme. 2. kurulma.

teevvi تَأْوِيٌّ (a. i. evy'den) : oturacak
yer edinme, yurtlanma, yurt tutma, bir yerde yer-
leşme.

teevvüd تَأْوُدٌ (a. i.) : eğrilme, iki kat
olma, bükülme.

teevvüh تَأْوُدٌ (a. i. c. : teevvühât) :
inleme, ah vah etme.

teevvühât تَأْوُهُاتٌ (a. i. teevvüh'ün c.) :
inlemeler, ah vah etmeler.

teevvül تَأْوُلٌ (a. i.) : başka mânâya gel-
me; mânâsı başka olma.

teeyyüd تَأْيِدٌ (a. i.) : kuvvetlenme,
kuvvet bulma, sağlamlaşma ; doğru çıkma, gerçek-
leşme.

teezzi تَأْذِيٌّ (a. i. ezâ'dan) : rencide ol-
ma, incinme.

tezzür تَازُر (a. i.) : bürünme, örtünme. (bkz : tesettür).

tef تَف (f. i.) : 1. sıcaklık. (bkz : harâret). 2. buhar.

tefaddul تَفَضُّل (a. i.) : (bkz : tefazzul).

tefâfih تَفَافِيح (a. i. tuffâh'ın c.) : elmalar.

tefahhum تَفْحَم (a. i. fahm'den) : kim. kömürleşme, fr. carbonisation.

tefahhur تَفْحُر (a. i. fahr'den. c. : tefahhurât) : övünme, kurulma. (bkz : iftihâr, temeddüh).

tefahhurât تَفَخُّرَات (a. i. tefahhur'un c.) : övünmeler, kurulmalar.

tefahhus تَفْحُص (a. i. fahs'den. c. : tefahhusât) : inceden inceye araştırma.

tefahhusât تَفْحُصَات (a. i. tefahhus'un c.) : inceden inceye araştırmalar.

tefâhür تَفَاخُر (a. i. fahr'den. c. : tefâhürât) : 1. övünme. (bkz : temeddüh). 2. övünç. (bkz : iftihâr).

tefâhürât تَفَاخُّرَات (a. i. tefâhür'ün c.) : 1. övünmeler. 2. övünçler.

tefâil تَفَاعِيل (a. i. tef'ile'nin c.) : ed. tef'ileler, mısra veyâ beytin vezin parçaları.

tefakkud تَفَقُّد (a. i. fakd, fıkdan ve fukud'dan. c. : tefakkudât) : arayıp sorma, arayıp sorulma. (bkz : cüst ü cû, tefahhus).

tefakkudât تَفَقُّدَات (a. i. tefakkud'un c.) : arayıp sormalar, arayıp sorulmalar.

tefakkuh تَفَقُّح (a. i.) : gül gibi açılma.

tefakkur تَفَقُّر (a. i. fakr'den) : fukarâlaşma.

tefâkum تَفَاقُوم (a. i.) : [iş] büyüyüp güçleşme.

tefâküh تَفَاكُوه (a. i. fâkihe'den) : 1. birbirine karşılıklı yemiş atma. 2. mec. şakalaşma.

tefâric تَفَارِج (a. i. tefrice'nin c.) : yırtmaçlar; aralıklar.

tefârik تَفَارِيق (a. i. tefrik'in c.) : 1. ayırmalar, seçmeler. 2. ufak tefek şeyler. 3. az değerli hediyeler.

tefâsil تَفَاصِيل (a. i. tafsil'in c.) : tafsiller, ayrıntılar. (bkz : tafsîlât).

tefâsir تَفَاسِير (a. i. tefsîr'ün c.) : Kur'an'ı izâh eden kitaplar.

tefassum تَفَسُّم (a. i.) : kırılma, kesilme. (bkz : infisâm).

tefâsuh تَفَاسُح (a. i.) : fasâhatle söyleme.

tefâvüd تَفَاوُد (a. i.) : faydalaşma, birbirinden faydalanma.

tefâvüt تَفَاوُت (a. i. fevt'den) : 1. iki şeyin birbirinden farklı olması. (bkz : tezâd). 2. iki şey arasındaki fark. **Bî-tefâvüt, Bilâ-tefâvüt** : farksız.

tefâvüt-i hasene : hicrî yıl ile, mâlî yıl arasındaki 10 gün ve yirmi bir saatlik farktan meydana gelen vâridât (gelir) farkı.

tefâyüd تَفَايُود (a. i.) : (bkz : tefâvüd).

tefâzul تَفَاضُل (a. i. fazl'dan. c. : tefâzulât) : 1. fazilet ve meziyet yarışına çıkma. 2. fark, mikdar fazlası.

tefâzul-ı iktidâr : fiz. potansiyel farkı.

tefâzul-i irtifâ' : coğr. iki noktanın deniz sathından olan yükseklikleri (râkımlar) arasındaki fark.

tefâzuli تَفَاضُلِي (a. s.) : 1. tefâzula âit, tefâzul ile ilgili. 2. **i. mat.** iki rakamın arasında miktarca olan farktan doğan nisbet.

tefazzul تَفَاضُل (a. i.) : 1. fazilet, üstünlük satma. 2. iyilik; bağışlama. (bkz : tefaddul).

tefci' تَفْجِيع (a. i. c. : tefcîât) : acıtma, canını yakma; dertli kılma.

tefcir تَفْجِير (a. i.) : 1. yerden su kaynatıp akıtma. 2. drenaj. 3. **hek.** kanı veyâ cerâhati akıtmak için ameliyattan sonra yaranın içine delikli borular sokma.

tefdiye تَفْدِيَه (a. i.) : canını başkasına fedâ etme, "canım sana kurban olsun" deme [k].

tefeccu' تَفْجَع (a. i.) : acıma, canı yanma; dertli, kaygılı olma.

tefeccür تَفْجُر (a. i. fecr'den c. : tefeccür-rât) : 1. tan yeri ağarma. 2. yerden su kaynayıp akma. 3. **hek.** yarılma, çatlama.

tefeccürât تَفْجُرَات (a. i. tefeccür'ün c.) : tefeccürler.

tefehühüm تَفْهَم (a. i. feh'm'den c. : tefeühümât) : yavaş yavaş anlama, farkına varma. **Sû-i tefeühüm** : yanlış anlama.

tefehühümât تَفْهَمَات (a. i. tefeühüm'ün c.) : yavaş yavaş anlamalar, farkına varmalar.

tefekkuh تَفَقَّه (a. i. fikh'dan) : 1. fıkıh öğrenme. 2. fıkıhta çok bilgili olma. 3. (bkz : taakkul, tefeühüm).

tefekkuh تَفَكَّه (a. i.) : 1. hoşlanma; şaşıрма. (bkz : hayret). 2. pişmân olma. 3. yemiş toplama; yemiş yeme.

tefekkül تَفَكُّك (a. i.) : münfek olma, zincir halkası gibi-birbirinden ayrılma.

tefekkül تَفَكُّر (a. i. fikr'den c. : tefek-kürât) : düşünme, zihin yorma; düşünülme.

tefekkülât تَفَكُّرَات (a. i. tefekkül'ün c.) : düşünmeler, zihin yormalar; düşünölmeler.

tefelluk تَفْلُك (a. i.) : yarılma, çatlama. (bkz : infilâk).

tefelluc تَفْلُج (a. i.) : 1. yarılıp çatlama. 2. **hek.** felc olma, felce uğrama.

tefellüs تَفْلُس (a. i.) : 1. iflâs etme. 2. **hek.** insan cildinin pul pul dökölmesi.

tefelsüf تَفْلَسُف (a. i. felsefe'den c. : tefelsüfât) : feylesoflaşma; felsefe sözleri söyleme.

tefelsüfât تَفْلَسُفَات (a. i. tefelsüf'ün c.) : feylesoflaşmalar.

tefennün تَفَنُّن (a. i. fenn'den) : 1. de-ğişme. (bkz : tenevvü') 2. fen öğrenme; birçok şeyler öğrenme. 3. sözü türlü türlü söyleme.

tefennün fi-l-ibâre تَفَنُّنٌ فِي الْبَيَارَةِ (a. cü.) : ed. bir defâ söylenilmiş olan bir sözü ikinci defâ söylemek gerekince, o sözü tekrarlamamak için başka türlü ifâde etme. [Meselâ bir sözde Fuzûlî'den bahsolmuşken tekrar zikri icâbedince : "Leylî vü Mecnûn şâiri" denilmesi gibi].

teferru' تَفَرُّع (a. i. fer'den c. : tefer-ruât) : 1. dallanma, dal budak salıverme. 2. bir çok kısımlara ayrılma. 3. bir kökten çıkıp ayrılma.

teferruât تَفَرُّعَات (a. i. teferru'un c.) : ayrıntılar, fr. **accessoires**.

teferrug تَفَرُّغ (a. i. ferâg'dan) : 1. fâ-riğ olma, vazgeçme. 2. bir işi bitirip kurtulma. 3. satın alınan bir mülkün ferağ muâmelesini yaptırma, tapusunu kendi üzerine çevirme.

teferruh تَفَرُّح (a. i. ferah'dan) : ferahlanma, içi açılma.

teferruk تَفَرُّق (a. i. fark'dan) : ayrılma, dağılma.

teferruk-i ittisâl : **hek.** herhangi bir sebep veyâ hastalıkla cildin yarılması.

teferruc تَفَرُّج (a. i. c. : teferrücât) : 1. açılma, ferahlanma. 2. gezinti. 3. gezintiye çıkıp gam dağıtma.

teferrucât تَفَرُّجَات (a. i. teferrüc'ün c.) : 1. açılmalar, ferahlanmalar. 2. gezintiler. 3. gezintiye çıkıp gam dağıtmalar.

teferruc-gâh تَفَرُّجَاح (a. f. b. i.) : eğ-lence, gezinti yeri. (bkz : mesîre).

teferruc-geh تَفَرُّجَاح (a. f. b. i.). (bkz : teferrüc-gâh).

teferrüd تفرّد (a. i. ferd'den) : 1. her-

kesten ayrılıp tek, yalnız, تنها kalma 2. eşsiz, emsalsiz, benzersiz olma. 3. kendi başına kalma, olma. **Dâiye-i teferrüd** : eşi, akrânı olmamak dâvâsı, arzusu.

teferrüs تفرّس (a. i. ferâset'den c. : teferrüsât) : sezme, anlar gibi olma.

teferrüsât تفرّسات (a. i. teferrüs'ün c.) : sezinti.

teferrüş تفرّش (a. i. ferş'den) : yayılma, serilme.

teferrüz تفرّز (a. i. ifrâz'dan) : ayrılma.

tefer'un تفرعن (a. i. fir'avn'den) : 1. Firaunlaşma. 2. son derecede kibirlenme. (bkz : azamet).

tefessüh تفسّح (a. i.) : açılma, genişleme. (bkz : inbisât).

tefessüh تفسّح (a. i. fesh'den c. : tefessühât) : 1. çürüme, çürüyüp dökülme, bozulma. 2. hek. bir cismin kokup dağılması.

tefessühât تفسّحات (a. i. tefessüh'ün c.) : çürümeler, çürüyüp dökülmeler, bozulmalar; cisimlerin kokup dağılması.

tefettüt تفتّت (a. i. fett'den) : ufak ufak parçalanma, un ufak olma.

tefe'ül تفعّال (a. i. fâl'den c. : tefe'ülât) : 1. fal açma, fala bakma. 2. hayre yorma, uğursama, uğur sayma.

tefe'ülât تفعّالات (a. i. tefe'ül'ün c.) : 1. fal açmalar, fala bakmalar. 2. hayre yormalar, uğur saymalar.

tefevvuk تفعّوك (a. i. fevk'den) : Üste çıkma, üstün olma, yükselme. **Dâiye-i tefevvuk** : Üstte bulunma dâvâsı, isteği.

tefevvüh تفرّوه (a. i. fevh'den c. : tefevvühât) : 1. ağza alma, söyleme. 2. münâsebetsiz söz söyleme, dil uzatma.

tefevvühât تفرّوات (a. i. tefevvüh'ün

c.) : münâsebetli, münâsebetsiz sözler, boş boğazlıklar, dedikodular, cezâyâ çarptırılmasını gerektiren sözler.

tefevvüz تفرّوض (a. i.) : 1. üstüne alma, üzerine alma [bir işi-]. 2. fık. gayrimenkul'ün tasarruf haklarını satın alma.

tefeyyüz تفيّض (a. i. feyz'den c. : tefeyyüzât) : feyiz bulma, ilerileme, yükselme. (bkz : terakki).

tefeyyüzât تفيّضات (a. i. tefeyyüz'ün c.) : feyiz bulmalar, ilerilemeler, yükselmeler. (bkz : terakkiyyât).

tefhim تفهيم (a. i.) : kömürleştirme.

tefhim تفهيم (a. i. fahm'den) : 1. büyük sayma. (bkz : ta'zîm). 2. a. gr. bir harfi kalın okuma : râgib'daki "r" nin kalın, receb'deki "r" nin ince oluşu. gibi.

tefhim تفهيم (a. i. fehmden c. : tefhîmât) : anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme.

tefhim-i merâm : merâmını anlatma.

tefhîmât تفهيمات (a. i. tefhîm'in c.) : anlatmalar, anlatılmalar, bildirmeler, bildirilmeler.

te'fif تأفّف (a. i.) : (bkz : teeffûf).

te'fik تأفّفك (a. i. c. : te'fikât) : 1. yalan söyleme. 2. yalan; iftirâ etme.

te'fikât تأفّفكات (a. i. te'fik'in c.) : yalan söylemeler, yalanlar, iftirâ etmeler.

te'fil تفعّيل (a. i. fâl'den) : fal açtırma, fala baktırma.

te'file تفعّله (a. i. c. : tefâil) : mîsrâ veya beytin vezin parçası.

tefkîh تفكيه (a. i. fikh'dan) : 1. fıkıh öğretme. 2. öğretme, anlatma.

tefkîh تفكيه (a. i.) : 1. hoşlandırma; hayrete düşürme. 2. yemiş yedirme.

tefkir

tefkir تفكير (a. i.) : 1. düşündürme, düşündürülme. 2. **fels. fr. idéation.**

teflis تفلّيس (a. i.) : 1. birisine "müflis" deme, denilme. 2. **huk.** yarıçık tarafından birinin iflâsına hükmedilmesi. [bu hüküm i'lân edilir].

tefri' تفریع (a. i. fer'den. c. : tefrîât) : fer'lendirme. (bkz : fer').

tefric تفریح (a. i.). (bkz : tefrih).

tefrice تفرجه (a. i. c. : tefâric) : yırtmaç, aralık.

tefrid تفرید (a. i. ferd'den) : 1. dünyadan geçip yalnız Allah ile meşgul olma. **Ehl-i tefrid** : köşeye çekilip ibâdetle meşgul olan kimse. 2. **fiz.** elektriklenmemesi istenilen şeyi elektrik nakleden cisimlerden ayırma. (bkz : tecrid).

tefrig تفریغ (a. i. c. : tefrîgat) : 1. dolu kabı boşaltma; dolu kabın boşaltılması. 2. yemegi kotarma, yemek kotarılmâ. 3. (ferâgat'den) ferâgat ettirme, vazgeçirme.

tefrîgat تفریغات ("ga" uzun okunur. a. i. tefrig'in c.) : 1. dolu kapları boşaltmalar. 2. yemekleri kotarmalar.

tefrih تفریح (a. i. ferah'dan) : ferahlandırma, gönül açma.

tefrih تفریح (a. i.) : 1. korkusuz kalma. 2. gelişme, filizlenme. 3. yumurtadan çıkma zamânı. **Devr-i tefrih** : biy. kuluçka devri. **Vakt-i tefrih** : **hek.** çiçek hastalığı aşısının yapılmasından te'sirini gösterinceye kadar geçen zaman.

tefrîk تفریق (a. i. fark'dan) : ayırma, seçme, ayırdetme. **Meclis-i tefrîk** : idâre meclisi âzâsı (yönetim kurulu üyesi) seçimi için yapılan toplantı.

tefrika تفرقه (a. i.) : 1. ayrılma, ayrılık. 2. bozuşma. (bkz : nifâk). 3. gazete veya dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı.

tefrikaten تفرقة (a. zf.) : tefrika sûretiyle.

tefriş تفریش (a. i. ferş'den. c. : tefrişât) : 1. döşeme, döşenme, yayma. 2. ev eşyasını düzenleme.

tefrişât تفریشات (a. i. tefriş'in c.) : 1. döşemeler, döşenmeler, yaimalar. 2. ev eşyasını düzenlemeler.

tefrîr تفریط (a. i. fart'dan) : tersine aşırılık, ortalamanın çok altında kalma. ["ifrât" in zıddı].

tefside تفسید (f. s.) : harâretli, kızgın.

tefside-dil تفسید دل (a. b. s.) : yüreği vanık, bağıri yanık.

tefside-leb تفسید لب (f. b. s.) : pek susamış.

tefsih تفسیح (a. i.) : genişleme. (bkz : tevessü').

tefsik تفسیق (a. i. fisk'den. c. : tefsikât) : fisk ve fücûrâ sürükleme, birisine fâsık, kabahatli, günahkâr deme.

tefsikât تفسیقات ("ka" uzun okunur. a. i. tefsik'in c.) : fisk ve fücûrâ sürüklemeler.

tefsir تفسیر (a. i. fesr'den. c. : tefsîrât) : 1. yorum. 2. Kur'an-ı Kerim'in mânâ bakımından izâhı. 3. (c. : tefâsîr) Kur'an'ı izâh eden kitap. **Hüsn-i tefsir** : bir şeye güzel, münâsıp mânâ verme. **İlm-i tefsir** : Kur'an'ı izâh etmenin yollarını, usullerini bildiren ilim **Sû-i tefsir** : bir şeye fenâ mânâ verme.

tefsîrât تفسیرات (a. i. tefsîr^{1,2} nin c.) : 1. yorumlar 2. Kur'an'ın mânâsında yapılan yorumlar.

tefsire تفسره (a. i.) : **hek.** 1. doktorun, hastanın idrârına bakması, idrârı muâyene etmesi. 2. hastanın, doktor tarafından muâyene olunan idrârı.

tefto تفته (f. s.) : kızmış, kızgın, harâretli. **Âhen-i tefto** : kızmış demir. **Dil-i tefto** : kızgın gönül.

teftih تَفْتِيح (a. i. feth'den. c. : teftî-hât) : 1. açma. (bkz : güşâd). 2. geçirme.

teftihât تَفْتِيحَات (a. i. teftih'in c.) : 1. açmalar. 2. geçirmeler.

teftik تَفْتِيق (a. i. fetk'den) : yarma, yarıma.

teftik تَفْتِيك (a. i. fetk'den) : ditmek, didilmek, tarayıp açmak [yün, pamuk gibi şeyleri].

teftil تَفْتِيل (a. i. fetl'den) : fitil yapma, bükme, bükülme.

teftin تَفْتِين (a. i. fitne'den) : 1. fitneye, fesâda düşürme. 2. meftûn, vurgun-kılma.

teftir تَفْتِير (a. i. c. : teftîrât) : fütür, usanç, bezginlik verme.

teftîrât تَفْتِيرَات (a. i. teftîr'in c.) : usançlar, bezginlikler.

teftis تَفْتِيش (a. i.) : ufak ufak parçalamak, parçalanmak.

teftiş تَفْتِيش (a. i. fetş'den, c. : teftî-şât) : 1. gereği gibi sorup araştırma, sorulup araştırılma; bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama. 2. muâyene, kontrol. 3. müfettiş; teftiş ve tahkik me'muru. **Mahkeme-i teftiş** : huk. [eskiden] evkaf nezâretinde, şeyhişlâm kapısına bağlı şer'î mahkeme.

teftişât تَفْتِيشَات (a. i. teftiş'in c.) : teftişler.

teftîşî تَفْتِيشِي (a. s.) : teftîşe mensup, teftişle ilgili.

teftit تَفْتِيت (a. i.) : parça parça etme, unufak etme, edilme, parçalanma.

teftit-i ahcâr : taşların parçalanması.

teftit-i zücâc : sırçanın unufak olması.

tefvik تَفْوِيق (a. i.) : tar. okçulukta, yayın sol el ile yukarıya kaldırılması.

tefvit تَفْوِيت (a. i. fevt'den) : geçirme, kaçırma.

tefvit-i salât : namaz vaktini kaçırma.

tefviz تَفْوِيز (a. i.) : 1. ihâlâ, sipâriş etme, edilme. 2. dağıtım. (bkz : tevfî'). 3. bir gayrimenkulü, bilinen bedeli karşılığında, bir kimşenin üstüne bırakma.

tefviz-i talâk : fer. [eskiden] kocanın talâkı karısına veya üçüncü bir şahsa tevdi etmesi. [mese-lâ : evvelâ kadın erkeğe hitaben : irâde ettiğim vakit emr-i talâk kendi elimde olmak üzere nefsimi sana tezvîc ettim" deyip erkek de bunu kabûl etse nikâh sahih ve emr-i talâk kadına tefviz edilmiş olur; dilediği vakit kendisini tatlik edebilir. Fakat erkeğin boşama hakkı bâkidir].

tefzi' تَفْزِيع (a. i.) : 1. ürkütme. 2. belinletme, hayretle bakdırma.

tegabbür تَغْبِير (a. i. gubâr'dan) : tozlanma.

tegabbür-i menâhir : hek. tifo ve benzeri gibi hastalıklarda hava ile karışık tozların burun deliklerine girerek birikmesi.

tegabün تَغَابُن ("ga" uzun okunur. a. i. qabn'den) : birbirini aldatma [alış verişte]. **Yevm-i tegabün**, **Yevm-ül-tegabün** : kıyâmet günü. (bkz : yevm-ül-kıyâme).

tegaddüb تَغَضُّب (a. i. gadab'dan) : ga-zebe gelme, hiddetlenme, kızma. (bkz : tegazzüb).

tegradruf تَغْضَرْف (a. i. gudrûf'dan) : gudruflanma, kıkırdaklanma.

tegaful تَغْفُل (a. i. qaflet'den). (bkz : tegaful).

tegaful تَغْفُل ("ga" uzun okunur. a. i. gaflet'den. c. : tegafulât) : anlamamazlıktan gelme.

tegafulât تَغْفُلَات ("ga" uzun okunur. a. i. tegaful'ün c.) : anlamamazlıktan gelmeler.

tegallî تَغْلِي (a. i. qaliye'den) : galiye denilen-misk ve anberden mürekkep güzel kokulu-siyah mâcunu sürünme.

tegallüf

tegallüf تَغْلِف (a. i. gılâf'dan) : kılıf-
lanma.

tegallüf-i em'â : hek. bağırsak dolaşması.

tegallüt تَغْلُط (a. i. galât'dan, c. : te-
gallütât) : yanlışlığa düşme, yanlışlık.

tegallütât تَغْلُطَات (a. i. tegallüt'ün c.) :
yanılmalar.

tegallüb تَغَالِب ("ga" uzun okunur, a. i.).
(bkz : mugalebe).

tegallvün تَغْلَوْن (a. i.) : fiz. galvano
yapma, pillerden getirilen elektrik ceryânıyla bir
cismin elektrikleşmesi.

tegamüz تَغَامِز ("ga" uzun okunur, a.
gamze'den c. : tegamüzât) : [birbirine] göz ucu
ile işaret etme, edişme.

tegamüzât تَغَامِزَات ("ga" uzun okunur, a. i.
tegamüz'ün c.) : birbirine göz ucu ile işaret et-
meler, edişmeler.

tegannüc تَغْنِج (a. i. qanc'dan c. : te-
gannücât) : nazlanma.

tegannücât تَغْنِجَات (a. i. tegannüc'ün
c.) : nazlanmalar.

tegarbül تَغْرِبُل (a. i. gırbâl'den) : kal-
burdan geçirme.

tegarrib تَغْرِب (a. i. gurbet'den) : gur-
bete çıkma. (bkz : igtirâb).

tegarriüd تَغْرُد (a. i. c. : tegarriüdât) :
kuşun, lâtif, hoş ve nağmeli bir şekilde ötmesi.

tegarriüd-i hezâr : bülbülün ötmesi.

tegarriüdât تَغْرُدَات (a. i. tegarriüd'ün c.) :
kuşların ötmeleri.

tegarriür تَغْرُر (a. i.) : gururlanma.
(bkz : igtirâr).

tegarriüs تَغْرُس (a. i. qar's'dan) : [ağaç]
dikilmiş olma hâli: (bkz : teşeccür).

tegassun تَغْصِن (a. i. gusn'den) : dal-
lanma, dal budak peydâ etme.

tegassül تَغْصِل (a. i. gasl ve gusl'den) :
yıkama.

tegaşşi تَغْشَى (a. i. gışâe'den) : 1.
bürünme, örtünme. 2. (gaşy'den) kendinden geç-
me. (bkz : tağşiye 2).

tegavvut تَغْوُط (a. i. qaita'dan) : büyük
aptos bozma.

tegavvül تَغْوُل (a. i.) : renkten renge
girme.

tegavvür تَغْوُر (a. i. gavr'den) : 1.
derin dalma, derine dalma 2. bir şeyin esâsını
arama.

tegayür تَغَايُر ("ga" uzun okunur,
a. i. c. : tegayürât) : zıt olma, başka türlü olma,
uymama. (bkz : mugayeret).

tegayürât تَغَايِرَات ("ga" uzun okunur,
a. i. tegayür'ün c.) : zıt olmalar, başka türlü oluk-
lar, uymamalar.

tegayüz تَغَايُظ ("ga" uzun okunur, a. i.
c. : tegayüzât) : karşılıklı kızışma, öfkelenme.

tegayyüm تَغْيَم (a. i. gaym'dan, c. : te-
gayyümât) : bulutlanma. (bkz : tesehhüb).

tegayyüz تَغْيِظ (a. i. gayz'den, c. : te-
gayyüzât) : hiddetlenme, kızma. (bkz : tegazzüb).

tegayyüzât تَغْيِظَات (a. i. tegazzül'ün
c.) : hiddetlenmeler, kızmalar.

tegazzüb تَغْضَب (a. i. gazab'dan) : ga-
zebe gelme, gazeplenme, öfkelenme. (bkz : tegad-
düb, tegayyüz).

tegazzül تَغْزُل (a. i. gazel'den, c. : te-
gazzülât) : 1. gazel söyleme. 2. ed. gazel tarzında
şiiir yazma.

tegazzülât تَغْزِلَات (a. i. tegazzül'ün
c.) : 1. gazel söylemeler. 2. gazel tarzında şiiir yaz-
malar.

tegerg تگرگ (f. i.) : [yağan] dolu.
Bârân ü tegerg : yağmür ve dolu.

tegil تگل (f. i.) : sakalı yeni çıkmıya
başlayan genç. (bkz : şâbb-ı emred)

teh تھ (f. i.) : 1. dip. (bkz : bün, ka'r).

teh-i çâh : kuyunun dibi.

teh-i deryâ : denizin dibi. 2. kat, mertebe.

teh-i kâşâne : köşk katı.

tehabb تحاب (a. i.) : sevişme, dostluk
peydâ etme.

tehabbûr تحب (a. i. haber'den) : iyi
bilme, esâsını bilme.

tehabbûs تحبس (a. i. habs'den) : ken-
dini bir yere kapama.

tehâci تهاجي (a. i. hecâ'dan) : 1. hic-
vetme. 2. hicivleşme.

tehâcûm تهاجم (a. i. hücûm'dan, c. :
tehâcûmât) : 1. [birlikte] hücûm etme, saldıрма.
2. üşüşme, toplaşma.

tehâcûmât تهاجمات (a. i. tehâcûm'ün
c.) : 1. [birlikte] hücûm etmeler, saldırılar. 2.
üşüşmeler, toplaşmalar. (bkz : tehâfût).

tehâdu' تخادع (a. i.) : aldanmamış iken
aldanmış gibi görünme.

tehâdüb تحادب (a. i.) : kamburlaşma.
(bkz : tahaddüb).

tehâfût تهافت (a. i.) : 1. birbiri üstü-
ne atılma. (bkz : tehâcûm). 2. bir şeyin hırsla
üzerine düşme. 3. kendini peyderpey bir şeye çarp-
ma.

tehâfût-ül-felâsife (feylesofları hırpalama) : Ga-
zâlî'nin meşhur eseri.

tehallûf تحلف (a. i.) : uygunsuzluk. fels.
différenciation.

tehallûs تحلّص (a. i. hulûs'dan). (bkz :
tahallûs).

tehâlûf تحالف (a. i. half'den) : hâkimin
iki tarafa da yemin verdirmesi.

tehâlûf تحالف (a. i. hulf'den, c. : tehâ-
lûfât) : birbirine zıt olma, birbirine uymama.

tehâlûk تهالك (a. i. helâk'dan, c. : tehâ-
lûkât) : can atma; birbirini itip çiğneyerek koşu-
ma; istekle atılma.

tohâlûkât تهالكات (a. i. tehâlûk'ün
c.) : can atmalar; birbirini itip çiğneyerek koşu-
malar; istekle atılmalar.

tehâmî تحامى (a. i. c. : tehâmîyât) : 1.
kendini sakınma. 2. avukatlık etme.

tehâmîyât تحاميات (a. i. tehâmî'nin
c.) : 1. kendini korumalar, sakınmalar. 2. avu-
katlık etme çalışmaları.

tehâmuk تهاوك (a. i. humk'dan) : ah-
maklığa dökme, kendini ahmak gösterme.

tehannûn تهنين (a. i. hanîn'den) : çok
arzu, istek gösterme; göreceği gelme. (bkz : tahas-
sûr).

tehârûc تهارج (a. i.) : 1. çıkışma. 2.
fık. ortakların, bir kısmı akar, bir kısmı arâzî ve
bâzısı da para üzerine yaptıkları anlaşma.

tehârûm تهارم (a. i. herm'den) : genç
olduğu halde kendini yaşlı gösterme, ihtiyar gibi
görünme.

tehârûş تهارش (a. i.) : hırılđayıp da-
laşma.

tehârûş-i kilâb : köpeklerin hırılđayarak dalaş-
ması.

tehâşîn تحاشين (a. i.) : müz. eski Arap
müziğinde esas lâhni güzelleştirmek üzere kulla-
nılan süs notalarının mecmûuna verilen bir ad.

tehassüb تحسب (a. i.) : yastığa dayanma.
(bkz : tevessüd).

tehâsum تهاضم (a. i. hasm'dan) : husû-
mette, düşmanlıkta bulunma. (bkz : muhâsama).

tehâsüd

tehâsüd تَحَاوِد (a. i. hased'den) : ha-setleşme. (bkz : muhâsede).

tehâşâ تَحَاشَا (a. i.). (bkz : tehâşî).

tehâşî تَحَاشَى (a. i. haşy'den) : korkup çekinme, sakınma. (bkz : ihtirâz). **Bi-tehâşî** : çekinmeden, sakınmadan.

tehâtub تَحَاطَب (a. i. hatb'den) : hitaplaşma. (bkz : muhâtaba).

tehâvün تَهَاوُن (a. i. hevn'den) : ehem-miyet vermeme, mühimsememe, ağır davranma hafifseme.

tehâvür تَحَاوُر (a. i.). (bkz : muhâ-vere).

tehâyâ تَحَايَا (a. i. tehiyye'nin c.) : selâmlar; hayırdûâlar.

tehâzü'l تَحَاذُل (a. i.) : savaştan kaçıp geri dönme.

tehcîn تَهْجِينَ (a. i.) : 1. dedikodu yapma. 2. müstehcen, açık, edep dışı sayma.

tehcîr تَهْجِير (a. i. hicret'den) : göç et-tirme.

tehciye تَهْجِيَه (a. i.) : heceleme. (bkz : teheccî)

tehdîd تَهْدِيد (a. i. hüdüd'dan. c. : teh-dîdât) : birinin gözünü korkutma, gözü korkutul-ma, göz dağı.

tehdîd-âmiz تَهْدِيدِ آمِيز (a. f. b. s.) : teh-ditle karışık.

tehdîdât تَهْدِيدَات (a. i. tehdîd'in c.) : gö-zünü korkutmalar, gözdağı vermeler.

tehdîden تَهْدِيدًا (a. zf.) : korkutarak, korkutmak için.

tehdîd-kârâne تَهْدِيدِ كَارَانَه (a. f. zf.) : tehdit edercesine.

tehdîm تَهْدِيم (a. i. hedm'den) : yıkma, yerle bir etme.

tehdîn تَهْدِينَ (a. i.) : çocuğu avutma, güzel sözlerle susturma; yalandan yüze gülüp med-hetme.

tehdîye تَهْدِيَه (a. i. hedy ve hidyet'den) : hediye verme, bağışlama. (bkz : ihdâ).

teheccî تَهْجِي (a. i. hecâ'dan) : hecele-me. (bkz : tehciye).

teheccüd تَهْجِد (a. i. hecd'den) : 1. gece uyanıp namaz kılama. 2. gece namazı.

teheccüm تَهْجِم (a. i. hüccüm'dan) : hüccüm etme, saldırma; acele gitme.

teheddi تَهْدِي (a. i.) : hidâyetlenme, doğru yola girme.

teheddü! تَهْدِل (a. i.) : sarkma, söl-püne.

teheddüm تَهْدِم (a. i.) : yıkılma. (bkz : inhidâm).

tehekküm تَهْكَم (a. sül. : hekeme. i. c. : tehekkümât) : 1. alay, eğlenme. 2. görünüşte ciddi, hakikatte alaydan ibâret olan eğlenme. 3. ed. ta'riz'in te'sirli olan kısmı Meselâ : "edebiyvâtı tutup boğdu güruh-i kudemâ * okuyun siz de onun cânına ey genç üdebâ" beytinde olduğu gibi.

tehekkümât تَهْكَمَات (a. i. tehekküm'ün c.) : 1. alaylar, eğlenmeler. 2. ciddi tavır takına-rak eğlenmeler.

tehekkümen تَهْكَمًا (a. zf.) : tehekküm sûretiyle, alay için.

tehellül تَهْلِيل (a. i.) : yüzü gülme, keyifli olma.

tehemten تَهْمَتَن (f. s.) : iriyarı, boylu boslu yiğit.

Tehem-ten تَهْمَتَن (f. h. i.) : Eski İran kahramânı Zaloğlu Rüstem'in lâkabı.

tehennüc تهنج (a. i.) : **hek.** çocuğun, ana rahminde canlanıp kimildaması.

teherrüş تهرش (a. i.) : **hek.** küçük küçük kabarcıklarla şiddetli kaşıntı yapan bir cilt hastalığı.

tehettük تهتك (a. i. hetk'den) : 1. yırılma. 2. alının damarı çatlama, utanmazlıktan üzüntü duymama.

tehevvu' تهوع (a. i.) : kusma (bkz : istifrâğ).

tehevvd تهود (a. i.) : yahudi olma.

tehevüm تهوم (a. i.) : hafif uyku, imızganma. (bkz : sine, tehvîm).

tehevür تهور (a. i. c. : tehevürât) : öfkelenme, köpürme.

tehevürât تهورات (a. i. tehevür'ün c.) : öfkelenmeler, köpürmeler.

teheyyuz تهيض (a. i.) : **hek.** kırık kemüğün kaynağı bitişmesi.

teheyyü' تهيوؤ (a. i. c. : teheyyüât) : hazırlanma.

teheyyüât تهيوأت (a. i. teheyyü'ünc.) : hazırlanmalar.

teheyyüb تهيب (a. i. heybet'den) : korkutma; korkma.

teheyyüc تهيج (a. i. heyecân'dan. c. : teheyyücât) : heyecanlanma, coşma.

teheyyücât تهيجات (a. i. teheyyüc'ün c.) : heyecanlanmalar, coşmalar.

teheyyü-cât-ı mütevalîye : devamlı heyecanlanmalar.

teheyyüci تهيجي (a. s.) : **fels. fr.** émotionnel.

teheyyüm تهيم (a. i.) : şaşma, şaşıp kalma. (bkz : tahayyür).

tehezzüc تهزج (a. i.) : makamla şarkı söyleme.

tehezzüz تهزز (a. i.) : hafif titreme, deprenme. (bkz : ihtizâz).

tehi تهى (f. s.) : 1. boş. (bkz : hâlî). 2. zif. boşuna.

tehi-dest تهى دست (f. b. s.) : eliboş, züğürt.

tehi-desti تهى دستى (f. b. i.) : züğürtlük.

tehi-gâh تهىگاه (f. b. i.) : boş böğür.

tehi-geh تهىگه (f. b. i.) : (bkz : tehi-gâh).

te'hil تهامل (a. i.) : 1. misâfire : "hoş geldiniz!" demek olan "ehlen ve sehlen" cümlesini söyleme. 2. ehliyetli kılma. 3. lâyık, müstahak görme, görülme. 4. ürkekliğini giderme, alıştırma.

tehim تهيم (a. s. töhmet'den) : kaba-hatli, suçlu.

tehi-magz تهى مغز (f. b. s.) : boşkafalı, beyinsiz.

tehi-magzi تهى مغزى (f. b. i.) : boşkafalılık, beyinsizlik.

tehi-miyân تهى ميان (f. b. s.) : içi boş.

tehi-miyâni تهى ميانى (f. b. i.) : içi boşluk, içi boş olma.

te'hîr تهخير (a. i. c. : te'hîrât) : son-raya, geriye bırakma, geciktirme, geciktirilme.

te'hîrât تهخيرات (a. i. te'hîr'in c.) : son-raya bırakmalar, geciktirmeler, geciktirilmeler.

tehiyyât تهيات (a. i. tehiyye'nin c.) : hazırlanmalar, hazırlanmalar. [aslı : tehiyât" dır]. (bkz : tehiyât).

tehiyye تهيه (a. i. c. : tehiyya) : 1. selâm. 2. selâm verme. 3. hayır duâ etme. 4. beka, mülk, mâlikîyyet.

tehiyyet-ül-mescid

tehiyyet-ül-mescid : mescide girince oturmadan kılınan iki rekât nâfile namazı. (bkz : tehyie).

tehiyyet تهییت (a. i.). (bkz : tehiyye).

tehlîk تهلیک (a. i.) : öldürme (bkz : ihlâk).

tehlîl تهلیل (a. i. c. : tehlîlât) : İslâm dininin tevhit akidesini hulâsa eden "lâilâhe-ill-Allah" sözünü tekrarlama.

tehlîlât تهلیلات (a. i. tehlîl'in c.) : "lâilâhe-ill-Allah" sözlerini söylemeler.

tehlîl-hân تهلیل خوان (a. f. b. s.) : tehlîleden, "lâilâhe-ill-Allah" sözünü makamla okuyan. (bkz : mühellil).

tehlûke تهلكه (a. i. helâk'dan.) : tehlike.

tehiye تهينه (a. i.). (bkz : tehniyet).

tehniyet تهنیت (a. i.) : tebrik etme, kutlama; "hoş geldin!" deme.

tehrîb تهريب (a. i.) : kaçırma, kaçıdırma.

tehrîm تهريم (a. i.) : kocaltma.

tehtik تهتيك (a. i. hetk'den) : 1. yırtma. 2. nâmusâ hâlel getirme.

tehvî' تهويع (a. i.) : kusturma, kusturulma.

tehvîd تهويد (a. i.) : yahudileştirme, yahudileştirilme.

tehvîl تهويل (a. i. hevl'den. c. : tehvîlât) : korkuya düşürme.

tehvîlât تهويلات (a. i. tehvîl'in c.) : korkuya düşürmeler.

tehvîm تهويم (a. i.) : imızganma; hafif uyku. (bkz : tehevüm).

tehvîn تهوين (a. i. hev'n'den. c. : tehvînât) : 1. ehvenleştirmek, ehvenleştirilme, kolaylaştırma, kolaylaştırılma; hafifletme, hafifletilme; ucuzlatma, ucuzlatılma. 2. alçaltma, alçaltılma.

tehvînât تهوينات (a. i. tehvîn'in c.) :

1. ehvenleştirmeler, ehvenleştirilmeler, kolaylaştırmalar, kolaylaştırılmalar; hafifletmeler, hafifletilmeler; ucuzlatmalar, ucuzlatılmalar. 2. alçaltmalar, alçaltılmalar.

tehvîş تهويش (a. i.) : karmakarışık etme. (bkz : teşvîş).

tehviye تهويه (a. i. hevâ'dan) : havalandırma.

tehyî' تهیی (a. i.). (bkz : tehyie).

tehyîât تهيات (a. i. tehyie'nin c.) : hazırlamalar, hazırlanmalar.

tehyîb تهيب (a. i. c. : tehyîbât) : heybetli gösterme, gösterilme

tehyîbât تهيبات (a. i. tehyîb'in c.) : heybetli göstermeler, gösterilmeler.

tehyîc تهيج (a. i. heyecân'dan c. : tehyîcât) : heyecanlandırma, çoşturma.

tehyîcât تهيجات (a. i. tehyîc'in c.) : heyecanlandırmalar, çoşturmalar.

tehyie تهيه (a. i. c. : tehyîât) : hazırlama, hazırlanma.

tehzîb تهذيب (a. i. c. : tehzîbât) : ıslâh etme, düzeltme; temizleme.

tehzîb-i ahlâk : ahlâkı düzeltme.

tehzîbât تهذيبات (a. i. tehzîb'in c.) : ıslâh etmeler, düzeltmeler; temizlemeler.

tehzîc تهزيج (a. i. c. : tehzîcât) : makamla şarkı söyleme. (bkz : tehezzüc).

tehzîcât تهزيجات (a. i. tehzîc'in c.) : makamla şarkı söylemeler.

tehzil تهزِيل (a. i. c. : tehzîlât) : 1.

zayıflatma. 2. alaya alma; hezil, alay şekline koyma; hezil, alay şekline koyma. 3. ed. ciddî bir esere lâîfe tarzında nazîre yazma. [meselâ : "dağıttın hâb-ı nâz-ı yâri ey feryâd; neylersin? * edip şeyrangehim yekser harâb-âbâd, neylersin? * edip harmengehim yekser harâb-âbâd, neylersin "şekline sokulması gibi].

tehzilât تهزيلات (a. i. tehzîl'in c.) : 1.

zayıflatmalar. 2. alaya almalar, hezil, alay şekline koymalar.

tehzîm تهظيم (a. i. hazm'den) : hek. 1.

sıkırtma, sıkıstırma. 2. hülâsası (* özetî) alınacak bir maddeyi 35-40 derecede ısıtılmış su içinde bırakma.

tehzîz تهزيز (a. i. c. : tehzîzat) :

hareket ettirme, hafif titreme, titretilme.

tehzîzât تهزيزات (a. i. tehzîz'in c.) :

hareket ettirmeler, hafif titretmeler, titretilmeler.

tek تك (f. i.) : koşma, seçirtme.

tek ü dü, tek ü pûy, tek ü tâz : öteye beriye koşuşmalar.

tekabbel-Allah تقبل الله (a. cü.) : "Allah kabul etsin!" mânâsına gelir.

tekabbuh تقبح (a. i. kubh'dan) : çirkin görme, kötü sayma.

tekabkub تققب (a. i.) : bağırsaklarla gazların yaptığı gurultu.

tekabül تقابل ("ka" uzun okunur. a. i. kabl'den c. : tekabülât) : 1. karşı karşıya olma, karşı karşıya, yüzyüze gelme, karşılaşma. 2. karşılık olma, karşılama.

tekabül-i saffeyn : ask. savaşılan iki ordunun karşılaşması.

tekabülât تقابلات ("ka" uzun okunur.

a. i. tekabül'ün c.) : karşı karşıya, yüzyüze gelmeler; karşılık olmalar, karşılamalar.

tekadîm تقديم ("ka" uzun okunur. a. i. takdîm'e'nin c.) : sungular, verilen hediyeler, armağanlar.

tekadîr تقادير ("ka" uzun okunur.

a. i. takdîr'in c.) : 1. alınyazıları. (bkz : mukadderât). 2. ihtimaller.

tekadüm تقدم ("ka" uzun okunur.

a. i.) : 1. geçmiş bulunma. 2. fık. murûr-i zaman (zaman * aşımı) olma.

tekadüm-i zaman : huk. bir hâdisenin vukuundan itibaren bâzı hallerde dâvânın bakılmasına şahâdetin dinlenmesine mânî teşkîl eden müddet.

tekaffi تكفي (a. i.) : (bkz : iktidâ).

tekâfî, tekâfû تكافؤ (a. i. küf'den) : birbirinin dengi olma.

tekâfûl تكافل (a. i.) : fels. fr. solidarité.

tekâhhül تكحل (a. i. kühl'den) : sürme çekme [göze-]. (bkz : iktihâl).

tekâhül تكاهل (a. i.) : dikkatsizlik, ihmâl.

tekalib تكاليب ("ka" uzun okunur. a. i. taklîb'in c.) : çevirmeler, döndürmeler; içi dışa çevirmeler.

tekâlîf تكاليف (a. i. teklîf'in c.) : 1. teklifler. 2. vergiler.

tekâlîf-i emîriyye : hükümdârın kestiği vergi.

tekâlîf-i harbiyye : savaş sırasında alınan fevkalâde vergi.

tekâlîf-i örfiyye : huk. [eskiden] kanun ve nizâma müstenit olmaksızın idâreten görülen lüzûma mebnî alınan akçe vesâire ve halka yükletilen angarye. [bu paraların tahsîline me'mur olanlar : muhassıl, sipâhi, mültezim, subaşı, koruağasıdır].

tekâlîf-i âkka : şer'î cevaz bulunmayan ve tekâlîf kaidelerine uymayan vergi.

tekâlîf-i şer'îyye : Allah'ın emrettiği zekât, haraç gibi vergiler. 3. ibâdetler.

tekâlüb تكالوب (a. i. kelb'den) : köpek gibi saldırma.

tekâmül تكامل (a. i. kemâl'den. c. : tekâmülât) : 1. kemal bulma, olgunlaşma. 2. biy., fels. *evrim, fr. évolution.

tekâmülât

tekâmüfâ: تکاملات (a. i. tekâmül'ün c.) : 1. tekâmüller, olgunlaşmalar. 2. * evrimler, fr. *évolutions*.

tekâmüliyye تکاملیه (a. i.). (bkz : tekâmüliyyet).

tekâmüliyyet تکاملیت (a. i.) : biy. fels. * evrimcilik, fr. *évolutionnisme*.

tekamür تقامر ("ka" uzun okunur. a. i. kimâr'dan) : kumar oynama.

tekâpû تکاپو (f. i.) : 1. telâş ile koşarak araştırma. 2. dalkavukluk, kavuk sallama.

tekarîr تقاریر ("ka" uzun okunur. a. i. takrîr'in c.) : takrirler, teklifler, *önergeler, (bkz : takrîrât).

tekarüb تقارب ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan) : 1. iki şeyin birbirine yakın olma hâli. 2. fiz. yakınsama, fr. *convergence*. (bkz : ta-karrüb).

tekarüb-i mahâric : harflerin mahreçlerinin birbirine yakın olması.

tekârüm تکارم (a. i.) : ayıp ve kusur olacak şeylerden kaçınma.

tekarün تقارن ("ka" uzun okunur. a. i. karn'den) : birbirine yanaşma, birbirinin yanına gelme. (bkz : mukarînet).

tekarün fi-l-hayâl : ed. bir şeyin zikri ile ona bağlı bulunan şeyin hatıra gelmesi. Meselâ : **kalem getir** deyince, hokkayı, kâğıdı; bir "iğne istenilince" ipliği hatırlamak.. gibi. (bkz : tedâî).

tekasit تقاسيط ("ka" uzun okunur. a. i. taksit'in c.) : taksitler

tekâsüf تکاسف (a. i. kesâfet'den) : sıkışma, koyul=înâ; yoğunlaşma.

tekâsül تکاسل (a. i. kesel'den. c. : te-kâsülât) : üşenme, tenbellik; ilgisizlik.

tekâsülât تکاسلات (a. i. tekâsül'ün c.) : üşenmeler, tenbellikler; ilgisizlikler.

tekasüm تقاسم ("ka" uzun okunur. a. i. kasem'den) : 1. yeminleşme, andlaşma. 2. bölüşme, bölüşülme. (bkz : mukaseme).

tekâsür تکاسر (a. i. kesret'den) : 1. çoğalma. (bkz : taaddüd, tekessür). 2. çok övünme. **Sûre-i tekâsür** : Kur'ân'ın 102. sûresi.

tekâsür تکاسر (o. i. kesr'den) : kırılma; fiz. *kırınım, difraksiyon, fr. *diffraction*. [yapma kelimelerdendir].

tekaşşu' تقاشع (a. i. kaş'dan.) : hek. balgam çıkarma. (bkz : tenahhum²).

tekaşşu'-i dem : hek. kan tükürme.

tekatîr تقاطير ("ka" uzun okunur. a. i. taktîr'in c.) : damlamalar, *damıtıklar.

tekattu' تقاطع (a. i.) : hek. bir sıtma nöbetinin muntazam vakıtlere ayrılması.

tekattül تقطل (a. i. katl'den) : birbirini kesme, kesişme.

tekatu' تقاطع ("ka" uzun okunur. a. i. kat'den) : kesme, kesişme, çatışma; iki çizginin birbirini kesip geçmesi. **Nokta-i tekatu'** : kesişme noktası.

tekatur تقاطر ("ka" uzun okunur. a. i. katr, kutûr ve katarân'dan) : damlama, damla damla dökülme. (bkz : takattur).

tekâtüb تکاتیب (a. i.). (bkz : mükâtebe).

tekatül تقاتل ("ka" uzun okunur. a. i. katlden) : birbirini öldürme, vuruşma (bkz : mukatele).

tekâtüm تکاتم (a. i.) : sır saklama [birbirinden-].

tekaüd تقاعد ("ka" uzun okunur. a. i. kuûd'dan) : 1. karşılıklı oturma. 2. emekliye ayrılma. 3. emeklilik.

tekaüden تقاعداً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : emekliye ayrılarak.

tekaüdiyye تقاعديه ("ka" uzun okunur. a. i.) : emekli aylığı.

tekâül تكاؤل (a. i. küül'den) : kim. ispirotolaşma.

tekâver تكاور (f. s. ve i.) : koşucu; seğırtici, yorga yürüyüşlü [at]. **Esb-i tekâver** : koşu atı.

tekavim تقاويم ("ka" uzun okunur. a. i.) : takvimler.

tekavvül تقول (a. i. c. : tekavvülât) : yalan söyleme.

tekavvülât تقولات (a. i. tekavvül'ün c.) : yalan sözler.

tekavvüm تقوم (a. i.) : doğrulma [eğri iken-].

tekavvüm-i nihâl : körpe fidanın doğrulması.

tekavvüm-i örfi : huk. [eskiden] bir malın muhrez olması.

tekavvüs تقوس (a. i. kavs'den) : kavvislenme, yay şekline girme, yay gibi eğilme ve eğri olma.

tekavvüt تقوت (a. i. kut'dan) : azıklanma, beslenme; geçinme.

tekâyâ تكايا (a. i. tekye'nin c.) : tekeler. (bkz : zevâyâ).

tekâyüd تكايد (a. i. keyd'den. c. : tekâyüdât) : birbirine hile yapma. (bkz : tehâdu').

tekâyüdât تكايدات (a. i. tekâyüd'ün c.) : birbirine hile yapmalar.

tekayyuh تقيع (a. i. kayh'dan) : irinlenme.

tekayyuhât تقيعات (a. i. tekayyüh'ün c.) : irinlenmeler.

tekaz تكاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. karşılaştırma. 2. birbiriyle ödeşme. 3. takas, birinin alacağını vereceğine karşılık tutma.

tekazâ تقاضا ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. alacaklının borçluyu sıkıştırması. 2. sıkışarak söz söyleme.

tekâzüb تكاذب (a. i. kizb'den) : bir- birine yalan söyleme, birbirini aldatma.

tekazzu' تقضع (a. i.) : çıbanın irinlenmesi.

tekazzuh تفزح (a. i. kuzah'dan) : (alâim-i semâ', kavs-i kuzah) şeklini gösterme.

tekbib تكبيب (a. i. kebâb'dan) : kebâbetme, edilme.

tekbîr تكبير (a. i. kibr'den. c. : tekbîrât) : "Allahü ekber (= Tanrı uluların ulusudur)" deme [k]. **İftitâh tekbîri** : namaza başlarken iki eli kulak memelerine değdirerek Allahü ekber deme. 2. "Allahü ekber, Allahü ekber, lâilâhe ill'Allahü v'Allahü ekber, Allahü ekber ve li-İlâh-il hamd" deme [k].

tekbîrât تكبيرات (a. i. tekbîr'in c.) : tekbirler, tekbir getirmeler.

tekbîr-hân تكبير خوان (a. f. b. s.) : tekbir getiren.

tekdîr تكدير (a. i. keder'den. c. : tekdîrât) : 1. bulandırma.

tekdîr-i mâ' : suyu bulandırma. 2. kederlendirme, kederlendirilme. 3. azarlama, azarlanma; azar. 4. öğrenciye verilen ve siciline geçirilen bir cezâ. [tevbinden ağırdır].

tekdîrât تكديرات (a. i. tekdîr'in c.) : tekdirlere, azarlamalar.

tekdîrât-ı şedide : şiddetli azarlamalar, çıkışmalar.

tekdîri, tekdîriyye تكديريه (a. s.) : tekdire mensup, tekdire ilgili. **Mücâzât-ı tekdîriyye** : huk. kabahat nevinden olan suçların gerektirdiği hafif cezâ.

teke تكة (f. i.) : 1. erkek keçi. 2. sürü önünde giden kösemen. 3. bir cilt defter. 4. tezek, mayıs.

tekebbüd

tekebbüd تکبد (o. i. kebed'den) : 1. katılaşma, sertleşme. 2. o. bir organın kebedleşmesi, karaciğerleşmesi. [yapma kelimelerdendir].

tekebbüd-i rie : hek. zatürriinin ikinci devrinde akciğerin karaciğer gibi katılaşması, fr. *hépatisation*.

tekebbür تکبر (a. i. kibr'den) : ki- bir gösterme, büyüklük satma. (bkz : taazzum).

tekeddür تكدّر (a. i. keder'den) : 1. bulanma, saflığını kaybetme. 2. kederlenme.

tekeddür-i hâtır : kederli olma

tekeffüf تكفف (a. i. keff'den) : avuç açma, dilenme. (bkz : tese'ül).

tekeffül تكفل (a. i.) : birine kefil olma, kefâlet etme veyâ verme.

tekehhüf تكهف (a. i. kehf'den) : mağara gibi oyulma, kazılma.

tekehhül تكحل (a. i.) : (bkz : iktihâl).

tekehhün تكهن (a. i.) : kâhinlik, falcılık etme.

• **tekellüf** تكلف (a. i. külfet'den c. : tekellüfât) : 1. külfetli, zahmetli iş görme. 2. özenme, bir işi gösterişli bir hâle koymak için uğraşma. 3. gösteriş, yapmacık. **Bi-tekellüf, Bilâ-tekellüf** : külfetsiz, sıkıntısız, tabîî olarak.

tekellüfât تكلفات (a. i. tekellüf'ün c.) : tekellüfler.

tekellüfât-ı münşiyâne : münşilere mahsus zorluklar, külfetler.

tekellüm تكلم (a. i. kelâm'dan) : söyleme, konuşma.

tekellüm-i sâmit : ed. sessiz konuşma.

tekellüs تكلس (a. i. kıls'den. c. : tekellüsât) : kireçleşme.

tekellüs-i şerâyin : hek. yaşlılık dolayısıyla *atardamarların kireçlenmesi.

tekemmül تكمل (a. i. kemâl'den. c. : tekemmülât) : kemâle gelme, kemal bulma, olgunlaşma.

tekemmülât تكملات (a. i. tekemmül'ün c.) : kemâle gelmeier, kemâl bulmalar, olgunlaşmalar.

tekemmüm تكمم (a. i. kümm'den) : çarşafa bürünme.

tekemmün تكمن (a. i. kümün'dan) : pusuya yatma, gizlenme.

tekemmüş تكمش (a. i.) : 1. acele etme. 2. hek. adalenin iltihap ve sâire netîcesinde büzülüp çekilmesi.

tekennî تكنى (a. i. künye'den) : künye alma, ad alma.

tekerrüh تكره (a. i. kerh'den.) : iğrenme. (bkz : istikrâh).

tekerrür تكرر (a. i. c. : tekerrürât) : tekrarlanma.

tekerrür-i cürm : huk. bir suçun-hüküm giydikten sonra-yine işlenmesi.

tekerrürât تكررات (a. i. tekerrür'ün c.) : tekrarlanmalar.

tekerrüş تكرش (a. i.) : buruşma.

tekessüf تكسف (a. i.) : (bkz : tekâsüf).

tekessür تكثر (a. i. kesret'den) : çoğalma. (bkz : efzâyiş).

tekessür تكسر (a. i. kesr'den) : kısılma.

tekeşşüf تكشف (a. i. keşf'den) : açılma. (bkz : inkişâf).

tekevvün تكون (a. i. kevn'den. c. : tekevvünât) : var olma, meydana gelme, oluş.

tekevvün-i cibâl : jeol. * dağoluş, orojeni, fr. *orogénie*.

tekevvün-i evvel : fels. önoluş, fr. *préformation*.
tekevvün-i ferdi : biy. * bireyoluş, fr. *ontogénie*.

tekevvün-i nev'i : biy. * soyoluş, fr. *phylogénie*.

tekevvünât تَكْوِنَات (a. i. tekevvün'ün

c.) : var olmalar, meydana gelmeler, oluşlar.

tekevvüni تَكْوِنِي (a. s.) : fels. *olu-

şul, fr. génétique.

tekeylüs تَكْيَلُس (o. i.) : yemeklerin

midede ve bağırsaklarda ezilerek lenf damarları tarafından emilmeye elverişli bir hâle gelmesi, kilüs hâlini alması.

tekeymüs تَكْيَمُس (o. i.) : yemeklerin

midede ezilmesi, kimüs hâline girmesi.

tekeyyüf تَكْيَف (a. i. keyf'den) : 1. ke-

yiflenme; keyiflendirecek bir şey alma. 2. keyfiyetlenme.

tekeyyüs تَكْيَس (a. i. ki-yâset'den) : 1.

kiyâsetli, zekî, uyanık görünme. 2. zariflik gösterme. 3. hek. zararlı bir maddenin vücûdun bir tarafına girerek orada bünyenin meydana getirdiği keseye girmesi.

tekfîl تَكْفِيل (a. i.) : kefil etme, edil-

me, kefil gösterme.

tekfîn تَكْفِين (a. i. kefen'den. c : tek-

finât) : kefenleme, kefenlenme.

tekfînât تَكْفِينَات (a. i. tekfîn'in c.) :

kefenlemeler, kefenlenmeler.

tekfîr تَكْفِير (a. i. küfr'den. c.) : tek-

fîrât) : 1. birine kâfir deme.

tekfîr-i seyyiât : (kefr'den) suçları, günahları olmamış gibi addetme. 2. yok etme, ortadan kaldırma.

tekfîr-i yemîn : yemînin kefâretini verme.

tekfîrât تَكْفِيرَات (a. i. tekfîr'in c.) : 1.

kâfir etmeler. 2. yok etmeler, ortadan kaldırmalar.

tekhîl تَكْحِيل (a. i. kuhl'den) : sürme

çekme, sürme çekilme [gözüne].

te'kid تَأْكِيد (a. i. ci. : te'kidât) : 1.

kuvvetleştirme, sağlamlaştırma. 2. üsteleme, bir iş için evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlama. 3. gr. pekiştirme, fr. intensitif.

te'kid-i lâfzî : aynı sözün tekrarı.

te'kid-i ma'nevî : gr. söyleniş başka, mânâsı müşterek olan kelime, sinonim (*eşanlamlı) kelime, fr. mot synonyme.

te'kid-i münâsebet-i vedâiyye : dostluk münâsebetlerini kavileştirme.

te'kidât تَأْكِدَات (a. i. te'kid'in c.) :

te'kitler.

te'kiden تَأْكِدًا (a. zf.) : 1. te'kit

yoliyle, sağlamlaştırarak. 2. evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlıyarak.

te'kid-nâme تَأْكِد نَامَه (a. f. b. i.) :

te'kit yazısı, evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlıyan yazı.

te'kid-ül-medh bimâ yüşbih-üz-zemm : تَأْكِيد

المدح بما يشبه الزم (a. c.ü.) : ed. birini zem eder sûrette medhetme. Meselâ, çalışkan bir çocuk için: "durup dinlendiği yok, gece gündüz kitaplarıyla uğraşıyor" denilmesi gibi.

te'kid-üz-zemm bimâ yüşbih-ül-medh : تَأْكِيد

الزم بما يشبه المدح (a. c.) : ed. birini medheder sûrette zemmetme : Meselâ, haylaz bir çocuk için: "o kadar intizam meraklısı ki sahifeleri dağılmasın diye kitaplarının kenarlarını kesmiyor" denilmesi gibi.

te'kil تَأْكِيل (a. i.) : yedirme, yediril-

me [bir kimseye].

teklîf تَكْلِيف (a. i. külfet'den) : 1.

birinden eziyetli, fakat başkası için faydalı olan bir iş isteme. 2. (c. : teklîfât) içli dışlı olmanın, çekingen muâmele. 3. vergi yükleme. 4. *önerge.

teklîf-i hâm : münâsebetsiz, ağır teklif.

teklîf mâlâ-yutak : ağır ve yapılmıyacak teklif.

teklîfât تَكْلِيفَات (a. i. teklîf'in c.) : teklifler.

teklîl تَكْلِيل (a. i. iklîl'den) : taç giydirme.

teklîs تَكْلِيس (a. i. kils'den) : kireçleştirme.

tekmîd تَكْمِيد (o. i.) : hek. ılık veya so-

ğuk su pansumanı, [yapma kelimedir].

tekmil تکمیل (a. i. kemâl'den. c. : tek-milât) : 1. kemâle erdirmе 2. bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma. 3. s. tam, eksiksiz, bütün, hep.

tekmil-i enfâs : ölme.

tekmil-i selâsin : [Ay görülemediği zaman] (ramazânın ilk cünûnün tâyini için) arabî aylarına göre otuz günü tamamlama.

tekmile تکمله (a. i. kemâl'den) : 1. ek, katma gibi eksik için sonradan yapılan şey. 2. ek.

tekmin تکمین (a. i. kemîn'den) : pusya, sipere yerleştirme, yatırma.

tekniye تکنیه (a. i. künyeden) : künye koma, künyeleme, künyelenme.

tekrâr تکرار (a. i. kerr'den) : 1. bir şeyi iki veyâ daha çok defâ yapma. **Be-tekrâr** : bir defâ daha. 2. **zf.** yine, bir daha, yeniden.

tekrâr-ı lâfzî : ed. yalnız sözün ibârede tekrârı.

tekrâr-ı ma'nevî : ed. mânâları bir olan kelimeleri bir arada kullanma : **dikkat ve itinâ, sabır ve tahammül.. gibi. Kesret-i tekrâr** : ed. bir cümlede aynı kelimenin lüzumsuz olarak ikiden çok tekrar edilmesi.

tekrâr-ale-t-tekrâr تکرار علی التکرار (a. **zf.**) : çok defa. (bkz : mükerreren).

tekrâren تکراراً (a. **zf.**) : tekrarlanarak, defalarla.

tekrih تكريه (a. i. c. : tekrihât) : ke-rih dösterme; sevdirmeme.

tekrihât تكريهات (a. i. tekrih'in c.) : kerih göstermeler; sevdirmemeler.

tekrîm تكريم (a. i. kerem'den. c. : tekrimât) : saygı gösterme, ululama. (bkz : ta'zîm).

tekrîmât تكريمات (a. i. tekrim'in c.) : saygı göstermeler, ululamalar. (bkz : ta'zîmât).

tekrîmen تكريماً (a. **zf.**) : saygı göstererek, ululiyarak. (bkz : ta'zîmen).

tekrîr تكرر (a. i. kerr'den) : 1. tekrarlama, tekrâr etme; bir daha yapma veyâ söyleme. 2. **ed.** sözün te'sirini kuvvetlendirmek için bir sözü bile bile tekrâr etme san'atı : "ey varlığı vâri vâr eden vâr.." gibi.

tekrîrât تكريرات (a. i. tekrîr'in c.) : tekrarlamar, tekrar etmeler.

teksîb تكسب (a. i. kesb'den) : kazandırma, kazandırılma.

teksîf تكتشف (a. i. kesâfet'den) : 1. ko-yu ve sık yapma, bir sıvıyı koyulaştırma. 2. doku-ma ve sâireyi sıklaştırma. 3. **seffâflığı** (saydam-lığını) giderme. 4. yığma, toplama.

teksîf-i nîrengi : **jeod.** yüksek dereceli nîrengî noktaları arasına daha tafsilâtli harita yapmaya esas olmak üzere küçük dereceli nîrengiler ithâl etme ameliyesi.

teksîr تكسير (a. i. kesr'den) : çok kırma [bir şeyi], kırılma.

teksîr تكثير (a. i. kesret'den c. : tek-sîrât) : çoğaltma, çoğaltılma.

teksîr-i sevâd : faydasız yere çok yazı yazma.

teksîrât تكثيرات (a. i. teksîr'in c.) : çoğaltmalar, çoğaltılmalar.

tekşîf تكتشف (a. i.) : çok açma, açılma.

tektîb تكتيب (a. i. ketebe'den) : yazdırma.

tekvîn تكوين (a. i. kevn'den. c. : tek-vînât) : 1. vâr etme. 2. yaratma. **Âlem-i tekvin** : vücûd ve hudûs âlemi. **Kitâb-üt-tekvîn** : Tevrat'ın birinci kısmı olup ilkçağ târîhine me'hazdır.

tekvînât تكوينات (a. i. tekvin'in c.) : 1. var etmeler 2. yaratmalar

tekvîni تكويني (a. i.) : **fels.** * oluşul, fr. génétique.

tekvîr تكوير (a. i.) : değirmi yapma, yuvarlaklaştırma.

tekye تكيه (a. i. c. : tekâyâ) : 1. dayanma. (bkz : istinâd). 2. güvenme. (bkz : i'timâd). 3. tekke. (bkz : dergâh, hânkah, zâyîye).

tekye-gâh تكيه گاه (a. f. b. i.) : dayanılacak yer. (bkz : istinâd-gâh, mesned).

tekye-geh تكيه گه (a. f. b. i.) : (bkz : tekye-gâh).

tekye-niş'in تكيه نشين (a. f. b. s.) : tekkede oturan, derviş.

tekye-zen تكيه زن (a. f. b. s.) : dayanan, istinâdeden.

tekyil تكييل (a. i. kilâ'den) : kile ile ölçme.

tekzib تكذيب (a. i. kizb'den. c. : tekzibât) : yalanlama, yalan olduğunu söyleme.

tekzibât تكذيبات (a. i. tekzib'in c.) : yalanlamalar, yalanını meydana çıkarmak için söylenen sözler.

telaffuz تلفظ (a. i. lâfz'dan. c. : telaffuzât) : söyleyiş, söyleniş.

telaffuzât تلفظات (a. i. telâffuz'un c.) : söyleyişler, söylenişler.

telâfi تلافى (a. i.) : [ziyan olanın] yerini doldurma, ziyânı karşılama. **Gayr-i kabil-i telâfi** : yerine konmaz. **Nâ-kabil-i telâfi** : yerine konmaz.

telâfi-i mâfât : edilen bir ziyânın birazından faydalanma.

telâfif تلافيف (a. i.) : anat. kıvrımlar, bükümmler, büküntüler.

telahhum تلحم (a. i. lâhm'den) : etlenme, semirme.

telahhuz تلحز (a. i.) : imrenerek ağız sulanma.

telâhi تلاهى (a. i. lehv'den) : oyunla, oyun âletleriyle vakit geçirme. (bkz : telehî).

telâhuk تلاحق (a. i. lühûk'dan) : biri biri arkasından gelip birleşme, birbirine katılma.

telâhuz تلاحظ (a. i.) : gözucu ile bakma; gözuciyle bakışma.

telâki تلاقى (a. i. lika'dan) : birbirine karşı gelip buluşma, karşılaşma, birbirine ulaşma, birleşme. **Mev'id-i telâki** : buluşup görüşülecek yer, randevu (rendev-yous) yeri. **Yevm-üt-telâki** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer).

telâki-gâh تلاقى گاه (a. f. b. i.) : buluşma yeri.

telâkki تلاكى (a. i. lika'dan. c. : telakkiyyât) : 1. alma, kabûl etme. 2. şahsî anlayış, şahsî görüş. **Hûsn-i telâkki** : anlayış gösterme, iyi niyetle kabûl etme. **Sû-i telâkki** : fenâ anlayış, lâ-yıkıyla anlıyamama.

telâkki-i mülk : fık. bir kimseden bir mülk satın alma.

telâkkiyyât تلقیات (a. i. telâkki'nin c.) : 1. şahsî almalar, kabûl etmeler. 2. şahsî anlayışlar, görüşler.

telâkkub تلقيب (a. i. lâkab'dan) : lâkaplanma; lâkab alma.

telakkum تلقم (a. i.) : 1. paralayıp lokma lokma yutma. 2. karın gurultusu.

telâküm تلاكم (a. i.) : yumruklanma, boks.

telâmîz, telâmize تلاميد، تلامذه (a. i. tilmîz'in c.) : çömezler, * öğrenciler.

telâsim تلاسيم (a. i. tılısm'ın c.) : tılısımlar. (bkz : tılısmât).

telâssus تلصص (a. i.) : hırsızlık etme.

telâsuk تلاصق (a. i. lûsûk'dan) : 1. bitişme, bitişiklik. 2. hek. bir organın bir başkasına bitişip yapışması.

tela'süm تلسم (a. i.) : 1. cevap verilecek yerde veremeyip kekeleme. **Bilâ-tela'süm** : kekelemeden, doğrudan doğruya. 2. sağmasapan cevap verme, kemküm etme. 3. dil dolaşma.

telâşî تلاشى (a. i.) : 1. dağılma. 2. ehemmiyetini (*önemini) kaybetme. 3. telâş.

telâttuf تلطف (a. i. lûtf'dan. c. : telâtufât) : nâzikâne muâmelede bulunma. (bkz : telâtuf).

telâttufât تلطفات (a. i. telâttuf'un c.) : nâzikâne muâmeleler.

telâttufen تلطفاً (a. zf.) : lûtf ile, nezâketle.

telâttuf-kâr تلطفكار (a. f. zf.) : lûtf ile, nezâketle muâmele eden.

telâttuf-kârâne تلطفكارانه (a. f. zf.) : tatlılıkla, nezâketle davrananlara yakışacak şekilde.

telâttuh تلطح (a. i.) : bulaşma, bulaşık olma.

telâtuf تلافف (a. i. c. : telâtufât) : lûtf ve nezâketle hareket etme. (bkz : telâttuf).

telâtufât تلاففات (a. i. telâtuf'un c.) : nâzikâne davranmalâr.

telâtum تلاطم (a. i. latm'den) : 1. [dalgalar] çarpışma. 2. çok dalgalanma.

telâtum-gâh تلاطمگاه (a. f. b. i.) : dalgası çok olan yer, dalgalı yer.

telâub تلاعب (a. i. la'b'dan) : oynama; oynama. (bkz : mülâabe).

telâ'ub تلعب (a. i. la'b'dan) : 1. oynama, oyunla uğraşma, eğlenme. 2. (luâb'dan) yemeklerin ağızda tükürkle karışması. 3. hek. salının akması.

telâun تلاعن (a. i. lâ'net'den) : birbirine karşılıklı lâ'net okuma; söğüşme.

telâvüm تلاوم (a. j. tev'm'den) : birbirini çekistirme.

telbis تلبیس (a. i. lebs'den. c. : telbîsât) : 1. ayıbını, kusûrunu örtterek bir şeyi sahlendirmeye. 2. sûret-i haktan görünerek hîle edip aldatma. 3. hîle, oyun. **İblîs-i pür-telbis** : çok hileli Şeytan.

telbisât تلبسات (a. i. telbîs'in c.) : 1. ayıbını, kusûrunu örtterek sahtelendirmeler. 2. sûret-i haktan görünerek hîle edip aldatmalar. 3. hîleler, oyunlar.

telbiye تلبیه (a. i.) : hac esnâsında hacıların "lebbeyk Allahümme lebbeyk..." demesi.

telcîm تلجیم (a. i. licâm'dan) : gemleme, gem vurma; gemlenme.

tele تله (a. i.) : tuzak.

telebbüb تلبب (a. i.) : bot. meyvanın içlenmesi.

telebbük تلبك (a. i.) : mîde dolgunluğuna uğrama. (bkz : imtilâ').

telebbün تلبن (a. i. leben'den) : 1. durma, eğlenme. 2. hek. memeden sütün damla damla akması.

telebbüs تلبس (a. i. libâs'dan. c. : telebbüsât) : giyme; giyinme. (bkz : iktisâ).

telebbüsât تلبسات (a. i. telebbüs'ün c.) : giymeler; giyinmeler.

teleclüc تلجلج (a. i.) : şaşkınlıktan dolayı lâkırdıyı ağızda karıştırarak söyleme.

telef تلف (a. i. c. : telefât) : 1. yok etme, öldürme. 2. boş yere harcama, yıpratma.

telefât تلفات (a. i. telef'in c.) : can kaybı.

teleffüt تلفت (a. i.) : etrâfına bakınma. (bkz : iltifât).

telehhi تلمی (a. i.) : oynama, oyunla vakit geçirme. (bkz : telâhî, telâ'ub).

telehhüb تلہب (a. i. leheb'den) : 1.

alevlenme, alevlenip yanma, tutuşma. 2. iltihap, yangı.

telehhüf تلہف (a. i. lehef'den. c. :

telehhüfât) : hasret ve kederle yanıp yakılma, mahzûn olma.

telehhüfât تلہفات (a. i. telehhüf'ün c.) :

hasretle yanıp yakılmalar, mahzûn olmalar.

telekkun تلقن (a. i.) : fels. fr. auto-

-suggestion.

tele'lü' تلأؤ (a. i. lü'lü'den) : parıl-

dama.

telem تلم (a. i. c. : etlâm) : 1. zir.

pulluğun toprakta bıraktığı iz, çizgi, fr. sillon. 2. biy. * çizgi, fr. sillon.

telemmu' تلمع (a. i. lem'a'dan) :

parıldama. (bkz : iltimâ').

telemmüs تلمس (a. i. lems'den) : do-

ğunma [el ile-].

telemmüz تلمذ (a. i.) : talebelik

(* öğrencilik), çömezlik etme, öğrenci olarak devam etme.

telessüm تلثم (a. i.) : yaşmak tutun-

ma, yaşmaklanma. (bkz : teberku').

tele'üv تلاؤ (a. i.) : parıldama. (bkz :

lemeân).

televvün تلون (a. i. levn'den. c. : te-

levvünât) : 1. renkten renge girme, renk değiştirme. 2. döneklik, kararsızlık. 3. tas. temkin hâlinin zıddı.

televvünât تلونات (a. i. televvün'ün c.) : 1.

renkten renge girmeler, renk değiştirmeler. 2. döneklikler, kararsızlıklar.

televvüs تلوث (a. i. levs'den. c. : te-

levvüsât) : kirlenme, pislenme, bulaşıp mundar olma.

teleyyün تلین (a. i. leyn'den) : yu-

muşama.

teleyyün-i dimâgî : hek. beyin sulanması.

teleyyüs تلیث (a. i.) : arslan yürüyüş-

lü, arslan yürekli olma, arslan kesilme.

telezzüc تلزج (a. i. lücûzet'den) : yapışkan

olma.

telezzüz تلذذ (a. i. lezzet'den. c. : te-

lezzüzât) : lezzet, tad alma, hoşlanma, hoşla gitme.

telezzüzât تلذذات (a. i. telezzüz'ün c.) :

lezzet, tad almalar, hoşlanmalar, hâz etmeler.

telfif تلفيف (a. i. leff'den) : sarma,

bürüme; örtme.

telfik تلفيق (a. i. c. : telfikat) : 1.

birleştirme, toplayıp bir arada birleştirme. 2. ed. (bkz : tenâsüb).

telfikat تلفيقات ("ka" uzun okunur. a. i.

tel'fik'in c.) : birleştirmeler, bir arada toplamalar. (bkz : müellefât).

telh تلخ (f. s.) : acı. (bkz : mürr).

Güftâr-ı telh : acı söz.

telh-âb, telh-âbe تلخاب ، تلخابه (f. i.) :

acı su.

telh-bâr تلخبار (f. b. i.) : meyvesi acı

olan, acı olan meyve.

telh-gû تلخگو (f. b. s.) : acı söyleyen.

(bkz : telh-güftâr).

telh-güftâr تلخ گفتار (f. b. s.) :

acı sözlü. (bkz : telh-gû).

telhî تلخی (a. i.) : acılık. (bkz : merâret).

telhîb تلہب (a. i. leheb'den. c. : tel-

hîbât) : alevlendirme; alevlendirilme, tutuşturma; tutuşturulma.

telhibât

telhibât تلہیات (a. i. telhib'in c.) : alevlendirmeler; alevlendirilmeler, tutuşturmalar; tutuşturulmalar.

telhî-çeside تلخی چشیدہ (f. b. s.) : acı tatmış, meşakkat çekmiş.

telhid تلحید (a. i. lâhd'den) : 1. kabire lâhid yapma, kabir lâhidlenme. 2. gömme. (bkz : defn).

telhif تلہیف (a. i. c. : telhifât) : acınma, acıklanma.

telhifât تلہیفات (a. i. telhif'in c.) : acınmalar, acıklanmalar.

telhim تلحیم (a. i. lâhm'den) : semirtme, etlendirme.

telhîn تلحین (a. i. c. : telhînât) : 1. okurken harf veyâ kelime değiştirme. 2. nağme ile okuma. 3. yanlışını çıkarma.

telhînât تلحینات (a. i. telhîn'in c.) : 1. okurken kelime veyâ harf değiştirmeler. 2. nağme ile okumalar. 3. yanlışını çıkarmalar.

telhis تلخیص (a. i. c. : telhîsât) : 1. * özetleme, hulâsa etme, uzun bir yazıyı kısaltma. 2. tar. sadrâzam tarafından pâdişaha yazılacak şeylerin kısaltması veyâ bu yolda kısaltılmış yazı.

telhîsât تلخیصات (a. i. telhîs'in c.) : özetlemeler, kısaltmalar, hulâsalar.

telhîsen تلخیصاً (a. zf.) : * özet olarak, kısaltılarak. (bkz : hulâsaten).

telhîsi تلخیصی (a. f. i.) : Bâbîâl'den pâdişaha yazılacak şeylerin *özetini çıkaran me'mur.

telhiye تلہیہ (a. i. lehv'den) : gafil, [birisini] eğlendirme; eğlenme, hoş vakit geçirme.

telh-kâm تلحکام (f. b. s.) : "damağı acı" : kederli.

telh-kâmi تلحکامی (a. b. i.) : kederli.

telh-mizâc تلخ مزاج (f. a. b. s.) : kötü huylu. (bkz : bed-ahlâk, bed-tînet).

telh-nâk تلخناک (f. b. s.) : lezzeti acı olan, hoş olmıyan.

tel'ib تلعب (a. i.) : oynatma, raksettirme, oynatılma. (bkz : terkis).

telid, telide تلید ، تلیدہ (a. i. ve-led'den) : yabancı memlekette doğduğu halde küçük iken İslâm diyârına getirilerek orada büyümüş ve oranın tâbiyetini kabûl etmiş olan kimse.

te'lif تالیف (a. i. ülfet'den) : 1. uzlaştırma, barıştırma. (bkz : müsâleha, müsâlemet).

te'lif-i beyn : ara bulma, uzlaştırma.

te'lif-i kulûb : gönülleri çekecek şekilde iyi muâmelede bulunma; hoşnûdetme. 2. (a. i. c. : te'lîfât) kitap, eser yazma; yazılmış, ortaya konulmuş eser. **Za'f-ı te'lif** : ed. ifâdede düşüklük.

te'lîfât تالیفات (a. i. te'lîf'in c.) : 1. te'lîf etmeler. 2. yazılmış kitaplar, eserler. (bkz : müellefât).

te'lif-kerde تالیف کردہ (a. f. b. s.) : te'lîf edilmiş.

te'lîh تلہ (a. i. ilâh'dan) : tanrılaştırma.

tel'in تلین (a. i. lâ'n'den. c. : tel'inât) : lâ'net okuma, lâ'netleme, kargıma.

tel'inât تلینات (a. i. tel'in'in c.) : lâ'net okumalar, lâ'netlemeler, kargımalar.

tel-kârî تلکاری (t. f. b. i.) : tel hâlinde olan gümüşü örerek veyâ bir şey üzerine kakarak yapılan iş, gümüş işleme, gümüş kakma.

telkib تلکيب (a. i. lâkab'dan. c. : telkibât) : lâkaplandırma, lâkap takma.

telkibât تلکيبات (a. i. telkib'in c.) : lâkaplandırmalar, lâkap takmalar.

telkih تلکيح (a. i. c. : telkihât) : 1. aşı yapma, aşılama; aşılanna.

telkîh-i bakârî : inek memesi kabarcıklarından alınan serumla yapılan aşı [çiçek hastalığına karşı-].

telkîh-i cederî : çiçeğe tutulmuş kimseden alınan serumla yapılan aşı [çiçek hastalığına karşı-].
2. erkek hayvan nutfesini usûlüne göre dişi hayvana aşılama. (bkz : ilkah).

telkîhât تلقيحات (a. i. telkîh'in c.) : aşılar.

telkim تلقيم (a. i.) : lokma verme, verilme, lokma lokma yedirme, yedirilme.

telkîn تلقين (a. i. c. : telkînât) : 1. [fikir] aşılama, kulağına koyma. **2.** yeniden Müslüman olan kimseye îmân esaslarını anlatma. **3.** ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın söylediği dinî sözler.

telkîn-i rüçû' : huk. zinâ gibi, haddi mücib bir cürmü irtikâbettüğünü hâkimin huzûrunda ikrâr eden şahsa bu ikrârından nükûl etmesini hâkimin işrâbî ve ihsâs etmesi. [meselâ : gayri meşrû münâsebette bulunduğunu ikrâr eden şahsa hâkimin : "zinâ mı yaptın? ben zannetmem ki sen böyle bir şey yapmış olasın", "sen yoksa rü'yâ mı gördün?" veyâ "aranızda bir akd-i nikâh bulunmuş olmasın?" demesi gibi].

telkînât تلقيئات (a. i. telkîn'in c.) : 1. öğretilmeler. **2.** öğretilen şeyler.

tell تل (a. i. c. : tilâl) : tepe, küme, yığın. (bkz : şimrâh²).

tell-i cebel : dağ tepesi.

tell-i refî' : yüksek tepe.

telmî' تلميع (a. i. lemeân'dan. c. : telmîât) : 1. parıldatma, parıldatılma. **2.** renk renk yapma, yapılma. **3. ed.** mîsrâları, Arapça, Farsça, Türkçe gibi başka başka dillerde olan manzûme yapma. (bkz : mülemma').

telmîât تلميعات (a. i. telmî'in c.) : telmî'ler.

telmih تلميح (a. i. c. : telmîhât) : 1. söz arasında kastedilen bir şeyi mânâlı olarak söyleme, açık söylememe, îmalî konuşma. **2. ed.** ibârede bahsî geçmiyen bir kıssaya, fıkraya, atasözüne veya meşhur bir şiire, bir sözle işâret etme. Meselâ : "çoktan aşmış o belki İzmit'i de" mîsrâının "atı alan Uskûdar'ı geçti" ibâresine telmih edilmesi gibi.

telmîhât تلميعات (a. i. telmîh'in c.) : telmihler.

telmihen تلميحاً (a. zf.) : telmih yoluyla, telmih için, îmalî olarak.

telsîm تلتيم (a. i. c. : telsîmât) : ağzını öpme; öpme. (bkz : takbîl).

telsîmât تلتيمات (a. i. telsîm'in c.) : ağır öpmeler; öpmeler.

telvî' تلويح (a. i. c. : telvîât) : içini yakıp dertlendirme; dertlendirilme.

telvîât تلويئات (a. i. telvî'in c.) : içini yakıp dertlendirmeler, dertlendirilmeler.

telvîh تلويح (a. i. c. : telvîhât) : 1. açıklama. **2. ed.** lüzumlu şeylerden bahsetmek sûretiyle olan kinâyeye ["filâncanın mutfağında çok odun sarfolunur" denildiği zaman bundan mutvakte çok yemek piştiğine, ev sâhibinin cömertliğine ve misâfirinin çokluğuna intikal edilir]. **3.** posâ hâline getirme.

telvîhât تلويحات (a. i. telvîh'in c.) : telvîhler.

telvîm تلويم (a. i. lev'm'den. c. : telvîmât) : azarlama, azarlanma, paylama, paylanma, çekiştirme, çekiştirilme.

telvîmât تلويمات (a. i. telvîm'in c.) : azarlamalar, azarlanmalar, çekiştirmeler, çekiştirilmeler.

telvîn تلوين (a. i. lev'n'den. c. : telvî-nât) : renk verme, boyama, boyanma.

telvînât تلوينات (a. i. telvîn'in c.) : renk vermeler, verilmeler, boyamalar, boyanmalar.

telvîs تلويث (a. i. levs'den. c. : telvî-sât) : 1. bulaştırma, kirletme, pisletme. **2. mec.** bozma, berbâdetme [bir işi-].

telvîsât تلويثات (a. i. telvîs'in c.) : 1. bulaştırmalar, kirletmeler, pisletmeler. **2. mec.** [işleri] bozmalar, berbâdetmeler.

telviye تلويه (a. i.) : burma, kıvrırma, çevirme.

telyin تليين (a. i. leyyin'den) : 1. yumuşatma, yumuşatılma. 2. liynet verme; içi yumuşatma, kabızlıktan kurtarma.

telziz تلذيز (a. i. lezzet'den) : lezzetlendirmek, tatlandırma, tatlandırılma.

temâcüd تماجد (a. i. mecd'den) : ululuğunu, büyüklüğünü, şerefini çoğaltma.

temâdi تمادي (a. i.) : sürme, sürüp gitme, uzama, devâmedegelleme.

tema'dün تمدن (a. i. ma'den'den) : mâdenleşme, mâden hâline geçme.

temahhut تمخط (a. i.) : sümkürme.

temâhül تماهل (a. i.) : mûhlet verme; ağır-davranma.

temâlûk تمالك (a. i.) : kendine hâkim kim olma, nefsinin tutabilme.

temânû' تمناع (a. i.) : fels. fr. exclusion.

temâruz تمارض (a. i. maraz'dan. c. : temâruzât) : yalandan hastalanma, kendini hasta gibi gösterme.

temâruzât تمارضات (a. i. temâruz'un c.) : yalandan hastalanmalar, kendini hasta gibi göstermeler.

temâsih تماسيح (a. i. timsâh'ın c.) : timsahlar.

temâsil تمثيل (a. i. timsâl'in c.) : timsaller, sûretler, resimler; semboller.

temass تماس (a. i. mess'den) : 1. birine değme, dokunma. 2. yan yana bulunma. 3. münâsebette bulunma; ilişik.

temâsül تماثل (a. i. mesl'den. c. : temâsülât) : 1. benzeme, benzeyiş. (bkz : müşâbehet). 2. mat. kesirsiz taksim kabûl etme.

temâsül-i a'dâd : fer. biri mirasçı adedini, diğeri de mirastaki hisseyi ifâde eden iki sayının birbirine müsâvî (*eşit) olması hâli.

temâsülât تماثلات (a. i. temâsül'ün c.) : 1. benzemeler, benzeyişler. 2. mat. kesirsiz taksim kabûl etmeler.

temâşâ تماشا (f. i.) : 1. bakıp seyretme. 2. gezmeye. (bkz : teferrûc³, tenezzüh). Şâyân-ı temâşâ : görülmeye değer.

temâşâ-gâh تماشاگاه (f. b. i.) : 1. seyyir ve gezinti yeri. 2. tiyatro. 3. sinema.

temâşâ-geh تماشاگه (f. b. i.) : (bkz : temâşâ-gâh).

temâşâ-ger تماشاگر (f. b. i. c. : temâşâ-gerân) : seyirci.

temâşâ-gerân تماشاگران (f. b. i. c. : temâşâ-ger'in c.) : seyirciler.

temâşâ-gerî تماشاگری (f. b. i.) : seyircilik.

temâşâ-hâne تماشاخانه (f. b. i.) : 1. etrâfı temâşâ edecek yer. 2. mec. dünyâ. 3. tiyatro oynanan yer.

temâşâ-hâne-i garâib : garip şeylerin görülme yeri.

temâşâ-kârî تماشاکاری (f. b. i.) : seyircilik, seyirci vaziyeti.

temattî تمطي (a. i. matiyy'den) : ge-
rinme [vücutta duyulan ağırlıktan dolayı].

temattur تمطر (a. i. matâr'dan) : yağmur yağma; sıcak mevsimde serinlemek üzere yağmur altına çıkma.

temâvût تماوت (a. i.) : kendini ölmüş gibi gösterme.

temâyül تمایل (a. i. meyl'den. c. : temâyülât) : 1. meyletme, eğilme, bir yana çarpılma. 2. bir yana veyâ bir kimseye fazla tarafdârlık ve sevgi gösterme.

temâyül-i rahim : hek. rahim çarpıklığı.

temâyülât تمايلات (a. i. temâyül'ün c.) : meyiller, muhabbetler, sevgiler.

temâyüz تمايُز (a. i. c. : temâyüzât) : yükselme, üstün olma.

temâyüzât تمايُزات (a. i. temâyüz'ün c.) : yükselmeler, üstün olmalar.

temazmuz تمضمض (a. i. mazmaza'dan) : ağzını su ile çalkalama.

temâzuc تمازج (a. i.) : şakalaşma.

temcîd تمجيد (a. i. mecd'den. c. : temcîdât) : 1. ululama; ağırlama. 2. sabah namazı vak-tinden evvel minârelerde belli makamlarda söylenen Arapça niyaz ilâhisi [ilkönce Hz. Bilâl-i Habe-şî tarafından söylenmiştir].

temcîdât تمجيدات (a. i. temcîd'in c.) : 1. ululamalar, ağırlamalar. 2. sabah namazı vak-tinden evvel minârelerde söylenen niyaz ilâhileri.

temcis تمجيس (a. i.) : birisini me-cûsî dînine sokma.

temdîd تمديد (a. i. medd'den) : 1. uzat-ma, uzatılma; sürdürme. (bkz : tatvîl). 2. bir harfi uzun okuma, çekme. (bkz : imâle).

temdîh تمديح (a. i. medh'den. c. : dihât) : çok övme.

temdîhât تمديحات (a. i. temdîh'in c.) : çok övmeler.

temeccüd تمجد (a. i.) : ululaşma, şe-ref sâhibi olma.

temeddüh تمدح (a. i. medh'den c. : temeddühât) : böbürlenme.

temeddühât تمدحات (a. i. temeddüh'ün c.) : böbürlenmeler.

temeddün تمدن (a. i. medeniyet'den) : medenîleşme, medenî olma, * uygarlaşma.

temehdî تمهدي (a. i.) : mehdîleşme, meh-dîlik dâvâsına kalkışma, mehdîlik dâvâsında bulun-ma.

temehhüd تمهد (a. i. mehd'den) : 1. yayılıp döşenme. 2. mehdîlik satma.

temehhür تمهر (o. i. mahâret'den) : mâhir olma, uz elli olma.

temekkün تمكُن (a. i. mekânât'den) : mekânlanma, yerleşme, yer tutma.

temelluk تملق (a. i. c. : temellukat) : yaltaklanma.

temellukat تملقات ("ka" uzun okunur. a. i. temellük'ün c.) : yaltaklanmalar.

temellük تملك (a. i. melk ve mülk'den. c. : temellükât) : mülk edinme, kendine mal etme, sâhip olma.

temellükât تملكات (a. i. temellük'ün c.) : mülk edinmeler, kendine mal etmeler, sâhip olmalar.

temellül تملل (a. i. millet'den) : 1. milletlenme, bir milletin ferdi olma. 2. bir dîne mensûbolma. 3. (melel, melâl'den) hek. hastalığın te'sîriyle yatakta rahat yatamayıp, kıvıldanıp dur-ma.

temelmül تملل (a. i.) : yatakta rahat olmama.

temennâ تمنى (o. i.) : 1. (bkz : te-mennî). 2. el ile selâm verme.

temennî تمنى (a. i. c. : temenniyyât) : dileme, dilek, istek.

temenniyyât تمنيات (a. i. temennî'nin c.) : dilemeler, dilekler, istekler.

temerküz تمرکز (a. i. merkez'den) : 1. merkez tutma. 2. toplanma. 3. birikme, yığılma.

temermür تمرمر (a. i.) : hek. devamlı olarak dil ve dudakların titremesinden ibâret bir hastalık.

temerrüd

temerrüd تمرّد (a. i. c. : temerrüdât) : dikbaşlılık, inat, direnme.

temerrüdât تمرّدات (a. i. temerrüd'ün c.) : dikbaşlılıklar, inâdetmeler, direnmeler.

temerrün تمرّن (a. i.) : tekrar ettire ettire alıştırma; idman yapma, egzersiz yapma.

temeshur تمسخر (a. i. c. : temeshurât) : maskaralanmak, maskaralık etmek.

temeshurât تمسخرات (a. i. temeshur'un c.) : maskaralılıklar.

temeskün تمسكّن (a. i.) : miskin olma, miskinleşme.

temessüh تمسح (a. i. mesh'den) : 1. meshetme, bir şeye el sürme. 2. bir şeye sürünme.

temessüh تمسح (a. i.) : mesh olma, şekil değiştirme.

temessühi تمسحي (a. s.) : meshe inanan.

temessük تمسك (a. i. c. : temessükât) : 1. tutunma, sarılma. 2. borç senedi.

temessül تمثل (a. i. misl'den. c. : temessülât) : 1. bir şekil ve sûrete girme, cisimlenme. 2. benzeşme. 3. biy. *özümleme, fr. *assimilation*.

temessülât تمثيلات (a. i. temessül'ün c.) : temessüller.

temeşşi تمشي (a. i. meşy'den) : yürüme. [ma'neviyatta kullanılır].

temeşşuk تمشق (a. i. meşk'den) : meşk alma; meşk yazma

temeşşut تمشط (a. i. muşt'dan) : saçını, sakalını tarama, saç sakal taranılma.

temettu' تمتع (a. i. c. : temettuât) : 1. kâr etme, kazanma. 2. kâr, fayda. *Hisse-i temettu'* : bir şirket hissedarlarından her birine isâbet eden kâr.

temettuât تمتعات (a. i. temettu'un c.) : kârlar, faydalar.

temevvüc تموج (a. i. mevc'den. c. : temevvücat) : dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma. (bkz : telâtum).

temevvücât تموجات (a. i. temevvüc'ün c.) : dalgalanmalar.

temevvül تمول (a. i. mâl'den) : mal edinme, zenginleşme.

temevvüt تموت (o. i. mevt'den) : **hek.** bir organın çürüyüp ölü hâline geçmesi.

temeyyü' تميع (a. i. mey'den. c. : temeyyüât) : mâyi (sıvı) hâline gelme, cıvıklaşma; **kim.** *sıvınma, fr. *liquéfaction*.

temeyyüât تميّات (a. i. temeyyü'ün c.) : mâyi (sıvı) hâline gelmeler, cıvıklaşmalar; **kim.** *sıvınmalar, fr. *liquéfactions*.

temeyyüh تيه (a. i.) : sulanma. **temeyyüh-i dem** : **hek.** kanın sulanması.

temeyyüz تميز (a. i. c. : temeyyüzât) : kendini gösterme, sıvrılma, benzerlerinden farklı olma. **Mâ-bihi-t-temeyyüz** : kendisiyle temeyyüz edilen şey.

temeyyüzât تميّزات (a. i. temeyyüz'ün c.) : temeyyüzler.

temezzuk تمزق (a. i.) : yırtılma, parça parça olma.

temhîd تمهيد (a. i. mehd'den. c. : temhîdât) : 1. yayma; döşetme. 2. düzeltme; düzenleme.

temhîdât تمهيدات (a. i. temhîd'in c.) : mukaddimeler, ağız yapmalar; ifâdeler.

temhîk تمحيق (a. i.) : iptâl etme.

temhîl تمهيل (a. i. mehl'den. c. : temhîlât) : mühlet, mehîl verme, sonraya bırakma, *erteleme; zaman ve fırsat verme.

temhîlât تمهيلات (a. i. temhîl'in c.) : mehil vermeler, sonraya bırakmalar, *ertelemeler.

temhîr تمهیر (o. i. mühr'den) : mühürleme.

temhîriyye تمهيريّه (a. i.) : mühür parası, bir kâğıdın resmî şekil alması için gereken mühürün basılması işinde ödenecek ücret.

temhîs تمحيص (a. i. c. : temhîsât) : tecrübe, imtîhân etme.

temhîsât تمحيصات (a. i. temhîs'in c.) : tecrübeler, imtîhan etmeler.

temîme تميمه (a. i.) : nazar boncuğu, nazarlık,

te'mîn تأمين (a. i. emn'den) : 1. güvenlik hissi verme 2. sağlamlaştırma. 3. elde etme. 4. * sağlama.

te'mînât تأمينات (a. i. te'mîn'in c.) : * inanca, * güvence, sağlamlık bakımından gösterilen kefil, verilen söz veya para.

temînen تأمينا (a. zf.) : te'mîn. sûre-tiyle.

te'mît تأميت (a. i.) : zihnen tahmîn etme. (bkz : tahmîn, takdîr).

temkîn تمكين (a. i. mekânât'den) : 1. ağır başlılık. 2. hek. hastalığın bir yere yerleşmesi. 3. ihtiyat, tedbir. **Ehl-i temkîn** : 1) ağırbaşlı; 2) tas. televvünden kurtulup huzur ve sükûna mazhar olmuş kimse. **Pür-temkîn** : çok ağırbaşlı.

temlie تمليه (a. i. mel'den) : ağız ağıza doldurma.

temlih تمليح (a. i. milh'den) : 1. tuzlama, içine tuz katma; tuza yatırma. 2. ed. söz arasında güzel bir mazmun (nükteli, cinaslı, güzel söz) söyleme.

temlihât تمليحات (a. i. temlih'in c.) : temlihler, nükteli, cinaslı, güzel sözler.

temlik تمليك (a. i. melk ve mülk'den. c. : temlikât) : mülk olarak verme.

temlikât تمليكات (a. i. temlik'in c.) : mülk olarak vermeler.

temliken تمليكا (a. zf.) : mülk olarak vermek sûretiyle.

temlik-nâme تمليكنامه (a. f. b. i.) : ârâzî-i emîriye menfaatlerinin bir cihete tahsîsi veya muktazî şartlarına mukarın olarak rakabenin temlikini tazammun eden vesîka.

temlis تمليس (a. i. melis'den) : düzleme, pürüzlerini giderme.

temliye تمليه (a. i.) : doldurma, doldurulma.

temmâr تمار (a. i.) : hurmacı, hurma satan.

temme تم (a. fi.) : "bitti, tamam oldu" mânâsınadır. [kitapların sonuna yazılmak âdet idi].

temmet تمت (a. fi.) : "temme" nin müennesidir]. (bkz : temme).

temmûziye تموزيه (o. i.) : ed. yazdan ve sıcaktan bahs ile medhe dâir yazılan kaside.

temr تمر (a. i.) : hurma. (bkz : nahl).

temr-i Hindî : Hind hurması, demirhindi. [meyvasıyla şerbeti yapılır].

temre تمره (a. i.) : bir tek hurma.

temrî تمرى (a. i.) : hurmayı seven.

temrih تمریح (a. i.) : hafifçe sürme, uğuşturma.

temrîn تمرين (a. i. c. : temrînât) : alıştırma, idman yaptırma, yaptırılma, egzersiz, idman.

temrînât تمرينات (a. i. temrîn'in c.) : temrinler, egzersizler, idmanlar.

temrîr تمرير (a. i.) : acılık verme, verilme.

temriz

temriz تَمْرِضُ (a. i. maraz'dan) : zayıf gösterme, gösterilme [daha çok söz hak.].

temsih تَمْسِيحُ (a. i. mesh'den) : Allah'ın insanın maymun kılığına sokması.

temsih تَمْسِيحُ (a. i.). (bkz : mesh).

temsîl تَمْسِيلُ (a. i. mesl'den. c. : temsîlât) : 1. benzetme. (bkz : teşbîh). 2. bir şeyin aynını yapma. 3. örnek söz; söz gelişi. 4. tiyatro oyunu. 5. *özümleme, alınan gıdanın uzviyete dâhil edilmesi, fr. *assimilation*. 6. [birinin veyâ bir to pluluğun] adına hareket.

temsîlât تَمْسِيلَاتُ (a. i. temsîl'in c.) : temsiller.

temsîli تَمْسِيلِي (a. s.) : temsile âit, temsîl ile ilgili.

temsiliye تَمْسِيلِيَّةُ (a. i.) : ed. bir yığının bir yığına, birkaç şeyin birkaç şeye benzetilmesi.

temsir تَمْسِيرُ (a. i. mısır'dan) : bir yer i şehirlendirme, şehir hâline getirme.

temsiye تَمْسِيَّةُ (a. i.) : "akşamınız hayırlı olsun, tün aydın!" gibi akşam selâmı verme, [Arapçası : mesâkûm bi-l-hayr'dır].

temşît تَمَشِيطُ (a. i. muşt'dan) : tarama, taranma.

temşiyet, temşiye تَمَشِيَّةُ (a. i. meşy'den.) : 1. yürütme, yürütülme. 2. meydana gelmesini kolaylaştırma.

temti' تَمْتِيعُ (a. i.) : faydalandırma, faydalandırılma, kâr ettirme, kâr ettirilme.

temvîh تَمْوِيْهُ (a. i. ma'dan. c. : temvîhât) : 1. sulandırma, su katma. 2. ed. sözü yaldızlama. 3. haksız bir şeyi telleyip pullıyarak haklı gösterme. 2. başka bir mâdeni, altın veyâ gümüş suyuna daldırma, galvano plasti, fr. *galvanoplastie*.

temvîhât تَمْوِيْهَاتُ (a. i. temvîh'in c.) : 1. sulandırma, su katmalar. 2. ed. sözü yaldızlamalar. 3. haksızlıkları haklı göstermeler.

temvîl تَمْوِيلُ (a. i. mâl'den) : mal sâhibi etme, edilme.

temyî' تَمْيِيعُ (a. i. mey'den) : mâyi (sıvı) hâline getirme; fiz., kim. *sıvındırma [k] fr. *liquéfier*.

temyî-i hevâ : fiz. havayı tazyikle, mâyi (sıvı) hâline getirme, sıvı hava.

temyîz تَمْيِيزُ (a. i. meyz'den.) : 1. ayırma, ayrılma, seçme, seçilme. 2. iyiyi kötüden ayırdetme. 3. [Tanzîmat'tan sonra] bir dâvânın üçüncü ve son görülme derecesi. **Mahkeme-i temyîz** : temyîz mahkemesi (*yargıtay). **Divân-ı temyîz** : temyîz mahkemesinin kuruluşundan önce bu mahkemenin işini gören divân. 4. a. gr. sayıları ve belirsiz isimleri belirten kelime. Meselâ : "işrûne dirhemen = yirmi dirhem" ve "ratle zeyten = bir ratil zeytinyağı" tâbirlerinde : "dirhemen" ve "zeyten" gibi :

temyîzen تَمْيِيزًا (a. zf.) : temyîz suretiyle, temyîz yoluyla.

temzîc تَمْزِجُ (a. i. mezc'den). (bkz : mezc).

temzîk تَمْزِيْقُ (a. i. c. : temzîkat) : yırtma, paralama.

temzîkat تَمْزِيْقَاتُ ("ka" uzun okunur. a. i. temzîk'in c.) : yırtmalar, paralamalar.

ten تَن (f. i.) : 1. insan vücudunun dış yüzü. 2. gövde, vücut, beden. **Âhen-ten** : demir bünyeli, bünyesi demir gibi sağlam olan. **Nerm-ten** : yumuşak vücutlu.

tenâci تَنَاجِي (a. i.) : fısıldaşma, fısıltı ile konuşma.

tenâdd تَنَادُ (a. i. nidâd ve nedd'den.) : 1. birbirinden ürkme. 2. dağılma, perişan olma. **Yevm-üt-tenâdd** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer).

tenâdi تَنَادِي (a. i. nidâ'dan) : birbirine nidâ etme, bağırma. **Yevm-üt-tenâdi** : kıyâmet günü.

tenâdüm تَنَادُمُ (a. i. nedem'den) : konuşma (bkz : musâhabet).

tenâdûr تَنَادَر (a. i.) : nâdirleşme, az bulunur olma.

tenaffut تَنَفُّط (a. i.) : 1. çok hiddetlenme, ateş püskürme. 2. hek. yakı yapıştırmakla cildin kabarması.

tenâfi تَنَافٍ (a. i.) : birbirine zıt ve muhalif olma.

tenâfi-i akvâl : fels. antilogie.

tenâfûr تَنَافَر (a. i. nefret'den) : 1. bir-birinden nefret etme, birbirinden ürküp kaçma. 2. ed. kulağa hoş gelmeyen hece veyâ kelimelerin bir arada bulunması.

tenâfûr-i hurûf : ed. kulağa hoş gelmeyen harflerin bir arada bulunması. [Meselâ Nâbî'nin : "le-tâfet kat kat olmuş ârızında nesterenlenmiş" mısraındaki "nesterenlenmiş" kelimesi gibi].

tenâfûr-i kelimât : ed. kulağa hoş gelmeyen kelimelerin bir arada bulunması. [Meselâ Âmidli Hâmî'nin : "ey andelîb; o gül uyumuşmuş ses istemez" mısraındaki "uyumuşmuş" kelimesi gibi].

tenâfûs تَنَافُس (a. i. c. : tenâfûsât) : haset etme, çekememe.

tenâfûsât تَنَافُسَات (a. i. tenâfûs'un c.) : haset etmeler, çekememeler.

tenagguḡ تَنَغْم (a. i. nağme'den. c. : tenagguḡmât) : şarkı söyleme. [alay makamında kullanılır].

tenahhî تَنَحَّى (a. i.) : alarga durma, bir yana çekilme.

tenahhum تَنَحَّمَ (a. i.) : 1. asık suratlı olma. 2. balgam çıkarma. (bkz : tekaşşu')..

tenâhî تَنَاهَى (a. i. nihâyet'den) : bitme, tükenme. **Bi-tenâhî** : bitmez-tükenmez, sonsuz.

tenahnûh تَنَحْنَحْ (a. i. nahnaha'dan c. : tenahnûhât) : gırtlığını temizlemek üzere hırıltılı ses çıkarma ve çıkarılan bu ses; öksürme.

tenahnûhât تَنَحْنَحَات (a. i. tenahnûh'un c.) : gırtlığını temizlemek üzere hırıltılı sesler çıkarmalar ve böyle çıkarılan sesler; öksürmeler.

tenâî تَنَائٍ (a. i.) : uzaklık.

tenakkud تَنَقَّد (a. i.). (bkz : intikad).

tenakkul تَنَقَّل (a. i. nukl'den) : 1. bir yerden bir yere geçme. 2. meze yeme.

tenakkut تَنَقُّط (a. i. nokta'dan) : nokta nokta olma, benek benek olma.

tenâkus تَنَاقَص (a. i. naks'dan. c. : tenâkusât) : azalma, eksilme.

tenâkusât تَنَاقِصَات (a. i. tenâkus'un c.) : azalmalar, eksilmeler.

tenâkuz تَنَاقُض (a. i. nakz'dan. c. : tenâkuzât) : gelişme, insanın bir sözü ötekini çürütmesi, bir sözü ötekine uymaması, *karşıtlık, zıddiyyet. (bkz : mübâyenet).

tenâkuzât تَنَاقِضَات (a. i. tenâkuz'un c.) : tenâkuzlar, gelişmeler.

tenâkûh تَنَاحٍ (a. i. nikâh'dan) : nikâhlanma.

tenâkûr تَنَاحَر (a. i. nekr'den) : 1. bilmezlenme, bilmezlikten gelme. 2. psik. *karşıt-duygu, antipati, fr. antipathie.

tenânîr تَنَانِير (a. i. tennûr'un c.) : 1. tandır, ocaklar, fırınlar. 2. su pınarları.

ten-âsân تَنَآسَان (f. b. s.) : rahatını düşünen [adam].

ten-âsânî تَنَآسَانِي (f. b. i.) : rahatını düşünenme.

tenassub تَنَصَّب (a. i.) : dikilip durma. (bkz : intisâb).

tenassuh تَنَصَّح (a. i.) : aklı başına gelme; öğüt alma.

tenassuk تَنَسَّق (a. i.) : düzenleme, sıralanma, nizâmina konma.

tenassur تَنَصَّر (a. i. nasrân'dan) : Hristiyan olma.

tenâsur

tenâsur تناصر (a. i. nasr'dan) : yardım-
laşma. (bkz : teâvün).

tenâsüb تناسب (a. i. nisbet'den) : uyma,
uygunluk; birbirini tutma; yakışma; **mat.** * oran-
tı, **fr. proportion.** **İyhâm-ı tenâsüb** : ed. birçok mâ-
nâsı olan bir sözün bir mânâsıyla diğer bir keli-
menin mânâsı arasında münâsebet bulunması.
[Meselâ Nâbî'nin : "pek uçurma bildiğim kuştur
benim ey bâğbân * bülbülün gülzâr-ı âlemde hezâr-
ın görmüşüz" beytinde : "uçurma" ile "kuş" ve
"bülbül" ile "hezâr" kelimelerinin bir arada bu-
lundurulması gibi].

tenâsûbî تناسبي (a. s.) : 1. tenâsûbe
mensup, tenâsûple ilgili. 2. **mat.** sayılar arasında-
ki tenâsûple, * oranla ilgili.

tenâsüh تناسخ (a. i. nesh'den) : 1. **fels.**
*ruh göçümü, ruh sıçraması, rûhun bir cisimden
ötekine, bâzan da insandan hayvana ve hayvandan
insana geçmesi inancı, **fr. métempsychose.** 2. **fık.**
mirasçının, mirastan önce ölümüyle miras malın
onun mirasçılara kalması.

tenâsühî تناسخی (a. s. c. : tenâsühîy-
yûn) : 1. ruh göçümüne âit, ruh göçümü ile ilgili.
2. ruh göçümüne inanan.

tenâsühîyyûn تناسخيون (a. i.) : ruh
göçümüne inananlar.

tenâsül تناسل (a. i. nesl'den) : birbirin-
den doğup üreme; türeme; üretme. **Âlât-ı tenâsül** :
anat. üretme organları.

tenâsül-i bikri : **biy.** partenojenez, **fr. parthéno-
généshe.**

tenâsül-i gayr-i mütecânis : iki ayrı cins hayva-
nın çiftleştirilmesiyle melez bir cins yetiştirme.

tenâsülleri beyzî : **biy.** yumurtlıyanlar, **fr. ovi-
pares.**

tenâsülleri tevellüdi : **biy.** doğuranlar, **fr. vivi-
pares.**

tenâsül-bi-nefsihi تناسل بنفسه (a. b. i.) :
biy. kendiliğinden türeme.

tenâsüli تناسلي (a. s.) : tenâsül ile,
nesil yetiştirmekle ilgili.

tenâsür تناسر (a. i.) : 1. saçılma, ser-
pilme. 2. püskürme.

tenâşîr تناشير (a. i. c.) : çocuk yazısı,
acemi yazısı.

tenâşûd تناشد (a. i. neşide'den) : kar-
şılıklı şiir okuma. (bkz : mûnaşede).

tenattuf تنطف (a. i.) : küpe takma.

tenâtuh تناطح (a. i.) : süsüşme, birbi-
rini süsme [hayvanlar].

tena'um تنعم (a. i. nîmet'den. c. :
tena'umât) : nîmet içinde, bolluk içinde buluna-
rak rahat etme.

tena'umât تنعمات (a. i. tena'um'un c.) :
nîmetler.

ten-âver تن آور (f. b. s. c. : ten-âve-
rân) : etine dolgun, etli canlı.

ten-âverân تن آوران (f. b. s. ten-âver-
in c.) : etine dolgun, etli canlı kimseler.

tenâvûb تناوب (a. i. nevbet'den) : nö-
betleşme.

tenâvül تناول (a. i. nevl'den) : alıp
yeme, alınıp yenilme.

tenâvûm تناوم (a. i. nevm'den) : uyur
gibi görünme, yalandan uyuma.

tenâvür تناور (a. i.) : iri vücutlu kimse.

tenâzu' تنازع (a. i. nez'den) : çekişme,
uğraşma.

tenâzu'bi-l-eydi : **fık.** iki kişinin zilyet olduk-
ları, ellerinde bulundurdıkları bir gayrimenkul için
kavga etmeleri.

tenâzu-ı fi'leyn : **gr.** iki fiilin bir birinden tü-
remesi.

tenâzur تناظر (a. i. nazar'dan) : 1. bir-
birinin karşısında olma, birbirine bakma. 2. **mat.**
* bakışım, simetri, **fr. symétrie.**

tenâzurî تناظري (a. s.) : **mat.** * ba-
kışık, simetrik, **fr. symétrique.**

tenazzuf تَنْظِف (a. i.) : temizlenme, pâklanma.

tenazzum تَنْظِم (a. i.) : (bkz : intizâm).

tenazzur تَنْظُر (a. i.) : düşünerek, dikkatle bakma.

tenbâkû تَنْبَاكُو (f. i.) : tömbeki, nargile ile içilen tütün.

tenbâl تَنْبَال (a. s.) : kısacık boylu, bodur [adam].

tenbân تَنْبَان (f. i.) : don, iç donu, tu-man.

tenbel تَنْبِل (f. s.) : tenbel, üşengeç; ağır davranan [işte].

tenbel-hâne تَنْبِلْخَانَه (f. b. i.) : iş görülmeyen yer, miskinler yeri.

tenbelit تَنْبِلِيت (f. i.) : hayvan yükü, küçük yük.

tenbîh تَنْبِيَه (a. i. c. : tenbîhât) : 1. uyandırma, uyarma. 2. psik. *uyarım, fr. *excitation*. 3. bir işin yapılmasını, bırakılmasını, veya o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma.

tenbîhât تَنْبِيَهَات (a. i. tenbîh'in c.) : tenbihler.

tenbûl تَنْبُول (f. i.) : Hindistan halkının, dişlerini temizlemek, dudaklarını kızartmak için çiğnedikleri bir yaprak.

tencîm تَنْجِيم (a. i. necm'den. c. : tencîmât) : yıldız ilmi ile uğraşma.

tencîmât تَنْجِيَمَات (a. i. tencîm'in c.) : yıldız ilmi ile uğraşmalar.

tencîs تَنْجِيس (a. i. necâset'den) : pisleme, pis etme.

tenciye تَنْجِيَه (a. i. necât'dan) : kurtarma. (bkz : tahlîs).

tencîz تَنْجِيز (a. i.) : sona erdirmeye; sonuç.

tendiye تَنْدِيَه (a. i.) : ıslatma, nemleme, nemlenme.

ten-dürüst تَنْدُرُوسْت (f. b. s.) : vücudu sağlam, sağlam vücutlu, sağlam, kuvvetli.

ten-dürüstî تَنْدُرُوسْتِي (f. b. i.) : vücut sağlığı, sağlamlık, kuvvetlilik.

tene تَنَه (f. i.) : 1. vücut, beden, gövde, cüsse. 2. örümcek ağı. (bkz : beyt-ül-ankebut).

tenebbî تَنْبِي (a. i. nübüvvât'den) : peygamberlik iddiâsına kalkışma. (bkz : tenebbü').

tenebbü' تَنْبِؤ (a. i. nübüvvât'den) : peygamberlik iddiâsına kalkışma. (bkz : tenebbî).

tenebbü' تَنْبَع (a. i. nebeân'dan) : yerden kaynama.

tenebbüh تَنْبِه (a. i.) : 1. uyanma, uykudan kalkma. 2. gafletten kurtulma, kendine gelme, aklını başına toplama. 3. psik. *uyarım, fr. *excitation*. (bkz : intibâh).

tenebbût تَنْبُت (a. i. nebât'dan. c. : tenebbütât) : bitkilenme, yerden bitme; çimlenme.

tenebbütât تَنْبُتَات (a. i. tenebbüt'ün c.) : bitkilenmeler, yerden bitmeler, çimlenmeler.

tenebbütât-ı lâhmiyye : hek. vücûdun bâzı yerlerinde dut tânesi şeklinde meydana gelen fazla ef kabarcıkları.

teneddüb تَنْدُب (a. i. nedbe'den) : [yara]. kapanma.

teneddüm تَنْدَم (a. i. nedâmet'den) : pişmân olma.

teneffu' تَنْفَع (a. i. nef'den. c. : teneffuât) : faydalanma.

teneffuât تَنْفَعَات (a. i. teneffu'un c.) : faydalanmalar.

teneffuh

teneffuh تنفح (a. i. nefh'den) : 1. şişme, kabarma. 2. üflenerek şişme. 3. urlanma.

teneffuh تنفخ (a. i.) : boş lâflarla gururlanma.

teneffül تنفل (a. i.) : nâfile namaz kılma veya oruç tutma.

teneffür تنفر (a. i. nefret'den) : öğrenme, tikslenme.

teneffüs تنفس (a. i. nefes'den) : 1. nefes, soluk alma. 2. yorgunluk almak için dinlenme. 3. okulda ders araları verilen dinlenme. 4. tan yeri ağarma. 5. deniz suyunun dalga ile sâhile vurması.

teneffüs-i safiri : hek. havanın teneffüs borularına girdiği veya çıktığı sırada işittilen gayri tabii ses.

teneffüs-i sinâi : hek. boğazdan açılan sun'î bir delik vâsıtasıyla hastanın teneffüs etmesi.

teneffüsât تنفسات (a. i. teneffüs'ün c.) : teneffüsler.

teneffüs-hâne تنفسخانه (a. f. b. i.) : okullarda ders hâricî dinlenme yeri.

teneffüz تنفذ (a. s. nefz'den) : nüfuzlu, nüfuz sâhibi, sözü geçer olma.

tenekkür تنكر (a. i. nekr'den) : bilinmiyecek, tanınmıyacak kılığa girme; kendini bildirmeme; tebdîl gezme.

tenekküs تنكس (a. i. nüks'den) : başaşağı olma.

tenemmî-i nev'i تنمى نوعى (a. b. i.) : **fels. fr. philogénie.**

tenemmül تنمل (a. i. neml'den) : 1. karınca gibi kaynama. 2. hek. vücûdun bir tarafı, bir organı uyuşup karıncalanma.

tenemmür تنمر (a. i. nîmr'den. c. : tenemmürât) : 1. kaplanlaşma, kaplan huylu olma. 2. birini korkutmak için gûnbürtülü ses çıkarma. 3. korkutma. (bkz : tehdid).

tenemmürât تنمرات (a. i. tenemmür'ün c.) : 1. kaplanlaşmalar. 2. korkutmak için gürültülü ses çıkarmalar. 3. korkutmalar. (bkz : tehdidât).

tenemmüv تنمو (a. i. -nemâ ve nümüvv'-den) : gelişip büyüme.

tenessüh تنسح (a. i.) : pek güzel, eşsiz, çok az bulunur olma.

tenessüm تنسم (a. i. nesîm'den. c. : tenessümât) : hava teneffüs etme.

tenessümât تنسمات (a. i. tenessüm'ün c.) : hava teneffüs etmeler.

tenessür تنسر (a. i.) : açılma, serpilme, yayılma. (bkz : intişâr).

teneşî تنشى (a. i.) : neşvelenme, sarhoş olma.

teneşşut تنشط (a. i. neşat'dan) : keyiflenme, şenlenme, ferahlanma.

teneşşüb تنشب (a. i.) : bir şeye ilişip tutulma. (bkz : intişâb).

teneşşüf تنشف (a. i.) : emme, çekme, soğurma [suyu, rutûbeti].

teneşşür تنشر (a. i.) : (bkz : intişâr).

tenevvuh تنوح (a. i. nevha'dan. c. : tenevvuhât) : feryâdederek ağlama [ölünün arkasından].

tenevvuhât تنوحات (a. i. tenevvuh'un c.) : feryâdederek ağlamalar [ölü için].

tenevvü' تنوع (a. i. nev'den c. : tenevvüât) : çeşitlenme, çeşit çeşit olma, çeşitlilik.

tenevvüât تنوعات (a. i. tenevvü'ün c.) : çeşitlenmeler, çeşit çeşit olmalar.

tenevvüm تنوم (a. i. nevm'den) : uyuklama, pinekleme.

tenevvür تنور (a. i. nûr'dan) : nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlık olma.

tenezzehe تنزه (a. i.) : "berî ve uzak-tır" mânâsına Allah hakkında kullanılır.

tenezzüh تنزه (a. i. nüzhet'den) : gezinti. (bkz : teferrüc).

tenezzül تنزل (a. i. nüzûl'dan) : 1. inme, aşağılama. 2. gönül alçaklığı, kibirsizlik. 3. düşme, inme [fiyat].

tenezzülen تنزلاً (a. zf.) : gönül alçaklığıyla, alçak gönüllülükle, kibirsizlikle.

tenfih تنفيخ (a. i. nefh'den, c. : tenfihât) : 1. çok üfleme, üfleme. 2. üfleyip şişirme, üflenip şişirilmeye.

tenfihât تنفيحات (a. i. tenfih'in c.) : 1. çok üflemeler, üfletmeler. 2. üfleyip şişirmeler, üflenip şişirilmeler.

tenfil تنفيل (a. i.) : huk. [eskiden] ülümler tarafından harbe tergib ve teşvik için bir kısım gazilere fazla sehim veyâ bâzî şeyler tahsis ve itâ edilmesi.

tenfir تنفير (a. i. nefret'den, c. : tenfirât) : 1. nefret ettirme, ettirilme, iğrendirme, iğrendirilme, tiksindirme, tiksindirilmeye. 2. (nefir'den) : savaşa toplama; asker toplama.

tenfirât تنفيرات (a. i. tenfir'in c.) : nefret ettirmeler, ettirilmeler, iğrendirmeler, iğrendirilmeler, tiksindirmeler, tiksindirilmeler.

tenfis تنفيس (a. i. nefes'den c. : tenfisât) : nefeslendirme, nefeslendirilme, soluklandırma, soluklandırılma, ferahlandırılma.

tenfisât تنفيسات (a. i. tenfis'in c.) : nefeslendirmeler, nefeslendirilmeler, soluklandırmalar, soluklandırılmalar, ferahlandırmalar.

tenfiş تنفيش (a. i. tenfişât) : pamuk atma, atılma; yün ditme, ditilme.

tenfişât تنفيشات (a. i. tenfiş'in c.) : pamuk atmalar, atılmalar; yün ditmeler, ditilmeler.

tenfiz تنفيذ (a. i. nûfûz'dan, c. : tenfizât) : nâfiz kılma, hükmünü yürütme.

tenfizât تنفيزات (a. i. tenfiz'in c.) : nüfuzlu kılma, hükmünü yürütmeler.

teng تنگ (f. s.) : 1. dar, sıkıntılı [şey, yer]. (bkz : dayyık). **Dehân-ı teng** : küçük ağız. 2. i. denk, eşyâ, yük dengi.

Tengâr تنگار (f, b. i.) : 1. Allah. 2. yanına girilmesi zor olan kimse. 3. az bulunur ve değerli olması bakımından ele geçirilmesi kolay olmayan şey.

teng-çeşm تنگچشم (f. b. s.) : açgözlü.

teng-çeşmî تنگ چشمی (f. b. i.) : açgözlülük.

teng-dest تنگدست (f. b. s.) : elidar, züğürt.

teng-destî تنگدستی (f. b. i.) : eldarlığı, züğürtlük.

teng-dil تنگدل (f. b. s.) : yüreği dar, içi sıkıntılı. (bkz : dil-teng).

teng-dilî تنگدلی (f. b. i.) : daryü-rekllilik. (bkz : dil-tengî).

teng-havsala تنگ حوصله (f. a. b. s.) : haysalası dar, tahammülsüz [kimse]. (bkz : tenük havsala).

tengi تنگی (f. i.) : 1. darlık. 2. züğürtlük.

tengis تنگيس (a. i. nags'dan) : hayatını kederli, tasalı kılma.

tengiz تنگيز (a. i.) : zindeliğini sarsma, zindeliği sarsılma.

tengnâ تنگنا (f. i.) : 1. dar yer; çit, boşaz. (bkz : derbend). 2. mezar.

teng-târ تنگتار (f. b. i.) : küçük, dar çadır.

tenhâ تنها (f. s.) : 1. yalnız, ıssız, boş. 2. yalnız, tek. (bkz : münferid, vahîd).

tenhâ-nişin تنها نشین (f. b. s.) : yalnız oturan.

tenhâ-rev تنهارو (f. b. s.) : yalnız çiden.

tenhâyi تنهایی (f. i.) : tenhâlık, yalnızlık, ıssızlık.

tenhîl تنخيل (a. i.) : eleme, elenme [elek ile-].

tenhît تنحيت (a. i.) : (bkz : naht).

tenide تنيدم (f. s.) : 1. dokunmuş, örülmüş. (bkz : mensûc). 2. i. örümcek ağı.

ten'il تنعيل (a. i.) : 1. nallama, nal-lanma. 2. [eski kimyâda demir mâdeni ile başka bir mâdeni karıştırma mânâsında kullanıldı].

ten'im تنعيم (a. i. ni'met'den) : 1. nîmetlendirme, nîmetlendirilme. 2. "evet" diye cevap verme.

te'nîs تنائس (a. i. ünûset'den) : a. gr. (bir kelimeyi) müennes, dişî kılma, kılınma. [kelimenin sonuna bir t getirilerek yapılır].

te'nîs تنائس (a. i. üns'den) : 1. mûnis kılma, alıştırma, alıştırılma. 2. bir hayvanı terbiye edip kullanılır, işe yarar hâl'e getirme.

ten'îş تنعش (a. i.) : 1. yukarı kaldırma. 2. sürçüp düşen kimseye kalkması için duâ etme.

tenize تنيزه (f. i.) : uç, etek.

tenize-i kûh : dağ eteği.

tenkâr تنكار (f. i.) : kim. boraks, borasidi ile bir oksidin birleşmesinden meydana gelen tuz.

tenkiye تنقيه (a. i.) : 1. ayıklayıp temizleme. 2. kalın bağırsağa su verme ve bu iş için kullanılan alet. (bkz : hukne, ihtikan).

tenkid تنقيد (o. i. c. : tenkidât) : bir konuya âit yazıyı veya eseri değer bakımından gözden geçirme, *eleştirme, fr. critique. [doğrusu : "intikad" dir].

tenkidât تنقيدات (a. i. tenkid'in c.) : tenkidler, fr. critiques.

tenkih تنكيج (o. i. nikâh'dan. c. : tenkihât) : nikâh etme, edilme, nikâh kıyma, kıyılma, evlendirme, evlendirilme.

tenkih تنقيح (a. i. c. : tenkihât) : 1. bir şeyin fazla ve lüzumsuz kısımlarını çıkartıp düzeltme, ayıklama, arıtma. 2. hubûbatın taşını, toprağını ayıklama. 3. me'mur maaşlarından indirme.

tenkihât تنقيحات (a. i. tenkih'in c.) : bütçeyi düzenlemek üzere me'mur maaşlarından yapılan indirmeler.

tenkihât تنكيجات (a. i. tenkih'in c.) : nikâh etmeler, edilmeler, nikâh kıymalar, kıyılmalar, evlendirmeler, evlendirilmeler.

tenkil تنكيل (a. i. c. : tenkîlât) : 1. uzaklaştırma. (bkz : teb'id). 2. örnek olacak bir cezâ verme. 3. [birini] tepeleme.

tenkîlât تنكيلات (a. i. tenkil'in c.) : 1. uzaklaştırmalar. 2. örnek olacak şekilde cezâlandırmalar. 3. tepelemeler [düşmanları].

tenkir تنكير (a. i. nekr'den. c. : tenkirât) : 1. bilinmiyecek, tanınmıyacak hâl'e getirme. 2. a. gr. bir ismi nekre yapma, yânî harf-i târif'siz, eliflâmsız kullanma.

tenkirât تنكيرات (a. i. tenkir'in c.) : 1. bilinmiyecek, tanınmıyacak hâl'e getirmeler. 2. gr. isimleri nekre yapmalar.

tenkis تنكيس (a. i. nûks'den) : 1. başaşağı etme, edilme. 2. boşaltma.

tenkis تنقيص (a. i. noksân'dan. c. : tenkisât) : azaltma, kısma, indirme, eksiltme, eksiltme.

tenkisât تنقيصات (a. i. tenkis'in c.) : azaltmalar, indirmeler, eksiltmeler, eksiltmeler.

tenkiş تنقيش (a. i. nakış'dan. c. :

tenkişât) : naksetme, nakışlama, nakışlanma, işleme, resim yapma.

tenkişât تنقيشات (a. i. tenkiş'in c.) :

naksetmeler, nakışlamalar, resim yapmalar, işlemler.

tenkit تنقيت (a. i.) : fenâsını atma,

temizleme. (bkz : tenkiye).

tenkit تنقيط (a. i. nakt'den) : 1. nok-

talama; noktalanma [harf-]. 2. cümle içinde (, ; ! ? : . v.b..) gibi işaretler kullanma, fr. **punctuation**.

tenkiz تنقيذ (a. i.) : kurtarma, (bkz :

inkaz).

tenmik تنميك (a. i. nemk'den) : 1.

güzel yazı ile yazma. 2. yazma, yazılma.

tenmîr تنمير (a. i.). (bkz : tenemmür).

tenmiye تنميه (a. i. nemâ'dan) : nemâ-

landırma, nemâlandırılma, artırma, artırılma.

tennûb تنوب (a. i.) : çam ağacı.

tennûb-i kâzib : bot. katran ağacı.

tennûbiyye تنويه (a. i.) : bot. çamgil-

ler, fr. **abiétinées**.

tennûbiyyet تنوييت (o. i.) : kim. hâ-

mızı tennûb'un esaslarla karışmasından meydana gelen tuzlar.

tennûr تنور (a. i. c. : tenâhîr) : 1.

fırın, 2. tandır. 3. eşüv, fr. **étuve**.

tennûre تنوره (a. i.) : mevlevî der-

vişlerinin semâ âyini sırasında giydikleri geniş eteklik.

tennûre-pûş تنوره پوش (a. f. b. s.) :

tennure giyen derviş.

ten-perver تنپوری (f. b. s.) : kendini

beslemeğe, rahatına düşkün. (bkz : keslân).

ten-perverî تنپوری (f. i.) : **tenper-**

verlik, tenbellik. (bkz : kesel).

ten-perverâne تنپورانه (f. zf.) : tenper-

vercesine, tenbelcesine.

tensib تنسيب (o. i.) : münâsip gör-

me, uygun bulma.

tensik تنسيق (a. i. nesak'dan. c. : **ten-**

sîkat) : 1. düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama; düzeltme. 2. ed. bir isme birçok sıfat sıralama.

tensik-i irtikâi : ed. bir ibârede zikredilen bir kaç şeyin sıra tertibine göre mânâsının yükselmesi; alçalırsa : **tensik-i inkitâtî** : denilir.

tensik-i sıfât : ed. bir şahsı, yahut bir şeyi birçok sıfatla zikretme. [Meselâ sevgiliye : "sıhhatim, ömrüm, hayât-ı câvidânımsın benim" şeklinde ifâde ediş qibi].

tensik-us-sıfât : gr. bir ismin sıfat adedini çoğaltma san'atı.

tensikat تنسيقات ("ka" uzun okunur.

a. i. tensik'in c.) : düzen verme[ler], düzenleme[ler]. (bkz : ıslâh).

tensîr تنشير (a. i.) : 1. saçma, serp-

me. 2. ed. nazmı nesre tahvîletme.

tensîr تنصير (a. i. nasrân'dan) : Hi-

ristiyan yapma [birini-].

tensîs تنصيص (a. i. c. : tensîsât) :

tekkik ederek karar verme, verilme.

tensîsât تنصيصات (a. i. tensîs'in c.) :

tekkik edildikten sonra verilen kararlar (bkz : mukarrerât).

tensiye تنسيه (a. i.) : unutturma. (bkz :

insâ).

ten-sûh تنسوخ (f. b. s. c. : tensûhât) :

1. pek az bulunan güzel şey. 2. türlü şekillerde yapılan güzel koku yuvarlağı.

tenşib تنشيب (a. i.) : 1. saplama, sok-

ma. 2. rüzgâr esme.

tenşif تنشيف (a. i.) : emdirmeye, emdi-

rilme, içirme, içirilme [suyu, rütûbeti-].

tenşim

tenşim تَنشِيم (a. i.) : 1. bozulup kokma [et-]. 2. bir işe başlama.

tenşir تَنشِير (a. i.) : yayma; serpmeye. (bkz : neşr).

tenşit تَنشِيط (a. i. neşât'dan, c. : tenşitât) : şenlendirme, keyiflendirme, ferahlandırma.

tenşitât تَنشِيطَات (a. i. tenşit'in c.) : şenlendirmeler, keyiflendirmeler, ferahlandırmalar.

ten-şüy تَنشَوِي (f. b. i.) : 1. ölü yıkayıcı. (bkz : gassâl) : 2. tenesir.

tente تَنْتَه (f. i.) : örümcek ağı.

tentif تَنْتِيف (a. i.) : hek. kılları düşürme [ilâçla-].

tenû-mend تَنْوَمَد (f. b. s.) : irikiyım, gövdeli, vücutlu [kimse]. (bkz : lendôhâ).

tenû mendi تَنْوَمَدِي (f. b. i.) : irikiyım, gövdeli olma, vücutluluk.

tenük تَنْك (f. s.) : 1. yufka, ince, nârin. (bkz : rakik). 2. hafif, az. 3. zayıf, dayanıksız, kuvvetsiz. (bkz : nahif, zaif). 4. yumuşak. (bkz : nerm, nuûmet).

tenük-havsala تَنْك حَوَصَلَه (a. f. b. s.) : tahammülsüz, sabırsız [adam].

tenük-mizâc تَنْك مِزَاج (f. a. b. s.) : mizâcî yumuşak, yavaş [kimse].

tenük-rû تَنْك رُو (f. b. s.) : yüzü tutmıyan, yüzü yumuşak [adam].

tenvî' تَنْوِيع (a. i. nev'den, c. : tenvîât) : hevilendirme, çeşitlendirme, türlü türlü etme.

tenviât تَنْوِیَآت (a. i. tenvî'in c.) : nevîlendirmeler, çeşitlendirmeler.

tenvîm تَنْوِیم (a. i. nevîm'den, c. : tenvî-mât) : uyutma, uyutulma, **Usûl-i tenvîm** : hipnotizma, fr. hypnotisme.

tenvîm-i ıztırâb : ıztırâbı uyutma, dindirme.

tenvîm-i sînâî : hek. bâzı küçük operasyonlarda acı duyurmamak ve fakat söylenilene cevap vermek ve söylediğini daha sonra hatırlamamak için hastayı cilâlı bir satha (* düzeye) baktırarak muvakkaten düşünme kuvvetini iptal etme.

tenvîmât تَنْوِیَمَات (a. i. tenvîm'in c.) : uyutmalar, uyutulmalar.

tenvîn تَنْوِین (a. i. nûn'dan, c. : tenvî-nât) : a. gr. kelimenin sonunu **nun** gibi okutmak üzere konulan iki üstün (-en), iki esre (-in), iki ötre (-ün) : "âzimeten, bihakkın, rabbün.." gibi.

tenvîn-i galî : a. gr. sâkin olan kafiyeyle eklenen tenvîn. Meselâ : evvelen.. gibi.

tenvîn-i ıvaz : a. gr. muzâfûn-ileyhden karşılık olan tenvîn.

tenvîn-i mukabele : a. gr. cem-i müzekker-i sâlim'in müennesi karşılığıdır.

tenvîn-i temekkûn : a. gr. medhûlünün isim olduğunu bildiren tenvîn.

tenvîn-i tenkîr : a. gr. ma'rife ile nekre arasında ayıran tenvîn.

tenvîn-i terennûm : a. ed. mısırâların sonundaki iki üstünün vakıf hâliyle "â" okunması hâli mese-lâ "ebeden, ebedâ" gibi.

tenvînât تَنْوِیَنَات (a. i. tenvîn'in c.) : tenvinler.

tenvîr تَنْوِير (a. i. nûr'dan, c. : tenvî-rât) : ışıklandırma, aydınlatma.

tenvîrât تَنْوِیَرَات (a. i. tenvîr'in c.) : 1. ışıklandırmalar, aydınlatmalar. 2. donanma.

tenvîrî, tenvîriyye تَنْوِیَرِيَّة (a. s.) :

1. ışıklandırma, aydınlatma ile ilgili. 2. evleri, sokakları aydınlatma ile ilgili. **Mesârif-i tenvîriyye** : ışıklandırma masrafları.

ten-zede تَنْزِدَه (f. b. s.) : sessiz, susmuş. (bkz : sâkin, sâkit).

tenzîh تَنْزِيَه (a. i. nüzhet'den, c. : tenzîhât) : 1. kusur kondurmama, kabahat ve kusûru yok etme. 2. Allah'ın, her türlü eksik ve noksan-dan uzak bulunduğuna ve insan vasfında olmadığına inanma.

tenzîhât تَنْزِيَهَات (a. i. tenzîh'in c.) : tenzihler.

tenzîl تنزيل (a. i. nüzûl'den. c. :

tenzîlât) : 1. indirme, azaltma, aşağı düşürme. 2. Kur'ân-ı Kerim. (bkz : Fûrkan, Kûr'ân, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

tenzîlât تنزيلات (o. i. tenzîl'in c.) : fiat

indirme.

tenzir تنذير (a. i.) : [fenâ bir haber

vererek] korkutma. (bkz : inzâr).

tepidde تپيده (f. s.) : sıkıntıda, rahat-

sız.

-ter تر (f. e.) : tafdîl ve mübâlaga edâ-

tı olarak kelimelerin sonuna gelir : Müşkil-ter = daha (en, pek, çok) müşkül; Nazûk-ter = daha (en, pek, çok) nâzik.. gibi.

ter تر (f. s.) : yaş, ıslak, rütûbetli,

Çeşm-i ter : yaş, ıslak göz. 2. tâze : Gül-i ter : tâze gül; Meyve-i ter : tâze yemiş.. gibi.

terabbu' تربيع (a. i.) : bağdaş kurup

rahat oturma.

terabbus تربص (a. i.) : 1. durup

bekleme. (bkz : terakkub, întizar). 2. vakıf arsaya izinsiz binâ yaptıran kimseye engel olma ve yıkılıncıya kadar o binâda parasız oturmasını önleme.

terâcim تراجم (a. i. terceme'nin c.) :

tercümeler, çevirmeler.

terâcim-i ahvâl : hal tercümeleri, biyografiler.

terâcu' تراجع (a. i. rücû'dan) : 1.

birinden ayrılma. 2. bir yere, bir kimseye dönme. 3. vazgeçme, dönme.

terâdûf ترادف (a. i. redf'den) : 1. bir-

biri arkasından gitme, birbirini tâkîbetme. 2. ed. iki ve daha ziyâde kelimelerin bir mânâyâ gelmesi, fr. synonymie [arslan mânâsına : dırgam, esed, gazanfer, haydar, leys, şîr.. gibi].

terâfu' ترافع (a. i. ref'den) : * du-

ruşmaya girme. (bkz : mürâfaa) 'Bi-t-terâfu', Led-e-t-terâfu', mürâfaa ile, duruşarak.

terâfuk ترافق (a. i.) : 1. arkadaş olma.

2. yardım etme; yardımlaşma.

terâfûd ترافد (a. i.) : yardımlaşma,

birbirine yardım etme. (bkz : teâvün, tenâsur).

terah ترح (a. i.) : gam, tasa, acı,

keder. Me-d-dünyâ lâ ferah ü terah : dünyâ ferah ve terah'dan başka bir şey değildir.

terahhul ترحل (a. i. c. : terahhulât) :

bir yerden bir yere göçme.

terahhulât ترحلات (a. i. terahhul'ün

c.) : bir yerden bir yere göçmeler.

terahhum ترحم (a. i. rahm'den. c. :

terahhumât) : merhamet etme, acıma.

terahhumât ترحات (a. i. terahhum'un

c.) : merhamet etmeler, acımlar.

terahhumen ترحمًا (a. zf.) : merhamet

ederek, acıyarak.

terahhus ترخص (a. i.) : 1. müsâade,

ruhsat bulma. 2. ucuzlama.

terâhi تراخي (a. i. rahvet'den) : 1.

gevşeme, gevşeklik gösterme [bir işde-]. 2. geri çekilme, geri durma. 3. gecikme.

terâ'i ترعى (a. i.) : otlama, çayıra çıkma.

terâib ترائب (a. i. terîbe'nin c.) :

hek. göğüs kemikleri.

terâk تراك (f. i.) : 1. çatlak, yarık.

(bkz : rahne, sukbe). 2. çatırtı, gürültü.

terâkib تراكيب (a. i. terkib² nin c.) :

1. terkipler, birkaç şeyden meydana getirilen şeyler. 2. gr. * taamlamalar; takımlar.

terakki ترقى (a. i. c. : terakkiyât) :

1. yukarı kalkma, yükselme. 2. ilerleme.

terakki-cû ترقى جو (a. f. b. s.) : te-

rakki arıyan, istiyen, ilerleme tarafdârı.

terakki-cûyâne ترقى جويانه (a. f. zf.) :

ilerlemek istiyene yakışacak sûretle.

terakki-cüi

terakki-cüi ترقى جويى (a. f. b. i.) :
terakki-cüluk

terakki-dâr ترقى دار (a. f. b. s.) :
terakki hassasî olan.

terakki-perver ترقى پرور (a. f. b. s.) :
ilerlemeyi seven.

terakki-perverâne ترقى پروانه (a. f. zf.) :
ilerleme istiyene yakışacak sûrette.

terakki-şiken ترقى شکن (a. f. zf.) :
terakkiyi kıran, terakkinin aleyhinde bulunan, terakkiyi önliyen.

terakki-şikenâne ترقى شکنانه (a. f. zf.) :
ilerlemeye mânî olucasına, mânî olarak.

terakkiyât ترقیات (a. i. terakki'nin c.) : 1. yukarı kalkmalar, yükselmeler. 2. ilerlemeler.

terakku' ترقع (a. i.) : emek ve sıkıntı ile kazanma.

terakkub ترقب (a. i. rükub'dan. c. : terakkubât) : bekleme, gözetme. (bkz : intizâr).

terakkubât ترقبات (a. i. terakkub'un c.) : beklemeler, gözetmeler.

terakkuk ترقق (a. i.) : acımaş, merhamete gelme.

terakkus ترقص (a. i.) : 1. durmadan aşağı inip yukarı çıkma. 2. raksetme, dansetme.

terâkus تراقص (a. i.) : raksetme, oynamaşma, [karşı karşıya-]. (bkz : telâub).

terâküb تراکب (a. i.) : 1. birbirinin üzerine binme. 2. birbirine bağlanıp kenetlenme.

terâküm تراکم (a. i. c. : terâkümât) : birikme, yığılma, toplanma.

terâkümât تراکات (a. i. terâküm'ün) : birikmeler, yığılmalar, toplanmalar.

terâne ترانه (f. i.) : 1. nağme, âhenk, makam. 2. ed. rubâî. (bkz : dübeyt).
terâne-i id : bayram şarkısı.

terâne-kâr ترانه کار (f. b. s.) :
1. öten, ötücü. 2. (bkz : müterennim).

terâne-perdâz ترانه پرداز (f. b. s. c.)
terâne-perdâzân : makamla şarkı söyleyen.

terâne-perdâzân ترانه پردازان (f. b. s. terâne-perdâz'ın c.) : makamla şarkı söyleyenler.

terâne-perdâzi ترانه پردازی (f. b. i.) :
terâne-perdazlık, makamla şarkı söyleme.

terâne-sâz ترانه ساز (f. b. s.) : öten, ötücü. (bkz : nağme-sâz).

terâne-zâr ترانه زار (f. b. s.) : âhenk-
li, cümbüşlü yer.

terâne-zen ترانه زن (f. b. s.) : şarkı söyleyen. (bkz : müteğannî).

terârih تراپیه (a. i. türrehe'nin c.) :
saçmasapan sözler. (bkz : türrehât).

terâset تراست (a. i.) : kalkancılık.

terâsuf تراصف (a. i.) : [kaldırım taşları gibi] birbirine yanaşıp sıkışma, istif olma.

terâsül تراسل (a. i. c. : terâsülât) : haberleşme, mektuplaşma.

tera'ud ترعد (a. i. ra'd'den) : titreme. (bkz : irtidâd).

terâvîh تراویح (a. i. tervîha'nın c.) :
1. ramazanda yatışı namazı ile salât-i vitir arasında kılınan yirmi rek'atlık namaz. [sünnet-i müekke-
de olan bu namazın cemaatle kılınması, Hz. Ömer zamanında âdet olmuştur].

terâzi تراضى (a. i. rızâ'dan) : birbiri-
rini râzi etme, uyuşma. Ale-t-terâzi : birbirini râzi ederek uyuşma üzerine. Bi-t-terâzi : iki tarafın rızâsıyla, uyuşarak.

terâzî-i tarafeyn : huk. iki tarafın muvâfakatı.

terâzû ترازو (f. i.) : terâzî. (bkz : mîzân).

terbî' تربيع (a. i. c. : terbiât) : 1. dörtleme, dörde çıkarma. 2. dörde bölme. 3. dört köşelendirme. 4. astr. * dördün, fr. *quartier*. 5. ed. bir mısraa üç veya bir beyte iki mısra katarak dörtlü bentler yapma.

terbî-i ahir : her arabî ayının yirmi birinci günü. [Ay, bu sırada terbî-i evvel'e mukabil olarak yine yarım Ay şeklindedir].

terbî-i evvel : her arabî ayının yedinci günü. [Ay, tam bu sırada yarım Ay şeklinde bulunur].

terbîân تربیان (a. zf.) : 1. murabbâ, (kare) olarak. 2. dört köşeli olarak.

terbiât تربعات (a. i. terbî'in c.) : 1. dörtlemeler, dörde çıkarmalar. 2. dörde bölmeler. 3. dört köşelendirmeler. 4. ed. dörtlü bentler yapmalar.

terbiye تربيه (a. i.) : 1. besleyip büyütmeye, beslenip büyütmeye. 2. * eğitim. 3. görgü. 4. alıştırma.

terbiye-i bedeniyye : beden terbiyesi, jimnastik. 5. hafif cezalandırma. 6. bâzı yemeklere konulan yumurta, limon, sirke salça gibi şeyler. 7. alıştırma [hayvan-]. 8. araba hayvanlarının dizginleri.

terbiye-kerde تربيه کرده (a. f. b. s.) : terbiye olmuş.

terbiyet تربيت (f. i.). (bkz : terbiye).

terbiyet-kerde تربيت کرده (a. f. b. s.) : (bkz : terbiye-kerde).

terbiyevî تربیوی (a. s.) : terbiyeli, * eğitilmiş, terbiye ile eğitimle ilgili, fr. *éducatif*.

tercemân ترجمان (a. i. terceme'den, c. : terâcim) : tercüman; dilmaç.

terceme ترجمه (a. i. c. : terâcim) : tercüme, çevirme [dilden dile-].

terceme-i hâl : hal tercümesi, fr. *biographie*.

terceme-i ahvâl-i ricâl : büyük adamların hal tercümesi.

terci' ترجيع (a. i. rücû'dan, c. : terciât) : geri çevirme, döndürme.

terci-i bend : ed. kafiyele başka başka olan, birkaç kısımdan meydana gelen ve her parçanın sonunda tekrarlanan kafiyele bir beyti bulunan nazım şekli. (bkz : terki-i bend)

terciât ترجميات (a. i. terci'in c.) : geri çevirmeler, döndürmeler.

tercib ترجيب (a. i. c. : terciât) : 1. ululama. (bkz : ta'zîm). 2. yemişi çok olan bir ağacın altına destek koyma.

tercih ترجيح (a. i. rüchân'dan, c. : tercihât) : üstün tutma, daha çok beğenme.

tercih-bilâ müreccah : sebepsiz tercih, üstün tutma.

tercih-i beyyinât : fık. mürâfaa olanların bir madde hakkında ikame edecekleri delillerden birini, işitme husûsunda diğerinden mukaddem görme.

terci'-hâne ترجيخانه (a. f. b. i.) : ed. terci-i bend teşkil eden bendlerden her biri.

tercihât ترجيحات (a. i. tercih'in c.) : tercihler, üstün tutmalar.

terciye ترجميه (a. i.) : umma, ümitli olma.

ter-dâmen تردامن (f. b. s.) : "eteği yaş" : nâmuşsuz; bulaşık.

ter-dâmenî تردامنی (f. b. i.) : nâmuşsuzluk.

ter-dest تردست (f. b. s. ve i. c. : ter-des-tân) : eli işe yatkın; usta. (bkz : mâhîr).

ter-destân تردستان (f. b. s. ve i. c. : terdest'in c.) : eli işe yatkın olanlar; ustalar.

ter-desti تردستی (f. b. i.) : el yatkınlığı; ustalık. (bkz : mahâret).

terdîd تردید (a. i. redd'den, c. : terdî-dât) : 1. reddetme, geri çevirme, geriletme. 2. ed. bir fikri iki ihtimalle anlatma; bir sözü, muhâtabın beklemediği bir sûrette bitirme. [Meselâ : "erbâb-ı teşâür çoğalıp-şâir azaldı" mısraını işiten bir kimse, daha birkaç şâir varmış zannına düş-]

terdidât

tüğü halde : "Yok öyle değil, şâirin ancak adı kaldı" mısırânı duyunca beklemediği bir netîceyi almış olur].

terdidât تردیدات (a. i. terdid'in c.) : terditler.

terdif تردیف (a. i. redf'den. c. : terdifât) : 1. arkası sıra yürütme, yürütülme. (bkz : ta'kib). 2. ed. ardı sıra söyleme. 3. terkiye alma.

terdifât ترديفات (a. i. terdif'in c.) : terdifler.

terdifên ترديفاً (a. zf.) : arkasından yürüterek; katarak. (bkz : ilâveten).

terdiye تردية (a. i. ridâ'dan) : örtü ile kapatma, örtme.

tere ترة (f. i.) : tere.

terecî ترجى (a. i. recâ'dan) : 1. ricâ etme, yalvarma. 2. umma, ümidetme.

terecuh ترجع (a. i.) : bir tarafı tutma, taraflı olma.

tereddi تردى (a. i. redy ve redyân'dan) : soysuzlaşma.

tereddiyyât ترديات (a. i. tereddî'nin c.) : soysuzlaşmalar.

tereddüd تردد (a. i. redd'den. c. : tereddüdât) : 1. bir yere gidip gelme. 2. kararsızlık, duraksama. 3. nöbetli hastalıkların tekrarlaması. **Bi-tereddüd, Bilâ-tereddüd** : düşünmeksizin, hemen karar vererek.

tereddüdât ترددات (a. i. tereddüd'ün c.) : tereddütler.

teref ترف (a. i.) : 1. yumuşaklık. (bkz : nuûmet) : 2. iyi, güzel yemek. 3. ince, güzel şey, biblo.

tereffu' ترفع (a. i. ref'den. c. : terreffuât) : yükselme, yukarı kalkma.

tereffuât ترفات (a. i. tereffu'un c.) : yükselmeler, yukarı kalkmalar.

tereffuk ترفق (a. i. rıfk'dan) : yumuşaklıkla muâmele etme, tatlı dil, güler yüz gösterme.

tereffüh ترفه (a. i. refâh'dan) : refah bulma, geçimde bolluğa kavuşma.

terehhüb ترهب (a. i.) : râhip olma, râhipleşme.

terekât تركات (a. i. tereke'nin c.) : terekeler, ölen kimsenin bıraktığı şeyler.

tereke تركه (a. i. c. : terekât) : ölen kimsenin bıraktığı şey. (bkz : metrûkât, muhalle-fât).

terekküb تركب (a. i. rûkûb'dan. c. : terekkübât) : 1. karışıp birleşme, meydana gelme [bir şey bir şeyle-]. 2. fels., kim. *bileşim, fr. composition.

terekkübât تركبات (a. i. terekküb'ün c.) : terekküpler, karışıp birleşmeler, meydana gelmeler.

terekkün تركن (a. i. rûkn'den) : 1. rûkûnleşme, erkândan olma. 2. ma'nen kuvvet bulma.

teremrüm ترسم (a. i.) : birşey söylicecek gibi davranmakla berâber söylemeyip kalma.

teren ترن (f. i.) : nesteren denilen gül.

terencübîn ترنجبين (a. i.) : kudret helvası.

terennüh ترنح (a. i. c. : terennühât) : sarhoşluk veyâ başka bir sebepten dolayı sallanarak, sendeliyerek yürüme.

terennühât ترنحات (a. i. terennüh'ün c.) : sarhoş gibi sallanarak, sendeliyerek yürümeler.

terennüm ترنم (a. i. c. : terennümât) : 1. yavaş ve güzel bir sesle şarkı söyleme. 2. şakıma. (bkz : tegannî).

terennümât ترنمات (a. i. terennüm'ün c.) : terennümler; şakımlar.

terennüm-sâz ترنما ساز (a. f. b. s.) : terennüm eden, şarkı söyleyen. (bkz : mütegannî).

terennüm-sâzî ترنما سازی (a. f. b. i.) : terennüm edicilik, şarkı söyleyicilik.

terennüm-senc ترنم سنج (a. f. b. s.) : (bkz : terennüm-sâz).

terennüm-sencî ترنم سنجی (a. f. b. i.) : (bkz : terennüm-sâzî).

teressüb ترسب (o. i. rüsûb'dan. c. : teressübât) : tortulanma; dibe çökme; durulma.

teressübât ترسبات (a. i. teressüb'ün c.) : tortulanmalar; dibe çökmeler; durulmalar.
teressübât-ı hevâiyye : meteor. yağış.

teressül ترسل (a. i.) : 1. yavaş yavaş, dikkatle görme. 2. harflerin mahreçlerine ve kısaltılıp uzatılmalarına riâyet etme.

teressüm ترسم (a. i. resm'den. c. : teressümât) : resimleşme, resim gibi şekillenme.

teressümât ترسمات (a. i. teressüm'ün c.) : resimleşmeler, resim gibi şekillenmeler.

tereşşuh ترشح (a. i. reşh'den. c. : tereşşuhât) : 1. sızma, sızıntı yapma, terleme. 2. coğr. sızım, sızıntı.

tereşşuhât ترشحات (a. i. tereşşuh'un c.) : 1. sızmalar, sızıntı yapmalar, terlemeler. 2. kulaktan gelme haberler.

tereşşüf ترشف (a. i.) : suyu emme.

terettüb ترتب (a. i. rütûb'dan) : 1. sıralanma, sırasında olma, sırası gelme. 2. âit olma, îcâbetme, gerekme. 3. düşme [bir iş birinin üzerine-].

terettüm ترم (a. i.) : unutmamak için parmağa iplik bağlama.

terevvu' ترع (a. i.) : korkma.

terevvuh تروح (a. i.) : bir şeyden koku alma.

terezzün تزن (a. i.) : vakar gösterme.

terfend, terfende ترفند، ترفنده (f. s.) : turfanda.

terfi' ترفیع (a. i. ref'den) : 1. yükseltme, yükseltirme, yukarı kaldırma, kaldırılma. 2. rütbe verme, rütbe alma. 3. öğrencinin sınıf geçmesi.

terfian ترفیعاً (a. zf.) : terfi ederek, rütbe olarak, rütbesi yükseltilerek.

terfiât ترفیات (a. i. terfi'in c.) : 1. yükseltmeler, yükseltilmeler, yukarı kaldırmalar. 2. rütbe vermeler, rütbe almalar.

terfid ترفید (a. i.) : (bkz : ta'zîm, tekrîm).

terfie ترفته (a. i.) : dirlik düzenlik temennîsinde bulunma.

terfih ترفیه (a. i.) : refâh verme, bolukta yaşatma, rahat yaşamasını sağlama.

terfik ترفیق (a. i. refik'den) : arkadaş etme, birinin yanına katma, katılma.

terfikan ترفیقاً (a. zf.) : birinin yanına katarak, katılarak.

terfil ترفیل (a. i.) : 1. ululama. (bkz : ta'zîm). 2. uzatma. 3. ed. Arap arûzunda mütefâilün vezninin "n" sini "elif" yapıp sonuna bir "ten" katarak "mütefâilâtün" yapma.

tergib ترغیب (a. i. rağbet'den. c. : tergibât) : arzu ettirme, istek verme, isteklendirme.

tergibât ترغیبات (a. i. tergib'in c.) : isteklendirmeler, istek vermeler.

tergim ترغیم (a. i.) : yere sürme. sürtülme. (bkz : irgam).

tergim-i enf : burnunu yere sürtme.

ter-hâne ترخانه (f. i.) : tarhana. (bkz : terhîne).

terhib ترهیب (a. i. c. : terhîbât) : birine "merhaba" deme, hal ve hatır sorma.

terhib

terhib تَرْهيب (a. i. reh'b'den. c. : ter-hîbât) : çok korkutma, korkutulma.

terhibât تَرْحِيَات (a. i. terhîb'in c.) : hal ve hatır sormalar.

terhibât تَرْهِيَات (a. i. terhîb'in c.) : çok korkutmalar, korkutulmalar.

terhibât-ı şedide : şiddetli korkutmalar.

terhiben تَرْهِيًا (a. zf.) : korkutarak, korkutmak sûretiyle.

terhibî, terhibiyye تَرْهِيِيَّة (a. s.) : çok korkmaya âit, çok korkma ile ilgili, çok korkutucu. **Mücâzât-ı terhibiyye** : [öldürme, kürek cezası, sürgün, me'murluktan çıkarılma veya me'mur olmama, medenî haklardan uzaklaştırılma gibi] ağır cezâlar.

terhil تَرْحِيل (a. i.) : bir yerden bir yere göç ettirme, nakletme.

terhîm تَرْحِيم (a. i. rahm, rahum ve rahâmet'den.) : bir ismi kısaltma, fr. **abréviation** : Zeynel âbidîn'den "Zeynel" yapmak gibi.

terhîm تَرْحِيم (a. i. rahmet, merhamet, ruhm ve ruhum'dan. c. : terhîmât) : "Allâh rahmet eylesin!" cümlesini söyleme.

terhîmât تَرْحِيَات (a. i. terhîm'in c.) : rahmetle yâdetmeler, "Allah rahmet eylesin!" demeler.

terhîn تَرْهِن (a. i. rehn'den) : rehin olarak verme; emânet bırakma.

terhîne تَرْحِين (f. i.) : tarhana, (bkz : ter-hâne).

terhîs تَرْحِيس (a. i. ruhsat'dan. c. : ter-hîsât) : 1. ruhsat verme, izin verme. 2. askerlik görevini bitirenleri koyuverme.

terhîsât تَرْحِيسَات (a. i. terhîs'in c.) : terhisler.

terhûn تَرْحُون (f. i.) : bot. mürekkebe (*bileşikgiller) fastilesinden ekşi usâreli bir nebat (* bitki).

ter'ib تَرْعِيب (a. i.) : çok korkutma. (bkz : tahvîf, terhîb).

ter'rik تَارِيق (a. i.) : gece uykusuz bırakma, bırakılma.

ter'ike تَرْيَكَة (a. i.) : 1. kalık, evlenme çağı geçmiş, evde kalmış kız. 2. etfâiye askerlerinin başlarına giydikleri tas.

terike تَرْكَة (a. i. c. : terikât). [aslı "terike" olmakla berâber "tereke" şekli kullanılır olmuştur]. (bkz : tereke).

ter'inân تَرْيَنَان (f. i.) : (bkz : terniyân, teryân).

ter'îş تَرْعِيش (a. i.) : titretme, titretilme.

terîit تَرْيِت (f. i.) : tirit, et suyuna eklemek doğruyarak yapılan bir yemek. [Arapça : "serîd" den bozma].

ter'k تَرْك (a. i.) : 1. bırakma, bırakılma, koyuverme, salıverme; vazgeçme, vazgeçilme. 2. boşama. (bkz : tatlık). 3. ihmâl.

terk-i dünyâ : dünyâdan vaz geçip bir köşeye çekilme.

terk-i edeb : hürmetsizlik, saygısızlık.

terk-i hayât : 1. ölüm. (bkz : vefât). 2. ölme.

terkend, terkende تَرْكَنْدَة (f. i.) : yalan; hîle, dolap. (bkz : hud'a, kizb, dürûg).

terkeş تَرْكَش (f. i.) : sadak, ok kuburu, ok çantası, ok mahfazası. ["tîrkeş" in hafifletilmiş].

terkî' تَرْقِيع (a. i. rîk'a'dan) : yamama, yamanma, yamavurma, yama vurulma.

terkîb تَرْكِيب (a. i. rûkûb'dan. c. : ter-kîbât) : 1. birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. 2. (c. : terâkîb) birkaç şeyden meydana getirilmiş şey. 2. gr. birleştirme, fr. **composition**. 4. takım. 5. kim. sentez.

terkîb-i atfi : gr. bağlaç grubu.

terkîb-i bend : ed. kafiyele başka başka birkaç kısımdan meydana gelen ve her parçanın sonunda

ayrı kafiye bir beyti bulunan bir nazım şekli. (bkz : terci-i bend).

terkib-i intikal : müz. peşrev ve saz semâisinde hâneye veya mülâzimeye götüren mükerrer saz parçası. Ya mülâzime ile bağlı olduğu hâneye rapteder veya mülâzimenin sonu ile yeni hâneye bağlar; ikisi de bulunabilir veya ikisi de olmayabilir. Terkib-i intikal, umûmiyetle her hânedeki aynı olmakla beraber, bu aynıyet, mülâzimedeki gibi mutlak olmayıp, bir iki notada-hazırlayıcı mâhiyette-tâdilât yapılabilir. Terkib-i intikal, bir kaç notadan ve çok kısa bir nağmecikten ibârettir.

terkib-i izâfî : gr. izâfet terkibi (isim tamlaması). [müzaf ve muzâfunileyhten meydana gelen bir terkip : "odanın tavanı" gibi].

terkib-i sabâ : müz. Türk müziğinde bir kaç asırlık bir mürekkep makam olup zamanımıza kalmış nümûnesi yoktur.

terkib-i tavsîfî : gr. sıfat terkibi (sıfat tamlaması). [bir sıfat ve bir isimden meydana gelen terkip : "beyaz kitap" gibi].

terkib-hâne ترکیخانه (a. f. b. i.) : ed. terkib-i bend teşkil eden bendlerden her biri.

terkibi ترکیبی (a. s.) : 1. terkibe âit, terkip ile ilgili. 2. fels. *birleşimsel, fr. *synthétique*.

terkik ترقیق (a. i. rikkat'den) : 1. in-celtme; ince döğme. 2. yumuşatma. 3. nâzikâne anlatma.

terkik تركيك (a. i.) : zayıflatma; dili veya ibareyi kusurlu, bozuk kullanma.

terkim ترقیم (a. i. rakm'dan) : 1. rakam atma, atılma. 2. yarma. 3. yazma. (bkz : tahrîr) : Ta'dâd ve **terkîm** : sayma ve yazma.

terkin ترقین (a. i.) : 1. boyama, yazma. 2. yazılı bir şeyi bozma, çizme, silme.

terkin-i kayd : kaydını silme.

terkin تركین (a. i.) : belli bir yerde ve saatte buluşma sözleşmesi. (bkz : mîkat).

terkis ترقیس (a. i. raks'dan) : rakset-tirme, oynatma, oynatılma. (bkz : tel'ib).

terkiş ترقیش (a. i. c. : terkişât) : ed. kelimeyi süsleme, güzelleştirme.

terkişât ترقیشات (a. i. terkiş'in c.) :

ed. kelimeleri süslemeler, güzelleştirmeler.

terkiz تركيز (a. i. rezk'den.) : dikme.

(bkz : rezk).

terkova ترقوه (a. i.) : anat. köprücük

kemiği, fr. *clavicule*.

termid ترمید (a. i.) : nebâtî maddeleri

ayrılmak için uzvî bir cismi yakma.

termim ترمیم (a. i. c. : termîmât) :

1. tâmir etme, onarma. 2. hek. iyi etme [kırık kemiği].

termîmât ترميمات (a. i. termîm'in c.) :

1. tâmir etmeler, onarmalar. 2. hek. iyi etmeler [kırık kemikleri].

ter-mizâc ترمزاج (f. a. b. s.) : pek

çabuk alınan, buluttan nem kapan.

terniân ترنيان (f. i.) : ince çit veya

sazdan örme sepet. (bkz : terînân, ter'ân).

ter-pûş تربوش (t. f. b. i.) : püsküllü,

fese benzer bir çeşit başlık.

terrâs تراس (a. s.) : kalkancı, kalkan

kullanan.

ters ترس (f. i.) : korku. (bkz : bîm,

havf, hirâs).

tersâ ترسا (f. i. c. : tersâyân) : Hiris-

tiyan. (bkz : Âsevî, Nasrânî).

tersâ-beçe ترسا بچه (f. b. i. c. : ter-

sâ-beçegân) : 1. Hristiyan çocuğu. 2. tas. mürşid-i kâmil.

tersâ-beçegân ترسا بچگان (f. b. i. ter-

sâ-beçe'nin c.) : Hristiyan çocukları.

tersân ترسان (f. s.) : korkan, kor-

kak. (bkz : hâif).

tersân tersân ترسان ترسان (f. zf.) : korka

korka, korkarak.

tersâyân ترسایان (f. i. tersâ'nın c.) :
Hiristiyanlar.

ters-engiz ترس انگیز (f. b. s.) : kor-
ku veren, korkutan.

tersî' ترسیع (a. i. c. : tersîât) : 1.
mücevherler kakarak süsleme; oymacılık, fr. mar-
queterie. 2. ed. iki fikranın kelimelerini vezin ve
kafiyece denk getirme : "münhasırdır sözlerim ev-
sâfına * muntazırdır gözlerim eltâfına." gibi.

tersîb ترسیب (a. i. c. : tersîbât) :
tortuyu dibine çöktürme, tortusunu durultma.

tersîbât ترسیبات (a. i. tersîb'in c.) :
tortuyu dibine çöktürmeler, tortusunu durultmalar.

tersîl ترسیل (a. i.). (bkz : tertîl).

tersîm ترسیم (a. i. resm'den. c. : ter-
sîmât) : resmetme, resmedilme, resmini yapma,
yapılma, resmini çizme, çizme.

tersîm-i harita : haritasını çizme.

tersîm-bi-z-ziyâ'; tersîm-bi-ş-şems : fotoğraf.

tersîmât ترسیات (a. i. tersîm'in c.) :
resmetmeler, resmedilmeler, resmini yapmalar, çiz-
meler.

tersîmi ترسیمی (a. s.) : fels. * çizgeli,
fr. graphique.

ters-nâk ترسناک (f. b. s.) : korkan,
korkak. (bkz : hâif).

tersîf ترشیف (a. i.) : yudum yudum içme,
yudumlama.

tersîh ترشیح (a. i. c. : tersîhât) : 1.
süzme, sızdırma. (bkz : irtîşâh). 2. besleyip ter-
biye etme. 3. ed. sözü özlü söyleme san'atı.

tersîş ترشیش (a. i. reşş'den) : serpmeye,
saçma.

tertîb ترتیب (a. i. rütûb'dan. c. : tertî-
bât) : 1. dizme, sıralama, hazırlama, düzene koy-
ma. 2. [matbaa işlerinde] dizgi. 3. sıra, dizi, dü-
zen. 4. top; geo. bir düzlem üzerinde birbirine
dik olarak tasavvur edilen kemiyyât-ı vaz'îyye
(koordine eksenleri, absis-ordine) mihverlerinden
ufuk hattına paralel olana aynı düzlem üzerindeki

bir noktadan indirilmiş dikmenin uzunluğu. [topoğ-
rafyada bu sistem 90 derece farklı olduğundan geo-
metrinin tertîbi topografyanın faslası olur. (top.
da, geom. nin aksine x. yerine y., y. yerine x. ek-
seni alınır)], rr. ordiné.

tertîb-i sehvi : yanlış dizgi [matbaacılıkta]. 5.
ed. fikrin ve ifâdenin sıralanması, hâdiselerin oluş
tarzına göre anlatılması.

tertîbât ترتیبات (a. i. tertîb'in c.) :
1. düzen, düzenleme. 2. karşılayıcı hazırlıklar.

tertîbiyye ترتیبیه (a. i.) : harf dizme
ücreti [matbaacılıkta].

tertîb-kerde ترتیب کرده (a. f, b. s.) :
tertîbedilmiş, düzenlenmiş.

tertîb-sâz ترتیب ساز (a. f, b. s.) :
tertîbeden, düzenliyen.

tertîb-sâzi ترتیب سازی (a. f. b. i.) :
tertîbedicilik, düzenleyicilik.

tertil ترتیل (a. i.) : yoliyle, usûliyle
okuma. (bkz : tersîl).

tertil-i Furkan-ı azîm-üş-şân : Kur'ân-ı kerîm'i
usûlüne, kaidesine göre okuma.

ter ü tâze ترتوتازه (f. b. s.) : pek lâtif,
pek körpe.

tervîc ترویج (a. i. revâc'dan. c. : tervîc-
cât) : 1. kıymet ve itibârını artırma 2. geçirme.
(bkz : infâz). 3. tutma, destekleme [bir fikri].

tervîcât ترویجات (a. i. tervîc'in c.) :
1. değer ve itibârını artırmalar. 2. geçirmeler. 3.
tutmalar, desteklemeler [düşünceleri].

tervîh ترویح (a. i. c. : tervîhât) : 1. râ-
yîha,koku verme, verilme, kokusunu artırma. 2.
rahatlandırma, rahatlandırılma. Yevm-i tervîh :
zilhiccenin sekizinci günü olup arefeden bir gün
evveldir. O gün hacılar arefede Mînâ'ya giderler.
3. müz. eskiden çalınan sazlardan biri : [Meragalı
Abdülkadir'in oğlu Abdülaziz tarafından icâdedil-
miş olan bu saz, birbiri arkasına konmuş iki kanun-
dan müteşekkîl idi].

tervîha ترویحه (a. i. c. : terâvîh) :
terâvîh namazının her dört rek'atı.

tervîhât ترويحات (a. i. tervîh'in c.) : 1.

koku vermeler, verilmeler, kokusunu artırmalar. 2. rahatlandırmalar, rahatlandırılmalar.

tervik ترويك ("ki" uzun okunur. a. i.) :

süzme, durultma, saflaştırma.

terviye ترويه (a. i. reyy, riyy ve rivâ'-

dan.) : 1. iyiden iyiye, derin derin düşünme. 2. suya kandırma. **Yevm-i terviye**, **Yevm-üt-terviye** : zilhicce'nin sekizinci günü, arefeden evvelki gün. [hacıların o gün suyu olmiyan "Minâ"ya gittikleri gün olup, gitmezden önce nefisleriyle binek hayvanlarını suya kandırdıkları veya Hz. İbrâhîm'in kesilme rû'yâsını o gece görüp, gündüz gereği gibi derin derin düşündükleri için bu ad verilmiştir].

teryân تریان (f. i.). (bkz : terînân, ter-

niyân).

ter-zebân ترزبان (f. b. s.) : "yaş dilli" :

1. hazır cevap. 2. kalem.

ter-zebânî ترزبانى (f. b. i.) : hazır cevaplık.

terzik تزئيك (a. i. rızk'dan) : besleme,

rızık verme.

terzil تزئيل (o. i. c. : terzîlât) : rezîl

etme, edilme.

terziliyyât تزئيلات (a. i. terzîl'in c.) :

rezîl etmek için söylenilen sözler.

tesâbî تصابى (a. i.) : aşkıni meydana

vurma.

tesâbuk تسابق (a. i.) : yarış etme.

(bkz : müsâbaka).

tesâbûr تشارب (a. i.) : bir şeyi devamlı

olarak yapma, bir şeye devam üzere çalışma.

tesâdüf تصادف (a. i. c. : tesâdüfât) :

rasgelme, aramadan bulma. **Ale-t-tesâdüf** : raslama üzerine. **Bi-t-tesâdüf** : raslıyarak, aramadan.

tesâdüfât تصادفات (a. i. tesâdüf'ün, c.) :

rasgelmeler, aramadan bulmalar.

tesâdüfen تصادفاً (a. zf.) : rasgele. (bkz : tesâdüf).

tesâdüf).

tesâdüfi تصادفى (a. s.) : rasgele-olan.

(bkz : tesâdüfen).

tesâdüm تصادم (a. i. sadm'dan) : çar-

pışma, tokuşma. (bkz : müsâdeme).

tesâfuh تصافح (a. i.) : elele tutuşma.

(bkz : musâfaha).

tesâgur تصاغر (a. i.) : küçük görün-

me, küçülme.

tesahhun تسخن (a. i. c. : tesahhunât) :

ısınma, kızma.

tesahhunât تسخنات (a. i. tesahhun'un c.) :

ısınmalar, kızmalar.

tesahhur تسخر (a. i.) : 1. maskaralan-

ma. 2. zevklenip alay etme. 3. âleme gülünç olma.

tesâhub تصاحب (a. i. c. : tesâhubât) :

1. arkadaşlık etme. 2. sâhib çıkma, koruma.

tesâhubât تصاحبات (a. i. tesâhub'un

c.) : 1. arkadaşlıklar. 2. sâhib olmalar, korumalar.

tesâhül تساهل (a. i. sehl'den. c. : te-

sâhülât) : 1. yumuşak muâmele etme. 2. kolay görerek ihmâl etme.

tesâhülât تساهلات (a. i. tesâhül'ün

c.) : yumuşak muâmeleler; kolay görüp ihmâl etmeler.

tesakkub تثقب (a. i. sakb'dan. c. :

tesakkubât) : delinme; deliklenme.

tesakkub-ı lû'lû : incinin delinmesi.

tesakkubât تثقبات (a. i.) : hek. orga-

nizmada bulunan tabîî ve ârızî delikler.

tesakkuf تسقف (a. i.) : 1. bir Hiris-

tiyanın. tahsîlini tamamlayarak-papas olması. 2. binânın tavanlanması.

tesâkul تشاقل (a. i.) : 1. üşenip ağırlaş-

ma, tenbellik etme. 3. savaşa girmiyse niyet etmişken oyalanıp geri kalma.

tesâkut

tesâkut تساقط (a. i.) : birbirini ardına düşme, düşüşme.

tesâluh تصالح (a. i.) : (bkz : musâlahâ).

tesâluh تصالح (a. i.) : sağır gibi görünme.

tesâlûb تصالب (a. i.) : 1. iki şeyin -haç gibi- birbiri üzerine binmesi. 2. hek. sınır ve damarların birbirinin üzerinden çaprazvârî geçmesi.

tesâlûb-i irkî : zool. bir cinsin türlü nesillerini birleştirerek, hayvan yetiştiricilikte o cinsin ıslahına hizmet etme.

tesâlüf تسالف (a. i. selfden) : iki erkek birbiriyle bacanak veya iki kadın birbiriyle elti olma.

tesâmu' تسمع (a. i. sem'den) : işitme; kulaktan duyma.

tesâmuḥ تسامح (a. i. semâhat'den, c. : tesâmuḥât) : 1. musâmaḥa etme, hoş görme, * hoşgörü. 2. dikkatsiz, kayıtsız davranma.

tesâmuḥât تسامحات (a. i. tesâmuḥ'un c.) : 1. musâmaḥalar, hoş görmeler. 2. dikkatsizlikler, kayıtsızlıklar.

tesâmunum تصامم (a. i. sum'dan) : sa- gırlaşma; sağır görünme.

tesânîf تصانیف (a. i. tasnîf'in c.) : ki- taplar, eserler. (bkz : tasnîfât).

tesânûd تساند (a. i.) : sosy. * dayanış- ma, fr. solidarit .

tesânûdiyye تسانديه (a. i.) : fels. * dayanışçılık, fr. solidarisme.

tesârif تصاريف (a. i. tasrif'in c.) : 1. Allah'ın istediği gibi hüküm ve irâdesi.

tesârif-i dehr : dünya halleri. 2. gr. tasrifler, çekimler.

tesâr  تصارع (a. i.) : güreşme. (bkz : musâraa).

tesâruf تصارف (a. i.) : emir ve hükmet- me.

tesâud تصاعد (a. i. su d'dan, c. : tesâudât) : 1. yukarı çıkma, açma. 2. fiz., kim. * sublimleşme. fr. sublimation.

tesâudât تصاعدات (a. i. tesâud'un c.) : 1. yukarı çıkmalar. 2. fiz., kim. *sublimleşmeler, fr. sublimations.

tesâ b تثائب (a. i.) : 1. esneme. 2. gaf- lette bulunma.

tesâül تسائل (a. i. su l'den) : birbi- rine sorma, soruşturma.

tesâv  تساوى (a. i. sev 'den) : 1. bir ve m sâv  (*eşit) olma, berâber ve bir derecede bulunma. 2. sosy. * eşitlik.

tesâv -i kuv  : iki kuvvetin bir r ddede bulu- nuşu.

tesâv -i leyli   neḥ r : asrt. gece ile gündüzün bir oluşu, g n-t n * eşitliği, fr.  quinoux.

tesâv -i n kiz yn : mant. * atışkı, fr. antino- mie.

tesâv -i Şekl : kim. *eşbiçimlik, fr. isomorphie.

tesâv -i terk b : kim. izomeri, fr. isom rie.

tesâv r تصاویر (a. i. tasv r'in c.) : re- simler.

tes y f تسایف (a. i. seyf'den) : kılıçla- vuruşma. (bkz : m s yefe).

tesb ' تسبيح (a. i. seb'den) : 1. yedi- leme, yediye çıkarma. 2. ed. evelden söylenmiş bir manz menin her beytini matla'da her iki m sr  ile aynı kafiyede olmak üzere beş m sr  il ve edi- lerek yedi m sr a çıkarılması.

tesbian تسبيعا (a. zf.) : yediye ayırarak, yediye ayırmak s retiyle.

tesb h تسبيح (a. i. sebh'den) : 1. (c. : tesb h t) "s bh nallah" kelimesini söyliyerek Al- lah'a ta'z m etme. 2. tespih. (bkz : s bḥa).

tesb h t تسبيحات (a. i. tesb h' in c.) : "s bh nallah" diyerek Allah'ı kutsallaştırmalar.

tesbihîyye تسبيحية (a. i.) : bot. tes-
pihağacıgiller, fr. *méliacées*, lât. *meliaceae*.

tesbîk تسبيك (a. i. sebk'den. c. : tes-
bîkât) : eritip kalıba dökme, eritilip kalıba dök-
külme.

tesbîkât تسبيكات (a. i. tesbîk'in c.) :
eritip kalıba dökme, eritilip kalıba dökülmeler.

tesbîl تسبيل (a. i. sebil'den) : 1. Allah
yoluna bağlama. 2. yola çıkarma, yolcu etme. [asıl
mânası : "bir şeyi Allah için vakfetme ve mübah
kılma" dir].

tesbît تثبيت (a. i. sübût'dan) : 1. sağ-
lamca yerleştirme, yerinden oynamaz hâle sokma.
2. bir hâli şüpheye yer bırakmıyacak şekilde görüp
gösterme.

tescî' تسجيعة (a. i. sec'den. c. tescîât) :
ed. nesirde kafiye kullanma, cümleleri kafiyelen-
dirmeye.

tescîât تسجمات (a. i. tescî'in c.) : tes-
cî'ler, nesirde kafiye kullanmalar, cümleleri kafiye-
lendirmeler.

tescîf تسجيف (a. i.) : bir şeyi örtme.

tescîl تسجيل (a. i. secl'den. c. : tescî-
lât) : sicile geçirme, kütüğe geçirme.

tescîlât تسجيلات (a. i. tescîl'in c.) : sicile
geçirmeler, kütüğe geçirmeler.

tescîn تسجين (a. i. sicn'den) : zinda-
na koyma, hapsetme.

tescîr تسجير (a. i.). (bkz : tefcîr).

tesciye تسجيه (a. i. seciyye'den) : se-
ciyye (üstün ahlâk) kazandırma.

tesdid تسديد (a. i. sedd'den) : 1. uzun-
luğuna doğrultma, doğrultulma. 2. hayırlı işe doğ-
ru yönelme.

tesdis تسديس (a. i. süds'den. c. : tesdî-
sât) : 1. altıya çıkarma, altılama. 2. ed. bir şiirin
beyitlerine aynı vezin ve kafiyede dörder mısra ka-
tılarak her beytin altı mısra çıkarılması.

tesdisât تسديسات (a. i. tesdîs'in c.) :
tesdîsler, altıya çıkarmalar, altılamalar.

tesebbüb تسبب (a. i.) : sebeb olma.

tesebbüben تسبباً (a. zf.) : sebeb olmak
süretiyle.

tesebbüben cerh : huk. bir kimsenin, alelâde
yaralanmasına sebeb olan işi ortaya koyması. [me-
selâ : izinsiz kazılan kuyuya birinin düşmesi..
gibi].

tesebbüben katl : huk. bir insanın ölmesine se-
bebiyet verme, yâni hâdiselerin tabîî cereyanlarına
göre bir adamın ölümünü intâc edecek bir fiili ih-
dâs etme.

tesebbüben sirkat : huk. birkaç şahsın birden
mahfuz yere gizlice girip aldıkları malları içlerin-
den birine yükleterek hârice çıkarmaları ki, şerâiti
mevcut olunca cümlesi hakkında had icrâ edilir.

tesebbüt تثبت (a. i. sebât'dan) : sebat
gösterme, sabretme, dayanma.

teseccüd تسجد (a. i. secde'den. c. :
teseccüdât) : secde etme, secdeye kapanıp Allah'ı
takdîs etme.

teseddüd تسدد (a. i.) : hek. vücut-
ta bulunan mâyi veya kimyevî cisimlerin katılaşa-
rak tabîî mecrâlarından birini kapaması.

teseffüh تسفه (a. i.) : sefihleşme.

teseffül تسفل (a. i.) : sefilleşme, baya-
ğılaşma, aşağılaşma.

tesehhur تسخر (a. i.) : maskaraya alma,
alay etme.

tesehhur-kâr تسخركار (a. i.) : mas-
kara. (bkz : suhra).

teseh' r-kârâne تسخركارانه (a. f. zf.) :
maskaraya yakışacak sûrette.

tesehhüb تسحب (a. i.) : bulutlanma.
(bkz : tegayyüm).

tesehhür تسهر (a. i. sehr'den) : gece-
uyuyamama, uyanık kalma.

tesekkün

tesekkün تسكن (a. i. sükûn'dan) : sü-
kûn bulma, yatışma.

tesekkün-i deryâ : denizin sâkinleşmesi.

tesekkün-i nizâ' : kavganın yatışması.

tesekkür تسكر (a. i.) : 1. sarhoş olma.
2. hek. şekerlenme, şeker bağlama; şeker hastalı-
ğına tutulma. 3. şeker hastalığı.

tesellâ تسلى (a. i.) (bkz : tesellî).

teselli تسلى (a. i. c. : teselliyyât) :
avutma, avundurma.

teselli-âmiz تسلى آميز (a. f. b. s.) : tesellî
edici, avutucu. (bkz : tesellî-bahş).

tesellî-bahş تسلى بخش (a. f. b. s.) : tesellî
verici, avutucu. (bkz : teselli-âmiz, tesliyet-bahş).

teselli-nâ-pezir تسلى ناپذير (a. f. b. s.) :
avutulamaz.

teselli-pezir تسلى پذير (a. f. b. s.) : te-
sellî kabûl edici, avutulabilir.

teselli-yâb تسلياب (a. f. b. s.) : tesellî
bulucu, bulan, avunan.

teselliyyât تسليات (a. i. tesellî'nin c.) :
avutmalar, avundurmalar.

teselluh تسليح (a. i. silâh'dan) : silâh-
lanma, silâh kuşanma.

tesellüb تسلب (a. i.) : 1. soyunma, 2.
kocası ölen kadının mâtem elbisesi giymesi.

tesellüc تسليج (a. i.) : fiz. su buharı-
nın kar hâline gelmesi.

tesellül تسلى (a. i. sell'den) : 1. için-
den sıyrılıp çıkma. 2. verem olma.

tesellüm تسلم (a. i. sül. : seleme.) : 1.
teslîm edilen, verilen bir şeyi alma. 2. İslâm dînini
kabûl etme, Müslüman olma. **Teslîm ve tesellüm** :
bir şeyi teslim etme ve o şey teslim alınma. 3.
müz. fasıl müziğinde peşrevin ve saz semâîsinin
her hânesi sonunda tekrarlanacak parça.

tesellüm تسلم (a. i.) : diş diş, çentik çen-
tik olma.

teselsül تسلسل (a. i. silsile'den. c. :
teselsülât) : zincirleme, zincirleme gitme. **Kâide-i**
teselsül : me'murların sıra ile ilerleyebilmesi.

teselsülât تسلسلات (a. i. teselsül'ün
c.) : zincirlemeler, zincirleme gitmeler.

tesemmî تسمى (a. i. ism'den) : adlan-
ma, isimlenme.

tesemmüm تسمم (o. i. semm'den. c. : te-
semmümât) : zehirlenme.

tesemmümât تسميات (a. i. tesemmüm'ün c.) :
zehirlenmeler.

tesemmün تسمن (a. i. semen'den) :
semirme, şişmanlama.

tesemmür تسمر (a. i.) : hek. bir uzvun
aynı cinsten başka bir uzvun içerisine bir mik-
tar girmesi ve cenîn (ana rahmindeki çocuk) in
havsala boşluklarından birinin derinliği içine gir-
mesi.

tesenni تننى (a. i.) : eğilip bükülme, iki
kat olma.

tesennüh تسنه (a. i.) : küflenme.

tesennün تسنن (a. i. sinn'den) : diş
çıkarma. **Devr-i tesennün** : çocukların ve hayvanla-
rın diş çıkardıkları mevsim.

teserrî تسرى (a. i.) : fık. odalık edin-
me, câriye alma.

teserru' تسرع (a. i. sür'at'den) : koş-
ma, çabuk davranma.

tesettür تستر (a. i. setr'den) : örtünme,
gizlenme, saklanma, kapanma [kadınlar hak.].

tesettür-i nisvân : kadınların -erkeklerden- ör-
tünmesi.

tese'ül تسأل (a. i. suâl'den) : dilenme,
dilencilik etme.

tesevvî تسوى (a. i.) : tesviye etme, düzeltme, düzleme, düzlenme.

tesevvî-i arâzî : toprağı düzleme.

tesevvüb ثوب (a. i. sevâb'dan) : 1. sevaplanma, sevap kazanma. 2. farz olan namazdan sonra nâfile namaz kılıp sevap kazanma.

teseyyüb تبىب (a. i. seyyib'den) : dul kalma [kadın-].

teseyyüb تسبب (a. i. c. : teseyyübât) : kayıtsızlık, ihmalcilik, üşenme, tenbellik. (bkz : keslân, tekâsül).

teseyyübât تسببات (a. i. teseyyüb'ün c.) : kayıtsızlıklar, ihmalcilikler, üşenmeler, tenbellikler.

tesfid تسفيد (a. i.) : eti kebâbetmek için şişe dizme.

tesfif تسفیف (a. i.) : dövüp toz hâline getirme, getirilme.

tesfih تسفيه (a. i. sefâhat'den) : sefih görme, sefih sayma.

tesfil تسفیل (a. i. süflî'den. c. : tesfilât) : sefilleştirme, bayağılaştırma, bayağılaştırılma, aşağılaştırma.

tesfir تسفير (a. i. sefer'den) : sefere gönderme, gönderilme.

teshîk تسحیق (a. i.) : ezme, dövme, dövüp ezme.

teshîl تسحیل (a. i.) : öksürtme.

teshil تسهیل (a. i. sühûlet'den. c. : teshilât) : 1. kolaylaştırma. 2. Müntehab-Üş-şifâ sâhibi Hacı Paşa'nın hekimliğe dâir olan bir eseri.

teshilât تسهيلات (o. i. teshîl'in c.) : kolaylıklar.

teshilen تسهیل (a. zf.) : kolaylık olmak üzere.

teshîn تسخين (a. i. sahn'den. c. : teshînât) : ısıtma, ısıtılma, kızma, kızdırılma.

teshînât تسخينات (a. i. teshîn'in c.) : ısıtmalar, kızdırmalar.

teshîr تسخير (a. i. shriyy'den.) : zapt ve istilâ etme, ele geçirme, elde etme.

teshîr تسخير (a. i. sihr ve sehhar'dan. c. : teshîrât) : büyü yapma, büyüleme, aldatma, aldatılma.

teshîrât تسخيرات (a. i. teshîr'in c.) : zapt ve istilâ etmeler, ele geçirmeler, elde etmeler.

teshîrât تسخيرات (a. i. teshîr'in c.) : büyü yapmalar, büyülemeler, aldatılmalar, aldatılmalar.

tes'îd تسعيد (o. i. sa'd'den) : tebrik etme, kutlama. (bkz : is'âd).

te'sîm تأسیم (a. i. ism'den) : günahkâr sayma, birine : "günahkâr oldun!" deme.

tes'îr تسعير (a. i. sa'r'den) : 1. narh koyma, kıymet, değer koyma. 2. ateşi yakıp alevlendirme.

te'sîr تأثير (a. i. isr'den. c. : te'sîrât) : 1. alâmet, nişan bırakma. 2. işleme, dokunma; içe işleme. 3. kederlendirme. **Serî-üt-te'sîr** : çabuk te'sîr eden.

te'sîrât تأثيرات (a. i. te'sîr'in c.) : te'sîrler.

te'sîrât-ı hasene : iyi te'sîrler.

tesirre تسره (a. i.). (bkz : tesrîr).

te'sîs تأسيس (a. i. üss'den. c. : te'sîsât) : esas koma, temel atma, kurma; kuruluş.

te'sîs-i ilâhî : Allah'a âit yapı.

te'sîsât تأسيسات (a. i. te'sîs'in c.) : 1. kurmalar, kuruluşlar. 2. cemiyetler (*kurumlar). 3. *döşem, fr. installation.

te'siye تأسية (a. i.) : tesellî verme, ayutma.

teskiye تسقيه (a. i. saky'den) : 1. su verme, suvarma. 2. sulama, sulanılma. (bkz : ırvâ, iska).

teskib

teskib تَشْكِب (a. i. sakb'dan) : delme, delik açma.

teskif تَسْكِف (a. i.) : 1. birini Hristiyanı papaz yapma. 2. binâya tavan yapma, binâya tavan yapılma.

teskil تَسْكِيل (a. i. sakl'den) : ağırlaştırma, ağırlaştırılma; ağırlığı artırma; ağırlığı artırılma.

teskim تَسْكِيم (a. i. sakm'dan) : 1. hasta etme. 2. sakım, bozuk, yanlış eksik sayma.

teskin تَسْكِين (a. i. sükûn'dan) : 1. sâkin kılma, kılınma, yatıştırma, yatıştırılma. 2. a. gr. bir harfi sâkin okuma : **emr, farz**, gibi.

teskir تَسْكِر (a. i. sekr'den) : sarhoş etme.

teskit تَسْكِيَت (a. i. sükût'dan) : susturma (bkz : iskât).

teslif تَسْلِيف (a. i.) : kahvaltı etme.

teslih تَسْلِيح (a. i. silâh'dan. c. : teslihât) : silâhlendirme, silâhlendirilme.

teslih تَسْلِيح (a. i. selh'den) : derisini yüzüp çıkarma, derisi yüzülme.

teslihât تَسْلِيحَات (a. i. teslîh'in c.) : silâhlandırmalar, silâhlandırılmalar. **Adem-i teslîhât** : silâhsızlandırma.

teslîhât-ı askerîyye : askerî silâhlandırılması.

teslil تَسْلِيل (a. i. sell'den) : 1. sıyırıp çekme, sıyırılıp çekilme. 2. verem etme.

teslim تَسْلِيم (a. i.) : çentme, diş diş etme.

teslim تَسْلِيم (a. i. sül. seleme. c. : teslîmât) : 1. bir emâneti yerine verme. 2. bir şeyi yeni sâhibine verme. 3. hakikat olduğunu söyleme. 4. (bkz : itirâf). 5. dayanamayıp pes deme. 6. **tas.** kendini Allah'ın kaderine bırakma. 7. **müz.** bir saz eserinde, asıl hâne ile mülâzimeyi bağlayan nağmeler olup bu nağmeler her hânedeki tekrar edilmekle berâber mülâzimeye dâhil edilmez. Eskiden

buna "terkîb-i intikal" de denilirdi. Fakat terkîb-i intikal'in yalnız hâneleri bağlayan ve az çok tâdîlât ile tekrâr edilen nağmeciklere verilen bir ad olup mülâzime ile hâne arasındaki nağmeye tevâfı edilmemiş olmak ihtimâli de vardır. 8. selâm verme; selâmetle duâ etme. 9. âfetten masûn kılma.

teslim-i cân, — -ı rûh : ölme.

teslîmât تَسْلِمَات (a. i. teslîm'in c.) : teslim edilen eşyâ veya yatırılan para.

teslîm-kerde تَسْلِيمِ كَرْدِه (a. f. b. s.) : teslim edilmiş olan.

teslimîyyet تَسْلِيمِيَّت (a. i.) : teslîm olma, boyun eğme.

teslîs تَسْلِيس (a. i. sül's'den) : 1. üçleme, üçe çıkarma. 2. şarabı, üçte biri uçuncıya kadar kaynatma. 3. Hristiyanlıkta Allah'ın üç olduğuna inanma. **Erbâb-ı teslîs.** **Eshâb-ı teslîs** : Allah'ın üç (baba, oğul, mukaddes ruh) olduğuna inananlar, Hristiyanlar.

teslîs-i zevâyâ : **mat.** bir zâviyeyi (*açıyı) üç müsâvî (*eşit) kısma bölme.

tesliye تَسْلِيَّة (a. i.) : tesellî verme, avutma. (bkz : tesliyet).

tesliye-i hâtır : gönül alınma.

tesliyet تَسْلِيَّت (a. i.) : tesellî verme, verilme, avutma, avutulma. (bkz : tesliye).

tesliyet-bahş تَسْلِيَّت بَخْش (a. f. b. s.) : avutucu, avundurucu. (bkz : tesellî-âmîz, tesellî-bahş).

tesliyet-kâr تَسْلِيَّت كَار (a. f. b. s.) : avutucu, tesellî edici.

tesliyet-sâz تَسْلِيَّت سَاز (a. f. b. s.) : teselli edici, avutucu.

tesmî' تَسْمِيْع (a. i. sem'den. c. : tesmîât) : işittirme, işittirilme, duyurma.

tesmîât تَسْمِيَّات (a. i. tasmî'in c.) : işittirmeler, işittirilmeler, duyurmalar.

tesmîm تَسْمِيم (o. i.) : **hek.** mafsalların yüzlerini birbirinden ayırma işi; bir uzvu mafsâl yerinden kesip atma.

tesmîm تسميم (a. i. semm'den) : zehirleme, zehirlenme.

tesmîmen تسميماً (a. zf.) : zehirlenerek; zehirliyerek.

tesmîn تسمين (a. i. sümn'den) : 1. sekizleme, sekize çıkarma. 2. sekize bölme. 3. bir şeye baha biçme, biçtirme.

tesmîn تسمين (a. i. semen'den) : semirtme, semirtirme; yağlatma.

tesmîr تسمير (a. i. semer'den) : 1. ağaçların-çiçeklerini döküp-yemiş bağlaması. 2. [tasaruf-la] malın çoğaltması.

tesmîr تسمير (a. i.) : çivileme, çivilenme, mihlama, mihlanma.

tesmît تسميت (a. i.) : aksıranlara ("yerh hamüh, Allah=Allah sana merhamet etsin; çok ya-şa") deme.

tesmiye تسميه (a. i.) : 1. ad koyma, adlandırma, isim verme. 2. besmele çekme. Ba'd-e-t-tesmiye : besmeleden sonra.

tesnîm تسنيم (a. i.) : est. kabartma, kubbeli yapma, yapılma.

Tesnim تسنيم (a. h. i.) : Cennet'teki ırmaqlardan birinin adı. Mâ-i Tesnim : Tesnim ırmağının suyu, Cennet suyu.

tesniye تسنيه (a. i.) : a. gr. ikilenen, ikilik cem'ini gösteren ve kelimenin sonuna "-an" veya "-eyn" getirilerek yapılan kelime : Zâviyetân : iki zâviye. Ahaveyn : iki kardeş. Tarafeyn : iki taraf.. gibi.

tesrî' تسريع (o. i. sür'at'den. c. : tesrîât) : hızlandırma; hızlandırılma; çabuklaştırma.

tesrîan تسرياً (a. zf.) : hızlandırarak, çabuklaştırmak için.

tesrîât تسريعات (a. i. tesrî'in c.) : hızlandırmalar, çabuklaştırmalar.

tesrib تسريب (a. i.) : 1. âyıplama; darılma. 2. başa kakma.

tesrib تسريب (a. i. sürûb'dan) : yollama, gönderme, gönderilme. [en çok asker hak.].

tesric تسريح (a. i.) : [hayvana] eğervurma.

tesric-i feres : ata eyer vurma.

tesrih تسريح (a. i.) : 1. salıverme, bırakma. 2. boşama [eşini-]

tesrih-i lihye : sakal salıverme.

tesrik تسريق (a. i. sirkat'den : c. : tesrîkat) : birine hırsız demek.

tesrikat تسريقات ("ka" uzun okunur, a. i. tesrîk'in c.) : hırsız yapımlar.

tesrîr تسرير (o. i. sürûr'dan c. : tesrîrât) : sevindirme, sevindirilme.

tesrîrât تسريرات (o. i. tesrîr'in c.) : sevin-dirmeler, sevindirilmeler.

tesriye تسريه (a. i.) : sıkıntıyı, gamı, kederi yok etme.

testîr تستير (a. i.) : örtme, gizleme.

tesvîb تسويب (a. i.) : mükâfat verme.

tesvîd تسويد (a. i. sevâd'dan) : 1. karartma, karartılma. 2. (c. tesvîdât) : müsvedde yapma; karalama yapma; müsvedde.

tesvîdât تسويدات (a. i. tesvîd² nin c.) : karalamalar, müsveddeler.

tesvîf تسويق (a. i. sevîf'den. c. : tesvîfât) : [sebepsiz] geciktirme, atlatma. (bkz : te'vîr).

tesvîfât تسويقات (a. i. tesvîf'in c.) [sebepsiz] geciktirmeler; atlatmalar.

tesvîg تسويق (a. i.) : mesâg gösterme, ce-vaz verme. (bkz : tecvîz).

tesvik

tesvîk تسويق (a. i. sevk'den) : sürme, ileri gitme.

tesvîk تسويق (a. i. misvâk'den) : misvâkleme; dışları misvâkleme.

tesvil تسويل (a. i. c. : tesvilât) : fenâ bir şeyi güzel göstererek aldatma.

tesvîr تصوير (a. i.) : 1. toz kaldırma. 2. bâtinî mânâsını araştırma.

tesvilât تسويلات (a. i. tesvil'in c.) : fenâ bir şeyi güzel göstererek aldatmalar.

tesvîr-i mahmûl تصوير محمول (a. it.) : fels. fr. quantification du predicat.

tesviye تسوية (a. i. sevt'den) : 1. berâber etme, düz etme, düzleme. 2. ödeme. 3. hükûmetçe bir yere gönderilen erlere bilet yerine geçmek üzere verilen kâğıt. 4. netîceye bağlama. **Sûret-i tesviye** : uylaşmanın sebepleri.

tesviye-i deyn : borç ödeme.

tesviye-i turuk : yol yapma fennî.

tesviye-i türâbiyye : toprağın düzlenmesi.

tesviye-i umûr : işlerin görülüp netîcelendirilmesi.

tesyâr تسيار (a. i.) : gönderme, gönderilme.

tesyil تسيل (a. i. seyl'den) : 1. sel gibi akıtma, akıtılma. 2. kim. sert bir cismi akıcı hâle getirme.

tesyîr تسير (a. i. seyr'den) : 1. yürütme, yürütülme. 2. gönderme, gönderilme, yollama, yollanma.

teşâbüh تشابه (a. i. şibh'den, c. : teşâbühât) : 1. birbirine benzeme, benzeşme. 2. fels. benzerlik. 3. mat. homoloji. (bkz : müşâbehet).

teşâbüh-i etrâf : ed. müsebbehin garip bir şeye benzetilmesi hâlidir ki "istitrâf" da denir. Mese-lâ : "bü-i gül taktir olunmuş, nâzin işlenmiş ucu* biri olmuş huy, biri de destmâl olmuş sana-Nedim" beytindeki "nâz" ın destmâle (havlu) benzetilmesi gibi.

teşâbühât تشابهات (a. i. teşâbüh'un c.) :

1. birbirine benzemeler, benzeşmeler. 2. Kur'ânı Kerîm'in bâzı âyetlerinin mecâzî mânâları olması halleri.

teşâcür تشاجر (a. i. şecer'den) : sopalarla birbirine girme, dövüşme. (bkz : müşâcere).

teşadduk تشدق (a. i.) : [avurt çatlatarak] konuşma; lûgat paralama.

teşahhum تشحم (a. i. şahm'dan) : yağlanma, yağ bağlama, semirme, şişmanlama.

teşahhus تشخص (a. i. şahs'dan, c. : teşahhusât) : 1. şahıslanma. 2. birinin şahsını hâ-tıra getirme, birinin şahsı hatıra getirilme. 3. taay-yün etme, tanıma.

teşahhusât تشخصات (a. i. teşahhus'un c.) : 1. teşahhuslar, şahıslanmalar.

teşâki تشاكى (a. i. şekvâ'dan) : 1. bir-birinden şikâyet etme. 2. dertleşme, halleşme.

teşakkuk تشكك (a. i. şakk'dan) : yarılma, ikiye ayrılma; parça parça olma.

teşâkûl تشاكل (a. i. şekl'den) : şekil ve sûretce bir olma, birbirine uyma, biri öte-kinin şekline, hâline girme,

teşârûk تشارك (a. i. şirk'den) : ortak olma, ortaklık, fr. association. (bkz : müşâreket).

teşâ'su' تشعشع (a. i. şa'saa'dan) : şa'saalanma, parıldama.

teşâtüm تشاتم (a. i. şetm'den) : sövüşme.

teşâ'u' تشع (a. i.) : fiz. ışığın, merkezden etrâfa doğru dalgalanması:

teşâ'ub تشعب (a. i. şa'b'dan, c. : teşâ'ubât) : şöbelenme, dallanma, dal budak peydâ etme, çatallanma.

teşâ'ubât تشعبات (a. i. teşâ'ub'un c.) : şöbeler.

teş'a'ul تشمل (a. i. şu'l'den) : parlama, tutuşma.

teş'a'ur تشمر (a. i. şa'r'dan) : kıllanma, tüylenme.

teşâur تشاعر (a. i. şî'r'den) : şâir tavır takınma, şâirlik taslama.

teşâvür تشاور (a. i. şûrâ'dan) : bir-birine danışma. (bkz : müşâvere).

teşaytun تشيطان (a. i. şeytân'dan) : şeytanlaşma, şeytanca davranma.

teşbi' تشبيع (a. i.) : karnını doyurma, karnı doyurulma. (bkz : işbâ').

teşbî-i fukarâ : yoksulların karınlarının doyurulması.

teşbib تشبيب (a. i. şebâb'dan) : 1. ateş yakma 2. ed. bir kadının güzelliğini şiirle medhetme. 3. kasıdeye bir güzeli överek başlama.

teşbih تشبيه (a. i. şibh'den. c. : teşbihât) : benzetme, benzetilme. **Lâ-teşbih** : teşbih-siz, benzetmeksizin, benzetme gibi olmasın. **Edât-ı teşbih** (benzetme edâtı) : "gibi, âsâ, misillü, mâ-nend, veş, güne, gûyâ, sanki, meğher ki, tek, tırak, nasıl, nitekim.." gibi. **Erkân-ı teşbih** : ed. şu dört şeydir : "müşebbeh, müşebbehün-bih, vech-i şebbeh, edât-ı teşbih". ["köşkü cennet gibidir" terki-binde köşk = müşebbeh, cennet = müşebbehün-bih, gibidir = edât-ı teşbih dir].

teşbih-i belîğ : ed. edâtı hazfedilmiş ve pek çok parlak, göz alıcı olan teşbih. Meselâ : "az zaman işre çok iş etmiş idi* sayesi olmuş idi âlemgîr *şems-i asr idi asrda şemsin * zıllı memdûd olur, zamânı kasîr" gibi.

teşbih-i mücezz : ed. en kısa kelimelerle geniş mânâya gelmek sûretiyle yapılan teşbih, benzetme. Misâl : "hâl kâfir, zülf kâfir, çeşm kâfir, el'amân* serbeser iklim-i hüsn'ün kâfiristan oldu hep" bey-tindeki "iklim-i hüsn'nün" terki-bi gibi.

teşbihât تشبيهات (a. i. teşbih'in c.) : teşbihler, benzetmeler, benzetilmeler.

teşbik تشبيك (a. i. şebeke'den) : şebekeleştirme, ağ şekline koyma, koyulma.

teşbir تشبیر (a. i.) : 1. karışılma, karışlanma. 2. endâze ve sâire ile ölçme.

teşcî' تشجيع (a. i. şecâat'den. c. : teşcîât) : secâatlandırma, şecâat ve cesâret verme, verilme, gayrete getirme, getirilme.

teşcîât تشجيات (a. i. teşcî'in c.) : şecâat ve cesâret vermeler, gayretlendirmeler, gayretlendirilmeler.

teşcîr تشجير (a. i.) : ağaçlandırma.

teşdid تشديد (a. i. şiddet'den) : 1. şiddetlendirme, şiddetlendirilme, şiddet ve kuvvet verme, verilme. 2. şeddeleme, şeddelenme. 3. a. gr. bir harfi çift okutan ve şedde(") denilen işâretin adı.

teşebbüb تشبب (a. i.) : kim. şaplaşma, şap hâline girme.

teşebbüh تشبه (a. i. şibh'den. c. : teşebbühât) : benzeme, andırma; kendini benzetmeye özenme, zorla benzemiye çalışma.

teşebbühât تشبهات (a. i. teşebbüh'ün c.) : benzemeler, andırmalar, kendini benzetmeye özenmeler, zorla benzemiye çalışmalar.

teşebbük تشبك (a. i. c. : şebeke'den) : şebekeleşme, ağ şeklini alma.

teşebbük-i agsân-ı eşcâr : ağaç dallarının birbirine karışması.

teşebbüs تشبث (a. i. c. : teşebbüsât) : 1. [işe] girişme, el atma. 2. girişkenlik. 3. önce davranış.

teşebbüs-i cürm : bir suç işlemeye başlayıp da herhangi çıkan bir mâni ile-bu suçu neticelendire-meme.

teşebbüsât تشبثات (a. i. teşebbüs'ün c.) : teşebbüsler, işe girişmeler, el atmalar; girişkenlikler; önce davranışlar.

teşeccü' تشجع (a. i. şecâat'den) : sahate şecâat gösterme, şecâ görüme.

teşeccür تشجر (a. i.) : 1. ağaçlaşma, ağaçlanma. (bkz : tegarrüs). 2. kim. billur cisimlerin ağaç şeklinde birleşmesi.

teşeddüd

teşeddüd تشدد (a. i. şiddet'den) : 1. şiddetlenme. 2. keskinleşme.

teşeffi تشفى (a. i. şifâ'dan) : 1. şifâ bulma, iyi olma. 2. rahatlanma. 3. öcalma.

teşeffi-i sadr : öcaldıktan sonra gönlün rahatlaması.

teşehhi تشهى (a. i. iştehâ'dan) : 1. iştahlanma; hırsla isteme. 2. fels. **appétition**.

teşehhüd تشهد (a. i. şahâdet'den) : namazda oturarak "ettehiyyâtü" duâsını okuma.

teşehhüd mîkdârı : ettehiyyâtü okuyacak kadar zaman; gayet kısa bir zaman, az zaman.

teşekkî تشكى (a. i. şekvâ'dan) : şikâyet etme. (bkz : iştikâ).

teşekkük تشكك (a. i. sekk'den.) : şüphelenme, şüpheye düşme.

teşekkül تشكّل (a. i. şekl'den. c. : teşekkülât) : 1. şekillenme. 2. kurulma, kuruluş, meydana geliş. 3. *oluşum, fr. **formation**. 4. *yoğrum, fr. **formation**. 5. jeol. oluş, fr. **formation**.

teşekkülât تشكلات (a. i. teşekkül'ün c.) : teşekküller.

teşekkür تشكر (a. i. şükr'den. c. : teşekkürât) : şükr etme, yapılan bir iyilikten memnun kalındığını anlatmak için "sağ ol", "var ol", "ömrüne bereket!" gibi söylenen minnet sözleri.

teşekkürât تشكرات (a. i. teşekkür'ün c.) : teşekkürler.

teşellül تشلل (a. i.) : şiddetle atılarak akma.

teşelşül تشلشل (a. i. c. : teşelşülât) : 1. atılarak akma, suyun yüksek bir yerden aşağı şarılta ile dökülmesi, çağlıyan meydana getirmesi. 2. düş yapma, soğuk su banyosu yapma.

teşelşülât تشلشات (a. i. teşelşül'ün c.) : 1. atılarak, şarılta ile dökülmeler, akmalar. 2. düş yapmalar.

teşemmü' تشمم (a. i. şem'den) : mumlaşma, mum bağlama, muşamba gibi olma; üzerine bal mumu sürülme.

teşemmü-i kebed : hek. karaciğerin muşambalaşması, siroz.

teşemmül تشمل (a. i.) : ihrâma bürünme.

teşemmüm تشمم (a. i. şemm'den) : koklama.

teşemmür تشمر (a. i.) : işe hazırlanma, sıvanma.

teşemmüs تشمس (a. i. şems'den) : 1. güneşleme, güneşe çıkma. 2. hek. güneş çarpması.

teşennüc تشنج (a. i. şenic'den. c. : teşennücât) : 1. buruşma, buruşuk olma. 2. hek. adalelerin kasılması, gerilip büzülmesi, ispasmoz, fr. **spasme**.

teşennüc-i mizmâr : anat. hançerenin büzülüp kapanması.

teşennücât تشنجات (a. i. teşennüc'ün c.) : teşennüçler.

teşennüci تشنجى (a. s.) : teşennüce, ispasmoza âit, bununla ilgili.

teşennüf تشنف (a. i.) : 1. küpe takınma. 2. süslenme.

teşerru' تشرع (a. i. şer'den) : şer'at hükümlerine göre hareket etme.

teşerrüf تشرف (a. i. şeref'den. c. : teşerrüfât) : şereflenme, şeref duyma, şeref bulma; saygı gösterme.

teşerrüfât تشرفات (a. i. teşerrüf'ün c.) : şereflenmeler, şeref duymalar, şeref bulmalar; saygı göstermeler.

teşetti تشتى (a. i. şitâ'dan) : bir yerde kışlama, kışı geçirme.

teşettüt تشتت (a. i.) : bir çok şubelere ayrılma; çatallaşma; dağılma, perîşan olma.

teşe'üm تشأم (a. i.) : uğursuz say-
ma, şom görme.

teşevvuk تشوق (a. i. şevk'den) : şevk-
lenme; arzu etme, istek gösterme, heveslenme.

teşevvüş تشوش (a. i. sül. şeveşe. c. :
teşevvüşât) : karışma, karınakarışık olma, karışık-
lık.

teşevvüş-i kelimât : psik. kelime karışıklığı, fr. paraphasie.

teşevvüş-i tahattur : psik. hâfıza (*bellek) ka-
rışıklığı, fr. paramnésie.

teşevvüş-i teheyvüci : psik. heyecan çarpısı, fr. ictus émotif.

teşevvüş-i zihni : psik. zihin bulanıklığı, fr. confu-
sion mentale, obnubilation mentale.

teşevvüşât تشوشات (a. i. teşevvüş'ün
c.) : teşevvüşler, karışmalar, karışıklıklar, karma-
karışık olmalar.

teşeyyu' تشيع (a. i. şîa'dan) : Şîilik
taslama, Şîi olma.

teşeyyüb تشيب (a. i. c. : teşeyyübât) :
kayıtsızlık, ihmalcilik.

teşeyyübât تشيات (a. i. teşeyyüb'ün
c.) : kayıtsızlıklar, ihmalcilikler.

teşeyyüd تشيد (a. i.) : 1. yükseltme.
2. sağlam olma.

teşeyyüh تشيخ (a. i. şeyh'den) : 1.
ihtiyarlama. 2. şeyhlik taslama.

teşezzüb تشذب (a. i.) : dağılma, dağı-
nık olma.

teşfiye تشفيه (a. i. şifâ'dan) : şifâlan-
dırma, iyileştirme.

teşfiye-i sadr : gönlü rahatlandırma.

teşhîr تشهير (a. i. şöhrat'den. c. : teş-
hîrât) : 1. şöhratlandırma, şöhratlandırılma. 2.
gösterme. 3. sergiye koyup herkese gösterme. 4.
[bir mahkûmu] hakarete uğratmak için halka gös-
terme. 5. dillere düşürme, ortalığa duyurma. 6.
çekme, çekilme.

teşhîr-i silâh : silâh çekme.

teşhîrât تشهيرات (a. i. teşhîr'in c.) :
teşhîrler.

teşhîs تشخيص (a. i. şahs'dan. c. : teşhî-
sât) : 1. ayırma, seçme, farketme, tanıma. 2.
hek. hastalığın hangi hastalık olduğunu bilme. 3.
ed. eşyâya şahsiyet verme, onları adam yerine koy-
ma ve onlara hitâbetme.

teşhîs ve intâk : ed. duygusu, hareketi, konu-
şması olmiyan şeyleri, insan gibi duyar, hareket
eder, konuşur olarak anlatma, canlılaştırma.

teşhîs-i tefrîkî : hek. birbirine benziyen iki has-
talığı yekdiğerinden ayırma.

teşhîsât تشخيصات (a. i. teşhîs'in c.) :
teşhîsler.

teşhîz تشحيز (a. i. şahz'dan. c. : teşhî-
zât) : 1. sıvırtma, keskinletme, keskinlendirilme.
2. bileme, bilenme. 3. uyandırma, kuvvet ve te'si-
rini artırma.

teşhîz-i zihni : zihni açma, zihne cilâ verme.

teşhîzât تشحيزات (a. i. teşhîz'in c.) : teşhîzler.

teş'îb تشيب (a. i. şa'b'dan c. : teş'-
îbât) : şöbelendirme, şöbelendirilme; dallandırma,
dallandırılma.

teş'îbât تشعيبات (a. i. teş'îb'in c.) : şöbe-
lendirmeler, şöbelendirilmeler, dallandırmalar,
dallandırılmalar.

teş'il تشييل (a. i. şu'l'den) : şölelen-
dirme, parlatma, tutuşturma, alevlendirme. (bkz :
iş'âl).

teş'il-i kanâdil : kandilleri yakma.

te'sîr تأشير (a. i.) : gedik etme.

teş'ik تشقيق (a. i. şakk'dan) : yarma,
yarılma, ikiye ayırma; parça parça yarma.

teş'ik تشكيك (a. i. c. : teş'ikât) :
şüpheye düşürme, düşürülme; şüphede bırakma,
bırakılma.

teş'ikât تشكيات (a. i. teş'ik'in c.) :
şüpheye düşürmeler, şüphede bırakmalar.

teşkil تشكيل (a. i. şekl'den. c. : teşkilât) : 1. bir şeye şekil, sûret verme, 2. meydana getirme. 3. *yapım, kuruluş, fr. formation.

teşkilât تشكيلات (a. i. teşkil'in c.) : teşküller, kuruluşlar; örgütler.

teşkilât-ı adliyye : adli teşkilât.

teşkilât-ı esâsiyye : anayasa.

teşkilât-ı mahâkim : mahkemelerin teşkilâtı.

teşmî' تشميع (a. i. şem'den) : bal mumuna batırma, batırılma, mumlama.

teşmil تشميل (a. i.) : yayma, içine aldırma.

teşmîm تشميم (a. i. şemm'den) : koklatma, koklatılma.

teşmîr تشمير (a. i. şemr'den.) : sıvama, sıvanma.

teşmîr-i sâid : kolları sıvama, mec. bir işe adamakıllı girişme.

teşmîr-i sâk : paçaları sıvama, mec. bir işe adamakıllı girişme.

teşmîs تشميس (a. i. şems'den) : 1. güneşe serme, serilme, güneşe tutma, tutulma. 2. güneşe tutup hasta etme, edilme.

teşmît تشميت (a. i.) : aksıran kimseye "Allah sana merhamet etsin!" deme.

teşne تشنه (f. s. c. : teşne-gân) : 1. susamış. 2. çok istekli (bkz : atşân).

teşne-i didâr : yüze susamış, bir güzel yüzü görmeye susamış olan.

teşne-dil تشنه دل (a. b. s.) : can ve gönülden istekli.

teşne-dilî تشنه دلی (f. b. i.) : can ve gönülden isteklilik.

teşne-gân تشنگان (f. s. teşne'nin c.) : 1. susamışlar. 2. istekliler.

teşnegi تشنگی (f. i.) : susama. (bkz : atş.).

teşne-leb تشنه لب (f. b. s.) : dudağı kurumuş, çok susamış; susuz, yanık.

teşne-lebî تشنه لبی (f. b. i.) : dudağı kurumuşluk, çok susamışlık.

teşnî' تشنيع (a. i. şenâat'den. c. : teşnîât) : çok ayıp ve çirkin bulma; ayıplama.

teşnîât تشنيعات (a. i. teşnî'in c.) : çirkin bulmalar; ayıplamalar.

teşnif تشنيف (a. i.) : 1. küpe takma, takınma. 2. küpe ile süsleme, süslenme.

teşnif-sâz تشنيفساز (a. s.) : süsleyici.

teşrî' تشريع (a. i. şer'den) : 1. Hz. Muhammed'in şerîata dâir olan emirleri. 2. kanun yapma.

teşrîd تشرید (a. i.) : 1. ürkütüp kaçırma, ürkütüp kaçırılma. 2. kovup uzaklaştırma.

teşrif تشریف (a. i. şeref'den) : 1. şeref-lendirme, şereflendirilme, şeref verme, verilme. 2. gelmesiyle bir yere şeref verme, gelme; gitme.

teşrifât تشریفات (a. i. teşrif'in c.) : pro. tokol, büyük, resmî olan ziyâretlerde, kabûl resimlerinde ve törenlerdeki uyulması gereken âdetler, usuller.

teşrifât-ı mülûkâne : birini taltif için pâdişah tarafından gönderilen hil'at ve hediyeler.

teşrifâtî تشریفاتی (a. i.) : teşrifatçı, protokol me'muru.

teşrih تشریح (a. i. şerh'den. c. : teşrî-hât) : 1. açma, yayma, etrâfiyle şerhetme, edilme. 2. dilim dilim, parça parça kesme. 3. otopsi, bir ölü gövdesini kesip parçalara ayırma. 4. anatomi. 5. iskelet.

teşrih-i beşerî : hek. insan teşrihi, insan anatomisi ilmi.

teşrih-i hayvânî : hek. hayvan anatomisi ilmi.

teşrih-i marazî : hek. hasta organların teşrihini bildiren ilim, fr. anatomie pathologique.

teşrih-i nebâtî : bot. botanik anatomisi ilmi.

teşrih-i tatbiki : anat. mukayeseli anatomi, türlü hayvanların veyâ nebatların (*bitkilerin) bünye ve

*dokularının birbirleriyle olan mukayesesi ilmi, fr. *anatomie comparée*.

teşrih-i tavsifi : anat. insan, hayvan ve nebatların (*bitkilerin) tabii hallerindeki teşrihi, anatomisi ilmi, fr. *anatomie descriptive*.

teşrihat تشریحات (a. i. teşrih'in c.) : teşrihler.

teşrih-hâne تشریح خانه (a. f. b. i.) : otopsi salonu, anatomi dersi görülen yer.

teşrii تشریعی (a. s.) : huk. kanun ile, kanun yapma ile ilgili. **Kuvve-i teşriyye** (kanun yapma kuvveti) : millet meclisleri [meb'ûsan, âyân].

teşrik تشریق (a. i.) : 1. (şark'dan) : pastırmanın güneşte kurutulması. **Eyyâm-üt-teşrik** : göl Araplarının kurban etlerini kuruttukları zilhiccenin on, on bir, on iki ve on üçüncü günleri. 2. ışıklandırıp parlatma. **Tekbîr-i teşrik** : teşrik günlerinde namazların farzlarından sonra vâcibolarak tekrarlanan "Allâhü ekber Allâhü ekber lâ ilâhe ill-Allâhü v'Allâhü ekber Allâhü ekber ve l-illâhi-l-hamd".

teşrik تشریک (a. i. şirk'den) : 1. şerik etme, ortak etme. 2. Allah'a ortak koşma.

teşrik-i mesâi : işbirliği.

teşrin تشرین (a. i.) : eskiden yılın onuncu ve onbirinci aylarına verilen ortak ad.

teşrin-i evvel : ekim ayı.

teşrin-i sâni : kasım ayı. [kelime suryânice olup aslı "tişrin" dir].

teştir تَشْطِير (a. i.) : ed. mürabbâ hâline getirilmek istenilen bir gazelin her beyit mısraı arasına ikişer mısra' ilâve etme.

teştit تَشْتِيت (a. i.) : dağıtma, dağıtılma; perişan etme, edilme.

teştiye تَشْتِيَة (a. i.) : kışın uyuyacak olan hayvanların uykusu.

teşvik تَشْوِيق (a. i. şevk'den. c. : teşvîkat) : 1. şevke ve gayrete getirme, şevklendirme, isteklendirme. 2. kışkırtma.

teşvikat تَشْوِيقَات ("ka" uzun okunur. a. i. teşvik'in c.) : şevke getirmeler, isteklendirmeler; kışkırtmalar.

teşvîr تَشْوِير (a. i.) : 1. satılık hayvanı pazara çıkarıp gösteriş yapma. 2. içine alıp gizleme; içinde bulunma, içine alma. (bkz : istîâb).

teşviş تَشْوِيش (a. i. sül. : şeveşe. c. : teşvişât) : karıştırmaya, karmakarışık etme.

teşvişât تَشْوِيشَات (a. i. teşviş'in c.) : karıştırmalar, karmakarışık etmeler.

teşvî' تَشْوِيع (a. i. şiyâ'dan) : 1. selâmetleme, uğurlama. 2. ramazandan son altı gün yâni şevvalin birinden altısına kadar oruç tutma.

teşyid تَشْيِيد (a. i. c. : teşyidât) : 1. yükseltme, yükseltme. 2. sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma.

teşyidât تَشْيِيدَات (a. i. teşyid'in c.) : 1. yükseltmeler, yükseltmeler. 2. sağlamlaştırmalar, sağlamlaştırılmalar.

teşzib تَشْذِيب (a. i.) : bot. 1. arza yakın olarak bir çok fidan veren bir cins nebat. 2. ağacın kabuklarını soyma ve fazla dallarını budama.

tetabbu' تَطْبِع (a. i. c. : tetabbuât) : tabiatlenme.

tetabbub تَطْب (a. i. tıbb'dan) : hekimlik etme [hekim olmadığı halde].

tetâbu' تَتَابِع (a. i. teba'dan. c. : tetâbuât) : aralıksız birbiri ardından gelme.

tetâbu'-i izâfât : gr. zincirleme isim takımı : ihtizâzât-i esvât-ı beşeriyye... gibi.

tetâbuât تَتَابِيعَات (a. i. tetâbu'un c.) : tetâbu'lar, bir biri ardından gelmeler.

tetâbuk تَطَابِق (a. i. tıbk'dan. c. : tetâbukat) : uyma, uygun gelme, uygun düşme.

tetâbukat تَطَابِقَات ("ka" uzun okunur. a. i. tetâbuk'un c.) : uymalar, uygun gelmeler, uygun düşmeler.

tetafful تَطَفُل (a. i. tuf'l'dan) : dalkavukluk, çanakyalayıcılık.

tetahhul

tetahhul تطحل (o. i.) : hek. dalak şişmesi.

tetahhur تطهر (a. i. tahâret, tuhr ve tuhur'den. c. : tetahhurât) : temizlenme.

tetahhurât تطهرات (a. i. tetahhur'un c.) : temizlenmeler.

tetâli تتالى (a. i.) (bkz : tetâbu').

tetallu' تتلع (a. i.) : boynunu uzatıp başını kaldırma.

Tetâr تتار (a. i.) : Tatar.

Tetârî تتارى (f. s.) : Tatarlara âit, onlarla ilgili. (bkz : Tâtârî).

teta'um تطم (a. i. ta'm'dan) : tatma, tadılma, tadına bakma, bakılma.

tetâvül تطاول (a. i. tûl'den. c. : tetâvü-lât) : 1. uzanma, uzama, uzun olma.

tetâvül-i leyli : gecenin uzaması. 2. hek. bir organda anormal olarak méydana gelen uzunluk. 3. hek. ağrıları dindirmek için sinirleri uzatma ameliyatı. 4. zulüm.

tetavvu' تطوع (a. i.) : farzolmıyan ibâdetde bulunma. [nâfile namaz kılma, kurban bayramının arefe gününde oruç tutma gibi].

tetavvuan تطوعاً (a. zf.) : nâfile olarak.

tetavvuf تطوف (a. i.) : tavâf etme, ziyâret maksadiyle bir şeyin veyâ bir yerin etrâfını dolanma.

tetavvuk تطوق (a. i.) : boyuna gerdanlık gibi şeyler takma, takınma, takınılma.

tetavvus تطوس (a. i.) : tavus gibi ren-gârenk elbise giyme.

tetâyür تطاير (a. i. tayerân'dan) : 1. uçma, uçuşma, uçuşup dağılma 2. kim. mâyilerin (sıvıların) gaz hâline geçmesi, fr. *volatilisation*.

tetbî' تتبيع (a. i.) : 1. ardını bırakma-yıp gereği gibi araştırma. 2. tâbî olma, uyma.

tetbît تثبت (a. i.) : zarar ve ziyan yapma.

tetebbu' تتبع (a. i. c. : tetebbuât) bir şeyi etrafıca tetkik etme, mâhiyetini anlamıya çalışma, etrafıca inceleme, bir şey hakkında geniş bilgi edinme.

tetebbuât تتبعات (a. i. tetebbu'un c.) : tetebbu'lar, tetkikler, *incelemeler.

teterrüb تترب (a. i.) : toza, toprağa bulanma.

tetevvüc تتوج (a. i.) : taçlanma, taç giyme. **Resm-i tetevvüc** : taç giyme merâsimi.

tetimmât تتيمات (a. i. tetimme'nin c.) : tetimmeler, eksiğin tam olması için katılan şeyler.

tetimme تتمة (a. i. temâm'dan. c. : tetimmât) : bir eksiği tamamlamak üzere katılan şey; bir şeyin tam olması için lüzumlu şey.

tetimme medreseleri : tar. medrese müstemilâ-tından olan binâlar.

tetliye تتليه (a. i.) : 1. nezretme. 2. farzdan sonra nâfile namaz kılma.

tetmîm تتميم (a. i. temâm'dan. c. : tetmîmât) : 1. tamamlama, bitirme. (bkz : ik-mâl). 2. ed. bir şi'ri, bir ifâdeyi tamamlama.

tetmîmât تتيمات (a. i. tetmîm'in c.) : tamamlamalar, bitirmeler. (bkz : ikmâlât).

tetrib تترب (a. i.) : toza, toprağa bu-laştırma.

tetvîc تتوج (a. i. c. : tetvîcât) : taç giydirmeye, giydirilme.

tetvîcât تتويجات (a. i. tetvîc'in c.) : giydir-meler, giydirilmeler.

tevâbi' توابع (a. i. tâbî'in c.) : 1. bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları. (bkz : maîyyet). 2. bir kimsenin mesleğini tutan-lar, fikir bakımından ona bağlı olanlar. 3. uşaklar. 4. bir merkeze bağlı olan yerler. 5. astr. peykler.

6. a. gr. evvelindeki kelimeye göre hareketlenen kelimeler. Meselâ : keşf-üz-zünûn, kitâbü keşf-iz-zünûn.. gibi.

tevâbi'-i muttasıla-i müstakirre : fık. evin, yerli dolap, yerli kütüphâne gibi ayrılması kabil olmiyan kısımları.

tevâbi-i sükânâ : fık. evin, mutfak, kiler gibi tamamlayıcı kısımları.

tevâbil. تَوَابِل (a. i. tâbel ve tâbil'in c.) : nâne, biber, tarçın, karanfil gibi şeyler, bahârat [yemeklere konulan-].

tevâbit. تَوَابِيت (a. i. tâbût'un c.) : ta-butlar; sandıklar.

tevâcüd. تَوَاجِد (a. i. vecd'den) : tas. kéndine vecid dâvet etme.

tevâcüh. تَوَاجِه (a. i. vech'den) : yüz yüze, karşı karşıya gelme. (bkz : muvâcehe).

tevâdu'. تَوَادِع (a. i.) : iki tarafın düşmanlıktan vazgeçerek barışması.

tevâffuk. تَوَفُق (a. i. vefk'den) : mu-vaffak olma, başarma.

tevâfuk. تَوَافُق (a. i. vefk'den. c. : tevâfûkat) : uyma, uygun gelme.

tevâfuk-ı a'dâd : fer. iki sayıdan birinin diğeri ile tamâmen taksimi kabil olmamakla berâber her iki sayının üçüncü bir aded ile, -ki bu adede kısımlı müşterek (ortak bölen) denir-taksimi mümkün olması. [meselâ : ortak bölen, 2 ise bu iki sayı arasında muvâfakat bin-nısf bulunur. 4 ile 10 gibi ortak bölen 2 ile sayılar arasında muvâfakat bis-sülüs vardır, 62 9 gibi].

tevâfukat. تَوَافُقَات ("ka" uzun okunur. a. i. tevâfuk'un c.) : uymalar, uygun gelmeler.

tevâfûr. تَوَافُر (a. i. vefret ve vüfûr'dan. c. : tevâfûrât) : çoğalma, artma.

tevâfûrât. تَوَافُرَات (a. i. tevâfûr'un c.) : çoğalmalar, artmalar.

tevaggul. تَوَاضُل (a. i. c. : tevaggulât) : devamlı olarak uğraşma [bir işle-].

tevaggulât. تَوَاضُلَات (a. i. tevaggul'un c.) : tevaggüller, devamlı olarak uğraşmalar.

tevahhud. تَوَحُّد (a. i. vahdetden) : tek olma. (bkz : teferrüd).

tevahhuş. تَوَحُّش (a. i. vahşet'den) : 1. yalnızlıktan, korkma, ürkme. 2. vahşî hayvanlar gibi korkma, ürkme; emîn olmiyerek bakma.

tevâki'. تَوَاقِيْع (a. i. tevki'in c.) : fer-manlar.

tevakki. تَوَكَّى (a. i. vikaye'den) : sakınma, çekinme, korunma. (bkz : ihtirâz).

tevakku'. تَوَكُّع (a. i. vuku'dan. c. : tevakkuât) : bekleme, umma, umulma; arzu etme, isteme.

tevakkuât. تَوَكُّعَات (a. i. tevekku'un c.) : beklemeler, ummalar, umulmalar; arzu etmeler, istemeler.

tevak kud. تَوَكَّد (a. i.) : tutuşup yanma.

tevak kuf. تَوَكَّف (a. i. vukuf'dan. c. : tevak kufât) : 1. durma, eğlenme, bekleme. 2. (-e) bağlı olma. Bî-tevak kuf : durmadan.

tevak kufât. تَوَكُّفَات (a. i. tevak kuf'un c.) : durmalar, eğlenmeler, beklemeler.

tevak kur. تَوَكَّر (a. i. vekar'dan) : vakarlanma, vakar peydâ etme.

tevâkü. تَوَاكَل (a. i. vekl'den) : birbirini vekil etme.

tevâli. تَوَالِي (a. i. vely'den) : birbiri arkasından gelme, arası kesilmeksizin devâm etme, sürme. Ale-t-tevâli : durmadan birbiri ardınca, arası kesilmeksizin, bir düziye. (bkz : mütevâliyen).

tevâlûd. تَوَالِد (a. i. veled'den) : doğma; doğurma. (bkz : tenâsül).

tevân. تَوَان (f. i.). (bkz : tüvân).

tevânâ. تَوَانَا (f. s.). (bkz : tüvânâ).

tevân-ger. تَوَانِغَر (f. b. s.). (bkz : tüvân-ger).

tevân-geri تَوَانْغِرِي (f. b. i.). (bkz : tûvân-gerî).

tevânî تَوَانِي (a. i.) : gevşeklik, gevşek davranma; bir işte bezginlik gösterme.

tevâri تَوَارِي (a. i. verâ'dan) : bir şeyin arkasına saklanıp görünmez olma, gizlenme.

tevârih تَوَارِيخ (a. i. târih'in c.) : târihler. **Ehl-i tevârih** : târihçiler. (bkz : müverrihîn).

tevârih-i selef : bizden öncekilerin, dedelerimizin târihleri.

tevârûd تَوَارِد (a. i. vûrûd'dan. c. : tevârûdât). 1. arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme. 2. ed. iki şâirin, birbirlerinden habersiz olarak aynı mısra veyâ beyit söylemeleri.

tevârûdât تَوَارِدَات (a. i. tevârûd'un c.) : tevârûtlar.

tevârûs تَوَارِث (a. i. verâset'den. c. : tevârûsât) : 1. mirâsa konma. 2. birinden, diğeri-ne irsen geçme.

tevârûsât تَوَارِثَات (a. i. tevârûs'un c.) : 1. mirâsa konmalar. 2. irsen geçmeler.

tevâsî تَوَاصِي (a. i. vasiyyet'den) : birbirine tavsiye etme.

tevassul تَوَاصُل (a. i. vasl'dan) : ulaşma, kavuşma, birleşme. (bkz : tevâsul).

tevâsuk تَوَاصُك (a. i. vûsûk'dan) : birbirine güvenererek andlaşma.

tevâsul تَوَاصُل (a. i. vasl'dan. c. : tevâsulât) : kavuşma, ulaşma, birleşme.

tevâsulât تَوَاصِلَات (a. i. tevâsul'un c.) : kavuşmalar, ulaşmalar, birleşmeler.

tevâsûb تَوَاصُوب (a. i. vesb'den) : birbirine üzerine sıçrama, birbirine üzerine atlama.

tevâtûr تَوَاتُر (a. i. vitr'den. c. : tevâtûrât) : 1. bir haberin ağızdan ağıza dolaşarak yayılması. 2. bir hadis-i şerîf'in bir cemaat tarafından rivâyet edilmesi hâli.

tevâtûrât تَوَاتُرَات (a. i. tevâtûr'un c.) : ağızdan ağıza yayılan haberler.

tevâtûren تَوَاتُرًا (a. zf.) : ağızdan ağıza yayılarak [söz, haber..].

tevâüd تَوَاعُد (a. i. va'd'den) : vaitleşme, birbirine söz verme.

tevâüdât تَوَاعِدَات (a. i. tevâüd'un c.) : vaitleşmeler, sözleşmeler. [bir biriyle..].

tevâzî تَوَازِي (a. i. vezy'den) : iki çizginin birbirine değmemek üzere sonuna kadar yan yana uzanıp gitmesi.

tevâzu' تَوَاضُع (a. i. vaz'dan. c. : tevâzuât) : alçakgönüllülük gösterme. **Ehl-i tevâzu'** : alçakgönüllüler.

tevâzuât تَوَاضِعَات (a. i. tevâzu'un c.) : alçakgönüllülükler.

tevâzu'-kâr تَوَاضِعْكَار (a. f. b. s.) : alçakgönüllü. (bkz : mütevâzî').

tevâzu'-kârâne تَوَاضِعْكَارَانَه (a. f. zf.) : alçakgönüllülükle.

tevâzu'-kârî تَوَاضِعْكَارِي (a. f. b. i.) : alçakgönüllülük.

tevâzûn تَوَازُن (a. i. vezn'den. c. : tevâzûnât) : tartıda bir olma, vezinde bir gelme, denk olma.

tevâzûnât تَوَازِنَات (a. i. tevâzûn'un c.) : tartıda bir olmalar, vezinde bir gelmeler, denk olmalar.

tevâzüniyyet تَوَازُنِيَّت (a. i.) : fels., fiz. istatîk, statîk, fr. statique.

tevazzu' تَوَاضُع (a. i.) : konulma, konuluş.

tevbe تَوْبَه (a. i.) : tövbe, işlenmiş bir günah veyâ suçun bir daha işlenmeyeceğine dâir verilen söz.

tevbe-i mey : şarap tövbesi.

tevbe-i nasûh : bir daha bozmamak üzere edilen tövbe.

tevbe-i şikeste : bozulmuş tövbe.

tevbe-kâr توبه کار (a. f. b. s.) : tövbe edici, tövbe eden. (bkz : tâib).

tevbe-kârî توبه کاری (a. f. b. l.) : tövbe-kârlık, tövbe edicilik.

tevbe-şiken توبه شکن (a. f. b. s.) : 1. tövbe bozan. 2. tövbe bozduran.

tevbîh توبیخ (a. i. c. : tevbîhât) : tekdir, azarlama.

tevbihan توبیخا (a. zf.) : tevbîh sûretiyile, tevbîh için.

tevbîhât توبیخات (a. i. tevbîh'in c.) : tekdirler, azarlamalar.

tevbîhât-ı şedîde : şiddetli tekdirler, azarlamalar.

tevci'b توجیب (a. i. vüçûb'dan) : vâclp kılma, kılınma.

tevci'h توجیه (a. i. vech'den. c. : tevcîhât) : 1. çevirme, yöneltme, döndürme. 2. söz atma, bakma [bir kimseye]. 3. mânâ verme, yorumlama. (bkz : tefsîr, te'vîl). 4. rûbte, mevki verme. 5. ed. iki mânâyâ gelebilen ve mânâca birbirinin zıddı olan kelime kullanma. Meselâ : "âb-ı hayvândır efendim artığın" mısraındaki âb-ı hayvan, hem âb-ı hayât, hem de hayvan suyu mânâsını ifâde ettiğinden mısra'ın mânâsı : "efendim senin artığın hayvan suyudur; yâni sen hayvansın senden artan su da hayvanın içtiği bir sudur" demek olur.

tevci'hât توجیهات (a. i. tevcîhin c.) : rûbte vermeler, verilmiş rûtbeler.

tevci'hât-ı mu'tâde : her yıl şevval ayının ilk haftasında me'murlar arasında yapılan değişiklik.

tevci'hât-ı umûmiyye : devlet me'murlarının tâyinlerine dâir olan kararlar.

tevdi' تودیع (a. i. ved'den. c. : tevdîât) : 1. bırakma, emânet etme. 2. vedâlaşma.

tevdi'an تودیاً (a. zf.) : bırakarak, vererek, emânet ve teslim ederek, emânet olarak vermek sûretiyle.

tevdiât تودیات (a. i. tevdî'in c.) : 1. yatırma, koma [bir bankaya]. (bkz : teslîmât). 2. emânet-bırakma. 3. emânetler.

teveccu' توجع (a. i. vea'dan. c. : teveccuât) : vecâlanma, ağrıma.

teveccuât توجعات (a. i. teveccu'un c.) : vecâlanmalar, ağrılar.

teveccüd توجد (a. i. vecd'den) : vecde gelme, hallenme, coşma.

teveccüh توجه (a. i. vech'den. c. : teveccühât) : 1. çevrilme, yönelme, doğrulma. 2. bir yere doğru hareket etme. 3. güler yüz gösterme, yakınlık duyma; hoşlanma, sevgi. 4. nasip ve müyesser olma.

teveccüh ile-z-ziyâ : bot. ışığa doğruluma, fr. phototropisme.

teveccüh ile-z-ziyâ-iş-şems : bot. güne doğruluma, fr. héliotropisme.

teveccühât توجهات (a. i. teveccüh'ün c.) : teveccühler.

teveccühât-ı kalbiyye : gönülden duyulan yakınlıklar.

teveddüd تودد (a. i. vüdd'den) : sevişme, sevgi; dostluk etme.

teveffi توفى (a. i. vefât'dan) : ölme.

tevehhül توهل (a. i. vehle'den) : yalıltıma çalışma.

tevehhüm توهم (a. i. vehm'den. c. : tevehhümât) : kurma, kuruntuya düşme.

tevehhümât توهيات (a. i. tevehhüm'ün c.) : kurmalar, kuruntuya düşmeler.

tevehhüs توحس (a. i.) : bir işe dikkatle koyulma.

tevekan توقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : istekli olma.

tevekkül توكل (a. i.) : işi Allah'a bırakıp kadere râzi olma.

tevellâ تولا (a. i.). (bkz : tevellî).

tevellî تولى (a. i. vely'den) : 1. birine yanaşma. (bkz : takarrüb). 2. birini dost tutma. 3. tas. ehl-i beyt'i, Hz. Ali'yi sevme, onlardan medet ve şefâat isteme, kendilerine olan yakınlık, bağlılık.

tevellu' توالع (a. i.) : sevme, aşk ve alâka peydâ etme.

tevellüd تولد (a. i. vilâdet'den. c. : tevellüdât) : 1. doğma [maddî, mânevî]. 2. doğum.

tevellüd bi-nefsihi : bir hayvan veyâ nebâtın (*bitki) kendi kendine doğması.

tevellüd kabî-el-miâd : hek. vaktinden önce doğma.

tevellüdât تولدات (a. i. tevellüd'ün c.) : 1. doğmalar, nüfus miktarı. 2. sosy. *doğarlık, doğum, fr. natalité.

tevellüh توله (a. i. veleh'den. c. : tevellühât) : şaşakalma.

tevellühât تولهات (a. i. tevellüh'ün c.) : şaşakalmalar.

tevelvül تولول (a. i. velvele'den. c. : tevelvülât) : gürültü, patırdı etme. (bkz : sahb).

tevelvülât تولولات (a. i. tevelvül'ün c.) : gürültüler, patırtılar.

tev'em توام (a. i.) : 1. ikiz. 2. mec. eş, benzer. (bkz : mümâsil).

tev'em-i muahhar : astr. cevzâ burcunun en parlak yıldızı, lât : alpha geminus, Pollux-alpha.

tev'em-i mukaddem : astr. Cevzâ burcunun ikinci dereceden parlak olan yıldızı, (Castor Beta), lât : Beta Geminus.

tev'em-i müsennâ : bot. bir sap üzerinde çiçeklerin ikiye ikiye dikilmesi.

tev-emân توامان (a. i. c.) : 1. [çift] ikizler. 2. bir yazı sitili.

tev'eme توامه (a. i.) : ikiz kız. [tev'em'in müennesi].

tev'emî توامى (a. i.) : ikizlik.

tev'emîyyet تواميت (a. i.) : ikizlik.

teverru' تورع (a. i. verâ'dan) : din işlerine bağlanma, dinin yasak ettiği şeylerden kaçınma, perhizkâr olma.

teverruk تورق (a. i. varak'dan. c. : teverrukât) : yapraklanma.

teverrukât تورقات ("ka" uzun okunur. a. i. teverruk'un c.) : yapraklanmalar.

teverrut تورط (a. i.) : vartaya düşme, zor bir işe rastlama.

teverrüd تورد (a. i.) : 1. vâridolma, gelme. 2. e. gül gibi kızarma.

teverruk تورك (a. i. verek'den.) : namazda kaynağını sağ ayak üzerine koyup oturma; kaynakların birini veyâ ikisini yere koyma.

teverrüm تورم (a. i. verem'den) : verem olma, vereme tutulma. [asıl mânâsı : "şişmek"dir].

teverrüs تورث (a. i. verâset'den) : vâris olma, mirasçı olma.

tevessuh توسخ (a. i. vesah'den) : kirlenme, paslanma.

tevessuk تونق (a. i. sikat ve vüsûk'den) : inanarak, güvenerek dayanma.

tevessü' توسع (a. i. vüs'et'den. c. : tevessüât) : genişleme.

tevessü-i mi'de : mide genişlemesi.

tevessüât توسعات (a. i. tevessü'ün c.) : genişlemeler.

tevessüb توب (a. i. vesb'den) : sıçrama, atlama. (bkz : vüsûb).

tevessüd توسد (a. i. visâde'den) : 1. yastığa dayanma. 2. dayanma. (bkz : istinâd, ittika).

te vessüen توسعاً (a. zf.) : genişleme sü-
retiyle.

te vessül توسل (a. i. vesîle'den. c. : te-
vessülât) : 1. sarılma. 2. inanma. 3. sebep tutma.
4. başvurma, girişme.

te vessülât توسلات (a. i. tevessül'ün c.) :
1. tevessüller, sebep tutmalar. 2. başvurmalar, gi-
rişmeler.

te vessülen توسلاً (a. zf.) : sebep tu-
tarak; başvurarak, girişerek.

te vessüh توشع (a. i. c. : te vessühât) :
1. kadın, gerdanlığını takma. 2. takıp takıştırma,
süslenme.

te vessühât توشحات (a. i. te vessüh'un c.) :
takıp takıştırmalar, süslenmeler.

te vettür تور (a. i. vetr ve vitret'den) : 1.
gerilme, gerginleşme. 2. fiz. *gerilim, germe.

te vettür-i a'sâb : hek. sinirlerin gerilmesi [has-
talık dolayısıyla].

te veyyül تويل (a. i. c. : te veyyülât) :
vâveylâ etme, çıgılık koparma.

te veyyülât تويلات (a. i. te veyyül'ün
c.) : vâveylâ etmeler, çıgılık koparmalar.

te vezzü' توزع (a. i. vez'den) : 1. da-
ğılma. 2. yer tutma.

te vezzüi توزعي (a. s.) : fels. fr. distri-
butif.

tevfik توفيق (a. i. vefk'den. c. : tevfi-
kat) : 1. uydurma, uydurulma, uygunlaştırma. 2.
Allah'ın yardımına kavuşma. 3. hek. bir kırılmada
kırılan parçaları birbirine tatbik etme. 4. erkek
adı.

tevfik-i hareket : hareketi uydurma, o sûrette
hareket etme.

tevfik-i imân : imân uygunluğu.

tevfikan توفيقاً (a. zf.) : uyarak, uy-
gun olarak, (-e) göre.

tevfir توفير (a. i. vefret'den) : çoğalt-
ma, artırma; tasarrufla artırma.

tevhid توحيد (a. i. vahdet'den. c. : tev-
hidât) : 1. bir kılma, bir etme, birleştirme, birleş-
tirilme. 2. bir sayma, bir olarak bakma, birliğine
inanma. 3. Allah'ın birliğine inanma. 4. "lâilâhe-ill-
-Allah" sözünü tekrarlama. **Ehl-i tevhid** : Allah'ın
birliğine inananlar. **Kelime-i tevhid** : lâilâhe-ill-Al-
lah" sözü. (bkz : muvahhid'in). **Sûre-i tevhid** :
Kur'an'ın 112. sûresi (bkz : ihlâs). 5. ed. Allah'ın
varlığına ve birliğine dair yazılan manzûme. 6.
müz. klâsik Türk dinî şiir müziğinde bir şekildir.
Güftesinin mezuu Allah'ın birliğidir. Aynı mâhi-
yetteki münâcât'tan şu fark ile ayrılır ki münâcât
gibi Allah'a yalvarıp yakarış tarzında olmayıp,
O'nun tevhid ve azameti hakkındadır. Klâsik şiirde
şekil itibarıyla kasidedir; şu kadar ki memdulü
Allah olur. Câmi müziğinde de bu mevzûdaki şiir-
ler bestelenip a capella olarak okunur.

tevhid-i icthâd : huk. Yargıtay'ın iki dâiresi veya
bir dâirenin iki kararı arasında aynı meselede tezat
ve mübânenet mevcut olması veya takarrür etmiş
bir icthâdın değiştirilmesine ihtiyaç görülmesi hâ-
linde mümâsil hâdiselerde tatbik edilmek, adli ka-
nunların tefsirini tazammun etmek üzere verilen
karar. [Yargıtay'ın bütün dâirelerinin iştirâkiyle
teşkil olunan heyetir üçte ikisinin ittifakiyle ittihâz
olunur. Temyiz dâirelerince aynı hâdiselerde misâl
teşkil eder; taraflara te'sir etmez].

tevhidât توحيدات (a. i. tevhid'in c.) : tevhidler.

tevhid-hâne توحيد خانه (a. f. b. i.) : tas.
bazı tekkelerde semâi âyini yapılan yer. [Mevlevî
tâbirlerindendir].

tevhim توهم (a. i. vehm'den. c. : tev-
himât) : vehme, kuruntuya düşürme.

tevhimât توهمات (a. i. tevhim'in c.) :
kuruntuya düşürmeler.

tevhin توهين (a. i. c. : tevhinât) : zayıf
düşürme, düşürülme, zayıflatma, zayıflatılma.

tevhinât توهينات (a. i. tevhin'in c.) :
zayıf düşürmeler, düşürülmeler, zayıflatmalar, za-
yıflatılmalar.

tevhîş توحيش (a. i. vahşet'den. c. :
tevhîşât) : ürkütme, ürküp kaçmasına sebeb olma.

tevhişât توحیسات (a. i. tevhiş'in c.) :
ürkütme, ürküp kaçmasına sebeb olmalar.

te'vid تآويد (a. i.) : eğriltme, eğritilme.

tev'id تعويد (a. i. c. : tev'idât) : kor-
kutma [sözle-]. (bkz : tahvîf, tehdîd).

tev'idât تعويدات (a. i. tev'id'in c.) : kor-
kutmalar [sözle-].

te'vil تآويل (a. i. meâl'den. c. : te'vî-
lât) : sözü çevirme, söze ayrı mânâ vermiye kal-
kışma.

te'vil-i akd : fık. bilinmeden satın alınan bir
gasbedilmiş malın meşrû sâhibi çıkarak geri almiya
teşebbüs etmesi hâlinde önceden tasarruf edenin
ücret vermemek için : "bu malı ben satın aldım"
demesi.

te'vil-i mîlk : fık. mûris (miras bırakan) tara-
fından satın alınan bir gasbedilmiş malın sâhibi çı-
karak geri almiya teşebbüs etmesi hâlinde, miras-
çının ücret vermemek için : "bu mal benim miras
kalmış malımdır" demesi.

te'vil-i Kur'ân : Kur'ân-ı Kerîm'e sarâhatten hâ-
riç mânâ verme.

te'vilât تآويلات (a. i. te'vîl'in c.) : sö-
zü çevirmeler, ayrı mânâ vermiye kalkışmalar.

te'vilât-ı Kur'âniyye : Kur'ân'ın âyetlerine sara-
hat hâricinde verilen mânâlar.

tevkî' توكيع (a. i. vuku'dan) : 1. pâdişah
buyruklarına çekilen nişan. 2. pâdişâhın nişanlı
buyruğu.

tevkî-i refi-i hümâyûn : pâdişâhın yüce buyruğu.

tevkîd توكيد (a. i. ekd'den) : sağlamlaşt-
tırma. (bkz : te'kid).

tevkîd توكيد (a. i. c. : tevkîdât) :
tutuşturunup yakma, tutuşturunup yakılma.

tevkîdât توكيدات (a. i. tevkîd'in c.) :
tutuşturunup yakmalar, tutuşturunup yakılmalar.

tevkîi توكيعي (a. i.) : tevkî'ci, pâdişah
buyruklarına nişan işareti yapan me'mur.

tevkîi-i divân-ı hümâyûn : divân-ı hümâyûn'un
nişan me'muru, fermanlara nişan işareti koyan
me'mur.

tevkîf توكيف (a. i. vukuf'dan. c. : tev-
kîfât) : 1. durdurma, durdurulma. 2. alıkoyma. 3.
mekuf (*tutuklu) hâlinde bekletme.

tevkîf müzekkeresi : huk. birinin tevkîf edilmesi
için müddeiumûmi (savcı) tarafından yazılan res-
mî kâğıt.

tevkîfât توكيفات (a. i. tevkîf'in c.) :
kesinti [ler] (para hakkında).

tevkîf-hâne توكيفخانه (a. f. b. i.) : *tu-
tuklu evi.

tevkîl توكيل (a. i. vekâlet'den) : vekil
etme, edilme.

tevkîr توكير (a. i. vekar'dan. c. : tev-
kîrât) : güzel karşılama, ağırlama; ululama,

tevkîrât توكيرات (a. i. tevkîr'in c.) : saygılar,
ululamalar. (bkz : ta'zîmât).

tevkîrât-ı kalbiyye : gönülden saygılar, ululama-
lar.

tevkîl توقيت (a. i. vakt'den) : vaktî,
saati belli etme.

tevlîd توليد (a. i. vilâdet'den. c. : tevlî-
dât) : 1. doğurma, doğurulma; doğurtma. 2. mec.
meydana getirme, sebeb olma.

tevlîdât توليدات (a. i. tevlîd'in c.) : 1.
doğurmalar, doğurulmalar; doğurtmalar. 2. sebe-
bolmalar, meydana getirmeler.

tevlîh توليه (a. i.) : şaşırtma; sersemleş-
tirme.

tevlîye توليه (a. i.) : (bkz : tevlîyet).

tevlîyet توليت (a. i.) : 1. mütevellilik,
vakıf işlerine bakma vazifesi. 2. yüz çevirme, yüz
döndürme. 3. fık. sâhip olunan malı peşin değeri
ile başkasına tevcih etme.

Tevrât تورات (a. h. i.) : dört mukad-
des kitaptan Hz. Mûsâ'ya ineni.

tevrîh توريح (a. i. îrâh'dan. c. : tev-
rîhât) : târihleme, târih atma.

tevrîh kabl-el-hulûl : zamânı gelmeden târih atma.

tevrîhât تَوْرِیْخَات (a. i. tevrîh'in c.) : târihlemler, târih atmalar.

tevrîk تَوْرِیْک (a. i. varak'dan. c. : tevrîkat) : yapraklandırma, yapraklandırılma.

tevrîkat تَوْرِیْکَات ("ka" uzun okunur. a. i. tevrîk'in c.) : yapraklandırmalar, yapraklandırılmalar.

tevrîm تَوْرِیْم (a. i.) : 1. şişirme, şişkinletme. 2. verem etme, verem edilme.

tevrîs تَوْرِیْس (a. i. verâset'den) : miras bırakma.

tevrîye تَوْرِیْیَ (a. i. verâ'dan) : 1. merâmını gizleme. 2. ed. birkaç mânâsı olan bir kelimenin en uzak mânâsını kasdetme. [Meselâ : "savurur ne varsa âhîr; buna rûzgâr derler" beytindeki "rûzgâr" kelimesinin yakın mânâsı yel, maksûdolan uzak mânâsı zaman demektir].

tevsen تَوْسَن (f. i.) : başı sert at; mec. s. dikbaşlı adam. *

tevsen-i zibâ : güzel, yakışıklı at.

tevsi' تَوْسِیْع (a. i. vesû' ve saat'den. c. : tevsîât) : genişletme, genişletilme.

tevsi-i intikal : huk. bir vakıf malın intikal hakkını ve haddini büyültme, genişletme.

tevsi-i hudûd : hükûm ve tasarruf sınırlarını genişletme.

tevsiât تَوْسِیَّات (a. i. tevsi'inc.) : genişletmeler, genişletilmeler.

tevsid تَوْسِیْد (a. i.) : 1. yastığa dayandırma, yastığa dayandırılma. 2. dayandırtma, dayatma.

tevsih تَوْسِیْح (a. i. vesah'dan) : 1. kirlenme, pisletme. 2. paslandırma.

tevsih تَوْسِیْح (a. i. vüsûk'dan) : 1. sağlamaştırma, sağlamaştırılma. 2. *belgeleme, bir şeyin, bir hâdisenin doğruluğunu vesîka (*belge) ile ispât etme.

tevşîm تَوْشِیْم (a. i. vesm'den. c. : tevşîmât) : 1. tenin üzerine barutla veya dağılıyarak işâret koyma. 2. adlandırma, ad verme. 3. hacıların hac zamânı toplanmaları. ["bir mevsime yetişmek" mânâsı bizde kullanılmaz].

tevşîmât تَوْشِیْمَات (a. i. tevşîm'in c.) :

1. barutla veya dağılıyarak yapılan işâretler. 2. adlandırmalar, ad vermeler.

tevşî' تَوْشِیْ (a. i.) : süsleme.

tevşîh تَوْشِیْح (a. i. vişâh'dan c. : tevşîhât) : 1. süsleme, süslendirme; süslü elbise giydirmeye. 2. ed. mukayyed kafiye ile şiir yazma; çifte kafiye. 3. Kur'ân-ı usul, âdâb ve erkânı ile okuma. 4. mevlid bahirleri arasında dînî ve tasavvufî mâhiyette kasîde ve beste okuma. [aslı : mücevheratlı kuşak kuşatmadır]. 5. mûz. Türk dînî müziğinde bir şekildir ki Na't-ı Peygamberî'ye verilmiş bir addır. Yalnız na't tekkelerde ve başka yerlerde okunduğu halde **tevşîh** denilenler mevlid ve mi'râciyye arasında tegannî edilir. (Binâenaleyh "mevlid tevşîhi" demek, hatâdan sâlim değildir, çünkü mevlidde okunması âdet olmamış na'te sadece na't denilmiştir). Tevşîhler, Türk müziğinde pek çoktur; bir külliyyat şeklinde de tab' olunmuştur; durak evferi, devr-i kebir, çenber, zincir gibi büyük ölçülerle ölçülür. Güfte farsça ve arapça da olur. Mısralar müteaddid olup istenildiği kadar uzatılabilir. Mevzû bakımından da na't den hiçbir farkı yoktur ve onun gibi peygamberimiz vasfındadır. Tevşîh, muvaşşah gibi klâsik Arap müziğinin en zengin şekillerinden biri olup, hâlen elimizde bu şekilde yüzlerce tevşîh vardır. Fakat Türk müziğindeki gibi dînî câmi müziğine mahsus bir şekil olmayıp beste forme'unun bir çeşit mukabili mâhiyetindedir.

tevşîhât تَوْشِیْحَات (a. i. tevşîh'in c.) : 1. süslemeler, süslendirmeler. (bkz : tezyînât). 2. çifte kafiye.

tevşîm تَوْشِیْم (a. i. vesm'den. c. : tevşîmât) : vücuda döğme yapma; iğne ile yazı yazma veya şekil yapma.

tevşîmât تَوْشِیْمَات (a. i. tevşîm'in c.) : vücuda döğme yapmalar; iğne ile yazı yazmalar veya şekil yapmalar.

tevtid تَوْتِیْد (a. i.) : kazık kakma.

tevtir توتير (a. i. vetr'den) : 1. kazık kakma. 2. yay gibi germe.

tevvâb تواب (a. i. tevbe'den) : 1. kullarının tövbesini kabûl eden Allah. 2. çok tövbe eden.

Tevvâbin توابين (a. h. i.) : tas. Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyne yardım edilmemesinden doğan pişmanlık esâsına dayanarak kurulan fırka. [Eshaptan Süleyman b. Sadr-ül-Huzaî, fırkanın başına geçmişti].

tevyîl توييل (a. i. c. : tevyîlât) : birisine (veylün leke : yazık sana!) deme; bedduâ etme, ilenme, Allah belâsını versin! deme.

tevyîlât توييلات (a. i. tevyîl'in c.) : ilenmeler, bedduâ etmeler, Allah belâsını versin! demeler.

tevzi توزيم (a. i. vez'den. c. : tevziât) : 1. dağıtma, dağıtılma. 2. herkese payını dağıtma, üleştirme.

tevziât توزيات (a. i. tevzi'in c.) : 1. dağıtmalar, dağıtılmalar. 2. herkese payını dağıtmalar, üleştirmeler.

tevziî, tevziyye توزييه (a. s.) : dağıtma, üleştirme ile ilgili. A'dâd-ı tevziyye (dağıtma sayıları) : birer, ikişer, üçer... gibi.

tevin توزين (a. i. vezn'den) : 1. tartma. 2. denkleştirme.

tevin-i mesâî : fels. fr. socialisation du travail.

teyakkun تيقن (a. i. yakin'den. c. : teyakkunât) : tam olarak, iyiden iyiye bilme; iyi, tam bilinme.

teyakkunât تيقنات (a. i. teyakkun'un c.) : tam olarak, iyiden iyiye bilmeler; iyi, tam bilinmeler.

teyakkuz تيقظ (a. i. yakaz'dan. c. : teyakkuzât) : 1. uyanma, uykudan kalkma. 2. mec. uyanıklık, açıkgozluk. (bkz : intibâh).

teyakkuzât تيقظات (a. i. teyakkuz'un c.) : 1. uyanmalar, uykudan kalkmalar. 2. mec. uyanıklıklar, açıkgozluluklar.

teybîs تبيس (a. i.) : kurutma, kurutulma, kurulama.

teyebbûs تبيس (a. i. c. : teyebbûsât) : kuruma, kuru olma.

teyebbûsât تبسات (a. i. teyebbûs'un c.) : kurumalar, kuru olmalar.

teyemmüm تيمم (a. i. c. : teyemmümât) : su bulunmayan yerlerde, su bulunmasına imkân olmayan hallerde niyet ederek abdest veya gusûl yerine kaim olmak üzere (kum, toprak, tuğla gibi) arz cinsinden bir şeye iki defâ ellerin iç kısmını sürerek fazla tozu silkeledikten sonra birinci defâsında yüzü, ikinci defâsında sol elin içiyle sağ kolu, sağ elin içiyle de sol kolu sığama. [sağa, sola, ileriye, geriye dörder bin adımlık mesâfede su bulunmadığı takdirde teyemmüm câiz olur].

teyemmümât تيممات (a. i. teyemmüm'ün c.) : teyemmümler.

teyemmün تيمن (a. i. yümn'den. c. : teyemmünât) : uğur sayma.

teyemmünât تيمات (a. i. teyemmün'ün c.) : uğur saymalar.

teyemmünen تيمناً (a. zf.) : uğur sayarak.

teyessür تيسر (a. i. yüsr'den. c. : teyessürât) : 1. kolaylaşma, kolay olma. 2. başarı ile bitme.

teyessürât تيسرات (a. i. teyessür'ün c.) : 1. kolaylaşmalar, kolay olmalar. 2. başarı ile bitmeler.

te'yîd تاييد (a. i. c. : te'yîdât) : 1. kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme, sağlamlaştırma. 2. doğru çıkarma, doğrulama; destekleme.

te'yîdât تاييدات (a. i. te'yîd'in c.) : kuvvetlendirmeler, sağlamlaştırmalar.

te'yîdât-ı samedâniyye : Cenâb-ı Hakk'ın bir husus te'yîdi zımında tazammun eden tecellileri.

te'yîs تاييس (a. i. ye's'den) : ye'se düşürme, me'yûs etme.

teykin تيقين (a. i. c. : teykinât) : tam olarak iyiden iyiye bildirme, bildirilme.

teykinât تيقينات (a. i. teykin'in c.) : tam olarak bildirmeler, bildirilmeler.

teykiz تيقظ (a. i.). (bkz : îkaz).

teymim تيميم (a. i.) : teyemmüm ettirme, ettirilme.

teymîn تيمين (a. i.) : "yümünü, uğurlu olsun!" deme [k].

teys تيس (a. i. c. : etyâs, tiyese, tûyûs) : teke, erkek keçi. (bkz : bûz).

teysîr تيسر (a. i. yûsr'den. c. : teysîrât) : kolaylaştırma, kolaylaştırılma.

teysîrât تيسرات (a. i. teysîr'in c.) : kolaylaştırmalar, kolaylaştırılmalar.

teyyâr تيار (a. s.) : hazırlanmış.

teyyâr تيار (a. i. c. : teyyârât) : 1. dalga. (bkz : mevc, mevce). 2. s. hazır, tamâmı, bitmiş [sey].

tezâdd تضاد (a. i. zıdd'dan) : 1. birbirine zıd olma, birbirinin aksine olma. 2. ed. cümlede birbirine zıd iki mânâ bulunma 3. terslik, aksilik. **îhâm-ı tezâdd** : bir mânâsı, diğer bir kelimenin mânâsıyla zıt bir lâfzın o kelime ile birlikte söylenmesi. [Meselâ : eline geçeni biraz da sakla* ak akça kara gün içindir derler" beytindeki (ata-sözündeki) ak ve kara kelimelerinin birlikte söylenmesi gibi].

tezâhûf تزاحف (a. i.) : savaşta iki taraf askerlerinin çatışması, karşılaşması.

tezâhûm تزاحم (a. i. zahm'den. c. : tezâhûmât) : kalabalıktan sıkışma; toplanma, yığılma, etrafını kalabalıkla çevirme. (bkz : izdihâm).

tezâhûmât تزاحمات (a. i. tezâhûm'un c.) : kalabalıktan sıkışmalar; toplanmalar, yığılmalar, etrafını kalabalıkla çevirmeler.

tezâhûr تطاهر (a. i. zuhûr'dan c. : tezâhûrât) : 1. meydana çıkma, belirme, [birbirine]

görünme, gözükme. 2. belirti. 3. birbirine yardım etme, arka verme.

tezâhûrât تطاهرات (o. i. tezâhûr'un c.) : 1. yardımlar. 2. *gösteri, bir şey hakkında toplu bir halde yapılan gösteri.

tezâkir تذاكر (a. i. tezkire'nin c.) : tezkere-kereler.

tezâkir-i vâride : gelen tezkere-kereler.

tezakkum تزكم (a. i.) : zahmetle yutma, yutulma. [hakaret olarak kullanılır].

tezârûf تطارف (a. i.) : zarif olmak isteme.

tezâuf تصاف (a. i. zıf'dan) : iki kat olma, iki misli olma.

tezâuf-i şahsiyyet : psik. benlik, ikileşmesi.

tezâvül تزاول (a. i.) : bir şeyi meydana getirme.

tezâvûr تزاور (a. i. c. : tezâvûrât) : birini ziyâret etme.

tezâvûrât تزاورات (a. i. tezâvûr'un c.) : birbirini ziyâret etmeler.

tezâyuk تضايق (a. i. ziyâdet'den c. : tezâyüdât) : artma, çoğalma, ziyâdeleşme.

tezâyüd تزاید (a. i.) : sıkışma.

tezâyüdât تزایدات (a. i. tezâyüd'un c.) : artmalar, çoğalmalar, ziyâdeleşmeler.

tezâyüf تضایف (a. i.) : fels. fr. connoter.

teza'zu' تزعرع (a. i.) : 1. önleme, engel olma. 2. deprenme.

tezbib تزيب (a. i.) : 1. yaş meyveyi kurutma. 2. bir şeyin içine kuru üzüm koyma.

tezbih تذبیح (a. i.). (bkz : zebh).

tezbil تزبيل (a. i.) : gübreleme [toprağı-].

tezbîr تزبير (a. i. zebr'den. c. : tezbîrât) : yazma, yazılma.

tezbirât

tezbirât تَبْرِات (a. i. tezbîr) : yazmalar, yazılmalar.

tezebbüd تَبْد (a. i.) : 1. köpüklenme, köpürme. 2. kaymak bağlama, kaymaklanma.
tezebbüd-i leben : sütün kaymaklanması.

tezezbüz تَذَبْ (a. i. zebzebe'den. c. : tezezbüzât) : 1. kararsızlık. 2. karışıklık.

tezezbüzât تَذَبَات (a. i. tezezbüz'ün c.) : 1. kararsızlıklar. 2. karışıklıklar.

tezezbüzât-ı beytiyye : evin karışıklığı.

tezehhur تَزْخَر (a. i.) : denizin köpürüp taşması.

tezehhüd تَزْهَد (a. i. züh'den) : zâhid olma ibâdeti dalma.

tezehhür تَزْهَر (a. i. c. : tezehhürât) : 1. çiçeklenme. 2. kim. çiçeksime, fr. efflorescence. 3. hek. üst derinin üstünde görünen ufak ufak kabarcıklar.

tezehhürât تَزْهَرَات (a. i. tezehhür'ün c.) : tezehhürler, çiçeklenmeler.

tezekkî تَزْكِي (a. i.) : temizlenme, temize çıkma.

tezekkür تَذَكْر (a. i. zikr'den. c. : tezekkürât) : 1. hatıra getirme. 2. bir meseleyi konuşma, bir mesele konuşulma.

tezekkürât تَذَكْرَات (a. i. tezekkür'ün c.) : tezekkürler.

tezelluk تَزْلُق (a. i.) : kayma, sürçme.
tezelluk-ı akdâm : ayakların kayması.

tezellül تَذَلُّل (a. i. zillet'den. c. : tezellülât) : zillete katlanma, kendini hor ve hakir gösterme, alçalma, küçülme.

tezellülât تَذَلَّلَات (a. i. tezellül'ün c.) : tezellüller, zillete katlanmalar, alçalmalar, küçülmeler.

tezelzül تَزَلُّل (a. i. zelzele'den. c. : tezelzülât) : sarsılma, sallanma, ırgalanma.

tezelzül-i esnân : dişlerin sallanması.

tezelzülât تَزَلَّلَات (a. i. tezelzül'ün c.) : sarsılmalar, sallanmalar, ırgalanmalar.

tezelzülât-ı arzıyye : yer sarsıntıları.

tezemmül تَزَمُّل (a. i.) : bürünme, sarınma, örtünme.

tezemmül-i nebevî : Hz. Muhammed'e Hira'da ilk vahy nâzil olduktan sonra titreyerek hânesine döndüğü zaman, refikası Hadîcet-ül-Kübrâ tarafından üzerinin örtülmüş olması keyfiyeti.

tezenbür تَزْنِبَر (a. i.) : kibirlenme, kurulma.

tezenduk تَزْدُق (a. i.) : zındıklaşma, hakyolundan ayrılma.

tezerrür تَزْرُر (a. i.) hek. 1. polipler, halkaviyeler gibi hayvanların vücutlarında meydana gelen tomurcuğun yavaş yavaş büyüyerek olduğu yerden ayrılıp yeni bir hayvanın doğması. 2. bot. bir tohumdan başka bir tohumun çıkması.

tezerrürî تَزْرُرِي (a. s.) : 1. tezerrüre men-sup, tezerrürle ilgili. 2. tezerrür süratiyle. Tenâsül-i tezerrürî : tezerrür yoluyla olan üreme, üretme.

tezerv تَذَرُو (f. i.) : zool. sülün.

tezerv-i zerrin-per : 1) altın kanatlı sülün; 2) mec. Güneş.

tezervî تَذَرَوِي (f. i.) : zool. sülüne âit, onunla ilgili.

tezevvuk تَذْوُق (a. i. zevk'den. c. : tezevvukat) : 1. zevk alma, tad alma. 2. tatma.

tezevvukat تَذْوَقَات ("ka" uzun okunur. a. i. tezevvuk'un c.) : zevk almalar, tad almalar.

tezevvüc تَزْوُج (a. i. zevc'den. c. : tezevvücât) : zevce edinme, edinilme, evlenme.

tezevvücât تَزْوِجَات (a. i. tezevvüc'ün c.) : zevce edinmeler, evlenmeler.

tezevvüd تَزْوُد (a. i.) : yol için yanına, azık, yiyecek alma.

tezeyyün تَزْيُن (a. i. zeyn'den. c. : tezey-yünât) : zinetlenme, süslenme.

tezeyyünât تَزْيَنَات (a. i. tezeyyün'ün c.) : zinetlenmeler, süslenmeler.

tezfî تَزْفِي (a. i.) : ziftleme, ziflenme, zift sürme.

tezhîb تَزْهِيْب (a. i. zeheb'den. c. : tezhî-bât) : 1. altın sürme, sürülme. 2. yaldızlama, yaldızlanma. 3. süsleme. 4. hek. çürümüş dişleri altınla doldurma, altın dolgu yapma.

tezhîbât تَزْهِيْبَات (a. i. tezhîb'in c.) : tezhîbler.

tez'zîn تَزْزِيْن (a. i.) : ezan okutma.

tezkâr تَزْكَار (a. i.) : hatırlama, anma, anılma. ["tizkâr" şekli galattır].

tezkere تَزْكَرَة (a. i.). (bkz : tezkire).

tezkere-i sâmiye : huk. [ëskiden] sadâret makamından resmî olarak yazılan varakanın adı.

tezkîr تَزْكَير (a. i. zikr'den. c. : tezkî-rât) : 1. hatıra getirme, hatırlatma, hatırlatılma. 2. gr. bir kelimeyi müzekker (erkek) kılmak. 3. vaaz ve nasîhat etme.

tezkîrât تَزْكَيرَات (a. i. tezkîr'in c.) : tezkîrler.

tezkîre تَزْكَيرَة (a. i. zikr'den. c. : tezkîr) :

1. tezkere, pusula. 2. hükûmetten alınan izin kâğıdı. 3. bâzı meslek sâhibi kimseler için yazılan biyografi.

tezkîre-i sâmiyye : sadrâzamlık makamından yazılan tezkere.

tezkîret-ül-evliyâ : velîlerden birçoğunun biyografisinden bahseden kitap.

tezkîret-üş-şuarâ : şâirlerden bir kısmının biyografisini ve şiirlerini içine alan kitap. 4. hatırlanması vesîle olan şey.

tezkîrî تَزْكَيرِي (a. s.) : bot. erkeklik organıyla ilgili.

tezkiye تَزْكِيه (a. i. zekât'dan) : 1. temiz etme [kusurdan], temize çıkarma, aklama. 2. so-ruşturarak birinin iyi halî olduğunu meydana çıkarma.

tezkiye-i meyyit : ölüyü kefenledikten sonra ora-da hazır bulunanlardan cenâzenin ahvâlîni sorma.

tezkiye-i şuhûd : huk. şâhitlerin adâletli ve makbul olup olmadıklarını tahkik etme. 3. malın zekâtını verme.

tezkiye-nâme تَزْكِيه نَامَة (a. f. b. i.) : bir şâhidin durumunu öğrenebilmek için mahkemeler-den o şâhidin bulunduğu yere veya muhtara gön-derilen yazı.

tezlik تَزْلِيْق (a. i.) : kaydırma, kaydırıl-ma, sürçtürme, sürçtürülme.

tezlîl تَزْلِيْل (a. i. zillet'den. c. : tezlî-lât) : zelîl etme, edilme, tahkîr etme, hor ve hakîr görme, görölme.

tezlîlât تَزْلِيْلَات (a. i. tezlîl'in c.) : zelîl etmeler, edilmeler, tahkîr etmeler, hor ve hakîr görmeler, görölmeler.

tezmîl تَزْمِيْل (a. i.) : örtü, sargı içine sarma, sarılma.

tezmîm تَزْمِيْم (a. i.) : yular takma.

teznîb تَزْنِيْب (a. i. zeneb'den. c. : teznî-bât) : 1. kuyruk takma. 2. ekleme, ilâve etme. 3. ek. (bkz : ilâve, zeyl).

teznîbât تَزْنِيْبَات (a. i. teznîb'in c.) : 1. kuyruk takmalar; ilâveler, eklemeler. 2. ekler.

teznîd تَزْنِيْد (a. i.) : çakmakla ateş çakma.

tezvîb تَزْوِيْب (a. i. c. : tezvîbât) : eritme, eritilme.

tezvîb-bi-t-tahvîl : kim. kül içinde yıkılarak kalevî tuzları ayırmak.

tezvîbât تَزْوِيْبَات (a. i. tezvîb'in c.) : tezvîbler, eritmeler, eritilmeler.

tezvîc تَزْوِيْج (a. i. zevc'den. c. : tezvîcât) : kocaya verme, evlendirme.

tezvicât

tezvicât تزويجات (a. i. tezvîc'in c.) : koca-ya vermeler, evlendirmeler.

tezvid تزويد (a. i.) : yol için azık, yiyecek verme, azıklandırma.

tezvîk تذويق (a. i.) : 1. zevk aldırma. 2. tattırma, tattırılma.

tezvîr تزوير (a. i. c. : tezvîrât) : 1. yalan dolan. 2. ara bozmak ve bilhassa fenâlık kasdiyle yapılan kovuculuk.

tezvîrât تزويرات (a. i. tezvîr'in c.) : tezvîrler, yalan dolan şeyler, kovuculuklar.

tezvîren تزويراً (a. zf.) : tezvîr yoluyla.

tezyid تزيد (a. i. ziyâde'den. c. : tezyidât) : ziyâdeleştirmek, ziyâdeleştirilme, arttırma, artırılma.

tezyid-i gayret : gayreti arttırma.

tezyidât تزيدات (a. i. tezyid'in c.) : ziyâdeleştirmeler, ziyâdeleştirilmeler, arttırmalar, artırılmalar.

tezyîf تزييف (a. i. zeyf'den. c. : tezyîfat) : 1. züyûfa çıkarma, kalp, sahte, değersiz olarak gösterme. 2. eğlenme, alay etme.

tezyîfat تزييفات (a. i. tezyîf'in c.) : tezyîf yollu sözler.

tezyîl تذييل (a. i. zeyl'den. c. : tezyîlât) : 1. ekleme, katma, ilâve etme. 2. altına devâm etme, ilâve sûretiyle yazma.

tezyîn تزيين (a. i. zînet'den) : zînetlendirme, süsleme, süslenme.

tezyînât تزيينات (a. i. tezyîn'in c.) : süs[ler], bezek [ler].

tezyînât-ı mî'mârîyye : mî'mârî süsler, nakışlar.

ṭ ط (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin on dokuzuncu harfi olup "ebced" hesabında dokuz sayısının karşılığıdır, ṭ harfini karşılar.

ṭabâ' طباع (a. i. tab'ın c.) : tabiatlar, yaradılışlar, âdetler.

tibâa, tîbâat طباعه ، طباعت (a. i.) :

1. kılıç yapma san'atı. 2. kitap ve sâire basma işi. **Dâr-üt-tibâa** : matbaa, basımevi. **Dâr-üt-tîbâat-il-âmile** : devlet matbaası. [sonraları : "matbaa-i âmile" olmuştur].

tîbâbet طبابت (a. i.) : [aslı : böyle olmak] la berâber bizde "tabâbet" şekli kullanılmıştır. (bkz : tabâbet).

tîbâhat طباحت (a. i.) : [aslı böyle olmak] la berâber bizde "tabâhat" şekli kullanılır olmuştur. (bkz : tabâhat).

tîbâk طباق (a. i.) : 1. uygunluk, uyma. (bkz : mutâbakat). 2. kat, tabaka. **Sipîhr, nüh tîbâk** : dokuz kat gök.

tîbâk-ı icâb : ed. aralarında mutâbakat olan kelimelerin icap mânâsını kapalı sûrette anlatmak. Meselâ : "güller safâda hurrem ü handân ve şâd-mân* bülbül belâda bencileyin zâr ü bî karâr".

tîbâk-ı selb : ed. aralarında mutâbakat olan kelimelerin selb mânâsını imâ etmesi. Meselâ : "açıldı gonceler bâğ-ı cehanda* neler oldu açılmaz oldu gönlüm."

tîbb طب (a. i.) : hekimlik, tabiplik, doktorluk. **İlm-i tîbb** : hekimlik ilmi.

tîbben طباً (a. zf.) : hekimliğe uygun olarak, hekimliğin gösterdiği yolda.

tîbbî طبي (a. s.) : 1. hekimliğe, doktorluğa âit, hekimlikle, doktorlukla ilgili. 2. hekimce.

tîbb-ı nebevî : Hz. Muhammed'in emir buyurmuş ve tatbik etmiş oldukları sıhhat kaideleri.

tîbbiyye طبيه (a. i.) : tîb mektebi, tıp okulu.

Tîbhâne-i âmile ve Cerrah-hâne-i ma'mûre

طبخانه عامه وجراحخانه معموره (a. b. i.) : [eskiden] tıp tahsili için açılmış olan mektep. [II. Sultan Mahmud'un hekimbaşısı Mustafa Behçet efendi'nin gösterdiği lüzum ve verdiği takrir üzerine 1242 (1827) de açılmıştır].

tîbk طبق (a. i.) : tıpkı, aynı.

tîfl طفل (a. i. c. : etfâl) : küçük çocuk. (bkz : gûdek).

tîfl-ı nev-zâd : yeni doğmuş çocuk.

tıfl-ı sirrişk : gözyaşı çocuğu. [akıtılan gözyaşlarının çocuğa benzetilmesi].

tıfl-âne طفلانه (a. f. zf.) : çocukca, çocuk gibi.

tıfliyyet طفلييت (a. i.) : çocuk sapaklığı, fr. infantilisme.

tihâl طحال (a. i.) : hek. dalak.

tıhl طحل (a. s.) : 1. dalağı büyük adam. 2. hiddetli [adam].

tıksâr تقصار (a. i.) : halka şeklinde tâc.

tılâ' طلاء (a. i.) : 1. sürülecek şey. 2. mâdeni parlatacak mâyi (sıvı) yaldız. 3. sürülecek merhem, yağ, ilaç. 4. cilâ verecek boya. **Zer-i tılâ'** : yaldız altını. (bkz : saykal).

tılâ-dûz طلا دوز (a. f. b. s. ve i.) : sirmacı, altın yaldızla nakış yapan.

tılâ-kâr طلاکار (a. f. b. s.) : yaldızlı. (bkz : saykal-kâr; saykal-zen).

tılâ-kârî طلاکاری (a. f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-kârî, saykal-zenî).

tılsım طلسم (a. i. c. : telâsim, tılsımât) : 1. tılsım, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, kimse. 2. câre, tedbir. 3. sihir, büyü. (bkz : efsûn, rukye).

tılsımât طلسمات (a. i. tılsım'ın c.) : tılsımlar. (bkz : telâsim).

tınâb طناب (a. i. c. : tunub) : kazığa bağlanan çadır ipi.

tınnet طنت (a. i.) : cınlama.

tırâd طراد (a. i.) : kısa mızrak, harbe.

tırâz طراز (a. i.) : 1. ipek ve sırma ile işleme. 2. elbiselere nakışla yapılan süs. 3. süs. 4. üslûp, tutulan yol. 5. döviz, fr. devise.

-tırâz - تراز (f. s.) : "donatan, süsliyen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Şükûfe-tırâz** : çiçek süsliyen. **Yâve-tırâz** : yalanla süsliyen.. gibi.

tırâzende طرازنده (f. s.) : süsliyen, süsleyici, donatan, donatıcı, bezeyici.

tırâzende-i arûsân : gelinleri süsliyen.

tırcihâle طرجهاله (a. i.) : anat. hançerenin yukarı ve arka tarafında bulunan iki küçük kıkırdağın herbiri.

tırcihâlî, tırcihâliyye طرجهاله (a. s.) : tırcihâleye mensup, bununla ilgili.

tırrîh طريخ (a. i.) : tuzlu balık, sardalye.

tırs طرس (a. i.) : âbâdî ve âharlı yazı kâğıdı.

tıvâl طوال (a. s. tavîl'in c.) : (bkz : tavîl).

tıyere طيره (a. i.) : uğursuz sayılan şey.

tıyn طين (a. i.) : çamur, balçık.

tıyn-i ahmer : kızıl aşiboyası.

tıyn-ı asfer : jeol. sarı aşiboyası.

tıyn-ı hadidî : jeol. aşiboyası.

tıyn-ı hikmet : tebeşir. [eskiden] hattatların verdiği bir ad.

tıynet طينت (a. i.) : yaradılış, mizâc, maya.

tıynet-i pâk : temiz yaradılış; saf tabiat.

tıynî طيني (a. s.) : 1. tabîî, yaradılıştan. 2. çamurla, balçıkla ilgili.

tıyre طيره (a. i.) : 1. gücenme, darılma. 2. gücenen, darılan.

tîb طيب (a. i. c. : etyâb) : güzel koku, güzel kokulu nesne, güzel kokusu için sürülen şey. (bkz : galiye).

tîbn تبين (a. i. c. : etbân) : saman. (bkz : tebn).

tîbnî تبني (a. s.) : saman renkli. (bkz : tebnî).

tibr تبر (a. i.) : 1. toz hâlinde altın, altın tozu. 2. altın külçesi.

tibyân تبيان (a. i.) : açık anlatma, bildirme.

tîc تیج (a. i. tâc'ın c.) : tağlar. (bkz : tîcân).

tîcân تيجان (a. i. tâc'ın c.) : tağlar. (bkz : tîc).

Tîcânî تيجانى (h. i.) : şimâlî (kuzey) Afrika'da gelişen bir muahhar tarikat.

tîcâret تجارت (a. i.) : ticâret, alım-satım.

tîcâret-gâh تجارتگاه (a. f. b. i.) : ticâret yeri, ticârete elverişli olan yer.

tîcâret-geh تجارتگه (a. f. b. i.). (bkz : ticâret-gâh).

tîcâret-hâne تجارتخانه (a. f. b. i.) : ticâret yeri, ticâret edilen yer.

tîcârî, tîcârîyye تجارى، تجاريه (a. s.) : ticârete âit, ticâretle ilgili.

tîg تیغ (f. i.) : kılıç. (bkz : husâm, seyf).

tîg-i bend : İsa. Bektâşî tarîkine girecek olan tâlibin intisap günü kurban edilmek üzere gönderdiği koyunun tüylerinden, mensup kadınlar, muhibbeler tarafından örülmüş ince bağ. [Bektâşî tâbirlerindendir].

tîg-i bürrân : keskin kılıç.

tîg-i gûştîn : (etten kılıç) : dil.

tîg-i kôh : dağın tepesi.

tîg-bend تیغ بند (f. b. s.) : kılıç bağlıyan, kılıç kuşanan.

tîg-dâr تیغ دار (f. b. s.) : kılıçlı, kılıç taşıyan.

tîg-zebân تیغ زبان (f. b. s.) : dili kılıç gibi olan, te'sirli söz söyleyen.

tîg-zen تیغ زن (f. b. s. c. : tîg-zenân) : iyi kılıç kullanan.

tîg-zenân تیغ زنان (f. b. s. tîg-zen'im c.) : iyi kılıç kullananlar.

tîh تيه (a. i. c. : etyâh. c. : etâviye) :

1. çöl. (bkz : beyâbân). 2. (h. i.). Mısır ile Şam arasında, Sînâ dağının bulunduğu yarımada da bir çöl. [Hz. Mûsâ, Mısır'dan çıktıktan sonra halkı ile birlikte bu çölde kırk yıl dolaşmıştır]. 3. biy. dolambaç.

Tîhâme تيهامه (a. h. i.) : Mekke-i Mükerrreme'nin bir adı. Arz-ı tîhâme : Hicaz toprağı.

tîhû تيهو (f. i.) : çil kuşu.

tîkan طيقان ("ka" uzun okunur. a. i. tak'ın c.) : taklar. (bkz : tâkat).

tîlâl تلال (a. i. tell'in c.) : tepeler, kümeler, yığınlar.

tîlâmîz تلاميد (a. i. tilmîz'in c.). (bkz : tîlâmîze).

tîlâmîze تلامذه (a. i. tilmîz'in c.) : talebeler, *öğrenciler. (bkz : tîlâmîz).

tîlâvet تلاوت (a. i.) : Kur'ân-ı, güzel sesle ve usûlüne göre okuma, okunma.

tîlka' تلقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) :

1. taraf, yön; hizâ. 2. görüşme; buluşma.

tîlle تله (a. i.) : 1. basamak. 2. sıradağ.

tîlle تله (f. i.) : işlenmemiş altın.

tîlmîz تلميد (a. i. c. : telâmîz, telâmîze) : talebe (*öğrenci).

tîlmîz-âne تلميدانه (a. f. zf.) : talebeye (*öğrenciye) yakışacak yolda.

tîlmîziyyet تلميديت (a. i.) : talebelik (*öğrencilik).

tîmâr تيمار (f. i.) : 1. yara bakımı. 2.

ağaç bakımı. 3. hayvanı temizleme. 4. tar. beslediği sipâhilerle harbe giden beylere -öşrünü almak üzere- ayrılan arâzî.

tîmâr-hâne تيمارخانه (f. b. i.) : tîmarhâne, akıl hastahânesi.

tîmsâh تمساح (a. i. c. : temâsîh) : tîmsah.

tîmsâhiyye تمساحيه (a. i.) : **zool.** tîmsahlar, **fr.** crocodiliens.

tîmsâl تمثال (a. i. c. : temâsîl) : 1. sûret, resim. 2. sembol.

tîmsâl-i mücsemem : 1) heykel; 2) örnek.

tîmsâl-i kehkeşân-sâkin : kehkeşanda oturan sembol.

tîn تين (a. i.) : incir.

tînbâl تنبال (a. s.) : kısa, bodur [kimse].

tînnîn تنين (a. i.) : 1. büyük yılan, ejderhâ. 2. **astr.** yedi burç boyunca uzanan hafif beyâzlık. 3. **astr.** Ejderhâ burcu, semânın kuzey yarım küresinde Küçükayı burcunu çepeçevre saran ve S gibi kıvrılıp bir yıldız dörtgeniyle nihâyet bulan zincîrvârı bir burç, Draco; **fr.** Dragon.

tînnîn-i felek : **astr.** 'samanyolu. (bkz : kehkeşân). [bu ad, yanlış olarak verilmiştir].

tîr تير (f. i.) : 1. ok.

tîr-i kazâ : [ok gibi gelen]. kaza ve kader.

tîr-i mâh : hâziran.

tîr-i seher, — -i seherî : seher vakti çekilen ah, edilen inkîsar.

tîr ü kemân : ok ile yay [sevgilinin kîlpiği ve bakışı]. 2. **astr.** Utarit (Merkür, Arzîtilek).

tîrâje تيرازه (f. i.) : gökkuşağı, eleğimsağma. (bkz : âdyende, alâim-üs-semâ, kavs-i kuzah).

tîrâs تراس (a. i. türs'ün c.) : ask. kalkanlar [âlet]. (bkz : etrâs, tîrâse, türûs).

tîrâse تراسه (a. i. türs'ün c.) : ask. kalkanlar. (bkz : etrâs, tîrâs, türûs).

tîrâş تراش (f. i.) : 1. tıraş. 2. üstten ve düz olarak yontma. 3. s. üstten yontan ve yontarak düzelten. **Bût-tîrâş** : put yontan, put yapan. **Ser-tîrâş** : berber. (bkz : hallâk). **Seng-tîrâş** : taş yonucu [aslı : "terâş"dır].

tîrâşe تراشه (f. i.) : yonga, talaş. [aslı : "terâşe" dir].

tîrâşende تراشنده (f. s.) : tıraş edici, tıraş eden. [aslı : "terâşende" dir].

tîrâşide تراشيدم (f. s.) : 1. tıraş olmuş, tıraş edilmiş. (bkz : mahlûk). 2. yontulmuş. **Nâ-tîrâşide** : yontulmamış; **mec.** kaba saba (kimse). [aslı : "terâşide" dir].

tîrbân تربان (a. i. türâb'ın c.) : topraklar. (bkz : türbân).

tîr-dân تيردان (f. b. i.) : sadak, ok mahfazası, ok kabı. (bkz : tîr-keş).

tîre تيره (f. s.) : bulanık; kara; karanlık. **Şeb-i tîre** : karanlık gece.

tîre-baht تيره بخت (f. b. s.) : kara bahtlı, tâlihsiz.

tîre-dil تيره دل (f. b. s.) : kalbi kara, fenâ kalbli.

tîre-dilî تيره دلی (f. b. i.) : kara kalbîlilik.

tîreği تيرگی (f. i.) : 1. bulanıklık. 2. karalık.

tîre-gûn تيرهگون (f. b. s.) : rengi bulanık, bulanık renkli, kara renkli.

tîr-endâz تير انداز (f. b. s.) : ok atıcı, ok atan.

tîr-endâzân تير اندازان (f. b. s. ve i. tîr-endâz'ın c.) : ok atıcılar, ok atanlar.

tîr-endâzî تير اندازی (f. b. s.) : okçuluk, ok atıcılık.

tîre-re'y تيره رأي (f. a. b. s.) : tedbirsiz.

tîre-re'yî تيره رأيی (f. a. b. i.) : tedbirsizlik.

tîre-şeb تيره شب (f. b. s.) : karanlık gece.

tîr-ger تيرگر (f. b. i.) : ok yapan san'atkâr.

tirhâl

tirhâl ترحال (a. i.) : yola çıkma; göç etme.

tîr-keş تیرکش (f. b. i.) : ok kabı, okluk, kuburluk, sadak. (bkz : tîr-dân).

tiryâk تریاق (a. i. c. : tiryâkat) : 1. zehirlenmiye ve bâzı hastalıklara karşı kullanılan mâcun. 2. panzehir. 3. ayyon

tiryâk تریاک (f. i.). (bkz : tiryâk).

tiryâkat تریاقات ("ka" uzun okunur, a. i. tiryâk'ın c.) : 1. tiryaklar, zehirlenmiye ve bâzı hastalıklara karşı kullanılan mâcunlar. 2. panzehirler. 3. ayyonlar.

tiryâkî تریاکى (a. s.) : 1. ayyon düşkünü. 2. keyif verici şeylerden birine düşkün olan. 3. mec. huysuz, titiz, aksi [türkçe şekli : "tiryâkî"].

tîr-zen تیرزن (f. b. s. ve i. c. : tîr-zenân) : ok vuran, okçu.

tîr-zenân تیرزنان (f. b. s. i. tîr-zen'in c.) : ok vuranlar, okçular.

tis'a تسعة (a. s.) : dokuz. **Âbâ-i tis'a**, **Ef'âk-i tis'a** : astr. Güneş manzûmesini meydana getiren seyyâreler (*gezeğenler) ile Ay.

tis'in تسعين (a. s.) : doksan : 90. (bkz : neved, tis'ün).

tis'ün تسعون (a. s.) : doksan : 90. (bkz : neved, tis'in).

tîşe تیشه (f. i.) : 1. balta, nacak, küllük. 2. keser.

tîşe-i Ferhâd : Ferhâd'ın dağ açmada kullandığı küllüngü.

tiyese تیسه (a. i. teys'in c.) : tekeler, erkek keçiler.

tiyis تییس (o. i.) : hek. köken bir keçî hastalığı.

tîz تیز (f. s.) : 1. tez, çabuk. 2. keskin. 3. sık.

tîz-âb تیزاب (f. i.) : kezzap.

tîz-çeşm تیز چشم (f. b. s.) : gözü keskin.

tîz-dest تیز دست (f. b. s.) : eline çabuk, çabuk iş gören.

tîzî تیزی (f. i.) : 1. keskinlik. 2. çabukluk.

tîz-meşreb تیز مشرب (f. a. b. s.) : titiz; aceleci.

tîznâ تیزنا (f. b. i.) : bıçak, kılıç gibi şeylerin ağız, keskin tarafı.

tîz-pâ [y] تیزپا [ی] (f. b. s.) : ayağına çabuk.

tîz-per تیزپر (f. b. s.) : çabuk, hızlı uçan.

tîz-pervâz تیز پرواز (f. b. s.) : hızlı uçan.

tîz-reftâr تیز رفتار (f. b. s.) : çabuk yürüyüşlü, yürüyüşü çabuk. (bkz : tîz-rev).

tîz-rev تیزرو (f. b. s.) : yürüyüşü çabuk, çabuk yürüyüşlü. (bkz : tîz-reftar).

töhem تهم (a. i. töhmet'in c.) : töhmetler, suçlar, kabahatler. (bkz : tühem).

töhmət تهمت (a. i. c. : töhem) : birine isnâdolunan suç, işlenildiği sanılan fakat gerçekliği henüz meydana çıkmamış olan suç, kabahat. **İsnâd-ı töhmet** : suçlama.

töhmət-i zâhire : huk. ispâtına lüzum görülmiyecek kadar âşikâr olan töhmet, suç.

töhmət-i zinâ : huk. zinâ şüphesini uyandıran vaziyet.

tû [y] تو [ی] (f. i.) : kat, katmer. **Sad-tû** [y] : yüz katlı, çok katmerli.

tuam طعم (a. i. tu'me'nin c.) : 1. yiyintiler, azıklar. 2. tadlar, çeşniler.

tûb طوب (a. i.) : 1. tuğla. 2. kiremit.

tübâ طوبى (a. i.) : 1. güzellik, iyilik, hoşluk. 2. rahat.

tübâ-leke : ne mutlu sana!

Tübâ طوبا (a. h. i.) : Cennet'de Sidre'-de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeliyen ilâhî ağaç.

tub'an طبعان (a. i.) : mühür mumu.

tubba' تبعم (a. i. c. : tebâbia) : eski çağlarda yemen kıtasında saltanat süren eski Arap hükümdarlarının ünvanı.

tû-ber-tû توربو (a. b. s.) : kat kat. (bkz : tûy-ber-tûy).

tubûl طبول (a. i. tabl'in c.) : 1. davullar. 2. trampetler. **Darb-ı tubûl** : davul çalma, çalınma.

tûde تود (f. i.) : yığın, küme.

tûde-ber-tûde : yığın yığın üstüne.

tûde-be-tûde : yığın yığın.

tûf توف (f. i.) : akseden ses, sedâ; yankı, fr. *écho*. (bkz : aks-i savt).

tûf-i tesliyet : avunma aksisedâsi.

Tûfân طوفان (a. h. i.) : 1. Hz. Nûh zamanında yoldan çıkmışları tedibetmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynıyarak bütün dünyayı kaplıyan su. [bunun neticesinde yer yüzündeki bütün canlılar yok olmuş, ancak Hz. Nûh'un gemisine alınmış olan çiftlerden ikinci defa olarak canlılar türemiştir]. **Ba'de-t-tûfân** : Nûh tûfânından sonraki zaman. **Kable-t-Tûfân** : Nûh Tûfânından önceki zaman. 2. erkek adı.

tûfân-zede طوفانزده (a. f. b. s.) : tûfâna tutulmuş, tûfân görmüş.

tufeyl طفيل (a. i.) : dalkavuk zümresinin pîri sayılan kimsenin adı.

tufeylâniyyet طفيلانيت (a. i.) : başkasının sırtından geçinme. fr. *commensalisme*.

tufeylât طفيلات (a. i. c.) (bkz : tufeyliyyât).

tufeylî طفيلي (a. s.) : 1. dalkavuk, çaknaklayıcı. (bkz : kâselfis). 2. ekti, sığıntı. 2. **bot**. *asalak, parazit, fr. *parasite*.

tufeyliyyât طفيليات (a. i. c.) : kendi başlarına beslenemeyip başkalarının kökleriyle veya kanlarıyla beslenen nebatlar (*bitkiler) hayvanlar, fr. *parasitologie*.

tufeyliyyât-ı nebâtiyye : bot. kara yosunları.

tufeyliyyât-ı hayvâniyye : zool. kehle, uyuz böceği, soğulcan ve benzerleri gibi hayvanlar.

tuffâh تفاح (a. i. c. : tefâfih) : elma.

tuffâh-i Lübnân : Cebel-i Lübnan'da yetişen çok nefis bir elma.

tuffâh-ül-arz : yer elması.

tuffâhî, tuffâhiyye تفاحيه (a. s.) : elmaya âil; elma cinsine mensup, elma ile ilgili.

tuffâhiyyet تفاحيت (a. i.) : kim. tuffah asidinin esaslardan biriyle birleşmesinden meydana gelen bir tuz.

tufû تفو (f. n.) : 1. "tuhl" mânâsında kullanılır. 2. 1. tükürük.

tufû' طفو (a. i.) : ateşin sönmesi.

tufûh طفوح (a. i.) : ağız ağıza dolma [kab].

tufûl طفول (a. i.) : güneşin gurûba yaklaşması.

tufûl طفول (a. i. tıfl'ün c.) : çocuklar.

tufûl-âne طفولانه (a. f. zf.) : çocukcasına (bkz : gûdek-âne, tıfl-âne).

tufûlet طفولت (a. i.) : çocukluk, küçüklük. (bkz : tuföliyyet).

tuföliyyet طفوليت (a. i.) : 1. çocukluk, küçüklük. (bkz : sabâvet).

tuföliyyet-i sâniye : çocuğun bir buçuk yaşından on iki veya on beş yaşına kadar olan zamânı. 2. tâzelik, körpelik.

tuföliyyet-i ölä : çocuğun doğduktan bir buçuk yaşına kadar olan zamânı.

tufû-zen تفوزن (f. b. s.) : birisinin tûl diye yüzüne tüküren.

tûğ توغ (f. i.) : tuğ

tûg-i şâhî : bir lâle çeşidi.

tugat طقات ("ga" uzun okunur. a. i. tâgî'nin c.) : âsiler, azgınlar, serkeşler. (bkz : tâgun).

tuğrâ طغرا (t. i.) : tura.

tuğrâ-yi garrâ : parlak tuğra.

tuğrâ-yi hümayûn : pâdişah tuğrası.

tuğrâî طغرائى (t. a. s.) : 1. tuğraya mahsus, tuğra ile ilgili. 2. "Lâmiyyet-ül-Acem" diye anılan arapça kasıdeyi yazan Türk şâiri ve vezîri.

tuğrâ-keş طغراکش (t. f. b. i.) : tuğra işâreti yapan me'mur; nişancı vekîli.

tuğra-nûvis طغرانويس (t. f. b. i.) : beraat, ferman v. b. vesîkalara tuğra çeken me'mur.

tuğrâyî طغرايى (a. i.) : tuğra işâreti yapan me'mur.

tuğyân طغيان (a. i.) : taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk. **Ehl-i tuğyân** : Allah'ın emirlerine aykırı harekette bulunan günahkârlar.

tuhaf تحف (a. i. tuhfe'nin c.) : 1. hediyeler. 2. az bulunur, hoşâ giden şeyler. 3. garip iş, şey. 4. s. gülünç, eğlenceli. 5. s. münâsebet-siz, hoşâ gitmiyen [hal].

tuhfe تحفه (a. i. c. : tuhaf) : 1. hediye, armağan. (bkz : bergüzâr). 2. yeni çıkma, hoşâ gider, güzel şey.

tuhfet-ül-letâif : XV. asır bilginlerinden Abdülcebbâr Oğlu Ahmed adında bir zâtın eseridir; mevzuu, ahlâk ve mev'izeden ibârettir.

tuhla طحله (a. s.) : gökçil, boz ile kara arasındaki renk.

tuhm تخم (f. i.) : tohum.

tuhm-i mürg : yumurta.

tuhm-i ömr-i câvid : ebedî hayat tohumu.

tuhm-dân تخمدان (f. b. i.) : tohum döşegi, fidanın başka yere alınmazdan önce ilk dikildiği yer.

tuhme تخمه (a. i.) : mide dolgunluğu, hazimsizlik. (bkz : imtilâ-i mi'de).

tuhr طهر (a. i.) : 1. temizlik, paklık. (bkz : tahâret). 2. **huk.** [eskiden] kadının iki hayız arasındaki temizlik devresi. [en azı 15 gündür. En çoğu için müddet yoktur. "Temizlik" tâbir olunur].

tukye تقيه (a. i.) : sakınma. (bkz : ihtirâz).

tûl طول (a. i.) : 1. uzunluk, boy. 2. zaman çokluğu, uzun müddet. 3. **astr.** *boyam, **fr.** *longitude*.

tûl-i belde : **astr.** herhangi bir yerin üstünden geçen tul dâiresi.

tûl-i belde ta'yini : **jeod.**; **top.** her hangi bir mahalde kronometrik ölçülere dayanan hesaplarla o mahallin tûlünün tâyini.

tûl-i emel : hırs, tamah, tükenmez arzu.

tûl-i hayât : ömür uzunluğu.

tûl-i mevc : **fiz.** a) dalga boyu; **coğr.** b) aynı tul derecesi üzerinde olma hâli.

tûl-i müddet : uzun zaman.

tûl-i ömr : ömür uzunluğu.

tûlâ طولى (a. s.) : daha (pek, çok, en) uzun. ["atvel" in müennesi]. **Yed-i tûlâ** : tam ihtisas ve vukuf, büyük kudret.

tulâ' طلاء (a. i.) : **hek.** ense kökü.

tûlânî طولانى (a. s. tûl'den) : boyuna, uzunluğuna.

tûlen طولاً (a. zf.) : 1. boyca, boyuna, uzunluğuna. 2. **coğr.** *boyam bakımından, *boy-lamca.

tul-hâne طلخانه , süthâne, yağhâne.

tullâb طلاب (a. s. ve i. tâlib'in c.) : 1. tâlipler. 2. *öğrenciler.

tulleb طلب (a. s. tâlib'in c.) : tâlipler, istiyenler, istekliler.

tulû' طلوع (a. i. c. : tulûât) : doğma, doğuş.

tulû-i fecr : tan atması.

tulû-i galle : huk. [eskiden] vakıf vâridâtının husûle gelmesi demek olup vakfına göre değişir. [şöyle ki : mevrûattan olan gallenin tulûu zerîn yetişip tâne bağlaması veya mûtekavvim bir hâle gelmesiyle olur].

tulû-i haşr : kıyâmetin doğması; kıyâmet kopması.

tulû-i zihh : zihne, akla doğma.

tulûât طلوعات (a. i. tulû'un c.) : doğmalar, doğuşlar.

tu'm طم (a. i.) : 1. yiyinti; azık. 2. tad, çeşni. (bkz : çâşnî).

tuma'nînet طمأنينة (a. i.) : gönü rahat olma, emîn olma, inanma. (bkz : itmî'nân, itmînân).

tûmâr طومار (a. i. c. : tavâmîr) : tomar, düürülmüş nesne.

tu'me طعمه (a. i. c. : tuam) : 1. yiyinti, azık. 2. tad, çeşni. 3. lokma [bir].

tumeâ طمعا (a. i. tâmi'in c.) : tamah-kârlar.

tumturak طمطراق (f. i.) : gösteri, depdebe; söyleniş parlak görünen [ibâre].

tumûh طموح (a. i.) : yüksek bir şeye göz dikip bakma.

tumûm طموم (a. i.) : su baskını.

tumûr طمور (a. i.) : göz kapağı gibi uzuvların seçirmesi.

tumûs طموس (a. i.) : bir şeyin mahvolması.

tunbûr طنبور (a. i. c. : tenâbîr) : [kelimenin aslı bu olduğu halde, bizde : "tanbur" şeklinde kullanılır]. (bkz : tanbûr).

tunbûrî طنبورى (a. s.). (bkz : tanbûrî).

tûnî تونى (f. i.) : 1. külhanbeyi. 2. s. sefi, rezil, alçak. (bkz : evbâş). 3. s. hırsız. (bkz : sârik).

tunub طناب (a. i. tinâb'ın c.) : çadır ipleri.

tûr طور (a. i.). (bkz : cebel, kôh).

Tûr-ı Sînâ : Sînâ dağı. [Sînâ yarımadasında Al-lah'ın tecellî ve Hz. Mûsâ ile tekellüm ettiği dağ].

Tûrân توران (f. h. i.) : 1. eski İranlılar tarafından Türk diyârına verilen ad. 2. erkek adı.

Tûrânî تورانى (f. h. i.) : Tûranlı.

turfe طرفه (a. s.) : 1. turfa; görülmemiş, yeni, tuhaf, şaşılacak şey. 2. Yahudilerce yenmesi harâm olan.

turfe-kâr طرفهكار (a. f. b. s.) : garip, şaşılacak işler yapan.

turre طره (a. i.) : 1. alın saçı. 2. kıvrıcık saç lülesi. (bkz : ca'd). 3. kumaşın etrâfına çekilen kılıptandan süs.

turş ترش (f. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, turuş, türş, türüş).

turuk طرق (a. i. tarîk'ın c.) : tarîkler, yollar.

turuk-i aliyye : ma'nevî yollar, tarîkatlar.

turunc ترنج (f. i.) : bot. turunç.

turuncî ترنجى (f. s.) : 1. turunca men-sup, turunçla ilgili. Çin turuncu : mandalina. 2. turuncu renk.

turuncî şeyh : meşhur bir çeşit lâle.

turuncî uşşâki zâde : meşhur bir çeşit lâle.

turuş ترش (f. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, turş).

tûsen توسن (f. s.) : serkeş, sert, harin [at].

tûşe توشه (a. i.) : ölmeyecek kadar yenecek şey, azık. (bkz : kut-i lâ-yemût).

tûşe-i râh : yol yiyeceği, yol azığı.

tût توت (f. i.) : dut.

tût-i şevki : bot. böğürtlen.

tûtî طوطی (f. i. c. : tûtîyân) : dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.

tûtî-i mu'cize-gûy : mu'cize söyleyen papağan.

tûtî-i şekker-hâ (şeker çiğniyen papağan) : güzel söz söyleyen sevgili.

tûtî-nâme طوطی نامه (f. b. i.) : 1. tûtî hikâyelerinden bahseden manzum veyâ mensur eser. 2. asılsız mânâsız uydurma sözler, hikâyeler.

tûtîyâ توتیا (a. i.) : kim. çinko.

tûtîyân طوطیان (f. i. tûtî'nin c.) : dudular.

tutuk تتق (a. i.) : perde, örtü, peçe. (bkz : bürka').

tûm طوم (a. i. ta'm'ın c.) : 1. yemekler. 2. tadlar, lezzetler, zevkler.

tuveys طویس (a. i.) : küçük tavus kuşu.

tûy-ber-tûy توی برتوی (f. b. s.) : kat kat. (bkz : tû-ber-tû).

tuyûf طيوف (a. i. tayf'ın c.) : 1. uykuda görünen hayaller. 2. korkudan karanlıkta görünen hayâletler. 3. fiz. tayıflar, fr. spectres.

tuyûr طیور (a. i. tayr'ın c.) : kuşlar. (bkz : mürgan).

Tübbet تبت (a. h. i.) : Tibet ülkesi.

tûcâh, tecâh, ticâh تجاه, تجاه (a. i.) : karşı yön, karşı taraf.

tüccâr تجار (a. i. tâcîr'in c.) : tâcîrler, satıcılar.

tüccârân تجاران (a. i. tüccâr'ın c. tâcîr'in cc.) : tâcîrler.

tüfeng تفنگ (i.) : tüfek.

tüfeng-endâz تفنگ انداز (f. b. s. ve i.) : tüfek kullanan.

tüfeng-hâne تفنگخانه (f. b. i.) : silâh deposu.

tühem هم (a. i. töhmet'in c.) : töhmetler, suçlar, kabahatler. (bkz : töhem).

tükme تکه (f. i.) : düğme.

tünbân تبنان (f. i.) : tuman, don, iç donu.

tünbek تنبك (f. i.) : dümbelek; darbuka.

tünbek-zen تنبك زن (f. b. i.) : darbukacı.

tünd تند (f. s.) : sert, şiddetli, haşin.

tünd-bâd تند باد (f. b. i.) : kasırga, sert rüzgâr.

tünd-çihre تند چهره (f. b. s.) : asık suratlı. (bkz : tünd-rû).

tünd-hû [v] تند خو [ی] (f. b. s.) : sert huylu, titiz. (bkz : tünd-meşreb, tünd-mizâc).

tündî تندی (f. i.) : sertlik, katılık, hiddet ve şiddet.

tünd-inân تند عنان (f. a. b. s.) : (bkz : tünd-reftâr).

tünd-licâm تند لجام (f. b. s.) : başı sert [hayvan]. (bkz : tünd-ligâm).

tünd-ligâm تند لگام (f. b. s.) : başı sert [hayvan]. (bkz : tünd-licâm).

tünd-meşreb تند مشرب (f. b. s.) : sert tabiatlı, titiz. (bkz : tünd-hû [v], tünd-mizâc).

tünd-mizâc تند مزاج (f. a. b. s.) : sert huylu. (bkz : tünd-hû, tünd-meşreb).

tünd-reftâr تند رفتار (f. b. s.) : çabuk giden.

tünd-rev تند رو (f. b. s.) : (bkz : tünd-reftâr).

tünd-rû [y] تندرؤ (f. b. s.): sert yüzü, yüzü gülmez. (bkz : tünd-çihre).

tünd-zebân تند زبان (f. b. s.): düzgün söz söyleyen.

tünte تنته (f. i.): eşek arısı. (bkz : zünbûr).

türa' ترع (a. i. tur'a'nın c.): 1. suyun taşıdığı yerler. 2. kanallar. (bkz : türüât).

tür'a ترعه (a. i. c. : tura', türüât) : 1. suyun taşıdığı yer. 2. kanal.

türâb تراب (a. i. c. : etribe, tirbân): toprak. : **Ebû-türâb** : Hz. İmâm-ı Alî'nin lâkabı.

türâbî, türâbiyye ترابی، ترابییه (a. s.): 1. toprağa mensup, toprakla ilgili. 2. topraktan. **Evânî-i türâbiyye** : topraktan yapılmış kap, kacak.

türb ترب (f. i.): turp.

türb ترب (a. i.). (bkz : türâb).

türbân تربان (a. i. türâb'ın c.): topraklar. (bkz : tirbân).

türbe تربه (a. i.): 1. mezar. 2. mezar üzerine çatılmış yapı.

türbe-dâr تربه دار (a. f. b. i.): türbeyi bekleyen ve ona hizmet eden kimse.

türbe-dârî تربه داری (a. f. b. i.): türbedarlık.

türbet تربت (f. i.): türbe. [nazımda kullanılır].

Türk ترک، تورک (t. h. i.): Türk. [bu kelime Araplara ve Farslara Türk ترک şeklinde geçmiştir. Araplar, kelimeyi "etrâk", Farslar ise "Türkân" olarak cemilendirmişlerdir].

Türkân ترکان (t. f. i. Türk'ün c.): 1. Türkler. 2. kadın adı.

türkânî ترکانی (a. i.): [eskiden] Türk kadınlarının giydikleri bir çeşit ferâce.

türkcüş ترک جوش (f. b. s.): yarı pısmış et.

Türki, Türkiyye ترکی، ترکیه (t. f. s.): 1. Türk mensup, Türk ile ilgili. 2. Türkçe yazılmış [eser, makale..].

Türk-istân تورکستان (t. f. b. i.): Türklerin anayurdu olan ve Taşkend, Hîve, Fergana, Semerkand, Buhârâ, Kırgız şehirlerini içine alan büyük bölge.

Türkiyyât ترکیات (t. a. i.): türkoloji, Türk kültürünü (dil, edebiyat, târih ve etnografyasını) tetkik eden ilim.

Türkmân ترکمان (f. h. i.): Türkmen, Türkistan'da dağınık halde yaşayan ve bir zamanlar Azerbaycan'da saltanat sürmüş olan bir Türk boyu olup bir kısmı bugün memleketimizin Toros havâlisinde göçebe sûretinde yaşarlar.

türktâz ترک تاز (f. i.): 1. koşup seğırterek yağma etme; koşma. 2. çapul, çapulcu.

türktâzî ترک تازی (f. i.): çapul, yağma için yapılan ansızın hücum, baskın.

türmüs ترمس (a. i.): bot, acı bakla.

türrehât ترهات (a. i. türrehe'nin c.): saçmasapan sözler. (bkz : terârih).

türrehât-ı bi-ma'nâ : mânâsız, saçma sözler.

türrehe ترهه (a. i. c. : terârih, türrehât) : saçmasapan söz.

türs ترس (a. i. c. : etrâs, tirâs, tirâse, türûs) : ask, kalkan [âlet].

türşî ترشی (a. i.): 1. ekşilik. 2. turşu.

türûs ترؤس (a. i. türs'ün c.): ask, kalkanlar [âlet]. (bkz : etrâs, tirâs, tirâse, türs).

türüât ترعات (a. i. tür'a'nın c.): 1. suyun taşıdığı yerler. 2. kanallar. (bkz : tür'a).

türüş ترش (f. s.): ekşi. (bkz : hâımız, turş, turus, türüş). **Rûy-i türüş** : mec. ekşi yüz. asık surat.

türüşe ترشه (f. i.) : bot. kuzukulağı.

türüş-rû [v] ترش رو [ی] (f. b. s. c. : türüş-rûyân) : ekşi yüzlü, asık suratlı, suratı asık.

türüş-rûyân ترش رویان (f. b. s. türüş-rû'nun c.) : ekşiyüzlüler, suratı asıklar, asık suratlılar.

türüş-rûyî ترش روی (f. b. i.) : ekşi yüz-lülük, asık suratlılık.

tûs' تسم (a. s. c. : etsâ') : dokuzda bir : 1/9.

tütuk تتق (f. i.) : çadır, büyük perde; örtü.

tüvân توان (f. i.) : güç, tâkat. Tâb ü tüvân : güç. Nâ-tüvân : güçsüz, tâkatsiz.

Nâ-tüvân : güçsüz, tâkatsiz.

tüvânâ توانا (f. s.) : güçlü, kuvvetli. ["tevânâ" şekli de vardır].

tüvân-ger توانگر (f. b. s.) : zengin, paralı. ["tevân-ger" şekli de vardır].

tüvân-geri وانگری (f. b. i.) : zenginlik, paralılık. ["tevân-gerî" şekli de vardır].

tüveyc تويج (a. i. c. : tüveycât) : 1. küçük tac, taccık. 2. bot. çiçek tacı, fr. corolle.

tüveyc-i ceresi : bot. çan şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i cülcülü : bot. çingirak şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i firâşî : bot. sedir şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i kam'î : bot. huni şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i karanfüli : bot. yaprağının uçları ker-tikli olan çiçek tacı.

tüveyc-i miğferî : bot. miğfere benziyen çiçek tacı.

tüveyc-i munfasılât-ül-vüreykat : bot. birbirinden ayrılabilen iki veya daha çok yaprakçığı olan çiçek tacı.

tüveyc-i salîbî : bot. put şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i şefevî : bot. birbirinden ayrı iki dudak şeklinde olan çiçek tacı. Hâmil-üt-tüveyc : bot. tüveyici olan, taclı. Zât-üt-tüveyc : tüveyici olan. (bkz : hâmil-üt-tüveyc). Vahîd-üt-tüveyc : bot. tek tac yapraklı. Zât-üz-zehret-it-tüveyciyye : bot. taçyapraklılar.

tüveycât تويجات (a. i. tüveyc'in c.) : tüveyicler, çiçek taçları.

tüveyci تويجي (a. s.) : 1. tüveyice, çiçek taçına mensup, tüveyce ilgili. 2. tüveyice, çiçek taçına benziyen.

tüyûs تيس (a. i. teys'in c.) : tekeler, erkek keçiler. (bkz : etyâs, tiyese).

U

u ا, ء, ع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin "elif" ve "ayın" ile başlayan kelimelerinden kalın zam-melilerinin sesini verir.

ubâb عباب (a. s.) : 1. pek taşkın, coşkun, 2. pek taşkın sel suyu.

ûbâr اوبار (f. i.) : inilti, ağlama.

ubûd اود (a. i. ebed'in c.) : ebedler, sonsuzluklar.

ubûdiyyet عبوديت (a. i.) : 1. kulluk, kölelik. 2. aşırı bağlılık [birine]. Arz-ı ubûdiyyet : bağlılığını bildirme.

ubûr عبور (a. i.) : 1. bir suyun öte yakasına geçme. 2. bir başka tarafa geçme, geçil-me, atlama. Mürûr ü ubûr : gelip geçme. 3. astr. "Şî'râ-yi yemânî" denilen çok parlak bir yıldız.

ubûs عبوس (a. i.) : yüz ekşiliği, çatık çatıklığı, somurtkanlık.

ubûset عبوست (a. i.) : yüz ekşiliği, çehre çatıklığı; somurtkanlık.

ucâb, uccâb عجاب (a. s.) : çok şaşılacak, fazla gülünç şey.

ucâlet عَجَالَة (a. i.). (bkz : icâlet, ucle).

ucâm عِجَام (a. i.): çekirdek.

ucb عَجَب (a. i.): kendini beğenmişlik.

ucbe عَجَبَة (a. i.): şaşılacak şey. (bkz : acib).

ucle عَجَلَة (a. i.): acele ile, çabucak yapılan iş. (bkz : icâlet, ucâlet).

ucm عِجْم (a. s. acmâ'in c.): dilinde tutukluk olanlar.

ucme عَجْمَة (a. i.): dil tutukluğu; tutuk tutuk konuşma.

u'cûbe اِعْجُوبَة (a. i. c. : eâcib) : pek acâyip şey, garip, şaşılacak şey.

u'cûbet-ül-garâib : Ayasluğ'da müderris bulunduğu sırada Malkara'lı Bahâeddin tarafından, arapça ve farsçadan türkçeye çevrilmiş 400 beyitlik manzum bir lûgat kitabıdır.

ûd عود (a. i. c. : a'vâd, îdan) : 1. ağaç, odun. (bkz : haşeb). 2. ödağacı. 3. müz. ut.

ûd-ül-karh : hek. bir çeşit yara.

udâl عَضَال (a. i.) : hek. çâresiz, tedâvî edilemeyen [hastalık]. **Dâ-i udâl**, **Derd-i udâl** : çâresiz dert.

udhiyye اَضِيَّة (a. i. c. : edâhî) : 1. kuşluk vakti kesilen kurban. 2. kurban. **îd-i udhiyye** : kurban bayramı. (bkz : îd-i adhâ).

udhûk, **udhûke** اَضْحُوكْ، اَضْحُوكَة (a. i. dahk ve dîhik'den) : gülünç şey, gülünecek şey, komedi.

udhûke-perdâz اَضْحُوكَة بِرْدَاز (a. f. b. s.) : gül-dürücü, komik.

udhûme اَضْحُومَة (a. i.) : bohça, yastık. [eskiden bâzı kadınlar, bellerini ince göstermek için kıçlarının üzerine bağlarılarmış].

ûdi عودِي (a. s.) : 1. müz. ut çalan. 2. bot. ut biçiminde olan yapraklar, *bitkiler.

udlûle اَضْلُولَة (a. i.) : doğru yoldan sapma, sapıtma ["hidâyet" in zıddı].

udûl اَعْدُول (a. i.) : 1. sapma, yoldan çıkma. 2. geri dönme, vazgeçme. (bkz : nûkûl). 3. (âdil'in c.) âdil, adâlet sâhibi olanlar, hakdan ayrılmıyanlar, hakkı yerine getirenler.

udvân اَعْدَوَان (a. i.) : 1. düşmanlık. (bkz : adâvet, zahî). 2. haksızlık, zulüm.

ufka اَفْكَه (a. i.) : 1. ince deri. 2. sünnet edilen deri. (bkz : gulfe).

ufki اَفْكِ (a. s.) : *yatay, bir satha muvâzî olan, fr. horizontal.

ufki zelzele : jeol. *yatay deprem. fr. séisme horizontal.

ufuk اَفْكِ (a. i.) : 1. ufuk. 2. astr., top. her hangi bir yerin şâkul hattına amut (*dikey) olan ve rasat âletinin "objectif" merkezi seviyesinde bulunan mevhum düzlemler ona paralel olan düzlemler. [arapçadaki asıl mânâsı : "nahiye, taraf"dır].

ufk-ı a'lâ : tas. ruh makamının son mertebesi. [Hazret-i vâhidiyye ve Hazret-i ülûhiyye'den ibârettir].

ufk-i hakiki : astr., top. Arz'ın merkezinden geçmek üzere her hangi bir yerin şâkulî hattına amut (*dikey) düzlemin semâ küresi ile ara kesiti.

ufk-i hissi : astr., top. râsıdın bulunduğu noktadan Arz sathına "tangente" olarak geçen ufuk düzleminin semâ küresi ile ara kesitidir.

ufk-i mer'î : astr. râsıdın gözünden çıkan ışık hatlarının Arz sathıyla temâs ettiği noktalardan geçip şâkulî hatta amut (*dikey) bulunan mevhum düzlemin semâ küresi ile ara kesiti.

ufk-i mübîn : tas. kalb makamının son mertebesi

ufk-i şâm : akşamın ufku.

ufk-i zâhiri : astr. (bkz : ufk-i mer'î).

ufûnet اَعْفُونَة (a. i.) : 1. pis koku. 2. iltihap, yangı.

ufûset اَعْفُوسَة (a. i.) : kekrelilik.

uglûta اَغْلُوطَة (a. i. c. : egalît, uğlû-tât) : yanılmaca, bilmece, bulmaca (bkz : uhcıyye, uhcüvve).

uglütât اغلوطات (a. i. uglûta'nın c.) :
yanıltmacalar, bilmece, bulmacalar. (bkz :
egalît).

ugniyye اغنيه (a. i. c. : eganî) : şarkı,
türkü; nağme, ilâhî.

ugniyyet-ül-egani : Hz. Süleyman'ın kitabı.

uğtûbe اعتوبه (a. i.) : azar, tevbih tekdir.

ugviye اغويه (a. i.) : belâ, musibet.
(bkz : beliyye, dâhiye).

uhbûşe احبوشه (a. i.) : türlü kabile-
lerden meydana gelen cemaat.

uhciyye احييه (a. i.) : bilmece, yanılt-
maca. (bkz : lugaz, uglûta, uhcüvye).

uhcüvve احووه (a. i.) : bilmece; ya-
nıltmaca. (bkz : lugaz, uglûta, uhciyye).

uhde عهدہ (a. i.) : 1. söz verme, bir işi
üzerine alma. (bkz : taahhüd, tekeffül, va'd). 2.
vazife, birinin üzerinde bulunan iş. 3. yapma, be-
cerme. 4. *sorumluluk. (bkz : mes'ûliyet). **El-uh-**
detü ale-r-râvî : doğru olup olmaması mes'ûliyeti,
rivâyet edene âittir.

uhdûd ا حدود (a. i.) : hendek, yarık.
(bkz : uhkuk).

uhdûse احدوشه (a. i.) : şaşılacak de-
recede uydurma haber.

uhkuk اخقوق ("ku" uzun okunur. a. i.) :
hendek, yarık. (bkz : uhdûd).

uhrâ اخرى (a. s.) : başka, diğer. ["âhar"ın
müennesi]. **Merreten ba'de uhrâ** : birkaç defâ, tek-
rar tekrar. **Neş'e-i uhrâ** : âhîret hayatı, öbür geliş.
Zâde fi-t-tunbûri nağmeten uhrâ (tanburda bir nağ-
me daha arttı) : **mec.** yeni bir fikir daha katıldı.

uhre اخره (a. i.) : 1. bir şeyin sonu. 2.
gözucu, gözün kuyruğu. 3. eğerin arkasındaki sivri
ucu.

uhrevî, uhreviyye اخروي , اخرويه (a. s.) :
âhîrete âit, âhîretle ilgili.

uhreviyyât اخرويات (a. i. c.) : âhi-
retle ilgili işler; âhîret bahsi.

uhrûn اوهرون (f. s.) : kısır, doğurmi-
yan [kadın veya hayvan]. (bkz : ukre).

uht اخت (a. i. c. : ahavât) : kızkardeş.

uht li-eb : **fer.** ölünün baba bir kız kardeşi.

uht li-ümm : **fer.** ana bir kızkardeş.

uhteyn اختين (a. i. c.) : iki kızkardeş.

Cem'i uhteyn : biri öldükten sonra diğerini ni-
kâhlamak sûretiyle iki kız kardeşle evlenme.

uhûd عهود (a. i. ahd'in c.) : ahidler;
yeminler; anlaşmalar [ağızdan veya yazılı-].

uhûd-i atika : eski anlaşmalar.

uhûd-i mer'îyye : yürürlükteki anlaşmalar.

uhuvvet اخوت (a. i.) : 1. kardeşlik.
2. **mec.** dostluk, bağlılık.

uhuvvet-i efkâr : fikir kardeşliği.

uhuvvet-kâr اخوتكار (a. f. b. s.) :
kardeş gibi davranan.

uhuvvet-kârâne اخوتكارانه (zf.) : kar-
deşçesine.

ukab عقاب ("ka" uzun okunur. a. i. c. :
akabe, ikbân) : 1. karakuş, kartal, tavşancıl kuşu.
2. Hz. Muhammed'in alem (bayrak, sancak) lerin-
den birinin adı. 3. **astr.** Nesir burcu, Kartal takım
yıldızı.

ukâb عكاب (a. i.) : toz, duman. (bkz :
gubâr).

ukad عقد (a. i. ukde'nin c.) : 1. düğüm-
ler. 2. **anat.** bezler. **Hallâl-ül-ukad** : bütün düğüm-
leri çözen, müşkülleri yenen. 3. Cenâb-ı Hak.

ukad-ı lenfâviyye : **hek.** koyunda (sıraca), kol-
tuk altında (köpek memesi), kasıklarda (hıyarcık)
bulunan şişler.

ukadât عقدات (o. i. ukde'nin c.) : 1. **anat.**,
biy. boğumlar.

ukadât-ı asabiyye : **anat.** sinir boğumları.

ukadât-ı lanfâviyye : **anat.** lenf boğumları. 2.
bot., fiz. düğümler.

ukadât-ı şibh-muhiyye : **anat.** *beyinsi boğumlar.

ukalâ عقلاء (a. i. âkıl'ın c.) : 1. akıl-

lılar, akıllı olanlar. 2. [bizde "ukala dünbeleşti"nden kinâye olarak ve müfret şeklinde, bir şey bilmediği halde : "akıllılık, bilmişlik taşıyan, akıllı geçinmek isteyen" mânâlarına kullanılır olmuştur].

ukam عقام ("ka" uzun okunur. a. s.) :

pek şiddetli, çok sert.

ukamâ عقاماء (a. s. akîm'in c.) : kısır-

lar, zürriyeti olmıyanlar.

ukar عكار ("ka" uzun okunur. a. i.) :

1. şarap. (bkz : bâde, habûk, handerîs, rahîk, sahbâ). 2. lüks mobilya.

Ukâz عكاظ (a. h. i.) : Mekke-i Mükerr-

reme'nin yakınında bulunan ve Arap tâifesinin her yıl bir ay kadar burada yiyecek içecek alışverişten sonra karşılıklı şiir okudukları pazar yeri. ["İkâz" okunuşu da vardır].

ukbâ عقبى (a. s.) : 1. cezâ 2. âhiret, öbür

dünyâ.

ukde عقدم (a. i. : ukad) : 1. düğüm.

ukde-i a'râs : nikâh düğümü.

ukde-i hayâtiyye : bot. yaprakların sak (sap) üzerinde çıktığı yer. 2. mec. zor, karışık iş. 3. istenip de ulaşılamadığından dolayı içte dert olan şey.

ukde-i derûn : gönül derdi. 4. anat. biy. bez, boğum. 5. astr. bir seyyare (*gezeğen) mahrekinin (*yörüngesinin) zodyak üstündeki iki ucundan her biri.

ukde-gîr عقدمه گیر (a. f. b. s.) : 1.

düğümlü. 2. müşkül, zor. 3. şüpheli.

ukde-güşâ عقدمه گشا (a. f. b. s.) : zor-

luğu yenen. (bkz : hallâl-i müşkilât, hallât-ül-ukad).

ukdetân عقدتان (a. i. c.). (bkz :

ukdeteyn).

ukdeteyn عقدتين (a. i. c.) : astr. bir

seyyârenin (*gezeğenin) zodyak üstündeki mahrekinin (*yörüngesinin) iki ucu. [birine : "ukde-i re's", ötekine : "zeneb" denir].

ukdevî عقدموى (a. s.) : ukde, düğüm,

yumak biçiminde olan.

ukdi عقدى (a. s.) : anat. beze mensup;

bez gibi.

ukdiyy-üş-şekl : bez şeklinde olan.

ukhuvan اخوان (a. i.) : bot. papatya,

lât. *anthemis nobilis*.

ukm عقم (a. i.) : 1. kısırlık, çocuk yap-

mama. 2. verimsizlik.

ukne اقنه (a. i.) : 1. taş oda veya ku-

lûbe, kümes. 2. dağ tepelerinde taştan yapılmış ki-
lişe.

uknûm اقنوم (a. i. c. : ekanîm) : asıl,

unsur, rûkûn; Hristiyanlığın bir arada "Üç Allah" inancının ayrı ayrı unsurları : eb (baba), ibn (oğul), rûh-ül-kudûs. [fels. fr. *hypostase*].

ukr عقر (a. i.) : 1. kısırlık. 2. doğurmaz

kadının veya dişi hayvanın hâli. 3. mec. netice ala-
mama. 4. ed. manzûmenin en parlak olan beyti.

ukre عقره (a. s.) : kısır, doğurmayan

[kadın veya hayvan]. (bkz : uhrûn).

uksûme اقسومه (a. i. c. : ekasîm) : kıs-

met, hisse, nasîp, pay.

uktûa اقطوعه (a. i.) : ilgiyi kesmek

üzere gönderilen, verilen şey.

ukubât عقوبات ("ku" uzun okunur. a. i.

ukubet'in c.) : 1. cezâlar. 2. eziyetler, işkenceler, azaplar.

ukubet عقوبت ("ku" uzun okunur. a. i.

c. : ukubât) : 1. cezâ. 2. eziyet, işkence, azap.

ukud عقود ("ku" uzun okunur. a. i.

akd'in c.) : akitler, bağlar, şartlar, taraflarca yapılması kararlaştırılıp kabûl edilen şeyler. **Sûre-i ukud** : Kur'ân'ın 5. sûresi.

ukud-i ticâriyye : ticârî akitler.

ukud-ül-cevâhir : mücevher dizileri.

ukûf عكوف (a. i.) : bir şeye devâm et-

mek üzere ikbal gösterme, gösteriş.

ukuk عقوق ("ku" uzun okunur. a. i.) :

anaya bayaya âsî olma. (bkz : akk).

ukul اقول ("ku" uzun okunur. a. i. akl'ın c.) : akıllar, zihinler, uslar.

ukul-i aşere : Aristo taksimine göre aklın on mertebesi.

ukul-i zaife orbâbî, eshâbî : akılcı zayıf olanlar. **Ehl-i ukul** : akıllılar.

ukûs عكوس (a. i. aks'ın c.) : akisler, çarpmalar, yankılar.

ûlâ أولى (a. s.) : birinci, ilk [evvelin müennesi]. **Rûb-e-i ûlâ** : mülkiyede bir pâye olup resmî ünvânı : "saâdetlü efendim hazretleri" dir.

ulâ على (a. s.) : şan ve şeref sâhibi [kimse].

ulbe عليه (a. i. c. : ilâb, üleb) : 1. büyük kutu. 2. fiçı. 3. sandık.

uleb علب (a. i. ulbe'nin c.) : 1. büyük kutular. 2. fiçılar. 3. sandıklar.

ulemâ' علماء (a. i. âlim'in c.) : âlimler, ilim sâhipleri, *bilginler. [evvelce müderris, kadî gibi ilmiye mensuplarına denirdi].

ulemâ-yi âmilin : ilmi, bilgisi gereğince hareket eden bilgili kimseler.

ulguze الفوز ("gu" uzun okunur a. i.) : kapalı söz; bilmece, yanıltmaca. (bkz : uğlûta, uhcûvve).

ûlî أولى (a. i. zû'nun c.) : sâhip.

ulû-l-ebşâr : görüş kabiliyetinde olan kimseler.

ulû-l-emr : pâdişah, kanun vâzıı.

ulleyk عليق (a. i.) : bot. çit sarmasığı, kahkaha çiçeğı.

ulû اولو (a. i. sâhipler. (bkz : ulî).

ulû-l-emr : pâdişah, kanun vâzıı.

ulû-l-elbâb : akıllı kimseler.

ulû-l-azm : Allah'ın emirlerine en ziyâde dikkat gösteren büyük peygamberler. Bunlar (Hz. Nûh, İbrâhîm, Mûsâ, İsâ, Hz. Muhammed].

ulû-l-ebşâr : görüş kabiliyetinde olan kimseler. **Fa'tebîru yâ ulî-l-ebşâr** : ey dikkatle görenler, ibret alını!

ulû-n-nühâ : akıllı kimseler.

ulûf خلف (a. i. ulûfe'nin c.) : 1. ulûfeler, yemler. 2. Sipâhî, Yeniçeri maaşları.

ulûf الوف (a. s. elf'in c.) : binler. **Âhâd-i**

ulûf, Aşerât-ı ulûf, Miât-ı ulûf : mat. binler evinin birinci, ikinci, üçüncü rakamları.

ulûfe علوفه (a. i. c. : alâif, ulûf) : 1. hayvan yemi. 2. Sipâhilere, Yeniçerilere (üç ayda bir) verilen maaş.

ulûfeciân-ı yemîn علوفه جيان يمين (a. f. b. i.) : tar. kapı kulu süvârîsini teşkil eden atlı bölüğün "ulûfeciân" denilen ikisinden ilkinin adı.

ulûfeciân-ı yesâr علوفه جيان يسار (a. f. b. i.) : tar. kapı kulu süvârîsini teşkil eden atlı bölüğün "ulûfeciân" denilen ikisinden ikincisinin adı.

ulûfe-hâr علوفه خوار (a. f. b. s. c. : ulûfe-hârân) : ulûfeci, ulûfesi olan.

ulûfe-hârân علوفه خواران (a. f. b. s. c. : ulûfe-hâr'ın c.) : ulûfeciler, ulûfesi olanlar.

ulûhiyyet الوهيت (a. i.) : Allahlık sıfatı, Tanrılık vasfı.

ulûm علوم (a. i. ilm'in c.) : ilimler, bilgiler. **Dâr-ül-ulûm** (ilimler yurdu) : medrese, mektep, dershâne. gibi yerler.

ulûm-i aklıyye : tabîat ve matematik gibi akıl esâsına dayanan bilgiler.

ulûm-i âliye آليه : gramer-sintaks gibi, başka bilgilerin öğrenilmesine yarayan bilgiler.

ulûm-i âliye عاليه tefsir ve hadîs ilimleri.

ulûm-i dîniyye : din bilgisi.

ulûm-i garibe : gaybden haber verme, fala bakma gibi bilgiler.

ulûm-i hikemiyye : ahlâk ve eşyâ hakikatını mevzû yapan bilgiler.

ulûm-i müteârefe : herkesin bildiğı, tanınmış bilgiler.

ulûm-i nakliyye : hadîs, tefsir, fıkıh gibi nakil ve rivâyet üzerine kurulmuş olan bilgiler.

ulûm-i nefşâniyye : noosluk ilimler (*bilimler).

ulûm-i ri'yâziyye : matematik bilgiler.

ulûm-i siyâsiyye : siyâsî ilimler.

ulûm-i tabiiyye : tabiât bilgileri.

ulûm-i tâliye : i'dâdî mekteplerinde öğretilen bilgiler.

ulûm u fûnûn : ilimler ve fenler, teorik ve pratik bilgiler.

ulûme اعلموه (a. i. c. : eâlim) : nişan, alâmet, işaret.

ulüvv علو (a. i.) : yükseklik, büyüklük, yücelik. (bkz : vâlâyî).

ulüvv-i cenâb : âlîcenaplık, kerem, cömertlik.

ulüvv-i himmet : gayretin, himmetin büyük olması.

ulüvv-i şân : şân ve şerefın yüksek olması.

ulüvv-i tînet : yaradılış yüksekliği.

ulvân علوان (a. i.) : 1. övünme. (bkz : tefâhür). 2. mektup ve yazı başlığı.

ulvî, ulviyye علوى ، علويه (a. s.) : 1. yüksek, yüce. (bkz : âlî, bülemd, refî').

ulvî nihâdân : yüksek yaradılışlılar. 2. göğe ve yâ mânevî âleme mensup. 3. astr. Güneş'ten uzaklıkları, Dünyâ'ninkinden çok olup devr-i mer'îlerinde bütün gökyüzünü dolaşır gibi görünen gezegenler : **Merih** ve **Müşteri** gibi. 4. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ulviyyân علويان (a. i. c.) : 1. büyük melâikeler. 2. h. i. Erendiz, Müşteri (Jüpiter) ile Sekendiz, Zuhâl (Satürn).

ulviyyât علويات (a. i. ulviyye'nin c.) : ma'nevî yükseklikler, yücelikler.

ulviyyet علويت (a. i.) : yükseklik, yücelik, büyüklük.

ulyâ عليا (a. s.) : pek (daha, en, çok) yüce. **Atebe-i ulyâ** : pâdişah'ın kızı. **Mehd-i ulyâ** : pâdişah anası. **Mısır-ı ulyâ** : yukarı Mısır. [a'lâ'nın müennesidir].

umde عمده (a. i.) : 1. dayanılacak, güvenilecek şey, kimse, yer; dayak, dayanak, destek. 2. ilke, prensip. 3. herkesin güvendiği, itimâdî olan kimse.

umdet-ül-İslâm : büyük islâm âlimi İmâm-ı Gazzâlî.

umdet-ül-ma'nevî : tas. semâvâtın mâbih-it-te-messükü yânî semâları mürtefi' ve âlî tutan şey.

umk عمق (a. i.) : derinlik. (bkz : gavr).

umkan عمقاً (a. zf.) : derinliğine.

ummâl عمال (a. i. âmil'in c.) : idâre me'murları; vâlîler, mutasarrıflar.

ummân عمان (a. i.) : ulu, büyük, engin dehiz, okyanus.

ummân-ı adem : yokluk denizi.

Ummân عمان (a. h. i.) : Arap Yarımadasının güney-doğu köşesi olan geniş kıt'a ve bu kıt'anın kıyısından Hind kıyılarına ve güneye doğru uzanan açık deniz. **Bahr-i Ummân** : Hind Okyanusu.

umrân عمران (a. i.) : 1. ma'murluk, bayındırlık, bayındırlaşma. 2. medeniyet, ilerleme, refâh ve saâdet, mutluluk.

umrânî عمرانى (a. i.) : 1. ma'murluk, bayındırlığa ve medeniyete âit, ma'murlukla, bayındırlıkla ve medeniyetle ilgili.

umrâniyyet عمرانيت (a. i.) : (bkz : umrân).

umre عمره (a. i. c. : umurât) : hac mevsiminin dışında Kâbeyi ve Mekke-i Mukerremenin mübârek yerlerini ziyaret etme.

umre-i nebevî : Hz. Muhammed'in hac farzolmadan evvelki haccı.

umûhet عمومت (a. i.) : yapılacak işde, tutulacak yolda tereddüd etme, duraksama.

umûm عموم (a. i.) : 1. umûmî (*genel) olma. 2. hep, bütün, cümle, herkes. 3. bütün insanlar, bütün halk.

umûm ve husûs-ı mutlak : mant. yalnız biri ötekini bütün efrâdını câmî olan iki kelime arasındaki nisbet : "her insan canlı olma bakımından hayvandır, fakat her hayvan insan değildir." gibi.

umûm ve husûs min vech : mant. bir maddede toplanıp, iki maddede ayrılan iki kelime arasındaki nisbet : "insan", "beyaz" gibi.

umûmen عموماً (a. zf.) : bütün, hep; her-kese olduğu gibi.

umûmet عمومت (a. i.) : amca olma, amcalık.

umûmî, umûmiyye عمومى ، عموميه (a. s.) :

umûma, herkese âit, herkesle ilgili. **Afv-i umûmî** (Umumî aff) : bütün suçluların salıverilmesi. **Ah-vâl-i umûmiyye** : umûmî vaziyet (*genel durum). **Emniyyet-i umûmiyye** (umûmî emniyet) : polis kuvvetleri genel müdürlüğü. **Harb-i umûmî** (umûmî harp) : dünya savaşı. **Müdür-i umûmî** : umum (*genel) müdür. **Müdiriyyet-i umûmiyye** : umum müdürlük (*genel müdürlük). **Târih-i umûmî** : umumî (*genel) târih.

umûmiyyat عموميات (a. i. umûmiyyet'in c.) : umûmî (*genel) mevzular (*konular).

umûmiyyet عموميت (o. i. c. : umûmiyyât) : umûmilik, bir şeyin herkese âit olması, *genellik.

umûmiyyetle : umûmî (*genel) olarak.

umûr امور (a. i. emr'in c.) : işler, hususlar, maddeler, şeyler. **Müşil-ül-umûr** : işleri kolaylaştıran; Allah.

umûr-i askeriyye : askerlik işleri.

umûr-i beytiyye : ev işleri.

umûr-i dünyeviyye : dünyâya âit işler.

umûr-i hayriyye : hayır işleri.

umûr-i me'mûre : yapılması emrolunmuş işler.

umûr-i mühimme : ehemmiyetli işler.

umûr-i mülkiyye : halka âit işler; [Tanzimat'tan önce] işleri.

umûr-i müsbite : sâbit olmuş işler.

umûr-i nâfia : bayındırlık işleri.

umûr-i siyâsiyye : politika işleri.

umûr-i tevliyet : huk. [eskiden] mütevellî tarafından yapılması lâzımgelen işler.

umûr-i zâtîyye : şahsa mahsus işler.

umûr-âşnâ امور آشنا (a. f. b. s. c. : umûr-aşnâyân) : işbilir, işten anlar. (bkz : kâr-âşnâ).

umûr-aşnâyân امور آشنایان (a. f. b. s. c. : umûr-âşnâ'nın c.) : işbilirler.

umurât عمرات (a. i. umre'nin c.) : hac mevsiminin dışında Kâ'beyi ve Mekke-i Mukerreme'nin mübârek yerlerini ziyarette bulunmalar.

umûr-dide امور دیده (a. f. b. s. c. : umûr-didegân) : işten anlar, tecrübeli [kimse].

umûr-didegân امور دیدگان (a. f. b. s. c. : umûr-dide'nin c.) : işten anlayanlar, tecrübeli olanlar.

umyân عيمان (a. s. a'mâ'nın c.) : körler. (bkz : nâ-bînâyân).

umye عمية (a. s.) : azgın, gümrah.

unât عنات (a. i. ânî'nin c.) : 1. esirler, tutsaklar. 2. âdî, aşağılık kimseler.

unayk عنيق (a. i.) : 1. boyuncuk, gerdan-cık. 2. hak. dışın tac kısmı ile kök ü arasındaki küçük düğüm.

unf عنف (a. i.) : şiddet, sertlik, kabalık.

unfen عنفاً (a. zf.) : şiddetle, sertlikle, kabalıkla; zorla.

unfi, unfiyye عنفى ، عنفية (a. s.) : şiddetli, sert, kaba.

unfuvân عنفوان (a. i.) : 1. gençliğin ve güzelliğin başlangıcı; bir şeyin tâzelik zamânı. 2. tâzelik, parlaklık.

unfuvân-i şebâb : gençlik çağı, tâzelik.

unk عنق (a. i. c. : a'nâk) : boyun, gerdan. **Darb-ı unk** : boynunu vurma.

unk-üd-decâce : astr. decâce sûretinin meşhur beş yıldızından biri.

unk-ül-hayye (yılan boynu) : astr. yılan şeklindeki yirmi beş yıldızın en meşhuru.

unkua انقوعه ("ku" uzun okunur. a. i.) : su oluğu sandığı, suyun akarken irkilip biriktiği yer.

unkud عنقود ("ku" uzun okunur. a. i. c. : anâkid) : salkım, meyva salkımı.

unkud-i heremî : üzüm salkımı, üzüm salkımı gibi.

unnâb عناب (a. i.) : bot. hünnap.

unnâbî عنابى (a. s.) : hünnap rengine.

unnâbiyye عنابيه (a. i.) : bot. hünnapgil-ler.

unsul عنصل (a. i.) : **bot.** adasoğanı.

[şurubu : kalb hastalıklarına, kan bozukluğuna ve zatülcenbe karşı kullanılır].

unsur عنصر (a. i. c. : anâsır) : 1. mü-

rekkep cisimleri meydana getiren basit cisimlerin her biri, eleman. 2. bir bütünden ayrılıp ayrı bir fırka, hey'et meydana getiren kısım. 3. madde, esas, kök.

unsur-ı a'zam : **tas.** Hazret-i ehadiyyetten nâzil olan mertebeler.

ünüşe أنوشه (a. i.) : 1. huzur, refah, ra-

hatlık. 2. şarap. (bkz : bâde, sahpâ). 3. mecûsî âyini. 4. merhamet; adâlet. 5. beğenme, âferin. [nazımda "ünüşâ" denilebilir].

unve عنوه (a. i.) : zor, kuvvet gösterme.

unveten عنوة (a. zf.) : zorla, cebirle.

ûr عور (a. s. a'ver, avrâ'nın c.) : 1.

tek gözlüler. (bkz : yek-çeşmân). 2. silâhsız, mühimmatsız olanlar.

urâ عری (a. i.) : çıplaklık.

urât عرات (a. s. âri'nin c.) : çıplaklar,

soyunmuşlar.

urâza عراضه (a. i.) : 1. hediye, armağan.

2. misâfire çıkarılan yiyecek.

urbân عربان (a. i. c.) : çöl Arapları, aşî-

retler.

urcân عرجان (a. s. a'rec'in c.) : topallar,

aksaklar.

urcûn عرجون (a. i. c. : arâcîn) : 1.

kurumuş hurma dalı. 2. **bot.** akot.

urefâ عرفا (a. s. ârif'in c.) : ârifler,

îrfan sâhibi kimseler.

urfa-mâhûr اورفه ماهور (a. f. b. i.) : **müz.**

Urfa gibi klâsik şark müziğinde son zamanlarda terkîbedilmiş ve mâhurlu bir mürekkep makamıdır.

urkub عرقوب ("ku" uzun okunur. a. i. c. :

arâkib) : ökçe siniri.

urkubi عرقوبی ("ku" uzun okunur. a. s.) :

urkub adlı birine mensup, onunla ilgili. **A'zâr-ı urkubiyye** : çerden çöpten sebeplere dayanan özürler, mâzeretler.

urne عرنه (a. i.) : **hek.** bıcılğan hasta-

lığı. [atların topuklarına yakın yerlerin cerahatlenmesi].

urret عرمت (a. i.) : uyuz hastalığı. (bkz :

cereb).

urs, urus عرس ، عرس (a. i. : a'râs,

urusât) : düğün yemeği.

urûc عروج (a. i.) : yukarı çıkma, yük-

selme, ağma.

urûc-i îsâ : Hz. îsâ'nın göğe çıkışı, ağması.

urûk عروق (a. i. ırk'ın c.) : ırklar, kök-

ler, damarlar.

urûk-ı beşer : insan ırkları.

urûm, urûme اروم ، ارومه (a. i.) : 1.

nişâne, alâmet. 2. başın tepesi. 3. Ad kavminin mezarları. 4. dip, kök.

urûs عروس (a. i.) : ekin veyâ meyva mah-

sullerinin zekâtı.

urusât عرسات (a. i. urs ve urus'un c.) :

düğün yemekleri.

urûş عروش (a. i. arş'ın c.) : arşlar, gök-

ler; tavanlar.

urûz عروض (a. i. arz'ın c.) : 1. arzlar, key-

fiyetler, bildirmeler. 2. ârız olma, gelme.

urvâ عرواء (a. i.) : **hek.** sıtma, sıtmaya

tutulma. (bkz : teb).

urve عروه (a. i.) : testi, kova ve ben-

zerleri gibi şeylerin kulpu; kulp.

urve-i vuska, urvet-ül-vuska (saçlam sap) : Müslümanlık.

uryân عريان (a. i.) : çıplak. (bkz : bü-

rehne).

uryân-ül-büzûr : **bot.** açık tohumlular.

uryânî عريانî (a. i.) : 1. çıplaklık. 2. kabuğu pek ince olan bir cins erik.

urza عرضة (a. i.) : hedef.

usâre عصاره (a. i.) : 1. özsu, sıkılan şeylerden çıkan su. 2. *besisuyu, fr. sève.

usâre-i hâss : bot. acı mârul denilen bir ottan elde edilen hulâsa olup asabî hastalıklarda kullanılır.

usâre-i hücreviyye : bot. hücre özsu.

usâre-i ineb (üzüm suyu) : şıra.

usâre-i mi'deviyye : anat. mide salgısı.

usâre-i müstahzara : bot. uygun besisuyu, fr. sève élaborée.

usâre-i nevâtiyye : bot. çekirdek özsu, fr. suc nucléaire.

usât عصات (a. s. âsî'nin c.) : 1. âsîler, itaatsizler, zorbalar. 2. günahkârlar.

usefâ عسفاء (a. i. asîf'in c.) : 1. ırgatlar. 2. rençberler.

useybât عصبیات (a. i. useybe'nin c.) : bot. küçük damarlar.

useybât-ı ülâ : bot. yaprağı iki kısma ayıran damarlar.

useybât-ı sâniye : bot. yaprağı iki kısma ayıran damarların iki yanından çıkan damarlar.

useybât-ı sâliye : bot. useybât-ı sâniyenin iki yanından çıkan damarlar.

useybe عصبیه (a. i. c. : useybât) : bot. damar, yaprağı bir takım kısımlara ayıran liflerden her biri.

useyle عسيلة (a. i.) : 1. bal kadar tatlı olan küçük bir şey. 2. cinsî münâsebet, çiftleşme.

useyye عسيه (a. i.) : fels. çomak, fr. bâtonnet.

uslûc عسلوج (a. i. c. : assâlîc) : yeni belirmiş ağaç budağı.

Usmân عثمان (a. h. i.) : Osman.

Usmânî عثمانى (a. s.) : 1. Hz. Osmanla ilgili. 2. Osmanlılara âit, Osmanlılarla ilgili.

Usmâniyân عثمانیان (a. h. i. c.) : Osmanlılar, Osman Oğulları.

usmûh اصموخ (a. i.) : 1. kulak. (bkz : simâh, üzûn). 2. kulak deliği.

usr عسر (a. i.) : 1. güçlük, zorluk; zor iş. 2. sıkıntı, darlık, kıtlık.

usr-ül-bevl : sidik zorluğu.

usr-ün-nefes : nefes darlığı. (bkz : zîk-i sadr).

usret عسرت (a. i.) : zor, güçlük, zahmet, sıkıntı, zorluk.

usret-i bel' : hek. yutkunma zorluğu.

usret-i hazm : hek. hazım (*sindirim) güçlüğü.

usret-i teneffüs : hek. nefes darlığı.

usret-i hayz : hek. regl bozukluğu [kadınlarda].

üstâd اوستاد (f. i.) : (bkz : üstâd).

üstâh اوستاخ (f. s.) : (bkz : üstâh).

üstâm اوستام (f. i.) : 1. altın veya gümüşten yapılmış at eğeri, üzengi. (bkz : üstâm). 2. s. emîn, güvenilir.

üstâz اوستاذ (f. i.) : (bkz : üstâz).

ustuble اصطبله (a. i.) : üstüüp.

ustumme اصطمه (a. i.) : (bkz : uztumme).

usturlâb اسطرلاب (a. i.) : astr. [eskiden] yıldızların Arz'a nazaran yükseklik derecesini bulmakta kullanılan âlet.

usûl اصول (a. i. : asl'ın c.) : 1. asıllar, kökler. 2. bir ilmin veya tekniğin asıl meyzûndan önce öğrenilmesi gereken esas, başlangıç bilgi. 3. başlangıç. 4. yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen, fr. méthode.

usûl-i aşere : tas. seyr ve sülûke giren mürit için kabûl edilen on esas : [1. tövbe; 2. zühd: dünyâ nimetlerinden, şehvetten nefsin kesme; 3. Allah'a tevekkül; 4. kanaat; 5. uzlet : halkla temâsı kesme; 6. zikir; 7. Allah'a yönelme; 8. mürâkabe; 9. kendi nefsinin rızâsından çıkıp Allah'ın rızâsına girme. 10. takvâ].

usûl-i fıkıh : fıkıh ilminin prensiplerinden bahsedilen ilim; fıkıh metodolojisi.

usûl-i hadîs : hadîs ilminin dayandığı prensipler; hadîs metodolojisi.

usûl-i muzâafa : muhâsebede yevmiye defterine borçlu hesabının karşılığı olan alacaklı hesabının da, birisi aktif, diğeri pasif tablolarında olmak üzere, aynı zamanda kaydedilmesi hâlidir. [bu metoda âit ilk bilgiler 1294 yılında râhip Lukas Paçiolonun : "Summa de Aritmetica Geometri Proportioni et Proportionalita" adlı eserinde görülmüş ve bu usûle "İtalyan usûlü" de denilmektedir].

usûl ve fûrû : **fık**, bir kimsenin kendinden öncekileriyle sonrakileri, ataları ve çocukları.

usûlî, usûliyye اصولی، اصولیه (a. s.) : usûle ait, usulle ilgili, fr. *méthodique*.

usûliyyât اصولیات (a. i. c.) : usul, metot bilgisi, fr. *méthodologie*.

usûliyyûn اصوليون (a. i. c.) : 1. usûl-i fıkıh veya usûl-i hadîs bilgileri. 2. metoda bağlı kalanlar, fr. *méthodistes*.

us'us عصص (a. i.) : anat. kuyruk sokumu.

uşak اشق (f. i.) : kim. amonyak.

uşb عشب (a. i.) : taze ot.

uşeyyâ اشيا (a. i. eşyâ'dan) : eşyâcıklar, küçük şeyler.

uşîr عشير (a. i.) : taze ot, taze çayır.

uşş عش (a. i.) : kuş yuvası.

uşşâk عشاق (a. i. âşık'ın c.) : 1. âşiklar.

uşşâk-ı dil-figâr : yüreği yaralı âşiklar. 2. **müz**. Türk müziğinde 5 numaralı basit makam (inici şekline beyâtî denmiştir). Çok tabîî bir dizî arzeden uşşâk, en eski ve esas makamlardandır. Âşk, garâm, tasavvufî hissiyet için iyi kullanılırsa en yüksek bir ifâde vâsıtası olabilir. Asırlardanberi en çok kullanılmış olan uşşâk, bugün elimizdeki Türk müziği eserleri içerisinde birinci gelmektedir. (917 parça uşşâk eserin notası tesbît edilmiştir). Makam, uşşâk dörtlüsüne pûselik beşlisi ilâvesinden ibârettir. Durak düğâh "lâ" ve güçlü-dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan- nevâ "re" perdelere. Makam çıkıcı olarak seyredir. Donanımına "si" için koma bemolü konulur (uşşâk-dörtlüsünün segâh perdesi için). Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tâne olmakla mülâyimdir. Pestden tîze doğru orta sekizlisindeki ses-

leri şöyledir : düğâh, segâh, çârgâh, nevâ, hüseynî, acem, gerdâniye ve muhayyer.

uşşâk-aşîrân عشاق اشيران (a. b. i.) : **müz**.

makamıdır. Kantemiroğlu'nun darb-ı fetih peşrevi elimizdeki tek nümûnesidir. Uşşâk ile onun şeddin-Türk müziğinin tahmînen üç asırlık bir mürekkep den bir parçanın birleşmesinden ibârettir.

uşşâk-qerdâniyye عشاق گردانيه (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-geveşt عشاق گوشت (a. f. b. i.) :

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

Uşşâkiyye عشاقیه (a. h. i.) : **tas**. Hal-

vetiyye tarikatı şübelerinden biri. [Hasan Hüsâmet-tîn-il-Buhârî tarafından kurulmuştur. (d. : 880- (1475) - ö. : 1001 (1592)].

uşşâk-mâye عشاق مایه (a. f. b. i.) : **müz**.

Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-nevrûz عشاق نوروز (a. f. b. i.) : **müz**.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-selmek عشاق سلمك (a. f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-şehnâz عشاق شهناز (a. f. b. i.) : **müz**.

Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşve عشوه (a. i.) : geceleyin uzaktan

görünen ateş.

Utârid عطارد (a. h. i.) : **astr**. Arzîtilek

(Merkür). **Kalem-i utârid-rakam** : Utârid gibi yazan kalem. [Bu seyyâreye (*gezeğin) pazar gecesi ile çarşamba hâkimdir. Bunun altında doğanlar, anlayışlı, kavrayışlı, zekî, kurnaz olurlar].

utât عتات (a. i. âtî'nin c.) : âşîler, ser-

keşler.

uteka عتقا ("ka" uzun okunur. a. s.

atîk'in c.) : azatlılar, azat olmuş köleler, câriyeler.

utm, utüm عتم (a. i.) : **bot.** yabânî zeytîn ağacı.

utme عتمه (o. i.) : **bot.** zeytinimsi meyve. [hünnap, içde.. v. b. gibi].

uğrûfe اطروفه (a. i. turfe'nin c.) : tuhaf, az bulunur şey.

utrûş اطروش (a. s.) : sağır. (bkz : ker¹).

utûfet عطوفت (a. i.) : lûtuf, nezâket; şefkat.

utum اطم (a. i.) : 1. köşk. (bkz : kâh, kasr). 2. taş duvar; taş yapı.

utüvv عتو (a. i.) : 1. kibir ve azametle karışık serkeşlik. 2. ayaklanma. (bkz : isyân).

uvvâr عوار (a. i. c. : avâvîr) : 1. dağ kırlangıcı. 2. s. korkak [adam].

uyûb عيوب (a. i. ayb'ın c.) : ayıplar, kusurlar. **Setr-i uyûb** : ayıpları örtme, gizleme. **Settâr-ül-uyûb** (ayıpları örten) : Allah.

uyûn عيون (a. i. ayn'ın c.) : 1. gözler. 2. pınarlar, kaynaklar.

uyûn-ül-bakar : iri ve siyah tâneli bir çeşit üzüm.

uzbet عزبت (a. i.) : bekârlık, ergenlik. (bkz : uzûbet).

uzemâ' عظمة (a. s. azîm'in c.) : büyüklükler, şeref ve mevki bakımından büyükler.

uzemâ-yi devlet : devletin büyük adamları.

uzeym عظيم (a. i. c. : uzeymât) : kemikcik.

uzeymât عظيمات (a. i. uzeym'in c.) : kemikcikler.

uzeymât-ı sem'îyye : anat. kulaktaki sandûka-i tabî'in (davul sandığının) etrâfında bulunan dört küçük kemik.

uzeyvât عضويات (o. i. uzeyve'nin c.) : uzuncuklar, küçük uzuvlar.

uzeyvât-ı hurde-biniyye : **hek.** hurdebinle (mikroskop) görülebilen uzuvlar; bakteriler.

uzfûr اظفور (a. i.) : 1. tırnak. (bkz : zufr). 2. asma filizi.

uzîmâ اوزيما (a. i.) : **hek.** vücudda bir yerin, ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi.

uzîmâ-i mizmâr : anat. nefes borusunun yukarıki deliğinin şişmesi.

uzlet عزلت (a. i.) : bir yana çekilip kendi kendine tenhada yaşama, yalnızlık köşesine çekilme. (bkz : inzivâ).

uzlet-gâh عزلتگاه (a. f. b. i.) : yalnızlık köşesi, tenhada oturulan yer.

uzlet-geh عزلتگاه (a. f. b. i.). (bkz : uzlet-gâh).

uzlet-güzîn عزلتگزين (a. f. b. s.) : yalnızlık köşesine çekilen, tehada yaşayan. (bkz : uzlet-nişîn).

uzlet-nişîn عزلت نشين (a. f. b. s.) : tenhaya çekilip yalnız yaşayan. (bkz : uzlet-güzîn).

uzlûfe اظلوفه (a. i.) : yalçın kaya, kayalık.

uzm عظم (a. i. c. : a'zâm) : kibirlenme; ululanma.

uzmâ عظمى (a. s. a'zâm'dan) : daha (en, pek, çok) büyük. [a'zâm'ın müennesi]. **Beliyye-i uzmâ** : çok büyük dert. **Sadâret-i uzmâ** : yüce sadrâzamlık mevkiî.

uzme عزمه (a. i.) : 1. birinin mensûb olduğu âile. 2. akrabâ. 3. aşîret.

uzret عندرت (a. i.) : önde olan perçem, saç. (bkz : perçem).

uztumme اضمطه (a. i.) : 1. her şeyin aslı. 2. insanın ırk ve nesebi. (bkz : ustumme).

uzûbet عذوبت (a. i.) : tatlılık, şirinlik, lâtiflik.

uzûbet-i lisân : dil tatlılığı, tatlı dillilik.

uzûbet عَزَبَتْ (a. i.) : bekârlık, ergenlik.
(bkz : uzbet).

uzv عَضْو (a. i. c. : a'zâ) : *organ, vü-cûdun müstakil parçası.

uzv-i te'nîs : bot. 1) dişi organ; 2) arkegon.

uzv-i tezkîr : bot. erkek organ.

uzvâniyye عَضْوَانِيَّة (a. i.) : fels. örgencilik,
fr. **organicisme**.

uzvî, uzviyye عَضْوِيَّة (a. s.) : uzva âit,
uzuvla ilgili, canlı, organik. **Kimyâ-yi uzvî** : uzvî
organik kimya, fr. **chimie organique**. **Gayr-i uzvî** :
cansız inorganik, fr. **inorganique**.

uzviyyet عَضْوِيَّة (a. i.) : canlılık.

uzzâl عَزَالَ (a. i.) : müz. Türk müziğinin

de 10. basit makam. Hicaz âilesi denilen 4. basit
makamdan biridir. Hicaz ile pek yaklaşıp (Uzzâl'-
den başlıca eserler de hicaz'da gösterilmiştir). Uz-
zâl, hicaz beşlisine uşşak dörtlüsü ilâvesinden ibâ-
rettir. Umûmiyetle çıkıcı, nâdiren inici olarak kul-
lanılmıştır. Dügâh "lâ" perdesinde durur. Güçlüsü
-beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derece olan-
hüseynî "mi" perdesidir. Niseb-i şerife'den dizisin-
de 7 tâne olmakla mülâyim'dir. Donanımına "si"
bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri
konur. Orta sekizlisindeki sesleri -pestden tîze doğ-
ru olmak üzere- şöyledir: dügâh, dik kürdî, nim
hicaz, nevâ, hüseyinî, evic, gerdâniyye ve muhay-
yedir.

uzzâl-acem عَزَالَ عَجَمِيَّة (a. b. i.) : müz. Türk
müziğinin birkaç asırlık mürekkep makamı olup
zamanımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

uzzâl-hüseynî عَزَالَ حُسَيْنِيَّة (a. b. i.) : müz.
Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep ma-
kamı olup zamanımıza kalmış bir nümûnesi yaktır.

Ü

ü ع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin "elif"
ve "ayın" ile başlayan kelimelerinden hafif zam-
melilerin sesini verir.

übâb أَبَاب (a. i.) : şiddetli, taşkın sel
suyu.

übbehet أَبْهَتْ (a. i.) : büyüklük, ululuk.
(bkz : azamet mehâbet, übhet).

übbehetlî : sadrâzamıktan ayrılmış olanların
resmî ünvanı.

übeyd عَيْد (a. i. abd'den) : 1. kulçağız,
kölecik. 2. erkek adı. **Umm-i übeyd** : kurak çöl.

übeyd-âne عَيْدَانَه (a. f. zf.) : değersiz kula
yakışır sûrette. **Ma'rûzât-ı übeyd-âne** : değersiz
kulunuzun bir ma'rûzâtı olarak..

übhet أَبْهَتْ (a. i.) : büyüklük, ululuk.
[aslı : "übbehet"dir]. (bkz : übbehet).

übüvvet أَبَوْتُ (a. i. eb'den) : babalık, ata-
lık. (bkz : pederî).

übüvveten أَبَوَّةً (a. zf.) : babalık ciheti-
yle, atalık sıfatıyla.

ücâc اِحْجَاج (a. i.) : acı su, tuzlu su. (bkz :
âb-ı şor¹, şûrâb, şûrâbe).

ücem اِحْجَم (a. i. ecme'nin c.) : sık ağaç-
lıklar. **Şîr-i ücem** : gayet kükremiş yırtıcı arslan.

ücret اِحْجَرْتُ (a. i. c. : ücûrât) : 1. hizmet
karşılığı verilen para veya mal. **Bilâ-ücret** : para-
sız. (bkz : meccânen).

ücret-i kademiyye : ayakteri adı altında verilen
para. 2. nakliye, posta, telgraf, demiryolu ve sâire-
ye verilen para.

ücret-i sukûk : [es'iden] kadılar tarafından
alınan harç ve resim. [hüccetten 25 akçe, sicilden
7 akçe, nikâhtan 12 akçe, ölünün taksim edilen
terîkesinden binde yirmi olması kanun ile tâyin
olunmuştur].

ücûm اِحْجَم (a. i.) : kale, palanka.

ücûn اِحْجُون (a. i.) : suyun rengi ve tadı-
nın bozulması.

ücûr اِحْجُور (a. i. ecr'in c.) : ecirler, se-
vaplar.

ücûr-i cezile : bol sevaplar.

- üçürât** اجورات (a. i. ücret'in c.) : ücretler.
- üdebâ'** ادباء (a. i. edîb'in c.) : edîbler.
- üdre** ادره (a. i.) : anat. kasık yarığı.
- üfçe** افچه (f. i.) : bostan korkuluğu.
- üff** اف (a. n.) : ofl
- üfhûd** افهود (a. i.) : yetişmiş, serpilmiş çocuk.
- üfkûhe** افكوهه (a. i.) : şaşılabak, şaşıp kalınacak şey. (bkz : u'cûbe).
- üfnûn** افنون (a. i. c. : efânin) : 1. hal, nevi, çeşit, cins. 2. saçmasapan söz, dedikodu. 3. karışık dallar.
- üftâde** افتاده (f. s. c. : üftâde-gân) : 1. düşmüş, düşkün; biçâre. 2. âşık. 3. i. kadın adı.
- üftâde-gân** افتادگان (f. s. üftâde'nin c.) : 1. düşmüşler, düşkünler; biçâreler. 2. âşiklar.
- üftâde-gî** افتادگی (f. i.) : üftâdelik, düş-künlük.
- üftân** افتان (f. s.) : düşen; düşerek.
- üftân ü hizân** : düşe kalka [gıtme].
- üfûl** افول (a. i.) : 1. batma, kaybolma, görünmez olma. 2. mec. ölme.
- üf'ûle** افوله (a. i.) : vazîfe, *görev, fr. fonction.
- üf'ûlevî** افولوی (a. s.) : vazîfeye âit, vazîfe ile ilgili. fr. fonctionel.
- ühbe** اهبه (a. i.) : yolculuğa veyâ askere mahsus elbise, malzeme.
- ühciyye** اهييه (a. i.) : hicvetmiye, yermi-ye sebebolar şey; yerme. (bkz : ühcüvve).
- ühcüvve** اهجووه (a. i.) : hicvetmiye, yermiye sebebolar şey; yerme. (bkz : ühciyye).
- ühkûme** اهكومه (a. i.) : alaycı hal ve söz.

- ükâf** اكاف (a. i.). (bkz : ikâf).
- ükel** اكل (a. i. ükle'nin c.) : lokmalar.
- ükeyrâh** اكيراه (a. i.) : ayazma, [Hiris-tiyanlarca makbul olan] su kaynağı.
- ükl** اكل (a. i.) : 1. meyva. 2. yiyecek, azık. 3. zekâ. (bkz : ükül).
- ükle** اكله (a. i. c. : ükel) : lokma.
- ükre** اكرد (a. i.) : 1. çukur. (bkz : huf-re). 2. top, yuvarlak şey.
- ükrûme** اكرومه (a. i.) : kerem, lûtuf; bahşış.
- üksûm** اكسوم (a. i.) : çayırı, çimeni çok güzel olan bahçe.
- üksûs** اكشوش (a. i.) : bot. sarmaşık.
- ükşûş** اكشوش (a. i.) : bağı sarmaşığı, to-humsuz sarmaşık. [Araplar, hırsız buna benze-tirler].
- ükül** اكل (a. i.) : 1. meyva. 2. rızık, azık; nasip. 3. zekâ. (bkz : ükl). **Zû-ükül** : zekâ sâhibi, zekî.
- ükzûbe** اكذوبه (a. i.) : yalan, uydurma söz.
- ülbe** البه (a. i.) : 1. açlık. (bkz : cû').
2. kıtlık.
- ülbûb** البوب (a. i.) : kiraz çekirdeği.
- ülfet** الفت (a. i.) : 1. alışma, kaynaşma. 2. görüşme, konuşma. 3. ahbaplık, dostluk. 4. huy etme. **Germ-ülfet** : sıkı fıkı, içli dışlı.
- ülfet-ger** الفتگر (a. f. b. s.) : ülfet edici, eden.
- ülfet-gerî** الفتگری (a. f. b. i.) : ülfetgerlik, ülfet edicilik.
- ülhiyye** الهيه (a. i.) : oyuncak, çocuk oyuncacı. (bkz : bâzîçe, ülhüvve).

Ülhüvve الهود (a. i.) : oyuncak, çocuk
oyuncağı. (bkz : bâzîçe, ülhıyye).

Ül-in-nühâ اولی النہا (a. b. i.) : akıllı kim-
seler.

Ül'ûbe العوبه (a. i.) : oyun, piyes.

Ül'übân العبان (a. i.) : oyuncu aktör.

Ülû-l-ebşâr اولی الابصار (a. b. i.) : görüş
kabiliyetinde olan kimseler.

Ülû-l-elbâb اولو الالباب (a. b. i.) :
sağduyu sâhibi olan kimseler.

Ülû-l-emr اولی الامر (a. b. i.) : 1. pâdişah,
kanun vâzırı. 2. Müslümanların yetkili olan âmirleri.
[halîfelere, kadıllara, kumandanlara şâmindir].

Ülüm الم (f. i.) : bölük, cemaat, takım.

Ülüm ülüm : bölük bölük, takım takım.

Üm ام (a. i.). (bkz : ümm).

Ümdûd امدود (a. i.) : âdet, usul, görenek.

Ümdûha امدوحه (a. i.) : övülmeye sebeb-
olan şey, iş, hal.

Ümem امم (a. i. ümmet'in c.) : ümmet-
ler. **Hayr-ül-ümem** : Müslümanlar. (bkz : ümmet-i
Muhammed). **Şefi-ül-ümem** : Hz. Muhammed.

Ümem-i kadime, — i sâbika : eski, geçmiş za-
man ümmetleri.

Ümenâ' امناء (a. s. emîn'in c.) : 1.
güvenilir kimseler. 2. emînler, alay hesaplarının
veyâ sandık muâmelelerinin kendilerine bırakıldığı
kimseler.

Ümenâ-yi kavm : bir kavmin emniyet ve güve-
nini kazanmış olan büyük kimseler.

Ümerâ امرا (a. i. emîr'in c.) : 1. emir-
ler, beğler. 2. ask. binbaşı, yarbay, albay rüt-
belerinde bulunan fermanlı subaylar. [bu rütbe-
lerin altında bulunanlara : "zâbitân", üstündekilere :
"erkân" denirdi]. **Emîr-ül-ümerâ** : tar. beylerbeyi-
lerin lâkabı [Tanzîmat'tan önce], [Tanzîmat'tan
sonra istabl-i âmire ile mîr-miranların arasında si-
vil rütbe olup ünvânı : "izzetlü paşa" dır].

Ümhûd امهود (a. i.) : 1. çömlük. 2. tuz-
luk.

Ümîd اميد (f. i.) : 1. umut, umma.
Kat'i ümîd : ümit kesme.

Ümîd-i cânân : sevgilinin ümîdi, onun gelmesi,
ona kavuşma ümîdi.

Ümîd-i istikbâl : yarının ümîdi. 2. erkek ve ka-
dın adı.

Ümîd-bahş اميد بخش (f. b. s.) : ümit veren,
ümitlendiren.

Ümîd-bahşâ اميد بخشا (f. b. s.) : ümitlendi-
recek sûrette.

Ümîd-bahşâne اميد بخشانه (f. zf.) :
ümit-bahş olana, ümit verene, ümitlendirene yakı-
şacak sûrette.

Ümîd-bahî اميد بخشى (f. b. i.) : umdur-
ma, ümitlendirme.

Ümîd-beste اميد بسته (f. b. s.) : ümit
bağlamış, ümitlenmiş.

Ümîd-gâh اميد گاه (f. b. i.) : ümit yeri,
bir şey umulan yer, makam.

Ümîd-geh اميد گه (f. b. i.). (bkz : ümîd-gâh).

Ümîd-vâr اميد وار (f. b. s.) : uman, ümitli.

Ümîd-vârâne اميدوارانه (f. zf.) : ümitli
olana yakışacak sûrette.

Ümîd-vârî اميدواری (f. b. i.) : ümitvar-
lık, ümitlilik.

Ümlûc املوج (a. i.) : 1. selvi yaprağına
benziyen uzun, karışık bir ot. 2. yaprak. (bkz :
berg).

Ümlûd املود (a. i.). (bkz : ümüldân,
ümüldânî).

Ümm أم (a. i. c. : ümmât, ümmehât).
ana, anne. **Li-ümm** : ana tarafından. (bkz : mâder, vâlide).

Ümm-i dünyâ : Mısır, Kahire.

Ümm-i sulbe : anat. beyin zarlarından en kalını ve en dışta bulunanı, fr. **dure-mère**.

Ümm-i veled : çocuk anası bulunan satılmaz câriye.

Ümm-üd-dem : anat. kırmızı kan damarlarında görülen şişme, kabarma.

Ümm-üd-dünyâ. (bkz : ümm-i dünyâ).

Ümm-ül-bilâd : Mekke-i Mükerrreme.

Ümm-ül-fazâil : ilim.

Ümm-ül-habâis : şarap, içki.

Ümm-ül-kitâb : tas. 1) aklı evvel; 2) arşın üstündeki kazâ ve kader levhası. (bkz : levh-i mahfûz); 3) Kur'an'da Fâtîha sûresi. (bkz : seb'ül-mesânî).

Ümm-ül-kurâ : Mekke-i Mükerrreme.

Ümm-ül-Kur'an : Fâtîha sûresi.

Ümm-ül-mü'minîn : Hz. Muhammed'in zevceleri. (bkz : ezvâc-ı tâhirât).

Ümm-ün-nücûm : astr. saman uğrusu. (bkz : kehkeşân).

Ümm-ür-ré's : dimağ.

Ümm-ür-rezâil : bilgisizlik, cehâlet.

Ümmehât أمهات (a. i. ümm'ün c.) : 1. analar, anneler. 2. esaslar, asıllar. 3. değerli, ilmi kitaplar.

Ümmehât-ı mu'minîn : Hz. Muhammed'in refikâları. (bkz : ezvâc-ı tâhirât).

Ümmehât-ül-evlâd : [Ümmül-veled'in c.] huk. [eskiden] müstevedeler; mevlâlarının firâşından ikrarlarına mukarin olarak çocuk doğurmuş olan câriyeler.

Ümmet امت (a. i. c. : ümem) : 1. bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, tâife. 2. bir dille konuşan insanların hepsi.

Ümmet-i cemâat, —i icâbet : bir tâifenin kendilerine gönderilen peygambere inanan kısmı.

Ümmet-i da'vet : bir tâifenin kendilerine gönderilen peygambere inanan kısmı.

Ümmet-i icâbet : ümmetin, peygamberine inanan kısmı.

Ümmet-i Muhammed : İslâm dîninde bulunanlar.

Ümmî أمي (a. s. ümm'den) : anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş [kimse].

Ümmî-i sâdık : Hz. Muhammed.

Ümmîd أميد (f. i.). (bkz : ümîd).

Ümmîd-i nîm-handé : gülümseme ümidi.

Ümmiyye أمية (a. s.) : anaya, anneye âit, ana ile ilgili. **Salât-ı ümmiyye** : salavâtın bir nev'i.

Ümmiyyet اميت (a. i.) : ümmîlik, okuyup yazma bilmezlik.

Ümmühânî أمهاني (a. h. i.) : Hz. Ali'nin ablası. [Mi'rac gecesi Hz. Muhammed, bunun evinde bulunuyordu].

Ümniyye امنية (a. i. c. : emânî) : 1. ümîd, umut. 2. istek, arzu. 3. niyet, kuruntu.

Ümsûle امثولة (a. i.) : ed. örnek olarak verilen beyit, misrâ.

Ümûmet امومت (a. i. ümm'den) : analık, annelik. **Hukuk-ı ümûmet** : analık hakları.

Ümûmet ve übüvvet : analık ve babalık sıfatları.

Üm'üz امعوز (a. i.) : 1. keçi; karaca. (bkz : ma'z). 2. keçi ve karaca sürüsü.

Ümüldân, ümüldânî املدان، املداني (a. i.) : 1. taze fidan, dal. 2. ince, nârin vücut. 3. s. güzel; genç.

Ünân انان (a. i.) : inleme.

Ünâs اناس (a. i. nüs'den) : halk. (bkz : nâs).

Ünbûb, ünbûbe انبوب، انبوبة (a. i. c. : enâbîb) : 1. boğum, kamış boğumu. 2. anat. ince boru, borucuk.

Ünbûbe-i bevlîyye : anat. sidik borucukları.

Ünbûbe-i hazmîyye : anat. ağızdan kalın bağırsağın nehâyetine kadar uzanan hazim borusu.

Ünbûbe-i şa'riyye : anat. *kılcal boru, fr. **tube capillaire**.

Ünbûb-ı mî'devî : hek. mide yıkamak veya mîde tûbajı yapmak üzere kullanılan lâstik boru.

Ünbûb-ül-habl : ince yol, patika yolu.

Ünbûbî انبوبي (a. s.) : borumsuz, boruya benzer.

ünbûse انبوشه (a. i.) : çocukların oyunu.

ünbûş, ünbûşe انبوش , انبوشه (a. i.) : bot. nebat kökü, kökü yerden takımıyle çıkarılan fidan, ağaç.

ünmâ ائمی (a. i.) : içi saman, ot doldurulmuş şey.

üns انس (a. i.) : 1. alışıklık, alışkanlık, alışma.

üns tutmak : alışmak; düşüp kalkmak. **2. tas.** kalbde, Cemâl-i Hazret-i İlâhiyye müşâhadesinin eseri.

ünsâ انشى (a. s. i. c. : inâs) : dişi, kadın, kız.

ünsâ-üns انسانس (a. i.) : sıkıfıkı konuşma.

ünsî, ünsiyye انسى , انسيه (a. s.) : 1. alışmış, sokulgan. **2. i.** arkadaş. **3.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. **4. ünsî,** [eskiden] kamış kalemin iki kısımdan meydana gelen kesik kısmının alt parçası. [üst parçasına : "vahşî" denilirdi].

ünsiyyet انسييت (o. i.) : alışkanlık, alışkanlık, arkadaşlık.

ünşûde انشوده (a. i. c. : enâşid) : okunmuş, söylenmiş şiir.

ünşûta انشوطه (a. i.) : ilimik, düğüm.

ünûf انوف (a. i. enf'in c.) : anat. burunlar. **Tergim-i ünûf** : 1) burunlarını kırmak, birbirlerini kırmak; 2) hakaret etmek.

ünûset انوت (a. i.) : dişilik.

ünvân عنوان (a. i.) : 1. kitâp, mecmûa, makale başlığı. (bkz : ser-levha). **2. ad, isim, lâkab. Sâhib-i ünvân** : yüksek mevki sâhibi.

ünzûha انزوهه (a. i.) : kibir, gurur; büyüklük.

ürbe اربه (a. i.) : 1. düğüm. (bkz : ukde). **2. büküm. 3. hile.**

ürbûn عربون (a. i.) : pây akçesi.

ürçûfe ارجوفه (a. i. c. : erâcîf) : yalan, uydurma söz.

ürçûha ارجوحه (a. i.) : salıncak.

ürçûze ارجوزه (a. i. recez'den) : ed. mısraları kafiyeli, kısa vezinli nazım.

ürd ارد (f. e.) : gibi.

Ürd-i Behîşt : "cennet gibi, cennete benzer" : Nisan.

ürmûle ارموله (a. i. c. : erâmil, erâmîl) : ergen [delikanlı].

ürûme ارومه (a. i.) : 1. (bkz : erûme). **2. Ad** kavminin mezarları.

üs اس (a. i.) : (bkz : üss).

üsârâ اسارى (a. i. esir'in c.) : esirler. (bkz : üserâ).

üsbû' اسبوع (a. i. c. : esâbî') : hafta.

üsbûbe اسبويه (a. i. c. : esâbîb) : küfür, sövme.

üsbûî, üsbûiyye اسبوعى , اسبوعيه (a. s.) : haftalık. **Ceride-i üsbûiyye** : haftalık gazete.

üsbüş اسبش (f. i.) : kehle.

üserâ' اسراء (a. i. esir'in c.) : 1. esirler, tutsaklar. **2. kullar, köleler.**

üskûb اسكوب (a. s.) : 1. eşik bekliyen, papuççu, kunduracı. **2. i.** dökülüp akan, dökülmüş olan su. **3. i.** sıra ile dikili ağaçlar. **4. i.** demirci.

üskûbe اسكوبه (a. i.) : ağırşak, tapa.

üskuf اسقف (a. i.) : papas. (bkz : râhib).

üskutuss اسقطس (a. [rumcadan]. i. c. : üskutussât) : asıl, cevher, madde, unsur.

Üskutussât

Üskutussât اسقطسات (a. [rumcâdan] i. üskutuss'un c.) : üskutular.

Üsküffe اسكفه (a. i.) : eşik tahtası.

Üskür اسكر (f. i.) : kirpi. (bkz : uşgur).

Üslûb اسلوب (a. i. c. : esâlîp) : 1. tarz, yol, biçim, usul. 2. ifâde yolu. (bkz : selika).

Üslûb-i âdî : ed. alelâde ifâde tarzı.

Üslûb-i âlî : ed. üstün ifâde tarzı.

Üslûb-i hakîm : ed. hikmetli söz söyleme tarzı.

Üsr اسر (a. i.) : sidik zoru, sidik tutulması.

Üsre اثره (a. i.) : 1. söz ve hadîs nakletme. 2. seleflerden gelen şan ve şeref.

Üsrûş اسروش (f. i.) : 1. güzel ses. 2. melek. 3. her Güneş ayının on yedinci günü.

Üsrüb اسرب (f. i.) : kurşun.

Üsrûbî اسربى (f. i.) : tar. binâ ve kubbeler için lâzım olan kurşunları döküp hazırlayan san'at-kâr.

Üss اس (a. i. c. : esâs) : 1. ask. üs, herhangi bir saldırıya esas olmak üzere önceden donatılmış olan yer. 2. esas, asıl, kök, temel.

Üss-i bahri : ask. deniz üssü.

Üss-i zafer : ask. Yeniçeri ocağının lağvı hakkında Esad Efendi'nin yazdığı kitap ["Ebced" hesabına göre onun zamanına rastlayan 1241 (1825) yılını gösterir].

Üss-ül-hareke : ask. askerî harekâtın başlangıcı-na esas olan yer. 3. mat. üs, bir sayının kaçınıcı kuvvete yükselebileceğini gösteren ve o sayının biraz yukarı sağında yer alan sayı : 7⁸ gibi.

Üss-i mizân : mat. talebenin (*öğrenci), sınıf geçmek için bütün derslerden almak zorunda kaldığı notların ortalama miktârı.

Üstâ استا (f. i.). (bkz : üstâd) : [nazimda kullanılır].

Üstâd استاد (f. i.) : 1. muallim, *öğretmen; usta, sanatkâr. 2. bir ilim veya san'at alanındaki üstün yeri olan kimse. 3. üniversite profesörü. 4. mason locasının başkanı.

Üstâd-ı a'zam : 1. en büyük üstâd, en büyük usta. 2. üstâdlar teşkilâtının başkanı.

Üstâd-ı küll : birçok şeyleri çok iyi bilen.

Üstâd-âne استادانه (a. f. zf.) : üstâda yakışır yolda; usta 'elinden çıkmış olarak; ustaca.

Üstâdi استادى (a. f. i.) : üstâdlık, ustalık.

Üstâh استاخ (f. s.) : hayâsız, edepsiz kimse. (bkz : küstah).

Üstâh-âne استاخانه (f. zf.) : (bkz : küstâh-âne)

Üstâm استام (f. i.) : 1. altın veya gümüşten yapılmış at eyeri, üzenği. (bkz : üstâm). 2. s. emin, güvenilir.

Üstâz استاز (a. i. c. : esâtîz, esâtîze). (bkz : üstâd).

Üstâziyyet استازيت (a. i.) : üstâzlık, üstâdlık, ustalık.

Üstûdân استودان (f. i.) : mecûsî mezarı.

Üstûn استون (f. i.) : direk. (bkz : sûtûn).

Üstûr استور (f. i.) : davar, at ve katır gibi dört ayaklı hayvan.

Üstûre استوره (a. i. c. : esâtîr) : 1. efsâne, yalan, bâtıl söz. 2. uydurma, masal, söz.

Üstûhân استخوان (f. i.) : kemik. (bkz : [üstûhvân-rûbâ, üstûhvânrend, üstûhvânrenk: masal kuşu olan "hümâ"nın adı].

Üstûhân-pâre استخوانپاره (f. b. i.) : kemik parçası.

Üstûkus اسطقس (a. i. c. : üstûkusât) : 1. madde, cevher, asıl. 2. gök cisimleri. 3. geometri.

Üstûkusât اسطقسات (a. i. üstûkus'un c.) : 1. maddeler, asıllar, cevherler. 2. gök cisimleri. 3. geometriler.

Üstûre استره (f. i.) : ustura.

üstüvân استوان (f. s.). (bkz : üstüvâr).

üstüvâne اسطوانه (a. i.) : 1. direk; içi boş direk. 2. geo. silindir.

üstüvânî اسطوانى (a. s.) : üstüvâne, silindir biçiminde.

üstüvâr استوار (f. s.) : 1. sağlam, kuvvetli, dayanıklı. 2. güvenilir.

üstüvârî استوارى (f. s.) : kuvvetli, sağlam, emniyetli.

üsür اثر (a. i.) : yara izi. (bkz : nedbe).

üsve اسوه (a. i.) : imtisal nümûnesi, örnek olacak insan.

üşâbe اشابه (a. i.) : 1. karışık cemaat. 2. nesebi, ırkı karışık adam. 3. hırsızlık, rüşvet gibi şeylerle elde edilen kazanç. 4. (c. : eşâib) ilâçlı şerbet.

üşbe اشبه (a. i.) : kurt, böcek. (bkz : död).

üşgule اشغوله ("gu" uzun okunur. a. i.) : uğraşılacak iş. (bkz : meşguliyyet).

üşgule-i hasene : iyi, güzel işler.

üşgur اشغر (f. i.) : [öklü] kirpi. (bkz : üskür).

üşküfe اشكوفه (f. i.) : çiçek. (bkz : şükûfe).

üşküh اشكوه (f. i.) : büyüklük, ululuk, şan ve şeref. (bkz : şükûh).

üşküfte اشكفته (f. i.) : açılmış [çiçek].

üşnân اشنان (a. i.) : bot. çöğenotu. [bir kök olarak sabun yerine kullanılır].

üşne اشنه (a. i.) : bot. yosun, ağaç yosunu.

üşne-i karnî : boynuz benziyen yosun.

üşne-i kasabî : hek. suda boğulanların akciğerlerinde meydana gelen beyaz veyâ gül renkli kabarcıklar.

üşné-i şeybi : [sakal gibi] salkımsaçak görünüşlü yosun.

üşniyye اشنيه (a. i.) : bot. suyosunları.

üşniyye-i berriyye : bot. yapraklı karayosunları.

üşniyye-i hadrâ : bot. diyatome, silisli alkler, fr. diatomées, lât. basillariophyta..

üştülüm اشتلم (f. i.) : kavga, gürültü.

üştülüm-kâr اشتلكار (f. b. s.) : kavgacı, gürültücü.

üştür اشتري (f. i.) : deve. (bkz : cemel).

üştür-bân اشتريان (f. b. i.) : deveci. (bkz : sâr-bân, şütür-bân).

üştür-dil اشتردل (f. b. s.) : kinci; hasetci.

üştürek اشترك (f. i.) : dalga. (bkz : mevc).

üştür-gâv اشترگاو (f. b. i.) : zurâfa.

üştür-gaz اشترغاز ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : bot. deve otu.

üştür-hâr اشترخوار (f. b. i.) : bot. deve dikenî, deve otu.

üştür-hû اشترخو (f. b. s.) : deve huylu, kinci.

üştür-mürg اشترمرغ (f. b. i.) : deve kuşu.

ütrüc, ütrücce اترج ، اترجه (a. i.) : bot. ağaç kavunu.

ütüb اتوب (a. i.) : (bkz : itâb).

üvel اول (a. s.) : fels. fr. primaire.

üveyl اويل (a. i.) : vâveylâ, çığlık.

üzânî اذانى (a. s. ve i.) : büyük kulaklı adam. [merkepten kinâye olarak].

üzeyn اذین (a. i.) : 1. kulakçık. 2. anat. kulakçık.

Üzeyn-i eymen

Üzeyn-i eymen : anat. kalbin taban kısmında bulunan ve sağdaki ana toplardamarlardan kanı alıp karıncıklara veren (sağdaki) boşluk.

Üzeyn-i eyser : anat. kalbin taban kısmında bulunan ve soldaki ana toplardamarlardan kanı alıp karıncıklara veren (soldaki) boşluk.

Üzeyn-i ma'denî : hek. hastalıktan dolayı kalbin üzeyn (kulakçık) lerinden işitilen ses.

Üzn اذن (a. i. c. : âzân) : 1. kulak.

(bkz : gûş). 2. telli çalgılarda akord etmiye yarayan burgu, mandal.

Üzn-i dâhilî : anat. içkulak.

Üzn-i feres (at kulağı) : he (▲) nin altındaki ekleme uzantısı, he'nin kuyruğu.

Ünz-i hâricî : anat. dışkulak.

Ünz-i mutavassît : anat. ortakulak.

Üzn-ül-himâr : bot. eşek kulağı; karakafes denilen nebât (*bitki).

V

vâ وا (a. n.) : "vâh, yazık!" mânâsına gelerek esef, hayıf, hasret gibi kelimelerle kullanılır. **Vâ-hayfâ** : eyvah, yazık! **Vâ-hasretâ** : âh ayrıldıl.. gibi.

vâ وا (f. e.) : "geri, arkada" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Vâ-mânde** : geride kalmış geride. **Vâ-pesîn** : en gerideki, en sonrakî.. gibi.

va' وع (a. i.) : çakal. (bkz : şegal, şegâl).

vâ-beste وابسته (f. b. s. c. : vâ-beste-gân) : ...e bağlı. (bkz : muallak, mukayyed, mütevakıf, menût).

vâ-bestegân وابستگان (f. b. s. vâ-beste'nin c.) : ...e bağlı olanlar.

vâbil وابل (a. i.) : iri damlalı yağmur.

vâcib واجب (a. s. vüçûb'dan) : 1. terki câiz olmıyan, yapılması gerekli. 2. yapılması şer'an lüzumlu olan, farz derecesine yakın bulunan. [Kur'an'da zımnî delille emredilen : bayram namazları, adaklar gibi]. 3. fels. zorunlu.

vâcib li zâtihî : tas. adem-i mümtenî olan mevcuttur ki vücut kendisinden olup başkasından olmadığı için mâdûmiyyetin imtinâî zarûret hâlinde olduğu yerinde kullanılır bir tâbîrdir.

vâcib-ül-ifâ : yapılması gerekli olan.

vâcib-ül-vücûd : varlığı lüzumlu olan, Allah.

vâcib-ür-riâye : 1) riâyât edilmesi gerekli olan; 2) tar. sadrâzam, vezir, nişancı ve beğlerbeğilerin oğulları gibi hürmet ve riâyât edilmesi lâzımgelen kimseler.

vâcibât واجبات (a. i. vâcipe'nin c.) : vâcip olan, yapılması gerekli olan şeyler.

vâcibe واجبه (a. i.) : yapılması vâcip derecesinde lüzumlu şey. (bkz : vecibe).

vâcid, vâcide واجد، واجده (a. s.) : 1. vüçûda getirici, getiren. 2. zengin. ["vâcid" : Allah'ın sıfatıdır]. 3. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâciz, vâcize واجز، واجزه (a. s.) : kısa. (bkz : vecîz, vecîze).

vâd واد (f. i.) : oğul. (bkz : ferzend, pûr, mahdûm).

va'd وعد (a. i. c. : mevâid, vuûd) : 1. söz verme, üstüne alma. (bkz : taahhüd). 2. yapılmasına söz verilen şey. **El-va'dü ke-d-deyn** : vait, borç gibidir.

va'd-i muallak : huk. "filân adam senin alacağını vermezse ben veririm" demek gibi sözdür ki "kefâlet" olur.

va'd-i mücerred : huk. "filân kimsenin borcunu öderim" demek gibi bir söz.

vâ-dâde واداده (f. b. s.) : geri çevrilmiş, reddolunmuş. (bkz : merdûd).

va'de وعده (a. i.) : 1. bir iş için önden belirtilen zaman. 2. bir işi geciktirmek için belirtilen zaman. 3. ecel.

va'de-i ferdâ : yarın için verilmiş olan söz.

va'de-i yâr : yârın vâdesi, sevgilinin söz vermesi.

vâdi وادی (a. i. c. : evdiye) : 1. iki dağ arasındaki uzun çukur, dere. 2. bir nehrin aktığı yer, yatak. (bkz : mecrâ).

vâdî-i Eymen : Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında Allah'ın tecellisine mazhar olduğu yer, Tur dağı civarında bir dere. [Hz. Mûsâ zevcesiyle berâber buraya gitmiş ve zevcesi burada doğum yapmıştır]. 3. yol, tarz, usul, alan. (bkz : sâha).

vâdi-i hâmuşân : mezarlık, kabristan.

vâdi-i kadîm : eski tarz, eski usul [şiir veya nesir].

vâfi, vâfiye وافيه , وافى (a. s. vefâ'dan) :

1. yeter, tam, elverir. 2. sözünde duran, sözünün eri.

vâfi ve kâfi : bol bol yeter.

vâfid وافد (a. i. c. : evfâd, vefd, vüffed, vüfûd) : elçi; temsilci. (bkz : resûl).

vâfir, vâfire وافر , وافر (a. s. vefret'den) : 1. çok, bol. Emvâl-i vâfire : bol, çok mal. (bkz : bisyâr, firâvân, kesîr). 2. ed. aruzda mûfâ-aletün mûfâaletün vezni.

vagd وغد (a. s.) : 1. alçak, âdî. (bkz : denî). 2. hasîs, tamahkâr.

vagl وغل (a. i.). (bkz : vegadet).

vâh واه (a. n.) : vâh, yazık, ay. Âh ü vâh : inleyip sızlanma.

vah vah : yazık, acırım.

vâh واح (a. i. c. : vâhât) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer. (bkz : vâha).

vâha واحه (a. i.) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer.

vahal وحل (a. i. c. : evhâl, vuhûl) : bataklık, bataklık, çamurlu yer.

vahal-gâh وحلگاه (a. f. b. i.) : bataklık.

vahal-nâk وحلناك (a. f. b. s.) : çamurlu.

vaham وحم (a. i.) : gebe kadının aş yemesi.

vahâmâ واخلی (a. s. vahîm'in c.) : vahîm, ağır, tehlikeli, çok korkulu olan şeyler. (bkz : vihâm).

vahâmet وخامت (a. i.) : 1. hazim güçlüğü, zor hazmedilen şeyin hâli. 2. güçlük, ağırlık. 3. tehlikeli vaziyet, korkulacak hal.

vahâmet-i havâ : havanın vahimliği, tehlikeliliği.

vâ hasretâ واحسرتا (a. n.) : eyvah, yazık. (bkz : vâ-hayfâ).

vâhât واحات (a. i. vâh'ın c.) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yerler.

vâ-hayfâ واحيفا (a. n.) : eyvâh, yazık.

vahdânî وحدانى (a. s.) : Allah'ın birliğine âit; Allah ile ilgili.

vahdâniyye وحدانيه (a. i.) : fels. *tektanrıcılık, fr. monothéisme.

vahdâniyyet وحدانيت (a. i.) : birlik, Allah'ın bir oluşu.

vahdet وحدت (a. i.) : 1. yalnızlık, teklik, birlik. 2. tas. Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma.

vahdet-i fikir : fels. tek düşüncelik, fr. monoidisme.

vahdet-i vücûd : varlığın tek oluşu; tasavvuf mesleği. 3. ifâde sırasında mevzûun dışına çıkılmaması, yânî maksat ne ise yalnız ondan bahsedilmesi, sözün dallandırılıp budaklandırılmaması.

vahdet-ârâm وحدت آرام (a. f. b. s.) : dinlendirici, rahat yer.

vahdet-gâh وحدتگاه (a. f. b. i.) : yalnız kalınacak yer.

vahdet-güzîn وحدت گزین (a. f. b. s.) : yalnızlığa çekilen.

vahdetiyye وحدتيه (a. i.) : fels. bircilik, fr. monisme.

vahdet-nâme وحدتنامه (a. f. b. i.) :

XV. asır bilgin ve söfîlerinden Afyonkarahisarlı Abdürrahîm Efendi'nin 1460 (H. 865) de yazdığı manzum tasavvufî eserdir.

vâhi, vâhiye واهي , واهيه (a. s.) : boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz [şey].

vâhib, vâhibe واهب , واهبه (a. s. vehb'den) :

1. hibe eden, bağışlayan, başlatıcı.

vâhib-ül-âmâl : istekleri gerçekleştiren, Allah. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâhib-ül-atâyâ, — -ül-idrâk : Allah. (bkz : veh-hâb).

vahid وحيد (a. s.) : yalnız, tek. (bkz : yektâ).

vahid-üd-dehr; — -ül-asr, — -üz-zemân : zamânın; devrin tek insanı.

vahid-ül-cins : bot. erkeklik ve dişilik organlarından yalnız bir tânesi bulunan zümre.

vahid-ül-filka : bot. (bkz : vahid-ül-filka nebâtât).

vahid-ür-rahim : zool. en çok bir yavru yapan hayvanlar.

vahid, vâhîde واحد, واحد (a. s. vahdet'-den) : 1. tek, bir. Ba'de vâhidün : birbirinden sonra, birer birer. (bkz : bî-nazîr, münferid, yektâ).

vâhîde ircâ : mat. bire indirme. fr. réduction à l'unité.

vâhîde karib fazlalı hâric-i kısmet : mat. bire yakın artikla bölüm, fr. quotient à une près par exés.

vâhîde karib noksanlı hâric-i kısmet : mat. bire yakın eksikle bölüm, fr. quotient à une près par défaut.

vâhiden ba'de vâhidin : birer birer, birbirinden sonra.

vâhid-i kıyâsi : mat. *birim, fr. unité.

vâhid-i kıyâsi-i nâri : kîm. kalori.

vâhid-ül-filka nebâtât : bot. *birçenekliler, fr. monocotylédones.

vâhid-ül-firâş : jeol. ortoklaz.

vâhid-ül-levn : fiz. tekrenkli, fr. monochrome.

vâhid-ül-levn : fiz. tekanlamlı, fr. univoque.

vâhid-ül-mesken : bot. *birevcikli, fr. monoïque.

vâhid-üs-sukbe : zool. tekdelikliler, fr. monotèmes. 2. i. erkek adı.

vâhiden واحدًا (a. zf.) : tek olarak.

vâhim, vâhime واهم, واهمة (a. s. vehm'-den) : kuran, kuruntulu.

vahim وخم (a. s. c. : vihâm, vahâmâ) : ağır, sonu tehlikeli, çok korkulu.

vâhime واهمة (a. i.) : kuruntu kurma hassası.

vâhin واهن (a. s.) : zayıf [kimse]. (bkz : zebûn).

vâhir واهر (a. i.) : 1. diken. 2. iğne.

vahiş وحيش (a. s.) : (bkz : vahs).

vâhiyât واهيات (a. s. vâhiye'nin c.) : boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz [şey].

vahl وحل (a. i. c. : evhâl, vuhûl). (bkz : vahal).

vahl-gâh وحلگاه (a. f. b. i.) : bataklık.

vahmâ وحما (a. i.) : aş yeren gebe kadın.

vahş وحش (a. i.) : dört ayaklı hayvanlara ârız olan bir hastalık.

vahş وحش (a. s. c. : vahşân, vuhûş) : 1. yabâni, ürkek, insandan kaçan [hayvan]. 2. ıssız, تنها [yer].

vahşân وحشان (a. s. vahş'in c.) : 1. yabâni [hayvanlar]. 2. ıssız, تنها [yerler]. (bkz : vuhûş).

vahşet وحشت (a. i.) : 1. vahşilik, yabânilik. 2. ıssızlık, tenhalık. 3. korku, ürküntü.

vahşet-âbâd وحشت آباد (a. f. b. i.) : ıssız, korku ve ürkeklik veren yer.

vahşet-âgîn وحشت آگین (a. f. b. s.) : çok ıssız, korkunç.

vahşet-âmîz وحشت آمیز (a. f. b. s.) : vahşetle karışık.

vahşet-âver وحشت آور (a. f. b. s.) : vahşet, ürküntü getiren, korku veren.

vahşet-engîz وحشت انگیز (a. f. b. s.) : korkunç. (bkz : mahûf).

vahşet-gâh وحشتگاه (a. f. b. i.) : korku yeri, ıssız yer. (bkz : vahşet-nâk).

vahşet-nâk وحشتناک (a. f. b. s.) : korku veren yer, ıssız yer. (bkz : vahşet-gâh).

vahşet-zâr وحشت زار (a. f. b. i.) : ya-bânî, ıssız yer.

vahşî, vahşiyye وحشی ، وحشیه (o. s.) :
1. yabânî, insandan kaçan. 2. ürkek, korkak. 3. merhametsiz, duygusuz.

Vahşî وحشی (a. h. i.) : Uhud Gazâsı'nda Hz. Hamza'yı öldüren köle. [kanı heder edilmişken Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber tarafından affedilmiştir].

vahşiyyâne وحشیانه (a. f. zf.) : vahşî-cesine, vahşilikle.

vahşûr وخشور (f. i.) : peygamber. (bkz : nebî, resûl).

vahy وحی (a. i.) : bir fikrin veyâ bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi, fr. *révélation*. **Emin-ül-vahy** : Cebrâil Aleyhisselâm [Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmeye me'mur büyük melek].

vahy-i münzel : Kur'an.

vahz وخز (a. i.) : 1. çimdikleme. 2. sivri bir şey batırarak acıtma. 3. ısırma; sokma.

vâid وعيد (a. i.) : birini iyiliğe sevk ve kötülüğten uzaklaştırmak için korkutma, yıldırma. **Va'd ü vâid** : iyi ve yıldırıcı, ürkütücü şeyler vâdetme.

vâiye واعيه (a. i.). (bkz : feryâd).

vâiz واعظ (a. s. ve i. va'z'dan. c. : vâizân, vu'âz) : dinî öğütlerde bulunan [ibâdet yerlerinde-].

vâizân واعظان (a. i. vâiz'in c.) : dinî öğütlerde bulunanlar [ibâdet yerlerinde-] (bkz : vâizîn, vu'âz).

vâizîn واعظین (a. i. vâiz'in c.) : dinî öğütlerde bulunanlar [ibâdet yerlerinde-]. (bkz : vâizân, vu'âz).

vâiziyye واعظيه (a. i.) : vâzedenlere, gördükleri vazîfe karşılığı olarak verilen para.

vâj-gûn, vâj-gûne واژگون ، واژگونه (f. b. s.) : ters, tersine dönmüş, uğursuz. **Baht-ı vâj-gûn** : ters tâlih. (bkz : vârûn).

vâjûn, vâjûne واژون ، واژونه (f. b. s.) : (bkz : vâj-gûn, vâj-gûne).

vak' وقع (a. i.) : 1. ağırlık, ağırbaşlılık. 2. yüksek yer.

vak'a وقعه (a. i.) : 1. olup geçen şey, hâdis, olay. 2. savaş. (bkz : harb, ceng, perhâş).

vak'a-i hayriyye : tar. Yeniçeri ocağının kaldırılması.

vak'a-i vakvâkiyye : tar. 1066 (1655) isyanında Avcı Sultan Mehmed'e zorla öldürttükleri saray ağalarının Sultan Ahmet'deki seçer-i vakvâk (bkz : vakvâk) denilen çınar ağacına başasağı asılması hâdisesine verilen bir ad.

vakahat وقاحت ("ka" uzun okunur. a. i.) : arsızlık; utanmazlık; küstahlık.

vak'a-nüvis وقعه نویس (a. f. b. s.) : zamânın hâdiselerini kayıtlı vazîfeli bulunan resmî devlet târihçisi.

vakar وقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : ağırbaşlılık, temkinlilik. **Sahte-vakar** : yalandan, yersiz ağırbaşlılık gösteren. (bkz : rekânet, rûkûnet).

vakayi' وقایع ("ka" uzun okunur. a. i. vâkia, vakia'nın c.) : vak'alar, hâdiseler, *olaylar.

vakayi'-i acibe : acâyip vak'alar.

vakayi'-nâme وقایعنامه (a. f. b. i.) : ed. günlük vak'a ve hâdiselerin kayıtlı bulundukları eser. (bkz : rûz-nâme).

vakd, vakdân وقدان (a. i.) : ateşin yanması, tutuşması.

vakf وقف (a. i. c. : evkaf) : 1. durdurma, alıkoyma. 2. duruş, durma; kımıldanmama. 3. ayırma, bağlama. 4. bir malı veyâ mülkü-satılmamak kaydıyla- bir hayır işine bağışlama, bırakma.

Vakf bi-s-süknâ : huk. [eskiden] süknâsı meşrût olan vakıf.

vakf bi-z-zarûre : huk. [eskiden] vakfı câiz olmayan bir şeyin vakfedilmesinden diğer şeyin mev-kuf sayılması.

vakf-ı ebnâiyye : huk. [eskiden] meşrût-ün-lehi erkek çocuklarla erkek çocukların erkek çocukları olan vakıf.

vakf-ı ehli : huk. [eskiden] kavm-i mahsûre âit vakıf.

vakf-ı evlâdiyye : huk. [eskiden] meşrût-ün-lehi evlât olan vakıf.

vakf-ı fâsîd : huk. [eskiden] aslen sahih olup da bâzî hâricî vasıfları itibâriyle meşrû olmayan vakıf.

vakf-ı fuzûlî : huk. [eskiden] bir kimsenin mâlik olmadığı bir şeyi sâhibinin iznini almaksızın bir cihete vakfetmesidir ki, sâhibinin icâzetine mevkuf olur. [meselâ : bir kimse karısı ile müştereken mâlik olduğu bir akarın tamâmını kendi kendine bir cihete vakfetse karısının hissesine âit vakıf, karısının icâzetine mevkuf bulunur. Binâenaleyh icâzet vermediği takdirde bu hisse hakkındaki vakıf nâfiz olmaz].

vakf-ı gayr-i lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olan vakıf.

vakf-ı gayr-i sahîh : huk. [eskiden] aslen sahih olup vasfen sahih olmayan yânî zâten mün'akit olup bâzî hâricî vasıfları itibâriyle meşrû olmayan vakıf.

vakf-ı hayât : ömrünü başlama.

vakf-ı lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olmayan vakıf.

vakf-ı marîz : huk. [eskiden] bir kimsenin maraz-ı mevtime yapmış olduğu vakıf. [vasiyet hük-münde olup sülûs-i maldan müteber olur].

vakf-ı mevkuf : huk. [eskiden] bir vakit ile takyîd edilen vakıftır ki sahih olmaz. Çünkü vakıflarda te'bîd (ebedilik) şarttır.

vakf-ı muallak : huk. [eskiden] bir şarta ta'lik sûretiyle yapılan vakıf ki sahih olmaz. ["filan isim görölürse şu mülküm vakıf olsun!" denilmesi gibi].

vakf-ı muzâf : huk. [eskiden] gelecek bir zamâna izâfe sûretiyle yapılan vakıftır ki sahih değildir.

vakf-ı müneccez : şarta muallak, istikbâle muzâf, bir vakit ile mukayyet olmaksızın hemen yapılan vakıf.

vakf-ı müstesnâ : huk. [eskiden] Vakıflar idâre-si'nin müdâhale ve mürâkabesi olmaksızın doğru-dan doğruya mütevellileri tarafından idâre olunan vakıf.

vakf-ı müşâ' : huk. [eskiden] bir kimsenin baş-kasıyle müştereken mâlik olduğu bir yerdeki hisse-i şâyiasını bir cihete vakfetmesi.

vakf-ı müşterek : huk. [eskiden] iki veyâ daha çok kimsenin müştereken mâlik oldukları bir yeri bir cihete vakfetmeleri. [şeriklerden biri bir cihete, diğeri de başka bir cihete vakfederek bir veyâ iki mütevellîye teslim etmeleri de bu kabilendirdir].

vakf-ı müteâref : huk. [eskiden] menkulün asâleten vakfı sahih değildir. Bir menkulün vakfo-lunması hakkında bir belde örf ve âdet cereyân etmiş ise o belde o gibi menkulün vakfı sahih olur. [meselâ : okutmak üzere kitap, düşünlerde gelinlere iâre olunmak üzere hulliyat vakfedilmek âdet olan beldeelerde o nevi memleketlerin vakfı sahihtir; buna : "müteâref vakıf" denir].

vakf-ı sahîh : huk. [eskiden] zâten ve vasfen meşrû olan vakıf.

vakfe وقفه (a. i.) : 1. durak, durula-cak yer. 2. hacıların Arefat'ta durmaları. 3. durak-lama ânı.

vakfe-i hayret : hayret duraklaması.

vakfe-qâh وقفه گام (a. f. b. i.) : durak yeri. (bkz : mevkıf).

vakfi, vakfiyye وقفی ، وقفیه (a. s.) : vakfa âit, vakıfla ilgili.

vakfiyye وقفیه (a. i.) : bir vakfın şart-larını bildiren resmî senet.

vakfiyyet وقفیت (a. i.) : mülkün, va-kıf olma keyfiyeti.

vakf-nâme وقفنامه (a. f. b. i.) : (bkz : vakfiyye).

vâkiâ واقعا (a. zf.) : gerçek, gerçi, her nekadar. (bkz : fi-l-vâki').

vâkia واقعه (a. i. c. : vâkiât) : 1. vuku' bulmuş, olmuş bir iş, gerçek. 2. rû'yâ, düş. 3. cenk, savaş.

vâkia-i erd-şir-i ceng : cenk erinin, kükremiş cenk arslanının başına gelen hal. 4. hâdis, musîbet.

vâkia-ı şâh-ı şir-ceng : arslan gibi doğuşen pâ-dişahın vâkiası, onun başına gelen hal, ölümü.

vâkiât واقعات (a. i. vâkia'nın c.) : ba-şagelen, baştan geçen hâdiseler (*olaylar).

vâkiât-ı Üftâde : Üftâde hazretlerinin rû'yâları [bir eserin adıdır].

vâkıf واقف (a. s. vakf ve vukuf'dan) : 1.

duran, ayakta duran. 2. Arafat'da vakfeye duran. 3. bir şeyi elde eden; bir işten haberli olan. 4. bir şey vakfeden. **Şart-ı vâkıf** : vakfi yapanın koştuğu şart.

vâkıf-ı ahvâl : durumdan, işlerden haberli.

vâkıf-ı esrâr : gizli şeyleri, sırları bilen.

vakiyye وقية (a. i.) : okka, dört yüz

dirhemlik tartı.

vakiyye-i a'şâri : [eski] üç yüz on iki dirhemlik bir ağırlık ölçüsü.

vâki, vâkiye واقیه (a. s. vikaye'den) :

1. koruyan, saklıyan. 2. önleyici [tedbir, ilâç], fr. prophylactique..

vâki', vâkia واقع (a. s. vuku'dan) :

1. vuku' bulan, olan, düşen; olagelen, raslıyan. 2. geçen, geçmiş olan. **Fi-l-vâki'** : gerçi; gerçekten. (bkz : vâkaa). **Kemâ-hüve-l-vâki'** : olageldiği üzere.

vakia وقية (a. i. c. : vakayi') : vak'a,

hâdis (olay). (bkz : vâkia).

vakid وقيد (a. i.) : (bkz : vakud).

vakih وقیح (a. s.) : edepsiz, hayâsız,

utanmaz.

vakkad وقاد ("ka" uzun okunur. a. s.).

(bkz : vekkad).

vakkas وقاص ("ka" uzun okunur. a. s.) :

savaşçı; okçu. (bkz : ceng-cû).

vakr وقر (a. i.) : kulak ağırlığı.

vakt وقت (a. i. c. : evkat) : 1. vakit, za-

man. 2. saat, günün muhtelif saatleri. 3. mevsim. 4. münâsip, uygun zaman. 5. boş zaman. 6. geçim. 7. çağ, zaman. 8. fırsat. 9. muayyen, belirtilen zaman.

vakt-i asr : ikindi zamânı.

vakt-i fecr : tan yerinin ağarma vakti.

vakt-i fursat : fırsat zamânı; fırsatın ele geçtiği zaman.

vakt-i gurûbî : alaturka saat; ezânî saat de denilen Güneş'in batmasıyla hesaplanan vakit.

vakt-i hâcet : lüzumlu vakit, ihtiyaç zamânı.

vakt-i hazar : barış zamânı.

vakt-i merhûn : beklenen çağ ve zaman.

vakt-i muhtâr : düğün, ziyâfet, muhârebeye hü-cûma geçme gibi hallerde uygun bir zaman tâyîni.

vakt-i nücûmi : yıldızlara göre düzenlenen vakit.

vakt-i sefer : savaş zamânı.

vakt-i zevâlî : Güneş'in öyle zamânından hesaplanan vakit, alafranga saat.

vakt-ü hâl : paraca olan vaziyet.

vakt-i zuhr : öğle zamânı.

vaktâ ki وقتا که (a. e.) : ne vakit ki, o vakit ki, olduğu vakit.

vakten وقتاً (a. zf.) : vakit ve zamanca.

vakten min el evkat : günlerden bir gün, bir zaman, vaktiyle.

vakud وقود ("ku" uzun okunur. a. i.) :

odun, kömür gibi ateş olacak, yakılacak şeyler. (bkz : mahrûkat).

vakur وقور ("ku" uzun okunur. a. s.

vakar'dan) : ağırbaşlı, temkinli [kimse].

vakur-âne وقورانه ("ku" uzun okunur.

a. f. zf.) : ağırbaşlılıkla, temkinlilikle.

vakvâk وقواق (a. i.) : yemişleri insan

biçiminde olduğu rivâyet edilen bir masal ağacı. **Şecer-i vakvâk** : İstanbul'da Atmeydanı'nda bir çınara verilen ad. [öldürülen bazı büyüklerin başı bu çınara asılmıştı].

vakvaka وقوقه (a. i.) : kurbağa sesi.

vâlâ والا (f. s.) : yüksek, yüce. (bkz :

âlî, bâlâ, bülend). **Kamet-i vâlâ** : boyu yüksek olan.

vâlâ-câh والاحاء (f. b. s.) : mevkîi, rüt-

besi yüksek olan.

vâlâ-kadd والاقدر (f. a. b. s.) : boyu

yüksek, uzun boylu.

vâlâ-kadr والاقدر (f. a. b. s.) : kadri,

değeri yüce.

vâlâ-şân والاشان (f. b. s.) : şânı yüce.

vâlâyi والاي (f. i.) : yükseklik, yücelik.

(bkz : ulüvv).

vâle والہ (f. i.) : 1. ilgımsalgım, serap. 2. bir çeşit ipek kumaş. 3. nâle.

vâli والی (a. i. velâyet'den. c. : vülât) : bir vilâyeti idâre eden en büyük me'mur.

vâlid والد (a. s. ve i. vilâdet'den) : baba.

vâlid-i kesîr-ül-mahâmîd : övülecek halleri çok olan baba.

vâlide والدہ (a. s. ve i.) : doğuran; ana. (bkz : ümm).

vâlideyn والدين (a. i. c.) : ana ile baba.

vâlidiyyet والديت (o. i.) : annelik ve babalık vasfı.

vâlih, vâlihe والہ، والہہ (a. s. veleh'den) : şaşakalmış. (bkz : mütehayyir-).

vâlihâne واليہانہ (a. f. zf.) : şaşkınca.

vâliyân واليان (a. f. b. i. vâlî'nin c.) : vâliler.

v'Allahi واللہ (a. e.) : "Allah için, Allah hakkı için" mânâsına gelen büyük yemin. (bkz : billâhi t'Allahi).

vâm وام (f. i.) : borç. (bkz : deyn).

vâ-mânde واماندہ (f. b. s.) : geride kalmış, geride.

vâm-cû وامجو (f. b. s.) : borç arıyan.

vâm-dâr وامدار (f. b. s.) : borçlu.

vâm-hâh وامخواہ (f. b. s.) : alacaklı.

vâmîk, vâmîka وامق، وامقہ (a. s.) : 1. se-ven, âşık, sevdâlı. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

Vâmîk وامق (â. h. i.) : Vâmîk ile Azrâ hikâyesinin erkek kahramânı.

vâmî وامی (f. s.) : borçlu. (bkz : med-yûn).

vamk وقي (a. i.) : sevme. (bkz : mu-habbet).

-vân وان (f. s.) : (bkz : -bân).

vâ-pes واپس (f. s.) : (bkz : vâ-pesîn).

vâ-pesîn واپسين (f. b. s.) : son, en sondaki, en gerideki. **Nefes-i vâ-pesîn** : son nefes.

-vâr وار (f. e.) : 1. benzetme edâtı, gibi. (bkz : âsâ, mânend, -vâre, -vârî, veş). **Âvâre-vâr** : âvâre gibi. **Bûlbûl-vâr** : bûlbûl gibi. 2. i. kerre, def'a. **Yek-vâr** : bir defâ, bir kerre. 3. s. -li. **Ümid-vâr** : ümitli. 4. s. mâlik, sâhip. **Mâl-vâr** : mal sâhibi, zengin. (bkz : -dâr, zû-). 5. lâyıklık, uygunluk anlatır. **Gûş-vâr** : kulağa takılmıya lâyıık küpe.

varak ورق (a. i. c. : evrâk, vırâk) : 1. yaprak. (bkz : berķ). 2. kâğıt veya kitap yaprağı. 3. yazılmış kâğıt. 4. altın, gümüş ve sair mâdenler-den dövülerek yapılan ince yaprak.

varak-ı keffi : bot. eldamarlı yaprak, fr. *feuille palmée*.

varak-ı ke'si : bot. çanakyaprağı, fr. *sépale*.

varak-ı mefsûs : bot. oymalı yaprak, fr. *feuille lobée*.

varak-ı mihr ü vefâ : sevgi ve vefâ, yânî, sözde, sevgide sadâkatin kâğıdı.

varak-ı minşârî : bot. kenarındaki dişleri destere gibi sivri ve kısa olan yaprak.

varak-ı mürekkebe : bot. *bileşik yaprak, fr. *feuille composée*.

varak-ı rişi : bot. *telekdamarlı yaprak, fr. *feuille pennée*.

varak-ı sümeyrî : bot. meyveyaparak, fr. *carpelle*.

varak-ı tüveyci : bot. *taçyaprağı, fr. *pétale*.

varak-ı zehre : bot. çiçek yaprağı, fr. *bractée*.

varak-ı zû-zeneb : bot. kuyruklu yaprak.

varaka ورقہ (a. i.) : 1. tek yaprak, tek kâğıt. 2. yazılı kâğıt.

varaka-i sahîha : senet, istidâ gibi şeyler yazmı-ya mahsus resmî damgalı kıymetli kâğıt.

Varaka ورقہ (â. h. i.) : 1. ilk vahy'in gelmesi üzerine Hz. Hadîce'nin Hz. Peygamberi alıp götürdüğü meşhur kâhîn. 2. Varaka ile Gülşâh hi-kâyesinin erkek kahramânı.

varaki ورق (a. s.) : 1. yaprağa âit, yaprakla ilgili. 2. yaprak biçiminde.

varak-kerdân ورق کردان (a. f. b. s.) : olmiyacak, boş işlerle meşgul olan [kimse].

varak-pâre ورقپاره (a. f. b. i.) : 1. yaprak parçası. 2. kâğıt parçası. 3. ehemmiyetsiz, âdî kâğıt, pusula, tezkere.

-vâre واره (f. e.). (bkz : -vâr).

vâreste وارسته (f. s.) : 1. kurtulmuş. 2. serbest, rahat. (bkz : âzâde). 3. ilişkısiz.

vârestegi وارستگی (f. i.) : 1. vârestelik, kurtulma. (bkz : halâs). 2. serbestlik, rahatlık. 3. ilişkısizlik.

-vâri واری (f. s.) : benzer, gibi. **Efrenc-**

-vâri : frenk gibi. **Minkar-vâri** : gaga gibi. (bkz : -vâr¹).

vârid, **vâride** وارد (a. s. vürûd'dan. c. : vâridîn) : 1. gelen, vâsıl olan, erişen. **Evrâk-vâride** : bir dâireye başka dâirelerden gelen evrak.

vârid-i hâtir : hatıra gelen, akla gelen. 2. bir şey hakkında çıkan, söylenen.

vâridât واردات (o. i. vâride'nin c.) : 1. gelir [yıllık, aylık...]. 2. hatıra gelen, içe doğan şeyler.

vâridât-ı gayr-ı melhûza : devlet gelirleri arasında gösterilmiş olmayıp sonradan her hangi bir vesîle ile meydana çıkan gelir.

vâride وارد (a. i. c. : vâridât) : 1. gelmiş olan şey. 2. akla gelen şey, düşünce. 3. resmî dâireye gelen evrak.

vâridîn واردین (a. s. vârid'in c.) : gelenler.

vâris وارث (a. i. verâset'den. c. : vere-se) : 1. mirasçı, kendisine miras düşen. 2. Allah adlarından biri.

varta ورطه (a. i.) : 1. kuyu gibi oyuk ve derin yer; uçurum. 2. mec. tehlike.

vârûn, **vârûne** وارون (f. s.) : ters, aksi, uğursuz. (bkz : ma'kûs. menhûs). **Baht-ı vârûn** : ters tâlih. (bkz : vâî-gûn).

vâsab وصب (a. i. c. : evsâb) : hasta-lık; ağrı.

vasat وسط (a. i. c. : evâsıt) : 1. orta, iki şeyin arası. 2. ikisinin ortası olan şey. **Lâ-hayre illâ fi-l-vasat** : hayır ancak vasattadır, hayır itidal-dedir. 3. cemiyet muhîti, iç. (bkz : dâhil). 4. bel, sırtın alt kısmı.

vasat-ı mütenâsib : mat. *orantılı orta, fr. **moyenne proportionnelle**.

vasat-ül-hâl : orta halde, orta halli.

vasat-ül-kame : orta boylu.

vasat-ür-re's : başın ortası.

vasateyn وسطین (a. i. c. :) : mat. orta-lar, fr. **moyens**.

vasatî وسطی (a. s.) : orta; ortalama, ikisi ortası, orta halde.

vasatî hatâ : mat. her hangi bir şeyin müteaddit ölçülerinin vasatîsi olan rakamı beher ölçü miktârını temsil eden rakamdan çıkarmak sûretiyle elde edilen farklar toplamının ölçü adedine bölümünden elde edilen $\pm$ hatâ miktârı, lât. **Error medius**.

vasatî mûrabbaî hatâ : mat. her hangi bir şeyin müteaddit ölçülerinin vasatîsi olan rakamı beher ölçü miktarını temsil eden rakamdan çıkarmak sûretiyle elde edilen farkların kareleri toplamının kökünün ölçü adedine taksiminden elde edilen $\pm$ hatâ miktârı, lât. **error medius metuendus**.

vasf وصف (a. i. c. : evsâf) : 1. *nitelik, bir kimsenin veya şeyin taşıdığı hal, sıfat. 2. bir kimsenin veya şeyin durumunu anlatarak târif etme. 3. övme. 4. gr. sıfat.

vasf-ı tahsînî : ed. bir şeyin mâhiyetini beyân etmekten ziyâde lâfzını süslemek için kullanılan sıfatlar. Meselâ : "bu şîr-i teri okurken ol mah*bir savt-i garîp işitti nâgâh" beytindeki **ter** ve **garîb** sıfatları gibi.

vasf-ı terkibî : gr. *birleşik sıfat, bir ismin sonuna Farsça bir emir eklenerek yapılan terkip. **Zevk-efzâ** : zevk artıran... gibi.

vasfi, **vasfiyye** وصفی (a. s.) : 1. vasıfla, nitelikle ilgili, beyan ve târife âit. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâsib

vâsib واسب (a. s.) : sürekli; yerinde duran.

vâsib واسب (a. s.) : hasta. (bkz : marîz).

vâsif واصف (a. s. vâsif'dan) : 1. vasfeden, bildiren; öven. 2. i. erkek adı.

vâsık واتق (a. s. vûsûk'dan) : 1. güvenen. 2. Abbâsî halîfelerinden birinin ünvânı.

vâsık billâh : Allah'a güvenen.

vâsıl واصل (a. s. vûsûl'den) : 1. erişen ulaşan, kavuşan. 2. (c. : vâsılın) : **tas**. Hakk'a eren. ["vâsıl-ı Hakk" şeklinde de kullanılır].

vâsıla واصله (a. s.) : fels. dıştan, fr. adventice.

vâsılın واصلین (a. s. vâsıl²'nin c.) : **tas**. Hakka erenler. **Gavs-ül-vâsılın** : hakîkate, mârifete ermiş olan kâmillerin başı, Hz. Abdülkadir-il-Gey-lânî.

vâsıt واسطه (a. s. vasat'dan) : ortada bulunan, ikisi ortası.

vâsita واسطه (a. i. c. : vesâit) : 1. iki şeyi birbirine bitştiren üçüncü. 2. aracı, arada bulunan, araya giren, meyancı. 3. âlet, araç. 4. soy, soy kuşağının her biri. **Bilâ-vâsita** : vâsitasız, doğrudan doğruya. **Bi-l-vâsita** : vâsita ile, birinin aracılığı ile. 5. ed. tercî ve terkîb-i bendleri teşkil eden parçaları birbirine bağlayan beyit. [tercî'lerde tekrarlanır, terkiplerde değişir].

vâsiti واسطی (a. i.) : **tas**. iyi cins bir kâmiş kalemi.

vâsi', **vâsia** واسع ، واسعه (a. s. vûs'at'den) : 1. geniş; açık; enli; bol. **Arz-ullahi vâsia** : Allah'ın yeri geniştir. 2. Allah adlarından biri.

vâsi'-ül-mağfire : yarlıgaması bol olan Allah.

vâsi وصی (a. i. vesâyet'den. c. : evsiyâ') : 1. bir ölünün vasiyetini yerine getirmeye me'mur edilen kimse. 2. bir yetimin veyâ akılca zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idâre eden kimse. 3. (İmâmiye mezhebine göre) Hz. Ali.

vâsi-i guremâ : **fık**. borçları terikesinden fazla olduğu halde vefât eden borçlunun terikesine yargıç tarafından tâyin olunan vâsi.

vâsi-i mansûb : **fık**. yetim için hâkim (yargıç) tarafından tâyin edilen vâsi.

vâsi-i muhtâr : **fık**. ölünün hayatta iken tâyin ettiği vâsi olup, vasiyeti yerine getirmekle vazifeli-dir.

vâsid وصيد (a. i.) : kapı eşiği. (bkz : sūdde).

vâsif وصيف (a. i. c. : vesâif, vusafâ) : uşak, hizmetçi.

vâsil وصيل (a. s.) : birinden aslâ ayrılmaz [kimse].

vâsit وسيط (a. s.) : aracı, hakem.

vâsiyyet وصيت (a. i. c. : vesâyâ) : bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey. **Rûkn-i vâsiyyet** : vasiyete delâlet eden şeyler.

vâsiyyet-bi-l-galle : **huk**. [eskiden] bir kimsenin birine bir mülkünün, meselâ akarının gallesini vâsiyet etmesi. [bu vâsiyet, hem mûsînin hîn-i vefâtındaki mevcut gâlleye, hem de musâleh sağ oldukça tahaddüs edecek gâllelere masrûf olur].

vâsiyyet-bi-l-hacc : **huk**. [eskiden] bir kimsenin vefâtından sonra nâmına haccedilmesi için yaptığı vâsiyet. [sûlûs-i mâlinden müteber olur].

vâsiyyet-bi-l-muhâbât : **huk**. [eskiden] bir malî değer fiyatından noksan ile satılmak üzere yapılan vâsiyet [dört yüz lira kıymetinde olan bir evin muayyen bir şahsa üç yüz liraya satılmasını vâsiyet gibi].

vâsiyyet-bi-s-sehm : **huk**. [eskiden] bir kimsenin bir şahsa veyâ bir cihete terikesinden lâalettâyin bir sehim vâsiyet etmesi ki vereseden hiç birinin sehimden zâit olmamak üzere terikenin altıda biri musâleh'e âit olur.

vâsiyyet-bi-s-semere : **huk**. [eskiden] bir kimsenin birine bağ ve bahçe gibi bir mülkünün semeresini vâsiyet etmesi.

vâsiyyet-bi-s-sûknâ : **huk**. [eskiden] bir akarın sûknâsını muayyen bir kimseye vâsiyet etme. [terikenin üçte birinden müteber olur].

vâsiyyet-bi-sûlûs-il mâl : **huk**. [eskiden] bir kimse tarafından : "malının üçte birini filân kimseye veyâ filân cihete vâsiyet ettim" diye yapılan vâsiyet.

vasiyyet-bi-ş-şart : **huk.** [eskiden] bir şart ile mukayyet olan vasiyet. [meselâ : bir kimsenin : "âilemin nezdinde ikamet etmek üzere filân kadına yüz lira veriniz" diye vasiyet etmesi gibi].

vasiyyet-i gayr-i mürsela : **huk.** [eskiden] nısıf ve sülüs gibi bir kesir ile mukayyet olarak vuku bulan vasiyet. [terikenin dörtte birini vasiyet gibi].

vasiyyet-i muallaka : **huk.** [eskiden] şarta tâlik olunan vasiyet. [meselâ hasta olan bir kimse : "eğer ben bu hastalıktan ölürsem filân zâta şu kadar lira veriniz" demesi gibi].

vasiyyet-i mukayyede : **huk.** muayyen bir hâdisle ile veyâ bir vakit ile yâhut bir mekân ile takyîd edilen vasiyet.

vasiyyet-i mutlaka : **huk.** muayyen bir hâdisle ile, bir vakit veyâ mekân ile takyîd edilmeyen vasiyet.

vasiyyet-i mürselle : **huk.** [eskiden] musâbih'in miktarı muayyen olan yânî sülüs ve rubu' gibi bir kesirle mukayyet olmiyan vasiyet. [muayyen bir evi vasiyet gibi].

vasiyyet-li-l-ecnebi : **huk.** [eskiden] bir kimsenin vârisinden gayri bir şahsa yaptığı vasiyet. [bu vasiyet mûsinin vârisleri bulunduğu takdirde terikenin sülüsünden, bulunmadığı takdirde tamâmından mûteber olur].

vasiyyet-li-l-vâris : **huk.** [eskiden] bir kimsenin kendi vârislerinden birine yaptığı vasiyet. [diğer veresenin icâzetine mevkuf bulunur].

vasiyyet-nâme وصیتنامه (a. f. b. i.) : bir kimsenin, vasiyetini yazmış olduğu kâğıt, yazılı vasiyet.

vasl وصل (a. i.) : 1. [bir şeyi başka bir şeye] ulaştırma, birleştirme; ulaşma, birleşme. 2. kavuşma. (bkz : vuslat). 3. gr. ulama, fr. liaison. Leylet-ül-vasl : ayın son gecesi. 4. g. s. sayfaları yapışan yazılı bir kitabı ayırma san'atı.

vasl-ı dil-dâr : sevgiliye kavuşma hâli.

vasl ve sâyağân : **ed.** revî harfinden sonra tekrar eden zamir veyâ edat.

vasle واسله (i.) : **tar.** Mevlevî tarikatine mahsus bir çeşit elbise.

vasm, vasme وصم، وصمه (a. i.) : ayıp, utanacak şey; eksiklik.

vasmet وصمت (a. i.) : 1. bir şeyi çarçabuk bağlama. 2. halsizlik, kırıklık. 3. eksiklik, ayıp.

vasmet-i cehâlet : bilgisizlik eksikliği.

vassâd وصاد (a. s. ve i.) : örücü, ören, dokuyucu, dokuyan, çulha. (bkz : nessâc).

vassâf وصف (a. s. vassâf'dan) : 1. vasıflarını bildirerek anlatan veyâ öven. 2. i. erkek adı.

vassâl وصال (a. s.) : 1. vasleden, ulaştıran, birleştiren. 2. i. g. s. sayfaları yapışan eski yazılı bir kitabın sahifalarını ayıran sanatkar. 3. i. tar. Ortaçağ'da Derebeylerine bağlı olan halk veyâ kendisinden daha büyük bir Derebeyine bağlı olan Derebeyi.

vassâle وصاله (a. i.) : [eskiden] yazma kitapların kenarlı kısmına kâğıt ilâvesi sûretiyle yapılan tâmir şekli.

vâş واش (f. s.) : düşman; gâmmaz.

vâşûde واشده (f. s.) : geri çekilmiş, defolunmuş.

vatâ' وطاء (a. i.) : bir şeyi ayakla çiğ-neme.

vatan وطن (a. i. c. : evtân) : yurt.

vatan-ı sâni (ikinci vatan) : sonradan yerleşilen yer.

vatan-dâş وطنداش (a. t. b. i.) : yurttaş, hemşeri.

vatani, vataniyye وطنی، وطنیه (a. s.) : vatana âit, vatanla ilgili.

vatan-perver وطنپرور (a. f. b. s.) : yurtsever.

vatan-perverâne وطنپرورانه (a. f. zf.) : yurtsevere yakışır yolda, yurtsevercesine.

vatar وطر (a. i. c. : evtâr) : iş. Ba'd-i

kazâ-yi vatar : abdest bozduktan sonra. **Kazâ-yi vatar** : abdest bozma.

vatâvîr وطاویط (a. i. vatvât'ın c.) : 1. dağ kırlangıçları. 2. yarasalar. 3. korkak ve gevez kimseler.

vâter وَاَتَر (f. s.) : çok uzak; sonundaki.

vâtid وَطِيد (a. s.) : sağlam, kunt.

vatm وَطِم (a. i.) : 1. ayakla çiğneme. 2. perdeyi salıverme.

vatnî وَطْنِي (a. i.) : üzerine basma, çiğneme.

vatvât وَطَوَات (a. i, c. : vatâvît) : 1. dağ kırılacağı. 2. yarasa. 3. korkak ve gezeze adam.

vatvata وَطَوَطَه (a. i.) : gece göz görme-mesi.

vaty وَطِي (a. i.) : 1. ayak altında çiğneme, basma. 2. çiftleşme. (bkz : cimâğ).

vav وَاو (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup "ebced" hesabında altı sayısının karşılığıdır; v harfinin adı.

vâv-ı âtîfa : gr. atîf vavı, *bağlaç, fr. **conjunction**. [bu harf, Arapça veya Farsça iki kelimeyi birbirine bağlarken ilk kelimenin son harfi konsonla bitmiş ise bu harfi ü gibi okutur : **ilim ve irfan** (= ilm'ü irfân); vokal ile bitmiş ise, iki kelimeyi birbirine bağlayan "vav" harfi ortada-Farsça kaide-sine göre-vü okunur : **kazâ ve kader** (= kaza vü kader).. gibi. (Arapça'da **ve** olduğu gibi okunur).]

vâv-ı kasem : a. gr. her hangi bir kelimenin, çok defâ Allah kelimesinin evveline gelerek : **için, hakkı için** mânâlarını verir : **V'Allahi** : Allah için, Allah hakkı için. **Ve-l-kalemi** : kalem hakkı için. **Ve-n-necmi** : yıldız hakkı için.. gibi. (bkz : bî-billâhi, te- (t'Allahi)).

vâ-veyl وَاوِيل (a. n.) : yazık, eyvâh!

vâ-veylâ وَاوِيْلَا (a. n.) : 1. eyvâh, yazık! (bkz : dirîg, dirîga). 2. i. çığlık, yaygara, fer-yâd. 3. i. Nâmık Kemâl'in meşhur vatanî şiiri.

vâvî وَاوِي (a. s.) : 1. "vav" harfine mensup, "vav" harfi ile ilgili. **Ecvef-i vâvî**. (bkz : ecvef). 2. tilki. (bkz : sa'leb)

vâye وَايِه (f. i.) : nasîp, kısmet. (bkz : behre). **Bî-vâye** : nasipsız, mahrum. (bkz : bî-beh-re).

vâye-dâr وَايِدَار (f. b. s.) : nasîbi olan, kısmetli. (bkz : vâye-mend, zû-hazz).

vâye-gîr وَايِهْگِير (f. b. s.) : nasiplenmiş; elde etmiş.

vâye-mend وَايِهْمَنْد (f. b. s.) : kısmetli, nasîbi olan. (bkz : vâye-dâr).

vâz وَاز (f. i.) : bırakma, terk. (bkz : ferâgat).

vaz' وَعْظ (a. i.) : 1. bir kimseye, kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek sûrette söz söyleme. 2. dînî öğüt.

vaz' وَضْع (a. i. c. : evzâ') : 1. koyma, konulma.

vaz'-ı esâs : esas koyma, temel atma.

vaz'-ı yed : el koyma. 2. tâyin etme. 3. kurma, icâdetme. 4. **mant**, bir şeye ad koyma. 5. meydana getirme.

vaz'-ı haml : doğurma. 6. duruş, tavır, hareket.

vaz'-ı kadîm : bir yerin eskidenberi bulunduğu hal.

vazâat وَضَاعَات (a. i.) : alçaklık, bayağılık.

vazâh وَضَاح (a. i.) : beyaz, güzel yüzlü adam.

vazâhat وَضَاحَات (o. i.) : vâzihlik, açıklık.

vazâif وَظَائِف (a. i. vazîfe'nin c.) : vazîfeler (*ödevler).

vazâif-i kanûniyye : kanûnî vazîfeler.

vazâif-i millîyye : millî, ulusal vazîfeler.

vazâif-i sagîre : huk. boş kalan, inhilâl eden veya muattal bırakılan vazîfeler.

vaz'an وَضْعًا (a. zf.) : vaziyeti, durumu itibâriyle; asıl lûgat mânâsı bakımından.

vâzgûn, vâzgûne وَازْگُونَه (f. b. i.) : ters, dönük; uğursuz. (bkz : bâz-gûn, bâz-gûne).

vâzî', vâziâ واضع ، واضع (a. i. ve s. vaz'dan) :

1. koyan.

vâzî-ı imzâ : imzâ koyan. 2. temelini koyan kuran; yapan, hazırlayan.

vâzî-ı kanûn : kanunu yapan, koyan, hazırlayan.

vâzî-ül-yed : el koyan, eline alan.

vâzîh, vâziha واضح ، واضح (a. s.) : açık, meydanda, belli, kapalı olmıyan [söz, cümle..].

vâzîhan واضحاً (a. zf.) : açık olarak, açık açık.

vâzîhât واضحات (a. i. vâzîh'in c.) : açık, meydanda olan şeyler. (bkz : bedihîyyât).

vazî', vazia وضع ، وضع (a. s. vaz'dan) : alçak, bayağı, âdî, aşâğı.

vazî', vazîyye وضعی ، وضعی (a. s.) : vaz'a mensup, onunla ilgili.

vazife وظیفه (a. i. c. : vazâif) : 1. *ödev, *görev, bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş. 2. yapılması, birine havâle edilen iş. 3. ehemmiyet verilen iş. 4. birine, her gün veyâ muayyen günlerde verilmesi kararlaştırılan iş ücreti.

vazife-i mukaddes : kutsal vazife (*görev).

vazife-i mütehattime : fels. fr. droit étroit.

vazife-i zimmet : borç olan vazife. ["vazife" aslında, Arapça'da "maaş" karşılığıdır].

vazife-dâr وظیفه دار (a. f. b. s. c. : vazife-dârân) : 1. vazifelî (*görevli). 2. i. me'mur.

vazife dârân وظیفه داران (a. f. b. s.) : vazifedâr'ın c.) : 1. vazifeliler. 2. i. me'murlar.

vazife-hâr وظیفه خوار (a. f. b. s. c. : vazife-hârân) : tahsîsâtı olan, ücret alan.

vazife-hârân ظیفه خواران (a. f. b. s. : vazife-hâr'ın c.) : maaşı, tahsîsâtı olanlar, ücret alanlar.

vazife-nâ-şinâs وظیفه ناشناس (a. f. b. s.) : vazifesi bilmiyen.

vazife-şinâs وظیفه شناس (a. f. b. s.) : vazifesi, işini dikkatli yapan.

vazife-şinâsâne وظیفه شناسانه (a. f. zf.) : vazifeşinâs olana yakışacak sûrette.

vazife-şinâsî وظیفه شناسی (a. f. b. i.) : vazifeşinaslık.

vazîfeten وظیفته (a. zf.) : vazîte olarak, vazîfe ile.

vazîh, vazîha وضیح ، وضیح (a. s. vuzûh'dan) : apaçık, besbelli, meydanda.

vazîme وضیمه (a. i.) : 1. toplantı [iki üçyüz kişilik]. 2. misâfirler topluluğu. 3. sefere çıkanlar topluluğu. 4. cenâzeden sonra fıkârlara ve ahbablara verilen yemek.

vaz'îyyet وضییت (o. i.) : durum, duruş.

vazzâh وضاح (a. s.) : çok açık, meydanda, belli.

vazzâh-ül-cebîn : alını açık.

ve و (a. i.) : dahî, de, hem, ile.

ve و (f. e.) : çok defa "ü" gibi ve vokalle (sesli) biten kelimedden sonra "vü" olarak okunur. **Kazâ vü kader** : kaza ve kader.. gibi.

vebâ' وباء (a. i.) : hek. 1. vebâ, tâun, yumurcak. 2. salgın hastalık.

ve ba'dü وبعد (a. zf.) : imdî, ondan sonra. [Allah ve Peygambere edilen duâlardan sonra maksada giriş için kullanılırdı.]. (bkz : ammâ ba'dü).

vebâî, vebâiyye وبائی ، وبائی (a. s.) : hek. vebâya âit, vebâ ile ilgili.

vebâl وبال (a. i.) : 1. şiddet, ağırlık, azap. 2. günah.

vebâlet وبالت (a. i.) : (bkz : vebâl):

veber وبر (a. i.) : 1. ısırgan otunda olduğu gibi bâzı ot ve yaprakların üzerindeki ince dikencikler. 2. hav, tüy.

vebr

vebr وبر (a. i. c. : vibâr, vibâre, vubûr) :
zool. aktavşan; Arabistan tavşanı.

veca' وجع (a. i. c. : evcâ', vicâ') : ağrı,
sızı, acı.

vecâ-i batn : karın ağrısı, kuru buruntu.

vecâ-i mefâsıl : mafsâl ağrıları.

vecâhet وجاهت (a. i.) : 1. güzel yüzlülük,
gösterişlilik, güzel yüz. 2. itibar, haysiyet; onur,
şeref. 3. kadın adı.

vecâib وجائب (a. i. vecîbe'nin c.) : vecî-
beler, boyna borç olan şeyler.

vecâr وجار (a. i. c. : evcîre, vüçür) : 1.
kurt, arslan gibi yırtıcı hayvan yatağı; in. 2. sel
suyunun oyduğu yer.

vecâzet وجازت (a. i.) : sözün veciz, kısa
oluşu. (bkz : muhtaşar).

vecd وجد (a. i.) : 1. kendinden geçe-
cek derecede dalgınlık. 2. tas. kendini kaybeder-
cesine ilâhî aşka dalma. 3. aşırı heyecan. 4. ke-
derlenme.

vecd-âver وجد آور (a. f. b. s.) : büyük he-
yecan veren.

vecd-efzâ وجد افزا (a. f. b. s.) : vecdi, bü-
yük heyecanı artıran.

vecdi وجدی (a. s.) : 1. vecde mensup,
vecidle ilgili. 2. i. erkek adı.

vecel وجل (a. i.) : korkma, ürme.

vecenât وجنات (a. i. vecne'nin c.) : ya-
nak yumruları; elmacıklar.

veceni وجنی (a. s.) : hek. yanağa âit,
yanakla ilgili.

vech وجه (a. i. c. : vüçûh) : 1. yüz,
surat, çehre. 2. üst, satır, düz, yüz.

vech-ül-arz : yer yüzü. 3. ön, alın. (bkz : ceb-
he). 4. üslup, tarz. 5. sebep, vesîle, münâsebet.
Ber-vechî muharrer : yazıldığı veçhile.

6. vâsita.

vech-i âhar : başka sebepten.

vech-i ahsen : en iyi yol.

vech-i arazbâr : müz. Türk müziğinde bir mü-
rekkep makamdır. Kemânî Hızır Ağa tarafından
terkîbedilmiş olduğuna göre iki asırlıktır. Tanbûrî
İsak'ın devr-i kebîr peşrevi ile saz semâisi, Ahmet
Ağa'nın hafif bestesi ile ağır aksak semâisi ve bir
ağır düyek şarkı, balıkçı Hafız Ef. nin ağır aksak
şarkısı makama misâldir. Vech-i arazbar, arazbar
makamının ilk iki dizisi olan yegâh'da beyâtî ve
çârgâh'da rast beşlisi ile segâh dördlüsünden ibâ-
rettir. Donanımına "si" ve "mi" koma bemolleri
yazılır. Yegâh'da beyâtî için "si" bekar ve "si"
küçük mücenneb bemolü nota içerisinde kullanı-
lır. Segâ dördlüsü ile segâh perdesinde durur. Güç-
lüsü, terkibindeki birinci dizinin güçlüsü olan
gerdâniye (sol beyâtî nevâ'ya nakledilmiş olduğuna
göre) perdesidir; aynı dizinin durağı olan nevâ
(re) da ikinci derecede güçlü'dür (segâh'ın da güç-
lüsü bu perdedir).

vech-i hüseyinî : müz. hüseyinî aşîran makamına
bâzı eski eserlerde (meselâ muradnâme'de) veri-
len isimdir.

vech-i mülâhaza : nokta-i nazar, fr. point de
vue. Min vechin : bir bakımdan.

vech-i maişet : geçim vasıtası.

vech-i pûselik : müz. Türk müziğinin bir kaç
asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kal-
mış numûnesi yoktur.

vech-i şebah : ed. teşbîhin dört rûknünden biri
olup müşebbehün-bih ile müşebbeh arasında müş-
terek olan ma'nevî emir. [meselâ : "şu bağı cen-
net gibidir" cümlesindeki bağı müşebbeh, cennet
müşebbehün-bih olup aralarındaki müşterek olan
ma'nevî emir de : "letâfet, zînet" dir].

vech-i şehnâz : müz. Türk müziğinde bir mü-
rekkep makamdır. Sûz-i dil, şehnaz, evic ve ara-
ban makamlarından veyâ bu makamların muhtelif
dizi parçalarından ibâret karışık bir mürekkeptir.
Dügâh (lâ) perdesinde kalır. A. A. Konuk'un kâr-ı
nâtık'ının 52 numaralı ağır düyek parçası makama
misâldir.

vech-ül-hakk : tas. her şeyin hakikati.

veche وجهه (a. i.) : 1. yüz. (bkz : rûy).

2. yan, taraf, semt. (bkz : cânib). [kelimenin
aslı : "viche" dir].

veche-i azîmet : gidiş tarafı.

veche-i maksûd : kasdolunan, varılmak istenilen
yer.

vechen وجہا (a. zf.) : 1. bir veçhile, bir sûretle; yüzce, yaz bakımından. 2. bir yönden, bir bakımdan.

vechen min-el-vücûh : vecihlerden biri olarak; her ne sûretle olursa olsun.

vecheyn وجهين (a. i. c.) : iki yan, iki yüz, iki taraf, **Zü-l-vecheyn** : 1) iki yüzlü, iki cihetli; 2) mürâf.

vechi, vecihiye وجهيه (a. s.) yüze men-sup, yüz ile ilgili. **Zâviye-i vecihiye** : alın zâviyesi, *açısı.

veci, vecia وجهيه (a. s. : vecâ'dan) : ağırtıcı, sızlatıcı.

vecibe وجيبه (a. i. c. : vecâib) : vâcip olan şey, borç hükmünde olan vazife.

vecibe-i nezâket : nezâket borcu.

vecibe-i zimmet : boyun borcu.

vecih, vecihe وجهيه (a. i. c. : vücehâ) : 1. bir kavmin ulu'su, büyüğü, başkanı. 2. s. güzel, hoş, lâtif. 3. uygun, münâsip. **Tevcih-i vecih** : iyiye, güzele yorma. **Vech-i vecih** : en, en uygun şekil. 4. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vecihî وجهيه (a. s.) : 1. veçhe âit, vecihle ilgili. 2. i. erkek adı.

veciz, vecize وجيزه (a. s. vecâzet'den) : kısa, derlitolu. (bkz : muhtâsar).

vecize وجيزه (a. i.) : ed. özdeyiş, fcazlı söz, lâfzî az, mânâsı çok ifâde.

vecne وجنه (a. i. c. : vecenât) : yanak yumrusu; elmacık.

vecr وجر (a. i. c. : evcâr) : mağara. (bkz : kehf).

vecûr وجور (a. i.) : hek. hayvanların boğazına dökülen bir çeşit ilâç.

veda' ودع (a. i.) : beyaz boncuk.

vedâ' وداع (a. i.) : ayrılma, ayrılış Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun!

El-vedâ : Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun! [kelimenin aslı : "vidâ", dir].

vedâ-i mülk-i vüçûd : varlık ülkesine vedâ etmek, ölmek.

vedâd وداد (a. i.) : 1. (bkz : vidâd). 2. erkek adı.

vedâ-nâme وداعنامه (a. f. b. i.) : kendisinin veyâ selefinin vazifesinin sona erdiğini bildirmek için devlet başkanına elçi tarafından sunulan mektup, fr. *lettres de rappel*.

vedâyi' ودایع (a. i. vedâ'nın c.) : vedâlar, emânetler. [aslı : "vedâi" dir].

vedd ود (a. i.) : dostluk. (bkz : vidd, vüdd).

ve'd-duâ والدعا (a. cü.) : "duâlarımız sizinle beraberdir" mânâsına gelen bu kelime evvelce mektupların altına yazılırdı.

vedi ودی (a. i.) : 1. küçük aptes bozultuktan sonra çıkan su. 2. Arabistan'ın bâzı yerlerinde alınan vergi.

vedi' ودیع (a. i.) : başkasının malını saklamaya me'mur kimse.

vedia ودیعه (a. i. c. : vedâyi') : emânet.

vediat-ullah (Allah'ın emâneti) : ruh, can.

vedid, vedide وديد، وديد (a. i. c. : eviddâ) : 1. dost. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vedûd ودود (a. i.) : çok muhabbetli, çok şefkatli. [Allah'ın sıfatlarından].

vedûk ودوق (a. s.) : kösnük, kösnümüş, gişleşme zamânı gelmiş [hayvan] .

vefâ وفا (a. i.) : 1. sözünde durma, sözünü yerine getirme. 2. dostluğu devâm ettirme. 3. yetişme, yetme, kâfi gelme. 4. ödeme. **Bey'bi-l-vefâ** : bir malı, alınan para ödenince geri vermek üzere satma. **Bi-vefâ** : vefâsız, sözünde, sevgisinde durmayan. 5. erkek adı.

vefâ-bîgâne وفا بيگانه (a. f. b. s.) : vefâsız, sözünde sevgisinde durmayan.

vefâ-dâr وفادار (a. f. b. s.) : vefâli, sözünde, sevgisinde duran.

vefâ-dârâne وفادارانه (a. f. zf.) : vefâdar olana, sözünde sevgisinde durana yakışacak yolda.

vefâ-dârî وفاداری (a. f. b. i.) : vefâdarlık, vefâlılık, sözünde, sevgisinde durma.

Vefâiyye وفاييه (a. h. i.) : tas. Şâzelî tarihî kati şubelerinden biri. [kurucusu : Muhammed Vefâ bin Muhammed bin Necmüddîn-ül-magribîy-yil-İskenderî'dir].

vefâ-kâr وفاکار (a. f. b. s. c. : vefâ-kârân) : vefâlı. (bkz : vefâ-dâr).

vefâ-perver وفاپرور (a. f. b. s.) : sözünde, sevgisinde duran.

vefâ-perverâne وفاپرورانه (a. f. zf.) : (bkz : vefâ-dârâne).

vefâ-payvest وفایهوست (a. f. b. s.) : (bkz : vefâ-dâr, vefâ-perver).

vefâ-şîâr وفاشمار (a. b. s.) : vefâ huylu, vefâlı.

vefâ-şîârî وفاشمارى (a. b. i.) : vefâlılık, vefâ huyluluk.

vefât وفات (a. i.) : ölüm, ölme. [yalnız insan hakkında].

vefd وفد (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vüffed; vüfûd).

vefd وفد (a. i.) : 1. gelme, varma, ulaşma, erişme. (bkz : vürûd, vusûl). 2. husûsî bir iş ile birinin yanına gitme; elçi gibi gönderilen insan topluluğu. **Nezd-i maali-vefd** : yüceliklerin toplandığı yer.

vefi وفى (a. s.) : 1. vefâlı. 2. tam, mükemmel.

vefik, vefika وفیق، وفیقه (a. s.) : 1. uygun, kafadengi, aynı fikirde. 2. 1. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vefir, vefire وفیر، وفیره (a. s. vefret'den) : çok, bol. (bkz : kesir). **Sinîn-i vefire** : çok yıllar.

vefk وفق (a. i.) : 1. uyma, uygun gelme, uygunluk. 2. s. uygun. (bkz : muvâfık). 3. tilsimli duâ. **Ber-vefk** : göre, uygun olarak. **Ber-vefk-i merâm** : merâma, isteğe uygun olarak. **Ber-vefk-i dil-hâr** : isteği gönlüne uygun olarak.

vefk-i murâd : dileğe uygun.

vefret وفرت (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz : kesret).

vega وغا ("ga" uzun okunur. a. i.) : gürültü, patırdı, kavga; savaş.

vegadet وغادت ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. alçaklık, bayağılık, âdilik. 2. akılsızlık.

ve gayrühâ وغیرها (a. zf.) : ondan gayri, ondan başka. [müfret müennes için].

ve gayrühû وغیرہ (a. zf.) : ondan gayri, ondan başka. [müferet müzekker için].

ve gayrühümâ وغیرهما (a. c. zf.) : ikisinden gayri.

ve gayrühüm وغیرهم (a. c. zf.) : ondan gayri olanlar, ondan başkaları.

veh ود (a. n.) : vâh!, yazık, ay. (bkz : vâh).

vehak وهق (a. i.) : kemend.

vehb وهب (a. i.) : vergi; bağışlama; hediyeye, bağış. (bkz : atîyye, ihsân).

vehbî, vehbiyye وهبی، وهبیّه (a. i.) : 1. Allah vergisi. 2. erkek adı. 3. fels. fr. inné, innéisme.

vehbiyyet وهبیت (a. i.) : fels. fr. innéité.

vehc وهج (a. i.) : ateşin alevlenmesi.

vehd, vehde وهده، وهده (a. i. c. : vihâd) : uçurum, derin vâdi.

vehcân وهجان (a. i.) : (bkz : vehc).

ve helümme cerrâ وهلم جرا (a. cü.) :

ötekileri de buna kıyas eyle, onlar gibi çek.

vehf وهف (a. i.) : nebâtın (*bitki) yapraklanması; çoğalma; uzama.

vehhâb وهاب (a. s. vehb'den) : çok hibe eden, fazla bağışlıyan. [Allah'ın sıfatlarından]. (Abdülvehhâb'dan kısaltılmış erkek adı).

vehhâbi وهابى (a. i. c. : vehhâbiyyûn) : Abdülvehhâb adında birinin. bir buçuk asır kadar evvel Arabistan'da kurduğu mezheb ve bu mezhebten olan kimse.

vehhâbiyyet وهابيت (a. i.) : vehhâbilik, Abdülvehhâb'ın kurduğu mezhebten olma.

vehhâbiyyûn وهابيون (a. i. vehhâbi'nin c.) : vehhâbiler.

vehhâc وهاج (a. s. vehc'den) : 1. çok, parıltılı. 2. çok alevli.

vehhâm وهام (a. s.) : çok vehimli, pek kuruntulu.

vehic وهيج (a. i.) : ateşin sıcaklığı.

vehle وله (a. i.) : 1. dakika, an, lâhza.

vehle-i ülä : ilk başlangıç, birdenbire. 2. irkilme, ürkme.

vehleten وهلة (a. zf.) : birdenbire, an-sızın; ilkin.

vehm وهم (a. i. c. : evhâm) : kuruntu, yersiz korku.

vehm-i havaşş : psik. *yanılsama, fr. illusion.

vehm-âlüd وهم آلود (a. f. b. s.) : vehim dolu, vehimle karışık.

vehmi, vehmiyye وهمي، وهمية (a. s.) : gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan, kurulan, kuruntu ile ilgili olan.

vehmiyyât وهميات (a. i. vehmiyye'nin c.) : gerçekte olmayıp var sanılan şeyler, kuruntular.

vehm-nâk وهمناك (a. f. b. s.) : kuruntulu.

vehin وهن (a. i.) : gevşeklik, kuvvetsizlik.

vehn-i umûmî : hek. umûmî dermansızlık.

vehs وهس (a. i.) : 1. ayak altında çiğ-neme. 2. kırma. (bkz : kesr).

vehûb وهوب (a. s.) : vergisi, verimi çok.

vehy وهى (a. i.) : yıprama, gevşeme; yırtma.

ve-illâ والا (a. e.) : olmadığı halde, ol-mazsa, yoksa.

ve-illâ felâ : böyle olmazsa olmaz.

vekahat وثاقت ("ka" uzun okunur. a.i.) : hayâsızlık, utanmazlık, edepsizlik.

vehkâlet وكالت (a. i.) : 1. vekillik, başkasının işini görmeye me'mur olma. 2. biri, başkasını kendi yerine geçirme. 3. birinin yerini tutma. 4. nezâret, bakanlık. 5. vekilin vazife gördüğü binâ. Da'vâ vekâleti : avukatlık. Ders vekâleti : Şeyhislam kapısında öğretim işleriyle uğraşan dâire [imparatorluk zamanında].

vekâlet fi-d-nâm : huk. nefis hakkında vuku bulan bir cinâyeti ispât için müddeî ve müddeâaleyh tarafından bir kimseye verilmiş olan vekâlet.

vekâlet-i devriyye : bir başkasına devredilecek, yâni bir başkasını vekil edecek şekilde birine vekil olma, her azl edildikçe yenilenen vekâlet.

vekâlet-i hümayûn : tar. pâdişahların nikâhlı haremeleri ile hasekilerin yâhut müstefişelerin çocuk doğurmaları

vekâlet-i muallaha : huk. [eskiden] şarta muallak olan vekâlet. [meselâ : "filân tâcir buraya gelirse benim şu ineğimi satmak üzere seni vekil ettim" gibi].

vekâlet-i mukayyede : huk. bir kayıt ile mukayyet olan vekâlet [meselâ : "şu saatimi bin kuruşa satmaya seni vekil ettim" gibi].

vekâlet-i mutlaka : 1) sadrâzamlik [Osmanlı imparatorluğu'nda]. 2) bir kayıt ile mukayyet olma-yan vekâlet; "şu kadar liraya sat" demek gibi bir kayıtla bağlı olmayan vekâlet.

vekâlet-i muzâfa : huk. bir vakte muzâf olan vekâlet. [meselâ : "nisan ayında benim hayvanlarımı satmaya seni vekil ettim" gibi].

vekâlet-i umûmiyye : bir kimsenin umûmî vekilliğini üzerine alma.

vekâlet-i uzmâ : sadrâzamlik (başvekâlet).

vekâleten

vekâleten وكالة (a. zf.) : vekil olarak, başkasının adına.

vekâlet-nâme وكالتنامه (a. f. b. i.) : vekil-lik kâğıdı, verilen vekâletin noterçe tasdik edildiği kâğıt [birine-].

vekâlet-penâh وكالتپناه (a. f. b. i.) : sadrâzam (= başvekil).

vekâlet-penâhî وكالتپناهی (a. f. b. i.) : 1. sadrâzamlık (= başvekillik). 2. sadrâzama mensup, onunla ilgili.

vekeb وکب (a. i.) : bir işe üzenme.

ve-kıs وقس (a. e.) : "var kıyâs et!" mâ-nâsına.

ve-kıs-alâ-hâzâ : buna kıyâs eyle!

vekil وکیل (a. i.) : 1. birinin, işini görmesi için yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse.

vekil-i devlet. tar. vezîr-i a'zam, sadrâzam, başvekil.

vekil-i harc : vekilharç, masraf görmekle vazîfeli kimse.

vekil-i musahhar : mahkemeye gelmiyen, geti-rilemiyen hakkında dâvâ olunan kimse için hâkim tarafından tâyin olunan vekil. 2. vekâlet makamının en üstün âmiri; *bakan. **Baş-vekil** : *başba-kan. **Da'vâ vekili** : avukat.

vekil-i mukayyed : huk. vekilliği bir kayıt ve şarta bağlı olan vekil.

vekil-i mutlak : huk. vekilliği hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmıyan vekil.

vekiire وکیر (a. i.) : yeni yapılan veya satın alınan binâ için eşe dosta verilen ziyâfet.

vekkad وکاد ("ka" uzun okunur. a. s.) : parlak, aydınlık, ışıklı. **Fikr-i vekkad** : parlak bir fikir. [aslı : "pek alevli" mânâsınadır].

vekn وکن (a. i. c. : vükûn) : kuş yuvası. (bkz : vekt).

vekr وکر (a. i. c. : evkâr, vükûr) : kuş yuvası. (bkz : vekt).

veks وکر (a. i.) : vurma, kakma.

velâ ولا (a. i.) : 1. yakınlık, sâhiplik.

2. efendisinin, azat ettiği köle ve câriyesi ile olan münâsebeti ve onlar üzerindeki hakkı.

velâ-yi atâka : huk. [eskiden] mevlâ ile mem-lûkû arasında azat neticesi olarak vücûda gelen bir velâ'dan, bir tenâsurdan ibârettir ki, azâdedilen bir cinâyet îka ettiği takdirde diyetini mevlâsı verir. Vefât edip de derecesi mukaddem vâris bırakmadığı takdirde mirâsına mevlâsı nâil olur.

velâ-yi mevkuf : huk. [eskiden] mu'tıkı taay-yün etmiyen memlûk hakkındaki velâ'dır. [meselâ : bir kimse satın aldığı bir kölenin evvelki mevlâsı tarafından azledilmiş olduğunu iddiâ ve ikrâr, mev-lâ ise inkâr eylese vâki olan ikrâra binâen köle azâd olursa da velâsı bu iki mevlâdan hiç birine âit olmayıp mevkuf bulunur].

velâ-yi müvâlât : huk. [eskiden] nesebi meç-hul olan bir şahsın şerâiti dâhilinde başkasiyle akdetmiş olduğu bir velâ'dan bir tenâsur râbitasın-dan ibârettir. [nesebi mâlûm olmıyan bir şahıs bir kimseye : "sen benim velâ'msın, ben bir cinâ-yet işlersem diyetini sen verirsın, vefât ettiğimde de vârisim olursun!" dese, o kimse de bunu kabûl etse aralarında müvâlât mün'akıt olur].

velâ-yi nâfiz : huk. [eskiden] mu'tıkı ma'lûm olan memlûk hakkındaki velâ.

velâ-yi ni'met : huk. [eskiden]. (bkz : velâ-yi atâka).

velâdet ولادت (o. i.) . (bkz : vilâdet).

velâdet-i hümâyûn : tar. pâdişahın doğum günü.

velâdi ولادی (o. s.) . (bkz : vilâdi).

velâid ولاید (a. i. velâide'nin c.) : câri-yeler.

velâim ولایم (a. i. velîme'nin c.) : 1. dü-ğün ziyâfetleri. 2. evlenmeler, düğünler.

velâ-kârâne ولاکارانه (a. f. zf.) . (bkz : dost-âne, muhibb-âne).

velâ-perver ولاپرو (a. f. zf.) : dostluk bes-liyen, gösteren.

velâyâ ولایا (a. i. : veliyye'nin c.) : ermiş kadınlar.

velâyet ولایت (a. i.) : 1. velîlik, ermiş-lik. 2. velî ve ermiş olan kimsenin hâli ve sı-fatı. 3. başkasına sözünü geçirme. 4. dostluk, sa-

dâkat. 5. tas. Tanrı dostluğu. Şâh-ı velâyet: Hz. Alî.

velâyet-i âmm : huk. [eskiden] umum mallara ve fertlere şâmil olan velâyet. [yargıç ve vâli misillü devlet uzuvlarının velâyetleri gibi].

velâyet-i cerâim : huk. [eskiden] halk arasında tahaddüs eden cürümler, cinâyetler hakkında idârî, siyâsî bâzı zecrî tedbirler alınmasına mezûniyet ve salâhiyettir (*yetki) ki buna : "velâyet-i mezâlim" de denir.

velâyet-i gayr-i zâtiyye : huk. [eskiden] velînin zâtından çıkmayıp hâricî bir muâmele ile vücûda gelen velâyet. [vekil, vasî, müteveli, yargıç ve vâlinin velâyetleri bu kabildendir].

velâyet-i hâssa : huk. [eskiden] husûsî mâhiyeti (*özel niteliği) hâiz olan velâyet [babanın çocukları ve vasînin kasırlar ve mütevellinin vakıf malları üzerindeki velâyeti gibi].

velâyet-i kazâ : huk. [eskiden] dâvacılar arasında şer'î usûlü dâiresinde hüküm ve teffize me'zûniyet ve yetki.

velâyet-i kısâs : huk. [eskiden] kısâs ettirmek hakkına mâlikiyet.

velâyet-i te'dib : huk. [eskiden] bir kimsenin başka bir kimseye karşı hâiz olduğu te'dib salâhiyeti.

velâyet-i zâtiyye : huk. [eskiden] velînin zâtından çıkan velâyet. [babasının evlât üzerindeki velâyeti gibi].

veled ولد (a. l. c. : evlâd) : 1. çocuk, erkek evlâd. 2. oğul. (bkz : ibn, püser). [eskiden Hristiyan künyelerinde oğul yerine kullanılan bir kelime idi].

veled-i benât : huk. kız çocukların erkek ve kız çocukları.

veled-i benîn : huk. erkek çocukların kız ve erkek çocukları.

veled-i gayr-i meşrû, —-i mâder-bî-hatâ, —-i zinâ : nikâhsız evlenmeden dünyâya gelen çocuk. Bilâ-veled : evlât bırakmadan, evlâtsiz olarak. Ümm-i veled : sâhibinden azâdedilmeden çocuğu olan câriye.

veled-i hâdis : vak. yakfın vukuundan sonra meşrû-ün-leh olarak doğan çocuk.

veled-i kul : tar. Yeniçeri, topçu, top arabacı, kumbaracı, kul oğlu, lâğamcı vesâir kapı kulu ocağı mensuplarının çocukları.

veled-i ma'nevî : 1) evlâdlığa kabûl editen ahret evlâdı; 2) [şeyhe göre] mürit.

veled-i mülâane : huk. [eskiden] mülâaneden sonra nesebinin babasından nef'ine hüküm olunan çocuk.

veled-i müvâlât : fık. nesebi meçhûl olan bir şahsın şerâiti dâhilinde başkasıyla âkdetmiş olduğu velâ.

veled-i sulbî : öz oğul.

veleh وله (a. l.) : [kederden gelen] şaşkınlık, sersemlik.

veleh وله (f. i.) : kahır ve hışım.

ve lehu وله (a. cü) : bu da onun.

veleh-zâ ولهزا (a. s.) : şaşırması.

veleh-zede ولهزده (f. b. s.) : sevgilinin hışmına uğriyan ve kahır çeken âşık.

velev ولو (a. e.) : olsa da, bile, hattâ, ister, isterse.

velev süllim : öyle olduğu teslim ve kabûl olunsu bile.

velhân ولهان (a. s.) : şaşkın, sersem.

ve-l-hâsil والحاصل (a. s.) : sözün kısası, kı-sacası. (bkz : el-hâsıl, hâsıl-ı kelâm).

veli ولي (f. e.) : velâkin, ammâ, fakat. (bkz : lîk).

velî, veliyy ولي (a. i. c. : evliyâ) : 1. Allah'ın 99 adından biri. 2. sâhip. 3. bir çocuğun her türlü hareketinden ve hâinden sorumlu olan kimse. 4. ermiş, eren. 5. erkek adı.

veliyy-i akreb : huk. velâyet altında bulunan kimseye hısımlık derecesi en yakın olan kimse.

veliyy-i eb'ad : huk. velâyet altında bulunan kimseye hısımlık derecesi en uzak olan kimse.

veliyy-i ni'met : ni'met sâhibi, velîni'met, besliyen.

veliyy-üd-dîn : 1) dîne sımsıkı bağlı; 2) dilimizde "veliyettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

veliyy-ül-emr : emir sâhibi, âmir.

veliyy-ül-hakk, velî-d-dem, velî-l-kasâs : fık. kasas veyâ diyet istemiye hakkı olan.

veliyy-ün-nîam : şeyhislâm.

veli-ahd ولي عهد (a. b. i.) : bir hükümdardan sonra hükümdar olacak kimse. [aslı : veliyy-i ahd'dır].

valid وليد (a. i. c. : vildân) : 1. yeni doğmuş çocuk. (bkz : sabî). 2. köle, kul. Ümm-ül-valid : tavuk.

valid ولید (a. i. c. : velâid) : câriye.

valid, **validin** وليك ، وليكن (f. e.) : lâkin, amma, fakat.

valid ولیمه (a. i. c. : velâim) : 1. düğün ziyâfeti. 2. evlenme, düğün.

valid ولیه (a. i. c. : velâyâ) : ermiş kadın.

valid-ullah ولی الله (a. b. i.) : ermiş kimse; Allah'ın sevgili kulu.

valid ولسان (a. i.) : birbirlerinin boyunlarına el atarak yürüme.

valid ولوع (a. i.) : bir şeye fazla düşkün olan. (bkz : harîs).

valid ولود (a. s.) : 1. doğurgan, çok doğuran. 2. mec. çok eser veren.

valid ولوال (a. i.) : ağlayıp inleme.

valid ولوله (a. i.) : 1. şaşkınlık. (bkz : hayret). 2. gürültü, patırdı, yaygara. (bkz : gul-gule). 3. müz. Türk müziğinde usûlün darp parçacıklarına ayrılarak vurulma şekli. Meselâ : "düm te ke düm tek tek" şeklinde vurulan aksak, validei olursa her darbı bir kaç darp halinde olur. Bu şekilde usûlün fazla hareket ve canlılık kazandığı muhakkaktır. Yalnız geliş güzel valide yapılamaz; ince bir zevk-i selîm'e ve derin bir bilgiye müstenid olması lâzımdır. Velvele, hassaten Mevlevî âyîn-i şeriflerinde kullanılır; kudüm, usulleri valideleli olarak vurur, semâ böylece fevkalâde bir hareket ve halâvet kazanır.

valid-endâz ولوله انداز (a. f. b. s.) : gü-rültücü, yaygaracı.

valid-engiz ولوله انگیز (a. f. b. s.) : gü-rültü çıkaran, gürültü koparan.

valid ولی (a. i.) : birbiri ardı sıra gelme, çıkma, olma. (bkz : taâkub, tevâlî).

vemiz ویمیز (a. i.) : bulut arasından görünen ışık. (bkz : vemz).

vemye ومیه (a. i.) : sıkıntı, meşakkat; belâ.

vemz ومض (a. i.) : hafifçe çakma, parlama [şimşek].

veny ونی (a. i.) : iş husûsunda gevşeklik gösterme.

ver ور (f. e.) : ve, eğer; "ve er" den kısaltma. (bkz : er).

-ver ور (f. s.) : "sâhib, mâlik; usta" mâ-nâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. Dâniş-ver : âlim; Suhan-ver : şâir, edip.. gibi.

verâ وراء (a. i.) : 1. arka, geri, öte. Mâ-verâ : bir şeyin arkasında, ötesinde bulunan şey.

verâ-i cebel : dağın arkası. 2. başka, gayri. 3. kıç, geri, dübür.

ver'a ورعه (a. i.) : korkaklık. (bkz : bîm, havf, ru'b, ters).

verâ وری (a. i. c. : verâyâ) : halk, mahluk; âlem, kâinat. Ahkar-ül-verâ : halkın en âcizi. Efkâr-ül-verâ : halkın en fakiri. Hayr-ül-verâ (mahlûkların hayırlısı) : Hz. Muhammed.

vera ورع (a. i.) : haramdan kaçınma. Ehl-i vera' : dîne bağlı, dindar. (bkz : mütteki, verâ' verâat, zâhid).

verâ, verâat ورع، وراعت (a. i.) : (bkz : vera').

verâkı وراقی (a. i. verka'n c.) : güvercinler.

verâset وراست (a. i.) : vârislik, mirascılık, mirasta hak sâhibi olma. [aslı : "virâset" dir].

verâset-i ırkıyye : doğanın ecdâdına benzemesi.

verâset-i selefıyye : geçmişlerin irsî kudreti.

verâset-i şahsiyye : iki canlının yaklaşmasından doğan yavrunun, ya anasının veya babasının vasf-larından bâzısını almış olması.

verâyâ' ورايآء (a. i. verâ'nın c.). (bkz : mahlûkat).

verb ورب (a. i.) : yabâni hayvan ini.

verd ورد (a. i. c. : evrâd, virâd, vürd) :

bot. gül. Mâ-ül-verd : gül suyu.

verd-i nâz : 1) naz gülü, nazların gülü; 2) kadın adı.

verdâne وردانه (a. i.) : 1. toplu oklava. 2. koca başlı kertenkele.

verdene وردنه (f. i.) : 1. börekçi merdânesi, oklava. 2. dolap oku.

verdi وردى (a. s.) : **bot.** güle âit, gül ile ilgili.

verdiyye ورديه (a. i.) : **bot.** *gülqiller, fr. rosacées.

verek ورك (a. i. c. : evrâk) : anat. kalça kemiği.

verekî وركى (a. s.) : kalçaya âit, kalça ile ilgili.

verem ورم (a. i. c. : evrâm) : 1. şiş, yumru. 2. şişme. 3. hek. verem.

verem-i ebyaz : hek. büyük mafsallarda cildin rengini değiştirmeksizin meydana gelen şişkinlik.

verese ورشه (a. i. vâris'in c.) : mirasçılar. **Beyn-el-verese** : mirasçılar arasında.

verid ورید (a. i. c. : evride, vurûd) : hek. siyah kan damarı, *toplardamar, fr. veine.

verid-i bâb : anat. kapı *toplardamarı, fr. veine porte.

verid-i ecvef-i süflâ : anat. alt ana *toplardamar, fr. veine cave inférieure.

verid-i ecvef-i ulyâ : anat. üst ana *toplardamar, fr. veine cave supérieure.

verid-i fevk-al-kebed : anat. karaciğer üstü *toplardamarı, fr. veine sus-hépatique.

verid-i keylûsî : anat. kilus damarı, fr. veine chylifère.

verid-i vidâci : anat. boyun *toplardamarı, fr. veine jugulaire. **Habb-ül-verid** : anat. ensedeki iki kalın sinirden her biri.

verid-i taht-ı terkova : anat. kürek kemiğinin altından geçen siyah kan damarı (toplardamar).

veridi, veridiyye وریدی ، ورديه (a. s.) : anat. *toplardamarla ilgili. **İmtisâs-ı veridi** : anat. *toplardamar vâsıtasıyla olan emilme.

verik وریق (a. i.) : 1. sık yapraklı ağaç. 2. s. gür sakallı [kımse].

verize وریزه (a. i.) : anat. mîdeden ciğere giden damar.

verka' ورقاء ("ka" uzun okunur. a. i. c. : verâki') : 1. yabâni güvercin, üveyk, güvercin. 2. s. açık boz renk.

verka-yi nâme-ber : posta güvercini.

verrâk وراق (a. i.) : kâğıtçı.

verta ورطه (a. i. c. : vîrât) : 1. varta, çukur yer; uçurum. 2. içinden çıkılması güç iş.

verz ورز (f. i.). (bkz : verziş).

verze ورزه (f. i.) : iş, san'at, meslek.

verz-ger ورزگر (f. b. i.). (bkz : verz-kâr).

verzide ورزید (f. s.) : ekilmiş. (bkz : mevrû').

verziş ورزش (f. s.) : 1. çalışma; işletme. 2. s. çalışmış.

verziş-kâr ورزشکار (f. b. s.) : çalışan.

verziş-kârâne ورزشکارانه (f. zf.) : çalışkanlıkla.

verziş-kârî ورزشکاری (f. i.) : çalışkanlık.

verz-kâr ورزکار (f. b. i.) : çiftçi, reñber; işçi.

vesâfet وصاف (a. i.) : vasıflık, hizmetkârlık, işçilik.

vesah وسخ (a. i. c. : evsâh) : kir, pas; pislik, mundarlık. (bkz : reyn¹).

vesâid وسائد (a. i. visâde'nin c.) : yastıklar; döşekler, şilteler.

vesâif وصائف (a. i. vasîf'in c.) : uşaklar, hizmetçiler. (bkz : vusafâ).

vesâik وثائق (a. i. vesîka'nın c.) : vesîkalar (*belgeler).

vesâil وسائل (a. i. vesîle'nin c.) : vesîleler. vesâil-i vâzîha ve fi'liyye : açık ve fi'li sebepler.

vesâit وسائط (a. i. vâsita'nın c.) : vâsitalar. vesâit-i harbiyye : harb vâsitaları. vesâit-i nakliyye : nakil vâsitaları, *taşıtlar.

vesâk وثاق (a. i. c. : vûsuk) : 1. bağ. (bkz : râbîta). 2. antlaşma, yeminle söz verme [birbrilerine]. 3. sözleşme yeri. [Kur'anda "vesak" şekli geçer].

vesâm, vesâmet وسام، وسامت (a. i.) : güzellik, güzel olma.

vesâtet وساطت (a. i.) : araya girmek, vâsita olma, aracılık etme.

vesâvis وساوس (a. i. vesvese'nin c.) : vesveseler, kuruntular.

vesâvis-i şeytâniyye : şeytanca kuruntular.

vesâyâ وصايا (a. i. vasiyyet'in c.) : vasiyetler, bir kimsenin, öldükten sonra yapılmasını istediği şeyler.

vesâyâ-yi müctemîa : huk. bir zat tarafından yapılmış olan birçok vasiyetler.

vesâyet وصايت (a. i.) : 1. vesîlik. 2. vasiyet. 3. emir, tenbih; tavsiye.

vesbe وثبة (a. i.) : bir sıçrayış, bir atlama.

veseb وثب (a. i.) : sıçrama, atlama.

vesebân وثبان (a. i.). (bkz : veseb).

vesen وثن (a. i. c. : evsân) : put. (bkz : çelîpa, salîb, sanem).

vesen وسن (a. i.) : uyku ağırlığı, uyuklama. (bkz : sine, vesne).

vesene وسنه (a. i.). (bkz : vesen, vesne).

vesenî وسنى (a. s.) : fels. fr. hypnagogique.

vesenî, veseniyye وثنیه، وثنیه (a. s.) : 1. puta mensup, putla ilgili. 2. puta tapan. (bkz : sünât). [Zerdüştlükte iki elle tapmaları dolayısıyla "sünât" denilmiştir].

veseniyyûn وثنیون (a. i. c.) : putperest tâifesi.

vesî, vesîa وسیع، وسیعة (a. s.) : geniş, bol. (bkz : vâsî').

vesîc وسیج (a. i.) : hızlı yürüten deve.

vesîk وثیق (a. s. c. : visâk) : çok sağlam, kuvvetli. (bkz : vûska).

vesîka وثیقه (a. i. c. : vesâik) : 1. inatılacak sağlam delil. 2. *belge.

vesîle وسیله (a. i. c. : vesâil) : 1. yol, vâsita. 2. bahâne, sebep. 3. fırsat, elverişli vaziyet. **Bilâ-vesîle, Bi-vesîle** : ortada bir sebep ve bahâne yok iken.

vesîle-i cemîle, —i hasene : güzel sebep, güzel fırsat.

vesîle-i sa'y : çalışma vesîlesi.

vesîle-cû وسیله جو (a. f. b. s.) : vesîle, bahâne, sebep arıyan.

vesîle-cûyâne وسیله جویانه (a. f. zf.) : sebep ve bahâne ararcasına.

vesîle-dâr وسیله دار (a. f. b. s.) : vesîleli.

vesîle-hâh وسیله خواه (a. f. b. s.) : vesîle isteyen.

vesîle-hâhâne وسیله خواهانه (a. f. zf.) : vesîle isteyene yakışır sûrette.

vesîlet-ün-necât وسیلة النجاة (a. b. i.) : "kurtulma tutamağı" : mevlid.

vesîm, vesîme وسیم، وسیمه (a. s. c. : visâm, vûsemâ) : 1. güzel yüzü. 2. rastıklı. 3. damgalı.

vesm وسم (a. i.) : döğüp toz hâline getirme.

vesm وسم (a. i.) : dağlama, damgalama.

vesme وسمه (a. i.) : 1. hayvana vurulan kızgın damga. 2. rastık.

vesme-dâr وسمه‌دار (a. f. b. s.) : 1. damgalı, dağlı, dağlanmış. 2. rastıklı.

vesnân وسنان (a. s.) : uykusu gelmiş olan, uyuklıyan.

vesne وسنه (a. i.) . (bkz : vesen).

ve-s-selâm والسلام (a. n.) : işte o kadar, son söz budur, artık bitti.

vestâ وستا (f. i.) : ateşe tapanların din kitabı olan Zend'in şerhi.

vesti وسى (f. i.) : şerh, tercüme.

vesvâs وسواس (a. i.) : şeytan. (bkz : iblis).

vesvese وسوسة (a. i.) : işkil, şüphe; kuruntu.

vesvese-dâr وسوسه‌دار (a. f. b. s.) : vesveseli, kuruntulu.

vesvese-hîz وسوسه‌خیز (a. f. b. s.) : vesvese kaldıran; vesvese koparan.

veş وش (f. e.) : gibi mânâsını veren bir benzetme edâtı. (bkz : mânend). **Bülbül-veş** : bülbül gibi. **Deryâ-veş** : deniz gibi. **Mah-veş** : Ay gibi..

veşak وشق (f. s.) : vaşak.

veşel وشل (a. i.) : az su.

veşelân وشلان (a. i.) : suyun akışı.

veşîa وشيعة (a. i. c. : vesâi') : 1. elemeye, üzerine iplik sarılan ağaç. 2. fiz. üzerine elektrikli teller sarılan âlet.

veşice وشيحه (a. i.) : 1. ağaç kökü. (bkz : cezr). 2. lif.

veşl وصل (a. i.) : az miktarda olan su.

veşm وشم (a. i. c. : vişâm, vüşûm) : döğme, iğne ile ve renkli tozla vücuda yapılan türlü şekiller.

veşme وشمه (a. i.) : yağmur tânesi.

veşt وشت (f. s.) : güzel. (bkz : hûb).

veşy وشى (a. i.) : 1. bir çeşit elbise. 2. kumaş işlemleri, kumaş alacılığı. 3. kumaş renklerle, resimlerle süsleme. 4. kılıç çeliğinin suyundaki özlülük. 5. söze yalanlar katıp yakıştırma. 6. gammazlık etme.

vetâir وتائر (a. i. vetîre'nin c.) : yollar, meslekler.

veted وتد (a. i. c. : evtâd) : 1. ağaç kazık. 2. ed. aruzda üç harften meydana gelen nazım.

veted-i mecmû' : ed. iki harekeli harfle bir sâkin (harekesiz) harften ibâret olan kelime : "faûl, benim, senin.." gibi.

veted-i mefrûk : ed. iki harekeli harfin arşında bulunan bir sâkin (harekesiz) harften ibâret olan kelime : "fâle, kâne.." gibi. 3. anat. ense kemiği.

veter وتر (a. i. c. : evtâr) : 1. yay çilesi, kiriş. 2. saz teli, saz kirişi, çalgı teli. 3. geo. kiriş.

veter-i kaime : geo. hipotenüs. 4. adaleleri hareket ettiren kalın sinir.

vetîre وتيرد (a. i. c. : vetâir) : 1. dar yol, keçi yolu. 2. yol, üslûp, tarz.

vetîre-i necât : kurtuluş yolu. 3. anat. burnun iki deliğini ayıran zar. 4. fels. *süreç, fr. proces-sus.

vey وى (f. e.) : "ve ey!" yerinde "ey" karşılığı olarak şiirde kullanılır.

veyh ويح (a. n.) : heyhât!

veyl ويل (a. n.) : 1. vayl, yazık. 2. i. cehennemde bir derenin adı.

veyle ويله (a. i.) : rezillik, küstahlık.

vezâif وظائف (a. i. vazîfe'nin c.). (bkz : vazâif).

vezâil وذائل (a. i. vezîle'nin c.). (bkz : vezîle).

vezân وزان (f. s.) : esici, esen. ["olmak" yardımcı fiili ile kullanılır].

vezânet وزانت (a. i.) : 1. ölçülü olma. 2. düşünüş ve görüş isâbeti.

vezânet-i efkâr : düşüncelerin isâbeti.

vezânî وزانى (f. i.) : esinti zamânı.

vezâret وزارت (a. i.) : vezirlik, pašalık.

vezâret-i uznmâ : sadrâzamlık, başvekillik.

vezb وزب (a. i.) : su gibi akma.

vezega وزغه (a. i.) : bir çeşit büyük keler.

veziden وزیدن (f. fi.) : 1. yel esmek. (bkz : hûbûb). 2. sıçramak, atılmak, seğırtmek.

vezîle وذيله (a. i. : vezâil) : 1. parlak, cilâlı para. 2. parlak mâdenî ayna.

vezîme وزيمه (a. i. c. : vezâim) : Bey-tullâh'a gönderilen hediye, armağan.

vezir وزير (a. i. c. : vûzerâ) : vâililik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan "paşa" ün-vânını taşıyan kimse.

vezir-i a'zam (en büyük vezir) : sadrâzam, başvekil.

vezir-i sâhî : ikinci vezir.

vezir kellesi : şeker, piring ve kavrulmuş soğanla bütün olarak pişirilen bal kabağı.

vezîrâne وزيرانه (a. f. zf.) : vezirce, vezire yakışacak yolda.

vezme وزمه (a. i.) : kış sonu.

vezn وزن (a. i. c. : evzân) : 1. tartma, tartılma; tartı. 2. ağırlık.

vezn-i mahsûs : fiz. *özgül ağırlık, fr. *poids spécifique*. 3. ed. nazımın belli kalıplarından herbiri, nazım âhenginin ölçüsü. [bizde "hece" ve "aruz" olmak üzere iki türdür].

vezne وزنه (a. i.) : 1. tartı. 2. terâzi. 3. para alınıp verilen yer. 4. ateşli silâhlarda barıtlık, barıt yuvası.

vezne-dâr وزندهار (a. f. b. i.) : vezne me'muru; sandık emîni.

veznî وزنى (a. s.) : 1. vezne âit, vezinle ilgili. 2. i. fık. tartılan şey.

vezniyyât وزنيات (a. i. c.) : tartılan şeyler.

vezzân وزان (a. s. vezn'den) : 1. vezne-den, tartan. 2. i. kantarcı.

vırâk وراق (a. i. varak'ın c.) : yapraklar. (bkz : evrâk).

vırât وراط (a. i. vertâ'nın c.) : 1. vartalar, çukurlar; uçurumlar. 2. içinden çıkılması güç işler.

vitâ' وطاع (a. i.) : uygun görme, râzı olma.

viâ' وعاء (a. i. c. : ev'îye) : 1. kab, mahfaza. İsm-i viâ : a. gr. kab ismî [şekerlik, tuzluk gibi]. 2. biy. damar. (bkz : reg).

viâiyyet وعائت (a. i.) : kab hâlinde olma.

vibâr وبار (a. i. vebr'in c.) : zool. ak-tavşanlar; Arabistan tavşanları. (bkz : vibâre, vubûr).

vibâre وباره (a. i. vebr'in c.). (bkz : vibâr, vubûr).

vicâ' وجاء (a. i.) : içdiş etme, burma [hayvanı].

vicâ' وجاع (a. i. vecâ'in c.) : ağırlar, sıızılar.

vicâh وجاه (a. i. vech'den) : yüzleşme, yüz yüze gelme. (bkz : muvâcehe).

vicâhen وجاهاً (a. zf.) : yüzüye gelerek, yüzüne karşı. (bkz : muvâceheten).

vicâhî, vicâhiyye وجاهى ، وجاهيه (a. s.) : yüzyüze olan. **Muhâkeme-i vicâhiyye** : yüzyüze olan mahkeme, duruşma.

vicâr وچار (a. i. c. : evcîre, vüçür) : 1. kurt, arslan gibi yırtıcı hayvan yatağı; in. 2. sel suyunun oyduğu yer.

vicd وجد (a. i.) : zengin olma.

vicdân وجدان (a. i.) : 1. bulma, bir şeyi bir halde görme. 2. duyma, duygu. 3. kendinden geçme, dalma. 4. insanın içindeki iyi ile kötüyü ayırdeden duygu. 5. din, inanç. **Hürriyyet-i vicdân** : dîni inançta, din töreni yapmada serbestlik. 6. kadın adı.

vicdânen وجداناً (a. zf.) : 1. vecd ile, kendinden geçip dalarak. 2. vidadanca, içten, yürek duygusu ile.

vicdânî, vicdâniyye وجدانى ، وجدانية (a. s.) : 1. vecd ile, kendinden geçip dalmakla ilgili. 2. kal. bî his ile, yürek duygusu ile ilgili.

vicdâniyyet وجدانیت (a. i. c.) : vidadâna âit haller, hususlar, nitelikler.

vicdân-sûz وجدانسوز (a. f. b. s.) : vidadâna acı veren, yürek yakan.

vidâc وداج (a. i.) : anat. boyun damarlarından biri.

vidâd وداد (a. i.) : 1. sevme, sevgi. 2. dostluk. (bkz : vidd).

vidd ود (a. i.) : sevme, sevgi, dostluk. (bkz : muhabbet, vedd, vüdd).

vifâdet وفادت (a. i.) : elçilik.

vifâk وفاق (a. i.) : 1. uygunluk, aynı düşüncede olma. (bkz : muvâfakat). 2. barış.

vihâd وهاد (a. i. vehd, vehde'nin c.) : uçuşumlar, derin vâdiler.

vihâm وحام (a. i.) : gebe kadının aş vermesi.

vihâm وخام (a. s. vahîm'in c.) : vahîm olan şeyler. (bkz : vahâmâ).

vika' وقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. (bkz : cimâ'). 2. savaş. (bkz : ceng, harb, perhâş).

vikân وکان (a. i.) : eşek palanı.

vikaye وقاية ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. kayırma, koruma, esirgeme. 2. hek. herhangi bir hastalık için önleyici tedbir alma. [nazımda "vikayet" şeklinde de kullanılır].

vikaye harfi : gr. kaynaştırma harfi.

vikayet وقایت ("ka" uzun okunur. a. i.) : koruma, sâhip çıkma.

vikr وقر (a. i. c. : evkar) : ağır yük. [at, katır ve eşek yükü için kullanılır].

vilâ' ولاء (a. i.) : 1. birbirinin ardı sıra gelme. 2. ahabplık, dostluk, yakınlık. (bkz : vedd, vidd, vüdd).

vilâd ولاد (a. i.) : doğurma.

vilâdet ولادت (a. i.) : 1. doğurma. 2. o. doğma.

vilâdet-i hümâyûn : pâdişahın doğumu.

vilâdî, vilâdiyye ولادیه ، ولادی (a. s.) : fels. anadan doğma, fr. **congénital**.

vilâ-kâr ولاکار (a. f. b. s.) : dost, ahabp. (bkz : vilâ-perver).

vilâ-perver ولاپرور (a. f. b. s.) : dost. (bkz : muhibb).

vilâyât ولايات (a. i. vilâyet'in c.) : vilâyetler, iller.

vilâyet ولايت (a. i. c. : vilâyât) : 1. bir şeyi kudretle elde etme. 2. birine kefil olma. 3. dostluk, muhabbet. 4. il.

vildân ولدان (a. i. velîd'in c.) : 1. yeni doğmuş çocuklar. 2. kullar, köleler. 3. erkek ve kadın adı.

vilde ولد (a. i. veled'in c.) : çocuklar, erkek evlâtlar, oğullar. (bkz : evlâd).

vile ويله (f. i.) : yüksek ses. (bkz : feryâd).

vin وين (f. i.) : 1. renk, boya. 2. siyah üzüm.

virâd وراد (a. i. verd'in c.) : bot. güller. (bkz : vürd).

virân ويران (f. s.) : 1. yıkık, yıkılmış. (bkz : harâb). 2. kederli, üzgün.

virâne ويرانه (f. i.) : yıkılmış veya pek harâbolmuş yer, yapı.

virânî ويرانى (f. i.) : vîranlık, haraplık.

virâset وراثت (a. i.) : [kelimenin aslı bu olduğu halde "verâset" şekli yaygındır]. (bkz : verâset).

vird ورد (a. i. c. : evrâd) : belli zamanlarda okunması âdet olan Kur'ân cüzleri, duâları.

vird-i zebân : diline dolama.

visâb وثاب (a. i.) : 1. atlama, sıçrama. 2. döşek, yatak. (bkz : serîr).

visâd, visâde وساد (a. i.) : yastık; şilte. Ariz-ül-visâd : tenbel adam.

visâde-nişin وساده نشين (a. f. b. s.) : yastığa yaslanıp oturan.

visâk وثاق (a. i.) : 1. bağ, râbîta. (bkz : vesâk). 2. andlaşma, sözleşme [yeminle-].

visâk وثاق (a. i. vesîk'in c.) : 1. çok sağlam ve kuvvetli bağlar. 2. andlaşmalar, yemin etmeler.

visâl وصال (a. i. vasl'dan) : 1. ulaşma, bitişme. 2. sevgiliye kavuşma. (bkz : vuslat). 3. müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

visâm وسام (a. s.) : damgalı, nişanlı.

visâm وسام (a. s. vesîm'in c.) : 1. güzel yüzlüler. 2. rastıklar. 3. damgalılar. (bkz : vüsemâ).

vişâh وشاح (a. i. c. : veşâih, evşiha) : boyuna çapraz takılan üstü sırma ve mücevherle işlenmiş muska.

vişâm وشام (a. i. veşm'in c.) : dövme-ler. (bkz : veşm).

vişn-âb وشناب (f. b. i.) : ["vişne-âb" dan]. vişne şurubu, vişne şerbeti.

vitr وتر (a. s.) : 1. tek, yalnız, تنها. 2. Selât-i vitr (vitrî namazı) : yatsı namazından sonra kılınan üç rek'at namaz. 3. i. kurban bayramından bir gün önceki gün.

vizr وزر (a. i. c. : evzâr) : 1. günah, suç. (bkz : ism, zenb). 2. ağırlık, yük. (bkz : sıklık).

vu'âz وعاظ (a. i. vâiz'in c.) : vâizler. (bkz : vâizân).

vuhûr وهور (a. i. vebr'in c.) : zool. ak-tavşanlar; Arabistan tavşanları. (bkz : vibâr, vibâre).

vufûd وفود (a. i.) : gelme, geliş. (bkz : vurûd).

vufûr وفور (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz : kesret, vefret).

vuhûfet وحوft (a. i.) : 1. çok kıllılık. 2. kılın çok siyah ve yumuşak olması.

vuhûl وحول (a. i. vahal, vahl'in c.) : batak yerler, çamurlu yerler.

vuhûş وحوش (a. s. vahş'in c.) : 1. yabânî [hayvanlar].

vuhûş-i barri : karaya mahsus, karada yaşayan yabânî hayvanlar. 2. ıssız, تنها [yerler]. (bkz : vahşân).

vuku' وقوع ("ku" uzun okunur. a. i.) :

1. düşme. (bkz : sukut). 2. rastlama, isâbet etme. 3. olma, oluş. 4. bir hâdisenin çıkış şekli, ceryânı. **Adim-ül-vuku'** : hiç olmiyan, olması imkânsız. **Ke-sir-ül-vuku'** : çok olan, sık sık olan. **Nâdir-ül-vuku'** : seyrek rastlanan.

vuku'-i hâl : bir hâdisenin çıkışı ve oluş şekli.

vukuât وقوعات (a. i. vak'a'nın c.) : 1.

olanlar, olan bitenler. 2. polisi ilgilendiren hâdiseler. (bkz : hâdisât).

vukud وقود ("ku" uzun okunur. a. i.

vakd'in c.) : yanmalar, tutuşmalar, alevlenmeler. [ateş hakkında].

vukuf وقوف ("ku" uzun okunur. a.

i.) : 1. durma, duruş, (bkz : tevakkuf). 2. bir halde, olduğu gibi kalma, ilerileyip veya gerileme. 3. anlama, bilme, öğrenme, haberli olma, bilgi. **Ehl-i vukuf** : *bilirkişi. **Erbâb-ı vukuf** : bir şey hakkında mükemmel bilgisi olanlar, bilirkişiler. **Kesb-i vukuf** : haberi olma, öğrenme. **Sinn-i vukuf** : olgunluk haddi.

vukuf-ı adedi : tas. Nakşi tarikatindeki on bir tâbirden biri. [diğerleri : hûş der dem; nazar ber kadem; sefer der vatan; halvet der encümen; yâd-gerd; bâz-keşt; nigâh daşt; yâd daşt; vukuf-ı kalbi; vukuf-ı zemân].

vukuf-ı kalbi : tas. 1) kalbin Allah'tan âgâh olması; 2) nakşi tarikatindeki on bir tâbirden biri. (bkz : vukuf-ı adedi).

vukuf-ı zamânî : tas. 1) her anda hâlimden haberdâr olma; 2) Nakşi tarikatındaki on bir tâbirden biri. (bkz : vukuf-ı adedi).

vukuf-dâr وقوفدار ("ku" uzun okunur.

a. f. b. s.) : bilgili, bilgiç.

vusafâ وصفا (a. i. vasif'in c.) : uşak-

lar, hizmetçiler. (bkz : vesâif).

vuska وثقي ("ka" uzun okunur. a. s.

vüsûk'dan) : çok sağlam, pek kuvvetli. **Urvet-ül-vüska** (pek sağlam kulp) : Müslümanlık. (bkz : vesîk).

vusla وصله (a. i.) : bir şeyi başka şeye

ekliyen, bitiş-tiren şey, ek.

vuslat وصلت (a. i.) : 1. bir şeye ulaşma.

yetiştirme. 2. [sevgiliye] kavuşma. 3. kadın adı.

vustâ وسطى (a. s.) : 1. orta, ortada bu-

lunan, arada olan; iç. [evsat'ın müennesi] **Asyâ-yi vustâ** : Ortaasya. **Kurûn-ı vustâ** : Ortaçağ. **Salât-ı vustâ** : ikinci namazı. 2. i. orta parmak.

vusuk وثق (a. i. vesâk, vîsâk'ın c.) :

1. bağlar, râbitalar. 2. andlaşmalar. 3. sözleşme yerleri.

vusûl وصول (a. i.) : ulaşma, gelme, var-

ma, erişme, yetiştirme. (bkz : vefd 1).

vusûl-il-Allah : Allah'a yaklaşma. [takvâ ve itâat yoluyla].

vusûm وصوم (a. i. vasm'ın c.). (bkz : yasm).

vuşâk وشاق (f. j.) : uşak. [Türkçe'den

alındığı, lûgatlerde yazılıdır].

vuşûm وشوم (a. i. veşm'in c.). (bkz :

vişâm).

vuûd وعود (a. i. va'd ve va'de'nin c.) :

vaitler.

vuzia وضع (a. fi.) : vaz olundu. **Mâ**

vuzia leh : ta'yîn ve tahsis olunan şey.

vuzû' وضوء (a. i.) : abdest alma; ab-

dest.

vuzû' وضوء (a. i.) : nefisini alçaltma,

hakir görme.

vuzûh وضوح (a. i.) : 1. açık ve belli

olma, anlaşılır olma. 2. açıklık, aydınlık. 3. ed. ifâdede açıklık.

yücehâ' وجهاء (a. i. vecih'in c.). (bkz :

vecih).

vücûb وجوب (a. i.) : 1. vâcip ve lüzumlu

olma. 2. bırakılması mümkün olmama. 3. lâyık olma.

vücûb-i edâ : huk. sebebin vücûdundan sonra muayyen bir zamanda bir fiili işlemenin veya bir malî edânın lâzım olması.

vücûbî وجوبى (a. s.) : 1. vücûbe âit, onun-

la ilgili. **Fi'l-i vücûbî** : gereklilik sıgası (*kipi). 2. mant. *olumlu.

vücûd

vücûd وجود (a. i.) : 1. bulunma, var olma, varlık. 2. gövde. (bkz : beden, cism). 3. ten.

vücûd-i mu'ciz : başkalarını acze düşürüp hayrette bırakan varlık.

vücûdiyye وجودیه (a. i.) : fels. * kamu-tanricılık, Tanrı varlığını eşyanın varlığından ibâret sayma, fr. *panthéisme*. [vahdet-i vücûd ile ilgisi yoktur].

vücûh وجوه (a. i. vech'in c.) : 1. yüzler, çehreler, suratlar. 2. bir memleketin ileri gelenleri. (bkz : eşrâf). 3. geo. satırlar (*yüzeyler) **Zû-kesir-il-vücûh**, **Zû vücûh-i kesir** : geo. çok satırlı (*yüzeyli) cisim. **Nim-vücûh** : geo. yarı yüzeyli. 4. Kur'an'ın bâzı okunuş tarzları.

vücûh-i kırâet : Kur'an-ı Kerim'in türlü türlü okunma kaideleri. 5. imkânlar, şekiller.

vücûm وجوم (a. i.) : 1. darılıp susma. 2. iğrenme, tikslenme. 3. kederli olma. 4. göğüşe vurma.

vücür وجر (a. i. vicâr'in c.) : 1. kurt, arslan gibi yırtıcı hayvanların yatakları; inler. 2. sel sularının oyduğu yerler.

vüdâd وداد (a. i.). (bkz : vîdâd).

vüdd ود (a. i.) : dostluk. (bkz : vedd, vidd).

vüffed وفد (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vefd, vüfûd).

vüfûd وفود (a. i.) : gelme, erişme.

vüfûd وفود (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vefd, vüffed).

vüfûr وفور (a. i.) : bolluk, çokluk.

vühûb وهوب (a. s.) : çok bağışlıyan, çok bağışta bulunan.

vükelâ وكلا (a. i. vekil'in c.) : 1. vekiller. 2. (Osmanlı İmparatorluğu devrinde kabîne âzâsı, vekiller, bakanlar. **Meclîs-i vükelâ** : kabîne toplantısı.

vükelâ-yı deâvî : dâvâ vekilleri, avukatlar.

vükûb وكوب (a. i.) : yavaş yürüme.

vükûl وكول (a. i.) : biriyle işe girişme, işbirliği.

vükûn وكون (a. i. vekk'in c.) : kuş yuvaları. (bkz : vükûr).

vükûr وكور (a. i. vekk'in c.) : kuş yuvaları (bkz : vükûn).

vülâd ولاد (a. i.) : fık. öldürülen, öldürenin evladı bulunma.

vülât ولات (a. i. vâlî'nin c.) : vâlliler.

vüleyd وليد (a. s. veled'den) : 'çocuk-çuk, küçük çocuk.

vülû' ولوع (a. i.) : bir şeye fazla düşkünlük.

vülûc ولوج (a. i.) : girme, sokulma. (bkz : duhûl).

vülûg ولوغ (a. i.) : köpeğin su içmesi.

vürd ورد (a. i. verd'in c.) : bot. güller. (bkz : virâd).

vüreyd ورید (a. i.) : anat. çok küçük damar.

vüreyk وریق (a. i. c. : vüreykat) : yapracık.

vüreyka وریقه (a. i.) : yapracık, küçük yaprak. (bkz : vüreyk).

vüreykat وریقات ("ka" uzun okunur. a. i. vüreyk'in c.) : anat. yapracıklar.

vüreykat-ı tüveyciyye : bot. küçük taçyapraklılar.

vürûd ورود (a. i.) : geliş gelme, varma; yetişme. **Şeref-vürûdeden** : şerefle gelen [büyük bir zat hakkında].

vürûd ورود (a. i. verid'in c.) : anat. *toplardamarlar, fr. *veines*.

vürük وروك (a. i.) : yan yatma.

vüs' وسم (a. i.) : 1. güc, kuvvet, tâkat.

vüs'i beşer : insan gücü, insan tâkatı. 2. zenginlik, varlık, bolluk. 3. bolluk, genişlik.

vüs'at وسعت (o. i.) : 1. genişlik, bolluk. 2. para durumu. 3. boş meydan, fırsat. 4. mat. *genlik, fr. *amplitude*.

vüsemâ وسما (a. i. vesîm'in c.) : 1. güzel yüzlüler. 2. rastkılar. 3. damgalılar. (bkz : visâm).

vüska وثقي ("ka" uzun okunur. a. s. vüsük'den) : pek sağlam ve kuvvetli olan. **Urvet-ül-vüska** (pek sağlam kulp) : Müslümanlık. (bkz : vesîk.).

vüsüb وثوب (a. i.) : atlama, sıçrama.

vüsük ووق (a. i.) : 1. inanma, güvenme. 2. muhkemlik, sağlamlık.

vüsuk وثق (a. i. vesâk ve visâk'ın c.) : 1. bağlar, râbitâlar. 2. antlaşmalar, sözleşmeler [yeminle-].

vüsüd وسد (a. i. visâde'nin c.) : yastıklar.

vüşât وشاة (a. s. veşy'in c.) : koğucular.

vüzerâ' وزراء (a. i. vezîr'in c.) : vezirler. **Şeyh-ül-vüzerâ** : vezirlerin en eskisi olan kimse.

vüzüb وزوب (a. i.) : su gibi akma.

vüzüb-ı dem : kanama.

Y

y ى (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin otuz birinci harfi olup "ebced" hesâbında on sayısının karşılığıdır.

yâ يَا (a. ha.) : ye (ى) harfinin adı.

yâ-yi müsennât : [iki noktalı olması dolayısıyla] "ye" harfi.

yâ-yi tahtâniyye : [altında iki nokta bulunması dolayısıyla] "ye" harfi.

yâ يَا (a. n.) : ey!, hey! : 1) Arapça'da başına geldiği terkibin ilk kelimesini meftuh (üstün) okutur : **Yâ-Rabb-el-âlemîn** (ey âlemlerin Rabbi!).. gibi; 2) tek kelimenin başına gelirse o kelimenin son harfini mazmum (ötre) okutur : **Yâ Ahmedü..** gibi.

yaâfir يمافير (a. i. ya'fûr'un c.) : ya'furlar.

-yâb ياب (f. s.) : 1. yâften masterından emr-i hâzır. 2. "bulucu, bulan; bulunan, ele geçen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Fenâ-yâb** : fenâ bulan; mahvolan. (bkz : fânî). **Nâ-yâb** : bulunmaz, bulunmayan. (bkz : ender, nâdir). **Şifâ-yâb** : şifâ bulan, iyileşen.. gibi.

yâbân يابان (f. i.) : çöl, sahrâ. (bkz : beyâbân).

yabâni ياباني (f. s.) : yabana mensup, ıssız yerde yaşayan; vahşî. (bkz : yebânî).

yâbende يابنده (f. s.) : 1. bulucu, bulan. 2. keşfeden, fr. *exploiteur*. (bkz : kâşif).

yâbis يابس (a. s.) : kuru. **Ratb ü yâbis** : yaş, kuru, yaştan, kurudan bir şeyin her türlüşü.

yâbnâk يابناك (f. s.) : bulan, bulucu.

yâd ياد (f. i.) : 1. hatırlama, anma. 2. hatır, gönül.

yâd-ı hazîn : hüzünlü hâtıra.

yâd-ı şebâbet : gençlik hâtırası.

yâd-ı zîst : çirkin, kötü anma, birinin aleyhinde.

yâd-bûd ياد بود (f. b. i.) : yâdigâr, armağan.

yâd-bûd ياد بد (f. b. i.) : hâfıza kuvveti.

yâd-dâr یاد دار (f. b. s.) : hatırdâ tutan.

yâd-dâşt یاد داشت (f. b. i.) : hatırdâ tutulan şey.

yâd-dest یاد دست (f. b. i.). (bkz : yâd-est).

yâde یاد (f. i.) : hâtıra.

yâd-est یاد است (f. i.) : lâdes oyunu.

yâd-gâr یادگار (f. b. i.) : yâdigâr, bir kimseyi veyâ nesneyi hatırlatacak şey.

yâd.kerd یاد کرد (f. b. i.) : 1. hazırlama. 2. (bkz : vukuf-ı adedî).

yâfe یافه (f. i.) : mânâsız, saçma söz. (bkz : yâve).

yâfer یافر (f. i.) : çengi. [kelime : "yâfir" şeklinde de kullanılır].

Yâfes یافت (a. h. i.) : Hz. Nûh'un üçüncü oğlu. [Tûfan'dan sonra Hazer denizi kuzeyinde yerleşmiştir].

Yâfiyye یافییه (a. h. i.) : tas. Kadîrî tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu : Abdullah-ül-Yâfiî bin Alî-yûl-Kadîrî'dir].

yâfir یافر (f. i.). (bkz : yâfer).

-yâfte یافته (f. s.) : "bulmuş, bulunmuş, bulunan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Husûl-yâfte** : hâsıl olmuş, meydana gelmiş. **Şeref-yâfte** : şeref bulmuş.. gibi.

yâfûh یافوخ (a. i.) : anat. bingıldak.

ya'fur یعفر (a. i. c. : yaâfir) : 1. tû-yü toprak rengi olan âhu. 2. âhu yavrusu. 3. gecenin beşte, altıda bir gibi bölümü. 4. Hz. Muhammed'in Hayber Vak'asında ganîmet olarak aldığı bir eşeğin adı.

yağfir-ullahü یعفرالله (a. cû.) : Allah mağfîret etsin, Allah yarlıgasın!

yağma یغما (f. i.) : 1. çapul, zorla mal kapma. 2. bir Türk boyu. **Hân-i yağma** : 1) fakirler için hazırlanan sofrâ; 2) Tefîk Fikret'in, ikinci Meşrûtiyet devrinin sû-i istimallerini yeren ünlü hicvîyesi.

yağma-ger یغما گر (f. b. s. c. : yağma-gerân) : yağmacı, çapulcu, zorba.

yağma-gerân یغما گران (f. b. s. yağma-ger'in c.) : yağmacılar, çapulcular, zorbalar.

yağma-gerâne یغما گرانه (f. zf.) : yağmacılıkla, zorbalıkla.

yağma-gerî یغما گری (f. b. i.) : yağmacılık, çapulculuk.

yağmâi یغمائی (a. s.) : 1. yağmaya âit, yağma ile ilgili. 2. yağma adlı Türk boyuna mensup.

yagus یغوث ("gu" uzun okunur. a. i.) : arslan şeklinde olan eşki bir putun adı.

yah یح (f. i.) : buz. (bkz : cemed).

yahâmîm یحامیم (a. i. yahmûm'un c.) : kara dumanlar.

yah-âver یح آور (f. b. i.) : buzlu su, buzlu şerbet.

yah-beste یح بسته (f. b. s.) : buz bağlamış, buz tutmuş. (bkz : mûncemid).

yah-ge یحجه (f. b. i.) : donmuş yağmur, yağın dolu.

yâ hey یاهی (a. n.) : ey!, hey!, be hey!.

yahmûm یحمووم (a. i. c. : yahâmîm) : kara duman.

yahmûr یحمور (a. i.) : yaban eşeği.

yahnî یحنی (f. i.) : 1. zahîre, azık. 2. pişmiş şey. 3. yahnî, et yemeği.

yah-pâre یحپارد (f. b. i.) : buz parçası.

yâhte یاخته (f. i.) : 1. oda. 2. eş, benzer. (bkz : misl, nazîr). 3. küçük küp.

yahtemil یحتمل (â. zf.) : ihtimal, olabilir.

yâ-hû يَاهُو (a. n.) : 1. ey o zat! (Ey Allah!). 2. hey, bana bak, baksan a!, a canım; adam!, adamlar!, ey sen!, iştmiyormusun.

yâhûd يَاهُود (f. e.) : 1. veyâ; isterseniz. 2. iyisi.

Yahûd يَهُود (a. h. i.). (bkz : Yehûd).

Yahûdâ يَهُودَا (a. h. i.). (bkz : Yehûda).

yahûd-hâne يَهُودْخَانَه (a. f. b. i.) : Yahudilerin bir arada oturdıkları bir çok evlerden ibâret yer.

Yahûdî يَهُودِي (a. h. i.). (bkz : Yehûdî, Müsevî).

yâis يَائِس (a. s. ye's'ten) : kederli, ümitsiz. (bkz : meftûr, me'yûs, nâ-ümid, nevmîd).

yakaza يَقْظَه (a. i.) : uyanıklık. (bkz : yakazet). **Beyn-en nevmi ve-l-yakaza** : uyku ile uyanıklık arasında.

yakazânî يَقْظَانِي (a. i.) : uyanıklık. (bkz : yakaza, yakazet).

yakazet يَقَاطَتْ ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyanıklık. (bkz : bîdârî).

yakazî يَقَاضِي ("ka" uzun okunur. a. s. yakzân'ın c.) : uyanıklar.

yakin يَقِين (a. i.) : sağlam bilgi, iyi, kat'î olarak bilme. **Ayn-el-yakin** : bir şeyi kendi gözüyle görüp mâhiyetini bilme. **Hakk-el-yakin** : gerçekliğine hiç şüphe olmıyan. **İlm-el-yakin** : kat'î olarak edinilmiş bilgi. [bizdeki yakın kelimesi yerine kullanılması yanlıştır].

yakinen يَقِينًا (a. zf.) : kat'î oalrak, hiç şüphe edilecek bir tarafı bulunmaksızın.

yakini يَقِينِي (a. s.) : kat'î, şüphe edilmeyecek bilgiye âit, onunla ilgili.

yakiniyyât يَقِينِيَّات (a. i.) : yakîn ile, kat'î olarak bilinen şeyler.

yaktin يَاقْتِين (f. i.) : 1. kabak ağacı. 2. kavun, karpuz, hiyar gibi toprakta uzanıp yetişen *bitki.

Ya'kub يَاقُوب (a. h. i.) : 1. Hz. Yusuf'un babası, Hz. İshak'ın oğlu olan Ya'kub Peygamber. [oğlu Yusuf'un başına gelenler dolayısıyla meşhur olup, edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür]. 2. [küçük y ile] erkek keklik (c. : yeâkib). 3. erkek adı.

Ya'kubi يَاقُوبِي ("ku" uzun okunur. a. i.) : Allah'ın birliğine ve Hz. İsâ'nın insan olduğuna kail bulunan Ya'kub adında bir piskoposun çıkardığı mezhebden veyâ bu mezheple ilgili olan.

yâkut يَاقُوت ("ku" uzun okunur. a. i. c. : yevâkit) : yâkut, değerli süs taşı. [kırmızı, sarı, beyaz, mâvi renklerde olur].

yâkut-i âdî : zimbarda taşı.

yâkut-i ahmer : kırmızı yakut; **mec.** şarap.

yâkut-i asfer : sarı yakut [azdeğerlidir].

yâkut-i cigerî : kırmızılığı siyaha çalan bir çeşit yakut.

yâkut-i gürğânî : Esterâbâd vilâyetinin merkezi olan "Cürcân" şehrinde mâdeni bulunan değerli bir taş.

yâkut-i hâm (işlenmemiş yakut) : **mec.** güzelin dudağı.

yâkut-ı kebûd, — ı **lâcverdi** : mâvi yakut, gök yakut.

yâkut-i revân (akan yakut) : 1) göz yaşı; 2) kırmızı şarap,

yâkut-ı müzâb (erimiş yakut) : 1) göz yaşı; 2) kırmızı şarap; 3) kan.

yâkut-i rümmânî (nar tânesi gibi yakut) : en değerli yakut.

yâkut-i ser-beste : güzelin ağzı, kapalı dudağı.

yâkut-i zerd (sarı yakut) : Güneş.

yâkute-i sahrâ يَاقُوتَةُ صَحْرَا (a. it.) : tas. nefsi külliyye.

yakzân يَقْظَان (a. s. c. : yakazî) : uyanık. (bkz : bîdâr).

yâl يَال (f. i.) : 1. boyun, gerdan. (bkz : unk).

yâl-ı kûpâl : şan ve büyüklük.

yâl ü bâl : boybos, boybos düzgünlüğü. 2. kuvvet, zor, güç.

yâle ياله (f. i.) : sığır boynuzu.

yâ-leyte ياليت (a. e.) : ne olurdu, keşke

yâ-leyteni küntü türâben : keşke ben toprak yaratılışaydım.

yâlmend يالمند (f. i.) : âile sâhibi, âile reisi.

yâ'lûl يعلول (a. i. yeâlîl) : 1. suyu saf ve berrak akan göl. 2. su üzerinde peydâ olan kabarcık. 3. beyaz bulut. 4. iki hörgüçlü deve.

yâlvâne يالوانه (f. i.) : kırlangıç kuşu.

yâm يام (f. i.) : posta (menzil) beygiri.

yâ'mûr يعمور (a. i.) : oğlak. (bkz : cedî).

yân يان (f. i.) : hastanın sayıklaması. (bkz : hezeyân).

yâne يانه (f. i.) : havan, dibek.

yâ'nî يسنى (a. e.) : 1. demek, şu demek. 2. sözün kısası, doğrusu, senin anlıyacağın.

yâni' يانع (a. s.) : kıvama gelmiş, olmuş; pişkin. (bkz : nâzic).

yâr يار (f. i. c. : yârân) : 1. dost. (bkz : mahbûb, muhibb). 2. sevgili. 3. tanıdık, ahbap. Cihâr-yâr (dört dost) : Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali.

yâr-ı bi-vefâ : vefâsız dost.

yâr-ı cân : candan dost.

yâr-ı cefâ-kâr : cefâ eden, zâlim dost ve sevgili.

yâr-ı dil-sitân : gönül alan sevgili.

yâr-ı gar : (mağara dostu) : Hicret esnâsında Hz. Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Hz. Ebûbekir; mec. çok vefâlı arkadaş.

yâr-ı kadîm : eski dost.

yâr-ı kadîm-i gamm : eski dost olan gam.

yâr-ı perî-rû : perî yüzlü sevgili.

yâr ü ağıyâr : dost ve düşman.

yârâ يارا (f. i.) : kuvvet, kudret, takat, güc.

yârâ-yi suhan : söz söyleme kudreti.

yârâ-yi tabîat : tabîat kuvveti.

yâ-Rabb, yâ Rabbî يارب ، ياربى (a. n.) :

1. ey Rab! 2. ey Rabbim!

yârân ياران (f. i. yâr'ın ç.) : dostlar.

Bezm-i yârân : dostlar meclisi.

yârân-ı aşk : aşk dostları, âşıklar.

yârân-ı bâ-safâ : safalî dostlar.

yârân-ı safâ : safâ dostları; zevk ve eğlence ile berâber vakit geçiren dostlar.

yâr-âne يارانه (f. zf.) : dostça.

yâre يارد (t. i.) : yara. [kelime Türkçe olduğu halde bu kelime ile terkipler yapılmıştır.]

yâre-i dil : gönül yarası.

yâre-i hicrân : ayrılık yarası.

yâre ياره (f. i.) : bilezik. (bkz : berencen, berencîn, ebrencen, sivâr).

yârek يارك (f. i.) : dölyatağı. (bkz : meşîme).

yârî يارى (f. i.) : 1. dostluk. 2. yardım.

yâr-mend يارمند (f. b. i.) : dost; yardımcı. (bkz : muîn, nasîr, müzâhir).

yâr-nâme يار نامه (f. b. i.) : güzel iş; iyi adillik.

yâr-res ياررس (f. b. s.) : imdâda yetişen.

yâsem ياسم (f. i.) : yâsemin.

yâsemen, yâsemin ياسمن ، ياسمين (f. i.) : yâsemin, fr. jasmîn.

yâsemûn ياسمون (f. i.). (bkz : yâsemen, yâsemîn).

yâ'sûb يعسوب (a. i. c. : yeâsîb) : 1. arıbeyi. 2. baş, reis.

yâ'sûb-ül-mû'mînîn (Müslümanların arıbeyi) : Hz. Ali.

yâûk يعوق (a. i.) : Nûh kavminin putlarından, at şeklinde olan birinin adı.

yâve يَآوَد (f. i.) : 1. saçma, mânâsız, saçmasapan söz. (bkz : jai, türrehât). 2. sâhipsiz hayvan.

yâve-gû يَآوَد گُو (f. b. s. c. : yâve-gûyân) : saçmalıyan, saçmasapan konuşan. (bkz : jâj-hâ).

yâve-gûyân يَآوَد گُو يَان (f. b. s. yâve-gû'nun c.) : saçmalıyanlar, saçmasapan konuşanlar. (bkz : jâj-hâyân).

yâve-gûyâne يَآوَد گُو يَانِه (f. zf.) : saçmasapan konuşarak.

yâve-gûyi يَآوَد گُو يِ (f. b. i.) : saçmasapan konuşma.

yâver يَآوَر (f. i. c. : yâverân) : yardımcı, imdatçı. **Ser-yâver** : yâverlerin başı, başyâver.

yâver-i ekrem : müşir yâverler [Sultan Hamîd'in sarayındaki-].

yâver-i fahri : maaş ve tahsisâtı olmadığı halde pâdişah yâverliği yapan kimse.

yâver-i harb : büyük bir kumandanın yâveri.

yâverân يَآوَرَان (f. i. yâver'in c.) : yâverler.

yâveri يَآوَرِي (f. i.) : yâverlik; yardım-cılık, imdatcılık.

yâve-senc يَآوَد سَنَج (f. b. s. c. : yâve-sencân) : yâveden hoşlanan.

yâve-sencân يَآوَد سَنَجَان (f. b. s. yâve-senc'in c.) : yâveden hoşlananlar.

yâyi يَآيِ (a. s.) : ya'ya, ye harfine mensup, bununla ilgili. [aslı : "yâi" olmakla beraber bizde "yâyi" şekli kullanılmıştır.]

yâz-deh يَآز دِه (f. b. s.) : on bir. (bkz : ihdâ-aşer).

yâz-dehüm يَآز دِهْم (f. b. s.) : onbirinci.

yaâfir يَآفِير (a. i. ya'fûr'un c.). (bkz : yaâfir).

yaâkib يَآكِب (a. i. ya'kub'un c.) : erkek keklilikler.

yeâlil يَآلِيل (a. i. ya'lûl'un c.) : 1. suyu saf ve berrak akan göller. 2. su üzerinde peyda olan kabarcıklar. 3. beyaz bulutlar. 4. iki hörgüçlülü develer.

yeâsib يَآسِيب (a. i. ya'sûb'un c.) : 1. arı-beyleri. 2. başlar, reisler.

yebâb يِيبَاب (f. s.) : harap, yıkık, virâne, bozuk. **Harâb ü yebâb** : yıkık dökük.

yebân يِيبَان (f. i.) : 1. ıssız, تنها yer. 2. çöl, sahrâ. (bkz : yâbân).

yebânî يِيبَانِي (f. s.) : 1. yabânî, kırlarda biten. 2. ürkek, sıkılgan. 3. görgüsüz, kaba. (bkz : yâbânî).

yebrûh-üs-sanem يَبْرُوحُ الصَّنَمِ (a. b. i.) : bot. insan kökü denilen *bitki.

yebis يِيبِس (a. i.) : yaş şeyin kuruması.

ye'cûc يَآجُوج (a. i.) : "me'cûc" ile birlik-te kullanılır; kısa boylu kavim; Çinliler.

yed يَد (a. i. c. : eyâdi, eydî, yûdî) : 1. el. (bkz : dest). 2. kuvvet, kudret, güc. 3. yardım. 4. vâsıta. 5. mülk.

yed be yed, yeden biyedin : elden ele, doğrudan doğruya, vâsitasız.

yed-i adil : huk. münâzaalî şeyin saklanması ve idâresi kendisine verilen kimse, fr. **sequestre, consignataire**. (bkz : yed-i emîn, yed-i mürtekin)

yed-i beyzâ (en beyaz el) : Hz. Mûsâ'nın Fir'avune karşı; mûcize olarak görünen parlak eli,

yed-i emîn : kanûnen güvenilir kimse olarak seçilen kişi.

yed-i husûmet : huk. bir malı, mülkü olarak elinde bulunduran kimsenin yedi. [meselâ : bir kimse diğer kimsenin elinde bulunan bir malın kendisine âit olduğunu iddîâ eder ve müddeâaleyh de o malın kendi mülkü olduğunu dermeyân eylerse bu müddeâaleyhin yedi, yed-i husûmet olmuş olur].

yed-i mürtehin : huk. (bkz : yed-i adil, yed-i emîn).

yed-i niyâbet : huk. başkasının malını ona niyâbeten elinde bulunduran kimse. [meselâ : bir kimseye sâhibi tarafından vedâ olarak bırakılan mal üzerinde o kimsenin yedi gibi].

yed-i tâir : kanad.

yed-i tasarruf

yed-i tasarruf : sâhiplik, sâhibolma.

yed-i tûlâ (en uzun el) : tam, çok geniş bilgi [bir sâhada].

yed-i vâhid : inhisar usûlü, *tekel.

yed-ullah : Allah'ın kudreti.

yed-üd-dehr : zamânın uzaması.

yed-ür-rîh : rûzgârın kuvveti.

yed-üt-tâir : kuşun kanadı.

yedân يدان (a. i. c.) : eller [iki el]. (bkz: yedeyn).

yedeyn يدین (a. i. c.) : iki el. **Zü-l-yedeyn** : iki eli de bir el gibi kullanabilme, iki eli.

yefâ' يفاع (a. i.) : yüksek yer.

yefen يفن (a. s.) : bunak [adam].

yeg يگ (f. s.). (bkz : yek).

yegâh يگام (f. i.) : müz. Türk müziğinin en eski makamlarından olan bir terkiptir. Yegâh-nevâ ile nevâ'da rast makamlarından mürekkeptir. İkinci dizi ile yegâh (re) perdesinde kalır ki, bu ses aynı zamanda makamın terkipteki ilk dizinin de güçlüsüdür. Güçlüsü nevânın durağı olan dügâh (lâ) perdesidir ("nevâ, perdesi tiz durağı olduğu için güçlü, sayılamaz). Donanımına nevâ gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Yegâh'da rast için ise "si" bekar ve "do" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır ("fa" bakiyye diyezi bu dizide de müşterektir). Umûmiyetle inici olarak seyredir.

yegâh-ı acemî : müz. Türk müziğinde tahmînen üç asırlık veyâ daha eski bir mürekkep makam olup buna "acemli yegâh" da denilir ("acemli rast, kürdî'li cârgâh, kürdî'li hicâzkâr"da olduğu gibi). Kantemiroğlunun tahmîn edilen bir berefşan peşrev ile H. Saadettin Arel'in durak'ı makama misaldir. Beyâtî'ye sultânî yegâh'ın pest beşlisinin ilâvesinden hâsıl olmuştur (bu beşli, yegâh (re) perdesindeki pûselik beşlisidir). Dizisi umûmiyetle inicidir. Beyâtî kısma "si" koma bemolü konulur. Beşli'nin hiçbir ârızası olmadığından nota içerisinde geçtiği yerlerde ilâve edecek işâret yoktur ("si" sesi beşlide yoktur; yalnız yeden sesi olarak bakiyye diyezli "do" kullanılabilir). Bu pûselik beşlisi ile yegâh (re) perdesinde kalan makamın birinci derecede güçlüsü beyâtî'nin güçlüsü olan nevâ (re) olmak icâbederse de, bu perde, tiz duraktan ibârettir; asıl güçlü dügâh (lâ) perdesidir ki, beyâtî'nin durağı olduğu gibi sultânî yegâh'da da güçlüdür (beşli'nin son sesi). Adı geçen yegâh perdesine nakledilmiş pûselik beşlisi, esasen beyâtî ma-

kamının peste doğru devâmını teşkîl etmektedir. Beyâtî inici bir dizi olduğundan, bu sûretle peste doğru uzanış tabîî bulunmakta ve geniş ölçüde ortak seslerden istifâde edilmektedir (beyâtî makamında, yerinde bir pûselik beşlisi olduğu da mâlûmdur).

yegân يگان (f. s. yeg'in c.) : birler, tekler.

yegân yegân : birer birer, ayrı ayrı.

yegâne يگانه (f. s.) : 1. biricik, tek. 2. i. kadın adı.

yegâne-gî يگانگی (f. i.) : teklik, biriciklik.

yegâne-gû [v] [ی] يگانه گو (f. b. s. c. : yegâne-gûyân) : Allah'ın birliğine inanan.

yegâne-gûyân يگانه گویان (f. b. s. c.) : Allah'ın birliğine inananlar.

yegâne-gûyî يگانه گویي (f. b. i.) : Allah'ın birliğine inanma.

yegân yegân يگان يگان (f. zf.) : birer birer, ayrı ayrı.

yeg-den يگدن (f. t. zf.) : birden, birdenbire. (bkz : def'aten, bağıteten).

Yehûd يهود (a. h. i.) : Yahudî, Hz. Yâ-kub'un oğlu Yahuda soyundan gelenler, İsrâîl oğulları.

Yehûdâ يهودا (a. h. i.) : Hz. Yâkub'un on iki oğlunun en büyüğü.

Yehûdî يهودي (a. h. i.) : Yehuda'ya mensûbolan, yahudi.

yek يك (f. s.) : bir. (bkz : münferid). 3. i. birlik, bir oluş.

yek-âheng يك آهنگ (f. b. s. ve zf.) : 1. aynı âhenkte, hiç değişmeden. 2. i. ed. beyitleri arasında mânâca münâsebet bulunan manzûmeler, daha çok qazeller.

yek-âvâz يك آواز (f. b. s.) : 1. tek sesli, bir sesli; mec. bir şekil üzerine. 2. i. ed. başından sonuna kadar aynı kuvvette güzel bulunan manzûme.

yek-âvîz ياك آويز (f. b. i.) : varsak denilen kısa kılıç.

yekâ-yek يکا يک (f. b. s.) : 1. tek tek, birer birer. 2. ansızın. (bkz : nâgehân).

yek-bâr, yek-bâre يکبار، يکبارہ (f. zf.) : bir kere, bir defâ, bir defâda.

yek-bâregî يکبارگی (f. b. s.) : bir kerelik, bir defalık.

yek-berg يک برگ (f. b. s.) : 1. tek yaprak, tek yapraklı. 2. i. g. s. tezhipte kullanılan tek küçük yapraktan ibâret bir motif,

yek-be-yek يک بيک (f. zf.) : tek tek, birer birer.

yek-cihet يکجهت (f. a. b. i.) : fikirleri bir olan. (bkz : müttehid, müttefik).

yek-ciheti يکجهتی (f. a. b. i.) : fikirleri bir olma.

yek-cins يکجنس (f. a. b. s.) : aynı cinsten.

yek-çesm يکچشم (f. b. s.) : 1. tek gözlü, sokur. (bkz : ayn-i vâhid). 2. i. Güneş.

yek-çesmî يکچشمی (f. b. i.) : tek gözlülük, sokurluk.

yek-dâne يکدانه (f. b. s.) : 1. eşi, benzeri olmıyan, tek. 2. i. bir çeşit gerdanlık.

yek-dem يکدم (f. b. i.) : bir dem, bir nefes, çok kısa.

yek-deme يکدمه (f. b. s.) : bir anda geçici, süreksiz.

yek-dest يکدست (f. b. s.) : 1. bir eli. 2. bir cins, bir çeşitte olan. 3. i. [eskiden] bir çeşit rende.

yek-diğer يکدیگر (f. b. s.) : birbirini, bir taraf öbür tarafı.

yek-dil يکدل (f. b. s.) : gönüllü, gönülleri birbirine uygun, bir gönülde olan.

yek-dilân يکدلان (f. b. i.) : gönüldaşlık, yekdillik.

yek-dilâne يکدلانه (f. zf.) : gönüldaşlıkla, gönülleri birbirine uygun olarak, bir gönüllülükle.

yek-dile يکدله (f. b. i.) : gönül birliği. (bkz : yek-dilf).

yek-dilî يکدلی (f. b. i.) : gönül birliği. (bkz : yek-dile).

yek-dü-se يک دوسه (f. b. s.) : bir iki üç.

yeke يکه (f. s.) : tek; bir; yalnız.

yek-endâz يک انداز (f. b. s.) : 1. ince temrenli küçük veya çatal temrenli bir çeşit ok. 2. i. dere ve ırmak kenarlarındaki uçurumlar. 3. düz.

yek-esbe يک اسبه (f. b. s.) : bir atlı, bir atı olan; tek başına.

yek-tâz يکه تاز (f. b. s.) : [düşmana] yalnız başına saldıran yiğit. (bkz : yekke-tâz).

yekke-tâz يکه تاز (f. b. s.) : [düşmana] yalnız başına saldıran yiğit. (bkz : yeke-tâz).

yek-nesak يکنسک (f. b. s.) : tek düzen, biteviye, değişmez. fr. monotone.

yek-neverd يکنورد (f. zf.) : bir çırpıda; yeknesak.

yek-pâ يکپا (f. b. s.) : tek ayaklı, topal. (bkz : a'rec, leng).

yek-pâre يکپاره (f. b. s.) : tekparça, bir parçadan ibâret, bütün, som.

yek-rân يکران (f. b. s.) : 1. soyu temiz cins at. 2. sarı ve kırmızı arasında bir nevi at, al at.

yek-reh يکره (f. b. s.) : 1. riyâsız, doğru. 2. zf. bir yol, bir kerre.

yek-reng يکرننگ (f. b. s. c.) : yek-rengân : 1. bir renkte olan. 2. sözünün eri olan. 3. i. meşhur bir çeşit lîle.

yek-rengân يک رنگان (f. b. s. yek-reng'in c.) : 1. bir renkte olanlar. 2. sözünün eri olanlar.

yek-rengî يک رنگی (f. b. i.) : bir renkte olma; riyâsızlık, doğruluk, sözünün eri olma.

yek-rikâbî يک رکابی (f. b. i.) : 1. yedek çekilen at. 2. bir işe hazırlanma, hazır bulunma.

yek-rîşte یک رشته (f. b. s.) : 1. uygun, yakışık, yaraşık. (bkz : muvâfık). 2. şefkatli.

yek-rû [y] يکرو [ی] (f. b. s.) : 1. bir yüzlü, iki yüzlü olmıyan. 2. güvenilir dost.

yek-rûye يک رویه (f. b. s.) : (bkz : yek-rû).

yek-rûyî يک رویی (f. b. i.) : bir yüzlülük, riyâsızlık.

yek-rûz, yek-rûze يکروز، يکروزه (f. b. s.) : bir günlük, geçici.

yek-sâl, yek-sâle یکسال یکساله (f. b. s.) : bir yıllık, bir yaşında.

yek-sân یکسان (f. b. s.) : 1. düz. (bkz : müstevî). 2. bir, berâber. (bkz : müsâvî). 3. her zaman, bir düziye. Hâk ile yek-sân : toprakla bir, yıkık.

yek-ser, yek-sere يکسر، يکسره (f. z.) : 1. yalnız başına. 2. bir baştan bir başa. 3. ansızın. (bkz : nâ-gâh).

yek-sûn, yek-sûne یکسون، یکسونه (f. b. s.) : (bkz : yek-sân).

yek-süvâr یکسوار (f. b. s.) : 1. binici-likte emsalsiz; yiğit atlı. 2. tar. bir ok adı ["zergerdân, karabatak, hâki" ve daha bâzı adlarla anılanlar gibi bu da sonradan kullanılmaz olmuştur].

yek-süvârân یکسواران (f. b. s. yek-süvâr'ın c.) : arkadaşı olmıyan atılar.

yek-süvâre یکسواره (f. b. s. c. : yek-süvârân) : 1. tek başına ata binen. 2. mec. arkadaşı olmıyan kimse.

yek-şâh یکشاه (f. b. i.) : kapların altın kısmının üzerindeki nokta. [mücellit terimlendendir].

yek-şebe یکشبه (f. b. s.) : bir gece, bir gecelik.

yek-şenbih یکشنبه (f. b. i.) : "birinci gün" : pazar günü. (bkz : yevm-i ahad).

yek-tâ یکتا (f. b. s.) : 1. tek, eşsiz, benzersiz. 2. i. erkek adı.

yek-tây یکتای (f. b. i.) : [eskiden] müz. telli sazlardan biri. [Câmi-ül-elhân'daki târifi : dört köşe kâseli ve deri gerili bir saz. Üzerine at kılı bağlanır ve çalınır].

yek-tâz یکتاز (f. s.) : (bkz : yeke-tâz).

yek-tene یکتنه (f. z.) : yalnız başına, تنها.

yek-terbiye یک تربیه (f. a. b. s.) : aynı terbiyeye sâhip olan.

yekûn یکون (a. i.) : *toplam, fr. total; top. Cem'an yekûn : bir kalem, toptan olarak.

yek-vücûd یک وجود (f. a. b. s.) : hep birden, tek bir insan gibi.

yek-zebân یکزبان (f. b. s.) : 1. bir dilli. 2. ağız birliği eden. 3. aynı dille konuşan.

yek-zebânî یکزبانى (f. b. i.) : 1. bir dillilik. 2. ağız birliği etme. 3. aynı dille konuşma.

yel یل (f. i. c. : yelân) : pehlivan, şampiyon.

yelân یلان (f. i. yel'in c.) : pehlivanlar, şampiyonlar.

yeldâ یلدا (f. s.) : uzun. Şeb-i yeldâ : yılın en uzun gecesi [23-24 aralık].

yele یله (f. i.) : 1. otlağa salınmış hayvan sürüsü. 2. kuvvetli, saldırgan. Şir-i yele : kuvvetli, saldırgan arslan. 3. koşucu, koşan. Esb-i yele : koşucu at.

yemâmé يَمَامَة (a. i.) : ehlî güvercin.

Yemânî, Yemâniyye يَمَانِيَّة (a. s.) : Yemen

ülkesine âit, onunla ilgili. **Akîk-i Yemânî** : değerli bir taş. **Hittâ-ı Yemânî** : Yemen ülkesi. **Şî'râ-yi Yemânî** : güney kutbunda görünen bir küme yıldız.

Yemen يَمَن (a. h. i.) : Arap Yarımadasının batı güney tarafını teşkil eden bölge.

yemenî يَمَنِي (a. s.) : 1. Yemen'e mensup, Yemen ile ilgili. 2. i. yemenî, Yemen işi baş örtüsü.

yemîn يَمِينَ (a. s. c. : eymân) : 1. sağ, sağ taraf; sağ el. **Kedd-i yemîn** : el emeği; el emeği ile kazanılan. 2. and. (bkz : kasem).

yemîn-bi-llâh : Allah'ın kutsal adına olan yemin. (bkz : kasem-bi-llâh).

yemîn-fi-l-isbât : huk. bir şey yapmak için vuku' bulan yemin.

yemîn-fi-n-nefy : huk. bir şeyi yapmamak için vâki olan yemin.

yemîn-i fâcîre : huk. yalan yere edilen yemin.

yemîn-i fevr : huk. bir kelâma cevap olmak gibi bir sebebe binâ olunan yemin. [meselâ : sokağa çıkmak üzere bulunan bir kimseye hitâben : "eğer sokağa çıkarsan..." diye yapılan yemin gibi ki yalnız o defâki sokağa çıkmıya münhasır olur]. **yemîn-i gamız** ("ga" uzun okunur) : yalan yere edilen yemin.

yemîn-i gamûs : huk. yalan yere âmden edilen yemin.

yemîn-i istihzâr : fık. terekeden bir hak dâvâ ve ispat eden kimseye hâkim (yargıç) tarafından ettirilen yemin.

yemîn-i lağv : huk. zanna mebnî, vâki olana muhâlif yapılan yemin.

yemîn-i muvakkat : huk. bir vakit ile mukayyet veya tevkîf ifâde eden bir lâfza mukarin olan yemin.

yemîn-i mürsel : huk. bir vakit ile mukayyet olmayan yemin. [meselâ : "filân işi yaparım" diye yemin etmek albi].

yemîn ü yesâr : sağ ve sol.

yemm يَم (a. i. c. : yümûm) : deniz. (bkz : bahr, deryâ, ummân).

yemm-i bi-kenâre : engin deniz.

yenâbî يَنَابِيع (a. i. yenbû'un c.) : kaynaklar, pınarlar; çeşmeler. (bkz : menâbî').

yenbagi يَنْبَغِي (a. s.) : şâyân, münâsîp; icâb eder, lâzımgelir. **Kemâ yenbagi** : gerektiği yerde, lâzımgeldiği gibi.

yenbû' يَنْبُوع (a. i. c. : yenâbî') : kaynak, pınar; çeşme.

verâ' يَرَاع (a. i. verâa'nın c.) : 1. kamışlar; yontulmamış kamış kalemler. 2. ateşböcekleri.

verâa يَرَاعَة (a. i. c. : vera') : 1. kamış; yontulmamış kamış kalem. 2. ateşböceği.

verâa-cünbân يَرَاعَة جُنْبَان (a. f. b. s.) : "kalem oynatan" : yazı yazan. (bkz : verâa-zen).

verâa-zen يَرَاعَة زَنْ (a. f. b. s.) : "kalem vuran" : yazı yazan. (bkz : verâa-cünbân).

yerâbî يَرَابِيع (a. i. yerbû'un c.) : tarla fâreleri.

yerbû' يَرْبُوع (a. i. c. : yerâbî') : tarla fâreleri.

yerekan يَرْقَان ("ka" uzun okunur, a. i.) : 1. hek. sarılık hastalığı. 2. bot. ekinlere vuran sam hastalığı.

verhamûk-Allah يَرْحَمُكَ اللَّهُ (a. cü.) : Allah sana merhamet etsin!; çok yaşa. [aksıranlara karşı kullanılır].

verhûm يَرْخُوم (a. i.) : erkek kartal.

yerlig يَرْلِغ (f. i.) : varlığı, buyruk. (bkz : fermân).

ye's يَأْس (a. i. c. : yûûs) : ümitsizlik, elem, keder. (bkz : kunût, nevmîdî).

yesâg يَسَاغ (f. i.) : 1. yasak. 2. kanun, nizam.

yesâr يَسَار (a. i.) : 1. varlık, zenginlik. 2. sol, sol taraf. **Dest-i yesâr** : sol el. **Yemîn ü yesâr** : sağ ve sol.

yesâret يَسَارَت (a. i.) : 1. kolaylık. 2. zenginlik.

yesârî يَسَارِي (a. i.) : 1. geo. bir müstevî (*düzlem) içinde bulunmayan şekil. 2. erkek adı. 3. sola, sol tarafa âit, sol ile ilgili.

ye's-âver يَاسْ أَوْر (a. f. b. s.) : ümitsizlik veren.

ye's-efzâ يَاسْ أَفْزَا (a. f. b. s.) : ümitsizliği, elemi, kederi artıran.

yesser يَسِر (a. i.) : 1. kolaylık. (bkz : yûsr). 2. ip, yün gibi şeyleri bükme. 3. birinin sağ tarafından gelme. 4. okla kumar oynama.

yesir يَسِر (a. s. yûsr'den) : 1. kolay. (bkz : âsân). 2. az şey. 3. kumarbaz. (bkz : yesûr).

Yesrib يَثْرِب (a. h. i.) : Medîne-i Münevvereh'nin Müslümanlıktan evvelki adı.

Yesribî يَثْرِبِي (a. h. i.) : 1. Medîne şehrine âit, bununla ilgili. 2. Medîneli.

yesûr يَسُور (a. s.) : kumarbaz. (bkz : yesîr³).

yeşb يَشَب (a. i.) : yağmur taşı da denilen bir yeşil taş.

yeşb-i ahdar : yeşil yeşb.

yeşb-i ahmer : kırmızı yeşb.

yeşb-i asfer : sarı yeşb.

yeşb-i hattî : çizgilerle nakışlı olan yeşb.

yeşb-i Mısıri : esmer yeşb.

yeşk يَشْك (f. i.) : köpek dişi denilen sivri diş.

yeşm يَشْم (f. i.). (bkz : yeşb).

yetâmâ يَتَامَى (a. s. yetim'in c.) : yetimler. (bkz : eytâm).

yetim يَتِيم (a. s. c. : eytâm, yetâmâ) : 1. yalnız, tek, eşsiz, bir tek. **Dürr-i yetim** : büyük tek inci, mec. Hz. Muhammed. 2. babası veya anası-babası ölmüş [çocuk].

yetim-üt-tarafeyn : anadan babadan yetim kalmış [çocuk].

yetim-âne يَتِيمَانَه (a. f. zf.) : yetimlere ya-kişacak yolda; kimsesizlikle.

yetime يَتِيمَه (a. s.) : 1. yetim kız. 2. eşsiz.

yetimet-üd-dehr : emsalsiz inci.

yetim-hâne يَتِيمَخَانَه (a. f. b. i.) : yetim çocukların bakıldığı ev. (bkz : dâr-ül-eytâm).

yeûs يَهُوس (a. i. ye's'den) : ümitsiz, ümid kesilmiş. (bkz : me'yûs).

yevâkit يَوَاقِيت (a. i. yâkut'un c.) : yâkutlar. **Dürer ü yevâkit** : inciler ve yâkutlar.

yevm يَوْم (a. i. c. : evyâm) : gün. (bkz : rûz). **Fi-yevminâ** : günümüzde. **Külle yevmin** : her gün.

yevm-i ahad : pazar günü. (bkz : yek-şenbîh).

yevm-i kameri : astr. Ay'ın meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.

yevm-i kebîs : astr. artık gün.

yevm-i nücûmî : astr. bir yıldızın, meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.

yevm-i şems : astr. Güneş'in meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.

yevm-i şekk : ramazan ayının ispat edilemeyen günü.

yevm-ül-cem; **yevm-ül-cevâb**; **yevm-ül-cezâ**; **yevm-üd-dîn**; **yevm-ül-ahd**; **yevm-ül-fasl**; **yevm-ül-fezâ'il-ekber**; **yevm-ül-haşr**; **yevm-ül-hisâb**; **yevm-ül-ivâz**; **yevm-ül-karâr**; **yevm-ül-karia**; **yevm-ül-kıyâm**; **yevm-ül-kıyâme**; **yevm-ül-mev'ûd**; **yeçm-ül-miâd**; **yevm-ül-misâk**; **yevm-ül-mizân**; **yevm-ül-va'd**; **yevm-ül-vâkıa**; **yevm-üs-suâl** : kıyâmet günü. [bu terkiplerden bir çoğu Fars kaidesiyle : "yevm-i kıyâm; yevm-i isâk.." şeklinde de kullanılır].

yevmen fe yevmen يَوْمًا فَيَوْمًا (a. zf.) : günden güne, gittikçe.

yevmen min-el-eyyâm يَوْمًا مِنَ الْاَيَّامِ (a. zf.) : günlerden bir gün.

yevmî, yevmiyye يَوْمِيَّ، يَوْمِيَّة (a. s.) : günlük, gündelik, her gün. **Emri yevmî** : günlük emri. **Cerâid-i yevmiyye** : günlük gazeteler.

yevmiyye يَوْمِيَّة (a. i.) : 1. bir günlük iş için verilen ücret. 2. günlük hâdiseleri günü gününe kaydetmeye yarayan defter.

yevmiyye-i dekâkin : esnaftan alınan bir nevi kazanç vergisi. [günlük esâsına göre alındığı için bu ad verilmiştir].

yez يز (f. i.) : bağ, bahçe tarla ve çayır etrafına çekilen dikenli çalı, çit.

Yezdân یزدان (f. h. i.) : 1. [Zerdüştlerde] hayır ilâhî. 2. Allah. (bkz : İzid).

Yezdânî یزدانی (a. s.) : Allah'a âit, Allah'la ilgili. (bkz : Hüdâî, İlâhî). İnâyet-i yezdânî : Allah'ın lûtfu ile.

Yezd-cürd یزدجرد (a. h. i.) : eski Fars hükümdarlarından Behrâm Gûr'un babası, Nûşrevân'ın torunu. [Farsça'sı : Yezd- gûrd dūr].

yezek يزك (f. i.) : 1. ask. öncü. 2. bekçi. (bkz : päs-bân).

Yezidi یزیدی (a. s. i.) : Musul ve Lüb-nân taraflarında yaşayan bir kısım halkın "şeytana tapma" söziyle hulâsa edilebilecek akidesi ve bu akîdeden olan kimse.

yüce یوجه (f. i.) : damla. (bkz : katre).

yüg یوغ (f. i.) : boyunduruk.

yüh, yûha یوح , یوحا (a. i.) : Güneş. (bkz : Âftab, Mihr, Neyyir, Horşîd, Şems).

Yûnus یونس (a. h. i.) : 1. uzun müddet bir balığın (Hût'un) karnında kaldığı rivâyet edilen meşhur peygamberlerden birinin adı. 2. astr. semânin kuzey yarım küresinde Feres-i ekber (Pegasus) ve Kartal (El-ukab) burçları arasında bulunan küçük bir burç, lât. : Delphinus . 3. erkek adı

Yûsuf یوسف (a. h. i.) : 1. İsrâîloğullarından Hz. Ya'kub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. [Mısırdâ köle diye satılan sâhibinin karısı Zeliha'nın sevgisine karşılık göstermediği için zindana atılan, Mısır hükümdârının rû'yâsını yormakla zındandan çıkıp Mısır'ın idâresini ele alan meşhur peygamber. Güzelliğin sembölüdür. Yusuf ve Zeliha hikâyesi, Kur'an'da da anlatıldığı gibi, şark müelliflerinin mühim mevzôlarından biri olmuştur. Hûsn-i Yusuf : bot. penbe ve al renkte, güzel ve küçük bir çiçek. 2. erkek adı.

Yusuf Has Hâcib یوسف خاص حاجب (a. h. i.) :

XI. asırdâ. yaşamış olan bu şâir, Hâkaniye lehçesinde yazdığı Kutadgu-Bilig (bah tlı olmak bilgisi) adlı meşhur eserin sâhibidir. Bu eserini 1069 yılında Balasagun'da yazmaya başlamış ve 1070 de Kâşgâr'da bitirmiştir. Kitabı bitirince Karahanlıların hükümdarı Buğra Han'a takdîm etmiş o da kitabı çok beğendiği için Yusuf'u başma-beyinciliğe alarak "hâs hâcib" ünvanını vermiştir. Eser manzumdur ve 1068 beyittir; millet ve devlet işlerini iyi idâre etmekten bahseder.

yûsufیوسف (a. i.) : tar. altı dar, üstü geniş ve dilimli bir çeşit başlık.

yûz یوز (f. i.) : zool. pars.

yûze یوزه (f. i.) : 1. dilenci. 2. zağar. 3. ağaç özdeği.

yûbüset یبوست (a. i.) : kuruluk.

yebûset-i hevâ : havanın kuruluğu.

yüdi یدی (a. i. yed'in c.) : eller. (bkz : eyâdî, eydî).

yûmkin یمكن (a. s.) : mümkün olur, olabilir.

yûmn یمن (a. i.) : uğur, mut, bereket.

yûmn-i na't : na'tın uğuru, bereketi.

yûmnâ یمنی (a. s.) : sağ taraf. [eymen'in müennesi].

yûmnî, yûmniyye یمنی , یمنیه (a. s.) : 1. uğura âit, uğurla ilgili. 2. uğurlu. 3. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

yûmûm یوموم (a. i. yemm'in c.) : denizler. (bkz : ebhâr, ebhür).

yürük semâî یوروك سمای (t. a. b. i.) :

müz. Türk müziğindeki şekillerden biri. Söz eserlerine mahsus kılâsik forme'ların büyüklerinden. Fasılda saz semâsinden evvel okunan son güfteli parça olup, büyük söz eserlerinin en hareketlisi olmak lâzım gelir. Bu şekilde yürük semâî, iki kısma ayrılabilir : yürük semâî (6/4) ve yürükyürük semâî (6/8) yâni daha hareketlisi. Dar mânâda "yürük semâînin 6/4 ile ölçülmüş yürük semâî" mânâsına geleceği, bu taksimden anlaşılabilir. 6/4

yürük yürük semâi

ile ağır semâi de ölçülebilir; bu cihet az çok bes-tekârın keyfine kalmakla berâber, ağır semâi ola-rak yapılan eserin yürük semâiye nisbetle daha ciddi ve ağır, musanna' ve heceleri üzerinde fazla durulmuş olması matluptur. Yürük semâîlerde de vals edâsı yoktur. Eser 2 hâneli olursa isminin ba-şına "nakıs" lâfzı getirilir. Şekil itibâriyle bütün semâîler gibidir ve ancak karakter farkıyla diğerle-rinin tefrîki kabildir. Bir yürük semâî yalnız yürük semâî usulü ile ölçülebilir ve esâsen bundan dolayı o ismi taşır.

yürük yürük semâi يوروك يوروك سماعى

(t. a. b. i.) : müz. yürük semâînin 6/8 ile ölçül-müş daha hareketli şekli.

yüsr يسر (a. i.) : 1. kolaylık, rahat. (bkz : suhûlet, yüsret, yüsür). 2. zenginlik.

yüsrâ يسرى (a. s.) : sol taraf. [eyser in müennesi].

yüsret يسرت (a. i.) : kolaylık, rahat. (bkz : suhûlet, yüs, yüsür).

yüsür يسر (a. i.) : kolaylık. (bkz : suhûlet, yüs, yüsret).

yüüs يئوس (a. i. ye's'in c.) : ümitsiz-likler; elemeler, kederler.

Z

zâ ز (o. ha.) : "ze" harfinin adı.

zâ-i mu'ceme : "rı" harfinden ayırd etmek için "ze" harfine verilen bir ad. ["râ-yi mu'ceme" de denir].

-zâ ذâ (a. s.) : "bu, şu" mânâlarına gele-rek bâzı *birleşik kelimeler meydana getirir : Ba'de-zâ : bundan sonra. Hâ-ke-zâ : işte bunun gibi v. b.

zâ ذâ (a. zm.) : "sâhip, mâlik" mânâla-rına gelerek, Osmanlıcada : zî, zû, şekilleriyle kul-lanılır; müen. : "zât" dir. (bkz : zât).

-zâ [y] [ى] زâ (f. s.) : "doğuran" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. Nâdire-zâ : nâdir, bulunmaz şey meydana getiren. Suhan-zâ : söz doğuran, söz îcâdeden.

zâ ظâ (a. ha.) : zî harfinin bir adı.

zâ-i mu'ceme : "tı" harfinden ayırdetmek için -noktalı olduğundan dolayı-bu ad verilmiştir.

zââfir زعفر (a. i.). (bkz : zeâfir).

zaar زعر (a. i.) : şiddetli korku.

zaâzi زعازع (a. i. za'zâa'nın c.) : sars-malar, ırgalamalar.

zab' ضبع (a. i. : zool., sırtlan.

zabâb ضباب (a. i.) : pus, sis, rutûbetli duman.

zabb ضب (a. i. c. : zîbâb, zubbân) : ker-tenkele, keler.

zâbıta ضابطه (a. i. c. : zavâbit) : 1. şe-hir güvenliğini sağlamakla vazîfeli bulunan idâre, polis. 2. kural, bağ.

zâbitaı adliyye : huk. nâhiye müdürleri, polis me'murları, müddeiumûmîler, müstantikler, köy muhtarları, ihtiyar meclisi âzâları, orman bekçileri. zâbita-i ahlâkiyye : ahlâk zâbitası. zâbita-ı belediyye : belediye zâbitası.

zâbih ذابح (a. s. zebh'den) : kesen, bo-ğazlayan [eti yenilen hayvanları-].

zâbit ضابط (a. i. zabt'dan : c. : zâbitan) : 1. *subay. 2. mec. tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran.

zâbitân ضابطان (a. i. zâbit'in c.) : *su-baylar.

zâbitân-ı aklâm : resmî dâirelerde kalem başları.

zabt ضبط (a. i.) : 1. sıkı tutma. 2. idâresi altına alma, kendine mal etme. 3. silâh kuvveti ile bir yerî alma. 4. anlama, kavrama. 5. kaydetme, *özetini yazma.

zabt ü rabt : düzen, disiplin. (bkz : âsâyiş).

zabtiyye ضبطيه (a. i.) : 1. zaptiyye; Tanzîmat'tan sonra memleket içi güven ve emniyet işleriyle vazîfeli dâireye verilen ad. 2. polis, jandar-ma.

zabtiyye nâzırı : emniyet umum (*genel) mü-dürü.

zabtiyye nezâreti : emniyet umum (*genel) mü-dürlüğü; emniyet müdürlüğü.

zabt-nâme ضبطنامه (a. f. b. i.) : *tutanak.

zabu' ضبع (a. i. c. : zibâ') : **zool**. sırt-
lan. (bkz : dabu').

zaby ظبي (a. i.) : geyik, karaca, gazel
gibi hayvanlar.

zâc زاج (a. i.) : **kim**. demir sulfat.

zâc-ı kıbrıs : **kim**. göztaşı.

zâcir زاجر (a. s. zecr'den) : alıkoyan,
önliyen, yasak eden.

zâcîre زاجره (a. s. zecr'den. c. : zevâ-
cir) : ["zâcîr" in müennesi]. (bkz : zâcir).

zâd زاد (a. i. c. : ezvâd, ezvide, zevâd) :
azık, yiyinti.

zâd زاد (a. fi. ziyâdet'den) : çoğalsın,
artsın.

zâd-Allah : Allah artırsın!

-zâd زاد (f. s.) : "doğma, doğmuş" mâ-
nâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Mâder-
-zâd** : anadan doğup büyüme. **Melek-zâd** : melekten
doğma. **Nev-zâd** : yeni doğmuş. **Peri-zâd** : periden
doğmuş; **mec.** çok güzel.

zâd-ı dil : **müz**. Türk müziğinin en az iki buçuk
asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kal-
mış nümûnesi yoktur.

zâde زاده (a. fi.) : "çok olsun, artsın!"
mânâsında iyi bir dilek sözü.

zâde ömrühu : ömrü artsın!

zâdet fazîletühu : fazîletleri artsın!

zâde زاده (f. i. c. : zâdegân) : 1. evlât,
oğul. 2. insâniyetli, doğru adam. 3. s. "doğmuş,
meydana gelmiş" mânâları ile *birleşik kelimeler
yapar. **Harâm-zâde** : piç. **Merdüm-zâde** : insan
oğlu. **Peri-zâde** : periden doğmuş.

zâde-i dehn : kalem, söz.

zâde-i hâtır, **zâde-i tab'**, **zâde-i tabîat** : şiir, bir
insanın tabîatından meydana gelen eseri.

zâdegân زادگان (f. i. zâde'nin c.) : soy-
lular sınıfı, meşhur ve muayyen âileler topluluğu,
fr. aristocrates.

zâdegî زادگی (f. i.) : zâdelik, asillik,
soy temizliği.

zâden زادن (f. m.) : doğmak, doğurmak.

za'f زعف (a. i.) : hemen, derhal öl-
dürme.

za'f ضعف (a. i.) : zayıflık, kuvvetsiz-
lik, arıklık.

za'f-ı basar : miyopluk.

za'f-ı pîrî : yaşlılıktan gelen kuvvetsizlik.

za'f-ı te'lif : **ed.** anlamayı güçleştirecek kadar
ibârenin karışık olması.

zafâir ضفائر (a. i. zafire'nin c.) : örül-
müş saçlar.

zafâyir صفایر (a. i. zafire'nin c.) : (bkz :
zafâir).

zafer ظفر (a. i.) : 1. birçok emek netice-
sinde maksada ulaşma, başarma. 2. düşmanı yen-
me, üstün gelme. **Tâk-ı zafer** : anıt olarak yapılan
veyâ şenliklerde yer yer caddelere kurulan kemer.

za'ferân زعفران (a. i. c. : zeâfir) : saf-
ran.

za'ferân-ı kâzib : **bot.** papağan yemi.

za'feran-ül-hadîd : demir pası.

za'ferânî زعفرانی (a. s.) : safran gibi,
safran renginde olan.

zafer-nâme ظفرنامه (a. f. b. i.) : 1. zafer
üzerine yazılan kasîde. 2. bir zaferi anlatan yazı,
eser. 3. Ziyâ Paşa'nın meşhur hicviyesi.

zafer-yâb ظفریاب (a. f. b. s.) : 1. zafer
bulan, başarı gösteren, aradığı şeye erişen. 2. üstün
gelen.

za'fi ضعیفی (a. s.) : za'fa, kuvvetsizliğe,
dermansızlığa âit, bununla ilgili.

zâfir ظافر (a. s.) : zafer kazanan. (bkz :
galib).

zafir ضفیر (a. i.) : **hek.** sinir demeti, **fr.**
plexus.

zafir ظفير (a. s. zafer'den.) : zafer bulan, zafere erişen.

za'fiyyet ضعيف (o. i.) : zayıflık, güçsüzlük, dermansızlık.

zâg زاغ (f. i. c. : zâgan) : karga. (bkz : guçâb).

zagain ضاغن ("ga" uzun okunur. a. i. zagine'nin c.) : kinler, nefretler.

zagan زاغان ("ga" uzun okunur. f. i. zâg'in c.) : kargalar. (bkz : gırbân).

zagan زغن (f. i.) : çaylak.

zâgane زاغانه ("ga" uzun okunur. a. zf.) : kargacasına.

zâg-beçe زاغچه (f. b. i.) : karga yavrusu.

zâg-çeşm زاغچشم (f. b. s.) : karga gözlü; mâvi gözlü.

zagine ضغينه (a. i. c. : zagain) : kinler, nefretler.

zagt ضغط (a. i.) : bir şeyi bir başka yere zorla sokma, gırdırma.

zazgaza زغزغه (a. i.) : mânâsız söz.

zahâir ذخائر (a. i. : zahîre'nin c.) : zahîrler.

zahâya ضحايا (a. i.). (bkz ? dahye).

zahf زحف (a. i.) : 1. sürünerek yürüme; ayaklarını sürüyerek yürüme. 2. emekleme.

zahf-ı sabî : çocuğun emeklemesi. 3. düşman üzerine gönderilen asker; askerin düşmana karşı yürümesi.

zâhib ذاهب (a. s. zehâb'dan) : 1. gidici, giden. 2. bir fikir veyâ zâhne uyan, kapılan.

zâhid زاهد (a. s. züh'den. c. : züh-hâd) : 1. çok, aşırı sofı; kaba sofı. 2. [alevîlerce] Kızılbaş olmiyan. 3. i. erkek adı.

zâhid-i bârid : kaba sofı.

zâhid-âne زاهدانه (a. zf.) : zâhidlere yakışacak surette.

zâhîde زاهد (a. s.) : 1. "zâhid" in müennesin. 2. i. kadın adı.

zâhîf زاحف (a. s. c. : zâhîfât) : sürün-gen, yılan gibi karnı üzerine sürünerek yürüyen.

zâhîf زاحف (a. s.) : kibirli, övün-gen. (bkz : mağrûr, mütekebbir).

zâhîfe زاحفه (a. i. c. : zevâhîf) : zool. *sürün-genler, yerde sürünenler.

zâhik زاهق (a. s.) : 1. bâtil, köhne. 2. berbat ve perîşan olan.

zâhil ذاهل (a. s. zühûl'den) : ihmâle-den, unutan.

zâhil زاحل (a. i.) : bot. zakkum ağacı.

zâhil زاهل (a. s.) : 1. sağlığı düzelen veyâ sıkıntıdan sonra gönlü ferahlıyan. 2. unutan.

zâhir ظاهر (a. s. zuhûr'dan) : 1. görü-nen, görünücü, açık, belli, meydanda. 2. zf. elbât-te, şüphesiz, öyledir ya. 3. zf. galiba, zannedirim, umulur ki. 4. zf. görünüşe göre, anlaşılan, meğer. 5. i. dış yüz, görünüş.

zâhir-i mezheb : huk. [eskiden] Hanefî İmam-larından Muhammed'in, El-Mebsût, El-câmi-üs-sagîr, El-câmi-ül-kebîr, Ez-zîâdât, Ez-siyer-üs-sagîr, Ez-si-yer-ül-kebîr adlarıyla mârûf olan altı kitabında münderiç bulunan meseleler. [buna : "Zâhir-ür-Rivâyât Mesâilî" de denir].

zâhir ظهير (a. s. zahr'den) : arka çıkan, yardımcı. (bkz : meded-kâr, muîn).

zâhir زحير (a. i.) : 1. iç ağrısı. 2. hek. bâsur ve mesâne iltihâbında olan ağırlı ıkıntı.

zâhir زاهر (a. s.) : parlak [en çok yıl-dız hakkında]. **Necm-i zâhir** : parlak yıldız.

zâhir زاهر (a. s.) : taşkın, çöskün [de-

niz]. (bkz : zehhar زحار). **Bahr-i zâhir** : çoşkun deniz.

zâhir ظاهر (a. s.) : semiz; tavlı; bol.

zâhir-bîn ظاهر بین (a. f. b. s.) : bir şeyin yalnız dışına bakan, görünüşe bakan. (bkz : zâhir-perest).

zâhir-binâne ظاهر بینانه (a. f. zf.) : yalnız dıştan görerek, üstünkörü yolda.

zâhire ظاهره (a. i.) : dışarı fırlamış göz, lokma göz.

zahire ذخیره (a. i. c. : zahâir) : gerektiği zaman harcanmak üzere anbarda saklanan hubûbat, yiyecek.

zahîre-i âhîret : hayır ve iyilikler.

zâhire زاهره (a. s. c. : zevâhir) : parlak, **zâhîr**'in müennesi. **Nûcûm-i zâhire** : parlak yıldızlar.

zâhîren ظاهراً (a. zf.) : görünüşte, görünüşe göre, göründüğü gibi, meydanda olarak. (bkz : âşkâre).

zâhîrî, zâhîriyye ظاهریه (a. s.) : 1. görünen, görünürdaki. 2. Ebû Dâvûd-ı Zâhîrî'nin kurduğu mezhebe mensup.

zâhîriyyât ظاهریات (a. i. c.) : dış görüşler.

zâhir-perest ظاهر پرست (a. f. b. s.) : göze görünür taraflara bakıp iç yüze aldırış etmiyen. (bkz : zâhir-bîn).

zâhl ذحل (a. i. c. : zühûl) : öc, intikam; düşmanlık. (bkz : adâvet, udvân).

zâhm زحم (a. i.) : sıkırtırma. (bkz : taz-yik).

zâhm زحم (f. i.) : yara. (bkz : cerîha).

zâhm-i çeşm (göz yarası) : göz değmesi. (bkz : nazar).

zâhm-i sine : göğüs yarası.

zâhm-i tîg : kılıç yarası.

zâhm-i zebân : dil yarası.

zâhm ضحم (a. s.) : iri. (bkz : dahm).

zâhm-ül-izâm : iri kemikli.

zâhm-dâr زخم دار (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zâhmîn, zâhm-nâk, zâhm-hûrde, zâhm-zede).

zâhme زخمة (f. i.) : 1. vurma. (bkz : darb, darbe). 2. yara. (bkz : cerîha). 3. çalgıç, tâzene. (bkz : tâziyâne). 4. kudüme vurulan uzunca ve ucu topuzlu değnek. 5. üzengi kayışı.

zâhmet زحمت (a. i.) : 1. sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. 2. zor, güç. 3. yorgunluk. (bkz : ta'b).

zâhm-hûrde زخم خورده (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zâhm-dâr, zâhm-nâk, zâhmîn, zâhm-zede).

zâhmîn زخمین (f. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zâhmîn, zâhm-nâk, zâhm-hûrde, zâhm-zede).

zâhm-kâr زخم کار (f. b. s.) : yara açan, yaralayıcı. (bkz : zâhm-res).

zâhm-nâk زخمناک (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zâhm-dâr, zâhm-hûrde, zâhmîn, zâhm-zede).

zâhm-res زخم رس (f. b. s.) : yara açan, yaralayıcı. (bkz : zâhm-kârı).

zâhm-zede زخم زده (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zâhm-dâr, zâhm-hûrde, zâhm-nâk, zâhmîn).

zâhr ظهر (a. i. c. : zuhûr, zuhrân) : 1. arka, sırt. 2. kâğıt ve sâirenin arka tarafı, gerişi. **Kuvvet-üz-zâhr** : ask. arkayı tutan, arkada bulunan, icâbında yardıma yetişecek, imdâda hazır olan asker.

zâhr-üd-dübb-i ekber : astr. dübbü ekberi meydana getiren yedi yıldızın biri olup ikinci kaderdendir.

zâhr-ül-cebbâr : astr. El-cebbâr (orion) burcunun en parlak yıldızı olup dörtgenin üst sol köşesinde bulunur, (Betelgeuse), lât : alpha Orion.

zâhr-ül-esed : astr. esed (arslan) burcunu meydana getiren on sekiz yıldızdan biri olup hemen üçüncü kaderdendir.

zahri ظهري (a. s.) : arkaya âjt, arka ile ilgili.

zahriyye ظهريه (a. i.) : bir kâğıdın arka tarafına yazılan yazı, şerh.

zâi' ضائع (a. s.) : yayılmış, dağılmış, herkesçe bilinen [şey].

zâib ذائب (a. s. zevebân'dan. c. : zevâib) : eriyici, eriyen, erimiş olan. [mâdenler hakkında kullanılır].

zâid زائد (a. s. ziyâde'den) : 1. artan, artıran. 2. lüzumsuz, gereksiz. 3. mat. *artı [+]

zâif زائف (a. s.) : kalp, silik, eksik [akçe].

Zaif ضعيف (a. s. za'f'dan. c. : zuafâ) : 1. zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, tâkatsız, kansız, arık. 2. gevşek. (bkz : lâgar, nâ-tüvân). 3. tenbel.

zâik ذائق (a. s. zevk'den) : tadıcı, tadın, lezzet alan.

zâika ذائقة (a. i. zevk'den) : tatma, tadım; tad duyurucu kuvvet. **Kuvve-i zâika** : tad duyma kuvveti, hassası. **Küll-i nefsin zâikat-ül-mevt** : her nefis, ölümü tadıcıdır. -âyet-i kerîme.

zâikavi ذائقوي (a. s.) : biy. *tatsal.

zâil, zâile زائل, زائلة (a. s. zevl ve zevâl'den) : 1. sona eren, devamlı olmıyan. 2. geçen, geçmiş olan. (bkz : sâbık). **Zıll-ı zâil** : geçen gölge. **Hâdis-i zâile** : geçen hâdise (*olay).

zâim زاعم (a. s.) : zeâmeti olan.

zâim زعيم (a. s. zeâmet'den. c. : zuamâ) : 1. zeâmet sâhibi. 2. i. kefil. 3. i. prens; şef. 4. i. erkek adı.

zâir زائر (a. s. ziyâret'den. c. : züvvâr) : ziyâret eden, görmiş, hatır sormıya giden.

zâk زاق (f. i.) : dölyatağı; rahim. (bkz : meşîme).

zâk-dân زاقدان (f. b. i.) : döl yatağı, rahim. (bkz : meşîme).

zâki زاکي (a. s.) : saf, hâlîs, temiz, pâk.

zâki ذاکي (a. s.) : keskin kokulu; güzel kokulu.

zâki, zâkiyye زاکيه, زاکي (a. s.) : saf, temiz, doğru hareketli.

zâkir ذاکر (a. s. zikr'den. c. : zâkirîn, zâkirûn) : 1. zikreden, zikredici, anan. 2. tekkelerde zikir esnasında dervişleri teşvik için ilâhiler okuyan kimse. 3. i. erkek adı. [müen. : zâkire].

zâkire ذاکره (a. i.) : fels. hatıra getiren, andıran şey, *bellek, fr. **mémoire**.

zâkirin ذاکرين (a. s. zâkir'in c.) : zikredenler. (bkz : zâkirûn).

zâkirûn ذاکرون (a. s. zâkir'in c.) : zikredenler. (bkz : zâkirîn).

zakkum زقوم (a. i.) : 1. bot. zakkum ağacı, ağu ağacı. 2. cehennemde yetişen bir ağaç. 3. cehennemliklerin yemeği. (bkz : zâhil).

zâl زال (f. s.) : 1. ihtiyar, aksakallı. 2. (h. i.) : eski Fars kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adı.

zâl ذ (o. ha.) : [evvelce bu harfe "dal zesi" ve "dâl-ı mu'ceme" de denilirdi]. (bkz : zel.).

zâlâl ظلال (a. s. zıll'den) : gölge eden, gölgesi olan.

zâlâm ظلام (a. s.) : 1. karanlık. (bkz : deycûr, zulmet).

zâlâm-i zulm : zulmün karanlığı, koyuluğu. 2. haksızlık.

zaleme ظلمه (a. s. zâlim'in c.). (bkz : zâlimîn, zâlimûn).

zâli' ظالم (a. s.) : 1. aksak hayvan. 2. töhmetli.

zâlîf ظليف (a. s.) : çok hor, hakir adam.

zâlik ذالک (a. s.) : gidici, giden.

zâlik-ül-em'â : hek. sürgün, ishal.

zâlik ذالک (a. zm.) : şu, o. Binaen-alâ-

-zâlik : ondan dolayı. **Maa zâlik** : şununla berâber, onunla berâber.

zalil ظلیل (a. s. zill'den) : gölgeli.

Zill-i zalil : koyu gölgeli.

zâlim, zâlîme ظالم، ظالمة (a. s. zulm'den.

c. : zaleme, zâlimîn, zâlimûn) : zulmeden, haksızlık eden. (bkz : sitem-kâr).

zâlim-âne ظالمانه (a. f. zf. : zulumle

yapılan, zâlim olana yakışacak yolda.

zâlimîn ظالمین (a. s. zâlim'in c.) : zâlim-

ler. (bkz : zaleme, zâlimûn).

zâlimûn ظالمون (a. s. zâlim'in c.) : zâ-

limler. (bkz : zaleme, zâlimin).

zallâm ظلام (a. s.) : çok zulmeden, çok

merhametsiz. (bkz : gaddâr, zalûm).

zalm ظلم (a. i.) : 1. dış beyazlığı. 2.

kar.

zalmâ ظلما (a. i. c. : zulem) : karan-

lık.

zalûm ظلوم (a. s.) : çok zâlim olan.

(a. i.). (bkz : zamm).

zam ضم (a. i.). (bkz : zamm).

zamâim ضمايم (a. i. zamîme'nin c.) :

ekler, artırmalar, ilâveler.

zamâir ضماير (a. i. zamîr'in c.) : 1. za-

mirler, içyüzler. 2. bir ismin yerine kullanılan ke-

limeler.

zamâir-i istifhâmiyye : gr. soru zamirleri.

zamâir-i işâriyye : gr. işâret zamirleri : **bu, şu,** o.. gibi.

zamâir-i mübheme : gr. *belgisiz zamirler : **hiç biri, hepsi, cümlesi,** gibi.

zamâir-i mülkiyye, zamâir-i izâfiyye : gr. *iyelik ekleri, iyelik zamirleri : im,-in,-i = **evim, kapısı..** gibi.

zamâir-i şahsiyye : gr. şahıs zamirleri : **ben,** sen, o, biz, siz, onlar gibi.

zamân ضمان (a. i.) : 1. kefil olma,

kefillik. 2. bir şeyin mislini veya değerini vermek üzere zarara karşı kefil olma, garanti.

zamân-ı amel : üzerine alma. (bkz : der-uhde, iltizâm).

zamân-ı derek : huk. [eskiden] bil-istihkak zapte-dilen mebiîn semenini kefil bid-derek olan kimse-nin müşteriye reddetmesi.

zamân-ı gurûr : huk. [eskiden] muvâzaa akdi zımında bir kimsenin birini aldatmış olmasıyla zararını zâmin olması.

zamfân-ı mebi' : huk. [eskiden] henüz teslim edilmeden zâyî olan mebiîn semenini ile mazmûn ol-ması. [satılan bir şey henüz müşteriye teslim edil-medeyi satanın elinde telef olsa, satan semenini (kab-zetmiş ise) müşteriye iâde eder ki zamân-ı mebi' budur. Kabzetmemiş ise bir şey lâzım gelmez].

zamân-ı menfaat : huk. gasp yoluyla yâni şahî-binin izni olmaksızın kullanılan malın menfaatini ödeme, yâni o mal ile intifâ mukabilinde ecr-i mî-sil verme.

zamân-ı rücu' : huk. [eskiden] cayma tazminâtı.

zamân-ül-mükâteb : huk. [eskiden] kitâbete ke-silmiş olan memlûkûn (kölenin) birisi hakkında "kefil bil-mal" veya "kefil-bin-nefs" olması demek-tir ki, câiz değildir. Gerek velîsinin izni ve mek-fûl-ün an'ın emriyle olsun ve gerek olmasın.

zang ضنغ (a. i.) : zank.

zâmile زاملة (a. i. c. : zevâmil) : 1. kü-

çük yük. 2. yük hayvanı.

zamîme ضميمه (a. i. c. : zamâim) : ek, artırma, katma, ekleme, ilâve.

zâmin ضامن (a. s. zamân'dan) : tazmîne mecbur olan, kefil. (bkz : zamîn).

zamîn ضمين (a. s. zamân'dan) : tazmîn eden, kefil olan. (bkz : zâmin)

zâmir زامر (a. s.) : düdük çalan, neyzen.

zamîr ضمير (a. i. c. : zamâir) : 1. iç, içyüz. (bkz : dâhil, bâtin). 2. kalb; vicdan. 3. gö-nülde gizli olan sır. **Levh-i zamîr** : içteki, gönüldeki

levha. **Mâ-fi-z-zamîr** : gönülde, yürekte olan. 4. gr. ismin yerini tutan kelime.

zamîr-i fi'li : gr. geçmiş zaman fiillerinin sonuna gelen : -dim,-diniz,-dik, -diler.. gibi.

zamîr-i izâfî : gr. muzafların (belirtilen) sonuna gelen : -im, -in, -î, -imiz, -iniz, -leri.. gibi.

zamîr-i nisbî : gr. isimlerin sonuna gelen : -im, -sin, -iz, -sınız zamirleri.

zamîr-i şahsî : gr. şahıs, kişi gösteren zamirler : "ben, sen, o, biz, siz, onlar" gibi.

zamm ضم (a. i.) : 1. artırma, katma, ekleme. 2. a. gr. bir harfin mazmum, zammeli [yânî o ile] okunması.

zamm-ı devir : tar. müz. mehterhânede çalınan makamlardan biri.

zamm-ı mütevellî : huk. [eskiden] lüzûmunda yargıcın mevcut mütevellîye diğer ehil bir zâtı arkadaş etmesi.

zamm-ı vasî : huk. [eskiden] vasiye başka bir vasi'nin katılması. [şöyle ki; vasî müstakil olup da ancak iktidârı, vasîlik vazîfesini yapmıya kâfi gelmezse diğer bir vasî kendisine arkadaş edilir].

zamme ضمه (a. i.) : ötre denilen ve : o, ö, u, ü okunan Arap harekesi (')

zamme-i mebsût-i sakile : gr. (o) sesini veren zamme : yol, zor.. gibi.

zamme-i mebsûte-i hafife : gr. (ö) sesini veren zamme : göz, söz.. gibi.

zamme-i makbûza-i sakile : gr. (u) sesini veren zamme : bu, şu.. gibi.

zamme-i makbûze-i hafife : gr. (ü) sesini veren zamme : düz, güz.. gibi.

zammetân ضمتان (a. i. c.) : iki zamme. (bkz : zammeteyn).

zammeteyn ضمتين (a. i. c.) : iki zamme. (bkz : zammetân).

zamyân ظميان (a. i.) : Güney Amerika'ya mahsus bir cins hurma ağacı, fr. zamie.

zan ظن (a. i.) . (bkz : zann).

zanbak زنبق (a. i.) : bot. zambak.
zanbakıyy-üş-şekl : bot. deniz lâleleri.

zânî زانى (a. s. zinâ'dan.) : zinâ eden [erkek].

zanîn ظنين (a. s.) : töhmetli, suçlu [adam].

zâniye زانية (a. s. zinâ'dan. c. : zevânî) : zinâ eden [kadın]. (bkz : fâhişe).

zank ضنك (a. s.) : 1. dar şey, dar yer. (bkz : teng¹). 2. i. darlık, sıkıntı.

zânn ظان (a. s.) : zannedici, eden, sanan.

zann ظن (a. i. c. : zunûn) : 1. sanma, sanı, sezme. 2. şüphe, işkil. **Hüsn-i zann** : birini iyi zannetme, iyi sanma. **Sû-i zann** : kötü fikir besleme, kötü sanma.

zann-i galib ("gâ" uzun okunur) : kuvveti, hakikate en yakın olan zan.

zann ü tahmîn : fels. sanı.

zannî ظنى (a. s.) : zanne âit, zan ile ilgili.

zanniyyât ظنيات (a. i. c.) : asılsız şüpheler, tereddütlü sanmalar.

zânû زانو (f. i.) : diz.

zânû-be-zânû زانو بزانو (f. zf.) : diz dize.

zânû-be-zemîn زانو بزمين (f. zf.) : dizini yere koyarak, diz çökerek.

zânû-ber-zânû زانو برزانو (f. zf.) : diz dize.

zânû-ber-zemîn زانو برزمين (f. zf.) : dizini yere koyarak, diz çökerek.

zânû-ber-zemîn-i tazarru' ve ibtihâl : diz çöküp yalvaran.

zanûn ظنون (a. s.) : düşüncesi ve tedbiri kıt olan [adam].

zânû-zede زانو زدد (f. b. s.) : diz çökmüş.

zânû-zen زانو زن (f. b. s.) : diz çökmüş.

-zâr زار (f. s.) : isimlere eklenerek yer adı bildirir. **Çemen-zâr** : çimenlik. **Gül-zâr** : güllük. **Lâle-zâr** : lâle bahçesi.. gibi.

zâr زار (f. s.) : 1. [sesle] ağlıyan, inliyen **Âşık-ı zâr** : inliyen âşık. **Bûlbûl-i zâr** : inliyen bûlbûl. **Dil-i zâr** : inliyen gönül. 2. zayıf, dermansız. **Cism-i zâr** : zayıf vücut.

zar' زرع (a. i. c. : zuru') : 1. meme. 2. süt veren hayvan memesi. **Zer'ü zâr** : tahıl ve süt ürünü.

zarâet, darâet ضراعت (a. i.) : alçalma, kendini küçültme. (bkz : darâet).

zarâfet ظرافت (a. i.) : 1. zarıflık, nazıklık, incelik. 2. davranış, söyleyiş, giyim ve kuşam inceliği.

zarâfet-i fikriyye : fikre âit zarâfet.

zarâfet-perver ظرافتپور (a. f. b. s. c. : zarâfet-perverân) : zarâfete düşkün olan.

zarâfet-erverân ظرافتپوران (a. f. b. s. zarâfet-perver'in c.) : zarâfete düşkün olanlar.

zarâfet-perverân-ı kibâr-zâdegân : kibar çocuklarının zarâfete düşkün olanları.

zarâgım ضراغم (a. i. zırgam'ın c.) : arslanlar. (bkz : darâgım).

zarâif ظرائف (a. s. zarife'nin c.) : zarif, ince şeyler.

zarar ضرر (a. i. c. : ezrâr) : 1. bir menfaatin bozulması veya kaybolması. 2. ziyan, eksiklik, kayıp.

zarar-ı âmm : huk. umûma âit, yânî umûmî bir câmiaya (*topluma) veya bir köy veya bir kasaba veya bir mahalle, yahut bir sokak ahâlisine şümûlü olan zarar.

zarar-ı hâss : huk. bir veya birkaç şahsa münhasır bulunan zarar.

zarar-ı mahz : fık. kendisinin faydası yerine zararları olan.

zarar-ı ma'nevî : huk. tazmînât.

zarar-bîn ضرربین (a. f. b. s.) : fık. meydana, âşikâr olan zarar.

zarar-dide ضرردیده (a. f. b. s.) : zarar, ziyâna, kaybe uğramış olan.

zarb ضرب (a. i. c. : durûb). (bkz : darb).

zarbân ضربان (a. i.) : zool. kertenkele-ye musallat olan, kedi büyüklüğünde yırtıcı bir hayvan.

zarb-hâne ضربخانه (a. f. b. i.). (bkz : darb-hâne).

zarf ظرف (a. i. c. : zurûf) : 1. kab, kılıf, mahfaza. 2. içine mektup konulan kâğıt kap. 3. gr. bir fiilin, bir sıfatın veya başka bir zarfın mânâsına "yer, zaman, nicelik, nitelik" gibi bakımlardan başkalık katan kelime.

zarf-ı zamân : gr. zaman gösteren zarf, kelime : "erken", "geç" gibi.

zarf-ı mekân : gr. mekân gösteren zarf, kelime : "burada; bayırda; dışarı, içeri.." gibi.

zarfiyyet ظرفیت (a. i.) : gr. zarıflık, bir kelimenin zarf olma hâli, zarf olarak kullanılması.

zarî ضری (a. i.) : hek. kanı durmıyan damar.

zarî' ضریع (a. s.) : memesi büyük olan [kadın, hayvan].

zârî' زارع (a. s. zer'den. c. : zürrâ') : ekin eken, çiftçi.

zârî زازی (f. i.) : ağlayıp sızlama.

zarîbe ضریبه (a. i.) : huk. [eskiden] 1. bir kimsenin üzerine tarh ve tahmîl edilen haraç, cizye, gümrük rûsûmu gibi muayyen bir vazife. 2. bir kölenin çalışıp efendisine vermesi meşrûut olan kazancı.

zarîf ظریف (a. s. c. : zurefâ) : 1. zarâfetli, güzel, şık. 2. nazik, ince, yakışıklı, beğenilir tavır ve edâlı. 3. ince nükteli, ince nüktelerle konuşan.

zarîf-âne ظریفانه (a. zf.) : zarîf olana yakışacak şekilde, zarıflıkla, incelikle. (bkz : nâzik-âne).

zarîfât ظریفات (a. i. zarife'nin c.). (bkz : zarâif).

zarîfe ظریفه (a. s.) : 1. zarîf şey. 2. i. kadın adı. ["zarîf" kelimesinin müennesi].

zârife زارفة (a. s.) : fazla, lüzumsuz [söz].

zârih, darîh ضريح (a. i.) : mezar.

zarr ضر (a. i.) : zarar.

zârr ضار (a. s.) : zararlı.

zarr, zarre ضر , ضرر (a. s.) : zarara sebeb olan.

zarrâ' ضراء' (a. i.) : 1. mihnet, keder. 2. şiddet. (bkz : darrâ').

zarta شرطه (a. i.) : osuruk.

zarûrât ضرورات (a. i. zarûret'in c.) : zarûretler, muhtaçlıklar, yoksulluklar; sıkıntılar.

zarûret ضرورت (a. i. c. : zarûrât) : 1. çâresizlik. 2. muhtaçlık, yoksulluk; sıkıntı. Bi-z-zarûre : çâresiz, ister istemez.

zarûrî, zarûriyye ضرورى , ضرورية (a. s.) : mecbûrî, zorunlu [iş], ister istemez olacak olan [iş]. Emr-i zarûrî : ister istemez yapılacak iş. İhtiyâcât-ı zarûriyye : yaşamak için mutlaka lüzumlu olan şeyler. Masârif-i zarûriyye : zarûrî masraflar, harcanması gerekli olan giderler.

zarûriyye-i mutlaka : mant. zorunlu.

zarûriyyât ضروريات (a. i. zarûrî'nin c.) : mecbûrî, zorunlu işler; ister istemez olacak olan işler.

zâr zâr زار زار (f. zf.) : yanık yanık, hazine hazin, [sesle] ağlıya ağlıya.

zât ذات (a. i.) : 1. kendi. 2. asıl, öz, cevher. 3. saygıya değer kimse.

zât ذات (a. s. c. : zevât) : 1. sâhip, mâlik [kadın] ("zû" nun müennesi). 2. hekimlik terimlerinde hastalık, botanik ve zooloji terimlerinde "-li, -giller" gibi mânâlarıyla sınıflamalar meydana getirir. Zât-üd-dimâğ : beyin nescinin (*dokusunun) iltihâbı. gibi.

zât-ı fahâmet-penâhî : sadrâzam.

zât-ı hayz : hayız gören kadın.

zât-ı leben : memesinde süt olan kadın.

zât-ül-asab-ı basarî : hek. gözde görmeye hizmet eden sinirlerin iltihâbı.

zât-ül-hareke : kendi kendine hareket eden cisim.

zâten ذاتاً (a. zf.) : aslında, asıl olarak, esâsen.

Zâtî ذاتى (a. h. i.) : Balıkesir'li meşhur Türk şâiridir. asıl adı İvaz'dır. Evvelce dikicilik ederdi. II. Bayezîd devrinde İstanbul'a geldi, I. Selim ve Kanûnî zamanlarına yetişti. Son zamanlarında remmal (remilci) olmuştu. Rivâyet edildiği üzere 1600 gâzel, 400 den fazla kasîde söylemiştir. Meşhur olan "Şem'ü pervâne" manzûmesi 5000 beyitlidir; Ahmed ve Mahmud manzûmesi 2000 beyitlidir. (d. : 876 - ö. : 954).

zâtî, zâtîyye ذاتى , ذاتية (a. s.) : kendile ilgili, kendine âit, kişilik, özlük, özel.

zâtîyyât ذاتيات (a. s. c.) : zâte âit hususlar. (bkz : şahsiyyât).

zât-üd-dimâğ ذات الدماغ (a. b. i.) : hek. beyin nescinin (*dokusunun) iltihâbı.

zât-ül-asab-ı basarî ذات المص بصرى (a. b. i.) : hek. gözde görmeye hizmet eden sinirlerin iltihâbı.

zât-ül-azm ذات العظم (a. b. i.) : hek. kemik *dokusu iltihâbı.

zât-ül-beyn ذات البين (a. b. i.) : fık. iki kişi arasında olan düşmanlık.

zat-ül-cefn ذات الجفن (a. b. i.) : hek. göz kapağı iltihâbı.

zât-ül-cenb ذات الجنب (a. b. i.) : hek. satılcı, akciğer örtüsünün iltihâbı, fr. pleurésie.

zât-ül-cild-il-azmî ذات الجلد العظمى (a. b. i.) : zool. cildleri zırh gibi sertleşmiş veya kemikleşmiş balıklar sınıfı.

zât-ül-cinseyn ذات الجنسين (a. b. s.) : biy., fels. iki cinslilik. fr. bisexué.

zât-ül-efvâh-il-cenbiyye ذات الافواه الجنبيه (a. b. i.) : zool. köpek balığı gibi ağzında kuvvetli ve keskin dişleri bulunan büyük, saldırgan balıklar sınıfı.

zât-ül-elvân ذات الألوان (a. b. i.) :
mad. vaziyetine göre birkaç renk gösteren şeffaf
(saydam) mâdenler.

zât-ül-ercül-il-batniyye ذات الارجل البطني
(a. b. i.) : zool. *karındanbacaklılar, fr. gastéro-
podes.

zât-ül-ercül-il-cezziyye ذات الارجل الجذريه
(a. b. i.) : zool. *kökdenbacaklılar.

zât-ül-ercül-il-keffiyye ذات الارجل الكففيه
(a. b. i.) : zool. perdeayaklılar, fr. palmipèdes.

zât-ül-ercül-il-kesire ذات الارجل الكثيره
(a. b. i.) : zool. çokayaklılar, fr. myriapodes.

zât-ül-ercül-il-mafsalıyye ذات الارجل المفصليه
(a. b. i.) : zool. *eklembacaklılar, fr. arthropodes.

zât-ül-ercül-il-meşkuka ذات الارجل المشقوقه
(“ka” uzun okunur. a. b. i.) : zool. çataltırnaklı-
lar.

zât-ül-ercül-il-re’siyye ذات الارجل الرأسيه
(a. b. i.) : zool. baştanayaklılar, fr. céphalopodes.

zât-ül-esâbi-il-müfrede ذات الاصابع المفرده
(a. b. i.) : zool. toynaklılar, tektırnaklılar, fr.
ongulés.

zât-ül-esâbi-il-müzdevce ذات الاصابع المزوجه
(a. b. i.) : zool. su aygırı gibi ayakları müsavı
parmaklarla nihâyet bulan iri hayvanlar.

zât-ül-esmâr ذات الاثمار (a. b. i.) :
meyva veren, meyvalı. (bkz : semîr).

zât-ül-eydi-il-erba’ ذات الايدي الاربع (a. b.
i.) : zool. dört elli hayvanlar.

zât-ül-ezfâr ذات الاظفار (a. b. i.) :
zool. parmakları birbirinden ayrı, hareketli veya
pençeli olan hayvanlar.

zât-ül-fıkarât ذات الفقرات (a. b. i.) :
zool. omurgalılar, belkemiği olan hayvanlar, fr.
vertébrés.

zât-ül-fılka ذات الفلکه (a. b. i.) : bot.
gelişmesi, çekirdeğinin ayrılmasıyla olmiyan *bitki-
ler.

zât-ül-fılkatayn ذات الفلكتين (a. b. i.) :
bot. *ikiçenekliler, fr. dicotylédones.

zât-ül-galsame-i dâime ذات الغلصمه دائمه
(a. b. i.) : zool. şeklini değiştirmek hassası eksik
olan bir nevî kurbağa.

zât-ül-harâşif-il-müşa’şaa ذات الحراشف المشعشه
(a. b. i.) : zool. cildi mineli veya kemikli olan
bir balık sınıfı.

zât-ül-hereke ذات الحركه (a. b. s.) :
fiz. kendi kendine hareket eden [cisim], otomatik,
fr. automatique.

zât-ül-harekiyyet ذات الحركيت (a. b.
i.) : otomatizm, f. automatisme.

zât-ül-hufeyre-i re’s ذات الحفيرة رأس (a. b.
i.) : uzunluğu yirmi metre kadar olan bir çeşit
tenya, şerit.

zât-ül-hurtûm ذات الخرطوم (a. b. i.) :
zool. hortumlu hayvanlar sınıfı, hortumlular, fr.
proboscidiens.

zât-ül-husye ذات الحصىه (a. b. i.) :
hek. husyelerin, hayaların iltihâbı.

zât-ül-izâm-it-tâmmе ذات العظام التامه (a. b. i.) :
zool. tamâmen kemikleşmiş fıkraları birer kılıftan
ibâret olan balıklar sınıfı.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye خفيه (a. b. i.) :
“ka” uzun okunur. a. b. i.) : bot. ilkahı gizli (çiçek-
siz) olan *bitkiler.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye-i hücreviyye ذات الالتاح
خفيه مجريه (a. b. i.) :
bot. ilkahı damar içinde gizlice vuku bulan *bit-
kiler, damarlı çiçeksizler.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye-i viâiyye ذات الالتاح
خفيه واثيه (a. b. i.) : bot.
ilkahı damar içinde gizlice vuku bulan *bitkiler,
damarlı çiçeksizler.

zât-ül-ilkah-iz-zâhire ذات الالفاح الزاهره (a. b. i.) : **bot.** ilkahr çiçek ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **bot.** ilkahr çiçek vâsıtasıyla vuku'bulan- *bitkiler, çiçekli *bitkiler.

zât-ül-karniyye ذات القرنيه (a. b. i.) : **hek.** gözün alt tabakasını tamamlayan cam gibi parlak tabakanın iltihâbı.

zât-ül-kasabât ذات القصبات (a. b. i.) : **hek.** ince damarlılar, trakeliler, **fr.** trachéates.

zât-ül-kasabât-ı şa'riyye ذات القصبات شمريه (a. b. i.) : **hek.** akciğer borusunun birinci taksimatının iç yüzündeki gışâ-i muhâtî (sümüksel zar) nin nezlemsi iltihâbı.

zât-ül-kebed ذات الكبد (a. b. i.) : **hek.** karaciğer iltihâbı, **fr.** hépatite.

zât-ül-kilye ذات الكليه (a. b. i.) : **hek.** böbrek iltihâbı, **fr.** néphrite.

zât-ül-kilye-i zülâli (dâ-i Brayt) : ذات الكليه زلالی (a. b. i.) : **hek.** böbrek iltihâbı netîce-sinde sidikte albumin bulunmasına sebep olan hastalık.

zât-ül-kîsi ذات الكيسي (a. b. i.) : **zool.** karnının altında bir kesesi olup yavrularını ilk defa olarak bunun içinde doğuran hayvanlar.

zât-ül-kurûn-il-musamme ذات القرون المصمه (a. b. i.) : **zool.** boynuzlarının içi dolu olan hayvanlar, dolu boynuzlular.

zât-ül-kurûn-il-mücevvefe ذات القرون المجوفه (a. b. i.) : boynuzlarının içi boş olan hayvanlar, boş boynuzlular.

zât-ül-kurûn-is-sâkıta ذات القرون الساقطه (a. b. i.) : **zool.** geyik, karaca gibi yalnız erkeklerinde bulunup mevsim mevsim düşen ve sonra yeniden boynuzu çıkan hayvanlar sınıfı.

zât-ül-kuzahiyye ذات القرchie (a. b. i.) : **hek.** gözde korun tabakasının gerisindeki iris iltihâbı.

zât-ül-kürsi ذات الكرسي (a. b. i.) : **astr.** kasyope, altı yıldızdan ibâret, dördü bir dörtgen teşkil eden ve Küçükayı yıldız kümesinin yanın-

da bulunan bir yıldız kümesi; **ing.** cassiopeia, **fr.** cassiopée.

zât-ül-levneyn ذات اللونين (a. b. i.) : **jeol.** vaziyetine göre iki renk gösteren şeffaf (saydam) mâdenler.

zât-ül-lisân ذات اللسان (a. b. i.) : **zool.** Avusturalya kirpisi.

zât-ül-mafsal ذات المفصل (a. b. i.) : **hek.** mafsal iltihâbı.

zât-ül-mebîz ذات المبيض (a. b. i.) : **hek.** kadınlarda iç kasık tarafına raslıyan yumurtalığın iltihâbı.

zât-ül-mehbil ذات المهبل (a. b. i.) : **hek.** kadınlarda mehbil (dölyolu) in iltihâbı.

zât-ül-mesâne ذات المثانه (a. b. i.) : **hek.** sidik torbası (kavuşu) iltihâbı.

zât-ül-meşime ذات المشيمه (a. b. i.) : **hek.** gözdeki damartabakanın iltihâbı.

zât-ül-metâli' ذات المطالم (a. b. i.) : **ed.** ikiden fazla matlaı olan gazel veyâ kasîde.

zât-ül-miskab ذات المثقب (a. b. i.) : **zool.** karınlarının nehâyetinde birer delik bulunan omurgasız hayvanlar.

zât-ül-mültehime ذات الملتحيمه (a. b. i.) : **hek.** gözkapagını göz yuvarlığı ile birleştiren zarın iltihâbı.

zât-ül-ukad ذات العقد (a. b. i.) : **hek.** vücuttaki bezlerin iltihâbı, **fr.** toruteux, se.

zât-ül-üz-ni dâhilî ذات الاذن داخلي (a. b. i.) : **hek.** kulak davulunun iç örtüsünün iltihâbı.

zât-ül-üz-ni hâricî ذات الاذن خارجى (a. b. i.) : **hek.** kulak deliği cildinin iltihâbı.

zât-ül-vekud ذات الوقود ("ku" uzun okunur. a. b. i.) : odun, kömür gibi yanacak şeyleri içine alan kab.

zât-ül-verid ذات الوريد (a. b. i.) : **hek.** siyah kan damarlarının iltihâbı.

zât-ün-nitâkayn ذات النطاقين (a. b. i.) :

Hk. Ebûbekir'in kızı Esmâ'ya hicrette fedakârlıkta bulunması hasebiyle ve Cennette iki kuşağa nâil olacağı müjdesiyle Peygamberimiz Hk. Muhammed tarafından verilen lâkab. (bkz : nitâk-ül-cevzâ).

zât-ür-rahm ذات الرحم (a. b. i.) : **hek.**

rahim'in tamâmen veyâ kısmen büyüyerek iltihaplanması.

zât-ür-rahmeyn ذات الرحمين (a. b. i.) :

hek. karınlarının altında bir kesesi olan hayvanlar sınıfı.

zât-ür-re'seyn ذات الرأسين (a. b. i.) :

hek. üst tarafları ikiye ayrılmış olup insan vücudunun biri kolda, diğeri oylukta bulunan iki adalenin sınıfı.

zât-ür-re's-i şa'ri ذات الرأس شعري (a. b. i.) :

hek. baş tarafı kıl gibi ince bir nevî soğulcan. [kara hümmâdan ölenlerde çok bulunur.]

zât-ür-rie ذات الرئة (a. b. i.) : **hek.** akciğer iltihâbı, yangısı, batar. **fr. pneumonie.**

zât-ür-rûs-i selâse ذات الرأس ثلثة (a. b. i.) :

hek. uc tarafları üç kısma ayrılmış ve biri kolda, ötekileri oylukta bulunan iki adalenin sınıfı, oyluk adalesi.

zât-ür-rûs-i selâse (adale-i-) ذات الرأس (a. b. i.) :

ثلثة (عضلة-) (a. b. i.) : **biy.** üçbaşlıkas.

zât-üs-sedâyâ ذات السدايا (a. b. i.) : **zool.**

memeliler, **fr. mammifères.** (bkz : zevî-s-sedâyâ).

zât-üs-sedâyâ-yi-bahriyye ذات السدايا بحريه

fr. siréniens.

zât-üs-sehâyâ ذات السحايا (a. b. i.) :

hek. beyin zarı iltihâbı.

zât-üs-sehâyâ-yi dereni ذات السحايا درني

(a. b. i.) : **hek.** beyin zarı iltihâbından doğan beyin veremi.

zât-üs-sıfâk ذات الصفاق (a. b. i.) :

hek. peritonit, karın zarı iltihâbı, **fr. péritonite.**

zât-üs-sıfâk-i nifâsi ذات الصفاق نفاسي (a. b. i.) :

hek. lohusalarda olan peritonit.

zât-üs-simhâk ذات السحاق (a. b. i.) :

hek. kemik zarının iltihâbı.

zât-üs-sudûr ذات الصدور (a. b. i.) : gönülde

kararlaştırılan şeyler.

zât-üs-sukabât ذات الثقبات (a. b. i.) : **zool.**

delikliler, **fr. foraminifères.**

zât-üs-sukabât-ı gayr-i müşa'ara ذات الثقبات

غير مشعره (a. b. i.) : **zool.** matraporalar, **fr. madrépores.**

zât-üs-sulbe ذات الصلبة (a. b. i.) :

hek. gözün dış tabakasının iltihâbı.

zât-üş-şebekiyye ذات الشبكية (a. b. i.) :

hek. gözün şebekî tabakasında (ağtabaka) meydana gelen karışıklık.

zât-üş-şegaf ذات الشفاف ("ga" uzun

okunur. a. b. i.) : **hek.** kalbin iç ve dış denilen iki zarından her hangi birinin iltihâbı.

zât-üş-şerâfet-is-selâse ذات الشرافة الثلثة (a. b.

i.) : **hek.** "üç kanadlı" : kalbin sağ boşluğundaki deliğin ağzında bulunan kapağın sıfatı.

zât-üş-şiryân ذات الشريان (a. b. i.) :

hek. nabız damarının iltihâbı.

zât-üt-tabl ذات الطبل (a. b. i.) : **hek.**

kulak zarı iltihâbı.

zât-üt-teneffüs-il-müzdevic ذات التنفس المزدوج

(a. b. i.) : **zool.** hem suda, hem karada yaşayan hayvanlar.

zât-üz-zehreteyn ذات الزهرتين (a. b. i.) :

bot. iki çiçekli *bitkiler, **fr. biflore**

zât-üz-zevc ذات الزوج (a. b. s.) : koca-

lı (kadın).

zav' ضوء (a. i. c. : azvâ') : aydınlık,

ışık. (bkz : zû').

zav'-ı şems : Güneş'in ışığı.

zavâbıt

zavâbıt ضوابط (a. i. zâbıtâ'nın c.) : kaideler, nizamlar, usûller.

zavâbıt-ı idâre : idâre nizamları.

zavâbıt-ı nahviyye : sintaks kaideleri. (*kural-ları).

zavâhır ظواهر (a. s. zâhir ve zâhire'nin c.) : 1. görünüş, görünür, dışyüz. 2. yüksek yerler, göze çarpan yerler.

zavârib ضواریب (a. i. c.) : nabız da-marları.

zâvil زاول (f. i.) : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamıdır. En az beş altı asırlıktır. Az kullanılmıştır. Mâhur ile nikrizden mürekkeptir. Fakat ekseriyâ kararda nikriz beşlisi gösteren bir mâhur'dan ibârettir. Bu beşli ile rast (sol) perdesinde durur. Güçlü-her iki makamın da güçlüsü olan-nevâ (re) perdesidir. Donanımına mâhurun "fa" küçük mücenneb diyezî yazılır. Nikriz beşlisi için nota içerisinde "do" bakiyye diyezî, "si" bakiyye bemolü kullanılır (bu beşli'de "fa" sesi yoktur). Umûmiyetle inici olarak seyrederek (mâhur gibi). Zâvil'den elimizde 60 kadar eser mevcuttur.

zâvili زاولی (f. i.) : müz. Türk müziğinde en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup nümunesi kalmamıştır.

zâvili-isfehân زاولی اصفهان (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde en az beş asırlık bir mürekkep makam olup nümunesi kalmamıştır.

zâvili-segâh زاولی سگاد (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde en az beş asırlık bir mürekkep makam olup nümunesi kalmamıştır.

zâviye زاویه (a. i. c. : zevâyâ) : 1. köşe. 2. mat. *açı, fr. angle.

zâviye-i aynıyye : hek. göz pınarı.

zâviye-i hâdde : mat. dar açı, fr. angle aigu.

zâviye-i kaime ("ka" uzun okunur) : mat. dik açı, fr. angle droit.

zâviye-i merkeziyye : geo. merkez *açısı, fr. angle au centre.

zâviye-i mücâvire : geo. komşu *açı, fr. angle adjacent.

zâviye-i münferice : mat. geniş *açı fr. angle obtus.

zâviye-i mücasseme : mat. bir noktada birleşen üç ve daha çok *düzlemin meydana getirdiği *açı, fr. angle trièdre.

zâviye-i müsteviye : mat. *düzlem açısı, fr. angle plan.

zâviye-i semtiyye : astr., top. ufki düzlem üzerindeki açı mebd'e bakımından kuzey cihetine bağlı ise okunan açısı semt açısı (zâviye-i semtiyye) adı verilir. (bkz : semt zâviyesi).

zâviye-i semt-ün-nazır : astr. mebd'e noktası semt-ün-nazır olmak üzere râsıdın gözünde baktığı yıldız istikametinin teşkil ettiği açı.

zâviye-i semt-ür-re's : astr. (bkz : mesâfe-i semt-ür-re's).

zâviye-i sür'at : fiz. *açısal hız. 3. birinin ibâdet etmek üzere çekildiği tenha yer. 4. küçük tekke.

zâviye-i şakuliyye : astr. râsıdın bulunduğu noktadan geçen ve ufuk düzlemine dikey olan düzlem içerisindeki iki nokta ile rasat âletinin "objectif" merkezini teşkil ettiği açı.

zâviye-i ufkiyye : astr. bulunduğumuz ufuk müstevisi üzerinde râstlığını yaptığımız âletin "objectif" i merkezi ile belli iki noktaya yapılan tevcihin teşkil ettiği açı.

zâviye-dâr زاویه دار (a. f. b. i.) : tas. küçük tekke şeyhi.

zâviyetân زاويتان (a. i. c.) : geo. iki zâviye, iki *açı. (bkz : zâviyeteyn).

zâviyetân-ı müteakibletân : geo. mukabil, zıt zâviyeler (*açılar) birbirini kesen iki düz çizgi arasında meydana gelen dört açıdan karşı karşıya bulunan, karşıd açı, fr. angles opposés.

zâviyetân-ı müteakibletân-ı dâhiletân : geo. iki paralel çizgiyi yukarıdan aşağı kesen bir çizgi ile, bu iki paralel çizginin içinde karşılıklı meydana gelen dört açı, *içtersaçılar.

zâviyetân-ı müteakibletân-ı hâricetân : geo. iki paralel çizgiyi yukarıdan aşağı kesen bir çizgi ile, bu iki paralel çizginin dışında karşılıklı meydana gelen dört açı, *dıştersaçılar.

zâviyetân-ı mütevâfikatan : geo. *yöndeş açılar, fr. angles correspondants.

zâviyevi زاویوی (a. s.) : geo. zâviyeye âit, zâviye ile ilgili, *açısal, fr. angulaire.

zâviyevi sür'at : açısal hız, fr. vitesse angulaire. (bkz : zâviye-i sürat).

zâviyeteyn زاويتین (a. i. c.) : geo. iki zâviye, iki *açı. (bkz : zâviyetân).

zay'a ضيمه (a. i. c. : ziyâ', ziyâ') : 1. binâsız arsa. 2. geliri olan binâ. 3. tarla; çiftlik.

zayâ' ضياع (a. i.) : elden çıkma, yok olma.

zay'at ضيئت (a. i.) : kaybetme; kaybolma.

zayf ضيف (a. i. c. : zifân, zuyûf) : misâfir, konuk.

zâyi' ضاييع (a. s. ziyâ'dan) : elden çıkan, kaybolan, yitlik; zarar, ziyan.

zâyiât ضايعات (a. i. c.) : kayıplar, yitikler.

zâyiçe زايچه (f. i.) : yıldızların belli zamandaki yerlerini ve durumlarını gösteren cetvel.

zayven ضيئون (a. i. c. : zayâvin) : 1. erkek kedi. 2. yaban kedisi. 3. vahşi, hırçın adam.

za'zaa زعرعه (a. i. c. : zaâzi') : sarsma, ırgalama.

za'zaa-i dimâğ : anat. bâzı damarların yırtılmasına sebeb olacak kadar dimağın sarsılması.

za'zaa-i esnân : dişlerin şiddetle birbirine vurması.

ze ز (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin on üçüncü harfi olur "ebced" hesabında yedi sayısının karşılığıdır.

zeâfir زعافر (a. i. za'frân'ın c.) : safranlar.

zeâmet زعامت (a. i.) : tar. Osmanlılar devrinde Sipâhîlere verilen en büyük timar.

zeâzi' زعازع (a. i. za'zaa'nın c.) : sarsmalar, ırgalamalar.

zeb ذب (a. i.) : (bkz : zebb).

zebâb زباب (a. i.) : zool. âdî kara sinek.

zebâb-ı lâhmî (et sineği) : mâvi sinek.

zebâbe زبابه (a. i.) : yaban fâresi.

zebâd زباد (a. i.) : 1. kalemis (galle-i misk) yağı. 2. misk kedisi.

zebân زبان (f. i.) : 1. dil, lisan. 2. anat. dil. Ateş-zebân : uzdilli. 3. lûgat; lehçe.

zebân-âver زبان آور (f. b. s.) : 1. dile getirilen, çok söylenen. 2. düzgün söz ve şiir söyleyen.

zebân-dırâz زبان دراز (f. b. s.) : dil uzatan, atıp tutan.

zebân-dırâzi زبان درازی (a. b. i.) : dil uzatma, atıp tutma.

zebâne زبانه (f. i.) : 1. terâzi ve benzeri gibi bâzı âletlerin dili. 2. alev, ateş yalını.

zebâne-keş زبانه کش (f. b. s.) : alevli, alevlenen, yalınli.

zebânî زبانی (a. i. c. : zebâniyân) : cehennemlikleri cehenneme atıma me'mur edilen melek.

zebâniyân زبانیان (a. i. zebâni'nin c.) : zebânîler. (bkz : zebâniye).

zebâniye زبانيه (a. i. zebâni'nin c.) : zebânîler. (bkz : zebâniyân).

zebân-zed زبانزد (f. b. s.) : dil per-sengi, söylenen, söylenir olan; alışılmış, kullanışlı, yayılmış [söz].

zebâric زبارج (a. i. zeberced'in c.) : zebercetler.

zebâyah ذبايح (a. i. zebiha'nın c.) : 1. kurbanlık hayvanlar. 2. kurban edilmiş hayvanlar. [aslı : zebâih dir].

zebb ذب (a. i.) : kovmak.

zebed زبد (a. i. c. : ezbâd, zübed) : köpük.

zeber زبر (f. i.) : üst. (bkz : fevk).
Zir ü zeber : altüst.

zeberced زبرجد (a. i. c. : zebâric) : zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmayan bir süs taşı.

zebercedi زبرجدى (a. s.) : 1. zebercettele ilgili. 2. zebercet renginde, fıstıklı.

zeber-dest زبردست (f. b. s.) : 1. eli üstün. (bkz : galib). 2. mâhir.

zeber-desti زبردستى (f. b. i.) : 1. el üstünlüğü. (bkz : galibiyet). 2. mahâretlilik.

zeberin زبرين (f. zf.) : üstteki. **Leb-i zeberin** : üst dudak.

zebh ذبح (a. i.) : boğazlama.

zebhiyye ذبحيه (a. i.) : kasaplardan, kestikleri hayvanlar için alınan vergi.

zebib زبيب (a. i.) : 1. kuru üzüm. 2. kurpu incir. 3. **zool**. yılan, akrep gibi hayvanların zehiri.

zebih ذبيح (a. s. zebh'den) : 1. kesilmiş veya kesilecek kurban. 2. Hz. İsmâil ile Hz. Muhammed'in babası Hz. Abdullah'ın lâkabı.

zebiha ذبيحه (a. i. c. : zebâiyih') : 1. kurbanlık hayvan. 2. kurban edilmiş hayvan.

zebiheyn ذبيحين (a. i. c.) : iki kurban. **İbn-üz-zebiheyn** (= iki kurbanın oğlu) : Hz. Muhammed.

zebil زبيل (a. i.) : 1. gübre, fıskı. 2. pislik.

zebir زبير (a. i.) : 1. mihnet, sıkıntı. 2. mektup; yazılmış şey.

zebl ذبل (a. i.) : deniz kaplumbağasının kabuğu.

zebr زبر (a. i.) : 1. kitâp, cüz. 2. kitâp yaprağı. 3. yazı yazma. 4. söz. 5. yazı. 6. zekâ. 7. s. kuvvetli, sağlam [adam].

zebûn زبون (f. s.) : zayıf, güçsüz, âciz.

zebûni زبونى (f. s.) : zayıflık, âcizlik, güçsüzlük.

zebûn-küş زبونکش (f. b. s.) : düşkün ezen, kendinden zayıfa gücü yeten ve yüklenen.

zebûr زبور (a. i.) : 1. kitâp. 2. mektup. 3. (h. i.) : Hz. Dâvud'a nâzil olan mukaddes kitâp.

zeccâc زجاج (a. s. zücâc'dan.) : sırça işleriyle uğraşan, şişeci; camcı.

zecl زجل (a. i.) : atma. (bkz : remy).

zecil زجل (a. i.) : müz. beste ve-şarkı okuyup hânendelik etme.

zecr زجر (a. i. c. : zücûr) : 1. önleme, yasak etme. 2. zorlama, zorla yaptırma. (bkz : icbâr). 3. kovma. 4. eziyet, sıkma. (bkz : cevr). 5. angarya çalıştırma.

zecren زجراً (a. zf.) : 1. menederek, önliyecek. 2. zorlo, zorlayarak, cezâ olarak. (bkz : cebren, kerhen).

zecri زجرى (a. s.) : zorlayıcı. (bkz : cebrî).

zecriyye زجرية (a. i.) : alkollü içkiler vergisi.

zed زد (f. i.) : vurma, dövme.

zed ü hord : savaş. (bkz : ceng, harb, perhâş).

-zed زد (f. s.) : "vuran, vurucu" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Gûş-zed** : kulağa çalınan. **Zebân-zed** : dil persengi, yayılmış söz.

-zede زده (f. s. c. : zede-gân) : "vurulmuş, çarpılmış, tutulmuş, uğramış, yakalanmış" mânâlarına, gelerek *birleşikler yapar. **Âfet-zede** : felâkete, musîbete uğramış. **Harik-zede** : yangına uğramış. **Ser-zede** : başa gelmiş, baş göstermiş. **Sevdâ-zede** : sevdâya tutulmuş.. gibi.

-zedegân زدگان (f. b. s. zede'nin c.) : "vurulmuşlar, çarpılmışlar, tutulmuşlar, uğramışlar, yakalanmışlar" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Harik-zedegân** : yangın felâketine uğramış olanlar. **Sevdâ-zedegân** : sevdâya tutulmuş olanlar... gibi.

zefer ذفر (a. i.) : kötü koku. (bkz : taaffün).

zefer زفر (a. i.) : ağaca vurulan destek, dayak, payanda.

zeferât زفرات (a. i. zefre'nin c.) : so-luk almalar.

zefif زفيف (a. s.) : çevik, çabuk hareketli.

zefir زفير (a. i.) : 1. göğüs geçirme. 2. nefes verme, soluğu dışarı verme. **Şehîk ü zefir** : nefes alıp verme. (bkz : teneffüs).

zefzefer زفرزه (a. i.) : sarsılma, titreme. (bkz : za'zaa).

zegan زغن (f. i.) : zool. çaylak.

zehâb ذهاب (a. i.) : 1. gitme. 2. bir fikre, düşünceye uyma; sapma. **İyâb ü zehâb** : gidiş gelme. (bkz : âmed ü şüd). 3. zihnen bir yola sapma.

zehâdet زهات (a. i.) : zâhitlik, din emirlerine aşırı olarak bağlılık.

zehâdetlî : şeyhlere ve din adamlarına hitâben kullanılan ünvan.

zehâdet-mend زهادتمند (a. f. b. s.) : dîne sıkı bağlı, dindar.

zehârif زخارف (a. i. zuhrûf'un c.) : 1. altınlar, sahte zînetler. 2. yalancı süsler, gösterişler, yaldızlar.

zehârif-i dünyeviyye : dünyâ gösterişleri, şatafatları.

zeh-dân زهدان (f. b. i.) : anat. rahim, döş yatağı.

zeheb ذهب (a. i. c. : ezhâb, zühbân, zühûb) : altın. (bkz : zer). **Ebü-z-zeheb** : altın babası; çok zengin adam.

zehebi ذهبي (a. s.) : altına âit, altınla ülgili; altından yapılmış.

zehebîn ذهبن (a. s.) : altından olma, altından yapılmış, altından meydana gelmiş.

zehebiyyet ذهبيت (a. i.) : kim. hâmız-ı zeheb ile tuzlardan birinin birleşmesinden meydana gelen bir madden.

zehebiyyet-i amonyak : kim. hâmız-ı zeheb ile amonyakın birleşmesinden meydana gelen tuz.

zehebiyyet-i potas : kim. potas ile hâmız-ı zeheb'in birleşmesinden meydana gelen tuz.

zehhâr زخار (a. ş.) : dolu, taşkın, coşkun [deniz]. (bkz : mütemevvic, zâhir زاهر). **Bahr-i zehhâr** : dalgalı deniz.

zehib ذهب (a. s.) : altın sürülmüş, yaldızlı. (bkz : müzehheb).

zehl ذهل (a. i.) : 1. dalgınlıkla unutma veya geciktirme. 2. işin çokluğu yüzünden geciktirme. (bkz : zühûl).

zehr زهر (a. i. c. : ezhâr) : çiçek. (bkz : şükûfe, zehre).

zehr-ür-rebî : bot. çuha çiçeği.

zehr-üs-sâlûs : bot. hercâl menekşe.

zehr زهر (f. i.) : zehir, ağı. (bkz : semm).

zehr-i mâr : yılan zehiri.

zehrâ زهراء (a. s.) : 1. yüzü pek beyaz ve parlak olan. 2. İ. kadın adı. ["ezher" in müennesi]. 3. Hz. Fatma'nın adı.

Zehrâ زهرا (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın lakabı : Fâtîmet-üz-Zehrâ.

zehr-âb زهرآب (f. b. s.) : acı su.

zehr-âbe زهرآبه (f. b. s.) : 1. zehirli su. 2. acı, zehir gibi su. 3. mec. acılık, acı, kaygı.

zehr-âlûd زهرآلود (f. b. s.) : zehirli, zehir gibi.

zehr-âmîz زهرآمیز (f. b. s.) : zehirli; acı.

zehrâvân زهراوان (a. i. c.) : Kur'an'daki Sûre-i Bakara ile Sûre-i Âl-i İmrân.

zehr-bâr زہر بار (f. b. s.) : zehir yağdırın, pek acı.

zehr-dârû زہر دارو (f. b. i.) : pânzehir.

zehre زہرہ (a. i. c. : ezhâr) : çiçek. (bkz : şükûfe). Lifâfe-i zehre : bot. çiçeklerin etrâfında bir zarf meydana getiren yapraklar.

zehre-i ceresiyye : bot. çançiçeği, fr. campanule. [yanlış olarak zühre-i zehre-i ceresiyye şeklinde kullanıldığı da görülmüştür].

zehret-üd-dünyâ : dünyanın rengi ve lâtifliği. [Kur'an'da; zehret-ül-hayât-id-dünyâ şeklinde geçer].

zehre زہرہ (f. i.) : 1. öd, safra. 2. yiğitlik, cesâret. Bi-zehre : korkak, yüreksiz. (bkz : cebîn).

zehre-çâk زہرہ چاک (f. b. s.) : ödü patlamış, korkmuş.

zehre-dâr زہرہ دار (f. b. s.) : cesur, yürekli.

zehre-efşân زہرہ افشان (f. b. s.) : zehir saçan.

zehre-terâk زہرہ تراک (f. b. s.) : ödü kopmuş, pek korkmuş.

zehr-hand زہر خند (f. b. i.) : acı acı gülme.

zehr-nâk زہر ناک (f. b. s.) : zehirli. (bkz : semm-dâr).

zehrîn زہرین (f. s.) : zehir gibi, pek acı.

zehûk زہوق (a. s.) : boş, beyhûde. (bkz : bâtil, zâhik).

zeir, ze'r زەر، زار (a. i.) : arslan-kükremesi.

zeîr زئیر (a. i. c. : zeîrât) : vücûdün içinden işitilen tabîî veyâ marazî ince ses.

zeîr-i ihtikakî : deri gıcirtısına benzeyen bir ses.

zeîrât زئیرات (a. i. zeîr'in c.) : vücûttan gelen tabîî veyâ marazî ince sesler.

zeîrât-ı cerşiyye : rendeden meydana gelen sese benzeyen sesler.

zeîrât-ı gayr-ı tabîiyye : hek. hastalık hâlinde duyulan sesler.

zeîrât-ı ihtikakiyye : hek. iki gısanın (zarın) birbirine sürtünmesinden çıkan sesler.

zeîrat-ı kalbiyye : hek. kalbin hareketlerinden doğan sesler.

zeîrât-ı mibrediyîye : eğeden çıkan sese benzeyen sesler.

zeîrât-ı minşâriyye : hek. desterenin çıkardığı sese benzeyen sesler.

zeîrât-ı müsiikiyye : güvercin ötmesine benzeyen sesler.

zeîrât-ı nefhiyye : körükten çıkan sese benzeyen sesler.

zeîrât-ı safiriyye : ısılgımsı sesler.

zeîrât-ı şiryâniyye : hek. hasta şıryanların içinden geçen kanın meydana getirdiği ses.

zeîrât-ı tabîiyye : hek. sağlam kalbden duyulan sesler.

zekâ' زکاء (a. i.) : saflık, duruluk; hal düzgünlüğü.

zekâ' ذکاء (a. i.) : zeyreklik, çabuk anlama, zihin keskinliği.

zekâb زکاب (f. i.) : yazı mürekkebi.

zekan ذقن (a. i. c. : ezkan, zükun) : iki çene kemiğinin aşağıda birleştiği nokta; yüzün alt ucu; çene. (bkz : zenahdân). Çâh-ı zekan : çene çukuru. (bkz : çâh-ı zenahdân).

zekanî ذقنى (a. s.) : zekana mensup, zekan, çene ile ilgili.

zekât زکات، زکوة (a. i.) : İslâmın beş şartından biri olan, mal ve paranın, paklığını ve helâllliğini sağlamak üzere, kırkta birinin her yıl sadaka olarak dağıtılması.

zekâvet زکاوۃ (a. i.) : 1. zeyreklik, çabuk anlama, kavrama. (bkz : zekâ).

zekâvet-i dessâsâne : hileler düzecek şekildeki zekâ. 2. kadın adı.

zekâvet زکاوۃ (a. i.) : 1. zekâ, zekîlik. 2. kadın adı.

zeker ذَكَر (a. i. c. : zikâr, zikâre, zük-rân, zükûr) : 1. erkek. 2. erkeklik organı.

zekevât زَكَوَات (a. i. zekât'ın c.) : zekâtlar.

zekî, zekiyye زَكِي، زَكِيَّة (a. s.) : 1. temiz, hâlis; hâli temiz olan kimse. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

zekî ذَكِي (a. s. c. : ezkiyâ) : 1. zeyrek, zekâ sâhibi, çabuk anlayışlı. 2. i. erkek adı.

zekîr ذَكِير (a. s.) : unutmıyan, hafızası kuvvetli.

zekiyye زَكِيَّة (a. s.) : 1. "zekî"nin muen-nesi. 2. i. kadın adı.

zel ذ (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin on birinci harfi olup "ebced" hesabında yediyüz sayısının karşılığıdır, z sesini verir.

zel زَل (a. i. c. : zell) : 1. kayma.

zelak زَلَق (a. i.) : sürçme, ayak kayma. (bkz : zelk, zelka).

zelâlet زَلَالَت (a. i.) : hakirlik, horluk, alçaklık. (bkz : zillet)

zelâzil زَلَزَل (a. i. zilzil'in c.) : uzun etekler.

zelâzil زَلَزَل (a. i. zelzele'nin c.) : yer depremleri, yer sarsıntıları.

zelel زَلَل (a. i.) : 1. eksiklik. 2. s. kayağan [yer].

zelem زَلَم (a. i. c. : ezlâm) : 1. yelek-siz ok. 2. kumar oynanan ok.

Zelîhâ زَلِيحَا (a. h. i.) : 1. Hz. Yûsuf'un refikası. (bkz : Züleyhâ). 2. kadın adı.

zelik زَلِيَق (a. s. ve i.) : düşük [çocuk]. (bkz : sıkt).

zelil زَلِيل (a. s.) : sürçüp düşen; yarılan.

zelil ذَلِيل (a. s. zillet'den. c. : ezillâ, ezille, zilâl, zullân) : hor, hakir, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan. [muen. : "zelile"dir].

zelilâne ذَلِيلَانَه (a. zf.) : aşağılaşılarak.

zelili ذَلِيلِي (a. i.) : zelillik, hakirlik, horluk, alçaklık.

zelk, zelka زَلَقَه، زَلَق (a. i.) : sürçme, ayak kayma.

zelka-i kadem : ayak sürçmesi.

zelk-ül-em'â : hek. hazmolabilen yiyecek ve içeceklerin hazimsiz dışarı çıkması, şiddetli ishal.

zell زَل (a. i.) : 1. kayma, ayağı sürçme. (bkz : zelk, zelka). 2. yanılma, yanlış yapma.

zellât زَلَات (a. i. zelle'nin c.) : 1. sürçüp kaymalar. 2. yanılmalar, yanlışlar. 3. suçlar.

zelle زَلَه (a. i. c. : zellât) : 1. sürçüp kayma.

zellel-ül-kadem : ayak kayma. 2. yanılma, yanlış. 3. ufak suç.

zelûl ذُلُول (a. s. c. : ezille, zülûl) : 1. yavaş, yumuşak huylu, başı sert olmıyan. 2. i. hecin devesi.

zelûlî ذُلُولِي (a. s.) : başı yumuşak, dayanıklı; sabırlı.

zelzâl زَلْزَال (a. i.) : zelzele, sarsılma, deprem. (bkz : zilzâl, zülzâl).

zelzele زَلْزَلَه (a. i. c. : zelâzil) : 1. ırğalama, sarsma. 2. yer sarsıntısı, deprem.

zelzelet-üs-sâa : kırâmet zelzelesi.

zelzele-endâz زَلْزَلَه اَنْدَاز (a. f. b. s.) : zelzele salıcı, yer sarsıcı.

zelzele-nümâ, zelzele-nüvis زَلْزَلَه نَمَا، زَلْزَلَه نَوِيس (a. b. i.) : sismograf, zelzeleyi kaydeden âlet.

zem ذَم (a. i.) : (bkz : zemm).

zemâim ذَمَائِم (a. i. zemîme'nin c.) : kötü, beğenilmeyen haller, yerilmiye lâyük fenâ hal ve hareketler.

zeman زمان (a. i. c. : ezmine) : 1. zaman, vakit, çağ, devir. 2. mehil, süre. 3. mevsim. **Cem'-i zeman** : her zaman, dâima. **Hem-zeman** : bir zamanda, bir devirde. (bkz : muâsir). **Murûr-i zeman** : *zaman aşımı.

zeman-ı rüşd : reşidolma zamanı.

zeman-ı vüsûl : varma zamanı.

zeman ü zemin : münâsebet, vesîle.

zeman zaman : vakit vakit. 4. gr. fiillerde geçmiş (yaptı), şimdiki (yapıyor), gelecek (yapacak) ve geniş (yapar) zamanlardan her biri.

zemanê زمانه (f. i.) : 1. devir, vakit. 2. şimdiki zaman. 3. baht, tâlih, felek.

zemanen زماناً (a. zf.) : 1. zaman bakımından, zamâna âit olarak. 2. vaktiyle, vaktinde.

zemanet زمانت (a. i.) : 1. kötürüm olma [gözsüz, el ve ayaksız olma, dilsizlik, felç gibi]. 2. âfet, belâ.

zemanî زمانی (a. s.) : zamâna âit, zamanla ilgili.

zemanîyân زمانیان (f. i.) : insanlar.

zemen زمن (a. i.) : zaman, vakit.

zemherir زمهریر (a. i.) : gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar, kara kış. [22 aralıktan 31 ocağa kadar].

zemherî [r] zürefâsı : kışın, şıklık olsun diye, ince ve açık renk elbiselerle gezen kimselere denilir.

zemim, zemîme ذمیم ، ذمیمه (a. s. zemm'-den) : kötü, beğenilmeyen hal.

zemîme ذمیمه (a. i. zemm'-den. c. : zemâim) : zemmedilmiye, yerilmiye lâyük, fenâ, kötü hal ve hareket.

zemin زمین (f. i.) : 1. yer, yer yüzü. (bkz : arz). **Rûy-i zemin** : yeryüzü. (bkz : ferş⁴) : **Tahte-z-zemin** : yeraltı. **Zir-i zemin** : yer altı, yerin dibi. 2. üzerinde süs, nakış resim gibi şeyler bulunan bir şeyin asıl rengi. 3. **mec.** temel, dayanak. 4. tarz, edâ. 5. mevzû, tema. **Nev-zemin** : yeni tarzda yeni üslûpta.

zemin ü zeman : yer ve mevzû uygunluğu, münâsebet, hal, vaziyet.

zemin-bûs زمین بوس (a. b. s.) : yeri öpme [saygı kasdıyle-].

zemin-bûsî زمین بوسی (f. b. s.) : yer öpmeklik [saygı kasdıyle-].

zemin-dâr زمیندار (f. b. s. c. : zemîn-dâran) : vâli; hâkim.

zemin-dârân زمینداران (f. b. i. zemîn-dâr'ın c.) : vâliler; hâkimler.

zemin-kûb زمین کوب (f. b. s.) : 1. ikide bir ayağını yere vuran [çengi, rakkase]. 2. yer tepici [at, katır, deve ve benzeri hayvanlar].

zemin-peymâ زمین پیمایا (f. b. s.) : 1. yer ölçen. 2. çok yolculuk etmiş olan. (bkz : seyyâh).

zemistân زمستان (f. i.) : kış, kış mevsimi. (bkz : şitâ).

zemistânî زمستانی (f. s.) : kışlık.

zemistâniyye زمستانیه (f. i.) : tar. pâdişah tarafından Yeniçeri ağasından îtibâren ocak ağalarıyla Yeniçeri kâtibine verilen kışlık.

zemm ذم (a. i. c. : zümûm) : yerme, kınama; ayıplama.

zemmâm ذمام (a. s. zemm'-den) : zemmedici, yerici, yeren.

Zemzem زمزم (a. i.) : Kâbe civârındaki meşhur kuyu. **Âb-i zemzem** : zemzem kuyusunun suyu. **Bi'r-i zemzem, Çâh-ı zemzem, Çeh-i zemzem** : zemzeni kuyusu.

zemzem زمزم (a. i.) : yavaş ve hafif türkû söyleme

zemzemât زمزومات (a. i. zemzeme'nin c.) : zemzemeler, nağmeli sesler.

zemzeme زمزمه (a. i.) : 1. ezgili, nağmeli ses; nağme. 2. **müz.** isminin yanına geldiği makamda bir kürdi dörtlüsü bulunduğunu işaret

eden isim : arazbar-zemzeme, aşîran-zemzeme, hicaz-zemzeme, ısfahan-zemzeme, kûçek-zemzeme, sabâ-zemzeme.. gibi.. Fakat bâzan doğrudan doğruya sona "kürdî" getirilir : acem - kürdî, arabân-kürdî, gerdâniye-kürdî, hicazkâr-kürdî, hisâr-kürdî, hüseyî-kürdî (hüseyî-zemzeme de denilir), muhayyer-kürdî, nevâ-kürdî şehnaz-kürdî, tâhîr-kürdî.. gibi.

zemzeme-dâr زمزمه دار (a. f. b. s.) : âhenkli.

zemzeme-kürdî زمزمه کردی (a. b. i.) : müz. Türk müziğinde eski bir mürekkep makam olup nümunesi kalmamıştır.

zemzeme-pîrâ زمزمه پیرا (a. f. b. s.) : terennüm eden, şarkı söyleyen.

zen زن (f. i. c. : zenân) : kadın. (bkz : mer'e). **Pire-zen** : kocakarı. (bkz : acûze, fertûte).

-zen زن - (f. s.) : "vurucu, vuran, atan, çalan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Dest-zen** : el vurucu, el atıcı, işe başlıyan. **Hande-zen** : kahkaha atan. **Reh-zen** : yol kesen. **Şemşîr-zen** : kılıç vuran, kılıç çeken.. gibi:

zenâbil زنابل (a. i. zenbîl'in c.) : zenbiller.

zenâbîr زنابیر (a. i. zünbûr'un c.) : eşek arıları.

zenâdîk زنادیک (a. i. zındîk'in c.) : zındıklar, münâfıklar. (bkz : zenâdika).

zenâdîka زناده (a. i. zındîk'in c.) : zındıklar, münâfıklar, âhirete inanmıyanlar. (bkz : zenâdîk).

zenah, zenahdân زنح ، زنخدان (f. i.) : çene. (bkz : zekan). **Çâh-i zenahdân** : çene çukuru. (bkz : çâh-ı zekan).

zenân زنان (f. i. zen'in c.) : 1. kadınlar. (bkz : nisâ). **Mekr-i zenân** : kadınların fendi. 2. f. s. vurucular, dövücüler.

-zenân زنان - (f. s.) : "vurarak" mânâsıyla *birleşik kelimeler yapar. **Ta'ne-zenân** : sövrek.. gibi.

zenâne زنانه (f. s.) : kadına mahsus, kadınla ilgili, kadın işi.

zenânîr زناینر (a. i. zünnâr'ın c.) : zünarlar, papasların bellerine bağladıkları uçları sarıkıp kuşaklar..

zenân-nâme زنانه نامه (f. b. i.) : ed. kadına dâir yazılan eser.

zenb ذنب (a. i. c. : zünûb') : günah, suç, kabahat. (bkz : ism, vîzr).

zenbak زنبق (a. i.) : bot. zanbak

zenbakıyye زنبقیه (a. i.) : bot. zanbakgiller. [çiğdem, lâle, soğan, pırasa, zanbak gibi *bitkileri içine alan familya].

zenbil زنبیل (a. i. c. : zenâbîl) : zenbil. [aslı : "zînbîl" dir].

zenbil-bâf زنبیل باف (a. f. b. i.) : zenbil örücü, zenbilci.

zenbürek زنبورك (f. i.) : 1. zenberek. 2. ask. hayvan üzerinde taşınan küçük top.

zenc زنج (a. s. ve i.) : kara, siyah, zencî.

zencâr زنجار (a. i.) : bakır pası çeşidinden göztaşı. (bkz : jengâr).

zencebe زنجبه (a. i.) : eskiden kadınların, kalçalarını büyük göstermek için, arkalarına bağladıkları yastık.

zencebil زنجبیل (a. i.) : 1. zencefil. 2. şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ).

zencere زنجره (a. i.) : parmakla fiske vurma.

zencerf زنجرف (f. i.) : zincifre denilen kırmızı boyâ, süslüğen boyası, fr. minium.

zenci زنجی (a. s. ve i.) : Afrikalı kara ırktan olan, kara adam. (bkz : zengî).

zencir زنجير (f. i.) : 1. zincir. 2. müz.

Türk müziğinde bir mürekkep usuldür; 120 zamanlı ve 59 darblıdır. Yalnız 120/4 mertebesi kullanılmıştır. 120 zamanlı olarak bir de (2 devr-i kebîr + 2 berefşân) ve (2 remel + 2 muhammes) şeklinde iki darbeyn usulü vardır. Türk müziğinde bu 120 zamanlı usullerden büyük zamanlı usul de yoktur. Aslında bunlar bir takım usullerin arka arkaya kullanılmasından ibâret olduklarından hakikatte en büyük mürekkep usul 88 zamanlı darb-i fetih'dir. Zencir ile kâr, beste (hemen dâimâ l. Besteler), daha az peşrev ve ilâhiler ölçülmüştür. Zencir şu 5 büyük usulün sıralanmasından ibârettir : çifte düyek, fâhte, çenber, devr-i kebîr, berefşân. Bu usüller 16, 20, 24, 28, 32 zamanlı olup aralarındaki fark dâima 4 zamandan ibâret bir intizam göstermektedir.

zencir-bend زنجير بند (f. b. s.) : zincirle bağlı, zincire vurulmuş.

zencirek زنجيرك (f. i.) : 1. küçük zincir. 2. g. s. yazma kitapların sahife kenarlarına ve levha yazılarının etrafına süs olarak yapılan zincirleme halkalar şeklindeki su tezyînatı.

zencirî زنجيرى (f. s. c. : zenciriyân) : zincirlik deli.

zenciriyân زنجيريان (f. s. zencirî'nin c.) : zincirlik deliler.

zenciyye زنجيه (a. s. ve i.) : Afrikalı, kara ırktan olan, kara kadın.

zençe زنجه (f. i.) : sokak orospusu.

zend زند (a. i. c. : eznâd, zinâd) : çakmak demiri. (bkz : zende).

zend زند (f. i.) : 1. Zerdüşt'ün kendisine indiğini iddîa ettiği kitap. 2. eski Farsça'nın bir lehçesi.

zend زند (a. i. c. : zinâd) : hek. sâid-deki iki kemikten iç tarafta bulunanı, fr. cubitus. [dış taraftaki kemiğe : "kü'bere" denir].

zendân زندان (a. i. c.) : anat. sâidde bulunan iki kemik, fr. radius, cubitus.

zende زنده (f. i.) : çakmak demiri. (bkz : zend).

zendeka زندقه (a. i.) : kâfirlik, dinsizlik.

zen-dost زندوست (f. b. s.) : kadınlar-dan hoşlanan, zampara.

zen-dosti زندوستى (f. b. i.) : kadınlar-dan hoşlanma, zamparalık.

zeneb ذنب (a. i. c. : eznâb) : kuyruk.

Bi-zeneb : kuyruksuz [hayvan].

zeneb-i âmm : bot. birleşik yaprakların sapı.

zeneb-i varak : bot. yaprak sapı.

zeneb-i zehre : bot. çiçek sapı.

zeneb-ül-Dücâce : astr. Dücâce burcunun sonundaki yıldız.

zeneb-ül-esêd : bot. arslan kuyruğu.

zeneb-ül-feres, zeneb-ül-hayl : 1. bot. atkuyruğu denilen püsküllü bir ot. 2. astr. at kuyruğu şeklinde görünen ve semânın kuzey yarım küresinde bulunan kuğu burcunun en parlak yıldızı, lât. alpha Cygnus; fr. Deneb.

zeneb-ül-kaytus : astr. balina burcu.

zenebi ذنبى (a. s.) : zenebe, kuyruğa, sapa âit, bunlarla ilgili.

zenebiyât ذنيات (a. i. c.) : bot. yapracıkların her birine mahsus ufak saplar.

zeneb-ül-hayliyye ذنب الحيلة (a. b. i.) : bot. atkuyruğugiller.

zenek زنك (f. i.) : küçük kadın, kadın-cağaz.

zenen ذنى (a. i.) : insanın sümüklü olması, sümüklülük.

zeng زنگ (f. i.) : 1. zenci. (bkz : zenc). 2. pas. (bkz : jeng). 3. zil, çalpara.

zengâr زنگار (f. i.) : bakır pası nevinden göztaşı.

zengel, zengele, zengüle زنگله، زنگوله (f. i.) : 1. çan. 2. çingirak. 3. tef pulu. 4. şark müziğinde bir makamın adı. (bkz : zengüle).

zengi زنگی (f. i.) : 1. zenci, siyah adam.

2. XIV ve XV. (hicri VIII ve IX.) asırlarda Şiraz ve havâlisinde hüküm süren beğliğin adı.

zengüle زنگوله (f. i.) : 1. çingirak. 2.

müz. Türk müziğinde XI numaralı basit makamdır. En eski makamlardandır. Hicaz âilesindendir. Bu makam az kullanılmış, fakat şedleri pek çok istimal olunmuştur (çargâhdaki şeddi şevk-efzâ makamında, yegâhdaki şeddi şeddaraban, ıraktaki şeddi evcârâ, rasttaki şeddi hicazkâr ve zengüleli söz-nâk, hüseyinî aşîran'daki şeddi söz-i dil). Zengüle-den bugün elimizde 35 kadar eser vardır (başlıcaları hicaz maddesinde sayılmıştır). Zengüle, hayal ve ısrar telkîn eden bir makamdır. Hicaz beşlisi ile hicaz dörtlüsünden müteşekkildir. Beşli ile düğah (lâ) perdesinde durur. Güçlü, beşlinin dörtlü ile birleştiği ses olan hüseyinî (mî) perdesidir. Umûmiyetle çıkıcı olmakla beraber inici ve çıkıcı inici şekilleri de kullanılmıştır. Niseb-i şerifeden 7 tânesini muhtevî bulunmakla dizisi mülâyimdir. Donanımına "sî" bakiyye bemoî ile "do" ve "sol" bakiyye diyezleri konulur (ilk iki ârıza hicaz beşlisi, sonuncusu hicaz dörtlüsü içindir; dörtlü için "fa" koma diyezi de kullanılabilir). Orte sekizlisindeki sesleri-pestden tize doğru-söyledir : düğâh, dik kürdî, nîm hicaz, nevâ, hüseyinî, acem (veya dik acem), nîm şehnaz ve muhayyer. Remzi şudur : 6 + VI.

zengüle-gerdâniye زنگوله گردانيه (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zengüle-geveşt زنگوله گويشت (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

zengüle-mâye زنگوله مایه (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengüle-nevrûz زنگوله نوروز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış münûnesi yoktur.

zengüle-pûselik زنگوله پوسلك (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin bir kaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengüle-selmek زنگوله سلمك (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengüle-şehnâz زنگوله شهناز (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zenim زيم (a. i.) : 1. bir kavime son-

radan katılan, âslında onlardan olmıyan. 2. soyu bozuk, soysuz, aşağılık.

zenin زين (a. i.) : sümük.

zenne زنه (o. i.) : [Farsça "zenân"

dan]. 1. kadın kısmı. 2. orta-oyununda kadın rolünde ve kılığında bulunan erkek.

zennûn ذنون (a. s.) : sümüklü.

zen-pâre زنياره (f. b. s.) : zampara.

zen-perest زنيپرست (f. b. s.) : kadına düşkün.

zer زر (f. s.) : sarı. (bkz : asfer, zerd).

zer زر (f. i.) : 1. altın. (bkz : zeheb).

2. akçe, para. **Pûte-zer** : altın potası. **Sim ü zer** : gümüş ile altın.

zer-i deh-penci : yarısı bakır olan altın [onda beş].

zer-i dest-efşâr : Husrev-i Pervîz'in dâimâ elinde oynadığı yumuşak altın.

zer-i kamer-tâb : üzerinde ay resmi bulunan bir altın para.

zer-i kâmil : tam, hâlis, ayarı tamam altın.

zer-i magribî : hâlis ve iyi altın.

zer-i mahbûb : [eski] yirmi beş kuruş değerinde bir altın para. [1202 (1787) de üç buçuk kuruş değer konulmuştur].

zer-i maklûb : kalp altın.

zer-i müşî-efşâr. (bkz : zer-i dest-efşâr).

zer-i sâv, zer-i sâve : ayarı tam altın veya kırınıtısı.

zer-i şeş-serî : hâlis altın.

zer-i vije : hâlis altın. (bkz : asced).

3. tas. nevbet, oruç; çile.

zer' زرع (a. i. c. : zürü') : 1. ekme, tohum saçma. 2. ekilmiş ekin.

zer-âb زراب (f. b. i.) : 1. yaldız mürekkep. 2. beyaz şarap.

zerâbi زرابی (a. i. zürbî'nin c.) : güzel mefrûşat, döşemeler.

zerâf زراف (f. i.) : zürâfâ.

zerâfe, zerrâfe زرافه (a. i. c. : zerâfi) : zürâfâ.

zerâfi زرافی (a. i. zerâfe ve zerrâfe'nin c.) : zürâfâlar.

zerak زرق (a. s.) : mâvi, gök renkli.

zerâre ذراره (a. i.) : saçıntı, saçılan şey.

zerâri ذراری (a. i. zürriyyet'in c.) : zürriyetler, nesiller, kuşaklar, soylar, döller.

zerârih ذراريح (a. i. zerrâh ve zürârah'ın c.) : zool. kuduz böcekleri.

zerâvend زراوند (f. i.) : bot. ilâçlarda kullanılan bir cins *bitki, loğuşa otu, fr. aris-toloché.

zerâvendi زراوندی (f. i.) : yaprakları ve çiçekleri zerâvende benziyen *bitkiler.

zerbâ زربا (f. i.) : zirva.

zer-bâf زرباف (f. b. i.) : ustufacı, sırmalı kumaş dokuyan kimse.

zer-bâft زربافت (f. b. i.) : (bkz : zer-beft).

zer-bâfte زربافته (f. b. s.) : ustufa, sırmalı kumaş, sırma ile işlenmiş. (bkz : zer-beft).

zer-beft زربفت (f. b. i.) : ustufa, sırmalı kumaş. (bkz : zer-bâfte).

zer-cedvel زرجدول (f. a. b. i.) : g. s. sa-hife kenarlarına altınla çekilen çizgiler.

zerd زرد (f. s.) : 1. sarı. (bkz : asfer). 2. solgun, soluk Rûy-i zerd : sararmış, solgun yüz.

zerd, zered زرد، زرد (a. i. c. : zürûd) : halka halka örülmüş savaşçı zırhı.

zerd-âb زرد آب (f. b. i.) : 1. beyaz şarap. 2. safra. 3. cerâhat, irin.

zerd-âlû زرد آلو (f. b. i.) : "zerd = sarı + âlû = erik = sarı erik" : zerdâli.

zerde زرده (f. i.) : 1. zerde; safran, pirinç ve şekerle pişirilen bir tatlı. 2. yumurta sarısı. 3. safran. Pilâv ü zerde (pilâv ve zerde) : düğün yemeği.

zerde-çâv زرده چاو (f. b. i.) : zerdeçal boyası.

zerde-çûb زرده چوب (f. b. i.) : (bkz : zerde-çâv).

zerd-fâm زرده فام (f. b. s.) : sarı renkli.

zerd-gûş, zerd-gûşe زرده گوش، زرده گوشه (f. b. s.) : 1. ürkek, korkak. 2. ikiyeüzlü. (bkz : mürâî).

zerdi زردی (f. i.) : sarılık, sarı renkte olma.

zer-dôst زردوست (f. b. s.) : hasis, cimri.

zer-dûz زردوز (f. b. i. c. : zer-dûzân) : 1. sırma işleyici, (bkz : sîm-keş). 2. s. sırmalı, kılâptanlı.

zer-dûzân زردوزان (f. b. i. zer-dûz'un c.) : sırma işleyiciler. (bkz : sîm-keşân).

zerdüş زردشت (f. h. i.) : 1. ateşe tapan. (bkz : gebr). 2. nur ve zulmet diye iki ilâh'a inanma akidesini kuran adam, Zaratustra. (bkz : gebr, mecûsî).

Zerdüşti زردشتی (f. s. ve i.) : 1. Zerdüştininde olan kimse. 2. ateşe tapan, Mecûsî. (bkz : âteş-perest, gebr, mecûsî).

zer-efşân زر افشان (f. b. s.) : 1. altın sağıcı. 2. altın kakmalı. 3. i. makbul bir lâle nevi. 4. i. g. s. kitap ciltlerinde görülen bir süsleme motifi. 5. i. kadın adı.

zer-ender-zer زرندر زر (f. b. i.) : g. s. süslemede ikinci defâ altın tabakası ile kaplama.

zer-endûd زرنود (a. f. b. s.) : altın yaldızlı. (bkz : müzehheb).

zer-ger زرگر (f. b. i. c. : zer-gerân) : kuyumcu.

zer-ger-i kâmil : usta kuyumcu.

zer-gerân زرگران (f. b. i. zer-ger'in c.) : kuyumcular.

zer-gerdân زرگردان (f. b. i.) : tar. ok nevîlerinden biri.

zer-gerî زرگری (f. b. i.) : kuyumculuk.

zer-gûn زرگون (f. b. s.) : altın renkli, altın gibi sarı olan.

zer-hîrid, zer-hîride زرخرید، زرخریده (f. b. s. ve i.) : satın alınmış [kimse]; köle.

zerî' ذریع (a. s.) : araya giren, şefaati edici.

zer'î ذری (a. s. c. : zer'ıyyât) : fık. arşınla ölçülen [şey].

zerî' زرع (a. s.) : çabuk, kolay olan. Mevt-i zerî' : çabuk, kolay ölüm.

zerîa ذریعه (a. i.) : vesîle, bahâne sebep, fırsat.

zerîn زرین (f. s.) : altından veyâ altına benzer olan, altın gibi sarı; parlak. (bkz : zerrin).

zerîne زرینه (f. s.) : 1. altına benzer olan. 2. i. ekmeğin kırıntısı ile yapılmış çorba.

zer'ıyyât زریعات (a. i. zer'î nin c.) : arşınla ölçülen şeyler.

zer'ıyyât زریعات (a. i. c.) : ekim işleri.

zerk زرق (a. i.) : 1. hîle, riyâ, ikiyeüz- lülük. 2. şiringa yapma, şiringa etme.

zerka' زرقاء ("ka" uzun okunur. a. s.) : 1. [uğursuzluğuyla tanınmış bir Arap kadınının adından kinâye olarak] gök gözlü [kadın]. 2. gök mâvisi. 3. mâvî [göz]. ["ezrak" in müennesidir].

zerk-âlûd زرق آلود (a. f. b. s.) : riya karışık, riyâlî.

zer-kâr زركار (f. b. s.) : altın işleme, sırma ile işlenmiş, kılaptanlı.

zer-kârî زركاری (f. b. i.) : altın işleme- cilik.

zer-keş زركش (f. b. s.) : 1. altın tel yapan. 2. altın işlemeli, altın kakmalı. (bkz : mürassa').

zerk-fürûş زرق فروش (a. f. b. s.) : hî- leci, ikiyeüzlü. (bkz : hîle-bâz, mürâî).

zer-kûb زركوب (f. b. s.) : 1. altın dö- vücü, altın yaprak yapıcı, sarı yaldız yapan. 2. h. i. Hz. Mevlânâ'nın yakınlarından Salâhüddîn hazretleri.

zer-külâh زركلاه (f. b. i.) : tar. saray ka- pıcılarının başlarına giydikleri üsküf. [altın tel iş- lemeli olduğu için bu ad verilmiştir].

zer-mühre زرمهره (f. b. i.) : (bkz : mühre?).

zer-nigâr زرنگار (f. b. s.) : 1. altınla işlenmiş, yaldızlı. 2. i. kadın adı.

zer-nişân زرنشان (f. b. i.) : kılıç, ka- lemtıraş gibi şeyler üzerine kakma altınla yapılan işleme, süs, yazı.

zer-nûvis زرنویس (f. b. i.) : tar. altın yal- dızla yazı yazan hattat, müzehhip.

zerr زر (a. i.) : karınca yumurtası. Ebû-zerr : eshâb-ı kirâm'dan zühed ve takvâca meş- hur bir zat.

- zerrâ'** زراع (a. i.) : ikinci, çiftçi.
- zerrâd** زراد (a. i.) : zırh örücü; usta zırhçı.
- zerrâh, zürrâh** ذراح (a. i. c. : zerârîh) : zool. kuduz böceği.
- zerrâk** زراق (a. s. zerk'den) : çok mürâî, ikiyüzlü. (bkz : sâlûs).
- zerrât** ذرات (a. i. zerre"nin c.) : zerreler, pek ufak parçalar, moleküller, fr. **molécules**.
- zerre** ذره (a. i. c. : zerrât) : pek ufak parça, molekül, fr. **molécule**.
- zerre-vâr** : zerre gibi, gayet küçük, pek az.
- zerrevi** ذروی (a. s.) : 1. zerreye âit, zerre ile ilgili. 2. kim. *molekölse.
- zerrin** زرین (f. s.) : 1. altından yapılmış, altın. 2. altın gibi sarı. 3. parlak. 4. i. kadın adı. 5. i. bot. fulya.
- zerrin-kadeh** زرین قده (f. a. b. i.) : bot. nerqis çiçeği.
- zer-rişte** زرشته (f. b. i.) : 1. altın tel; sırma. 2. s. sarı.
- zer-sâ** [y] [ی] زرسا (f. b. s.) : altın ezici, varakçı.
- zer-sine** زر سینه (f. b. s.) : sarı göğüslü; altın sarısı gibi göğüs.
- zer-şinâs** زر شناس (f. b. s. ve i.) : "altın tanıyan" : sarraf.
- zer-târ** زرتار (f. b. i.) : 1. altın tel, sırma. 2. Güneş ışını. 3. kadın adı.
- zer-târi** زرتاری (f. b. s.) : altın veya sırma ile işlenmiş veya dokunmuş.
- Zertüş** زر تشت (f. h. i.) : (bkz : Zerdüş).
- zer-ver** زر ور (f. b. s.) : altın yaldızlı olan.

- zev'** زوء (a. i.) : ölüm dolayısıyla gelen keder, sıkıntı.
- zevâcir** زواجیر (a. i. zâcîre'nin c.) : menedenler, yasak edenler, önleyenler.
- zevâd** زواد (a. i. zâd'ın c.) : azıklar, yintiler. (bkz : ezvâd, ezvide).
- zevâd, zevâde** زوادم (f. i.) : azık, erzak stoku. **Zâd ü zevâd** : azıklar, yiyecekler.
- zevahif** زواحف (a. i. zâhife'nin c.) : zool. yerde sürünerek yürüyen hayvanlar, *sürün-genler.
- zevâhir** زواخیر (a. i. zâhir'in c.) : çok-kun denizler.
- zevâhir** زواهی (a. i. zâhire'nin ve zühre'nin c.) : çiçekler. (bkz : ezhâr).
- zevâhir** زواهی (a. s. zâhire'nin c.) : parlak [yıldızlar].
- zevâib** ذوائب (a. i. zûâbe'nin c.) : 1. zülûfler, perçemler, kâküller. **Zû-zevâib** : kuyruklu yıldızlar. 2. (zâib'in c.) eriyenler, erimiş, eritilmiş olan şeyler.
- zevâid** ذوائد (a. i. zâide'nin c.) : 1. ziyâde, fazla şeyler, fazlalıklar.
- zevâid-i munfasıla** : fık. gebe hayvanın karnındaki yavru gibi ayrıca satışı mümkün olan ziyâde şeyler.
- zevâid-i muttasıla** : fık. hayvanların semizliği gibi ziyâde olan ve ayrıca satılamıyan şeyler. 2. müz. eski Arap müziğinde sūs notalarının mecmûu-na verilen bir ad.
- zevâil** زوائل (a. s. zâile'nin c.) : zeval bulucu, kaybolucu, bâkî olmiyan şeyler.
- zevâl** زوال (a. i.) : 1. yerinden ayrılıp gitme. 2. zâil olma, sona erme. 3. Güneş'in başucunda bulunma zamânı. **Ba'de-z-zevâl** : öğleden sonra. **Bî-zevâl** : zevalsiz, fânî, geçici olmiyan. **Kabl-ez-zevâl** : öğleden evvel. **Seri-üz-zevâl** : çok dayanımıyan, çabuk geçen. **Vakt-i zevâl** : öğle vakti.
- zevâli** زوالی (a. s.) : zevâle âit, zeval ile ilgili.

zevâli saat : alafranga saat, öğle vaktini esas alan saat.

zevâl-nâ-pezir زوال نا پذیر (a. f. b. s.) : zeval bulmıyan, sona ermiyen, geçici olmıyan.

zevâl-pezir زوال پذیر (a. f. b. s.) : sona eren, geçici olan.

zevâmil زوایل (a. i. zâmile'nin c.) : 1. küçük yükler. 2. yük hayvanları.

zevân زوان (f. i.) : 1. zıvana. 2. de-lice denilen buğday azıntısı.

zevâni زوانی (a. s. zâniye'nin c.) : zînâ eden, kahbelik yapan kadınlar.

zevât ذوات (a. i. zât'ın c.) : kişiler, şahıslar, kimseler.

zevât-ı ma'dûde : sayılı kimseler.

zevâyâ زوایا (a. i. zâviye'nin c.) : 1. zâviyeler, *açılar, fr. angles. 2. köşeler, bucaklar, dirsekler. 3. küçük tekkeler.

zevb زوب (a. i.) : erime. (bkz : zevebân).

zevc زوج (a. i. c. : ezvâc) : 1. çift, tek karşılığı. 2. bir çiftten her biri. 3. karı ve kocanın her biri. 4. koca.

zevc-i mütevârî : gizlenip saklanmış olan koca.

zevcât زوجات (a. i. zevce'nin c.) : nikâhlı kadınlar, eşler.

zevce زوجة (a. i. c. : ezvâc, zevcât) : nikâhlı kadın, eş.

zevceyn زوجین (a. i. c.) : karı ile koca.

zevcî, zevciyye زوجی، زوجیه (a. s.) : karı kocaya âit, karı koca ile ilgili.

zevciyyet زوجیت (a. i.) : kocalık, karılık, karı-kocalık, eşlik.

zevciy-yül-esâbi' زوجی الاصابع (a. b. i.) : zool. çiftparmaklılar, fr. artiodactyles.

zevebân ذوبان (a. i.) : erime.

zevg زوج (a. i.) : [bir şeyi] bir yana eğme, meyillendirme.

zevgan زوجان ("ga" uzun okunur. a. i.) : anat. bir organın olduğu yerden ayrılması, bir yana kayması.

zevî- ذوی (a. s. zû'nun c.) : sâhipler.

zevî-l-ayn : tas. hakkı zâhiren, halkı bâtinen görenler.

zevî-l-ensâb : [vakıfta] karâbet sâhipleri.

zevî-l-erhâm : fer. yakın akrabâ.

zevî-l-ervâh, zevî-l-hayât : canlılar.

zevî-l-ihtirâm : saygı sâhipleri.

zevî-l-ihtişâm : ihtişâm sâhibi.

zevî-l-mefâsıl : mafsallı hayvanlar.

zevî-l-ukul : akıllı olanlar, insanlar; tas. halkı zâhiren, hakkı bâtinen görenler.

zevî-s-sedâyâ : zool. memeliler fr. mammifères. (bkz : zât-üs-sedâyâ)*.

zevk ذوق (a. i. c. : ezvâk) : 1. biy. tadım. 2. tatma, tad; hoşa giden hal, haz. 3. tas. ma'nevî haz. 4. boş vakit geçirme; eğlenme, eğlenti cûnbüş, eğlenme. 5. güzeli çirkinden ayırdetme kabiliyeti. 6. alay etme, eğlenme. (bkz : suhre).

zevk-i selim (selâmette olan zevk) : 1) zevkin en yüksek derecesi; 2) sezme kabiliyeti.

zevk-i dil : 1) gönlün zevki; 2) müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış eski makamlardan biridir. Sûznâk'tan sonra kısa bir rast ile karar eder ki, bu şekliyle zevk-i dil makamının tersi olduğu görülür. Durak rast, güçlü nevâ (re) perdeleridir (terkibindeki her iki makamın da durak ve güçlü perdeleri budur). Donanımına sûznâk'ın işaretleri konulur (rast'ın si koma bemolü ile "fâ" bakiyye diyezi bu işaretlerle müşterektir). A. A. Konuk'un "kâr-ı nâtık"ının devr-i revân usûlündeki 24 numaralı parçası zevk-i dil'dir.

zevk-ı ruh-ı dil-dâr : sevgilinin yanağının zevki.

zevk-ı sûret : resimden alınan zevk.

zevk-ı vasl : kavuşma, berâber olma zevki; vuslat tadı.

zevk ü tarab : 1) zevk ve şenlik; 2) müz. Türk müziğinde bir mürekkep makam olup "şevk-i cedîd" ve "arabân kurdî" de denilmiştir ve bundan aynı terkibe muhtelif zamanlarda muhtelif müzikçilerin makamdan haberdâr olmaksızın verdikleri isimler cümlesinden olduğu anlaşılır.

zevk-âlûd ذوق آلود (a. f. b. s.) : zevkle karışık.

zevkan ذوقاً (a. zf.) : 1. zevk bakımından, zevkçe. 2. tas. zevk (ma'nevî haz) yoluyla.

zevk-bahş ذوق بخش (a. f. b. s.) : 1. zevk veren. 2. müz. Türk müziğinin bir kaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. 3. meşhur bir çeşit lâle.

zevk-cû ذوقو (a. f. b. s. c. : zevk-cû-yân) : zevk arıyan, zevkine düşkün.

zevk-cûyân ذوقویان (a. f. b. s. : zevk-cû-nun c.) : zevk arıyanlar, zevkine düşkün olanlar.

zevk-cûyâne ذوقویانه (a. f. zf.) : zevke düşkün olanlar gibi; zevk düşkünlerine lâyık bir şekilde.

zevkıyyat ذوقیات (a. i.) : zevke, eğlenmeye âit hususlar.

zevki ذوق (a. s.) : zevke âit, zevkle ilgili.

zevk-yâb ذوقیاب (a. f. b. s.) : zevk bulan, lezzetini, tadını alan.

zevrâ' زوراء (a. s.) : 1. Dicle nehri. 2. Bağdat şehri [ezver (=boynu eğri; eğri, doğru olmayan) in müennesi].

zevrak زورق (a. i.) : 1. kayık, sandal.

zevrak-ı derûn : gönül gemisi. 2. Mekke'de yapılan zemzem şişesi, zemzem ibriği, kabı. 3. çiçek testisi, çiçek kadehi.

zevrak mektûbu : Harem-i Şerif'de zevrak denilen testi ile hacılara zemzem dağıtan hademeye bu işinden dolayı gönderilen hediyeyi bildiren mektup.

zevrak-çe زورقچه (a. f. b. i.) : kayık, sandalcık.

zevrak-süvâr زورق سوار (a. f. b. s.) : kayığa binen, kayığa binmiş olan.

zevvâk ذواق (a. s.) : 1. bir şeyi çok fazla tadan. 2. bir şeyi çok fazla deneyen, sınanan 3. yemeğin veya herhangi bir şeyin zevkine varan.

zevvâkin-i dergâh-ı âlî ذواقین درگاه عالی (a. f. b. i.) : tar. çeşnigir.

zey', zeyeân ذیم ، ذیمان (a. i.) : duyulma, meydana çıkıp yayılma.

zeyâ-i kelâm ضیاع کلام (a. b. i.) : fels. fr. aphasie.

Zeydiyye زیدی (a. h. i.) : Hz. Hüseyin'in evlâdından Zeyyâd bin Ali Zeyn-ül-Âbidîn'in etbâına verilen bir ad.

zeyf زیف (a. s. c. : ezyâf, ziyâf, züyûf) : karışık, silik, kalp [akçe, para].

zeyg, zeyegan زیغ ، زیغان ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. bir tarafa meyletme. 2. kamaşma. 3. doğruluktan ve haktan ayrılma.

zeyl زیل (a. i.) : ayırma. (bkz : tefrik).

zeyl ذیل (a. i. c. : ezyâl, züyûl) : 1. etek. (bkz : dâmen). **Tavil-üz-zeyl** (eteği uzun) : 1) iffetsiz, eteği kirli [kadın]; 2) çok uzun söz, yazı. 2. son. (bkz : âhîr). 3. kuyruk. (bkz : dūn-bâl). 4. bir şeyin altı, devâmı, eki. 5. (bkz : hâmiş).

zeyl-i dūdî-i a'verî (kör bağırsak) : anat. apandis. **İltihâb-ı zeyl-i dūdî-i a'verî** : anat. apandisit.

zeylen ذیلاً (a. zf.) : ek olarak, altta.

zeyl-hâne ذیل خانه (a. f. b. i.) : müz. dörtten fazla hâneli peşrev ve saz semâîlerinde (hususıyla 5 hâne yazılmak an'anesi odan darb-ı fetih usûlündeki peşrevlerde) son hâneye verilen bir ad.

zeyliyyât ذیلیات (a. i. c.) : zeyil, ek, ilâve olarak yazılan şeyler.

zeyl-nâme ذیل نامه (a. f. i.) : bir sigorta mukavelesinde veya mukavelenin şartları üzerinde bazı değişiklikler yapılmak gerektiği takdirde, asıl ve ilk sigorta poliçesine ek olarak tanzim edilen yeni bir vesîka.

zeyn زین (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zînet).

zeyn-üd-dîn : dînin zîneti, süsü.

zeyn-ül-âbidîn زين العابدين (a. b.

i.) : 1. âbidlerin, ibâdet edenlerin zîneti. 2. 12 İmâm'ın dördüncüsü [Hz. Hüseyin'in Kerbelâda kur-tulan ortanca oğlu ki asıl adı Ali'dir]. 3. (bizde "zeynelâbidîn" şeklinde kullanılan erkek adı).

zeyt زيت (a. i. c. : ezyât, züyût) : 1.

zeytin yağı. Hâmız-ı zeyt : acı bâdemden çıkarılan yağ. 2. yağ.

zeyt-i gayr-i müceffif : kim. kurumaz yağ.

zeyt-i hacet : mad. gazyağı, petrol.

zeyt-i hurva' : hintyağı, müshil.

zeyt-i müşamma' : yakı.

zeyt-i müceffif : kim. kurur yağ.

zeyt-i tayyar : kokulu, uçucu yağ.

zeytûn زيتون (a. i.) : zeytin.

zeytûni زيتوني (a. s.) : zeytin rengine de olan.

zeytûniyye زيتونية (a. i.) : bot. zey-tingiller.

zeyyâl ذيل (a. s.) : 1. zeyli olan, kuy-ruklu. (bkz : dümdâr). 2. uzun etekli.

zeyyât زيات (a. i.) : zeytin yağı.

zi ظ (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin yir-minci harfi olup "ebced" hesabında dokuz yüz sa-yısının karşılığıdır.

zia ضمه (a. i.) : işlenir toprak, tarla.

zıbâ' ضباع (a. i. zabu' ve dabu'un c.) : zool. sırtlanlar.

zıbâb ضباب (a. i. zabb'ın c.) : kerten-keleler, kelerler. (bkz : zubbân).

zıbâbiyye ضبايه (a. i.) : zool. ker-tenkele, timsah, bukalemun, kör yılan gibi hayvan-ları içine alan bir sınıf.

zıbâbiyye-i berriyye : kertenkele ve benzeri hay-vanlar.

zıbâbiyye-i mâiyye : bu sınıfın suda yaşayan kısmı.

zıdd ضد (a. i. c. : ezdâd) : 1. bir şeyin

karşılığı, aksi. 2. *karşıt. 3. nefret edilen, kerih şey.

zıddân ضدان (a. i. c.) : iki zıt, iki

*karşıt.

zıddân lâ-yectemiân : iki zıt şey bir araya gel-mez.

zıddeyn ضدين (a. i. c.) : iki zıt, iki

*karşıt.

zıddiyyet ضديت (o. i.) : 1. zıtlık, *kar-şıtlık. 2. mec. sevişmezlik, düşmanlık.

zı'f ضاف (a. i. c. : ez'âf) : bir şeyin miktarca iki misli, iki katı.

zıfr ظفر (a. i. c. : ezfâr) : 1. tırnak, 2. çengel. 3. pençe. (bkz : zufr).

zihâr ظهار (a. i.) : 1. karşılıklı yar-dımlaşma. (bkz : müzâheret). 2. huk. [eskiden] kocanın karısını müebbeden mahremi olan bir kadı-nın bakmak câiz olmıyan bir uzvuna teşbih eyleme-si. [Câhiliyet zamanında Araplar arasında cârî ve talâk envâından ma'dûd idi. Şerâat-ı İslâmiyye ta-rafından bu nevi talâk menedilmiş ve zecr için zihâr eden kimseye kefâret vazolunmuştur].

zihâre ظهارة (a. i.) : elbisenin dış yüzü, dış tarafı.

zıkkî زقي (a. i.) : içine mâyi (sıvı) ko-nulan deri kap, deriden yapılmış su tulumu.

zıl ظل (a. i.). (bkz : zıll).

zılâl ظلال (a. i. zıl'ın c.) : gölgeler. (bkz : ezlâl, zulûl).

zılâl-i ehvâl : korku gölgeleri.

zılâle ظلاله (a. i.) : gölgelik. (bkz : mazalle, sâye-bân, sâye-gâh).

zılf ظلف (a. i. c. : ezlâf, zulûf) : inek, koyun, keçi gibi hayvanların çatal tırnağı.

zıll ظل (a. i. c. : ezlâl, zılâl, zulûl) : göl-ge, mec. koruma, sâhip çıkma. (bkz : sâye).

zıll-ı evvel

zıll-ı evvel : tas. akl-ı evvel.

zıll-ı sâni : tas. Dünyâ.

zıll-ullah, zıll-ullah fi-l-âlem, zıll-ullah fi-l-arz (Allah'ın gölgesi, dünyâda Allah'ın gölgesi, yer yüzünde Allah'ın gölgesi) : halîfeler, hükümdarlar için kullanılan elfâz-ı ta'zîmiyye'dendir (büyüklemeler).

zıll-üş-şebâb : ilk gençlik çağları.

zıll-âlûd ظل آلود (a. f. b. s.) : gölgeli.

zıllî ظلى (a. s.) : 1. gölgeye mensup, gölge ile ilgili. 2. meşhur Evliyâ Çelebi'nin babasının adı : [Derviş Mehmed Zıllî].

zımâd ضماد (a. i. c. : zamâid) : 1. merhemle yaraya sarılan sargı, bez. 2. ilâç, lâpa.

zımâr ذمار (a. i.) : nâmûs, ırz.

zımn ضمن (a. i.) : 1. iç taraf. 2. açıkça söylenmeyip dolayısıyla anlatılmak istenilen söz, gizli maksat. 3. maksat, istek.

zımn ضمناً (a. z. f.) : açıktan olmyarak, dolayısıyla. (bkz : zımnî).

zımnî, zımnîyye ضمنى، ضمنیه (a. s. ve z. f.) : 1. üstü kapalı, örtülü, açıktan olmyarak, dolayısıyla anlatılan. (bkz : zımnî). 2. kendiliğinden.

zınn ضنت (a. i.) : cimrilik, pintilik. (bkz : buhl).

zırâr ضرار (a. i.) : karşılıklı zarar verme.

zırgam ضرغام (a. i. c. : zarâgım) : arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, leys, şîr).

zırgame ضرغامه ("ga" uzun okunur. a. i.) : arslan. (bkz : dırgame).

zırh زره (f. i.) : zırh, demirden örme veya dökme savaş elbisesi. (bkz : çevşen, dır').

zırh-pûş زرهپوش (f. b. s.) : zırh giymiş, zırh giyen.

zırnîh زرنیخ (f. i.) : zırnık, sıçanotu, arsenik maddenî ile kükürt karışığı bir madde.

zırr زر (a. i. c. : zurûr) : 1. dökme.

2. bot. tomurcuk.

ziya' ضیاع (a. i. zay'a'nın c.) : tarlalar; küçük çiftlikler.

ziyâ' ضیاع (a. i. zay'a'nın c.) : tarlalar, küçük çiftlikler.

ziyâ' ضیاع (a. i.) : kayıp, *yitim, kaybolma.

ziyâ-i ebedî : ölme, ölüm. (bkz : mevt).

ziyâ-i elem : fels. acı yitimi, analjezi, fr. analgésie.

ziyâ-i hâfıza : fels. hâfıza yitimi, fr. amnésie.

ziyâ-i hiss : hek. duyum yitimi, fr. anesthésie.

ziyâ-i intizâm : ataksi, fr. ataxie.

ziyâ-i kelâm : fels. söz yitimi, afazi, fr. aphasie.

ziyâ-i kırâat : okuma yitimi, fr. alexie.

ziyâ-i savt : psik. ses yitimi, afoni, fr. aphonie.

ziyâ-i şahsiyyet : benlik yitimi, fr. dépersonnalisation.

ziyâ-i şemm : koklama yitimi, fr. anosmie.

ziyâ-i tahrîr : psik. yazma yitimi, agrafi, fr. aggraphie.

ziyyık ضيق (a. s.) : pek dar. Mekân-ı

ziyyık : pek dar yer. (bkz : diyyık).

zî- ذى (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başlarına getirilerek *birleşikler yapar.

zî-hayât : canlı, yaşar.

zî-kıymet : kıymetli, değerli, bahası yüksek.

zî-l-yed : huk. bir malı, bir gayrimenkulü elinde tutan, bu malı-sâhibi kendisi olsun veya olmasın-kullanmakta bulunan kimse.

zî-şân : 1) şanlı, şerefli; 2) i. kadın adı.

zî زى (a. i.) : heyet, kılık, kıyâfet; elbise.

ziâb ذئاب (a. i. zî'b'in c.) : kurtlar, canavarlar. (bkz : gürgân, zu'bân).

ziâmet زعامت (a. i.) : (bkz : zeâmet).

zîb زيب (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zînet, zîver).

zî'b ذَب (a. i. c. : zîâb, zu'bân) : kurt

canavar. (bkz : gürk). **Dâ'üz-zî'b** (kurt hastalığı) : açlık, doymazlık. **Hânîk-üz-zî'b** : **bot** kurtboğan denilen nebat (*bitki).

zî'b-i bahri : **zool.** deniz kurdu denilen bir cins yırtıcı büyük balık.

zî'b-i Yûsuf : kabahati olmadığı halde suçlandı-rılan kimse.

zibâ زِيَا (f. s.) : 1. süslü. 2. yakışıklı, güzel.

zibak زِيَق (a. i.) : cıva.

zibakî زِيَقِي (a. s.) : cıvaya âit, cıva ile ilgili, cıvadan ibâret, cıvalı.

zibâr زِيَار (a. i. zebr'in c.) : 1. kitap-lar, cüzler. 2. kitap yaprakları. 3. yazı yazmalar.

zibâ-rû زِيَارُو (f. b. s.) : güzel yüzlü. (bkz : dil-ber).

zib-âver زِيَبْأَوَر (f. b. s.) : süsleyici, be-zeyici.

zibâyî زِيَايِي (f. i.) : süslülük; yakı-şıklılık, güzellik.

zibbân ذِيَان (a. i. zübâb, zübâbe'nin c.) : sinekler.

zib-efzâ زِيَبْأَفْرَا (f. b. s.) : süsü, güzel-liği artıran, güzelleştiren.

zibende ذِيْنْدَه (f. b. s.) : zînetli, süslü, yakışıklı.

zibha, zübha ذِيْبْه , ذِيْبْه (a. i.) : **hek.** kuşpalazı, difteri.

zibha-i hakikiyye : **hek.** kuşpalazı, difteri.

zibha-i kâzibe : **hek.** ârâzı kuşpalazına benzediği halde ondan daha hafif ve daha az tehlikeli bir has-talık, kunnâk-ı 'sarsarî.

zibl زِيْل (a. i.) : süprüntü; gübre.

zibr زِيْر (a. i. c. : zübûr) : 1. mektup. 2. kitap.

zîc زِيَج (a. i. c. : zîcât) : **astr.** yıldız-

ların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için ha-zırlanmış cetvel. [bundan çıkarılan neticeye "zâyîçe" denir].

zidâ [y] [ی] زِدَا (f. s.) : pas açıcı, cıllâ-layıcı, temizleyip parlatici.

zîde, zîdet زِيْدَه , زِيْدَه (a. f. i.) : "artsın, çoğalsın, çok olsun!" mânâlarıyla duâ ve temenni-lerde bulunmak üzere kullanılır. **Zîdet fazluhû** : fazlı, bilgisi çok olsun!. **Zîdet kadrühûl** : kadri, iltibârı çoğalsın!.. gibi.

zîfâf زِيْفَاف (a. i.) : gerdeğe girme. **Beyt-üz-zîfâf** : zîfâf evi; gelin odası. **Hücre-i zîfâf** : gerdek odası. **Leyle-i zîfâf** : gerdek gecesi.

zîfân زِيْفَان (a. i. zayf'ın c.) : misâfirler, konuklar. (bkz : zuyûf).

zift زِيْفَت (a. i.) : kara sakız, katran-dan çıkarılan, kolay kırılan, az sıcakta eriyen katı, siyah, parlak bir madde olup en çok gemi kalafa-tında kullanılır.

zih زِه (f. i.) : 1. kiriş. 2. yay kirişi. 3. kaytan, şerit. 4. kenar çizgisi.

zihâf زِيْحَاف (a. i. c. : zihâfât) : **ed.** ibâ-rede uzun okunması lâzımgelen bir sesli harfin ve-zin zarûretiyle kısa okunması. Meselâ : "ben neler çekmekteyim bilsen elinden ah senin" mısraındaki "ah" ın çekilmeyişi gibi.

zihâfât زِيْحَافَات (a. i. zihâf'ın c.) : **ed.** zihâflar.

zihâm زِيْحَام (a. i.) : 1. kalabalık, sıkı-sıklık. 2. darlık. (bkz : müzâyaka).

zi-hayât ذِي حَيَات (a. b. s.) : canlı, yaşayan, yaşar.

zih-gir زِيْهْ گِيْر (f. b. i.) : ok atanların parmaklarına geçirdikleri halka, yüzük. [kemikten, fildişinden ve boynuzdan yapıldı].

zihî ذِه (a. s.) : "şu, bu" mânâsına gelen Arapçada müennes işaretidir. **Hâzihi** : işte şu.

- zihî** زهى (a. e.) : 1. ne güzel, ne hoş.
2. âferin, bravo!. (bkz : habbezâ, hôşâ).

zihn ذهن (a. i. c. : ezhân) : zihin, anlama, bilme, unutmama kuvveti.

zihn-i mahdûd : dar zihin.

zihnen ذهنًا (a. zf.) : zihince, zihinde, zihinle, zihinden.

zihni, zihniyye ذهنى ، ذهنيه (a. s.) : 1. zihine âit, zihinle ilgili. **Hesâb-ı zihni** : mat. akıldan yapılan hesap, fr. **calcul mental**. 2. i. [birinci] erkek, [ikincisi] kadın adı.

zihniyyât ذهنيات (a. i.) : zihne âit hususlar.

zihniyye ذهنيه (a. i.) : fels. entelektüalizm, fr. **intellectualisme**.

zihniyyet ذهنيّ (a. i.) : düşünce, düşünce yolu, kafa, anlayış.

zik ضيق (a. i.) : darlık, sıkıntı. (bkz : dik).

zik-ı maâş : geçim darlığı.

zik-ı nefes : nefes darlığı, tıknafes.

zik-ı sadr : göğüs darlığı. (bkz : usr-ün-nefes).

zikâr ذكار (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâre, zükrân, zükûr).

zi-karâbet ذى قرابت (a. b. i.) : bir kimseye babası veya anası tarafından Müslümanlığı ilk kabûle yetişmiş olan büyük ceddine kadar mensûbiyeti olan her hangi bir kimse.

zikâre ذكاره (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâr, zükrân, zükûr).

zi-kıymet ذى قيمت (a. b. s.) : kıymetli, değerli, bahası yüksek olan.

zıkr ذكر (a. i. c. : ezkâr) : 1. anma, anılma.

zıkr bi-l-hayr : hayırla anma. 2. bildirme, bildirilme. **Ânif-üz-zıkr, Sâlif-üz-zıkr** : yukarda adı geçen. **Âtiyy-üz-zıkr** : aşağıda zikrolunan. 3. Kur'ân-ı Kerîm. (bkz : Fûrkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mus-haf, Necm, Nûr).

zıkr-i alenî : tas. dervişlerin tekkede yâhut her hangi bir yerde toplu olarak zikretmesi.

zıkr-i cehri : yüksek sesle yapılan zıkr.

zıkr-i cemil : 1) güzelliğini, iyiliğini anma; 2) mekteplerde talebeye verilen mükâfât; 3) tas. Allah'ın adlarını anarak duâ etme. **Halka-i zıkr** : tekelerde dervişlerin bir halka kurarak Allah'ın adını yâdettikleri topluluk.

zıkr-i hafi : gizli olarak yapılan zıkr.

zıkr-i kalbî : sessiz olarak yapılan zıkr.

zıkrâ ذكرى (a. i.) : 1. anma, hatırlama. 2. ibret, örnek. 3. öğüt.

zilâl ذلال (a. s. zelîl'in c.) : zeliller; hor ve hakir olanlar. (bkz : zullân).

zi-l-hicce ذى الحجة (a. b. i.) : arabî aylarının on ikincisi olup, onuncu günü kurban bayramına rastlar. [hacı olma töreni bu ayda yapılır].

zi-l-ka'de ذى القعدة (a. b. i.) : arabî aylarının on birincisi.

zillet ذلت (a. i.) : hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık.

zillet-i nefis : nefis alçaklığı.

zi-l-yed ذى اليد (a. b. s.) : bir malı, bir gayrimenkulü elinde tutan, bu malı-sâhibi kendisi olsun veya olmasın kullanmakta bulunan [kimse].

zilzâl زلزال (a. i.) : zelzele, sarsılma, deprem. (bkz : zelzâl, zülzâl).

zilzil ذلّ (a. i. c. : zelâzil) : uzun etek.

zimâm زمام (a. i. c. : ezimme) : yular, hayvan yuları.

zimâm-dâr زمامدار (a. f. b. s. c. : zimâm-dârân) : 1. yular tutan. 2. bir işi elinde tutan, idâre eden, yürüten.

zimâm-dârân زمامداران (a. f. b. i. zimamdâr'in c.) : bir işi idâre edenler, yürütenler.

zimâm-dârî زمامدارى (a. f. b. i.) : 1. zimamdarlık, yular tutma. 2. bir işi elinde tutma, idâre etme, yürütme.

zimem ذِم (a. i. zimmet'in c.) : zimmetler, borçlar.

zimemât ذِمَات (a. i. zimem'in c.) : borçlar.

zimmet ذِمْت (a. i. c. : zimem) : 1. sâhip çıkma, koruma zorunda kalma. 2. üst, üstte olan şey. 3. bir ticârî kuruluşun borçlarının topu. **Berâet-i zimmet** : suçsuz olduğu anlaşılarak temize çıkma. **Berî-üz-zimme** : suçsuz, ilişiksiz. **Ehl-i zimmet** : bir İslâm devletinin himâye ve tâbiyetinde (uyruğunda) olan Hristiyanlar. **Tebriye-i zimmet** : aklanıp temize çıkma.

zimmi ذِمِّي (a. s. i. zimmet'den) : İslâm Devleti tebaasından olan ve haraç veren Hristiyanlar, Yahudiler. (bkz : raiyye).

zîn زَيْن (f. i.) : eyer [binek atlarına vuralan-]. (bkz : raht). **Zîr-i zîn** : eyer vurma.

zinâ' زِنَاء (a. i.) : nikâhsız çiftleşme.

Veled-i zinâ : nikâhsız birleşmeden doğan çocuk, piç.

zinâb ذَنْب (a. i. zeneb'in c.) : kuyruklar. (bkz : ezâb).

zinâbe ذَنْبَاه (a. i.) : [her şeyin] ardı, arkası. (bkz : zünâbe).

zinâd زِنَاد (a. i. zend'in c.) : 1. çakmak demirleri; çakmaklar.

zinâd-ül-hacer : çakmak taşı. 2. (zend'in c.) : bilekler.

zinâ-kâr زِنَاكَار (a. f. b. s.) : zinâ eden, kanunsuz çiftleşmede bulunan.

zinâ-kârî زِنَاكَارِي (a. f. b. i.) : zinâ işleme, zamparalık.

zincefr زَنْجِفَر (a. i.) : zencefre, cıva ile kükürt karışığı bir çeşit kırmızı boya.

zindân زِنْدَان (f. i.) : 1. karanlık, yeraltı hapisanesi. (bkz : mahbes, sicn). 2. pek karanlık, sıkıntılı yer.

zindânî زِنْدَانِي (f. i.) : 1. zindancı, zindan muhâfızı. 2. zindana kapatılmış suçlu.

zindâniyân زِنْدَانِيَان (f. i. zindânî'nin c.) : zindanlıklar, zindana kapatılan suçlular.

zinde زِنْدَه (f. s. c. : zindegân) : 1. diri, yaşayan, canlı. 2. dinç, sağlam, güçlü kuvvetli.

zinde-bâd زِنْدَه بَاد (f. fi.) : "yaşasın!".

zinde-dâr زِنْدَه دَار (f. b. s.) : gece uyu-mıyan, uyanık kalan. (bkz : sâhir).

zinde-dil زِنْدَه دِل (f. b. s.) : yüreği canlı olan, uyanık.

zinde-gân زِنْدَه گَان (f. s. zinde'nin c.) : zinde olanlar, diriler.

zindegânî زِنْدَه گَانِي (f. i.) : 1. dirilik, hayat. 2. yaşayış, geçim.

zindegi زِنْدَه گِي (f. i.) : zindelik, dirilik, canlılık.

zinde-rûd زِنْدَه رُود (f. b. i.) : müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zindik زِنْدِيْق (a. s. c. zenâdik, zenâdika) : zındık, münâfık, âhirete inanmıyan.

zînet زَيْنَت (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zîb, zîver).

zinhâr, zinhâr زِنْهَار ، زِنْهَار (f. e.) : sakın! aslâ, olmiya, aman!

zinhâr-hâr زِنْهَار خَوَار (f. b. s.) : 1. aman dileyen. 2. sözünde durmıyan adam.

Zi-n-nûreyn ذِي النُّورَيْن (a. h. i.) : Hz. Osman. [Hz. Mûhammed'in iki kızı ile evlendiği için bu ad verilmiştir].

zîn-pûş زَيْن پُوش (f. b. i.) : eyer örtüsü.

zîr زِير (a. i.) : sazın en ince teli.

Zîr ü bâm : sazın en ince ve en kalın teli.

zîr زیر (f. i.) : alt, aşağı. (bkz : taht).

zîr-i ser : başın altı.

zîr-i zemîn : yerin altı.

zîr ü zeber : altüst.

zîrâ زیر (f. e.) : çünkü, şundan dolayı ki.

zîrâ' ذراع (a. i. c. : zirâât, zür'ân) :

1. dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü. (bkz : endâze). [75-90 santim arasında değişen şekilleri vardır].

zîrâ-i a'sârî : metre. 2. Ay menzillerinden biri.

zîrâ-i âmmе : huk. [eskiden] altı kabza, yâni yirmi dört miktârı olan arşın [bunun karesi; 576 parmaktır; arşına Türkiye'de : "zirâ-i mi'mârî" denir]. (bkz : zirâ-i kisrâ).

zîrâ-i kirbâsî : huk. [eskiden] yedi kabza, yâni yirmi sekiz parmak miktârı olan arşın. [bezlerde, kumaşlarda kullanılır].

zîrâ-i kisrâ : huk. [eskiden] yedi kabza, yâni yirmi sekiz parmak miktârı olan arşın. [buna : "zirâ-i melik" de denir]. (bkz : zirâ-i kirbâsî).

zîrâ-i mesâha : yedi kabza ile bir dikili parmak miktârı olan ve arâzide kullanılan bir arşın.

zîrâ-i mi'mârî : kalfa ve dülgerlerin kullandıkları yirmi dört parmaktan ibâret bir uzunluk ölçüsü.

zirâât ذراعات (a. i. zirâ'in c.) : zirâlar, uzunluk ölçüleri. (bkz : zür'ân).

zirâat زراعت (a. i.) : ekincilik, çiftçilik, *tarım. (bkz : filâhat). Ehl-i zirâat : çiftçi.

zirâat-i mütенâvibe : zir. topraktan çok mahsul almak için o toprağa nöbet ile türlü ekin ekme usûlü.

zî-rahm ذی رحم (a. b. i.) : nesebî akrabâ.

zî-rahm-i mahrem : huk. [eskiden] nikâhları harâm olan nesebî akrabâ. [usûl, fûrû', oğlan ve kız kardeş ve bunların evlâdı, amca, hala, teyze, dayı gibi. Amca, dayı ve teyzenin evlâdı zî-rahm ise mahrem değildir].

zirâi زراعی (a. s.) : zirâate âit, zirâatle ilgili.

zîr-bend زیر بند (f. b. i.) : kuşak kemer, kayış. (bkz : nitâk).

zîr-dest زیر دست (f. b. s. c. : zir-des-tân) : el altındaki ahâlî.

zîr-destân زیر دستآن (f. b. s. zir-dest'in c.) : el altındaki halk. (bkz : maiyyet, tebaa).

zîre زیره (f. i.) : kimyon.

zîr-efkend زیر افکند (f. b. i.) : müz.

Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Son asırlarda pek çok kullanılmış veya hiç kullanılmamıştır. Gazî Giray Hân'ın darb-ı fetih usûlündeki 5 hâneli peşrevî ile sengin semâi usûlündeki 5 hâneli saz semâisi, makama nümûnedir. Umûmî çatısı fîtibârîyle zir-efkend şöyledir : mâhur, ruh-nûvâz, çârgâh, aşıranda sabâ. Makam umûmiyetle inici olarak seyredir ve geniş ölçüde müşterek seslerden istifade ederek geçkiler yapar; anbitüsü en geniş makamdır. Yayılan makamlardan bâzılarında fazla kalındığı gibi, bâzılarının dizilerinden birkaç ses arzı da kâfi görülebilir. Bu Türk müziğinin en mürekkep makamında, muhtelif muvakkat ve asma kararlar yapılır, nihâyet sabâ'nın şeddî ile hüseyinî aşırân (mî) perdesinde durulur. Donanımına mâhûr'un "fa" küçük mücenneb diyezi konulur ki, ruhnûvâz'da da müşterektir. Ayrıca nota içerisinde lüzûmunda yapılacak ana makama âit ta'dîlât şöyledir: ruhnûvâz için "re" bakiyye diyezi, çârgâh için "fa" bekar, aşırân'da sabâ için "si" koma bemolü, "lâ" bakiyye bemolü, "fa" bekar ve "fa" bakiyye diyezi ("si" bekar ve "mi" bakiyye bemolü de kullanılabilir). Güçlüler : rast (sol) (mâhûr'un durağı, çârgâh'ın güçlüsü aşırân'da sabâ'nın güçlüsü), çârgâh (do) (çârgâh durağı), nevâ (re) mâhûr'un güçlüsü), pösellik (sî) (ruhnûvâz'ın güçlüsü) (ruhnûvâz'ın durağı olan hüseyinî aşırân (mî), son durak ile müşterektir).

zir-efkend-i büzürg : müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zir-efkend-i küçek : 1) küçük zir-efkend; 2) müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zir-efkend-i rûmî : müz. Türk müziğinin vaktiyle kullanılmış en az iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zîrek زیرک (f. s.) : zeyrek, anlayışlı, uyanık. (bkz : zekî).

zîrekî زیرکی (f. i.) : zeyreklik, anlayışlılık, uyanıklılık.

zîrîn زیرین (f. s.) : alttaki, aşağıdaki.

zirişk زرشک (f. i.) : **bot.** kadın tuzluğ, anberbaris, **lât. berberis vulgaris.**

zirişkiyye زرشکیه (a. i.) : zirişk'e benzeyen *bitkiler sınıfı.

zirkeş-hâverân زیرکش خاوران (f. b. i.) :

müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zirkeş-hüseynî زیرکش حسینی (f. a. b. i.) :

müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az yedi asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zir-keşide زیرکشیده (f. b. s.) : 1.

altı çekilmiş. 2. **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zirnihi زیرینخی (f. s.) : zırnık rengine

olan, sarı renkli.

zi-rûh ذی روح (a. b. s.) : canlı.

zîr ü zeber زیر و زبر (f. zf.) : altüst.

zirve ذروه (a. i.) : doruk, bir şeyin en yüksek noktası, tepesi. [kelime anatomide de kullanılır].

zirve-i cebel : dağ tepesi.

zî-şân ذیشان (a. b. s.) : 1. canlı, şerefli. 2. i. meşhur bir çeşit lâle. 3. i. kadın adı.

zî-şâ'saa ذی شعشه (a. b. s.) : şa'saalı, çok parlak.

zişt زشت (f. s.) : çirkin. (bkz : kabîh).

ziştî زشتی (f. i.) : çirkinlik.

zî-vekar ذی وقار ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : vekarlı.

zîver زیور (f. i.) : 1. süs, bezek. (bkz : zîb, zînet). 2. erkek adı.

ziyâ' ضیاء (a. i.) : 1. ışık, aydınlık.

în'ikâs-ı ziyâ' : fiz. ışık yansıması. **İnkisâr-ı ziyâ'** : fiz. ışığın kırılması. 2. erkek adı.

ziyâ-yi muntafî : bâzı akşamları Güneş battıktan sonra batı ufkunda ve sabahları Güneş doğmadan önce doğu ufkunda görülen hafif ışık.

ziyâ-bâr ضیا بار (a. f. b. s.) : ışık saçan. (bkz : ziyâ-pâş).

ziyâ-dâr ضیادار (a. f. b. s.) : ziyâlı, parlak, ışıklı, aydın.

ziyâde زیاده (a. i. c. : ziyâdât) : 1. artma, çoğalma. 2. s. artan, fazla-kalan. 3. s. çok bol. 4. s. aşırı, fazla.

ziyâde-i muttasıla-i gayr-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeye bitişik olup ondan doğmayan ziyâde. [arsadaki ağaç ve binâ, bezdeki boya ve di-kiş gibi].

ziyâde-i muttasıla-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyden doğan ve o şeyden ayrılması kabil olmayan ziyâde. [hayvanın semizliği gibi].

ziyâde-i münfasıla-i gayr-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyde husûle gelmekle beraber ondan tevellüd etmeyip ayrı olan ziyâde. [hâne veya hayvanın kirâsı gibi].

ziyâde-i münfasıla-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyden doğan ve ondan ayrılan ve ayrılması kabil olan ziyâde. [hayvanın yavrusu, ağacın meyvası gibi].

ziyâ-efşân ضیا افشان (a. f. b. s.) : ışık saçan, ışık serpen. (bkz : ziyâ-feşân, ziyâ-nîsâr, ziyâ-pâş).

ziyâf زیاف (a. s. zeyf'in c.) : karışık, silik, kalp [paralar]. (bkz : ezyâf, züyûf).

ziyâ-feşân ضیا فشان (a. f. b. s.) : ziyâ, ışık saçan. (bkz : ziyâ-efşân).

ziyâfet زیافت (a. i.) : değişik ve karışık olma.

ziyâfet ضیافت (a. i.) : 1. misâfir ka-bûl etme. 2. misâfire yedirip içirme, şölen.

ziyâî, ziyâiyye ضیائی، ضیائییه (a. s.) : ziyâya âit, ziyâ ile ilgili.

ziyân

ziyân زيان (f. i.) : zarar, kayıp [kazançtan]. (bkz : hasâr, zarar).

ziyâ-nisâr ضيا نثار (a. f. b. s.) : ışık serpen. (bkz : ziyâ-efşân, ziyâ-pâş).

ziyân-kâr زيانكار (f. b. s.) : ziyân edici, zarar edici; zarar veren.

ziyân-kârî زيانكارى (f. b. i.) : ziyân-kârlık.

ziyâ-pâş ضيا پاش (a. f. b. s.) : ziyâ saçan, ışık, aydınlık veren. (bkz : ziyâ-bâr, ziyâ-nisâr).

ziyâret زيارت (a. i.) : görmeye gitme, görüşmeye gitme, gidilme. [ziyâret-gâh mânâsına da kullanılır]. **îade-i ziyâret** : ziyârete gelenin ziyâretine gitme.

ziyâret-i resmîyye : resmî ziyâret.

ziyâret-gâh زيارتگاه (a. f. b. i.) : ziyâret yeri, türbe. (bkz : mezâr¹).

ziyy زى (a. i.) : dış görünüş, kılık, kıyâfet.

ziyy-i ulemâ : ulemâ kılığı.

zîzefûn زيزفون (a. i.) : ıhlamur ağacı.

zîzefûniyye زيزفونيه (a. i.) : bot. ıhlamurgiller.

zû - ذو (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başına gelerek *birleşikler meydana getirir. **Zû-erbaat-il-adla'** : geo. *dörtken. **Zû-semâniyet-il-vücûh** : geo. sekizyüzlü, fr. octaèdre.. gibi.

zû' ضوء (a. i. c. : azvâ') : aydınlık, ışık. (bkz : zav').

zuâbe ذو آبه (a. i.) . (bkz : zûâbe).

zuafâ ضعفا (a. s. zaîf'in c.) : zayıflar.

zuamâ زعما (a. s. zeâmet'den. zaîm'in c.) : 1. büyük tımar sâhipleri. 2. kefiller.

zu-bân ذوبان (a. i. zi'b'in c.) : kurtlar, canavarlar. (bkz : ziâb).

zubbân ضبان (a. i. zabb'ın c.) : kertenkeleler, kelerler. (bkz : zîbâb).

zubbât ضبط (a. i. zâbit'in c.) . (bkz : zâbitân).

zû-bûzûr-i mahfûza ذوبزور محفوظه (a. b. i.) : bot. tohumları başka bir dış mahfaza içinde bulunan *bitkiler.

zucret ضجرت (a. i.) : iç sıkıntısı, yürek darlığı. (bkz : ducret).

zucret-i kalbiyye : kalb üzerine vakit vakit gelen sıkıntı.

zucret-ver ضجرتور (a. f. b. s.) : sıkıntılı. (bkz : ducret-ver).

zûd زود (f. s.) : çabuk, tez, acele, hemen olan. (bkz : çâbük).

zûd-âşnâ زود آشنا (f. b. s.) : her gördüğü ile dost olan kimse.

zûd-endâz زود انداز (f. b. i.) : düşünmeden, hemen aklara geldiği gibi söylenen şey.

zûd-hîz زود خيز (f. b. i.) : vazifesini çok çabuk gören hizmetkâr.

zûdî زودى (f. i.) : çabukluk, tezlik.

zûd-nakd زود نقد (f. a. b. s.) : para ödemeyi geciktirmiyen çok zengin kimse.

zûd-res زود رس (f. b. s.) : çabuk erişen, çabuk yetişen.

zûd-sîr زود سير (f. b. s.) : 1. bir şeyden çabuk doyup usanan. 2. faydasız. 3. kötü huylu.

zûd-ter زود تر (f. b. s.) : daha çabuk.

zû-erbaat-il-adla' ذو اربعة الاضلاع (a. b. i.) : geo. *dörtgen, fr. quadrangle.

zû-erbaat-il-vücûh ذو اربعة الوجوه (a. b. s.) : geo. *dörtüzlü, fr. tétraèdre.

zû-esmâr-ı lâhmiyye ذو اثمار لحميه (a. b. i.) :

bot. yuvarlak, göz gibi meyvaları olan *bitkiler.

zufr ظفر (a. i. c. : ezfâr) : tırnak.

(bkz : uzfûr¹).

zufr-i mültehim : **hek.** ayak başparmak tırnaklarının ete gömülmesi hâli.

zufrî ظفري (a. s.) : 1. tırnağa âit, tırnakla ilgili. 2. tırnak gibi olan, tırnaklaşan.

zû-haddeyn ذو حدین (a. b. s.) : **mat.** iki terimli, **fr.** binôme.

zu-hadd-i kesîre ذو حد كثيره (a. b. s.) : **mat.** *çokterimli, **fr.** polynôme.

zû-hadd-i vâhid ذو حد واحد (a. b. s.) : **mat.** *birterimli, **fr.** monôme.

zuhâriyye ظهاريه (a. i.) : sarma, pehlivanların yaptıkları bir oyun. [güreşçi, kendi ayağını arkasında bulunduğu hasmının ayağının iç tarafına sokup dolması].

zû-hazz ذو حظ (a. b. s.) : nasîbi olan, kısmetli. (bkz : vâye-dâr, vâye-mend).

zuhr ذخر (a. i.) : ihtiyaç zamânı için alınan ve saklanan şey. [en çok mânevîyatta kullanılır : a'mâl-i sâliha insanın zuhrudur].

zuhr ظهر (a. i. c. : azhâr) : öğle, öğle vakti. **Ba'de-z-zuhr** : öğleden sonra. **Kable-z-zuhr** : öğleden önce. **Salât-üz-zuhr** : öğle namazı. **Vakt-i zuhr** : öğle zamânı.

zuhrî ظهري (a. s.) : öğleye âit, öğle ile ilgili. (bkz : zevâlî).

zuhruf زخرف (a. i. c. : zehârif) : 1. altın, sahte zînet. 2. yalancı sūs, gösteriş, yaldız.

zû-hudûd-i kesîre ذو حدود كثيره (a. b. s.) : **mat.** *çokterimli, **fr.** polynômes.

zuhûr ظهور (a. i.) : görünme, meydana çıkma, başgösterme, türeme. **Nâgeh-zuhûr** : ansızın, vakitsiz oluveren. **Nev-zuhûr** : yeni çıkma, moda, yeniyetme.

zuhûrât ظهورات (a. i. c.) : hesapta olmayan, umulmadık hâdiseler, raslayış.

zuhûrî ظهورى (a. i.) : 1. orta oyununda komik rolünü yapan kimse. 2. erkek adı.

zuhûrî kolu : orta oyunu takımı.

zuhûriyye ظهوريه (a. i.) : **fels.** émanatisme.

zû-îsnâ- aşeret-il vücûh ذو اثني عشرة الوجوه (a. b. i.) : **geo.** on iki köşeli cisim.

zûkafiyeteyn ذو قافيتين ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : **ed.** iki kafiyeli şiir.

zūkāk زقاق ("ka" uzun okunur. a. i. c. : ezikka) : sokak.

zû-kesir-il-vücûh ذو كثير الوجوه (a. b. s.) : **geo.** çok yüzlü, çok satırlı [cisimler].

zûlâ' ظلال (a. i.) : **hek.** binek hayvanlarının ayaklarında çıkan ve hayvanı aksatan bir hastalık.

zulâme ظلامه (a. i.) : mazlûmun hakkı,

zulem ظلم (a. i. zalmâ ve zulmet'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulmât, zulûmât).

zulemât ظلمات (a. i. zulmât'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulmât, zulûmât).

zullân ذلان (a. s. zellî'in c.) : zelliler. (bkz : zilâl).

zulm ظلم (a. i.) : 1. bir şeyi kendi yerinden başka bir yere koyma. 2. zulûm, haksızlık, eziyet. (bkz : sitem).

zû-l-maâşeyn ذو الماشين (a. b. s.) : **zool.** hem karada, hem de suda yaşayabilen hayvanlar.

zulmânî ظلماني (a. s.) : zulmetli, zulmete, karanlığa mensup, karanlıkla ilgili, karanlık olan.

zulmât ظلمات (a. i. zulmet'in c.) : karanlıklar. **Bahr-i zulmât** : Atlantik okyanusu. (bkz : zulem, zulümât, zulemât).

zulmen ظلماً (a. zf.) : zulüm yaparak, haksızlıkla.

zulmet ظلمت (a. i. c. : zulümât, zulemât, zulmât) : karanlık. (bkz : deycôr).

zulmet-i ebkem : dilsiz karanlık.

zulmet-i ten : vücut karanlığı.

zulmet-efzâ ظلمت افزا (a. f. b. s.) : karanlığı artıran. (bkz : zulmet-fezâ).

zulmet-fezâ ظلمت فرا (a. f. b. s.) : karanlığı artıran. (bkz : zulmet-efzâ).

zulûf ظلوف (a. i. zılf'ın c.) : inek, koyun, keçi gibi hayvanların çatal tırnakları. (bkz : ezlâf).

zulûl ظلول (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : ezlâl, zılâl).

zulümât ظلمات (a. i. zulmet'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulemât, zulmât).

zu'm زعم (a. s.) : 1. bâtil zan, sanı. 2. şüphe. (bkz : gümân, reyb, şekk, zann).

zu'miyyât زعميات (a. i. c.) : bâtil zanlarla ilgili şeyler.

zunûn ظنون (a. i. c. : ezânîn) : zanlar, sanılar.

zû-nütû' ذو نثوء (a. b. s.) : **hek.** üzerinde çıkıntılar, yumrular olan vücut organlarından biri.

zûr زور (f. i.) : kuvvet, güc. (bkz : nîrû).

zûr-ı bâzû : kol kuvveti.

zûr-ı bâzû-yi ırfân : bilginin bâzu gücü.

zûr زور (a. s.) : yalan, asılsız, uydurma [söz]. **Şâhid-i zûr** : yalancı şahit.

zurafâ ظرفا (a. s. zarf'ın c.) : 1. zarflar, nâzik, ince duygulu, hoş konuşmayı bilir zekî kimseler. 2. sevilci kadınlar.

Zurâh ضراح (a. i.) : Mekke'de Kâbe hi-zâsında olarak gökte bulunan Beyt-i ma'mûr'un bir adı.

zûr-bâ زوربا (f. b. s.) : 1. kuvvet, güçlü. 2. zorba, bir işi zorla yaptıran.

zûrbâ-yâne زوربا يانه (f. s.) : zorbacasına, zorbalıkla, zorbaya yakışacak yolda.

zûr-bâz زور باز (f. b. s.) : 1. kuvvetle, zorla, cebirle oynayan, kuvvet oyunları gösteren sanatkâr. 2. kuvvetli.

zûr-hâne زورخانه (f. b. i.) : spor salonu, kulüp.

zûr-kâr زور کار (f. b. s.) : zorlayan.

zûr-mend زور مند (f. b. s.) : kuvvetli, güçlü.

zûr-nâî زورنائى (f. b. i.) : [aslı : "sûr-nâî" dır]. (bkz : sûr-nâî).

zurû' ضروع (a. i. zar'ın c.) : inek ve benzeri gibi hayvanların memeleri.

zurû ü zûrû' : ekinler ve süt ürünleri.

zurûf ظروف (a. i. zarf'ın c.) : zarflar, kablalar.

zurûr زرور (a. i. zırr'ın c.) : 1. düğmeler. 2. bot. tomurcuklar.

zû-selâset-iş-şerâfe ذو ثلثة الشرافه (a. b. i.) : **hek.** (bkz : zât-üş-şerâfet-is-selâse).

zû-semâniyyet-il-vücûh ذو ثمانية الوجوه (a. b. s.) : **geo.** sekizyüzlü, **fr.** octaèdre.

zû-sittet-il-vücûh ذو ستة الوجوه (a. b. s.) : **geo.** altı yüzlü.

zû-şefeteyn ذو شفتين (a. b. s.) : 1. iki dudaklı. 2. bot. taçyapraklıkları iki dudak şeklinde olan çiçekler.

zû-tüveyc a'le-l mebiz ذو تويج اعلى المبيض (a. b. i.) : bot. tüveyçleri (taçları) yumurtalığın üstünde bulunan çiçekler.

zû-tüveyc kesîr-ül-vüreykat ذو تويج كثير (a. b. i.) : taçlığı çok yapraklı olan çiçekler.

zû-tüveyc vahîd-ül-vüreyk ذو تويج وحيد الوريق (a. b. i.) : bot. tâci yekpare olarak teşekkül eden çiçeklerden her biri.

zuyûf, duyûf ضيوف (a. i. zayf'ın c.) : misâfirler, konuklar. (bkz : zîfân).

zû-zeneb ذو ذنب (a. b. s.) : kuyruklu. Kevkeb-i zû-zeneb : kuyruklu yıldız. (bkz : ah-ter-i gîsû-dâr).

zû- ذو (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başına gelerek *birleşikler- meydana getirir. zû-l-cenâheyn : 1) zâhiri ve bâtinî ilimlerde üstâd olan zat; 2) zool. çiftkekanatlılar. Zû-l-ehdâb : kirpikliler.. gibi.

zûâbe ذو آبه (a. i. c. : zevâib) : zülf, perçem, kâkül. Zû-zûâbe : kuyruklu yıldız. (bkz : ah-ter-i gîsû-dâr, kevkeb-i zû-zeneb).

zûâf زعاف (a. s.) : 1. derhal öldüren. 2. yerli Cezâyir askerlerinden meydana gelen bir sınıf. 3. bu askerin giydiği silindirik şeklindeki fes.

zûbâb, zûbâbe ذباب ، ذبابه (a. i. c. : zibbân) : sinek. Cenâh-ı zûbâb : sinek kanadı. Tanin-i zûbâb : sinek vızıltısı.

zûbâb-ı bakârî : zool. büvelek, sığırlara musallat olan bir sinek.

zûbâh ذباخ (a. i.) : biy. boğazdaki tük-rük damarlarının iltihâbı.

zûbâle ذباله (a. i.) : mum, kandil fitili.

zûbân زبان (f. i.). (bkz : zebân).

zûbbâd زياد (a. i.) : 1. kaymak [süt-ten]. 2. s. değersiz şey.

zûbd زيد (a. i.) : tereyağı, kaymak; sütün içindeki yağlı madde.

zûbde زيده (a. i. c. : zûbed) : 1. bir şeyin en seçkin parçası. 2. öz, *özet, *sonuç. (bkz : netîce).

zûbde-i makal : sözün özü.

zûbdی زبدی (a. s.) : tereyağına âit, tereyağı cisimler.

zûbed زيد (a. i. zebed'in c.) : 1. kö-pükler. (bkz : ezbâd). 2. (a. i. zûbde'nin c.) : zûbdeler, özler, *özetler, *sonuçlar.

zûbeyr زبير (a. i.) : 1. yazılı küçük şey. 2. erkek adı.

zûbûl ذبول (a. i.) : 1. pejmürdelik. 2. sararıp solma.

zûbûl-yâfte زبول یافته (f. b. s.) : gübrele-nip kuvvetlenmiş olan.

zûbûr زبور (a. i. zibr'in c.) : 1. mek-tuplar. 2. kitaplar.

zûbûr زبر (a. i. zebûr'un c.) : 1. kitap-lar. 2. mektuplar.

zûcâc, zûcâce زجاج ، زجاجه (a. i.) : sırça, cam, şişe.

zûcâci زجاجی (a. i.) : 1. camcı, sırçacı. 2. s. sırçadan, camdan yapılmış.

zûcâci, zûcaciyye زجاجی، زجاجیه (a. s.) : sır-çadan yapılmış. Mevâdd-ı zûcâciyye : sırçadan, camdan yapılmış kaplar.

zûcâciyye زجاجیه (a. i.) : cam ve sırça kaplar.

zûcûr زجور (a. i. zecr'in c.) : zecirler, önlemler, yasak etmeler; zorlamalar; kovmalar; eziyetler; angarya çalıştırmalar.

zûgabe زغابه ("qa" uzun okunur. a. i.) : şiş; tümör.

Zûhal زحل (a. h. i.) : astr. Sekendiz, Satürn gezegeni. [nahs-ı ekber sayılır, gam, kaygı vericidir. Ahmaklık, câhillik, pintilik, yalan ve fe-nâlik, bu yıldızın altında doğanlarda olur].

zûhbân ذهبان (a. i. zeheb'in c.) : altınlar. (bkz : ezhâb, zühûb).

zühd

zühd زهد (a. i.) : her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme.

zühd-i hûşk : kaba sofuluk.

zühdi زهدی (a. s.) : 1. zühde mensup, zühd ile ilgili. 2. i. erkek adı.

zühdiyye زهدیه (a. i.) : fels. çilecilik, fr. ascétisme.

züheyr زهير (a. i.) : bot. 1. çiçekcik, küçük çiçek. 2. Bânet Suâd kasidesinin sâhibi olan Kâ'b'in-kendisi gibi şâir-babası.

zühhâd زهاد (a. s. zâhid'in c.) : zâhidler, çok aşırı sofular; kaba sofular.

Zühre زهره (a. h. i.) : astr. Çobanyıldızı, Çulpan, Kervankıran, Venüs.

zühre-cebîn زهره جبین (a. b. s.) : yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan.

zührevî, zühreviyye زهرویه (a. s. ve i.) : frengi ve belsoğukluğu gibi hastalıklar.

zühûb ذهب (a. i. zeheb'in c.) : altınlar. (bkz : ezhâb, zühbân).

zühûk زهوق (a. i.) : mahvolma, yok olma; hükümsüz kalma.

zühûl ذحول (a. i. zahl'in c.) : düşmanlıklar, öcler, intikamlar.

zühûl ذحول (a. i.) : 1. dalgınlıkla unutmaya veya geciktirme. 2. işin çokluğu yüzünden geciktirme. (bkz : zehl).

zühur ذخر (a. i. c. : ezhâr) : darlıkta çıkarmak için biriktirilip saklanan şey.

zühûr زهور (a. i. c.) : çiçekler. (bkz : ezhâr).

zühûr زهور (a. i.) : parlaklık, parıldama. (bkz : zühûret).

zühûret زهورت (a. i.) : parıldama, parlaklık. (bkz : zühûr).

zükâm زكام (a. i.) : nezle.

zükâm-ı müzmin : hek. kronik nezle.

zükür ذكر (a. i.) : yürekte olan düşünce.

zükân ذكران (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâr, zikâre, zükûr).

zükun ذقون ("ka" uzun okunur. a. i. zekan'in c.) : iki çene kemiğinin aşağıda birleştiği noktalar; yüzün alt uçları; çeneler.

zükûr ذكور (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zükân).

zükûret ذكورت (a. i.) : erkeklik.

zükûret ve ünûset : erkeklik ve dişilik.

zülâl زلال (a. i.) : 1. saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su.

zülâl-i la'î : dudacağın tadı.

zülâl-i vasl : sevgiliye kavuşmada insana leziz bir su gibi hayat veren tad. 2. hek. yumurta akı, albümin. **Şîbh-i zülâl** : hek. fr. albuminoide. **Tebevûl-i zülâl** : hek. idrarda albümin bulunma 3. kadın adı.

zülâlî, zülâliyye زلالیه (a. s.) : yumurta akına benzeyen, yumurta akı vasfında olan [maddeler].

zü-l-akl ذو العقل (a. b. s.) : tas. halkı zâhir ve hakkı bâtin gören [kimse].

zü-l-akl ve-l-ayn : tas. hakkı halkta ve halkı hakda gören [kimse].

zülâm زلام (a. s.) : züğürt, parasız.

zü-l-ayn ذو العين (a. b. s.) : tas. hakkı zâhir ve halkı bâtin gören [kimse].

zü-l-cânibeyn ذو الجانبين (a. b. i.) : bot. bir birine yakın iki sıra üzerine dizilmiş yapraklı *bitkiler.

zü-l-celâl ذو الجلال (a. h. i.) : celâl, ululuk sâhibi olan Allah.

zü-l-cenâh ذو الجناح (a. s.) : çok taraflı; her yana, her tarafa gelebilir.

zû-l-cenâheyn ذوالجنّاحين (a. b. s.) : 1. iki kanadlı; **mec.** zâhirî ve bâtinî, yânî dünyâ ve âhirete âit bilgisi geniş olan kimse; zâhirî ve bâtinî ma'mur, mes'ut, bahtiyâr olan kimse. 2. **zool.** çift-tekanadlılar, **fr.** diptères.

zû-l-ehdâb ذوالاهداب (a. b. s.) : **zool.** kirpikliler, **fr.** ciliés.

zû-l-es'âr-ı mebsûte ذوالاشعار مبسوطة (a. b. i.) : **bot.** türlü organları üzerinde tüyleri olan bitki.

zû-l-evbâr ذوالاوبار (a. b. i.) : **bot.** üzerinde veya nihâyetinde ufak tüyleri olan *bitkiler.

Züleyhâ زليخا (f. h. i.) : Hz. Yûsuf'un refikası. (bkz : Zelihâ).

zülf زلف (f. i.) : 1. yüzün iki yanından sarkan saç lülesi. 2. sevgilinin saçı.

zülf-i arûs (gelin saç) : 1) **bot.** fasulye cinsinden bir *bitki; 2) **g. s.** fildişi, oyma ve kakmalarda "arabesque" benzer bir motif; 3) bir yazı sitili.

zülf-i bi-karar : durmadan şekil değiştiren zülf.

zülf-i dil-ârâ : sevgilinin gönlü süsliyen, gönle hoş gelen zülfü.

zülf-i müşg-bâr : misk saçan zülf.

zülf-i yâr : 1) sevgilinin zülfü, saç; 2) **mec.** menfaat, çıkar. [yalnız "zülfîyâra dokunmak" deyiminde geçer].

zülfâ زلفى (a. i.) : yaklaşma, yakınlık; derece.

zülfе زلفه (a. i.) : 1. küçük saçak, püs-kül. 2. eski sülûs yazısı eliflerinin ucundaki çengel.

zülfekar ذوالفقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatalı kılıç. [Hz. Ali'nin kahramanca kullanmasıyla ün kazanmıştır].

zû-l-filkateyn ذوالفلكتين (a. b. i.) : **bot.** *ikiçenekliler, **fr.** dicotylédones.

zû-l-galsamet-il-musaffaha ذوالالغصمة المصفحة (a. b. i.) : yassisolungaçlılar, **fr.** lamelliibranthes.

zû-l-hâfir ذوالخافز (a. b. i.) : **zool.** *toynaklılar, tektirnaklı hayvanlar, **fr.** onglés.

zû-l-hasale ذوالحصلة (a. b. i.) : **bot.** kamuzlular, **fr.** glumiflores.

zû-l-kafiyeteyn ذوالكافيتين ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : **ed.** iki kafiye'li nazım. Meselâ : "hangî âkil der ki ancak (râh)-ı (gûlşen) den geçin *bir de gafiller; şu (nâlisgâh)-ı (şiven) den geçin" beytinde olduğu gibi.

zû-l-kalevî ذوالقلى (a. b. s.) : **kim.** kalevi maddeleri olan [cisimler].

zû-l-karneyn ذوالقرنين (a. b. s.) : 1. 'iki boynuzlu. 2. (h. i.) : Kur'ân-ı Kerim'de adı geçen ve nebî mi, velî mi olduğunda tereddüdedilen zat. 3. (h. i.) : [rivâyete göre] Büyük İskender.

zû-l-kavâfi ذوالقوافى (a. b. i.) : ikiden fazla kafiyesi olan nazım. Meselâ : "(erbâb)-ı (kalem) ma'rifet-âmûz-i (ümem) dir * (âdâb)-ı (ümem) mâhasal-ı feyz-i (kalem) dir" beytinde olduğu gibi.

züll ذل (a. i.) : alçalma, horluk, hakirlik. (bkz : zillet).

züll-i teslîm : teslîm olma alçaklığı.

zû-l-levâhik ذواللواحق (a. b. i.) : **zool.** kamçılılar.

zû-l-maîşeyn ذوالميشين (a. b. s.) : **biy.** ikiyeşayışlı. [hem karada, hem suda yaşayabilen hayvanlar], **fr.** amphibie.

zû-l-matlaeyn ذوالمطلعين (a. b. i.) : iki matla'lı olan [gazel veya kasîde].

zû-l-mefâsil ذوالمفاصل (a. b. i. ve s.) : **zool.** mafsallı (hayvanlar).

zû-l-metâli ذوالمطالع (a. b. i.) : **ed.** ikiden çok matla'lı olan gazel veya kasîde.

zû-l-mimâs ذوالميماس (a. b. i.) : **zool.** si-fonlular.

zû-l-arafeyn-i müfevvehe ذوالطرفين مفوهه (a. b. i.) : **zool.** bir çeşit şerit soğulcanı.

zû-l-uhuvve ذوالاخره (a. b. i.) : bot. erkek-
lik organı alık ile bir olan *bitki.

zûlûl ذلل (a. s. zelûl¹ in c.) : yavaş
ve başı yumuşak olanlar.

zû-l-vecheyn ذالوجهين (a. b. s.) : 1. iki
yüzlü. 2. geo. iki düzlemli.

zû-l-vüreykateyn-i müzâafeteyn ذو الوريقتين
مضاعفتين (a. b. i.) : bot. bir sap üzerinde ikiye
ikiye yapracıklardan meydana gelen yapraklar.

zû-l-yedeyn ذواليدين (a. b. s.) : zool. iki
elliler, insanlar.

zûlzâl زلزال (a. i.) : zelzele, sarsılma,
deprem. (bkz : zeltâl, zilzâl).

zûmer زمرة (a. i. zûmre'nin c.) : zûmre-
reler, gruplar. Sûre-i zûmer : Kur'ân'ın 39. sûresi.

zûmre زمرة (a. i. c. : zûmer) : 1. bö-
lük, takım, cemaat, topluluk, sınıf, cins, grup.

zûmre-i hûbân : güzeller cemâati. 2. zool.
*alttakım.

zûmûm ذموم (a. i. zemm'in c.) : zem-
ler, yermeler, kınamalar, ayıplamalar.

zûmürrüd زمرد (a. i.) : 1. zûmrüt. 2.
s. mec. pek yeşil [renk].

zûmürrüdi, zûmürrüdin زمردی، زمردین (a. s.) : zûmrüt gibi, zûmrüt renginde, yemyeşil.

zûnâbe ذنابه (a. i.) : [her şeyin] ardı
arkası. (bkz : zînâbe).

zûnbûr زنبور (a. i. c. : zenâbîr) : 1. eşek
arısı. (bkz : tûnte). 2. g. s. bir yazı stili.

zûnbûr-âne زنبورانه (a. f. zf.) : eşek arısı
gibi; sinek gibi.

zûneyb ذنيب (a. i.) : 1. kuyrukçuk, kü-
çük kuyruk. 2. bot. sapçık, küçük sap.
zûneyb-i zehre : bot. çiçek sapçığı.

zûnnâr زنار (a. i. c. : zenânîr) : papas-
ların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten ör-
me kuşak.

Zû-n-nûn ذوالنون (a. i.) : Yûnus Peygam-
ber'in lâkabı.

Zûnnûn-ı Mısri : evliyâullah'tan bir zat.

zûnûb ذنوب (a. i.) : 1. (zenb'in c.) :
günahlar. 2. (zeneb'in c.) : kuyruklar. (bkz :
eznâb).

zûrâfe زرافه (a. i.) : zûrâfâ.

zûr'an ذرعان (a. i. zirâ'in c.) : (bkz :
zirâât).

zûrâre ذراره (a. i.) : saçıntı, saçılan şey.

zûrbî زربى (a. i. c. : zerâbî) : güzel dö-
şeme. [halı, minder v. b... gibi].

zûrefâ ظرفا (a. s. zarîf'in c.) : (bkz :
zurafâ).

zûrkat زرقت (a. s.) : mâvi, mâvimtirak
[renk].

zûrrâ' زراع (a. i. zârî'in c.) : ziraatçı-
lar, çiftçiler, ekinciler.

zûrrâh, zerrâh ذراح ذراح (a. i. c. : zerârîh) :
zool. kuduz böceği.

zûrriyyât ذريات (a. i. zûrriyyet'in c.) :
nesiller, kuşaklar, soylar, dölleri. (bkz : zerârî).

zûrriyyet ذريت (a. i. c. : zerârî, zûrriy-
yât) : nesil, kuşak, soy, döl. (bkz : zûrriyyât).

zûrrûh, zerrûh ذروح ذروح (a. i. c. :
zerârîh) : zool. kuduz böceği.

zûrû' زروع (a. i. zer'in c.) : ekilmiş tar-
lalar.

zûrûd زرود (a. i. zerd ve zered'in c.) :
savaşçıların halka halka örülmüş zırhları.

zürûk زروق (a. i. zerk'in c.) : şırınga yapmalar, şırınga etmeler.

zü-ş-şekleyn ذوالشكَيْن (a. b. s.) : kim. iki şekilli.

zûvâbe ذوابه (a. l. c. : zevâib). (bkz : zûâbe).

züvvâk ذواق (a. i.) : müz. eski Arap müziğinde ses notalarının mecmûuna verilen bir ad.

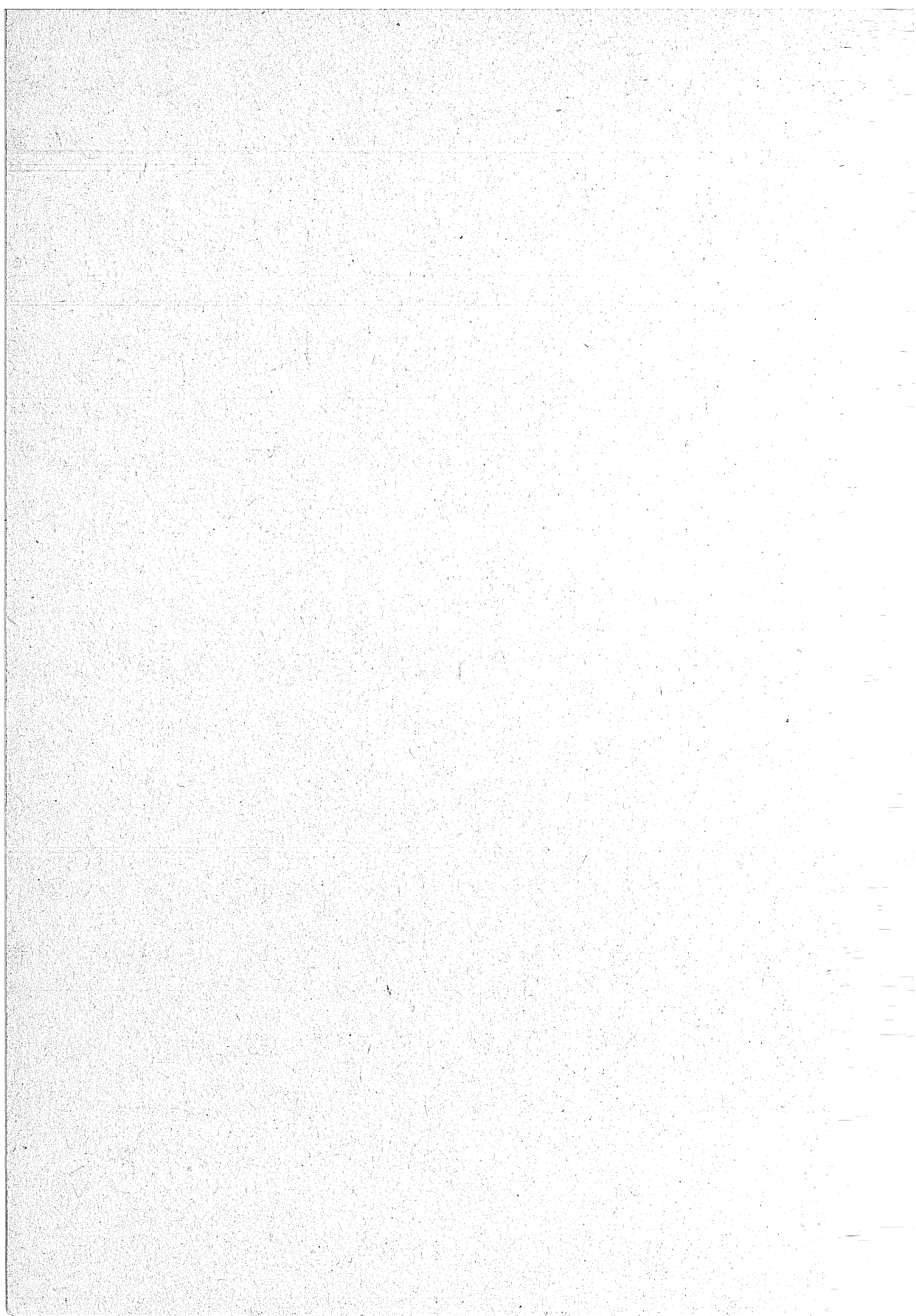
züvvâr زوار (a. s. zâir'in c.) : ziyâretçiler, görmiye, hatır sormıya gidenler.

züyûf زيوف (a. i. zeyf'in c.) : kalp, silik, karışık paralar [mâden].

züyûl ذيول (a. i. zeyl'in c.) : kuyruklar, etekler, ekler, ilâveler.

züyût زيوت (a. i. zeyt'in c.) : yağlar.

züyût-i tayyâr : kokulu, ıtırılı ve uçucu yağlar.

İLÂVE

Lûgatte bulunmayan kelime, terkip, deyim ve terimler

A

âb-dâde آب داده (f. b. s.) : su verilmiş, sulanmış.

âbes-gû عيشگو (a. f. b. s.) : boş söz söyleyen, saçma konuşan.

âbesiyyât عبيات (a. i. c.) : işe yaramaz şeyler, saçmalıklar. (bkz: türrehât).

âb-ı haclet : utanma teri.

âb-ı İskender : (bkz: âb-ı hayât).

âb-ı Kevser : 1) Cennet'teki sulardan biri; 2) müz. adına anonim bir edvar-ı ilm-i musikide rastlanan makam.

âb-ı muallak : 1) gök; 2) güzellerin genesi.

âb-ı mün'akid (donmuş su) : 1) buz; 2) kılıç, hançer; 3) şişe, billûr. (bkz: âb-ı muncemid).

âb-ı mürde : donuk, akmayan su.

âb-ı nâb (saf su) : şarap.

âb-ı Teberistan : Taberistan veya Mazenderân denilen bir dağ tepesindeki pınar. [bir kimse o suya: "dur!" derse durur, "ak!" derse akarmış].

âb-ı Teberîyye : suyu yedi sene akan ve yedi sene kesilen Suriye'nin Teberîyye kasabasında bir pınar imiş.

âb-ı zindegâni : (bkz: âb-ı hayât).

âb-ı zindegî : (bkz: âb-ı hayât).

âbile-i rûh-i felek : astr. yıldızlar.

abnûsiyye ابنوسية (f. a. i.) : bot. abanozgiller, fr. ébénacées.

âb-seyr آب سير (f. a. b. s.) : su gibi akan, yürüyüşü çabuk at.

Acâib-ül-Mahlûkat (yaratıkların acâipliği) : XV. yüzyıl münşilerinden Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın Arapçadan tercüme ettiği, yer, gök ve denizlerdeki garabetlerden bahseden eseri.

A'ceb-ül-Acâib : 2) Manyaslı Mahmut'un dîne ve hekimliğe ait eseri.

acem عجم (a. i.) : harflere nokta koyma.

acem-ırak : müz. adına anonim bir edvarda rastlanan makam.

acem-rast : müz. adına Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) rastlanan makam.

acem-uşşâk : müz. adına müstakimzâde Süleyman'ın dergisinde (XVII. yy.) rastlanan makam.

acem-zirkeşide : müz. adına Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) rastlanan makam.

acîni عجيني (a. s.) : 2) kim. hamurumsu, fr. pateux.

âc-üs-sinn عاج السن (a. b. i.) : biy. fildişi, fr. ivoire.

âdâb-ı münâzara : konuşma * ödevleri.

âdâb-ı asliyye : gr. *asal sayılar.

adâd-ı kesriyye : gr. kesir sayıları.

âdâd-ı mütebâyine : mat. *asal sayılar (aralarında-).

âdâd-ı rûbîyye : gr. sıra sayıları.

âdâd-ı tevziyye : gr. üleştirme sayıları

adale-i cebhiyye : anat. alın * kası.

adale-i cildiyye-i unk : anat. boyun deri * kası, fr. platysma.

adale-i dâliyye : anat. delta * kası, fr. muscle deltoide.

adale-i fahziyye : anat. uyluk * kası.

adale-i hiyâtiyye : anat. terzi * kası, fr. muscle couturier.

adale-i hicâb-ı hâciz : anat. diyafram * kası.

adale-i kalb : anat. yürek * kası.

adale-i madgiyye : anat. çiğneme * kası.

adale-i medâriyye : anat. çevre * kası, fr. muscle orbiculaire.

adale-i melsâ : anat. yalız * kas, fr. muscle lisse.

adale-i muassıra

adale-i muassıra : anat. * büzgen * kas, fr. muscle sphincter.

adale-i mudhike : anat. güldürücü * kas.

adale-i muhattata : anat. çizgili * kas.

adale-i mukabile : anat. * karşıt * kas, fr. muscle opposant.

adale-i muştıyye : anat. * tarakası * kas, fr. muscle pectiné.

adale-i mürabba'-ı munharife : anat. * yamuk-kas, fr. muscle trapèze.

adale-i müsennene : anat. dişli * kas.

adale-i na'liyye : anat. * nalınsı * kas.

adale-i rahmiyye : anat. dölyatağı * kası.

adale-i sadriyye : anat. göğüs * kası.

adale-i savtiyye : anat. ses * kası, fr. muscle vocal.

adale-i seddâdiyye : anat. tıkaçıcı kas, fr. muscle obturateur.

adale-i tev'emiyye-i sâkiyye : anat. baldır * ikizkası, fr. muscle gastro cnémien.

adale-i zat-ür-rûs-i selâse : anat. üç başlı * kas.

âdât ü ahlâk : sosy. töre, fr. mœurs.

aded-i âsam : mat. * oransal sayı, fr. nombre rationnel.

aded-i asî : mat. asıl sayılar.

aded-i âşârî : mat. ondalık sayı.

aded-i ferd : mat. tek sayı.

aded-i gayr-i muntak : mat. * orandışı sayı, fr. nombre irrationnel.

aded-i hakiki : mat. gerçek sayı.

aded-i kesri : mat. kesir sayıları.

aded-i menfi : mat. negatif sayı.

aded-i mevhûm : anat. * sanal sayı.

aded-i muntak : mat. rasyonel sayı.

aded-i müretteb : sosy. tamsayı.

aded-i müsbat : mat. pozitif sayı.

aded-i rûbî : mat. sıra sayıları.

aded-i silsile-i ale'l-vilâ : mat. aritmetik dizi

aded-i tâmm : mat. tamsayı.

aded-i tevzîi : mat. üleştirme sayıları.

adem-i ifâ : yerine getirememe, yapamama.

adem-i inzibat : * yasavsızlık.

adem-i irtibat : mant. ayrıklık, fr. disjonction.

adem-i istimâ' : huk. dâvanın dinlenmemesi.

adem-i kabûl : kabul etmeme.

adem-i levn : biy. * akçınlık, fr. albinisme.

adem-i lüzûm : gereksizlik.

adem-i müdâhale : karışmamazlık.

adem-i salâhiyyet : * yetkisizlik.

adem-i tâbiyyet : sosy. * bağımsızlık.

adem-i ta'kib : huk. * kovuşturmazlık.

adem-i te'diye : ödememe.

adem-i tenâzur : kim. bakışimsızlık, simetrisizlik.

adem-i temyiz-ül-elvân : astr. renkindisi, fr. indice de couleur.

âdem-küş آدم کش (a. f. b. s.) : adam öldüren.

adese-i aynıyye : fiz. gözleme merceği, fr. oculaire.

adese-i mer'iyye : fiz. nesne, cisim merceği, fr. objectif.

adese-i mütekarib : fiz. * yakınsak mercek, fr. lentille convergente.

adîmet-ül cenâh : zool. apteriks.

adîmet-ül-ercül : zool. ayaksızlar, fr. apodes.

adîmet-üt-tüveyc : bot. * taçsızlar, fr. apetales.

adîm-ün-nazîr عديم النظر (a. b. s.) : eşi olmayan, eşsiz.

âdîne آدینه (a. i.) : cuma günü.

âdreng آدرنگ (f. i.) : mihnet, sıkıntı, keder.

âfet-i âb (su âfeti) : su kızı, denizkızı.

aff-ı husûsî : huk. küçük bağış.

aff-ı umûmî : huk. büyük bağış.

Âfiyet : 21. Başyazarı Avanzâde M. Süleyman olan ve İstanbul'da yayımlanmış haftalık tıp ve sağlık gazetesi.

âftâb-ı magribî : kılıç.

âgaze-i Kâbilî : müz. adına anonim bir Kante-mir ekinde (XVIII. yy.) rastlanan makam.

âgaz-ı zenbûr : müz. (bkz: âvâz-ı zenbûr).

-âğîn آگین (f. s.) : 1. "dolmuş"

mânasına olarak kelimeleri sıfatlandıran bir ek : **Vahşet-âğîn :** vahşetle dolu. 2. şişman, tavlı.

agreb-ül-garâib : şaşılacak şeylerin en garibi.

Ahâlî : 2) Başyazarı Mehmet Behzat olan ve Sofya'da gûnaşırı yayımlanan bir gazete; 3) baş-yazarı Ağâh Sırrı Levend olan ve İzmir'de yayımlanmış günlük bir gazete.

ahcâr-ı dalle : coğr. * sapkın kaya, fr. **bloc erratique**.

âhek-i siyâh : rutûbete dayanıklı bir çeşit çimento.

âhek-i tefte : sönmemiş kireç.

âhen-âşîyân آهن آشیان (f. b. i.) : dikiş yüksüğü.

âhene آهنه (f. i.) : demir halka.

âheng-i ezeli : fels. *öncel düzen, fr. **harmonie préétablie**.

âheng-i savâit : gr. sesli * uyumu.

âheng-i tarab : müz. Ferâizcizâde İbrâhîm Vefâ'nın (XIX. yy.) adlandırdığı makam.

âhenin-ciger آهنين جگر (f. b. s.) : ce-sur; dayanıklı.

âhir-kâr آخر کار (a. f. zf.) : işin sonunda, neticede.

ahkâm-ı âmire : huk. emredici hukuk * kural-ları.

ahkâm-ı nâhiye : huk. yasaklayıcı hukuk * ku-ralları.

ahkâm-ı şer'iyye : huk. İslâm hukukunda, iti-kat, ibâdet, muâmelât, nikâh ve cezalara ait hü-kümler.

ahlâk-ı umûmiyye : (bkz: âdâb-ı umûmiyye).

ahlâkiyyet اخلاقيت (a. i.) : 1. fels. törel-lik. 2. ahlâklılık.

ahmâs-ül-kadem : anat. ayak tabanı.

ahmer-i safrâ : biy. öd sarısı, fr. **billirubine**

ahnâsiyye آخناسيه (a. i.) : bot. ananasgil-ler, fr. **broméliacées**.

ahrem اخرم (a. i.) : anat. omuz ucu, fr. **acromion**.

ahremî اخرمي (a. s.) : anat. omuz uç-u ra ait, omuz ucu ile ilgili.

ahterân اختران (f. i. ahter'in c.) : yıl-dızlar.

Ahteri i Kebir (büyük yıldız) : Afyonkarahisar-lı Mustafa Ahter'in 1545'te yazdığı Arapçadan Türkçeye * sözlük.

âhû-beşe آهو بچه (f. b. i.) : ceylan yav-rusu. mec. çekingen, ürkek güzel.

âhû-mâde آهو ماده (f. b. i.) : dişi ceylan.

âhû-pâ آهو پا (f. b. s.) : ayağına ça-buk, çevik.

âhûr-i çerp : yiyip içme bolluğundan kinaye.

âhû-yî Çin : 1) Çin'in misk karacası; 2) Gü-neş.

âhû-yî felek : Güneş.

âhû-yî harem : 1) Kâbe dolaylarında belli bir sınırı olan ve bu sınır içinde avlanması yasaklanan ceylan; 2) elde edilmesi mümkün olmayan güzel.

âhû-yî ner : erkek ceylan.

âh u zâr آه و زار (f. b. i.) : ağlayıp in-leme.

Ahvâl : 2) başyazarı Celâl Nuri olan ve İstan-bul'da yayımlanmış bir gazete.

ahvâl-i âlem : dünyânın gidişi.

ahvâl-i hâzıra : zamanın şartları.

ahvâl-i mu'tade : alışılabilen haller, günlük * durumlar.

ahvâl-i şâirâne : şâirâne haller ve tavırlar.

ahvâl ü şerâit : işler, haller.

ahyânî احياني (a. zf.) : arasıra, vakit vakit. (bkz: ahyânâ, ahyânen).

ahz-ı asker

ahz-ı asker : askere alma.

ahz-ı intikam : intikam alma, öc alma.

ahz-ı istîfâ : tamâmen bitirme, tüketme.

ahz-ı mevki : yer alma.

ahz-ı mevki' : yer alma.

ahz ü siyâset : yakalama ve öldürme.

âide : 2) huk. birisine ait olan hisse.

âidiyyet عائدیت (a. i.) : ait olma, * iliş-
kenlik.

akab-girân عقبگیران (a. f. b. s.) : kovala-
yanlar, ardına düşenler.

akabi عاقبی (a. s.) : önceye ait.

akdemiyyet أقدمیت (a. i.) : öncelik, za-
man bakımından eskilik.

akdi عقدی (a. s.) : akitle ilgili, akitle
tesbît edilmiş.

akdi faiz : huk. miktarı anlaşma ile tesbît edil-
miş faiz.

akdi istikrâz : huk. borç alma sözleşmesi.

akdi nikâh : huk. evlenme sözleşmesi.

akdi mes'ûliyyet : huk. akti ifâ etmeyen tara-
fın sorumluluğu.

akdi pey : huk. satış sözleşmesi.

akdi tazmînat : huk. akti ifâ etmeyen kimse-
nin ödemekle * yükümlü olduğu şey.

akdi zimmet : huk. İslâm olmayan kimsenin
veya cemaatin İslâm tâbiyetini kabul etmesi.

âkılât عاقلات (a. i. âkile'nin c.) : akıllı
kadınlar.

âkil-ül-ukalâ : akıllıların akıllısı, çok akıllı.

âkil-ül-esmâk : zool. balıkçıl, fr. piscivore.

âkil-ül-haşâyîş : zool. * otçul, fr. herbivore.

âkil-ül-haşerât : zool. * böcekçil, fr. insectivore.

âkil-ül-hubûbât : zool. * tanecil, fr. granivore.

âkil-ül-lühûm : zool. * etçil, fr. carnivore.

âkil ün-nemel : zool. karıncayıyen.

aklâm-ı devlet : resmî dâireler.

akl-ı şeytânî : şeytânî zekâ.

akli ma'lûliyyet : akıldan hasta olma.

akli muvâzene : zihni denge.

akliyyât عقليات (a. i. c.) : akıl ile araş-
tırılıp bulunabilen hususlar.

akrâniyyet اقرانیت (a. i.) : akran oluş,
akranlık, boydaşlık.

akrebiyye عقریبه (a. i.) : zool. akrep-
ler, fr. scorpionides.

aksâm-ı kelâm : gr. söz bölükleri.

aksar أقصر (a. s.) : (bkz : akser).

aksâ-yı bilâd : bir memleketin hudut * bölge-
leri.

aksâ-yı murâd : en son, yegâne arzû.

aksâ-yı şeb : gecenin son demleri.

aksâ-yı terakkî : terakkînin son basamağı.

aks-el-gaye : en son gaye.

aks-i mürekkep : mant. * tersevirme, fr. con-
traposition.

aks-i te'sir : ters * tepkime, gr. réaction.

alâif علائف (a. i. ulûfe'nin c.) : (bkz :
ulûfe).

alâim-i cevviyye : astr. meteor.

alâka-dârân علاقه داران (a. f. b. s. alâ-
ka-dâr'ın c.) : alâkâlılar, * ilgililer.

alâkavi علقوی (a. s.) : anat. sempatik.

alâkiyye اَلَقِيه (a. i.) : zool. * sülûkgil-
ler, fr. hirudinées.

âlâm u askam : üzüntüler ve hastalıklar.

âlât-ı basariyye : gözle * ilgili dürbün, gözlük
gibi optik âletler.

âlât-ı cinsiyye : tenasül organları.

âlât-ı nâriyye : ateşli silâhlar.

âlât-ı rasadiyye : astronomi ve meteoroloji
araştırmalarında kullanılan âletler.

âlât-ı tenâsülüyye : (bkz : âlât-ı cinsiyye).

âlât-ı zıyâiyye : **fiz.** ışık vâsıtaları, ışık *araçları, **fr.** instrument d'optique.

âlât ve edevât : avadanlık, takımlar.

alebât علبات (a. alebe'nin c.) : yemiş kapçıkları, çanaklar, **fr.** vapsules.

alebe علبه (o. i. c. alebât) : **bot.** yemiş kapçıkları, çanaklar, **fr.** capsules.

alebi, alebiyye علي، عليه (o. s.) : **bot.** yemiş kapçığı, çanak ile ilgili, **fr.** capsulalre.

aleki علق (a. s.) : 1. pıhtımsı (kan) 2. sülûğümsü.

alekiyye علقية (a. i.) : **zool.** sülûkgiller.

ale-l-usul على الاصول (a. b. zf.) : yol yordam gereğince.

Âlemdâr : 2) Refî' Cevad (Ulunay) tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük siyasi bir gazetedir. Örfî idârenin kapatmasıyle "Takvimli Gazete" ve "Teşrih" adıyla çıkmıştır.

âlem-i âb : içki âlemi, içkili eğlence.

âlem-i âhîret : öteki dünya.

âlem-i şahâdet : **tas.** yaradılışın dördüncü basamağı. [Buna : "âlem-i mülk, âlem-i nâsût, âlem-i hiss, âlem-i anâsır, âlem-i eflâk ü encüm, âlem-i mevâlid" de derler].

âlem-i ulvî : ruhlar âlemi.

âlem-pîrâ عالم پيرا (a. f. b. s.) âlemi süsleyen.

âlet-i musavvat : **fiz.** mikrofon.

âlet-i tecfif : *kurutaç, **fr.** dessiccateur.

aleyh-il-lâ'ne عليه اللعنه (a. c.) : "lânet onun üzerine olsun!" mânâsında şeytandan bahs edilirken kullanılan bir söz.

aleyh-is-selâm عليه السلام (a. c.) : "ona selâm olsun!" mânâsında peygamberlerin adı anılırken kullanılan bir söz.

allâme-i küll : bir şeyin sırrına vakıf olan.

allâm-ül-guyûb : görünmeyen şeyleri bilen, Allah.

a'mâl-i mürekkebe : **mat.** karışık *işlem, **fr.** opération composée.

amân-nâme امان نامه (a. f. b. i.) : bir kimseye iltimas yapması için bir başkasına hitaben yazılan yazı.

-âmây آمای (f. s.) : dolduran, süsleyen.

a'mâ-yı elvân : **psik.** renk körlüğü, akromatopsi.

a'mâ-ûi eşkâl : **psik.** *işlev *yitimi, *edi *yitimi, apraksi.

amede-gû آدمه گو (f. b. s.) : düşünmeden güzel söz söyleyen kimse, hazırcevap [kimse].

âmed ü reft آمدورفت (f. fi.) : geldi gitti. (bkz : şüd).

amelehu عمله (a. cü.) : bir sanat eserinde, sanatkârın imzasından önce yazılan "tarafından yapıldı" mânâsında bir söz.

amelıyyât-hâne عملیاتخانه (a. f. b. i.) : hastaların ameliyat yapıldığı yer.

âmeden-gâh آمد نگاه (f. b. .) : herkesin girebildiği umûmî yer.

âmedenî آمدنی (f. s.) : 1. gelen. 2. bir işi yapan, meydana getiren.

amel-i cûz'î : kim. *elemansal iş, **fr.** travail élémentaire.

âmentü امنت (a. cü.) : Kur'an'da, islâm dîni inanışlarını anlatan ve : "Âmentü billâh ve melâiketihî ve kütübihî ve resulihî..." diye geçen bir âyetin başında bulunarak Müslümanlık *kurallarının remzi olup : "inandık, diyecek yok!" anlamına gelir. (bkz : âmennâ).

Âmine آمينه (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in annesi.

amiyyâ عَمِيَّاء (a. zf.) : görmeyerek, düşünmeyerek.

Anâsır-ı Erbaa : 2) XV. yüzyıl şairlerinden Boyacıoğlu'nun, insanın toprak, su, hava ve ateşten yaratıldığını ve bu dört maddenin vasıflarını anlatan manzum eseri.

anber-efşân : 2) müz. Nihâvend makamı gibi başlayıp sonradan yegâhda karar veren makam.

anberiyye عَنبَرِيَّة (a. i.) : 1. bot. yay-la çiçeği. 2. güzel kokulu bir ilaç. 3. mec. rakı.

anber-sirîşt عَنبَرِ سَرِشْت (a. f. b. s.) : anber gibi.

anber-şemim عَنبَرِ شَمِيم (a. f. b. s.) : anber kokan.

anber-ter عَنبَرِ تَر (a. f. b. i.) : 1. gü-zellerin benleri ve zülfleri. 2. mec. gece.

ângâh, ângêh آنگاه، آنگه (f. b. zf.) : o vakit, ondan sonra.

ân-ı vâhid : bir ân, birdenbire.

Anka-yı mağrib : Zümrüdüanka kuşunun bir adı.

arabân-bûselik : müz. (bkz : beyâtî-araban-pûselik).

arabân-ı cedid : müz. adı XIX. yy. başında yazılmış bir dergide geçen makam.

arabân-nigâr : müz. adı anonim bir edvâr-ı ilm-i müsikide geçen makam.

arazbar-zemzem : müz. adı Nasır Abdülbaki'nin tedkik ve tahkikinde geçen makam.

arâzi-i gayr-ı mevrûra : ekilmemiş toprak.

argîş آرغیش (f. i.) : kadıntuzluğu denilen nebat (*bitki) in kök kabuğu. [hekimlikte göz ilâcı olarak kullanılır].

arık أَرَق (a. i.) : uykusuzluk.

ârıza : 3) müz. bir notanın, sesini yarım ton yükseltmek veya alçaltmak veyahut eski hâline getirmek için ön tarafına konulan diyez, bemol, bekar işaretlerinin ortak adı.

arız-ül-cism : zool. yassısolucanlar, fr. platheï-mintes.

ars عَرَس (a. i.) : sevinç, ferahlık. yıpratın arştan üstün.

arş-ferse عَرَشْفَرَسَا (a. f. b. s.) : arşı yıpratın, arştan üstün.

arş-ı a'lâ : göğün en yüksek tabakası. (bkz : arş-ı berîn).

arş-ı berîn : göğün en yüksek tabakası. (bkz : arş-ı a'lâ).

artâl عَرَطَل (a. s.) : benzerlerinden çok daha iri olan.

artaliyyet عَرَطَالِيَّت (a. i.) benzerlerinden çok daha iri olma.

ârûde آروده (f. s.) : öfkeli, kızgın, hırslı.

arz hâne عَرْضَانَه (a. f. b. i.) : Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Şerif odasının dışındaki aralık oda, aslanhâne.

arz-ı cemâl : yüz gösterme.

arz-ı endâm : boy gösterme.

arz-ı gayr-i meskûn : yaşanmaz [toprak, yer].

Arz-ı Hal : 2) Mehmet Rauf tarafından İstanbul'da resimli ve haftalık olarak yayımlanmış bir gazete.

arz-ı hayret : şaşkınlık gösterme.

arz-ı hulûs : 1) dalkavukluk etme; 2) samimi olarak sevgisini gösterme.

arz-ı Ken'ân : (bkz : arz-ı mev'ûd, arz-ı mukaddes).

arz-ı mahzar : bir işin görülmesi hakkında, halk tarafından yüksek bir makama topluca verilen dilekçe.

arz-ı meskûn : yaşanabilir [yer].

arz-ı muâhât : kardeşçe bağlılığı bildirme.

arz mâ-fi-z-zamir : gönlünden geçenleri söyleme.

ârzû-nâk اَرْزُونَاك (f. b. s.) : istekli.

arzû-şikesten اَرْزُو شَكْتَن (f. b. i.) : arzunun yerine gelmemesi, istek kırıklığı.

arzû-yi hayât : psik. yaşamak. isteği.

asab-ı alâkavî : anat. sempatik sinir sistemi.

a'sâb-ı alâkaviyye : anat. vazomotor(lar), da-mar *devindiren sinirler.

asab-ı aynî : anat. göz siniri.

asab-ı basarî : anat. görme siniri.

asab-ı hençerevî : anat. gırtlak siniri.

a'sâb-ı muharrike : anat. motor sinirleri.

asab-ı riğvî-i mî'de : anat. akciğer mide siniri, fr. nerf vague.

asâb-ı sem'î : anat. işitme siniri.

a'sâb-ı şemme : anat. koklama sinirleri.

asab-ı şevkî : anat. omur siniri, fr. nerf spinal.

asab-ı taht-el-lisânî-i kebîr : anat. büyük dilaltı siniri, fr. nerf hypoglosse.

asab-ı vustâ : anat. *ortadamar, fr. médiane.

a'sâbî اعصابى (a. s.) : (bkz : aşabî).

asabiyye عصبيه (a. i.) : 1. sinir hastalığı arı. 2. sinir hastalıkları pavyonu.

asabiyy-ül cenâh : zool. sinirkanatlılar, fr. pseudonevroptées.

asâfir : 2) zool. serçegiller.

asâ-keş عصاكش (a. f. b. s.) : 1. sopa çeken. 2. kör yedekçisi.

asâletlü اصالتلو (a. t. s.) : eskiden yabancı elçilere verilen ünvan.

asâlet-meâb اصالتمايب (a. b. s.) : asaletli. [eskiden yabancı elçiler için kullanılırdı].

Âsar : 4) başyazarı Menemenlizâde Tahîr olan ve İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

âsâr-ı edebiyye : edebî eserler.

âsâr-ı mehdiyye : astr. fr. nutation.

Âsâr-ı nisvân (kadınların eserleri) : Fevziye Abdürreşid tarafından İstanbul'da on beş günlük olarak yayımlanmış bir aile dergisi.

asgar-ı nâmütenâhî : istenilen her değerden daha küçük, sonsuz küçük, fr. infiniment petit, infinitésimal.

âsiyâ-âjen آسیا آژدن (f. b. i.) : değirmen taşını yontan alet, dişengi.

âsi-yân عاصيان (a. f. b. s. âsî'nin c.) : âsiler, karşıgelenler, başkaldıranlar.

askeriyye عسكريه (a. s.) : askere ait, askerle *ilgili.

aslâ ve kat'â : hiçbir vakit.

âsmân-dıraş آسمان درخش (f. b. i.) : şimşek. (bkz : berk, beve).

âsmân-rend آسمان رند (f. b. i.) : müneccim.

assâr عصار (a. s.) : usare, *özsu çıkaran.

âsûde-nişîn آسوده نشین (f. b. s.) : rahatça oturan.

âsyâb-ı âlem : mec. [bu] dünya.

âsyâb-ı devlet : devlet dairesi.

a'sâbe اعشابه (a. i.) : otlar.

a'sârî aded : mat. ondalık sayı.

aşb عشب (a. i.) : yaş ot.

aşebî, aşebiyye عشبى، عشبیه (a. s.) : ota ait, otla *ilgili, ota benzeyen, ot gibi olan.

âş-ı halil : bot. mercimek.

âşîka عاشقه (a. i.) : âşık kadın, seven kadın.

âşîk-âne عاشقانه (a. f. zf.) : âşıkça, âşık olana yakışır yolda.

âşî آشى (f. i.) : aşçı, ahçı. (bkz : aş-peş).

âşîrân-mâye : müz. adı Nasîr Abdülbâkî'nin Tedkik ve Tahkîk'inde geçen makam.

aşiran-vefâ-dâr

aşiran-vefâ-dâr : müz. adı mansur bir edvarda geçen makam.

aşk-bâz عشق‌باز (a. f. b. i.) : aşkla oynayan, yalandan âşik görünen.

aşk-bâzi عشق‌بازی (a. f. b. i.) : birine âşik görünerek arzusuna kavuşmak isteme, yalancı aşk, sever görünme.

aşk-ı cismânî : maddî aşk, cinsel arzulara dayanan sevgi.

aşk-ı derûn : derinde, içte olan aşk, içten gelen arzu, istek.

aşk-ı Eflâtûnî : platonik aşk, maddeci olmayan ideal aşk.

aşk-ı hakikî : gerçek sevgi, maddeye bağlı olmayan aşk.

aşk-ı ilâhî : Tanrı aşkı.

aşk-ı marazî : düzensiz bir ruh halinin normal olmayan sevgisi.

aşk-ı mecâzî : Allah sevgisine ulaşmak için O'nun yarattığı geçici suretlerden birini sevmek.

aşk-ı rûhânî : manevî sevgi, Allah sevgisi.

aşkı, aşkıyye عشق، عشقیه (a. s.) : aşka ait, aşkla ilgili.

aşk-perver عشق‌پور (a. f. b. i.) : aşkı besleyen, sevgiyi artıran.

aş-pez hâne آش‌پز خانه (f. b. i.) : aşevi, mutfak.

âşüfte-gân آشفته‌گان (f. âşüfte'nin c.) : âşüfteler, âşiklar, iffetsiz kadınlar.

âşüfte-gâr آشفته‌گار (f. b. s.) : âşüfte olmuş gibi, çılgınca sevmiş.

atâlet-i rûhiyye : psik. ruh argınlığı, fr. psychasthénie.

atebe-i seniyye : (bkz : atebe-i felek-mertebe).

atebe-i ulâ : (bkz : atebe-i felek-mertebe).

ateh-zede عته زده (a. f. b. s.) : bünamış, bunak.

âteş-berk آتش‌برک (f. b. i.) : çakmak [alet].

âteş-dâm آتش‌دام (f. b. i.) : 1. ateşlik. 2. ocak. 3. mangal.

âteş-efşânî آتش‌افشانی (f. b. i.) : ateş saçma, ateş püskürtme.

âteş-feşân آتش‌فشان (f. b. s.) : ateş saçan, ateş püsküren. (bkz : âteş-efşân).

âteş-gede i behrâm : astr. hamel burcu.

âteş-geh آتش‌گه (f. b. i.) : (bkz : âteş-gâh).

âteş-hulk آتش‌خلق (f. a. b. s.) : sert tabiatlı, huysuz.

âteş-i bahâr : 3) baharın lâtîfliği ve güzelliği.

âteş-i be-cân : 1) canda olan ateş; 2) yanıp tutuşma.

âteş-i beste : 1) donmuş ateş; 2) hâlis kırmızı altın. (bkz : asced).

âteş-i bî-bâd : 1) şarap; 2) işkence, zulüm.

âteş-i bî-dûd : 1) güneş; 2) hiddet, öfke; 3) şarap.

âteş-i bî zebâne : 1) alevisiz ateş; 2) kırmızı akik; 3) şarap.

âteş-i câm-ı zibekî : gümüş veya billûr kadehde içilen şarap.

âteş-i füsûrde : 1) donmuş ateş; 2) altın. (bkz : âteş-i beste).

âteş-i heft-mecmer : astr. yedi gezegen yıldız.

âteş-i Hindî : Hint'te yapılan bir kılıç.

âteş-i Müsî : Güneş. (bkz : Af-tâb, Hûrşîd, Mihr, Şems).

âteş-i mücessem : kılıç, kama, hançer ve benzeri silâhlar.

âteşin-libas : 1) kırmızı elbise; 2) kırmızı elbise giymiş kimse.

âteşin-mâr : 1) ateşli yılan; 2) yanık ak; 3) ateş alevi; 4) havâî fişek.

âteşin-pence : bir işte eliçabuk kimse, işinin ehli.

âteşin-sadef : Güneş. (bkz : Âftâb, Hurşid, Mihr, Şems).

âteş-i parsî : 1) hek. karakabarcık "yanık kara" denilen bir yara; 2) cemre; 3) ateşe tapanların taptıkları hiç sönmeden yanan ateş.

âteş-i pür-âb (su dolu ateş) : 1) mec. üzüm şarabı; 2) kanlı gözyaşı; 3) içine şarap doldurulmuş yaldızlı kadeh.

âteş-i rûz (gün ateşi) : Güneş. (bkz : Âftâb, Hurşid, Mihr, Şems).

âteş-i seng : lâl ve yakut

âteş-i serd : 1) şarap; 2) halis altın. (bkz : asced).

âteş-i seyyâle (su gibi akan ateş) : şarap.

âteş-i sîm-âb-sân : 1) cıva gibi ateş; 2) Güneş. (bkz : âteş-i Mûsî, âteşin-sadef).

âteş-i subh : mec. Güneş.

âteş-i tâk, âteş-i tevbe sûz : şarap.

âteşize آتشیزه (f. i.) : ateşböceği. (bkz : âteş-ek).

âteş-i zer (altın ateşi) : sürüm ve parlaklık.

âteş-karâr آتش قرار (f. a. b. s.) : "ateşte duran" : cehennemlik, günahkâr.

âteş-meşreb آتش مشرب (f. a. b. s.) : mec. "ateş huylu" : huysuz, geçimsiz.

Âteş-pâre : 2) Muallim Naci'nin 1844'de basılmış bir şiir kitabı.

âteş-perver آتش پرور (f. b. i.) : suyu iyi verilmiş kılıç.

âteş-peyker آتش پیگر (f. b. i.) : 1. Güneş. (bkz : âteşin-sadef). 2. şeytan ve cin taifesi.

âteş ü âb : 1) kılıç ve benzerleri; 2) kadeh dolusu şarap; 3) gerdek hali.

âteş-zâd (ateşten doğma) : 1) mec. ateşli; 2) yakıcı.

atf-ı nazar : göz atma, bakma.

atf-ı tefsîr : gr. aynı anlamda olan iki kelimenin yan yana kullanılması. [deli divâne; sağ salim gibi].

atlas-ı minâ : gökyüzü.

atse-i şeb : şafak. (bkz : atse-i subh).

attaret عطارت (a. i.) : attarlık, aktarlık.

attaş عطاش (a. s.) : fazla susamış.

âtûn آتون 1. kızlara dikiş ve okuyup yazma öğreten kadın. 2. ana rahmi. (bkz : meşîme).

âvâre-gerd آواره گرد (f. b. s.) : işsiz güçsüz kimse.

âvâre-reviş آواره رویش (f. b. s.) : âvâre gidişli, başıboş hareketli.

âvâze-hân آواز خوان (f. b. i.) : şarkıcı. (bkz : hânende).

âvâz-ı zenbûr : mûz. Kırşehirli Yusuf'un edvarında tanımlanan bir makam. (bkz : âgaz-ı zenbûr).

a'ver : 2) anat. körbağırsak.

avkeşe عوگشه (a. i.) : zir. yabâ, harman savurmakta kullanılan çatal tahta kürek.

avkeşe i sagire : anat. lâdeskemiği.

a'yân-ı sâbite : tas. eşyanın vücudâ gelmeden önce "ilm-i ilâhî" de sâbit olan suretleri.

âyân ve eşrâf : ilerigelenler.

âyet-el kürsî : (bkz. kürsî).

Âyine : 2) Eşref Nesip tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık mizahî bir dergi.

âyine-den آینه دن (f. b. i.) : ayna mahfazası.

âyine-fürûz آینه فروز (f. b. s.) : (bkz : âyine-efrûz).

âyine-i baht : nikâhta güveğinin geline getirdiği ilk ayna.

âyine-i gerdân, âyine-i gerdûn : güneş.

âyine-i kit-ı efrûz : güneş.

âyine-i maksûd : Kur'an'ın dördüncü sûresinin 62 nci âyeti.

âyine-zidây : ayna silici, cilâcı.

âzin i kudemâ : eskilerin üsûlü, tarzı.

âzin-i Mevlevî : Mevlevî âzini, Mevlevîlerin dönerek ney ile yaptıkları âzin.

âzin-perestî آیین پرستی (f. b. i.) : alçak gö-nüllülükle edilen hizmet.

ayn-ı hayât (hayat pınarı) : (bkz âb-ı hayât).

ayn-ı kerâmet : peygamberlere yakışacak bir kudretle, keramet gibi.

ayn-ı mürekkep : 1) anat. petekgöz; 2) bileşik göz.

ayni عینی (a. s.) : para olarak değil madde (eşya) olarak verilen.

ayn-ül-bakar : bot. öküzgözü, fr. arnica.

ayş ü işret : yiyip içme. (bkz : ayş ü nûş).

ayş ü nûş : yiyip içme. (bkz : ayş ü tarab).

azâb-ı cehennem : cehennem azâbı; mec. bü-yük sıkıntı.

Âzad : 3) Demokrat Mustafa tarafından İstan-bul'da yayımlanmış "demokrasi mesleğinin hâdim ve müdâfii" günlük bir gazete.

âzâ-yı mevcûde : hazır bulunan üye.

a'zâ-yı tenâsülüyye : biy. üreme organları.

Azer-âbâd آذر آباد (f. h. i.) : vak-tiyle Tebriz'de bulunan ateşe tapanların bir mâbedi.

âzer-âzin آذر آیین (f. b. i.) : ateşe tapan eski İranlıların yedi *gezegen yıldıza nisbet ettikleri yedi ateşgedâden dördüncüsü.

azîmet ve avdet : gidip gelme.

azm-i atlas : anat. atlas kemiği, fr. atlas.

azm-i isfenci : anat. *süngerici kemik.

azm-i kafa : anat. artkafa kemiği.

azm-i kas : anat. göğüs kemiği.

azm-i lâmi : anat. dil kemiği.

azm-i mitraka : anat. çekiç kemiği.

azm-i mihver : anat. *eksenkemik, fr. axis.

azmîn عظمین (a. i.) : anat. kemik özü, fr. astéine.

azm-i semsemî : anat. susamsı kemik, fr. sesa-moide.

azm-i senedâni : anat. örskemiği.

azm-i zevrakî : anat. *kayıksı kemik, fr. navi-culaire (os-).

B

bâb-ı cennet : cennetin kapısı.

bâdâş باداش (f. i.) : mükâfat.

bâd-dâr باد دار (f. b. s.) : 1. kibirl'. 2. şişman. 3. deli. 4. hiç bir işle *ilgisi olmayan kimse.

bâde-fersây باده فرسای (f. b. s.) : aşı-rı şarap içmekten yıpranmış kimse.

bâde-hâr باده خوار (f. b. i.) : şarap içen. (bkz : bâde-keş).

bâde-i cûvân : tâze şarap.

bâde-i pîr : eski, yıllanmış şarap.

bâde-perestân باده پرستان (f. b. s. bâ-de-perest'in c.) : şaraba tapanlar, şaraba pek düş-kün olanlar.

bâd-fürûş باد فروش (f. b. s.) : bir kımse-yi, soyunu sopunu sayarak öven dalkavuk.

bâd-ger, bâd-ges بادگر , بادگس (f. b. i.) : (bkz : bâd-gerd).

bâd-ı nevâ : ses, nağme; nakarat.

bâd-ı nev-rûz : bahar rûzgârı.

bâd-ı sabâ : 2) mûz. adı manzum anonim bir edvarda geçen makam.

bâd-ı semûm : sam yeli.

bâdî : 4) fels. *sonsal, aposteriyesi.

bâdîc بادج (f. i.) : potur; tozluk.

bâdincâniyye بادنجانيه (a. i.) : bot. patlıcangiller, fr. aubergine.

bâd per بادپر (f. b. i.) : 1. kâğıttan yapılmış uçurtma. 2. s. kendini beğenen, övünen kimse. 3. kamçı topacı.

bâd-rengin : mec. 1) şiir; 2) methiye, övgü.

bâd-sehâ باد سخا (f. a. b. s.) : 1. cömert. 2. i. mec. [bu] dünya.

bâd-seri باد سری (f. b. i.) : 1. kibirlilik. 2. âsîlik. 3. taassup.

bâ'dü bu'din بعد بعد (a. zf.) : hayli zaman sonra, neden sonra.

bâf-kâr بافکار (f. b. i.) : dokuyucu, çulha.

bâft بافت (f. i.) : kumaş.

bâfte بافته (f. s.) : dokunmuş.

Bağdâdî بغدادی (a. b. i.) : Bağdatlı.

bağ-ı bedî' : mec. cennet. (bkz: bağ-ı vesî').

bağ-ı vahş : hayvanat bahçesi.

bağ-ı vesî' : mec. cennet. (bkz: bağ-ı bedî').

bagi بغی (a. i.) : serkeşlik, azgınlık.

bağ-ıstân باغستان (f. b. i.) : bağılık, bahçelik.

bâh باخ (f. i.) : yol. (bkz: râh, tarîk).

bahârân بهاران (f. i.) : ilkyaz.

bâ-hem باهم (f. b. zf.) : birarada, birlikte.

bahr-i muhit : coğr. okyanus.

bahr i muhiti : coğr. *okyanusal.

bahr-i nâzik : müz. adı Kırşehirli Yusuf'un edvarında geçen makam.

bahriyye : 2) deniz kaplumbağaları.

bahtiyâr : 2) müz. güneydoğu Anadolu, Musul ve Bağdat'ta kullanılan bir makam.

baîd-i lâzım : müz. bir makamın seyir dahilinde bulunup da istimali yok denecek kadar o makama dâhil olan perdelere denir ki sabâ makamının seyirinde neva perdesinin cüz'i bulunması gibi.

bâis-i feryâd : feryadettiren, bağırten.

baj-dân باز دان (f. b. i.) : vergi ve güm-rük sandığı.

bakariyye بقریه (a. i.) : zool. sığırlar.

bakıyye : 2) müz. küçükke küçük ikili aralığı'nın edvar kitaplarındaki adı.

bakıyyet-üs-seyf : kılıç artığı.

bakıyyevi sahrâ : jeol. kırıntı külte, fr. roche détritique.

bâkirân باکران (a. f. i. bâkir'in c.) : bâkireler kızıoğlankızlar.

bâkirân-ı behîşt : cennet hurileri.

bakkal-hâne بقالخانه (a. f. b. i.) : bakkal dükkânı.

bakkaliyye بقالیه (a. i.) : 1. bakkalın sattığı yiyecek maddeleri. 2. bakkala verilen ücret.

baklîn بقلین (a. i.) : legümin.

bâlâ-bülendân بالا بلندان (f. b. s. bâlâ-bülend'in c.) : uzun boylular.

bâlâ-kadd بالا قد (f. a. b. s.) : uzun boylu.

bâlâ keşide بالا کشیده (f.b.s.) boy atmış, uzun boylu.

bâlâ vü pest : 1) üst-alt; 2) mec. gök ve yer.

bâliş-i par : kuştüyü yastık.

bâliş-i zer : sırmalı yastık.

bâm-geh بامگه (f. b. i.) : (bkz: bâm-gâh).

bâm-ı hadrâ (yeşil çatı) : gökyüzü.

bâm-ı nühüm : mec. dokuzuncu felek.

bâm-ı refî' (yüksek çatı) : gök.

bâne بانه (f. i.) : kasık.

Bârika-yı Zafer : Namık Kemal'in 1872'de basılmış İstanbul'un Fethini anlatan bir eseri.

bârud-hâne بارودخانه (f. b. i.): 1. barut imal edilen fabrika veya aötlýe. 2. barut konulan ve saklanan yer.

basaliyye بصلية (a. i.): bot. soğan.

basar-ı ayneyni: psik. iki gözle görme, fr. vision binoculaire.

bâsıta باسطه (a. i.): biy. açan, fr. tenseur.

basıta-i şemsiyye: astr. güneş saati, fr. cadran solaire.

baytarı بيطرى (a. s.): baytarlıkla, veterinerlikle *ilgili. [müen. "baytariyye"].

bâz: 4) tekrar, geri; yine; 5) bir kulaç boyu; 6) iniş; 7) fark etme, ayırma; 8) sel uğrağı; 9) yan taraf; 10) karış; 11) dönük; 12) şarap; 13) haraç.

bâzâr-ı âlem: bütûn çarşı, pazar,

bâzâr-ı Ukâz: (bkz: sük-ı Ukâz).

bebğaiyye ببغائية (a. i.): fels. papağanlık, fr. psittacisme.

becce-i kûy: (bkz: veled-i gayr-i meşrû).

bedâhet: 2) mant. apaçıklık, fr. évidence.

bed-encâm بد انجام (f. a. b. s.): sonu kötü.

bed-gevher بد گوهر (f. b. s.): cevheri fena, mayası bozuk.

bediyyât بديعيات (a. ..): estetik. (bkz: ilm-i bedâyi').

bed-kadem بد قدم (f. a. b. s.): ayağı uğursuz, kademsiz.

bedr-i kâmil: ayın ondördüncü gecesi, dolunay.

bedr-i münir: parlak dolunay.

bedriyye بدريه (a. s.): 1. ["bedri" kelimesinin müen.]. (bkz: bedri). 2. i. kadın adı.

bed-sûret بد صورت (f. a. b. s.): hâli, tavır, biçimi kötü.

bed-şükûn بد شكون (f. b. s.): uğursuz.

behâim بهائم (a. i.): (bkz: behîme).

be-hakkı بحق (f. a. z.): hakkı için.

be-hakkı Hudâ: Allah-hakkı için.

belâ-keşide بلا كشیده (a. f. b. s.): belâ çekmiş.

belâ-senc بلا سنج (a. f. b. s.): belâ tarta.

belsemî بلسمی (a. s.): pelesenk yağı ile *ilgili.

belûtiyye بلوطيه (a. i.): bot. palamutlar.

belvâye بلوايه (f. i.): kırlangıç.

bend, bendiyye بند، بنديه (f. i.): ed. terkîb-i bend ve terci-i bend'lerde, terkîb-hâne ve terci-hâneleri birbirine bağlayan beyitler.

bendî بندي (f. i.): esir, köle.

bend-i âhenin (demir bağ): kelepçe.

benefsenciyye بنفسنجيه (a. i.): bot. menekşegiller, fr. violacées.

benefşi بنفشى (f. s.): menekşe renginde, mor.

berâtî براتی (f. i.): fikaraya verilen eski elbise.

berây-i hâtır: hatır için.

berây-i isticvâb: sorgu maksadiyle.

berây-i istikbâl: karşılamak için.

berây-i ma'lûmat: bilgi vermek için.

berbah برنج (a. i.): anat. erbezi üstü, fr. épидидyme.

besâvend بساوند (f. i.): (bkz: pesâvend).

beste-hân بستہ خوان (f. b. i.): beste okuyan, şarkıcı.

beste-hisar: müz. adı Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde geçen makam.

beste-ısfahân: müz. İsfahan makamı gibi başladıkten sonra özaşıtlı irak perdesinde karar veren makam.

beste-nigâr-hisârek: müz. adı anonim ve manzum bir edvarda geçen makam.

beste-nigâr-ı atik: müz. adı ilkönce Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde geçen makam.

beste-nigâr-ı kadîm: müz. adı ilk olarak Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkikinde terkipler arasında geçen makam.

beste-pâ بستہ پا (f. b. s.): ayağı bağlı.

beşere-i muhât-ı rasafî: anat. yassı epitelyum, fr. épithélium pavimenteux.

beşere-i muhât-ı üstünâvî: anat. silindrsel epitelyum.

beşere-i muhtâtiyye-i mi'de: biy. mide sümük zarı.

Beşerîyyet: 2) başyazarı Dr. Nevzat olan ve Paris'te yayımlanmış aylık bir dergi.

be vefk-ı matlûb: istenildiği gibi.

bevle: 3) biy., kim. üre.

bevvâbet بوابت (a. i.): kapıcılık.

beyâtî-hisâr: müz. adı anonim bir edvar-ı ilm-i musîkide geçen makam.

beyn-ed-dîl'î: anat. eğerler arası, fr. intercostal.

beyn-el-bahreyn: müz. adı anonim bir edvarda geçen makam.

beyn el-cinseyn: fels. cinsarası, fr. intersexuel.

beyn-el-esâbî: biy. parmaklararası, fr. interdigital.

beyn-el-hücrevî: biy. hücrelerarası, fr. intercellulaire.

beyn-el-ihvân: eş dost arasında.

beyn-el-kitaât: coğr. karalar arası.

beyn-el medâreyn: coğr. tropikler arası, fr. intertropical.

beyn-el-mefâsîl: anat. *eklemlerarası, fr. interarticulaire.

beyn-el ulemâ: âlimler arasında.

beyn-el-üdebâ: edipler arasında.

beyn en-nehreyn: iki nehir arasında.

beyn-es seyyârât (gezegenler arası): astr. güneş çevresinde dolanan cisimler arasındaki boşluk, fr. interplanétaire.

bynûnet: 3) astr. gezegen-yer-güneş üçlüsünün *oluşturduğu *açı, fr. élongation.

beynûnet-i a'zamiyye: astr. *uzanım, fr. élongation.

beyt-i ahzân: 1) gam ve keder yuvası; 2) (bkz: beyt-ül-ahzân).

beyt-i halfî: biy. ardoda, fr. chambre postérieure.

Beyt-i Harâm: (bkz: Beyt-ül-Harâm).

beyt-i kuddâmî: biy. önoda, fr. chambre antérieure.

beyt-i muzlim: karanlık oda.

beyt-ül-Haram: Kâbe.

Beyt-ül-Mukaddes: (bkz: Beyt-ül-Makdis).

beyt-üs-sadaka بيت الصدقة (a. b. i.): yardım sandığı.

beyyinât بينات (a. beyyine'nin ç.): deliller, şahitler, *tanıklar.

beyzâ bâz بيزاباز (a. f. b. s. ve l.): yumurtalarla gözbağcılığı ve elçabukluğu yapan oyuncu.

bezm-ârâ: müz. adı Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde terkipler arasında geçen makam.

bezm-i Cem: 1) İran mitolojisindeki Cem'in içki meclisi; 2) Bektaşilerin içki âyinleri.

bezm-i elest: tas. Allah'ın ruhları yaratıp "elestü bi-rabbiküm (= ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği an.

bezm-i mey: içki meclisi. (bkz: meclis-i mey).

bid'at-i makbûle: makbul olan, beğenilen yenilik.

bid'at-i merdûde: reddedilen, beğenilmeyen yenilik.

bi-d-da'vâ بالدعوى (a. zf.): dâva ederek.

bi-d-da've بالدعوة (a. zf.): dâvet ederek.

bi-d-devletü ve-l-ikbâl بالدوات والاقبال (a. b. zf.): devlet ve ikbal ile.

bi-d-devr بالدور (a. zf.): devrederek, dolaşarak.

bi-d duâ' بالدعاء (a. zf.): dua ederek.

bi-derd بی درد (f. a. b. s.): dertsiz, kedersiz.

bi-dermân بی درمان (f. b. s.): dermansız, güçsüz.

bid-i sürh: bot. kızılısöğüt.

bid-i müşk: bot. sultanî söğüt.

bidvend بیدوند (f. i.): kantaşı.

bi-fâide بی فایده (f. a. b. s.): faydasız, yararsız.

bi-fütûr بی فتور (f. a. b. zf.): (bkz: bilâ-fütûr).

bi-gamm بی غم (f. a. b. s.): gamsız, tasasız.

bigâne-meşreb بیگانه مشرب (f. a. b. s.): kayıtsız tabiatlı, tanıyıp da tanımamazlıktan gelen

bi-hâb بخواب (f. b. s.): uykusuz, uyumaz, uyanık.

bi-hadd ü pâyân: sınırsız ve sonsuz, uçsuz bucaksız, tükenmez.

bi-hired بخرد (f. b. s.): akılsız, kafasız.

bih-rûz, bih rûze بهروز، هرروزه (f. b. s.): 1. günü iyi": İyi günlü, mutlu. 2. i. kıymetli bir taş.

bi-hûd بخود (f. b. s.): (bkz: bî-hod).

bi-hûdâne بخودانه (f. b. zf.): (bkz: bî-hôdane).

bi-hûde-gî بیهودگی (f. b. i.): beyhudelik, faydasızlık, yararsızlık.

bi-hûde-gû بیهودگو (f. b. s.): boşuna, boş yere konuşan, geveze.

bi-hûde-kâr بیهوده کار (f. b. s.): boşuna çalışın.

bi-hurûf u lafz u savt: harfsiz, sözsüz ve sessiz.

Bih-zâd: 2) h. i. erkek adı; 3) XV. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü bir minyatürcü.

bi-i'tibâr بی اعتبار (f. a. b. s.): itibarsız.

bikr-i mazmûn: orijinal ve ilk olarak söylenmiş mazmun.

bi-l-âfiye بالافیه (a. zf.): âfiyetle, sağlamlıkla.

bilâ-fütûr بلا فتور (a. b. zf.): korkusuzca, aldırmayarak, bezmeksizin.

bilâ-ihâtâr بلا اختار (a. b. zf.): ihtar edilmeden, hatırlatılmadan.

bilâ-inkitâ' بلا انقطاع (a. b. zf.): devamlı, sürekli.

bilâ-intihâb بلا انتخاب (a. b. zf.): seçilmeden, seçmeden.

bilâ-intikâl بلا انتقال (a. b. zf.): 1. intikal etmeden, geçmeden, bulaşmadan. 2. kavramadan.

bilâ-irtikâb بلا ارتکاب (a. b. zf.): irtikap etmeden, rüşvet almadan.

bilâ-isbât بلا اثبات (a. b. s.): isbatsız.

bilâ-isticvâb بلا استجواب (a. b. zf.): sormadan, söyletmeden.

bilâ-iş'âr بلا اشعار (a. b. zf.) : iş'ar etmeden, bildirmeden, haber vermeden.

bilâ-kayd ü şart : kayıtsız ve şartsız, kesin olarak.

bilâ-tahkik بلا تحقيق (a. b. zf.) : tahkik etmeden, sorup soruşturmadan.

bilâ-taksir بلا تقصير (a. b. s.) : taksirsiz, kusursuz.

bilâ-tashih بلا تصحيح (a. b. zf.) : tashih edilmeden, düzeltilmeden.

bilâ-teemmül بلا تأمل (a. b. zf.) : düşünmeksizin, irticâlen.

bil-ihimâm بالاہتمام (a. b. zf.) : özenerek, özenle, dikkat ederek, dikkatle.

bil-ihtirâm بالاحترام (a. zf.) : saygı duyarak, saygıyla.

bil-kimyâ بالكيمياء (a. zf.) : kimyaca.

billûrî بلورى (a. i.) : kim. billur.

billûrî, billûriyye بلورى ، بلورى (a. s.) : billurdan yapılmış veya billur ile *ilgili : **Escâm-ı billûriyye** : billurdan yapılmış cisimler.

billûrîn بلورين (a. s.) : billur gib; billurdan.

bilsâniyye بلسانية (a. i.) : bot. 1. sarmaşıkçiller. 2. hanımeliçiller.

bilur بلور (f. i.) : billûr.

bi-lutfihi بلطفه (a. s.) : lûtuf, kerem ve inayetiyle.

bi-ma'nâhü بمعناه (a. s.) : yine o mâ-naya, yine o *anlama.

bi-mânend بمانند (f. b. s.) : manendi, eşi, benzeri olmayan. (bkz : bî-hemâl, bî-nazîr).

bi-mübâlât بميالات (f. b. s.) : dikkatsiz, kayıtsız, saygısız.

bi-namâzî بينمازى (f. b. i.) : 1. namazsızlık, beynamazlık. 2. kadınların aybaşı hâli.

bi-nemekî بينمكى (f. b. i.) : 1. tuzsuzluk, lezzetsizlik, tatsızlık. 2. mec. tatsızlık, vefasızlık.

bi-nişân بين نشان (f. b. s.) : nişansız, işaretsiz.

bi-niyâz بين نياز (f. b. s.) : yalvarmasız, yakarmasız; ihtiyaçsız. (bkz : müstagnî).

bi-niyâzî بين نيازى (f. i.) : zenginlik.

bi-n-nefsihi بالنفسه (a. zf.) : fels. içinden, kendiliğinden, fr. **spontané**.

bi-nümûd بنمود (f. b. s.) : belirmez, görünmez.

bînye بنيه (a. i.) : (bkz : bûnye).

bi-revğan بين روغن (f. b. s.) : yağsız.

bi-riyâ بين رياء (f. a. b. s.) : riyasız, yalansız.

birr ü takvâ : çocuğun ana ve babasına itaatli olması.

bi-sân بين شان (f. a. b. s.) : (bkz : bî-sânî).

bi-serân بين سران (f. b. s.) : "başsızlar" : ana-baba terbiyesi görmemiş olanlar; başıboş olanlar.

bîsm بسم (a. zf.) : ["bi+ism" den] : isimle, adıyla.

bi-şekl بين شكل (f. a. b. s.) : fels., kim. şekilsiz, fr. **amorphe**.

bi-şikib بيشكيب (f. b. s.) : sabırsız, sabrı tükenmiş.

bi-tarîk-il-evlâ : mant. haydi haydi, afortiyori.

bi-t-te'sîr بالتأثير (a. zf.): tesir ederek, *etkileyerek.

bi-vakt بوقت (f. a. b. s.): vakitsiz, uygunsuz. (bkz: nâ-be-hengâm, nâ-be-mevsim).

bi-zeneb بى ذنب (a. b. s.): zool. kuyruksuz, fr. anoures.

bi-zevâl بيزوال (a. f. b. s.): zevalsiz; fânî, geçici olmayan.

bu'd-i beyn el-hücrevî: anat. *göze arası boşluğu, fr. espace intercellulaire.

bu'd-i kutb: astr. kutup uzaklığı, fr. distance polaire.

bu'd-i mihrâkî: fiz. *odak uzaklığı, fr. distance focale.

bu'd-i mümass: mat. *teğet uzunluğu, fr. longueur de tangente.

bu'd-i müzevvâ: astr. *açı uzaklığı, fr. distance angulaire.

bu'd-i semt-ür-re's: mat. başucu uzaklığı, fr. distance zénithale.

buhayre-i dem'iyye: anat. gözyaşı pınarı.

buhran suhûneti: fiz. kritik sıcaklık.

buhûr-i meryem: bot. tavşankulağı, fr. cyclamen.

bukrâtî بقراطى (a. s.): eski Yunan hekimî ünlü Hipokratîs'e ait, onunla *ilgili.

bukrâtiyyûn بقراطيون (a. i. c.): ünlü hekim Hipokratîs'in yolunda, izinde olanlar.

Bundukî بندق (f. i.): bir altın para. Türkçede "Fındık altını" denilen Bundukî adı, Venedik şehrinin Arapça adı olan Bundukiyye'den gelmiştir.

bundukiyye بندقية (a. i.): Tatar oku. [Bunduk kelimesinden gelen bu ad, Arapçada ve bazı Türk lehçelerinde yaşamış olup daha ziyade Arap âleminin doğu bölgelerinde kullanılmıştır].

bûrânî بورانى (f. i.): pirinçli ve yoğurtlu ispanak ve benzeri sebze yemeği.

Burc-i Delfin: astr. Yunus, fr. Dauphin.

Burc-i evliyâ: Bağdat şehri.

burc-i hûşe: 1) sümbüle burcu; 2) arslan burcu.

burc-i Süneyya: mec. güzelin ağzı.

Burc-ül-Esed: astr. Aslan takımyıldızı.

bûre: 2) nebat şekeri.

burûc-i isnâ aşer: [Hamel, Sevr, Cevza, Sere-tan, Esed, Sünbüle, Mîzân, Akreb, Kavs, Cedy, Delv, Hut].

bûselik-nevrûz: müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarında geçen, bûselik makamıyla nevrûz sesinden meydana gelmiş terkip.

buseyle بصيله (a. i.): bot. soğancık.

Bûstân: 2) Şirazlı Şeyh Sâdî'nin ünlü eseri.

bûstân-efrûz بوستان افروز (f. b. i.): (bkz: bûstân-fürûz).

bûstân pîrâ بوستان پيرا (f. b. i.): "bahçe süsleyen": bahçıvan.

butayn-i eyemen: anat. sağ karıncık.

butayn-i eyser: anat. sol karıncık.

büdd بد (a. i.): 1. ayrılma, uzaklaşma; vazgeçme. (bkz: tebâüd). 2. vazgeçme.

bûlbûlan بلبلان (f. i. bûlbûl'ün c.): bûlbüller.

bûlbûl-i genc: mec. baykuş.

bûlend-bîn بلند بین (f. b. s.): himmeti, gayreti büyük.

bûlend-girây بلند گرای (f. b. s.): büyüklüğe eğilen.

bûlend-himmet بلند همت (f. a. b. s.): himmeti, gayreti, çalışması yüksek olan.

bûlend-nazar بلند نظر (f. b. s.): (bkz: bûlend-bîn).

bûlûc بلوج (f. i.): 1. nişan. 2. horoz ibiği. 3. h. i. "büyük B ile" Bûlûcistan halkından olan.

bûl-vefa بوالفأ (a. s.): çok vefalı.

bûnye-i dâhiliyye : bot. iç yapı, fr. *structure interne*.

bûnye-i sünâiyye : bot. ikinci yapı, fr. *structure secondaire*.

bûnye-i ûlâ : bot. birinci yapı, fr. *structure primaire*.

-bürde برد (f. s.): isimlere eklenerek "götürülmüş, götürmüş, götüren" mânalarına birleşik kelimeler yapar : **Dil-bürde** : âşık gibi..

bûrehne-sine رهنه سینه (f. b. s.): göğsü, bağırı açık.

bürkâniyyet برکاتیت (a. i.): jeol. volkanizm.

büstânî بستانی (a. i.): bostancı, bahçıvan.

bûtân بٹان (f. s.): 1. putlar. 2. s. güzeller.

büeyyz بیض (a. i.): biy. yumurtacık, fr. ovule.

büeyz بزر (a. i.): bot. sporcuk.

büz-i kûhî : dağ geçişi.

büzûrât-ı müteharrike : bot. zoospor.

büzürg-gerdâniyye : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre büzürg makamına gerdaniye âvâzesinin katılmasıyla elde edilen terkip.

büzürg-geveşt : müz. Hızır bin Abdullah'ın büzürg makamına geveşt avazesini katarak elde ettiği terkip.

büzürg-mâye : müz. Hızır bin Abdullah'a göre oniki makamdan büzürge mâye avazesi katılmakla elde edilen terkip.

büzürg-nevrûz : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarında büzürg makamıyla nevrûz avazesinin terkihiyle meydana gelen makam.

büzürg-selmek : müz. Hızır bin Abdullah'ın oniki makamdan büzürg selmek avazesini eklemekle elde ettiği terkip.

büzürg-şehnâz : müz. Hızır bin Abdullah'a göre büzürg makamına şehnaz âvâzesi eklemekle elde edilen terkip.

C

ca'd-ı girih-gîr : kıvrıkcık ve dolaşık saç; arap-saçı.

ca'd-ı kalem : 1) kalemde kalan mürekkep bulaşığı; 2) güzel söz; 3) yarım daire.

ca'd-ı şütür (deve kıvrırcığı) : mec. vücudu çok tüylü olan kimse.

ca'fer-i zü'l-çenâheyn : (bkz : ca'fer²).

ca'li : 2) fels. yapma, fr. *artifice*.

câliş-ger چالشیگر (f. b. i.): 1. yalnız şehvet duyguları için yaşayan kimse. 2. naz ve gamze ile salınan güzel.

ca'liyye چالیه (a. s.): ["ca'li" nin müen.]. (bkz : ca'li).

câme-âlûd جامه آلود (f. b. s.): kirli elbise.

câme-gâh جامه گاه (f. b. i.): çamaşır yeri, çamaşır odası, soyunup giyinilecek yer.

câme-i ihrâm : hacıların giydiği dikişsiz elbise.

câme-i müyi (kıllı elbise) : mec. kürk.

câm-ı aşk : tas. (bkz : câm⁴).

câm-ı cihân bîn (cihânı gösteren kadeh) : kz : câm-ı cihân-nümâ).

câm-ı gurûr : gurur veren içki kadehi.

câm-ı leb-rîz : ağzına kadar dolu kadeh.

câm-ı mevt : ölüm kadehi. (bkz : câm-ı merg).

câm-ı mey : şarap kadehi.

câm-ı minâ : açık mavi, gök renkli kadeh.

câm-ı musaffâ : parlak kadeh.

câm-ı neşât : neş'e, sevinç veren kadeh.

câm-ı rûşen : parlak kadeh.

câm-ı sabûhî : sabah içkisi içilen kadeh.

câm-ı sahbâ : kırmızı şarap içilen kadeh.

câm-ı sîm (gümüş kadeh) : **mec.** sevgilinin çenesi.

câm-ı şarâb : şarap kadehi.

câmia : 2) **fiz.** *toplaç, **fr.** *collecteur*.

câmi-ül-Fâris : adı bilinmeyen bir zat tarafından I. Ahmet adına düzenlenen Farsçadan Türkçeye *sözlük.

Câmi-ün-Nasâiyih (nasihatleri toplayan) : Ünlü Türk bilgini İbni Kemal'in didaktik bir eseri.

câmi-ün-Nezâir : Eğridirli Hacı Kemal'in, XV. yüzyıl şairlerinin birbirlerine yazdıkları nazîreleri toplayan mecmuası.

cân جان (f. i.) : (bkz; cânn).

cânân : 3) **tas.** Allah.

cân dârû جاندارو (f. b. i.) : tiryâk.

câne : 2) ruh, can.

câ-nemâz جامناز (f. b. i.) : "namaz yeri" : seccâde.

cânîbî : 2) **jeol., mant.** *yanal, **fr.** *latéral*.

câniye جانيه (a. i.) : cânî kadın.

cârî : 2) **sosy.** geçer, **fr.** *courant*.

câr-ullah جارالله (a. b. i.) : Mekke'ye çekilip orada oturan.

câsim جاشم (a. s.) : yüzü koyun, göğsü üstüne yatmış kimse.

câvidân-serây جاودانسرائى (f. b. i.) : cennet. (bkz : adn, behişt, firdevs).

cây-i bûse : öpülecek yer.

cây-i meşakkat (sıkıntı yeri) : **mec.** [bu] dünya.

câzibe-dâr : 2) **psik.** *duygudaşlı, **fr.** *sympathique*.

câzibe-i arz : **fiz.** *yerçekimi.

cebrî : 2) **mat.** *cebirsei.

cebriyye جبريه (a. s.) : (bkz : cebrî).

ced جد (a. i.) : (bkz : cedd).

cedî جدى (a. i.) : **astr.** oğlak. (bkz : cedy).

Cedvel-i sîm (gümüş kanalı) : 2) Lâle devrinde Kâğıthanede açılmış sun'î bir dere.

cefâ perver جفا پرور (a. f. b. s.) : cefayı benimseyen kimse.

Cehd : 2) Abdullah Cevdet tarafından İstanbul'da yayımlanmış aylık iktisadî, içtimai, edebî bir dergi.

Cem : 5) Cem tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

cemâdiyyet جماديت (a. i.) : cansızlık, ruhsuzluk, donukluk.

cemeliyye جمليه (a. i.) : **zool.** devegiller.

cem'î : 2) **sosy.** ortaklaşa, **fr.** *collectif*.

cem'iyyet-geh جميتگه (a. f. b. i.) : (bkz : cem'iyyet-gâh).

cem'iyyet-i hâtır : akıl ve fikir topluluğu.

cemşid-i mâhi-gir : 1) Hz. Süleyman; 2) Hz. Yunus; 3) **mec.** güneş.

cem'ü telfik (toplama ve birleştirme) : **ed.** (bkz : tenâsüb).

cenâb-ı Mevlevî : Hz. Mevlânâ.

cendâl چندال (f. s.) : bayağı, aşağılık, âdî [kimse].

cender چندر (f. i.) : eşya ve elbise gibi şey.

cenin i tâmm-ül-hilka : **hek.** uzuvları tamâmen teşekkül etmiş cenin (= karındaki çocuk, döl).

centiyâniyye جنطيانيه (a. i.) : **bot.** centiyangiller.

cenûben جنوباً (a. zf.): cenup, güney yönünden.

cerabe جرابة (a.): dağarcık.

cerâbe-i hafiyye: biy., bot., zool. üreme dağarcığı, fr. conceptacle.

cerâsım جراسیم (a. i. cürsûme'nin c.): dipler, kökler, tomurcuklar; mikroplar, hasta tohumlar.

cerâsım i mütenâsile: bot. yeşil yosun hücreleri, fr. gonidies.

cerde جردہ (a. s.): tüysüz, dazlak.

cereyân-ı elektrîkî: elektrik *akımı.

cereyân-ı galvânî: fiz. volt.

cereyân-ı mütemadî: fiz. doğru *akım.

cerî جرى (a. i.): (bkz: cery).

cerr جر (a. i.): (bkz: cer). [aslî: "cerr" dir].

cerşeft جرشت (f. i.): ed. hiciv.

cevâb ale-l-cevâb: cevaba cevap.

cevâb-ı bâ-savâb: doğru cevap.

Cevâhir-ül-Ahbâr (iyiliklerin cevherleri): sofi bilginlerden Antakyalı Şeyh İsaoglu Şeyh Kasım'ın, önce Arapça olarak yazıp sonra Türkçeye çevirdiği din ve ahlâk bilgileri veren eseri.

cevânân جوانان (f. i. cevan'ın c.): (bkz: civânân).

cevânî جوانی (f. i.): (bkz: civânî).

cevâz-ı istihdâm karârı: *atanabilme kararı.

cevdet-i zihn: zihnin tâzellîği.

cevf-i batnî: anat. karın boşluğu.

cevf-i galsamî: biy. solungaç kovuğu.

cevf-i hicâbî: biy. *gozevi, fr. orbite.

cevf-i nihâî: anat. omürîlik kovuğu.

cevf-i sadrî: anat. göğüs kovuğu.

cevher-i ebyâz: biy. akmadde, fr. substance blanche.

cevher-i lâsık: biy. aglütinin.

cevher-i mücerrâd: mutlak cevher, madde hâlinde olmayan ve kâinatın ruhunu meydana getiren nesne.

cevher-i sincâbî: biy. bozmadde, fr. substance grise.

cevheriyye جوهریه (a. i.): fels. cevhercilik, *tözcülük, fr. substantialisme. (bkz: cevherî).

cevi جوی (f. i.): bir arpa ölçüsündeki ağırlık.

cevşen-gûzar جوشن گذار (f. b. s.): zırh denlen.

ceviz-i mâsil: bot. tatula.

ceviz-ül-hind: bot. Hindistan cevizi.

cezâî müeyyide: ceza baskısı.

cezâir-i halidât: Kanarya adaları.

cezâir-i saâdet (saadet adaları): Kanarya adaları.

cezbe-dârâne جذبه دارانه (a. f. b. zf.): cezbeye tutulmuş gibi.

cezbe-dârî جذبه داری (a. f. b. i.): cezbeye tutulma hâ'i.

cezbe yâb جذبه یاب (a. f. b. s.): cezbeye tutulmuş, kendinden geçmiş.

cezbîyye جذبیّه (a. i.): çekme, çekicilik.

cezi' جذیع (a. i.): bot. küçük tomurcuk.

cez'-i adûdî-i re'sî: anat. kol-baş *anadamarı.

cezîre-i Bürkâniyye: coğr. yanardağ adası.

cezr-i aslî: bot. anakök.

cezr-i ekmel: coğr. büyük *gidim, fr. mortes eaux.

cezr-i hâmir: kim. asit kökü.

cezr-i mihver: mat. kuvvet *ekseni.

cezr-i mik'ab: mat. *küpkök.

cezr-i murabba': mat. karekök.

cezr-i muzâaf: mat. iki kök.

cezr-i müsbit

cezr-i müsbit : bot. tutunma kökü, fr. *racine fixatrice*.

cezr-i şâri : anat. *kılkök.

cezr-i tâli : bot. *ikincil kök.

ciger-hâr جگر خوار (f. b. s.) : kederli, sıkıntılı [kimse].

ciger-hâre جگر خواره (f. b. s.) : 1. çok eziyet çeken kimse. 2. merhametsiz, gaddar. 3. i. büyücü.

ciger-teşne جگر تشنه (f. b. s.) : mec. çok özleyen.

cihât-ı asliyye : 2) coğr. *anayönler.

cihâz-ı asabî : anat. sinir sistemi.

cihâz-ı basarî : anat. görme *aygıtı.

cihâz-ı hazmî : biy. *sindirir *aygıtı.

cihâz-ı muharrik : biy. hareket sistemi, *devinim düzeni, fr. *système locomotrice*.

cihâz-ı müfriğ : biy. boşaltım aygıtı.

cihâz-ı tenasül-i şeybiyye : bot. apotek.

cihâz-ı teneffüsî : anat. *solunum *aygıtı.

cildî جلدی (a. s.) : ciltle, deri ile *ilgili.

cildî ihşaslar : fels. deri *duyumları, fr. *sensations cutanées*.

cildiyye جلديه (a. i.) : hek. cilt hastalıkları kliniği.

cilve-fürûş جلوه فروش (a. f. b. s.) : "cilve satan" : cilveli, kırıkcan.

cilve-sâzi جلوه سازی (a. f. b. s.) : cilve yapma, cilvelilik.

cinâs-ı darbî : ed. pekiştirme sıfatıyla yapılan cinâs [Kapkara ise ne çıkar bâdesi rengin olsun.. gibi].

cinsî terbiye : fels. *cinsel *eğitim, fr. *éducation sexuelle*.

cirye : 2) biy. bürkenek, fr. *bonnet*.

cism-i azm : anat. kemik gövdesi, fr. *diaphyse*.

cism-i billûrî : anat. billur cisim.

cism-i gayr-i muzî : fiz. ışksız cisim.

cism-i latîf : 1) beş duyu ile idrâk edilemeyen cinler, melekler; 2) mec. güzel kadın veya kız.

cism-i mürekkeb : kim. *bileşik cisim.

cism-i müteharrik : fiz. harekette olan cisim.

cism-i muhâmî : biy. *sümüksü cisim.

cism-i sefenî : biy. nasırlı cisim.

cism-i semâvî : astr. gökcismi, fr. *astre*.

cism-i sulb : fiz. katı cisim.

Cisr-i Ergene (Ergene köprüsü) : Uzunköprü'nün eski adı.

cûşen (f. i.) : (bkz : cevşen).

cûş ü hurûş : taşıp coşma.

cübbe-i Yûsuf (Yusuf'un cübbesi) : Hz. Yusuf'un atıldığı kuyu.

cüdâî جدائی (f. i.) : (bkz : cüdâyî).

cüft-i felek : Güneş ile Ay.

cül جل (a. i.) : çul.

cüleyde جلیده (a. i.) : zool. dericilik, fr. *pellicule*.

cümle-i istidrâkiyye : gr. *karşıtlı cümlecik.

cümle-i şartiyye-i faraziyye : gr. sözde şart cümlecigi.

cümmâ'ül-keff (dertop olmuş avuç) : yumruk.

cünbiş-i evvel : 1) kaza ve kaderin başlangıcı; 2) feleğin hareketi; 3) gezegenlerin Hamel burcundaki hareketi.

Cünûn-i Aşk : Abdülhak Hâmid'in basılmamış manzum bir tiyatro eseri.

cür'a-dân جرعه دان (a. f. b. i.) : 1. içki kadehinin dibinde kalan kısım. 2. şarap artıklarının döküldüğü kap.

cür'a-nûşân جرعه نوشان (a. f. b. i.) : içki içenler.

cüseyme جسيمه (a. i.) : cisimcik, fr. *corpuscule*.

cüst ü çâlâk جست و چالاک (f. b. s.) : çabuk hareketli, çevik.

cüzeyrevî جزروی (a. i.) : adalı, adada oturan.

cüz-i ferdî : atomal.

cüz-i ferdiyye : fels. atomculuk, fr. *atomisme*.

Ç

çader-i ihrâm : mec. kar.

çader-i tersâ : 1) Hristiyan kadınların büründükleri bir çeşit örtü; 2) şafak ve güneşin aydınlığı.

çâh-ı zemzem : zemzem kuyusu.

çâh-ı zenahdân, çâh-ı zenah (çene kuyusu) : çene çukuru.

çâiye چایه (a. i.) : bot. çaygiller.

çâker-perverâne چاکر پروانه (f. zf.) : köle okşayana, köle kayırana yaraşır yolda.

çâker-zâde چاکر زاده (f. b. i.) : [nezaket dilinde] kul veya kölenin çocuğu, yani konuşanın çocuğu.

çâlik-bâz چالیک باز (f. b. s.) : çelik-çomak oynayan kimse.

çâliş-ger چالیش گر (f. b. s.) : 1. salınarak yürüyen. 2. sevgiye, birleşmeye düşkün.

çâr-erkân چار ارکان (f. b. i.) : mec. dört eleman.

çarh-ı berin : göğün en yüksek tabakası.

çarh-ı minâ : mavi gök kubbe.

çarh-ı nühüm : dokuzuncu gök.

çâr-mısra' چار مصرع (f. a. b. i.) : ed. rübâî nazım şeklinin başka bir adı. (bkz : dü-beyt, terâne).

çâr-yâr-ı güzîn : (bkz : çihar-yâr-ı güzîn).

çegâne-bâz (f. b. s.) : çegâne denilen zilli maşayı çalan kimse.

çeh چه (f. i.) : (bkz : çâh).

çeh-i Bâbil : (bkz : çâh-ı Bâbil).

çeh-i zemzem : (bkz : çâh-ı zemzem).

çemâne چمانه (f. i.) : içki kadehi, şarap kadehi. (bkz : piyâle).

çemânî چمانی (f. i.) : 1. salıncı, naz edici. 2. (bkz : mec. sâkî).

çenber-bâz (f. b. s. ve i.) : çenberlerin arasından atlayıp geçen oyuncu.

çenber-i gerden : anat. boyun kemiği.

çenber-i minâ : gökyüzü.

çeneb چنب (f. i.) : sünnet.

Çeng-nâme : 2) Ahmet Dâî'nin Yıldırım Bayezit'in oğlu Süleyman Çelebi adına kaleme aldığı manzum eseri.

çerâğ-ı sipihr : mec. 1) Güneş; 2) Ay; 3) yıldızlar.

çeşân چشان (f. i.) : gürz, topuz.

Çeşm-âşnâyi چشم آشنای (f. b. i.) : göz âşinalığı, tanışıklık.

çeşme-i âftâb : güneşin parıltısı.

çeşme-i âteş-feşân : mec. Güneş. (bkz : Âftâb Horşîd, Mihr).

çeşme-i germ : mec. Güneş. (bkz : çeşme-i âftâb).

çeşme-i hürşîd : (bkz : çeşme-i âftâb, çeşme-i germ).

çeşme-i nûş : 1) bengisu. (bkz : âb-ı hayât); 2) sevilen erkeğin ağzı.

çeşme-i rûşen : (bkz : çeşme-i hâverî).

çeşme-i sim-âb : (bkz : çeşme-i rûşen).

çeşme-i tedbir : 1) dimağ, beyin; 2) düşünme kuvveti.

çeşm-i deride : edepsiz, hayâsız.

çeşm-i gâv, çeşm-i gâvmiş : bot. sıgırgözü denilen bir çeşit iri papatya.

çeşm-i gazâl : âhû gözü; mec. çok güzel göz.

çeşm-i hâb-âlûde : uykulu, mahmur göz.

çeşm-i İsmâil

çeşm-i İsmâil : kadere razı olan göz. [babası tarafından kurban edilecek olan İsmail Peygamber'in gözü].

çeşm-i keşide : çekik göz.

çeşm-i penâm : nazarlık [nazar değmesin diye yazılan muska].

çeşm-i sûzen : 1) iğne gözü; 2) çok pntilik.

çeşm-i şeb (gecenin gözü) : **mec.** Ay ve yıldızlar.

çeşm-pûş چشم پوش (f. b. s.) : gözü kapalı, bakmayan.

çeşm-pûşî چشم پوشی (f. b. i.) : 1. göz yumma, görmemezlikten gelme. 2. affetme, bağışlama.

çetr-i ab-gûn (gök çadırı, mavi çadır) : gökyüzü.

çetr-i rûz : (bkz : çetr-i nûr, çetr-i seher).

çevgânî چوگانى (f. i.) : 1. cirit oyununa alışık at. 2. bir çeşit tatlı kavun.

çevgen چوگن (f. i.) : 1. değnek. 2. (bkz : çevgân).

-çide چیده (f. s.) : toplanmış, devşirilmiş mânasına gelerek birleşik kelimeler yapar : **Ber-çide** : çekilip toplanmış.

çihârâ-gazeyn : **müz.** Santuri Edhem'in (1855-1926) adlandırdığı makam.

çihre چهره (f. i.) : (bkz : çehre, çihre).

çihre-perdâz چهره پرداز (f. b. i.) : resim ve nakış yapan; ressam.

çille-i bûzürg : zemherir, erbain.

çille-nişin چله نشین (f. b. s.) : hücrede oturan, çile dolduran.

çine-dân چینه دان (f. b. i.) : kuş kursağı.

çin-seher چین سحر (f. a. b. i.) : alacakaranlık.

çünân چو نان (f. zf.) : bunun gibi, bu şekilde.

D

* **dâderâne** دادرانه (f. zf.) : kardeşçe.

dâd râst داد راست (f. b. s.) : adâletli, doğru. (bkz : âdil).

dâd-res : 2) i. hâkim, *yargıç.

dâd-sitân دادستان (f. b. s.) : 1. imdada yetişen, yardım eden, yardımcı. 2. intikam alan. 3. i. fetvâ.

dâd-ver داد ور (f. b. s.) : (bkz : dâd-râst).

dâfia دافیه (a. s.) : (bkz : dâfi').

dafire (a. i.) : (bkz : zafir).

dahâme ضحامة (a. i.) : biy. irileşme, fr. hypertrophie.

dâhile : 2) *önek, fr. prémisses.

dâhilen mersûm dâire : geo. içdaire, fr. cercle inscrit.

dâhilen mersûm mudalla' : geo. iç *çokgen, fr. polygon inscrit.

dâhilen mütebâdil : geo. *içters [açı].

dâhiyâne داهیه (a. f. zf.) : dâhîce, dâhiye yakışır bir yolda.

dahve-j kübrâ : kaba kuşluk.

dâ-i Dalton : fels. Dalton hastalığı, fr. Daltonisme.

dâî-i dîrîne : eski duacı.

dâî-i mazarrat : zarar getiren şey.

dâî-i şübhe : şüphe uyandıran şey.

dâimiyet دأىت (o. i.) : devamlılık, devam edicilik.

dâire-i arz : astr. paralel.

dâire-i dâhilî : mat. iç-dâire, iç-*teğet daire.

dâire-i fâside : fâsîd daire, *kısırdöngü.

dâire-i husûf : astr. tutulma dairesi.

dâire-i muhitiyye : bot. *çevretek, fr. péricycle.

dâire-i müstevî : astr. yörünge düzlemi.

dâire-i sadâret : sadaret dairesi, vekâlet, *bakanlık.

dâire-i şâkûlî : astr. *düşey daire, fr. cercle vertical.

dâire-i tenvîr : astr. aydınlık dairesi.

dakayık-ı edebîyye : ed. edebiyatın incelikleri.

dakayık-ı fennîyye : fennin incelikleri, ince noktalar.

dakîk : 3) dikkatli, ölçüü davranan kimse.

dalâl : 2) fels. sapınç, fr. aberration.

dâli دالى (a. i.) : anat. deltamsı. (bkz : dâliyye).

dâllin ضالین (a. s. dalâlet'den) : doğru yolu şaşırmış, günaha girmiş.

dâmen دامن (f. i.) : etek. (bkz : dâ-mân).

dâmen-derâz دامن دراز (f. b. s.) : "eteği uzun" : mec. ahmak.

dâmen-huşk دامن خشك (f. b. s.) : "eteği kuru" : mec. namuslu kadın.

dâmen-i cânân : sevgilinin eteği.

dâmen-i hurşîd (güneşin eteği) : 1) dördüncü gök; 2) güneşin parıltısı.

dâmgâh-ı dîv : mec. [bu] dünya.

dâmî دامى (f. i.) : 1. tuzakçı. 2. avcı.

dâm-yâr داميار (f. b. i.) : (bkz : dâmî).

dân-çe دانه چة (f. b. i.) : mercimek.

dâne dâñ دانه دان (f. b. i.) : 1. ambar. 2. tohum atılmış tarla. 3. tohumluk. 4. s. tane tane, dağınık.

dar ذر (a. i.) : (bkz : darr).

darâat-nâme ذراعتنامه (a. f. b. i.) : zelil bir şekilde yazılmış olan yazı, mektup.

darabân ذريان (a. i.) : biy. vuru, fr. battement.

dârçînî دارچینى (f. s.) : tarçın renginde olan.

dâr-ı cihân : [bu] dünya.

dâr-ı pilpil : (bkz : dâr-ı fûlfûl).

dâr-ı şeşder : (bkz : dâr-ı cihân, dâr-ı dünyâ).

darr ذر (a. i.) : sıkıntı, belâ. Serrâ ve darra : tatlı ve acı günler, rahatlık ve sıkıntı.

dâr-ül-cihâd : (bkz : dâr-ül harb).

dâr-ül-kemâl (olgunluk evi) : İstanbul şehri.

dâr-ül-kıyâm (kıyâmet evi) : öteki dünya, âhîret.

dâr-üt-ta'lîm دارالتعليم (a. b. i.) : medreseye göre daha kolay ve pratik bir arapça öğretmek üzere evvelce açılmış bulunan bir *ortaokul.

dâr üt-tedris دارالتدريس (a. b. i.) : ilk defa açılmış olan sağır ve dilsizler okulu.

dâsâr داسار (f. i.) : tellâl, simsar.

dâstâr داستار (f. i.) : tellâl, simsar.

dâverî-gâh داورى گاه (f. b. i.) : 1. mahkeme. 2. savaş meydanı.

da'vî دعوى (a. i.) : bir kimsenin hakkını araması. (bkz : da'vâ).

day'a ضيعه (a. i.): (bkz: zay'a).

debdâb دبداب (a. i.): davul.

debîr-i çarh (feleğin kâtibi): Utarit gezegeni. (bkz: debîr-i felek).

deccâl (a. s.): 2) yabancı, sahtekâr; 3) Hüseyin Rifat tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık siyasî, edebî, mizahî bir dergi.

def-i gamm: gamı, kederi, tasayı giderme.

defter-i yevmi: günlük defter.

dehâlet دخالت (a. i.): (bkz: dahâlet).

dehân-ı istihzâ (alay ağzı): alay eden, alaycı söz.

dehen güşâ دهن گشا (f. b. s.): ağzını açan, gezeze.

dehşâş دهاش (a. s.): çok dehşetli, çok korku veren.

dehşet-bahş دهشت بخش (a. f. b. s.): dehşet veren, korkutan, yıldırın.

delbiyye داييه (a. i.): zool. *sansargiller.

delil-i cedeli: huk. konuşma, münakaşa neticesinde bulunan delil.

delkiyye دلقيه (a. i.): zool. sansargiller.

dem-bestegi دمبستگي (f. b. i.): sessizlik, susmuşluk.

dem-gâh دمگاه (f. b. i.): 1. kuyumcu veya demirci ocağı. 2. külhan. 3. nefes alacak yer.

dem-i şiryânî: biy. temiz kan.

dem-i teslim: 1) mec. ruhu teslim edecek zaman; 2) susma; 3) söz dinleme, emre itaat etme.

dem-i veridi: biy. kirli kan.

de:rdân-behâ دندانها (f. b. i.): diş kirası.

dendân-gîr داندانگیر (f. b. i.): 1. kürdan. 2. ısırgan otu.

derây درای (f. i.): çingirak.

derâz-nefes دراز نفس (f. b. s.): "uzur. soluklu": mec. gezeze.

derâz-zebân دراز زبان (f. b. s.): 1. mec. güzel söz söyleyen kimse. 2. dili uzun, kavgacı.

der-beçe در بچه (f. b. i.): kapı yavrusu, küçük kapı.

derbend-ât دربندات (f. a. b. i. derbend'in a. c.): derbentler, boğazlar, dar geçitler.

derdeme دردمه (f. i.): astr. yedi gezegen.

dere-i şikem: hek. karın ağrısı.

derece-i hâmiyyet: kim. asitlik derecesi.

derece-i inhilâl: kim. *dağılım derecesi, fr. degré de dispersité.

derece-i intizâ': kim. çözüşme derecesi.

derece-i mirkad: merdiven basamağı.

derece-i nihâye: son derece.

Dergâh: 3) Mustafa Nihat tarafından İstanbul'da yayımlanmış on beş günlük ilim ve sanat dergisi.

derûn-bîn درونبین (f. b. i.): insanın boğaz, burun ve benzeri yerlerin içine bakmaya yarayan alet, fr. endoscope.

derûnî mürakabe: fels. *içebakış, fr. introspection.

deryâ-yi ebyaz: Akdeniz.

deryâ-yi esved: Karadeniz.

deryâ-yi hâmile: mec. inci çıkarılan deniz.

deryâ-yi kulzum: Bahr-i ahmer, Şap denizi, Kızıldeniz.

deryâ-yi rahmet (rahmet denizi): Allah'ın rahmeti.

deryûze-gerân دريوزه گران (f. b. i. ve s. deryûze-ger'in c.): dilenciler.

deryûze-gî دريوزگی (f. i.): dilencilik.

derz-i lâmi: biy. lambda dikiş, fr. lambdoïde.

desise-bâz دسیسہ باز (a. f. b. s.): hileci, oyuncu. (bkz: desise-kâr).

dessâm دسام (a. i.): kapakçık, kapacık.

dessâm-ı dekkak-ı âverî: anat. kör-ince kapacı-ğı, fr. valvule iléocœcal.

dessâm-ı ikilî: anat. ikili kapacık, fr. valvule mitrale.

dessâm-ı zû-selâset iş-şerâfe: anat. üçlü kapacık, fr. valvule tricuspide.

dessâmât-ı sîniyye: biy. sigma kapacıkları.

dessâme دسامه (a. i.): anat. kapakçık, fr. valvule.

destârân دستاران (f. b. i. destâr'ın c.)

1. bahşışler, ücretler. 2. sarıklar, tülbentler.

destâr-bendân دستار بندان (f. b. i. destâr-bend'in c.): sarık saranlar, sarıklılar sınıfı.

dest-bâz دستباز (f. i.): 1. satranç, tavla ve benzeri oyunlarda eline çabuk olan oyuncu. 2. hokkabaz.

dest-bend دست بند (f. b. i.): 1. incik boncuktan yapılan kol bileziği. 2. elele tutuşup oynanılan bir oyun, raks. 3. insan veya hayvandan meydana gelen halka.

dest ber-bâlâ-yı dest: el elden üstündür.

dest-geh دستگه (f. b. i.): (bkz: dest-gâh).

desti: 2) bilezik; 3) elinden tutma, yardım.

dest-i Hakk: Allah'ın eli.

dest-i istibdâd: istibdadın el, istibdadın verdiği azap.

destîne: 2) kolbağı; 3) el ile yazılan mektup; 4) padişah fermanı; 5) mahkeme ilâmı; 6) mektubun sonuna konulan imza veya tarih.

dest-Mûsî: Güneş. (bkz: Âftâb, Hürşid, M hr, Şems).

dest-nemâz دست نماز (f. b. i.): abdest.

devalib-i ihtiyâlât: hile dolapları, düzen dolapları.

deverân-ı kebir: biy. büyük *dolaşım.

deverân-ı lenf: biy. lenf (akkañ) *dolaşımı.

deverânî دورانی (a. s.): mat. *dönel, fr. rotatoire.

devr-hân دور خوان (f. b. i.): Kur'an'ı tekrar tekrar aralıksız okuyan kimse, hâfız.

devr-i âlem: dünya seyahati; dünya gezisi.

devr-i bâtil: mant. *kısırdöngü, fr. cercle vicieux.

devrî cûnûn: fels. döner delilik, fr. folie circulaire.

devr-i dâim: durmadan, durmamacasına dönüp dolaşma.

devrî rûzgâr: coğr. *dönemli yel, fr. vent périodique.

devr-i saltanat: bir hükümdarın hüküm sürdüğü devir.

devr-i tefrih: biy. kuluçka devri.

dey-mâh دی ماه (f. b. i.): kış ayı.

deyr-i teng (dar kilise): mec. [bu] dünya.

dıbbâbiyye ضبایه (a. i.): zool. (bkz: zıbbâbiyye).

dıbbıyye دقبیه (a. i.): bot. *ökseotugiller.

dıl'-ı kaim: gao. dikkênâr.

dıl'-ı mücesssem: mat. *ayrıt, fr. arête.

dıraht درخت (f. i.): (bkz: dirahht).

dırsî, dırsıyye دیرسیه، دیرسی (a. s.): azı dişine ait, azı dişi ile *ilgili.

dîdân-ı şerîtiyye: zool. şeritler.

didebân ân دیدم بانان (f. b. i. dide-bân'ın c.): 1. gözcüler, gözleyiciler, bekçiler, kolcular, nöbetçiler. 2. [evvelce] gümrük kolcuları.

didebân-ân-ı âlem: yedi gezegen. mec. gezegenler.

didebân-ân-ı şihârûm: Güneş (bkz: Âftâb, Hürşid, Mihr, Şems).

dide-dâr دیدہ دار (f. b. s.): gözetici, gözcü. (bkz: dide-bân).

dide-gâh دیدہ گاہ (f. b. i.): gözcünün bulunduğu yer.

dide i gâv (öküz gözü): 1) sığır gözü denilen çiçek; 2) bir çeşit üzüm.

dide-i hurûs (horoz gözü): mec. kırmızı şarap.

dik-ül-arş دیک العرش (a. b. i.): "sidret-ül-müntehâ" da bulunduğu söylenen tavus şeklinde bir melek olup ses ile Cennet'teki meleklerle namaz vakitlerini bildirirmiş.

dildil-künân دلدا کُنَن (f. b. j. c.): 1. inleyenler, inleyiciler. 2. ızdırap çekenler.

dil-fürûz: 2) müz. adı 1909 da yayınlanmış anonim bir güfte dergisinde geçen makam.

dil-güşâde دلگشاده (f. b. s.): gönlü ferah, yüreği rahat.

dil-hurrem دل خرم (f. b. i.): gönlü şen, yüreği sevinçli.

dil-i nâ-şâd: kederli, gamlı gönlü.

dil-keş: 2) müz. adı 1500'de yazılmış manzum bir edvârda terkîpler arasında geçen makam.

dil-küşte دلکشته (f. b. s.): gönlü ölmüş, her şeyden elini eteğini çekmiş.

dimağ-çe دماغچه (a. f. b. i.): anat. beyincik.

dimâr دمار (a. i.): helâk, mahv.

din-fürûş دین فروش (a. f. b. s.): iki yüz lü. (bkz: mürât).

dirûz دیروز (f. i.): dün.

divân دیوان (f. i. div'in c.): deylar.

divân-ı haysiyyet: onur *kurulu.

divân-ı kebîr (büyük divân): Hz. Mevlânâ'nın divânı. (bkz: Şems-ül-Hakayık).

divân-ı riyâset: *başkanlık *kurulu.

divân-ı temyiz-i askerî: Askerî Yargıtay.

div-sâz دیوساز (f. b. s.): 1. dev gibi. 2. kötü, korkunç tabiatlı.

dûd-i hadis: zool. krizalit, fr. chrysalide.

dûd-i mükeyyes: zool. keceli kurt, fr. systicé-que.

dûd-i müsellâh: zool. sığır şeridi.

dûd-i şa'ri: zool. trışin.

dûd-mân 1) Bektâşîyye: 1) Bektâşi ocağı; 2) Yeniçeri ocağı.

dûd-mân-ı Osmânî: Osmanlı Hânedanı.

dufayda' ضفیدع (a. i.): zool. iribaş, fr. têtard.

duhânî دخانی (a. s.): kim. dumanlı, fr. fumant.

duhter-i aftâb (güneşin kızı): mec. şarap.

Duhter-i Hindû: Abdülhak Hâmid'in 1875'te basılmış bir tiyatrosu.

Duhter-i hum (küp kızı): mec. şarap.

dûn-ân دونان (a. f. dön'un c.): dünlar, alçaklar, aşağılık kimseler.

dûr-şenîd دور شنید (f. b. s.): uzak ışıtır, telefon.

Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye: Şinâsî'nin 1863'te basılmış Türk atasözleri ve *deyimlerini içine alan bir eseri.

dühenî دهنی (a. s.): kim. kaypak, fr. onc-tueux. [aslı: "dühnî" dir].

dühnî, dühniyye دهني، دهنيه (a. s.): sürü-
necek yağ ile *ilgili.

dür در (a. i.): (bkz: dürr).

dürdâriyye درداريه (a. i.): bot. kara-
ağaçgiller, fr. ulmacées.

dürd-hâr, dürd-hor درد خوار (f. b. s.):

şarap içen, şarabı son damlasına kadar içen. (bkz: dürd-aşâm, dürd-keş).

dürr-i semîn: kıymetli inci.

dürr-i yektâ: eşsiz inci.

dü-tâ: 2) ed. bir tarih mısraının sene adedi-
nin ik katlı olması ki asıl tarih bu sayının ikiye
bölünmesiyle elde edilir.

E

ebâ-en-cedd: (bkz: eben-an-cedd, eben-an-
ceddin).

ebdâli ابدالی (a. i.): 1. Allah'a bağlanmış
olma, dervişlik. 2. aptallık, şaşkınlık, alıllık, ah-
maklık, budalalık.

ebhâs-ı amîka: derin bahisler.

ebkâr-ı maânî: evvelce düşünülmemiş olan
mânâlar.

ebkâr-ı nûket: daha önce hiç kimse tarafından
kullanılmamış olan nûkteler.

eblek-i cihântâz: (bkz. eblek-i eyyâm).

eblek-i eyyâm: mec. gece ve gündüz dolayı-
sıyla Dünya ve zaman.

eblek-i şerh: (bkz: eblek-i eyyâm).

ebniye-i âliye: yüksek binalar. (bkz: ebniye-i
mürtefia).

ebr-i kühen: sünger.

ebr-i mürde: sünger.

ebr-i nisân: nisan bulutu.

ebr-i rahmet: rahmet bulutu.

ebû-yi zâlî zer.: mec. yeniay, hilâl,

ebr-veş ابروش (f. b. s.): bulut gibi.

Ebû-Bekr ابوبکر (a. h. i.): ilk halife Hz.
Ebûbekir. ["Siddîk" lakabıyla anılır].

ecsâm-ı felekiyye: gök cisimleri, yıldızlar.

ecsâm-ı sâbiha: fiz. yüzen cisimler.

ecsâm-ı semâviyye: coğr. gök cisimleri.

eczâ-üş-şî'r: ed. aruzun sekiz ölçü parçası.
(bkz: efâtîl ü tefâtîl).

edât-ı haber: gr. *koşaç, fr. copule.

edfân اد فان (a. i. defin'in c.): defne-
ler, gizli gömülü şey'ler.

edille-i aklîyye: kanunî deliller.

edille-i erbaa (dört delil): (bkz: edille-i şer'-
iyye).

edimme-i dâhili: bot. içderi.

Edviye-i Müfreda (basit ilaçlar): XIV. yüzyıl
Türk hekimlerinden Geredeli İshak bin Murat'ın
hekimliğe dair eseri.

ef'î-i mücelcel: zool. şingiraklıyılan.

efsâne-gûyân افسانه گویان (f. b. s. efsâne-
gû[y]un c.): efsâne, masal, fıkra anlatılan.

efsâne vü efsûn: 1) masal ve büyü; 2) mec.
boş laf.

efsûn-perdâz افسون پرداز (f. b. s.): (bkz:
efsûn-ger).

ehâdiyyet-i rabbâniyye: Allah'ın birliği.

ehl-i hâl: tarikatte, tasavvufu "hal ve cezbe"
denilen muvakkat olarak kendinden geçme sırrına
eren, Allah adamı, cezbeye tutulan, vecde gelen
kimse.

ehl-i cennet: cennetlik olanlar, günahkâr ol-
mayanlar.

ehl-i hükûmet: hükûmete mensup kimseler,
milleti idare edenler.

ehl-i nâmûs: namuslu kimse.

ehl-i Rum: Osmanlılar.

ehl-i salîb: haçlılar, Hristiyanlar.

ehl-i şeka: şakîler, soyguncular, vurguncular.

ehramî kavak: bot. piramit kavak.

ehviye-i lâîfe: lâîf müzik havaları.

ekkâl : 3) kim. aşındırma, fr. corrosif.

eksibe-i berriyye : jeol. *karasal *kumul.

ektâr اقتار (a. i. kutr'un c.) : (bkz : aktâr).

ekvâm-ı bûzeyriyye : anat. domalan, fr. sorédie.

el-aceb العجب (a. s.) : hayret edilecek, şaşılabacak.

el-adlû esâs-ül-mülk : adâlet mülkün temelidir.

el'anyâsiyye الانياسيه (a. i.) : bot. *iğdegiller.

elektrikiyyet-i mıknatısıyye : fiz. elektromagnetizma.

elektrikiyyet-i sâkine : fiz. elektrostatik.

elektrik-nümâ الكترينما (fr. f. b. s.) : fiz. elektroskop.

elfâz-ı mütezâdde : gr. *zıtanlamlılar..

el-Hayye الحيه (a. h. i.) : astr. Yılan.

elif-i maksûre : bazı Arapça kelimelerin sonunda bulunan ve ye şeklinde yazılan elif. [Mustafa, dâvâ gibi].

elif-i memdûde : uzun okunan elif.

El-Keşşâf الكشف (a. i.) : Zemahşerî'nin ünlü Arapça Kur'an tefsiri.

elmâs-ı hâl dâr : lekeli elmas.

elvâh-ı kıvr : bot. soymuk damar (-demeti), fr. liber.

elye اليه (a. i.) : 1. yağlı koyun kuyruğu. 2. kığı meydana getiren kaba etler, yanaklar.

elyevi اليوى (a. s.) : kıça ait, kıç ile *ilgili.

emânât-ı mukaddese : "Hırka-i Saâdet, Sakal-ı Şerif" gibi kutsal emanetler olup, halife olduğu zaman Yavuz Sultan Selim tarafından İstanbul'a getirilmiştir.

emânât-ı şerife : (bkz : emânât-ı mukaddese).

emin i rahmet : Cebraîil.

emken امكن (a. e.) : if'âl babından olan "imkân" kelimesinin mâzî fiili olup "mehmâ emken" sözünde geçer. (bkz : meh-mâ emken).

emniyyet-i umûmiyye : *kamusal güven.

emn-ü emân : korkusuzluk, güvenlik.

emrâz-ı zühreviyye : biy. venüs hastalıkları, frengi ve belsoğukluğu gibi, en çoğu yolsuz birleşmelerden bulaşan hastalıklar.

emr-ber امر بر (a. f. b. i.) : emir götüren, emir alan, emir eri; eskiden *subayların kıt'a ve daire dışında buyruğu altında bulunan er.

emr-i azim : büyük, *önemli iş.

emr-i i'tibârî : görünüşte olan iş.

emr-i kün : "ol!" emri. [tas. zaman hâdis olmadan önce, Cenab-ı Hakk, "Alem-i Kitman = saklı âlem, Allah'ın hükmettiği âlem" da idi. [Ben gizli bir hazîne idim. Beni bilmeleri ve tanımaları için bu halkı yarattım]. Böylece "Kûn=ol!" emrini verince bütün eşya ve canlılar meydana çıkmıştır.

emrûdi امرودى (f. s.) : armut biçiminde olan.

emsâl-i zâviyeviyye : mat. *açışal *katsayı.

emvâl-i emiriyye : para ve eşya gibi beylik mallar, devlet malları.

emvâl-i metrûke : terk edilmiş, bırakılmış mallar, sahipleri bilinmeyen mallar.

emyâh امياه (a. i. mâ'in c. olan miyâh'in c.) : sular.

enbârde انبارده (f. s.) : doldurulmuş.

enbûbe انبويه (a. i.) : (bkz : ünbûbe).

enbûbe-i gırbâliyye : anat. (bkz : ünbûbe-i gırbâliyye).

enbûbe-i bevliyye : anat. (bkz : ünbûbe-i bevliyye).

enbûbe-i şa'riyye : anat. (bkz : ünbûbe-i şa'riyye).

enbûbe-i tal'iyye : bot. (bkz : ünbûbe-i tal'iyye).

enbûbî انبوی (a. s.): biy. (bkz: ünbû-bî).

encüm-feşân انجم فشان (a. f. b. s.): yıldız sağan.

encüriyye-i bahri: zool. deniz ısırganları.

endâze-gîr اندازه گیر (f. b. i.): 1. mühendis. 2. muhasebeci (*sayman). 3. matematikçi.

endek-sâl اندکسال (f. b. s.): yaşı küçük.

endişe-i maişet: geçim derdi, geçim sıkıntısı.

endûh-fersâ اندوه فرسا (f. b. s.): gam, ke-der gideren.

engebîn انکبین (f. i.): bal. (bkz: asel).

engüş-i büzürg: baş parmak.

enin-i kalb: kalbin inlemesi, kalbdan acı çekip inleme.

Enis-ül-Ârifin (âriflerin dostu): XVI. yüzyıl şairlerinden Azmî Pîr Mehmet bin Pîr Ahmet'in 1566'da "Ahlâk-ı Muhsinî" adlı Farsça aslından Türkçeye çevirerek II. Selim'e sunduğu mensur-manzum eseri.

ensice-i müşekkile: bot. * sürgendoku, fr. méristème.

Envâr-ı Şarkıyye (şarkın nurları): İstanbul'da yayımlanmış on beş günlük fennî ve edebî bir dergi.

Envâr-ül Âşıkîn (âşıkların nurları): Yazıcıoğlu Ahmet Bican'ın ağabeyisi Yazıcıoğlu Mehmet Ef'nin Megârib-üz-Zamân adlı Arapça eserinden faydalanarak yazdığı dinî, tasavvufî eser.

epiküriyye اپیکوریه (yun. a.): fels. Epi-kürçülük, fr. Epicurisme.

erbâb-ı hâcât: iş sahipleri.

erbâb-ı hüner: hünerliler.

erbâb-ı iktidâr: muktedir, iktidarlı kimseler.

erbâb-ı mutâlaa: okuyanlar.

erbâb-ı nâmus: namuslular.

erbâb-ı tab': tabiat sahipleri, iyi yaradılışlı kimseler.

erbâb-ı vukuf: vukuf sahibi, bilir, anlar kimseler.

ercül-i kâzib: anat. yalancı ayaklar.

erkân-ı istiâre (istiârenin esasları): ed. 1) müsteâr [kendine benzetilen]; 2) müsteârün minh [kendine benzetilenin mânası]; 3) müsteârün leh [benzeyenin mânası]; 4) câmi' [benzeyen ve benzetilen arasında benzeyiş şekli].

erkân-ı teşbih (teşbihin esasları): ed. 1) müşebbeh [benzeyen]; 2) müşebbehün bih [kendine benzetilen]; 3) vech-i şebah [benzeyen ve benzetilen arasındaki şekil]; 4) edât-ı teşbih veya vâsita-ı teşbih [benzeyiş hükmünü veren kelime].

ermide ارمیده (f. s.): durmuş, sakin.

ernebiyye ارنبيه (a. i.): zool. tavşan-giller.

ervâhiyye ارواحيه (a. i.): Tabiatın bütün varlıklarında insaninkine benzer ruhlar bulunduğu yolundaki ilkel inanç, * canlılık, fr. animisme.

erze: 4) boz. çam, fr. pin.

erzen-i zerrîn (yıldızlı darı): mec. yıldızlar.

Esâmî: 2) Muallim Nâci'nin şâir ve ediplerin biyografilerine dair 1891'de basılmış bir eseri.

esârâ اسارى (a. i. esîr'in c.): esirler, köleler. (bkz: üserâ).

esâtize-i elhân (elhan üstatları): musiki üstatları, ustaları.

esbâb-ı mûcibe: huk. * gerekçe.

esbân اسبان (f. i. esb'in c.): atlar, bey-girler.

esed-ullah-il-galîb (Allah'ın galip arslanı): Hz. Ali.

eser-i hayât: hayat, canlılık âlâmeti.

eser-i hayr: hayırlı iş.

eser-i mesâî: çalışarak meydana getirilen eser.

esfâr-ı bihâr: deniz seferleri. (bkz: esfâr-ı bahriyye).

eshâb-ı tevârih: tarihçiler, tarih yazarları.

eshiye اسحيه (a. i. sihâ'nın c.): 1. ince deriler. 2. beyin zarları.

esmâk-i merh-ül-misbah-ı kısmî: zool. yumuşak * yüzgeçliler, fr. malacoptérygiens.

esmâr-ı gayr-i münferice: bot. açılmaz yemiş.

esmâr-ı gûnâ-gûn: türlü türlü, çeşitli meyvalar, yemişler.

esmâr-i münferice: bot. açılır yemiş.

Esmâ-yi Hüsnâ, Esmâ-yi Şerife (Allah'ın en güzel, en şerefli isimleri): [99 tanedir ve şunlardır: "Adl, Afüvv, Ahad, Âhir, Âlî, Âlim, Azîm, Azîz, Bâis, Bâkî, Bârî, Basîr, Basit, Bâtın, Bedî, Berr, Câmi, Cebbâr, Celîl, Cevvab, Dâr, Evvel, Fettâh, Gaffâr, Gafûr, Ganî, Habîr, Hâdî, Hâfız, Hafîz, Hakem, Hakîm, Hakk, Hâlik, Halîm, Hamîd, Hasîb, Hayy, Kabîz, Kadîr, Kâhhâr, Kaviy, Kayyûm, Kebîr, Kerîm, Kuddûs, Lâ-tîf, Mâcid, Mâlik, Manî, Mecîd, Melîk, Metîn, Muah-hir, Mucib, Mugnî, Muhsin, Muhyî, Muîd, Muiz, Mukaddim, Mukıy, Muksit, Muktedir, Musavvit, Mübdi, Mühâymin, Mü'min, Mümîd, Mûteâl, Mûntekim, Mûtekebbir, Müzîl, Nâfi', Nûr, Râfi' Rahîm, Rahmân, Rakîb, Raûf, Reşîd, Rezzâk, Sabûr, Samed, Selâm, Semî', Şedîd, Şekûr, Vâcid, Vahhâb, Vâhid, Vâli, Vâris, Vâsî, Vedûd, Vekîl, Velîy, Zahîr, Zül-Celâl-i ve-l-İkrâm"].

esnân-ı hilm: anat. akıl dişi, yirmi yaş dişi.

esnân-ı nâbiyye: anat. küçük azı dişleri.

esrâr-âlûd اسرار آلود (a. f. b. s.): esrarlı.

esrâr-ı Elest: Elest gününün, yaratılış gününün sırları. (bkz: Elest).

Esrâr-nâme اسرار نامه (a. f. b. s.): Şeyh Ferîdüddin Attâr'ın tasavvufa dair ünlü eseri.

eş'ar-ı guddeviyye: bot. bez tüyler.

eş'âr-ı mûmîssa: bot. emici kıllar.

eşî'a-pâş اشعه پاش (a. f. b. s.): nur, ışık dağıtan, aydınlık veren.

eşî'a-yı muhiyye: bot. öz * ışınlar, fr. rayons médullaires.

eşkâl-i mûteşâbihe: mat. benzer şekiller.

eşk-i şekkerin: sevinç gözyaşı.

eşk-i telh: keder, kaygı, tasadan, doğan göz yaşı.

eşrâr اشرار (a. s. şerîr'in c.): şerirler, azılılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler, (bkz: eşirrâ).

etfâliyyât اطفالیات (a. i.): *çocukbilimi, pedagojî.

evc aşîran: müz. adı anonim bir edvar-ı ilmî-musikîde geçen makam.

evc-i âsmân: göğün en yüksek kısmı.

evc-maklûb: müz. adı Millet Kitaplığındaki anonim bir edvarda geçen makam.

evc ve haziz hattı: astr. *günberi - *günöte *doğrusu.

evfak اوفق (a. s. vefîk'den): daha (en, pek, çok) uygun.

ev'îye-i lenfâviyye: anat. lenf damarları.

ev'îye-i meftûha: anat. açık damarlar.

Evkât: 2) Hakkı Tarık Us tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

evkat-ı salât: namaz vakitleri.

Evrâk-ı Perîşân: Namık Kemal'in Selâhattin Eyyûbî, Fatih ve Yavuz Sultan Selîm'i anlatan 1872'de basılmış tarihe dair bir eseri.

evvâb اواب (a. s. c.): Allah'a sınırsız bağlı, sofu, zâhid.

evvel-i mâ-halak (ilk yaratılan): Hz. Muhammed.

evveliyyet اوليت (a. i.): fels. *başmanlık, sırada üstünlük, sıra üstünlüğü, fr. primauté.

eyyâm-ı ma'dûde: kurban bayramının ilk üç günü.

eyyâm-ı sabâvet (çocukluk günleri): çocukluk yılları, çocukluk devresi.

eyyede ايد (a. fi. te'yîd'den): sürdür-sün, kuvvetlendirsin.

eyyüh-el-ashâb: ey mal ve mülk sahipleri!

eyyüh-el-islâm: ey Müslümanlar!

Ezan : 2) Tunalı Hilmi tarafından İsviçre'de yayımlanmış bir gazete.

ez-cümle : bu arada, başlıca, *özellikle.

Ezhâr-ı Ramazan (Ramazan çiçekleri) : Selânikli Tevfik tarafından İstanbul'da yılda bir defa olmak üzere Ramazan ayında yayımlanmış bir dergi.

ezlâl اطلال (a. i. zıll'ın . c.) : gölgeler. (bkz : azlâl, zılâl).

ezmine-i kadîme-i hayât : jeol. paleozoik.

ezrâr-ı zühreviyye : bot. çiçek tomurcukları.

ezvâc-ı asabiyye : anat. sinir çiftleri.

F

fa'al : 2) kim., fels. *etkin, fr. actif.

fa'âliyyet : 2) fels., kim. *etkinlik, fr. activité.

fa'al mekteb : ped. *etkinci *okul, fr. ecole active.

fâcia-engiz فاجعه انگيز (a. f. b. s.) : çok acıklı. (bkz : fecî').

fadih, fadiha فضيحة (a. s.) : (bkz : fazîh, faziha).

Fağfûr : 3) Selâmi İzzet (Sedes) tarafından İstanbul'da yayımlanmış edebî, felsefî, içtimai bir dergi.

fahm-i billûrî : elmas.

fahm-i fa'al : kim. aktif kömür.

fahm-i hasebî : coğr., kim. odun kömürü.

fahm-i sâni-i alüminyum : kim. alüminyum karbür.

fahm-i sâni-i kalsiyum : kim. kalsiyum karbür, karpit.

fahm-i tabîi : kim. *doğal kömür.

fahriyyât فخريات (a. i. fahriyye'nin c.) : ed. eski şairlerin, kendi faziletlerini ve şairliklerini övmek yolunda yazdıkları şiirler.

fahriyyet فخريت (a. i.) : fahrîlik. (bkz : fahrî').

Fakr-nâme فقرنامه (a. f. b. i.) : Aşık Paşa'nın tasavvufa dair bir mesnevisi.

fâl-gîr فالگیر (f. b. i.) : falcı.

fâl-gû فالگو (f. b. s.) : fal söyleyen, fala bakan.

fânus-i hayâl : hayâlî fener, içinde mum yanan üstü tabîat resimleri ile işlenmiş döner fener.

farîza-i zimmet : boyun borcu.

fark-ı sühûnet : coğr. sıcaklık farkı, fr. amplitude.

Fars cümle-i kevkebiyyesi : astr. Pers *takım-yıldızı, fr. constellation de Persée.

fart-ı cünûn : aşırı delilik, aşırı heyecan.

fart-ı enânîyyet : psik. *benlikçilik, fr. égotisme.

fart-ı hassâsiyyet : duyguda aşırılık, aşırı duygu, fr. hyperesthésie.

fart-ı hıfz : psik. aşırı *bellem, fr. hypermnésie.

fart-ı tağdiye : biy. aşırı besî, fr. suralimentation.

fasile-i ceresiyye : bot. *çağıncağgiller.

fasile-i sabbâriyye : bot. etli *bitkiler, fr. cactées.

fâsit dâire : kısır *döngü.

fasl-ı karîb : mant. *ayırım, fark, fr. différence.

fasl-ı mudhik : Arap ülkelerinde iptidâi bir komik *türü.

fâtiha-i fikret : sözün başlangıcı. (bkz : fâtiha-i kelâm).

fâtiहतü-l-kitâb : mukaddime, dibâce.

fatr فطر (a. i. c. . futûr) : 1. çatlak, yarı. 2. bot. mantâr.

fazilet-kâr فضيلتكار (a. f. b. s.) : fâziletli, erdemli.

Fazilet-nâme فضيلتنامه (a. f. b. i.) : "erdem kitabı" : Hafızoğlu Mehmet Yemînî'nin 1519'da Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin vasıflarını ve Hz. Ali'nin kerâmetlerini bazı hikâyelerle kaynaştırarak kaleme aldığı bir mesnevisidir.

fazl-ı müşterek : mat. ortak fark.

fekçe فکجه (a. i.) : zool., bot. * çenek.

felek-âvâze فلك آوازه (f. b. s.) : "felek şöretli" : derecesi, mertebesi yüksek olan.

felek-i esfel : birinci gök.

Felek-nâme فلك نامه (a. f. b. i.) : Şeyh Ahmet Gülşehrî'nin tasavvufa dair Farsça mesnevisi.

fend-bâz فند باز (f. b. s.) : hilekâr, sahtekâr.

fenn-i menâfi-ül-a'zâ : biy. fizyoloji.

fenn-i mesâha-i arâzi : jeod. yer ölçme bilgisi, fr. géodésie.

fenn-i terbiye-i etfâl : ped. * eğitim, pedagoji.

fercâd فرجاد (f. s.) : âlim ve fazıl [kimse].

ferc-ül-bahr : zool. denizanası.

Ferdâ : 5) 1919'da Ali İlmî tarafından İstanbul'da haftada iki defa olmak üzere yayımlanmış siyasî, ilmî, edebî bir gazete.

ferdâniyye فردانيه (a. i.) : fels. * bireycilik, fr. individualisme.

ferdiyy-ül-esâbi : zool. * tekparmaklılar, fr. périssodactyles.

Feres-i asgar : astr. Tay.

feresiyye فرسيه (a. i.) : zool. * atgiller. (bkz : hayliyye).

Ferheng-nâme-i Sa'dî : Hoca Mesud'un, Sâdî'nin Bostan adlı eserinden seçme 1700 beytin tercümesi.

ferhunde-sâl فرخنده سال (f. b. s.) : uğurlu, kutlu yıl.

ferid-üd-dehr فريدالهر (a. b. s.) : zamanda tek olan, eşi bulunmayan.

fesâne-perdâz فسانه پرداز (f. b. s.) : masal ve hikâye düzen, asılsız şeyler söyleyen.

fe-sübhân-Allah فسبحان الله (a. c.) : (bkz : sübhân-Allah).

Fevâid : 2) 1888'de Murat Emir tarafından İstanbul'da on beş günlük olarak yayımlanmış edebî, fennî bir dergi.

fevk-i işbâ' : fiz. aşırı doyma.

fevk-i zevebân : fiz. * aşırı erime.

fezâ : 4) * uzay.

fezâi فضائي (a. s.) : 2) * uzaysal.

fıkarât-ı acziyye : anat. sağrı * omurları.

fıkariyye-i âliyye : zool. yüksek * omurgalılar. [aslı : "fekariyye" dir].

fıkariyye-i süfliyye : zool. aşağı * omurgalılar. [aslı : "fekariyye" dir].

fıkdân-ı hassâsiyyet : psik. * duyumsamazlık, fr. apathie.

fıkdân-ı ma'rîfet-i hissiyye : psik. * tanısızlık, agnosî.

fıkdân-ı nakd : para darlığı.

fıkdân-ı temyiz : fels. zihin darlığı.

Fihî mâfih (o şey ki onun içinde) : Hz. Mevlânâ'nın tasavvufa dair ünlü eseri.

fikriyyen فكرياً (a. zf.) : fikir, düşünce * bakımından.

fi l-hayr في الخير (a. b. e.) : hayırlı iş.

filizzât-ı ma'deniyye : coğr. maden cevheri.

filizz-i ma'denî : kim. maden filizi.

Firâkıyye فراقیه (a. i.): sevgilisinden ayrılan bir kimsenin duyduğu ızdırabı belirtmek üzere yazdığı veya söylediği manzume.

Firdevs i a'lâ: Cennet'teki altıncı bahçe.

firfahiyye فرخیه (a. i.): bot. * semizotu-giller, fr. portulacées.

Firûze: 2) başyazarı Muazzez Yusuf olan ve haftalık olarak İstanbul'da yayımlanmış, kadınlara mahsus edebî bir dergi.

firûze-deryâ (mavi deniz): mec. gök.

fişâl فصال (a. i.): 1. ayırma. 2. sütten kesme. (bkz: fütâm).

fitnat فتنه (a. i.): (bkz: fitnat).

fi-yevminâ في يومنا (a. b. zf.): günümüzde.

fi-zemâninâ في زماننا (a. b. zf.): zamanımızda.

fiziki فیزیکی (fr. a. s.): fizik bakımından, * fiziksel, fr. physique.

fuâd-ı mi'de: anat. mide ağzı, midenin üst deliği.

fuhş-hâne فحشخانه (a. f. b. i.): * ge-nelev.

fuseys فصيص (a. i.): anat. kulakmesi, fr. lobule.

futur فطر (a. i.): bot. zehirli mantar.

futur-ı harakiyye: bot. * pasmantarigiller.

futur-ı kaid-ül-büzûr: bot. bazitli mantar.

futur-ı muhâtiyye: bot. civikmantar.

fülûs-i tenâsüliyye: anat. * eşeylik plağı, fr. plaque génitale.

fürce-yâb فرجیاب (f. b. s.): fırsat, imkân, vakit bulan.

Fürsî فرسی (a. h. i.): Fars milletinden olan, Farslı, eski İranlı.

Fürûzân: 3) Muallim Naci'nin 1886'da basılmış bir şiir kitabı.

füsürde-beyân فسرده بیان (f. a. b. s.): mec. tatsız ve soğuk sözlü.

füvve فواء (a. i.): kökboya, kızılkök, fr. garance.

G

gadât غداة (a. i. gudve'nin c.): (bkz: gudve).

gafere غفر (a. f. i.): bağışladı, yarlıgadı.

gafer-Allâhü leh: Allah onu yarlıgasın, bağışlasın!

galebât غلبات (galib'in c. olan galebe-nin c.): galebeler, üstünlükler.

galibe غالبه ("g" uzun okunur. a. s.): ["galib" in müen.] (bkz: galib).

galil غلیل (a. s.): susamış. (bkz: çeşme).

gamgame غمغمه (a. i.): 1. savaştan, muharip. 2. inekler gibi böğürme. 3. savaş sırasında çıkarılan ses.

gamze-i ahter: mec. sabaha karşı yıldızların parlaması.

gemze-i gül: mec. çiçek açma.

gamzî غمزى (a. s.): göz kırpan.

garâib-perver غرائب پرور (a. f. b. s.) :
garipliklerden hoşlanan, tuhaflıkları seven.

garâmât غرامات (a. i. garâmet'in c.) :
1. borç, diyet gibi şeyleri ödemeler. 2. vergiler, resim-
ler.

garâmî غرامی (a. s.) : lirik, * duygusal.

garaz-âmiz غرض آمیز (a. f. b. s.) : 1. ga-
razlı, kinli. 2. kötü niyetli, gizli maksatlı.

garibân غریبان (a. f. s. c.) : garipler.

garibe-i hilkat : acâip * yaratık.

garizevî غریزوی (a. s.) : psik. * içgüdü-
sel, fr. instinctif.

gâv-ı âsmân (gök öküzü) : Süreyya yıldızı.

gaybet i efkâr : bunama. (bkz : ateh).

gaye-i irtika : astr. * yücelim, fr. culmination.

gayr-i ahlâkî : ahlâka aykırı, ahlâksızca.

gayr-i ahlâkiyye : fels. * törelessness, fr. immo-
ralisme.

gayr-i câiz : olamaz, yaraşmaz, yaraşksız.

gayr-i ciddi : 1) ağırbaşlı olmayan, uçarı; 2)
güvenilmeyen, doğruluğundan şüphe edilen.

gayr-i cinsî : bot. * eşeysiz, fr. asexual.

gayr-i cismânî : fels. * tinsel.

gayr-i dinî : dince aykırı, dine uymaz.

gayr-i elâstiki : esnemez, * esneklessiz.

gay-i fa'âl bürkân : coğr. sönmüş yanardağ.

gayr-i ihtiyârî : düşünmeden, istemeksizin,
elinde olmayarak.

gayr-i ilmi : * bilime aykırı, * bilimdisiz.

gayr-i insânî : insanlığa, yakışmayan, zalimce,
merhamet etmeden.

gar-i irâdî : *istemlessiz.

gayr-i kabil-i afv : bağışlanamaz.

gayr-i kabil-i aks : mant. * tersinmez, fr.
irréversible.

gayr-i kabil-i hall mes'ele : çıkmazlık, fr.
aporie.

gayr-i kabil-i ihtisâr : mat. * kısıkkesir, fr.
fraction irréductible.

gayr-i kabil-i inhilâl : erimez.

gayr-i kabil-i inhinâ : bükülmez, eğilmez.

gayr-i kabil-i ircâ' : kim. * indirgenmez, fr.
irréductible.

gayr-i kabil-i isbât : isbat edilemez, * tanımla-
namaz.

gayr-i kabil-i işbâiyyet : kim. doymazlık, fr.
insaturation.

gayr-i kabil-i iştiâl : kim. alevlenmez, fr.
inflammable.

gayr-i kabil-i i'tirâz : söz götürmez, su götür-
mez, karşı çıkılmaz.

gayr-i kabil-i kıyâs : ölçülemez, ölçülmez, bam-
başka.

gayr-i kabil-i nüfûz : coğr. * geçirimsiz, fr.
imperméable.

gayr-i kabil-i şifâ : onulmaz, şifa bulmaz, iyi
olmaz.

gayr-i kabil-i taarruz : * dokunulamaz, saldırı-
lamaz.

gayr-i kabil-i tahammül : çekilmez, dayanılmaz,
katlanılmaz.

gayr-i kabil-i tahmîn : 1) kestirilemez; 2) bek-
lenmedik.

gayr-i kabil-i ta'rif : mant. * tanımlanamaz,
fr. indéfinissable.

gayr-i kabil-i tecezzî : bölünemez.

gayr-i kabil-i tedâvî : tedâvi edilemez, onul-
maz.

gayr-i kabil-i tekzîb : tekzip edilemez, yalan-
lanamaz.

gayr-i kabil-i telâfi : yerine konulamaz, yeri
doldurulamaz, onarılamaz, eksikliği giderilemez.

gayr-i kabil-i temyiz : mant. ayırdedilemez,
fr. indiscernable.

gayr-i kâfi : * yetersiz.

gayr-i kat'î : kat'î, * kesin olmayan.

gayr-i lâıyk : yakışmaz, uygun düşmez, uyuş-
maz.

gayr-i mahdûd müstakim : geo. sınırsız doğru.

gayr-i mahsûs : duyulmaz, sezilmez.

gayr-i ma'kul : akla aykırı, saçma, * usalmaz.

gayr-i ma'lûm : bilinmeyen, bilinmez.

gayr-i ma'mur : bayındır olmayan, *şenliksiz.
 gayr-i mantıkî : mant. mantıksız.
 gayr-i matbû' : basılmamış, * yayımlanmamış.
 gayr-i medenî : medenî olmayan, görgü ve * gelenek dışı.

gayr-i mekşûf : keşfedilmemiş, bulunamamış, * açıklanamamış.

gayr-i menkul : taşınmaz, * göçümsüz

gayr-i memnûn : kuskun, kirgin.

gayr-i me'mûl : umulmadık, beklenmedik.

gayr-i me'nûş : alışılmamış, yadırganan.

gayr-i meskûn : boş, ıssız, oturulmayan.

gayr-i mes'ûl : * sorumsuz, sorulmaz.

gayr-i meşbû' : doymamış.

gayr-i meşrû' : kanunsuz, töreye aykırı, yolsuz.

gayr-i mevkuf : * tutuklu olmayarak.

gayr-i mevrû : ekilmemiş, * ekimsiz, açılmamış [toprak].

gayr-i muarref : sınırsız, tariflenmemiş.

gayr-i muayyen : belirli olmayan, tesbit edilmemiş.

gayr-i muayyenîyyet : * belirsizlik.

gayr-i mugaddî : * besinsiz, beslemez.

gayr-i muhikk : 1) eğri; 2) haksız.

gayr-i muhtemel : * olasız.

gayr-i muktedir : gücü yetmez, güçsüz.

gayr-i mûnis : alışılmamış, yadırganan.

gayr-i muntak aded : mat. * yadrasyonel sayı.

gayr-i muntazam : düzensiz, dağınık, gelişigüzel.

gayr-i mu'teber : sayılmayan, değersiz, * önemsiz.

gayr-i muvâfik : uygunsuz.

gayr-i muvâzi : düzgün ve paralel olmayan.

gayr-i müessir : kim. * etkisiz, fr. inactif.

gayr-i müessiriyyet : kim. * etkisizlik, fr. inactivité.

gayr-i müfid : faydasız, yararsız.

gayr-i mükellef : * yükümlü olmayan.

gayr-i mümkün : olamaz, * olanaksız.

gayr-i münâsib : uygunsuz, yakışıksız.

gayr-i münhal : kim. erimez.

gayr-i müntic : mant. * tutarsız, tutmaz.

gayr-i mürekkep : * yalınc.

gayr-i müsâvat : * eşitsizlik.

gayr-i müsâvî : * eşit olmayan, * eşitsiz.

gayr-i müsmir : yemişsiz, verimsiz, sonuçsuz.

gayr-i müstakar : kararsız, durulmamış.

gayr-i müstevî : düz olmayan.

gayr-i müşâbih : benzemeyen, eş olmayan.

gayr-i müşterek-il-mikyas adedler : mat. ortak ölçülmez sayılar.

gayr-i müteayyiş bi-l-hevâ : biy. * havasızyaşar, fr. anaérobie.

gayr-i mütecânîs : iyi karışmamış, * bağdaşmamış, ayrı türden, * bağdaşmaz, kaynaşmaz, fr. hétérogène.

gayr-i müteharrik : hareketsiz, oynamaz, kimildamaz, sâbit.

gayr-i mütenâzir : simetrik olmayan.

gayr-i nâfi' : faydalı olmayan.

gayr-i nizâmî : düzene aykırı, düzen dışı, * kurala aykırı, * kural dışı.

gayr-i resmî : resmî olmayan, * özel olarak.

gayr-i sâfi : karışık, katışık.

gayr-i samimî : içten olmayan, * içtensizlik.

gayr-i sıhhi : sağlığa aykırı, sağlığa zararlı.

gayr-i şahsî : * kişilik dışı.

gayr-i şeffaf : saydam olmayan.

gayr-i şuûr : * bilinçdışı, * bilinçaltı, fr. inconscience.

gayr-i şuûrî : şuursuz, şuursuzca, yaptığını bilmeyerek.

gayr-i tabîî : 1) tabiat dışı, tabiata aykırı; 2) olağandışı; 3) acaip.

gayr-i uzvî : inorganik.

gayr-i vâki : olmamış, olmayan, olmadık.

gayr-i vârid : düşünülemez, hatıra gelmez.

gayr-i vâzih : anlaşılabilir, kapalı, örtülü.

gayr-i zâtî : fels. * dışınlı, fr. extrinsèque.

gayr-i zâtî hâle (getirme) : * nesnelleştirme, fr. objectivation.

gayr-i zirûh : 1) ruhsuz, cansız; 2) donmuş.

gazâlân غزالان (a. f. gazâl'in c.) : (bkz : gazâl).

gazavat nâme غزواتنامه (a. f. b. i.) : ed. büyük bir kumandanın kahramanlıklarını ve savaşlarını anlatan manzum, mensur eser.

gazeli غزلی (a. s.) : gazele ait, gazelle *ilgili.

gazel-i müzeyyel : ed. mahlas beytinden sonra, bir iki beyitle ünlü bir kişiden bahseden gazel.

gaz-i hevâ : kim. jeneratör (*üreteç) gazı.

gazûb-âne غضوبانه (a. f. b. zf.) : kızgınlıkla, hiddetle, öfkeli olarak.

gejdüm گجدم (f. i.) : eğri kuyruklu akrep.

genc-bahş گنج بخش (f. b. s.) : hazine bağışlayan.

Genc-i Leâl (incilerin hazinesi) : Gencî Pîr Mehmet'in 1631'de yazdığı Arapçadan Türkçeye ve Farsçadan Türkçeye manzum sözlük.

genc-i sühte : müz. otuz ezgiden onsekizincisi.

gerdâniye-ırak : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre gerdaniye avazesine irak makamını eklemekle elde edilen terkip.

geveşt-rast : müz. Geveşt âvâzesine ana makam rastın katılmasıyla elde edilen terkip.

gevher-bahş گوهر بخش (f. b. s.) : "gevher bağışlayan" : mec. çok cömert.

gılâf-ı dâhili-i semer : bot. meyva içi.

gılâf-ı nücrevî : anat. * göze zarı, fr. membrane cellulaire.

gılâf-ı lif-i adalî : anat. * kas zarı, fr. sarcolemme, myolemma.

gılâf-ı mutavassıt-ı semer : bot. *meyve ortası.

gışâ-ı ankebûfî : anat. örümceksi zar, fr. arachnoide.

gışâ-i bekâret : anat. kızlık zarı, fr. hymen.

gışâ-i cenb : biy. akciğer zarı.

gışâ-i dâhili-i gubâr-ı tali' : bot. çiçektozu içzarı (içzar).

gışâ-i dâhili-i rahm : dölyatağı *içzarı.

gışâ-i hâricî : bot. dışderi.

gışâ-i hâricî-i gubâr-ı tali' : bot. çiçektozu dışzarı (dışzar)

gışâ-i hücrevî : anat. mukoza zarı.

gışâ-i kilye : anat. böbrek zarı.

gışâ-i müstebtin-ül-batn : anat. periton, karın zarı.

gışâ-i nebâtî : bot. çekirdek zarı.

gışâiyy-ül-cenâh : zool. zarkanatlılar.

gırân-suhan گران سخن (f. b. s.) : ağır sözlü, tok sözlü.

Gonca i Edeb : Sûdî Bey tarafından Selânik'te yayımlanmış fennî, edebî bir dergi.

gubâr-ı gam[m] (gam tozu) : esrar.

gudde-i dem'iyye : anat. gözyaşı bezi.

gudde-i dühniyye : anat. yağbezi.

gudde-i em'a-i rakika : anat. bağırsak bezleri.

gudde-i fer'iyye : anat. yardımcıbez.

gudde-i fevk-al-kilye : anat. böbreküstü bezi.

gudde-i inebî : anat. * salkımsı bez.

guddevî غدوى (a. s.) : anat. guddle ile ilgili, * bezel, fr. glandulaire.

guded-i beşere-i muhâtî : anat. bez epiteli.

gûdekân گودكان (f. i. gûdek'in c.) : çocuklar.

gudrûfin غضروفین (a. i.) : anat. 1. kon-drin. 2. kabuklaşma, fr. chondrine.

gudrûf-i tercihâlî : anat. * ibriksi kıkırdak, fr. aryténoide (cartilage-).

gudve غدوه (a. i. c. : gadât) : sabah, sabahla güneş doğması arasındaki zaman. (bkz : gûdûv).

gûlâm-pâre غلامپاره (a. f. b. s. ve i.) : kulampara, oğlanca.

gurbet-gâh غربتگاه (a. f. b. i.) : yabancı memleket.

gurema غرما (a. i. garîm, inc.): (bkz: guramâ).

guseyn غصين (a. i.): bot. dâlcık, budakcık.

guşâ غشا (a. i.): hek. guatr, fr. goitre.

güftâr-senc گفتار سنج (f. b. s.): söz tartan, uygun, ölçülü söz söyleyen.

gülân گلان (f. i. gül'ün c.): güller.

gül-cemâl گل جمال (f. a. b. s.): gül yüzlü, yüzü gül gibi güzel olan.

Gülistan گلستان (f. b. i.): 4) İstrati

Sabuncaki tarafından 1910'da İstanbul'da aylık olarak yayımlanmış çiçekçilik ve bahçıvanlığa ait bir dergi.

gürz-bâz گورز باز (f. b. s. ve i.): eskiden meydanda veya sahnede ağırlık kaldırarak hüner gösteren oyuncu.

güşûd گشود (f. s.): açık, açılmış olan. (bkz: güşûde).

H

habbevi حبوى (a. s.): bot. tanecikli.

Habeşi: 2) s. çok esmer.

habîb-i Hudâ (Allah'ın sevgilisi): mec. Hz. Muhammed.

habîb-i Kibriya (Allah'ın sevgilisi): mec. Hz. Muhammed.

habl-i sürrevî: anat. göbek bağı.

habliye-i ibtidâiyye: zool. ilk * ipsiler, fr. protocordées.

habl-i zahri: anat. sırt ipi, fr. corde dorsale.

habt-ı dimagi: delilik.

hâce: 2) tüccar.

hacer-i bürkânî: jeol. volkan çakılı.

hacer-i necmî: jeol. yıldıztaşı, fr. aventurine.

hacer-ül-cev: astr. göktaşı. (bkz: hacer-i semâvî).

hâcet-mendân حاجتمندان (a. f. b. s. hâcet-mend'in c.): muhtaçlar.

hâcim حاجم (a. s.): hacamat eden.

hâcim حاجم (a. s.): hücum eden, saldırı.

hâciyâne حاجيانه (a. f. zf.): hicveder gibi, hicveder şekilde.

hadâret خضارت (a. i.): yeşillik.

hadd-i fâsil: mat. aralığın uçları.

hadd-i lâfzi: kelime tarifi, kelime mânası.

hadd-i resmî: tam tarif.

hademe-i hayrât: kayyım, cami hademesi gibi kimselerin Diyanet İşlerinde bağlı bulunduğu daire.

hader-i şitâ: kış uyuşukluğu, fr. hibernation.

hadid-i şems: astr. yer * yörüngesinin güneşe en yakın noktası, * günberi, fr. périhélie.

hâdisât-ı fizikiyye: fizik * olayları.

hâdisât-ı kimyeviyye: kimya * olayları.

hâdisî حادثى (a. s.): hâdise ile * ilgili, * olaysal.

had-nâ şinâs حد ناشناس (a. f. b. s.): kendini bilmez, şımarık, küstah.

hadrâ: 2) müz. adı Şerh-i Mevlâna Mübârek Şah'da geçen makam.

hafazan-Allah حفظاً الله (a. cü.): Allah saklasın, Allah korusun!

hafazek-Allah حفظك الله (a. cü.) Allah seni korusun!

hâfızavî حافظوى (a. s.): psik. * belleksel, fr. mnémonique. (bkz: hıfzî!).

hafi celse: gizli oturum.

hafid-âne حفيدانه (a. f. zf.): toruna ya-kışır yolda.

hafife خفيفة (a. s.): ["hafif" kelime-sinin müen.] (bkz: hafif).

hafif-meşreb خفيف مشرب (a. f. b. s.): ser-best davranışlı, hoppa kadın.

hafiy-ül harâre: kim. * ısıtılan, fr. endother-mique.

hâil: 2) fiz. ekran.

hak حاك (a. i.): (bkz: hakk).

hak حق (a. i.): (bkz: hakk).

hakayık-ı eşyâ: tas. imânı bütün olan kimse-lere göre bunun hâripte vücudu vardır, hiç olmazsa bir kısmına insanın ilmi ve idrâki taalluk eder.

hakıyye حقيقية (a. i.): gerçekçilik, fr. réalisme.

hâk-i bîmar (hasta toprak): mec. kırmızı al-tın.

hakikat-ı Muhammediyye: tas. zât-ı ulûhiyye-tin taayyün-i evvel ve esmâ-yi Hüsnâ itibariyle mer-tebesi.

hakikat-nümâ حقيقت نما (a. f. b. s.): ha-kikati, gerçeği gösteren.

hâkimin حاكمين (a. s.): hükmeden, yarlıgayan. **Ahkem-ül-hâkimin**: Allah. **Hayr-ül-hâki-min**: Allah.

hâkim-i şer': bir yerin kadısı.

hâkim-i vakt (zamanın hâkimi): hükümdar.

hâkimiyet-i milliyê: * ulusal * egemenlik.

hâkimiyet kanunu: biy. * başatlık yasası.

hâkimûn حاكمون (a. i. hâkim'in c.): (bkz: hâkim).

hâk-i mürde (ölmüş toprak): verimsiz top-rak.

hâk-i târik (karanlık toprak): mec. insan ce-sedi.

hakk el-yakin: tas. ahadiyet makamında Hakk'ı müşahede.

hakk-ı hıyâr: huk. seçme hakkı.

hakk-ı intifak: huk. bir gayri menkulden bir-kaç kişinin faydalanma hakkı.

hakk-ı karâr: huk. on sene bilâniza tasarruf edilen arazi üzerinde takarrür eden mâlikiyet hakkı.

hakk-ı kazâ: * yargı hakkı.

hakk-ı sükût: huk. sus payı, *susmalık.

hakk-ı te'lif: te'lif ücreti.

hâk-nihâd خاك نهاد (f. b. s.): alçak gö-nüllü, iyi huylu.

hak-ül-varak: bot. yaprak ortası, fr. mésop-hylle.

halâs dide خلاصديده (a. f. b. s.): halas görmüş, kurtulmuş.

hâlât-ı nevm: uykuda uğranılan haller.

hâlât-ı selâse kanunu: psik. üç hal kanunu, fr. loi des trois états.

halef ü selef: 1) sonra gelen ve önceki [kim-se]; 2) baba ile oğul.

haleme حلمه (a. i.): meme ucu.

halemi حلمي (a. s.): anat. mememsi.

hâlet-engiz حالت انگيز (a. f. b. s.): insanı türlü hal ve şekillere sokan vaziyet.

hâle-zâde خاله زاده (a. f. b. i.): 1. hala kızı. 2. hala oğlu, teyze oğlu.

hâl-i müşgin: mis kokulu ben.

halise خالصه (a. s.): ["hâlis" in müen.]. (bkz: hâlis).

hâlis mühlis: katışıksız, eksiksiz, tam.

hâl-istân خالستان (f. b. i.): vücutta, birkaç benin toplu bulunduğu yer.

hâl-i tabii: kim. * doğal hal.

hâl-i tevellüdi : kim. doğum hâli.

halka-i gudrûfiyye : anat. kıkırdak halka.

halka-i havl-ül merî : anat. yemekborusu gerdanlığı.

halka-i tesbih (tespih halkası) : dua eden, tespih çeken kimselerin çevresi.

hâl-kâr حالكار (f. b. i.) : (bkz : hall-kâr).

hâl-kârî حالكارى (f. b. i.) : (bkz : hall-kârî).

halkıyye حلقیه (a. fi.) : edebiyen, sonsuz

halledi خلد (a. fi.) : edebiyen, sonsuz olarak muhafaza etsin, korusun!

hall ü fasl : * açıklayarak bitirme.

hamâili حاملى (a. s.) : arkuru, çapraz.

hamâlet-ül-arş : (bkz : hamele-i arş).

hâm-dest خام دست (f. b. s.) : eli işe yatmayan, beceriksiz.

hâmızât-ı gayr-i uzviyye : kim. inorganik asitler.

hâmızât-ı uzviyye : kim. organik asitler.

hâmız-ı bevl : kim. ürik asit.

hâmız-ı hall : kim. sirke asidi, saf asetik asit.

hâmız-ı pikrik : kim. asit pikrik, trinitrofenol.

hâmız-ı safsâf : kim. asetil-salisil asit, aspirin.

hâmız-ı hamızî حامضى (a. s.) : hamızla, asitle * ilgili, asitli.

hâmilet-üs-spor : bot. sportaşıyan.

hâmîl-i muştıyye : zool. * taraklılar, fr. ctenophores.

hâmîl-i ünbûbe : kim. tüplük, fr. porte-tube.

hamiyye حمیه (a. i.) : ["hamiyyet" kelimesinin arapça terkiplerde aldığı şekil]. (bkz : hamiyyet).

hammâm-ı mari : kim. mari banyosu, fr. bain-marie.

hammâm-nâme حمامنامه (a. f. b. i.) : ed. (bkz : hammâmiyye).

hamse-i âl-i abâ : (bkz : âl-i abâ).

hâmûş : 2) Hz. Mevlânâ'nın bazı gazellerinde kullandığı mahlası.

hamyâze-bahş حمىزه بخش (f. b. s.) : esne- me getiren, gevşeklik veren.

hân bere خان بره (f. b. i.) : Hamel burcu, Koç burcu.

Hande : 2) Sedat Simâvî tarafından İstanbul'da haftalık olarak * yayımlanmış edebî, siyâsî bir mizah gazetesi.

hande-zâd خنده زاد (f. b. s.) : 1. gülümsemeden meydana gelen şey. 2. sevinçle güldüren, gülümseten.

hâne : 6) halk şairlerinin beyte verdikleri ad.

hâne-i âfet-riz : "belâ dökən, saçan ev" : mec. [bu] dünya.

hâne-i dil (gönül evi) : mec. Kâbe.

hâne-i zûnbûr : arı kovanı.

hanekî sâmit : gr. damak sessizi.

hâne-nişin خانه نشین (f. b. s.) : evde oturan, evine bağlı.

hân-sâr خوانسار (f. b. i.) : sofracıbaşı, ab- çıbaşı. (bkz : hân-sâlâr).

karâbâtîyâne خراباتیانه (f. zf.) : 1. vaktini meyhanede geçirerek. 2. harâbatilikle, süflilik e, pejmürdelikle.

haram-zâde : 2) hileci; namussuz.

harâret-i ihtirak : kim. yanma * ısısı.

harâret-i mahsûsa : fiz. ısınma * ısısı.

harâret-i muhtefiyye : fiz. gizli * ısı, fr. chaleur latente.

harâret-i şems : coğr. güneş * ısısı.

harbak : 2) çöpleme.

harbak-ı ebyaz : bot. ak çöpleme.

harbak-ı esved : bot. kara çöpleme.

harekât-ı havliyye : biy. * sığımsal * devimler, fr. mouvements péristaltiques.

hareket-i hakikiyye : fiz. gerçek hareket.

hareket-i ihtilâf-ı manzar

hareket-i ihtilâf-ı manzar : astr. paralaktik hareket, fr. mouvement parallactique.

hareket-i ihtizâziyye : fiz. *titreşim hareketi.

hareket-i muahhara : fiz. yavaşlayan hareket.

hareket-i muntazama : fiz. düzgün hareket.

hareket-i mütêhavvile-i muntazama : fiz. düzgün değişen hareket.

hareket-i seneviyye : astr. yıllık hareket.

hareket-i yevmiyye : astr. günlük hareket.

harekî elektrik : fiz. *devimli elektrik, fr. electrodynamique.

harf-i medd : Arapçada uzun okunan harfler olup elif, vâ ve ye'dir.

harfiyyen حرفياً (a. zf.) : harfî harfine, tastamam, tıpatıp, olduğu gibi.

hâric an-il-merkez : geo. *dışmerkezli.

hâric an-il-merkeziyyet : geo. *dışmerkezlik.

hâricen mütêbâdil : geo. *dışters [açı].

hâricî haşefe-i nebât : bot. dış *yönlü *başçık.

hâricî merkez : jeol. *dışmerkez, fr. épicentre.

hâricî tufeyli : zool., bot. *dışsalak, fr. ectoparasite.

hâricî tufeyliyyet : *dışsalaklık, fr. ectoparasitisme.

harita-i bahriyye : coğr. deniz haritası.

harita-i inkişâfiyye : coğr. tanıma haritası.

harita-i müsteviyye : coğr. plân.

harita-i semâviyye : astr. gök haritaları.

hârizmiyye خوارزميه (f. i.) : horzumlu yolu, algoritma.

har ü has : diken ve çöp, çalışırıpı.

hasalî حشلى (a. s.) : karnın, göbek ile kasık arasındaki yer ile *ilgili.

hasânet : 2) kadının nefsiñe hâkim olması.

hasât-ül üzn : (işime taşı) anat. kulaktozu.

hasbeten حسبته (a. zf.) : karşılıksız, parasız, bedava. (bkz : fahrî, hasbî).

Hasbihal : 2) 1912'de Ahmet Şerif tarafından İstanbul'da yayımlanmış dînî bir gazete.

hasbük-allah حسبك الله (a. zf.) : (bkz : hasbün-allah).

hasbün-allah حسب الله (a. zf.) : 1. Allah'ım bana yeter. 2. hlk. ya Rabbî sen bilirsin.

hasebiyyet حسابيت (a. i.) : hasımlık, akrabalık.

hâsıla حصلة (a. i.) : *sonuç, netice.

hâsirân خسيران (a. s. hâsir'in c.) : zarara uğrayanlar.

hâsirün خسرون (a. s. hâsir'in c.) : (bkz : hâsirân).

hasren حصرا (a. zf.) : muhasara ederek, etrafını kuşatarak, çemberleyerek.

hasret-güdâz حسرت گداز (a. f. b. s.) : hasretle yanan.

hass-el-hass : tas. vahdet-i vücuda inanan, Allah'ı mutlak bir varlık olarak kabul eden.

hâssiyyet حاسيت (a. i.) : (bkz : hassâsiyyet).

haste-dil دل خسته (f. b. s.) : gönlü hasta, üzüntülü; sıkıntılı.

haste-hâne خسته خانه (f. b. i.) : hastane.

hâşâ min et-teşbih حاشا من التشبيه (a. cü.) : benzetmekten korkulu, benzetilemez.

Hâşimî هاشمي (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in mensubolduğu kabîle.

haşîşet-üd-dinâr : bot. şerbetçiotu, ömürotu, fr. houblon.

haşîşî حشيشي (a. s.) : bot., coğr. *ot-su, *otsul.

hatar-geh خطر گه (a. f. b. i.): (bkz: hatar-gâh).

hatâ-ver خطاور (a. f. b. s.): hatalı.

hâtem-ül-enbiyâ' (peygamberlerin sonuncusu): **mec.** Hz. Muhammed.

hâtir-âzârî خاطر آزاری (a. f. b. i.): hatır, gönül kırıcılık.

hâtir-cû خاطر جو (a. f. b. s.): hatır alan, gönül alan.

hâtir-dâşt خاطر داشت (a. f. b. i.): hatırda tutma, akılda tutma.

hâtir gûsâr خاطر گسار (a. f. b. s.): gönüle ferahlık veren.

hâtir-hâh خاطر خواه (a. f. b. i.): gönlün istediği.

hâtir-mandegî خاطر ماندگی (a. f. b. i.): hatırı kalmış olma, güvenmişlik.

hâtib-i felek: **astr.** Müşteri, Jüpiter.

hatt-i cânibî: *yanal çizgi.

hatt-i istivâi: **coğr.** ekvatorla *ilgili **fr.** **équatorial**, e.

hatt-ı muhakkak: bir buçuk parçası düz, geri kalanı devirli olan sülüs ile nesih arasındaki bir yazı.

hatt-ı mümass: **astr.**, **mat.** tanjant, **fr.** **tangente**.

hatt-ı münebbih: **geo.** *aradoğru, **fr.** **ligne de rappel**.

hatt-ı saf: **bot.** *aridöl.

hatt-ı şua-i müteşâbihe: **mat.** *özdeş vektörler.

hattî: 3) **geo.** *çizgisel, *doğrusal, **fr.** **linéaire**.

havâlât حوالات (a. i. havâle'nin c.): (bkz: havâle).

havâmil حوامل (a. s. hâmile'nin c.): gebe kadınlar.

havâssî حواسی (a. s.): **biy.** *duyumsal.

havâ yi nesîmî: **astr.** atmosfer, *havaküre.

havf: 2) **psik.** fobya.

havf min-el-mâ': su korkusu, **fr.** **hydrophobie**.

havsâlî حوصلی (a. s.): havsalaya ait, havsala ile *ilgili.

havz حوز (a. i.): etrafı çitle çevrili yer.

havza-i intihâiyye: **coğr.** *uçtekné.

havz-ı mâ: su havuzu, **fr.** **cuve à eau**.

Hayâl: 5) Mehmet Rauf tarafından İstanbul'da haftada iki defa olmak üzere yayımlanmış mizahî bir gazete.

hayal-hırâş خیالحرش (a. f. b. s.): hayali yırtan, parçalayan.

hayâl-i hakikî: **fiz.** gerçek görüntü.

hayâl-i Murâd: **müz.** adı anonim bir edvar-ı ilm-i musikide geçen makam.

hayâl-i sâf: temiz hayal, bönce düşünce.

hayâl-i zâhirî: **fiz.** görünen hayal, görünen *görüntü.

hayat-dâr حیاتدار (a. f. b. s.): *dirimli.

hayât-ı müştereke: **bot.** *ortakyaşama.

hayeviyye حیویه (a. i.): **fels.** *dirimselcilik, **fr.** **vitalisme**.

hâ-yı zahîr: eski yazıda e veya a okunmayıp h okunan ha'ya denir.

hayliyye خلیه (a. i.): *atgiller. (bkz: feresiyye).

hayme-şebbâzî خیمه شبازی (a. f. b. i.): İran'da çadırdan oynatılan kukla.

hayret-dih حیرت ده (a. f. b. s.): şaşkınlık veren.

Hayr-ül-berîyye: Hz. Muhammed.

hayr-ül-enâm (yaratılmışların en hayırlısı): Hz. Muhammed.

hayr-ün nisâ' خير النساء (a. it.) : "kadın-
'arın hayırlısı" : 1. Hz. Fâtîma'nın sıfatı. 2. i. kadın
adı.

haysiyyet-şiken حيث شكن (a. f. b. s.) : şe-
refkırıcı, itibar düşürücü.

hayt-ı akîm, hayt-ı mahcûb : bot. *kısırtel, fr.
paraphyse.

hayt-ı mülevven : bot. kromatik iplik, kroma-
tin.

hayt-ı nesc-i gudrûfi : anat. telli kıkırdak do-
kusu.

hayvânât-ı nebâtiyye : zool. helotüritler.

hayvânât-ı türâbiyye : zool. *toprakçıl hayvan-
lar.

hayyât حيات (a. i. hayye'nin c.) : 1. yılan-
lar. 2. mec. geçimsiz, huysuz, muzur, kimse.

hayy-el-Kayyum (diri, canlı Allah) : mec. öñü
olmayan, daima yaratan ve yarattıklarının işlerini
teşbirle ele alan canlı Allah.

hayyız-ı müselles : anat. göğsün içini uzunla-
masına ikiye ayıran aralık, ortalık, fr. médiastin.

hayy ü kadir : canlı ve kudretli.

Hazâin-üs-saâdât [saâdetlerin (mutlulukların)
hazineleri] : XV. yüzyıl bilginlerinden Mehmet oğlu
Eşref'in hekimliğe dair eseri.

hazâreniyye خزارنيه (a. i.) : bot. kavun-
ağaçları, fr. passiflorées.

hazır-cevâbî حاضر جوابى (a. b. i.) : hazırce-
vaplık.

hazmî هضمى (a. s.) : biy. *sindirel, fr.
digestif.

hazm-i dâhil i hücre : biy. *göze içi *sindirim.

hazm-i hâricî : biy. *dışsindirim.

hazm-i hâric-i hücre : biy. *göze dışı *sindi-
rim.

hebâen هباء (a. zf.) : boşuna, beyhude
olarak.

hedebî هديى (a. s.) : kirpiğimsi.

heft-âşiyâne هفت آشيانه (f. b. i.) : yedi
yuva, gökler.

heft-bünyâd هفت بنياد (f. b. i.) : yedi yapı,
gökler.

heft-reng : 2) yedirenk üzerine iplikle dokun-
muş bir çeşit dîba.

helâl-kâr حلالكار (a. f. b. s.) : helâl iş
gören, haramdan kaçınan.

helâl-zâde : 2) helâl süt emmiş, sütü temiz,
namuşlu.

helezon-ül-üzûn : anat. salyangoz (kulakta-),
fr. limaçon, colimaçon.

hemîl هميل (a. i.) : bot. sarısarmaşık de-
nilen bir çeşit yabani ot.

hem-kamet هم قامت (f. a. b. s.) : bir
boyda olan, boyları bir olan, boydaş. (bkz : hem-
kadd).

hem-zemânî هم زمانى (f. a. b. i.) : çağdaşlık,
*eşinzamanlık, fr. synchronisme.

hem-zeman muadêlât : mat. *denklemler siste-
mi, fr. équations simultanées.

hendese-i âdiyye : geo. elemanter geometri, fr.
géométrie élémentaire.

hendese-i murakkama : geo. kotlu geometri,
fr. géométrie cotée.

hendese-i mücesseme : geo. *üzay geometri,
fr. géométrie dans l'espace.

hendese-i müsteviyye : geo. *düzlem geometri,
fr. géométrie plane.

hendese-i resmîyye : geo. *tasarı geometri, fr.
géométrie descriptive.

hendesî silsile-i ale-l-vilâ : geo. geometri dizisi,
geometrik dizi.

heng هنگ (f. i.) : 1. güç, kuvvet. 2. ağır-
lık, vakar.

herçih هرچه (f. e.) : her ne, her ne şe-
kildé.

heves-güzâr هوسگذار (a. f. b. s.): key-
fince vakit geçiren.

heves-güzârâne هوسگذارانه (a. b. zf.): key-
fine göre hareket edercesine.

heves-kârâne هوسکارانه (a. f. b. zf.): he-
veskâr, hevesli kimseye yakışacak yolda.

heyâ-hây هیاهای (a. n.): çok acı çeken
kimsenin bağırtısı.

hey'et-i ihtiyâriyye: mahalle ihtiyar heyeti,
köy *kurulu, muhtar *kurulu.

hey'et-i mecmûa: bir şeyin toptan hâli, umumî
görünüşü.

hay'et-i ta'limiyye: ped. *öğretim *kurulu.

hey'et-i umûmiyye: 2) bir şeyin hepsi, her
tarafı, tamamı.

hey'î هیئى (a. s.): astronomik.

heykel-i lifi: anat. stroma.

heymâ هیمّا (a. i.): susuz çöl.

hezâr-aşnâ هزار آشنا (f. b. s.): pek çok
tanıdığı olan.

hezâr-renk (bin renkli) هزار رنگ (f. b. i.):
*dügün çiçeğigillerden hekimlikte kullanılan zehirli
bir bitki.

hezeyân-âlûd هزیان آلود (a. f. b. s.): heze-
yâna bulaşmış, saçma sapan, çok saçma.

hezl-gûne هزلگونه (f. s.): hezel tarzında,
şaka, lâtife yollu.

hidâb خضاب (o. i.): (bkz: hizâb).

hıfzî خفظى (a. s.): 1. *belleksel, fr. mné-
monique. 2. i. erkek adı.

hilt-ı mâi: bot. su *gözeneği, fr. hydratoïde.

hinta-i esved (siyah buğday): zir. burçak.

hinziriyye خنزیریّه (a. i.): zool. *domuzgil-
ier.

hırka bâzî خرقه بازی (a. f. b. i.): vecde
gelen sofuların hırkaları ile oynamaları.

hırka-i teberrûk: bir kimsenin ilk dervişliğe
başladığı zaman giydiği hırka.

hırs-bân خرسبان (f. b. i.): ayı oynatan,
ayıcı.

hırs-ı câh: yer, mevki kapma hırsı.

hısân-ı bahrî, **hısân-ül-bahr**: zool. denizaygırı.

hitta-ı evvel: astr. dokuzuncu ve en sonuncu
gök tabakasına kadar bütün arş.

hitta-i küll: astr. (bkz: hitta-ı evvel).

hibâl-i savtiyye-i süflâ: anat. alt *seskaları.

hibâl-i savtiyye-i ulyâ: anat. üst ses telleri.

hicâb-ı hâciz: 2) fiz. dürbünlerde, fotoğraf
makinelerinde objektif açıklığını büyütip küçülten
düzen, diyafram.

hicaz-aşîran: müz. en eski belgeleri XIX. yy.
ortasında olan makam.

hicâz-ı acem: müz. adı Hızır bin Abdullah'ın
edvarında terkipler arasında geçen makam.

hicâz-ı ısfahan: müz. adı Ali Şah bin Hacı
Büke'nin edvarında geçen makam.

hidâb خضاب (a. i.): (bkz: hizâb).

hidâb-âlûd خضاب آلود (a. f. b. s.): renkli,
renk renk.

hidmet-kârî خدمت کاری (a. f. b. i.): hiz-
metkârlık, hizmetçilik.

hikâye-i ma-sebak: geçmiş hikâye etme.

hikemî vâdî: ed. Dîven şiirinde felsefeye ve
fikre *önem veren edebî çiğir.

hikmeten حکمة (a. zf.): hikmetçe, hikmet
bakımından.

hikmet-i bedâyi': estetik.

hilâfî, **hilâfiyye** خلافیه (a. s.): hilâfa
ait, hilâf ile *ilgili.

Hilâl-i Ahdar (yeşil ay): 2) 1926'da Fahrettin
Kerim (Gökay) tarafından İstanbul'da aylık olarak
yayımlanmış "içki düşmanı" bir dergi.

Hilâl-i Ahmer

Hilâl-i Ahmer (Kızılay) : 2) 1920'de Hilâl-i Ahmer cemiyeti tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

hilâl-i beyzâ : anat. lunula, tırnağın dibindeki beyaz leke, fr. lunule.

Hilâl-i Osmânî : 1912'de Abdülaziz Bey tarafından İstanbul'da günlük olarak yayımlanmış ilmt, edebî, siyasî, iktisadî bir gazete.

hilâl-i Ramazân : Ramazan ayının başı, ilk günleri.

hilâl-manzar هلال منظر (a. b. s.) : "ay görünüşü" : ay çehrelî; çehresi ay gibi olan sevgili.

hilye-i çihâr-yâr-ı güzîn : ed. dört halife hakkında yazılmış hilyeler. (bkz : hilye).

hilye-i enbiyâ : bütün peygamberler hakkında yazılmış hilye.

hilye-i Fahr-i âlem : (bkz : hilye-i şerif).

hilye-i nebevi : (bkz : hilye-i şerif).

hindâm هندام (a. i.) : iyi tertipleme, uygunluk, simetri.

Hind-i Garbî : batı Hint, Amerika.

Hindûbâr : 2. (f. h. i.) : Hindistan.

hire-bahş خيره بخش (f. b. s.) : (bkz : hıyre-bahş).

hire-çeşm خيره چشم (f. b. s.) : (bkz : hıyre-çeşm).

hired خرد (f. i.) : (bkz : hired).

hire-dest خيره دست (f. b. s.) : (bkz : hıyre-dest).

hiregi خيرگي (f. i.) : (bkz : hıyregî).

hire-küş خيره کش (f. b. s.) : (bkz : hıyre-küş).

hire-re'y خيره رأی (f. a. b. s.) : (bkz : hıyre-re'y).

hire-ser خيره سر (f. b. s.) : (bkz : hıyre-ser).

hire-serâne خيره سرانه (f. zf.) : (bkz : hıyre-serâne).

hire-seri خيره سري (f. b. i.) : (bkz : hıyre-serî).

hirriyye هريه (a. i.) : zool. kedigiller.

hisâb-ı asgar-ı nâ-mütenâhî : infinitezimal hesap.

hisâb-ı kat'î : *kesin hesap.

hisâbî (a. s.) : 2) eli sıkı.

hisâb-ül-benân (parmak hesabı) : ed. hece vezni. (bkz : vezni-benân).

hisâl خصال (a. i. haslet'in c.) : (bkz : hı-sâl).

hisân حسان (a. s. hasen'in c.) : güzeller.

hiss-i bâtin : mat. zihnî anlayış, idrâk.

hiss-i hal : fels. hal duygusu, fr. cénesthésie.

hissî hareket : fels. *devinduyum, fr. cinésie veya cinesthésie.

hiss-i ihtiyâc : *gerekseme.

hissiyyât-perest حسياتپرست (a. f. b. s.) : *duyucu.

hissiyyât-perestî حسياتپرستى (a. f. b. i.) : *duyuculuk.

hissiyyet-i adaliyye : psik. *kasıl *duyumlar, fr. sensations musculaires.

hiyâz حياض (a. havz'ın c.) : (bkz : hı-yâz).

hiye هي (a. zm.) : (bkz : hüve).
dâb-âlûd).

hizâb-âlûd خضاب آلود (a. f. b. s.) : (bkz : hidâb-âlûd).

hod-gâmâne خودگامانه (f. b. zf.) : hodgamca, hodgâmlara yakışır surette, kendini beğenmişçesine, egoistçe.

hod-gâmî خودگامی (f. b. s.) : bencillik.

hod pesendî خود پسندی (f. b. i.) : kendini beğenmişlik. (bkz : mağrûriyyet).

hod-reviş خود روش (f. b. s.): başınabuyruk.

hortûmiyye خرطوميه (a. i.): zool. hortumlular, fr. proboscidiens.

hoş-kenâr خوش کنار (f. b. s.): mec. sevgili.

hoş-nağme خوش نغمه (f. a. b. s.): sesi güzel, güzel sesli.

hoş-nazar خوش نظر (f. a. b. s.): alışan, konuşan, görüşen, ahbablık, dostluk eden ve edilen kimse.

hoş-nemek خوش نمک (f. b. i.): 1. sevgili, sözü, sohbeti tatlı kimse. 2. tuzu karar ve lezzetli olan yemek.

hoş-nevâz خوش نواز (f. b. i.): sazende, çalgıcı.

hoş nüvis خوش نویس (f. b. s. ve i.): güzel yazı yazan, hattat.

hubeybât-ı mülevvene: bot. kromoplast.

hubeybe حبيبه (a. i.): jeol. tanecik, fr. granule.

hûbî خوبی (f. i.): güzellik.

Hudâ-âgâh خدا آگاه (f. b. s.): Allah bilir.

Hudâ-hâfız خدا حافظ (f. a. b. n.): Allah korusun.

Hudâ-pesendâne خداپسندانه (f. b. zf.): Allah'ın beğeneceği şekilde.

Hudâ-ver خداور (f. b. s. ve i.): 1. sahip, malik, 2. efendi, *bay; hâkim.

-hûde خوده (f. s.): 1. hak, sahih, doğru. 2. i. fayda. **Bi-hûde**: faydasız, boş.

hudeybât حديبات (a. i. hudeybe'nin c.): anat. yumrucuklar, *tümsecikler.

hudeybât-ı tev'emiyye-i erbaa: anat. dördüz *tümsecikler.

hudeybe حديبه (a. i. c.: nudeybât): anat. *tümsecik, yumrucuk.

hudû' خضوع (a. i.): (bkz: huzû').

hudû' ve huşu' خضوع و خشوع (a. b. i.): *udunma ve yükünme.

huffâşiyye خفاشيه (a. i.): zool. yarasa-lar.

hufre-i inhidâmiyye: coğr. çöküntü hendeği.

hufyeten خفيته (a. zf.): (bkz: hafiyeten).

hukûd حقوق (a. i. hıkd'ın c.): (bkz: hıkd).

hukukan حقوقاً ("ku" uzun okunur, a. zf.): hukuk bakımından, hukuk yönünden, hukukça.

hukuk-i âmm: huk. *kamusal haklar.

hukuk-ı esâsiyye: huk. *anayasa hukuku.

hukuk-ı müktesebe: huk. edinilmiş, kazanılmış haklar, tabîi haklar.

huld-i berin: cennet.

hulesân خلصان (a. i. hıls'ın c.): dostlar.

huleymî حليمى (a. s.): biy. mememsi.

hulfe, hulfet حلفه، حلفت (a. i.): bunama.

huliyât حليات (a. huliyy'n c.): altın, yakut, zümrüt, gümüş gibi zinet eşyaları.

hulk-i hasen: güzel huy, güzel huylu.

hulûl خلول (a. i. hall'in c.): 1. sirkeler. 2. sirkede bulunan kurtçuklar.

hulûl-i hâricî: fiz. dışa *geçişme, fr. exomose.

hulûliyye

hulûliyye حُلُولِيَّة (a. i.): Allah'ın bazı cisimlere yerleşmesi *inancında bulunma.

hulûs-i bâl: gönülden semimiyet.

hulûsiyyet خُلُوصِيَّة (a. i.): samimî, candan dostluk.

humâsî (a. s.): **2** gr. Arapçada mastarı 5 harfli olan fiil.

hum-bâz حُمْبَاز (f. b. s.): İran'da küp içine girilerek oynatılan kukla.

humevî, humeviyye حُمُويَّة (a. s.): hek. sıtmaya mensup, sıtma ile *ilgili: **Alâim-i humeviyye**: sıtma işaretleri.

humeyrâ حُمَيْرَا (a. i.): **1.** küçük kırmızı şey. **2.** Hz. Muhammed'in devecisinin adı. **3.** kadın adı.

hûm-i Eflâtun: Diyojen'in içinde yaşadığı küp.

humâmî حُمَامِي (a. s.): **1.** hummaya, ateşli hastalığa, nöbete, sıtmaya ait, bunlarla ilgili. **2. i.** fazla hararet, ateş.

humâmâziyye حُمَامَازِيَّة (a. i.): bot. *ekşiyoncağiller, fr. oxalidéés.

hummeyât حُمَيَّات (a. i. hummâ'nın c.): (bkz: hümmeyât).

humre (a. i.): kızılık, kırmızılık.

humuzât حُمُزَات (a. i. humz'un c.): oksitler.

humz حُمُز (o. i.): oksit. (bkz: hamz).

humz-ı sâni-i nühâs: kim. bakır oksit,

humz-ı zîbak: kim. civa oksit.

hûn-i bed: mec. şarap.

hûn-i cehân: şafağın kızılığı.

hûn-i cem: mec. şarap.

hûnide حُمُونِيدَة (f. s.): beğenilmiş, makbul.

hûn-i dil: mec. keder, kaygı, tasa.

hûn-i hâm: üzüm şarabı.

hûn-i hayvân: süt, yoğurt, yağ; bal.

hûn-i rez (üzüm kanı): şarap.

hunnâkî خُنَّاقِي (a. s.): hek. boğmaca, bademcik, boğaz iltihabı ile *ilgili.

hûn-rîzâne خُونَرِزَانَة (f. b. zf.): kan dökücülükle, zalimce, insafsızca.

hûn-rîzî خُونَرِزِي (f. b. i.): kan dökücülük, zalimlik.

hurde-bân خُرْدَة بَان (f. b. s.): **1.** bir şeyin inceliklerini bilen. **2.** çok dikkat eden.

hurde-bîniyye خُرْدَة بِنِيَّة (f. b. s.): (bkz: hurde-bîni).

hurde-çîn خُرْدَة چِيْن (f. b. s.): kırıntı toplayan, dökülen kırıntıları toplayan fakir.

hurde-sâl خُرْدَة سَال (f. b. s.): yaşı küçük, genç. (bkz: hurd-sâl).

hûri-veş حُورِي وَش (f. b. s.): "hûri gibi": çok güzel.

hurûf-ı gayr-ı sadâiyye: gr. sessiz harfler.

hurûf-ı hafife: gr. ince sesli harfler.

hurûf-ı sadâiyye: gr. sesli harfler.

huruf-ı sakile: gr. kalın sesli harfler.

hurûş-bîn خُرُوشْبِيْن (f. b. i.): kim. ebül-yoskop.

hûsâm حُسَام (a. i.): (bkz: hûsâm).

husedâ حُسَدَا (a. s. c.): hasetçiler, kıskanlar. (bkz: hasede).

huseyle حُسَيْلَة (a. i.): bot. kavuzcuk, fr. glumellule.

husmân حُصْمَان (a. s. hasm'ın c.): hasımlar, düşmanlar.

husr حُصْر (a. i.): **1.** peklik, kabız. (bkz: inkıbâz). **2.** idrar tutukluğu. (bkz: ihtibâs-ı bevl).

hussâr حَسَار (a. s. hâsır'ın c.): hasret çekenler.

hussâr حَسَار (a. s. hâsır'ın c.): muhasara edenler, kuşatanlar.

huşeyfât حَشِيفَات (a. i. huşeyfe'nin c.) **bot.**, anat. başçıklar.

huşeyfât-ı şibh huveyniyye: **bot.** erkek *gözeleler, fr. anthérozoïdes.

huşeyfe حَشِيفَة (a. i. c.: huşeyfât): **bot.**, anat. başçık, küçük baş.

huşeyfe-i nebât: **bot.** başçık.

huşk-dehân خَشَكْ دِهْمَان (f. b. s.): "ağız kuru": mec. oruçlu, ağız mühürlü.

huşk-endâm خَشَكْ اَنْدَام (f. b. s.): vücudu kuru, zayıf, gelişimsiz kimse.

huşûnet-âmiz خُشُونَتِ آمِيز (a. f. b. s.): huşûnetle, kabalıkla, sertlikle.

hutût-ı cebhiyye: geo. alın doğruları, fr. lignes frontales.

hutût-ı ebeviyye: baba ile ilgili hatlar. [2 bıyık, 2 sakal, 2 favori, 1 bamteli].

hutût-ı mütevâziye: geo. paraleller.

hutût-ı ümmiyye: ana ile ilgili hatlar [2 kaş, 4 kirpik, 1 saç].

huveynât-ı nak'îyye: zool. öğlena, fr. euglène.

huveynî حَوَيْنِی (a. s.): çok küçük olan hayvancıklar ile ilgili, mikrobumsu.

huveynî menevî: biy. sperma hayvancığı.

huveysala حَوَيْصَلَة (a. i.): anat. havuzcuk, ufak kabarcık.

huveysala-ı kilye: anat. böbrek havuzcuğı.

huveysal-ı menevî: anat. sperma kesesi.

huveysal-ı rievî: anat. akciğer keseciğı.

huveysal-ı sem'î: anat. işitme kesesi.

huyûr خَيْر (a. s. hayr'ın c.): hayırlar, hayırlı, faydalı, yararlı şeyler.

huzemât حَزَمَات (a. i. huzme'nin c.): demetler.

huzemât-ı kitabîyye-i haşebiyye: **bot.** odun-kalbur demetleri.

huzme-i ziyâiyye: fiz. *ışın demeti.

hücerât-ı tenâsülüyye: biy. germen, fr. germen.

hüceyrât-ı muhâiyye: biy. miyelosit.

hüceyrât-ı nebâtiyye: kim. selüloz.

hücre-i âkile: biy. *yutarküre, fegosit.

hücre-i asabiyye: biy. nöron, fr. neurone.

hücre-i muhâcire: biy. *göçmen hücre.

hücre-i hedebiyye: anat. kirpikli göze.

hüdûbî هُدُبِی (a. s.): (bkz: hedeбі).

hükmi şahsiyyet: (bkz: şahsiyyet-i hükmiyye).

hüküm-keş حَكْمْ كَش (a. f. b. s.): emre itaat eden.

hükûmât-ı müttehîde: birleşmiş devletler.

hükûmet-gâh حَكُومَتْ گَاه (a. f. b. i.): hükûmet merkezi, idare merkezi, *başkent.

hükûmet-i aғniyâ: sosy. *zenginerki, fr. plutocratie.

hükûmet-i âmme: sosy. *eierki, demokratlık, fr. démocratie.

hükûmet-i avâm: sosy. (bkz: hükûmet-i âmme).

hükûmet-i rûhâniyye: sosy. *dincierki, fr. théocratie.

hülû هُلُو (f. i.): kızmemesi de denilen bir çeşit sulu ve lezzetli şeftali.

hüner-mendân هُنَرْمَنْدَان (a. f. s. hünermend'in c.): hünerliler, marifetliler.

hürriyet-perver حُرِّيَّتْ پَرَوَر (a. f. b. s.): hürriyetsever, hürriyet taraflısı.

hürriyet-perverâne حُرِّيَّتْ پَرَوَرَانَة (a. f. b. zf): hürriyetsever kimseye yakışacak surette.

hüseyni-maye: müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre hüseyni makamına mâye âvâzesini katmakla elde edilen terkip.

hüseyni-selmek: müz. Hızır bin Abdullah'ın hüseyni makamına selmek âvâzesini ekleyerek kurduğu terkip

hüseyniyye

hüseyniyye حسيّيه (a. s.): ["hüseyni" kelimesinin müen.]. (bkz: hüseyni).

hüsn âmiz حسن آميز (a. f. b. s.): 1. güzellikle yuğrulmuş, çok güzel. 2. i. bir çeşit lâle.

hüsn-i hal kâğıdı: temiz kâğıdı, iyi hal kâğıdı.

hüsn-i hatt: 2) güzel yazı yazma sanatı.

hüsn-i inşâd: 1) ed. güzel okuma, güzel konuşma, fr. diction; 2) bir dili güzel telâffuz etme sanatı.

hüsn-i lika: yüz güzelliği.

hüsn-i sadâ: ses güzelliği, güzel ses.

hüsn-i te'sir: iyi *etki.

Hüsn ü Dil (güzellik ve gönül): Bursalı Lâmiî'nin Farsçadan Türkçeye çevirip Yavuz Sultan Selim'e sunduğu mesnevîsi.

hütüm هتوم (a. i.): (bkz: hütöl).

hüzemâ حزماء (a. s. hâzım'ın c.): ihtiyatlı, akıllı, tedbirli kimseler.

hüzn-âlûd حزن آلود (a. f. b. s.): hüznölü, kederli, tasalı, kaygılı.

I

iklim: 2) memleket, diyar, ülke.

iklimî اقليمى (a. s.): iklim ile *ilgili, *iklimsel, fr. climatique.

iklim-i bahri: coğr. deniz iklimi.

iklim-i berri: coğr. kara iklimi.

isfahânek-i atik: müz. Nasır Abdülbaki'nin Teditkik ve Tahkik'inde adı geçen makam.

isfahânek-i cedid: müz. Sultan III. Selim'in bulduğu isfahânek'i eskisinden ayırmak için verilen adı.

istifâ-i tenâsülü: biy. *eşeyssel seçim, fr. sélection sexuelle.

Istilahât-ı Edebiyye: Muallim Naci'nin 1889'da basılmış edebiyat bilgilerine dair eseri.

İşk-nâme: XIV. yüzyıl şairlerinden Mehmet'in 1398'de kaleme alıp Yıldırım Bayezit'in oğlu Süley-

man Çelebi'ye sunduğu ve Hümâ ile Ferruh arasında geçen aşkı anlatan mesnevîsi.

it'âmîyye اطعاميه (a. i.): (bkz: it'âmîyye).

itrîyyât عطريات (a. i. c.): güzel ve lâtif kokulu yağlar, ruhlar, lavanta ve benzeri nesneler.

itr-i müsellei: misk, anber ve benzeri hoş kokulu nesnelerden olma koku.

izam عظم (a. i.): büyüklük, büyük boy, irilik. (bkz: uzım).

izâm-ı kasîre: anat. kısa kemikler.

izmâm اضماء (a. i. zamm'dan): zammetme, üzerine koyma, katma.

i

iâde: 4) ed. birinci mısraın son kelimesini ikinci mısraın başında tekrarlayarak yazılan manzume.

iârât اعارات (a. i. iâre'nin c.): ödünç vermeler.

iâşe ve ibâte: yedirme ve barındırma.

iâza اعاضه (a. i. ivaz'dan): bedel verme, karşılık verme.

ibâd عباد (a. i. abd'in c.): 1 kullar. 2. s. çok bol, bereketli.

ibhâm-ı lâfzî: mant. *ikizlilik, fr. ambiguïté.

ibhâm-ı ma'nevî : mant. *ikizanlam, fr. amphibologie.

ibn-il-harem : gayri meşrû çocuk. (bkz : ved-i zinâ).

ibre-i mıknaşsiyye : fiz. (bkz : mıknaşî).

ibreyye ابرویه (a. i.) : bot. *sardunya-giller. [doğrusu : "İbriyye" dir].

ibtâl-i hiss : biy. uyuşturma.

ibtidâî madde : ham madde.

ibtidâiyye ابتدائية (a. s.) ["ibtidâî'nin muen.] (bkz : ibtidâî).

ibtisâmât ابتسامات (a. i. ibtisâm'ın c.) : hafif gülmeler, gülümsemeler.

icâb-ı hâl : *durumun *gereği.

icâb-ı maslahat : işin *gereği.

icân : 2) anat. apış arası.

icfâr ايفار (a. i.) : alışkanlıktan vazgeçme.

icmâliyye اجمالية (a. s.) : ["icmâlî'nin muen.] (bkz : icmâlî).

icrâ hey'eti : yürütme *kurulu.

icrâî, icrâiyye اجرائى، اجرائية (a. s.) : icrâya âit, icrâ ile *ilgili.

icrâî kuvvet : yürütme gücü.

icrâ vekilleri hey'eti : *bakanlar *kurulu.

ictihâdî, ictihâdiyye اجتهدى، اجتهدية (a. s.) : ictihada âit, ictihat ile ilgili. (bkz : ictihâd).

içtimâ-i süflâ : astr. iç *gezegenlerin, yer-*gezegen-güneş olmak üzere aynı *doğrultuda bulunmaları, *altkavuşum, fr. conjonction inférieure.

içtimâ-i ulyâ : astr. iç *gezegenlerin, yer-*gezegen olmak üzere bir doğrultuya gelmeleri, *üstkavuşum, fr. conjonction supérieure.

i'dâdiyye اعداىه (a. i.) : 1. i'dâdî'nin muen. 2. (bkz : mekteb-i i'dâdî).

idân عيدان (a. i. ûd'un c.) : (bkz : ûd).

iddiyân اديان (a. i. deyn'den) : borca girme, borç alma, borçlanma.

idâre-i kelâm : sözü, birinin hoşuna gidecek şekilde söyleme.

idâre-i mülkiyye : sivil *yönetim.

id-geh عيده (a. f. b. i.) : (bkz : id-gâh).

ifâdî, ifâdiyye افادى، افاديه (a. s.) : ifade ile *ilgili, anlatma ile *ilgili.

ifgâr افگار (f. s.) : yaralı. (bkz : mec-rûh).

ifkad افتقاد ("ka"uzun okunur. a. i.) : kaybettirme.

ifkah افكاه ("ka"uzun okunur. a. i.) : öğretme.

ifrâş افراش (a. i.) : tefriş etme, serme, döşeme.

iftâh افتاح (a. i. feth'den) : fethetme, açma.

iftihâm افتهم (a. i. feh'm'den) : anlama, kavrama.

iftikârî افتكارى (a. s.) : fels. düşünce ile *ilgili, düşünce ve *tasarımda bulunan, *düşünsel, fr. idéal.

iftikâriyyet افتكاريت (a. i.) : fels. *düşüncellik, fr. idéalité.

iftirâz افتراض (a. i. farz'dan) : farz kılma, zarurî, lüzumlu, gerekli sayma.

igtiram اغترام (a. i.) : borç verme, diyet verme; cereme verme.

ihâta-i nazar : *gengörü.

ihâta-vî احاطوى (a. s.) : ihata edecek gibi, içine alacak şekilde.

ihbar tasrifi : gr. basit zaman çekimi, fr. indicatif.

ihkar اِحْكَار ("ka" uzun okunur. a. i.): tahkir etme, rezil etme.

ihnak اِحْناق (a. i.): 2. boğma.

ihsâi: 2) sosy. *sayımsal, fr. statistique.

ihsâiyyet اِحْصَايَت (a. i.): (bkz: ihsâiy-yât).

ihsâsiyye اِحْصَايَةِ (a. s.): ["ihsâsi" nin muen.]. (bkz: ihsâsi).

ihticâ اِهْتِجَاء (a. i. hicv'den): birbirini karışıklık, hicvetme.

ihtilâc-nâme اِخْتِلَاجِنَامَةِ (a. f. b. i.): ed. yû-zûn ve gözün sayirmesi hakkında yazılan bir çeşit mensesur fâlnâme, fal kitabı.

ihtilâf-ı kanun: huk. *türedişi.

ihtilâf-ı manâzır: astr. paralaks.

ihtilâf-ı manzar: astr. paralaks, fr. parallaxe.

ihtimâlî اِحْتِمَالِي (a. s.): fels. *belkili, fr. problématique.

ihtimâr-ı küüli: kim. alkol mayalanması.

ihtirâk-ı batî: kim. yavaş yanma.

ihtirâm-kâr اِحْتِرَامْكَار (a. f. b. s.): ihti-ram, hürmet gösteren, saygılı.

ihtisâsi, **ihtisâsiyye** اِخْتِصَاصِيَّة (a. s.): ihtisasa, *uzmanlığa ait, bununla *ilgili.

ihtisâsiyye اِحْتِصَاصِيَّة (a. i.): fels. *du-yumculuk, fr. sensualisme.

ihtiyâtiyye اِحْتِيَاطِيَّة (a. s.): ["ihtiyâtî" nin muen.]. (bkz: ihtiyâtî).

ihtizâzât اِهْتِزَازَات (a. i. ihtizâz'ın c.): 1. titremeler, *titreşimler; *deprenmeler. 2. sığrayıp oynamalar; sallanmalar.

ihtizâz-ı arzânî: jeol. enine sarsıntı, enine *titreşim.

ikdâm: 2) 1894'te Ahmet Cevdet ve Ethem

İzzet Benice tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

iklîlî اِكْلِيلِي (a. s.): 1. iklile ait, iklîl ile *ilgili. 2. bot. ikili, fr. bicuspide.

iklîl-i cenûbî: astr. güney tacı, fr. couronne australe.

iklîl-i şemsî: astr. güneş tacı, fr. couronne (solaire).

iksâl اِكْسَال (a. i. kesel'den): bıkkınlık, bezginlik verme.

iktâm اِكْتَام (a. i. ketm'den): gizleme, saklama.

iktisâbât اِكْتِسَابَات (a. i. kesb'den. iktisâb'ın c.): iktisaplar, kazanmalar, edinmeler.

iktisâdiyye اِقْتِصَادِيَّة (a. s.): ["iktisâdî" nin muen.]. (bkz: iktisâdî).

iktitâfât اِقْتِطَافَات (a. i. iktitâf'ın c.): (bkz: iktitâf).

i'lâl: 3) mant. *nedenleme, fr. causation.

i'lânât اِعْلَانَات (a. i. i'lân'ın c.): ilân-lar; meydana çıkarmalar, açığa vurmalar, yayma-lar.

ilcâ: 2) psik. *içtepi, fr. impulsion.

ilhâhât اِلْهَاحَات (a. i. ilhâh'ın c.): (bkz: il-hâh).

ilhâmât اِلْهَامَات (a. i. ilhâm'ın c.): (bkz: ilhâm).

ilhâm-ı Vatan: Abdülhak Hâmid'in vatan şiir-lerini ihtiva eden bir eseri.

ilkaât اِلْقَاآت ("ka" uzun okunur. a. i. ilka'ın c.): (bkz: ilka).

ilkah-ı dâhili: biy. *içdöllenne, fr. féconda-tion interne.

ilkah-ı hâricî: biy. *dışdöllenne, fr. féconda-tion externe.

illallah الى الله (a. c.): "yeter, kâfi, bıktık artık" gibi usanç ve bezginlik anlatır.

illet-i âdiye: mant. vesîle *nedeni, fr. cause occasionnelle.

illet-i akliyye: akıl hastalığı.

illet-i fâile: fels. *etken nedeni, fr. cause efficiente.

illet-i vâhime: kuruntu hastalığı.

ilm-el-yakîn: *kesin bilgi.

ilm-i ahcâr: jeol. *taşbilimi.

ilm-i âsâr-ı atika: arkeolojî.

ilm-i azâim: ruhları davet ve teskin etme ilmi.

ilm-i bedâiyî: estetik. (bkz: bedîiyyât).

ilm-i cevî: meteor. (bkz: ilm-i ahvâl-i cevî).

ilm-i edvâr: müz. müzik bilgisi.

ilm-i hâl: 2) tas. tekkede öğrenilen bilgiler.

ilm-i hisâb: mat. aritmetik.

ilm-i ictimâ': (bkz: ictimâiyyâ*).

ilm-i kal: tas. medresede öğrenilen ilim.

ilm-i kehânet: gelecekte haber verme ilmi.

ilm-i kelâm: (bkz: kelâm*).

ilm-i kıyâfet: (bkz: kıyâfet*).

ilm-i nücûm: astroloji.

ilm-i şerîf: musıkî.

ilm-i şuhûd: *gözleme, *deneye dayanan *bilim.

ilm-i tabakat-ül-arz: jeol. jeolojî, *yerbilimi.

ilm-i tasvîr-i miyâh: coğr. *subilgisi, fr. hydographie.

ilm-i tavsîf-it-tabîa: coğr. fizyografya.

ilm-i tekvîn: kâinatın yaratılışını inceleyen *bilim, kozmogoni.

ilm ü haber علم و خبر (a. b. i.): resmî daireye verilmek üzere muhtarlık veya bir daire tarafından birinin durumunu belirtmek için hazırlanmış tasdikli vesika, *belge.

ilm-ül-esmâk: zool. *balıkbilimi.

iltifât-nâme التفاتنامه (a. f. b. i.): ed. bir büyük tarafından beğenilip övüldüğü bildirilen yazı.

iltimâât التتمعات (a. i. iltimâ'ın c.): parıldamalar.

i'mâlât-hâne اعمالخانه (a. f. b. i.): *yapımevi, *işlik, atölye.

imâle-i nigâh: göz çevirme, mec. dikkatsizce bakma.

i'mâliyye اعمالیه (a. i.): yapma, *yapım ücreti.

imâm-zâde امام زاده (a. f. b. i.): imam oğlu, babası imam olan veya babasına imam denilen kimse.

imârât عمارات (a. i. imâret'in c.): imaretler, yoksullara yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş olan hayır evleri, aşevleri.

imdâdî امدادی (a. s.): imdata ait, imdatla *ilgili.

imtidâd-ı fecr: astr. tan *süresi.

imtidâh امتداح (a. i. medh'den): medhetme, övme.

imtikâr امتكار (a. i. mekr'den): aldanma; oyuna ve hileye düşme.

imtîsâs-ı kudret: fiz. enerji alma.

imtiyâzî, imtiyâziyye امتیازی (a. s.): imtiyaza ait, imtiyazla *ilgili.

imtîzâc kimyevî: kim. *kimyasal *ilgi.

inâden عناداً (a. zf.): inat ederek, inat olsun diye, domuzuna.

inâe انائه (a. i.): üşenme; geciktirme.

in'âm-perver انعامپور (a. f. b. s.): nimet veren, ihsanî, iyilik eden.

in'âm-perverî انعامپوری (a. f. b. i.): nimet vericilik, ihsan, iyilik edicilik.

inâyet-i Rabbâniyye: Tanrı'nın lûtfi, Tanrı'nın ihsanı, Tanrı *kayraşı.

inâyet-i Rabbâniyye mesleği: fels. *kayracılık, fr. providentialisme.

inbisât-ı tûlânî : fiz. uzama, fr. dilatation linéaire.

ind-el-iktizâ : gereğince, gerekirse.

ind-el-lüzûm : gereğince, gerekirse.

indifâât اندفاعات (a. i. indifâ'ın c.) : 1. mündefi olmalar, ortadan kalkmalar. 2. yer yer başgöstermeler. 3. jeol. püskürtmeler, fr. éruptions.

indimâcî اندماجى (a. s.) : *ışkın, fr. immanent.

indiyye عندية (a. i.) : fels kendi inanişına, kendi görüşüne inanma, kendincelik.

inhifâz-ı nesimî : meteor. *basınç düşüklüğü (düşük *basınç).

inhilâl-i plâzmaî : bot. plazma *bozulumu.

inhilâl-i zihnî : psik. zihin *dağılımı.

inhinâ : 2) geo. eğrilik.

inhitât-ı mikyâs-ı havâ : meteor. *basınçölçer düşüklüğü.

inhitât-ı rûhî : psik. ruh *düşümü, fr. psycholepsie.

inhitâtî انحطاطى (a. s.) : *çökkün, fr. dépressif.

inhizâm انضمام (a. i. hazm'den) : hazm olunma, *sindirilme.

inkisâm : 2) bot. bölünüm.

inkisâr-ı hayâl : umduğunu bulamama, *umut kırıklığı.

inkisâr-ı ziyâ : fiz. ışık *kırımı.

inkişâf : 4) biy., mat. *açınım, fr. développement.

innallahe maa s-sâbirin : Allah sabredenlerle beraberdir.

inşîâl انشغال (a. i.) : şulelenme, alevlenme.

intâc-gerde انتاجگرده (a. f. b. s.) : netice olarak meydana gelen, başka bir şeyin neticesi olarak sayılan.

intaniyye انتانيه (a. i.) : 1. ["intânî" nin muen.]. (bkz : intânî). 2. intânî hastalıklar servisi.

intibâk-ı hayâtî : fels. *dirimsel *duyuşma, fr. consensus vital.

intihâ-nâme انتيهانامه (a. f. b. i.) : Sultan Veled'in Farsça manzum bir mesnevisi.

intikal-i harâret : fiz. ısı *yayılımı, fr. convection.

intikal-i kuvvet : fiz. kuvvet *iletimi.

intisâb-ı nefes : hek. nefes darlığı. (bkz : usr-ün-nefes, zîk-ı nefes).

intişâr : 5) fiz. ayrılma, fr. dispersion; 6) kim. *dağılım, *yayınma, fr. diffusion.

intişâr-ı harâret : fiz. ısı *yayılımı.

intişâr-ı bûzûr : bot. tohum dağılması.

intişârî انتشارى (a. s.) : fiz. ayıran, fr. dispersif.

inzihâl انذهال (a. i. zehel'den) : şaşkınlık.

inzirâr انزراز (a. i.) : bot. tomurcuklanma.

inzivâ-gâh انزواگاه (a. f. b. i.) : inziva edilecek yer, *çekilge.

irâde-i zaife (zayıf, geçici irade) : psik. *istemşeme, fr. velléité.

ireb ارب (a. i.) : (bkz : irb).

irsâliyye ارساليه (a. i.) : makbuz, alındı.

irsiyyet ارثيت (a. i.) : irsîlik, anadan babadan, akrabadan geçerlik.

irşâdât ارشادات (a. i. irşâd'ın c.) : (bkz : irşâd).

irticâc-ı adalî : biy. *kasıl sarsılma, fr. secousse musculaire.

irticâc-ı elektrîkî : fiz. elektrik titreşimleri.

irticaf : 2) astr. üçüncü bir cismin veya cisimlerin *çekim *etkisiyle *yörünge hareketinin bozulma *eylemi, fr. perturbations.

irtifâât ارتفاعات (a. i. irtifâ'ın c.) : 1. yükselmeler. 2. yükseklikler. 3. ortadan kalkmalar. 4. terakki etmeler, ilerlemeler, yükselmeler.

irtifâât-ı mütevâfıka : astr. karşılıklı yüksek-

irtifak : 5) Bir gayrimenkulden birkaç kişinin faydalanması.

irtikâbât ارتکابات (a. i. irtikâb'ın c.) : irtikaplar, rüşvet almalar, rüşvet yemekler.

irtikasât-kamer : astr. Ay sallantısı, **fr. libration.**

irtisâmât ارتسامات (a. i. irtisâm'ın c.) : irtisamlar. (bkz : irtisâm).

irtisâmi ارتسامی (a. s.) : irtisâma, *izdüşüme ait, irtisam, *izdüşüm ile *ilgili.

isfenciye-i karniyye : zool. yumuşak susüngerleri, **fr. cératospoges.**

isfenciye-i kilsiiyye : zool. kireçli süngerler, **fr. caleisponges.**

isfendâniyye اسفندانیه (f. i.) : **bot.** *akça-ağaçgiller.

isfidâb اسفیداب (f. i.) : üstübeğ. (bkz : istidâc).

isfidâr اسفیدار (f. i.) : **bot.** akkavak, ak-söğüt.

iskar اسقار (a. i.) : hakir görme, hor görme.

ismen اسماً (a. zf.) : 1. ismini, adını söyleyerek, adını belirterek. 2. gerekli bir işi veya vazifeyi yapmamak veya yapamamak *durumunda bulunarak : "İsmen öğretmen. İsmen hizmetçi gibi"

ism-i cemi' : gr. topluluk ismi.

ismiyyûn اسمیون (a. i. c.) : *adçılar, **fr. nominalistes.**

istiâre-i temsiliyye : ed. benzeyen ve kendisine benzetilenin birden fazla olması sûretiyle yapılan istiâre.

istiâre-i mürekkebe : ed. teşbîhin temel unsurlarından olup yalnız biriyle arka arkaya birkaç benzerlik sıralayarak yapılan istiâre.

istibâhât استباحات (a. i. istibahe'nin c.) : (bkz : istibâhe).

istibhâm استبہام (a. i.) : 1. müphem olma, belirsiz olma. 2. ses çıkarmama.

istibkâ' استبکاء (a. i. bükâ'dan) : ağlatma.

istibrâz استبراز (a. i. berez'den) : meydana çıkarma, açığa vurma.

istidhâk استضحاک (a. i. dıhk'dan) : eğlenme, alay etme.

istifrâr استفرار (a. i. firâr'dan) : firar etme, kaçma, gizlice savuşma.

istigzâb استغضاب (a. i. gazab'dan) gazaba getirme, kızdırma, öfkelenendirme.

istihmak استحماق (a. i. hamık ve hamuk'dan) : ahmaklık gösterme.

istihzârât استحضارات (a. i. istihzâr'ın c.) : hazırlıklar.

istihzârî استحضاری (a. s.) : **fels.** *tasarımlı, **fr. représentatif.**

istiksâb استکساب (a. i. kesb'den) : kesbetme, kazanma.

istiktâm استکتام (a. i. ketm'den) : saklama, gizlemek isteme.

istilâ-i bahr : jeol. deniz basması.

istimzâc : 2) anket.

isti'nâd استعناد (a. i. inâd'dan) : inat etme, direnme.

istinkâr استنکار (a. i.) : inkâr etme, bilmemelikten gelme.

istinkaş استنقاش ("ka" uzun okunur. a. i. nakş'dan.) : 1. nakşedilmesini isteme. 2. nakşetme.

istisâlât استیصالات (a. i. istisâl'in c.) : (bkz : istisâl).

isti'sâm استئثام (a. i. ism'den) : günah-tan arınma.

istisnâiyyet استثنائیت (o. i.) : müstesnalık, müstesnâ oluş, ayrılık.

istişâri استشارى (a. i.): danışmalık.

istişfâf استشفاف (a. i.): 1. şeffaf olma, saydamlaşma. 2. içinden görerek bir şeyin aslını öğrenmeye ve elde etmeye çalışma.

istişhâr استشهار (a. i.): şöhret bulma, ün kazanma.

istivâi استوائى (a. s.): eşit, denk, düz; kaplama, örtme, ortada ve tam bir derecede bulunma ile *ilgili.

isti'yâs استىياس (a. i. ye's'den): ye'se düşme, ümitsizlenme.

isti'zâr استىزار (a. i. özr'den): özürleme, af dileme, bağışlanmasını isteme.

iş'ârî rey رأى اشعارى (a. b. i.): açık *oylama.

işret-gâh عىرتگاه (a. f. b. i.): işret, içki içilecek yer. (bkz: işret-kede, mey-kede).

işret-kede عىرتكهده (a. f. b. i.): içki içilecek yer. (bkz: işret-gâh, mey-kede).

işret-sâz عىرتساز (a. f. b. s.): işret eden, içki içen.

iştikak : 2) ed. aynı kökten gelen fakat ayrı anlamları olan kelimelerle yapılan cinas. [teslîm, selâmet, selâm gibi].

iştirât اشتراط (a. i. şart'dan): şart koşma.

iş ü nûş عىش ونوش (a. f. b. i.): zevk ve sefa, cümbüş, (bkz: ays ü nûş).

işve-nümâ عىشه نما (a. f. b. s.): işveli, nazlı, edalı.

it'âmiyye اطعاميه (a. .): evvelce bazı tekke, dergâh ve benzeri yerlerde fakirlere yemek yedirmek üzere ayrılan ödenek.

i'tâş اعطاش (a. i. atş'dan): susuz bırakma, susuz kalma.

ithâfiyye اىحافيه (a. i.): bir eseri, birine ithaf ederken yazılan yazı.

ithâm-kâr اىهامكار (a. f. s.): birini suçlandıran, birine kabahat yükleyen.

i'tidâl-i mizâc : fels. *ılımlı, ölçülülük, fr. tempérance.

i'tikadât-ı bâtila : 2) peşin yargı, fr. préjugé.

i'tikâl-i bahrî : coğr. dalga aşındırması.

i'timak اعتماق (a. i. umk'dan): derine gitme, derinliğine varma.

i'tirâfât اعترافات (a. i. i'tirâf'ın c.): i'tirâflar. (bkz: i'tirâf).

i'tirâzât اعتراضات (a. i. i'tirâz'ın c.): itirazlar. (bkz: i'tirâz).

i'tisâfât اعتسافات (o. i. i'tisâf'ın c.): doğru yoldan çıkmalar, sapmalar, yolsuzluk etmeler.

i'tiyâdât اعتيادات (a. i. i'tiyâd'ın c.): âdet edinmeler, alışmalar; alışkanlıklar.

i'tizârât اعتذارات (a. i. i'tizâr'ın c.): özür dilemeler, af dilemeler.

itret عىرت (a. i.): (bkz: itret).

ittisâiyyet اتساعيت (a. i.): fels. *kaplamlılık, fr. extensivité.

ittisâl : 4) fels. bitişiklik, fr. contiguïté; 5) bot. kavuşma, fr. conjugaison.

izâfi sıfır : mat. *özümlü sıfır.

izâh-nâme اىضاحنامه (a. f. b. i.): 1. açıklama yazısı. (bkz: ta'rîf-nâme). 2. prospektüs.

i'zâzât اعزازات (a. i. i'zâz'ın c.): ikram etmeler, ağırlamalar.

izzet-mend عزتمند (a. f. b. s.): değer, kıymet, yücelik, ululuk sâhibi. (bkz: muazzez, mükerrem).

izzet ü ikbâl (ile): şeref ve talih; şerefle; eskiden bir kimseyi uğurlarken söylenen söz.

izzet-yâb عزتياب (a. f. b. s.): şeref ve saygı gören, îzaz ve ikrama ulaşan.

izz ü alâ عز و على (a. b. i.): yücelik ve ululuk.

J

jeng-âlûde جنگ آلوده (a. f. b. s.): (bkz: jeng-âlûd).

jerr-bînî جرف بيني (f. b. i.): ince, dikkatli düşünme.

K

kabil-i afv: bağışlanabilir, bağışlanır.

kabil-i aks: *evrinir, *tersinir, fr. *réversible*.

kabil-i ekl: yenir, yenebilir.

kabil-i haml: mant. *yüklemleşir, fr. *prédicable*.

kabil-i hazf: kaldırılır.

kabil-i idrâk: psik. *algılanır, alınır, fr. *perceptible*.

kabil-i inhinâ: bükülür.

kabil-i ircâ: kim. *indirgenir, fr. *réductible*.

kabil-i i'tirâz: söz götürür.

kabil-i izâle: giderilebilir.

kabil-i nüfûz: bot., coğr. *geçirimli, fr. *perméable*.

kabil-i rüçû': mant. *tersinlenir, fr. *réversible*.

kabil-i tahakkuk: *gerçeklenebilir.

kabil-i tahallül: kim. *ayırılabilir, fr. *décomposable*.

kabil-i tahammuz: kim. *oksitlenir, fr. *oxydable*.

kabil-i tahkik: *gerçinlenebilir.

kabil-i telkîn: fels. *telkinlenebilir, fr. *suggestible*.

kabil-i tenbîh: biy. uyarılır, fr. *excitable*.

kabiliyyet-i aksiyye: fiz. *tersinirlik, fr. *réversibilité*.

kabiliyyet-i hayât: biy. *yaşarlık.

kabiliyyet-i inhilâl: *eriyebilirlik.

kabiliyyet-i inhilâliyye: kim. *erirlik, fr. *solubilité*.

kabiliyyet-i taksîm: mat. bölünebilme.

kabiliyyet-i teheyyüciyye: heyecanlılık.

kabiliyyet-i telkîn: psik. telkîn *anıklığı, fr. *suggestibilité*.

kabiliyyet-i tenebbüh: psik. *uyarılganlık, fr. *excitabilité*.

kabl-el-mantık: mant. *mantıkötesi.

kabr-gâh قبرگاه (a. f. b. i.): mezarlık.

kabz-ı mâl: kabzımal, meyve, sebze ve benzeri şeyleri yetiştirenlerden satıcılara devredilmesi-ni sağlayan komisyoncu.

kadar قدر (a. e.): 1. miktarında, ölçüsünde, derecesinde. 2. ...dek, ...değin. 3. denli. 4. gibi.

kadem-bûs قدمبوس (a. f. b. s.): ayak öpen.

kadem-bûsi قدمبوسى (a. f. b. i.): ayak
öpme.

kadî i sipihr (gökün kadısı): Müşteri yıldızı.

kadîmî قدیمى (a. s.): eskidenberi, ötedenberi var olan, dâimî.

kadr-nâ-şînâs قدر ناشناس (a. f. b. s.): ka-
dirbilmez, değerbilmez.

kadr-nâ-şînâsî قدر ناشناسى (a. f. b. i.): ka-
dirbilmezlik, değerbilmezlik.

kafes nişîn قفس نشین (f. b. s.): kafes ar-
dında oturan, işsiz güçsüz.

kâf-ı musattah: yazıda satırı doldurmak ve
hat sanatında yazıyı güzel göstermek gayesiyle ya-
tık olarak yazılan kef.

kafîle-gâh قافله گاه ("ka" uzun okunur.
a. f. b. i.): kafilenin konakladığı yer.

kafiye dâr قافیه دار (a. f. b. i.): ed.
(bkz: mukaffâ).

kâğad کاغذ (f. i.): (bkz: kâğaz).

kâğad-hâne کاغذ خانه (f. b. i.): kâğıthane,
kâğıt fabrikası.

kahriyyât قهريات (a. i. kahr'ın c.): zorla-
malar, zorla iş gördürmeler.

kaiden قائداً (a. zf.): oturmuş olduğu
halde, oturarak, oturduğu halde.

kaide-i selâse: mat., astr. Üçlü *kuralı.

kail: 3) s. inanmış, aklı yatmış.

kaim şibih-münharif: geo. *dikyamuk, fr. tra-
pèze isocèle.

kal'a-güşâ قلعه گشا (a. f. b. s.): kale
açan, kale zapteden.

kal'a-nişîn قلعه نشین (a. f. b. s.): kalede
oturan.

kalem-i mahsûs: *özel kalem.

kalû belâ قالو بلا ("ka" uzun okunur.
a. cü.): (bkz: belâ).

kamet-i mevzûn: mütenasip vücut.

kamis-i ebyaz: anat. akgömlek.

kamisiyye قميصه (a. i.): zool. gömlek-
liler. fr. tuniciers.

kanâl-ı nâkilet-ül-mensviyye: biy. *atmık ka-
nali.

kanât-ı dâfika: anat. atar kanal, fr. éjacula-
teur.

kanât-ı merâre: anat. koledok kanalı, fr. canal
cholédoque.

kanât-ı nısf-ı dâireviyye: anat. *yarımçember
kanallar.

kanât-ı sadrî: anat. göğüs kanalı, fr. canal
thoracique.

kanât-ı safrâvî: anat. öd kanalı.

kanât-ı şevki: anat. omurga kanalı, fr. canal
rachidien.

kân-ı Ahmed: Hz. Muhammed'in özü, cevheri.

kantara-i Varol: anat. Varol köprüsü, fr. pont
de Varole.

kâr-âşnâyî کار آشنایی (f. b. i.): işbilirlik.

kâr-güdâz کار گداز (f. b. s.): kârını erit-
miş, işi bitmiş, iflâs etmiş.

karîb-i hakikat: gerçeğe yakın, *gerçeksi.

karîne-i inkisâr: fiz. kırılma indisi, fr. indice
de réfraction.

karîne i mânîa: ed. İstiârenin unsurlarından
biridir. Yani mecazlı kelimenin kendi mânâsında
kullanılmasına imkân olmamasıdır: "Yıldızlar göz-
lerini kırptıyordu" cümlesinde "göz" kelimesi gerçek
mânâsında kullanılmamıştır. Çünkü bunu meneden
bir karîne vardır. Yıldızın gözü olmaz.

kâse-bâz کاسه باز (f. b. s. ve i.): kâse-
leri, parmaklarının ve değneklerinin ucuyla çevi-
rerek dans eden oyuncu.

kâse-i fagfûr: Çin porseleninden yapılmış kâse.

kâse-i minâ (mavi kâse): mec. gök.

kâse-i zânu: anat., mec. dizkapağı.

kâsek كاسك (f. i.): küçük kâse.

kasım قسم (a. s.): ince, narin; çabuk kırılabilen.

Kasîde-i bürde: Kâab bin Zübeyr'in, Hz. Muhammed önünde okuduğu kasîdeye karşı, Hz. Muhammed'in sırtından çıkardığı hırkayı kendisine giydirmesiyle meşhur olan bir kasîdenin adı.

kasr-ı basar: kısa *görüş.

kasr-ül-akl: akli kısa, akli ermez.

kassâb-hâne قصابخانه (a. f. b. i.): büyük kasap dükkânı.

kat قط (a. i.): (bkz: katt).

kat'â قطا (a. zf.): hiçbir vakit, aslâ.

katan قطن (a. i.): anat. bel *bölgesi.

katani قطنى (a. s.): bel *bölgesi ile *ilgili.

kat-ı mükâfi: geo. parabol şeklinde olan, parabolik.

kat'ı mükâfi-i mücessem: geo. parabolit.

kat'ı nâkıs-ı mücessem: geo. ellipsoit.

kat'ı nâkısı: geo. eliptik.

kat'ı zâidi: geo. hiperbolik.

kat'ı zâid-i mücessem: geo. hiperboloit.

kâtib i umûmî: *genel kâtip, *genel sekreter, *genel *yazman.

katl-gâh قتلگاه (a. f. b. i.): öldürme yeri.

katre-i mürekkeb (mürekkep damlası): mec. siyah ben.

katt قط (a. i.): tahıl fiyatlarının yüksekliliği.

kavâbil قوابل (a. kabil'in c.): istidatlı, kabiliyetli kimseler.

kavmiyyet قوميت (a. i.): şu veya bu kavimden olma hali.

kavs-i in'ikâs: fiz. *yansı yayı, fr. arc de reflexe.

kavs-i leyl (gece yayı): astr. güneşin gökküresinde, bir gün boyunca çizdiği çemberin ufuk altında kalan parçası, fr. arc nocturne.

kavs-i leyl ve-n-nehâr: astr. gece gündüz yolları.

kavs i nehâri: astr. gündüz yayı.

kavs-i nisf-ün-nehâr: astr. meridyen yayı.

kavs-i ziyâ: fiz. ışık yayı.

kayd-ı ihtirâzi: *çekince.

kayd-ı ihtiyâti: *sakınca, *sakinmalık.

kayh قيسح (a. i. c.: kuyûh): irin.

kaziyye-i mûcibe-i külliyye: mant. *olumlu *tümel *önerme, fr. proposition universelle affirmative.

kebediyyeler کبدييلر (a. t. i.): bot. ciğerotları, fr. hépatiques.

kec-dehân کج دهان (f. b. s.): eğri ağızlı, çarpık.

kec-dehen کج دهن (f. b. s.): (bkz: kec-dehân).

kec-gerdân کج گردان (f. b. s.): boynu eğri, eğri boyunlu, eğri boyun.

kec-gerden کج گردن (f. b. s.): (bkz: kec-gerdân).

kec-perverî کج پروى (f. b. i.): aksilik.

kec ü mec: çarpık, altüst.

keffiyye كفيه (a. i.): Araplar tarafından kullanılan ve omuzları da örten püsküllü erkek başörtüsü.

keff-ül-esed: bot. aslanpençesi, fr. alchémille.

kehânet-fürûş كهانه فروش (a. f. b. s.): falcılık, gaîpten bilmişlik satan.

kehânet-fürûşî كهانه فروشى (a. f. b. i.): falcılık, gaîpten bilmişlik satma.

kejdüm-i bahri: zool. iskorpit.

kelb-i Ali (Hz. Ali'nin köpeği): bazı Alevîler tarafından erkek çocuklarına verilen ad.

kelbiyye : 2) zool. köpekçiller.

keleki كلكي (f. i.) : kuş kanadının büyük tüylerinden yapılan padişah sorgucu, tuğ.

kelel كل (f. i.) : (bkz : kelekî).

kelime-i asliyye : gr. basit kelime.

kemâl-i âfiyet : âfiyetin son derecesi.

kemâl-i ciddiyet : ciddiyetin son derecesi, çok ciddî olarak.

kemâl-i evvel : fels. fr. entéléchie.

kemâl-i salâhiyyet : salâhiyetin son derecesi, geniş salâhiyet, geniş *yetki.

kemâl-i zevk : zevkin son derecesi.

kemân-dân كماندان (f. b. i.) : 1. yay zarfı, ok kuburu. 2. keman kutusu:

kemân-gîr كانگیر (f. b. s.) : usta ok atıcı.

kem'e كمشه (a. i.) : bot. domalan, fr. truffe.

kemîn-sâz كمين ساز (f. b. s.) : pusu kurmuş olan.

kem-kadr کم قدر (f. a. b. s.) : kadri az, değersiz, âdî.

kem-kâr کمکار (f. b. s.) : 1. işi az. 2. işi bozuk, fena.

kenâne کنانه (f. s.) : köhne, eski.

kend-mend کند مند (f. b. s.) : perişan, darmadağan, harap.

kerâkiyy کراکی (a. i.) : zool., astr. turna, fr. grue.

kermiyye کرمیه (a. i.) : bot. *asmagiller.

kesâfet-i izâfiyye : fiz. *özümlü ağırlık.

kesâfet-i mutlaka : fiz. salt *yoğunluk.

kesb i kat'iyet : kesinleşme, kesinlik kazanma.

kesir-ül-eşkâl : kim. bol şekilli.

kesir-ül-hücre : bot. çokhücreli [bitki].

kesir-ül-vücûh : geo. çok yüzlü.

kesret-i ilâh mesleği : fels. *çoktanrıcılık, fr. polythéisme.

kesr-i a'şârî-i devr-i basit : mat. basit devirli *ondalık kesir.

kesr-i a'şârî-i devr-i mürekkeb : mat. karışık devirli *ondalık kesir.

kesr-i a'şârî-i mütenâvib : mat. *devirli *ondalık kesir.

kesr-i mütevâli : mat. zincirleme kesir.

kesr-i müvellid : mat. ana kesir.

keşiş-âne کشایشانه (f. zf.) : keşiş, papaza. yakışır surette, papaz gibi.

kettânî کتانی (a. s.) : ketene âit, ketenle *ilgili. [müen. "kettaniyye"].

kettâniyye کتانیه (a. i.) : bot. ketengiller.

kevâkib-i kutbiyye : astr. *dolaykutupsal yıldız.

kevâkib-i muvakkata : astr. yeni doğmuş bir yıldız sanılmışsa da gerçekte parlaklığı birdenbire artıp değişen yıldız, fr. Nova.

kevâkib-i muzâafiyye : astr. birbirinin *çekim *etkisinde bulunan ve böylece ortak kütle merkezi çevresinde dolanan yakın iki yıldız, fr. étoile double, binaire.

kevâkib-i mütehavvile : astr. parlaklığı zamana bağlı olarak değişme gösteren yıldız, fr. étoile variable.

kevnî کونی (a. s.) : *acunsal, kozmik, fr. cosmique.

key cemil : çok güzel.

kible-i İslâm : Müslümanların namazda yüzünü döneceği, yöneleceği yer.

kible-nâme قبله نامه (a. f. b. i.) "kibleyi yazan, gösteren" : pusula.

kibletân قبلتان (a. i. c.) : (bkz : kibleteyn).

kıdâh قداح (a. i. kadeh'in c.) : kadehler. (bkz : akdâh).

kimme قَه (a. i.) : 1. bot. kömeç, fr. capitule. 2. bot. deste şeklinde olan çiçek; tepe [çiçek vaziyetinde].

kimmet-ür-re's : anat. bregma.

kirâât قِرَاءَات (a. i. kirâat'in c.) : (bkz: kirâat).

kirâât-hâne قِرَاءَتْخَانَه (a. f. b. i.) : içinde gazete, mecmua bulunan büyük kahvehane.

kırbâviyye-üş-şekl : zool. *tulumlular, fr. ascons.

kısâret قِصَارَت (a. i.) : 1. leke çıkarma sanatı, lekecilik. 2. gırpıcılık, temizleyicilik.

kısm-ı a'şâri : mat. mantis, fr. mantisse.

kısm-ı tâmm : 1) mat. (logaritmada) tam kısım, *belirtgen; 2) karakteristik.

kısmî intibâh : ara seçimi.

kissâ قِثَاء (a. i.) : hiyar.

kissâ ül-himâr قِثَاءُ الْحِمَار (a. it.) : bot. eşek hiyarı, fr. élater.

kışr-ı sâni : bot. içkabuk.

kışr-ı tâli : bot. *ikincil kabuk.

kışriyye-i âliye : zool. yüksek kabuklular, fr. malacostracées.

kıt'a-i münkasime : *bölüt, fr. segment.

kıt'a-i müstakime : mat. doğru parçası.

kıtat-ül-feres : astr. bir takımyıldızın adı, tay, fr. Petit Cheval.

kıvâm-üd-dîn : 1) dinin direği; 2) i. erkek adı, ["kıvamettin" şeklinde kullanılır].

kıyâm ve isyân : ayaklanma.

kıyâsât قِيَاسَات (a. i. kıyâs'ın c.) : 1. kıyaslar. (bkz: kıyâs); 2. mant. tasımlar.

kıyâsât-ı müselsele : mant. *çoktasım, fr. polysyllogisme.

kıyâs-ı müselsel : mant. sorit.

kıymet-i adediyye : mat. *sayımsal değer.

kıymet-i ittihâdiyye : kim. birleşme değeri.

kıymet-i izâfiyye : *özgül değer.

kıymet nazariyyesi : mant. değer *kuramı, fr. axiologie.

kibâr-ı rîşât : zool. teleke, fr. remiges.

kibâr-zâde كِبَارْ زَادِه (a. f. b. i.) : kibâr kişilerin oğulları ve kızları.

kiber كِبَر (a. i.) : büyük, ilerlemiş yaş.

kibritiyyet-i hadîd : kim. yeşil vitriyol.

kimyâ-yı fizikî : kim. *fiziksel kimya.

kimyâ-yı harûri : kim. termokimya.

kimyevî aks-ül-amel : kim. *kimyasal *tepki-me.

kirm-i şeb-tâb : ateşböceği.

kise-i meşimiyye : bot., anat. cüçük kesesi, ambriyon kesesi.

kise-i misbâhiyye : anat. yüzme kesesi.

kise-i rieviyye : akciğer keseleri.

kise-i tal'îyye : bot. *çiçektozu kesesi.

kitâben كِتَابًا (a. zf.) : kitap, yazı olarak.

Kitâb-ı Bahriyye (denizcilik kitabı) : Pîrî Reis'in denizciliğe ve coğrafyaya ait eseri.

Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcid-iş-Şerife : Ahmet Fakih'in bir Hac z'yâretini ve orada gördüklerini anlatan eseri.

Kitâb-ı Güzide (beğenilmiş, seçkin kitap) : XI. yüzyıl *bilginlerinden İmam Serâhsî'nin Türk ulusunun din bilgisini arttırmak amacıyla Türkmên-Kıpçak ağzıyla yazdığı didaktik eser.

Kitâb-ı Mukaddes : İncil ve Tevrat.

kitâbiyyat كِتَابِيَّات (a. i.) : bibliyografya.

kitâbiyye كِتَابِيَّه (a. i.) : bot. ağaçların kâğıt yapılan iç kabuğu, özü.

kitâb-ül-cilve كِتَابُ الْجُلُوه (a. b. i.) : Yezîdî'lerin iki kutsal kitaplarından biri.

kiyânî كِيَانِي (a. s.) : fels. *evrendoğumsal, fr. cosmogonique.

kiyânus كِيَانُوس (o. i.) : kim. siyanür.

kiyânûs-i hadîd : kim. demir siyanür.

Kostantaniyye-i mahmiyye

Kostantaniyye-i mahmiyye : [muhafazalı] bû-yük şehir, İstanbul şehri.

köhne-sâl کهنه سال (f. b. s.) : ihtiyar, yaşlı. (bkz : kühen-sâl).

kubbe i âb : su yüzünde payda olan kabarcık.

kubbe-i hadrâ (yeşil kubbe) : Hz. Mevlânâ'nın türbesi.

kubel قبل (a. i. kuble'nin c.) : öpmeler, öpüşler, öpücükler.

kuble قبله (a. i. c. : kubel) : öpme, öpüş, öpücük. (bkz : bûse).

küçek-gerdâniyye : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvârına göre küçek makamına gerdaniye âvâzesi katılmakla elde edilen terkip.

kudret-i elektrikiyye : fiz. elektrik enerjisi.

kudret-i harâret : fiz. *ısı enerjisi.

kudret-i kimyeviyye : fiz. *kimyasal enerji.

kudret-i mihânikiyye : fiz. mekanik enerji.

kudret-i şems : fiz. güneş enerjisi.

kudret-i ziyâiyye : fiz. ışık enerjisi.

kühî : 3) taşralı, dışarlıklı kaba kimse; dağlı.

kühî-yâne گوهیانہ (f. zf) : dağlıya yakı-şacak surette, kaba.

kulkasiyye قلفاسیہ (a. i.) : bot. *yılan-yatığıgiller, fr. aroïdées.

kuneyve قنيوه (a. i.) : anat. kanalcık, fr. canalicule.

kur'ân-hân قرآن خوان (a. f. b. s.) : Kur'an okuyan.

kureybe قريبه (a. i.) : anat. 'tulumcuk, fr. utricule.

Kureyşi قريشى (a. h. i.) : Kureyş kabîle-sinden olan, Kureyşli.

kurûn-ı uhrâ : tar. *sonçağ.

kutb-ı menfi : astr. *eksi kutup.

kutb-ı müsbet : astr. *artı kutup.

kûteh کوته (f. s.) : kısa. (bkz : kôtâh).

kutr-ı arz : astr. yer çapı.

kutr-ı hakikî (gerçek çap) : mat. uzunluk biri-minde ölçülen çap, fr. diamètre réel.

kutr-ı küre-i semâ : astr. *gökküresi çapı.

kutr-ı zû kesir-il-adlâ' : mat. *köşegen, fr. diagonale.

kuvâdiyye قواديه (a. i.) : zool. *sıçangil-ler.

kuvve-i cerriyye : fiz. çekme gücü.

kuvve-i delkiyye : fiz. sürtünme kuvveti.

kuvve-i elâstikiyye : fiz. *esnek kuvvet.

kuvve-i elektrikiyye : fiz. elektrik gücü.

kuvve-i fâile-i elektriki : fiz. elektrik *gerilimi.

kuvve-i il-el-merkeziyye : fiz. *merkezil kuvvet.

kuvve-i inbâtiyye : *bitelge, *biteklik.

kuvve-i kemmiyyet : fiz. *ürüt, *üretim.

kuvve-i lâsıkâ : fiz. yapışkanlık.

kuvve-i ma'neviyye : iç, yürek gücü; moral.

kuvve-i muharrike-i elektrikiyye : fiz. elektro-motor kuvvet.

kuvve-i muharrike-i mıknatısıyye : fiz. mağne-tomotor kuvvet, fr. force magnetomotrice.

kuvve-i müessire : fiz. *etkin şiddet.

kuvve-i müeyyide : *yatırım gücü, kuvveti.

kuvve-i müteharrik bi-l-elektrik : fiz. elektro-motor kuvvet, fr. force électromotrice.

kuvve-i teb'îdiyye : fiz. kaldırma kuvveti.

kuyûh قيوح (a. i. kayh'ın c.) : irinler.

kuzahî قزحی (a. s.) : kuzaha ait, kuzah-la *ilgili, renkli.

kuzahiyye قزحيه (a. i.) : anat. gözün renk-li olan tabakası, fr. iris.

kûze-bâz كوزه باز (f. b. s. ve i.) : testile-ri başının üstünde tutarak hüner gösteren oyuncu.

kûbbâd كباد (a. i.) : bot. ağaç kavunu-nu andıran, iri ve yumuşak bir limon.

kübr كبر (a. i.): büyüklük. (bkz: kibr).

kübrâ : 2) mant: büyük *önerme.

küfr-bâzî كفر بازي (a. f. b. i.): küfürbazlık, küfredicilik, sövüp sayma.

kümmî : 2) eski yazma kitap çeşitlerinden birinin adı. Tulânî ve küçük olan bu kitapları âlimler cübbelerinin yenlerinde taşırlardı.

küre-i beyziyye : biy. oosfer.

küre-i nâriyye : jeol. pirosofer.

küreviyy-üş-şekl cümle-i kevkebiyye : astr. *küremsi yıldız yığınları.

küreybe كريبه (a. .): biy. tulumcuk, fr. utricule.

küreyve-i şahmiyye : biy. yağ *yuvarı.

küreyvî كروي (a. s.): *küresel.

küreyvin كروي (a. i. c.): fizy. *yuvarcıklar, fr. globules.

kürsî : 7) koltuk'un x yıldızı, şedir, fr. Schedir.

küsâhat كساح (a. i.): sıskalık, kemik hastalığı, fr. rachitisme.

küsûf-ı halkavî : astr. halkalı gün tutulması.

küşâd-ı bâb : kapıyı açma, kapının açılması.

kütle-i izâfiyye : fiz. *özkütte, fr. masse spécifique.

kütle-i tal'iyye : bot. *çiçektozu kümesi.

kütüb-i mukaddese : mukaddes kitaplar [Tevrat, Zebûr, İncil, Kur'an]. (bkz: kütüb-i semâviyye).

küül-i muattar : kim. alkolat.

küül-i mutlak : kim. arispirito.

küveys : 2) biy. kesecik, fr. saccule.

L

lâfziyye لفظيه (a. i.): fels. 1. *boşsözcülük. 2. ezbercilik.

lâhika-i mütekaddime : gr. *önek.

lâhki لاحق (a. s.): coğr. liğli, alüvyonlu.

lâhnî لحنى (a. s.): sesle *ilgili, ahenkle *ilgili.

lâle-gül : müz. Hüseyin Sadettin Arel'in bulduğu Hüzzam makamı gibi başlayıp sonradan şedarbân makamı gibi yegâhda karar kılan makam.

lâle-i hamrâ : kırmızı lâle.

lâne-i mürg : kuş yuvası.

lâ şerike lehu لا شريك له (a. sü.): Allah'ın şeriki, nazîri yoktur, O, eşsizdir, tektir.

lâ-teşbih لا تشبيه (a. b. s.): benzetmek gibi olmasın!

lâ-yenbagi لا ينبغي (a. b. s.): yakışmaz, uygun düşmez, uymaz.

lâ-yetebdell لا يتبدل (a. s.): değişmez.

lâ-yetehammel لا تحمل (a. s.): tahammül edilmez, dayanılmaz.

lâ-yüfnâ لا يفنى (a. s.): fenâ bulmaz, yok olmaz, tükenmez.

lâ-yüzâl لا يزال (a. s.): izale edilmez, tükenmez.

lâzım ve kâfi şart : mat. gerek ve yeter şart.

leben-i kils : kim. kireç sütü.

leb-i dilber : 1) dilber dudağı; **2)** dilber dudağı denilen hamur tatlısı.

leblâb-ül-arz : bot. yer sarmaşığı.

lede-t-teemmül لد التأمل (a. b. zf.): tee-
mmül edilince, düşünülünce.

leflâfe لفلافه (a. i.): bot. kurt tırnağı
denilen bir *bitki.

leh-dâr لهدار (a. f. b. s.): dan yana.

lemeân-ı flüori : fiz. flüorışı, fr. fluorescence.

lenfâ-yi dâhili : hek. *içakkan, fr. endolymphé.

lerze-bahş لرزه بخش (f. b. s.): titreme
veren, titreten.

lesâset لصاست (a. i.): hırsızlık.

leşkeri لشكري (f. s.): leşkere ait, leş-
kerle, ordu ile *ilgili.

leşkeriyân لشكريان (f. i. c.): askerler.

letâif-güne لطائفگونه (a. f. b. s.): lâtife,
şaka yollu.

Leylâ vü Mecnûn : Fuzûlî'nin ünlü mesnevîsi.

leylî mekteb : yatılı *okul.

leylî talebe : yatılı *öğrenci.

lezzet-şinâs لذت شناس (a. f. b. s.): tat
alan, tadına varan.

lezzet-yâb لذتياب (a. f. b. s.): lezzet
alan, tat duyan.

lif-i adalî : anat. *kas teli.

lif-i hayvânî : anat. *hayvansal tel.

lif-i hücrevî : anat. *gözeli tel.

lif-i isfencî : anat. *süngerteli.

lifin ليفين (a. i.): biy. fibrin, kanın ter-
kibine dâhil olan beyaz bir madde.

lif-i nebâtî : bot. *bitkisel tel.

lihâfi لحافى (a. s.): bot. tohum zarı ile
*ilgili.

li-l-eneiyye : fels. *beniçincilik, fr. égocentris-
me.

limmiyyet لميت (a. i.): mant. *önsellik,
fr. a priorités.

lisân-ı avâm : halkın konuşma dili.

lisân-ı kal : konuşma dili; nağme, kuş nağmesi.

Lisan'ül Gayb (Gayb'ın, Allah'ın dili) : fala ba-
kılması dolayısıyla Hâfız-ı Şîrâzî'nin divanına verilen
ad.

liyâkat : 3) *değim, yararlık.

lizâz لذاز (a. s. lez'iz'in c.): lezzetli,
tatlı, hoş a gider şeyler.

luâbiyye لمابيه (a. s.): ["luâbî" nin
müen.] (bkz: luâbî).

lû'bet-bâzân لعبت بازان (a. f. b. i. lû'bet-bâz'ın
c.): oyuncular, hayalciler, kuklacılar.

lûgat-çe لغتچه (a. f. b. i.): küçük lûgat,
*sözlük, *sözlükcük.

Lûgat-i Nimetullah (Nimetullah'ın *sözlüğü) :
Sofyalı Nimetullah Efendinin 1540'da düzenlediği
Farsçadan Türkçeye *sözlük.

Lûgat-i Şeh-nâme (Şeh-nâme sözlüğü) : Bağ-
datlı Ömer oğlu Abdülkadir adlı bir zatın 1721'de
Şeh-nâme'de geçen kelimeler üzerine düzenlediği
Farsçadan Türkçeye sözlük.

luhayme لحيمه (a. i.): (bkz: lûhayme).

luhûd لحود (a. i. lâhd'in c.): (bkz :
lûhûd).

lusûs لصوص (a. s. lass, lıs ve luss'un c.):
(bkz: lûsûs).

luveyha لويحه (a. i.): 1. lavhacık. 2.
fiz. lamel.

lûbbiyye لببيه (a. s.): ["lûbbî" nin
müen.] (bkz: lûbbî).

lûfâh لفاح (a. i.): bot. güzelhatunçiçe-
ği.

lûfâhin لفاحين (a. i.): bot. atropin.

lûfeyfe ليففه (a. i.): 1. bot. bürümcük.
2. bot. küçük çiçek yaprağı topluluğu.

lühât لهات (a. i.) : anat. küçükdil. ["le-hât, lihât" şekilleri de vardır].

lühayme-i dem'iyye : biy. gözyaşı *etçiği.

lühûn لحون (a. i. lahn'ın c.) : lâhinler, nağmeler, ahenkler.

lüveyf لويف (a. i.) : anat. *sinirtelciği.

lüveyfi, lüveyfiyye لويفيه (a. s.) : küçük lifle, telcikle *ilgili.

M

maâbid معابد (a. i. ma'bûd'un c.) : mabutler, ibadet edilecek yerler.

maâkîs معاكيس (a. s. ma'kûs'un c.) : ters şeyler.

Maârif-nâme معارفنامه (a. f. b. i.) : 1486'da İstanbul'da ölen Hızır Bey Oğlu Sinan Paşa'nın ahlâk ve nesihata dair eseri.

mâ-ba'd-er-rûhî : psik. *ruhötesi, fr. métapsychique.

mâ-ba'd-er-rûhiyyât مابعدالروحيات (a. it.) : psik. (bkz : mâ-ba'd-er-ruhî).

mâ-beyne-hümâ ما بينهما (a. b. zf.) : arası, araları.

mâ-bih-il-istihkak مابالاستحقاق (a. b. zf.) : istihkak, hak etme sebebi.

mâ-bih-il-kivâm : 1) mant. *dayanak, fr. substrat, substratum; 2) fels. varlığın, keyfiyetlerin dayandığı şey, dayanak.

Mâcerâ-yı Aşk : Abdülhak Hamit'in 1873'te basılmış bir tiyatrosu.

mâ-dâme مادام (a. e.) : devam ettikçe, süresince.

madde-i asliyye : gr. 1) gövde; 2) köken.

madde-i dimâgiyye : biy. lesitin.

madde-i hadrâ (yeşil madde) : bot. klorofil.

madde-i haşebiyye : bot. *odunözü.

madde-i hücreviyye i zûl-surûc : kim. nitroselülöz.

madde-i ibtidâiyye : coğr. kim. hammadde.

madde-i kırsıyye : bot. kabuk bölgesi.

madde-i musavvire-i müşekkile : anat. plazma.

madde-i musavvire-i ûlâ : biy. protoplazma.

madde-i mülevvine : kim. boyar madde, fr.

matière colorante.

madde-i münevvin : kim. uyuşturucu madde, fr. narcotique.

madde-i müşekkile : biy. plazma.

madde-i sincâbiyye : kim. *bozmadde.

maddî nokta : fiz. *maddesel nokta, fr. point matériel.

ma'den-i asil : kim. soy maden.

mâderi âile : sosy. analık ocak, fr. famille maternelle.

mâder-nâmî مادر نامی (f. b. s.) : sosy. *anasanlı, fr. matronymique.

mâder-şâhî مادرشاهی (f. b. i.) : sosy. *anaerkil, fr. matriarcal.

madg : 2) biy. çiğneme, fr. mastication.

mâdihe مادهه (a. s.) : ["mâdih" in mü-en.] : (bkz : mâdih).

ma'dûm-ül-cenâh : zool. *kanatsızlar.

ma'dûm-ül-ercül : zool. *ayaksızlar.

ma'dûm-üz-zühre : bot. çiçeksiz.

mâ fi-l-fuâd مافى الفؤاد (a. b. s.) : gönüldeki, içteki şey. (bkz : mâ-fi-l-bâl, mâ-fî-z-zamîr).

mâ-fiş مافيش (a. e.) : ["mâ-fih-şey" den] : yok, kalmadı, hak getire.

magdûbîn

magdûbîn مغضوبين (a. s. magdûb'un c.) : gazaba uğramış olanlar.

magmûd مغمود (a. s. gamd'dan) : kınına, kılıfına, zarfına konmuş olan.

magrûka مغروقه (a. s.) : ["magrûk" un müen.] (bkz : magrûk).

magrûre مغروره (a. s.) : ["magrûr" un müen.] (bkz : magrûr).

magsûbe منصوبه (a. s.) : ["magsûb" un müen.] (bkz : magsûb).

magsûle مفسوله (a. s.) : ["magsûl" un müen.] (bkz : magsûl).

magzûbîn مغضوبين (a. s. magzûb'un c.) : (bkz : magdûbîn).

mahabbet-i îlâhiyye : hakikî güzelliğe sahip olan Allah'ın kendi cemaline meyletmesi ve zatının aynasında kendi güzelliğini görmesi.

mahall-i firâr : kaçış yeri.

mahall-i hendesi : geo. geometrik yer.

mahall-i tahaffuz : korunulacak yer

mahbûb-dost محبوب دوست (a. f. b. s.) : oğlan seven, oğlancı, kulampara. (bkz : şâhid-bâz).

mahcûriyyet محجوريت (a. i. hacr'den) : hacir altına alınma, *kısıtlanma.

mahdûme مخدومه (a. i. hidmet'den) : kız evlat.

mahfaza-i bûzeyre ; bot. küçük sporkesesi.

mahfaza-i bûzûr : bot. 1. ovogondağarcığı. 2. sporkesesi.

Mahfel : 3) Tahîrülmevlevî tarafından İstanbul'da yayımlanmış aylık bir dergi.

mahfel-i kuds (kudsî meclis) : mukâdes ruhların toplandığı yer.

mâhî : 2) astr. Güneybalığının α yıldızı, fr. Fomalhaut; 3) aylık.

mâhî-dân : 2) mec. "Hut" burcu.

mâhire ماهره (a. s. mehare't'den) : 1. ["mâhir" in müen.]. (bkz : mâhir). 2. kadın adı.

mâh-i rû : tas. îlâhî tecelliyatın nurlarının zuhuru.

mâhiyyet : 2) fels. *kendilik; 3) *doğa.

mahkûme محكومہ (a. i.) : ["mahkûm" un müen.] (bkz : mahkûm).

mahkur محقور (a. s.) : hakim, aşağılık.

mahlas hâne مخلص خانه (a. f. b. i.) : ed. divan şiirinde şâirin mahlasının bulunduğu beyit.

mahlûa مخلوعة (a. s.) : ["mahlû" un müen.] (bkz : mahlû).

mahlûle محلوله (a. s.) : 1. ["mahlûl" un müen.] (bkz : mahlûl). 2. i. kocası ölmüş, dul kalmış kadın.

mahlût : 2) kim. *karışım.

mahlûte مخلوطه (a. s.) : ["mahlût" un müen.] (bkz : mahlût).

mahmûde محموده (a. s.) : ["mahmûd" un müen.] (bkz : mahmûd).

mahmûre مخموره (a. i. c.) : ["mahmûr" un müen.]. (bkz : mahmûr). 2. i. kadın adı.

mahrec-i müşterek : mat. ortak *payda, fr. mème dénominateur.

mahrek-i arz : astr. yer *yörüngesi.

mahrek-i dâirevî : astr. çember *yörünge.

mahremân محرمان (a. i. c.) : mahremler, en yakın olan teklifsiz dostlar.

mahrûkat-ı mâyia : kim. *akaryakıt.

mahrûkât-ı tabîiyye : kim. *doğal yakacaklar.

mahrûre محروره (a. s.) : ["mahrûr" un müen.] (bkz : mahrûr).

mahrûse محروسة (a. s.) : ["mahrûs" un müen.] (bkz : mahrûs).

mahrût-ı kaim : geo. *dikmoni.

mahrût-ı nâkıs : geo. kesik *koni, fr. tronc de cône.

mahrût-ı teberrûzî : coğr. birikinti *konisi.

mahrûtiyye محروطيه (a. i.) : geo. konik.

mahsûs ve nâ-mahsûs : belli belirsiz.

mahtûtât مخطوطات (a. i. mahtut'un c.) : yazma kitaplar.

mâhûr-ı kebîr-i kadîm : müz. adı Nasır Abdül-bakî'nin Tedkik ve Tahkik'inde geçen makam.

mâ-hüve-l-hakk ما هو الحق (a. b. s.) : hak olan şey.

mahzûlîn مخذولين (a. s. mahzûl'un c.) : horlar, hakirler, perişanlar, rüsvâlar. (bkz : mahâ-zîl).

mâ-i cârî : coğr. akarsu.

mâ-i dâhîlî : coğr. gün değmemiş su.

ma'-i kils : kim. kireç taşı.

mâile مائل (a. i.) : coğr. aklan, fr. versant.

mâil üstüvâne : geo. eğik silindir.

mâiyye مائية (a. i.) : zool. *susallar, fr. aquatiques.

mâiyyet-i karbon : kim. karbonhidrat.

makadîr-i mütenâsibe : mat. orantılı çokluklar.

makam-ı âid : yetkili makam. (bkz : merci'-i âid).

makarr-ı idâre : *başşehir, *başkent.

Makber : 2) Abdülhak Hâmid'in, karısı Fatma Hanım'ın ölümü üzerine yazdığı büyük şiiri.

makbûle مقبولة (a. s.) : 1. ["makbûl" ün muen.] (bkz : makbûl). 2. kadın adı.

makdûrât مقدورات (a. s. makdûr'un c.) : (bkz : makdûr).

ma'kûlî معكلى (a. i.) : hiç bir parçasında yuvarlaklık olmayan, düz, dik ve köşeli bir yazı sitili.

maksad-ı teşbih : (bkz : vech-i şebah).

maksem : 3) coğr. savak, fr. vanne.

maksûde مقصوده (a. s. kasd'den) : ["mak-sûd" un muen.] (bkz : maksûd).

makta-i mahrûfî : geo. *konik *kesit.

makta'ı muvâzenet : coğr. *denge *yanayı, fr. profil d'équilibre.

makzere مقزرة (a. i.) : *dışkılık, fr. cloaque.

mâlikî مالكي (a. i.) : İslâmiyette "ehl-i sünnet" denilen dört mezhepten biri olup İmam Malik bin Enes tarafından kurulmuştur. [Hicaz, Basra ve Afrika'da yaygındır; diğer üç mezhep şunlardır : Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî].

mâl ü menâl : sahip olduğu her şey, varı yoğu, bütün varlığı.

malzeme مالزمه (a. i.) : *gereç. (bkz : mâlezim, mâlezime).

Ma'mûret-ül-aziz : Elâziğ'in eski adı.

mânâ مانا (f. i.) : eş, benzer. (bkz : misl, nazîr).

ma'nâ unsûru : gr. semantem.

mânende : 2) astr. Oriyon'un β yıldızı, fr. Rigel.

manî-i istiktâb : fiz. *kutupengel, fr. dépolarisant.

mansıb : 2) makam, rütbe, derece, orun.

maraz-ı asabî : psik. nevroz.

maraz-ı mühlîk-i müstevlî : kıran, fr. épidémie mortelle.

maraz-ı rûhî : psik. ruh hastalığı, fr. psychopatie.

mâr-i düzebân (iki dilli yılan) : mec. iki yüzlü, münafik [kimse].

masâd مصاد (a. i.) : 1. dağ yamacının yüksek bir kısmı. 2. yüksek ve sarp kıyı.

masraf : 2) harç.

mass-ı adim-ül-cenâhiyye : zool. pireler.

ma'serîyyet معشريت (a. i.) : ortaklaşma, fr. collectivité. (bkz : mecmûiyyet).

maşkûk

maşkûk مشقوق (a. s. şakk'dan) : şakke-
dilmiş, yarılmış; yarık.

maşkûk-ür-riçl : zool. *yarıkayaklılar.

ma'sûk : 3. mûz. adı şerh-i Mevlâna Mübârek
Şah'da geçen makam.

matariyyet مطريت (a. i.) : yağmurluluk,
fr. pluviosité.

mâtem-efzâ ماتم افزا (f. b. s.) : (bkz : mâ-
tem-fezâ).

mâtem-gîr ماتمگیر (f. b. s.) : mâtem, yas
tutan.

mâtem-hâne ماتمخانه (a. f. b. i.) : yas evi,
mec. [bu] dünya.

matfû مطفو (a. s. c. : mafûât) : 1. itfâ
edilmiş, söndürülmüş. 2. sandıktan ödenen para
hesabı.

matfûât مطفوآت (a. i. matfû'nun c.) :
sandıktan ödenen paralar hesabı.

mâtır ماطر (a. s. matar'dan) : yağan, ya-
ğıcı.

matkab مطقب (a. i.) : *delgi. (bkz :
miskab).

matmah-ı nazar : göz *dikeği.

matrah : 4) vergiye esas tutulan kazanç.

mâverâ-i benefşevî : fiz. dalga boyu mor renkli
ışığınkinden daha kısa olan ışık (yaklaşık olarak
4000 Å'dan küçük), fr. ultraviolet.

mâvera-i Kafkas : Kafkas sıradağlarının öte-
sindeki şehirler.

mâye-i sıdk : mec. Hz. Ebubekir.

mâyi'-i beden : biy. vücut *sıvısı.

mâyi'-i beyn-el-hücre : biy. *göze arası *sıvı,
fr. liquide intercellulaire.

mazâbit مضابط (a. i. mazbata'nın c.) :
kararnameler, *tutanaklar.

mazbûta مضبوطه (a. s.) : ["mazbût" un
mûen.]. (bkz : mazbût).

mazgut مضغوط (a. s.) : 1. sıkılmış.

2. kim. *sıkıt, fr. comprimé.

mazhar-ı i'tibâr : itibar edilme.

mâzi-i baid (uzak geçmiş) : miş'li geçmiş za-
manın hikâyesi.

ma'-ziyâdetin مع زیادة (a. zf.) : ziyade-
siyle, fazlasıyla.

mebhas-ı adalât : anat. *kasbilim.

mebhas-i ahcâr : jeol. *taşbilim, litoloji.

mebhas-i a'sâb : fels. sinirbilim, nevroloji.
(bkz : mebhas-ül-a'sâb).

mebhas-i cümüdiyye : coğr. *buzul *bilimi, fr.
glaciologie.

mebhas-i enhâr : coğr. akarsu *bilimi, fr. pota-
moloji.

mebhas-i esbâb : fels. *nedenbilim, etioloji.

mebhas-i esvât : gr. *sesbilgisi, fonetik.

mebhas-i gayât : fels. *erekbilim, teleoloji.

mebhas-i hayvânât-ı nâime : zool. *yumuşak-
çalar *bilimi.

mebhas-i kuvvet-i havâ : fiz. aerodinamik.

mebhas-i ma'rifet : fels. *bilgi *kuramı, fr.
gnoséologie, épistemologie.

mebhas-i müstehâsât : *eskivarlık *bilimi, pa-
leontoloji. (bkz : mebhas-ül-müstehâsât).

mebhas-i rüşeym : biy. embriyoloji.

mebhas-i tasvîr-i cibâl : coğr. *dağbilgisi.

mebhas-i tavsîf-i maâdin : kim. metalografi.

mebhas-i tufeylât : zool. *asalakbilimi.

mebhas-i ziyâ : fiz. *ışıkbilgisi.

mebhas-ül a'sâb : anat. *sinirbilimi, nevroloji.
(bkz : mebhas-i a'sâb).

mebhas-ül-beşer : antropoloji.

mebhas-ül-eşkâl : bot. morfoloji.

mebhas-ül-ev'iyi : anat. *damarbilimi.

mebhas-ül-harekât : fiz. *devinbilimi, fr. dyna-
mique.

mebhas-ül-izâm : anat. *kemikbilimi.

mebhas-ül-miyâh : hidroloji.

mebhas-ül-müstehâsât : jeol. *eskivari bilimi, paleontoloji. (bkz : mebhas-i müstehâsât).

mebhas-ür-rüşeym : anat. embriyoloji.

me'bızı مأبى (a. s.) : anat. dizkapağının arkasındaki çukurla *ilgili, dizardıya ait.

mebiz : 2) bot. yumurtalık.

mebiz-i a'lâ : anat. yumurtalığı üstte, fr. **ovaire supérieur**.

mebiz-i esfel : anat. yumurtalığı altta, fr. **ovaire inférieur**.

mebüsiyyet مبعوثية (a. i.) : mebusluk, *milletvekiliği.

mebzûlen مبعذولا (a. zf.) : bol olarak, bolca, çokça, esirgenmeyerek.

Mecâlîs-i Seb'a (yedi meclis) : Hz. Mevlânâ'nın dînî, ahlâkî nasihatlarını hâvî bir eseri.

mecâz-ı mürekkeb : ed. (bkz : istiâre-i mürekkebe).

mecbûle مجبولة (a. i.) : [mecbûl" ün müen.]. (bkz : mecbûl).

mecel مجل (a. i.) : zool. ampul, kabarcık.

meclis-i işret (içki meclisi) : tas. ilâhî ünsiyetteki lezzet.

meclis-i mey : içki meclisi. (bkz : bezm-i mey).

meclis-i müessisân : huk. *kurucu meclis.

Mecma'ül-Letâif (lâtifeler mecmûası) : Bursalı Lâmiî'nin güldürücü ve öğütleyici küçük hikâyelerden meydana getirdiği mensur-manzum eseri.

mecmûa-i hayvânât : biy. *direy, fr. **faune**.

Mecmûa-i Muallim : Muallim Naci tarafından İstanbul'da haftalık olarak yayımlanmış bir dergi.

mecmûa-i nebâtât : bot., biy. *bıtey, fr. **flore**.

mecmûa-i sath : geo. bütün, *yüzey.

mecmûat-ül-letâif (lâtifeler mecmuası) ed. gü-lünç fıkra ve hikâyelerin bir araya toplandığı dergi.

Mecmûat-ün-Nezâir (nazireler mecmûası) : Ömer İbn Mezîd'in XIV. yüzyıl şairlerinin birbirlerine yazdıkları nazireleri toplayan mecmûası.

mecmû-i cebri : mat. *cebirsel *toplam.

mecmûiyyet : 2) sosy. ortaklaşma, fr. **collectivisme**.

mecnûne مجنونه (a. s.) : ["mecnûn" ün müen.]. (bkz : mecnûn).

mecrâ-yi beyziyye : anat. yumurta kanalı.

mecrâ-yi dem'î : anat. gözyaşı yolu.

mecrâ-yi sem'î : anat. *kulak yolu.

mecrûf مجروف (a. s. cerf'den) : süpürül-müş, kürekle atılmış.

mecrûha مجروحه (a. s.) : ["mecrûh" ün müen.]. (bkz : mecrûh).

mec'ûle مجعولة (a. s.) : ["mec'ûl" ün müen.]. (bkz : mec'ûl).

meczûbe مجذوبة (a. s.) : ["meczûb" ün müen.]. (bkz : meczûb).

medâhik مضاحك (o. s.) : (bkz : mudhikât).

medâr-ı iftihâr : övünme sebebi, övünme vesîlesi.

medârî مدارى (a. s.) : medara âit, medarla *ilgili, tropikal.

medârî mıntaka : coğr. tropikal kuşak.

medd-i basar-ı şeyhî : biy. yakın görmezlik, presbitlik.

medd-i ekmel : coğr. büyük *gelim, fr. **vives eaux**.

medd-i nigâh : (bkz : medd-i nazar).

me'debe مأذبه (a. i.) : düğün ziyâfeti.

me-debet-ül-hitân : sünnet düğününde verilen ziyâfet.

Medîne-i münevvere : Medîne şehri.

medlûle مدلوله (a. s.) : ["medlûl" ün müen.]. (bkz : medlûl).

Meferr-ül-kelbiyye : bot. *zakkumgiller.

mefhûmiyyet مفهومييت (a. i.) : fels. (bkz : mefhûmiyye).

mefkûrevî مفکوروی (o. s.) : fels. *Ülküsel, fr. idéal.

mefrûşe مفروشه (o. i.) : câriye, odalık.

mefrûza مفروزه (a. s. farz'dan) : ["mef-rûz" un müen.]. (bkz : mefrûz).

mefşû' منشوء (a. s.) : ifşâ edilmiş, duyulmuş, yayılmış, *açıklanmış.

mef-tûha مفتوحه (a. s. feth'den) : ["mef-tûh" un müen.]. (bkz : meftûh).

mef-tûhiyyet مفتوحيت (a. i.) : fethedilme, açılmış olma.

mef'ûle مفعوله (a. s. fi'l'den) : ["mef'ûl" ün müen.]. (bkz : mef'ûl).

megak-çe مشاچه (f. b. i.) : (bkz : magakçe).

megalib مغالب ("ga" uzun okunur. a. s. galebe'den) : galebe çalan, yenen; üstün gelmeye çalışan.

mef'ûl-i minh : gr. -den hali, fr. ablatif.

mehârî مهاری (a. i. mehrî'nin c.) : hecindeveleri.

mehâviş مهاوش (a. mehveş'in c.) : karışık ve kalabalık yerler.

mehdûme مهدومه (a. s. hedm'den) : ["mehdûm" un müen.]. (bkz : mehdûm).

mehlen مهلاً (a. zf.) : mehil, vade, vakit vererck, acele etmeksizin.

mehmâ مهما (a. zf.) : olduğu kadar.

meh-perestân مهپرستان (f. b. s. meh-pe-rest'in c.) : Ay'a tapanlar; mec. âşiklar.

mehri مهری (a. i. c. : mehârî) : hecindevesi.

me'hûze مأخوذه (a. i.) : mat. yardımcı teorem.

mehveş (a. i. c. : mehâviş) : 2) karışık ve kalabalık yer.

mekân : 3) fiz. *uzay

Mekke-i mükerrreme : Mekke şehri.

meknî مكنی (a. s.) : 1. gizli, saklı.

2. fels. *gizil, fr. potentiel.

meksûre مكسوره (a. s.) : ["meksûr" un müen.]. (bkz : meksûr).

mektebi مکتبی (a. s.) : mektebe ait, mekteple *ilgili, *okula ait.

mekteb-i mülkiyye : *Siyasal *Bilgiler *Okulu.

mekteb-i sıbyân : *ilkokul.

meled ملد (a. i.) : 1. gençlik, tazelik.

2. taze, körpe fidanın sallanması.

melek-zâd ملکزاد (a. f. b. s.) : melekten doğmuş, melek gibi güzel.

Melhame-i Şemsiyye (güneşin kanlı savaşı) : Yazıcıoğlu Salâhattin'in 1408'de Farsçadan Türkçeye çevirdiği, meteorolojiye dair bir mesnevisidir.

melûle ملولة (a. s.) : ["melûl" ün müen.]. (bkz : melûl).

memdûd sâit : gr. uzun sesli.

memerr : 2) astr. geçit, fr. passage.

memlûke مملوكة (a. s.) : ["memlûk" ün müen.]. (bkz : memlûk).

memnûne ممنونه (a. s.) : 1. ["memnûn" un müen.]. (bkz : memnûn). 2. i. kadın adı.

memnû-ül-amel : yapılması yasak iş.

me'mûne مأمونه (a. s.) : ["me'mûn" un müen.]. (bkz : me'mûn).

memzûce مزوجه (a. s. mezc'den) : ["memzûc" un müen.]. (bkz : memzûc).

menâbî-i taht-az-zemin : coğr. yeraltı kaynakları.

menâfî-i âmmе : *kamu *yararı.

Menâkıb-ül-Ârifin (âriflerin menkabeleri) : Ahmet Eflâkî Dede'nin, âriflerin hayat hikâyelerini anlattığı ünlü Arapça eseri.

menâzırı مناظرى (a. s.) : peo. perspektif.

Menâzır-ül-avâlim (âlemlerin manzaraları) : XVI. yüzyıl tarihçi ve bilginlerinden Âşık Mehmet bin Hâfız Ömer'in 1597'de yazdığı Anadolu ve Rumeli şehirlerine dair eseri.

menâzır-üt-tasvîr : mat. stereografi.

menâzır-üt-tasvîri : mat. stereografik.

menba'-ı harâret : fiz. *ısı kaynağı.

menba'-ı ihtizâz : fiz. *titreşim kaynağı.

menba'-ı sadâ : fiz. ses kaynağı.

menba'-ı ziyâ : fiz. ışık kaynağı.

mendûbât مندوبات (a. s. mendûb'un c.) : (bkz : mendûb).

meneviyye منويه (a. s.) : ["menevî" nin müen.]. (bkz : menevî).

menfaat-i umûmiyye : *kamu yararı.

menfiyye منفيه (a. s. nefy'den) : ["menfi" nin müen.]. (bkz : menfi).

menfûha منفوخه (a. s. nefh'den) : ["menfûh" un müen.]. (bkz : menfûh).

menfûre منفوره (a. s. nefret'den) : ["menfûr" un müen.]. (bkz : menfûr).

menfûşe منفوشه (a. s.) : ["menfûş" un müen.]. (bkz : menfûş).

menhar منخر (a. i.) : burun deliği. (bkz : menhir, minhir, munhur).

menhiyye منهيه (a. s.) : ["menhî" nin müen.]. (bkz : menhî).

menhûse منحوسه (a. s. nahs'dan) : ["menhûs" un müen.]. (bkz : menhûs).

menkuta منقوطة ("ku" uzun okunur. a. s. nokta'dan) ["menkut" un müen.]. (bkz : menkut).

menşûr-i makta' geo. *kesik *prizma, fr. **tronc de prisme.**

menşûr-i muntazam : geo. düzgün *prizma, fr. **prisme droit et régulier.**

menşûr-i müsellelî : geo. *üçgen prizma, fr. **prisme triangulaire.**

menşûr-i mütesâvi-l-adla' : geo. *paralelyüz.

me'nûse مانوسه (a. s.) : ["me'nûs" un müen.]. (bkz : me'nûs).

menûtiyyet مرويت (a. i.) : tâbi olma, *bağımlılık.

menzil-i cân : 1) tas. insanın vücudu. 2. ulvî âlem.

merâret-engîz مرارت انگيز (f. b. s.) : acılık koparan, acılık, tatsızlık yaratan.

mercâniyye مرجانيه (a. i.) : zool. mercanlar, *mercangiller.

merci'-i âid : (bkz : makam-ı âid).

merci'-i hall : *çözüm yeri.

merdân : 2) bir çeşit ney.

merd-i meydân : yiğit, tek kişi.

merdûde مردوده (a. s. redd'den) : ["merdûd" un müen.]. (bkz : merdûd).

merfûa مرفوعه (a. s. ref'den) : ["merfû" un müen.]. (bkz : merfû).

mer'îyyete vaz' : huk. *yürürlüğe konma.

mer'îyy-ül-icrâ : huk. *yürürlüğe girmе.

merkez-i def' : fiz. itme merkezi.

merkez-i devlet : *başkent.

merkez-i hükûmet : *başşehir, *başkent.

merkez-i kazâ : *ilçe merkezi.

merkez-i şems : astr. güneşin merkezi.

merkez-i vilâyet : il merkezi.

merkezî zâviye : mat. merkez, *özek *açısı, fr. **angle au centre.**

merkûbe مَرْكُوبَة (a. s. rûkûb'dan) : ["mer-kûb" un mûen.]. (bkz : merkûb).

merkûze مَرْكُوزَة (a. s. rezk'den) : ["mer-kûz" un mûen.]. (bkz : merkûz).

merreten مَرَّةً (a. zf.) defalarca.

Merrih مَرْيَح (a. h. i.) : ["aslı "Mirrih" dir]. (bkz : Mirrih).

meryem-i gûr : sonbaharda sararıp dökülen asma yaprağı.

mesâha-i muhiyye : geo. taban çevresi.

mesâha-i sathıyye : bir yerin, bir toprağın yüzünün *ölçümü, *yüzölçümü.

mesâmme مَسَامَة (a. i.) : anat. *gözenek, fr. stomate.

mesâmme-i sagire : anat. göz noktası, fr. stig-mate.

mesbûke مَسْبُوكَة (a. s. sebk'den) : ["mes-bûk" ün mûen.]. (bkz : mesbûk).

mesbuka مَسْبُوكَة (a. s. sebkat'den) : ["mesbuk" un mûen.]. (bkz : mesbûk).

mesdûde مَسْدُودَة (a. s. sedd'den) : ["mes-dûd" un mûen.]. (bkz : mesdûd).

mesel-âmiz مَثَل آمِيز (a. f. b. s.) : meselle karışık, iç.ne bol bol darbimesel kaullanılmış gazel, şiir.

mesel-gû مَثَلْغُو (a. f. b. s.) : mesel söy-leyen, şiirlerinde darbimesel kullanan şair.

me'sem, me'seme مَآثِم، مَآثِمَة (a. i.) : suç; günah.

meskûke مَسْكُوكَة (a. s.) : ["meskûk" ün mûen.]. (bkz : meskûk).

meskûne مَسْكُونَة (a. s. sükûn'dan) : ["meskûn" un mûen.]. (bkz : meskûn).

meskûte مَسْكُوتَة (a. s. sükût'dan) : ["mes-kût" ün mûen.]. (bkz : meskût).

meslek-i tecrîbiyyûn : fels. *deneyseclilik, fr. expérimentalisme.

meslekiyye مَسْلَكِيَّة (a. s.) : ["meslekî" nin mûen.]. (bkz : meslekî).

meslûk, meslûke مَسْلُوق، مَسْلُوكَة (a. s.) : 1. kaynamış. 2. suda kaynamış et.

mesned-i âsûdegân : mec. mezar, kabir.

mesrû' مَسْرُوع (a. s.) : sar'a hastalığına tutulmuş, sar'alı.

mesrûka مَسْرُوكَة (a. s. sirkat'den) : ["mes-rûk" un mûen.]. (bkz : mesrûk).

mesrûre مَسْرُورَة (a. s. sûrûr'dan) : 1. ["mesrûr" un mûen.]. (bkz : mesrûr). 2. i. ka-dın adı.

mesrûr-ül-büzûr : bot. kapalı tohumlar.

mes'ûde مَسْعُودَة (a. s. sad'd'dan) : 1. ["mes'ûd" un mûen.]. (bkz : mes'ûd). 2. kadın adı.

Mes'ûl-i Harâbâtî : Muallim Naci'nin, bazı gazellerinde kullandığı mahlası.

me'sûf مَأْسُوف (a. s. esef'den) : esefli, gamlı, kederli.

mes'ûle مَسْئُولَة (a. s. suâl'den) : ["mes-ûl" ün mûen.]. (bkz : mes'ûl).

meşâfir مَشَافِر (a. i. meşfer'in c.) : sarkık hayvan dudakları.

meşâiyye مَشَاهِيَّة (a. i.) : fels. *gezim-cilik, fr. péripatétisme.

meşhûre مَشْهُورَة (a. s. şöhret'den) : 1. ["meşhûr" un mûen.]. (bkz : meşhûr). 2. i. kadın adı.

meşîmî مَشِيمِي (a. i.) : zool. etenliler, fr. placentaires.

meşkûke مشکوكة (a. s. şekk'den) : ["meş-kûk" ün mülen.]. (bkz : meşkûk).

meşkûre مشكوره (a. s. şükr'den) : ["meş-kûr" ün mülen.]. (bkz : meşkûr).

meşmûlât مشمولات (a. i. c. şümûl'den) : bir şeyin içinde bulunan şeyler.

meşrûten مشروطاً (a. zf.) : şartlı olarak, bir kayda bağlı olarak.

meş'ûme مشؤمة (a. s.) : ["meş'ûm" ün mülen.]. (bkz : meş'ûm).

metâbi-i müstakîme : astr. yıldızdan geçen meridyenin, ilkbahar noktasından geçen meridyene *açısal uzaklığı, bahar *açısı, fr. *ascension droite*.

metâf مطاف (a. i.) : tavak edilecek yer.

meta-ı sakîl : ağır mallar.

metâlî-i müstakîme : astr. *yükselim, fr. *ascension droite*.

mevâdd-ı gaita : biy. *dışkı.

mevâdd-ı itrâhiyye : biy. *çıkartı, fr. *excrément*.

mevâdd-ı mütehayyile : coğr. döküntü, *kay-şat, fr. *éboulis*.

Mevâhib ül-Hallak fi-Merâtib-il-Ahlâk (ahlâkın mertebesinde Allah'ın ihsanları) : Kanunî'nin nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebinin 1556'da kaleme aldığı siyaset ve ahlâktan bahseden mensur eseri.

mevfûre موفوره (a. s.) : ["mevfûr" ün mülen.]. (bkz : mevfûr).

mev'id-i telâki : buluşma yeri, fr. *"rendez-vous"* yeri.

mevki-i amûd : geo. *dikme ayağı.

mevkûle موكولة (a. s. vekâlet'den) : ["mev-kûl" ün mülen.]. (bkz : mevkûl).

mevkute : 2) *sürelî *yayın.

mevlevî-hâne مولويخانه (a. f. b. i.) : Mevlevî tekkesi.

mevrûsât موروثات (a. i. mevrûs'un c.) : miras kalmış şeyler, miras kalanlar,

mevsimî موسمی (a. s.) : astr. mevsimlik.

mevsûfe موصوفة (a. s. vekâlet'den) : ["Mev-sûf" ün mülen.]. (bkz : mevsûf).

mevsûka موصوكة (a. s. vüsûk'dan) : ["mev-sûk" ün mülen.]. (bkz : mevsuk).

mevsûle موصولة (a. s. vusûl'den) : ["mev-sûl" ün mülen.]. (bkz : mevsûl).

mevsûme موسومه (a. s. vesm'den) : ["mevsûm" ün mülen.]. (bkz : mevsûm).

mev'ûde موعوده (a. s. va'd'den) : ["mev'ûd" urî mülen.]. (bkz : mev'ûd).

mevrûa موضوعه (a. s. vaz'dan) : ["mev-zû" ün mülen.]. (bkz : mevrû).

meyelân : 2) psik. *eğitim, fr. *inclination*; 3) *eğsinim, fr. *penchant*.

mey-güsârî میگساری (f. b. i.) : içki arka-daşlığı.

mey-i hamrâ : kırmızı şarap.

mey-i revak : süzölmüş, saf şarap.

mey-keşân میکشان (f. b. s. mey-keş'in c.) : şarap içenler.

meyl-i a'zam hattı : geo. en küçük *eğimli nokta.

meymûne ميمونة (a. s.) : 1. ["mey-mûn" ün mülen.]. (bkz : meymûn). 2. h. i. Hz. Muhammed'in zevcelerinden biri.

mezher مزهر (a. i.) : çiçeklik.

mevrûa مزروعه (a. s. zer'den) : ["mevrû" ün mülen.]. (bkz : mevrû).

mevrûa مذروعه (a. s.) : ["mevrû" ün mülen.]. (bkz : mevrû).

mıkatt مقط (a. i.): (bkz: mıkatta).

mıknâtis-i elektriki: fiz. elektromıknâtis.

mıknâtis-i tabii: fiz. *doğal mıknâtis.

mıknâtisîyyet-i mütebâkiyye: fiz. artık magnetizma.

mıntaka-i bürkânîyye: coğr. yanardağ *bölgesi.

mıntaka-i hâmil-i eş'âr: bot. tüylü *bölge.

mıntaka-i kutb-ı cenûbî: coğr. antarktik *bölge.

mıntaka-i kutb-ı şimâlî: coğr. arktik *bölge.

mıntaka-i küreviyye: coğr. *yuvar tabakası.

mıntakavi منطوى (a. s.): *bölgesel.

mısra'-ı evvel: ed. bir beytin birinci mısraı.

mısra'-ı sâni: ed. bir beytin ikinci mısraı.

mistara مسطره (a. i.): yazı cetveli.

mısrât, mısrat مشراط (a. i. c.): meşâ-rîf: (bkz: mısrât, mısrat).

miâiyye مئایه (a. s. miâ'dan): ["miâ"nın müen.]. (bkz: miât).

micrefe مجرفه (a. i.): 1. kürek. 2. zir. tırmık.

mi'deviyye معدویه (a. s.): ["mi'devî"nin müen.]. (bkz: mi'devî).

migzeli مغزلی (a. s.): iğre, ipliğre, eğirecek âlete ait.

mihlâb محلاب (a. i.): zool. (bkz: mihleb).

Mihnet-keşân: 2) Keçecizâde İzzet Molla'nın, Keşân'da sürgün iken yazdığı mesnevisi.

mihnet-zedegân محنتزدگان (a. f. b. s. mihnet-zede'nin c.): mihnete, gam, keder, musîbete uğramış olanlar.

mihrâb: 5) astr. *yunak, fr. Autel.

mihrak-ı mer'î: fiz. ışık *deneyi ile bulunan odak, fr. foyer virtuel.

mihrak-ı zelzele: coğr. *deprem *odağı.

mihri can: müz. adı Şerh-i Mevlânâ Mubârek Şah'da geçen makam.

mihsâb محاسب (a. i.): bir çerçeve içine gerilmiş tellere geçirilen boncukların onyatılması ile hesap yapmayı sağlayan *aygıt, abaküs.

mihverî محوری (a. s.): *eksenel, eksen ile *ilgili.

mihver-i nuhâ-yı şevkî: anat. *boyunomurilik *ekseni.

mihver-i semâ: astr. gök *ekseni.

mihver-i üstüvânî: biy. silindir *ekseni.

mik'abî مکعبی (a. s.): kübik.

mikdâr-ı fâiz: mat. faiz fiyatı, fr. taux.

mikdâr-ı muayyen: kim. *dûze, fr. dose.

mikyâs-ı hacm: mat. hacim ölçüleri.

mikyâs-ı irtifâ': fiz. *yükseklikölçer, fr. alti-mètre.

mikyâs-ı kesâfet: fiz. *yoğunlukölçer, fr. densimètre.

mikyâs-ı küre: fiz. *küreölçer, fr. sphéromètre.

mikyâs-ı mâyiât: fiz. *sıvıölçer, fr. aréomètre.

mikyâs-ı nâr: fiz. *ateşölçer, fr. pyramètre.

mikyâs-ı riyâh: fiz. *yelölçer, fr. anémomètre.

mikyâs-ı saffet-i havâ fiz. odyometre.

mikyâs-ı ul-gazât: fiz. *gazölçer, manometre.

milh-i hâmız: kim. asit tuz.

milhiyyet ملحيث (o. i.): tuzluluk.

millî bakıyye: milletvekili seçimi için gerekli olan her partinin aldığı oy sayısından artan miktar.

millî yegâh: sultanî yegâh makamına Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında birkaç gayretlinin taktığı geçici ad.

milliyet-perver ملیتپور (a. f. b. s.): *ulussever, *ulusçu, nasyonalist.

milliyet-perverâne ملیتپورانه (a. f. zf.): milletini sevene, milliyetçi olana yakıncak surette.

minâ-gûn میناگون (f. b. s.) : mine renkli, renkli cam.

min el-merkez-iş-şems : astr. güneş merkezine bağlı olan, *günmerkezli, fr. *héliocentrique*.

min-gayri kasdin : istenmeyerek.

minhü منه (a. e.) : ondan.

minşârî, minşâriyye منشاریه (a. s.) : tere gibi, testere ile *ilgili.

minşeb منشب (a. i.) : bot. emici kök, fr. *crampon*.

mi'râc-nâme میراجنامه (a. f. b. i.) : Hz. Muhammed'in Mi'râc-i Şerif'leri hakkında yazılmış kasîde ve manzume. (bkz : mi'râciyye).

mîr-i alem : tar. bayrak beyi. [eskiden, saray memurlarının ileri gelenlerine verilen bir ünvan].

Mîrkat-ül-Edeb (edeb merdiveni) : Ahmedî'nin Farsça-Arapça manzum bir lûgati.

misâfir مسافر (a. i. seferden c. : müsâfirîn) : [aslı : "müsâfir" dir]. (bkz : müsâfir).

mi'sam-ül-yed (el bileği) : anat. bilek.

misillü مثالو (a. t. s.) : benzer gibi.

miskiyye مسكیه (a. i.) : zool. *misliler, fr. *viverridés*.

misli hazân (sonbahar gibi) : sonbaharda döken külen yapraklar gibi.

misli müşterek i asgar : mat. en küçük ortak kat.

misma' : 3 fiz. kulaklık, fr. *écouteur*.

mişfer مشفر (a. i. c. : meşâfir) : devin sarkık dudağı. (bkz : meşfer).

mişrebe مشربیه (a. i. şürb'den) : maşrapa.

mişver-geh مشورگه (a. f. b. i.) : (bkz : mişvâr-gâh).

mîve-dil میوه دل (f. b. i.) : "gönül meyvesi" : mec. evlât.

miyân-gîr میانگیر (f. b. s.) : ara bulucu. (bkz : mutavassıt, mutavassıta).

miyân-gîrî میانگیری (f. b. s.) : ara buluculuk. (bkz : tavassut).

mizâh-âmez مزاح آمیز (a. f. b. s.) : mizah karışmış, eğlenceli.

mizâh gû[y] مزاحگو (a. f. b. s.) : dal-kavuk.

mizân-ı rütûbet-i havâ : fiz. *nemölçer.

muabbid معبد (a. s.) : ibadet eden, tapan.

muacceliyyet مجلیت (o. i.) : *ivedilik.

muaccize معجزه (a. s. acz'den) : ["muacciz" in müen.]. (bkz : muacciz).

muaddele مبادلہ (a. s. adl'den) : ["muaddel" in müen.]. (bkz : muaddel).

muaddile مبدله (a. s. adl'den) : ["muaddil" in müen.]. (bkz : muaddil).

muâdile معادله (a. s. adl'den) : ["muâdil" in müen.]. (bkz : muâdil).

muâdil-i kimyevî : kim. *kimyasal *eşdeğer.

muâdil siklet : fiz. *eşdeğer ağırlık.

muâf-nâme معافنامه (a. f. b. i.) : at kâğıdı, af yazısı.

muahhara مؤخره (a. s. te'hîr'den) : ["muahhar" in müen.]. (bkz : muahhar).

muâkad معاقد (a. s. akd'den) : akdedilmiş, mukavele ile tasdik edilmiş olan.

muâkama معاقبه (a. i. akm'dan) : dâvâlaşma, çekişme.

muakkam معکم (a. s. akîm'den) : akîm bırakılmış, kısırlaştırılmış.

muallaka معلقه (a. s. alâka'dan) : ["muallak" in müen.]. (bkz : muallak).

muallik معلك (a. s. alâka'dan) : hek. ta'lik edici, asıcı, fr. *suspenseur*.

Muallim : 2) Muallim Naci'nin 1886'da basılmış, Tercemân-ı Hakikat gazetesinin edebî sayfasındaki şiirlere yazdığı tenkitleri topladığı bir eseri.

muallim-hâne معلمخانه (a. f. b. i.) : [es-ki-den] öğretmen yetiştiren okul.

mûamelât-ı zâtîyye : *özlük işleri.

muarrefe معرفه (a. s. irfân'dan) : ["muarref" in müen.]. (bkz : muarref).

muâsıra معاصره (a. s. asr'dan) : ["muâsır" in müen.]. (bkz : muâsır).

muassire معسره (a. s.) : fiz. *büzgen, fr. *sphincter*.

muâvaza : 3) fels. *ödünleme, fr. *compensation*.

muayyene معينه (a. s. ayn'dan) : ["muayyen" in müen.]. (bkz : muayyen).

muayyenîyyet معينيت (o. i.) : bellilik, *belirlilik.

muazzebe معذبه (a. s. azâb'dan) : ["muazzeb" in müen.]. (bkz : muazzeb).

muazzeze معززه (a. s. izzet'den) : ["muazzez" in müen.]. (bkz : muazzez).

mûceze موجزه (a. s. vecz ve vüçûz'dan) : ["mûcezz" in müen.]. (bkz : mûcezz).

mûcib-i âr, mûcib-i hayâ : yüz kızartıcı, utan-dırıcı.

mûcib sebeb : huk. *gerekçe.

mudalla' مضلع (a. i. dıl'dan) : mat. *çokgen, poligon.

mudîl cümle : gr. *girişik cümle.

mu'dile معضله (a. s.) : ["mu'dil" in müen.]. (bkz : mu'dil).

mudill fi'l : gr. *katışık fiil.

mufassala مفصلة (a. s. fasl'dan) : ["mufassal" in müen.]. (bkz : mufassal).

mugaddiye مقديه (a. s. gıdâ'dan) : ["mugaddî" in müen.]. (bkz : mugaddî).

mugalata : 2) ağız kalabalığı.

mugammed-ül-cenâh : zool. *kırkanatlılar, fr. *coléoptères*.

mugfele مغفله (a. s. gufûl'den) : ["mugfel" in müen.]. (bkz : mugfel).

muğfile مغفله (a. s. gufûl'den) : ["muğfil" in müen.]. (bkz : muğfil).

muğlakıyyet مغلقيت (o. i. galak'dan) : muğlak oluş, anlaşılmazlık.

muhâdene محادنه (a. i.) : (bkz : muhâdenet).

muhaffefe مخففه (a. s. hiffet'den) : ["muhaffef" in müen.]. (bkz : muhaffef).

muhaffife مخففه (a. s. hiffet'den) : ["muhaffif" in müen.]. (bkz : muhaffif).

muhâlasat محالصات (a. i.) : (bkz : muhâleaset).

muhâlefe محالفة (a. i. half'den) : birbi-rine karşı yemin etme, antlaşma.

muhâlîl : 2) fiz., kim. *analizleyen; 3) eriten, fr. *solvent*.

muhâlîfe مخالفة (a. s. muhâlefet'den) : ["muhâlîf" in müen.]. (bkz : muhâlîf).

muhâlîf-i ırak : müz. adı anonim Kavâid-i Nağ-me-i perde-i Tanbur'da geçen makam.

muhâlîf-i kaide : mant. *düzgünsüz, fr. *anormal*.

muhâlîf kuvve-i elektrikiyye : fiz. zıt elektromotor kuvvet.

muhallile محاللة (a. s.) : ["muhallil" in müen.]. (bkz : muhallil).

muhammene مخمه (a. s. hamn'den) :
["muhammen" in muen.]. (bkz: muhammen).

muhammes : 4) müz. bahr-i hafif-i sâiden 16 darbı besta ve ilâhilerde kullanılan bir usul.

muhammız محمض (a. s.) : *humuzlayan, *oksitleyen.

muharrefe مخرفه (a. s.) : ["muharref" in muen.]. (bkz: muharref).

muharre محرره (a. s.) : ["muharref" in muen.]. (bkz: muharref).

muharrik makara : fiz. hareketli (*devingen) makara.

muharrire محرره (a. s. ve i.) : ["muharref" in muen.]. (bkz: muharref).

muharriş : 2) biy. *irkiten, fr. irritant.

muharriş محرشه (a. s.) : ["muharriş" in muen.]. (bkz: muharriş).

muhâsebe-i umûmiyye kanûnu : huk. devlet mallarının idaresi ve hesaplarının tutulması usullerini düzenleyen kanun.

muhâsima محاصمه (a. s. husûmet'den) :
["muhâsım" in muen.]. (bkz: muhâsım).

muhâsıra محاصره (a. s. hasr'dan) :
["muhâsır" in muen.]. (bkz: muhâsır).

muhasassa محصه (a. s. husûs ve hâss'dan) : ["muhasas" in muen.]. (bkz: muhasas).

muhâtele محاطه (a. i. hatel'den) : aldatma, dolandırma.

muhayyele محياله (a. s. hayâl'den) :
["muhayyel" in muen.]. (bkz: muhayyel).

muhayyer-zirgüle : müz. adına Hamparsum yazısıyla yazılmış bir dergide rastlanan makam.

Muhbir : 3) 1866'da Ali Suavî tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

muhbire محبره (a. s. ve i. haber'den) :
["muhbir" in muen.]. (bkz: muhbir).

muhh-i mutavassıt : anat. orta beyin.

muhibb-ül milh nebât : coğr. *tuzcul *bitki, fr. holophyte.

muhibb-ül-yubûse nebât : coğr. *kurakçıl *bitki, fr. xérophyte.

muhibb-ür-rûtûbe nebât : coğr. *nemcil *bitki, fr. hygrophyte.

muhikka محككه (a. s. hakk'dan) : ["muhikk" in muen.]. (bkz: muhikk).

muhiti محيطى (a. s.) : *çevrel, fr. périphérique.

muhit-i dâire-i şâkuli : astr. *düşey daire çevresi.

muhit-i istivâ : astr. ekvator çevresi.

muhit-i zâviye : mat. çevre *açısı.

muhlise محلاصه (a. s. hulûs'dan) : 1.
["muhlis" in muen.]. (bkz: muhlis). 2. i. kadın adı.

muhnika مخنقه (a. s. hank'den) : ["muhnik" in muen.]. (bkz: munnik).

muhtâr-ı Hakk : Hz. Muhammed.

muhtâre مختاره (a. s. hayr'dan) : ["muhtâr" in muen.]. (bkz: muhtâr).

muhtasara مختصره (a. s. hasr'dan) :
["muhtasar" in muen.]. (bkz: muhtasar).

muhtassa مختصه (a. s. husûs'dan) :
["muhtass" in muen.]. (bkz: muhtass).
fr. taillis.

muhtatab محتطب (o. i.) : bot. baltalık,

muhteber مختبر (a. i.) : 1. başvurma. 2. müracaat yeri. 3. elkitabı.

muhtel مختل (a. s. halel'den) : (bkz: muhtell).

muhteliî aded

muhteliî aded : mat. *karmaşık sayı, fr. **nombre complexe**.

muhtell-üş-suûr : aklını oynatmış; aklı bozuk.

muhterika مخترقه (a. s. hark'dan) :

muîne معينه (a. s. avn'den) : ["muîn'-
["muhterik" in müen.]. (bkz: muhterik).
in 'müen.]. (bkz: muîn).

mukabbız-ı ev'iye : damar daraltan.

mukabil-i helezon : anat. *sarmal önü, fr. **ant-hélix**.

mukaddem-i rüşeym : bot. cüçük (embriyon) taslağı.

Mukaddimet ül-Edeb : Zemahşerî'nin ünlü Arapça-Türkçe sözlüğü.

mukanfez-ül-cild : zool. *derisidikenliler.

mukarrere مقرره (a. s. karâr'dan) :
["mukarrer" in müen.]. (bkz: mukarrer).

mukattara مقطّره (o. s. katr'dan) : ["mu-
kattar" in müen.]. (bkz: mukattar).

mukattata-i fevkaniyye : jeol. *sarkıt, fr. **stalactite**.

mukattara-i tahtâniyye : jeol. *dikit, fr. **stalagmite**.

mukavemet-i dâhiliyye : *içdireng, fr. **résistance intérieur**.

mukavemet-i mahsûsa : fiz. *özdireng, fr. **ré-**

mukayyedât مقيدات (a. s. mukayyed'in c.):
sistivité.
(bkz: mukayyed).

mukayyede مقيد (a. s. kayd'dan) :
["mukayyed" in müen.]. (bkz: mukayyed).

mukbile مقبلة (a. s. kabl'den) : 1.

mukayese müstevisi : geb. karşılaştırma *düz-
lemi.
["mukbil" in müen.]. (bkz: mukbil). 2. i. kadın
adı.

mukteziyye مقتضية (a. s. kazâ'dan) :
["muktezî" nin müen.]. (bkz: muktezî).

mumtîr مطر (a. s. matâr'dan) : yağmur
yağdıran.

munassaf منصف (a. s.): ikiye ayrılmış,
bölünmüş.

munassif منصف (a. i.): mat. *açıortay,
fr. **bissecteur (-trice)**.

munazzif منظف (a. s. nazîf'den) : to-
mizleyici, temizleyen.

muntazam hareket : düzgün *devim.

muntazam muhammes : mat. düzgün *beşgen.

muntazam müseddes : mat. düzgün. *altıgen.

muntazam mütehavvil hareket : fiz. düzgün de-
ğişen *devim.

muntazira منتظره (a. s. nazar'dan) :
["muntazır" in müen.]. (bkz: muntazır).

murabba' : 5) ed. dört mısralık kıt'alar
meydana gelen manzume; 6) adı, Kenzî Hasan'ın
edvarında (1700 yöresi) geçen makam.

murabba-ı mütekerrir : ed. birinci kıt'anın son
mısraı öteki kıt'aların sonunda tekrarlanan murab-
ba.

murabba-ı müzdevic : ed. birinci kıt'anın son
mısraı öbür kıt'aların sonunda tekrarlanmayarak
değişen murabba.

murabba-üt terkib : kim. dörtlü *bileşik, fr.
quatremaire.

murâfakat : 3) felse. birkaç *clayın aynı za-
manda olması, *düşümdeşlik.

murassa' : 4) müz. Irak perdesiyle geveşt per-
desi arasında bulunan bir perde ismi.

mûrise مورثة (a. s. verâset'den) : ["mû-
ris" in müen.]. (bkz: mûris).

musahhaha مصححة (a. s. sıhhat'den) :
["musahhah" in müen.]. (bkz: musahhah).

musallat fikr : psik. *takınak, fr. **obsession**.

musammat : 2) ed. kıt'alardan meydana gelen
Divan Edebiyatı nazım şekillerinin genel adı.

musannaa مصنفه (a. s. sun'dan) : ["mu-sanna" in müen.]. (bkz : musanna').

muşannife مصنفه (a. i. sınıf'dan) : kadın yazar.

musannifek مصنفك (a. i.) : 1. küçük musannif, küçük müellifler. 2. XVIII. yüzyıl müelliflerinden Bekir Ahmet Efendi'nin lâkabı.

musarraha مصرحه (a. s. şarâhat'den) : ["musarrah" in müen.]. (bkz : musarrah).

muşattah ölçü : coğr. plânimetri.

musavvere مصوره (a. s. sûret'den) : ["musavver" in müen.]. (bkz : musavver).

musavveret-ül-adale : anat. sarkoplazma.

müseviyye موسويه (a. s.) : ["müsevî" nin müen.]. (bkz : müsevî).

mûsîkar : 3) adı anonim bir Edvâr-ı İlm-i Musıkî'de geçen makam.

musirre مصره (a. s. sarr'dan) : ["musirr" in müen.]. (bkz : musirr).

musliha مصلحه (a. s. sulh'den) : ["muslih" in müen.]. (bkz : muslih).

mustatîl-ür-re's : bly. uzunkafalı, fr. *dolicho-céphale*.

muştiyye مشطيه (a. i.) : bot. *tarak-otugiller, fr. *dipsacées*.

mutaazziv متعضو (a. s.) : *organlaşmış.

mutâbakat beyannâmesi : uygunluk bildirisi; bütçe tatbikatının Millet Meclîsi tarafından denetlenmesine esas olan ve Sayıştayca hazırlanan gerekçeli cetvel.

mu'tâdiyye معتاديه (a. s.) : ["mu'tâdî" nin müen.]. (bkz : mu'tâdî).

mutâf مطاف (a. i.) : (bkz : matâf).

mutarraff مطرف (a. i.) : (bkz : taştır, teştır).

mutarrah مطرح (a. s. tarh'dan) : tarhedilmiş, çıkarılmış.

mutasallib-ül-varak : bot. *sertyapraklı.

mutavassıla متوصله (a. s. vasl'dan) : ["mutavassıl" in müen.]. (bkz : mutavassıl).

mutavattına متوطنه (a. s.) : ["mutavattın" müen.]. (bkz : mutavattın).

mu'telle معتله (a. s. illet'den) : ["mu'tell" in müen.]. (bkz : mu'tell).

mu'tesim متعسم (a. s.) : fenalıktan, gûnahtan sakınan.

mutlaka-i âmme : mant. yalın *önerme, fr. *proposition assertorique*.

mutlakan مطلقاً (a. zf.) : (bkz : mutlaka).

mutribân مطربان (o. i. mutrib'in c.) : çalgı çalanlar, çalgıcılar.

mutribâne مطربانه (a. i.) : müz. adı anonim Tarık-ı ber saz averden-i ud'da geçen makam.

muttaride مطرده (a. s. tard'dan) : ["muttarid" in müen.]. (bkz : muttarid).

muttasıfa متصفه (a. s. vasf'dan) : ["muttasıf" in müen.]. (bkz : muttasıf).

muttasıla متصله (a. s. vasl'dan) : ["muttasıl" in müen.]. (bkz : muttasıl).

muvâfakat i ef'âl : fels. *görevdeşlik, fr. *synergie*.

muvâfık : 2) Ali Şah bin Hacı Büke'nin edvarında (XV. yy.) andığı makam.

muvaahhişe موخشه (a. s. vahşet'den) : ["muvaahhiş" in müen.]. (bkz : muvaahhiş).

muvâzenet-i gayr-i müstakirre : fiz. kararsız *denge.

muvazzaf zâbit : temelli *subay.

muvaZZaha موضعه (a. s. vuzûh'dan): ["muvaZZah" in müen.]. (bkz: muvaZZah).

mu'vecc معوج (a. s.): yılankavî, dalgalı.

mûy-tâf مویتاف (f. b. i.): (bkz: mûy-tâb).

mûy-tâfân مویتافان (f. b. i. mûy-tâf'ın c.): (bkz: mûy-tâbân).

muzâdd-ı semm: kim. antitoksin.

muzâdd-ı temsil: biy., bot. *yadımlama, fr. désassimilation.

muzalfe مظافه (a. i.): zool. *toynaklılar, fr. ongulés.

muzlîmâne مظلمانه (a. f. zf.): karanlık olarak.

muzlime مظلمه (a. s. zulmet'den): 1. ["muzlim" in müen.]. (bkz: muzlim). 2. i. kadın adı.

müâlefet مؤالفت (a. i. ülfet'den): alışma, kaynaşma, dostluk, sevgi.

mübârezât مبارزات (a. i. mübâreze'in c.): cenkler, kavgalar, uğraşmalar.

mübâyine مباينه (a. s.): ["mübây'in" in müen.]. (bkz: mübâyin).

mübdia مبده (a. s. bid'at'dan): ["mübdî" in müen.]. (bkz: mübdî).

mübeddil: 2) (a. i.): kim. değıştirme, fr. convertisseur.

mübeddile مبدله (a. s.) bedel'den): ["mübeddil" in müen.]. (bkz: mübeddil).

müberrât مبرات (a. i. c.): yol, çeşme gibi hayrat ve hasenat nevinden olan şeyler.

müberrid: 3) kim. *soğutkan, fr. réfrigérant.

mübeşşere مبشره (a. s. beşâret'den): ["mübeşşer" in müen.]. (bkz: mübeşşer).

mübeşşire مبشره (a. s. beşâret'den): ["mübeşşir" in müen.]. (bkz: mübeşşir).

mübeyyene ميينه (a. s. beyân'dan): ["mübeyyen" in müen.]. (bkz: mübeyyen).

mübeyyine ميينه (a. s. beyân'dan): ["mübeyyin" in müen.]. (bkz: mübeyyin).

mübezzire مبذره (a. s.): ["mübezzir" in müen.]. (bkz: mübezzir).

mübhem tahattur: fels. *anımsama, fr. réminiscence.

mübîne ميينه (a. s. beyn ve beyan'dan): ["mübîn" in müen.]. (bkz: mübîn).

mübreme مبرمه (a. s.): ["mübrem" in müen.]. (bkz: mübrem).

mübrime مبرمه (a. s.): ["mübrim" in müen.]. (bkz: mübrim).

mübtezele متذله (a. s. bezl'den): ["mübtezel" in müen.]. (bkz: mübtezel).

mücâhide مجاهد (a. s. cehd'den): ["mücâhd" in müen.]. (bkz: mücâhid).

mücâvir zâviye: mat. komşu *açı.

mücazebât مجازبات (a. i. mücâzebe' nin c.): birbirini çekmeler, çekişme er.

müceddede مجده (a. s.): ["mücedded" in müen.]. (bkz: mücedded).

mücehhez-i mâiye: zool. *kurbağazehirigiller, fr. hydrocharidées.

mücehhiz: 2) armadar.

mücellid-hâne مجلد خانه (a. f. b. i.): matbaalarda kitap, defter, takvim gibi şeylerin ciltlendiği atölye.

mücemmid محمد (a. s.): dolduran.

mücenneb محنب (a. i.): müz. Taninî'den küçük, bakiyeden büyük iki aralığın ortaklaşa adı.

Bunlardan biri küçükçe büyük ikili (182 cent) dir ve "büyük mücenneb" adıyla anılır, öteki büyükçe küçük ikili (112 cent) olup buna "küçük mücenneb" diyebiliriz.

mücerrebe مجربه (a. s. tecrîb'den) : ["mücerreb" in müen.]. (bkz : mücerreb).

Mücerreb-nâme مجربنامه (a. f. b. i.) : Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefüddin bin Ali'nin 1468'de yazdığı hekimliğe dair eseri.

mücerribe مجربه (a. s. tecrîbe'den) : ["mücerrib" in müen.]. (bkz : mücerrib).

mücerrid مجرد (a. s.) : 1. tecrîdeden, ayıran. 2. fiz. *yalıtkan.

mücessem kat'-i mükâfi : mat. parabolit.

mücessem kat'-ı nâkıs : mat. elipsoit.

mücessem kat'-ı nâkısı : mat. elipsoidal.

mücessem kat'-ı zâid : mat. hiperboloit.

mücessem kat'-ı zâidi : mat. hiperboloidal.

mücibe مجيبة (a. s. cevâb'dan) : ["mücib" in müen.]. (bkz : mücib).

mücrimiyet مجرميت (o. i.) : suçluluk.

mücrimiyet kararı : huk. *suçlandırma kararı.

müdâvime مداومه (a. s. devâm'dan) : ["müdâvim" in müen.]. (bkz : müdâvim).

müddeiyye مدعيه (a. s. da'vâ'dan) : ["müddei" nin müen.]. (bkz : müddei).

müddet-i hayât : *yaşam *süresi.

müdebbire مدبره (a. s. dübûr'dan) : ["müdebbir" in müen.]. (bkz : müdebbir).

müdellet : 2) sosy. *kanıtlı.

müdellele مدله (a. s. delâlet'den) : ["müdellel" in müen.]. (bkz : müdellet).

müdevvere مدوره (a. s. devr'den) : ["müdevver" in müen.]. (bkz : müdevver).

müdevvine مدونه (a. s. divân'dan) : ["müdevvin" in müen.]. (bkz : müdevvin).

müdhîşe مدشه (a. s. dehşet'den) : ["müdhîş" in müen.]. (bkz : müdhîş).

müdirân-ı umûr : *yönetmenler.

müdir-i umûmî : *genel direktör.

müeccele مؤجله (a. s. ecel'den) : ["müeccel" in müen.]. (bkz : müeccel).

müeddebe مؤدبه (a. s. edeb'den) : ["müeddeb" in müen.]. (bkz : müeddeb).

müekkede مؤكده (a. s. ekked ve vekked'den) : ["müekked" in müen.]. (bkz : müekked).

müekkide مؤكده (a. s. ekked ve vekked'den) : ["müekkid" in müen.]. (bkz : müekkid).

müellef : 4) mat. harmonik.

müellime مؤلمه (a. s. elem'den) : ["müellim" in müen.]. (bkz : müellim).

müemmen مؤمن (a. s. (bkz : me'men).

müessesân meclisi مؤسسان مجلسي (o. it.) : rucu meclis.

müessirât مؤثرات (a. i.) : *etkinler.

müessire مؤثره (a. s. eser'den) : ["müessir" in müen.]. (bkz : müessir).

müessiriyyet مؤثريت (a. i.) : 1. fels. *etkillilik, fr. *efficacité*. 2. fiz. *indükleme.

müessisân مؤسسان (o. s. müessis'in c.) : (bkz : müessisân). **Meclis-i müessisân** : kurucu meclis.

müevvelen مؤولاً (a. zf.) : te'villi, kaçamaklı olarak.

müeyyis-âne مؤيسانه (a. zf.) : meys ederek, kederlendirerek, üzerek.

müfessere

müfessere مفسره (a. s. fessr'den) : ["müfesser" in müen.]. (bkz : müfesser).

müfessire مفسره (a. s. fessr'den) : ["müfessir" in müen.]. (bkz : müfessir).

müfide مفيدة (a. s. feyd'den) : 1. ["müfid" in müen.]. (bkz : müfid). 2. i. kadın adı.

müfritâne مفراطنه (a. s. fart'dan) : aşırı derecede, aşırı olarak.

müfrizât مفريات (a. s. müfriz'in c.) : 1. ifrâz edenler, ayıranlar. 2. i. virgüller.

müfrizât-ül-arakiyye : anat. *terbezi.

müfside مفسده (a. s. fesâd'dan) : ["müfsid" in müen.]. (bkz : müfsid).

müftehire مفتخره (a. s. fahr'den) : ["müftehr" in müen.]. (bkz : müftehir).

mühennâ مهنا (a. s. tehniye'den) : tebrik edilmiş, kutlanmış.

mühîbe مهيبة (a. s. heybet'den) : 1. ["mühîb" in müen.]. (bkz : mühîb). 2. i. kadın adı.

mühîne مهينه (a. s. hev'n'den) : ["mühîn" in müen.]. (bkz : mühîn).

mühmele مهملة (a. s. heml'den) : ["mühmel" in müen.]. (bkz : mühmel).

mühmeliyye مهمليه (a. i.) : ed. (bkz : cinâs-ı darbî).

mühre-bâz مهره باز (f. b. s. ve i) : 1. yuvarlak taşlarla gözbağcılık ve el çabukluğu gösteren oyuncu. 2. mühreci, cilâcı.

mühre-zen مهره زن (f. b. s.) : mühreleyen, cilâlayan.

mühr-i dehân (ağzın mühürlenmesi) : 1) mec. susma; 2) mec. oruç.

mükâleme nâme مکالمه نامه (a. f. b. s.) : yabancı bir dili konuşabilmek için, iki dil üzerine mükâleme (konuşma) suretinde tertiplenmiş kitap.

mükemmele مکمله (a. s. kemâl'den) : ["mükemmel" in müen.]. (bkz : mükemmel).

mükerrire مكرره (a. s. kerr'den) : ["mükerrir" in müen.]. (bkz : mükerrir).

mükessife مكشفه (a. s. kesâfet'den) : ["mükessif" in müen.]. (bkz : mükessif).

mükessire مكثره (a. s. kesr'den) : ["mükessir" in müen.]. (bkz : mükessir).

mükevvine مكنونه (a. s. kevn'den) : ["mükevin" in müen.]. (bkz : mükevin).

mükeyyife مكينه (a. s. keyf'den) : ["mükeyyif" in müen.]. (bkz : mükeyyif).

mükezzibe مكذبه (a. s. kizb'den) : ["mükezzib" in müen.]. (bkz : mükezzib).

mükreme مكرمه (a. s. kerem'den) : ["mükrem" in müen.]. (bkz : mükrem).

müktesibe مكتسبه (a. s. kisb'den) : ["müktesib" in müen.]. (bkz : müktesib).

mül مل (f. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

mülâkkah ملقح (a. s.) : biy., bot. *döllenenmiş, fr. fécondé.

mülâzımî ملازمى (a. i. lüzûm'dan) : mülâzımlık, stajyerlik.

mülevvene ملونه (a. s. lev'n'den) : ["mülevven" in müen.]. (bkz : mülevven).

mülhid-âne ملحدانه (a. f. zf. lâhd'den) : mülhid, dinsiz olana yakışacak yolda, dinsizce.

mültehibe ملتبه (a. s. lehb'den) : ["mültehib" in müen.]. (bkz : mültehib).

mülteime ملتئمہ (a. s. le'm'den) : ["mülteim" in mülen.]. (bkz: mülteim).

mültekat ملتقط (a. s.) : toplanmış, yerden alınmış.

mültezeme ملتزمہ (a. s. lüzûm'dan) : ["mültezem" in mülen.]. (bkz: mültezem).

mültezime ملتزمہ (a. s. lüzum'dan) : ["mültezim" in mülen.]. (bkz: mültezim).

mülûhiyye ملوخیہ (a. i.) : (bkz: mülûhyâ).

mümeddid ممد (a. s. medd'den) : 1. temdideden, uzatan. 2. anat. açan, fr. tenseur.

mümessek : 2) imsâk edilmiş, kendini tutmuş [senet gibi, vesika gibi].

mümeyyize ممیزہ (a. s. meyz'den) : 1. ["mümeyyiz" in mülen.]. (bkz: mümeyyize¹). 2. i. kadın mümeyyiz. (bkz: mümeyyize^{2,3}).

mümille مملہ (a. s. melâl'den) : ["mümill" in mülen.]. (bkz: mümill).

mümiss ممص (a. s.) : emen, emici.

mümkin mertebe : olabildiği kadar.

mümtâze ممتازہ (a. s. meyz'den) : ["mümtâz" in mülen.]. (bkz: mümtâz).

mümtedde ممتدہ (a. s. medd'den) : ["mümtedd" in mülen.]. (bkz: mümtedd).

mümteniât ممتنات (a. s. men'den. c.) : imkânsız şeyler, *olamazlıklar.

mümtezice ممتزجہ (a. s. mezc'den) : ["mümtezic" in mülen.]. (bkz: mümtezic).

mün'adile منعدله (a. s. adûl'den) : ["mün'adil" in mülen.]. (bkz: mün'adil).

münâkeret مناكرت (a. i.) : mücadele, kavga, düşmanlık.

mün'akise منعكسه (a. s. aks'den) : 1. ["mün'akis" in mülen.]. (bkz: mün'akis). 2. i. reflektör, fr. réflecteur.

münakkaha منقحه (a. s. nakh'den) : ["münakkah" in mülen.]. (bkz: münakkah).

münakkih منقح (a. s.) : tenkih eden, soyan, ayıklayan, temizleyen.

münâsebet-dâr مناسبتدار (a. f. b. s.) : münâsebetli, *ilişkin.

münâsibe مناسبه (a. s. nisbet'den) : ["münâsib" in mülen.]. (bkz: münâsib).

münbite منبتہ (a. s. nsebât'dan) : ["münbit" in mülen.]. (bkz: münbit).

müncemide منجمده (a. s. cümûd'dan) : ["müncemid" in mülen.]. (bkz: müncemid).

münecciyye منجیہ (a. s. necât'dan) : ["münecci" in mülen.]. (bkz: münecci).

müneverre منوره (a. s. nûr'dan) : ["münever" in mülen.]. (bkz: münever).

münezzehe منزهہ (a. s. nezâhat'den) : ["münezzeh" in mülen.]. (bkz: münezzeh).

münfaile منفعله (a. s. fi'l'den) : ["münfail" in mülen.]. (bkz: münfail).

münfaiyyet منفعلييت (a. i.) : kim. *din. ginlik. fr. passivité.

münfelik : 2) kim. patlayan, patlayıcı, fr. explosif.

münharife منحرفه (a. s. harf'den) : ["münharif" in mülen.]. (bkz: münharif).

münharift mensûr : mat. *dörtgen *biçme, fr. prisme quadrangulaire.

münhedime منهدمه (a. s. hedm'den) : ["münhedim" in mülen.]. (bkz: münhedim).

münhezime منهزمه (a. s. hezimet'den) : ["münhezim" in müen.]. (bkz : münhezim).

münibe منيبه (a. s. nevb'den) : 1. ["münib" in müen.]. (bkz : münib). 2. i. kadın adı.

münkadir مقدر (a. s.) : 1. bir ölçüye göre yapılmış, hazırlanmış. 2. Allah'ın emrine göre vuku bulan bir şey.

münselâh منسلح (a. i.) : ayın sonu. (bkz : selh²).

münseni منسني (a. s. seny'den) : eğri, doğru olmayan, bükülmüş.

Müntahabât-ı Eş'âr (şiiirlerin seçilmişleri) : Sina'si'nin şiiirlerini ihtiva eden ve 1862'de basılmış bir eseri.

müntahabe منتخبة (a. s. nahb'den) : ["müntahab" in müen.]. (bkz : müntahab).

müntakile منتقلة (a. s. : nakl'den). ["müntakil" in müen.]. (bkz : müntakil).

müntefi : 2) kovulan, çıkarılan.

Müntehâ : 3) Yazıcıoğlu Ahmet Bican'ın dîni, tasavvufî mensur eseri.

müntehire منتهره (a. s.) : ["müntehir" in müen.]. (bkz : müntehir).

münten منتن (a. s.) : hastalık bulaşmış.

müntesir terbiye ; ped. yaygın *eğitim.

mürâfaa مرافعه (a. i. ref'den) : (bkz : murâfaa).

mürâfakat مرافقت (a. i. refk'den) : (bkz : murâfakat).

mürâfık مرافق (a. i. refâkat'den) : (bkz : murâfık).

mürâfî مرافع (a. s. ve i. ref'den) : (bkz : murâfî').

mürâî مراعى (a. s. riâyet'den) : (bkz : murâî).

mürâkabe مراقبه (a. i. rukub'dan) : (bkz : murâkabe).

mürâkib مراقب (a. s. ve i. rukub'dan) : (bkz : murâkib).

müreccaha مرجحه (a. c. rüchân'dan) : ["müreccah" in müen.]. (bkz : müreccah).

müreffehe مرفهه (a. s. rüfûh'dan) : ["müreffeh" in müen.]. (bkz : müreffeh).

mürekkabât-ı gayr-i meşbûa : kim. doymamış *bileşikler.

mürekkabât-ı hadidiyye : kim. demir *bileşikleri.

mürekkabât-ı meşbûa : kim. doymuş *bileşikler.

mürekkabât-ı müsennâiyye-i brom : kim. bromürler.

mürekkab fiil : gr. *bileşik fiil.

mürekkab selâse kaidesi : mat. *bileşik üçlü *kuralı, fr. règle de trois composée.

müressib مرسب (a. s.) : Kur'an'ı, ağır ve dikkatle okuyan.

mürettebe مرتبة (a. s. retb'den) : ["müretteb" in müen.]. (bkz : müretteb).

mürsile مرسله (a. s. resel'den) : ["mürsil" in müen.]. (bkz : mürsil).

mürşide مرشده (a. s. rüşd'den) : 1. ["mürşid" in müen.]. (bkz : mürşid). 2. i. kadın adı.

mürşid-i kâmil : tas. Hakk'a kavuşmuş, "fenâ-illâh" mertebesine ulaşmış.

mürşid-i Rûm : Anadolu'nun mürşidi, Hz. Mevlânâ.

mürtefi arâzî : coğr. *yüksekel, alm. Hochland.

mürteseme مرتسمة (a. s. resm'den) : ["mürtesem" in müen.]. (bkz : mürtesem).

mürûr-ı bâlâ : astr. yıldızların meridyenden en büyük yükseklikteki geçişi, *üstgeçiş, fr. *culmination supérieure*.

mürüvveten مروة (a. zf.) : insanca, mertlik ve yiğitlikle.

müsâdeme-i bahriyye : ask. denizde çarpışma.

müsâvi-ş-şekl : kim. *eşbiçimli, fr. *isomorphe*.

müsbet aded : mat. *artı sayı.

müsbet cihet : astr. pozitif yön.

müsebbit-ül-levn : kim. mordan, fr. *mordant*.

müseddes-i mütekerrir : ed. birinci kıt'anın son mısraı veya son beyti öbür kıt'aların sonunda tekrarlanan müseddes.

müselles-i hadd-üz-zâviye : geo. *daraçılı *üçgen.

müselles-i kaim-üz-zâviye : geo. dik *üçgen.

müselles-i muhi : anat. beyin *üçgeni, fr. *triangle cérébral*.

müserrece مسرجه (a. s. serc'den) : ["müserrec" in müen.]. (bkz : müserrec).

müsevvere مسوره (a. s. sūr'dan) : ["müsevver" in müen.]. (bkz : müsevver).

müsinne مسنه (a. s. sinn'den) : ["müsinn" in müen.]. (bkz : müsinn).

müskite مسكته (a. s. sükût'dan) : ["müskit" in müen.]. (bkz : müskit).

müsta'cele مستعجله (a. s. acele'den) : ["müsta'cel" in müen.]. (bkz : müsta'cel).

müsta'cile مستعجله (a. s. acele'den) : ["müsta'cil" in müen.]. (bkz : müsta'cil).

müstagis مستغِيث (a. s. c. : müstagisîn) : istigase eden, yardım dileyen.

müstağrak مستغرق (a. s. gark'dan) : batmış.

müstağrak bi-d-deyn : borca batmış [kimse].

müstagrebe مستغربة (a. s. garâbet'den) : ["müstagreb" in müen.]. (bkz : müstagreb).

müstahdime مستخدمه (a. s.) : ["müstahdim" in müen.]. (bkz : müstahdim).

müstahiyye مستحيه (a. i.) : bbt. küstümotugiller, fr. *mimosées*.

müstahkeme مستحكمة (a. s. hükm'den) : ["müstahkem" in müen.]. (bkz : müstahkem).

müstahleb : 2) (i.) biy. sübye, fr. *émulsion*.

müstahrece مستخرجه (a. s. hurûc'dan) : ["müstahrec" in müen.]. (bkz : müstahrec).

müstahrice مستخرجه (a. s. hurûc'dan) : ["müstahric" in müen.]. (bkz : müstehric).

müstakbehe مستقبحة (a. s. kubh'dan) : ["müstakbeh" in müen.]. (bkz : müstakbeh).

müstakbele مستقبلة (a. s. kabl'den) : ["müstakbel" in müen.]. (bkz : müstakbel).

müstakille مستقلة (o. s. killet'den) : ["müstakill" in müen.]. (bkz : müstakill).

müstakime مستقيمة (o. s. kıyâm'den) : ["müstakim" in müen.]. (bkz : müstakim).

müstakim kıt'ası : geo. doğru parçası.

müstakirre مستقره (a. s. karâr'dan) : ["müstakirr" in müen.]. (bkz : müstakirr).

müsta'mele مستعملة (a. s. amel'den) : ["müsta'mel" in müen.]. (bkz : müsta'mel).

müsta'mile مستعملة (a. s. amel'den) : ["müsta'mil" in müen.]. (bkz : müsta'mil).

müsta'raz-ür-re's : biy. *yassıkafalı, *kısakafalı, fr. *brachicéphale*.

müsta'riba مستغربة (a. s. arab'dan) : ["müsta'rib" in müen.]. (bkz : müsta'rib)

müstebid inzibat

müstebid inzibat : sosy. zorlu disiplin, fr. discipline autoritaire.

müstebsîre مستبشره (a. s.) : ["müstebsîr" in müen.]. (bkz : müstebsîr).

müstefsîre مستفسره (a. s. fesr'den) : ["müstefsîr" in müen.]. (bkz : müstefsîr).

müsteftiyye مستفتيه (a. s. fetvâ'dan) : ["müsteftî" nin müen.]. (bkz : müsteftî).

müstehcene مستحجته (a. s. hücnat'den) : ["müstehcen" in müen.]. (bkz : müstehcen).

müstehlike مستهلكه (a. s. helâk'dan) : ["müstehlik" in müen.]. (bkz : müstehlik).

müstemend مستمند (a. s.) : hüzünlü, kederli, dertli, bıçâre.

müstemendâne مستمندانه (a. zf.) : mahzun olarak, boynu bükük olarak.

müstenidât مستندات (a. s. sened'den. müstenid'in c.) : (bkz : müstenid).

müsteriha مسترحه (a. s. râhat'dan) : ["müsterih" in müen.]. (bkz : müsterih).

mütezâd-ı sūdâsiyye : ed. uzun mısraları mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün ziyadeleri mefâîlün mefâîlün vezninde olan mütezat.

müşâbihe مشابه (a. s. şebah ve şibh'den). ["müşâbih" in müen.]. (bkz : müşâbih).

müşâbih hadler : mat. benzer *terimler.

müşahhasa مشخصه (a. s. şahs'dan) : ["müşahhas" in müen.]. (bkz : müşahhas).

müşahhas aded : mat. *somut sayı.

müşârûn bi-l-benân مشار بالبنان (a. s.) : parmakla gösterilen.

müşâvîre مشاوره (a. s. ve i. meşveret'den) : ["müşâvir" in müen.]. (bkz : müşâvir).

müşebbeh : 2) fels. *insanbîçimi, antropomorf.

müşekkeke مشككه (a. s. şekk'den) : ["müşekkek" in müen.]. (bkz : müşekkek).

müşekkele مشككه (a. s. şekl'den) : ["müşekkel" in müen.]. (bkz : müşekkel).

müşerreffe مشرفه (a. s. şeref'den) : ["müşerreff" in müen.]. (bkz : müşerreff).

müşeyyede مشيده (a. s. şîd'den) : ["müşeyyed" in müen.]. (bkz : müşeyyed).

müşfika مشفقه (a. s. şefakat'den) : 1. ["müşfik" in müen.]. (bkz : müşfik). 2. i. kadın adı.

müşîre مشوره (a. s. şuûr'dan) : ["müşîr" in müen.]. (bkz : müşîr).

müştak cereyan : fiz. kol *akımı, fr. courant dérivé.

müşterek tedrisât : ped. birlikte *öğrenim.

müteaffife متعففه (a. s.) : ["müteaffif" in müen.]. (bkz : müteaffif).

müteâkibe متعاقبه (a. s. akab'dan) : ["müteâkıb" in müen.]. (bkz : müteâkıb).

müteâli : 2) fels. *deneyüstü, fr. transcendental.

müteallika متعلقه (a. s. alaka'dan) : ["müteallık" in müen.]. (bkz : müteallık).

müteallime متعلمه (a. s. ilm'den) : ["müteallim" in müen.]. (bkz : müteallim).

müteâmiye متعاميه (a. s. amâ'dan) : ["müteâmî" nin müen.]. (bkz : müteâmî).

müteammime متعممه (a. s. umûm'dan) : ["müteammim" in müen.]. (bkz : müteammim).

müteayyine متعينه (a. s. ayn'dan) : ["müteayyin" in müen.]. (bkz : müteayyin).

müteayyîş bi-l-hevâ : biy. hava ile yaşar.

müteazziv متعاضو (a. s. uzv'dan) : uzuvlaşmış, *organlaşmış.

müteazzi terbiye : ped. *örgün *eğitim.

mütebâid : 2) fiz. *ıraksak, fr. divergent.

mütebeyyine متبينه (a. s. beyân'dan) : ["mütebeyyin" in müen.]. (bkz: mütebeyyin).

mütecâhid متجاهد (a. s. cehd'den) : 1. çalışıp çabalayan. 2. zora karşı uğraşan.

mütecânîs zü-l-hudûd-i kesire : mat. *homogen *çokterimliler.

müteceddide متجددم (a. s. cedd'den) : ["müteceddid" in müen.]. (bkz: müteceddid).

müteceffife متحففة (a. s.) : ["müteceffif" in müen.]. (bkz: müteceffif).

mütedehiş متدهش (a. s.) : yılgın.

mütedeyyine متدينه (a. s. dîn'den) : ["mütedeyyin" in müen.]. (bkz: mütedeyyin).

mütefahhîs âne متفحصانه (a. zf.) : araştırıp yoklayarak, her şeyi anlamayı, öğrenmeyi merak ederek.

müteferrik-ül-vüreykat-ı tüveyciyye : bot. ayrı *taçyapraklılar.

mütehakkıka متحققه (a. s. hakk'dan) : ["mütehakkık" in müen.]. (bkz: mütehakkık).

mütehakkime متحكمه (a. s. hükm'den) : ["mütehakkim" in müen.]. (bkz: mütehakkim).

mütehallika متخالقه (a. s. halk'dan) : ["mütehallik" in müen.]. (bkz: mütehallik).

mütehallile متحمله (a. s. hall'den) : ["mütehallil" in müen.]. (bkz: mütehallil).

müteharrikiyyet متحرکیت (a. i.) : fels. *devingenlik, fr. mobilité.

mütehassire متحسره (a. s. hasr'dan) : ["mütehassir" in müen.]. (bkz: mütehâşî).

mütehâşia متحاشيه (a. s. huşû'dan) : ["mütehâşî" in müen.]. (bkz: mütehâşî).

mütehattime متحطه (a. s. *hatm'den) : ["mütehattim" in müen.]. (bkz: mütehattim).

mütehavvife متخوفه (a. s. havf'den) : ["mütehavvif" in müen.]. (bkz: mütehavvif).

mütehavvil-i mutavassıt : mat. *parametre.

mütehayyile متحيله (a. s. hayâl'den) : ["mütehayyil" in müen.]. (bkz: mütehayyil).

müteheyvice متهيجه (a. s. heyecân'dan) : ["müteheyvic" in müen.]. (bkz: müteheyvic).

mütekaribiyet متقاربيت (a. i.) : mat. *yakınsama, fr. convergence.

mütekarribe متقربه (a. s. kurb'dan) : ["mütekarrib" in müen.]. (bkz: mütekarrib).

mütekarrire متقبره (a. s. karâr'dan) : ["mütekarrir" in müen.]. (bkz: mütekarrir).

mütekâsire متكاسره (a. s. kesret'den) : ["mütekâsir" in müen.]. (bkz: mütekâsir).

mütelezzize متلذذه (a. s. lezzet'den) : ["mütelezziz" in müen.]. (bkz: mütelezziz).

mütemekkine متمكينه (a. s. mekânât'den) : ["mütemekkin" in müen.]. (bkz: mütemekkin).

mütemevvice متموجه (a. s. mevc'den) : ["mütemevvic" in müen.]. (bkz: mütemevvic).

mütemevvile متموله (a. s. mâl'den) : ["mütemevvil" in müen.]. (bkz: mütemevvil).

mütemeyyize متميره (a. s.) : ["mütemeyyiz" in müen.]. (bkz: mütemeyyiz).

mütenâhiyyet متناهيت (a. i.) : *sönlülük.

mütenâsika متناسته (a. s. nasak'dan) : ["mütenâsik" in müen.]. (bkz: mütenâsik).

mütenâsiben متناسباً (a. zf.): *orantılı olarak.

mütenâvib cereyân: fiz. dalgalı *akım.

mütenâvibe متناوبه (a. s. nevbet'den): ["mütenâvib" in mülen.]. (bkz: mütenâvib).

müterâfika مترافقه (a. s.): ["müterâfik" in mülen.]. (bkz: müterâfik).

müterakkiben مترقباً (a. zf. rükub'dan): bekleyerek, gözleyerek, umarak.

müterakkib dikkat: psik. kollayıcı dikkat, fr. attension expectante.

müterceme مترجمه (a. s. terceme'den): ["mütercem" in mülen.]. (bkz: mütercem).

mütereddiye مترديه (a. s. redy ve re-deyân'dan): ["mütereddi" nin mülen.]. (bkz: mütereddi).

mütereffihe مترفیه (a. s. refh'den): ["mütereffih" in mülen.]. (bkz: mütereffih).

mütesânid متساند (a. s.): dayanan, *dayanışık.

mütesâvi-l-ehdâb: zool. *terliksi hayvanı, fr. paramécie.

mütesâvi-l-ercâl: zool. *eşbacaklılar, fr. isopodes.

mütesâvi-l-harâre: coğr. izoterm.

mütesâvi-l-irtifâ': coğr. izohips.

mütesâvi-l-matar münhanileri: coğr. *eşyağış *eğrileri, fr. isoyètes. (courbes-).

mütesâvi-l-umk münhanileri coğr. *eşderinlik *eğrileri, fr. isobathes.

mütesâvi-s-sühûne: fiz. *eşsıcak.

mütesâvi-ş-şekl: *eşbiçimli, fr. isomorphe.

mütesâvi-t-tazyik: coğr. izobar.

mütesâvi-t-tereffu' münhanileri: coğr. *eşyük-selti *eğrileri, fr. isobases (courbes-).

mütesâvi-t-terkib: kim. izomerili.

mütesâvi-z-zemân zelzele münhanileri: coğr. *eşdeprem *eğrileri, fr. homoséistes (courbes-).

mütesellika متصله (a. i.): zool *tırmalanlar, fr. grimpeurs.

mütesemmime متسممه (a. s. semm'den): ["mütesemmim" in mülen.]. (bkz: mütesemmim).

mütessâ' متسع (a. i.): ed. her kıt'ası dokuz mısradan meydana gelen manzûme.

müteşâbihen متشابهاً (a. zf.): birbirine benzeyerek.

müteşâbihen mevzû': geo. homolog.

müteşâ'ib: 3) biy. dallı, fr. ramifié.

müteşâtime مشاعه (a. s.): ["müteşatim" in mülen.]. (bkz: müteşâtım).

müteşebbise مشبیهه (a. s. şebes'den): ["müteşebbis" in mülen.]. (bkz: müteşebbis).

müteşeddide مشدده (a. s. şiddet'den): ["müteşeddîd" in mülen.]. (bkz: müteşeddîd).

müteşehhib مشهب (a. i.): fiz., kim. akkor.

müteşeyyide متشیده (a. s.): ["müteşeyyîd" in mülen.]. (bkz: müteşeyyîd).

mütevâfik: 2) mat. *yöndeş.

mütevâfika متوافقه (a. s. vefk'den): ["mütevâfik" in mülen.]. (bkz: mütevâfik).

mütevâfik tetâbuk: jeol. *uyumlu *katlaşma, fr. stratification concordante.

mütevâfik zâviyeler: geo. *yöndeş *açılar, fr. angles correspondants.

mütevâliye متوالیه (a. i.): 1. mat. sıra 2. ["mütevâlî" nin mülen.]. (bkz: mütevâlî).

mütevâtire متواتره (a. s. vetr'den): ["mütevâtîr" in mülen.]. (bkz: mütevâtîr).

mütevâzi-l-mustatilât: geo. *dikdörtgenler *prizması, fr. parallépipède rectangle.

mütevâzine متوازنه (a. s. vezn'den): ["mütevâzin" in müen.]. (bkz: mütevâzin).

mütevâziyet متوازيت (o. i.): **mat.** *paralellik.

mütevazzıha متوضحه (a. s. vuzûh'dan): ["mütevazzıh" in müen.]. (bkz: mütevazzıh).

müteveddide متودده (a. s.): ["müteveddid" in müen.]. (bkz: müteveddid).

mütevellid-ül-hayy : **zool.** *doğurganlar, **fr.** vivipares.

müteverrim متورمه (a. s. verem'den): ["müteverrim" in müen.]. (bkz: müteverrim).

mütevessla متوسعه (a. s. vüs'at'den): ["mütevessla" in müen.]. (bkz: mütevessla).

müteyakkıza متيقظه (a. s. yakaz'dan): ["müteyakkız" in müen.]. (bkz: müteyakkız).

müteẓâife متضاعفه (a. s. zı'f'dan): ["müteẓâif" in müen.]. (bkz: müteẓâif).

mütezebızb : 2) karmakarışık.

mütezehhir : 3) **kim.** *çiçekseyen, **fr.** efflorescent.

mütlife متلفه (a. s. telef'den): ["mütlif" in müen.]. (bkz: mütlif).

müttehize متخذة (a. s. ahz'den): ["müttehiz" in müen.]. (bkz: müttehiz).

müttekiyye متكيه (a. s.): ["mütteki" in müen.]. (bkz: mütteki).

müttesia متسعه (a. s.): ["müttesi" in müen.]. (bkz: müttesi).

müveccibe موجبه (a. i.): talkım.

müveccibe-i helezâniyye : **bot.** *sarmal talkım, **fr.** cyme hélicoïde.

müveccibe-i kesir-ül-cânib : **bot.** *çokkollu talkım.

müveccibe-i unkudiyye : **bot.** talkım.

müveccibe-i zât-üş-şu'beteyn : **bot.** ikikollu talkım.

müveccih موجحه (a. s. ve i.): **mot.** *doğrultman, **fr.** directeur.

müvellid-i elektrikiyye : **fiz.** elektrik *üretici.

müvellid-i kudret : dincelten, **fr.** sthénique.

müvellid-i lifin : **zool.** fibrinojen.

müvellid-i milh, **müvellid-ül-emlâh** : tuzveren, **fr.** halogène.

müvellid-ül-levn : **biy.** renkveren, **fr.** chromatogène.

müvellid-üz-ziyâ' : **kim., fiz.** ışıkveren, **fr.** phosphogène.

müvessi-i ev'iye : **biy.** damar genişleten **fr.** vaso-dilatateur.

müvesvise موسوسه (a. s. vesvese'den): ["müvesvis" in müen.]. (bkz: müvesvis).

müveşşah موشح (a. s.) (bkz: müveşşah).

müzâb : 2) **kim.** erimiş, **fr.** fondu.

müzahrefât : 2) yalancı, sahte, tel, pul, boya, yıldız gibi şeyler.

müzdecire مزدجره (a. s.): ["müzdecir" in müen.]. (bkz: müzdecir).

müzdevice مزدوجه (a. s.): 2. ["müzdevic" in müen.]. (bkz: müzdevic). 3. **mat.** *eşlenik.

müzevvere مزوره (a. s. zever'den): ["müzevver" in müen.]. (bkz: müzevver).

müzgal مزگل (a. i.): yün eğirmeğe yarayan iğ.

müz'ice مزجحه (a. s.): ["müz'ic" in müen.]. (bkz: müz'ic).

N

nâ-âzâd نازاد (f. b. s.): "kurtulamayan":
mec. alçak, âdî [kimse].

nâ-be-mevsim ناموسم (f. a. b. s.): va-
kitsiz, sırasız, uygunsuz. (bkz: bî-vakt, nâ-be-hen-
gâm).

Nâ-ciz: 2) Recâizâde Ekrem'in 1886'da basıl-
mış Fransızca'dan yaptığı tercümeleri ihtiva eden
bir eseri.

nâ-dâştî ناداشتی (f. b. i.): utanmazlık,
hayasızlık.

nâdimen نادماً (a. zf.): pişman olarak.

nâdire-i zaman: zamanında bir eşi daha bu-
lunmayan kimse.

nagam-sâz نغمساز (a. f. b. s.): türkû
söyleyen.

nâ-güfte ناگفته (f. b. s.): söylenmemiş.

nağme-i Dâvûd: Dâvut Peygamberin güzel sesi.

Nağme-i Seher: Recâizade Ekrem'in 1871'de
basılmış, şiirlerini ihtiva eden bir eseri.

nâhiye-i hasele: anat. *altkarın, fr. hypogastre.

nâhiye-i merâkiyye: anat. geğrek, fr. hypocon-
dre.

nâhiye-i şersûfiyye: anat. *üstkarın *bölgesi,
fr. épigastre.

nâhiye-i taht-ez-zakaniyye: anat. *çeneucu altı
(-bölgesi).

nâhiyevî ناحیوی (a. s.): *bölgesel.

nâ-hudâ-teres ناخدا ترس (f. b. s.): Allah'
tan korkmaz.

nâile نائله (a. s. neyl'den): ["nâil" in
müen.]. (bkz: nâil).

nâ-keşide ناکشیده (f. b. s.): 1 çekilme-
miş. 2. mec. içilmemiş.

nâkıs aded i tâmm: mat. negatif *tamsayılar.

nakiyye نقیه (a. s.): ["nakî" nin mü-
en.]. (bkz: nakî).

nâkıza ناقضه (a. s. nakz'dan): ["nâkız"
in müen.]. (bkz: nâkız).

nâkız-ı müddeâ: mant. *karşısav, antitez.

nakkariyye نقاریه (a. i.): zool. *ağaçka-
kangiller.

nakl: 6) coğr. *taşın, fr. transport.

nakz-ı sıyâm: oruç bozma.

nâ-mağlûb ناملوب (f. a. b. s.): mağlup
olma, yenilmez.

nâm-ı diğer (öteki ad): takma ad.

nâ-murâdî نامرادی (f. b. i.): muradına
erişememe, isteğine ulaşamama.

nâ-mütenâhiyyet نامتناهییت (f. a. b. i.):
sonsuzluk.

nâm-verî ناموری (f. b. i.): meşhurluk,
ünlülük.

na'ra نعره (a. i.): (bkz: na're).

nâ-revân ناروان (f. b. s.): akmayan,
geçmeyen.

nâr-ı dûzah: cehennem ateşi.

nâr-ı gam[m]: gam ateşi, ateş gibi yakan ke-
der.

nâr-ver نارور (f. b. s.): (bkz: nâr-pis-
tân).

nas نص (a. i.): (bkz: nass).

Nasâyih-ül-Mülûk (padişahların öğütleri):

1639'da ölen Sivas'lı Abdülmecit Şeyhî'nin I. Ahmet'in emriyle çeşitli eserlerden seçerek meydana getirdiği dinden, ahlâktan ve memleket idaresinden bahseden eseri.

nasb-ı nazar : göz atma, bakma.

nasfet : 2) **fels.** *denkserlik, **fr.** *équité*. (bkz: hakkaniyyet).

nâsiye ناصیه (a. i. c. nevâsî) : (bkz : nâsiye).

nass : 3) **fels.** *inak, dogma.

nassî نصی (a. s.) : **fels.** *inaksal, dogmatik.

nâsûr : 2) nasır.

nâ şînâsî نا شناسی (f. b. i.) : bilmezlik, tanımazlık.

nâşîr-i efkâr : fikirler yayıcısı.

nâ-temâmiyyet نا تمامیت (f. a. b. i.) : (bkz : nâ-temâmî).

nâtika ناطقه (a. i. nutk'dan) : ["nâtık" in müen.]. (bkz : nâtık).

nazar-bâz : 2) güzeli seyretmekle yetinen, madî tatmin edilmeyi istemeyen.

nâzîma ناطمه (a. i.) : ["nâzım" in müen.]. (bkz : nâzım).

nazîfe نظیفه (a. s. nezâfet'den) : 1. temiz. 2. i. kadın adı. 3. Abdülhak Hamid'in 1876'da basılmış manzum tiyatrosu.

Nâzilet-ül-Arş (göğün en yüksek, dokuzuncu katı olan Arş'tan nâzil olan, Arş'tan inen) : Kur'ân-ı Kerîm.

nazm : 4) halk şâirlerinin mesnevî şeklindeki manzûmelere verdikleri ad.

Nazm-ül-cevâhir (cevherlerin dizisi) : Bâbîâlî hocası ve Mümeyyiz-üş-Şuarâ Antepli Hasan Aynî'nin Arapça - Türkçe manzum *sözlüğü.

Nazm-ül-leâl (incilerin dizisi) : Mütercim Asım'ın altı göbek önceki dedesi Antepli Şeyh Ahmet'in Arapça - Türkçe manzûm *sözlüğü.

nebât-ı mâiyye : **bot.** *sucul *bitki.

nebâtiyye نباتیه (a. s.) : ["nebâtî" nin müen.]. (bkz : nebâtî).

nebeviyye نبویه (a. s.) : ["nebevî" nin müen.]. (bkz : nebevî).

neccâb نجاب (a. i.) : deveci.

necd-i hüseyinî : **müz.** Kantemir'in edvarında (1695) *tanımlanan bir makam.

necile نجيله (a. s.) : ["necîl" in müen.]. (bkz : necîl).

necm-i etrâfı kutup : **astr.** günlük harekette ufkun altına inmeyen yıldızlardan her biri, kutup *yöresi yıldızı, batmayan yıldız, **fr.** *étoile circumpolaire*.

necm-ül-bahr : **zool.** denizyıldızı.

necm-ül-kelb : **astr.** köpek yıldızı, Sirius.

nedeбі ندبی (a. s.) : yara izi ile *ilgili.

nef'an نفعا (a. zf.) : nef'ine, yararına.

nef'an li kanûn nakz : **huk.** kanun yararına yapılan bozma.

nefsâniyye نفسانیه (a. s.) : ["nefsânî" nin müen.]. (bkz : nefsânî).

nefsiyye نفسیه (a. s.) : ["nefsî" nin müen.]. (bkz : nefsi).

nefy : 3) **mant.** *yadsıma, **fr.** *négation*.

nehâvet نهاوت (a. i.) : kolay anlayış, ilerisini görüş.

nehîbe نهيه (a. s. nehb'den) : ["nehîb" in müen.]. (bkz : nehîb).

nehy : 3) **fels.** ket vurma, tutma, **fr.** *inhibition*.

nekahet-hâne نقاهتخانه (a. f. b. i.) : **privatoryum**.

nemgin نمگین (a. f.) : nemli, rutûbetli.

nem-keşide نم کشیده (f. b. s.): nem çeken, rutubet alan; ıslak.

nesc-i guddevi: anat. *bez dokusu.

nesc-i munzamm: anat. *bağ dokusu.

nesc-i müstefriğ: anat. *salgı *dokusu.

nesc-i sâlis: bot. *üçüncül doku.

nesc-i sinni: anat. *peteksi doku.

nesc-i şahmî: anat. yağ *dokusu.

nesc-i tâli: anat. *ikincil *doku.

nesciyye نسيجه (a. s.): ["nescî" nin mü-en.]. (bkz: nescî).

neseben akrabâ: soy *bakımından hısım.

nesebiyye نسيه (a. s.): ["nesebî" nin mü-en.]. (bkz: nesebî).

nesh-i ta'lik: (bkz: nesta'lik):

nesriyye [fastilesi] (a. i.): zool. *akbabagiller, fr. vulturidés.

netice-i taleb: huk. iddia olunan şey.

nevâfiz نوافذ (a. s. nâfize'nin c.): nüfûz edici şeyler.

nevâih نوايح (a. i. nâiha'nın c.): ölü arkasından para ile ağılatılan kadınlar.

nevâ-perdâz نوا پرداز (f. b. s.): şarkı okuyan, çalgıcı.

nevâ-perdâzân نوا پردازان (f. b. s. nevâ-perdâz'ın c.): şarkı okuyanlar, çalgıcılar.

nevât-ı münbite: bot. *besler çekirdek.

nevâ-yı acem: müz. Kantemir'in edvarında (1695) etbâ arasında *tanımladığı makam ki kullanılmaz.

nevâ-yı mehd (beşik sesi): ninni.

nev'i şahsına münhasır: eşi benzeri olmayan.

nev-nihâl: 2) yetişmiş güzel kız.

nev-sâl نوسال (f. b. i.): "yeni yıl": yılbaşı.

nevvâr نوار (a. s.): nurlu, *aydın.

neyyire نيره (a. s. nûr'dan): 1. ["ney-yir" in mü-en.]. (bkz: neyyir). 2. kadın adı.

nezf-i dimâği: hek. beyin kanaması.

nezfiyye زفيه (a. s.): ["nezfi" nin mü-en.]. (bkz: nezfi).

nısfıyy-ül-cenâh: zool. *yarımkanatlılar.

nısf-ün-nehâri: astr. meridyen.

nısf küre-i garbî: coğr. batı *yarımyuvarı.

nısf küre-i şarkî: coğr. doğu *yarımyuvarı.

nısf müstakim: geo. yarım *doğru.

nîd'et نيدات (a. i.): Ay'ın ve Güneş'in etrafında bazan görülen parlak daire. (bkz: hâle, nûd'et).

nihâiyye نهايه (a. s.): ["nihât" nin mü-en.]. (bkz: nihât).

nihâyât نهايات (a. i. nihâyet'in c.): sonlar, bitimler.

nilûferiyye نيلوفره (a. i.): bot. nilüfergiller.

nîm-şeffâf نیم شفاف (f. a. b. s.): yarı *saydam.

nisâi نسائي (a. s.): kadın ile *ilgili, kadına ait.

nisâiyye نسائيه (a. i.): 1. kadın hastalıkları. 2. kadın hastalıkları kilniği.

nisbiyye نسبيه (a. s. nisbet'den): ["nisbî" nin mü-en.]. (bkz: nisbî).

nisviyye نسويه (a. s.): ["nisvî" nin mü-en.]. (bkz: nisvî).

nisviyyet نسويت (o. i.): kadınlık.

nişâdirî نیشادری (a. s.): nişadirla, amonyakla *ilgili.

niz نيز (f. e.): "-de, -da dahî" *anla-
mında bir atif edatı.

nizâmiyye : 3) [eskiden] kara ordusu.

nizamnâme i esâsi : huk. anatüzük.

nize-bâz نيزه باز (f. b. s.): mızrakla oynayan, mızraklı.

nokta-i evc-i bâlâ : astr. *yücelim noktası.

nokta-i gurûb : astr. batış noktası.

nokta-i inhilâl : kim. çözülme noktası.

nokta-i muvâzenet : *denge *yanayı.

nokta-i mülteka : coğr. kavşak noktası.

nokta i müşa'şaa : astr. saçılma noktası, fr. point radiant.

nokta-i tenâzur : astr. simetrik nokta[lar].

nokta-i tevakkuf : duraklama noktası.

nokta-i tulû' : astr. doğuş noktası.

nuhâmî نوحامی (a. s.): fizy. balgamla *ilgili, *balgamsı, *sümüksü.

Nuhbet-üt-Tuhfe (armağanın seçilmiş): Ahmet bin Alî bin Ahmet'in 1649'da düzenlediği Farsçadan Türkçeye *sözlük.

nuhle نوحله (a. i.): 1. din şubesi, mezhep. 2. çeyiz, düğün hediyesi.

nu'mâ نسمى (a. i.): (bkz: na'mâ, nîmet).

nutk-ı Hakk : Allah kelâmı.

nücûmiyye نجومیه (a. s. necm'den): ["nücûmî" nin müen.]. (bkz: nücûmî).

nü'd'et نبدأت (a. i.): 1. ayın ve güneşin etrafında bazan görülen parlak dâire, hâle. 2. gökkuşağı. 3. güneş batarken veya doğarken bulutlarda hasıl olan kıızıllık. (bkz: hâle, nid'et).

nüfûziyyet نفوذیت (a. i.): fiz. 1. *geçirgenlik. 2. *geçirimlilik.

nükte-pirâ نکته پیرا (a. f. b. s.): güzel nük-teler söyleyen.

nütû'-i ahremî : anat. omuz çıkıntısı fr. acromion.

nütû'-i mirfakî : anat. dirsek çıkıntısı.

nüveyre نویره (a. i.): 1. parlak küçük şey. 2. kadın adı.

nüzehâ نزهة (a. s. nezîh'den): nezîh, temiz olanlar.

O Ő

Okyânûsi اوقیانوسی (a. s.): Okyanus ile, bahri muhit ile *ilgili.

Okyûnûsi iklim : Okyanus iklimi.

orobanhiyye اوروبانخيه (o. i.): bot. *cana-

varotugiller, fr. orobanchées.

Ömr-i Nûh : Nuh Peygamber'in ömrü, mec. uzun ömür.

örfi idâre : (bkz: idâre-i örfiyye).

P

pâd-şâ پادشا (f. b. i.): (bkz: pâd-şâh).

paridiyye (-fastilesi): zool. *baştankaragiller, fr. paridéés.

pâkize-dâmen پاکیزه دامن (f. b. s.): "eteği temiz": namuslu.

pâkîze zât پاکیزه ذات (a. f. b. s.): temiz, namuslu kimse.

pâye : 4) astr. İkiizlerin bir yıldızı, cevza burcu, fr. Pollux.

pederî âile : sosy. babalık ocak, fr. famille peternelle.

pehlevî : 2) müz. Anonim Tarîk ber sâz âverden-i ud'da tanımlanan bir makam.

penâh-geh پناهگه (f. b. i.): sığınacak yer. (bkz: penâh-gâh, melce').

penbe-i minâ (şişe pamuğu): eskiden şişelerin ağzına mantar yerine tıpa olarak konulan pamuk.

perrende پرنده (f. s.): uçucu, uçan. (bkz: perrân, tâir).

perseng : 2) konuşurken, alışkanlık dolayısıyla (üzumlu lüzumsuz "efendim, efendime söyleyeyim, uzatmalıyım" gibi tekrarlanan kelimeler.

per ü bâl : kanat ve kol.

Peyâm-ı Sabah : başyazarı Ali Kemal olan ve Mihrân tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

peygan پيشان (a. i.): 1. ant, akit. 2. boş, saçma, faydasız.

piste leb پسته لب (f. b. i. ve s.): 1. fıştık gibi küçük dudaklı. 2. mec. küçük ve biçimli ağız.

piyâde : 4) hanımığnesi de denilen bir çift kürekli hafif kayak.

piyâde-rev پیاده رو (f. b. s.): yaya giden.

pûse پوسه (a. i.): (bkz: bûse).

pûştî پوشتی (f. i.): yardımcı.

pûyân (f. s.): 2) mec. dalmış, kendini kap-tırmış.

R

ra'adiyye راعديه (o. i.): zool. *yayınbalı-ğigiller, fr. siluridés, siluroïdes.

Rabbenâ ربنا (a. h. i.): Allah. (bkz: Rabb).

râciha راجحه (a. s. rûchân'dan): ["ra-cih" in müen.]. (bkz: râcih).

râfia رافعه (a. s. ref'den): 1. ["râfi" in müen.]. (bkz: râfi'). 2. s. biy. kaldıran, fr. éléva-teur.

râhat-ı hulûm : (bkz: râhat-ı lokum).

rahik : 2) bot. *balözü.

râhile راحله (a. s. rihlet'den): ["hâh'il" in müen.]. (bkz: râhil).

râhime راحمه (a. s. rahm'den): ["râ-him" in müen.]. (bkz: râhim).

rahmet-ullahi aleyhim ecmaîn : Allah onların hepsine rahmet etsin.

rahmiyye رحيمه (a. s.): ["rahmî" nin müen.]. (bkz: rahmî).

râkım-ı sademât : jeol. sismograf.

râkia راكمه (a. s. rûkû'dan): ["râki" in müen.]. (bkz: râki').

rakkasi رقاصى (a. s.): fiz. *sarkıl, fr. pendulaire.

râmiş رامش (f. s.): nağme, şarkı.

râsiha راسيه (a. s. rûsûh'dan): ["râsih" in müen.]. (bkz: râsih).

râsih-dem راسخ دم (a. f. b. s.): sağlam nefesli, sözünde duran.

râst-acem راست عجم (f. a. b. i.): müz. adı enonim bir edvarda geçen makam.

râşide راشده (a. s. rüşd'den): ["râşid" in müen.]. (bkz: râşid).

râzân رازان (a. i. râz'ın c.): sırlar, gizli tutulan şeyler.

râz-bân رازبان (f. b. s.): sır saklayan.

râz-dâr رازدار (f. b. s.): sır tutan.

Rebâb-nâme ربانامه (f. b. i.): Sultan Veled' in Türkçe ve Farsça manzum mesnevîsi.

rebia ربيعه (a. s.): 1. ["rebî" in müen.]. (bkz: rebî'). 2. i. kadın adı.

rebîyye ربيعيه (a. s.): ["rebî" in müen.]. (bkz: rebî').

refihe رفيه (a. s.): ["refîh" in müen.]. (bkz: refîh).

refika رفيقه (a. s. rîf'adan): ["refîk" in müen.]. (bkz: refîk).

refik-ı mesâî: iş arkadaşı.

refû رفو (a. i.): yama, örgü, örme. (bkz: rûfû).

refû-gârî رفوگاری (f. b. i.): örmecilik, örücülük. (bkz: rûfû-gârî).

refû-ger رفوگر (f. b. i.): örgücü, örücü. (bkz: rûfû-ger).

rehbân رهبان (a. s. c.: rehâbîn, rehâbi-ne): çok korkak [kimse].

reis-i şâîrân: şâîrlerin başı.

rekike ركيكه (a. s. rekâket'den): ["rekîk" in müen.]. (rekîk).

rekine ركنه (a. s.): ["rekîn" in müen.]. (bkz: rekîn).

remâd-ı bürkânî: jeol. yanardağ külü.

reme رمه (f. i.): 1. sürü. 2. asker taburu ve insan kalabalığı. 3. (h. i.) büyük "R" ile Ülker yıldızı.

remmâniyye رمانيه (a. i.): (bkz: rüm-mâniyye).

remzî: 3) mant. *simgesel, fr. symbolique.

rengin-ter رنگينتر (f. b. s.): fazla renkli, güzel renkli.

re'sen mukabil zâviye: mat. *tersağı, fr. angle opposé par le sommnet.

re's-i uzv-ı te'nîs: bot. dışıcık başı, tepecik, fr. stigmaté.

resm-i maktû': mat. *yanay, fr. profil.

resm-i nev: yeni tarz, yeni usul.

revendiyye روئديه (a. i.): bot. *karabuğ-daygiller. (bkz: râvendiyye).

re'y-i rezîn: ağırbaşlı, ihtiyatlı re'y.

rezîle رذيله (a. s.): ["rezîl" in müen.]. (bkz: rezîl).

rezilet رذيلت (a. i.): rezillik, alçaklık.

ridâi رضاعي (a. i.): müz. adı anonim bir edvâr-ı ilm-i musiki'de geçen bir makam.

ridvan: 3) müz. 1500 yıllarında yazılmış manzum anonim bir edvarda terkipler arasında *tanımlanan bir makam.

rikkû'l-habîb: müz. Hüseyin Saadettin Arel kitaplığındaki manzum anonim bir edvarda *tanımlanan makam.

rızâen رضاء (a. zf.): râzi olarak.

rızâen li-llâh: Allah rızası için.

ribât-ı müsennen: anat. dişli bağ, fr. ligament dentelé.

ric'î: 2) astr. *tersyön; 3) fels. *gerilek, geri giden.

ric'iyye رجميه (a. s.): ["ric'î" in müen.]. (bkz: ric'î).

ricl-i kâzib: zool. yalancı ayak, fr. pseudopode.

riel-ül-vezz رجل الوز (a. b. i.): **bot.** kazaya-
ğı, fr. alisme.

Rifâi رفاعی (a. h. i.): Rifâilîk tarikatın-
den olan kimse.

Risâlet-ün-Nushiyye: Yunus Emre'nin, divanı-
nın başında bulunan 573 beyitlik tasavvufî bir
mesnevisi.

rişât ریشات (f. i. riş'in c.): (bkz: riş).

rişvet-i kelâm (söz rüşveti): **1)** bir kimsenin,
yaptığı yanlışlıkların örtbas edilmesi bakımından
karşısındakine veya bir başkasına yaranmak ama-
cıyla söylediği pohpohlayıcı sözler; **2)** Eskiden bir
kimsenin kendi hakkında söylenenleri getirene ar-
mağan olarak verdiği para.

rivâkiyyûn رواقیون (a. s. rivâkî'nin c.):
(bkz: revâkiyyûn).

rivâyet-i aşere: (bkz: kırâat-i seb'a).

rû-bend-bâz روبند باز (f. b. s. ve i.):
yüz örten": İran'da maskeli oyunların gösterisi.

ruh-bahş روحبخش (a. f. b. s.): can ba-
şılayıcı.

rûhiyyet روحیت (a. i.): (bkz: rûhiyye).

rû-nümûde رونموده (f. b. s.): yüz göster-
miş, meydana çıkmış.

rûz-i kiyâmet: (bkz: rûz-ı cezâ).

ruz-nâme-i müzâkerât: konuşma gündemi.

Rûbâb: **2)** Cemâl Nadir tarafından İstanbul'da
yayınlanmış edebî, içtimai, felsefî bir dergi.

Rûbâb-ı Şikeste (kırık rûbab): Tevfik Fikret'in
1899'da basılmış ünlü şiir kitabı.

rücûan رجوعاً (a. zf.): geriye dönerek.

rücû ve nüzûl: **tas.** bezm-i eîleste, yânî ezelde-
ki ruhlar vakti gelince bu maddî âleme iner, önce
cemâddadır, sonra nebâta, hayvana, insana nihayet
insân-ı kâmile geçer, oradan ilk indiği büyük rûha,
yânî Allah'a ittisal پیدا eder. İşte o inişle bu çı-
kışa nüzûl ve uruc (rücû) denir.

Rûfâi رفاعی (a. h. i.): (bkz: Rifâi).

rûfâiyye رفاعیه (a. i.): (bkz: rifâiyye).

rûstem-âne رستمانه (f. b. zf.): İran'ın
ünlü pehlivanı Rûstem gibi, pehlivancasına.

rûsûbî sahrâ: **jeol.** *tortul *költe.

rûsûmiyye رسومیه (a. s.): ["rûsûm" un
müen.]: (bkz: rûsûm).

rûşeym-i ârizî: **bot.** geçici cücük.

rüşvet رشوت (a. i.): **1.** vazifeli bir kim-
senin elindeki imkânları para veya mal karşılığında
kötüye kullanması. **2.** bu şekilde verilip alınan pa-
ra veya mal, (bkz: rişvet).

rû'yet fi-llah: **fels.** Tanrı'da görme.

rûzz روز (a. i.): **bot.** pirinç. (bkz: erz).

S

saâdet-penâh سادتنه (a. f. b. i.): bah-
tiyarlık, mutluluk yeri.

sâbiha سابعه (a. i. ve s. sibâhat'den):
["sâbih" in müen.]. (bkz: sâbih).

sâbire صابره (a. s. sabr'dan): ["sâ-
bir" in müen.]. (bkz: sâbir).

sâbite: **3)** **zool.** *tulumlular.

Sabr ü Sebât: Abdülhak Hâmid'in 1874'te ba-
sılmış bir tiyatrosu.

sâd ساد (a. s.): (bkz: sâdd).

sadâ-nûvis سدا نویس (o. a. f. b. i.): fo-
nograf.

sadeife صدفة (a. i.): 1. zool. pul, balık pulu, fr. écaille. 2. anat. kabuk.

sadeife-i üz: anat. kulak çukuru, fr. conque.

sadeî صدق (a. s.): (bkz: sedefî).

sadeî-kâr صدقکار (a. f. b. s.): sedef işi yapan, sedefle süsleme yapan.

sadeî-kârî صدقکاری (a. f. b. i.): sedef işi, sedef işçiliği.

sâdika صادقہ (a. s. sıdk'dan): ["sâdık" in müen.]. (bkz: sâdik).

sâdisه سادسہ (a. s.): ["sâdis" in müen.]. (bkz: sâdis).

sadme heyecan: psik. sarsma heyecan, fr. émotion choc.

sadr-ı vustâ: anat. *ortagöğüs, fr. mésothorax.

sa'dûn ساعدون (a. s.): 1. mübarek, kutlu, uğurlu. 2. h. i. erkek adı.

safat سفت (a. i.): (bkz: sefat).

safâ-yı hâtır gönül rahatlığı.

safiha: 3) fiz. plaka.

safihi, safihiyye صفيحيه (a. s.): yufka gibi, ince, yassı ve geniş bir biçimde olan.

safihîyy-ül-minkar: zool. *süzgeçgagalılar, fr. lamelliostres.

sâfiyâne صافانه (a. f. b. zf.): 1. safça, bönce. 2. çok temiz, çok saf olarak.

safiyye صفيه (a. s.): ["safiyy" in müen.]. (bkz: safiyy).

safsâfiyyet صفايت (a. i.): hek. salisilat.

sahâbiyye صحابه (a. i.): Hz. Muhammed'i görmüş ve Kendileri'nin sohbetinde bulunmuş olan kadın.

sâhib-i ta'nîf: eser sahibî.

sahife سخيہ (a. s. sahâfet'den): ["sahîf" in müen.]. (bkz: sahîf).

sâhili ساحلي (a. s.): sahil ile *ilgili, *kıyısall.

sâhiyye ساميه (a. s. sehv'den): ["sâhî" nin müen.]. (bkz: sâhî).

sâibe صائبہ (a. s. sevâb'dan): ["sâib" in müen.]. (bkz: sâib).

sâid: 2) anat. *önkol, fr. avant-bras.

saide صعيدہ (a. s. suûd'dan): ["saîd" in müen.]. (bkz: saîd).

sâid hareket: coğr. *ağış, fr. mouvement ascendant.

sâik: 3) psik. *güdü, fr. motif.

sâime صائمه (a. s.): 1. ["sâim" in müen.]. (bkz: sâim). 2. i. kadın adı.

sâite صائتہ (a. s. savt'dan): ["sâit" in müen.]. (bkz: sâit).

sakb: 3) anlama.

sâkıba ناقبه (a. s. sakb'dan): ["sâkıb" in müen.]. (bkz: sâkıb).

sâkıye ساقیه (a. s. saky'den): ["sâkî" nin müen.]. (bkz: sâkî).

sakîme سقيمہ (a. s. sakamet'den): ["sakîm" in müen.]. (bkz: sakîm).

sâki-yi kevser (kevser [şarabı] sunan): Hz. Ali.

salâhiyyet-i teşriiyye: *yaşama *yetkisi.

salîbiyye صليبه (a. s.): ["salîbî" nin müen.]. (bkz: salîbî).

sâlime ساله (a. s. silm'den): ["sâlim" in müen.]. (bkz: sâlim).

salsâl-i cümûdiyye: jeol. *buzultaş, moren.

Sâmânî سامانی (a. h. i. farsça c. : Sâ-mânîyân) : 1. Sâmânî devletinden olan. 2. s. Sâ-mân devletine ait, onunla ilgili. [müen. : sâ-mânîy-ye].

sâmia-şikâf سامه شفاف (a. f. b. s.) : kulağı yırtan.

sâmiha سامحه (a. s. semâhat'den) : ["sâ-mih" in müen.]. (bkz : sâmih).

sandûk-kâr : 2) sandıkcı, karagöz ustalarının ikinci yardımcısı olup işleri, resimleri sandıktan çıkarmak ve değneklere geçirip *özel bir iple sıralamaktır.

sath-ı amûdi : geo. *dikey *düzlem.

sath-ı bahr : jeol. deniz yüzü.

sath-ı irticâc : *sâlinım *düzlemi.

sath-ı mâile : (bkz : sath-ı mâil).

sath-ı mutenâzır : mat. simetri *düzlemi.

sath-ı şâkuli : astr. *düşey *düzlem.

sath-ı ufki : mat. *yatay *düzlem.

sathiyye سطحيه (a. s.) : ["sathî" nin müen.]. (bkz : sathî).

satranç : 3) ed. Türk halk şiirinde "müfteilün müfteilün" vezniyle murabba' şeklinde yazılan manzûme. (bkz : şatranç).

savt-ı aslî : fiz. *anases.

sa'y-i amel hürriyeti : çalışma serbestisi.

sayrûret : 2) fels. *olu, fr. *devenir*.

sayvân-ı sagîr : bot. küçük güneşlik, fr. *ombellule*.

sayvâniyye صيوانيه (a. i.) : bot. *maydanozgiller.

sayvân-ül-üzeyn : anat. *kalbkulakçığı.

sa'y ü amel : çalışma.

seb'a-i mesânî : tekrarlanan yedi ayet, fâtîha suresi.

seb'a-i muallaka : (bkz : muallâkat-ı seb'a).

Sebîl-ür-Reşâd : Eşref Edib tarafından İstanbul'da yayımlanmış, siyasî, ilmî dînî, edebî bir dergi.

sebk i Hîndî : ed. XVII. yüzyılda Divan şiirinde başlayan ve orijinal mazmunlar, hayaller, teşbihler ve mecazlar yaratmak amacını güden edebî çıғır. [en önemli temsilcileri Neşâtî, Nâilî, Fehîm-i Kadîm ve Vecdî'dir].

sebk ü rabt : ed. ifâdede tutarlık, cümlelerin düzgün oluşu.

sebk-dest سبك دست (f. b. s.) : eli yatkın, el işlerini çabuk yapan kimse.

sebz : 2) siyah.

sebzâ-reng سبز رنگ (f. b. s.) : 1. yeşil renkli. 2. esmer, karasarı.

sebz-der-sebz سبزدر سبز (f. b. i.) : (bkz : sebz-ender-sebz).

seciyyevi سجيوي (a. s.) : *ırsalî, karakteristik.

sedd i kebîr (büyük sed) : Çin seddi.

sedef صدف (a. i.) : (bkz : sade).f).

sedefe : 3) biy. pul.

sedir-i atlas : bot. atlasediri.

sedye سديه (a. i.) : anat. meme.

sedye-i vahid-üs-sukbe : zool. *gagalımemeli, fr. *ornithorhynque*.

sedye-i zü-z-zafir : zool. *toynaklılar.

sefâret-nâme سفارتنامه (a. f. b. i.) : ed. yabancı bir ülkeye elçilik *göreviyle gidenlerin hatıralarını içinde toplayan eser.

sefûf سفوف (a. i.) : toz ilâç.

segâh-araban : müz. adına ilk olarak 1910 yıllarında rastlanan bir makam.

sehâbe : 2) kalsiyum spektrumunda K-çizgisinde çekilmiş güneş resimlerinde görülen benekler, *püskülcük, fr. *floculus*.

sehâb-ı gayr-ı muzî : astr. karanlık nebülözler.

sehâbiyye سهابيه (a. i.) : astr. *bulut, nebülöz.

sehâbiyyet سحابيت (a. i.): coğr. bulut-
luluk.

sehâfet سہافت (a. i.): (bkz: sahâfet).

seh-bahr: müz. 1500 yıllarında yazılmış ano-
nim manzum bir edvarda otuz üçüncü tırkıp olarak
*tanınlanan makam.

sehək سہک (a. i.): bot. buğdaypası.

seher-i âmme: astr. güneşin ufkun altında 6°
de iken gözlenen gün ağarması veya kararması, si-
vil tan, fr. *crépuscule civil*.

sehmî سهمی (a. s.): okla *ilgili, okum-
su, *oksu.

sehun سحن (f. i.): söz. (bkz: sühan).

sekene-i aslî: sosy. yerli, fr. *autochtone*.

selâmi سلامی (a. s.): 1. anat. parmak
kemiği. 2. i. erkek adı.

selâmiyyat سلاميات (a. i. c.): anat. par-
mak kemikleri.

selâmlık سلامق (a. t. i.): 1. büyük ko-
naklarda misafirlere ayrılan dâire. 2. eskiden padi-
şahların cuma namazına gitme töreni.

selâtin câmii: sultanlar adına yaptırılan bü-
yük cami.

selâtin meyhâne: büyük meyhane.

selâmün kavlen: nüzûl, inme hastalığı.

selbiyye سلبیه (a. s.): ["selbî" nin
müen.]. (bkz: selbî).

selçukîyye سلجوقیه (a. s.): ["selçukî"
nin müen.]. (bkz: selçukî).

selîmo سلیمه (a. s.): 1. ["selîm" in
müen.]. (bkz: selîm). 2. i. kadın adı.

selîse سلیسه (a. s. selâset'den): ["se-
lîs" in müen.]. (bkz: selîs).

sellemeh-üs-selâm: aldırış etmeden, çekinme-
den, uluorta, destursuz.

selmek-bûselik: müz. Hızır bin Abdullah'ın ed-
varına göre (XV. yüzyılın ilk yarısı) selmek âvâze-
sine bûselik makamı eklenince *oluşan tırkıp.

selmek-nevâ: müz. Hızır bin Abdullah'ın sel-
mek âvâzesine neva makamını eklemekle elde et-
tiği tırkıp.

selmek-uşşak: müz. selmek âvâzesine uşşak
makamı eklenince *oluşan tırkıp.

semâhat-kâr سہاحتکار (a. f. b. s.): eli-
açık, cömert.

semâiyye سماعیه (a. s.): ["semâî" nin
müen.]. (bkz: semâî).

semeret-ullah (Allah'ın meyvesi): bot. muz.

semer-i basîte: bot. basit meyve.

semer-i mütekessire: bot. karışık meyve.

sem'î, sem'iyye سمی،سمیّیه (a. s.): işitmek-
le *ilgili.

semîh سہیح (a. s.): 1. semâhatli, cö-
mert, eliâçık. 2. i. erkek adı.

semiyye سیمیّه (a. i.): sop, klan.

semmûr: 2) i. samurun derisinden yapılan
kürk.

semt-ür-re's-i şakulî: astr. başucu, *doğrultusu.
aleti.

sendân سندان (a. i.): örs denilen demirci
aleti.

senedât سندات (a. i. sened'in c.): (bkz:
sened).

senedât-ı bahrî: gemi senedi, gemi tasdikna-
mesi.

sene-i devriyye: yıl dönümü.

sene-i inhirâfiyye: astr. *anomal yıl, fr. *annee
anomalistique*.

sene-i medâri: astr. *dönence yılı.

sene-i necmiyye: astr. yıldız yılı.

senevî vasatî: coğr. yıllık ortalama.

seng-i fesân: bileği taşı.

ser-be-sahrâ سر به صحرا (f. a. b. s.): başı ova-
da, karar tutmaz.

serbestiyyet

serbestiyyet (o. i.) : 2) devletin ticaret yapmasını ve ekonomik alana karışmamasını uygun gören *öğreti, *erkinlik.

serd sâmit : gr. sert sessiz.

ser-hâne سرخانه (bkz : mezbah, mezbaha).

serir-i basarî : anat. talamus.

seri-üs seyr : hızlı giden.

seriyye (a. i.) : 2) câriye, odalık.

sermak سرمق (a. i.) : bot. karapazı.

sermâye-i tereddüd : şüpheli sermâye, alışverişte kullanılmayacak şüpheli sermâye.

ser-tırâş سرتراش (f. b. i.) : berber.

ser ü kâr : iş güç, canla başla girilen iş.

Servet-i Fünûn : 1891'de Ahmet İhsan tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir dergi.

se-şenbih سه شنبه (f. b. i.) : üçüncü gün, salı.

sevâd : 6) gümüş üstüne siyahla işleme nakış, savat.

sevâd-i defter (defterin siyahlığı) : mec. dünyâda işlenen günahlar.

sevki سوقي ("k" kalın okunur. a. s.) :

sevk ile, gönderme ile *ilgili.

sevk-i garîze : psik. *içgüdü, fr. instinct.

sevk ü idâre : *yönetim.

seyr-i münharif : coğr. eğri gidiş, fr. loxodromie.

seyr-i seri' : hızlı gidiş.

seyyârât-ı süfliyye : astr. *içgezegenler, yakın *gezegenler.

seyyârât-ı ulviyye : astr. *dışgezegenler.

seyyid-i kâinat : Hz. Muhammed.

seyyid-ül-muhâcîrin (göçenlerin en ulusu) : Hz. Muhammed.

siddikiyyet صديقيت (a. i.) : fazla, çok doğruluk.

sıfât-ı asliyye : esas *nitelikler.

sıfır-ı mutlak : fiz., kim. *sıfır, fr. zéro absolu.

sihâh صحاح (a. s. ve i. sahîh'in c.) : doğrular, gerçekler.

sıklet-i zâhiri : fiz. görünen ağırlık.

sır'a صرعه (a. i.) : güreşte birini, yerde ters çevirme şekli.

sırr-ı mahfi : çözülme-yen sır.

Sırr-ül-Esrâr ve Matla'ül-Envâr (sırların hikmeti ve nurların doğuş yeri) : Hurûfî şâirlerden Mürekkepçi Enverî'nin mensur-manzum tasavvufî eseri.

siyag-ı inşâiyye : gr. dilek *kipleri.

sicill-i nüfûs : nüfus kütüğü.

sidre : 2) en yüksek makam. [ondan sonra Tanrı'ya gidilir].

sidre-nişin سدره نشين (a. f. b. s. ve i.) : Sidre'de oturan melek.

sihâ' سحاء (a. i. c. : eshiye) : 1. Ince deri. 2. beyin zarı. (bkz : sehâ').

sihâh صحاح (a. s. ve i. sahîh'in c.) : (bkz : sihâh).

silli سيلي (a. s.) : verem hastalığı ile *ilgili.

silsile-i adediyye-i mütenâkisa : mat. azalan aritmetik dizi.

silsile-i adediyye-i mütezâyide : mat. çoğalan aritmetik dizi.

silsile-i mütekarib : mat. *yakınsak dizi.

silsile-i nukat : mat. noktalar dizisi.

simlâh صملاح (a. i.) : (bkz : samlâh).

sincâbiyye سنجابيه (f. a. i.) : zool *sincapgiller.

sinh-i sinn : anat. diş çukuru.

sinn-i inhilât : çökkünlük çağı.

sinnî sâmit : gr. diş sessizi.

sinniyye سنیه (a. s.): ["sinnî" nin mü-en.]. (bkz: sinnî).

siper-misâl سپر مثال (f. a. b. zf.): kalkan gibi.

sirişk-bâr سرشکبار (f. b. s.): gözyaşı dök-ken.

sît ست (a. i. ve s.): (bkz: sitt).

siyâk-ı kelâm: söz gelişi.

siyâset-nâme سیاستنامه (f. a. b. i.): ed. padişahlara ve büyük devlet adamlarına, devlet iş-lerinde ve halka adaletli davranmaları yolunda öğüt veren, mensur ve manzum didaktik eser.

subha سبحة (a. i.): (bkz: sübha).

sûfi-yâne صوفیانه (a. f. b. zf.): mutasav-vıflara yakışan yolda, tasavvufî *ilgili.

suhan ârâ سخن آرا (f. b. s.): düzgün söz söyleyen, fasih konuşan, (bkz: belîğ, suhan-perdâz, sühan-ârâ).

suhan-çîn سخن چین (f. b. s.): söz getirip götüren, dedikoducu. (bkz: sühân-çîn).

suhan-dân سخنندان (f. b. s.): söz bilen, güzel söz söyleyen. (bkz: sühan-dân).

suhan-perdâz سخن پرداز (f. b. s.): düzgün, fasih konuşan. (bkz: belîğ, sühan-ârâ, sühan-per-dâz).

suhan-senc سخن سلج (f. b. s.): hesaplı, ölçülü konuşan. (bkz: sühan-senc).

suhan-ver سخنور (f. b. s.): düzgün konu-şan. (bkz: sühan-ver).

suhûr-ı fıddiyye: kim. arjantit.

suhûr-ı ganemiyye: coğr. *hörgüçkaya, fr. moutonnée (roche).

suhûr-ı rûsûbiyye: *tortul *külte, *tortul taş, fr. roche sédimentaire.

sû'-i şöret: kötü tanınmışlık, kötü tanınma.

sû'-i tefehhüm: fena, yanlış anlaşılma.

sukalâ': (bkz: sükalâ').

sukut-ı hayâl: hayal kırıklığı, düş yıkımı, düş kırıklığı, ümitsizlik.

sul'a صلمه (a. i.): başın dazlak, saç ol-mayan kısmı.

sulbe صلیبه (a. s. salâbet'den): ["sulb" ün müen.]. (bkz: sulb).

sulbiyye صلیبیه (a. s. salâbet'den): ["sul-bî" nin müen.]. (bkz: sulbî).

sulh-perver صلح پرور (a. f. b. s.): barış isteyen, *barışsever.

sulh ü müsâlemet: *barış ve *baysallık.

sultân-ı ümem: ümmetlerin sultânı.

sultân-üş-şuarâ: şâirlerin sultânı.

sun'iyye صنّییه (a. s.): ["sun'î" nin mü-en.]. (bkz: sun'î).

sur'a صرعه (a. i.): güreşte ekseriya ters dönmüş kimse.

sûret-bâz صورتباز (a. f. b. s.): eski Türklerde kukla oynatan kimse.

sûret-i mahsûsa: *özel olarak, *özellikle, bi-lerek, bir gayeye dayanarak.

sûret-i zâhire: görünüş, fr. apparence.

Sûr nâme: 2) III. Ahmet'in, şehzâdeleri için 1719'da düzenlediği sünnet düğününü anlatan Sey-yit Vehbî'nin eseri.

suryânî سریانی (a. s. ve i.): (bkz: sür-yânî).

sûz-i dil: 2) gönül yanması, gönül ateşi, aşk.

südeyde سدیده (a. i.): anat. kapakçık, kapaçık.

südfö سدفة (a. i.): kapı, giriş, antre.
(bkz: bâb, der², mahrec, medhal).

südüs-i dâire: geo. altılık, fr. sextant.

sühan-âferin سخن آفرین (f. b. s.): söz ya-
ratan, şâir.

sühan-râz سخن راز (f. b. s.): söz, sır
saklayan.

sühun سخن (f. i.): söz. (bkz: sühan).
sükker-i hülâm: kim. aminoasetik asit, gliko-
kol.

sükûn-âlûd سکون آلود (a. f. b. s.): sükûnet
dolu.

sülâsi küül: kim. *üçüncül alkol, fr. alcool
tertiaire.

sülehfâ سلحفاء (a. i.): (bkz: sülhafâ).

sülehfât سلحفات (a. i.): (bkz: sülha-
fât).

sünâi küül: kim. *ikincil alkol, fr. alcool
secondaire.

Sünbüle: 4) Muallim Naci'nin 1890'da basıl-
mış bir şiir kitabı.

sünbül-i asâfir: (bkz âle).

sünne سنه (a. i.): (bkz: sünnet).

sür'at-i intişâr: yayılma hızı.

sür'at-i tebahhur: fiz. buğulaşma hızı.

süreyyâ (a. i.): 3) asılmış avize.

sürîn (f. i.): 1. makât. 2. göbek

sürrevî سروی (o. s.): göbeğe ait, göbek-
le *ilgili. [aslı: "sürri" dir]. (bkz: sürri).

sütüh-i mütevâziye: geo. paralel *düzlemler.

\$

şâdiye شادية (a. s.): 1. güzel sesle şarkı
okuyan, şiir söyleyen kadın. 2. i. kadın adı.

şâh: 4) bir çeşit ney.

şâhid-bâz شاهد باز (f. b. s.) "güzelle oy-
nayan": oğlancı, kulampara. (bkz: mâhbûb-dost).

şahs-ı hükmî: *tüzel kişi.

şahsî beyyine: huk. *kişisel ispat, *tanıkla
ispat.

şak شاق (a. i.): (bkz: şakk).

şakavet شقاوت ("k" uzun okunur, a. i.):
(bkz: şekavet).

şakıyye شقيية ("k" lar uzun okunur.
a. i.) bot. *düşüncüğeşigiller, fr. renonculacées.

şakk-ı galsamî: zool. *solungaç yarığı.

şakuliyye شاقوليه (a. s.): ["şakulî" nin
müen.]. (bkz: şakulî).

şâm-ı isrâ: Mi'râc gecesi.

şâmiha-i ünsiyye: anat. *içayabudu, fr. hypot-
hémar.

şâmiha-i tenâr: anat. *dışayabudu, fr. thénar.

Şâmil-ül-Luga (kelimeleri içine alan): değerli
*bilgin Afyonkarahisar'lı Hasan bin Hüseyin İmâdüd-
dîn'in 1505'te düzenlediği Farsçadan Türkçeye söz-
lük.

şamme شامة (a. i.): biy. *koklama, fr.
odorat.

şâne-i esb: at kaşığı, kaşığı.

şarâbiyye: (bkz: hamriyye).

şar'riyyet شعريت (a. i.): fiz., kim., anat.
*kılcallık, fr. capillarité.

şar'şaa-pâş: 2) geo. bir dairenin kendi *yarı-
çapı uzunluğundaki yay parçasını gören merkez
*açı, fr. radiant.

şath شطح (a. i.): ed. ciddî bir hissi ve-
ya düşüncüyü mizâhî bir edâ ile anlatan *şiir.

şâyân-ı dikkat : 1) dikkat edilmesi gereken;
2) *nemli, orijinal, *ilginç.

şâyân-ı hürmet : saygı değer, saygıya lâyık.
(bkz : şâyân-ı ihtirâm).

şâyân-ı ibret : ibret alınması gereken.

şâyân-ı ihtirâm : saygı değer. (bkz : şâyân-ı hürmet).

şâyân-ı i'timâd : itimat edilmeye değer, itimada âyık, güvenilir.

şâyân-ı merhamet : acınacak, acınır.

şâyân-ı takdîr : takdire değer, takdire lâyık, beğenilir.

şeb-bâz شبباز (f. b. s. ve i.) : Kara-göz oynatan usta. (bkz : hayâl-bâz, hayâlî, sûret-bâz).

şefe-i hevâmm : zool. böceklerin üst dudağı fr. labre.

şefe-i süflâ : anat. altdudak.

şefi-ül-müznibin (günahların bağışlatıcısı) : Hz. Muhammed.

şefkat شفقت (a. i.) : (bkz : şefakat).

şefkatlü شفقٹلو (a. t. s.) : babalar hakkında kullanılan ünvan.

Şehbâl : 2) Hüseyin Sadettin tarafından İstanbul'da *yayım anmış on beş günlük bir gazete.

şeh-beyt شه بيت (f. a. b. i.) : ed. (bkz : şâh-beyt).

şehvi شهوی (a. s.) : şehvetli, *kösnül.

şehide شهيد (a. s.-ve i.) : ["şehîd" in müen.]. (bkz : şehîd).

şehire شهره (a. s. şöhet'den) : ["şe hîr" in müen.]. (bkz : şehîr).

şeh-levendâne شهلوندانه (f. b. zf.) : boylu boslu, güzel gençlere yakışır yolda.

şehn-şâh شهنشاه (f. b. i.) : (bkz : şâhen-şâh).

şehnâz-ısfahan : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvârına göre (XV. yüzyılın ilk yarısı) şehnaz âvâzesine İsfahan makamını ekleyerek elde edilen terkip.

şehr-bân شهربان (f. b. i.) : şehre bakan, şehir bekçisi.

şehvâniyye شهوانيه (a. s.) : ["şehvânî" nin müen.]. (bkz : şehvânî).

şeker-dehân شکر دھان (f. b. s.) : şeker sözlü, tatlı dilli. (bkz : şeker-güftâr).

şekki, şekkiyye شکيه شکی (a. s.) : şüpheye âit, şüphe ile *ilgili.

şekliyye شکيه (a. i.) : fels. *şekilcilik, fr. formalisme.

şelâle شلاله (a. i. c. : şelâlât) : 1. çağlayan. 2. coğr., jeol. *çavlan. (bkz : şellâle).

şem'-i ilâhî (ilâhî mum) : mec. Kur'an-ı Kerîm. (bkz : Fûrkan, Hûda, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zîkr).

şem'-i mezâr : mezar başında yakılan mum.

şemmî : 2) koku alan.

şems-i asr : ikinci güneşi.

şems-i cemâl : müz. Anonim bir edvâr-ı ilmî musikide *tanımlanan makam.

şemsiyye شمسيه (a. i. şems'den) : 2. s. ["şemsî" nin müen.]. (bkz : şemsî). 3. i. zool. *günsüler, fr. héliozoaires.

Şems-ül-Hakayık (hakikatler güneşi) : Hz. Mevlânâ'nın divânı (bkz : Divân-ı Kebîr).

şerâb شراب (a. i.) : (bkz : şarâb²).

Şerâre : 2) Muallim Naci'nin 1885'te basılmış bir şiir kitabı.

şerh-i mütûn (metinler şerhi) : eskiden Dârülfünûn'da okutulan ve *konusu edebî eserleri şerh etmek olan ders.

şerike شريكة (a. s. ve i.) : ["şerîk" in müen.]. (bkz : şerîk).

şerîre شَرِيرَة (a. s. şer'den) : ["şerîr" in müen.]. (bkz : şerîr).

şerrâh شَرَّاح (a. s. şerh'den) : şerh eden, açıklayan kimse.

şerret شَرَّت (a. s.) : (bkz : şirret). [aslı : "şerret" dir].

şerriyye شَرِيَّة (a. s.) : ["şerîr" nin müen.]. (bkz : şerîr).

şevket-makrûn شَوَکْت مَقْرُون (a. b. s.) : şevketli.

şevl شَوَل (a. i. c. : eşvâl) : 1. vazodaki su kalıntısı. 2. geniş, ıssız, tenha toprak.

şeyh-ül islâm شَيْخ الْإِسْلَام (a. i.) : Osmanlı Devleti zamanında dîni meselelerle şeriat mahkemelerine bakan en yüksek rütbeli din adamı, şeyhis-lâm.

şeyh-ül-meydân شَيْخ الْمَيْدَان (a. b. i.) : [eskiden] okşular tekkesinin başında bulunan kimse-nin ünvanı.

şey'iyye شَيْئِيَّة (o. s.) : ["şey'î" nin müen.]. (bkz : şey'î).

şezen شَزَن (a. i.) : anat. trakea, fr. trachée.

şibh-i cənâh : anat. *kanatsı.

şibh-i ceyb : fiz. sinüoit.

şibh-i ceybi : sinüsoidal.

şibh-i kevkab : astr. küçük *gezegen.

şibh-i küre : astr. *yuvarsa, fr. sphéroïde.

şibh-i nâime : zool. *yumuşakcamlılar.

şibh-i zill : astr., fiz. yarı gölge.

şibh-ül-cild-ül-müşevvek : zool. denizkeşanesi, fr. échinoïde.

şiddî شَدِيد (a. s.) : 1. hafif, *yeğîn. 2. şiddetlendirici, *yeğînleştirici.

şifâhî imtihan : *sözlü *sınav.

şifâhiyye شِفَاهِيَّة (a. s.) : ["şifâhî" nin müen.]. (bkz : şifâhî).

şihâb-ı sâkıb : astr. 2) *akanyıldız.

şikûfte شِكْفَتَة (f. s.) : açılmış.

şimâliyye شِمَالِيَّة (a. s.) : ["şimâlî" nin müen.]. (bkz : şimâlî).

şîrâze : 4) bağ, örgü.

şîr-i Hakk (Allah'ın aslanı) : Hz. Ali. (bkz : esed-ullah).

şîrin-güvâr شیرین گوار (f. b. s.) : tadı hoş olan.

şîr-i revgan (f. b. i.) : [şîr : süt+revgan : yağ] = şırlagan, susamyacağı.

şîristân شیرستان (f. b. i.) : aslanı çok olan yer.

şîrket : 2) ticaret için meydana gelen kurul.

şîr ü şekker (süt ve şeker) : muvâfık, uygun.

Şîrvânî شِروَانِي (f. s.) : 1. Şîrvân şehri ile *ilgili. 2. h. i. Şîrvanlı.

şîryân-ı cefnî : anat. gözkapacağı.

şîryân-ı şefevî : anat. dudak *atardamarı.

şîryânî, şîryâniyye شِريَانِيَّة (a. s.) anat. şîryan (*atardamar) ile ilgili.

şîşe-bâz شَيْشَة بَاز (f. b. i.) : hokkabaz.

şuâât-ı münkesire : fiz. kırılan *ışınlar.

şuabât-ı tedrîsiyye : *öğretim kolları.

şuâ-i mer'î : fiz. görme *ekseni.

şuâ-i merkezi : fiz. *özek *ışın.

şuâ-i mün'akîs : fiz. *yansıyan *ışın.

şuâ-i nısf-ı kutr : fiz. *yarıçap vektörü.

şuâ-i vârid : fiz. gelen *ışın.

şuâ-i ziyâî : fiz. ışık *ışınları.

şuarâ-üş-şâmiyye (kevkibi) : astr. prosyon, fr. procyon.

şube-i safâ : müz. Maragalı Abdülkadir oğlu Abdülazîz'in adlandırdığı bir makam.

şube-i şâhî : müz. Maragalı Abdülkadir oğlu Abdülazîz'in Sultan II Mehmet'e armağan olarak adlandırdığı bir makam.

şufeyre شفيره (a. i.): zool. nemf. (bkz: şufeyre).

şühüm-ı ma'deniyye: mineral yağlar.

şu'm شم (a. i.): şeâmet, uğursuzluk.

şûrâ-yı askerî: *süel *danıştay.

şûrâ-yı devlet başmüddeiumûmîsi: huk. başka-nun *sözcüsü.

şûrâ-yı devlet müddeiumûmîsi: huk. kanun *sözcüsü.

şuûrî شعورى (a. s.): şuurla *ilgili, şuûra ait.

şuûr nüvesi: fels. *biling ocağı, fr. foyer de la conscience.

şufeyre شفيره (a. i.): bot. nemf, fr. nymphe. (bkz: şufeyre).

şümûlî شمولى (a. s.): *kaplamlı, fr. extensif.

şümûliyyet شموليت (a. i.): fels. *kap-lamlılık, fr. extensivité.

şürşüriyye شرشورية (a. i.): zool. *serçe-giller.

T

taab-ı zihni: psik. zihin yorgunluğu.

taâdül-i zaman: astr. zaman *denkleme, fr. équation du temps.

taâm-hâne طعامخانه (a. f. b. i.): yemek salonu.

tabâat طباعت (a. i.): (bkz: tîbâat).

tabâbet-i rûhiyye: ruh hekimliği, fr. psychiatrie.

tabaka-i hâricî edimme: anat. *dışderi.

tabaka-i kitâbiyye: bot. *doğurgan *doku.

tabaka-i muhâtiyye: biy. mukoza.

tabaka-i munzamme: anat. göz *sümüksel zarı.

tabhiyye طبخيه (a. i.): pişirmek veya pişirilmek üzere birine verilen ücret, pişirmelik.

tabî-i adli: huk. adli tıp işleriyle vazifeli doktor.

tâbî-i asemm: mat. *orandışı fonksiyon.

tâbî-i gayr-ı cebri: yüksek fonksiyonlar, fr. fonctions transcendentes.

tabîi isticfâ: zool. *doğal *seçim.

tabîi intibâ: jeol. *fiziksel iz, fr. empreinte physique.

tâbî-i müsellesâtî: mat. trigonometrik fonksiyon.

tâbî-i mütezâyid: mat. artan fonksiyon.

tâbiiyyet-i müteakabile: sosy. *bağınlaşma fr. interdépendance.

ta'dâd ve tasnif: mat. sayım ve döküm.

ta'dilen تمديلا (a. zf.): değiştirerek, değiştirilerek.

ta'dil-nâme تمدينامه (a. f. b. i.): değişik-lik *önergesi.

tagyir-hâne تغييرخانه (a. f. b. i.): içki imalâthanesi.

tahaddüsiyye تحديه (a. s.): ["tahaddü-sî" nin müen.]. (bkz: tahaddüsi).

tahaffuz-ı kudret: fiz. enerjinin saklanması.

taharrî memuru: sivil polis.

taharrûf تحرف (o. i.): *sapınç, fr. aberration.

taharrükiyyet-i nüve: biy. karyokinez, *araçlı *bölünüm.

taharrüs: biy. irkitme, irkiltme, fr. irritation.

tahassül : 2) fels. Üreme, Üretme, fr. reproduction.

tahaşşub تحشب (a. i.) : odunlaşma.

tahavvüli şems : astr. gecelerin uzamasından kısalmaya (22 aralık), kısalmadan uzamaya (22 haziran) dönmesi ve dönme zamanı, gün dönümü, **fr. solstice.**

tahdidi تحديدي (a. s.) : *sınırlayıcı, **fr. limitatif.**

tahfifi, tahfifiyye تخفيفي (a. s. hif-fet'den) : 1. hafifletmeye ait, hafifletme ile *ilgili.

tahini طحيني (a. s.) : tahin helvası rengin-de olan, tahin rengi, koyu saman rengi.

tâhire طاهره (a. s. tahâret'den) : 1. ["tâ-hir" in müen.]. (bkz : tâhir). 2. i. kadın adı.

tahkika تحقينا ("k" lar kalın ve uzun okunur. a. f.) : gerçekten, (bkz : hakikaten, sahî-hen, tahkikan).

tahkikat-ı evleviyye : ön soruşturma.

tahkiki, tahkikiyye تحقيقي (a. s. hakk'den) : tahkikat, araştırma ile *ilgili.

tahlili, tahliliyye تحلي (a. s. hall'den) : tahlile ait, tahlil ile *ilgili, **fr. analytique.**

tahlil-i aslı : kim. *asal analiz, **fr. analyse im-médiate.**

tahliye-i derûn : Melâmîlik'te gönüllerde yalnız Allah adından başka bir şey bırakmama.

tahmiz تحميص (a. i.) : kim. humuzlan-dırma, oksitleme.

Tahrîb-i Harâbât : Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın Harâbât adlı eserine karşı tenkitlerini ihtiva eden eseri. (bkz : Tâkib).

tahrîr hey'eti : yazı *kurulu.

tahrîr i beyyine : hük. yazılı iptal *belgeleri.

tahrîrî imtihan : yazılı *sınav.

tahsili, tahsiliyye تحصيلي (a. i.) : tahsil ile, vergi veya irat ile *ilgili.

tahsil-i ibtidâi : *ilköğrenim.

tahtânî fevkânî : altlı üstlü.

taht-el-kamer تحت القمر (a. it.) : **astr.** ayaltı.

tahûre طهوره (a. s. tahâret'den) : ["tâ-hûr" un müen.]. (bkz : tahûr).

tahvil-dâr تحويلدار (a. f. b. s. havl'den) : tahvil sâhibi.

tahvil-i düyûn : borç değiştirme.

tâibe تائبه (a. s. tevbe'den) : ["tâib" in müen.]. (bkz : tâib).

tâife طائفه (a. s. tavâf'dan) : ["tâif" in müen.]. (bkz : tâif).

takabbuz-ı kaib : biy. yürek kasıntısı, **fr. sys-tole.**

takdimen تقديمًا (a. zf.) : 1. tadmim ederek, sunarak. 2. öne geçirerek.

takdimen müzâkere : *öncelikli konuşma.

takdim-i i'tidâleyn : astr. *devinme, **fr. préces-sion.**

takdiriyye تقديرية (a. s.) : ["takdir" in müen.]. (bkz : takdîrî).

takdir-kâr تقديركار (a. f. b. s.) : beğenip alkışlayan.

takim mukavelesi : toplu sözleşme.

Tâkib : 4). (bkz : Tahrîb-i Harâbât).

taklib : 5) kim. *evirtim, **fr. inversion.**

taklidiyye تقليديه (a. s.) : ["taklîdî" nin müen.]. (bkz : taklîdî).

takribiyye تقريبية (a. s.) : ["takrîbî" nin müen.]. (bkz : takrîbî).

takribiyyet تقريبيت (a. i.) : **fels.** *yaklaş-tırım, **fr. approximation.**

takyîdât تقييدات (a. i. kayd'dan. takyîd'in c.) : kayıtlamalar, kısıntılar. (bkz : takyîd).

talâb تالاب (f. i.) : göl, büyük havuz.

taleb-nâme طلبنامه (a. f. b. i.): istek kâğıdı.

tal'î طالى (a. s.): anat. çiçektozuna ait, çiçektozu ile *ilgili. [müen.: "tal'iyye"].

tâli encümen: alt komisyon.

tâliha طالحه (a. s.): ["tâlih" in müen.]. (bkz: tâlih).

tâlî mahrût: coğr. *ekkonî.

ta'lim-gâh تليمگاه (a. f. b. i.): tatbîkî olarak *subay *adayı yetiştirilen orduğâh.

Ta'lim-i Edebiyyât: Recâizade Ekrem'in 1880'de basılmış, edebiyat *bilgilerine dair bir eseri.

tamâm-ı mümass: mat. kotanjan.

tâmîa طامعه (a. s. tama'dan): ["tâmi" in müen.]. (bkz: tâmi').

tambûr-zen طنبورزن (a. f. b. s.): tambûrî, tambur çalan.

Tanin: 3) 1908'de Muammer Nâilî tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

tarafeyn: 2) mat. yanlar, fr. extrêmes.

tarafeyn-i teşbih ed. teşbih'in unsurlarından müşebbeh ve müşebbehün bih'e müştereken verilen ad.

tarh-ı tenâsûbî: mat. iskonto.

târihçe تاريخچه (a. f. b. i.): tarih *özeti.

târih-i mühmel: ed. noktasız harflerle düşürülen tarih. (bkz: târih-i şâde).

târih-i sâde: ed. noktasız harflerle düşürülen tarih. (bkz: târih-i mühme).

Târih-i Şâhî (şah tarihi): asıl adı "tevârîh-i Şâhî fi-l-Ehâdis-il ilâhî" olan ve XVI. yüzyıl *bilginlerinden İbrahim adlı bir zatın yazdığı, yaratılıştan Hud Peygambere kadar geçen *olayları anlatan tarih.

tarik bedeli: yol vergisi.

tarik-i kazâ: huk. yargı yolu.

tariyy, tariyye طری، طریه (a. s.): 1. körpe, yaş, taze. 2. yumuşak [akmek].

tarz-ı faâliyyet: işleyiş.

tarz-ı hareket: tutum.

tarz-ı teşkil: kurtuluş.

tasavvur-ı sâzec: psik. *ilksezi, fr. appréhension.

tasavvut-ı elektriki: fiz. elektrik tınlaması, rezonansı.

tasdikî, tasdikîyye تصدیقی، تصدیقیه (a. s.): tasdika ait, tasdikle *ilgili.

tasdik-nâme تصدیقنامه (a. f. b. i.): *gerçekleme kâğıdı.

tasfiye-hâne تصفيه خانه (a. f. b. i.): (petrol) *arıtma yeri.

ta'sîr-hâne تعصير خانه (a. f. b. i.): tohumların ezilerek yağ çıkarıldığı atölye.

tasvîrî تصویری (a. s.): tasvîre ait, tasvirle *ilgili, fr. descriptif.

Tasvir-i Efkâr: Şinasi tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

taştîr تشطیر (a. i.): ed. 1. bir gazelin beyitleri arasına aynı vezin ve kafiyyede mânâca da uyuyacak şekilde üçer mısra ilâve etme. 2. Bu şekilde yazılmış menzûme. (bkz: testîr).

tatbikiyye تطبیقیه (a. s.): ["tatbiki" nin müen.]. (bkz: tatbîkî).

ta'til-i fa'aliyyet: çalışmaya ara verme.

tatmin kâr تطمينكار (a. f. b. s.): gönül kandırıcı, doyurucu.

tatyi ben تطييباً (a. zf. tayyib'den): gönlü alarak, gönlü hoş ederek.

tav'-ı bi-nefsihi: fels. kendiliğinden, içinden fr. spontané.

ta'vîzî تعویضی (a. s.): fels. *ödönlü, fr. commutatif.

tavr ü hareket: gidiş, *genel tutum.

tavsîf-i felekiyyât, tavsîf-i semâ : astr. üranog-rafi.

tâyia طَائِيَّة (a. s. tav'dan) : ["tâyi' "nin muen.]. (bkz : tâyi').

ta'yini تَعْيِينِي (a. s.) : fels. *belirleyen, fr. déterminatif.

ta'yîn-i cihet : fels. *yöneltilim, fr. orientation.

ta'yîn-i mikdâr : kim. *düzem, doz *belirtimi, fr. dosage.

ta'yinli izâfet terkibi : gr. *belirtili isim takımı.

ta'yinsiz izâfet terkibi : gr. belirtisiz isim takımı.

Tayyibe (a. h. i.) : 2) Hz. Muhammed'in, anesi Âmine'ye verdiği bir ad.

tazammun : 3) fels. *işlem, *içerme, fr. compréhension.

tâze-rûy تَازِه رُوي (f. b. s.) : güler yüzlü, güleş. (bkz : bâsim, besîm, bessâm).

tâze zebân تَازِه زَبَان (f. b. s.) : "taze dil-li" : yeni ve duyulmadık güzel sözler söyleyen.

ta'ziye-nâme تَعْزِيَةِ نَامَةِ (a. f. b. i.) : baş-sağlığı dileyen yazı, mektup. (bkz : ta'ziyet-nâme).

tazyik-i cânîbî : fiz. yana *basınç.

tazyik-i derûnî : fiz. *içbasınç.

tazyik-i havâ : fiz. açık hava *basıncı.

tazyik-i vasatî : fiz. ortalama *basınç.

teâdül-i zemân : astr. zaman *denklemleri.

teâküs : i. 2) *terselme.

teâküs-i avâriz : coğr. *terselme, yer şekli *terselmesi.

teâküs-i sühûnet : coğr. sıcaklık *terselmesi.

tebdil-i mevzi' : yer değiştirme.

tebdil-i şekil : şekil *değişimi, *dönüşüm.

teberri : 2) *aklanma, arınma.

tebezzür تَبْزُر (o. i.) : bot. sporlanma.

tebhîr-hâne تَبْخِيرِ حَانَةِ (a. f. b. i.) : buğu evi, etüv.

tecâlüs تَجَالُس (a. i.) : bir mecliste bulunma, bir arada toplanma.

tecâzûb : 2) psik. *duygudaşlık, fr. sympathie.

tededdüd-perver تَجَدُّدِ پَرَوَر (a. f. b. s.) : yenilik taraflısı.

tecelli-gâh, tecelli-geh تَجَلِّيْگَه (a. f. b. i.) : tecelli yeri, görünme yeri.

te'cil-i düyûn : borçların tecili, *ertelenmesi.

tecnîs-i hatt : ed. telaffuzları ve bazı harfleri ayrı fakat yazılışları Arap harflerine göre benzeyen kelimelemlerle yapılan cinas. [muhabbet, mihnet.. gibi].

tecnîs-i kalb : ed. harfleri sondan başa doğru ters okunduğunda meydana gelen diğer bir kelime ile yapılan cinas [mâr, râm gibi].

tecnîs-i mutarraf : ed. son harfleri değişik iki kelimeyle yapılan cinas. [câm, cân.. gibi].

tecnîs-i mükerrer : ed. cinaslı kelimelerden ikincisinin, birinci kelimenin sonundaki hece ile aynı olması sûretiyle yapılan cinas [feryâd-yâd.. gibi].

tecnîs-i mürekkeb : ed. cinaslı kelimelerden birinin mürekkep olması sûretiyle yapılan cinas [bahâne, bahâ ne?.. gibi].

tecnîs-i nâkıs : ed. (bkz : cinâs-ı nâkıs).

tecnîs-i tâmm : ed. (bkz : cinâs-ı tâmm).

teciribe-i kalem : deneme.

teciribiyye تَجْرِيبِيَّة (a. s.) : ["teciribi"nin muen.]. (bkz : teciribi).

tecrübî تَجْرِبِي (a. s.) : (bkz : tecribî).

tedahhum تَدَاهُوم (a. i. dahm'den) : anat. irileşme, kalınlaşma; şişkinleşme.

tadahhum-ı nihâyât : anat. yânlr *irilimi, fr. acromégalie.

tedbîrât تَدْبِيرَات (a. tedbîr'in c.) : (bkz : tedâbîr).

tedevvür تَدْوَر (a. i.) : yuvarlaklaşma.

te'dîbî, te'dîbiyye تَدْبِيِيَّة (a. s.) : tedip ile, terbiye ile, edeplendirme ile *ilgili : Mücâzât-ı te'dîbiyye : terbiye edici, edeplendirici cezalar.

tedrîs hey'eti azası : *öğretim *üyesi.

tedrîsi, tedrîsiyye تدریسی، تدریسیه (a. s. ders'-den) : derse ait, dersle *ilgili.

teemmüli تأملی (a. s.) : fels. *düşüncel, fr. idéal.

teessürî, teessürîyye تأثری، تأثریه (a. s.) : fels. *duygusal, fr. affectif.

teessürîyyet تأثریت (a. i.) : fels. *duygululuk, duygulanma hali, fr. affectivité.

tefâhüm تفاهم (a. i. feh'm'den) : anlaşma.

tefazul-ı iktidâr : fiz. potansiyel farkı.

tefcir havzası : coğr. boşalma havası.

tefellüm تفلم (a. i.) : bot. mantarlaşıma

teflîk تفلیق (a. i.) : jeol. *dilinim, fr. clivage.

tefsîr-i hendesi : mat. geometrik *yorum.

tefvîz-i salâhiyyet : huk. *yetki verme.

tehdid-kâr تهدیدکار (a. f. b. s.) : korkutan, gözdağı veren.

teheyüç kabiliyyeti : heyecanlılık.

tehi-destân تهی دستان (f. b. i. tehi-dest'in c.) : eliboşlar, züğürtler.

tehzib : 2) çocuğu adam etme.

tekaza : 3) başa kakma.

tekevvün-i beyz : zool. yumurta *oluşması.

tekevvün-i ezrâr : zool. tomurcuklanma, fr. bourgeonnement.

tekevvün-i menî : biy. sperma oluşması.

tekke i mürğan (kuşların tekkesi) : Süleyman Peygamber'in kurduğu tekke ki, yılda bir defa kuşlar burada toplanır ve yedi gün meçhul bir yerden gelen yiyeceklerini yerler.

teklifi تکلیفی (a. s.) : mecbûrî, *yükümlü.

tekrîr-i merdûd : fels. *geneleme, fr. tautologie.

tekris تکریس (a. i.) : 1. temele taş koyma. 2. Tanrı'ya vakfetme, takdîs. 3. ithaf.

telâfif-i hîsân-ül-bahr : denizaygırı kıvrımı.

telâş تلاش (a. i.) : 1. kederle karışık acele. 2. kaygı, tasa.

teleffûf تلف (a. i. lifâf'dan) : lifaflanma, bürünüp sarınma.

telkîn bi-nefsihi : psik. kendine telkin, fr. auto-suggestion.

temdid : 3) kim. sulandırma.

temdin تمدین (a. i.) : medenîleştirme.

temerkûz : 4) kim. *derişme, fr. concentration.

temerkûz i zerrevî : kim. molekül *derişmesi, fr. concentration moléculaire.

temermür : i. 2) *bileşim.

temermür-i ziyâ-yı kevkeb : astr. *ışıl *bileşim.

temessül-i klorofilî : bot. klorofil *özümlemesi.

temevvüc-i deryâ : denizin dalgalanması.

temsîlî teşbih : ed. benzetilenle benzetmelik arasındaki birden fazla özellikleri sıra ile anlatılarak yapılan teşbih.

tenâsüb-i muayyene kanunu : kim. sâbit oranlar kanunu.

tenâsül binefsihi : biy. kendiliğinden türeme.

tenâsül-i cedid : bot., zool. yenifenne.

tenasül-i mütevâli : biy. metajenez.

tenâsüliyye تناسلیه (a. s.) : ["tenâsülî" nin muen.]. (bkz: tenâsülî).

tencide تنجیده (f. s.) : buruşmuş.

teñeffür : 2) mec. soğuma.

teñeffüs bi l-havâ : havalı *solunum, hava ile *solunum.

teñeffüs-i cildi : biy. der. *solunumu.

teñeffüs-i kasabî : biy. trake *solunumu, fr. respiration trachéenne.

tenkidî تنقیدی (a. s.) : *eleştirimsel, fr. critique.

terâfuk : 3) fels. *koşalık, fr. concomitance.

tensikat : 2) fazla memuru işten çıkarma.

terâkime تراکمه (a. i. türkman'ın c.) :
Türkman'lar, Türkmen'ler.

terâkümât-ı sâhiliyye : coğr. kıyı yığintısı, kıyı dolgusu.

terâne : 3) tekrarlana tekrarlana usanç verici bir hal alan söz.

terbiyet-kâr تربيتكار (a. f. b. s.) : *eğitici.

Tercemân : 2) XVI. yüzyıl dil ve din *bilginlerinden Ankaralı Pîr Mehmet bin Yusuf'un 28 bölüm üzerine 3 cilt olarak düzenlediği Arapçadan Türkçeye sözlük.

Tercemân-ül-Esrâr (sırların tercümanı) : (bkz : lisân-ül-Gayb).

Terceme-i Kanûn-ül-Edeb : Müstakîmzâde Süleyman Sa'düddin Efendi'nin 1769'da "kanun-ül-Edeb fi-Zabt-ı Kelimât-il-Arab" adlı Arapçadan Farsçaya aslından Elsin-i Selâse adıyla çevirdiği sözlük.

Terceme-i Manzûme : Şinasi'nin Fransızca'dan yaptığı şiir tercümelerini ihtiva eden ve 1858'de basılmış bir eseri.

Tercümân-ı Ahvâl : Agâh Efendi tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

Tercümân-ı Hakikat : Mehmet Salih tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

terdid cümlesi : gr. *ikircil cümle, çatallı cümle.

terkib-i kimyevî : kim. *kimyasal *birleşim.

terkib-i sabâ : müz. Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) 44. terkip olarak tanımlanan makam.

tervend تروند (f. i.) : turfanda meyva.

Tervih ü-ervâh (ruhları rahatlandırma) : Ahmedi'nin tıbbî mesnevi şeklinde yazılmış bir eseri.

tesâdüfiyye تصادفیه (a. s.) : ["tesâdüfi"nin muen.]. (bkz : tesâdüfi).

tesâub تصاعب (a. i.) : inat etme; dikbaşlılık etme.

tesbît-i hâtîrât : psik. *angıların *saptanması, fr. fixation des souvenirs.

te'sîrât-ı dâhiliyye : coğr. *içetmenler, *içetkiler.

te'sîr-i hevâ : fiz. hava *devinimi.

te'sîr-i kimyevî : kim. *kimyasal *etkinlik.

te'sîr-i ziyâ : kim. optik aktiflik.

teslîm tesellüm : alma verme.

teslît تسلیط (a. i.) : (bkz : taslît).

testih تسطيح (a. i.) : (bkz : tastih).

tesviye münhanisî : coğr. *eşyükseklik *eğrisi.

tesviye rûhu : fiz. hava kabarcıklı *düzec, kabarcıklı *düzec.

teşârûkiyye تشاركيه (o. i.) : fels. *çağırışıcılık, fr. associationnisme.

teşbih-i cem' : ed. benzetmeliği birden fazla olan teşbih.

teşbih-i mefruk : ed. benzetileni ve benzetmeliği yan yana söylenmiş olan teşbih.

teşbih-i melfûf : ed. benzetilen ile benzetmeliğin birbirinin ardınca söylendiği teşbih.

teşbih-i mufasssal : ed. ayrıntılı benzetme, yani 4 unsurun da kullanıldığı teşbih.

teşbih-i mücmel : ed. kısaltılmış benzetme, yani benzetme yönü söylenmeyen teşbih.

teşbih-i tafdîlî : ed. benzetilenin benzeyenden daha mübalağalı olarak anlatılması ["Bu adam tilkiden daha kurnazdır" gibi].

teşbih-i tesviye : ed. benzetileni birden fazla olan teşbih.

teşehhüb تشهب (a. i.) : fiz., kim. *ak-korluk, fr. incandescence.

teşekkûlât-ı bahriyye : jeol. *denizel *oluşuk, fr. formation marine.

teşekkûl-i berri : jeol. *karasal *oluşuk, fr. formation continentale.

teşekkûl-i kabli : biy. önoluş, fr. préformation.

teşkil lâhikası : gr. *yapı *eki.

teşrihi تشريحي (a. s.) : teşrihe, anatomiye ait, teşrihle, anatomiyle *ilgili, fr. anatomique.

teşrii masûniyyet : *yasama *dokunulmazlığı.

teşvik-kâr تشويقار (a. f. b. s.): *isteklendirici, özendirici.

tetâbuk-ı gayr-i mütevâfika: jeol. *uyumsuz *katmanlaşma, aykırı *katmanlaşma, fr. stratification discordante.

tetâbuk-i mütevâfika: jeol. uygun *katmanlaşma, fr. stratification concordante.

tetimme-i hâtırât kanunu: psik. *tümceleme kanunu, fr. loi de réintégration.

teveccüh-i şems: bot. *güneş yönelim, *güneş doğrulum, fr. héliotropisme.

teveccüh-kâr توجهكار (a. f. b. s.): gönül okşayıcı.

tev'em: 3) jeol. ikiz, fr. macle.

tevettür-i sathî: fiz. *yüzey *gerilimi.

tevezzü': 3) coğr. dağılış, fr. répartition.

tevfik وفك (a. i.): elçilikle yollama.

tevhididen توحيداً (a. zf. vahdet'den): birleştirerek.

tevhid-i irfân: Tanrı'nın birliğini kabulden gelen *bilim.

tevhid-i mahrec: mat. *paydaları *eşitleme, fr. réduire au même dénominateur.

tevhid-i tedrisât: *öğretimin tek hâle getirilmesi.

te'vilen تاويلاً (a. zf. meâl'den): te'vil ederek, sözü çevirerek.

te'vilî تاويلی (a. s. meâl'den): te'vil ile *ilgili.

tevsi-i me'zûniyyet: huk. *yetki genişliği.

tevsi-i tefsir: genişletici yorum.

tevziî adâlet: sosy. üleştirimli adâlet, fr. justice distributive.

tezâyüd: 2) çoğalma, artma.

tezekkürî تذكري (a. s.): *oylasık, fr. délibératif.

tezeltülü تزللی (a. s.): *depresmel, fr. séismique.

tezkiye varakası: *arıtlama *belgesi.

tezyîni تزینى (a. s.): süsleme ile *ilgili, bezeme üzerine olan, *bezeksel.

tıfl-ı nâdân: cahil, toy çocuk.

tımâr-hâne تيمارخانه (f. b. i.): (bkz: tî-mâr-hâne).

tiz-bîn تيز بين (f. b. s.): gözü keskin, çok iyi gören.

tufeyliyye طفيليه (a. s.): ["tufeylî" nin mûen.]. (bkz: tufeylî).

tufeyliyye-i üşne: zool. yosun hayvanları.

tufeyliyyet طفيليت (a. i.): *asalaklık, fr. parasitisme.

tuffâh-ı âdemî: âdemelması.

Tuhfe-i Âsım (Âsım'ın armağanı): Mütercim Âsım'ın Arapçadan Türkçeye manzum sözlüğü.

Tuhfe-i Vehbî (Vehbî'nin armağanı): Sünbül-zâde Vehbî'nin Farsçadan Türkçeye manzum sözlüğü.

Tuhfet-ül-Kibâr fi Efsâr-il-Bihâr (deniz seferlerinde büyüklerin armağanı): değerli *bilgin Kâtip Çelebi'nin denizcilğe dâir eseri.

tûl dâiresi: astr. meridyen.

tûl-i rakkas: fiz. Sarkacın boyu.

tulûât: 2) yazılı olmayıp ana hatları önceden tespit edilmiş ve sahnede oyuncular tarafından yapılan nükte ve taklitlerle tamamlanan oyun.

tulû-i kamer: ayın doğuşu.

tulû-i şems: güneşin doğuşu.

turâbiyye ترابيه (a. i.): zool. kara kaplumbağaları, fr. testudo.

turuk ı ihtilâtiyye: coğr. *erişim yolu.

tûtiyye توتيه (a. i.): bot. *dutgiller.

tuyûr-ı asâfir (fırkası): zool. ötücü kuşlar.

tuyûr-ı câriha-i leyliyye: zool. gece yırtıcıları.

tûrâb-ı nebâtî: 1) bot. humus; 2) *bitkisel toprak.

U

ucâleten عَجَالَةً (a. zf.) : (bkz : icâleten).

ufkiyye اُفْقِيَّة (a. s.) : ["ufkî" nin mûen.]. (bkz : ufkî).

ukadât-ı haşviyye : anat. *içorgan sinir düğüm-leri.

ukde-i nuhâ-i şevki : anat. omurilik *sinir düğümü.

ukdeviyye اُكْدَوِيَّة (a. s.) : ["ukdevî" nin mûen.]. (bkz : ukdevî).

ukdiyye اُكْدِيَّة (a. s.) : ["ukdî" nin mûen.]. (bkz : ukdî).

ukeyd اُكَيْد (a. i.) : düğümcük.

ûkırıyye اُوكِرِيَّة (a. i.) : 1283 gr. lık es-ki bir ağırlık ölçüsü.

ulûfeciyan اُولُوفَعِيَّان (a. i.) : ulûfeciler.

ulûm i ameliyye : tarih, coğrafya, hendese, ilm-i nücûm gibi ilimler.

ulûm-ı hikmet-i tabiyye : fiz. *fizikbilimleri, *fizikbilgileri.

ulûm-ı zâhire : medrese ilimleri dışında kalan ilimler.

ulûf اُولُف (a. i. ulûfe'nin c.) : (bkz : ulûfe).

ulüvv-i neseb : soyu şöpu yüksek.

umkî اُومَكِي (a. s.) : derinlikle *ilgili.

umkî sahrâ : jeol. derinlik kültesi.

umkıyyet اُومَكِيَّة (a. i.) : derinlik.

umrâniyye اُومَرَانِيَّة (a. s.) : ["umrânî" nin mûen.]. (bkz : umrânî).

umum-hâne اُومُوْمْحَانَة (a. f. b. i.) : *genel-
ev.

umûmî mutâbakat : *genel uygunluk.

umûr-ı câriyye : günlük işler.

unkudî اُنْكُوْدِي ("Ku" uzun okunur.
a. s.) : 1. salkım gibi. 2. bot. *salkımsı, fr. **grap-
peux**.

unsur-ı savt : gr. ses, fonem.

unsurî اُنْسُوْرِي (a. s.) : *elemansal, *öge-
sel.

urf اُورْف (a. i.) : (bkz : örf).

ury اُورِي (a. i.) : çıplaklık. (bkz : bü-
rehne-gî).

usbu' اُصْبُو' (a. i. c. : asâbi') : anat. par-
mak.

useyb اُصَيْب (a. i.) : anat. alantoit.

usfûr اُصْفُوْر (a. i. c. : asâfir) : serçe ku-
şu.

usûl-i terbiye-i mevâfî : zir. zooteknî.

usûr اُصُوْر (a. i. asr'ın c.) : *yüzyıllar,
(bkz : a'sâr).

uzv-i hiss : *duyak.

uzvî sahrâ : jeol. *organik külte.

uzv-i zâika : anat. tadalma *organı.

uzviyyet : 2) *organizma.

Ü

و (f. e.) : (bkz : ve).

üf'ülevî terbiye : ped. *görevsel *eğitim, fr. *éducation fonctionnelle*.

ufül-i nâ-be hengâm : genç yaşta, çalışabilecek bir halde iken ölme.

ülûf : 2) [Arap harflerinin ilki ve Allah kelimesinin ilk harfi olan "elif" in c.] : birler, tekler.

ülûhiyyet : الوهيت (a. i.) : (bkz : ulûhiyyet).

ümme'hât : kütüb : ana kitaplar.

ümmyâne اميانه (a. zf. ümm'den) : ümmî olana yakışacak yolda, ümmîce.

üm-m-ül-hatt : (bkz : ümm-ül-hutût).

üm-m-ül-hulûl (sirkede bulunan kurtçukların anası) : zool. midye.

üm-m-ül-hutût (hatların anası) : bütün yazı çeşitlerinin nesihten çıkması dolayısıyla nesihe verilen ad.

üm-m-ül-hücre : anat. *anagöze, fr. *cellule-mère*.

ünbûbe-i gırbâliyye : anat. kalbur damar, *eleksi boru.

ünbûbe-i tal'îyye : bot. *çiçektozu borusu.

ünnâb عناب (a. i.) : bot. (bkz : unnâb).

ünnâbî عنابي (a. s.) : (bkz : unnâbî).

ünnâbiyye عنابيه (a. i.) : (bkz : unnâbiyye).

üssi اسي (a. s.) : mat. *üstel, fr. *exponentiel*.

üstürevî استوروي (a. s.) : üstöreye ait, üstöre ile *ilgili. (bkz : üstöre).

üstühân-bend استخوانبند (f. b. i.) : kırıkçı, çıkıkçı.

üşne-i sükkeri fasîlesi : bot. laminar.

üzeyn-i kalb (kalb kulakçığı) : anat. atriyum.

üz-n-i vustâ : (bkz : üz-n-i mütevassıt).

üz-n-ül-bahr (deniz kulağı) : zool. deniz kulağı.

V

vâcib-ül-ihtirâm : *saygıdeğer.

vâcib-ül-ittibâ' (olmak) : huk. bağlanmak.

va'd-i tehi : boş söz verme, oyalamak için, yerine getirmeyeceği halde, söz verme.

va'd-i vuslat : kavuşma, buluşma sözü verme.

vahdeti وحدتي (a. i.) : fels. *bircilik, fr. *monisme*.

vahdet-i inbisât : fiz. *genleşme *katsayısı.

vâhidiyyet واحدتي (a. i.) : birlik, teklik, bir olma, tek olma, fr. *unicité*.

vâhid-ül-hadd : mat. tek *terimli.

vâhid-ül-ma'nâ : tek mânâlı, *tekanlamlı, fr. *univoque*.

vak'a-nüvisân وقعه نويسان (a. f. b. i. vak'a-nüvis'in c.) : eskiden resmî devlet tarihçileri.

vakf (a. i.) : 5) gr. arapça bir kelimenin sonunu harekesiz olarak okuma.

vakf ale l-âmmeh وقفه على العامة huk. *kamu yararına yapılan vakıf.

vakfe gir وقفه گیر (a. f. b. s.) : duran, duraklayan.

vakf-ı farîza-i şer'îyye (üzere) : huk. bir kim-
sen'in hayatta iken bir malının galle (gelir) sini
"farîza-i şer'îyye (= şer'î hisse, pay") diye evlâ-
dına vakfetmesi.

vakf li-s-sebil : huk. kamu yararına yapılan
vakıf.

Vâkıa : 5) Aziz Mahmut Hüdâyî'nin şeyhi Üf-
tâde'nin sözlerini topladığı bir eseri.

vâkıf-âne واقفانه (a. f. b. zf.) : vâkıf
olanlara yakışacak yolda.

vakı-i kerâhat : akşamcılar arasında şaka yollu
söylenen içkiye başlama zamanı.

vâlâ nijad والا نجاد (f. b. s.) : soyu yüce,
yüce soylu.

vâlidân والدان (a. f. b. i.) : (bkz : vâ-
lideyn).

varak-ı müsennen : bot. testere yaprak.

varak-ı mütevâlî : bot. *sarmal yaprak.

varak-ı tâmm : bot. tam yaprak.

varak-ı zehrevî : bot. örtü yaprağı, koruyucu
pul.

vasatî irtifâ' : coğr. ortalama *yükselti.

vasatiyye واسطيه (a. s.) : ["vasatî" nin
müen.]. (bkz : vasatî).

vasf-ı mümeyyiz : fels. ayırt edici, ayırıcı va-
sıf, fr. caractéristique.

vâsıba واصبه (a. s.) : ["vâsıb" in
müen.]. (bkz : vâsıb).

vâsıfa واصفه (a. s. vâsf'den) : 1. ["vâ-
sıf" in müen.]. (bkz : vâsıf). 2. i. kadın adı.

vâsıta-i nakliyye : taşıma *aracı, *taşıt.

vasliyye وصليه (a. s.) : ["vaslî" nin
müen.]. (bkz : vaslî).

vâv-ı makbûza-i hafife : ü sesini veren vâv.

vâv-ı makbûza-i sakîle : u sesini veren vâv.

vâv-ı mebsûta-i hafife : ö sesini veren vâv.

vâv-ı mebsûta-i sakîle : o sesini veren vâv.

vâye-bahş وايه بخش (f. b. s.) : nasîb, beh-
re, fayda bağışlayan.

vaz'-ı ictima' (kavuşma *konumu) : Güneşle
herhangi bir *gezege'nin, güneşle aynı yere göre ay-
nı hizada ve aynı yanda bulunduğu *konum, fr.
conjonction.

vaz-ı istikbâl : astr. Güneşle bir dış *gezege-
nin, güneşle Ayın, yere göre simetrik olduğu *ko-
num, karşıkonom, fr. opposition.

vaz'iyet-i ezhâr : bot. çiçek *durumu, fr. inf-
lorescence.

vaz'iyet-i irtika' : astr. *yücelme *durumu.

vecd-âlûd وجد آلود (a. f. b. s.) : vecde
getiren, coşturan. (bkz : vecd-âver).

vecdân وجدان (a. i.) : vecit, coşma,
kendinden geçme hâli.

vecdet وجدت (a. i.) : 1. vecitli oluş.
2. zenginlik.

veceniyye وجنيه (a. s.) : ["vecenî"
nin müen.]. (bkz : vecenî).

ved ود (a. i.) : (bkz : vedd).

vefeyât وفيات (a. i. vefât'ın c.) : ölüm-
ler.

ve kıs alâ hâzâ وقس على هذا (a. cü.) :
(bkz : kıs).

velâkin ولكن (a. e.) : ammâ, fakat. (bkz :
lâkin, lîk, velîk, velîkin).

velâkinne ولكن (a. e.) : (bkz : velâkin).

ve lehu eyzan : bu da onun gibi, bu da öyle.

verd-i riyâh : coğr. rüzgâr gülü.

verid-i rievî : anat. akciğer *toplardamarı.

ve sâire وسائر (a. c.) : ve başkaları, ve
bunun gibiler, ve benzerleri.

vezn-i benân : ed. (bkz : hisâb-ül-benân).

vezn-i basît : fiz. basît tartı.

vezniyyet وزنيّت (a. i.) : fiz. moment.

viâî, viâiyye وعائيه (a. s.) : anat. damarla, kan damarıyla *ilgili.

vidâî وداجي (a. s.) : anat. 1. boyun damarlarından biri ile *ilgili. 2. i. boyun kara damarı.

vukuât-ı zâbîta : polisi *ilgilendiren hadise, *olay.

vus' وسع (a. i.) : bir işi yapabilme gücü. (bkz : iktidâr, kuvvet).

vü و (f. e.) : (bkz : ve).

vücûbiyye وجوبيه (a. s.) : ["vücûbî" nin mûen.]. (bkz : vücûbî).

vücûd-dâde وجود داده (a. f. b. s.) : vücûd veren, can atan.

vücûd-hücreleri : biy. soma.

vücûd-pezir وجود پزير (a. f. b. s.) : vücûd bulan, olan, meydana gelen.

Y

yâbise يابسه (a. s.) : ["yâbis" in mûen.]. (bkz : yâbis).

Yâdigâr-ı Harb : Abdülhak Hâmid'in 1917'de basılmış bir tiyatrosu.

Yâdigâr-ı İbnî Şerîf (İbnî Şerîf'in Yâdigârı) : Hekim Ali Çelebi bin Şerîf'in Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey adına yazdığı hekimliğe dâir eseri.

Yâdigâr-ı Nâci : Muallim Naci'nin 1896'da basılmış bir şiir kitabı.

Yâdigâr-ı Şebâb : Recâizâde Ekrem'in 1873'te basılmış şiirlerini ihtivâ eden bir eseri.

yâd ü tezkâr : anma, hatırlama.

yâ eyyühe-l-ihvân : ey dostlar!

yâhû ياهو (a. n.) : lûgat anlamı "ey Tanrı!" olup, dervişlerin : "allahısmaıradık" yerinde birbirlerine verdikleri selâm. [Bu sözün karşılığı "yâ men-hû" du-].

yakazan يقظان (a. s.) : uyanık, dikkatli, gözü açık. (bkz : bî-dâr).

yakîniyye يقينيه (a. s.) : ["yakînî" nin mûen.]. (bkz : yakînî).

yâ men-hû يامن هو (a. n.) : (bkz : yâ-hû).

yek-engüş يك انگشت (f. b. i.) : tek parmaklı.

yek-kalem يك قلم (f. a. zf.) : bir kalemde, birden, bir çırpıda.

yekûn-i umûmî : *toplamlar *toplama, *genel *toplama.

yemin-i mütemmim : tamamlayıcı yemin.

yesârî hatlar : mat. aykırı *doğrular.

yesârî mûnhanî : mat. *uzay *eğrisi.

ye's-âver يأس آور (a. f. b. s.) : ümitsizlik getiren, keder veren.

yesûî, yesûiyye يسوعى و يسوعيه (a. s.) : Hz. İsa'ya ait, onunla *ilgili, Hristiyanlığa ait.

yevm-i âmme : astr. ortalama güneşin alt meridyenden geçtiği anı zaman başlangıcı alan ortalama güneş zamanı, sivil zaman, fr. temps civil.

yevm-i kevkabî : astr. yıldız günü.

yevm-ül cum'a : cuma günü. (bkz : âdine).

yevm-ül-erbaa (dördüncü gün) : çarşamba. (bkz : cehâr-şenbih, çâr-şen-bih).

yevm-ül-hamîs (beşinci gün) : perşembe. (bkz : penc-şenbih).

yevm-ül-isneyn (ikinci gün) : pazartesi. (bkz : dü-şenbih).

yevm-üs-sebt : cumartesi. (bkz : şenbih).

yevm-üs-selâse (üçüncü gün) : salı. (bkz : se-şenbih).

Yezîd يزيد (a. h. i.) : Emevî Devleti'nin kurucusu Muaviye'nin oğlu.

yübûset : 2 i. tar. kuraklık.

Z

za'f : 2) meyil, gönül akışı, bir şeye karşı duyulan aşırı *istek.

zâhile زاهله (a. s.) : ["zâhil" in muen.]. (bkz : zâhil).

zâhir-üz-zeneb : zool. *kuyruklular, fr. urodèles.

zâid, zâide : 4) i. ed. müstezat'larda "mef'ûlû" faûlûn" vezninde olan kısa mısra.

zâid nâ-mütenâhi : mat. *artı sonsuz.

zâire زائرة (a. s. ziyâret'den) : ["zâir" in muen.]. (bkz : zâir).

zamâir-i izâfiyye : gr. *iyelik zamirleri.

zamâne زمانه (a. i.) : şimdiki zaman [şikâyet veya hafifseme anlamında]. (bkz : ze-mâne).

zamg-ı Arabî : kim. Arap zâmkı.

zamîmeten ضميمه (a. zf.) : ek olarak, ulama olarak, üstelik, bir de.

zamîr-şinâs ضمير شناس (a. f. b. s.) : gönül bilir, ince duygulu, hassas.

zât-ül-batneyn : zool. *ikikarınlı, fr. biventre.

zât-ül-galsamet-il-musaffaha : zool. *yassısolun-gaçlılar, fr. lamellibranches.

zât-ül-harekiyyet ذات الحركة (a. b. i.) : fels. *özdevim, fr. automatisme.

zâviye-i hâriciyye : geo. *dışaçı.

zâviye-i in'ikâs : geo. *yansıma *açısı, fr. angle réflexion.

zâviye-i inkişâr : astr. kırılma *açısı, fr. angle de réfraction.

zâviye-i müsellesâtiyye : astr. trigonometri *açısı.

zâviye-i mütecâvire : (bkz : zâviye-i mücâvire).

zâviye-i tebâüd : astr. *uzanım *açısı.

zâviye-i vürûd (geliş *açısı) : astr. bir yıldızdan gelen ışığın, düşme yüzeyinin (ayna veya merceğin) normaline göre yaptığı *açı, fr. angle d'incidence.

zebûn-küşâne زبونكشانه (f. b. zf.) : zebûn-küş olana yakışacak yolda.

zebûn-küşî زبونكشى (f. b. i.) : zebunküş-lük, *düşkünerlik.

zehâb-ı bâtıl : boş, çürük *sanı.

zehre-şikâf زهره شفاف (f. b. s.) : öd pat-latıcı, korkutucu, korkunç.

zehrevî زهروى (a. s.) : zehreye ait, zeh-re ile *ilgili, örtücü, koruyucu, koruyan, örten.

zehrî, zehriyye زهرى, زهرىه (a. s.) : çiçeğe ait, çiçekle *ilgili.

zehr-i akîm : bot. kısır çiçek.

zekâvet-mendâne زكاوت مندانه (a. f. b. zf.) : zekî kimselere yaraşır yolda.

zelef, zelf زلف, زلف (a. i.) : derece, sıra, yakınlık.

zemm ü kadh : *yergi ve sövme.

Zemzemo : 3) Recâizâde Ekrem'in 1883 ve 1885 arasında 3 ayrı kitap olarak basılmış şiirlerini ihtivâ eden bir eseri.

zenbakıy-yüş-sekl : zool. denizlâleleri, fr. cri-noïdes.

zencebiliyye زنجبیلیه (a. i.) : bot. *zence-filgiller.

zencir-bend : 2) ed. halk şiirinde birinci mısraın son kelimesini ikinci mısraın başında tekrarlayarak yazılan koşma.

Zendâvesta زنداوستا (f. i.) : (bkz : zend).

zencb-ül-hayliyye : bot. *atkuyruğugiller, fr. équisétaées.

zennûbe زنوبه (a. i.) : 1. günahkâr kız. 2. kadın adı.

zer-i ibtî : bot. yan tomurcuğu, fr. bourgeon axillaire.

zer-i re'si : bot. tepe tomurcuğu, fr. bourgeon terminal.

zervâne زوانه (a. i.) : 1. zivana, sigara ağızlığının ucuna geçirilen içi delik mil maden. 2. sigaranın içilecek tarafına geçirilmiş karton veya başka maddeden borumsu küçük nesne. 3. iki ucu açık küçük boru. 4. birbirine geçirilecek aletlere açılan boru şeklindeki delik.

zevabân : 2) kim., fiz. erime, fr. fusion.

zevk-perest ذوقپرست (a. f. b. s.) : zevke, eğlenceye aşırı derecede düşkün.

zevk-perestân ذوقپرستان (a. f. b. s. zevk-perest'in c.) : zevke ve eğlenceye aşırı derecede düşkün olanlar.

zevk-peresti ذوقپرستی (a. f. b. i.) : zevke, eğlenceye aşırı düşkünlük.

zevraki (a. s.) : kayıkla *ilgili, kayığımı, kayıksı.

zeyrek زیرك (f. s.) : anlayışlı, uyanık, zekî.

zeyt-i müceffif : kim. kurur yağ.

zılâl-âlûd ظلال آلود (a. f. b. s.) : gölgeli.

zıll-ı arz : astr. yerin gölgesi, fr. ombre de la terre.

zıll-ı mahrûti : astr. gölge *konisi, fr. cône d'ombre.

zıll ü zül ذل و ذل (a. b. s.) : 1. horluk, alçaklık. 2. itaat; alçak gönüllülük.

zımnî irâde izhârı : kapalı olarak istek bildirme.

zırnihi زرنیخی (f. s.) : zırnık renginde olan, sarı renkli. (bkz : zırnihi).

ziyyık-ı nefes : nefes darlığı, tıknafes.

ziyyık-ı sadr : göğüs darlığı, göğüs tutukluğu.

zıfâf-hâne زفافخانه (a. f. b. i.) : *genel ev; randevuevi.

zirâiyye زراعیه (a. s.) : ["zirâî" nin mü-en.]. (bkz : zirâî).

zir ü bâlâ : aşağı yukarı, altüst.

ziyâd زیاد (a. i.) : fazlalık, çokluk.

ziyâ-yi kamer : astr. ayışığı.

zuâf زعاف (a. s. ve i.) : (bkz : zûâf).

zulmî, zulmiyye ظلمی، ظمییه (a. s.) : zulüms ait, zulümle *ilgili.

zûr-kârân زورکاران (f. b. s. zûr-kâr'ın c.) : zorlayanlar.

zurûf-i ahvâl : haller, işler, *durumlar.

zûgabe-i mia : anat. bağırsak tümörü.

zûhro-i ceresiyye : bot. çançıgeği, fr. campa nule.

zül ذل (a. i.) : (bkz : züll).

zülâl i mafsali : biy. oynak *sıvısı, fr. synovie.